

భారతి - చతుర్దశ సంపుటము - భా. ౧

వ్యాసముల అకారాది నూచి	సం.	పుట
అఖిల భారత ఛానూచిత్ర ప్రదర్శనం, శెంజోది-చుదరాను	3	౪౬౭
అఖిల భారత వ్యవసాయ పరిశోధనాలయము - గూడూరు వెంకటాచలం	౧	౧౦౯
అతిమాత్రవేగంతోపోయే మోటారు సైకిలు (వి. వి.)	౨	౨౯౯
అష్టాదశీసుల లక్ష్మీనారాయణ (ఆంధ్రా)	౫	౭౬౭
అమెరికాలో నడుచుసాగు (కల)	3	౪౪౦
అలంకారపు శబ్దపెట్టె, బొటరీలైటు సహా (వి. వి.)	౪	౬౦౨
అలనాటికోరిక - నీతమ్మ (క.)	౪	౫౬౨
అపాదనకర శాసనము - కాళ్ల కూరి సూర్యనారాయణ	౬	౮౨౫
ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక	౬	౮౫౦
ఆంధ్రనాటక కళాపరివర్తు ఆరవసమావేశము, బెజవాడ	౪	౫౭౯
ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము - కళాప్రలూర్ణ బిరుదములు	౪	౫౮౭
ఆంధ్రసంస్థాన పరిణామము - చువ్వూరి జగన్నాథశర్మ	3	3౯౨
ఆకాశచిత్రమును ఉద్బుక్తు ఆకారపటములను గీయు పరికరము (వి. వి.)	౨	౨౯౫
ఆతపస్సానము - (కల)	౪	౫౮౯
ఆత్మకతుణకు కుస్తీ మెళుకువలు (కల)	౨	3౦౪
ఆదర్శపుస్తకాని: నిలిబెళుకాణి—'ఆచార్య'	౬	౯౦౫
ఆరణబాద్ధి సార్యశౌముకు	౬	౮౯౯
ఆహా వస్తువు తెంచును పులియుచు విడి? (వి. వి.)	౪	౬౦౯
ఇంకొక నిష్పవాగుప్యయంత్రము (వి. వి.)	౪	౬౦౮
ఇత చాహాసనూ - జి. నీతమ్మ	౨	౨౪3
ఏనుగుకొమ్మలతో పియానామెట్టు (వి. వి.)	౨	3౦౧
ఏడి-చేసి—బులుకు ఎంకటరమణయ్య	౧	౯౧
బుగ్గోరాదేశముల చరిత్రకాలపు వ్యాపారముక్తి (కల)	౪	౫౯౧
ఒత్తిడిగడియారముల గ్రూప్-డ్రైక్లు (వి. వి.)	౫	౭౬౦
కంటికోడు గానవిల్ల:ను పుర్రపరిచే చిన్నచిరుట్టు (వి. వి.)	౨	3౦౦
కంఠములను బలపరచు వ్యాయామపుస్తకము (వి. వి.)	3	౪౫౪
కందుకూరి సీతేశలింగముపంతులు గారి కొన్ని శ్లోకములు	౫	౭౭౧
కడబెలుగు—పూడిపెద్ది శంకటరమణయ్య (క)	3	౪౨౭
కథలు—పూడిపెద్ది శంకటరమణయ్య	౫	౬౨౬
కమ్మల మాణిక్యం (ఆంధ్రా)	౪	౬౦౦
కర్నూల కాళికా మెకంజి	౫	౫౯౪
కలభాషిణి-సుగాత్రి—భారతీయ పుస్తకాలయము	౬	౮౨౨
కల్యాణ-సుధాని (భా. మ)	౧	౧౪౬
కవితాసంక్షేపము—సమన్ అలీషా (ప.)	౫	౭౬౯
కవి సంశయవిచ్ఛేదము—విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లు	౨	౧౭౯
కాంక్షలు ఎండియుండుటను తెలుపు యంత్రము	౪	౬౦3

కాకతీయరాజు తెవడ—కొత్త భావ శృంగారము . . .	౪	౫౪౫
కాగితములను తనంతి గ్రహించుపైపు యంత్రము (వి. వి.)	౪	౫౪౫
కార్పసు కాగితములేకయే పైపుయంత్రమున కాపీలు (వి. వి.)	౪	౫౪౫
కార్యాలయములయందు 'బోయి' లవసరము చేసు (వి. వి.)	౪	౫౪౫
క్యామెరాలలో మరయొక అభివృద్ధి (వి. వి.) . . .	౪	౫౪౫
కీ తెలిసినవారిత—శ్రీపాద ముద్రాపాత్రాశ్రయి (క.)	౧	౫౪౫
కొండకోన - మండపాక పార్వతీశ్వరకాశ్రయి (ప)	౨	౫౪౫
కొండకోన - మండపాక పార్వతీశ్వరకాశ్రయి . . .	౩	౫౪౫
కొయ్యపెండ్లను మేములేకయే నిర్మించుచున్నాము. (వి. వి.)	౩	౫౪౫
కొత్త ఎలెక్ట్రీక్ కేబులు (వి. వి.) . . .	౪	౫౪౫
కొత్తరకపు నిష్కనార్యు యంత్రము (వి. వి.) . . .	౪	౫౪౫
కోణములను కొలుచుటకు అనుగుణ్యము (వి. వి.) . . .	౪	౫౪౫
ఖర్చురపుపంట (కల) . . .	౧	౫౪౫
గడ్డంగంట (వి. వి.) . . .	౨	౫౪౫
గంధచార్యము - మానవల్లి రామకృష్ణకవి . . .	౧	౫౪౫
గాంగసామంతవర్మ నూతనకావ్యము - మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ	౨	౫౪౫
గాజుపాత్రల గారడీ (కల) . . .	౧	౫౪౫
గాలిలోని ధూళికణములను పరీక్షించు సాధనము (వి. వి.)	౩	౫౪౫
గిట్టుచేయునట్టి - గొల్లకోన సోమసుందరం (వి. వి.) . . .	౪	౫౪౫
గౌరీశంకరశిఖరాగోహణము—'చక్రవర్తి' . . .	౨	౫౪౫
చకోరాశ్వాసనము - మేకవరపు రామబ్రహ్మకాశ్రయి (ప)	౬	౫౪౫
చలనకంటిజోడను అద్దగా కూడ వాడుకోవచ్చు (వి. వి.) . . .	౩	౫౪౫
చలికాలమునకు విద్యుచ్ఛక్తి గుప్పట్లు (వి. వి.) . . .	౪	౫౪౫
చిత్రకవనములు - వి. క. రాజగోపాలాచార్యులు . . .	౬	౫౪౫
చిన్న కథ - బులుసు వేంకటరమణయ్య . . .	౨	౫౪౫
చిన్న కేడియో నెట్టు (వి. వి.) . . .	౪	౫౪౫
చిమలకు గాజుటిండ్లు (వి. వి.) . . .	౫	౫౪౫
చిట్టపెంపకమునకు నేలతో పనిచేసు (కల.) . . .	౧	౫౪౫
చిత్తిపోయిన నారింజపండ్లను తెలుసుకొనుటకు యంత్రము (వి. వి.)	౪	౫౪౫
చిమల - చక్రవర్తి (కల) . . .	౬	౫౪౫
చేతితోపట్టుకొని పోవుట కన కూలమయిన వేషధారణ పరిరక్షము	౩	౫౪౫
చిన్న నెట్టు (వి. వి.) . . .	౩	౫౪౫
చిన్నాలో ఆడుపాత్రములు (కల.) . . .	౧	౫౪౫
చిత్రపు పావురము (వి. వి.) . . .	౪	౫౪౫
చిత్రప్రకృతి—తెలుగుల శ్రీనివాసాచార్యులు . . .	౪	౫౪౫
చిన్నమద్దులిడ్ల 'మర్రి పెండ్లి' (కల.) . . .	౩	౫౪౫
చిన్నపాము సామాన్యలక్షణము (కల.) . . .	౫	౫౪౫
చిన్నపాములో చిద్రు (కల.) . . .	౫	౫౪౫

జర్మనీ సమరసన్నాహము—అవసరాల వెంటనర్ను	...	...	౨	౨౬౧
జాన్ రాక్ ఫెల్లెరు (ల)	...	...	౬	౯౨౦
చీంతకావ్యము—ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి (ప.)	...	...	౩	౩౨౫
చీనెట్టు మూకం ఒకబొమ్మ మాడాతేయ (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౩
టూత్ పేప్రు కొట్టలకు కొత్తమాతలు (వి. వి.)	...	...	౨	౨౯౬
తస్ఫుట కుసుమ—సంకటి నాగభూషణం (క.)	...	...	౪	౫౩౯
తారామంగలము (కల.)	...	...	౧	౧౩౨
తేనాలి రామకృష్ణకవినైపుణ్యము—భారతుల పున్నయ్యశాస్త్రి	...	...	౩	౩౭౩
తేనీటి నీర—పండింగి రాజేశ్వరరావు	...	...	౫	౬౯౫
ద్విమూలహృదయ స్పందపరీక్షణి (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౧
తేనీస పదరాయచందరి—అ. న. కృష్ణరావు	...	...	౩	౩౭౫
దక్షిణనిర్మితమైన గొప్పబోన (వి. వి.)	...	...	౨	౨౯౬
నక్షత్రమండలము - గొబ్బూరి వెంకటానందరావువరావు	...	...	౨	౨౦౩
“ “ “ “ “ “	...	...	౪	౬౧౦
“ “ “ “ “ “	...	...	౫	౭౬౨
“ “ “ “ “ “	...	...	౬	౯౧౩
నడకతీరుగు గనిపెట్టుట కొక విశ్వద్యంత్రము (వి. వి.)	...	...	౫	౭౫౮
నన్నయభట్టారకం - ఒంగోలు వెంకటరంగయ్య	...	...	౧	౯౩
నవయోగోదయము - తిక్కన—నందూరి బంగారయ్య	...	...	౩	౩౩౩
నాగామణి (భా. మా.)	...	...	౧	౧౪౬
నా నామా ప్రయాత్ర - శొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి	...	...	౧	౯౫
“ “ “ “ “ “	...	...	౨	౨౩౫
“ “ “ “ “ “	...	...	౩	౪౧౭
“ “ “ “ “ “	...	...	౪	౫౨౫
“ “ “ “ “ “	...	...	౫	౬౮౫
“ “ “ “ “ “	...	...	౬	౮౫౫
నిగమశర్మ అక్క - భారతుల పున్నయ్యశాస్త్రి	...	...	౧	౫౧
నిర్వాణపారత - శ్రీ పాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	...	౨	౨౭౫
నూతన రత్నకల్పవము (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౨
నూలుబండ్లతోనే ఉంటుంది నూలు తెంచేసాధనం (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౩
నీపాళ దేశము—ఒక చెలుకు	...	...	౬	౮౬౬
నోట్లను పరీక్షించేయంత్రము (వి. వి.)	...	...	౨	౨౯౮
పత్తి ఏరడానికి కొత్తయంత్రము (వి. వి.)	...	...	౨	౨౯౮
పదిగోళ్లకును ఏకకాలంలో మెరుగుపెట్టుకోవచ్చు (వి. వి.)	...	...	౨	౨౯౮
పాత ఇటిక్లవలన వృక్షచరిత్రలను తెలిసికొనుచున్నారు (వి. వి.)	...	...	౨	౨౯౫
పాములపొట్టు (కల.)	...	...	౩	౪౪౯
పాలుబుడ్డిరి పట్టుకొనుటకు పండ్ల ఉంగరము (వి. వి.)	...	...	౫	౭౬౦
పాపరాము—శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి (నా.)	...	...	౩	౩౬౩

పూర్ణ—హస్తి గణపతిముని (స)	...	...	౨	౧౯౫
“ “ “ “ “ “	...	...	౩	౩౪
“ “ “ “ “ “	...	...	౪	౫౧౩
“ “ “ “ “ “	...	...	౫	౬౦౩
“ “ “ “ “ “	...	...	౬	౬౧౫
పెట్టుబడి—పండ్రంగి రాజేశ్వరరావు	...	...	౩	౪౩౫
పెద్దపోటోలను కడుగుటకు పెద్దతోట్లు (వి. వి.)	...	...	౪	౬౧౪
పేష్యుల వైవాహికజీవనము (కల.)	...	...	౩	౪౪౧
పోలయ్య—‘కరణకుమార’ (క.)	...	...	౧	౬౯
ప్రతిజ్ఞ—శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు (స)	...	...	౬	౧౪౮
ప్రబోధగీతి—బొడ్డు బాసిరాజు (ప)	...	...	౩	౪౦౬
ప్రయోగనాళికలను వేడిచేయడానికి కొత్త విద్యుచ్ఛక్తియంత్రము (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౪
ప్రాచ్యతారలు (కల)	...	...	౧	౧౩౪
బంగారయ్యగారి భారతోపన్యాసములు - ఒంగోలు చింతరంగయ్య	...	...	౪	౪౧౫
బట్టలమన్నికను కనిపెట్టే యంత్రము (వి. వి.)	...	...	౨	౩౦౦
బేలూరు దేవాలయము : వాస్తు, శిల్పవైభవము-పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు	...	...	౫	౬౦౨
బొద్దికల హృదయస్పందనములను నిరూపించు యంత్రము (వి. వి.)	...	...	౫	౭౫౮
బొమ్మలకొలుపు - వై. సాంబశివరావు (క)	...	...	౬	౮౭౬
బ్రహ్మాండమయిన విద్యుచ్ఛక్తిజ్వాలలు (వి. వి.)	...	...	౧	౪౭౪
బ్రహ్మాండమయిన చాతపుస్తకము (వి. వి.)	...	...	౪	౬౦౩
బ్రిటనువండు విద్యాపరిస్థితి (కల)	...	...	౧	౩౦౨
బ్రిటిషు గయానా (కల)	...	...	౧	౧౫౬
బ్రిటిషురాజలాంఛనాలు - పట్టాభిషేకాలంకారాలు (కల)	...	...	౪	౫౯౫
బ్యాంకి యెక్కులను తూట లెక్కపెట్టవచ్చును (వి. వి.)	...	...	౪	౬౦౩
భగవద్గీత—శాస్త్రీ (మీ. త.)	...	...	౨	౮౨౯
భౌతికశాస్త్రము - తత్త్వజ్ఞాన - పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు	...	...	౩	౪౦౭
మంటలతో చురుకు చిమ్మటాంకులు (వి. వి.)	...	...	౨	౨౯౯
మదరాసు క్రైస్తవకళాశాల (కల)	...	...	౧	౧౩౨
మరమ్మతు - భారతరాజనరసింహారావు (క)	...	...	౩	౩౯౯
మాబువరుస - భవిషిసాటి కామేశ్వరరావు	...	...	౫	౬౯౭
మాల్యవంతుడు - ఓశ్వనాథుని సత్యనారాయణ (ప.)	...	...	౩	౭౨౭
మూడువలపులు - వెంపటి నాగభూషణం (క.)	...	...	౧	౧౫౯
మేల్కొలిదిదూరము గానును తీసికొనిపోగల గొట్టములు (వి. వి.)	...	...	౫	౭౬౭
మొక్కుబడి - ‘కరణకుమార’ (క)	...	...	౫	౬౫౧
మోటారు ఇంజనులకు వానకాలపు జేరాలు (వి. వి.)	...	...	౪	౬౦౭
మోటారుకారుకస్థులను తెరచుటకును, మూయుటకును సులభపాదము (వి. వి.)	...	...	౪	౬౦౭

మొదటి గాథానికొకటిగా మిరాస్టాండు (వి. వి.)	...	...	౨	౩౦౦
మొదటి గాథానికొకటిగా మిరాస్టాండు (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౫
మొదటి గాథానికొకటిగా మిరాస్టాండు (వి. వి.)	...	...	౫	౭౫౪
యొక్క సామగ్రి - ప్రపంచవ్యయము (కల)	...	...	౪	౫౯౦
గంనుసాబట్టి పాలతరగతులను నిర్ణయించు సాధనము (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౭
రక్తినికాగి - కవికొండల వెంకటరావు (క)	...	...	౫	౭౧౧
రవీంద్రకుమారుడు (కల)	...	...	౨	౩౧౧
రాజ్యాంగ ప్రతిష్ఠాంశం—రావుదీ	...	...	౬	౮౯౧
రాయలనాటి తెలుగుసాహిత్యము - రాళ్లపల్లి ఆనంతకృష్ణశర్మ	...	...	౨	౧౬౯
రాష్ట్రము రాజ్యాంగము - మోచర్ల కృష్ణమూర్తి	...	...	౧	౧౦౫
రాష్ట్రము సేస్థి పిన్నులు (వి. వి.)	...	...	౨	౩౦౨
రెడ్డివాదకు లేవరు?—కొత్త భావయ్యచౌదరి	...	...	౬	౮౮౦
రేడియము చికిత్స (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౭
శ్రీకాంతు గురించి - యులుసు వెంకటరమణయ్య	...	...	౬	౮౦౯
వజ్రము-దానిపోబడి - వజ్రకరూరు (కల)	...	...	౩	౪౪౬
వర్ణమున ఆంగ్ల తారలు (కల)	...	...	౧	౧౩౬
వర్ణమున సూర్యనారాయణరావుగారు, కీ. శే.	...	...	౫	౭౫౬
వాక్యము మన నేమి? - దినాకర్ణ వేంకటాచార్యుని	...	...	౪	౫౬౭
వారములు - వి. వి. యల్. నరసింహాచారి	...	...	౫	౭౦౯
వార్తాపత్రికలు - సి. టి. రామాచార్యుని	...	...	౫	౭౦౩
వాక్యము గణపతిముని (కల)	...	...	౨	౩౦౩
వింసర్పిణి-డా. కీ. శే.	...	...	౪	౫౭౬
విశ్వవిద్యాలయాలకు ఇంగ్లండుజేతము - ఆచార్య	...	...	౫	౭౪౪
విలుమినులు - చక్రవర్తి (కల)	...	...	౬	౯౨౧
విద్యుత్తు (కల)	...	...	౫	౭౫౫
విద్యార్థుల నిర్మాణశక్తి (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౪
విశ్వనాథశర్మ—నందూరి బంగారయ్య	...	...	౧	౫౪
విశ్వనిలయము—విస్సా ఆప్పారావు	...	...	౧	౭౧
వేలకాండ్రు లక్ష్మణవిద్యను నేర్చుకొనుటకు క్యామెరా తుపాకీ (వి. వి.)	...	...	౪	౬౦౭
వేగపరీక్షలో మనిషి గుఱ్ఱమును ఓడిగొట్టెను (వి. వి.)	...	...	౪	౬౦౪
వేళకు పనిలోకి రానిపనివారిని పట్టియిచ్చే ఘటికాయంత్రము	...	...	౪	౬౦౩
వేలూరుకోట : కోటలోనిదేవాలయము:నిల్పము	...	...	౬	౯౧౭
శరీరస్థగోగములను నిరూపించు విశ్వవిద్యంత్రము (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౧
శ్రీమద్విశ్వము—వే. వి. శర్మ	...	...	౨	౨౧౩
శ్రీమద్విశ్వము—విశ్వనాథ శత్యనారాయణ (ప)	...	...	౫	౬౨౩
శ్రీమదశక్తిని పరీక్షించు పరికరము (వి. వి.)	...	...	౩	౪౫౬
శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర సభుంటువు—బులుసు వేంకటరమణయ్య	...	...	౫	౬౪౩
సంభాషణా లోపములను చక్కదిద్దుకొనుట తుపాయము (వి. వి.)	...	...	౫	౭౬౦

విషయ సూచిక

స్వవిషయము	౧
గ్రంథప్రారంభము — మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు	౩
కీలెరిగినవాత — శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	౨౧
నిగమశర్మ అక్క — భారతుల పున్నయ్యశాస్త్రిగారు	౫౧
విశ్వనాథశర్మ — సంఢూరి బంగారయ్యగారు	౫౪
మూడువలపులు — వెంపటి నాగభూషణంగారు	౫౯
విశ్వశిల్పము — విస్సా అప్పారావుగారు	౭౧
సన్న్యాసము — వేల్పూరి శివరామశాస్త్రిగారు	౭౮
పోలయ్య — 'కరుణకుమార'	౭౯
ఏసి-చేసి — బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు	౯౧
నన్నయభట్టాచార్యుడు — ఒంగోలు వెంకటరంగయ్యగారు	౯౩
నానుమోరాస్త్రయాత్ర — జున్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౯౫
రాష్ట్రీయరాజ్యాంగము — మోచర్ల కృష్ణమూర్తిగారు	౧౦౫
అఖిలభారత వ్యవసాయ పరిశోధనాలయము — గూడూరు వెంకటాచలంగారు	౧౦౯
హేమంతర్తుపు — విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౧౧౫
సాహిత్యతత్త్వ విమర్శననం సమీక్ష — కా. నాగేశ్వరరావుగారు	౧౧౯
కలగూరగంప — ఖర్జూరపుపంట; బ్రిటిషుగయానా; ఛైనాలో ఆడు పోలీసుల; సామ్రాజ్య పరిత్యాగముచేసిన ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి; మదరాసు క్రైస్తవకళాశాల; తారామంగలము; ప్రాచ్యతారలు; టైపుయంత్రచిత్రము	౧౨౩
సిస్టర్ వేదావతి — పిశిపాటి వెంకటరమణయ్యగారు	౧౩౯
భారతీయ మహిళామండలి — శ్రీ కల్యాణసుందరిగారు; శ్రీ నాగామణి గారు	౧౪౬
విజ్ఞానవిశేషాలు — చెట్ల వెంపకమునకు నేలతోపనిలేదు; గాజుపాత్రల గారడీ	౧౪౭
విమర్శనలు	౧౫౫
సాధిప్రాయ విశేషములు	౧౬౫

చిత్రములు

త్రవర్ణచిత్రములు—విచారము: పాములవాడు; శ్రావణ మంగళ

వారము; శివభక్త మాహాత్మ్యమునందలి కళానాథాభ్యాసము.

సాధారణచిత్రములు—ఏబడవ అఖిలభారత జాతీయ మహాసభ;

చిత్రములు, ఖైరజ్జుహారు; తారామంగల శిల్పచిత్రములు;

మధురచిత్రములు; స్రావ్యతారలు; సార్వభౌమదంపతులు;

చీరవసందు; మదరాసు క్రైస్తవకళాశాల చిత్రములు; వర్ష

మాన అంగ్లతారలు; సౌందర్యపిపాస; సాయం సమయము;

గానవినోదిని; చల్లనికడుపు; ఇతరచిత్రములును.

భారతి చందాదాల్లకు హెచ్చరిక

ఈక్రింది కనబరచిన వెంబర్లవారికి ఈసెల (1937 సం. జనవరి)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా ప్రాతి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కను చందా మాకు చేర నట్లు ఈ సలహానుకూలముగా మునిముద్దగు చేసినచో తెంపులేకుండా పత్రికను పంపుచుండుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ తేదీన గావున సామ్యుగానిచో ముంజ భాషాభిమాను లగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము మాకు చందాదాగలగు నందులను నమ్మకముతో 1937 సం. ఫిబ్రవరి 10-వ తేదీని రూప 6-4-0 లకు వి.పి. పంపుచున్నాము. గావున తో ఎప్పటివలెనే పత్రికయం దభిమాన ముంచి సామ్యు చెల్లించి వి. పి. నిక్షేపణ ప్రార్థింతులు. ఒకవేళ తమ కీ పత్రిక ప్రస్తుత మానవసర ముగ దోచినచో మా కావిషయము వెంబసే తెలియజేసి గొర్రెల వి. పి. పంపున నాపుచుము.

C 4. D 3. II 28 59 60. J 3, 6. K 11, 26, 27, 29. L 3, 11. M 5.
N 11, 33, 34, 36. P 51, 52, 53. R 18, 21, 51, 53, 54. S 56, 65, 66, 68,
70, 71, 72, 77, 78, 88, 90, 226, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243,
245, 246, 247, 248, 250. V 2, 18, 19, 20, 21, 53, 55.

సంపు. ౧౨ ధాత సంవత్సరము, పుష్యమాసము (జనవరి ౧౯౩౭) సంఖ్య ౧

స్వవిషయము

స్వవిషయము సమ్మోహ సమస్వీకరము, స్వాభిమానపూరితము. “స్వ” యందు విశ్వమంతయును ప్రతిబింబించుచున్నది. “స్వ” సంకల్ప విశ్వాములకు మిత్రమేరిలు లేవు. సంకల్పమునందు సంకల్పిణి ఫలముమాత్రము సామాన్యముగ పరిమితపరిణామమును పొందుచున్నది. మహాసంకల్పమున కనురూపమైన ఫలము, దుర్లభ మైనను సవీనసంకల్పము లెప్పటి కప్పుడు వయించుచు ప్రపంచపరిణామము సంభవ మగుచున్నది. ప్రపంచపరిణామమునకు పిపిలికాది బ్రహ్మచర్యమును గల సకల పదార్థములును పరిమితమైన ప్రకృతి పరిసరములందు సంకల్ప సామర్థ్యమున కనురూపముగను వినియోగపడుచున్నవి. బ్రాహ్మ

ణునివలెను పంచముడును, రాజువలెను రయుతును, కేదారము లవలెను కర్మాగారములును, కవులవలెను కావ్యములును, లలిత కళలవలెను సామాన్యకళలును, మహా కావ్యములవలెను ఏలపాటలును, యోధులవలెను గురువులును, సాంఖ్యులవలెను యోగులును ప్రపంచ పరిణామమునకు కీలకమైన ఆత్మపరిణామమునకు వినియోగపడుచున్నవి. ప్రవృత్తియందు ఫలాఫల పరిణామములు సాపేక్షములు గాని నిరపేక్షములు గావు పూర్ణస్థానము ప్రవృత్తియం దసంభవము. మానవులు పరిమిత పరిస్థితుల నెరిగియును మహాసంకల్పమును జేయుట ప్రకృతిసర్వము. న్యపిస్థితులకు కీలకమైన సంకల్పము “స్వ”

ధర్మమునందు ప్రతిబింబించుచున్నది. స్వసంకల్పములు ధ్రువనారదసంకల్పములవలెను శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడసి ప్రయోజనకరములగుటయు సామాన్య సంకల్పములవలెను రిక్తమనోరథము లగుటయును ప్రవృత్తిధర్మము.

సంకల్పము వ్యవసాయమున కనురూపముగను సఫల మగుచున్నది. సకలప్రయత్నములును యోగసంసిద్ధములై పూర్ణఫలమును సమకూర్చకపోయినను నిర్ధర్మములు కాజాలవు. “స్వ” సంకల్ప ప్రయత్నములు పురుషార్థపరమైన ఆశ్రమవిధానమునకు బీజములు. మహాసంకల్పము మహాఫలమును సమకూర్చకపోయినను మహాసంకల్పబీజములు దేవకాలపరిస్థితులందు భిన్న రూపములను వినిశామమును పొందుచున్నవి. సంకల్పములు కార్యసిద్ధికి నిమిత్తమాత్రములు. అసంతములైన దేశకాలపాత్రావరణములందు మహాసంకల్పము భిన్న నామరూపములను సార్థక మగుచున్న విధము గోచర మగుచున్నపుడు స్వవిషయ ప్రస్తావనావలోకనములు నిరుపయోగములగుచు స్వాభిమాన, స్వోత్కర్ష, సమ్మోహము లంతరించుచున్నవి.

భారతి రుక్మిణీద్రావిడ సంవత్సర పుష్యమాసమునందు జన్మించినది. మొదటి సంచిక

యందలి స్వవిషయప్రస్తావనను ధాన్యనామ సంవత్సర మార్గశీర్షమాసమునందు జదివినపుడు నిర్వాహకులకానందవిషాదములుగలుగుట సహజము. భారతికి ౧౩ ఏండ్లు నిర్విఘ్నముగను కొనసాగి యధాశక్తిని సాహిత్యనేవ చేయగలిగినందుల కానందము. గతించిన పదుమూడేండ్లయందును ప్రపంచము నావరించిన మహాపరివర్తనమున కనురూపముగను భారతీయ విజ్ఞానాభ్యుదయమునకు వినియోగపడజాలనందులకు విషాదము. వ్యక్తిగతమైన భారతీ విజ్ఞానసంకల్పవ్యాపనము వ్యక్తిపరముగను పరిమితమైనను భావగ్రామముగను విశాలమైన విధమును దేశావృతమైన సాహిత్యకళాదిరంగములందు పర్యాప్తమగుచున్న వికాసము వ్యక్తము చేయుచున్నది.

విశ్వరూపిణియైన భారతి సరస్వతీదేవి, శ్రీదేవి, లలితాంబ. గతించిన ౧౩ ఏండ్లయందును భారతీనిర్వహణమునకు సహాయభూతులైన సాహిత్యోపాసకులకు, కళాభిజ్ఞులకు, పండితులకు ప్రతికానిర్వాహకులు కృతజ్ఞులు. భారతి శ్రీసూక్తాత్మకమైన విజ్ఞానాంకురములను గతకాలమునందువలెను, భావికాలమునందును సఫలము చేయుటకు భారతీ కటాక్షవీక్షణములను బడయుగాక !

శ్లో. శ్రీమౌ మే విదధాతు కారదశశ్రీభాసురా భాసురా, హారాసారనిరాసకారిమధురవ్యాహరిణీ హరిణీ,
మక్తాభూషణపోషణస్మితకశ్రీసాధునాసాధునా, లావణ్యేన నిజేన నిర్జితవతీ రంభారతీ భారతీ.

శ్లో. లక్ష్మీం క్షీరసముద్రరాజతనయాం శ్రీరంగధామేశ్వరిం, దాసీభూతసమస్తదేవనితాం లోకైకదీపాంకురామ్,
క్రీమన్మందకటాక్షలభ్యంభవబ్రహ్మాండగంగాధరాం, త్వాంత్రైలోక్యకుటుంబినీంసరసిజాంవం దేమకుందప్రియామ్.

గ్రంథచార్యము *

మానవల్లి రామకృష్ణకవి

ఒకనాడు భోజరాజు సభలో - “త వీవ పదవి న్యాసా స్తా ఏవార్థవిభూతయః” అని సమస్య యొసంగగా, “పుంసి పుంసి విశేషేణ కాపి కాపి సర స్వతీ” అని కాళిదాసు పూరింపగా, “తథాపి సవ్యం భవతి కావ్యం గ్రంథనకాశలాత్” అని వేటొకడు పూరించెనట. గ్రంథములు రెండవ పూరణము ననుసరించి రచించువారు కొందఱు కలరు. అట్టివారి విషయమున పరశబార్థాపహార మెంతవఱకు యోగము కాకుండునో యెప్పుడు కీర్తిలోపకరమో విశ్రాంతి చింతావిరోధముగా విచారితము. గ్రంథచార్యము దూషించుచు సంస్కృతవితాపితానుహుండు చండకోపము వహించి రాజదండనము విధించుచున్నాడు.

“భరమై తోచుకుటుంబరక్షణమరగాఁ

బ్రాహ్మణీ చింత నిరం

తరతాళీదళసంపుట ప్రకరకాం

తారంబునం దర్థపుం

దగువాటుల్ దెగఁ గొట్టి తవ్జ పరిష్క

ద్విజ్ఞాత చార్యక్రియా

విరసుండై కొఱతెం బహుం గుకవి పృ

థ్వీభృత్సూరపక్షితిఁ”

దీనికి దృష్టాంతముగా మాడయమై రావణచరిత్రమున—

“ధట్టించినాడవు తిస్కరకవిరాజా

కొటసింగయమంత్రికొలుపులోన ”

అని ప్రభువు తన్ను సంబోధించినట్లు వర్ణించుకొనియె.

లోకసిద్ధ మగు శబ్దార్థజాలము వదిలి నూతనసృష్టి యెట్లు సాధ్యమగు ? లోకసంభావ్యము కానివస్తువు

వర్ణించిన నతిశయోక్తి యందురు. పురాతనకవి వాగ్దోషరముకాని పదార్థము కానిరాదు. మానవి యేమి?

“అను ననఁ గమ్మయతిక్కడను జగతి నపూర్వార్థశబ్దచారుకవిఁమై, నెగడిన బాహోచ్ఛిష్టం, జగత్త్రీయం బనినపలుకు ఁఫలం బయ్యె” అని భారత రచనాప్రతిష్ఠాపితాంధ్రవాదవతామంగళ విప్రహం దగు తిక్కనను స్తుతించిరికదా! అనున, శబ్దమునకురాని వస్తువులేమే లేదు. “స సోఽస్తి ప్రత్యయో లోకే యః శబ్దాశగమాదృతే” అని భక్తప్రసూరి చెప్పినట్లు సమస్తజాలము శబ్దముతో నుచ్చరించినందున బాహునినోబఱచి సర్వ మెంగిలి యయ్యె. ఆంధ్రపదము లతనిచోట బడవయ్యెంగదా కావుననే తిక్కనశబ్దజాల మూర్వమయ్యె. అట్లయినచో నతని సంస్కృతసమాసములగతి యేమి? ఇచ్చట గౌణాన్యము గ్రహించి బాణుండు తలఁపని యభిప్రాయముల నూతన ఘట్కిగాఁ జెప్పె నన్నచోఁ గేతన పద్యమునకు సమన్వయము గాచునఁ గాబోలు. లేక “జగత్త్రీయ ” మను పలుకు “యథోచితయథాశక్తి శిష్ట ” మని గ్రహించునగు. “సర్వవిజ్ఞా సరస్వతీ ” యన్నచో సర్వశబ్దమునకుఁ గించిమాన మని భోజాదులు కాసిందిరికదా యల్లే. పూర్వ పక్షానువాదఖండన ప్రయత్నాచార్య ప్రబలతరయుక్తి నిర్దుష్ట సిద్ధాంతముల ననువాదము నేయు నప్పుడు దర్శన నిబంధకారులును, అన్యోప్యతివ్యాప్తి దోషముల రానీయక వస్తునిర్వచనము నేసిన ప్రాచీన మతముల విస్తరించునపుడు లక్షణకారులును, శబ్దార్థముల రెంటి గైకొనకున్న వారల వ్యాపార మెట్లు నడచును? మండపమండల బ్రహ్మాసిద్ధి చాలభాగము గురేశ్వరుల

* ఈవ్యాసభాగము సంస్కృతాంధ్రసరసభూపాలీయముల రచనాక్రమము విమర్శించుచు నవాంతరప్రసంగముగా మొదట న్రాయఁబడి ప్రధానకథకం బెనుపకథ పెద్దగా బలిసినందున వేఱుగాఁ బ్రచురించుచున్నారము. ఇది తత్కారణమున విశీర్ణక్రమసంధి సంగతిక మై న్యూనాధికపుష్టాంగక మై యుండుటకుఁ బాఠకులు తమింతురుకాక.

సంబంధవార్తకములలో నెక్కువది. భావప్రకాశ మను సలంకారగ్రంథమున కావ్యాలంకారసంగ్రహ, కావ్య ప్రకాశ, దశరూపక, సాహిత్యసారాది బహు గ్రంథ పంక్తు లీతియనొక్కొకటి శబ్దములు లేకయే గ్రంథకర్తృ రచితములవలెనే కూర్చబడియే. భావము, హేమచంద్రుడు, నరచంద్రుడు మొదలగు గారు ప్రాచీన గ్రంథ వాక్యముల దను నిబంధములతో జూపి యభేదముగా ప్రయోగించుకొందురు. ప్రాచీన గ్రంథకారులయందుఁ గల గౌరవముచేఁ దవ్యాకృతములనే వారి మతముల పునః ప్రతిపాదనము చేశితిమని రేచర్లగ్రాహులందుకేమో? సాహిత్యమిహాంసలో భావని యుదాహరణము లన్నియు నతని కేరై న నుచ్చరింపక శబ్దగ్రంథకారుఁడు గ్రహించుకొనియే. నవీనాలంకారికుల కిది దోషముగాఁ గన్పట్టదేమో.

దర్శనకారులతో మన కేమి? కావ్యములలో నిశ్చయెంత సమ్యాన్యమో విచారితము.

గ్రంథచార్యము శబ్దాపహరము, అర్థాపహరము, ఉభయాపహరము, కామాపహరము, ప్రతిచ్ఛామాకరణము, రేఖాపహరము, ప్రతి నిర్మాణము, వర్ణనాగ్రహణము, సర్వగ్రంథచార్యము మొదలుగాఁ జెక్కుభంగుల విలసిల్లు.

“పూర్వకథావిచిత్ర సన్నివేశములలోఁ బాత్రముల సంరంభోద్దీప్తవాక్య కేష్టా విశేషముల విన్నను జూచినను శ్రోతృప్రేక్షుల కపూర్వావేశ జనిత సంస్కారవాసనా బలము మాలోచ్చేదము గాకుండుచే వారు గ్రంథములు రచించిరే తత్త్వసన్నివేశ నిర్మాణముల శబ్దార్థములు రెండును దమ తమ విద్యాసంస్కార బలముల ననుసరించి వాసనాబలముచేఁ దత్త్వములు గానే స్ఫురించుననుట యేమి యాశ్చర్యము? అది భగవత్స్పష్టిలోని సామాన్య మనోధర్మము గాని గ్రంథచార్య మనెదవా?”

అహో ఏమి యీ సౌగతన్యాయము! మేము కొన్ని దృష్టాంతముల సుదాహరిం చెందు వానిలోని నీ మనోధర్మ సాదృశ్యమును విశదీకరించి మా గ్రంథాపహర సిద్ధాంతమునకుఁ దోడ్పడుము.

శబ్దాపహర మన శబ్దపంక్తులయు సమాసములయు పరిగ్రహణము. వానితోఁ బ్రాయశః తాత్పర్యము భిన్నమైనను గొంతయర్థము గృహీతి మగు. సామెతలు గూడ నిందుఁ జేరునేమో. కేవలము శబ్దజాల మెల్లరకు సామాన్యమేకదా; అందుఁ కౌర్యము రానేరదు. హర్ష చరిత్రావంత్రినుండర్యాది కావ్యములలో నచ్చటచ్చట సమాసచ్ఛాయు గలియుచుండును. శ్రీనాథుని పద విన్యాసముల ననేకులు పోల్చి రచించిరి. “మగుడు మెలుగు నిబ్బరపు గుబ్బలపై నయనాంబుపూరములో” అనుపాదము పెక్కుప్రబంధములలోఁ గానవచ్చు. ఇట్టి శబ్దవిన్యాస సంక్రాంతి కవులకు బహుగ్రంథపనము వలన నజ్ఞాతముగాఁ దలసింపచుండును.

“భద్రం పశ్యులయంతు నో నరహరే

రక్షుద్రశౌర్యా నఖాః

స్తోతోస్మద్రిత పారిభద్రకలికా

పాండిత్యపాటచ్చరాః”

“అకాశాంచలవీధుల న్నిగిడి సం

ధ్యారాగరేఖానఖుల్

పాతోస్మద్రిత పారిభద్రకలికా

పాండిత్యవైతంశికో

త్యేకస్ఫూర్జిత.....

జూలేశికికా.” (భీమగుండము.)

జ్ఞోకకర్త యగు తాహిత్యభట్టగోపాలుఁడు శ్రీనాథునకం టెఁ బూర్వయు కావున సంస్కృత సమాసచ్ఛాయయే తెనుఁగున నజ్ఞాతముగాఁ జొచ్చెఁ గాఁజోలు. ఇట్టివి ప్రయోగసహస్రములు చూపవచ్చు నిది దోషము కానేరదు.

అర్థాపహరము—పూర్వపద్యములోనిభావ మంతయు యథావస్థితముగా గ్రహించి వేఱపదజాలముతో దాని గూర్చుట.

కలిమిం గొందలు శ్రోత్రియుల్ సతుల కాం

తుల్ దీర్చుగా లేక యా

కలకంఠుల్ తమఁ బాసి చక్కదనముం

గాంభీర్యముకొ మర్యునో

త్కలనారంభము వాస్విజృంభణము స
 త్కారుణ్యముం గల్లు వా
 రలతోఁ బొంచె తిముం గిణింప రనుచుం
 గ్రంథంబులం దట్లు వ్యా
 కులులై వ్రాసినమార్గను లో తలఁకుచే
 కుంభిం (?) భుజంగగ్రణులొ,
 (చకలకథాపారసంగ్రహము.)

లోకములోనఁ గొందఁ జుట
 బులో సతులం దనియింపలేక య
 స్త్రాకమనీషు లన్యపురు
 ఘులో తమకాంతల నంటుకుండఁ దా
 బాకులలోన వ్రాసిరి ప
 రాంగనఁ గూడినఁ బాప మంచు న
 గ్యూగలపాటు మాది యిటు
 లాకులపా టెనయంగ నేటికిన్?
 (తారాశకాంకము)

ఇందుఁ బంచపాఠమై శుద్ధతాళానుగామి గాక
 పొల్లుపదములతో నింపిన పుష్టేటిరామభద్రుని కవిత
 సంస్కరించి యర్థ మెట్టిమిడింపవచ్చునో యాశిల్పము
 నుపదేశింపఁగాబోలు శేషము వేంకటపతి యర్థవంత
 మైన యమకముతో గ్రంథచార్య మొనర్చె.

అభిగమిల్ల మృతాశహస్తం గమనీ
 గూఢరహస్యభిక్త మహా
 త్వలగంధిం గలహంసయాన విలస
 ద్భంధూకరక్షోష్ణ ను
 త్వలశీతిం గమలాస్య నంగజరసాం
 భః పూరం దత్పార్వతీ
 జలజావాసముఁ జొచ్చియాడక మనో
 జాతానలం బాటునే?
 (నన్నెచోడుడు)

లఠితాస్యాంబురుహంబు నీలకచరో
 లంబంబు నేత్రానీతో
 త్వల మువ్వైః సనకోక మోక్షవిలస
 ద్భంధూక మద్యత్కటి

పులిసం బుద్ధకవిక్షణభవనా.
 ప్రారంబు ప్రాచ్యేష్వః
 జలజావాసను రాచ్చియాడక మనో
 జాతానలం బాటునే?
 (తెన్నాటి రాఘవేశ్వరవి)

ఇందు మాత్రమున విశేషముచిన్వ్యాస క్రమమున
 నోమము సంఘటిల్లె ననియు వారిని వీలనింపఁ
 గాబోలుఁ జోదనకర్తయు సంస్కరించి వాడనోహి
 శిత సంవిచ్చునుత్కారకావ్యం దను తెనాటికవి యర్థ
 చోద్యము గావించె. జలజపద్యమునఁ జనార్దనపాద
 మను మార్పకుంకుట సమర్థావరణకాలప్రకాశము
 కాబోలు.

“ఏమి పరకవి పద్యపాదముల గ్రహించి పూరించి
 వ్రాయు మర్యాదయుం గలదా? అది యర్థచార్యము
 కాదా?” పార్శ్వార్థ్యభ్యుదయమున నెనలేనుదూర మేనై
 నిర్వాణమునఁ దిక్కెత్తెను మేఘసందేశపద్యపాదముల
 గ్రహించి జైనతీర్థంకరచరిత్రముల కన్యాయించునట్లు
 శేషపాదములఁ బూరించి యన్యమతగ్రంథకన మొల్ల
 మియు మహాకవి ప్రతిభావైచిత్రి విడువఁజాలమియు
 హృదయమును వేధింప జైనకవిసార్వభౌము లీ యుక్తి
 పన్నియుండుట లోక మెఱుంగదా? అర్థమును రసభావ
 ములను స్పృహమోస్మితచిత్రసన్నివేశ కల్పనయు
 భిన్నము లగుచుండఁ జౌర్య నెట్లం?

ఈ యర్థాపహారము కవిత్వశిల్పభ్యాసకాలమునఁ
 గాని రాజదళలో విద్యావిరోధ కాలములలోఁ జను
 త్కారముగాఁగాని సంఘటిల్లెను. లేక భక్తిపారవశ్య
 ముచేఁ గాళిదాసాదిమహాకవు లొసంగ నాకృష్టములఁ
 దనుములే? శరీరము లగు కావ్యబంధముల శేఖరములుగా
 సునిచికొని ట్టిప్రసాదమకలె గ్రహించి వారి నర్పిం
 డురు. అట్టివి కేవలము చాటుపుటగా నిలిచినచో తుణ
 కాల విస్మయ మాపాదించుఁగాని కావ్య నివేశితము
 లైనచోఁ దప్పక తత్కవుల కనుతోస్సాహ్య శల్యభూత
 ములై క్షేత్రికరీరముల వేధించుచుండును.

జలజాక్షిమధ్యంబు సస్కాద్ధ మని యెంచి
 తరుణిదుర్మార్గంబు తలఁచె మఱచి

యతిసముఖాబ్జంబు నకలంక మని యెంచి
యింతికలంకంబు నెంచ మఱచి
సుందరిచిఱునవ్వు కుచి యని నుని నెంచి
చలివేణియను దాఁ జెలియ మఱచి
భాంగిచిఱుంగవ నువ్వుత మని యెంచి (?)

భామదుర్వృత్తంబు పలుకమఱచి
కలికేశ్వంగారతతి యెంచి కాంత పరుని
గలసి రమియించినట్టి సంగతులు మఱచి
గురునివంటి మహాత్ముండు నొనియె సతిని
అక్షుఁ డనఁ బ్రాక్షుఁ డన నెవ్వ రరసిచూడ.
(నకల కథాసంగ్రహము)

సకియకాసు దలంచి సన్మృగ మనుఁగాని
యింతిసూర్యుడత నెంచఁడయ్యె
చెలువచన్దవఁ దలంచి సువృత్త మనుఁగాని
తరుణికువృత్తంబు తలఁపఁడయ్యె
అతిసమోము దలంచి యకలంక మనుఁగాని
తెఱవకళంకంబు తెలియఁడయ్యె
సుదతిసవ్వు దలంచి కుచి యనుఁగాని య
వ్వెలఁదుకయకుచి భావింపఁడయ్యె
గురువువంటి మహాత్ముఁ డిక్కరణి తరుణి
చక్కఁడనమె గుణంబుగ సంస్కరించుఁ
గాని వ్యభిచారదోషంబు గాంచఁడయ్యె
నక్షుఁ డనఁ బ్రాక్షుఁ డన నెవ్వఁ డనని నింక.
(కవిరాజ మనోరంజనము)

ఇం దబ్బయమాత్యుండు పుత్రేటిరామభద్రుని పద్యము
లోనిశబ్దార్థముల సంగ్రహించి మాతనపద్యము చేసి
దానిఁ దన సుందరకావ్యముఖమునఁ బ్రసరణశీల మగు
శ్వేతకువ్వలిందువువలె నెక్కించుకొనియె.

రాజసభలో వినోదముగాఁ బూర్వకవిత్తుఁ బ్రతి
కవనమెట్టి దన

క్షిప్తో హస్తావలగ్నః ప్రసభ మభిహతో
ప్యాదధానోఽంకుకాస్తం
గృహ్లాక్ కేశేవ్యపాస్త శ్చరణనిపతితో
నేక్షితః సప్రస్థమేదా,

అలిగ్గక్ యోఽవధూతస్త్రీపురయవతిభిః
సాశ్రునేత్రోత్పలాభిః
కామీవాద్ద్రాప్తరాధః స దహతు దురితిం
శామ్భవో వః శరాగ్నిః.

(అమరుకము)

దీనికి మయూరునిపద్యము-

వస్త్రే గృహ్లాన్నిరస్తః సరభసవిధుతో
హస్తమాలమ్బమానః
క్షిప్తః కేశాస్తలగ్నశ్చరణనిపతితః
సప్రస్థమోక్షేవ్యమాణః,
అలిగ్గక్ దైత్యనారీః పరవశముకుభా
గ్గేశుకాః సాపరాధః
కామీవాద్దామరాగో నిశిత పరుషః
సాయకాగ్నిః శ్రీయం వః.

ఇందుఁ బ్రణయకుఁడత యగుప్రేయసి యెడ నన్యస్త్రీసంగ
మాద్యపరాధనిగృహీతుఁ డగుకామి యనునయవిధు లెట్లు
నేయునో శివునిపాశుపతాస్త్రము వలని యగ్నిభీత లగు
త్రీపురస్త్రీల డాయుసవ్వ డట్టిభావవిశేషము చూప
ఱకుఁ దోచుచుండె నని భావము. మొత్తిముమీఁద భావ
ములు రెంటునుసమానములే. సాశ్రునేత్రోత్పలాభిః యని
కోపకాంతిని మయూరుండు పరవశము కుభాగ్గేశుకాః
యని యాలింగన సుఖపారవశ్యవర్ణనచే నూచించె.
ఆద్ద్రాప్తరాధఁ డనువిశేషణస్వారస్య మిం దుద్దామరా
గుండగుకామి యని విశేషింపి చెప్పుటచే నాయకునియను
నయవిధిప్రయోగమున భేదాంతరము నూచించినట్లుగు.
ఎట్లయినను, రెండు శ్లోకములు చదువఁగా మయూరుఁ
డమరుకునిభావము నతిచతురముగా గ్రహించె నని
చెప్పఁదగు. కవితాభ్యాసకాలమునఁ బూర్వకపుల మనో
హరపద్యముల మార్చి పుష్టిలేకున్న నట్లే యైన శబ్ద
విన్యాసభేదమునఁ దిప్పి రచించుట కవులకు శిక్షాపదము.
రాజసభలో వినోదము కిట్లు నేయుండు రంటిమి. ఇట్టివి
కావ్యనిష్ఠితము లైనచో దూష్యములే. సంస్కృతమునం
దిట్టి యర్థాపహరణము దోషముగా గణింతురు.

ఊర్వాంశుపాశే దిననాథవిమ్బే
యాతోదయేఽస్తం ప్రజతీష్టవిమ్బే,

గజేయ మద్ర ప్రవిలమ్బమాన
ఘట్టాద్య యాబద్ధజేంద్రీలీలాస్.
(జానకీహరణము)

ఉదయతి వితతోర్ధ్వరశ్మరశ్చ
అహిమకరే హిమభామ్నియాతి చాస్తస్.
వహతి గిరి రయం విలమ్బిమట్టా
ద్యయపరి నారితవారణేంద్రీలీలాస్.
మాఘము (IV-20)

కుమారదాసుండు మాఘునికింజెం బూర్వండు
కావున మాఘుండే పూర్వలక్ష్యము గ్రహించియుండును.
కొండలు “ఘంటామాఘుం” డను బిరుదము సంపాదించు
గల యీ శ్లోకము నవహరించి యుండఁదనియు దాని
బోల్చి యెవ్వఁడో పద్యము రచించి కుమారదాసుని
కావ్యమునఁ బ్రత్యేకించె ననియు ననవచ్చును. ఈ పద్య
మును స్మరించియే పెద్దన సూర్యచంద్ర బింబములు
రెండు వ్యాసామ మొనర్చువారల సంతోలాలకలె
నున్నదని వర్ణించె.

భాషాంతరమునుండి గ్రంథమంతయుఁ దెలిసిం
చుట దోషమే కాదు. కొన్ని పద్యముల మాత్రము
గ్రహించుకొనుట కవులకు నూన్యతయే.

శ్రీపరవతిపురాణము రచించుచు నసంబద్ధముగా
శేష నానాభ్యుండు మురారియనర్హ రాఘవముగాని శ్లోక
మును చెనిగించి తన కృత్రిగాఁ జేర్చుకొనియె.

చేతఃకుక్తికయా నిశీయ శతశః
శాస్త్రాన్మృతాని క్రమా
ద్వాన్తై రక్షరమూర్తిభిః సుకవిసా
ముక్తాఫలై ర్ద్రష్ణితాః,
ఉన్మీలితమనీయనాయకగుణ
గ్రామోపసంగర్గణ
ప్రాధాలంకృతయో బుతన్త్రి సుదృశాం
కణ్ఠేషు హరప్రజః. (మురారి.)

చేతస్కుక్తికయందు నిత్పి కశలం
శేమార శాస్త్రాదక

చాతం బక్షర- - ర్తి చాక్రికములై
వర్జిల్లుకుక సప్రవా
ఖ్యాతోక్త సూప్రయుక్తి సహ
ల కారహాళిగా
రీతిం సత్కవి హర్షశేర్షున బాధ
శ్రేణీగళాగ్రంభకా.

ఇందు “సువృక్ష్యేణీగళాగ్రంభక” అని చెప్పించి నాడు
న్నచో పాటాపహరణంతయ పసారమై యుండును.
(శ్రీ పరవతిపురాణము)

శ్రీనాథాయలు కాలినాస మయారాంకవుల
ప్రబంధములనుండి యతి విస్తరముగాఁ దెలిసిచుకొనిరి.
ఇది మహాకవులయెడఁ జూసిన భక్తివిశేష ముండును.
అందు ననువాదమున వ్యవితార్థము విస్తృతముగానున్నచో
దోషముకాదని స్వనికారు లనుకానిది. మేము దోష
ముని చలఁచినను బెద్దలయెగురు నోరు తెలువ ఫిత్రత్తై
దము. క్రిందిజతి మాడుండు-

ఓంకారో మదనస్విజస్య
గగనక్రోడైః దంష్ట్రాంకుర-
తారామాక్రికః క్తి రధతమస
స్తంభేరమచ్చాఘ్రికః,
శృంగారగళకుఞ్చికా విరహిణీ
మర్మచ్చి నాక ర్తరి
సద్భావారవహూసఖితీరియం
చాన్ద్రీ కలా జృహ్మణే.

మన్మథ దివ్యాగమయన కోంకారంబు
భూతేసునాదల పూవుదండ
అల్పశృంగారరేఖార్గళకుందిక
యంభతమోదంతి కంకుళంబు
విరహిణీజనమర్మ విచ్ఛేదక ర్తరి
యంబరక్రోడ దంష్ట్రాంకురంబు
తారకామాక్రికతతికి నంచితః క్తి
యమృతాంబునిధికి ముత్యాలతోగు

మారుపట్టాభిషేకాఘ్నివారికుంభి
చిత్తజాని కోటిలగ్గదంచెనపుసుండు

నానా నానాటి కళిక్పద్ధి నారుకొనిన
సంధ్రుం గుదయించె గాంతిని సంద్రుం దగుచు.

ఇంగు మా లమునఁ దోచని చంద్రకలాక్రమపరి
వృద్ధి తేనుఁగవద్యమున ద్వనిత మగుచున్నది. మూల
ముచకంజెఁ దెనుఁగన స్వారస్య మెక్కు డగుటచే
మిక్కిలి దుష్టము కాదందురు.

శృంగార్యవికృష్టము గాని ప్రతికవన మెందైనను
గోప యుక్తమే. ఇదిని శృంగారప్రకాశమున గ్రం
థాంతమున-

యావన్మృగ్ని హిమాంశుకన్దలవతీ

స్వర్ణాహినీ ఘూర్ణతేః

యావద్యక్షసి కాస్తభస్తబితే

పద్మా మురద్వేషిణః,

గూవచ్చిత్రభువ స్త్రిలోకవిజయ

ప్రాథం ధనుః కాసుం

భూయా త్తవ దియం కృతిః కృతధియాం

కర్ణావతంసోత్పలమ్.

ఈ పద్యముతో గంగవంశానుచరితమున మం
ళాంతస్మరణమును బోల్పెదగు.

యావజ్జాగర్తి శంభోః శిరసి శశికలా

చారుచూడామణిజ్యే

లక్ష్మీకర్ణోజకుప్పే రచయతి మకరిం

యాదశ్శ్లోకైః యావత్

యావత్కైశ్చర్యకార్యే ఘటయతి తరుణాన్

కామినీనా మనః

తావ ద్వాగ్విక్లిరీ మే ప్రసరతు పరితో

గంగవంశావలమ్బా.

ఓర్ధ్వకవికృతపద్యమున విష్ణురచిత మగు మకరికా
ప్రతాపలి శృంగార రసానుభవ రసితత్వము ప్రకాశించి
నను యాదవేంద్రశబ్ద మనేకకల్పముల జూచు విష్ణు
పును గ్రహింపక యేకయుగావతీర్ణుడగు కృష్ణుని లక్ష్మీ
శబ్దముతో సహచరింపఁ జేయు రసాపకర్ష మగు
నేహా. తృతీయచరణమునందు మర్యాదన్యాపార మవి
శేషముగాఁ గామిజనుల ప్రేయసీవిధేయత్వము నూచిం

చును. మాళవేశ్వరుఁడు త్రిలోకవిజయప్రాథముగా
దాని వర్ణించెను. ఇట్లే గరుతర నాకార్యసౌందర్యము
లేని మఱియొకపోలికం జూతము.

వదనప్రభూతలావణ్యాంబుసంభూత

కమలంబు లన వీనికన్ను లమరు

నిక్కి వీరులతోడ నెక్క సక్కము లాగు

కరణి నున్నవి వీరిఘనభుజములు

సంకల్పసంభవాస్థానీతికవోదై

నెడఁదయై కనుపట్టు వీరియరుము

ప్రతిఘటించి చిగుర్లపై స్పృహఁపి

రీతి నున్నవి వీరియృగుపదములు

నేరెటేటియన తైచ్చి నీరజాపు

సానఁజిటిన రాపాడి చల్లి మెదిసి

పదము సుధ నిడి చేచెనో పద్మభవుఁడు

వీనిఁ గాకున్నఁ గలదె యీ మేనికాంతి.

అని సుప్రసిద్ధమగు కవిచితామహుని పద్యమును
బాలకవితాపస్థలో రామభద్రకవి సకలకథాసంగ్రహ
మున ననువదించుచు,

వదనసౌందర్యవిస్ఫారాంబుసంజాత

కంజంబు లన వానికన్నుగోయి

మదనసామ్రాజ్యసమ్యక్ సీతిక యనంగ

సరసమూ వానివక్షస్థలంగ

కర్ణకుండలరత్న కాంగులఁ గొనఁగి

వగలు మీఁజెను వానియెగుభుజములు

అతులప్రవాళసంతతిరుచిసంపద

నదలింపఁ జను వాని మృదుపదములు

సింగముల భంగములఁజెందఁజేయు నగుము

చందురునియందమును నొందఁ బాలుగుగురు

వాసి నువుపువ్వులను నవ్వునాసికయును

గప్పకప్పన నొప్పక గొప్పశిఖయు.

అని నలమహారాజు సౌందర్యమును వర్ణించె.
తాతగారియెత్తుగీతిఁ బరిత్యజించి పురుషాంగవర్ణనోచిత
ముగాఁ బరిహరించిన మధ్యపాలాది వర్ణనములఁ బొం
దించి వృత్త్యనుప్రాసకాశలము చూపినను రామభద్రుఁడు
కావ్యశిల్పధర్మముఁ బాటించడమొనఁగెను.

కవితాతామహానిపద్యమి మజీయొకడు ధ్వన్యము కూర్చుటకు మానగా పాదములలోని ముఖ్యాంగమును నేడించి కాంచినోజ్జ్వల గ్రహమునకుఁ బ్రతిస్పందిగా ముక్కుఁజెవులు పెట్టనిమట్టిబొమ్మను సృష్టించెను.

అంకము చేరి కైలతన

యాస్తవదగ్ధమా లానుకేన బా

ల్యాంకవిచేష్టఁ గొంపెనున

నకన్వలించు బళింపఁబోయి మా

వంకఁ గుచింబు గాన

కంపల్లభహారము గాంచి వే మృదా

లొంకురశంక నం టెగుగ

జాన్యుని గొల్తు నగ్నప్రసిద్ధికా.

(మరుచిత్రి)

చెన్నూరు దేవాలయశిలాశాసనపద్యములలో నొకటి:

పాయా ద్వో గణనాయకం పపవే

రంకే చిరం సంస్థితో

వామార్ధ్యాంబిరాజితాం గిరిసుతాం

జ్ఞాత్వా నిజాం మాతరమ్,

శుక్లాగ్రం ప్రసిసార్య సంస్థితముఖః

సత్త్వాస్తనం చాపరిం

పాతుం సేతమనాః స్తనం మృగయత్

విఘ్నస్తకం సర్వదా.

ఈశాసనము కృష్ణరాయలరాజ్యకాలములో శా-శ-గరరక్షలో వ్రాయఁబడియె. అప్పటికి మనుచిత్రి రచింపఁబడెనేని శాసనకవియే దాని గ్రహించియుండు. మనుచిత్రిలో సంకితాంకపద్యములలోఁ గలకవురిని గ్రహించినవృత్తాంత మున్నందున నది ౧౫౨౦ కిఁ దరువాత రచింపఁబడియుండువచ్చును. లేక పెద్దనయే శాసనకవియై యుండెనేమో. ఎట్లయినను శిశువులు తమ కభీష్టవస్త్రపు లభింపకున్నను సమజ్జ్వల మగు వస్త్రవేతరము చూచితేని నవత్వచాంచల్యముచే దానిలోఁ గ్రీడించుచుఁ బూర్వసమ్మత మును రను వైశిష్యరత్నప్రతిపాదనము సంస్కృతకవి గారికి విడిచినై చె.

ఇట్లే గూఢమునకం టె రసలఘీయ మగు శివకవి పద్యముఁ జాతము.

దైత్యముదనతీర్థమిద్దలములతోడ

గర్జనాత్మకై కి. కి. కి.

దనుజుంబాంతకాంతకలఁ గలతోడ

గణికా కలకం గానినాని

దానవదాసిని దురకంభములతోడ

బరత్రుజయ్యెదలకుఁ దాయులెనవు

దైత్యవరోదనదయితా రములతో

సాబరమిడెనులకుఁ గలకలెనుచు

చేసి నురసుండుకీకరోదరా

వృంత-లితాంతకుంఠిచిలసంప్ర

కులవధూజీలలాటికామంకుసుంబు

పరిపఘంపఁ జక్రంబు నీదరము కాది.

అను సోమునిపద్యముతోఁ గొమ్మనెనని పోల్చెదము.

దైత్యకాంతలచిగురుఁ గెల్పాపుల

వీటికాశ్రీలకు నీడుకొలు

వేల్పుటిల్లాంధ్రకొవ్వెడవుఁజున్నలమిఁగి

యశువుఁబయ్యెదలకు నిలుచునీడ

విశ్వజగత్త్రి యీ విజయలక్ష్మీగా

విరుపోత్సవములకుఁ జెండ్లివిండు

పరిపంశివాసానీపరిచితపరిభవ

ప్రాప్తిసంకల్పకుఁ దాయుతోవ

నేసి యెయ్యది విలసిల్లఁ జిత్రమహిమ

నది ప్రయోగింప నెత్తె నయ్యమృతమును

విలయసమయసముమ్మాతవిపులహన

దారుణస్ఫర్శనంబు నుపర్యసంబు.

ఈ రెండు చక్రాయుధ ప్రక్షేపకన్యనములలో సోముని కులవధూమంగల్య చిహ్నోజ్ఞేభము కొండలు నుకుమారమతులకుఁ బునరుజ్జీవంధురముగాఁ దోచునని కాఁబోలుఁ గొమ్మన నిపుణులుగా నంశాంతరములఁ గూర్చినను నక్కవియుఁ త్రాగ్ధము నీరసబంధగంధీల మని ఘృరింపక మానదు. రసభావలోపమును యమకానుప్రాసములు తీర్చగలవా?

* సోమునిలలాటికాశబ్దమును లాలాటిక మని కొందఱు పండితాగ్రేసరులు దిద్దిచున్నారు. “లలాటికా రుచులు గ్రాలక” అన్న సోమునిపద్యపాదము నేల దిద్దరైరి? లలాటికయన లలాటప్రతమను నాధరణవిశేషము. “కర్ణలలాటార్చనలక్ష్మణరే” యను సూత్రముచే లలాటికాశబ్దము సిద్ధించును. మఱియు లాలాటికాశబ్దము నకు రూఢ్యర్థము నేలు గలదు. “లాలాటికః ప్రభుచ్ఛందదర్శికార్యానుర్థయో” అని కేశవుఁడు.

ప్రాణేయాంసుమరీచిరీకృతనా
భాగంబు కృష్ణాజిన
వ్యాఖ్యానములయజ్ఞసూత్రములు నం
సాసక్తపీఠాలతా
లాలిత్యంబు లలాటికారుచులు గ్రా
లన్ నారదుం డిచ్చులన్
లాలాసంబుననుండి వచ్చెన్ గలహై
కస్వాంతుఁ డెచ్చటికిన్.

అన్న సోమునిపద్యముతో
ప్రాణేయకీరణబింబస్ఫుర్తిఁ బలఁపించు
విశదంపుఁడుకాంతి దిశలు వ్రాఁక
జిగి నిండఁ దొలఁకెడు చిగురుటాకుల సొంపు
పాటించు ఘనజటాభరము నెఱయఁ
గాంచినమాంజీవికాసంగు గడగూడి
చెలుపు నూపుచు మృగాజినము దనరఁ
గమనీయకోమలకంపయోరుహమునఁ
బ్రకటితం బగు విపంచిక దలీర్ప
హరికథాలాపశోభిత మైయట్టి
యాననంబు ప్రసన్నత నలరుచుండ
గగనముననుండి సమవర్తికడకు వచ్చె
నమరసంయమివరఁడు విద్యాగురుండు.

అని చిక్కన రచించిన సీసమును బోల్పిమాడ నది పొత్తికలఁచి చక్కఁగాఁ గుట్టిన చర్మపుత్రికవలె నున్నది. సోముని పద్యమునకు “కలహైకస్వాంత”పదము

* నేటికాలమునఁ బండిత శిరోమణులు విచ్చలవిడిగాఁ దాము ముద్రించు ప్రాచీనకావ్యములఁ బ్రాచీన పదముల పోఁబడి నెఱుంగఁజాలక స్వమతానుసారము దిద్ది పరిష్కరించితి మని తృప్తి నెఱచిండుచున్నారు. పెక్కుచోట్ల సవరణలు వారి యజ్ఞానమును గ్రంథాంతరపరిశ్రమాలసత్వము నుద్ఘోషించుచున్నవి. అప్రస్తుత మైన నొక్క యుదాహరణము చూపెదము.

క్షయకాలంబున సింధుసాగరరసా స్వాదాతిరేకంబునక
నయనాబ్జంబులు ఘూర్ణితంబులుగ సంభాకాశరాత్రికర
ద్యయతాశానుగతిప్రకారమున నవ్వారిక మహానృత్తముల్
ప్రియ మేపారఁగ నాడు ధైరవుండు గల్పించుక మహేశ్వర్యముల్.

అని కాశిఖండ పంచమాశ్వాసమున నొకపద్యము గలదు. మూడవచరణము తాళపత్రాదిర్యములలో

“ద్యయతాశానుగతిప్రమోదమున మత్తల్లి మహానృత్తముల్
ప్రియమొప్పురంగఁ జేయు ధైరవుండు” అను పాఠము కలదు.

ఇందులో మత్తల్లిశబ్దము నాంధ్రసంస్కృత మిశ్రసమాసముగా గ్రహించి “యవ్వారిన్” అని శ్రీనాథుని విశుద్ధీకృతి యాంధ్ర సంస్కృత సమాసమువలె సకళంకము గాకుండునట్లు కరుణించి పరిష్కరించిరి. కాని మత్తల్లిన్నతల్లిశేషము మధ్య పూర్ణమదావస్థలలో వర్ణనీయ మనియు ధైరవుని సంహారతాండవమున సప్తసాగర రసాస్వాద మధుమత్త చిత్తమున మత్తల్లిసృత్తచారీ ప్రచారములు సారస్వతసంసారసారములనియు నెఱుంగకుండుట శోచ్యముగా నున్నది. “అవ్వారిలో” జలక్రిడ నేనెనేని ధైరవునకేని మధుమధు మడగి చిత్తము సహజావస్థితి నెందును. ఇట్టి సంస్కరణములు కవిత్వయ సోమనాథాది మహాకవులగ్రంథములలో లెక్కలేక పడి భాషాదేవికి నన్నియు స్ఫోటకపింకములవలె నగపడుచున్నవి.

శివకళ యొందునున్నది. కానికేతకలోఁ గలపాము నకు స్థానము లేనందునఁ గవి దానిఁ గొలంగించె.

3. ఉభయపహారమునకు నింతదనుక సవాహరిఁచినపద్యములలోఁ గొన్ని లక్ష్యము లగుచున్నవి.

క. యాపహరము— యా యన సౌందర్యము— పరకృతపద్యమునండి సౌందర్యము గ్రహించి దాని వేలువిధముగాఁ జొంగించుచు.

తంత్రీవిరోధము తపస్వైపరిశ్రేష్ఠు
గొనయంటుచెగలచైఁ గోరి కనుచు
యద్దబుపిడి మట్ట నలయుపాజితలంబు
లస్తకం బిరియించుటాపు కలిమి
చెలికత్తె నొత్తిరి పిలువలేని యెలుంగు
సింహనాదంబుచేఁ జెవరకునికి
ప్రమదనర్తనకేళిఁ బురుషమిందనిపదం
బైదురాణంబుల నలతపహమి
సోయగవుఁ జిత్రరూపంబు చూచుచోట
వేసరువిలోచనంబులు వికృతదైత్య
లశ్య మీక్షించుబయ్య మొక్కలంపుఁచెంపు
గై కొనియె సత్యభామ సంగ్రామశీను.

అరిఁ జూచుకొ హరిఁ జూచుఁ జూచుకము (?)
లందండుమందారకే
సరమాలామకరందబిందుసలిల
స్యందంబు లందంబులై
తోరుగకొ బయ్యెదకొం గొకింత తొలగకొ
నోడ్డో శరాసారముకొ
దరహాసామృతపూరముకొ గురియుచుం
దన్వంగి కేళీగతికొ.

సత్రాజిత్తనయాకరాంతరధను
ద్వారావ మైరావతి
మాత్రానర్తకనిర్గతస్తనితమై
సుత్రామచాప్రపభా
పాత్రధూలతికావితానమున కొ
పుం గప్ప కార్జుంబుము

కృత్రిమరమహాశయతో దురుజరా

క్రాంతంబు నోత్రం బరుకొ.

అను సోమని సరకనశ్చాయాధ వర్ణనముతో
బమ్మెరహాతరాజు తత్కళావర్ణనముననే—

పరుఁజూచున్ పరుఁజూచు నొంప నలరిం

ఒన్ గోమరాగోదయా

విరహస్థూకుచేమండహాసములతో

వీరంబు శృంగారముచే

జరగకొ గన్నులఁ గంపుసొంపు పరగఁ

జండాస్త్రసంహాముకొ

చరసాలోకసహాచుకొ నెఱపుచుం

జంద్రాస్య పేలాగతికొ.

శీఘ్ర జక్కఁగఁ బట్ట వెర వెళుంగనికొమ్మ

బాణాసనం బెట్లు పట్టనేర్చె

క్రాంతనఁ దీగఁ గూర్చుంగ నేరనిలేదు

గుణము నేక్రియ గనుఁ కోటిఁ గూర్చె

సరవి మత్స్యము స్రవ్యజాలని యబల యే

నిపుణత సంధించె నికతేశ్వరముఁ

శిలుకకుఁ బద్యంబు చెప్పనేరనితన్వి

యస్త్రసుద్ర్యము లెన్నఁ డభ్యసించె

బలుకు మనినఁ బెక్క పలకనిముసుద చో

గతి నొనర్చె సింహగర్జనములు

ననఁగ మెఱచెఁ ద్రిజగదభిరామ గుణధామ

చారుసత్యభామ సత్యభామ.

రచించినపద్యభావము వాక్యార్థమున భేదము చూపినను సోమనికవనసౌందర్యము చాయారూపముగా నిందు గ్రహింపఁబడియె నని తెలుపును. ఇదియుఁ బ్రతిభావంతు లగుకవుల కపయశ్శ్రవణమే. “భగవద్భక్తిరసావేశమున నంతరంగము ప్రాచీనకవిభావములతో నుపరంజితమై గాఢసంస్కారశంబున కర్పారములు పరస్పరము పాయలేక భంగ్యంతరముగాఁ జొంగిపొరలి నిరంతరనిరవధికధారాపరిమ్యాకములుగా నవతరించు రసభావములతో నతిలోకసౌందర్యమును నిర్మించు పోతనాదుల గ్రంథచార్య మెట్లాఁగోపింతుము?”

సప్త సుస్మృతమున రచన తరపద్యములలో
నొకటి యగు దీనిఁ జాతము :-

మచారముకరించుచును న్యమనం జేలు
సుధుపంబు బోవునే మదనములకు
నిర్మలముంచాకినీచికలఁ మాచు
రాయంగ చనునె తరంగిణులకు
లలితరసాలపల్లవభాతియై నొక్క
కోయిల నేరునే కుబజములకు
పూర్ణేందుచంద్రికాస్ఫుఃతచకోరక
మరుగునే సాంద్రనీహారములకు
నంబుజోదరదివ్యపాచారవింద
చింతనామృతపానవిశేషమత్త
చిత్త మేరితి నితరంబు చేరనేర్పు
వినుతగుణశీల మాటలు నేయు నేల ||

మఱియొకటి - “చాతకం బేనునే చవుటిపడెను”
అనియు వర్ణించె.

యమృతప్రణమనాభ్యాస రసమర్ల లితం శిరః;
నాన్యప్రణమనే దేవ ధృతిం బహ్నతి జాతు నః.
కిమమ్భాజరజఃపుష్పాశ్చిరం వారి మాననే;
నిషేవ్య రాజహంసోఽయం రమతేఽన్యసరోజతే.
కిమపూర్ణశిరోజాన్తనుమనోగన్ధలాలితః;
చుమ్మివనాన్తమశ్శ్రితి ప్రాజాన్తేఽసి మధువ్రతః.
మక్తాఫలాచ్ఛ మాపీయ గగగామ్బు నవామ్బుదాత్;
శున్యత్సరోఽమ్బు కిం వాశ్చో దుదస్య న్నపి చాతకః.
(అదిపురాణం 33-౧౦)

ఇందు జననేనపాతనల జీవితకాల మెఱుంగని
వారు తెనుగుఁ జూచి సంస్కృతము విశేషణ పరిపుష్ట
మూగ రచింపఁబడియె నందురు. దీనిలో శేఖరామత్ర
సాదృశ్యమే కలదు.

“అళికంబున నక్షిణి దాచి” యవతరించిన
యోసర్వజ్ఞసోమనాథా నీకవిత్వంలోని మేలిరత్నములను
వాని చెక్కడపుఁబనియు నెల్లరు గ్రహించి యాపము
మారి, వెల తక్కువగా నమ్ముకొనుచుండ నూరకుండెద

వేల? బిల్వణుఁడు కవుల కేమి బోధించెనో స్మరించె
దవా?

‘సాహిత్యపాఠోఽధిమననోత్తం
కర్ణానుతం రక్షత హేకువీడ్వాః,
యదస్య దైత్య ఇవ లఙ్కనాయ
కావ్యాన్త చోరాః ప్రసజీభవన్తి’ అని.

“ఓరీ విమర్శకా, బిల్వణుని తదనంతరపద్యముఁ
జరుపుము.”

గృహ్మస్తు సర్వే యదివా యశ్చేష్టం
నాస్తి త్కతిః కాపి కవిశ్వరాజాః,
రత్నేషు లుప్తేషు బహువ్యవర్తైశ్చ
రద్యాపి రత్నాకర ఏవ సిన్ధుః.

“ వింటివా, ఎవ్వనియర్థసంచయ మధులు
నేవచ్చుగా దోసిల్లఁ గొని యునభవించి పరితృప్తు లగు
దురో వానిజన్మజీవితములు ధన్యములు. ఎంతకాలము
నాయల్పగ్రంః ములోనివి రేవో కొన్ని పోకలు మహా
కవులు పరిగ్రహింతురో యంతకాలము నాకు యశో
లోకములోని కవిగోష్ఠిలో స్థిరాసన ముండును.
మమ్మీరు లగు శురుష్కులధాటీపరంపరచే దేశ మింగ
లాలగుంటయై తృత్రలోకము శలభనిచయమువలె గూలు
చుండ సామాన్యలోకము తమ జీవధనం బగు దార
పుత్రాదిబంధుజనంబునేని పరితృప్తించి పాటిపోవుచుండ
నిర్వికల్పక సమాధిస్థితునివలె బాహ్యప్రపంచము మఱివి
పరమభాగవతులలో ౧౯ వ వాడని గణనకు రాఁదగి
నట్లు భగవత్స్తుతి ధారాపాతమునఁ దన్నుఁ గడతేర్పు
కొన్న పోతరాజు నేల పట్టి వేధించెదవు? అదిపురాణ
కర్త యగు జననేనునిపరార్థచార్యధుర్యత నెఱుంగవా?”

ఓనుహాకవీ, దృష్టాంత మిమ్ము.

“చోరనూత్రకారా, మూలదేవుని యశస్సు
నపహరింపఁగోరెదవా? మేల్కొనియె నిద్ర నభిన
యించెదు. జననేనుఁడు వాల్మీకి వ్యాసకాలిదాస భారవి
మాఘశ్రీహర్షదంశ్రిప్రభృతుల యధవిశేషముల నెన్నెన్ని
భంగులుగా గ్రహించి లలితమధురం బగు శబ్దవిన్యాస

మన వాని కెంత సుందరముగాఁ బొదిగించెనో యెఱుఁగవా?

దంకికృతవంతిసుందరిలో గజవర్ణనమునఁ గల నానాపర్వతనదీ విహారసంపత్తికెల్ల భరతులి నైన్యకన్య జయమున కెంతనిపునముగా గ్రహించెనో చూచినాఁడవు కావా?

ద్వీపా దన్యస్యా దపి
మధ్యాదపి జలనిధేర్దిశోఽప్యస్తాత్,
ఆనీయ రుబిటి ఘటయతి
విధి రభిమత మభిముఖభూతం.

అను రత్నావళి శ్లోకమును గ్రహించినానితోఁ బోల్పుము.

ద్వీపాస్తరా ద్దిశా మస్తా
దస్తరీపా దపాంనిధేః,
విధి ర్ఘటయతి
మానీయానీపతాం గతః. ౭—౧౫౨

మఱియు

శరదమ్బుధరచ్ఛాయా
గత్వర్యో యావనశ్రయః,
ఆపాతరమ్యా విమయాః
పర్యస్తపరితాపినః. భారవి—౧౧-౧౨

అను భారవిశ్లోకముతో జిననేనుని ప్రయోగ ద్వయమున బోల్పుము.

శో నామ స్పృహయే దీమాన్
భోగాన్ పర్యస్తతాపినః,
ఆపాతమాత్రరమ్యాణాం
భోగానాం వశగః పుమాన్. ...౧౮-౧౧౧

అతఁడే మఱియొకచోట,
లక్ష్మీ స్తటిద్విలోలేయ
మిత్వర్యో యావనశ్రయః
ఆపాతమాత్రరమ్యాశ్చ
భోగాః పర్యస్తతాపినః.

ఇట్టివి మహాకవులవలన గ్రహించినను జిననేనుని శబ్దబాలిత్యము నర్థసంఘటనాసామర్థ్యమును మిక్కిలి

వ్యాఖ్యనియమున గావా? ఇతరక వాతన తెచ్చిపృథ్వావ వాతీయకర్తవ్య తెరచిచూచుముగా శ్లోకములది వర్ణన విధి. ఈతెచ్చి మనమునకు వచ్చును కనుక ప్రభావ నకవిబాకములు - తిలకేనో గానిచే - చూడక పోయి!"

ఇ. నుచోకటి, ఇ. నుచూచి విచిత్రము. చోరులి స్వత్వ సుపదాసించినను, చోరు - లె యవ్యులముగాఁ బర్యవ్యాపకమునను. చేకరము ముందుగా గజవహ దలి ఈతెచ్చివచ్చునాద్రకనేకలు మునుపదాశిత యశ్చ వల్యుల నుచుము కలకావములుగా నున్నవి.

"దీర్ఘ విసుర్వ్యా, ప్ర వ్యాసరచనాధికారవశ మునఁ బలికెను కాని సార్వత్రిక మృత్యుముగాఁ గూడఁ గలుగవచ్చును. ప్ర వ్యాసోపమము కొన్ని యెడలఁ జాల మితముగాఁ బ్రబలించును. ఇంక దీని సుశేషించును."

ఇంక నొండు రెండు చందములు గలవు. వానిలో జెప్పినవిగము వాది కాలకేళము సుశేషించెను.

చాయాపహారమునకే—నన్నిచోడని వర్ణనము జక్కనయు కృష్ణకవియు క్లుప్త గ్రహించిరోచూతము.

ఆకాశనది యలి యనిమిషాంగన తెల్ల
జేడకతో జలక్రీడ సుఖపఁ
బాలమున్నె రని పంకజనాభుండు
ఘణిశయ్య గావించి పవ్యలంపఁ
వాదరసం బలి మోడించి సిద్ధులు
మించి ఘటంబుల నిండుకొనఁగె
నమృతంపురా నని యభిలామరక్తేశి
చెలఁగి పాపంబులు నేయుచుండె

వెల్లివిరియుచు నుబ్బుచు విశేషకాంతిః
బొదలుచును దివ్య మనుచును భూరిమహిమ
నఖిలకీవుల కానంద మతిశయిల్ల
నచ్చవెన్నెల విమలమై పెచ్చుపెరిగె.

((కృష్ణకవి)

దుగ్ధాంబులిసి నిట్టి దోచనో యని శేషుఁ
బాఘుగా వారి నీటఁ బవ్యలంపఁ

నోదవి సుధారస ముప్పొంగెనో యని
 వేవతల్ దనివోకఁ ద్రావఁదలఁపఁ
 దోలఁకాడు మిన్నేలు వెలివిరిసెనో యని
 లీలగురాంగన లోలలాడఁ
 బాదరసం బుర్విఁ బరఁగెనో యని సిద్ధ
 నికరంబు కలశముల్ నిందికొనఁగఁ
 బాండురాంగుండు విశ్వరూపంబు దాల్చి
 యెలసెనో యని సర్వస్థులెలమిఁ గొలువ
 నఖిలజీవుల కానంద మతిశయిల్ల
 నచ్చవెన్నెల విమలమై యెరి కా నె.
 (నన్నెచోడఁడు)

గంగాప్రవాహంబు గాఁబోలు నని వసి
 స్రామ లనస్రావ మాచరింప
 నన్యతంబువెల్లువ యని నిలీంపాదులు
 మునుకొని దోక్షిల్ల మంచి క్రోల
 దుగ్ధాబుఁధి యని తోయజాక్షాఁడు కేవ
 పగ్వంక మిడుకొని పవ్యళింపఁ
 బరమేసువిశ్వరూపం బని బ్రహ్మాదు
 లమర దండప్రజామములు నేయఁ
 దలఁప భూనభోంతరములకొలఁది చెలిసి
 బెరసి యెన్నిదిదిక్కులఁ బొరలిపారలి
 దట్టమగ నంతకంతకుఁ దనరితనరి
 యిట్టలంబున వెన్నెల నిట్టవొడిచె
 జక్కనసాహసాంకము (V111—57)

రేఖాపహరణమునకుఁ బోతనపద్య ముదాహరణ
 మయ్యెఁగదా. మఱియును—

తమవాఁడిచూకి కందర్పన కేవల
 తైన సాధించుదివ్యాస్త్ర మనఁగ
 తమతీయఁబలుకులు ప్రమదరాగాంబుధిఁ
 దనరారుమవ్వంపుఁదరఁగ లనఁగ
 తమనింతఁచెయ్యులు కమనీయోశీమల
 శృంగారతరువులేఁజిగురు లనఁగ
 తమమద్దునగవులు తమకంపుఁజీటి
 నిగిడించునరిది వెన్నెల లనఁగఁ

జొక్కుమందు లనఁగ సోయగంబులగను
 లనఁగ సుఖమునిక్క లనఁగ జాలి
 యనుపమానమా న్నల్లె యుల్లసెల్లుగు
 రంబుజాయతొత్తన లప్పరమున.

అనుశంభుదాసుని పద్యభావములలోని రేఖా
 మాత్ర గ్రహింపఁ నను నిందికొచ్చునపద్యము గమనియతగ
 ముగా నున్నది. (ఇందుఁజెయ్యులన హావభావాది శృం
 గార చేష్టలు)

తమవాఁడిచూపులు చిర్రుకుక్రొవ్వాఁడి
 తూపుల కొనపరిస్రామ లగునుఁ
 దలంపల్కుగీతులు చిర్రకునిజయున
 డ్దీతుల కలరునజాళు లగునుఁ
 ఏమ మందహాసముల్ చిర్రకుగీర్తివి
 లాసంబులకు ననుప్రాసములుగ
 దిమహావభావముల్ చిర్రకులీలాప్ర
 భావములకు లలితమంబుగఁ
 వజులశృంగారిమంత్రి జేవలకరణి
 నతిమనోహరమోహనాకృతులు గనిగ
 కాంభీసర్వసత్పరిచారసరిణి
 నెనఁగుచుండుదు రంకుఁ బూర్ణేందుమఖుఁ.

ఇట్టిసాదృశ్యము ప్రాయశః స్వస్థిస్థానములమై
 కవుల ప్రతిభఁ జాటించి పరత్కృతియును దున్ని చిక్కని
 యెరువువైచి దశగుణితముగా నిలసరితి ననుభవించు
 పురుషుని వ్యవహారకౌశలమునకుం బోలె వారికిఁ
 బ్రఖ్యాతిఁ బెచ్చును.

పదార్థపారణ మేరితిస్తనఁ బూర్వల యధము
 ఖండించుకొని కనువదించినను బరిహసించి దాని మార్చి
 రచించినను దోషంబు కానేరదు. తిక్కనభారతమున
 నెచ్చటనో హరిశాస్త్రంబులఁ జదివి విప్రుఁడు యజ్ఞము
 లొనర్చి స్వగ్లోకమున దివ్యాంగనానమాగమును పొందు
 నను భావమును వారిభట్టు వరాహపురాణమున నపహ
 రించె తిక్కనపద్యమును వేదవాక్యముగా నుదాహరిం
 చినశ్రోత్రియశిఖామణికి దానినే యించుక మార్చి
 శ్రీనాథుఁడు వాని నపహాసపత్తనముగా నొనర్చె.

తిక్కనపద్యము లభింపవలదు దాని బోలినదాని నుదాహరించెద.

శ్రుతిపాఠముడై సదక్షిణము
స్తోమంబు వాటించి స
న్నతపుణ్యం హనుభూసుకోత్తముండు నా
కంబండు బ్రాహ్మిండు నూ
న్నితకల్పద్రుమమంజరీమధురమై
రేయామృదాస్వాదు
ర్వితరీర్వాణ వహునింబభర
వీమోక్షకృత్యామిన్.

(హంభట్ట - వరాహపురాణము).

ఈ భావము నుపహసించిన శ్రీనాథుని కోలా
నాలము విందము—

శ్రుతిశాస్త్రక్రియ లభ్యించుకొని వి
ప్రంబిత్తి నానాభ్యర
వ్రతుడై పోయి కనుం బురందరపురా
రామద్రుమానల్క
ల్పతరుప్రాంతలతాకుడంగుని లీ
లాగు పురింభా...
.....కలా

పాండిత్య కౌండిర్యముల్.

అని చాటువు.

రేఖాపహరమునకే మఱియొక యుదాహరణము—

అమరులు త్రావువో నమృత
మందురు దీని నహివ్రజం బజ
సము గొని యానువో నిది ర
సాయన మంగురు భూసుశాఘ మా
గగునిధి సోమపాన మని
తైకొని యానుదు రహ్మణక్రియాం
గమునెడ వస్తు వందు రిది
కాళికు లీసురచేర్చి వింతయే ?
అమృతంబుతో లేని యనురాగగణ మిందు
గల దని విబుధ యుగ్రములు గ్రోల
జంబ్రోదకం బింత చవి యగునే యని

శిష్టకన్యకలు చేతతః ప్రవాహ
వెలిరసాయన మింత కృత్యమే మీకా
యచ్చరల్ విబులకు నిందియాయ
సామలతానిని చిక్కనే లంకింప
మహాపుష్పయో యని మధురం చిక్క
వేడ్చె తెలరార నొనర్చు పోక చిక్క
రతిపరిక్రాంతమైన యానతము తెల
నిదియె శిష్టానుకము కన్య మిష్టమిహ
ననుదు లేచింది కోలి కన్యానమం.

(ఐదు జానకము శిష్టలంఛనముల బ్రసి
మగు రసాయనవిశేషము).

ఈ కందుపద్యములలో మరాయిన వర్ణించ
బడియె. క్షత్రియ కవీరాజుభామనే వర్ణించిన యుక్తే
ములోని శీవకక గ్రహించి విప్రకవివర్ణించు వ్యతిరేకా
లంకార సమత్కృతి బంధురముగా మధురోష్ఠి రచించి
నను రేఖాపహర మను విషచ్చాయ దివ్యానవంబున
జండ్రకోత్పల రేఖాద్యాజంబున బ్రతిపించి తదాస్వా
దమదముదిత మాళవీ కనీనకానికాయచ్చాయల విచ్చా
యం బయ్యుండ క్త్యంగనకు మూర్ఖాప్రహేళంబున
గలిగింపకుండ జాలరు.

ప్రతిచ్చాయాకల్పనము — ఇది రేఖాపహరము
కంటె హీనతరమోష మగును.

పరిబంధంబుల నగ్గలించి లుకత
బ్రాహ్మియై నగ్గహ
స్పృహ మై నువ్వువిప్రాత్సరోజవనముల్
భంజింపుచున్ భూరిస
మృదలీలన్ విలసిల్లి సత్కృతి జగ
న్మాత్యప్రభావంబునన్
మదనాగంబునుబోలెఁ గ్రావలదా
మా తెందు లే కన్నతిన్.

(నన్నెచోడండు).

పదలాలిత్యము వర్ణకుద్ధియును శ
బ్రహ్మర్యముక మంగళా

స్వదభావంబును రాజయోగ్యతయు దో

మన్నూర్తిరాహిత్యమున్

పదిలంకారవిశేషముం గలిగి వి

శ్వప్రాణసౌభాగ్యసం

పదుమై తేజియుఁబోలెఁ గ్రాలనలదా

పద్యంబు హృద్యస్థితిన్.

(ఇద్దఱుపాటి సోమనాథుఁడు)

ఈ రెంటిలోఁ దాత్పర్యము భేదించినను బూర్వ పద్యమును స్మరించి సోమనాథుఁడు మాతనకల్పన నేనె నని తోచును.

ఇంతదనుకఁ గొన్ని చార్యచ్ఛాయలఁ జేర్చొంటిమి. వానిలో నవాంతర భేదములును మఱికొన్నివిభాగములును సూక్ష్మబుద్ధులు స్వయముగా నుత్పేక్షించుకొందురుగాక.

కథాశరీరసంవిధానమునను రసవత్ప్రకరణములను వర్ణనాగుంభనములను బైచ్ఛాపల సంమితము చేసి విచిత్రగ్రంథమున నద్భుతప్రబంధమో ప్రకరణమో వర్ణనమో కల్పింపవచ్చు. అప్పుడును దూష్యములు కానిపోకలు గ్రహింపకున్నఁ గవి యవహేళనకు భాజనం బగు.

ఒకకావ్యములోవిప్రకరణ మంతయు గ్రహించి స్వకల్పితముగాఁ బ్రకటించుట కొక యుదాహరణ మిత్తము. తంజాపురి రఘునాథుని దేవేరులలో నొకతె యగు రామభద్రాంబ తద్రాజ విజయచరిత్రమును వర్ణించుచుఁ బండితేందవ సర్గలోఁ జాలభాగము వైవతింత్రమున సామ్రాజ్యలక్ష్మీ పీఠిక యను గ్రంథములోనుండి యర్థమును గ్రమముగా గ్రహించి సర్గముఁ బూరించె. ఇది గ్రంథచార్యమగునో కాదో పండితులు నిర్ధారింపఁ దగు. మహారాజకరగ్రహణప్రభావముచే నవరోధకాంత యయ్యు సభలలో సమస్యాపూరణములు నేసి కనకాభిషేకము నేయించుకొనఁ గావునఁ జౌర్యదోషమున కామె యవరోధ మవరోధము గానెదరు. లేక యవరోధమే యయ్యెనా !

పూలమును నాయము సంస్కృతిములొ
సున్నను దాని మన యంధ్రవనితాప్రాగల్భ్య విలసనం
బగుటచే మనము విని యానందింప నర్హులము.

రఘునాథాభ్యుదయము.

అథ లాస్యకలావలోకనేచ్ఛా

రవనీశేషు రహస్యసంజ్ఞయైవ;

చతురాః సముపేత్య నాట్యశాలాం

సహసాకుర్వత సజ్జతార్వాకృత్యమ్.

మహార్థముక్తామణి స్వప్రమాలికా

వితానసంబిరవితానలక్ష్మితామ్,

సమగ్రకాలాగురుధూపసంజనాం

మనోజ్ఞానానామణి బాల బాలికామ్.

దలత్ప్రసూనాఙ్గితదామసారభి

మిలన్మిలిన్దావమేదురోదరామ్,

సలీ. లాస్యక్రమదబ్బిమోచిత

ప్రకప్తకర్పూరపరాగభాసురామ్.

విరచితసమయానుమాలవేషః

సవిధలసత్సవయః సుధీనహస్రః;

సరసిజనయనాశ్చతైః సమేతో

నరపతిమాళి రగా త్స్న నాట్యశాలామ్.

సతత నానావిధసంవిధాన

మనోహరాయాం మదనావతారః,

అధ్యాస్త భద్రాసన మక్షిజాతం

విలోకనానాం సఫలం వితస్వక్.

కాశ్మీరకామ్యాజకయాశకాశ

గాఢారకర్ణాటకల్పిగ్గజ్ఞాః,

అవన్తిమన్యాన్ధవిదర్భగోళ

వజ్రాలసేపాలకబాష్ణికాజ్ఞాః.

మత్స్యిలమత్స్యమరహోట మరాష్ట్రీలాట

తుండీరచేరకురు కేరళపాండ్యభోటాః,

సింధుత్రిగర్తకక సింహాల పార్శ్వీక

సౌవీరమాలవ వరాట్యధరాధినాథాః.

కవికోవిదవద్దిగాయకావ్యాః
 రసికాస్తే రఘునాథపార్థివేంద్రాః
 అవలొకనసంజ్ఞయావనమ్రా
 న్యవిశ్రాంత నిజోచితస్థలేషు.
 అతలసర్గానాదిః
 సముపేతా వనసాలభస్థికాః,
 సమమారసయన్ జన్మేంద్రాః
 సఖిభే వంశవిధానిచాతురీకాః.
 మదవతీవలయారవహంసభా
 ముఖరమద్దలమోహననిస్వనా,
 అతను తాగరుఘాపపరమృతా
 ఘనఘనాఘనార్థిత హరికామ్.
 అథ యథోచితహేటకకల్పనాం
 ప్రభుమణేః పురతః ప్రతిసీరికామ్,
 ఆవహతామరవిన్ విలోచనే
 కరవలన్మణికంకణనికృతామ్.
 ప్రభుమం ప్రతిసీరికాస్తరాశే
 నరనాథాయ నమోప్రణేశేలామ్,
 అవదన్ బిరుదాబ్జవాద్యనాదై
 ర్మణిపాదాబ్జద మజ్జాఃజ్జితాని.
 అథాహృతాయాం ప్రతిసీరికాయా
 మాలక్ష్మయణా హరిణాయతాక్షీ,

సాధ్యప్రమాదంబునకే నన్యః
 సానత్కృతేనానానానికేభాః*
 మనోజ్ఞమృతమణికంకణప్రభా
 దరణ సాకం ప్రసవాత్కలిం పునః.
 అదాస్త్రజా నాన్యకలాభివేదనాః
 మనోహరా రూపవతీవ మోహనీ,
 విలోకనానా విశిష్టవృత్తి
 విలోచి సంభృతవిభ్రమా హస్తమృతా,
 వస్త్రవాన్విశ్యవకా దతీవ
 మనోహరా మామికాలభేక,
 విమమతే రయ కిరణసంజ్ఞయా
 విభుమణే సమయోచితవిభ్రమాన్,
 ఆభినయా నతివిస్మయనోచితాకా
 బహువిధం ప్రకటికురుతే స్మ సా.
 అ రమ్యతరైః కర్మిజాంగహాదై
 రసి నాట్యక్రమవేదితాత్మభాదైః,
 హృదయే రుచి మేధితా మతానీ
 నృపిరాక్షీ రఘునాథమన్యసన్య
 మణేన రూపేణ సుదేశ విద్యయా
 పరస్పరం సామ్యయుజః పరకృతాః;
 అనర్తిమద్దృష్టిమజ్జై రమ్యాదిరా
 రయా దహంపూర్వికయా రసోత్తరకాః.

* రఘునాథుని యాస్థానమున చెంద్రలేఖ, రూపవతి యను నాటకీయకన్యలు ప్రగల్భ లుండిరి.

“బిరుదుపాత్రలు విజృంభించి యారాజ వరుని ముందట నిల్వ వారిలోపలను
 పదచాలి గొనియె రూపవతివధూటి గొదలేక పేరణి గొనఁ జంద్రలేఖ
 మిక్కిలి కోపుల మెఱవకఁ జూపి జక్కిణి వినిపించె శశిలేఖ యపుడు.”

విజయరాఘవుని రఘునాథాభ్యుదయము.

ఇందు పదచాలి, పేరణి, కోపులు, జక్కిణిశబ్దములు నృత్యకాస్త్రమునఁ బారిభాషికపదములు. పెద్ద
 కోమటి వేమన గుఱించి వ్రాయనపుడు వీనిలక్షణము వివరించెదము.

మఱియు

వీరవేంకటరాయ పృశ్వమహేంద్ర, దక్షిణ బహువిధవిరుదముల్ దనరుచుండ
 సముఖమున నిల్చి యా ముద్దుచంద్రలేఖ వివిధవిద్యలు వినిపించెఁగింత యనఁగ.(రఘునాథాభ్యుదయము.)

† అంగహారములు నృత్యవిశేషములు (ఆర్థాంతరము)

అపార్థోభాతికయే పయోదవ
ద్విజ్ఞానమూతే సతి గుణిభోస్తదా,
విలోలసల్లాస్యవిలాసలతీతా
మయూరికేవాజని మానీనీతరా.

చచ్చత్పుటాదై శ్చిత్తపక్షే సమీపే
భవాస్యజాతైర్కృతవ ప్రపల్లవైః,
ప్రాపజ్ఞానయశ్చైవైః సతీలం
మృగేక్షణా కాచన మార్గతాతైః.

జయమగ్గలసింహాలీలలీలా
జయనిఃసారకచర్చరీత్రిభిన్నైః,
రతిశీలతురజ్జలీలరజ్జా
భంకానగ్గహరిక్రమాదితాతైః.

హరినందననందననాదైశ్చ
రపి మూలాదిభిరన్యకైశ్చ తాతైః
నానామణీఘటితహృతనాట్యకాలా
పశ్యంతయన్ప్రీతచలత్ప్రతిమాసమాహ్నైః
ఆపాదితేన నివహై రమరాగ్గనానాం
విద్యోతతే స్మ పురతో నవభ్రష్టవృష్టిః.

అభినయనరసానురూపమారా
స్మరముఖేషు మదా సభాజనేషు,
అతులితకనకాభిషేకముద్రైః
సపది కధూః సమభావయన్మహీంహః.

బుధచారణ వన్దిపూర్వకాణా
మభిషేకద్రవిణం యథార్హమేవ,
బహుధా రఘునాథ పార్థివోఽదా
న్నిజవిశ్రాణన నిర్జితేంద్రకాళి.

సామ్రాజ్యలక్ష్మీపీరికా
సామ్రాజ్యలక్ష్మీస్తైరార్థం
సర్వసాభాగ్యోద్ధయే,
పశ్యేల్లాస్యకలాం రమ్యాం
నటిభిరభినుచితామ్.

ఆలోకకాశ్చర్యకరీం మనోనయననన్దిమ్,
దిక్ష్మమల్యామృతధరో దివ్యాభరణభూషితమ్.

నాట్యకాలాం సమాసాద్య
విశాలాం స్వాయతాం భావమ్,
ఆశ్చర్యతాం సమవలాం
సువితానాం సువీరజామ్.

కాలా రరజః కృత ధూమగంధ మనోహరాన్,
మమనోదామసారభ్య భ్రూర్ద్రుమసంకులాన్.

సింహాసనే సమరూఢః శ్వేతచ్ఛత్రేణ చారుణా,
అన్యవన్యకత్తిక్షాన్ధ్రో చోశనేపాశమాశవాన్.

పాణ్డ్యసౌమీర సారాష్ట్రే
స్మృతానవాన్శ్చ పార్థివాన్,

ఆహ్వానయంత్యా పురుషైః
శ్వేతప్రాస్తైః ససమ్మృగము.

అపార్థసంజ్ఞయా సర్వా నాసనే మాపవేశ్యతాన్,
ఉపవిశ్యోచితస్థానే వ్యవలోకన సంజ్ఞయా,
లాస్యావలోకనపరో భవేహ్యమిపున్దరః.

అథ లాస్యాలోకనేహ్యోర్మృతసాస్థిపాగ్గసంజ్ఞయా,
పురుషైర్నాట్యకాలాయాం సంజ్ఞితాయాంకు కైశ్చన.

ససాతాశధరస్త్రీభిః కాన్పితక్రమలలోచనాః,
వంశాదిధాన్యచాతుర్యం కలయన్తి నృపాగ్రతః,
పునః కాశ్చన కామిన్యః కగ్గ్రాసన్వనమాంసలాన్,
రచయన్తి ప్రభోస్తస్య పురస్తానర్ద్రశస్యనాకా.

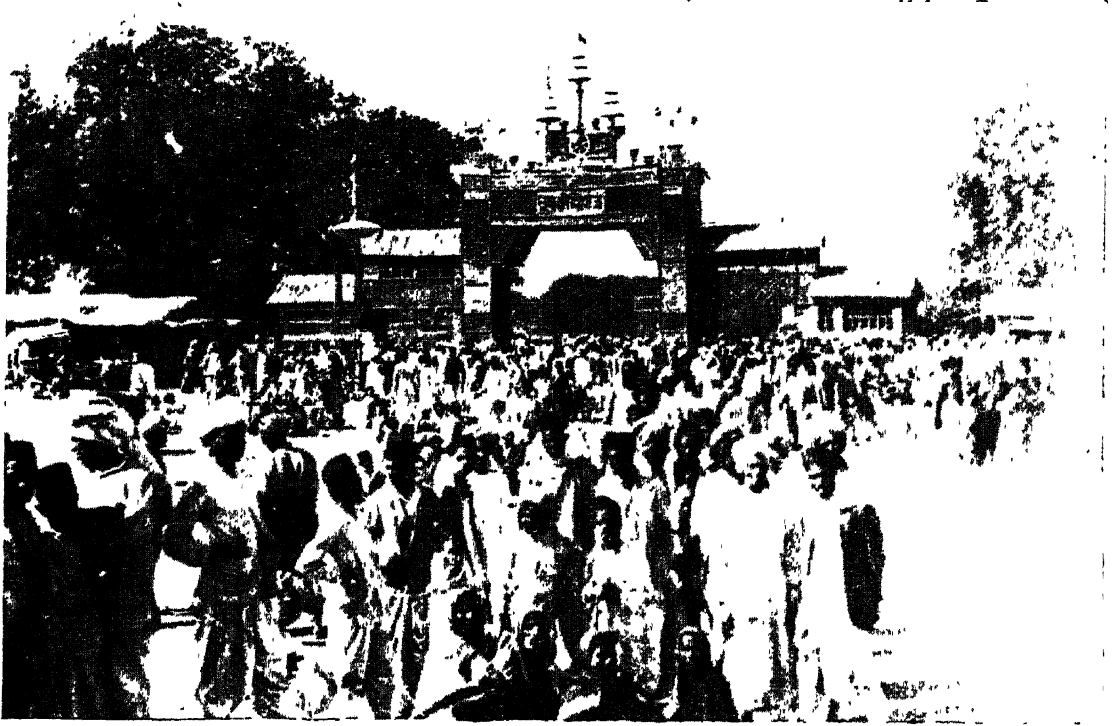
కాంచిద్యవనికాం బధ్యాజ్యేషు కాశ్చన చిత్రితామ్,
పురస్తాద్రాజసింహస్య వహతోఽతిమనోహరే.

తతో బిరుదవాద్యానాం నిస్సనోఽతి మనోహరః,
ప్రభవేత్ప్రభమే పాత్రప్రాగల్భ్యం కథయన్తివ,
తత్పరం ప్రతిసీరాస్తర్యజ్ఞుమజ్ఞీరనిస్వనాః,
ప్రభవన్తి ప్రశంసస్త ఇవ పాత్రప్రవేశనమ్.

తత్పరం ప్రతిసీరాయా మాహృతాయాం తు కాచన,
దృశ్యనే చంద్రోశభవ విశిష్టా స్థస్యయా నటి.

† చచ్చత్పుటాది పంచతాళముల మార్గతాళములందురు.

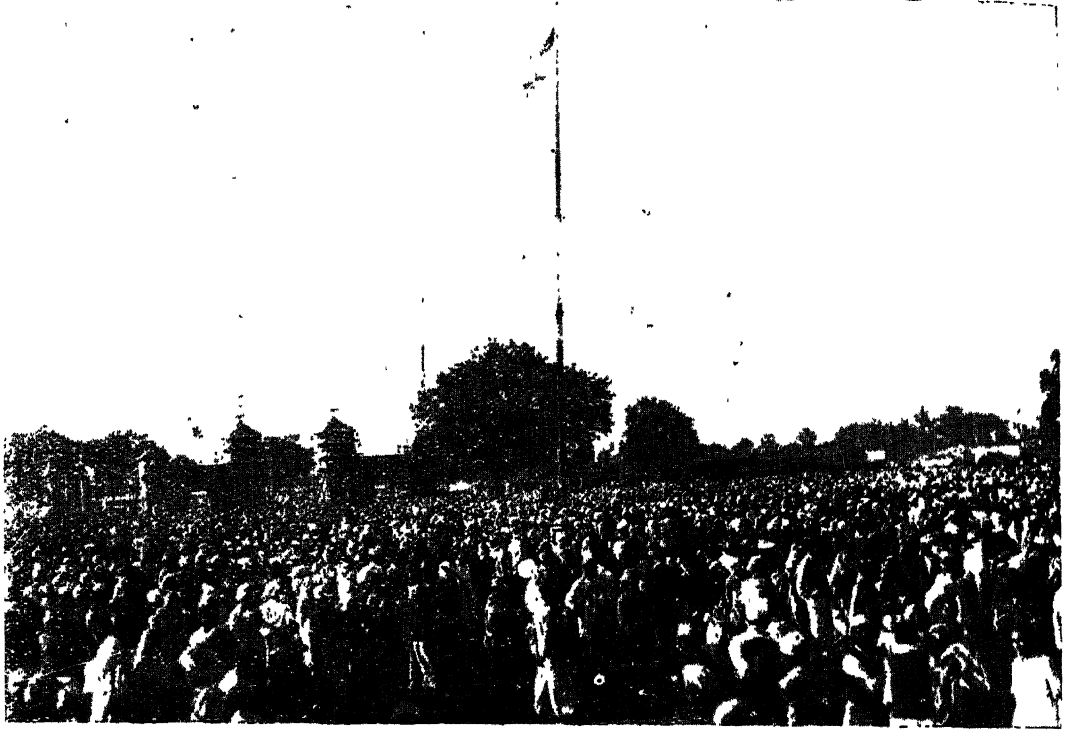
చిత్రములు: ఏబరవ అజలభారత జాతీయమహాసభ, ఢైలీజ్ పూనా-1936.

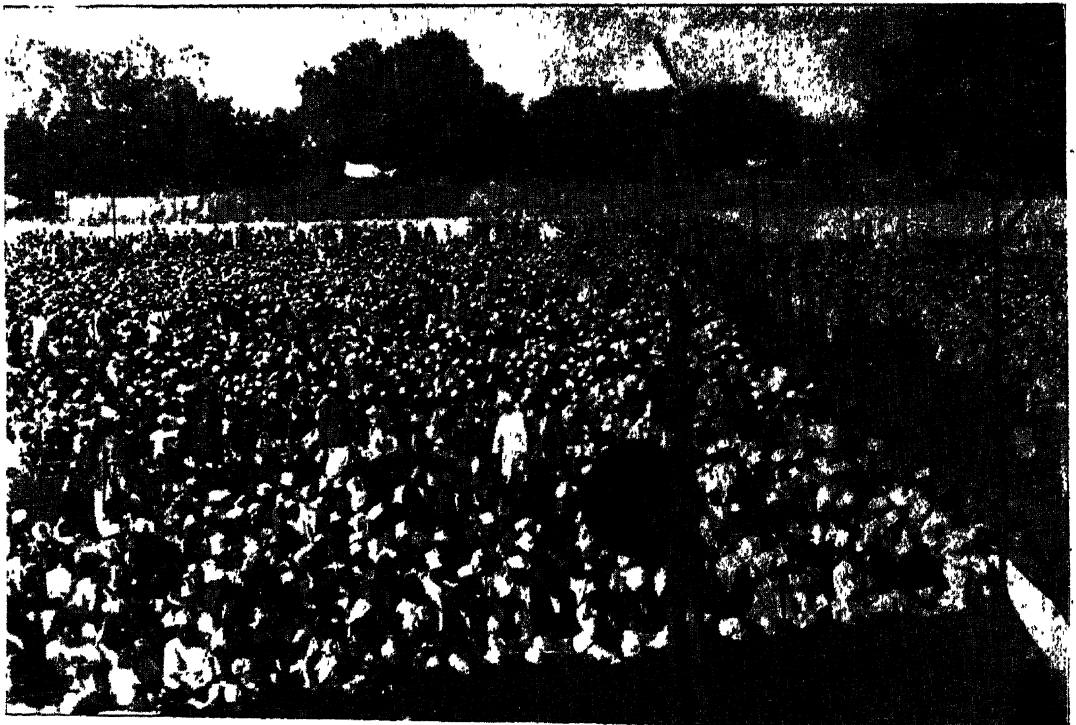
తిలకు నగర సింహద్వారము.

సతాకాగ్ని సమాగమము

పత్తాకోచ్ఛవము

విప్లవజ్వల ప్రజాకల్పకంబున చూచుచున్నాము.

అధ సా నాట్యవిద్యాధిదేవతాయై పుణో భువి,
కర్ణాప్రభయా సాకం దదాతి కుసుమాంజలిమ్.
తతోఽపలోకనాత్మస్య సా భవేదతిభ్రమా,
లతావనవసాన్నిధ్యా దతిరమ్యేవ మాధవీ,
తత్తస్యాసాదసంక్షా ప్రేత సా నదీ ప్రభాః,
స్ఫుటికరోత్యభినయా నతివిస్మయదాయకః.
అధ నాట్యోచితైర్గతాః సా నర్తకీ పునః,
తతః పరశ్చతా వధ్వః రూపవిశ్వరూపైః సమాః.
నటై దేవీమఖ్యాతై రహంపూర్వీక మాదరాత్,
మయూరీవ లసల్లాస్యా కాచిర్భవతి లాసికా,
కార్యం పఞ్చవిధైర్దాగ్ధతాతై కైశ్చిద్వహజనైః,
జడమద్భుతాశేవ సింహలీలాభిధేవ చ.
లీలాజయాఖ్యతా లేన రతిలీలావ్యయేవ చ,
కురగ్దలీలాభిభ్యేన రక్తాభ్రాణకేన చ.
నన్దినందనతాదైత్యః కర్తవ్యం నటవం ప్రియే,
తతస్తల్లాస్యకాలాయా ఊర్ధ్వభాగప్రకల్పితైః.
ప్రతిమానివహై ర్నాట్య కలాం ద్రప్టుమహాగతైః,
త్రిదివాపురసాంసక్తై రివ మజ్జలమూర్తిభిః.
ఆప్లావయేత్సువృషస్త్రి మవసీపతి మాదరాత్,
నటీనాం కారయేద్రాజా కనకేనాభిషేచనమ్.
తతోఽభిషేచనద్రవ్యం కవిగాయకవర్జితమ్,
దత్త్వా గర్భాదికం చాపి పునః ప్రసాప్య తాం ప్రియే,
నటీభిః సహ శుద్ధానందం ప్రవిశేమాన్ పురస్తరః,
ఇతి శ్రీ మచ్చైతన్యతంత్రే సామ్రాజ్యసీతీకామాం...
అశీతితమః పటలః

ఈ రెంటిలోను బ్రకరణ కర్తవ్యము సమాన మగుటయే కాక పెక్కుసమాస విశేషములు గలసియున్నవి. ఒకటిఁ జూచి. మఱొకటి గూర్చుబడియె ననుటలో సంశయము లేదు. ఏది మొదటిది యేని రెండవదన్న విషయములోనే సందియము. రఘునాథాభ్యుదయములోఁ దక్కిన సర్గములు మేము నిపుణముగాఁ బరిక్షింపమైతిమి. సామ్రాజ్యసీతీక తంజాపుర గ్రంథభండారముననె కలదుగాని బహుదేశముల వేలకొలది విఖితగ్రంథములఁ బరిక్షించితిమిగానిమీకీ తంత్ర మన్యత్ర

దృష్టిగోచరము గాదయ్యె. ఇతరప్రకరణము వచ్చునేమో. అది యేకాలమున రచింపఁబడెనో యెఱుఁగఁగలకు లజ్జ మాతృకలలోఁ బ్రమాణము గానరాదు. రాజనర్తక వర్ణించు నీ గ్రంథము రఘునాథుని కాలముననే యెవ్వడైన రచించియున్నచో నతఁడే రామభద్రాంబర రఘునాథాభ్యుదయమునైతము రచించియుండవచ్చును. లేకున్న రామభద్రాంబరే యధాతంత్రేణవ్యాపారము విడిచి తంత్రగ్రంథము రచింపఁగలఁడనియుఁ గొందఱు సంవేహింపవచ్చు. రామభద్రకు విద్యాకవిత్వ శేష్స కవికాశన యను సంప్రదానముండు. రఘునాథుని పుత్రుఁడు విజయనాథుఁడనట కానకవి గూర్చి,

ఘటికాశతగ్రంథులనోత్కట ననీన పాండిత్య గరిమలు భళియనంగ, కౌప్య నిర్దోష్యాదితీర్థాదు రసగర్భ సందర్భమావరి సన్నుతింప, మంద మంజరీ మధురమరీమధుర్య రచనావిశేష మారాయనంగ,
బరిహితేతర యుక్తిభాగ మాతన కథాచాతుర్య గుర్యత సన్నుతింప, నయ్య దినముల రామభద్రమ్మ వారు, నేడు కృష్ణాజకవిత్వ శేర్షుమెఱసి, వినికి నేయుట లెల్ల మీ ఘనతగాదె, కవివినుతచర్య చెంగల్య కాశనార్య.

రాజగోపాల విలాసము. ఆంధ్ర.

అని మామె విద్యాగురువుగాని లేక నేటిక కైవ తంత్రజ్ఞుఁడుగాని రెండు గ్రంథములును రచించెనేమో. ఏల యనగా నింతవిస్తరముగా రామభద్రాంబర తక్కిన పదునొకొండు సర్గలు రచింపఁగలిగి యిక్కడ నింత కఠుకఠిని పనునా? లేక నిరర్థభారాపాతముగా నందరపద పంక్తితోఁ బురాణకైలితో. కైవతంత్రము రచించిన కర్త సిగ్గులేక స్త్రీయర్థము వారింపునా యను విస్మయము కలుగుచున్నది. ఈ యంశ మింకను బంజిత పరిశోధ్యమే యగును.

“పండితైర్ది కృష్ణస్వామయ్యగారు సింగరాయ్యని బిల్వజీయమును దసరచితముగాఁ బ్రచురించె. రంగాజ్ఞ కృతమును నానంద నుందరీ చాతుర్య విలాసమును సుత దరి తనకావ్యముగాఁ జేరుమాత్రము మార్చి నెల్లజొచ్చె. ఇవి గ్రంథచార్యవిభాగములలో నెందులఁ జేరును?”

కొంతకేగిరిగి స్వకల్పనములనడుమ నితరుల
పదాలము గ్రహించువారి కృత్యమే యంతవఱకు లక్షణ
లక్ష్యములతో వర్ణించితిమి కాని సర్వస్వహరణము
చేయువారు కవు లనికాని వారు కవిగోష్ఠిలో నర్హు
లనికాని యెవ్వరఁ దలఁపరు, వారి విమర్శించి లక్ష్య

భూతులం జేయుట యధర్మము. ప్రాచీనకవిత్వసూక్తముః
సుపేక్షించి నవనాగరకతానుసారము కేవలము భావ
ములతో ననంతవత్త్రము కవితాకాశమున విహంగ
మార్గముల గంధర్వనగర నిర్మాణములు నేయువారల
కెన్నఁడును గుఱుచౌర్యదోషము రానేరదు.

సాయం సమయము

—భీమరావు.

క్రిలేరిగిర వాత

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి

“నీ కేవిగమైన ఆత్మేనా తేనప్పడిక యీ ఆలస్యం యెందుకూ?”

ఈమాట అడిగినప్పుడు కృష్ణవేణి మొగం ప్రసన్నంగా లేదు. పైగా ఆంధోళన పుట్టిచేట్టుగా కూడా వుంది. అతనికి ఆంధోళన పుట్టింది కూడానూ, కాని పక్కాతొవ్వకు. తులంబో మనసు కుదుటపడుచు కని యితేనూ యెరగనట్లు సంభాషణ సాగించాడు.

“అవసరంలేదు, దేవుకిచ్చిన వరం అనుభవించి దానికి జాప్యం చెయ్యడం తెలివితక్కువ.”

“అనే యిప్పుడు జరుగుతూ వున్నది.”

“ఒప్పుకున్నాను నిజమే, అయితే; నేను నిన్ను మనశ్శాంతిగా ప్రేమిస్తున్నాను. హృదయశీలమీద ప్రతిష్ఠించుకుని నిన్నెప్పుడూ ఆరాధిస్తున్నాను. నేను నీప్రేమకు పాత్రమయినందుకు బ్రహ్మానందం పొందుతున్నాను. లోకంకోసం ఆకాస్త తంతూ ముగించడానికి ఆలస్యం చెయ్యడం బాగాలేదు.”

“నెల్లాళ్ల కిందటా యీ మాటే అన్నావు. వారం రోజులనాడూ యిదే అన్నావు. ఇప్పుటికిప్పుడూ —”

“అబ్బా! కృష్ణా! నీకు కోపంవస్తే నేను తాళలేను. నువ్వు నన్ను సందేశించావంటే యిక నీమొగం చూడలేను”

“నీమొగం చూపించగలవు....కదా?”

వ్రాచలాగ తగిలింది అతని కీమాట. మొగం పక్కకి తిప్పుకున్నాడు.

“నువ్వు, ముందుమందు సంసారంలో చూపించబోయే చాతుర్యాని కిది మచ్చు కాబోలు”

“ఎంత మాట అనేకావూ? నా తపన నీకు బోధపడలే దన్నమాట.....నిన్ను మాకాటప్పటికి నా కళ్లు జిగాల్జిగాల్ మనిపోతూ వున్నాయి.

హృదయం గజిబిబడిపోతూ వుంది. కృష్ణా! నీపని కుంబో నే నే కల్పనలు చేసుకుంటూ వుంటాను. నీ పాలదగ్గర కూచుని యెన్నో మనవిచేసుకోవాలనుకుంటూ వుంటాను; కాని యెదటికి వచ్చాబప్పటికి—మహూర్తం ఆలస్యం అవుతూ వున్నందుకు నువ్వు పొందే అసంతృప్తి—నీ బొమముడి మాకాటప్పటికి నా కల్పన అంతా యెగిరిపోతూ వుంది. మనస్సు బేరారయిపోతూవుంది”

“ఇదంతా యేమిటి?”

“నే నిష్క్వ డేమన్నానూ?”

తడుముకోకుండా కమ్మిపరిచి—పైగా యెదుగు తిరగడం ఆమెని భ్రాంతురాలిని చేసింది.

“బాగుంది”

ఇంతకంటే ఆమె మాటాడలేకపోయింది.

“కృష్ణా!”

“.....”

“నువ్వు మొగం ఆలా తిప్పుకుంటే యిక నాపని యేం కానూ?”

“.....”

“నామాట——”

“.....వారంగా వుండు. పెళ్లికాకుండా నువ్వు నన్ను తాకడానికి వల్లకాదు.”

“నీసెలవుచొప్పున నడుచుకుంటాను; కాని అప్పటిదాకా తాళలేను; కనక దయవుంది—కనికరించి యిప్పటి కొక్క ముద్దు——”

“వల్లకాదు”

“అబ్బా!”

“.....”

నా కేమీ అర్థం కావడంలేదు. ఇంతటి రూప రాశి—ఇంతటి ప్రేమనిధానం యింత కాత్రియం యెలా

చూపించగలుగుతూ వుంటే నా కెంతమాత్రమూ బోధ పడడంలేదు.

“మొగవాడవు, నీకింత చేలతనం యేమీ?”

“.....”

“నీకు భార్యకాని స్త్రీచెయ్యి పట్టుకోవాలనే హృదయదౌర్బల్యం నీ కెలా కలిగిందో?”

“సెబాస్! నిన్ను మెద్దుకుంటున్నాను. కృష్ణ! నీకీలం నన్ను ఆనందపరచుకుట్టి చేసింది. నిన్ను భార్యగా పడసినవాడే పురుషుడు. ఆ బిరుదు నాకే తక్కువోతూ వున్నందుకు గర్విస్తున్నాను. వివాహానికి తుణుం ఆలస్యం అయినా యిక నేను తాళలేను. ఆ యేర్పాటు నువ్వెప్పుడు చేయిస్తే నే నాక్షణంలో సిద్ధం.”

“అంతే?”

“మహూర్తం స్థిరపరిపించి, మీ నాన్నగారు నన్నెప్పుడు రమ్మంటే ఆక్షణంలో—”

“నాన్నగారు అన్నీ తుణుంలో సిద్ధం చేయిస్తారు. మీ వాళ్లతో చెప్పి, వీలు చూసుకుని నవ్వే మహూర్తం స్థిరపరిపించాలి.”

అతనికి జవాబు తోచలేదు.

“మాట్లాడ వేం?”

“.....చానీ, మహూర్తం నేనే స్థిరపరిపిస్తాను; కాని యీ విషయంలో మీ నాన్నగారు నాతో యేమీ మాట్లాడకుండా—”

“మీ సమ్మంధం నాన్నగారికి సర్వవిధాలా యిష్టమే నాన్నగారి మాట ఆమ్మ యేదీ కాదనదు. నిన్ను పెళ్లిచేసుకోడానికి వా రిద్దరూ నాకు సంబరపడుతూ వెలివిచ్చారు.”

“అది సరే. మీ సమ్మంధం మానాన్న కూడా అంగీకరించాడు. మానాన్న చేసింది మా ఆమ్మ అంగీకరించక తప్పదు. కనుక పుభయత్రా కూడా పెద్దల అశ్చ్యంతరం యేమీ కనపడదు”

“ఇంకేమిటి?”

“కుస్తితిలో మీనాన్నగారు నాతోగాని, మా నాన్నతోగాని మాట్లాడవలసిన పనిలేదంటావానువ్వు.”

“నా కేమీ కనపడడం లేదు”

“నువ్వు బాగా ఆలోచించలేదు. అసలు, ఆలోచించినట్టే కనపడదు. నిజానికి, నన్ను నువ్వు, నీ నేనూ పెళ్లిచేసుకోడానికి అంగీకరించవలసిన వాళ్లం మనం యద్దరమే. అయితే: మితర యేర్పాట్ల విషయం.”

“ఇతర యేర్పాట్లంటే?”

కృష్ణవేణికి, ఇందులో యేవో గొడవ వున్నట్టు తోచింది. ఏమిటో బోధపడలేదు. అన్నీ స్థిరపడ్డ తరవాత యీలాంటి ప్రస్తావన రావడం ఆమెకి విసుపు పుట్టింది.

అత నిది గ్రహించాడు. కాని ముస్సదీ వకీలు కాగల ననే ధైర్యం వున్న ఘంటం.

“.....తెలవకే అడుగుతున్నావా నువ్వు?”

“తెలిస్తే అడగడం యెందుకూ?”

అతను వొక్కమాటు మొగం పక్కకి తిప్పుకున్నాడు. పక డైస కల్పన తోచింది.

“ఇవాళ నువ్వు విషమపరీక్ష మొదలుపెట్టావు. నాకుదీనీ కేమీ కారణం కనపడడంలేదు.”

“.....”

“నీ హృదయంలో యెవరో సంకయబీజాలు నెదచల్లారు.”

ఆమె పులుకూ పులుకూ చూసింది.

“నా నుఖంలో— నా ఆనందంలో నిగ్గంతా యెవరో విరిచేశారు.”

“.....”

“సచ్చితంలేని హృదయం నాది. కల్మషంయెరగని ప్రేమనాది. అగ్నికి చదలంటవు నా హృదయం పీల్చి చూపించిఅయినా నేను మళ్లీ నిన్ను ప్రసన్నురాలుగా చేసుకోగలను.”

“.....”

“నీచువు నాని నేను అతిపవిత్రుడు. నానాంధ్రులతోసం నేను ప్రేమించలేదు. అతే నీవు నావరి గట్టవ నిందుకలా లయిక బిచ్చకత్తెను, అక్కడే కొనితెస్తావున్న నీరా, చేసంచితోనంది తీసి అయిదు రూపాయలూ సంతోషంతో యిచ్చావు. అప్పుడు ఆమె నిర్విచారంగా పురుషవాసుకుంటుంది నీవు పరమానందపడ్డావు. నేనడంతా కల్లరా అక్కాను అదే నాకు నీమొదటిదర్శనం. నా హృదయం ఆనందము మయిపోయింది. నా ఆత్మ నీహృదయమీద ఆనంద బాష్పాలు రాల్చింది. చెప్పవచ్చుంటేమిటంటే? అలాంటి గొప్ప దౌహర్యం అడంకల్ల కలిగిన ప్రేమ అది. దీని కిక తిరుగులేదు. దీని కెవరూ, యెంతమాత్రమూ విఘాతం కలిగించలేదు. నా ప్రేమ నీభాగ్యస్థితికి తప్ప మరేమీ కలగదు, కోరదు.”

ఆమెకి యేవగింపు కలిగింది. దాన్ని ఆమె దూరంగా తరిమివేసుకోలేకపోయింది.

“గొప్ప సినిమానటుడికి కావలసిన యోగ్యత అంతా నీదగ్గర వుంది.”

గతుక్కు మన్నా వలెను.

“నువ్వంత గొప్ప వక్తవని నే నెప్పుడూ అనుకో లేదు.”

“కృష్ణా! నన్నేం చెయ్యమంటావా? నాకల్ల యేమి పొరపాటు జరిగిందీ?”

ఇది ఆమెకి యద్దేగాగా కనపడింది.

“నీకల్ల యేమీ జరగలేదు.”

“వద్దు వద్దు. నీకు కోపం వద్దు. కాస్త లోకాచారం గమనిస్తే అంతా నీకే బోధపడివుంటును.”

“.....”

“భోరణి చూడగా నా నోటనే చెప్పించాలని నీ ఆభిలాషగా కనబడుతూ వుంది. అలాగే కాకద్దాం. నీ ఆజ్ఞ నెరవేర్చడంకంటే నాకు సంతోషకర మయినది మరి లేదు.”

“.....”

“.....మనది చేదకులం వ్వాను”

“వింటున్నాను.”

“నువ్వు ఇంబరు చిన్నాబువ్వును, మీ నాన్న గారు, నిన్ను పిల్లకోబ సవావెయ్యవలసిగారి అబ్బాయికి యివ్వతలచి, కబ్బుం పొందులేదా, లాంఛనాలు అయిదువందలూ యిస్తామని కథను పంపించారు.”

“అవును అది వెనంటి మాట”

“మరి యిప్పటి మాట లేమిటి?”

ఆమెకెవవులు రావితే ప్లీగ కదిలాయి.

“కబ్బుం మా?”

“.....”

“నీకు కబ్బుమా, మీ అమ్మగీ, అక్కగీ లాంఛనాలూ యెంతెంత యిస్తారనా?”

“.....”

“నువ్వు నన్ను క్షే చేసుకోవా లంటే, మా నాన్నగారు నీకు ఇచ్చేవా లంటావా?”

“ఇప్పుడు సంకన్నల యిల్లల్లో పెళ్లి లైలా జరుగుతున్నాయో నీకు తెలవందా?”

“తెలిసింది. కబ్బుమా, లాంఛనాలూ నిర్ణయం కాకపోవడంకల్లనే నువ్వీలాగ కాలంగడుపుతున్నావు.”

“.....”

“కదూ?”

“అవు నలాకే.”

కిందిపెదవి కొరుక్కుంటూ ఆమె పెద్ద నీట్టూర్పు విడిచింది. వత్తుస్థలం అదిరింది.

“మా నాన్నగారు దమ్మికి కట్టుం యివ్వకల్ల”

“.....”

“వారిదగ్గర యీ మాట యెవ రెత్తినా మాట తక్కుదు”

“.....”

“ఇంతే కాదు, ఆమాట నాచెవిని కూడా పడరానీ కల్లకాదు.”

“నే నేం లేనివాణ్ణా కానివాణ్ణా? కరుపినా, చదువులేనివాణ్ణా? పాతిక సంవత్సరాలు మొన్ననే నిండాయి, నాకు పెళ్లికాదని తెంగా? నా వాళ్ళ భూమిలమీద సారీలా వెయ్యి రూపాయలు వస్తాయి ఇల్లొకటి వుంది మైగా, నేన, సొంతంగా ప్రాప్తీసు పెట్టుకున్నానంటే వెంటవెంటనే పెద్దపెద్ద కేసులు డబ్బుకొద్దీ వచ్చే నూచినలెన్నో వున్నాయి. ఇలాంటి ఫిటిల్ కట్టుం లేకుండా పెళ్లిచేసుకుని, నేన, సాటి వాళ్ళలో తలయెత్తుకు తిరగ్గలనా?”

“ఏమి పోగవునా?” అంటూ ఆమె వొక్క క్షణం నిర్విణ్ణ అయిపోయింది. ఉత్తర క్షణంలో “ఇలాంటి పొరువవంతులు నీన్నేహితుల్లో చాలామంది వున్నారనుకున్నా” అంది నిరసనభావం కనపరుస్తూనూ.

“అవును, ఉన్నారు. ఏంతక్కనా?”

“ఉన్న డేమిటి? ఒక కన్యకు పెళ్లి చేసుకోవడానికి సిద్ధపడినందుకు మొగాడికి కట్టుం యెందుకివ్వాలి?”

“మొగాడు కనుక.”

“ఛీ! అదీ మొగతనమే.”

“.....”

“మొగాడికి కట్టు ఎంత నెత్తి కెక్కాయా?”

అతను వెంటకారంగా నవ్వాడు.

ఆమెకి రోషం వచ్చింది.

“స్త్రీగనంవల్ల జీవించతలమకునే నువ్వు స్త్రీని స్మరించడానికేనా తగవు.”

“హం. హం. స్త్రీగనం. స్త్రీగనం అంటే మొగుడు స్త్రీకి ఇచ్చేది. కన్యాకాంతి వగడికిచ్చేది కాదు. స్త్రీగనం అంటే యేమిటో తెలుసని స్త్రీని పెళ్లి చేసుకోవడం కంటే అవివేకం వుండదు. ఒప్పుకుంటున్నాను.”

“నేను గోతిలో పడిపోకుండానే నీ నిజస్వరూపం బయటపెట్టినందుకు చాలా సంతోషం.”

“జేనూ అందుకే సంతోషిస్తున్నాను.”

“నువ్వు నుందకుడవం లే కనబడుతూనేవుం; కాని నీకు ఆత్మసౌందర్యం లేదు. చదువుకున్నవాడవంటే అదీ కనబడుతూనే వుంది. నీ నువు నీకు చిత్తసంస్కరం కలిగించలేదు. అడవిగానిన వెన్నెల అయిపోయింది”

“నువ్వధిక్రమసంగం చేస్తున్నావు. నీ తండ్రి జిల్లా జడ్జిపని చేసివుంటే యెవరికీ వొరగదు. నువ్వు బి. ఏ. నలి గర్విస్తున్నావేమో గుడ్డివ్వకు మారవు. తగిన మొగుడు రావాలంటే పట్టేరే మనుకుంటున్నట్టున్నావు. అబ్బో! సురం దిల.”

“నువ్వు మాట్లాడకగ్గనాడవు కావు. నాయెదటికొచ్చి తక్షణం పెళ్లిపో.”

“పొద్దున్నే లేచి—”

“ఛా! నుంచోకు.”

అతను వాగ్వాదానికి జంకేవాడు కాదు. కాని, నమ్మించి నమ్మించి తన ద్రవ్యాశ యివ్వడు బయట పోవోయి—మైగా వ్యవహారం యెరిగి తిరిగినందు కతనికి కొంచెం సిగ్గు వచ్చింది. కట్టుం మాట కృష్ణవేణి తండ్రిగాని, మరొక పురుషుడుగాని తిరస్కరించి వుంటే అందులో యీ తీవ్రత లేకపోవును. అతనికి కొంకూ పుట్టకపోవును, నూటిగా వధువే నీకు మగతనం లేదనడం అతనికి కొట్టివంత పని అయినది.

పూచలాగ పెళ్లి పోయాడు.

కృష్ణవేణి పదినిమిషాల దాకా శాంతపడలేక పోయింది. విసురుగా వెడతూ అతగాడు కనపడ్డంత నేపూ, ఆమె, తోకతోక్కిన ఆవతారులాగ బుస్సులు కొట్టి తరవాత “నీచుడా” అంటూ గిరుక్కున తిరిగి యింటికి వెళ్లిపోయింది.

2

కృష్ణవేణి వీశిలోనుంచీ, ఆమె లిల్లి రాధమ్మ వంటింటి వసారాలోనుంచీ వచ్చి డబ్బీగపు వసారా గదిలో వొక్కమాటే ప్రవేశించారు. కృష్ణవేణి అతి వేగంగా వెళ్లి సోఫామీద చదికిబడింది. రాధమ్మ ఆమె

వాలకంనుండి కంగారుపడి, పీపాయి మేజామీద పెట్టెని
“ఏం తిల్లి?” అంటూ దగ్గరకూచుని పీపునిమురుతూ
అడిగింది.

“సమ్మంగం తిరిగిపోయింది.”

“అయ్యో!”

కృష్ణవేణి కట్టెస్థానికి తిరగబడి తీవ్రంగా
చూసింది.

“ఏం?”

“నాడికి కట్నం కావాలి.”

“ఎంతటి?”

“నాడి తలకా యంత ..... ఎంతయితే
మాత్రం యివ్వడానికి వెంట పడిగావులు పడి కూచున్న
రా చేయిటి?”

రాధమ్మ మాట్లాడ లేకపోయింది. ఇగవై చిట్ట
కూతురికి కుదరకకుదరక కుదిరిన సమ్మంగం తిరిగి
పోయిందనేటప్పటికి ఆయిల్లాలి తల తిరిగిపోయింది.

ఇ దేమీ గమనించకుండా చెట్టకం మగిస్తూ
వున్న రామచంద్రయ్యజూల. యామాట విని వుల్కి
పడి, లేచివెళ్లి కూతురిదగ్గర కూచుని “అతనే అడిగాడా
తిల్లి?” అన్నాడు.

“అవును, వాడే అడిగాడు. లాంటివాలు కూడా
కావాలిట నాన్నామా!”

“చీకూ నెత్తురూ లేని తుమ్మగుంగ ఎందుకు
వచ్చిన చదువూ?”

యాజులుకూడా యిలా ఆడడం రాధమ్మకి
వుడ్డారంగా కనపడింది. నీతో యీ సమ్మంగాన్ని
గురించి ఆమె పూర్తిగా నిరాశపడిపోయింది.

యాజులు రాధమ్మయింగితం కనిపెట్టాడు;
కాని లెక్కచెయ్యతలచుకోలేదు. ఈ విషయంలో
ఆమె సలహా చెప్పతగ్గది కాదని అతను పెంచుతే నిశ్చ
యించుకున్నాడు.

“నువ్వే మన్నా వమ్మా?”

“నీ సమ్మంగం చూడగూడదు, అడతలిక్కినా”
అన్నానంది.

“చుంచె పని చేతావు.”

రాధమ్మ మొండికే పులుహ పులుహ
చూసింది; కాని మొగం పక్కకి తిప్పుకుని వ్రంజనంవల్ల
అతను గమనించలేదు. అయితే, కృష్ణవేణి కనిపెట్టి
“నువ్వేనుం - నా?” అన్నట్లు వ్యవహారం చూసింది.

“కాలం.....కాలం యిలా నుండిపోతోంది.

“మీ అబ్బాయి? మా అమ్మాయి? చేతుకోవలసిందని
చెప్పాటప్పటికే కేమిట నని—”

“ఆ అబ్బాయిగానే అలా యేడిస్తే?”

కృష్ణవేణి యిలాంటి చాలా దురుసుగా అడిగింది.

“నిజం చెప్పు. అతగాడు కట్నం కావాలంటే
నువ్వే మన్నావా?”

“నాన్నారితో చెప్పిందే. నీ మొగం చూడ
గూడదు పో పొమ్మన్నాను”

“నిజంగా యీ మాటే అన్నావా?”

“ఆడక యేం, భయమా? వెంటనే వాడవత
లికి చల్లగా బాదుకున్నాను కనక సరిపోయింది: కాని
లేకపోతే రోం బరుసుకో?”

“.....అదేదాని కంత దురుసుతనం పనికి
రాదమ్మా.”

కృష్ణవేణి యాజులుకేసి చూసింది. యాజులు
రాధమ్మ కేసి చూస్తూ “యెంచేతా?” అన్నాడు.

“ఏం చేసినా మొగాడికి చెల్లుకొంది.”

“ఆడవి చెల్లరిస్తేను.....అంతే కామా?”

“ఎక్కే, బి. ఏటు చదువుకుంటేమాత్రం ఆడ
కిల్లి లెంత యిలా అంటున్నారా?”

“అనగనా శ్లఘభవిస్తారు.....ఆడగదాని కేం
వుంది?”

“ఇష్కడు అమ్మాయి మాట?”

“గొప్ప ఆశయాలు గల కిల్లి—”

“మీ రుండంటే నాన్నారూ” అంటూ కృష్ణ వేణి అడ్డువచ్చింది.

“అమ్మయి కేం లోటు వచ్చిందమ్మ యిప్పుడూ?”

“పెళ్లి లేకుండా యింటో కూచుంటావా?”

“పెళ్లాడితే యిలా టి చేతలనా?”

“మొగసిల్ల లంతా యిప్పు డిదేమమ్మ.”

“వాణ్ణ మొగతనం అమక్కున్నట్టే వుంది.”

రాధమ్మ యాజులుకేసి చూసింది. యాజులు “అమ్మయి సిసలుగా చెప్పింది. ఏం, అలా చూస్తూ వేం?” అన్నాడు.

“దాని చదు వింతపని చేసింది,”

“నువ్వు సరిగా చెప్పావు. చదువుకు, చూడన వచ్చిన ఆపిల్ల యిలాగే చేస్తుంది.”

“చదువుకుంటే మొగు డక్కల్లేదా?”

“మొగాడికి పెళ్లాం అక్కల్లేదా?”

“మొగాడికి పెళ్లికాకపోతే యేదీ అడ్డదు. ఎవరూ యేమీ అనరు. అసే లేరు.”

“చివరి కిది ముక్తాయెంపు. దీనిమీదే వొంటికాలి భరతం చెలావణీ అవుతూ వుంది.....సంఘం పూర్తిగా కుళ్లిపోయి వుంది. ఎదురు తిరిగినవాళ్లు కొన్ని యిబ్బందు లనుభవించక తప్పదు; కాని యింకెన్నాళ్లూ యీ దౌర్జన్యం?”

“మాట్లాడితే వుపన్యాసాలు. మీతో నేను నాదించలేను. చివరికి అమ్మయికి పెళ్లి చేస్తారా చెయ్యరా?”

“మళ్లి మొదటికి వచ్చావా?.....అయితే నీ కెలా తోస్తోందీ?”

“కట్నం యిస్తేగాని మంచి సమ్మంధం రాదు. మంచిదాకా యెందుకూ, మీతాహతుని బట్టి కట్నం యిస్తేగాని అసలు సమ్మంధమే రాదు.”

“నేను దమ్మిడీ యివ్వను. అమాట కూడా విని కించుకోను.”

రాధమ్మ విసిగిపోయి గుర్రాలక్కలా మొగం పక్కకి తిప్పకుంది.

ఒక్కక్షణం యెవరూ నోచి మాట్లాడలేదు.

మరోక్షణం నుసి. రాధమ్మ, కప్పుట్లో కాఫీ పోల భర్తనీ, మాతుర్నీ మేజాగ్గరికి పిలుస్తూ తానొక కుచ్చీమీద కూచుంది.

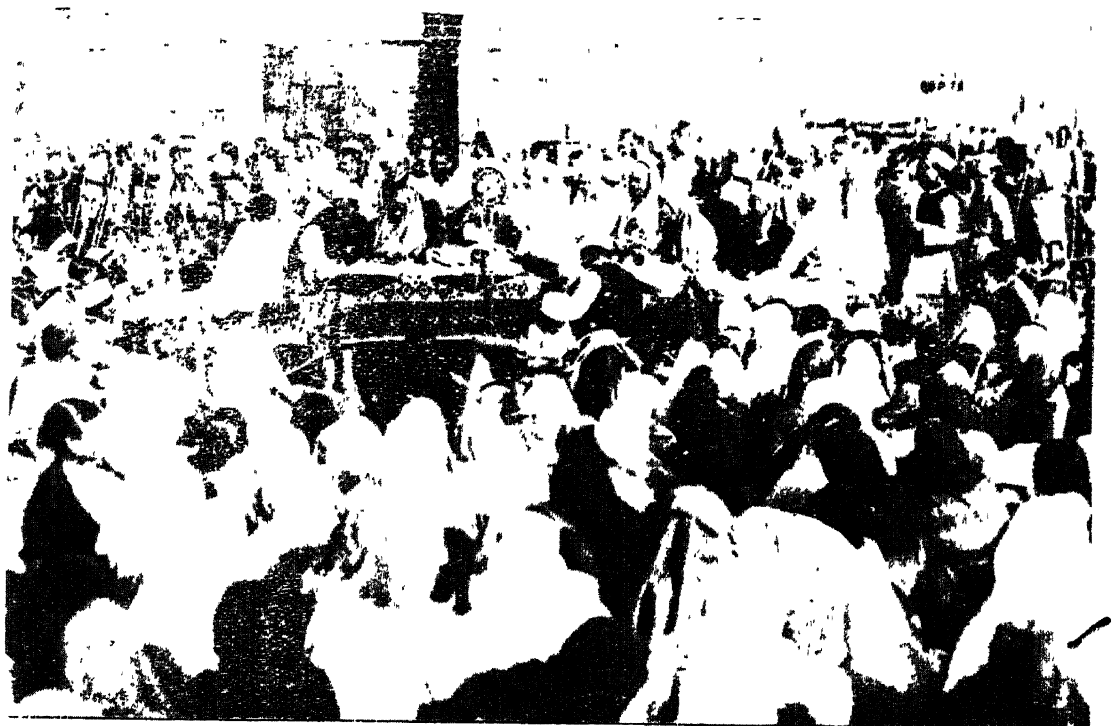
కాఫీ పుచ్చుకొని, తల్లి “నే నిస్తా నుంకవమ్మా” అంటూవుండగా తల్లికి తండ్రికి తాంబూలా లిచ్చి తాను కూడా వేసుకొని కృష్ణవేణి పాతకాలి నల్లి పోయింది.

రాధమ్మ వొక్కక్షణం యేమిటో ఆలోచించి “నే నొక్కటి చెబుతాను వింటారా?” అంటూ తన కుచ్చీ యాజులుకుచ్చిద్దగ్గరికి లాగుకుంది.

3

కృష్ణవేణి టి. ఏ. పరిశోధనాగ్నె రెండోవర్ణయింది. మద్రాసు క్వీక్ మేరీ కాలేజీలో ఆమె ప్రతిభా, చాక చక్కనూ చూసి ప్రిన్సిపాలు ఆమెని కన్నమాతురులాగ ప్రేమించింది. పట్టంపుచ్చకుని ఆమె రాజమండ్రి వచ్చే స్తూవుంటే “నేను నిన్న విడిచిపెట్టలేను. నిన్ను ఎం. ఏ. ప్యాసు చేయించి యీ కాలేజీలో నాకు చేదోడువాదోడుగా వుంచుకొంటాను, వెళ్లిపోకు” అని చాలాచాలా నన్ను చెప్పింది. బతి మాలింది; కాని కృష్ణవేణి వినలేదు. “నేను ఎం. ఏ. ప్యాసయితే యేం వస్తుందీ? నే నీ కాలేజీలో ఉపాధ్యాయురాలుగా చేరితే నాదేశీయస్త్రీల కంఠమందికి జ్ఞానదానం చెయ్యగలనా? మీకు కోపం వద్దు. ప్రస్తుత విద్యావిధానం బాగా లేదు. ప్రత్యేకజన్మ యెత్తినవాళ్లకే గాని కాలేజీలో ప్రవేశంలేదు. ప్రవేశం దొరికిన వాళ్లేనా అందరూ వుద్యోగాలకోసం ఆశించి వచ్చే వాళ్లే. ఇది నాకు నచ్చలేదు. మావూళ్లో నేనొక పాప కాల నడుపుతాన. ప్రారంభోత్సవం మీకే జరిగిస్తురు గాని. నా విద్యావిధానం అప్పుడు మీకు తెలుస్తుంది” అని ఆమె బదులు చెప్పింది.

చిత్రములు: ఏబడవ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ, కేసు 1-2-1939.

ఖద్దరు, గ్రామపరిశ్రమ ప్రదర్శనముల ప్రారంభము. ప్రారంభకుడు శ్రీ గాంధీజీహస్తాదు.

పరిశ్రమల ప్రదర్శనోత్సవ ప్రోత్సాహకరము.

పరిశ్రమల ప్రారంభోత్సవ సమయమున
సంభాషించుచున్న మహాత్మా జవహరులాలు పండితులు.

ప్రదర్శనశాలయందు గాన్న, యోగుల్, యొంజుం నరణం కుడున్న వివేకప్రదం.

మిన్నిపాలు ఆమెని సంతోషంతో దీపించి పంపించింది.

ఆమె ఇంటికిపోతు చదివాలప్పుడు మామలు వివాహసంబంధం చేశాడు; కాని ఆమె: “చదువు పూర్తికానివ్వండి నాన్నాయా” అని కోరగా ఆ ప్రయత్నం ఆకుగంటానే కట్టిపెట్టేశాడు.

ఆమె బి. ఏ. ఆయి యింటికి వచ్చాక ఆమె నాశించి యేడైనమండుగురు యువకులు వచ్చారు; కాని ఆ సమస్యలు చివరికి రాధమ్మ కేనా నచ్చలేదు.

ఇది యిలా జరుగుతూవుండగా కృష్ణచేత తన వుద్దేశాలు స్త్రీలలోకంలో వ్యాపింపచెయ్యాలని వొక పాఠశాల నెలకొల్పింది

యాజులు, తన పెద్దను ఎనిమిది వందలలోనూ “నీ యిట్టం వచ్చినట్టు చేసుకో” అని మాతురికి, నెలకి రెండు వందల రూపాయ లిస్తూవుండడానికి ఏర్పాటు చేశాడు.

ఆమె ఆ డబ్బుతో నెలకి యాభై, ముప్పయి, యరనై రూపాయల జీతం చొప్పున ముగ్గురు వుపాధ్యాయులొక్క నేర్పరిచింది. ఆడ నాకరుకి నెలకి పది రూపాయలు. చిల్లర సాక్షిగ్లు నలభై రూపాయలు. ఇలాగ కండ్రి తనకిచ్చే రెండు వందలలోనూ ఆమె పాఠశాలకోసం నూట యాభై కిర్రు పెడుతుంది. కతిమ్మా యాభయ్యా తాను పువ్వులంగా వాడుకుంటుంది.

మాతురు చేసిన యేర్పాటు మాసి, యాజులు “ధన్యుణ్ణి” అని వుప్పొంగిపోయాడు.

కొంచెం యి.గ్లీషు, అ.తకంటే యెక్కువ తెలుగు, ఇంటే పాఠశాలలో ఆమె ప్రవేశపెట్టిన భాష పరిమితి. స్త్రీలు, అవసరమయితే పురుషులలాగ స్వతంత్రంగా బతకాలని ఆమె ముఖ్యోద్దేశం.

“దయపుంచి నన్ను పెళ్లిచేసుకో. నన్నుద్ధరించు అంటూ స్త్రీ పురుషుణ్ణి, పురుషుడు స్త్రీనీ బతిమాలుకో నక్కరలేదు. ఏమంటే? స్త్రీ అవసరం పురుషుడికి వుంది. పురుషుడి అవసరం స్త్రీకి వుంది. కనక స్త్రీ

పురుషసంబంధమైన ఆకర్షణకి ముషవ్య ప్రయత్నా లేమీ ఆక్కర్లేదు. ఇప్పటి తెలుగు స్త్రీలు పురుగుల కంటే నికృష్టంగా వున్నారు. వాటి కేకంటంటే తెలువదు, జాతి అంటే తెలువదు, భావ అంటే తెలువదు, మతం అంటే తెలువదు. వైర్యంగా వీధిలోకే రాలేరు. ఇది మార్పాలి” ఇదీ ఆమె నిత్యప్రకాశిక.

ఇరుగోసం ఆమె, ప్రపంచంలో గొప్పవలు చేసిన స్త్రీల చరిత్రలన్నీ సంపాదించింది. స్త్రీల స్వత్యాలను చక్కగా నిర్వచించి వాటిని తమ జీవిత కాలంలో అమలుజరిగే ప్రపంచాని కాదర్శభూతుగా న్నయిన స్త్రీల చరితాలు కూడా సంపాదించింది. అవన్నీ తాను స్వయంగా తెలుగులో రాసింది. కొన్ని ప్రకటించింది. కొన్ని అచ్చుగా వున్నాయి అనే ఆమె తరగతుల వారీగా తన పాఠశాలలో బాలికలకు పాఠ్యాలుగా నిర్ణయించింది. దానికి తగిన లెక్కలు, భూగోళం, చరిత్ర, భాష, ప్రకృతిశాస్త్రాలు, సంఘపు కట్టుబాట్లు, ముఖ్యంగా ఉదయమూ, సాయంత్రమూ వ్యాయామం.

ఆమె పాఠశాలకోసం వొక గుర్రాన్ని సంపాదించింది. నాలుగు పైకిళ్లు, ఒక (తన సొంత) మోటారు వున్నాయి. గుర్రపు స్వారి, పైకిలెక్కడం, మోటారు నడపడం—ఇవి ఆమె ప్రతీక్షిల్లకీ కచ్చితంగా నేర్పుతుంది.

ఆ పాఠశాలలో చదువుకునే బాలికలు చాలా మంది ఓర్జాగా సొంత పైకిళ్లమీద వస్తారు. వారిని చూడగానే రాజమండ్రి పోలీసులు జనసమ్మరణాన్ని చక్కగా నడ్డుతారు.

మున్సిపాలిటీతో పోరి, గవర్నమెంటుకి రాసి, ఆమె, గోదావరివొడ్డున నాళంవారి సక్రంకోడ్డుకి కొడుగు యాభై గజాల రేవు సంపాదించింది. మున్సిపాలిటీవారే దానికి దక్షిణానా, పుత్తరానా ముళ్ల తీగలతో దట్లకట్టించి హద్దులేర్పరిచారు. ఆమె ప్రతీకోజునా వుదయమూ సాయంత్రమూ ముతామ తాలుగా పిల్లలను తీసుకువచ్చి యాతకొట్టిస్తుంది. ఆ సమయంలో

అక్కడ ఒక పోలీసువుండి కాపలాకాస్తూ వుండేట్టు జిల్లా మాజిప్రేమి అడ్డంకువేదాడు. అక్కడ పవన లాగ కుండా చెయ్యడం, ఎక్కడో గాని స్నానాలకోసం గాని యెవన్నీ అక్కడికి రాకుండా చూడడం, పురుషులు చూడడానికి రాకుండా ఆపడం—ఇవీ ఆ పోలీసు పనులు.

పెద్దకెడ్డలలా ఆ పాపాపాతాలను దీవించారు. కొప్ప ప్రతికలు కొన్ని ఆమెయేర్పాట్లను ప్రశంసించాయి; కానీ, చిత్రం. ఆ పాపాలలో బ్రాహ్మణ బాలికలు అయిదుగురు మాత్రమే వున్నారు. తతిమ్మా అందరూ—అంటే క్షత్రియబాలికలు పదిహేనుగురు. వైశ్యబాలికలు ఇరవైమంది. లెలగాలు, కమ్మవారు, కొప్ప వెలమలు—ఇత్యదులు చెబ్బయ్యిందరు.

ఉదయం మూడుగంటలూ, మధ్యాహ్నం మూడు గంటలూ, ఆమె పాఠశాలలో చెరుబు వోడే లాగ పని చేస్తుంది. అక్కడి పనులన్నీ మర్నల్లా ప్రకారం నడుస్తాయి. ఎక్కడా చచ్చు పనికిరాదు.

పాఠశాలగంటల్లో స్త్రీబుమాత్రం వెళ్లి గాలరీ లలో నిశ్శబ్దంగా కూచుని వినీ, కనీ బాగుపడవచ్చు.

చాలామంది వస్తూనూ వుంటారు.

అప్పుడప్పు డామి వీరేశలింగంగారి టవుక్ హాల్లో వుపన్యాసా లిస్తూవుండడంకద్దు. ఆయితే, ఆమె నోరు విప్పి దంటే ప్రకృతశవచ్చవసంఘంమీద అగ్ని రాణుతూవుంటుంది:

౪

మధ్యాహ్నం వంటిగంటవేళ కృష్ణవేణి ఒక పుస్తకం తొలుత వ్రాపులు దిద్దుతూవుండగా యా జాలు వచ్చి ఆమెకి వొక పుత్తరం యిచ్చాడు.

అందులో యిలా వుంది.

“బ్రహ్మశ్రీ, మహారాజశ్రీ చేబోలు రామ సంప్రయాణాలు పంతులు రిటైర్మెంట్ జిల్లాజడ్జీగారి సన్నిధి-
రాజమండ్రి

అయ్యో! అనేకనమస్కారాలు.

తమ రెరిగివున్న మద్దూరి వేణుగోపాలశాస్త్రి నేనూ స్నేహితులం.

తమ అమ్మాయి కృష్ణవేణిగారికి తనకీ వివాహం స్థిరపడివుండినట్టూ; కానీ మహూర్తం వుంచడమే తిరవాయిగా వుండగా కట్నంవిషయంలో కేచీవచ్చి సంబంధం తిరిగిపోయినట్టూ, తాను, అదివరకే రెండువేల కట్నమూ, అయిదు వందలు లాంఛనాలూ యిస్తామని తిరిమి తిరిమి చెబుతూ పట్టుకు పాకులాడుతూ వున్న మరొక సమస్యంకం వెంటనే స్థిరపడుతున్నట్టూ, మహూర్త నిశ్చయం కూడా అయినట్టూ ఇప్పుడే చెప్పివెళ్ళాడు.

నే నీవు త్వరం తిమికి రాయడానికి ఈ విధంగా కారణమూ, అవకాశమూ కలిగాయి.

నేను మీ అమ్మాయిగారిని వెళ్లి చేసుకోవాలని అభిలషిస్తున్నాను.

నన్ను మీ రెరుగుదురు. మీ అమ్మాయిగారున్న యెరిగేవుంటారని నమ్ముతున్నాను.

నాపేరు సుసర్ల కోటిశ్వరశాస్త్రి. మా స్వస్థలం అమలాపురం తాలూకా మోడేకుర్రు గ్రామం. నేను బి. ఏ., ఎల్. టి. పరీక్షలలో నెగ్గివుండి, ప్రస్తుతం రాజమండ్రి మునిసిపల్ మోస్కూల్లో ఆక్సింగుగా పనిచేస్తున్నాను. నెలకి అరవైరూపాయ లిస్తున్నారు.

ఇది యెప్పుడు ఖాయం అవుతుందో చెప్పలేను; కానీ యీ ఆక్సింగుమాత్రం యింకా కొన్ని సంవత్సరాలు జరుగుతుంది.

నాకు భూములమీద సంవత్సరానికి రెండు వందల రూపాయలు మాత్రమే వస్తాయి. స్వగ్రామంలో చిన్న పెంకుటిల్లు వున్నది.

నావయస్సు: ముప్పయి రెండోయేడు మొన్ననే జులైలో ప్రవేశించింది.

రెండేళ్లకిండు నా మొదటిభార్య గతించింది. సంతానం యేమీ లేదు. కలగనేలేదు.

అరవైయేళ్ల అమ్మగారూ, నలభైయేళ్ల వితంతు సోదరి, నేనూ—ఇంటే మాయంటో జనం.

నాకు కట్నం అక్కర్లేదు. లాంఛనాలు పనిలేవు.

పెళ్లికి నేను భర్త్యుచెయ్యదలచిన—కలిగిన పెళ్లి మొత్తం నూరు రూపాయలు.

నా యోగ్యత తమకి అందరికీ నచ్చి, నా స్థితి విషయంలో కూడా సంతృప్తి కలిగితే నేను తమ అమ్మ యిగారని పెళ్లి చేసుకోవాలని ఆశతో వున్నాను.

నేను లేపు మస్కాహ్నం రెండు గంటలవేళ తమ దర్శనానికి వస్తాను.

నావిషయంలో తమకి అలోచన కలుగుతుందా, లోపలికి సమ్మతం. లేకపోతే దర్శనమే యివ్వవద్దు.

దర్శనం యిచ్చిన్నీ, తమకి కావలసిన వివరాల్ని తెలుసుకోడానికి, అన్నకు కూడా యిష్టం కలక్కపోతే తిన్నగించడానికి నా ఆక్షేపణ యేమీ లేదు.

రాజమండ్రి, } ఇట్లు విశేయము, }
23-10-1951 } గుసర్ల కోటిశ్వరశాస్త్రి }

ఉత్తరం పూర్తిచేసి, కృష్ణవేణి “వారిని మీ పెరుగుదురా నాన్నారూ?” అని అడిగింది.

“ఎరుగుదును. పెన్నిస్ అంబా చాలా నిపుణుడు. నిరు సీప్రట్టో జరిగిన పోటీలో నెగ్గాడు. అతన్ని సత్కరించడానికి విద్యార్థులు చేసిన సభకి నేనే అధ్యక్షత వహించి, విద్యార్థుల కాన్క నూరు రూపాయల పెన్నిస్ బాటు నా చేత్తోటే యిచ్చాను.”

“అమ్మ యేమంటుందో?”

“ఈ పుత్తరం ఆమె కూడా చూసింది. ఆస్తి బొత్తిగా తక్కువ అంటుంది మీ అమ్మ అయినా పూచీ మనయిద్దరిమీదా వుంచుతోంది.”

కృష్ణవేణి మొగం వంచుకుంది.

“అతను వస్తానన్న వేళ కావచ్చింది. సీప్రట్టేషం యేమిటి తల్లి?”

“ఎల్. టీ. అంటే అయి యెన్నాళ్లయి వుంటుందో వూహించారా?”

“తెలుసు.”

“అమ్మమ్మ! క్లిష్టమైన సందర్భం నాకేదే దన్నుంటుంది.”

“అంతే.”

“నారి గూవుకేట తెలుగుదును. ముగ్గురినవారే. ప్రతివాదంతులనే అనుకున్నాను. యె కేమీ ఆక్షేపణ లేకపోవడమే యివ్వవచ్చు.”

“వారు కోరికపెట్టారు. అలోచించావా?”

“అయితే! చారిత్ర ముందు మనమరతులు నచ్చాలి కదా!”

“సరే.”

“దర్శనం యివ్వండి.”

“ప్రస్తుతం ఆములులో వచ్చి లాలో యెక్కడా లేని పాయంట్లు యెత్తతారు వారు.”

“దడ్డీ అనాథ అయితేనూ, అంతేనా నాన్నారూ?”

యాజులు చిరచర్చ సభ్యుడు.

“నా ఆభివ్రాహం అమ్మకి చెప్పి, ఆమె యిష్టపడితేనే దర్శనం యివ్వండి నాన్నారూ.”

“అలాకే సర్దు.”

ఇలా అంటూ యాజులు లోపలికి వెళ్లాడు.

కృష్ణవేణి ప్రాప్తు పరి మగించి, “తేబిలుమీద వున్న యేరికిపం దొకటి వొలిచి కొలు చేసుకుంది.

ఇంకలో యాజులూ, రామ్మూ అక్కడికి వచ్చారు. అప్పుడే వారు వచ్చి అతని కొక చీట్టి యిచ్చాడు.

అది కోటిశ్వరశాస్త్రి విడిటింపు కార్డు.

“దమ్మన” అని యాజులు కాకరుతో చెప్పాడు.

“ఆస్తి బొత్తిగా తక్కువమ్మా” అంది రాధమ్మ.

“బుద్ధివుంటే అదీ అక్కర్లేదు” అంది కృష్ణవేణి.

ఇంతలో కోటిశ్వరశాస్త్రి వచ్చి సమస్కారం చేశాడు. అందియా లేచారు. యాజులు స్వాగతం చెప్పి “అలా దయచెయ్యండి” అని కుర్చీ చూపించాడు.

అదరూ కూచున్నారు.

యాజులు ప్రారంభించాడు.

“కట్నంవిషయం మీరు పూర్తిగా తెలుసుకున్నారా?”

“అది తమ రెండరూ స్థినిపలుగా స్థిరపరుచుకున్నట్టు నేను స్పష్టంగా తెలుసుకున్నాను. నాకున్న ఆ స్థినిపలు యిష్టమే.”

“నాకు కృష్ణవేణి వొక్కరై సంతానం. నా ఆస్తి కంటికి ఆమె ఉత్తరవారసు. నేను దత్తత చేసుకోవలసివచ్చినట్లు.”

“చిత్తం.”

“నాది రెండు లక్షల రూపాయల ఆస్తి. బతికి వున్నంత కాలమూ నాకు పెద్ద పెన్నను వస్తుంది; కాని యిందులో మీ కేమీ స్వాధీనపడదు.”

“ఇష్టపడ్డాను.”

“మీ కిప్పటి కింకా స్థిరమైన వుద్యోగం లేదు. ఉద్యోగంకోసం మీరు మరోచోటికి వెళ్లవలసిన అవసరం కలగవచ్చు; కాని మా అమ్మాయి యీ పూరు విడిచి యొక్కడికీ రాదు.”

“అది కొంచెం కఠినమైన మరలే. అయినా ఇష్టపడ్డాను.”

యాజులు కృష్ణవేణిమృతేసి చూడగా ఆమె అందుకుంది.

“నే నొక పాతకాల నడుపుతున్నాను. స్త్రీల జీవితానికి విలప కలిగించాలనే వుద్దేశంతో అది నడుపుతున్నాను. నా జీవితం దానికోసం ధారపాయ్యాలని నా వ్రతం.”

“సంతోషం.”

“ఒకటి, నాభర్త, రెండు, నా కల్లిదండ్రులు. మూడు నా పాతకాల. నా ప్రేమా, శ్రద్ధా ఈ మూడు వస్తువులమీదా యథాశక్తిగా వినియోగపరుస్తాను.”

“బోధపడింది. చాలా సంతోషం.”

“భార్య అంటే బానిస కాదు. సమానభాగ స్వామిని. నాహక్కులు నేను పూర్తిగా అమలు పరుచుకుంటాను.”

“మీ భోరణి బోధపడింది. అంగీకరించాను.”

“భర్త వెంపువారిని నేను భక్తితో పూజిస్తాను. అయితే వాగ నన్ను ప్రేమిస్తేనే ఇది జరుగుతుంది.”

“సరే.”

“అవసరం వచ్చిందని నాకు తోచినప్పుడు గృహిణికి వుండవలసిన అధికారాలన్నీ నేను దఖలు పరుచుకుంటాను.”

“అలాగే చెయ్యవచ్చు.”

“సభలకి వెళ్లడమూ, పురుషులతో కలిసికూడా మాచోడమూ నాకు అలవాటుంది.”

“ఒప్పుకున్నాను.”

“నే నొక్కరైతే పొరుగుగూళ్లు వెళ్లడం కూడా వుంది. ఇకముందున్నా వెళ్లవలసిన అవసరం వుంటూనే వుంటుంది.”

“వెళ్లవచ్చు.”

కృష్ణవేణి తల్లికేసి చూసింది. రాధమ్మ అందుకుంది.

“మీ అమ్మ, మీ అక్క రజస్వల అయిన పిల్లచేతి అన్నం తింటారా?”

“రెండు పూట్లా వారే కంట చేస్తారు. మీ అమ్మాయి పొయ్యిదగ్గరికి వెళ్లవలసిన అవసరం కలగదు. అలాంటి అవసరమే వస్తే అప్పుడు సిద్ధపడుతామన్నారు.”

“మరి తతిమ్మా సంగతులు?”

“అవును. మేము అనుకోని కొత్త సంగతులు కొన్ని యిప్పుడు వచ్చాయి. అవేవీ వారికి సంబంధించినవి కావు. అయినా వారికో చెబుతాను. అంగీకరిస్తారనే నా నమ్మకం”

కృష్ణవేణి, రాధమ్మ యాజులుకేసి మాకారు. అతను “మీరు బాగా ఆలోచించుకుని కథల చెయ్యండి” అన్నాడు.

“నూ అమ్మా, మా అక్క సాయంత్రం అయిదు గంటల కిక్కడికి వస్తారు. మాకు వంతులు వారు సమ్మంధం సిరపరచడానికే వస్తారు. నేను మాత్రం మన స్నానానికి అంగీకరించాను.”

అందరూ లేచారు.

కోటిశ్వరశాస్త్రి మల్ల నమస్కారం చేసి, సెలవు పుచ్చుకుని వెళ్లిపోయాడు.

గె

సాయంత్రం సరిగా అయిదుగంటల వేళ కోటి శ్వరశాస్త్రి తల్లి, సోదరి రాజమ్మ వచ్చారు. రాధమ్మ వారిని, స్వీట్స్ మిద బండిగిరికి వెళ్లి ప్రత్యుత్థానం చేసి యింటాకి తీసుకువెళ్లి చాలా మర్యాదలు చేసింది. ఆమె నిరాడంబరత, కలుపుకోలుకనసూ వారికి చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించాయి.

కొంచెంసేపు మామన్న తరవాత రాధమ్మ వారికి మాతుర్ని చూపించింది. ఇల్లంతా చూపించింది. కాలింగుబెర్ వాయిచి యాజుల్ని పిలిచింది.

యాజులు రాగా అందరూ లేచారు.

మల్లీ మామన్నాడు.

యాజులు రిప్టవాచీ చూసుకున్నాడు. అది కనిపెట్టి రాజమ్మ తల్లితోడ గిల్లింది.

“అన్నయ్యగారూ! నూ అబ్బాయి ఇక్కడి సంగతులన్నీ చెప్పాడు. మా కేమీ ఆక్షేపణ లేదు. మా స్థితిగతులు మా అబ్బాయి చేప్పే వున్నాడు. తమకి అంగీకారం అయితే మహూర్తం స్థిరపరిపించవచ్చు” అంది ముసలమ్మ.

యాజులూ, రాధమ్మ, కృష్ణవేణి ఒకరి నొకరు చూసుకున్నారు. ఆహా లంతా వింత కేజస్సు ఆవరించింది.

“రేపు ఉదయం పురోహితులవారిని మీయింటికి పంపుతా” నన్నాడు యాజులు.

“అత్తయ్యగారూ! మీ అమ్మాయి చేతి అన్నం తినడంమట లెచ్చారుబ మీరు, నే మిద్దరం వుండగా మీ అమ్మాయి కంటచెయ్యవలసిన పనేమిటి? కాక పోయినా, ఆమెని సూరమ్మడికి చేసుకుంటే వొకటి, ఆమెచేతి అన్నం తింటే వొకటివా? ఇంతకీ: పెళ్లి ఆయాక కేము మీ యింటికి వచ్చి మీరు వడ్డెత్తే భోజనం చెయ్యనూ? కనక ఆశంక మామూ లేదు, ఆ సందేహం మీకూ వద్దు” అంది రాజమ్మ.

వియ్యపురాళ్లిద్దరూ “ఎప్పటి కెలాగో అలాగ సద్దుకోకపోతే యెలాగండి?” అంటూ ఒంగులు నొక్కుకున్నారు.

* 4 *

కిసెంబరు మూసో తేదీని కృష్ణవేణికి, కోటి శ్వరశాస్త్రికి వివాహం అయింది.

తంతు అంతా రెండు గంటలలో పూర్తి అయిపోయింది.

రాధమ్మ, యాజులగార్లు తమ జీవితకాలంలో తాము చెయ్యవలసిన విధికార్యం యిదొక్కటే అయినా చాలా నిరాడంబరంగా చేశారు.

ఆవేళ, మధ్యాహ్నం మూడు గంటల వేళ, యాజులు, తనకి పరిచితులయిన పూరిశెడ్డ లండరికి టేపాటీ యిచ్చాడు.

సాయంత్రం అయిదుగంటలవేళ, రాధమ్మ తనకి కృష్ణవేణికి పరిచితురాన్లయిన స్త్రీల కందరికి టేపాటీ చేసి పసుపూ, కుంకుమా, పట్టు రైకల గుడ్డలూ యిచ్చి సత్కరించింది.

పాకకాలలో పున్న పుషాభ్యాయురాళ్లకి, విద్యార్థినులకూ మాత్రం వరసగా మూడురోజులు రెండు పూటలూ పిండివంటలతో భోజనాలు పెట్టారు.

అంతే.

అయిదో తేదీని పురస్సంధానం. అయిదు, ఆరు, ఏడు లేదు, ఎనిమిదో తేదీ సాయంత్రం కృష్ణవేణిని అత్తవారి యింటికి పంపారు.

౬

“తమ్మునా!”

అతనికి మెళుకువ రాలేదు.

“ఒకేయ్!”

పలకలేదు.

“శాస్త్రీ!”

ఎవరో!

గట్టిగా పిలిస్తే మరచిలికి ఎక్కడ వివరణి పోతుందో అని ఆమె కంఠం నొక్కుకుని మళ్ళీ పిలిచి కదిపింది. అతను గోడవేపుకి వొత్తిగిల్లాడు.

మళ్ళీ కదుపుతూ, చెవిలో నోరుపెట్టి “వోరేయ్, అబ్బాయీ” అని పిలిచింది.

“అబ్బ!.....ఎందుకే?” అన్నా డతను ముసముస లాడుతూనూ. అతని కళ్లు చింతని ప్పల్లగా వున్నాయి; కాని మసకచీకట్లో అది ఆమెకి తెలవ లేదు.

“ఏమి గంట లయిపోయిందిరా అప్పడేనూ”

“ఏమంటావ్?”

“నీ పెల్లాం లేవడమే కాకుండా మొగం కడు క్కుని, స్నానం చేసి—”

“అయితే?”

కాఫీకి నీళ్లుకూడా కాస్తాందిరా?

“పోలూ, పంచదారా, డిక్ కాక్ షనూ కలిపాటప్ప టికి నేను సిద్ధంకాలేనంటావా యేమిటి?”

“బాగానే వుంది. అది స్నానం కూడా చేసి చక్కగా ముస్తాబై కాఫీ పుచ్చుకుంటావుంటే నవ్వు పాచి మొగంతో—”

“అబ్బ! నవ్వు చంపుతావే”

“ఇలా అయితే నవ్వు లోకువ అయిపోవుట్రా?”

“సింగినాదం కాదా?”

విసుక్కుంటూ యిలా అన్నాడు; అని ధైర్యం చాలక లేచి కూచున్నాడు. కళ్లు మాత్రం తెరవలేదు.

“లే. తొరగా మొగం కడుక్కో. అది చన్నీళ్ల పోసుకుం; కాని నీకు వేన్నీళ్లు కాచాను.”

“వోరుపు.”

“అదెంతసేపు రా?”

“నవ్వు చన్నీళ్లు తోడాటప్పటికి నేను మొగం కడుక్కోలే నంటావా యేమిటి?”

“మరి మంచం దిగు.”

“నవ్వు ముందు పదవే.”

అతను లేచి బట్ట సవరించుకుంటూ డేమో అని రాజమృ బజలుడేరింది; కాని గుమ్మండాకా వచ్చి యిట్టే వెనక్కి తిరిగిచూడగా అతను మంచం దిగక పోవడమే కాదు, కైగా మళ్ళీ వొరుగుతున్నాడు

అది చూసి, రాజమృ, వొళ్లు మండగా, వొక్క అంగలో మళ్ళీ దిగిరికి పెల్లి, సగం వారిగినా న్ణి సగం లోనే పట్టుకుని “వోరేయ్! నీకు బుద్ధి వుందా లేదా? ఇందాకణ్ణు చి చిలక్కి చెప్పినట్టు చెబుతావుంటే అంతా ఆరణ్యరోదనమే?” అని కొంచెం గణిమింది.

“ఇంత పెండలాడే లేస్తే తరవాత నాకు తల నొప్పి వస్తుండే. రోజంతా మత్తుగా కూడా వుంటుంది వెధవది.”

“ఏమయినా సరే, తొమ్మి దయ్యాదాకా పడు కుంటే యిక సాగదు. ఆడదానికి చులకన అయిపోయా డంటే మొగాడు మరి గుడ్డిగవ్వకి మారడు.”

కళ్లు మూసుకునే వుండి, వొక్క జోగు జోగి, అంతలో వుల్కిపడి, కళ్లు తెరుచుకుని “హు..... పద అయితే” అంటూ అతను మంచం దిగాడు. ఇక ఘరవా లే దనుకుని రాజమృ గబగబా పెల్లిపోయింది.

వెడుతూ వెడుతూ ఆమె వంటింటి వసారాజేసి వోరకంటితో చూడగా, కృష్ణజేణి, ఫిల్బరులో వుడుకు నీళ్లు పోసి, పాలగిన్ని అప్పడే కుంపటిమీద పెడు తోంది.

దీంతో మరి కంగారెత్తగా, రాజమృ, వొక్క దూకున నూతిదొడ్లో అడుగు పెడతూ వెనక్కి తిరిగి

చూసింది. స్వామీవున్న గమనపుల్ల తీసి నోబు పెట్టకుని, శాస్త్రీ, కొంచెం తూటూ వస్తున్నాడు.

* * *

శాస్త్రీ పొడిబట్ట కట్టుకునేటప్పటికి, తాను తెచ్చిన తలనూనె చేతులకి రాసుకుని నిష్ఠంగావున్న కృష్ణవేణి, అతనికి, నిమిషంలో తల చుట్టేసింది. అతను పట్టు తొడుక్కునేటప్పటికి తుంగచాప పరిచి తానొక చివర కూచుని కాఫీ కలిపింది. అతను కూడా మాచునేటప్పటికి కప్పలో పోసి, కాఫీ చేతి కందించింది.

వీనిలో మోయారు హాకా.

శాస్త్రీ పులిక్కిపడి చూశాడు.

“నా కోసం వచ్చింది కారు” అంది ఆమె.

మొదట అతనికి అర్థం కాలేదు; కాని ఒక్క న్నూరు కాఫీ చప్పరించాటప్పటికి పాతకాల సంగతి స్థాపకం వచ్చి “ఊహా!” అంటూ తల వూపాడు.

“కాఫీ బాగుందా?” అంది కృష్ణవేణి

“చాలా బాగుంది. ఒక మాటు మద్రాసులోవున్నా కున్నా నిలాంటి కాఫీ నాటికి నేను మళ్ళీ దొరికింది.”

“చాలా సంతోషం.....కోజా యిలాగ చెయ్యవచ్చు నన్నమాట.....”

“.....ఇంకా అడగాలా?.....కాని నీకు శ్రమ.....”

“ఇది శ్రమ కాదు, పరిశ్రమ.....మీరు దికి అనుగుణంగా తయారుచెయ్యగలనో లేనో అని చాలా భయపడ్డాను.....నిజంగా బాగుందా?”

ఆమె గురవ్చు అడిగింది. ఈమడుచులితాలైన ఆమె నీరుకమలాల లోలకులు అతని మనస్సుని వూచే శాయి.

“ముఖప్రీతికోసం చెప్పినమాట కాదు నాది. అన్నమా, మారలూ బాగాలేకపోయినా సదుకోవచ్చు; కాని కాఫీ సరిగా తుదరకపోతే మతి పోతుంది..... సేను నిజమే చెప్పాను. కాఫీ.....చాలా చాలా బాగుంది.”

కృష్ణవేణి మొగ్గుచూపింది. అసలు చేసింది. మళ్ళీ వీనిలో మోయారు హాకా.

“అక్కా” అని పిలిచాడు అతను సమ్మతించి మామూలు. రాజమ్మ గమ్మంపక్కనే పొంచివుండి వింటోంది; అయితే, పిలుపు విరపడేటప్పటికి పిల్లిలాగ పడమటింటి దాకా ముంగిల్లమీద పరుకెత్తుకు వెళ్లి, అక్కడ గట్టిమని వెనక్కి తిరిగి, యేదో పనిలోవుండగా పిలుపు విరపడ్డదానిలాగ “పిలిచావా తమ్ముడా?” అని అడిగింది.

కృష్ణవేణి “ఎందుకా?” అన్నట్టు చూసింది: కాని అతనికి గమనించకుండా “కాఫీ పుచ్చుకుంటున్నారని చెప్పిరా క్రిందరుతోనూ” అన్నాడు.

“అక్కర్లేదండీ. వదిలూ, మీరు వెళ్లనక్కర్లే దండీ! తాను వచ్చి హాజరుగా వున్నట్టు చెందుమాట్లు హాకా వేస్తాడు క్రిందరు. అంతే.”

రాజమ్మ అప్పటికప్పుడే వారి యెడటికి వచ్చింది; కాని మరదలి మాట విని వెనక్కి చక్కా పోయింది.

ఈ మాట ఆమె సమ్మతంపక్కని పొంచి వుండకుండా, పడమటింటి సమ్మంలోకి వెళ్లి తలుపు నానుకుని నుంచుంది.

తాను ఆలస్యంగా లేచినందుకే కృష్ణవేణి కొంచెం యిడవుతూ వుంటుందనకుంటూ వున్నాడు కనక, శాస్త్రీ, కొంచెం తొందరగా కాఫీ పుచ్చుకోసాగాడు.

అది చూసి కృష్ణవేణి “మీరు తొందరపడుతున్నారు. అలాంటి దేమీ అక్కర్లేదు” అంటూ అతని కప్పలో మళ్ళీ కాఫీ పోసింది.

ఆమెకూడా మళ్ళీ పోసుకుంటుందో పోసుకోదో అని చూసి, సందేహం తీరగా, అతను మళ్ళీ కాఫీ పుచ్చుకోసాగాడు.

“మధ్యాహ్నం మీకు కాఫీమాట యేమిటి?”

“.....కాఫీహాటల్లో పుచ్చుకుంటాను.”

భా ర తి

“రావడానికి వీలుందా?...?”

“.....నైకి అన్నా రానూ పోనూ రెండు మెళ్లు.....వచ్చినా, సావకాశం గా మాచుని పుచ్చు కోడానికి వీలుండదు.. .....పుడుకూ మనకూ గొంతుకలో పోసుకుని, పురుషలూ పరుగులూ—విమి సుఖిమా?...?”

“పోనీ నైకిలుమీద పాతకాలకరుచేత స్థానం తో పంపనా?...?”

“.....అదికూడా నైకిలు తొక్కగలదా?”

“.....తిరుచు నాకాగు అజే ద్రైపుచేస్తూ వుంటుంది.”

“భేషా !..... కాని ముందుముందు చూసుకుందాం. ప్రస్తుతం కద్దు.”

ఇలా అంటూ అతను కప్పు కింద పెట్టాడు.

“సరిపోయిందా?” అంది ఆమె మాడా కప్పు కింద పెడతూ.

“ఎక్కవే అయింది” అన్నా తతన, చెయ్యి, మాతీ తుడుచుకోవడానికి జేబురుమాలు తీసుకో పోతూనూ.

అది కనిపెట్టి ఆమె “నీ ల్లివిగో” అంటూ అతని చేతిలో కసిన్ని పోసి తాను మాడా చెయ్యి కడు కుక్కుంది

అతను లేచి లేచిబిడగ్గిర నుంచుని సొరుగు లాగాడు

కృష్ణవేణి, నిమిషంలో కప్పులూ, సానర్లూ, న్నూసులూ కడిగి తెచ్చి బీరువాలూ వుంచి, వచ్చి అతని దగ్గిరగా నుంచుని “పాతకాలకి వెళ్లవచ్చునా?” అని అడిగింది.

అప్పటికప్పుడే వొక యేలకిపండు వొలిచి తన నోట వుంచుకుని పున్న అతను, మరో పండు వొలిచి “సందేహం యెందుమా?” అంటూ ఆమె నోటికి అందించాడు.

అప్పుడామె రెండుచేతులతోనూ, అతని కంఠం పెనవేసి “ఒక్క నిమిషమేనా చేత తప్పడం నా నియ

మానికి ప్రతిహేళంగా వుంటుంది. దయచేసి...రేళ్లైతూంచి .....మీరు.....” అని సుఖారంగా తల ఆకిస్తూ కోరికమాజితం మందలలో లీనం చేసింది.

దానికి అతని మనస్సు మొదట గబగుబలాడి పోయింది; కాని అంతలో దిబ్బు తెచ్చుకుని, అతను, రెండు చేతులతోనూ ఆమెని పొదివి పట్టుకుని, అర్థరూ కాగితంమీద ఆపీసు మొహాడు నేపట్టు ఆమె పెదవుల మీద నొక కమ్మని మద్దు వుంచాడు.

ఇద్దరూ బయలుదేరి వీధిలోకి వెళ్ళారు.

మొగుడు మద్రాసులో బి. ఏ. చదువుతూ వుండ శంకర్ల పుట్టింపు పున్న యెడటింటివారి అడబడుచు, ఎకపిల్లను చంకను చేసుకుని కారు వచ్చిపప్పుణ్ణించి వీధి గుమ్మంలో నుంచుని వుంకి, వారిని చూడడంతోలే గిరుక్కున మల్లి తలుపుచాటున నెక్కి తొంగిచూడ సాగింది.

కృష్ణవేణిని చూడడంతోలే ద్రైవరు కారు దిగి బయటికివచ్చి, తలుపుతీసి, ఆమె యెక్కి మాచున్న తరువాత మల్లి తలుపుతీసి, వెంటనే వెల్లి తన స్థానంలో మాచుని, స్వార్థచేసి వోలక వేసాడు.

కృష్ణవేణి భూమినిసంతో మొగుడి నెలపు పుచ్చుకుంది.

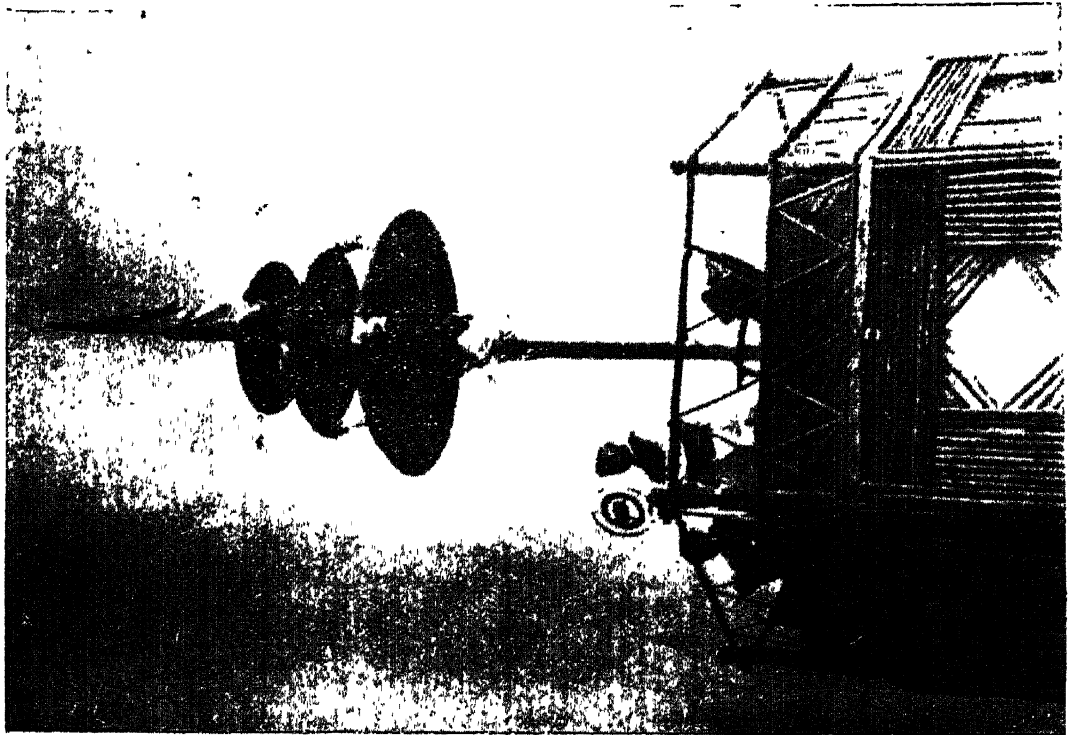
భోంయిమంటూ కారు వెల్లి పోయింది.

2

ఆవేళ మధ్యాహ్నం రాగమ్ర, గూజులూ, కృష్ణవేణి యేకబంతిని భోజనాలకు మాచున్నార. వంటలక్కవడ్డిస్తోంది.

“నిన్నరాత్రి అన్నం నోటికి పోలేదమ్మా” అన్నాడు యాజులు.

“అనుకుంటూనే వున్నాను నాన్నారూ! రాత్రి మా అడబడుచు వారికి, నామా యేకబంతిని వడ్డించారు. కాని నాకు గూడా అమ్మ, మీరూ లేకుండా భోజనం చెయ్యడం యెలాగో అనిపించింది. రెండు మాట్లు కొలకమారింది—”

అధ్యక్ష పీఠమునందుండి ఉపన్యసించుచున్న అధ్యక్షుడు.

ప్రకాశ కుమందనము కేయలను అధ్యక్షుడు.

అడవి బండ్లముల క్షోణేగమున్న అడవి క్షుణ్ణము.

మాట ప్రాతికూలమేదా “నానానా?” అని రాగమ్య. రాత్రి భోజనం ద్వారా మాటలకి చెందు మాడుమాట్లు కొలకమాసింది అప్పుడు రాగమ్య “అమ్మాయి తెలుసుకుంటే దండే” అంది. అది మాడుకు మాటతో రుజువుచేసింది చివ్వుకు.

“భోజనం చేసినంత నేనూ మీ మాటే అడుగున్నాను. ఎంతసేపున్నా “సేనూలాస మీ అమ్మ మీ నాన్నా యీ మాట - ఈ మాటేమిటి యిక తరుచు సగంసగమే భోంచేసి తేలిపోతాడు తెలుసునా?” అని యెవరో గుచ్చి గుచ్చి అన్నట్టే వుండండి”

“నాకేమిమ్మ? నేను కనుక్కుంటానే భోజనం చేశాను మీ అమ్మ మీగడపెగురు మానేసి, చేసినమజ్జగ పోయిందనుకుంటి. సుధీద్రమ్మ (వంటకర్క) ముందే నాకు పాలు పోసేసింది. తేలిపోతే మీ అమ్మ పెగురు మానేసినందుకు నేను కూడా పాలు మానేస్తును.”

“అవునులే అమ్మ?” అని కృష్ణవేణి ముగ్ధా చూస్తూను.

“అబ్బే కేదమ్మ! రాత్రి కొంచెం అదీర్తిగా వుండి పెగురు మానేశాను. అంతే. మీనాన్న మరీనూ మాటమీమాట యిట్టే అల్లెపారు.”

“వొట్టిదమ్మ! మీ అమ్మ చెప్పిందింతా అబద్ధం. అదే అదీర్తి సుతరామూ లేదు. నాకు బాగా తెలుసు. నవ్వు బంతిని లేకపోవడం - నైగా నవ్వు నీ యింటికి వెళ్లిపోవడం - పెంగ తప్పు మీ అమ్మకి అదీర్తి లేదు, మరేమీ లేదు.”

“అయితే మీకుమాత్రం లేదా యేమిటి లేంగ?” అంది రాగమ్య చిరమర చూస్తూ.

“నాకూ వుంది. ఎక్కడగా కూడా వుంది; కాని నీది కల్లిప్రాణం”

రాగమ్య యీ మాటతో మనస్సు తెలికేసినట్టుయింది.

“సమ్మంధాలు రాసంతనేనూ “అయ్యో యెలాగమ్మ” అనిపించేది. నిద్రకైన సమ్మంధం తిరిగిపోతే

ప్రాణం గాల్చుకుంటుంది. అదీ కనుక్కుకుంటానని చేసి సమ్మంధం కన్న క్షణమేగా గాంధెత్తిస్తూ బ్రాహ్మిందింది. కావ్యం నానగోలూ వురావంది వుకలు అంది. నిన్ను నాయంప్రం దా ముట్టి అది నెచ్చుకుంటే - చొక అమ్మ చేయిలో పెట్టాక”

రాగమ్య నురీ ముట్టాకతేకనం నుం. క్షిప్రా బావ్వునిలం ప్రేమం తిరిగిపోయింది. పెద్దనా కనా కనాక అన్నట్టే గోదానానా

అనెక్టితి మాకావప్పటికి నానానాకభుక్తు చేమ్మట్టాయి.

అయిష్టే చూసి కృష్ణవేణి -

గుడ్డమా భోజనాలు మానేసి కిలలికి పెర బడ్డారు.

ఇంతా చూస్తూవున్న గుడ్డమ్మి చెప్పినా మింగి కచ్చి. “అమ్మేని కన్ననాన? యిదే బా అంది నానానానా! నానానా అనడం పెంచి నాకొ యింటికి పంపెయ్యడం - కావయి కే యి నానానా తప్పంనే. మంగళకరం కాని యిది మరేటి కాదు కూడానా కాని చెయ్యిపెట్టి కలిచేసింట్టు పోతుంది ముగ్గు. మా అమ్మయి కావరానికే పెట్టిన కొత్తకం నేనూ యిలాగే బా పడ్డాను. తరవాతి అలరా కియిపోయింది. అమ్మయి అల్లెనంది చదువు కావడంవల్ల నిన్ను రాత్రికంటే నాకూ యెలాగో వుంది కన్నకడుపు మీమాట చెప్పే కేమిటి? అవతలివారు వారిని నేతిమీద పెట్టుకున్నా మనకి కండలో కండ కోసేట్టు - అమ్మయి! మీకు భోంచేస్తే గాని మీ అమ్మ మీ నాన్నా మరీ మెతుకు మట్టరు. చారు తెచ్చింబారా, పులసా?” అని అడిగింది.

దీంతో అందరూ ప్రకృతిలో పడ్డారు.

భోజనాలు సక్రమంగా అయినాయి.

* * * *

కారు దిగి కృష్ణవేణి, యెడటింజీమంచి వస్తూ

రాజమ్మ వొక్కమాటే గుమ్మం యెక్కా భి.

“ఎక్కణ్ణుంచి కడినా?” అంది కృష్ణవేణి.

“ఎదటింటివారి అబ్బాయికి పెళ్లివారు వచ్చారు. మాద్రాసుని పెళ్లిగా యిప్పుటిదాకా కూచో పెట్టారు”

“పెళ్లికొడుకువయస్సెంత?”

“పదహారో యేడు మొన్ననే పెళ్లిందిబు”

“పెళ్లికూతురికి వుండవలసిన యీడైనా లేదు కదా అప్పుడే యేం పెళ్లిండి ఆ పిల్లాడికి?”

“వూరికే, సమ్మంధాలు వచ్చి మీద పడిపోతూ వుంటే యేం చేస్తారూ? రెండు మాసాలలో యిది నాలుగో సమ్మంధం. కాకపోయినా, వారు శాస్త్ర ప్రకారం నడుచుకుంటారు, పిల్లాడితండ్రి చేదశాస్త్రాలు చదువుకున్నారు; గాని పువోగ్గస్థులు కారు.”

“అంత చిన్నతనంలో పెళ్లి చెయ్యడానికి శాస్త్రం వొప్పుకోదే? ఆయినా పెళ్లికూతురి వయస్సెంత?”

“మొన్ననే తొమ్మిదో యేడ..”

“ఛీ ఛీ!”

కృష్ణవేణి శాంతంగా మాట్లాడలేకపోయింది.

“అవతలివారు మనస్సులా రాక్షసు.. వదినా? కన్న కూతురి గొంతుకు కోసెయ్యడానికి చేతు లెలా వస్తాయండీ వాళ్ళకి?”

రాజమ్మ మాట్లాడలేకపోయింది. అప్పటికప్పుడే వారు పడమటింటి దిగిరికి వచ్చారు.

తుంగచాప పరుచుకుని ముసలమ్మ అక్కడ కూచుని వుంది. ఆవిడ అదరంతో “రా అమ్మా” అని కోణలిని అవ్వోనింది, కూచో మని చాప చూపించి “ఏమయిందని” కూతురి నడిగింది.

“కట్నం ఆరువేలకి దమ్మిడీ తిగ్గ మన్నాగు అవతానులుగారు. ఆడబడుచులికి ఆరుగురికి ఆరు వందలూ, వియ్యపురాలికి రెండు వందలూ, తాపితాలూ వెండి సామానా-వీటి కోసం పెళ్లికొడుక్కి మూడువందలూ- మొత్తం లాంఛనాలు వెయ్యిన్నుట పదహారే గట్టిగారు.

“బాగానే అడిగారు.....అవును. వారి కేం లోటూ? పదినే యిరా అడగతగ్గవారే”

“కొడుకుని అమ్మకోడానికి ఏ శాస్త్రం అధికారం యిచ్చిందో అవధానలుగారికి? అంది కృష్ణవేణి.

“డబ్బు వచ్చేచోట శాస్త్రం పట్టుకు మా 10 సారా యేమిటి యెవరేనా? ఆయన ఆరుగురు అల్లుళ్ళకి ఆరువేలు కట్నం యిచ్చారు. అంతా యీ వొక్క కొడుకు పెళ్లికి రాబట్టా లని నిరకుచేసకున్నాడు. వస్తుంది కూడానూ. వారికేం, రాక, మప్పయి నల్లవేలు వడ్డిమీద తిరుగుతూ వుండగానూ? పిగా వొక్కగా నొక్క కొడుకు. ఆరుగురు కూతుళ్ళ వెనక గారాల కూచమ్మ”

“చివరకి యెలాగేనా కూచమ్మే అయిపోతాడు ఆ పిల్లాడు. అయినే, యీ ఆస్తి అంతా అవధానలుగారిలాగే సంపాదించా రనుకుంటాను. ఎందుకవచ్చిన చదువు? ఎందుకు వచ్చిన యేళ్లు? ఆరువేలు కట్నమా? అవతలివారు దీనికో యేళ్లకో కలిపిపోవలసిందేనా?”

“వారికేం? వారికి యాభైవేల వడ్డివ్యాపారం వుంది.”

“అదే శృత్త వారికి?”

“బెజవాడలో పెద్ద బరందు మెపు వుందిట వారికి”

“సెబాన్! చాలా బాగుంది వదినా! జపంచేసు కోడానికి అవధానలుగారి కిక పిపాలతోటే సప్లయి. బహుశా, మొగపెళ్లివారిలో ఆడాళ్ళకి మొగాళ్ళకి కూడా మనిషికి రోజుకి వొక నీసా చొప్పున దాహం యివ్వాలని కూడా అవధానలుగారు కోరే వుంటారు. ఛీ! ఎందుకు వచ్చిన బ్రాహ్మణ్యం వదినా? ఆపెళ్లి మాట చెప్పకుంటే మన నోళ్లు కూడా చెజిపోతాయి వూరుకోండి.”

నోరెత్తలేక రాజమ్మ పీఠిసమ్మం కేసి చూసింది. అదేమిటో అని కృష్ణవేణి అలా చూడగా, గుమ్మంలో

నుంచే కోటు తీసేచుకుంటూ కోటికృష్ణకాశ్రమీ వస్తున్నాడు.

కృష్ణచేతీ, వెంటనే లేచి, వెదురుచెట్ల, ఆ కోటు అందుకుని, యిరుదితో కూడా గదిలోకి వెళ్ళింది.

“కట్నం ఆనేబప్పుటి కెంత కోపం వచ్చిందో చూశావా?” అంది నన్నని గంపకతో రాజమ్మ, “ర్లు తిప్పుకుంటూనూ,

“హానీ. బి. ఏ. చదివినా అబ్బాయి కనపడే బప్పటికి యెదురుచెల్లి కోటు అందుకుంది. వాడు కట్నం పోసిస్తూ” అంది ముసలమ్మ.

“కట్నం విలవ నీకేం తెలుసుకు: ఎక్కడో నల్లనీమలో పుట్టి యెగిరివచ్చి మాయంలో పడ్డావు.”

“హాహూ నేర్చుకుపోయావా?”

“పోతా నోయ్! చచ్చు చేదా బేమి బమ్మో! ఎందుకూ, శమ్మడు తొందరపడిపోయాడు. అయినా—”

నూటపగంలో సబ్బూ, కున్నాలూ పట్టుకుని కృష్ణచేతీ యివతలికి వచ్చింది. కాశ్రమీ, మొగం కడు కోడ్డానికి నూతిపిగ్గిరికి వెళ్లాడు. ఒక్క అడుగు అక్కడే నుంచుని, తరవాత, కృష్ణచేతీ వెనకాడే వెళ్ళింది.

“నూమ్మే, మాతల్లే! ఆలస్యం అయినా, నా కొడుక్కి చివరికి రత్నం వొడికింది” అని ముసలమ్మ బ్రహ్మానందపడింది.

“రత్నమే. సంజేహం లేదు; కాని ఆరత్నం తాపడం చేసుకోదాని కివతలి బంగారం వుండవచ్చు?” అని రుజుకుంటూ అడిగింది రాజమ్మ.

౮

రాజమ్మ సత్ర కూగం తలపెట్టింది; కాని మార్గం కనపడడం లేదు.

ముసలమ్మ కొడుకుల దృష్టానికి మురిసిపో తోంది. కాని. “ఇంకా కడుపు వచ్చింది కాదు కోడలికీ” అని మాత్రం కొంచెం యడపుతోంది.

తన నూలులకి వెల్లబప్పునూ వచ్చాబు ప్పూ—కారు నన్నయి చెయ్యమందుకు కృష్ణచేతీమీద కాశ్రమీ మనస్సులో ఆసంపృప్తి పొందుకున్నది.

సరిగా యీ సమయంలో మురిసిపల్ కాన్సియం కొత్త మొక్కలు జరిగాయి.

పాతనారు కొంచెం చేరినాన్నా పొందారు. కొత్తనారు కొంచెం దిద్దకు దిద్దకు వివాహంవెక్కాడు.

గుప్త విరిమించిగా, నాయకు చెయ్యిక్క అయినాడు.

సిక్కిల మైత్రాకంలో రాయిపడ్డ ప్రయింది. ఒకప్పుడు, నాయకు, బిట్టెప్ర మున్నీకోసం ప్రయత్నిస్తూ నానాబిట్టెగాళ్ళు కోరాడు. వివాహికి, మాజి లికి, సర్కారులో మంచి పలుకుబడి వుండ; కాని అతను స్వయంకృషిపల్ల వైకి వచ్చాడు. అత నెప్పునూ యెవరిచేతా సిఫార్సు చేయించుకోలేదు, చొకరికి చెయ్యనూ లేదు. ఆక నీ సంగతి చెప్పి నాయట్ల పంపేశాడు.

నాటికీ, నేటికీ నాయకు మైకోర్టువకీలుగానే వుండిపోయాడు.

కాని యిప్పుడు మురిసిపల్ చెయ్యిక్క.

* * * *

చేపవి సెలవులు పూర్తిఅయి ఆనేచే మురిసిపల్ హైస్కూలుల తెరిచారు.

కృష్ణచేతీ, కోటికృష్ణకాశ్రమీ, రాధమ్మ, యాజులూ బెంగళూరుంచి సపరివారంగా మద్రాసు మెయిలు దిగారు.

ఆదరా బాదరా స్నానం చేసి, నాలుగు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని, టెర్మిన్ బాటు హాండ్ లోబారుకి తొలింది కాశ్రమీ వడ్డాగా వైకి రెక్కాడు.

కాని నూలులలో అడుగుపెట్టబప్పటికి అతని నవనామలూ కురిసిపోయాయి.

ఎవరి స్థానంలో అతను ఆక్టింగు చేస్తున్నాడో ఆపెద్దమనిషి, తనకి సెలవు అవసరం లేదని చెయ్యిక్క

సుకు విన్నవించుకుని, ఉత్తరువు పొంది, తన నీటులో తాను కూచుని వున్నాడు.

పైగా, గొప్ప పిల్లని పెల్లిచేసుకుని తనకి బహు మనీ యివ్వనందుకు గుర్తిగా వున్న స్కూలు నాకరు ఆఫీసులో అతనికేసి చూచి వెటకారంగా నవ్వాడు.

* * * *

“ కొనయితే నువ్వు మహా పొంగిపోయావు; గాని నీ కోడలి పాదం మంచిది కాదు. ”

కొడుకువున్నోగం పోయినందుకే విచారస్తా వున్న తల్లిగారికి వచ్చి రాజమ్మ, యెత్తిపాడస్తూ యిలా అంది.

కోడల్ని తన మామయిల్లా అన్నండుకు కూడా ముసలమ్మ చాలా విచారించింది.

“ దాన్నలా అనకే, ఎన్ని వేల సంవత్సరాలు తప్పనూ చేస్తే మన కలాంటి పిల్ల దొరుకుతుందే? ”

“ తిప్పనూ కూడా చెయ్యాలి యినపగజ్జుల తల్లి కోసం? ఇనప్పెట్టిలో రెండు లక్షల కరుకు లున్న శంక్రిచేతి నిక్షేపంవంటి మొగుడికి వొక్క డమ్మిడీ అయినా కట్నం యిప్పించలేకపోయింది. తన మొగుడికి కట్నం రావడమే తనకి గొప్పో, రాకపోవడమే గొప్పో గ్రహించలేకపోయింది. దాని మూలంగా యేదో చిక్కు వస్తుందని నే నప్పుడే అనుకున్నాను. సరి, రానే వచ్చింది. ”

“ ఆరు నెలల కిందట అది వస్తే — ”

“ ఆ రేమిటి, తొంభయ్యారేమిటి, నువ్వెన్ని చెప్పినా సరే, నీకోడలు నాతమ్మడికి శనిగాడు గాని మరోటి కాదు, పండుగునికి యేవో జామారు గుడ్డలు తప్ప అత్తవారివల్ల వొక్క డమ్మిడీ - గుడ్డిగవ్వ యెరుగునా తమ్మడు? తమకి మామ మేడలున్నాయి కదా, మన కొకటి కాపరంపుండమనేనా యివ్వ కూడదా? ఏ మిచ్చినా తమ మామగారే వుంటుంది; గాని మన వాళ్లలో పడదు గదా? - ఆరాణీగారికోసమే గదా యేనిమిది రూపాయల కొంప విడిచిపెట్టి యీ

పదిహేనరూపాయల యిల్లు మనకి కట్టుకున్నామా? పైగా, అగరుకత్తులు, నెంట్లు - తొంబూనానికి తుని అకులే గాని పనికి రాకపోయే — ”

“ తన సరదాదీ అవన్నీ అబ్బాయి తెస్తున్నాడు; కాని అది తెమ్మరి నిర్బంధించినా యేమిటే పాపం? ”

“ నువ్వెరుగుదువు పాపం ”

“ .....

“ నీమాటలు వింటే నాకు వొళ్లు మండుకు పోతోంది ”

“ .....

“ పోనీ, అడలా వుంచు. ఇప్పుడేమిటి దారి? ” రాజమ్మ నిలవతీసి అడిగింది.

“ నే నేం చెప్పగలనే? ” అని ముసలమ్మ నెత్తినోరూ బాదుకుంది.

కల్లికి వురిమి చూస్తూ మరో నిమిషం బుస్సులు కొట్టి కొట్టి, రాజమ్మ, తమ్మడి గిరికి వెళ్లిపోయింది.

ముసలమ్మకి దిక్కు తెలవలేదు. “ దాన్నంటే పాపం వస్తుంది ” అని వొకవేళున. “ ఏమో : అమ్మాయి చెప్పినట్లు దాని పాదం మంచిది కా దేమో ” అని మరో వేళున.

* * * *

“ మనకి పెరువుదీపం వద్దండీ ” అంది కృష్ణవేణి.

“ మన నీ చదవు, రాత సాగార్థా? ” అని అడిగాడు కాప్రె. రాత్రిళ్లు అత నేమీ చదవడు, రాయడు మాడానూ.

“ నాకు హరికొలంకరు చాలు ” అంది ఆమె.

“ నీ ఇష్టం ”

“ అగరుకత్తులు, నెంట్లు కూడా లేవద్దు కొన్నాళ్లు ”

“ సరే ”

“ తునిఅకులు మానేశే, దామరం అకులు తెస్తూ వుండండి యీ ”

“అలా?”

“.....”

“ఇంకా వేమిటి? అన్నట్లు చూడండి.”

“నా నాన్నాని వదిలివేళ్ళు తెస్తా” నని ఆమె అనలేదు. “అవే?” అని అన్నట్లు రకలచెట్టుకున్నా రను.

* * * *

కాస్త్రీ, హితకారణే హైయ్యులు కమిటేనారి దగ్గరికి నాలుగు వారాలు తిరిగారు. అయిదో వారం లో ఆరు నారాల అప్రెంటిసు యిచ్చారు.

తీరిం నెలకి చూస్తే చూచాయన.

ఒక నెల కడిదింది.

ఒక నాడు పొద్దున్న తొమ్మిదిన్నర గంటల వేళ మునిసిపల్ హైస్కూలులో పని చేస్తూ వున్న హిత క్షేమితుర వచ్చి “ఈవ్వ అప్రెంటిసు చేసిన వోట్లు నుట్టి కానీ అయిందోయ్” అని చెప్పాడు.

కాస్త్రీ, ప్రశ్నిస్తే వాచాడు.

“నాలో, మళ్ళీ నెలపుపెట్టు నన్నాడు?”

“ఇక మళ్ళీ యీపనిలో ప్రవేశించకు”

“ఏం?”

“ఇచ్చారెన్న పనిలో నెలకి చూచి యాదై కిడుకున్నాయి. తెలుగుజిల్లాకి ఒక బ్రాంచి ఏర్ప డుతుందనీ, అతను బ్రాంచి నెక్రెరీ అయిపోతాడనీ అనుకుంటున్నారు”

“కావాలి. ముమ్మాటికీ కావాలి. చాలాసంపాదం”

“ఈమాట నవ్వ వట్టిప్రయత్నం చెయ్యాలి. నీ మామగారినీ పరిపి మంత్రినిగ్గిరనంది ఘోషైత వత్త రం తెప్పించబోయ్”

“తప్పకుండానూ” అన్నాడు కాస్త్రీ.

యాజ్ఞాననియమం కాస్త్రీ యిప్పటికీ మొర గడు.

“నా నాన్నా చూడ వేళేమీ చేసిన వాడుకలో నాన్నాడు క్షేమితుర వైకి బెట్టు బోడునా.”

“నాన్నా వేళ్ళు వేళ్ళు. తిరిగి రిప్పలూ చేతులూ కాస్త్రీ చూచి నానాఅపగ్నా. మును ప్పటిచూ అక్రమి. కేవలదాటి అయినా పని చేయడం కేవలం బోమిటి. తిరిగి తక్కువ అయినా, ఏదయినా అయితే కడుపులో నల్ల చుల కండా—కరికెట్టి పాలు తాగడం కంటే నుంచి నిష్ట తాగడం మంచి. కైగా, మెప్పించి అలాగే నాకు నిద్రాహారాలు ఉయ్యించవు. ఇచ్చారెన్న ఏదన్న పుష్పకుంటే పట్టు అయిన మెప్పించాటు విడిచివేట్టి చివకారితా లు మొహానరి గాడిచిలగ”

“నక్కడై” అంటే “నక్కడై” అనుకు. యెవరి మూలకి వారు కట్టించారు.

సాయంత్రం ఆరు గంటల వేళ “ఇంచుకోసం వెతుకున్నా” నని రాజమృత్ మాత్రం విహాసంగా చెప్పి, కాస్త్రీ, చెయిర్మకొ దిగ్గనానికి బయలుదేరాడు.

గుమ్మం దిగాలప్పటికి సిగ్గడిందే మజాన పెట్టు కుం పదిహేనేళ్ల బంగారబొమ్మ యెదురు వచ్చింది.

“నుంచి శకునం. తొరగా అడగు నెయ్యి” అని తొందరపెట్టింది రాజమృత్.

నాళంవారి సత్రం దగ్గరికి వెళ్లాలప్పటికి పొద్దుటి స్నేహితుడే యెదురుపడి, కాస్త్రీని చూసి నైకిల్ దిగాడు.

కాస్త్రీ చూడ దిగాడు.

“ఎక్కడికోయ్” అన్నాడు స్నేహితుడు.

“అక్కడికే” అన్నాడు కాస్త్రీ.

“లాభం లేదు”

“ఏం?”

కాస్త్రీ యీ వొక్క అక్షరమూ సరిగా పలక లేకపోయాడు.

“మందు మరొకడికి ఆర్డరు ఇచ్చే తరవాత సెలవు మంజూరు చేశాడు చెయ్యరు”

“ఏమిటి?”

శాస్త్రి అప్రయత్నంగా సైకిలుకి చేరబడ్డాడు.

“తన పేనమాను అల్లుడికి కిచ్చాడు చెయ్యరు ఆపోస్తు. మరి పోతా, అవతల కనిపెట్టుకుని వుంటారు. ఇప్పటికే అరగంట ఆలస్యం అయిపోయింది.”

గంట గణగణ లాడించి నేసితుడు తురు మన్నాడు.

తన స్కూలులోనే స్కూలు ఫైవల్ తరగతి చదువుతూవున్న వొక బాలికకు అతను ట్యూటరు.

౯

శాస్త్రి, పదిహేను రోజుల కిందట బియ్యపు బస్తా అరువుతెచ్చాడు. బజారులో వస్తూ వుంటే వర్తకుడు పిలిచి కొంచెం స్వభారంగా మాట్లాడాడు.

మరో పది అడుగులు ముందుకి వచ్చాటప్పటికి యింటి మనమాని కనపడి “మా మాట మరిచేపోయారు. రెండు మాసాల అద్దె బకాయి పడిపోతే యివ్వడం కష్టం కాదూ? పైగా, యిప్పుడు మీకు ఉద్యోగం కూడా లేదు కదూ?” అని విసిగించి విడిచిపెట్టాడు.

దీనికి సాయం, క్లబ్బులో, ఆవేళ యెంత బాగా ఆడినా టెన్నిస్ ఆటలో అతడు చాలా లిగాడయి పోయాడు.

అక్కడ అదీ, ఇక్కడ ఇరీ, అదివరకే క్లబ్బు లంగా వున్న అతని మనస్సు దీంతో గజిబిబి అయి పోయింది.

లక్ష ఆలోచనలతో, కోటి విఘాతాలతో అత నింటికి వచ్చాడు.

లోపల అడుగుపెట్టాటప్పటికి “టెన్నిస్ అనేకాడు. బాటూ, కోటూ ఇవ్వండి” అని అడుగుతూ కృష్ణవేణి యెదురువెళ్లింది; కానీ అతను “అక్కణ్ణే” అని

కొంచెం దురుసుగా జవాబుచెబుతూ గదిలోకి వెళ్లి పోయాడు.

కృష్ణవేణి తెల్లపోయింది. పది నిమిషాల పాటు ఆమెకి దిక్కులు తెవలేదు.

తరవాత, ఆమె కాళ్ళిడ్చుకుంటూ గదిలోకి వెళ్లింది.

ఏమో ఆలోచిస్తూ పడకకుర్చీలో కూచుని వున్న శాస్త్రి, ఆమెను చూడడం తోటే గభీరుని లేచి యిం తరికి బయలుదేరాడు.

“మాట” అని పిలిచింది ఆమె.

అక్కడే నుంచుని, మొగం మాత్రం వెనక్కి తిప్పి “ఎందుకూ?” అన్నాడతడు.

“మితో మాట్లాడవలసివుంది. పది నిమిషాలు మీరింట్లో మావోవాలి” అంది ఆమె అజ్ఞాద్యోతక మైన స్వరంతో.

కృష్ణవేణి మంచాని కొక చివర ఆనుకుని నం చుని వుంది. శాస్త్రి, వెళ్లి రెండో చివర ఆనుకుని నుంచుని “కూవో నక్కల్లేదు. అజేమిగో చెప్ప” అన్నాడు.

“మీరు చిరాకుగా కనపడుతున్నారు”

“అవును. మన స్నేహి బాగా లేదు, చాలా గందరగోళంగా వుంది”

“ఏం?”

“ఉద్యోగం పోయింది. మళ్ళీ దొరికే నూదన లేమి లేవు. దారి కరపడ్డం లేదు”

“నాతో యేమి చెప్పడం లేదేమి?”

“నువ్వేమీనా తీరుస్తానా ఆరుస్తావా?”

వెనకా ముందూ ఆలోచించకుండా అత నిలా

కృష్ణవేణికి మనస్సు చివుక్కు మంది. కొంచెం నోవరి వచ్చింది.

“వాపరికాదు నా కిష్టం లేదు. నీ సమ్మతితోనే కుమిలిచావడం నా పద్ధతి కాదు. నా సంగతి మీకు తెలిసే సమయం కావచ్చును.”

“అయితే యిప్పుడే ముందూరా?”

“మీ కష్టాలు మీ అక్క తీరవారా? నాతో మీ కేమీ చెప్పకక్కర్లేదు! ఈ యింటి మాజమాన్యంతో ఆవిడ కేమి సమ్మదం వుందీ?”

“ఈ యింటికి మాజమానురాలవు మళ్ళీ: కాని సంగతం యిప్పుడు తిరిగి వచ్చింది. నీ సంగతి ఆవిడతో చెప్పకతప్పదు. ఆవిడతో ఆలోచించక తప్పదు. ఆవిడ సలహా పుచ్చుకోకతప్పదు. ఆవిడ చెప్పినట్లు ఏదైనా నడుచుకోక తప్పదు.”

శాస్త్రి కొంచెం ప్రశ్నలతో మాట్లాడాడు బుద్ధిలూర్యకంగా ఆమెయెడల తిరిస్కారభావం కనపరచాడు.

ఆమెకి చాలా కోపం వచ్చింది; కాని వోరిమి చెప్పుకుని ప్రారంభించి.

ఒక్క క్షణం కేవలం వెయ్యకుండా చూసి శాస్త్రి యితనికి వచ్చేవాడు.

కృష్ణవేణి మొదలునరికిన చెట్టులాగ మంచం మీదికి పడిపోయింది.

ఎప్పుడు పిలిచారో, ఎవరు పిలిచారో శాస్త్రి తాపితా కట్టుకుని నంటింటిలోకి వెళ్లాడు. అప్పటివాకా ముసలమ్మా, రాజమ్మ యెవరు మడి కట్టుకుంటే వారు ఆమెనీ, ఆకన్నీ యేకబంధికి పిలిచేవారు. వారిద్దరూ వెళ్లి భోజనం చేసి వచ్చేవారు.

అలాంటిది, అవేళ శాస్త్రి వొకడే వెళ్లి పీట మీద కూచున్నాడు. తొంగిమాడగా పీట, విస్తరి శాస్త్రి కొక్కడే పరిచివున్నాయి. వంట ముసలమ్మ చేసినా రాజమ్మ వడ్డిస్తోంది.

విస్తుపోయి, కృష్ణవేణి, చీరట్లో పడకటింటి అరుగుమీద కూచుంది.

లోపల ముసలమ్మ రేచో అడగడమూ, రాజమ్మ కరికికొట్టడమూ విన్నవైంది. “కొన్నాళ్లదాకా నువ్వేమీ మాట్లాడకూడదు” అని విరుక్కుంటూ శాస్త్రి, అన్నమంట మాత్రం స్వచ్ఛంగా విడిచింది.

* * * *

“నీకేయి శాస్త్రి అంటూ శాస్త్రి విన్నవే నమను కేరితలుపు లోనుకుని లోపలికి వచ్చాడు. “వెళ్ళి రావడం బల్లి మామ” అని శాస్త్రి లోపలికి పిలిచాడు. “ఒక్క క్షణం వాచిపోయింది. అయితే, నీకు కేకకార్చిన లేదు కాదా? లేచి మడి కట్టుకో” అంటూ రాజమ్మ కార్చి కడకోక్కానికి స్పందించింది.

“నీచదువు నాకు కేకకార్చిన లేదు; కాని నీకు భోజనం చేసే కర్మాలు—”

మాటసగంలో అంగుకుని రాజమ్మ తమ్మడి కేరి చూస్తూ “మాశావా? ” అంది; కాని శాస్త్రి కేమీ కనపడలేదు. ఏమీ బోలడలేదు.

“నువ్వు కులాసాగా వున్నావా కెద్దక్కా? ” అని ముసలమ్మని కుళలప్రశ్న.

“ఉన్నాను. పిల్లలూ మరదలూ కులాసాగా ఉన్నారా? ” అని మరలప్రశ్న.

“ఏమిరా, ఎవర్నీ పిలవకుండానే వెళ్లి చేసుకున్నావా? ”

“తొందరయిపోయింది మామ”

“కాకపోయినా, యింతోటి వెళ్లికీ బంధువులు కూడా రావాలి. కబ్బాలా కానుకలా? ”

రాజమ్మ యీసడిస్తూ అడగడంచూసి ముసలమ్మ తహతహ లాడిపోయింది.

“ఏమిరా బొత్తిగా కల్నం లేకుండా చేసుకున్నావు? ”

“అప్పటి కలా తోచిందయ్యా”

“అదో తెలివితక్కువ మాట” రాజమ్మ దురుసుగా అందుకుంది.

“క్నాం యివ్యమాడ దని నానికి ప్రతేం
అంటే పీటలమీద చదివిన రుకున్నాం గాని తర
వాత యేదోవిధంగా ముట్టచెప్ప రనుకున్నానా యే
మిటి? ఎరిమిలో నెల నెల్ల వస్తోంది యీ తుణానికి
వొక్క దమ్మికి యెరగం; కాని రజస్వల అయిన పిల్లని
చేసుకున్నంగుకు నెలి మాత్రం చుట్టచెట్టుకుం, కాక
పోతే, ను న్వెప్పడేనా అక్కడాఅక్కడా భోజనం
చెయ్యడం వుందా యీ వూరు వచ్చి?”

“నెలి అంటే యేమిటి గానీ, నానెట్టి
చాదస్తపుల్లా మాట కేం గాని వున్నోగం ఖాయం
అయిందా?”

“అసలు వుంటే గదా?” అన్నాడు శాస్త్రీ.

“అదే” మన్నాడు మేనమామ.

“ఏమహారాన నుల్లి పెళ్లయిందో గాని మా
వాడికి, అప్పట్లోనీ మాకు కష్టాలే వస్తున్నాయి.
తమ్మడికి వున్నోగం ఆఖ రయింది. ఎళ్ళీ గొరకలేదు.
గొరికే దారి చూడా లేదు. ఏదో వచ్చి పడిపోనుం దని
యోచించి రూపాయల యిల్లు విడిచిపెట్టి పడిపోను
రూపాయల యిల్లలో పడ్డాను రెండు మాసాల అద్దె
బాకీ. చేతిలో దమ్మికి లేదు”

శాస్త్రీ భోజనం అయింది. మేనల్లుడూ మేన
మానూ పిలిచిరుమిదికి నెల్లి మానున్నారు.

“మరి వడ్డిస్తున్నాను, నీకోడల్ని పిలుచుకో
వమ్మా” అంది రాజమ్మ.

ముసలమ్మకి అప్పటికే నడుం విరిగిపోయి వుంది.
మాతుర భోరణి చూసి “యేదో మనుగుతుంది” అని
ఆమె భయపడుతుూనే వుంది.

కొడుకు రాజమ్మ చెప్పే ట్టెల్లా నడచుకోవడం
ఆమె కిష్టం లేదు; కాని ఆమెమాట ఎవరూ లక్ష్య
పెట్టరు.

లక్ష్య పెట్టడందాకా యెందునా? ఇప్పుడు నెల్లి
కోడల్ని పిలుచుకు రాకపోతే మాతురు చీపురు తిరగ
చేస్తుంది.

జనుస్తూ బతుస్తూ ఒయలు చేసింది.

“అమ్మా! కృష్ణవేణి” అని పిలిచింది ఆమె
వొణుకుతూ.

“అమ్మా బొమ్మనూ” అని లోపల రాజమ్మ
సగుకుంది.

“ఎండుకండి కత్తా?” అని కృష్ణవేణి లేచి
నుంచుని.

“భోజనానికి రా తల్లీ”

“నేను భోజనం చెయ్యకు. నెల్లి మీరు ఫల
హారం చెయ్యండి”

“నీ మమ్మా?”

“మీ! తెలుసు. ఇక నన్ను మాట్లాడించకండి
అత్తా”

“బతిమాలడానికి నీ అబ్బుగామేమీనా లే
దిక్కడ” అంటూ రాజమ్మ పప్పు కొరుక్కుంది.

కళ్లల్లో నీళ్లు కుక్కుకుంటూ, తూలిపోతూ
లోపలికి నెల్లి కంం గద్ద ముసాపోగా మాట చెప్పలేక
ముసలమ్మ మాతురుకేసి మితుతూ మిడుతూ చూసింది.

“చెప్ప నక్కలేను, నవ్వు చూద్దా” అని గదిమి,
రాజమ్మ, తల్లి విస్తరిలోనూ, తన విస్తరిలోనూ వుప్పు
పిండి వడ్డించి, తల్లి చెయ్యి ఆపక కుమిలిపోతూ వుం
డగా నిర్విచారంగా తాను ఫలహారం ప్రారంభించింది.

తొమ్మిదిన్నర అయ్యాక మేనమామను సాగ్గ
నంపేసి శాస్త్రీ వచ్చి, మంచంమీద గోడవేళుకి తిరిగి
పడుకున్నాడు.

తరవాత పది నిమిషాలదాకా చూసి, దీపం
తగ్గించి, తలుపులు ఆలా తెరిచే వుంది, కృష్ణవేణి,
తుంగచాప పరుచుకుని పడుకుంది.

ఆరాత్రి తెల్లవారూ ముసలమ్మకి నిద్ర లేదు.
వూరు మాటుమణిగాక మాతుర్ని లేపి సంగతిసందర్భా
లడగాలని మహా అనుకుంది; కాని గండెలు తాళలేదు,

౧౦

ఆ శోక పోషణి. పాతకాలకి వెలపు. అయినా, కృష్ణవేణి స్నానం చేసిదుర్బలం పరిచాబుట్టుటికే తారు వచ్చింది. “కాఫీ చేసుకుని పుచ్చుకోకపోతుందా” అని రాజమ్మ వోరకంటితో మాస్తూనే వుంది: కాని కృష్ణవేణి అవిషయమే తలుచుకోలేదు.

ముసలమ్మ, రాజమ్మ నొడ్డికి వెళ్లడం చూసి, కోడలిద్దరికి గజగబా వెల్లి “ఏ మమ్మా, కాఫీ వెట్టుకున్నావు కావో?” అని బాలిగా అడిగింది.

“పుచ్చుకోతలుచుకోలేదు అత్తా” అని బతులు చెప్పింది కృష్ణవేణి.

“ఏం తల్లీ?”

“నిన్న రాత్రి భోజనంకంటే యెక్కువ అత్తయ్యాలు కాఫీ?”

“మా అమ్మవు కామా, మా తల్లిని కామా? నీసం చేస్తం దమ్మా! నేను కుంటటి అంటిస్తాను మళ్ళీ తొంకా కాఫీ చేసుకో అమ్మా! చేసుకోకపోతే నన్ను చంపుకు తిన్నట్లే.”

“నేను పుచ్చుకోను అత్తా!”

దంతధావనం చేసుకుని మొగం తుడుచుకుంటూ కాస్త్రీ, సరిగా యీసమయంలో అక్కడికి వచ్చాడు. కృష్ణవేణి వీధిలోకి వెల్లి కా రెక్కింది.

కోడుకు పెడసరంగా నట్టాడతా దని తెలుసు; కాని ముసలమ్మ వూరుకోలేకపోయింది.

“కాఫీ పుచ్చుకోకుండా వెడుతోందిరా” అని ముసలమ్మ ఆశ్రంగా.

“ప్రపంచం తెల్లకిందులు కాదులే” అన్నాడు కాస్త్రీ నిర్లక్ష్యంగా.

“అయ్యో! కొంప ముంచకుంటావు ట్టా?”

“ఇంతమాత్రానికేనా?”

“నిన్నరాత్రి అన్నం కూడా తినలేదురాపాపం.”

“ఏమిటి?”

కాస్త్రీకి కంగారు ప్రారంభం అయింది. వీధి వేసి చూశాడు. తారు అక్కడే కదిలింది. అతనికి తారు వోచిపోయి.

“నిన్నేమంతటి బ్లూ నాయనా! తిరువులు పెందుకోతు రా, మామ పడే మనిషి కాదురా అనీ, భాగ్యవంతుల పిల్లకావడం అలా వుంటేగా నీతో సమానంగా చదువుకుంటా, అయినా తెగోలుకు తెరగదురా.”

మాడి అన్నం వచ్చి “అక్క వేటి” అన్నాడు కాస్త్రీ.

ముసలమ్మ కిర్రవొడ్డికే. చూసింది. రాజమ్మ వచ్చింది.

“నిన్న రాత్రి కృష్ణవేణి భోజనం చేసిందిలే అక్కా?”

“అవును.”

“ఏం?”

“కోడం వచ్చింది కాబోలు...అకలే లేక పోయిందో?”

“అయ్యో!” అంటూ చోరు నొక్కుకుంది ముసలమ్మ.

తల తాటిండుకుంటూ “ఏమిటా వేదం?” అంటూ రుంజుకుంది రాజమ్మ.

“నానో చెప్పావు కాదేమే అక్కా?”

“ఇప్పుడే వచ్చిందీ?”

“కాఫీ అయినా పుచ్చుకోకుండా వెల్లి పోయింది.”

“మానకుండు ముప్పన్నవా వేయిటి? అక్కడ యిన్ని సేర్లు తారుకుండా చూతి బిందుకుని అడిగింది ఆమె.

“అయ్యో, అయ్యో” అని లోపలే అనుకుంటూ ముసలమ్మ నింపాదిగా గుర్రడెలమీద కొట్టుకుంది. రాజమ్మ ఫిందుకు కూడా మళ్ళీ చూరు మంది.

“తెగదాకా లాగుతావే నువ్వు” అన్నాడు శాస్త్రి చేతకానితనం చూపిస్తూనూ.

“ఈ మాత్రం భాగ్యానికే కంగారు పడిపో తున్నావా యేమిటా నువ్వు? మంచి మొగాడవే? ఇలా అయితే అది నీకు లాంగుతుందా?”

“నువ్వు లాంగావా?” అని తనలోనే అనుకుంది ముసలమ్మ.

“చాలా దూరం వెడుతుంది వ్యవహారం” అన్నాడు అతికష్టమైన శాస్త్రి.

“తెగతెంపులు చేసుకుని వెళ్లిపోతుం దంటావా?”

శాస్త్రి మాట్లాడలేకపోయాడు.

“ఒక్క నాటి కలా చెబ్బును. నాలుగు రోజు లంటుంది యీ బెట్టుసరీ. తరవాత అది వచ్చి నీకాళ్ల మీద పడకపోలే నన్ను ఛీ అను. నువ్విప్పుడు బింకంగా ఉండక పోలే యెర్రని యేగాని అయినా వూడి పడదు.”

“నాయనా! ఎవరికి కోపం వచ్చినాసరే నే నొక్కటి చెబుతా విను” అని మొదలుపెట్టింది ముసలమ్మ. “నీ రోజులు బాగా లేవు. అంచేత నీ వుద్యోగం పోయింది. ఈ సమయంలో కుటుంబకల్లాలం కూడా తెచ్చిపెట్టుకొంటేవా, నీకు మతిపోతుంది. పైగా కోడలిదగ్గర నువ్వు తప్ప చూపించలేవు. వీధికి వెడితే నలుగురూ నీన్నే అంటారు. నీసంగతినందర్యాలు తెలవకుండా అంత అస్త్రీ వారు నీచేతిలో పెడతారు క్లా? ఇంత వూళ్లో యేదో నాకరీ సంపాదించుకో లేకపోలే అది నీచేతకానితనం అనిపించుకోదుట్రా? బైట మానుకుందా? పెంట్లూ అగరువత్తులూ వద్దంచా? అది ఎక్కడిక్కడికీ నడుచునే మనిషి కాని దేని కేనా నీన్ను యిబ్బందిపెట్టిందిట్రా పాపం? రోజూ నీబంతికి పిరుస్తూ హతాత్తుగా నిన్న రాత్రి మానేస్తే దానికి చీపుతనం గాదుట్రా? నువ్వు భోజనం చేశా ట్టప్పుడు మామనో జరిగిన సంభాషణ అది విని వుంటే ఎంత తప్పుకా?”

“ఏమీ మనిగిపోలేదు ఈపాటికి కట్టిపెట్టు నీ వుపదేశం” అంటూ రాజమ్మ తల్లిమీద కల్లెరజేసింది. “వారేయే! తయ్యమా! నీకు వచ్చిన భయ మేమీ లేదు. నాదీ పూచీ. కాన్సేపటికో కాన్సేపటికో నీ అత్తగారూ, నీమామగారూ వస్తారు. నువ్వు మాత్రం వేలపోకు. కచ్చితంగా మాట్లాడేసెయ్యి కాపరం చెడి పోలే దానికే చిక్కు; గాని నీ కేమీ యిబ్బంది లేదు” అని ధుంకారంగా చెప్పింది ఆమె.

శాస్త్రికి ధైర్యం కలగలేదు; కాని రాజమ్మని కాదనలేకపోయాడు.

ముసలమ్మ నూతిదొడ్లోకి వెళ్లి నెత్తీ, నోరూ బాదుకుని కుమిలికమిలి యేప్పింది.

తన చూటలు బి. ఏ. చదివినవాడే ఆక్షేపించలేక పోవడంవల్ల తాను సరిగా మాట్లాడా ననుకుని గర్విం చింది రాజమ్మ.

* * *

తల్లినీ, తండ్రినీ చూశాకప్పటికీ, కృష్ణవేణికి, దుఃఖం వుబ్బెత్తుగా పొంగింది; కాని మానవతి కనక అణిచేసుకుంది. అయినా మొగం డిల్లపోయి వుంది.

కూతుర్ని చూశాకప్పటికీ, రాధమ్మకి, మనస్సు, చెయ్యిపెట్టి తిప్పేసిన ట్టుయింది. వెంటనే దగ్గరికి వెళ్లి “అలా వున్నావేం తల్లీ?” అంటూ ఆమె కూతుర్ని పొసివి నట్టుకుంది.

“ఏం యెలా వుందీ?” అని అడుగుతూ యాజుల దగ్గరికి వచ్చాడు.

పొదివిపట్టుకునే సోఫాదగ్గరికి తీసుకువెళ్లి కూతుర్ని వొడిలో కూచోపెట్టుకుని, మొగం నిమ రుతూ “కళ్లు గుంటలు కట్టా యేమమ్మా?” అని రాధమ్మ అడగ్గా, “అవును, మాట్లాడ వేమమ్మా?” అన్నాడు యాజులు ఆత్రపడుతూనూ.

కృష్ణవేణి వేడిపట్టార్పు ఆపుకోలేకపోయింది. అక్కడికి ఆమె యిరకా అవేగం అణుచుకునే ప్రయ త్నంలోనే వుంది.

“ఏం రాధపడుతున్నావు. ప్రసన్నులూ కంఠా వాడున్నావు మొగం దిగాలుపడిపోయింది. ఎంతో చిన్నపూ తల్లి?” అంటూ పక్కని మామని యాజులు లోస్తూ ఆకిగాడు.

“తెల్లనారి లేచి కాఫీ పుచ్చుకోలేదు నాన్నా మా?” అంది కృష్ణవేణి పెదవులు తడుపుకుంటూ.

తల్లి, తండ్రీ చొక్కా మాటే “నాంచేతా?” అన్నారు.

“నిన్నరాత్రి భోజనం మాడ చెయ్యలేదు.”

ఆమె పెదవులు మోడికాయి. కళ్లుమాడ చెమ్మ గిల్లాయి.

ఇక ఆపుకోలేక, ఆమె, కళ్లు మామకుని తల్లిని చేరపడింది.

రాధమ్మ, యాజులూ గజగజ లాడిపోయారు.

సరిగా యీసమయం నో సుభద్రమ్మ అక్కడికి రాగా “కాఫీ చేసి తొరిగా తీసుకురావచ్చు” అని తొందరపెట్టాడు యాజులు. సంగతి యేమిటో తెలివక కంగారుపడిపోయి చొక్కా నిమిషం అలాగే వుండిపోయి తరవాత సుభద్రమ్మ వంటింటోకి పరుగెత్తింది.

తనమీద చొట్టు పెట్టుకుని రాధమ్మ అనేకవిధాల అడగ్గా, కృష్ణవేణి, చొక్కామాటు కళ్లు మామకుని తరవాత తెరిచి, తుడుచుకుని “చెబుతాను వుండు” అని మళ్ళీ కళ్లు మామకుంది.

“చెబుతుంది వుండు. కాస్త కాఫీ పుచ్చుకో నియ్యి” అని రాధమ్మతో అని, యాజులు “ఏం సుభద్రమ్మ! ఇంకా కాలేమా?” అంటూ వంటింటోకి పరిగెత్తాడు.

“ఒక్క కప్పు కాఫీ వుంది. ఇది పుచ్చుకునేటప్పటికి మళ్ళీ చేస్తా” నని చెబుతూ సుభద్రమ్మ యెదురు వచ్చి, అది యాజులుచేతికిచ్చి మళ్ళీ వెనక్కి పరిగెత్తింది.

యాజులు, కప్పు, రాధమ్మచేతి కిచ్చాడు. రాధమ్మ కృష్ణవేణి నోటి కందించింది. కాస్తకాస్త కాఫీ రెండు మాట్లు చప్పరించి, కృష్ణవేణి, తరవా

కప్పు తానే పుచ్చుకుని ఆకాఫీ రెండు గుక్కల్లో తాగేసింది.

రాధమ్మ కప్పు పుచ్చుకుని. కొంక పెట్టి, కృష్ణవేణి నోటి కందించి కండు తాగేసింది.

తరవాత సరిగా మామని కృష్ణవేణి నింపిందంత చెప్పింది.

రాధమ్మ కొయ్యయిపోయింది యాజులు అగ్గయిపోయారు

○ ○

యాజులు, గంటలొడ్డి తీవ్రలోచన చేశాడు; కాలి కస్తకలం తేల్చుకోలేకపోయాడు.

ఎడటింటి పెద్దమరిషి పెద్దద కీలు. అయితే, ప్రస్తుతం రిటైరై గ్రంథరచనతో కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు.

యాజులికే అతనికి మంచి పరిచయం వుంది.

యాజులు వ్యాయాన్ని పూజిస్తాడు. అక్కడ అతనికి స్వపరభేదం లేదు.

వకీలు ఎడటివారిని పాయంటుడన్సిర ఆశేస్తాడు. మరి ముందుకి వెళ్ల నివ్వడు. అతనికి బొంకతిరు గుళ్లు పనికిరావు. వకాళ్ళీ చేసే రోజుల్లో ఎడటి వకీలు రోజులకొద్దీ వాడన చేస్తే, అతను పాయంటు మాత్రం చూపించి కొన్ని నిమిషాల్లోనే కూచునేవాడు. యూరపియన్ ఆఫీసర్లందరూ అతన్ని చాలా మెచ్చుకునేవారు.

ఆంచేతే అతనికి యాజులికే కలిసింది.

భోజనాలు కాగానే కృష్ణవేణి, వకీలూ బయలుదేరారు.

“అమ్మాయి ప్రవృత్తి మీకు బాగా తెలుసు. మనకి నలుగుళ్లు పనికిరావు. మీరు గొడవలు పెరగ నివ్వరు. పర్యవసానం కచ్చితంగా లేల్పేస్తారు. ఆంచేతే మీ సాయం కోరాము. ఎటుయినా సుతోషమే; కాని లాక్యాలు . సాగనివ్వకద్దు” వెళ్ళేటప్పడు, యాజులు

ఆపెద్దమనిసికి ఇలా చెప్పాడు. కృష్ణవేణి వీలూ కారులో కూచున్న తరవాత ఆతను స్వయంగా తలుపు వేస్తూ “కృష్ణవేణి మీ ఆస్కాయి. మరి వెళ్లి గండి” అంటూ సాగనంపాడు.

ఆతను ఇంట్లోకి వచ్చాక రాధమ్మ “యే మవు తుం దంటారా?” అని అడిగింది.

“మన అమ్మయి మన యింటికి వచ్చేస్తుంది”

“కావడం లేవేట్టే?”

“దానివల్ల శేష మయినా తప్పందా?”

“ఎక్కడో రాకాసిపేతును దొరికిం నిండీ ఆప బడుచూ.”

“అట్లుడికి బద్ధి వుంటే ఆడ యేం చెల్ల గలదా?”

రాధమ్మ మాట్లాడలేకపోయింది.

* * *

వీరు వెళ్లాటప్పటికి, శాస్త్రీ, రాజమ్మ, మేన మామా వాకట్టో కూచుని కభుర్లు చెప్పుకంటున్నారు.

రాజమ్మ గోడచాటుకి తిప్పుకుంది.

శాస్త్రీ తుంగచాప పరిచి “దయచెయ్యండి” అని వకీలుకి స్వాగతం చెప్పాడు.

కృష్ణవేణి పడకగది గుమ్మంలో నుంచుంది.

“ఏమి సెలవు? ఎప్పుడూ రానివారు దయ చేశారు” అన్నాడు శాస్త్రీ వినయం కనపరచుతూ.

“ఎప్పుడూ రానివాణ్ణి కాని రాకూడనివాణ్ణి కాను. వీ రెవరు?”

“మా బుల్లి మేనమామగారండీ.”

“నన్ను యాజులుగారు పంపారు. అమ్మయి పనిమీద వచ్చాను. దాంపత్యసౌఖ్యం చర్చకి రానివ్వడం విద్యాధికులైన మీ వంటి యువకులకు సరసమైన పని కాదు.”

“ఇప్పుడలాంటి దేమీ రాలేదే?”

“పూర్తిగా వచ్చింది.”

“తమకిన్నీ అలా తోచడం ఆశ్చర్యకరమే.”

“కూ దని మీ శిష్యుల మైతే నా సందేహాలు తీరుస్తారా?”

“శిష్యులందరూ.”

“కాస్సేపటికో కాస్సేపటికో నీ అత్తగారూ, నీమామగారూ వస్తారు. సువ్య మాత్రం బేలపోకు, కచ్చితంగా మాట్లాడేసెయ్యి” అని పొద్దున్న రాజమ్మ చెప్పిన మాట అత నిష్పక్ష పూర్తిగా నెమరుకు లేదు. తుని “మరి అడగండి” అన్నట్టు స్థిరంగా మాడున్నాడు.

వకీలు కంఠం గద్దు ని ప్రారంభించాడు.

“వెళ్లి నాటికి అమ్మయి కృష్ణవేణి రజస్వల అయి చాలా రోజు లయిం దని మీ కందరికీ బాగా తెలుసు.”

“చిత్తం.”

“చిత్తం అంటే నాకు చాలదు. మాటిగా చెప్పండి.”

“తెలుసు. అంగీకరించాము”

“యాజులుగారు, కట్నం యివ్వ మనీ, లాంఛ నాలు కూడా రేమీ యివ్వమనీ, తమ ఆస్తి యే విధం గానూ, యెంతమాత్రమూ మీకు దఖలుపరచ మనీ కచ్చితంగా చెప్పేశారు.”

“అవునండీ.”

“నిన్న రాత్రి, భోజనాల వేళ మీ తోడ బుట్టిన ఆమె, మీ మేనమామగారితో మీరెండో పెళ్లి మాట ప్రస్తావిస్తూ “కట్నం రేమీ యిచ్చారు కా రనీ, తరవాత యేదో విధంగా ముట్టచెబుతా” రను కుంటే గుడ్డిగవ్వ కూడా రాలృలే ఓనీ, పైగా వెలి మాత్రం ముట్టబెట్టుకుం డనీ చాలా దురుసుగా చెప్పారు కారూ?”

“నే నేమీ అనలేదే?”

“అది తగ దని అనిణ్ణి మందలించారా?”

“అయ్యో,” అని మేనమామ అందుకున్నాడు.

“అది చిన్నపిల్ల. వీడూ చిన్నవాడే ఏదో పొరపాటు వచ్చింది.”

“అయితే, తమరు ఏకదేరా?”

“నా కెందుకు బాబూ ఏకదేరా?”

“నక మీరు పూరుకోండి, కాస్త్రీగారు! ఏ మంటారు?”

“మండలింపలేదు.”

“ఏమిది రూపాయల యిల్లు పనికిరా ది, పది కేసు రూపాయ లైనా సలే యింట్లో ప్రవేశించ వలసింది అమ్మాయి మిమ్మల్ని నిర్బంధించివా?”

“లేదు. పెళ్లికి పూర్వమే మే మీ యింట్లో ప్రవేశించాము.”

“ఇట్టి అయిది మొదలు ప్రతీరాత్రీ మీ యింట్లో, అమ్మాయి మీరూ ఏకబంధిని భోజనం చేస్తున్నారు కామా?”

“జమే; కాని యెప్పుడైనా ఆలా జరక్క పోతే అది తగునా?”

“కారణం వుంటే కాదు.”

“నిన్న అలాంటి యేర్పాటు లేకపోవడమే కారణం.”

“ఏకబంధిని భోజనాలు జరక్కపోవడానికి, నిన్న ఏర్పాటు లేకపోవడమే కారణం. బాగానే వుంది. అయితే అలాంటి యేర్పాటు లేకపోవడానికి కారణం?”

“.....”

“సెల వివ్వండి.”

“చెబుతాను కానివ్వండి.”

“ప్రతీరోజూ మీ అమ్మగారో, మీ అక్క గారో పిలిస్తేనే వస్తాందా, అమ్మాయి స్వయంగానే వచ్చి కూచుంటోందా?”

“పిలిస్తేనే.....”

“అయితే, నిన్నరాత్రి పిలవకపోవడానికి కారణం?”

“నాయివ్వం. నన్ను అజ్ఞాపించడానికెవరి కధి కారం వుందీ? అసలు నేను వడ్డించకపోతే మాత్రం

యెవరేం చెయ్యాలి?” అని గోచాటునంచి రాజమ్మ.

“మా అక్క స్వతంత్రం లు. ఆవిడ నామీద ఆధారపడివుండలేదు. ఆవిడై అజ్ఞాపించడానికి నాకేం మాక్కండి?” అని కారువాడం చేశాడు కాస్త్రీ.

“మీ అమ్మగారు వంటింట్లోనే వున్నార కామా అప్పుడా?”

“వుంది. కాని బస్టంవల్ల వొకచోట చదికిల పడిపోయింది.”

“హాని మీరు పిలిచారా?”

“అయ్యో! అడదాన్ని మొగుడు భోజనానికి రమ్మని పిలవడం చేయి బండి?” అన్నాడు మేక మాను.

“మీరు పూరుకోండి. ఒకరి గొడవలు మీ కక్క లేదు..... ఏ మంటారు కాస్త్రీగారు?”

“నేనూ పిలవలేదు. అయితే బొట్టపెట్టి పిలవ కలసిందేనా?”

“ఇక్కడికి యేమిది మాసాలనుంచి మామూలు తప్పకుండా వుంటే మాతాత్తుగా నిన్ననే యెందుకు మానేశారు?”

“సద్దుకోవాలి గాని ప్రతిదానికి ఆరా తీస్తే యెలా గండి?”

“అయితే, రాత్రి అమ్మాయి భోజనం చెయ్య లేదని మీకు తెలుసు కామా?”

“తెలవదు.”

“ఇప్పటికీ తెలవమా?”

“అది వుట్టింటికి వెళ్లాక తెలిసింది.”

“పొద్దున్న కాఫీ కూడా పుచ్చుకోలేదని—”

“అదీ తెలిసింది.”

“రాత్రి ఆమె తుంగచాప పరుచుకు పడుకుంది కామా?”

“అవును.”

“ఏమని మీరు అడిగారా?”

“నన్ను బతిమాలుకొమ్మటారా?”

“అనలేదు. జరిగింది చెప్పండి.”

“ఎడగలేదు. అయితే మీ రేం చేస్తారా?”

“ఏమీ చెయ్యక.....మీ వుద్యోగం పోయిందని అమ్మాయితో చెప్పారా?”

“చెప్పలేదు.”

“మీ అక్కతో చెప్పారు కారా?”

“చెప్పాను. ఏం, చెబితే?”

“ఏమీ లేదు.....అమ్మాయి మీ కష్ట సఖాలు తెలుసుకోగూడనిదా?”

“.....”

“సెల వివరించండి.”

“తెలుసుకో తగిందే.”

“మరెందుకు చెప్పారు కారా?”

“అది నాయిష్టం.”

“దిత్తం.....అయితే యిప్పుడు మీ సంగతి మీ అక్క పోషిస్తున్నారు. అవునా?”

“అవును.”

“సాయం చెయ్యవలసింది దని మీరు కోరారు. కాదా?”

“లేదు. ఆదిదే నా సంగతి తెలుసుకుని చేస్తోంది.”

“మీ వుద్యోగం పోయిందని మీరు చెప్పడం వల్ల తెలిసింది. అంతేనా?”

“అలాగే.”

“మీ వుద్యోగం పోయిన సంగతి చెబితే తల్లి దండ్రులను కోరి అమ్మాయి యెంత డబ్బు తెచ్చునో యేమేనా అలోచించారా?”

“కీహీ అని యాచించనా?”

“మీరు మాట తప్పిస్తున్నారు. నేను యాచించమన లేదు. ఉద్యోగం పోయినట్లు చెప్పారా? అన్నానంటే.”

“చెప్పే దేమిటి? అది చూడడం లేదా?”

“మీ అక్క మాత్రం చూడడం లేదా? ఆవిడకు మాత్రం నోటితో యెందుకు చెప్పారా?”

“ప్రాణాంతకంగా వున్నానో యీ ప్రశ్నలు. నీటికి అంతం లేదా యేమిటి? బాగానే వుంది ధోరణి” అని విసుక్కున్నాడు మేనమామ.

“అడిగిన కొద్దీ వాజమ్యులగా జనాబలు చెప్పడం మేట్రా? సిగ్గు భిషియనూ వుండకదూ? కాస్తయినా బుద్ధి లేకపోతే యెలాగా?” అని చాటనంది రాజమృకసిరింది.

కాస్త్రీకి ఆధారం దొరికింది. “అయ్యో! మీరు పెద్దమనిష్యులే; కాని అనవసర ప్రస్తావన చేస్తున్నారు. నే నీక మీ కేమీ వాబు చెప్పను” అని మతి విగించుకున్నాడు ఆతను.

“ఇక అక్కర్లేదు. నేను తెలుసుకోవలసినదానికంటే అధికంగానే తెలిపిచాడ మీరు” అంటూ వకీలు కృష్ణవేణికిని చూశాడు.

ఆమె అందుకుంది.

“బాబుగారూ! మీ యాదాకోండి. నమండీ! భార్య అంటే బానిస కాదనీ, సమానభాగస్వామి అనీ, నావాక్కులు నేను పూర్తిగా ఆమె జరుపుకుంటా ననీ మొట్టొ చెప్పాను కారా?”

“అయితే?”

“ఆవసరం వచ్చింది దని నాకు తోచినప్పుడు గృహిణికి వుండవలసిన అధికారాన్ని నేను దఖలు పరుచుకుంటా ననన్నీ అప్పుడు మీతో చెప్పాను కాదా?”

“చెబితే?”

“ఇప్పుడు అలాంటి ఆవసరం వచ్చింది కనక చెబుతున్నాను. ఇది మొదలు మీరూ, నేనూ, మీ అమ్మ తప్ప మన యింట్లో మరోమనిషి వుండడానికి వల్లకాదు.”

“నన్ను పొమ్మనడానికి నువ్వెవరిచే? నువ్వెక్కణ్ణించి వచ్చావే?” అని పళ్లు కొరికింది రాజమృక.

“నూ అక్క అకలికి చెప్పానా అం...
శుభ్ర?” అని అడిగాడు శాస్త్రి.

“నుంచున్నావోం?” అని కృష్ణవేణి దృఢ
స్వరంతో.

“వేళ్లు” అన్నాడు అంకికంటే దృఢస్వరం
తో శాస్త్రి.

“సరే అయితే.”

ఇలా అంటూ కృష్ణవేణి వీధికి చూసి
“డ్రైవర్!” అని పిలిచింది. “వచ్చా నమ్మా” అంటూ
అతని వొక్క గంతులో అక్కడ ప్రత్యక్షమయినాడు.

మేరమాను తెల్ల పోగుడు, తనని కొట్టివేస్తూ,
రాజమృగి గెంటిస్తుంటే అని శాస్త్రి కొంచెం భయ
పడ్డాడు.

రాజమృగ కంగారుపడుతూ తొంగిచూసింది.

అప్పుడు కృష్ణవేణి గదిలోకి వెళ్లి తన నామా
నంతా తెచ్చి డ్రైవరు కందించి “కారులో పెట్టి
రావోయ్” అంది.

“తం” అని డ్రైవరు నిమిషంలో మళ్లీ
వచ్చాడు. “బాబుగారూ, లేవండి” అని ఆమె.
వకిలు వేస్తూ “అబ్బాయి! మీరు తొందరపడ్డారు.
ఇంకా తొందరపడుతున్నారు. చదువుకున్నవారితో
యెలా మనులకోవాలో మీరు గమనించినట్టు లేదు”
అన్నాడు.

శాస్త్రి కృష్ణవేణికి పిలిచి పురిమి చూస్తూ, “ఎక్క
డికి వెళ్తావ్?” అంటూ చొక్కాచేతులు పైకి
తీస్తూ గభీ మని నుంచున్నాడు.

“ఓహో! నీకు ఆసరదా కూడా వుందా?”
పట్టు బిగించి తల వూపుతూ అందుకుంది ఆమె.

“అయితే రా. మరి ఆశ్రయం యెందుకూ? నేను
నేర్చుకున్న జపాన్ కుర్చీకి యిప్పటిదాకా విని
యోగం లేకపోయింది.”

ఇలా అని కృష్ణవేణి పంజా చాపింది. చొక్కా-
నద్దురుంటూ డ్రైవరుకూడా ముందుకి వచ్చాడు.

శాస్త్రి బుస్సులు కొడుతూనే వున్నాడు; కాని
కాళ్లు వొణుకుతున్నాయి

“నామమి నామమి పుచ్చమానే కళ్లు నేనెవరి
కమ్మాయి.”

“నోలేవో! ఇంకా వచ్చా, కలెక్టర్ వేమిదా?”
అని రాజమృగ పెట్టిగా గొంతువేసింది; కాని శాస్త్రి
అంతకి మండ్ల వేసి జరుగుతోంది. తెలుగువానే
చువకిలబడ్డా.

“నువ్వంత అనా. వది నేనెవరమీ అను
కోలేదు. చాలీ అవడాన్ని వేస్తే చేతుకున్నందుకు నేను
చాలా సిగ్గుపడుతున్నాను. ఇక నీ మొగం చూడకు.
చిక్కలు వెడిలే కాపరం ఏడుగురుంటూ అనీ,
పబ్బు బట్టుకురాకపోతుందా అనీ అలోచించావు; కాని
నీవంటి వాజమృతోనా కాపరం? ఓ. ఏ. వ్యాసయ్య
వుండిన్నీ కడిగవ్వకి మారని నీకా వచ్చేవ్వవో? హిందూ
లలో విడాకుల నూత్రం లేనందుకు మరలన్నా
నేమో; నాకు వెంటనే కావా లంటే లక్ష నూగ్గా
లున్నాయి తెలుసా? కబ్బాలో! పబ్బాలోనం గడ్డి
తింటావా? నమ్మిన భాగ్యం గ్రోవాం? కేస్తావా?
సీమదా! అక్కా నీతో కాపరం చేసేది వెల్లామా?
ఓ! పురుగా!” ఇలా అంటూ శాస్త్రిని విసిరి కొట్టి
“రండి బాబుగారూ” అంటూ ముందు కృష్ణవేణి
బయలుదేరింది.

తరవాత వకిలు బయలుదేరాడు.

డ్రైవరు నెక్కి తిరిగి చూస్తూ తరవాత
వెళ్లాడు.

కారుదగ్గరికి వెళ్లాటప్పటికి, యెడటింటికి వెళ్త
నాకి వెళ్లి వుండి, యిదేమీ యెక్కండనే—
మామూలుగానే యింటికి వస్తూ మనలమృ యెదురు
పడింది. వెంటనే కృష్ణవేణి స్లిప్లర్లు దూరంగా విడిచి
“అమ్మా, ఇక మీ రెవరో, నే నెవరో” అంటూ
అవివహదాలు మట్టుకు కళ్ల కద్దుకుని, మళ్లీ బోడు
తొడుక్కునీ కారులో కూచుంది.

కంగారు అణుమకుని, గడ్డకంకంతో మన
లమ్మ యెదో అంది; కాని బ్రతు మంటూ కారు వెళ్లి
పోయింది.

గానవినోదిని

—భీమరావు.

నిగమశర్మలక్క

భారతీయ పుస్తకాలకాండ

యాద్యుక్తముగ లభించిన శ్రీమంతు
నంవత్సర పుష్యమాసపు భాద్రపది
దిరుగవైచుచుండ శ్రీ రాష్ట్రపతి అనంతకృష్ణ
శర్మగారిచే రచించబడిన 'నిగమశర్మలక్క'
అను వ్యాసమును జదువుట తటస్థించినది.

లక్ష్యభూతముగా కవి నిర్దేశిచ్చిన నిగమ
శర్మలక్కను లక్షణవాక్యములచే వ్యాఖ్యాన
మొనరించి పాకకుల మనంబులకుఁ గవిసామ
ర్థ్యము నిపుణముగ నాటినట్లు శ్రీ శర్మగారు
సాహిత్యమాధుర్య ముట్టిపడ సీ వ్యాసమును
వ్రాసిరి. ఏనమాటలతోఁ బ్రారంభించి. కనరి
కొట్టి, కడుపోపక నిగమశర్మ లక్క కెరిలి
పల్కిన దనువిషయము వారి వ్యాఖ్యాన
మునఁ గాక స్వయముగ సామాన్యపాఠకుఁ
డవగాహన మొనర్చుకొనలేడు. వ్యాఖ్యా
నములేక "పాపము చేయువారు తిట్లచే నెప్పు
డును దమనడత మానరు. మీదుమిక్కిలి
తిరుగఁబడుదురు" అనువిషయ మెఱిగియే
నిగమశర్మలక్క "అలుక మగిడించుకొని,
స్వరము మార్చి, సామరస్యము వెల్లెబుచ్చె"
నన్నవిషయము మనకుఁ జెలియదు. పౌరుష
మున కన్వయించి పురికొల్పుటయు, సాభా
త్రమును జూపి కన్నీరుపెట్టుకొనుటయు, తీవ్ర
మైన వ్యావహారికదృష్టితో వాదించుటయు,
తనవారి తప్పులను తుమించి సరిపుచ్చుకోగల

శ్రీహృదయ నిర్మాణమును వెలువలయు
లయు, అధర్మము నెవలయు అపేక్షకముగ
చేయువాడను సామాన్యవ్యాసమును నాట
లయు, నీగముగా కడుకొనుటయు మొద
లగు విశేషాంశముల వ్యాఖ్యానము చేయఁ
బడకయున్న కెరిలికొనుట కష్టతరమేయగును.
కావున పాక కవినైపుణ్యమును సులభాన
గాహన మగునట్లు కర్చిన సాహిత్యనైపకు
గృహతావందనములు.

ఇంద్రనిపుణముగ విశేషాంశముల గుర్తించి
వ్రాసిన వీరే వ్యాసాంతమున "అక్క నమ్మి
మాట లాడరించి నిగమశర్మ నాల్గునా
ల్లింటిలో వివేకము నెచ్చుకొన్నవానివలె
నుండి, యొకనాటిరాత్రి చేతికివొరకైన యింటి
సాముల నెల్ల హరించి" మూటఁగట్టుకొని
పండుకొన్న పడుకకును జెప్పక పాటిపో
యెను. అప్పు వీంట నందరు నేడ్చిరి. వారి
తోఁ గూడ నక్కయు నేడ్చినది. ఎందు కను
కొన్నాడు? తమ్ముడు చెడచేయని కాదు;
ఇల్లు మురిగెనేయని కాదు; తనప్రయ
త్నము వ్యర్థమాయెనే యనికాదు; మఱి
క్రొత్తగాఁ జేయించుకొన్న ముక్కర
పోయెనే యని దుర్వారయై యడలెనట!
పరిహాసము పవిత్రవస్తువునుగూడ గమనింప
దేమా!" అనికూడ వ్రాసిరి.

నిగమశర్మలక్క ముక్కరకై దుర్వార
యై యడలినట్లు కవివాయుట ఆ యపూర్వా
మృతమూర్తికి దృష్టిదోషము తగులకుండ
ముక్కువైఁ బెట్టిన మసిబొట్టునుగా శ్రీశర్మ
గారు భావించిరి. ఇయ్యది దృష్టిదోషము
తగులకుండ నుండగలందులకై కవికల్పించిన
మసిబొట్టుగాని, పవిత్రవస్తువును గమనింపని
పరిహాసముగాని కాదనియు, మీదుమిక్కిలి
పాత్రయొక్క సహజస్వభావనిరూపణనైపుణ్య
మగుననియు తే సవాసమున నిరూపించు
దలఁచితిని.

కవికి నిగమశర్మలక్కను ఆదర్శప్రాయ
మైన యొకానొకధీరోదాత్తస్వరూపురాలినిగా
జాతపోయవలెనను సంకల్పము లేదు. యథా
స్వభావముగ లోకములోని యొకానొక
పాత్రను నిరూపించుటయందే యభిప్రాయ
ము. పరానుకరణమే ప్రధానముగాఁ గల
యీనాటి నాగరికప్రపంచమున నట్టిస్వచ్ఛవిధ
సామర్థ్యములుగల యవతులు గాన్పించుట
దుర్లభమగునేమోకాని, జాతీయజీవనముగల
పల్లెటూళ్లయందలి సరిప్రదాయ కుటుంబపు
కలిమిగల యాడఁబడుచు లండఱును సామా
న్యముగ నిట్టివారే యైయుందురు. నిగమ
శర్మలక్క యట్టివారిలో నొక్కతెయే యై
యున్నది. ఆమె తనతమ్ముని చెడునడవడిక
నెఱిగి చక్కదిద్దవలెననుతలంపుతో వచ్చిన
మాట నిక్కువమేకాని, తాను చెప్పినట్లు
విని తనతమ్ముడు తొల్లిటిరితిని పవిత్రముగ
కాపుర మొనర్చునని యామె తనయుభిప్రాయ

మును చిచ్చిత మొనర్చుకొని యుండలేదు.
లోకజ్ఞానము మిక్కుటముగాఁ గల యామె
యట్లే యనుకొనిన దని మన మనుకొనుట
కనకాశ మున్నచో నామె యొకవెట్టిది
యనుట స్పష్టము. ఆమె తననేర్చుకొలఁది
తమ్ముని కాముకప్రవృత్తిని మార్పు చేయ
ప్రయత్నించుటకుమాత్రమే సంకల్పించుకొని
నది; కాదు, నిచ్చిత మొనర్చుకొన్నది. ఆమె
కోరిక ననుసరించి యాతఁడు బాగుపడినచో
నాపెకష్టము సఫల మయ్యెడిది. కాకున్నచో
నాపెమఱఁదలకుఁ గష్టముగాని ఆమె కేమి?
ఆమె యధాప్రకారముగ తనయింటి కేగి
యుండెడిది గాని నష్ట మేమియు నుండియుండె
డిదిగాదు. తమ్ముడు తాను చెప్పినట్లు నడచి
యుండిన సంతోషముతో తనయింటికి వెళ్లి
యుండెడిది. కానిచో వైమనస్యముతో
వెళ్లియుండెడిది. అంతియకాని ముక్కరి
పోయినదను దుఃఖముతోమాత్రము పోయి
యుండెడిదిగాదు. ఆడువారికి సహజముగనే
సొమ్ములయిం దాసక్తి మెండుగా నుండును.
అందున ఇయ్యది యామెకు మిక్కిలిప్రియ
మైనదై క్రొత్తగాఁ జేయించుకొనినవై యున్న
ది. అట్టి పోయినసొమ్మును తిరిగి పుట్టింటి
నుండి సంపాదించుకొనుటకు ఆస్తిసంతయు
నిషేధరకే పాడుచేసివైచెను. వర్తమానమునఁ
జేయుచున్నాడుకూడను. అట్టియెడ తన
కింక పుట్టింటినుండి వచ్చుననునాన లేదు
గదా! కాన సొమ్ముపోయినందుకై యేడ్చుట
స్త్రీసహజము, ఆపరిస్థితి యట్టిది. అది పతి

త్రతరు గమనించని పరిహాసము గాదు—
విశేషించి కృష్ణావసుయోక్త— యథార్థము
నను యగును.

తమ్ముడు చారిపోయినందులకుఁ గాక
ముక్కరపోయినందులకే యేడ్వెనుటకే ఇది
'ముక్కుపైఁబెట్టిన మసిబొట్టు' అనుకొనుట
కవకాశ మేర్పడినది. అప్పుడు తమ్మునిట్టికై
తా నెంతగా వగవవలెనో అంతగా నామె
యిదివరకే వగచినది. వగచుటమాత్రమే
కాదు— తగినంతగా తనశక్తిని వినియోగించి
ప్రతిక్రియనుపైస మొనరించినది. కాని శలి
తము లేకపోయినది. ఇంక నామె చేయ
వలసినకేసు మేలుములేదు. ఆమెనటు ప్రయ
త్నించుటవరకే. అది ఆమె చేసినది.
“యత్నే కృతే యది న సిద్ధ్యతి కోఽత్ర
వోపకః” ఇదియే ఆమెసిద్ధాంతము. కాన
తమ్మునిపరారితై చామె యింక వగవలసి

లేదు. వృద్ధజనోపద్రులయ్యు కాముకు లెట్లు
ప్రకర్తించురో తుదకు నామెను నట్లే ప్రక
ర్తించెను. ఈవిషయ మన్నివిధముల బోధ
చేసినది—మెకుఁ జెలియఁ దనుకొనుట మాన
బోవలెను.

కావున నామె తమ్ముడు చెడినందుకుఁ
గాని, ఇట్లు మునిగినందుకుఁగాని కనప్రయ
త్నము వృద్ధ మైనందుకుఁగాని. వగవలసి
లేదు. ఇంక నామె వగవనలసినదెల్లా పోయిన
తనముక్కరకైమాత్రమే. ఇయ్యది పవిత్ర
తరు గమనించని పరిహాసము కానేరదు.
ఇయ్యది చాత్రల సహజస్వభావ నిరూపణ
వైపున మగును.

పరిహాస మొకింత ముందున్న చను
కొనిన ననుకొననచ్చును గాని, యథార్థము
మాత్రము లేకపోలేదు.

విశ్వనాథశర్మ

సంఘాత బంగారయ్య

“చతుః స్తోత్రేన పండితః” యని ట్లు విశ్వ లోని బూరుగునృత్యమువలె హిందూనమాన
నాథశర్మ మాషపంచకము చెప్పి భవనము ఆవరణలో నొక గంగరావి చెట్టు
మహాకవి యైనాడు. ఈ మాష పంచకము ఉన్నది. ప్రతి సాయంత్రము ఈ చెట్టుపైని

‘భారతి’లో నిది
నరలో ప్రకటించి
యుండుటచే దీని
నిటనుదాహరింప
నక్కరలేదు మా
శర్మ యిప్పుడు
క్రొత్తగ ‘పకోడి
పంచకము’ ప్రారం
భించినాడు. అ
యిదారు మాన
ములనుండి యతి
ప్రాసలు కుదురక
బాధపడుచున్నా
డుగాని లేకున్న
ఈసరికే ఆ బాం
గా పంచకము
లోకోద్రవము
కలుగజేసియుండ
వలసినది.

వేమూరి విశ్వనాథశర్మ, ఎం. ఏ,

పక్షి తీర్థమని
దక్షిణదేశమున
నొక మహాత్మ్యమున్నదని వినుటయేగాని టకు మూడు సంవత్సరములు పట్టినది.
ప్రత్యక్షముగ చూచి యెఱుగము. దీనికి ప్రత్య ఇటీవల నొక వైచానికుడు అట్లాంటిక్ మహా
ర్థిగా మారాజమహేంద్రవరమున నొక పక్షి సముద్రమును ప్రద్రండు గంటాలో దాటి
తీర్థము బయలుదేరుచున్నది. నీతిచంద్రిక నాడని ప్రతికలు పెద్ద విష్ణు రముగ వ్రాసినవి.

పక్షులు చేరి గ్వని
చెయుచుండును.
చెట్టుపైకి పక్షు
లు చేరుట లోక
ములో నున్నదే.
కాని యీ చెట్టు
ప్రదగ్గు కూడ
ప్రతి సాయంత్ర
ము పక్షులు చేరు
చుండును. ఆ
పక్షులు కున్నప్పుడై
కూర్చుండి కూ
గ్బంజన మోట
నుండి కదలుకుండు
గ నే నిమానరూ
నముతో నిశ్చయము
నంత ను చుట్టి
వచ్చును.

వాస్తోడిగా
మాకు ప్రపంచ
యంత్ర చేయు

కాని మా పక్షులు మూడు నిమిషములలో ముల్లోకములు చుట్టి వచ్చును. దీని నే శ్రీ కలు శ్రవంపించును నే!

ఈ చెట్టుకింద చేరు పక్షులలో నాంధ్ర భీష్ముడని పేరు వడసిన న్యాయపతి సుబ్బారావుపంతులు, కషసార్వభౌమ బిరుదము స్వీకరించిన శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, కపచక్రవర్తిబిరుదమున కిచ్చగింపని చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము భూమి పుట్టకముందు పుట్టిన పక్షులు. విశ్వబ్రాహ్మణ మహామండలి కధ్యక్షుడనిని స్వయముగ దత్తముచేసికొనిన శివరాజు రామా రావు, కాలయమునివలె గనవచ్చు పాలకోడేటి గురుమూర్తి, విశ్వనాటక కళాపరిషత్తు కధ్యక్షతవహించు సంకల్పముతోనున్న లంక బ్రహ్మన్న సోమయాజులు, సనాతనహిందూమత స్తంభ (Pillar of orthodoxy) బిరుదాంకితుడగు రాచంకొండసుబ్బారావు కొలదిగ వృద్ధాప్యమును సమీపించుచున్న పక్షులు. జయంతి రామయ్యుని పేరు చెప్పకొని మనీషికోటిలోఁ బ్రవేశింపవలెనని చూచుచున్న సోమశేఖర రావు, భాగవతుల హరిశాస్త్రిగారి వ్యాకరణము నచ్చు నేయించుటకు ప్రయత్నించుటయే మహాఘోషతగ నెంచు అభినవడయాజి సీను బిరుదాంకితుడగు గాడేపల్లి కృష్ణమూర్తి, పండితులతో సంభాషించుటకు బ్రయత్నించు తాడూరి విజయరామయ్య, ప్రేక్షకమార్గాండ బిరుదాంకితుడగు నేటకంటి శేషగిరిరావు, ఆధునికాంధ్ర సారస్వతాభివృద్ధి యంతయు

మా భుజస్తంభములమీదనే నిలచినట్లు ప్రవర్తించు నన్నదాదలు - ఇవన్నియు చిన్న పక్షులు. బి. యె. బి. యల్. పానయి, పిల్లలను గని ప్రాప్తీను చేయుచున్నను కీనికింకను చిన్నతనము వదలలేదు. అందుచే చిన్న పక్షు లనవలసివచ్చినది పక్షిలోకమునకు గరుత్మంతునివలె ఈ మాలోకమునకు విశ్వనాథ శర్మ నాయకుడు.

విశ్వనాథశర్మ లేనిదే క్లబ్బులో జీవమే యుండదు. విశ్వనాథశర్మ వచ్చువరకు ఎవరి తెన్నునవారు తలక్రిందుపక్షులవలె తపస్సు చేయుచుందురు. విశ్వనాథశర్మ ప్రవేశింపగానే ఈ పక్షులు చేయు కలకలమునకు మేరలేదు. పక్షి తీర్థములోని పక్షులకు పిండప్రదానము చేసినచో పితృదేవతలు తరింతురో తరింపరో నిశ్చయము యెప్పజాలము కాని ఈ పక్షులకు పక్షోద్ధిప్రదానము చేసినచో తప్పక తరింతురని శర్మ సిద్ధాంతము. అందుచే వారమున కొక్కసారియైన ఎవరినో ఒకరిని యిబ్బంది పెట్టి శర్మ చెట్టుకింద పక్షోద్ధిప్రదానము చేయించుచుండును.

హరివంశమంతటి గ్రంథము రచించిననే గాని నాచన సోమునకు సర్వజ్ఞ బిరుదము లభించినదిగాదు. కాని ఎవ్వరో రచించిన పద్యములో రెండు పాదములు మాత్రము స్వనామాంకిత మొనర్చుకొని విశ్వనాథశర్మ సర్వజ్ఞుడైనాడు.

క॥ సర్వజ్ఞ నామధేయము

శర్మనకే విశ్వనాథశర్మకే తగురా.

అని తనకు తానే ప్రచారమొనర్చుకొను చుండును

హాస్యముమాట యటుండగ నిజముగ విశ్వనాథశర్మ సర్వజ్ఞుడే. సారస్వతములో గాదు పైనుల్లోగాదు చరిత్రపరిశోధనములో గాదు ఆయుర్వేదములోకాదు పక్షిదర్శనము లలోకాదు చతుర్వేదములలోకాదు వేదాంత ములోగాదు ఆతడు వ్రేలుపెట్టని విషయము లేదు. ఏవిషయమును గూర్చి యాతడు మాటాడుచున్నను ఆవిషయమునందు విశేష కృషి సలిపినాడా యనునంత దిగ్భ్రమము కలిగించుచుండును. వేదములో కొన్ని పదాలు ఏకరువు పెట్టగలడు. అటు తిక్కన మొదలుకొని ఇటు వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రివరకు క్రమక్రమముగా మంతయు నెల్లారి నే ఆశ్రయించుకొనియున్నదను గట్టినమ్మకము గలవాడు. తంజావూరి పుస్తకభాండాగారమునుగూర్చి గంటలకొలది యుపన్యసింపగలడు. ఎక్కడను ఎవ్వరికిని చొరకని పుస్తకములు కొన్ని తనయొద్ద నున్నవని యాతని నమ్మకము. ఎవరైన పెద్దలువచ్చి సమాజములో నుపన్యసింపనపుడు ఉపన్యాసము మధ్యనో చివరనో ఒకటి రెండు ప్రశ్నలువైచి వారితో పరిచయము గల్పించుకొనుచుండును. వారు ప్రత్యేకకృషి సలుపుచున్న శాస్త్రమునకు బనికీవచ్చు గ్రంథము లేనో తనయొద్ద నున్నవని చెప్పుచు అవి వారి కిచ్చెదనని వాగ్దానముచేయుట నేను స్వయముగ నెఱుగుదాను. ఇక పైనుల్లో -

బడిలో పిల్లలకు పాఠము లెట్లు చెప్పనో నేను చెప్పజాలనుగాని - ఎప్పటి కప్పుడు నూనెను విషయములను నేకరించుకొనుచుండును. హిందూదేశమునందా ఇండస్ట్రియల్ అభివృద్ధికి తోడ్పడవలెనని చాల కుతూహలము గలవాడు. చరిత్రపరిశోధనలో కీర్తిశేషులగు కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారికి కుడి భుజమై నిల్చినాడు. వారు క్లిష్టసర్వస్వ సంపాదనోద్యమమునకు ఎంతశ్రమపడెనని వచ్చెడిదో ఆతడు చెప్పుచుండగ వినవలయును. ఒక్కటేమిటి, పురాణములను గూర్చి, వేదములనుగూర్చి, వేదాంగములను గూర్చి, వేదాంతమునుగూర్చి. నవీనశాస్త్రములను గూర్చి సాధారణసంభాషణలో శర్మచక్కగ నుపన్యసింపగలడు. గిరిశము చెప్పినట్లు “ఆతనితో మాట్లాడడమే ఒక ఎడ్యుకేషను.”

మాశర్మ రసాయన శాస్త్రములో పండితుడందురు. అగునో కాదో నిశ్చయము చెప్పలేముగాని ఇతరులను ప్రేమించుటయందాను ఇతరుల ప్రేమను సంపాదించుటయందాను ఈతనికున్న పాండిత్యము మరియొకరికడ సాధారణముగ గానము ఎంత ముఖమెరుగనివానితో నైనను ఒక్కనిముసములో “భాయ్ భాయ్” స్నేహము చేయగలడు. వృద్ధులతో గలసి భగవద్గీతాభాష్యము చదువగలడు. చిన్నలతో గలసి చిట్లాడగలడు. పక్షులతో గలసి పక్షికోడిని తిన

గెడు. శౌరవమునకు శౌరవము; లాఘవమునకు లాఘవము; హాస్యమునకు హాస్యము.

పై కెవ్వరి లక్ష్యములేని యహంభావ స్వామివలె గానవచ్చినను లోపల నతివినయపరుడు. పెద్దలను పూజించుటయం నీతని కభిరుచి మెండు. శ్రీ చిలకమర్తిలక్ష్మీ నరసింహముగారి షష్టిపూర్తి సఃకల్పించి మహాత్మాహముతో జయప్రదముగ నిర్వహించిన నీతడే. అదివరలో శ్రీ పితాపురము మహారాజానా రెన్నోసారులు నరసింహముగారిని కర్పూరమంజరి రెండవభాగమువ్రాయవలసినదనియు ప్రహ్లాదచరిత్రము నాటకమున వ్రాయవలసినదనియు వేడియు విఫలప్రయత్నములయిరి. కాని శర్మ మాత్రము “ఈ రెండును మీరు వ్రాయవలసిన”దని శాసించి వారవి ముగించినవెనుకగాని షష్టిపూర్తికి సంకల్పము ప్రారంభింపజాయెను. అటుతరువాత వ.సు. రాయకవిసన్మానము జరపెను. ఇటీవల జాషువాకవిని గూడ సత్కరించి ప్రాచీనులయందేగాక ఆధునికులయందు గూడ తనకున్న యనురాగమును వెల్లడించెను. ఈ సన్మానోత్సవములలో పాలకోడేటి గురుమూర్తికిగూడ వాటాయున్నది. కాని పంపకము దావా తేకున్నచో నావాటా తేలునని తోచదు.

శర్మహృదయము నవసీతమువంటిది. అయితే మొదటిసారి యీతనితో సంభాషించినవారికిమాత్రమది గోచరింపదు. నేను

విశ్వనాథశర్మను మొట్టమొదట ౧౯౩౨-వ సంవత్సరములో గలసికొంటిని. అప్పటిలో నేను యూనివర్సిటీలో నేదో యుద్యోగము నిమిత్తము ప్రయత్నించుచుంటిని.

విశ్వనాథశర్మ సెనేటులో నుండెను. నా మిత్రుడు మున్నంగిశర్మకు విశ్వనాథశర్మకు ప్రాణస్నేహము. అప్పటికి నేను విశ్వనాథశర్మ కపలచితుడను. మున్నంగి శర్మ యొద్దనుండి యుత్తరము పుచ్చుకొని విశ్వనాథశర్మను చూచితిని. అప్పటిలో శర్మ సంభాషణవైఖరి యిప్పటికిని నాకు జ్ఞప్తియున్నది. “నాకీ యుద్యోగముతో నేమి సంబంధము” అని కొట్టవచ్చినట్లుగ మాటాడినాడు. “సాయముచేసిన చేయవచ్చును. మానినమానవచ్చును. నీ పుణ్యమాయిరి. నన్నుమాత్రము కొట్టకు” అని లోపల ననుకొని యింటికి వచ్చితిని. కాని తరువాత నాతనితో షరిచయము స్థిరపడినకొలది నాయభిప్రాయము మారినది.

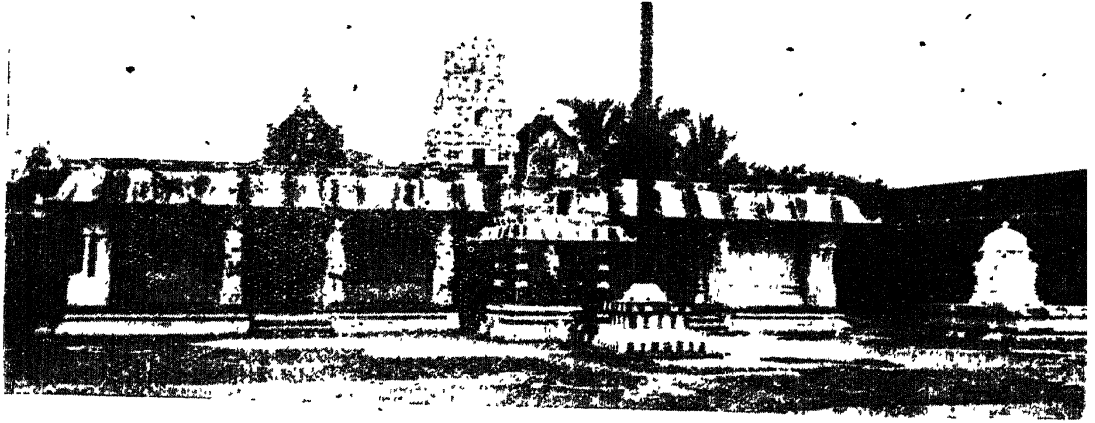
ఎందరో బీదవిద్యార్థులకు శర్మ గుప్తదాన మొనర్చుచుండును. ఎవరైన కష్టపడుచున్నచో చూచి సహింపలేడు. అనాథ ప్రేతసంస్కారమునకు శర్మది ముందంజ. కవులు భాషానేవకులు కష్టపడుచున్నారని వినినప్పుడు వారి కేదయిన సాయము చేయవలయునని ఈతని హృదయము పడు తహతహకు మేరయ్యుండదు. నెలకు అయిదువందల రూప్యములు జీతము వచ్చుచున్నను శర్మకు ఇంచు

మించుగ చాలవరకు వ్యయమయి పోవుచుండును.

శర్మసంభాషణము “టూనిక్” వంటిది. బలహీనులకు రోగులకు డాక్టర్లు మందిచ్చుట మాని శర్మసహవాసము నిర్ణయించినచో బాగుండును. అన్నహితవులేనివారి కన్నము పయి రుచిపుట్టింపవలెనన్న శర్మతో నాలుగు నిమిషములు మాటాడించినజాలును. భోజనవిద్యలో “పి హెచ్.సి.” పుచ్చుకొన్న వానివలెగారెలనుగూర్చి ఆవశలనుగూర్చికంది గుండనుగూర్చి గోగుకూరపచ్చడినిగూర్చి శర్మ యుపన్యసించుచుండును. కాని “ఉరిమే మేఘ మెన్నడును కురియ”దని సంస్కృతముతో నొకసామెతయన్నది. ఆతీరుననే శర్మకు భోజనమునుగూర్చి పైయురుములేగాని నిజముగ పైయురుములకు తగిన భోజనపుష్టి యున్నట్లు

కానరాదు. అయితే ఎక్కడనున్నా సందుగాని, సంతర్పణగాని జరిగినచో అచ్చట శర్మ ప్రత్యక్షమయి యిదిచేసినచో గాని భోజనము సహింపదు. తనతో నాభాషించెడు వారి క్లెమెన్సోల్లానము గలిగియున్నట్టి స్వర్ణము నిజమైన దేశోదకారమును యుచున్నవని నా తాత్పర్యము.

అభము శుభము చూపకుండు సన గూడదు కాని నాకు శర్మను చూచినపు డెల్ల ఒక్కయూలోకము పోషముగూడును. “శర్మ సహవాసముచే మా కింత సుఖందముదయించుచుండునుగదా” ఇది భాషికాము వారికి అలభ్యము గదా యని. పైచులో పండితుడు కాబట్టి తాను వాళ్ళను గానరాని మార్గ మేదమునను నడిచిన శాస్త్రము సనున రించి శర్మయే కనిపెట్టవలెను.

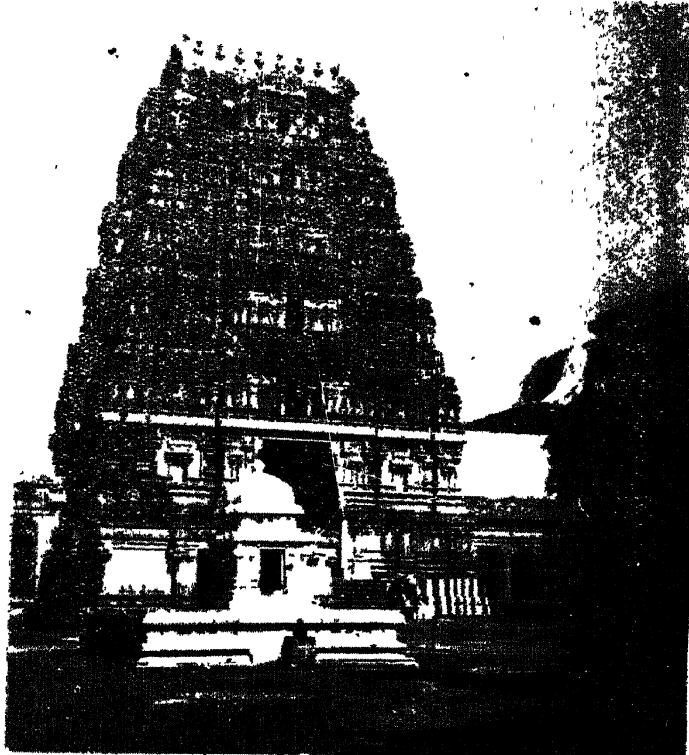

౧. ఆంధ్ర
ప్రకాశ
దృశ్యము

౨. కేలా
నాథస్వామి
ఆలయ
గోపురము
(అశోకా
దృశ్యము)

౩. తొలి
ప్రకాశ
గోపుర
ద్వారానా
ముల కి
రీతిపులగ
శిల్పము

తారామంగళ
శిల్పచిత్రములు

జ. వీరభద్రుడు

రెండవ ప్రాకారమునకు పుండున్న
మంజుపన్నంభముమీది గుఱుక కౌబుచ్చి ప్రభు
శ. విడమనుండి
ప. కుడినుండి.

వి. నిలాసమ్మ

జ. అర్ధమంటపమునందలి స్తంభములు: మూలస్థానము నెడమ

చ. మూలస్థానమునకు నెదుర

౧౦. ఊర్ధ్వనక్షత్రూర్తి

౧. ఆశ్వికవీరుడు

మధుర మీనాక్షీదోవాలయ
వసంత మంటపమునందలి
స్తంభములమీద నున్న
శిల్పము

౨. రథికవీరుడు

మూ దు వ ల పు లు

వెంపటి నాగభూషణం

మైకియర్ అన్నపూర్ణ!

ఏమిటి ఎన్నడూలేని ఈవింత అని నీవు ఆశ్చర్య పడతావనుకుంటాను. ఎదురుగా కనబడుతూ ఉన్నంతసేపూ, ... “వదినా” అని ఎంతో ఆప్యాయంగా, కులాసాగా పిలిచి వరుడలాడే మా సంపూర్ణానికి ఊరదాటేటప్పటికల్లా, గర్వం పొంది పోయి, సీమరాణీదర్జా వచ్చిందికాబోలు, — ఎంత పొగరుబోతున్నా! — అని నీవు అపోహపడటానికి కూడా ... వీలుఉన్నది. ఎన్నడూ లేనిది నిన్నుపేరు పెట్టి... ఇలా సంబోధించడంకల...

కాని, తొందరపడక, ఉత్తరమంతా చదువు: నీకే తెలుస్తుంది...వదినా అని వ్రాయడానికి ఎందుకు మొగమాటపడ్డానో?

అసలు, ఈవిషయాలు తలచుకునేందుకే చాలా చాలాసిగ్గుగా ఉన్నది. ఇక్కడ, మామూ, అత్తా, చివరకు అమ్మకూడా నన్ను ఆషామాషీలు ఆడుతున్నారు నానోటివెంట పలికించాలని... ఎన్నోపన్నుగాలు పన్నుతున్నారు. తమాషగా పెక్కిరిస్తున్నారు: కాని, నీను ఎక్కడా ఆంతు చిక్కనీయడం లేదు.

ఎందుకు...ఈ, ఉపోద్ఘాతము అంతాను అని నీవు వినుకుంటూ ఉంటావు: ఇంతవ్రాయడం నిన్ను అలయించడమేకాక కాగా: — నాస్థితి ఆర్థమయ్యేట్లు...విశదం చేయడానికి.

సిగ్గుతోపాటు తగని ఉడుకులుమోతుతనం కూడా నన్ను మంజేస్తూన్నది. అందరికీ, ఎద్దేవా చేయడానికి నేను ఒక్కరితెనే కనబడ్డానుకాబోలు.

విగతవాళ్లందరి మాటాలూ ఉన్నా, - నీవు కూడా, నన్నుతలచుకుని, - ఉత్తరం చదువుకుని, — ఈస్థం చేస్తావేమోననే భయంతో, — “వదినా” అని

వ్రాయడం మనివేశాను. అంతటితో నీవు ప్రశంసకం అని కాదు, - (నీసంతతి నేను ఎరుగనివిశేషకనా) - అయినా, ముందుకాళ్లకు బంధం అనుకో.

మీకు పట్టుబడితే అయినసంగతి ... మా, మా ముఖ్యవచ్చి చెప్పేదాకా తెలిసిరికాదు అన్నప్రకారం ఇక్కడకు రాగానే ఉత్తరం వ్రాశాను నీకే. ఒకరోజు, రెండురోజులు ఎరుదుమాశాను, జవాబు వచ్చిందికాదు: ఏమిటా అనుకున్నాను నీకు నామీద ఎందుకన్నా కోపం వచ్చిందేమోనని డిగులు పడ్డాను.

నీకేమమ్మ ఇంజనీరుగారి భార్య: ఉత్తరాల మీద ఉత్తరాలు ఉరికిస్తావు: నాకు నీలాగా కవిత్యం చేతరాదాయెను-చిలవలూ పువలూ కల్పించి అల్లడానికి.

ఇక్కడికి, సిగ్గుటినుంచీ మొదలుపెట్టి, ఇవాళకు పూర్తిచేశాను ఈ ఉత్తరాన్ని! నీడగ్గర ఏసంగతీ దాచుకూడదాయెను: కనుక్కన్నావా అంటే, ఆతర్వాత నన్ను నిలవనిస్తావా? కాని, మనసువిడిచి వ్రాయడానికి, అబ్బ! ప్రాణించచ్చిపోతుంది. అయినా మాట అన్నతరువాత తప్పతా ననుకున్నావా, ఏం? నీతోకాక, మనసిచ్చి, ఈ సంగతులు మరి ఎవరితోచెపుతాను! ఏమో, నీతోనైనా ఎడటపడితే ఇంత బెదురు లేకుండా చెప్పలేకపోయాడాన్నేమో! - ఉత్తరం కనుక తెరుకుతీరింది. ఏమోనమ్మాయ్! నీవు చదువుకుంటూ నవ్వుతూన్నట్టు నామనసుకు తోచినా, ఊరుకునేదిలేదు: తెలిసిందా? — మల్లావేసవికి మీరు మీమామగారియింటికి రాక ఎక్కడికి పోతారు? నేను వచ్చిచెవులు పట్టుకుని... ఉ... బాగత—

మా మామయ్య ఇక్కడకు వచ్చాడన్నాను కాదూ? ఊరికే వస్తారా మహాత్ములు! వాళ్లజూరు ... (సిగ్గుపడి, దాటేస్తున్నా ననుకోమోకు)...మా అత్త వారి ఊరు వెళ్లాడుట. అక్కడనుంచి శుభవర్తమానం పట్టుకువచ్చాడు:

గుమ్మంలో అడుగుపెట్టేటప్పటికే ఆయన వాల కంచూసి ఏదో ఉందనుకున్నాను. పల్లెటిదిక్క మర్యాద చేద్దామని బులబులంతో కాళ్లు కడక్కునేటందుకు నీళ్లు తీసుకుని ఎదురువెళ్లేటప్పటికి చెంబు అందుకుంటూ, నావంక కొంటెగాచూసి - 'ఓహో, వెల్లిపూతురుగారా!' అని ఎద్దేవా చేశాడు ఇన్నేళ్లు వచ్చి, మఱుమ్మి ఎత్తినా ఆయననిలిపినం మనం ఎరుగున్నదేకామా? నేను ఏమీ అనుకోకుండా నవ్వి ఊరుకున్నాను.

అంతలోనే మానాన్న ఆవేపు వచ్చాడు. పికరి నోకరు వరసలాడుకుంటూ కళకళలాడుతూ నేనుకున్నాడు.

'మీ ఆమ్మ ఏంచేస్తున్నారో, ఓమారు ఇలాగమ్మ నమ్మ!' అని మామయ్య వారి రహస్యాంగీకరణకు నేను అడ్డుపడకుండా నాకు పనికొచ్చినాడు. నేను లోపలకు వెళ్లిపోతూండగా 'శుభం అనిపించుకున్నానయ్యా బావా' అంటూ మామయ్య తన కార్యచిజయాన్ని గర్వంతో ప్రకటించడం నాకు విసిపించింది.

ఆమ్మతో మామయ్య వచ్చాడన్న కబురు చెప్పగానే ఆమె ఇంతై అంతై పసిపిల్లలాగు సజరంతో గెంతుకుంటూ...సావట్లకి ఒక్క పరుగుతీసింది. నేను ఆమెకనిశెట్టుకుండా వెనకాలే వెళ్లి తలపుచూచుననక్కి చెవులు దోరబెట్టుకుని...ఏమి మాట్లాడుకుంటాలో విందామని నిలుచున్నాను.

'ఏమమ్మా!' అన్నాడు మామయ్య: నాన్నా ఆయనా ఒకరి సరసను ఒకరు కుర్చీలలో కూర్చుని ఉన్నారు:

"ఏం నాయనా, అంతాక్షేమమేనా? - పిల్లను పురిటికి ఎప్పుడు తీసుకువస్తావు?...అబ్బిగాడు కులాసా గాతిరుగుతున్నాడా?...చంటిది ఏమన్నా ఒక్కచేసిందా?...ఎండలు మండిపోతున్నాయి: పోతపాలాయెను - మరి నూతిదగ్గర చెట్లకు...ఏమాత్రం కాయ దిగింది? మీకు సరిపోయిందా ఊరగాయకు...అయితే తోట యాయేడు ఎంతకు యిజారాకు ఇచ్చారు?..."

ఇలా, శరపరంపరగా ప్రశ్నలు కురిసివచ్చాయి. ఆమ్మ, సంగతులు తెలియక అనుకున్నావా?...చంటి చేస్తే ఇక్కడ కా అక్కడ నానాతూంటుంది: నానానికి నీ సారైనా అక్కడినాడు ఎవరో, కను ముగ్ధులనుగానూ, ఇంతలా...ఎన్ని ఏర్పుచున్నా... నీవు ముట్టి పిల్లమని ముగ్ధులతో... నీ నానానిని (చూడదాంతిం...ఏమిటా!)

ఈ ప్రశ్నల్నింటి?...చూడు... నీవు... నీవు... సమాధారం కలిపిచేస్తావు మామయ్య

'అమ్మ! మామయ్య చెప్పినట్లు - మీదే... మామయ్య...ఎంత ఆనందానో... నీవు... నీవు... మానాన్న...సంభాషణ ముట్టగానూ

'ఏమిటి?...ఏం చేసుకున్నావు?...కాగా, పంచా?...అన్నది ఆమ్మ

'పంతుకాకపోలే...పండ్లు తాలెవ్రా?... బావా నీవేనోగో' అంటూ మామయ్య ముగ్ధుల కొంటెతనంతోకి దిగాడు:

'నీ పెంకారాలకు ... ఏం కానీ, సంగతులు చెప్పరా' అని బ్రతిమాలింది సోదరుణ్ణి మా ఆమ్మ.

'ఏం ఉన్నదమ్మా! మనం. ఎప్పుడు అవునంటూ మా అని...వాళ్లు కాదుకుని ఉన్నారు! - కోడలు యింటికి వస్తుందంటే...చేదా యేమిటి? - మామయ్య ఆరిందాతనం సాసాయిచాడు:

'జిల్లావాడు ఏమన్నాడు? - అని ఆమ్మ మళ్లీ అందుకుంది

'ఏమంటాడు? తీచెల్లిందాతేనిం? నోటి దిరిగి నాయంగవీనంలా పడుతుంటే? - (మామయ్యకు ... ఎంతగీ... ముగ్ధులనుగానూ... నీవు... కొంచెం పెంకతనం చేశాడునే. అంటే, మీలేను: ఇదిగో ఈ మధ్యవచ్చినాయమాడు - భావకలిత్యాలు, అగ్ధం బగ్ధం ఉండదే! అందులో మనవాడికి పరిపూర్ణ పాండిత్యం కుదిరింది. తాను యీమధ్య వ్రాసినవట, నీమోపెను కాగితాలు, ముందువేసుకు కూర్చుని, చదివి వినిపించి,

ఆ పూటంతా, హతమార్చేకాడు: అజేమిటో...నోనా తెన్ను లేకుండా ఉన్నాయి: ప్రియురాలా, ప్రియురాలా అని ఒకటే ఏమవుతోరణి!-చిలకలు, వెన్నెల, కోవెలలు, చకోరాలు, -అంతా కలగలపు కవితాపాకం తయారు చేశాడు. 'ఇజేమిటోయ్'-అని నేనంటే, 'అంతే రెండి, మీకు తెలియదు:' అని నాముఖమిదనే అనేకాడు: 'అదోవాలకం.'-మామయ్య ఇంకెంతనేపు ఆలాతెచ్చెగు దంచేవాడోకాని, ...అమ్మ...నింటూన్న కొద్దీ కళ్లనీళ్ల పర్యంతమై:

'ఎవతె అన్నా మాయచేసిందేమోగా నాయనా: ఏమిటిదారి?'-అని బాపురమన బోయింది...అమాయి కంగా. నాన్నా, మామయ్య ఫక్కున నవ్వా:

'వెరిసిల్లా! అజేమిటే? ... ముగిసిపోయిందేమీ లేదు. ఇవన్నీవైపెచ్చువేపాలు కాని, ...కార్యంమాట చెప్పేటప్పటికల్లా...ముసిముసి నవ్వులతో, - లాంఘనం కోసం కొంచెం బెట్టుచే, చివకు, -మానం అర్థాంగీకారం అనుకోమన్నాడ. వాడిమొగంకాదు: ముగిసిల్లా దగ్గర జేరినతర్వాత, మూడుగిమిపాలలో వంచకపోలే, బొమ్మను ఆడించినట్టు ఆకించ పోలే, అప్పుడు అను. నీ మాతరు ... సామాన్యంగా లనుకున్నావా ఏం? ...నీ నినీమూలోకో పంపిలే, ఈపాటికి...అదే వరూ...ఆ...గొహర్ అంకది అయ్యేది:'

మామయ్యమాటలక, ...అందరూ...ఏరోఘన కార్యంచేస్తూన్నవాళ్లలాగా విరగబడిపోయినారు. నేన, ఇక అక్కడ నిలవకండా, వెళ్లిపోయి గదిలో మంచం మీద బోర్ల పడుకున్నాను...

నాకు, మనసులో...ంచెం 'వ్వంగా, భయంగా, సంతోషంగా, పెద్దవిసులుగా, -అజేమిటో సరిగా చెప్పలేకుండా ఉన్నాను- తమ నాగా అగిసింది. ఏమీ ఆలోచన పోలేదు. ఒంటికి ఉష్ణంరచ్చినట్లు...కొంచెం పులకరింతగాతోంది: కాని, బద్దకంలేదు. ఎండావానలాగా, ఉండుండి పెద్దభయం: అంతలో, అదంతాపోయి తగిసిసంతోషం! ఏమిటో, ఏలాఉన్నానో అప్పుడు... వ్రాయలేను, ...

...అప్పటికి యింకా మూడుకోజులు ఉన్నది, - నాచేత బాంబూనదతోరణం దాటించడానికి గడువు. ఇంటిల్లిపాదీ, కోలాహలంగా, వైభవంగా ... ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. నాకుమట్టుకు ... ఏమిటోచేది కాదు: బయటికి నలుగురిలోకి రా మనస్కరించేదికాదు. పోనీ, నేను తలదాచుకు ఉంటున్నానని ... వాళ్లు ఏమన్నా నిలుచనిస్తేనా? పనిలో పనికల్పించుకుని, - ఓహరు మామయ్య, ఓహరుఅత్తా... (సమయానికిఅవిడే కూడా ఊడిపడ్డది, వాప్రాణానికి!)... ఏవోచిలిపిమాట అనో, చక్కలిగింతపెట్టో...పోనూ, రానూ...

చదువుకున్నదానవు, బుద్ధి తెలిసినదానవు... అంతసిగ్గు ఎందుక '— నీవు ఆక్షేపిస్తావేమో? అది అంతాసిగ్గుకాదు: నాసంతోషం వాళ్లుమాసి... మరీ పరిహాసంచేస్తారేమోనని, ...సగం అభినయం అందులో! లేనిసిగ్గుయినా తెప్పించుకుని ... పవకపోలే, ఇచ్చెక్కడి చిత్రాంగి అని అమృతకృతులు అందరూ ముక్కునవేలు వేసుకుంటారుకదా, మరి?...

ఆశేళ...

ఇంకా, కనుచీకటిఉండగానే, ... నిదురమబు వలకమందే, బువంతాన నన్ను జేల్కొలిపి, — తలంటిపోకారు. దేవకాంచనంచాయ పూనానిల్కలీరె- (మానాన్న కొత్తగాకొన్నది)... కట్టుకుని, జరిశేసువేసి కట్టుకున్న కర పీఠ్టరవిక... (అక్కడకు వచ్చినప్పుడు నీగు చూపించటా?— అదీ...)...తోడుకున్నాను. కు కుమ పెట్టుకుందామరి అద్దంమందర నిలుచునేటప్పు టికి... ఎంత ముద్దొస్తూన్నా ననుకున్నావు?...పెద పులు, కళ్లు, మిగమంతామూడా... కలకలానప్పుతూ న్నట్టు అగిసింది! నాకే ఆశ్చర్యంచేరింది ... ఆలా మారిపోవడంచూసి!

తలచిక్కతీసుకుని... వదులుగా ... అయిదు పాయలజడ అల్లుకుని, ...ఎవరూచూడకుండా ... మా చిన్నతమ్ముడ్ని తెల్లించి, వాడిచేత కాఫీతెప్పించుకుని తాగాను, మొదట, ఆమ్మను అడిగితే ... ఫీటలమీద నుంచిలేచేదాకా పరగడుపుతో ఉండాలన్నది. రాత్రి

కూడా అన్నం సయించలేదేమో, ... కాఫీత్రాగంజీ ఉండలేకపోయినాను:

తొమ్మిదిగంటలైంది: అంతవరకూ నన్ను పలుక రించినవారు ఎవరూలేరు: అసలు, ఎవరికీ కనపడకుండా ఉండాలని, ... నీలాంబరం చెట్లదగ్గర తొక్కిమీద, దాక్కుని కూర్చున్నాను. అప్పుడు—తలవనితలంపుగా ఏంజరిగిందో చెప్పనా? ... మాఅమ్మ వ్యర్థంగా గొంతు పెట్టుకుని, ఎవ మీదనో, నోడ్డెత్తే ప్రతి కేకలువేస్తూంటే, ... ఏమిటో గొర్దొనుని ఆలా పెట్టాను. అరిచి, రంజుకుంటూ లోపలికి వెళ్లిపోయింది. నేను ఆమెతోనే మాట్లాడినా యెంచేసేపు నిల్చుని, ... మాపు మల్లింగును గదా!... బ్లూ! ... అంతకుముందు నేను గమనించనే లేదంటే నమ్మకావోలేదో?... తలెటిపోడుకుంటూ ఆయన ఉన్నాడు, యెంచేసేరాన!

నేనుమాశాను: నన్ను ఆయన గూసేకం గని నమ్మకం పెంచినే, ఉలిక్కిపడి... పరుగెత్తుకువచ్చేసి, ఎవరికీ కనపడకుండా దాక్కున్నాను. అప్పుడుకు నుక ఎవరన్నా చూసినట్లయితే, నన్ను మొగం... నొంగను దొరికిపోయేదాన్నే!...

...తొమ్మిది...సరి...పదకొండు...

బ్రాహ్మణులు మంత్రాలన్నీ చదివి వసతి పుట్టికి పొద్దుపోయింది: ... నాకు, చూడగలగ్గర కూర్చున్నప్పుడు, పొగపోయి, చాలానేపటివరకూ కళ్లు తెరిచిపడ నేలేదు. అందువల్లకాకపోయినా, ఏమో... అన్నం బొత్తుగా సయించలేదు: భిక్షులన్నా తినమని అమ్మ బ్రతిమాలినా, ... నేను వాటిని నోట పెట్టనేలేదు ...

—ఇక, మావాళ్లు అందరూ నన్ను సింగారించడానికి ... పంకంనేసుకుని...వంతులుతెగక...రావణాయుధం చేశారు:

మందు...జడవేయడం పూర్తి అయ్యేటప్పటికే—నగంపట్నం కొల్లబోయివట్టయింది: ప్రొద్దుగ్రంకింది: తోటలోనంది, ఏకబాదు మొగ్గగా పురమాయించితిస్పించిన బుట్టెకు మల్లెపూలూ, జడమీద కుట్టించాలని—

మాఅత్తసంతం. నేనువద్దంటే వచ్చిన్నాను: మడలు పడిపోయి జడచూసేటప్పటికని: అదితెను తనమాట నెగ్గలేదని... రోహ, ఉక్రోశం... వచ్చే!... “ఈ కాలవాస్తవాలన్నీ: వసివేసినా: విననేర్చు ఉంటే కాదా?... అయినా, పురుగునమ్మకం... నేను పట్టుకు ప్రాకులాపటం ఎందుకు? ... నవరియిద్దం వారీ!...” — అటు మాట్లాడుతూ పలాడి, బంగారాతిచేసుకుని, గియాలకుపోయి మిగిల్చింది...

వంశీజాతియని? ... నభ్యంతరమా సమ్మతించారు: “కట్టపని అయితే బోలేరు అలస్యం: ఇప్పుడు ములం: రేపుఎప్పుడన్నా పెండ్లి: తలపెట్టనమ్మన... అంతగా నీకుమోలని మును అయితే: వైగా, కట్ట జడఅయితే పక్కలోనున్నకుంటుంది కూడాను: ఇంకాకు అమ్మాయిచెప్పిస్తే కంటాను:” ... అని మా అమ్మ... అత్తను సహధానపగలది ... అలబా పొత్తు అమాయిక... ఇక... అంతా ముకుగుతనమాని నేనీ, నగదాగా... ఎక్కడకువచ్చి ముచ్చుని, ముచ్చునిగా అందుకుని జతమీసి అందీయడం ప్రారంభించింది. చాలుజడఅంత అట్లే, పాయలదగర జరీరిబ్బన్ ‘బోకిట్టి... సవరికట్ట కింనుగా జడనెత్తేత్తి, ముచ్చెల ఈసేపాయగా సంచెగలా, నులానీలూ నురిమి, నన్నొక బొమ్మలలాగా, అందరూ అలాకట్టేవునా నూరమారంగా నిలుచుని, ... తను ప్రమాదకత్వం చూసుకుని, మరీకిపోయినాడు.

అంతటితో, బ్రతికి బయటపడ్డానుకదా అని ... నీది, మేజాముందర నిలుచుని.. ఎదుటి అద్దంలో చేతిఅద్దంలో ... ప్రతిబింబం ఆధారాన గులానీలు సవరించుకుంటూండగా, ఇంకోతవారు వచ్చింది. ఇకిలించుకుంటూ, అ...రుద్రాక్షమాగ్గాం ... (కెడ్డదలే అయిందికాని, కళ్లుమండుతూంది...)—మామ్మ ప్రత్యక్షమైంది...

—కనుబొమలమీదుగా ... పతాకపాత్రం బోర్లగిల అడ్డం పెట్టుకుని, నన్ను పరకాయించిచూసి.. “జడ సాంకం అయిందరా?”—అని గంభీరంగా అడిగేసరి, ... అమ్మ సహధానం చెప్పింది — అవునని.

“అయితే” — అని, ఏదో అస్పష్టంగా తనలో తాను అనుకుని, ... ధోవతి కొంగుచాటునుంచి తీసి గుప్పెడు తలసామాను పట్టిచూపింది... ‘ఇవిసాగా పెట్టండే! ... అంటూ, సమీపాన ఉన్న అత్తకు అందిచ్చింది.

అంతుకున్నచో కాని, చొరవ చేయడానికి అత్త అనుమానించి, — అమ్మగంక చూసింది. ఆవిడే ఏమీ మాటాడలేదు. అంతలోనే నేను కల్పించుకుని, ... “భానువేషంబాగ ఉంటాను ... ఆపాపలు చింద్రీలూ అవీనేనుకుంటే: నాకు అక్కర్లే...” అన్నాను నిర్భయంగా: “వేసుకోవాలి: వద్దవహుడు. మనకు అచ్చి వచ్చినవి: మాఫుట్టింటివారి తాలూకు ఇవి: నేను వేసుకున్నాను. ఎంతోంటికోడుకును ... బంగారు తండ్రిని మీనాన్నయ్య... కన్నాను: మీఅమ్మకువేళాన: ఏం, నిక్షేపంలాగా కాపురం చెయ్యడంలేదు! ... చెడిపోక, చెప్పినవూట విక: పెద్దదాన్ని ... ఇంతగా అంటున్నది ... నీకుంటే...” ఇలా గంత ఉపక్రమించింది. నాకతిక్కవేసుకువచ్చిబంగారుతండ్రి అక్కరలేదు, ... నీపాపలుచింద్రీలూ వద్దు” — అని ధూకుడుగా, నిమగ్నంగా అనేసరికి, ఆవిడే: “అ... అ... ఎంతపోతరమే! మీబుద్ధులూమీరూను! ... పిల్లాపీచూలేగండా, ఎల్లకాలం మొండితో కులుకుతు ... ఇక మతక పసలలోకి దిగి... వెనక్కు తిరిగింది. ఆమెను ఉడికిలించాలని, ... “మక్కువ తీరకపోతే ... నీవు వేసుకో...” అని విసిరాను. అమ్మా వాళ్లందరూ బిగ్గరగా, విరగబడి నవ్వారు...

వెల్లిపోతూన్న వృద్ధావతారం రివ్వుననుల్లి... ‘ఏనున్నావు? ... నీమహావైభవంలో, నీన్నా పెద్దాతారతమ్యం తెలిసేబట్టుకుందా? ... నేను వేసుకోవాలి... మీలాగా అనుకున్నావే? — అనుకున్నా ఉన్నాన్నాల్లా... బ్రతిమాలి, ఎంతోముచ్చటపడి వేయించేవారు! నిర్భయ్యరాలిరి కొబ్బి, ఆయన వెల్లిపోయినా హోయ్యో...’ ఇలా, వింతశ్రుతిలో, మాఅత్త పుటకలకు పోయిన తాతను తలచుకుని, ... నేడో రేపో, పూర్ణయాత్రా సైవనలోలో ... స్వర్గానికి ప్రయాణం కట్టబోతూన్న ... (వాళ్లమ్మ కడుపుచలువలు ...

ఇంతటిలో అంతపని జరిగేటట్టు తోచడంలేదు కాని, మామ్మ వగలమారివిచారం అభినయించి, నివ్వ్రామించింది.

ఆవిడకు ఇంకా నామీద కనిగానేఉన్నది ... చెప్పినట్టు అలంకరించుకోలేదని: అయినా, మించిపోయింది ఏమిలే? ... బంగారు తండ్రిని ఎత్తాలని మరలు పుట్టివచ్చాడు, ... మామ్మను అడిగి, ఒకమారు అనన్నీ తలలో అలంకరించుకుంటాన! ... ఏమో, వాటిలో ఎంత మహాత్వం ఉన్నదో? ... ఏమంటావు? ...

... నీవుపోసుకున్నాను... (తిప్పుగా అర్థంచేసుకోలేం)... వంటిమీద: ఉన్ననగలు తీసేసి, ముత్యాలు లోలకులు, హారం, గాజులూ... అలంకరించుకు, దంతంచాయ లుచ్చిరె కట్టుకుని, బాడిమీద గులాబీ సిక్కిగాజ్ జంపర్ వేసుకున్నాను అద్దం ఉండు నిలుచుండుకుకదా, ... కదలబుద్ధి పుట్టిందికాదు. ఎంతో, ... ఎంత అందంగా ఉన్నాననుకున్నావు, అప్పుకు?

మేడమీద ... రణగొణగొనిగా ఉండి: ఏం చేస్తున్నారో తెలుసును. అలంకరణ కాభాగ్యశురాలు — అత్త, మహ్యమ్మలందరూ ఉమేజావారి చలాయిస్తూ, ఎన్నికంబలసార్లు మేడమెట్టు ఎక్కినిగిందో... చెప్పలేను. ఆవిడ సంబరంచూస్తే ... (అనగూడుకాని...)... బాలవైధవ్యంహూనన, తీరనికోరికలన్నీ... ఆనాడు మానసికంగా హాయితో అకథిస్తున్నదా... అనిపించింది!

— తొంగిచూడాలని బులబులంవేసి, ఎవరూ మోడకుండా, ... మేడమీదకు వెళ్లాను. గదితలుపులు అన్నీ వేసుకుని లోపల వాళ్లందరూ గూడుపుతాణి చేస్తున్నారు. లాభంలేక తిరిగివచ్చేళాన: మొదట, ఏదోవంక బెట్టి తలుపు పిలుద్దామనుకున్నాను కాని, ... గుండె దడదడలాడింది...

చీకటిపడుతుండగా... భోజనంచేశాను: ‘వ్యవధి లేదు... త్వరగా తేలాలి...’ అంటూ, నాన్న అంజరినీ తొందరచేసుకున్నాడు. అమ్మ నన్ను చెయ్యిపట్టుకు తీసుకువచ్చి... సావడిలో, ఆయనసరసను కూర్చో

బెట్టింది. బ్రాహ్మణుల గొంతులన్నీ ... ఏకస్థాయిని మోసిపోయినవి.

లేచి... వెళ్లి... చుట్టుగోరంను ఉప్పొడికి నీరే కట్టవని, తిరిగివచ్చి కూర్చున్నాను... పొంగిపోతున్నా చెప్పిన ప్రకారం. ఈమాట... ఇంకో సత్తయినను ఆసలాతో... పుంగిపోతున్నా నాచేతికి తాంబూలులు పేర్చినపళ్లెం అందిచ్చాను...

నాకు... మావారు... ఎవనుచేతితోన్న బాగలి లాకి తీసుకున్నాడు! ఇది... ప్రధానములకాదు! ముందు జరగబోయేపని... జేసని ఈ వాడిసగం ధర్మం ఎందు ప్రదర్శిస్తేనేకాని... కాస్త్రం బిగ్గ కోడే?... కోరిక!

నీకు ఈకలాపమంతా... కొత్త అని కాదు— ఇంక విపులంగా వ్రాయడం. అప్పుడు నీవు ఏమను కున్నావో నాకు తెలియదు— నీవు ఎన్నమా చెప్ప లేదు కాబట్టి. కాని మనస్థిలన్నా... ఈవంతున్నీ పడకుండా...!— పెద్ద కబుర్లుచెప్పుకున్నానని ఎక్కిరించబోకు. బోషలో ఎక్కిరిస్తా అసహాయనై... ఏం చేయలేకపోయాను. ముందుగానే... ఇలాటి వంగతి అని తెలిసి ఉంటేనా...?— సరి, మించనానికీ... ఏంచేస్తామలే...

పునస్సంధానాన్ని .... ఉన్ననీగినాటకంకించ తయారుచేయడం... అర్జునునిగాద అయితే... ఏక!... ఆకీర్వచనాత్మతలజ్జి నిలియగానే ముత్తెగువలను నా ముమ్మల్ని కమ్మేసి... మేడమీదకు తీసుకువెళ్లింది. పాన్పుమీద అభిముఖంగా హాగోప్పిబెట్టి, గండ్లంబా యింది, ఎంగిలి పరమాన్నం త్రావించి... (నేను త్రాగి నట్లు నటించాను కాని, నిజంగా త్రాగాననుకున్నావా ఏం?)... ఫలప్రదానాలు కాజేసి, ముమ్మడింజెలులాగా ఎక్కడివా రక్కడ మాయమైనారు...

మరి పదినిమిషా... పావుగంటకు... గదితలుపు బయట గొల్లెం బిగించినట్టు కట్టం -

... నేను తలవంచుకునే... ఆలా కొంచెంనేపు మంచంమీద కూర్చున్నాను: ఆయన నావంకమాన్తు

న్నారేమోనని... నిద్రి. ఆయనకు మాంసకానని మన సులూ కోరిక:

నేమ్మడిగా తలనిద్రి... ఏమనిద్రి... తల కండుకుని, ఆలా గొంతు మూడు పొద్దుకుంటాను: ఆయన సింహకు చేరినలబడి... ఏనో ఆలోచిస్తున్నట్టు ఉన్నాను. నేను గొంతుకు దిగి నిలుచున్నాను - బొంబలేటితో తినానే నమ్మకంగా నిద్రి. నావని అయినా నీకు. కంబా నుగియించగావల్లి బయట పక్కల బయట పడి పట్టు... అదిగిద్రిగి నిలుచున్నాను. నేను ఉన్నచోటనే కదిలకుండా ఉన్నాను:

ననక్కు తిరిగి వస్తారేమో ననుకున్నాను: కాని ఆయన కదలలేదు, మెదిలేదు...

బల్లమీద రక్కరకాల పక్కన... అలాగేగా అను చ్చబట్టి ఫలహారాలు - (అంత... అత్తపని...) - నోయారని నని. ఆ పని అని నీకుకుంటూ, పద్దు చేతుకుంటూ... అక్కడనున్నట్టి, కానల... నడితిరి, మంచి నీళ్ళుత్రాగి... కొండ... తక్కువ... కనిపించింది తనా నీకుకున్నాను...

నిటిగితియిపురిమీద చేయి బొగ్గపాది... అలా బిడ్డాన్నాగో, నీక... ఏమన్నా... పున్నానో కాని అలాగేనా... నిలుచునే ఉన్నాను: ఏమిటో అనికే వం అని... నేను పక్కనటి దగ్గరకు వెళ్ళాను

నన్నెల... బయట... అలాగేగా ఉన్నది ముస్తంజగా... నాకే పొపు మల్లిగముగో... అది పుట్టిందికాదు: అయితేమాత్రం...

ఆయన అక్కడనుంచి కదిలాడు. ఏంచేస్తారో చూద్దామని... రక్కరకు మెలగని వాడించేసుకున్నాను. అనుకున్నాను... నాద్రిగిరకు వస్తారేమో... బుజంమీద చెయివేసి పలుకరిస్తారేమో, ... ఇంకా... ఏమో ...

మల్లినప్రోవనే, పలకయు పట్టినట్లు నాంక అయినా మూడకుండా బల్లదగ్గరకు పల్లిబోయిని, ఏనో తజేగిడుతో వ్రాసుకోవడం ఆంధించాను:

చెప్పకూ... నాకు కొంచెం చిరాగం, కోపహ వచ్చినవి. నేను... గదిలో ఉన్నానన్నప్పటికీ అయినా

లేకపోయా! సుమంగలు లండరూ ఆశ్చర్యపించి....
ఒంటరిగా మమ్మల్ని వదిలి వెళ్లింది... ఇలా దాగుడు
పూతలాడుకుంటూ... ఒకరికొకరు వైదొలగి పచ్చార్లు
చేయడానికా?... ఒకవేళ కాళిదాసు సోదరుడేమో
అనుకుందామా అంటే? ఉహం....

నేను మనసులో యింత గుంజాటిన పనుతూన్నా
అనుకు చీమకుట్టినట్లే నా తోచలేదు. వ్రాస్తూనే
ఉన్నాను... బ్రహ్మవాతి! - పగలల్లా బారనేశాన...
దీపం పెట్టరా దిగేయలి... అన్నట్టు! ఇప్పుడు ఏమంత
ముంచుకు పోయిందని, ఎం ముణిగిపోతుందని...
ఆనాటి?

బాగా కోపంవచ్చి ... క్రిందికి వెళ్లిపోదామను
కున్నాను: కానీ, బయట కిటికీకంటలగుండా చూసి
పుణ్యం సంకల్పించి సేందుకు కాచుకున్న మూక ...
తలుపుతీస్తా? అయినా, వెళ్లి వాళ్లల్లో పడంకన్న
... గదిచేరిపోలేమందిది అనుకున్నాను...

ఉద్యోగంలో, పెన్షన్లో కాగితం మీద
గీతలు గీస్తున్నట్టు బరికి, ... దాన్ని విసిరివేసి, ... ఈల
కేస్తు, — నాతపఃఫలను ... పూర్వం చూటుకుంది
కదిలి, మళ్లా కిటికీ ఆక్రమించింది.

నేను తాళగా... బల్లదగ్గరకు వెళ్లి, కాగితం అంకు
కున్నాను. అయినా, ఆజంతాపద్ధతిలో — (ఇప్పుడూ,
అయివాళ్లకూ ... కానివల్లగా అదేకామా మోజు)
ఒకచక్కని ఎల్లబొమ్మ ... ఎంత అందంగా వేశా
రనుకున్నావు? ఆకాగిం వాచేశానుకీ, ... ఈమారు
ఎప్పుడన్నా వచ్చినప్పుడు ముద్దువు కానిటి.

... ఆ బొమ్మ సరసన... ముత్యాలలాటి అక్షు
రాలతో... సగం నడచిన... యీపాట:

‘ఇది మరియూదా-

నీ... వంచనలకు ఇక

బదులు తీర్చలేనా...

ఎంతజాణవైనా... నీ—కిది

మరియూదా, మరి... యూదా-

క లోనైనా... వలసేసిలదినంతనె

పలుకనైతినా... కలవగమందితినా-

నిలుకడమాటే ఎకగని... నీమాయలు

— పూర్తిగా ఆగోచించడానికి కాబోలు...

మళ్లావెన్నెలలో వెళ్లింది! ఇన్ని అందాలవగలు తెలిసిన
వారేనా, మరి... బయట వెన్నెం కాస్తూన్నా, పక
గదిరి అడవిచేసేస్తున్నారు?... అనిపించింది.

ఒక్కమారుగా లైటు స్విచ్చాఫ్చేశాను ... ఇప్పు
డన్నా వెన్నెల ఎక్కువో, ... నేను ఎక్కువో
లేలాటి ... అని.

కానీ, నేలేందుకు... ఆయన కదిలితేనా, తెలివి
తెచ్చుకుంటేనా?

కొంచెం మెసిలారు: నేను ధైర్యంచేసి, - (స్వయం
దౌత్యమేననుకో, ... మరి ఏంచేయను? — ‘కాంతుడు
సిద్ధితికొడై కాంతయన నటైన ఎట్టుకాపురమింకన్?’)-
‘మంఃనీళ్లు కావాలా?’ ... అన్నాను నెమ్మదిగా, విన
యంగా... ప్రాతాచారాన్ని అనుసరిం: మరీ, కొత్త
పోకడలూ, అలంకరణమలూ పనిచేయనప్పుక ...
గత్యంతరం?

‘కావాలి’... అన్నాను, నావంక చూడ
కుండానే:

అందిచ్చేటప్పుడు పరామన—(నిజంగా చేయూ
లని చేయలేదునుమా...)— ఆయనచేతివేళ్లు నాచేతికి
తగిలి, కళ్లు ఝల్లుమన్నాయి...

ఆయన ఏమనుకున్నాలో రోమో — నావంక
ఏలా చూశారనుకున్నావు? పరవశనైపోయినాను! ఫర
వాలేదు!... ఇక కాగిలిలోకి తీసుకుంటారుగదా...
అమ్మ! ..

ఉహం...! ఆరంభిస్తుండే కరిగితేనా? ఎందుకో
అంతనిగ్రహం... ఋషులనుగూడా మించిపోయి?

‘మారో...’

ఆయన కూర్చుని... పక్కకుర్చీ చూపించారు: నేను
చొరవచేసి... ఆయనకుర్చీచేరిమీదనే కూర్చున్నాను.

‘వెన్నెల ఎంత అందంగా... ఉన్నదో...’

— ఏం సమాధానం చెప్పను?... నామమటుకు కనబడటంలేదా?

‘అలా, మైదుర నిపోయి, వెన్నెలలోనిలుచుంటే ఎన్నిమనోహర భావాలు వస్తాయనకున్నావు? జీవితంలో తీయదనచుచున్నావని...’

— నామనను అప్పుడెంతగా ఉద్విగ్నంబిందో... ఏసేపై నా తెలియజెప్పకుండా...

‘...మానక ఆనుభవాలతో నోహదం చేసుకుని కాలం వ్యర్థపుచ్చుకుందా...’

ఇప్పుడు... నాను చేస్తున్నది... ఏమిటో?

‘...సామాన్య శాశిక శోగాలకు ఏమిలే... ఆ గాఢపకారకమలే కాని...’

ఈ ధోరణి వింటున్న కొద్దీ నాను మతిపోతూ న్నట్లుండః ఆరంభింపడి ఇంతపెప్ప కబుర్లు ఎందుకు... ఉట్టికక్కలే. మృ సామెతగా?

లేకపోలే, అంత గడ సుదఃమా... నాచేత బ్రతిమాలించుకోవాలి? నేను లొంగుతున్నా?... నాకు మాత్రం చాతుర్యం, జాణతనం లోటా?

భావకవిత్వ క్షాంతాన్నీ... ఎంతసేపు చెప్పారో, ... నేను, ఆవుకాదు అనకుండా, తెల్లంకొట్టిన రాయిలాగా... వింటూ, వధ్యురధ్య తొంటెతనాని, మేజామీద పూలచెట్టునుంచి, ఆయామీద రేకులు చిమ్ముతూ, ... ఎప్పుడో తెలియకండానే, భుజంమీద వ్రాలి... నిద్రపోయినాను. ఆమానవుడ, పాపం!... వె. మ. పెల్లి కూతురులాగా... తెల్లవాగ్నూ నాకు ఆసలాగా, అలాకూర్చునే ఉన్నా రనుకుంటాన...

— యట ఎవరో దడదడమని తలుపు తగిలించే సరికి, ఉలికిపడి మేలుకుని, క్రిందకు జారి నిలుచుని, పైటసరితేసుకుని, ... మబ్బుతీరేగుకు చెంగుతో కళ్లు తుడచుకున్నాను.

మల్లా... తలుపు చప్పుడైంది. తీయనా-వద్దా?... ఇట్టే, కిటికీపైపు చూతునగదా... తూరుపు తెలవారు తూన్నా!

నెరుకూన్నానని చెప్తదామని నోటివాకా వచ్చి, ... అం లో సిగ్గుచి, తలవంచుకుని, ఆయన చూసేట్టు... ప్రశ్నోవతిలాగా తలవంచుకున్నాను.

చెయిబాబి... నాచెయి పట్టుకోబోయి నా రనుకుంటాన... లేకపోలే, బద్ధకం... బద్ధకం... గుచుకుంటే నేను అలా అర్థంచేసుకున్నానో? ... ఏమైపోలే, ఆ సభావధూతి గూ ధార్మ్యం చేచ్చుకునేందుకు కు. రానే... కల్లు, తలపుతీసుకు బయటపడ్డాను...

క్రిందకు పోతినిగదా, ... అక్కడ ... ముసలి-పడుచు విచక్షణ లేకుండా, ... ప్రేమ గణించుతా నన్ను కమ్మేసి, ఎన్ని లిశినాను చేశారనుకుంటావు? ప్రత్యేక పరిశీలనం సమదలుపెట్టి, కనుగొనుచు సొకు మార్గవిలాసానికి అభ్యర్థిపడుతూ, అపార్థాలు తీసి, మీమాంసచేస్తూ... నన్ను కట్టించాడు-వీంజరిసిందో?... ఏమీ ఒరుగకపోలే ఎందుచేత ... చెప్పమని? ఇంత కన్న అనాధ్యయం ఎక్కడన్నా ఉన్నదా అన్నట్లుగా?

నోటిముత్యాలు రాలుతూ తో. మో నన్నంత జాగ్రత్తతో, పెదవికడల్పుకుండా... ఉన్నాను. కాని, కళ్లల్లోవారి... విచక్షణ విరామం ఉంటేనా? ఇందరూ మూలమూలజేరి, అల్లుడు రాత్రి సరిగా ఉంపలేదని... కనుసన్నలు ప్రారంభించాడు. అత్త... నానంక చాలా జాగ్రత్త, అనుభవంతో గూనింది; బావుగుమంటే నేమో, దగ్గరకు తీసి సమ గూయింది, ... నాతోపాటు నామూల్యప్రానికి విరాగపడి-మోక్షాంతి చేసుకోవాలని... ఆమెతోరిక అనుకుంటాను. నేను తొలికి లేను. ఎక్కడికి అనుకూలం ఇవ్వలేదు...

* * * *

రెండో నానం:

పగలంతా... ఏమీ విశేషము లేకుండా, మా మాలుగానే గడచిపోయింది. ఆయాన నాకు... కంటికి కనబడనేలేదు. సేవలకు కూర్చున్నచోటానంచి కదలనేలేదు! వైగా రాత్రి నిద్ర వానందకల్లు, భోజనంకాగానే... సాయంకాలందాకా నిద్రపోయినా ఇంకా బద్ధకము వదలనేలేదు;

చీకటి పూర్తిగా పడకముందే...క్రిందటిరోజు కన్నా...ఇంకా ఎక్కువ అందంగా అలంకరించు కున్నాను

జాజిపూలతో డ్రైమన్ జడచేసుకుని...చంపక మాల కత్తెరదొంతర అగ్గచింద్రుడులా...అమర్చు కున్నాను. అన్నీ రవలసా మృతే...పెట్టుకున్నవి! ఏలా ఉన్నాననుకున్నావు!...నీవు చూసినట్లయితే...నిన్ను మగవాణ్ణిగా చేసేనందుకు బ్రహ్మకు చెప్పిందే... కొరుక్కుతించామని కలియబడకపోయినావూ?

ఏం లాభం? ... అన్నిలక్షణాలూ ఉన్నాయి కాని... అల్లుడి నోట శని... వదలలేదు. ...

చీకటిపడి, దీపాల వెలుగున క్రమంగా ముదిరి పోయింది. ... ముత్తైదువ లందరూ ... ద్వితీయ విఘ్నంకాకుండా హాజరై ఫల ప్రదానాలు తన్నుకుని, జారిపోయినారు. వయసుకత్తెలు ... వర్షియాంసిసల చాటు చూసుకుని...మనసులో ... తీరనికొర్రెల్లలన్నీ ... వరుసపాటలలో చిగురించుకొని... పులక రించి, ... మమ్మల్ని ఎలాగైతేనేం చివారు...దయ తలచి ... ఒంటరిగా వదిలిపెట్టారు. మాఫలేషు కదా చన...అవి కృష్ణకు మొరాయిందినట్లు, గుర్రం గుడ్డి వైలే మాత్రం... దాణాచెల్లరావేకేం?

నాకు ఆనాడంతా మనసునరిగా లేనేలేదు. పవలు కనుమూసినప్పటికూడా కలలూ కలవరితలతో ...లేలిపోయినాను: అంతావంతగా ఉన్నది ... అనుభవంలేని ఈనూతనానుభవం:

“ఎక్కడికోయ్... నాయనా”...నీ గుమ్మానికి అడ్డం తప్పకుంటూ, అత్త ఆయన్ని అడిగింది ... తలుపులు దగ్గరగాలాగే ప్రయత్నం విధిలేక విరమిస్తూ..

ఆయన మాగ్గనోముపట్టినవాడిలాగా జవాబు చెప్పకుండా... చుట్టూరిలబజినవాళ్లను దూకుకుని... చక్కబోయినారు. అంతకుముందు నవ్వుతూ తుళ్లుతూ రాచకార్యములు చేస్తూన్న మావాళ్లందరూ చోద్యపడి ...తెల్లబోయినారు.అందరూవచ్చి మాగడిగుమ్మం దగ్గర మూగారు: కాని, నన్ను ఎవరూ పలుకరించరు: ఒక

రితో ఒకరైనా మాటాడుకోరు. ఆనిశ్శబ్దం పది నిమిషాలు ... భరించలేకపోయినాను.

లేచి వెళ్ళుదిగా...తలవంచుకుని, సిగ్గుతో... కోపంతో...అమితవ్యగతో...గుమ్మం దగ్గరకు వచ్చి మనసుకుదుబుపరుచుకుని నవ్వుతూ ఏదోవేళాకోళం విసురుతూ...సంభాషణ ప్రారంభించేసి...నాస్థితి వాళ్లు మరలపోయేట్లు చేయాలని యత్నించాను.

కాని వేసిన ఎత్తు పారకపోగా...బెడిసికొట్టింది. మా అత్త పరిహాసపు నిష్ఠురంతో...ఆ ఆమాంయశిక్షి ఈ చిత్రాంగి ఏదో ముత్రించిందమృ; బెదిరి చూడగానే పరుగెత్తుకు పోతున్నాడు... అనేసింది. ఆవిడ... నవ్వులాటకుఅన్నా...వజ్రాఘాతంలా అరుంతుదమైంది. ముత్రించకలిగిన కత్తే కనుక నావద్ద ఉంటే...నాకను జాడల్లో మెలగకుండా...ఆయన్ను ఆలా తప్పించుకు పోనీచ్చేదాన్నా? నామనసులో కల్లోలం ... వాళ్లకు ఏలా ఆభివ్యక్తమాతుంది?

‘నీక్కూడా కావాలా ఏం...ఆమంత్రం?’ అని మాటకు మాటగా అనక తప్పిందికాదు. ఊరుకుంటే వాళ్లుకూడా నాతోపాటు దిగులుపడతారేమో ననిపించింది. నేను నవ్వుతెచ్చికెట్టునని...వాళ్లందరినీ నవ్వించాను

నవ్వుకుంటూ నవ్వుకుంటూన్నవాళ్ల మందరమూ గివ్వన ఆగిపోయి ఒక్కసారిగాలేచి నిలుచున్నాము. నేను అమృతచాటుకు తప్పకున్నాను. మెట్టమీద పద ధ్వని...ఆయన వస్తున్నారు. పిళ్లందరూ.....ఎంత అపొహపడి వృథాగా (మనసులోనే అనుకో) ఆడిపోసు కున్నారు! ఎందుకోసం క్రిందికి వెళ్లాలో? - నన్ను వదిలి పోవడానికి...ఆయనకు మక్కువలేకనా? ఎంత బింకానికిపోయినా....ఉండగలరా విడిచి?...ఎవరికోసం వస్తారు?

వచ్చింది...ఆయనకాదు నాన్న!

వెనుకనుంచి వస్తున్నారేమోననుకున్నాను. లేక నాన్న పైకి వెళ్లాడుకదా అని, తాముకూడా అప్పుడే రావడానికి బిడియపడి...కొంచెం అగారేమో?

జాన్న మా అందరికంకా నీ మాను మాని తనగా
 తాను... ఎవరినీ ఉద్దేశించకు... - 'వెరిచేపాలు!
 పిరుకుంటూన్న కొద్ది మరీ పుద్దులూరి పోవడమేగా...'
 అని కొంచెం ధూకుడుగా... సదాసుకొన్నాడు. ఎవరినీ
 విషయమేమిటో బోధపరచటోయినా ఏమోనని భయ
 పడి... ప్రాణాలు బిగబట్టకన్నబట్టి తోచాడు. నామీదుకు
 వణకు పుట్టకొచ్చింది-అపరాధ పీడి చేకానో... అని

'అతను... ఏం చేస్తున్నాడు, - ఎంచెకుమందు
 ప్రిండికి వచ్చాడో... అని అత్త వైద్యం చేసి అడిగింది.
 నాన్న కొపాలూ తాపాలూ... విడిచిపెట్టి పనిచేయవు
 నే అసలు...

నాన్న... గర్లన గోరొబిల్లో 'ఎవరో... మా
 స్వతీ అమ్మతో... భరతాభినయం చేస్తుందా... కృష్ణ
 పాలెస్ లో, అక్కడకు దయచేపాడు...' అన్నాడు.

అత్త, అమ్మ... యావన్నయ్య... నివ్వకపోయి
 నాడు!

'అదేమిటి, ... ఇవ్వాళే పట్టాలా? ... మాబా
 గుంది!...' - అని భావ్య - ఉపాస్థాతం ముదలు
 చేసింది... అత్త.

'అవునమ్మా: ఆయన, మరి, నీలాగా నాలాగా
 అనుకున్నావావో? - కవి, ... అందులో బాగామదిరిన
 భావకవి. ఇక, ఇల్లూవాకిలీ, పెల్లూన్నీ కనిపెట్టుకుమార్చు
 నేలంత అవసరం ఏవచ్చిందీ? ఆవన్నీ ... నాలాటి
 ప్రాకృతులకి! వాళ్లు మహానుభావులు! ... మేఘాలరహ
 దారినీతప్ప ... కటికి నేలనునడవరు: చుక్కకన్నెలను
 తప్ప... ఇంకొకరిని కన్నెత్తిదూడరు: కోవెలను తప్ప...
 పలుకరించరు: అక్కడ, శుభమంటూ కళాజలనా జరుగు
 తూంటే, ... మదరాసనుంచి వాలిన నవమోహిని అభి
 నయం చేయబోతూంటే... ఇంటిదగ్గర ఉండమం
 టాట్రా? బలేదానవు!...'

—నాన్నలోమాడా, గడుసుదనంతో పాటు...
 ఇంతకవిత్వం ఉన్నదని... ఇదివరకు ఎన్నడూ అను
 కోలేదు నేను. విన్నకొద్దీ, ఆయనమాటలకు ఆశ్చర్యం,
 నాకు అనుగతం చేసుకొన్నప్పుడు దిగుల్లా... కలిగినవి:

'పోనీ, ప్లేవామి ఘానానోటి:ని చెప్పిచెళ్ల
 వచ్చునుగా? ... ఎందుకన్నాడో తెలియదాయన...
 ఏమైనాడో...'

—అమ్మనాటకు వెళ్తున్నా... నాన్న:

'అయిన: మీరొకరినొకరు చెప్పారా? దర్జాకు
 పోవంకాదు? మిమ్మల్ని అడిగి ... అనమతి పుచ్చుకు
 వెళ్లరానిది... ఏమంతామరితర... ఆయనకి?... మీకు
 తెలియకెప్పుడొచ్చి... అన్నింటికీ, మానుగ్ని యిచ్చు
 కున్న నుజావువాన్ని ... నేనెండున్నాగా!'—అని
 అడిగి... నిరకం వారికి ప్రాంతం ఇవ్వబోయినాడు...

నాక... తల గుమ్మ నిలిపిపోయింది: ఒక్క
 గుమ్మ, తొలుతూవెళ్లి ... గదిలో మంచంమీద తల
 గడచి కనుచుకుని బోల్లపడకున్నాను. కనులతూ
 ఉంటుంటుంది— పక్కాపక్కా ఏగుత్తున్నాననుకుంది
 కాబోలు — అత్తి చిగ్గరగావచ్చి... తలనిమిగుతూ,
 సమాశ్రితం చే మెచ్చుకొనో... 'హాకొత్తల్లీ!...'—
 అన్నది అనలేని యావన్నయ్య:

నన్నుమొగం ఆవిరుగు... చి—' ఏంలేదు,
 అత్తె... ప్రాద్ద పోనున్నాకాదు, నిదుర జోగిపోతూం
 ది...'— అని ప్రసన్నంగా చెప్పిపోగి, ఆమె సంకో
 చించకుండా వెళ్లిపోయింది:

అందులో అభినయం ఏమీలేదు. అప్పుడు భావ
 నానునట్టి, పెదదు ... భావ అద్దంలాగా ఉండి
 పోయింది. ద్వంద్వసింహుల స్వాస్థ్యసమాధియోగం...
 సంక్రమించినదనుకుంటూ... సమానప్రతిపత్తి మూల
 కంగా! ఆలోచనలు ఏమైనా ఉంటున్నాని... మనసు
 అనేదే ఒకటి ఉన్నదని... మరచిపోయినానుకాదు...

—ఎప్పుడు నిదురపట్టినో తెలియదు. ఆయన
 నామంచందగ్గరకు వచ్చి, చెక్కిరిమిద చెయ్యేసి, కంగి
 ముద్దిడుకోబోయి...!—కలా... నిజమో... తెలియదు.
 చూచినంతవ్వక్తతో... అనుభవించినట్లు అయింది:
 కాని, మెలకువకాలేదు.

...ఎండవెక్కిన కిర్యాత... కనలు తెరిపిపడ్డవి.
 ఎన్నడూలేనిది... ఎందుచేతనో అంతసేపు నిద్రపోయి
 నాను...

ఎదురుగా...గుమ్మం, ఓరవాకిలిగా అగుపించింది. లోపల ఒక రైను...ఎవరు బంధించుతారు?

నిలువటద్దం వారనూ, సోఫామీద...ఒత్తిలి— ఆయన పడుకుని ఉన్నారు. పక్కన...సగముక్రిందకు జారి, చిందరవందరగా పశివున్న ఉత్తరీయం...

ఇంకా కలయేనేమో?...అయితే, మరి...నిజం...ఏది?—అనిపించింది.

పడిపోయిన పద్మన, ఆయనకు కదలిక కలుగకుండా...దిండలాటున పెట్టి, శుభ శకునముతో,... (రాత్రి ఆయనసాన్నిధ్యానికై నా నోచుకోలేదుకా మరి...) — నిద్రమేల్కొనిచిన ఉత్సాహ విభ్రమంతో...క్రిందకు చెంగున వచ్చేకాను.

* * * *

—ఆ...మరునాడు:

పవలు...దాని అమ్మకడుపు చలువను...దానం తట అదే గడచిపోయింది...నాశ్రమేయమేమీ లేకుండానే.

భోజనంముందు నాన్నా-ఆయనా...సరదాగా కబుర్లు చెప్పకోవడం—లోపలి సావజీలోకి మాకు వినిపించింది. నాన్న ఆయనమాటలు వింటూ...ఆ పాత్రయనంగా నవ్వుకున్నాడు. అవును: ఈ మగవాళ్లం డరూ...ఇదీ మచ్చ!

“...నీవు ఎరుగవోయ్ ... నగరాజకుమారి అని అఖండరాలు: ఛత్రపురిజావళిలన్నీ ... సుబ్బారావు... దానిమీద చెప్పినవే! భరతవిద్యలో మాంచి నిధి. మనిషి ... అంతరూపసి కాదు కాని...”

...అంటూ, నాన్న తనదన్నతనపు ముచ్చటలు అల్లుడితో చెపుతున్నాడు. ఆయన తండానా అంటూ తన స్వలిప్యం...ప్రజ్ఞా ... నివేదించుకుంటున్నారు: మధ్యచుధ్య...ఇద్దరూ ఏశ్రుతిలో నవ్వుకుంటున్నారు. ఏం అనోవ్యం?...ఎంత వికమత్వం! ... ఎంతచెడ్డా జామాత విష్ణుసముదాయును...

...తరువాత, ఏముంది...మల్లా ఎప్పటిపాటే:

...శయ్యాగృహంలా... రాత్రివేళ ... సవిత హివర:... సాచైవాస్మి ... తథాపి...మామయ్య గీర్వాణం నాకుకూడా పట్టినట్లుంది—ఏమీ అనుకోమోకేం?

ఇకమీదటి కథమాత్రం ... కొత్త సాబుతో, రవ్వవైఖరిని ... మొదలైంది:

“తథిగణతోం...” అని పరమకొంటిగా... నేను మంగళాచరణం చేశాను... ఆయనకు అందు బాటుగా నిలుచుని...నవ్వుతూ... త్రిభంగిగా...

సోఫాలో, కాలుజాచుకుని ... వాలి, సిగరెట్ ముట్టించినవారల్లా ... రింగులరింపులుగా పొగవదులు తూ, కాంక్ష మెరిసిపోయే చూపులతో నన్ను కరగించి వేస్తూ ... మోచేయానుకుని...లేచి: ... ‘అభినయించ బోతున్నావా ... ఏం? ... అన్నారు.

‘...అనందించడానికి ... మీరు ఉన్నారు కాదా...?’—నా జవాబులో...ఏమన్నా తొణికి ననుకున్నావా ఏం? ఈరిపరీతం ... మామ్యలాటిది వింటే, కలపాలికలకు తగదని గర్విస్తుంది కాని,— పెనిమిటి దగ్గర సిగ్గుపడవలసిన అవసరం...నాకేమీ కనిపించలేదు...

‘మరి...బహుమానం?’

...అమ్మయ్యో! ఈమాట ఎంతజాలిగా అన్నారనుకున్నావు. అమాయకుడని అనుకుని...ఎంత పొర బడ్డాను! నామీద ప్రేమలేదనుకుని... ఎంతపరిశ్రాప పడినాను...అంతకు ముందు?

బహుమానం...ఏదో, నాకన్న ముందుగానే గ్రహించిన మనస్సు...నన్ను మందరికి తోనేసింది: పెదవి...కంపించిపోయింది—ప్రప్రథమాన మర్యాద తనకు జరుగజేమోననే ఆశురతతో...

జాచినకాలితో వడివేసి...పగ్గరకు లాక్కున్నారు. తామరతూడులూ...అవశేషై...పరవశిల్లి... ఆయనసరసను...మీదకు వాలిపోయినాను:

కొగలించుకోబోతున్నారు! ...అంతలో, అంతకుముందు నన్ను ఆనందించిన అలసత్వం...మంచు

లాగా విరిసిపోయింది. అప్పుడే, ఆయనకాగలిగి... చిక్కడమే? అదీగాక, ఇన్నాస్సుంచి నన్ను గికురించిన వెన్నెలకు... నావిజయ ప్రతాపం చూపించవద్దా?... నిస్సంబమైన సోఫాకు ఎందుకు... ఆ అనుభవనశాస్త్రం?... వెన్నెలలో తప్ప వశమేలే... ఓడిపోయినట్లు కాదు...

మెలికలారి ... తప్పించుకొని, నీపంవేసేసి... కిటికీదగ్గర వెన్నెలలోకి... లేపిమాదిరి రివ్యూమన్నాను. అడుగులో అడుగుగా ... ఆయన నన్ను తరుచుకొని వచ్చి... (ఆహూదిడిలో సిగరెట్ ... ఇక తన ఆధికారం సాగదని, లేజాన్ని ఉపసంహరించుకుని, ... అవజ్ఞను మోసుకుంటూ ఏనుగులతో పడిఉండాలి)... మెసలబిలులేకుండా ... భుజపంజరాన బంధించారు. కలసిమెలసి పోతున్న మనసులులాగా, పరివ్వంగం... ... నేను కరగి... ఆయన హృదయానికి హస్తం పోతున్నాను....

... ఉత్తర నిమేషన ... భ్రమరకుమారుని తీయని విందు జరిగేదే!... కాని, బలీయనీ కేవల మీశ్వరాజ్ఞ...

నేను, పెదగులాడి, మోటగా విదిలించుకుని, ఆగూలనుంచి ... ఎగుటిగులకు వెళ్లిపడి ... దీపం స్విచ్ వేసి, హైరానతో, లజ్జతో ... దూరంగా నిలుచున్నాను:

ఆయన ఇదంతా గరన విహారమేననుకొని ... సమాపించబోయినారు. నేను తెంపుచేసుకుని “వద్దు... రాకద్దు...” అని వారించాను. ఆయనకు ఆగం కాలేదు...

భాగ్యదేవత ... వెన్నెలతీగెలతో ... నందనోద్యాన రహదారిగా నిర్మించిన సోపానపాళి.... ఒక్కమారుగా రూపరిపోయింది....

అని ఆయన అడ్డం చేసుకోవాల్సికాని... ఎంతచనవైనా - ఎలా చెప్పడం ఆమాట?

రాత్రి అంతా ఏనుగుకున్నానో... ఒంటరిగా ఎల్లా వేగించారో - ఎంతకష్టపడ్డారో...

నేను వీరచెరగు పెదవులకు చాటుచేసుకుని, కనులతో... జవాబు చెప్పాను - దగ్గరకు రాకుండానని. ఇక ఆయనవంక చూడలేక, చూసి నిలువలేక... ఇవతలకు వచ్చేశాను...

జరిగినచెరగు ప్రత్యేకం రసభంగం చేయడానికే కాకపోలే... నాయకానికి ఏం వేరే సబబు ఉన్నది?

* * * *

చూశావా?... నీవు... ఇంత సీనికతో చదివినందుకు కష్టమీదై నేనీ... కంచి నల్లింది!

అగ్రమయింది కాదు?... నేను కాపురానికి వెళ్లానుకాని... ఇంకా కాపురం చేయలేదు అని: నాకు ఏమీనించలేదు: ముందుగా... యుగములబరువు మోసినదే అనుకో... చూడండి నాను... చూకు అడ్డు ఏమి ఉన్నది?...

ఇదిగో ఇప్పుడే చెల్లనున్నాను మల్లిక సుమారు వ్రాసే ఉత్తరంలో మిగతా మచ్చుటలన్నీ... ఇలాగే భారతంలాగా... అల్లుడొకని, చదివి పొంగిపోవచ్చుననుకొని, అసపెట్టుకు మూర్ఛుంటావేమో?... ఇక ఎక్కడిదొంగలు... అక్కడి: గవర్నెంట్...

—మీదిట్టిబాగుకు... పుగ్గల ఉత్తరమపిర బహుమతి అని ... నీ నన్నిశ్లాఘిస్తావు. లేకపోతే, అవపాదపా కొంచెం చుకుతున్నావోలే... మీ నామ గారిలాగా వినాయకుడొకడు. మోయలేక... రేపు... రాబోయే ఎలకకిల్ల... నీవీ నీవీలాడుకుంది! ఏం... అంతేకాదు?

ఉన్నదీ లేనిదీ— కల్పించితియినా,— (మా అన్నగారిమీద నేరాలుచెప్పడమంటే నీకుబట్టపోతుంది కాదు...)— ఇంతఉత్తరంగా నిరుగుమెయిల్లో నీదగ్గరనుంచి రాకపోలే,— ఇక ఇంకే!—సావాసం కొట్టిస్తావ: కాదుకో...

తప్పక వ్రాస్తావుకదా?... ఉంటాను ఇక...

సంపూర్ణ మోహిని.

విశ్వశిల్పము

విస్సా అప్పారావు

పాశ్చాత్య శిశుమలందు, భౌతికశాస్త్రవిజ్ఞానము శాఖోపశాఖలుగా విస్తరించి, అనేకరీతుల కెం పొందుచున్నది. అందు మధ్యముగా పోయిన ౨౫-3౦ సంవత్సరములలోను ఆధునీకములైన, ఆశ్చర్యములను అగు గొప్పవిశేషములు కనిపెట్టబడినవి. అట్టివిషయములు అనేకరీతులుగా ప్రజల కుపయోగకరము లగుచున్నవి. ఈనూతనోపయోగముల మూలకముగా ప్రపంచనాగరక తలో చిత్రమైనమార్పులు అతివేగముగా ఏర్పడుచున్నవి. సంఘముయొక్క జీవితపద్ధతి మార్పుచెందుచున్నది. జరగినమార్పులయొక్క తత్వమును సంఘములోనివారు తెలిసికొనజాలటకు పూర్వమే శ్రొత్తమార్పులు మీద పడిపోవుచున్నవి. ఇది యిట్లుండ, ఆతిసులభముగాను, శీఘ్రముగాను శత్రువులను సంహరించుటకై ఈనూతన శాస్త్రవిజ్ఞానమును ప్రభుత్వములవారు ఎప్పటికప్పుడే ఉపయోగములోనికి తీసికొనివచ్చుచున్నారు. వీటినిబట్టి శాస్త్రవిజ్ఞానమువలన తేమయకంటె ఉపద్రవము హెచ్చుగా కన్పట్టుచున్నది. ఇట్టిదుస్థితి కొద్దినంవత్సరములనుండి దినదినాభివృద్ధి పొందుచున్నది. శాస్త్రశోధన శక్తి మనకు వశ్యమై, మనము చెప్పినట్లు కట్టుబడియుండవలె నని, పికాచమై మనలనే మ్రింపుట కారంభించిన సర్వనాశనము తప్పదుకదా. ఇట్టి యుపద్రవమునుండి బైటబడుట కేమియుపాయ మనే గొప్పసమస్య మనవ జాతిని వేధించుచున్నది. ఇట్టిదుస్థితికి కారణమేమి, నివారించుటెట్లు అని బుద్ధిమంతులందఱును గాఢాలోచనలు చేయుచు అనేక సాధనములను నూచించుచున్నారు. ఒకగొప్పశక్తిని దాని నెట్లుపయోగించవలెనో తెలియని వానిచేత నుంచినప్పడు, వా దాశక్తిని దాని నప్రయోజనము పోనిచ్చును. దానివలన కీడు తప్పదు. ఇట్లే శాస్త్రవిజ్ఞానముయొక్క స్వరూపము జనసామాన్య

మునకు బొత్తిగా తెలియనిస్థితి రానురాను హెచ్చగుట చేత బాధలకు కారణ మగుచున్నదని చెప్పకతప్పదు. నేటి విద్యావిధానమువలన జనసామాన్యమునకు తగినంత లాభము కలుగుట లేదు. శాస్త్రవిజ్ఞానము జనలలో చాలినంతవరకు విస్తరించుట లేదు. ఎంతోనాగరకుల మనిపించుకొను పాశ్చాత్యగ్రామీణులకే ఇట్టిగతి పట్టి యున్నది. దీనికి కారణ మేమనగా అచ్చటి విశ్వశా పరివర్తులలోనుండి గొప్పగొప్ప విశేషములను కనిపెట్టుచున్న శాస్త్రవేత్తలందరును ఆశాస్త్రములను కొందరికి మాత్రమే బోధచేయుచున్నారు కాని, సామాన్యజను లతో ఎట్టిసంబంధమును కలిగించుకొనుట లేదు. ఇదియే సంఘముయొక్క దుస్థితికి మూలకారణము. అందు చేతనే కొందరు గొప్పశాస్త్రజ్ఞులు పాతపద్ధతులను వదలి, శాస్త్రవృద్ధికోరుమాత్ర సే కృషిసల్పుటలు మాని, సులభమార్గమున శాస్త్రవిషయములను లోకులకు తెలుపుటకై బద్ధకంకణాలైరి. అట్టివారిలో అగ్ర గణ్యాలు ఓర్వేమ్యు జేస్సు, ఎడ్డింగ్టను, మిల్లికను, జాలియన్ ముఖ్యులే మొదలైనవారు.

విద్యుచ్ఛక్తి నిచ్చు యంత్రములు, విద్యుద్దీపములు, రైళ్లు, విమానములు, టాకీలు, గ్రాముఫోనులు, రేడియోలు మొదలైనవి మనజీవితమునకు ఎంతో వన్నెను కల్పించి, మార్పు కలిగించి, అనేకసౌకర్యముల నిచ్చి, మన మనోభావములలోను, జీవితపద్ధతులలోను చిత్రవిచిత్రము లగు మార్పులను కల్పించి జీవితములను తారుమారు చేయుచున్నవి. కొత్తరుదులు, పనులు, ఊహలు అలవాటగుచున్నవి. పల్లెటూరికాపురములు బొత్తిగా వ్యత్యయమైపోవుచున్నవి. ఇట్టిమార్పుల వలన సప్తము కేకుండుటకు మనబుద్ధులకూడ వికాలములై, జరుగుమార్పుల నిజస్థితిని తెలుసుకొనతగినదేగా

మారవలెను. అంతవరకు సంఘమున తొట్టుపాటు తిప్పును. కనుక జనసామూహమున కుపయోగపడునట్లుగా, అనేక విషయములను సులభమైనవిగా ఉపన్యాసముల నిచ్చుటయును, పుస్తకముల వ్రాయుటయును నీకు మొదలైనవా రారంభించినారు. దీనివలన జనబాహుళ్యమునకు కాస్త్రోవిషయములు అంగుబాటు కాగలవు. దానిచేత లోకులకు మనోవికాసముకలిగి, లాభము కలుగునని ఆభిప్రాయము. ఇంకను, ప్రభుత్వములందు పాల్గొనువారికి కాస్త్రాభిలాష పెచ్చి, అందలివిషయములను సరియగుత్రోవల నుపయోగింపగలరనిన్ని, అనగా తెలివిగలిగి తమకును, లోకమునకును షేమము నిచ్చు మార్గములలో మాత్రమే, ఆజ్ఞానము నుపయోగింపగలరనిన్ని, ఆకారణముచేత లోకమునకు కల్యాణముగు ననిన్ని ఆశ.

౧౯౨౯ వ సం. లో సర్వజేమ్యునిచ్చుగాని The Universe around us అను పుస్తకమును వ్రాసిరి. అది ౧౯౩౦ లో ఒకసారి, ౧౯౩౬ లో ఇంకొకసారి ముద్దమైంది. “తనకోటిదే లోకము” అన సామ్యమున, ఈవిశ్వమంతకును భూమియే ఆధారభూతమని కొన్నివందల సంవత్సరములక్రిందటి వరకును ఆభిప్రాయముండెడిది. కొప్పర్నికును అనుమహామేధావికాలమునంకి పాశ్చాత్యులలో ఈఆభిప్రాయము మారినది. సూర్యుని ఆధారముగా అనేకగోళములు - గ్రహములు - తిరుగుచున్నవనిన్ని, అందలి ఒకసాధారణగోళము మనమునివసించు భూమియనిన్ని నిశ్చయింపబడినది. రానురాను ఇట్టి సూర్యునివంటివే నక్షత్రము లన్నియు నని తేలినది. ఈ ఆసంఖ్యాకములగు నక్షత్రములకు ఆధారమేమి, సంబంధమేమి, స్వరూపనిర్మాణము లేమి, ఒక్కొక్కదాని వేడి, వెలుగు, బరువు, విస్తీర్ణత ఏమి, ఒకదానినుండి ఇంకొకదానికి, లేక మనవద్దనుండి ఒక్కొక్కదానికి దూరము లేంతెంత అను అనేక విషయములగురించి గడచిన ౩౦ సంవత్సరములనుండియు పరిశోధనములు జరుపబడినవి. అందు ముఖ్యముగా యునైటెడ్ స్టేట్సులోని కేలిఫోర్నియానుండి విల్సనుపర్యవేక్షింపబడుచున్న నక్షత్ర పరిశోధనాగారమున ఈపరిశోధనలు చాల జరుపబడినవి.

అందు ౧౦౦౦ అంగుళముల వ్యాసముగల దూరదర్శిని (1000 inch telescope) యంత్రము కలదు. శేటివరకు నిర్మింపబడిన యంత్రములలో ఇది అన్నింటికంటె పెద్దది. దానిసహాయముచేత ఎన్నెన్నును గ్రహించుట కైనను వీలులేనట్టి వింతవిశ్వాసము లభించినది. అందలి ముఖ్యవిషయము లేవనగా (౧) నక్షత్రశిథిలి, తారాపథము (Milky way) అని పిలువబడునట్టిది ఒక నక్షత్రలోకమనిన్ని (Galaxy) అందు అనేకములు సూర్యునికంటె పెద్దవి, ప్రకాశమానములైనవి నక్షత్రములు కలవనిన్ని, ఈతాగాఢము గుండ్రని నిట్టి (disc) వలె నిలపెట్టినట్లుండు నన్ని ఈగోళస్థ మధ్యభాగమున చేరిసూర్యుడున్నాడనిన్ని (2) ఈనక్షత్రమండలమువంటివి ఇంకను అనేకములు గలవనిన్ని, ఒకదానికంటె ఒకటి దూరదూరమున ఉన్నవనిన్ని, (3) ఎంతదూరమువరకు ఈలోకములు వ్యాపించియున్నవో చెప్పటంకింకను సాధ్యమగుట లేదనిన్ని, దూరదర్శిని యంత్రములను ఇంకను పెద్దవిగా నిర్మించినకొలదీ ఇంకను దూరముననున్న నక్షత్రమండలములను గుర్తించగలుగుదుమనిన్ని - (ఇందు చేతనే ౨౦౦ అంగుళముల దూరదర్శిని (200 inch telescope) నిర్మాణము జరుపబడుచున్నది. చాలవరకు సాగినది, విల్సనుశిథిలి మనమున్న నక్షత్ర పరిశోధనాలయమున) ఈమొదలైన విషయములనుబట్టి గణనద్విశ్వమును, అనగా బ్రహ్మాండమునందు నావసించియున్న ప్రజేశముయొక్క పరిమితి అనంతమా యన్నంత పెద్దదనిన్ని, ఆప్రజేశ మహాసముద్రమందు గుర్తింపబడిన నక్షత్రలోకములన్నియును ద్వీపములవలె ఉన్నవనిన్ని, విశ్వనిర్మాణశిల్పి నిట్టిదనిన్ని గ్రహింపవలసి వచ్చినది. ఇంతియకాక ఇంక నిన్నియో విశేషాంశములు గలవు. వాటిని తలచినవలెనన్న నక్షత్రముల తత్వమును గురించి అనేక విషయములు తెలిసికొనవలసి యున్నది. నక్షత్రముల పట్టు, పెరుగుట, పరిణామము, నక్షత్రములయందలి ద్రవ్యము (Matter) యొక్క స్థితిగతులు, ఆ ద్రవ్య మెట్టిద్రవ్య శీఘ్రముల చేత నిర్మింపబడినది అనునది. వీటిని గురించి కూడ గడచిన ౩౦ సంవత్సరములనుండియు పరిశోధనలు జరుగు

చునేయున్నది అట్టివి ఇండ్లందునందలి కేంద్రబిడ్డ విశ్వ కళాపరివర్తనలో ముఖ్యముగా కరుపబడినవి. అవి యెట్టి వనగా, (1) ద్రవ్యము అనేకరూపముతో మనకు గోచరించుచున్నది. కాని వాటినిన్నిటిని పరిశీలించి చూచి, ౯౨ మూలద్రవ్యముల (elements) చేత ఈ భేదము లన్నియును ఏర్పడచున్నవని రసాయనశాస్త్రవేత్తలు నిర్ణయించియున్నారు. ఇంతటితో తృప్తిపొందక కేంద్రబిడ్డయందలి పదార్థభాసశాస్త్రజ్ఞులు ఈమూలద్రవ్యములను విద్యుచ్ఛక్తితో పరిశీలించి - ప్రతిమూలద్రవ్యమునందీయు ప్రోటాను (Proton), ఎలక్ట్రాను (Electron) అను నూహ్యణువులు (Corpuscles) పుట్టుచున్నవని కనిపెట్టి ఈ రెండింటిమూలముగా మూలద్రవ్యములు చేయబడుచున్నవని నిశ్చయించినారు. (2) ఈ రెండింటిచేతను ౯౨ మూలద్రవ్యములను - వాటి నూత్నస్వరూపములగు అణువులకు - నిర్మించుటలో ౯౨ వేరువేరు విధములు గలవని ప్రత్యక్ష, అనుమాన పద్ధతుల పరిశోధనలు చేసి నిర్ణయించినారు (3) అట్టి ప్రతిఅణునిర్మాణ శిల్పమందు ఇమిడియున్న ఎలక్ట్రాను, ప్రోటానులయొక్క సంఖ్య సమానమే. మూలద్రవ్యములయొక్క సాంద్రత (Density) లు సమానములుగాక భేదములు. అట్టి తరతమ్య భేదములే మూలద్రవ్యాణువులకు గూడ నాలోపింపబడినవి. అందుచేత కేలికయైన మూలద్రవ్యాణువున తక్కువగాను బరువైనదానియందు పెక్కువగాను ఆసంఖ్య ఉండును. (౪) ఆరెండు నూహ్యణువులతోను నిర్మింపబడిన అణువుయొక్క శిల్పము గ్రహములచే చుట్టబడియున్న నూర్వకుటుంబశిల్పమును పోలియుండు నని చెప్పవచ్చును. ఎట్లనఁ? నూర్వకుటుంబములో నూర్వకుడు మధ్యనుండును; గ్రహములు దూరదూరమున వాటివాటి కక్ష్యలలో తిరుగుచుండును. ఈ కక్ష్యల కేంద్రస్థానమందే నూర్వకుడున్నాడు. అతడే గ్రహములన్నిటిని తనశక్తిచేత ఆకర్షించి చుట్టును త్రిప్పకొనుచున్నాడు. (5) నూర్వకునిబరువు గ్రహములబరువుల మొత్తముకంటె చాలా అధికము. అందుచేత నూర్వకుటుంబము యొక్క బరువంతయును నూర్వకునిబరువుకంటె ఎంతో అధికముకాదు. ఇక మూలద్రవ్యాణువుగురించి ఆలోచింతము. అది ఎల

క్త్రానుతోను, ప్రోటానులతోను చేరిన ఒకపరమాణు (నూహ్యణు) కుటుంబముగదా. ఈ అణువుయొక్క మధ్యభాగమున, కేంద్రస్థానమున, కేంద్రకము (Nucleus) ఉండును. దీనినుట్టియే ప్రశ్నోకకక్ష్యలలో, దీగకృత్తముల (Ellipses) లో కొన్ని ఎలక్ట్రానులు తిరుగుచుండును తక్కిన ఎలక్ట్రానులును, ప్రోటానులన్నియును చేరి కేంద్రకమునందు దిమిడి యుండును. ప్రోటాను ఎలక్ట్రానుకంటె ౧౮౪౫ రెట్లు బరువుకలిగి యుండుటచేత, అణువుయొక్క భారముంతయును కేంద్రకమునందే యున్నట్లు భావింపవచ్చును ఆ కేంద్రకము ధన (Positive) విద్యుచ్ఛక్తితో కూడుకొనియుండును. ఋణ (negative) విద్యుచ్ఛక్తియుతములగు ఎలక్ట్రానులను ఈ కేంద్రకము ఆకర్షించి తనచుట్టును త్రిప్పకొనుచుండును. ఇట్టి అణునిర్మాణశిల్పము (Atomic structure) లో ఇంక నెన్నియోవిశేషములు గలవు. వాటిని బట్టి మూలద్రవ్యాణువులయొక్క విశేషగుణములన్నియును బహుప్రయత్నములకముగా సాధింపబడినవి.

మరియును విల్సనుపర్యవేక్షకుడని పరిశోధనకరును కేంద్రబిడ్డకు లి పరిశోధనలకును గల పరస్పరసంబంధము విచారించును. నూర్వకుడు నక్షత్రము. అతని భారము అనేకకోట్లట్లులు. అట్టి నూర్వకులు అనేకకోట్లు కలసిన ఒకనక్షత్రముండల మగును. అట్టి మండలము లెన్నియో కలిసి విశ్వమందున్నవి. అందుచేత ఈవిశ్వము విస్తీర్ణత యందేకాక, భారమునందుకూడ అనంతమాయని యొంప దగియున్నది. అట్టి విశ్వవిశ్వప్రపంచమున ఒక్కొక్క నక్షత్రమున్ను అతినూత్నముగు ప్రదేశము నాక్రమించి అతినూత్నముగు బరువును గలిగి (విశ్వముయొక్క విస్తీర్ణతను, భారమును ఒట్టి చూచినప్పుడు) యున్నవనిన్ని, విశ్వశిల్పమునందు నక్షత్రము ద్రవ్యమందలి అణువువంటిదనిన్ని చెప్పటకు సందేహపడ నవసరములేదు. నక్షత్రమును విశ్వాణువని చెప్పినచెప్పవచ్చును. కాని ఈనక్షత్ర శిల్ప మెట్టిదని విచారించినచో, అది అనేకవేలకోట్ల మూలద్రవ్యాణువులచేత కూర్పబడినదనిన్ని, నక్షత్రము యొక్క వైభాగము వేలకొలదిడిగ్రీలవేడి కలిగియున్నదనిన్ని, భౌపలిభాగములలో లక్షలకొలదిడిగ్రీలవేడియున్న

దనిన్ని, ఆ అమితమగువేడిచేత అందని ద్రవ్యము పరమాణు రూపమును తార్చియుండినదియను, పరమాణువుల సంఘర్షణ, త్రోవకుడు మొదలగు కార్యములచేత, సత్త్రిమయొక్క లావు, బడవు, వెలుగు, వేడి, వయస్సు మొదలగునవి కనిపెట్టవచ్చుననియున్న కౌస్త్రుమవలన గ్రహింప వీలగుచున్నది. ఇందు సకలమున సత్త్రిమల యొక్క గుణవిశేషమును, వాటివలన సత్త్రిమలోకములయొక్కయు, అంగుచేత విశ్వముయొక్కయు గుణములను గుర్తింప గలుగుచున్నాము. మహత్వచార్థముగు విశ్వముయొక్క స్వరూపవికారములు గుర్తించుటకై అతి సూక్ష్మము లగు అణువులయొక్క స్వరూపగుణ విశేషములు కావలసివచ్చుచున్నవి అతి సూక్ష్మములగు ద్రవ్యాణువులయొక్క శిల్ప మెంత చిత్రమును, గూఢమును నైయున్నది అట్లే ఈ యనంతవిస్తృతమైన విశ్వ శిల్పము కూడా అతి విచిత్రమును, అతినీగూఢమును నై కన్పట్టుచున్నది. అందుచేతనే విల్సను పర్యవేక్షింపమన జరుపబడచున్న పరిశోధనలన్ను, కేండ్రిజ్జిలో జరుపబడుచున్న పరిశోధనలన్ను చేర్చి విమర్శించినగాని విశ్వరూపముయొక్క వైచిత్ర్యము తెలియరాదు.

మరియును ఈ విశ్వముయొక్క విస్తీర్ణతను గురించిన విషయము చాలా అద్భుతమైనది. కేశము (Space) కాలము (Time) అను నీరెంటియందు విశ్వ పెట్టు విస్తరించియున్నది అనునది పెద్ద సమస్య. "దేశము అనంతము, కాలమును అట్లే అనాది, అనంతమున్ను రెండింటికిని వివిధమైన సంబంధమున్ను లేదు. కాని ఈ విశ్వమందలి చైతన్యము, నటన అంతయును దేశకాలములయందు కలుగుచున్నది" అని ౨౦ సంవత్సరముల క్రిందటివరకును శాస్త్రజ్ఞు లూహించియున్నారు. కాని ఐన్స్టయిను అను మహామేధావి ఈ దేశకాలముల గురించి చాలా తిర్కించి సాపేక్ష (Relativity) వాదమున (Theory) కల్పించినాడు. అనేకసంవత్సరములనుండి నిజమని నమ్ముచున్న విషయములు ఈ వాదమువలన తారుమారు అయిపోయినవి. అది ఎట్లునగా ద్రవ్యము ద్రవ్యమును ఆకర్షించుననిన్ని, అగురుత్వాకర్షణ (Gravitation) కక్షిచేత నూర్చునిలుట్టు గ్రహ

ములు తిరుగుచున్నవనిన్ని మొదలయిన తొలి స్పృహంత విషయములు సామ్యముకాలముననినది ఏర్పడియున్నవి. ఆధునాతన సామగ్రి సంగ్రహము (Almanac) ప్రకారమును సుదీర్ఘపరి ప్రత్యక్షముగ గాఢానిచ్చుచున్నది. కాని కొన్ని విషయములయందు సామ్యముయొక్క అభిప్రాయము వ్యత్యాసములు కలిగియుండుచున్నది. వాటిని అధ్యాము చేసికొని, వాటికి సరియగు సమాధానముల నివ్వగల సామగ్రివాదులను ఐన్స్టయిను కల్పించినాడు. అవాదమున దేశకాలములకు సరిస్పృరసంబంధము చేసబడియున్నది. దేశకాలములు అనంతములుకావు, ఎంతో అధికముగా విస్తీర్ణ గలవి ధ్రువము నియమింపగలిగివికాని యహామితిను లక్షకావు అనిన్ని, దేశకాలములు వేర్వేరుగా భావించక రెంటింటిని చేర్చి దేశ-కాలము (space time) అని ఏక భావముతో దీర్చింపవలసియును అభిప్రాయపడుతున్నాము. దేశ-కాలమునగా ఈ రెండును కనియుక్త వికారములలో అది యని గ్రహింపవలసియున్నది. కాని దేశమును, కాలమును వేర్వేరుగా గ్రహించినదిగా ఈ దేశకాలైకమును మనము మనమున క్రిందిగాని గ్రహింప వీలులేదు. అది గణితముచేత నిర్ణయింపబడిన యొకవిధమయినది. తీసిగొనుములను తలచుకొనుటకు గణితమే శరణ్యము, గణితమే సర్వమున్ను. దీనిని మనయునుచుచేత గ్రహించుటకు, నిరూపించుటకు, ఇది మితమనుకొనుటకు వీలులేదు. ఈ విశ్వనిర్మాణ పద్ధతిలోను అణు నిర్మాణపద్ధతిలోను ఇట్టి క్రొత్తవిషయములే కాన్పించుచున్నవి. అంగుచేతనే సుబోధకములుకావు. రాసురాను బ్రహ్మాండ తత్వమును విచారింపనుటలో ఉచిత్రపంపమున గణితమును కల్పించి దానిమూలమున ఒక్కొక్క విశేషమును గ్రహింపబడుచున్నది. కాని, ఇదివరకువలె భౌతికశాస్త్ర చర్యలలో నడిచుపద్ధతుల ప్రకారము ప్రత్యక్షములును, ఇంద్రియములకును, బుద్ధికిని సుగ్రాహ్యములును అగు విషయము లీకైన సదాపరిచిని వాటియందు కనిపించుట తగ్గిపోవుచున్నది. Objective reality క్రమముగా నంది subjectivity హెచ్చుచున్నది. సరే, తిరిగి దేశ-కాలముయొక్క గుణగ్రహ

ణము అతిక్లిష్టమైనను కొంత విచారితము. ఆ దేశ-కాలముయొక్క ఒకగుణవిశేషమే న్యూటను చెప్పిన గురుత్వాకర్షణసూత్రము (Law of Gravitation) అని సాపేక్షసిద్ధాంతమువలన ఏర్పడుచున్నది. బంతికి గుండ్రతన మెట్టిగుణమో, దేశ-కాలమునకు ద్రవ్యాకర్షణ యనునదియును అట్టిగుణమే. అందుచేతనే గ్రహములు సూర్యుని చుట్టు వంపుగలిగిన కక్ష్యలలో పోవుచున్నవట. ద్రవ్యసంపర్కముచేత దేశ-కాలమున గొన్ని కలుగుచుంకనట, వంపు చెందుచుండునట. ఇట్టి విపరీతగుణములు దేశ కాలమునకు గణితముచేత కలుగుచున్నవి. ఇవి మన కెట్లు అర్థములు కాగలవు? ఇ దేదో గణితసంబంధమైన భాషయని చెప్పి విడిచిపెట్టునము. మఱియును ఈ దేశ-కాలమందే విశ్వమంతయును ఇవిడియున్నది. ఈ దేశ-కాలముయొక్క స్వరూపనిరూపణమే విశ్వముయొక్క స్వరూప నిరూపణమునకును సాధనము. ఈ విశ్వము కొంతకాలము విస్తరిల్లుచు తరువాత సంకోచమును జెందుచు నందు స్వభావము కలదని ఒక పర్యవసానము ఈ వాదమున కలుగుచున్నది. ప్రస్తుతకాలమున విశ్వము విస్తరిల్లుచున్నదని (Universe is now expanding) విల్సనుపర్యతమందలి శోధనలవలన ఊహించవలసి వచ్చుచున్నది. కాని ఓశ్వనిర్మాణతత్వము (Cosmogony) ను ధీకాజలగు కాస్త్రజ్ఞులు ఐస్టన్యూను, డిసిట్టరు, లీమాప్రేమిల్మొ మొదలైనవారు పరి పరి విధముల పరీక్షించుచున్నారు. కాని నిశ్చయమగు దారి యొకను గోచరించుటలేదు.

మఱియును, విశ్వనిర్మాణమును పూర్తి గాగుర్తిం చుటలో చాల మఖ్యములగునవి ద్రవ్యమును, శక్తి (Energy) యను. ఇదివరలో ద్రవ్యనిర్మాణపద్ధతిని కొంత వ్రాసియుంటిని. ద్రవ్యము ప్రోటాను; ఎక్ట్రానులవలన కూర్చబడినదిగా గ్రహించియుంటిమి. కాని యీ మధ్య 3, 4 సంవత్సరముల క్రిందట ద్రవ్యనిర్మాణమునకు మాలములగు పరిమాణపు లింకను చెందు కని పెట్టబడెనది. న్యూట్రాను (Neutron) పోజిట్రాను (Positron) అని వీటికి పేర్లు. ఇవి కనిపెట్టబడినవాటి

నుండియును అణువులలోని కేంద్రకమును గురించి పరిశీలనము హెచ్చుగా చేయబడినది. కేంద్రకమున న్యూట్రాను, ప్రోటానులు మాత్రమే యున్నవనియును, ఎలక్ట్రానుల కచ్చట తావు లేదనియును లేలినది. ఈ కేంద్రక నిర్మాణక్రమ మొకను స్పష్టపడలేదు. పడినచో యెన్నియో గొప్పవిశేషములు దానివలన వెలువడగలవని నమ్ముచున్నారు. ద్రవ్యమును గురించిన చిన్న ఇక చాలించి శక్తిని గురించి కొంతవిచారితము. సావరముగా నున్నప్పటికంటె విసిరివేయబడినప్పుడు రాతిముక్కకు శక్తిహెచ్చుగానుండును. ఇది గమనముచేతకలిగిన ఒకవిధ మైనశక్తి. ఇట్టిది ద్రవ్యమునకు చలనమువలన కలుగుచుండును. వాయుశక్తియు, శబ్దశక్తియు నిట్టివే ఇవి గాక వేడి, వెలుతురు, విద్యుచ్ఛక్తి, ఎక్స్ (x) కిరణములు మొదలయింపియును శక్తులే. ఇవి ఒకేవిధమైన శక్తియొక్క వికారములు. ఈ శక్తిని సామాన్యముగా తేజస్సు (Radiation) అను పేర వాడుదురు. 30 ఏండ్లక్రితమువరకు ద్రవ్యమునకును, శక్తికిని సంబంధము లేదనిన్ని, ప్రపంచమందలి ద్రవ్యముయొక్క మొత్తపుపరిమాణము గాని, శక్తియొక్క మొత్తపు పరిమాణము గాని ఎన్నటికి మారనేరదనిన్ని, వాటిని పుట్టింపుటకు గాని, నశింపజేయుటకుగాని సాధ్యముకాదనిన్ని నిశ్చయింపబడినది. కాని యీ యభిప్రాయములందుకూడ ఐస్టన్యూను మహాశయుడు గొప్పమార్పులను కల్పించి, సమర్థించినాడు. ద్రవ్యమును శక్తియును వేరువేరుకావనిన్ని అవినాభావములనిన్ని, ఒకదానినండి ఒకటి పుట్టగలవనిన్ని ఆతడు సూచించినాడు. ఇంతద్రవ్యము నశించినచో ఇంకశక్తి ఉద్భవించునని లెక్కగూడ కట్టి చూపినాడు. ద్రవ్య, శక్తుల సగటుమొత్తపు పరిమాణము మాత్రము ఎన్నటికిని మారనేరదనిన్ని, ఒకదానినండి మరయొకటి కలుగుచున్నను చెంటి. మొత్తమునకును హెచ్చుతగ్గులు కలుగ వీలులేదనిన్ని ఐస్టన్యూను స్థిరపరచినాడు. ఈవిషయములు విశ్వరూపమును గ్రహించుటలో చాలాతోడ్పడుచున్నవి. ఎట్లన, విశ్వమందలి కోటానుకోట్ల సంఖ్యగల నక్షత్రము లెంతకాలమునుండియో సదా తమవెలుతురును వెదచల్లుచున్నవే,

అవెలుగంతయు నెచ్చుటినుండి పుట్టుచున్నది? ఏమగుచున్నది? అనుప్రశ్నలకు సమంజసములగు ఉత్తరములును ఈవిషయములు కల్పింపగలిగినవి. సూర్యుడు మొదలగు నక్షత్రములు ప్రతిదినమునను వెలువరించు శేజస్సు అయాగోళములయందలి ద్రవ్యము ననించుచుచేత కలుగుచున్నదని నిర్ధారణ చేయబడినది. సూర్యుని వెలువరుగు బట్టి ఆతడు ప్రతిరోజున 3౬౦౦౦ టన్నుల బరువుగల ద్రవ్యమును కోల్పోవుచున్నాడని లెక్క చేయుచున్నది. కాని ఈబరువు సూర్యునిబరువులో నాడువేలకోటవ వంతుకూడా ఉండదు. కనుకనే, సూర్యగోళమున కట్టి యాపద రానైయున్నది యను పైయాలోచనలతో నిష్పక్షపరము లేదు. ఇంకటిలో ఏప్రమాదమునకన్న అవకాశము లేదు. పర్యవసాన మేమనగా విస్తృతమున వలన మనయాభిప్రాయములలో కలిగిన గొప్పనాళ్లు రెండు, అవి యేవనగా,

౧. దేశమును కాలమును వేరుకావు, అనంతములు కావు. దేశ-కాలమును ఏకవస్తువుయొక్క వికారము లనిన్ని.

౨. ద్రవ్యము, శక్తి వేరుకావు, అవినాభావములు, రెండును చేరి నిత్యముగా శక్తి-ద్రవ్యమునుపేర నుండు ననిన్ని.

మఱియును, ద్రవ్యనాశనమున శేజస్సు పుట్టుచున్నట్లులే, శేజోనాశనమున ద్రవ్యము హడ పుట్టునక్కరలేదా యనుప్రశ్న సమంజసమేకదా. శేజస్సు ద్రవ్యముగా ఘనీభవించుచున్నదని మాచనలు కనబడినవిగాని నిశ్చయించిచెప్పటకు తగినసాగ్య మింకను దొరకలేదు.

ఐతే ఇన్నివిధములైన విమర్శనలవలన శేలీన ఫలితార్థ మేమి? ద్రవ్యాణువులయొక్కయు, నక్షత్రములయొక్కయు స్వరూపనిర్మాణ రహస్యములను శాస్త్రము పూర్తిగా కనుగొనగలిగినదా? శదు. దేశ-కాలము, శక్తి-ద్రవ్యము అనురెండు మూలపదార్థములకును సంబంధమేమి? ఈరెంటికలనను విశ్వసృష్టి ఎట్లగుచున్నదో తేలినదా, ద్రవ్యము - శక్తి ఎట్లు పుట్టినవి?

ద్రవ్యమునకు పుట్టుకతో శేజస్సుని నిర్ణయింతముగాక! విశ్వసంతయును శేజస్సుచేతమనినో యూహింతముగాక. శేజస్సునిగల అనేకభేదములు - కంటికి గోచరించువలగు, నేడి, X-కిరణములు ముదిలై నని-ఎట్లు కలుగుచున్నవి? శేజస్సునిగల పరమాణు (Photon) సూపమును దాల్చియున్నదని విశ్వసింపంతము కలదే. అందును భేదములు కలనే. ఆపగమాణువులయందు భేదమేల గలుగుచున్నది అనుప్రశ్నలు ప్రశ్నలుగానే యున్నవిగాని సమాధానములు కానరావు. ఒకవేళ, శాస్త్రము ఇంకొకఅడుగు ముందుకు నేయగలిగిననూ అనెనక ఏమి అననక ఏమి యని శాస్త్రమును తెలుసుచునే పోవచ్చును. అందుచేత ఏకో ఒకమితివరకు మాత్రమే శాస్త్రము మనకు సహాయము చేయగలదని నోచుచున్నది. ఈసందర్భమున ఒకవిషయము లెలిసికొనఁగియున్నది. విస్తృతము సాక్షాత్సిద్ధాంతము వలన ఈ విశ్వసృష్టి యొక్క అంశము ఒకతీగన గ్రహింపవచ్చును. ఎట్లన? దేశ-కాలమునందలి నిశ్చింత, నిశ్చలమై (Stable) భేదరహితమై (uniform) ఉన్నదని అనుకొనవలెను. దానిచేత దేశకాలముచేతనో గాని మాన్యు పుట్టి యెడల ఆదేశ-కాలమును విశ్వమందు ద్రవ్యము సిద్ధించుచున్నది. ఈగీతిగా ద్రవ్యసృష్టి యగుచున్నదని ఈసిద్ధాంతము తెలియజేయుచున్నది. ఇట్టిసమాధానములను శాస్త్రము చేత మన మెన్ని గ్రహించుచున్నను, దేశ-కాలమున మార్పు ఏల కలుగవలెన; ద్రవ్యమేల నశించవలె, నశించినశక్తి-శేజస్సు ఏ పుట్టునా, అనుప్రశ్నల వారంభించిన శాస్త్రము సమాధానముల నియ్యనేరదు. అది దానిపని కాదు. ఏది ఎట్లు జరుగచున్నదో ఆసందర్భ వివరణ (Description) మాత్రమే దానిపనికాని ఏల అనుప్రశ్నకు శాస్త్రమునగు కావులేదు. వస్తుప్రవర్తన (behaviour) శేగాని వస్తుశక్త్యము (what things are) శాస్త్రముచెప్పుకాలదు. కాని అంతటిగో తృప్తి లేక ఏల యను పైప్రశ్నలు కలుగకమానవు. కలిగిన తోడనే మనము వేదాంతోన్ముఖులము కాగలము. సర్ ఆర్థగుఎడ్డింట్లను అంతటిశాస్త్రజ్ఞుడటూద శాస్త్రమును వదలి, అంతరంగోద్బోధకములగు విషయములను చర్చింప

దొడగిచాడు. అగుగాక. ఆ మర్దమునకును, శాస్త్ర మర్దమునకును ఏమియును సంబంధము లేదు కావున అనిర్వాచ్యమును, అనిర్దేశ్యమును, మానసేంద్రియములకు దాటి అపరోక్షమును, ఆధ్యాత్మికమును అగు వేదముల యందలియు, ఉపనిషత్తులయందలియు వాక్యములను ఈశాస్త్రచర్చలతో సమన్వయించుటకు ప్రయత్నించ రాదు. వేదవాక్యములు “యోగాగ్నిదగ్ధకర్మము, యోగీ శ్వరులు” ఆత్మవిద్యచే నెరిగినవి గనుక, ఇంద్రియగోచర మును, ప్రత్యక్షమును అగు ప్రమాణములవలన నెరిగిన శాస్త్రవిషయములతో చేర్చి చర్చించిన సమన్వయము కానేరదు.

ఇట్టి విషయములను తెలిసికొనగలుగువారి మనస్సు వికాసమును జెందున, జ్ఞానము వృద్ధిజెందును.

హృదయము విశాలమగును. అనేక కారణములచేత కృశించియున్న మానవశీలితమునకు ఇట్టి విషయజ్ఞానము వలన నిలుకడయును, నిర్మలత్వమును, ఊత్సాహశక్తి యును ప్రాప్తము కాగలవు. బ్రహ్మాండముయొక్క విస్తీర్ణతను, మానవు డాక్రమించగలచోటును పోల్చి చూచినచో ఆత డాక్రమించునది కూన్యమరియే చెప్ప వచ్చును. దీనినిబట్టి, మానవునిస్థితి చెప్పబడువీలులే నంతటి హీనమైనదని, మిక్కిలి తక్కువదానికంటె తక్కువ దని తోచిన తోచవచ్చును. కాని, బ్రహ్మాం డముయొక్క గొప్పదనమును, మహత్తును గ్రహింపగల తనమనస్సు ఎట్టిమహత్తరమైనదో, ఎట్టిశక్తివంతమైనదో ఊహించిరప్పుడు మానవు డుత్సాహపూరితుడు కాక పోడు.

తులసిపూజ

—M. R,

వా వానస్థుతిచేసి వాగునకుంబో... స్నానంబుగావించి సాగ్యవాన్
 పల్లెగంబుంబూని బాసనవాడలో నిల్చిల్లుదాడి మా చేతివేచ్చి
 చేనతార్చున పైన్వీనంబు నొసరించి గోపిక యానకొందఁ గూడుకుడిచి
 అరణ్యంబు లొలిచిన యటులు శిష్యులకును బ్రహ్మసమూల మూలము లెఁగఁజెప్ప
 గ్రామమంతయు మూలంబుగా నానాదేశిలు - ప్రవృత్తుగలిగి పుట్టి జనులురాఁగ
 పారిభజనశేయు చిట్లు బాహుస్సులై - గిశవురాఁచి కృత్యైకాగ్ర కలండు.
 'నేడు మంత్రముల్లి యుల్లుము - వేడుచు సన్నాన్యసంబుని వెనఁగొందె' నటం
 చాడుకొనుచుండు సతత శీ-వాండు నిరాగముగ నను మనంబున యందె.
 ఈమఱు సన్నాన్యసంబు - ప్రేమించుచు నున్నయట్టి ద్వితీయద్యుని
 గ్రామా పురపు యోగ-శీలంబులు భక్తు లింబు సెప్పిరి 'చపిలో' .
 'నేదాలవారికోశలు - మానాచిల్లుచ్యు - చ ముగిసెదాట తి'
 నీదనమునఁ బతికులమున - బాండును నాచిల్లి తేనిదోలునఁ దూర !
 భగవేమితక్కువా తొ నింపిచి తేనియట్టివారికి నింత పెట్టవచ్చు
 సనసేమి కొలఁద మా పెనిమిటికిఁగల్గి యుండినాట తొ నేమివచ్చు
 నలపేమి సెలితినుం భర్తయుండె నాడనారిత బాను మూతి నాకవచ్చు
 ఒత్తికి యెక్కువా యశ్యమానులకును గన్నకుంబుగమిందకన్నఁ బ్రేమ
 ఏలఁగావచ్చు నూరెల్ల పిలువున్న - గాలుజూడిచి వేసమనడుపుకా !
 మల్లిగానిని వెలివేసి మట్టకున్న - బ్రహ్మజ్ఞాన్యంబు తొందరచుడ నె చుపుడ !'
 అనచిని బ్రాహ్మణుఁ డిటులనె - 'వనితామణి కొక్కకోటి వగవసమూలు నా
 వనుఁ పబల యయున్ నాక-న్నను బాముం బొంది యుజ్జ నా కాసుంబుడి !
 అత్తకు మామకున్ వెఱవ కమ్మకఁ దండ్రడికి గాక యుగం
 యెత్తగు సమ్మొక్కలకు నించుక జగకక భర్త నెంత యా
 పత్తుగ రోసినో హృదయవర్తిని నెంతగఁ ప్రేమునించినో
 చిత్తములు దెలుగుదురె శిష్టులు శుశ్కు-నయశ్రచారకుల్.
 వీసముగాని యొక్కయరవీసముగాని పడియ సాహసా
 భ్యాసము నాకు నున్నెడ దళానికి బూర్వమె యామ పెన్నిటిక
 రోసినయట్లు సంతృప్తిని రోయనె ? మల్లయ నామె ప్రేమచే
 డాసినయట్లు ప్రేమమున డాయనె నర్మిలి నామనఃస్రియున్ ?
 ఎంచకుండు పైనినల్పును - గాంచుండు మున్నీటికిందఁ గల ముత్తైపుఁ దె
 ల్పంచుఁ బుటుక్కున జందెము - త్రేంచి యుడుకుపీరువోలె ద్విజవకఁ జేగక.

పోలయ్య

విథలాపు గ్రామారం వైదిక బ్రాహ్మణ్యం పుట్ట. అనాది అగ్రహారం. ఆ అగ్రహారంలోగల రెండు వందల బ్రాహ్మణకుటుంబాలలోకీ వెంకటేశాస్త్రి ముఖంవంటివాడు - గొప్ప తర్కశాస్త్ర పండితుడూ, వైయాకరణీ, నైస్థికుడూను. త్రికాలములా సంభ్యా వందనం చేసుకొనిదే గంగ తాకడు. సనాతనధర్మం అన్నా, వర్ణా శమధర్మంఅన్నా చెవి తెన్నోసుకొంటాడు. చిన్నతనంలో తల్లిదండ్రుల్ని విడిచి కాశీకి వెళ్లి పదేళ్లుగా గురుకులవాసంచేసి శాస్త్రం పఠించిన పండిత శ్రేష్ఠుడు.

ఆయనకు పంచములంటే సుతలామూ సరిపడక పోవడం అంతగా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం కాదు. పంచములంటే పనికిరాని బ్రాహ్మణోత్తము లెంతమందో లేకపోలేదు. కాని వెంకటేశాస్త్రినుట్టుకు వాండ్ల విషయమై ప్రత్యేకకృషి చేశాడు. గాంధీగారు అస్పృశ్యతా నివారణోద్యమం ఆంధ్రించింది లగాయతు పంచములను గురించి ఆయన అనేక గ్రంథాలు తిరగేశీ, కూలంకషంగా గాలించి పంచముల పుట్టుపూర్వోత్తరాలనుగూర్చి గొప్ప పరిశ్రమచేసిన పరిశోధకుడు. అసలు పంచములు హిందూ మతానికి సంబంధించినవారు కారని ఓంప్రథమంలో నూతనసిద్ధాంతాన్ని లేవదీసిం దీమహనీయుడే!

ఆ బ్రాహ్మణికి వయస్సుముదిరినకొద్దీ, చేసిన గాఢమైన షోశోధనాఫలీతంవల్ల, చిన్నతనంలో ఆయనకు పంచములవిషయమై ఉండిన అభిప్రాయాలన్నీ వయస్సుతోకూడా ముదిరి, స్థిరపడి, నఖశిఖిపర్యంతమూ గాటంగా నాలుకొనిపోయినవి. రాసురాసు ఈకృషిలో ఆయన కత్యంతమైన విశ్వాసమూ, ఆనందమూ కలుగుతూ వచ్చింది. అందువల్ల ఆయన కాశీ విడిచి, ఇల్లు చేసుకొని వివాహంచేసుకొన్నదిలగాయతూ, ఈముచ్చై వీళ్లుగా స్వగ్రామంలోనే బ్రాహ్మణవిద్యార్థులకు విద్యాదానం చేసుకొంటూ కాలక్షేపంచేస్తూ వచ్చినప్పటికీ, అస్పృశ్యతను తొలగించవలెననీ, పంచములకు హరిజను

లని నూతన నామకరణంచేసి వారికి దేవాలయ ప్రవేశం కూడా ప్రసాదించవలెననీ - ఇట్లాంటి షిల్లులూ, ఉద్యమాలూ, ఉపన్యాసాలూ బయల్దేరేవరకు, ఆయన కాపాదమ స్తకమూ ఓళ్లు కంపించిపోయి తనకళ్లయెదుట సనాతనధర్మం చచ్చిపోతూఉండగా, తనవంటివారు చూస్తూ చేతులు ముడుచుకొని కూర్చోవడం భావ్యం కాదని, సనాతనధర్మోద్ధరణకోసం నడుంకట్టి రణరంగంలోకి దూకినాడు. అక్షణం లగాయతూ నూతనోద్యమాన్ని రూపుమాపి సనాతనధర్మం స్థాపించే పనిమీద, ఆయన తిరగనన్న దేశాలూ తిరిగి తిరిగి వేసరి పోతూ ఉన్నాడు.

ఇంటికెద్ద సంసారం యావత్తూ చేతికెక్కివచ్చిన ఇరవై ఏళ్లకొడుక్కి వప్పించి, మాలమాదిగలను పైకి రానియ్యకుండా చేసే కృషిమీద ఉత్తరహిందూ దేశంలో పర్యటనం నిమిత్తం ఇప్పటికి రమారమి రెండేళ్ల క్రిందట బయల్దేరి వెళ్లాడు. కాశీ, గయా, ప్రయగా, బదరీకావనం, ఢిల్లీ, పంజాబు, బరోడా వగైరా స్థలములలో అనేకమంది పండితులతో పంచములకు సంబంధించిన విషయాలన్నీ చర్చించి, కొత్తవిషయాలెన్నో నేకరిస్తూ, తన సిద్ధాంతాలను దృఢపర్చుకొంటున్నాడు. ఆరుకు పంచములు హిందూమతంవదలి అన్యమతాల్లో కలుస్తామని తీర్మానించుకొన్నట్టు వదంతి పుట్టేవరకు 'పేడ వదిలిం ద'ని వెంకటేశాస్త్రి బ్రహ్మానందం పడుతున్నాడు.

ఇల్లువిడిచిన ఇరవై రెండు నెలలకు ఇంటికెగ్గర తనకొడుక్కి కొమారుడు కలిగాడనీ, ఆ సంవత్సరం మాఘశుద్ధ పంచమీ మంగళవారం ఉదయం ౯ గంటలకు మనుమడికి భారసాల జరపవలసి ఉందనీ, అనాటికి పెద్దవాడయిన తాతగారు తప్పక రావలసిందనీ, ఉత్తరాలమీద ఉత్తరాలూ, టెలిగ్రాములమీద టెలిగ్రాములూ రాగా, ఇక ముహూర్తం నాలుగుశోజుల్లం

దనగా వెంకటకాశ్రమి కాశీలో బయల్దేరి ఎకాదశీని సోమవారం రాత్రి ౧౧ గంటలకు తన గ్రామానికి పని పంపి ఉన్న పుంజూరు ప్రేషణలో రైలు దిగాడు.

పుంజూరు నెల్లూరికి దక్షిణంగా పోతే మాడో ప్రేషణ. ఆ ప్రేషణ కొంచెం పెద్ద ప్రేషణలోనే, అనగా నెంకండ్లూరు ప్రేషణలోనే తెల్ల అయినప్పటికీ, ఆరాత్రి మట్టుకు వెంకటకాశ్రమి తో మాడా ఏ అయిదారు గురొకంటే హస్తగా జం దిగలేదు. వెంకటకాశ్రమి రైలు దిగి విగళంతోనే గేటులో టిక్కెట్టు ఇచ్చేసి, కాశీగంగచెరువూ, తన గుడ్డలూ కలిపినమూల నొక చేత్తోనూ, జారీరాగి చెంబు మరొక చేత్తోనూ పట్టుకొని గేటుదాటి బయటికి వచ్చాడు.

పుంజూరు ప్రేషణకి విలాపురానికి పద్దెనిమిది మైళ్లు బయటగా ఉన్నది. పదహారు మైళ్లు కంకరగోడ్డు మీదా, రెంక మైళ్లు మట్టిగోడ్డు మీదా పోవాలి. ఆగోడ్డుమీద రాత్రి అనకుండా, పగలనకుండా ఎప్పుడూ ఎవరెరపితేని రహదారి ఉంటూ ఉండేది. ఆ గోడ్డు పుంజూరునుండి గంగపట్నంమీదుగా తూర్పు సోమేశ్వరం వరకూ ముప్పై మైళ్లు పోతుంది. ఏ పొయ్యిల్లో ప్రయాణంచేసినా భయంలేని రక్తాక్షాట్టి, రైలు దిగంగానే బండి కట్టుకుంటే కాకులు మానేవేళకు ఆలాగ్గా ఇల్లు చేరుకోవచ్చుగదా అనుకొని సోమవారం రాత్రి బండికి వచ్చాడు వెంకటకాశ్రమి. కాని ఏ రైలుకు చూచినా బిలబిలనంటూ ఒంటెద్దుబల్లవాళ్లు ప్రయాణీకుల కాళ్ల కడ్డంతగిలి చేతిలో మాటలు పెరుక్కొని పోయ్యే సమర్థుల గల ఆ ప్రేషణ దగ్గర ఆ రాత్రి వెంకటకాశ్రమికి ఒక్క ఒంటెద్దుబండి అయినా కంటిలో కలి కానికీమాడా కనపించలేదు.

రాత్రి పదకొండున్నర, రమారమి పావు తక్కువ పన్నెండు కావొచ్చింది. వెంకటకాశ్రమి దీగినరైలు కూలేసి వెల్లిపోయి చాలానేపయింది. తనతో కూడా దిగిన జనం ఎట్లా వెల్లారో ఎవరిదారిన వారు వెల్లారు. రాత్రి మ్యాటిచేనే రైలు ఉద్యోగి గేటులకు పులిగించి, పోర్టరూ తనూ అప్పడే చెయ్యి కెంపిమీదా

నడములు వాల్చాడు. ప్రేషణ నిశ్శబ్దంగా ఉంది. పైన ప్రేలాడకట్టిన లాంతర దీపం తగ్గింపబడి, మిరకు మిరకు మంటూ ఉంది. ప్రేషణ పెట్టుదిగి సడమటగా ఉన్న మైదానంపై పు నంకటకాశ్రమి సగకాయించి చూచాడు. ప్రదేశం అంతా నిగ మయంగా ఉంది. తాను రెండేళ్లందు గూనిన స్థలంతో పోల్చుకొంటే ఇప్పటి ప్రదేశం చూచుపెట్టిన ఇల్లువలె కళాహీనమై కన్నట్టింది. తన పంపించిన కాలబట్టి చాలా లేతవయస్సులోనే దానికి కాలంగడిచిపోయింది. నంటనే దీకటి విజృంభించి అలముంటుంది. మాఘమాసం. మంచుకర స్తోంది. చలి దఫడలు నొక్కిమ్మూపుంది. దిగబట్టిన చేతినిడిక్కిల్లు విప్పితే శరీరం చూపట్టు పెక్కని తిన్నేట్టుగా ఉంది చలి. వెంకటకాశ్రమిని అంత ముసలి వయస్సు కాకపోయినా, ఏభయిదాటి అర్ధంలో పడ్డేముం. అంగువల్ల అంత తీవ్రమైన చలికాని, ఎండకుగాని పూర్వంలాగా దీప్యకోలేకపోతున్నాడు. ఏమయినప్పటికీ, తెల్ల-ర కుండా ఆ పద్దెనిమిది మైళ్లు ప్రయాణం చేసేతీగలె, విధిలేదు. నంటనే బయల్దేరినేగాని అనుకొన్న ప్రకారం ఇంటికి చేరుకోలేడు. మహారానికి ముందుగా అంకపోనే చేసిన ప్రయత్నం వృథా అయిపోవడమే కాకుండా తాను రానందుకు ఇంటిదగ్గర ౧౦౦ రు పడతారేమో! బాడుగబండ్లను నమ్ముకొని ప్రయాణం చేశాడు. తాను ఇల్లునిడిచిన ఈ రెండేళ్లు ౧ కాల పురుషుడు కలుగచేసిన మార్పు లాయన కే. తలియగలవు? "ప్రేషణకు ఇంటిదగ్గరనుంచి బండిని పంపవలసిందని అబ్బాయికి బాబువాసినా బాగుండిపోయ్యేది. ఎంత పొరపాటు పడ్డాను" అని తనలో తానే పస్త్రాయించుకొన్నాడు. కొంతనేపటికి, అసలు ఆ ప్రేషణ పుంజూరు ప్రేషణనేగా అని ఆయన కనుమానం చేసింది. ప్లాటు ఫారంమీదకి వెల్లి చెక్కమీది అక్షరాలు చదువుకొన్నాడు. "పుంజూరు" అని ఆయనకళ్లకు కనిపించింది. మనిషికి అనుమానం తీరింది; కొంత ధైర్యం కలిగింది.

కాని ఏంలాభం! ప్రయాణం సాగేవత్తు కనపడడం లేదు. ఒక్కబండి అయినా లేకుండా ఇంతకున్నం

కావడానికి కారణమాయనకు గోచరించడంలేదు. ఎవరినైనా అడిగితెలుసుకొందా మనుకొన్నాడు. కాని ఎక్కడా మనిషిసంచారం లేదు. సర్వమూ నిశ్శబ్దంగా ఉంది. కీచురాళ్ల కిడుకీమకూతలూ, ఎక్కడనో దూరంగా మొరిగే కుక్కల అరుపులూ, కప్పల బెకబెకలూ తప్ప సురొకధ్వని కాస్త్రీ చెవికి సోకడంలేదు పోనీ, గ్రామంలోకి పోయి బండ్లకొరకు విచారిద్దామా అనుకొన్నాడు. కాని ఒక మైలుపోతేనేగాని ఊరు కనపడదు. ఆ అంధకారంలో, ఆ చలిలో, ఆ మూల భుజానవేసుకొని అంకనూరం పోలేక పోయాడు. ఆయన కేమీ పాలుపోవడం ఉంది. ఏమీతోచక - మంచులో తిరిగితే రాత్రి నిద్రలేక జలుబు భారం చేస్తుండేమోనని - బయట మైదానంలో తిరిగే మనిషి, వైషక హల్లోకి పోదామని చెనకితీరిగి, నాలుగడుగులు వేశాడు. ఇంకలో పడమటికట్టునుండి ఏదో ఒకబండి వస్తున్నట్టు చప్పుడయింది. కాస్త్రీ తటాలున వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. ఒంటెద్దుబండి ఒకటి వచ్చి ఆతట్టు ఎడంగా ఉన్న ఒక వేపచెట్టుండికి పోయి నిలిచింది. వెంకటకాస్త్రీకి కొంత ఆశ కలిగింది. పరవాలేదనుకొన్నాడు. వడివడిగా పదిబారలదూరం అడుగువేసుకొంటూ పొయ్యెనరకు, బండివాడు ఎద్దులను విప్పి, కాడికిందపెట్టి, చాకిందిగడ్డితీసి అప్పుడే ఎద్దు ముందర వేశాడు. గడ్డి తినడానికిగానూ, బయట నిలబడిన ఎద్దు నగలదొడ్డిలో ఒకకాలు ముందుకు వేసి, మెడకిందా పొట్టకిందా పుటుకుపుటుకున కుట్టే బోరిగలను మూతి తోనూ, చెవులతోనూ, తోకతోనూ తోలుకుంటూ, ఇంకా గడ్డిలో మూతిపెట్టుకుందానే నిలబడి ఉన్నది. పండుకొని నిద్రపోదామని బండివాడు ఈతాకులచాపను బయటికి తీయబోతూ ఉన్న సమయంలో వెంకట కాస్త్రీ వెళ్లి

“అబ్బీ! వితలాపురానికి బండికడతావా?” అని అడిగాడు.

“వితలాపురమాలేదు, గిరలాపురమూ లేదు. వెళ్లవయ్యా!” అన్నాడు బండివాడు.

“బాబుకమా! నా తండ్రికమా! నేను చాలా తొందరగా పోవాలి. ఇప్పుడు ఎకాపకీని పోవంటే నాకు చాలా తొంపిరపనులు చెడిపోతవి. నాకోసరం కాస్త కష్టపడుదూ నాయనా! పెద్దవాణ్ణి! బహుమంచి వాడివి” అని ప్రాధేయపడ్డాడు కాస్త్రీ.

“నాకు నిద్రొస్తోంది తాళవయ్యా! పంకుకోవాలి” అని బండివాడు చాప నేలమీద పరిచాడు. నిద్రబద్ధకం తో సుకురావడంచేత చాపమీద నడుంచాలన్నాడు ఇక ఆ బ్రాహ్మణుడు బండి కట్టమని ‘బాబుకమా, నాయనకామా’ అని ఒకటే బ్రతిమాలడం మొదలుపెట్టాడు. బండివాడు కట్టలేనని వినుకొన్నవడినూ, బ్రాహ్మణుడు బ్రతిమాలడమూను చివరకిది పనికాదని

“ఇదుగో చూడు. నువ్వుకోరినంత బాడుగిస్తాను. రూపాయిన్నర ఇస్తాను తీసుకో; లే! ఎక్కడా బండి చిక్కలేదు నాకు. గిరాకీగా ఉంది: పోగొట్టుకోబోకు” అని ఆకపెట్టాడు కాస్త్రీ.

“ధనమూల మిదం జగత్ ” కదా! మామూలు బాడుగకంటే అర్ధరూపాయి అనంగా వచ్చేపాగీ కనపడేవరకు బండివాడికి ఆకపుట్టింది. వెంటనే వాడుచాప చుట్టి బండిలోవేసి,

“ఎంతమంది మనుష్యు”లని అడిగాడు.

“నేనొక్కణ్ణే” అన్నాడు కాస్త్రీ.

బండివాడు ఎద్దుముందరవేసిన గడ్డిని బండిలో చాపకింద తురిమి, నగఎత్తి, ఎద్దును అంకెకు తెచ్చుకొని, కాడి ఆర్రమీదపెట్టి, మెడపలుపు విగించాడు. వెంకటకాస్త్రీ బారీచెంబు చేత్తో తీసుకొని, కాలు ముడిచి అనుమానం తీర్చుకొని, ప్రత్యక్షన అయినతర్వాత మూటతెచ్చి బండిలోపెట్టాడు. కాలిచెప్పులు చాపకింద భద్రపరచి, “పట్టుకో” అని బండివాణ్ణి హెచ్చరించి, “రానుయ్యకండ్రీ” అంటూ బండిలో ఎక్కి కూర్చున్నాడు. పదిగళాలదూరం రోడ్డు ఎక్కివరకూ బండి వాడు నగ పట్టుకొనే నడిపించి, రోడ్డెక్కిన తర్వాత పగ్గం బండివెద్దురుదబ్బలకు కట్టి, నగలో ఎక్కి కూర్చు

న్నాడు. వాడు కొరడాకోసం ఇంకా తడుపుల్లాడు కొంటూ ఉండంగనే ఎద్దు మెల్లగా పరుగందు కొన్నది.

రాత్రి చాలా పొద్దుపోయింది. ఒంటిగంట కావచ్చింది. రెండురోజులుగా ప్రయాణం బడలికచేత పాపం బ్రాహ్మణు డస్సిపోయాడు. కాస్త కన్ను మూర్చదామనుకొని, నడమవాల్చి తలకిందికి మూట లాక్కొన్నాడు. “వెనకబరువు సామీ” అని బండివాడు హెచ్చరించేవరకు మూటతో సహా తాను ముందుకు జరిగాడు. ఎలాటూ, ఎలాటూమీద పెట్టుకొన్న తుతలూ, బండివాని పృథ్వీకి పెట్టి తగలొన్నవి. “రవంత వెనక్కు ఆనండి. ముందు బరువయి” దన్నాడు బండివాడు. బండివాని సహాయంతో మూట కొంచెం వెనక్కు లాక్కొని, బండివాడు “ఆ” అన్న తీర్మాత, కాస్త్రీ కాశ్మీరకాల వ కప్పకొని, ముసుగుతో, కాళ్లు ముసుగుకొని, ఒత్తిగిలి మూడో అంక వేసి పండు కొన్నాడు.

బండి రెండుమైళ్లు సాగిపోయింది. ఆ బండి వట్టి పాతతుక్కు; ఎప్పటిదో ఇబ్బతులనాటిది. అందులో అడ్డబండి. బాడుగ బల్లవాళ్లకు కమానబల్లెక్కణ్ణించి వస్తాయి? పైన గూడుకు వేసిన ఈ తాకులచాప చాలా భాగం శిథిలమై, బండిలో పండుకొని పైకిమాస్తే ఆకాశంలో నక్షత్రాలు అగుపడతూ ఉన్నవి. బండి చక్రాలకు వేసిన సామాను కులంగలకొయ్యి కానందువల్ల, చలికి చిర్రబిగిసి, ఆకులూ, పూజీలూ వంకలపోయి, ఎరుదుదిగుడుగా బండికి దొడ్డి ఏర్పడింది. కండల్లోని ఉలవాయిలూ, ఇరుసుకడలూ అరిగిపోయి, కుండ తూమలలో సందు ఏర్పడి, వదులువల్ల కుండలు రెండూ ఆపకకీ, ఈపకకీ జరిగి కడసీలకు బుక్కటక్కు మని తట్టుకొంటూ ఉన్నవి. ఆ తట్టుకోవడంలో అసలే దొడ్డిచక్రాలయినందువల్ల బండేచట్టం యాకతూ ఆపకకనూంచి ఈపకకీ, ఈ పకకనూంచి ఆపకకీ ఊపు ఇస్తోంది. అందులో గతుకులన్నచోట, చక్రం పల్లనికి దిగి మిర్రుకెక్కడంలో, ఎద్దు మెడమీదఉన్న కాడితో సహా బండి అడ్డంగా ఉయ్యాలలూగుతోంది. ఈఎగుడు

దిగుడు ఉయ్యాలలలో ఒంటకాస్త్రీ కళేబరంకూడా ఊగిసలాడుతూ, ఒకపక్కకి ఒత్తిగిలి పండుకొన్నందు వల్ల, బండి వెనక్కు మీటిసపుడు సన్నెనుకకూ, ముందుకి మీటిసపుడు మోకాళ్లచిప్పలకి బండి వొసి కొయ్యలూ, పెండెందబ్బలూ కొట్టుకొని బొమికమీద దెబ్బ తగిలేవరకు - పాపం - ఆ బ్రాహ్మణికి ప్రాణం బిల్లాల్పకొనిపోతోంది. కుడిచేయ్యి త కింద ఉండడం వల్ల, దెబ్బ తగిలినపుడల్లా “ఇస్సు : అబ్బా!” అని ఆయన ఎడం చేత్తో ఆస్థలలో రుద్దుకొంటున్నాడు. కంటిమీద కును పోయవంటిదో ఎరుగడు ఆ మానవుడు. ఇన్నాళ్లుగా ఇంతదేశం తిరిగాడుకాని, ఇట్లాంటి ఉతు కస్త్రీపు ప్రయాణసౌఖ్యం ఆయన పెక్కడా లభ్యపడ లేదు. ఇక నిద్ర ఎట్లాపట్టుకుంటానుకు? నిద్రపట్టడం మాట ఎట్లాసన్నా, మోకాళ్లచిప్పలు బద్దలయ్యిబాధ భరించలేక, కాళ్లు ముడుచుకొన్నమనిషి లిక్కిలా పొర్లి “శంకరా, మహాదేవ” అంటూ కాళ్లుచేత చక్కగా చాచుకొన్నాడు. అట్లాపండా ఆయనకుఉసి చిక్కలేదు. బండిచట్టం పొడుగు పెట్టమైనందున, చాచిన రెండు కాళ్లూ మోకాలికింది పెక్కలలగాయగు పాదాలవరకూ చట్టానికి వెలుపలగా వచ్చిస్త. దానికితోడు బండిఇచ్చే ఒక్కొక్కఊపుతో ఒక్కొక్కఅడుగు కిందికి జారి పోతూ వచ్చింది ఘటం. ఆ జారిపోవడంలో, తలకింద మూటకీ మూటమీది తలకాయకీ సంబంధం విడిపోయి, రెండూ వేరయిపోతున్నవి. ఇంతలో కాడి పైకి లేచి ఎద్దుకి మెడపలుపు చిరుతగిలేవరకు “వెనక బరువు సామీ, వెనక బరువ”ని బండివాడు మల్ల “హెచ్చరించాడు. “నీ పోడిమిటిరా చచ్చిపోతుంటే” అని కాస్త్రీ మూట విడిచి తలకాయ కిందికి జరగడండా ఉండేటట్టు ఇరుపొప్పయలూ ఉన్న పెండెకొయ్యల్ని పెరొక చేత్తోనూ గట్టిగా పట్టుకొని, బండిచట్టానికి చివర భాగంలో బిగించిన అడ్డకొయ్యకు కాలి మనిషిమెలు తన్నిపట్టి, మనిషి చిర్రబిగిసి పైకి ఎగతన్న పండు కొన్నాడు. ఈ వాటంలో పండుకొనేవరకు మనిషి కిందికి జారిపోవడం నిలిచిపోయింది. కాని నిద్రపోవడానికి సావకాశం చిక్కలేదు. ఆయన చేతులూ,

కాళ్ళూ, శరీరం యావత్తూ జారిపోకుండా బండిలో నిలబెట్టుకొనే ప్రయత్నంలోనే ఉండవలసివచ్చే! ఏమాత్రం పట్టువదిలివా వాటంచెడి మనిషి కింద పడి పొయ్యేటట్టుగా ఉండే! ఇక ఆయన నిద్రపోయ్యే దెస్సమా?

ఎద్దుకూడా బండికి తగినట్టుగానే ఉంది. ఆబండి వాడు, దానిమొఖాన్న ఎన్నడూ ఇంత పచ్చగడ్డికాని, ఇంత నున్నపాట్లుకాని కొట్టిన పాపాన్ని పోలేదు. కొరడాకొయ్యతో కొట్టేవరకు, శరీరంలో చర్మంతప్ప కండ లేనాకువల్ల, ఎముకలకు తగిలి, కొయ్యమీద కొయ్యతో కొట్టినట్లు చప్పుడవుతున్నది. కడుపులోకి తొగిననీళ్లంతప్ప మరొకబలమైన ఆహారం లేనందువల్ల ఎద్దు లగువుతీసినపుడల్లా, కడుపులో పేగులు అదిరి ఎద్దు పొరుగుకొంటూ వచ్చింది. ఆ సమయంలో వేడచినుకులు మధ్యమధ్య వెంకటశాస్త్రి నెత్తిమీదా, మొఖంమీదా పడి ఆయనగారి ఉత్తనాం గము పవిత్ర మవుతూ వచ్చింది. వాసన భరించలేక గుడ్డతీసుకొని ముక్కు కడ్డు పెట్టుకొంటూ, మధ్యమధ్య మొఖం తుచుకుంటూ - ఇంకుకొన్నమనిషి లేచి కూర్చుని, ఆగ్రహపూరితుడై,

“అబ్బబ్బ! ఏంబండిరా, ఈబండీ! నాప్రాణాలు తీయడానికి వచ్చింది. ఛీ! ఛీ! దీన్ని అగ్గిపుల్ల వెలిగించి మంటపెట్టితే సీడ వదిలిపోను.” అని పెద్దంగా అరిచాడు,

బండివాడికి నవ్వొచ్చింది.

“నా బండి కేంకక్కువ సామీ!” అని అడిగాడు,

“నా క్రాద్దం, నా పిండాకూడూను. శరీరం నఖ శిఖ పర్యంతమూ హూనమైపోతోంది.”

“బండి బాడగలన్నీ పోయినవయ్యో. వాడడంలేక, బాడుగరాక ఏ రమ్మకు లేకపోయే. ఏంచేయమంటారు సామీ!”

“ఇంతదేశం తిరిగాను కడుపులో నీళ్లు కదలకుండా. ఏ రోడ్డుబట్టినా మోటార్ల మయమై పోతుంటే, ఈ దిక్కుదూరిన రోడ్డుమీద మోటార్

పడదు. ఛీ! ఛీ! వెధవప్రయాణం. ఎరక్కపోయి ఎక్కా నీ ముతనవ్వుపుబడి” అని శాస్త్రి విసుక్కొన్నాడు.

“లేకేమి సామీ! ఎదు రొకటి, వా లొకటి - రెండు మోటార్లుండై ఈరోడ్డుమీద.”

“అయితే నా కాసంగతి మోట్లోనే చెప్పవు కాదేం?”

“తెల్లవారి పడకొండుగంటలబండి చూచుకొని గాని తూర్పు కళ్లేమోటారు బయల్దేరు. తెల్లవారకుండనే ఇల్లు చేరుకోవా లన్నారగా తమరు?”

“రాత్రికూడా ఒకమోటారు తగలబెట్టకూడమా - ఆ మోటారువాళ్ళు?”

“వాళ్లకేం మారాజులు. బాడుగబండివాడనే పురుగు లేకుండా - ఉన్నవాళ్ల నందిచ్చి జైలు కేసిన తర్వాత - ఇక పగలూ తిప్పతాడు, రాత్రిల్లా తిప్ప తాడు ఆమారాజు.”

“బాడుగబళ్ల వాళ్లేమిటి? జైల్లో వేయించడమేమిటి?”

“ఆకథ అంతా కానా ఉండదిలెండి. చెప్పకొంటే తీరేమింకాదు” అని బండివాడు, టుర్రుమని ఎద్దును అదిరించాడు. ఎద్దు దవుడుతీసింది.

“ఎవరు వేయించారు ఈ రోడ్డుమీద మోటార్లు?”

“ఉన్నాడలెండి ఒకపుణ్యాశుడు. మప్రాణాలకు శనేశ్వరుడై పట్టి పీకొనితింటున్నాడు.”

“అయిన పేరు?”

“చెంచునాయుడంటు.”

“ఏ చెంచునాయుడు?”

“బోళ్ల చెంచునాయుడు.”

“ఏవూరు?”

“గంగపట్నం ఆయనగారిది.”

గంగపట్నానికి విఠలాపురానికి ఒకమైలుదూరం. విఠలాపురం గంగపట్నం నుజరాగ్రామమే, చెంభ

నాయుడుకీ, వెంకటశాస్త్రికీ ప్రాణస్నేహం. చెంచు నాయుడు, మోటారు, బల్లవాళ్లు, జైలు - ఈమాటలు చెవినిపడేవరకు తన స్నేహితుడు చెంచునాయుడి కేదో అపద కలిగి ఉంటుందని శాస్త్రికి కొంత ఆందోళన కలిగింది. తాను కొత్తనునిపివలె నడించి, అచ్చటి విశేషాలేమో బండివానివల్ల తెలుసుకొందామని శాస్త్రి కొక ఆలోచన పుట్టి—

“అయితే ఎన్నార్లయిం దీగోడ్డుమీద మోటార్లు వచ్చి” అని బండివాణ్ణి అడిగాడు.

“అంతా ఒక సంవత్సరం అయింది. మీదేవురు సామీ?” అని బండివాడు ప్రశ్నించాడు.

“మాది దక్షిణాది. వివలాపురం. బంధువులుంటే చూడడానికి పోతున్నా.”

బండివాడు పలక్కుండా బండి తోలుతున్నాడు కాని వాడు ఊరుకోవడం శాస్త్రికి హితవుగా లేదు. వాణ్ణి కదిలించి ఇంకా విశేషాలు ఒక్కొక్కటే బయటికి తీయాలని ఆయనకు ఆశ్రంగా ఉంది.

“బల్లవాళ్లను జైల్లో ఎందుకు పెట్టారా అబ్బీ.”

“ఈరోడ్డుకు మోటార్లు వచ్చినప్పటినుంచీ బల్లవాళ్లకు మాడు పడిపోయింది. ఆ మారానూ, ఒంకెద్దు బల్లవాళ్లతో పోటీచేసి, వీళ్లు ఆర్థరూపాయికి తీసుకొని పోతామంటే, వాళ్లు ఆరణాలకే తీసుకొనిపోతామనీ, వీళ్లు ఆరణాలంటే వాళ్లు పావులాటనీ, వీళ్లు పావులాటంటే, వాళ్లు బేడనీ- ఇట్లా పంతానికి పోటీచేసి ఒక్క పురుగునూ బల్లవాళ్లకు చిక్కవండా చేశా రామోటారువాళ్లు”

“అందుకని ఇద్దరూ కలియబడి కొట్టుకొన్నారా ఏమిటి?”

“కొట్టుకోనూ లేదు, తిట్టుకోనూ లేదు: బలవంతులమీదికి కూటికిలేని కుంకలు పోగలరా? సంసారాలకు జీవనోపాధి పడిపోయి, బల్లమీద చిన్నడబ్బు రాకుండా పోయ్యేవరకు, బల్లవాళ్లకి బల్లను ఆధారంచేసుకొని బతికే అలవాటనానికీ కడుపు మండి, అంతా నూరు

మంది తోడయి ఒకరోజు కుమ్మక్కగా నాయుడి లోగిలిమీద పడి ఆరునగారి ధాన్యపుకొట్టి తాళాలు పగలకొట్టి, తలా పంకం, ఏడుంగింజలు పట్టపగలు దోచుకొన్నారు.”

“అయ్యో!”

“అయ్యో లేదు, కొయ్యో లేదు. మరి ఎన్నార్లని కడుపుమంట ధరించగలరు చెప్పండి సామీ! ఇంట్లో గడవక బల్లనీ ఎద్దులనీ కూడా అయికాడి? తెగనమ్మకొ పలసివచ్చే. అంగులో ఆంగంపట్నం బల్లవాళ్లందరూ తురక సామెటాలు సంసారపోషణ యావత్తూ మొగవాడి రెక్కమీదనే జరగాలె. హులిచేసుకొని బతుకుదామనుకొంటే, వాళ్లకులంలా అనది బయటికి రావడానికి వీలేకపోయి. చస్తారా! అబ్బీ! ఆ శునికలే ఇంత ప్రయత్నం చేసి, ఇతిరక్షలాలవాళ్లనినూడా చేర్చుకొని, ఇంతపని చేశారు.”

“ఇంకా ఇతిరక్షలాలవాళ్లంటే ఎవరు?”

“అబ్బీ. ఈ మోటారు వచ్చినతర్వాత ఎంత మందికి మాడు పడిపోయింది సామీ! బల్లచేసే వడ్రంగులకీ, ఎద్దుల బేరగాళ్లకీ, బండికొయ్యలు అయ్యుకొనే వాళ్లకీ, బండిగూడు కొట్టే నేడగోళ్లకీ, ఆఖరికి ఎద్దుకి పచ్చిగడ్డి నోక్కొని గోవు కో అకాడబ్బులు తెచ్చుకొనే మాలవాదిగమండలకీ - ఇంతమందికీ మాడు లేకుండాపోయింది సామీ! ఆ తురకసామెటాలే గంగపట్నంలా ఇంతమందినీ కలుపుకొన్నారంట: అబ్బీ! వాళ్లు కలుచుకొంటే ఎంతపన్నా చేస్తారు సామీ!”

“మంచిపని చేశారు. తగినశాస్త్రీ అయిందన్నమాట!”

“ఏమయిందో. ఏమయి ఏం ఉపయోగం చెప్పండి! బలవంతుడిదే రాజ్యం ఈకాలంలో.”

“అట్లాగే.”

“ఈ వందమందిమీదా కేసుపెట్టి, ఆఖరికి తలా ఒకటి, రెండూ, మూడేనీళ్లు కిక్కివయింది, జైలుకు పంపేవరకూ ఆ నాయుడూ, ఆ పోలీసులూ నిద్రపోలేదు

గదా! కానిద్యుండి భగవంతు డన్నీ కనిపిస్తాడు” అంటూ బుగ్గనఉన్న పాగాకు తుపుక్కున ఊసి ద్రుచ్చి అని ఎద్దును అదిలించాడు.

చివరకి చెంచునాయుడిదే పైచెయ్యి అయిందని వినేవరకు శాస్త్రి మనస్సుకు ఊరట కలిగింది. బళ్ల వాళ్లకి, నాయుడుకీ, ఏదో పెద్ద వ్యవహారమే జరిగి ఉంటుందని ఊహించాడు. నాయుడు పట్టుదలమనిమని శాస్త్రికి బాగా తెలుసు. ఇంకా విశేషాలు ఏమిటో విందామని -

“అబ్బా! ఎంతకథ జరిగిందిరా అబ్బీ! ఎన్నాళ్లయింది ఇదంతా జరిగి?”

“కేసు జరిగి ఆరునెల్లయింది. ఈ ఆరునెలలు గా విచారణలో ఉండి, అంతా వారంరోజుల కింద టనే జడిజి గారు శిక్ష చెప్పారు.”

“ఆ నాయుడు బాగున్నాడా?”

“బాగుండుక ఆయన కేంరోగం? బీదవాళ్లని ఏపిసిం దానికి ఇంకా నూరేళ్లు బతుకుతా దాపుణ్యా త్తు.”

“ఆయన దేమైనా పెద్దస్థితేనా ఏమిటి?”

“ఆయనకేం సామీ జమీందారు: గంగపట్నం సగం వూరంతా కొన్నాడంట. ఇంకా ఎన్నెన్నో ఆయనకు వ్యాపారా లుండై. సాలకు ఇరవైవేలు వస్తుందని అంటారు”

“అబ్బా! ఇంతడబ్బుగలవారు మోటార్లు వేసి బీదవాళ్లని ఏప్పించకపోతేనేం పాపం.”

“ప్రజల సౌకర్యంకోసం వేయించాడంట ఈ మోటార్లు ప్రజలెడకో, సౌకర్యా లేమిటో ఆయన కసలు తెలుసా?”

“ఎంతసేపూ స్వలాభంకోరకే ఈ దొర్లాట - భాగ్యవంతులకు మాదా.”

“పోనీ కేసు పెట్టితే పెట్టాడ డనుకోండి. పచ్చి గడ్డిగంప లయ్యుకొనే మాలముంకిల్ని కూడా ఇరికించాలా

అదొర? అయినా మాకులం అంటే ప్రతీవాడికీ అలుసు సామీ” అని అన్నాడు బండివాడు.

బండివాడు “మాకులం” అనేవరకు శాస్త్రికి ఆర్థం కాలేదు. “మాలకులమనా లేక వాడికులమే మాలకులమనా దాని ఆర్థం అని సంజేహం కలిగింది; శాస్త్రికి ఏదో అలోచనపడిందిమనస్సులో!

బండివాడు తనధోరణి తాను విడవలేదు. ఏదో పరధ్యానంగా ఉండి నోటికి వచ్చినట్లు మాట్లాడుతు న్నాడు. తన బండిలోని మనిషి బ్రాహ్మణని వాడికి తెలియదు. తెలిసినప్పటికీ వాడు బ్రాహ్మణికికూడా ఇది వరలో చాలాసార్లు గండి కట్టాడు. మళ్లా అందిపుచ్చు కొని “మా మాలకులానికి కయ్యలా, కాలవలా చెప్పండి సామీ! ఆముంషలు బళ్ల వాళ్లకి గడ్డి అమ్ముకొని బతుకుతున్నారని, దోపిడీ సమయంలో వాళ్లుకూడా గంపలు చేతపట్టుకొని ఆజనంగా ఉన్నారని పదిమంది ఆశవాళ్లనుకూడా కేసులో ఇరికించాడు అనాయుడు. వాళ్లు పసిబిడ్డల తల్లులంట. ఇంటికాడ పిల్లలు అలా లక్షణా అని అల్లాడిపోతున్నారంట! తలుచుకొంటే, దుఃఖం వస్తుంది సామీ! అని బండివాడు ఆవుద్రేకం మీద ఏమేమో చెప్పబోతుండగా, వాడు మాలవాడని శాస్త్రికి స్పష్టమయింది. దానితో ఆయన ఒళ్లు జల దరించింది. బండిలో వక్కతులంకూడా నిలవలేక పోయాడు. దిగుతున్నానని చెప్పనైనా చెప్పకుండా, వెనక్కి జరిగి కిందికి గభాలున దూకాడు. చైతన్యం విడిచి రోడ్డుమీద కొయ్యబొమ్మవలె నిలబడ్డాడు. బండి వాణ్ణి నమిలి మింగేయాలన్నంత ఆగ్రహం వచ్చిందాయ నకు కానికర్తవ్యం గోచరం కాలేదు. జీవితానికి పరమా వధిగా పెట్టుకొని తాను ఇన్నేళ్లుగా చేసినకృషి అంతా గంగపా లయిపోయింది. కాశీగంగిచెంబులు బండిలో ఉన్నై. సర్వం జగన్నాథం అయింది. వెల్లి బండివాడితల రెండు చెక్కలద్యేబట్టు పగలకొట్టా లనుకొన్నాడు: కాని దైర్యంచాల్లేదు: చీకటి, అంధకారం. తాను ఒంటరి గాడు: రెండోసహాయం లేదు: బండివాడు ఇరవై, ఇరవై అయిదేళ్లు వయస్సుగలిగి, మంచి జెబ్బ పుష్టిగల మని షిలా ఉన్నాడు: తిరగబడితే తనవంటి పప్

బ్రాహ్మణులను పదిమందిని కలిపికొట్టేవాడులా కనపడ్డాడు. ఆపరిస్థితులలో తొందరపడకూడ దనుకొన్నాడు. ఊరికి చేరినతర్వాత వాడిభరతం పట్టాలని తీర్మానించుకొన్నాడు. వెళ్లి మళ్లా బండెక్కి కూర్చున్నాడు. బండి వాడి కానుకొని ఉన్న తనమూటను ఎవరిగా లాక్కొన్నాడు. బండి సాగింది. ఇక బండివాడి పుట్టు పూర్వోత్తరాలు తెలుసుకోవాలనని కాస్త్రీ -

“అబ్బీ! నీ దేవురారా?” అని అడిగాడు.

“నాది ఉత్తరాది- తెలాలండి.”

“ఇక్కడ కెందు కొచ్చావు?”

“పుంజారులో నామేనమామకూర్చి పెట్టి చేసుకొని ఇప్పుటి కారునెలలుగా ఇక్కడే నిలిచి పోయాను. ఈ బండి మామామదేనండి.”

“నీపేరు?”

“పోలయ్య”

“గంగపట్నం బళ్లవాళ్లను ను వ్వరుగుదువా?”

“కొంతమంది గుర్తేనండి.”

“నువ్వు మాలవాడివికదా? నీబండికి జనం దొరుకుతున్నారా?”

“ఇప్పుడెవరూ ఆపట్టింపులు పెట్టుకోవడం లేదండి. అవసరంకొద్దీ అయ్యగార్లుకూడా నాబండి చాలాసార్లు కట్టించుకొన్నారు.”

“ఇదివరకెప్పుడైనా విఠలాపురం వెళ్లావా?”

“విఠలాపురం పోలేదుకాని, గంగపట్నం వెళ్లాను.”

“ఆవుల్లో నీకు బంధువులున్నారా?”

“లేదండి.”

“సరే! తొందరగా పోనియ్యి! తెల్లవార వస్తోంది,” అన్నాడు వెంకటకాస్త్రీ.

తెల్లవారుజామున ఇంకా కనిచీకటి ఉంది. ఇంకా ఆయిదారుమైళ్లు పోవాలి బండి. వెంకట

కాస్త్రీకి స్థిమితం చెడింది. తనంతటిపండితుడు చిహ్ని మాలవాడిచేతిలో నిక్కుకొన్నందుకు ఆయనకు పట్టరాని ఆగ్రహం కలుగుతూవుంది. అగ్రజన్మయెత్తిన తన యెడల అంత అపకారంచేసిన ఒక తక్కువకులం మాలవాణ్ణి ఆసనాయంలో తా నేమీచేయలేని నిస్సహాయ స్థితికి ఉడుకు పాతనం ఉబికి ఉబికి పొర్లివస్తోంది. హృదయం కుమిలి వేసినిట్టూర్పు లభిక మైనవి. బండి వానిమీద కలిగిన ఆగ్రహాన్ని కఠినం యావత్తూ వేడెక్కి, మాఘమాసంచలి నాందగించి, కప్పుకొన్న కాలన వంటిమీద ఉంచుకోవడానికి ఆయనకు వీకా కనిపించింది. కాలన విసరి బండిలో ఓపకైన వేకాడు. ఎప్పుడెప్పుడు ఇంటికి చేరుదామాఅని ఆశ్రపగు నున్నాడు ఆ బ్రాహ్మణుడు.

ఉదయం అయినూఅయిదున్న రోజు సరికి బండి కంకరనోళ్లు దిగి మట్టినోళ్లు మట్టింది. బాగా తూర్పుగా లారివది. బండివాడినుంచి కాస్త్రీకి బాగా గోచరించింది. ఉదయంకన్న ధుండాలుపెముఖం చూడడాని కష్టంగా అనిపించింది. ఆసంస్కృతముఖంలో కాస్త్రీయెఱుమాడా పోలయ్యకు పొడవట్టింది. ఆయన బ్రాహ్మణుడుకాబో లనుకొన్నా సరే; కాని ఆయన ముఖంలో వికాసం కనిపించలేదు. మరి పేదో దీర్ఘ లోనననలో ఉన్నట్టుగా అనుపడ్డాడు. మొఖం ఎర్రంగా జేపురింది, నరాలతోమూడు ఉబికిఉంది. కళ్లురెండు చింతనిప్పులవలె కణకణ లాడుతూ ఉన్నై రాత్రి నిద్ర లేక ఆయనముఖం అట్లా ఉందనుకొన్నాడు బండివాడు.

ఆరుగంటలయ్యేవరకు బండి విఠలాపురంచేరి వెంకటకాస్త్రీ ఇంటిముందట నిలిచింది. ఆరోజు మనుమడి భారసాల, వీధిసమ్మానికి మామిడాకులతోరణం కట్టారు. కాస్త్రీ ఎప్పుడూ వస్తానని అని ఇంటిల్లిపాదీ కోడికూతతో దేవి ఎదురుతెన్నులు చూస్తున్నారు. వెంకటకాస్త్రీ బండి దిగి 'మూట వీధిఆరుగుమీద పెట్టి బయటనే నిలబడ్డాడు. కాళ్లు కడుగుకోను భార్య నీళ్లు తెచ్చియిచ్చింది. మొఖం కడుక్కోను పుల్ల తెమ్మన్నాడు కాస్త్రీ. మళ్లార్జనం అయింది. కాస్త్రీ

ఇంట్లో అడుగుపెట్టలేదు. “లోపలకు రం” డని భార్య, కొడుకూ పిలిచారు. “ప్రయాణపుగుడ్డలు లోపల పెట్టడానికి వీలేదు. స్నానం చేసిగాని లోపలకు రా నన్నాడు” శాస్త్రి.

బండ్రివాడు “బాడుగ స్వామి” అని అడిగాడు. “ఇస్తాను ఉండరా” అని వాడికి జవాబు చెపుతూ, కొడుకును రహస్యంగా పిలిచి, అర్జంటుగా డెంచు నాయుణ్ణి పిలుచుకొనిరమ్మని పంపాడు.

చెంచునాయుడికి వెంకటశాస్త్రి గురువదం. పండితుడన్న గౌరవంచేత, ఆయనకు నాయుడు ఇల్లు కట్టించి యిచ్చాడు. నాలుగేకరాలమాగాణి వ్రాసి యిచ్చాడు. ఆయనకొడుకు వివాహానికి ద్రవ్యదహాయం చేశాడు. శాస్త్రిగారికుటుంబమీద నాయుడి పెంతో ప్రీతి, అభిమానమూను. ఈసంబంధం అనాదిగా పెద్దల తాగాయితూ వస్తూన్నది. అందువల్ల తనకు పని ఉన్నా, శాస్త్రికి పని ఉన్నా, ఏ వేళ నై నా స చే నాయుడే శాస్త్రిగారిదగ్గరకు స్వయంగా వచ్చి మట్లాడి పొయ్యి మామూలు. అందువల్ల ఆయనదగ్గరనుండి కబురు వచ్చిందనేవరకు, రెండేళ్లుగా దేశాటనంచేసి వచ్చినందున ఏమి తొందరపనో అని నాయుడు నిద్రనుంచుమీదనుండి లేవడంతోనే తలకు ఫ్రానల్ గుడ్డ చుట్టుకొని, కాలికి చెప్పులు తొడుక్కొని, చేత కర్ర పట్టుకొని, ఎకావకీని వికాపురం బయల్దేరాడు.

ఆపట్టికప్పుడే నూగోదయం అయి బారెడుపొ ద్దెక్కింది. అగ్రహారీకులు “చాలాకాలానికి దయ చేశారు శాస్త్రిగారు” అని కొందరూ, “అగ్ర హారంమీద శాస్త్రిగారు మరీకితక స్నేహరు” అని మరి కొందరూ, “మమ్మల్ని మరిచేపోయారు — శాస్త్రి గారు” అని ఇంకోకొందరూ, “బహుకాలదర్శనం — డేమునా?” అని మరికొంతమందీ—ఇట్లా అనేక రకాలుగా పలకరిస్తూ శాస్త్రిగారి ఇంటిమందర జనం మూగారు. ఇంతలో నాయుడు వచ్చి — “సాష్టాంగ దండాలు” అని శాస్త్రికి దణ్ణం పెట్టాడు.

“దీర్ఘాయుష్యమస్తు. వంశాభివృద్ధిరస్తు. విశ్వ ర్యాభివృద్ధిరస్తు” అని శాస్త్రి దీవించి, చాప తెప్పించి వీధి అరుగుమీద వేయించి నాయుణ్ణి మాన్మన్నాడు.

“చాలా కాలానికి మామీద దయ వచ్చిందే శాస్త్రిగారికి—” అని నాయుడు కుశలప్రశ్న చేసి ఏవో అనబోతూఉండగా లోపల కుతకుతలాడే శాస్త్రి ఇక భరించుకొలేక, వెంటనే,

“విన్నాను. కథ యావత్తూ విన్నాను. ఈతాగు బోతు లంజకొడుకులు నీకు చేసిన అపకారం అంతా చెవికొచ్చింది. అబ్బా! ఎంత గండం తప్పింది నాయుమా! నీకు. నిష్కారంగా వీళ్ల చేతుల్లో నీప్రాణాలు పోయిఉండేవి. ఎంతపని జరిగిందీ! ఇట్లా జరిగిందని నాకు ఒకకార్డుయైతే నా రాశావుకావు, మానామా రాశాడు కాదు—” అని శాస్త్రి నాయుడికి కలిగిన అపదకు తన సానుభూతి మాసిస్తూ ఆదరణ మొదలు పెట్టాడు.

“మీకు వ్రాద్దా మనుకొంటూనే నుస్తీచేశాను. ఇంతకూ భగవంతుడు చల్లంగా చూడాలెకాని—వీళ్ల వల్ల ఏమవుతుందీ పెఫనలు,”

“నిజమే! ఇంకా వీళ్లని ముక్కలుముక్కలుగా తరిగి ఉప్పుప్రాతర వేయకుండా ఊరుకొన్నావా నాయుమా?”

“అయితే అంతపని చేయకుండా విడిచిపెట్టేనా ఏమిటి? ఒక్కొక్కడికి మూడేనేళ్లు వేయించి వంద మందినీ వెల్లూరుజైలుకు పంపించాను. తమరు విన లేరూ?”

“ఎంతచేసి ఏంఉపయోగం? మళ్లా కథఅంతా మొదటి కొచ్చింది. విన్నావో లేదో! జమీందారు వంటివాడివి నిన్నే లెఖ్కుచేయని ఈ గాడిదకొడుకులు మాబోటివాళ్ల నిలత్తుపెట్టుతారా? ఆనేతుహిమాచలపర్యం తమూ తిరిగివచ్చానుకాని ఇంతపరాభవం ఎక్కడా పొందలేదు.”

“ఏంజరిగిందేమిటి?”

“అదుగో చూడు! ఆబండిగ్గర నిలబడ్డాడు నాడు కుద్దమాలాడు. నిన్నగాక మొన్న నూరుమందికి శిక్ష వేయించావుకదా నువ్వు, నీకు భయభక్తులు లేకుండా నన్ను పుంజూరునుంచి విలాపురానికి బండిలో ఎక్కించుకొనివస్తావా? వీణ్ణి ఏంచేస్తే పాపం ఉంది?”

“మాలవాడావీను?”

బండివాడు పలకలేదు.

శాస్త్రీ వాడికేసి చూస్తూ “ఛీ! జవాబు చెప్పకుండా నిలబడతావు. ఆనోటి మీద వాతలు వేయిస్తా చూడు! రాత్రి తెల్లవాస్తూ, ఈనాయుణ్ణి నోటి వచ్చినట్లు దూషిస్తూ మాట్లాడేవే! ఇప్పుడు ఏమైందానోరు?”

“దవకపల్లు రాల్చేటట్లు కొట్టక పోయినారా అట్లాంటికూతలు కూసినప్పుడూ? ఈ వొంటెగుబళ్ల వాళ్లని ఏంచేసినా పాపం లేదు” అన్నాడు నాయుడు.

బండివాడు గడగడ పోవోతున్నాడు.

“నే నెవరని నీబండిలో ఎక్కించుకువచ్చావురా నువ్వు? మాదిగవాణ్ణుకొన్నావా? మాలవాణ్ణుకొన్నావా? చునిపిని గమరించి మరీ బండికట్టవనిలే?”

“నా కేం తెలుసు సామీ! తమరు బ్రాహ్మణులనీ?” అన్నాడు బండివాడు.

“అయితే బ్రాహ్మణుడేనా? మాలవా డేనా? కూడా తెలియకుండా కళ్లకు కావరంఎక్కి ఉన్నావన్నమాట” అన్నాడు నాయుడు.

“అర్ధరాత్రి నేను చునిపిని గుర్తించలేకపోయాను బాబుగారూ!” అన్నాడు బండివాడు.

“అసలు నిన్ను బాడుగబండి పెట్టుకోమని ఎవరు చెప్పారా? నీతాతనా డెరుగుదువా నీయత్తాతనా డెరుగుదువా నువ్వు బండెక్కి? చెప్పరానినాడు తన కులవృత్తి మాని ఇంకో వృత్తి చేసుకోవచ్చునని ఏ శాస్త్రంలో ఉందో చెప్పరా? గాడిదకొడగా! తెలియక ఒకవేళ నాబోటివాడు బండికట్టమంటేమాత్రం, అమైన

జ్ఞాత్రమునకాదు నాశనంచేయడానికి సరేనని తయారవుతావా? ‘నేను చెప్పరానివాణ్ణి సామీ!’ అని చెప్పనక్కర్లే?” అని పంకజశాస్త్రీ సంధ్య పటపటకొరుకుతూ పరకల్లు తొక్కుకున్నాడు.

“చెప్పితో నువ్వు పగలకొట్టండి పెగవకు. మదం అణుకుగండి” అన్నాడు నాయుడు.

“తెలియక చేశాను సామీ” అన్నాడు బండివాడు.

“ఛీ! మల్లు” అనూలే పూస్తావు. తెలియదంటే నే నమ్ముతానా? పడేళ్లుగా రక్తమాంసాలు వోడ్చి చదువుకొన్న శాస్త్రం అంతా తగలబోయిందే. కాసీనూరాధిని చేసుకొంటామని కత్తుపడి గంగ తెచ్చుకొన్నాను. అంతా నాశనం చేశాడు. ఈగాడికొడుకు.”

“వీడి కన్నీ తెలుసు. — ఇట్లాంటిపని చేయవు కదా అని పండెట్టి సట్టకూతో రెండు గ్రుడ్లు ఒత్తిస్తే గోగం కునుగును. — అబ్బబ్బ! నాకేసులో ఆకురకవాట్లు, వీట్లు చేరి వాగడ్డి నాకు పెట్టాడు— శాస్త్రాన్ని! ఈవందమంటిని! నా కేసు గుణవుచేయించి, జైలుకు వేయించేవరకు పన్నెండున్నే లాటుంద నాకు. ఎవరు తిప్పట్లు చెప్పండి? మీబోటి బ్రాహ్మణి కిచ్చినా దీపం పెట్టుకొని తలుచుకొనేవారు. “జడ్డి ధర్మప్రభువు కాబట్టి వీళ్లన్నికూతలు కూసినా చునవారనే నమ్మి శిక్ష చేశాడు” అన్నాడు నాయుడు.

ఇంతలో అక్కడచేసిన అగ్రహారీకు లందరూ తలాఒకబడితే చేతపట్టుకొని “అగ్రహారంలో అడుగు పెట్టి అపవిత్రంచేసినందుకు వీణ్ణి తల పగలకొట్టండి, చంపండి, ఆబండినీ, ఎద్దునూ కిరసనాయిలుపోసి నిప్పుపెట్టండి” అని కలకామాటా అంగుకొన్నారు, నాయుడికి వేడెక్కింది: కేసు అయిందెలగాయకు ఒంటెద్దుబండివాడంటే అసలే మండిపడుతున్నాడు నాయుడు.

“అయితే వీడి కేంశిక్ష చెప్పారు వెంకట శాస్త్రీగారూ” అని ఆసేదీమీద అడిగాడు నాయుడు.

“ఇండాలుణ్ణి తాకితే, బ్రాహ్మకు ఒళ్లు తెగ్గాల్సికొంటేనేగాని ఆపాపం పద్నాలుగుజన్మల దాకా పోదని శాస్త్రం. నాకు కావలసిన ప్రాయశ్చిత్రం వీడికి శిక్ష—” అన్నాడు శాస్త్రీ.

నాయుడు వెంటనే ఇద్దరుమనఃపూర్వీ పిలిచి, బంధివాణ్ణి పసువులవొడ్లో పగ్గాలతో గుంజకు కట్టిం చాడు. గంపెదుపిడకలు దాచిచేయించి, బొటావేలు లావు ఇరవకర్రు అగ్నిహోత్రంలో పెట్టింది చేతులతో విరిగిస్తున్నాడు.

బంధివాడు ఒకవిచిత్రమైనస్థితిలో పడ్డాడు. చినికి చినికి గాలిచాప అయింది వ్యవహారం. ఇట్లా జరుగునని తాను కలలోమాడా అనుకోలేదు. వెయ్యి పెద్దపులులలో ఒక్కలేజిపిల్ల! ఇంతమంది అగ్రహరీకల్ని తానొక్కడూ ఎట్లా ఎదుర్కోగలడు? ఎవరితో మొరపెట్టుకొంటాడు? తాను చేసిన తప్పేమిటో అర్థం గాకుండా ఉంది. బంధి వాడికి, ఇక తనచావు నిజమని స్థిరపడుకొన్నాడు వాడు. నోటివెంబడికలు రావడం లేదు. గొంతుకు ఎండి పోతున్నది. దాహ మవుతున్నది: ఒంటేలుకు పోవసిన అవసరంగా ఉన్నది: కాని కాలూచెయ్యి కదపడానికి పీల్లేగిస్థితిలో ఉన్నాడు. తనకళ్ల ఎగులు నల్లని ఇరవకర్ర ఎర్రబడుతోంది ఉత్తగత్తులం తలుచుకొంటే గుండె నీరయిపోతోంది “ఎంతపాపం చేసుకొన్నానోగదా భగవంతుడా! నాకు నిష్కారణంగా ఇంతశిక్ష ఏల విధిస్తున్నావో నారాయణమూర్తి తండ్రీ” అని లోపల దుఃఖిస్తూ కళ్లుమూసుకొన్నాడు.

ఇంతలో వెంకటశాస్త్రీ నాయుణ్ణి చాటుకు పిలిచి “నాయుడా! మనం చేసేపని పైకి పొక్కిలే, ఆపాలీసువాళ్లకల్ల తంటా రాదుగదా! కాస్త ఆలోచించు సుప్రకూడా!” అన్నాడు.

“అంత పిచ్చిపని చేస్తా ననుకొన్నావాశాస్త్రయ్య. పోలీసులు మనం కూర్చోమంటే కూర్చోవాలె, నుంచో నుంటే నుంచోవాలె!” అని ధైర్యంచెప్పాడు నాయుడు,

“అయితే తొందరగా కానీ” అని వెంకటశాస్త్రీ ఉత్తర్యు ఇచ్చాడు.

కర్ర ఎర్రబడిందో లేదో చూడమన్నాడు నాయుడు.

పోలయ్య కొంచెం వ్యక్తిగలమనిషి; కొంచెం చదువుకొన్నవాడుకూడాను. చిన్నతనంనుండీ పట్టు వాసంతో పుట్టివెరిగినమనిషి: మంచీ, శబ్దరా, దేశ కాలపరిస్థితులూ కాస్త తెలుసుకొన్నవాడు. కళ్ళు మూసుకొన్న కొంతనేటి కొక ఆలోచన తట్టింది అతగాడికి. “చచ్చేవాళ్లం ఎట్లాగా చస్తాం. అబద్ధమైతే అయింది, ఈదారి తొక్కి ఒకదొంగత్తు వేదాం. నారాయణమూర్తి సాయపడకపోతాడా?” అని నిశ్చయ పర్చుకొని, మొండిధైర్యం తెచ్చుకొని, నాయుణ్ణి, శాస్త్రీనీ ఉద్దేశించి,

“నన్ను మీ రీప్రకారం హింసిస్తున్నారు. నేను చచ్చినా, బ్రతికినా ఈ విషయం పైకి పొక్కిక నూగు. మా పాదిదొంగారికి ఈ సంగతి తెలిస్తే, మీరు ఇంతకింత అనభవిస్తారు; మీరే బల వంతులని అనుకోకండి. మేము మీ మతం విడిచి క్రయిస్తవమతం తీసుకొన్నామాడా మీ రీప్రకారం మమ్మల్ని ఏడిపించడం మా ఏసుప్రభువు గమనిస్తూనే ఉన్నాడు” అని కెద్దగా వ్రీఅరుపు ఆడస్తూ కేకపెట్టాడు.

బండివాడినోటినుండి ఈ మాటలు వినవచ్చేవరకు, శాస్త్రీ, నాయుడూ ఒకరి ముఖం ఒకరు చూసు కొన్నారు. “ఇదేమిటి మతం తీసుకొన్నా నంటా న్నాడు” అని ఇద్దరూ కొంత తటపటాయించారు.

“నువ్వు క్రయిస్తవుడవా?” అని శాస్త్రీ అడిగాడు.

“అవును: మా తాత తనహయాంలో మతం పువ్వు కొన్నాడు” అని బింకంగా జవాబు చెప్పాడు.

“నీపేరు?”

“పోలయ్య.”

“బండిలో చెప్పడంలో నీపేరు పోలయ్య అని చెప్పావే!”

“లేదు; పాలయ్యనే చెప్పాను.”

“నీతండ్రినేరు”

“జకరయ్య”

నంటనే కట్టికట్టు విప్పుచుని నాయకుని ఉత్తర్యచేసి, కాస్త్రీ, అనూ గడ్డివామిచాటుకు పోయారు.

నెం— గాత్రీ చెప్పినట్లుగా పాలయ్యను చెప్పి డయ్య, నొంగవేడు వస్తన్నాడేమో?

నా— మూరు పొరపాటుగా పనిచేయడం; పాలయ్యకు బదులు పాలయ్యను పొరుగు వినిపించి ఉంటుంది. తల గూడంకి, నాకింకా క్రాంతిగురువూ ఉంది. సందేహంలేదు, మీ క్రయస్తుతు!

నెం— క్రాంతిగురువూ గాని క్రయస్తుతు డయ్యనే కొంచెం ఆలోచించడగదే.

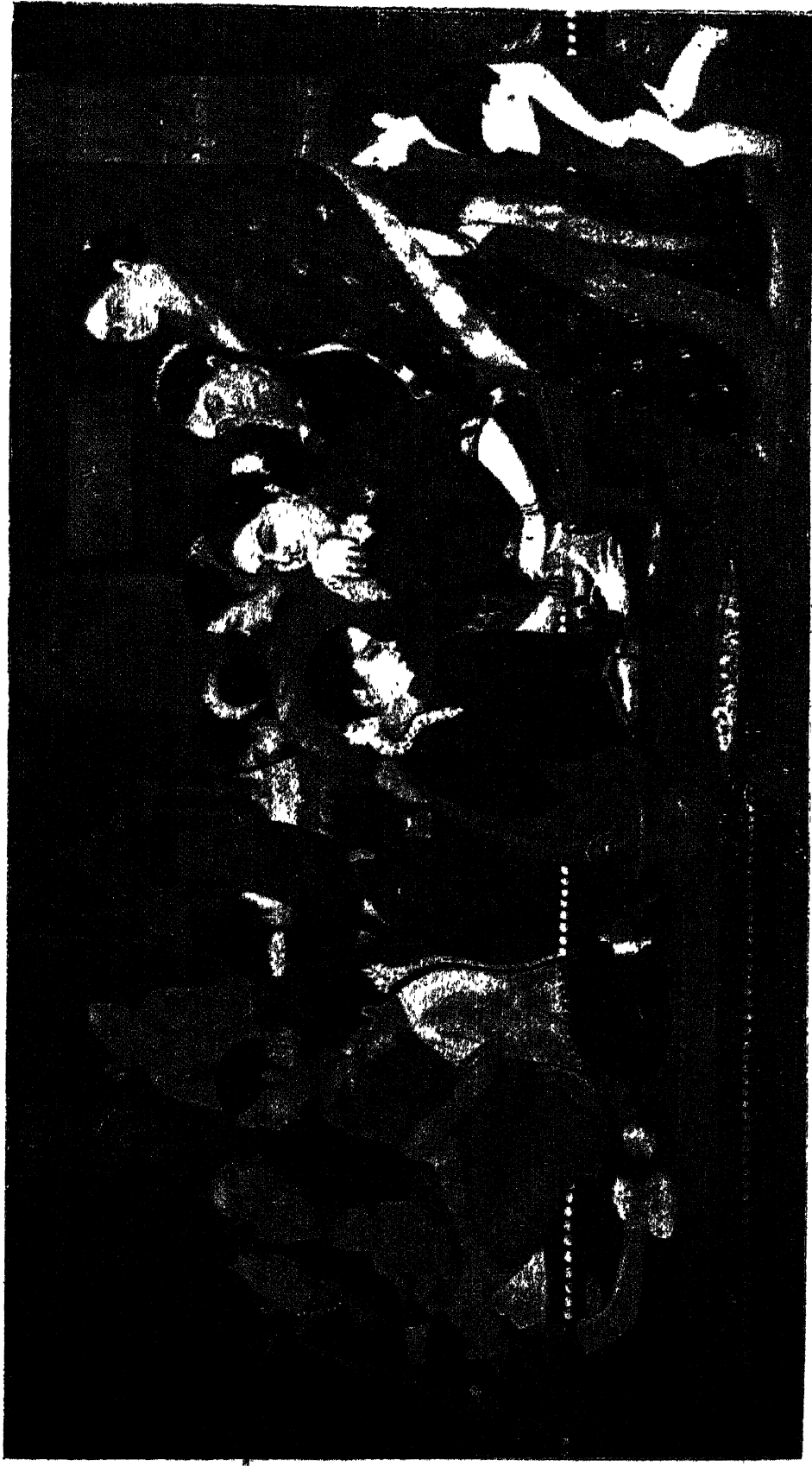
నా—అమ్మో! ఇంకా నమ్మడగా అంటున్నారా? ఈ పాడిరికి, సర్కారువారికి చాలా దొడ్డి ఉంటుందండీ! నాళ్ళు పట్టుపట్టారంటే నీమదాకా కూడా ఇల్లి తగవులాడతారు. అంతవరకొచ్చేవరకు ఎంత డబ్బుచ్చినా ఈ పోలీసులు మనములాగా ఏమీ ఉంచకుండా తోసిరా జంటారు మనల్ని; కాబట్టి తొందరపడగూడదు.

నెం— సరే! అట్లాగే నీ ఇష్ట ప్రకారమే కానీ! అతిసర్వత్రవర్గమున నున్నాడు కాస్త్రీకారుడు. అగ్గిగాక, నిజంగా నీ క్రయస్తుతు అయితే మన కంతకుండు నీ నేతడు. మన ప్రభువుల మతం అదే అయినపుడు, అదేవాన్ని నిందిస్తే క్రమశుని నిందించినట్లే! “నాన్వేషణ పూర్వకం”; కాబట్టి దాని అపలంబించిన మతం అదేకాదు కాస్త్రీకారుని ఉంది. — మన మతం అదేకాదు. నాన్వేషణ మనం దాని అపలంబించు తోనే లేదు. కా ఎటువచ్చి నాన్వేషణం ఏమంటే, మీరు నిజంగా క్రయస్తుతువా అని?

నా— అయినా కాస్త్రీకారుని, ఈ విషయంలో మట్టు మనం “గ్లాస్కో” శ్రేయం. ఏమో! ఏమట్టుగా నీ పా మందో! నాన్వేషణ తన అంటున్నాను. అక్కడి వారి కేంద్ర ప్రాంత ముందో, ఎవరి మాటో గావు?

నెం— అవును. నాన్వేషణ పనిచేసే వారికి ఇంతవరకు సందేహం ఉండకూడదు.

అని కాస్త్రీ తృప్తిపడి మట్టు బరివాడి కంట బడకుండా సంగుదారిన గొడ్డో పుడారు. నాయకు పాలయ్యకు కట్టికట్టు విప్పించి, ఇంటికి తీసుకొనిపోయి రు 2-0-0 ని చేతిలో కట్టి అన్నం పెట్టించి ఇంటికి పంపించారు.

ప్రవాణ మంగళ శారము

ఏసి - చేసి

బులును వేంకటరమణయ్య

“ఏసి” అను నవ్యయము విభాగార్థమున వాడఁబడుచున్నది. ఇది చాల ప్రబంధ ములయందును కానఁబడును. తఱచుగ నిది పరిమాణార్థక మగు ‘ఎడు’ నకుఁ దరువాత అవ్యవధానముగ నుండును. ఉదా. మూరెఁ డేసి, చేరెఁడేసి.

పరిమాణార్థకప్రత్యయ నిరపేక్షముగను ‘ఏసి’కి ప్రయోగములు కలవు. పడేసి, ఏబడేసి.

నన్నయభారతపు తాళపత్ర ప్రతుల యందు పయి ‘ఏసి’కి బదులుగ ‘చేయు’ ధాతువు క్త్వార్థమగు ‘చేసి’ అను రూపము కన్పించుచున్నది. చాల ముద్రితప్రతులలో ‘చేసి’ ‘ఏసి’గా మార్పఁబడినది. ఆనందముద్రణా యపుఁబ్రతియందఃమాత్రము మూలము సారి యగు పాఠమే చాలచోట్ల కలదు. సుప్రసిద్ధ సంస్కృతాంధ్ర విద్వత్ప్రకాండులు ను, కీర్తికాయలు నగు శ్రీతంజనగిరిము తేవప్పైరుమాళ్లయ్యగారు తత్ప్రశోధకు లగు టచే దానిని దిద్దివేయక ‘ఏసి’కి ‘నేసి’ యని నన్నయప్రయోగము’ అని అధస్సూచిక యందు వివరించియున్నారు. ‘...యం దొక్కొక్క య మ్మేసినట్ల యేనునేసి.’

[ఆదిపర్వము, పథమాశ్వాసము, ౨౭.]

ఉ. ‘...పాయసా,

హారము భుక్తిఁబెట్టి మఱి

యందఱకుం జెలు వేయిసేసి.

[సభాపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము, ౧౪.]

పయి ప్రయోగములందలి ‘నేసి’ ‘చేసి’కి ‘గనడదవాదేశరూపము.’

శ్రీ తేవప్పైరుమాళ్లయ్యగారు ఆదిపర్వము నష్టమాశ్వాసమునందలి యొక (౨౮) వచనమున ‘నూతేసి భద్రగజంబులను, నూతేసి కాంచనరథంబులను, వేయేసి కాంభోజహయంబులను, ...’ అనుచోట. ‘ఏసి’తో కూడిన రూపములనే ఇచ్చి యున్న ను, అధస్సూచికలో ‘నూటు నేసి భద్ర... నూటు నేసి కాంచన... .. వేయి నేసి కాంభోజ... .. ది నేసి వేలు దానీ’ యనియే వ్రాతప్రతులు’ అని స్పష్టికరించియున్నారు.

ప్రాచీన శాసనములందుఁగూడ ‘ఏసి’ కి బదులు ‘నేసి’యే కనఁబడుచున్నది. నన్నయకు రమారమి ౧౦౦ ఏండ్ల తరువాతి దగు ‘అమరావతీస్తంభశాసనమున ఇట్లున్నది—

శాసనపుబంతులు.

౧౩౧. ‘... .. స్వస్తి నమ

౧౩౨. స్తప్రశస్తిసహితం శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర కోవికేశరా

౧౩౩. జులు శకవర్షములు ౧౦౦౪ గు నేంటి మాఘశుద్ధ ౧౦

౧౩౪. గురువారమునం దమకు ధర్మా
ర్థముగా శ్రీమద్భు

౧౩౫. ద్ధదేవరకు నఖండవర్తిదీప
ములు రెంటికినై ఇచ్చిన ఇ

౧౩౬. నృపిష్టు ౧౧౦ వీనిలో న
దామక అమరబోయిండు ఎంభదేను గొ

౧౩౭. తియలంజేకొని ఆచంద్రాక్క
ముగాం దన పుత్రానుపౌత్రికమున

౧౩౮. నిత్య మా నెండు నేసి నేయి
వోయంగలవాండు. ఉటకురి కే.

౧౩౯. యండు ఎంభదేను గొప్పయలం
జేకొని ఆచంద్రార్కము

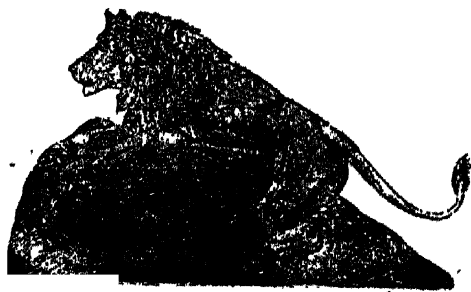
౧౪౦. గాం దన పుత్రానుపౌత్రికమున
నితమానెండు నేసి నేయి వోయంగల
వాండు... ..

[హుల్లుప్రకటితము : అమరావతీస్తంభ
శాసనము. ఎస్సెగ్రాఫియా ఇండికా, వాల్యం. ౬.
పుట. ౧౫౩.]

పయి శాసనములో 'నిత్యమానెండు
నేసి' అని ఇంకను చాల ప్రయోగములు
కలవు. పయి శాసనపుకాలముకూడ శాసన
ముననే ఈయబడియున్నది. శాసనము
ఇంచుమించుగ నన్నయకు నూత్రేండ్ల తరు
వాతిది.

ప్రాచీనవాఙ్మయమును, శాసనములను
గమనింపకున్నంతవఱకుచు 'ఏసి'యే తగిన
రూపమనియు, 'నేసి' అట్టివి కాదనియు
త్రోచును. నిల్వకడమీద నిజము తేట
పడును.

ప్రాచీనకాలమున 'రెండుగా విభజించి,
మూడుగ విభజించి' మొ. అర్థములందు
'రెండుచేసి, మూడుచేసి' మొ. గీతిగ ప్రయో
గము లుండెడిననియు, క్రమక్రమముగ 'చేసి'
'ఏసి'గ మాఱి నన ప్రత్యేకతను కోలుపోయి,
సదాంతరసంయుక్తమగునపుడే అర్థనంతము
కావలసి వచ్చినదని తెలుపు యే ఈవ్యాసపు
పరమప్రయోజనము.

నన్నయభట్టారకుడు

ఒంగోలు వెంకటరంగయ్య

నన్నయభట్టాను నన్నయభట్టారకుడును టయు గలదు. ఈ మహానుభావునిపేరు తెలుగు భారతమునందలి ఆదిపర్వ ప్రథమాశ్వాసమున భారతాంధ్రీకరణప్రశంసయుండు ఘట్టమున “నన్నయ్య” అని యున్నది ఆదిపర్వ వనపర్వ గద్యలలోనెల్ల “నన్నయభట్ట” అనియె యున్నది. విరాట పర్వ ప్రారంభమున తిక్కయజ్ఞయు సీతని “నన్నయభట్ట” అనియె స్మరించుచున్నాడు ఎర్రావెగ్గడచెప్పిన అరణ్యపర్వభాగమునందలి గద్యలలోను సృసింహపురాణమునందలి పూర్వకవిశ్రవణంబునందును “నన్నయభట్ట” అనియె యున్నది. కేశన, మారన, శ్రీనాథాదులును, “నన్నయభట్ట” అనియె వాడి యున్నారు. ఆంధ్రవీయమునను “నన్నయభట్ట” అనియు (౧ - ౪౨) “నన్నయభట్టియము” అనియు (౧ - ౬౪) ప్రయోగించి యున్నాడు. ఇవన్నియు నిటు లుండగ ఈ నన్నయభట్టాడు ఆదిపర్వమున తనసహోద్యోగియగు నారాయణుని “నారాయణభట్ట” అనియె పలికియున్నాడు.

ఆంధ్రలోకములోని వాడు లోమాత్రము “నన్నయభట్టారకుడు” అనియె ఈయాధి కవి ప్రసిద్ధుడైయున్నాడు. ఈ “భట్టారక” శబ్దము గౌరవవాచకమగు బిరుదమా లేక “భట్ట” సమాజమేనా?

అమరుడు ప్రథమకాండమున “రాజాభట్టారకో దేవః” యని నాట్యవర్గమున పఠించి యున్నాడు. దీనినిబట్టిజూడ ఈ నైఋతికుని మతమున ‘భట్టారక’ శబ్దవ్యాప్తి నాట్యవర్గ పరిచ్ఛిన్నమైనటుల తోపగలదు. “అవిరళజపహోమతత్పరు - సంహితాభ్యాసు - బ్రహ్మాండాది నానాపురాణవిజ్ఞాన నిరతు - పాత్రు - సద్విదుతావదాతచరితు - సత్ప్రతిభాభియోగ్యు - నిత్యసత్యవచను - సుషను - నన్నపాశ్య” సర్తకగణములోని భట్టారకుజేయుట మహాపచార మగును. వైజయంతికారుడు ద్వివిధభట్టారకుల జెప్పెను. శేషకాండ, లింగసంగ్రహోధ్యాయమున (శ్లో. ౪౬ “భట్టారకో భట్టారకో; భట్టస్తత్రభవాభవా” అనిచెప్పి, భూమికాండ శ్లో. ౧౦౩ నందు “అథ” నాట్యోక్త యోరాజా; దేవోభట్టారకోఽపిచ” ఇత్యాదియు బలికియున్నాడు. దీనివలన భట్టారకశబ్దము నాట్యోక్తియగుటయేకాక గౌరవవాచక మనియు దెలియుచున్నది. నానార్థరత్నమాలాకారుని కాలమునకు ఇంకొక మతభేదము కలిగి “భట్టారకో భూమిపాలే; దివోకసి తపోధనే” అని నిర్వచనము లభించుచున్నది. ఇందు నాట్యప్రశంస లేదు.

కొంతమంది మహాకవులకు కొన్ని యల్పకారణములచే వినోదములగు ఎగతాళి పేళ్లపెట్టుట గలదు. రఘువంశమునందలి యారవసర్గాంతర్గతమగు “సంచారిణీవీప శిఖే

వరాత్రా” విత్వాదిశ్లోకమువలన కాళిదాసు నకు “దీపకాళిదాసు” అనుపేరు వచ్చినదని యు భవభూతి ఎచటను “తపస్వీకాంగతోఽవస్థామితి స్మేరాననావిన.

గిరిజాయాస్తనౌ వస్తే భవభూతిసితాననౌ” యనెననియు అందుచేత, శ్రీ కంఠుడను నామముగల యా వ హాకవిశ్లోకమువలన “భవభూతి” యాయెననియు అందురు. ఇరమలాక్షణికుడగు దండి నిజనామమెద్ది యెవరెరుగరా. దశకుమారచరిత్రఘట్టమున “బ్రహ్మదండ ఛత్రదండ.. కాదండ ఇత్యాది దండభూయస్థ ప్రయోగముచే “దండి” యనబరగెనను వాడుకకలదు. “శిశుపాలవధ” పంచమసర్గయందలి “ఉదయతి విశ్వోర్ధ్వః రిశ్మిరజ్జావహిమకరేహిమ ధ్వాన్ని త్యాదిశ్లోకమున కూర్పబడిన “ఘంటా” శబ్దముచే “ఘంటామాఖ” నామ ముద్భవిత మగుచున్నది.

ఇత్యాది కారణములచే నన్నయకు భట్టారకోపదము లభించియుండునా యని విచారించిన ఈ యూహకు కొలదిపాటి యాధార మనుమేయ మగుచున్నది. ఈ మహాకవికి భట్టారకశబ్దముపై యధికప్రీతి యుండినటుల తోచుచున్నది. ఆదిపర్వములందును అరణ్యపర్వమునందలి నన్నయ ప్రణీత భాగమునందును భట్టారకశబ్దము కలుమారు ప్రయోగింపబడి యున్నది. అగ్నిభట్టారకశబ్దము ఆదిపర్వమున ఒకటిరెండుమూడు ఆరు ఆశ్వాసములందును సభాపర్వపు ప్రథమాశ్వాసమునను గలదు. బ్రహ్మ భట్టారకశబ్దము ఆదిపర్వమున నేడవయాశ్వాసమునను విష్ణుభట్టారకశబ్దము ఆదిపర్వమున ఎనిమిదవయాశ్వాసమునను అరణ్యపర్వము

నందలి మూడవయాశ్వాసమునను భర్గభట్టారకశబ్ద మరణ్యపర్వ ప్రథమాశ్వాసములోని పరిమేశ్వరదండకమునను వాయుభట్టారకశబ్దము ఆరణ్యక ద్వితీయ తృతీయాశ్వాసములందును వ్యాసభట్టారకశబ్దము ఆదిపర్వగత తృతీయ శతుర్థ సప్తమాశ్వాసములందును గలవు. ఈశబ్దము నింతవివిగ యుపయోగించినవా రింకొక రగవడను. పైన ఉదాహరించిన కాళిదాస భవభూత్యాదిన్యాయున విదేశముజేసే నన్నపాఠ్యులకు నన్నయభట్టారకుడను ఖ్యాతి ఆంధ్రవైద్యులము గల్పించి యుండునా? లేక ఇది కేవల ఘాట్యవాచకముగ జేర్చడినదియో?

నెల్లూరుపురమందలి ౪ న ౧౯౧౯(సిద్ధాద్ధి)లో శాశ్వత కీర్తులు మహాపాఠ్యాయ బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిల వారి నేతృత్వముక్రి ద జ రి గి న ఆంధ్ర సాహిత్యరిషత్తునందు ఆంధ్రగీర్వాణప్రవీణులొకరు (బహుభాషాభ్యాసకచరులు బ్రహ్మశ్రీ దండిగుంట సూర్యనారాయణశాస్త్రిలు వారుగ నుండురు) నన్నయభట్టును గూర్చి యుపన్యసించుచు నవీనమార్గ నిర్మాతకు భట్టారకవిరుద గల ద ని సప్రమాణముగ వ్యాఖ్యానించి తెలుగున నజ్ఞాతపూర్వకమగు కావ్యరచన జేసినందున నతనికి భట్టారకత్వము నమర్పించబడినదనియు జెప్పిరి. తెలుగున నాదికవియనియు ఆంధ్రభాషావాగనుశాసనుడనియు నన్నయ నెల్లూరును యిక్ష్పటివరకు కొనియాడుచున్నారు. తెలుగున కాదిమహామై దేశకవిత్యమున నూత్నమార్గోపదేశకుడగుటచే భట్టారకవిరుదము ఒప్పియందగలదను యూహయే సమంజసముగ నుండునా?

నామహా రాష్ట్రయాత్ర

౮

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

దేనిని పాటింపక గొడించి ఉదయమే లేచిన యెడల భయసంకోచములు కొండొకవడి మనసును మార్కొనకనే యుండెడికి! ఏజంతువుకన్నుల బడక కదలమెదలక అందుపడియుండిన నపాయమేలేదు. కాని ఆ భయంకరనిశితమున నేదో యపూర్వశక్తి నా హృదయము నార్పింపసాగినది. అడలని ఆపదయని అందుండి మనసు కదలిపోవుట కిచ్చగించుట లేదు.

అహ! మనుష్యహృదయ మెట్టిదో! నూతన సంఘటనలపై, అపూర్వదృశ్యములపై విహంగపతివలె వ్రాలనది మిక్కిలి మక్కువపడుచున్నది. లక్షగ్రంథములను చదువుకంటె అట్టి నిశితం దట్టిదృశ్యము నొక్కపరి పరికించుట మేలు. భావభరితమై అది మనసున చిరవాసము చేయును! నిశ్చించుచుండు శక్తులను చఱచించుట లేని యది కదనాంగణమున బురికొలుపును. అత్రటి సంతరంగమున నపూర్వోత్సాహ ముదయించును. ధమనిన్నాయువులందు విమృశ్యచక్రివలె దైర్ఘ్యము కడువడిగ జాలువారు నని చెప్పుదును! కావుననే క్రుంగిన ఆంగప్రత్యంగములు మ్రుక్కడి రక్కసులను మార్కొనుటకు దలపడును! భయ సంశయములు కొండొకవడి హృదయమున పొడనూపిన నేమి? ఇది యందెట్లు గట్టుకొనియుండ నేరవు, దొంగవలె నందు ఆపుడపుడు పిశాచము చొరబడిననేమి? అందు విరాజిల్లువాడు జగదీశుడు కాడా? విజృంభించిన పిశాచమును చీల్చి చెండాడుట కాతని కెంతనేపుపట్టును? దేవదానవులకు మనుష్య హృదయము సమరాంగణముని నా యుద్దేశము! మనుష్య జీవనము సార్థకమగుట కీ దివ్య కురుక్షేత్రమున నీ భీషణాహవము అనివార్యమైనదని నొక్కి చెప్పుదును. పిశాచము లేచిన గాని ఈశ్వరున కంతగా పనియుండనే యుండదు. ఈతనిచేడినిండ పనియున్నగాని సృష్టి లేబోకంతమై

యుండనేరదు. సృష్టివృద్ధియందలి కృషిసూత్ర మెంత యద్భుతమైనదో! కృషియందు మనదాశయమునకై సలుపు పెనగులాటయందు ఎంత యర్థము, ఎట్టి యభ్యుదయ మున్నదో! పదుగురు దుష్టదానవులు విజృంభించిరి కావుననే జగతియందు పదియవతారములు పొడనూపినవి! ఎంతయోకావ్యసృష్టి, ఎంతయోవిజ్ఞానవృద్ధి కలిగినది ప్రతిఘటించు శక్తులులేకున్న మానవుడు శరీరమున క్రొవ్వు పెంచుకొనును! పంకిలమందలి పతంగమువలె సంతృప్తియందు పడియుండును! బ్రతికినను చచ్చి నట్లుండువాడు కతిశిలకంటె నధికుడని ఎవరందురు? పనిలేని యవయవముల, కొరగాని మనసు మానవజీవనమున మున్నబోసి తీరును. కృషి నెఱుగని మనుష్యశక్తులకు క్రుశ్చపట్టుట తద్గమ. అసంతృప్తి నెఱుగని మానవుడు, నికృష్టశక్తులతో పోరనిమానవుడు పట్టిననేమి గిట్టిననేమి? నాలుగు గోడలం దడగి, కలమాన్నమును కుడుచుచు, హంసతూలికలందు పొరలాడుచు, నిత్యభోగములందు మునిగి తేలువాడు గోరికడుపున గ్రుళ్లుమాంసమున, దుర్గంధమున దృష్టిగ నివసించు పురుగుపోలువాడు. సృష్టియుద్దేశమున తనకుతోడుపడు వాడనియేకదా జగదీశుడు మనుష్యుని సృష్టించినాడు ఇతడు క్రిమివలెనో, బండరాయివలెనో యుండుచో బ్రతికిననేమి చచ్చిననేమి? మనుజుడీ దుర్గతికి దిగవండుటకై సృష్టినయమము సంతృప్తినుండి వానిని బరబర లాగి తఱచుగ వానిమోల ప్రతికూలశక్తులను నిలిపి, పోరుమని వానిని పురికొల్పును. ఈ నియమమే నాజీవనాంగణమున నెన్నో సిలుగులను నిలిపినది. ఇదియే నన్ను వివిధ భూధరిములందు, వివిధారణ్యములందు, వివిధ దుష్టపరిస్థితులందు, కడలేని కడంగడ్డయందును నిలుపుచున్నది. బాలకుడనై తొలుదొలత “అమ్మా!” యంటినినిజమే!

కాని, ఈనీరసభావమును మనకుపై స్వారిచేయనిచ్చి తినిగాను. కురుసేనల ట్లరిష్టములు మార్కొనుకొలది చైర్యసాహసములు, సహనసామర్థ్యములు అధికమగుచు నన్ను రణోర్వియందు లంఘింప జేయుచున్నవి. దుఃఖమున, నైరాశ్యమును సూరముగనిలిపి జెబ్బుకొట్టి సనా లానరించుచుంటిని.

శరీరి నాహృదయమున నెంతో యానందిమును ధావోయును. నగరమందలి శబదశబ్ద భేదమేమోను. అచ్చటి నిశ్శబ్దమందు Poetry ఉండునోయ్యుండును. ఆదియుండు నిష్ఠభయము కేదారములందును, అడవులందును, కొండలందును మాత్రమే! ఈయాతానలకు పోవుతెలిపి వెంట నెవ్వరినైన తోడ్కొనిపోవుట తస్య. వీరియింగొంటరులమై సమయము గడిసినపుడు ఆత్మయందు ఆనందిము అనిర్వచనీయమైనది. శాంతిశిల వాతా

* ఈ సంఘటనములకు సంబంధించిన వృత్తాంతములను చదువరులు ప్రత్యేక గ్రంథములందు, ప్రత్యేక సందర్భములందు గాంతురు.

మంచుకొండలో పయనము సాగించుచు, నొక రాత్రి కోహలోయను కొండపల్లెను చేరుకొనినపుడు నన్నెగర్కొనిన క్రూరసంఘటనయు నీకాహిని యందే కొండోక సందర్శమున నుల్లేఖించియుంటిని. గిరిపైనున్న బంగ్లాలో నాటిరాత్రి పగండునిచ్చుగించితి మనియు, అందున్న ఒక హిందూస్థానీయుడగులకు సమృత్తింపలేదనియు, అందుండి కదలుటకు నే నంగీకరింపనేతిననియు, అత్తటి ఆతడు ప్రదర్శించిన కఠినస్థిమును మిగుల గర్హించితినినియు, కురుక్షేత్రమునుండి వచ్చి ఆ దినములలో కోహలోయందు వసించు చిరంజీవియును నధ్యాపకుడు నన్ను, నాపొట్టిపిచికూ, నానెచ్చెలిరీ అంగుండి గొనిపోయెననియు చదువరులెరుగుదురు. నాటిరాత్రి నే గడసిన విధమున వారెలుగ గాంక్షింతురు. కావున నీ సందర్శమున న్నాయుదంతము నతి సంతృప్తముగ వివరింతును:

ప్రాణేసరు చిరంజీవిలో మెల్లగ మంచుకొండ నుండి కొంతదూరము దిగవచ్చితిమి. మేముపరుండుటకు

వరణమందే, సచ్చిదానందములందే కదా ఆత్మ యున్న వించినది! పక్కి మూకలవలె తలపులపుడి మనముపై రివ్వు రివ్వున నెగయును! ఈయాచోటులందు అపుడపుడు తోచు నింత దృశ్యములును, భీష్మశబ్దములును అనంత శాంతిలో పోరజాలక (పోరింతదనక యాత్రీకునకు కొంగ్రొత్తి యనుభవముల తేమాడ్చును) అద్భుత్యమగును. హిమగిరులందు పయనము సాగించుచు, ప్రాంధ్యగ్రంథి నంతనే ఏదేని కొండపల్లెయ బేరుకొనునాడను. కాశ్మీరమున సంచరించుచు గొన్నిరాత్రులు బలవనది యొగ్గున గడపితిని. సంద్యుక్తరాస్త్రములందు పరిసరము (నీతాదేవి సరిస్యంబుబడినచోటు)నుండి బ్రహ్మవర్తమునకు ముగించు రాత్రి సమయమున గంగలోని లంకలందు ఎత్తయినగూర్పులందు, శృకానకులందు నక్కగుంపులసాంత మాగ్గుముడప్పి మసలితిని. * సహచో

తన బసయందు తిగునేర్పాటు చేయగూడనినాడుకదా ఆ నెయ్యరి! తన యింటికి పోకొనిపోవుటకు మున్నాతడు మమ్ములను తెరువుపడున్న సిక్కులకు ద్వారమంకిరములొని తోడుకొనిపోయినాడు. ఇది గిరివనది యొగ్గున నన్ను. ఆనయచ్చరిల విశ్రాంతిగృహ మనుకొంటిని. ముగిదిరమన నొక కిక్కుచ్చుడుమన్నాడు. వశిష్టవేషాయనుకొన్నాను. మమ్ములను పోచి, ముందుకువచ్చి ఆదర్శార్థముగ నాత డాహ్వానించివాడు. సిక్కులదాపు గౌరవము అగృహీయమైనది. ప్రార్థనమునకు నిదిప్రమైన ప్రదేశమున నాతి కు కూర్చుచున్నాడు. మేమును సమీపమందే గూర్చుంటిమి. ఆతని కొక! వైపున పండ్రెండేండ్ల బాలికయును రెండవదిశ నామె కవలతమ్ముడనదగు బాలుగును గూర్చునియుండిరి. సిన్న వయసులోనే బాలుకు పాగా ధరించివాడు. ఇరువురను జోడుగులాలు ట్టుండిరి. నకుమనున్నతాత ఆవేశపూరి తుడై పాడుచు, నొక్కొక విరణమును పిల్లల కందించు వాడు. ఏకగ్రీవముగ వారు పాడవోడిగిరి. గుల్లాలుల గుండియలందు రెండు కోయిల లధగియుండి పాడు చున్నవేషాయనియు, ప్రనూనహృదయములందలి కుడా పూరము గీతికానుగయై కొండదోరమైన బులగలు లేపు

రాష్ట్రయాత్రలోనేకృష్ణ, సావిత్రి, గాయత్రి, కొయనా, ఎన్నానదుల జన్మస్థలములుచూచి, పశ్చిమ పర్వతముఃం దలి మహాన్నత శిఖరమైన Arthur point నెక్కి సూర్యాస్తమయము నం దవలోకించి మరలినచ్చతటి ప్రార స్థగసంకులమైన బ్రహ్మరణ్యమున జిక్కుకొంటిని. వీరాగ్రేసరుడు శివాజీనిర్మించిన ప్రతాపగడమహా దుర్గమున శివాజీప్రతిష్ఠిత భవానిని దర్శించి మరలు

చుండెననియు నూహించితిని. ఏకగ్రీవముగ నిఘంస లాలాపించు గీతికతు సమాపమందలి సరిల్లలామము తన యనంతశ్రుతిని సహకరించుచుండెను. పరమాత్మను మోచుకొనిపోవు విహంగపతికలె నం బరచుంచి హిమశిఖరమునుండి యువ్వెత్తుగ నాటిపాట నాయాత్మను గొంపోయి స్వర్గసౌధములందు జేర్చినది. కొండొకవడి ను త్పవస్థితుడనై అందు జతికిలపడి యుంటిని. అనంతరము వృద్ధుడు క్రేమసంసిక్తమై కడుంగడు రుచ్యమైన ప్రసాదమును మాకు బెట్టినాడు. అండలి మధురభావముచే నాత్మను, తక్కుంగల పదార్థముచే నుదరమును దనిశితిని, పరుండుచు తన వ్యవస్థ సలుపుదునని తాత యనినాడు. ప్రాశాసరు యరజీవికి శ్రమ గలిగించుట కిష్టపడక వృద్ధుడొనరించు వ్యవస్థకు సమ్మతించితిని. మండిరమున కంటియున్న గదిలో మాకై యాతడు మంచములు వేయించినాడు. హంస తూలికతో నెకసక్కెములాడు పరుపులను వానిపై నమర్చినాడు. శీతకాలమున శీతశైలముమీది చలి దుస్సహమైనది. కప్పకొనుటకు వృద్ధుడు దట్టమైన “సిరిక్” లిచ్చినాడు. నా యనుచరలు శ్రమానంతరము స్వర్గ సుఖము నంది నిముసములో స్వప్నావని బ్రవేశించిరి. నిదురించుటకు నాకు మనస్సాప్రేయ. పూర్ణిమ కాపున మంచు కర్రళ్లతో గూడి వెన్నెకరళ్లు రాలచుండెను. అంబరవీధినుండి యమరులు కడుంగడు చిక్కిని పెరుగును దొడ దొడ, గిరిరాజుపై పాటపోయెనున్న ట్లూహించితిని నాటి విభావరీ విభవమును వర్ణించుట కిందు చోటులేదు. శైలతలమున విహరించుటకు స్వర్గమే దిగినచ్చెననియు, కవిశ్వప్నము మూర్తీభవించి ప్రత్యక్ష

తపీ వనమందొక గుడిసెయందు విడసి, ఒక ముసలికాపు సాయమునంది ఎన్నెన్ని వింతలనో (వీనిని గుఱించిన యుదంత మీ గ్రంథముయొక్క రెండవభాగమున గానంబడును) విలోకించితిని.

పకపక అత్తిచెట్టునానుకొని అల్లెచూచుచుంటిని. మరల మనునవ్వు వినబడినది అనతిదూరమున నానెక్క నేదోభయంకరనినదము వినవచ్చినది. ఉలికిపడితిని, దూర

మైనదనియు, అగోచరయై యంతరంగమున దివ్యబృందా వనమును సృష్టించు గంధీరభావము రూపుదాలిచి ప్రణయప్రసంగము చేయ నుంకించుచున్నదనియు, వరూధిని ప్రభృతులు పండుగజేసికొడుచు, వేడుకలం దూగాడుచు శర్వరీసీమంత్రి నట్లలంకరించి తాము చిరుతరగలందు దాగి కిలకిల ననుచు నా నగుమోముపడతిని మ్రోల నిలిపిరనియు దలచితిని. దట్టముగ గప్పకొని అల్ల నల్లన నాగారము నుండి రిగి ట్టెర్రురము దాపున గూర్చుని, రెప్పలు వాపక యామిసీగుందరి నలోకించుచుంటిని. నలువలకులందు దానే గోచరించుచు గగనతలము కూడ తన సామ్రాజ్యములోనిదే యని కాబోలు పూర్ణ స్వాతంత్ర్యముతో గిరింద్రుడజాంషము నంత నాక్రమించుకొనియుండెను. ప్రీతిమెయి దేశాటనమునకై చును జీలమనదీమతల్లిపైనుండియే పాటపాడుచు వచ్చుచున్నది. నీరవుడైయున్న పర్వతపతిని నిద్ర పుచ్చుటకయి నెల్లవయిల్లాలు మంజులగీతికనాలాపించుచున్నదేమో యని యొకమాటను, మధురయామిసీ సమయమున నిజవాంఛను దీర్చుకొనుటకై గాఢనిద్ర నుండి శైలపతిని లేపనెంచి శైవలీనీకామిని అల్లనల్లన నిశేకునకు గిలిగింతలు బెట్టుచు, నాతనియెల్లము చేర జాలు చల్లని పాటపాడుచున్నదేమో యని నేటొక పర్యాయమును దలచితిని. చోద్యముచూచుచు నెంతోనే పండే యనిపేషలోచనదనయి కూర్చునియుంటిని. ఇంతలో నా పొట్టిపిచికిగాడు ఏడ్చుచు, కెతకుకొనుచు నేనున్న యెడకు వచ్చినాడు. నే నెందో యంతర్ధాన మైతి ననీ ఆత డెదలినాడు. ఈ విచిత్రోదంతమును పాతకులు నా “కాశ్మీరముజిహ్వా”లందు గాంచగలరు.

నుండలి యాపద రెక్కలు కట్టుకొని పులుగువలె నాపై వ్రాలనుంకించుచున్నదని యడలి జనుదిరిగి చూచితిని. ఏబదిగజములదూరమున నేదో మృగము మరొకదిన జంతువుపై నుటుకుచుండెను. చీకటిలో దానిపోలిక పట్టుట నాకు సాధ్యము కాలేదు. తఱచుగ మనము తిట్టి పోయి చీకటియే నా కపుడు రక్షక మైనది. అంధకారము లేకున్న, నంత సమీపముండలి దుప్తమృగము నన్ను గాంచి, ఒక్కయలుకున పైబడి నన్ను, నాభావ మలనూ నిమగ్నములో మ్రొంగివేసెడిది. సృష్టియందు మానవుడు తోడుపడని దెద్దియు లేదేమో! “మన హ్యలం దుత్తము డొక్కొకప్పుడు మిగుల దుచ్చుమైన పనులను, నీమలందు నీచుడు మహాత్మ్యుల క్రియల నొక్కొకపుడు చేయు” నని ఒక తాత్వికుడు వదించి నాడు. చీకటికాక వెలుగే నా కపుడు ప్రాప్తయొ న్నచో బ్రహ్మగిరినుండి యద్దమరేయి నాపదలో నంత ర్విసుడ నయియుండును. ఆపద కన్నతల్లివంటిది, జ్ఞాన ప్రదాయిని అనుచుండును. తనను గుర్తించినవారి నదే మియు చేయదు నెకాంత న స్వాభయంకర మహూర్తమున దనయొడియందు జేర్చుకొనినది!

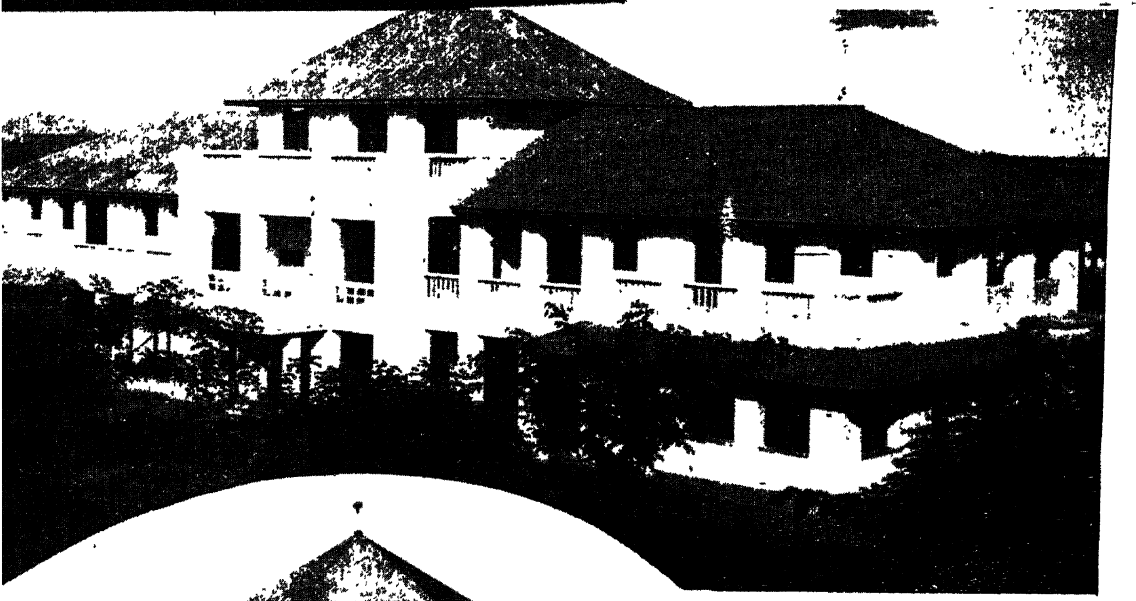
నన్ను జూచినహింపక కాబోలు నన్ను గప్పియున్న తమోవనమును చించివేయ గొంతదూరమున వెనుక డలి కిన మంటతోచినది! చివాలన లేచి చెట్టుచెన్నకు తిప్పు కొంటిని. అగపడిన జ్వాల తోడనే అదృశ్యమైనది! కాని, అదియే నాపైదుముకునేమో యనుకొంటిని. మంట తక్కున మిగుల నల్లనైన వన్యవృక్షపు కానుపించినది! అది పెద్దపులిగాని, సింగముగాని యొయుండవని, అడవి పందియో, ఎలుగుబంటియో యొయుండునని యూహిం

* నా స్వగ్రామము తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని పేరవరమైనను, నా పెదతల్లిగారి యూరైన శెట్టి పేటలోనే పుట్టితిని. నా పెదతల్లిగారి దొడ్డియందలి గొడ్లచావడి నా జన్మస్థలము. నేడు నా అమ్మలేదు నా పెద్దమ్మయను లేదు. కాని గొడ్లచావడి అట్లే యున్నది. ఈ చావడినుండియే నా యిహజీవనయాత్ర నారంభించితిని. అందుండి ఎన్నెన్ని యోజనముల దూరమునకో కదలిపోతిని. యువకుడనై, యంత్రాసా

చితిని. ఆహారమును వెంతుకొనునా! అర్ధరాత్రున నది ఇంచుందు నడయాడుచున్నది! వెలుగులేకున్న సేమి, ఆ చిన్నజంతువును తొలుకొని నిమగ్నములో నేనున్న యెడ నుండి, దానిని విడిచి నా పని పట్టునేమో యని యడలితిని. తాత్వికభావగర్భితమైన మహాపన్యాస మపుడు నన్ను గాపాడునా? బ్రతికె లినయెడల నడవిమృగము కనికరించునా? తియ్యని పాట పాడినను దానిమనసు కలుగునా? కాని గుండెలను మాత్రము చిత్త మువచ్చినట్లు దండడలాగ నిచ్చితినిగాను. దడనడంప కున్న, నది యూర్త నాదమై కుక్కకునుండి నిడలి అవలీ లగ న స్నాపద కప్పగించినేయునని ముంగే గ్రహింప గలిగితిని. ముస్సనోట బుగుకుం. నేచేని యుపాయమును పన్ని తీరవలె ననుకొంటిని. చుట్టును జోడుబట్లు నిలచిన వాలుగుచెట్లలో చేరిమీదనయిర సెక్కి కూర్చుండిన మేలని యూహించితిని.

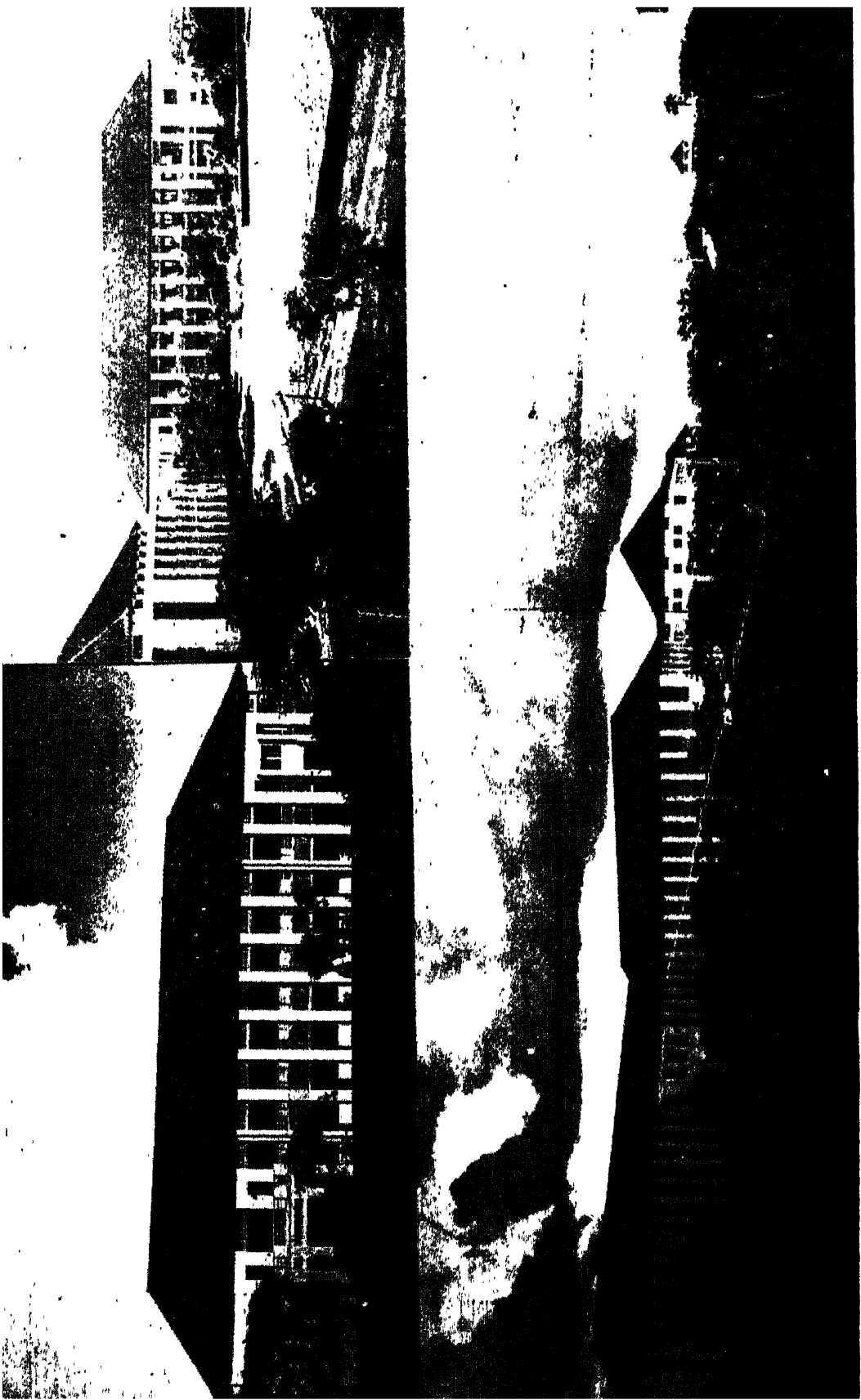
పిన్ననాడు మాయూరి బడిపిల్లలగూడి చెట్లె క్కుట్టి, భుజిక్కొట్టుచు మన్నున క్రియల నభ్యసించితిని. గోదావరిలోను, హుగ్గీలోను తుదియూది సంతోషమున కళలమును పంపాదించితిని. కొంతకాలమునకు మన్ను రాజమండ్రున గోదావరి నీరలెముడ్డునుండి యవ్వలి యొడ్డున నీదియుంటిని. కాశీమూల కదల్చక గంటల కొలది శవముట్లు నీటిపై నేలియుండుట నేర్చియుండుటచే, నాగూపమువచ్చినపుడు వెల్లువగిరి తల్పముగుటచే నెంతదూరమైన నవలీలగ నీదజాలాచుంటిని. ఈపంధి మన తప్పక నెగ్గగలనను దైగ్యము నాకు గలదు. పిన్న నాడునేర్చిన విద్య ఎన్నటికినిబోదు. ఎట్టిచెట్టునైన నవలీలగ నెక్కువాడను. శెట్టి పేట * మహాను యొడ్డు

పూరికుడనై కట్టెదుట నింకను వికాలమైన యాత్రాం గణమును చూచుచుంటిని. జగదీశుడు నన్నే హోతు లకు గొంపోవునో! నన్నేమిచేయునో! భావభరిత మైన ఏయే కావులను దర్శించినను, నివియన్నియు గూడి యైన దొలుత నన్ను దన యొడింద నందుకొనిన పశుల సొలకంటె నాకు వ్రీతికరములు కావు. ఈ పరిత్రస్థాన మునుద్దేశించి ఎందున్నను జోహారనుచుండును. తఱచుగ దీనిని చూడవలెనని యుద్వేగపూరుచుండును..... శెట్టి

పొద త్రింబ
నివాస భవనములు
నడుమ నొటికుండు

క్రీంద: కాంబరమున కొత్తగాకట్టిన మదరాసు క్రయిస్తవకళాశాల భవనములు. మీద: ఎడమవైపు విజ్ఞానశాఖ. కుడివైపు కళాశాఖ.

నందలి నేరేనుచెట్టునుండి ఊరిబాలకులతో కలసి నీటి యం దులుకువాడను. నాటి దుండగములు పడంపడి నన్నెన్నో గంపములనుండి కాపాడి వి

చెట్టెక్కులు సులభమైన పనియైనను, చీకటిలో వై కెగ్రాకుట నుండికాదేమో యనియు, అం దేదైన సర్పమున్నను ఉండవచ్చుననియు, ఎక్కినను కలుచు కొనుచు వచ్చు భల్లూకము వృక్షము నెక్కిజాలినజంతు వగుచే మప్పు తప్పదనియు, ప్రస్తుతిసీతికంటె చెట్టు మీది దుస్థితి మఱింత దురంతమై యుండుననియు నడలి తిని. భల్లూకము వృక్షమెక్కిగలదని తెలుపు విక్రమార్క కథ జ్ఞప్తికి వచ్చినది. నది యత్సన్నమైన తావలమున గొంత పల్లమున్నది. పోయి ఆ పల్లమున నక్కియుండ వలెననుకొంటిని. కాని, నీరు త్రాగుటకై వన్యపశువు వచ్చి సరిగ నందే నన్ను కన్నొని, సలిలసమీపమున నను యమునకు సిద్ధమైయున్న ఆహారమని చెబ్బతో నన్ను 'సంకాయస్వాహ' చేయునేమో యని యడలితిని. ఏమి చేయుటకు నా పుడు పాలపోలేదు. కాని, ఊగిస లాడుచున్నను, దీర్ఘయోచనము సలుపుటకును వ్యవధి లేదు. అనతిదూరములో మృగము గంతులవేయుచున్నది! అది పులికాదని, సింగముకాదని రాయిగ్రుద్దిచెప్పలేను. ఉచ్చాస్యస నిశ్వాసములను కొంతవరకు బిగబట్టి చెట్టు మాటున నీలిచి, క్రూరమృగముయొక్క గతి నుపలక్షిం చుచు, దాని గమనము ననుసరించి తటాలన తరుణాళిను పట్టుకొని నేలాడుటో, పల్లములోనికి లంఘించుటో, భయసంశయములను వదలి దాని మఖగహ్వరమున ప్రవేశించుటో జరుప నిశ్చయించితిని. అదృష్టవశాత్తూ అది తలుచుకొని వచ్చిన దిన్నిజంతువు ప్రక్క

శే నీడదవోలనకు రెండుమైళ్ల దిగువ నేలారు కాల్య యొడ్డుననున్నది. దీని కింకొకతట్టున నరసా పురపు కాలనయ్యు, వేటొకనైపున అత్తిలికాలన యును గలవు. తామరలతో నిండిన కాలవ యొకటి మడుగునుండి పల్లెపాంతకు పాలుచుండును. మిగుల విశాలమైన కాసారము కవిభావములు పోలు ప్రస్ఫుటిత పద్యములతో, ముత్తయముల కెనయైన నీటితుంపురుల

గల లోయలోనికి పరుగెత్తినది. పెద్దమృగము దానిచెన్నంటి క్రిందికి లంఘించినది. "అమ్మయ్యా! జగదీశు డిప్పటి కీ యాపదచుండి నన్ను కాపాడె"నను కొని ఆతని నుద్దేశించి సాగిలపడితిని. ఇక నికెట్టివన్య పశు వచటికి వచ్చునో యని తలపోసితిని. మరల పకపక మనుఃస్పృశ చెవుల బడినది! ఈ మా అది మఱింత వికృ తముగా వినబడినది. ఎట్లెట్లుహించినను, ఈ రవ్వను గుఱించిన చోద్యమేమో నాకు బోవలేదు. క్రమ క్రమముగ మంట లంతరించినది. భయంకరశబ్దములు కడచినవి. దూరపుజీవులను గొప్పముం చెడికొనిన రక్కసి పడతివలె నైశనిస్తబ్ధతతోచినది! ఇట్టి చెడుగుల నది యాననో గాని, మఱీ చెడుగుజాడ కానరాలేదు. మఱిట్టి చెట్టులు పొడనూపవని మనసు కడుటపరచు కొని మలల వృక్షములనడచుజేరి, కూర్చుండుటకై వెలికిబడి వియత్తలము రవళాకింప సాగితిని.

తరుణాళిల తుది రొబ్బలనంకి చూడ్కలు చివాలన హాన్యములోనికి లంఘించినవి. చుక్క గుంపులు రెమ్మకొనలందు ప్రస్ఫుటించిన పూవులని భ్రమసితిని. వానిని చూచినంతన గుండెలందలి దిగులు అదృశ్య మయ్యెను. నిశాసయముండలి యనంతశాంతి యపు డీశ్వరకరుణకరణిహృదయమును సాకినది. చెట్ల జొంపములందు, ఆకుమూకలనడుమ మలయ సమీరుడు ప్రణయముగ్ధడై మసలచు మధురనిస్వనమున బూవు నెలంతలకు నిదురనుండి లేపుచు నగుమోముననల నావేశపూరితుడై కాగిలించి, వాని రొమ్మలందుజొచ్చి ప్రేమమరందమున నీడులాడి, వలసినంత ప్రణయ పరిమళమును మోచుకొని "అను

హృదయముల నిడికొనిన విశాలతామరపత్రములతో నలరారుచుండును. ఊరిచుట్టు తరుణరమణులపోలు చేలు నిలిచి కనులపెండు వొనరించును. "కుజలం, కుశ లం, సస్యశ్యామలం మలయజమారుతం" అను గీతికకు నా జన్మస్థలము పర్యాయపదము.

*"Full many a flower is born to blush unseen" Vide: Gray's "Elegy."

రాగమందలి హాయి నెలుగుదువా?" యని గుసగుసలాడి దానిని నాయంతరంగమున గుమ్మరించెను. "అడవి గాచిన వెన్నెల" యనుచుందుము. "మావద్యప్తి నెలు గక పుట్టి గిట్టు పూవు" * అని ధామన్త్రే పలికినాడు. పూవుగాని, వెన్నెలవాకగాని నిరర్థక శిఖికాదని నా తల. పు. వీనినిపర్తింది, వీనిహాయిసంగు భాగ్య మేకవి కైనను, ఏ మునికైనను ఏ పథికునైనను గలుగక పోదు. గుర్తుపట్టజాలని వేయిమందికం బై గుర్తుపట్టగల వాడొక్కడున్న మేలు. సౌందర్యమనుడు, సౌరభమనుడు సత్యమనుడు, మాధుర్యమనుడు, మత్సరగుణమనుడు కన్నుగలవానివలన, గుండె గలవానివలన, ప్రశంసిం పజాలువానివలన సార్థకమగును. ప్రజానీకమంగుండియు, గుర్తింపబడక దిక్కుచేనివారివలె మడియుచున్న ప్రతి భావంతులులేరా? అడవి గాచిన వెన్నెలవలని హాయిసంగు ప్రకృతి లేకపోలేదు. ఎడారిపూవుగో సుఖక్రీడలదేలని సమీరుడును లేకపోలేదు. తనబిడ్డసోయగయనకు నా నెంతోయలరి, ఏకవి కుమారునకో దాని నప్పనమరి, తన నిసుంగు యెడందలోని విభవ మాజామాతకతన విశ్వ విక్రాంతము కాగలదని ప్రకృతి మురియుచుండును. కవి కంధరమున మాల్వవైయొప్పిన చంద్రిక కళాసామ్రాజ్య మును సుధాసంపీక్ష మొనరించు కైముగమా? కవి హృది నానందపీచికలనూ గాడించిన కుసుమసీమలని సాహితీజగతి నెన్నెన్ని ముద్దుకొలుపు తలపులకు కన్న తల్లికాలేదు? ఈ తలపులే కావ్యకదారమున నెంగో సౌందర్యమును పండించుకొపులై ఎన్నియో మానసము లను తనుపుచుంటు నెలుగమా?

నడిలేయి నెవ్వరుగాని దాపునలేరి యడనున, నభోవధూటీగళమున మల్లెదండవలె వరులు నత్తత్రమాళి కపై కన్నువేసినపుడు మనసున నెన్నెన్ని మధురభావ ములుత్పన్నముకావు? చుక్కలందలి చోద్యము వర్ణ నాతీతముకాదా? స్థలకాలము లనంతములు అనంత శూన్యమున మిణుకుమిణుకుమని కాంతిలు తారకలు దేవతలు చెరిగిపాఱబోసిన నూకలుకావు, ఇవి యసంఖ్యా కములైన భువనములు, ఒక్కొక్క యుడుభువిదూర మును గుణించి కన్గొనినపుడు మానస మద్భుతానందము

లతో నిండిపోవును. ఒక్క నెకందునకు వెలుతు రెన్నో వైల్లమూరము సాగిపోవును. సుమారు రెండు వేలేండ్లకు ధూమినిజేరు నెలుగులు లాలించు చుక్కలు కలవు! అనంత కాళమును నివి యెందున్నకో యూహింపుడు. ఇన్నిలోకముల ననంత గూఢ్యమున సృష్టించిన శక్తి యెట్టిది? చూ! మనసును దూరమునకు పంపింపు దివ్య దృశ్యములే సృష్టిలో నవ్యదృశ్యమైవి. ఇవియే మనష్య శక్తిని మహోన్నతికి తెగయియరికొల్పును. గ్రువా గులు నత్తత్రములై, విన్నకొన గాంతిలచుంటు లేదా? వియత్తల పత్రములై గాంతిలు నత్తత్రాక్షురము తీశ్వ రుని హస్తాక్షరములు. ఒక్కొక్క యక్షరమును విూ కించినపు డెందోమి మహత్త్వ మున్నకో, నీలంపురంగున ననంతమూరమునంటి మిణుకుమనుచున్న భావ మెట్టికో యని యబ్బురపడమా? "ఎంతము ద్రిష్టి మన్నకో?" అనుప్రశ్నను పురికొల్పురచిన నీ దివ్యరచనము! దిశ్య రచనమునకు మామీదు కవిత్వమంగును. విశ్వపతియైన జగదీశుడు కవిసార్వభౌముడంగును. ఈశ్వర రచన మాదర్శకవిత్ యంగును. నిక్కంపుగవి కానోగువాడీశ్వర నిభిహిస్తాక్షరములకు కను లప్పగించి తీసలెను. చుక్కలను కన్నులెఱుఁగుచెట్టును గాని ఈశ్వరుడు వాని యందలి భావభవనములను గుండె మహోపన్యాస మిచ్చునా? తన భావములకు భాష్యము చేప్పుకొను వాడు కవిగి కాడు. డిహకు చోటిచ్చి, అబ్బురపాలున కవకాళ ముసగు దృశ్యమే సృష్టిలో గణనీయమగునట్లు పతిమనసునకు కొంతపరి కల్పించు రచనమే కావ్య సృష్టియందు గణ్యతగాంచును. సృష్టికర్త బట్టబయలైన, డిహకు పనికలుగకున్న, Suggestiveness కు తావు దొరకకున్న, కాంగిభావము స్ఫురింపకున్న, Sense of the beyond తోషకున్న, విశ్వరచనము చప్పిడి కూడువలె సుండునరి నాతలంపు. Suggestiveness రచననుండలి ప్రధానగుణమని తెలుపుట నాయాశయము. ఇది లేని కవిత్వము పతిమనసునకు రెక్కగిచ్చి దాని నూహోవిహాయనమున రివుమనిపింపజాలదు కావున కవిత్వమనిపించుకొనగు. సుదూరవియత్తలమందలి రచన మున కెందైనకైతయే అదర్శకవిత్ యగును. చుక్క

లోని Suggestiveness ఎట్టిదో గ్రహింపజాలుకన్న అందోక భవమన్నదని సూర్యతేజసును మించిన Idealism కలదిని యెఱుంగును. దీని దాపున Perception, Imagination, Beauty, Harmony లున్నవని తెలిసికొనును. కార్లయిల్ తెలిసిన Seeing eye ఈ కన్నే నుందును. ఇట్టికన్నుగల పతిత ప్రతిస్పృహచిత్రమందున, ప్రతి ప్రకృతిచిత్రమందును కవిత్వమునకువలసిన లక్షణములను కన్గొనజాలును. కావుననే మహాకవులు లీచిత్రములను పట్టుకొని ప్రాకులాడిరి! ఈకవులచేతగినవారు, వారిజాడల గాంచినవారు వారి రచనలను పురికొల్పిన దృశ్యముల నెఱుగుదురు. నక్షత్ర ఖడితనభము, బాలార్క-ప్రభాకలిత దిగ్వలము, కామదీప్మాతయామిని, “నందన చందనోత్కరము,” “కన్నెమావిగుంపు” “లవలీనికుంజము” “తీవము త్రయోమచాలు” “రత్నకందరము” “ముతైపుత్రుగ్ధ లీను “మెగ్గ” ప్రత్యూష పవనాంకురము” “మల్లిఃకలబూచిన కొన” “గాంగసైకతము” “వజ్రాతరంగిణి” “అంబరచుంచి నిరస్పర్శుల” “మహికాహార్యము” “బహుర్నద్యుతి మేరుగోదరదరీభాగము” “సభోవాహినీలహరీ శీతలగంధవాహ పరిభే నృంజరీ సౌరభగ్రహణేందిందిర తుందిల మైన కాంతాం సంతానము” మున్నగువేకదా యిట్టి దృశ్యములు! ఈదృశ్యములును, ఆరచనములును మనుష్యాత్మికు యుగమునండి, దౌష్ట్యమునండి, జుగుప్సనండి, యాతనమునండి గొంపోయి, మల నందనమున ప్రాత కాపుజేసి, దానిచేతి కానందకలశము నందించును. ప్రకృతియందును, ప్రకృతికవ్యమును జగదీశుడున్నాడనితత్త్వశాస్త్రమువాకొనుచున్నది. (God is immanent and transcendent) ప్రకృతికి ప్రతిచిత్రమైన రచనమందును ఆతడున్నాడనుట స్పష్టంశము. ఈత్వరశక్తికై తపించుచు, “విశ్వపతీ! విశ్వకవి! విశ్వాత్మాకా!” యని కవిభక్తుడు మానసాంజలి నొడ్డింతున, దేవకిరర్చమున నిమిషిన కృష్ణపరమాత్మవలె, నీశ్వరప్రేరేకమైన భావభవనములందు జేరుకొనును. ఈభవనరాసులనే నూనరాసులనట్లాతిడు తనపల్కులందు గురిపించును.

నాటినిశీధిని తప్పబడుగు లిడుచునే కడుచుచుండెను. ఒకమాటు దివిదిక్కును, వేటొకపర్యాయము విస్తృత తైలసామ్రాజ్యమందలి వివిధదిక్కులకును చూపుల బుత్తెంచుచు, కొండకొననుండి మేఘుడోలి కలోనికి లంఘించులాగున, పరికిలనమునుండి భావనావీధులలోని కెగయుచు, కనులబడు వింతలకు అపూర్వమైన విడ్డూరములను జేర్చుకొనుచు, అంతరంగమున నాశ్చర్యానందములను నింపుకొన సాగితిని.

వికాలపర్వత ప్రదేశమున నిందంబు కారుచీకటిలో తనొక్కత్తు నీటిగీతలు వీయచ్చరిచాన కుత్తుకనుండి యో పుటుక్కున తెగిపడిన ముతైపుజేరుల్లు, కృష్ణపక్షు మని ఈవలికి రాక సరజారి నిభృతనభోభవనమున తానమాడుచుండ నీ బిందువులనుండి నేల నలిన కొలది పాటి సంద్రకలచందమున, కామధేనువు పొదుగునుండి రాలి గిరిపార్శ్వములనుండి ధారధారలై జాలువారు దిగ్ధముభంగి, చదలునుండి కొండకొనపై చివాలున నుటికి నేలదెస బఱతెంచు చుక్కచెప్పలలీల, మబ్బునుండి గొబ్బునహులబడి తున్నతున్నలై పర్వతసానువులందు నొరలు మెఱపుదీవవలె, చిమ్మనీకటులందు చీతు నంది, అద్దమరేయి మొద్దుగిద్దురనున్న తండ్రియంగప్రత్యంగములనుండి నేలు తైలసంతానముకై వడి, సాంద్రసంతిమ సమున సానుమంతముపై దాగిలిసూతలాడుచు, మఱుగు చొటలనండి కిలకిలనగచు, చరచరబర్చెత్తు కిన్నెర బాలికలపాలుపున, జ్యోత్స్నపక్షుమున కుంభవృష్టిగ గురిసిన వెన్నెల దరీభాగముల నెందైన గొంతమిగిలెనే మోయుని వెళుకబోవు చక్రవాకములచాడ్చున, ప్రణయ కలహమున డీకొనిన దేవదంపతులచేతులనుండి జారిపడిన పూవుదండలదంబున, స్వర్గసౌధమునుండి వసుమతి నవ లోకించు సురసుందరాంకుల చూపుతేక్కులచొప్పన, సచ్చరిగ్రని మహోన్నత హృదయకుంధరమునుండి నలు దెసల స్రవించు సుహృద్బాధారలవడువున, “తైల శిఖరమున మీనెచ్చెలి యొక్కండు ఒంటరియై యున్నాడు పోయి చూడు” డని గజాసురాదులకు దెలుప బర్పిడు గిరికింకరులపగిది, కవిహృత్తి దనుప నన్యుతనూతికరములనుండి ధారలై వెలారు సుధాసన్నిక

నుమరజముకై వడి, నన్ను జూచి జాలిపడక పరిహాసించు వనవధూటియొక్క నవ్వుబెక్కులట్లు, వాసవునెడల నేలకోకినిసి, వజ్రపాణిరాణి గిరవాటువేసినంతన తున్న తున్నలైన వజ్రదామవజమువశపున, జీమూలప్రాసాదమున నెవ్వరో యుంచిపోయినపిదప భూధరముపై ఖండ ఖండములై పడిన ప్రదీపమువగిసి, విశ్వసంచారముచేయ సృష్టికర్త యంతరంగమునండి కడువడి జను భాస్వదాశ యములలీల గోచరించినవి.

స్వస్మ ప్రపంచమునండి కదలికచ్చి కాబోలు పిట్టయొకటి చెట్టుపై న్రాలినది. తుదిరిబ్బకొన గల అకుతుడ గూర్చుని నిద్రామగ్నమై యున్న విశ్వమును విశ్లాకింపఁకొనెడిది. ఏచప్పుడు చేయక, కదలమెదలక వెలికిల బయండియే రెండుకున్నులను పిట్టపడుచున కప్ప గించితిరి. అత్తటి అకుతుడనుండి బ్రహ్మాండము నవలొకిందిన నెట్టినిత్రవినిత్రదృశ్యములగపడునో! వీని నప్పగిని జూచుటకై ముహూర్తమాత్రము క్షిగిగాగలిగిన శంత యదృష్టవంతుడ నగుదునో! గుట్టు నిముడగల పిట్ట పిల్ల గాలితాకుడున నల్లన నూగాడు చిన్నియాకుపైజేరి అనంతవిశ్వము నవలొకించుటెట్టిదో! అజాండనునంతను తన లేజాడ్కులనుండి యాప్రకాంతసమయమున నా చిన్నజీవి నిజమైన ఒకిలానుకొనుచున్నది! కొటి కొటి బాహ్యశక్తులైన లాంగరి బ్రహ్మాండము పిట్ట యొక్క మాడ్కియుచ్చుల కెల్లలాంగిపోయినదో! ఆ చిరుమాడ్కులంబులి యనంతోద్భుతశక్తి యెట్టిదో! పిట్ట జిజ్ఞాసువు! సర్వప్రపంచమును యాత్రాంగణము గావిచుకొనిన ప్రాణము! తన్నొకరు ప్రశంసించలే నని యపేక్షింపని నిష్కామజీవి! భూమ్యాకాశములందు నెందును దాని కడ్డుకట్టలు లేవు! ఆహా! దానిభాగ్య మెట్టిదో! పూర్వభవముననెట్టితప మొనరించినదో! ప్రస్తుత జన్మమున ప్రకృతియింట నాడుపడుచై పుట్టినది. వాల్మీకి ప్రభృతుల హృదంతరాళముల గరుజాతరంగిణుల నుద్బాసించి సాహితీకేదారమున కవితాధారలకు బ్రోవజేసి కావ్యజగతియందు ప్రాతకాపై యున్న పుణ్య జీవి! భావ సంసిక్తములై, లేనెతుంపురులబోలు గణయతుల సుగ్ధ జేసి కవిదీంధ్రుల కుత్తుకలబోయు చల్లనితల్లి.

కవికిని, ముముక్షువునకును పక్షిజీవనము మేలు బంతి కాబాలునదని నాయభిప్రాయము. ఒడలునిండ చిత్తమువచ్చినతొగనన కండలను నింపి, మహాదారువు వలె దోచువాడే విశాలవిశ్వమును నిజబాహువులందు పెనవేసికొనబాలునని తలపరారు. శరీర మెట్టిదైనసేమి? ఏతీయ యపైనసేమి? అంతరంగమున నణుమాత్రమైన జిజ్ఞాసలేజరిల్లునేని, ముహూర్తము గొలుచు ప్రముఖగణము వలె, జిజ్ఞాసువునుట్టు బహుళభువనములు చేరుకొనును. తామరాకుమీది నీటిగుంపుగు ఎంతపరిమాణము కలది? శిశిరకణముట్లు జిజ్ఞాసువైన సూక్ష్మమయ్యాఖు నాత్మ హృది నిడికొని కులకుచుచివా? మంచుముత్తము పోలు బిందువునంగు మూగ్యుండలమును తొనిసి, బహుళ రత్నముగీచుల నీనించునని జిజ్ఞాసయే! ఫలకాల ప్రతి బంధకములు జిజ్ఞాసమున్నునాడ గోచరింపవు. పూవు కడు న ననంతసౌగంధమును, మరందపూరమును, భావ మహోదధిని నీలికళావ్రతులకు, సౌందర్య వీధాసు వులకు, భావోపాసకులకు నానిని ధారకొయుచున్నది మూనహృదయమండలి జ్ఞాపిని! జ్ఞాపక తపసునకు కన్నతల్లి! తపసున కసాగ్యమైనదేదీ? జ్ఞాపకల యెడ తపోభూమి యంగును. దేవగణములునూడ తపోభూమిని దర్శించి పోవుచుండునుగదా! పుష్కలహృదయము కంటికి చిన్నదిగనే మోపట్టును. అది కడమగని తపోభూమి! ఇంచుండిననీ కాంతిరీచికలు, ఆనందమరీచులు అవిరళముగ నలువడును. వనస్థలియంగు మత్తగజము నిద్రించు చుండ చిన్ని పిట్టమేల్కొంది ని ప్రబుద్ధిక్యసామాజ్యముపై కన్నుజేసి, ఆదర్శతపస్విని భావప్రపూర్ణుడై, అనంద మయిస్తూ, కాంతిరీచికలందు కన్నప్పగోగుచున్నది! తమోగుగను నారాధించి, జిజ్ఞాసను తపోమిహిమిన్విత మహాశయ లెందుకో ఉదరములు పూరించి, గుండెలపై చేతులిడి కొని, తమ గుట్టుచే గోదోంతరాళమును ప్రతిస్పందింప జేయుచుండ, సగుణోపాసనమున నాణిజేసిన జిజ్ఞాసువు నిద్దురను దూరముగ తటిమిమిట్టి విశ్వపతికి రాయబారము లంపి, చుక్కచెల్వలతో గుసగుసలాడుచు, నునునువరీ మణులకు ప్రసేపంజేశము లంపుచు, భావాస్వాదనమున తొక్కుచు, నిజమానసమును కగువలి మూపుననిలిపి విశ్వ

విహారము సలుపుచు “ఇది నాసామ్రాజ్యము”ని అనంత బ్రహ్మాండమును నిజపూది జేర్చుకొనును!

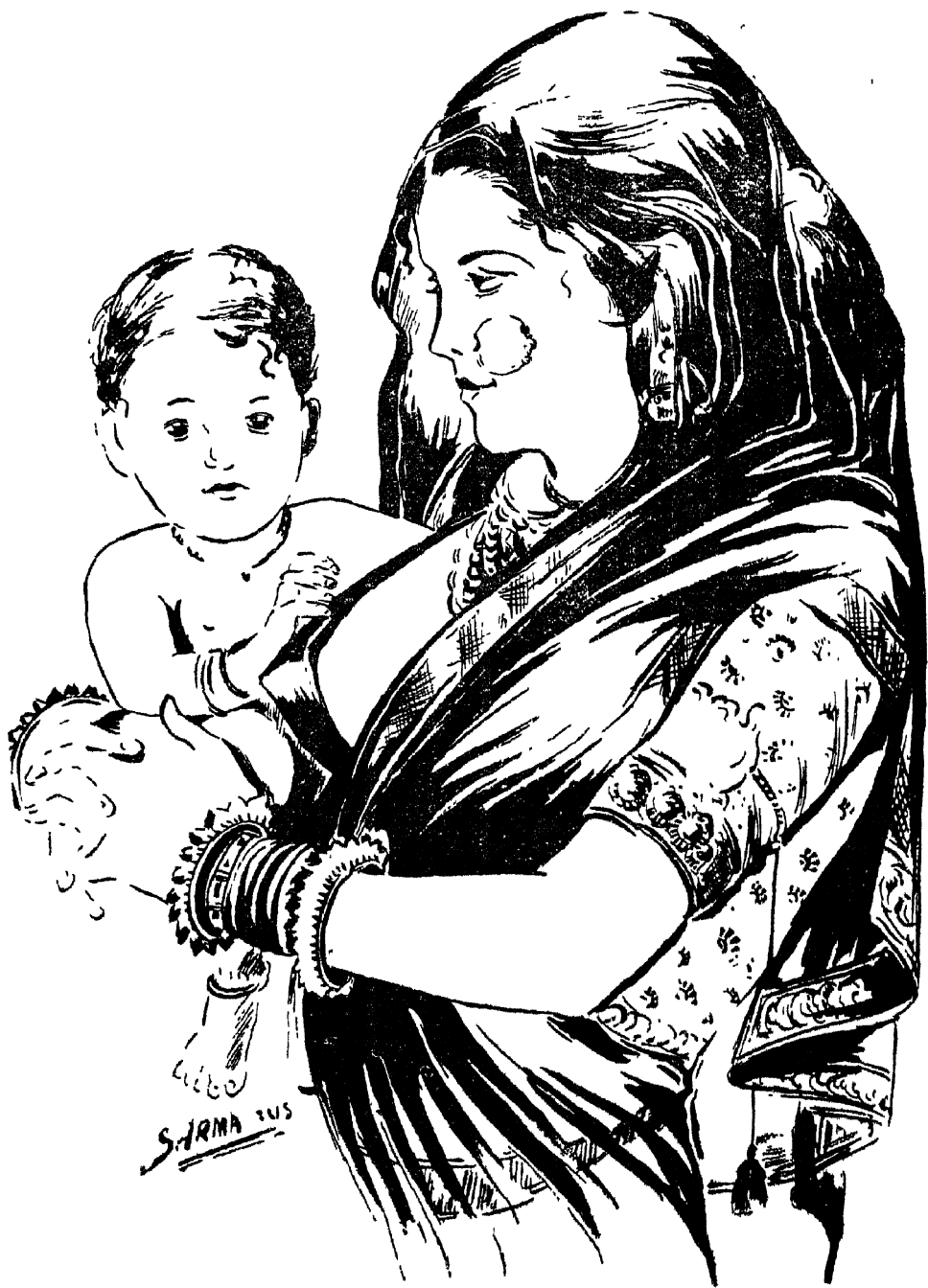
పక్షిపై మనసునిలిపి అట్లే పరుండి యుండిని, కులాయమునుండియో, లోయలోని చేలనుండియో ముత్యం వికిర మెసవచ్చి తొంటిపట్టువాపల జేరినది. ఈ శకుంతము లాలుమగలై యుండవోవు. విశ్వము నంతను తమ సామ్రాజ్యము గావించుకొని రాజియు, రాజునువలె దాని నేలుచున్నవి! సచ్చిదానందమలకు పిట్టజంబయెడంద దిశ్య త్రినేత్రేత్ర మగుటం దక్కజ మే మున్నది? దైవికశీవనమును పట్టి పల్లార్చు కళోరారెవ్వములను శకుంతలంపతులు పాటింపనే పాటింపవు. తమపై కన్నువేయని వారిని చూచుటకు సిగ్గుపడి కాలు కొలది కడగండ్లు పాటిపోవునుగదా! కావుననే కాబోలు ఏనుఁదయమి పక్షులట్లు చింతదక్కి ఈశ్వరునిపై మనసుంచి మసలుడని తనయంతేనాసుల కుగోపిధించినాడు! ఆ రెడుపిట్టలు పార్వతీ పరమేశులబోలు దంపతులగుట గాంచి, మలిజన్మమున నాపుణ్యదంపతుల కడుపున బుట్టి, విరసాంధర్యమును గ్రోలి, చిదానందమున మునిగితేలి, చిరమాధుర్యమును వసుమతి కేయజాలిన ధన్యుడ గాజాలుదు కనుకొంటిని.

నిర్భద్రవృత్త్యమునుండి తా మందిన పరితోషమునవి వెలారింప దొడగినవి వానికుత్తుకులనుండి మధుకణములు రాలసాగెను. ఎడబాటు నెఱుగని ద్విపరపంక్తులట్లు, ఎ మరక నెఱుగక బీదనాంగణమున దోచు జోడు మల్లెలలీల, శకుంతదంపతుల మధురకూశిశములు కలసి మెసి హిల్లోలతరంగములం దూగాడుచుండెను. సరిల్లలాను అందు పుట్టినదని జనోత్సవము నెఱపనెంచు భక్తద్వితయమని యాజంబగాంచిన ఏయొక్కరుండైన గ్రహింపకపోడు. కిన్నరకంతమునుండి జారి తెగిపడిన రాగమాలికవలె తైలపార్శ్వములందు నిందునందు జాలువారు వారిధారలు పక్షిగీతికలకు తమ మధురాలాపమును తోడుచేయుచున్నవి!

అల్లనల్లనమేనిపై చల్ల గాలిసోకుచుండ, మనసుపై మధురగాన సుధాబిందువులు కరియుచుండ, అంతర్ధగ

మనంత కాంతిని దనివార గ్రోలుచుండ ఎఱలేని హాయి హృదయమున జాలువారుచుండ, వృక్షతలమున నట్లే యాత్మవిస్మృతుడనై పన్నుండియుండ జూచుచు జూచుచున్న నాకన్ను లిట్టై పూతలుపడినవి. పొంది పొంది, యదనుజూచుచున్న నిద్రాశేవి చుష్టననిజాంకముననన్ను జేర్చుకొని జోకొట్టినది. వనమాలివంశీరవము నకు పీనులాగి, రాసక్రీడల దేలితేలి, ప్రణయసంక్లేషమున పరవశయై, నుఖపీచికలం దూగాడు నగుమోము గోపకమానసమున దొలుకాడు మగురుభావములవలె, పుణ్యతీర్థమునజేరిన బహుశయాత్రికులకైవశి, పువ్వరూపి నాశ్రయించిన తేంట్లరుంపులవలె, బాలకృష్ణుని తొట్టెచుట్టెను జేరుకొనిన కోటికోటి గురనామేణులకరణి, తీవయిల్లాలిరొమ్మునగుట మొగ్గనిసుంగులలీల నెన్నెన్నో సుస్థిష్టములు నామకను నాశ్రయించినవి. అట్టి నిర్భద్రుడు, అట్టి మధుమయ స్వప్నములను అంతకుమున్నెన్నడు నెఱుగరా. మునిమానసము చందమున చలన మెఱుగని శుభ్రకాపారమున దొరలిన పెద్దికొండవలె, తేలిగీతిపైబడిన బండమాటమాడ్కి, గీతియృష్టహరిణముపై నుజికిన హర్యక్షమట్లు, తియ్యని పీఠారవమును మార్కొనిన రుంజవాయిద్యమువకువున, పూలుకుప్పలపై బడిన పిడుగుదెబ్బభంగి, చంటిబిడ్డపైబడిన రక్కసిచటపు చాడ్చున నింతలో నేవో భీషణనిర్ఘోషము దివ్యదోలికయందు దుట్టుతలూరు నామానసముపై పడెను! త్రుటిలో కునుమకేసరముల కెనయైన స్వప్ననూత్రములు తుగ్గుచుండ్లై నవి! స్వర్గద్వారమునుండి నిష్క్రమలైన న్నెవ్వరో యవ్వలికి ద్రోసినబ్బయినది! చూచి కాబోలు మరల నెవ్వరో కళకనవ్విరి! చచ్చిన విరుజున నెవ్వరో సంతివి నిచ్చిరి! చివాలున నాకాళ్ల నేదో కరచినట్లయినది! తుద కేదో వన్యవృక్షము నన్ను బట్టి దిగువనుండిఎరువకు నన్ను దిగమ్రుంగ దొడగినదని యడలితిని, ఉలికిపడితిని, కెప్పు మంటిని, ఉఱుకులైతిని, పెనగులాడితిని, మ రేమి చేసెతిని యెఱుగను.

చల్లెల జడపు

—శర్మ.

రాష్ట్రీయ రాజ్యాంగము

స్వరాజ్య సాధన కువకరించునా?

మోచెర్ల కృష్ణమూర్తి

ఎంతయో వ్యవధిలేదు. నూతన రాష్ట్రీయ రాజ్యాంగము రాబోవు ఏప్రిలు ౧-వ తేదీనుండియు అమలులోనికి వచ్చుచున్నది. దేశమంతయు నూతన రాష్ట్రీయశాసనసభల ఎన్నికలహడావుడితో నిండియున్నది. ఇతరపక్షముల వారేకాక కాంగ్రెసుపక్షమువారుగూడ అభ్యర్థులను నిలిపి ఎన్నికలయందు పాల్గొనుచున్నారు. కాంగ్రెసు వారు రాజ్యాంగమును భగ్నమొనర్చువిషయ మెట్లు లున్నను, అవసరమగుచో నీరాజ్యాంగమును భారత జాతీయస్వాతంత్ర్యసాధన కుపయోగించుకొనవీలగునా? అగుచో ఎంతవరకు? అను ప్రశ్న లీపదుమున ప్రజలలో చాలనుందిమనములందుద్భవించుట సహజము.

ఈప్రశ్నలకు సరియగు సమాధానములు దెలియవలెననిచో, ముందుగ భారత స్వాతంత్ర్యమునకు గల ప్రతిబంధకము లేవియో తెలిసికొనవలసియుండును. భారతీయులు తమ స్వాతంత్ర్యము నిదివర కేకారణములచే గోల్పోయిరో తెలిసికొనుట గూడ ఇందుకు సహాయపడవచ్చును. అంగ్లేయు లీదేశమును సంపాదించినది తమ ఖడ్గబలముచే కాదని వారి చరిత్రకారులే అంగీకరించిరి. భారతదేశపు రాజులు తమలోదాముకల హించుకొనుచు, అంగ్లేయుల సహాయము నపేక్షించి క్రమక్రమముగా తమదేశమును వారికి కట్టబెట్టిరి. కొన్ని ప్రాంతములందు బ్రిటిషువారు యుద్ధములు గావించినను, వారితరపున పోరాడిన సైనికులలో అత్యధిక భాగము భారతీయులే కాని ఇతరులు గాదు. బ్రిటిషువారేవిధముగ నీదేశమును సంపాదించిరో, ఆ విధముగానే ఇప్పటికిని తమ పరిపాలనను సాగించుకొనుచున్నట్లులు కన్పించును. ఇప్పటికిని భారతీయులు తమలోదాము కలహించుకొనుచు, బ్రిటిషుపరిపాలనయే యుండవలె నని కోరుచున్నట్లులు దోచును. వెనుకటి రాజుల కలహములుపోయి, ఇప్పుడు మతకలహములు, కులకలహములు బయలుదేరెను. సైమనుకమిషనువారు

తమవికేదికలో నూచించినట్లుల ప్రజలు “తమతమ మత, కుల వివాదములను పెద్దచేసుకొని కలహించుకొనుచు దురేకాని సమష్టిశ్రేయస్సుకొరకు స్వాగ్రములను త్యాగ మొనర్చుకొనుస్వభావ మింకను ఏర్పడలేదు.” కాంగ్రెసు లేబిలు సమాజేశమరిదు, మహమ్మదీయ నాయకులు- తమ ౧౪ వరకుల నన్నిటిని పూర్తిగ మిగిలినవారంగీకరింపలేదను కారణముచే స్వపరిపాలనాధికారము నెట్లు ప్రతిఘటించిరో చూడుడు. అచ-కు చనిన నిమ్నజాతుల ప్రముఖులు, క్రైస్తవప్రముఖులు తమతమ స్వలాభములకొరకు స్వపరిపాలనాధికారము నెట్లు భంగపరచి, రక్షణలను పేర అధికారము నెట్లు గవర్నరుల చేతులందుంచుటకు కారకులైనదియు చెప్పలేదు. గాంధీమహాత్ము డా దృశ్యమును గాంచి భారతదేశము జీవరహితయై పడియుండ భారతీయులలో ఆల్పసంఖ్యాకులమను సంఘములు ఆశీరమను ముక్కలు ముక్కలుగ గోరికొని పంచుచునుటకు చుట్టునుకూర్చునినట్లులున్నదని పల్కెను. నూతనరాజ్యాంగముందలి ప్రత్యేకప్రాతినిధ్యములు, రక్షణలు మొదలగు ఏర్పాట్లన్నియు ప్రజలలో నీవిభేదములను తీవ్రతరమొనర్చి, జాతీయోక్యమును దుస్సాగ్య మొనర్చుచుండెను. నీదేశమున దైవసమరే, స్వరాజ్యమునకు గాఢమగు జాతీయభావము ప్రాణతుల్యము. జాతీయభావము లేని ప్రజలు స్వరాజ్యమును కలిగియుండజాలరు. జాతీయభావ మనగా తామందర మొకజాతివార మను మానసికపరిజ్ఞానము మాత్రమేకాదు, తనజాతికొర కెట్టి త్యాగమునైనను గావించుటకు సంసిద్ధతగూడ అవసరము. అప్పుడే వారి జాతీయభావము గాఢమైనదని చెప్పవచ్చును. సాంఘికాది వివాదములు పూర్తిగ పోవువరకు జాతీయభావము లేదని చెప్పట గాదు స్వాతంత్ర్య మనుభవించు దేశములందు ప్రజలలో ఏవిధమగు వివాదములును లేవనిగాదు. ఇట్టివే కాకపోయినను, వారికి తగిన వివాదము లాదేశముల

దును గలవు. అయినను స్వపరిపాలిత దేశములలోని ప్రజలు తమతోతమ కెన్ని వివాదము లున్నను, జాతి కంతకును సంబంధించిన విషయములందల రేక మైపోకొ డెదరు. తమతమ స్వ్యాభిరుచులకు జాతీయ జేనుమునకు అడ్డుతగులనీయరు. ఇట్టి జాతీయ భావము మనయందలకను గాఢముగ నాటకొనకపోవు భారత స్వాతంత్ర్యము నకు ప్రబలమగు మొదటి అంశముగ నున్నది. ఈనిభే దములు తొలగువరకును, ప్రజలలో పరస్పర విశ్వాస భావములు కలుగువరకును గవగ్గురులకును, గవగ్గురు జనరులుకును ప్రశ్నేకాధికారము లుండక తప్ప దని నైమను కమిషనువారును ప్రకటించిరి. కనుక నీతోస మును తొలగించుకొనువరకు స్వరాజ్యసిద్ధి అసంభవ మని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు.

మనదేశమున వైతరగములలో నీవిధమును కలసా ములు, ఈర్ష్యలు వ్యాపించియుండ, భారతస్వాతంత్ర్య విషయమునందు ప్రజాసామాన్యము నందలి భాగము, ఉదాసీన భావమును వహించియున్నది. వారికి విద్యా సౌకర్యములు లేవు. అందుచే అజ్ఞానాంధకారమున బడి తమస్థితినే తెలిసికొనజాలకున్నారు. అట్టిస్థితిలో వారి యందు స్వరాజ్యత్పన్న యెటులుండును? వారు జాతీయ భావమును ఎటు లగ్రమొనర్చుకొనగలరు? కనుక భారత స్వాతంత్ర్యసాధనకు ప్రజల విద్యావిహీనతగూడ ప్రబల మగు నాటంకముగ నున్నది.

ప్రజలలో గాఢమును జాతీయభావము, స్వరాజ్య త్పన్న యున్నంతమాత్రమున స్వాతంత్ర్యమును స్థాపించు కొనవచ్చునని భావింపరాదు. వానివలన స్వాతంత్ర్య మును బడయుట కర్హత లభించును. అంతమాత్రమున స్వరాజ్యము లభింపదు. వీనికి దోడ, శత్రువులబారివంశి తమదేశమును రక్షించుకొనగల శక్తిగూడ ఉండవలెను. అట్టిశక్తిని సంపాదించుకొనినపుడు బ్రిటిషువారు తమంత దామే ఆధిపత్యమును వదలుకొనెదరు. అట్లు వదలుకొనక తప్పదు. అంతవరకును భారత దేశమునకు సంపూర్ణస్వపరి పాలన నొసగజాలమని బ్రిటిషురాజకీయ నాయకు లనేక సమయములందు ప్రకటించియుండిరి. బ్రిటిషురాజకీయ నాయకులందరచేతను “బై బిలు”గ పరిగణింపబడు నైమను

కమిషను నివేదిక యందలి ఈంద్రివాక్యములువారివైపున స్పష్టపరచుచున్న వాటకు సంశయము లేదు.

“భారతదేశము స్వపరిపాలిత మగుటకు పూర్వ మొక్కవరచును సంతృప్తి పగుపవలసియున్నది. బ్రిటిషు వైరికుల సహాయము లేకుండ సుపరిపాలకుల ప్రధాన లక్షణమును ప్రజాశాంతిని, దేశశాంతిని భారతీయులు కాపాడుకొనగలిగి యుండవలెను.”

వైవిధ్యమిక్రిందివాక్యములందు మరింత విపుల కరింపబడెను. “భారతదేశము పూర్తిగా స్వపరి పాలనమును పొందవలె ననినయెడల ప్రస్తుతము భారత దేశమున నున్న వైరికపక్షములు నిర్వహించు గున్న కార్యములను తామే నిర్వహించుకొను టకు సమర్థములగు సాయుగవైరికదోమలను సిద్ధపరచు కొనగలిగియుండవలెను బ్రిటిషుదేశమునుండి పంపబడి నట్టియు, బ్రిటిషుదోమలక్రింద పనిచేయుచున్నట్టియు వైరికపక్షములు, భారతీయులచే ఎన్నుకొనబడిన శాసనసభకు బాధ్యులగు భారతీయులంతివర్గముక్రింద గాని, వైరికశాసకు అధికారిగ నుండు భారతీయ సంగ్రామముంత్రిక్రిందగాని కూలివారివ పనిచేయవల సిన నీచస్థితి నుగ్గీకరించెదరని యెన్నటికిని తలంపరాదు.”

ఈ విధముగ నే-భారతీయు లితర దేశదండయాత్ర లనుండి తమ్మువాము గాపాడుకొనగలుగువరకు పూర్తి యగు స్వపరిపాలన నొసగజాలమని రాంకువేబిలు సభ యందు బ్రిటిషురాజకీయ నాయకు లెన్నియోసారులు ప్రకటించిరి.

వారి ప్రకటనలతో నవసరము లేకయే, భార తీయులూ, స్వదేశరక్షాశక్తిని సాధించువరకును నిజ మగు స్వాతంత్ర్యమును బడయజాల మనువిషయమును దెలిసికొనవలసియున్నది. “ధరణీరాజ్యము వీరభోజ్య” మనువాక్యము ప్రాతకాలమునాటిదే కాదు. అది సర్వ కాలములందును గూడ నిజమగుసత్యము. నేడు తిరిగి ముస్సోలినీ, హిట్లరు బహిరంగముగ ప్రకటించు చున్నారు. కార్యకూరులగు జపీయులు ఆచరణ యందు నిరూపించుచున్నారు. అంగ్ల దేశ మీ వాక్యము నెప్పుడును మరచియుండలేదు. కనుక భారతీయులూ

ప్రజలులగు శత్రులనుండి తమ్ముదాము గాపాడుకొనగల శక్తిని సంపాదించువరకును బ్రిటిషువారు తమ అధికారమును వదలుకొనకుండుట సహజము. వారు వదిలుకొనినను భారతీయుల కంచువలన లాభము నుండదు. వారు వదిలివెట్లైన పరిపాలనాధికారమును నిలువజెట్టుకొనుటకు భారతీయులకు ఖడ్గబలము లేనిచో, అట్టి బలము గల ఏజహానో, ఇబ్రహీమో, మరేజాతియో లాగుకొనును. నేటి ప్రపంచవ్యవహారములను గమనించువారెవ్వరును ఇది నిరాధారముగ భయముని పలుకజాలరు.

దేశరక్షణ కవసరముగు మరియొకటి ఆయుధ సామగ్రి. అనగా సంగ్రామమునం దుపయోగింపబడు తుపాకులు, ఫిరంగులు, బొంబులు మొదలగునవియే కాదు. నేటి యుద్ధములయం దీ యాయుధసంపత్తి యెంత అవసరమో, మోటారుబద్ధులు, విమానములు, నౌకలు, రేడియో యంత్రములు మొదలగు యంత్రసామగ్రి గూడ అంత అవసరముగ నున్నది. ఆయుధములు సంగ్రామసమయమున మాత్రమే యుపయోగింపబడ దగి యున్నను, మిగిలిన యంత్రసామగ్రి సంగ్రామములం దెంత యుపయోగకరముగా కంటిసను యుములగు గూడ అంతఉపయోగకరములు. అందుచే వీనిని తయారు చేయు పరిశ్రమలను ప్రారంభించి ప్రోత్సహించుట గూడ దేశస్వాతంత్ర్యమునకు పరోక్షముగ నైనను చాల అవసరము.

కనుక మైదుదాహరింపబడినటుల ప్రజలను గాఢ జాతీయభావసంపన్నులును, స్వరాజ్యాభిలాషులును, దేశరక్షణసమర్థులును అగు పౌరులుగ నొనర్చుటకును, దేశరక్షణ కవసరముగు పరిశ్రమల స్థాపించి ప్రోత్సహించుటకును, ప్రజాప్రతినిధులగు మంత్రుల కవకాశ మున్నచో నూతనరాజ్యాంగమును, స్వరాజ్యస్థాపన కవసరముగు పరిస్థితులను దేశమునందు కల్పించుటకు కొంతవరకు పయోగించుకొనవచ్చును. నూతనరాష్ట్రీయ రాజ్యాంగమున విద్యాపరిశ్రమశాఖలు పూర్తిగ మంత్రుల యధీనమున నుండును. ఆంగ్లో-హిందూవులకు విద్యాసౌకర్యములకు తగిన ధన విప్పించుట గవర్నరుయొక్క ప్రత్యేక బాధ్యతగ విధింపబడినను, మిగిలిన ప్రజల కొనగబడిన విద్యాస్వభావమును,

పద్ధతిని నిర్ణయించుటయందు మంత్రులకుగల అధికారము నదు గవర్నరు జోక్యము కల్గించుకొనజాలడు. ఆవిషయములందు గవర్నరునకు ప్రత్యేక బాధ్యతలు గాని, అధికారములుగాని లేవు కనుక ఇపుడున్న ప్రతిపాతకాలయం గును ఇపుడున్న దాస్యభావమును వ్యాపింజేయు విద్యా పద్ధతుల మార్చి, మైదుదాహరింపబడిన లక్షణములగు సత్పౌరులుగ ప్రజలను తయారుచేయు జాతీయ విద్యా విధానము నవలంబింపవచ్చును. వయస్సువచ్చిన ప్రజలకు వయోజనవిద్యాసమాజముల నేర్పరుపవచ్చును. ప్రతి గ్రామములందును పాఠశాలల నెలకొల్పి పిన్నులగును, పెద్దలందును గూడ భారతస్వాతంత్ర్య సాధకముగు ప్రబోధమును కల్పింపవచ్చును. వయోజనసమాజములందును, పాఠశాలలయందును దన్నిటియందును నిర్బంధమైక శిక్షణమును విద్యావిధానమునం దొకభాగముగ నేర్పరచి, ప్రజలను దేశరక్షణ బాధ్యతల నిర్వహించుటకు సమర్థులుగ నొనర్చవచ్చును. కృతనిశ్చయములయి మంత్రి వర్గమువా రీవిధానమును చురుకుగ నమలుజరిపియెడల ౧, ౨ వత్సరములలో, ౪ కొట్ల జనసంఖ్య గల చెన్న రాష్ట్రమునందే అధమము కం లక్షలవరకైనను దేశరక్షణకు రణరంగమున నిలువగల వీరులను సిద్ధ మొనర్చవచ్చును. ప్రతిగ్రామమునందును, పట్టణమునందును గల ప్రతిపాతకాలయండియు దేశమున వ్యాపించు జాతీయ భావమారుతములు ప్రజలను మేల్కొల్పి, స్వార్థపరతను, వైషమ్యములను తొలగించి ప్రజల నందర నవిరక్తాలము లోనే స్వాతంత్ర్య సంరంభోన్ముఖులు గావించును.

దేశరక్షణ కవసరముగు పరిశ్రమల ప్రోత్సహించుట యందు గవర్నరుగా రడ్డుదగలవచ్చునని కొందరు భయపడవచ్చును. యూరపియను వర్తకులకు ప్రతికూల మగు విచక్షణభావము గన్పరుపబడినపుడే గవర్నరుగారు గాని, మరెవరైన గాని ఆక్షేపింపగలరు. అట్టి విచక్షణ కవకాశములేకుండ ప్రభుత్వమువారు తమంత దామే ఈపరిశ్రమల స్థాపింపవచ్చును. లేనిచో, గవర్నరు అడ్డుదగులుట కవకాశము లేకుండ ఇతరపద్ధతులు నవలంబింపవచ్చును.

ఈవిషయములందు జోక్యము గలిగించుకొనుటకు తన కధికార మున్నదియు, తేనిదియు నిర్ణయించుకొను అధికారముగూడ గవర్నరుకే గలగు గనుక, తన కధికారము గలదని నిర్ణయించి, ఇట్టి విధానమునకు గవర్నరు అడ్డుదండవచ్చునని కొందరు సంశయంప వచ్చును. గవర్నరులు అట్లు దగిలినచో, నూతన రాష్ట్రీయ రాజ్యాంగమున గల ఈ అల్పవకాశము గూడ అదృశ్య మగును. కాని గవర్నరుగా రీప్రయత్నముల కడ్డుదండవని భావించుటకు తగిన కారణములు గన్పింపవు. స్వపరిపాలన కాటంకములుగ నున్న పైలోపముల తొలగించుకొనుటకు అధికారులు నోడ్బడివలెనని సైమనుకమిషన్ వారుగూడ సూచించిరి.

నీటి అంతర్జాతీయపరిస్థితులయందుగూడ అధికార వర్గమునా రట్టి అనుకూలవిధానము నవలంబించుటయే అంగీకరించునకును, సామ్రాజ్యమునకును లాభకరము. కనుక కృత నిశ్చయాలయి యీలోపముల తొలగించుటకు కాంగ్రెసుపక్షమువంటి పక్షము మంత్రివర్గము నొనరింపి కృషి సలుపునెడల గవర్నరు అడ్డుతగులునని భయపడుట కంతగ నవసరము గనుపింపదు. కాని అట్టి నిశ్చయము చేసి మరెయ్యకపక్షము అధికారమునకు వచ్చుచో, ఈ రాష్ట్రీయ రాజ్యాంగము స్వాంత్ర్య స్థాపన తునకరించుటకుమారు, ప్రజలలో నాశీయుభావ మును ఎత్తిగ నిర్మూలనమునర్చి స్వాతంత్ర్యస్థాపనకు ప్రజల శక్తులను వనరు.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును శగ(గనేరియా)వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనిపెట్టబడినదివ్యాషధము

కుత్రిమములు చూచి మోసపోకును. "కోడి" మార్కు గమనింపుడు.

గో నో కిల్లర్ (రిజిష్టర్డ్)

ఈ యాషధము ఇంగ్లీషునుందులను దేశీయ ఔషధములను పుచ్చుకొనినను గుణముకలుగనియెడలను, యింజక్షనులవలనను హక్కినులవలననుగూడ లాభము లేక పోయినయెడలను కడపటి ప్రయత్నముగా మా గో నో కిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడును. పెక్కు యెండ్లనుంకియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏగకము శగ సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకును పురుషులకునను గో నో కిల్లరు తప్పక తునుర్చును. మూత్రము గూర్చిగా వడలును. మూత్రముపోవుచున్న పురు కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మూత్రనాళమునందలివాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి (గో నో కో కు)వలన మూత్రముబొట్టుగా పడుట, మేహరోగమువలన మూత్రద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, మూత్ర ద్వారముయొక్క వాపు, మూత్రద్వారముయొక్క చుట్టువుండు పోకయొక్క వాపు, మూత్ర శయముయొక్క వాపు లేక మూత్రతియొక్క వాపు, నరములజగ్గు, మున్నగు వ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గో నో కిల్లరువలన తునురును. వీర్యము (సైమను)పోవుట, మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన తునురును. ఖరీదు 50 మాత్రలుగల సీసారు. 3-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమపోవలదు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు. ఓ. పి. చార్జ్ ప్రత్యేకము అడ్రసు:—డాక్టర్ డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాం ను వెనుకరోడ్డు, గొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4
Madras Agents:-DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras

అఖిలభారత వ్యవసాయ పరిశోధనాలయము.

నూడూరు వెంకటాచలం.

౧౯౩౪ జనవరి భూకంపము బీహారునే గాక భారతదేశచరిత్రనే తారుమారు చేసినదని చెప్పవచ్చును. ఒకప్పుడు బంగారు భూమి అనుకొన్నదానిని కేవలం దోష భూయిష్ఠముగా కన్పరిచింది. ౧౯౦౭ లో హెన్రీఫిల్పు అను అమెరికాదేశస్థుడు మన దేశంలో ఒకవ్యవసాయపరిశోధనాలయమును స్థాపించవలెనని ౩౦ వేల పానులు దానమిచ్చి నప్పుడు, కలకత్తా భారతప్రభుత్వ కేంద్ర స్థానంగా ఉండుట, బీహారుభూములు చాలా ఫలవంతంగా ఉండుట ఆలోచించి పూసాలో పరిశోధనాలయం స్థాపించారు.

కాలంతోపాటు ప్రభుత్వకార్యస్థానం కూడ మారిపోయింది. అయినా పూసా పరిశోధనాలయం మాత్రము యధాస్థానాన్నే ఉంది. దేశసాభాగ్యానికి, సుభిక్షానికి కారణమయిన వ్యవసాయపరిశోధన దేశంలో

ఎక్కడో ఒకమాడమూల జరుగుతుండేది. కాని ౧౯౩౪ సంవత్సరం మూః నున్నవానిని ముంగిట్లోకి తీసుకొనివచ్చింది. హెన్రీఫిల్పు పేరట నిర్మించిన పరిశోధనాలయము నామ మాత్రావశిష్టమయినది. భూమిషగుల్చుకొని ఉష్ణజలాశయాలని ప్రత్యక్షంచేశింది. అత్యంత ప్రశాంత ప్రదేశంలో విజ్ఞానవాతానరణంలో జరుగవలసిన పరిశోధనకు “దినదినగండం వేయ్యేట్లు ఆముష్యం”అయింది. అదీగాక లోగడ రాయల్ కమిషను, విశ్వవిద్యాలయాలకి, ఈ పరిశోధనాలయమునకు చాలా సన్నిహిత సంబంధ ముండవలెనని సూచించింది. అనేక విశ్వవిద్యాలయాలకు దరిదాపులో ఉండే కేంద్రప్రదేశము, భూకంపాలు మొదలగు అవాంతరాలు లేనిచోట, అన్నిపంటలకు సారవంతమయిన భూమి-అన్నిసమస్యలు చూచుకొని, ప్రభుత్వంవారు ఈ పరిశోధనాలయాన్ని ఢిల్లీకి మార్చారు.

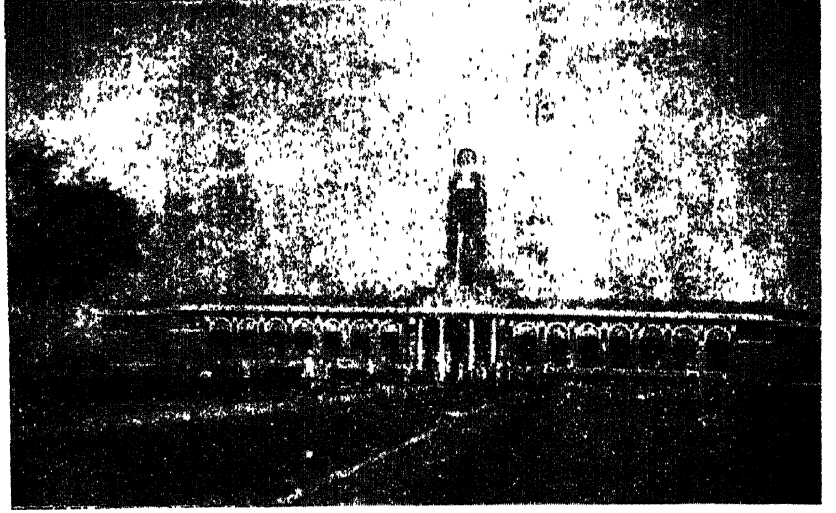

౩. పరిశోధనాలయ సాముదాయిక దృశ్యము

ప్రస్తుతం ఢిల్లీ పరిశోధనాలయం విస్తీర్ణం ఎనిమిదివందల ఎకరా లుంటుంది. ఇందులో

భవనములో ఉండుటచే ఎక్కువ అనుకూలముగా ఉండేదిగాదు. ఇప్పుడు వివిధశాఖ

౨౭౫ ఎకరాలు భవనాల క్రింద, పచ్చిక బయళ్ల క్రింద ఉన్నాయి. మిగిలిన భూమి అంతా వ్యవసాయ పరిశోధన క్రింద ఉపయోగపడుతోంది. పరిశోధనాలయ మంతటను ౧౫ అడుగుల వెడల్పున మొత్తము ౨౧౭౫౭ అడుగుల పొడుగుగల

నోడ్లు ఇరు పక్కల

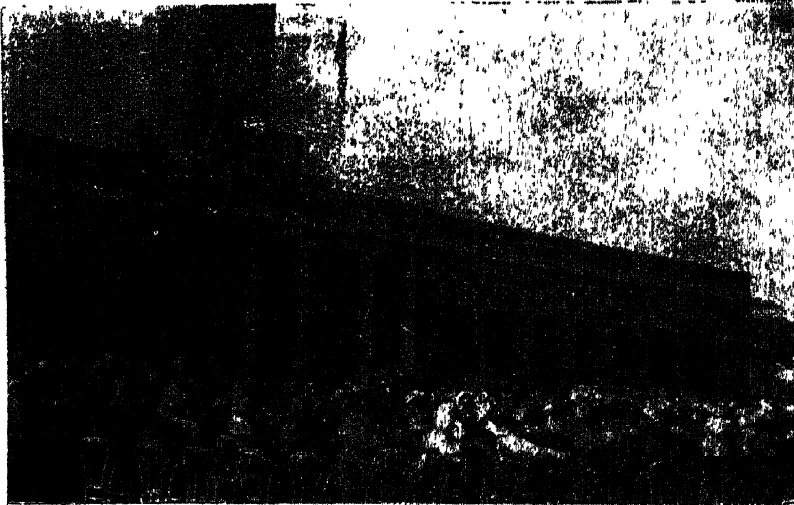
పచ్చిక బయళ్లతో కన్నుల కింపుగా ఉంటుంది. సీటి వసతి భోలిభత్యారిజలాశయమునుంచి ఏర్పరుపబడినది. విద్యార్థి వసతిగృహము ౨౪ విద్యార్థులకు వసతి ఇస్తుంది. పూసాలో ఉన్న పరిశోధనాలయములో అన్ని భాగముల ఒకే

౧. గ్రంథాలయము

లకు నేర్వేరు భవనాలు నిర్మిచడముచేత ఏశాఖ కాశాఖ ప్రశాంతంగా పరిశోధన చేయడానికి వీలవుతోంది.

రెండుమూడుమైళ్ల దూరానికికూడ పరిశోధనాలయ గ్రంథాలయశిఖరం కన్పడుతూ

ఉంటుంది. అన్ని భవనాలకీ అందుబాటులో ఉండుటకు మధ్యలో నిర్మింపబడినది. ఇందులో షుమాగు ఒక లక్ష గ్రంథములవరకు అవకాశం ఉంటుంది. ప్రస్తుతం ౭౦ వేల గ్రంథాలున్నవి. ప్రాచ్యదేశాలలో వ్యవసాయములో ఇన్ని గ్రంథములు గల గ్రంథాల

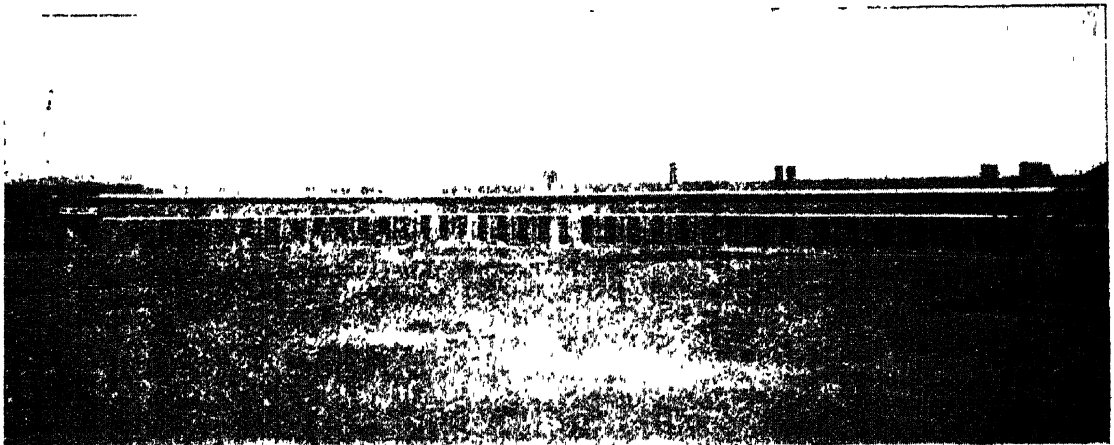
౨. గ్రంథాలయ ప్రాచుభోక్తన సమావేశము

యము ఎక్కడను లేదు. ప్రపంచము అన్ని దేశాలనుండి వ్యవసాయపరిశోధనలు ప్రకటింపబడే పత్రికలన్నీ వస్తవి. గ్రంథాలయము ఉదయం ౮ గం. మొ. రాత్రి ౮ గం. వరకు తెరవబడిఉంటుంది.

వ్యవసాయశాఖ:—దీనిని రెండు భాగములుగా విభజింపవచ్చును ఒకటి: పశువుల పెంపకము. రెండు: పంటలు సాగుచేయు విధానము. అందులకు సరియైన పనిముట్లు మొదలగువానిని పరిశోధనచేయుదురు. ఈ శాఖక్రింద ౪౭గి ఎకరా: భూమిఉంది. ఉత్తర దేశంలో పండించుటలన్నీ ఇక్కడ కూడ పండింపవచ్చును. దేశములోనికి వచ్చే ఏవిధమయిన క్రొత్తరకము వ్యవసాయపు పనిముట్లు నయిన అందులోని కష్టసుఖములను శాస్త్రగీత్యా పరీక్షించి రైతాంగమునకు తెలియపర్చుటకు పరిశోధనచేయుచుండును.

రసాయనవిభాగము:—ఇందులో మన పైరులకు పంటలకు ఎట్టిభూమికావలెను, ఏ

యే ఎకవులు నేయవలెను, ఏయేయెరువులు వేసినవో పంటలో ఎట్టిమార్పులు వచ్చుచుండును అను విషయములను పరీక్షచేయుచుండును. పైవానినిబట్టి ఈ భాగమును మూడుగా విభజింపవచ్చును. ఒకటి - భూమి యొక్క భౌతిక రాసాయనిక తత్వపరిశోధన, రెండు - ఉద్భిజ్జ ఆహారనిర్ణయ విధానము, మూడు - వ్యవసాయసూక్ష్మ క్రిమిశాస్త్రము. పైరులస్వభావము ననుసరించి వానికి కానల సినధాతువులను నిర్ణయించుట, ఋతుపరివర్తనముచే వచ్చుఫలితములు మొదలగువానిని నిర్ణయించుటకు వీనిని అన్ని కాలములయందు పండించుటకుగాను భూమిమట్టమునకు లోపల సమశీతోష్ణమందిరము కలదు. దీనియందు నిర్ణీతశీతోష్ణములను అన్ని కాలములందును లభింపజేయవచ్చును. ఈ శాఖకు ప్రధానాధికారి, ప్రస్తుతము పరిశోధనాలయమునకంతకును సంచాలకులు (Director) శ్రీయుత భాగవతుల విశ్వనాథ్ గారు అయినందుకు

౪. రసాయన శాస్త్రశాఖ

ర. రా॥ బ॥ బి. విశ్వనాథ పంతులుగారు

[అఖిలభారత పరిశోధనాలయ సంచాలకపదవిని పొందిన ప్రథమ భారతీయులు. వీరు 1934 ఆగష్టువరకు మద్రాసు ప్రభుత్వమువారి వ్యవసాయ రసాయన శాస్త్రజ్ఞులుగా పనిచేసిరి. అది మొదలుకొని 35 అక్టోబరు వరకు భారత ప్రభుత్వమువారి వ్యవసాయ రసాయన శాస్త్రజ్ఞులుగా పనిచేసిరి. అప్పటినుండియు ఈ పదవియందున్నారు.

ఆంధ్రులే కాక భారతజాతి అంతయు గర్వింపదగిన విషయము. ఈ గౌరవాన్ని, పదవిని పొందడానికి భారతీయులలో ఏదో మొదటి వారు. జాతి, మత ప్రత్యేకతచే లభించిన గౌరవం కాదు. అది ఆశ్రయభాగ్యాలికి అనాయాచితంగా వచ్చిన సహజగౌరవం. మతము, కులతత్వాలకంటె విజ్ఞానం, పరిశోధన ప్రధానంగా గణించినందుకు ప్రభుత్వాన్ని ఈ విషయంలో అభినందించాలి. ప్రస్తుతము వీరు

ఉద్భిజ్ఞాహార నిర్ణయవిధానంలో చేస్తున్న పరిశోధనలు ఆధునికవికాసవాద సిద్ధాంతాలలోనే అనేకమార్పులు తీసుకొని రావచ్చును.

క్రిమికీటక పరిశోధన శాఖ:— ఈ విభాగములో పైరులను పాడుచేయు క్రిమికీటకములు ఘమారు పదివేలవరకు నేకరింపబడి ఉన్నాయి. ఇవి ఏ యేజాతులకు చెందినవో, ముఖ్యముగా పైరులను పాడుచేయు విధానమును పరిశోధించి యున్నారు. వీరు పరిశోధన చేయుచున్న అత్యంత ఉపయోగకరమైన విషయము వేరొకటి యున్నది. కొన్ని సరాధీన క్రిములు ఈ కీటకములపై జీవించుచుండును. ఇవి పైరులకుగాని మానవులకుగాని ఏమాత్రమును హాని చేయవు. అయినను మనపైరులను బాధించు కీటకములను మాత్రము నాశనము చేయుచుండును. అట్టివానిని ఇక్కడ నేకరించి మొట్టమొదట మన దేశవాతావరణ పరిస్థితుల

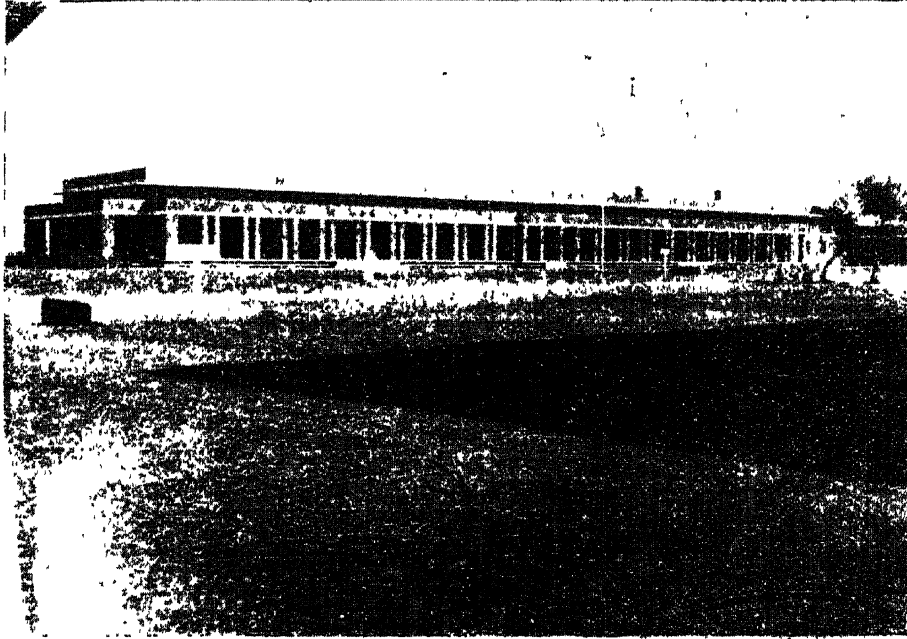
కనుగుణముగా ఉండునదియు లేనిదియు పరిశోధించి తరువాత సైతాంగమునకు ఉపయోగించుట కిచ్చెదరు. ప్రస్తుతము చెరుకును పాడుచేయు కీటకముల విషయమై పరిశోధన చేయుచున్నారు.

తెగుళ్ల శాఖ:— ఈ శాఖయందు పైరులకు వచ్చు క్రిమికీటకముల జాడ్యములగాక బూజుకుక్కగొడుగులు అను ఉద్భిజ్ఞజాతిచే గల్గు తెగుళ్లను సైతము నివారించుటకు పరిశో

పుష్కమాసము]

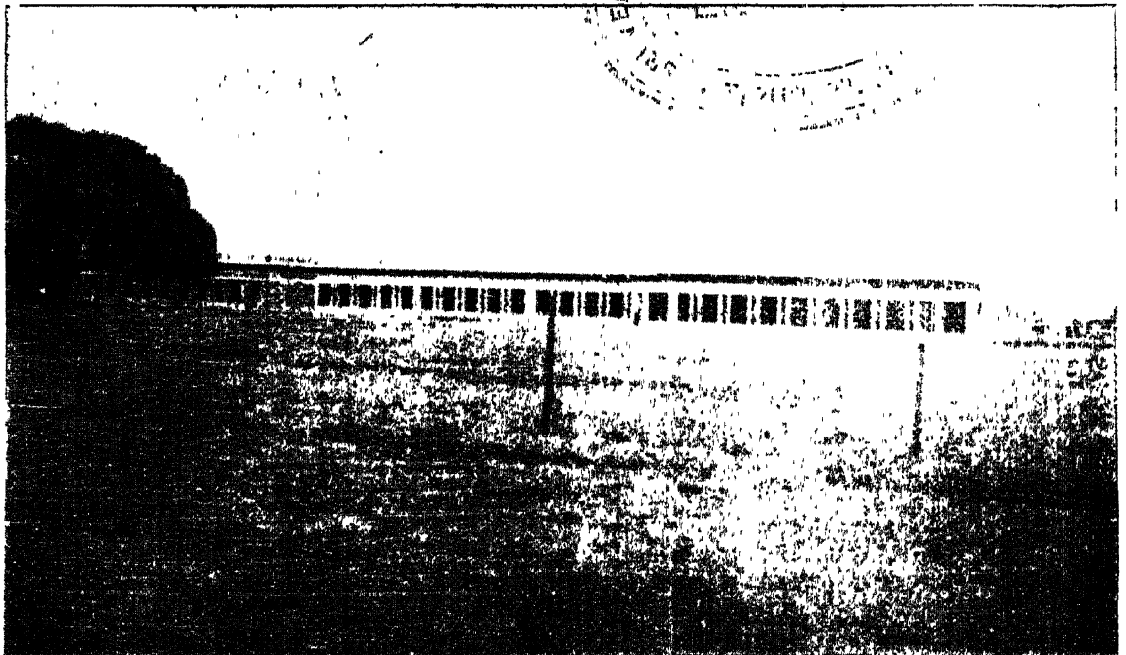
అఖిలభారత వ్యవసాయ పరిశోధనాలయము

ధనచేయుచుండురు. మనదేశమందు పైరులకు వేలున్నవి. వీనినన్నిటిని ఇక్కడ నేకరించి ఇట్టితెగుళ్లను కలుగజేయు ఈజాతులు కొన్ని అవి పైరుమొక్కలందు ప్రవేశించువిధానము,

తరువాత పొందు వ్యాసము, అవిచేయు హాని దాని జీవితచరిత్ర నంబును పరిశోధించి తన్ని వారణాసి యమును సూచించుచుండురు. ఉత్తర హిందుస్థానమునందు గోధుమకు త్రుప్త పట్టినట్లుగా ఒక తెగులు వచ్చును. గోధు

౧. తెగుల్ల కాఖి

౨. బీజోత్పత్తి కాఖి

మయొక్క కొన్ని సహజస్వభావములను పరిశోధించి, ఈ త్రుప్వతెగులుచే నష్టము పొందజాలని కొన్ని గోధుమరకములను తయారుచేయగల్గిరి.

బీజోత్పత్తిశాఖ:—రాయలు కమిషను భారత దేశమునందు పంటలయందు కేవలము ఎక్కువ పండించుటయందే లక్ష్యముంచుచున్నారు గాని శ్రేష్ఠమయిన రకములను పండించుటకు ప్రయత్నించుట లేదని నూచించినది. మనము రెండు మూడుకోట్ల రూపాయల గోధుమలు ఎగుమతి చేయుచుందుము. కాని ఇంగ్లాండులో మనగోధుమయందు మంచిరొట్టె తయారుచేయుటకు కావలసిన లక్షణములు లేకపోవుటచేతను, మాంసకృత్తులు (ప్రోటీడులు) కూడ తక్కువగా ఉండుటచేతను ధర పడిపోయినది. ఈ పరిస్థితులలో మన దేశధాన్యములకు మంచి ధరలు రావలయు ననిన శ్రేష్ఠమయిన రకములు పండించితీరవలెను. దీనికి రెండుకొత్త జాతులను కలిపినగాని మంచి జాతివత్తనము తయారు కాదు. ఇట్టి శ్రేష్ఠమగు బీజోత్పత్తి ఈ శాఖయందు చేయుచుందురు. వీరు తయారు చేసిన పూసాగోధుమజాతులు మిగు

లభ్యాతిగడించినవి. ఈమధ్యనే ఈపూసాగోధుమరకములలో నొకదానికి అంతర్జాతీయ ప్రదర్శనమునందు బహుమతి లభించినది. ఇట్లు నూతనబీజోత్పత్తివలన మన ఎగుమతులు చాలా వృద్ధిపొందుచున్నవి. ఇట్లే సిగరెట్లకు కావలసిన సరియైన పొగాకు పండించుటకుకూడ మిగుల కృషిచేయుచున్నారు. ఇప్పుడు వీరు తయారుచేసిన కొత్తరకము

2. పరిశోధనాలయమున ఆంధ్రవిద్యార్థులు (ఎడమ చివర నిలుచున్నవారు ఈ వ్యాసకర్త)

పోగాకువిత్రనము చాలా చోట్ల వాడబడుతోంది.

ఈ పరిశోధనాలయములో చేయు పరిశోధనలకు పెద్దవిరుదులను ఇవ్వడానికి దేశమందలి వివిధవిశ్వవిద్యాలయాలు అంగీకరించినవి. ప్రభుత్వమువారు ఈ పరిశోధనాలయములో రెండునవత్సరములు శిక్షణపొందిన

వారికి Associate of Imperial Agricultural Research Institute అను బిరుదము

నిచ్చెదరు. ప్రస్తుతము ఈ పరిశోధనాలయములో జరుగుచున్న పరిశోధనలు ప్రభుత్వమువారి సానుభూతి, సహాయము పరిశీలించిన మన దేశమందలి వ్యవసాయముయొక్క భవిష్యత్తు ఆశాజనకంగా ఉంది.

హేమంతర్తువు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

అగామి శిశిరభయంబుచే జమిలి దుప్పటికప్పుకొనెనేమొ ప్రకృతికాంత,

వేకిసంబువితై కులుసంబూడ్చినదియేమొ మిన్ననునల్లతాచు

గురుదారగమనాఘ కుటిలత లోబుచ్చి నుసిరాలునేమొ చందురునిబిళ్ల

ఉత్తరాయణచారణోగ్రహరిఖురధూతిఁ జెడిరాలిపడునో తెలిమొగిల్లు

జిగిలిగాఁగ్రమ్ము, వెలుగులఁజీగులాడు...పొడిపొడిగరాలఁ దుప్పర వడిగఁ గురియుఁ

దెలుఁగునేల నాల్గుచెఱంగు లలముకొన్న - దాత్త హేమంతవేళాదిమైనహిమము.

తట్టలోఁగూర్చుండఁ జెట్టినవధువునా గుమ్మడిపూవులోఁ గులికెనొకటి

ఖండితాపాంగ సక్తనవాంబుకణమునా ఘాసాగ్రమునయందఁ గదలెనొకటి

తులసిమ్రగ్గుననిడ్డ తోలు కాడుదివ్వెనా సాలీనిపటముపై సాగెనొకటి

ఘూర్జరీముఖలంబి కొనము త్రియంబునా నాదూడనొనటిపై నాడెనొకటి

మధువునాఁ బూవుపూవున మనలెనొకటి - జగ్గునా నాకునాకున జాతెనొకటి

మంచుబిందులు నవసుకుమారమూర్తి - మంతములు ప్రాతరంత హేమంతవేళ.

తానమాడెహిమానఁ దరుపాళియాకు రాల్చుటనుప్రాజీర యూడ్చుటకుమున్న

ఊగిప్రాళించె బొడ్డాడనిదూడ ప్రాకుడువైనఁగూడిన గుమ్ముమంచు

కళ్యాణనిధిపంట కల్లమ్మతీర్చికొన్నది జిల్లుపచ్చిముత్యాలముగ్గు
జోగెంబూరిల్లు ప్రాజూరుపుల్లనుబాట దగినంత లేని బొట్టగుహిమమ్ము
నిలచిలిగి చెవులూచి తలవిదిర్చె - బాలములోఁ గట్టివేసిన ముసలియెద్దు
కొంతముదిరిన ఋతువొనగూడి ప్రాశస్త్యంఁత హేమంఁత కాంత ప్రశాంతవేళ.

సీలమండలలోతు సికితావ్రవాహమ్మునం నీదుచిలుచేత చందమామ
మొగి నుదక్యాస్నానమునకయి నూరిన యోలగందపుటుండ బాలశరణి
చిలుతజంఁతిప్రదక్షిణముచే జెరుగు హాసరినాకబలి ముగ్గు జరతసంధ్య
చెలువపేష్టిళ్లాడి చెనురించు నువటిపైఁ దీర్చుచాపటబొట్టు దీపకళిక
బేషధము వండుపుటముపై నావివెడలు - మూఁచిల్లులమూకుడు ముంగినింగి
తేరుకొని దమ్ముకొని జీరువారి కురిసి-యుభయసంధ్యలుకాచు హిమోల్పాణమున.

తమలపాకులతీవ నమంచుమాఱుకు పుపుకొనల్ బావలీ లృవదరించె
పొడిగొన్నచో వెన్నువడలినచెఱకున్న నిగ్గురత్నపు జిగిసీ లమర్చె
కోగళ్లకైదీవ గుమ్మడిపూవులు పొనురాగిడిల చెల్వులమరించె
చిన్నారిపొన్నారి చేమంతిపూవులు తిరుగుడుపూవుల తిరుచేసె
అంటుకమ్ములు సారపూవు లందగించ - చెంపలనరాలు గడ్డిపూల్చెలుపుతెచ్చె
మంచుగొండాడుపడుచు లేతెంచి మాన - కొలఁదై నేసికొన్న భూపల వితాన.

ససపుతోటలకునై వదలినకాల్యలో నెఱుకులునూనూనుచిరి విరాన
దగువకాలువచెమ్మ యిగిరి బెరడుకట్టి ముఖప్రాద్ధప్రాద్ధుట బురదవడియె
వడిరెండుజాముల మిడివేళవర్తిమోల్లు త్రోవంది మంచుబిందావులుచిలికె
వెలివడిబురదలో గిలగిలలాడు మత్స్యములచే బకాశశ్చర్య నడలె
మాడ్చి పగట నెండలు, రేల మంచు తడిపి - వెచ్చిపచ్చిగ వేగెఱో విశ్వమెల్ల
భూత మాగామియగు ఋతువ్యూహమెల్ల - దనకడుపులోన దాచివచ్చినదొ
[ఋతువు.

గొబ్బిళ్లదేవత కొప్పలోఁజెరివిన మగనిమక్కువపైడి మొగలికచ్చు
పాదులువెట్టిన పాటిదిబ్బకడుపు ప్రత్యక్షమైన గారాలకూచి
మదనేష్టికృతికి దుమ్మెదసోమపీఠికై యవఁకి డిగివచ్చినట్టి రంధ
దానార్థవినియోగతాపుణ్యజన్మహా గర్భమ్ము నోముల గారుదేవి

మొదలిస్త్రీజాతి కొప్పనముడుచుకొన్న - ప్రసవసంతానములలోని ప్రథమభూష
మదుగుమ్మడిపావు హేమంతలక్ష్మి - పసుపురాచిన మొగమునాఁ బరిధివిల్లె.

నేఁబోకముగ్గులువెట్టెడు కన్నెముతైదువ మంచుఁగొండాడుబిడ్డ
దూరానఁబశువులఁబోలుకచనురైతు ప్రాలేయగిరిరాజు పాలికాపు
క్రొత్తగాఁ బంటపెక్కువవేయుపురికొప్ప హిమభూమిధరరాజు హేమచూడ
తడిపాటిగోడఁ గ్రుమ్మెడుకాడికలపని గిత్తయిల్లడమున్న గిరిశునంది
ప్రళతదాసారగురుతుమారచ్చలమున - సవరివారమ్ముగా హిమశైల ౫ జు
వలసవచ్చెనొ డఁ గావధమనంగ - నిగిడఁబ్రాభాతికము లాంధ్రసీవృతమున.

పాతరలు దుంచఁబడిన విఘ్నేశ్వరుకోసమో యెలుకలు గుద్దలిచె
ఒకకన్ను గ్రుడ్డియయ్యును గాక మెండబోసిన ధాన్యలక్ష్మి ముక్కునవిది ర్చె
కందియు జనుమును గాయలెండిన లోనిగింజలు గలగల గిలుకరించె
పచ్చిపసపుదుంప బాలెంతరాలునాఁ బసిమితో నందమ్ము పాదరించె
మింట మంచున కిలమీద మెట్టపంట - పసిమికొదుగక తప్పకవచ్చెఁగాక
గండులెండలు పట్టపగ్గాలుకలవె - మహిత హేమంతమెల్ల గ్రీష్మముగఁజేయ.

యత్ర ధూమము వహ్ని తత్రయన్నట్లు నీహారధూమ మనుమితాంగజాగ్ని
స్థానివదాదేశశాస్త్రప్రదర్శి దుమారమ్ములు వర్షకార్యములు కలిమి
అలనన్వయంబుచే నృతిరేకమునఁజేసి యుభయసంధ్యాసిద్ధి యూహకలిమి
శుక్తిముక్తాఖ్యరజ్జు భజంగమభ్రాంతి దూరస్థ సర్వవస్తువులయందు
దృష్టికిని సంతరితము బాధించువిధిగ - పరముపరమబాధ మ్మాతఃసములవలన
సూర్యమండలాంతర పురుషునిమయుండు-వటలు బుతురాజు శాస్త్రప్రవర్తకుండు.

SRINIVAS
VENKATESWARA
LIBRARY
SRI
TIR

చెఱకునాగునాటిలో చెఱకు ఇట్లు చెఱకును నాటివారు - వారు ఇప్పుడు బోదెలలో పడవేయుదురు

౨. చెఱకుమడిని ఇట్లు గుంటకతో దున్నుదురు

. నీ. స.

‘సాహిత్యశత్రుత్వ విమర్శనము’

[శ్రీ జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి రచితము]

స ము డ్

సాహిత్యశత్రుత్వవిచారణ మపారము, అనాహతము, అగాధము. సాహిత్యమవ్యక్తమునకు మువ్వక్తమైన పురుషార్థము. సాహిత్యము సత్యమైన సచ్చిదానందానుభవమునకు, దేశకాలపాత్రవిలాసకల్పితమైన రసానందానుభవమునకు సాధనము. సాహిత్యరసానందము విశ్వధర్మము, విశ్వాధారము, విశ్వేశ్వరవిలాసము. పిపిలికాది బ్రహ్మసర్వంతముగల జీవజాలము లాత్మానందానుభవమున కనవరతము విశ్వసాహిత్యోపాసనమును జేయుచున్నది. సాహిత్యోపాసనమునకు సాధకసాధనములు వేరైనను సాధ్యము సమానము. సాహిత్యోపాసనమునందు భావములు, భావములు, దేశములు, కాలములు, పాత్రలు, రసములు భిన్నములైనను ప్రయోజనముమాత్రము విశ్వాధారమైన రసానందము సమానము. సాహిత్యోపాసనమునకు సాధనములైన కర్మకళాయోగ కాస్త్రాద్వింగములందు సారస్వతము ప్రధానాంగము. అవ్యక్తమునకు ప్రథమవ్యక్తస్వరూపమైన శబ్దము సాహిత్యాంగములందు సారస్వతాంగమునకు ప్రధానస్థానమును గల్పించుచున్నది. ఆనంతమైన సాహిత్యశత్రుత్వవిచారము నొక చిన్న పుస్తకమునందు సంగ్రహించుటకు శ్రీయత జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణ మూర్తిగారు చేసిన ప్రయత్నము సకలజనాదరణమునకు పాత్రముగ నున్నది.

భారతీయ సాహిత్యము వైదికయుగమునందువలెను వర్తమానకాలమునందును కాఖోపకాఖిలుగను పరిణామమును పొందుచున్నవిధము సాహిత్యశత్రుత్వజ్ఞుల విచారాదరణములకు దిగియున్నది. వైదికతాకికసారస్వతములు భిన్నసాహిత్యరూపములను పురుషార్థమునకు వినియోగపడగల విధమును ప్రాచ్య పాశ్చాత్యసాహిత్యపరిశోధనలును, ప్రాచీనాధునాతనసాహిత్యపరిశోధనలును బోధించుచున్నవి. జగన్మోహనమునకు ప్రకృతిపురుషుల సమా

శ్రయము బీజము, పరమాణుపరబ్రహ్మముల లీలావిలాములం దాత్మకంఠమునకు సాధనములను సరసముగను కల్పించుటకు సాహిత్యాచార్యులు కమధూక. సాహిత్యాచార్యులకు సంభావనాకల్పనలు ప్రతీతిసాగ్రరసంభాతమైన ప్రవృత్తిపరమైనను, ప్రాచ్యసంస్కారసంభవమైన నివృత్తిపరమైనను పరమార్థ మాత్మకంఠానుభవము. అసత్యములైన దేశకాలపాత్రవరణములందు సత్యమైన సచ్చిదానందానుభవమును సాహిత్యము సాగ్రయించుచున్నది. యవ రోమక బ్రిటిషు భరతవర్షములు, కంఠాంధ్రరాష్ట్రములు, శ్రీతాద్వాపరకలియుగములు, సీతాసావిత్రి డెస్టిమోనాదులు, సీతారాములు, రాధామాధవులు, ఉమాను హేళ్యరులు కాలమహాసవంతియందు రసతరంగములు, ప్రకృతిసంభవములైన దేశములు, యుగములు, భావములు, భావములు, పాత్రలు, సంప్రదాయాచారశీలములు సాహిత్యోపాసకుల హస్తములందు రసానందమును గలుగజేయుచు పురుషార్థమునకు సాధనము లగుచున్నవి.

సాహితీగోష్ఠి, శైలి:—సాహితీగోష్ఠి బ్రహ్మసంకల్పమువలెను బ్రహ్మోపన్యాస్తము. మహాకవులు బ్రహ్మసంపన్నులు. బ్రహ్మసంపన్నులు సర్వత్ర కావ్యకళావిలాసములను సందర్శించుచు బ్రహ్మనందమును గలుగజేయగల విధమును కావ్యములు కవిత్వశత్రుత్వము కల్పితము చేయుచున్నవి. మానవసంకల్పమునకు బ్రహ్మశక్తియు వలెను సాహితీగోష్ఠికిని బ్రహ్మశక్తియు సాధ్యము. బ్రహ్మమయమైన ప్రకృతిరంగములందు సకల సాహిత్యకళావిలాసములందును బ్రహ్మనందము బ్రహ్మజులకు సాధ్యము. బ్రహ్మనందమునకువలెను భావానందమునకును రసావరణనిర్ణయ మసాధ్యము. మహాకావ్యములవలెను భావకావ్యములును రసానందానుభవమునకు నియత

సాగనములు. రసానందానుభవమునకు ప్రతిబంధకము సంకల్పముకాని భావము కాదు. దేశావృతమైన విషాదావస్థయందు కావ్యకృదయమునకు భావార్థనిర్ణయము నిర్ధారకము. భావార్థపరిణామమునందు శైలియును సహజపరిణామమును పొందుచున్నది. ఆంధ్రసాహిత్యపరిణామమునందు భావశైలిపరిణామవిమర్శనము సాహిత్యోపాసకుల యాదరణపాత్రము గావలసినవిషయము శ్రీ సత్యనారాయణమూర్తిగారి యీ భావములు విశదము చేయుచున్నవి :

“భావప్రకాశమునకు సముచితమైన భావ సాధనముకదా! భాషాగమనికకు వ్యాకరణసూత్రములవసరములే. ఇవి కట్టుత్రాళ్లు కాక, పట్టుదారములట్లు మృదులములై, అనురాగసూత్రములట్లు ఆదృశ్యములై యుండవలెను. తెలుఁగక్కరములు ముత్యములనంటివి. ముత్యపుసరములోని దారము వెలుపలికి తోచనట్లు తెలుఁగులోని లక్షణసూత్రములు బట్టిబడులుకానపుడే తెలుఁగుశైలి సక్రమమై యుండును. పద్మమలను, ఉరిత్రాళ్లను తెలుఁగమ్మకంతమునండి పండితులు తొలగించుట పాశి. ఆంధ్రభాషా ప్రపంచమున ద్వంద్వయుద్ధమునకు తోడరియున్న ఇరుపక్షములవారును తమగోసములు గుర్తించి ఉత్తమసారస్వతోద్దేశములకు తోడుపడునూత్రములను శాసించుపట్ల నిరవురు చేతులు కలుపుకొని, విశ్వవిద్యాలయముల సాహాయ్య మందవలెను. ఇట్లొనరించిరేని, ఎన్నేని బాగాలు తొలగిపోవును. వాడుకమాట సంగీకరింపని విశ్వవిద్యాలయములును, వాడుకమాటలనే అంగీకరించు గ్రంథాలయములును, విలువడు మాటలను క్రుంపుడుమాటలను కాంతీంచు భాషాసమితులును, వాడుకమాటలని చెప్పి వంకరమాటలను చెప్పి సింహాసనముకై గూర్చుండఁజెట్టి చుట్టును రామభజనము చేయు అపూర్వభాషాభక్తులను పెడమొగములను జెట్టుకొనక, ఒకరిమొగములనొకరు పరికించుకొని, చెక్కిరింతలకును, పండ్లపటపటలకును, కారుమాటలకును, కన్నెఱ్ఱలకును స్వస్తిచెప్పి, సామృతిల్లియున్న భాషాసతికి శాంతియు, శానందమును ప్రసాదించిరేని, దారి తెన్నులేక అల్లాడు పాతకులును, విద్యార్థులును ధన్యు లగుదురు.”

భావనావేశము:—సాహిత్యమునకు భావనాశక్తి కీలకము, హృదయము. పరమాణువునుండి పరబ్రహ్మము వరకును వ్యాప్తమైన విశ్వమునందు సాహిత్యోపాసకులకు దివ్యవిభూతులు సర్వకాలసర్వావస్థలందును ప్రసన్నములగుచున్నవి. శాంతశివసుందరవిలాసవిలసితమైన విశ్వమునందు సాహిత్యోపాసకులకు స్వీయభావనానురూపముగను దివ్యవిభూతులు గోచరంబగుచున్నవి. భావనాశక్తి ప్రకృతివిలాసములకు గోడక కళాన్యాసమును ప్రాణప్రతిష్ఠను కల్పించి విశ్వసాహిత్యస్వరూపమునను, ధర్మాగ్రకానుమోక్షముల ననుగ్రహించుచున్నది. దైవాసురయుద్ధము, షీరసాగరమగ్గము, హాలాహుఁమృతోద్భవములు, లక్ష్మీసుందరప్రభవములు, మోహినీవిగాసములు భావనాశక్తిఫలములైన సాహిత్యపరిణామములు. గౌరీశంకరకైలాస విహారములు, రాధాగూఢవభృందావన విహారములు, గోపాలకృష్ణలీలలు, గోపాలవిలాసములు, ఏను, బుద్ధత్యాగవిలాసములు పరమార్థప్రదములైన సాహిత్యేతిహాసముల పరిణామములు. సచ్చిదానందాత్మకమైన సాహిత్య పరిణామమున కాత్మపరిణామము ప్రమాణము. ఆత్మభావనాశక్తి విశ్వమునందంతటను సత్యజ్ఞానానందమయమైన ఆత్మసంపర్కమును జేయుచు రసానందాత్మకములైన సాహిత్యకావ్యకళారూపమునను పురుషార్థపరిణామమును పొందుచున్నది. సాపేక్షమైన సాహిత్యరసానందానుభవము నిరపేక్షమైన ఆత్మానందానుభవమునందై క్యమును పొందుచున్నది. సాహిత్యతత్త్వవిచార మీపరమార్థమును దృష్టాంత సిద్ధాంతరూపమునను విశదముచేయుచున్నది. సత్యనారాయణమూర్తిగారు ‘భావనావేశము’ ‘భావనాపరిశీలనము’ శీర్షికల క్రిందను జేసిన సాహిత్యతత్త్వమీమాంస విశాలమైన సాహిత్యోపాసకులకు సమాదరణీయముగ నున్నది. గ్రంథమునందలి యుదాహరణముల నీక్రిందివాక్యములు తెలుపుచున్నవి :

“కన్నున్నగాని శిల్పము నెరవేరదు, శీవమున్నగాని శిల్పము సార్థకముగాదు. ఈశీవమును ఆకన్నును భావనాపరిశీలనముల మేలుగీయులు. అద్భుత సృష్టికిని కళాసృష్టికిని, భాస్వదాశయతుష్టికిని సుధామయ, ఆనంద

మును, ఆలోచనయ అనంత జీవనమునకు తలదండ్రు
లైన భావనాపరిశీలనముల ప్రసన్నత చేకులుట ఎట్టి
వారికి?”

మాతృభావ:— సాహిత్యమునకు సారస్వతము
మకుటము. సాహిత్యాంగములైన లలితకళలు నృత్యగీత
వాద్యాదులు సాహిత్యవిరాట్టావికాసములకు సాధనము
లైనను భావప్రకాశమునకు మూలాధారమైన భావ సా
హిత్యతత్త్వమునకును, తత్త్వవిచారమునకును సాధనము.
అవ్యక్తమైన ప్రణవనాదముతో నారంభమైన సాహి
త్యముభావార్థకభావవికాసమునను నువ్యక్తమగుచున్నది.
అవ్యక్తమైన బ్రహ్మమునకు శబ్దము నువ్యక్తస్వరూపము.
సాహిత్యమునకు కీలకమైన భావమునకు శబ్ద మతరగమపదర
స్వరూపము. భావశబ్దార్థకళల యోగానుభవము సాహి
త్యము. సారస్వతాభ్యుదయమునకు సహజమైన భావ
ములవలెను సహజమైన భావమును మూలాధారము.
ప్రపంచమునం దెచ్చటను సారస్వత తత్త్వవిచారము
నందు హింసాస్థానమునందువలెను మాతృభాషాభిమానా
క్రందనమును చేయవలసిన దురదృష్టము కనుపడదు.
పారతంత్ర్యము ననుభవించెడి ప్రజలకు పరావలంబనము
నందుల యభిమానాదరణములు స్వావలంబనస్వయం
సహాయములగు దుర్లభములు. శ్రీసత్యనారాయణ
మూర్తిగా రీవిషయమైచేసిన విమర్శనము నాంగ్రభాషాభి
మాను లందరును గమనించుట విచేకము:

“వంగీయుల హృదయశక్తిని, ద్రవిడుల మేధా
శక్తిని మనయం దిముడ్చుకొనియుండియు, మనలను
మనము గుర్తించుకొనక స్వీయసముద్ధరణమును కాంక్షిం
పక, సాహిత్యవృద్ధినుండియే జాతీయవృద్ధి గోసరించు
నని ఎఱుంగక ఆత్మవిస్మృతులమై పడియుంటిమి. మన
భావయో? ప్రాచ్య ఇటాలియన్ అని ప్రసిద్ధినందిన
భావ యయినది. అనేక శతాబ్దాలకుమున్నే విజయ
నికాసముల నంబరపీఠి వెగిరింపజాలిన భావ మనయది!
సౌందర్యమాధుర్యములకు పెన్నిధానము కాఁజాలుదునని
నిరూపించిన భావ మనయది! నేడు మూలఁబడియున్న
భావయు మనయదియే! ఏ? పక్షములు చేరిఁ బుచ్చు

కొని, మాతులు బిగించుకొని, భాషాసత్య విజీచికట్టు
పండిత ప్రకాండులై యుత్తర మియనలెను. కాలాను
సారమైన గమనికను జూపని భావముగఱించి రవీంద్రు
డనిన వాక్కు ఎల్లెడల వర్తించు సిద్ధాంతమేకద! రాతి
నగలందు నిలిచిన తెలుఁగు సర్వాంగముందరియై ఎట్లు
చూపట్టును? ఎట్లాంగ్రభాషాయోష ముందులకు జరు
గును? ఆంధ్రహృదయమందలి సహజశక్తి విజృంభింపవలె
ననిన, ఆంధ్రసాహిత్యము పునరుద్ధరణము నందవలె ననిన
ఆంధ్రభావ స్వాతంత్ర్య మందితీరవలెను. వంగసీమ
యందువలెనే మనసీమయందును భాషావిప్లవము తల
నూపవలెను. శతాబ్దాలకుముందు శిలాగ్రంథములందు
చెక్కఁబడిన లక్షణనూత్రములును, వ్యాకరణనియమ
ములును నేఁటి కాగితములందు పునరుద్ధరణమందినంతనే
తమరాతిరూపును, తమకటికిమనసును మాపుచేసికొ
నునా? భాషాస్రౌత్యమునకు ఆంట్టయగుటకై వ్యాకర
ణము నిర్మింపఁబడదు. అట్టిది నిలిచేనేని, దీనిని దెగఁ
గొట్టుటకు కాలవిలంబనము కారాదు.”

మాతృభావ, వాడుకభావ, గ్రాంథికభావల
విషయమునను సాహిత్యగోష్ఠి, భావనావేళము, నాటక
లలిత కళలవిషయమునను సత్యనారాయణమూర్తిగారు
చేసిన విమర్శనలు సాహిత్య భాషా కళాభిమానుల
యాదరణపాత్రములు. ఆంధ్ర వాఙ్మయాభ్యుదయభి
మాను లందరును శ్రీసత్యనారాయణమూర్తిగారు వారి
సాహిత్యోపాసనానుభవపూర్వకముగను రచించిన
సాహిత్యతత్త్వవిచారము నాదరించి సాహిత్యోపాసన
మును జేయుదురుగాక!

శ్రీసత్యనారాయణమూర్తిగా రాంధ్రాంధ్రవంగ
సారస్వతములందు పరిశ్రమచేసిన విద్యావంతులు, సాహి
త్యోపాసకులు. సనాతనాధునాతనసారస్వతములును,
ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సారస్వతములును, సంస్కృతాం
ధ్రాంధ్ర సాహిత్యములును, ఆహిత్యకాధిభౌతిక సాహి
త్యములును ప్రకృతివిలసితములైన సత్య శివ సుందర
విలాసములను మహాకవులు సంకల్పించి, సందర్శించి,
వినిర్మించి రసానందమును గలుగజేయగల విధమును పరి
స్ఫుటము చేయుచున్నవి. వ్యాస వాల్మీకి కాలిదాసాది

మహాః పుల కావ్యములవలెను, మిల్టన్, షేక్స్పియర్, హోమర్, డాంటె, గేటె, బైరన్ చెప్పిన మహా కవుల కావ్యములును, శివాంత కావ్యములవలెను దుఃఖాంతకావ్యములును, మహాభారతములవలెను సామాన్యభావగీతములును, రసాత్మానందమునకు వినియోగపడిన వినియోగపడుచున్న విగమము శ్రీనాథ్యనారాయణయూర్తిగారు ఈ గ్రంథమునందు బాగుగ విమర్శించిరి.

భావతీయసాహిత్యమునకు చురుగ్విగ్రహపురుషార్థములందును నిత్యమైన మోక్షము పరమార్థమైన విగమమునను, శివసాహిత్యమునకును నిత్యమైన ఆత్మజ్ఞానానందము పరమార్థమైన విగమము సవగతియు చేయుటకు శ్రీనాథ్యనారాయణయూర్తిగారు చేసిన ప్రయత్నము సాహిత్యమీమాంసకలకు విచారయోగ్యముగను నున్నది.

కా. నా గే శ్వ ర రా వు.

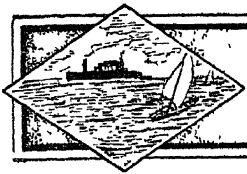

ఆంధ్రమహాభారతరక్షణము - నన్నయ నారాయణభట్టులు—ఆమంచర్ల గోపాలరావు.

శివభక్త మాహాత్మ్యమునందలి కల్పనాథాభ్యుదయము
(కృ. కాశీనాథరావుగారి తంజాపుర ప్రాచీనచిత్రసంగ్రహమునందలి)

కలగూరగంప

ఖ రూ ర వు వ ం ట

మనహిందూదేశమున ఖర్జూరము రుచిమాడనివారుండరు. ఐనను దానిని పండించువిధానముమాత్రమొకరికిని దెలియదు. ఖర్జూరపుచెట్లు ఇతర వృక్షములేదయు మొలవనట్టి నిర్జనము లగు వేడియిరుకయెడారులలో ఫలించుటవలన పూర్వీకు లిది యొక వరప్రసాదముగా భావించిరి. కాని నేడు యునైటెడ్ స్టేట్సులో ఈవృక్షములు క్రీజోట్వానముఁవలె నాటబడి మిక్కిలి శ్రద్ధతో పెంచబడుచున్నవి.

మప్పదియేండ్లక్రిందట ఖర్జూరపుతోట లమెరికాలో లేవనియే చెప్పవచ్చును. ఖర్జూరవృక్షములు తీక్ష్ణమైనవేడిమిగల ఆరేబియా, ఆఫ్రికా యెడారులలో తప్ప ఇతరస్థలములలో వర్ణిల లేవు.

౧౯-వ శతాబ్దము తుదివరకును ఖర్జూరమును పండించులోని రహస్యము అమెరికాలోనివానికి తెలియలేదు. అనాదినుండియు ఖర్జూరము పండించెడివాడుకయున్నట్లు పురాతనగ్రంథములు చాటుచున్నవి. యూఫ్రటీస్, మెసపటేమియాలోని కాసనములలోగూడరంం సంవత్సరములక్రింద పేర్కొనబడియున్నది. అట్టి ఉష్ణ ప్రదేశములనుండి అమెరికాదేశస్థులు మొక్కలను స్వదేశమునకు గొనిపోయి పెంచి పండించి ఆపండ్లతో వర్తకము సాగించుచున్నారన ఎట్టివారికైనను వింతగొల్పక మానదు.

అమెరికాదేశస్థు లీయసాధ్యకార్యమును ఏబది సంవత్సరములలోపున సాధింపగల్గిరి. బహుకాలము ఖర్జూరపు వృక్షముల తత్వమును పరీక్షించి కేవలము శాస్త్రజ్ఞానసహాయముననే దీనిని సాధింపగల్గిరి.

౧౮ వ శతాబ్దముమధ్య జనరల్ చార్లెస్ పి. స్టోక్ యిజిప్టులో ప్రయాణముచేయుచు, స్వదేశముగు కాలిఫోర్నియాకు కొన్ని ఖర్జూరము మొలకలను పంపెనట. కాని,

వాటికి సమయసంరక్షణ జరుగకపోవుచునే శీఘ్రకాలములోనే అవి నశించిపోయినవి.

౧౮౯౦లో యునైటెడ్ స్టేట్సు వ్యవసాయ శాఖాధికారులు ఖర్జూరవృక్షములను సాగుబడిచేయుటకై డాక్టర్ వాల్టర్ టి. స్వింగ్లీస్ ఆఫ్రికాకు పంపిరి. అతడు అల్బీయాతీరముననున్న ఒక ఖర్జూరవనమునకు వెళ్లి అచటనుండి బాగుగయెడిగిన చిన్న ఖర్జూరపుచెట్లను తల్లివృక్షములనుండి వేళ్లవద్ద విడదీసి, వాటిని ఖర్జూరపు మట్టలలోని మెత్తటిపీచుతో చుట్టి సంచలలో నమర్చి ఒంటెలపైవేసి సమీపగ్రామమునకు తీర్చెను. అచటి నుండి ౩౯౦ మైళ్లదూరమున్న అట్లయర్సుకు మోటారు బస్సులపై తీసికొనివెళ్లెను. అట్లయర్సులో నాచుమొదలగు తడిపదార్థములతో నీమొక్కలను కప్పి సమాద్రక్రయాణమున కనువగునట్లు కట్టబుకట్టించెను. ఇట్లు కట్టిన ఒక్కొక్కచెట్లు రమారమి మూడుబున్నుల బరువుండెను. ఈ విధముగ ౪౪౭ చిన్నవృక్షములు అమెరికాకు ఎగుమతి చేయబడినవి.

పైవిధముగ దీసికొని వెళ్ల బడిన ఖర్జూరపు మొక్కలను తోటలలో నాటి, వాటిని ఆదేశపు వాతావరణస్థితికి అలవాటుపడునట్లు చేసిరి. ఇట్టి ప్రక్రియవలన ఆరేబియావారిచే పేర్కొనబడిన వేలకొలది జాతుల నుండి ఆదేశమునకు అనువైనవి పని, పండ్రెండవరకము లేర్పడినవి. శాస్త్రజ్ఞు లీమొక్కలను కొంతకాలము పరిశ్రమాలయములలో చీకటిఆవరణలందుంచియు, తీక్ష్ణమగు మెరుగిరీదీపముల కాంతి ప్రయోగించియు, వాటిచుట్టును మృదువంటి వాతావరణము గల్పించియు, మరియు నిట్టిపెక్కు ప్రక్రియవలన వాటి నాభూమికి సరిపడునట్లు చేసిరి. నూత్నమైన యంత్రసానుగ్రిచే వాటి ప్రవర్ధనశక్తిని కనిపెట్టగల్గిరి. ఇరువదివార్లు ఘంటలలో ఒకవృక్షము తలవెండ్రుకలో నెన్నవభాగ మెదుగుచున్నదో తెలిసికొనగల్గిరి. ఈ వృక్షములు నూర్యకాంతిలోని కొన్ని హ్రస్వకిరణముల ప్రభావముచే పగటివేళ

ఎదుగుతున్నట్లు, రాత్రిలందు ఎదుగునట్లు, శీతోష్ణస్థితి రక్షిత తగ్గినచో యీ వృక్షములు యెలుగుబంట్లవలె నిదురించునట్లు, మరల తీగ్గమున యెంత కాయగనే పెరుగుట కారంభించునట్లు, అన్నిచోలందును మొక్కలను పరీక్షించుటచే నిట్టి రహస్యములు బయలుపడెనవి.

ఇనుపబద్దెల నిచ్చెనలవయిననుండి
ఖర్జూరములను కోయువద్దె

అమెరికాలో యీ ఖర్జూరపుసాగుబడి ప్రవేశించినదిప యిసుకబయల్లన్నియు ఉద్యానవనములైనవి. ఈచెట్టుఅకులే దానికాయలను యెండ్లనుండి కాపాడును.

ఖర్జూరవృక్షములు బాగుగ ఫలింపవలయునన్న వైఖాగము యెండ్లలోనను, క్రిందిచెట్లు నీటిలోనను ఉండవలయు ననెడిసామెత అమెరికాలో వాడుకలో నున్నది. అట్లే యీ ఖర్జూరవృక్షమునందును భూమిని వరిచేయులోవలె ముప్పుకట్టి పండినముల కొకసారి నీరు పారించుదు.

సామాన్యముగా నీవృక్షములు మూరినకొలదిని పాడుగగునట్లుయేగాని కాంతము లాపకదు. వీటి ఫలములు కొయవలయునన్న సామాన్యపునిచ్చెనలు ఉపయోగపడవు. వృక్షములబోదలచుట్టున, గుండ్రముగా యిసుపబద్దెలమర్చి, వాటిపై అడుగున చక్రముగల నిచ్చెనలు వాడినచో చెట్టునుట్టును సులభముగ నిచ్చెనలను కగువును తిరగవచ్చును. అట్టివృక్షము చిత్రమునందు కాననగును ఈనిచ్చెనలను చెట్టుఎత్తుకుతిగినట్లు మొగచెట్టు పుష్పాదిని ఆడుచెట్టు వూపులవయి చల్లుట

మొగ చూపు

ఆడుచూపు

అనుర్భుకొనుటకు వీలుండును. కొన్ని ఖర్జూరవృక్షములు ౧౦౦ అడుగులకు మించికూడ యెదుగుచున్నవి.

ఖర్జూరవృక్షములలో స్త్రీపురుష భేదము కలదు తోటలను వేయుటలో యిరువదిముప్పది స్త్రీవృక్షముల మధ్య నొకపురుషవృక్షమును నాటుదురు. అరువది ఆకు వృక్షములమధ్య రెండు పురుషవృక్షములున్నచో నన్ని వృక్షములను ఫలభరితములు కాగలవు. పురుషవృక్షములు పూవులు పూయునుగాని కామలు కాయవు. పుష్పములనుండి బంగారుచావుగల పుష్పాడి లభించును. వృక్షవర్గములలో స్త్రీపురుషసంపర్కము క్రిమికీటకాదుల సహాయమున గల్పింపబడుచున్నది. ఇట్టి సంపర్కము గల్గినచోగాని స్త్రీపుష్పములలో పిండోత్పత్తి కానేరదు. కావున ఈప్రక్రమము ఉద్యానపాలకులే గావించుచున్నారు. పురుషవృక్షములలోని పువ్వులగీకలను కోసి, యెంజెట్టి కేరియలనుండి పుప్పొడిని విదిలించి ప్రోగునేయుదురు. ఒక్కవృక్షమునుండి నేకరించిన రజము ఒకకాఫీకప్పులో సగమువరకు వచ్చును. ఈ పుప్పొడితో అరువది యాడువృక్షములను ఫలవంతములుగా జేయవచ్చును.

ఈఖర్జూరవృక్షములు వసంతముకుప్రారంభమున పూయుమొదలిగును. పూవులు నిడివియైన కాడకొననుండి గుత్తులుగా వేలాడుచుండును. అట్టి స్త్రీ పురుష పుష్పగుచ్ఛములు పటమునందు వేర్వేరుగా కనపరుపబడి యున్నవి. పూవులు వికసించుసరికి వాటి వైపున్నకాడ చీలి కలుగా విడిపోవును. ఇట్టిసమయమున పురుష పుష్పములనుండి నేకరింపబడిన పుష్పరజమును ఆడపూవులపై జల్లెదరు. దీనికై నిచ్చెనలు వేసికొని చిన్నప్రత్తిపింజెలను పుప్పొడితో నింపి ఆప్రత్తితో ఆడపువ్వులపై పుప్పొడిని చులుపుదురు. ఆడపుష్పము మొక్కజొన్నవలె బారులతీరి వేలాడుచుండును. పూవుగుత్తులు ఒక్కొక్కవృక్షమున యెనిమిదిమొదలు యిరువదివరకు నుండును. ఒక్కొక్కగుత్తిలో వేలకొలది పుష్పము లుండును. ఇట్లన్ని పుష్పములకు చేతితో రజస్సంయోగము గావింపవలయునని అనేకపర్యాయములు చెట్టుచుట్టును

ప్రదక్షిణములు గావించినగాని నెరవేరజాలదు. ప్రతిగుత్తికిని ౫౦ లలోగూడ నంటునట్లు పుప్పొడి యొత్తిపడినప, ఇంకను సందేహములేకుండుటకు మరికొంతరజము ప్రత్తిలో దీసికొని పూలగుత్తుల నడుమనుంచి త్రాటిచే గుత్తులను దగ్గరగా చేర్చి బంధింతురు.

అచటి ఉద్యానపాలకులలోని విశేష మేమన, చెట్లను మొత్తముమీస జూచుటయేగాక, ప్రతివృక్షమును ప్రత్యేకశ్రద్ధతో పరిశీలించి కనిపెట్టుచుండురు. కాలిఫోర్నియాలో ఈ యఫ్. పీల్జన్ తనతోటలోని ౧౧౯ వృక్షమును చిన్నబిడ్డలవలె ౧౧౯ ప్రత్యేక స్వభావము కలవిగనుకను తెల్పుచున్నాడు. దీనినిబట్టి వైయంశము స్పష్టముకాగలదు.

అందుచే వీవృక్ష మెన్ని పూలగుత్తులను పూయునో, గుత్తి కెన్నికాయలుండునో లెక్కలు వేసియుంచుదురు. ఒకగుత్తికి ౯౦౦ ఫలము లుండును. ఒకవృక్షమునుండి నుమారు నూరుమొదల నూడవందల పానల రుచ్యములగు ఫలములు లభింపగలవు

ఖర్జూరవృక్షములు నూరుఅడుగులకన్న యెక్కుగా ఎదుగుచుండును. 3౦౦ సంవత్సరములు దాటినను అవి

పండిన ఖర్జూరముల గుత్తులు

ఫలించుచునేయుండును. ఈచెట్లు ఆగష్టు నెలవచ్చువరకి ఫలోన్ముఖము లగును. ఈ వృక్షము లెంతటిచేషిమివైనను భరింపగలవుగాని ఒక వర్షబింగువు పడినమాత్రమున కాయలచర్మము త్రుళ్లిపోవును. కావున ఫలగుచ్ఛములను అకాలవృష్టినుండియు, పిట్టలు, ధూళి, క్రిములు మొదలగువాటి బారినుండియు సంరక్షించుటకై నీరు చొరని సంచులతో కప్పియుంచెదరు. ఫలములు డిసెంబరుచివరికి సంపూర్ణముగ పక్వదశకు వచ్చును. ఒకగుత్తిలోని కాయలన్నియు యేకకాలమునకే ఫలింపవు. పండిన ప్రతిఫలము ఒకటొకటిగా చేతితో అరటిపండ్లవలె కోయవలయును.

ఈ రీతిగా కాలిఫోర్నియాలో ఖర్జూరపుతోటలుగలవారందరును ఒక సంఘముగా నేర్పడియున్నారు. ఈ సంఘమువారు ఫలములను ఆకారము, రుచి,

ఫలము లొకతోటపట్టిపై ముందునకు సాగుచుండును. వాటిలో పదవవంతుఫలములను పరీక్షించి విభజింతురు. అపుడు అతి నిపుణులగు బాలికలు పైపేర్కొనబడిన గుణమును పరీక్షింతురు.

లోపలిభాగమున వంచెలుఅమగ్నబడిన గుండ్రటి యినుపతోటైలలో ఫలములను వేయుదురు. అచ్చట ఆవి శుభ్రముగా తుడువబడును. ఆంతువలన వానికి

మీద నీరుచొరని సంచులుగల ఖర్జూరపుగుత్తైలు. వానపడినపుడు సంచులను విప్పిగుత్తైలకు కప్పెదరు

ఆకర్షకమైన నిగనిగయునేర్పడును. ప్రమాదవశాన ఫలములను చట్టుముట్టిన క్రిమికీటకాదులను సంహరించుటకై యిథిలైన్ ఆక్సైడ్ గాలివాటిపై సుసరింపజేయబడును.

ఖర్జూరవంతులకు కావలసినవదనును నిలువజేయుగది. కట్టు తొట్టెలలో టన్నులకొలది ఖర్జూరము లున్నవి

చక్కెరపరిమాణము మున్నగువాటిని పరీక్షింపి వాల్లయి దు తెగలుగ విడదీయుదురు. ఈవిభజననుబట్టియే తోట వారికి ద్రవ్యమొసగబడును. ఆమెరికాఖర్జూరము యితర దేశపుదానికన్న పశుభ్రమగుహరువ్యముగను ఉండును. వెడల్పుగు తొట్టెలలో ఫలములనుంచి, పెద్దపంకాల గాలిచే ధూళిని తొలగించెదరు. ఇట్లు శుభ్రపరుపబడిన

పిదప వాటి ఆకారమునుబట్టి శీఘ్రముగ విడదీసి పెట్టెలలో నింపుదురు. శుభ్రపరుచుటయేగాక ఫలములలో నీ రెక్కువగా నున్నయెడల యంత్రములసహాయమున యెండించి బళపుతగ్గింతురు. అతిలేలికగానున్న వేషిసీటి యావిరిని ఉపయోగించి మరల తడిచేయుదురు. ఇట్టి ప్రక్రియవలన ఫలము ఆకారమునకుగాని, రుచికిగాని భంగము వాటిల్లుదు.

ఇట్లు నింపినపెట్టెలను యంత్ర సహాయముననే పలుచని మెరుగుకాగితముతో చుట్టి నీళ్లువేయుదురు. ఇట్లు నిమిషమునకు 3౪ పెట్టెలు ఎ సుమతికి సిద్ధముగావింపబడును.

మిక్కిలి చిన్నవిగానున్న ఫలములను గింజలు తీసివేసి పలువిధములగు తినుబండమలలో నుపయోగింపుదు. నిరుటిసంవత్సరము అమెరికాలో ౨,౫౦౦,౦౦౦ పానుల ఖర్చురము పండింపబడెను. కాని అమెరికాలోనే సంవత్సరమునకు ౫౫,౦౦౦,౦౦౦ పానుల ఖర్చురము వాడుచున్నారు.

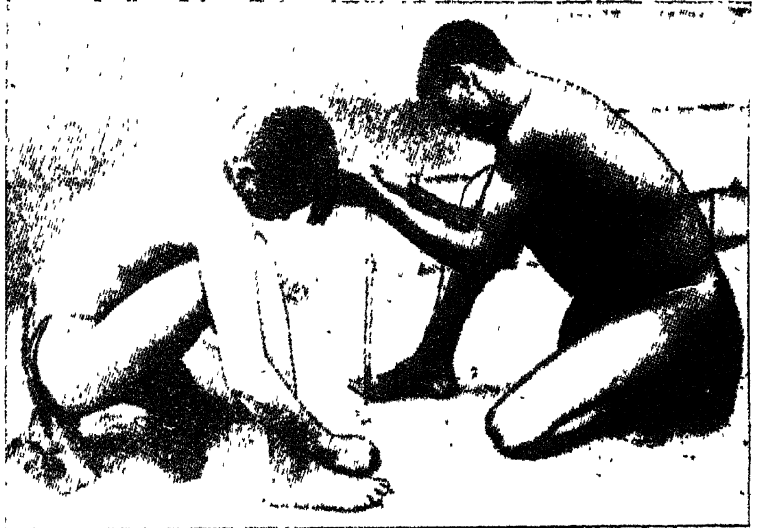
ఖర్చురము వలన అమెరికాలో క్రొత్తరకము ఆహారపదార్థ మేర్పడినది. ఖర్చురము నెండబెట్టి అడుకులవలె చూర్ణము చేయుచున్నారు. దీనిని వెన్నతోకలిపి ప్రాతః కాలభోజనమున కుపయోగించుచున్నారు. కొన్నిరకములు తడిగానుండి కొలువై కొని సంతమాత్రమున ద్రవీభవించును. కొన్ని యెండికవి పలుకుకట్టి కరకరలాడుచునుండును.

ఈ విధముగా యెడారులలో మొలచి జరులకలభ్యమైన ఖర్చురమును అమెరికాదేశస్థులు బుద్ధికుశలకచే సాగుబడిచేసి నిత్యోపయోగములోనికి దీసికొనిరాగల్గిరి.

బ్రిటిషు గయానా

బ్రిటిషుగయానా అమెరికాలో పశ్చిమోత్తర భాగంలో ఉంది. అది కారడవులపుట్టు. మనుష్యసంచారానికి వీలుండదు. ఏళ్లు, కాలవలు విశేషంగా ఉండవలసి వాటినుండా ప్రయాణం సాగిస్తూవుంటారు ఇక్కడివాగు. అడవులో అక్కడక్కడ చాటిపెట్టాలూ, పచ్చికాట్టాలూ ఉన్నవి చెట్లు చేమలూ దండిగా వృద్ధి పొందేవీలనే ఊళ్లూ పల్లెలూ ఏర్పడ్డవి. అక్కడ వింతింత మృగాలున్నవి. చిలుకలూ, కోకిలూ, అడవి పండులూ విశేషం. వింతరంగుల చిలుకలూ, పక్షులూ

చాలా ఉన్నవి. దోమలబాధ ఎక్కువ. సాలెపురుగులు, తేళ్లు, జెబ్బులు విపరీతం. కొండచిలవలలాంటి పెనుబాము

నిప్పును చిలుక్కుంటున్న గయానా ఇండియనులు. వీళ్లు కుమార్తంపే లూ ఉన్నవి. కొన్ని ౨౦ అ. కంటే పొడవుగా ఉంటవి. మనుష్యులనుహడ అవి మింగేస్తవి.

ఆదేశంవాళ్లు కుటుంబంగా ఉంటారు. రాగివంటి రంగు వాళ్లది వెండ్రుకలు నల్లగా పొడవుగా ఉంటవి. చమురు బాగా పూసుకోవడంవల్ల మిమిలలాడుతూ ఉంటవి. వాళ్లు చాల పరిశుభ్రంగా ఉంటారు. ప్రతిదినము మంచినీటిలో చాలసారులు స్నానంచేస్తారు. అంచేత వాళ్లవొళ్లు నున్నగా, సాగిసుగా ఉంటుంది. వాళ్ల అందచందాలు మాట చాల విచిత్రమయింది. కొండలు క్రిందిపెదవులకు బొక్కలుపొడిచి సన్నని కట్టమేకులు ఎక్కించుకుంటారు. నెత్తిని తప్ప ఒంటిమీద వెండ్రుకల సంతా ఊదీసివేసుకుంటారు. కనుబొమ్మలమీది వెండ్రుకలను కూడ ఊడతీయడము కద్దు. చెవులకు కూడా రంధ్రాలుపొడిచి ఏవేవో సామ్యు తగిలించుకుంటారు. కొండలు తిమితిమి జాతి మృలను పచ్చపొడిపించు కుంటారు. సాధారణంగా ఎరుసె, పసుపు, నెలపురంగులు పాముకోవడం వాళ్లకు మామూలు. రంగురంగుల ఈకల

గయానా ఇండియనులు వేటలో మంచి నేర్పున్నవారు.

ఇప్పుడిప్పుడూ, విల్లు ముల్లే కాకుండా తుపాకు
లన్నకూడా వేటలో వాడుతారు

తోచేసిన కుల్లాయాలను పెట్టుకుంటారు. అడవిపంది
కోరలను దండగానుచ్చి మెల్లో చేసుకుంటారు మగవారు
అది అలంకారమేకాకుండా పొరువనూ చకమా అవు
తుంది వాళ్లకు. తాము స్వయంగా చంపిన పందికోరలను
మాత్రమే ఆదండలో నూచ్చవలెను. ఆదండలో కోరలు
ఎంత ఎక్కువగా, ఎంత సున్నితంగా, ఎంతపొడవుగా
ఉంటే అంత గొప్పచేటకాదని వా
ళ్ల భావం. దీన్ని బట్టి వారి గూడెం
లో వారికి గౌరవప్రపత్తులూ ఏర్ప
డుతవి.

వాళ్లు, ఆక్కడక్కడ నరికి శే
చదునుచేసి గుడిసెలు కట్టుకొని కా
పురం ఉంటారు. రాత్రిళ్లు గో
తొట్టెల్లో పండుకొంటారు. పెచ్చ
గా ఉండడానికనీ, అడవిమృగాలు
రాకుండా ఉండడానికనీ క్రింద
సెగళ్లు వేసుకుంటారు.

వేటాడడమూ, చేపలుపట్టడమూ
వీరి ముఖ్యవృత్తులు. అడవిమృగా
లకు భయపడి విల్లు ముల్లూ, ఇతర
ఆయుధాలు తీసుకొని గుంపులు గుం
పులుగా వేటకు బయలుదేరుతారు.

చేపలుపట్టడంలో వీరు చాల నేర్పుగలవారు.
వీళ్లకు అందుకు ఉపాయాలు ఎన్నో తెలుసు.
వాటిల్లో విషప్రయోగం ఒకటి. ప్రవాహానికి
అడుగు కట్టకట్టి, నిలిచిన నీటిలో విషపుము
క్కలను పడవేస్తారు. వాటిచారంనీటిలో కలి
సేబప్పటికి చేపలు స్మృతితప్పి నీటిమీదికి
తేలిపోతవి. అప్పుడు వాటిని దేవతీసుకుం
టారు. ఇంతకంటే స్వేయిన ఉపాయం
అయ్యితో కొట్టడం. దీనికి లక్ష్యసద్ధి బాగా
ఉండాలి.

ఇల్లుదిద్దుకోవడమూ, వంట, తోటలు,
పైర్లు సాగుచేయడమూ ఇవి ఆడవాళ్లు చేసే వల
సిన పనులు. అక్కడ 'కసావా' అనేదుంపను
విస్తార గా పైగుచేస్తారు. ఆ దుంపలపిండితో
రొట్టె తగూరుచేసుకుంటారు. చెఱగ, ఆరటి,
గనుసు, కొన్ని పండ్లజాతులుకూడా పైరవుతవి.

బిడ్డలకు చాలా గారాబంగా చూచుకుంటారు.
జాగ్రత్తగా పెంచి తమ విద్యలకు వాళ్లకు నేర్పుతారు.
మగపిల్లలు చిన్నతనంలోనే బొమ్మ విండల్తో, అమ్మ
లతో ఆడుకుంటారు. పెద్దపెరిగేసప్పుకి వాళ్లకు మంచి
లక్ష్యసద్ధి ఏర్పడుతుంది. ఆడపిల్లలు నీళ్లు తేడము, కట్టె
లు ఏరుకొని రావడం మొదలయిన గృహకృత్యాల్లో తల్లికి

ఎండలో తిండి తయారుచేసుకొంటూవున్న

గయానా ఇండియనులు యువతులు

సాయపగుతూడంటారు. చిన్నవయస్సులోనే పెండ్లికి ప్రధానం జరుగుతుంది కాని పెండ్లిజరిగేలోపల వరుగు తన శక్తిని, పొరుపాన్ని ప్రకటించుకోవాలి. అందుకోసం వరుడికి చాలా కఠినపరీక్షలున్నవి. వాటిల్లో తేలవలె, వొళ్లంతా పెద్దపెద్దగాయాలు చేసుకోవాలి. కటికిచీనులతో నింపిన గోసెసంచులలో పండుకోవాలి. వాటి బాధకు ఓర్పుకోవాలి. పెద్దపెద్ద చెట్లు నరకాలి. చేపలను పట్టాలి. క్రూరజంతువులను వేటాడాలి. తన్ను, తనకుటుంబాన్ని పోషించుకోవడానికి కావలసిన ఇతర కార్యాలను అన్నిటిని చేయాలి. ఇక తా కాకండా అత్తవారి యింటికోసం పాటుపడాలి కొంతకాలం.

తీరికపను గుల్లో పండుగలూ పబ్బాలూ చేసుకుంటారు వాళ్లు. చుట్టాలు పక్కాలకందరికీ బురు సంతాపం. చివరదం వ్రాయడం తెలియకపోయినా పండుగులు తెలియడానికి ఒక ఉపాయం కనిపెట్టారు. ఒక దారంలో పండుగును ముంచుండే గోజులకన్నీటికి రోజుకొక ముడి చొప్పున ముళ్లుచేస్తారు. వాళ్లల్లో ఒకగుడినానికి ఒకముడిచొప్పున ఆ ముళ్లును విప్పిస్తూ వుంటాడు. చివరముడి విప్పవలసినదినం పండుగ అని తేలుతుంది. ఆనాడు అందరూ చేరుతారు ఆడాళ్లూ మగాళ్లూ బాగా అలంకరించుకుంటారు. పెంపుడు కోతులనుకూడా అలంకరిస్తారు. విందులూ వినోదాలూ, ఆటలూ పాటలూ జరుగుతవి. తాళాలూ తప్పెట్లూ మ్రోగుతవి. ఈ ఉత్సవాలు వరసగా కొన్నాళ్లదాకా జరుగుతవి. పండేలూ పట్లూ కూడా జరుగుతవి.

మంచిసెబ్బరలకు కూడా మంత్రాలు తంత్రాలు నమ్ముతారు వాళ్లు. చిల్లంగివల్ల రోగాలూ, దొర్భాగ్యమూ తుదకు చావూకూడా మాడుతుంది దని వాళ్ల విశ్వాసం. భూతాలూ పిశాచాలూ మాంత్రికుల స్వాధీనంలో ఉంటాయని వారికి గట్టి నమ్మకం. మంత్రాలూ తంత్రాలకల్ల మంచికూడా కలుగుతుందని వాళ్లు విశ్వస్థులు.

వాళ్లకు దేవుడొకడు లేడు. మృతులయినపెద్దల ఆత్మలను ఆరాధిస్తారు. పెద్దలు కలలో కనుపడతారట.

దయ్యాలంటే నువ్వో చెడ్డభయం వాళ్లకు. ఎవడయినా చనిపోతే, వారు కాపుర సుండిని ఇంటికి వెంటనే విడిచి పెట్టి మరొకచోట కొత్తగా ఇల్లుకట్టుకుంటారు ఉండడానికి.

చైనాలో ఆడు పోలీసులు

ఎడమప్రక్క : షన్ స్పెక్టరు ఆన్ చాక్ కాంగ్.

కుడిప్రక్క : కాక్టెబైల్ యాంగ్ చెంగ్.

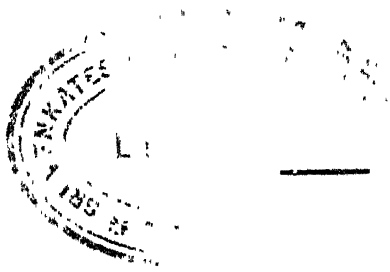
ప్రపంచ యుద్ధమునకు తరువాత చాలాదేశములలో ఆడ పోలీసులను ఏర్పాటు చేశారు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము, అమెరికా, హాలెండు, జర్మనీ, రషియా మొదలయిన దేశాల్లో ఆడ పోలీసులకంటే చైనాలో ఆడ పోలీసులు చాలసమర్థులు. వారు మగపోలీసులవలెనే దుస్తులు తొడుగుకుంటారు. వారు మగవారో, ఆడువారో తెలుసుకొనుట చాలకష్టము.

—Modern Women.

1. సామ్రాజ్య పరిత్యాగము చేసిన ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి

ఎడ్వర్డు సింపును దొరసానిని కామించి పెండ్లాడి వదలుకొనె నని ప్రతీతి కలిగినది. సామ్రాజ్యపరిత్యాగా గోరెను. ఈమెను పెండ్లాడినయెడల సామ్రాజ్యమును సంతరము ఎడ్వర్డుకు విండ్సరు ప్రభువు (Duke of వదలుకొనవలె నను అంగరాజ్యాంగకాసనము దురతి Windsor) అనుపేరు ఏర్పడినది. ప్రకృతము వీరికి క్రమ మయినది. అందుకని సామ్రాజ్యమునే ఎడ్వర్డు ఆఫ్రియాలో నివాసము.

2. సింప్సను దొరసాని

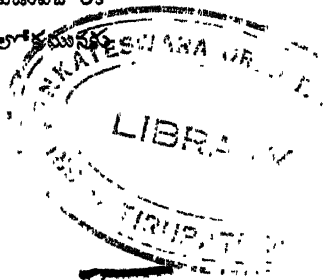

3. సింప్సను దొర

ఆమెరికా దేశపు స్త్రీ. ఇద్దఱు మగలను విడిచి
పెట్టిన సతీమణి. ఈమెమీది మోహమును విడువజాలక
ఎడవర్దు సామ్రాజ్యమును వదలుకొనెనని లోకమునకు
తెలియుచున్నది.

చక్రార్థి కామించిన సింప్సనుదొరసాని
రెండవ మగడు.

మదరాసు క్రైస్తవ కళాశాల

ఈ కళాశాల ఇప్పుడు స్కాట్లెండు మతబోధకుల ప్రయత్నంతో మదరాసు బ్లాక్‌లెనులో పెయింటు ఆంద్రూసుకిర్క్‌వద్ద ౧౮౩౫వ సం॥ పాఠశాలగా మొదలు మొలకెత్తింది. ఊరివారు చేచ్చి చదివాలతోనూ, ఈమతబోధకుల పెత్తనంతోనూ ఈ పాఠశాల నడుస్తూ వచ్చింది ౧౮౩౬ లో ఆండోసన్ అనే మతబోధకుడు స్కాట్లెండుకు వచ్చి పాఠశాలకు పెత్తనం వహించాడు క్రమంగా వృద్ధిగోకి రాగా దీనికి ఫలం మార్పు వలసివచ్చింది. ౧౮౩౮ లో ఎడ్విబాలు శెట్టిరీడింగ్‌లోకి హరి అక్కడనే ౧౮౪౬ దాకా ఉండినది. అప్పటి పెత్తనదారులు చాలశ్రద్ధతో పాఠశాలను మిక్కిలి వృద్ధిలోకి తెచ్చారు. ౧౮౪౬ లో ప్రకృతం ఉండేనోట ౨౫౦౦ పానులు పెట్టి ఫల కొని కట్టడములు కట్టించి అక్కడకు ఈ పాఠశాలకు మార్చారు. ఈ పాఠశాలకు స్కాట్లెండు శ్రీచర్చిమిషన్ సంస్థ అని అసలుపేరు. కాని అందఱూ ఆండోసన్ పాఠశాల అనే పిలిచేవారు. ప్రభుత్వ విద్యావిధానాన్ని అనుసరించుటవల్ల దీనికి ప్రభుత్వమువారు ౧౮౫౭లో గ్రాంటు ఇచ్చుటకు మొదలుపెట్టారు.

౧౮౬౩ లో విలీయం మిల్లరు అనే ఒక ఏండ్లవయస్సుగల యువకుడు స్కాట్లెండునుండి వచ్చి దీని యాజమాన్యమునకు పూనుకొన్నాడు. అప్పుడు పాఠశాల క్రమంగా ఊడశకం వస్తూవుండెనది. మిల్లరు ఎంతో కష్టపడి పాఠశాలకు పదిపాళ్ళుండ నిలువబెట్టినాడు. ౧౮౭౧ లో మిల్లరు దీనికి ప్రిన్సిపాలు అయినాడు. ఈ పాఠశాలను 'దక్షిణ యిండియాలో కేంద్రకైస్తవ కళాశాల'గా చేయవలెనని ఆశనికొరిక. అందుకొసము ఆతడు మిక్కిలి శ్రమపడినాడు. అతనికొరిక కొంతవరకు సఫలం అయింది. ౧౮౭౭లో పాఠశాల కళాశాలగా మారి 'మదరాసు క్రైస్తవ కళాశాల' అనే పేరును పొందింది. ఈ సంవత్సరంతో దీనికి వయస్సు నూతేండ్లు నిండుతుంది.

ఈ కళాశాల ౧౯౩౭ జూనులో మదరాసుకు దక్షిణం ౧౫ మైళ్ళదూరంలో ఉండే తాంబరం అనే

గ్రామానికి మారి నవీనరూపంతో వెలయునున్నది. ౪౦౦ ఎకరాలవిస్తీర్ణంకల స్థాన్ని ఇండియాగవర్నమెంటువారు అక్కడ ఈ కళాశాలకు ఇచ్చినారు. మదరాసు గవర్నమెంటువారు ధనసహాయం చేశారు. క్రొత్తకట్టడము లగ్నియు పూర్తి అయింది. (చూ. చి.) ఈ కళాశాలకు ౨౭ ఎకరముల క్రీడారంగము ఉన్నది.

ఈ క్రొత్తరూపంలో కళాశాల ఇంచుమించు గురుకులంపద్ధతిని ఉంచుచుంది. ప్రకృతము మూడుబోధన భవనములు, మూడు నివాసభవనములు ఉన్నవి. ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థులు కలిసిఉండుటకు తగిన సౌకర్యములు ఉన్నవి. ఆస్పతర్లు, కేంద్రబిడ్డ విశ్వవిద్యాలయాలకు కల లక్షణాలు ఈ కళాశాలకు చాలమటుకు అమరి ఉన్నవి. దక్షిణహిందూదేశమున ఇట్టికళాశాల ఇప్పటికి ఇదే.

కళాశాలభవనములు ఎత్తయిన ప్రదేశంలో ఉన్నవి సమీపంలో ఒకటిరెండు గుట్టలు ఉన్నవి. చుట్టును గ్రామపరిసరములు చూడ సాంపుగ ఉండును. నీటివసతి, పరిశుభ్రము చేయుమార్గము ఆధునికపద్ధతుల ననుసరించి ఏర్పాటు చేయబడినవి.

కళాశాల రెండుభాగాలు: విజ్ఞానశాఖ, కళాశాఖ అని. రెండింటికిని ప్రత్యేకభవనములు ఉన్నవి. కళాశాల మందిరము, మిల్లరు మెమోరియల్ లైబ్రరీ, గడియారపు గోపురము వీటికిరంటి కలవు.

నివాసభవనములు మూడు. భోజననివాసాలు కివి చాల అనుకూలముగా ఉండును. శారీరక మానసిక ఆనందములకు వలసిన సౌకర్యములు ఇంచు సమపూర్వ బడినవి. విద్యార్థుల నైతిక శారీరక మానసిక బ్రజ్ఞానికా భ్యుదయములకు ఆవశ్యకములయిన ఏర్పాటులుగల ఇట్టికళాశాల ఇప్పటి కిదియే కనుపడుచున్నది.

D.A.R.

తారామంగలము

తారామంగలము పుణ్యక్షేత్రము. అది నేలము జిల్లాలో నున్నది. అక్కడ కైలాసనాథస్వామి దేవాలయము కలదు. ఆలయము చాలచిన్నది. ఆంధ్రకార

బంధురము; కాని శిల్పము చాల ప్రశస్తమయినది. అది ఎప్పటివో సరిగా తెలియరాదు. కొంతభాగము మాత్రము శ్రీ. శ. 1268 కి పూర్వపుది అయి ఉండవలెను. 17 వ శతాబ్దము పూర్వార్థమున కొంతభాగమును గట్టిమొదలి యారు లనువారు కట్టించినారు. వారాకాలమున ఈ శేశ మును పాలించుచుండిరి. అపుడు వేయిస్తంభాల నుంట పము నొకదానిని నిర్మింప మొదలుపెట్టినారు వారు. చాలవఱకు పని పూర్తికావచ్చినది, అంతలో రాజకీయ విప్లవము తలపడినది. గట్టి మొదలియారుల పాలనము అంతరించినది; దానితో మంటప నిర్మాణమును అంత రించినది. ఆ మంటప స్తంభములన్నియు- అపూర్వ శిల్ప సుందరములయినవి- ఎక్కడనున్న వక్కడనే భూగర్భ వాసమును వరించినవి.

దేవాలయము పడమటి మొగముగ నున్నది. గాలి గోపురము అంత ఎత్తయినది కాదు. (చి. ౨) దాని తలుపులు దారుమయములు; చాల పెద్దవి, వాని పని తనము చాల సాగసయినది. దశావతార చిత్రములు మొదలయినవి వానిపయి చెక్కబడియున్నవి. తొలి ప్రాకారమునకు లోవైపున గోపురద్వార సోపానముల కిరువైపుల రథాకారమున నున్న గోపురమునంటి గుట్ట ములు, ఏనుగులు రథమును లాగుచున్నట్లు చెక్కబడి యున్నవి. ఈ శిల్పము (చి. 3) సజీవముగ నున్నది.

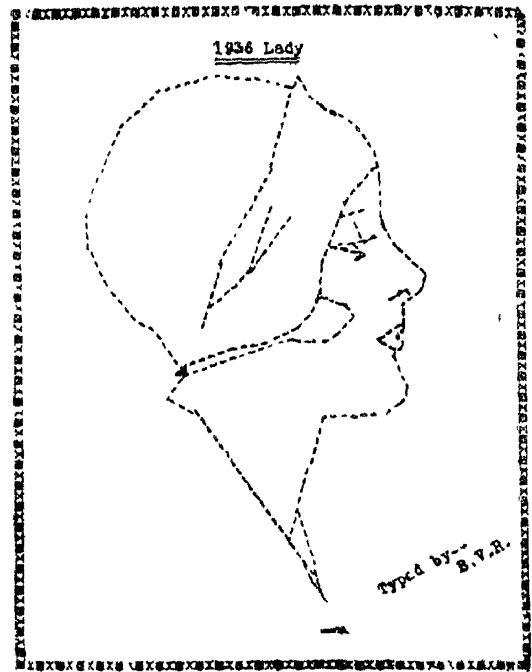
గాలిగోపురమును దాటి లోపలిప్రాకారమును ప్రవేశించవలెను. ద్వారమున కిరువైపుల మంటపము లున్నవి(చి. ౧) ఆ మంటపముల స్తంభములమీద గుట్టపు రాతుల ప్రతిమలు అతినిపుణముగా చెక్కబడినవి. వుడి వైపున చూచినను, ఎడమవైపున చూచినను, ప్రతిమ ప్రేక్షకునినే పీక్షించుచున్నట్లుండును. ఊర్ధ్వకాయము మాత్రము ఆకృతిద్వయముగ చెక్కబడినది. కాని, రెం డింటిని ఏకకాలమున చూడ వలను కాదు. (చి ౫, ౬) లోపలి అర్ధమంటపమునగల స్తంభములు దివ్యమానుష

విగ్రహముల ప్రతిమలతో నిండియున్నది. రెండు మూడు స్తంభములను నిలిపి వానిపై సింహాదిమృగముల మొదలయినవాని ప్రతిమలుగల శిల్ప ఫలకముల నుంచి వాని పయి కప్పవేయబడినది. (చి. ౯) సింహముల నోటిలో రాతిబంతులు కదలాడుచుండునట్లు నిపుణముగా చెక్కబడినవి, అవి వెలికి రానేరవు. సింహముఖమున కెదుట రాతిగొలుగు వ్రేలుచున్నది. మూలస్థానమున కెదుట కప్పవ చక్కని శిల్పముగల శిలాఫలకము అమర్చబడి యున్నది. అది అయిదడుగులు చదురుమన నున్నది. దానిమీద పద్మము చిత్రంపబడినది. పద్మదళములు కడు సున్నితములు. వానిపయి చిలుకలు వ్రాతీ ముక్కలతో వానిని పొడుచుచున్నట్లున్నవి. నడిమి మిద్యైవట్టు నొక రాతివలయ మున్నది, అది తిరుగును. కాని పైని కూడి రాదు. చుట్టుగోడల వానకొని స్తంభము లనేకములున్నవి. వానిమీదనుఅనేకములు, వివిధములు, అపూర్వములుఅయిన దివ్యమానుష వృక్షుల ప్రతిమలు, లతాది శిల్పము అనంతముగ గలవు. ప్రతిమలు కొన్ని మనుష్యప్రమాణమున నున్నవి. ఎడమప్రక్క మొదటి స్తంభముమీద ఒక విలాసవతి ప్రతిమ ఉన్నది. (చి. ౭) చేతనొక పూల చెండునో, లేక పండునో పట్టుకొని యున్నది. దానిని చిలుక ముక్కున రక్కుచున్నది. చేతివ్రేళ్ల యొక్క గోళ్లు మనుష్యులగోళ్లవలె చాల సున్నితములుగ చెక్కబడినవి. మఱొక స్తంభమున శివుని ఊర్ధ్వనటమూర్తి (చి. ౧౦) కలదు. ఒకకాలు మీదికెత్తబడి యున్నది. రెండుకాళ్ల నడుమ డక్క నుంచుకొని ఎముకతో కాబోలు దానిని మ్రోగించు చున్నట్లున్నది. ఆ ప్రతిమ చుట్టును చిల్లరదేవతల విగ్రహము లున్నవి. దీని ప్రక్క స్తంభమున వీరభద్రుని విగ్రహమున్నది. (చి ౪) చేత శూలమున్నది. దేవాలయమంతటను ఇట్లే మనోహరశిల్ప దృశ్యములతో నలరారుచున్నది. వానియందు రతీమనో ఘుల విగ్రహము లత్యంతమును దర్శనీయములు. S.S.S.

ప్రావృతారలు

సుప్రసిద్ధాంగ్ల కిష్కింపు రచించిన "Toomai of the Elephants" అనేకథ చాల శ్రేష్ఠమయింది. అందులో అడవి ఏనుగులకుపట్టి మచ్చిక పరచుకోవడం ప్రధానకథానూత్రం. దాట్లలో ఏనుగుపేరు 'కాల నాగం'. మావటివాడి పేరు 'తూమై'. ఆ కథను అనుసరించిన ఫీలింలో కాలనాగం పాత్ర 'విరావతం' చేత, 'తూమై' పాత్ర 'సాబు' చేత సజీవపరుతుంది. 'విరావతం' ప్రపంచంలో కెల్ల పెద్దవయిన మూడు భారతదేశపు ఏనుగుల్లో ఒకటి. 'సాబు' మైసూరుమహారాజువారి మావటివాండ్లలో ఒకానొకడి కుమారుడు.

(డిసంబరు జోగ్రాఫికల్ మాగజిన్)

తైపుయంత్ర చిత్రము

—B. V. R.

ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచిక

(ముద్రితముద్రితగ్రంథముల పట్టికలు)

ఈ పుస్తకమున ౧౯౨౭-వ సంవత్సరము చివరవరకు అచ్చయిన తెలుగుపుస్తకముల పట్టిక ఒకటి, ఆ పుస్తకములను వ్రాసినవారి పట్టిక ఒకటి, విషయమునుబట్టి విభాగించి ఆయా విభాగములక్రింద వచ్చిన పుస్తకముల పట్టికలు, ఇంకా కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు లైబ్రరీలోను, తంజావూరు సరస్వతీ లైబ్రరీలోను, చెన్నపురమున ఓరియంటల్ లైబ్రరీలోను ఉండే వ్రాతపుస్తకములలో ఇప్పటికి అమ్ముకావడం ఉన్న తెలుగుపుస్తకముల పట్టికలును, ప్రత్యేకము ఆకారాదిగా ఉన్నవి. ఆంధ్రవాఙ్మయవిమర్శనరూపమయిన ప్రకాశింపజేసిన ౧౦౮ పుటల పరిమితి గలది యీపుస్తకమున ఉన్నది.

తెలుగుభాషలో పుట్టిన పుస్తకములను, వానిలో, ఈపుస్తకము ముగియునప్పటికి అచ్చయినవానిని, కానివానిని తెలిసికొనుటకు ఈ సూచిక చాల ఉపయోగకరము.

భారతీయైతా పుస్తకము, పుటలు ౬౨౦, మంచికాగితములు. నెల రు. ౧-౦-౦ మాత్రమే.

మీనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, లతా సెట్టివీధి, మద్రాసు.

పర్వకరహాసము

— శ్రీ —

ప ర్థ మా న

౧. నోవా పిల్-బీమ్
౨. బిల్లి థామస్
౩. పోర్క్
౪. జువానిటా క్విగ్గీ
౫. ఛేడ్డీ బార్థలోమియో

౬.

- అంధ తారలు
 ౭. జ్యోతి బిర్ర
 ౮. జ్యోతిరూపర్
 ౯. ద్విపంక్తి పుస్తక
 ౧౦. స్వంత
 ౧౧. కృష్ణ పుస్తక

౧౨.

౧౩.

• సౌందర్య పిపాస
౧౩౮

శ్రీ. సుబ్రహ్మణ్య

సిస్టర్ వేదావతి

డాక్టరు పిశిపాటి వెంకటరమణయ్య

వేదావతి భర్త రాసిన విల్లు ప్రకారం ఏది పేలాచ్చే చిన్న యెట్టేటుకంతా హక్కు రాలయింది. “నా అన్న వారెవరుకూడా లేక పోవచ్చును గాని, ఆపులన్నవారు కూడా యెవరూ కనిపించకపోవడమే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. ఇనిలేందీ యెవరినికూడా యింటికి చేరినివ్వదు. తననలే యెవరింటికికూడా వెళ్లేటట్టేకనిపించదు. ఎవరితోనైనా మాట్లాడవలసివచ్చినా అనరాన్నిమించి ఒకపలుకైనా ఆడేదికాదు. ఇంట్లో రాజభోగోపచారాలకవసరమైన నౌకర్లెందరవసరమో అందరినీపెట్టింది. ఆ నౌకర్లయినా యెవరిడ్యూటీ వారుచేసుక పోవలసిందే కాని అనవసర ప్రసంగాల కెడమిచ్చేదేకాదు. సాయంకాలం అయిదయ్యేసరికి షోఫరు కారు నద్దంలాతుడిచి వాకిటముందు తెచ్చిపెట్టేవాడు. ఏ కారణం చేతైనా యజమానురా లారోజున హవా కోరికిపెళ్లడం మానేసిందంటే కారు నలాగే తనడ్యూటీ ప్రకారం ఏడుగంటలదాకాపెట్టి యెదురుచూస్తూ కూర్చోవుండవలసిందేకాని, బయల్దేర్తారాలేదీ అని అడగడంకాని, లేకుంటే కారణమేమైయుంటుందా కనుక్కోవాలని ఆదుర్దాపడ్డట్టుంటేకాని ఇంపీరియల్ సర్వీసులా నెలతిరిగేటప్పటికల్లా మొదటి తేదీకి బిల్ల కుడుముల్లా చేతిలోపడే ముప్పై

రూపాయలకూ నీళ్లొదులుకోవలసిందన్న మాటే! ఎవరిడ్యూటీవాండ్లు చేసుకపోతుంటే అంతకన్నా సుఖమైన నౌకరీ లేకపోవడంచేత, పైగా యింకోచోట దొరికే జీతానికన్నా నాలుగురాల్లెక్కువగా దొరుకుతూవుండడం చేత, ఆ మెకొలువుచు మానుకోవడమంటే వాండ్లకు కష్టంగాతోచేది. అందుకనే, పేద వారనే దయాదాక్షిణ్యాలు హృదయంలోనే కాని, పైకి చంపివేస్తుండేమోననే భయముండడంచేత, యజమానులనుంగ తలావుంచి, వారిలోవారైనా అనవసరపుమాటలు పెట్టుకోకుండా ఒకఆఫీసులా గృహకృత్యాలు నిర్వహించుకొంటూ పోయ్యేవారు.

ఆ ఇల్లు అనలే దేవడిలాంటి పెద్ద భవనము. అవసరమైనచోట పెంచి లేనిచోట పడగొట్టి యెప్పుడూ యేవో యింటిమరమ్మత్తులు తాను స్వయంగాదగ్గరనిలుచోని చేయిస్తూవుండడమో, కోటగోడలావుండేఆపెద్దకాంపొండు ఆవరణలో రకరకాల పూలచెట్లు పెట్టించడమో, స్వహస్తాలతోటి తీగలు మలుపుతూ లతానికుంజాలను తయారుచేస్తూనో బంగళానంతా దేవేంద్రభవనంలా తయారుచేస్తూ కాలక్షేపంచేస్తూవుండేది. మానవమాత్రుడితో సవ్వతూ వికాసంగా

సౌందర్య పిపాస
౧౩౮

డా. కృష్ణమూర్తి

సిస్టర్ వేదావతి

డాక్టరు పిళిపాటి వెంకటరమణయ్య

వేదావతి భర్త రాసిన విల్లు ప్రకారం పది నేలాచ్చే చిన్న యెట్టేటుకలతా హక్కు రాలింది. “నా అన్నవారెవరుకూడా లేక పోవచ్చును గాని, ఆ పుల్లన్నవారు కూడా యెవరూ కనిపించకపోవడమే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. కనిలేంకీ యెవరినికూడా యింటికి చేరనివ్వదు. తననలే యెవరింటికికూడా వెళ్లేటట్టేకనిపించదు. ఎవరితోనైనా మాట్లాడనలసివచ్చినా అకసలాన్నిమించి ఒకసలుకైనా ఆడదీకాదు. ఇంట్లో రాజభోగోపచారాలకవసరమైన నౌకర్లందరవసరమో అందరినీపెట్టింది. ఆ నౌకర్లయినా యెవరిడ్యూటీ వారుచేసుక పోవలసిందే కాని అనవసర ప్రసంగాలు కెడమిచ్చేదేకాదు. సాయంకాలం అయిదయ్యేసరికి ఊఫరు కారు నడ్డంలాతుడిచి వాకిటముందు జేచ్చిపెట్టేవాడు. ఏ కారణం చేతనా యజమానురా లాలోజున హవా కోరికపళ్లడం మానేసిందంటే కారు నలాగే తనడ్యూటీప్రకారం ఏడుగంటలదాకాపెట్టి యెదురుచూస్తూ కూర్చోవుండవలసిందేకాని, బయల్దేర్చారాలేకా అని అడగడంకాని, లేకుంటే కారణమేమైయుంటుందా కనుక్కోవా లని ఆదుర్దాపడ్డట్టుంటేకాని ఇంపీరియల్ సర్వీసులా నెలతిరిగేటప్పటికల్లా మొదటి తేదీకి నిల్లకుడుముల్లా చేతిలోపడే ముప్పై

రూపాయలకూ నీళ్లొదులుకోవలసిందన్న మాటే! ఎవరిడ్యూటీవాండ్లు చేసుకపోతుంటే అంతకన్నాసుఖమైన నౌకరీ లేకపోవడంచేత, వైగా యింకోచోట దొరికే జీతానికన్నా నాలుగురాల్లెక్కువగా దొరుకుతూవుండడం చేత, ఆమెకొలుపురు మానుకోవడమంటే వాండ్లకు కష్టంగాతోచేది. అందుకనే, పేద వారనే దయాదాక్షిణ్యాలు హృదయంలోనే కాని, పైకి చంపివేస్తుండేమోననే భయముండడంచేత, యజమానులనుసంగ తలా వుంచి, వారిలోవారైనా అనవసరపుమాటలు పెట్టుకోకుండా ఒకఆఫీసుగా గృహకృత్యాలు నిర్వహించుకొంటూ పోయ్యేవారు.

ఆ ఇల్లు అసలే దేవడిలాంటి పెద్ద భవనము. అనవసరమైనచోట పెంచి లేనిచోట పడగొట్టి యెప్పుడూ యేవో యింటిమరమ్మత్తులు తాను స్వయంగాదగ్గరనిలుచోని చేయిస్తూవుండడమో, కోటగోడలావుండేఆపెద్దకాంపొండు ఆవరణలో రకరకాల పూలచెట్లు పెట్టించడమో, స్వహస్తాలతోటి తీగలు మలుపుతూ లతానికుంజాలను తయారు చేస్తూనో బంగళానంతా దేవేంద్రభవనంలా తయారుచేస్తూ కాలక్షేపంచేస్తూవుండేది. మానవమాత్రుడితో నవ్వుతూ వికాసంగా

మాట్లాడియెరుగకపోయినా ఆ లతానికుంజా లతో ఆపూలమొక్కలతో ఆగులాబీ పూల తో తన సహజసౌందర్యమంతా వెల్లివిరిసే టట్టి ముఖవిలాసంతో మాట్లాడుతూ, ఆలింగ నాలుచేస్తూ ప్రకృతిసౌందర్యంలో మునిగిపో తూవుండేది. బెంగుళూరు చిలకపట్టుచీరగట్టి, ముఖాన బొట్టు తల్లో పూలు పెట్టదన్న మాటే కాని, చేతికి బంగారుగొలుసుగాజుకుతోడు చిన్న బంగారురిస్తువాచీ, మెల్లో నన్నని గడి

ఆ. పూలమొక్కలమధ్య తిరుగుతూవుంటే వనలక్ష్మీలాగే వుండేది.

యారపుగ "అను, నడుముకు ననమనికాంతిని మించి తళతళమెత్తిన బంగారపువడ్డొణం, పెట్టుకొని, ఆ సవితాదేవిలాంటిక్యూతో, తుమ్మెదరెక్కలాంటి ఆ జారు నీలతో సంచ వన్నెలచిల్కలా ఆ పూలమొక్కమధ్య తిరుగుతూవుంటే నవనక్షిలంగా వుండేది.

అయితే ఆ మె జీవితాదగ్గ మేమిటో ఎవరికీ తెలేదు. ఆ బ్రహ్మాండమైన మహిళ, ఆ మెత్తిన పొయ్యిపాన, ఆ నిగనిగలానే ముఖ మలోసోఫాలు కుర్చీలు, ఆ నిలుబుట్టాల్లు డ్రెస్సింగుటేబిల్లు, ట్రోఫీలు, పెట్టెల గులాబెలుగుంపూవుల సుగంధం లో ఇరవై నాలుగంటలూ నవ సౌందర్యాన్ని చెక్కుచెదరకుండా దొడ్డికొని మునిస్తూ ఒక్కమాసవ పురుగులైనా దొర్లి నమ్మనీ కుండా యెవరికొరకు నిరీక్షిస్తూన్నట్టోక అలాంటి అద్భుతాలి యీ మహావక్రపాదం లో యేమూలైనా పున్నట్టి చిహ్నం గూడా కనిపించదు!

పురుషోత్తమరావుగారి కుచర్లనాణ్ణి సంస్థానానికి దివానుగా వుండి మంచి పేరుకీర్తీలు సంపాదించుకొన్నారు. సంస్థానాధీశుడు వీరిని గురువుగా పూజించేవాడు. వైతులు వీరిని తండ్రిలా ప్రేమించేవారు. కాస్త పూర్వాచారపరాయణుడే అయినప్పటికీ సంఘసంస్కరణాలపట్ల సానుభూతి కలిగే వుండేవారు. అప్పు డేమనోదౌర్భాగ్యం కలిగిందోకాని జీవితాని కంతా కళంకం తెచ్చే

ఎనొకటి చేశాడు. పాతికయ్యైయేళ్లు ప్రథమ భార్యతో సర్వసంసారసుఖాలూ అనుభవించి, యాభైయేళ్లు చిన్ననరువాత మల్లాయిప్పడు పెళ్లమీటని కొన్నా ఘోరుకొనిగూడా కాన్యాగారాలచేత గ్రామాంతరం వెళ్లి అప్పునలాంటి పడమూడేండ్లసిల్ల వేదావతిని వివాహచూడిరెండోమానవుడికి తెలియకుండాచక్కానచ్చారు! కళంకభూయిష్టమయిన తన మలిన హస్తాలతో, ఆ అనాఘాతపుష్పాన్నికూడా మలినంచేసే మహాపాతకాన్ని వడిగట్టుకోడమొందుకనో, తానుచేసిన మహాపరాధాన్ని భరింపలేకనో, అకస్మాత్తుగా గుండువంటి పురుషోత్తమరావుగారు గుండెబిల్బుచేత, నిషేకముహూర్తప్రయత్నాలలో వుండగానే కండ్లుమూశారు. కావలసినంత ఆస్తి సంపాదించిపెట్టి సంతాన మేమీలేకుండా స్వర్గస్థులయినవారి కింక వారసులకు కొరవేముంది? అయిన వారూ కానివారూ అందరూ వంశవృక్షాలు చేతబట్టుకోని బయలుదేరేరు! అయితే అప్పటికి సంవత్సరంనాడే తన మనోదార్భ్యంచేత తన జీవితంలోచేసిన యీ మహాపరాధానికి తను తుంగవ్యడుకాడనీ, తన గూఢదాస్తికిని వేదావతి సర్వస్వతంత్రురాలుగా వుండగలదనిన్నీ ఇంతేగాక భగవంతుడనేవాడే నొకడున్న పక్షముకు, వేదావతి తననిరర్థకపు జీవితమును భోగవంతముగ చేసికొనే ప్రయత్నాలలో, నిజంగా సంభవించే మహాపాతకా లేమైనా వున్నప్పటికీ, వాటి కన్నిటికినీ తననే బాధ్యుణ్ణిగాచేసి ఆమెను

తుమింపవలసివుంటుందనీ విల్లురాసి, రిజిష్టరు కూడా చేసిపెట్టారు. దీన్నిబట్టే యిప్పుడు వేదావతి సర్వసంఘపరిత్యాగం చేసి జీవితాన్నీవిధంగా నెట్టుకపోతూవుండడము.

తల్లిదండ్రులు తన్నుబలిచ్చి యీ మహాదైత్యర్యాన్నంతా అనుభవించాలనేదుర్మార్గప్రవృత్తికి తలపడ్డ కలుషాత్ములని కాబోలు వారి నెవరినీ గడపైనా త్రొక్కనివ్వకపోవడము. స్వశక్తిచే కష్టపడి సంపాదించుకొన్న ఆస్తిని, జీవిత సర్వస్వమును ధారబోసి తనే దైవమని నమ్ముకొన్న భార్యకూడా దక్కకుండా అడవారించాలనే దురాశాపూరితులనీ, వాండ్ల ముఖం చూడడం కూడా మహాపాతకమనీ కాబోలు భర్తవైపుచారి నెవరినీ కూడా వాకిటిముందుకూడా రానివ్వకపోవడము. మానవుల నందరినీ సమానంగా సృష్టించి ప్రకృతివైభవాన్ని ప్రసాదించి సర్వసుఖాలను అనుభవించుకోవలసినదిగా భగవంతు డనుగ్రహిస్తే, సంఘ దురాచారాల నెన్నిటినో తెచ్చిపెట్టి స్వార్థపరులై, మానవస్వాతంత్ర్యాన్నరికడుతున్నారనేఆగ్రహంతో కాబోలు, దేవేంద్రభోగాలతో సమానమైన వైభవాలన్నీ అనుభవిస్తూ వుండడము.

మానవుల మనోనిశ్చయాలు దృఢసంకల్పాలు ప్రకృతివాహినికి యెదురీదకుండా వుండేంతవరకేగాని అదేపాటి యెదురుతిరిగినా నదీనాంసాగరోగతిగానే పరిణమిస్తుంది. వేదావతి తన సౌఖ్యంకొరకు

యెచ్చి యేర్పాట్లో గావించుకొంది. ధనానికా లోపంలేదు. నాలు తిరిగేటప్పటికి పదివే లిం టికి తెచ్చి క్రుమ్మరించిపోతారు. ఒక్కమనిషి. ఏ సంసారజుజాటయూ లేదు. కాని ఆమె నేరో మనస్సు బాధిస్తూనే వున్నట్టు కని పిస్తుంది. హంసతూలికాతల్పంలాటి పందిరి పట్టెమంచంమీద కూర్చోని నిలువుటద్దంలో తన సొందర్యవిలాసాలను చూచుకొంటూ, ముంగురులు పై కొత్తుకొంటూనో, అసలే దానిమ్మపువ్వులాంటి కాంతి గలిగిన తన పెదవి కంటిన తమ్మరసపుకాంతిచే ద్విగుణీ కరించిన సొబగును పడే పడే పెదవిసాచి చూచుకొంటూనో, హఠాత్తుగా, యేదో దీర్ఘలోచనాపరురాలయి క్షణే చెక్కిట చెయి చేర్చి బామ్మలా అలాగే కూర్చోని గంటల తరుపడి ఉండిపోయ్యేది. ఏ హంసతూలికా తల్పము, ఏ ధనము తన మనోవ్యధను చూస్తేటందుకు తోడ్పడజాలనట్టు కనిపించేది.

క్రమేణా యీ కూర్చోని ఆలోచించ డాలు - పిలిస్తే వినిపించుకోలేక పోవడము, రెప్పవాల్పకుండా అలాగే చూడడం, వెర్రి వెర్రి నవ్వులు నవ్వడం, అంతలోనే యేడ వడం, స్వహతప్పి పడిపోయి గంటలతరుపడి తన్నుకొంటూ కట్టెలా నీలుక్కపోవడంలోకి దిగింది. దేవిడిలో యెన్నాళ్లనుండా దయ్యా ల కావాసంగావుండే చీకటికొట్టులన్నిటినీ పడ గొట్టించడంచేత, వాటికి కోపంవచ్చి యిప్పు

డీమెను ఆవహించా యని కొంచెయూ, పురు ఖోతంరావుగారి ప్రభమభార్య దయ్యమై పట్టిం దని మనికొందరూ, తలకొకమాట నొక ర్లనుకుంటూవచ్చారు! ఆరోజు చాక లైన్నిడపచారాలుచేసినానేదానతికి స్వహా వచ్చిందికాదు. తరుచు యిలా నస్తూవుండ డం, ఆరోజుకారోజు శల్యగతం కానడం చూచి, యజమానురాలి అనుజ్ఞకు నిరీక్షించకే, డాక్టరును పిలిపించారు. డాక్టరు వచ్చి రెండు గంటలకాలం ఉపచా రాలు చేసినమీదట కాస్త కండ్లు తెరిచి చూచింది. తననరుసు నారోజు అక్కణేవుంచి తిరిగి సాయంకాలమువచ్చి చూస్తానని చెప్పి వెళ్లారు. వేదానతి కంతా స్వప్నావస్థక్రింద కనిపించింది. తను చూచియుండిన ఆదివ్య సుందరవిగ్రహము కలలో కనిపించిందా, లేక మైకంలో కళ్లు తెరిచి చూచినప్పుడు కనిపిం చిన డాక్టరు విగ్రహమా అని సందేహం కలిగింది.

సాయంకాలం నాలుగంటలయింది. బం గళాముందు మోటారుచప్పు వచ్చింది. నరుసు డాక్టరొస్తున్నాడని చెప్పగానే వేదా నతికి గుండె దడదడ కొట్టుకో మొదలు పెట్టింది ఎందుచేనో. లేచికూర్చోబోతుంటే నరుసు నివారించి కదలకుండా ఆలాగేవడుకో జెట్టింది. ఇంతలోకే తన స్వస్న పురుషుడు ప్రత్యక్ష మయినట్లు డాక్టరుగారి రాచ్చి ముందు నిలిచారు. ఆ బ్రహ్మ వర్చస్సు

ఆబుగారు మేనికాంతి, విదేశాలనుండి తిరిగి వచ్చిన ఆ క్రొత్త మాయని దుస్తుల వైఖరి, ఆ చలాకీదనం చూచి వేదావతి సమ్మదిత అయిపోయింది. నాడి పరీక్షించి నవ్వుతూ

నాడి పరీక్షించి నవ్వుతూ భుజముపై తడుతూ మరేంభయం

భుజముపైని తడుతూ 'మరేం భయం లేదు లెండి. యింక లేచి తిరగవచ్చు. రేపు వచ్చి మళ్లా చూచిపోతాను. ఈ మందుమాత్రం సరిగా పుచ్చుకొంటూ వుండండిని నరుసును వెంటబెట్టుకోని వెళ్లిపోయినాడు. వేదావతికి ఆరాత్రంతా డాక్టరుగారు రావడము, ఆ ధైర్య మివ్వడము, ఆమాటా ఆసలుకువైఖరి

వీటి ఆలోచనలతో సరిపోయింది. క్రమేణా డాక్టరుగారి రాకపోకలుమాత్రం ఆబుగళాలో నిరభ్యంతరంగా జరిగిపోతూవచ్చాయి. సాయంకాలం తనమోటారులోనే వేదావతిని హవాకొరకి తీసికొనివెళ్లడం, ప్రొద్దుపోయిన రోజున వేదావతితోనే అక్కడ భోజనం చెయ్యడం, పగలు తన దవాఖానాకు తీసికొనివెళ్లి, తనుచేస్తూవుండే ఆపరేషన్లు చూపుతూ, నరుసులు రోగుల నెంతప్రేమతో చూస్తూ పోషిస్తూవుంటారోచూపి, పగలప్పుడప్పుడు తనబంగళాయందే భోజనానికి నిలుపుకోడం, యిలా కొంతకాలం గడచి పోయింది. వేదావతి కాజబ్బుమాత్రం తిరిగి యెన్నడూ పొడజూపలేదు! ఏ రోజైనా డాక్టరుగారు కనిపించనిరోజున కాస్త సుస్తీగా వుండడము తప్ప డాక్టరుగారితో యీమాటా ఆమాటా మాట్లాడుతూ మాటలమధ్య బర్త తన పేర వ్రాసినవిల్లులోని "తనసౌఖ్యంకొఱకు" ఎనలవాక్యాలను నొక్కిచూపుతూ వుండేది. దానితత్త్వం గ్రహించి డాక్టరుగారు కూడా దానిమీదేవో కులాసాకిబుర్లు చెబుతూ, సంఘసంస్కారము, విదేశాలలో స్త్రీల కెట్టి స్వాతంత్ర్య ముండేది, తను విదేశాలలో యెలా కులాసాగా కాలక్షేపంచేస్తూవచ్చింది, ఏకేవో కబుర్లలోకి దింపి మనసు కానందం కలిగిస్తూవచ్చేవారు. పునర్వివాహాలు దోషం కావని, మన దేశంలోకూడా విడాకులచట్టం ప్రవేశపెడితేనేకాని యీపురుషుల జౌర్జన్యం

కొంతతగ్గదేమోనని, యేమేమో మాట్లాడుతూవచ్చేవారు. వేదావతికి యీకబుర్లన్నీ వింటుంటే త డాక్టరుగారిమీద తిన్నగా మోహం మరలింది.

ఆరు నవత్సరాలు విదేశాలలో కాలం గడిపి క్రొత్తగా వచ్చిన డాక్టరుగారికి అడవారితో కరస్పర్సులు చేయడం, సరదాగా వెంట వేసికోని తిరగడం, కబుర్లు చెప్పడం నూతనంగా కనిపించేదేమీ లేదు. సనాతన ధర్మనిష్ఠాపరులగు హిందూ కుటుంబములో పుట్టి పెరిగి, మగపురుగు నింటికి చేర్చకుండా తదేకనిష్ఠతో కాలం గడుపుతూ నిండు జన్మ సంలొనున్న వేదావతికి అన్యథా అపోహపడడంలో ఆశ్చర్యమూలేదు! తనంతకాలము పట్టుదలతో దీక్షవహించివున్నందుకు భగవంతుడుతగినసత్ఫలమందజేశాడని లోలోపల ఉప్పొంగిపోతూ వచ్చేది. కొంతకాల మిలాజరిగిపోయింది. ఒకరోజు కబుర్లమధ్య బ్రహ్మసమాజమువారి యాజమాన్యము నతన వివాహము త్వరలోనే జరుగ నిశ్చయమయిందని చెప్పి వేశారు డాక్టరుగారు. వేదావతి అలాగే ఆ మాట వినేటప్పటికి, మాటా పలుకూ లేకుండా సాఫామీద, ప్రక్కనే కూర్చోనున్న డాక్టరుగారి వొడలిమీది కొరిగింది! అవి దుఃఖాశ్రువులో, ఆనందబాష్పాలో తెలియవు. కళ్ల వెంట నీరు గ్రుముని తిరిగాయి. డాక్టరుగారు వేదావతి హృదయాన్ని గ్రహించారు. ఆమె కట్టి హృదయవేదన కలగడం

డాక్టరుగారి కేమీ వింతనిపించలేదు. వేదావతిని నెమ్మదిగా లేవనెత్తి నోదార్చి అసలు విషయాన్నంతా చెప్పివేశారు.

“మీరు నన్ను అన్యథా తలంపకుడు. తా నొకటి అలిస్తే దైవ మొకటి అలచినట్లయింది. మీ కారోగ్యాన్ని కలిగించడానికే నేను మీతో యింతచనువుతీసికొనితిరగడం, కులాసాకబుర్లు చెబుతూ మీ కానందం కలిగిస్తూరావడం! ఏ అడవిలో కంఠమూలాలు తింటూ కాలక్షేపంచేస్తూవచ్చిన శిశువంటి వంటి కన్యకకు దుష్ప్రభుత్వం చూడగానే మనోవైకల్యం కలిగిందంటే, రాజభోగాల ననుభవించి చీకూచింతాలేని యౌవనవతులు జితేంద్రియత్వంకొరకు పంటలుపడటం వట్టి వెట్టిభ్రాంతి. ఇది ప్రకృతివిరుద్ధంకూడా. కనుకనే అనుభవవేత్తలగు పంతులవారు తమ విల్లునందు అవాక్యాలను పొందుపరిచింది. మీరు తప్పక తగిన వరుని చూచుకొని వివాహమాడుటసర్వోత్కృష్టమైనది. ఇది దైవసమ్మతమనే తలంపుడు. లేకున్న మీ ఆరోగ్యమునకుకూడ భంగమువాటిల్లి తుదకు మీరధఃపతితు లగుదురు. మరొకవిషాద వార్తనుకూడ చెబుతాను విసండి. ఈ ప్రపంచమున మీకన్న నా కాళ్ళలయినవారెవరూ లేరు. శ్రీపంతులవారి పోషకవర్గమున వారి మఱిద లొక బాలవితంతు వుండేది. ఆమెకూ వారికినీ వుండేసంబంధము వారి యితరసద్గణ సంపత్తిచే బహిష్కారమునకు ప్రకాశితము

కాలేదు. కొంతకాలమునకు, యెవ రేవిధిని సంచరించినను ప్రకృతి నానవిధిని తాను

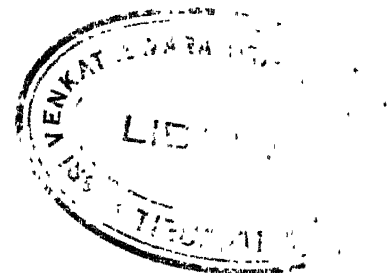

ఇదే మీపాదములకు సమస్కరించుచున్నాడను.

నెరనేర్చుకొనుచునే పోవుచుండును గనుక, ఆమె గర్భవతియైనది. రెండవమార్గ మవలం బించక యే తీర్థయాత్రలనెడముననో ఆమెను క్రైస్తవమిషన్ వారి కప్పగించి ప్రసవించిన

తోడనే శిశువును వారివద్ద భద్రపరిపించి, యింటికి పిలిపించివేశారు. ఆశిశువుకు వలయు యేర్పాట్లన్నీ గావించి అవసరపుపట్ల చాలుకు పదివేలవంతునకూడ ఆశిశువుకొఱకు ఖర్చు పెడుతూ రెండవమానవునికి తెలియకుండా మానేజిచేశారంటే మీ కాశ్చర్యం వెయ్య వచ్చు. అప్పు డాభార్య మరదలూ మరణించినమీదటే మిమ్ము వివాహమాడి యుండి నది. ఇప్పు డాతండ్రిని నే నెట్లు ద్రోహము చేయుట కొంగట్టగలను? మీరు నాకు తల్లి సమానులు. ఇదే మీపాదములకు సమస్కరించుచున్నాడను. నన్నా శీర్ష దించుడు.”

కొద్దికాలమునకే, మహాత్ముని ఆదర్శ ప్రకారము సిస్టరువేదావతి చాలుకు పదివే లొచ్చే తనయెన్నేటను, యాభైవేలకు మించు తనస్వంతభవనమును హరిజనోద్ధరణముకొఱ కును, అనాథ బాలబాలికల పోషణముకొఱ కును భూరిదాన మొసగినదని, ఏ పత్రిక చూచినా అదేవార్త!

భారతీయ మహిళామండలి

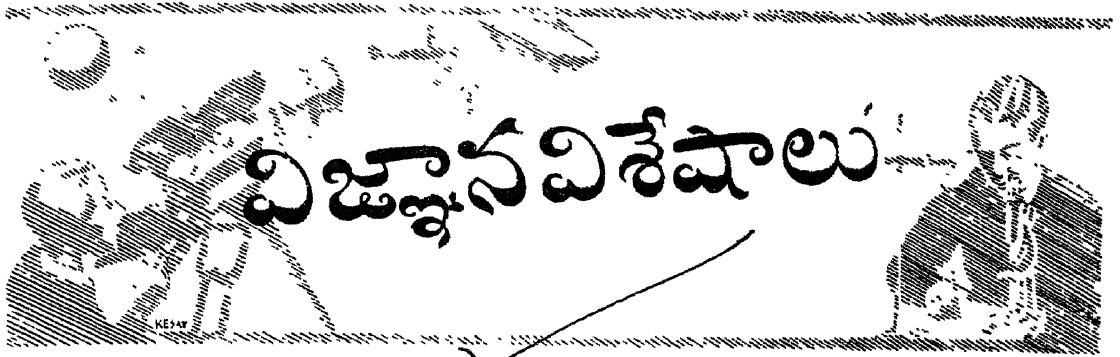
శ్రీ కల్యాణసుందరిగారు

శ్రీ నాగామణిగారు

ఈమె మదరాసులో గౌరవ పుస్తకస్థాయిగా
నియమింపబడినది.

ఈమె ఢిల్లీలోని లేడి హార్డింగ్స్ వైద్యకళాశాల
హాస్టలుకు వార్డునుగా నియమింపబడినది. ఇదివఱకు
మదరాసునందలి స్త్రీల క్రైస్తవకళాశాలలో నీమె
ఉపన్యాసకురాలుగ నుండెను.

విజ్ఞానవిశేషాలు

చెట్ల వెంపకమునకు నేలతో పనిలేదు

మానలో చాలకాలమునుండి వృక్షములకు భూరుహములు, మహిజములు అను పేర్లు వాడుకలో నున్నవి. వృక్షములకు భూమియే ఆధారము గానిలో గింజలుచెట్ల వలెనున్నటికిని మొక్కలు మొలకవు. గింజలకును, మొక్కలకును ప్రధానమైన స్థానము, నీరు, ఆహార పదార్థములు మొదలగునవన్నియు భూమివలననే లభ్యము లగుచున్నవి. వృక్షనిర్మాణమునకు భూమియే మొదటి పునాదిరాయి. దీనినిబట్టి మొక్కలకును, భూమికిని గల అత్యంత సన్నిహిత సంబంధము గోచరింపగలదు.

కాలము మారుచున్నది. మానవునికి విజ్ఞానా స్వేదనముగను తృప్తి అధికమగుచున్నది. మానవుడు తన పరిశీలన బుద్ధిచే పంచభూతములను సైతము జయింప బూనుచున్నాడు. ఇట్టి మానవున కసాగ్య మేమి యున్నది? ప్రపంచము తలక్రిందులు చేయుయంత్రములను గనిపెట్టవచ్చును. ఎన్ని చేయదలచినను పొట్ట నింపు కొనిన తరువాతి చూడయే గదా! అట్టి జీవ సాధారముగు అహారమంతటిని మానవుడు వృక్షముల నుండియే పొందు చున్నాడు. పన్ను వసూలుచేసెడి సర్కారు బండ్లాడు వలె మానవుడు మొక్కలను సైతము నిర్బంధించి, అధిక ఫలము నొంద సమకట్టుచున్నాడు కాస్త్ర దృష్టి జూడ నీ ప్రయత్నములన్నియు మొక్కలలోని జీవ నిర్మాణ రహస్యములను దెలిసికొని దాని సహాయమున వాటి నెక్కుడు ఫలవంతములుగ జేయుటయే మానవుని ముఖ్యాభిప్రాయమై యున్నది. మానవుడు జీవింప వలయునన్న యిట్టి చర్య అత్యంతశక్తి మై యున్నది.

ప్రకృతి తన నిజసితిని ఒకలకు దెలియనీయదు. కాలము మారుచుండును. వాతావరణమును కాలానుగుణ

ముగ మార్పు జెందుచుండును. కావున నీరు, శితోష్ణ స్థితి, గాలి, చెమ్మనము, భూమిలోని యాహారపదార్థములు ఎట్టి సమయములలో మొక్కలపై పెట్టి పరివర్తనముల గల్గించు చున్నవో తెలిసికొనుట బహు కష్టము. అయినను వృక్ష జీవ మీ పరిశీలనమీదనే యాధారపడియున్నది. ఈ మార్పులను గుర్తించ గలిగినపుడే వృక్షముల ఆరోగ్య జీవనమును తెలిసికొన గలుగుదుము.

దీనిని దెలిసికొనుటకే కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయమున వృక్ష శాస్త్రజ్ఞులు కొన్ని పరిశోధనలను సల్పుచున్నారు. ప్రకృతి మొక్కలపై పెట్టి మార్పుల గలిగించుచున్నదో తెలియనపుడు, మొక్కలపై మనకు దెలిసిన వాతావరణ పరిస్థితులను కల్పించి, దానివలన గలిగెడి మార్పులను దెలిసికొనవచ్చును. ఈవిధముగనే కాని ప్రకృతిరహస్యము బయటబడదు.

కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయములో యిందు సమిత్తమై చేయబడుచున్న పరిశోధనలలో మొట్ట మొదటిది మొక్కలను భూమిపై మొలిపించక పోవుటయే. ఇట్టి చర్య యెచ్చులను జూచియుండెను. ఈ చర్య ప్రేక్షకుల కదృఢతము గల్గించినను పరిశోధకుల దృష్టి యందు సామాన్యముగానే భావింపబడియున్నది.

గింజలను మొలిపింప వలయునన్న రెండు జల్లెడల వలె తీగలతో కల్గిన వలలను నీటిలో చుంచి పెట్టి తీయుదురు. ఆ రెండు వలల మధ్య నుండెడి చెమ్మ ప్రదేశమున గింజల నుంచుదురు. ఈ గింజలను ముంచుగా నొకదిన మంతయు పై చర్యము మెత్తబడువరకును నీటిలో నాన వేయుదురు. ఈ వలల కడుగుభాగమున నీటితో నింపిన ఒక తొట్టిని పెట్టెదరు. గింజలు మొలకలగువరకును యీ

౧. రాసాయనికపుగాను సాగ్రాజు వాణిజ్యేంద్రుని నుండి పెరుగునున్న 'ప్రాక్' చట్టసంస్థకు తెగులు తగులని పద్ధతిని ఉంచబడినది.

ప్రక్రియ యంతయు కారుశీకటిలోనే జరుగును. నేళ్లు బయలుదేరగానే జిల్లాపరిషదులలోనుండి కూరి క్రింది నీటితోట్టిలో బ్రసేరించును. చివర్లు బయలుదేరిగానే మొక్కకు ఆహార పదార్థములను తగుమాని చేసికొనగల శక్తి చేర్చుదును గావున విద్యుద్దీపముల కంటిని గాటిపై బ్రసరింపజేయుదురు.

మొక్కలు పెండ్లింపుములు జరిగిన పిమ్మటగానే వాటిని వలనిండుండి తీసివేసేటద్దాని పద్ధతిని రంధ్రములు నొడిచి ఆరంభములలో యీ మొక్కల నుంచి మొక్కలు కడలకుండు నంగరవును, యోగునపుడు ప్రతిగోళము గలుగకుండుటకును మొక్కకొడు చట్టము

౩ వారముదినముల వయసుగల పిల్లలకాంతపు మొక్కలు. మొక్కల ఆహారమునకును నోగమునకును గల సంబంధము పరిశీలన బహుముఖము. ప్రాణనాయువు రబ్బగుచోట్టుములగుండు, గాఢములగుండు లోనిది పరిశీలించుదురు.

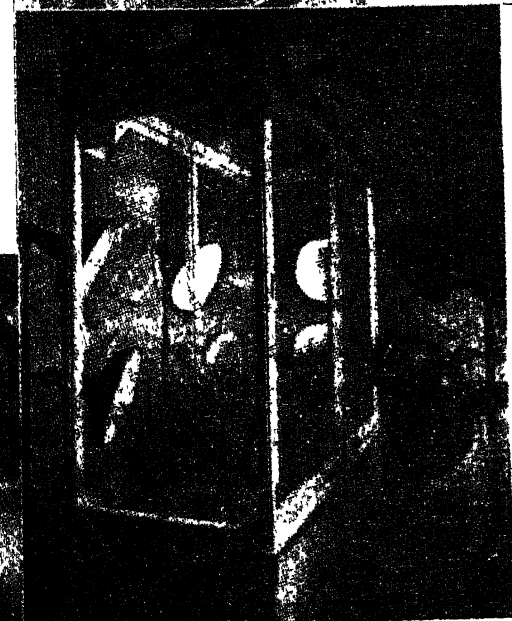
౨. రాసాయనశాస్త్రవేత్త రాసాయనిక మిత్రణమును పరిశోధించుచున్నాడు. తగ్గినరాసాయనద్రవ్యములను అప్పడెప్పుడు కావలసినంత చేర్చుచుండవచ్చును.

ప్రతి నుంచుదురు. అడుగున శేఖర ఆహారపదార్థములు క. పళ్లెము కంటల నుండి గల నీటిపల్లెములలో మునుపనట్లు బిరడాలు అమర్చబడి వేరులు నీటి తొట్టెలోనికి యింపను. భూమి ప్రధాన కర్తవ్యము మొక్కలకు అవలంబనయే కావున, ౩ పనిని యిచట బెంగు సమ కూర్చుచున్నది ఈవిధముగ భూమి ఆధారము లేకయే నీటిపై తామరచంద్ర తేలుదున్న గోధుమపంట పంటను జూడనగును.

మొక్కలపై గావించబడెడి కొన్ని పరిశోధనలును, వాటివలన గల్గెడి ప్రయోజనములును యీ క్రింద గాననగును.

కొలిఫోర్మిను పరిశోధనాలయములందు మొక్కలపై గాఢావరణము గావించబడియున్నవి. అచటి మొక్కలకు వెలుతురు లోపములేదు. ఎట్టి వేళలందైనను యెట్టి తీక్షణతగల వెలుతురైనను దీనికొలమలో విద్యుద్దీపములన న నొసగబడుచున్నది. కావలయునన్న వేయి కూర్మలకు సమానముగ కాంతిని, వేడి మిని గల్గించురు. లేనిచో హిమాలయ ప్రాంతమునందు వలె నీటిని గడ్డకట్టించునంతటి చల్లదనమునైన గల్గింప గలరు.

సామాన్యముగా మొక్కలలో ఆకుభాగమును పేష్ట భాగమును ఒకేవిధమున శితోష్ణతను భరింపలేవు

౫. గాఢావరణలో కావలసివంత కృత్రిమ-ఉష్ణమును, విద్యుద్దీపములగ్వారా పొందుచు పెరుగుచున్న గోధుమ మొక్కలు.

౬. వైతీరున్ద పెంచుటకు నాటిన మొక్కలు.

భూమిలోని శేట్ల కొంచెము చల్లచినమును కోగలు. ఇట్టి యేర్పాటులు వైజ్ఞానికుల కొకపని కాదు. ఇట్లు శేట్లను ఆకుభాగముకన్న చల్లగా సంచుటచే శేట్లలో చక్కెరపదార్థము నిలిచి మొక్కకు బలము గలుగునని పరిశోధనచలన తెలియుచున్నది. కొన్ని మొక్కల చుట్టును గాఢాకరణలు కల్పింపబడియున్నవి. అచట ఒక పంకా పనిచేయుటకల యెల్లప్పుడు గాలి నీటి కలవిరితో మానకొనియుండును. గాలి ఉన్నది హెచ్చించుటకు విద్యుద్దీపము రెపుడును సిద్ధముగా యుండును. గాలిపరిమాణమును నియమించుటే గాక గాలిలోని ప్రాణవాయువు, బొగ్గుపులుసుగాలి, నత్రజం, మొదలగు పార్శ్వసూత్రా కావలసినట్లు మార్చుచున్నది. ఎరువు, నీలము దీపములు ఏకకాలమున గాలి, ప్రత్యేకముగా గాలి సమ హానుమాలముగ ఉపయోగింపబడును. నీలపుకాంతి ఉపయోగింపబడని మొక్కలు సన్నవై పెంచేసికొనిపోవును. ఎరువుకాంతి యెరుగనివి పొట్టిగా నుండి శీఘ్రకాలములోనే నశించును వెలుతురులోని రంగుగాక తీక్షణతలో గూడ మార్పులు గల్గించుటకలన కొన్ని మొక్కలు శీఘ్రకాలములో నెరుగుచున్నవి.

ఇట్లు భూవహాయము లేకనే ఒక చిన్న హావిని యందు మెలిసింది పండింపబడిన టొమాటో కాయల పంటనుండి ఒక యొకరమునకు 3౬౫ టన్నుల టొమాటోలదామానైన పండింపవచ్చునని అంచనావేయబడినది. లాన్ ఆంజలీస్, సాంక్రాక్రజ్ మొదలగు ప్రదేశములలో వ్యవసాయదారు లీపద్ధతిని పెద్దయెత్తుపై కృషి చేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. పువ్వులకై పెంచెడి ఈనాటి గ్రీన్ హౌసులలో మొక్కలపైనను యిట్టి పద్ధతిని ప్రకటించుచున్నారు.

ఈవిధముగ గెహార్రిక్ గారు పరిశోధనాలయములో బంగాళాదుంపలు, ముల్లంగి దుంపలను పండించి, అద్భుతములగు ఫలితములను గనపరిచియున్నారు. రెండు చూడేళ్లునుండి మొక్కలహావ విరచాలలోనే అమర్చబడి భూమి నెరుగక వెడల్పుపల్లెలములనుండి ఆహారపదార్థములను ద్రవరూపముగా సమర్థవించుచున్నవి.

గెహార్రిక్ గారు నెడల్పు, ౧౦ అంగుళము పొడుగున ప్రవేశమున ఒక నీటికుండ్ని నిర్మింపబడినది. దానిపై గెహార్రిక్ గారు తీగలను వేసి దానిపై రంపపుసొట్టు, చిత్రకనుల్ల నీటిని రెండుని కలి. పరిచెను. దానిమీద పొమ్మల మొక్కలను ఉంచెను. వాటి వేళ్లు వలలలో నుండి క్రిందికిదిగి నీటినుండి ఆహారమును గ్రహించినవి ఈ మొక్కలు రెండువెలలు ముందుగా ఫలించినవి. బాగుగ రెండువలలు యెత్తు ఎదిగినవి.

నీటిలో మొక్కలకు గాలినిన పొటాసియమ్ క్రైబ్, కాన్సియమ్ క్రైబ్, మెగ్నీషియమ్ ఫాస్ఫేట్; కాన్సియమ్ ఫాస్ఫేట్, ఫోస్ఫోరస్ క్రైబ్ మున్నగునవి తేకకప్రకారము చేర్చబడును. సామాన్యముగా మొక్కక మొక్కయు తనకు గాలినిన లవణము లన్నిటిని కావలసినంతకంతకు భూమినుండి సంగ్రహింపలేవు. కొన్ని స్థలములందు ఆ లవణము లొకప్పుడు అలభ్యములుగా కూడి నుండును. ఇట్టి లోపములన్నియు నీటిలో మొక్కలను పంచుటకలన నివారింపబడుచున్నవి. అట్లు నీటిలో లవణములు చేర్చు పరిశోధన యందు కొన్ని లవణములు చేర్చుకొనుటచే గలిగెను మార్పులను సూచించి మొక్కల యేలకలముల ప్రధానముగా కూడి తీసికొనవచ్చును. క్రైబ్ లవణముల రుచి యెరుగని మొక్కల పళ్లు పొమ్మలగా సాగి నత్రజనిని వదులుకుండును. మెగ్నీషియము చేర్చి మొదలగు సున్నపుపెట్టిన ముగ్గులముననే నడిపించి, ఇనుప లవణములు లేకున్న మొక్క పసుపురంగుగా మారి త్వరలో నశించును.

పొమ్మలలో, ముగ్గులకాంతియు మొదలగు మొక్కల పై పైతృగుల్లవిషయమున పరిశోధనలుగావింపబడుచున్నవి. వాటిలో కోగములు యెట్లు మొక్కలకు వచ్చుచున్నవో పరీక్షించుటకై కొన్ని మొక్కలకు కోగములు సంగ్రహింప జేయుచున్నారు. సిద్ధప ఆహారములో మార్పులు గల్గించి ఆ కోగమును నివారింపగల్గిరి. నీటికలన మొక్కలను ఆకోగ్యకంతములుగ జేయుపద్ధతులు గూడ తెలిసికొనుచున్నారు.

కొందరు కాస్త్రప్రజ్ఞులు భూసారముపైపరిశోధ, నలను, కొందరు వృక్షములలోని అంతర్భాగముల పైనను; మరికొందరు వృక్షములపై క్రొత్త లోహముల గుణములను మొదలగువాటిని చెలిసికొనుటగా కార్యదీక్ష బూనుచున్నారు. ఇట్టి వీరి అందరి ప్రయత్నిములును మాననాడే పశుపక్షి మృగాదుల కన్నిటికిని నీవనాధారమైన ఆహారమును మానవుడు వృక్ష సామ్రాజ్యము నుండి అవిచ్ఛిన్నముగ పొందగలడు. (పాపులర్ సైన్సు)

గాజుపాత్రల గారడీ

గారడీవాండ్లు వస్తువులను మాయము చేయుట చూచి యాశ్చర్యపడనివా రుండరు. వారు మంత్రముచే మాయముచేతురని చాలమంది అనుకొనెదరు కాని, వారివిద్యను చక్కగా పరిశీలించినయెడల అందు ఎట్టిమంత్రశక్తియు లేదనియు, యుక్తిగా కొన్ని కిటుకులతోనే వారాపనులను చేయగలరనియు విశదమగును.

గాజుపదార్థముగుండా వస్తువులను చూచుటకు వీలగునుగాన గాజుపాత్రలోనుండు వస్తువులను మాయము చేయుటకు శక్యముగాదనియు, ఇం దెట్టితంత్రమును ప్రయోగించుటకు సాధ్యము గాదనియు అనుకొనవచ్చును. కాని ఇదిగూడ సాధ్యమేయగును. ఇందుకు కొన్ని నిదర్శనములను సరిశీలింతము.

ఒక గాజుపాత్రను తీసికొని దానిలో సరిగా మధ్యను ఒక యద్దమును ఇమిడ్చి పెట్టుదము ఈ అద్దము రెండునైపులను ప్రతిఫలింపజేయువదిగ ఉండవలయును. అద్దమును సరిగా పాత్రమధ్య నుంచినయెడల పాత్రయందు రెండు సమభాగములు ఏర్పడును. కాని అద్దము ప్రతిఫలనమువలన దూరమునుండి చూచువారికి ఏదైపు నుండి చూచినను పాత్రలో ఏమియు లేనట్లును, పాత్రయంతయు ఉత్తదిగ నున్నట్లును గన్పడును. ఇట్టి పాత్రను జల్లపై నుంచి ప్రేక్షకుల కెదురుగ నుండుభాగమున నొక చేతిగుడ్డను పడనోయదము. ఇప్పుడాచేతి గుడ్డను మాయముచేయుదునని చెప్పి, పాత్రపై నొక

గుడ్డను కప్పి, ప్రేక్షకుల కెరుక లేకుండగనే పాత్రను కొంచెము తిప్పివైచినచో చేతిగుడ్డ యన్నభాగము వెనుకకు మరలి ప్రేక్షకుల కెదురుగ రెండవభాగముండును. ఇప్పుడు వైనున్నగుడ్డను దీసి చూసినచో చేతి గుడ్డ అద్దమున కావలినైపున నుండుటచేత ప్రేక్షకులకు నిజముగ పాత్రలో సగముభాగముమాత్రమే కాన్పించుచున్నను కూన్యమైనదిగా నగపడును. అద్దము ప్రతిఫలనమువలన పాత్రయంతయు పూర్తిగా కాన్పించుచున్నట్లు కనబడి చేతిగుడ్డ నిజముగ మాయమైనదనియు, గాజు పాత్రయం దేమియు లేదనియు దోచును.

ఇట్టిగాజుపాత్ర సహాయముచే ఒక వస్తువును ఇంకొకవస్తువుగాగూడ మార్చవచ్చును. పాత్రవెనుక భాగమున ముందే యొక జెండాగుడ్డనో, మరి ఇంకే వస్తువునో వేసియుంచినను ప్రేక్షకులకు పాత్రలో ఏమియు లేనట్లే తోచును. కాన వారికి ఎదుటనే ఒకచేతిగుడ్డనో, మరి ఇంకే వస్తువునో ముందుభాగమున వైచి పూర్వము వలెనే నేర్పుతో పాత్రను తిప్పి రెండవభాగమును కనుపరచవచ్చును. చేతిగుడ్డయే నిజముగ ఈక్రొత్త పదార్థముగ మారినదని ప్రేక్షకులు భ్రమింతురు.

ఇట్టిపాత్ర నుపయోగించునపుడు చాల మెలకువ గలిగియుండవలయును. దీనివద్ద నేలాటివస్తువునుంచినను, అద్దమునందు దానిప్రతిబింబము కాన్పించి ప్రేక్షకులకు పాత్రయందున్న మోసమంతయు విశదమగును. అందువలన ఈ గాజుపాత్రవద్దకు ఎట్టివస్తువును తీసికొని పోగూడదు.

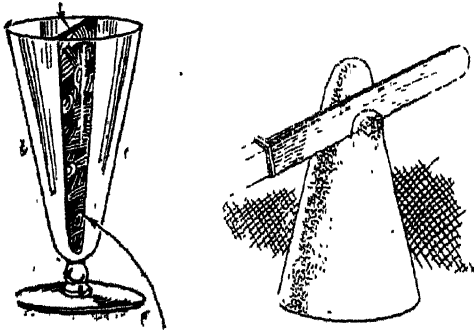
ఇట్టిగాజుపాత్రను తయారుచేయుటగూడ అంత కష్టమైనపని గాదు. రెండునైపులను ప్రతిఫలించు అద్దము నొరకకపోయినయెడల ఒక సాధారణమైన యట్టముక్కుతో ఇట్టి విచిత్రములను జేసిచూపవచ్చును. కాని అట్టిపాత్ర నుపయోగించునపుడు పాత్రకు వెనుకగూడనొక అట్టమునుంచవలయును. ఈ అట్టయును పాత్రమధ్యనున్న అట్టముక్కుయొక ఒకటేగుండు (చి. ౧) కలనైనయెడల ప్రేక్షకులకు అంతయు నొక్కటే యట్టగ గన్పడును. కాన పాత్రయం దొకఅట్టముక్కు యున్నదని తోచక

పాత్రకు పెరుకనున్న అట్టయే పాత్రగుండా ఆరీతిగ కనపడుచున్నదని ప్రేక్షకులు భ్రమింతురు. ఇట్టిపాత్ర ను సయోగించునపుడు వేళ్ళను పాత్రకును అట్టకును మధ్య పోనిచ్చినయెడల తంత్రము బయటబడును.

చిత్రము ౧

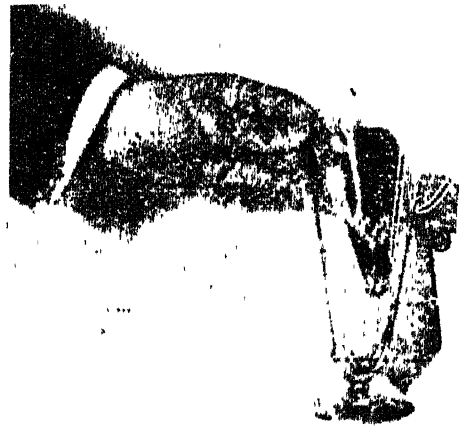
ఇందున్న విశేషమంతయు పాత్రలో మధ్య సరిగా ఇముడ్చుటకు వీలగు అట్టముక్కును కొని తెయూరు చేయుటయే. (చి. ౨) తడిఇసుకతో పాత్రనునింపి జోర్లించి యుంచినయెడల ఇనుకపాత్ర యాకారముగల ముద్దగ నేర్పడును. (చి. ౩) దీనిని సరిగా మధ్యన నొక కత్తితో కొసిస్తేచి ఆభాగముకద్ద

చిత్రము ౨, ౩

నొక అట్టముక్కు నుంచి అట్టమీద ఆభాగము చుట్టును సరిగా ఒకగీతను గీచుకొనవలెను. ఈ విస్తీర్ణమునకు సరిగ అట్టముక్కున కత్తిరించినయెడల అది ఆ గాజుపాత్రకు సరిగా మధ్యను ఇముడగలదు. ఇట్టిపనులకుపయోగించు గాజుపాత్రకు ప్రక్కపటమునందున్నట్లు ఒక పీఠముండవలయును. లేనిచో మధ్యనున్న భాగము ప్రేక్షకుల కనుపడుటకు అవకాశముండును.

ఇంతకన్న సులభముగ నస్తువులను మాయము చేయవచ్చును. కాని ఇందుకు మన ముపయోగించు గాజు పాత్రవంటి గుంకారముగల మరియొక గాజుపాత్రయో, లేక గాజువలె ప్రకాశభేద్యముగు సెలిఫోన్ పాత్రయో ఉండవలయును. ఈపాత్రను సునపాత్రలో వైచినయెడల సరిగా ఇమిడి ప్రేక్షకులకు ఒక సో పాత్రగ నున్నట్లుగన్పించును. (చి. ౪) ప్రేక్షకులనుగూడ ఆపాత్రలో

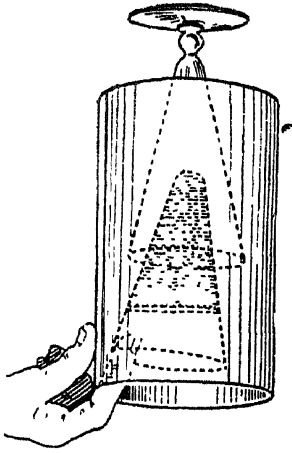
చిత్రము ౪

ఒక చేరహుబియ్యమును వేసి దాని నొక కాగితపు గొట్టముతో మరుగుపరచవలయును. ఈ స్థితిలోగూడ కొందరిని దగ్గరికి వచ్చి చూచిపూర్వమునవచ్చును. ఈ గొట్టమును తీసివేయునపుడు లోనున్న గంధపాత్రనుగూడ తీసివేసి (చి. ౫) ప్రక్క నెచ్చోటను గూచియుంచవలెను. బియ్యమునకు బదులు నూనెనో, స్వీట్ నో, మరి ఇంక ద్రవపదార్థమునో కూడ వేరీ ఈవిధముగనే మాయముచేయవచ్చును.

పైజెప్పిన పరిశోధనయందలి సెలిఫోన్ పాత్రను తెయూరుచేయుటగూడ సులభము. గాజుపాత్ర ఎంత ఎత్తుగలదో కొలచిచూచి దీనిరంగుంకిల వ్యాసముగల వలయును ఒక కాగితమును వ్రాసి కత్తిరించి ఒక గుండ్రని కాగితపుముక్కును తయారుచేయుచుము. (చి. ౬) వలయుమధ్యనుండి అంచునకు రంగునిలావుగీతలగీచి మధ్య భాగమును కత్తిరించివైతము. ఇప్పుడు రంగు అంచులను చేర్చిపెట్టినయెడల సునపాత్ర గుంకారమును చాల్చును. దీనిని పాత్రలోవేసి సరిగానున్నదాయని చూచి, అవశ్యకముండినయెడల ఇంకను కొంతభాగమును

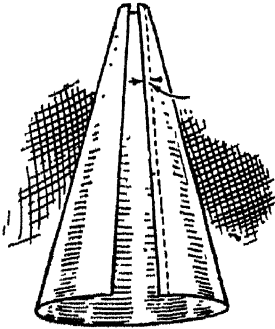
పువ్వుమాసము]

త్తిరించివేసి సరిగా పాత్రలో ఇముడుటకు వీలగునట్లు చూడవలయును. దీని ననుసరించి ఒక సెలిఫోక్ ముక్కను

చిత్రము ౫

కత్తిరించి, అంతలను జిగురుతో నంటించి ఒక సెలిఫోక్ పాత్రను తగూరుచేయవచ్చును.

చిత్రము ౬

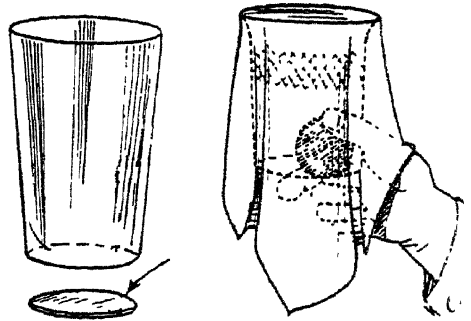
అడుగులేని గాజుపాత్ర (చి. ౭) సహాయముతో గూడ వస్తువులను మాయముచేయవచ్చును. ఒక —

చిత్రము ౭

విజ్ఞాననిశేషాలు

పాత్ర యగుగుభాగమును తొలిచివేసి అక్కడ సరిగా ఒక గాజుమాతను జిగురుతో నత్తిరించి పెట్టినయెడల గూరుటకు అది సరియైన పాత్రవలెనే కన్పించును. (చి. ౯) జిగురు

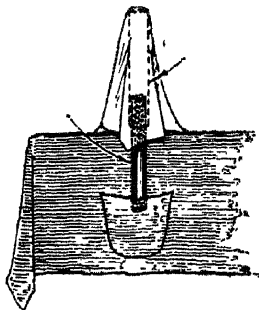
చిత్రము ౯, ౧౦

సరిగా నతుకుకొనినయెడల పాత్రలో సీరుమాపాసి పాత్ర సరిగానున్నదని ప్రేక్షకులకు ఋజువుచేయవచ్చును. సిమ్మట పాత్రలోనున్న తేమను తుకుదుచు పాత్రయగు గున నున్న మూతనుగూడ గడ్డలో దాచివేసి, అదుగు నుండి బంతులతో, లేక ఇతరవస్తువులతో చూపించియు మరల వెనుకకు తీసివైచికొనియు ప్రేక్షకులకు విస్మయము కలిగింపవచ్చును. కొని బంతులనుగాని, ఇతర వస్తువులనుగాని పాత్రలో (చి. ౧౦) చూపించినపుడు ఆ వస్తువులు క్రిందనుండి జారిపోకుండు 'ట్టు' అనుగున ఒక వ్రేళ్లతో జాగ్రత్తగ నిమిషట్టుకొనవలయును.

చిత్రము ౧౦

ఒకచిన్నకట్టను బట్టతో కప్పి ఒకగాజు పాత్రలోనే అదిమాయమగునట్లు చేయవచ్చును. (చి. ౧౦) మొదటనే కట్టను ఒక పొడుగాటిగాజుగొట్టములో గూర్చియుంచి గీనిపై బట్టను కప్పనపుడు గొట్టమునుండి

చిత్రము ౧౧

కట్టను జారవిడిచి గాజుగొట్టమునుమాత్రము గాజు పాత్రలో బడవేయవలయును (చి. ౧౧) పాత్రపైని బట్టను తీరనిచిరపుడు లోనున్నగాజు కనబడక మనముచేసిన

యుక్తి బోధపడక కట్ట నిజముగ నాయమైనదని తోచును, కాని కట్టను జారవిడుచునపుడు కనిపించు త్రిగనుండి దానిని ప్రేక్షకులకు తెలియకుండా క్రిందనుండి సంచి లోనో, పెట్టెలోనో, లేక మరి ఇంకెచ్చినచో దానివేయ వలెను. శేకున్న మనగుట్టు బయటపడును.

ఈ విధముగ ఒక్కగాజుతోనే ఇంకను ఎన్నో విచిత్రములను సాధవచ్చును. మనలోగూడ చాలమంది ఇట్టగాని జూచి భ్రమించి గాత్రవిద్య ఏనోకలదియు, ఇందునకు భూతప్రేతిగానాది సహాయము కాలయు ననియు తలచుచున్నారు. కాని జాగ్రత్తగ పరిశీలించినచో మనకు ఆశ్చర్యకరముగతోచిన యంశములన్నియు కేవలము చిమత్కారములైన తంత్రములే గాని యింకెనియు కాదని బోధపడును.

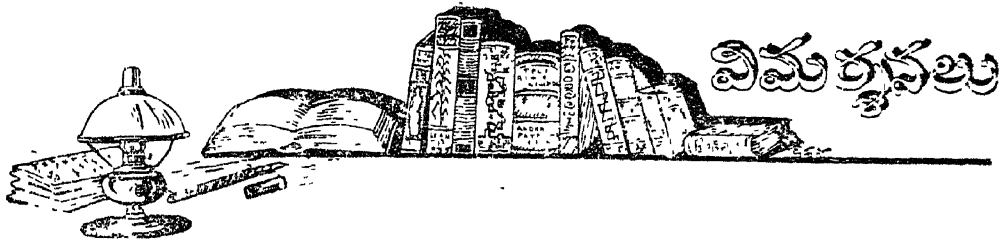
భారతీయ చిత్రకళ

గ్రంథకర్త: తలిశెట్టి రామారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మూర్ఖులు, అభివృద్ధి మొలయిన విమలములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, జౌధకాలమునాటి చిత్రకళ, ఆజంతవిధానము, బాఘవిహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రములపై ఖరీ, నేటిచిత్రములు మొదలయిననానిని గూర్చిన చరిత్రాగులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజిజ్ఞాసువులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు నాంధ్రులెల్లరు తప్పక చదువవలసిన గ్రంథము.

కెల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నం. ౭, తంజువెట్టివీధి, మదరాసు.

నన్న పంచాంగ ౧౯౩౩ (కన్నడము)

బేసల్ క్రైస్తవ గ్రంథాలయము (British Mission Book Depot) ముంబాయి, దక్షిణ కనరా వెల అణాలు ౨.

ములను తెలియజేయు ఈ చిన్న పుస్తకము తప్పక ప్రతి ఇంటను ఉంచవలెనదే. పు. శ్రీ.

సీతావహరణము

ఈ కన్నడ పంచాంగము సాధారణముగ పంచాంగములన్నియు ఉండువిధమున లేదు. ఇవి క్రైస్తవ పులచే రచింపబడినందున క్రైస్తవులకును, అందును ముఖ్యముగా పల్లెటూరివారికిని చాలా ఉపయోగకరముగ నుండును. ఇందు ఇంగ్లీషు, మహమ్మదీయతారీఖులును, చాంద్రమాన, సారమానతిగుంతును, నక్షత్రములును, ఇంగ్లీషు నెలల క్రమమున పేర్కొనబడినవి. ముఖ్యములైన పండుగలను, హైందవవ్రతములను గూడ ఇందు పేర్కొనియున్నందున సాధారణపంచాంగములను చదివి యర్థము చేసికొనలేని సేటి హిందూయువకులకు గూడ ఈ పంచాంగము కొంతవరకు ఉపయోగకరముగ నుండు నేమో. ఈ ముఖ్య విషయములకు తోడు తపాలాఛార్జీలు, స్టాంపు ఛార్జీలు, దక్షిణ కనరాజిల్లా మోటారుబస్సుల కాలనీ మానుకపట్టెలు మొదలగు వివిధ విషయములుగూడ ఇందు గలవు. కాని వీటికిని స్థితికన్నను ముఖ్యమైనవి ఇందున్న విజ్ఞానవిషయములు. ఇంత చిన్న పుస్తకము నందు ముంబాయి ౭౫ పేజీల కధికముగ విజ్ఞానవిషయములను పామరులకు గూడ బోధపడునట్లు సుభక్తైలితో చర్చించి నుండుట ఒక చిక్కెమ పే. అశ్వినాది నక్షత్రములు, గ్రహములు, పంచాంగ లక్షణములు, హిందూ దేశపు జనసంఖ్య, హిందూదేశమునందలి మతములు, వృత్తులు, మలేరియా, ఏనుగుకాలు మొదలగు వ్యాధులు, వానిని తప్పించుకొను మార్గములు, మోటారుకారు, పైలట్ నడుపువారు అనుసరించవలసిన నిబంధనలు మొదలగు విషయము లేన్నయో ఇందు సులభముగ తెలిపబడినవి. స్వల్ప మోల్యమునకు ఇన్ని అమూల్యవిషయ

విషయముల నాటకము. డబుల్ క్రాస్ సైజు. ౧౧౦ పుటలు. గ్రంథకర్త డాక్టరు కొకా వేంకటసుబ్బారావు; ఎల్. యమ్. పి. ప్రకాశకులు మారుతీ గ్రంథమండలి, ఉరవకొండ, అనంతపురంజిల్లా.

ఇందలి కథ రావూప్రేరేతుడై విరాధుండు శ్రీరాముని జంప దండకారణ్యమును బ్రవేశించుటతోఁ బ్రారంభమై, రావణుండు సీత నెత్తుకొనిపోవుటతో ముగిసినది.

“సుభక్తైలి నాటకంబులను వ్రాయు కుతుకమున దీని వ్రాసితి”నని గ్రంథకర్త గ్రంథానున్న చిన్న పమున నుడివినరీతి నిందు శైలి తేలికయే. కాని గ్రంథకర్త యక్కడక్కడ చూడునాలుగు పుటలు పట్టెక విషయము నొకేపాత్రచే మాట్లాడించుచువచ్చెను. సంభాషణము కష్టముగా నుండి వీలగునంతవరకు రంగస్థలముననున్న పాత్ర లన్నియు దానియందు బాల్గొనిన ప్రేక్షకులకు సంతోషోత్సాహములు పెచ్చును. కాని యొకేపాత్రచే చాలకాలము మాట్లాడించిన ప్రేక్షకులకు తృప్తిహాళింగము కలుగును.

“కథాభాగము చిన్నదయినను తెక్కునీకులు గలయది. శృంగారమే ప్రధానముగా గలయట్లు తోచినను, వీలయినంతవరకు నీరసమును తగ్గించి దుర్జాతయగు హర్షణాఖిలనే పెక్కునీకులను బలికించినాడను.” అని గ్రంథకర్త చిన్నపమున దెలిపెను. ఇందు నీకులు కొన్ని కలవుకాని యవి సందర్భానుసారముగ జొందింపబడలేదు. ఏదో విధముగ నా నీకులను తెలియజేయు

వలెనెడి యుద్దేశముతో వానిని తెల్పినట్లున్నది. ఈనీతులు సంపర్కముసారముగ లేకపోవుటచే, విపరీతార్థమునుకూడ స్ఫురింపజేయుచున్నవేమో!

“శృంగారమే ప్రధానముగా గలయట్లు తోచినను పీలయినంతవరకు నీరసమును తగ్గించితి”నని గ్రంథకర్త విన్నపమున వ్రాసెను. ఇందు శృంగార మెక్కడ ప్రధానముగానున్నదో, అది యెచ్చట తగ్గింపబడినదో తెలియదు. కూర్వణభి రాముని మోహించి యాతనితో ముచ్చటలాడి తన్ను వివాహమాడుమని కోరుట శృంగారమేమో! అది యాభాసశృంగారము కాని శృంగారము కాజాలదు. పోనీ శృంగార వీరములలో నేదైనను నంగిరసముగా నాటకమున నుండవలెనని వీరమును ప్రధానముగా జేసికొని సీతాపహరణోత్సాహ మును స్థాయిభావమును రావణునియం దాకోపించెదమనిన రావణుడు దీని నాయకుడుకాదు. పైగ నకనియుత్సాహము పాపకార్యమునందు చోర్యరూపముగ సరిణమించినది. శృంగారము నంగిరసముగ తీసికొనుటకు, స్థాయిభావమయిన రతి నాటకమునందు రెండుతావుల నాత్రము, అనగా ద్విత్వీయంకముమొదటన, పంచమాంకముమొదటను నాయక నాయకులయిన సీతారాముల సంభాషణయిన నూచింపబడినది; కాని యది నాటకమునం దంతట వెదజల్లబడి తక్కిన స్థాయిభావముల నణచి రసోత్పాదనమును కల్గింప సమర్థము కాకున్నది.

నాటకముయొక్క ప్రయోజనము రసావిష్కరణములమున సభికుల నానందపారవశ్యములను జేయుటయే కాని యందుకు డాక్టరుగారు గ్రహించిన కథానస్తు వెంతయు తగియుండలేదు.

ఇందు పద్యములయం దచ్చటచ్చట మధ్యమోత ముపురుషక్రియలకు ప్రభమపురుషక్రియలు ప్రయోగింపబడినవి.

కాని గ్రంథకర్త యెప్పుడును తీటికలేని వైద్యవృత్తి నవలంబించియున్నను తీటికయైన కించిత్కాలమును మాతృభాషాభిమానమున భాషాసేవకయి యుపయోగింపబ్రయత్నించుట ప్రశంసనీయును. న. కు.

ఉద్ఘాతకృషి

గ్రంథకర్త:— పెయ్యేటి వెంకటేశ్వరరావు, హార్మికల్పరత్ ఇక్ ప్రొప్రెటరు, మిషన్ హైస్కూలు, భీమవరము నెల రు. ౦-౧౨-౦.

వ్యవసాయమునం దందరికిని అభిలాష లేకపోవచ్చునుగాని ఉద్ఘాతకృషి అందరికిని కావలసినదే. వ్యవసాయము, వృక్షశాస్త్రము మున్నగువాటిపై నాంశ్లేయగ్రంథములు పెక్కులు గలవుగాని ఆంధ్రభాషయందు కొలది గ్రంథములైనను గానరాకున్నవి. ఇక ఉద్ఘాతకృషిపై ప్రత్యేక గ్రంథములమాట జెప్పనేల? లక్ష్మీపుత్రులు, ధవహినులు, వీరవారననేల, అందరికిని యీ కృషియం గుత్సాహము కలదు. జానెను స్థలము లభించిన యేలాలమొక్కలో, ఫలవృక్షములో మొలిపించుదు. ఇట్టితరి మిక్కిలి ఉత్సాహముతో తోటల పెండువారికి నైతము వృక్షముల సంరక్షణ విధానము తెలియకున్నది. చక్కటి గూవగణాలో నతిగమితము ముగియునగనలసినవాటిని జ్ఞా భూమ్యులకు తోటమాలీల హస్తములం దివించున్నారు. వారికి మొక్కలకు నీరు పోయుటతప్ప అన్యవేమియు దలియదు. మొక్కలకు గూడ భూగర్భము, నాశోపగణము మున్నగువాటియందు గల్గెకిమాగ్గుచే, మనులకురలేనే కార్యగు లేవును. క్రిమికిటకాసులచేతను, బుడగ, బూజు తగుళ్లు మొదలగువాటివలనను కష్టములు సంభవించుచుండును వాటిని వెనువెంటనే కనిపెట్టి తరిమి ప్రతిక్రియ గావింపకన్నచో వాటివలననుగ నొన్నిసందర్భములం దుద్ఘాతముంతయు నశించుటగూడ సంభవించును.

ఇట్టి సందర్భమున పెయ్యేటి వెంకటేశ్వరరావు గారెల్ల రకును విశదమునట్లు బహుములభిక్షి లింగ ఉద్ఘాతకృషియను గ్రంథమును వ్రాసియున్నారు. దీనిని పఠించినచో భూమిని సరిచేయుట; దానిలోని దోషములను గుర్తెగి వాటిని నివారించుట; మొక్కలను పెంచుట; అంటుకట్టుట; మొక్కల కుప్పయు క్షయముల గురువులు, పురుగులు, చీడ, బూజు తగుళ్లు మొదలగువాటిని నివారించు పద్ధతులు, కొన్ని ఉపయోగకరములైన తోట పనిముట్లు మున్నగు విషయములన్నియు గుగ్రహముగా

తెలియకలవు. ఈ గ్రంథము విద్యాశాఖనా? 'సెలబ్' ననుసరించి వ్రాయబడినది గావున పాఠశాలలోని బాలురకుగూడ సులభమగును కావున ఉద్యాన ప్రాసీయం దభిమానము కలవారై ల్లరును విద్యాలయమువారును యిట్టి గ్రంథముల నాదరింపకున్న తెనుగుభాషలో యిట్టి గ్రంథములు వెలువడలేరవు.

K. S. B.

గీతా భూమిక

అనున దకుండు : గొట్టెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య, ఘంటశాల, కృష్ణానగర్లు. వెల ౦-౮-౦

“శ్రీ అరవిందులు జగద్విఖ్యాతులు. వీరి ప్రతిభ సర్వతోమధుమైనది. వారు భగవద్గీతపైగల ప్రాచీనుల సంకుచిత భావములను, ఆధునికుల సంశయ భావములను సహేతుకముగ, సప్రమాణముగను ఖండించుచు, గీతా హృదయము విస్తృతముచేయదలచి యీ “గీతాభూమిక”ను ప్రప్రథమమున “ధర్మ”యను వంగభాషాపత్రిక యందు ప్రకటించిరి.” దాని కిది యనువాదము. ఇందు మూడు ‘కల్పము’లున్నవి.

ప్రథమకల్పము : గీతాస్వరూపము, వక్త, పాత్ర సమయము, సాధనము, మొదలగువానిని విపులముగ విమర్శించు ప్రస్తావనాప్రాయమైనది.

ద్వితీయకల్పము : గీత ప్రథమాధ్యాయమునకు వివరణము, విమర్శ, సంజయుని దివ్యదృష్టి ‘బూటకము’ కాదు. ‘వైజ్ఞానికసత్యము’. అట్లునుడు విషాద పడుటకు ‘వైష్ణవమాయ’ హేతువు. అది కృపామూలకము. కృప కాతరత, దయకాదు. శ్రీకృష్ణుని రాజకీయోద్దేశము. ‘ధర్మరాజ్యసంస్థాపన’ మొదలగువాని విశదవిమర్శకలదు.

తృతీయకల్పము : గీత ద్వితీయాధ్యాయ వివరణము, విమర్శ, ‘మృత్యువు అసత్యము’ ‘సమత్వమే’ గీతాజ్ఞానముపొందుట కారణము. ‘సమత్వ’ ‘సద్ధబోగ’ వాదములే పాశ్చాత్యుల ‘Puritanism and Pragmatism’ గా మారినవి. మొదలగు సంగతులు పాత్రములు.

పై విషయములెల్ల విపులముగ బరమర్శింపఁ బడినవి. ఇందుతో ‘గీతలను ఒలిచు ఒకము’ అను వ్యాసముగూడ, వారిదే, యనుబంధితము. అనువాదము గ్రాంథికభాష, సులువుగనున్నది. ఇందు వ్యాకరణ నియమము లంతగఁ బాటించలేదు.

‘దైత్యదానవ - పోరాటము’ ‘సార్వభౌమము’ ‘విరాటశరభుడు’ ‘ఆధిక్యత’ మొదలగునవి చిత్రములు. ౨ ఆధ్యాయపు కల్లోకానవాదమున ‘ఎటుల’ ‘ఎందు’ మార్గనావశ్యకము. ‘ఏవ మక్త్యా హృషీకేశం సుదాకేశః పరంతప’ ఇట ‘పరంతప’యనునది ప్రతర ప్రసంగాద్ధి, అర్థునకు విశేషముకాదు.

బహుశః ప్రచారమై పరమప్రమాణముగనున్న గీతను గూర్చిన ‘భూమిక’ యనువాదాన్ని మనుట నిశ్చయము. ఇందున గీత కొక గొప్ప వికాసముగల్గి పాఠకుల ‘గీత’ పఠనముఖులఁ జేయును. ‘విశ్వం’

లలితకథావళి

కర్త : రాయసం వెంకటశివుడు, యం. ఏ., యల్. టి., గుంటూరు. వెల ౮ అణాలు.

ఇందలికథలు భారతి మొదలగు పత్రికలలోఁ బ్రకటించియుండినవి. ఇందు ౧౧ కథలున్నవి.

‘డయమణిరాణి’ ఆత్మభిమానము మానసియము. ‘పిచ్చుకపిల్ల’ ప్రేమ విమలము. ‘రామస్వామి’ గారి రంగని మంగలిబుద్ధి సహజము. ‘భరతకావ్రీ’ పవిత్రహృదయుండు. ‘జానకీబాయి’ యతివల కాదిర్చప్రాయ. ‘నాగరత్నము’ తలిదండ్రుల క్రమపరిణామము చక్కనిది. ‘మీనాక్షి’ హృదయ మాహాతీతము. ‘రమణప్రసాది’ ‘పక్షు’ ‘మయూరశరభ’ కథలలోఁ జెప్పఁబడినంత యాదర్యము లేకున్నను ముచ్చట గూర్చుచున్నవి.

ఇందలి రచన ధారాళము. గ్రాంథికమైనను వ్యావహారికమా యనిపించును. పాత్రచిత్రణము బహు జాగ్రత్తో చేయఁబడినది. ఇట్టివి విద్యార్థులకుఁ జదువ మనోహరముగనుండి, ప్రపంచజ్ఞానదోహదములగు ననుబంధ సందియములేదు. ‘విశ్వం’

గోవర్ధనాచార్య సప్తశతీసారము

(Scholars' edition) కర్త: సన్నివాసము
సూర్యనారాయణశాస్త్రి. దొరమతావు: 'సంక ప్రాస
అండ్ కో; 3993 చార్మిట్టానీ, సికింద్రాబాద్
(డక్కన్).

గోవర్ధనాచార్యుల 'ఆంధ్రప్రశతి' కడు రస
వంతములగు ముక్తకములవూర్పు. అకారాదిక్రమమున
'ప్రశతి' లను విభాగములతోనున్నది. 'గాథాసప్తశతి'
లోని పవిత్ర పేరుగాక కామమున కింగు నెడమున్నది.

ఆ గ్రంథమున కియ్యది తెలుగునే. లలితము
లగు పట్టు లిం దనేకము లున్నవి. ఆ పత్యములలోన
'సుత్తమోత్తమ'ముల నిం దేరిపూర్చినారు.

శయ్యాసౌభాగ్యముఁ దిలకింపుఁడు :

'వలపులిరుదునీకఁ జాసలము మెండు-తైతవము
హెచ్చు, మాన ముక్కలము, కలవు-నికృతకేషభావ
లును; మాసకియచేతి-బడితి వికసై నఁ దిన్నఁగా నడిచు
కొమ్ము!—ప. ౧౬.

'ధరణి ధంకా బజాయింది తిరుగఁగలరు-మగున,
మగవాండ్రు మదపులేనుఁగులువోలెఁ - దెఱవ లాడ్చెట్టు
లట్లు మదింతురేని, నాత్మవంశశత్యమును జేయఁగలారు.
—ప. ౧౮౩ మూలముతోఁ బరిశీలించఁగొన్ని సరిపడినివి
గలవు, వానిలో మచ్చున కుదాహరింతు.'

'పరుల ప్రాణంబుదీయుట పాడిగాదు - పాము
వలె నుందరీ? దప్పుపరుగులిడుము, నిన్ను నాడింపనచటఁ
గూర్చున్నవాడు-పట్టుచును నాగసర మొక్క పాము
లాడు, —ప. ౧౦౯.

ఇందుకు మూలముఁ జిత్తగింపుఁడు.

'కిం పరవీవైర్దీవ్యసి

విస్మయమధురాక్షి ! సఖిదూరం

అహి మధిచత్వర మురగ

గ్రాహణేలయతు నిర్విఘ్నః.'

పాములవాడు బజారునఁ బాము లాడించుచు
న్నాడు. అటకొక చాలు చేరవచ్చినది. అబ్బరపాటు

తోఁ గను లింకఁ జేసకొని కనుఁగొనుచున్నది. ఆమె
సౌందర్యము నాక్షిప్తనేత్రముల చూపఁబెట్టి గూమెనే
మాడ మొలలిరి పాములబయి మాడుతున్న వానికి
బత్తె మెక్వ గిస్తురు. ఆపు యొకానొక యనుచున్నది.

'చేటి, విన్నమునుగూర్చి నై చూచుచు నోకరి
నోచునో జేల పడఁగొట్టెదవు? నూరముగపో. వాడు
బజారులో నిర్విఘ్నముగ తనపాము నాక్షిపన్.

ఈభావ నుననాదమున నేమైనది, నే చెప్ప నవస
రములేదు. ఇట్టి వింకను గలవు. విస్తరభయమున విడి
చితిరి.

మూలముననున్న మునుగుల ననునాదమున స్పష్ట
పఱచిన స్వారస్యముండును.

'గ్రుచ్చుకొని నొప్పినేయు నీతుటిలఫణితి
త్వదపరాధింబుకన్న నెంతయును నన్ను
నూదిబోటుల నొదించు నేదనంబు
కత్తివేటునఁ గలగనుగాద! క్రియు!'

ఇందు 'శస్త్రోద్ద్యమ' (Operation) చేసి
నప్పటికంటె గానిని నట్లునప్పు డెక్కువ బాంబుయను
నూచితము గావలెను. గమనించుము. సయ్యా డామె హృద
యమును తప్పిదపుఁ గత్తిబోటునఁ బొడిచినాఁడు. మఱు
నా గాయము కనఁబడకుండ ననుకున్న గమించినాఁడు.
ఆప్పు డామె యనుచున్న గిమాట. ఇది మూలమున
'మూలీవ్యసేవనా' అనుటకు వ్యాఖ్యాత 'నూచ్యా
వ్యసనం' అన్నాడు.

మూలముననున్న ప్రక్రమము నట్లయన వదించి
నను ఆ భావము రాదు. ఒక తిండినకు.

'అంశ నివేశ్య హాణిక

దృశ్యశ్రవణైరకరుణేతిశంసంత్యాః

మోక్షమివేణిబంధం

కదా నవై గ్గంత్తైలాత్మైః. —మూలము.

ప్రియుఁడు లేమను నొడవయిఁగూర్చుండ బెట్టు

కొని వాసననూ నిరాది గోళ్లతో చిక్క తీయుచుండును
అప్పు డామె చాలనాళ్లనుండి జవలుగట్టివనిగాన. నొప్ప

నేను 'అబ్బా, మెల్లగా! ఎంతకది లండీ?' అని బాదా నూచకముగఁ గలులఁగూఁజితము లొనర్చును. ఈ చిక్కు దీయవచ్చు నొప్పించునది నయు గనఁబడుచునేయును. ఈ దృశ్యమునే పై శ్లోకమునఁ జిత్రించుట. అనువాదము చూడుడు:

‘కురుపుషుఁకీర్చి కంఠోయి యరులనీయ- నిర్దయుఁడవని నన్ను నింపించుచుండఁ గమ్ము నూనియ రాచి నాకలికి మిన్న- కెపుడు వేనలి నెఱిఁదీర్చి యెలమిఁగొందు’

—ప. ౨౧.

ఇం దాభావము విశదపడలేదు. అవ్యయ క్లిప్తత తొకమాదిరి:

“పరిశీలన నేలఁబడి హునోఁ స్రియుం
డన్న భీతి మెయిఁ దిదర్శగాత్ర
మునవసించు తైలపుత్రియు మ్రోయుచు
నతలి కేకదై రుమున గంగ” —ప. ౨౩.

అవతారికలేతో కొన్నిటికిందచ్చ నవావశ్య కములూ యుండును. సద్యమునాని భావమే యవ తారిక ముండుచెప్ప రసమును చెప్పగొట్టును. చూడఁడు ౭౭ పద్యము, దాని యవతారిక. ఈ యవతారికలఁన్న ‘ఘృణిపుటిక’ ‘మృణువు’ ‘వీరసము’ మొదలగువాని కథోజ్ఞాపక లవనరములు; ప్రయోజనకారులు. ఇట్టి నైఘంటిక నీరసపదలు లట నట నున్నను ‘వెలిచవులు మరిగిన వగలాకి’ ‘వంకా బజాయింది’ ‘చరణప్రహార మాతని శిరసుఁవడ్డింప’ వంటి లలితపదములు చాలగలవు.

‘చికాకు’ ‘మెలియించు (మెలివెట్టు)’ ‘మిర్చి క్కిలి’ ‘గ్రామకల్లము’ విచార్యములు. ఛందోభంగ మొకచోనున్నది కాని ముద్రణదోష మేమో! గీతపాద మిది.

‘తెరువుమా ! కన్నుతాపరలజంట’

మఱొకమాటతో మగించెదను. ప్రక్కనేయున్న నీతిపద్యముల వదలివైచి శృంగారపద్యములనే యెక్కు డుగ ననువదించిరి. ఈ (వెట్టి) శృంగారమునకన్న నా గుభాషితములెంతయు మనోహరములు; విజ్ఞానదాయక

ములు. వానినే తెలియించినను మఱింత మంచిజేమో? ఇది సలహామాత్రమే.

అటునట ప్రమాదములన్న ను నీ కావ్యము లలిర రీతుల నలరారుచున్నదనుటకు సంవియుములేను. ఇట్టి రసవద్యాహారముల రసకులు మిగుల నలరఁగలరు. ఇందుల కాంధ్రలోకము కృతజ్ఞము.

‘విశ్వం’

హిందూదేశ చరిత్ర కథలు

మొదటి భాగము (నాలుగవ తరగతి). సచిత్రము. గ్రంథకర్త: సి. ఎన్. ఏకాంబర మొదలియార, ఎం. ఏ. ఎల్. టి. చరిత్రోపన్యాసకులు, త్రైయినింగ్ కాలేజీ, నైదాపే, చెన్నపురి. అనువాదకుడు: శ్రీ గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య, భారతి సంపాదకుడు, చెన్నపురి. ప్రకాశకులు, బి. జి. పాల్ ఆండ్ కంపెనీ, ౧౨, ప్రాన్సిస్ జోసఫ్ వీధి, చెన్నపురి. చిక్కిని ఆకృతి. క్రాసు ౭౨ పుటలు. వల ౦-౪-౬.

కఠిన్విషయములు సర్వజన గ్రాహ్యములు కావలె నన్న కథలతో వానిని మార్చి చెప్పుట మంచిది. మన పురాణేతిహాసముల యుత్పత్తికి నియే ప్రధానకారణ మని పరిశోధకుల నిశ్చయము. అట్టివో ప్రాథమిక పాఠశాలలలో చురుపు బాలుకు కథామాలముననే గణితము, దేశచరిత్రము మొదలగు దుర్ద్రావ్యవిషయములను బోధించుట అవశ్యకము. బాలురకు కథాశ్రవణ, పఠనము లందే ముక్కువ ఎక్కువ.

ఈ ‘హిందూదేశ చరిత్ర కథల మొదటిభాగము’న ౧౬ కథలు కలవు. అన్నియును భారతదేశమునందలి వివిధప్రాంతములకు సంబంధించినవి; చాలవరకు హిందూ రాజుల చరిత్రమును తెలుపునవి.

‘ఈ కథలయందు యుద్ధములు, మట్టడులు మొదలగు రాజకీయ విషయములు ప్రధానములు కావు; సాంఘిక, ఆర్థిక విషయములే ప్రధానములు. విషయము లన్నియు మిక్కిలి శ్రమపడి పరిశీలించి గ్రహింపబడి నవి. అందును బాలరు సులభపుగా తెలిసికొని ఆనంద

దింపగల విషయములే వీర్వి కూర్పబడినవి. అనుగ్రంథకర్తగారి 'ఉపోద్ఘాత'లేఖము సత్యమార మేమాత్రము కాదు. అనునాడు మూలమునకు మెరుగుపెట్టబాలినది. అనునాడు 'అ' రచనము సరళము; నాలుగవ తరగతి బాలుకు స్వయముగ నవివరము చదివినాని అర్థము చేసికొనునంత ను భక్తైలి కలది. ధాతు సూక్ష్మము. పరిబాలర కరనశౌకర్యమునకయి బొసవి కములు, సంధులు చిత్రింపబడినవి. ప్రామిళము కాలలయందలి పక్షనీ సుఖప్రకము లీ రీతి నే ంపబడినవి.

అన్ని విషయల బాలర దేశచరిత్రజ్ఞానమున కనుకూలమున నీ చిన్నగ్రంథమును చాత్యపుస్తకనిర్ణయ సభవారు ఆమోదించి, ఇట్టి గ్రంథముల యుత్పత్తికి ప్రోత్సహము నొసగవలసియున్నది.

బు. వేం. ర.

కవికోకిల గ్రంథావళి

౧. కావ్యములు

(సదిత్రము) కర్త: శ్రీ దువ్వూరి రామిరెడ్డి. క్రాను ౨౦౦ పుటలు. రేపరుదైంకు. వెల రు. ౨-౦-౦.

'కవికోకిల' బిరుదాంబితు లగు శ్రీ రామిరెడ్డి గారి 'రచనము లన్నియు కావ్యములు, నిండకావ్యములు, నాటకములు, సారస్వత శ్రవ్యములు అనునాలుగు సంపుటములగ ప్రకటింపబడినవి' అం నెఱుఁగి తొలి సంపుటము. ఇందు ౧ నలబారమ్మ; ౨. వనకుమారి; ౩. కృషీవలుడు. ౪. జలదాంగన; ౫ యువక స్వప్నము; ౬ కడపటిపీడకోట; ౭. పానకాల అను కావ్యసప్తకము కలదు. పయి 'కృతులు రచనాకాల క్రమానుసారముగ సమకూర్పబడినవి.'

శ్రీరెడ్డిగారు నవకవులలో పేరెన్నిక గన్నవారు. సరసము, నిరుద్దము, భావగర్భితము నగు కవిత్వము చెప్పగలవారు. హృదయమున కంటిని యంశములనుకూడ చక్కగ దిద్ది తీర్పుల నేర్పు కలవారు. ప్రబంధకవుల వలె ప్రఖ్యాతిభూభుజులను గాక సామాన్యజనులను పాత్రలగల్పించి, వారి జీవితరహస్యములను ప్రదర్శించు

టలో శ్రీ రెడ్డిగారిది ఆరి శేరిన చేయు. వీరి కవనమున వర్ణనములు స్వాభావికములు; వైలి సుభము; ధార అగ్రశము.

సయి యుత్తమునగా నులు శ్రీరెడ్డిగారి మొదటికృతు ల౦౦౦ పాదము లయినను క్రమక్రమముగ అనుభవముతో పాటు అభివృద్ధి పొంది కట్టవలెను ననింగుకొన్నవి.

౧ ప్రాద్దులుని, జేన నలబారము, పోచుల శ్రమ పయి మనసుపోగా, శ్రీ సా నుకావునకు చావు చున్న మగనితో తెల్లనారి తిరిగివచ్చునప్పుడు జొన్న కంకులను నేవనానని కొరెను. కలతగర్భములో కాయ మెరుగని ఆమెభర్త తెలియక నేరొకని పొలములోని కంకులను బోసెను. నేతస్యని ఆధికారియగు నల బారమ్మతండ్రియొద్ది సిర్యాగుచేసెను. అల్లునివలన నంశ మనకు కళంకము కలిగెనని తమ కుండను క్తిర్తికా ముడుగు అల్లుడు బలవంతముగ ఉండుల బాసెను. పచ్చి బాలెంతరాలు నలబారమ్మ అగ్ని ప్రవేశ మొచ్చెను. ఇది "నలబారమ్మ"లోని కథావస్తువు; యథాగమైనది; విశేషించి శ్రీరెడ్డిగారి మతగౌరవమునకు సంబంధము.

శ్రీ రెడ్డిగారి 'కావ్యము'లలో 'నలబారమ్మ' ఒకటియే గద్యపద్యాత్మకము. (తొక్క వన్నియును కేవలము పద్యాత్మకములు.) ఇందలి కథ యథాగమము నను నాతిహ్యదర్శము. 'ఇందు శ్రీరెడ్డిగారి స్త్రీలి పరిపాకము నకు రాకపోయినను మహాప్రవృత్తుల పరిలసయుచేయు శక్తి పరిమితము.'

౨. వనకుమారి రాజ్యమ్యుకుడయి యడవులపాల బడిన యొక స్త్రీయవృద్ధుని మద్దులపట్టి. ప్రతిదినము ఉదయముననే గొట్టెలమందను నేతకు గోలుకొనిపోయి సామంకాలమున కింటికి వచ్చుట ఆమెకు నిత్యకృత్యము. ఒకనాడు గొట్టెలమంద జెనరిపోవుటచే ఆమె తిరిగి వచ్చుటకు ఆలస్యమయ్యెను దారికప్పిన ఆమెను వేటకు వచ్చిన రాజపుత్రుడొకడు ఇలుచేగ్గ వచ్చుచుండెను. అంతకు మున్నే జీవితనిర్విశేషయగు పుత్రుడు పెడకు టకు బయలుదేరిన వృద్ధుడు శుంఠిపందిచే పాకవబడి నేలగూలి ప్రాణావశిష్టుడై విలపించుచుండెను. ఆ ఆశ్ర

శము విని త్కత్రియయరకుడు అతనిని కుటీరమును చేర్చెను. వృద్ధుడు యువకు డొంటరిగ నున్నపుడు తన వృత్తాంతమును తెల్పుచు యువకుడు వృద్ధుని రాజ్యవ్యాధికి, కష్టములకు తన తండ్రియే కారణమగుట తెలిసి మూర్ఛనొందెను. వనకుమారి చేసిన శిశిరోపచారములచే అతడు తెలిసికొందెను; కాని వృద్ధుడు మృతినొందెను. యువకుడు వనకుమారి నూరశించి, ఆమెను నగరమునకు రమ్మని కోరెను. ఆమె అడవిని విడువ నిచ్చిరింపక యువకునిగూడ నచటనే ఉండిపోగోరెను. అప్పటి కాత డెట్లే అరెను.

అడవిలో విడిచిన తన పరివారముగతి ఏమయ్యెనో తెలికొని వత్తువని వనకుమారియునుజ్జ వహిం యువకుడు అడవులబడిపోయెను. అత డెంతకును తిరిగి రాకుండుచుచే విరాళి చెంది ఆమె అడవులబడిపోయెను. యువకుడు ఆమెం గలిసికొని ఆమెతండ్రి చెప్పిన వృత్తాంతమును తెల్పి పట్టనుసాగియై తన రాజ్యమును పాలింప నగరమునకు రావలెనని ఆమెను ప్రార్థించి యంగీరింపజేసెను.

‘వనకుమారి’యందు కథాశిల్పము తక్కువ; కమతాశిల్పముమాత్రము వెరుకటి కృతిలోకంబై నిండు మెరుగు పెట్టబడినది. ధంద్వీధికయి నాతిప్రయోజనము లగు పదము లిందును కూర్పబడినవి. ‘చిత్రముల్ పుట్టునో’ అనుటకు ‘చిత్రముల్ జననమునందునో’ అని, ‘పేదకు పెన్నెధి లభించినట్లు’ అనుటకు ‘పేద కుద్దామ ధనంబునా’ అనియు, సీరీతి ప్రయోగము లిం దుదందు కానగును. కవి సామాన్యజనచరిత్రములకు చిత్రంప నిచ్చు కలవాడయినను, ప్రాచీన సంస్కారమును విడువ జాలక ఇందు నాయికా, నాయకులను త్కత్రియలనుగ సృశించినాడు. ‘వనకుమారి’ని సింహాసనము నెక్కించి నాడు!!

౩. ‘కృషీశులుడు’ కృషీశులు నిత్యజీవనము తత్త్వము నెరుకపరచు కావ్యము; భావప్రధానకము. ఇందలి వర్ణనలు స్వాభావికములు; హృద్యములు. ఇందలి కవిత చెనుకవానికంటె మెరుగువారినది.

౪. ‘జలదాంగన’ అంగనాయాపాద్యవసితమగు నొక జలదము స్వీయవృత్తాంతము చెప్పవట్లు నిబంధముగ కావ్యము. జలదాంగన మూర్ఛనదాహమగుచు, సవతుల అనూయ, వలపుకానిమోసము మొదలగు సంశయము వర్జితములు; ఇందలి శైలి పరిపక్వము. కవి వివరించిన యిందలి యంశములు కొన్ని అనుభవాతీతములు.

౫. ‘యువకస్వప్నము’న ఒక యువకుని మధుర స్వప్నము వివరింపబడినది. అది భావప్రధానము; అందలి భావములు హృద్యములు.

౬. ‘కడపటి వీడుకోలు’న ఒకచిన్నకథ చిత్రంప బడినది. పసితనమున ఒకరి నొ రెక్కవగ ప్రేమించి కొనిన ఒకమునికన్య, మునికుమారుడును చాలకాలము విభిన్నస్థలముల కాలము గడపిరి. ఒకనాడు బాలకుడు నీట మునిగిపోవుచున్న ఆ బాలికను రక్షించెను. ఆమె ఆతనిం గని ఎక్కువ యానందించి చిరకాలమునకు తన ప్రణయము ఫలించెనుగాదా అని అనుకొనెను. ఒకనా డామె అతనితోపాడ ఒక చెట్టుకొమ్మపయి గూరుచుండి తన ఆశయమును స్పష్టపరచెను. యువకుడు మాత్రము అంగీకరింపక సోదరీప్రేమనుమాత్రము కన బరచెను. ఆమెకు జీవితము దుర్భరమయ్యెను. ఆమె తటాలున ఉన్నపాటుననే లేచి నీలిచెను; అతడును నిలిచెను. ఆమె ఆతనిని గాఢముగ గొగిలించెను. ఇరువురను క్రింది వాగులో బడిపోయిరి. శ్రీరెడ్డిగారి పద్యకళలలో నీది యుత్తమమైనది. కవితయు నిందు పరిపక్వమైనది.

౭. ‘పానశాల’ పారసీక భాషలో ‘ఉమర్ ఖయ్యాము’ వ్రాసిన ‘రుబాయితు’లోని కొన్ని ‘రుబాయి’లకు తెనిగింపు. ప్రేమకజీవనులగు ప్రణయినీ, ప్రణయల ప్రణయగీతికలు, ప్రణయగాఢలు, ప్రణయతత్త్వములు, మధురభావములు ఇందు చక్కని పద్యములలో పొందుపరపబడినవి. వీరి కావ్యములలో నీది యుత్తమముని పేరుపొందినది. ఆగౌరవమున కిది ఎంతయు తగినది.

అనుకాంగ్ర వాఙ్మయమునకు శ్రీ రెడ్డిగారి “కావ్యసంపుటి” తగిన అలంకారము. వీరి కవితను గౌరవించుట ఆంధ్రులకు విధి.

బు. నేం. ర.

శ్రీశుకనాసాపదేశము, శ్రీగురుదక్షిణ

పద్యకావ్యములు * రై:విద్వాన్, సర్వా వెంకట కృష్ణమూర్తి, ఎం. ఏ. ఆంగ్రభాషాపాఠశాలపాఠకుడు, మద్రాసు కళాశాల. ఫెడర్లేటెడ్ కాలిజియము. క్రాసు రాం పుటలు. వెల ౧౨ అణాలు.

౧. శుకనాసాపదేశము: ఇది భట్టభాణుడు సంస్కృతమున రచించిన ‘కాదంబరి’లోని ‘శుకనాసాపదేశము’నకు తెగింపు.

తానాసీదూరి మంత్రి శుకనానుడు యువరాజును సంప్రదించునదికి ఇందు త్రమిగియును నుపశించునా యావన, లక్ష్మీవిశేషితిమున, నానికి లోగక రాజులు ఎట్లు ప్రమత్తులయి మెలగునది మొ. ఇందు ప్రధానవిషయములు. కాదంబరిలోని దురవగాహఘట్టములలో నిది ప్రధానము. దీని ననుసరించి, అనువాదమున మూలాభిప్రాయములను సమగ్రముగ పొందుపరచుట దర్శింపడు. అందును కుదురుపాటునకయి పదముల వెరుకవలసినవచ్చు పద్యకావ్యములో మూలాభిప్రాయములు సమగ్రముగ పొందుపరచుట దర్శింపడు. అందుచే ఇందును భాషాంతరీకరణసాధారణములగు లోపములు కొనవచ్చుచున్నవి. ఇంతకును గ్రంథకర్త ‘వెల్ ట్టెడ్ కాలిజియ’ కడత వెలసినవాడనట!

శ్రీ వెంకటకృష్ణమూర్తిగారిది స్వేచ్ఛాంధీకరణము. వీరిందు కొన్నియొడల మూలమును మార్చినారు; లేనివి శేషములను కూర్చినారు; పద్యముల నడకకయి పాదపూరకములగు పదములను- అప్రసిద్ధాధ్యపదములను చేర్చినారు; మూలమును పెంచినారు; ఎడనైన వ్యాకరణము నుల్లంఘించినారు. మచ్చునకు కొన్ని ఉదాహరణలు—

౧. i, మూలము.
‘గచ్ఛేత్వరత్నం, అభినవయావనత్వం, అప్రతిమ
రూపత్వక, అమానుషశక్తిత్వం’ చేతి మహతీయం ఖ

ల్యనర్థపరంపరా.....యావనారంభే చప్రాయః
తాస్త్రజలప్రవాహననిర్భూషితకాలువ్యముపరూతిబుద్ధిః
దీని అశవాదము—

‘గచ్ఛేత్వరత్నం, బలంశక్తిత్వం
నసమానరూపంగా, యావనంగా.

* * * *

తమను తాస్త్రోదఃధాతనిర్భూషితమయ్య
నవయావనమున మెలయు గలగు.

[3.4 ప.]

మూలమునందు ఉత్తరగోత్రము ఉపకారకములగు అర్థములు సక్రమముగ కూర్చబడినవి. అనువాదమున నా క్రమము తాగునూ రయినది. మూలమునందలి ‘బుద్ధి’ అనువాదమున ‘మనః’గా మారినది. మనో, బుద్ధులు విభిన్నపదార్థములు.

(ii) మూలమునందలి “గాంగర్వనగరలేభేన పశ్యతే వీర నశ్యతి” అనుదాశి: “నా నశ్యతి” అనునది దంబుగాన, ఈశించునంతియోనే గూర్చుకొను” అను నది సరియగు తెలుగుకాదు.

(iii) మూలమున “ఉగ్రాగ్రస్థి ముఖ్యమిహ న బహుమయ్యతే” అనియుండగా అంధ్రకృష్ణా “గౌరవింపను నమంగుల నట్లుదాడు” అనినారు. (ఉగ్రాగ్రస్థి దానశీలుడు; ఉగ్రాగ్రస్థి ముఖ్య బలముకల వాడు.) మూలమునకు భిన్నముగ నొగగునా యిది ప్రశంసించబడియు మరల ఆ యిది “సంస్కృతమున గాత దుస్వస్థమునలె” అని చెప్పబడినది ఘోరమగును.

(iv) మూలము—

“వివిధవిషయ గ్రాహణంబై పరిభీరప్యనేక
సహస్రసంఖ్యై రి శేంద్రు రాగూన్యమానాః”

అనువాదము—

“...వైకగో, చగరసలాలసంగులయి, నాలల
బ్రహ్మములైన యింద్రియా, లగయగ వైకగయ్యును
నియాచె సహస్రములంబులెన్ బొరిం, బొరిం బొరిద్య
మానులయి”

(ప ౬౩)

మూలాభిప్రాయము పయి యనువాదమున అస్పష్టము; అంతియగాక అనువాద మనన్విరముగ నున్నది.

(V) “అసన్నమృత్యుగ ఇవ బంధుజనముని నాభి జానంతి” అని మూలము. అపవాదమున మాత్రము పూర్వపుక్రమమూర్ఖుబడి “మృత్యు వాసన్నమైనట్లు తెరుచున్న, బాంధవులనేని యానవాల్పట్టికేరు” అని మూర్ఖుబడినది. ఇచట “మృత్యు వాసన్నమైనట్లు బంధువులు చెంత చేరి”రను విపరీతార్థమును సృష్టించును. ఇట్టి రసన దుష్టము. (ప. ౮౯.)

(Vi) “గురువచనావధీరణం ఆపరశ్రజేయత్వమితి,.....దేవావమాననం మహాసత్త్వతేతి” అని మూలము. అపవాదముమాత్రము “గురుతిరస్కరణంబై పరవశికరణంబు, దేవావమానంబై ధీరత్వయును” అనియున్నది. (ప. ౯౯.)

గురువచనావధీరణము నేను; గురుతిరస్కరణంబు వేరు. అవమానన మనగా అవమానించుట; అవమానము తద్వ్యతిరీక్తము

(Vii) “అవనమయ ద్వివతాం కిరాంసి; ఉన్నమయ బంధుకర్షణం; అభిషేకానస్తరం చ ప్రారబ్ధ విజయః పరిభ్రమన్ విశతామపి తవ పిత్రా సప్తద్వీప భూషణాం పునర్విజయస్య వసుంధరామ్” అని మూలము. దీవి అనువాది విట్లున్నది:—

“క. కంపుము రిపుశిగములఁ బో
పింపుము బాంధవులను నభిషిక్తుల నై కా
వింపుము దిగ్విజయంబు జ
యింపుము తిండివలె వసుధ నెల్లను నీవున్.”

ఇచట పారాంతరము
“ఉ. వంపుము శత్రుశిష్టముల
వారక బంధుజనంబు నెప్పు పో
పింపుము తిండిచేత నభి
షిక్తుడైన యనంతరమ్ముగా
వింపుము దిగ్విజయంబు నల
ద్వీపము లేడిటితోడ నంతయే
నింపగు పృథ్వి నెల్లను జ
యింపుము నీవును కండ్రికైవడిన్.”

[ప. ౧౨౮.]

ఇచట మూలములోని ‘అవనమనము, ఉన్నమనము అనువాదమున కూర్చబడలేదు. ‘విశతామపి తవపిత్రా పునర్విజయస్య వసుంధరామ్’ అనుదానికి ‘జయింపుము కండ్రివలె వసుధ నెల్లను నీవున్’ అనునది కాని, ‘పృథ్వి

నెల్లను జయింపుము నీవును కండ్రికైవడిన్’ అనునదికాని తగిన తెనిగింపు కాజాలదు.

(Viii) మూలము - ‘తాత! చంద్రాపిడి! అనువాదము - ‘తాత! చంద్రాపిడి!’

౨. I. ‘అరూఢవినియమని వినితతరమిచ్చు’ అని మూలము. దీనికి ‘వినితరమిచ్చు మజ్జికా వినితతరమిచ్చుగా...’ అని తెనిగింపు. ఇచటి ‘మజ్జికా’ వ్యర్థము. [ప. ౨౮.]

ii. మూలమున లేని ‘మణులకేరియు’ విశేషము; అయినను వ్యర్థము. [ప. ౩౦.]

iii, ‘అల మిచ్చుమునఁ గల్లు నా మనోత్కంఠిత, అల కాన్తుభములోని యా నిష్కంతయు,.....బరంగ గ్రహించి వహ్వ! వచ్చె లక్ష్మీ’ [ప. ౪౨.] లోని ‘అల’ అ, ‘అ’, ‘అ’, ‘పరంగ, వహ్వ!’ లు వ్యర్థములు. ఇట్టివి చాల కలవు.

iv ‘నీరు’ అనుటకు ‘కృపిటము’ అని, ఇండియము’ అనుటకు ‘అక్షము’ అనియు ప్రయుక్తములు.

౩. i. మూలము - ‘అనుదివస మాపూర్వమాణాః పాపేనేవాధ్యాతమా ర్తయో భవన్తి.’ దీని అనువాదము—

క. ధూరములను పాపంబుల
చే రేయంబరలఁ బుట్టించెదను నన నా
కారా! బతియును నుండుం
గా రాజులకాయ మంతకంతకు వత్సా! ప. ౯౫

(ii) మూలము— ‘మలక్రమాగతా ముద్వహ పూర్వపురుషై రూఢాం ధరమ్’

అనువాదము—

గీ ముందు మీవార నెల్లరు మోచినదియు, నల్లవంశ క్రమాగతం బైనదియు, నైన యీ భూమిభారంబుఁ బూనుమింక, నీ భుజాస్కంధమందు బల నేర్చు మెలయు. ఇట్టి పెంపులు చాలకలవు. (ప. ౧౨౭.)

౪. అపప్రయోగములు—

“సద్యః”కు “సద్యంబు” అని ప్రయోగింపబడినది. (ప. ౨౧)

“తగు” ధాతువు ధాతుజవిశేషణము “తవు”గా వ్రాయబడినది. ఇచట “తగు” అని దిద్దిన ప్రాస చెడి పోవును. (ప. ౪౩.)

“శేండ్లు.....దుర్మయములగు పట్టనచున్నా
రను” అని కలదు. ఇచ్చట “...ఉన్నారు” అనియ్యంప
వలెను. అంతాగమంబులగు “వృద్ధులు” ప్రమాంబంబు
లగు యువ్యుచ్చట్ట విశేషములకే యగును.

శారదా స్తోత్రహామమగు చివరిపద్యమున సంబోధనలన్నియు “సరసిజ భవలోలా” హేం. కీర్తిక తత్సమములయినను “పాహి మాం” అని సంస్కృతమున కందు కర్మ, క్రియలు సంస్కృతమున సంఘటనలనొక పయి సంబంధములను మార్చవలెను, లేదా క్రియను, కర్మను జేయును కూర్చవలెను.

కర్త కొన్నియెడల నిందు పాదాంతముల కింపి
ద్విత్యములను, విసంధులను హుస్పియు తిరిగి దిద్దినాడు.
'హరతతి మాలమునన్, అనయము' (ప. ౧౨౦.) అను
చోటమాత్రము దిద్దక విడిచినారు. పయ్యయంతములను
బట్టి గ్రంథముతత్త్వము తేటపడుచున్నది.

౧. గురుదక్షిణ

సత్యప్రాశస్త్యమును తెలుపు చిన్న కందపద్య
కథ. ఇది ఆంధ్రపత్రిక ధాత్యసంపత్సరాది సంచికలో
ప్రకటింపబడినదే! అనువాదము కామంతులచే నెనుకటి
దానికన్న నిందలీకవిత కొంత మేలు.

బు. ప్రి. ర.

కావ్యా లంకా రచూడామణి

పైజు ౧/౮ డెమ్యు, పుటలు ౧౩౬, సెల ౧ యూ
పాయ, రచయిత : విన్నకోట పెద్దయమహాకవి. ప్రకా
శవలు : నేడమ నెంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్స్;
ర. మల్ కేశ్వర వీధి; జి. టి. మద్రాసు.

ఇది తొమ్మిది ఉల్లాసములు గల అలంకార
నూత్రములు. దీనిని బ్రహ్మశ్రీ మహాశాస్త్రాచార్య, కర్ణా
ప్రపూర్ణ వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిలవారు సంస్క
రించి వారి జీవితకాలమునందే మూడుసార్లు ముద్ర
పించినారు. మదరాసు యూనివర్సిటీవాడు విద్వాన్ పరీ
క్షకుఁ డతనియ గ్రంథముగా నంగీకరించినారు. ఇది
నాలుగవ ముద్రగము.

గ్రంథ స్వీకారము

శ్రీ సూర్యరాయచంద్ర నిఘంటువు

ప్రభువు సంప్రదించుచు

(అనుంఘి నౌవగురు.) "నం" సాహాయ్యమున

జయంతి రానున్న సందర్భంగా, . . . వి. . . పత్రికా రీతి
రచింపబడి కాకినాడ అంధ్ర ప్రాంత ప్రభుత్వ వారిచే
ప్రకటింపబడినది. మిది కాకినాడ . . . నిజమైన
క్యాబినెట్ బయిండు. గాయలు . . . పుట్టిన
వెలదు. . . కాకి . . . ప్రభుత్వ సరిహద్దుల
గొరకును.

శ్రీ సౌందర్య రహస్యము

ప్రతి: ౧/౦ దేవుని పాపములను
పలుకుచు సంపూర్ణముగాయ్యి, విడుదలచేయు సిద్ధి.

జే. యం. చక్రవర్తి

ప్రతి ౧/౪ డెమి. పూర్వం వలె గుర్తించుటః
కంపన, నంకలు హానుమచ్ఛ్రీ, పాద, పాద, పాద
కొండతాలూకా.

ఆంధ్రవేంకట ప్రతిస్థాపనము

పైబాంధ్రా దేవమ్మ పూజా కాలము 19-0-0
రవయ్యకి; ప్రకాశము గావించి 0-0-0 ముఖ్యము,
తెనుగుపరిశితుడు, మునిసిపల్ స్కూలుకు, బి.సి.

ಬಾ. ಲ. ರಂಜಿ. ನಿ.

[illegible]

శక్తివంతమైన ముద్రాపత్రము

[illegible]

జనహితమును గ్రహించి (విశ్లేషించి) వ్రాయుచును.
మూలము: స. ఆత్మజ్ఞానాభివృద్ధి. 1950. ముద్రా.
పుస్తకమును, పరిశీలించి, 1950. ఆ. (1950).

రాసి, రాశులు, రాశులు

సమస్యలు : మిక్సింగ్ పరికరాలు, అల్యూమినియం
 రచయిత : మిక్సింగ్ పరికరాలు, అల్యూమినియం
 వేదము : మిక్సింగ్ పరికరాలు, అల్యూమినియం
 శిక్షణ : మిక్సింగ్ పరికరాలు, అల్యూమినియం

సాధనాధ్యక్షుల విశేషములు

విశ్వవ్యాప్తమైన మహాపరివర్తనయుగము నందు విశేషములును, అభిప్రాయములును వక్తలకును, వ్యాఖ్యాతలకును, లేఖకులకును తండ్రిపతండ్లములు. ప్రపంచవ్యాప్తములైన మహాసభలు, పత్రికలు పండిత పామరులకు ఖండన మండనమును సులభము చేసినవి. ప్రపంచవ్యాప్తములైన నాజకీ యార్థిక సాంఘిక మత పరివర్తనములు ప్రజ్ఞావాదముల కపూర్వావకాశములను సమకూర్చినవి. ధన ధర్మములకు, బల ధర్మములకు, బల విజ్ఞానములకును అపూర్వమైన సంరంభము ప్రవర్ధమానం బగుచున్నది. బలవంతులు పూర్వము వలెను వర్తమాన కాలమునందును బలహీనులను పీడించి సుఖసంపదల ననుభవించు పరిపాటిగ నున్నది. కడుపునిడిన రాజ్యములు, జాతులు ధర్మారాధనమును వదిలి తంత్రారాధనమును జేయుచు కాలయాపనమును జేయుచున్నవి. చిన్న రాజ్యములు, దుర్బల రాజ్యములు, పారతంత్ర్య రాజ్యములు ప్రబల రాజ్యములకు బలియగుచున్నవి; మహాదుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నవి. ప్రజాస్వామ్యము, ప్రజాస్వాతంత్ర్యము క్రియలందే గాకను, సిద్ధాంతములందును వెనుకకు నడుచుచున్నది.

గతించిన ౧౩ ఏండ్లయందును మానవ స్వాతంత్ర్యధర్మము పురోగమనమునకు

బడులు క్రిందినదనియె చెప్పవలయును. సకల రాజ్యములును ఆయుధధారణము సపూర్వముగను సభివృద్ధిచేయుచు రుద్రునకు ప్రళయ తాండవమున కాయుధములను సమకూర్చుచున్నవి. కడుపునిడిన గ్రేటుబ్రిటను, ఫ్రాన్సులు పనలేకను భయ సంశయములకు లోనై, స్వీయ గౌరవప్రతిష్ఠలకును, ప్రపంచ శాంతికిని హానిని గలుగజేయుచున్నవి. ప్రపంచమునం దంతటను చిరకాల సంగ్రాతములైన ప్రజాస్వామ్య స్వాతంత్ర్య ధర్మములు శిథిలము లగుచుండ నాయుధ బలములు విజృంభణము నొందుచున్నవి. జాతీయారాధనమే కాకను కులారాధనమును ప్రబలుచున్నది. జపాను, జర్మని, ఇటలీ ప్రయోగించుచున్న బలదౌర్జన్యముల వర్తమాన రాజనీతికి ప్రమాణము లైనవి.

* * *

బ్రిటీషు రాజనీతి

ఒక కాలమునందు ప్రపంచవ్యవహారము లందు సింహగర్జనమునుచేసి నాయకత్వమును బూనిన గ్రేటుబ్రిటను వర్తమాన కాలము నందు మేకపోతు గాంభీర్యమును బూనినది. ఈడెనుగారి ప్రసంగప్రవర్తనము లీవిషయమును విశదము చేయుచున్నవి. అబినీనియా పరిత్యాగము, ఇటలీసంధి, స్పెయినుపట్ల

నవలంబించుచున్న రాజసీతి బ్రతికే యు
ప్రభుత్వ దుర్బలత్వమును వెల్లడి చేయు
చున్నది. అవినీనియాను భక్షించిన ముసో
లిని, గ్రేటుబ్రిటనును చలించుట య సభ
వము. మెడీటరేనియనుసంధి స్పెయినునం
దిటలీకి స్వేచ్ఛాచరణమున కవకాశములు
నొసంగినదేమో దేవున కెఱుక. స్పెయిను
నందు జరిగినట్లు దారుణముల నాచు,
సంగ్రామమున కిది లీలై యున్నది. ఇ
చమునం దాంక్షముగ నున్న సంగ్రామ
ప్రళయమునకు నిదర్శనముగ నున్నది.
స్పెయిను నందు వ్యాపించి యున్న
ప్రజాస్వామ్యమును, మూఁడుసైనికులు నుప
యోగించి ధ్వంసము చేయుచున్నదిము
నుందో; నుందో ఖ్యానమును స్మరింపజేయు
చున్నది. ఇటలీ, జర్మనీ స్వచ్ఛందసైనికులు
మూఁడులకు స్పెయినుప్రజలనునాశనముచేయు
టకుసహాయముచేయున యూరపురాజ్యముల
పతితస్థితిని విశదముచేయుచున్నది. యూరపు
రాజ్యముఁ కు కర్మానుభవ మచిరకాలముననే
సంప్రాప్తము గానున్నది. ఈసందిగ్ధస్థితియందు
సోవిటు రుష్యాప్రవర్తనము ప్రశంసనీయముగ
నున్నది. మానవస్వాతంత్ర్యరక్షణవికాస
ములు భావికాలమునందు రుష్యామీద నాధా
రపడియున్న విధమును, స్పెయినుప్రభుత్వ
రక్షణవిషయమై రుష్యా యవలంబించుచున్న
ధర్మమార్గము నిదర్శనముగ నున్నది. ప్రజా
స్వాతంత్ర్య ప్రియములైన గ్రేటుబ్రిటను

స్రాన్సుదేశములు రుష్యాకు కేరిస్పెయినురక్ష
ణమును, ప్రజాస్వాతంత్ర్యరక్షణమును, శాంతి
రక్షణమును జేయుట స్వభావము. గ్రేటిబ్రిటను
సీరియకు భేదోపాయమును గల విశ్వాస
మిట్టి సాహసకార్యమునకు ప్రోత్సాహ మని
తెలిసినఁ జూచుము. ప్రపంచశాంతి వైవాధీన
మునం దున్నవికమును సకల శత్రువుల న్యవ
హరించుము. ఇందు చేయుచున్నవి. ప్రపంచ
శాంతిమై నాశనము ప్రార్థించుచున్న
గ్రేటిబ్రిటను భారతభూమియందనున్న భారతసైన్యస్థితి
సకలవికములు నిదర్శనముగ నున్నది.

* * *

భారతీయ స్వాతంత్ర్యము

ప్రజాస్వామ్యము నిక భారత స్థితియందనున్న
భరతవర్ష మాత్మగత్యుపాయమునకును, శాంతి
రక్షణమునకు నలెను బ్రతినిధిప్రయోజన
ములకును నిరుపయోగము. స్వయంతరణమే
సరితరణమునకు సాధనము. భారతీయ
స్వాతంత్ర్యసమస్య ప్రపంచసమస్య కాని కేవల
ము భరతఖండసమస్య కాదు. 3౫ కోట్ల
ప్రజలుసరాగ్ధిస్థితియందొక్కరించుచున్నపుడు
ప్రపంచమునందు మానవస్వాతంత్ర్య ధర్మా
భ్యుదయము దుర్లభము. పరిశీలన జవహరి
లాలునెహ్రూగారు లిక్కొకాంగ్రెసునందును,
పైజాఫూరు కాంగ్రెసునందను భారతస్వాతంత్ర్య
ఘోషను దిగంతములందును వ్యాపింప
జేసి ప్రజావిశ్వాసకారవములకు పాత్రులైరి.

జవహరిలాల్ నెహ్రూగారు మధ్యవయస్సు నందే మూడవసారి కాంగ్రెసు మహాసభ కన్వీక్ష పదవి నలంకరించుట ప్రజాహృదయము నావ రించిన స్వాతంత్ర్యాభిలాః కును ప్రజానాయకులకు నెహ్రూగారి నాయకత్వమునందు గల విశ్వాసము నకును నిదర్శనములు. నెహ్రూ గారు నిరంతరము సంబోధించునటులు భారతీయు కు స్వాతంత్ర్యసాధనము ప్రజా సాధనమున మైన ప్రధాన విషయము. నాంధ్రీ కాథికాదినమన్యమునను స్వాతంత్ర్యము మీద నాధారపడియున్నవి. భారతస్వాతంత్ర్య సమన్య మానవధర్మసమన్య, అంతర్జాతీయ సమన్య, ప్రపంచకల్యాణసమన్య. కాంగ్రెసు ఆ దేశానుసారముగను భారతీయు లందరను సా ఘిక హత దశాభేదములను వి సర్జించి స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై దీక్షనుబూనుట వివేకము, ధర్మము. స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి కాంగ్రెసు నిర్ణయించిన సాధనము సహాయనిరాకరణ మైనను, శాసనసభాప్రవేశ మైనను, ప్రతిష్ఠంభనమైనను, మంత్రపదసీక్ష్వికారనిరాకరణ మైనను శిరసావహించి యాచరించుటయే ప్రజానాయకులకు కర్తవ్యము. నెహ్రూగారి విషయమును వేయినోళ్ల నుపన్యాస వేదికలనుండి చాటుచున్నారు. ప్రజానాయకులు సంగీయములను విడిచి కాంగ్రెసు ఆదేశమును పాలించి కృతార్థు లగుదురుగాత!

* * *

ఎన్నికలు - ఆంధ్రులకై వ్యవస్థ

కాంగ్రెసు ఆ దేశానుసారముగను వార్డు మెంబర్లతోడ్డు శాసనసభల కభ్యర్థకులను నిర్ణయించినది. ఒకస్థానమున కచెరు కభ్యర్థకులు గ నిలిచినపుడును, తగిన అభ్యర్థులు లేనపుడును సముచితనిర్ణయము సులభముగాకను లోపములు గలుగుట సహజము. అభ్యర్థులందు కభ్యర్థకులకు ప్రజా ప్రముఖులు సహజముగా నున్న త్యాగ భూమి విషయములు కవులు టమును, సామాన్యము కవలములుగలుగుటయును సంభవించియుండును. అయినను సర్దారు శేలుగారు తెలిపినటులు జోర్డునిర్ణయమును ప్రజానాయకులు శిరసావహించి, కాంగ్రెసువిజయమునకు పాటుపడుట పుణ్యము, పురుషార్థము. శాసనసభాభ్యర్థిత్వమును త్యాగమునకు ప్రతిఫలముగను తలంచుట యనుచితము. అన్నిమండలములందును సంకృప్తినిజెందిన అభ్యర్థులుండుట సహజము. మండలములోని ప్రజానాయకులు వ్యక్తులమాటను మరచి కాంగ్రెసువిజయమునె షరమార్గముగను గ్రహించి కాంగ్రెసు విజయమునకు పాటుపడి మాతృదేశాశీర్వాదములకు పాత్రు లగుదురుగాత! దేశభక్త పౌకటప్పయ్యకంతులుగారు ప్రజామిత్రుల ప్రార్థనల నాలకించి వారి కిష్టము లేకున్నను గుంటూరు తెనాలిపట్టణముల కభ్యర్థిగ నిలుచుట కంగీకరించి గుంటూరుమండలప్రతిష్ఠను,

కాంగ్రెసు గౌరవమును కాపాడుటకు చూపిన
త్యాగము వారి నిష్క్రమణదేశభక్తి కను
రూపముగ నున్నది. ప్రజానాయకులందరును
స్వాతంత్ర్యవిజయమునకు మూలాధారమైన
కాంగ్రెసువిజయమునకు ఎన్నికలందు పాటు
పడి మాతృదేశారాధనమును చేయుట

సమంజసము. భిన్నపక్షములవారినను, సంఘ
ములవారినను, మతములవారినను ఎన్నికలందు
కాంగ్రెసు అభ్యర్థులకు ప్రతిఘటనలుగను
ని వారను కాంగ్రెసువిజయమునకు ప్రోత్సాహము
మాతృదేశారాధననకరాయములై కృతార్థు
లగుదురుగాత!

—

విషయ సూచిక

రాయలనాటి తెలుగు సాహిత్యము—రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు	౧౬౯
స్మృతి—నెమ్మరాజు లక్ష్మీ, పతిగారు	౧౭౨
కవి సౌశయ విచ్ఛేదము—విశ్వనాథ వెంకటేశ్వరస్వామిగారు	౧౭౯
పూర్ణ—వాసిష్ఠ గణపతి మునిగారు	౧౯౫
శుష్కప్రియులు—వే. వి. శర్మగారు	౨౦౩
చిన్నకథ—బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు	౨౦౯
గాంగసామంతవర్త నూతన శాసనము—మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు	౨౨౩
నామహారాష్ట్ర యాత్ర—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౨౩౫
ఇంతసాహసమా!—టి సీతమ్మగారు	౨౪౩
సాహిత్యము—సాహితీ—యక. వేంకటరమణయ్యగారు	౨౪౯
గౌరీశంకర శిఖరారోహణము—చక్రవర్తిగారు	౨౫౧
జర్మనీ సమర సన్నాహము—అవసరాల వెంకటనరస్వామిగారు	౨౬౧
కొండకోన—మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారు	౨౬౪
మేమచంద్రసూరి—వేదము వెంకట్రాయడుగారు	౨౬౭
నిర్వాహక—శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	౨౭౫
నక్షత్రమండలము—గొబ్బూరి వెంకటానంద రాఘవరావుగారు	౨౮౩
మీగడతరకలు: భగవద్గీత—శాస్త్రి	౨౮౯
విజ్ఞానవిశేషాలు - బ్రహ్మాండమైన విద్యుచ్ఛక్తిజ్వాలలు; పాత ఇటికలవలన వృక్షచరిత్రలను, తెలిసికొనుచున్నారు; ఆకాశచిత్రములకు ఉబ్బెత్తు ఆకారపటములను గీయు పరికరము; దైవనిర్మితమైన గొప్పబోను; టూత్ వేస్టు గొట్టాలకు క్రొత్తమూతలు; పత్తి ఏరడానికి క్రొత్తయంత్రము; నోట్లను పరీక్షించే యంత్రము; పదిగోళ్లకును ఏకకాలంలో మెరుగు వెట్టుకోవచ్చు; క్రొత్త ఎలెక్ ట్రిక్ రేజరు; మంటలతో వములునుచిమ్ము టాంకులు; అతిమాత్రవేగంతో పోయే మోటారు నైకిలు; మోటారుబండిమీద కామెరాస్టాండు; కంటిజోడు గాజుబిళ్లలను శుభ్రపరిచే చిన్న పనిముట్టు; బట్టలమన్నికను కనిపెట్టే యంత్రము; ఏనుగుకొమ్ములతో పియానామెట్టు; గడ్డంగంట; రెక్కల నేఫ్లిపిన్నులు.	౨౯౪
కలగూరగంప—వాసిష్ఠ గణపతిముని; ఆత్మరక్షణకు కుస్తీమెళుకువలు; జనముద్దుబిడ్డ; రవీంద్రకుమారుడు; సాబూ; శ్రీమతిహాతిసింగు	౩౦౩
విమర్శనము	౩౧౬
సాభిప్రాయ విశేషములు	౩౨౨
త్రివర్ణచిత్రములు—శర్మరి	
సాధారణచిత్రములు - శ్రీరంగపట్టణచిత్రములుగం; వెనుగొండచిత్రములు; బాఫిచెంత; మిటారి; వయారి; ఇతరచిత్రములును.	

సంప్రదాయము

జయప్రదముగు ప్రతికార్యమునకు సంప్రదాయము వెన్నెముక యొందున్నది. మూలాధారమైన సంప్రదాయము లేనిచో విరాట్టును సంస్థానము మానవులవలె నశించును. గడచిన ముప్పదిసంవత్సరముల జయప్రదముల కార్యనిర్వహణలో "నేషనల్" సంప్రదాయ మభివృద్ధి జేచినది. ఇదే "నేషనల్"ను ఇట్టి ఆభివృద్ధికి దెచ్చినది. నేషనల్ ఇక్ష్మ్యారెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

హెడ్డాఫీసు:—కలకత్తా.

ఏజన్సీవగైరా పరతులకు యీ క్రిందివారికి వ్రాయుట:—

నేషనల్ ఇక్ష్మ్యారెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

382, చై నాబజార్ రోడ్, మద్రాసు.

సబ్ ఆఫీసులు:—మధుర, బెంగళూరు సిటీ.

అగ్ని, మోటారు, మరియు పనివాండ్ర ప్రతిఫల

ఇక్ష్మ్యారెన్సు కొరకు

నేషనల్ వైర్ అండ్ జనరల్ ఇక్ష్మ్యారెన్సు

కంపెనీ, లిమిటెడ్.

వారితో నాలోచింపుము.

ఆయుర్వేదసామగ్రి

మందుల కష్ట

సంవత్సరము 1925

ప్రశస్తియర్హదృష్టముల
వనలయము. ఏమందుకావ
లసిననుమానువ్రాయుడు.
సమ్మకమైనములభింపగలవు

ఆయుర్వేదభూషణ
వెడూరి శంకరశాస్త్రి, ఎం.ఎం.
CONSULTING PHYSICIAN

పెట్రోమాల్

మంచి రుచికరమగు రసాయనము
పెట్రోలియమ్, హైపోఫాస్ఫైటులతో చేయబడినది.

దస్త్ర, జలుబు, రొమ్ముపడికెము తదితర ద్విపరిధిస్త్రుల జల్లులను బాగుచేయును, రాకుండ ఆవును.

నరముల బలహీనతగలవారికి స్వరము హెచ్చుచు
కండరముల నభివృద్ధిజేయు జీర్ణకర ఆహారము.

బెంగాల్ : కెమికల్ కలకత్తా

Bengal Chemical : Calcutta

మద్రాసు ఏజంటు:—

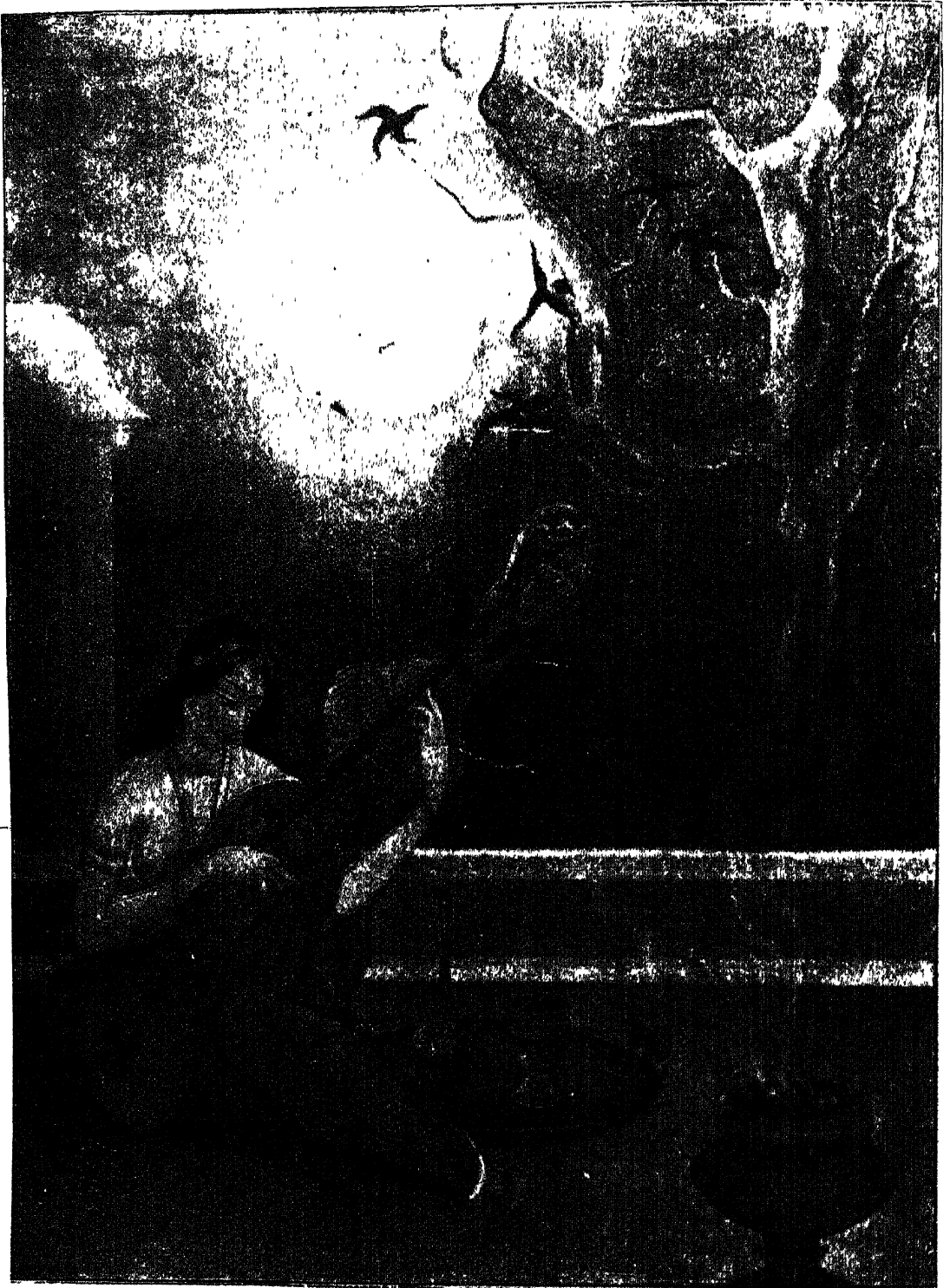
ఎన్. దేశాయ్ గౌడర్ & కో.,

41, బందరుబిధి.

సంపు. ౧౮   ధాత   సంవత్సరము, మాఘమాసము (ఫిబ్రవరి ౧౯౩౭)   సంఖ్య ౨

రాయలనాటి తెలుగుసాహిత్యము

రాళ్లపల్లి ఆనంతకృష్ణశర్మ

కర్ణాటకసామ్రాజ్యచరిత్రయందు శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలకాలము - ౧౬-వ శతాబ్ది పూర్వభాగము-తెలుగువారి దృష్టిలో నువ ర్ణాక్షరముల వ్రాసియుంచ దగినది. స్వభాషామాత్రాభిమానమున సంకుచిత దృష్టిగలవారికి కాకపోయినను సాహిత్య మునం దభిమానముగల ఆంధ్రేశ్వరులకును అది యట్లు తోచుటలో సందేహములేదు.

తెలుగుసాహిత్యమే మొదటినుండియు రాజుల యాశ్రయమున పెరిగినది. ఉత్తమోత్తమ గ్రంథములు మొదలు అధమాధమ గ్రంథములవరకును చక్రవర్తులు, రాజులు, పాలకులు, మంత్రులు, సేనాపతులు మొద

లగువారి ప్రోత్సాహముతోను, ఔదార్యము తోను పుట్టినవి. స్వతంత్రముగను, స్వార్థముగను చేసిన రచనలు మిక్కిలి తక్కువ. ఇట్లగుటకు కారణ మిది :

దక్షిణదేశపు సుప్రసిద్ధ మతప్రవర్తకు లందరును ఆంధ్రులు కాకపోవుటనే అరవము, కన్నడము మొదలగు భాషలందు స్వతంత్ర సాహిత్య మభివృద్ధిచెందుటకు మూలబలమైన మతావేశము తెలుగువారిలో శిథిలమైనది. దక్షిణదేశమున ప్రచారముననుండు మతము లన్నియు తెలుగుదేశమున నెలకొని యున్నను, అవి వానివాని మూలపురుషుల నుండి సాక్షాత్తుగా రాక, వారి శిష్యప్రశిష్య

ఋరంపరనుండి వచ్చినవగుటచే దుర్బలములై
అద్దమునాడు ప్రతిఫలించినయెండవలె నయి
నవి. ఇంక తెలుగువారి రచనకు మిగిలిన
యుద్దేశములు రెండే: 'యశస్సే, ఆర్థకృతే.'
పూర్వకాలమున ఈ యశస్సు, ఈ యర్థము
రెండును రాజుల కృపాకటాక్షమునకు స్వాగత
మయియుండెను. కాని యా కటాక్షపీక్షణము
మనవైపు వడు నను నమ్మక మేమి? కావున
రాజులకు గ్రంథముగాను సంతముగ రచించు
పుణ్య మున్ననులేకున్నను మరియొకరిచే
రచియింపించి, వారికి బహుమానము చేయ
వలెననెడి ధర్మమే తెలుగువారి రాజకీయ
యందు ముఖ్యముగ నెలకొనిపోయినది. సంత
సంతానములలో కావ్యము నొకటి యను శా
స్త్రము రచించినవానికి, రచియింపించినవాని
నికి సమానముగ నన్వయించినది. ఇందువలన
'కవినాచ విభుర్విభునా చకవిః కవినావిభునాచ
విభాతి సభా' అను సన్నివేశమును ఆనాటి
తెలుగుదేశములందెక్కడకావలసినను చూడ
వచ్చునుగానుండెను. ఇప్పటికిని తెలుగుదేశపు
రాజులందును, ప్రభువులందును ఈ సంప్ర
దాయముయొక్క పరిశేషమును మనముచూడ
వచ్చును. మరియు నానాడు జనసామాన్య
మున కాదర్శపురుషులు రాజులేయియుండి
నందున, నందరును యథాశక్తిగ వారివలెనే
నడచుచుండినందున, మంత్రులు మొదలగు
రాజోద్యోగులును, ధనవంతులగు నితరులును
కవులను ప్రోత్సహించి, కావ్యరచన చేయించు
చుండిరి. ఇందువలన తెలుగుసాహిత్యమున

పెంచుచేసుకొన్నవారి కందరికిని కవులుకావలె
ననువాసయు, శిక్ష్యుల ఉదారులెల్లరికును
కవులను పోషించుధర్మమును సహజముగ
పరిణమించినవి. ఇట్లు తెలుగువారియందుండు
నంత-ఉండేనంత-కవితకు.. అనగా సన్యరచనకు
-వ్యాప్తి మరియేదేశమందయినను గలదా
యనుశంక కనకాదు గలగుచున్నది. అది
యట్లుండుగాక.

అట్లు ఆశ్రయమున బెరుగవలసిన
చిన ఆంగ్రసాహిత్యమునకు ఆగ్రహదేశమును
పొలిచిన రాజులందఱును ప్రాయశః కానుక
కప్పములను చెల్లించియున్నాఁడు. వారి కష్టా
టకులయియున్నవచ్చును; తెలుగువారియి
యుండ నచ్చును; నాలుగువేలమువారయి
యుండ నచ్చును; చివరికు నున్నవచ్చును లేదు
యుండ నచ్చును! తెలుగుదేశము కేలు
సగలధర్మమును సంతరించుకు, తెలుగుదేశముండి
కగదాయమును సహజమునందెంతసరికు
తెలుగుదిసి.. కావ్యమునాటి వానికి సగలధర్మము
తప్పటకప్పుము. తెలుగుకవులు తెలుగుతొంబూలు
మును అట్లు భద్రపరచుకొనియుండిరి! రాజు
మహేంద్రవరమున పోతనవ్య సామ్రాజ్యము,
వరంగల్లులో కాకతీయ సామ్రాజ్యము,
అద్దక కొండపీఠమున్నగు స్థలములందుండి
డిని రెడ్లరాజ్యము ఇచ్చియు ముదట
మొదట తెలుగుసాహిత్యాభివృద్ధికి పెద్ద
పెద్ద పాద ముయుండినది. ప్రతి ఒక-వ
శతాబ్దమున నొక్క-న నొక్క-సరియియున్న
ములుగనో, అట్లప్రాయములుగనో ఉండి,

విజయనగరమున కర్ణాటకసామ్రాజ్యమునకు పునాదివేసిన అల్పకాలమునందే తెలుగుకవులకు అక్కడ గౌరవ, ప్రోత్సాహములు దొరకనారంభించెను. ప్రాచీనాంధ్రకవులలో నుద్దాముడయిన నాచనసోమనకు ౧౩౪౩ సంవత్సర ప్రాంతమున వీరబుక్కరాయలనుండి యగ్రహారము లభించెను. మొదలుమొదలు కర్ణాటకసామ్రాజ్యముయొక్కయునికి దృఢముగను, విస్తారముగను ఉండనికాలమున తెలుగుల కంతఉదారముగ ప్రోత్సాహము దొరకనట్లు తోచుచున్నది. ఏలన, సోమనకు కొంచె మిటీవలివాడగు బమ్మెర పోతన్న 'ఈ కర్ణాటకిరాటకీచకుల కమ్మత్రి శుద్ధిగ నమ్ము భారతీ' యని యాగ్రహమున పలికినాడు. కాని వెంటనే-అనగా ౧౫-వ శతాబ్దమున - శ్రీనాథునికి కవిసార్వభౌమబిరుదము, ముత్యాలమంటపమునకూర్చినబెట్టి కనకాభిషేకమును కర్ణాటక సామ్రాజ్యముననే లభించినవి. 'కర్ణాటకకుల పద్మవనపేళి' అనియు, 'కర్ణాటకీతినాథ మాక్తికనభాగారాంతరాకల్పిత స్వర్ణస్నాన జగత్ప్రసిద్ధ కవిరాట్' అనియు నతడే తన్ను పొగడుకొనియున్నాడు. ఇట్లుప్రకృమమైన యాంధ్రకవి కావ్య ప్రోత్సాహము క్రమముగ కర్ణాట సామ్రాజ్యమునేలిన రాజులందరకును సంప్రయముగ పరిణమించిపోయినది.

కృష్ణదేవరాయలకాలమున సామ్రాజ్య వ్యాప్తి యెల్లో అట్లే పైసంప్రదాయమును పరమావధిని తాకినది. ఇతరభాషాకవులకును గౌరవ, బహుమానములు యథా యోగ్యముగ నవచ్చియున్నను, తెలుగుకవులకు రాయలకాలమున నవి దొరకినంత మరి యెవరికాలమునను దొరకలేదని ధాన్యముగ చెప్పవచ్చును. శిశ్యపైతామహమైన ఆ పద్ధతిని ఇంకేంత విస్తరింపజేయుటకు కావలసిన జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్యములు ఆతనియందు నిండియుండినవి. సంస్కృతాంధ్రభాషలయందు దృఢమైనపాండిత్య మాతని కుండెను. సంస్కృతమున మదాలసాచరిత్ర మున్నగు కొన్నిగ్రంథముల నాతడు వ్రాసినాడట. తెలుగునకముక్తమాల్యద, లేకవిష్ణుచిత్తీయములను అతిప్రాథకావ్యమును రచించియున్నాడు. *

ఆంధ్రపంచకావ్యములని ప్రసిద్ధములైన గ్రంథములలో నిది యొకటి. పైగా వానిలో నుత్తమమనియు నామతము. ఇంక శక్తిబలైశ్వర్యములమాట చెప్పబనిలేదు. దక్షిణదేశమున నంతదొడ్డసామ్రాజ్యమును నిర్మించి, నిర్వహించినవారు వేరొకరెవరును లేరని చరిత్రకోవిదులందరును ఘంటాఘోషముగా చాటియున్నారు. జైత్రయాత్ర వెడలినప్పుడును రాయలు జతలో తనయాస్థానకవులను పైతము పిలుచుకొని పోవుచుండెనట. వారిలో

* దీని నతడే వ్రాసెనా, లేక ఆస్థానకవి యగు పెద్దన్న వ్రాసెనా యశవిషయమున సంశయాత్ములగు చరిత్రకారులకు జగడ ముండనేయున్నది. గ్రంథమందంతట రాయలు రచించినట్లే యుండుటవలన సద్యః మనపని కింత చాలును.

సగ్రగణ్యుడగు పెద్దన్నయందు రాయలు చూపుచుండెనని నాడుకయందుండు భక్తి గౌరవములు 'నిజమా' యని శంకించవలసి నంత యసాధారణములైనవి ఏను ఏమిద నెక్కి వీధిలో సవారివెడలునపుడు పెద్దన్న యెదురైనచో, రాయలే దిగి చేతియూసరా యిచ్చి యాతని నేనుగుమిది కెక్కిం గు కొనుచుండెనట. నిండుసభలో తానాతనికి బహుమానముగ నిచ్చిన గండపెండేరమును తానేలేచివచ్చి యాతనికాలికి తొడిగినాడట! తనకంకితముగ నాకవి రచించిన మనుచరిత్రను స్వీకరించి, రాజధానియందతనికి పల్లకిలో మెరవణి చేయునప్పుడు పల్లకిదండిని మొదట తానే యెత్తిపట్టెనట!! అడిగినచోట అగ్ర హారముల నిచ్చెనట! వానిలో నొకదాని నాకవియే మరల తనగురువునకు దానమిచ్చి నాడు! 'ఇటువంటి ప్రభువును పోగొట్టుకొని చావక జీవచ్ఛవముగ నేనికను బ్రతికి యున్నానే' యని దీనముగ నాకవి యెడ్చి చెప్పిన 'శ్లోకమయిన శోక' మొకటిగలదు.

కృష్ణదేవరాయల కాలమున తెలుగు కవుల కింత యున్నతడవి దొరకుటకు మరి యొక ప్రబలకారణ మున్నది. 'దే శ భాష లందు తెలుగులెస్స' యను ప్రాచీనపు నానుడి యందతనికి మిక్కిలినమ్మకము. కనుకనే యా వాక్యమును తన విష్ణుచిత్తీయమున నుదాహరించియున్నాడు. అన్నంతమాత్రము చేత నిజముగ నన్నిభాషలకంటెను తెలుగు స్వతస్సిద్ధముగ శ్రేష్ఠమయినదని నేను చెప్ప

రాలేదు. అది నాయభిప్రాయమునుగాదు. కొందరు తెలుగువారల్లు అనుకొనినవారు గలరు. అటువంటివారిలో కృష్ణదేవరాయలు గూడ నొకడుగా నుండెనని చెప్పవచ్చునే కాని విచారకీలురగు తెలుగువారుగాని, ఇతరులుగాని పై వాక్యమును ప్రమాదముగ స్వీకరింపజాలరు. తన భాషయే యుత్తమ మైనదని నమ్మని మానవవ్యక్తిని నేనికను చూడలేదు. అట్లు నమ్ముట సహజమును అగును. తనభాషయొక్క సూక్ష్మమైన అందచందములును, శక్తిరక్తులును తనకు తెలియగలవేకాని యితరులకు తెలియవు. కాని రాయలకు తెలుగు తనభాష నునైన తాను చక్కగా నేర్చిన భాషయని నా భావము. అంతేకాని కృష్ణదేవరాయల మాతృభాష- ఇంటిలో మాటలాడుభాష తెలుగో, కన్నడమో నాకు తెలియదు. ఈ రెండును కాక తుళుభాషను అతడింటిలోమాటలాడుదుగా డెనని చెప్పినను నేను కొందరి చప్పినట్లు లేదు. ఈవిషయము నాకు కాబట్టియులేదు. ఈ స్థనశ్శృంగరీక్షను పరిత్ర విమర్శకులకు విడచిపెట్టితిని. దాని నిర్ణయమునగున వారి కేమైనను ప్రయోజనము కలుగునేని సంతోషము. సాహిత్యశాస్త్రము మొదలుగు ప్రతిభా ప్రపంచమున నిటువంటి యవాంతరములకు ఎంత అవకాశ మివ్వకపోయిన సంత మంచిది. కృష్ణదేవరాయలకు అనేక దేశభాషలందు మాటలాడువరిచయ ముగడియుండవచ్చును. కాని వ్యాసంగములకమయిన పండిత్యము

మాత్రము తెలుగునం దెక్కువగ సంపాదించి యుండెను. కనుకనే యింత యభిమానము. రాయల యాజ్ఞమేరకు గదగు భారతపరిశేషమును కన్నడమున రచించిన తిమ్మనయొక్క మూడుపాళ్ల రచనయంతయు తిక్కనసోమయాజి తెలుగుభారతపు భాషాంతరీకరణమే యై యుండుటకును ఇదియే ముఖ్యకారణముగ నుండవచ్చును.

రాయల ఆస్థానమున అష్టదిగ్గజములని ప్రసిద్ధులయి యెనిమిదిమంది తెలుగుకవులుండి రనునది పరంపరగ వచ్చిన సుద్ధి. (౧) పెద్దన్న, (౨) తిమ్మన్న, (౩) ధూర్జటి, (౪) రామభద్రకవి, (౫) మల్లన్న, (౬) తెనాలి రామకృష్ణుడు, (౭) సూరన, (౮) రామరాజభూషణుడు అని వారిపేర్లు వీరు కాక తిరువేంగళనాథుడు, రుద్రయ్య, సృసింహకవి, రాధామాధవుడు గున్నగువారు, రాయలతో సాక్షాత్సంబంధముగలిగినవారు, కొందరు గలరు. పరంపరాగత సంబంధముగల వారుపలువురంిరి. అష్టదిగ్గజములలో ౧, ౨, ౮ సంఖ్యలుగలవారు మువ్వరును రాయలకాలమునకు కొంచె మిటీవలివారు-౪నగా ౧, ౩ వ శతాబ్దపు చివరనుండినవారని కొంతమంది చరిత్రకారుల మతము.

ఈ రందరును వ్రాసిన గ్రంథముల వివరముల సీచ్చుట కిక్కడ స్థలములేదు. స్థూలముగ నింత చెప్పవచ్చును.

అది స్వర్ధలకాలము; స్వర్ధలో జయము గాంచి యభిమానపడు కాలము. 'మేము

బ్రాహ్మణులము, మేము రాజులము, కావున మాకు అగ్రతాంబూలము కావలయును. మేము కట్టాటకులము, మేము తెలుగువారము, కావున సభలో మొదటిక్షీతము చూడ' ఇత్యాదిగా కేవలము పశ్చాద్వ్యప్తితో జీవించగోరు ఁడి బదనికల కాలముగాదు. స్వచ్ఛక్తి లేనివారి నడి, చప్పుడు విచలదనికాలము; పురుషసింహులకాలము.

ఈ కాలధర్మములు కవికాన్యమునిం దెట్లు ప్రతిఫలించుచుండగలవు? సామాన్యముగ రాజ్యము, మతిము, శాస్త్రము, శిల్పము మొదలగు నెల్లవిషయములందును మనుష్యశక్తియొక్క పరాకాష్ఠను చూపగోరు సమయమున, సన్నివేశమున కవులు మాత్రము ముద్దుగ, మృదువుగ, రసమయముగ, పూవులవలె, అక్కరవచ్చినప్పుడు ముశీచినను, అక్కరమాలినప్పుడు త్రోసివేసినను సహించుకొని పేడులయి కేవలాధ్యాత్మిక తృప్తితో కాలముగడపుట సాధ్యమా? కావున వారును పురుషసింహములగుటకు ప్రయత్నించిరి.

అంతకుపూర్వ మయిదునూర్లసంవత్సరముల ఆంధ్రసాహిత్యముయొక్క జీవనమున సంస్కృతసాహిత్యమహిమతో స్వల్పస్వల్పముగ కనబడుచువచ్చిన చమత్కార ప్రధాన రచన రాయలకాలమున బాగుగా పెరిగి, వేరూని తరువాతికవులకు మార్గదర్శకమాయెను. చిత్రకవిత, బంధకవిత, గర్భకవిత, ఆశుకవిత యని నాల్గరకములుగా పద్య

రచన ప్రసిద్ధమాయెను. రాయల ఆస్థానమున ప్రధానకవియైన పెద్దన్న తన కీ 'చతుర్విధ కవితామతల్లి' స్వాధీనమని చెప్పకొని యున్నాడు. సంస్కృతాంధ్రములందు సమానముగ నాశుకవిత చెప్పగలిగినందుననే ముందుజెప్పిన గండమెడేరమును రాయల తనని కాలికి తొడిగినాడట. రాయల కంకితముచేసిన యాతని మనుచరిత్రలో నిటువంటి కుస్తీకవనపు ప్రసంగమే లేకపోయినను, దాని సభ్యాసముచేసియుండనిచో కవిపండిత సమాజమున నాతనికి మర్యాద దొరకియుండదని ధారాళముగ జెప్పవచ్చును. కఠిన సమస్యల నిచ్చుటయు, ఆకస్మికముగ జూచిన వస్తు సన్నివేశములను గురించి కవనము జెప్ప గోరుటయు, తృప్తికరముగ నట్లుచేసిన వారికి బాగుగా సమ్మానముచేయుటయు నప్పటి సామాన్య రాజసభాసంప్రదాయములుగ నుండెను. అందువలన కత్తిబట్టినశూరునకును, కలముబట్టిన ధీకునకును ఉత్సాహమున భేదముండలేదు. రసరంగములును, రణరంగములును నేకరీతిగ నుద్దేశకదాయకములయియుండెను. అందుచే కవిశూరుల పీఠావసరములును, సింహనాదములును ప్రాయశః ఆ కాలపు ప్రతికావ్యమునందును వినరానారంభించినవి. ఒకకవి 'ఒకదినమున నొక

వేయిపద్యములను విచిత్రవర్ణనలతో వ్రాయనేర్తు'నని గర్జించిన, మరియొకడు 'ఒకగడియలో నూరుపద్యముల రచింపగల'నని ఘోషించెను. 'నా కావ్యమందలి శృంగారవర్ణనను చదివినచో యతియు విటుడుకావలెను; అట్లే వైరాగ్యవర్ణనను పఠించినచో విటుడును యతికావలెను.' అని యింకొకని ప్రతిజ్ఞ. మరియొకడు ఆ నేలమహాచలమును సమకుచితమైన ప్రాచీనప్రపంచపు జతకు ఉదయాస్తాదులనుజేర్చి కొంచెము విస్తారముచేసి "పీనినడుమనుండు భూమిలో తెలుగున నావలె కావ్యము వ్రాయువా రెవరు" అని డంగోరా కొట్టిరాడు.

ఇట్లు కవిప్రపంచము స్పృహమయమై, గెలిచినవారికి నిష్పక్షపాతముగ మర్యాద గౌరవములు లభించుచు జీవని గనుక నే పలువురు శూద్రకవులును 'రంగము'నకు వచ్చుట కవకాశములుకలిగి, అనేక సంవత్సరములందు జయశీలురగు ననుకూలములును గలిగెను. * వారిలో నెల్ల రత్నప్రాయుడగు రామరాజభూషణకవి (అభియరామ రాయలపోషణ యందుండినందున ను బిరుదు. ఆతని నిజమైన పేరు భట్టు మూర్తి; భట్టాచార్యుజాతివాడు) కృష్ణ దేవరాయల (నూనానములోని అప్పదిగ్గజము) లో నొకడు. ఇంక స్వర్ధాళు

* ఈ బ్రాహ్మణాబ్రాహ్మణస్పర్ధ యిప్పటివలెనే అప్పుడును తీవ్రముగ నే యుండిన దుటకు అప్పటి రాజకీయ జీవమునండి యనేక దృష్టాంతములను జూడకచ్చును. కృష్ణ దేవరాయలకు బ్రాహ్మణులయందును, రామరాజ తిరుమలరాజులకు బ్రాహ్మణేతిగ్గులయందును అగ్రీమానవిశేష ముండినట్లు హింస వచ్చును. విజయనగర సామ్రాజ్య నాశనమునకు ఈ స్వయాధిస్పర్ధ, ఈ జాత్యగ్రీహణమునకును ప్రధానకారణములయియుండువచ్చునుగూడ.

వయిన సాహసిక వీరకవి ఆకాలమందేకాదు, తెలుగుసాహిత్యముయొక్క చరిత్రయందే మరియొకడు లేడని చెప్పవచ్చును. ఆకాలపు సాహిత్యమందుమాత్రమే కాక సంగీతము నందును ఈతనిమహిమ ప్రబలమై యుండినట్లు తోచుచున్నది. ఈతనికి 'సంగీతకళారహస్య నిధి' యను బిరుదుగలదు. ఇప్పుడు దక్షిణ దేశమున ప్రచారముననుండు వీణకు స్థిరమైన మెట్లు వేయునేర్పాటు మొదలుపెట్టినవాడితడేయని వాడుక. ఈ కవి రాయలయాస్థానకవులలో నిజముగ నమధ్యలయిన పెద్దన్న, సూరకవి యను నిరువురను కావ్యగోష్ఠికి తగినవారని- ధుర్యోధనుడు భీమాద్వునుల నెన్నుకొన్నట్లు - నిర్ణయించుకొన్నట్లు తోచుచున్నది. పెద్దన వ్రాసిన ముఖ్య గ్రంథము మనుచరిత్ర. ఇది రసిక కావ్యము. చమత్కారమున కిందు ప్రవేశములేదు. దీనికి లభించిన గౌరవమునగాంచి దీనికి ప్రతిగా వసుచరిత్రయను ప్రతిపద్య చమత్కారమయమగు శ్లేషకావ్యమును వ్రాసి రామరాజ భూషణుడు తిరుమల దేవరాయల కంకితముచేసి బహుళగౌరవమును పొందెను. ఇదియయినతర్వాత తెలుగున కావ్యములను వ్రాసినవారిలో దీనిమాదిరిగనే వ్రాయవలెననురాన లేనివారు ఎలువురు లేరు. పిల్లననుచరిత్రలను బిరుదు సంపాదించుకొని యెన్నియో గ్రంథములు తృప్తిగాంచి నవి. ఆంధ్రమహాకావ్యపంచకమున దీనికి స్థిరమైనప్రతిష్ఠ లభించినది. అట్లే సూరకవి

వ్రాసిన రెండుముఖ్యగ్రంథములలో కోకటగు కళాపూర్వోదయము భట్టరామనికావంబరివలె విచిత్రమై యనుస్మృతములయిన కథాగ్రంథ ర్థములతోను, విశేష దేవ మరుష్య పాత్రలతోను కూడి తెలుగుసాహిత్యమున నమివరకు, ఆతర్వాతను లేని నూతనరచన. రెండవదగు రాఘవపాండవీయము గూడ నూతనమే. కాని దానిదారి వేరు. ఇది ద్వ్యర్థికావ్యము. ఒకపాత్రకావ్యమున శ్లేషమహిమవలన రెండుకథలనుగూర్చి జోడించునని. సూరన రామాయణ భారతకథలు రెండిటిని దీనిలో గూర్చినాడు. ఈ రెంటిలో మూర్తికవి మొదటిరచన అంతగణనకురాలేదు. రెండవదానిని మించి తన కలముపోటును జూపలేనని రామాయణ భారతములవలెగాక సూర భిన్నములగు కథలురెండు జోడించి హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానము రచించెను. తరువాత ననేకు లీదారియందే 2, 3, 4 కథలనుగూర్చి క్లిష్ట కావ్యములను వ్రాసిరి.

ఇట్లన్నంత నాకాలపుకావ్యములన్నియు వట్టి జగడదారుల రగడలుగ నుండినవని యెంచరాదు. కాలము పొరుషప్రధానముగ నుండినందున కావ్యములందును పొరుషమహిమ తలసూపెనేకాని దీనికి దానిని శుష్కముచేయుటకు సాధ్యముకాలేదు. తెలుగులది సహజముగ భావోద్రేకముగల జాతి. ఐహికప్రీతి వారికిపొచ్చు. ఇవిరెంటిని అణచి శుష్కింపజేయు మతావేళము దుర్బలముగ నుండినందున వారెన్నడును మానుష్యము

యొక్క హద్దుమేరలను పూర్తిగ దాటిన వారుకారు. ఐహిక జీవనపు లోతుపాతులను బాగుగ చూచివిడువవలయుననుదృష్టి వారికి గలదు. అందలి స్థూలసూక్ష్మభావములను తీవ్రముగ గమనించు హృదయమును, దాని లోపముల కరకటితోజూచు నుదాసీనసూను వారికి సహజములయియున్నవి. ఆ కాలపు జనులలో నివి మరింతతీవ్రముగ నుండినవని నిస్సందేహముగ జెప్పవచ్చును. అది విజయ శీలుర, విజయమత్తుల కాలము. స్వాతంత్ర్యమును పోగొట్టుకొని, స్వాభిమానమును వదిలి, స్వానుభవమును బడయక మూఠవ వారి ముఖప్రీతికొరకు నడచి, పలికి, దుడిచి యుండు నిప్పటివంటి నిశ్చేతనకాలముకాదు. తమ ఒప్పుతప్పులకు తామే జవాబ్దారీగానుండినకాలము. వలసినచో ప్రభువునాజ్ఞనైనను తిరస్కరించి అవిధేయులగుటకు జంకని కాలము. ఏదో సందర్భమున తన్నింత గౌరవించిన రాయలు పెద్దన్నను కావ్యము వ్రాయవలసిగదిగా కోరిరట. దానికి ప్రత్యుత్తరముగ నొకపద్యము. ఏమని—

“నిరుపహతిస్థలము, రమణీప్రేమదూతిక
తెచ్చియిచ్చు కవ్వరవిడెము, ఆత్మకింపమున
భోజనము, ఉయ్యాలమంచము, ఒప్పుతప్పుల
నరయజాలు రసజ్ఞుని, ఊహలను తెలియ
గల వ్రాయనకాండ్రు-పాఠకులు—ఈసామగ్రి
యంతయులేనిదే ఊరక ‘కావ్యమును
రచింపు మనిన సాధ్యమా?’”

ఇది యవిధేయుని మాటయేకాని నిజముగ కవికివన్నియు సగత్యమైనపక్షమున ప్రపంచమునందొక కావ్యముగూడ జన్మమెత్తు సంభవ ముండియుండదు. ఆ కాలమునం దింతటి సుఖలోలతను, అవిధేయతను గనబరచు ధైర్యము ప్రజలకును, దాని నుదాసీనదృష్టితో జూచు నుదారత ప్రభువులకును గల సంస్కృతినన్ని వేశములుండినవని చెప్పటకు వైవిషయ ముదాహరింపితిని.

ఇటువంటి సమయమున పుట్టిన కావ్యములు నిస్సారములుగ, నీరసములుగ నుండ సాధ్యములేదు. జీవము నిండరి పొంగులు వారుచున్న సమయమున కేవలనిర్జీవరచన యెట్లు తలచూపనోపును? ఆ దానికావ్య సామ్రాజ్య మంతర్ధానమై, సన్నసన్న పాఠములుగా దేశము చిలి, పరదేశీయులు పాఠవిద్యుచ్ఛక్తివలె నరమునరమునకును వ్యాపించి వేధించుచున్నందున పదునేడన శతాబ్దమునుండి యిటీవల నిప్పటివరకు వచ్చిన తెలుగుసాహిత్యము, కేవలము సంప్రదాయమును గడ్డిపోచను పట్టుకొని స్వయాపమును, స్వధర్మమును మరచి, మునుగక తోక జీవచ్ఛవముగనున్నదే కాని రాయలనాటి వాఙ్మయమువలె లేదు.

సర్వాంగసుందరమైన సాహిత్యమును దృష్టియందెడికొని చూచువారికి రాయలనాటి రచనయందు కొన్ని లోటుపాట్లు కనుపించవచ్చును. అందులో ప్రసాహమైన వస్తువులేదు. ప్రధానకథ ఉపకథలకు తోక

వలె నుండుటయే సామాన్యధర్మము. కథ యందు వైభవముగాని, వైచిత్ర్యముగాని చిక్కుట అపురూపము; అనావశ్యకముగ పెంచిన అవాంఛితవర్ణనలు మోచు; పాత్రలయొక్కయు, రసభావముల యొక్కయు స్వరూపమునకు సహజమైన మితిని దెలిసికొని వ్రాయుట విరళము; ఆకస్మికమేర సంకోచ, విస్తరములకు మితిలేదు. మాటల ఆనురూపము, సందర్భశుద్ధి, గంభీరమైన వ్యంజనాప్రధానమైన రచన ఇత్యాదుల పూర్వము. విశేషనా పూర్ణమైన సాహిత్య మా కాలమున తక్కువయని ఒక్కమాటలో చెప్పవచ్చును. ఈ దోషము లన్నియు ౮, ౯ శతాబ్దముల కిటీవలి సంస్కృతసాహిత్యమునందే నిండి యున్నందున, దానినీడలో బెరుగుచు వచ్చిన తెలుగుసాహిత్యమునందు మొదటినుండియు జన్మసిద్ధముగ వచ్చియున్నను కృష్ణదేవ రాయలకాలమున మిక్కిలి స్పష్టముగ గోచరించినవి.

ఇట్లున్నను నా కాలపు మనుష్యజీవన మందు నెలకొనియున్న ఆశ, అభిమానము,

ఆగ్రహము, వివేకము. అవివేకము. హి, అసహ్యము మున్నగునవి అవేకవేదములుగ ఆనాటి కావ్యములందు ఏరాశముగ ప్రతిఫలించియున్నందున ఆసాహిత్యము అనేకవేదేజస్విగనున్నది. దానిని చదువుచున్నను అక్కడి కథా-పాత్ర-సన్నివేశములు ఏస్వర్గమునకో పాతాళమునకో సంబంధించియున్నను మానుష్యముయొక్కమేరను పూర్తిగ విడువకయున్నందున, ఇది మన ప్రపంచమే యనునభిమానము మనకు ఎప్పటికిని చెదరక నిలిచి యున్నది. రాయల ఆముక్తమాల్యద, పెద్దన్న మనుచరిత్ర, తిమ్మన్నపాఠిజాతాప హరణము, సూరనకళాపూర్ణోదయము, తిరువేంగళనాథుని పరమయోగి విలాసము, తెనాలి రామకృష్ణుని పండురంగ మాహాత్మ్యము మొదలగు గ్రంథములన్నియు సాక్షాత్తుగనో, పరంపరగనో ఆనాటి జన జీవనము యొక్క స్థూలసూక్ష్మరూపములను చిరస్థాయిగ జేసినవి. వీనిని చదువకపోయిన, చరిత్ర గ్రంథముల నెంతచదివినను ఆనాటి సమాజస్వరూపమును ఇంచుకైనను గ్రహింప సాధ్యములేదని ధారాళముగ జెప్పవచ్చును.

[‘జయకర్ణావళి’ విజయనగరాంకమునుండి యనువాదము]

స్మృతి

వెంకటాచల లక్ష్మీపతి

నిన్న నవ్యయాత్రావని, రమణీయమూర్తి; - నేడు పిడికెడుబూడిద !; నిన్న నిండు
చంద్రకలుసోక విరిదోట సంచరించు - నేడు నడుకాట చితిలోన నిలిచిమండు !
అంతలో పండువెన్నెల లంతలోనె - కటికచీకటి మసిబూయు కారు మొయిలు !
శ్రావణనిశీధ సమయంబు చందమామదె - నెపుడును వసంతమరుకొన్న యీజగంబు !
మృత్యుదేవతకోరల మెఱుగులేమొ ? - మేము వెన్నెలలనుకొను మిటికళ్ళలు —
చిఱుతకంకాళమాలిక లఱుతఁదాల్చు-టదియు నొక యందమేమొ? లోకాగ్నిపతికి—
రేకులురాల్చి నిల్చిన శిరీషలతాంతసువృంతమట్లు నీ
యాకృతి భూమిపై శిథిలమయ్యెను; న న్నోనిపోవు భావనా
లోకపు జిల్లుతారకలలో సుధ లూరెడుచంద్రబింబమై
నీ కమనీయరూపము ఘనీభవ మందిన కాంతి నీమకుట .
లలితములైన పూవులు వెలార్చిన జీవన సూర్యమండలో
జ్వలరమణీయ దివ్యదివసంబులు గ్రుంకె; నెడార్గిగుడ్డి వె
న్నెలబయలక బికారికరణిక దిరుగాడును నేడు, నిట్టె ము
క్కలయిన నీ సురూప చంద్రకంబున నొల్కినతేనె లానగాన్.
మధురచైతన్య మధుమయమైనవ్యక్తి ! - పూర్ణముక్తాగుళుచ్చ సంస్కలుశ్శక్తి !
అపుడె వికసించె; నంతలో నభిగ్రుంకె- తేనెగొనరాక ముత్యముల్ గీయరాక !
ఏవినూతన సృష్టికై యీమనోజ్ఞ - యశావనాకారరమ, బలియయ్యె నిపుడు ?
అగ్గిరాకాసి నాలుకలాడినట్టి - చితిపయి గులాబులే వికసించకున్నె ?
నిత్యయాత్రావనవై నీవు నింగినడుమ - దేజరిలుచుండు కార్తిక గీషమణి;
నిండుచలిసీట మంచులో నిలిచి; నిన్ను - గాంచి జపియింతు నొకకల్పకన్నవోలె.—

‘కవినంశయవిచ్ఛేదము’

విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లు

ఈ గ్రంథము రచించినవాడ డిడిదము సూరన్న. ఈతఁడు పదునెనిమిదవశతాబ్దాంతమునఁ జేరెన్నికగన్న యాంధ్రకవి. సర్వలక్షణసారసంగ్రహకర్తయైన కూచిమంచి తిమ్మకవియు, నీయనయు నించు మించుగ నొకకాలమునకుఁ జేరినవారు. తిమ్మకవి ౧౫౫౭ వఱకును జీవించియున్నట్లును, సూరన ౧౫౮౦ వఱకును జీవించియున్నట్లును గనఁబడుచున్నది. ఇట్లు సమకాలికులైన వీ రిరువురును లక్షణగ్రంథములను వ్రాసిరి. వీ రిరువు రొసంగిన లక్షణములలోఁ గొంత సాదృశ్యముగూడ గోచరించుచున్నది.

‘ప్రవాహినీ దేశ్యా’ యనుటనుబట్టి ప్రవాహి రూపమున నిర్వియను మార్పులను జెందుచు జీవవంశమైయుండు భాషకు లక్షణముచెప్పట తేలికకాదు. కావుననే ‘భాషేయ మమితా తత్ర దేశ్యా చిరస్వభావయు’ క్కని యధర్వణుండు చెప్పియున్నాఁడు. నన్నయగ రిమొలలు నేటివఱకును దెలుగునకుఁ బుట్టిన వ్యాకృతులు పూర్ణములైనవి కావని విమర్శకులు చెప్పచున్నారు. అనుశాసితములుగాని ప్రయోగములును, బోకడలును నెన్నో యింకను భాషయందు మిగిలి పోయియున్నవి. ఇది మది నెందియేకాఁబోలు సూరన తిమ్మనలు కొన్ని విశేషప్రయోగములనుమాత్రము చూపించి విడిచిరి. లేదా, వీరు తమ వ్యాకృతులను నన్నయాదుల వ్యాకరణముల కనుబంధములుగా నుండునట్లు రచించి యుండువచ్చును. కాని వీరి రెండుకృతులను నన్నయాధర్వణుల వ్యాకృతుల కనుబంధములుగాఁ దోచుట లేదు.

ఆంధ్రవ్యాకరణములు విస్పష్టములైన రెండు సంప్రదాయములకుఁ జేరియున్నవి. ఒకటి నన్నయగారి సంప్రదాయము. నన్నయగారి చింతామణి కథ ర్వణుని కారిత లనుబంధము లైనవి. అప్పకవి దానికిఁ

దెలుగుపద్యములతో వ్యాఖ్యానము వ్రాసెను. రెండవ సంప్రదాయము కేరనది. ఈరెండు వ్యాకరణములును రచించి, యందుఁ దానే దెలుగునకు మొదటి వ్యాసకర్త నని చెప్పబోయెను. విన్నకోట పెద్దనయ్య, గోపనత్రోవనే త్రొక్కెను. కేరన పెద్దనల గ్రంథములను బరిశీలించినవారి కారెందును నేసంప్రదాయమునకుఁ జేరిన వరువిషయము గోచరింపజోయదు. ఇందులకు రెండు వాహినీలను చేర్చెనందును.

కేరన పెద్దన లాంధ్రభాషను వివరించుపట్టున నైదుభాషలుగా విభాగముచేసిరి. రెన్నును రెన్నవ దేశ్య గ్రామ్యములు గాక యన్యదేశ్య మునానిని దేశ్య భాషయం దొకభాగముగాఁ జెప్పిరి. నన్నయగారి చింతామణియం దీవిభాగము గానరాదు. “రెన్నా సమాచ దేశ్యా గ్రామ్యా చేయం చతుర్విధా భవతి” ఇదిగాక వీరిసంప్రదాయములకు భేదము గలదనుటకు మఱియొక ప్రబలప్రమాణము కలదు. చింతామణియందు “పద్ధర్మ వర్తమానాతీతా గామ్యర్థకాః క్రియా శ్చైయా” యని నన్నయగారు సూత్రించిరి. కేరన యీరద్ధర్మక్రియల మాట యెత్తనేలేదు. “నానాచనంబులు కాలత్రిత యంబున నలవడి యీక్రియలు చెల్లు నభినవదండ్రి” యని కేరన వాణొనెను. ఇట్లే వీరివి ప్రత్యేకసంప్రదాయము లనుట కింకను గొన్నిప్రమాణములను జూపవచ్చును.

అడిదము సూరనయు, కూచిమంచి తిమ్మకవియు నీకేరనసంప్రదాయములోనివారు. వారు తమ గ్రంథములను రచించునప్పు డాంధ్రభాషాభూషణమును మనసులోఁ బెట్టుకొనియే రచించిరి. దీనికిఁ బ్రమాణములను గ్రమముగ నీయఁగలను. అనుబంధగ్రంథము లగుటవల ననే వీరు గొన్ని విశేషప్రయోగములను జూపించుటతోఁ దృప్తిఁజెందిరి. ‘ప్రయోగశిరణం వ్యాకరణ’ మ్మనుటకు వీరి గ్రంథములే ప్రమాణము.

ఈ వ్యాసమునఁ గవిసంశయచ్చేదమునందలి ప్రయోగవిశేషములను బాకకుల యుపయోగార్థమై విమర్శించెదను.

ఏవకారార్థమైన అకారము

కొల్పరేని—కొల్పరయేని— ఇట్టి ప్రయోగమును జూపి “ఏవకారార్థసంప్రాప్తి హేత్వకార మేననీ యంగంబు” నీప్రయోగము చెల్లు నన్నాడు. కొల్పరయేని యననప్ప డిందలి యకారమునకు హేత్వార్థమున్నదని యీకవియభిప్రాయము. కాని యీ హేత్వార్థము “ఏచి” యను నవ్యయముతో సమసించినతరువాత నేర్పడుచున్నదిగాని యంతకుముం దేర్పడుటలేదు. అధర్వణుడు “ఏవావ్యయసమానార్థ హేత్వ మత్వంచ దృశ్య తే” యనుకారిక రచించియున్నాడు. “ఏచి” యను నవ్యయమునకు “ఏనన్” అనునర్థము వచ్చుననీ నూరన్నయే చెప్పియున్నాడు. అట్టిచో నేవకారార్థము నిచ్చునకారమునకు హేత్వార్థము చెప్పట యుక్తముగాఁ గన్పట్టదు. ఇట్టిచోట భవిష్యదర్థము చెప్పవలయునని మామించి తిమ్మనగారి యభిప్రాయముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. “ఇమ్ముమీఱ భవిష్యదర్థము చెప్పపదమునూ మీదనేని య న్నదము నీలువునపుడు సంఘట నగునేని యగునయేని యనఁగనొప్ప” అని యాయన వ్రాసెను. కాని యీలక్షణము సర్వతోముఖమైనది కాదు. “పదమునూమీదనేని నిర్దేశించుటచేత “జేసితిరయేని, నియతమయేని, నిల్వరయేని” మున్నగు ప్రయోగములకు లక్షణము లేకపోవుచున్నది.

క్వార్థేకారసంధి

నూరనగారు “ఇడఁగవచ్చునబృహ్మవైసిత్యసంధి” యని నూత్రించినారు. ఈతఁడు “క్వార్థేతో నభవేత్సదా” యనునాధర్వణోక్తి గమనించియుండెడు. ఈతఁడు చూపిన లక్ష్యములలో “ఎఱిగిం చిపుడే” యనునది తిక్కనగారి ప్రయోగము. దానికి “నెఱిగించితగ్గ” అను పాశాంతర మున్నది. “అందిమ్మ” అనుప్రయోగమును శబ్దపల్లవముగా సమర్థించుకొనవచ్చును. “అక్కజూపి భక్తులుడు” అను పింగళినూరన్నగారి ప్రయోగము లక్ష్య

ముగా నీయఁబడినది. ఇది శ్లేషస్థానము. ఈపద్యము రాఘవపాండవీయములోనిది. భారతార్థమునఁ జూపి “నకులుగు” అనియు, రామాయణార్థమునఁ జూపి “ఇనకులుడు, ననియుఁ జదచ్చేదము కావించుకొనవలయును. రామాయణార్థమునందుమాప్రమే యీక్వార్థేకారసంధి విషయము వచ్చుచున్నది. కాని యిటు నాంధ్రవ్యాకర్తల సంప్రదాయమునబట్టి దీనికిఁ బ్రామాణ్యము ఘటింపవచ్చును. “శ్లేషే సఖండనిష్ఠింద్వో ర్మేళనం కుప్రిచి న్మతమ్” అని యధర్వణుడు సూత్రించెను. “వెలంగలచేఁ గలధ్వనులొగలకలకంతు” అని వసుచరిత్రకారుని ప్రయోగము. గలధ్వనులచి సరళాదిగాఁ జేసి యర్థముచెప్పినప్పుడర్థబిందువు రాదు. కలధ్వనులని పరుషాదియైనచో నర్థబిందు వుండును. దీనినిఁ బ్రమాణముగా నొప్పుకొన్నప్పుడు నూరన్నగారి “మూపినకులుఁ” డనునదియు శ్లేషస్థానముగావున సంగీకరింపవచ్చును. కాని యది యంత మాత్రమునఁ క్వార్థేకారసంధినిఁ బ్రామాణికమునేయు ప్రయోగముమాత్రము కానేరదు. ఎట్లయినను నీక్వార్థేకారసంధిప్రయోగములు కవిప్రయేతర గ్రంథములుదు లేక్కరుమిక్కిలిగా నున్నవి. ఆధునికవ్యాకర్తలు దీని సంగీకరించుటయే మేలగునుగాని యిది యొక్కొకప్పుడు శ్రుతికి మిక్కిలి కలుపైయుండును.

ఈసందర్భమున నూరన్నగారు “ఎక్కడనుం డిట వచ్చినా” రను నొకప్రయోగమును జూపినారు. ఎక్కడనుండి—ఇట—ఇందున్న యుండి శబ్దము ఉండు ధాతువుయొక్క క్వార్థమాపమనియు, దూరిపై నికార నిత్యసంధి చేయబడినదనియు నీచిని యభిప్రాయముగాఁ దోచుచున్నది. కాని యీ యుండిశబ్దము వర్ణకము (ప్రత్యయము) కాని పదము కానేరదు. ఇది “వలస” ప్రత్యయస్థానమున వచ్చి యపాదాగార్థమును బెరియఁజేయుచున్నది. ఎక్కడనుండి—ఇటకు— ఇకారసంధి వైకల్పికము గావున నీట నిత్యసంధియై “ఎక్కడనుండి” యని ర్దయినది. నూరన్నగారి యభిప్రాయము ప్రామాదిక మనుటకు సంధియములేగు. కాని యిక్కడ నొక విషయము విచార్యవగుచున్నది. ఎక్కడ నను శబ్దమునకు లోకములలో నేర్పలమునందలి సప్తమ్య

ర్థము కానవచ్చుచున్నది. అందుచేత నెక్కడనుండి యనుచో నర్థగతినిబట్టియైనను రెండు ప్రశ్నయము లొక ప్రాతిపదికపైఁ బుట్టింట్లయినది. ఇట్లు జరుగట భాషా సంప్రదాయము కాదనవచ్చును. కాని యీ ‘ఎక్కడ’ పదమున కీ పట్టున శక్తిమన్మాత్రత్యము నంగీకరింపవలయును. “అంద్యాదీనాం శక్తిమన్మాత్రతాసి క్వచి దివ్యతే” యని యధర్వణోక్తి కలదు. దీని నంద్యాదిగణమునందుఁ జేర్చినచో నీ సంశయము నివారింపబడును. అదియునుగాక, ఏ + కడ = ఎక్కడ. త్రికసంధిలరంగలిగిన రూపమిది కడశబ్దమునకు స్థానమును నర్థముకూడ నున్నదని శబ్దరత్నాకరము చెప్పుచున్నది. ‘ఎక్కడ’ యనఁగా నే స్థానము’ అని యర్థము. అదియునుగాక ‘దేశ్యమునం దక్కడాముని సిత్యైక వచనాంతము’లని నూత్రించిన ప్రాథ వ్యాకరణకాఠని యభిప్రాయమునఁ గూడ నీ శబ్దమునకు శక్తిమన్మాత్రత్యమున్నదని తేలుచున్నది. ఎక్కడనుండి యనుచో మధ్యగానున్న ద్రుత మెక్కడిదని ప్రశ్నించినచో నుండిశబ్దము పరంబగుప్పడు వలనకు ద్వితీయాసప్తము లగుననుచిన్న యనుమరిగారి కారక పరిచ్ఛేదాంతర్గత నూత్రమే సమాధానముగను. “పరేషాండ్వాదిశబ్దేషు సప్తహృద్యే విభక్తయః” అని యధర్వణకారిక. ఆద్యేయనఁగా బ్రథమ ద్వితీయా విభక్తయః. ప్రత్యయదశయందైనను నీ యుంకి శబ్దమునకు ‘స్థిత్యా’ యను నర్థమే యగునను పట్టుదలయున్నను నిది క్రాంతికారకసంధికి సార్వత్రికమైన ప్రయోజకము కాఁజాలదని మ. విచేయుచున్నాడను.

అకారేకారముల సంధి

“అంప్రపదిముమీద నచ్చుగూర్చిరయేని గఱసి యుండు నొకడ గలినుకుండు”నని చెప్పి ఆనతిచ్చు, ఆనతియిచ్చు నను రూపముల నికారసంధికి లక్ష్యములుగా నిచ్చియున్నాడు. ఇది సంపూర్ణమైన లక్షణముగాదని తోఁచెడిని. ఆనతిచ్చు, ఆనతియిచ్చునను రూపములుండుఁగాక, ఆనతి నిచ్చు నను రూపముగూడ నుండవచ్చును గదా! ఇచ్చుధాతువు కర్మకము. అది పరిమైనప్రధానతిశబ్దము కర్మకారకము కావలయును. ఆనతికొ + ఇచ్చు = ఆనతిచ్చు; ద్రుతవైకల్పిక సంధి ప్రవ

ర్తించి ‘ఆనతిచ్చు’ అని యగును. (హరికొ + ఇచ్చు = హరికి నిచ్చు, హరికిచ్చు — దీక్షితే) ఈ ప్రక్రియ కద్ధతిలో నానతియిచ్చు ననురూపముమాత్రము రాదు. అప్పుడు దానిని సంస్కృతావముగాఁ జెప్పిని యధాగమును చెప్పికొనవలయును. ఆనతియను శబ్దమున్నచో ద్వితీయాధ్యంబుననైన ప్రథమాంతముగాఁ బరిగణింపవలగును. ఈ ప్రక్రియ క్రాంత్యయమైనదిగాని, నూకన్నగారి త్రోవ సమంజసమై యుండలేదు.

ఈ సందర్భమున పీఠీ వైకల్పికసంధికిఁ గొమ్ము కల్లు హల్లొకడు దక్కఁనని నిషేధముచెప్పి దానికి నిట్టూర్పు, కట్టకలి, యను లక్ష్యములను జూపించిరి. దీనినిబట్టి నీట్టు + డీర్పు = నిట్టూర్పు, కట్టు + ఆకలి = కట్టకలి యని పదచ్ఛేదము చేసికొనవలసియుండును. ఇది చిన్నయనుమరిగారి మతమునకు విరుద్ధము. లోకము నందును నిట్టిది కానరాదు. నిడు + డీర్పు = నిట్టూర్పు, కడు + ఆకలి = కట్టకలి. ఇదియే సరియైన ప్రక్రియ యగును. ‘నిట్టవఁ బట్టి’ యను మాత్రముచేఁ ప్రాథ వ్యాకరణకారులచు చిన్నయను దీద్యుగాని యది చిట్టి శబ్దమున కొక్కదానితోడనే పర్యాప్తమైనయది. ఇది యిట్లుండ నీ సంధి సుకారనిత్యసంధిగాఁ జెప్పవలసినది. నూరన్నగా రిందు హల్లులకుఁ బ్రాధాన్య మిచ్చుటయుఁ గ్రొత్తగానే యున్నది.

మిశ్రకర్త ధారయము

కర్మధారయ సమాసముచేయునప్పు డకారాంతమైన తెలుఁగుపదము మీఁది సంస్కృతపదముతో సమసింప వచ్చునని నూరన్నగా రాయాగ్రంథములయందలి చిటుతేశలి, ఆన్నవప్రబాహుచారి, ఎంచగుమనుల, వలు దకుచకుంభములు మున్నగు సుదాహరణముల నిచ్చి యున్నారు. ఆంధ్రభాషాధూమణిక ర్తయైన శేషన వాఁచి మయాఖములు, శేడిపయోధారలు, తనరుమనుష్యుండు, పేర్పు నశ్యము లని యికారోకారాంతములతో సమసింఁచుఁబ్రయోగములే చూపుటచేతఁ దాను అదంతములైన తెలుఁగుపదములతో నైన సమాసములనుగూడఁ జూపించితి ననెను. కాని యీ యుదాహరణములలో ‘చంద్రికపూవన్నె జిలుగుదువ్వలువను తడియొత్తై నొక్క

కాంతాలలామయని పారిజాతపహరణములోని పద్య పాదము నుదాహరణముగా నిచ్చియున్నారు. చంద్రిక ప్రావన్న జిలుగుదువ్వలువ యనునది సమాసకముగాని సమాసము కాదు. ఇది వీరి లక్షణమునకు లక్ష్యముగా జెల్లదు. జిలుగుదువ్వలువ యనుచోలు జిలుగుకబ్బ ముకారాంతముగుటచే పీఠ కావించిన ప్రతిజ్ఞయు పీఠిపోయినది. చిటుతళలి మన్నగువానిని “సంస్కృత నైకృత శబ్దైర్మిత్రసమాస స్సవీక విశ్లేషః” యని నన్నయ్య గారును సంగీకరించినారు. సిరివల్లభుడు మన్నగు కర్మధారయేతరములు లేకపోలేదుగాని దానిని స్త్రీవల్లభుడను సమస్తపదమునకుఁ దదన్వయముగా సమర్థించుకొనవచ్చును తదన్వయతలలోనైనను మిత్రసమాసత యున్నదనినా మారన్నగారి కర్మధారయమునందు మాత్రమే యీరూపము లగు ననుదానికి భంగము రాక తప్పదు.

పశ్చి విభక్తి విశేషణమునకుఁ బ్రథమ

అనునను క్రియతోఁబానియుఁ, దిగుఁ బెక్కువిభక్తులం బ్రథమచెందునని మారన్నగారు లక్షణము వ్రాసి పశ్చి విశేషణములకేకాక, పృథిగగా విశేషణములకుఁ గూడ విశేషణములు ప్రథమలో నుండుటను జూపిరి. ‘పశ్చి విశేషణానాం ప్రథమాస్యా’త్తను చింతామణి నూత్రము సభర్యుఁడు “భ్యాద్యర్థ వ్యవధానేతు భేద్యస్య నిఖిలం భవే”త్తని విపులీకరించెను. దీని నాధారము చేసికొనియే యహోబలపండితుఁడు “అన్యఁడు హిరణ్య గర్భనందంతకుం బై నిత్యాది కవితాపితామహాశ్రయక్రిస్తు నిర్మూలైవ” యని ఖండితముగ వ్రాసెను. మారన్నగారు పైనిజెప్పిన లక్షణ మహోబలపండితుని పోకడను దిద్దునడయున్నది. కవులనుబట్టి వ్యాకరణము గాని, వ్యాకరణమునుబట్టి కవులుగా దనుట కీలక్షణము ప్రమాణ మగుచు సహృదయజనాదర్శముగ నున్నది.

తొడిగి - తొడి

మారన్నగారు తొడిగియని పలుకుచోటఁ దొడియని చెప్పవచ్చు నన్నారు. చూడఁగాఁ దొడిగియను నన మాపక క్రియయందలి గివర్ణలోపముచేఁ దొడియను రూపాంతరము లభించుచున్నదని వీరి యభిప్రాయముగా నుండనోవును. కాని యీ ప్రక్రియ సరియైనట్లు

తోఁపదు. తొడుగు భాగువుయొక్క క్షౌర్ధరూపము తొడిగియైనట్లే తొడు భాగువుయొక్క క్షౌర్ధరూపము తొడి యగునని శబ్దరత్నాకరకారుని యభిప్రాయము. ప్రయోగముల పై నిరీనిబట్టి యీ పద్ధతియే సరియైనది. ఇదియుచుగాక, మారన్నగారు ‘ఊహితి-ఊహి, తెప్పిరితి-తెప్పిరి’ యను ప్రయోగములు గలవనిరి. ఇక్కడఁ గూడ నీశబ్దముల యంతముననున్న లివర్ణము లోపించి యూహితి, తెప్పిరి రూపము లైనవని వీరి యభిప్రాయము. ఇది ప్రమాదజనితమైన యూహ. ఊహిడు, తెప్పిరు ననునవి స్వతంత్రములైన భాతువులు. కానిమీఁది క్షౌర్ధరూపములు ఊహితి, తెప్పిరి యని యగును. ఇంక నూహితి, తెప్పిరితి యను రూపముల ప్రక్రియ యిట్లుగాఁ పడెయ్యున్నది. ఊహిడు, తెప్పిరు భాతువులపై స్వార్థమునం దిల్లుప్రస్థియము వచ్చి యిట్లు జేర్చి, తెప్పిరిట్లు నని యొనరి. అప్పుడు ‘తీవ్రోభయో ర్భవే దేకో లకార ఇతి కేన’యను నాకార్యచోక్తినిబట్టి యిట్లుజేరి, తెప్పిరిలు నను రూపములు రాగా, నానిననికారము (బాల శాస్త్ర-ప్ర. ౩౮) పుట్టియున్నది. తెప్పిరితి యని యగును. కాస్త్రీయమైన ప్రక్రియ యిట్లుండఁగా మారన్నగారి వచన మాదర్శము కానేదు.

జగదాదులు

జగచ్ఛబ్దమునకు జగమా, శేజోయశస్తపశ్చబ్దము లకుఁగూడ నట్లే మువ్వము నగునని మారన్నగారు చెప్పినారు. జగచ్ఛబ్దమునకు జగత్తను ద్విత్వోత్పత్తయలు గలిగిన రూపములు గలదు. ఇది యగు పద్ధతములొనిది. శేజోయశస్తపశ్చబ్దముల సేకరాశిగాఁ జెప్పట యచి తముకాదు. శేజస్సు - శేజము, యశస్సు - యశము-ఇట్టి రూపములు గలవు. తపశ్చబ్దము తపస్సు, తపను, పపము నని మూడు రూపములను బొందును. ఇది మనఁ ప్రభృతులలోనిది. సుస్తార్థ ప్రకాశికాకారులు వగూడు, శేజము, ఉరసు రూపములఁ గూడ నీగణములోఁజేర్చినారు. దీనికి గవుల ప్రయోగము లున్నవేమో, చింత్యము.

కొనని-కొని

మారకవి, కొనని-కొని, చావక-చాక, పోవక-పోక-ఇట్టి రూపము లగునని చూపినారు. వీరు చెప్పిన

లక్షణము ప్రార్థనములకు నీలులేదు. ‘కొనని’ యను వ్యతిరేకార్థక ధాతుజవిశేషణము నుదాహరించి యీ ప్రక్రియ సంతపఱకే నిబంధించుటవలన ఇచ్చుకోలు, తెచ్చుకోలు మున్నగు కృదంతరూపములను, ఊకొ (కాశీనిండు) మున్నగు విధ్యర్థక క్రియారూపములను నిషేధించినట్లయినది. (చూ. బా. వ్యా. ౬౦ క్రి. ప.)

చావక, పోవక-ఇవి కూడ వ్యతిరేక క్రియలే యుదాహరింపఁబడినవి. కాని చిన్నయనూరిగారి ‘చచ్చు నొచ్చులకుఁ జావునోవులు’నను నూత్రమే సరియైన ప్రక్రియాపద్ధతిని సూచించుచున్నది. కాని చాక, చాని మున్నగు రూపములనుబట్టి యాయాదేశము చా యను ద్రుతాంతమైన యేకాక్షరమే యనిపించుచున్నను, చావని, చావక మున్నగు రూపములకుఁగూడఁ బ్రక్రియా సౌలభ్యము కలుగఁజేయుటకై నూరిగారు తమ క్రియా పరిచ్ఛేదములోని ౯౪, ౯౫ నూత్రములచేత విషయమును సంగ్రహించిరి. చచ్చునొచ్చులకుఁ జావునోవులు కృదంతనామవాచకము లగుటయు, నిచ్చటి ప్రక్రియాపద్ధతిలో నవి యాదేశము లగుటయుఁ జూడ నీరెండు సందర్భములకు సమన్వయము చేయవలసివచ్చును. పోవక శబ్దవిషయములోఁ బోవుధాతు వునకుఁ బోవును నాదేశ మంగీకరింపవలసియుండును. నూరిగారు క్రియా ప-౯౦ నూత్రములో ‘వు’ శబ్దలోపము చెప్పిరి కాని యీ ‘వు’ శబ్దలోపము దుబ్బుత్తులు పరంబగునపుడే యని నిబంధనముచేసిరి పింగళిసూరన్న గారు కళాపూర్ణోదయమునఁ బోవుకొ అని ప్రయోగించియున్నారు. వర్తమానార్థక చువర్ణము ముక్తు క్రిందికి రాదు. నూరిగారి నూత్రమునుబట్టి యామనోకవిప్రయోగము నప్రామాణిక మనవలసివచ్చును. ఇట్లే నూరకవిగారు ఇయ్యనికే ‘ఈని’ యనురూప మగు ననిరి ప్రక్రియాదృష్టిలో నిదియును సంగతము కాదు. ఇచ్చు ధాతువు. ఈ యను సర్వాదేశము. దానికి వ్యతిరేకార్థమున నిజే యై ఈని యనరూప మేర్పడుచున్నది.

మార్కొందు-మార్కొందు

ఉత్తమపురుషును శైవునప్పడు మార్కొందు ననుట యందుముగాదనియు, మార్కొందునని యుండఁ

దగుననియు నూరకవిగారు చెప్పిరి. చిన్నయనూరిగారిరూపమును పను ప్రయాపరిచ్ఛేదమునఁబడిన చా, చా-నూత్రములయందు సమన్వించిరి. చాచురు - చాంత్ర, ఆందురు-ఆంద్రు తెత్వవిశేషము లున్నవి. పరిచ్ఛేదస్వరూపిని ‘నా త్వరస్య భవేత్ స్వస్తి నాశేనా రువర్ణ్యకే’ యను కార్తిక ననువదించినట్లయినది. ఈ కొను మున్నగు నన్వాదులు నాంతులు. ఈ కార్తికలో ‘నా త్వరస్య’ యని యందుబకంబు నది యన్వాదు లకే చెందునుగాని యందుధాతువునకుఁ బెండికేహా యను సంశయము పుట్టవచ్చునుగాని నూరిగా గుండు ధాతువునుగూడ నన్వాదులయందే పరగడించిరి. (చూ. బా-వ్యా-౫౦. క్రి-ప.) అదియును గాక “ఆచస్వ రస్య యయి పరసప్త్యః” అను సంస్కృత సంప్రదాయాసారము ఉజ్జు అనురూపముచేసి, నణల కశ్యపము చెప్పి, సత్యమును సాధింపవచ్చునని పోచెడిరి. విజ్ఞాన విమర్శింతురుగాక.

కొన్ని హలంతములు

కొన్ని హలంతశబ్దముల చూడవలసివచ్చుట దేల్చి పలుకవచ్చునని ఇంద్రజీతుఁడు, పరిక్షితుఁడు, ఉద్భవతే తనమరుతులు, వాకునకు, గమికర్మకృతకైకశిష్యుఁడు జలరహంబులు, మనసు, మదితచేరులు ననురూపముల నుదాహరణములుగా నిచ్చిరి.

ఇంద్రజీత్తు — ఇంద్రజీతుఁడు ననురూపముల నహోబలపండితుఁ డుదాహరించెను. ఇది యగుణవద్ద ణములోనిదే. కారి యిగుణములోని మహాచ్ఛబ్దములకుఁ బ్రథమాంతరూపములమొందనే యుత్త్యక్తజ్ఞులు చేర్చవలయునని యాతని యభిప్రాయము. “ప్రశానుఁడు”రూప ముదాహరింపఁబడినది. నూరిగారు దీనిని గొంచెము వివరించి యింద్రజీ యనురూపమునుగూడ సాధించిరి. ఇంద్రజీత్తుఁ డనురూపము గుప్తార్థ ప్రకాశిలో నుదాహరింపఁబడినదిగాని గుణాగుణవద్దణముల యుభయకార్యములును నేకరూపమునందే జరిగిన దగుటవలన దాని సంగీకరింపఁజాలరైరి.

పరిక్షిత్తు, పరిక్షితుఁడు — ఇదియును బైదాని వంటిదే. నూరిగా రీశబ్ద విషయము నెత్తలేదు.

మరుతు లను శబ్దమునుగూడ నిట్లే సాధింప వచ్చును. కాని యహోబలపండితుఁడును జిన్నయనూరి యుఁగూడ మరుత్తను ద్వితోత్వములు గల రూపమును మాత్రమే యిచ్చిరి. ఇది యనుహదూఁసము. మహద్వివక్ష యందు మరుతులన్నరూప మగును. అగుణవద్దణము నందలివానికిఁ బ్రహ్మమైకవచనమును, గుణవద్దణమునకు ద్వితీయైకవచనమును బ్రాతిపదికగాఁ దీసికొనుట ప్రాచీన సంప్రదాయము. చింతామణి హలంతపరిచ్ఛేదములోని మొదటి రెండు సూత్రములు చూడఁగూ. కాని సూరకవి గారు ద్వితీయతరంగములోని నాల్గవలక్షణమున

“క॥ మహిత హలంత ప్రథమా

బహువచనాంతాక్షరములపై నిలుపఁదగుక

బహుళాకారాంత పదా

నిహిత ప్రథమావిభక్తిని యతిఁ చెలుఁగునక”

అని వచించిరి. గోత్రభిదుఁడు, ఏతాదృశుఁడు మున్నగు రూపములను దీని కుదాహరణములుగాఁ జూపించిరి. మరుతు లన్న శబ్దరూపమునుగూడ నిట్లు సాధింపవచ్చునని వీరి యభిప్రాయమై యుండవచ్చును. మరుతః అను ప్రథమాబహువచనముపై విసర్గ లోపిం పఁగా నుత్పడఁజ్ఞులు, బహువచనమున లువర్ణమును గలిగి యీరూప మేర్పడుచున్నది. జలరుహంబు లను రూపముగూడ దీనిచే సంగ్రహింపఁబడును. ఆట్టిచో వీరు ప్రథమతరంగములోని యీ పదియవలక్షణమును జెప్ప నావశ్యకతయే కన్పట్టదు. ఈ ప్రక్రియాపద్ధతి విచారింపఁ దగియున్నది. ఎట్లయినను నిది సార్వపదీనమైన లక్షణ మనుటకు వీలులేదు. ద్విట్టు. ద్విఘడు మున్నగు శబ్దముల యుభయరూపములకు నీలక్షణము సాధకమైయుండదు.

ఊర్ధ్వరేతములు—ఇది సమాసాంత విషయము. ‘యథాప్రకృతి సర్వత్ర సమాసాంతవిధి ర్హితః, నిత్యతా క్వచి దిష్టా స్యా ద్రూపం గ్రాహ్యం సుధీహితమ్’ అను సభర్వణోక్తిలోని క్వచిచ్ఛబ్దసారస్యమువలన నిట్టి రూప ములు సాధువు లగుచున్నవి. ఆద్యప్రకృతియందే సమా సాంతవిధి వైకల్పికము. రేతశబ్దమును బ్రత్యేకముగాఁ దీసికొన్నయెడల దానిని బయః ప్రభృతులయందుఁ జేర్చ

వలయునని తోచెడిది. రేతము అనురూపము ప్రసిద్ధము కాదు. వక్షసు, ఉరసు అను రూపములను జూపిన సుప్తార్థప్రకాశికాకారుని మతమునందైనచో దీనిని మనః ప్రభృతులయందుఁ జేర్చుకొనవచ్చునని కన్పట్టెడిది.

వాకు - వాక్కు—అహోబలపండితుఁ డీ రెండు రూపముల నంగీకరించెను. ‘ద్విత్యంతు దీర్ఘ తో బహుళ’ మ్మను సూత్రమునందలి బహుళశబ్దస్వారస్య మున ‘నాకు’ అను నద్విత్యరూపము లభించుచున్నది.

ముదితచేతులు - చేతశబ్ద మపయః ప్రభృతిగణము లోనిది. ‘చేతము’ ఈరూపము సుప్రసిద్ధమే.

దడల కభేదము

దక్కెననుటకు డక్కె ననవచ్చునని సూరకవి గారు లక్షణముచెప్పి దక్కె, దక్కెనిత్తురె, దక్కెము ననుప్రయోగములను జూపిరి. వీరి కుపోద్ఘాతముగా దగ్గఱ-దగ్గఱ, డప్పి-దప్పి, డిగి-దిగి, డెప్పరము-డెప్ప రము- ఇట్లుభయరూపము లుండు నన్నారు. సర్వ లక్షణసారిసంగ్రహములో శబ్దలగ్నా పరిచ్ఛేదమునందలి పదియవ లక్షణమునఁ దిమ్మనగారుగూడ నీ విషయము ననువదించినారు. డక్కెను మున్నగునానికి దక్కె ననఁగూడ దని మద్దరాజు రామనగారు చెప్పిరి. డకారము సంఘాతనాదభూష ప్రయత్నములు గలది. (హఙ్ముఃలోనిది) దకార మ్బ్రహ్మము. కావున వీనిరెంటికి గిట్టని లగ్నముగారి యభిప్రాయమై యుండవచ్చును. శర్లముల యభేదమును డల్పుచు నహోబలుఁడు ‘రలయో గ్లడయో స్తద్వ ల్లశయో శ్యసయోరపి, వబయోర్నణయో శ్చాంశో సవిసర్గావిస ర్గయోః, సబిందుకాబిందుకయో స్సాస్యి దభేదేన కల్పన’ మను త్రిభోజనశ్లోకము నుదాహరించెను. ఇందు దడల కభేదము చెప్పఁబడలేదు. అప్పకవిగారు గూడ డంభడిండిర డోలికాడాడిమాదిశబ్దములకు దగభాదిరూ పము లగునని చెప్పినారు. కాని యభేదవిరుతులందు దడలకు యతిఁ జెప్పలేదు. కవిజనాశ్రయకర్త దడలకు యతి చెల్లునన్నను నప్పకవి దాని నంగీకరింపలేదు. అభేదప్రాసమునందుఁగూడ వీని మైత్రిక దావు లేదు.

కాని ప్రాకృతి సంప్రదాయములో దడల కథేన మున్నట్లు కనబడుచున్నది (దీర్ఘిక-డిగ్గియ). నూరకవి గారు తృతీయ తరంగమునందు దర్శనభాషావిచార ములో ‘లశనణలకు రేఫలకుఁ దధదగలకు టవల కాదే శంబు డత్వమగు’ నని సూత్రించి శ్రద్ధ - సడ్డ, వృద్ధి - వడ్డి రూపములనుదాహరణములుగాఁ జూపినారు. ఎల్లయి నను డిగి, డిగ్గియ, డక్కు మున్నగు రూప ములే ప్రాచీనాంధ్రభాషారూపము లనియు, దాగులైన శబ్దము లర్వాచీరములనియు దీనింబట్టి తేలుచున్నది. డక్కు మున్నగు కొన్ని యిష్టము వాడుకలోనుండి జాతిపోయి, దక్కెను మున్నగునవియే నిలచియున్నవి. భాష మాటు కిది ప్రబలప్రమాణము.

నాటఁగా - నాడఁగా

నాటఁగా ననుటకు నాడఁగా నని నూరకవిద్రోణ పర్వమునందలి తిక్కనప్రయోగమును జూపిరి. ఇదియుఁ బ్రాచీన భాషాస్వరూపమును తెలియఁజేయుచున్నది.

కొన్ని జాత్యేకవచనములు

నూరకవిగారు కొన్ని జాత్యేకవచనములు గల వని చెప్పి, ‘అత్తైత్తి చూచిరి యాకాశమండలాస్థానర త్నంబు నొత్తానపాది’ ‘కాము తూపులు వెండ్రుకఁ గట్టఁబడును’ ‘నృపుల్ తన యజ్ఞుఁ దలన్వహింపఁగన్’ అను ప్రయోగములఁ జూపిరి. ఈవిశేషమును బూర్వ వ్యాకర్త లెవ్వరును జెప్పినట్లు కన్పట్టను. ‘నృపుల్-తలన్ వహింపఁగన్’ అనుచోటఁ దలల వహింపఁగ నని యుండుటకు బదులు తలన్ వహింపఁగనని జాత్యేకవచనము వాడఁబడినది. ఇట్టి ప్రయోగ ములు భాషలో ననేకమున్నవి. అత్తైత్తిచూచిరి, వెండ్రుకఁగట్టఁబడు ననువానివిషయములో నొకమాట చెప్పవలసియున్నది. ‘అత్తైత్తి’ ఇత్యాది వాక్యమునందు బహువచనాంతమైన కర్త యధ్యాహార్యము. ఆ వాక్యమునందటైత్తుటయు, జూచుటయు ననుక్రియాద్వయ మేక కర్తృకంబు. కావుననే యది యసమాపకక్రియ యైనది. చూచుక్రియతో నత్తైత్తు నను క్రియ సమన్వయించుచున్నది. ఇచ్చట ‘నత్తైత్తు’ అనునది ధాతుపల్లవము. అట్టి

దానిని వివక్షితి జాత్యేకవచనముగాఁ జెప్పవచ్చునా యనునది విచార్యము. మాచుబహుంబలి యేకాగ్రదా వివక్షయు ద్రువులి యొప్పుత్యవేషములయందే లక్షణము ప్రయోగింపఁబడిన వసుబలన దానియందు జాత్యేక త్వములేదని తోచెడిది.

‘కాముతూపులు వెండ్రుకఁ గట్టఁబడును.’ ఇవిజయవిహాసములలోని పద్యపాదము. ఇచ్చట వైషమ్యమున్నది. కాముతూపులైన పూవులు వెండ్రుకలయందు భరింపఁబడునని యొక యర్థమున, మరి విరహోద్వేగములగుటచేఁ దృణీకరింపఁబడునని యొకయర్థమున గవి యుద్దేశించినాఁడు. ఇందు మొదటియర్థమునందు వెండ్రుకశబ్దమునకు జాత్యేకత్వము గలుగుననుచు తెల్లమే. రెండవయర్థములోఁ దృణీకారమే విషయమగుటవలన జాత్యేకత్వము లేదనవలయును.

ఇట్లే లోకములో నున్న ‘వారు కడుపురిండఁ దినిరి, కంటినిండ నిద్రపోయిరి.’ యనువానిలోని కడుపు, కన్నులకు జాత్యేకత్వమును జెప్పటకు పీలు లేదు. కడుపురిండఁ దినుటయు, కంటినిండ నిద్రపోవుటయు భోజననిద్రల తృప్తిగాఢత్వములను తెలియఁజేయు పలుకుబడివిశేషములగుటచే వానికి జాత్యేకత్వ లక్షణము పట్టదని తోచెడిది. విజ్ఞులు విమర్శింతురుగాక!

క్రియాపదముల సంధి

“తెలియ భూతార్థగోచర జేవననవ క్రియాపదములు బహువచనయుక్తిగలసి వత్తిల్లు నచ్చులు గలియ కుండు”నని నూరకవిగారు లక్షణము చెప్పినారు. “తేలు మొడ్చిరి యమరులు,” “చేసిరి యంత” “మార్పుండిరి యొండొరుం గడిసి” మున్నగుప్రయోగము లీయఁబడినవి. “ఇచ్చి రవనిసురులకు” ఇది నిత్యసంధికిఁ బ్రయోగము. ఇట్లు నూరకవిగారు ప్రథమపురుషక్రియలకే యీపై కలిపికత్వమును జూపించినను లక్షణములోఁ బురుష వివక్షచేయక, జేవమానవక్రియాపదము లనుటవలన నీ లక్షణమునకు మధ్యమపురుషక్రియలపైకిఁగూడ నతిచూరము కలిగి దోషభూయిష్ట మగుచున్నది.

లోకమునందు-లోకమునయందు

లోకమునం దనుటకు లోకమునయం దనవచ్చునని సూరకవిగారు లక్షణముచెప్పి (ప్రథమ పురంగము ౧౫ లక్షణము) యురమునయందు, దేశమునయందు నను ప్రయోగములు చూపిరి. మఱల ద్వితీయతరంగములో రెండువలక్షణమునందు మనమున, మనమందు, మనమునయందు నని సప్తమి మాడు విధముల నుండునని చూపిరి. ప్రథమతరంగమునందే ౨౬ వ లక్షణమునం బురమునందలివా రనుటకు బురమునవా రనఁదగు నని 'గర్భమునవాఁడు,' 'ఎలజవ్వనంబునవిలసనమును' 'వంశమునవాఁడు'నను ప్రయోగముల జూపిరి. ఈ లక్షణములఁబట్టి మాడఁగా సూరకవిగారి సకార మొక్క సప్తమి విభక్త్యర్థమునందే ప్రవర్తించుచున్నదిని యభిప్రాయపడినట్లు కన్పట్టెడిని. కాని యిది వక్షిసప్తమ్యర్థములయందు భేదమునందును బ్రవర్తించునని ప్రాథవ్యాకరణకారుని మతము. (ప్రా. వ్యా-సమాసపరిచ్ఛేదము, ౧౩౩ నూత్రములు చూడఁదగును.) ఎలజవ్వనంబున విలసన మనుచోట సూరకవిగారి ప్రకారము సప్తమితత్పురుషమును జెప్పవలయును. కాని నీతి'రామదాద్యులవారు దీనిని వక్షిసమాసముగానే పరిగణించిరి. నిజమున కిదియే సమంజస మైయున్నది. జవ్వనంబునకు విలసంబునకు నాధారాధేయభావము చెప్పటకంటె స బంగమును జెప్పటయే లోకసిద్ధమైన యర్థగతి యని చెప్పక తప్పదు. మఱియును నీనవర్ణము మతుభర్థమునఁగూడఁ బ్రవర్తించుచున్నదని ప్రాథవ్యాకరణములోని తద్ధిత పరిచ్ఛేదము ౧౬ వ నూత్రము తెల్పుచున్నది. "ఇట్టి లేజంబునవాఁ డధమాన్వయమునఁబుట్టునె చెపుమా?" లేజంబునవాఁ డనఁగాఁ దేజముకలవాఁడని యర్థము. చిన్నయసూరిగారు బాలవ్యాకరణములో నీనవర్ణ ప్రసక్తి చేయకపోయినను, "సమాసంబునయందు ద్రుతంబునకు లోపం బగు" నను సంధిపరిచ్ఛేదమునందలి ౨౪-వ నూత్రముచే దీని సప్తమ్యర్థ సమన్వితత్వమును జ్ఞాపితమొనర్చి రసవలయును. మొత్తముమీఁద నీనకారము తృతీయాది విభక్తులన్నిటఁ బ్రవర్తించునట్లు ప్రయోగములు గానవచ్చుచున్నవి.

ఉదంతములైన జడవాచకముల తృతీయాధిమునం దీనవర్ణము కానఁబడుచున్నది. (బా. వ్యా. కా. ప. సూ. ౨౩) బాణమున వాలిని గూలనే నెనని యుదాహరణము. అజడంబు తృతీయకును నవర్ణక మగునని ప్రాథవ్యాకరణమీలక్షణమును దిద్ది "ఏరుకున నేనును నైచుచు" నను భారతప్రయోగము చూపించినది. రామనంద (నివర్ణము కాదు.) క్రమశతలంబునైన యిది యుద్ధర్మము ప్రయోగములు లాక్షణికసమస్తములు గాకపోయినను లోకవ్యవహారమునంగుఁ గానఁబడుచుఁ గలదిగా కనుక్కొనుటకు రుచించుచున్నవి. ఇకఁ బంచమ్యర్థమున 'తత్త్రైత శతంబునకంటె' నని భారతప్రయోగ మున్నదిగాని యహోబలపండితులు 'తత్త్రైత శతంబున' ను' ననుపాదమే సరియైనదినియూ, నది వంచమ్యర్థమున వచ్చిన వస్థియనియుఁ దిరుగుట తోచఁ గాఁగినాఁడు. బ్రహ్మలోకంబుననుండి యను నన్నయగారి ప్రయోగముకలదు. ఈ ప్రయోగమును 'సనఁ ద్యా శ్చిహ్న సప్తమ్యధ్యే విభక్తయః' అను సప్తమ్యసూరిన రక్షించుచున్నది. ఇట్లపాదానవంశమియం సంకీర్తింపఁబడిన యీనవర్ణము క్రమశతలంబునకంటె నను భారణపంచమియం కేల సంకీర్తింపఁబడినందున 'గర్భ'వ్యాముగా నున్నది. ఇక వక్షిసప్తమ్యయం దీనవర్ణప్రయోగము సుప్రసిద్ధిహీ 'నను' యను పన్నెనుగారి నూత్రముచే విధింపఁబడిన సకారముగూఁక నిగ్రహిం యని తోచెడిని. ఈ సకారము దురుగలగుటకు తృతీయాద్యైకవచనంబు పరంబగునపుడు విధింపఁబడిన నిగాగము ముగాఁ బరిగమించిన దని తోచెడిని. సమాంతంబులపై నిది నిగాగమరూపము చాల్చి పూర్వోదాహృతిములైన జడంబులమీఁద సకారరూపము చాన్చుట యుక్తమిశేషము. (ప్రాచీనాంధ్రభాషాలక్ష్మణమైన యీ సకార మిట్లనేకవిధములుగాఁ బ్రవర్తించుచున్నది.

సూరకవిగారు ద్వితీయతరంగ తృతీయలక్షణమునందు (పూర్వోక్తమైనది) జెప్పిన మునుమునం దినుగూపము 'నుమౌపతే' అను సూత్రమునఁ బ్రవర్తించుచున్నది. మనమంగు నను రూపమున్ననో నన్నఁగూర్చు ర్యణుల యనుకాసనమునుబట్టి సమగ్ధింపఁబొందుచున్నది.

నిజమున కిది మిక్కిలి సులభముగాఁ గాన్పించును. మనము + అందు. ‘సంధిర్నాచోఽచ్యుతః’ అను నూత్రము ప్రవర్తించి, మనముం దని యగు ననిపించునుగా ని, దానికి ‘నుష్పాతః’ అను నన్నయగారి నూత్రమును, ‘సరశే పరుషేచైవ సమానే ను మతో భవేత్’, అద్రుతా త్వరసా ద దుపట్టిహర్షినిభక్తిఘ్న’ అను నధర్వణకారి కయు నీప్రక్రియ కడ్డుతగిలి ‘మనమునందు’ నని సుమా గమమును దెచ్చిపెట్టును. ఈ యాగమము సమాసవిష యము. కాని దీనికిఁ బూర్వనూత్రమున నున్న ‘సమా నేఘ’ అను బహువచనము ననువృత్తిచేసికొనుట వలన నంద్యాదిలాభము కలిగినదని యహోబలపండితుఁడు వ్రాసి నాఁడు. ఇంక నిందలి చకారబలమువలనఁ దప్పించు కొని ‘మనము’ దనుయాపమును సాధించుకొనిపోవల యును. ఈ పాట్లన్నియు నూహించియేకాఁబోలు, చిన్నయనూరిగా రీ నూత్రమున కనువాదనూత్రము లనఁ దగిన, బాలవ్యాకరణ సంధిపరిచ్ఛేదమునందలి ౨౫, ౩౫ నూత్రములయం దీయంద్యాదులమాట నెత్తక, తత్సమ పరిచ్ఛేదములోని ౩౦ వ నూత్రమున ‘ఆగమమువు వర్ణముల కందువర్ణకము పరంబగునపుడు నుగాగమంబు విభాష నగు’నని నూత్రించి వనమునందు, వనమందు నను రెండరూపములను సాధించిరి.

కర్తృధారయసమాసద్రుతము

కర్తృధారయసమాసమునం దొకచోట నూఁది పలుకవచ్చునని ‘పాల్పారుకొరాముఁడు’ అను కవుల వల్లమునందలి ప్రయోగమును జూపిరి. ‘ద్రుతస్య సర్వత్ర లు క్సమానేఘ’ అను నన్నయగారి నూత్రమున కిది పూర్ణముగా విరుద్ధమైయున్నది. అదియునుగాక యిందు ద్రుతము స్వత్వముతోఁ గానఁబడుచున్నది. సమాసమునందలి ద్రుతమునకు స్వత్వ మధర్వణుఁడు మున్నగు ప్రాచీనులకుఁగాని, చిన్నయనూరి మున్నగు నర్వాచీనులకుఁగాని యంగీకారములేదు. అహోబల పండితుఁడుగూడ “ఏతచ్చ సమానే ససంభవతి ప్రయో గాభావాత్”, ‘స్వత్వం ప్రక్షేపతా బిందు స్సమానే నప్రయోగతః’ ఇత్యధర్వణవచనాచ్చ” అని వ్రాసెను. (‘అలంకిత సంక్షేప స్ఫూర్తి’ అను నూత్రవ్యాఖ్య).

కాని ద్రుతస్వత్వాది చింతామణి నూత్రమునకు వ్యాఖ్య వ్రాయుచు నహోబలపండితుఁ డిట్లు వ్రాసెను: “మించుఁ గ్రొమ్మించు” ఇత్యాది క్రియాజన్య విశేషణసమానే ద్రుతస్య క్రియాపదావయవత్వేన లగ్నివయత్వం. లేన ద్రుతకార్యం సర్వమత్ర ప్రవర్తత ఏవ.” అని. పాల్పారుకొరాముఁడనుచోటఁ బాల్పారు ననునది తద్ధర్మక్రియావిశేషణమే. ఇందలి ద్రుతము క్రియాపదమున కయవత్వమునే పొందియున్నది. అం దువలన ద్రుతకార్యము సర్వమును జరుగవచ్చును. సర్వ మనుటలో ‘ద్రుతస్య హలి బిందు స్సాస్యచ్చిప్లత్వం చ క్వచిత్స్వతా లోపశ్చ’ అనియున్నది కావున నిక్కడ స్వత్వమును నంగీకరింపకతప్పదు. అయితే సమాసద్రుత స్వత్వము నహోబలుఁడే ముప్పకొనలేదుగాదా! అహోబల పండితుఁడు చూపిన యధర్వణకారికకుఁ బాతాంతర మున్నది. ‘నిత్యం ప్రక్షేపతా బిందు స్సమానేతు ప్రయోగతః’ ఇందు సంక్షేపబిందువుల ప్రయోగమే కనఁబడుచున్నది గాని స్వత్వనిషేధము లేదు. అహోబల పండితుని పాతమువలన (స్వత్వం ప్రక్షేపతా బిందు స్సమానే నప్రయోగతః) బిందు స్వత్వ సంక్షేపములు మూఁడును సమాసములయందుఁ బ్రయోగింపఁబడరా దనునర్థము వచ్చుచున్నది. కాని ప్రయోగములనుబట్టి బిందుసంక్షేపములు విరివిగాఁ గనఁబడుచునే యున్నవి. చిన్నయనూరిగారుగూడ వీరినే యనుసరించి బాలవ్యా కరణసంధిపరిచ్ఛేదమునందలి ౨౬ వ నూత్రమును రచిం చిరి. కావుననే సం. ప. ౨౫ నూత్రముక్రింద ‘వత్స్య మాణలక్షణముచే దీనికి స్వత్వంబు లేదు’ అని వ్రాసి యుండిరి. సమాసద్రుతలోపనూత్రమునకు ‘నుష్పాతః’ యను నూత్రమును, బా.వ్యా.లోని సం. ప. ౨౫, ౩౫ నూత్రములును ననువాదములు. ఈ నూత్రములకు లక్ష్యము లైన సమాసములం దన్నింటను ద్రుతకార్యము లన్నియు జరుగుచునేయున్నవి. మఱియు ‘అపరాస్తేచ సమానేచ శబ్దే నో బిందు రివ్యతే’ యని యధర్వణుఁడు ధూర్వహ మతమును నిరూపించినాఁడు. కాని నిత్యమిత్యాది కారిక వలన బిందుప్రయోగ మంగీకరింపఁబడినది. ఇట్లు విధి నిషేధములు రెండును గానఁబడుచున్నందున బిందు

ప్రయోగ క్యాచిత్కతను గ్రహింపవలయును. అట్లే 'అద్యత్కతీయాతు న యుక్తా శబ్దవిన్మతే,' యని యుండుటవలన స్వత్వప్రయోగ క్యాచిత్కతనుగూడ గ్రహింపవలయు నని తోచెడిది.

ప్రతిఘటించె-ప్రతిఘటియించె

ఈరెండు రూపములను జూపి సూరకవిగారు పీరికిఁ బ్రయోగము నిచ్చిరి. ఆంగ్రభాషాభూషణకారుఁ డు 'అనమస్తలఘుద్యక్షర లసితములైన' తత్వము క్రియలకే యిట్టి యియాదేశము వచ్చునని చెప్పినాఁడు. ఇందుఁ గేతనగారు నన్నయగారి స్మృతమునే పరిగణించి నాఁడుగాని ప్రయోగభాషాశ్శయము సర్వణకారికను బరిగణింపనట్లున్నది. 'లఘేకాక్షర పూర్వక్రియాంతి సస్యానయో భవే దిద్వా' యను నన్నయస్మృతము సర్వణుఁడు 'స ప్రాద్యవ్యయ సంబంధ ప్రసేషేథే ప్రయోజకః' అని విపులీకరించినాఁడు. ఈవిషయమును బట్టి కేతన నన్నయగారి వ్యాకరణమును జూచియే యుండవలె ననుసంశయము కలుగుచున్నది. కవిసంశయ విచ్ఛేదము కేతనగ్రంథమున కనుబంధ ముటకు నిది చాలియున్నది.

సంతోసము-సంతసము

సంతోషశబ్దమును దద్భవమునేయుచో సంతో సము, సంతసము నని రెండురూపము లగునని సూరకవి గారు చెప్పినారు. సంతోషిల్లుచు నను ద్రోణపర్వ ప్రయోగ మీయఁబడినది. అహోబలపండితుఁడు గూడ ధాతుపాఠమునందు "సంతోషిం-సంతోషిల్లుచున్నాఁడు ఇతి ప్రాకృతసమం రూపం, హాస్య ఇతి సాదేశాత్. సంతసింపు ఇతి సంస్కృతభవం రూపం" అని నిర్దేశించియున్నాఁడు.

కూడుకొని-కూడికొని

క్రియాఫలంబు కర్తృగామి యగుచోఁ బ్రయుక్త మగు కొనుధాతువునకుఁ బూర్వమునందున్న ధాత్వ వస్తువమైన యాకారమున కికారము బహుళముగా నగు నని చిన్నయసూరి మున్నగువారంగీకరించినదే. బహుళ గ్రహణముచేత రెండు రూపములు నగును.

జడవద విశేషణములు

జడపదముల బహువచనములకు విశేషణము లేక వచనమున నుండవచ్చునని సూరకవిగారి లక్షణము. ఇది సర్వలక్షణసారసంగ్రహకర్తయుఁ డెప్పునాఁడు. లాక్షణికు లెల్లరును సమ్మతించినదియే. నన్నయగారు 'ఏకత్వం భేదకగత బహువచనానాంచ దృశ్యతే వికృతౌ' అని సామాన్యముగా సూత్రించిరి. భేదక మన విశేషణము. 'వికృతౌ' అనుటచేత సుద్ధాంగ్రము నందే యిట్టిప్రయోగము లంగీకార్యములని యూహార్యుని యభిప్రాయము. అగ్రవ్యణుఁడే సూత్రమునకు వివరణ ముగా 'నప్రాణిస్త్రీ విశేషణములకును, ప్రాణిస్త్రీ విశేష్యకములైన సిద్ధమ్యంతి స్త్రీ సమవిశేషణములకును నేకత్వము చెల్లు'నని కారిక వ్రాసెను. సాంపైన పలు కుల, మేలైన వెలయుఁడు, అందమైన వేల్పుటింతులు మున్నగునవి. 'కులికధారలు కుంతింబయ్యె, గేయాఘ ములు సాగనై పాటిల్లె' అని సూరకవిగారుదాహరణము లిచ్చిరి. అంతటను జడపదములకే యీ విశేషము చెల్లును. నన్నయగారు 'వికృతౌ' అని నిర్దేశించినకు కులికధారలిత్యాదితత్వము ప్రయోగములుగూడఁ గొన్నియ సూర్యములచే నామోదంపఁబడినవి.

నిలువుము - నిలుచు

నిలువుము, పిలువుము, కొలువుము, గలువుము, విడువుము మున్నగు క్రియలకుఁ దృతీయకారములు లోపించు నని లక్షణము. ఈలక్షణమునుబట్టి శవలము మధ్యముమధ్యము పరమగునపుడే యీ లోపము కలుగు నని చెప్పినట్లుచున్నది. ఇంతకంటె బాలవ్యాకరణము, క్రియాపరిచ్ఛేదము (సూ. ౧౦౧)లో "నిలుచు మొదలగు వానికి 'ముత్తు' పరం బగునపుడు కడనాయి బహు శంబుగ లోపించు" నను సూత్రమే శాస్త్రం, ప్రక్రియా, ప్రయోగభాషాశ్శయముల దృష్టి నెంతయు సమంజసమై యున్న దనవలయును.

ఏ - ఐనక

ఏ యనఁగా వైననని యర్థము నిరూపించి, శ్రీనాథుని శృంగారనైషధములోని 'ఎందకో వేలుపు

లోలిమై ననుభవించిన’ (ఆ. ౨, ప. ౧౨౧) యను పద్య పాదము నుదాహరణముగా నిచ్చినాడట. నైషధమునం దెందఱో వేలుపులను పాపమున్నదికాని యెందఱోయని లేదు. ఒకజేళ్ళ నున్నదనుకొన్నను నది ‘ఏని’ శబ్దము యొక్క యాఁగ్యకరణేష మగునుగాని ‘ఏ’ యను నేకాక్షరము కానేరదు. రామునే నీతనేఁ గొల్తు నిత్యాది ప్రయోగము లున్నవి. ఇది చేదర్థము. వచ్చెనేని, చేసె నేని యిత్యులు. వికల్పార్థమునంగఁగూడఁ బ్రవర్తించును. అట్టిగో నూరకవిగా రే యను నేకాక్షరమును గ్రహించుట దోషమని తోచెడిని. ఏయను నవ్యయ మేవకారాధ్యమనఁ బ్రవర్తించుట యంగ్రభాషా సంప్రదాయము. అచ్చమక్కుములోని దైవచోఁ బ్రశ్నాను నయాదులయంగుఁ బ్రవర్తించును.

వి-కలిగి

వి యనుచోఁ గలిగి యనునర్థము చెప్పి ‘యప్ప రోగిణములు నాటలు నాటలు నై వినోదింపంగ’ నను ద్రోణపర్వప్రయోగమును జూపినారు. సర్వలక్షణసారసంగ్రహకర్తయఁ గ్రియావిశేషణ ప్రకరణమునందు “కలిగి యనునట్టి యర్థంబు దలుపుచోట నిలుపఁదగు నై యనుపదంబుఁ దెలుఁగునం” దని లక్షణము చెప్పి, “యొక్కర్తు నీడముఁ గృష్ణజినముం గమండలునై రాగంబు వంచించి” యను నుత్తరరామాయణపద్యపాద మును, ‘బంధురకంధరము వెడలుపుటురమును నై ద్రోణుఁ డొప్పె’ ‘తెల్లని గొడుగును వెల్లని సిడమునై యల్లవాండే పాండవాగ్రజుండు’ నను భారతప్రయోగ ములను జూపియున్నాఁడు.

ఇట్లుండఁగా నహోబలపండితుఁడు “కించ కైశ్చి దైకార స్యాస్తితానాచక్ష్వ మస్తీతి లక్షణముక్త్యా ‘వెడలుపుటురమై యాచార్యుఁ డొప్పె నుత్తరకంఠే’ ఇత్యాదికం కవివచన ముదాహృతం. తల్లక్షణం స్వక పోలకల్పితమేనే త్యుపేక్షితం. ఉపచారక్రియాత్వేన తాదృశవచన స్యాభ్యాభ్యా మాచార్యాభ్యా మంగీకృత త్వాత్” (భాష్యవర్ణకేత్యాది నూత్రవ్యాఖ్య). అని స్పష్టముగా వ్యాసియున్నాఁడు. కైశ్చి త్రనుటకలన

నీయన నూరకవితిమ్మనను బూర్తిగా నిరాకరించి నాడని తెలియునైయున్నది. ఆధేయస్థమైన క్రియ నాధారమునం దాగోపించుట యుపచారము. నీతకా వివాహంబై, పెండ్లియై, మున్నగు క్రియలయం దైకార మున కుపచారత్వము పూర్తిగాఁ బట్టుచున్నది. పూర్వో క్తభారతవాక్యమునందు, బంధురకంధరమై, వెడలుపు టురమై యని భూతార్థాసమాపక క్రియాసమన్వితములైన యసంపూర్ణ వాక్యము లర్థగతినిబట్టి యేర్పడుచున్నవి. ఈ యసంపూర్ణ వాక్యములకు, బంధురకంధరముకల వాండై (దోర్బాండు కర్త) వెడలుపుటురము కలవాండై యనునర్థము సులభముగా లభించుచున్నది. నీనికి సంబంధించినంతవఱకుఁ గర్త యధ్యాత్మత మయ్యెనని తలంపవలయును, అగుచో నిది వాక్యవిషయము గాని క్రియావిషయము కాదని తేలుచున్నది. పోనీ యుపచారక్రియాత్వము నెట్లో యంగీకరించినను నీ ‘వి’ శబ్దమునకుఁ గలిగి యనునర్థము చెప్పట కేమి యభ్యంతరముండునో చింత్యము. ఈ వి శబ్ద మగుధాతువుయొక్క క్షార్వరూపము. అగుధాతువునకు శబ్దరత్నాకరకారుఁడు ‘కల’ యను నర్థమును గూడఁ జూపించి, యిట్టిదే ప్రయోగము నొసంగెను. సీతారామా చార్యులవారుగూడ తిమ్మన నూరనల ననుసరించి యీ యర్థము వ్రాసి రనుట తెల్లము.

అదియునుగాక భూతార్థకాసమాపక క్రియ యొక్కొకచో హేత్వర్థమునఁ బ్రవర్తించునని ప్రాథ వ్యాకరణములో నాచార్యులవారు నుడివీరి. ప్రస్తుత వాక్యమునందు బంధురకంధరము, వెడలుపుటురము నున్న హేతువుచేత ద్రోణుఁడొప్పె నను నర్థమునుగూడ సాధింపవచ్చునని తోచెడిని. కాని యిది యిట్టి పట్టు లన్నిట సమర్థింపనగునది కానేరదు. “తెల్లని గొడుగును వెల్లని సిడమునై యల్లవాండే పాండవాగ్రజుండు” అను చోటఁ గల యనునర్థము తక్కుగత్యంతరము కానరాదు. గొడుగునై సిడమై యనునవి యుపచారక్రియ లన్నచో నీ ల్యబంతముల కీవాక్యమునందు దేనితోడిను నన్వయము కుదురనేరదు. శబ్దపల్లవములు విలక్షణార్థాభిధాయకం బులు. వివాహంబై, పెండ్లియై యను ధాతుపల్లవంబులకు

విలక్షణమైన యర్థము గోచరించుచున్నది. గొడుగు నై న్నిడమై యనువానికి వాక్య నిరపేక్షముగా నెట్టి యర్థమును గానవచ్చును లేదు, అందుచేతనే సూరన తిమ్మన లీ 'వి' శబ్దమునకు వాక్యాన్వయాపేక్షకముగాఁ 'గలిగి' యనునర్థము వచ్చుచున్నదని వ్రాసిరని పొడగట్టుచున్నది.

ఏలతడు-ఏలునతఁడు

వర్తమానార్థభుజన గలిగిన కర్మధారయనునందలి యుత్పమున కచ్చు పరమైనచో నత్వము వచ్చునని లక్షణము. ఏలతడు కాదనియు నేలునతఁడగు ననియు సూరకవిగారు వ్రాసిరి. ఇది క్రియాజస్య విశేషము ఘటితమైన కర్మధారయము. 'నస్య తద్ధర్మోత్పత్తిః' అను నిత్యసంధిని 'మేషక' మైన చింతామణి నూత్రమున కిది విషయము. ఈ తద్ధర్మక్రియ ద్రుతప్రకృతిక పాతములోఁ బరిపరమమైనది. వేటుగా నత్వవిధాన మవసరములేదు. అప్పకవియుఁ దదవసరములైన చిన్న యశూర్యములును బడిన పారసాటునే సూరకవిగారు గూడఁ బొందిరి. ఈ విషయమునుగూర్చి బ్రహ్మశ్రీ వర్ణముల చిన్తామణిరామస్వామిశాస్త్రిలవా రాంధ్రశబ్ద చింతామణి విషయపరిశోధనమున విపులముగాఁ జర్చించి యున్నారు. సూరకవి యిది వర్తమానార్థ మనినాఁడు. కాని యిది తద్ధర్మవిషయముగాఁ జింతామణిసంప్రదాయవ్యవహారము. 'ఉను' ప్రత్యయము భవిష్యద్ధర్మ మని శేతన చెప్పెను. పలుకును, పలుకుదురు-భవిష్యద్ధర్మము - ప్రథమపురుషైక బహువచనరూపములు. శేతన సంప్రదాయము నవలంబించినచో 'ఏలునతఁడు' భవిష్యద్ధర్మము కావలయును. కాని యేలనతఁడనఁగా నేలుచున్నవాఁడని యర్థముచేసి సూరకవి దీనిని వర్తమానార్థక మనియెను. 'తద్ధర్మార్థకవిశేషణం బసహాయతం ద్రికాలివాచి యగు' నన్నప్రాధాన్యకరణనూత్రముచే దీనిని రక్షింపవచ్చును.

తద్భవపదములలోని రేఫము

సూరకవిగారు 'తద్భవపదములఁ దనిలిన యారేఫ రేఫగాని శకటరేఫకాదని లక్షణముచెప్పినారు. కాని పాటుఁడు, ఉక్కెఱు, కఱుగ, మొఱకు మున్నగు తద్భవములయందు శకటరేఫము కానవచ్చుచుండుటచేతను

'ఉచ్చారణస్య కల్పిత్యాన్నిదానం తత్ర సద్వచః' అను నధర్వణకారిక యుండుటచేతను నీలక్షణ మంగీకార్యము కాదని యహోబలపండితుఁడు వ్రాసినాఁడు. సూరకవి గారు శేఫప్రయోగములను విశేషముగాఁ జూపలేదు. ఏవోనిన్నిటినిమాత్రమే చూపినాఁడు.

నాకునానతి-నాకానతి

వష్టిపై నచ్చు పరమైనయప్పు డిట్లు చెందు రూపము లగునని లక్షణము. ఇది 'అనాదిషు విభక్తి ష్టానోవా' యను చింతామణి నూత్రమునకు విషయము.

నాంతక్రియాపదముల సంధి

నాంతక్రియాపదముల పొంత నచ్చున్నయెడల నత్వ మగుననియు, హల్లున్నచో ప్రకల్పికముగ నుండు ననియు లక్షణము. నాంతక్రియాపదము లనుటచేత ద్రుతప్రకృతికములుగాఁ బరిగణింపఁబడిన క్రియారూపము లన్నిటికిని గ్రహణము. వీని కచ్చులు పరంబగునపుడు 'లుక్పంక్తేనా నాచి' యను నిషేధ విధి ప్రవర్తించి వట్టిసంహితనూత్రము కలుగును. హల్లులు పరమైనప్పుడు ద్విత్వికాన్వయము లన్నియు యథావిధిగ జరుగును

ఋకారమునకు రేఫాదేశము

ద్వంద్వసమాసమున ఋకారమునకు రేఫాదేశ మగునని సూరకవిగారు "క్షుత్రియశంకృతైః.....మాం ధాత్రఘ్నీతీశ" ఇత్యాది భారతపద్యము నుదాహరణ ముగా నిచ్చిరి. ఇది 'ఉద్వంద్వోద్యోగః' అను చింతా మణి నూత్రమునకు విషయమైకది. మాంధాత్యరఘ్నీశీ శేత్యాదిపాతమును గ్రహించి యప్పకవిగారు దీనిని సంయుతాసంయుతప్రాసమున కుదాహరణముగా నిచ్చిరి. ఆ యీవిషయములు బా. వ్యా. సమాసపరిచ్ఛేదములోని యిరువది నాల్గవ నూత్రవ్యాఖ్యలో గుప్తాప్రకాశికా కారులు విపులముగాఁ జర్చించిరి.

నేవింతురు-నేవింత్రు

నేవింతు రను క్రియాపదమునకు నేవింత్రు రూప మును గలదని లక్షణము. ఇది లాక్షణికులందఱు సంగీకరించినదే. 'దౌచోర్లు క్తద్ధర్మే' యను నూత్రమున

దువర్ణము పరమైస్వరుడు చుకారమునకు లోపము రాగా
‘బిందుపరస్య తకారో యో స్సాన్యతో’ అను సూత్రముచే
నేరింతు రిదురూపము సిద్ధించును. అపైవైఁ గవిభల్లుట
సూత్రముచేఁ దకారముమీఁది యుత్వము లోపించి
“నేరింత్రు” రూపము సిద్ధించును. చిన్నయసూరిగారి
ననుసరించియు బా-వ్యా-క్రి-గూ పరిచ్ఛేదములోని
౧౦౮, ౬౨ సూత్రములవలన నీరూపమును సాధింప
వచ్చును. పూర్వవ్యాకర్త లిట్లు బిందుపూర్వమైన తద
డలకే యుత్వలోపము నంగీకరించిరి కాని ‘యత్త్రి’
మున్నగుప్రయోగములు క్వాచిక్కిముగా లేకపోలేదు.

బల్లిదాదులు

కడల మత్వంబు గలిగిన తెనుగునుడులు దేవము
వ్యవరంబులైనచో డత్వము భజించునని లక్షణము.
బల్లిడుము-బల్లిడుడు నని యుదాహరణము. ఇది ‘కేచిత్తు
వైకృతా శ్శబ్దాః షంసి చాన్యత్ర సంగతా’ యనునథ
ర్వణకారికకు లక్ష్యమైయున్నది. నెయ్యండ్లై పూజించె
నని నన్నయగారి ప్రయోగము. బల్లిదాదులు సంస్కృత
తుల్యంబు లని చిన్నయసూరిగారు గూడ సూత్రించి
నాడు. స్త్రీత్వంబున పీని కాలుశబ్దము పరంబై నెయ్య
రాలు, బల్లిగురాలు అను రూపము లేర్పడును.

కొన్ని విశేషములు

తినుచుండె- తినుచునుండె- ఇది శత్రుర్థకు చువర్ణ
ముపై నున్న ద్రువసంధివిషయము. తన కిచ్చె - తనకు
నిచ్చె-ఇది ‘అనాదిమ ఓభక్తి షూతోవా’ యను
సూత్రమునకు లక్ష్యము. ధర్మపు - ధర్మము - ఇది ‘భవే
ద్ధర్మాదిశబ్దానాం ముశ్చ పుశ్చాత్ర కుత్రచి’ త్తను కారికకు
లక్ష్యము. ఇట్లే కర్మపు-కర్మము మున్నగునవి గ్రాహ్య
ములు. ప్రాధిమంబు-ప్రాధిమ. ఇది తదభ్యవరూపము.
దీనిని విశేషరూపముగా నిచ్చుటలో సూరకవిగారి
యభిప్రాయ మేమియో! ఒనరంగ-ఒనరంగ - హ్రస్వ
పూర్వము కావున సాగ్యబిందు కర్ధబిందువైనయది.

అనక - నాక - ఇది “క్వచి దంత్యస్య చాన్యస్య
లోపా దీర్ఘశ్చ కుత్రచి” త్తను కారికకు లక్ష్య మనఁదగి
నది. దీని కహోబలపండితుఁడు చానేసె, నోనాడె

మున్నగునవి లక్ష్యములుగా నిచ్చినాఁడు. ఈ ‘నాక’
యను ప్రయోగమునుగూడ వానితోఁ జేర్చవచ్చును. అను
ధాతువునకు మజ్జు పరమగునపుడు ‘నా’ ఆదేశ మగునని
చిన్నయయుఁ జెప్పెను.

మిారు-ఈరు

‘నీ మీ నే మే హల్లులకు లోపంబు విభావ
నగు’ నని ప్రాథవ్యాకరణకారుఁడుగూడ నీ ప్రక్రియనే
బోధించినాఁడు. నీవు-ఈవు, - మీరు-ఈరు, నేను-ఏను-,
మేము - ఏము. ఇట్లక్షాదు లైనకే ప్రాచీనము లైనట్లు
తోచకమానదు. ‘తదిదమోర్వ’ట్రను వైకృతచంద్రికా
సూత్రముచే ఆ ఈ శబ్దములకు వదాదేశము చేసి ప్రక్రి
యను జూపించుచున్నాడు. యుష్మదస్మ ద్ధకములకుఁ
గూడ నట్టిప్రక్రియనే మాపించుట యుక్తమేమో యని
తోచెడిని. కాని యిది యింకను బరికిలింపఁదగినయంశము.

ఎల్లిడము-ఏలిడము

ఇది ‘అద్విత్వంచ భిన్నేద్విత్వం దీర్ఘోహ్రస్వశ్చ
కేమచి’ త్తను నధర్వణకారికకు విషయము. పువ్వు-పూవు,
గయ్యలి-గయ్యలి మున్నగునవి దీనిచే సమర్థింపఁబడినవి.

చనునె - చన్నె

ఇది ‘క్వచి న్నవర్ణే జేర్ఘోపః క్వచి ఙ్ఘోశ్చ
తథా భవేత్, క్వచి త్తదర్థే డయంగం క్వచి న్న స్త్యేచ్చ
లోపవాక్’ అను నధర్వణకారికకు లక్ష్యము. ‘క్వచి
న్న స్త్యేచ్చ లోపవాక్’ అను వాక్యముచే ‘చనిన’ యను
పదమునందలి నకారముమీఁది యికారమును లోపింపఁ
జేసి ‘చన్న’ యను రూపమును సాధించి, దానిపైఁ
బ్రహ్మార్థైకారమును బరముచేసినచోఁ జన్నే యను
రూపము లభించును. ప్రాథవ్యాకరణకారుఁ డింతకంటె
సులభమైన మార్గము నుపదేశించినాఁడు. “ఒకానొకచోఁ
దధర్మార్థకంబులగు నుండు చను చేరుకొనులు ప్రక్షార్థ
కైకారపరకంబు లగునపుడు వాని కడయచ్చులకు
లోపంబు విభావనగు” చను + ఏ = చన్నె. దీనికి మఱి
యొక మార్గమును గలదు. ‘అన్నిష్టనభి’ మున్నగు
భారతప్రయోగముల బలమున ‘చను’ క్రియలోని యుత్వ
మును లోపింపఁజేసి, చిక్ అను ద్రుతాంత హ్రస్వాత్

ధాత

నమనకు బ్రహ్మకృతకారమును బరమోనర్పినయెడల, 'నోవా ద్విత్వం క్వచిద్ధీర్ఘం పరప్రాణేన సంగతే' అను నధర్వణోక్తిచే జన్మ యను రూపమును సాధింప నయ్యెడిది.

భయపడి - భయంపడి - భయముపడి. ఈరూపములు 'ప్రమాదైభక్తికమో ర్భిందుశ్చ మహాక పతిక్రియాశ్చ' అను చింతామణిశాస్త్రమునకు లక్ష్యము.

ఉచ్చులిక - ఉచ్చులికము

'ప్రతచి చ్చబ్ధభేదేషు భవే త్వర్థస్తలింగతా' యను నధర్వణోక్తియే దీనికి బ్రమాణము. చుట్టములు, చుట్టకు; మీసములు, మీసలు మున్నగునవియు దీనివలన గ్రహింపబడును.

కలవారె - కలరె

సూరకవిగారీప్రయోగమును జూపి, యిట్లే యిట్టి వారె - యిట్టిరె యగునని లక్షణముఁ జెప్పరి. ఇది 'తచ్ఛబ్దకన్య లోప స్యాదధాతోః క్వచి దేకతా'యను నధర్వణోక్తికి లక్ష్యమైయున్నది. అట్టి డనురూపము గూడ దీనికి లక్ష్యము. చిన్నయసూరిగారుగూడ 'ఉన్న కలనవర్ణకంబులమీఁది తచ్ఛబ్దనకారంబునకు లోపంబు విభావ నకు నని (బా-వ్యా-క్రి-ప - ౧౧౭ నూ) నూత్రించినారు. సూరిగారి నూత్రముచే నట్టిడు, అట్టిరు ననురూపములు సాధింపబడవు. సూరకవిగారీలక్షణము నకే 'సఖీజన విట్టిడె రూపసంపదక' అను విరాటపర్వ ప్రయోగమును లక్ష్యముగా నిచ్చిరి. ఇట్టి + అది = ఇట్టిది అధర్వణకారికావళికిఁ దెలుగువ్యాఖ్య వ్రాసిన ద్వితి త్రిణి సీతారామకవిగారుగూడఁ బూర్వోక్తమైన కారి కకు 'కొమటిది, కాపుది, ఏకలముదిగా' యను లక్ష్యముల నొసంగి యీకార్య మనుహదర్థంబులయందును గలదనిరి. కాని వీరి యీ లక్ష్యములఁగూడ నంగీకరించిన యెడల నిట లక్ష్యులక్షణ సమన్వయ మగుటలేదు. 'వాఁడు' అను మహదర్థక శబ్దమునకే 'అది' యనునది యనుహదర్థకరూపమన్నను, అదిశబ్దాదులందు వకారము లేకపోవుటవలన నది లక్ష్యము కానేరదు.

చిగురుచు ధాతువు

సూరకవిగారు చిగురుచుధాతురూపములైన చిగిరించెను, చిగిచ్చెను, చిగిరించెను, చివిరించెను నను రూపముల నిచ్చిరి. చిగురుచు ధాతువుపై భూతార్థము నందు 'ఎను' వర్ణకము పరమగుచో దాని యెత్వము నపేక్షించి రువర్ణము మీఁద నిత్వమును, దాని యపేక్ష చేతఁ గుక్షర్ణముమీఁద నిత్వమును వచ్చి చిగిరిచె నను రూప మైనది. ముఖ దానియందలి రిక్షర్ణముపై నిత్వము లోపించి (చౌ రే రుసధాత్మ్యశ్చ లు గ్వా స్యాత్) చిగిచ్చె నను రూప మైనది. చిగిరించె ననునది యీధాతువునకే యాంశరమైనను నధాత్మ్యమైన చిగురుశబ్దముపై ధాతుత్వవివక్షయందు వచ్చిన యిందుగాగునుచుగాఁ బరిగణింపవలయును. చివిరిచె నను రూపమున్నచో 'క్వచి ద్దకారో షః' అను సూత్రముచే నైనది. ఇట్లే క్రుమ్మరుచు, క్రుమ్మరించు రూపములను సమీక్షింప నగును.

మనిచె-ముంచెను. 'నలదా' రంతిరతశ్చ' యను సూత్రమునకు లక్ష్యమిది. మనుచు, మంచు, మంచెను,

చేకూర-చేకు శబ్ద-చే + చూడు-చేకూరు

ఆదోడుకూడుల డికారమునకుఁ బుక్కు పరమగునపుడు మాత్రమే రుక్త మగునని చిన్నయసూరిగారి యభిప్రాయము. కాని శబ్దగర్భాకరకారణం చేకూరను దానిని బ్రత్యేకక్రియగాఁ బరిగణించి దానిని 'చేకూడు' అనుదాని రూపాంతర మని వ్రాసినాడు. 'చేకూరు' లోని 'చూ' యను దీర్ఘము హ్రస్వమై 'చేకులు' అని యైనది. దీర్ఘాక్షరముపై నున్న లఘులేఖ మాదీర్ఘాక్షరము హ్రస్వమగుచో శకలరేఖ మగును. (శకలరేఖ నిష్ప్రయము)

చెదము-చెది

సూరకవిగారు 'చెదిమనం జేది యనంగఁజెలు' నని వ్రాసినారు. విదంతములైన పక్షులు సమీకర శబ్ద, బులందు లేవని చిన్నయసూరిగారు వ్రాయుచుండిరి. చెయిదము, చెయ్యము, చెయిది యని దీని సుష్టిరూపములు.

అల్లువాండ్రు, పాటువాండ్రు, తమ్ముగొట్టులు

అల్లు, పాటులు, తమ్ముడను శబ్దములు సమాస ఘటితంబులై ధుత్వముల బాసె యీ 'ప' రూపము లొందు

నని సూరకవిగారు లక్షణము చెప్పిరి. ఈమాఁడు శబ్దములు నాస్తికములైనను వ్యాకరణ కార్యములకు మగాదులతోఁగాని, బల్లిదాదులతోఁగాని యదుకని శబ్దములు. బల్లిదాదులు ‘పుంసీచాన్యత్ర్య సంగతా’ యను నధర్వణోక్తినిబట్టి బలిదమునున్న గ శబ్దములకు ‘ము’ లోపము గావించి, బల్లిద యను ప్రాతిపదికపై నుత్పడుజులు చేర్చఁగా వచ్చినవి. ఇంక మగాదులకు డుజ్జువచ్చునేకాని యుత్పము రాదు. పూర్వోక్తములైన శబ్దత్రయమునకుఁ బ్రక్రియ యీరెండు విధములను జేల్లదని తోఁచెడివి.

అహోబలపండితుఁడు ‘బల్లిదుడు, చెఱవుడు, నెయ్యుడు, కుత్తికుఁడు, అల్లుఁడు, పాటుఁడు, మరుఁడు ఇత్యాది శబ్దానాం మహత స్సోడ్డు జ్యేష్ఠవదన్” అని వ్రాసెను. (‘ఏకాదే రమహతాంచ డావున్న’ సూత్ర వ్యాఖ్య) కాని యింటలి బల్లిదాదులకును నల్లుఁడు సాటుఁడు శబ్దములకును సాదృశ్యము లేదు. వీనికి బల్లిదాదులకువలె డుజ్జు రావచ్చునుగాని యుత్పము వీని యందు సహజముగానే యున్నది. ద్వితింత్రిణి నీతారామకవిగారధర్వణకారికావళి వ్యాఖ్యలో ‘కేచిద్వైకృతాశ్చబ్దా డాదిజ్యేష్ఠైవ సాధవః’ అనుకారికమపాటుదు మున్నగుశబ్దముల నుదాహరణముగా నిచ్చుచు, వీనిని పాటుఁడుశబ్దము, తమ్ముడుశబ్దముని యుచ్చరింపవలయు ననుటయే దీనికిఁ బ్రమాణము. (అహోబలపతి యీ కారికకు వేఱుగా నధముచేసి వేఱులత్సముల నిచ్చెను.) అదియునుగాక ‘వారః’ అను చింతామణిసూత్ర వ్యాఖ్యయందహోబలపండితుఁడు ‘భవంతి కేచిచ్చబ్దాస్తు సాంగజ్యేష్ఠైవ సాధవః’ అను నధర్వణుని కారిక నుదాహరించి ‘ఏతదాధర్వణవచన బూజేన ‘తమ్ముగుఱ్ఱులు’ ఇత్యాదౌ ఉత్వం సాధుత్వమున్నత ఇతి ధ్యేయమితి న్యసంహా’ అని వ్రాయుటయు నీశబ్దములయందుత్పము సహజముగా నున్నదనుటకుఁ బ్రమాణమై యొప్పుచున్నది. ఇట్లుండ ‘బల్లిదాదులు సంస్కృతతుల్యంబు’ లనుబా. వ్యా. సూత్రము క్రింద గుప్తార్థప్రకాశికాకారులు ‘అల్లుఁడు’ శబ్దమునకు గూడ బల్లిదాదులతోఁబాటు ప్రక్రియ నుపదేశించుట ప్రమాదము.

తద్భవ భాషావిచారము

సూరకవిగారు తృతీయతరంగమునఁ దద్భవభాషావిచారము కావించినారు. సంస్కృత శబ్దములు వర్ణలోపాదులను బొంది తద్భవరూపములు గైకొనుపద్ధతిని బరిశీలించి, యా భాషాపరిణామమును గొంతకొక క్రమముతోఁ జెప్పటకు సూత్రములను రచింపఁబ్రయత్నించినది వీరే యనుకొందును. తక్కినవా లెల్లరును గొన్నిశబ్దములను మన్యుకుఁ జూపి నిడచిరి. సూరకవిగారైనను దద్భవభాషనంతయును సాంగముగ సూత్రనిబద్ధముచేసినని చెప్పటకు వీలులేదుగాని వీ రళంబించిన ఖక్తి ప్రశంసనీయమై యున్నది.

‘ప్రాకృతభవ, సంస్కృతభవ, సంస్కృతవత్ప్రాకృతభవ వికృతభవా’ యను చింతామణిసూత్రముచొప్పునఁ బ్రాకృతిదేశీయ, సంస్కృతభవ ప్రాకృత, సంస్కృతసమప్రాకృతములైన ముత్యైఃసు భాషయు నాంధ్రమునఁ బ్రవేశించినది. ప్రాకృతము లాటువిధములు గావున నీ ప్రాకృతభాష లిట్లు పడునెన్నిదియు, సంస్కృత సమ తద్భవములు రెండును, దేశ్యగ్రామ్యములురెండును గలసి యిటువదిరెండువిధముల నాంధ్రభాష ప్రవర్తించుచున్నదని ప్రాచీనవ్యాకర్తల యభిప్రాయము. ఇట్టి ద్వావింశతిభేదములైన యీభాషను బరిశీలించి యిందుఁ బ్రాకృతసమ మేదియో, ప్రాకృతభవ మేదియో తెలిసికొనుటగాని, తెలిసికొనినను నది సంస్కృతభవమేల కాఁగూడదో వినిశ్చయించుటగాని దుస్సరమైన విషయముగాఁ దోచెడిది. కావుననే యాంధ్రవ్యాకర్తలెల్లరు నీ విషయమును దిక్ష్వాత్రముగా నుపదేశించుచు వచ్చిరి. అహో - సంస్కృత సమప్రాకృతసమము, అంబరము - ప్రాకృతదేశ్యసమము, మూగ - సంస్కృత భవప్రాకృతభవము. చందరుడ, చందమామ, సంద్రము ఇత్యాదులు సంస్కృతభవము లగునని యహోబల పండితుఁడు దుదాహరించినాఁడు. ఈయనయే ‘నచైవం మూగేత్యాదీనామపి తత్సమత్వాహతిః. యత్ర వర్ణాంతరంగమ వర్ణలోపయోః శాస్త్ర్యతో విశిష్య నప్రాప్తిస్తత్రైవ తద్భవత్వం, నాన్యత్రేతి నియమాంగీకారా’ త్తని వ్రాసియున్నాఁడు. ప్రాకృతసమములుగాఁ బరిగణించు

భా ర తి

శబ్దములన్నిటిని సంస్కృతభవము లనవచ్చునని చిన్నయ నూర్యాకు లంగీకరించినారు. మొత్తముమీఁద శేఁడు సంస్కృతసమమును మాత్రము వివచి, తక్కిన ప్రాకృత సమ, ప్రాకృతభవ, సంస్కృతభవ భావలను ద్విభవ భావ అని వ్యవహరించుచున్నారు. సూరకవిగారు జూదము, మూఁగ, కొలము మన్నగు వానిని సంస్కృతభవములుగాఁ జెప్పినాఁడు. కాని జూదము శూరసేనతద్భవ మనియు, మూఁగ యపభ్రంశతద్భవ మనియు, కొలము చూళికాభవ మనియు నహోబలఁడు చెప్పెను. అయితే ప్రాకృతరీతియు నిదియే యని సూరకవి నిర్దేశించి, తానిచ్చిన శబ్దసముదాయమునకుఁ జివర 'యిటువలెనే వైశాదికరూపము' లని వ్రాసి నాఁడు. ఆంధ్రభాష వైశాదిప్రాకృతమునుండి పుట్టిన భాష యని పూర్వవైయాకరణుల యభిప్రాయము. 'హోళ లాటక గాంధార సుధేష్ఠ ద్రవిడాదయః, పికాచ జేశా ప్రద్యేష్ఠం వైశాచీద్వితయం భవేత్' ఆంధ్ర మీ పికాచభాషాపరిణామరూపము కావుననే నన్నయ 'ప్రాకృతభవవికృతిభవాః' అని పూర్వోక్త సూత్రమున నిర్దేశించెను. అందులకనియే 'ఆద్యప్రకృతిః ప్రకృ తిశ్చాద్యే ఏషా తయో ర్భవే ద్వికృతిః' యని నన్నయ గారు సూత్రించినారుగూడ. సూరకవిగారి గ్రంథ

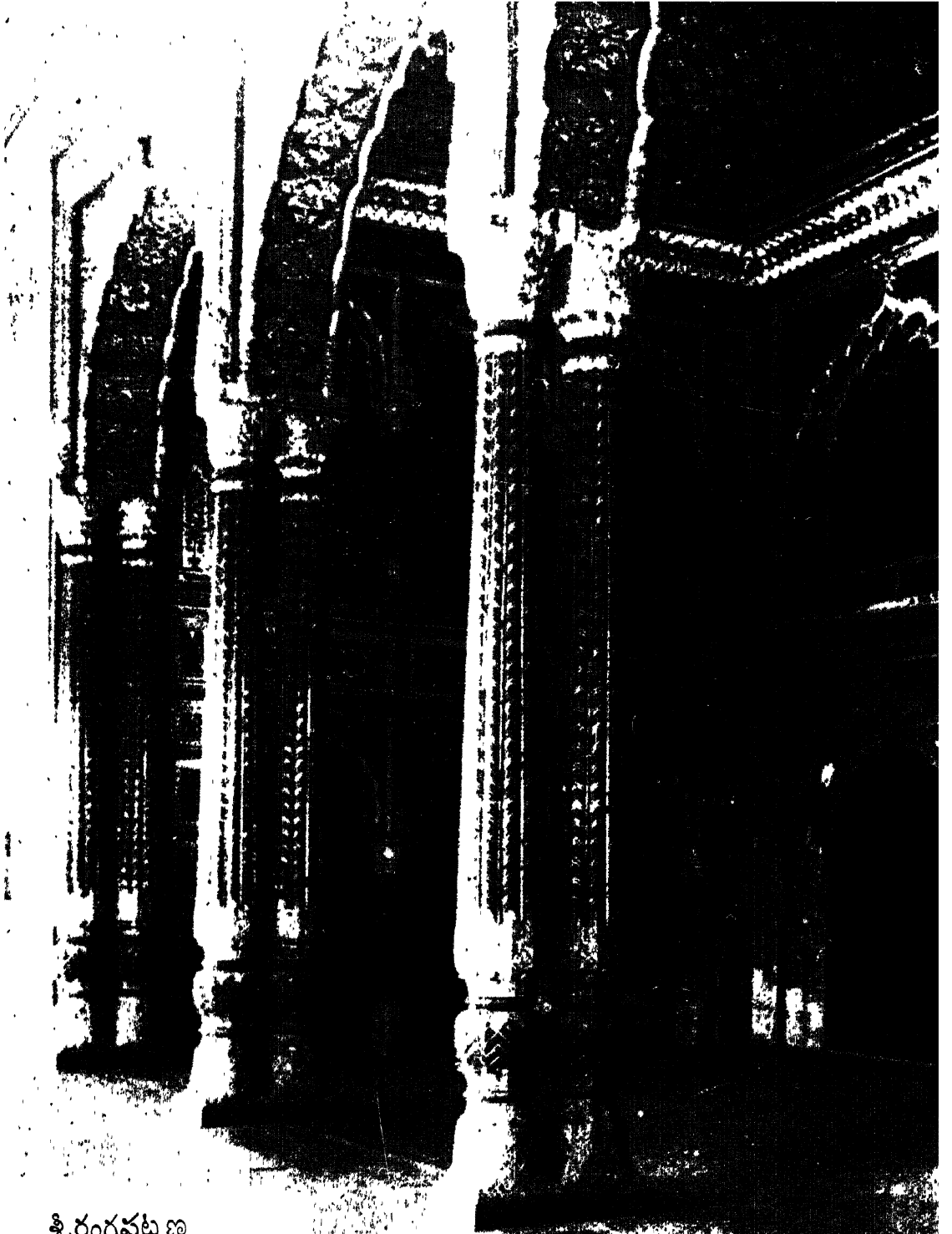
మలో బీజము = గింజ, కబరి = క్రొమ్మడి, ధమ్మిల్లము = తురుము, బిఠారము = పిల్లి, పాండురము = బొల్లి, హింతాలము = ఈడు, యావనాశము = కొన్న, ఆఘోటము = వేలు, కీరీటి = కవ్వడి, తిలము = నువ్వు, తిక్తము = చేదు మున్నగు శబ్దములు తస్యవములుగాఁ జెప్పఁబడినవి. విచారింపఁగా నీ ప్రకృతి వికృతి శబ్దముల తెవ్విసమగను బొంతన కుదురక, వీనిని ద్విభవము లగుటకంటె నవి వాని యర్థము లనుట మే లసిపించుచున్నది. రాతిశబ్దభవము లేయి యనిననే భాషాశాస్త్రస్థు లభ్యంతర పెట్టుచు న్నారు. ఇట్టివాని నంగీకరింతురా? కిరీటి శబ్దభవము క్రీడి యుండఁగాఁ గవ్వడియని వ్రాయఁబడినది. విష్ణులు విమర్శింతురుగాఁక.

అడిచము సూరకవి యొక వ్యాకరణగ్రంథము, నొక యలంకారగ్రంథము, నొక నిఘంటువును వ్రాసి కవియై ప్రఖ్యాతి గడించినవాఁడు. ఇతని కవిజన రంజన మున మృదువైన తైలిలో క్లేష యదృశముగ దిద్దఁబడి నది. ఈ కవిసంశయ విచ్ఛేదమునందుఁ గూడ నాయన చూపిన ప్రతిభ యల్పీయసమైనది కాదు. ఇందుండి నా మహాకవిని నిరాకరించిన వాడు యున్నచో నది నా యెఱిగినంతవట్టు సత్యవిధారాముననే కాని యనా దరముచేఁ గాదు.

జీవన ప్రభాతము

1 అనువాదకలు: శ్రీ పోలవరపు రామబ్రహ్మముగారు, B. A., Murugan the Tiller (మరుగె ది టిల్లరు) అను పేరున శ్రీ కే. యస్. వెంకటరమణిగారు అంగ్ల భాషను రచించిన ముద్రసిద్ధవల కిది యనువాదము. ఇది రమణీయమయిన సాంఘిక నవల. సౌశ్చాత్య విద్యావిధానము, పాశ్చాత్య సంస్కారము, పాశ్చాత్యాదర్శములు మొదలగువానివలన గలుగు కష్టములు ఇందు చక్కగ వర్ణితములయినవి. ఆంధ్రవాఙ్మయమున నిట్టి కథావిధానము గల యీ నవల క్రొత్తది. ఆంగ్లభిల్లరు చదువవలసినది. క్రాసు రూ॥ పుటలు. వెల రు. ౧—౦—౦ మాత్రము.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు.

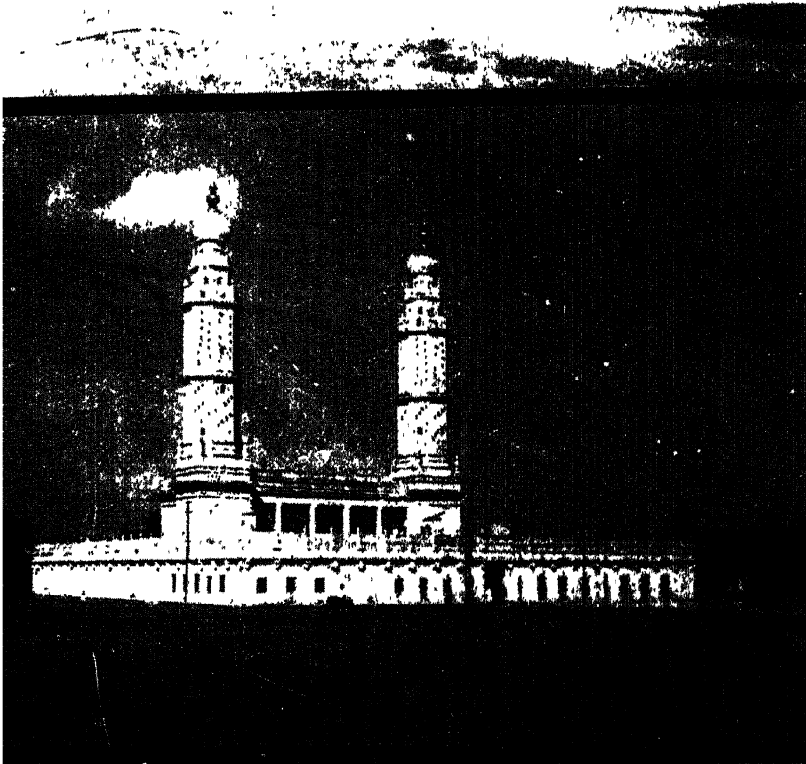

శ్రీరంగవట్టణ
చిత్రములు

౧. దరియాదౌల్త్
టిప్పసుల్తాను

భారతి
ధాత నం. మోసు నానా

౨. దరిమాదాల
ఉద్వ్యాస శృంగేయ
(దక్షిణాద్వారమునుండి)

౩. బాహుళ్యము

౪. కోటరెయ్యి
ప్రభుత్వ ద్వారము
(మూర్ఖుడు)

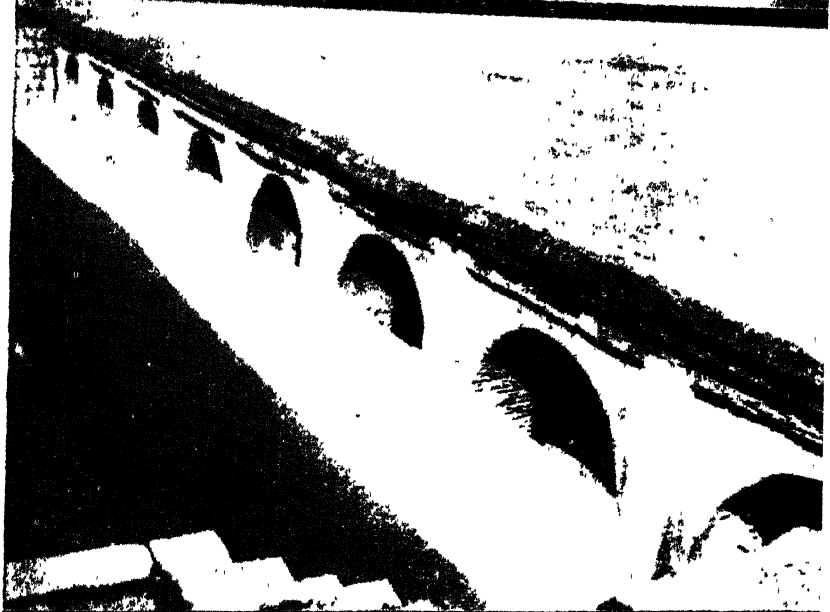
శ్రీరంగవట్టణ చిత్రములు

౧. కోట, ఉత్తర ద్వారము
: (లోవైపు)

టిప్ప చివర గాడిద
ములు ఇక్కడ ఉండి
పోరాడి హత
డయ్యెను

౩. కోటగోడలో నున్న
బందీఖానా గదులు
వీనిలో ఇంగ్లీషువైదీలు
బేడీలలో నుంచబడిరి

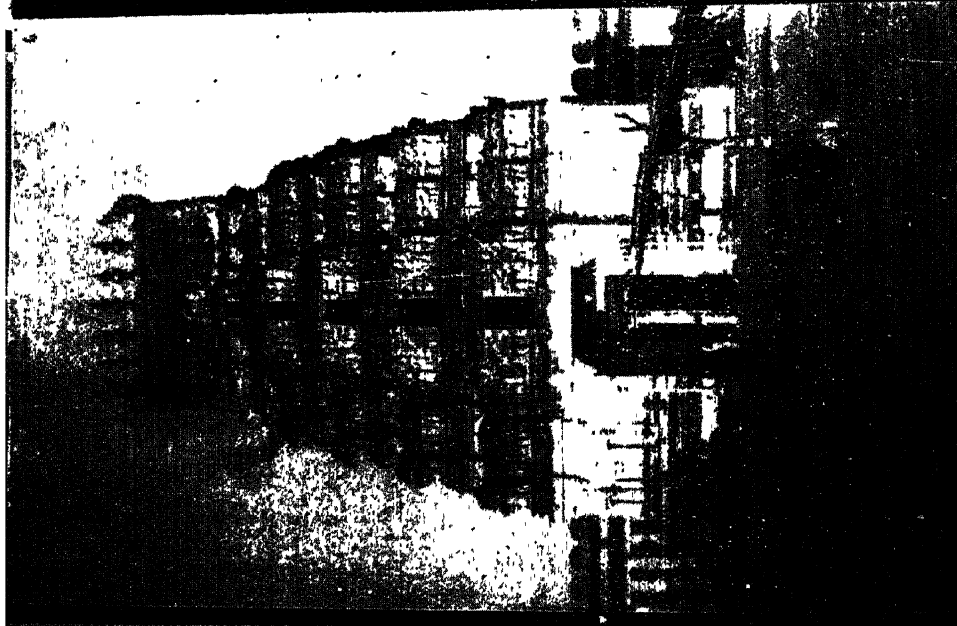

౨. కోట ఉత్తరభాగమున
మారుమూల ద్వారము
రహస్యముగ శత్రువుల
మీదబడుట కు
యోగించునది

దరియాదాల్ ఉద్యానము. భవనము సమీప
ముందు వైపు. రెండువైపులనున్న వృక్షజంతుల
మృగల జలాశయమున ప్రతిబింబించుచున్నవి

౯. కోటలోని రంగనాథస్వామి దేవాలయము
చేయొడ్డనాటిది; శిల్పము హొయసలుల పద్ధతి
జనుపరిచినది.

౧౦. దరియాదాల్
ఉద్యానములోని
ముందుభాగము

శుష్కప్రియులు

జే. వి. శర్మ

“శుష్కప్రియులు, శూన్యహస్తాలు” అని లోకోక్తి. తియ్యలిమాటలు చెప్పి క్రియాశూన్యము చేసేది వారు శూన్యహస్తాలు. శుష్కప్రియులు కానివారు లేరు. ఆమాటంటే కోపము రానివారూ లేరు. శబ్దముల సంకుచితార్థమే యిందుకు కారణము. ‘శూన్యహస్తాల’ సహవాస దోషగుణవలన ‘శుష్కప్రియుల’కు నింద వాటిల్లినది.

క్రియారూపము చెందిని సంభాషణములు శుష్కప్రియుల నవచ్చును. వినోదార్థము సలుపు వింతవాదములు, కాలయాపనమునకై చెప్పకొనెడి కబుర్లు ‘శుష్కప్రియూ’ లనిపించుకొనును. ఇందు గర్హించుకొనలేని దేవున్నది? మన మనేకవిషయముల గూర్చి చర్చించుదుము. ఈ వాద ప్రతివాదము లన్నియు క్రియారూపము దాల్చుట దుర్లభము; అసంభవము. పగలంతయు పాటుపడి సాయంకాల మొకగంటనేపు విహారార్థము క్లబ్బుకుపోయి చెప్పకొను కబుర్లు క్రియాశూన్యము లని యాక్షేపించుటయు, నిరర్థకములని పరిహసించుటయు మానవస్వభావమును మరచుటయే.

క్లబ్బుకబుర్లు నిరర్థకము లనుట పొరపాటు. శుభ్రపాండిత్యమువలన గలుగు జ్ఞాన మపారము; వివిధ విషయాలపేరము. గురు శుశ్రూషచేసి యార్జించిన విద్య సాంప్రదాయ సిద్ధము కావచ్చును; కులంకషము కావచ్చును. కాని అట్టి విద్యకు వన్నె తెచ్చుటకును, జనరంజకమై లోకమున కుపయోగించుటకు శుభ్రపాండిత్యము కూడ అవసరము.

ఇంతియ కాక అనేక క్లిష్టసమస్యలు క్లబ్బులలో చర్చింపబడును; పరిష్కరింపబడును. ఇట్టి చర్చలలో జరిగెడి తర్జనభర్జనలు మామూలు సభలలో జరుగనేరవని సుసంభవమువలన చెప్పగలను. ఇందుకు తార్కాణముగా నొక యుదాహరణము నిచ్చెదను.

మా రాజమహేంద్రవర హిందూ సమాజము సుప్రసిద్ధమైన సంస్థ. శ్రీయుత న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులుగారి భూరివిరాళముతోను, ఇతరదాతల సహాయముతోను మా సమాజమునకు దివ్యమైన స్వంతభవన మేర్పడినది. పంతులుగారి నాయకత్వమున మా సమాజములో హిందూసంఘ పురోవృద్ధికి కావలసిన పరిస్థితులేర్పడినవి. వ్యాఘ్రముక్తిడలు, మతోపన్యాసములు, కాలక్షేపములు, భగవద్గీతా పఠనము మొదలగు మతసాంఘిక విషయములకు గూర్చి వ్యాసంగము జరుగుచుండును. ఎన్ని యుపన్యాసములు విన్నను తదనంతరము సమాజావరణములో నున్న గంగరావి చెట్టుక్రింద మా ‘శుష్కప్రియ బృందము’ తర్రీంచిన గాని యే విషయమైనను సుబోధము కాదు.

‘శుష్కప్రియ బృందము’ (Huskars’ Club) ఈమాట నూతనముగ అంగ్లేయ నిఘంటువులో చేరవలసియున్నది) అనుపేరు మేము పెట్టుకొన్నది కాదు. కూటికి గుడ్డకు గాని వృథా ప్రసంగములతో, కాలహరణము చేయుచుముఖ భ్రమచేత మాలో చేరనివా రిచ్చిన బిరుదము. సార్థకమగుటచేత మా కందుకు కోపములేదు.

మా బృందము కలగూరగంపవంటిది. ఇందు వక్తలు, పండితులు, కవులు, గాయకులు, దేశనాయకులు, దేశసేవకులు, కార్యకూరులు, వాఘ్మరులు, సంఘసంస్కర్తలు, సనాతన ధర్మప్రచారకులు, భోజనప్రియులు, అన్నదాతలు—వీరు వారననేల, నిరశనప్రతపరాయణులదప్ప మిగిలిన విద్యలలో ప్రవీణులున్నారు. మేము చర్చించని విషయముండదు, పక్షోద్ధి పాకవిశేషములు మొదలుకొని భగవద్గీతా రహస్య విశేషములవరకు మా చర్చలోనికి రాకమానవు. విశేషించి మతసాంఘిక విషయములు మా సొమ్ము. డిక్టేన్చురంటి మహాకవియే మాలో నుండెనేని మాచర్చ లిదివరకే రచ్చకెక్కి యుం

జేవి. మచ్చునకై యొక సాయంకాలము తిరువాంకూరు ఘర్మానాను గూర్చి మేము సలిపిన చర్చ నిందు సంక్షేపముగ దెలిపెదను. దీనినిబట్టి మే మే విషయమునైనను ఎంత నిపుణతతో కడలేర్చగలమో భారతీ పాఠకులకు తెలియగలదు.

ఆవర్ణ్య దేవాలయ ప్రవేశవిషయములో తిరువాంకూరు మహారాజావారి ఘర్మానావలన దేశమంతయు అట్టుడికిన ట్లుడుకునని తలంచితని, ఆనేకుహిమాచలము సనాతన ధర్మపరాయణులు సభలుచేసి మహారాజావారి చర్చను ఖండించెదరని యనుకొంటిని, కాని పూర్వచార పరాయణులు కిక్కిరుచునలేదు, మఠాధిపతుల గర్జనములు మాటుమనిగినవి. శారదా చట్టమునకు వ్యతిరేకముగ కంకణముకట్టుకొని దెబ్బలాడిన వాక్కుల లెవరును నోరెత్తలేదు. గురువయ్యార్లు సత్యాగ్రహ సమయమున జామెరిసుకు కుడిభుజమై కధనడిపించిన తాతా మూర్తినారాయణ రావుగారు మాడ మిన్నకుండిరి. భారత ధర్మమహామండలి పట్టుదల వదలి పలుకలేదు. మీదుమిక్కిలి ఆచార్య సుందరరామయ్యుల వంటి శిష్టాచార పరాయణుడు తిరువాంకూరు ఘర్మానాను సమర్థించిరి. దేశమంతటను గాంధీ శిష్యులు చంకలుతట్టుచు సంతోషించుట యాశ్చర్యమా?

ఇట్టి సీతలో నాకేమిచేయుటకు పాలుపోక మా సాయకులగు సుబ్బారావు పంతులుగారిని చేరి “ఏమండీ పంతులుగారూ! తిరువాన్మూర్తు ఘర్మానా విషయమైన మన హిందూసమాజముతరపున సభచేసి యభిప్రాయమును తెలుపుట మన కర్తవ్యముకాదా?” యని ప్రశ్నించితిని. అందుకు వారొక చిరునవ్వు నవ్వి మిన్నకుండిరి. పంతులుగారి మందహాసము వారి చిరుపరిచితులకుగాని బోధపడదు. వారదివరకే మహారాజావారి నభినందించి నారు. హిందూ సమాజము తరపున ఇదమితమని అభిప్రాయము చెల్లడించుటలో కొన్నిచిక్కులుండవచ్చునని వారూహించినట్లు నేను గ్రహించితిని.

ఇట్టి క్లిష్టపరిస్థితులలో మా కుమ్మరియ బృందమైనను ఈ విషయము చర్చించవలెనని నిశ్చయించి యొకనాటి సాయంకాలము తర్జనభర్జనకు గడంగితిమి.

అనాడు పంతులుగారు కార్యాంతరమువలన సమాజమునకు రాలేదు. నాటి సభలో జరిగిన వాదప్రతివాదములు టూకీగా నిందు తెలిపెదను.

సభా ప్రారంభము

“నేడు సుబ్బారావు పంతులుగారు రాలేదు గనుక యీ సభకు నేనే ‘ప్రెసిడెంటు’నని అతి వినయముతో ఆంగ్లబ్రాహ్మణ మహామండలి యగ్యక్షండగ మా ప్రెసిడెంటు రామారావు కుర్చీలో కూర్చుండెను.

నారాయణమూర్తి : — ఏమండీ రాగకొండ సుబ్బారావుగారూ! మనకర్మము! ఈ సభకు కూడా రామారావేనా ప్రెసిడెంటు? నిన్న శ్రద్ధానందఘాటులో జరిగిన సభకు ప్రెసిడెంటై తిరువాన్మూర్తు మహారాజావారిని అభినందించుచు పురజనుల కృతజ్ఞతను తెలపజమా? ఈవేళ యిక్కడ అగ్యక్షతవహించి దానినే ఖండించడమా? ఏమివింతలండీ! బాగు! బాగు! మీరంతా యేమైనారు? సమాజానికి ట్రస్టీలు, భగవద్గీత రహస్యముల నుపదేశము పొందినవారగు, శక్తికొలని సనాతన ధర్మము ననుష్ఠించుచున్నవారు. మీ గుండమాడదా ప్రెసిడెంటుగా? మహా పండితులు కవులు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగా రుండమాడదా? నేదాగ్యయ నము సాంతముగ జేసిన సోమనాథంగారు తగరా? ఇందరుండగా నావలె సాగ్నిహోత్ర రామారావా మనకు దొరికాడు?

సోమనాథం : — వేదశాస్త్రములు చదివినవారు గాని యీ సభకు అగ్యక్షులుగా వుండరాదను. విశేషించి దేవాలయప్రవేశ నిబంధనలు ఆగమశాస్త్రములు విధించును గనుక ఆగమశాస్త్రకేత్రులుగాని తదితరులు ఈ సభకు అగ్యక్షులుగా నుండతగదు. నాకు కృష్ణయజుర్వేదము అశీతిద్వయము నట్లులేకుండా వచ్చును. వేదాలకు ఆగమాలకు చాలా దగ్గర.

కృష్ణమూర్తి : — మీకేనా? కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారికి రావు ఆగమాలు? ఆయన ప్రెసిడెంటు గాతగదా?

శ్రీ. కృ. శాస్త్రి : — బాబోయి! నన్నీ గొడవలోకి లాగకండి. ఇప్పుడున్నవే వదులుకోలేక.

న్నాను. స్వాత్తము, శ్రోతము చెప్పకొన్నట్లు నా గ్రంథములలో వ్రాసినందుకే నేను తద్దిన బ్రాహ్మణాధ్యక్షులకు తప్ప కవిత్వము వసుగ్గునమునకు తగనని యాక్షేపించారు. ఇప్పుడు ఆగమాలు వచ్చునంటే తంబళపనికిగాని తద్దిన బ్రాహ్మణాధ్యక్షులకు గూడ కరక్కాయపడుతుంది.

శేషనిరంజను:-—మన లోకలో బాపిరిను (శీతారామశాస్త్రి) ఏమంటాడు?

సీ. రా. శాస్త్రి:-—ఆగమాల విషయము మీ కేమి తెలుసును హ్యో? నా తండ్రిగారు కట్టించిన రెండు దేవాలయాలు నడిపించే భారం వత్తియిద వేసుకొని యీదుచున్న నన్ను పిలిచి! దేవాలయ ప్రవేశము అవర్ణ్యులకు నిషేధము. ఆగమాల వస్తువు. ఒక మహారాజు ఘర్యానా బోధించినంతవఱకు అది శాస్త్రీయము కాదు. బాల్లిగిర్రవచ్చి గాంధీనప్పటికి మా దేవాలయాలలోనికి అవగ్గులను రావలయు.

సంకటచిలం:-—నా కోడుకొండ శ్రేతమేనా యేమిటి పోపోయింది? ప్రస్తుతము ధర్మకర్తను గదాయని రావారావు ఉట్టాగునున్నాడేమి. మేమూ రానీయము. ఏమిచేస్తాడో చూస్తాము.

గురునాథురి:-—అవగ్గులను మీరు రానీయకపోతే మీ దేవాలయాల్లోకి సవగ్గులు కూడా రాదు. ఈవి శిలము ప్రధానముగాని జన్మ ముగ్ధము కాదు. నీలోను నాలోను ఉన్న శేవుడు అవగ్గులలో జేకపోలేడు. దేవాలయాల కొరకు ఆగమాలు పుట్టినవి కాని ఆగమాలకొరకు దేవాలయాలు పుట్టలేదు. ధర్మశాస్త్రములవలె ఆగమ శాస్త్రములు కూడా కాలోచితముగ మార్పు చెందవచ్చును.

చయనులు:-—ఏమండీ సుబ్బారావు గారా? శాస్త్రాలు మార్చవచ్చునంటే మీ రూగుకుంటారేమి?

సుబ్బారావు:-—ఈ కోణాల్లో మనమాట విశేషా రెవరగూర్చి?

చయనులు:-—వివేక పోతే మాత్రం? మీదిది మీరు సరవేర్చుకోవద్దా?

చి. ల. న.- దేవీకై నా గుణము ప్రధానముగాని కులము ప్రధానముకాదు, సిరికంటే శిలము శ్రేష్ఠము. కులముకంటే గుణము శ్రేష్ఠము. కాబట్టి శుచి, శీలము, నిశ్చలమైనభక్తి కలవా రేజాతివారై నను దేవాలయములకు వెళ్ళుటకర్హులు. ఇవి లేనివారగ్రజాతివారై నను సుళ్లలో మొక్కుట నిష్ప్రయోజనము. ఆగమాలకు ధర్మశాస్త్రాలకు వేదములే మూలాధారములు. వేదము సనాతన ధర్మమును శాసించును. శాస్త్రములు యుగధర్మములను విధించును. యుగధర్మములు కాలానుగుణముగ మార్చవచ్చును.

సోమనాథం:-—ఈ సిద్ధాంతా లెవరుజేశారండి?

విజయరామయ్య:-—వేదాలు ముందు, కిరవా తనే ధర్మశాస్త్రాలు, ఆగమాలు. వేదాలు అపారపేయములు. శాస్త్రాలు పారుపేయములు. పారుపేయములు మారవచ్చును. ఈ సిద్ధాంతములు మన పండితులు కూడా వశ్యునన్నారు.

సోమనాథం:-—ఎవరా 'మన?' 'తిమ్మ?' ఆ పండితులంతా మీబోటి హూణ విద్యాసంపర్కముగల వారే. శిష్టాచారపరాయణుల కా సిద్ధాంతాలు నచ్చవు. చతుర్వేదాలు, చతుర్వర్ణాలు, ధర్మశాస్త్రాలు, ఆగమాలు—ఇవన్నీ యేకకాలమున సృష్టయినవి బ్రహ్మ సృజించాడు. ఋషులనోట మరకు లభించినవి. ఇవి యేవిన్ని మార్పుటకు శాస్త్ర మొప్పుదు. ఇందుకు తిరుగు లేదు. మీకు దిక్కున్నచోట పోయి చెప్పకోండి.

వెంకటరావు:-—భేష్! గట్టిగా చెప్పాడు. పిడి వాదాలకు పిడిగుడ్డుల వాదాలకు అసీలేక్కడ?

బంగారయ్య:-—ప్రస్తుతము చర్చనీయాంశము వదిలి పెట్టి యితర గొడవల్లో పడ్డాము. అవగ్గుల దేవాలయ ప్రవేశము మన మంగీకరించడమా నిరొధించడమా, అను విషయ విషయం తేలాలి.

సీ. రా. శాస్త్రి:-—ఆవిషయము తేల్చుటకు రామారావు ప్రెసిడెంటుగా పనికిరాడు. ఇతడేమి అవతరపురుషుడా? ఈరోజు వకవేషము రేపు మరొక వేషము వేసి యాడుటకు?

రామారావు:—ఏమోయి నా సెక్రిటరీ! వీరి సందేశాలను తీర్చుము.

సోమశేఖరరావు:—మంగు నీ సందేశాలు తీర్చుకో. తరువాత మా సందేశాల మాట ఆలోచించవచ్చును.

రామారావు:—నాకు సందేశాలే లేవు. సందేశ మంటే ప్రెసిడెంటుపదవిని అధిష్టించును.

శర్మ (సెక్రిటరీ):—మన ప్రెసిడెంటు నన్ను మాట్లాడమని యాజ్ఞాపించుటలో అర్థమన్నది. తన పదవి విషయము మీకు సందేశము కలిగినప్పుడు తన్ను తాను సమర్థించుకొనుట స్వోత్కర్షగా నుండవచ్చును. నన్ను సమర్థించ మనుటలో అతని నమ్రత వెల్లడియగుచున్నది. ఈ సభ కతడు ప్రెసిడెంటుగా నుండతగునా లేదా యను సమస్యను గూర్చి నాకుతోచిన ధర్మ సూక్ష్మము చెపుతాను వినండి. ప్రెసిడెంటునగా తటస్థుడు; కామధేనువువంటివాడు. సభ్యుల యాజ్ఞను నెరవేర్చుటయే అతనివిధి. నిన్న శ్రద్ధానంద ఘాటుసభలో పురజనులు దేవాలయ ప్రవేశమున కానందించి తమ యంగీకారమును తెలిపిరి. గాంధీశిష్యు డగుటచేత రామారావు నిన్నటిసభకు ప్రెసిడెంటై యా తీర్మానమును పంపవలసిన తావులకు బంపెను. బ్రాహ్మణ మహామండలి యధ్యక్షుడగుటచేత నేటిసభకు కూడా అతడే ప్రెసిడెంటుగట ఉత్తము. నేడు మనము దేవాలయ ప్రవేశమునకు వ్యతిరేకులమై తిరువాన్కూరు ఘరానాను ఖండించుచు తీర్మానించినయెడల మనయాజ్ఞానుసారము ఆ తీర్మానమును యథోచితముగ ప్రెసిడెంటు కడతేర్చగలడు. ఇట్టిచర్యలో పరస్పర విరోధదోషములేదు. ఏల నంటే? ఏకవ్యక్తి అనేకరీతుల మసలుట యనుభవజేద్యము. శ్రీకృష్ణుడు భక్తులకు కల్పవృక్షము, గోపికలకు రసికుడు, గోగణముకు గానలోలుడు కాలేదా? గనుక దేవాలయప్రవేశసమస్యలో రామారావు పూర్వపక్ష సిద్ధాంతముల భారముల రెంటిని నిర్వహింపబూనుటలో ఆశ్చర్యములేదు. పరస్పరవిరోధమూ లేదు.

రామారావు—సభ్యులారా! ఇప్పుడు మీసందేశాలు తీరిపోయినవి గనుక ఆచరణదేశాలయ ప్రవేశ

మునుగూర్చి రాచకొండ సుబ్బారావుగారు మాట్లాడవలసిన మనవి చేయుచున్నాను. సావధానముగ వినుకె.

సుబ్బారావు—‘కతాపంచ సహస్రాణి జాయతే వర్ణసంకరః’ అని మనపూర్వులు పూనుపోక చెప్పలేదు. వారు నిజమైన సర్వజ్ఞులు. మనశర్మవంటి బూటకపుసర్వజ్ఞులుకారు. వోయ్! మరిన్ని—

శర్మ—నేను సర్వజ్ఞత్వము నాగోపించుకొన్నట్లు భావించుటలో మన కుపక్రమియుల తలవిఠేటలు బయటపడుచున్నవి. ‘సర్వజ్ఞుడని నన్ను నీవు చెప్పినప్పుడు “సర్వజ్ఞ నామధేయమ శర్మనకే. విశ్వనాథ శర్మకే! తగురా?” అని నేను ప్రశ్నించితిని. రెండవ చరణములోని మొదటి ఆశ్చర్యార్థకము, చివర ప్రశ్నార్థకము లోపింపజేసి బంగారయ్య భారతిలో రోమేమొ వ్రాసి తన కవితాచమత్కృతి మాపెను. అంతమాత్రము నేనూ తిరగేసికొట్టగలను. విగర్వనూ నామణిని గర్వించు వాళ్లలో నేనొకడిని.

సోమయాజులు—సుబ్బారావుగారు! “నైనం ఛిందంతిశస్త్రాణి, నైనందహతి పావకః” అని భగవద్గీత. ఎవరేమిచేసినా మనసనాతనధర్మానికి చలనం లేదు.

సుబ్బారావు—అబ్బా! వుంచవోయిగీవు. ఆలాంటివి మనకాస్త్రాజ్ఞలో లక్షలున్నాయి—సత్యం వద; ధర్మంచర. ఏతావత్ నేను చెప్పేదేమంటే? చెట్టుచచ్చేకాలానికి కుక్కయ్యితి పిందెలు పుడతాయని కాస్త్రం. కాస్త్రమెన్నటికి అబద్ధంకాదు. మమ్మాటికిని నిశ్చయము.

ప్రకాశరావు శర్మతో:—మేస్టాయా! రేపు డిన్నరులో మీ మీ లకు (పిండివంటలకు) పర్మిషనిస్తారా?

శర్మ:—రేపేవరింట్లో భోజనాలు?

ప్రకాశరావు:—చావలి సూర్యనారాయణగారింట్లో.

సర్వన్నశాస్త్రి, బు|| సు|| రావు:—రేపు పిండి వంట లుండితీచాలి. రేపు పర్వదినం. గొడ్డుభోజనం పనికిరాదు.

శివరామకృష్ణయ్య:— ఉండండియి! మీ కెప్పుడు భోజనాలగొడవే. ఇప్పుడు జరుగుచున్న చర్చ యేమిటి? మీగోలేమిటి? ఎప్పుడూ తిండిగొడవేనా?

ప్రకాశరావు:— నీకుమాత్రం తిండిగొడవ లేదా? తొట్టి స్నానాలు చేస్తున్నావా యేమిటి?

రామారావు:— ఎక్కడ? భోజనాలను తృణీకరించుచున్నారు? నా భక్తులారా వినుడు! కోటి విద్యలూ కూటికొరకే. 'అన్నంబ్రహ్మ' 'అన్నంననిం ద్యాత్' అని వేదము ఘోషించుచున్నది. కావున అన్నమును అన్నదాతలను తిరస్కరించకూడదు. 'భుక్తికుదిరి తేనే ముక్తి కుదురు' ని మన పెద్దలు చెప్పినమాట సత్యము. వారివారి త్రొక్కుటయే మనకు సర్వదా ఔచిత్యము.

చా! నూ! నారాయణ, పాపయ్యకాశ్రీ, సర్వన్నకాశ్రీ, ప్రకాశరావు, శివరామకృష్ణయ్య, బు! ను! రావు వికకంఠ్యముగ:— ప్రేసి జెంటుకు జై! డిన్నర్ల నిరంజనము జరుగుచుండుగాక! ఇకలేవండి. ఇప్పటికే పొద్దయింది భోజనానికి.

రామారావు (నలుదిక్కులు పారచూచి):— I am a socialist. మీ సేవకుడను. మీ యిష్టానుసారము నడిచెదను. ఇప్పటికే కాలహరణ మయింది గనుక లేపు సాయంకాలము తిరిగి యీ విషయము చర్చించెదము. సభ నింతటితో సమాప్తమయ్యెను.

అధ్యక్షుని యజ్ఞకు బద్ధులమై అంజరము నాటి దినము ఇండ్లకు చెల్లితిమి.

బ న వ పు రాణ ము మే 2-8-0

గ్రంథకర్త:— పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:— వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారి

పంజెండవ శతాబ్దమున వెలసిన కైవమతప్రతిపాదకముగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు కైవమతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియూ, తత్పూర్వులు తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయూ చరిత్రములను సరసముగను, పాతకులం మనసుకరగి తన్మయలుగునట్లుగను, కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురములగు జానుచెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులుగురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్న మండలములకు జెందిన పెక్కు తాళపత్ర మాతృకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు నూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన అమూల్యముగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు. ఆకాలపు టపూర్వపారస్వత చారిత్రక విశేషముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నేడు పరిష్కర్త యేర్చివార్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యశ్యంతోపకారకము.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, వెం. 2, తంబుసెట్టివీధి, మదరాసు

యిప్పుడు సర్వసాధారణంగా రాయబడుతూ వున్న కథలకి ఒక నెధనమండ పెట్టో, ఒక విదాకు లివ్వడమో, ఓ మతాంతరస్వీకారమో, ఓ మతాంతర-స్వేచ్ఛావివాహమో, మరేమన్నా స్వేచ్ఛాప్రవృత్తి, మోసమో ప్రధానలక్ష్యంగా వుండితీరుతున్నాయి. అన్నిట్లలోనూ అసభ్యవర్ణాలకి ప్రాముఖ్యం యెక్కువ. కేవలంగా అతరాస్యం అయివున్న సామాన్యజనానికి అందుబాటులో వుండే చిన్నకథలు పై విషయాలని ధింకామీద చెబ్బుకొట్టి మానవహృదయాల్లోకి యింజన్లను చేస్తూవుంటే దేశానికి కలిగే మార్పు యెల్లాంటిదో విచక్షణలు గమనింపవలసివుంటుంది.

వాళ్ల వాళ్ల రుచుల్నిబట్టి కథానికారచయితలు కథల్ని రచిస్తున్నారనీ, వాట్లో నీతి, జాతీ, సభ్యతా మొదలైనవి వుండనక్కరలేదనీ, నామరాతిరీ, పెక్కిమూర్తి, ఆర్టూ వుంటే చాలననీ, జనసామాన్యానికి యింటరెస్టు కలగచేయడమే కథకి ప్రధానలక్ష్యమనీ, కథకుడికి ఉద్దిష్టమైన లక్ష్యం వకటి వుండనక్కరలేదనీ, క్వురకారులోవుండి స్వేచ్ఛావిహారంచేసే చాలా మందికథకుల అభిప్రాయం. యిదివరదాకా వున్న చిన్న కథల్లో యిప్పటికథల్లో వుండే నవీనగుణాలు లేవని కూడా వీరి సిద్ధాంతం!

మనదేశంలో జనసామాన్యంలో విద్యావాప్తి కలగకపోవడానికి కారణం-మన ప్రాచీన గ్రంథాలు కేవలం పద్యమయముగా వుండడమూ, పండితుల మూడూ అర్థంకాని పాపాణశైలిలో వుండడమున్నూ. వాటిలో యెటువంటి అమూల్యవిషయాలు వున్నా సముద్రంఅడుగుని వున్న రత్నాల్లాగ నిరక్షయంగా లయిపోయాయి! కాని, క్రమేపీ నాటకాలూ, నవలలూ తలెత్తి వచనవాఙ్మయానికి ప్రాభవం హెచ్చాక ఖిల్లీదుకాణదారూ, జట్కాలూ దగ్గర్నుంచీ ఏ 'ఆపవాతనామనా' పుస్తకమో చేతబట్టుకొని గ్రంథ కాలక్షేపం చెయ్యడానికి ఆవకాశం కలిగింది మరి యిప్పుడో-ఈ 'చిన్నకథ' ఆములలోకి వచ్చేసరికి ఆడ వాళ్లలో చాలావరకూ నిరక్షరాస్యత నిర్మూలమయి

పోయింది. వీడి చదివినా, వీడి చదవకపోయినా చదవు నేర్చిన ఆడది చిన్నకథని చదవకుండా వుండడు!

లోకాన్ని మరమ్మత్తు చేయడానికి నీతిప్రబోధం కంటే అవినీతిప్రదర్శనమే సులభ మయిన మార్గ మంటూ కొందరు రచయితల అభిప్రాయం. అవినీతిని బాగా ప్రదర్శిస్తే దానివల్లే ద్రావిడప్రాణాయామంపద్ధతిలా నీతి వ్యక్తమవుతూవుంటుందని వారి దృఢమైన నమ్మిక. ఆ నూత్రాన్నే చాలామంది పారాయణం చేస్తూ వున్నారు. కాని వాచ్యంగా వుండే సంగతులనే అర్థంచేసికోలేని స్థితిలో వున్న జనసామాన్యం వ్యంగ్యం దాకా పరిగెత్తి దాన్ని గ్రహించగలదా అనేదే ఒక విషమసమస్య. ఇంతెందుకూ? సంఘసంస్కరణకోసం బయలుదేరిన 'చింతామణి'లో నాటకకర్త నాయక చేతనే పసిబిడ్డలికిమాడా అర్థమయేటట్టు గొప్ప పుషన్యసం దబాయించింది మంచిని బోధించాడుగదా ఆ నాటకాన్ని చూడవచ్చిన-సగానికి పైగా వున్న వేళ్ళామణులలోనూ, వారి విటనగ్గంలోనూ ఎంతమంది ఆ పుషన్యాసాన్ని క్రిగూరూపంగా ఆమోదిస్తున్నారూ? అందులో సుబ్బిసెట్టి-చింతామణి తానీస్తులేకపోతే ఆ నాటకానికి అంత ప్రచారం వుండివుండకపోయేదేనో! చివరకి చింతామణి యోగిని అయిపోయిందంటే మనస్సు చివుక్కుమననివాళ్లు తక్కువేమో కూడాను. బాహాటంగా వుండే వాచ్యపద్ధతుల్నే అనుసరించలేని ప్రజలు వ్యంగ్యాన్ని వెతుక్కుంటూ తెలిసికొని దాన్ని ఆములలో పెడతారనే ఆశ మన కెక్కడిదీ?

సాధారణవాఙ్మయానికి అది చిన్నది కానీండి పెద్దది కానీండి, ప్రధాన ప్రతిపాద్యం-మంచిచెడ్డ తారతమ్యాన్ని బోధించడం! దాన్ని విరసంగా కా! సరసంగా బోధించడానికే పశ్యవాఙ్మయం గానీ, గద్య వాఙ్మయంగానీ పుట్టడం! ఇల్లాంటి సందర్భంలో అందరికీ అందుబడిగా వుండి నల్లేరులూ నాల్గూమాలలూ వ్యాపించే 'చిన్నకథ' విరసంగా వుంటే దాని ఉత్పత్తికి ఏమభిప్రాయం వున్నట్టూ?

అనుభవమైనది అనుభవమైనట్టా, వున్నది వున్నట్టా వ్రాయడం అందరికీ యిష్టమే! అలాంటివాటివల్ల మనస్సుకి కొంత సంచలనం కలిగి చదివేవాళ్లు మంచిదారిలోకి రాగలిగే అవకాశంమాత్రం వుండాలి. అలాక్కాక ఆ అనుభవాలు అసభ్యాలూ, అసంభవాలూ అయి, అసత్యాన్నీ లజ్జనూ కలిగిస్తే మాత్రం యేమి ప్రయోజనం?

సంగతి సందర్భాలు యిలా వుండగా కథలకి ప్రధానలక్ష్యం నీతి కాదనీ, కళారాధనమే అనీ అనడంలో ఔచిత్యం తక్కువే అని తోచకూడదు ఇంతెందుమా? తన విశాలహృదయన్ని స్వేచ్ఛగా పోనిచ్చి కళారాధనంచేసి నీతిని దిగద్రోసి వ్రాసిన కథని అక్కడకుడయినా తన సతీమణికి చదవడానికి యిస్తాడనీ, లేదా ఆమె చదువుతూవుంటే సహించి పూరుకుంటాడనీ చెప్పడం కష్టం. అట్లాంటి చెడ్డకథలు తమ వాళ్లు చదవడం తనకి యిష్టంకాదు కదూ. ఇంతకీ తనదాకా వస్తే తగువులేదు. వెనకటికి పోలికెట్టి 'కన్యాశుల్కా'న్ని తెగపాగుడుతూ వుంటే ఒకాయన 'కెట్టి గారూ! ఏం బాగుందండీ అకన్యాశుల్కం? చూడండీ! 'పోలికెట్టిమొగము పోలిరొట్టెను బోలు, పోలికెట్టి మక్కు పాడుమ డొక్కు' అని మిమ్మల్నే ఆక్షేపించే పద్యాలు అందులో వున్నాయే!' అని హెచ్చరింపగా అప్పట్నుంచీ కెట్టిగారు ఆ నాటకాన్ని స్వరూపనాశనం చెయ్యడానికి ప్రచారం ప్రారంభించారట! తనదాకా వస్తే సరే! యిప్పటి కథకుల్లో చాలామంది ఆ రకంవారీ! ఒకవేళ వీళ్లు రాసిన కథ అందరికీ అందు బాటులో వుంచారంటే అది యెవరికీన్నీ అర్థంకాని పద్ధతిలో అపూర్వభావాలతో నిండివుండాలి.

యారీతిగా చిన్నకథలకి వుండవలసిన అవలక్షణాలు కలకథలు కొన్ని మచ్చుకి యివ్వబడతవి. వాటి పద్ధతి విచక్షణలు చిత్తగించాలి.

తన కడుపుమంటకీ, కష్టాలు గట్టెక్కడానికి, ఒక స్త్రీవ్యక్తికి తన నీతిని జాతిని చెరుచుకున్నట్లాక కథవుంది. ప్రపంచమంతా ఆమెమీద కత్తిగట్టి కాత్మ్యం

వహించిందని అందులోని అంతరార్థం. అది రివెర్సి చేస్తే తెలిసేది. జనసామాన్యం తెలిసికొనే అర్థంమాత్రం తన సుఖంకోసరం ఎలాంటి పనినన్నా చేయవచ్చునని.

ఈ మతంలో వుండే నిర్బంధాలవల్ల ఒక డొక కథలో మతాంతరస్వీకారం చేసినట్టు వర్ణింపబడ్డాడనుకోండి! మొదటిమతంలో వుండే లోపాల్ని మరమ్మత్తు చేయాలని వ్యంగ్యార్థం. వాచ్యంమాత్రం మతమీద నలుగురికీ అసహ్యత కలిగించడమూ, ఆ మొదటి మతమీద కనీసీర్చుకోవడానికి ఆ ఆసామీ మతాంతరాన్ని స్వీకరించేదని తెలపడమన్నా.

ఒక కథలో ఒక మహిళామణి తను స్వేచ్ఛా విహారాలు జరిగిస్తూ మొగుడిని బుట్టులోవేసుకుని తింగురంగా అని ధీరతను ప్రకటించేటట్లుంది! అట్లాంటి కథలో ఆ యా వ్యక్తుల మనోభావాలు కొన్ని వ్యక్తమవుతున్నా అడదాని చమత్కారాలూ, మగవాడిచేత గానితనయూ వ్యక్తమవడంచేత హాస్యత, అజ్ఞానము ప్రబలియున్న స్త్రీ సామన్యానికి మనస్సు చలించి అనేక అనర్థాలు కలగడానికి కారణం అవుతుంది.

తన భార్య స్వేచ్ఛావిహారం చేస్తూవున్న సంగతి యెరిగిన్నీ భర్త ఆమెని మనసారా ప్రేమిస్తూ, సానుభూతిని చూపిస్తూ తన ఉదారస్వభావాన్ని వ్యక్తం చేసినట్లోకథలో వుంది. దుర్బల హృదయభావాల్ని అణచుకోలేక అణచుకునేకత్తి అణచుతామూ లేక తన జీవనంకోసం వంశాలకీ, మతాలకీ కళంకం తెస్తూ జాత్యంతర మతాంతరవిచారాల్ని చేసికోవడం కొన్ని కొన్ని సందర్భాల్లో అలాంటివాళ్లని తల్లితండ్రులే ప్రేరేపించి గౌరవించడం కొన్నికథలకి ప్రధానమాత్రం. మగచిత్రం! పతివ్రత అయిన భార్య తన స్నేహితుడిని సంతోష పెట్టలేదని ఆమెని విడిచిపెట్టడం యింకో విచిత్రకథాసన్నివేశం! యిట్లాంటి వింకాలాలా చాలా వున్నాయి—అంటే తాను స్వేచ్ఛావిహారంచేస్తూ, తన పవిత్రతని చాటుకునే రీతి వ్రాయబడ్డవీ, మొదలైనవి.

అయితే—'యవన్నీ జరగడం లేదా? జరిగేవి ఎందుకు చెప్పకూడదూ?' అనే ప్రశ్న కలగవచ్చును. కాని యివన్నీ ప్రత్యేకవ్యక్తులకి సంబంధించేవి. ఇవి

పత్రికలకి ఎక్కితే తమతమ ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వాన్ని విడిచిపెట్టి అవి జనసామాన్యానికి ఈ భావాల్ని ఇంజెప్టుచేస్తాయి. ఊరుకున్నవాళ్లందరికీ ఉబలాటమూ, పుడేకమూ కలుగజేస్తాయి. ఉన్నవి ఉన్నట్టుగానే చెప్పాంటే యింకా జరిగేవి అనేక విషయాలున్నాయి గదా! అన్నీ యీ యథార్థవాదులు బాహ్యంగా చెల్లజేస్తారా? ఆఖరికి తమమామూలు సంసారపు భోగిట్టాలేనా ఉన్న పున్నట్టుగా వీరు వ్రాయవద్దు సరికదా చెప్పనన్నా చెప్తారా అని అడుగుతా.

‘ఈ కథలన్నీ మమ్మల్ని గురించికాదు రానేది; లోకంకోసం’ అని అంటారా? సరే! పదిమందిలోనూ రాయి పజేసి వాళ్లూ వాళ్లూ తన్నుకు చస్తూవుంటే యేమీ యెరగనట్టు చల్లచల్లగా తప్పుకుందీకీ, లోకాల్ని తప్పుదారులు పట్టించి, తాను నవ్వుతూ, కేరితాలు కొట్టడానికా యీ రాతూ!

ఏతావధానే తేలిన దేమిటంటే—

ఏదన్నా కథ చదివేసరికి పాతకుడు యిదివరకున్నవాటికి తిలోదకా లిచ్చి, బుజాలు తెంపుకుని నిష్పత్తికిన కొత్తలాగ చిందులుతొక్కుతూ యింకో ప్రపంచంలోకి ఉరికేటట్టు వుండమాడడు. మరేమిటంటే—మనస్సుకి సంచలనం కలిగించి, లోపాల్ని తగు రీతిని తెలియజెప్పి పాతకులచేత సింహావలోకనం చేయించి తనలోనూ, తమ మతంలోనూ, తమ ఆలవాట్లలోనూ, సంఘంలోనూ వుండుకున్న తప్పులని దీర్చించి, అన్నింటినీ సరియైన రీతికి తెచ్చేవాడిరి కథల్లో కథకులు రచించాలి. జాతిమతాల్ని ధ్వంసంచేయడంకంటే వాటిని తగినదారిలో పెట్టి వుద్ధరించడానికి ప్రయత్నించాలి. కథలో వుండే యథార్థవిషయాలు ప్రజలకి పుషయోగించేఅంతమట్టుకు బొచ్చిత్యాకీ, సభ్యతకీ దూరంకాకుండా అంతమట్టుకూ గ్రహించాలి. కథను చదివే పాతకుడు పాత్రలతోపాటు ఏ గాలిదుమారంలోనో కొట్టుకుపోయి నడుసమద్రాన్ని ములిగిపోకుండా ఏకాగ్రమన్నా సాధించడానికి తగిన పట్టుదలనూ ధైర్యాన్నీ పొందేటట్టు కథ వుండాలి. గాని ప్రధానపాత్రల్ని పట్టిలు కొట్టించి పప్పులో కాలు వేయించడంవల్ల ఏమీ ప్రయోజనం లేదు. దేనినన్నా పాడుచెయ్యడం సుఖమే. బాగుచెయ్యడమే కష్టం. ఆలా బాగుచెయ్యగల-బాగుచెయ్య ప్రయత్నింపగల

కథలే కథలు! వాటిని చెప్పే కథకులే కథకులు! కథ ఏదో కాలక్షేపానికి కాదు. సత్కాలక్షేపానికి ఉపయోగపడాలి! అలాంటిదాన్నే అందరూ ఆమోదిస్తారు. తక్కినవి కేవలం అసభ్యాదరం గల పామరులకే ఆమోదకరాలు!

మనోసంగతి—మనం చదివే కథ యే ‘అసలు ఉండరేఖావిలాపం’ లాగో, కొక్కోక్కలాగో, వుండి గదిలో మామని తలుపులు బిడాయించుకుని చదువుకునే రకంవారీలో వుండకూడదు. అదా, ముగాభేదం, అన్నదమ్ములూ, బావమరుదులూ అనే భేదం లేకుండా నలుగురూ ఒకచోట చేరివున్న స్వగృహాదా యెటువంటి ఆశ్చర్యకా లేకుండా, అలాటప్పుడు యెవరికిన్నీ ఏవిధంగానూ అసహ్యంనీ, సిగ్గునీ కలిగించకుండా వుండాలి, కథలోని సంగతులన్నీని.

మన చిన్నకథల్లో చాలావరకూ ఏ ఇంగ్లీషుకో, బెంగాలీకో, ఫ్రెంచికో, రష్యన్ కో, హిందీకో అనువాదాలో, లేక అనుకరణాలో అవుతూ వస్తున్నాయి. ఆంధ్రుడు అన్నివిధాలా పరతంత్రుడవడంచేత అతడు అనుకరణకళనే ఉపాసిస్తున్నాడు. భావదాస్యమే అతనికి ప్రాప్తం. స్వతంత్రరచనలు చాలా తక్కువ. స్వతంత్రరచయితలూ తక్కువ! చాలామంది కథకులు పైభావల్లోని కథలని అనువదిస్తూ, పాత్రల్ని వాటిని కూడా మార్పుచేసి తెలుగుజేపం వేయించి దిగుమతీ చేస్తున్నారు. కాని ఆ ఆ భావాలు తెలుసుపాత్రలకి అతుక్కొనవడం లేదు. కథలు అనవాదాలయినా పాత్రలచేట్లు మార్పుడం భావ్యంకాదు. అలాచేస్తే పయిదేశాల సంగతి, భావాల సంగతి తెలుసుకోవడం దుర్లభం. నిజానికి ఆలోచిస్తే దేశంలో అన్నివిధాలా నూతనాదర్శాలు పెంపొంది, భావదాస్యం అడుగంటి, దేశం బాగుపడాలంటే అనుకరణాలకన్న స్వతంత్రరచనలే ఎక్కువ ఉపయోగపడతాయి. భావంతరీకరణాలు వైవాళ్య సంగతినే తెలుపుతాయి. ముంగు తమసంగతి చూచుకొని గదా! తక్కినవాళ్ల మంచి చెడ్డలని ఆలోచించేది?

కథకులు మన కథల్లోని లోపాలని దిద్దుకొని అవి జనసామాన్యం చదవడానికి, ఆంధ్రుల వ్యక్తిత్వాన్నీ, నీతిని, జాతిని ప్రకటించడానికి ఉపయోగపడేటట్టు రాయడానికి ప్రయత్నించడం శ్రేయం.

గాంగసామంతవర్త నూతన శాసనము

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

ఇది కళింగదేశమును బరిపాలించిన గాంగవంశజుల యొక్క క్రొత్త శాసనము. ఇది నాకు లభించిన విధి మిది: ప్రస్తుతము విశాఖపట్టణము జిల్లా యందు చేరిన నర్సన్న పేటకు తూర్పున సుమారు రెండు మైళ్ల దూరమున చీడివలసయను గ్రామము కలదు. ఆ గ్రామమునకు పడు మటగ సుమారు రొక్క ఘల్లాంగుదూరమున ఒక 'మెట్టగుడ్డ' లోనిమంటిని తవ్వి ఇంకొక 'మెట్టగుడ్డ'లో పోయు చుండగా ఒకకుండయందు భద్రపరుపబడియుంచిన యీ శాసనము ఒకరైతుకు దొరికినది ఈ విషయము తెలిసినవెంటనే బలగమకసి తాధికారులగు శ్రీశ్రీశ్రీ ఫల హారీమహంతు రాజారాంబావాడీగారు దానిని తీసికొని జాగ్రత్తపరిచిరి. శాసనముదొరకిన చీడివలసగ్రామము వారిదే. దేశచరిత్రమున అధికమయిన ఆదరాభిమానము లుంది పరికరములను సంపాదించుటలో ఎక్కివకృషి చేయుచున్న మన్నిత్రులు శ్రీభైరి అప్పలస్వామి నాయడుగారి కీ విషయము తెలిసి శ్రీ మహంతుగారిని వారి గ్రామములలో నొకటియగు తాళ్లవలస అగ్రహారమున మకాముచేసియుండినకాలమున వెళ్లి, వారి దర్శనము చేసి దానిని పత్రికలో సరిమర్చుముగ ప్రకటింపించి మరల ఇచ్చివేసెదనని తీసికొని దానిని దయతో నాకు పంపినారు.

శాసనముదొరకిన 'మెట్టగుడ్డ' పూర్వ మొకప్పడు గ్రామ ముండెను స్థలమని స్థలములు చెప్పెదరట. ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్పత్రికలో¹ బ్రహ్మశ్రీ కర్రి సాంబమూర్తి శాస్త్రిగారును, ఆంధ్రేతిహాసముండలివారి పత్రికలో² శ్రీయుత రాళ్లభండి సుబ్బారావుగారును ప్రకటించిన దేవేంద్రవర్మ చీడివలస శాసనమున్నదికూడ ఈ శాసనము దొరకిన స్థలముననే తవ్వగా బయలుపడినదట. ఆ శాసన

మున దానముచేయబడిన గ్రామము 'శివిడి' చీడివలసయే యనియు, దానికి శ్రీ మహంతుగారి పూర్వపురికార్డులలో 'శివుడి' (శివిడి) గ్రామమనియే వ్రాయబడి యుండెనియు శ్రీ అప్పలస్వామి నాయడుగారు చెప్ప చున్నారు.

ఈ శాసనము నొక్కొకటి ౬ అంగుళముల పొడు గును, ౨.౨ అంగుళముల వెడల్పునుగలమాడురేకు లున్నవి. ఈ శాసనము నా యొద్దకు వచ్చుటకు పూర్వమే ఈ రేకులు తగిలించియుంచు కడియము - ముద్రకతో గూడ - పోయినది.

శాసనలిపి క్రీస్తుశక మయిన, అరవశతాబ్దాలలో కళింగదేశమున వాడుకయందుండిన వేంగీలిపి - కళింగ మ్రోడి. తమవంశమును డెబుపక కేవలము కళింగాధిపతుల మని చెప్పుకొన్నవారి శాసనములయందును, గాంగళకము ౧౮౩-వ సంవత్సరమునాటి గుణాశ్లవకుమారుడయిన దేవేంద్రవర్మకాలమునాటి వరకును గల కళింగగాంగ భూపతుల శాసనములయందును ఈ లిపియే కానవచ్చును. ఈ దేవేంద్రవర్మకాలమునాటినుండియే కళింగశాసనముల యందు లిపిస్వరూపము మార్పుపొందుటగమనింపగలము. కళింగాధిపతుల శాసనములయందును, మొదటి గాంగ భూపతుల శాసనములయందును అక్షరములు 'గుండ కత్తు'లో నుండ తరువాతి గాంగశాసనములయందలివి 'పలకకత్తు' (rectangular script) లో నుండును. ఈ కత్తు గాంగశాసనములయందు గాంగళకము ౮౩, ౯౧ నాటి ఇంద్రవర్మ రాజసింహుని కాలముననుండి స్పష్టముగ గాన్పించును. దేవేంద్రవర్మకాలమువరకును గాంగ శాసనములయందు దీకత్తున మార్పు కనబడదు. అతని శాసనములలిపికూడ 'పలకకత్తు'లోనిదే. గాంగశాసనలిపి

1. సంపుటము. ౧౫, పుటలు, ౧౮-౩౧.

2. Vol. 2.

వికాసమున దేవేంద్రవర్మ రాజ్యకాల మొకముఖ్యమయిన ఘట్టము. మరల కత్తుమారినకాల మది.

మనశాసనమునందలి యక్షరములు సామంతవర్మ ధనంతరశాసనమున¹వలెనే గుండ్రనగ నున్నవి. ఇక వాని కిని పీఠికనిగల భేద మేమన, మనశాసనమునందలివి పెద్దవిగను, లోతుగను, వెడల్పుగను చెక్కియుండ ధనంతరశాసనమునందలివి లేకులమిద సన్నముగ గీసినట్లున్నవి. ఈవిషయము లన్నియు జూడగా ఈశాసనము గాంగళకము ౧౫౪ నాటి ఇంద్రవర్మ², ౧౫౩ నాటి దేవేంద్రవర్మ³, ధనంతరశాసనపు సామంతవర్మలకాల మునాటిదని నిస్సంశయముగ జెప్పవచ్చును.

మొదటిరేకు మొదటిప్రక్క నేమియు చెక్కవదలినారు. మూడవరేకు రెండవప్రక్క శాసనకాలమును దెలుపు నొకపంక్తిహితము చెక్కబడినది.

అచ్చమైన వేంగీలిపియందు కనబడక ఈ శాసనమున మాత్రమే కానవచ్చు అక్షరరూపము 'ణ'. ఈ రూపము కళింగశాసనములకు విశిష్టమయినది. ఇది ఇంద్రవర్మ, దేవేంద్రవర్మలనాటినుంచి కానవచ్చును. ఇతర ప్రాచీనశాసనములయందువలెనే ఇందును వలపలి గిలకతోగూడిన క, గ, ణ, త, మ, య, వ వర్ణములకు ద్విత్వమువచ్చినది వేంగీలిపిలోనుండు ప్రాథమికశాసనములలోవలెనే 'మ', 'త' వర్ణములిండు కంతవత్వాసముతో నొక్కరీతినున్నవి. 'మ' వర్ణమెడమవైపునకువచ్చులిగియున్నది. 'త' వర్ణమువ్రాసి క్రింద నొక యడ్డుగీటువ్రాయుటవలన 'త' పాల్గు చూపబడినది (పం. ౨౨). శాసనాంతిశ్లోకములలో అనుస్వారమునకు బదులుగ 'మ' వర్ణపు పాల్గులు వాడియున్నారు. కొన్నికొన్నిచోట్ల 'బ' వర్ణమునకు 'వ' వ్రాసినారు.

శాసనభాష సంస్కృతము. శాసనాంతమున గల వ్యాసగీతాశ్లోకము లయిదుతక్కు మిగిలినశాసన మంతయు గద్యమున నున్నది. 'సరిశ్మేమావతీ' యను టకు బదులుగ 'సరిశ్మేమావతీ' యని పొరపాటుగ వ్రాయబడినది. ఇది ప్రాయీకముగ లేఖకదోషమై యుండవచ్చును. సీహవధులలో 'కొద్రవఖలి' యొకటి. 'కొద్రవ' మన్నదిధాన్యవిశేషమైన ఆళ్లకు పేరు. ధాన్యమును నూర్చెడు కష్టమునకు 'గులి' యనియుపేరు. ఇట్టి కష్టమును సీమావధిగ జెప్పట యొకవిశేషము. గ్రామసంఘమునకంతకు ధాన్యమునూర్చుకొను ఎకు కొంతప్రదేశము—'గ్రామసమూహికష్టము'గా—కేటాయింపబడి యుండవచ్చు ననియు, ఆకారణముననే 'కష్టము' కూడ ఒకసీమావధిగ జెప్పబడినదనియు నాయూహ.

ఈ శాసనము కళింగగాంగ వంశచారిత్రమునకు చాల ముఖ్యమయినది. దీనిని గాంగవంశజుడయిన సామంతవర్మయహోరాజు 'శ్చేతికాధిస్థానము'ననుండి యొసంగెను. ఇతరప్రాచీన గాంగశాసనములయందువలె నిందును మొదటియూత్తరపంక్తులలో గాంగవంశప్రసక్తి కలదు. వాజసనేయచరణమునకు చెందిన భారద్వాజస గోత్రులకు పీఠీశశర్మ, ఆరినికొడుకులు దేవశర్మ, రవి శర్మ, దివాకరశర్మ అనునలువురు బ్రాహ్మణులకు సామంతవర్మయహోరాజు తన తలిదండ్రులకును, దనకును పుజ్యాభివృద్ధిగ లోహశృంగారవిషయమునందలి ఘోరవ గ్రామమును అశ్వత్థచ్ఛేదసహితముగ అన్నివిధములయిన పన్నులను దొరికించి సూర్యచంద్రులు కలయంతికాలము నిలుచునట్లు అగ్రహారముచేసి యొసంగిన విషయము తరువాతి యారుపంక్తులలో చెప్పబడినది. ఈ దానమును దెలుపుటకే ఈ శాసనముపుట్టినది. తరువాతి మూడుపంక్తులలో దానమొసంగిన గ్రామము

1. Ep. Ind, Vol. XV, p 275 ff.

2. Ep. Ind., Vol. XVIII p. 307 ff.

3. Ep. Ind., Vol. III, p. 180 ff.

హద్దులు తెలుపబడినవి శాసనమునందలి కడమభాగమున వ్యాసగీతాష్టోకములు కలవు.

ఏనిమిత్తమున సామంతవర్మ యీదానమును కాపించెనో శాసనమున దెలుపబడలేదు; కాని శాసనాంతమున “సంవత్ ౧౮౫౧ కార్తికదివ ౩౦” అని కలదు. ప్రాయశఃకముగ నిది ప్రతిగ్రహీతలకు పట్టాయొసంగిన తేదీ కావచ్చును. ఒకజేళ్ల దానముకూడ ఆదినముననే జరిగినను జరిగియుండవచ్చును. శాసనములయందు సాధారణముగ ‘సంవత్’ పదమును విక్రమశక (విక్రమార్కశక) వత్సరములను దెలుపుట కుపయోగించుట వాడుక, అట్లయిన నీశాసనకాలము క్రీ.శ. ౧౮౩౩ నాటిది కావలెను; కాని శాసనలిపినిబట్టి చూచినను, అనాటి దక్షిణహిందూదేశచరిత్రమును బట్టి చూచినను ఇది యాకాలమునాటిది (మూడవశతాబ్ది) కాదని తేలగలదు. కావున ‘సంవత్’ అనుదానిని విక్రమశకవర్షముగ పరిగణింపవలెను. సింహపురముననుండి పరిపాలించిన కళింగాధిపతి ఉమవర్మహత్రము తన శాసనమున ‘సంవత్’ అని శాసనకాలమును దెలుపునందర్భమున ప్రయోగించినాడు¹. అదికూడ విక్రమశకవత్సరమునుటకు వీలులేదు. మనశాసనమున ‘సంవత్ ౧౮౫౧’ అనియుండుట వలన అది యొకశకపరిగణనమువలెదోచుచున్నది. కాని దీనియారంభవత్సరము తెలియరాకపోవుటవలనను, సరిచూచి నిర్ణయించుటకు తగినన్నివివరములు లేకపోవుటవలనను ఈ శాసనమున దెలుపబడిన కాలమునకు సరియైన ఇంగ్లీషుతేదీ నిర్ణయించుటకు వీలుకాకయున్నది.

శ్చేతక, శ్చేరక, లోహశృంగారము అనునవి శాసనమున నుదాహృతములయిన స్థలవిశేషములు. శ్చేతక గాంగసామంతవర్మమహారాజురాజ భా. ని. శ్చేరక దానమొసంగిన గ్రామము. లోహశృంగార మన్నది కళింగదేశమునది యొకవిభాగమునకు జేరు. మేఘావతియనునది శ్చేరకగ్రామపు పశుమట్టి సరిహద్దు.

శ్చేతకయననది గంజామట్టి సోంపేటతాలూకాయందలి చీకటిచేయలి నానిశ్చయము. శ్చేతకపదము వర్ణవ్యత్యయమును పొంది శ్చేకతయై, చేకలయై, తుదకు సామాన్యజన వ్యవహారమున చీకటియైనది ఒక విభాగమునకు పేరొసంగిన లోహశృంగార మెచ్చటిదోగుర్తింప వీలుకాకయున్నది. కాని చీకటిప్రాంతము లోహశృంగారవిషయములోనిదని ఈ శాసనము వలననే తెలియుచున్నది. పైనిదేశముల ననుసరించి దానమొసంగిన శ్చేరకగ్రామమును సోంపేట తాలూకాయందలి యిప్పటి బారవగ్రామమనియు, మహేంద్రగిరి పర్వతములలోపుట్టి బారవయొద్ద సమద్రమున గలయుచున్న యిప్పటిమహేంద్రతనయనది మేఘావతియని నానిశ్చయము.

శ్చేతకాధిష్ఠానముననుండి పరిపాలనము చేసిన గాంగధూపకులు కొందరు కలరు. సామంతవర్మ, ఇంద్రవర్మ, పృథ్వీవర్మలని వారిపేర్లు. ఇంతవరకు వీరివి ఒక్కొక్కరివి ఒక్కొక్క శాసనమునూ ప్రమేదారకినది². ఈ మూడును ఇదివరకే ప్రకటితమైనవి. ఈ మూడు శాసనములను ప్రకటించినవారు రాజధానిపేరు ‘నవ్వుతక’³ యని తప్పుగనే చదివియున్నారు. శ్చేతకాధిపతులు

1. Ep. Ind., Vol. XII, p. 4 ff.

2. Ep. Ind., Vol. XV, p. 275 ff.

Ep. Ind., Vol. XIX, p. 134 ff.

Ep. Ind., Vol. IV, p. 198 ff.

3. శ్చేతకయని ఈ శాసనమున గానవచ్చిన వెంటనే ఇతరశాసనములయందు శ్చేతక కలదా, నవ్వుతక కలదా యని సందేహము కలిగినది. సామంతవర్మ ధనంతరశాసనమును, పృథ్వీవర్మశాసనమును ఎగ్మూరు, గవర్నమెంటు మద్రాసు మ్యూజియములో నున్నవి. ఆరెగ్మూరులాజిక్ అసిస్టెంటుగారయిన శ్రీ సి. శివరామ మూర్తిగారి నడిగి యా శాసనములను రెంటిని పరిశీలించితిని. ఈ సందర్భమున వారికి నా వందనములను దెలుపవలసియున్నది.

కూడ తాము కళింగాధిపతులమనియే చెప్పకొని యున్నారు. కళింగనగరముననుండి పరిపాలనము కావించిన గాంగులకును, శ్వేతకాధిపతులకును ఎట్టిసంబంధము కలదో, వారును వీరును ఒక్క కాఖివా రగుదురో కాదో ఇంతవరకు తేలలేదు. శ్వేతకాధిపతుల మూడుశాసన ములయందును శాసనకాలము తెలుపబడనందున వీ రెప్పటి వాలో నిర్ణయించుటకును వీలుకాకపోయినది. ఆ మూడు శాసనములయందును శేర్మీనబడిన గ్రామము లెచ్చటితో గుర్తింపరానందున ఇంతవరకు వారు పాలించిన ప్రాంతముకూడ నిశ్చయించుట దుష్కరమైంది. మన ప్రకృతశాసనమువలన ఈ విషయములు కొంతవరకు తేలుచున్నవని చెప్పవచ్చును. వైసికావించిన స్థలిర్దేశము

ననుసరించి వీరు చీకటిరాజధానిగా తత్పరిసరస్థిమను పరిపాలించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

మనశాసనమున చెలపబడిన ౧౮౫ వీరికాలమును దెలిసికొనుట కొక కీలకముగ నున్నది. వీరుకూడ గాంగ వంశజులేకావున ఈ ౧౮౫ గాంగశకకాలము కాదగునని యూహచేసినచో మనసామంతవర్మ కళింగనగరమున నుండి రాజ్యముచేయుచుండున గాంగశకము ౧౮౩, ౧౮౨ సంవత్సరములనాటి గుణార్ణవతనూభవుడయిన దేవేంద్ర వర్మనాటివా డగును. ఈ నిర్ణయమున కిదివరలో తెలిపినట్లు లిపి సాధకమేకాని బాధకము కాదు. దీనిననుసరించి సామంతవర్మ, దేవేంద్రవర్మ లేకకాలమున రాజ్యముచేయుచుండునవారగుచుండుటవలన ఒక్క.

పృథివీవర్మశాసనమునందలి లిపి నాగిరి, అందుకూడ ఆధిష్టానముపేరు “శ్వేతక” అనియే యున్నది కాని “స్వేతక” యని లేదు. మొదటి సంయుక్తాక్షరమునందలి ద్వితీయవర్ణము చాల స్పష్టముగ నున్నది. అది శాసనమునందలి ఇతర ‘చ’ వర్ణములవలెనే యున్నది. ‘శ్వేతకాధిష్ఠానము’ను ‘శ్వేతకాధిష్ఠాన’మని పొరబడటకు వీలులేదు. ధనంతరశాసనమున వాడినది వేంగీలిపి. ఈ లిపిలో ‘చ’, ‘ప’ వర్ణములకు చాల వ్యత్యాసము కలదు. ‘శ్వేతకాధిష్ఠానము’ నందలి ‘శ్చ’ చాల స్పష్టముగ నున్నది. ‘ఎసిగ్రాఫీయా ఇండికా’లో ప్రకటింపయిన శాసన ప్రతిబింబములను జూచినను వై విషయము స్పష్టమగును.

‘మిథిక్ సాసయిటీ’వారి పత్రికలో (Jour. My Soc., Vol. XIII, p. 266 ff) ‘తూర్పుగాంగుల నాటి కళింగచారిత్రక భూగోళము’ అను వ్యాసమును వ్రాయునందర్భమున శ్రీ జి. రామదాసుపంతులుగారు తప్ప పాఠముయిన ‘స్వేతక’ నుంచి నేటి ‘చీకటి’ ఎట్లు కలిగినదియు వ్యుత్పత్తి నట్లు తెలిపియున్నారు:

“In old Dravidian as in modern Tamil there was only one sign to represent the two sounds of sa (శ) and ca (చ). Svetaka (శ్వేతక) or Cvetaka (చ్వేతక) easily becomes Cekata (చేకత) or Cekata (చేకట) which in rapid pronunciation becomes Cikata (చీకటి) or Cikati (చీకటి).”

కుండలీకరణమునందలి పదములు నేను వ్రాసినవి. సామంతవర్మాదుల ఆధిష్ఠానమును చీకటిగా గుర్తించుట సరిగానే యున్నది; కాని చీకటి వ్యుత్పత్తిని ‘శ్వేతక’ యను అపపాఠమునుండి చెప్పటయే విచిత్రము. “శ్వేతక” నుండి “చీకటి”ని విడదీయుటకు వైసి వారు చెప్పిన కారణముకొక ఆ రెండు పదములకు ఇంచుమించుగ గల పోలికయే వారి కెక్కువగ తోడ్పడియుండును. ‘స్వేతక’యే ‘చీకటి’ కాదగుననుస్మరణ కలిగినపిదప వారు దానిని సమర్థించుటకు నూత్రముల నశ్వేషించియుండురు. ఎట్లయినను చాలకాలమునకు పూర్వమే సామంతవర్మాదుల రాజధానిని చీకటిగా గుర్తించిన వారియుపజ్ఞ ప్రశంసనీయుము. వారు చెప్పిన నూత్రములు సరియైనవయినను కళింగదేశభాషకు వర్తించుననుటకు ప్రమాణములు లేవు. సామంతవర్మనాటి, పృథివీ వర్మనాటి శాసనములును, అంతకు పూర్వపు శాసనములునుకూడ కళింగమున దొరకినవి. వానియందలి భాష సంస్కృతమే. సరిహద్దులను చెలువునవుడునూత్రము దేశీయపదములు వచ్చుట కలదు. పరిశీలించినచో వాటిలో ‘శ’, ‘చ’ వర్ణములు వ్రాయవలసినచ్చినపు డిప్పటి తెలుగులోవలె భిన్నసంజ్ఞలనే వాడినారుకాని ఆ రెండు వర్ణములకు నొకటే సంజ్ఞను వాడిరనుట కార్హములేదు.

వంశమువారైనప్పటికి వాగు భిన్న శాఖలకు చెందినవారైన కావచ్చును. అయినను ఇప్పటికి దొరకిన యాధారము లతో నింతకన్న గట్టిగ నిర్ధారించి చెప్పట కవకాశము లేదు. ఇట్లు భిన్న శాఖలవారైయుండవచ్చునన్నది శ్మశ్రయమైనచో, మొదట కళింగమున వేరువేరు భాగము లందు రాజ్యముచేయుచుండిన గాంగరాజు లయినగు రుండిరనియు, మొదటివజ్రహస్తు శ్రీ యొరురాజ్యములను దనభుజబలపరాక్రమములచేత జయించి ఏకము చేసి పాలించెననియు మూడవవజ్రహస్తునికాసనములయందుఁ దెలిపిన విషయము సత్యముగును ఈ యొరుగురిలో నొకరికి శ్వేతకయు, మఱియొకరికి కళింగనగరమును, వేరొకరికి దంతిపురమును రాజధానులైయుండవలెను. ఇట్లు ౧౯వో ఇక నిరవచిత రాజధానులు మనకు తెలియవలసి యుండును. ఈసందర్భమున, సంపూర్ణగాంగవంశవతార క్రమము నొసంగు అనంతవర్ష చోడగంగదేవు కాసనము లలో గొన్నిటా వీరసింహుని కుమారుడయిన కామార్జునుడు దానార్జున, మారసింహ, గుణార్జున, వజ్ర హస్తు లను తన నలుపురి సోదరులతో కళింగములకు (కళింగ దేశములను)జయించి వశపరచుకొని పాలించినట్లు తెలుపబడిన విషయము స్మరింపవచ్చును. మూడవ వజ్రహస్తుని కాసనములయందు చెప్పబడిన యొరుగురు

రాజులును ఈ యొరుగురు సంతతివారైన వైయుండ వచ్చును. అనంతవర్ష చోడగంగదేవుకాసనములయందు కామార్జునుడు గుణార్జునునికి కంబవాడివిషయమున, మారసింహునికి 'సేదామండలము'ని, వజ్రహస్తునికి కంబకవర్తనియు నొసంగినట్లు కలదు. ఇట్లు గాంగవం శాలు నాలుగు శాఖలవారు నాలుగు ప్రదేశములను పాలించుచుండినట్లు స్పష్టమేయగుచున్నది. అయినవకాల వారు పాలించినవిషయముమాత్రము స్పష్టమగుచులేదు. కామార్జునుడు దానార్జునుని 'కంఠికాబంధురకంఠ'ని కావించినట్లేయున్నది. కాని అతనికి ప్రత్యేక దేశము నొసంగినట్లు చెప్పబడలేదు. దీనిని సుసరించి కామార్జును డేలినరాజ్యమునే దానార్జును డేలించుచున్నది. ఇతర కారు లూహించుచున్నాడు. ఈవిషయ మెట్లున్నది వై సంగతులననుసరించి కళింగనగరమువారును, శ్వేతక నారును భిన్న శాఖలవారైన గావచ్చునని తేలుచున్నది. ఒకవేళ మారసింహుడేలిన 'సేదామండలము' 'శ్వేత' (చేత - సేద)మండలమే యగునేమో. అట్లును సామంత వర్మాదులు మారసింహసంతతివారగుదురు.

ఇంతవరకు ప్రకటితములైన మూడుకాసనము లలో సామంతవర్షవంతికాసనమే ప్రాచీనపుది. ఆకాసనప్రకృతియు, మన యీ కాసనప్రకృతియు రెండు

1. భారతి., సం. ౨, పుట. ౧౭౦.

2. భారతి., సం. ౨, పుట. ౧౦౮.

3. అనంతవర్ష చోడగంగకాసనములను బ్రకటించినవారందరు దీనిని 'సేదామండల'మని చదివినారు. మ్యాజియమునందున్న చోడగంగకాసనములను బరిశీలింపగా నిది తప్పుపాఠమని తేలినది. 'సేదామండలము'కాని యది 'సేదామండలము' కాదు.

4. పల్లాకిమిడి శ్రీసత్యనారాయణ రాజగురువుగారు ఆంధ్రేతిహాసపరిశోధకమండలివారి పత్రికయందు (Jour. Andh. His. Res. soc., Vol. III p. 30 ff) కీర్తిరాజదేవుని పుల్లూరతామ్రకాసనమును బ్రక టించుసందర్భమున కళింగగాంగులలో అయిదుశాఖలవారు యుండవలెనని—అనంతవర్ష చోడగంగకాసనముల నను సరించి—గట్టిగ చెప్పి, ఆ శాఖలవారి వంశానుక్రమమును గూడ పట్టికరూపమున (పుట 3౨) నిచ్చియున్నారు. వీరు దానార్జునుడేలిన దేశమును 'కంఠికాబంధుర'మని వ్రాసినారు, ఇది దేశము పేరుకాదు. కామార్జునుడు తన తమ్ముడయిన దానార్జునుని యావరాజ్యమున కభిషేకించినందుకు నూచకముగ 'కంఠికాబంధురకంఠ'ని కావించెనే కాని అతనికి మిగిలిన సోదరులకువలె పాలింప దేశమేదియు నియ్యలేదు. చోడగంగ కాసనమునందలి పాఠ మిది.: "అసౌ దానార్జున మనుజం కంఠి(తి)కాబంధురకంఠం విధాయ గుణార్జునాయాంబవాడివిషయం మారసిం హాయ సేదామండలం వజ్రహస్తాయ కంఠకవర్తనీ మదాత్".

స్వభేదములతో నొక్కటే; కావున ఈరెండుశాసనములయందును దాతయైన సామంతవర్మ యొక్క జేయని నానిశ్చయము. అట్లయినచో ధనంతరశాసనమున “స్వభుజబలపరాక్రమాక్రాంత సకలశ్చేతకాధిరాజ్యః” అని వర్ణితుడయిన యీ సామంతవర్మ మనశాసనమున “స్వభుజబలపరాక్రమాక్రాంతకలింగాధిరాజ్యః” అని యేల వర్ణితుడయ్యెనో నిశ్చయింపవలసియున్నది. మనము గమనింపవలసిన మఱియొక విషయ మిది. ధనంతరశాసనమున లేని ‘మహారాజ’, ‘సకలకలింగాధిపతి’ బిరుదులు లితని కీశాసనమున గానవచ్చుచున్నవి. ఈవ్యత్యాసములనుసరించియే మనశాసనము ధనంకరశాసనమునకు దరువాతి దనియు, ధనంతరశాసనమునాటి కొక చిన్న సంస్థానమున కధీశుడుగనుండు సామంతువర్మ మన శాసనముకాలమునాటికి ఏవోకొన్ని యుద్ధములయందు విజయమునొంది మరికొంతరాజ్యమును సంపాదించి పూర్వోక్తబిరుదులను ధరియించియుండవచ్చుననియు విశేషమగుచున్నది.

ఈ సామంతవర్మ ఎవరినిజయించి క్రొత్తరాజ్యమును సంపాదించియుండును, “నిజనిస్త్రింశధారోపార్జితసకలకలింగాధిరాజ్యః” అని శాసనములయందు వర్ణితుడయిన ఈతని సమకాలీనుడు గుణార్ణవతనూజుడయిన దేవేంద్రవర్మ ఏమయ్యెను, ఇరువురకునుగూడ సమానార్థకములయిన ‘సకలకలింగాధిపతిః’, ‘సకలకలింగాధి

రాజ్యః’ అను బిరుదులు లుండుట ఎట్లుతటస్థించె నను విషయములు విచారణీయములు. కళింగనగరముననుండి పరిపాలనము నెరపిన గాంగనృపతులు హస్తీవర్మమొదలు దేవేంద్రవర్మవరకు—ఒక్కరికి 30 నాటి ఇంద్రవర్మమైన హాగ—తిమ శాసనములయందు తాము ‘స్వాసిధారా పరిష్ఠం దాధిగత సకలకలింగాధిరాజ్యః’ అనియే వర్ణించుకొనుచువచ్చినారు ఇది “నిజనిస్త్రింశధారోపార్జిత సకలకలింగాధిరాజ్యః” అన్నరూపముతో గాంగశకము 308, 309, 310 (?), 312 నాటి శాసనములలోనూ, గాంగశకకాల ముదాహృతముకాని అర్జునవర్మకొడుకు దేవేంద్రవర్మ, ర నేంద్రవర్మకొడుకు దేవేంద్రవర్మ, దేవేంద్రవర్మకొడుకు అనంతవర్మ, మహారాజాధిరాజవజ్రహస్తదేవుల శాసనములలోనూ¹ తక్కుగుణార్ణవుని కుమారుడయిన దేవేంద్రవర్మకాలమున నుండి కళింగనగరముననుండి యొసంగబడిన మిగిలిన 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214 నాటి గాంగశాసనము లన్నిటిలోనూ² గాన్పించును.

మొదటిగాంగరాజు కళింగమును జయించినందు వలనగావచ్చును ఆతనికాలమునుండి—ఏరూపమునైన నేమి—యీ బిరుదువక్కణ కళింగనగర గాంగుల శాసన ప్రశస్తియందు పొందుపరుపబడినది. అటుతరువాతినారు దానిని ఊరక తమప్రశస్తియందు వాడియుండురు. మన యీ శాసనమునందలి బిరుదులనుసరించి చూచినచో

1. Ep. Ind, Vol. III, p. 17 ff.
ibid, Vol. XVIII, p. 811 ff.
Ind. Ant, Vol. XIII, p. 273 ff.
Jour. Andh. Hist. Res. Soc., Vol. VIII p. 168 ff.
2. Jour. Andh. Hist. Res. Soc., Vol. VIII, p. 192.
Ep. Carn., Vol. IX, Bn. p. 140.
Jour. Andh. Hist. Res. Soc., Vol. VIII, p. 193.
Ep. Ind. Vol. III, p. 220 ff.
3. Jour. Andh. Hist. Res. Soc., Vol. 11, p. 272 ff.
భారతి, సం. ౫, పుట. ౧౧౧.
Ind. Ant., Vol. XVIII, p. 143 ff
ibid, Vol. XIV, p. 10 ff.
Jour. Andh. Hist. Res. Soc., Vol. II, p. 146 fi.
ibid, Vol. II, p. 171 ff.

సామంతవర్మ ధనంతరశాసనమున కనంతరకాలమున కళింగనగరగాంసుల రాజ్యముపై దాడివెడలి వారిని జయించియుండునని యూహింపదగియున్నది. పిదప పూర్తిగా కాకపోయినను కొంతభాగమైనను వారిరాజ్యము నాక్రమించుకొని మహారాజనియు, సకలకళింగాధిపతియనియు బిరుదములను వహించి తనకు నూతనముగ లభించిన గొప్పదనమునకు నూచకముగ వానిని దనశాసన ప్రశస్తియందు జేర్చుకొనియుండును. ఈ శాసనముప్రశస్తియందలి “స్వభజబలపరాక్రమాక్రాంతకలింగాధిరాజ్యః” అన్నదానివిశేష మిదియే యని నాయూహ. సామంతవర్మయనంతరము శ్చేతకరాజ్యమును సరిపాలించినవారు సామంతవర్మననుసరించి తమశాసనప్రశస్తియందు ఆదిరుదువక్కణ నూరక పరంపరగ వాడుచు వచ్చిరి; అంతియకాని దీనికి వారిశాసనములయందు విశిష్టతయేదియు లేదు. మనశాసనమునందలి గొర్రె గాంగళకముని యంగీకరించినచో సామంత

వర్మచేత నోలువజేసినాడు అతనికి సమకాలీను యైన జేవేంద్రవర్మయే కావలెను. కళింగనగరమున జేవేంద్రవర్మశాసనములు గొర్రెవరకు కాన్పించుట చేతను, మనశాసనకాలము గొర్రె ఆనుబుడచేతను సామంతవర్మకీర్తిజయము గొర్రె - గొర్రె సంవత్సరముల నడుమ లభించియుండును.

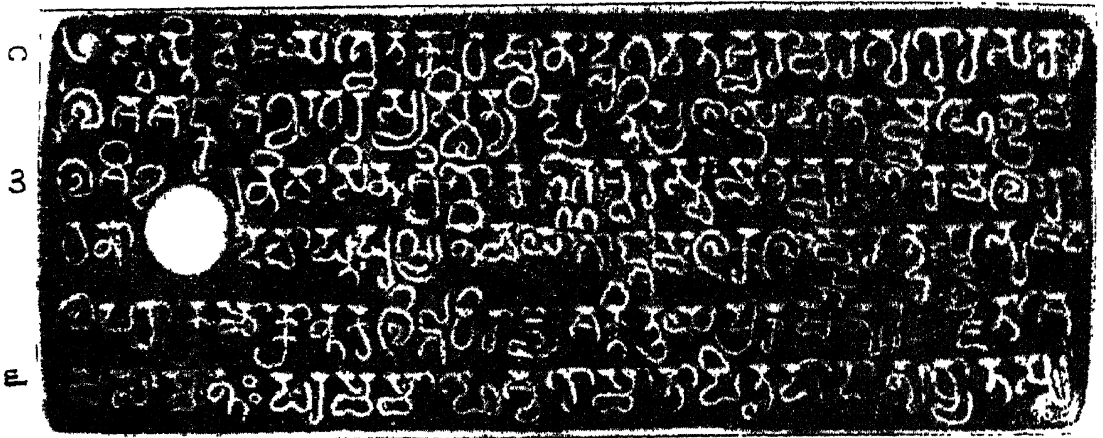
జేవేంద్రవర్మశాసనము కళింగనగరమున మరల గొర్రె లో కానవచ్చుటచేతను, అది యించుమించుగ గొర్రె నాటి యతనిశాసనమునకు సకలైయగుచేతను జేవేంద్రవర్మ—విజయగా గొర్రెకు తరువాత కొంత రాజ్యమునే కోల్పోయినచో—దాని సంతయుగాని, తుదకు కొంతభాగమునుగాని గొర్రెకు పూర్వమే మరల సంపాదించియుండువలెనని స్పష్టమగుచున్నది. అందువలన ‘.....సకలకళింగాధిరాజ్యః’ అన్నవిశేషము జేవేంద్రవర్మవిజయమున మరల సార్థక మన వచ్చును.

1. Jour Andh. Hist. Res. Soc., Vol. 11, p. 275 ff.

2. Indian Historical Quarterly.

మూ ల ము¹

మొదటి రేకు: రెండవ పెడ

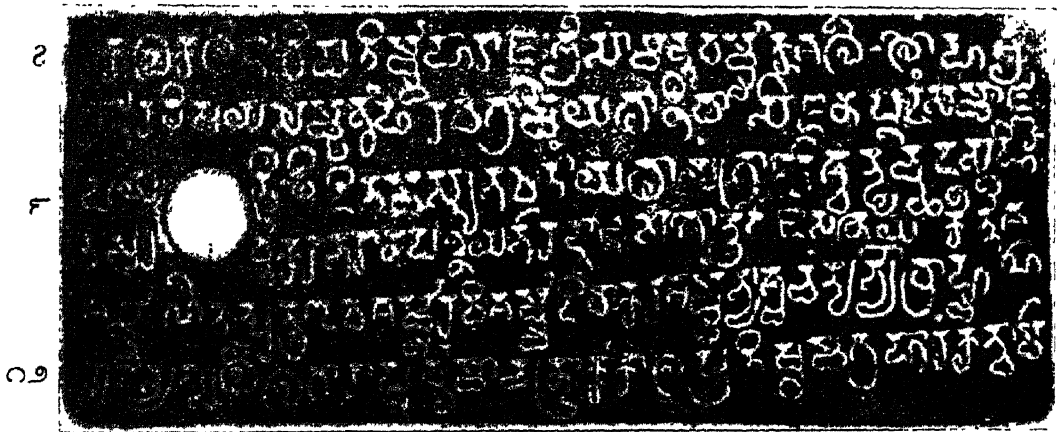
౧. ఓం [1*] స్వస్తి విజయశ్చైతకాధిపానా ద్భగవత శ్చరాచరగురో రనక
౨. లశశాఙ్కశేఖరధరస్య స్థితుత్పత్తిప్రలయహేతో మృహేంద్రాచ
౩. లశి [ఖ] రనివాసినః శ్రీగోకణ్ఠేశ్వరస్వామిసశ్చరణకమలారా
౪. ధనాదవాప్తపుణ్యనిచయో గాఙ్గామలకులామ్బరస్తు² [ః*] స్వభి జవ(బ)
౫. లోపరాక్రమాక్రాంతకలిజ్గాధిరాజ్యః శక్తిత్రయప్రకాశానురజ్జితాశే
౬. పసామస్తః పరమమాహేశ్వరో మాతాపితృపాదానుభ్యాం స్స

1 నాదగ్రహము రేకుల ననుసరించి.

2. 'కులామ్బరేస్తుః' అని చదువవలెను.

3. స్వభుజబలం అని.

రెండవ లేకు: మొదటి సెక

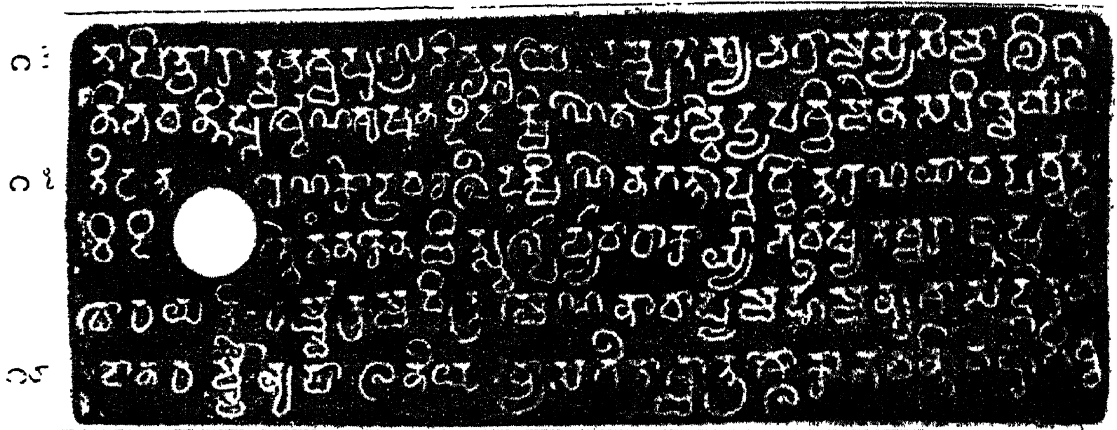
౭. కలకిలిజ్ఞాధిపతి మృహహారాశ్రీ సామస్తవమ్మా కుశలీ [1*] లోహశృ
౮. జ్ఞారవిషయసమ్మన్త షేరవగ్రామే యథానివాసిజనపదం సమాజ్ఞా
౯. పయతి విదితిమస్తు భవతాం యథాయంగ్రామోశ్వత్థచ్ఛేదనహి
౧౦ త సస్వకరభరా నపఖ్నయ భారద్వాజసగోత్ర వాజసనేయ కీర్త్యేశ
౧౧. శమ్మణే తత్పుత్ర దేవశమ్మ రవిశమ్మ దివాకరశమ్మభ్యశ్చ చతుభ్యోశ్చ
వ్రా (బ్రా)హ్మణే
౧౨. భ్యో స్సలిలధారాపూర్వమాచన్ద్రాక్కాకాలప్రతిష్ఠ మగ్రహారంకృత్వా మా

4. 'సపహాయ' అని చదువవలెను.

5. ఈ 'భ్యో'కు పూర్వమేదోయొక యక్షరము చెక్కియున్నది. అది ఫలానయని తెలియుటలేదు
ఆ యక్షర మనవసరము. బ్రాహ్మణేభ్యో అని చదువవలెను.

రెండవరేకు: రెండవపెడ

౧౩. తాపిత్రో రాత్మనశ్చ పుణ్యాభివృద్ధయే సప్రస్థ [ద*] త్రోన్యచ గ్రామస్య
సీమాలిన్దా

౧౪. ని భవన్తి [1*] పూర్వేణ శుక్మనదీ [1*] దక్షిణేన సమైద్య [1*] పశ్చి
మేన సరిత్యే (స్తే) ఘావ

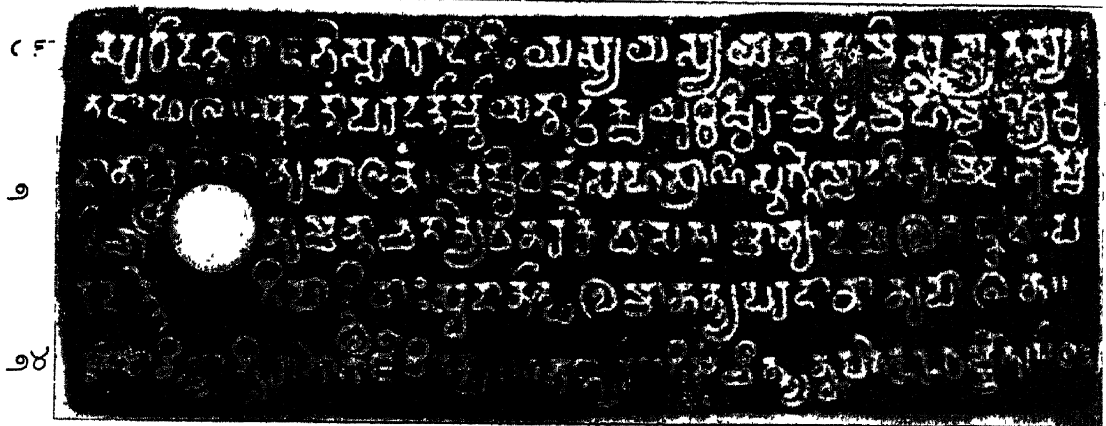
౧౫. తీ [1*] ఉత్తరేణ కోద్రవఖలీ [1*] దక్షిణేన గత్తా [౯*] పూర్వోత్తరేణ
యావత్సవ్వతః [1*]

౧౬. విది త్వైవం నకేనచి త్వస్వల్పాప్యవా(బా)ధా కాయ్యా [1*] భవిష్యతశ్చ
రాజ్ఞ [౩*] ప్రతి

౧౭. వో(బో)ధయతి [1*] ధమ్మక్రమవిక్రమేణ నావాప్యోమహీ మనుశాసద్భి
రయం

౧౮. దానధమ్మోనుపాలనీయః [1*] వ్యాసగీతా శ్చాత్ర శ్లోకా భవన్తి [1*]
బహుభి వ్వో

మూడవరేకు: మొదటిపెడ

౧౯. సుధా దత్తా రాజభి స్సగరాదిభిః [1*] యస్య యస్య యదాభూమి స్తస్యతస్య
 ౨౦. తదా ఫలం || [౧*] న్వదత్తాం పరదత్తామ్వా యత్నా ద్రక్ష యుధిష్ఠిర [1*]
 మహీ [౦*] మహీమతాం శ్రేష్ఠ
 ౨౧. దానా చ్చేయోనుపాలనం || [౨*] పష్టి 7 వచనహస్రాణి స్వగ్నే మోదతి
 భూమిదః [1*] ఆత్మే
 ౨౨. ప్తా చానుమంతాచ తాన్యేవ సరకే వసేత్ [13*] మాభూ దఫలశక్త్యావః ప
 ౨౩. రదత్తేతి పాత్థివాః [1*] న్వదానా త్ఫల మానస్త్వ [౦*] పరదానాను
 పాలనం || [౪*]
 ౨౪. యశో సి త్యోస్థిరా భోగా జీవిత [౦*] క్షణభజ్గురం [1*] ఇతి సంచిస్త్వ
 నృపతే కురు ధర్మానుపాలన[మె|| ౫*]

7. "పష్టివచన" అని.

మూడవ రేకు: రెండవ పేజీ

౨౫

౨౫. నమ్యత్ ౧౮౫ కాత్తికదిన 3(?) [||*]

వెలుపడినది! చిరకాలముగ నిరీక్షించుచుండినది త్వరపడుడు!

ఆంధ్రగ్రంథమాలాపారి నూతన కుసుమము

పారిభాషిక పదకోశము

శారీరకశాస్త్రము, జ్యోతిషము, వృక్షశాస్త్రము, రసాయన శాస్త్రము, లలితకళలు, భూగోళశాస్త్రము, గణితము, భౌతికశాస్త్రము, వైద్యశాస్త్రము, రాజనీతిశాస్త్రము, న్యాయశాస్త్రము, జంతుశాస్త్రము వీనికి సంబంధించిన పారిభాషికపదములకు సమానమైన తెలుగుపదముల గ్రంథము, అనేకసంవత్సరములు పాటుపడి సమకూర్చినది. దాదాపు 15 వేల పదములు. ఇటువంటి గ్రంథ మిప్పటికి తెలుగునలేదు.

కొలదివ్రతులే ముద్రింపబడినవి. అర్ధస్థువై పైనవచ్చుచున్నవి. కావలసినవారు త్వరపడవలెను. 250 పుటలకు పైబడిన గ్రంథము. వెల 1-8 0 మాత్రమే.

ఆంధ్రగ్రంథమాల, తపాలుపెట్టె 212 మదరాసు

నామహారాష్ట్రయాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

అల్లనల్లన రెప్పతలుపులుమూసి, బాహ్యవని నుండి పోయిపోయి, అనంతాంతరంగమున చిందను మసలి, ప్రభాకలిత స్వప్నఖచిత దివ్యవభమును విశోకించి, రెక్కలుకట్టుకొని సుమార రమ్య భావోద్భావమున నెగసియెగసి లలిత లవంగ లలికలందు, భ్రమర వ్యాధూత కుంజకుటీరములందు వ్రాలి, అవిరళపరిమళమున గ్రుంకులిడి, తేనెదినుకుల తనివారగ్రోలి, ఆసు మాకలందు మసలి, మలముపన నాంకురములందు నృత్యమొనరించి, కొంకొకవడి తడసి, చిన్నితుంపురులు గుసగుసలకు వీసుదోస్టిగ్గి, పసిపాపలుపోలు పూల నోడి జేర్చుకొని భావోద్వేగమున వాని నగుమోముల జుంపించి, కెంపుతలపుల గైతెకై నేతలల్లులు నేనొయోచిందుచు, పాడుచు, నాడుచు, కులుకుచు, మధుమాసమునమురియు కోయిలవలె మనుష్యాత్మ మాటలకందని హాయిలో నాత్మవిస్మృతిపందియుండ, నాకస్మికముగ పెను గొండును మాపున నిడికొనిన పెనుధూత రొకటి మీద లంఘించి, గుండియలను గట్టిగ పిడికబట్టిరపును, స్మృతిద్వారమును చేరుకొనకమున్నే తలక్రిందులై మనసు మిగుల దొట్రుపడదా? అత్తటి ఎట్టియోచనమున కైన నది కిడంగగలదా? కొండవిటేగి పైబడినట్లు భయంకరశబ్దమైనంతసే-కాలు నేవోహారదంష్ట్రలుపట్టినట్లు తోచినతోడనే, ఆత్మరక్షణకై ఏమికావించును? కొంతసేపటి కించుకస్మృతి నందితిని. అపాయమునుండి గుభాలున లంఘింపవలెననుకొంటిని. కాని, ఎంతయత్నించినను కదలమెదల జాలనైతిని; కన్నులు తెరువజాలనైతిని. ఎవరో నన్ను గట్టిగ నేలమీద నదిమి పట్టినట్లు లయ్యెను! నాధమని స్నాయువులందు విగ్గుత్ప్రవాహము కడువడిగ చలించుచున్నట్లయ్యెను! అంతరంగమున నేవో పెనుగులాట జరగుచుండెను! మఱల

శబ్దమేమియు వినబడలేదు. క్రమక్రమముగ మనసు తెప్పిరిలసాగినది. రెప్పలమీది ఘనభార మించుక తొలగినది. వాని నించుక విప్పితిని. కన్నులనుండి నిప్పులురాబ్బుచు, పులియో, సింగమో ప్రత్యక్షమయినది యడలితిని. కాని నాకేమియు చనుపడలేదు. గుండె కుదుబబుజినది, కొంత ధైర్యముచిక్కినది. కష్టోయి పూర్తిగ తెఱచి, తేటిచొదిలితిని. అపుడు నాకంజేమియు జూపట్టలేదు. కాళరాత్రి మఱింత భయపడెనోచినది! అడవిమృగ మందులేకుండుట నాయదృష్టమేయని యానందించితిని. కాలికడ చిన్నముండ్లకంఠ తోచినది. అంతకుమున్నది అందు కానరాలేదు. పైనున్న కూటినుండి అది రాలియుండును. నిద్దురలో నాకాలు వాడిముండ్లపై పడియుండును. అందుగానన్న నా సమీపమున నేసహాలోనో అడవిమృగము గర్జించియుండును. లేదా, ఆప్రాంతమున పిడుగు పడియుండును. గాలి మిగులతీవ్రముగ వీచుచుండెను. గుంపుగానిల మత్సన్న మగుననుకొంటిని. నాటి దురంతానుభవమునకు చెల్లును పెళ్ల పెన్మరిపించు పెను గాలి, రాళ్లను గుండజేయు వానదెబ్బ కొంతలు కావను కొంటిని. తీవ్రానుభవముల నందినలెననియే మక్కువ పడుచుండును. తొలుత నవి మనసు కుసెగులుకల్పించుట నిక్కమే! భాదికాలమునుండి వానిని పరికించినపుడు అవి యొసగు నానంద మింతింత కాదు. “ఘుమఘుమారావ సంకుల ఘోర జేమాతపబలము” చిటుతప్రాయమున కృష్ణకుచేలలకు కచ్చమే కలిగించినది. కాని పదంపడి ఆయనుభవమునుండి వా రెంతయానందమును తోడుకొనిరికారు? నిక్కముగ నత్తటి గాలివాన నన్ను మార్కొనినచో, నైశరస్థ బృతయం దింకను నేను నేర్వవలసినయంశములు దూరస్థములగును. కావున నించుకచింతితిని.

సహిషమున పరికించితినిగదా, అందు మరచెంబు లేదు. నీరుబుకుచున్న చోటున నది దొరలెనేమో అని యూహించి అందుజూచితిని. నా కది కానంబడలేదు. అందుండి అ డెట్లు మాయమయ్యెనో! ఎవ్వరైన దాని నపహరించియుందురా? ఈపాటివస్తువును దొంగిలించుట కచటికి నా వేళయం దెవ్వరు వచ్చియుందురు? ఏవో యదృశ్యశక్తి తొలుతనుండి నన్ను పరికించుచు నాకు తొట్రుపాటు కలుగజేయుచున్నదని యూహించితిని. పకపకనవ్వేమి? చెంబు అదృశ్యముగుటేమి? పెద్దనోరు గల భీకరరాత్రి దానిని కరకర నమలివైచెనా? చెంబును నమలిమ్రుంగినదాని నోటికి మానవుడు రుచింపడా? అం దాతడు పట్టడా? కుసుకుపట్టనపుడు అంతఅందో లనమెటుగను. దగ్గఱగాని దూరమందుగాని ఏమేమి చలించుచుండెనో నాకు స్పష్టముగా గోచరించెడిది. నిముసము నిద్రబడితి నోలేదో అంతయు దీప్రప్రహే లికయై తోచినది! దానికతననే, కొండొకపడి గుండెలం దడలుపాటును, సంశయమును జేరుకొని వానిని దడదడ లాడించినవి! చలి యెక్కువైనది. నిముసమునేపు తల్లి పుట్టిన నెలవున గూర్చుని, దోసిట నీళ్లుగొని ముఖముకడుగు కొని, కేషించిన కునికిపాటును కనులనుండి తొలగించి తిని. ఎప్పుట్లు చెట్టుమొదలునగూర్చుని రెప్పనాల్పక నలుదిక్కుల బరికిలింపసాగితిని. గాలివడి పూర్తిగ తగ్గి పోయినది. కొంతసేపటికి మరల నెల్లకడలంగు నిద్రబృత విరాజిల్లినది. చలనమెటుగక చచ్చినగొడ్డువలె పడి యున్నట్లు రాత్రితోచినది! మరల గర్జనలు వినపడవని పులి స్రోలకురాదని ఎట్లాహింతును? చీకటి పగసాధించు నట్లు తోచినది! యామినిమొగమున నేరక్కసియో దట్ట ముగా మసిపులిమియుండును. చెట్లజొంపమునంగు గూర్చుని నిముసనిముసము వన్యవృక్షపునుగుటింఛిన లీతును గుండెయందు నింపుకొనుటకంటె మెల్లగ నుచుం బరవృక్ష మెక్కి దట్టమైనఆకులం దదృశ్యపడనైయుండి కేషించినరాత్రి గడవిన బాగనియు, చెట్టుపై నేచీని పాచుండినచో అది ఇప్పటికే బయలుపడియుండెడి దనియు, నిక్కముగ కాలసర్పి తరుకాఖలం గుండెనేని క్రిందనున్నను, చెట్టుపైనున్నను ఆపాయముతప్పదనియు,

గావున కుజబాహువునుజేగుటే ఉచితమనియు నూహిం చితిని ఇక చెంబుజోక్యము లేనేలేదు. లేచి తువాలును నడుమునకు గట్టిగ బిగించి దగ్గఱనున్న చెట్టును తేటిమంచి మెల్లగ పై కెగబ్రాకితిని. మరల నెవ్వరో పక్కుననవ్వరి! నేజెట్టెక్కుట చూచికాబోలు కొంతయెత్తునకొమ్మలు కొన్ని ఆల్లుకొనియుండుటచే ఆగు లగు దట్టముగ నున్నవి. మెల్లగ బోయి వానియందుజేరుకొంటిని. ఆవృక్ష తల్పమును ముందే చూడనైతిని వగచితిని. కొనరొబ్బు విదనింకనుపట్టజంబుయుండెనేమోపరికించితిని అం దా మిథునము తోచలేదు. గడియక్రిందటి భయంకరశబ్దము వలన పక్షు లెంగో ఎగసియుండును. అనంతవిశ్వమున నేస్వ చ్ఛమెయి పయనము సాగింపజాలు జీవి, కొండొకయొడ పిట్టగులు డల్లిపడినసేమి, నిముసములో నందనమున కెగసి, భావాంబరమునందువలె, పూలగుంపులో నక్కి యుండగలదు. నే గూర్చున్నచోటి కనతిదూరమున చెట్టుపై నేగో తెల్లగాతోచినది. మానవుడో, దాన వుడో అనుకొంటిని. ఆసమయమున తోడిమానవుడు తోచినను గుండె నడలు పట్టుకొనును గదా! ఆ తెల్ల రూపు కదలుచున్నట్లుండెను! గాలితాకుడున గొమ్మయే ఇంచుక యూగుచుండెను. అదేదో తెల్లని వస్తువై యుండుననియు, దానివలన నేయపాయము కలుగదని యు మనసును గుడుబుపొనుకొంటిని. ఇపు డెత్తుచో టున జేరితిలిగావున, చూర్ములను ముతంతదూరము పుత్తైంపజాలితిరి. దివిసురికి అంగకారసముక్రమున నందంగురాలిన నిత్యుల్లెలవలె, చిన్నిచిన్ని దీపికలు దూరస్థకల్పినుండి తోచినవి! చిరనిద్రబృతయందు కాపుర ముండు కొండపల్లెవాగు లెంత యదృష్టవంతులూ! పోయి, ఆ యూరున వసించిన నింత వోయినందునో యని యూహించితిని. చెట్టుకొన నించుకవలుసురు మిణ్కు మిణ్కునదోచినది. మోటుపు నిసుంగు ఓర్తుక మొయిలుకొననుండి జారి ఆకుగుంపులోపడి దానియంది టుకుకొనెనేమో యనుకొంటిని. కటికిచీకటి నించుక చీల్చి పచ్చనిఆకుపైగోచిన తక్కు నాకన్నుదోయికి విందుజేసినది వైకుంఠవాని దీపకలికయై, అపునపు డందు వసించుచుండునేమో! నెలుగున నచ్చో చక్కని కులాయ

మొకటికలదని తెలిసికొంటిని. శకంతములు మిగుల గురుబుగులు దమపర్ణకాల జేర్చుకొనెనని గ్రహించితిని. మరల పకపకమునవ్వు వివరించినది! నా కనతిమారమున దిగువనుండియే అది వినవచ్చుచుంటు ఈ పర్యాయము నాకు స్పష్టముగ బోధపడినది. ఆ వింతవ్యవహారము తెలిసికొనవలెనని దృష్టి నా దిక్కుగ బంధించియుంచితిని. మనుష్యరూపేషమియు కానుపించలేదుగాని మహాభయంకరదృశ్యము నాకన్నులబడినది! కడుంగడు కాంతి వంతమైన నెత్తురు పొంగిపారలున్నట్లుగపడినది! ఆ ఘోరదృశ్య మట్లదచు ఏలతోచుచుండెనో ఊహించుటకు నాకు సాధ్యముకాలేదు. ఎందుండియో రక్కసి గుండెయొందుతెగి అందు పడియుండెనేమో! కేనిబలులను నరాంతకులు గుదూర్వీపములనుండి వచ్చి అందు విడిసి రుధిరపానీయమును దయారోనరించుచుండెదేమో! షేక్స్పియరాదులు *తెలిపిన మంత్రకత్తెలు కొండలు మనుజుల నాల్గుల నెన్నో శ్రుంపుకొనివచ్చి పెద్దగునయందు వానినుడుక జెట్టి గంజి నచ్చోనార్చుచుండిరేమో! పులిగుంపాకటి అందుజేరి లెక్కలేనిలేళ్ల కుత్తుకులుశ్రుంపి రక్తప్రవాహమును చెడలించుచుండెనేమో! రక్కసులు కొలుపుదీర్చి నిండుకుండలతో నెత్తురుతెచ్చి లోతులో యను నింపుచుండిరేమో! ఆహా! అంధకారమున, నరణ్యస్థి నెట్టెట్టి ఘోరములు జరుగుచుండునో! చెట్టు కొమ్మలందు చేరుకొనుటచే విపత్తునకు దూరమందేయుంటినిని ధైర్యమూనియుంటిని. అజేమో తెలిసికొనవలెనను వాంఛ అంతకంత కధికమైనది. రెప్పులువాల్చుక అట్లే చూచుచుంటిని. రక్తపూరమున సిల్లకెరటాలు తోచినవి! సరిగ దానిప్రక్కనుండియే మరల పకపక మనునవ్వు వివరించినది! నవ్వునకును నెత్తురునకును సంబంధ మెట్లు కలిగెను? అది కులుకవలసిన సమయమా? అది నవ్వుచెప్పించు దృశ్యమా? లేక నది పైకాచికహాసనమా? అట్టి పవిత్రప్రదేశమున భూతములు చేరజాల వను దృఢ విశ్వాసమును నాహృదయమునుండి తఱిమికొట్టకల నైతిని. నవ్వుతో మహాభయకల్పమైన వివరించుకొండల, ఆ భయదదృశ్యమును గుఱించిన ఉదంతమును కొంత

యూహించుటకు కీలుండెడిది. నిద్రులలో నన్ను అడల గొట్టిన ఘోరస్వని అందుండియే వెడలెనా? అట్టి దృశ్య మనునను, స్వనికిని కారణకార్యసంబంధ ముండుట సహజమే! కాని అందు మానవుడుగాని, దానవుడుగాని, ఘాతుకజంతువుగాని, మహాభయంకరపరిగాని కానం బడకుండుటకు కారణమేమి? నవ్వే వివరించలే! మీదు మిక్కిలి ఇచ్చి వదిలెడికమైనది! చెట్టుకొననుండి మరల మధురకూతము వివరించినది. నైశామహారము ముగించి, పక్షిదంపతులు తమ మనికిపట్టునకు మరలియుండును. ఒకదానికిరము నింకొకటి మూర్ఛిమనట్లు సమ్మతించి మై నిలిచిన నాలుగు ఉదుంబర వృక్షములపై పలుచని పిండివలె క్షీణనశత్రులోకము పొడగట్టినది. మరల బ్రహ్మాండమును పరికించుచు, కొమ్మతడు నూగుచు, పిల్ల గాలిలో కూహుకూహూల రాల్చుచు విశ్వమున కవ్వల విడిసిన తమనెచ్చెలులకో, పాలవెల్లిపై తేలియాడు దేవదేవునకో చుక్కచెలుతురునుండి శకంతములు శ్రేమ సందేశ మంపుచున్నవి. ఈపర్యాయము వాని సమీపమున జేరితినిగావున కన్నులార వానిని పరికించి, చెవులారవాని గీతిక వివరించిన మచ్చటపడితిని. దృష్టిని పట్టజంటపై నిలిపి, అపుడపుడు మాత్రము ఆదూరమందలి వింతదృశ్య ముదెస నొకటిరెండు చూడ్కులను పుత్తెంచుచుంటిని. నేనేకాక పక్షులును నెత్తురుచెల్లువను పరికించుట గంటిని. కాని అవి ఏయడలు నెఱుగవు. ప్రకాంత స్వభావులను భయంకరదృశ్యములు కూడ చలంపజాలవుకదా! పక్షిహృదయము శాంతసముద్రమని యెఱిగియేకాబోలు విహంగము నొందు శ్రీచిహ్న వనవర తము చెంతజేర్చుకొని, దానిమూపెక్కి తన విశ్వ సామ్రాజ్యము నపుడపుడు తనిఖీచేయుచుండును. కూహూ కూహూ లెందెందుపోవునో యెఱుంగ గాంక్షించితిని. చెట్టు తుదనుండి రెక్కలుకట్టుకొని యెగసి విప్రుతపర్యత సామ్రాజ్యమున నెందుచెవియొగ్గినను అది శ్రుతిగోచర మగుట నిక్కమనుకొంటిని. చిన్నదైన పిట్టగుండియ నుండి వెడలు సన్ననిపల్కు లంతదూర మెట్లుపోజాలనో! మాటలో మహత్త్వముండెనేని, అది సన్ననిదైన

* Vide : Shakespeare's Macbeth and D. L. Roy's Chandragupta.

భా ర తి

నేమి చిన్నదైన నేమి విశ్వవలయమందంతటను విహరించి భావపరంపరలను గురిపించును, మధురగీతిక నాలాపించు చినుకు ఏపాటిది? ప్రణయసందేశము నడెందుండి గొని వచ్చుచున్నది? నింగిలో నెందో మసలు మొగులు గుండుచుండికదా! అందుండి పయనమై సచ్చరిత్రుని తలపువలె కనుంగు చల్లనై, ఆత్మహృదిపూర్వం పరివోషమును పట్టజాలక మధురాలాపనమున నాత్మప్రకాశము గావించుకొనుచు, ఆకులందును మొగ్గలందును, తీవలందును పూవులందును మజిలీలుసలుపుచు వసుమతి జేరి, శాండొక ప్రశాంతభావమయొక్క ప్రసన్నత నంది మహాగ్రంథమును రచించు కపింద్రునివలె, విశాల ప్రపంతీసామ్రాజ్యమును సృష్టించును. ఎంతో భావ పూరము లభించుననికదా మేధాసముద్రుని ప్రశాంత హితవాక్కును వినుటకై కోటికోటిజిజ్ఞాసువు లాతని చుట్టు మాగుడురు! పితాచయయొక్క ఘోరాక్రందనము నుండి దూరముగపాటి ఇంద్రసభాంగణమున దేవనర్తకి మృదుమధురమంజులరాగమాలికపై నిజాత్మలదేలింప ననిమిషులాతురపడుటెటుగదా? ఆత్మ కనంతమైనహాయి నొసగునది శబ్దాజంబరము కాదని, మహానిదముకాదని, 'పటాటోపము' కాదని, ఘోరవిజృంభణముకాదని, మధు మయ భావబుధుర సౌందర్యసందీప్త శాంతివిలసిత లలిత పదమని ప్రకృతియును, దాని ప్రబోధమందిన జీవులను మనకుబోధపఱచుచుండుట లేదా? ఆహా! ఎల్లకడల జేరు శకుంతలసంగీత మెంత మహత్తరమైనదో! భావించిన కొలది నాహృదయమున నానంద మహోదధు లుట్పొంగదొడగినవి. ఆకసమునకు వసుమతిని లగించు జంగారు తీవలవలె తోచు ప్రభాతమరీచులను, రేలందు స్వర్గ మర్త్యములను గలుపు నెండిదారముల లీలగానంబడు జాబిలి వెలుగురేకలను విలోకించి దివ్యసంయోగమున నవికావించు కర్తవ్యమును ప్రస్తుతింతుముగదా! వ్యక్తి కరణము వేటుతీటుల జూపట్టిననేమి, కిరణాలును, పాట నుండి వెడలు రాగమాలికయును ఒకేయద్దేశము నొకే హృదయమును గలవియే! స్వరమాలకును, మరీచికా గుచ్చమునకును పొరపొచ్చెము లున్నవని తెలుపువారెవరు? మయాఖియనధిష్ఠించి అనంతవశకమున పయ

నముచేసి, అనంతజ్ఞాన భాండారమైన భాస్కర హృది జేరుటెట్లో, మధురగీతికాసూత్రము నాలోపించి రమ్య దివ్యోద్యానముజేరి, అందలి యానంద హృదయను స్రుంకులీడుటయు నట్లే! ఈ యద్భుతశక్తులను జగదీశుడు మనుష్యమానసమున కొసగినాడు. నెలుకనకై 'గాయత్రి' జపించినపుడు, రసప్రపంకులంగు స్రుంకు లిడదించినపుడు పరిణతినంది చిత్తమీశక్తులను సార్థకము గావించుకొనును.

శాఖాతల్పమున శరీరమును వీడి పికిగీతికతో చిత్తమును పుల్లైంది విశ్వసంసారము చేయసాగితిరి.

ఆత్మపరీక్షకు, మనన నిద్యధ్యాసములకు, భావనా వీధులం దెగయుటకు, అవి చలితపరిశీలనము నలవలెను కొనుటకు, ఏకాగ్రదృష్టి నభ్యసించుటకు, హాసమందలి, యోచనమందలి, శాంతమందలి, ఆనందమందలి ఉదాత్తభావములను గ్రహించుటకు, భూమికండియే యన్యగోళములను పరిశీలించి అన్యగోళవాసులతో ప్రసంగించుటకు, మనుష్యజీవన ముదరపోషణమును వృథాకాల తేషమును మాత్రమేకాక ఒకేరీతిగమనికతో నొకే తెలుగుక్రియతో నొకేచాప్సచప్పడుతో చలించు జంత్రముకాక ప్రాణప్రదీప్తమై, ఆత్మసందీప్తమై బహువిధానుభవముల పటుత్వమహత్త్వముల నంది ఈశ్వర శ్రజ్ఞుడు ప్రతిచిత్రము కాజాలునని గుర్తించుటకు యామినీ వైలవన నిస్తబ్ధతల సమావేశమును, దీనిబోలు భావ విశిష్ట సంఘటనసమయ సమావేశములను జగదీశుడు సిద్ధిపై మొనరించుచుండును.

శాంతసమయము కడచినది. చెట్టుమొదలునుండి వికృతమైన హతయొకటి వినవచ్చినది. మంఠూక మొకటి దురంతయాతనమున పొలుగుచున్న ట్లూకూతవలన గ్రహించితిని. పాప మది ఏదేనిపామునోట బడినదేమో! అచ్చొలునుండి చెట్టుపైచేరుట మంచిపనియైన దను కొంటిని. ఈశ్వరేచ్ఛ ఎంతయద్భుతమైనదో! కోటి రక్కసులవలె జుట్టును ఘోరాగ్రీవుములు పొంచి యున్నను, జగదీశునానందక నెద్దియు మీదలంఘింపదు కదా! కొండొకసమయమున, నొకానొకస్థలమున విపత్తు

విజృంభించునని ముందేమెరిసి ఏదేనిమానసిక ప్రేరణయిన నాతడు మానవుని దూరముగ చొలగించును.

చెంతనుండి చెవిజొచ్చి, హృదయకుంజముందలి ఆత్మనుసాకిన కోకిలకూజిత మెట్టికో, అంతరంగమున నది ధారవోయుచోయి ఎట్టివో ఎటుగజాలితిరి, శిల్ప తెమైకమూ పెక్కి దూరమునుండి అల్లనల్లన నగు దెంచు నుకోమోహన మంజులనాద మేదీని చేసేమో యని ఆశపడి పీఠుల్గొతిరి. భావశక్తిమీది విశ్వాసము సడలకున్న, నెట్టి మనోరథమైన క్రియాకూపమున సాక్షాత్కరించును. వాంఛ పూర్ణముకానియెడల, సంయంజ వలయుకత్తికి కొఱత గలిగెనని యాధిచేయవచ్చును. పుష్పించుట కిచ్చకు సుమయము పట్టినబట్టవచ్చును. ఇచ్చాశక్తికి సహనశక్తి నెచ్చెలియొనపును, ఉత్తుంగశిఖరములుపోయి ఉద్దేశములు కూడ తలల్గొను పాల ఒడును. ఈయంశమిటులండ నట్టి యీప్సితము ఫలించుట కనుమాలమైది కదా ఆశో ! దిక్కుల జూచించు వలపుక్షణాఖిల నుండి, బునుతల బుడిబుడిచుపుల ట్టులు వెడలు లేతయాకులవలె నిష్ఠబుర్రీధిని యంగ ప్రత్యంగములనుండి కలస్వనము లుదయించుటందు అక్కజ మేమున్నది? హృదయముందలికాంక్ష నుదూర వనస్పతియందు వసించు గొండోక శకుంతలృదిని తట్టి దానిని మేల్కొల్పినదేమా ! కోకిలకాకలీకలరవము తోడన జెవిసాకినది. అందలి మధురభావకణములు మన నును నిండించునని ఆశపడితిరి. కాని, ఇంచుకచవిజాసి, ధ్వనివ న ననంతభావమును నూదించు కావ్యకర్తవలె అది యూరకొనెను. హిల్లోలతరంగములం దాప్రమదగీతి మునుంగును దేలుదుండనోపు! అవ్యక్తమధురమైన కల కలస్వనమై యది కర్ణగోచరమగుటకు కారణము కరు వలికెరటాల తాకుడుకాక మేటిది? అంతరంగమున నది వీడిచరిన భావమునుండి వలసినంత ఆరంభామృతమును పిండుకొని జాఱుచుండ, దేవదేవు నూగాడించు పాల వెల్లి కెరటమట్లు పరమాత్మ నాత్మహృదినిశికొనిన వంశీ రవమొండు కర్ణపుటముల బ్రవేశించినది. నలదిశల బరి శీలించితిని. కారుచీటితెర ఇంచుక తొలగినట్లు తోచినది. నా కెవ్వరును కానుపించలేదు.

నాటికి తనపని ముగియవచ్చినదని కాబోలు విభావశిఖామిరి అల్లననభిముఖుండి నిజాన నుండించుచున్నది. ఈ దుప్రసంగమున మిటలేజోవంతమైన శకుంతకమణి నేలుచున్నట్లు పాదగర్జితమగు చక్రతార! అండ్ల సాహితీ విమలతలమున ప్రభాతనక్షత్ర (Morning star)చుకొనెను ముద్దించి చెప్పి పక్షి పికినదిచుక్కను స్మరించియే! ఈచుక్కచెలుగును కడించిన చక్రవాకములు స్పెర్షు, మాడ్లో, కేన్స్పెయరు, డెజానానా ప్రభృతులు. ప్రతిభకు జోహారు కళావాసకు లాత్మప్రతిభను గుర్తించి భావభాస్వనృతీదికలచే సాహితీవసును తిరి దనుపుచురు కదా! ఉదయశోభ సమీపముండే యున్నదని చక్రతార తెలిసినంతన సంతసించితిని.

గడియ కడచెను. సోసలన కుంకుమ దిప్తి ఎవ్వరో దిగ్వలముభిత్తికవెనెనుండి తొంగిచూచుచున్నట్లు తోచినది. అనూగతో అన్నిచోత్రుతో! పిలుపునందుటచే కాబోలు నిక నాలరింప నిచ్చగింపక నిశి కడచుచున్నది. కులికించియు, నడలించియు నాడు నా కది కఱపిన పాతములు నామరచున దిరాంతిమలై యున్నవి. ఇట్టి పాతముల నా కేవల్యవిద్యాలయమును బోధించి యుండలేదు. నాటి యామినీకాంత కనవరతము కృతజ్ఞుడనై యుండును.

తోడనే తూరుపు దెస అంతయు కందిపోయినది. పూర్వదిక్కుమిరిచెక్కిలిపై నెవ్వరో చఱచిరి కాబోలు ! అరుణచ్చవి అల్లనల్లన సధికమగుచుండెను. బొగ్గుపొడిపైబడిన అగ్ని నెరగులవలె, అజాంఘమునలము కొనిన అంశకారముపై తున్నతున్నలైన మంట రాలినది ! మేఘములం దెవ్వరో చలికాగుచుండ మొయిలు అంచులనుండి నెరగులు రాలియుండును. కాటుకరంగు మోము గలదని ఎవ్వరో నిశికాంతమోమున పరిహాసమునకై జేగురుపులివి యదృక్కులై యుండురు. ఉదయ పూజకైకాబోలు ఎవ్వరో నల్లకల్లులరాశిపై నిత్యమల్లెల రాలిచుండనోపు. కాలపురుషుడు చీకటిబ్రదుకు నుండి తప్పకొని, లేజుపటలమున జొరబడు జడదారి వలె కావికాటుపులుదాల్చి ముందుల కరుదెంచుచుండే గాబోలు. ఇక నెంత కాల ముందువనికినిసి ఎవ్వరో శరవ్వరి

రమణిగుండియలో వాడిఘడికను గ్రువ్వుటచే దుధిర
ధారలు పెల్లుబిచ్చుచుండెనేమో ! తమోయవనికను
చింపి, తేజస్వినియోర్లు జలదవట్టిమముపైలిచి బ్రహ్మ
గిరిచిత్రములను విలొకించుచుండెనేమో! ఇక రానున్నది
హోళిపండుగయని పొంచిపొంచి కులుకును నెవ్వరో
విభావశిఖామయై వసంతమును చల్లుచుండిరేమో! నిరా
శను తెగటార్చు శుభాశిగ్నవలె సమృద్ధిమైన కెంపు
తల్లూకను తరుకాఖిలనుండి కేలుమొగిదిలిరి.

తూరుపుడెసకుండియే వంశీరవము వినవచ్చు
చున్నది. ఆ దిక్కునందే దృష్టినిలిపియుంచితిని. బహు
దూరమున నొకగొల్ల చూపట్టినాడు. తలమీదిపాగా
యును, కట్టుకొన్న చిన్నిచేలమునుకొక్క, వానియొడ
లన (అది తీవ్రమైన శీతాసమయమైనను) నికేవలవయు
లేదు. నిఘరమైన చలి ఆతనియొడల బ్రసన్నయై
యుండెనేమో! ఇక్కట్టుండేపుట్టి, ఇక్కట్టులందే పెను
గుటచే వాని కవి మిగులగూర్చు చుట్టము లయ్యెనేమో!
లేక కతినశిలవంటి వాని యగ్రిష్టమలాతని పాటుకు కరగి
ద్రవమై గోదావరీవారిపూరమున గలిసిపోయెనేమో!
ఇంచుక వలయముగ నిలిచి గొల్ల పిల్లనగ్రోవి నూదు
చున్నాడు. వానిమోమున నానందదీప్తి తిగ్మిత్తు
చున్నది! ఆతని సమీపమున గొన్నిగోవులును, కొంత
దూరమున గొట్టెలును మేయుచున్నవి. కడుచనవున
గోవులు గొల్లదావున వాబులులావును పచ్చికమేయు
చున్నవి. తమయొడయని పాటకు చెవులాగ్గి అందలి
మాధుర్యము నవి తనివార బడయుచున్నవి. భేషపు శాంత
గుణమునకు మాటుపేరు. కవిమానసమవలె సందరమై
శాంతిప్లావితమైన కేదా మున నరుణోదయసమయమున
తోచు ఆవుల జూచినపుడు నా ఆనందమునకు
మేర లేకపోయెను. మురళీధరుడైన గోపాలు
డును, గోవులను నాడు తొలుత నాకు గోచ
రించుట నాయదృష్ట మనుకొంటిని.

గోపాలరును, గొట్టెకాపరులను, చేలకాపులను
తొల్లిండినుండియు ప్రాచీప్రతీచీవసుంధరలం దాదర్శ
జీవులైయుండిరి. సాహితీ జీవనప్రతిబింబము కావున
నీరండు(See Pastoral poetry) ఉత్కృష్టస్థానముల

నాక్రమించుట గాంతుము. వాల్మీకి, కాళిదాసు, మాఘ
భట్టి ప్రభృతల రచన లిందులకు తార్కాణములు. పరాధి
జీవులు కావున నాచార్యు లిరి ముఖ్యమతములు వీరిని
బ్రస్తుతించినవి. ఆవతారములందు తలమానిక మని మనము
గోపాలుని గొలుతుముకదా! క్రైస్తవమతకర్త గొట్టె
కాపరియని బైబిలు తెలుపుచుంటులేదా? (I am the
good shepherd: the good shepherd giveth
his life for the sheep" vide gospel of
St. john, Chapter 10. verse 11.)

పర్యత రాజ్యమునంతను మధుమయ మొనరించు
నని పిల్లనగ్రోలా? దాని హృదయమునుండి వెడలు
సన్నని యాణాపనగా? మంజులినదమును బహిర్గత
మొనరించు భావోద్వేగమా? దిశాంగనలను మేలు
కొలుపుపాట, — క్రోవుల, గ్రేవల, బూవుందీనెల, కను
విందొసరించు లోయల బులకిత మొనరించు మధురవము
పిల్లనగ్రోవియొడందలోని చిన్నిరంగ్రముల నుండి ఎల్లు
నెల్లుడుచుండెనో! అణువునగూడ ననంతభావమును
కన్గొనుదుము. ఉపాధి గోపాలుని చేయియైపు డందలి
నెదురుగొట్టము మాధుర్య మహోదధిరి గ్రక్కటం
దక్కజ మేమున్నది?

పిడికిలికంటె పెద్దదికాని గుండె భావవనధి
కాకరమై కావ్యకర్తల కెట్టి దృష్టాంతము చూపు
చున్నదో! గోపాలహృదయ మట్లు నిర్మలమై, ప్రతి
భాసమన్వితమై, మహిమోపేతమైన గుండెగల రచయిత
ఆత్మభావప్రకాశ మొనరించుకొనుతటి సుధాసింధు
వును సృష్టించును. "అల్పాక్షరముల నల్పార్థరచన
కల్పించు యకాదె కవివివేకంబు" అనికదా పాల్కు
రికి సోమనాథకవి పలికినాడు! అల్పాక్షరములం దనం
తార్థమను నిండించునది దండితెలిపిన వైసర్గికప్రతిభ.
ఇట్టి ప్రతిభలేని గుండె అట్టి యక్కిరములకు జనయ్యత్రి
కాజాలదు. భావజలధిగల ఆక్కిరము పతిత హృదయ
మన మతొక భావమహోర్ధ్వమమును బుట్టించును. అక్క
రమువెన్నెగల ప్రతిభ దివ్యశక్తికావుననే, దివ్యశక్తి
యొక్క ప్రధానగుణము సృష్టికావుననే రచయిత

హృదయమనందువలె పతితహృదయమందును సృష్టి మహత్త్వము పొడనూపును.

ఇత్తటి మనదృష్టి నాకన్నించునది అంగ్లమందిరి 'Talent' అనుపదము. దీనికి నాణెముడు అర్థము కలదు. వేటొక యర్థము అంతరంగికప్రతిభ యనవచ్చును. బైబిలులోను, మిల్టన్ మహాకవీంద్రుని రచనలందును ఇది భావగర్భితమైన శ్లేషకు తావిసగినది. నాణె మందలి ప్రయోజనమున కవగతుడు కాని బైబిలులోని అభాసుడు దానిని భూమిలో పూడ్చిపెట్టినాడు. వానియట్లుగాక ఈశ్వరదత్తమైన ప్రతిభను వినియోగించి తీరవలెనని తన ఇరువది మూడవ యేటసుండి మిల్టన్ కవీంద్రుడు పొగిలినాడు. ప్రతిభాప్రయోజనమును భారతీయులు నాణెపు ప్రయోజనమునకే ఉజ్జి జేసిరికారు. దాని సంతకంపై మిన్నగ జూచిరి ప్రతిభ "నవనవోన్మేయకాలిని" అని మన ప్రాచీనులనిరి. ఈశక్తి అక్కరములను నిమిత్తముల గావించుకొని రచయిత హృదయండి పతితహృదయమున ప్రవేశించి తానే అందు పనిచేసియో, పతిత హృదయమందలి తోడి ప్రతిభను లేపియో అం దదృఢభావసృష్టి గావించు నని పలుకుదును. ఈప్రభ దివ్యగీతిక కెనయైనదని తెలుపుట నాయాశయము. సంగీత సాహిత్యములు సరస్వతి స్తన

ద్వీపము భారతీయులందు కేల? నానిజుం దాంతరంగిక వ్యత్యాసము లేకుండుటచే గదా! విరికాభాషమైన దివ్య శక్తి యొక్కవలెబడచే గదా! ఇది ప్రతిదానమువలెబడచే గదా! పిట్టపాట్టయు, పిల్లనగ్రోలును, నార స్వలోపాసకుని హృదయమును ఈశ్వరునకు, వంశీధరునకు, సృష్టికర్తకు నిమిత్తములు మాత్రమే! మమర గీతిక ఎట్లెట్లు మునువ్యహృదయమున, ప్రకృతిహృది నానందసృష్టి గావించునో ఆదృశకౌశ్యరచన విజ్ఞానులు సంతరంగమున నదృఢభావసృష్టిని గావించుచులు సృష్టమొనరికదా!

అరణ్యచటకు ఇక నదికములో పాడుపుంపై పాడనూపు స్వర్ణభ తోడైపచ్చలనీను కొండసేంగారమున చుతరించి, వివిధ కుసుమవిలసిత లతావితానమునుండి వెలారి నిర్మలధునీహృదయమున చక్కులీనుట గినలార విలోకించి, బహురాగ సందీప్త పూత వారీరమున నుదయస్నానమాచరించి, అందలి యనంతభావముల నాపోశనమొనరింప నువ్వెల్లారుచుంటిని. కొమ్ముమీది పిట్టజంట ఇపుడు సృష్టముగా గోచరించినది. ఈ శకుంత మిథునము నుపలక్షించినవారు ఆమరాగ సందీప్తదాం పత్యమందిరి మహత్త్వమెట్టివో గ్రహింపజాలుదురు.*

* క్రొంచదాంపత్యము వసుమతిలోని ఆదికవి వామలూరుతనయన కెంతో ఆనందము గొలిపినది. వాల్మీకి పై కన్నుంచిన కాళిదాసు మగురమిథునానురాగమును వేర్వేలు జీవులందును గాంచి తన కృతులందు దానిని కనుంగడు చక్కగ వర్ణించినాడు.

"ఆగ్ధోపభుక్తేన బిసేన జాయాం సంభావయామాస రథాంగనామా"

"లతావధూభ్యస్తరవోప్యవాపుః వినమ్రకాభాభుజబంధనాని."

"మధు ద్వీరేఫః కుసుమైకపాత్రే పషా ప్రియాం స్వామనువర్తమానః."

"దౌరసాత్ పంకజరేణుగంధి గజాయ గంధూషజలం కరేణుః."

"శృంగేః సంస్పర్శనిమిలితాక్షీం మృగీ మకంహూయత కృష్ణసారః"

మహాకవుల రచనలయం దిట్టి దృష్టాంతము లెన్నో యున్నవి సాధుతిర్ణకులందలి యనురాగ మహత్త్వమును సుప్రసిద్ధవంగనాటకరచయిత ద్వితీంద్రుడు మానసిచే ("మీవాదం పతనమును చూచుడు") గీర్తింపజేసినాడు. రవీంద్రుడు విహంగముతో భావనావీధులం దెగసినాడు. భారతమహాకవుల రచనలకును, ప్రకృతి కనుగునెచ్చెలులై మసలిన అంగ్లకవుల (E G poets of the romantic movement) రచనలకును అందందు పోలికలు కలవు. షెల్లీ కీట్స్ వర్డ్స్ వర్త్ ప్రభృతులు పికజీవనములను చిత్రించిరి. ప్రకృతిలో నెల్లకడలందు షెల్లీ కవీంద్రుడు దాంపత్య ప్రణయమును విలోకించినాడు. ఆతని నుడువులను పరికింపుడు:

దొరతోచుటెఱిగి పంచబంగాళమా దొంగమాక
వలె నిను జేతెంచునని గ్రహించి, కడువడిగ నిరులు
కొండబిలములలోనికి పఱతెంచినవి. నిశియంతయు
నేగావించిన తపము ఫలించినదోయన ముగ్ధిపండువలె
పాడుపుకొండపై బాలభానుడు తోచెను, దుగ్ధాహృ
మైనపద్మము స్పష్టమైనట్లు రమ్యకైలసామ్రాజ్య మెరుట
జేజరిల్లెను! జగద్బాంధవునకు గీతిక్కార్యమియ నల్లి
ఓల్లిగొను కాంతారకాఖిల నుండి కకుంతసంతానములు
రివ్వరివ్వన నెగసివచ్చినవి! పాడుచుబాడుచు నేనున్న
ఉదుంబరవృక్షముమీది పిట్టజంటకూడ తూరుపుకొండ
మీది కెగసిపోయెను. బృందావనవిహారిని చూచినంతన

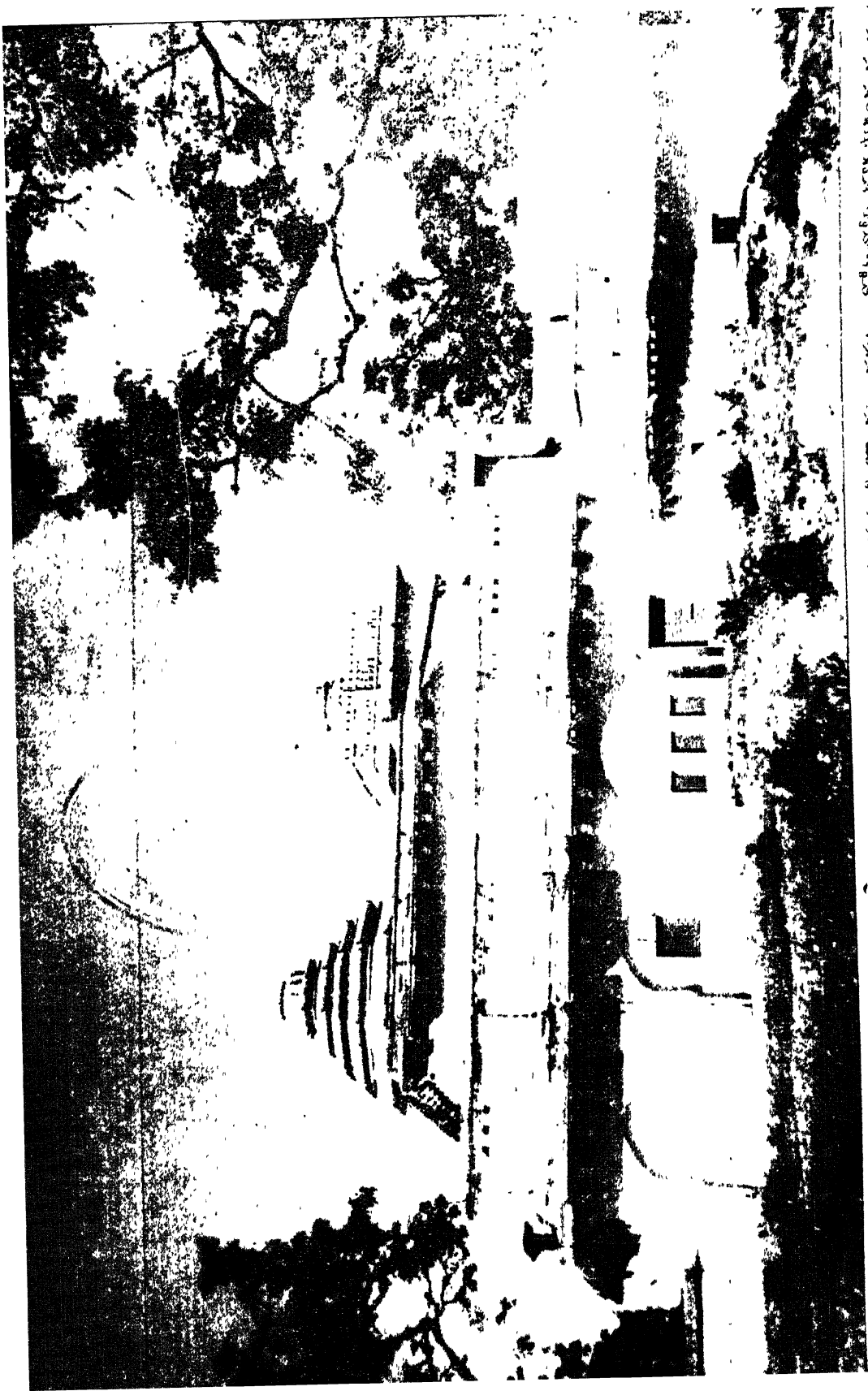
ఆనందపరవశులగు గోపికలవలె, కట్టెగుట (మేలు
కాంచిన మునిమానసమట్లు) కాంతిలు కమలాత్తుని కాం
చినతోడనే కుటులములు నగుమోముననలై, అనురాగ
సారభసంభరితములైన తమ హృదయములను మయూఖ
బాహువుల కప్పనమొనరించెను. సరిల్ల లామము అమర
గీతిక నాలాపించుచు వింతక శుక్రలీనుచు కొండకొన
నుండి లోయలోనికి లంఘించుచున్నది. పిల్లనగ్రోవి
పాట సన్ననిసలిలధారవలె తెమ్మెరలందు బాలువారు
చుండెను. “ఈ సౌందర్యము, ఈ సారభము, ఈ మాధు
ర్యము, ఈ స్వర్గసామగ్రి నావి”యని మురిసిపోతిని.

“ The fountains mingle with the river
And the rivers with the ocean,
The winds of heaven mix for ever
With a sweet emotion;
Nothing in the world is single,
All things by a law divine
In one another's being mingle.”

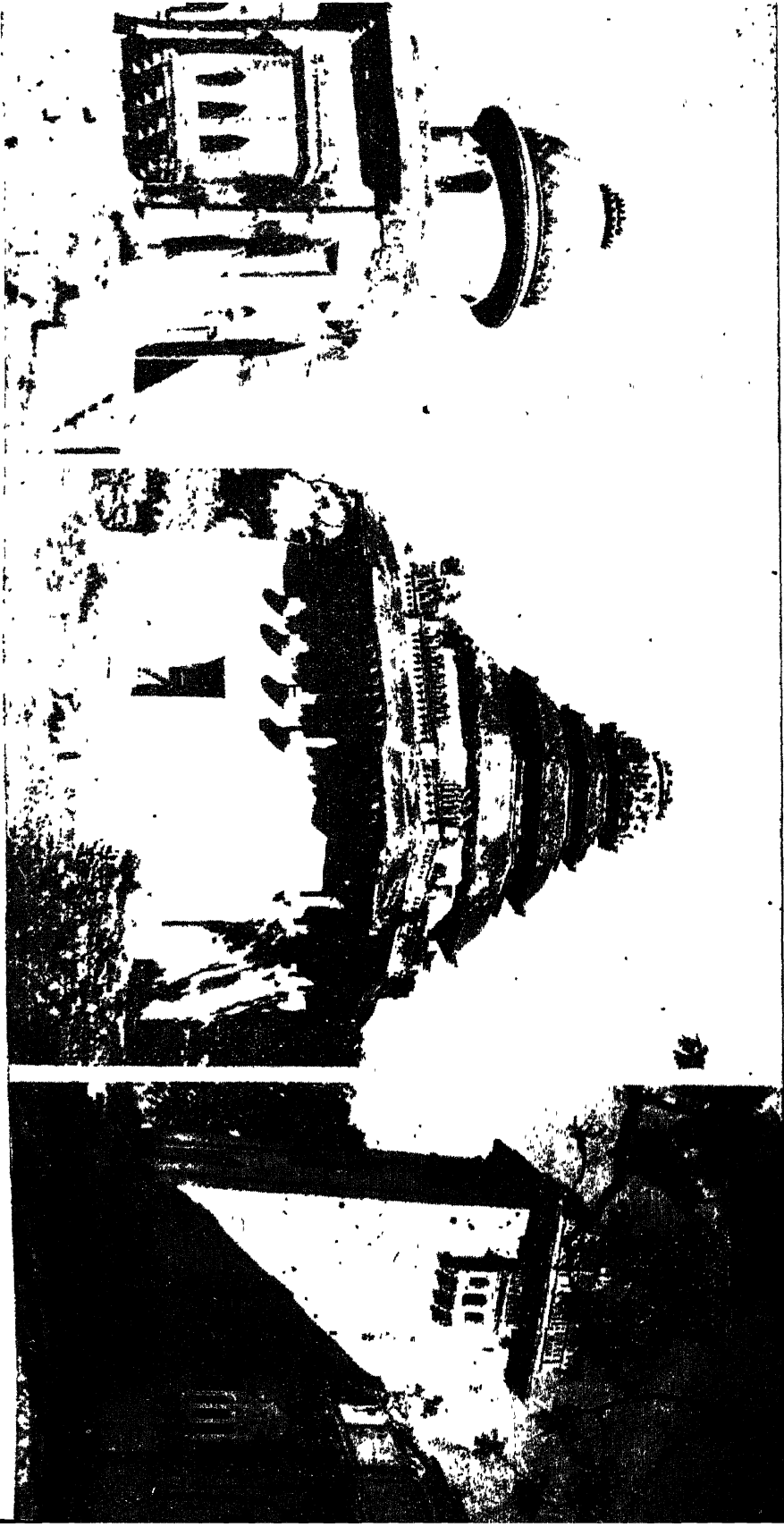
.....

“ See the mountains kiss high heaven
And the waves clasp one another;
No sister-flower would be forgiven
If it dis-dain'd its brother:
And the sunlight clasps the earth,
And the moonbeams kiss the sea—”

“Love's Philosophy”

వెనుకొండచిత్రములు ౧. 'గగనమహాలు' విజయనగరరాజులు వేసవినివాసము. ఇక్కడనుండి కొండమండలము కోటలోనుండి కొంతదూరము

౧. కృష్ణమఠం

౩. నల్లమందుకొట్టె

౪. గిరివహుని శోభానగరం

ఇంత సాహసమా!

టి. సీతమ్మ

రాజ్యలక్ష్మిమీద నాకు అమితమైన ప్రేమ. ఆవిడ నొక ప్రేమదేవతగా భావిస్తూన్నానంటే గొప్పగా చెప్పుకోవడంకాదు. ఆ ప్రేమోపాసనలో ఆవిడలో పాలుగాని, ఆస్వర్థశరత పరార్థవిముఖతలుగాని, ఆ ముగ్ధోపముగాని కనుపించేవేకావు. ఆవిడ నిజంగా రూపసి. విద్యావతికూడా. సుఖజీవితాని కలవాటుపడ్డది. ఆరుమూడైనా, మూడారైనా సుఖమే వాంఛనీయంగా, పరమార్థంగా పెట్టుకొన్నది. 'ఋణం కృత్వా ఘృతంపిబే' తన్న తత్వములోనది. వివాహమప్పుడూ, ఆతర్వాతా కూడా ఆవిడ తృప్తికోసం బోలెడు, అంటే నా యోగ్యతకు మించిన్ని ఖర్చుచేశాను. ఏమైనా నగలునాణేలుగాని, నాశాకుమస్తులుగాని కొచ్చానని పసిపట్టితేచాలు ఆవిడను పట్టడానికి ఎగ్గాలుడేమికావు. సంతోషం పొందులు వారిపోయేది.

తొలిరోజులు బాగానే సుఖంగా గడచిపోయినాయి. ఆవిడ చెప్పినట్లల్లా మొగ్గుతూండడంబట్టి ఏ ఒక్కసంఘర్షణకూ కారణం లేకపోయింది. నావాండ్లెవరన్నా రావడంగాని, వారితో నేను హితంగా వుండడంగాని ఆవిడకు సచ్చకపోతే అట్లే వదలేవాణ్ణి. ఆవిడన్నే హితరూఢుడనుగురించి నాకు ఆస్కారము లేకపోయినాకూడా ఆస్కార మున్నట్లే ప్రప

రించేవాణ్ణి. నా ఆదాయానికిమించే, వచ్చాగా జీవనంచేస్తూ ఉండినాము. నా జీతమండబ్బులు ఏ నెలలా సరిపోయినపాపాన పోలేదు. ఎల్లయ్యదగ్గర చేసిన బాకీ తీర్చడానికి పుల్లయ్యదగ్గరా, పుల్లయ్యదగ్గరచేసిన బాకీతీర్చడానికి మల్లయ్యదగ్గరా అప్పులుచేస్తూ ఏదోవిధంగా జరుపుకుంటూ వచ్చారు.

హఠాత్తుగా ఒకనాడు నా ఉద్యోగమూడిపోయింది. నా రాజ్యం ఈసంగతి విసికూడా అణుమాత్రమన్నా అలుకుచూపలేదు. వైగా "ఇదో చూడండి. జరిగిపోయినసంగతని తమ ముకొంటూ ఉండడంలో లాభమే గాని ఎక్కడైనా వెళ్లి ఇంకొకఉద్యోగం సంపాదించండి త్వరగా. ఊరికేకూర్చుంటే ఎలాగ?" అంటూ తొందరపెట్టడం ఆరంభించింది.

త్వరగా! నెలలకొద్దీ ఆ ఆఫీసునుంచి ఈ ఆఫీసుకూ, ఈ ఆఫీసునుంచి, ఆ ఆఫీసుకూ తీర్థయాత్రలుచేసినాను. ఎక్కడవిన్నా నేతినేతి వాక్యాల్లే. ప్రాణానికి విసుగుతోచింది. నిరాశ కమ్ముకొన్నది. కాని సాయంకాలం ఇంటికి వచ్చినప్పుడు మాత్రం ఆవిసుగును, నిరాశను నా రాజ్యానికి కనబడనిచ్చేవాణ్ణికాను. తగినంతజీతం ఇవ్వడానికి ఎవడూ సమ్మతించలేదని, ముందుముందు అవకాశం కలిగినప్పుడు మంచిజీతంగల నౌకరీ యిస్తామని చెప్పారని

యేవో కల్పించి చెపుతూవుండేవాణ్ణి. అన్నింటికీ ఆవిడ తల ఊచేది. కాని యీ నిరుద్యోగదినాల్లో అంతా ఎక్కడనుంచి డబ్బు తెస్తానన్నో, ఏమి అవస్థపడుతున్నానో ఒక్కనాడూ అడిగిందిలేదు. జీవితం మట్టుకు మొదటిలాగానే, మార్పులేకుండా జరిగిపోతూవుంది క్రమభంగం లేకుండా.

ఎన్నాళ్లని దొరకుతూవుంటుంది అప్పు! ఇచ్చేవాండ్లయినా ఏమని యిస్తారు! ఆయిచ్చినన్నే హితులుకూడా నా నిరుద్యోగావస్థ దినదినమూ చూస్తూ “ఎట్లా రా సుబ్రహ్మణ్యం మనబాకీ తీరుస్తాడు. గతేమిటి మన” కని తమలోతాము యోచనలు సాగిస్తూ వచ్చారు. ఎట్లాగయితేనేమి, పైసా అప్పుపుట్టడం నాకు నానాటికీ బ్రహ్మచర్యమైంది.

ఒకరోజు సాయంత్రం ఎక్కడెక్కడో తిరిగి నే నింటికి వచ్చేటప్పటికి రాజ్యం వెక్కి వెక్కి యేడుస్తూవుంది. కారణ మేమిటా అని ఆలోచిస్తే, నేను రెణ్ణెల్లుగా ఇంటిబాడుగ ఇవ్వనందున ఇల్లుగలవాడు మధ్యాహ్నం వచ్చి నానామాటలూ అనిపోయినట్లు గ్రహించాను.

‘ఇంత మాత్రానికేనా యంతవ్యసనం’ అంటూ ఓదార్చబోయినాను గాని—

‘మీకేమండీ, మాటలు చెపుతారు! మధ్యాహ్నం వాడు వచ్చి ఏదేదో వదురుతూవుంటే నాకు తలకొట్టేసినట్లయింది. మీరేదో తృణప్రాయంగా, సమాధానాలు

చెప్పవస్తారు. ఆడుమనస్సు నెందుకండీ యిట్లా బాధపెడతారు?’

పరిస్థితులను తెలియజేయడాని కిది మంచి సమయ మనుకొని— ఆరంభించాను.

‘చూడు, రాజ్యం. ఇదేదో జరిగిపోయిందిలే. మనపరిస్థితులలో ఇలాంటివి ఎప్పుడో ఒకప్పుడు రాకతప్ప వనుకొన్నదే. ఏమిచేస్తాం. మనగతి యిట్లయింది....’

అనేటప్పటికీ నే నేదో అనరానిమాట అన్నట్టు నన్ను తీవ్రం గాచూస్తూ ‘ఏమి? ఏమంటిరి?’ అని గొంగురునోయిన గొంతుతో గర్జించింది.

ఏదో మహాపరాధం చేసినట్టు నేను తల వాల్చుకొని మానం ధరించాను.

* * * *

‘మనగతి చాలా హీనస్థితికి వచ్చింది, రాజ్యం. మన మీ యిల్లు వదలవలసియుంటుంది. బాడుగ చాలాయెక్కువ. ఉద్యోగం దొరికేంతవరకూ ఏదో ఎక్కడో డబ్బు తెస్తూవుంటా ననుకో. కాని, మనం కొంచెం మట్టనంగా, జాగ్రత్తగా ఉండవలె. దమ్మిడిలు కూడా లెక్కపెట్టవలసినరోజు లివి.’

మీద చెబ్బపడిన సర్పవలె రేగిపోయింది రాజ్యం. బాణాహతికి నిద్రించుచున్న సింహమువలె మండిపడిపోయింది. కండ్లనిప్పులు గక్కుకుంటూ

‘ఏమంటారు? నన్నింకా అధోగతికి యీడవడానికి చూస్తున్నారా? దరిద్రగొట్టు

సన్యాసులవలె మనం జీవనం చేయవలెనా ? నా స్నేహితురాండ్రలో నేను తలయెత్తుకొని తిరగడానికి లేకుండా చేయవలెననా మీయు ద్వేష్యం ?'

‘లేదు రాజ్యం, లేదు. చీకటికాలమే యెల్లప్పుడూ ఉంటుందా ? మనకు ఇక మంచి రోజులే రావా ? ఇటువంటిపరిణామం లోక సహజం గనక—’

ఆవిడకు పెదవులు వణకినాయి.

‘అయితే, నేను ముందు చస్తాను.’ అంటూ గబగబా బర్ల తెరచియుంచిన కిటికీవైపు నడచింది. మే మొక ఆధునికమైన మేడలో మూడవఅంతస్తున నివసిస్తూన్నాము. కొంప మునిగిపోయిందిరా బాబూ అను కొంటూ వెంటనే పరుగెత్తుకొని వెళ్లి చెయి పట్టుకొని యివతలికి లాక్కొన్నాను.

‘పిచ్చిదానా, ఇంతసాహసానికి పూను కోవచ్చునా ? నీకు తెలియదూ, నేను నిన్నెంతగా ప్రేమిస్తున్నానో ! నిన్ను సుఖపెట్టడానికి నేనెంత పాటుపడుతున్నానో నీవెరగవూ ? అన్నీ తెలిసివుండిన్నీ ఇలాచేయవచ్చునా ?’

అని తలనిమురుతూ అన్నాను. ఎలాగో సర్ది అప్పుడే ఇంటిబాడుగ చెల్లించివేసివచ్చినాను.

ఆభిమానమనేది వదలుకొని, అక్షరశః యాచనకు మొదలు పెట్టాను సంసార నిర్వహణకోసం. నా దైన్యానికి నేను సిగ్గుప

డడానికి బదులుగా నా స్నేహితులు తమకు తామే స్వీకృతజోచ్చారు. అప్పులరాయణ్ణయి పోతున్నాను క్రమంగా. అయినా నారాజ్యం ఉనందంగా, సుఖంగా ఉంటే చాలునని తృప్తితో ఉండేవాణ్ణి.

కాని త్రాసు సమంగా తూగడం అనాశ్చర్యమై పోయింది. నే నెన్ని కన్నకష్టాలును తూండినాకూ నా అప్పుడప్పుడు సంసారనిర్వహణానికి, ఆపడ భోగాలకూ లోపా లేర్పడతూనే వచ్చినాయి. ఆ లాంటిసందర్భాలు కలిగినప్పుడల్లా నా చేతకానితనానికి, ననకు సరిగా అమర్చనందకూ రాజ్యం నన్ను పెప్పి పొడిచేది. సంజాయిషీ లాగా నేనేదైనా చెప్పబూనుకునేటప్పటికి ఆత్మహత్యా ప్రయత్నం లకు దారిచూచేది. అవన్నీ నటనలే ననీ, నన్ను బెదరించడానికేనీ నాకు బాగా తెలుసు. కాని, ఏమో, అలా అని అలక్ష్యంగా ఉండలేకపోయేవాణ్ణి. ఎప్పుడన్నా కోపంవచ్చి గుంటతట్టుగా వెళ్లిపోయిందంటే, వెంటబడి సమాధానపరచి వెనుకకు పిలుచుకొనివచ్చేవాణ్ణి. ఏదైనా విషద్రవకపు నీసా చేతికి తీసుకొన్నదంటే, వెంటనే గబరాగా దాన్ని లాక్కొని అవతల కుమ్మరించేవాణ్ణి.

రాను రాను ఇలాంటి ఆగాయిత్యాలు లెక్కమీరిపోతూవచ్చాయి. అయినా కాని ఆవిడమీద నాకు ప్రేమ తగ్గలేదు. ఉద్యోగం దొరికి మళ్లా సంపాదనలో పడ్డానంటే అన్నీ సరిపోతాయని సమాశించుకొంటూవచ్చాను.

“ఈవర కొక ఉద్యోగం దొరికింది. ‘హిందూ’కు స్వకీయవిలేఖరిగా చిత్తూరులో ఉండవలె. రాజకీయాల తక్కువగా నే నింటుంది. కాని ఆమాత్రమైనా వస్తూవుంటే ఎంతోమే! ప్రత్యేక వమోదనాకు. భావి అక్కష్టాని కిది ఒకమెట్టనీ, నిరాశాపం గా ఇందకు రాజ్యలక్ష్మి సమ్మతస్తుందనీ అభిప్రాయపడ్డను.

ఈసంతోషవార్త ఆవిడఁదెలిలో వేసి నాను. నా యోహాలు గాలిలోనే తేలిపోయి నాయి. విన్నదే తడవుగ ఆవిడ మహాఅనన్యంగా “ఏమిటండీ, మీ కంతకంతకు మతి పోతున్నట్టున్నదే! పోయిపోయి ఆ మహాపట్టణములో ఎలా ఉంటామండీ. చూచిచూచి అడవుల్లో కాషరంచేస్తామంటారేమీరు!” అని తన అసంతృప్తిని వెల్లడించింది.

“రాజ్యం, స్వకష్టాంతంమీద జీవించడమంటే యేమిటో బాగా యోచించు. అటువంటి ఊళ్లలో మాత్రం సుఖపడవలెనంటే సుఖపడలేమా? అవకాశాలకు అక్కడ మాత్రం మేంకొదవ? చేతికబ్బిన యద్యోగాన్ని విడిచిపెట్టడం భావ్యంగా ఉంటుందా?”

“అదంతా జరిగేవికాదు. ఆ కూప మండుకవాసానికి నేను సుతరామూ ఒప్పుకోను. ఈ ఊరిలో తప్ప మరెక్కడా నేనుండలేను. నా సంతోషమే, నా ఆనందమే మీరు కోరేటట్టుయితే యిక్కడే ఎక్కడ

డయినా ఉద్యోగం సంపాదించండి. నేను మట్టు కక్కడికి రాను.”

“అయితే యిక నీయిష్టం. నేను వెళ్లక తీరదు. ఆ ఉద్యోగం వప్పుకోకతీరదు. మొండి పట్టుపట్టక ఇందకు సమ్మతించు. నా కోరిక మన్నించు.”

ఆవిడను దగ్గరకు తీసుకొన్నాను కాని మూతివిరుపులతో, గొణగొణలతో అవతలకు తొలగిపోయింది.

“దూరంగా ఉండండి, చాలా. ఈ వైభవం చాలా. ఇక బ్రతికివుండి లాభం లేదు. నేటితో సరి, యీప్రపంచం.”

ఈ మాటలు నేనొక వందమాట్లయినా వినిఉంటాను. ఆత్మహత్యాప్రయత్నం నకివినాందీళ్లోకాలు.

“మల్లా ఆమాట లెందుకు రాజ్యం?”

“నాహత్యకు మీరే కారకు లవుతారనుకొండి. అదిమాత్రం మీజన్మలో మరవలేదు.”

ఇవీ కొత్తమాటలు కావు. వెంటనే ఆవిడ వంటయింటిలోనికి సరసరా వెళ్లితలుపు బిగించుకొంది. అదివరకనుభవాన్ని బట్టి గొంతుకురివేసుకొని చావడానికి ప్రయత్నం కాబోలునని ఊహించుకొన్నాను. వంటయింటి వాకిలివద్దకు వెళ్లాను. ఇక తరవాతి — తలుపులు పగలదీయడమూ, ఆవిడ హత్యాప్రయత్నాన్ని మాన్పడమూ, ‘నీ

యాసతి మీరజాలగలనా - నీవు చెప్పినట్లు చేస్తానని సమాధానపరచడమూ జరుగవలసింది యథాపూర్వముగా.

కాని నేనందుకు పూనుకోలేదు. అలా చేస్తూవస్తే నేనెంత తెలివిక్కువ దద్దర్చునై పోతానో ఆలోచించాను.

వెనుదిరిగాను. 'రాజ్యం, ఇక్కడ రాజకమాటు' అని పిలిచాను, బదులు పలకలేదు. నాలో నేను నవ్వుకొన్నాను. 'రాజ్యం' నేను లోపల రాబోయేది లేదు. నీయిష్టం. బాగా ఆలోచించుకో! అంటూ నాగదికి నేను వెళ్లిపోయి పడుకొన్నాను. పదినిమిషాల్లో తానే రాకపోతుండా అనే ధైర్యంతో మరి ఆపూనే ఎత్తుకోలేదు. పగ

లంతా తిరిగితిరిగి వేసరిఉండబువల్ల వెంటనే, నాకు తెలియకుండానే నిద్రపూసింది.

వేకువజాము అయివుండవచ్చు. నాకు మెలకువ వచ్చింది. నారాజ్యానికోసం ప్రక్కలో తడిమిరాను. లేచు. అధిమాస పడి యేమైనా హాల్లో పడుకుందేమోనని లేచి వెళ్లి అక్కడ కలయజూచాను. అక్కడ లేదు. అంతటో గాలిరావట్టుకొన్నది. వంటియింటి దగ్గరికి వెళ్లి తలుపుతవ్వారు. రెండు మూడుసార్లు పిలిచాను. బదులులేదు. తలుపులు పగిలదీశారు. ఇకకేముంది? దూలూనికి ప్రేలాడుతూంది. గుడ్లు కంటలనుండి ఉబికివచ్చాయి. నిశ్చయన నిర్విణ్ణుడ నయి పోయినాను.

భారతీయ చిత్ర కళ

గ్రంథకర్త: తలిశెట్టి రామారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, ఆధిక్యము, మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, ఆంధ్రవిభానము, బాఫ్టెవిహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిభానము, రాజపుత్ర చిత్రములవైఖరి, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిభానమును దెలుపునట్టి తివర్ణ-వీకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజిజ్ఞాసువులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు నాంధ్రులెల్లరు తప్పక చదువవలసిన గ్రంథము.

వెల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. ౭, తంబుచెట్టివీధి, మదరాసు.

వనుగుతో ఆడుకొనుచున్న 'సాబు'

సాహిత్యము-సాహిత్యము

య. వెంకటరమణయ్య

ఈ శబ్దములకు శబ్దరత్నాకరమున 'గుట్టపుకాల', 'గుట్టపువాడు' అని బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యుల వారు అర్థమును నిర్వచించియున్నారు. వీరి నిర్వచనమునకు ఆధారములు పెక్కు గలవు.

ఉ:—(1) సాహిత్యమునకు: "నలినసంభవు సాహిత్యము వారువంబులు కులముసామలు మాకుఁ గువల యాశీ"

—శృంగారనైషధము.

"ఏకరాలక మండువా సాహిత్యముఁ గలభద్రదేభ వాహ ప్రకరంబుకొ."

—మనుచరిత్రము.

2 సాహిత్యి:—సాహిత్యియొకండు కర్తయెనుటికిఁ గొనివచ్చె గంధవాహబంధుంబు నొక మహానైషధ వంబు."

—మనుచరిత్రము.

"అప్పుడ సాహితీలు గదియంజని రెండుకలంకులకొ బ్రయంబొప్పఁ జెలంగ మాగధమృదూక్తినినాదమె నేన లొ...జప్పుడు మాన్వగక జబుకుసాదులు గుట్టముఁ రుస్తరింపగా..."

—చిత్రభారతము.

ఇంకను నిట్టిప్రయోగముల వెన్నింటి నేనియుఁ జూపవచ్చును; కాని ఇందుకు విరోధప్రయోగములును గాన్పించుచున్నవి. నందిమల్లయ్య ఘంట సింగయ్యలు దమ వరాహపురాణమున,

"రక్షోభయంకరై రాక్షసుదగంధనాగంబు దన సాహిత్యమున నుండ."

—వరా. 3: ౬౫.

మఱియు: "అంచెలు డించి కదలికాకుధకంఠ రజ్జుఘంటిక వచ్చి తోత్రాంకుశకాస్తులై సాహిత్యంబు లకుఁ దెచ్చి గంధసింధురంబుల నాలానంబుల బంధించు మావుతుల యితరేశరాలాపంబులు..."

—వరా. ౪: ౧౨౦.

ఇట్లే 'సాహితీ' శబ్దమునకును శబ్దరత్నాకరమును నూచించుప్రయోగములు గానములయందు గానవచ్చె డిని.

"శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కాకతిగణపతిదేవ మహారాజుల గజసాహితీ భాష్యరచేకని జలండు బొల్లయ..."

ఈ యువాహరణములవల్ల సాహిత్యము, సాహితీ యనుశబ్దములకు 'గజకాల', 'గజసాహితీ' యను శబ్ద మున్నట్లు తెలియుచున్నది. కన్న వ్యాపయందుగూడ 'సాహితీ' 'సాహితీ' శబ్దములు గలవు. కొట్టెలు పండి తుని కన్ఱటాంగ నిఘంటువువలన The act of ten- ding and training horses; 'a groom' అనెగా 'అశ్వశిక్ష', 'అశ్వసేవకుడు' అను నర్థములు వ్రాసియు న్నారు. కాని అగ్రగణ్యుడగు తన చంద్రప్రభాపురాణము నందు 'సాహితీ' శబ్దమును గజకాల యనునర్థమునఁ బ్రయోగించియున్నాడు.

"ఎందువిచారిసువోడ మీ యందదిభం బవనొల్లి సాహితీనోళ మీ లైందరసనానెయం తం నిందనసుం నోడి నోడి విస్మయముత్తి" +

కావున సాహిత్యమునకు 1. అశ్వశాల, 2. గజ శాలయనియు- సాహిత్యి 1. గుట్టపువాడు 2. మావట్టిడు అనియు అర్థము చెప్పవలసియున్నది. 'సాహితీ'శబ్దమునకు గుట్టపువాడు, లేక మావట్టిడు అనునర్థము సామాన్యమై నను, 'గుట్టపుదళము పైయధికారి' 'ఏనుగు దళముపైయధికారి' యనువిశేషార్థముగూడ గలదు. అచ్యుత దేవరా యల యశ్వదళమునకు సాహితీచిన్నప్ప యనునతఁ డధి

* S. I. I. VI. No. 688.

+ చం. పు. 9: 94. మిత్రులు హెచ్. శేషయ్యంగారిపద్మమును నాద్యక్షమునకుఁ దెచ్చిరి. వారికి కృతజ్ఞుడను.

కాని, ఇంకా, అట్లే గాననకుదురు ప్రతాపరుగ్గురి
అట్లు ప్రసంగిస్తే అధికారము వహించియుండెను. పైచె
ప్రసంగము గజసాహిణి భాస్కరచేతను గణపతిదేవమహా
రాజునకు గజసాహిణి వారియ ప్రభువుగ నుండెను.
కావున, అట్లే యన్ను అశ్వాత్థమునకు లేక గజాధ్య
క్షునియ నను స్థానమున చెప్పవలసియున్నది.

ఇట్లు 'పట్టసాహిణి' యనుమాట యొకటి
రాజునకులయం దగపడుచున్నది.

“స్వస్తి సమస్తప్రకృతిసహితం శ్రీమతునకల
కేనాధిపతిపట్టసహిణి బొప్పయదేవంసు” *

ఈ బొప్పయదేవుడు చెందవదవులకు అధికారి.
(1) సర్వకేనాధికారి (2) పట్టసాహిణి, ఇట్లే సాహిణి
మారుదురు.

“పాదంపదను నీడకీర్తి రథినీలాలాగణి
సాహిణి” అని వర్ణికాష్టాదుడు. ఇందువల్ల ‘పట్ట
సాహిణి’ యన్న రాజు యొక్క గుఱ్ఱపువారి కాని, మావ
టివాడనికాని అర్థము చెప్పుట యుక్తముకాదని తేలు
చున్నది. ఏలన, సర్వకేనాధిపతియూ, రథినీలాలాగ
ణియూ కేరలము గుఱ్ఱపువాడుగఁగాని మావటివాడుగఁ
గాని యుండుట యసంభవము. అట్లయిన పట్టసాహిణికి
అర్థమేమి? పూర్వకాలమున రాజులు దేశరక్షకుగా
నుండుకొను నైత్యముగాక అంగరక్షకై కొంతదండను
భరించువారు. అంగరక్షకై యుంచుకొన్న దండనకు
సంబంధించిన వీరుగులు, గుఱ్ఱములును రాజుగారి నగరి
కడ నుండు తజేలాలలో నుండెడివి. అట్టి యేనుగులు,
లేక గుఱ్ఱములపైయధికారులు రాజుతోఁగూడఁ బోవుచు
యధరంగమున నతనికి బాసటగ నిలిచి యుద్ధమునేయు
వారు. వారే పట్టసాహిణు లను బిరుదును సరించుచుండి
నట్లు తోచుచున్నది.

ఇక సాహిణ, సాహిణి శబ్దముల వ్యుత్పత్తిని
గూర్చి కొంత విచారించవలసియున్నది. ఈ శబ్దముల
య్యుత్పత్తి క్రమము కొంతవరకు శాసనములవల్లఁ దెలియు
చున్నది. గణపేశ్వరపు శాసనమునందు జాయనేనాపతిని
గూర్చి ఇట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

“తతః ప్రసన్న శృరితై ర్ము దానైః
ప్రాదా త్త్రి తీశఃఖలు జాయనాయ,
అందోలికాచ్చత్రసనాధవిష్టై
సేనాధిపత్యం గజసాధనిత్యం” †

ఈ విషయము జాయనేనానిచే విరచితమైన
సృతరత్నావలియందుఁ గూడ జెప్పఁబడియున్నది.

“ఇతి శ్రీమన్మహారాజాధిరాజగణపతిదేవ
గజసాధనిక జాయనేనాపతి విరచితాయాం
సృతరత్నావళ్యాం”

ఇందువల్ల జాయనయు బొల్లయ, మారులవలె
సేనాధిపత్యమును గజసాధనికత్యమును వహించియుండె
ననుట తెల్లము. ‘సాధనిక’ యను సంస్కృత పదము
ప్రాకృతమున సాహణిక యని రూపాంతరముఁబొందెను.
‘క’ ప్రత్యయము లోపించఁగా సాహణి యాయెను.
‘సాహణి’యే కన్నడ ప్రయోగములయందుఁ గానవచ్చు
చున్నది. ఇది తెలుఁగునందు సాహిణి యన్న రూపమును
వహించెను.

సాహిణునఁగా మొదట గజాశ్వాది జంతువులను
సాధనికులు సాధించు, అనగా శిక్షించు స్థలము. కాలక్రమ
మున నది యజంతువులను గట్టియుండు స్థలమునకుఁ
బేరయ్యెను.

* S. S. I. V. No 205.

† E. I. iii P 88.

గౌరీశంకర శిఖరారోహణము

ప క్ర వ ర్తి

అ స్త్యుత్తరస్యాం దశి దేవతాత్మా
హిమాలయో నామ నగాధిరాజః,
పూర్వాపరౌ వారిధీ విగాహ్య
సితః పృథివ్యా ఇవ నూనఽంశః.

(కుమారసంభవము)

హిమాలయ పర్వతములు తూర్వపశ్చిమటి సముద్రమున జొచ్చి, హిందూదేశమున కుత్తరముననున్న వని ప్రాచీనులమతము. హిందూదేశమునకు పశ్చిమోత్తరపు దిక్కున కాస్పియన్ సముద్రముచుండి తూర్పున ఒంగాళాఖాతమువరకును ఒకే పర్వతపంక్తి, మధ్య మధ్య పల్లములతో వ్యాపించియున్నమాట నిజమే కాని, ఆపర్వతపంక్తి కంటెకును హిమాలయము లని యిప్పుడు వ్యావహారిక నామము లేదు. సింధు, బ్రహ్మపుత్రానదల మధ్యనను వానినే హిమాలయములని యిప్పుడు వాడుచున్నారు. ఈ పర్వతపంక్తి పొడవు ౧౬౦౦ మైళ్లు; వెడల్పు ౫౦౦ మైళ్లకు మించినది. ఇవి హిందూదేశ మనకును మధ్య ఆసియాకును మధ్య నున్నవి. అరుణ, షల్లజ్జీనదులు హిమాలయపర్వతములలో కనుమలనేర్పరచుచు ప్రవహించుచున్నవి. అందువలన హిమాలయ పర్వతములు మూడుభాగములైనవి. ౨౯౧౮౧ అడుగులయెత్తు గలిగి ప్రపంచములోని పర్వతశిఖరము లన్నిటికన్న యెత్తయిన యెవరెట్టుశిఖరము మధ్యహిమాలయ పర్వతములలో మధ్యనున్నది.

ఎవరెట్టు శిఖరమునకు మొదట గౌరీశంకరశిఖరమనిపేరు. శివుడు పార్వతితో యీ శిఖరమున వాసము చేయునని భారతీయులనమ్మిక. మొట్టమొదట గౌరీశంకరశిఖరపు ఎత్తును, గణితకాస్త్రప్రకారము నిర్ణయించిన వాడు డిర్ జార్జిఎవరెట్టు. ప్రపంచములోని పర్వతశిఖరము లన్నిటిలో ఇదియే ఉన్నతమైనదని అప్పుడు తేలినది. అప్పటినుండియు ఈ శిఖరమును అతనిపేరటనే ఎవరెట్టు

శిఖరమని వాడుచున్నారు. ఎవరెట్టుశిఖరపు సరియగుస్థితియును, ఎత్తును నిర్ణయించుటకు ఉత్తరహిందూదేశమున ౬౦ దేవగంజ్ అను ప్రదేశము అనుకూలముగా నుండును.

ఈ పర్వతము లన్నియు మంచు మహామాలి. వీనిపై కొన్ని ప్రాంతములలో మంచుదిబ్బలు మారాత్తుగ వెదురుగడల ప్రమాణము ఎరుగును. ఒక్కొక్కచోట ఉన్నట్లుండి పెద్దగుంటలు యేర్పడుచుండును. నూలేసి ఘనపుటదుగుల పరిమాణముకల మంచుగడ్డలు శిఖరముల నుండి విరిగిపడుచుండును.

హిమానీనదములు అను పేరుగల మంచుగడ్డలనదలు (Glaciers) మెల్ల గా ప్రవహించుచుండును. ఇవి

కట్రూహిమిని ప్రస్తరము మీదనుండి కనిపించు పాండిం శిఖరము

పర్వతాగ్రభాగములనుండి క్రిందకు మెల్లకొలది పొడుగున నుండు మంచుగడ్డలు. పర్వతములమీది చిన్న చిన్న మంచు

మక్కులన్నియు కలిసికొని ఒకే పెద్దమంచుకాయితె
లిచినారు. ఇది పెట్టగా క్రింది జరుగుచుండును.
అక్కడనుండినుంచి అంతయు ముప్పై అంగుళముల
మాత్రము. ఈ విధానమునందు ఒక్కఁడునపురజము
నుండియు కాదుల బయటండును.

ఈనాయకులకులకు కర్తవ్యపుర జీవిత
విధానమును. మక్కులన్నియు నేపాదులను. ఈ
నాయకులను పాశ్చాత్య దేశములవారిని ఒక పట్టున
కావచ్చును. ఎవరెట్లునును ఎక్కువకు అనుగుల
అనుగులను టిబెట్ దేశమునుండి యున్నది. కాని
పాశ్చాత్యులను మాటిమాటికి తొందరములోనికి వచ్చుచు
పోవుచుండును. వారికేతలు కట్టుకట్టు లన్నియు
బయటండును. వారి ఆచారములు మతము ధ్వంస
మందును టిబెట్ దేశములభయము. అందుచేత పాశ్చా
త్యులు టిబెట్ లోనికి వచ్చుటకు అచేతములు ఒప్పు
కొనరు. వీరందుకు వాదముకట్టు. టిబెట్ దేశములో
ఒక్కడచావినను వాడవిహారములు మెండు. ఇది ప్రపంచ
మున కంతకును యెత్తయిన వీరభూమి. దీని ముఖ్యపట్టణము
లాసా. ఇదియెక్కువగా నుండుటవలన యీ దేశములు
యెన్నో దినముల కొకసారిగాని స్నానము చేయరు.
వీరు నిదానములు, నిష్కలములు, బెట్టుసరిమనుష్యులు,
సంతోషియులు, స్వేచ్ఛావిహారులు, అతిథిప్రాజాతత్వ
రులు. వీరు వొకరినొకరు కలిసికొనినపుడు నాలుకను
బయటపెట్టి కుడిచేవిని రెండుసార్లు గోకికొనెదరు.
అది ఆనోన్య సమస్కారమునకు గుర్తు. వీరి పాలకుడు
దలైలామా. టిబెట్ చై నాకు సామంతరాజ్యము.

పర్యవేక్షకులలోని బండలక్రిందను, గనులయం
దును భూతపితాచములు నివసించుచుండు ననియు,
వానిని శ్రద్ధవయెడల ఆభూతపితాచములు బయట పడు
ననియు వీరినమ్మకము. గనులను శ్రవ్య ఇంజనీర్లనిన
వీరికి అమితద్వేషము. అందువలననే రాయల్ జొగ్రా
ఫిక్ సాపైటీవారు ఎవరెట్లు శిఖరమును ఎక్కుటకు
అనుమతి కొరగా వీరు ఒకపట్టున అనుమతించలేదు.
అంతేకాక, యీపర్యవేక్షకులయందు దేవతలు నివాస
మున్నారనియు, మనుష్యులు మాటిమాటికి అచ్చటికి

వచ్చుచున్నయెడల వా రాగ్రహించి, అతివృష్టి, అనా
వృష్టి మొదలగు యీతిబాధలు కలిగించెద రనియును
టిబెట్ దేశీయుల నమ్మకము. పాశ్చాత్య సభ్యత యనిన
వీరి కనలే కిట్టదు. పాశ్చాత్యులు కాని పెట్టినచోట
వీరి నాగరికత ధ్వంస మైపోయిన దని టిబెట్ వల్లిన
పాశ్చాత్యులే చెప్పుచున్నారు. ౧౯౨౨లో ఎవరెట్టుశిఖర
మును ఎక్కుటకు వెళ్లిన సంఘములో సభ్యుడగు జి.
ఇంగిల్ ఫీంప్ ఇట్లు వ్రాసినాడు: “విరోధియునిదృష్టితో
టిబెట్ దేశీయు లొక గొప్ప లోపమును కలిగియు
న్నారు. అది తుమార్దము. అని వారు చాల అపరిమిత
ముగా నుండుటయే. వారు స్నానముచేయరు. టిబెట్
దేశములోని ఒక గొప్ప కుటుంబమునకు చెందిన ఒక
పెద్దమనుష్యుడు తన జన్మదినమునాడును, తన వివా
హమునాడును మాత్రము, అనగా. తనగీవితములో
రెండేమారులు స్నానముచేసినని యెంతో గర్వముతో
చెప్పినాడు. టిబెట్టులో మనుష్యులు స్నానముచేయుట
నేను ఒక్కసారి మాచితిని. చెరువుగట్టున జనులు
గుంపులుగా కూడి చూచుచుండిరి. చెరువులో నొకకిల్ల
వాడు స్నానముచేయుచుండెను. నేనడుగగా, వాడా
వూరి అల్లరిపిల్లకాయ అనియు, అట్టివే వొడలు తెలి
యని చెడపనలను యెప్పుడును చేయుచుండుననియు
నా కచటివారు చెప్పిరి. ఒక టిబెట్ గురువు మానాయ
కుడగు జంగల్ బ్రూన్ ను ఇంతడబ్బా ఖర్చుపెట్టి అమిత
శ్రమపడి, మీరు కేవలము యీపర్యవేక్షమున నిలు
చుండగోరుట యెందుకు? అని అడిగెను. అందుకు
బ్రూన్ ‘అవును. ఎవరెట్టుశిఖరము స్వర్గమునందున్న భగ
వంతునికి దగ్గరగా నున్నదికాదా? ఆశిఖరముమీద
కెక్కినచో, భగవంతునికి చాలసమీపమునకు వెళ్లినవార
మగుదుముకాదా? అని జవాబుచెప్పెను. ఆమాటవినిన
ఆపొద్ధగురువు తనచేతనై నంత సహాయమును మాకు చేసి
నాడు.”

టిబెట్ దేశమున చమరీమృగములు యెక్కువ.
కీనిని మనము జడబుర్రెలందుము. వీనికేరముపై దీర్ఘముగా
చెరుగు జడలు కంబళ్లు, తివాసీలు మొదలగువానిని
నేయుటకు ఉపయోగింతురు. విగ్రహములకు విసర్జుటకు

దేవాలయములయందుంచెడి చామరములు యీజడలతో చేసినవే. టిబెట్ దేశీయులకు యీ జడబ్రచెవలని ఉపయోగము యింతింతయని చెప్పవీలులేదు. ఇవి చాల ఓర్పుగల జంతువులు. కాని, వినువును పొంది నప్పుడుమాత్రము యివి యెవరికిని లొంగవు. ఎఱ్ఱారు లలో ఒంటెవలన ఎంత ఉపయోగమో, జడబ్రచెవలన టిబెట్ సీతభూమియందంత ఉపయోగము కలను. బరువులను మోయుటకు వీనిని యెక్కువగా ఉపయోగింతురు. నడిచివంతనేవును యివి ఓరిమిత్ నడచును కాని, తొందరపెట్టి కొట్టినచో సామానులను పారవేసి, మొండికి వేయును. దారిని పోవునప్పుడు తమనుతోలువాడు చక్కగా యాలవేయుచున్నచో యివి చాలసంతోషించును. ఒకేసారి పది,పందెండు గంటలవరకును యివి ప్రయాణమును నిలుపకుండ నడువగలవు. నదులను చక్కగా దాటగలశక్తి వీటి కున్నది.

ఈ ఎవరెస్టు పర్వతమును ఎక్కుటకు మానవుడు చేసిన ప్రయత్నములన్నియు వ్యర్థమైనవి. అచ్చట నేనున్నదియు, అచ్చట నివసించుటకు మానవునకు యే యేపరికరములు కావలసినదియు తెలుసుకొనుటకు ఎంతోమంది సఘములుగాకూడి ఎన్నిసార్లు ఎవరెస్టు శిఖరమునుయొక్కప్రయత్నించిరి. కాని వారిప్రయత్నములన్నియును విఫలములైనవి. ఎంతోమంది ప్రాణములను కోల్పోయిరి. అయినను యింకను చాలమంది ప్రయత్నములను చేయుచున్నారు. ప్రపంచములోని పర్వతశిఖరములలోనెల్ల యెత్తయినదగు ఎవరెస్టు నెక్కిన క్షిత్రిని పొందుటకు పర్వతారోహణమునందు అభిరుచిగల వారందరును ప్రయత్నించుచున్నారు. అట్టి సాహసవంతునికి సంతోషముతో జేజేలుకొట్టుటకు ప్రపంచము ఎదురచూచుచున్నది.

కాని, ఎవరెస్టు శిఖరమును ఎక్కుట యనిన సాధారణముగాదు. విమానమునెక్కి, సముద్రమట్టముపైన 29,000 అడుగుయెత్తు యెగురుట గొప్పనిశ్చయము కాదు కాని, అదేఎత్తుగల భూప్రదేశమునకు ఎక్కుట చాలకష్టము. దానికి కారణములును చాలగలవు.

మొదటిది గాలిత్వము. సముద్రమట్టముపైకి పోయినకొలది, గాలిసాంద్రత తగ్గుచుండును. 12,000 అడుగులకు వైయెత్తునన్న గాలిలో మానవుడు పట్టుటకు తగినంత ప్రాణవాయువులేదు. సామాన్యమానవుడు పీల్చుటకే ఆ గాలిసాంద్రత చాలదు. అలాగా సముద్రమట్టముమీద గాలిసాంద్రతలో ఆది మానవకుడు ఉండును. ఎత్తునకు ఎక్కుటలో శరీరమునకు గట్లు శ్రమకు తగినంత ప్రాణవాయువును ఆగాలిలోనుండి పీల్చువలయు ననిన మానవుని యెరిత్తిర్చుటలో తొన సామర్థ్య ముండవలెను. 20,000 అడుగుల ఎత్తునకు పోవునదికి ప్రతిసారి మును ఆయాసపడుచు గట్టగా యిరి సీల్చినగాని మానవు డెచ్చట నిమగ్నమైనను నిలువలేడు. అందుకలన ప్రాణవాయువును కృత్రిమోపాయములవలన కల్పించి అచ్చట ఉపయోగింపవలెను. ఈ పర్వతములను ఎక్కువారు ప్రాణవాయువును గొట్టముల (Cylinders)లోనిను తీసికొనిపోవుదురు.

రెండవకష్టము కొండజబ్బు. 12,000 అడుగులకు ఎక్కునదికి సామాన్యముగ కొండజబ్బు ఆరంభించును. దానికి రెట్టింపు యెత్తుగల ఎవరెస్టు శిఖరమును ఎక్కునపుడు కొండజబ్బునుగూర్చి భయపడవలసిన అగత్యముకలదు. మంచి ఆరోగ్యవంతుడే ఈపనికి పూనుకొనవలయును.

తూడవబాధ మంచు. దట్టముగా మంచుపట్టదారి సరిగా కనుపడకపోవుట, మంచుగడ్డలమీదవేసిన కాళ్లు జారిపడుట, మొదలగు అపాయములు ఎక్కువ. మానవుని శరీరములోనున్న వేడిమినంతను పరిసరశీతలత్వము హరించివేయును. అన్నిచేళలయందును ఉన్నితోను, తోళ్లతోను చేసిన దుస్తులను శరీరమునకు బిగువుగాను, దట్టముగాను ధరింపవలయును. ఇదివరకు హిమాలయపర్వతమును యెక్కుటకు ప్రయత్నముచేసినవారు అచ్చటి మంచు 20,000 డిగ్రీ లున్నదని కొలిచిరి. ఆ మంచులోనికి పోయి, నీలిగి, కొయ్యబారి ప్రాణాపాయముతో బయట పడిరి. కావున మంచుబాధనుండి తప్పించుకొనుటలో చాల జాగ్రత్త వహింపవలయును.

నాగకవ్యము భోజనము, సముద్రమృతముకన్న
మృతము పోవలెను గాని తగ్గుబలన, మనుష్యుడు
జీవించుకొనగల ఆహారపరిమాణము తగ్గును. సాధారణ
పరిమితులలో ఆహారము భుజించు ఆహారమును అంత
ఎక్కువ భుజించుటకు, అది జీర్ణముకాదు. అయితే, ఆహార
పరిమాణము తగ్గును, దానిలోని పోషకక్రియాశక్తియు అంత
కన్న ఎక్కువ కావలయును. ఆహార పరిమాణములో
తగ్గుట, శుద్ధినికలిపించుటలో శ్రేష్ఠమైన ఆహారమును
కేవలముకొనుటకు అమితమును వ్యయమును, ఆహార
పదార్థములను తీసికొనిపోవునపుడు, ఆమకొనిన కాలము
నకు కెట్టింపుకాలమునకును పదార్థములను తీసికొని
పోవలెను. ఏవైనా అయిపోయినను ఆ జీవమున
నష్టము.

నాగగూర్తికి నాగము, ముల్లె లేకుండు పోవుటకే
తెల్లనిరూపాయి వర్ణమున యీ రోజులలో హిమా
లయపర్వతములపైకి యాత్రకు ఇంత అంత ధనము
చాలదు. అసలము కంఠం పాను లైనను కావలెను.

జయించినను దీనినను నిరుత్సాహమును పొందక
దృఢసంకల్పముతో ముందిదగువేయువాడే హిమాలయ
పర్వతము నెక్కుటకు అర్హుడు.

పైన జెప్పిన వన్నియు సమకూడిన తరువాత
కష్టతరమున ఆ పర్వతము మరొకటిగలను. అది టిబెట్
ప్రభుత్వమువారి అనుమతి అది మరొకటితో ప్రయా
ణము నివృత్తము.

హిమాలయపర్వతమును యెక్కుటకు సభ్యులను
యేరుకొనుటలో, ఆసంఘము చాలా జాగ్రత్తిగావని
చేసి అన్నివిధములను తగినవారినే యేరుకొనవలయును.

మంచి కాయశుద్ధి గలవాడును కష్టపరంపర
నెదుర్కొనగలవాడును, గాని పీల్చునపుడు ఎక్కువ
సేపు ఎక్కువ గాని లోపలికి పీల్చుకొని, ఎక్కువ
సేపటికి వదలిపెట్టగల పెద్ద పులితీక్షణులు గలవాడును,
పొడవుగా సన్నముగా ముండువాడును తగినవాడని
చాల పర్వతములను యెక్కినవారి అభిప్రాయము.

ఎవరెప్పుడు శిఖరమును యెక్కువారు తమ అను
చరులగు కొండజాతులవారితో కల మెలసియుండుట
నేర్చుకొనవలయును. లేనియెడల వారు నిమిషములో
ఎదురుతిరుగుదురు.

ఎవరెప్పుడు ఎక్కుటకు ప్రయత్నించువాడు అని
వరకు యెన్నో పర్వతములను యెక్కి మంచిఅనుభవమును
సంపాదించినవాడై యుండవలయును.

నుమారు ఎదురుతిరుగు సంవత్సరములనుండియు
పర్వతారోహణలు ఎవరెప్పుడు ఎక్కువలయు నని
చూచుచున్నారు. వారిలో ప్రారంభదశలో కామెక్
శిఖరములలో నొకటగు ఈస్టర్న్ ఇవిగామిక్ అను
౨౦౩౨౯ అడుగుల యెత్తు గల శిఖరమును యెక్కిన
స్లాజిక్ వీట్ సోదరులును, ౨౨౦౮౦ అడుగులు
ఎక్కిన బి. ఎస్. పోకాక్ అను హిందూదేశపు
సర్వే అధికారియును ముఖ్యులు.

గౌరవ సంవత్సరములో జోసెఫ్ హూకర్
కాంచనగంగ పర్వత ప్రదేశములను చొచ్చి, ౨౨౭౦౦
అ. ఎత్తుగల కాంగ్ చెంజాను, ౨౩౦౮౦ అ. ఎత్తుగల
పహానేరిని ఎక్కుటకు ప్రయత్నించెను.

హిందూదేశపు సర్వేకాఖకు చెందిన శాస్త్రజ్ఞు
లు హూకర్ హిమాలయ పర్వతమును ఎక్కుటకు ప్రయ
త్నించిరి. వారిలో ౨౦౨౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కి,
జాన్ సాంగ్ లానుదాటిన శరత్చంద్రదాను ముఖ్యుడు.

తరువాత, ౧౮౯౨ లో సర్ మార్టిన్ కాన్వే,
కారకోరం పర్వతములలో, ముఖ్యముగా బోట్టోరో
హిమానీనదప్రాంతములలో సంచరించి ౨౩౦౦౦ అడు
గుల ఎత్తుగల శిఖరమును ఎక్కిన ఈకారకోరం పర్వత
ములలోనే సంచరించి సర్ ఫ్రాన్సిసుయంగ్ హాస్పేండు
కారకోరంకనుమను కనిపెట్టెను. (హ్యూక్ ఆఫ్
అబ్రూజీ) బైడ్ శిఖరముమీద ౨౪౦౦౦ అడుగుల
ఎత్తువరకును ఎక్కినను.

సంగపర్వతమును ఎక్కుటకు ఎ. ఎఫ్. మమ్మరీ
ప్రాసెసరు ఎక్. కాలీ, బ్రెగేడియర్ జనరల్, సి. జి.
బ్రూస్ లు చాలప్రయత్నములను చేసిరి. కడపటిసారి
మమ్మరీ, అతని గూర్ఖా అనుచరు లిద్దరు చనిపోయిరి.

గూర్గా లో డి. డబ్లియు ప్రెవ్జీట్టు కాంచన పర్వత ప్రదేశ మంతయును సంచరించి, ముఖ్యములగు ప్రాంతములను కనుగొనెను.

ఇరువదియవ శతాబ్దారంభముతో పర్వతారోహణమున నూతనశకారంభమైనది.

బ్రిగేడియర్ జనరల్ బ్రూన్, గూర్ఖాలను, షెర్పాలను, భోటియాలను, పర్వతము నెక్కుటయందును, సామానులను పర్వతములపైకి మోయుటయందును తగినశిక్షణ నిచ్చి సమర్థులను తయారుజేసెను.

డబ్లియు. డబ్లియు గ్రాహం, తనస్విన్ దేశపు అనుచరులతో ఎన్నో శిఖరములను ఎక్కెను. వానిలో కబ్రు అను ౨౪,౦౦౦ అ. ఎత్తుగల శిఖర మొకటి. నార్వే దేశీయులగు రూబిక్స్టా, మాస్రాడ్ ఆన్ అనువారిరువురు కబ్రు పర్వతమును ఎక్కుటకు శిఖరమునకు కొద్ది అడుగులమాత్రము తక్కువగా ఎక్కిరి.

౧౯౨౧ లో, హిమాలయ శిఖరమును ఎక్కు ప్రయత్నమున మరణించిన డాక్టరు ఏ. ఆర్. కెల్లాన్ అనుప్రసిద్ధుడు కాంగ్, బెంజా, పహాగేరి భోమియోమో అనుపర్వతములను ఎక్కెను. అంతేకాక, మధ్యహిమాలయములలో చాలామాత్రము చేసి, ౧౯౨౦ లో కర్నల్ హెచ్. టి మాస్లేడ్తో కలిసి కామెట్ శిఖరము మీద ౨౩,౫౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కెను.

౧౯౦౩ సంవత్సరములో బ్రిగేడియర్ జనరల్ బ్రూన్, డాక్టరు టి జి. లాంగ్ ప్రాఫ్ ఏ ఎల్. మం, ల సహాయంతో గార్వాల్ నుండి హిమాలయములలోని ప్రాంతములను బాగుగాకనుగొనిరి. ఆతరువాత ఎలెక్సిస్ అనునతడు హెన్రీ బ్రామెరల్ అను స్విస్ దేశీయుని సహాయముతో త్రిశూల్ అను ౨౩,౪౦౬ అ. ఎత్తుగల శిఖరమును ఎక్కెను. అప్పటినుండియు, ౧౯౩౦ లో ౨౪,౩౪౪ అడుగుల ఎత్తుగల జాన్ సాంగ్ శిఖరమును ఎక్కువరకును మానవుడు ఎక్కగలిగిన ఎత్తయిన శిఖరము త్రిశూల్ శిఖరమే.

౧౯౧౧, ౧౯౧౨ లలో సి. ఎఫ్. మీడ్ కొద్ది మంది అనుచరులతో కామెట్ శిఖరమును ఎక్కుటకు

ప్రయత్నించి, ౨౩,౫౦౦ ల అడుగులఎత్తునకు ఎక్కెను. ఈ సమయములోనే, కెప్టెన్; మర్రిస్; స్కింస్ కూడ కామెట్ ను ఎక్కప్రయత్నించెను.

కాంచనగంగనుయొక్కుటకు మొదటి ప్రయత్నము ౧౯౦౫ లో జరిగెను. మంచుగడ్డ (avalanche) క్రిందబడి, లెఫ్టి నెంటుపాష్ ముప్పు అనుచరలతో కూడ చచ్చిపోయెను. ౧౯౨౯ లో రెండవ ప్రయత్నము చేసి ఇ. ఎఫ్. ఫార్మర్ అను అమెరికాదేశీయుడు చని పోయెను. అదే సంవత్సరమున పాల్ బోయర్ అగ్ర్యతను బవేరియాదేశీయులు కొందరు స్థిరస్థంకల్యముతో పనిచేసి, యాకాన్యశిఖరముమీద ౨౫,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు ఎక్కి గాలి ప్రతిహాలముగా వీచుచుచే వెనుకకు మరలిరి.

తరువాత జరిగిన నాల్గవ ప్రయత్నములో నొక డును, ఐదవ ప్రయత్నములో హెచ్. హెల్, ఒక మాలివాడును మరణించిరి.

కామెట్ శిఖరమును ఎక్కిన స్కిత్

౧౯౩౧ సంవత్సరములో ఎఫ్. ఎస్. స్కిత్ నాయకత్వమున బ్రిటిషువారు వచ్చి కామెట్ ను ఎక్కిరి. ఇప్పటివరకును మానవుడు ఎక్కగలిగిన ఎత్తయిన పర్వత శిఖరము ఇదే.

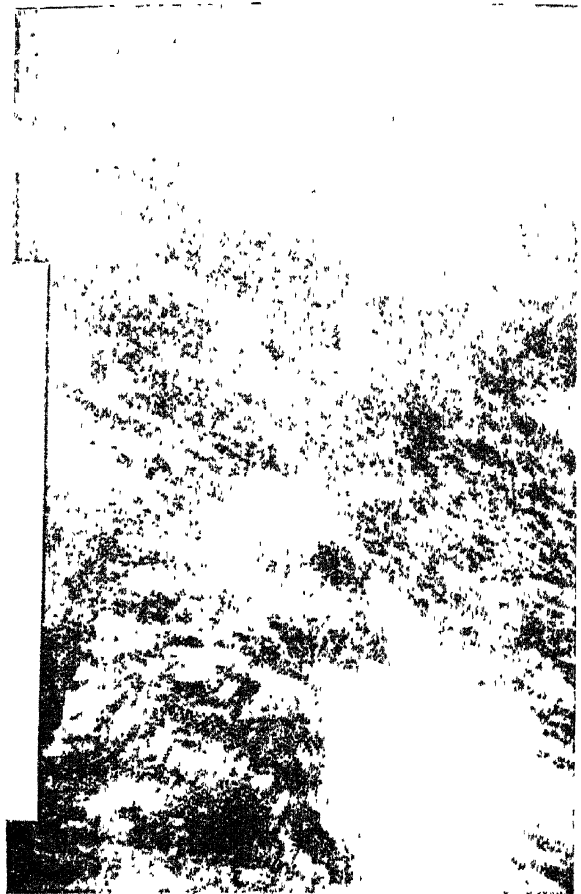
పై వర్షియును ఎవరెస్టుశిఖరమును ఎక్కుటకు చాలవరకు ఉత్సాహమును పుట్టించుటకు కారణములైన వని చెప్పవచ్చును.

౧౯౨౧ లో తొట్టొంటు కర్నూల్; సి. కే. హోదర్లు బడి సమస్థులవారి గళాయమున ఎవరెట్టు శివరమునకు అన్ని ప్రలను ఉన్నచారులను పూర్తిగా కనిపెట్టెను. మరునాటి సంవత్సరముననే ప్రెజిడెంట్ జనరల్ సి. జి. బ్రూక్ నాయకత్వమున సంఘమునకు ఎవరెట్టు ఎక్కడకు వచ్చెను. కెల్టో. బి. బి. కే. ఎల్. కెల్టోను జి. జి. బ్రూక్ అనునా రిక్తురు అతిపెం అడుగుల ఎత్తునకు ఎక్కడికి. తరువాత ఎక్కట సామ్యముకాదని తోచెను. ప్రయత్నమునా మంచుగడ్డ ౬౦ అడుగుల పైనుండి వర్షిపడినందున ౩ గురు సరిపోయిరి.

౧౯౨౧, ౨౨, ౨౪ సంవత్సరములలో ఎవ రెన్నును ఎక్కటకు ప్రయత్నించి మరణించినవారి స్మారకచిహ్నము

౧౯౨౪ సంవత్సరమున ఇంకొక సంఘమువారు మరల ప్రయత్నమును చేసిరి. వారికి నాయకుడు సి. జి. బ్రూక్. కాని, ఆయనకు ఆరోగ్యము సరిగాలేనందున రెట్టిసెంటు కర్నూలు ఇ. ఎఫ్. నార్తను నాయకత్వ మును వహించెను. నార్తనున, డాక్టరు టి. హెచ్. సామర్ జెల్ ను కలసి ౨౮౨౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు ఎక్కిరి.

౧౯౨౪ లో ౨౮,౨౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కిన నార్తను. అతడు వైకి ఎక్కుచుండుట కననగును తరువాతి టి. ఎల్. మెల్లొరీ, ఏ. సి. ఇర్లెయ్ అనువారు కడపటి ప్రయత్నమును చేసిరి. ఎన్. ఇ. ఓడెల్, జి. డి. వి సాబార్డులువున్న ఒక ప్రశ్నకపు జట్టు వారికి సహాయభూతముగా ఉండెను. జూన్ ౬ వ తేదీన ౨౫౦౦౦ అడుగుల యెత్తున యేర్పాటుచేసిన బసను వదలి వారు ముగ్గురు హిలీలతో ౨౬,౮౦౦ అడు గుల బసకు వెల్లిరి. జూన్ ౮ తేదీన అచ్చటినుండి పైకెక్కుటకు వారు బసను విడిచి వెల్లిరి. అంతే. ఇంక వారు తిరిగి రాలేదు. ఏమైతే ఎవరికిని తెలియదు. జూన్ ౧౦ తేదీన ఓడెల్ మూడవసారి ౨౭,౮౦౦ అడు గుల ఎత్తువరకును వెల్లెలుగాని మెల్లొరీ ఇర్లెయ్ ల బాడ తెలియలేదు. నార్తనుతో సంప్రతించి అప్పటి కాప్రయ త్నమునుండి విరమించెను. ఈ గొడవలన్నియును చూచి

౧౯౨౪ సం. లో గౌరీశంకరశిఖరాలోహణమున

మరణించిన ఇర్వెయ్

ఎవరెస్టు పర్వతమును యెక్కుటకు కొంతకాలము వరకును ఆంగ్లాండు యాక్ష్మముని బీబెక్ ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించిరి.

సిక్కిం లో పొలిటిక్స్ ఆఫీసు గానున్న లెఫ్ట్ కంటు కర్నల్ జె. ఎల్. ఆర్. వీర్ ౧౯౩౩ సంవత్సరములో ఎవరెస్టును యెక్కుటకు ఆహుతిని టిబెట్ ప్రభుత్వమువారి ద్వారాండి బ్రాహ్మప్రయత్నము చేసి సంపాదించెను. రాయల్ గ్రాఫిక్ సొసైటీవారుగ, ఆల్పైన్ క్లబ్ వారుగ కలసి, తమ ఆధిపత్యమున ఎవరెస్టు కమిటీ అను పేరుతో ఒక సంఘమును స్థాపించిరి. ఇండియన్ సివిల్ సర్వీసులో పనిచేసిన హ్యారల్డ్ దీనికి నాయకత్వమును వహించెను. దీనిలో ౧౯౩౧లో కామెట్ పర్వతమును యెక్కిన స్కిత్సు, కెప్టెను ఇ. సెయింటు జె. బిర్నీ, డాక్టరు సి. ఆర్. గ్రీక్ అను వారు ముఖ్యులు. స్కిత్తో కామెట్ నెక్కినవారిలో గ్రీక్ వొకడు. ఈ సంఘమువారు ఫ్రీవరిలో కలకత్తాకు వచ్చి వెంటనే పర్యవేషముపై దాడినారంభించిరి.

వీరు అను రాంగ్ బక్ లోయలో ఏప్రిల్ ౨౧ న మొదట బసచేసిరి. అక్కడనుండి గాలి వీచిని బాధపెట్టసాగినది. అందుచేత ౨౩౦౦౦ అడుగుల యెత్తుననున్న నార్తకాల్ ను యెక్కుటకు చాల

ఆలస్యముయినది. ౪౦ అడుగుల ఎత్తుగల మంచుగోడను ఎక్కి దాటినగాని, కిరు ౨౨,౦౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కజాలకపోయిరి. అక్కడ వారు బస (Camp in) చేసిరి. వాతావరణమును గురించిన వార్తలు తెలిసికొనుటకు వీరు వైర్లెస్ ను కలిగివుండిరి. మంచుతో కూడిన ప్రచండ వాయువులు వీరుమంచుటవలన కిరు పే ౨౨ తేదీ వరకు ౨౫,౦౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కలేకపోయిరి. దీనికి వీరు ఐదవస (Camp v) అనిచేరిరి. కిరిలో విన్ హారిస్, ఎల్. వేగర్, జె. ఎల్. లాంగ్ ముఖ్యులగు ౪౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కి అచ్చట ఆరవస (Camp vi) ను యెర్పాటుచేసిరి ౧౯౨౪ లో ఆరవస ౨౬,౦౦౦ అ. ఎత్తుననే స్థాపించబడుటచే, వీరికి యింకను ౬౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు ఎక్కిన కీర్తి దక్కినది. కిరికి చాల సాయమును చేసిన టిబెటుదేశపు మాల్ లి సాహసము ప్రశంస నీయును. విన్ హారిస్ వేగరులు యిద్దరు ౨౭,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు పోయిరి. అపైన పోవుటకు గాలి వారికి చాల ప్రతిహాలముగ నుండుటచే వెనుకకు తిరుగ వలసివచ్చెను. అంతకుపై పోవుటకు యీ జట్టులో యెవరికిని సాధ్యముకాదేను. ఇంతలో వర్షపవనములు వీరుటచే వారందరును ఇక ముందునకు పోవలేక డార్జిలింగుకు వచ్చిచేసిరి. ఇంతటితో యీ ప్రయత్నము ముగిసెను.

అసాధారణముగ మరొక ప్రయత్నమును ౧౯౩౪ లో మారిస్ బిల్క్ల అను వైమానికుడు చేసెను. ఇతడు మారువేషముతో టిబెట్టుగుండావెల్లి కొద్దిమంది మాల్ లతో ౨౧౦౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కెను. ఆ తరువాత యింకను పైకి యెక్కుటకు ఆత డొక్కడే వెళ్లెను. అంతే, అతనిని గురించి చాలకాలమువరకును ఎవరికిని ఏమియు తెలియలేదు. ౧౯౩౫ లో ఎవరెస్టును యెక్కుటకు వెళ్లిన ఇ. ఇ. పిప్టను సంఘమువారికి ౨౧౦౦౦ అ. ఎత్తున ఇతని శవము కనపడెను.

ఎవరెస్టు పర్యవేషమును పరిశీలించుటకు జరిగిన ప్రయత్నములలో ౧౯౩౩ సంవత్సరపు వైమానిక యాత్ర ముగియమైనది. ఈ యాత్రకు గల ముఖ్యోద్దేశము ఆకాశమునుండి ఎవరెస్టుపర్వతము పైభాగము లన్నిటిని ఫోటోతీయటయే. ఈ ప్రయత్నమునకైన ధనమును

సాక్షాత్తుడు అయిపోయినా, దీనికి నాయకుడును, సర్వేపని కుండును బాధ్యుడును మేజర్ ఎల్.వి. ఎస్. బ్లాకర్. ప్రధానమంత్రిమంత్రియిచ్చుకే ప్రభువు. వాటికిరక ముందు చెందిన రెండు విమానములను సంపూర్ణంగా ఆధునిక పరికరములతో సమకూర్చి యీ యాత్రను చేసిరి. విమానములను తన చేతులదెంచుచు పోనిచ్చుటకుటిచెట్టు ప్రయత్నమువారు బిష్టుకొనలేదు. కావున హిమాలయమునకు గడిగడకై ప్రయత్నించుచు వీరు క్లిగినట్లు పై కెగిరి కేవలములోని పూర్తిగా అను ప్రదేశమునుండి ఎవరెస్టు ప్రయత్నమును గల ఫోటోలను తీసికొనరి. తన చేతుల దెంచుచు ఎంతటకును, ఫోటోలను తీసికొనుటకును కేవలప్రయత్నమువారు వీరికి అనుమతి యిచ్చిరి.

పవ్వతారోహకులు కూలీలకు మోయు వలసిన సామానుల నప్పగించుట

ఇంతకు పూర్వమే (అక్టోబరు ౧౯౩౩ లో) రాయల్ ఏర్ ఫోర్సువారి అయిదు విమానములతో రెప్టి నెంటు ఇషాక్ నాయకత్వమున, ఒక సంఘమువారు రిపాబ్లీకన్లనుండి గిర్గిట్వరకును, మరల వెనుకకును ఎగిరి, నంగపర్వతపు ఫోటోలను, రాకా పోషి ఫోటోలను తీసిరి.

నంగపర్వతమును యెక్కుటకు మ్యూసిచ్వాను డైరెక్టరు మెర్క్లిల్ ప్రయత్నించెనుగాని జయము పొందలేదు.

కట్రూ హిమానీ ప్రస్తరమూలమున నున్న అయిదవ కాంపు (౨౧,౦౦౦ అ.) ఆరోహకుల డేరా

౧౯౩౪ లో ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు, జర్మనీ నుండియు, ఆస్ట్రీయానుండియు ప్రోద్బలగు పర్వతారోహకులను వెంటబెట్టుకొని, హెర్బెర్గ్ అను నతడు హిందూదేశపు సైన్యమునకు చెందిన ప్రయర్ సాంప్సన్తో పెద్ద ప్రయత్నముచేసెను కాని, మొదటి నుండియు దురదృష్టము వీరిని వెన్నాడినది. న్యూమోనియావచ్చి హెర్బెర్గ్ అనునతడు చనిపోయెను. జాన్ నెలాఖరునకు వీరు ౨౫,౬౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కిరి. అక్కడ గాలి ప్రతికూలముగా వీచుటచే వెనుకకు తిరిగిరి. కాని తిరిగివచ్చునపుడు హెరన్ మెర్క్లిల్, వెల్లెన్ బాక్, వీలాండు అనువారును, డార్జిలింగువారైన ఆరుగురు కూలీలను చనిపోయిరి యూరపీయనులలో హెరన్ షీడరు, ఎవన్ బ్రన్నరు అనువా రిద్దరు మాత్రమే బ్రతికిరి. బ్రతికియున్న కూలీలందరును మంచు దెబ్బ తినిరి. నిద్రాహారములులేక నలుగురైదుగురు వారముతోజాలు గడపవలసివచ్చెను. ఎవరెస్టు ఎక్కి ప్రయ

త్పించినవారిలో యెవరికిని యింత ఘోరప్రమాదము సంభవించలేదు.

౧౯౩౪ లో పిప్లను, హెచ్. డబ్లియూ. టిల్ హన్ ల యిద్దరును అదృష్టముగా ప్రయత్నించి, ఋషి గంగనుండి సందాడేవి హిమానీనదమువరకును గల దుగ్గము మకు ప్రదేశమంతటను తిరిగి, ఎవరెస్టు శిఖరాలోహకులు యెవరును తెలిసికొనలేక చిక్కులుపడుచున్న విషయముల నెన్నిటితో బహిరంగపరచిరి. బదరీనాథ్ నుండి శోపాంశ్ కనుమగుండాగంగో తివరకును ప్రయాణమును చేసి, గంగోత్రి హిమానీనదమును కూడ కనుగొనిరి.

కాశ్మీరములో నిపాల్ గావ్ వద్దనున్న పరిజతరణిని ఎక్కుటకు ప్రయత్నముచేసి లెఫ్టి నెంటు కర్నల్ సి. ఎ. స్ట్రాయర్, లెఫ్టి నెంటు డి. ఎమ్. బరక్ అను వారు ప్రాణములను కోల్పోయిరి.

౧౯౩౫ లో ఎవరెస్టు నకు సరియగు దారి కనుగొనుటకు ప్రయత్నము చేసినవారిలో నొకడగు డాక్టరు సి. బి. వారెక్

౧౯౩౫ లో కారకారం పర్వతములను ఎక్కుటకు చాల ప్రయత్నములు జరిగినవి.

౧౯౩౬ లో ఫ్రెంచివారు పిప్లనుగారి నాయకత్వమున ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు ప్రయత్నించి, జయమొందలేకపోయిరి.

౧౯౩౬ లో ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు హ్యూరల్లెజ్ గారి నాయకత్వమున మరొక ప్రయత్నము జరిగినది. పిప్లన్, స్మిత్, విక్ హారిస్ లుగూడ యిందు పాల్గొనిరి.

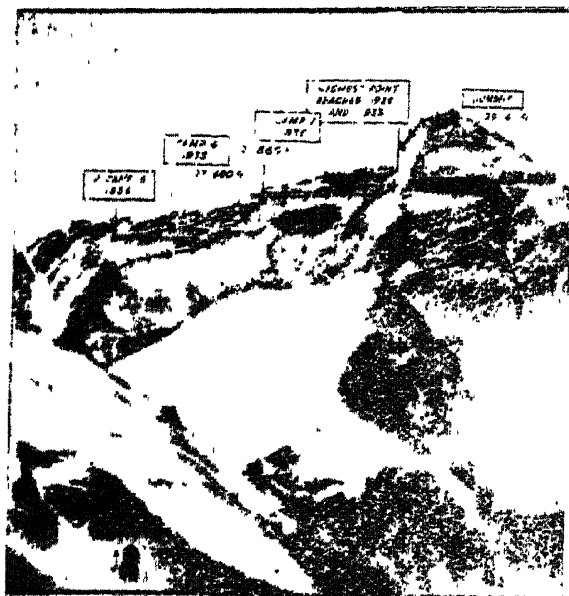

హ్యూరల్లెజ్-౧౯౩౩ లోను ౧౯౩౬ లో న హిమాలయపర్వతముల నెక్కుటకు ప్రయత్నించిన జట్టు నాయకుడు

వీరు ఏప్రిలు ౨౪ తేదీన మొదటి బసవద్దకు యెక్కిరి. మే ౭ తేదీన స్మిత్, పిప్లనులు భారవాహకుల సహాయమున ౨౧౫౦౦ అ. ఎత్తున మాడవలసను స్థాపించిరి. మే ౧౫ న; నార్త కాల్ ను ఎక్కిరి. మే ౧౮ న అచ్చటినుండి వెనుకకు తిరిగిరి. ఇంతలో వర్ష వాయువులు వీచుటచే ప్రయత్నమునుండి విరమించి యింటిదారి పట్టిరి.

లండనునకు చేరినతరువాత హ్యూరల్లెజ్ యిట్లు చెప్పెను: 'ఎవరెస్టుశిఖరమును మానవు డెక్కగలడని నాకు దృఢమన్యుకముగలదు. బాగుగా వృద్ధుడనగుటచే నేను మాత్రము ఆ ప్రయత్నములలో ఇంక పాల్గొనజాలను.'

రల్లెజ్ పలికినమాటలు సత్యము లగువరకును ప్రపంచమున మానవాజీయమును పర్వతశిఖరము గౌరీ శంకర్ శిఖరమే అన్నిచెప్పకతప్పదు.

విచారేష్టను విక్కుటకు ౧౯౩౬ సంవత్సరములో
 బేనుకొనిన త్రోవప్పాను

హిమాలయ పర్వతారోహణమునుగూర్చి చెప్పినపుడు హిమాలయన్ క్లబ్బునుగూర్చి కొంత నడువక తీరదు. ఈ క్లబ్బు ౧౭ ఫిబ్రవరి, ౧౯౨౨ న, ఇండియా ప్రభుత్వమువారి వ్యాపారశాఖను సెక్రటరీగానున్న సర్ జెఫ్రీ కార్చైట్ చేసిన ప్రయత్నమువలన ఢిల్లీలో స్థాపింపబడినది. ఈ విషయమున, ఇండియా ప్రభుత్వమువారి అసిస్టెంటు సర్వే జనరల్ గానున్న, 'మేజర్ కెన్నెత్ మేసన్' హడ చాల కృషిసల్పెను. ఈ సంఘమునకు ఇప్పుడు ౩౫౦ మంది సభ్యులున్నారు. వారిలో ముగ్గురు స్త్రీలు. దీనికి అధ్యక్షుడు జనరల్ సర్ కెన్నెత్ వైగ్రామ్; గౌరవ కార్యదర్శి మేజర్ గూటర్ బాక్.

ఈ క్లబ్బును స్థాపించుటలో ముఖ్యోపదేశము హిమాలయపర్వతములను యెక్కువారికి సామలయములను గురించిన విజ్ఞానవిషయములను సక్రమపద్ధతులతో తెలియపరచుటయే.

భారతీయ చిత్ర కళ

గ్రంథకర్త: తలిశెట్టి రామారావుగారు, బి, ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతావిధానము, బాఫ్తెవిహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రములపై ఖరీ, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజ్ఞానువులు, చిత్రకళాభిమానులు నగు నాంధ్రులెల్ల ధైర్యముతో చదువవలసిన గ్రంథము.

వెల. రు. ౧-౧-౦.

జిల్ల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథ మూల, నెం. 2, తంబుచెట్టివీధి, మదరాసు.

జర్మనీ సమరసన్నాహము

అవసరాల వెంకట నర్సు

చదువరీ, విమానారూఢులమై యన మొకసారి యూరపుఖండమున కేగివత్తము, రమ్మ. ఆ ఖండములో సమరాగ్నిజ్వాల శీఘ్రకాలములో రగుల్కొన నున్నదని రాజ్యతత్వజ్ఞులు పలువురు నొక్కివక్కాణించుచున్నారు. ఆ అగ్నిజ్వాల యూరపుఖండముతో నాగక ప్రపంచమంతయు చుట్టిముట్టవచ్చునని వారూ హించుచున్నారు. జర్మనీవారు కొట్లకొలది ధనము వెచ్చించి యుద్ధప్రయత్నములు చేయుచున్నారని వినుచున్నాము. వారి సన్నాహముచూడగా తుపాకిమందు నిల్వయుంచిన గుహాగర్భమునుండి కాగడాలబాక గొంపోవునట్లున్నదని ఆమగ్య లాయిడ్ జార్జిగారు వ్రాసియున్నారు. జర్మనీవారింతగా కయ్యునునకు కాలుదు వ్వుటకు ప్రబలహేతువు లెట్టివో పరిశీలించివత్తము, రమ్మ.

తొల్తనే మరము గమనింపదల విషయ మొకటి యున్నది. హిట్లరు జర్మనీదేశమునకు నియంత. దేశ పరిపాలనమంతయు వాని హస్తగతమైయున్నది నైస్వధిపతులు మొదలు విద్యార్థులవరకు దేశమందలి యావన్మంది ప్రజలున్న వానిగూర్జ శిరసావహించి తీరవలసినదే. ఎవ్వరైనను వాని గూర్జ నీహారలేకమైన ధిక్కరించి సంచరించిరా, వారికి మారప్రాణములు దక్కవు. అంతటితో వారి బంధుమిత్రులు విదేశములకు పలాయితులైన కావలెను; లేదా కారాగారములలో టీవితగూత్ర పరిసన్నాప్తి నొందించుటకు సిద్ధపడియైన నుండవలెను. కొద్ది సంవత్సరములకు పూర్వము హిట్లరు గారికి “జ్యూ”లపై నాగ్రహము వచ్చినది. దేశమునందు పట్టయైన లేకుండ ఆజాతివారి నెల్లరను హిట్లరు పరదేశములకు వెడలగొట్టెను. చరస్థిరరూపకముగు వారి యావదాస్థియు హిట్లరు అనుచరుల వశమైనది. ఆదేశమందలి క్రైస్తవమతగురువులు సహితము హిట్లరు కనుసన్నల మెలగవలసినవారే కాని, ఎందైన ఆతని యాగ్రహము

నకు గురియగుట తటస్థించెనా వారి యగచాట్లు పరమేశ్వరుని కెరుక. పాతకాలలందు విద్యాబోధనమొనర్చు నధ్యాపకులు సహితము హిట్లరునుసోభావముల గుర్తెరిగి నడుచుకొనవలసినవారే. ఈ మాదిరి పరిస్థితులు యూరపుఖండములో మరికొన్ని దేశములం దుండిన నుండవచ్చును. ఆ కారణముచే జర్మనీపరిపాలనా క్రమమునుగూర్చి మనము గమనించిన విషయము లసత్యములు కానేరవు.

ఈతనియం దుభుత సామర్థ్య మున్నదనియు, జర్మనీదేశమువారియెడల విదేశీయులకు భయము, భక్తి కల్లుటకు హిట్లరే హేతువనియు నీతని ప్రతికక్షులు సహిత మంగీకరింతురు. ఇతడు మంచి వక్త - బహు మేధావి. తన వాక్పాతుర్యముచే నధిక సంఖ్యాకులను తన మతములకు మార్చుకొనగల్గిన నేర్పరి. సర్వాధికార సంపన్నుడయ్యె నీత డైక్టర్యముచే ప్రమత్తుడు కాలేదు. సామాన్య మానవునివలె స్వల్పపాటి ధనము మాత్రమే వెచ్చించుచు కొద్ది సౌఖ్యములతో నీతడు కాలయగడుపుచుండును.

ఈతని మతము నాజీమతము. ప్రపంచములోని అన్నిజాతులలోను జర్మనీజాతి ఉత్తమోత్తమ మను సిద్ధాంత విశ్వాసమునకు పునాది. మేదినివలయునుంతయు నేలుట కర్హులగు మానవోత్తముల సృజింపనెంచి విధాత జర్మనుల సృజించెనని హిట్లరు నమ్మిక. అట్టి మహోన్నతపదవి కర్హులగు జర్మనులకు సర్వదేశాధిపత్యమును చేహును సన్నివేశ వింకను రాలేదేయని హిట్లరు సర్వదా వగపోవుచుండును. వగపోతతోనే కాలమును వెళ్లవుచ్చ భీరువుకాడు హిట్లరు. సమరరంగమున కురికి జర్మనుల ప్రతాపాగ్ని చే పరదేశీయుల రూపుమాపుటకు సంసిద్ధుడగు కార్యశూరుడు. హిట్లరు రచించిన ‘మిన్ కాంప్ ఫ్’ అనుగ్రంథరాజమున పై యభిప్రాయములన్నియు నాతడు విశదీకరించియేయున్నాడు.

భా : తి

హిట్లరునకు సమరమున్న బహుశ్రీతి. తన జాతి
అధికము సమరమునుననే బయల్పడవచ్చునని ఆతని
విశ్వాసము. ఆ కారణముచే నతడు జర్మనుల నెల్లరను
సమరమున హిట్లరు కంఠని ప్రోత్సహించుచుండెను.
హిట్లరుని ఆధిపతి శక్తిను కల్పించు. ప్రపంచమున
అంత్యమునై ఆహుతి కలు కష్టించు దీక్షిణీకరును
బయల్పడవచ్చునని ఆతడు కలను. హిట్లరు కొన్ని వత్సర
ములు నీ కింతటిని కారాగారబద్ధు నొనర్చినాడు. కొంత
కాలమునై ఆతడు సర్వ కృషికి పెచ్చి యీ నడుమ
నాక్యేజర్మను మెయిగా రాతనికి నోచెను బహుమాన
మిచ్చిరి. హిట్లరునకు పట్టరాని కోపమువచ్చినది. నార్వే
గజర్మనులనువా కిమగ్గును మేల చేసికో కనుగొమ్మరి
నాక్యేజేజర్మనులది జర్మనులప్రతిఘటికి హిట్లరు వర్తమాన
మండెను.

జర్మనీగజర్మను మెయిగా సాలీనానికరాదాయములో
౧/౩ వ వంతునకు వైగా సమరసామగ్రి నేరరిం
చుటకై హిట్లరు కృషిపర్మచున్నాడు. ఇంతకంటె
చాల పెక్కువ మొత్తమే ఖర్చుచున్నదని పలువు రభి
ప్రాయపడచున్నారు. హిట్లరు లెంత వెచ్చించుచున్నదియు
ప్రకటింపడు. ఎట్లనై చర్చిలోగారు పెక్కుకొట్ల
సామగ్రి నను మెచ్చింపబడుచున్నదని యభిప్రాయపడు
చున్నారు. ఈ యుద్ధసామగ్రి అపూర్వమైనది : విమాన
ములు, క్షేత్రకాకా విగ్వంసమైనగ్గు సబ్ మెరైనులు,
పదాతుల యావునావు ఫీరంగిబుడ్లు (టాంకులు), విష
వాయువులు - వీనిగో ప్రధానమైనవి. ఏటేట క్రొత్త
సామగ్రి తయారగుచు కేయున్నది. యూరపునాడును
పెక్కుదేశములవారు యుద్ధసామగ్రి సమకూర్చుచు
న్నారు. కాని, హిట్లరు చేయనంకిటి కృషి వారు
సలుచున్నట్లు గోచరింపదు. ఇతయుద్ధసామగ్రి నిల్వ
యించి యుద్ధముచేయక హిట్లరు చేయవలయును? జర్మనీ
దేశములో గోకులు స్వల్పసంఖ్యాకులై యున్నారు.
ఇంగ్లండు దేశమునందున్న ముఖిక్షు మాదేశములో లేదు.
హిట్లరు యుద్ధ మొనర్చి జర్మనీదేశవైకాల్యము వృద్ధి
చేయనిచో, పౌరులు తిరుగుబాటొనర్చి ఆతని పదవికి

భంగములేవచ్చును. అట్టిచిక్కులు రాకుండ, కలహప్రాప్తికి
తగులవకాశములకై హిట్లరు దురుమాచుచునేయున్నాడు.

హిట్లరుపిరావేశమునకు పుట్టుపూర్వోత్తరము
లేవియో పరిశీలింతము. యూరపుసంగ్రామమున విజ
యులైనవారిలో ముఖ్యులు ఇంగ్లీషువారు, ఫ్రెంచి
వారు, యునైటెడ్ స్టేట్సువారు. విల్సన్ గారే యేమాత్ర
ముల ననుసరించి సంధి జరుపవలెనో తెల్పియుండిరి
కాని, ఆ మాత్రములు వార్నెల్ స్సు సంధిలో నెంత
వరకు గౌరవింపబడునో చూచుట కవకాశములేక,
అమెరికాదేశమునకు వెల్లిపోయిరి. సంధిపరతుల నిర్ణ
యించు భారము ముఖ్యముగా నాంగ్లేయులకును, ఫ్రెంచి
వారికిని నిల్పియుండెను. జర్మనీవానికి అసైకా ఖండ
మనందున్న వలన రాజ్యములన్నియు నాంగ్లేయులు
స్వాధీనపర్మకొనిరి. వానిపై 'మాండేటు' పరిపాలన
సాగించెదమనిరి. ఈ 'మాండేటు' పరిపాలనకును వలస
రాజ్య పరిపాలనకును కలుగు వ్యత్యాసము మనబోటి
సామాన్యజనులకు గ్రాహ్యమగునదికాదు. సార్, రైసీ
లెంకు మున్నగు ప్రదేశములు జర్మనీవారి స్వాధీనము
నండి తొలగింపబడెను పోలండువారికి జర్మనీదేశము
లోని డాంజిగ్ చీలికద్వారా సమద్రమునకు దారి
చూపబడెను. కొంతకాలమువరకు నైటిషి యా మాడ
జర్మనువారి చేతులనుండి తప్పింపబడెను. దీ కింతోడు
కొన్ని కొట్లపాస్లు జర్మనీయుద్ధపట్టుకు క్రింద నీయవలెనని
నిర్ణయింపబడెను. జర్మనీకి రాజ్యభాగము పోయినది;
ప్రశ్రముకు మూలాధారములగు ఖండములు తమ చేతుల
నుండి జారిపోయినవి; జాతికంతకును అవమానము సంభ
వించినది. దేశదారిద్ర్య మినుముడించినది. ఆనా డింగ్లీషు
వారును, ఫ్రెంచివారును జర్మనులపట్ల తుమాభావము
చూపియున్నచో, జర్మనీవారి కింతటి యుద్ధకాంక్ష
లేకుండెడిది. ఈ నడమ హిట్లరు రైసులెండులో తన
సేనలను ప్రవేశపెట్టినప్పుడు అతడొనర్చునక్రమమేగియు
లేదనియు, సంధిపరతులకు భిన్నముగా నడిచినంత
మాత్రమున అతడు దోషార్థుడు కాదనియు పలువు రభి
ప్రాయపడియున్నారు. అట్టివారిలో అంగ్లేయులను
పెక్కుమంది కలరు.

ఇంగ్లీషువారు జర్మనీవద్ద గైకొనిన వలసరాజ్యములు తిరిగియిచ్చివేయుమని హిట్లరు పదేపదే కోరుచున్నాడు. లేకున్న యుద్ధము సంఘటిల్లునని నూచనగా బెదరించుచున్నాడు. ఇంగ్లీషువారు మొదట కొంచెము మెత్తపడినట్లు కనబడినదికాని, చివరకు వల్లలేదని చెప్పుచున్నారు. కాని హిట్ల రీవిషయమున తన పట్టికను విడువలేదు. ఇంగ్లీషువారు బహునేర్పరులు. గత్యంతరములేదని వారికి తోచినచో వారు జర్మనీవారి వాసరాజ్యము లిచ్చివేయవచ్చును. వలసరాజ్యప్రాప్తిచే సధిలాభమున్నదను నిర్వివాదాంశము. పరిపాలకుల జాతివర్తకు లీవలసరాజ్యములున్న హేతువుచేతనే కుబేరులగుట తటస్థించుచున్నది. వలసరాజ్యములందు నివసించు ప్రజల కేదిక్షేమమును విషయ మెవ్వరును విచారించ యత్నించుటలేదు. ఈ విషయమున నా కొక యదంతము జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది. ఒక బాలికకు సింహములను చిత్రించియున్న పట మొకటి చూపిరట. ఆ పటమునం దొక సింహమునకు సజీవులగు మానవులను తెచ్చి యెర పెట్టుచున్నట్లు వ్రాసియున్నదట. ఆ సింహము మానవకేబరములను బహుప్రీతితో భుజించుచుండెనట. 'అయ్యో! తక్కిన సింహములకు మానవకేబరములు జేయలేక! వానిగతి ఏమి?' అని ఆ బాలికారత్నము వగపోయిచుండెనట. ఆ బాలికతోపాటు 'అయ్యో! జర్మనీవాడికి వలసరాజ్యములులేనే! వారిగతి ఏమి?' అని మనము వగపోయనక్కరలేదు.

ఈ మధ్య హిట్లరుకును ముసోలీనీకిని స్నేహ మేర్పడినది. ముసోలీనీ ఇ. లీ దేశపు నియంత. ముసోలీనీ సామాన్యుడుకాడు. అజీనీరియాపై దాడివెడలి విషవాయుప్రయోగముచే శత్రుసేనల రూపుమాపిన శౌర్యశాలి. రోగులకు శస్త్రచికిత్సచేయు గుడారములపై బాంబుల వర్షింపచేసిన భూతదహాపరుడు. వీరి భాగ్యవశమున స్పెయిను దేశమునా ఫ్రాంకోగారు కలహ మొకటి లేవ తీసినారు. క్రైస్తవమతోద్ధరణమును, పాశ్చాత్యనాగరికతా సంరక్షణయు సల్పునిమిత్తమై ఫ్రాంకోగారు మూరును సాహాయ్యపర్చుకొని, హిట్లరు ముసోలీనీల

ఆశీర్వాదమంది, స్పెయిను దేశపు గవర్న మెంటువారిపై దాడివెడలినారు. స్పెయినుగవర్న మెంటు ప్రజాప్రతినిధులచే నియమింపబడి, ప్రజాక్షేమమే ధర్మావధియని భావించు సంస్థ. హిట్లరు ముసోలీనీలు ఫ్రాంకోగారికి వలయు సేనానులను యుద్ధసామగ్రియు సప్లయిచేయుచున్నారు. ఎటుటివారికి రష్యావారు యుద్ధసామగ్రి పంపుచున్నారు. జర్మానీయును లింకను తలలేదు. ఫ్రాంకోగారే విజయులగుట తటస్థించెనా, హిట్లరు ముసోలీనీల ప్రతిభ ద్విగజీకృతమునను. మహాసంగ్రామము చూపుమేరదూరమునకు వచ్చినదియే భావింపవచ్చును.

మరియొక్క విషయవారసిన మన మీ సింహావలోకన ముగింతము. నీవును ఆలసియుండువు హిట్లరు ఇంగ్లాండు ఫ్రాన్సులతో కయ్యమునకు చొరవ చేయుటలేదు. తమ దృష్టిరష్యావారిపై మరల్చుచున్నారు. రష్యాదేశమందలి పరిపాలనానిధానమును, వారి సోషలిజమును బహు దౌష్ట్య భూయిష్టము లనియు, యూరపువారందరును ఏకములై, హిట్లరును నాయకునిచేసి రష్యావారిపై దాడివెడలి వారి దౌష్ట్యమునంచుట యూరపుఖండమునకు విశేషప్రతిభ నొసంగుననియు వీరు వచించుచున్నారు. అదియుగాక రష్యాదేశమందలి యూక్రెయినుభాగము సస్యమృద్ధికి పేరు పొందినది అది స్వాధీనపర్చుకొనవలెనని హిట్లరుకు రెండు మూడేండ్లనుండియు కోర్కెయున్నది. కాని రష్యావారికిని మంచి యుద్ధసామగ్రి యున్నదే, వారిని జయించుట ఎట్లు? హిట్లరు మేధాశక్తికి లోపము లేదు కావున రష్యావారిని చైనా సమీపమున జపాను వారితో యుద్ధమునకు దింపినచో, యూక్రెయిను తా నీ నడుమ హరింపవచ్చునని ఆయన యీ మధ్య పన్నుగడపన్నినాడు. జపానువారికిని భూవలయుమంతయు నేలవలెనను కోర్కెయున్నది. ఈ మధ్య జరిగిన జర్మనీ-జపానుసంధి అంతరార్థ మిదియే యని పటపురు తలంచుచున్నారు. దీనికి ముందుగనే రష్యావారు మెలకువతో ఫ్రాన్సువారితో సంధి చేసికొనియున్నారు. హిట్లరు రష్యాను జయించుట సుకరముకాదు.

ఎటు చూచినను హిట్లరు రాజ్యకాంక్ష వీడుటకు సానుకూలత కానవచ్చుటలేదు. కాని పెక్కు కోట్ల పౌణ్డు వెచ్చించి నిర్మించిన సమర సాధనములన్నియు హిట్ల రెంతకాలము నిల్వచేయుంచగలరు?

కొండుకొన

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి

ప్రియరాజులలోన భోజించుచుండీ, ప్రియురాలు
దెవరచూపుచుండగో పిలుచుచున్నదిచూడు,
నాకు నీకును వైద్యం ననువిడిచి పొమ్మింక-
అడిచినవలను జూపి, పోషిపొషిగఁ జేసితివి
ఆవలవలఁబడి, యుండిదుఁ ద్రోసితివి;
నీమాయకు బ్రమసి నీలోనఁ జిక్కితిని,
నీకల్లలను నమ్మి నిముసాన స్రుక్కితిని;
కడటమెఱుంగనిప్రేమఁగనుచున్న ప్రియురాలి
నవలియొడ్డున విడిచి యరుగుదెంచితి నిట్లు
నట్టేట నను డించి నడుముపైఁ గొట్టితివి;
అరచచ్చి చెడి యెల్ల తిరిగి రాఁగలిగితిని;
ప్రియురాలితోఁ గూడి విశ్రమించెద నింక;
నదివేలజోహార్లు వదలు నను లోకమా
ప్రియురాలిఁ జేరెదను

ననువిడిచి దవ్వగాఁ జనియె నాప్రియురాలు;
ననుఁజూడ మఱలిరా ననియె నాప్రియురాలు;
పంతాలతో నేమిపని నాకుఁ బ్రియురాలు
కనరానిచో టిందుఁగలుగునా?
చదలలోఁ బాటయై మెదలదే ప్రియురాలు?
గాలిలోఁ దాకుడై క్రాలదే ప్రియురాలు?
అగ్నిలో వేడియై యలరదే ప్రియురాలు?
నీటిలోఁ జలువయై నిలువదే ప్రియురాలు?

పుడమిలోఁ దావియై పొలయదే ప్రియురాలు?
కనుమూసిచూడంగఁ గనుపట్టుఁబ్రియురాలు;
కనుదెఱచిచూడంగఁ గనుపట్టుఁబ్రియురాలు;
దరిదరిగఁ జనుదెంచి, తరలిచనుఁబ్రియురాలు;
దవ్వకవ్వగఁ బారి దరిఁజేరుఁ బ్రియురాలు;
అయిదయిదుకనలేనియ బ్బురపుఁబ్రియురాలు;
ఆరు కండఁగ రాక, యవలఁజనుఁ బ్రియురాలు;
పెలిలోనఁ గొంగింటనిలుపుననుఁబ్రియురాలు.

మూఁడేళ్ల మొత్తాన, మూఁడుకొండలనడుమ,
విద మఱ్ఱులచెంత నాకుటింటిని గట్టి,
ప్రియురాలితో నందు వేడ్కలందుచునుంటి;
ఒండోరులకొంగింట నొదిగి, యొండోరుఁగలసి,
నేను ప్రియురాలొక్కటై నిశ్చియుంటి మఱ
ఒకనాటి యుదయాన నొకమాయ లేడి తా
బిరబిరను మావద్ద కఁ దెంచి నిలిచినది.

పట్టఁబోయితి దానిఁ బరుగెత్తసాగినది.
పెనుపెటఁ బరుగెత్తి, విసిగి, పట్టఁగలేక
మరలియింటికి రాఁగ మాయమయ్యెను గాంత;
పెదకుకొని, పెదకుకొని, విసిగి యేడ్చితిని.
పెనుకపాటునవచ్చి కనుమూసఁబ్రియురాలు;
కనుమూతపెలుగులో గనుగొంటిబ్రియురాలి,
ప్రియురాలిఁ గలసికొని, ప్రియము చెందితిని.

పాలమున్నీటిలోఁ బరగు నొక పెనుగొండ;
 మూడుకొమ్మలతోడ మొనయునాపెనుగొండ
 పెండి బంగా రినుము వెలయు ముక్కొమ్మద్ది-
 ముక్కొమ్మనడుచక్కి ముద్దుముచ్చటలారఁ
 బ్రియురాలితోఁ గూడి వేడ్కలందుచు నుంటి
 ప్రియురాలి నొంటిగా విడిచి నే నొకనాడు
 చలువతెమ్మెర గుడువ నిలువిడిచి పోయితిని;
 మఱిపించి యనిలుండు మఱిమఱిగ ననులాగి
 కొలనియొడ్డుకుఁ దోడుకొనిపోయి నిలఁబెట్టి
 కొలన దిగి, తమ్మిపైఁ గూర్చుండ, నను బట్టి
 కొనిమ్రొంగగమకించెఁ బెనుమొసలితమకించె;
 చెమరించి యేడ్చితిని; జేదోయి మోప్పితిని;
 పెనవచ్చిప్రియురాలు మొసలినవ్వలఁద్రోసె;
 తమ్మిపైఁ బ్రియురాలిఁ దనిసి తనిసితిని.

పొన్నగున్నలక్రేవ, పొగడచెట్టులసీద,
 కొండకొండకు నడుమఁ గోనలోఁ గానలో,
 ప్రియురాలితోఁ గూడి విశ్రమించుచునుంటి;
 ప్రియురాలి కౌఁగింట వేడ్క లందుచునుంటి;

ఒకనాటి నడునంజ నొప్పెఱుంగఁగలేక,
 నట్టేట దిగి లోని కట్టిట్టు పోయితిని;
 పెనువరద పరతెంచె; విడఁ గట్టుపుట్టుంబు;

పారువెల్లువలోనఁ బడి కొట్టుకొనిపోయె;
 గట్టుపైఁ బ్రియురాలు కని నవ్వుకొనుచుండె;
 వెడలిరమ్మని నన్నుఁ బిలిచి నవ్వుచుండె;
 స్వీడిచి పైకి రానేరకుంటిని నేను;
 నను వడిగరమ్మనుచు నవ్వుచుండెను గాంతి;
 కనుమూసికొంటి; లోకము చీకటులు గ్రమ్మె;
 చీకటిని బ్రియురాలిఁ కేరి తనిసితిని.

కనుమూసివెలెఁజూడఁగనుపట్టుఁబ్రియురాలు;
 కనువిచ్చి లోఁజూడఁ గనుపట్టుఁబ్రియురాలు;
 కనుమూయఁ, గనువిప్పగనుపట్టుఁబ్రియురాలు;
 ప్రియురాలిఁ జూడంగ వేయకన్నులు వలయు;
 ప్రియురాలిఁ పట్టంగ వేయిచేతులు వలయు;
 ప్రియురాలిఁ బలుకంగ వేయినాల్కులువలయు;
 కౌఁగింటఁ బ్రియురాలిఁ గదిసి నేనున్నపుడు
 చెయ్యిడిగి లోకంబు చిన్నచిన్నగ నుండు;
 ప్రియురాలితో నాడి వేడి కూడినవేళ
 ప్రియముతో లోకంబు పెద్దపెద్దగ నుండు;
 ప్రియురాలు నేను వడి విడివిడిగ నున్నపుడు
 చకచకని పరువులను సాగించులోకంబు
 ప్రియురాలు నేనొకటి విడి కూడి లోకముల
 విప్పుచును, గూర్చుచును, విహరించుచుండె

[దము

డా క త

ఆకుచాపానికి, నావుదై శరణుజేసి,
అందాలక్రోధిని నానీ వాడెనుకేళ
ఆకుచాపానికి, శేలిచూడుచుండెదనాది
యాలకాకివాని, శేలిచూడు తీసివేసెను;
నియింతి శేలిని నిలిచి నిను గొలిచినది;
కనుచునిను కలచినది, కనుచునిను మఱచినది;
మఱచినది, కనుచునిను మఱచినది వలపించినది;
వలపించినది, కనుచునిను మఱచినది;
వలపించినది, కనుచునిను మఱచినది;
వలపించినది, కనుచునిను మఱచినది;

తలపు వల పొకటిగాఁ గలిసి కులికినది;
మేలు సీసాబ గోరి యాలకాపరివాఁడ,
నియింతి నీచెంత నిలిచి నిను నిలిచినది;
అందాలక్రోధిని నాడుమా, పాడుమా,
నియింతి నేనొదు; నీవు నాయుంటివై
నిలుతు మొకతోటలో—

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును
శగ(గనేరియా)వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనివెట్టబడినదివ్యాధిమధుః

కుత్రిమములు చూచి
మోసపోకును. "గోడి"
మార్కు గమనింపుడు.

గో నో కి ల్ల ర్ (రిజిస్టర్డ్)

ఈ మూషధము ఇంగ్లీషుమందులను దేశీయదౌషధములను పుచ్చుకొనినను
గుణముకలుగనియెడలను, యింజక్షనులవలనను వాక్కినులవలననుగూడ లాభము లేక
పోయినయెడలను కడపటిప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరుగుగూడ పుచ్చుకొని
చూడును. పెక్కుయెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగ
సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గోనో
కిల్లరు తప్పక కుదుర్చును. మూత్రము ఝాకిగా నెడలును. మూత్రచూపోవుచున్న
పుడు కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మూత్రనాళమునందలివాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి

(గోనోకోకసు)వలన మూత్రముబొట్టుగా పడుట, మేహరోగమువలన మూత్రద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, మూత్ర
ద్వారముయొక్క వాపు, మూత్రద్వారముయొక్క చుట్టువుండు పోకయొక్క వాపు, మూత్రాశయముయొక్క వాపు
లేక మాత్రమియొక్క వాపు, నరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గోనో
కిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము(సెమను)పోవుట, మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుగురును. ఖగిగు
రు సూత్రలుగల సీసారు. 8-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమ జెందవలదు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు.

బి. పి. చాణ్డీ ప్రశ్నోక్తము అక్షరము:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాను వెనుకగోడ్డు, బొంబాయి 4.
Dr D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents:-DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras

హేమచంద్ర సూరి

వేదము వేంకటరాయఁడు

○

మ. సదేశమున మతములకును మత వివాదములకును ఎన్నడును కొంత యుండినదిలేదు. జను లెందఱో మతములన్ని. పండ్రెండవ శతాబ్దమున నీవాదములు ఆతి తీవ్రముగా నుండినవి. హిందూ జైన బౌద్ధ మతములకు ఒరయిక బలముగా నుండెను. దేశమున నెచట చూచినను నగరములలో పట్టణములలో గ్రామములలో పల్లెలలో ఎల్లమతముల వారును వాదములు చేయుచు వాదములలో ఓడినవారు గెలిచినవారి మతముల నవలంబించుచు దినమనకొక మతముగా నుండిరి. ఒకమూల బౌద్ధుల ప్రచారము, మఱియొకమూల జైనులబోధలు మధ్య సనాతనుల యార్థాటములు చెలరేగుచుండినవి. రాజులు మతిబోధకుల చేతి కిలబొమ్ముగా నుండిరి. ఆస్థానములలో వాదబుముల మీఁదనే మతములు ఆధార పడియుండినవి. జైనాచార్యుఁడు గెలిచిన రాజు జైనుఁడగును; బౌద్ధ పరివాజకుఁడు గెలిచిన రాజు బౌద్ధుఁడగును; బ్రాహ్మణుఁడు గెలిచిన రాజు హిందు వగును. మాటలమీఁదనే అంతయు నిలిచి యుండినది. రాజాశ్రయమే మతములకు పట్టుకొమ్మ.

గుజరాత్ దేశమున దుంధూక మను ప్రదేశమున మోదవణిక్క కులజుఁడు శచీకుండని శ్రేష్ఠి యొకఁడు వసించు చుండెను. ఈని భార్య పాహినీ యనునది జైనమత మవలంబించి యుండెను. ఈ దంపతులకు చంగదేవుఁడని కుమారుఁడు కలిగెను. చంగదేవునికి తృతీయకులలోచిత విద్యలను నేర్పించు తండ్రి మీఁదవు ఇతర మతములచేత పడసికుండ రక్షించు చుండెను. బాలునికి ఎనిమిదవ సంవత్సరము వచ్చినది. ఒకదినము తండ్రి గ్రామాంతరము పోయి యుండెను. అప్పుడు అకస్మాత్తుగా దేవచంద్రుఁడని జైనాచార్యుఁడు వారి యింటికి

అతిథిగా వచ్చెను. పాహినీదేవి ఆయనను ఆహ్వానించెను. బాలుఁడు ఆయనకు సకలోపచారములను చేసెను. ఆ బాలుని సౌందర్యమునకును తేజమునకును బుద్ధి వికాసమునకును ఆయన సంతోషించి ఆ బాలుని తనవెంట పంపిన తాను విద్యనేర్చి జనదేవుని నూర్తులను బోధించి జైన మతావలంబకునిగా చేసెదననియు, బాలునికి గొప్ప పదవి రావన్నదనియు చెప్పెను. ఆమెయు ఒప్పుకొని తండ్రియనుమతి లేకయే బాలుని దేవచంద్రుని వెంట పంపిసేసెను. ఆచార్యుఁడు చంగదేవుని కురునావతియను నగరమునకు తన మతమునకు కొని పోయెను.

చంగదేవునితండ్రి యింటికి వచ్చెను. బాలుఁడు ఇంట లేఁడు. భార్య చెప్పగా విని ఆగ్రహపడి బాలుని చూచువరకును భోజనముచేయనని ఒట్టుకెట్టుకొని బాలుని వెదకుకొని పోయెను. కురునావతికి పోయి దేవచంద్రుని చూచి, బాలుని వెదకుకొని, తనవెంట పంపి వేయుమని దేవచంద్రు నడిగెను. కురునావతిలో ఉదయనమంత్రియని ప్రసిద్ధుఁడు రాజమంత్రి యుండెను. ఉదయనుఁడు ఎట్లో ఆ కొమటికి మాయోపాయములచే బోధించి బాలుని జైనాచార్యుని శిష్యుని చేయుటకు ఒప్పించెను. ఆతఁడు తన శ్రోధమంతయు మఱచి ఒప్పుకొని బాలుని వలె తన యూరికి పోయెను.

చంగదేవుఁడు జైనమత మవలంబించి హేమచంద్రుఁడని నామాంతరము గ్రహించెను. చక్కగా సకల విద్యలను సర్వమత రహస్యములను గ్రహించి సూరివిరుదము వహించెను. క్రమముగా ప్రసిద్ధుఁడాయెను. జినదేవుని మీఁద పెక్కుశ్లోకములను వ్రాసెను. అభిధాన చింతామణి, దేశీ నామమాల, అనేకార్థమాల, ఛందోనుశాసనము, ప్రాకృత శబ్దానుశాసనము, అలంకారచూడామణి యను గ్రంథములను రచించెను.

2

కృష్ణుని ముద్రాపత్రమున ప్రసంగింపబడిన మిని ప్రసిద్ధి కై నీ ప్రము కలదు. హేమచంద్రనూరి అచట ప్రవాహము విడిచివేసి, అయినచున్నాడు. అద్దలలేదు, అద్దలను తీసివేసెను. కై నమత రహస్యములను బోధించి ఆయన అనేకలకు కై నమత స్థలముగా చేయుచుండెను. కై నమత కై నమతయందు భక్తిక్రమము హెచ్చుగా నుండి చవి: పంకక హెచ్చుచునే యుండునని.

ఒకదినము ఆచార్యుడు ఉదయనమంత్రి యింట నుండెను. ఆచార్యుని కాలమున నెవడో బాటనారి కమింగుము నుండివచ్చుచుచే అలసినవాడు ఉదయమని నీడల ముడిగాను. ఉదయమందు అతనిని స్నానముచేసి నమ్మకము చేసివచ్చి అతిథి ఆచార్యునికి నమ స్కరించెను. ఆగంతుకుని చూచుచునే ఆచార్యుడు ఉదయమనితో “ఈతనియందు రాజలక్షణములు కనబడుచున్నవి. ఇతడు తప్పక రాజు కాగలడు” అని పలికెను.

అతిథి ఆశ్చర్యపడెను; ఆచార్యుని మాటలను నమ్మ లేకయుండెను. వెంటనే ఆచార్యుడు రెండు తాళపత్రములను తీసికొని వానిమీద నొకే విషయమును రెండు ప్రశ్నలు వ్రాసి ఒకటి అతిథి చేతికిని రెండవదానిని ఉదయనమంత్రిచేతికిని ఇచ్చి చదువుకొమ్మనెను. అం దిట్లుండెను—

“గంగా (విక్రమ) సంవత్సరము కార్తికమాసమున కృష్ణపక్షమున చంద్రుడు హస్తయం దుండగా ఆదివారమునాడు నీకు మకుటాభిషేకము జరుగనినో ఆదిమొదలు నీను నీమిత్తకృత్తిమమును చెప్పు మాను కొనెదను.”

ఆచార్యుడు: దీనిని మీకడ నుంచుకొని పరీక్ష చూచుకొనుడు.

అతిథియు మంత్రియు ఆచార్యుల జ్యోతిష భాషను నెదురుచూడ నిశ్చయించుకొనిరి. ఆచార్యుడు ఆగంతుకుని చూచి “అబ్బాయీ, నీవు రాజవైన వెం

టనే, నా వాక్కు సిద్ధింపగానే, నా మత మవలంబింప వలయును సుమా! అని హెచ్చరించెను. ఆగంతుకుడు నమస్కారపూర్వకముగా నొప్పకొని తన చరిత్రమును ఆచార్యునకు ఇట్లు నివేదించెను.

3

ఆగహిల్లపురమును భీమదేవుడు పాలించుచుండెను. అతనికి ఉదయమతి యని భార్యయు చాలదేవి యని నేత్యయు నుండురి. ఉదయమతికి కర్ణుడును వానికి సిద్ధరాజును జనించిరి. చాలదేవిమీది యనురాగముచే రాజు ఆమెను అంతఃపురములో చేర్చుకొనెను. ఆమెకు హరిపాలుడు, వానికి కుమారపాలుడు, వానికి త్రిభువన పాలుడను, వానికి కుమారపాలుడును జనించిరి. ఈ యాగంతుకుడే ఈకడపటికుమారపాలుడు. జ్యోతిషి పితులు కుమారపాలుని జాతకమును చూచి అప్పటి పాలకుడగు సిద్ధరాజువెనక నీతడు రాజగునని చెప్పిరి. త్రిపురపుత్రుడును పాలకుడు నగు నారాజు అత్తత్రిపురపుత్రుడని కుమారపాలుని గర్హించుచుండెను; వధించుటకు సయితము సమయము వచ్చియుండెను. కుమారపాలుడు కొంతకాలము దాగియుండెను; సన్న్యాసులలో చేరి నేత్యులు తిరుగుచుండెను.

ఒకప్పుడు కుమారపాలుడు రాజధానికి చాటుగా వచ్చి సన్న్యాసుల మకములలో నొకదానియందు దాగియుండెను. ఇట్లుండగా నొకదినము సిద్ధరాజు తిండి శ్రాద్ధదినము వచ్చినది. ఆ దినము రాజు అనేకులకు సన్న్యాసులకు పూజచేయ నెంచి ఆహ్వానించెను. కుమారపాలుడును తప్పనిసరిగా పోవలసివచ్చెను. సిద్ధరాజు సన్న్యాసుల పాదములు కడుగుచు, కుమారపాలుని పాదములను చూచి లక్షణములచే వెంటనే ఆన వాలు పట్టెను. కుమారపాలుడును అతని ముఖవికారముచే అభిప్రాయమును గ్రహించి సందుచూచుకొని పాటిపోదొడంగెను. సిద్ధరాజు భటులు తక్షణముగా మొదట నొక కుమ్మరివాని యింటను, వెనుక నొక నేద్యుగాని తోటలో పాదవెనుకను దాగియుండి వారిని తప్పించుకొని మరల పోసాగెను.

చేత దమ్మిడి లేక, అరచేత ప్రాణ ముంచుకొని యాతడు పోవుచుండెను. మార్గమందొకచోట ఎరుక యొకటి తన కలుగునుండి ఇరువదియొక్క బంగారు నాణెములను ఒకటొకటిగా వెలికి దెచ్చుచుండగా చూచెను. నెనుక నా యెరుక వానియందొకదానిని లోనికి కొనిపోయినది. వెంటనే కుమారపాలుడు ఆ మిగిలిన ఇరువది నాణెములను అపహరించెను. పాపము! ఆయెరుక ఆ నాణెములకై వెదకి ఆతడు మాదుచుండగా ప్రాణము వదలెను. కుమారపాలుడు తన పనికి చాల దుఃఖించి, దారిబత్తెము సంపాదించుకొన్నవాడై, మరల తన దారిని పోసాగెను.

మాడుదినములు అడవిమార్గమున అన్నపానములు లేక ప్రయాణము చేసినవెనుక ఆతనికి గొప్పపరివారముతో తండ్రియింటికి పోవుచున్న స్త్రీ యొకతె కనబడినది. ఆతనియందు దయగొని యామె యన్నపానాదులచే నాతనిని నేడదేర్చి వెంట గొనిపోయినది. ఈ విధముగా ప్రయాణముచేసి ఆమెను వదలి యాతడు స్తంభతీర్థమునకు వచ్చినాడు; హేమచంద్రనూరిని దర్శించినాడు.

౪

ఉడయనమంత్రి కుమారపాలుని సత్కరించి కావలసిన పరికరములతో మాళవ సునకు పంపించెను. కుమారపాలుడు ఆచార్యవర్యుని చీటిలోని ప్రతిజ్ఞను చూచుకొనుచు, ధ్యానించుచు, మాళవములో కుడంగేశ్వరస్వామి యాలయమును ప్రవేశించెను. అచట భగవంతుని దర్శించి గోడలలోని చిత్రములు చూచుచు వచ్చుచుండగా నొకగోడమీద శాసనములమధ్య నొకచోట తన పేరగుపడినది. వెంటనే ఆతడు చదువగా నా శాసనము దిట్లుండెను :

“పుణ్యే వర్ష సహస్రే శతే వర్షాణాం నవనవత్యధికే భవతి కుమారపాల నరేంద్రస్తర విక్రమరాజ సదృశః, ”

“వేయియు నూటతొంబది తొమ్మిది (విక్రమ) సంవత్సర పుణ్యకాలమున ఓ విక్రమమహారాజా ! నీకు సగృహుడు కుమారపాలుడని నరేంద్రుడు కలుగును.”

కుమారపాలుడు దీనిని చూచి ఆశ్చర్యపడెను. ఆచార్యుల ఆదేశమును ఈ శాసనమును ఒకేరియమును చెప్పచున్నవి.

ఈ లోపల అణపొల్ల నగరమున సిద్ధరాజు మరణించెను. వెంటనే కుమారపాలుడు అణపొల్ల నగరమునకు బయలుదేరెను. నగరమును రాత్రి ప్రవేశించెను. ఆకలిదస్త్వంచేత కడు నలసియుండియున అట నొక పూబకూటియింట భోజనముచేసి రాత్రి యటనే గడపి వేకువను అటచుండి తన యక్కయింటికి పోయెను. ఈతని బావ కంఠాడదేవుడు అణపొల్ల పురమున ప్రధానమంత్రిగా నుండెను. సిద్ధరాజుకు సంతానము లేదు. తనవెనుక యొగ్గు నొకనిని రాజబలమునుండి నియమింపవలసినదని మంత్రి కేర్పాటుచేసి యాతడు గడించెను.

కంఠాడదేవుడు కుమారపాలుని చేరదీసి మరునాడు తన వెంట ఆస్థానికి కొనిపోయెను. ఇంకను కంఠాడదేవుడు రాజును నియమింపలేదు. నాడు ఆపని కావలసియుండెను. కొలువుకూటమున ఉన్నోగ్గులందఱును వచ్చియుండిరి. మంత్రి ఎల్లవారి యెదుటను తొలుత రాజబంధువు నొకనిని సింహాసనానీసని చేసెను. ఈ రాజబంధువు చేతగానివానివలె నుండెను. చక్కగా నిలువనైన లేదు; పడిపోవుచున్న తనయంగ వస్త్రమును చక్కదిద్దుకొననైన లేదు. వికారముగా నుండెను. శకునజ్ఞులు వానిని మాని మఱియొకనిని కూర్చుండబెట్టు మనిరి. ఈరెండవవాడు సయితము సిటికివానివలె సింహాసనము మీద నొదిగి చేతులు జోడించుకొని కూర్చుండెను. సభలోని పెద్దలు అడిగిరి, “ఏలినవారు ఏవిధముగా నీ పదునెనిమిది రాష్ట్రములను పాలింప నెంచియున్నారు.” అని. “మీవంటి పెద్దల యాజ్ఞలకును ఆలోచనలకును లోబడియే గదా” అని ఆతడు బదులుపలికెను. “ఇతడు కేవలము మృదువు; పనికిరాడు,” అని వానిని మాని కుమారపాలుని రాజబంధువు కాన కూర్చుండు మనిరి. వెంటనే యాతడు తీవ్రతో సింహాసనము నధిష్టించెను. ఆతని గాంభీర్యము నకును కత్తిని ధరించిన సౌరునకును ఎల్లవారును వానించిరి. మరల నీతనిని ఆ ప్రశ్నయే మంత్రులు వేసిరి,

మనమునకు రక్షణ వలయుననియు కోరెను. కుమారపాల చక్రవర్తి నాడు తనకు స్తంభతీర్థమున జ్యోతిషము చెప్పిన గురువును, ఆయనకు తానుచేసిన వాగ్దానమును స్మరణకు తెచ్చుకొని వెంటనే నూరివర్షుని ఆదరించెను.

కుమారపాలఁడు ఏలఁద్రుడు సంవత్సరములు. వాఁడయినచో కష్టముల ననుభవించి విజేతములు అయినవలెనుచేచి కక్కిరి యుత్తవ మేర్పడియుండెను. రాజ్యము చేరిక వచ్చినంతనే యాతఁడు స్వతంత్రపాలన నొనరించెను. మంత్రులలో అదనవ మారంభమాయెను. కొందఱు మంత్రులు కుమారపాలుని చంపనెంచి, అతఁడు అపరాధముచే కొక నీకటిమార్గమున పోవుచుండగా చివరియైనది సూత్రకులకు ఆజ్ఞయిచ్చిరి. ఎవరో తెలుడగా కుమారపాలుఁడు వారిని చంపినెను.

కుమారపాలుఁడు రాజ్యముందు చక్కఁగా కుదురుకొనెను. వెంటనే నాడు తాను పాటిపోవుచుండగా తన్ను కాపాడిన యా కుమ్మరివానికి ఏడువందల గ్రాసు ములిచిచ్చి బహుమానించెను. ఆ సేద్యగానిని హడ అల్లె సన్నానించెను. స్తంభతీర్థమున తనకు సాయముచేసిన ఉదయనమంత్రుకమాడని ప్రధానమంత్రుగా చేసికొనెను.

దిగ్విజయ మారంభించెను. మాళవము, కొంకణము, శ్రీనగరము, కంచి, త్రైలింగము మొదలగు దేశములను జయించెను. ఆర్యావర్తమందలి రాజులు తమంతనే ఆతనికి మొక్కిరి. కాశీపతి స్వయముగానే వచ్చి కుమారపాలునికి పరిచర్య చేయసాగెను; మగధ రాజు గొప్ప మణులను కానుకపంపెను; గౌడఁడు ఏనుగుల నిచ్చెను. దశార్ణకన్యాకుష్టేశ్వరులు దేశములనే త్యజించి పాటిపోయిరి. కుమారపాలమహారాజు చక్రవర్తి యాయెను.

కుమారపాలుఁడు మాళవములో నుండగా హేమ చంద్రనూరి దర్శనమునకు వచ్చెను. ఆయనవెంట ఉదయనమంత్రుయ నచ్చి నూరివర్షునినాటి పరిచితునిగా నెఱింగించెను. ఆచార్యుఁడు చక్రవర్తి తనకు నాడు చేసిన ప్రమాదమును చెల్లించుమని యడుగలేదు; మఱి తనతల్లి మరణించినదనియు తా నామెకర్మలను చేయుచుండగా శైవులు హిందువులు బాధించిరనియు, తన

గి

ఆస్థానమందలి బ్రాహ్మణులు జై నాచార్యునికి కలుగుచున్న పేరుప్రతిష్ఠలకును, రాజానుగ్రహమునకును దీర్ఘలేకపోయిరి. ఎట్లయినను ఆతనిపతనమునే కోరుచు నిందలను మోప మొదలిడిరి.

హేమచంద్రనూరి ఎంతపండితుఁడో అంతగొప్ప మతప్రవక్తయో అంతలౌకికుఁడు, మంచినక్త, సభారంజకుఁడు, ఉపాయముల నెఱిగినవాఁడు, సమయోచితముగా ప్రవర్తింపఁ గలిగినవాఁడు, కార్యసాధకుఁడు. రాజు ఆతని మాటలతీరునకే సగము ముగ్ధుఁడగుచుండెను. కొందఱు కవులు ‘చంద్రుని ప్రకాశమునుదూచి సుంద్రుఁడు సంతోషముచే పొంగినట్లు కుమారపాలమహారాజు హేమచంద్రుని మాటలకు ఉప్పొంగుచున్నాఁడు’ అని సయితము వర్ణించిరి.

ఒకప్పుడు బ్రాహ్మణులు రాజుతో, ‘హేమాచార్యుఁడు పరమపాపండుఁడనియు, నూర్వ్యోపాసన చేయఁ డనియు, ప్రత్యక్షుడైనమునే ఒల్లఁ డనియు చెప్పిరి. రాజు ఆచార్యుని “ఇదేమి నిజమా?” అని యడిగెను.

ఆచార్యుఁడు ‘ఎంతమాత్రముకాదు. ఈ తేజః పుంజమును నేను నిరంతరము నా హృదయమున ధ్యానించుచున్నాను. ఇదికనఁబడనిదో నేను భోజనముచేయను. దీని యస్తమయకాలమున అన్నాహారములను వర్జించెదను గదా’ అనెను.

నూరివర్షుఁడు సాధుమాత్తమవలంబించి హిందూ బౌద్ధ ధర్మకాస్త్రములను సయిత ముదాహరించుచు తనకు హిందూ జైన బౌద్ధ మతములయందు సమాన గౌరవము కలదని చెప్పుచు ‘అన్యులనునమల్ నొప్పింపక తానొవ్వక తప్పించుక’ తిరుగుచుండెను. ఈతని

అండజూచుకొని జైనులు మరల తలయెత్తుకొని తిరుగ సాగిరి.

కుమారపాలుఁడొకప్పుడు ధర్మకార్య మేదైనను చేతు సంకల్పించి ఆచార్యుని ఆడిగెను, “ఏధర్మకార్య ముమీఁద ధనము వ్యయింపవచ్చును” అని. కుమార పాలుఁడు అప్పటి కింకను జైనుఁడు కాలేదు. అతఁడే స్వయముగా జైనుఁడగుట మంచిదని ఆచార్యుఁ డును తగినట్లు వర్తించుచుండెను. “ప్రభాసపట్టణ మున సోమనాథతీర్థమును శివత్రేత్రమును మైదువులు పాడుచేసిరి గదా. దానిని మరల ప్రతిష్ఠింపుము.” అని ఆచార్యుఁడు చెప్పెను వెంటనే రాజు సోమనాథతీర్థము నకు ఉద్యోగిగతులను పంపి ఆలయనిర్మాణమును ప్రారంభించెను. కొంతకాలమునకు ఆలయమునకు పునాదులు లేచినవనియు, నిర్మాణము చక్కగా కొనసాగుచున్న దనియు వార్త వచ్చినది. రాజు ఆచార్యుని అడిగెను. “స్వామీ ఈ కార్యము అంతరాయములేక జరుగుట కేమి ఉపాయము?” ఆచార్యుఁడు “ఈ కార్యము ముగియు వఱకు స్త్రీ స్పర్శచేయనని వ్రతము పూనుము లేదా మాంసాహారమును అంతవఱకును మానివేయుము” అనెను. వెంటనే రాజు శివలింగమునకు అభిషేకముచేసి అట్లే రెండవప్రమాణమును చేసికొనెను.

రెండు సంవత్సరములు గడచినవి. సోమేశ్వరాలయ గోపురము సంయతము తయారైనది. కలశముల నుంచుటయే కొడువ. రాజు ఆచార్యునితో తాను వ్రతమును సమాప్తిచేసెద ననెను. ఆచార్యుఁడు వల దనెను. “ఈ వ్రతముతోనే నీవు మహాదేవుని దర్శనము చేయుట బాగు. గోపురదర్శనమైనవెంటనే నీవు వ్రతమును మాను కొనవచ్చును.” అనెను.

బ్రాహ్మణులు, ఆచార్యుని పరీక్షించుటకు ఇదే సమయ మని తలచి, “ఇతఁడు జైనుఁడు గదా, సోమనాథపురమునకు రాఁడు. ఆలయములో ప్రవేశింపనేప్రవేశింపఁడు. వైగా ఈశ్వరలింగమునకు ఎంత మాత్రము మ్రొక్కిండు. అంతయు నటన. లోతుపాటి ఘనుఁడవు. వీనిని చక్కఁగా ఇప్పుడే పరీక్షింపవలసి

నది. మర్మము బయటపడును” అని రాజుతో కంట గొట్టిరి. రాజు ఆచార్యుని తమ వెంట రమ్మకెను. ఆచార్యుఁడు, “ఇది నాకు చెప్పవలెనా? మీకన్నచుండే సోమనాథుని అర్ధేందుమాళిని దర్శించుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నాను.” అనెను. ఆచార్యుఁడు ద్వారక, శత్రుంజయము మొదలైన త్రేత్రములను నడచిపోయి దర్శించి దేవపట్టణమున కుమారపాలుని కలసికొనవలయునని రాజు ఏర్పాటుచేసెను. అన్నిటికిని హేమచంద్రుఁడు సరియే యనెను. ఏ యుపాయమునైనను ఆతనిని పట్టుటకు కైవులకు సాధ్యముకాలేదు.

ప్రయాణము లారంభములైనవి. రాజు గొప్ప పరివారముతో ప్రభాసపట్టణమును ప్రవేశించెను. ఆలయ పూజాధికారి బృహస్పతియను బ్రాహ్మణుఁడు ఎదురు పోయి రాజును పిలుచుకొనిపోయెను. హేమచంద్ర నూరియు తీర్థములు తిరిగి రాజును అచట కలకొనెను. ఎల్లవారును భజనతో ఆలయమును ప్రవేశించిరి. కుమారపాలుఁడు భగవంతుని లింగమునకు సాష్టాంగముగా మ్రొక్కిన.

హేమచంద్రనూరియు ఆలయములో ప్రవేశించుచు గర్భగృహముగడపకడ నిలిచి “దేవదేవుఁడు, కైలాసనాథుఁడు, ఇదుగో ఇచ్చట సాక్షాత్తుగా వలసియున్నాఁడు” అని లోకలికివచ్చి ఆగమోక్తప్రకారము శివలింగమును పూజించి ఎల్లవారియెదుటను భగవంతుని ఇట్లని; స్తుతించెను. “దేవా, భగవంతుఁడా, నీకొకస్థలము లేదు. నీకొకవేళలేదు. నీకొకపేరులేదు. నీవు ఎల్లయెడలను కలవు. నీలో ఎట్టిదోషమునులేదు; నిన్ను ఎట్టిదోషమును చె.దదు. నీవు-భగవంతుఁడవు-ఒక్కఁడవే. నీకు నమస్కారము. భవపాశములను ఆశలను త్రుంచిన వాఁడవు నీవు, బ్రహ్మవగుదువో, విష్ణువగుదువో, శివుఁడవగుదువో, ఎవరైన నగుదువుగాక, ఎవరైననేమి, భగవంతుఁడవు. నీకునమస్కారము.” నూరివర్యుఁడు ఈ విధముగా చెప్పచుండఁగా రాజు మంత్రులు ఇతరమతములవారు అందఱును ఆశ్చర్యపడి ఆతనిని చూచుచుండిరి. తటాఽన ఆచార్య హేమచంద్రుఁడు లింగమునకు

నాచార్యుని మున్నగుచేడు. ఆచార్యుని మాటల స్వరూపులను నాకు పఠించెను.

అనంతము రాజు బృహస్పతి నాయకునితో భగవంతుని ఆత్మిం పరమ బంగారమున ఎల్లనారికిని పంపివెట్టెను; నీగులను నాయకుడేను. వెనుక భగవంతునికి హారతియొత్తరి. అంతయు ముగియగానే రాజు ఎల్లవారి పంపివేసి తాను ఆచార్యునితో గర్భగృహమున ప్రవేశించెను. తలుపు గడియచైచికొనెను.

రాజుకింపు: ఇన్నిమతము లన్నివిగదా వీనిలో ధైర్యమును సత్యము చేసినవారిని స్థాపించు వలయునని నాయకుడేకము. సోపేశ్వరులవంటి వైవము లేదు; నావంటి రాజులేదు. నివంటి ఆచార్యులు లేదు. నా యదృష్టముచేత ఇన్నియు సమకూడినవి. మహాత్మా, చెప్పము ఈ దేవుని ఎదుట నీ సత్యవాక్కులచేత మోక్షమునొసగు సత్యసూక్ష్మము

నూరివర్షానికి సమయము దొరకినది. “పురాణోక్త విషయములు మనకు అప్రసక్తములు. ఈ సోమేశ్వరుడే మనకు ప్రత్యక్షము కాగలడు. ఆయనవాక్కు నీవు వినగలవు. నిష్పందేహముగా నీ ప్రదేశముననే దేవుడు వెలసియున్నాడు. నీ నిట కూర్చుండి జప మారంభించెదను. రాజా! నీవు ధూపము వేయుచుండుము. త్రిశేక్రుడు భగవంతుడు స్వయముగా వచ్చి నిన్ను నివారించును. కానీమాడ.” అనెను.

ఇరువురూ ఉపక్రమించిరి. హేమచంద్రుడు ధ్యానమున మునిగినాడు; కుమారపాలుడు ధూపముచే గది వింపినాడు. కొన్ని నిమిషములు గడచినవి. తటాలున మూలస్థానమునుండి బోధితి యొకటి యావిర్భవించినది. రాజు తటాలున లేచి వెలుగుపడి చూడలేక కన్నులు మూసికొని కష్టముమీద తెరిచినాడు. మూలస్థానమున త్రిశేక్రుడే సాక్షాత్తుగా కనబడుచున్నాడు. అప్రకాశమును కుమారపాలుడు చూడలేకపోయినాడు; పోయిన తెలివిన ఎట్లో తెచ్చుకొని సాగిలబడి భగవంతుని క్షుతింపసాగినాడు “హా! కాలోకేశ్వరా, నిన్ను పూజించుటచే నాకన్నులు తనిసినవి. కాంక్షితమును

గంటిరి. ప్రభూ, నీచూజ్ఞకు బద్ధుడను. వీడైనను అనుగ్రహింపుము. నానేత్రములను తగిపితివి. నాచెవులకు పండువుచేయుము.” అనెను.

భగవంతుని మొగము మఱింత చక్కగా ప్రకాశించినది. వెంటనే ఈవాక్యములు గర్భగృహమునుండి వినబడినవి. “ఓయి, రాజా! ఈ హేమచంద్రుడు ఎల్ల దేవతల యవతారమునుమా. ఈతనివాక్యములు సత్యములు. ఈతనియందు ఎంతమాత్రము కపటము లేదు. ఈతని నాశ్రయింపుము. ఇతడు నీకు మోక్షమార్గమును బోధించును. భూత భవిష్య ద్వర్తమానముల నెఱిగిన జ్ఞాని సుమా యితడు ఎల్లరహస్యములును ఈతనికి కరతలామలకములు. ఈతనిని చక్కగా ఉపాసింపుము. నీకు మేలు కలుగును.” అని పలికి భగవంతుడు అంతర్ధాన మాయెను.

౬

రాజును ఆచార్యుడను అణపిల్ల నగరమునకు వచ్చిరి. కుమారపాలుడు నూరివర్షానకు శిష్యుడాయెను. ఆచార్యుడు ఆతనికి జైనమత రహస్యములను బోధించెను. నాటినుండియు కుమారపాలుడు జైనుడు. ఆచార్యుని యుద్దేశము నెఱవేరినది. ఆచార్యుని యాజ్ఞ మీద రాజు తన రాజ్యములో పదునాలుగేండ్లు పదునెనిమిది రాష్ట్రములలోను ప్రాణివధ జరుగకూడదని శాసించెను జైనమత ధర్మములను పాటించవలయునని అనుశాసించెను. యజ్ఞ యాగాదులలో బ్రాహ్మణులు పశుబలికి బదులు పిండివంటకముల నుపయోగింపసాగిరి. పల్లెలలో సయితము రాజశాసనమును ఎల్లవారును పాటించుటచే కృష్ణాజినము దొరకదయ్యెను. విశేష మాంసభోజనులు పాంచాలురు రాజశాసనమునకు వెఱచి యూరకుండిరి. మాంసవిశేషల వ్యాపారములు సన్నగిల్లినవి. వారికై రాజు వారి పదునాలుగేండ్ల యాదాయముపాటి ధనమును ఉచితముగా నొసంగెను. కాని కాశీప్రాంత్యపు ప్రజలు మాత్రము యథాపూర్వము ప్రాణివధ చేయుచునే యుండిరి. సనాతనులు జైనుల యైశ్వర్యము చూడలేకయు, ఈబాధలు పడలేకయు,

ఏమి చేయుటకును సాధ్యము కాకపోవుటచే సమయము కొఱకు వేచియుండిరి.

హేమచంద్రుని అధికారమే ఇప్పుడు సాగుట. కుమారపాలునిది కాదు. సోమనాథ దేవాలయారాధకుడు బృహస్పతియను నా బ్రాహ్మణుఁడు ఒకనాఁడు ఏదో సందర్భమున తన్నెఱుంగక జైనమతమును దూషించెను. వెంటనే ఆచార్యుఁడు అతనిని అధికారమునుండి తొలగించెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు భయపడి వెంటనే అణహిలపురమునకు పోయి ఆచార్యుని దర్శించి ఆయన పాదములలోపడి రాజునకు సిఫారసు చేయించుకొని మరల తన యుద్యోగమును తెచ్చుకొనెను.

హేమచంద్రుని అధికారము విశృంఖలముగా నుండెను.

2

కుమారపాలుని రాజ్యమున నిది ముప్పదియవ సంవత్సరము. రాజునకు కష్టరోగము తగిలెను. ఆకాలముననే సూరికర్ణుఁడు, ఎవఁబదియేండ్ల వృద్ధుఁడు, తనకు మృత్యు వాసన్నమైనదని తెలిసికొని నిరశనద్రత మవలంబించి ప్రాణము త్యజింప నెంచెను. కుమారపాలుని చూచి “రాజా! నాకు మృత్యువాసన్న మగుచున్నది. నావెనుక నీకు ఆఱువెలలో ఆయువు ముగియును. నీవేల నీకృత్యములను ముగించుకొనరాదు” అని హెచ్చరించెను.

కుమారపాలుఁడు జైనమతమును రాజ్యమందు బలపఱచుటకై సనాతనమతావలంబకులను బ్రాహ్మణుల నందఱును తనరాజ్యము వదిలిపొమ్మనెను. వారు తనరాజ్యమును వదలుటకు దీనము నియమించి ఎదురుచూచుచుండెను. ఏమిచేయుటకును లోచక బ్రాహ్మణులు జగద్గురవునకు శంకరాచార్యునకు విన్నవించుకొనిరి. ఆయనయు అకస్మాత్తుగా ఆసమీప ప్రదేశమునకు వచ్చియుండెను. ఎట్లయినను ఆర్యమతమును నిలుపుఁడని ఆయనను బ్రాహ్మణులు నేడుకొనిరి.

ఆ మఱునాఁడే బ్రాహ్మణులు రాజ్యమును వదలవలసియుండెను. రాజు వారిని పిలిపించి “మీకు నేనిచ్చిన

కాలము ముగిసినది. ఇక కాలము ఈయను. నా రాజ్యమును వదలుఁడు, లేదా జైనుని ఉపాసింపుఁడు. వేరు మార్గము లేదు.” అనెను. వెంటనే శంకరాచార్యుఁడు ముందడుగుంచి “రాజా! ఆవదనపడకు. మనమండఱమును కలసియే, మొత్తముగానే రాజ్యమునేకాదు లోకమునే వదిలి పోవచ్చును.” అనెను.

రాజు: అదేమి?

శంకరుఁడు: తొమ్మిది గంటలకు జలప్రళయము రానున్నది. సముద్రముపొంగి లోకమునంతయు మింగ నున్నది. సృష్టియంతయు నీటిలో మునిగిపోవుచుండగా వీరిని మాత్రము పొమ్మనెడివేమి? ఏమియు నెఱుంగవు గదా!

రాజునకు ఆశ్చర్యమును దెగులును కలిగినవి. వెంటనే తనగురువునకు చెప్పిపంపెను. ఆచార్యుఁడు రాగానే “స్వామీ! ఇదేమి. యుగాంతకాలము నేడే అగునా? ప్రళయమువచ్చునా?” అనియడిగెను హేమాచార్యుఁడు నవ్వి “ఎంతమాత్రము కానేరదు. ఈ ప్రపంచమునకు నిర్మాతలేఁడు. దీనికి అంతమునులేదు. ప్రకృతి అనాది సిద్ధము.” అని జైనమతసారము నుపదేశించెను. శంకరాచార్యుఁడు “జలయంత్రమునపెట్టి కాలము నెదురుచూడఁడు, తొమ్మిదిగంటల కేమి జరుగునోచూతము.” అనెను. అంతట మువ్వరునుగడియారముకడహద్దుండి ప్రళయము నెదురుచూడసాగిరి. తొమ్మిదవగంటకొట్టగానే మువ్వరును మేడవీఁడికిపోయి కిటికిలకడనుండి చూడఁగా దూరమున సముద్రము పొంగివచ్చుచున్నట్లుండెను. క్రమముగా తరంగములు లేడివచ్చి నగరమంతయు క్రమివేసినవి. పీఠులు, జనము, ఇండ్లు, చెట్లు అన్నియు నీటిక్రిందికి పోదొడఁగినవి. రాజును, ఆయిరువురు ఆచార్యులును పైయంతస్తులోనికి పోయిరి. నీరు హెచ్చదొడంగినది. ఆ అంతస్తుపైకేము మునుఁగ నారంభించినది. వారు పైకిపోవుకొలదియు నీరును పైకిరా నారంభించినది. క్రమముగా వారు ఏడవయంతస్తులోనికిపోయిరి. చలువైపుల చూచిరిగదా! గొప్పసాధములును మహావృక్షములును మునిగిపోయినవి. వాని శిఖరములుసయిత మగ

పడవు. ఎటుచూచినను నీలే; మతేమియు కనబడదు. నిలలుపడి కుమారపాలుడు శంకరాచార్యులను “స్వామీ, మతేయేమిగతి? మార్గములేదా?” అని యడిగెను. “పడమట దిక్కునుండి యొక చిన్నపడవ ఈవైపు రానున్నది, ముందుగా అందు కుమారునికి ప్రాణము దక్కును.” అని ఆచార్యుడు చెప్పెను. కొంతసేపటికి మారమన పడమటనొక పడవ కనబడినది. ఆస్క్రమముగా రాజమందిరమును సమీపించెను. మత్స్యరును నదుములు బిగించుకొనిరి. పడవ రాజమందిరమునకు చేరువగావచ్చి నిలిచినది. కుమార

పాలుని శంకరుడు పట్టుకొని “మన మొకరికరి సాయముచేత నిందులోనికి దుముకవలెను.” అని పలికెను. కుమారపాలుడు అందులోనికి దుముకపోగా శంకరాచార్యుడు వెనుకకు పట్టిలాగెను. హేమచంద్రుడు దుమికెను.

అయ్యో! ఇకనేమున్నది? పడవలేదు, జలము లేదు, ఏమియులేదు. ఇండ్లు, వీధులు, చెట్లు, జనులు, సర్వమును మునుపటియట్లే చక్కగా నున్నవి. నూరి వర్షుడు అంతఎత్తునుండియు క్రింద తాతికట్టడము మీదపడి తలపగిలి మరణించెను.

“ఎ ల క్ష న్ను”

ఎన్నికలకు సంబంధించిన యావద్విషయములు
తెల్పు తెలుగు గ్రంథము

వెల రూ. 2-8-0

కాననసభల ఎన్నికలు, జిల్లాబోర్డుల మునిసిపాలిటీ పంచాయితీల ఎన్నికలున్ను, విశ్వాసరాహిత్య తీర్మానములున్ను, ఎలక్షను విచారణలును, ప్రెసిడెంటు-వైస్ ప్రెసిడెంటు ఎన్నికలు మున్నగు విషయములగుర్చి యిందు విపులముగా వ్రాయబడియున్నది.

గ్రంథకర్త: అవసరాల వెంకటనర్సు, బి. ఏ, బి. యల్., వకీలు

ఓటరుజాబితాలు మొదలు మొదలు ఎన్నిక పూర్తయగువరకు ఆమలులో కెట్టు వ్యాయోగప్రవిధాన మంతయు నీగ్రంథమున కలభవైతిని విశదీకరింపబడియున్నది.

ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

నిర్వాహిత

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

మూడు పూట్ల కడుపు విచ్చేలాగ తింటూ,
యేపనీ చెయ్యకుండా సోమరిపోతుగా
కూచోడం, కాపురువలక్షణం అని మన పూర్వులు
నిర్వచించారు.

అది, కోపమూ గర్వమూ-ఇలాంటి దర్పణ మనీ,
పురుషులకు తగని దనీ, విడిచిపెట్టెయ్యవలసిన దనీ
వారు దాన్ని చాలా యేవగిందుకున్నాడు.

ఏపూట కాపూటే బియ్యపు నూకల కోసం
తడుముకోవలసిన పాటకపుజనమూ పని చెయ్యవలసిందే.

ప్రతీ వస్తువూ కాళ్ల దగ్గికి తెచ్చి దాఖలుచేసే
రైతులు గల యివాందారూ పనిచెయ్యవలసిందే.

అన్నం కలిపి నోటి కందించడానిక్కూడా
నొకర్లు గల చక్రవర్తి పనిచెయ్యవలసిందే.

ఈ విషయంలో వారు యేతరగతివాడినీ మిన
హాయింపలేదు.

దీన్ని పట్టి చూస్తే అప్పుడు పని లేకపోవడం
అనేది వుండినట్టు కనపడదు

“నువ్వే చెయ్యవలసినవి, అన్ని పనులు ఆలా
మురిగిపోతూవుండగా, ఏమి బబ్బాయి, మొద్దులాగ
ఆలా కూచుంటావా?” అని మందలించడానికా అన్న
ట్టుంది యీ నూత్రం.

కానీ,

“చేద్దా మంటే పని దొరక్కండా వుం”
దని యిప్పటి యువకులు గోలపెడుతున్నారు.

ఈ గోలపెట్టేవారిలో ప్రైవేట్ మొదలు పట్ట
పరీక్షల దాకా చదివి ఉత్తీర్ణులైనవారున్నారు.

అసలు, పరకాయించి చూస్తే, చదువుకున్నవా
రిలోనే యీగోల కనపడుతూ వుంది.

ఈ నిర్వాహితరుల సంఖ్య తక్కువగా కూడా
లేదు.

ఏ రోజు కారోజు వృద్ధిన్నీ ఆయిపోతోంది

దీన్ని పట్టి చూడగా, దొరతనంవారి విద్యా
శాఖా, అటు దొరతనమూ ఇటు ప్రజలూ కూడా పూచీ
పెట్టుకోకుండా వున్న విశ్వకళాపరివర్తులూ విద్యాధి
కులకు బతుకు నిర్వాహితరులకు తయారుచేస్తున్నా
యా అని సందేహించవలసినట్టు కనపడుతూ వుంది.

ప్రస్తుతం యీ నిర్వాహిత ఆంధ్రదేశంలో
బాహుంగానే-నడిపిడిలోనే చిందులు తొక్కుతూ
వుండి; కాని రహస్యంగా-అంతఃపురాల్లో కాదు.

అయితే,

యువకుల గోలకల్లకంటే, మన రాజకీయ
పక్షాలవారి మానిఫెస్టోలకల్ల యిది యొక్కవగా వెల్లడి
అవుతూ వుంది.

ఇప్పటికి పదహారుసంవత్సరాలనుంచి అవిచ్ఛి
న్నంగా ఆధికారిం చేలొస్తున్నా వున్న జస్టిసు పక్షం
వారూ యీ నిర్వాహితను నిరూపించేస్తూ మంటు
న్నారు.

సుమారు అంతకంటే యొక్కవ రోజులనుంచే
నిర్మాణకార్యక్రమం అంటూ భేటీలు మోగిస్తూ వున్న
కాంగ్రెస్సుపక్షంవారూ దీన్ని రూపుమాపుతా మంటు
న్నారు.

నిన్న కాక మొన్న బయలుదేరి యింకాచక్కగా
గడికట్టని పీపీఎస్ పక్షమువారూ దీన్ని వెల్లగించిస్తూ
వంటున్నారు.

తత్తిమ్మా విషయాల మాట యే మయిపోయినా,
యీ నిర్వాహిత విషయంలోనేనా యీ ఘాడు

భాగము

అలాగే యీ దేవాని ప్రాంతం రావడం
చాలానే వుంది.

కానీ,

ఒక పంపానా “ఇదిగో యీ వింగు దీనికి
ప్రతిక్రియ చేస్తా” మని చెప్పి లేచి?

ఇది కాక:

నిజంగా వుండే వుండి, చెయ్యడానికి దీక్ష
మాడా వుంటే యెప్పుడో చేస్తా మనడం యేమిటి?

అని యిప్పుడే యెందుకు మొదలు పెట్టకూడదు?

మేగా,

జస్టిస్ కాంగ్రెస్ పక్షాలవారు ఇదివరకల్లా
యేం చేశారు?

దీనికి జవాబు కనపడదు.

భోరణి చూడగా,

లేవు ఫ్రీజర్లలో జరిగే శాసనసభల యెన్నో
లలో, కళ్లు మూసుకుని ప్రజలందరూ యేపక్షంవారికి
వోటు చేస్తారో,

అలాగే మేజారిటీ కలిగించి యేపక్షంవారికి
మంత్రిపదవులు దఖలు పరుస్తారో,

అపక్షంవారు ఈపని చేస్తారన్న మాట.

లేకపోతే వారి పూచీ యేమీ లేదన్నమాట.

ఇదీ మధ్య.

అయితే,

శాసనసభలో మంత్రిపదవులు స్వాధీనపడితే
గాని యీ నిర్వాహకతను నివారించడానికేవరికీ
మాట్లాడు లేవు?

బయటనే వుండి యీ పని యెవరూ చెయ్య
లేరు?

హిందూదేశంలో-అందులోనూ ఆంగ్లదేశంలో
కనక యీ ప్రకటనలు చెలామణి అయిపోతున్నాయి.

నిజంగా యీ రాజకీయపక్షాలవారు ప్రజలకు
మృగాలుగా భావించి: ట్టుంగి.

ప్రజలు అంధులు కారనీ, అవివేకులున్నూ
కారనీ తెలుసుకురి వుంటే-అధవా, ప్రజలేనా తెలియ
పరచగల సిద్ధిలో వుంటే వీరు ఇంత నిర్లక్ష్యంగా
ప్రకటనలు చేసివుండకపోదురు.

ఆసలు ఈ పక్క రాజకీయపక్షాలవారికి ఆంగ్ల
దేశానికీ లేక మేనా ఆచారాన అయివున్నట్టు
తోచదు

గ్రేటు బ్రిటనులో - ఫ్రాన్సులో - అమెరికాలో -
ఇంకా అలాంటి దేశాలలో-అక్కడి రాజకీయపక్షాలవా
రిలాంటి ప్రకటనలు చేస్తూ రంటే అందులో గంభీర
మయిన అర్థం వుంటుంది

ఏమి టంటే?

అక్కడి యువకులకు చాలామందికి పాఠాలు
లేవు. చెయ్యితగ్గ పనులన్నీ యిదివరకే భర్తీ అయి
పోయివున్నాయి

జీవితానికి ఆవశ్యకాలైన వస్తువులు, ఏరోజు
కాలోజే కొత్తకొత్తవి కావలసివస్తూవున్న యీరోజు
ల్లో, వాహ, దేనికోసమూ-చివరకి గుండునూదికోసం
కూడా యితర దేశాలమీద ఆధారపడివుండరు. కనక,
ఆసలు, అక్కడ, పనులే మన దేశంలోకంటే కొన్ని
లక్షల రెట్లు ఎక్కువ

మైమెన్సు, నవనాగరికత వేరిబు, ఆదేశాలలో,
ఆనేకలక్షల యువకులు అనవసరమైన వస్తువులను
సృష్టిస్తూ యిప్పటికే యెన్నో వింతపనులు కల్పించు
కుని, అక్కడి యువయువకులకు బలహీనంగా వాటి
మీద వ్యాపారం వుట్టించి, అపారమైన డబ్బు
ఆర్జించుకుంటూ లక్షగానంగా పొట్టపోసుకుంటున్నారు

ఇంతే కాక:

ఆదేశాల దొరకనాలవారు, తమ ఆధీనంలో
వున్న ఆనేక యితర దేశాలలో సివిలుమిలిటరీకాఖలలో
చెప్పకోతగ్గ పదవులు దఖలుపరిచిన్నీ, యితరవిధాల

కూడా యెన్నో పరిస్థితులు కల్పించిన్నీ తమతమ దేశీయయువకులలో అనేకలక్షలమందికి మంచిమంచి పరిమాణాలు సమకూర్చి నిర్వాణపాఠత అంటే యేమిటో యెరక్కండా చేసి, చేస్తున్నా వున్నారు.

అయినా, యింకా అక్కడ పనిలేనివారు లక్షల కొద్దీ వున్నారు.

కడుపునిండా అన్నం పెడితే, వారు, కొండలు పిండికొట్టేయ్యగలరు.

అన్నందొరికే మార్గాలు చూపించకపోతే వారు సమద్రాలు కప్పేట్టెయ్యనూ గలరు.

జాతీయసంపద అంటే, ఆదేశాలలో యువకులే నెట్టేసుదట లెక్క పెట్టబడుతున్నారు.

కనక, వారి కందరికీ కొత్త పనులు కల్పించాలి.

కల్పించా లంటే దయాధర్మభిక్షంగా కాదు.

తమబౌద్ధార్యం ప్రకటించుకోడానికిన్నీ కాదు.

మన దేశంలోలాగ యెవరికో కాక, అక్కడి దొరతనాలు ఆయువకులవచ్చూ జాబ్బానీ వహించి వున్నాయి.

అంచేత, అవి, వారికి విధిగా పనులు కల్పించి తీరాలి.

అలా కల్పించడంలో, ఆపనులు, యువకులకు నిర్వాణపాఠత పోగొట్టగలిగేటట్టేకాక, జాతీయతకు పుష్టికలిగించేటట్టు-చేశానికి విశ్వవ్యాపార బలమూ సమకూర్చగలిగే టట్టు ఉండాలి.

అధికారం స్వాధీనపరుచుకోడానికి ప్రయత్నాలు సాగించే రాజకీయపక్షాలవారికి ఆదేశాలలో యిది వొక పరీక్ష.

ఇది వారికి, అగ్నిపరీక్షకంటేనూ తీవ్రమైనది. కనుక వారు ఈనిర్వాణపాఠతను తొలిగిస్తూ మనీ ప్రతిస తమతమ సూని ఫెస్టివల్లో వుదాహరించుకుతీరాలి.

తరవాత,

ఒక్కొక్క రాజకీయపక్షంవారికి చేకర్చితి వొక్కొక్కవిధంగా ఆర్థికప్రయోజనాలుంది.

వాన్ని పట్టి వారు స్క్రీములు పన్ని కాస్త క్రమాలు ఏర్పరుచుకుంటారు.

తహష్యలు వేసి వాని ప్రజలు ఆకార్యక్రమాలను పరిశీలించుకుంటారు.

దీవరికి ఏపక్షంవారి కార్యక్రమంలో పస కనపడుతుందో ఆపక్షంవారికి ప్రజలలో యెక్కువమంది వోటుచేసి రాజ్యాంగయంత్రం చేతి కంపిస్తారు.

ఇక ఆపక్షంవారు తమ కార్యక్రమాన్ని ఆచరణలో పెడతారు.

ప్రతిపక్షపక్షమనేపేరుక, కైసరుపక్షం వారు, అప్పుడు కూడా ప్రతిస్పర్థ వహించి, యేమాత్రం సంగు దొరికినా యెదురువాదం చేస్తూ, అకగడుక్కి ప్రతిష్టంభనాలు ప్రయోగిస్తూ తలవ్రాణంతోకను తెస్తూ వుంటారు.

ఈ ద్వంద్వయుద్ధంలో, అధికారంలో వుండే పక్షంవారికి, తమ లోటుపాట్లు చక్కగా విశదపడి, సవరణలు చేసుకోడానికి మంచి అవకాశాలు కలుగుతూ వుంటాయి.

వాటి నన్నిటిని, వారు దేశోన్నతికోసం వినియోగపరచుకుంటారు.

ఈతొక్కళ్లాలలో, వారు, మహోన్నత మైన విజయమో, అగాధ మైన అపజయమో పొందుతారు.

వెరిముగం వేస్తే, అక్కడి మంత్రులను ప్రజలు నిమిసాలమీద దిగలాగేస్తారు.

ఏదీ?

మన దేశంలో మన రాజకీయపక్షాలు అలాంటి కట్టుబట్టాలతో-అంత శాస్త్రీయంగా ఏర్పడ్డ వేనా?

పోనీ,

కొత్తయిడియాకాసనంలో మంత్రులకు అలాంటి అధికారాలు ఏర్పరచబడ్డాయా?

మన మంత్రులు తమ మానిష్యైవల ప్రకారం రాజ్యాంగాన్ని దిద్దెయ్యగలుగుతారా?

మన దేశంలో పనిచేస్తున్న వర్మ మంత్రుల స్వతంత్రత్వములను అమలుజరుపడానికి ఏర్పరచ బడ్డారా?

అసలు, వారికేనా స్వతంత్రంగా వ్యవహరించడానికి వీళ్లు ఉన్నాయా?

ఇది యిలా వుండగా,

గత్యా గత్యా,

మనకు, ఈక్షణంలోనే సుపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం - ప్రజాస్వామ్యం కేలాంటి జోకయూ లేని పదహారు అణాల స్వరాజ్యం వచ్చినా, చదువుకున్నవారి కందరికీ సర్కారు వుద్యోగాలే యివ్వడానికి సాధ్యం అవుతుందా?

మన విద్యావిధానం జాతీయతకు అనుకూలంగా ఏర్పరచబడినా మన విశ్వకళాపరిషత్తులకు ఇప్పటికంటే యెక్కువ-అనగా వుండవలసినంత స్వాతంత్ర్యం వచ్చినా అది తాము జయప్రతాపిల్ని దేశంయొడికి విడిచిపెట్టిన యువకుల కందరికీ సర్కారునాకరీలే వచ్చేటట్లు చెయ్యగలవా?

ఇంకీ:

రాజ్యాంగవిధానం అన్నది, యేదేశంలోనేనా నిర్వ్యాపారత తొలగించడానికి యేదోవిధంగా అనుకూల్యాలే చూపిస్తుంది; కాని అది ప్రబలిపోయే యేర్పాట్లు చెయ్యదు.

కనక,

ఏదయినా మంత్రులకు స్యాధీనం అవుతుందో ఆపక్షం, నిజంగా తనకి వద్దేశమే వుంటే, ఈ నిర్వ్యాపారతాన్ని రూపుమాపడానికి ఏవో కొన్ని ప్రయత్నాలు సాగించవచ్చు.

అయితే;

ప్రస్తుతం ఆంధ్రదేశంలో ప్రబలివున్న-ఇంకా ప్రబలుతున్నేవున్న నిర్వ్యాపారత చాలావరకు ప్రజా

నాయకులూ, సంఘసేవకులూ నివారించగలిగేదే; కాని రాజ్యాంగంవల్ల మాత్రమే తీరేది కాదు.

అసలు, ఇవాళ, ఆంధ్రయువకులను పీడిస్తున్న నిర్వ్యాపారత పూర్తిగా అవివేకంవల్లనే యేర్పడింది.

ఇక్కడ ప్రజానాయకుల మనుకునేవారుకూడా పరప్రత్యయనేయబుద్ధులు కావడంవల్లనే - ఆత్మవిశ్వాసమూ, ఆత్మగౌరవమూ పాటించుకోకా-ఆకారణంవల్ల స్వతంత్రతలో చనలూ, దేశానికి అనుగుణాలైన కల్పనలూ చెయ్యలేకా, ప్రతీదానికి ఉత్తరాదినుంచి తాళిదులు రావా లనే యెదురుచూసేవారు అయిపోవడం వల్లనే అది పెరిగిపోయింది.

వంగదేశం చూడండి.

మహారాష్ట్రం చూడండి.

గుజరాతీదేశం చూడండి.

పంజాబు చూడండి.

చివరకి, పక్కనే-కలిసేవున్న అరవదేశం చూడండి.

ఆదేశాలలో విద్యావంతులైన యువకు లందరూ సర్కారునాకరీలే చెయ్యడం లేదు.

వారిలో చాలామంది సర్కారునాకరీలకోసం ప్రయత్నాలే చెయ్యడం లేదు.

అసలు ప్రజానాయకుల ప్రవృత్తీ ఆదేశాలలో యువకులకు స్వతంత్రజీవనమార్గుర్యం చెవిచూపిస్తూ వుంది.

ఇంగ్లీషువారితో కలిగిన పరిచయంవల్ల వారు పరిశ్రమల విలువ బాగా తెలుసుకున్నారు.

సామాన్యులు పడమంది కలిస్తే బ్రహ్మాండమైన వొక నవశక్తి వునుతుందినే విషయం. కూడా వారు చక్కగా తెలుసుకున్నారు.

ఇది అయినతరవాత, తాము నమ్మకంగా ప్రవర్తించడమూ, వొకరిని నమ్మడమూ నేర్చుకున్నారు.

ఇదంతా వారు ఆచరణలో పెట్టారు. చూస్తూ వుండగా లక్షలూ, కోట్లూ సంపాదించారు.

తమకు తమ దేశంలోవున్న మార్కట్టు చాలక
ఇతరరాష్ట్రాలకు ఎగబాకుతున్నారు.

ఇదంతా అక్కడి యువకులకు నూత్నాశలూ,
నూత్నసంకల్పాలూ కలిగించింది.

దీంతో, స్వతంత్రకల్పన చేయగల యువకు
లనేకులు సర్కారు నౌకరీలను స్మరించడమే లేదు,

వారు, తమ సంతతిపరిశ్రమవల్ల సర్కారు నౌక
రీలోవున్న యువకులకంటే యెక్కువ డబ్బూ, పలుకు
బడి, గౌరవనూ సంపాదించుకుంటున్నారు.

మిద్దెలు, మేడలు, కార్లు-దర్జాగా కాలక్షేపం
చేస్తున్నారు.

విద్యావంతులైన మన ఆంగ్లయువకులలా
కాదు.

మనవారికి సర్కారునౌకరీలే కావాలి.

చివరికి, ఎలిమెంటరీ స్కూలు టీచరుపని అయినా
కావాలి.

ఎక్కువ అయినా సరే, తక్కువ అయినా సరే
నెలపూర్తి అయ్యా-ప్పటికి జీతం అనే ముద్రతో
యెంతో కొంత చేతిలో సడాలి.

మరోటి పనికిరాదు.

ఏం?

ఎంచేతా?

ఈదోషం అంతా, ప్రస్తుతం ఆమల్లో వున్న
విద్యావిధానంమీదకి తోనెయ్యడం ధర్మం కాదు.

ఏమంటే?

ఆంగ్లదేశంలో వున్న విద్యావిధానమే యితర
రాష్ట్రాలలో వుంది.

కాని,

అక్కడి ఫలితం వేరూ, యిక్కడి ఫలితం
వేరూనూ.

ఏమి?

ఆంగ్లపబ్లికర్సులలో,

భవభూతి, మాఘడు, విద్యానాథుడు, మల్లి
నాథుడు, పండితరాయుడు, నారాయణశర్మ-మొదలైన
సంస్కృత గ్రంథకర్తల సంతతివారున్నారు.

నన్నయ్య, తిక్కన, వైద్యనాథుడు, శ్రీనాథుడు,
పెద్దన్న, నూరన్న, తిమ్మన్న, రామన్న, భాస్కర
ుడు, పోతన్న మొదలయిన ఆంగ్లకవుల సంతతివా
రున్నారు.

కాని,

ఇంగ్లీషులో గ్రంథరచన చేసిన తెలుగువాడుకన
పడడు.

ఇలాంటి పబ్లికర్సులే యితరరాష్ట్రాలవారు
వందలకొద్దీ గ్రంథాలు రాస్తున్నారు.

వారిలో చాలామంది ఖండాంశాలలోకూడా
ప్రశంసలు పొందుతున్నారు.

ఏం?

ఈజేడా యెందుకు వచ్చింది?

ఇతరరాష్ట్రాలలో మంత్రులే శాసనాలు
సృష్టించి ఇంగ్లీషుగ్రంథకర్తలను పుట్టించారా?

మదరాసు హైకోర్టులో ఆంగ్లమంశలాలకు సంబం
ధించిన వ్యవహారాలు సగానికి పైగా వుంటాయి;

కాని,

అక్కడ తెనుగువక్తలు చాలా తక్కువ.

తెలుగువచ్చాక ఆకాశంమీద నక్షత్రాలు
చూడాలంటే యెంత కష్టమో, మద్రాసులో తెనుగు
వక్తల్లను చూడాలంటే అంత కష్టం.

తెనుగుయువకులు లాపరీతుకు మద్రాసులోనే
చదవాలి.

కాని,

ఆపరీతు పూర్తిఅయినతరువాత వారు మద్రా
సులో క్షణం వుండలేరు.

అధమువకులలో చాలామంది చక్కచేతుండి
వాతారు.

ఏం?

అదనాటికి అనుగుల మైన శాసనా బున్నాగా?
నా?

తెనుగుజిల్లాలలో తీకించువక్తగా వున్నవారేనా
చాలామంది మద్రాసులో ప్రజేక్షే బాంబిహోవును.

ఏమంటే?

అలా చేస్తే-

కొత్తవాటికి జిల్లాలలో వైకారాచానికి ఆవ
కావాలి వుంటాయి.

మద్రాసులో పెద్ద పెద్ద తెనుగువక్తగా చాలా
మంది వుంటారు.

తెనుగుకక్షిదారుల అవస్థలా తప్పిపోతాయి.

అన్నిటికీ ముఖ్యం-

తెనుగుజిల్లాలలో, కక్షిదారులు బికారు లయి
పోయినా, మదరాసులో తెనుగువక్తగా నవాబు లవు
తారు

కాని,

మనవాళ్ళకి అసామానం లేదు.

అదైర్థ్యం లేదు.

అసలు ఆపురువకారమే లేదు.

ఇంతెందుకూ?

తెనుగుజిల్లాలలో ప్రాప్తీసు చేసే వక్తకు లాపు
స్తకాలూ, పత్రికలూ కావాలంటే సాధారణంగా మద్రా
సునుంచి రావాలి.

కాని,

ఇక్కడికి వచ్చి మనవాళ్ళకు ఆపుస్తకాలూ
అపి అంటకట్టే యేజం జేల్లానా తెనుగుయవకులు కారు.

మనకు కావలసిన వస్తువు లన్నీ సాధారణంగా
ఖండాంతరాలనుంచి రావాలి.

అధము-వాటిలో కొన్ని కలకత్తా, బొంబాయి
పూనా, మద్రాసులనుంచేనా రావాలి.

అపట్టణాలలో సీమసరుకులు దిగుమతీచేసే
వారిలో కాని, స్వదేశీవస్తువులు తయారుచేసేవారిలో
కాని తెనుగువాళ్ళు లేరు

దీనికి సాయం,

నెల్లూరు, చిత్తూరు, కడప, కర్నూలు, అనంత
పురం, గుంటూరు, బందరు, ఏలూరు, రాజమండ్రి,
కాకినాడ, విశాఖపట్నం, విజయనగరం-ఇలాంటి తెనుగు
పట్టణాల బజార్లలో ఒక్క గంట మామంటే బంగా
ళీలు, మహారాష్ట్రీలు, గుజరాతీలు, పంజాబీలు-చివరికి
అరవలు డజన్లకొద్దీ కనపడతారు.

వారి చేతుల్లో ఆర్డరుబుక్కు లుంటాయి.

శాంపిలుసరుకు నె త్తిమీద పెట్టుకుని వారిమాదా
హలీ లుంటారు.

ఆ ఆంధ్రేశ ర్లంబరూ అసీమసరుకులకూ, ఆస్వ
దేశీ వస్తువులకూ కేన్వాసింగువీజంటు.

తెనుగుయవకులు ఆపని చెయ్యరు.

మన దేశంలో నిత్యవాడుకలో వున్న పొత్తి
బట్టలలో కొంతభాగం బంగాళీదేశంనుంచి వస్తాయి.
కొంతభాగం. ముఖ్యంగా నాణె మైన సరుకంతా అచ్చ
తెనుగునగరమే అయిన బరంపురంనుంచివస్తుంది.

బరంపురంలో తెనుగుదేవాంగులే ఆస్కారు తయారు
చేస్తారు.

కాని,

వాటిని తెనుగుదేశానికి తెచ్చి విక్రయించేవారంతా
వోడ్ల బ్రాహ్మణులు.

తెనుగుబ్రాహ్మణ్డే కాదు మరేకులంనునీ అపని
చెయ్యరు.

ఏం?

తెల్లవారాటప్పటికి తెనుగువాడికి ఇడ్డీ సాంబా
రూ కావాలి.

తమకు తమ దేశంలోవున్న మార్కట్టు చాలక
ఇతరరాష్ట్రాలకు ఎగబాకుతున్నారు.

ఇదంతా అక్కడి యువకులకు నూత్నాశలూ,
నూత్నసంకల్పాలూ కలిగించింది.

దీంతో, స్వతంత్రకల్పన చేయగల యువకు
లనేకులు సర్కారు నౌకరీలను స్మరించడమే లేదు,

వారు, తమ సంతతిపరిశ్రమవల్ల సర్కారు నౌక
రీలోవున్న యువకులకంటే యెక్కువ డబ్బూ, పలుకు
బడి, గౌరవనూ సంపాదించుకుంటున్నారు.

మిద్దెలు, మేడలు, కార్లు-దర్జాగా కాలక్షేపం
చేస్తున్నారు.

విద్యావంతులైన మన ఆంగ్లయువకులలా
కాదు.

మనవారికి సర్కారునౌకరీలే కావాలి.

చివరికి, ఎలిమెంటరీ స్కూలు టీచరుపని అయినా
కావాలి.

ఎక్కువ అయినా సరే, తక్కువ అయినా సరే
నెలపూర్తి అయ్యా-ప్పటికి జీతం అనే ముద్రతో
యెంతో కొంత చేతిలో సడాలి.

మరోటి పనికిరాదు.

ఏం?

ఎంచేతా?

ఈదోషం అంతా, ప్రస్తుతం ఆమల్లో వున్న
విద్యావిధానంమీదకి తోనెయ్యడం ధర్మం కాదు.

ఏమంటే?

ఆంగ్లదేశంలో వున్న విద్యావిధానమే యితర
రాష్ట్రాలలో వుంది.

కాని,

అక్కడి ఫలితం వేరూ, యిక్కడి ఫలితం
వేరూనూ.

ఏమి?

ఆంగ్లపబ్లికర్సులలో,

భవభూతి, మాఘడు, విద్యానాథుడు, మల్లి
నాథుడు, పండితరాయుడు, నారాయణశర్మ-మొదలైన
సంస్కృత గ్రంథకర్తల సంతతివారున్నారు.

నన్నయ్య, తిక్కన్న, వైద్యన్న, శ్రీనాథుడు,
పెద్దన్న, నూరన్న, తిమ్మన్న, రామన్న, భాస్కర
ుడు, పోతన్న మొదలయిన ఆంగ్లకవుల సంతతివా
రున్నారు.

కాని,

ఇంగ్లీషులో గ్రంథరచన చేసిన తెలుగువాడుకన
పడడు.

ఇలాంటి పబ్లికర్సులే యితరరాష్ట్రాలవారు
వందలకొద్దీ గ్రంథాలు రాస్తున్నారు.

వారిలో చాలామంది ఖండాం రాజ్యంలోకూడా
ప్రశంసలు పొందుతున్నారు.

ఏం?

ఈజేడా యెందుకు వచ్చింది?

ఇతరరాష్ట్రాలలో మంత్రులే శాసనాలు
సృష్టించి ఇంగ్లీషుగ్రంథకర్తలను పుట్టించారా?

మదరాసు హైకోర్టులో ఆంగ్లమంశలాలకు సంబం
ధించిన వ్యవహారాలు సగానికి వైగా వుంటాయి;

కాని,

అక్కడ తెనుగువక్తలు చాలా తక్కువ.

తెలుగువచ్చాక ఆకాశంమీద నక్షత్రాలు
చూడాలంటే యెంత కష్టమో, మద్రాసులో తెనుగు
వక్తల్లను చూడాలంటే అంత కష్టం.

తెనుగుయువకులు లాపరీతుకు మద్రాసులోనే
చదవాలి.

కాని,

ఆపరీతు పూర్తిఅయినతరువాత వారు మద్రా
సులో క్షణం వుండలేరు.

కున్నది చేపడితే ఎన్నోవంతుల యువకులు
కునేది బంగారోటిలో చేరివున్నారు.

కానీ,

ఎన్నో వాళ్ళి పనికిరాదు.

ఎన్నో తెలుగులియలు అంధ్రేశ్వర భవంతులు
చేయరాకేయిస్తున్నారు.

ఎన్నో తెలుగులియలు అంధ్రేశ్వర భవంతులు
చేయరాకేయిస్తున్నారు. ఎన్నో తెలుగులియలు అంధ్రేశ్వర
భవంతులు అంధ్రేశ్వర, కంపెనీలుగా చేరి తయారు
చేయించి తెలుగులియలు కొట్టుకుపోతున్నారు.

మీరల్ల కథా విన్నవం అయిపోతోంది.

తెలుగుయువకుల కోళ్ళలో మిన్నూ పడుతోంది.

కానీ,

ఎవరికి విచారం లేదు.

ఇంతటితో తీరిపోతే వొక అందమే.

తెలుగువిద్యార్థులకు దుస్థితి యింతో ఆగలేదు.
చెప్పకుంటే సిగ్గు.

తెలుగుదేశంలో మంగలిబాతి తక్కువగా లేను.
ఆజాదివారు కులవృత్తి వానకోనూ లేదు.

అయినా,

తెలుగువాడికి కల అంటడానికి, వొళ్లు పట్ట
డానికి వొడ్డిమంగలి కావాలి; తెలుగుమంగలి పనికిరాదు.

వొడ్డిమంగళ్లు వొక్క తెలుగువాళ్ళకోసం
మద్రాసుదాకా పాకి వున్నారు.

చెప్పవచ్చిందేమిటంటే?

తెలుగువారి స్థితి యిలావుంది.

భారతదేశం మొత్తంమీద వున్న అవినేకం
అంతా - దురభిమానం అంతా - భావదాస్యం అంతా
తెలుగువాడి నెత్తెక్కి మామనివుంది.

తెలుగునంపాదకుడు ఇప్పటి విద్యావిధానానికి
పునాదిపెసే మెకాలేను నిరసిస్తాడు.

ఇంగ్లీషు మన కొంప ముంచిందంటాడు.

కానీ,

హిందీని నెత్తెక్కించుకుని మురిసిపోతాడు
ఒళ్లు తెలవని ఆవేశంతో, తెలుగువాడు, హిందూ
స్థానీకి జయపెడతాడు.

గుజరాతీకి జయపెడతాడు.

బం - భీకి జయపెడతాడు.

మారువాడికి జయపెడతాడు.

అమెరికానుంచి నీగ్రో వస్తే కర్నూరద డ చేతి
పువ్వుకొని హాట్టెలులో మందు తెలుగువాడు ప్రత్యక్షం.

కానీ,

తెలుగువాడు తెలుగువాణ్ణి లెక్కచేయడు.

తెలుగువాడి ఆభ్యుదయం చూడలేను.

తెలుగువాణ్ణి పైకి రానివ్వడు.

“తెలుగువాడూ వొక మనుషేట పోవోయ్”

అంటాడు.

అసలు, తెలుగువాడికి తెలుగుతనమే పనికిరాదు.

తెలుగువాడు,

తురకల లుంగీ కడతాడు.

బంగాళీల లాల్చీ ధరిస్తాడు.

దానిమీద హిందూస్థానీల పొట్టికోయి జేస్తాడు.

నెత్తిమీద గుజరాతీల టోపీ పెట్టుకుంటాడు.

ఆవల సాంబారు లక్షణంగా ఆస్వాదిస్తాడు.

సాటితెలుగువాడితో ఇంగ్లీషుతో మాట్లాడ
తాడు.

విద్యార్థులకు తెలుగుయువకుల స్థితి సాధార
ణంగా యిది.

ఇలాంటి తెలుగుయువకుడు నిర్యామిషారతవల్ల
యిబ్బందిపడుతున్నాడంటే ఆశ్చర్యం యేమిటి?

ఇలాగ, తెలుగుయువకుడు సాంఘికంగా తీర్పు
కోవలసిన నిర్యామిషారత యెంతో వుండగా మన
మక్రరాజకీయపథాలవారు, కొత్త రాజ్యాంగంలో
తమకు మంత్రాంగం దఖలుపరిస్తే ఏదో పొడిచేస్తా
మనడంలో యేమి అర్థం వున్నది?

బౌద్ధిత్వమంత్రం యేమి వున్నది?

పాత ఇటికలవలన వృక్షచరిత్రలను
తెలిసి కొనుచున్నారు

ఆ పాతకోజులలో ఇటికలు పగలక, దృఢముగా
నుండుటకై అందులో వృక్షసంబంధములగు ఆకు అల

౧

౨

౩

౧. ఇటికలుకరగిన బురదనీటిని జల్లెడలో పోసి ఆకు లలములను వేరుపరచుట.

౨. అట్టి ఒకానొక ఇటిక : అందుండి బయటపడిన గింజలు, ఆకులు, కావలు, చెమ్మలు మొదలైనవి.

౩. ఆళికలములను ఒక పరిశోధకుడు మహాశక్తిగల యొక భూతద్దముతో పరీక్షించుట.

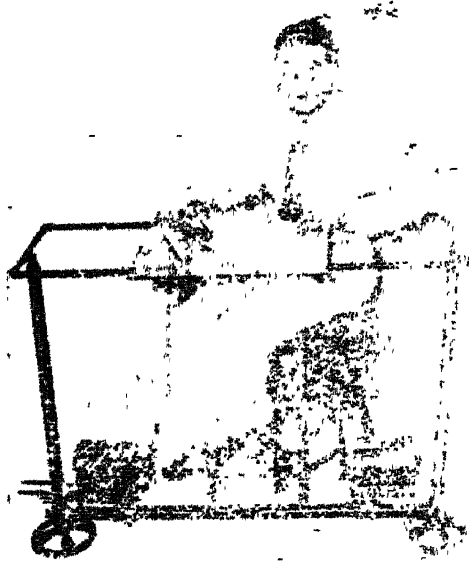
ములను చేర్చేడివారు కాబోలు ! ఈ వైనము వృక్ష చరిత్రకారులకు తెలిసిపోయినది. అటువంటి ఇటికల నాధారముచేసికొని వారు ఏయే చెట్లు దేశమునందు పూర్వమునుండి యుండినవో, యేవేవి కొత్తకొత్తగ విశేషములనుండి వచ్చినవో, అది, యెప్పుడెప్పుడో కనిపెట్టుటకు పూనుకొన్నారు. ఇటికలయొక్కయు, భవనములయొక్కయు కాలములనుబట్టి అప్పటప్పటి

ఆకాశచిత్రములకు ఉద్భేత్తు ఆకారపటములను గీయు పరికరము

సమ వైకాల్యముగల రెండు ఆకాశచిత్రములను వేరువేరు కోణములందుండనట్లు ఆదుర్చి, వాని బింబములను గాజుద్రాయిగుజల్ల ఆడుగున పడునట్లు చేయ వలయును. అం దొక చిత్రము ఎర్రఫిల్టరుగుండాను, మరి యొకటి నీలపు ఫిల్టరుగుండాను బల్లపై ప్రతిఫలించును.

చిత్రకావ్యము గుర్తు, సలపు, కెన్ను లంగులు ములోచనములకు బొలింబుకొని నా మించుము చూచినచో నరసింహకృష్ణ ప్రవర్తించును ప్రవర్తించును నొచరించును.

అప్పుడు వాని ననాయాసముగ నతడు బల్లమీద గీచుకొనగలడు. చిత్రములందలి వస్తువుల ఎత్తుతల్లలను తెలిసికొనుటకు ఈ పటములు మిక్కిలి యనుకూలపడగలవు.

దైవసిర్పితమైన గొప్ప బోను

కాలిఫోర్నియాలో లాస్ ఏంజలీస్ దగ్గరగానున్న దీబోను. చరిత్రకుగూడ అందని రోజులలో ఉత్తర ఆమెరికా ప్రాంతములందు తిరుగాడుచుండిన వింతవింత మృగముల యస్థికలను ఈ బోనునుండి బయటికి లాగుచున్నారు కాస్త్రువేత్తలు. “నల్ల ఊటలు” అని పిలువబడుచు నిది యప్పటికిని ప్రముత్తముగానుండు పక్షులను, జంతువులను పొట్టబెట్టుకొని ఆవరణ కీర్ణమైన వానితో స్నేహము కుదుర్చుచున్నది.

ఇది యేర్పడి వేలకొలది యేండ్లు గడచినవి. విాలలైన నరస్సరూపమున, జిగట ద్రవముతో నిండియున్న దీబోను. మానవులు దీనిని నిర్మించలేదు. దైవ కృత్యస్మృతి కిది బందీఖానా. ఆ ద్రవమైనను ఎక్కడ

నుండి యట్లు సంతతముగా ఊరుచున్నదో అంత దొరకలేదు. దీని చుట్టు అంచులు కొంచెము గట్టిపారియున్నను నడిమిప్రాంతము మాత్రము స్వధర్మమును విడువక నిలిచియున్నది. మామూలురోజులలో దుమ్ము ధూళి రేగి యీ బురదగుంటను కప్పి దీని యునికినే దాచి పెట్టుచుండును వానకాలములోను దీనియునికిని కనిపెట్టడము కష్టమే: నీరు దీరిమీద పారుచు ఏదో బురద నీటిగుంటయను భ్రాంతిని గలుగజేయుచుండును.

శతాబ్దములకు పూర్వము తమ పూర్వీకులు త్రొక్కిన దానినే త్రొక్కుచు ఇప్పటి కోట్లు, పిల్లలు, కుక్కలు, ఉడుతలు కూడ ఎన్నో దీనివారత బహుచున్నవి. దీనిలో మరతలుపులులేవు, లోపలవేసి బంధించుటకు, ఉక్కు ‘దవడలు’ లేవు, నొక్కి చంపివేయుటకు. కాని జంతువులు ఒక్కక్షణములో దీనిలో తగులుకొని చలనము చాలించును ఎంత తనుకులాడినను లాభములేదు. క్రమముగ నా బురదలో శివకా యన కొనుచు నడుగునకు మునిగిపోవును. విరుగుడులేని జిగట ము!

ఇప్పటికి త్రవ్వితీసినంతవరకు 3000000 కు పైగా ఈ గుంటనుండి యెముకలు బయటపడినవి. ఇది 30 ఏండ్ల ప్రయత్నము. ఎన్ని ప్రాణులను పొట్టబెట్టుకన్నదో యీ వింతబోను, ఈ ఎముకలే చూగజేగలతో చెప్పుచున్నవి. కాస్త్రుకారుల కొక్క విషయములో సంతోషమైనది. ఈ గుంటలోని జిగటద్రవము ఎముకలను చెడనీయకుండ పదిలరచునట్టిదిగ ఏర్పడినది. అతి సూక్ష్మమైన యస్థికలుకూడ చెక్కుచెదరక చెడిపోక ఇందులో నిలిచియున్నవి.

చరిత్రకారులు-ఈ యెముకల నన్నిటిని జాగ్రత్తగ విడదీసి పరిశీలించి ఆయా జంతువుల యెముకల గూర్లను మరల కట్టిపెట్టినారు. మానవు డింకనుజన్మించకముందు అనేకశతాబ్దములపూర్వముఆప్రాంతములందు నివసించుచుండిన జంతువుల స్థూలరూపములు తయారైనవి నాలుగుడుగుల యెత్తు పిల్లలు, బ్రహ్మాండమైన యెలుగులు, ఏనుగులను తలదన్ను రాకాసిమృగములు, ఈ నాడు నాను రూపములు లేని తెగ తోడేళ్లు, పెద్దపెద్ద రెక్కలుగలిగి

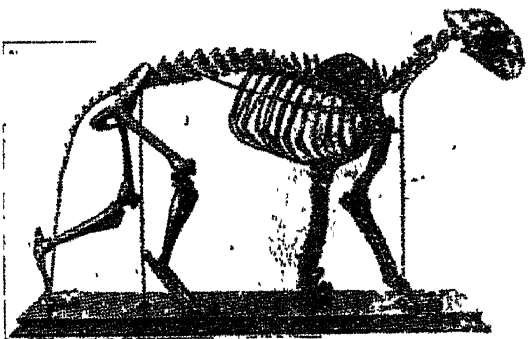

‘రాక్షస’రూపముననుండు పక్షులు-
ఈ విధముగా ఎన్నియో కొత్త
వ్రాణులను ప్రదర్శించి నారు.

ఈ ఖనిన ప్రయత్నములలో
ఆనాటి పెద్దపులిపుర్రెయొకటి వెలు
వడినది. కత్తులవంటి దానితోరూ-
ఏదో తోడిజంతువుతో కలిగిన
ఘోరమైన పోరాటములో కాబోలు
విరిగిపోయినది. విరిగిపోయిన పండ్ల

మొదట్లకూడ అదిగి మొద్దుసారియుండువలన ఆ జం
తువు అవిపగిలిపోయినతర్వాతకూడ చాలకాలము తన
జాతి ధర్మమును నిర్వర్తించుట కుపయోగించుచుండినట్లు
ఊహింపవలసి వచ్చుచున్నది.

యథాపూర్వముగ తన పనులు సాగించుటకు
శక్తిచాలక ఈ పెద్దపులి తన వేబులులవాట్లను, ఆహార
స్వరూపమును మార్చుకొనియుండినోపును. ఇందువలననే

కాబోలు, అది అన్నభక్షకవర్గము చేరని యీ కుంబకు
అమూలకావలసినదైతి. దీనిలో చిక్కని యల్లాదు
చుండిన దేహావ్రాణముగా. కాలికి కట్ట కట్టించి
వేయువన్న యూహతో నీవులి యా నూనూచారి
గుంజేరుకను వాస్తవయు, ప్రకృతికళమున నాగిలో
పనలుయు సంభవించియుండును.

కొంచెముభంగిల ముకులతో శరీరములందలి
కండలా, కణసమహూ చెడిపోయి ముండ్లతో కలిసి

పోవుట జరిగినది. అదే ఉత్తరప్రాంతములందైయుండి
నచో శరీరములన్నియు- మంచుగడ్డలయందు భద్రపరుప
బడినవానివలె- చెక్కచెడరక యావస్తు శరీరభాగముల
తోను, పచ్చిపచ్చి కండలతోను నిలిచియుండెడివి.

ఆరోజులయందలి వ్రాణులను, వ్రాణుల జీవితము
లను చరిత్రరూపముగా వ్రాయుటకు ఈ ‘రాగిరేకుల
కాసనము’ పూర్వపుణ్యవశమున దొరికినది. చరిత్రకారు
లందుకు సమకట్టి తమ కార్యక్రమణిక కుపక్రమించి
నారు.

ట్యూటాకేర్లు గొట్టాలకు కొత్త మూతలు

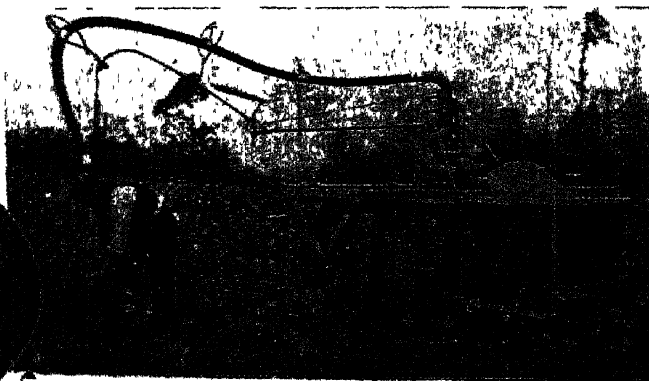
ట్యూటాకేర్లు, కేరళప్రదేశముల గొట్టాలకు మామూలు మూతలకు మారుగా కొత్తస్థింశమూతలు తయారుచేయబడినవి. ఇవి స్ప్రింగ్తో గొట్టాలకే అతుకుబడి ఉంటుంది. కొంచెము పక్కకు లాగితే ట్యూబులోనున్న

కేర్లు బయటికి వచ్చునని కావలసివచ్చి రాగానే మంగుకు తోస్తే దాని నానానికి అది చేరి ట్యూబును గట్టిగా బంధించేస్తుంది. దీనివల్ల కేర్లు స్వయంగా కుండా పోవడమూ, త్వరగా పని కావడమూ ప్రయోజనాలూ.

పత్తి ఏరడానికి కొత్తయంత్రము

ఇప్పటికి ఆంధ్రలో ఉండే పత్తినిరే యంత్రాల తాలూకా, చేతిపనిమట్ల తాలూకా అన్న సౌకర్యాలతో పత్తినిరే కొత్తరకం యంత్రం ఒకటి మెంఫీస్ (ఉత్తర అమెరికా)లో తయారయింది. చేతిపనిమట్లలో గిర్రని తిరుగుతూఉండే కొక్కాలు పత్తిని చిక్కించుకొని

చేతిపనిమట్లు.

లాగేస్తవి. ఆపత్తి ఒకపాడుగాటిగొట్టంగుండా పక్కన ఉండే యంత్రంలోఉండే సంచిలో పడిపోతుంది. గుంపె డుమంకి మనుష్యులు చేసేపనిని ఈ కొత్తయంత్రంతో ఇద్దరుమనుష్యులు సులువుగా చేయవచ్చును. రెమ్మలకు గాని, పచ్చికాయలకుగాని ఏమీహాని కలగదు.

నోట్లను పరీక్షించే యంత్రము

పక్కనుండే సందుగుండా నోట్లను లోపలికి ఎక్కించి, వాటిమీద దీపపుజెలుగు బాగాపడేటట్లుచేసి లోపలికి అమర్చబడిఉండే భూతద్దంద్వారా వాటిని

పరీక్షిస్తే వాటిల్లో లోపాలు స్పష్టంగా తెలిసిపోతవి. బాంకిచెక్కుల్లో మార్పులు, దొంగసంతకాలు మొదలయినవాటినికూడ ఈయంత్రంతో పరీక్షించి కనుక్కోవచ్చును. నోట్లును పరీక్షించడం చిత్రంలో కనపడుతూఉంది.

పదిగోళ్ళకును

ఏకకాలంలో మెరుగు

వెట్టుకోవచ్చు

వేళ్లగోళ్లకు మెరుగు పెట్టడానికి ఒక కొత్త పనిమట్టు ఒకటి అమర్చ

కాని కి వచ్చింది. యంత్రంలో రెండు గుండ్రని భాగాలున్నాయి. వాటినుంచు తిరుగుతూ

ఉండే గుబ్బలు ఉన్నాయి. వాటిని వేళ్లతో పట్టుకోవాలి. చిత్రంలో చూపిన మార్గాన ఆవి తిరుగుతూ ఉంటుంది. వాటిలో ఉండే మెత్తని అడ్డరాలు (Linings) ఏకకాలంలో అన్నీగోల్లకు మెరుగ్గిస్తవి.

కొత్త ఎలెక్ట్రిక్ లేజరు

ముఖానికి బాగా నబ్బు పట్టించి ఈ లేజరు అడ్డంగా ఉంచి తేలికగా భాగుతూఉంటే, తెగే అంచు కిందకి, మీదికి కదులుతూ నున్నగా చుల్లగా తొంద

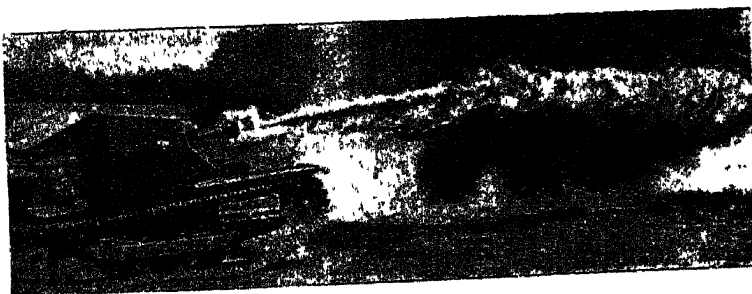

రగా వెండ్రుకలను అడుగుంట తీసేస్తుంది. ప్రక్షిప్తంగా ఉండే బేడ్లు అన్నీ దీనికి పనికివస్తవి. ఎలెక్ట్రిసిటీ లేకుండా మామూలు నేస్తీలేజరువలెనే దీన్ని ఉపయోగించుకోవచ్చు.

మంటలతో చుమురును చిమ్ము

టాంకులు

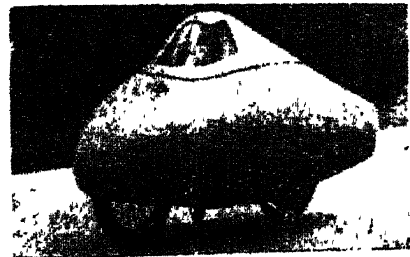
మంటలు కక్కి చుమురును అఖండధారగా

మందుకుచిమ్మేటాంకు అమర్చినబండికి ఒకదాన్ని ఇటు తీలో తియారుచేశారు. 'కోము' వగైరా దాన్ని పట్టించారుకూడ. నూతనంగా తయారవుతున్న యంత్ర పరికరాల్లో ఇది చాలభయంకరమయింది. నిష్క్లు చిమ్మతూ నడుస్తుంది. మొన్నటి ప్రపంచయుద్ధంలో మంటలుచిమ్మే యంత్రాలను చేతిపుచ్చుకొని పదాతులు సేనకు మందు నడిదిహతూ ఉండేవారు. వారందరు కత్తువుల మర ఫీరం గుల వాత పడిపోయేవారు. ఇకమిదట ఈ టాంకులబండ్లు మంటలు చిమ్మతూ క్రమమధ్యంలో నిరపాయంగా దారి తీయడానికి పనికి వస్తాయి. ఈ బండ్లమీద సాయుధులగు సైనికులు ఉంటారు.

అతిమాత్ర వేగంతోపోయే మోటార్లపైకిలు

ఉడకబెట్టి చక్రాలమీది కెక్కించిన బ్రహ్మావ మయిన బంగళాదుంపలూండే మోటార్లపైకిలు ఒకటి కొత్తగా తయారయింది. అది గంటకు ౧౨౦

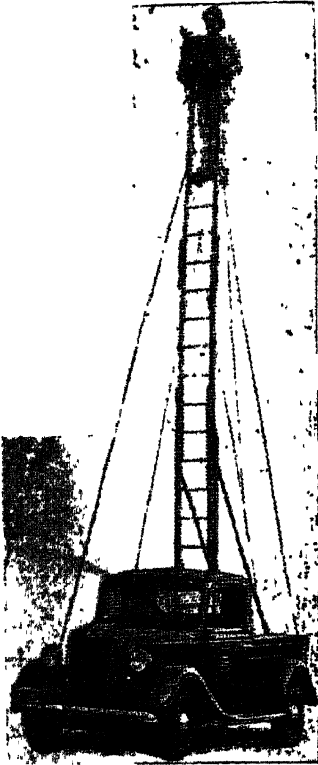

మైళ్లు నడుస్తుంది. ఈ వింతపైకిలును ఒక జర్మనివాడు తయారుచేశాడు. తేలికపదార్థంతో తయారుచేసిన గుల్లపైకిలుచక్రంమీద ఆమర్చబడిఉంది. ఈ గుల్లపైకిలు ఎదురుగాలి విసురు అడ్డకుండా ఉంటుంది. దుమ్ము ఖంట్లోపడకుండా దోవ కనుబడ దానికి పీలుగా ఉండేబట్లు ఎక్కినవాని ముఖానికి సరిగా గుల్లకు ఎగవభాగంలో, దానితో సమంగా ఇమిడేబట్లు బద్దలుకొని గాజు పలక అమర్చబడి ఉంటుంది.

క్రైలు వినిపించుచుకు పనికొనవచ్చునెందు పక్కలా
చిన్న చక్రాలు. చక్రాలకు చానీ లోపలి
కొత్తయినవచ్చు.

మోగారు. బండిమీద కమెరాస్టాండు

మోగారు. బండిమీద ఎత్తుకు తగినట్లు హెచ్చిం
చుచు, తగ్గించుచు కీలుగా ఆమర్చబడిన నిచ్చెన
కంటి స్టాండ్ ఒకటి ఉంటుంది దానిమీద నిలుచుని

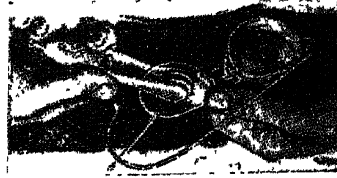
ఫోటోగ్రాఫరు ఎత్తుర ఉండే దృశ్యాలకు ఫోటోతీయ
వచ్చును. చిత్రంలో ఒక ఫోటోగ్రాఫరు ఆలాటినిచ్చెన
మీద ఎక్కి ఫోటో తీయడం కానవస్తుంది.

కంటిజోడుగాజుచిక్కలను శుభ్రపరిచే

చిన్న పనిముట్టు

ఈ పనిముట్టు కొత్తగా తయారయింది. జేబుకు
తగిలించడానికి దీనికి ఒక క్లిప్ ఉంటుంది. దీని ఉప
యోగము చిత్రంలో చూపబడింది. ఇది కొరలా గుం

టుంది. తలచీకెలకొనలకు లోనైపున గుండ్రని మెత్తని
కుదుళ్లు ఉంటవి. మరొక కొనను గట్టంలో నిలవఉన్నద్రావ

కం కుదుళ్లలోకి వస్తుంది. కుదుళ్లను గాజుకీళ్లలమీద
రుద్దితే అవి శుభ్రమవుతాయి.

బట్టల మన్నికను కనిపెట్టే యంత్రము

కొత్తబట్టలు ఎన్నాళ్లు మన్నుతవో తెలుసు
కోవడానికి చిత్రంలో చూపబడిన యంత్రాన్ని ఒక
దాన్ని ఆమెరికాలో నిపుణులు కనిపెట్టారు. బట్టచిరగ
దానికి ఎంతరాపిడికావాలో ఈయంత్రం తెలుపుతుంది.

దీంతోను, ఇంకా ఇతర పరీక్షలతోను బట్టల మన్నిక
తెలుసుకోవడానికి పరిశోధనలుచేస్తూఉన్నారు. సఫలం
అయితే ప్రతి బట్టకును దాని మన్నికకాలం నిర్ణయం
పబడుతుంది. ఆ నిర్ణయంకల్ల బట్టలు కొనేవాళ్లకు
చాలా ఉపకారం అవుతుంది.

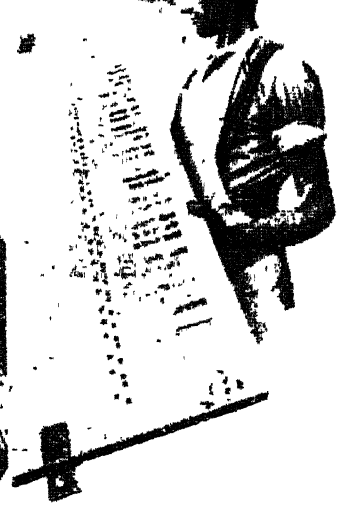
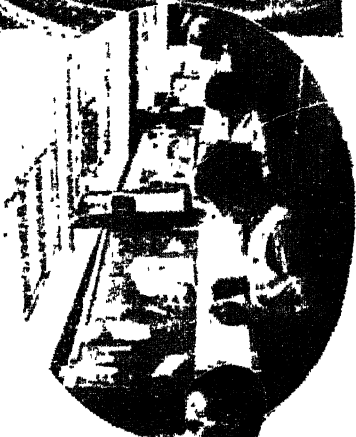
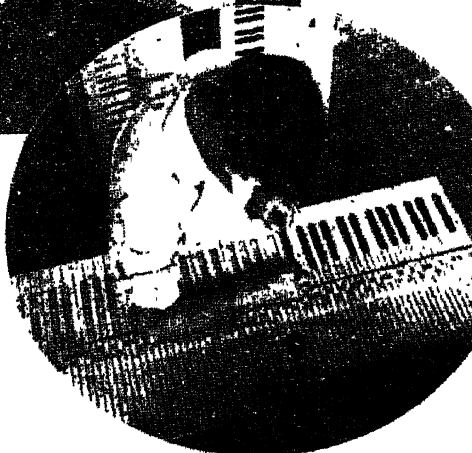
ఏనుగు కొమ్ములతో పియానామెట్లు

పియానాల దంతపుమెట్లకోసం ఏటా నూర్ల తర

పెద్ద ఏనుగుల కొమ్ములు ఏదో మార్పులుపొంది చివరకు

మెట్లకిందికి తయారవుతవో తెలుపునట్టిది.

బడి ఏనుగులు ప్రాణాలు కోలుపోతూ ఉంటవి. మెరుగులు చిమ్ముతూ ఉండే పియానామెట్లకు ఏనుగుకొమ్ములు బహుశః కెన్యాకొలనీలోగాని, జాంజిబారు ద్వీపం లోగాని దొరికేవి కావచ్చును. అక్కడి కొమ్ములు చాల ప్రశస్తమని పియానాలు చేసేవారు అంటారు. ఇందలిచిత్రాలు పెద్ద

౧. నామాలలో నిపుణులు కొమ్మలను పరి
క్షిప్తము.

౨. కంఠకాలతనుబట్టి కొమ్మలను రంపంతో
కోస్తాము.

౩. రంధ్రముబట్టి మెట్లను పరీక్ష చేస్తున్నారు
చివరకు. రంధ్రలోరన్వంచే ధేనుమయినా వీరికం
విషయ తెలిసిపోతుంది.

౪. మెట్లముక్కులను గాఢమూతి పెట్టెల్లోపెట్టి
ఎండిస్తారు. తర్వాత ఎండితగిలితే రంధ్ర మాయమౌతా
ఉంటుంది.

౫. దంతపు మెట్లు తయారయిన తర్వాత, నల్ల
కర్రమెట్లను జోడిస్తారు. ఇప్పుడు పియాసామీద అమర్చ
కానికి సిద్ధమయింది.

౬. గట్టి కర్రపలకమీద దంతపు ముక్కలను
ఇలాగా జిగురుతో అంటించి ఎండినతర్వాత ముక్క
లుగా కోస్తారు. అముక్కలే మెట్లు.

గడ్డం గంట

మారప్రయాణాల్లో మోటారుకార్లవాళ్లు నిద్ర

మబ్బులో ఉంటే జరిగే ప్రమాదాలు నివారించడానికి
ఒకకొస్తే అలారం గంట తయారయింది. శ్రయినరు
కాలగురు దీన్ని తగిలించి పెట్టాలి. వాడితల మంగుతు
వంగినపుడల్లా దీనిమీద ఉండే చిన్న మీటకు గడ్డం
తగులుతుంది. అట్లా తగిలికప్పుడు మీటలో హార్నిఉండే
టిక్కిసింగు సాయంతో గంట మోగుతుంది. వినూనాలు
మొదలయిన యంత్రాలను నడిపేవాళ్లందరూ దీనిని
ఉపయోగించవచ్చు.

రెక్కల నేస్టి పిన్నులు

పిల్లలకు చేతికివారికినదానినల్లా నోట్లో పెట్టుకోవ
డమూ, సాధ్యమయితే దాన్ని తిన్నగా మింగేయడమూ
అలవాటు. వాళ్లు అలా మింగేవాటిల్లో నేస్టి పిన్ను ఒకటి.
ఇకమీదట అలాటిభయం లేకుండా కొత్తగా రెక్క

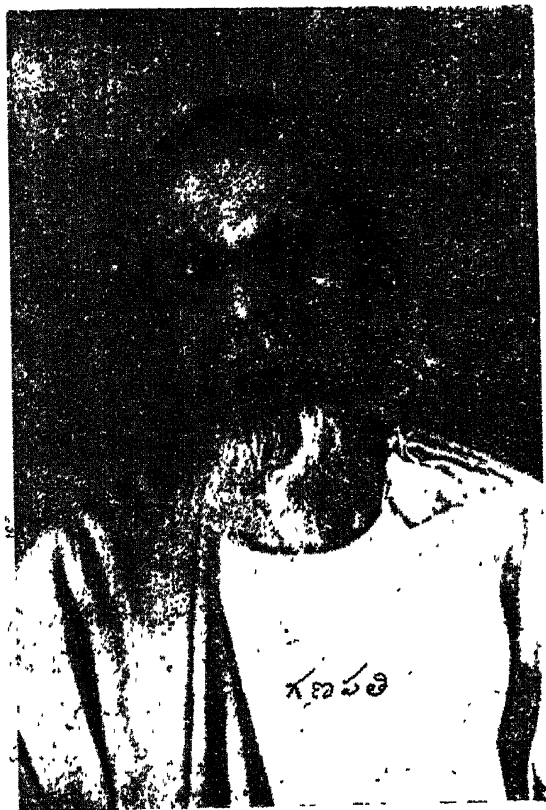

లతో నేస్టి పిన్నులు తయారయినవి పిన్ను రెండు
పక్కల ముళ్లకూ రెండు రెక్కలుంటవి. అవి బాగా
వెడల్పుగా ఉండడంవల్ల పిన్నులు మింగుడుపడవు.
అంచేత పిల్లలు పిన్నులను మింగిపోతారేమోఅన్న భయం
తల్లులకు పనిలేదు.

కలగూరగంప

వాసిష్ఠ గణపతిముని

వాసిష్ఠ గణపతిముని అసలు కేరు అయ్యలసోమ
యాజుల గణపతికాస్త్రీగారు. వీరు గొప్పపండితులు;
బహుశ్రుతులు. సంస్కృతాంధ్రములయందు చక్కని

యశ్వశరీరులు బ్రహ్మశ్రీ కావ్యకంఠ అయ్యల సోమ
యాజుల గణపతికాస్త్రీగారు 'పూర్ణ' రచయిత.

కవిత్వము చెప్పగలిగినవారు; సహజ ప్రతిభాసంపన్నులు.
వీరి జ్ఞాపకశక్తి అపూర్వమయినది. వీరి జీవితము అద్భుత
సన్నివేశములతో నిండినది. పదేండ్లప్రాయముననే వీరికి

బోయితిశ్చాస్త్రమున పెద్ద పాండిత్యము కుదించెను. కాని
కొన్నాళ్ల కాశాస్త్రమునందలిద్రామాగ్నియు వారికి
నిలువజాలకపోయినది. మంత్రశాస్త్రమునను వీరి సామ
ర్థ్యము పతనమయినది నైదికమంత్ర ప్రభావ మమో
ఘునుని వీరి విశ్వాసము.

ఒకానొకప్పుడు కాస్త్రీగారు నవక్షిపమునకు
పోయి అచటి పండితులతో వాదించి, వారి నోడించి,
చారిత్రే 'కావ్యకంఠ' బిరుదును బహు సమానముగా
పొందిరి.

కాస్త్రీగారు కేరును ప్రశాంత విరిక్త ప్రదేశము
లందు నివసించుచు ఆత్మవిచారము చేయుచుండువారు.
అట్టి యవసరములం దొకప్పుడు శ్రీగమణమహర్షి యొడ
వీరికి భక్తి ఏర్పడినది. వెనువెంటనే రమణాశ్రమమునకు
చని మహర్షి సాన్నిధ్యమున చిరకాలమునివసించియుండిరి.
'రమణ గీతలు' మున్నగు గ్రంథములను రచించి వారియొడ
తమకుగల అపూర్వ గౌరవమును ప్రకటించిరి.

నైదికమతోద్ధరణాసక్తి వీరికి మిక్కిలి కలదు.
అందువలన వీరు ఇటీవల నైదికమతోద్ధరణమునకయి
అనేక ప్రయత్నములను చేయుచుండిరి.

అమోఘము, అనర్థశము నయిన ప్రవచనశక్తి
వీరికి కలదు.

వీరు దేశభక్తిపెల్లుర కాంగ్రెసునందును కొంత
కాలము హస్తక్షేపము గావించి, అభిప్రాయభేదము
కారణముగా దూరమునకు తొలగిపోయిరి.

వీరి ప్రపంచజ్ఞానము అనన్యసామాన్యము. వీర నేక
గ్రంథములను రచించిరి. వానిలో కొన్ని అముద్రిత
ములు; కొన్ని అసమగ్రములుకూడ. అట్టివానిలో నొకటి

‘గొల్ల’ యొక్క గర్వరచనము. ఇది విష్ణుకుండినుల కాలమునాటికృతమాధారముగాగలది. కాస్త్రీగారి ప్రతిభకు శాంపిత్యమునకు, ప్రపంచజ్ఞానమునకు నిది పరమావధి అనదగినది. ఇది వారి తుది రచనము; ఎదుబడి ప్రకరణముల గ్రంథము. దీనిని భారతీయందు ప్రక

టేంప కాస్త్రీగారి కుమారులు శ్రీ అయ్యల సోమయాజుల మహాదేవకాస్త్రీగా రొసగినారు. భారతి వీరి యొక కృత్యమును ప్రకటించుచు గ్రంథ ప్రకటనమును ప్రారంభించినది. ‘గణపతి’ యనునది గణపతికాస్త్రీగారి నామాంతరము.

ఆత్మరక్షణకు కుస్తీమెళుకువలు

౧ చిత్రము

దెబ్బలాట ఒకపనిగా ఎవ్వరూ పెట్టుకోరు. మీరు మిక్కిలి అదంతే ఎవ్వరికీ గిట్టదుకూడా. అయితే ప్రతిమనిషికి జీవితంలో తన్నుకానీ, తన్ను ఆశ్రయించినవాళ్లను కానీ రక్షించుకోవడంకోసం దెబ్బలాట అవసరం ఎప్పుడో ఒకప్పుడు వచ్చి తీరుతుంది.

దవడమీద ఓగుద్దుగుద్ది మీదపడ్డవాణ్ణి పడతోయడం పడతి ఒకటి ఉంది. అది చాలా పాశకాలంనాటిది. అది నవలల్లోకి, నాటకాల్లోకి సరిపోతుంది చాలా బాగా; అనుభవంలో మాత్రం ఏ మాత్రమూ సరిపోదు.

సాధారణంగా వీధుల్లో జరిగే దెబ్బలాటలు చూస్తూఉంటాము. అలిసి కింద పడిపోయేంతవరకూ ఒకన్నొకరు చావకొట్టుకుంటూ ఉంటారు. చివరకు

ముక్కులగుండా నెత్తురుకారడమూ, కళ్లు చీకట్లు కమ్మడమూ, పడిపోవడమూనూ. ఇదే దానిఫలం.

కత్తితీగుతుని ఎవడయినా మీదపడడానికి వచ్చినప్పుడు కానీ, ఏ దొంగడయినా వచ్చి తుపాకీని దొక్కలోకి నురి పెట్టి పేల్చడానికి సిద్ధంగా ఉన్నప్పుడు కానీ, నెమ్మదిగా ఓచోల కూర్చుని ఉన్నప్పుడు ఏ తాగుబోతో తూలుతూ తూలుతూ వచ్చి మీదబడి కొట్టవచ్చినప్పుడు కాని వెనుక ఎప్పుడో నేర్చుకున్న కుస్తీపనితనం చూపించి తప్పించుకోవడానికి అవకాశం ఉండదు. వెంటనే నెత్తిమీది అపాయాన్ని సులువుగా తప్పించుకునే ఉపాయం చూడాలి. అలాటప్పుడు తప్పించుకొనే మెళుకువలు కొన్ని తెలిసుండాలి ప్రతి మనిషికి.

ఒక దొంగడు తుపాకి గురిపెట్టి మీదికివచ్చి సామ్యంతా ఇచ్చేయనుంటాడు. అప్పుడు రెండు చేతులూ మీదికెత్తేసి దగ్గరండే సామ్యంతా తీసేసుకొనేవరకూ ఏమాత్రమూ మెదలకుండా నిలబడాలి. అలాబప్పుడు వాడి చేతినుండి తుపాకిని లాగే యడం మంచిదని తోస్తే తప్పుకుండా అలాచేయాలి. అయితే ఎలాచేయాలో మాత్రం బాగా తెలిసుండాలి.

ఇలాటి అవసరాలు తక్కిన వార్లకంటె పోలీసు వాళ్లకు ఎక్కువగా వస్తూఉంటాయి. అందుకోసమని వాళ్లకు ఆ మెళుగువలు నేర్పుతారు.

(చి. ౨, ౩)

ఉన్నట్టుండి ఎడమయినా తుపాకి తీసుకొని మీద పడతాడు. వెంటనే వాడిదృష్టిని ఒక తుటికాలం మరో దానిమీదికి తప్పించాలి. అందుకని వాడి బుజంమీది నుంచి అవతలికిమాడాలి, ఎవళ్లో వెనకవస్తూ ఉన్నట్టు. ఇట్లా కాకుంటే ఇంతకంటే మంచి ఉపాయం మగోటి ప్రస్థాలి వాడి దృష్టిని తిప్పేయడానికి.

(చి. ౨, ౩) వాడి కుడిచేతులో తుపాకి ఉంటే చప్పున ఎడమవైపుకు ఒక అడుగు తప్పుకోవాలి. కూడా, ఎడమచేయి మీదికెత్తి వాడి మణికట్టుమీద గట్టిగా ఒక్క చరుపు చరిచి కదలకుండా పట్టుకోవాలి. అప్పుడు తుపాకీగురి నిన్నుండి తప్పిపోతుంది. ఆ పట్టిన పట్టు సల్లించకుండా మణికట్టును వెనక్కు మెలిపెట్టాలి. కుడిచేత్తో వాడి పిడికిలిఅడుగున పట్టుకుని తుపాకి చేతని మణికట్టుమీదినుండి వెనక్కి వంచాలి. ఇప్పుడు తుపాకి వాడివేపుకే గురిచూపుతుంది. వాడేమయినా పారపాటున మీద నొక్కాడా అంతటితో చెల్లు ఆయన పని. బాగా వెనక్కు విరిచేసరికి చెయ్యి విప కీకంగా నొప్పేడుతుంది, తుపాకిపట్టు సల్లిపోతుంది. అప్పుడు కుడిచేత్తో తుపాకీని లాగేనేయవచ్చు.

మణికట్టును మెలిపెడుతూన్నప్పుడు నిలకడ చిక్కదానికని వాడు కుడికాలు ముందుకు వేస్తాడు. అప్పుడు వాడి బరువంతా ఆ కాలిమీదే అనిఉంటుంది. వాడలా ఉన్నప్పుడు వాడి ఆకాలికి ఎడం కాలితో కిందివేపునుంచీ ఒకతాపుదగిలించాలి. దాంతో వాడు కిందపడిపోతాడు. అప్పుడయినా చెయ్యి మెలి పెట్టడం మాత్రం మానేయకూడదు, తుపాకినీ వాడివశం లోంచి పోతుంది. వాడింకేమీ చేయలేకుండా ఉండి పోతాడు. ఈ తంతంతా క్షణంలో మెరుపు మెరిసినట్లు జరిగిపోవాలి. ఏమాత్రం ఆలస్యమయినా ఉపద్రవం కలిగితిరుతుంది.

ఎవడైనా కత్తెత్తి నీలిగి కడుపులో పొడవదానికి వస్తే పై పద్ధతితోనే తప్పించుకొని కత్తిని లాగి పారేయవచ్చు. కత్తిని పొడవదానికి మీదికెత్తినపుడు మణికట్టును తిన్నగా గట్టిగా నొక్కిపట్టి కత్తిని లాగేసి (చి. ౮) వాణ్ణి కిందతోనేయవచ్చు ఒక క్షణంలో.

చెయ్యి అలా మీదికెత్తి ఉండగానే వాడిమీదికి హతాత్తుగా దూకాలి. వాడి కుడిచేతిలో కత్తి ఉంటే ఆ చేతి మణికట్టును ఎడమచేత్తో వడిసి పట్టుకొని అవతలికి లాగిపట్టి ఉంచాలి. కూడానే కుడి ముంజేతని వాడి రెక్కకిందినుంచీ చొప్పించి వాడి మణికట్టును

భా ర తి

పట్టుకోవాలి. మనకుమిమంతేతిని మీబలాగా ఉపయోగించి వాడి చేతిని కిందికి లాగితి.

వాణ్ణి కిందికి నొక్కుతూ ఉండేటప్పుడు వాణి చేమాత్రము పైకి తేవడానికి అవకాశం ఇవ్వకూడదు. అప్పుడికి వాడు నిలబడలేక, కల్లకిల పడిపోతాడు; కత్తిని బారబిడిస్తాడు.

వాడు కిందపడినతర్వాత పట్టు వదలకుండానే వాడి భుజంమీదు చూర్చుంటే సరి, నీ బరువంతా దాని పయినే నిలిచి నొప్పిపుట్టిస్తుంది ఎక్కవగా. తప్పుకోవడానికిగానీ, ఏమీ చేయడానికిగానీ చేతకాకుండా అలాగే ఉండిపోతాడు వాడు.

ఈ పట్టును ఇలానుపట్టు అంటారు.

దుడ్డకరను గాని, గాజుబుడ్డిని గాని తీసుకొని మీదికివచ్చేవాళ్లనుమాత్రా ఈఉపాయంతోలే పడే(చి. ౧౫)గొట్టవచ్చు. వాడిచేతిని ఆవలకు తోసిపెట్టడంలో ఎప్పుడో వాడిచేతినుంచీ వాటిని లాగివారేయవచ్చు. వాడు తనబలాన్ని ఉపయోగించేలోపల వాడిచేతిని వెనక్కు లాగి మీట తగిలించి నొక్కాలి.

అదునులో అయితే ఇది చాల నలువయినపట్టే పట్టు సరిగా చిక్కింపంటే- అంతే- ఇంక ఆశలేదు.

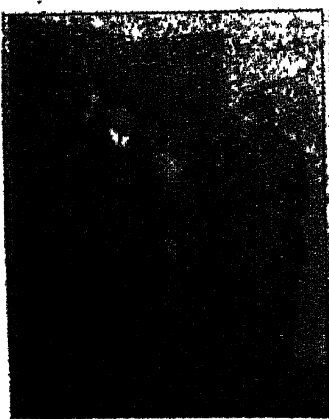
ఎవడయినా వెనుకనుంచీ తెలియకుండా వచ్చి మీదపడి తన ముంజేతిని గడ్డంక్రిందికి పోనిచ్చి గొంతుక నొక్కడానికి ప్రయత్నించవచ్చు. వెంటనే వాడిచేతిని ముందుకుతోసి పట్టి ముందుకువంగి వాణ్ణి తలమీదికి వంచుకొని లేవదీయాలి. అప్పుడు గట్టిపట్టు దొరికిందంటే వీపుగాని, తలగాని పెటపెటలాడిపోవలసిందే. దాంతో వాడిపని అయిపోతుంది. అప్పుడువాడికి దోలీమాడ అవసరం అయితే కావచ్చు.

నులువయింది- తె ససుకోవలసిన పట్టు మరోటి ఉంది. ఎవడయినా ముఖాముఖిని ఎదుర్కొన్నప్పుడు రెండుచేతులతో వాడి మణికట్టును పట్టుకొని ఒక్క ఊపున ప్రక్కకు తిరిగేయాలి.

అప్పుడు వాడు వెక్కిరిస్తాడు. వాడిచేయ్యి మన భుజంమీదుగా ఉంటుంది. వెంటనే ముందుకు వంగేస్తేసరి వా డేమీచేయలేకుండా పోతాడు.

వెనుకనుంచి మీదపడినవాడి తలను, రెండు చేతులూ బుజాలమీదుగా నక్కుపోనిచ్చి పట్టుకొని చుప్పన వెనకటివలెనే ముందుకు వంగాలి. వాడితల వెనకవేపున పట్టుకొని చుప్పన క్రిందికి వంచాలి.

ఎవడయినా మీదపడి గుద్దడానికి వస్తే కొంచెం ఒళ్లుముడుచుకొని కిందికి తగ్గాలి. సందుదూచి కుడిచేత్తో

(చి. 15)

(చి. 16)

(చి. 17)

వాడి ఎడమమణికట్టు పట్టుకొని, ముందుకు ఉనికి భుజాన్ని వాడి కాళ్ళనందున దూర్చాల్సి. వెంటనే శేచి రెండుమాట్లు గిర్రున తిరిగి వాడికి ఒక్కతోచకుండా చేసి, వాడి చేతిమీదినుంచే ముందుకు లాగి, ఇంకొక చేత్తోను, భుజంతోను వాణ్ణి మీదికెత్తి (చి. ౭) తల కిందతగిలేట్టుగా పడవేయాలి.

ఈ పట్టు ఎంత తమాషాగా ఉందో అంత అమోఘంగా పరిచేస్తుంది; చాల సులువయిందికూడా. సామాన్య బలంకలవాడయినా సరే ఎంత భారవాళి మఱిపిలిగాని సులువుగా మీదికెత్తేయవచ్చు, సరిగా వాణ్ణి తనమీది నిలుపుకోగలిగితే, గిర్రున తిరగలిగిన అవసరంకూడ లేదు. కాని వాడికి తలదిమ్మకేట్టుచేస్తే మన ప్రయత్నం అమోఘంగా ఫలింపడానికి సాయపడతుంది. వాణ్ణి కంకరనేలమీదిపై పడవేయడమయితే తల దిమ్మెక్కించువలసిన అవసరంకూడ ఉండదు.

మేజాముందు కూర్చొని ఉన్నప్పుడు ఎవడయినా మీదబడితే వాణ్ణి లొంగదీయడం చాల తేలిక. కాని కాళ్లు మేజాకింద చిక్కుకోకుండా ఉండాలి.

తప్పతగిన ఏజగడాలమారో రాత్రి క్లబ్బులోగాని హోటల్లోగాని అలాగా మీద పడతాడు. వాడి మీదికి నిద్రపడడానికి ఒక్కొక్కప్పుడు అవకాశం ఉండవచ్చు.

మొట్టమొదట మన కేమీ అడ్డు తగలకుండా కుర్చీని మేజాకు దూరంగా లాగేయాలి. వాడు మీద పడి నుద్దితే దాన్ని లెక్కపెట్టనట్టే కనుపడాలి. వంగినట్టే ముందుకుపోయి భుజంతో వాడి కాలిమీద మోకాలికెగవ ఒకతాపు తన్నాలి. ఆ కాలి వెనకవేపున రెండు చేతులు పెనవేసి చీలమండకేసి ముందుకు ఒక దెబ్బ తగిలించాలి. ఇట్లా చేస్తూ ముందుకు కూడా లాగుతూ ఉండాలి. (చి. ౯) వాడప్పుడు గభిమని వెల్లకల నేలమీద పడిపోతాడు. నిలుచున్నపుడు మీద పడ్డ వాణ్ణియినా ఇలాగే పడదోయవచ్చు.

తలవంచుకొని మీదికి వచ్చేవాణ్ణి లొంగదీయడం అతిసులభం. వాడు వచ్చే రావడంతోనే కుడిచేతిని

(చి. ౭, ౮, ౯)

వాడి మెడకు చుట్టి చుంకవేపుకీడ్చి సమమువగ్గరికి వంచాలి. ముంజేయి దవడమీదుగా వచ్చేలాగ ఎడం చేత్తో కూడ మెడకు చుట్టబెట్టాలి. ఆ చేత్తోనే మన కుడిమంజేతిని పట్టుకొని, ఒక్కొక్క ఆనేట్టుగా లాక్కొని తలను మీదికి నొక్కాలి. కూడానే వాడి యెడంభుజాన్ని మన కుడిచేత్తో నెట్టుతూ ఉండాలి. వాడి కెంతబాధ కలిగించాలంటే అంత బలాన్ని చూపాలినుంటుంది. ఇట్లా చేయడంవల్ల వాడికి విపరీతంగా నొప్పెట్టవమే కాకుండా, మెడకుకు నెత్తుకు పారకుండా చేయడంవల్ల స్మృతికూడ తప్పిపోవచ్చు.

ఎవడయినా ఎదురుగావచ్చి రెండుచేతులతో చుట్టబెట్టుకొని నొక్కేస్తూ ఉంటే, మనరెండుచేతులూ

భా ౨ తి

—దేశముక్తికి పోనిచ్చి తలకు కిందికి మీదికి ఊచాలి. దాంతో వాడిపట్టు సర్దుకుంది కొంచెం. కూడా అందు బాటుతో ఉండే వాడికాలిని మన కాలిలో చుట్టబెట్టి, వాడి పోయాకాలి వీలమండలు గట్టిగా తన్నాలి. తన్నుతో వాడు వెనక్కు పడిపోతాడు.

ఈ విధంగా పట్టు విడిపించుకొనే ప్రయత్నం చాళ్యం కాకపోతుంది. వాడు తనగడ్డాన్ని మనమూపు మీద బెట్టి తనబరువునంతా మనమీద మోపుతాడు, అప్పుడు తప్పించుకోవడం ఎలాగో వాడిచేతులమీదుగా మనచేతులు చుట్టబెట్టి వెనకేయాలి. చప్పున వెనక్కు ఒకఅడుగు తగ్గి మనచేతులను వాడి పొట్టుకు చేర్చి మీదికి నొక్కాలి.

వెనకనుంచేవచ్చి మీదబడి చుట్టబెట్టినప్పుడు తొమ్మడు మడుసుకొని మోకాళ్లు వంచి కిందికి తగ్గాలి. కూడనే వాడిచేతులను మన రెండుచేతులతో సంకల్లోకి ఎగవోయాలి. తర్వాత అప్పున మన మోచేతులను వెనక్కు పోనిచ్చి రొమ్ము విరుచుకోవాలి. పట్టు సల్లించే ముందుకు తిరిగి నిలబడాలి, మల్లా మీదబడితే వాణ్ణి సాధించడానికి.

నడుము వంచడానికి వీలయ్యేట్టుగా కిందభాగంలో వాడు చుట్టబెడితే, మంగుడు బాగా వంగి రెండుచేతులతో వాడికాలి వీలమండల్లో ఒకదాన్ని ఒడిసి గట్టిగా పట్టుకొని నిలువునలేది వెనక్కు ఒరగాలి. అప్పుడు వాడు కిందికూలబడతాడు; వాడిమీద నీవున్నా. దాంతో వాడికి ఊపిరి ఊడిపోవచ్చు. తలకు గట్టిదబ్బు తగిలిన తప్పుతికూడ తప్పిపోవచ్చు.

వాణ్ణి పడిపోయిన తర్వాత బోర్లతోయగలిగితే, వాడిపొదం ఒకటి మనచేతికింద దిగించిపట్టాలి. ముంజేతని వాడివీలమండకిందికి పోనిచ్చి వాడికాలి బొటన వేలిని వీధుగవత్తుకు వెనక్కునంచి వాడిమీద ఎక్కి తుచ్చాలి. తప్పించుకోవడానికి ప్రయత్నంచేసినప్పుడల్లా బొటనవేలిని గట్టిగా నొక్కుతూఉంటే ఎంత సేపయినా అలా పడిపోండిపోతాడు వాడు.

ఇంకకంటే మంచిపట్టు: వాడి రెండుమోకాళ్లను నంది, నీ తొడలతో వాడిపొదాబడి అదిమిపట్టాలి.

దాంతోపాటు పట్టుకొని మీది కెత్తాలి. వాడు తప్పించుకోవడానికి ప్రయత్నించినప్పుడల్లా వాడిపొదాలను గట్టిగా నొక్కుతూఉండాలి; గడ్డాన్నీ గట్టిగా నొక్కి మీదికెత్తితూ ఉండాలి. (చి. ౧) ఈపట్టు చాలబాధను కలిగించేది కాబట్టి ఒక్కసారంతోలే, ఎంత పట్టుదల మనిషియినా, వాడు ఇంక తప్పించుకోలేమని తెల్లమొగం వేస్తేస్తాడు.

మరొక పట్టుండి: పడిఉన్నపుడు కాని, నిలుచున్నపుడు కాలి ఈ పట్టుతో సాధించవచ్చు. వెనకనుంచి రెండుచేతులను వాడి రెండుచంకలక్రిందికి పోనిచ్చి, వాడితల వెనక్కుతెచ్చి జోడించాలి.

ఈ పట్టు, తల్లక్రిందులు చేస్తే మంగునుంచి కూడ పనికివస్తుంది.

వాడితలను మన రెండుమోకాళ్ల సంగున చిక్కబట్టి నొక్కివాడిచేతులక్రిందనుంచి మనచేతులుచొప్పించి వెనకవేపుకు తెచ్చి వాడి మెడమీద జోడించాలి. వాడి చేతులమీదుగా మీదికిలాగితే మన బలమంతా వాడి మెడమీద ఆగిఉంటుంది.

(చి. ౧౦)

దొంగను దొరికించుకున్న తర్వాత వాణ్ణి కూడా లాక్కునిపోవాలంటే వాడి కుడి మణికట్టును మన కుడి చేత్తో పట్టుకొని వాడి అరచేతిని పైకితిప్పి పట్టుకోవాలి. వాడి పక్కకువచ్చి మన ఎడం చెయ్యిని మనం పట్టుకున్న వాడిచేతిమీద ఉంచి తర్వాత మోచేతికి ఎగవ ఆ చేతికిందికిపోనిచ్చి మనకుడిచేతిని అఎడంచేత్తో పట్టుకోవాలి. (చి. ౧౧)

ఇప్పుడు మన ఎడమ ముఖేయి, వాడి చేతిమీద మీటగా పనిచేసే మన కుడిచేతికి దన్నుగా ఉంటుంది. వాడువిడిసిందిరుకోడానికి పెనుగలాడినప్పుడల్లా, వాడిచేతిని క్రిందికి నొక్కుతూ ఉంటే చాలా నొప్పి పెరుతుంది దాంతో ఎక్కడికి తీసుకుపోతే అక్కడికి మెదలకుండా వస్తామ వాడు.

దయా దాక్షిణ్యాలు మాపరుసిన అవసరం ఏమాత్రమూ లేని అసాధ్యపరిస్థితుల్లో సులువుగా, తప్పకుండా వాడి పులుసు వంచడానికి సరిపోయే జుజుట్టు కద్దలి దెబ్బ ఒకటి ఉంది.

ఏచేతి మణికట్టునుగాని కళ్లతో సహా తిన్నగా చాపి కొనవేళ్లతో వాడి గొంతుకలో పొడిచి కుతిక పూస రెండు వేపులా నొక్కాలి. (చి. ౧౦) ఈ దెబ్బ సరిగాపడిందంటే కుతికలో రక్తనాళాన్ని చినిపేస్తుంది. అలా కాకపోయినా, కలమిదికి ఎక్కిపోతూ ఉండన్నట్టుగా నొప్పి ఎక్కుతుంది.

చిత్రము ౧౦

* * * * *
దీన్నంతా చదివి ఆవకల పడవేయడంలో ప్రయోజన మేమిలేదు, ఈ విషయంలో ఆసక్తి ఉండేవరకొకణ్ణి దోడ్పెట్టి చేసుకొని అన్ని పట్లను వాడితో కలిసి కట్టి మొదటి అవసరంలోనే ఆమోఘంగా ఫలించేట్లు చక్కగా అభ్యాసంచేయాలి. నిజంగా శత్రువుదగ్గర రెండో

అవకాశం దొరకడం చాలా అరుదు. ఆదోష్టితో పట్టుముఖ్యంగా అయిపుకలిగించేవి — పట్టేటప్పుడు చాలా జాగ్రత్తగా ఉండాలి. అంతా సాంతంగా నేర్చుకోవలసిందే కాని దోష్టిని మాత్రం అవాయం కలగకుండా చూడాలి.

ఒకపట్టు చక్కగా నేర్చుకున్న తర్వాత ఇంకో దాన్ని నేర్చుకోవాలి. నిస్సంశయంగా సాధించడానికి చాలిన అభ్యాసం ఉండే ఒకటిరెండు పట్లు చాలు ఒక గంపెడు వచ్చిరానిపట్లకంటే. 'చేతులు బంధించు' 'మీదికి ఎగనెత్తవం' రెండూ బాగా తెలిసి ఉంటే తర్ఫీదు కాని ఎదిరిన క్షణంలో లోపరుమకోవచ్చు - వాడెంత బలవంతుడయినా, ఎ.తి బలవంతమైనా సరే.

[జనవరి (1987) పాపుల్స్ నైట్స్]

జనమొద్దు బిడ్డ

‘షెర్లీ టెంజిల్’

ఈ జనమొద్దు బిడ్డ ౨౩ వ ఏప్రిల్ ౧౯౨౯ ని సాంటామోనికాలో పుట్టినది. పుట్టిన నాల్గవయేటనే సినిమారంగములో ప్రవేశించినది. షెర్లీకి యిప్పుడు జరుగుచున్నది యెనిది దిన యేడేగాని యంత స్వల్పకాలములో యిప్పటికి యిరువది ఖిలుములలో నటించిందన్న ఎట్టివారికైనను వింతకొప్పుకొనదు. ఇటీవల నటించిన ‘డింల్స్’ అను ఫిలుములో ‘షెర్లీ టెంజిల్’ విదేశభాష యగు చీనాభాషలో మాటలాడు చున్నది.

ఇట్టి అద్భుత ప్రభావము కలది గావుననే యీ బిడ్డ ప్రపంచమందలి ప్రేక్షకులనెల్ల ముగ్ధులగా వింది జగద్విఖ్యాతి వడసినది.

షెర్లీకి యిట్టి సుగుణము లెట్లున్నవో కలిదండ్రులు కూడ ఊహింపలేకున్నారు. వంశ వారంపర్యముగా వచ్చినదేమోయన్న నా వంశములో యెవరును నాటికములలో నై నా పాల్గొనెయ్యండలేదు. ప్రపంచభిష్రామ పెట్టున్నన, షెర్లీ తన గొప్పతనమును యిందుకయైన లక్ష్యముచేయదు. పైగా యీ గొప్పతనమే ఆ కిన్నీ బాలికకు మళ్ళీ తెచ్చిపెట్టినది. ఇతర బాలికలవలె

కృష్ణా సంచరింప నీలలేదు. కంటికి గార్పించిన ముగ్ధుని వేలకొలది జనులు చుట్టను గుమిగూడుదురు. కావున కెన్నో తలిదండ్రులు, ఉత్సాహపూరితులగు ప్రజలకు చక్కచక్కయ్యి కూడ గలుగనియమండు యీ చిన్నిపిల్లకు గృహమున బంధింతురు. కిధిలో ఆ చిన్నిపిల్లకునపుడు బడిమాట యెందులకు! ఎపు యైనా పిల్లలప్రవర్తనము చూడవలయు నన్నచో, షెర్లీ తలిదండ్రులు, కిక్కిలో నలుబది ముగ్గులలో వాది తీసికొని వెళ్లెదరు. అప్పుడే గాబోలును కిక్కి ప్రవర్తన!

ప్రతిదినమున వివిధ దేశములనుండి యీ బిడ్డ వృత్తాంతము తెలుపమని ఎంఁది, చాయాపటములు పంపమని ఎంఁది లేఖలు వచ్చుచుండును. సభలలోనికి వచ్చి వాల్టానవలయునని మరికొన్ని. కాని యీ లేఖ లన్నియు కొన్ని కారణాంతరములచే నిరాకరింపబడు చున్నవి.

షెర్లీ టెంపిల్ ప్రప్రథమమున “బేరీ బర్నిస్ క్లౌన్” అవధిలుములో యితర బాలికలతోపాటు నటించినది అప్పటి రూపలాభద్యమనకును, గాన మాధుర్యమున కును ప్రజలు షెర్లీని మిక్కిలి మెచ్చుకొనిరి. అదియే షెర్లీ చేరు పైకివచ్చునకు మొదటిమెట్టు. పిమ్మట పార మోంటు కంపెనీలో ఒక ఫీలుములో నటించినది. అటు పిమ్మట ఫాఫ్స్ ఫీలుములో “ప్లాండ్ అండ్ ఫీర్”లో నటించునపుటికి షెర్లీలోని ప్రజ్ఞావిశేషములు ప్రాచీనా తెలిసిపోయినవి. వెంటనే వారమునకు 1౯0 డాల్ల వేతనము నిర్ణయమయినది. ఈ అవకాశము గల్గిన వెంటనే అచిరకాలములో సినిమామండలములో స్త్రీ పురుషుల కవ్వరికిని లభ్యముగాని ఉన్నత స్థానమునకు చర చర ప్రాకిపోయినది. ఈ బాలిక కళానైపుణ్యమునకు ౧౯౩౪ లో అకేడమీ ఆఫ్ మోషన్ పిక్చర్ ఆర్టుస్ అండ్ సైన్స్ సెవెనారు ఒక బంగారువిగ్రహమును బహు మతిగా నొసగిరి.

షెర్లీ నటించిన ఫీలుములు అన్ని ఖండములలోను చేరు నటించినవి.

ప్రపంచములోని ప్రజల కందరికిని యీ చిన్న బాలిక యిట్లుగాలే. కావుననే దినదినమును వివిధ దేశ ములనుండి షెర్లీకి అటవస్తువులు వేలకొలది వచ్చిపడు చుండును. కాని షెర్లీ తలిదండ్రులు ఆ వస్తువులనన్నిం

షెర్లీ టెంపిల్

టిని అనాధశరణాలయములకును, బిడ్డలపై ద్యుకాలకును పంపినేయుచుండురు. షెర్లీ తనకు సీయమైనవాటిని మాత్రము తనకు నుంచుకొనును. అట్టివాటిగా వివిధ దేశ ములకు చెందిన బొమ్మలు, ఆయా దేశపు దుస్తులతో అలంకరింపబడినవి కలవు.

షెర్లీకి వివిధదేశముల బొమ్మలమీద వలెనే, భావలయందుకూడ అభిలాష మెండు. 'లిలియన్ బార్లీ' అనే ఉపాధ్యాయురాలు షెర్లీకి, ఫ్రెంచి, స్పానిష్, జర్మన్, ఇటాలియన్ భాషలు నేర్పింది. ఆ భాషలను ఆమెతో షెర్లీ చక్కగా మాట్లాడగలదు. పాటలు సైతము పాడగలదు.

దీని కంత 'కిరీ' ప్రధానమైనది అగృహమున జ్ఞాపక శక్తి. ఇప్పటివరకు షెర్లీ తాను నటించేటప్పుడు ఎన్నడును ఒక తప్పెరను గావించియుండలేదట. కావున 'ఫాక్స్ స్టూడియో'లో షెర్లీని "టన్ పేక్ టెంపిల్" అని ముగ్గుడేరుకో పిలుచుచుందురు.

ఈ చిన్ని బాలికకుగల అభిరుచులలో చిత్రలేఖన మొకటి. అప్పుడప్పుడు 'ఫాక్స్ స్టూడియో'లోని వారిని హాస్యచిత్రములక్రింద చిత్రించుచుండును. ఈ విడ్డకు సంవత్సరమున ఆరువారములు సెలవొసరును. ఆ సెలవునందులలో రెండువారములు బొమ్మలపుస్తకములతో కాలక్షేపము చేయును.

షెర్లీ తల్లియగు గర్బ్రూడ్ టెంపిల్ ప్రతి దినమును యీ విడ్డకు పోషించెడువిధానము తెలుప వలసినదని లేఖలు వచ్చుచుండును. వాటి కన్నింటికని ఆమె ఒకవిధముగా సమాధానము వ్రాయుచుండును. "దీనిలో రహస్య మేమియులేదు. షెర్లీ సామాన్య బాలికవలెనే పోషింపబడుచున్నది. షెర్లీ ఖ్యాతిచే యెంతమాత్రమును గర్వింపదు. షెర్లీ తనసామర్థ్యమును తెలిసికొనినను, ప్రబాళిప్రాయమును నిత్యము చేయుదు" అని

షెర్లీ టెంపిల్ క్రొత్తగా నటించిన 'డింపిల్స్' అను ఫిల్మ్ బొంబాయిలో క్రిందటి నెలలో ప్రదర్శింపబడినది. ఆ ఫిల్ములలో షెర్లీ నవ్వులతోడను, మనోహరములగు ఆటపాటలతోడను ప్రజల మైమరపించును. తను నటించిన ఘటమునందును, దుఃఖమునందును ప్రేక్షకులకు సానుభూతి గలుగునట్లు చేయుచున్నది. ఈ ఫిల్మ్ షెర్లీ

యిదివరకు నటించిన ఫిలిము లన్నిటికంటెను శ్రేష్ఠమైనదిగా పరిగణింపబడుచున్నది.

ఇంత తెలివితేటలుగల బాలిక ఇంత లేతవయసుననే అఖండ విఖ్యాతి గడించినది. ఈమె భావి జీవనముగురించి రచనాంధ్రులు విచారింప నక్కరలేదు. షెర్లీ నీనీహరంగమును వీక్షించు, ప్రశస్తిగాంచిన నర్తకి అగుటకు నూచులు కాన్పించుచున్నవి ఎట్టి కిష్టమున పడని వ్యాసము నైనను అతిసులభముగ అనుకరింపగలదు. కావున షెర్లీ టెంపిల్ కు ముందుముందు వృత్తిలోనికి వచ్చుటకు అనేకములగు అవకాశములు గలవు.

[హెమకృష్ణపిక్చర్స్ మేగజిన్]

౧ రవీంద్ర కుమారుడు

ఇతడు యోగి; బ్రహ్మచారి. పదిగంటల కాలము గోతిలో పూడ్చియుంచబడినాడు హైదరాబాదులో.

౨ రవీంద్ర కుమారుని గోతిలోదించి పూడ్చుట

బ్రిటనుయందు విద్యాపరిస్థితి

బ్రిటనుదేశమునందలి గవర్నమెంటు విద్యా వ్యాప్తినిగూర్చి ఆ దేశమునందలి గవర్నమెంటు విద్యా కాఖివారు తమ వార్షికవేదికయందు ఈ క్రిందివిషయముగ వివరించియున్నారు. గడచిన ఇరువదియైదు సంవత్సరములలో, అనగా ౧౯౧౦ నుంచి ౧౯౩౫ వరకు, సుమారు ౫౦౦౦ మతన పాఠశాలలలో దాదాపుగ నూటికి ఇరవదిమాడు పాఠశాలలయందు చేతిపనులను నేర్పుచుండిరి. కాని ఇరువదిఅయిదు ఏండ్లలో అరువది యైదు పాఠశాలలయందు చేతిపనులు నేర్పబడుచున్నవి. ఇంకను ఈ పాఠశాలలయందు నూటికి అరువది ఎనిమిది గృహకృత్యములను, నూటికి మప్పదిరెండుతోటవనముల గూడ పిల్లలకు నేర్పబడుచున్నవి. విద్యాభివృద్ధికై కే. క. ౧౯౧౦ యందు ౩౬౯,౦౦,౦౦౦ పానులు వ్యయ

మనుచుండెను. నేడు, ౧౯౩౫, ౧౦,౦౦,౦౦౦ల పానులకు వచ్చి నది. అనగా ప్రతివానికిని నాడు ౧౫ పి॥ ఖర్చు. నేడు నా ౨-౨ పి కు మించినది

ఇంతేగాక బడిపిల్లల ఆరోగ్యస్థితిని అభివృద్ధి పరచుటకై ౪౦,౦౦౦ మంది పిల్లలకు ప్రభుత్వమువారి ఉచితముగా భోజనమును, పాలను ఇచ్చుచున్నారు. పైగా ౨౨,౫౦,౦౦౦ మంది పిల్లలకు పాలను చాల తక్కువవెలకు ఇచ్చుచున్నారు. పాఠశాలలయందు ఆరోగ్యపరీక్షలను జాగ్రత్తగా చూచుకొనుటకు సుమారు ౧౪౧౨ మంది వైద్యులను నియమించి యున్నారు. ౧౯౧౦ వ సంవత్సరములో ఈ వైద్యుల సంఖ్య ౯౯౫ ఇంతమంది వైద్యులకేగాక ప్రత్యేకముగా దంతచికిత్సకుగాను మాత్రమే నేడు ౮౫౨ మంది వైద్యులున్నారు నర్సులు ౩,౪౨౯ మందిని నియమించి యున్నారు. నాడు దంతవైద్యులు ౨౭, నర్సులు ౪౩౬ మంది మాత్రమే యుండిరి. ఇకన్నియుగాక బ్రి-న్ దేశమునందు బడిపిల్లల ఆరోగ్యస్థితిని కాపాడుటకు ఇంగను ఎన్వయోసంస్థలు గలవు.

ఇట్టి పరిస్థితులను మనదేశమునందలి హీన పరిస్థితులతో పోల్చిచూచుటకు ఏమాత్రమును సాధ్యము గాదు. విద్యావిషయమునందుగా, ఆరోగ్యవిషయము నందుగాని బ్రిటిష్ బాలుర కుండు సౌకర్యములలో తతాంతమైనను మన కుండవలయునని తలంచుటగూడ గొంతెమ్మకొరికయే. అంత లేకన్నను కొంతవరకైనను హిందూదేశమున ఈమార్గమునందు వృద్ధి కలుగవలె నను ఉద్దేశ్యమే యుండియెడల మన మివివరకే ఎంతయో బాగుపడియుండుము. కాస్తాభివృద్ధివలనను, నాగరికతాభివృద్ధివలనను విద్యావ్యాప్తికై నేడు ప్రపంచమున ఎన్నియో అనుమూలపరిస్థితులు ఏర్పడినవి. ఇట్టి పరిస్థితులను కొంతమట్టుకైనను ఉపయోగపరచుకొని ఇండియాప్రభుత్వమువారు మన హిందూదేశమును అభివృద్ధిపరచి శ్రీమంతములగు దేశములలో మన దేశమును గూడ నొక్క దానినిగా చేసెదరా?

[జనవరి మాడరకారివ్రాసిన వ్రా. టి. రా.]

హైదరాబాదునందు విద్యావరిస్థితి

హిందూదేశమునందు నానాభాగముల నేల చున్న రాజులు తమరాష్ట్రములయందలి ప్రజలను విద్యావంతులుగజేయు తమసర్వముని తలపక విద్యాభివృద్ధికై ఎట్టి సౌకర్యములను సేహర్వక ఇంతటి ముఖ్యముయమును తిన్నగా గాలికి వదలినందువలన హిందూదేశమునందలి విద్యావ్యాప్తి నానాటికి వెనుకంజవేయుచున్నదని చెప్పవలయును.

కావలసినంత ద్రవ్యమును మేడలకొరకో, మోటారులకొరకో, సుట్టిపుంపెయలకొరకో, విదేశయానముకొరకో మరి ఇంకే స్వకీయలాభములకో వ్యర్థపరచుచున్న ఈ రాజులు విద్యయునునది ప్రతి మానవునికిని ఉండవలసిన ఆవశ్యకవిషయము కాదనియు, ఎవరో కొందరు విశ్వరంగతులకును అవ్యుత్తరంతులకును మాత్రమే ఉండవలసిన విషయమనియు వాదించి తమ ప్రజలందరికిని విద్యచెప్పించు సాధ్యముకాని కార్యమని తమలోతాము సంతృప్తి నొందుచున్నారు

బరోడా, తిరువాన్కూరు మొదలగు కొన్ని కొన్ని రాష్ట్రములందు తప్ప మిగిలినవారయందు చదువునచ్చువారి సంఖ్య ఏమాత్రమును వృద్ధిజెందలేదు. ఆరాష్ట్రపురాజులు ఈవిషయమై ఏమాత్రమును శ్రద్ధతీసికొనలేదని ఇందుండి స్పష్టమగుచున్నది.

హైదరాబాదు విద్యాసమావేశమునందు అగ్ర్యక్షత వహించిన కాకినాడవైద్యాగారు గడచిన పది, ఇరువది సంవత్సరములలో జరిగిన అల్పవిద్యావ్యాప్తిని గూర్చి వక్కాణించిరి. క్రిటివ్ ఇండియాలోనే నూటికి ఎనిమిదిమంది చదివినవారుండ హైదరాబాదునందు నూటికి ౪.౪ మంది మాత్రమే చదువరిగినవారు. సర్ అక్బర్ హైదరాబాదు, రాష్ట్రపు బొక్కనము వృద్ధియగుచున్నదనియు, తమ రాష్ట్రము ఉత్తమమైనదనియు, అందన్నియు ఉత్తమస్థితిలో నున్నదనియు ప్రపంచమునకుసాటించుచున్నారకాని విద్యావిషయమునందు మాత్రము తమ రాష్ట్రము ఇంతటి హీనస్థితియందుండుట తమకుగాని, తమ దేశమునకుగాని గౌరవమేనా? ఇక ఆ రాష్ట్రమునందలి స్త్రీ విద్యవిషయమై

చెప్పవసరమేలేదు. రాష్ట్రమునందలి స్త్రీలలో గూటికి ౧.౨ మంది మాత్రమే అక్షరజ్ఞులు. రాష్ట్రమునందలి స్త్రీలు సతతము అజ్ఞానాంధకారములో మునిగియున్నారు. పాపము ప్రభుత్వమువారు స్త్రీ విద్యాభివృద్ధి కొరకై ఎట్టి ప్రయత్నములను చేయకపోవుట మెచ్చుకోవలసినదే.

ఇక ఆరాష్ట్ర ప్రజలకు రాజ్యాంగాదివిషయములందు ఎట్టి అభిప్రాయములును లేవో, వారి అభిప్రాయములే ప్రభుత్వమువారు అణచిపెట్టుచున్నారో, లేక మరేమోగాని అవి ఎంతమాత్రమును వ్యక్తమగుటలేదు. ఈవిషయము అక్కడ ప్రచురింపబడుచున్న కొలది వార్తాపత్రికలసంకేయే వ్యక్తమగును. ఈ రాష్ట్రమునందు గుమారు డెబ్బదిలక్షలమంది తెలుగువారున్నవారందుకిరి ఒక్క తెలుగుపత్రిక మాత్రమే గలదు. అదియు వారసునకు రెండుమారులే ప్రకటింపబడుచున్నది ముప్పదిఏమిది లక్షల మహారాష్ట్రులు ఈ రాష్ట్రము చున్నను వీరికిందకిరి ఒకవార్తాపత్రిక మాత్రము గలదు. పదువారు లక్షలకు మించిన కన్నడలకు ఒక పత్రికయు గూడ లేదు. ఇది చాల శోచనీయమైన విషయము.

[బాంటే నెంటింగ్] పు.తి.రా.

సా బూ

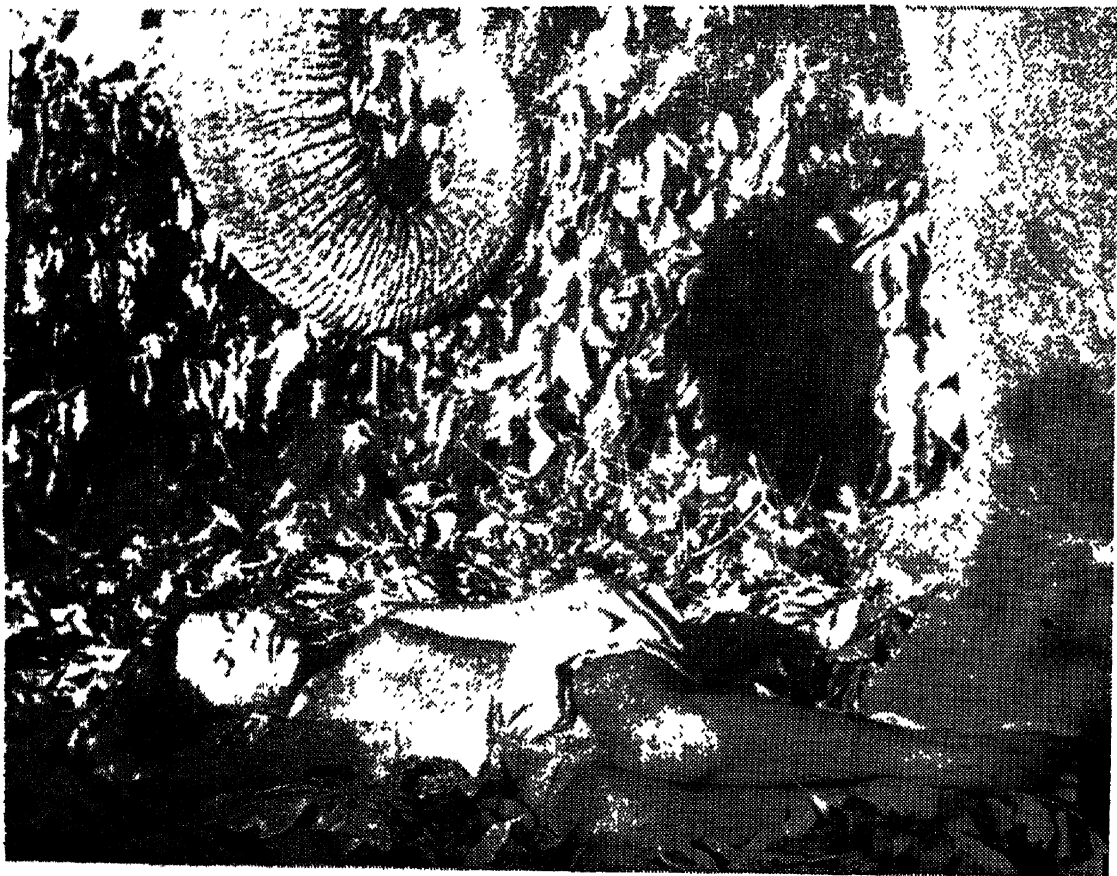

(చూ. ప్రాచ్యతారలు. భారతి సంపు. ౧౩, సం. ౧)

'సాబూ' నటిం చిన 'ఎలిఫెంటు బాయి' అను పేరుతో ప్రధానాత్రులు మూడు: ఒక ఏనుగు, మరొకడు, ఒక కుర్రవాడు. ఈ కుర్రవాడి నాత్రనే 'సాబూ' నటిం చినది. వానికల్ల ఈ కుర్రవాడు జగత్ ప్రఖ్యాతి పొందినాడు.

తొంపం తూకి మీద నంచుకుంటుంది. వాడికి క్రమంగా దాంతో పరిచయం ఏర్పడుతుంది.

ఒకనాడు కాంపాండులోకి పెద్దపులి వస్తుంది. దాన్ని చూచి ఏనుగు కట్టుతెంపుకొని అడవికి వారిపోతుంది. వెంటనే దాని అడుగుజాడ పట్టుకొని దాన్ని

ఏనుగుకావలాకింద నిద్రపోతూ ఉన్న సాబూ

ఫిలిము: ఒక కుర్రవాడికి తాను మావటి వాడు కావడాన్ని కోరిక కలగుతుంది. అవకాశానికి ఎదురుచూస్తూ ఉంటాడు. ఒకనాడు ఊరు తగులబడు తుంది. కుర్రవాడు మంటలను ఆర్పడంలో చాలాసాయ పడతాడు. దానికి పెచ్చుకొని ముసలి మావటివాడు ఏనుగులమీద ఎక్కరిస్తాడు ఆ కుర్రవాణ్ణి. అప్పుడే పట్టి తెచ్చిన భయంకరమయిన ఏనుగు ఒకటి కుర్రవాణ్ణి

వెతకడానికి కుర్రవాడు పోతాడు. రాత్రయిపోతుంది, ఏనుగుకనపడదు. క్రూరజంతువుల భయంకరధ్వనులతో దిక్కులు మరుమోగుతవి. కాని కుర్రవాడు తెగిపోయిన ఏనుగుకాలిగొలుగుజాడనేపొయి దాన్ని కనుక్కుంటాడు. అది మళ్ళా క్రూరజాతిగామరిపోయి పెద్దపోతులేను గుతో పోట్లాడుతూఉంటుంది. మొదట కుర్రవాణ్ణి అది గుర్తించదు. కొంతసేపటికి తెలుసుకొని పొంగిపోయి

పోట్లాట నూని తిరిగి కుర్రవాణ్ణి మీద నెక్కించుకొని అతడు తీయించివెళ్ళివలిగొప్ప ఫిలిము 'మాన్ ఆఫ్ ఆరకా' అనేది.

ఈ హిందూదేశపు మావటివాళ్ళకు కుర్రవాణ్ణి గొప్ప ఫిలిమునకు కుణ్ణిగా తయారుచేసింది బాబ్ ఫ్లావార్డి అనే లో నటించవచ్చును. ఈ దేవునితోపే సాబూ మరికొన్ని ఫిలిముల అతడు మంచి సామర్థ్యముగల ఫిలిం డైరెక్టరు అతడు.

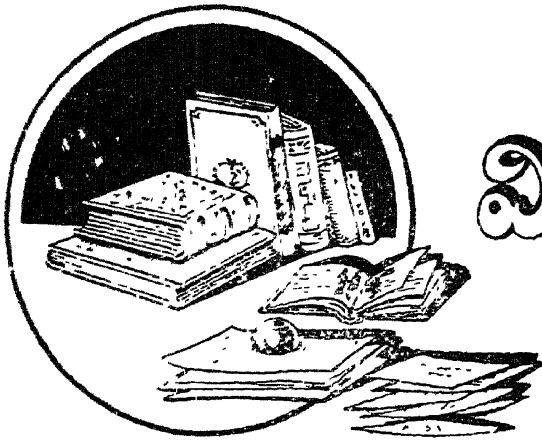
[మోవీ క్లిప్స్ మేగజిన్.]

శ్రీమతి హాతిసింగు

నృత్యభంగిమము

ఈమె పండిత జనహర్ లాలు గారి సోదరి భర్తకు సోదరి.

విమర్శనము

ప్రతిపాదకము, శ్రీగురుదక్షిణ

(గ్రంథకర్త ప్రతిపాదకము)

ప్రతిపాదకము చాలవెదగియున్నది. కావున... గారు... దోషములను... గ్రంథకర్తగారు... పట్టులుమాత్రము ఇటు ముద్రితములున్నవి.

[సంపాదకుడు. - భా.తి.]

ఏదే నొక కావ్యమును విమర్శించుపట్టున గుణదోషముల చెప్పిని సమరసభావముతో బరిశీలించిననేకాని యందలి సత్త్వము లేవపడజాలదు. అట్టియెడల బై కావ్యములను విమర్శించుచు (పువ్యమాన భారతి) బు.వే. ర. గారు అందున్న గుణములలో నొక్కవనినేని కేర్చిన కుంకుమయు, లేనిదోషములనే పెక్కింటి నారోపించుటయు జూడగలదుగదా జిత్రముగ నున్నది. గుణముల మాని యెట్లైన బోనండు. దోషములనేని వాస్తవముగ నున్నవనినే చూపియుండినచో గొంచెము సమంజసముగ నుండియుండెడిది. “ఇంతకును కవి వెలకట్టన్ రాని కవిత వెలసినవారి డెటు” అను ననూనా నూచక ప్రాతిపదికముతో గావ్యవిమర్శనమునకు గడంగిరి. చూడఁడు.

(౧) మూలమునందలి “గంధర్వనగరకేళి” అను దానికి “వియత్పరిచందంబు గాను” అనునది సరియగు తెనుగు కావనిరి.

మయూరేశ్వరకృత బాలబోధినీవ్యాఖ్యలో “గంధర్వనగరం=భిపురం, దృగ్భూమి దాకా శే ఉదితం నగరం” అని స్పష్టముగ వ్రాయఁబడియున్నది. మఱియుఁ దదుప బృంహితిముగా “స్లో. అనేక వర్ణాకృతి భే ప్రకాశలే పురం.....” అని బృహత్సంహితనుండిఁబడఁ జేర్కొనఁబడియున్నది.

(౨) మూలమునందలి “ఉదారసత్త్వం” అనుదానికి “ఉదారుని” అను ననువాదము భిన్న మనియు, ఉదారుఁడనఁగా దానశీలుఁడే యనియు, “ఉదారసత్త్వం” అనఁగా గొప్ప బలముకలవాఁ డనియు, మూలమునకు భిన్నముగా “ఉదారుడు” ప్రశంసించఁబడియు మరల “సంస్మరింపడు దాతన్” అని చెప్పట పునరుక్త మనియు వ్రాసి.

మయూరేశ్వరుని బాలబోధినీవ్యాఖ్యలోనే “ఉదారసత్త్వం=సహృదయ” అని కలదు. ఇది విమర్శకుఁడుగ మనింపకుండుట మొదటి తప్ప. “ఉదార” పదమునకు అనేకార్థము లుండఁగా ‘దానశీలుడే’ అని యర్థము చెప్పట రెండవ తప్ప. “ఉదారసత్త్వం”లోని “ఉదార” పదమునకు దానశీలుఁడని యర్థము చెప్పచు “ఉదారసత్త్వం” అనఁగా గొప్పబలము కలవాఁ డని చెప్పట మూడవతప్ప. అందుచే “సంస్మరింపడు దాతన్” అన్నది పునరుక్త మనుట నాలవతప్ప.

(౩) రాజుల మదాంధతనుగూర్చిన “తే.గీ. మృత్యువాసన్నమైనట్లు లెదురనున్న బాంధవులనేని యాన వార్ పట్టలేరు” (89 వీ. పద్య) అను పద్యమునందు “మృత్యువాసన్నమైనట్లు బంధువులు చెంతఁజేరిరి”

అను విపరీతార్థము స్ఫురింపననియు, నిట్టి రచనము దుష్టమనియు వ్రాసిరి.

పై పద్యమున నలంకారము ఉత్పేక్షయేకాని యుపమ కాదని సాధారణులకేనియుఁ దెలియఁగలదు. ఎంత శ్రమంపడినను విమర్శకుఁడు రాఁదీయఁజూచిన వక్రార్థమిందు స్ఫురింపనేరదు. ఏలన “ఎదురనున్న” అని యాన్నచేకాన “ఎదురఁజేరిన” అని లేదు. ఉండుట వేఱు, చేరుట వేఱు. వక్రరీతిగా నుపమనే చొప్పింపఁ బ్రయత్నించినచో మృత్యువునకు ఆసన్నత్వము చెప్పి నట్లు బంధువులకును “చేరిన” అని చెప్పవలసియుండును. అదిగాక విమర్శకుని అపోహచొప్పున బంధువు లే మృత్యుస్వరూపము లయినయెడల “ఆనవాల్ పట్టలేరు” అనుటలో నర్థమేమి? ఒకప్పుడు చూచినంగదా యాన వాలుపట్టుట! ఒకమాటు మృత్యువు గాంచినచో మఱి యానవాలుపట్టుట కవకాశ మెక్కిడిది?

(౪) (మూలమునందలి) “గురువచనావధీరణము వేఱు, (అనువాదమునందలి) “గురుత్విస్మరణము వేఱు” అని వ్రాసిరి.

గురుత్విస్మరణ మనఁగా గురువచనమును దిరస్కరించుటకాక మఱేమియును? ఇది “గురు”పదమునకు లక్షణచే “గురువచనము” అని యర్థము గాదా? గురువును బట్టికొట్టుట యని యర్థ మిచ్చునా?

(౫) “అవనమయ ద్వివృతాం శిరాంః” అను మూలమునకు “కం॥ వంపుము రిపుశిరముల” అనునది యనువాదమై యుండఁగా “మూలమునందలి ‘అవనమనము’ గూర్పఁబడలే” దని వ్రాసిరి. “అవనమయ” అను పదమునకు “వంపుము” అని యర్థము కాదా?

(౬) “తే. గీ మణులకేనియు నల నభోమణికి నేని” (30 వ పద్యము) అనుచో “మూలమునలేని ‘మణులకేనియు’ విశేషము, అయినను కృత్రిమము” అని వ్రాసిరి.

మాతృకలో “ఆరత్నాలోకోచ్ఛేద్యం” అని యుండఁగా విమర్శకుఁడు లేదని చెప్ప నట్లు సాహసించెనో తెలియకున్నది.

(2) “నీరు” అనుటకు “కృపిబు” అని యప్రసిద్ధార్థపదమును ప్రయోగించితి నట!

“చం. విసరుహపత్రలోచన! కృపిబుములందు మునింగి యాడవే. మొసగులు” అని కాశీబంధమున శ్రీనాథుఁడును, “తే. గీ. పెటిలి పడకున్కి భరణః కృపిబుజన్మ” అని వసుచరిత్రమున రామరాజభూషణుఁడును ప్రయోగించియుండఁగా నిట్టి సుప్రేక్షమున కవకాశ మేమి?

(౩) “పద్యం”కు “పద్యంబు” అని ప్రయోగించుట కూడదట! అది అపప్రయోగమునట. “కం.....పాయన్ పద్యంబు బ్రహ్మకృత్యా పద్యము.....” అని శ్వేతాకోకచిప్రయోగమునఁ దిక్కునోమగునూ-నూడ నపప్రయోగమునే చేసినాడె నవలయునుగా!

(౪) “తన” అను పదమునకు “తవు” అని యుట అపప్రయోగము. “తన” అని నిర్దేశించో ప్రసచెడిపోవును—అని వ్రాసిరి.

“తవు”ను “తన”గా నేల దిద్దవలయునో తెలియకున్నది. “కృచ్చిద్దకాలోః” అని చింతామణిలో నూత్రించిన నన్నవార్థమునకునైత నిఘాటి వ్యాకరణజ్ఞానము లేకపోయెనుగా! “తవు”—“తన”యొక్క నూహంతరము—అని కబ్బరత్నాకరము. మఱియు “కం. తవులంబడ దెరుగు; కం. భవనాజ్ఞానిగఁబునఁ దవిలి” మున్నగు భారతప్రయోగము లనేకములు కలవు కదా.

(౫) శారదాస్తోత్రరూపమున చివరి (134 వ.) పద్యమున (పరమగుణకదంబా! పాహి మాం శారదాంబా!) సంబోధన లన్నియు తత్సమములయినను క్రియ సంస్కృతమున నుండుట అపప్రయోగ మని వ్రాసిరి.

ఛందస్సంప్రదాయమును గమనించినచో నిట్టి శంక కవకాశమే యుండదు. ఏమనినఁ దెనుఁగున దండకములలోఁ జివర “నమస్తేనమస్తేనమః” అని యుండుట లేదా? ఒక్క దండకములలోనేకాక వచనమునందును

బుద్ధిమంతుడు గూడఁ గలడు, “వశనము!.....
పరమపరమాకరా! జయజయ శ్రీధీమేశ్వరా! నమశ్రే
ష్ఠమశ్రేష్ఠమః” — ధీమఖండము: “సు! జయ నారాయణ!
పుండరీకనయనా!” ఉత్తరహరివంశము: “పాహిమాం”
అనుబంధ బహుళ: “పాతునః” యనలేకకాదు “నే నట్లు
రచించుట, మఱేమనిన సంస్కృతప్రదాయ మును
తించుమండలచేతను, “పాహిమాం” అన్నది చెవి
కెక్కువ హాయిగా నుండుచేతను నట్లు వ్రాసితిని.

(౧౧) పాదాంతములందు శిథిలద్విత్యములను,
విసంధులను గూర్చియు, దిరిగి దిద్దితి ననియు,
“కం॥.....జారతతిమాలయనన్ అనయమ”
(120 వ, పద్యము) అనుచోటమాత్ర మేలాశో దిద్దక
దిద్దితి ననియు నాక్షేపించిరి.

కావ్యంబులఁ బాదాంతమందు సంధి విర
హంబును, శిథిలద్విత్యంబును వైయాకరణసమ్మతం
బును, మహాకవి ప్రయుక్తంబును గూడఁ. (i) “వాక్యోప
సానంబున సంధిలేమి దోషంబు గాదని యార్య
లంద్రు” — బా. వ్యా. (ii) “తే. గీ. ....
సరియుగావు ఎఱుంగు.....” — భారతము.
(iii) “మ.....చోట్లంబలెన్ ఉరుశోభా.....”
కళాపూర్ణోదయము (iv) “చం.....కావ్యమల్
అరయఁగ.....” — సకలకథాసారసంగ్రహము.
(v) “ఉ .....నేగుమన్ ఓహ.....” —
వేదము, ప్రతాపరుద్రయము. ఇట్లు పాదాంతములందు
విసంధియు, శిథిల ద్విత్యంబును నిర్వివాదంబులగుటచే
నేమను గొండొకయొడఁ బాటించితిని. అంత యథేచ్ఛ
ముగా నేల యని కొన్నిపట్టుల మార్చితినేకాని అది
తప్పనిమాత్రము మార్చలేదు. నా కావ్యమునందు విమర్శ
కుఁడు పొరపడినట్లు శిథిలద్విత్యము ఒక్కచోటనేకాక
తెండుచోట్లం గలదు. చూడుఁడు అవతారిక — “కం,
వెలగట్టన్ రాని కవిత్ వెలసినవాడెన్ అల బుధులకున్
విధేయుడ.” మఱియు నేను శిథిలద్విత్యమునుగూర్చిన
తావులందుఁ బాదాంతమగుటయేకాక భావపూర్తియు
నాయెను అయితే విసంధియు, చూడును. — 4వ,
49 వ. పద్యములు.

బుబుకు వేంకటరమణయ్యగారి విమర్శనమును
నే నింతగా ఖండించుట వారి విమర్శనమువలనఁ గలిగిన
కోపమువలనఁగాని, నా కావ్యమునం దెచ్చటను దప్పు
లంపవను నహంకారమువలనఁగాని కాదు. “ప్రమాదో
ధీమతమసి” అన్న పెద్దల వాక్యము నెఱుంగనివాడను
గాను. కాని మనస్సున నేమో కొండంత యీనుండి
కావలెనని పనివడి వ్రాసినట్లుండుటచేతను, ఉన్న గుణ
ములలో నొక్కటియుఁ జేర్చొనక కేవలము లేని
దోషములఁ బెక్కింటి నారోపించుటచేతను, గలిగిన
విచారమే నాచే నింతగా వ్రాయించినది. సహృద
యులు నా కావ్యమునందలి గుణదోషముల నెట్లును
గ్రహింపఁగలరు. కాని సాధారణు లిట్టి వ్రాతలం జూచి
గ్రంథము దోషభూయిష్ఠమేమో యని భ్రమంపడుదు
రనియు, నద్దాన నాయొనర్చిన పరిశ్రమయు వ్యర్థమగు
ననియు నెంచి యామాత్రమైనను వ్రాసితిని.

దర్బా వేంకట కృష్ణమూర్తి

గృహలక్ష్మీ కంఠాభరణం

గ్రంథకర్త: పసుమర్తి కృష్ణమూర్తి. ప్రకాశ
కులు: డాక్టరు కే. ఎ.కా. కేసరి. గృహలక్ష్మీపత్రక
వైజాన పేజీలు ౨౨ + ౧౭౬. అంటింక కాగితాలు.
చక్కని అచ్చు. ముచ్చటయుక బైండు. తివర్ణచిత్రాలు
౪౫. ఏకవర్ణ చిత్రాలు 3. సెల ౨-౦-౦. అడ్రసు: గృహ
లక్ష్మీ ఆఫీసు; ఎన్నూరు, మద్రాసు.

తెలుగుభాషలో యిది కొత్తరకం గ్రంథం; కాని
విలువ చాలాతక్కువ. ఎంచేతంటే?

౧. ఇందులో కూర్చబడ్డ చిత్రాలు చాలా
మట్టుకు ముందు బంగాళీ మొదలయిన యితర భాషల
పత్రకలలో ప్రకటించబడి, తరవాత వరసగా గృహ
లక్ష్మీలో ప్రకటించబడ్డవి. వాటికి సంబంధించిన రచ
నలు కూడా వాటితోపాటు ఒక్కొక్క సెలలో గృహ
లక్ష్మీలో ప్రకటించబడ్డవే. ఒక్కొక్క సంచికలో
చెదిరిచెదిరివున్న వన్నీ యిలాగ వొకచోట గుది
కుచ్చారు. అంతే.

౨. శ్రీమతి జస్టిన్ సుబ్బారావు సతి, మం
డూరి రత్నమ్మ, ముత్తులమ్మిరెడ్డి, కుమరీ కమలాబాయి
దుర్గాబాయిమ్మగార్ల చిత్రాలూ, మరికొన్ని ఘోటాలకు
ప్రతికృతులు. కనక వాటినిగురించి చిత్రశిల్పి ప్రస్తావన
చెయ్య నక్కరలేదు. తక్కినవన్నీ శిల్పల ఊహా
సిద్ధాంతాలు; అవి గృహలక్ష్మికి సచిత్ర మాసపత్రిక అని పేరు
తేగలిగినవే; కాని మధ్యరకం చిత్రాలలోకూడా చేర్చ
తగ్గని కావు

౩. రచనను గురించి రావుసాహెబు గిడుగు
రామమూర్తి పంతులుగారూ, పంచాంగుల ఆదినారా
యణ శాస్త్రిగారూ చాలా పొగడుతూ పీఠికా, మదింపు
మాటలూ రాశారు. బంకుపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రిగారి
ప్రశంస కూడా చేప్పబడ్డది; కాని కృష్ణమూర్తిగారు
వాడినభాష చాలా యెరుకుదిగుడుగా వుంది. చాలా
కృత్రికంగా వుంది. చవవబోణే విసువు కలిగిస్తోంది.
కృష్ణమూర్తిగారు “మా ఆత్మా, మా ఆక్రమ్య మొద
లయిన వాళ్లు నన్నేభావలో పెంచి పెద్దవాణ్ణిగా
చేశారో అదేభావ-ప్రతియన్న భావ” అంటూ
వ్యావహారికానికి చాలా వున్నతమైన స్థానం యిచ్చారు;
కాని వాగ్గ్రంథంలో వాడినభాష మాత్రం చాలా
వికృతంగా వుంది. శిష్టులలోనే కాదు, సామాన్యులలో
కూడా యిలాంటి భాష వాసుకలో వుండును. ఇక
వున్నదల్లా యేమింటే? కృష్ణమూర్తిగారు వ్యావహారి
కమే వాడాలనే సిద్ధాంతం పూర్తిగా అంగీకరించారు.
వ్యావహారికంలో రాయడానికి పూనుకున్నారు. ప్రయ
త్నించారు; కాని వారికి వ్యావహారికభాష అందలేదు.
దానితత్వం వారికి బోధపడలేదు. కృష్ణమూర్తిగారు ఈ
గ్రంథంలో వాడిందే వ్యావహారికాంగ్రమయితే యిక
వ్యావహారికభాషావాదం వదులుకోవడం మంచిది.

“విదేశములందు నేయబడుచున్న లేసంచుకోకలు
మన దేశమాత పీకకోసీ చంపినవి” “నీవు చిన్నదానవు.
కాబట్టి కష్టసుఖాలు నీకు తెలియవు.” “ఇది విద్యాధికు
లనబడేవారే చేసిన పని” “వారి నుద్ధరించుటకు సమకట్ట
వేసి నీచదు పెంచుకు తల్లీ?” “ఆమెయందు దయతలచి

భగవంతు డామెహృదయమందు గట్టువడి యున్నాడు.”
ఇలాంటి వాక్యాలు గ్రంథంపొడవున్నాయి. “ఒకే
నామా నీలాంటి యాదవీల్లలు - నీకంటే పెద్దనాళ్లు
మాదాను-వున్నారులే; దానిక్కూడా! నా చెప్పడానికి
నోర్రాదు - తల్లీ నోర్రాదు. ఏంవని చెప్పేది?” “ఎంత
మంజిల్లా శ్లాఘనాత్మ్య చేసుకున్నారో తెలుసునా నీకూ-
యిలాంటి మొగుళ్లను కట్టుకునీ? ఆవుసురూ మంటా
యెవరికి తగులు దంటావు?” - ఇలాంటి వాక్యాలూ,
పైని చూపిన వాక్యాలవంటివి కలగావులగం అయి
గ్రంథానికి వికృతరూపం తెచ్చికెట్టాయి. ఈవాక్యాలు
చూడండి. “మనము కట్టుకొనచుండిన గుడ్డలు పరదేశ
ములలో నేయబడుచువి. మనము దేశమునుండి దొన్నె
కోట్ల రూపాయలిచ్చి ఆ విదేశపుగుడ్డలు కొనవచ్చుం
టున్నాం” వీటిలో ‘కొనువచ్చుటున్నాం’ ఎక్కడో
వ్యావహారిక రూపం. తక్కినవన్నీ గ్రాంథిక
రూపాలు. గ్రంథంలో యిలాంటి సంకర
వాక్యాలు వుండలున్నాయి మరిన్ని “మా ఆత్మా మా
ఆక్రమ్య మొరలైనవాళ్లు నన్నేభావలో పెంచి
పెద్దవాణ్ణిగా చేశారో” అన్నారు కృష్ణమూర్తిగారు.
“వాణ్ణిగా” ఇది వ్యావహారికమా? శిష్టులు కాదు, సామా
న్యులైనా యిలా వాడతారా? “కదలవేయ! మెదలవేయ!!
పొద్దిపోతున్నాం” “ఏమిటి యియాపాలూ?” “నాకువొళ్లు
థేగమండింది” “చదువుపద్యలూ” “ఆరంభపదార్థం”మూ
జూడకుండా వుండేబట్టు చేయగల”బ “శివబాబుడు
సపరివార బంధుమిత్ర జైసికల్ సమేతుడై వచ్చాడు”
ట “ఆదికవీశ్వరులు వ్రాసిన భారతభాగవతకథామాయ
జాది సుహృద్ద్రంధములను శ్రద్ధాభక్తులతో చదివి
యేతత్సంగమును బుద్ధికి బట్టించుకుంటు” ట. ఇలాంటి
శబ్దాలతోటి, ఇలాంటి వాక్యాలతోటి గ్రంథం అంతా
చికాకుగావుండగా “వాడకమాటలకు ఎట్టి కత్తి
ఉంటుందో” కృష్ణమూర్తిగారు మార్చిన వాక్యాలలో
కనబడుతుంది” అంటూ రామమూర్తి పంతులుగారు
రాయడం చాలా ఆశ్చర్యకరంగావుంది. సంగతి చూడగా
కృష్ణమూర్తిగారివంటి వృద్ధులు వ్యావహారిక భాషను
అంగీకరించడమే ప్రధానమనుకున్నట్లు కనపడుతుంది

పంతులుగారు. “అన్ని క్యాపాలలోను చైతన్యపూర్ణత గల వ్యావహారికాంశభావము పాడినారు” అన్నారు ఆది నారాయణశాస్త్రి గారు. చాలా సాహసమైన మాట యిది. గృహలక్ష్మి కంఠాభరణాన్ని గురించి యిత మాట పాడినది చాలా అసందర్భం.

ఒది యిలా వుండుగా;— “సంస్కరణం వన గానే” “మరేంవిలువదో” “వరం విచ్చింది” “ధూంవిం జేచిందో” “వొక్క సంగీతంవేకాదు” “అన్న సాంవెత నిజం వైంది” “పురాకృతకర్మం వని” “వేదాంతం వేగా” “నష్టం వెంతమాత్రం లేదు” “చిరువుకి అడవా క్లేనిటి న్నెగ్గావేటికి?” “యిల్లు కట్టకుని వున్నాం వంచే” ఇలాంటి అపభ్రంశరూపాలు యీ గ్రంథం అంతటా వున్నాయి.

“అంతేకాదు లోకమనోభిరాముడూ, కులమూ, విద్యారూపమూ, పనుమదనమూ, మంచీ, విశ్వరూపమూ, బలమూ (బంధువర్గము) యీవి, దయా యీ మొదలైన విశేషాలన్నీ వొక్కడిలో వుండకపోవచ్చు” ఏమిటి యీ వాక్యానికి అర్థం? “అడవాళ్ల పాట బాగుంటుందా మొగాళ్ల పాట బాగుంటుందా అని వొక మీమాంసవుంది నుమా నీకు తెలుసుకో తెలీవో; కొంద రదీ అంటారు; కొంద రదీ అంటారు; మంచిమనస్సుతో పాడితే రెం డూ బాగుంటాయంటారు మరికొందరు నాలాటివాళ్లు” ఇలా అన్న నోటితోనే గ్రంథకర్త “అడవి యేలాగున్నా అడదాని పాటే పాట అనిపించకమానను నుమా... ..యెంతైనా ఆతీరూ, ఆ సూరూ ఆ సాంపూ, ఆ నేకరీకం, ఆ వొద్దికా. ఆ వొయ్యారం, పురుష ఘటాలకు రమ్మంటే వొస్తుందా? కంఠ మాధుర్యమో! తియ్యనిద్రాక్షుకూ పులుపుద్రాక్షుకూ వున్న భేదంవుంది” అన్నారు. ఒక్క పేరాలోనే ఇంత యెగుడుదినదా? “వాడు (పాకీవాసు) వీధిలోకే రాకూడ దనీ, వాడిమీదపడిన యెండ మన కెంతమాత్రం పనికి రానే రాదనీ యిలాంటి లేనిపోని పద్ధతులు పెట్టడం విపరీతం!! వాళ్లని దేవాలయాలలోనికి రానిమ్మనడం— అదీ విపరీతంవే!! కాదని తోనీకూడను. యెన్ని వేల సంవత్సరాలైందో— నడుస్తూవున్న ఆచారాన్ని పన్న

దొక్కమాటతో మాచ్చేస్తానంటే చెల్లుతుందా?” ఏమిటి యీ స్వవచనవ్యాపారం?

ఇలాగ యెటు చూచినా యీ గ్రంథం సిస్సారం గానూ, నిరుపయోగంగానూ, పైగా బుద్ధిని తికమకలు పెట్టేదిగానూ వుంది. దీనివల్ల తెనుగుగృహలక్ష్మిలకు ఉపకారం కలగడం అసంభవం.

శ్రీ. ను. శాస్త్రి.

నవ్యకథానిధి

శ్రీ శివరామప్రసాద్ గ్రంథాలయ ప్రచురణము ౧ కర్త: ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీ అయినంపూడి గురునాధరావు: క్రొను ౫౬ పుటలు. వెల ఐదశాలు. ప్రకాశకులు: శ్రీ శివరామప్రసాద్ గ్రంథాలయము, (రిజిస్టర్డ్) పెనసనగల్లు (కృష్ణా.)

ప్రస్తుతము ప్రాథమికవిద్య చాల వెనుకబడి యున్నది. భావముందును, జ్ఞానమునందును బాలరకు మంచి ప్రవేశమును గల్గించి దానిని దిద్దితీర్చుటకు ఈ చిన్నపుస్తకము వ్రాయబడినది. ఇందు యథార్థములగు నిరవదికథలు, ప్రతి కథచివరను చానింబట్టి తెలియ దగిన విశేషాంశములును క.వు

శ్రీ గురునాధరావుగారు ‘ప్రాథమిక విద్యాల యములయందు చిరకాలానుభవము గల బోధకులు.’ ‘ప్రాథమికపాఠశాల’యను విద్యాపత్రికకు ప్రధానసంపాదకులు. కావున విజ్ఞులైన యుపాధ్యాయు లనేకుల యభిరుచులను, అనుభవములను చవిచూచినవారు.

కథలచివర దేశభక్తిని, సద్గుణాపాదనమును గల్గించు విపులవిషయములు చెప్పబడుట, బాలుర కుత్సాహజనకముగు సమాసములు మార్పబడుట, బాలుర మనోవ్యాకూమముకల్గించి పుష్టిని చేహార్చు కతిరపద ముల నుపయోగించుట, కల్పితగాథల పొంతలకు బోక పరిత్రాత్యక్తములైన విషయములే సంగ్రహించికొనుట యు నిండలి విశేషాంశము లని, అని రమ్యముగా నున్న వనియు దీనికి ‘భూమిక’ను రచించియిచ్చిన శ్రీ విశ్వ నాథ సత్యనారాయణ, ఎం. ఏ. గారి ఆశయము.

ఇందలి కథలు ప్రమాణమున అల్పములు. బొలు రకు నానిరలన తెలుపు హితము లనల్పప్రమాణములు. కథలలో శింఘాడేశమునకు సంబంధించినవి సగము కలవు. ఆంధ్రమున రచింపబడు కథలు ఆంధ్రదేశమునకు, ఆంధ్ర ప్రముఖులకు సంబంధించినవయి యుండుట ప్రశస్తము; ఆవశ్యకమును. ఆంధ్రేతరములు తరువాతివిగా గైకొనదగినవి. ఇందు ఆంధ్రదేశమునకు చెందినది 'అచ్చమాంబ' అను ఒక్క కథయే. ఇందలి రచన, సమాసగంభీరము ప్రాథమిక పాతకాలలలోని విద్యార్థులకు కాక మాధ్యమిక పాతకాలలలోని విద్యార్థులకే మనోవ్యాయాసునకును భాషాజ్ఞానమునకును అనుగుణములు.

మఱియు ప్రాథమిక పాతకాలలలోని విద్యార్థులు కథామాశ్రయములు. 'ఇది కల్పితమా? లేక యథార్థమైనదా?' అను నాలోచనము వారికి కలుగుట అరుదు. అట్టి విశేషజ్ఞానము మాధ్యమిక పాతకాలలలోని బాలురకు కలుగుట మాత్ర మనకాశ్చర్యమునది.

ఇందు కొన్ని వర్ణనములు అనభవ విరుద్ధములుగ నున్నవి. అందులకు 'అది నీలిమాకాశము. దానికి సోయగమును గూర్చు సహస్రకరణం దాతడు. తన చల్లని వెలుగుచే జగమును ఆనందింపజేయు ఆమృతమకీచిని, అతనికి నలునైపుల విరజిమ్మిన మత్స్యాలవితతివలె నున్న నక్షత్రముల ఎటుండువుగదా ! అవి మేఘసంకలు. వాని నడుమకు దాగుక మాతల నాడుకొనుచున్నయవి విద్యుల్లతలు అదిగో రత్న కాంతుల నీనుచున్న ఇంద్రధనుస్సు.' అను మొదటిపుటలోని రచన యుదాహరణము. పయిచిత్రము లేకకాలమున అసంభవములు.

ఈ పుస్తకమును మ్యామిక పాతకాలలలో అప్రధాన పఠనీయముగ సంగీకరింపవచ్చును.

బు. వేం. రం.

గ్రంథ స్వీకారము

పండుగ కట్టము

వైజా, ౧/౮ పూర్ణిక్యాష్ట; పుటలు ౨౪; రచయిత : బుద్ధి వెంకట సాంబశివరావు, అనకాపల్లి.

శ్రీరామశతకము

వైజా, ౧/౮ ద్విమ్య; పుటలు : ౧౫; వెల ౦-౨-౦; రచయిత : కొల నరసింహాచారి, పెనుకొండ, (ప. గో. పల్లె.)

a. శ్రీ బాలగోపాల శతకము

b. శ్రీఘటికాంధ్రీ నృసింహశతకము

c. అంజనేయ నక్షత్రమాలిక

వైజా, ౧/౮ ద్విమ్య; పుటలు (a) ౧౨; (b) ౨౦; (c) ౧౨. ప్రతి శతకము ౦-౨-౦ లు. రచయిత : తుర్లపాటి సుకుమారుడు, చౌకొంగురము (M. S. M Ry)

గేయగుచ్ఛము

వైజా, ౧/౮ ద్విమ్య; పుటలు ౨౦; వెల ౦-౨-౦; రచయిత : చిట్టి కేశవ సుకుమారాచార్య, పెనుకొండ పోస్టు. సుబూర పల్లె.

మహావక్త్ర సారము

వైజా, ౧/౮ ద్విమ్య; పుటలు ౨౪; వెల ౦-౪-౦ రచయిత. మహ్యాల వెంకట జవాదరచార్య, L. M. P., కితాపురము.

వాసిష్ఠ రామాయణము అను

శ్రీ యోగవాసిష్ఠము

వైజా, ౧/౮ రాయల్; పుటలు ౧౨౦; ఆనువాదముడు : శ్రీ పూర్ణానంద; సంపాదకుడు : శ్రీ వ్యాసాశ్రమము, ఏర్పేడుపోట్లు, చిత్తూరుజిల్లా.

సందేశ తరుగిణి (రెండు భాగములు)

వైజా ౧/౮ క్రౌంచ; పుటలు ౨౪౪, ౨౦౪ వెల ౨ భాగాలు : ౨-౦-౦ లు. రచయిత, తత్వానంద స్వామి, రామకృష్ణాశ్రమము, మైసూరు, మదరాసు.

సాహిత్య విశేషములు

ప్రపంచరికామమునందు మహాసంస్థితి సంప్రపాప్తమొనరి. వైవాసుర బలములు దీనిని ప్రవర్ధమానములు బగుచు మహాసంగ్రామమునకు. సంక్షోభమునకు సంసిద్ధముగ నున్నవి. వైవాసుర బలముల సంరంభము రణరంగములందునాను సాహిత్య శాస్త్రకళా మితరంగములందును ప్రవర్ధమానంబగుచు భయోత్పాతములకు గలుగజేయుచున్నది. ప్రపంచము సంతమును సంగ్రామ జ్వర మావరించి శది; ఆవరించుచున్నది. స్వస్తి వచనమును, సంగ్రామ కార్యములు సకలదేశములందును పరిపాటిమొనరి. జర్మనీయందు హిట్లరుగారి ప్రవచనములకు గ్రేటు బ్రీటను నందు ఈడెరుగారి ప్రసంగములు ప్రతిబింబములు. కాని ఉభయుల ప్రసంగములకును సంతకార్యములు భిన్నములై యుండునను ప్రయోజనము సమానము. ఆకలితో మాడుచున్నవానికి కడుపునిండినవానికిని చిత్తప్రవృత్తియును కార్యకలాపమును సామాన్యములు గాజాలవు. కడుపునిండినవాడు స్వస్థతగను కూర్చుండగోరుటయును అన్నాతుగులు భయంకర కార్యములను చేయగోరుటయును సామాన్యవిషయములు. ద్వంద్వమయమైన ప్రవృత్తియందు కలిమిలేదులు, లాభనష్టములువలెను వైవాసురబల సంరంభమును సామాన్యము. ఆసురబలారాధనము లేని వారలకన్నను ఉన్నవారిలకే విశేషము.

శ్రీమతులు పరస్పరమిత్రులు; మాచకులన్యోన్యశత్రువులు. మహాసామ్రాజ్య భోగముల ననుభవించుచున్న ఫ్రాన్సు, బ్రిటీషు

సామ్రాజ్యములకును నితర సంపన్న సామ్రాజ్యములకును, మిత్రత్వము సహజము. సంపన్నమును కాని రుష్యా, జర్మనీరాజ్యములకు శత్రుత్వము సహజము. యూరపురాజ్యములకుట్లనకు హిట్లరుగారి దండములు, రుష్యా యందలి కుట్ర దండనములు, స్వెయిను నందలి అంతఃకలహములు, అలీనీనియా దండయాత్ర, బ్రిటీషుమంత్రుల సామవాక్యములు నివర్తనములు.

ఐరోపామహాసంగ్రామమునకు పూర్వము వలెనే యూ. పురాజ్యములు రెండుశిగిరములుగ నేర్పడుచున్నవి. రుష్యా, గ్రేటు బ్రిటను, ఫ్రాన్సు ఒకపక్షమునందుచేరినను శాంతిరక్షణమున కవసరమైన పరస్పర విశ్వాసములేకున్నది. స్వెయినునందు గలిచిన 7 నెలలనుడియును జరుగుచున్న అంతస్సంగ్రామముప్రజలయందేకలిగిన భేదమునకు ప్రమాణముగ నున్నది. బ్రిటీషు, ఫ్రెంచి రాజ్యాధికారులు మంచిమాటలను చెప్పినను క్రియాశూన్యమై రుష్యాకుగల పట్టుదల లేకున్నది. ఆనన్నమైన సంగ్రామమును నీమార్గమునెయవలంబించుట యూరపురాజ్యముల పరిస్థితుల కనురూపముగ నున్నది. ప్రజాస్వామ్యత్వమునకును, నిశంతృత్వమునకును ప్రవర్ధమానం బగుచున్న సంరంభమునందు ప్రజాస్వాతంత్ర్య స్వామ్యములకు మూలస్థానములైన ఫ్రాన్సుగ్రేటు బ్రిటనులు సంశయములకు పాలగుట ప్రపంచము నావరించిన దురదృష్టము. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారుల నావహించిన భయమును మంత్రుల ప్రసంగములు వెల్లడి చేయుచున్నవి. ప్రపంచ

శాంతి కార్యము లవలనను సాధ్యపడవలయును కాని మాటలవలనను సాధ్యపడదు. ప్రపంచమున కీ పని యొత్తత్వరగా సాధ్యమైన అంత శ్రేయస్కరము. ప్రపంచము కానన్న మైన మహాపదన దశయందు ముప్పది యారుకొట్ల భారతీయులు శాంతిప్రియులు మిగిలినవలయును లేకపోయినచో నిశ్చయముగా వహించియుండవలసిందే. ఇంత సాధ్యత్వము భగవంతులకు పరమ విషయమును గలుగజేయుచున్నది.

* * *

భారతీయ రాజ్యాంగములు

“భారతీయ రాజ్యాంగము లయోమయములు, దారుతులు, ప్రజాపయోజనములకు నిరుపయోగములు, పురాణగాఢాలు” అని మోంటేగుగారు 20 ఏండ్లకు పూర్వము భారతీయ రాజ్యాంగముల విషయమై చేసిన యభిప్రాయభ్యాసము వర్తమాన కాలమునందు ద్విగుణీకృతముగను వర్తమాన రాజ్యాంగములకు సరిపోవుచున్నది. ఇండియా శాసనము, నిబంధనలు, కౌన్సిలు ఆర్డరులు, విషేషములు, గవర్నరుల నిరంకుశాధికారములు, సాంఘిక ప్రాతినిధ్యములు, డెజి రేషను రాజ్యాంగవిధానము మొదలగు రాజ్యాంగవిధాన మూలములగము ప్రజా స్వాతంత్ర్య శయములను నిర్మూలము చేసినవి. హిందూ స్థానమునం దన్ని పక్షములవారును రాజ్యాంగములను నిరసించిన విధమును పైమను కమిషను బహిష్కారమునుండి నేటివరకును ప్రవర్ధమానంబైన ప్రజానాయకాభిప్రాయము విశదము చేసినది. అయినను బ్రిటీషురాజ్యాధికారులు వారి యిష్టానుసారముగను రాజ్యాంగముల నాచరణమునందు బెట్టుటయును, భారతీయులందు ‘కొందరు సంస్కర

ణముల నాచరింపబూనుటయును గ్రహించు ప్రజలను, భారతీయులను నానహించిన పరమ వైకృతికి ప్రమాణము. భారతీయభాష ప్రాయమును వ్యక్తము చేయుటకు ప్రమాణ సంస్థయైన కాంగ్రెసు సంస్కరణములను నిరాకరించినవిధమును బొందు. ఇక్కడ యజ్ఞాపూరు కాంగ్రెసులు చేసిన త్యాగములు దిగవలయుటకు చాటుచున్నవి. కాంగ్రెసు అభిప్రాయములను క్రియాపూరితముగను రూపుచేయుటకు పన్నికలు సంప్రదించుటయైనవి. ఎన్నికలందు గలుగ నున్న యవకాశములను ప్రజాభిప్రాయమును పితృము చేయుటకు పనియోగించుట ప్రజానాయకులకు పరమధర్మము. ఈ పరమధర్మమును నానఁచుటకు కాంగ్రెసు పక్షము నహించినపు డన్ని పక్షములవారును కాంగ్రెసుపక్షమును రక్షించుట పరమార్థము. ప్రజానాయకులు నారేపక్షమునకు చెందినను కాంగ్రెసు అభ్యర్థకులకు సకలవిధములను సహాయముచేయుట ధర్మము కాని ప్రతిఘటించుట ధర్మము కాదు. ఇతర పక్షములవారు స్వార్థకారయణులై ప్రతిఘటనమునకు యూనుకొనినను, కాంగ్రెసునాయకులే ప్రతిఘటనమునకు యూనుకొనుట భర్తృహరి వ్రాసినటులు వీరిని వర్ణించిన శత్రుముగాకున్నది. ఇప్పుడైనను ప్రతిఘటించిన నాయకులు పరమార్థదృష్టి యటులుంచి స్వార్థదృష్టితోనే తమ యభ్యర్థిత్యమును విరిమించుట పుణ్యము, పురుషార్థము.

* * *

ఆంధ్రాభ్యర్థకులు-వోటరులు

ఆంధ్రదేశమునందు ప్రజలకు కాంగ్రెసు పట్లగల అపారభక్తిని సత్యాగ్రహ చరిత్రము చేయినోళ్లను చాటుచున్నది. శ్రీయుత

వెలిదండ్రులు మానుమందరావు, బ్రహ్మశాస్త్రిల
చుట్టపట్టణముగాను మొదలగు మహాను
భావులందరూ దేశముక్తికై ప్రాణములను
సమర్పించిరి. శాసనసభలను ఒప్పించిన
దేశభక్త కేంకటప్రయ్య పంతులుగారు,
శి. రాజగోపాలాచార్యులుగారు దేశహిత
కై శాసనసభ్యత్వము సంగీకరించినారు.
త్యాగమూర్తులందరూ కష్టపరంపరల సనుభవం
చుచు కాంగ్రెసు నిరూపకమును శిరసా
వహించుచున్నారు. సద్దామహాత్ములు, పండిత
నైహూ; రాజేంద్రబాబు, మహాత్మాగాంధీ
మొదలగు మహానుభావులు శాసనసభ
ప్రవేశముచు, కాంగ్రెసు పూర్ణవిజయమును
స్వాతంత్ర్యమునకు సాధనములు కాని, ప్రతి
బంధకములు కాని ఘోషపెట్టుచున్నారు.
కాంగ్రెసు నాయకులు, ప్రచారకులు, దేశా
రాజకులు వారి ధనావకాశమును కాంగ్రె
సు విజయమునకై వినియోగించుచున్నారు.
ఇట్టి కాంగ్రెసు సహోదయమునందు సకల
జనులను జాతి కుల మతభేదములను విడిచి
కాంగ్రెసు దేశతకు ధూరిత నై వేద్యమంగళ
హారతును సమర్పించి కృతకృత్యులగుట
ధర్మము. రాగల యెన్నికలందు కాంగ్రెసు
పక్షమున కాంధదేశమునందును పూర్ణవిజ
యము గలుగునని ఉత్కళ, బీహార, అస్సాము
రాష్ట్రముల విజయములు శకునము చెప్ప
చున్నవి. ఆంధ్రావనియందు జమిందారులు

వారి ధనమును, పలుకుబడిని దుర్వినియో
గముచేసి స్థానికసంస్థలందు అధికారాసమున
సమర్పించిన విధముననే శాసనసభలయందును
వినియోగించుటకు చేయుచున్న విశ్వప్రయ
త్నములు పరమాసహ్యముగ నున్నవి. రయి
తుల స్థానములను జమిందారు లాక్రమింప
జూచుట కేవల మర్యాదమని బాలిశులకును
తెలిసిన విషయము. అధికారులు, జమిం
దారులు చతుర్విధోపాయములను కాంగ్రెసు
అభ్యర్థులందు జాతికులాభిమానభేదములను
గల్పించుటకును, వోట్లను కొనుటకును, ధన
బలాధికారములను వినియోగించుటకును
చేసెడి ప్రయత్నముల కాద్యంతము లుండవు.
వోటకు లిదివరకు వలెను వర్తమానపు
టెన్నికలం దీమాయోపాయములందు
ఓక్కుకొనకను వోటింగుశిబిరములకు తీర్థ
యాత్రలకువలెను భక్తిపూర్వకముగనుపోయి
కాంగ్రెసుదేశతకు వోటుకానుకలను సమ
ర్పించి కృతార్థులగుటకు భగవదనుగ్రహము
గలుగుగాత! కాంగ్రెసువిజయము స్వాతంత్ర్య
విజయము, ధర్మవిజయము, శాంతివిజయము,
ఆత్మవిజయము అని ప్రతివోటకును గ్రహించి
కురుక్షేత్రమునందు విజయునివలెను ప్రతి
జ్ఞనుజేసి కృతార్థులగుదురుగాత! స్వదేశము
నందు స్వాతంత్ర్య ప్రతిపత్తి ప్రపంచమునం
దంతటను స్వాతంత్ర్య ప్రతిపత్తికి సాధన
మగుచున్నది.

శ్లో. సప్త మోహ స్మృతిర్లభాత్వత్ప్రసాదా న్మయాఽచ్యుత,
స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరిష్యే వచసం తవ.

విషయ సూచిక

చివితకావ్యము—కంద్రకంబి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	౪౦౪
మొల్కవంతుడు—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౪౦౫
నవయుగోదయము—తిక్కన—సంజూరి పంగాలయ్యగారు	౪౦౬
పూర్ణ—వాసిష్ఠ గణపతి మునిగారు	౪౦౭
సృనాదిరాయి—శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	౪౦౮
తేనాలి రామకృష్ణకవి శైవశిష్యుడు—భావతుల వాసిష్ఠశాస్త్రిగారు	౪౦౯
వేల్పిప్రసాదరాయచౌదరి—ఆ. న. కృష్ణరావుగారు	౪౧౦
వైదరాబాదు—అంధ్రులు—మల్లంపల్లి హనుకేశ్వరశాస్త్రిగారు	౪౧౧
అంధ్రసంస్థాన పరిణామము—దువ్వూరి జగన్నాథశాస్త్రిగారు	౪౧౨
కొండకోన మంజుపాక వాళ్లశిష్యశాస్త్రిగారు	౪౧౩
మరమ్మతు—భావరాజు నరసింహరావుగారు	౪౧౪
ప్రబోధగీతి—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	౪౧౫
భౌతికశాస్త్రము—కత్తచిజ్ఞాన—పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	౪౧౬
నానుమా రాష్ట్రయాత్ర—జోన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౪౧౭
కనకెలుగు—పూచిబెద్ది వెంకటసుబ్బయ్యగారు	౪౧౮
నెల్లూరుపు—జి. జానుపగారు	౪౧౯
నెట్టుబడి—పంతురి రాజేశ్వరరావుగారు	౪౨౦
తరిగూరగంప—హులహొల్లూరు: ఆమెరికాలో పురుషులు: కవియ- చారిణిబి, కవికూరు; శేష్యుల వైవాహికతనము: లోలో, హర్షి: కాలిక్ గావడ. చాణ్ణిచాణ్ణి	౪౨౧
విజ్ఞానవిశేషాలు—చిరగర్వ బోగములను నిరూపించు విమర్శాంశ్రము; ద్విము విమర్శాంశ్రముల పరిక్షణి; మూలపరమక పునము; చలవకంటిబోడును అద్వంగమన వాడుకొవచ్చు; ప్రయోగవాణికులను వేడిచేయగారి కొత్త విమర్శాంశ్రము; లేడియము చికిత్స; పేట్టుతూకం ఒకదొమ్మి కూడా లేదు; మూలబంధిలోనే ఉంటుందెనూలుచేసాధనం; చేతిలో పట్టుకొనిపోవుట కరమూలమైన వేషభారణ పరికరముల పట్టె; కంఠర ములను బలపరచు వ్యాయామపు బల్ల; గాలిలోని భూకణములను పరి క్షించు సాధనము; విద్యారుల నిర్మాణశక్తి; మోటారుమాగ్రికులకు క్రాంత సౌకర్యము; కొయ్యఇండ్లను మేకులులేకయే నిర్మించుచున్నాను; త్రవణశక్తిని పరిక్షించు పరికరము; పంసులనుబట్టి పాలతరగతులను నిర్ణ యించు సాధనము	౪౨౨
విమర్శనము	౪౨౩
అఖిలభారత ఛాయాచిత్రప్రదర్శనం రెండోది మద్రాసు	౪౨౪
త్రివర్ణచిత్రములు—శివుడు: శివభక్త మాహాత్మ్యమునందు రాజ్యో పాఖ్యానమున నొకానొకరంగము.	౪౨౫
సాధారణ చిత్రములు—వైదరాబాదు చిత్రములు; రెండవ అఖిల భారత ఛాయాచిత్రప్రదర్శన చిత్రములును, ఇతర చిత్రములును.	౪౨౬

భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

ఈక్రింది కనబరచిన సంబంధ వారికి ఈ నెల (1937 సం. మార్చి)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తియవుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కను చందా మాకు చేరనట్లు ఈ నెలముఖ్యముగా మునియార్డరు చేసినచో తెంపులేకుండా పత్రికను పంపుచుండుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ లేదా 31-వ లోపుగ సామ్మూరానిచో సహజ భాషాభివృద్ధిని గల తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము వఱకు చందాదారులుగ నుండునను నమ్మకముతో 1937 సం. ఏప్రిల్ 10-వ లేదని రూపు 8-4-0 లకు వి.పి. పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే పత్రికయందభిమాన ముంచి సామ్మూ చెల్లించి వి. పి. ని నై కొన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ తమ కీ పత్రిక ప్రస్తుత మనవసరముగ నోచినచో మా కావిషయము వెంటనే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపుట నావును.

A 3, 4, 8, 9. D 1. H 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 35, 37. J 16. K 2, 3, 12. L 5, 6, 7. M 1, 2. N 1, 2, 15. P 1, 2. R 2, 3, 5, 6, 60. S 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 2, 27, 98, 100, 260, 267. V 1, 3, 4, 5, 6. W 1.

అలసించి ఆకాభంగము చెందినట్లు
గ్రంథకర్తలకు, వ్యాసకర్తలకును
వింతామణి

పారిభాషిక పదకోశము

కారీరకాస్త్రము, జ్యోతిషము, వృక్ష
కాస్త్రము, రసాయనకాస్త్రము, లలితకళలు,
భూగోళకాస్త్రము, గణితము, భౌతికకాస్త్రము,
వైద్యకాస్త్రము, రాజనీతికాస్త్రము, న్యాయ
కాస్త్రము, జంతుకాస్త్రము - వీరికి సంబంధించిన అంగ పారిభాషిక పదములకు సరియైన తెలుగు పర్యాయపదముల గ్రంథము. దాదాపు 15 వేల పదములు. అనేక సంవత్సరములు అష్టకన్యములు పడి సమకూర్చినది. తెలుగులో నిప్పటికిట్టి గ్రంథములేదు.

జజ్జనకొలది ప్రతులకు ఆర్డరులు వచ్చుచున్నవి. కావలసినవారు త్వరపడవలెను.

250 పుటలకు పైబడిన డెమ్మిపైజా గ్రంథము. నెల రూ. 1½ మాత్రమే.

ఆంధ్రగ్రంథమాల,

7, తంబుకెట్టిపేటి, మదరాసు.

ఆత్మకథ

(గాంధీమహాత్ముని స్వీయచరిత్రము)

శతావధాని,

వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు

తెనిగించినది

ప్రకాశకులు :

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు

మొదటిభాగము రు. 0-0-0.

రెండవ భాగము రు. 0-0-0.

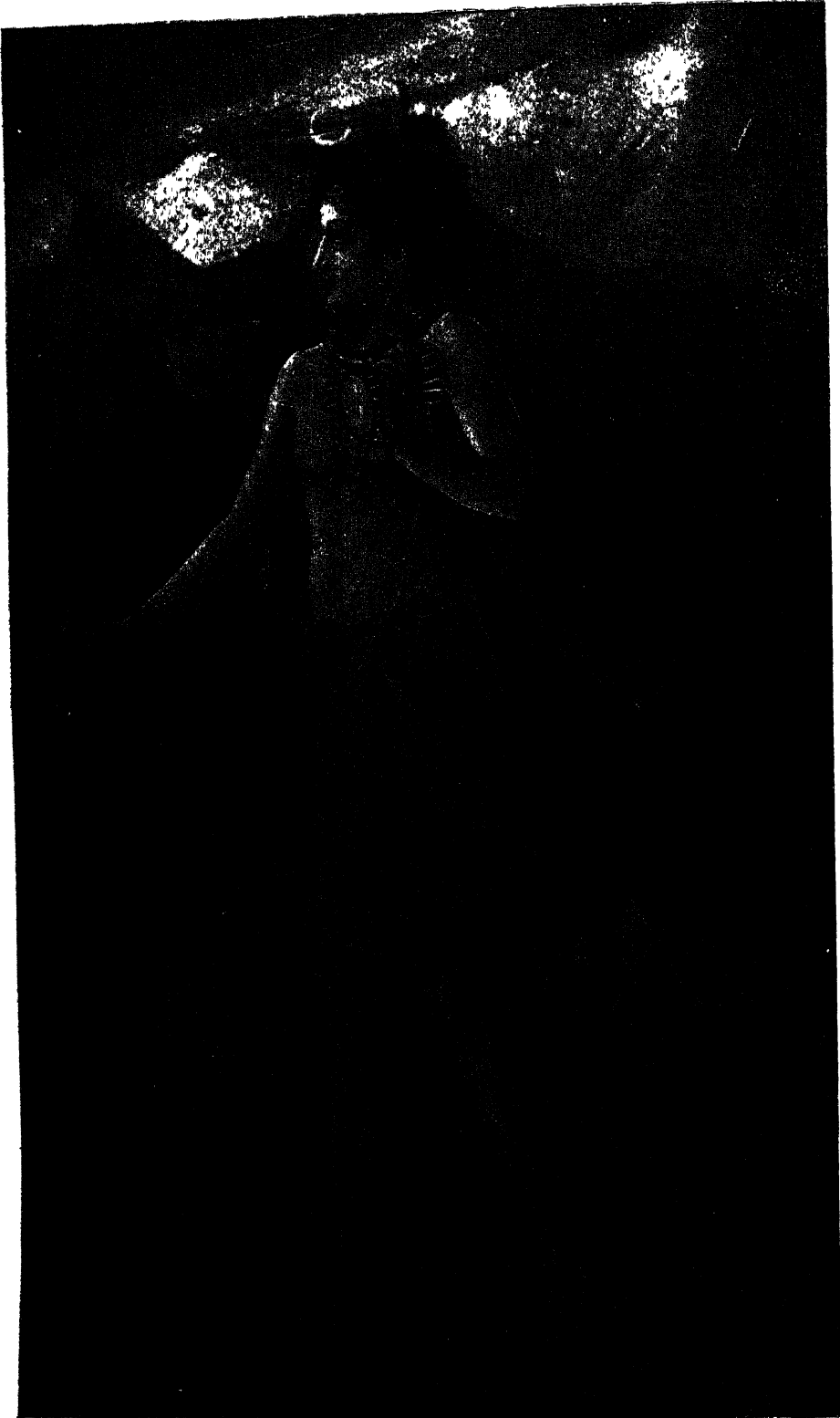
తపాలఖర్చులు ప్రత్యేకము.

మేనేజరు :—ఆంధ్రగ్రంథమాల,

7, తంబుకెట్టిపేటి, మదరాసు.

సంపు. ౧౮   ధాత సవత్పరము, ఫాల్గునమాసము (మార్చి ౧౯౩౭)   సంఖ్య ౩

జీవితకావ్యము

ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

ఈ నిద్రాణమోంధజీవితము రా
 నేరాదులే, స్వప్నమున్
 పోసి వచ్చెనయేని, ఒక్కత్రుటి నీ
 భూలోక బాంధవ్య ని
 ర్యాణానంద మహోత్సవావళత, పో
 రాదా? కొత్తలోకాలకున్
 లేనేలేదు, యెడారిబటల ప్రయా
 ణించున్, విదాహమ్ముతో.

నావలె తీవ్రకాండల పె
 నంగిన దగ్ధులు, సత్కళాత్మహ
 జీవులునైన, ఈ యెడద
 జీల్చి తొరంగు ననంతరాగ బా

భావలమైన పల్కు కుచ
 దన్ పచరింపుడు, సాన భూతితో
 జానమువంటి యూహలు హృ
 దంతర మేర్చెడి, నెట్లు మ్రొగుదన్.
 ఆమవిజాజిపూవుల యొ
 యూరము, పై పయి చైత్రమాన సా
 భామలచంద్రికారజత
 యామినులున్, కలకంఠగీతముల్
 కోమలినిలనేత్రముల
 లోని విలోలతహాలమాధురుల్
 ఏమియు నిల్వనివు రగి
 లించును, నాయెదకొత్తపాటకై.
 ఒకపరి దీనమానవుల
 నొత్తెడి జీవనభారతీవ బా
 ధకు, దరదృష్ట రాగబహు
 భావతచిత్త విషాదగాధకున్
 సకలజగమునంటినయ
 శాంతికి, విష్ణువర క్తకాంతికిన్
 తుక తుక వేగిపోవు నెడ
 దుఃఖమయమ్మయి పల్కునేదియో
 గతము, ప్రవర్తమానమును,
 కాగలకా ము కాంతిహీనమా
 బ్రతుకున మ్రొగుచుండు నొక
 పాటయె, కానన వేణుగీతమై
 వెతల గరంగి, లోకములు
 వీడి మనోరథ దివ్యమానసం
 గతులకు నాత్మజీవితమై
 కావ్యము, సద్భద్రయైక సేవ్యమున్.

నవయుగోదయము-తిక్కన*

శంకరాచారి భిక్షుగార్య

ఒక నూతనయుగోదయము గావించు కార్యము యుక్తాచారము ప్రస్తుతా. సారస్వతమున బహు సాంద్రముగ నున్నది. ఎవరికివారే యుగకర్తల మహాకొనుచున్న కవులుకూడ పెక్కుండు బయలుదేరుచున్నారు. అంగవాద్యమునుండియు, వంగసాహిత్యమునుండియు, హిందీభాషనుండియు అసంఖ్యాకములగు గ్రంథములు ప్రత్యక్షముగనో, పరోక్షముగనో మహాసారస్వతమునకు దిగుతుచున్నవి. ఇతరవాద్యములలో సద్గ్రంథము లున్నప్పుడు దానిని స్వీకరించుట కెట్టియభ్యంతరము చుండరాదు. ఇతరసాహిత్యము లభేదవృద్ధినందినమార్గముకూడ నున్నది. కాని కేవలము వాహంతికరణమువలన నూతనయుగోదయ మయినదికొనుట తప్ప. కొందరిగ్రంథములు కేవలము స్వతంత్రములే యయు్యు భావదాస్యమునుబట్టి భాషాంతికరణములకంటెను నధమము లగుచున్నవి. భాషాంతికరణములలో విస్పష్టతయైనను ఉండును. ఈపరభావనీయుల స్వాతంత్ర్యస్వభావము నెగురవైచునాత్రతలో విస్పష్టకర గూడ విడాకులిచ్చుచున్నారు.

నూతనయుగోదయమునకు ముఖ్య లక్షణము స్వతంత్రప్రతిభ. సారస్వతమునకు నూతనప్రతస్వము నొడగూర్చుకేర్చినకవికే యుగకర్తృగౌరవము దక్కుచున్నది. యుగకర్తయగువానికి ఇదివరలో నెన్నడు నెవ్వరు నెరుగని నూతనసారస్వతశాఖను బయలుదేర దీయవలెనన్న బాధ్యత లేదు. ప్రాతశాఖలోనయినను క్రొత్తదయలను గల్పింపనేర్చిన కవిరాజు లెల్ల యుగకర్తలే యగుచున్నారు. కాలివాసుకుపూర్వము సంస్కృతభాషలో దృశ్యకావ్యములు, శ్రవ్యకావ్యములు కూడ నున్నవి. కాని శాకుంతలము, రఘువంశము రచించి

నూతను కావ్యకలాపై దృశ్యమునకు నూతన ప్రతస్వము వాసినాడు. అందుచే యుగకర్త యైనాడు.

మనవాగ్దేయమున గవచ్చు యుగకర్తలలో తిక్కన ముగ్ధాచార్యుడు మహిమని కొందరి వాడును. ప్రస్తుతమీవాడుమహోంధిగ కేకభవంపకనావచ్చును. కాని మనవాగ్దేయమునందలి యుగకర్తలలో తిక్కన యొక్కవారు కేవలము కృత్రిమప్రయంతరము నుండదు. ఈతడు యుగకర్తయగుటకు నేర్పడిన సుగుణములను గాని టిక్కన చిమర్చించిన గోదానిని మరస్మరించుకొని నూతనయుగోదయమొనరించుకొనుటకు నేకరింపవలయునాడు. యెట్టిదో విశదము కాగలను.

స్వతంత్రప్రతిభ

కవిత్వయక్యతాండ్రమహాభారతము భాషాంతికరణ మునపవాద మొకటి ప్రచారములో నున్నది. భారతరచనము ముగిసి యిప్పటి కారశతాబ్దములు గావచ్చుచున్నను దాని నీయపవాదునుండి తొలగించుట కెట్టిప్రయత్నములును జరిగియుండలేదు.

కావ్యదృష్టిలో జూచినపు సాంద్రమహాభారతము (కవిత్వయక్యతము) స్వతంత్రకావ్యమేయని చెప్పవలసియున్నది. దీనినిబట్టి సంస్కృతభారతముపట్ల మాకు నిరసనభావమునకాని, ఆంధ్రత్వాభిమానముచే వ్యాసుని గౌరవమును కొంచెపరుపజూచుచున్నామని కాని యూహింపరాదు. కవిత్వయక్యతభారతము స్వతంత్రకావ్యమనుకొనువారికిని, భాషాంతికరణమును కొనువారికిని దృక్పథమునందును కావ్యకలాదర్శములందును భేదమున్నది.

ఇతరకవులయొద్దనుండి కథావస్తువును గాని, భావప్రపంచమునుగాని స్వీకరింపరాదను నియమము

* ౪-౨-౩౭ లేదని రాజమహేంద్రవరమున జరిగిన తిక్కనజయంతి సుద్దేశించిన యుపన్యాసము. వ్యవధి లేనిదే జదువలేదు.

స్వతంత్రకవిత్వమును లేదు. కాని యీరకల యొద్ద నుండి స్వీకరించినవస్తువునకే స్వతంత్రప్రతిభావముద్రవై నీ స్వతంత్రకవిత్వపును గల్పింపజేయుటయే స్వతంత్రకవిత్వ ముద్వలక్షణము.

శ్లో. వృష్టభూర్వా ఆపి హ్యధ్ధా కాశ్యే రసపర్యగహత్, సత్వే నాభాభావై మధుమాస ఇవ ద్రుమాం.

ఆమ స్వనాభలోకనూక్తినిబట్టిహాస యారవాస్య ము విస్పష్టమగుచున్నది ఇతరకావ్యములనుండి యేమియు గ్రహించుట కవకాశము లేని యాచికవిహాస విశ్వకావ్య నిర్మాతమున భగవంతునిసృష్టికండి యేమియు నైకొం కుండ నున్నాడా? కథావస్తువుమొదలుకొని పాత్రీవరణ మాహిగలుగు కావ్యరణములన్నియు ప్రకృతినుండి సంగ్రహింపబడినవేకదా, అంతమాత్రముచేత నాతని ప్రతి భకు భంగము భుచ్చుచున్నదా?

భాషాంతరీకరణమునకు స్వతంత్రకావ్యమునకు తాంత్ర్యము నిరూపింపవలసినపుడు ఒక్కటేనూత్రము, ఎంతనిపుణుడయిన భాషాంతరీకర్తయైనను మాతృక యందలి స్థూలదేహమునుమాత్రమే పరివర్తన మొనరింపఁ గలగుకాని దాని యాత్మలేజము ననువదింపజాలను. ప్రపంచమునందలి యెంతటిమనోహరములగు భాషాంతరీకరణ ములనడియయినను యాసత్త్వమును స్థాపింపవచ్చును. దీనికొక్కటే యపవాదము. మూలగ్రంథరచనమున కవి కెట్టియాజేశము లోడ్చుకొనినా ఆట్టియాజేశమే భాషాంతరకారకము లభించినపుడు భాషాంతరీకరణముకూడ స్వతంత్ర చైతన్యముతో నలరారును. అనగా నిరహం భావుడగు కవి నావహించి మూలగ్రంథమును రచింపజేసిన చిచ్ఛక్తియే భాషాంతరీకర్తగుకూడ నావహించి భాషాంతరీకరణమును నిర్వహించుచున్న దనినమాట. అయినచో దానిని స్వతంత్రగ్రంథమందుమా, భాషాంతరీకరణ మందు ?

మనకు దెలిసినంతవర కిట్టియపుదూప స్వతంత్ర కావ్యము కవిత్వకృతాంధ్ర మహాభారత మొక్కటియే. ప్రకృతము తిక్కననుగూర్చి ముచ్చటించుకొను చున్నాము గదా. వ్యాసునిపట్ల నీతని కఖండభక్తి

యున్నది. అదియును క్రింద వివరింపబోవుచున్నాము. కాని యీతడు స్వతంత్రప్రతిభగల మహాకవి. ఈ యంశమును నిరూపించుటకు ఆంధ్రమహాభారతమును సంస్కృత మహాభారతముతో సాకల్యముగ సరిపోల్చి సనేకాని వలదుపడదని కొందరి యభిప్రాయము. మేము దీనితో నేకభవింపదు. తిక్కన స్వతంత్రప్రతిభను నిరూపించుట కాతని ఆంధ్రమహాభారతమునందలి శైతన్యమే ప్రధానసాక్ష్యము. ఏపట్టు జూచినను దివ్యమగు స్వతంత్రలేజముతో నలరారుచున్నది. శివుని జటాజూట మన జాహ్నువి యవతరించినట్లు తిక్కన కృతాంధ్ర మహాభారతమున కిట్లాప్రతిభ మూర్తీభవించినది.

సంస్కృత మహాభారతముతో తిక్కన కృతాంధ్ర మహాభారతమును పోల్చిచూచుటవలనగూడ సాహిత్యోదాసకులకు కొన్నియమూల్య రహస్యములు గోచరింపగలవు. కథ వ్యాసునిదే. రాజనీతి ఉత్తిరునీతి వేదాంతము అన్నియు వ్యాసునివే కావ్యమునని వలయు రసపోషణము పాత్రీకరణము మున్నగుగుణములలో కూడ వ్యాసుడే మార్గదర్శకుడు. కాని సంస్కృతాంధ్ర మహాభారతములను సరిపోల్చిచూచినచో తిక్కన మహాభారతమున కెట్టిమహత్తరముయిన సేవ యొనర్చినదియు విస్పష్టము కాగలదు. మూలములో నున్న కావ్యమాహాత్మ్యము నెక్కడను విడువకుండ తిక్కన తనమహాభారతమును మూలమునకు వ్యాఖ్యానప్రాయముగ నొనర్చుటయేగాక మూడుస్వతంత్రగుణములచే దానికి నవ వికాసమును జేపూర్చియున్నాడు. అందు మొదటి గుణము అద్వితీయమునైతి. తిక్కనవైలిలో వ్యాసుని పోకడలును ఉన్నవి; నన్నయపోకడలును ఉన్నవి. తనకు పూర్వ ముండిన మహాకవుల మహాత్మ్యమును గ్రహించి లాభముపొందకుండుట యెన్నడును స్వాతంత్ర్యమునకు లక్షణముకానేరదు మీదుమిక్కిలి అది యహంభావమునుమాత్రమే నూదించును. వ్యాసవాల్మీకిలవలన కాలిదాసు లభిని పొందియుండలేదా? ఎట్టి మహాత్మ్యవృష్టప్రతిభాశాలియు తనకు పూర్వముండిన కవులను గౌరవించి (గౌరవించుటయనగ వాక్కుల చేతనేకాదు, క్రియారూపముగ వారిగుణములను స్వీకరిం

చుటమాలమున గూడను) వారు పోయినదానికంటె ఇంకొక్కడను ముందుకు పోయిచుండును. అందుచేతైలిలో నన్నయ్యవలన వ్యాసునివలన తిక్కన లభిపొందినను వారికైతికి విభిన్నముగ అతని కైలియం దొకవిశిష్టత్వమున్నది. యతిప్రసవసహజములు, కావమును బట్టి విక్రాంతి, పాత్రముల మాసికస్థితినిబట్టి, కన్నీ వేళమునుబట్టి కైలియొక్క ఆరోహణావరోహణములు, రసోచితసంస్కృతాంధ్రపదప్రయోగము, వాక్యనిర్మాణచాతుర్యము మున్నగు నాతని విశిష్టలక్షణములకెల్ల సంకుచితపరిమాణముగల యీ వ్యాసమున వివరించుట కవకాశము లేదు. తిక్కన చూచిన రెండవ స్వతంత్రగుణము అపురూపముగ స్వరూపసౌందర్యము. తాదామరయున వేదములను విభాగించి వ్యాసుడు వేదములకైట్టిన నొనర్చిన నాదో తిక్కనకాలమునకే ప్రక్షిప్తమయియు స్వరూపసౌందర్యమును గోల్పోయిన మహాభారతమును తిక్కన సంస్కరించిదానికి ఒకచక్కనిస్వరూపమును ప్రసాదించి యున్నాడు. తిక్కనకునుతక్కిన తెనుగుకవులకును ఈగుణమునందుచాలా తారతమ్యమున్నది. ఏకధనయినను, ఏయుపన్యాసమునయినను, ఏసంభాషణమునయినను పూనస్రచ్చి నట్లు దిద్దితీర్చుట తిక్కనకు సంప్రదాయము. అసంబద్ధ విషయములను పరిహరించుటయు, సంబద్ధమును విషయములనయిన ఒకదానితో నింకొకదానికి జతకలిపి ఒకదానినుండి వేరొకటి యుద్భవించునట్లు చేయుటయు, ఏభాగమున కెంతప్రాధాన్యమీయవలయునో గ్రహించి అంతమాత్రమే యిచ్చుచు యు తిక్కనలో తక్క మరి యే యితరాంధ్రకవియందును గానరావు. అందుచేతనే తిక్కనకాలమునాటికే మహారణ్యమువలె పెరిగిపోయిన సంస్కృతమహాభారతమున తిక్కన నిరుపయోగములగు భాగములను చేసింది తిక్కనభాగములకయినను ఆకారవైభవమును గల్పించి యామహారణ్యమును తనచేతిలో మహాద్వ్యాయముక్రింద మార్చినాడు. ఈయభిప్రాయమునే కీర్తిశేషులగు శ్రీకృష్ణజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారింకొకవిధముగ వాక్రచ్చుచు సంస్కృతమహాభారతము బంగారపు ముద్దవంటిదనియు, తిక్కనకృతాంధ్రభారత మాబంగారపు ముద్దనుండి

యిచ్చుకచ్చినంత బంగారమును కైకొని స్వస్థకాదుని బుద్ధివైభవముచే జేక బజిన సువర్ణకమలమువంటిదోయి ఉభయభారతములను సాకల్యముగ ఒకరిచేనచో సీతారతమ్యము గోచరించుననియు తమ హిందూమహాముగమున వ్రాసియున్నారు.

తిక్కనభారతకావ్యమున కుపాయనముగ ననుకొనిన మూడవగుణము పాత్రీకరణము. ఈ పాత్రీకరణమున సంస్కృతమహాభారతకావ్యము తక్కువ చేయి కాదు. తిక్కనకు మార్గదర్శకములయిన యనుకూల్యములు తెన్నియో చూచునగునా కావచ్చును. కాని రామరామ సంస్కృత భారతము వల్ల స్వాతంత్ర్యము నహించిన మహామహము ఈపాత్రీకరణమును చూడముగ విస్మరించి తమ యిష్టమురచ్చిన యుదంతములను ఉపగాలము పాత్రీకరణమునకు భంగకరముగ చొప్పించిరి. వాచే చాలుమన మన్న పాత్రీకరణ రహస్యములు పెంబుకుప్పలో నడగిన రత్నములవలె కోభింపకపోయినవి. తిక్కన యీ రత్నముల నన్నిటిని ఏర్పి స్వార్జితములగు నసంఖ్యాక రత్నముల జేర్చి అన్నిటిని ఒక రమణీయ మయిన మోరముగ గూర్చెను.

ఇట్టి యనుకూల్య కావ్యగుణములున్న మహాకవి స్వతంత్రకావ్యమున కేల గవంగలే దను సందియము పెక్కురను బాధింపవచ్చును. కాని తిక్కన నిరహంభావుడు. ఆతడు తన కీర్తిని ప్రధానముగ జూచుకొని మహోద్వయమునకు భంగము తెచ్చువాడు కాదు. భారత మాహాత్మ్యము నాతడు గ్రహించినంత గాఢముగ నెవ్వరును గ్రహింపజాలరు. “అదరణీయసారవినిధార్థగతిస్ఫురణంబు” గల్గిన యిట్టి వాఙ్మయ ప్రపంచమును ఆంధ్రజాతికి ప్రసాదించుటకంటె తాను చేయగలిగిన పవిత్రమయిన దేశనేన యింకొకటి యుండదని యాతడు గ్రహించినాడు. అందుచేతన ప్రతిభనంతను భారత నేతకయి వినియోగించినాడు. ఇట్లునరించుట కెంతటి మహోదారస్వభావ ముండవలెను? ఎంతటి అధ్యాత్మ విద్యాపరిణతి యుండవలెను?

భారతరచనము తిక్కనజీవితములో యాదృచ్ఛికోపంతము గానీరదు. తనకు జ్ఞానమవచ్చినదియాదీగ తిక్కనకు భారతముమీద నఖండగౌరవ ముండియుండవలెను. జేషములకుంటెను నది యాతనికి ప్రామాణిక గ్రంథమయినది. ఇట్టిగ్రంథమును “తెనుగుబాస వినిర్మించుచు” యనిన నెంతకష్టసాధ్యమో యాతడు గ్రహించినాడు. దానికయి యధికారమును సంపాదించుకొనుట కయి యాతడు తనజీవితముకెల్ల వినియోగించినాడు. స్వీయజీవితము క్షీరసాగరమును ముఖించిముఖించి ఆతని భారతామృతమును సంపాదించి యాంధ్రులకందిచ్చినాడు. అందుచేతనే భారతరచనమును తనజీవితమునకు “భవ్యపురుషార్థతరుపకవ్యఫల”మని పేర్కొనుచున్నాడు.

భారతరచనమునకును తిక్కనజీవితమునకును సిద్ధించుచున్న సమన్వయమును బురస్కరించుకొనియే ఆరణిభారతము లోకోత్తరగ్రంథరాజ మయినది. మహాత్ముడేగాని మహాకావ్యమును వ్రాయజాలడని యుత్తమ విమర్శకుల సిద్ధాంతము. “నాన్వపిః కరుణే కావ్య” మని గదా మన ప్రాచీనాలంకారికులమతము కూడను. తిక్కనకున్నయుక్తర్మత్వగౌరవము చాలవఁకు భారతరచనముచే సిద్ధించినదే. అందుచే భారతరచనమునకు తోడ్పడిన యాతని వ్యక్తిగతవిశేషముల నించుక సావకాశముగ నూహించుట యనుచితము గానీరదు.

భారతమునం దెంత సర్వతోముఖమాహాత్మ్యమున్నదో తిక్కనజీవితమునందును అంతటి సర్వతోముఖమాహాత్మ్యమున్నట్లు నిరూపించుట కాధారము లున్నవి. మనలో పూర్వము కవిజీవితములు వ్రాయునాచారము లేకుండుటచే కాళిదాసు, భవభూతి మున్నగుమహాకవులనుగూర్చి వారి కులగోత్రములు తెలిసికొనుటకయిన సవకాశము లేకుండనున్నది. కాని మన యదృష్టవశమున తిక్కననుగూర్చి కొంతయెక్కువగనే ఆతని స్వరూపస్వభావాదులు తెలిసికొనుట కవకాశము గానవచ్చుచున్నది. దీనికి ముఖ్యధారములు భారతావతారికయు, ఆశ్వాసాద్యంతపద్యములును, కేతనకృత దశకుమారచరిత్రమును. అన్నిటికంటెను దశకుమారచరిత్రము నుండి విపులాంశములు దెలియవచ్చుచున్నవి.

దశకుమారచరిత్రమున తిక్కనవంశము దీర్ఘముగ వర్ణితమైనది. దానినిబట్టి తిక్కన సద్వంశమున జన్మించినాడని నిశ్చయింపవచ్చును. తాత ముత్రిభాస్కరుడు, కాపాసుగ్రహశక్తియుక్తుడు. తండ్రి కొమ్మనదండనాధుడు సాంగవేదవేది. పితృవ్యపుత్రుడు సిద్ధమతిక్కిన. ఈతనికే ఖడ్గతిక్కనయని మాడ ప్రసిద్ధిగలదు. తన యేలికనిమిత్రము ప్రాణములర్పించిన త్యాగిగనడు, కూరాగ్రేసరుడు.

తిక్కన రూపసియైయుండవలెను. “అభిరూప భావభవు”డని కేతన వర్ణించినాడు. పెక్కుసార లిట్టి విశేషణములచేతనే యాతనిరూపము వర్ణితమయినది. ఇందు కవిజనసహజముగ నతిశయోక్తి కవకాశ మున్న మున్నదనుకొందమన్నను కవిబ్రహ్మగంటి యుక్తాయుక్త విచక్షణశీలన కంకిత మిచ్చునపుడు కేలము కురూపిని మన్మథవిగ్రహుడని వర్ణించినచో ఆతని కనుగ్రహమున కుమారాగ్రహము రావచ్చునన భయము కవి కుండును గదా. కులక్రమాగత మయిన మంత్రిపదవి తిక్కనకు లభించినది. ఆతడు సామాన్యసచివునివలె గానరాడు. ఈతనిప్రభువగు మనుమసిద్ధి కీతనియెడనున్న యభిమానము ననుగ్రహమని పేర్కొనుటకంటె భక్తియని పేర్కొనుట యెక్కుడుచితముగనుండునేమోయని ఈక్రిందిపద్యమువలన నూహింపదగినది.

క. ఏ నిన్ను మామయనియెడు

దీనికి దగ నిమ్ము భారతీకన్యక నా

కీనర్హుడవగు దనినను

భూనాయకుపలుకు చిత్తమున కింపగుడన్ :

మామగారిపట్ల నల్లనికున్న భావ మనుగ్రహ మనుటకంటె భక్తియనుట సముచితముగదా. పైగా సాధారణముగా కవులపలుకులు భూనాయకున కింపుగనుండవలసినది పోయి భూనాయకునిపలుకు కవి కనుగ్రహపాత్రమైనదట! మనుమసిద్ధి రాజ్యభ్రష్టుడుకాగా గణపతి వేదవర్తికడ కేగి దక్షిణహిందూదేశమునేలు నా సార్వభౌమని తనపాదాక్రాంతునొనర్చుకొని ఆతనిసాహాయ్యమున రాజునకు రాజ్యము సంపాదించియిచ్చె ననుకథ

యొకటి సోమదేవరాజీయమునందును, సిద్ధేశ్వరచరిత్రము నందును గనవచ్చుచున్నదిగదా. ఎన్నిరాయబారములు నడపకున్నచో సంజయరాయబారమును. కృష్ణరాయ బారమును అంతసమర్థతతో వ్రాయగలడు?

ఇన్నిరాజ్యాంగతంత్రములలో నిమగ్నుడయి యున్నను విద్యద్వోష్టి, సారస్వతగోష్ఠి యాతడు మానినవాడు గాడు.

క|| కృతులు రదియింప నుకవుల

కృతు లాప్పుగగొనగ నొరులికిం దీరునె వా
కృతినిభుడు వితరణశ్రీ,

యేతుడప్పునుకుతుడు తిక్కనోకనికడక్కన్.

అని కేతన వర్ణించియున్నాడు. తిక్కన వేదవేదాంగవేత్త యని నిరూపించుటకు “వేదాదిసముప్రవిద్యాభ్యాస విభాసి” (ఆ. ౧౩, ప. ౮) “సకలాగమార్థతత్త్వవిచారోదా రుడు” (ఆ. ౨, ప. ౧౧౯) “నానావేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞానకు” (ఆ. ౫, ప. ౧౩౬) అను డిశకుమారచరిత్రమునందలి విశేషణములు సాక్ష్యములు. భారతమునందలి యాశ్వా సాంతుప్యములు సాక్ష్యములు. భారతములో తిక్కనరచించిన యుపన్యాసముల రామణీయకత ననుసంధించినవారి కౌతడు మంచి వక్తయై యుండవలెనని పొడకట్టుక మానదు. డిశకుమార చరిత్రమున “వచస్సమగ్రతాచతు రాస్యైక్” (ఆ. ౬, ప. ౧౯౫) “సరసమధురవాణీ సవ్య భవ్యప్రభావా” (ఆ. ౧౧, ప. ౧౮౪) ఇత్యాదివర్ణనముచే పైయూహ సిరపడుచున్నది. “అనితరగద్య వాఙ్మయ మహర్ణ వవర్తన కర్ణధా” యని యొకచోట కేతన తిక్కనను సంబోధించియున్నాడు. దీనిని ఒట్టి సామాన్య ముగ గోచరముకాని వాఙ్మయసారస్వతమున, వాఙ్మయ రహస్యములను తిక్కనగ్రహించి యిక్కరలకు విపులీకరించుటలో నిపుణుడని తేలుచున్నది. దీనికి తార్కాణముగ మారనమహాకవి “తిక్కనసోమయాజి ప్రసాదలబ్ధ సర స్వతీపాత్రుడ”నని చెప్పుకొనుచున్నాడు.

కేవలము వేదవేదాంగవిదులు, కావ్యగోష్ఠీప్రియులు తరచు కడుపులోని చల్ల కదలకుండగ నింటగూర్చుండు స్వభావముగలవారయ్యుండురు. కాని తిక్కన యుద్ధ

వర్ణనలు సమీపవారికి రణరంగమున నారనికి స్వానుభవము చేరిచే యిట్టి వర్ణనలు సావ్యపదవని బోధ పడును. కాని కావ్యవర్ణనలందుండి కలిగుణ సాహించుట ఒకప్పుడు ప్రమాదభూయిష్యము. కాము చూచినదానిని, భావించిన దానినికూడ అవధకమున్నట్లుగ వ్రాయగల నేర్పు కవులకుండును. అయినచు తిక్కన తిండ్రితాత లందరును దండనాథులు, కూరాశ్రేణియు నగుటచే నారక్షకూడ యోధాశ్రేణియని యూహించుట యుప చితము గానేరదు. ప్రాచులసాంత బోధేలి? కేతన స్పష్ట ముగ “తిక్కనండావీణా” యనియు, “తిక్క చంద్రాపా” యనియు సంబోధించుచుండగ నింక సంజేహ మున కవకాశము లేదుగదా?

సాధారణముగా యుద్ధవీరులకు వైష్ణులకు చుక్క యెరుగు. యుద్ధములకు బోవలయువారికి ఒకవిధమున వైష్ణవవిహారము వాంఛనీయము. కాని తిక్కన పర మవైష్ణికుడు. “వైషికమాగ్ధ నిష్ఠుడు వర్తనమక దగ నిర్వహించుచున్” అని భారతమున తిక్కన తన్ను గూర్చి వ్రాసికొనినాడు. ఇదిగాక “సోమయాజి” యను విరుదమువలనగూడ నతడు వైష్ణికుడయినట్లు పొడకట్టు చున్నది. డిశకుమారచరిత్రముకూడ ఈతని వైష్ణికత్వ మును పదేపదే పొగడుచున్నది.

“మహితదక్షిణలైన బహువిధయాగంబు

లోనరించుననుట వర్ణనముదారి”

తిక్కన అష్టాంగయోగమనబడు రాజయోగము నభ్యసించియుండవచ్చుననుటకు కొన్నియూధారములు గనవచ్చుచున్నవి. భారతమునందలి యాశ్వాసాశ్రింత పద్యము లెక్కుడుగ జ్ఞాని జనహృద్యములుగ నున్నను నడుమనడుమనున్న “నాసాగ్రనివాసరసిక” “నాదామృ తధారాసారరూప” “హంసనాదైకవేద్యా” “నిజతనువిభ వత్వోన్మీలనాచ్చిన్ననాదా” ఇత్యాది సంబోధనలను జట్టి యాత డిష్టాంగయోగము నభ్యసించె ననదగి యున్నది. దీనికితోడు

మాలిని, అవగమితరహస్యాంగసమ్యక్ప్రకారో త్సవ గరుకరుణావిస్తారగాఢ ప్రకాంతి ప్రవణహృదయపద్మద్భాసివిజ్ఞానసారా

అని యుక్త్యోగపర్యము చతుర్థాశ్వాసము (ప. ౪౨౨) న స్పష్టముగ నున్నది. రాజయోగమునుగూర్చిన యే గ్రంథముయిననుచరిత్రకాండయట్టివిశేషములుండుట కవకాశమున్నది కాని తీర్థమునంతను బ్రహ్మానంద సంపాదనమునకు వినియోగించిన తిక్కన యీ యోగము ననుభవమునకు రాచి కొంటుక యత్నించె ననుకొనుటయే ఎక్కుడు సమంజసముగా నుండును.

పైక్రతులలో పెక్కురకు ఒకవిధమును వాంద సము నహంబాకము ప్రబలి “వాన్మదస్తీతి” వాయులగు నుండును యజ్ఞాదినిష్ఠులవలన సాధింపదగుగమ్యము నిర హంభావత్వము, ఉత్తమజ్ఞానమునని వారు మరచిపోవుచుండుదు. తిక్కన యట్టి వేదవాదమును కాడు. కర్మముల మూలమున జ్ఞానము సాధింపవలెనని యాతని యాశ యను. ఆతడు జ్ఞానయోగియైనటుల భారతాశ్వాసాత పద్యములే చాటుచుండును. గద్యములో నాతడు పయోగించుకొనిన “బుధారాధనవిరాజి” అను బహుమనోహరమయిన విశేషము యాతని విషయసంపత్తి జ్ఞాన సక్తిని వేనోళ్ల జాటుచున్నది. ఎట్టి వివేకవైభవునకు పెద్దలనేన చేయదే వేదాంతరహస్యములు పట్టువడవు. తిక్కన పెద్దలనేవలనను, నిరంతరజ్ఞానయోగాభ్యాసము వలనను జీరన్ముక్తిబడిన ట్లూహించుచు భారతమున విరాటపర్వమున దున్నకృత్యానిపద్యములలోని స్వస్మృతౌతమే సాత్త్వికము. దానివలన పరమేశ్వరానుగ్రహమున నాతడు “బ్రహ్మానందస్థితిని” బడసిన్లు దోగ్ధత మానమునచున్నది. ఈస్వస్మృతౌతము తరువాతికాన్యములలో గనవచ్చువానివలె పూర్వాయుకరణము గాను. పోనిండు. స్వప్నమునందు పూర్ణముగ విశ్వాస ముంచక పోయినను “బ్రహ్మానందస్థితిని” పొందుట తిక్కన జీవితాశయమైన ట్లూహించుటకయిన పీల్చుచున్నది గదా. ఆతడు సిద్ధపురుషుడనుటకు మూలకృతమయిన యీక్రిందపద్యము అన్నిటికంటెను ప్రబలసాత్త్వికము.

చ. ఉభయకవిత్వ తత్త్వవిభ

వోజ్జ్వల సంవిహితధ్వరక్రియా

ప్రభు బుధబంధు భూరిగుణ

బంధుడు భారతసత్కథా

విభుపర తత్త్వకోవిదు

నవీనపరాశరసూను సంతత

త్రిభువనకీర్తనీయయతు

తిక్కనపీండుని గొల్తు నర్థితోన్.

అని “పరతత్త్వకోవిదు”డనియు “నవీనపరాశరసూను” డనియు వాకొనుచున్నాడుగదా.

భారతావతారికలో తిక్కన తాను “పదస్థుడనై”

భారతము వ్రాయుచున్నట్లుగ నుడివియున్నాడు “నీ కరుణ నిట్లు పదస్థుడనైతి” “ఇట్టి పదంబు గాంచి” ఇత్యాది ప్రదేశములలోని “పదము” అను శబ్దమున కర్థ మేమో విచారించుటకు మనము భారతమును తిరుగ వైచుచుండును. “పదము”నగా నధికారముని యర్థము. భారతము వ్రాయవలసినదిగ భగవంతుడు తిక్కనకు ‘ఫర్మానా’ యిచ్చినాడు. ఈశ్వరదత్తమును నధికార ముద్ర చేతబట్టుకొని గూతడు భారతము వ్రాసినాడు గావుననే తరువాత నెన్ని భారతములు వచ్చినను అతని భారతమును త్రోసిరాజనలేకపోవుచున్నవి.

ఆభిజాత్యసంపన్నుడు, రూపసి, అమాత్యశేఖరుడు, వేదవేదాంగవిరుడా, పరమనైస్థికుడా, దండనాధాగ్రణి, పరతత్త్వజేత, కవిబ్రహ్మ ఇక లోపేమి? ఇంత సర్వతోముఖమాహాత్యమున్నది గావుననే ఆతడు భారతము నతిలోకసౌందర్యముచే నలంకరించి యాంధ్రావళి నెన్నటికి తీరని యప్పులో మంచినాడు. ఆంధ్ర సారస్వతమున అనన్యసాధ్యుని యుగమునకు కర్తయైనాడు. నేడు యుగపురుషులు కాదలచిన వారు ఈ మాహాత్యములో గొంతయైనను నేకరించుకొనవలదా?

ప్రాచీన కవిభక్తి

తిక్కనయొద్దనుండి నవయోగనిర్మాతలు. ముఖ్యముగ నేర్చుకొనదగిన ముగ్ధము ప్రాచీనకవిభక్తి. మన యువకులలో గొందరు ప్రాచీనకావ్యములను చదివి వాని ముగ్ధముల గ్రహించుట తమప్రతిభకు భంగమనుకొనుచున్నారు. ఇది మిగులపొరపాటు. ముందుకు దూకదలచినవా డొకయడుగు వెనుకకువైచుట యెంతయావశ్యకమో సారస్వతమునకు నూతనవైభవము సంతరింపనెంచు

వారు దాని ప్రాచీనవైభవము కల్గి గరతఃమలకముగ
దెలిసికొనట అంతయవశ్యకము. ఈతనరాజ్యాంశ
నిర్మాణ మొనరింపఁచువారు ప్రాచీనరాజ్యాంశస్థ
తులను బాగుగ బరిశీలింప నక్కరలేదా?

ప్రాచీనకవులపట్ల తిక్కనకుగల భక్తి భారతమున
సువ్యక్తమగుచున్నది. నిర్వచనోత్తర రామాయణమున
సంఘవాచకముగ “నాదికవీంద్రుల” స్తుతించినాడుగాని
ప్రత్యేకించి యెవ్వరిని బేర్కొనియుండలేదు. కాని
భారతమున గృష్ణద్వైపాయనుని, నన్నయభట్టును
స్తుతించి ప్రాచీనకవిభక్తి బ్రకటించినాడు.

కృష్ణద్వైపాయనుని పూర్వకవిగ తిక్కన స్తుతిం
చినా డనుకొనుటకంటె గురుడై వయసుగ గణించి
స్తుతించినా డనుకొనుట యుక్తము. ఆవ
తారికలో “విద్యత్సంప్రసనీయభవ్యవితావేంద్రుడు
విజ్ఞానసంపద్విఖ్యాతుడు” ఇత్యాది విశేషణములచే
స్తుతించుటయేకాక ఇంచుమించుగ ప్రత్యాశ్వాసాది
ఆశ్వాసాంతమునగూడ వ్యాసస్తవమున్నది. తనయిష్టమైన
మగు హరిహరనాథుని సంబోధించుచు “సాత్యవతేయ
భారతీప్రాక్త” “వ్యాససమానైకరూప” “వ్యాసాదిను
నోనివాస” “సాత్యవతేయ వాఙ్మయ వికాశగృహస్థు
రిత ప్రదీపికా” “ప్రకటమహర్థసారథ పరాశరచందన
వాక్యమంజరీ ప్రకరసమర్చితా” అని పదేపదే వ్యాసుని
బేర్కొనుచున్నాడు. నవీన విమర్శకులు కొందరు
వ్యాసుడను నొకకవి యెన్నడును లేనేలేడనియు,
వ్యాసుడనగ నొక పీఠాధికారియనియు నేమేమో వింత
వింతవాదములు బయలుదేరినవియుచున్నారు. ఈ వాద
ముల సత్యాసత్యము లెట్లున్నను తిక్కనమాత్రము వ్యా
సుడను నొకవ్యక్తి యున్నట్లును, అతడు భారతమును
రచించినట్లును నమ్మియున్నాడు. ఈవ్యాసుని ఎన్నడో
నివసించి చన్నవృత్తి యనుకొని తిక్కన పూజించినా
డనుటకంటె ననవరత ప్రత్యక్షమగు తేజముగ భావించి
పూజించెననుట మరింత యుక్తమగునుండును. “వ్యా
సో నారాయణో హరిః” యనినట్లు నారాయణునకు
వ్యాసునకు నభేదమనియే కవిబ్రహ్మభావము. ఇంతయ
ఖండగౌరవ మాత్రమే చూపుటకు బ్రహ్మనూత్రములు

కూడ నొకరినకు చేతుకయి చూపవలయుగా
నిర్వచకముగా ఫాల్గున మాసమున ద్వైపాయని తిక్కన
కవి, కవికి కవియైనా పూర్వమున కర్త సుందరు.
తిక్కను “కావ్యవచసు ర్విజ్ఞాను” “విద్యవైష్ణవ
చింతితానుభావాంబుధిరచారకరణ” అని తిక్క
నకు భారతకావ్యకర్తకంటె రాజకీయ నైవ
సిండును? అందుచేతనే “సాత్యవతేయ సంస్మృతి
ప్రవిశవాస్థమయిన” చిత్తమనో భారతమును
ప్రాయమన్నాచని వాదించినాడు. విక్రమకావ్యముగ
మాత్రమేగాక తిక్కన జీవితమునకు భారతము ఏమగడ
యైయుండవలెను. మంత్రయైన యాతని రాజకీయ జీవిత
మునకు, పంపనానునయిన యాతని సారంగ జీవితము
నకు, సోమయాజియైన యాతని వైష్ణవ జీవితమునకు,
పరతత్త్వగోవిందుడైన యాతని యభ్యాత్మ జీవితమునకు
భారతమే పట్టుకొమ్మయి యుండవలెను. నిర్వచనోత్తర
రామాయణం చినాకాలమునకు “మహేశ్వరాంఘ్రిక
వల్లభాక్షకశిల” అనియు తిక్కన చికిమూరచరిత్రము
సూటికి “చిత్తరత్నకళిత శత్రుడైన తిక్కన భారతరచనా
కాలమునకు “హరిహరనాథభక్తు డగు” యాడగ న
కేళపులయందలి యభేదభావము సిద్ధించుటకు భారత
మే కారణమేమో యని యూహింపవలయున్నది.
నీనకేళపుల యభేదత్వమును బ్రకటించు ఘట్టములెన్నో
భారతములో నన్నవికదా!

తిక్కన వ్యాసునిపట్ల చూపిన భక్తికంటె నన్న
యభట్టుపట్ల చూపిన భక్తి మిగుల ప్రళంపాపాత్ర మగు
చున్నది.

ఉ. ఆదరణీయ సారవిధి

భార్గగతిస్సురణంబు గల్గి, య

ప్రైవతకపర్వనిర్వహణ

సంభృతమై పెనపొందియుండు నం

దాది దొడంగి మూడు కృతు

లాండ్రకేవిత్యవికారదుండు, వి

ద్యాదయితం దొనర్చె మహి

తాత్మకు నన్నయభట్టు దక్షతన్.

మనమునువాదములలోను నన్నయభట్టును స్తుతించి నాడు ఈ క్రింది నిజముగ నన్నయభట్టుపట్ల నెక్కువగా కావమును మాపుట లేదనియు, ఇందుండిన విశేషము లనుబట్టి తిక్కనకు నన్నయపట్ల కొలదిగౌరవము మాత్రమేయున్నదిని యూహించుట కవకాశ మున్నదినియు కొందరు వాదింపజూచుచున్నారు. ఇంతకంటె విపరీతవిధాంతము మరియొకటి యుండబోదు. “విద్యా దయునుడు” అనుటలో నన్నయపాండిత్యప్రశంస. “మహితాన్యుడు” అనుటలో పవిత్రజీవితమునకు బోధాదులు “అంధ్రవిత్వవికారదుండు” అనుటలో కవిత్వాప్రశంస. “వక్షతన్” అనుటలో తాను మరల నన్నయగించినభాగమును స్పృశింపకుండుటకు హేతువు నూచితము. ఇంతటిక్కువసంఖ్యగల మాటలలో ఎంతసంక్కుచక తెలుసున నురియేకవిని ఇంకొకకవి స్తుతియు గానము. నన్నయకవిత్వము సంస్కృత సమాససహాయమువలయు, “మహాపురు” తీసివైచినచో నది సంస్కృతమే యగుచున్నదనియు, ఆతనికి తెలుగు కవిత్వసంప్రదాయము తెలియదనియు వాదించు విమర్శ కాగ్రేసరుల వాదమునకు ఉభయకవిత్వతత్వవిరుడయిన తిక్కన యుపయోగించిన “అంధ్రకవిత్వవికారదుండు” అనువిశేషము ఈశ్వరవేరు. అంధ్రకవిత్వతత్వమును లెస్సగ నెఱిగినవాడను వాచ్యార్థములుండగ అంధ్ర కవిత్వమునకు కారదావిగ్రహ మను వ్యంగ్యార్థముకూడ ఇందున్నది. ఒక్కతిక్కన మాత్రమేగాక తిక్కన శిష్యుడగు మారన యు నాశ్రితుడగు కేసరయు నన్నయ నెన్నోవిధముల స్తుతించియున్నారు. తిక్కనకు నన్నయభట్టుపట్ల నిజముగ గౌరవమే లేకయుండినచో నాతని కేమికోపమువచ్చునోయని ఆతని యనుగ్రహము వాశించిన మారనాదులు నన్నయను స్తుతింపక మూకీభావము వహించియుండురుగదా! మరియొక నన్నయను స్తుతించుటలో మారన

ఉ॥ సారకథాసుధారస ము
ఇనము నాగళపూరితంబుగా
నారగ గ్రోలుచున్ ఇలలు
హర్షరసాంబుధి దేజనట్లుగా
భారతసంహితన్ మును ద్రి
పరమై లెవ్వ డొనర్చె నట్టి వీ

చ్యారమణీయు నాంధ్రకవి
తాగురు నన్నయభట్టు గొల్పెదన్.

అనుటలో తిక్కనయుపయోగించిన “విద్యా దయునుడు” అనుపదమునకే పర్యాయపదముగ “విద్యా రమణీయు”డనుపదమును వాడినాడు. “అంధ్రకవి తాగురు”ననుటకంటె ఉత్తమప్రశంస యుండదుకదా. తిక్కన తనకడకు సాహిత్యరసవిపానువులయి వచ్చినవారికెల్ల నన్నయభట్టుకవిత్వమువట్ల నఖండగౌరవము గలిగించుచు వచ్చినాడనుట కింతకంటె ప్రబలసాక్ష్య మేమి వలయును?

కేవలము వాక్యరూపముగ నేగాక క్రియారూపముగ కూడ నన్నయను తిక్కన గౌరవించినాడు. తనకీర్తియే ప్రధానముగ చూచుకొనిన యహంభావశీలుడే యైనచో దిక్కినభారతమును మొదటిమాడుపర్వములుకూడ తానే వ్రాసి “భారతరచనమునకుమాడువందలయేండ్లు పట్టిన”దని ప్రస్తుతకాలమున వచ్చిన యపవాదను కవకాశము లేకుండజేసియుండును. కాని సమస్తాడగు నొకమహాకవి తనకుపూర్వము నిష్కళంకముగనూచిమిక్కిలి బహు రమణీయముగను రచించిన గ్రంథమును— గ్రంథమును కాదు, గ్రంథభాగమును— మరల తాను రచియింపజూచుటలో నర్థములేదని యాతిడు గ్రహించినాడు. గ్రంథమున కంతకు నైత్యత చేకూర్చుటకు నన్నయ రచించిన గ్రంథభాగమును తిక్కన మరల రచించినను తస్య పట్టుట కవకాశ ముండెడిదికాదు. కాని నన్నయకవిత్వమునెడల నిజమయిన గౌరవము కలవాడగుటచే నాతడందుల కింపుకొనలేదు.

అంతేకాదు. సారస్వతాభివృద్ధి వాశించిన కపింద్రుడెవడయిన గుడుగుడుగుంచుముగ— వ్రాసిన కావ్యమునే మరల వ్రాయుటలో నర్థములేదని యాత డెరుగును. తొమ్మిది కాకుంతలములు, పది మేఘసందేశములు పను నారు ఉత్తరరామచరిత్రములు బయలుదేరుచున్నయీ కాలమునందలి కవిత్యరులు తిక్కనచరిత్రమును గుణపాతముగ గ్రహింపదగును. నవీరకౌలానుగుణముగ నవీనుల జీవితమును బోషించి ఇప్పటి విశ్వవికాలదృష్టి, ఇప్పటి మతవైషమ్యములు, సోషలిజమ్ క్యాపిటలిజమ్ మున్నగు నిప్పటియుద్యమములు, సైన్సులో నిప్పటియభివృద్ధి అన్నియు ప్రతిఫలించునట్లుగ నవీరకౌల్యములు

వ్రాయుచు యుక్తము అందుకు ప్రతిభ లేకపోయినపు డెంతనేపును ప్రాచీనకాలమునందే అరేబియా యోధుని లోని యుద్ధప్రజ్ఞవలె తలచూర్చి సారస్వతమునకు నవ నవాభిర్వృద్ధి లేకుండ జేయుచుండును. తాము మహాకవులమని తమకు దామగను తమకంటెను విశేష హీనులయి తమచుట్టును జేరిన మరికొందరును శుష్కాభినందనములతో సంత్పత్తి వహించుట తప్ప ఈ చరిత్రచర్వణ గ్రంథరచనకు సార్థక్యము గానరాదు. మనము ప్రాచీనకావ్యములను ఒడిచుటయందలి మాహాత్మ్యమును గ్రహించి అందలి సారస్వత రహస్యములను నేకరించుకొని తదనుభవముగ గాని, లేక వాని కంటెను విశిష్టమగు ముగ్ధుని పద్ధతుల ననుసరించి గాని నూతన గ్రంథరచన చేయుటకు మాత్రమే యయి యుండవలెను గాని పాడినదేపాటగ నవీనగ్రంథములను మరల వ్రాయుటకయియుండరాదనుట తిక్కననుండి గ్రహింపదగినది.

ఆత్మ విశ్వాసము

ప్రాచీనకాలమునందలి భక్తి ప్రస్తుతకాలముపట్ల నిరసనభావముగ్రింద పరిణమించుచో నది యెంతక్రిష్ణముగ నశించిన సంతమందెది. మనపూర్వుల మాహాత్మ్యమును తలచుకొని పులకితగాత్రుల మయి ప్రస్తుతము మన మేమియు చేయ నగత్యములేదాయు, అగత్యమున్నను చేయవలమనియు నిశ్చయించుకొని ఇతర దేశములు, ఇతర సారస్వతములు విమానయానమున నభివృద్ధి నొందుచుండగ మనము ప్రాచీనుల మాహాత్మ్యముపయి సాధారణపడియుండజూచుట వివేక హైన్యమునకు పరమావధి. ప్రస్తుతకాలమున నాంగ్లేయు లభివృద్ధి నొందుచుండుటకును హైందవులు “నానాటికి తీసికట్టు నాగంభట్టు” యనిన ట్లుండుటకును ఆత్మవిశ్వాస రాహిత్యమే కారణమని వివేకానందుడు నిరూపించుచున్నాడు. ఆంగ్లేయ యువకుడు “నేనాంగ్లేయుడను. ఈవిశ్వమున నాకసాధ్యమెట్టి” అనువిశ్వాసముతో నేయుద్వ్యమునకైన గడంగును. హైందవయువకుడు ప్రాచీనులమాహాత్మ్యము తలచుకొని గుటుకలునుంగుడు దిక్కులుచూచుచుండును. ఇంతతమోగుణము దేశము నావరించినదిగావుననే ప్రస్తుతము మన మిట్లున్నాము. ఎవరైన కావ్యము వ్రాసి తీసికొనివచ్చినచో “కాళిదాసునితరువాత సిగ్గున్నవాడు కలముచేతబట్టవలసినపనిలే” దని నిరుత్సాహపరచు

చుండుము. కాని “పురాణ మిత్యేవ కసాను సర్వమ్” అను కాళిదాసనూక్తిని మనము స్మరింపము.

తిక్కనయాత్మవిశ్వాసమునకు లెండు నిదర్శనములు: మొదటిది, ఆరెడు సమకాలికుల కెచ్చిన ప్రాచీన హను, ఇతరయుగములు ఇతరకవులు ఎంతగొప్పవారయినను అట్టివారు తనకాలమునగూడ లేకపోలేదని యాశ్రయివిశ్వాసము. కాని ఒకవిశేషము. ఇప్పటికాలమున కొందరివలె నన్యోన్యముగ పొగనుకొనుటకు కంట్రాక్టు వ్రాసుకొని ఎంతెనినకావ్యమునయినను సరే, భవభూతికృతులకంటె ముక్తముగ మన్ననలి పొగడుచు “భవభూతికాళిదాసు”లని వీరిని వాడును, “భవభూతికాళిదాసు”లని వారిని కీడుచు స్తుతించుకొనునాచారము తిక్కనకాలమున నున్నట్లు గానము. ప్రాచీనమువేరు చెప్పి నుణమునువేక్షించుటకు తిక్కన యియ్యకొనదు.

“కవిత చెప్పి యుభయకవిమిత్రు పెప్పింప నరిది బ్రహ్మకయిచు”

ననులలో నాతడే కావ్యమునయింప ఎంతెనిన ముగ విమర్శచెప్పిస్తో బికించువాడో విస్తృతమున చున్నది. కాని నిశితవిమర్శమువేరుచెప్పి గుణమున్నచోటగూడ పెదవి విరుచక సమర్థులయినవారని సమ్మానించువాడనుటకు కేతనయే నిదర్శనము. కేతన రచించిన దశకుమరచరిత్రమున

సీ. సుకవీంద్రబృందరక్షకు డెవ్వడనిన కి
డను నాలుకకు కొడవైనవాడు

సీ. సరసవీంద్రుల సత్ప్రబంధము లొప్ప
గొనునను టధిక కీర్తనకు చెరువు

ఇత్యాదిపద్యములవలన ఒక్కకేతనను మాత్రమే కాక ఆతడు పెక్కురు కవుల నాదరించి వారిచే కావ్యములు వ్రాయించి అగ్రహారము లిచ్చి సమ్మానించినట్లుహింపదగియున్నది. అయితే ఆకవుల నామములు గాని, వాడరచించినగ్రంథనామములుగాని తెలిసికొనుట కవకాశములేకపోవుచున్నది. కాలగర్భమున నన్నియు లీనమయిపోయినవి. భోజరాజీయకారుడు మాత్రము తన పూర్వుడగు బహ్మనమంత్రినిగూర్చి వ్రాయుచు

చ. షీతిగ్రతుకర్తృతామహిమ

చేకొని పంచమజేదమైన భా

రతము తెనుంగుభాస నభి

రామముగా రచియించినట్టి యు

స్మృతిచిహ్నమును తిక్కనకు

నాయకు డాదలుచెచ్చి "భక్త్యభా

రతి" యనెడునున్నకవి

సర్వము బహువముత్రి యల్పజే!

యని యా బహువముత్రికి తిక్కన "భక్త్యభా
రతి" యనునొకవిచ్చి సత్కరించినట్లు వ్రాసుకొని
నాడు. ఈభక్త్యభారతి రచించిన కావ్య మొక్కటియైన
నేను గానరాదు.

తిక్కన భాగ్యవిశ్వాసమునకు రెండవనిదర్శనము
స్వకృత్యమునలి విశ్వాసము. తిక్కన భారతరచనమును
తలపెట్టెనప్పుడే "పదియేనింటి తెలుగుబాస జనసం
ప్రభులయిలై చెంపునన్, కుదిముట్టన్ రచియించుటొప్పు
చింతింపింపంబు నిందారగన్" అని కుదిముట్ట రచియింప
గల నను భక్త్యముతో నీమహాద్వయమున నడుగు పెట్టి
నాడు. నన్నయభట్టు ముగింపకుండ మధ్య విరమింప
వలసినవా డాయెనేయునుజంకు ఆతనికిలేదు. దానికితోడు
హరిహరనాథు డిచ్చిన అధికారముద్రహడంబింపినది.

ఉ. ఇట్టిపంబు గాంచి పర

మేక్యరసి గృతినాధుచేసి యే

పట్టున బ్రాజ్యమూర్తియగు

భారతసంహిత జెప్పగంటి నా

పుట్టు గృతార్థతం బొరసె

భక్త్యచరిత్రుడ నైతి నవ్విభున్

గట్టెడ...మప్రతిమ

కారుణికత్వముహావిభూతికిన్.

ఉ. కూర్చుట నూత్నరత్నమున

కున్ గనకంబునకున్ దగున్ జనా

భక్తిర్వికమైన భారత ము

పార కృపాపరతంత్రవృత్తిమై

జేర్చిన దేవదేవునకు

బ్రీతిగ నిచ్చుట సర్వసిద్ధినా

జేర్చినభంగి జెప్పి పర

జీయడనయ్యెడ భక్తకోటికిన్.

ఉ. కావున భారతామృతము

కర్ణపుటంబుల శారగ్రోలి యాం

ధ్రావలి మోదముంబొరయు

నటుగ సాత్వ్యవలేయసంస్మృతి

శ్రీవిభవాస్పదంబుయన

చిత్తముతోడ మహాకవిత్వదీ

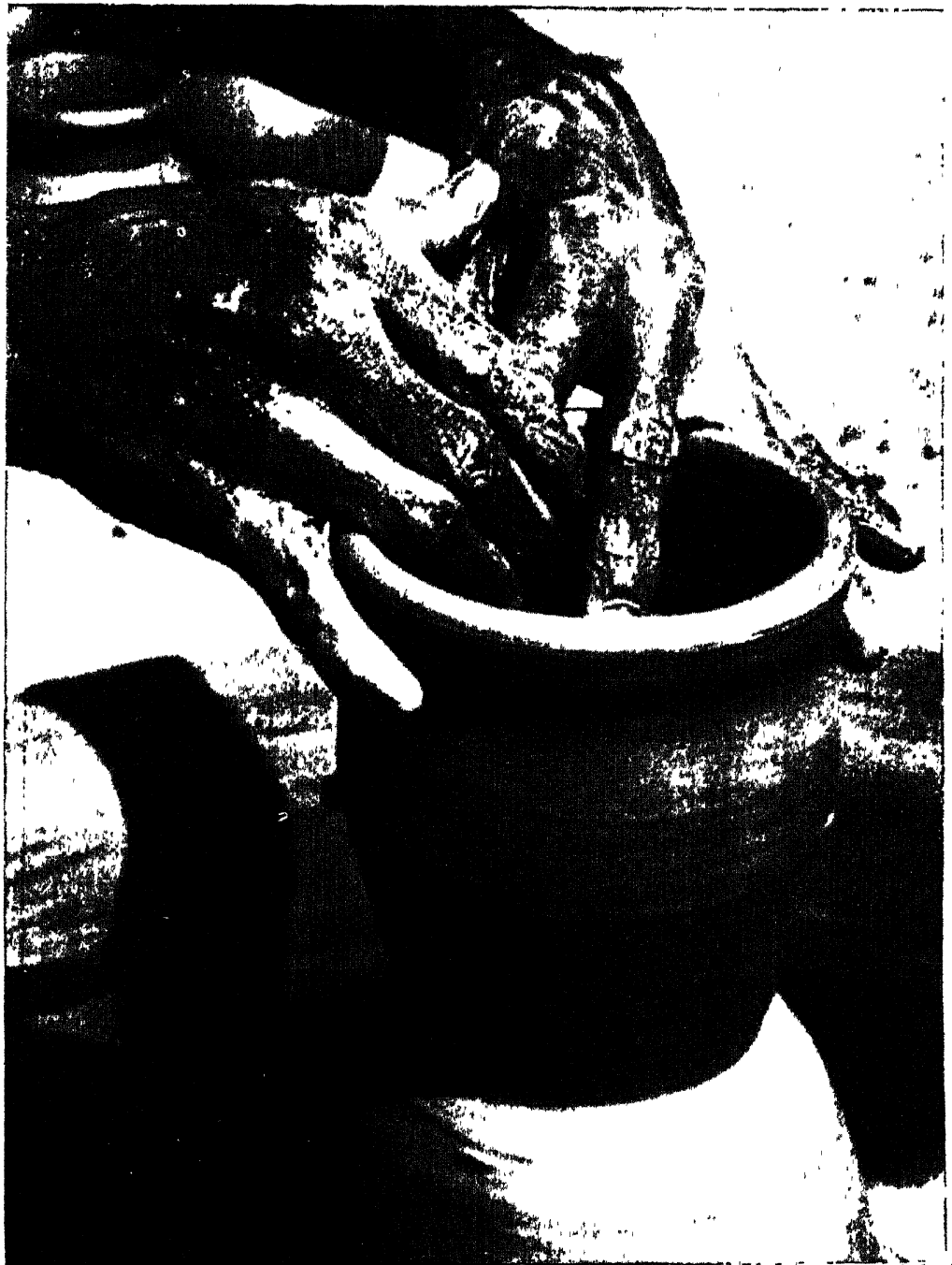
మౌవిధి నొంది గద్యముల

పద్యములన్ రచియించెదన్ గృతుల్.

ఈపద్యములలో వినయసంపత్తియు, ఆత్మవిశ్వా
సమును మూర్తీభవించినవి. తనకవిత్వమును హరిహరనా
థుని "కారుణికత్వముహావిభూతి" యనుకొనుటలో
నిరహంభావత్వము వ్యోతమాన మగుచున్నది. "నేర్చిన
భంగి" అనుటలో వినయము వెల్లివిరియుచున్నది. "పర
జీయడనయ్యెడ భక్తకోటికిన్" "మహాకవిత్వ దీప్తావిధి
నొంది" ఇత్యాది తిక్కనభాగములలో నెల్ల ఆత్మవిశ్వా
సము విజృంభించుచున్నది. ఇట్టియాత్మవిశ్వాసమున్న
వానికే యుగకర్తృత్వము చెల్లును.

తిక్కన చరిత్రము "టా జ్ మ హా లో" వలె సర్వాంగసుందరమైనది. భాని యతిలోక రామ
జీయకతను దిలకించినకొలది తనుపు పుంకించును. కాని
దాని తేజమునకు కనులు మిటుమిట్లు గొన దిగ్భ్రమము
చెంది నవయువకులు కార్యరంగమునుండి నిష్పృహతో
విరమింతురేని మనము దానిని విలోకించి నివృ్తియోజ
నము. "తిక్కన గొప్పవాడే తిక్కన ఆదర్శ పురుషుడే.
తిక్కన యుగకర్తయే. కాని అంతకంటె గొప్పవారము
మనము కావలయును. అంతకంటె ఆదర్శపురుషులము
మనము కావలయును. అంతకంటె యుగకర్తలము
మనము కావలయును." అను సుత్సాహము మన కది
యాయజాలినపుడే తిక్కన చరిత్రపఠనమునకు సార్థ
క్యము లభించుచున్నది. అట్లుగుటకు సాధ్యపడునా యని
ప్రశ్నింతురా, పరబ్రహ్మస్వరూపుడగు జీవునికి సాధ్యము
గాని దేమున్నది?

ఉరుములను మెఱుపులనుబట్టి వగోదయము నీళ్ళ
యింపవచ్చును. అగణోదయమును బట్టి సూర్యోద
యము నీళ్ళయింపవచ్చును. మన సారస్వతమున నేడు
గనవచ్చు మహాత్సాహమును బట్టి తప్పక ఒక నూతన
యగోదయము కాగల్గు నను నమ్మకము నాకున్నది.
ఉత్సాహముతో సరిపెట్టుకొనక ఆంధ్రయోవకులు
ఉపజ్ఞను కూడ సంపాదించుకొని ఈ మహోదయమును
సాధింతురగాక! అజరామరమయిన యాత్మతో నీమహో
దయమున కెదురుచూచు కవిబ్రహ్మ యగు తిక్కన
యాశీస్సులమోక్షములు గదా!

కవిగీతము

—డి. అశ్వపతి.

४ వెనుకటి సంగతులు

—వీ. యన్. రావు.

తెనాలి రామకృష్ణకవి వైపుబ్బులు

భారతుల పుష్కరయ్యకావ్య

ధాత పుష్కరమానవు భారతియను "నిగమశర్మ అక్క" అనుకేవలం తెనాలిరామకృష్ణ వైపుబ్బులును గొంతవరుల వ్రాసినవి. మరల అంగ రంగ మాహాత్మ్యమునందలి యానిగమశర్మపాభ్యాసమునే చూపుచుండి నిగమశర్మ అక్క యేర్పాటుపం దగిని మరియొక యుపపత్తియు, కల వైపుబ్బులును బ్రకటింపగల మరియొకటి కెందులకేమములును వాకు స్ఫురించినవి. వాటిని ఈవ్యాసమున వివరించెదను.

నిగమశర్మ అక్క మక్కరకై దుర్వారయై యడులుట పరిహాసమే కాని పరమార్థము గాదని కొంద రనుచున్నారు. కాని యిందెంత నిజమున్నదో విచారిం తము. లోకమున గౌరవ కుటుంబమునందలి యెవ్వరేని యొక్కరుండు కుటుంబగౌరవమును బాటించక స్వేచ్ఛ మై వారకాంతాదిలంపటత్వమున గాముకత జరించు చుండెనేని ప్రప్రథమమున నింటివారందరును, చెవిపోవు చున్న తమ వానివలన దమకుంగలుగుచున్న యపకీర్తి కిని, తమపూర్వులపైన్న త్యమునకుభంగమువాటిల్లుచున్న దను వ్యపదేశముయొక్క యానిలకెవరు మాత్రమే వగ తురు. అంతట వారు వానిచెమనవశికవలన దమకుం గలు గుచున్న యపకీర్తిని బోధించినను వివక వాడింకను స్వచ్ఛందచారయై యింట గల ధనమునెల్ల వెచ్చ పెట్టుట కారంభించెనేని గౌరవముమాట మఱచి వాడొసర్చు సన వ్యయమునకు మాత్రమే వగతురు. ఇది లోకస్వభావము. గౌరవమునది యాధ్యాత్మికమైనది. ధనము గౌతికమై నది. సంఘమున శరీరధారి ధనమున్ననే కాని యాధ్యాత్మికమైన గౌరవమును నిలబెట్టు కొనలేడు. కాన చెడ్డ వాడు చెడెనేచెడ్డనని వానికై విలసింపరు. ఇకవాడొ సర్వు ధనవ్యయమునకు మాత్రమే వగతురు. అటులనే నిగమశర్మ తండ్రి, తల్లి, బావగారు, అక్క, అందరును

అతనిపరాకిగా అతడెవ్వని వామున మనము యింటికి సామ్యులకై మాత్రమే వగదరి, ఇది నిజము గాదుమా? అట్లయిన కన్న తల్లిదండ్రుల కాపందకుంకి స్పృహ కవి వ్రాసేవా మానెతిరా? ఈవిషయము కొక బాంబా తెలియు. ఇదివరకే చెప్పినామగా వానికై వారు వగలేదు. ప్రప్రథమమున మాత్రము పితరులు పుత్రులకై వగదవగది వైద్యమువహించియున్నటుల అక్కయొక్క మాటలవలన మనకు తెలియునుకే యున్నది. కావున లోకస్వభావమును బాటగా గమనించియే కవి పాత్రల స్వప్రసంగెనని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇ కొక విశేషమును గమనించుడు. నిగమశర్మ యెవ్వరెవరి సామ్యుల నెత్తుకొనిపోయెనో చెప్ప నంద ర్భమున తల్లి, అక్క, భార్య, వీరిని మాత్రమే కవి శేర్మొకెను అవును. అసలు సామ్యులన్నవి స్త్రీలకే కాని మగవారి కేమియుండును? అధవా వీయుంగరమో, చెవిపోగులో ఉన్నవమకొన్నను ఆవి యొకలెక్కలో నిలి గావు గాన విశేషించిచెప్ప నక్కరలేదు. ఈవిషయ మును గుర్తించియే కవి అన్నియుహించి అని యొక్క మాటతో మరికొన్ని వస్తువులు గూడ బోయిరటుల నూదించెను. ఇవట నూదించలేదనుకొన్నను, తరువాత నేడ్చువారిలో, తండ్రిని, అల్లులింగూడ చేప్పుటచే వారి విగూడ కొన్ని నిగమశర్మ నూచువారి సామ్యులతో పాటు ఎత్తుకొని పోయెనని మరమూహించు కొనగలము. ఈసందర్భమున గవి తనవైపుబ్బుమును నూక్కుముగ నూదించియున్నాడు. కావ్యమున వాచ్యముగే దాని కన్న నూచితమగుదానికే యొక్కవ యాస్వాద్యముం దునుగదా. మగవారి సామ్యులను గూడ నెత్తుకొని పోయెనని, అప్రధానవిషయమును వాచ్యమొనర్చి కావ్య రసమును నీరసమొనర్చక, పిమ్మట సామ్యు పోయెనందు

లక్ష యేషువాలో మగవారిగూడ జేర్చి యాడువారి సోమ్యులలో పాటు వారివిగూడ నొకటై రెండు పోయినవి నూచితమొనర్చి కావ్యరసమును — అందమొనర్చి, గ-ప్యావ్యరస మునును లొనర్చి కవి తన నైపుణ్యమును బ్రదర్శించుకొనెను.

రెండవది: నిగమశక్తి భార్యసోమ్యులను గూడ నెత్తుకొని పోయినట్లు వ్రాసి యామె వగచినట్లు వ్రాయుటండుట. ఏల? ఆమె వగవలేదు, కాబట్టి ఇది సహజము. పతివ్రతయైన భార్యకు గావలసినది భర్తగాని సోమ్యులుగాదు. భార్యకు భర్తతనను సరిగా జూచుకొనుట లేదను దిగులేకాని సనమును పాడు చేయుచున్నాడే యనుచింత యుండును. తననుగూడ సరిగాజూచుకొని కాపురమొనర్చుచు, సనమును కౌముకప్రకృతికై చూడర

చేయుచుండెనేని, భార్యకును గాపురమెట్లు సాగుననుచింతచే సనమునకై చింతయుండునేమో కాని యట్టి జేమియు నిపుడు లేదుగదా! దీనినిగూడ కవి గుర్తించియే భార్య యేడ్చిన ౨౭ - కాదు - ఏమియు వ్రాయలేదు. ఇదియెంతయు సహజము. కవి నైపుణ్యము స్పష్టతరము, సోమ్యులనెత్తుకొని పోయినవారి పేర్లలో భార్యను జేర్చొని పిమ్మట నామెనుగూర్చి విలపించినట్లు కాదు - ఏమియు నుడువకుండ వదలుటచే భర్తపరారికి దిగులుపడి దుఃఖాధిగమన గన్నీరు పైతము కార్చలేదని పాతకుల మనంబుల నూహారేకున ట్టొనర్చెను తాను సృష్టించిన పాత్రలంగూర్చి పాఠకుల మనంబులు ఆలోచనా పర వశంబులగునట్టొనర్చుటయేకదా కవిత్వము. అట్టొనర్చుటచే భార్య పాతివ్రత్యము నూచితమై పోషితమైనది యగుచున్నది.

“ఎ ల క్ష న్ను”

ఎన్ని కలకు సంబంధించిన యావద్విషయములు
తెల్పు తెలుగు గ్రంథము

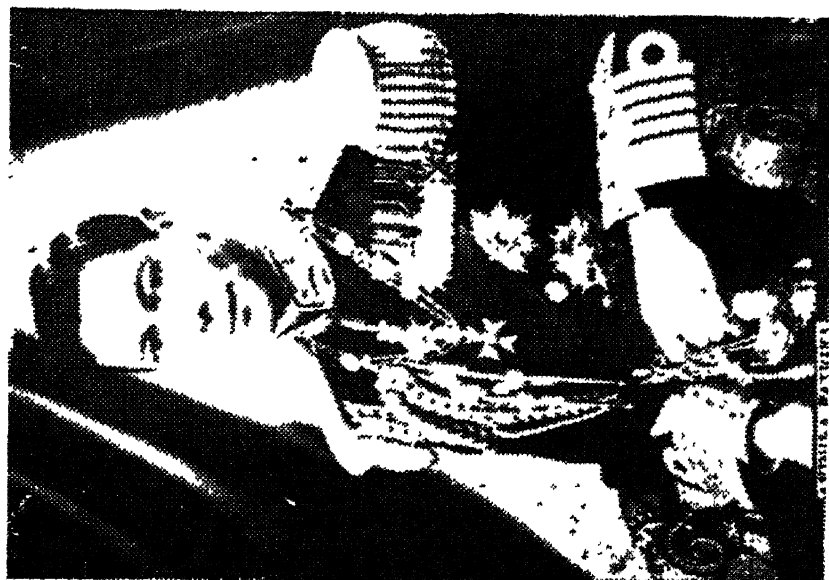
వెల రూ. 2-8-0

కాననసభల ఎన్నికలు, జిల్లాబోర్డుల మునిసిపాలిటీ పంచాయితీల ఎన్నికలున్ను, విద్యాసరాహిత్య తీర్మానములున్ను, ఎలక్షను విచారణలును, ప్రెసిడెంటు-వైస్ ప్రెసిడెంటు ఎన్నికలు మున్నగు విషయములగూర్చి యిందు విపులముగా వ్రాయబడియున్నది.

గ్రంథకర్త: అవసరాల వెంకటసర్దు, బి. ఏ., బి. యల్., వకీలు

పీటరుజాబితాలు మొదలు మెంబర్ ఎన్నిక పూర్తయగువరకు అమలుబోధాట్టు వ్యాయకాస్త్రవిధాన సుంతయు నీగ్రంథమున కుటభకై లిని విశదీకరింపబడియున్నది.

ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

[అనంతరము]

వి
జ
య
ం
న
న
దై
వ
న

బి. జి. శ్రీనివాసాచార్యులు

జీవిత సాధరాయచౌకరి

కళాశాస్త్రము

అ. న. కృష్ణదాసు

Art is the presentation of Real in its mental aspect — జీవిత సాధరాయము యొక్క మానసికరూపమును ప్రదర్శించుటయే కళ. జీవితముయొక్క స్వప్రకాశమును ముత్తమకళ యెన్నటికిని కాచేరదు. కళ యొక్క ఉద్దేశ్యము అనుకరణము కాదు; సృష్టి. కాని గహనమైన మానసికరూపమును - ఇంద్రియాత్మీయమైనదానిని ఇంద్రియములకు గోచరమగునట్లు చేయవలెనని దానికి కళ మాత్రము జీవిత సాధరాయమును కల్పించవలసి యున్నది. ఇంద్రియములకు గోచరమగునట్టి రూపుచట్టమునందు దానిని నిలువలసి యున్నది.

ఈరెండు రీతులకును సమన్వయమును నట్టి సుకర్ణమధ్యమార్గమునే కళ యని యనుచున్నారు ఇది విమర్శకుని కార్యక్రమమునకు లోబడిన విచారము. కళావిదు డీనియ మము నుల్లంఘించుచునే వచ్చుచున్నాడు. ఆదర్శసంప్రదాయమునకు ప్రబలనిరోధులు గనే మొఘల్ రాజపుత్రసంప్రదాయములు జన్మించినవి. రాజపుత్రసంప్రదాయముకూడ తగినంత నిసర్గమయముగా లేదని బయలుదేరినది రవివర్మ సంప్రదాయము. దాని

సంస్కృత్యమానముగా పట్టికది బాబాయి కళాసంప్రదాయము. దాని కన్నివిధములను విరోధి యనుకొన్నది బంగాళ సంప్రదాయము. ఇచ్చియు ఉత్తరీయపు సంతతియే. బాబాయి నిర్దానుకరణ సంప్రదాయములో కూడ అహివాసివంటి చిత్రకారులు ప్రత్యక్షార్థమును బట్టిరి. బంగాళపు ప్రత్యక్ష సంప్రదాయమునందు హార్టర్, డేవీ ప్రసాదు మొదలైనవారు పరాకాష్ఠమును పట్టిరి. ఏ మార్గము ననుసరించు బానుకొన్న చిత్రకారుడుగాని ఒకస్వయంగాకపోయిన నొకస్వయ తదితరమార్గమును రుచిచూచియే తన కళయొక్క అస్తిత్వమును నిరూపించు కొనుచున్నాడు. చివరికు పరంపరగ వచ్చిన సంప్రదాయ బంధములను త్రొచిచైచి తన సంప్రదాయమునే తా ననుసరించుచున్నాడు.

సంప్రదాయముల మానదండముతో కాదు కళాశిల్పిని కొలవవలసినది. అతనికళ యొక్క అంతిమ లక్ష్యమును, దాని సాధన సాహసమును, తదనుకూలమైన జీవన శిక్షణ సంస్కారములను గమనించవలయును. కళా శిల్పియొక్కయు, అతని రచనలయొక్కయు శత్రుచికిత్స చేయుటయే విమర్శకుల

యొక్కయు, ప్రేక్షకులయొక్కయు ఉద్దేశ్యము కాదు. మానవమనస్సు నుల్లాసపరమనది, మానవమనస్సును శుద్ధపరచి దాని నమరజ్ఞానానికి ముగించుచు చేయజాలినది, మానవమనస్సును దౌర్బల్యదశనుండి జాజ్వల్యమానశక్తివంతునిగా కొనిపోవునదియే ఉత్తమకళ. కళయొక్క యీ యుద్దేశ్యము సార్థకమగుటకు మానవుడు కూడ అనుకూలమై దాని శ్రుతికి శ్రుతి, తాళమునకు తాళము వేయుచు కారాగమునం దనురాగి కావలయును.

ఈదృష్టితోనే దేవప్రసాదరాయచౌదరి రచనలనుకూడ చూడవలసియున్నది. ఇతనిది వంగళభాసంప్రదాయము. కాని యిత డొక్కొక్కప్పుడు అందుకు దూరముగను ఉండును. శ్రీమంతుడైనను దారిద్ర్యపేదముల నెరిగినవాడు. చిత్రకారుడు మాత్రమే కాదు, శిల్పి కూడ. వర్ణచిత్రములూ చెట్లో, అట్లే తైల, మృత్, దారుచిత్రములందును ఇతని కపారమైన ప్రీతి. ఇతని అనేకరచనలయందు ఆదర్శ సంప్రదాయలక్షణము లన్నియు నున్నవి. అట్లే అనేక రచనలయందు వాస్తవసంప్రదాయలక్షణము లన్నియు నున్నవి. కావుననే యీవిశ్వరూపిశిల్పిని ఒకకంటితో, ఒక కొలత పట్టికతో కొలచుట అలవికానిపని. ఇంత మాత్రముచేత ఇతని రచనలన్నియు నన్నిరకములై చెదరిపోలేదు. వింతవింత లగు రంగులు, భావములు, విలాసములు మొదలైన కళాసామగ్రి నిండియుండు ఇతని కృతి

పుష్పముల నొకటిగ కూర్చియుండు తంతువు లేకపోలేదు.

వీరిది భారీ శ్రీమంతుల కుటుంబము. వంశపరంపరగ జమిందారులు. వీరి పూర్వులు గొప్ప సంస్కృతవిద్వాంసులు; వేదాంతులును. ఈవిధముగా ఐశ్వర్య, జ్ఞానములకు ఖ్యాతి వహించిన యింటియందు చౌదరి పుట్టుక. వీరితల్లి రంగపురము (బెంగాలు) మహారాజుతనయ. ఇట్లు ఇతడు బంగారు తొట్లలో నైశవమును గడపినవాడు. కాని యితని కాయైశ్వర్యదృష్టియే లేదు తన జమిందారీకి చేరిన వేలారు రైతుకుటుంబముల కష్టసుఖములను కండ్లువిచ్చి చూచి జాలిగొనెడి న్యభావముగలవాడు.

పండిత కుటుంబమునందు పుట్టినాడన్న మాటయే కాని యితనికి సంప్రదాయ విశ్వాసండు లక్ష్యమే కుదురలేదు. మొదటినుండియు నితనికి కుస్తీసాములు చేయుటయందమితప్రీతి; ఆటలయందు మమత. తారుణ్యము ప్రాప్తించుననికి యీ మమత సాహిత్యము వంకకు మరలినది. తాతగారి దగ్గర కాళిదాసు, భవభూతి, భారవి మొదలైన వారి కావ్యభాగములను శ్రవణముచేసినాడు. నిద్రాణమై యుండిన చైతన్యమంతతో జాగృతమైనది. సాహిత్యము, కళ-వీనికి సంబంధించిన గ్రంథముల వ్యాసంగము ప్రబలినది. ఆ విషయములకు సంబంధించి విచారపూర్ణములగు వ్యాసములను పత్రికలకు బంపుట

హెచ్చిపోయినది. వీనికి జత వ్యాయామము. గ్రీకుశిల్పమునందలి యంగ సౌష్ఠ్యమును సంపాదించవలెనని యితని యాశయము. శారీరకసౌందర్యమునెడ ఈయన పెట్టిన లక్ష్యము కొంతకు కొంత ఇతనికళలో నీనాటి కిని పరిణామమును గలుగజేసినదని చెప్పవచ్చును. ఇతడు చెక్కు, చిత్రించు, నిర్మించు మూర్తుల దేహములం దేభాగమును చూచినను నిసర్గదూర దోషము మచ్చనకయినను కానరాదు. ఏ భంగిలో, ఏ భావములో దేహ మేయే యాకారములను దాల్చునో దేవీప్రసాదువలె అంత నైనర్గికముగ చిత్రింప నేర్చిన కళావేత్త దేశమునందు మరిలేడు.

కళోపాసనలో పుట్టిన యీ యాశాం కూరమును దేవీప్రసాదు అంతతో వదలలేదు. అవసీంద్రనాథ తాకూరువద్ద చేరి భారతీయ చిత్రకళా సంప్రదాయముల నభ్యసించినాడు. తాకూరు ప్రథమ శిష్యవర్గములో నితడొకడు. నందలాలబోసు, ప్రమోదకుమార ఫటర్జీ, అసిత కుమార హల్దార్, కె. వెంకటప్ప, గగనేంద్రనాథ తాకూరు మొదలయినవారీయననహాభ్యాయిబృందము. అక్కడ శిష్యురిక మైనతదురీ యితడు ఇ. బోయిస్ అను ఇటాలియన్ చిత్రకారునివద్ద పాశ్చాత్య కళా సంప్రదాయముల న గాహన మొనర్చుకొన్నాడు. ఇక మిగిలి నది శిల్పవిద్య. దానిని హిరణ్మయిరాయి చౌదరి యను ప్రఖ్యాతశిల్పికడ కూర్చొని నేర్చినాడు.

నేర్చుకొనవలె ననెడి యీయభిలాష యితని నన్నికళల మర్మములను నేర్వజేసినది.

ఇతడు మొట్టమొదట ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సంప్రదాయములను ఒకటిగ మేళనంపక వేరు వేరుగనే రచనలను కూర్చుచుండినాడు. సామాన్యముగా తైలనల్లచిత్రముల నన్నిటిని పాశ్చాత్య సంప్రదాయానుగుణముగానే రచించుచుండినాడు. సాంకేతిక చిత్రములను భారతీయచిత్రకళాసీతితో నిర్వహించుచుండినాడు. కాని క్రమేణ కథేదాభిప్రాయమును వదలుకొని సమ్మిళితసంప్రదాయము నాశ్రయించి దానినే యిప్పటికిని అనుసరించుచు వచ్చుచున్నాడు.

చిత్రకళయందు దేవీప్రసాదుకు గల నిజమైన కాశలము ఇతని సుకోమలమైన లలితచిత్రములందుకాదు ఉండునది. జీవన సౌందర్యమును, మల్లె మొల్లి జాజి మొదలైన వస్తుసంకీర్తిని ఇతడు లీలాజాలముగ చూపగలడు. సుఖముయొక్క మత్తవిలాసము గాని, లలితలావణ్యము గాని యితని కుంచెకొక లెక్కలోనిది కాదు. జీవనసౌందర్యమునే చిత్రించుచు కూర్చొనియుండినచో దేవీప్రసాదుప్రతిభయొక్క వైవిధ్యప్రసరణకు అవకాశమే యుండెడిదికాదు. జీవనసౌందర్యమును కళావేత్త మనతోకూడ వీక్షించుచున్నాడు. మనకు సఖుడై దాని నానందించుచున్నాడు. కాని జీవనమందలి విప్లవము, సంతాపము, వేదన మొదలైనవానివెను

కనుచు శక్తిని మనకతడు ప్రదర్శించుచున్నాడు. ఇక్కడ మన కతడు సఖుడుకాదు, గురువు. సఖుడైన కళావేత్తను మనము ప్రేమించెదము; గురువైన కళావేత్తను గౌరవించెదము. ఇటువంటి కాన్ఫెషన్లు నెవరు నిర్వహించినను నరికే, వారు మనకు మాన్యులు. ఇట్టి కాన్ఫెషన్లు నచ్చతముగ నిర్వహించిన దే ప్రసాదు మనకు రెండువిధాల మాన్యుడు. స్వయము సుఖసంపదలలో పెరిగినను ఇతడు దుఃఖపాదాద్యముల మూకవేదన నెట్లు శక్తకంఠముతో ఘోషించుచున్నాడో ఆపరమ ప్రతిభయే యిది కళయొక్క యత్రాంతంలో ఉత్తమస్థానము నాక్రమించుచున్నది.

ఈ ఉత్కాంతిని మనము కొన్ని లక్షణములతో గుర్తించవచ్చును. ఒకటి, మొదట ఇతని కృతులలో ముఖ్యవస్తువున కెంత ప్రాముఖ్యముండెనో చిత్రమునందు నచ్చు అల్పస్వల్ప వస్తువులకును అంతే ప్రాముఖ్యముండెడిది. కాని యీ రెండవస్థితి నందుకొన్న తర్వాత లక్ష్యము తన ముఖ్యాభిప్రాయము, వస్తువు, భావన, వ్యక్తి మొదలగువానిమీదకు మాత్రము పోవుట కారంభించినది. అనేక సందర్భములం దితడు ఏ సూక్ష్మప్రక్రియలకును పోకుండగనే, కుంచెను బిరుసుగ ప్రయోగించియే తన ఉద్దేశ్యమును నెరవేర్చుకొన్నాడు. అల్పస్వల్ప విచారములను చూచుకొనుచు 'అహా! ఈ పువ్వు మొత్త రహితముగా నున్నది! ఈ పక్షి - ఈ చెట్టు' అని మనస్సు వెక్కు

కడలకు చెదరుట కవకాశ మివ్వక 'అబ్బబ్బ! ఈనరకయాతన! ఈదుఃఖము!' అని వెక్కుసము, వెరగు జనించునట్లు రచించుచున్నాడు. మొదట చిత్రమును చూచి మరచిపోవచ్చునయియుండెను. ఇప్పుడది మనస్సుమీద ముద్రవేసి కూర్చొని యెన్నటికిని మరవకుండ చేయుచున్నది. రెండవది, ఇతడు నీటిరంగులకు బదులు తైలవర్ణములనే హెచ్చుగ నుపయోగించి నారంభించినాడు, తైలవర్ణములందు నయముచు, మార్దవమును. సూక్ష్మవిలాసములను తీసుకొనివచ్చుట యెంత కష్టమో నీటిరంగులందు శక్తిని ప్రదర్శింపజేయుట అంతేకష్టము. తన రచనలందు లాలిత్యముకంటెను శక్తికి ఎక్కువ లక్ష్యము నిచ్చిన పిదప, అందుకు తైలవర్ణముల ఆనుకూల్యమును తెలిసిన దేవీప్రసాదు వానినే యెక్కువగ వాడ నారంభించినాడు.

దీనిని అనుకూలతకోసము శక్తి సంపదాయముని అందము. వైసర్గికముగనో, సాంకేతికముగనో శక్తినే సూచించు మరీ కొన్ని చిత్రములను ఇతడు నీటిరంగులతోను చిత్రించియున్నాడు. జలవర్ణములతో మాత్రము గహన గంభీర విషయములను సశక్తికముగ ప్రదర్శించుటకు సాధ్యముకాదాయనియే యితని యుద్యమము. ఇతని దృష్టి యంతయు జీవనమందలి హాస్య, క్రూర్యములపై ననే. వాని ననుసంధానించునప్పుడొక్కొక్కప్పుడు ఇతనికి నవ్వు పుట్టుచుండును. కాని యానవ్వులో సరిహాసము లేదు; విడంబన లేదు.

అనుకంఠతో కూడిన విచారమును కెరలించు తుంటరితనము అందులో నిండియుండును.

చిత్రకళయం దితని కెంత ప్రాప్తియు గలదో శిల్పకళయందును అంత ప్రాప్తియు గలదు. ఒకదాని కొకదానికి ప్రతిరోధము గలుగనీయక సమరసముగ రెంటిని కైవసము చేసుకొన్న నేర్పరి యితడు.

సంగీతము, కవిత్వము, చిత్రకళలవలె కాక శిల్పము మెచ్చుగ పాఠ్యపదార్థము నాశ్రయించునదయినందున కళలలో దానికి వెలతక్కువని కొందరు పాశ్చాత్యదార్శనికుల మతము. కాని వారు వాస్తుశిల్పమునకును, ప్రతి మాశిల్పమునకును ఒక విభేదమును కల్పించు చున్నారు. పాఠ్యపదార్థమునకు మొదటలేని రూపమును రూపకాంక్షతో సమర్పించుటవలన నతని కళ అంత నికృష్టమైనది కాదని సమాధానముకూడ చెప్పుచున్నారు. ఈ కారణము చేతనే వారు శిల్పమును దైహిక సౌందర్యమొక్క యొక్క శాంతిరూపము వస్తువుగాగల కళ యని వ్యవహరించుచున్నారు. *

ఉత్తమకళయొక్క ప్రభావము మనస్సు మీదనే కాని దేహముమీద కాదు. నైసర్గికమైన రూపమునకు కళావేత్తయొక్క మానసికప్రభ తగిలినప్పుడు ఏబంగారుమద్ద మానసుండి బయటపడునో దానినే కళ యనవలయును. ఈ రససిద్ధిక్రియలో తక్కువ లోహములకంటెను వాని ఘోరపాటునకును,

ఆ ఘోరపాటును కల్పించిన కృత్రిమతక్కువ విలువ పొందుచున్నది. శిల్పము ప్రతి నువయోగించుకొన్నదని దాని వెల తక్కువ కాదు; బంగారు నువయోగించుకొన్నదని దాని వెల పెక్కువయు కాదు. ఏప్పున్న మైన కళామూర్తియొక్క గుణమును బట్టియు, అది చిత్తశుద్ధిని సాధించు క్రమమునుబట్టియు దాని విలువను మనము పరీక్షించవలెను.

వ్యక్తు, మూర్తులను నిర్మించునప్పుడు దేవేంద్రసాదులత్యము ఆస్యక్తుల స్థూలమైన, గాఢమైన, జడమైన దేహంగలక్షణముల చేస పాదుటలేదు. ఆ బాహ్యవహుల వెనుకనుండు మానవ గుణ, జీవన, ఆదర్శ, ఆశలవంక కది ప్రసరించును. ఆ ఆంతరమానవ (Inner man) లక్షణములు బాహ్య మానవుని (Outer being) మీద పడి యుడిసచో వానిని ప్రదర్శించుట కితడు యత్నించును. ఒకడు అతిచక్కనివాడుగా నుండవచ్చును; మంచిగుణవంతుడు, ధర్మాత్ముడును అనిపించుకొనియుండవచ్చును. కాని గుర్తముగ దూష్యకార్యములనే చేయుచుండవచ్చును. తెరలోపలి ఆ దూష్య మానవ స్వరూపము తనగురుతును ఏ బాహ్య కారముననో తప్పక ముద్రించియుండును. ఆ పతితజీవనపు ఘోరచ్ఛాయఆతనిచూపులలో వ్యక్తమగుచునేయుండును. సామాన్య నేత్రములకు గోచరముకాని యీ గుణసంకేతములు కళావేత్తకండ్లకు గోచరించుచుండును.

* Physical beauty in repose is therefore the special subject of the art of Sculpture.

కానుచున్నప్పుడు మూర్ఖులను చూచినంతనే
 గుడ్డు, గోనల జీవములు రెంటియొక్క జ్ఞాన
 మును కలుపినట్లులు కూడేర్చి చేయగలడు.
 కావుననే శిల్పములమీద జననామాన్య
 మునకు అసామాన్యమైన ప్రేమ. చిత్రకళను
 పూర్ణించలేని వాడు కూడ శిలాశాలికల
 సాధనసాధనమునకును, ముఖములందలి
 తేజస్వనకును మరులుగ నుచుండును. ఆ
 చలువమే అజంతాచిత్రములందు కనిపించిన
 అందమైన మొగము త్రేష్ణకొనుచుండును;
 ఎక్కడలేని విమర్శలకును పూనుకొను
 చుండును

దేవీప్రసాదుశిల్పకళాప్రతిభ పూర్ణ
 మగుచు వచ్చుచున్నదని యభిప్రాయపడుట
 కంటే పూర్ణతవంకకు తరలుచున్న దనుట
 న్యాయముగ నుండును. వ్యక్తిత్వ, సృష్టి
 వైపున, భావనావేళములకు రాయచొదరిని
 సరిపోలువా రెవరును లేరు. అనుభావము
 దేవీప్రసాదు వైశిష్ట్యము. ఇతని రచనలందు

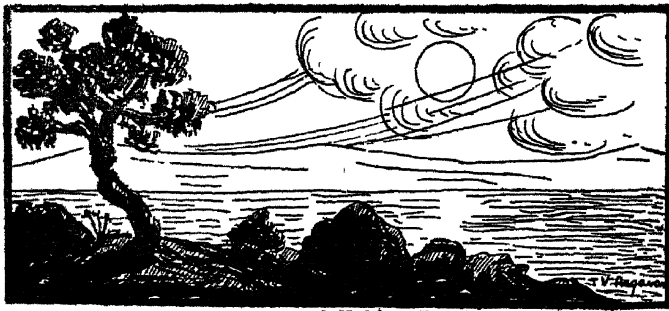
కాఃస్యమును, మార్దవమును రెంటిని చూడ
 వచ్చును. భావముద్రలందు జీవనాదము
 వినిపించుచుండును.

ఇతని ప్రధాన శిల్పమూర్తు లన్నియు
 వ్యక్తుల ప్రతిచ్ఛాయలే. ఇందులో ఈయన
 వైశిష్ట్య ముఖ్యముగా గోచరించుచున్నది.
 ఈయనప్రతిభకు పౌరస్త్వ, పాశ్చాత్య
 వ్యత్యాసములేదు. వ్యక్తులయొక్క వర్ణము,
 రూపరేఖలు, భూషణాంబరములు, దేశ-సం
 స్కారములు మొదలైనవానిమీద కంటెను
 మానవత్వముమీదనే యితనికి లక్ష్యము.
 ఇతని మూర్తులందు జీవకళ నిండియుండును.
 మూల ప్రకృతియొక్క అంతరంగ ప్రవర
 నము కూడ వానిలో రూపుగొనియుండును.
 భావమేళ (Composition) సంప్రదాయము
 నిత డంతగా పాటించలేదు.

ఇత డింకను ఎన్నెన్ని మార్గములు
 త్రొక్కి కళోత్కృంతిని అందుకొనునో
 మనము నిరీక్షింపవలసియున్నది.

“ఆచార్య”

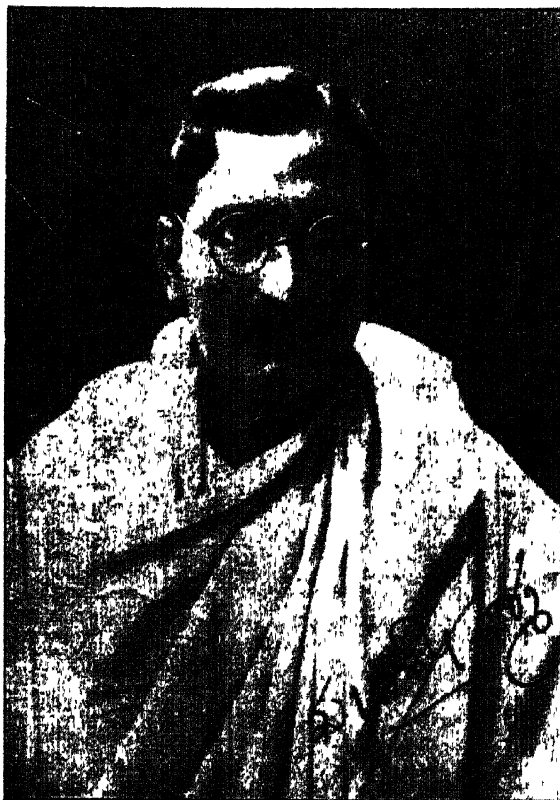
(కన్నడమాసపత్రిక - ‘విశ్వవాణి’నుండి)

హైదరాబాదు - ఆంధ్రులు

మల్లంపల్లి రామకృష్ణారెడ్డి

హైదరాబాదు శ్రీకృష్ణదేవరాయ ఎక్కడికి వెళ్లినా, ఏకోస్తా చున్నా తెలుగు ఆంధ్రభాషానిలయంవారి ధర్మమూ మనస్సు తెలుగుమనస్సే. అది సజీవ అని ఈనడుమనే హైదరాబాదును సంద కోమలమయినది; అది అనురాగరంజితమయి ర్శించేభాగ్యం కలిగింది. ఈయవకాశాన్ని నది. హిందూదేశం అంతటిలోనూ తెలుగు పురస్కరించుకొని హైదరాబాదు చూచా వాడికి తెలుగువాడే సాటి. తెలుగువాని ను; అక్కడ మన దేశం భావాలు అతిఉన్నత కోసమూ, భాషకోస మయినవి; ఆశయాలు మూ పనిచేస్తున్న మా మహాదారమయినవి; సనియులనూ, మహాశ ఆదరణ అతిమధుర యులనూ సందర్శిం మయినది. ఒక్కమారు చాను. నడినవ్వడి మైత్రికలసెనా తెలుగు లేకుండా తమదారి వాణ్ని హిందూదేశం తాము చూసుకొని, లోని ఇతరజాతులవారే వదలలేరు : ఏ యితర తమబాట తాము జాతివారికైనా సరే వేసుకొనిపోయే సెల ఉద్యోగంలోగాని, యేళ్లలా గున్నారు న్యవహారంలోగాని స్వ వారు. పంచిపెట్టేదం లాభాపేక్షా, స్వాభి తా అమృతమే; ఉజ్జీ మానమూ అడ్డురాకుం వింపజేసేదంతా జాతి డాడండాల్ని; అంతే— యశక్తే. అపరిమితా అవి అడ్డు నిలవకపో నందమయినది వారి యెనా, వినండి మీరు, నందరినీ చూసేసరికి.

భావాలు అతిఉన్నత మయినవి; ఆశయాలు మహాదారమయినవి; ఆదరణ అతిమధుర మయినది. ఒక్కమారు మైత్రికలసెనా తెలుగు వాణ్ని హిందూదేశం లోని ఇతరజాతులవారే వదలలేరు : ఏ యితర జాతివారికైనా సరే ఉద్యోగంలోగాని, న్యవహారంలోగాని స్వ లాభాపేక్షా, స్వాభి మానమూ అడ్డురాకుం డాడండాల్ని; అంతే— అవి అడ్డు నిలవకపో యెనా, వినండి మీరు,

రాకపోకలు మణిగిపోయిన ఏనాటిపాత చుట్టా ఎక్కడ, హిందూదేశంలోని ఏ ప్రాంతంలో లనో కలసికొన్నట్లునిపించింది. వారిదీ కేవలం చెవియొగ్గి విన్నాసరే - మీరు తెలుగు తెలుగుహృదయమే; ఉత్సాహమూ, ఆవేశ వాని ప్రశంస వినకుండాఉండరు. మూ తొణికిసలాడే తెలుగుహృదయం. ప్రేమ తెలుగువాడు సామాన్యుడా, ఆగర్భ మధువుతో తీపులువారిన తెలుగుహృదయం. శ్రీమంతుడయి పెరిగాడు; గొప్ప గొప్ప వారి

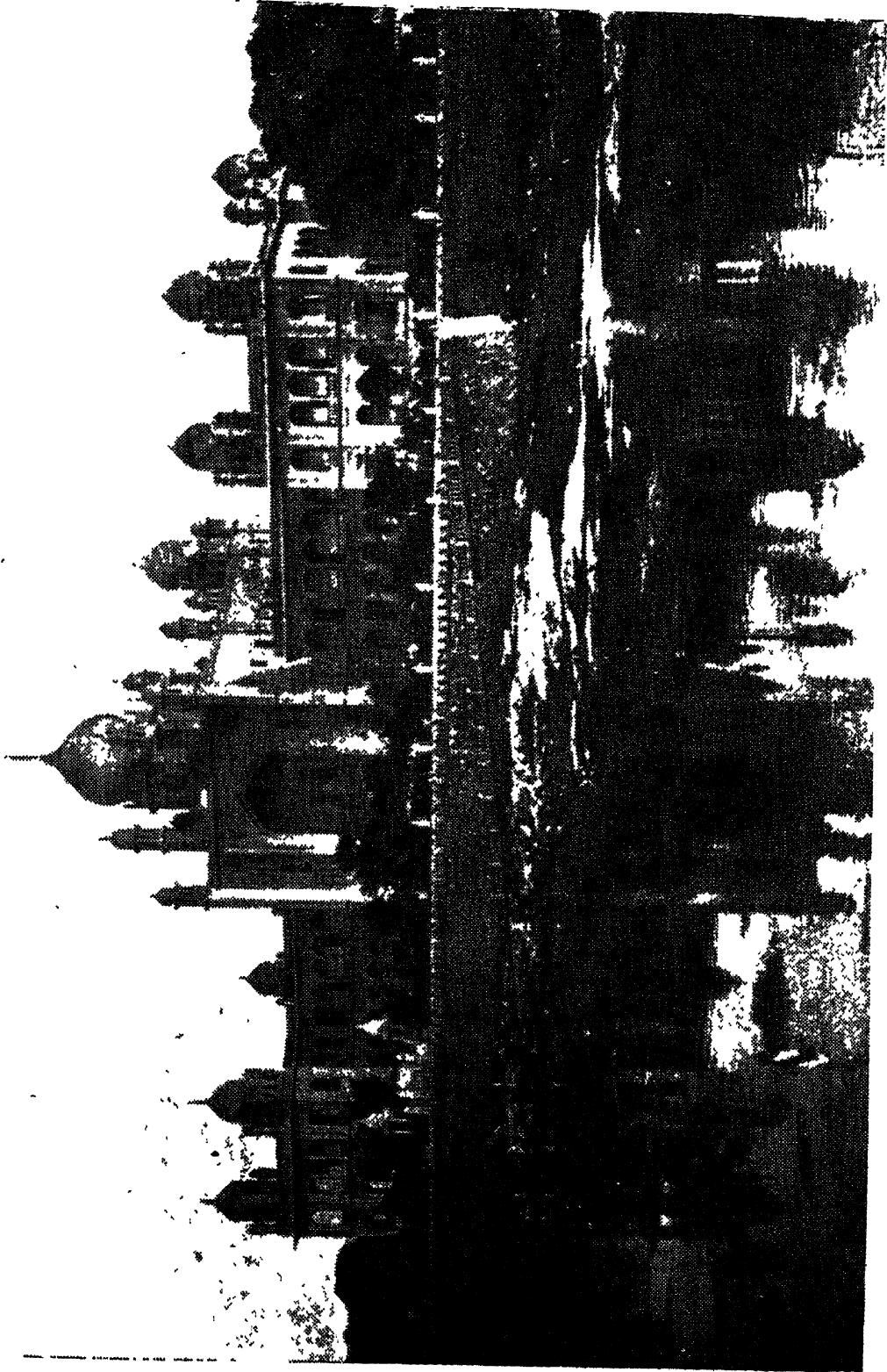
ఎక్కడ, హిందూదేశంలోని ఏ ప్రాంతంలో చెవియొగ్గి విన్నాసరే - మీరు తెలుగు వాని ప్రశంస వినకుండాఉండరు.

తెలుగువాడు సామాన్యుడా, ఆగర్భ శ్రీమంతుడయి పెరిగాడు; గొప్ప గొప్ప వారి

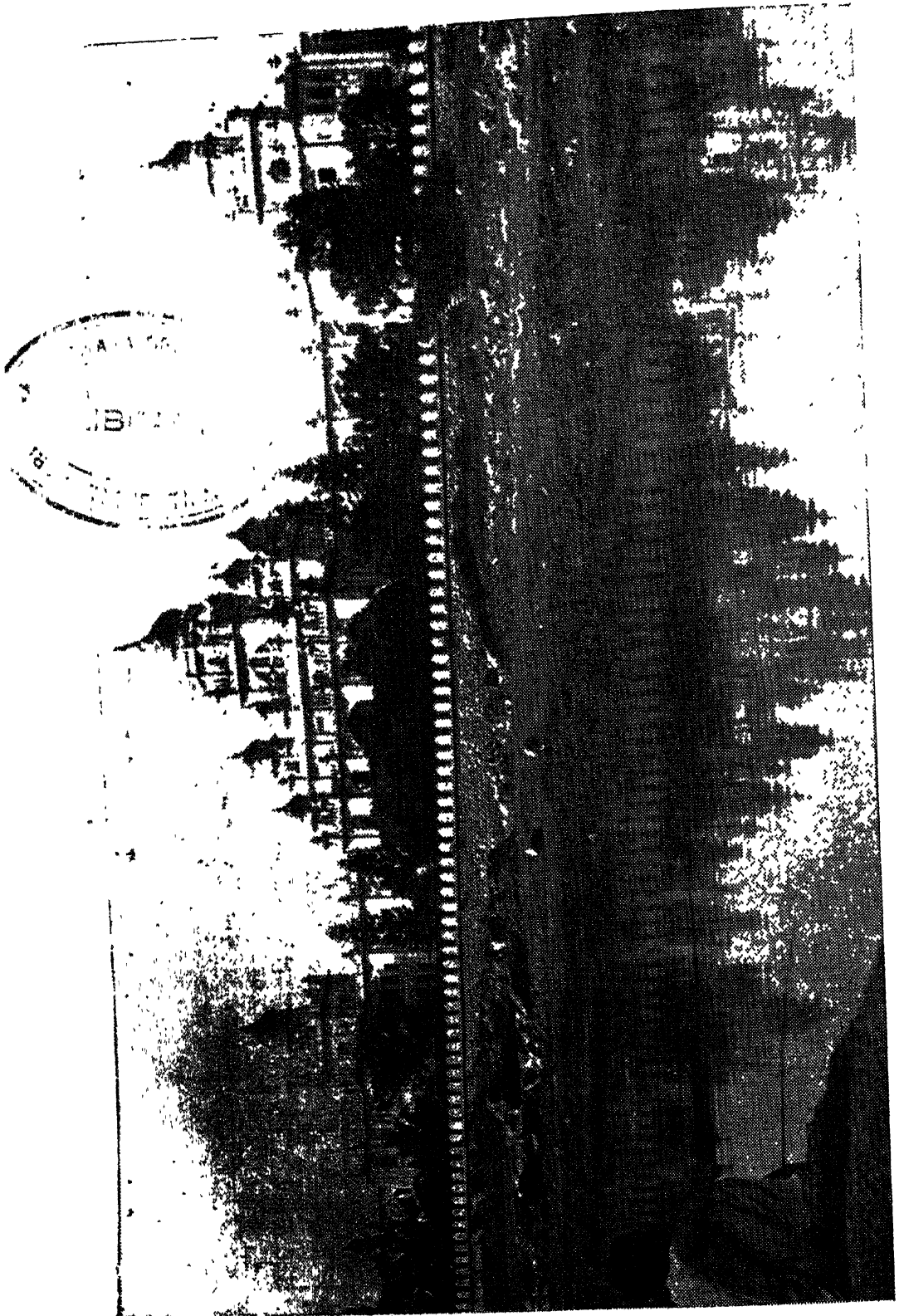
సహజములు చేశాడు; పెద్ద పెద్ద రాజులతో
చేసెను చేశాడు; నాని మన్నన లందు
కొన్నాడు; మనస్సులో గొప్ప ఉహాలు కం
కరించాడు; మన దక్షిణదేశంలో రాజకీయ
చరిత్ర కల్గి మునుముకొని మేలుకొని చూచే
ఉత్పత్తికే గొప్ప సామ్రాజ్యసాధనం నిర్మించు
కొన్నాడు; అనేకులు మత గురువులకు ప్రణ
మిల్లి, అనేక మతాలను ఆదరించి తానూ,
ఇక రాజ్యంలోని ప్రతిలా తరించేటందుకు
ఇహలోకంలో రాజుబాటలు వేయించాడు.
నాను కట్టిన రాజకీయ కాథాలు ఎన్నెన్ని
దేశాల్లో కూలిపోవుగాక! ఏగ్రాంతుడు
కాలేదు; విషణ్ణత పొందలేదు. ఉత్సాహమే
అతని శీలము; ముత్రశక్తి అతని బలము;
ప్రభుత్వమే అతనిలక్ష్యము. చరిత్ర సాక్ష్యమి
స్తుంది అతని శక్తి సామర్థ్యాలు చాలా గొప్ప
వని. ఉన్నతాశయాలతో కట్టించి కనిచేసి
కట్టిన అతని రాజసాధాల నెన్నింటిని కాల
పురుషుడు పిల్లి బాటగొల్లని బామ్మరింటిని
తన్నిగట్లు కాల దన్నివేయలేదు? కాని
తన్నడానికి కాలానికైనా విసుపుపుట్టినది కాని
తెలుగువానికి రాజ్యంకట్టడానికి విసుపు
రాలేదే! కాకపోతే, మన తెలుగుగడ్డ నెన్ని
రాజ్యా లెన్ని రాజ్యాలు వెలసినవి! సామా
న్యమూ వీటిని కట్టడమంటేను. ఇల్లు కట్టి
చూడు, పెల్లిచేసిచూడు అన్నారు పెద్దలు.
ఇల్లుకట్టడమంటే అంతటికష్టం. అటువంటిది
నట్టి చిన్న ఇల్లు కాదు, మహాసాధం కాదు,
రాజప్రాసాదంకాదు—రాజ్యమూ, సామ్రా

జ్యమూను తెలుగువాడు కట్టినవి! ఎంతటి
కష్టము లనుభవించిఉండాలి ఆనిర్మాణంలో,
ఎంతటి శక్త్యుత్సాహములు చూపిఉండాలి
ఆ ప్రయత్నంలో, ఎన్నివిపర్యాసములు పొం
దుతూవచ్చినా ఎంతటి గుండెనిబ్బరం చూపిం
చిఉండాలి, ఎంతటిత్యాగం చేసిఉండాలి!
ఒకటా రెండా తెలుగునాట వర్ధిల్లిన
రాజ్యాలు! అటు అస్థానిస్తానము మొదలు
చేసుకొని ఇటు అస్థానమునరకూ ఉత్తరహిం
దూస్తానచరిత్ర అంతా తిరుగవేస్తే మూర్య
సామ్రాజ్యమూ, కుమాణసామ్రాజ్యమూ,
గుత్తసామ్రాజ్యమూ, హర్షసామ్రాజ్యమూ
—ఇవేగా హిందూరాజ్యాలు? అన్నీ పోగు
చేస్తే వేళ్లమీద లెక్కింపగలిగినవే. ఆ తరు
వాత మహావిప్లవమే. మహమ్మదీయుల
విజృంభణము - రాజపుత్రవీరుల అనుజమాన
విక్రమధాటి - . ఎంతవిక్రమించినా రాజపు
త్రులు, మహమ్మదీయుల చంద్రధ్వజం స్థిరం
గా నాటుకుపోయింది ఉత్తర హిందూస్థా
నంలో, ఆక్కడక్కడ రాజపుత్రరాజ్యాలు
కొన్ని ఉన్నా, కొంతకాలం నిలిచినా మినుకు
మినుకుమన్నవేకాని గొప్పగా దీప్తిప్రకాశ
ములతో వెలిగినవి కాకపోయినవి—అయితే
ఇస్లాంశక్తి ఒక ప్రచండజ్వరం. ఆవాయు
సంక్షోభానికి ఆసీపాలు రెపరెపకొట్టుకొన్నవి.
రాజ్యా లెన్నయినా ఆ రాజపుత్రవీరుల దం
దరిదీ ఒక్కశేఉద్యమం, ఒక్కశేప్రయత్నం
అవడంవల్ల దేశదరిత్రలో వారిది ఒకశే
అధ్యాయమయింది. ఈ విధంగా చూచిన

హైదరాబాదు చిత్రములు

జి.కె.గోపాల్

లి
గ్నా
ర్క
ని
గో
త
౧.

ఉత్తరగహిందూస్థానం అంతటా హిందూరాజ్యాలు ఆరెంపిరికంటె ఎక్కువలేవు. దక్షిణదేశం చూడగా అంటే అక్కడకూడా పూర్వకాలంలో వర్ధిల్లిన రాజ్యాలు ఎన్నోలేవు. వోళులు, పాండ్యులు, హొయిసలులు - పల్లవులనుకూడా చేరిస్తే అక్కడికి ప్రధానంగా విలసిల్లిన రాజ్యాలు నాలుగవైతవి; కాని పల్లవులు నా ఉద్దేశంలో తెలుగువాళే; పల్లవుల ఆదిమదేశమే పల్లవనాడయింది—ఇప్పటి పల్లనాడు : గంటూరుజిల్లాలో. ది. అందుపల్ల ఇక దక్షిణాదిని వర్ధిల్లినవి ప్రధానంగా మూడేరాజ్యా లనాలి. ఇక నెత్తుకొండి మన తెలుగుదేశం సంగతి?

దక్కను పీఠభూమి తెలుగుజాతికాణది. దీనిని పంచుకొన్నారు తెలుగువారూ, మహారాష్ట్రీలూను ఇప్పుడు. దీనిలో తూర్పువైపు సగం భాగం ఇపు డాంధ్రుల దయితే పడు మటివైపు సగభాగం మహారాష్ట్రీలదయింది. అయినా శాతవాహను లనేపేర చరిత్రకు దెలిసిన ఆంధ్రులు పూర్వాపరసముద్రాలు— అటు అరాధియాసముద్రమూ, ఇటు బంగాళాఖాతమూ — అంటే మహా సామ్రాజ్యాన్ని మొట్టమొదటి పర్యాయం స్థాపించి అవిచ్ఛిన్నంగా రమారమి నాలుగువందల యేళ్లు పాలించినారు కాబట్టి ఆచారవ్యవహారములలో ఆంధ్రులకూ, మహారాష్ట్రీలకూ ఎక్కువ సన్నిహితమే. ఆనాడు వీరిద్దరే కాదు; వీరితోపాటు కన్నడులుకూడా ఏకమయి ఏవని తల్లపెట్టినా కలసిచేసి ఒక

సమష్టికుటుంబాలా స్వభావరిక్తూ ఉండేవారు. మేము కన్నడులూ, మేము ఆంధ్రులము. మేము మహారాష్ట్రీలము అనేవిధేయత ఉండేది కా న్నడు. అట్టి విధేయత లేక పోయినా మహారాష్ట్రీలను వేరుగా చిరూపించి చూడవలసియునా అవకాశ ముండే దేమోకాని వీరు కన్నడులని కన్నడులను వేరుగా చిరూపించి చెప్పడాని కేమాత్రమూ అవకాశం ఉండేదికాదు. అసలు నిజ వేంకటాచలమందుంటే జాతివేత్తా మూస్తే కన్నడులనీ, ఆంధ్రులనీ ఒకటేజాతి; ఒకటే కోవ. నిజంగా నిర్దిష్టరూ — ఈకన్నడులూ, ఆంధ్రులూ భిన్నజాతులవారూ, భిన్నతెగలవారూ అయితే అశోకుడు తన శిల్పాలను శాసనాలలో — తన రాజ్యంలోనూ, తన రాజ్యసరిహద్దులూ ఉన్న తెగల వారిని, జాతులవారిని అంతమందిని పేర్కొన్నాడే, మరి కన్నడులను ఎందుకు చెప్పలేదు? వోళులను చెప్పినాడు, పాండ్యులను చెప్పినాడు, కేరళులను చెప్పినాడు, రట్టులను చెప్పినాడు, ఆంధ్రులను చెప్పినాడు, ఎవరెవరినో చెప్పినాడు; — చెప్పనిదల్లా ఒక్క కన్నడులను గురించే? వీరిని గురించి చెప్పక పోవడాని కేమికారణం? కన్నడుల దొక ప్రత్యేకతెగా, ప్రత్యేకజాతి కాదుగనుక. అప్పటికి కన్నడజాతి లేదు; తరువాత పుట్టిందంటే సహ్యామయిన మాటాకా, దది సబబయినమాటా కాదు. జాతిజాతంతో ఒక్కసారిగా అశోకుడి తరువాతికాలంలో పుట్టు

కొన్నిదనము హేతువాదానికి కట్టువడే మాటకాదు. అందువల్ల అన లాంఛనలూ, కన్నడులూ ఒక్కజాతివాడే అని నాలభి ప్రాయం. కట్టు, బొట్టు, జుట్టు, వేషం, లింగ, భావకూడాచేమో చాలావరకు — ఇంకా కొన్ని కన్నడులకూ, ఆంధ్రులకూ సామాన్యతే. ఎట్లయితేనేమి పేరు కన్నడులు, పేరు ఆంధ్రులు, పేరు మహారాష్ట్రులు అన్న విభేదాలువారు క్రమక్రమంగా రాజకీయంగా వేరు పడి వారి ప్రత్యేకవిజ్ఞానవివేకం ముడుగుతూ వచ్చినందులకు ఫలితంగా ఏర్పడజే కాని అంతకు వేరుకాదు. పోషి, మహారాష్ట్రులనుకూడా కేటాయించి దక్కను పీఠభూమి పూర్వార్థం మాటే ఎత్తుకొందాము—అది కేవలం తెలుగునాడే గనుక. ఎన్ని రాజ్యాలు వెలసిన విక్కడ? ఇత్వాకులు, శాలంకాయనులు, విష్ణుకుండులు, చాళుక్యులు, కాకతీయులు, రెడ్లు, గంగులు, వెలనాటివారు, కోనసీమహైహయలు, తెలుగునాటిచోళులు, నతవాటివారు, పరిచ్ఛేదులు, కోటవారు, కొండపడుమటివారు, సాగివారు, కొనకండవాటివారు, కొలసవారు, విజయనగరంవారు ఒకరా ఇద్దరా? ఇందరూ రాజ్యాలు కట్టిన వారే! మండలిక వంశాలవికూడా రాజ్యాల క్రిందనే లెక్కా అని కొందరు ప్రశ్నింపవచ్చు. ఆహా! రాజ్యాలలోనే లెక్క అని నాజవాబు; ఎందువల్లనాటే తెలుగుదేశచరిత్రలో ఈ వంశములవారిచరిత్ర తీసివేస్తే కొన్నిపుటలే లోపిస్తవి; చరిత్రనేతువున గండి యేర్పడు

తుంది. రాజపుత్రవంశములవారి చరిత్ర లాగ ఈ మండలికవంశముల చరిత్ర మును ఒక్క ఉద్యమముగుదిని గుచ్చడాని కవకాశమూ లేదు; రాజపుత్రవంశములవారికిలాగ వీరిని ఐక్యముచేసే ఒక్క లక్ష్యమూలేదు. అక్కడ రాజపుత్రవంశముల వారి కొక్కటేప్రశ్న: హిందూధర్మమూ, ఇస్లాముధర్మమూ అని. ఈ విషయమును నిర్ణయించుటకే వారిరాజ్యము లుప్పతిల్లినవి; కూలినవి. అంతకంటే విశిష్టతయేదియు లేదు వాటికి. ఈ లక్ష్యమును, ఈ మహాశయ మును కొంచెపరుచుటకుకాదు నేను చెప్పు నది—అది చాలా గొప్పది. ఆయాశయసిద్ధి కోసం తమశౌర్యమూ, సంపదా ధారవో సిన ఆ రాజన్యపీఠులు మనకు నిత్యమూ పం ద్యులే; విశిష్టతనుగురించి చెప్పవలసివచ్చినది గనుక ఇంత తడవవలసివచ్చినది. మరొక లక్ష్య మేదయినా ఉంటే ఉండుగాక కాని మన మండలికవంశములవారిది రాజపుత్రుల కున్న లక్ష్యమువంటిదిమాత్రము కాదు. అప్పటికి దక్షిణాదిని మహమ్మదీయులస్వర్ణ ఉంటేగా అట్టి సమస్య ఒకటి ఏర్పడడానికి? అందువలన దేశంలో వారివన్నీ ప్రత్యేక రాజ్యాలుగానూ, చరిత్రలో ప్రత్యేక ప్రకరణాలు గా నూ ఏర్పడవలసి నవే. అప్పటికికూడా మనం ఆలోచించవలసి నది రాజ్యం చిన్నదా, పెద్దదాలని కాదు; తన ఉత్సాహశక్తిని, తన మంత్రశక్తిని ఉపయోగించి తనబలాన్ని, బుద్ధిబలాన్ని విని

యోగించి, అవసరమయితే ఎంతత్యాగ మయినా చేసి తెలుగువాడు మొట్టమొదటి నుంచీ ప్రభుతనెరవడానికే పాటుపడుతూ వచ్చాడనేవిషయం తెలుపడమే నా ఉద్దేశం. తెలుగుజాతిలో ప్రభవమూ, తెలుగుబిడ్డలో ఆరాచకీపి నిలిచిపోయినవి.

మన హిందూరాజ్యా లంతరించి విమత రాజ్యాలు మన తెలుగునాట విప్పరినప్పటికీ కూడా తెలుగువాడిదే పైచేయి. హిందూ రాజ్యప్రభ వెలిగిపోయినప్పుడు వేదవతనం లోనూ, ధర్మశాస్త్రనిర్ణయంలోనూ, రాజ్య తంత్రంలోనూ తెలుగుబిడ్డదే మేలుమాటయితే, విమత రాజ్యం స్థాపన అయినాక కూడా తెలుగువాడిమంత్రశక్తికే చురుకుదనమూ, ప్రాబల్యమూ ఎక్కువగా ఉండేవి. దక్కను ప్రాగ్భాగమంతా మహమ్మదీయప్రభుత నాదరించినపుడుకూడా తెలుగువానితీవికి కొదువ లేదు; శక్తికి పటుత్వం తగ్గలేదు. ఫాన్సీ నేర్చినాడు; గుర్రమెక్కి మొనగాడయినాడు; చివరకు ముత్రిత్వంకూడా చేశాడు తెలుగు బిడ్డడు. పొరపులులేని స్నేహం కలిసిందా తుదకు ప్రాణమేకాదు, తనసర్వస్వాన్నంతనూ ధారపోస్తాడతను. హైదరాబాదురాజమార్గాలలో నిలబడండి ఆంధ్రుని యీత్యాగసంపద ప్రత్యక్షమవుతుంది. గోలకొండకోట పరిసరాల నిలవండి; రాజ్యము మహమ్మదీయ రాజ్యమయినా తురకప్రభువు ఉప్పు తిన్నందుకు సంతోషపూర్వకంగా తమ తనువులు ధారవోసిన ఆంధ్ర వీరమూర్తుల శిథిలతేజమే

మీ ముందు మెరుస్తూ ఉంటుంది; ఆకోట కొత్తశాల దీపిస్తూ ఉంటుంది. తెలుగువాడు రాజమూర్తి; తెలుగువాడు మంత్రమూర్తి; తెలుగువాడు శైవ్యమూర్తి; తెలుగువాడు విశ్వాసమూర్తి—ఏమికాదు తెలుగుబిడ్డడు?

తెలుగుదీపం ఇప్పుడు కొడికట్టి ఉంది. పదుగురు కూడి అభిమన్యుణ్ణి పడవోసినట్లు అన్ని శక్తియుక్తులతోనూ గూడుపుకాచే చేసి కాలం తెలుగువాణ్ణి ఇట్లా చేసింది. ఇది కేవలం పరీక్షకే. రాతనిబట్టి రాక్షసేకాని బుగారం మెరుస్తుందా మరి? కాక ధాకల కాగగలవాడు తెలుగువాడే అని లోకానికి తెలుసు; అంతకంటే బాగా కాలానికి తెలుసు. తన శక్తి, తన సత్తువా తాను తెలుసుకొన్నాడా, తెలుగువాడి కష్టేమిటి? తెలుగు ప్రతిభ అపూర్వమయినది; తెలుగుమంత్ర శక్తి అకుంతితమయినది; తెలుగు ప్రజ్ఞ అనుపమానమయినది.

వైవోపహతు డయి ఆంధ్రు డిప్పుడు పడిపోయిఉన్నమాట నిజమే. తుదకు ఆంధ్రుడూ ఆంధ్రుడూ కలసి మంచి చెడ్డలు మాటలాడుకోవడానికి కూడా అవకాశాలు తగ్గినవి. ఆంధ్ర భూమినే ఆంధ్రులకూ ఆంధ్రులకూ మధ్య రాజకీయ ములైన గోడలు లేచినవి; దీనివల్ల కొన్ని ప్రాంతాలలో ఆంధ్రులకూ ఆంధ్రులకూ రాకపోకలే సన్నగిల్లినవి. ఆంధ్రులు ఆంధ్రులకే కొత్తవుతున్నారు. అఖండాంధ్రజాతి, అఖండాంధ్రదేశము అనేలక్ష్యమే పోతున్నది.

ఇది చాలా శోచనీయమయినది. కావాలి అఖండాంగజాతి కేవలకల్యాణ! రాజకీయంగా ఎంతటి గోడలు బలిపాత్రా కంఠులకూ ఆంధ్రులకూ అనుబంధం చదులుతుందా? ఆంగ్లసంస్కృతి అంతా ఒకటికాదూ? ఆంగ్లసభ్యత అంతా ఒకటికాదూ? మంథన కేంద్రాలు భారత, భాగవతాలు చదివి వినిపిస్తూ ఉంటే బెజవాడ, రాజమహేంద్రవరాలలో ఉండే పంశీతులు తలబూసి రసాన్నికనం చేస్తూవచ్చేవారు పూర్వం. హైదరాబాదు కవాబుల ఆస్థానంలోకూడా కోస సీమపంశీతులు కదలేకుండా లిచ్చేవారు నెల్లూరు, గుంటూరులనుంచి తెలుగుకవివంశములు కుతుబుషాహితల్లును సమీపిస్తే ఇబ్రాహీం కుతుబుషావారి కవితా రసజ్ఞతకు పుకలువొడమి వారిచేయి కవినత్కారమున కెప్పుడూ మూడుకే పరుగిడేది. ఎవరెరుగని విషయా లిక్కే తురకాణ్యంలోకూడా తెలుగునాట ఆంగ్లసంస్కృతికే మేలిపూజ. రాకపోకలు తగ్గి ఎడమయిన తెలుగువారు మరల కలుసుకొన్నప్పుడు తెలుగుసంస్కృతికి దీప్తి వస్తుంది; తెలుగుభాష హృదయాలూ హృదయాలూ కలుపుతుంది. ఈ యనుబంధానికి ఏవో విధిలేక రాజకీయంగాలేచిన అంతరాయాలు అడ్డువస్తవా? ఒకవేళ రాజకీయమున కారణాలవల్ల దేశాలకు పంపుల్లు కలిగినా జాతీయహృదయానికి, జాతీయభావకూ పంపుల్లేక్కడ?

నేను మొన్న హైదరాబాదు వెళ్లి
ఆ యాంధ్రమహాశ్మయలను సందర్శించినపుడు

అనిర్వచనీయమయిన ఆనందం పొందినాను. నా జాతి జాతిలంతా, అఖండాంధ్రదేశమంతా నాయెదుట సాక్షాత్కరించినట్లయింది. కుంపిణీరాజకీయాలు తారుమారు చేసినవి కాని దేశమంతా ఒకటేగా అసలు! ఓరుగంటి కాకతీయులు రాజ్యంచేసేటప్పుడు కేరళచెప్పడమెందుకీ విషయం? రాజ్యమంటే అదే రాజ్యమూ, అదేదే గంగానూ. కేతన్న గారుకూడా చెప్పనే చెప్పినారయ్యే గంగకు వెల్లవలెనంటే “కంచి నెల్లూరు మరెయోరుగల్లయోధ్యయనుపుంబులపై” నుంచే తోవని. నెల్లూరునుంచి ఓరుగల్లు వెళ్లినది తిక్కన్న గారు ఈతోవవెంటే. ఇప్పుడంటే ఆబంటంతా పాతవణి గడ్డిమొలిచిపోయింది మరి. పాతరాజ్యాని చీకిపోయి అఖండాంధ్రదేశానికె తపంపుట్ల వచ్చినా సంస్కృతిభాషానుబంధాలు పోగొట్టడం ఎవరితరము — జాతిలో చేవే ఉంటే? అటువంటి మనపురాణఖండికతెల గాణాన్ని చూస్తే ఎవరి కానందం కలగదు?

తెలంగాణం కాస్తాకూస్తాదేశమా ?
ఆఖండంధదేశమంతా దాదాపు లక్షా
ఏడువేలమైళ్ళుంటే నిజాంరాజ్యంలో పడి
పోయినతెలుగుభాగం దాదాపు నగందాకా
వూది. నల్లబై రెండువేల చదరపుమైళ్ళపై చిల్లర
ఫక్తు శుద్ధతెలుగునీమ.జనాభానుబట్టి చూచినా
తెలంగాణా న్నంత తేలికచేయడానకు వీలు
లేదు. ఆంధ్రులు దాదాపు రెండుకోట్ల నల్లబై
మూడులక్షలమంది ఉంటే ఈ సంఖ్యలో

రమారమి మూడోవంతు నిజాంరాజ్యంలో ఉన్న వారే. తెలుంగాణంఅంటే అంతటి ప్రాముఖ్యంగలదేకం. మిగతావిషయాలన్నీ తడవడ మెందుకు? తెలుగువారు పారాయణంచేసి తనుభక్తిప్రకర్తుల కంచుబుడిద్దు కోవడాని కాప్రాంత మిచ్చినదే మనతెలుగు భాగవతం. కావ్యాలకారశక్తియుక్తి ఆంధ్రజాతికి కుదిరేకమిత్తం ఉగ్గుబాలతో రంగరించిపోయుటకు ప్రతాపరుద్రీయం ఆప్రాంత మిచ్చినది కానూ?

ప్రాముఖ్యంలో తెలుంగాణాని కెంత మాత్రమూ తీసిపోనిది రాజధానీనగరం హైదరాబాదు. మహాఘనత వహించిన నిజాంప్రభువువారి మనికిపట్టు. మన హిందూ దేశంలో తప్పక చూడవలసిన పట్టణాలలో హైదరాబాదు ఒకటి. అది చాలా విచిత్రమయిన పట్టణం. ఆ పట్టణంలో ప్రాచీనత ఎంతో నవ్యత అంత ఉన్నది. కోటికి పడగలెత్తిన కుబేరులూ ఉన్నారు; తిండికి లేక నవసిపోయే నిరుపేదలూ ఉన్నారు. నూతనంగా అమలులోకి వస్తున్న నగర నిర్మాణపదకంమీద లేస్తున్న పేటలూ ఉన్నవక్కడ; విహరించడానికి కక్కనపడవలసిన ఇరుకునందులూ గొండులూ కూడా ఉన్నవి. ఇప్పటికి నాలుగు శతాబ్దాలకు పూర్వం ఉండే నాగరకతకూ అది మనికిపట్టే; ఇరవైయో శతాబ్దానికి తీర్పులు దిద్దగల నభ్యతకూ అది ఉనికిపట్టే. ఈ యిరవైయోశతాబ్ది నభ్యతావికాసంచూచిన నవీనులకు అక్కడి

పాత నింకాలుపుతే అక్కడ ప్రాచీన శతాబ్దాల నాగరికతను పరిలమూగా కాపాడే పాత కాలపువారి కక్కడే ఈనాటి నభ్యతావికాసమూ నింకాలుపుతూనే ఉంటుంది. “మతములుసాద్విషెల్లు జనమాచ్యచరిత్రుల పుట్టిని” ల్లని. ఒక మతమువారు కాదు; ఒకజాతివారు కాదు; ఒక తెగవారు కా దక్కడ మనకు కనబడేది—అరబ్బులు, పతానులు, అఫ్గానులు బంగాళీలు, మద్రాసీలు, మార్వాఠీలు, కోమట్లు, యూరోపియనులు, ఆంగ్లో ఇండియనులు, పార్సీలు, క్రైస్తవులు, మహారాష్ట్రీలు, కన్నడులు, ఇరానీలు—ఒక రేమిటి? తూర్పు, పడమరా అక్కడ కలుస్తవి. ప్రాచీనభ్యతకూ, ప్రతీచీనభ్యతకూ అది సంగమస్థానం. ఆయుధశాసనం అక్కడ లేదు. అరబ్బులూ మొదలైన ఆయుధజీవులు కొందరు కత్తులూ, కటారులూ ధరించిపోతారు కాని హత్యలేమీ యెరుగ రక్కడివారు. ఇతరప్రాంతాల పట్టణాలు ఎంత శాంతంగా ఉంటవో హైదరాబాదు అంత శాంతంగానే ఉంటుంది.

అక్కడ భాగ్య మెక్కువ; అందుకనే భోగమూ ఎక్కువే. మహమ్మదీయులది దర్జా; పాలజాతి అక్కడది. అక్కడిజనాని కంతకూ మహాఘనతవహించిన నవాబు సర్ మీర్ ఉస్మాన్‌లీఖాన్ బహద్దరు గారే ఒరవడి—వేషానికి, భావకూకూడాను. ఆ ప్రభువు దయామయుడు కాదూమరి—నలభైలక్షలపన్ను కొట్టివేసినాడట—

ఈ రజతోత్సవ సందర్భంలో. ఈ ప్రభువు
సింహాసనమెక్కిన తరువాత పరిపాలనలోనూ,
హైదరాబాదునగరంలోనూ వచ్చిన మా
ర్పితా అంతానా? హైదరాబాదునగ
రంలో పులిన్నీ విశాలంచేసి వాటికి రాజ
కళ కలిగిస్తున్నాడు. సందుగొందులన్నీ
కూలదోయిచి చక్కనియిల్లు కట్టిస్తు
న్నాడు. నగరం నాలుగువైపులా బీద
లుండడానికి Rat proof ఇల్లు కట్టించి కొద్ది
పాటిఅద్దెలకు నారి కిస్తున్నారు. పట్టణం
ఎన్నెన్నోవిధాల అభివృద్ధిచెందుతున్నది.

హైదరాబాదునగరం అసలు కట్టించి
నది సుల్తాను మహమ్మదుకూలికుతుబుషా;
గోలకొండను పాలించిన కుతుబుషాహి
నంశస్థులలో అయిదవవాడు. విజయనగర
రాజ్యానికి సమకాలీనమైన బహ్మనీరాజ్యం
కొంతకాలం ప్రబలమై ఊడదశకువచ్చి
తుదకు చరమదశలో విజాపురము, గోల
కొండ, బేరార్, అహమ్మదునగరము, బీర
రులని అయిదురాజ్యాలుగా చీలిపోయింది.
వీటిలో విజాపురము, గోలకొండ, అహమ్మదు
నగరాలు ప్రబలమైనవి. గోలకొండ రాజ్యాన్ని
పాలించిన కుతుబుషాహివంశస్థులు చాల
సమర్థులు. క్రమంగా తెలుగుదేశంఅంతా
వారిపాలనలోకి వచ్చినది. వీరిలో అయిదవ
సుల్తాను మహమ్మదుకూలికుతుబుషా క్రణయ
పత్నులలో భాగ్యమతిఅనే హిందూస్త్రీ
ఒకతె ఆవిడపేర అతడు భాగ్యనగరాన్ని
కట్టించాడట గోలకొండలో. ఆవిడ కాలధర్మం

పొందినఅనంతరం నగరాని కాపేరు మారింది
ఎట్లయితేనేం, మధ్య ఎన్నిపేరులుమారితే
నేమి అదే ఇప్పుడు హైదరాబాదనేపేరుతో
వ్యవహరింపబడుతున్నది.

ఈ హైదరాబాదునగరం మధ్యగా
వెనుతుంది మూసినది. ఈ మూసినదికి
౧౯౦౦ లో వచ్చినంతవరద ఎన్నడూ
రాలేదు ఆయేడు ఈ వరదవల్ల వేలకొద్ది
జనం నశించిపోయారు. కూలినయిల్లుకూ,
పోయిన ఆస్తికి అంతాపొంతూ లేకపో
యింది. జంతుకోటి ఎంతనష్టమయినదో.
అప్పటి నైజాముగారు మీర్ సర్ మహా
బూబు అలీఖాన్ బహద్దరువారు—ఇప్పటి
నైజాముగారి తండ్రి — ఆదృశ్య మంతా
చూస్తూ ఆపాడుపడ్డ ప్రదేశంలో శోకాపే
శంచేత పిచ్చియైతినట్లు నంచరించారంటారు.
మెటనే మళ్ళీ నగరాని కిట్టి ఉపద్రవం సంభ
వింపగూడదని పదకాలువేసి ఆలోచించారట.
తుదకు ఇప్పటి నైజాముగారికాలంలో ఆపద
కాలన్నీ పండి ఫలితంలోకి వచ్చినవి.

అసలు మూసి, ఏసి అని నదులు రెండు.
హైదరాబాదు సమీపించడానికి పూర్వం
కొంతదూరాన ఈ రెండు ఒకదానిలో
నొకటి కలసిపోతవి. అవిరెండు కలసినపిదప
ఆనదికి కూడా మూసి అనే పేరు. పట్టణానికి
కొద్దిమైళ్లదూరంలో ప్రధానంగా ఈమూసివర
దల యుపద్రవం తగ్గించడానికి రెండుజలాశ
యాలు కట్టించారు. ఈ జలాశయ నిర్మా
ణానికి కారణభూతుడయినవాడు మన ఆం

ధ్రుజే—సర్ ఎమ్. విశ్వేశ్వరయ్యగారు—
అఖండమేధాసంపన్నుడు. ఆయనబుద్ధిబలమే
హైదరాబాదునగరాని కీమూసియుపద్ర
వాన్ని శాశ్వతంగా తొలగించివేసింది. తెలు
గువాడిప్రతిభ కాప్రాంత మెత్తియిచ్చిన నివ్వా
లిపళ్లెలు ఆజలాశయాలు రెండును. ఒకదాని
పేరు ఉస్మాన్ సాగరు, రెండవదాని పేరు
హిమాయతు సాగరు. మొదటిదానిని మూసి
కడ్డంగాను, రెండవదానిని ఏసి కడ్డంగాను కట్టి
నారు; అనగా మూసి, ఏసినదులలోనుంచి వచ్చే
నీటిని నిలవచేసేజలాశయాలివి. వరదఉపద్రవం
తగ్గించడానికిమాత్రమే కాకుండా ఉస్మాన్
సాగరు హైదరాబాదుకు మంచినీళ్లచెరువుగా
కూడా ఉపయోగపడుతున్నది. దీనిని నిర్మించ
డానకు ౧౮,౦౦,౦౦౦ ల రూపాయలుంటి.
హైదరాబాదునగరంలో మంచినీటికుళాయి
లకు ఈ ఉస్మాన్ సాగరే ఆధారం. గండిపేట
చెరు వంటారు దీనినే. ఏసినది మూసినదితో
కలిసేతావుకు మూడున్నరమైళ్లఎగువను కట్టి
నారు ఏ సి కడ్డముగా హిమాయత్ సాగ
రనేజలాశయాన్ని. దీనిని కట్టడానికి
రూ. ౯౦,౭౫,౦౦౦ లు - దాదాపు కోటి
రూపాయ లునువి. ఈజలాశయాలు మూసి
వరదలఉపద్రవం తగ్గించడానికే కట్టినా
హిమాయతుసాగరునీటినిబట్టి దాదాపు
అయిదువందలఎకరాలభూమి సాగుబడికూడా
అవుతూవున్నదట. మూసినది ఉత్తరపు, దక్షి
ణపుగట్టులు బాగా ఎత్తుచేసి. రాతితో కట్టి
నారు. ఈనది కిట్టు, అటు ఉన్నరోడ్డులు

వెడల్పుచేశారు. కిట్టి నక్కలలే ఉన్నవి
హైదరాబాదులోని గోవుగోవుభవనాలు -
అదృతమైనవి - ఉస్మాన్ సాగరులోని
ఆస్పత్రు, హైకోర్టు, సిటీకాలేజీవి.

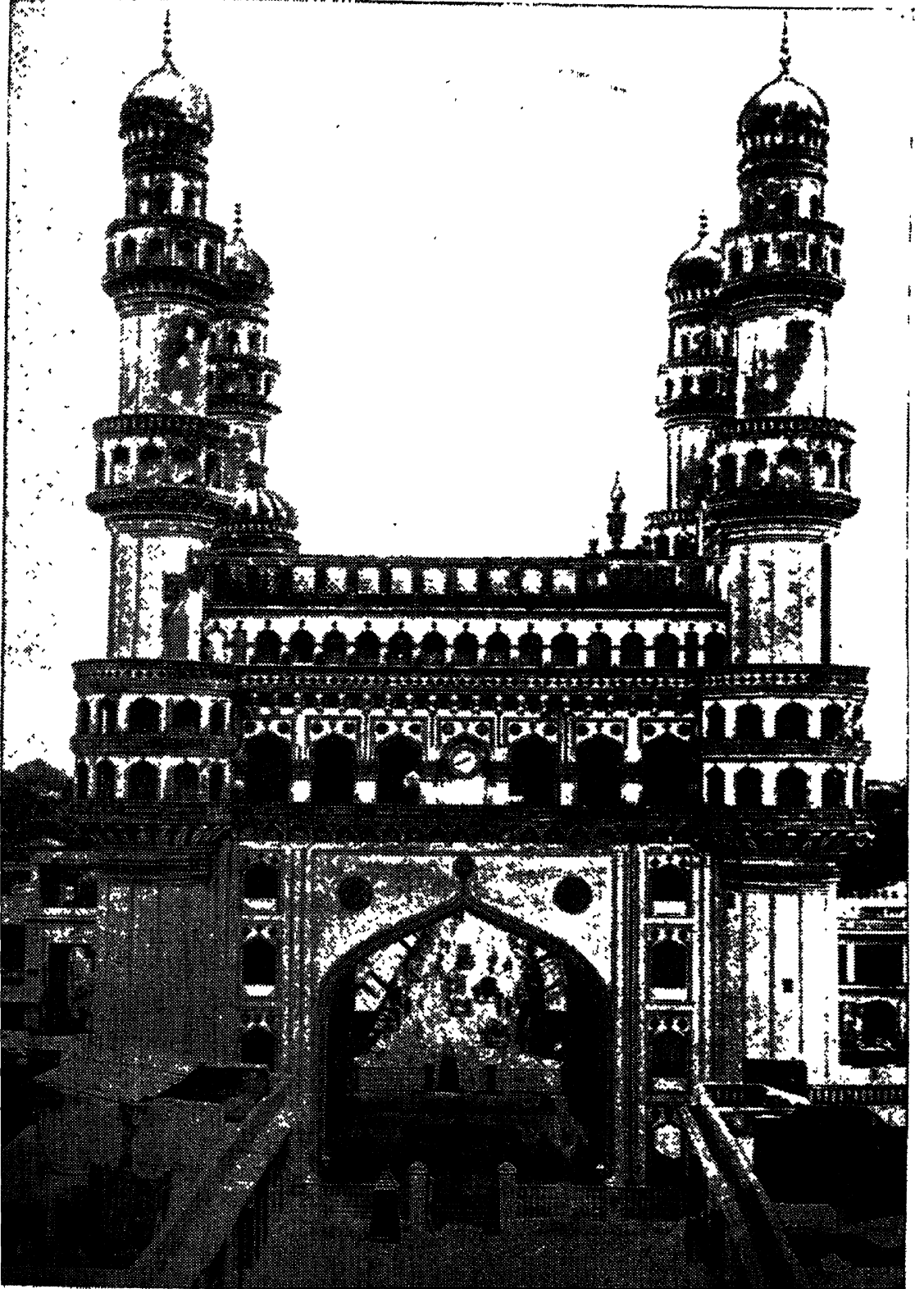
ఉస్మాన్ సాగరువద్ద, హిమాయతు
సాగరువద్దా నక్కని ఏహుంకలాటూ, ఉప
వనాలూ నిర్మించారు గవర్నమెంటువారు.
అందులో ఉస్మాన్ సాగరు ఏహుంకవన ప్రదే
శం మరే బాగుంటుంది. అందులో పాదస్థలై
కాదు, రాతితిన్నెలే కాదు, క్రేడారంగములే
కాదు - ఎంత అందంగానైనా ఉన్నవి;
ఎన్నయినా ఉన్నవి. ఆరబూసిన పుచ్చపాదు
లొగ వెన్నెలకాన చల్లని రాత్రులు ఆ ఉప
వనాలలో విహరిస్తే తెలియవస్తుంది కొంత
ఆసాఖ్యము తరితీపుల సాధాగ్యం! ఇకలూ
రాత్రీ కూడా ఆ సాగరతటూ, ఆ యువనా
లలో 'గానాబజానా'లతో 'జల్సా' సాగు
తునే ఉంటుంది తరచు.

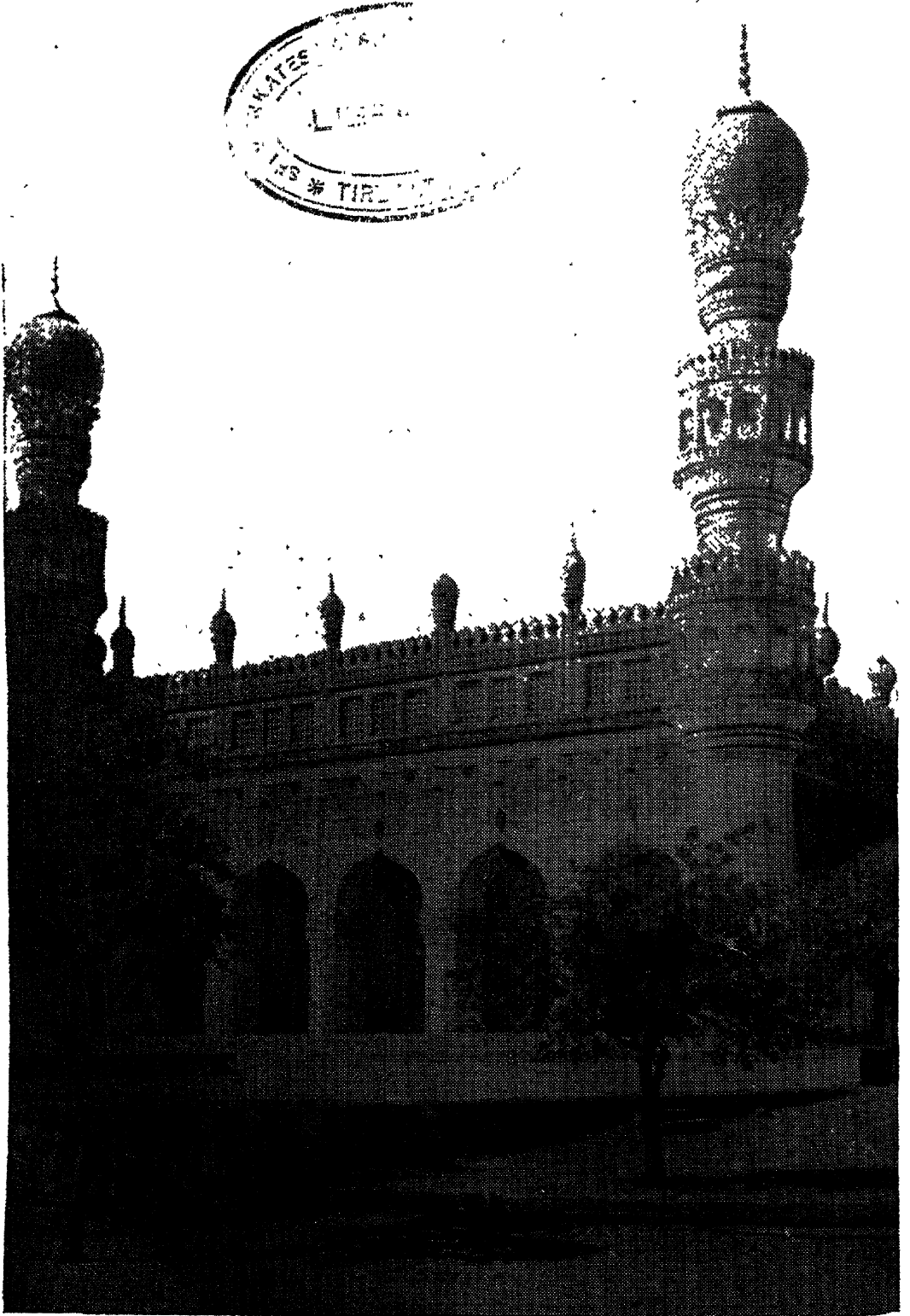
గండిపేట చెరువుకు కూతవేటు దూరం
లోనే ఉంది గోలకొండ జిల్లా. 'నేను నమ్మిన
వాల్లే నన్ను విద్రోహంచేయకపోతే నే నిట్లా
ఉండి ఉండ'నని చూడవచ్చిన, హృదయ
మున్న ప్రతీవాళ్లతోను చెప్పకొని బాగులు
బాగులుమని దుఃఖం వెళ్లబోసుకొంటుంది
ఆ కోటపడతి. — ఎవరు తీర్చగలిగిన
దాదుఃఖం! హిందూదేశమునంతనూ గడ
గడలాడించిన ఢిల్లీ షాదుషా ఔరంగజేబును
కూడా ఆరునెల్లపాటు ఖడేరావని నిలువ
రించినిబ్బరించింది అది, ఉన్న సైన్యంలో

మెరికలనుండిదాని కేరి ఆ కోట ముట్ట
 పై పాదుషా నియోగించినారు. ఎన్ని తడ
 నలు వచ్చి ముట్టించాడు; ఆ పాదుషా
 పన్నితడలు మరలిపోయినాడు! కడపటి
 చూడు ఆ విద్రోహపుతంతే జంగకపోతే
 ఆ పాదుషా భజబలాబోవం మీద శాశ్వత
 మయిన అవకీర్తిమచ్చ చేశేడివండంత నిలిచి
 పోయేదే. ఆ కోటలోని సింహులగుండా పోతు
 పుట్టగా, ప్రాకారాలు దాటుతున్నప్పుడూ
 మూర్తికట్టిన విశ్వానమూ, రాజభక్తి అయిన
 అబ్దుల్ రజాక్ - ప్రాణరక్తాశో తడిసిన
 ఈ కుల తొక్కుతున్నామే - ఎంత అశచ
 రంచేస్తున్నామో అది గుండెలు దడదడలాడి
 నవి. ఔరంగజేబు పాదుషా తంత్రంకాని,
 అతనుచూపి ఎరకాని ఏమిషనిచేయలేక
 పోయినవి అబ్దుల్ రజాక్ మీద. కడపటి
 కుత్బుషాహీ నవాబు అబ్దుల్ హానక తానమా
 దగ్గర ఇంకో అబ్దుల్ రజాక్ ఉండి ఉంటే
 ఆగోలకొండకోట కిప్పటిపాటు వచ్చేదికాదు.
 లెక్కలేనన్ని గాయములు తగిలినవి, కత్తులు
 పొడుస్తూనే ఉన్నవి; వేటలు తింటూనే
 ఉన్నాడు; ఔరంగజేబు పాదుషాసైన్యాలు
 కోటలోకి చొరుచుకువస్తూ ఉంటే అడుగడు
 గుకూ ఎదురుకొని విక్రమిస్తూనే ఉన్నాడు
 రజాక్! తుదకు కనుబొమ్మల
 మీది చర్మంకూడా శత్రువుల కత్తివేటుకు
 తెగి కంటి కడ్డంగా వేలాడుతున్నది చూపు
 నిరోధిస్తూ; రక్తం శరీరం అన్నిభాగాల
 నుంచీ జలజల ప్రవహిస్తూనేఉన్నది. స్పృహ
 తప్పిపోయినది. ఆతనిశక్తి, తెలివీ అన్నీ -
 ఇంతెందుకు ప్రాణమే ఆతనిచేతిలో గూడు

కట్టుకొని దాని చేత పనిచేయిస్తూ ఉన్నది.
 మిగతాశరీరమంతా స్తబ్ధమయినది; ఒటి
 మీద స్పృహ లేదు; స్థల మేదో, ఎక్క
 డున్నావోకూడా తెలియదు రజాకుకు; కాని
 అతనిశరవాలము శత్రుమాగణము చేస్తూనే
 ఉన్నది; చేయి శత్రువులఉద్ధతిని ఆశంక
 పరుస్తూనేఉన్నది. ఎంతమంది కనబడతారు
 స్వామిభక్తిపరాయణులయిన అబ్దుల్ రజాక్
 వంటి వీరులు చరిత్రలో? ఏజాతివారయినా,
 ఏమతంవారయినా వారు మనకు వంద్యలే.
 ఆగోలకొండకిల్లాలోఉన్న రామదాసుబంద
 ఖానా, హిందూదేవాలయమూ స్మరణకు
 తేస్తవి ఆక్కన్నమాదన్న గార్లను.

ఇన్నిటిని చెప్పి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ
 భవనాలనుగురించి చెప్పకుండా ఉండ
 లేను. విశ్వవిద్యాలయం కళాశాలలన్నీ ప్రస్తు
 తం తాత్కాలికంగా నిర్మించిన భవనాలలో
 ఉన్నవి. శాశ్వతభవనాలిప్పుడు నిర్మాణంలో
 ఉన్నవి. ఇవి అతిచురుకుగా జరగుతున్నది.
 ఒక్క విశ్వవిద్యాలయకళాశాలనిర్మాణానికే
 కోటి రూపాయలుపైగా ఖర్చుపెడుతున్నారు.
 విశ్వవిద్యాలయం కళాశాలలలో చదువుకొనే
 విద్యార్థులుండడానికి హోస్టెల్సు (భోజనవసతి
 గృహాలు) ఉన్నవి - అవి దేనేంద్రభవనాలే.
 ఇప్పటికి ఏ, బి హోస్టెల్సు - రెండు భవనాలే
 తయారయినవి. సిహోస్టెలు నిర్మాణంలో ఉంది.
 వేడినీటి కుళాయిలు, చన్నీటి కుళాయిలు,
 నమాజుకు ప్రత్యేక మందిరాలు, విద్యార్థులం
 దరూ కూడి ఇష్టాగోష్ఠి జరపుకొనేటందుకు
 వేరే మందిరాలు - ఓం! అది రాజవైభవమే.
 వాటిని చూడవెళ్లినవాళ్ల చేత 'ఘనంకూడా'

ఇక్కడ విద్యార్థుల మైతే ఎంత బాగుంటుందో ననిపించే భవనా లు. అంత అందముగానూ; అంత ఆనందకరమయినవి.

మాతనిస్వామిశాలకు దీర్ఘమిద, ఎర్ర జమ్మేస్తున్నారు — కోట్లలెక్కేగాని మరొక లెక్కే లేదు - నవాబుగారు తలచుకొన్న కొదవా?

మొత్తంమీద హైదరాబాదులో చూడవలసిన స్థలా లెన్నో ఉన్నా చూడడానికి వీలు పడిందే కాదు. అయినా చార్మినారు, మక్కామసీదు, ఫలక్ నుమాలు మాత్రం చూడడ మెట్లాగోపడింది.

చార్మినారన్నది నాలుగుశిఖర స్తంభాలతో అలంకృతమయిన గొప్పనిర్మాణం. హైదరాబాదురూకలమీద ముద్ర ఇదే. దీనికి నాలుగువైపులా నాలుగు తోరణములు (Arches) ఉన్నవి. హైదరాబాదులోని నిర్మాణాలన్నిటిలో ఇది చాలాగొప్పది. దీనిని కూడా మహమ్మదుకాలీ కుతుబుషాసుల్తానే ౧౭౯౧ లో కట్టించాడు. నిర్మాణం శిరోభాగంమీదనుంచి ఈ శిఖర స్తంభాలు ఒక్కొక్కటి రమారమి రెండువందల అడుగుల యెత్తుండవచ్చు. నగరమధ్యంలో ఉన్న దీక్షట్టడం; కొంతకాలం విద్యాపీఠంగాకూడా ఉపయోగపడేదంటారు. ఇప్పుడు ఇక్కడ శిష్యాలు కావు. ఈ చార్మినారు శిరోభాగాన ఒకవైపున మసీదూ, ఇంకోవైపు దేవాలయమూ చెక్కినారు. ఈ ప్రాంతాన

అంతకంతకన్నా ఆంధ్రులమీద మొదలు హైదరాబాదునానాకొద్దుగానూ వారి వాస్తులు లేవనెత్తుకున్నట్లే చూపుతారు.

హైదరాబాదులోని మహమ్మదీయ ప్రభావమొకటి మక్కామసీదు. సకకాలంలో కదిలేలమంది చచ్చి కమాంబేల వారికి కని నంతపిశాలం కల దిది. హైదరాబాదునగరాన్ని కట్టించిన మహమ్మదుకాలికురూ - మాయే ౧౭౬౭ - ౧౭౬౮ లో ఈమసీదును కట్టించినాడట. చనిపోయిన నైజాములనంద దీని ఇందులో నొకభాగాన పూడ్చిపెడుతారు.

ఫలక్ నుమాసాగము హైదరాబాదులో చూడవలసినవాటిలో ఒకటి. ౧౭౮౫ నీ కి వెలుపట దక్షిణభాగాన ఒకమెట్టమీద ఉన్న దది. ముస్లిములయిదులకుఁ గూడ యలఁఖిచ్చు పెట్టినికారులొక్కమనవాలుగను దీనిని కట్టించినారట. దీనిని ౧౮౫౭ లో చనిపోయిన నైజాము మీర్ సర్ మహబూబ్ ఆలీఖాన్ బహద్దరుగారు కొన్నారట. వారు దీనిలోనే నివసించేవారట. చూడడానికి దీని చాలా అందమయినది. లోపలికి వెళ్లి చూడడం మాత్రం పడిందికాదు.

• పీషిల్సుసాహూ, మ్యూజియమూ మొదలైన దర్శనీయస్థలా లెన్నో ఉన్నవి. మొత్తం మీద హైదరాబాదు చాలాగొప్పనగరం. ఇప్పటి ప్రభువు ఉస్మాన్ లీఖాన్ బహద్దరువారు ప్రజల అభ్యుదయంకోసం ఎన్నో గొప్పకార్యాలు తలపెట్టిచనిచేస్తున్నారు.

ఆంధ్రసంస్థాన పరిణామము

దువ్వూరి జగన్నాథశర్మ

బ్రిటిష్ ప్రెసిడెన్సీయాకం పెనీవారు వర్తకసరళిలో తెలుగుమీద కీర్తిమంతులైనారు. ఏదన వారు తమ రాజ్యాంగ చాకచక్యమును బ్రవర్తించుచువారు ఉత్తరమున నాగావనిది మొదలు దక్షిణమున నంద్రాగమ్మ వరకు గల భూమిని మొదలు స్వాధీనపఱచుకొనిగిరి. ఇది తెలుఁదనాఁడు, దీపలు నిర్మించుట, నడుపుట యిట్టిపనులందు నిపుణు లీ దేశమునఁ గలరు. ఉత్పత్తి మొదలుగా నన్నిదినములు పండించుట కనుచైన భూభాగము, వ్యవసాయవృత్తిగల ప్రజ యిందున్నారు. ఎనుమతి దినుమతుల కనుచైన జలవాహకలు, రస్తాలు సిద్ధముగా నున్నవి. సముద్రతీరము అతిగంభీరముగాక మంచి కేరుగల యోడరేవులుగలది. మఱి యిందలి జనులనంకి స్వల్పవేతనముమీఁద పాశ్చాత్యుల పద్ధతిలోఁగూడ గరికరం మొదలు గరిఁం వఱకు శ్రైందివారివలన తరి దీయతువడి, రణరంగముభూతిగల సిపాయీలు మొదలుగా దొరకుచున్నారు పన్నుల వసూళ్లకై బుస్సీ సిద్ధపఱచిన పహ్వారీ-కుల్కర్నీ-దేశపాండ్యా దేశముఖి కార్యాలయములవారి అన్నిరకముల లెక్కలు సిద్ధముగ నున్నవి. అన్నిపనులందు దోడ్పాటు చూపవలసిన సంస్థానకార్యాలయము లున్నవి. ఇట్టి యారంభివ్యవస్థలో గరిఁగ నాఁడు బ్రిటీషుదొరతనమువారు డవుల్ బందోబస్తుపద్ధతి నారంభించిరి. ఇందుకు రాజమహేంద్రము సర్కారు అనుకేరున నొక ఖిల్దారు మొదలు తాము స్వయము పరిపాలింపవలెనని యాలోచించిరి. కళింగోట - ఖికాకోలుమహల్లను పూసపాటి సీతారామరాజుగారికి - ఆరునకోరినంత తక్కువ సొమ్ము మీఁద కబూలియ్యతువుట్లు నేర్పాటు చేసిరి. ఒకభూభాగమునకు - పదియేండ్లకు కవులు అను నర్థమున గరిఁగ ప్రాంతమునుండి మనదేశమునం దనులు లోనున్న తోడరమల్లునిడవుల్ ఖిరానీని సీతారామరాజు

గారినుండి కంపెనీవారుపొంది, వారి పరిపాలన పద్ధతులం దిలకించుచుండిరి. గరిఁగ లో ఖికాకోలుఖిల్దా వసూలు వారిని దామాషాచేయఁగా సీతారామరాజుగారికి ఏటేట రు. ౬,౪౫,౨౫౦ లు జమయగుచున్నట్లు కంపెనీవారు కనుఁగొనిరి. ఇందులో సీతారామరాజుగారు కంపెనీ కేటేటఁ గట్టవలసిన మొత్తము కబూలియ్యతు - కాపిరీ రు. ౨,౬౫,౨౦౬ లు మాత్రమే సాలేనా ఖిల్దా కటికి రు. ౩,౮౦,౦౪౫ లు రాజుగారికి మిగులుచుంటు, ఇట్లు లాభముగల రెండు ఖిల్దారు రాజుగారి కవులునందుంటు చూచుకొని - ఇట్టి వసూలు చూపుటందు నిపుణులయి సీతారామరాజుగారి కార్యాలయానుభవముగల అనప్పిండి విప్పన్న - కాండ్రేగుల జోగిపంతులు అను వారిని-ఇట్టివారిని మఱికొంతమందిని రాజమహేంద్రపు ఖిల్దారు వ్యవస్థాపకలనుగా కంపెనీవారు చేకొనిరి - దేశసంప్రదాయములను, గ్రామపరిపాలనానివేదికలను సమకూర్చుటకు ప్లాగ్ కమిటీ నేర్పఱచి, ఊరూర, జరుగు జామావసూలువారి లెక్కలను కంపెనీవారు రెండుకొన నారంభించిరి. ఇట్లు గరిఁగ మొదలు గరిఁగ వఱకు కంపెనీవారు ౩౨ సంవత్సరముల యనుభవముతో జమీదారీలు, ప్రాప్రయిటరీ టెన్టీలులను ఆయాకుటుంబముల వారికి ఖాయపఱచిరి. వీనినే మనము నేఁడు ఆంధ్ర సంస్థానములని చెప్పకొనుచున్నాము.

ఇట్టి సంస్థానముల యానుభూతిక యెట్టిదో మనము తెలిసికొనఁదగియున్నాముకాదా! మనదేశస్థులకు భూస్వామ్యులబ్ధి పూర్వరాజ్యాధీశులవల్ల-మతాదిక ప్రపత్తివలన ఇనాములను పేర, కుల్కరిణీకమువలన మిరాకిలనుపేర, ఇట్లు వేర్వేరుగా నాయాయీవృత్తుల పేరముగా మాలుకొనారీ, ముజుందారీ, జాఫీరుదారీ ఇటువంటి వేర్పడినవి. ఏతాదృశస్వత్వముగలవారై బ్రిటీషువారు స్థిరపడునప్పటికి వారికిఁ జేదోడువాదోడుగ

మండ్రి మెహనతు చేయుచుండిరి వారు తమ స్వత్వములు - అందలిబలాబలములను బట్టి ఏదైయు జమిందారీలనిగాని, ప్రాప్రయిబరీ యెట్టేబులనిగాని పరిగణనమున ఇస్తుందారీసనదు - కబూలీయ్యతు లేర్పడుచుకొంగల్గిరి. మహమ్మదీయరాజ్యాంతిమదశలో చేరకుంటే - చేతపాండ్యాలుగా మన్న రాజకార్య భరంసరులెల్లరు బ్రిటీషువారిచే గొంం ప్రాంతమునందు ఏదైయు జమిందారీసనదు సంపాదించుకొన్నవారున, తమిళుమాల్కదారీ, మిరాశీదారీ, ఇనాందారీ, మజందారీ, బాఘీరుదారీ మన్నున స్వత్వములగలవారు ప్రాప్రయిటరీ యెట్టేబుదారులుగా సనదును సంపాదించుకొన్నవారును అయిరి. ఇంను ఏదైయు జమిందారీ సనదుగల సంస్థానీకులు:-తమ సంస్థానమును వంశానుక్రమణికగా జ్యేష్ఠాంశమున నిలిదియున్నవారై-పొందిరి. వీరు విభాగమునకుఁగాని, అన్యక్రొంతమునకుఁగాని హక్కులేనివారు. కటుంబము నిస్సంతయితే దొరతనమువారి హుక్మము లేనిదే డిక్తు చేజాలరు. సంస్థానపుబంజరులను యేర్చుముగా రైతువారీ చేయఁగలరు. ఏ కారణమువలననైన సంస్థానమును పరిపాలించుటయందు ప్రభువు అసమర్థుడైతే గార్డీయను అందువార్డును ఆప్టుబట్టి సంస్థానపుటములునకు దొరతనమువారు జోక్యము పుచ్చుకొందురు. ఇక రెండవతరములోని ప్రాప్రయిటరీ యెట్టేబుదారులన్ననో:-సంస్థానమును విభాజ్యమునేయఁగలరు, అన్యక్రొంత పఱచఁగలరు. తమకుటుంబము నిస్సంతయితే న్యేచ్చగా డిక్తు తీసుకొంగలరు. సంస్థానములోని బంజరులను దొరతనపు నెలపు లేనిదే వీరు రైతువారి చేయఁజాలరు. పరిపాలనకుఁ బ్రభువు అసమర్థుడైతే కోర్టు ఆఫ్ వార్డుస్ ఆప్టుబట్టి సంస్థానమును నిలువఁబెట్టుటకు దొరతనము జోక్యము కల్పించుకొనును. ఇదియే సామవాయిముగా ఏదైయు జమిందారీలకును ప్రాప్రయిటరీ యెట్టేబులకును నిష్పత్తి చెప్పుపట్ల నగుపడు తరతమభేదము. ఈ యిరుండెండు సంస్థానములు పూర్వ రాజ్యాధిపతుల త్యాగకల్పితములు బ్రిటీషు ఈస్టిండియాకంపెనీ వారిచే నిలువఁబెట్టఁదగినవిగా ననుగృహీతములునై యున్నయవి.

ఈసంస్థానములకు సంబంధించి, నేటికి ౧౮౧౦ సంవత్సరములప్పటి ఉత్తరదిక్కు మేనంబు మైనదిగాఁ జెప్పినప్పుడు, వీరిప్రభుకును సంబంధించిన పూర్వ చరిత్ర మనుగూడ కొంత చెప్పించుకొనఁదగినది. కావున నేటిందాన ప్రచురించు నామరాజ్యాధిపతుల చరిత్రంబుల నిందులకై యునున్నవింబు యవసరమై యున్నది. ముఖ్యముగా మనచేతమున మిక్కిలి కేంద్రమున కౌకతీయ సామ్రాజ్యము. కాకితిగణము వారు క్షత్రియులలోఁ గార్యచక్రత్రావీడుకు లయియున్నారు. స్వబాల్మికిమనమునే కివాక్రులు క్షత్రియుల కింతవసతి గూర్చి నేటి క్షత్రియసంస్థానములుగా మన్న విజయనగరము, తులీ, కోతాం మన్నునవానికి వలసస్థంభము నాచేరి కొండలు తలంపురు కాని అది చారిత్రకునికి సమస్యయుముకాని మాట. క్షత్రియ సంస్థానములుగాఁబడిన వేవియు మిక్కిలి ప్రాచీనములు కావు. అవి మహమ్మదీయరాజ్యయుగమున నారంభింపఁబడిన నిర్మాణరంగవియ యయియున్నవి. ఇట్టివానిం గూర్చి కొంత ప్రసంగింపవలయునన్నచో

౧. తెలికిచెల్ల:-౧౮౧౭ ప్రాంతములలో నీప్రాంతమున మహమ్మదీయ రాజ్యమేర్పడిన తరువాత ౧౬౧౬లో ఉప్పలపాటి మాదరాజు గారి వలన సంపాదితమయినది. ఈసంస్థానీకులు కాకితిగణములోనివారు.

౨. తెట్టు:-వేజెళ్ల వారిది వీరు కాకితిగణమునకు, అనగా మందపాటివారికి ముఖ్య బంధువులయినకప్పటికి ఈసంస్థానముకూడ మహమ్మదీయ రాజ్యయుగమున నిర్మాణింపఁ బడినదియ.

౩. కోరుకొండ:-ఇదియు కాకితిగణములోని మందపాటివారి సంస్థానము. తిర్పతిరా జనువారిచే మహమ్మదీయ రాజ్యమునందు సంపాదితము.

౪. దోమహలు:- కోట, దక్షిణరామములను రెండు సంస్థానములు, బాగురల్లి ఖానునినుండి కోట ౧౭౫౨ నందును, ఇటీవల ౧౭౫౯లో దక్షిణరామమును కాకర్లపూడి వెంకటపతిరాజుగారు రామచంద్రరాజుగారు వీరిచే ఆర్జింపఁబడినవి. ౧౭౭౭లో రామచంద్రపురపు జగన్నాధరాజుగారికి దఖలుపడినవి.

1. కంఠవిమర్శనః— ఘట్టగదల గంగరాజు గారు కడిపింపి పరగజాను మహమ్మదీయ ప్రభుత్వము నుండి సంపాదించెడి.

2. సత్యకరంః— బాహుబలేంద్రునికి మహా మృదీమూలముఁ గట్టింపఁజేసి మహమ్మదీయులకుఁ దోడ్పడి యుండు బ్రాంతిమన కాకర్ల పూడి అప్పలపాయ క రాజుగారిని గా రాజ్ఞించినది.

3. రెడ్డపురంః—రెడ్డి వెంకటప్ప, ఇతనిభార్య విష్ణమ్మ అనువారికి అప్పలప్పి అలానాశేషిలలోనుం డుంగా మహమ్మదీయులకుఁ దోడ్పడి, కాళ్యపగోత్రి కులకు కత్తివాయివారు అర్పించినది.

4. విజయనగరంః—పోట్రావు కీతారామరాజు అనువారికి పోత్రానవాటివారు బదులిచ్చి అలావాదే షీలో నుండగా మహమ్మదీయుల ప్రభుత్వ మేర్పడినది తట నార్జించుకొన్నది.

5. తునికొఠాంః—రెడ్డపుర సంస్థానమునుండి కాకర్ల పూడి జగన్నాథ రాజుగారికి దఖలుపడి 2-10-1920 నాడు శ్రీవత్సవాయి జగన్నాథ రా జుగారి వాశిష్ట కుటుంబస్థులకు మరణ చెందఁజేయఁబడి నది.

6. గోపాలపురంః— కొచ్చర్లకోటవారి నుండి శ్రీ ఉప్పలపాటి రంగరాజు, వీరికుమారులు న్యాయాధికారి అనువారు నుండేపల్లి సంస్థానీకు లయియుండి నప్పుడు దఖలుపడిన సంస్థానము.

ఇట్లు చూడఁగా నాంధ్రక్షత్రియసంస్థానముల కొక్కదానికేనియు కాకతీయసామ్రాజ్య ప్రాతిపదిక లేదు. ఇప్పుడున్నవానికైన పోయినవానికైన నట్టి సంబంధము స్మరింపఁ దరముకాదు. ఆరయఁగా ఇంక కమ్మవారి సంస్థానములకూడ మహమ్మదీయ యుగమున సంపాదించఁబడినవియే.

7. ముడిగాను, చింతపల్లి - శ్రీ వాసిరెడ్డిరామ న్న గా రాజ్ఞించినవి.

8. దేవరకోట, లింగంగిరి - శ్రీ యార్లగడ్డ కోదండరాం గా రాజ్ఞించినవి.

ఇకమీఁద వెలువారి సంస్థానములను చేర్చిం దము. ఈ చేర్చింపనవి 1883 సర్వేక్షితుకమిట్టి నాటి కున్నవి.

9. వెంకటగిరి - ప్రాచీనసంస్థ. శ్రీదామెరవారిది.

10. రేపల్లి - రామార శ్రీ మాణిక్యరావువారిది.

11. వినుకొండ-బెల్లంకొండ శ్రీ సుంద్రావువారిది.

12. కొట్లెరు - చార్లమహల్ శ్రీ సింహాద్రప్ప రాయణింగారిది.

13. నైజాంపట్నం - శ్రీ వెల్లంకివారిది.

14. నూశివీడు - శ్రీ మేకానారయప్పారావు వారిది.

15. బెజవాడ - శ్రీ కల్యణిల్లువారిది.

16. మైలవరం - శ్రీ నూరానేనివారిది.

17. వరగొండ - శ్రీ వెల్లంకివారిది.

18. చింతలపూడి - శ్రీ జూపల్లివారిది.

19. పితాపురం - శ్రీ చిట్టూడి వారిది.

20. బొబ్బిలి - శ్రీ రావువారిది.

21. కేరూరు - శ్రీ కొటగిరివారిది.

22. తాటిపాక-ఈతకోట - శ్రీ కరుమెళ్ల వారిది.

23. కళింకోట - శ్రీ చెలికొనివారిది.

ఇట్టివర్గియు మహమ్మదీయులకాలమున దేశ ముఖిలుగా నుంటుచే వెలయుంపఁబడినవి. ఇన్నియు 1820-1820 మధ్య వెలయున్న ప్రాచీన సంస్థాన ములు. ఇవిగాక పీఠందఱతోఁబాటుగ దేశపాండ్యులు గానున్న బ్రాహ్మణులకుఁ దక్కినసంస్థానములు కొన్ని కలవు. అప్పటిదేశపాండ్యులలోనివారు — 1 అంగర వారు, 2 జిల్లెళ్లవారు, 3 నమ్మివీరువారు, 4 పటెల్ ఖానావారు, 5 ఖిరీదేహ్లోవారు, 6 కందుకూరివారు, 7 కృత్తివెంటివారు, 8 వాడేపురాధ, 9 కాన్నేపల్లి వారు, 10 కామవర్తివారు, 11 కొచ్చెర్లకోటవారు ఇత్యాదికుటుంబములు. వీరిపేర నిప్పటికి అక్కడక్కడ కొన్నిముతా లున్నవి. జమీందారీలును జరుగుచున్నవి. అందు చేర్చింపఁగలినవి ఉల్లాం, వేగాయమ్మపేట మున్నగునవి. ఇవియు మహమ్మదీయ ప్రభుత్వమం దేర్పడినవియే.

కాబట్టి ఆంధ్రరాజ్యమున 1822 - 1822 మధ్య వత్సరములకు రెండువందలసంవత్సరముల కాల మందు ఏర్పడియున్న మహమ్మదీయప్రభుత్వప్రసంగమే తప్ప ఈ సంస్థానములకు మూలభూతమైనది - ప్రభుత్వ మందు నమన్నతిగన్న గాంగ - చాళుక్య-చోళ - కాళి త్యాది యే రాజవంశమును గాకపోయెను గనుక నాయీ వ్యాసమున గాధలు క్రవ్వుటకుఁ బనిలేకపోయినది.

కొండ్కోన

మనస్సాక-సార్వభౌమకాస్త్రీ

I love to dwell betwixt the hill and
the dale. T. Nash.

More happy love, more happy happy love;
For ever warm and still to be enjoyed;
For ever panting, and for ever young;
All breathing heaven passion far above,
That leaves a heart high, sorrowful and
cloyed,

A burning forehead, and a parching
tongue. Keats.

పలుకు బంగారమా, కులుకు సింగారమా,
ఉలికి చూచెద వేల, కలికి బేలతనాన ?
సిగ్గులుగనినీదు చిన్నతనమున నాను
చే బట్టి వడివడిగఁ జెంత నడచినవేళ,
పలికితివి పకపకని, కురికితివి పకపకని;
పలుకులోఁ గులుకులోఁ బడ న్నెఱుంగవా
వలిపంపుఁజెంగావిపట్టుచీరను గట్టి న్రాడు;
యలికానఁ గస్తూరితిలకంబు దిద్ది
మేనికుంకుమపూతతో నిపు వెలయించి,
చిఱునవ్వుచూపులం జిలుకుబెలుకులతోడ
లలితరూపము చూపి, తలుకు లొలుకును
నిపుడు,

పలుకవైతి వొకింత, కులుకవైతి వొకింత,
సీయెదుటఁ జేమోడ్చి నిలిచితిని బ్రియుల,
పలుకు బంగారమా, కులుకు సింగారమా,
దయచూప వేటికే—

నిను విడిచి యెన్నార్లు నిలిచి యెట్లుచిరొ,
అనిపిసినగుహవిచుండచువాలఁ గని,
నిన్నుఁ జూచినరీతి నిమిష మానందింతు;
నెఱవెరిసి, మఱిమురియు తనే యరయుమల్లె
గని,

నిన్నుఁ జూచినరీతి నిమిష మానందింతు,
క్రొత్తముస్త్రీలు క్రొంగొనలుచేరాణిఁ గని,
నిన్నుఁ జూచినరీతి నిమిష మానందింతు;
మాయమేల్పునుఁగుతో మించుచేమూతిఁ గని
నిన్నుఁ జూచినరీతి నిమిష మానందింతు,
గజ్జగజ్జగ చుద్దుగులుకు మేల్పుతిఁ గని,
నిన్నుఁ జూచినరీతి నిమిష మానందింతు;
పూనలో నినుఁజూచి, తావిలో నినుఁజూచి,
పూవుదావులలోని పొలుపునను నినుఁజూచి
నిను విడిచి యెన్నార్లు నిలువఁగలఁ బ్రియు
రాల?

చేతిపై నిలుచుండఁజేసి, చే దువ్వుచును,
జిలుకలకుఁ బద్దెముల్ సెప్పచుండినవేళ,
తనయీదుపనికత్తై తనచెంత నిలుచుండఁ

బచిపూని, పనిచెప్పి, పనులు చేసెడువేళ,
 ఇరుగింటి పొరుగింటి యిల్లాండు దరించేరి,
 యిచ్చకంబులు చెప్ప నెఱిగి పొగడెడువేళ,
 దూరంపుఁజెలికత్తె లూరికే కళవచ్చి
 యూరిమాటలు చెప్ప నూకొట్టి పెనువేళ,
 నారాణిచందాన, రేరాణిచందాన,
 విరిరాణిచందాన ప్రయముకొల్పినయింతి,
 గద్దెపై గూర్చుండి, కరుణతో ననుజూడఁ,
 జేమాఁచి, యెదురుగాఁ జేరి నిలుచుంటి;
 చందమా మందాన నందించుచుంటి;
 తేటి బిడ్డవితాన తిరిగి కనుచుంటి;
 రాణి నాప్రియురలు—

గద్దెపై నారాణి కనుచుండఁ గూర్చుండఁ
 క్రొంబూలచామరాల్ గొని వీచె విరిచెట్లు;
 సెలయేరు తకతకని చెలఁగి మద్దెల కొట్టె
 గాలిపిల్లఁడు సగమ గని పాటపాడె;
 ఆ మద్దెలకుఁ బాట కానందమును జెంది,
 తైతకని నేనాడి దానిలోఁ గలసితిని,
 ఆ మద్దెలకుఁ దగినయాటయ్యె నాయాట;
 ఆపాటకును దగినయాటయ్యె నాయాట;
 ఆపాట, ఆమద్దె లాయాట తిలకించి,
 పులకించి చిటునవ్వు చిలికించె నారాణి,
 నారాణి చిటునవ్వునకు నాకుఁ బులకించె
 పులకించి నీటిలోఁ గంఠి మద్దెలనైతి;
 పులకించి గాలిలోఁ గలసి సగముగనైతి;
 గాలితో, నీటితోఁ గాంత నేమిచితిని

ఆపదలు రాకుండఁ గాపాడుఁ జిటుచెట్లు;
 తనయాపదను బాపుకొనలేదు పెనుచెట్టు;
 నా యాపదను బాప నారాణి గా కొరులు
 నేర్తురే, -వెకలులై నిలిచి చూతురుగాని;
 చలువచూపులఁ బరపి, నిలిచి యెదురుగనున్న
 నారాణిఁ గనుఁగొన్న నామనసు చల్లఁబడు;
 చలువచేతులఁ జూపి, నిలిచి యెదురుగనున్న
 నారాణి చేబట్ట నామనసు చల్లఁబడు;
 చలువపల్కులఁబల్కి నిలిచి యెదురుగనున్న
 నారాణి ముద్దాడ, నా మనసు చల్లఁబడు;
 నా యాపదను బాప నారాణి గా కొరులు
 నేర్తురే. మతిలేక నిలిచి చూతురుగాని,

పరులయాపదఁ బాపి బడలిపోయితి నేను,
 నాయాపదను బాప నా కొకఁడు కనఁబడెడు;
 నారాణి గా కెవరు?—

ప్రాద్దుతేడ, యింతపొగరు నీకేలరా,
 వడివడిగఁ బరుగెత్తి వచ్చి వైఁబడతావు ?
 కనుమూసి, ప్రియురాలిఁగని కౌఁగిటంబట్టి
 ఆనందమున మునిగి యాడుకొనువేళలో
 దరిదరిగ వస్తావు, తగిలి తగిలుంటావు;
 నినుఁ జూచి సిగ్గుపడి ననువిడిచెఁబ్రియురాలు;
 ఆలస్య మొనరించి యరుదేరఁగా రాదె;

సీపు దవుదప్పుగా నిలిచి కనబడకున్న
కనుమూసి ప్రియురాలిఁ గొంగిటం బట్టెదను;
సీపు దరిదరిఁజేరి నావద్ద కేతేర
కొంగిట విడచిసి కాంత దప్పుగఁ బోవు;
వడివడిగ రాఁబోకు; బగపు కలిగెడు నాకు;
పొగరుబోతువుకాకు, బుద్ధి చెప్పెద నీకు;
ప్రియురాలితో నన్ను విశ్రమింపఁగనిమ్ము

ప్రియురాలు లేకున్న వెలితిజీవనమందు;
పనికి వెలుంగయి నన్ను మనిచె నాప్రియు
రాలు;

పోరొక్కటేకాక, వేతేమి మనికిలో,
పోరుటయు, బోరుటయు బోరి సుక్కుటయు;

చలికి నెండకుఁ బోరు, వెలుంగు చీకటిపోరు,
కలిమిలేములపోరు, కలవారితోఁ బోరు;
పొగరుఁబోతుల పోరు, మొరకుఁ జేతలపోరు;
పోరుతో మఱిపోరు, పోరులోపలఁ బోరు;
పోరులన్నిటితోడఁ బోరితిని, విసిగితిని,
పోరెఱుంగనిమనికి చేరలేకుంటి:—

పోరి సుక్కినవేళఁ గోరి చెంతకుఁ జేరి,
చిటునవ్వు చూపులం జలికి కొంగిటం బట్టి
కన లుడుపుఁ ప్రియురాలు, మనికి వెలుంగయి
యొప్పు;

ప్రియురాలి దప్పుగా విడిచి జీవించునే?—

జీవనమఁ నాటకము, క్రిందఁగునూటకము
పాటించి చెడరాదు; కట్టికాటకము;
కావుకానని యేడ్పుగద దానితొలికలుకు,
వెనుకముంచుల యొప్పు గఁ జేమి మలికెలికు
ఆడినానలను జక్కి, యలులిటులు పగులెట్టి,
పడుచు లేచుచు, మరులబడుచు లేచుచును,
చివర కేమియులేక, చెడిపోయి యేడ్పుటయె,
నదీమిడుకయి కలుపు నలుదెరుగుల లెడి;
అలయుటలు, కలయుటలు, సొలయుటలు,

మలయుటలు,

తెరితెరల సండులను దిగమకలు, కలిగించి,
చావుతో మొఱ్ఱతో, చాలించుచిఱ్ఱతో,
జాలిజాలిగ ముగియుఁజదురు గనుఁగొనలేక

నాటకములో వెలుంగు నాకు నాప్రియురాలు;
ప్రియురాలు నాచెంత వెలుంగని దినాలలో
కటికిచీకటి నాటకము—

నిను విడిచి యొంటిగా నిలిచియుండఁగలేను,
కనులు గప్పినవి చీకట్లు నలుగడలందు;
ఈ నాటకము నొంటి నే నాడఁగాలేను;
సీపు కనబడకున్న నిలిచి తాళఁగలేను;
కను విందుగా సీపు కనుచుండుటే చాలు,
వీనువిందుగ సీపు వినుచుండుటే చాలు,
ఆడెదను, పాడెదను, ఆడి పాడెదను.

కొంగిటను సీపు నన్ గదియించుటే చాలు,
లోకంపునింద లోలోన మ్రొంగెదను

సీ మోము చిఱునవ్వు నెగడించుటే చాలు,
 లోకంపుమెప్పు లోలో నడంచెదను.
 బ్రియురాల, నీవు నన్ విడిచి పోబోకుమా,
 పాదములవద్ద నిలిచి చేమోడ్చెదను.

నీ నేవయే నాకు నిజమని నమ్మితిని.

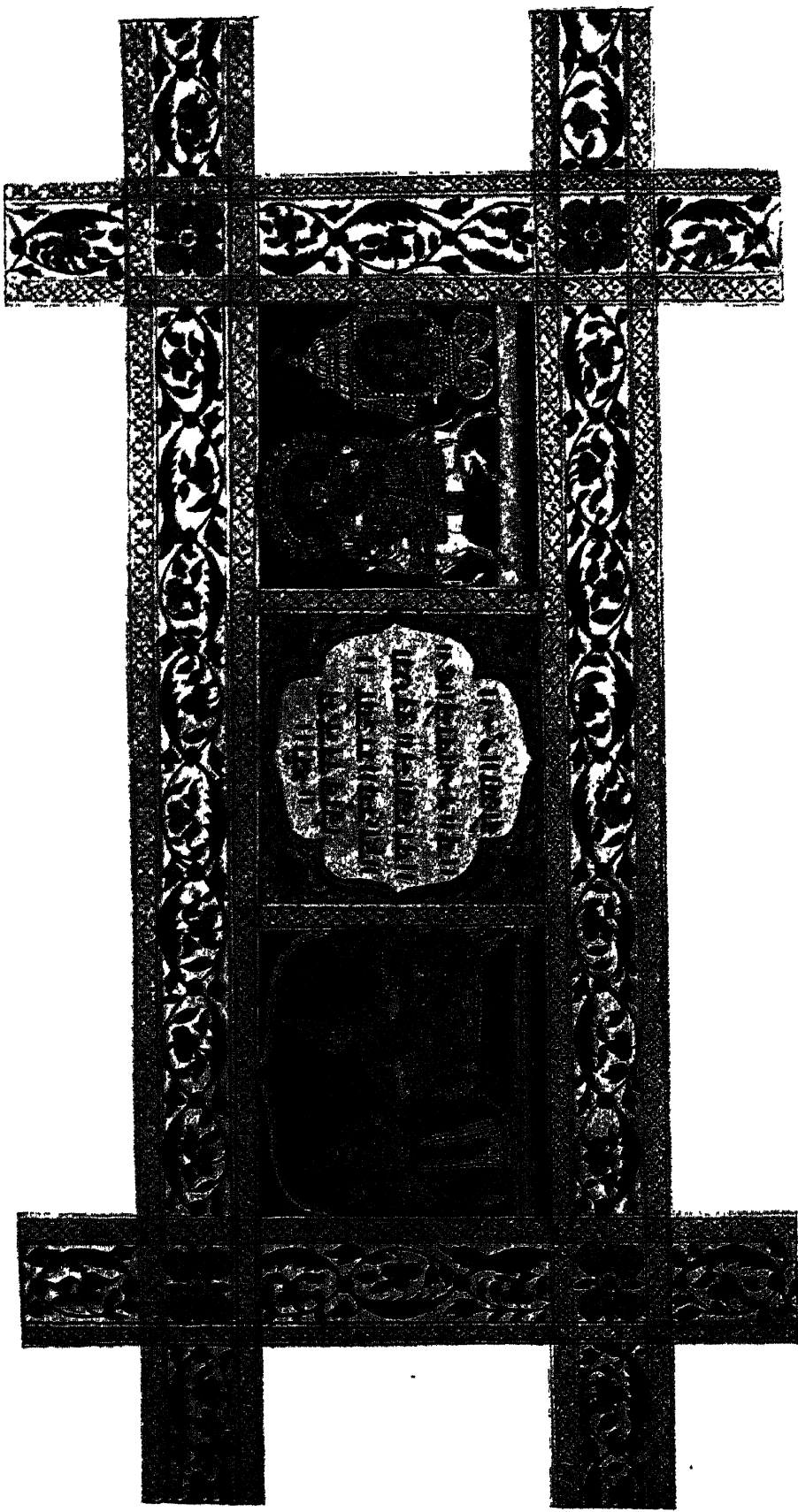
కలసెదము విడిపోయి, కలసి విడిపోయెదము.
 ఈ సి విడుటలలోనిబలిమి యెఱిగెదము.
 నిను వెదకుకొని వత్తు నీవు దవ్వుగనున్న,
 నిను విడిచి దవ్వుగా నిలువనీకుము నన్ను;
 విడిచియుండుట లోని వినముమెనవగ నెంతు,
 వినము మెనవెడిబలిమి వితముఁ దెలియఁగ
 లేను.

కొండకోనలలోన, గుబురుకానలలోన,
 పూవుటీరాలలో, బుగులుతోరాలలో,
 పాడెదము, పాడెదము, వేడెదము, కూడెదము.
 తేటవెన్నెలలోనఁ దిరిగెదము, కలసెదము.
 విరులవానలలోన వెడలెదము, కలసెదము.
 నురులు పుష్పాశ్లలో నరిగెదము, కలసెదము.

వినమెఱుంగ నమృతంపుఁబస యెఱుంగఁ
 బ్రియురాల,
 నీపాద నేవయే నిజమని యెఱింగితిని—

శివభక్త కవీంద్రాచార్యులమునందు రాజ్యోపాధ్యక్షానమున; నొకానొకరంగము
 (శ్రీకాశీనాథరావుగారి తంజాపుర ప్రాచీనచిత్ర సంగ్రహమునుండి)

మ ర వ్వు కు

భావరాజు నరసింహారావు

౧

భౌసనోల్లంఘనమూ, సత్యాగ్రహమూ
మంచి ముమ్మరంగా ఉన్నరోజు లవి.
మహాత్ముని శంఖారావమునిని, భరతమాత
యొక్క హృదయవిదారమైనస్థితి గ్రాహ్యం
చేసుకొని, సముద్రతరంగాల్లాగు పొంగిపో
తున్న హృదయాలతో ముందుపెనుకలు
ఆలోచించకుండా, మాతృదేశసేవయే కర్త
వ్యతమమని వనస్పర్శిగా నమ్మి, శాంతి
సమరంలోనికి దూకిన అరువదివేలకుపైగా
ఉన్న ఆ శాంతి పైనికడళంలో నే నొకడను.
జైలుతిండి పడక ఆరోగ్యము పాడైపోయి
కొన్నాళ్లదాకా యెందుకూ పనికిరాకుండా
ఉన్న అభాగ్యులలోకూడా నేనొకణ్ణి.

* * * *

...ఆరోజంతా నాతో 'శాంతిదళంలో
కలియవద్దు- జైలులోకూర్చుని చిక్కి, శల్య
మైపోవడమేకాని చేసేదేమీ ఉండదు- తరు
వాతనన్నా చెడిపోయిన ఆరోగ్యం బాగు
చేసుకోవడమే సరిపోతుందిగాని దేశసేవచేయ
డానికి తగినదార్ధ్యం ఉండదు- బైటనే ఉండి
యింటికి, ఒంటికి బాధలేకుండా పనిచేయా'
లని చెవిని యిల్లుకట్టుకు పోరి పసివాణ్ణి-
రాముణ్ణి- పక్కలోబెట్టుకుని నిద్రిస్తున్న
నా గృహలక్ష్మిని- వాణిని- విడిచిపెట్టి,

ఆరాత్రే శాంతిదళంలో చేరబోతుంటే
శౌతమబుద్ధుడు, నలుడు అంత్యానలంతా
భార్యాకి యోగమయంలో పుట్టినానంతా
ఒక్కసారి నన్నాకేళించి ఒడ్లుతూ పులికితమై
పోయింది. నేనే చిరకాలాణ్ణయితే- కనిపైతే-
ఇప్పటికీకూడా ఏకాంతంగాకూర్చుని ఒక్క
సారి హృదయంలోకి చూసుకుంటే యికా
చెక్కుచెదరని ఆరమ్మచిత్రము ద్యోతకం
తూంటుంది.

ఆ గుడ్డి 'బెక్ హమ్ లైటు' వెలుస్తో
ఒక్కసారి నా రాముడి శిరస్సాహుణ్ణించి,
అధరాలు తగలకుండా (నిద్రనుండి లేస్తుం
దేమోనని)నాప్రియురాలిని ముద్దిడుకున్నాను.

"నేను జైలుకు వెళ్లిననే దిగులుతో
సీ ఆరోగ్యం, పిల్లవాడి ఆరోగ్యం పాడు
చేసుకోక, ఆత్మహత్య మొదలై న
తెలివితక్కువనను లేవీ చెయ్యక.....
భద్రంగాఉండ"మని ఏవో నాలుగుముక్కలు
వ్రాసి ఆ చీటీని నా 'టేబిల్' మీద ఉం
చాను. గదితలుపు తీసే ఉంచి, పీఠిగుమ్మం
మాత్రం చప్పుడు కాకుండా బైటనుంచే
లోగడియవేసి ఆరాత్రే 'మెయిల్' ఎక్కాను.
రైలు మా ఊరికి దూరమైపోతున్న కొద్దీ
నాకు దుర్భరమైన ఆవేదన కలుగుతోంది.
అందుకు సరియైన కారణం చెప్పలేను కాని

నా హృదయ భాగస్వాములు-నా భార్యా పుత్రులు-ఆ నిర్వికారానస్థలో, సుషుప్తిపాదతూ అనుక్షణం నామనోవిధికి అడ్డుతగుల్తూ ఉన్నాయి. ఎవరికుండదూ ఆ దిగులు?— నిశ్చేషంలాంటి పాతికేళ్ల భార్యను, మరపునకురాని ముద్దుమాటలతో మనస్సును నించిన రెండేళ్ల కొడుకును, మళ్లీ యీ జన్మకు కలసుకుంటానో లేదో అన్నంత సందిగ్ధావస్థలో విడచిపోతుంటే? హృదయమున్నవారికి అర్థమౌతుంది నా ఆ నేదన.

౨

రెండు నిండు సవత్సరాలు గడచినవి బళ్లారిజైలులో, వైన జరిమానా చెల్లించనందుకు వేసిన ఆరువారాల వైదులైలులో నా మంచి ప్రవర్తనకు బహుమానంగా రద్దు చేశారు ప్రభుత్వంవారు.

విడుదలై, ఆ ఊళ్లోనే ఉన్న మాబావ-వెంకటాచు-గారింటికి వెళ్లాను. అప్పటికి పదిరోజులనుంచీ మావాణి అక్కడే ఉంది నా విడుదల కెదురుచూస్తూ. రెండు రోజులు అక్కడే ఉండి మూడవనాడు బయలుదేరాం మా ఊరికి.

* * * *

అప్పటికి మా రైలు గుంతకల్ వచ్చి గంట దాటింది; తొమ్మిదిగంటలైనా యింకా రాలేదు మెయిలు మద్రాసునుంచి. ఏమీ తోచక యే స్నేహితుడైనా కనబడితే బాగుండునని చూస్తూన్నాను. అలాగ

కొంతకాలం గడచింది. పరిదితులెవరూ కనబడలేదు గాని, ఒక అపరిచిత వ్యక్తి మాత్రం మా పెట్టె ఎదుట బోనులో ఫులిలాగు ఇటూ అటూ తిరుగుతున్నాడు. పాతిక సవత్సరాలుంటాయి; 'మాస్టర్లు ఖద్దరు' ధరించాడు. ఆ వైఖరి అదీ చూచి కొంత సంశంసకుంటు బానికి చెందిన రెడ్డికులస్థుడై యుంటాడని ఊహించాను. ఇన్నీ ఊహించాను గాని అలా ఎందుకు తిరుగుతూన్నాడో, ఏమి చేయా లనుకుంటున్నాడో మాత్రం బుర్రకు తట్టలేదు ఒకటి రెండుసార్లు నాతో మాట్లాడటానికి కుతూహల పడి కూడా అప్రయత్నంగా మానినట్లు నాకు తోచింది.

౩

మెయిలు వచ్చింది; రికరకాలమనుష్యులూ దిగి తలొక రైలులోకి యెక్కుతూన్నారు. 'ఆంధ్రప్రతిక' తీసుకుని మా పెట్టె యెక్కబోతూండగా ఎవరో నన్ను పిల్చారు. చూస్తున్న గదా కొన్నాళ్లు నాతోబాటు జైల్లోఉండి వెల్లూరుకు మార్చబడిన మరొక శాంతిదళమిత్రుడు. ప్రతిక వాణికిచ్చి ఆయన దగ్గరకుపోయి మాట్లాడుతూండగా 'గార్డు' యీలవేశాడు. ఆయనతో సంభాషణ ముగించి, నేను రైలెక్కి తలుపువేయబోతూంటే యితవరకూ మా పెట్టెముందు తిరుగుతూన్న ఆవ్యక్తి 'ఉండండి, ఉండండి' అంటూ ఎక్కి నా ప్రక్కనే కూర్చున్నాడు.

ప్రతికచదివి నా కిచ్చింది వాణి; నేను చూస్తున్నాను. వెంటనే నా ప్రక్కనున్న

ఆమనిమి “నాకుకూడా ఒకకాగితం యిస్తా
రా?” అన్నాడు. నాకు కొంచెం కోపం
వచ్చింది. అణా యిచ్చి పత్రిక శొనుక్కున్న
నేను, దాని నింకా విప్లవం చే ఆమాత్రం
ఆలోచించకుండా అడిగాడని. ఆ కోపంలో
ఒకకాగితం యిత్రామనుకున్నవాణ్ణి యీపా
డు అలవాటు మాన్పకపోతే మనదేశంలో
పత్రికలు బాగుపడవు; అందుకు తీవ్రప్రయ
త్నం చేయాలని మనసులో ఆలోచిస్తూ
పత్రికనంతా ఆ పెద్దమనిషి కిచ్చి మాకా
ముణ్ణి దగ్గరకు తీసుకున్నాను. వాడి కింకా
నాగడ్డంబెరుకు తీరలేదు కాబోలు, మళ్ళీ,
యేడుపు ప్రారంభించాడు. నేను నముదా
యించడానికి ప్రయత్నించినకొద్దీ వాడిశ్రుతి
హెచ్చింది. ఇక లాభంలేదని మా ఆనిడ
నవ్వుతూ పిల్లవాణ్ణి తీసుకుని బుజ్జగించింది.

* * * *

పత్రిక తెరిచిఉంచాడన్న మాటేగాని
ఆ పెద్దమనిషి దృష్టంతా మావాణిమీదే
ఉంది. కాని దానికి తగిన కారణం లేకపో
లేదు. ప్రబంధాల్లో వర్ణించినట్లు స్త్రీలు
కూడా “మేముమగవాళ్లమై, ఆవిడను...”
అని లొట్టవేసేటంత అందకతై కాదేమో
కాని మావాణి సామాన్యపు ఆడవాళ్లలో
లేక్కవేయడానికిమాత్రం వీలులేదు.

నేను, మిగతాజనం తనసంగతంతా
చూస్తున్నామనిగాని, తనలోని శశుప్రకృతి
అందరికీ వ్యక్తహాతోందని గాని గ్రహించ
కుండా అలా అరగంటనేపు చూస్తూకూర్చు

న్నాడు. కొంతకేపుండి “పత్రిక యిలాయి
వ్వండి” అన్నాను. దానికి ప్రత్యుత్తరం
మాట అలా ఉంచి, యీ అరగంటనేపు
కలోడస్తున్నాడు కాబోలు నాకూ మావా
ణ్ణి గల సంబంధం..... “ఆవిడగాని
దేమాడు?” అన్నాడు, మావాణ్ణి విన్నవడే
లాగు. నేను సాధిప్రాయంగా మావాణ్ణి
వంక చూసి,

“బెజవాడలో ఉంటున్నాను ప్రస్తుతం.”

“స్వగ్రామం?”

“వారిదేనా?”

ఆ విషయగతి గాక నీ సంగ తెవడి
క్కావాలన్నట్టు ముఖం చిట్టింది,

“వారిదే!”

“సంద్యాల.”

ఆ వ్యక్తి మళ్ళీ నన్ను మా వాణిని
ఒక్కసారి ‘కంపేరు’చేసి చూసి మాకిద్దరకూ
ఏ విధమైన సంబంధం లేదని పూర్తిగా
గ్రహించినట్టు తల ఊపి, ఏదో ముఖ్యమైన
విషయం జ్ఞాపకాని కొచ్చినట్లు ముఖభావం
మార్చి,

“ఆ! అలా చెప్ప! ఆపిడే అను
కున్నా!..... అన్నట్టు వారి పుట్టింటి
పేరు... ..?”

“వల్లూరివారు.”

“అదే, అదే! ఆ! ఆ పంతులుగారి...
ఏవరంజీ?... ..ఆయన కూతురు కాదూ?”

“మీ చెరుగున్నారా వారిని?”

“అఁ! ఎరక్కేం? ... వీర్రాజు గారు కాదా?”

మా నానో ఏదో మాట్లాడబోయి నా ముఖభావం గ్రహించి ఊరుకుంది.

“ఎబ్బే! పొరబడ్డారు... వీర్రాజుగారు.”

“అఁ! అఁ! పుచ్చిపోయాను, వీర్రాజు గారు కాదా? ఏదో ‘రాజు’గారు కాని, సరిగ్గా గుర్తులేదు.”

“.....”

“.....”

“ఛ! ఛ! వీర్రాజుకాదు, వీర్రాజు కాదు, అయినవేరు వెంకటరత్నంగారు!”

“.....”

సూరంలో పాదం నిక్షిప్తం చేశామే అని లోపం కొంచెం విచారపడ్డా పైకి కప్పి వుచ్చి

“వేల్లెక్కడ జ్ఞాపకముంటాయి? కాని ఆశ్చర్యంగా ఉంది! చిన్నప్పడు వీల్లింటి పక్కనే ఉండేవాళ్లం! ఎట్లా ఆడుకునేవాళ్లం! ఎంత మార్పు! చిత్రంగా ఉంది! ఈ ఆడ వాళ్లను రెండేళ్లక్రితం చూసినవాళ్లను యిప్పుడు గుర్తుపట్టలేము మనం మనమేమిటి? వాళ్లను వుట్టించిన బ్రహ్మకూడా అంతే నిజంగా వాళ్ల.....”

ఈసారి మా ఆవిడకు చాలా కోపం వచ్చి నాతో మెట్లగోపుమిటి అలాచూస్తూ

ఊరుకుంటారు.....?’ అంది. ‘నువ్వు ఏమీ మాట్లాడక చూస్తూఉండు, మరేం భయం లేదు’ అని చెప్పారు.

“.....”

“ఏమిటి అంటున్నారావిడ?”

“మీ సంగతే—ఎక్కడో చూచినట్టుంది... అంటున్నారు.”

ఈ మాట నేననేసరికి అతనికి మహదా నందం కలిగింది. వెంటనే మా వాణి నుద్దేశించి

“నన్ను మీరు గుర్తుపట్టారని యిదా కనే గ్రహించాను.... ఎంతమంది పిల్లలు మీకు?”

“.. .. .”

పిల్లవాణ్ణి దగ్గరకు తీసుకోబోయాడు. వాణ్ణి మా ఆవిడ దగ్గరకు తీసుకుంది.

“పరవాలేదు, పిల్లవాణ్ణివ్వండి. మీ బాల్యస్నేహితులేగా!” అన్నాను.

“.....” (నాకు ఒక తీక్షణమైన చూపే జవాబు.)

“పిల్లవాణ్ణి కొత్తగా ఉన్నట్టుంది, పోనీ లెండి” అని ఊరుకున్నాడు.

* * * *

ఇహ నాక్షేమసమాచారాలు అడగటం ప్రారంభించాడు.

“అయితే నువ్వు ఎన్నాళ్లనుంచీ వీరింట్లో ఉన్నావు?”

“అబ్బో! ఆవిడ కాపరానికొచ్చినప్పు టినుంచీ ఉన్నాను.”

“ఒక్కవంటపనేనా?...”

“అంతేగాని...”

“కాని...యింకా ఏ పనేమిటి?”

“ఏదో కొంచెం వ్రాత...”

“ఆ! వ్రాత? ఏం వ్రాత?”

“మరేవీలేదండీ, ఎప్పుడన్నా బజారు నుం చేవన్నా తెస్తే ఏమీ తేడాలేకుండా ‘లీస్టు’ రాస్తాను.”

(విరగబడినవ్యవస్థ, మా వాణివంక ‘మీవం టవాడి తెలివి తేటలు చూశారా?’ అన్నట్టు ఒక్కసారి చూసి) నాతో (నా తెలివికి మెచ్చు కున్నట్టు)

“నీకు చదవటం, వ్రాయడం కూడా వచ్చునన్నమాట!”

పేస రల్లా పెట్టి కిటికీలోంచి ముందుకు చూసి ఏదో ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు.

౪

ఇంతలో ద్రోణాచలం వచ్చింది. ఆవ్యక్తి రైలుదిగి, కొంచెం నేపు ఏదో ఆలోచించుకుని, మా పెట్టెదగ్గరకు వచ్చి చిటిక వేసినన్న పిల్చాడు.

“ఇక్కడ దిగుతారా?” అన్నాను. “లేదు లేదంటూ నన్ను కాఫీహోటలు దాకా తీసుకుపోయి తనతోబాటు తినమన్నాడు. నా కలహాటులేదు, జబ్బు చేస్తుందని

చెప్పాను. మెంటచే నాలుగు చక్ర కేంద్రాలు తెచ్చి పుచ్చుకోమని బలవంతపెట్టాడు. విశిష్ట పుచ్చుకున్నాను.

“.....”

“.....”

“మరీ... ఆపడనంగ తేమిటి?”

“ఏముంది.....?”

“.....”

“.....”

“మంచిదేనా?”

“చాలామంచి.”

“అంట్లు?”

“యోగ్యురాలు.”

“.....”

“.....”

“ఇప్పు డెక్కడ దిగుతారు?”

“నంద్యాల.”

“అలాగా!...”

మెంటచే వెళ్లి నంద్యాలకు టిక్కెట్టుకొని తెచ్చుకున్నాడు.

“ఇదిగో— యీ పదీ వాడుకో... పనిసాను కూలమైతే.....యిల్లాంటివి లెక్కలేనన్నీ.”

“...” (ముఖంవంక చూసి ఊరుకున్నాను.)

“మరేం ఫరవాలేదు” అని యింకో నోటుకూడా తీశాడు.

“నే నటువంటివాణ్ణి కాదండోయ్. నేనె హం శాశ్వతంగాని, పెద్దప డబ్బెందుకోండి...?”

కాని బ్రహ్మకు కూడా అలివి కాని పని తల
బెట్టారు.

ఇంకా డబ్బు తక్కువని గునుస్తున్నా
నని కాబోలు ఒక వందరూపాయిల నోటు
బలవంతాన నా తిలో పెట్టాడు.

ప్రపంచంలో యిల్లాంటి మనుష్యు
లున్నారనే నమ్మకం నా కష్టమ కలిగి
ఖిన్నుణ్ణిపోయాను.

* * * *

మళ్ళీ రైల్వో యథాస్థానా లాక్రమిం
చాం. ఇహ తన కథ మొదలుపెట్టాడు.

వాళ్ల ఊళ్లోకల్లా తమ కుటుంబమే
బాగా డబ్బు గలదనీ, తాను చాలా 'యిండి
పెండెంటు స్పిరిట్' గల స్వేచ్ఛా విహారినినీ,
ఒకరిదగ్గర ఉద్యోగం చేయడం తనకు ఇష్టం
లేదనీ, అంచేత ఒక పత్రిక లేవదీసి దాంతో
ఆంధ్రదేశాన్ని సరమ్మతుచేయబోతున్నా
ననీ యింకా ఏమిటో స్వోచ్ఛర్ష మొదలు
పెట్టాడు.

అన్నిటికీ 'ఊ' అంటున్నానన్నమాటే
గాని'యితణ్ణి యెలాగు మరమ్మతుచేద్దామా'
అనే ఆలోచనలో మునిగిఉన్న నాకు అతడి
మాటలు బుర్రకెక్కటంలేదు. నాస్థితి కొం
చె గ్రహించి కాబోలు,

"అవిడభర్తగారి కేం పని ?"

"క్లిడర్."

"మంచి రిఫార్మరా ?"

"...అంటే?... 'అందంగా ఉంటారా?'
అనా...లేదు, నల్లగానే ఉంటారు."

"(వికటంగా నవ్వి) ఛా...అది కాదు.
మంచి సంస్కర్తా? అంటా...పోనీ శారదా
బిల్లు పెళ్లిళ్లంటే ఏమంటారు?"

"ఏవంటారు...? మంచివంటారు!"

"ఫ్రీలవ్ సొసైటీలంటే ... అంటే
[స్వేచ్ఛా...?]

"అదా... ఆమధ్యబెజవాడలోపుట్టి..."

"ఆ! అజే. నీకు కూడా తెలిసిందే?
దాని విషయ మేమంటారు?"

"నాతో ఏమీ అనలేదుగాని, న్నేహితు
లతో 'మరీ పోయేకాలం.....' అంటూంటే
విన్నాను."

"ఆవిడేమంటుంది ?"

"...నేను చెప్పగలనా?...ఆసలు మీ
ఉద్దేశ మేమిటి ఆ సొసయిటీలంటే ?"

"ఏమిటేమిటి ? ఇందాకే చెప్తినే, మన
దేశాన్ని మరమ్మతు చేస్తానని. అందులో
యీ సొసైటీలకోసం ప్రత్యేక కృషిచేస్తాను."

ఇహ నాకు లెక్కరివ్వడం మొదలు
పెట్టాడు, ఆ సొసైటీల ఉద్దేశాన్ని గురించి,
ఉత్కృష్టతను గురించి, వాటి లాభాలను
గురించిన కాని తల తిరిగిపోతున్నట్లుంది
నాకు, అతణ్ణి గురించి ఆలోచిస్తుంటే. కళ్లు
మూసుకుని అల్లాగే కూర్చున్నాను.

* * * *

పన్నెండు గంటలు దాటింది కాశీలు ప్రతిఫ్యాక్టరీ కూత కూస్తోంది. రైలు ప్లాటు ఫారంమీద అగింది. నా యీ మిశ్రును రైలుదిగి మా సామాను దింపిస్తూ 'నర్తకావ వచ్చింది దిగ'మని నన్ను తేపాడు నా విచిత్రావస్థలోంచి. రైలు దిగేసరికి (మా పెం కట్రాపు ముందే తెలియబరిచాడు గావల్ను) మా మామగారు, స్నేహితులూ అంతా మా చుట్టూ చేరారు. కన్ను మూసి కన్ను తెరిచేలోపల నామెడనిండా పూలదండలున్నాయి.

మరుక్షణం విస్తుపోయిన వదనంతో మన 'స్వేచ్ఛానిహారి' నా రెండు చేతులూ పట్టుకుని "ఇవి పాదాలుగాని చేతులు కావు.

నా తప్పు తప్పుకాకని నాకు తెలుసు. కాని మీ యీ విశాలహృదయంలో, యీ మరద్యమృత్యుమృత్యు తమిందీ, చోరక్షేత్రే యీ జీవి బ్రతుకుతాడు—లేకపోతే....." అంటూ గుఱింతో కుమిలిపోతూ మొదలు నడికిన వ్యక్తులూగు కూలబడ్డాడు

ద్రవించిన హృదయూన్ని పదిలపరచు కుని "నాయనా! ఏమింజనలనిం నేను కాదు... నీలాటి యువకులంతా యీవిధంగా పోకుండా మీ భవాన్ని, శక్తిని, బుద్ధిని సరి అయిన మార్గాల్లో వినియోగిస్తే నిజంగా మన దేశము 'మరమ్మతు' అవుతుంది. అందుకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాక..."

బ న వ పు రాణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:- పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:- వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు
పండ్రెండవ శతాబ్దమున జరిగిన శైవమత ప్రతిపాదకముగు ద్విపదితాళ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వము తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్ర ములను సరసముగను, పాతకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను, కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురములగు జానుచెనుగు పలుకుల జాలవార్చి రచనమున ముద్దులుగురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మండలములకు జెందిన పెక్కు తాళపత్ర మాతృకలతో సరిమూచి పరిష్కరింపబడినది. పాతాంతరములు నూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన అమూల్యమున కీతిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు. ఆకాలపు టపూర్వపారస్పర చారిత్రక విశేషముల డెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్పికూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము.

ఘనేశ్వరు, ఆంధ్రగ్రంథ మాల, వెం. 2, శంబు సెట్టివీధి, మదరాసు

ప్రబోధగీతి

బొడ్డు బాపిరాజు

నలు దెనలు నిద్రచుట్టుల తొలగ ద్రోసి
తెలివి గొన్నవి; అల్ల దె తియ్యమావి
గున్నవై కోకిల యొయారికులుకు లొలుక
నాలపించుచునున్నది మేలుగొలుపు !

పిలిచి వేబోక తెమ్మెర బేరగాని
కమ్ము కొనుచున్నవి షరీమళమ్ము లవిగా
పూవులు గిరాకిగా, కనుమూత దెరచి
వలపుటంగడి తొలిబోణి నలుప లెమ్ము.

కేల ములుగర నూది పొలాలకేగు
కాపుబిడ్డలపాటల కన్ను విచ్చి
చిన్నిపిట్టలు కిలకిలల్ సేయు, నిద్ర
తీరదేమి? నీయిల్లు బంగారుగాను!
నిండురేతిరి ఎడబాటు నెగులులోన
వేగిపోతివి చాల, వేవెలుగు జోడు
వచ్చునను నార్త లవి వినవచ్చె కడల,
తమ్మిజవరాల ; ముస్తాబు కమ్ము త్వరగ.

మదిని సీరి కాటపట్టను మాట తలచి
సంతసించుముగాక, నైచ్యమ్ముతోడి
నీతెరగు విన్న రోత జనించు నోసి
కులమునకు లేనిమచ్చను విలిచినావు.

ప్రవిమల యశోధనుండగు రాజుతోడ
వైర మన మేలుగా దొక పదిదినాల

పాటి నీముచ్చటకును కల్పాంతముండు
వానికిని పోల్కిగలదోటు వంకజన్మ ?

గగన మాణిక్యమగు పతికన్ను బ్రామి
దుండగపు గండుతుమ్మెద మిండగాండ్ర
చాటు మాటు సేతల వెలిచవులు మరగి
నాధు నెత్తి కెత్తితిగదే నవ్వుబాటు.

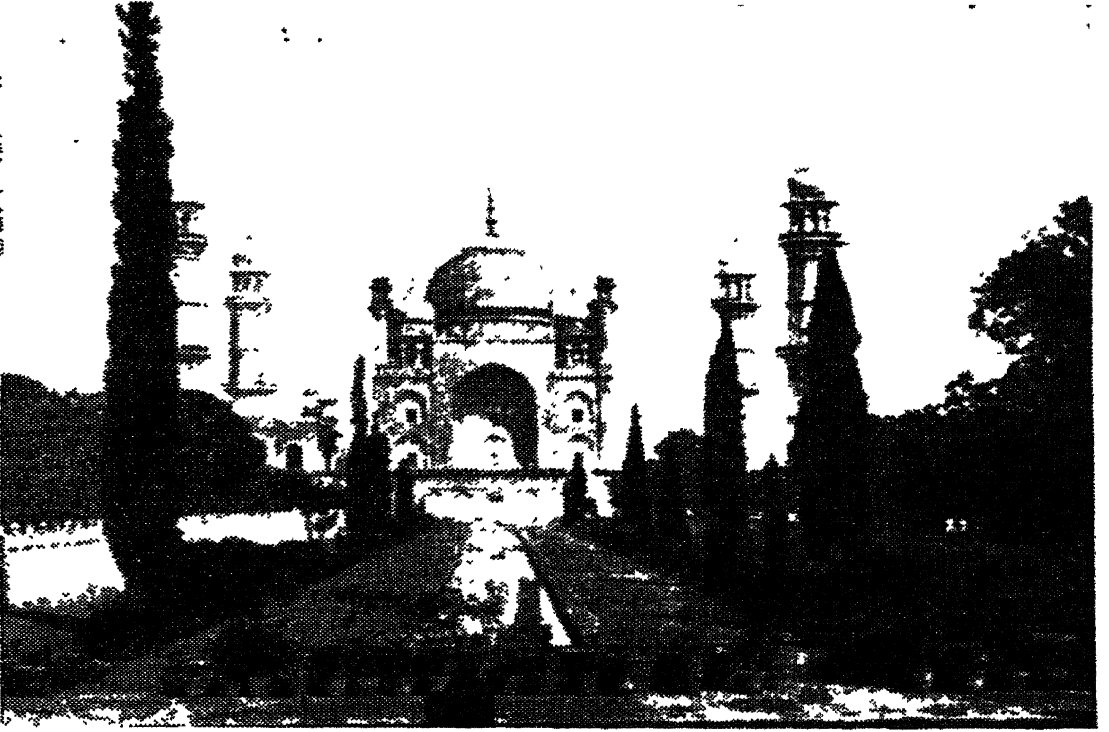
సరిగ నిట్టూర్పుగొనుటకే తెరపితేని
సంతతోద్యోగమగు భాస్కరుని త్రోసి
వట్టి సోఁగిపోతుల గట్టికొంటి
తిరుగుబోతుతనమ్మన్న పడవుగలదె ?

వయసు ముమ్మరమున నున్న వలపుతలపు
జిగియుబిగియును ఎందాక చెలువునెడవు?
నిమునపు సుకమ్మునే గమనించి ఎడద
లొంగినది, వంగడము నెల్ల గంగగలిపి.

కవికులమ్ముతో గలదు సాగా తమనుచు
సాధుగతికి వత్తువని యాసపడియుంటి
రురెతోడన పుట్టిన బుద్ధియయ్యె
పదము త్రిప్పనీయదుగదే నుడుటివ్రాత.

ప్రకృతి సౌందర్యనిధి సమర్చకుడ సేను
అపయశము గొన్న నీబ్రహ్మ కాత్మనెంచి
చిలుకకును చెప్పినట్టుల చెప్పినాడ
నున్నమా టిది, త్రోసిరాజన్న మేలె!

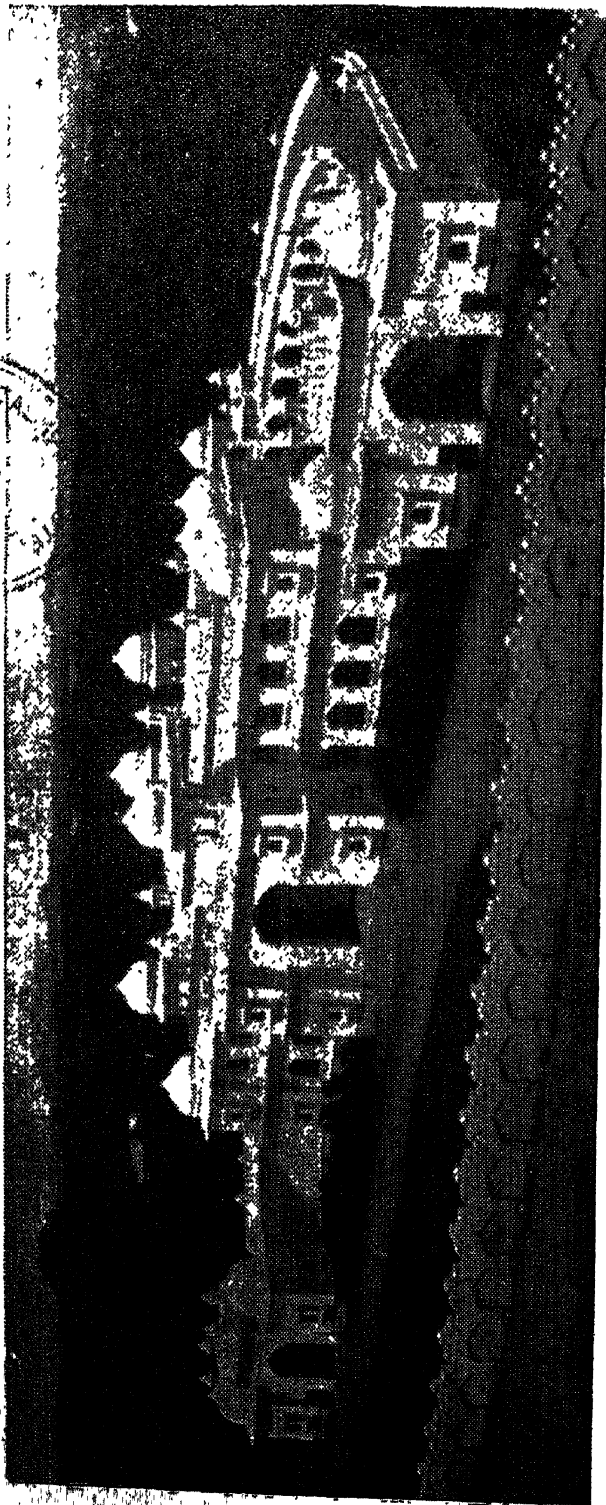
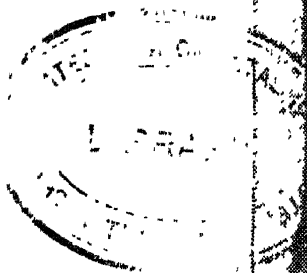
హైదరాబాదు చిత్రములు

౫. (a) రబియాదౌరా సిగ్గోర్ (ఔరంగజాద్)

(b) దర్బారునాలు

౬. మ్యూజియం

భౌతికశాస్త్రము, తత్వజిజ్ఞాస

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

భౌ

భౌతికశాస్త్రమున కున్న ప్రాముఖ్యము నేడు ఇతర శాస్త్రముల కెంతమాత్రమును గానరాదు. భౌతికశాస్త్రమును గూర్చిన చర్చలు, భౌతికశాస్త్ర వేత్తల యభిప్రాయములు, వారిజీవితచరిత్రలు శాస్త్ర పుస్తకములందేమి, సారస్వతమునందేమి, వార్తాపత్రికలందేమి, ఎటుజూచినను మారుమోచుచున్నవి. నేడో లేపో రానున్న యుద్ధవృత్తాంతములకన్నను అధికముగ ఎన్నియోకోట్ల సంవత్సరములకో రానున్న భూప్రళయమునుగూర్చి జనసామాన్యము అత్యధిక శ్రద్ధతో చదువుచున్నారు. చదువరులను భయకంపితులుగజేసి పట్టెత్తి వారినిగూడ పొక్కువైచువలె (porcupine) గనుపింప జేయజూరిన ఎడ్గర్ వాలెస్ (Edgar Wallace) నవలలకన్న ఏ జీన్సుదొరయో (Sir James Jeans) ఏ ఎడ్డింగ్టన్ దొరయో (Sir Arthur Eddington) వ్రాసిన భౌతికశాస్త్ర గ్రంథములను అధికముగ చదువుచున్నారు. భౌతికశాస్త్ర సూత్రములే సర్వప్రాముఖ్యము లనియు, పరమార్థము నెరుగుటకుగూడ భౌతికశాస్త్రమే చేయూతయొసగుననియు, తత్వజిజ్ఞాసువులుగూడ కొందరు వాదించుచున్నారు. భౌతికశాస్త్ర పరిశీలనా పద్ధతులను, భౌతికశాస్త్రవాదపద్ధతులను నానాశాస్త్రములకును వ్యాపించిపోవుచున్నవి. ఇప్పటికప్పుడే జ్యోతిశ్శాస్త్రమునూ, రసాయనశాస్త్రమును భౌతికశాస్త్రమునకు జోహారు లర్పించి, దానియందజేరి భౌతికశాస్త్రమునకు భుజ ప్రాయములైనవి. గణితశాస్త్రమున కెన్నడో ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము నశించి, భౌతికశాస్త్రమున కది యొక ఉపాంగముగ నేర్పడిపోయినది. జీవశాస్త్రమును భౌతికశాస్త్రము క్రేగంట నిర్లక్ష్యముగ జూచుచున్నది. మన శ్వాస్త్రము దాసాస్మియమవుచున్నది. భూగర్భశాస్త్రాది ఇతర శాస్త్రముల ప్రళంసయే లేదు, విజ్ఞానవిభాగములలో భౌతికశాస్త్రముతో కయ్యమన కియ్యకొనినది పరమార్థతత్వశాస్త్ర మొకటియే. ఈ రెండుశాస్త్రముల

వారాలము నేటిది కాదు, ప్రపంచతత్వశాస్త్రము మతమున కడిగముచేయుచు, మతాధికాగల సంబాషణమునందుండిన కాలమున భౌతికశాస్త్రమును వెక్కిరించెట్టి భౌతికశాస్త్ర వివాదమున కెన్నియోపన్నాగముల బన్నెను. గాలిలియో (Galileo) వంటి తన ప్రియపుత్రుల ఒడుమలకు యుభించి కొంత కాలము మార్క్సిస్ట్లను భౌతికశాస్త్రము విగత ప్రాణము కాలెను. త్వరలో ద్విసంశ్లేషత శక్తి సంపన్నమై రంగమును జేరెను. ఇప్పటినుండి ఈ రెండు శాస్త్రములను పరస్పరసంబంధమును వివనాశి చేసి త్రోవ నది పోశొచ్చెను. ఈ ఏర్పాటు రెంటికీని ఆను హలముగనే యుండెను. భౌతికశాస్త్రము నానాజిజ్ఞాపృథ్వియగుచు కడకు గొవ శతాధ్వాంతమున అధికబలయుతమై, కండలు మెలిచేరి, కన్నుమిన్నగాచక, తత్వశాస్త్రపు ఉనికికే మరచి కడకు ఈశ్వరాభావమునే చాటిచెప్పగడంగెను. తత్వశాస్త్రము వృద్ధియగుటకు బదులు కృశించుటకు ప్రారంభించెను. అంశికలహముల చేతనేమి, అనర్థప్రచారక ప్రయత్నములచేతనేమి, తత్వశాస్త్రము దినదినము కృశించి వెనుకటి ప్రాధాన్యమును గోల్పోయి విజ్ఞాన విభాగములలో మరల నొక సామాన్య విభాగముగ నిలచిపోయెను. కాని ఈశిక్ష దీనికి శుభప్రదముగనే పరిణమించెను. ఏలయన ఈ శిక్ష వలన ఈ శాస్త్రము తన యహంభావమునంతయు గోల్పోయి నమ్రముగ వెనుకటికన్న కెంతయో మరుగు గను సావధానముగను నేడు సత్యాన్వేషణము చేయుచున్నది. దుర్దృఢ పథపర్శుటనమున తనకు తోడునీడలై యనువర్తించుటకు ఏవిజ్ఞాన విభాగము లొప్పుకొనినను వానిని తనశిష్యులుగనో స్నేహితులుగనో గైకొననంగీకరించి చేతులు సాచుచున్నది. ముఖ్యముగ భౌతికశాస్త్ర స్నేహమునకై ఉద్విగ్ధులగుచున్నది. తన పూర్వవైరుడు నంతయు మరచి కార్యభారమును పంచుకొని కార్యనిర్వహణము

హామనకు గడంగుదనుచున్నది. కాని భౌతికశాస్త్రమున కింకను సమ్యక్ము కలుగలేదు. నిస్సహాయయై తానే సర్వమును నిర్వహించుకొనగలనేమో యను ఆశ కూడ భౌతికశాస్త్రమునకు కొంతమట్టు కున్నది. అందు వలననే అది అప్పుడప్పుడు తనమార్గమును వదిలి తన కభేద్యును సరమార్థతత్వ శాస్త్రపథమున ప్రయాణింప సమకట్టుచున్నది.

తుదకు ఇదంతయు ఏ విధముగ పరిణమిల్లును? అసహాయమై, భౌతికశాస్త్రము తత్వమరయగల్గునా? భౌతిక, తత్వశాస్త్రములకు మరల పోరాటము గల్గునా? ఈ శాస్త్రముల భావిపథము లెట్టివి? మున్నగు ప్రశ్న లెట్టివారికిని మనమునందు పొడమకమానవు.

* * *

తత్వమరయుటకు భౌతికశాస్త్ర మేమేమి ప్రయత్నముల జేసియున్నది? ఎట్టిమూలనూత్రము లిదివరకును ఈ శాస్త్రమునందు వ్యక్తములైనవి? పరమార్థతత్వ నిరూపణమునకు భౌతికశాస్త్ర సిద్ధాంతములలో వేనిని నేడు నిస్సంశయముగ ఆధారము లనవచ్చును? మునుముందు ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానముల బడసినగాని మనకు అసలు భౌతికశాస్త్రప్రాముఖ్యమే విశదము గాదు.

ఇప్పటికినుమారు ౪౦ లేక ౫౦ సంవత్సరములకు పూర్వము భౌతికశాస్త్రమునందలి సమస్యలన్నియు విశదీకృతములైనవని పామరులను పండితులనుగూడ దలచిరి. గతినియము (dynamics) లను గూర్చియు, ఉష్ణగతి నియము (Thermo-dynamics) ములను గూర్చియు, విద్యుత్ గతినియము (Electro-dynamics) ములను గూర్చియు, వికిరణ శక్తి (Radiant energy) ని గూర్చియు, వాయుసిద్ధాంతము (Kinetic theory of Gases) ను గూర్చియు, ఇంకా అప్పటికి తెలిసిన ఇతర సమస్యలన్నిటిని గూర్చియు, సర్వము నెరింగితిమని భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు నాడు తలచిరి. ఇక తమపరిశోధనలకుగాని తమయోచనాసామర్థ్యములకుగాని లక్ష్య భూతిములుగనుండిన హెర్జియన్ కెరటములు (Herzian waves) అను నొక్కవిషయముమాత్రమే. ఈ హెర్జి

యన్ కెరటములకు సంబంధించిన పరిశోధనలను సల్పుట తప్ప ఇక భౌతికశాస్త్రజ్ఞునికి కర్తవ్యమే లేనట్లు తోచెను. ఉన్న ఈ యొకటియుగూడ అంత ప్రధాన విషయముగ దోపలేదు. భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు ఆవులించుచు ఒడలు విరచుకొనుటకు ప్రారంభించిరి. కృతార్థోస్థి, ధన్యోస్థి యనుకొనుటకు ప్రారంభించిరి.

ఇట్టిస్థితిలో క్రీ. శ. ౧౮౯౫ వ సంవత్సరమునందు రాంజన్ (Rontgen) అను భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు ఆకస్మికముగ ఎక్స్ కిరణములను (X Rays) కనిపెట్టెను. ఈ కిరణములు ఇతరకాంతి కిరణములవలెగాక కాగితము గుండాగాని, కలపగుండాగాని, కడకు లోహపురేకు గుండాగాని దూరిపోగలవని విశదమాయెను. వీని విచిత్ర శక్తి ప్రకృతిభిన్నముగ నున్నట్లు దోచెను. ఫోటోచిత్రమును దీయుట కుప్రయోగించు గాజుఫలకములను, ఫిల్ము (Films) లను కాగితముతో భద్రముగా చుట్టిపెట్టిన యెడల సామాన్యకాంతి కిరణములు చుట్టునున్న ఈకాగితమును భేదించుకొనిపోజాలక గాజుఫలకమునకుగాని, ఫిల్మునకుగాని ఎట్టిహానియు చేయజాలవు కాని ఈ ఎక్స్ కిరణములుమాత్ర ముట్టినిర్బంధమున కెంతమాత్రమును లోనుగావు. కడకు ఫోటోఫిల్ముపైన నొక దళసరిపలకనో, లేక పలుచనిరేకునో ఉంచిననుగూడ ప్రయోజనము లేదు. ఈ కిరణములకు దుర్భేద్యును వస్తువే లేదేమో యని ప్రప్రథమమున దోచెను. ఇది ఏమి చిత్రము? అని ఒకరిద్దరు భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు కునికి పాటునుండి మేల్కొని చూడ నారంభించిరి.

ఇంతలో క్రీ. శ. ౧౮౯౬ వ సంవత్సరమునందు బెకరల్ (Becquerel) అను భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు యురేనియమ్ (Uranium) లవణములకుగూడ నిట్టిశక్తి కలదని కనుగొనెను. అతడు మరికొంతకాల మిలవణము లనుగూర్చియే పరిశోధన చేసి, జర్మనీదేశమునందలి జొఅఖిమ్స్టాల్ (Joachimsthal) నం దుత్పన్నముగు పిచ్ బ్లెండ్ (Pitch-blende) ద్రవ్యమున కీగుణ మధికముగ నున్నట్లు కనిపెట్టెను. అనన్యదృష్టితో ఇంకను జాగ్రత్తగ ఈ ద్రవ్యమునే పరిశోధించిన యెడల నూతనాంశము లేవైన వెలువడునేమో యని తలచి, తాను

అన్యపరిశోధనాసక్తుడై యుండినందున, తన చిరపరిచితురాలైన హ్యూరీవోరసాని కీ కార్యభార మప్పగించెను. ఆమెయు ప్రకృతిశాస్త్రమునందు అసమాన పాండిత్యమును గడించి ప్రకృతిశాస్త్రాభివృద్ధికే తన జీవితమును ధారపోయ బడకంకణయై యున్నందున ఈ పనికి బూనుకొనెను. ఈమెభర్తయు ప్రకృతిశాస్త్రపరిశోధన శిలుడే. కాన భార్యాభర్తలిరువురును గలిసి అహోరాత్రములు కష్టపడి కడకు క్రీ. శ. ౧౮౯౮వ సంవత్సరమున రేడియం (Radium) అను పదార్థమును పిచ్ బ్లెండ్ నుండి విడదీసిరి. దీనికున్న వికిరణశక్తి (radiation) యు రేనియమునకున్న శక్తికన్న ఎన్నియోరెట్లు అధికము. ఈ శక్తి అత్యధికము. స్వతఃసిద్ధముగ శక్తిని వికిరణ చేయుగల పదార్థముకంటె పృథివియం దున్నదనిగూడ అంతవరకును తెలియనేలేదు.

ఇది ఎట్టి పదార్థము? ఇంతశక్తి ఈ పదార్థమునం దెట్లు అణగియున్నది? స్వతస్సిద్ధముగ కాంతికిరణములను వికిరణచేయుగలశక్తి దీని కెట్లు కలిగినది? మొదలగు ప్రశ్నలు భౌతికశాస్త్రజ్ఞులను కలత పెట్ట నారంభించెను. తమ కంతవరకును తెలిసిన భౌతికశాస్త్రజ్ఞానమే సమగ్రమని తలచినయెడల ఈ వైచిత్ర్యమున కేమిసమాధానము చెప్పనగును? బహుశః తామే పొరబడితిమేమో! తమపూర్వజ్ఞాని మనమగ్రమేమో! అణువు అనునది నిజముగ మహద్విషయమేమో! రేడియము అణువునందు ఏదో విధముగ ఇంతశక్తి దాగియున్నదీన ఏమనవచ్చును? రేడియము అణువునకును ఇతిరాణువులకును చాలభేద ముండవలెను ఎట్లయినను అణువును పరిశోధించి ఇదమితమని తేల్చినగాని నిజము బోధపడదు అను అంశము స్పష్టమాయెను. భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు మరల ఉత్సాహపూరితులైరి. నడికెట్లు బిగించి, కంటి యద్దములను తుడిచి శుభ్రముచేసి మరల పరిశోధన యోగడితు బూనిరి. కేవలము కాగితముపై లెక్కలు వేయుట మాత్రమేగాక నడుమలు వంచి నానాపరిశోధనలను చేయ నారంభించిరి. కొలదిసంవత్సరములలోనే వారి ప్రయత్నములకు కొంతయుత్కృష్టఫలముగూడ ప్రాప్తిం చెను. విద్యుద్యుగపరమాణువు (Electron) నం దెంత

శక్తి యున్నదో మిల్లికన్ (Millikan) గారి అంశజ్ఞాన, కాంతియు, తమకుగలముద్రల వెలకవిద్యుదను—గ్రాంట్ తరంగములు (Electro-magnetic waves) నిష్కారకరత ప్రకాశించెను. క్వాంటం (Quantum) అను చిన్నచిన్న పాండిత్యత వచ్చుచుండును, ఎరిష్టాంట్ (Max Planck) వారి విరూపించెను. ఎకస్ట్రాయ్ (Einstein) ప్ర. శ. ౧౯౦౫ క సంవత్సరమునందు రిలేటివిటీ (Relativity) నాడును ప్రతిపాదించెను.

భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు పెక్కుతెలివు అణువుపై తమదృష్టిని కేంద్రీకరించిరి. అణువునందున్న మర్కటమును గనిపెట్టుటకై తమజీవితమును ధానికాడితిమని బద్ధకం కణులైరి. నాటినుండియు రేడియేషను భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు అణువునకు సంబంధించిన పరిశోధనలయందే మునిగిపోయిచున్నారు. నిజ మింతవరకును కేలలేదు. గతానుగతికముగ ఆరానికి వచ్చిన సిద్ధాంతములుగూడ మావునానిహాయినివి. మాట్లాడుతము నుకొన్నవాటి యందే చాలమార్పులు కలిగినవి. కాని అణుమహత్వము మాత్ర మింకను విశదముగాలేదు. విశదమైన భౌగముగూడ అవాఙ్మూలక గోచరముగ నున్నది. అణువు అనగా ఫలానిది యని భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు లక్షణ మేర్పరుప గల్గుచున్నాడు. కాని ఈలక్షణమునుండి అణుస్వరూపమును మానసికముగనైన ఎంతమాత్రమును ఊహించుకొనుటకు సాధ్యముగాదు. అణువు అవాఙ్మూలక గోచరమని తోచుచున్నది. భౌతికశాస్త్ర పరిశోధనము పాంచభౌతికమైన ద్రవ్యమునే యతిక్రమించిపోవుచున్నది.

ఆకాశము (Space) కనడైకి తానే వంటిపోవును; గణనాతీతములైన బ్రహ్మాండములు విజృంభించి విజృంభించి అంతకంతకు అనంతముగ విస్తీర్ణములగుచునేయుండును, ఇట్టి సిద్ధాంతములు భౌతికశాస్త్ర పరిశోధనల నుండి బయలుపడెలుచున్నవి. ఇట్టి యంశములను మానసికముగనైనను ప్రత్యక్షీకృతములను జేసికొనుట ఎట్లు? శక్తి (energy) కొన్నిసందర్భములందు ద్రవ్యమువలెనే ప్రవర్తించును. మరికొన్ని సందర్భములందు ద్రవ్యము శక్తివలెనే ప్రవర్తించును. ద్రవ్యము శక్తియే, ద్రవ్యము

నేవిధముగనే సమన్వయముచేసినయెడల అఖండశక్తి ఉద్భవించును, అవి భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు ఇప్పటికి నిర్ధరించినట్లుగాదు. కాని ద్రవ్యమును భ్వంసముచేసి శక్తి సుతృప్తిజేయుట ఎట్లు? అట్లానర్చితిమిపో, ఉత్పన్నమైన ఆ యంశశక్తిని చేర్చి కెట్టి సద్వినియోగము చేసికొనుట ఎట్లు?

అణువు మహత్తయినది. దుర్భేద్యము, అణారణీయము అనుకొనినది మహతోమహీయమైనది. ఏకమేవాద్వితీయమని స్థిరమైయుండినది మారి నానాభాగ సమన్విత మని తేలినది. అణువునందు మధ్య ఒక కేంద్రమును కేంద్రముచుట్టును భ్రమణముచేయుచు కొన్ని విద్యుద్బల పరమాణువులును కలవు; దీని రసాస్యమింతే; యని ప్రపథమమున శాస్త్రజ్ఞులు తలచిరి. కాని అణుకేంద్రముగూడ విభజనాతీతమైన మూలాధారమని యనుకొనుటకు వీలులేదని నేడు స్పష్టమైనది. అణువునుగూర్చి నేడు సమగ్రముగ చర్చించవలెనన్న ఎలక్ట్రాన్ (Electron), పాసిట్రాన్ (Positron), న్యూట్రాన్ (Neutron), ఫోటాన్ (Photon), ప్రోటాన్ (Proton), డ్యూట్రాన్ (Deuteron), ఆల్ఫాముకణాలు (Alpha particles) అను సప్తవిభాగములనుగూర్చి ప్రత్యేకముగ చర్చించి విశదీకరింపవలెను. అట్లుచేసిననుగూడ అణువునందలి సత్యము బోధపడనని ఏమి నమ్మకము?

ఇదమిథ్యమని ఏదియు నిశ్చయముగ జెప్ప వీలులేదు. నిత్య (Unchanging) మనునది కలలోనివార్త. వీ విషయమునుగూర్చియైనను 'బహుళా ఆది ఇట్లు జరుగునేమో, ఇట్లు జరుగవచ్చునేమో' యని చెప్పవచ్చునే కాని 'అది ఇట్లే' యని ప్రాచీన భౌతికశాస్త్రజ్ఞులవలె వాదించ సాధ్యముగాదు. అణుకేంద్రము (Nucleus of the atom) చుట్టును విద్యుద్బల పరమాణువులు భరిభ్రమణము చేయుచుండుట నిశ్చయమే. కాని వానిలో నొక్కొక్కటియు ఫలానాస్థలమునందే యుండునని కాని, ఒక ప్రత్యేకపంథనే యనుసరించునని కాని చెప్పసాధ్యముగాదు. ఉపరికక్ష్య (Outer orbit) నున్న విద్యుద్బలపరమాణువు లోనై వున్న కక్ష్యవైకి దుమికి

పోవచ్చును. లోనై వున్ననున్న విద్యుద్బలపరమాణువు గూడ ఉపరికక్ష్యలలోనే చేనిపైనికైనను రావచ్చును. సెకండులో పనిలక్షలభాగములలో నొకటియగు నొక త్రుటికాలములో విద్యుద్బలపరమాణువులు అణువునందు సరిగా ఫలానా ప్రదేశమునకు రాగలవని లెక్కచేసి చెప్పవచ్చును. కాని యవి రావచ్చును, రాకనుపోవచ్చును. వచ్చియే తీరుననిమాత్ర మెవరును చెప్పజాలరు. కార్యకారణ సంబంధ మంతనిశ్చయముగ ఈ విషయమున ప్రవర్తించునని చెప్పటకు వీలులేదు.

* * * *

నీల్స్ బోహరు (Niels-Bohr) మొదలగువారు ప్రతిపాదించిన విషయములే ఇంతదురవగాహములుగ నున్నప్పుడు ఇక ఇటీవల వచ్చిన తరంగనియమము (Wave mechanics) లనుగూర్చి చెప్ప నవసరమేలేదు. శాస్త్రజ్ఞులకే ఈ విషయములు తలతిక్క వుట్టించును. ఇక ఇతరుల విషయము చెప్ప నక్కరయేలేదు. ప్రత్యేక మీ శాస్త్రవిభాగమునందే కృషిచేసినవారు తప్ప ఇతరులు ఇందు ప్రవేశించుటకుగూడ సాధ్యముగాదు.

శాస్త్రవిజ్ఞానము రెండురకములు; కాన శాస్త్రజ్ఞులుగూడ రెండులెగలకు జేరుదురు. తాత్కాలిక ప్రయోజనము నెంతమాత్రమును ఆశించక కేవల మొక్క శాస్త్రాభివృద్ధియందే లగ్నమనకులై ఫారడే (Faraday) వలె జీవితమును గడపినవారు ఒక వర్గమునకు జెందినవారు. శాస్త్రవిషయములను జనసామాన్యమునకు తాత్కాలికముగనో, మరిఇంకేవిధముగనో ఉపయోగపడునట్లు చేసి ఎడిసన్ (Edison) వలె జీవితమును గడపినవారు రెండవవర్గమునకు జెందినవారు. ఫారడే విద్యుచ్ఛక్తికి సంబంధించిన మూలనూత్రములను కనిపెట్టి శాస్త్రాభివృద్ధికి తోడ్పడెను; ఎడిసన్ ఈమూలనూత్రములపై నాధారముచేసి విద్యుద్దీపము (electric lamps) మొదలగువానిని తయారుజేసి విద్యుచ్ఛక్తి మానవునికి అధికముగ సుపయోగపడునట్లు చేసెను. ఇందు ఒకరెక్కువ, మరొకరు తక్కువ యనివాదించుట కేవలము మూర్ఖతయే. ఎడిసన్ వంటివాడు పుట్ట

వంశీకయోడల, విద్యుచ్ఛక్తి, ప్రకృతి నిరర్థకమని జనసామాన్యమునకు తోచి యుండునేమో. కాని భౌతిక తత్వవిశ్లేషణను సలపినపుడు తనప్రయత్నములు తుది ఫలితముగ పరిణమించుచున్న ఎన్నటికిని తలచియుండదు. అతనియుద్దేశ్యమే నేరు.

ఆధునిక భౌతికశాస్త్రజ్ఞుల భగీరథ ప్రయత్నములకు ఎన్నడో ఒకనాడు పామరలకుగూడ అమూల్యములనిపించు ఫలితములు సమహరవచ్చును. ద్రవ్యమును శక్తిగ మార్చవచ్చు చను మూలనూత్రముపై సాధారణము చేసి ఎక్స్ ప్లొజన్ వంటి మహామహుడు ఎవడో ఒకడు ద్రవ్య విధ్వంసమువలన శక్తి సద్భవింపజేయగల యంత్రము నొకదానిని ముం దెన్నడో తయారుచేయవచ్చును. శక్తి ధారవస్తు (source of energy) వగు శీలబొగ్గు నానాటికి తిరిగిపోవుచున్నది. ప్రపంచమునందున్న పెట్రోలియమునూ నెయ్యి, కెరోసిన్ నూనెయు సంవత్సరములు గడచినకొలదిని అంతికంఠకు తక్కువయగుచున్నవి. జలపాతములనుండి తయారుచేయవచ్చు విద్యుచ్ఛక్తి ఏకొలది దేశములలోనో, అందునను ఏకాంతభాగమునకోకాని అంతయుధికముగ సుపయోగపడుట లేదు ఇతిరత్ర విద్యుచ్ఛక్తి సుత్పత్తిచేయవలెనన్న కెరోసిన్ నూనె యధికముగ నుండవలసినదే. ఇట్టిస్థితిలో ద్రవ్యవిధ్వంసమువలన శక్తిని సులభముగ సుత్పత్తి చేయగలిగినచో ఇది మానవుని కెట్టి అమూల్యవిషయముగ నేర్పడనో సులభముగ నూహించుకొనవచ్చును. ద్రవ్యమునం దంతర్గతముగనున్న శక్తి ఇంతంతగాదు. ఒక రెండుసేర్లు తూకముగలద్రవ్యమును (మట్టి నో, మరిఇంకేదైన సామాన్యపదార్థమునో) కైకొని అందున్న శక్తిని సమగ్రముగ విడదీసినయెడల అశక్తితోముప్పుదివేలటన్నుల స్త్రీ మరుసు ఇంగ్లండునుండి ఆమెరికా దేశమునకు రెండుమార్లు నడిపించవచ్చును.

భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు ఉపయోగకరములగు ఇట్టి విషయముల నెన్నిటినో కనిపెట్టి మానవజీవితమున కెన్నియో సౌకర్యముల నేర్పరుపవచ్చును. కాని తత్వజిజ్ఞాసకై ఇవి యంతమాత్రమును ఉపయోగపడవు. కడకు “జడము”లని ప్రతీతించెడి పృథివ్యాదిద్రవ్యములందలి అంతరార్థమును అవగాహన చేసికొనవలెనన్న గూడ

శాస్త్రజ్ఞులు తాత్కాలిక ప్రయోగముల, యశోలాభాదికాంక్షలను వదిలి వెళ్ల వలె శాస్త్రజ్ఞుల వృత్తికైమాత్రమే యుజ్యతగా నున్నది.

ఈ శాస్త్రపరిశోధనలకు ఇకముందు వివిధ సాంకేతిక మిల్లునో తెలియరాదు. కాని ఇప్పటి వరకొక శక్తిని వచ్చినదో, సంతకావచ్చును ద్రవ్యవిధ్వంసమున. సహజ పడగలతో కొంత పరిమితము.

ఆధునిక భౌతికశాస్త్ర పరిశోధనలవలన సామాన్యమునకు తెలిసిన ముఖ్యాంశములేవి యని విచారించి, వెంటనే ఆకాశ (Space) కాలము (Time) లకు విశ్వముగజేసిన 3కెడివిస్ వాదనా, (Relativity Theory) లేక, కార్యకారణసంబంధమువాదమునీతెలుపుచున్న క్వాంటం వాదనా (Quantum Theory) లేక ద్రవ్యమునుగూర్చి మనకు యభిప్రాయములను తారుమారుచేసిన అణువిభజనవాదమునకు ముఖ్యమునకు వచ్చును. కాని ఇన్నిటికన్నను ముఖ్యమైనయంశ మొకటి నేను వ్యక్తమైనది. “సర్వమార్థము నింకను మనము సమాపించనైనలేదు” అనుచు ఈ ముఖ్యాంశము.

భౌతికశాస్త్రమునందలి ముఖ్యాంశములన్నియు గణితశాస్త్రవిభాగమునకు జెందినవి. అందునను ఇది తాత్వికగణితశాస్త్ర (Applied Mathematics) మను విభాగమునకుగాక, ప్రధానగణితశాస్త్రము (Pure Mathematics) అను ప్రత్యేకవిభాగమునకే చెందినవి. శిష్టు శాస్త్రజ్ఞుడు చెప్పినట్లు ఈ యంశములు మనోభిప్రాయములనుండి జన్మించినవైనను తద్విన్నములునూ ప్రముగావు. అనగా నిర్మాతయు, నిర్మితయు గూడ నొక్కటేవిధములైనవి. రెండును కేవలభావనాప్రపంచమునకుజెందినవి కాని పాంచభౌతికప్రపంచముతో నెట్టి సంబంధమునుగలవి గావు. మానవాభిప్రాయములు సాధారణముగ పాంచభౌతిక ప్రపంచమున నేనోయొక ద్రవ్యమునకు సంబంధించినవి. కాని ప్రధాన గణిత శాస్త్రమునకు సంబంధించిన అనాది, అనంతము (Infinity) మొదలగు అభిప్రాయములు మానవాతీతములు, కేవల భావనారూపములు. ఆధునిక భౌతిక

శాస్త్రమునందలి ముఖ్యాంశము లెంతవరకు నిట్టివో ఈ క్రిందిపట్టికను జూచినచో బోధపడును. ఈ పట్టిక యందున్న పంచాంశములే ఆధునిక భౌతికశాస్త్ర సారమని వక్కాణింపవచ్చును.

౧. ఆకాశము (Space) అనంతముగాదు, సాంతము (Finite).

౨. ఆకాశము శూన్యము (Empty). కాని ఆకాశమునందు ఒకభాగమునకును మరొకభాగమునకును ద్రవ్యరూపముగ కొంతభేదము గాన్పించినయెడల అది యంతయు ఆకాశమునకున్న భిన్నభిన్నగుణముల (Properties) వలననే కలిగినదికాని ఆకాశమునిజముగ శూన్యమే.

౩. ఆకాశము బహువిధము. చతుర్ధావిస్తృతాకాశము (Four-dimensional space), సప్తధావిస్తృతాకాశము (Seven-dimensional space) మొదలగు బహుధా విస్తృతాకాశములు (multidimensional space) గలవు.

౪. ఆకాశము (space) నకు అనంతవిస్తరణము గలదు (can expand for ever).

౫. ప్రపంచమునందలి వివిధాంశముల సమేళనము (sequence of events) కార్యకారణసిద్ధాంతముపై (law of causation) నాధారపడును; అనిర్వేళ్య సిద్ధాంతముపై (law of probability) నాధారపడుచున్నది. అనగా ఇదివరకును మనము రెండుఅంశములను కార్యకారణములని తలచినయెడల వాని కొక యవినా భూతసంబంధ మున్నదని తలచి, ఫలానాకారణమున ఫలానాకార్యము సంభవించినదనియు, అట్టికారణము వలన అట్టికార్యము సంభవించియే తీరుననియు తలచుచుంటిమి. కాని నే డట్లుతలచుటకు సాధ్యముగాదు. అందుకు బదులు కార్యకారణభావమునే బొత్తిగ వదిలివైచి, ఫలానాయంశము లుండినయెడల తదనుగుణముగ ఫలానా ఇతరాంశములు బహుశః సంభవించునని మాత్రమే నేడు మనము చెప్పవచ్చును. ఇట్టియభిప్రాయములన్నియు కేవలము భావనాప్రపంచమునకే అను

వర్తించు ఊహ్యవిషయములుగాని, విహికప్రపంచ సాదృశ్యమున అవగాహనచేసికొన సాధ్యముగు అంశములు గావు.

ఇట్టిభౌతికశాస్త్ర ముఖ్యాభిప్రాయములు తత్వ నిరూపణ కెంతవరకును తోడ్పడగలవు? అనునంశము చర్చనీయమైనదే కాని సామాన్యుల కిది అతిదుర్గాహ్య మగునంశము. వీలయిన అందుకు భౌతికశాస్త్ర పాండిత్యమునకన్న న్యాయశాస్త్ర, పరమార్థ తత్వశాస్త్రపాండిత్య మధికముగ గావలెను. కాని భౌతికశాస్త్రవేత్తలు మునుముందు తమసిద్ధాంతములను స్పష్టముగ పరస్పర వైరుధ్య మెంతమాత్రమును లేకుండునట్లుగ విశదీకరించిన గాని ఇకరులేమియు చేయజాలరు. ఇంతవరకును భౌతిక శాస్త్రవేత్తలు పరస్పరసిద్ధాంత ఖండనయందే యున్నందున వీరివిషయమును గూర్చియు ఇదమిత్యమని నిర్ధరించుట కెంతమాత్రమును సాధ్యముగాదు. ఒకవిషయమును గూర్చిమాత్రము శాస్త్రజ్ఞులందరి యభిప్రాయములును ఏకీభవించుచున్నవి, జీన్సుదొర వక్కాణించినట్లు భౌతికవిజ్ఞాన మధికమైనకొలదిని యాధార్యము యంత్రమువంటిది కాదనిమాత్రము స్పష్టమగుచున్నది. విశ్వ మొకయంత్రమువంటిదని ప్రాచీనశాస్త్రజ్ఞులు తలచిరి. కాని అంతకన్న విశ్వ మొక మహదభిప్రాయమని తలచుటయే సమజసమని నేడు శాస్త్రజ్ఞులు వక్కాణించుచున్నారు. ఇది నిజమేయైనచో మనస్సు అనునది ఈ విశ్వమునందు ఏదో కాక తాళీయముగ సంభవించినదిమాత్రము కాదని సిద్ధాంతమగును. ఇంతేకాక ద్రవ్యమయ మైన భౌతికప్రపంచమునకు మనస్సే సృష్టికర్తయనియు, అధికారియనియు, కానక్షరమనియుగూడ జీన్సు మొదలగు శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. ఇక్కడ మనస్సు అనగా మనయొక్కొక్కరిమనస్సు అని అర్థముగాదు. మనప్రత్యేకమనస్సులు కొన్నికొన్ని ప్రత్యేక అణువుల సమేళనమున నేర్పడినవి. ప్రపంచమునందున్న సకలమానవుల మనముల నుండు అణువులన్నియు అభిప్రాయరూపముగ నేమనస్సునందున్నవో ఆమనస్సే విశ్వమునకు సృష్టికర్తయని జీన్సుదొర వాదించుచున్నాడు.

జీవితమునునది ఒకనియతనూత్రముపై నాధారపడి విశ్వమునం దుద్భవించినది కాదనియు, జీవితమునకును, విశ్వమునకును అంశసంబంధము లేదనియు, ఉన్నను బహుళం ఈ రెంటికిని పైపమ్యము గలజీవోపాయనియు మొన్నమొన్నజీవరకును మనముకొనుచున్న యుంటిని కాని భౌతికకావ్యమునం దీనూతనాంశములు వికృతమైనవియ్యది అట్టి యభిప్రాయముల కెంతమాత్రమును తావు లేదు. మనస్సు, ద్రవ్యము అనునవి రెండుప్రత్యేక విషయములనియు, వస్తుకః పరస్పరభిన్నములనియు వాదించుటకు నేను సాధ్యము గాదు. ఏలయున పై సిద్ధాంతముల సంగీకరించినయెడల ద్రవ్యమునను మనస్సుయొక్కస్పృష్టియే, మనస్సుయొక్క వ్యక్తీకరణమే. అంతేకాదు, జీస్సు దొర ఇంకను ఏమియున్నాడో చూడుడు:

"We discover that the universe shews evidence of a designing controlling power that has something in common with our own individual minds—not, so far as we have discovered, emotion, morality, or aesthetic appreciation, but the tendency to think in the way which, for want of a better word, we describe as mathematical. And while much in it may be hostile to the material appendages of life, much also is akin to the fundamental activities of life; we are not so much strangers or intruders in the universe as we at first thought"

ఒక ప్రత్యేకపద్ధతిపై నాధారముచేసి విశ్వమును నిర్మించి శాసించు అధికారి యొకడో లేక యొకటో యున్నట్లు మనకు తెలియుచున్నది. ఈ యధికారికిని మనప్రత్యేక మనస్సులకును కొంతసామ్యమున్నట్లుగూడ గాన్పించుచున్నది. ఈసామ్యము చిత్తరీకారములందును, నీతివర్తనమునందును, శృంగారాద్యనుభవమునందును గానరాదుగాని భావనాప్రపంచమున గణితకావ్యవిధానము ననుసరించి యోచించుటయందు గానవచ్చుచున్నది. ఇదియే జీస్సువ్రాతయందలి ముఖ్యాంశము.

నేను ఈవిషయం తలచుచు కొంతసేపు ముందు నిజమే. కాని భారతకావ్యమునందు పై మార్పుకలెందక ఉన్నదికలె? ఇకమీద గూడ ఇంకొకటి ఎట్లు చెప్పవలెను? గా. నువత్సముని శ్రీకృష్ణ విశ్వము లనుకొనిన మూలకావ్యము పైకా నేను పరిష్కృతమువైచి. మరొకటి నువత్సముని లోకావతి. అట్టివో నేటిసిద్ధాంతములకావ్యము పైయున్న నవి చెప్పవలయునా? అయి యిట్లా చూచు ప్రతిపాదించినకావ్యములే కలెందముకముగ చెప్పబడెను. పైగా, భారతకావ్యములలో చాలమందికి తమకావ్య సిద్ధాంతములు తత్వవిరూపన కెంతవరకును ఉపయోగపడునో, రత్నజిజ్ఞాసుల కెంతవరకును సహాయకరములగు నుండవో అనువిషయ మెంతమాత్రమును కాబట్టును. వారిపైపై నిశ్చలముగ నొకయంశమువైచినే కేంద్రీకృతమై యున్నది. వారికి కావ్యజీవిత తమపరిశోధన యొకటి మాత్రమే. ఎట్లయిననీను, అదియును యాభావ్యనిరూపణకొరకేకదా!

* * * *

మొన్న మొన్ననే ఆమెరికాజేశమునందు చికాగో నగరవర్ధంతి జరుగదముగా నెరవేరెను. ఆసంవత్సమున "కళాబాధివృద్ధి"యని పేరుగాంచిన లోకోత్తరవస్తు ప్రదర్శనయొకటి ఆ నగరమున విరాజిలైను. ఇందు కానరానివస్తువే లేదు. నానావిధపదార్థములే కాక, ముదమునుగూర్చు ముచ్చటలుగూడ ఎన్నియో అందు గాన్పించుచుండెను. నుమారు నాల్గుకోట్లజనులు ఆప్రదర్శనమును గాంచి తృప్తిచెందిరి. ఒక సూర్యసంవత్సరముల కాలములో ఎన్ని నూతనాంశములు బయలుపడినవో, జీవిత మెంతనూరినదో, ప్రపంచ మెంత యభివృద్ధి చెందినదో ఈ ప్రదర్శనమునందే స్పష్టమయెను.

కాని మాత్రముగ పరికిలించినచో ఇదివరకును మానవుడు చేయగలిగినదానికన్న చేయలేనిదే అత్యధికముగ నున్నట్లు బోధపడును. ఎన్నియోవిచిత్రవిషయములీవస్తుప్రదర్శనమున గాన్పించెను. కాని పరిపూర్ణత్వము దేనియందును సిద్ధించినట్లు కనబడలేదు. ఒక్కప్రదేశమున మాట్లాడినచో ధ్వనివర్ధకయంత్ర (loudspeakers)

సహాయమున ఎన్నియోచోట్లు, ఎందరో మాట్లాడినట్లు వివరముచూడెను. కాని కొన్నియంత్రములు సరిగాపని చేసిన మరకొన్ని చేయుటలేదు. చతురతీతదృశ్యము (Television) ను సాధించితిమని శాస్త్రజ్ఞులెంతయో బడాయికొట్టిరిగాని చూచినవారికిగాని ఆ దృశ్యమెట్టి యధనుస్థితియందున్నదో తెలియదు, ఎన్నియోవాయు విమానములు ఆకాశమున ఈగలవలె చెలరేగి నానావిచిత్రములను జేసిచూపెను. కాని హఠాత్తుగా రెండువిమానములు సేలపైబడి ఏపాపమెరుగని ప్రేక్షకులలో కొందరిని హతమార్చెను. తెలిసినరోగులను, తెలియనిరోగులనుగూడ భదురబుట్టకు లక్షలకొలది ఔషధములు ప్రదగ్ధనకాలయందు గాన్పించుచుండెను. కాని సరిగా ఆరోజులలోనే నగరమునందలి రెండు ఉత్తమతరగతి వసతిగృహములలో (hotels) చాలామందికి గ్రహణి ప్రారంభమై ౮౦ మందికిపైగా మరణించిరి; ౨౦౦ మంది బాధపడిరి. లెక్కలేనన్ని మోటారుబండలు అమ్మకమునకు సిద్ధముగనుండెను. కాని వానిలోనేదియు ఉపయోగించిన పెట్రోలియముమానెలో ఉన్న శక్తియందు నూటికి ఎనిమిది పాళ్లకంటె నధికముగ నుపయోగపరచుకొనజాలదు. నానావర్ణముల విద్యుద్దీపముల జూచి ఎట్టి వాగను ముగ్ధులగుచుండిరి. కాని ఎట్టివిద్యుద్దీప మయినను నూటికి రెండుపాళ్లకంటె నధికముగ విద్యుచ్ఛక్తిని కాంతిగ మార్చజాలదు. ఇంతవీ? జీవశాస్త్రమున ప్రపంచ విఖ్యాతిగాంచిన శాస్త్రజ్ఞులైనను వృక్షములందలి ధాతువు (sap) ఎట్లు వృక్షగ్రమువరకును వ్యాపించుచున్నదో చెప్పలేరు; క్యాన్సర్ (cancer) వివరణమున కేమికారణమో, పడిన కేలపట్టునో చెప్పజాలరు. రసాయనశాస్త్రజ్ఞులలో ఉత్తములుగూడ మనము సాధారణముగ తినునాహార పదార్థము రెట్టి ద్రవ్యసంయోగమున వినిర్మితములైనవో చెప్పజాలరు. ఎట్టిమేధావులైన మనశాస్త్రజ్ఞులైనను పిచ్చిపట్టడమునుగూర్చిగాని, బుద్ధిహింద్యమునుగూర్చిగాని పమగ్రముగ విశదీకరింపజాలరు. ఇక భౌతికశాస్త్రజ్ఞులన్నవో, వీరు సతతము ద్రవ్యమునకున్న వికీర్ణ కాంతికరణము (Radiant properties of

matter) లను గూర్చియు, వికీర్ణ కాంతికున్న ద్రావ్యక గుణములనుగూర్చియు (Material properties of radiation) వాదించుచున్నారే కాని ఇంతవరకును సత్య మినియని బోధపడలేదు.

నూరేండ్ల యభివృద్ధికాదు; పదివేలఏండ్ల యభివృద్ధికి అనంతరము మన మీస్థితియందున్నాము. రెండుకట్టలను రాచి అగ్నిని పుట్టించినేర్పిననాడే మానవునికి నాగరికతాయుగము ప్రారంభమాయెను. నాటి నుండియు నేటివరకును మానవుడు ప్రత్యేకముగ రెండు విధములతత్వచిక్షిత్తో పరిశోధనలు చేయుచునేయున్నాడు. ఒకవైపు తనలోనుండి బహిర్గతమైనట్లు తన మనస్సునకు కృత్తముగుభావములు సత్యమిట్టివని తెలియజేయుచునేయున్నది. ఇట్టిభావము లందరికిని ఒకటే తెత్వముతోగాని, ప్రస్ఫుటతతోగాని విశదమగుటలేదు. ప్రపంచచరిత్రమున ఏ కొందరోకాని తత్వ మరసితిమనియు, విశ్వవిచిత్రము నర్థముచేసికొంటిమనియు చెప్పసాహసించలేదు అట్టి తత్వవేత్తలక గూడ ఎప్పుడో ఒకప్పుడేకాని సతతము ఇట్టిభావములు మనమున నుద్బవించుట లేదు. ఇక రెండవవైపు, రూఢాధ్యక్షినిరూపణకై మానవుడు చేయుచున్న పరిశోధనాదిప్రయత్నములు గలవు. ఈ ప్రయత్నములు చాలవరకు భౌతిక శాస్త్రవిభాగమునకు జెందినవే. అభివృద్ధియనినను, నాగరికతయనినను సాధారణముగ మనకు స్ఫురించు సంశయ లివియే.

ఇట్టి ఆమోఘప్రయత్నముల నతితీవ్రముగ జరిపిననుగూడ, ప్రకృతిపరిసరముల నర్థముచేసికొని తనయభిమతిమార్గమున జీవితమును సుకరముగ జేసికొనుటకై నను మానవుని కింకను సాధ్యముగాకున్నది. తనకోర్కెల కనుగుణముగ ప్రకృతియందు మార్పులు గావించుట యటుండ ప్రకృతిధర్మముల నర్థముచేసికొని తడనుగుణముగ తానే నటించుటగూడ ఇంకను మానవునికి సాధ్యముగాకున్నది. ఇక ప్రకృతియందలి గూఢార్థమును గుర్రెరుగ నెట్లు శక్యమగును?

* * * *

పరమార్థతత్వ నిరూపణమునకు నేను జరుగుచున్నంత పరిశోధనయు, పరిశ్రమయు పాశ్చాత్యచేతములందు ముందెప్పుడును జరుగలేదు. ప్రాచీనాచార్యులు తత్వమరయబూని తమజీవితముల నందుకే ధారపోసిరి. వారు కనిపెట్టిన ముఖ్యంశములే నేటికిని మానవాభ్యుదయ చిహ్నములుగ గమనించుచున్నవి. కాని ప్రాచీనాచార్యులెంతమాత్రమును బాహ్యప్రపంచమును పరిశోధింపబూనుకొనలేదు. ఇంతమాత్రముననే వారు కనుగొనిన ముఖ్యవిషయములు అమూల్యములనియు, దోషపూరితములనియు అనుకొనదగదు అజ్ఞానమనుచు యొక దుర్లమారణ్యమని యనుకొందరు. ఈ యరణ్యమునందే మన గమ్యమునకు సులభముగ జేర్చగలమార్గ మొక్కటే యుండవచ్చును. కాని యదియు రాజమర్గమువలె గాన్పించదు. పైగా ఈ యరణ్యమున ఎన్నెన్నియో మార్గము లున్నట్లు కాన్పించును. చూచుట కన్నియు నొక్కటేరకముగ నుండును. కాన సుగమమార్గము కంటి యెరుటనేయున్నను అదియే సుగమమార్గమని మన కెట్లు తెలియును? కడకు ఒక మార్గముననే ఎన్నియో మార్గము నడచినను మన కావిషయముపైతము తెలియక పోవచ్చును. కాని జుగుప్సావిక్రాంతులు లేక సతతము ఆ యరణ్యమునందే తిరుగుచున్నవాడు ప్రారంభమున నేమార్గము నవలంబించినను, తుదకు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు తనగమ్యమును చేరుకొనియే తీరును. ప్రప్రథమముననే ఎట్లో ఒకవిధముగ సుగమమార్గమున బడి ఎట్టిచిహ్నము లేక తనగమ్యమును చేరుకొన్నవానికన్న నానాకష్టముల ననుభవించి తుదకు తనగమ్యమును చేరిన ప్రయాణీకుడే ఒకవిధముగ మేలు. ఏలయన వీనికి అడవియంతయు తెలియును. అందున్న మార్గముల నన్నిటిని పరిశోధించి చూచియున్నందున వానిని కన్నులుగట్టి అడవియందేభాగమునకు గొనిపోయి వదలినను కుకరముగ గమ్యము చేరుకొనగలడు. రెండవవా డీవిధమున చేయజాలడు. వాని నేదోయొకతప్పమార్గమున విడచియెడల వాని కది తప్పమార్గమని తెలిసినను సుగమమార్గమున కెట్లు చేరుకొనవలెనో తెలియక నానాకష్టములకు పాలుగా వచ్చును. అట్టివానిని మనము మార్గదర్శకునిగ గైకొనరాదు.

పరమార్థతత్వవిజ్ఞానమున డెట్టిచేయి తలంపవచ్చును. భౌతికకావ్యమునకలంపించి పరిశోధకు ప్రయాణముచేసినను మనము తప్ప మరయులేక పోవచ్చును. కనాచూచాది ఇతర కావ్యములుగూడ ఈవిధమున లింతకన్న ప్రయోజనకరములు గాకపోవచ్చును. కాని అన్నివిధములను తుదివరకు పరిశోధింపవలసివచ్చే విధము ననుసరించుచున్నను కదే, పరిశోధకు చాలి ననుసరించినగాని అది తప్పవారియని న్యడముగ చెప్పసాధ్యముగాదు.

మనకు ఈ సంకల్పమున నొకవిషయముగూత్రము జ్ఞాపకముంచుకొనుట మేలు. తత్వమరయంబకు మనము ప్రథమమున ఏమార్గము నవలంబించినను అచట రించవచ్చును. కాని అదియే సరియైన మార్గమని మనమున నిశ్చయము చేసికొనరాదు. మార్గమధ్యమున ఒకటి రెండువిషయములు తెలిసి ఆ మార్గము తప్పమార్గమని తోచినను, ఆ మార్గమును వదలక సాంతముగ చాలిని పరిశోధించుట మంచిదే. అందువలన నొక్కతూరిగ ఆ మార్గము అమూల్యముగ బోధపడును. ఇకముందెన్నటికిని చాలినిగూర్చి ఎట్టియాశలను ఉండజాలవు. కాని ఇట్లని మార్గమధ్యమున తెలియుచున్న విషయములను చూడనైనచూడక కన్నులు మూసికొని ప్రయాణముచేయుటయు, లేక చూచినను ఆ విషయములు తప్పిదములని మార్గవాదము చేయుటయు నుండిదికాదు.

జ్ఞానార్జనమున మానవు డెట్టిమార్గంబునకుండున్నాడో అందరికిని తెలిసనివిషయమే. భౌతికకావ్యము నొకదానిమాత్రమే తీసి పరిక్షించినను మనకు తెలిసినదానికన్న తెలియనిదే ఎన్నియోరెట్లు అధికముగ నున్నదని పైన జూచితిమి. ఎన్నియోమార్గముల నవలంబించి పరిశోధనలు సలుపుచున్నను మానవు డొక్కమార్గమునైనను ఇదివరకు సాంతముగ పరిక్షించియున్నాడని చెప్ప సాధ్యముగాదు. సాంతముగ పరిక్షించుట యటుండ సకారణముగ సంకల్పింపబడుటగూడ వలయునంతమారము నీమార్గమున ఇంకను ప్రయాణింపలేదు. అట్టిచో ఈ మార్గమే శ్రేష్ఠము, ఇదియే సుమార్గము అని చెప్పట కేవలము సాహసమే.

మన కిదివరకును తెలిసినంతవరకును శాస్త్రీకాస్త్రమును మనము సాధారణముగ ప్రకృతికాస్త్రమని, చెప్పి విజ్ఞానవిభాగములలో ఇంచుమించుగ అన్నియు కొన్ని కొన్ని మూలప్రమాణములపై సాధారణమున్నవి. ఈ ప్రమాణముల సాధారణముచేసుకొనియే శాస్త్రజ్ఞులు తమ పరిశోధనల ప్రారంభింతురుగాని, ఆధారప్రమాణములే పూర్వపక్షముచేయ సాహసింరారు. అందు కొక ముఖ్య కారణమును గలదు. ప్రకృతికాస్త్రము విశ్వరచనాపద్ధతి నెరిగించునే కాని ప్రత్యేక మాపద్ధతిమాత్రమే ఏల విశ్వ సృష్టియందు గానవచ్చుచున్నదో చెప్పజాలరు. అట్టిప్రశ్నలకు సమాధానము చెప్ప శాస్త్రీక బహుశః పరమార్థాతిశయ కాస్త్రమునకు సంబంధించినదేమో? ఏదిఎట్లున్నను

ప్రకృతికాస్త్రముమాత్రము సర్వమునుతానే నిర్వహింప గలవని చెప్పజాలరు. తనబాధ్యతానిర్వహణమునందే సదా ఆదుత్తచిత్తుడైయుండక ప్రకృతికాస్త్రజ్ఞుడు తనపరిశోధన లీతరవిజ్ఞానవిభాగముల కెంతవరకును ప్రయోజనకరములుగ నుండునో పరిశీలింపబూనకొనుట వ్యర్థముగ కాలహరణము జేయుటయే. ఈ విషయమునుగూర్చియే ఎడ్లింగ్టన్ దొర ఈ క్రిందివిధమున జెప్పియున్నాడు :

"The path of science must be pursued for its own sake, irrespective of the views it may afford of a wider landscape; in this spirit we must follow the path whether it leads to the hill of vision or the tunnel of obscurity."

ఆలసించు ఆశాభంగము చెందకు

గ్రంథకర్తలకు, వ్యాసకర్తలకును

వింతామణి

పారిభాషిక పదకోశము

శారీరకకాస్త్రము, జ్యోతిషము, వృక్ష కాస్త్రము, రసాయనకాస్త్రము, లలితకళలు, భూగోళకాస్త్రము, గణితము, భౌతికకాస్త్రము, వైద్యకాస్త్రము, రాజనీతికాస్త్రము, న్యాయకాస్త్రము, జంతుకాస్త్రము - వీరికి సంబంధించిన అంగ పారిభాషిక పదములకు సరియైన తెలుగు పర్యాయపదముల గ్రంథము, దాదాపు 15 వేల పదములు, అనేక సంవత్సరములు అష్టకష్టములు పడి సమకూర్చినది. తెలుగులో నిప్పటికిట్టి గ్రంథములేదు.

డబ్బుకొలిది ప్రతులకు అర్థరూపమున్నవి. కావలసినవారు త్వరపడవలెను.

250 పుటలకు వైబడిన డెమ్మివైజు గ్రంథము. చెలర్పు. 1½ మాత్రమే.

ఆంధ్రగ్రంథమాల,

7, తంబుకెట్టినీధి, మదరాసు.

నామహారాష్ట్రయాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

చెట్టునుండి దిగి ఇంచుకనేపు కొండసింగారమున మసలి, ముఖప్రక్షాళన మొనరించుకొని దివ్యాపగా జన్మస్థలి జొచ్చితిని. వనలక్ష్మీ కదయలక్ష్మీ తోడై గిరిపై నొప్పులకుప్ప నాడుచు, నలువలంకుల చిరునవ్వు తక్కి త్రించుచునేయుండెను. వీరి చెలికారమున నెంతచెలవ మన్నదో!

నుదినములు పలుకరించినంతన మనమును చూచుచుకొని తిరు చింతలు రివ్వన నెగసిపోవు పాలుపువ ఈశ్వరకరుణాస్పర్శకతన జీవనలతనుండి దిగజారు నెవ్వ గక్షవడి, తైలహృది గిరణశాబకము లడుగులికినంతన దారి వీడించుచుండిన కారుచీకటులు చిడిముడిపడి కాలుకొలది పరుగిడుటచే హృదంతరాళమందలి రాగసాగరపూర మిక నేయంకిలి గనక ఉద్వేగుజొంగి దళ దిశల రంగారు బంగారుకెటూరి మేలుకొలిపెను. కొండొకకవి మానసమీనిన తీపితలపులు కాబోలు రూపులంది లేదీగల ట్లగపడెను. ఆరందబిందువులు వీరిపై మంచుకుంపురుచ్చాచ్చున తక్కి త్రి అనంతావ కాళయన భావభవనములను దొరలించుచుండెను. కలకం శకంతములనుండి జలజలరాలు నూక్తిగుధాకణములు అచ్చ శ్మశ్రేణుబిందువులని గ్రహించి, “మా కీభిక్ష పెట్టు” డని యెడందలొగ్గి ప్రాప్తమనోరథులై, మిగులవలరి దిశాంగ నలు పులకితలయ్యెను. ప్రపుల్ల హృద్భయమునుండి గుప్పన నుప్పొంగు భావనావేశములు నిండుకొండ గుండెనుండి వెడలు నిర్భరధార చిత్తమున నెయ్యమును, తియ్యమును చిల్కిరించుచుండెను. “కైవలినీ-గీతిక దివ్యవిహంగ ము ట్లెగసియెగసి విష్ణువరణములంటి దేవదేవుని మాపున గొని విశ్వవలయమున విహరించుచుండెను. కావుననే దిగ్విలయమున నమరజ్యోతి మిస్కులీనుచుండెను! సరి త్తటమున హాసస్మృభియై నిలిచిన సరోజిని యొసగిన ప్రణయసందేశమును వహించి అల్లన సమీరు డాత్మ కందీయ నది సారభసందేశమందలి భావప్రకరమును

గ్రహించి ప్రహేళననందితగాయెను. అకస్మికముల్ల రొమ్ములు అల్లనల్లన పురుగుచు కుంజకయ్యలందు తుమ్మెదలు. కవిహృదయము నాక్రమించు భావరా వలె గువగునలు సలుపుచుండెను. గువగునలందలి భేక బొట్టులు కర్ణపులయలందు రాలుబుడే మేలు గరుపాటు నుండెను.

గర్వకాంతులే! భావవశీభయస్సున మాట మాటికి ముక్కువేసితిని. అందు చింగులాడు చిరుతరి గలవ నాతలపులకు సహకరించి కుంభమంటిని. చెప్ప నేల? భావోద్వేగముచే నాయాత్మ జేవలైలూడివలె నృత్యమొనరించినది. మధుమయమైన ఇట్టి సన్నివేశము పొడనూపినపుడేకదా తన్ను దాను గుర్తించి ఆత్మ ఇట్ల లరును! ఈ యానంద మెంత మహత్తరమైనది! ఈ యుద్వేగ మెంతి యద్భుతమైనది! పూవున కాపుర ముండు కలపమువలె ఆనందమున సదాశ కాంతిలయం డును. సృష్టికీ-అది కావ్యసృష్టియనును, మహేసృష్టి యనును - కర్త యగునది సదాశయే! కావుననే, సృష్టి కర్తలు కాగోరు కళోపాసకులు సదాశయ సందీప్త మైన ప్రకృతిపై (అది బాహ్యమని గోచరించుచున్నదెను, మనుష్యహృది గోచునదైనను) కచ్చుంచియే తమకలము లను, తూలికలను చేబట్టుదురు. ఈ కచ్చులకు వెన్న నున్నది మానసమహోదధి. నిండుచందరుని చూచి ఉప్పొంగు నుదధివలె, సదాశలో పోడిశకశలినీను సృష్టి శక్తిగని గాంచి మనుష్యమానస ముప్పొంగును! ఈ పాం గునే భావోద్వేగమని నేను పిలుతును. బాణిల్లిని చూచి నను, అమృతకలశమును గాంచినను మురికిగుంటలు చచ్చి నట్లే పడియుండును. ఈగుంటలందు జీవశక్తిగాని, సృష్టి శక్తిగాని ఎట్లుదయించును? సౌందర్యమును చూచినను, అగులేకల వెలార్చు సదాశయమును విలోకించినను చలింపని మనసు (చేరింతకన్నులు దానిముందున్నవేమి) మురికితో నిండి పురుగులుపోలు తలపుల నీనున దని

నొక్కిచెప్పడును. భావోద్వేగమెఱుగని స్వాంతము చచ్చినదానితో జమయనియు, జీవచ్ఛటల జిమ్మ సృష్టి ఇందుండి తలనూపలేదనియు స్పష్టముగ తెలుపవలెనా? అద్భుతాభ్యుపయగర్భితమైన యాయుద్వేగమును మానస మెట్లందగలదు? అలవఱుచుకొనవలెననిన నెది యబ్బునా? కడలి తనగభీరత నెందుండియైన దెచ్చిపెట్టుకొనినదా? అంబురాళిలోని తరగలను పరికింపుడు. ఒక్కొక్క కెరటమందు శమంతకద్యుతిబోలు తక్కుతోపదా? ఈ జెక్కులేమి? కడలికన్నులనుండి వెడలు దీప్తుని వచింతును. దీప్తికంతములయిన కోటి కన్నులను, సహజగభీరతను గలది కావున సంద్రము చంద్రుని గుర్తించి, ఉద్వేగపూరిత మగుచున్నది. నై సర్గిక గభీరతగల మనసునా, సహజశక్తి సందీప్తదృష్టిని గల వ్యక్తియే నిజాంతరంగమున భావోద్వేగమునంది తనసృష్టికి గడంగును.

ఆనందించు సదాశక్తలదనిన, సదాశక్తుండి సృష్టి పాదరూపుననిన ఆనందము కడుపుచలువగల కల్పవంతినిని గ్రహించుట కాలస్యము పట్టునా? ఈతల్లికరుణ నందుటకై కవులును, ఋషులును, వేలుపులును తపసు చేసిరి. గంగా గోదావరులను తల్లులని మనముపేర్కొనుటకు కారణము అవి యానందపూరము లగుటయే! ఆక్కనెల్లెండ్రయిన ఈ ఝరీమతల్లులను దివిజకల్లోలను లనుచుందు మేల? ఆనందము దివ్యమై, ఆధ్యాత్మికమై విష్ణుపాదములనుండి, ఈశ్వరశిరమునుండి జాలువారవది కావుననే! భారతాని అమరులకు లీలాభూమియైనదని ఎవ్వరెఱుగరు? గంగా గోదావరులు దివినుండి దిగి మనశేలయందు మనలుచుండుటచేతనే తమవెల్లువల మీది మక్కువపెంపున ననిమిషు లిందు విడిసిరి. వ్యక్త సాయమున నిలింపుట కెంతశ్రమికులదో ఎఱుగుదురా? నదీమాలములనా, ధునీజన్మస్థులులను పరిశీలింపుడు. చావులేని పచ్చందనము నందు గాంతుముగదా! నందనము నుండి కొన్ని బడనికలను దెచ్చి తొలుత నీ తావులందమ యెలు నాటి తమనేద్యమునకు దొడగిరి కావుననే జరామరణము లెరుగని పండుకలపులు నిడువైరులట్లు తోచుచు కనువిందొనరించుచున్నవి. జిజ్ఞాస (కవిహృ)

దిలోనిదైనను, మనిమానసమందలి దైనను) ధేనువువంటిది. ఈ ధేను పీలిండువైరున జొచ్చి, ఇచ్చవచ్చిన తెఱగున మేతమేయును. “గౌతమిమాహాత్మ్యము”నకు (ఇందు గోవుకథ కలదు కావున) నేజెప్పు అర్థమిది.

అనంత సౌందర్యమున నశీజన్మస్థలి బ్రాంజలిపై నిలిచినపుడు నా యంతరంగ పెట్టుండెనో తెలుపుటకు నాకు మాటలు లభించుటలేదు. సముద్రములన్నియు నాగుండెలందు జేరుకొని పొంపుచున్నట్లుపించితిని. అనురాగమయి యైన హృదీశ్వరివలె కట్టెదుటనిలిచిన స్వర్గము “నేను మీదానన. నా లావణ్యమును, నా సౌందర్యమును, నా సర్వస్వమును మీ కప్పనమొనరించితిని. వీరిపై మీకు నిండుహక్కులున్నవి. మీ చిత్తమువచ్చిన తెఱగున నన్నేలుకొనుడు” అని స్మృతముఖియై నన్నుద్దేశించి పలికినది. నాకన్నులనుండి ఆనందస్రవంతి వడివడిగ ప్రవహించినది. నదీనీరమున కానందబాష్పములు సహకరించి ఇట్టి యద్భుత సౌందర్య సామ్రాజ్యమున, ఇట్టి యనంత ప్రణయముహిమను నావశ మొనరించిన అదృశ్య ఆధ్యాత్మికశక్తికి అర్ఘ్యమొసగితిని. మనసున గాయత్రిని జేలించి విజ్ఞానమరీచులు సారించు జగము కన్నునకు జోహా రంటిని. అచ్చటి నందనదృశ్యమును అల్లనల్లన సంతరంగమున జేర్చుకొనుచు కొండొకవడి నిమిలితనేత్రుడనై నిలిచి, ధ్యానమగున్నడనై, ఆ పవిత్ర మహూర్తమున నా కట్టిభాగ్యమొసగిన జగదీశునంద్దేశించి నొసలున చేతులుమొగిచి ప్రార్థనఁపఱిపితిని. మఱి కొంతనేపటికి స్నానము ముగించితిని.

రాత్రి తోచిన వింతదృశ్యములేమో యెఱుగ నాకురపడితిని. అవి తోచినవంకకు కొండనుండి కొంత వఱకు దిగితిని. ఎడమచేతివైపున పంపు ముత్తయిదుపుల వలె వృద్ధసాలములు కొన్ని గోదావరీజనయిత్రకి నివాళి యిచ్చుటకో యన గుంపుగ నిలిచియుండెను. చిరునవ్వులు రాల్చుచు పరితోషమున నాహ్వనించు మధువిడ్డలవలె కుసుమ విలసితలతలు వానిదావున తోచినవి. అచ్చటికిరిగి దోసిట బూలుకోకి కొంటిని, చెట్లజొంపము వెనుక నొకకొండతెరువు కానుపించినది. అది ఏదేనిగుహ

లోని కరుగుబుడై ఏర్పడిన తెన్నోమో అని యూహించితిని. గుహలో వసించునది ఏదేని ముహూర్తమునో పహా ఎఱుగను. ఒకానొక చెట్టుచెరుక నిలిచి, గుహనుండి ఎట్టికబ్బము వినబడునో యని చెప్పుల్పాయుంటిని. నా కేమియు వినబడలేదు. అపు డాకస్మికముగ పకపక మును నవ్వు వినబడినది! సింహగర్జనము కాదు, పెద్దపులి యటపుకాదు, నవ్వునకు పగటివేళ నడలనేల? హాయి, ఆ వింతవీమో కనుగొనెదనుగాకని నిశ్చయించితిని. చిన్ని తెరువున బ్రవేశించి, కొన్నియడుగులు వేసితిని. ఎదురు నొక చిన్ని కోనేరగపడినది. నెత్తునెట్లువ తోచినది అందే! చరచర కాసారతీరమునకు నడచిపోతిని. దరి ద్వారము సరిగ సరస్సుచైపున నున్నది. కొండదలములో పాతాళహోమము జరుగుచున్నదేమో! గుహలోని యగ్నిజ్వాల సమ్యుభధ్రసరోవరమున ప్రతిఫలించుచు న్నది. కావున నందలి సలిలము అర్ధరాత్రమున రక్త పూరమ ట్లగపడినది. బలములోనికి తొంగిచూచితిని. అగ్నిహోత్రము జాజ్వల్యమానమైయున్నది. ఇంతదనుక తనువును దుస్సహమైన చలికి నప్పగించితినిగా! నిప్పు నెగ నా కిపును నిక్కంపునెచ్చెలి కాగలదని యుబ్బితిని.

అగ్నిసమీపమున నిరువురు వ్యక్తులున్నాడు. ఒకడు మిగుల వృద్ధుడు, నూతనోడ్లను వాటి వయసున నతడు చాలమూర మురిగియుండును. జడదారి, చెండిగడ్డిలో నక్కినవానివలె తోచినాడు. రెండవవాడు యువకుడు. వానికి ముప్పదేండ్ల వయసుమాత్ర ముండును. కైలాసమున దలి బూడిదయంతయు నిర్భయమొనర్చున జేరుకొని అందే కాపుర ముండెను! వృద్ధుడు నన్ను చూచినాడు. చేసన్నచే గుహలోని కాహ్వరించివాడు. పోలు, స్వామి లిరువుర మ్రాల ప్రణమిల్లి హోమాగ్నిదావున గూర్చుంటిని. దీక్షజీవి గుండెకాయలెనున్న గుహంత ర్భాగమును పరికించితిని. స్వామిజీ కమండలువుకడ నా మరచెంబు కానుపించినది. నా యబ్బురపాటునకు మేర

లేదు. గతని? కాదు. ఇంచుక నువకప్పుకంటే, అది యదృశ్యమైచివా! అది ఇచ్చితిని. నా కేమిదప్పివ్రాలి నది? వృక్షస్వామి మునిమ్రచ్చుక, నాకంటే నీటిలో నా చెంబునుగాంచి. వారి నవలారించె నని ముహూర్తము? కలఁచును నుండిన ద్రిపంఘటమును మోచించును నవత్కైగతిని. ఇంతలో నుహంత యు ప్రతిస్వనించుటకు పకపకమునవ్వు నెఱిపి పర ధ్యానమున నన్ను నన్ను ఉలికిపడజేసెను. నవ్వి నవాడు యువకనవ్యాధి. అచ్చెరుపాటన నానిని దేజమాచితిని. వృద్ధుడు మొగమెత్తి నన్ను చూచి “మీ చెక్కడినాడు?” అని నొండ్లిలో ప్రశ్నించెను. ఉల్కిరి చెక్కియైన నేనిముక తెప్ప రిల్లి “మహాత్మా! నేని గోదావరీ తీరవాసినే! నాజన్మ స్థలము సాగరసంగమమున కనంతరమందే యున్నది. అది నాకపురియొక్క ప్రస్తుతసంఘము” అని యావేశముతో తెలిపితిని. నిక్కముగ నాకు కాపురస్థలములై నవి కలకత్తా మదరాసు లైనను, నా యూరున నాది యని చెప్పకొనవలసిన దేదీయు లేకపోయినను, అందలి మన్నుమిది ప్రీతిచెంపున నెత్తునైన నచటి కరిగనపుడు పెరిగి పెద్దనైన నన్నుచటివాడు పల్కుచు గుర్తుపట్టక “మీదేయూరని నన్ను ప్రశ్నించుచు వుండుటెఱిగియు, “నా జన్మస్థలము, నాస్వగ్రామము “వేరనిరను”ని గర్వముతో తెలిపి దాని సాంఘ్య నన్నట్లు పృచ్ఛచేసినవారి మ్రాల వర్ణించుట నా యలవాటు. నా కధన మింకను గొంత మిగిలియుండుననే ఒకమాటు తలయెత్తి యువక సన్యాసి మరల పక్కున నవ్వినాడు! “ఈ చిత్రమే మ”ని స్వామిజీ నడుగ సంకించునంతలో నా యభిప్రాయమును గ్రహించి అతడు “ఈతని సుత్తరహిందూ స్థానమున ‘శండ్డిలా’ * యను తావున కొన్ని నెలలకు మున్ను మాత్రము చూచితిని. తమగా నీత డిల్లు నవ్వుచుండును. ఇత డెవ్వరితోగాని ప్రసంగింపడు.

* కొన్నేండ్లమున్ను నే నీ చోటున కరిగితిని. అది సంయుక్తరాష్ట్రములలో ‘బాలహా’నకు అనతిమూరమందే యున్నది. ఈ ప్రదేశమున నొకప్పుడు శాండిల్యమహర్షి వసించువాడట. నేడును అందొక

చక్కనియాశ్రమము కలదు. శాండిల్యస్థానము కావున దాని కిపును ‘శండ్డిలా’ యనుపేరు వచ్చెను. నా పొట్టి పిచికతో కలిసి మూడుదినము లిందు వసించితిని.

ఒకపర్యాయము ధ్యానించును. వేరొకమాటు ఏమో గొలుగుకొనుచుండును. ఎవ్వరైన నేదేని యాహార మొసగిన మితముగ నారగించును. లేకున్న బస్తుండును. ఈతడు పిచ్చివాడని అచటివా రూహించిరి. కొన్నాళ్లందుండి ఈతని బరికిలించి ఈతడు మహా భక్తుడని గ్రహించి ఇచటికి గొనివచ్చితిని. నిరంతరము ఇతడు ధ్యానము చేయుచుండును. తఱచుగ రాత్రులందుగూడ మేలుకొనియే యుండును.” అని పలికెను.

“ప్రాతఃకాలమున నిచట నెట్లు చేరగలిగితిరి?” అని యోగీంద్రుడు నన్ను పదంపటి ప్రశ్నించెను. బాంబాయి నుండి నేను బయలుదేరిన మహారాష్ట్రము మొదలు నా ప్రయాణమును గుఱించిన ఉదంతమును పూసగుచ్చినట్లు తెలిసి, కడచినరేయి జరిగిన సంఘటనములను మఱితర వోక్కిచెప్పి “మహాత్మా! ఈ చెంబు నాది. నా కేదను, నా యర్థాంగినామమును గూడ నూచించుకే. ఎవ. అను నక్కరములు దీనిపై చెక్కబడియున్నవి. ఈ కలశము మీ కెట్లు లభించినది?” అని యడిగితిని.

కడచిననాడు నే బడినపాట్లకు వృద్ధు డెంతో దుఃఖించినాడు. నాటిసాయంసమయమున నన్ను జూచి యాంక్షించో ఆనందపురస్థరముగ తనగుహలోని కావ్యనింది సత్కరించియుండువాడననితర డనినాడు. “ఏ మిథువురము నడిరేయి నిల్లే ఈ యగ్నిచైతగూర్చు నియుంటిమి. ఆకస్మికముగ నేదోచప్పుడయినది. అది తెబ్బులిబొబ్బకాదు. సింహగర్జనమునుకొందు. సమీప ముండును అవ్వలనుగూడ రాత్రులందు తఱచుగ భీకరా రావములు వినవచ్చుచుండను. ఈ గుహసమృథమున కన్యకపశువులు సంచరించుచునే యుండును. అవి బిలము లోనికి రావు. గతనికి నూతనశబ్దము చెవిబడినందున సింహుక ఆశ్చర్యపడితిని. గుహనుండి అవ్వలికరిగి చూడ నైతిని. ఉదయమున చెట్లశింపములో మసలుచుండగా కలశము నా కన్నులబడినది. కొండకొననుండి ఎట్లో ఇది రాలియుండుననియు, దీనిధ్వనియే రాత్రి చెవిబడినదనియు, నిద్రవరిచై యుండునో యనియు నూహించుచు, పదిలముగ దెచ్చి దీని నిందుచుదితిని.” అని పలికి

యోగీంద్రుడు నా కలశమును నాకిచ్చివేసెను. చచ్చిన బిడ్డ బ్రతికి చేతులబడినట్లు సంతసించితిని.

ఈ చెంబుపై నాకు మిక్కిలి మక్కువయుండుటకు కారణము లేకపోలేదు. భారత పర్యటనమున పెక్కు చోటులందు నాతో నట్టాడిన ఈ కలశము నా వలెనే ఎన్నో ధక్కాలు తిన్నది. ఢిల్లీ ప్రేమను ప్లాటు ఫారముపై జారిపడినపుడును, కైబరు తెగువుర కవ్వల పర్యత గర్భయున నేదో దేవాలయమున్నదనిన విని, అందరిగినపుడు చివాలన దిగువనున్న ప్రాచీనభిత్తికపై పడినపుడును, శ్రీనగరముర మా బసలోని సిక్కు యజమాని చేతనుండి జారినపుడును, హృషీకేశమున దఱుచు బడిన దొంగచేతనుండి క్రిందబడినపుడును ఇది తీవ్రమైన దెబ్బలు తినినది. చెంబురూది చొట్టలను బాగుచేయించుటకు నామన సాష్పలేదు. దీనివలె చరిత్ర ప్రాముఖ్యముగల మఱికొన్ని సరకులు మాయింట గలవు పసికనమున నేనందిన గారాబము నానడతయందు కొంత ‘సూర్యకారము’ను గలిపినది. ఇది విజృంభించినపుడు చెంబులను, గిన్నెలను నేలవిసరివైచువాడను. ఇది వంకర టింకరలై కూర్చున్నవి. వీరిని బాగుచేయించవలెనని నా యక్కలూహించిరి. వీరిప్రానికకు శ్రతిఘటించితిని. బుడుతడనయియున్నపుడు నాడుకుతన మిట్టిదని తెలుపు తలిదండ్రులు నేను నాకు లేదు. అర్ధశిథిలములయిన కలశములే నా సర్వస్వములో నాకుమిగిలి, నికృతరూపులందున్న ఈ పదార్థములే నాకు మిక్కిలిప్రియములయి నాకైకవమును నా మానసనయనముమోల ప్రత్యక్ష మొనరించుచున్నవి. నిలుచునకుకొనినవి కడలేతినవి. నాడు ధ్వంసమైనవే నేడు నిలిచి భావభరితములై నా కన్నులనుండి ఆశ్రుకణముల నాకర్షించుచున్నవి. వీని చొట్టలపై బడుదెబ్బలు వీరివైగల భావములవైబడి తోడ్కోడనే నా గుండెలకు గుండకేయును. భావభరితమైన గతమును తునియలుచేయు నాఘాతములను నేను త్రమింపను. “గతము” చచ్చినదని పలువురు విద్యాధికులు దానిపై దుమ్మెత్తిపోయుచుండుట గాంచినపుడు నామన నెంతేని కృధనండును. “గతము”కంటె భావికాలము మహత్తరమైయుండవలెనని యభిలషింతును. గతమహ

త్వమును నేటియున్నదికి, లేపటి మహోన్నతికి పునాది చేసికొనిన దప్పేమి? తాతల బాజములెక్కి కదా విశాలకాల దిగ్విలయమందలి క్రాంత్యోత్సవశృంగారములను విలసిల్లించి దానిపై నులుగులెత్త నవ్విహ్వలము! ఉన్నంగ వీధుల జేర్చు బాజముల నెండుకట్టిగలట్లు చూచి 'తూ!' యన జెల్లునా? గతమున చొట్టలేకాదు, గోతులను ఉండవచ్చును. ఇవి కన్నులు తెరిచు నాచార్యులయి పురోభాగమందలి కాలపథమున క్రమగతి జరించుటకై జ్ఞానప్రదీపకళికల నెత్తి చూపును. మహాత్ముల జీవనములను నెమరితిమేని, ఈ సత్యమును ఋజువొనరించు దృష్టాంతము లెన్నో కనుల బడను. నా యింటగల కలశముమీది చొట్టలు నేడును నా కాచార్యులై యున్నవి. చిలుతప్రాయమునాటి దుండగమును, ఆగ్రహ విజృంభణమును నా తలపునకు దెచ్చి ఆత్మసంవరణమునకై ఇవి నన్ను బురికొలుపుచుండును. ఆ కలశములట్లు యాత్రసమయమున నాతో మసలిన మరచెంబుకూడ భావసమన్విత మైనదనుట స్పష్టాంశమేకదా! నా గుండెపై తగు ముద్రచిన దెబ్బలు నాక్రమశిష్ట యందు ప్రయోజనములని నాదృఢ విశ్వాసము. ఈ దెబ్బగదలి యర్థమును స్మరణకు దెచ్చుచెంబుచొట్టలు (వాని కివి ప్రతిరూపములగుడు) నా హితులు *. నా హితులను కాపాడుట నా పవిత్ర కర్తవ్యము

* ఈ హితులకంటె నాదృష్టిలో సగ్రస్థానము వహించిన పవిత్రవస్తు వొక్కటిమాత్రము నాకడనున్నది. అది స్వర్గీయ జతీంద్రదాసుని యస్థిక. కలకత్తాలో విద్యాసాగరకళాశాలయందుజతీంద్రదాసు కొంతకాలము నాకు సహపాతియైయుండెను. అనంతర మితడు వంగవాసి కళాశాలయందు జేరి, పిదప చదువుమానుకొని విచ్చి క భటపంఠుమున బ్రవేశించెను. నాకు సహపాతియైన జతీంద్రుడు భారతమేక్విరీ కాళాలు మహా పురుషుడని నాడు గుర్తింపజాలనైతిని. అరువదినాలుగు దినము లుపవాసముండి ఈతడు దివంగతుడైన మర్నాడు లాహూరునుండి వీనిశవము కలకత్తాకు గొనిరాబడెను. నాటి మహోత్సవమున గలిసి నాడుపవాస మొనరించి, సాయంసమయమున కాళీఘట్టముకడ జరిగిన అంత్య

యాశ్రమ సజీవిన కార్యమును వ్రాయుతడన నా హితుల నాత్మహృదీనిన మరచెంబుపై నాశుశంభు జాడుల సాక్షింపన నేరలకు కడవడి కంట చొట్టలు తెలుపుచున్న ప్రహృతియాత్రకు విడిచి ఈ యుదంతమును వ్రాయుచుంటిని.

స్వామిజీ అనంతర మాప్రవేశించితి మహాత్మ్యమును నా కెఱిగించి, ఇంతప్రపాదమున, విఘ్నాతిని నా కొనాను. తన యాశ్రమమున కొన్నిదినము లుండుమని ఆతడు వన్నజిగినాడు.

జనవారినుడువులు నామనసు నానందింపజేసిరి. సద్భావ మెందున్నదో, సత్పురుషు డెందుడునో అందే తీర్థముండును 'ఆత్మకా' యొక్క శక్తి మహాత్మ్యములను హృదయంగమ మొనరించుకొనిన వ్యక్తి ఈయోగి యని ప్రసించితిని. మహాగుణములనే కాదు, భయసంశయములనేకాదు భీకరమృత్యువును కూడ ధిక్కరించి జయధేరి ప్రయోగించునది 'ఆత్మకా' కదా! ఇట్టియద్భుతశక్తి తనయందు కలదని విశ్వసించు మనుష్యు డెందు స్వాతిత్వమును, ఆనందమును అనిర్వచనీయములు. ఇట్టిమహనీయునిచెంత నిమగ్నమునే పున్నను, మనలను మనము గుర్తింపజాలుము. అట్లు గుర్తించిన మహూర్తమందే అద్భుతసృష్టికై, అసాధ్యములను సాధించుటకై నడుము గట్టుదుము.

క్రియలందు పాల్గొని, దహనానంతరమున నా మిత్రుని యెహుక నొండు గైకొని దాచియుండితిని. నా వృద్ధ యమున దౌర్బల్యము పాదనూపిన ముహూర్తమున వీయస్థిని ముందిడికొని అర్చుతధృతి త్యాగములనుగుఱించి అదియొసగు నిస్తబ్ధ భావోద్వేగపూరిత మహోపన్యాస మునకు అంతరంగిక కర్ణము లొగ్గి ధైర్యైర్థ్యము లందుచుండును. మంచుకొండకుంటి తెచ్చిన గంగోదక మింకను నాకడ నున్నది కావున, అపుడపు డీ సలిలమును మరచెంబున గైకొని, దానిచే యతీంద్రుని యస్థిక నభిషేకింతును. ఓరుల కీ పూజ మిగుల విశృతమై చూపట్టిన నేమి, నన్ను భవ్యనిజేయు పూజ ఇదియని మురియుచుండును.

అమృతసృష్టికై కడంగిన కవులును, అసాధ్యములను సాధింపఁబడిన వీరులును ఆశ్రమములను జేరి, ఋషులను నేవించి, తామును ఋషులయి, ఉత్తమాశ్రమములను కమండలువులందు జేర్చుకొని ప్రీతిమై వానిని పురిష్ఠితో క్రొలిచి, కావున నమృతజీవులయిరి. ధనంజయుడును,* గ్రువుడును, ఓలేపుడును ఆశ్రమవాసులైన మహావీరులుకారా? ఇశ్వర్యమందుగాక అసిధారావ్రతమందు, — నిరంకుశత్వమనందుగాక నేవయందు ఆశ్రమము తమపు అమృతపుగ్రుక్కలు లభించునని వీరు గుర్తించిరి. మహద్యుతేవయేకాక సమస్తభూతములనేవయు మహాత్తరమయినది వీరికిని. రాజులందు రాజైవరైన ఓలేపుడు అరణ్యమున నావును కాచుకొనలేదా? జానపదులను గలియలేదా? వశిష్టాశ్రమమున నీత డెన్నెన్ని సదాశయములను బుడుకలేదు? “రఘువంశము”ను డెలుపుడు. మహదాదర్శములందు కొటివత్తులట్లు వెలుగొందుట గాంతురు. ఈ మహాకావ్యమును కనిన కవిహర్షభాముడు, బృహదారణ్యక తైత్తిరీయారణ్యకాది ఉపనిషత్తుల సృష్టింపచిన సంయమింద్రులట్లు అరణ్యము లందును, ఆశ్రమములందును నిజాత్మను చొప్పించి అక్కరైన దివ్యసామగ్రి నందినాడు. సరిత్రులును, శ్యామలతరులక్ష్మీకాటపట్టయిన ఆశ్రమమున ఋషీంద్రుని మ్రోల నాసీనుడనై యున్నతటి నామానసవీధియందు వెండఁతెందలు కావ్యకర్తలో, ఎందఁకెందలు మహాత్ములో, ఎందఁకెందలు వీరులో పొడనూపి.

* అశ్రమము ప్రాచీనభారతమహాసంయమి యను వంశము వీరలో నుల్లేఖించియుంటిని. గిరి నెక్కట, నదియందు గ్రంథు లిడుట, పితృతర్పణములు చేయుట మున్నగు విషయములు పాతకులదృష్టియందు దున్నవి కదా! ధనంజయయాత్రకునిగురించి మహాభారత మే మనుచున్నదో చిత్తగింపుడు:

“అర్జునుడును గంగాన్నాన పవిత్రీకృతగాత్రుండయి దేవఋషిసేతృతర్పణంబులఁ జేసి మాతలిప్రయత్నంబైన యా దివ్యరథం తెక్కి,

చ. అః ఘృతపస్వచాధిరీయ
తాత్కృలకుఁ బహుపుణ్యలోకకాం

ఆశ్రమమున మునినిగూడి కొన్నా క్లుండవలెనని మక్కువపడితిని. కొంతకాల మందు విడియు ముని నన్నత డడిగియుండెనుగదా! కాని దురదృష్టవశమున అట్లానరించుటకు నాకపుడు వలసినంత అవకాశము లేకపోయెను. ముం దింకను చేయవలసిన పయన మెంతో యున్నది. శారద చెన్నపురిలోనే యున్నది. ఆశ్రమము లందును, కొండలందును, వనములందును హిమాలయ యాత్రలోవలె నిపుడు విశేషకాలము వెచ్చింపజాలను. అయినను, వలసినంత మైక మంపుడు, ధైర్యము చెప్పదు ఆమెకు జాబులు వ్రాయుచు, నాయాత్రను పొడిగించుచునే యుంటిని. స్వామిశీతో రెండుమూడు దినములైనను ఉండవలె ననుకొనినను, ఎట్లుందును? నాడే కదా నాతల్లితదైనను? ఊరిలోని కరిగి డైమాకారాజుతోద్పాటున నా పవిత్రక్రియ నెఱపవలసియున్నది. ఈ యుదంతమును యోగిగరునకు తెలిపి ఆద్రికమును ముగించుకొని, నాసికకు మరలిపోవుటకు మున్ను మరల బ్రహ్మగిరిశిఖరము జేరి ఆశ్రమమున కొలది దినము లుండుటకు యత్నింతునని మాటయిచ్చితిని.

“కొండకొనయం దుదయించిన గోదావరీధార ఆపొంత లంఘించి, ఇటుపాటి ఈపల్లమున నీ సరస్సును నిర్మించి ఇందుండి దిగువకరిగి కుశావర్తమున ప్రవేశించి అందుండి దేశాటనమునకయి వెడలును” అని యోగీ ద్రుడనెను.

చెరువున కవ్వలితట్టున చిన్నచిన్న కొండసారంగములందు గోదావరీ మహేశుని విగ్రహము లున్నవి.

జ్వాలకు విశుద్ధమానసుల
కుక్షి సతతంబును సంశ్రయంబునై
లలిత గిలీపదంపతి వి
లాసవిహార మహోత్సవంబులం
గలిగి వెలుంగురత్నయదు
కందర సుందర మందరాచలా.

వ. నీ యందలి పుణ్యతీర్థంబులు నేవించుచు గంగాంబుభౌతస్థవీరునా వనస్పతిఫలంబు లుపయోగించుచు నుఖం బుండితి.....”

(ఆరణ్యపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము)

కవట బేజుగోపాలుడు

శ కు శా లు

— యన్. శంకరసుబ్బాస్వామి.

జలధార వీని నభిషేకించుచు సరస్సున బ్రవేశించును. స్వామిజీ కేదయిన వైక మిచ్చుట ఉచితమో, అనుచితమో ఎరుగను.

హృషీకేశమునుండి బదిరీనారాయణమున కరుగు తఱి మార్గమున నందందు ఆశ్రమములను గాంతుము. నిక్కంపు జడదారులు, కపటసన్యాసులుగూడ గానంబు డుదురు. కొందఱు సన్యాసులు యాత్రికులనుండి వైన ముగంధ గాంక్షింతురు. హిందీలో అచ్చువేయబడిక కొన్ని కరపత్రములను చేతికిచ్చి తాము చేయదలచిన సత్కార్యములను గురించిన జాబితా సేకరువుపెట్టుచుండురు. వీరిలో కొందరు దిగంబరసన్యాసులు. “స్వర్ణాశ్రమము”, “రామాశ్రమము” అనుచోటులందు సామ్యువనూర్జపద్ధతిజూచి అబ్బురపడితిరి. ‘కాలీకమలీవాలా’ ధర్మశాలలందు వైకము గొనుటయు గొనకపోవుటయుగూడ కలగు. కొన్నిచోటులందు సత్కార్యములు జరుగుచుండును. కాని వైకముచేరు ప్రతిప్రదేశముందును ఇవి జరుగుట గాంచనయితిని.

స్వామిజీకి కొన్ని ఫలములీచ్చిన సర్వోత్కృష్టమైన పనియై యుండెడిది. నా కపు డ వెట్టులభించును? మాడ వోడ్కొని రావలసినది. అత్మప్రకాశముకొఱకును, భక్తిభావవ్యక్తీకరణముకొరకును దొలుత స్వామిజీకి బుష్పంజలి నిచ్చితిని. సారభద్రాసము భావభరితమయ్యు యోగివరుని ఆత్మ నిందుక తనుపవచ్చును. ఉదరము

* మహారాష్ట్ర భాషలో విశేషచరిత్రను చేయక పోయినను, కలకత్తాలోనుండగనే ఆభాస కొంతనేర్చితిని. భార్యాడకాపురముడు కులకరణియను కన్నడవ్యక్తియొక్కడు అమహానగరమున నాకు పరిచితుడై యుండువాడు. ఈతడు మహారాష్ట్రభాషనుగూడ నెరుగును. ఆదినములలో నేను విద్యాసాగరకళాశాలలో చదువుకొనుచుండువాడను. కులకరణి, నేనూ ఒకేహోటలులో (౨౧ Eden Hospital Road) భోజనము చేయువారము. హోటలు పంజాబీ ప్రాప్రైటరీది. వంటవారు భగల్పూరు బ్రాహ్మణులు. చహాటి పుల్గా మన్నగు రొట్టెదినుసులకు ప్రసిద్ధి కెక్కినది. కొంద రాంధులమందు బ్రవేశించితిమి. తెలుగుతిండి లేక నోరు చచ్చి

మాతేమి? పవనపల్లాంబువులనే ఈతడు భక్షించుచుండే నేమో! ఈ కాలముందును ఇట్టి భక్షణమున మునుచుండు మనులను గాంచి మరియభాగ్యము నా కొదవను. ఏ యాహారమును గొనక వీరు కొన్ని నెల లండబాలు పెటుచును, ఏమైన ననుకొనునుగాక! కొంతవైకము నచ్చో నిడితిని. యవకయోగితో ప్రసంగింపదలచి, ఆతనిని పలుకరించితిని. జవా జేమియు నీయక ఆతడు పక్కన నవ్వినాడు. ఇద్దరుకు జాగ్రత్తొక్క వృద్ధుని యాకీస్సులగొని నిష్క్రమించుచు “క్రింది కరుగుటకు క్రమమైన తెరు వేదేవి కలదా?” యని ఆతని నడిగితిని. “ఎడమకట్టునుండి కొంతదూర మురిగినపిదప గిరిపార్శ్వమున నొకతె న్నగపడు”నని స్వామిజీ తెలిపెను. ఆతనికి ధన్యవాదము లొసగితిని. అరుణకిరణ విభవమున గను విందొనరించు పర్యవశ్యకములను జూడ్కితీవలనుండి యంతరంగమున జేర్చుకొనుచు ఆల్లనల్లన నందుండి కదలిపోయి మనితెలిపిన తెరువున బ్రవేశించితిని. దవున నొకవ్యక్తి కానుపించినాడు. నన్నుచూచి వంగి డిండ మిడుచు సమీపించినాడు. వాలకమునుబట్టి ఆతడు నిరుపేదయైన మరాటీకాపని గుర్తించితిని. ఆత డెట్టిరూపాగా ధరించినాడు. వానిచేతిలో బలమైన కట్టకలదు. “బా-అ-అ-బా! తో-తో-న-చూ-పే-దా?” అని నత్తితో సన్నని గొంతుకతో నాతడు ప్రశ్నించినాడు. మరాటీ మాటలో * తప్పలతో నిండిన కొన్ని హిందూస్థానీ శబ్దములను పొగుపువతుగా నాతడు చేర్చినాడు.

ఊరకొన్నది. పప్పుచారు (కట్టాడార) కాదుపద్ధతిని ‘లంబామహరాజ్’ అను పొడలలాట్టియవంటి అచటి వంటవానికి చెప్పితిమి. ఆ రోజులలో మాకు “కట్టాడార” రక్షకు డైయుండెడిది. కులకరణి ఈ కట్టాడారను నేర్లకొద్దీ పీల్చువాడు. అతగాడి పొట్ట రబ్బరుతో చేయబడిన దనుటకు ఎన్నో ప్రత్యక్షదృష్టాంతము లగపడినవి. ఒకప్పుడు నేను జ్వరపీడితుడనై కొన్నాళ్లు పస్తున్నాను. చారుమిదికి బుద్ధిపోయినది. చారుసముద్రము నెద్దనెద్ద కెరటాలతో పొంగిపొరలుచు ఒకనాడు నాకు కలలో కానుపించినది. పొగుపునామానులు కాతోలు చిన్నచిన్న డింగీలవలె తరంగములలో కొట్టుకొనసాగినవి. మనసును పట్టియుంచుట నాతరము గారేదు.

“Robinson Crusoe” లోని Friday అను కేరీబాల్-నిన్నవాని మాటల తీరును గలపించు వీని ప్రసంగభోరణి నాకు కొంత ముదము గూర్చినది.

పరుగుపరుగుననోయి కెరటాలలో లంఘించినాను. ఈత వచ్చునను ధైర్యముండెను. కాని ఉక్కిరికిక్కిరియగు బచ్చే మనిగి కొన్నిసక్రములు మింగితిని. చారుకెరటాలు గొంతుకలో ప్రవేశింపగనే ఏవో అపూర్వమైన శక్తి ఒకటి నా ఉదరగోళమున ప్రవేశించినట్లయినది. తన్మయభావమున మునిగితిని. అట్లు మాటల కందని హాయి నందుచుండగా, దురదృష్టమేమని చెప్పుదును, నా నిద్రకు భంగమవచ్చినది. నా స్వప్నమునకు ముసలము వచ్చినది. నిమిషములో చారుమహాసముద్రము అదృశ్యమైనది. మిసల భిన్నుడనయి నాగడిలో నన్ను చూడవచ్చినకులకరణికి స్వప్నోదంతము చెప్పితిని. నా భంగపాటున కాపెద్ద మనిషి కన్నీళ్ళోడువనుకొన్నాను. ఒకమారు పండ్లగిరి లింది “అమ్మో! పాపము” అనినాడు. “కతి నాత్ముడ”నని చెడామడా వానిని తిట్టినాను. తనకప్పు గుర్తించి ముందుగ హోటలుకు పోయి, పొడలొట్టియిచ్చే చారుకాకింతు నని నాకు మాటయిచ్చి నిష్క్రమించినాడు. లొట్టులువేసుకొంటూ వంగదేశములో ఇట్టి పథ్యము దొరక దని మురుస్తూ ఎంతో శక్తి తెచ్చుకొని హోటలులో ప్రవేశించాను. కులకరణి కూర్చుని చారు తెచ్చుని హుళుం జారీచేశాడు. రెండు పట్టుకారులతో ఒక పెద్దగిన్నెను బట్టి తెచ్చి పొడలొట్టియిచ్చి నా ముందుగా వేసినాడు. జలరూపము దాల్చిన అగ్నిహోత్రుడు లో ప్రత్యక్షమైనాడు! “అమ్మో!” అని ఒక హుళుం కెచ్చెయన్నాను. జ్వరప్రకోపముని సోదరులు అపహేళనపడ్డారు. వేడివీళ్ళలో రెండుకుంచాల ప్రాప్తికి క్రొత్తకారము మిగిలించి చారు తయారుచేసినాడు పొడలొట్టియిచ్చి! వీడి Originality కి కులకరణియొక్క Cooking genius తోడుపడినది. చెప్పనేల, “నిమిషం లో నన్ను చైతన్యమువలన పంపవలెనని ఈ యిద్దరూ పెద్ద స్క్రిములేకారని గ్రహించినాను. ఎంతహోరము! పాప మెట్లు మెరుగుచున్నదో చూడండి! నాకు నోటి నుండి నూట రాలేదు. వడకు తుట్టినది! కొంతనేపటికి

“చూపుము, నీకేమైనా ఇస్తాను.” అని నేనంటిని. ఆ నిరుపేదమొగము కొండంత యైనది. తెరువు చూపుచు నా ముందునుండి ఆతడు నడువనాగినాడు. వినులతర నిర్ఘ

తేటుకొని నోసలుచ చేతులుమొగిచి “మహనీయ గుణగరిష్ఠు లారా! నేను వివాహితుడను. భూమిమీద మఱికొంత కాలము నిలువవలెనని మక్కువపడుతున్నాను. అంతే కాదు, పెరిగి పెద్దవాడనయి పొడిచేసెయ్యా లనే సంకల్పంతో ఉన్నాను. కాబట్టి ఈ చారును ప్రస్తుతం నా ముందునుండి తొలగించండి. లేకున్న, నా కీదడ తగ్గుదు. ఈ పదార్థం తప్పకుండా ప్రళయకాలంనాటికి పనికివస్తుం” దని దగ్గర్తికతో చెప్పితిని. “పీజియే! బుఖార్ నహి రహేగా” అన్నాడు పొడలొట్టియిచ్చి. “హాఖీ నహి రహేగా” అన్నాను. ఆ యోధులభో రణిమాస్తే నన్ను గట్టిగ పట్టుకొని గిన్నెలోనున్న వేడి నెత్తురువంటి ద్రవమును నాగొంతుకలో పోయియేరేమాయని అనిపించి యడలితిని కాని పరాత్పరుడు నా పక్ష ముంచే యున్నాడు... కులకరణిని గురించినకథ లెన్నో ఉన్నవి. భోజనసమయమున వంగీయుల తిండిపద్ధతిని గుఱించిన చర్చలు జరిగేవి. వంగీయులలో బ్రాహ్మణులు కూడ మత్స్యమాంసాదులను భక్షింతురుగదా! “మాంసము తినుట కూడదు. చేపలను, కొడిగ్రుడ్లను తినచ్చును. తప్పలేదు.” అని కులకరణి యనువాడు. ఈవింక వాదము నాకు నచ్చెడిదికాదు. అగ్గిబరాటమునయి కులకరణిని మార్కొనువాడను. కొంతకాలమునకు మాస్తేహం ముదిరింది. అతడు నా గదికి వచ్చి నాకడ Short Hand, బంగళీ పాళీ హిందీలూ నేర్చుకొనే వాడు. నాకు కన్నడమహారాష్ట్రభాషలు నేర్పవాడు. కొంతకాలం జరిగినది. ఒకనాడు “అర్జుంజున అవసరమున్న”దని కొంతపైకము నాకడనుండి తీసికొని హోటలువానినోటిలో కరక్కాయకొట్టి నా పుస్తకాల సహితంగా కులకరణి కలకత్తానుండి అదృశ్యమైనాడు. అందుచే కన్నడమహారాష్ట్రభాషలందలి నా కృషికి ఢక్కా తగిలింది! ఈ భావలలో వలసినంత పరిజ్ఞానము నంద జాలనయితిని. కాని అవి సుబోధకములు కావని చెప్పును. ఎదుటివారు పండితులు కానిచో, ఈ భావలలో గంభీరోపన్యాసము లేయగలను.

రిణీజలపూరము మధురాలాపన మొనరించుచు నీశ్వరా శిన్నువలె న న్నునుగమించుచుండెను. కైలేంద్రముపై శోభిలు నిగురుజ్జింపముల, నింపారువిరుల, పొలుపైన పాదల, అందంపు మాచిమోకల, ఆలరునెత్తముల, నెల దేటిగముల, శిశిరస్నాత ప్రసూనముల కాటపందిళ్లయిన యెలదీనల, మందసంచారితమారుతము నంటి మసలు గండుగోయిలతండముల దీర్ఘ బాహువులచే దిక్కామి నుల గవుంగిలించు నుర్వీధరముల, కవి హృదయములు పోలు తమ్మికొలంకుల నాలోకించుచు దిగ్విలయమునుండి దినేంద్రుడుచర చర గదల నొల్లకుండెను. అడకాంశుదృష్టి దళల్కానిన వనక్షేమి చెక్కినలు సిద్ధచే, ననురాగముచే, నా నందముచే కెంపెక్కినవి. కెంజాయలీను పొడుపుకొండ పెద్ద పవడంపుదిబ్బరలె తోచినది. దివసనాథు నలరించుటకై కాబోలు దివిగల ముత్తయుదువులు కొందరు దివా భామినికి కెంబట్టుపుట్టుము గట్టి పలుతెఱుగుల కై నేగిరి. నేవకుడు ముందు నడచుచుండుటచే, తెడవునకయి తడవు లాడవలసినయక్కర లేకపోవుటచే, మెడకు కు పని గల్పించు లాతియొకన తెవ్వియును మనసును మార్కొనక పోవుచే నాదృక్కులు, తలపులును మరెందుచు పరుగిడక ప్రాగ్గిళమను బ్రహ్మాగిరికిని నడుమ నిష్టవిహారము సలుపుచు, నిత్యలక్ష్మీ లలికాలవాలమైన నాతావునండి, బహు శతాబ్దులు ప్రాచీనకుల తానయిన యా ప్రదేశము నుండి నిలింపులకు కర్మక్షేత్రమైన ఆ ధర్మక్షేత్రమునుండి తపస్వియైన బ్రహ్మను మగికిపట్టయిన ఆ పూతస్థానము నుండి, సురభిళ భావబంధురమై, జ్ఞానారణచ్చరి దిగు కొత్తిన దొల్లింటి ప్రాచీనిభవముడైన బహుతెంచినవి.

* ప్రాచీనగతము నిత్యసంజీవి యైనదనిన నన్ని కాలముందును నమృతజీవియై యుండు భావవిభవము మన సభ్యతయందు దున్నదనియు, వెనుకటిదని దీనిని దను మాడుట కెవ్వరికిని సాధ్యము కాదనియు, భారతావని ఎన్నెన్ని యాఘాతములు తినినను, సనాతన సభ్యతా మహత్త్వము వ్యక్తమగుచునే యున్నదనియు జరుగరులు గ్రహించురు గాక! తన గుండెయందు విజ్ఞానామృతమును నిండించుకొని, దానితో నవయుగమును భార

భావికాలమున భారతమాత ద్విస్సరము నలరించు సభ్యతావిభవము నందవలె నని కాంక్షించుచు వక్ర నాగర కతవలన పాశ్చాత్యవిద్యుత్తన నాదరముడక పడియున్న భారత గతమును, నిత్యసంజీవ భావవిసిత భారత గతమును పునరుద్ధరింప నాతురపడుచు, కంకొలుకులం దాశాన్యుతుల బూరించుచు మహోత్సాహమున ముందంజవేయు యవకులలో నే నొక్కండను. బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ మున్నగు నాధునికులు గతము నీసడించిన, నీసడింతురు గాక! "Passive awareness of dead facts" అని, "Regretful hankering after the extinct beauties of Greece and the Renaissance" అని మహామేధావి రస్సెల్ (Vide: Page 167 "Principles of Social Reconstruction" By Bertrand Russell) పలికిన నేమి, ప్రాచీనగతము నిత్యసంజీవియైన దని, * వసుంధరపై నేడు చెలరేగు దౌష్ట్యమును మృత్యువును నిర్జించి పాశ్చాత్యజగతిమ్రాల పరంజ్యోతిని నిలిపి వసుమతీనీమంతిని నవనవోన్మేషకాలిని గాదించునదని నాదృఢవిశ్వాసము కన్నతల్లి భారతాంబ ధూల్యవ లుంతిత యైన దని ఎన్నోమారులు కన్నీళ్ళోర్చును. కాని కన్నీటిని నే నెన్నడు కన్నులందు కాపుర ముండనిచ్చు వాడను కాను. సదాశ యను నమరజ్యోతికి హృదయ మును బ్రమిద గావించుకొన నున్విఘ్నముండును. కొండకింగారముతోడను, విమలతరంగిణిలతోడను, కన్ను దోయికి విందునేయు తరుచయముతోను, వింతచెయవ మన శోభిలు పూదీగలతోడను అరుణచ్ఛటలందు భారతజనయితి భామరభూషణాంబరాన్విత భామిని భంగి భాసమానయై గోచరించుతరి నాకన్నతల్లి మరల

తాంబ తనిపి కెంపొందింపజేయవలె నని ("It is for India to keep her breast supplied with the Amrita of wisdom, with which to feed the new born age and nourish it into a mighty future" Vide: Tagore's "Letters to a friend" page 124) రవీంద్రుడనినపుడు ఆ కవిచంద్రుని దృష్టి సనాతనసభ్యతపై (ఇది విజ్ఞానమధాపూరితము కావున) వ్రాలె నని తలచుట తప్పకాదు.

సమయము మహాధ్యాయునియై, విశ్వజననియై, జగద్ధాత్రుయై, జీవియై దిగంతముల జేజేల నందగుల దని మురియుచుండును. మహారాష్ట్ర సేవకుని వెన్నంటి నాటిప్రభాతమున రిట్లు మురియుచునే సైతలమున జరింపసాగితిని. “తొండరపడక కొండనుండి దిగునపుడు యాత్రికులు దర్శింపఁ గలయు స్థానములనన్నిటిని చూపుము.” అని వానినుద్దేశించి పలికితిని. కొంతదూరము నడచి, చివారున నిలువఁ బడి యాతడు “బాబయ్యా! ఇక్కడ చూడండి ఇదిగో

శివుడిజట. ఇందులోనుండి గోదావరీదేవి ఎల్లావస్తాందో చూసితిరాండి” అనినాడు. అచ్చటికొండనేల జడలు కట్టిన కేశభారము ట్లున్నది. అందుండి నీ రుబుకుచున్నది. “గంగకుమున్ను గోదావరి ఈశ్వరశిఖనుండి వెడలి నది. ఈ యంశమును వ్యక్తపఱచు దృశ్యము బ్రహ్మగిరిపై కలదు.” అని కొందఱు మహారాష్ట్ర విప్రు లంతకు మున్నే నాపర్యటనమున దెలిపియుంట జ్ఞప్తికి వచ్చినది. కొండొకవడి నలిచి ఆ ప్రదేశమును పరిశీలించితిని.

“తల్లిపాలులేక”

వాసక

కడవెలుగు

పూడిపెద్ది వెంకట రమణయ్య

ఇలువరం తలుపు ఉత్తకలోకెత్తి మెల్లగా వడకు తూన్న చేతులతో ఒత్తిలిగించేడు. నడుమకు వంగింది నడుం రెండుగా వయోభారాన. తలుపుతీయగానే ఒక్కమారుగా మొగాన కొట్టిన ఆప్రాద్దుటి వెలుగులో వాని వెలుగుతక్కువకన్నులు తపాతపా రెప్పలు కొట్టుకున్నాయి. జంకుజంకుగా తలుపురకు చేజాచి పొట్టి చేపాటికట్టి దొరకబుచ్చుకొని తడబడతూన్న అడుగు మీద ఊగులాడుతూన్న కుమ్మకేరంతో తలుపీవల మంటివాకిట్లో నిలబడ్డాడు. పండి బట్టతలబడ్డ తల ఊత లేకుండా ఊగులాడుతూంది.

“అప్పుడే యెవరో కళ్లాలు చల్లి ముగ్గులు పెట్టేడు” అన్నాడు తేలీ మనిగీహతూన్న హాలు తక్కువగొంతుకతో. మూటగా మాడుచుకొని గుమ్మంలో కూర్చున్నాడు. ఇలువరం గోడకు చేరబడి. ఎన్నడై యేళ్లే ఉంటాయో ఆచుట్టప్రక్కలే ఉంటాయో శరీరాన చర్మమూ, ఎముకా తప్ప తక్కినవన్నీ కర్పూరం లాగు హరించిపోయాయి వాడుబారిన ఆముసలికన్నులే కాస్త మిలమిలలాడేయి. ఆకమ్మని కళ్లాలుపరుపూ, దాని మీద రంగవల్లికాచిత్రరచనా! కలంసాపుడేరిన ముసద్దీ కూడా అంత తీర్చినట్టు ఆముగ్గుతీవలు గీయలేదు అనుకున్నాడు ముత్యాల. ఆముసలిచట్టంలో కాస్త యావ నపుచాయలు కదలేయి.

“నీనో? నేనో?” అన్న మూల్గులాటి కేక గుడిసె గర్భంలోనుండి ఈవలకు ధ్వనించింది. తలకూడా అటు త్రిప్పకుండా విన్నాడు ముత్యాల. “ఏమో, ఎంతకాల మిలాగు బాధపడాలో ఈముసలిది. దాని ధర్మమూ అని దానమ్మ కాస్త కనిపెడుతూందికాబట్టి సరిపోయింది గాని లేకపోలే ఎవరి కెవరు?” అని మైకే మాట్లాడుతున్నాడు.

“అబ్బాయి! రారా నాయనా?” అన్న కేక గుడిసెలోనుండి మైకే బలిమిసీడ్చినట్టు ఈవలకు కొనసాగింది.

“అబ్బాయి! ఎక్కడి అబ్బాయి! ఇక్కడకు నూబయేబది, లేదా రెండు వందలమైళ్ల దూరంలో నున్నాడు. నీపిలుపు నాకే వివరాలేదు... వినియోగం ఏంచేస్తాను? నాకేనా కాలూ చెయ్యి స్వాక్సీనంలో నున్నాయి గనకనా?... కనకం! ఏం కావాలి?” వరమిచ్చేచేపుడులా గడిగేడు ఆచీమముసలి భార్య కనకమ్మ నుద్దేశించి. పొక్కిన మంటినేలా, కుక్కినబడ్డ సులకమంచంలో గోసె పరచికొని పడుక్కుంది కనకమ్మ. శరీరమూ, ఆమెకట్టుకున్న పాతగుడ్డామూడా ఒక్కలాగే శిథిలాలయి చితికి పోతున్నాయి. ఆమె కడుగొల్కులలో నున్నాయి. ప్రాణాలు, అంతా వట్టికట్టెను. కాలు చేయి కదపడానికి కూడా అవకాశం లేనింత బలహీనంగా ఉంది. ఆమె ఆసిన ఆ రెండు మాటలూకూడా వెనుకటి అలవాటున ఆమెగొంతు వెడలినవేగాని స్థూకాలు కావు.

వంగిననడుం మరింత వంచి “కనకం!” అన్నాడు ముత్యాల. ఆ పిలుపులో నిరాశా, నిర్వేదం ధ్వనించేయి. వాని చూడ్కు లేటు ప్రసరించేయో చేతిలోని కట్టి ఎవరో ఊచినట్టటూ యిటూ ఊగింది. నిట్టూర్పు కూడా ముసలిదై మాడుచుకొనిపోయింది వాని బొక్కినోటిలో. “ఎందుకిస్తాడో భగవంతు డింత దీర్ఘాయువు? పోనీ నాలాగు ఈమాత్రం శరీరదాక్షిణ్యమేనా లేదాయ”.

“కనకం”-మరొకసారిపిల్చేడు మంచంపై పునుండి తలయీవలకు త్రిప్పి. పలక లేదామె. నిద్దురలో పలవరించిందేమో ఇందాక.

“తాతా! చల్లికూడు” అంది వీధిలోనుండే కంచంతో కూడుపట్టుకొని దానమ్మ.

మత్స్యలు ఆశ్రయముగా యీవలకు వచ్చేడు. ఆమె తెచ్చిన చెంబులోని నీళ్లతో క్షుగమూ చేతులూ కడుక్కొని, యీవల మట్టివాళ్లతో ముగ్గుమీద కంచం పెట్టుకొని, దానిదగ్గర కూర్చున్నాడు. ఎవమచేత నంజుడు పట్టుకొని నావకుూ వుడిచేత చట్టిక బళ్ళాలు ఒక్కొక్కటి దిగజేస్తున్నాడు. అంతవరకూ వాని నల్లాడించిన ఆకలికాస్తా మందగించింది. నంజుడునాకి లొట్టలువేస్తూ “దానమ్యక్తనక మెలాగుం దో చూస్తూ నేను పిలిస్తే పలుకలేదు. నిద్దరకాబోలు” తిరుగా అన్నం తింటున్నాడు. ఉదయపు టెండలో వెన్న డప్పులాగు వేడెక్కుతూంది. మూడువంతులు కూడు ముగించేడు. ఊపిరి నట్టకుంది, ఆ చేతుల్ని తినడం, లోపల నుండి కంఠానికి కేకేసింది. దానమ్మా! కనకమ్మా! తాతా, తాతా అని ఆశ్రంగా పిలుస్తూంది దానమ్మ! భీమాగా “ఏమట”న్నాడు మత్స్యలు. “అవ్వకదలదు! మాటాడదు! చచ్చిపోయింది కాబోలు.”

“చచ్చిపోతే బ్రతికిందన్న మాటే. దాని కష్టాలు గట్టెక్కుతాయి.” అంటూ మిగిలిన అన్నం మింగేశాడు.

“చూడు తాతా! నామాటబద్ధం కాదు. కఱగట్టిసింది. వాళ్ల పెంటమ్మను పిలుచుకొచ్చి చూడమంటానుండ.” అంటూ దానమ్మ పొరుగింటికి వెళ్లింది.

“మేలే. ఆమెబాధా నాబాధాకూడా ముగుస్తాయి. ఇతరులకు భారమయిన తరువాత ఇక జీవించి ఏం కుఖం? ఇంతకూ జీవించి ఆమెగాని, నేనుగాని ఏం చేయాలి?”

పండ్లసందులలో నాల్గ్గ చొనిపి మెతుగులు లాగికొని చప్పరిస్తూ నేలచూచేడు. తనలోతా నేమేమో అనుకుంటూ కఱ్ఱ సంధిస్తున్నాడు లేరదానికి. గుడి నె లోనుండి దానమ్మ, పెంబమ్మ కనకమ్మకరీరం మోసుకుంటూ ఈవలకు వచ్చేరు. ఆచేరువనున్న కాగు చెట్టుక్రింద గోనెవేసి ఆమె నక్కడపడేసి తాతవద్దకు వచ్చి నిలబడ్డారు.

“అయిందీ? దాని యాతన ముగిసిందీ? బాగానే ఉంది. ఆమె ధన్యురాలు. ఆమె చచ్చిపోవడంకాదు, బ్రతగబోయింది. నాకేమీ విచారంలేదు, ఒకవేళ యీ పాడుకన్నులనుండి నీటిచినుకులు రాలినా ఆసందబాష్పం లనుకొండి.” అంటున్నాడు ముత్యాల భీమాగా నవ్వు మొగింతో. ఏవో భారం తనమీదనుండి దిగబడ్డట్టు విక్రమ నూదించే సుఖప్రసాదాలు వెళిస్తున్నాడు. చాలకాలంనుండి ఎదురుచూస్తూన్న ఆనంద సమయ మాసన్న మయిపట్టు నిండుగామాటాడుతూ పండు ముత్తయిదువు పచ్చని చిలుకలా గెగిరిపోయిదన్నాడు. మంచిది. మంచులాగు నిష్కల్మషమయిన జీవం కరగించుకుం దన్నాడు. ఆమె అనూయితురాలు, కాళ్ళత స్వర్ణనుఖ ముఖభరిస్తుం దన్నాడు.

ముసలివాడు ముగ్ధుడయి ప్రాణనాయువు స్తంభించుకుంటాడేమో అనుకున్నారు కొందరు. వలవలా విలపిస్తాడేమో అనుకున్నారు కొందరు. కరీరం నిలుపుకో గలదో లేదో అని శంకించేరు కొందరు.

ముత్యాల మంచువాడు. వారి దాంపత్యం అనాది సిద్ధంగా అత్యుపకూలంగా సాగివస్తూంది. వాళ్లు అలా ఆగూటిలో గువ్వలజంటలాగు కూడిఉన్నారేనా డాయో. ఆపల్లెఅంతా వారిని పార్వతీపరమేశ్వరు ను చూచినట్టు చూచేవారు. అప్పుడుమొదలు రాత్రి జాము వేళ దాటేవాడా ఆముసలి ముత్యాలను వచ్చిచూచి వెళుకున్నారు ఎందరో ప్రజ. ఒకటిరెండు చేరువగ్రా మాలనుండి కూడా వచ్చివెళ్లేరు ప్రజ. అందరితోటి ఆతి ధైర్యంగా మాటలాడుతూ ఆమెకు ధన్యవాదాలు చెబుతున్నాడు. ఆమెనుగూర్చిన విచారము తన కిక లేదు, తాను హాయిగ నిద్రపోవచ్చు ననుకొని ఆ చీకటి గుడిసెలోకి వెళ్లేడు.

దామృత వానిప్రక్క దులిపి పరచి ప్రవిదలో వత్తివేసి దీపం వెలిగించి, “తాతా, కూడు తింటావా? ” అని అడిగింది.

“అప్పుడే యెవరో కళ్ళాపు చల్లి ముగ్ధులు వెట్టేరు” అన్నాడు.

కోడికుసుమగా నిద్రపోతున్నాడు, త్రుళ్లి పడి పేల్కొంటున్నాడు. మెలకువరాగానే ఒకసారి వాని హృదయం తేలికగాను, ఇంకొకసారి భారం గానూ తోచింది. ఒకటి రెండుసార్లు మూల్గేడు. పొదుగువాళ్లు తెలిసిఉంటే వినేఉంటూ రాధ్యని.

ఉదయాన్నే లేవగానే 'కనకం' అనేదే మొదటి పిలుపు. ఒక్కొక్కనాడు రాత్రిమీరేక నిద్ర తెలివితే ఉండగా 'కనకం' అని పిలిచేవారు భక్త్యాలు. అమె పలికేది. ఏవో కబురు లనుకునేవారు.

"ఉం హుం! వద్దు. కడుపు నిండుగా ఉంది, నాకు ఆకలేకాదు. ఏబాధాకూడా లేదు, హాయిగా పడుకోని ఈరేయి నిద్రపోతాను. రాత్రి మించు తూంది. దానమ్మ, నీవు వెళ్లు. మాకోసం చాలా శ్రమ పడ్డావు. ఈ మూలినోటిదీవన లూరకపోవులే. నీ వెంక దాన వనతానో మోడు! అంటూ ఆ సులక కుక్కిలో పడుకున్నాడు.

పడుక్కొగానే మొదటికణపు - "ఈవార్ల అత్యంతి చేరుకుందో చేరదో? పైకే అన్నాడు.

రెండు శబ్దాలతో ఒకే కంఠంతో. దానితో వారిరువురూ చిత్తశాంతి చేకూరేది కాబోలు, తిరుగా కోడి మానేదాకా ఇద్దరూ కొట్టేసిన పాముల్లాగు పడుక్కునే వాళ్లు.

ముసిలాడి నోరు కనకాన్ని ధ్వనించింది. కన్నులు మూసికొనే ఉన్నాడు. కథ ఏరో చెప్తున్నాడుకాబోలు, గొణుగుబోయే మాటలతో కనకాన్ని ఉద్దేశించి త్తుల్లి పడిలేచి మంచంనడుమ వంగిపూర్వున్నాడు కన్నులు నులుముకొని, కనకంమంచంకోసం ఆమె పూర్వం పండుకొనే మూలకు అపసమ్యక్ంగా చూచేడు. “కనకం! కనకం” అని గట్టిగాపిల్చేడు... “అ! నిద్రలేదు. మూల్లు విసబడుతూండే. కనకం! పిలుస్తే పలకచూ” అన్నాడు అతిజాలిగా. ఆ లేతవెలుగుదీపం ముడుచుకుపోయినట్లయింది. లేచి నేలతడవి కాళ్లాది నిలచేడు. మంచంక్రిందపడిఉన్న చేతికట్ట పుచ్చుకొని ఆమె ఉండేమోనని అటువైపు వెళ్లేడు.

“లేదు! అయ్యో లేదు. అమావాస్యరాత్రి. ఆమెకు చీకటి లక్ష్యంలేదు, నాకు తెలుసును. అప్పుడు చీకటేకాకుండా పెద్దగాలివానమాడ. జంకకుండా పాలానికి వెళ్లింది ఆర్ధరాత్రివేళ. ఇప్పుడు - పాలానికి వెళ్లిందా?...పాలంలేదే!...వెతగాలి. ఆమె చీకట్లో ఏమయి పోతుందో!...ఇక్కడెక్కడేనా ఉండేమో, “కనకం!” నిలబడ్డాడు, ఆమెవలకుకోసం ఆరికించేడు. “ఏమయి ఉంటుంది! ఒకనాడు ప్రొద్దున్నే లేచి పొరుగుపల్లె వెళ్లిందికాదూ, వాళ్ల మేనగోడలంది చూచివస్తాననుకుంటూను. ఆవేళ పగలుకాబట్టి నాకు ధైర్యంఉంది. రాత్రివేళ-అంధకారం-కుక్కేమోనక్కేమో-ఒంటికత్తై-అబ్బాయిఉంటే - ఉంటేమాత్రం నాకు కనకంమీద ఉన్న ప్రేమ వాడికుంటుంది...ఏదీ? ఏనాడాయ వెళ్లి పోయాడు! కనకం....”గదిఅంతా అటూయిటూ చూచేడు, గోడను చిలుకకొయ్యనుండి వ్రేలాడుతూంది త్రాడుతో ఒక చిన్న పాతలాంతరు. అటే మెల్లగా అడుగులు పెట్టుకొనివెళ్లి ఆలాంతరు తీసేడు. దాని కొకవైపు అద్దంలేదు, అంతా త్రుళ్ళుపట్టి మొరమొర

లాడుతూంది. మనీబాడ్లూ, సాలెపట్లూతో నిండి ఉన్నాయి దాని తలా, మూలటాను. దానిలో ప్రమిదదీపం మెల్లగా చొనిపేడు. పక్కమీద పరచిన పాతగుడ్డ తీసి పైమీద కప్పుకున్నాడు. ఒకచేత లాంతరు, రెండవచేత చేపాటికట్టా పట్టుకొని ఇలువరం విడచి యీవలకు వచ్చేడు.

పదిపదిహేనేళ్లవుతుంది. ముత్యాలు వీధిలో నడిచి? ఏంవీధి! పల్లెబాట గోతులూ గోర్లూను. రంయి మచి రావిచెట్టుకొమ్మవూంది గాలి. ఆచెట్టు తొట్టిలో గుడ్లగూబ గూపెట్టింది. ఎట్టింక అవ్వలి కళ్లంకాపులకు మఃషిజాడ గలగలకబ్బంతో తెలుపుతూంది. ఎక్కడా లేని సత్వం ఆ ఎండుకాళ్లలో ప్రవేశించింది. అక్కడా అక్కడా నిలిచి “కనకం కనకం” అన్న ఆక్రమణతో నోటిపిలుపు అనిశ్చబ్దరూపయాన్ని గుండులాగు డూకుకుంటూంది. తల వ్రేలవేసికొని తలపులు నోటతెట్టుకొని తడవికొంటూ దాటుకుంటూ పోతున్నాడు ముత్యాల.

“ఎవరది?” మెలకువవచ్చిన కళ్లపుకా పాకడు గద్దింది ఆవెలుగు నుద్దేశించి గట్టిగా అడిగేడు. ఏదో బదులాడిన ట్రాదీపకలిక చలించి చీకటితో చలంతాలాడుతూంది.

ముసలి ముత్యాలు “కనకం! కనకం!” అని జాలిగా ధ్వనించి ప్రతిధ్వనించేడు.

తన తోటి పాలికాపును లేపేడు అకళ్లంకాపు. “ముసలాడు దేనికో దేవులాడుతూ వస్తున్నాడురా” అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా. రెండవవాడు నిద్రలేచి ఆవులించి కళ్లుచులుముకుంటూ తాత వెలుగువైపుచూచి “అ! అ! ముత్యాలతాత! ఇ దేమిటిచెప్పా, చీకట్లో ఇలా వస్తున్నాడు.”

“ఎవరట్టా పాలికాపులూ! కనకంగానీ వచ్చిందా మీ కళ్లంకడకు?”

పాలికాపు లిద్దరూ ఒకరిమొగ మొకరు తెల్లబోయిమాచుకున్నారు. “తాతా, ఏమిటంటావు?”

“కనకం! కనకం!”

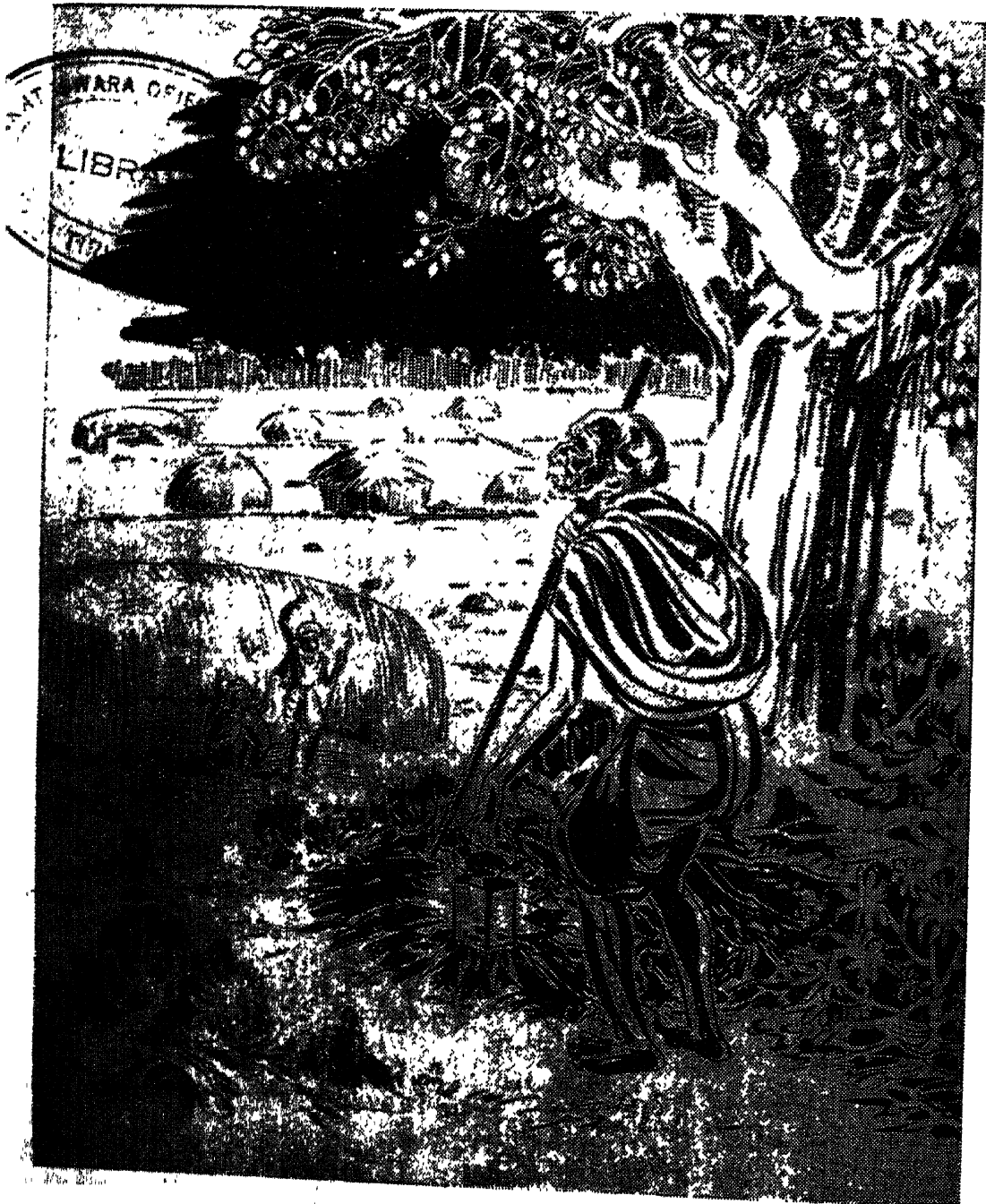
“వీని మతి చలించింది.”

“కనక మెక్కడ?.....”

“మరి నేనొక్కడనూ అనడిసెలో పడకొక్క

“ఇక్కడను రాలేను?”

గలనా? అరవైయేళ్లయింది. కనకాన్ని గడియనేప

“లేదుతాతా! ఆమెవస్తుందిలే, ఇంటిపోయి పడుకో.”

యినా విడిచియెరగను. ఎక్కడుంది, మీపశువుల సాలలో నుందా?"

“లేదుతాతా! ఆమేవస్తుందిలే. ఇంటికిపోయి పడుకో”

“నే నెలా వెళతాను, కనకం లేకుండా? కనకం దొరకాలి, నే నింటికి వెళ్లాతి. వీదీ కనకం? ఇటు వచ్చిందా లేదా? ఆసంగతి మొదటచెప్పు కనకం! కనకం!” అని గట్టిగా గొంతెత్తి పిలుచుకుంటూ కళ్లందాటి వెలిపాతున్నాడు. పాలికాపులు భయంగా జాలిగా వానినై చేచూచిచూచి పడుకున్నారు.

నిద్రపోవని రాత్రిపిట్టలలో పిట్టయిటు ఆపాలాలంట “కనకంకనకం” అని ఆతిడు వాపోతున్నాడు. ఒకప్పుడాపిలుపు ధీమాగా, ఒకప్పుడది వడకి అప్పజ్జంగా, ఒకప్పుడది పట్టుడప్పి జాలిగా చడీలేని ఆచీకటివెల్లువను కదలించినట్టు వినబడుతుంది. గాలే బెదబెదలాడి పోతుంది. కళ్లాలలో ప్రతిచలనం లేకుతుంది.

తెల్లవారడం గుర్తించలేదు. తేలిపోతున్న కాళ్లను లక్షించలేదు. ఆరిపోయిన లాంతరును వికవలేదు. గద్దడికనైనా సవరించుకోకుండా ఈపిలుపుతో పలికితీరుతుండన్న నిండునమ్మకంతో అన్నిపిలుపులూ అదేదూరానికి, అదేద్వారితో, అదేశ్రద్ధతో శరవరం

పరగా, గుర్తులేకుండా, గురిలేకుండా విసరుతున్నాను ముత్యాలు.

కనకంవిగ్రహమే వాని కన్నులలో, కనకంపిలువే వానికంతంలో, కనకమే కనకమే—“శరీరాన్నయినా విడచి జీవిస్తానుగాని కనకాన్ని విడచి నిలబడతానా!” అన్నపరాకాష్ట వాని అడుగులపటిమలో లోస్తూంది. కనబడ్డ పసిబిడ్డనికూడా “కనకాన్ని” గూర్చి అడుగుతున్నాడు.

అసలే మందగించి అలవాటునజ్వలించే ఆచేవడీపలేశం ఆ టులో ఆరాపిడిలో ఆటకలో మరింత భగ్గుభగ్గుమని కడసారి గుస్సులపుమంట లెగస్తూంది.

ఏచెట్టుమూలనో, బహుశః తన యువరము చేరుకున్న కాగుమ్రాకు మొదటనో పట్టుపిడి దొరలి పోయిన చొక్కిలాంతరు, పట్టువిడవక ప్రక్కను సాగిపడ్డ చేతికట్టి, శబ్దించకుండా చలించకూడా వాపోయే బోసినోరూ, వెలుగులేక వీడబారిన గాజుకన్నులూ, కనకమయ మయినట్టు పాలిపోయి పచ్చబడిన ఒళ్లూ ముత్యాలు పడిఉండుట మొదటి సారి దానమ్మ చూచింది.

గ్రామంలో కళ్లాలలో కనక శబ్దప్రతినినదం ఆతరువాత ఎన్నోసార్లు ఎందరతో వినిపించిందట.

మే లొక్కలు పు

జి. జా ము వ

కాలవాహిని యుగతరంగముల నడుమ - నున్నదో లేదో భవ్యభాగ్యోదయంబు
యెల్లదిశ లొప్పలాలుకఁ బ్రా ద్దెక్కిపోయె - భరతజనయిత్రీ! కన్నులు తెఱువవేమి?

తరములే పెక్కులు కాలచక్రమున వంతర్ధానము జెందె, సో
దరదేశంబు లఖండవైభవ సముద్రస్నానముజేసె, పే
దరికంపుం బాగదుమ్మ గుమ్మములపొంతకా దాండవంబాడ, సో
మరిదానింబలె మిన్నకుండెదపు లెమ్మా! కచ్చ బంధింపుమా!

వలదమ్మా! యివే ప్రాతనాటకము లభ్యస్తంబుగావించి, నీ
తలఁపు ల్సాగక మొద్దనాఱినవి, నూత్న జ్యోతి ముట్టించుకో
వలె, నుత్సాహసమేతులయ్యు సుతు లీబాదాలలోఁ జిక్కి దు
ర్బలైనా రిక నూరిపోసికొనవే స్వాతంత్ర్యభావోపధుల్.

ఉన్నవి పిచ్చినమ్మకము లుప్పుకురానివి నీమెడఁదలో
నెన్నడు చొచ్చెనో, చరణమెత్తి శుభశుభము ల్గణింతువో
యన్నతురాల! యీ పిఱికి యనాహల కాహుతియై ద్రయత్నముతో
చన్నవి రిత్తలై యవి తలంచి గడింపు మభీష్టసిద్ధులకా.

నకల శుభములు నీ సమక్షమునఁ జేసి - నిలిచియున్నవి వేల్పుటావుల విధాన
పిదుకుకొన వమ్మ బంగారుబొదియలకు - ఆలసించిన పరులపాలగును పాలు.

అట గనుగొమ్మ పశ్చిమమునందు తురుష్కుల సుందరాంగి, చీఁ

కటి పరదాలతోడ బురఖా చొలఁగించి, సమంచితాశయ

చ్చటలు చిగుర్పగాఁ జదువుసంధ్యలు నేర్చినదమ్మ! విద్యకై

గుటకలుమొంగు నీ యనుఁగుకూతుల కిమ్ము కలమ్ము, ఖడ్గమున్.

—

పెట్టుబడి

పండ్లంగి రాజేశ్వరరావు

ప్రస్తుతపు ఆర్థికదుస్థితి ప్రారంభమైనప్పటినుండి యు ప్రజలందరు పెట్టుబడిపేరు చెసిలే బెడరిపోవుచున్నారు. ఇదివరకున్న పెట్టుబడులను సాధ్యమైనంతవరకు వనూలుచేసుకొని దగ్గరపెట్టుకొనుటకు, లేక బ్యాంకునం దుంచుకొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఇదివరలో బంగారమును విరివిగా కొనెడివారు. అందుచేతనే బంగారమునకు భారతదేశము నుడిగుండమువంటి దనెడి అభిప్రాయము ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞుల యందుకూడ ప్రబలివది. కాని ఇంగ్లండు స్వర్ణప్రమాణము (Gold standard) వదలినప్పటికి బంగారు యొక్క భర విపరీతముగ పెరిగిపోయినది అంతటితో కద ఆడ్డముతిరిగినది. జి. డి. బిల్లాగారన్నట్లు బంగారమునకు రెక్కలు వచ్చినవి. మారుమూలమున్న గిన్నము చిదర కూడ పెల్లగిలి వచ్చినవి. నేటికి రెండువందల కోట్లు రూపాయలకు పైగా విలువగల బంగారము ఇంగ్లాండు అమెరికాలకు ఎగుమతి అయినది. ఇందుకు జనసామాన్యమును నిందింపరాదు. బంగారమందు వారి కెంత మమకార మున్నప్పటికి ఆర్థికదుస్థితివలన గత్యంతరము లేక చివర కిందు కొనిపెడిరి. కొంతమంది శ్రమంతులుకూడ ధనాశ్రయే ఇట్లు చేయుచున్నారు. ఇది చాల శోచనీయును. బంగారము దేశము వదిలిపోవుటవలన కలిగెడి నష్టములనుగురించి ప్రైవేట్ వార్తాకాశాస్త్రవేత్తలందరును యొక్కరముగ చెవులో ఇల్లకట్టుకుని పోరిరి. బ్రిటిషు వాణిజ్యాభివృద్ధికై రూపాయను పౌండుతోకకు తగిలించి (Linking the Rupee to the pound sterling) నేటిమారకపుమాయను (Exchange manipulation) నిలబెట్టి వైకిమాత్రము ఎగుమతులను దిగుమతులకంటె ఎక్కువగా నున్నట్లు (Favourable Balance of Trade) కనపరచి మధ్యపెట్టుటకై ప్రభుత్వమువారి విషయమంతయు పెడచెంది పెట్టిరి. ఈ సమస్య విషయమై వివరముగ చర్చించుట కిది తావు కాదు. సర్వజన సమ్మతముగు బంగారమందు పెట్టుబడి

లేకపోవుటయేకాక చివరకున్నది కూడ పూర్తిపెట్టుకు పోవుచున్నది.

స్వతః మనదేశము గ్రామసముదాయము. కుటీర పరిశ్రమ (Cottage Industries) లనుగంటుట చేత పున్న కొద్దిపాటిమూలధనము వడ్డీవ్యాపారమందు తిరుగుచున్నది. భాగ్యపుదినుసులధరలు పడిపోవుటచే పావుకారు లిదివరకు పెట్టినపెట్టుబడులే సరిగ వచ్చుచులేదు. ఇందుకు సాయము పొమ్మనడకేట్లు. దేశమందలి గ్రామవాసుల ఋణముపెంత్తము (Rural Debt) నుమారు పదకొండువందలకోట్ల రూపాయలని అంచనా వేయబడినది. ఈమధ్య ఋణపరిష్కారమనకై వివిధ రాష్ట్రీయ శాసనసభలందు చట్టములుకూడ చేయబడినవి. వీటివలన చాలనష్టము వచ్చినదని, ఋణదాతలవలన అన సరమగునంత సహాయముకలుగలేదని ప్రజలు మొరపెట్టుచున్నారు. క్రొత్తగ పెట్టుబడి పెట్టుటకు జంకుచున్నారు. సాధారణముగ తణఖాలమీదను, తాకట్టుల మీదనుమాత్రమే ఆప్తు దొరుకుచున్నది. చివరకు వడ్డీ వ్యాపారముకూడ లాభకరముగ నుండుటలేదు.

పారిశ్రామికముగ మనదేశము చాల వెనుకబడి యున్నది. బట్టలపరిశ్రమ యిటీవల కొంతవరకు ఇరుము, ఉక్కు, పంచదారపరిశ్రమలు తప్ప మిగత వన్నియు విదేశీయులచేతులం దున్నవి. మనదేశమందున్న పెద్ద కంపెనీలన్నియు విదేశీయులవే. వీటివల్ల కొంతమంది కూలీలకు, గుమస్తాలకు మాత్రమే జీవనము జరుగుచున్నది. దూరదృష్టితో చూచిన ఈ స్థితి ముఖ్యముగ ఖిజపరిశ్రమలందు చాలనష్టదాయకము. కొంతకాలము నకు మన బొగ్గు, బంగారు, చమురుగులన్నియు ఉత్తరవన, రానున్న యీ నష్టమునుగురించి చాలకాలము క్రితమే కీ. శే. సర్ విలిండ్ డాన్ థాకరనేగారు మొర పెట్టియుండిరి. దేశపరిశ్రమలు విదేశీయుల హస్తముల బడినపుడు ఆర్థికసామ్రాజ్యమునకు ముప్పు తప్పదు. ఒకవేళ

దేశము లెవలయినను పరిశ్రమలకు లేకవియున్నా ఇంత కాలమునుండి మానవజాతియున్న విదేశీయసంస్థలు స్వల్పభవమున అనుగ్రహింపబడునట్లు కలకత్తా, బొంబాయి నగరములందు విదేశీయకర్మాదములం దెవలను బాంధ్యముల పెద్దయున్నట్లుగాను హైందువులు చాల తక్కువ, పారిశ్రామిక కళాశ్రమలవిషయమైకూడ చాల మెరుకునో ప్రకటించెను. అధికసప్తమునాబ అటుం దివను రాజకీయముగ జరిగినట్లమునకు మేరలేదు. కాంచుకేరియసభయందు విదేశీయవత్తక ప్రముఖు లే కక్రీడముగ ధాతజాతీయదర్శమును (National Demand) వినిపించిరి. భావిరాజ్యాంగమును ఆర్థిక రాజకీయోన్మత్తకకట్టులకై లెక్కలేకన్న రక్షణము లకు, మినహాయింపులకు (Safeguards and Reservations) కల్పించుటకై తోడ్పడిరి. కీర్తెల్లపును గవర్నమెంటుకు తోడ్పడినయెందున, లోకముందయి నను వీరివైఖరి మారునది తోచదు.

ఇన్నిచిక్కులనుగ్రహించి జాతీయపరిశ్రమలు, వాణిజ్యము కొంత యభివృద్ధిపొందినవి. ఇరువదవశతాబ్దాదినుండియు బయలుదేరిన జాతీయభావ మొకింత ప్రోద్బలము నిచ్చినదని చెప్పకతప్పదు. యూరపునువో సంగ్రామసమయమందు విదేశీయులనుండి దిగుమతు లాగి పోవుటచేతను, దేశీయపరిశ్రమలు బాల్యదశయందుండుట చేతను చాలచిక్కులనాలు కావలసివచ్చెను. అపుడే చాలపరిశ్రమలు, బ్యాంకులు లేచినవి; కాని యుద్ధానంత రము చాల దివాళాతీసినవి. అంతటితో జనసామాన్య ముకు వీటియందు నమ్మకము, అభిమానము తగ్గెను. ఈ దివాళాలకు కొన్ని కారణములు కలవు. యుద్ధానంత రము అన్ని వస్తువులకు గిరాకీతగ్గెను. తిరిగి ప్రతిదేశము యథాప్రకారము వాణిజ్యపరిశ్రమలను చేపట్టెను. తక్రాపి పోటీపాచ్చాయెను. కావలసినంత మూలధనము మనకులేదు. ఉన్నధనముయినను వ్యాపారములోకి వచ్చుటకు అనుచున్నది (Indian Capital is Sky). మన దేశీయుల కీ విషయమందు అనుభవము తక్కువ. అందు చేతనే త్రవడిలేని దేశీయసంస్థలన్నియు పేకముకట్టల మేడలవలె కూలిపోయినవి.

హైందువవాణిజ్యముందు మేనేజింగు ఏజన్సీ పద్ధతికూడ ఉన్నది. ఇది మరియేదేశముందు లేనటువంటి అపారధనపద్ధతి. ప్రస్తుతము న్యాయశాఖసభ్యులగు సర్ యన్. యన్. సర్కారుగారు చెప్పినట్లు మన దేశపు రాజకీయములందున్న ప్రత్యేకనియోజక వర్గములు వలె ఈ పద్ధతి వాణిజ్యముం దనమానమైనది. ఆర్థికము గను, పారిశ్రామికముగను దేశము వెనుకబడియుండుటచేత పట్టునములందలి ధనవంతులు కొందరు తమధనమును, ఇతరులధనమును వెచ్చించి వ్యాపారము సాగించుటచే ఈ పద్ధతి యేర్పడినది. ఈ హక్కు వంశపారంపర్యము సంక్రమించుటచేత పెక్కుట వచ్చువా రీపద్ధతిని దుర్వినియోగము చేయుటకూడ తరుచు సంభవించుచుండును.

ఈపద్ధతికింద కంపెనీలు కొందరుభాగ్యవంతుల చేతులలోనికివచ్చును. నామకార్తము డైరెక్టరు లున్నపు టిది చివరకు చక్రముత్తివ్వనది వీరే. కంపెనీల పేర్లు కూడ వీరు చాలవరకు కొనెదరు. కంపెనీయందుండు వారందరు వీరితాబేదావలె, కంపెనీల శ్రేయోభివృద్ధి కని తమ దుబారాఖర్చులను కంపెనీలనెత్తిన రుద్దుట మామూలు. ఇందువతోడు పెద్దపెద్దజీతములను, విరివిగ బత్తెములను (Allowances) తీసుకొందురు. కొన్ని సమయములందు మేనేజింగు ఏజంటు వారిచేతియందలి పరిశ్రమల రక్షణకై చూసినత్యాగము గమనార్హమైనది. ౧౯౨౯ వ సంవత్సరమునుండి “జేయాకు” పరిశ్రమకు తీరినసప్తము కలగుచున్నది. ఇట్టిపరిస్థితులందుకూడ పరిశ్రమ రక్షణకై విశేషముగ ధనమును వెదచల్లిరి. మన దేశముం దన లింతవరకు పరిశ్రమలను, వాణిజ్యమును వృద్ధికి తీసుకొనివచ్చినది వీరేకదా? ప్రస్తుత పరిస్థితులందీ పద్ధతియొక్క అవసరము చాలవరకు తీరినట్లు కనపడుచున్నది. ఇటీవల కేంద్ర శాసనసభయందు ప్యాసయిన క్రొత్తకంపెనీచట్టమీ విషయమై తర్జనభర్జనలుచేసి అనతికాలములోనే యీ పద్ధతియొక్క నిషేధమును నిర్ణయించినది. ఇంతటినుండి మేనేజింగు ఏజంటు యిష్టానుసారము రాజ్యము సాగదు. చాలకట్టుబాటులు చేయబడినవి. వీరి నిక అడకత్తెరలోని పోకవలె నుంచెదరు. వికాలదృష్టితో పరికించినయెడల యీ చట్టము

మన వాణిజ్యపరిశ్రమాభివృద్ధికి సహకారిగ నుండు నని తోచును.

ఈ విషయమందు గవర్నమెంటుకూడ అనేక విధముల తోడ్పడుచున్నది. వాణిజ్య, పరిశ్రమకాఖలు చురుకుగ పనిచేయుచున్నవి. లండను, హాంకంగ్, మిలీ నులందు హైందవ వర్తకప్రతినిధుల నేర్పరచి, మనదేశపు సగులుకూడ విదేశములందలి ప్రదర్శనము లకు పంపబడుచున్నవి. వాణిజ్యాభివృద్ధికై ఇతరదేశపు ప్రతినిధులతో రాయబారములు గవర్నమెంటు ఆధ్వర్యముక్రింద జరుగుచున్నవి. కాసనసభలందు వాణిజ్య పరిశ్రమలకు ప్రాతినిధ్యవీర్యముబడెను. కాని కొన్ని సమయములందు ఉపేక్షవలన గవర్నమెంటుకు బ్రిటిషు వారియెడలగల పక్షపాతముచేత తీరనినష్టము కల్గినది. సర్ యమ్. విక్టోర్వర్యుగారు చెప్పినట్లు భారతదేశము బ్రిటిషువారి దృష్టియందు సగులు చలముణి చేసుకొనుట కేర్పడిన సంఖ్య. సామ్రాజ్య ప్రీయత్వ తత్వమును (Imperial Preference) తెచ్చిరి. సిదప అట్టవాడంబడికను జోడించిరి. పోర్టుముగ 'మోడీ-లీ' పాట్లకు తోడ్పడిరి. మఠాత్తుగ ఇండో-బ్రిటిషు వర్తకపు టొడంబడిక నేర్పరచిరి. గవర్నమెంటుకు కావలసిన వస్తువులన్నిటిని (Store Purchases) విదేశములందు- ముఖ్యముగా ఇంగ్లండునందు- కొనుట మామూలముపొయినది. చివరకు హఠాతావంతెన కంట్రాక్టు కూడ బ్రిటిషుకంపెనీ కీనుబడినది, రైల్వేరేలుపద్ధతిని కొస్తా వర్తకవిషయమును వేరుగ విమర్శింప నవసరము లేదు.

వాణిజ్య పరిశ్రమాభివృద్ధి కాయువుపట్టులు బ్యాంకులు, ప్రధాననగరములందున్న పెద్దబ్యాంకులన్నియు విదేశీయులవే. ఇంపీరియలు బ్యాంకునం నాధ్వర్య ముంతు ఇంగ్లీషువారిది. రిజర్వబ్యాంకుకూడ విదేశీయులపరము కాకుండుటకై భారతీయులు తప్ప మరెవ్వరికి మేరుల నీయరాదని దేశీయులు కోరిరి. ఇందుకుకూడ గవర్నమెంటు ఒప్పుకొనక చివరకు లాటరీమాలముగ దరఖాస్తుచేసినవారికి మేరుల నిచ్చిరి. ఇది ముందెటులు నడచునో చూడవలసియున్నది. ఆవ

సరమగునపుడు విదేశములనుండి మూలధనము తీసుకొనవచ్చును. కాని అధికారము మాత్రము వారిపరము చేయరాదు. ఎంతయెక్కువ కడ్డీయిచ్చినను ఇబ్బందిలేదు. జపాను ఇట్టిమెలకునతోనే ప్రవర్తించుచువలన త్వరలో అభివృద్ధి నందెను. మనదేశమందలి విదేశీయ మూలధనముయొక్క మొత్తము నూరు సెంటిమింట్లదలకొట్టరూపాయలు. ఇచ్చట పరిశ్రమలకు పనికివచ్చు పెద్ద మొత్తములను చాలకాలమువరకు బదులిచ్చు పారిశ్రామిక బ్యాంకులు (Industrial Banks) మచ్చున కైనను లేవు. 1910లో బయలుదేరిన తాతాఇండస్ట్రీయల్ బ్యాంకు కొలదికాలములోనే సమసిపయినది. సహకారసంస్థలు కేరళకున్నను ప్రస్తుత మధోగతి యందున్నవి. ఒకవిధముగ మంచిస్థితియందున్న మన భీమాసంస్థలు వాటి మూలధనమును, ఆదాయమును పరిశ్రమలమీద పెట్టుబడిపెట్టుటకు కలులేదు. కరెన్సీ కంట్రోలరువద్ద పెద్దపెద్ద మొత్తమును ధరావతుకట్టుటకు తోడు గవర్నమెంటున కొప్పడలయగుతీరి తక్కువ కడ్డీలపై పెట్టుబడి పెట్టవలసియున్నది. ఈ పద్ధతి భీమా కంపెనీల ఆర్థిక-కట్టుదిట్టముల కుపయోగకరమయినను ఇంతధనము కొద్దివడ్డీమీద ఊరక ఉండనిచ్చట యం దిర్థములేదు. ఇతరదేశములందు- ముఖ్యముగ కనడాలో-భీమాసంస్థ లచటివాణిజ్య పరిశ్రమల కండవలె నిలిచియున్నవి. మనదేశమందుకూడ ఈ ధనమును కట్టుదిట్టముగ కొన్నివరుతులమీద వాణిజ్య, పరిశ్రమలందు పెట్టుబడిపెట్టుట వాంఛనీయము. రష్యా, అమెరికా దేశములందువలె మనకు విదేశవాణిజ్యముకంటె దేశీయ వాణిజ్యమే ముఖ్యము. వర్తకము కొనసాగుటకు తగినన్ని బ్యాంకు లవసరము. ఇటీవల చాలబ్యాంకులు బయలుదేరి మొత్తముమీద తృప్తికరముగనే పనిచేయుచున్నవి. వీటిలో సెంట్రల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా అత్యున్నత మైనస్థితికి వచ్చినది.

ప్రస్తుత మెల్లెడలను ఆర్థిక జాతీయత (Economic Nationalism) విజృంభించుచున్నది. ఫ్యాసిజము, నాజిజము యందుకు తోడ్పడినవి. కమ్యూనిష్టు రష్యాకూడ యీ భావమందు చిక్కుకొనినది. స్వేచ్ఛా వ్యాపారము (Free Trade) అదర్శముగాగల ధృటము

నూతన ఇండ్లను చానాహ మునినది. ప్రత్యక్షముగనో, లేక పరోక్షముగనో ప్రతిదేశము ఆర్థిక జాతీయతకు జోహానమున్నది ఆర్థికదృష్టితి పూర్తిగ తొలగనప్పటికి మనదేశము దివ్యచల చాలకంపెనీలు బయలుదేరినవి. చాలసంత మూలధనము, సరియగు పరిపాలన లేక పోవుచున్న మూడవవంతుకుపైగా దిగజారిపోవుచున్నవని తెలియుచున్నది. ప్రస్తుతము పెట్టుబడిదారులు కొత్తకంపెనీల విమయమందు చాలజాగ్రత్తగ మెలగవలయునని బొంబాయి వర్తక ప్రముఖులగు మన సచేదారుగారు హెచ్చరించుచున్నారు. ఎంత జాగ్రత్తగ మెలగినను వాణిజ్య, పరిశ్రమలందు పుష్కలము దినాశా తప్పదు. ఇంగ్లండు, అమెరికాదేశములందు కూడ ఒక ప్రక్క కంకలకొలది కంపెనీలు దినాశాతీయుచున్నను, వేరొకప్రక్కనుండి కొత్తవి బయలుదేరుచుండును. ప్రకటనలను, డైరెక్టరుల వేర్లను చూచి మోసపోరాదు. ప్రకటనయందు చెప్పబడిన వర్షియు ఆచరణలోనికి రావు. కొందరు డైరెక్టరులు నామకార్థమే కాని శ్రద్ధతీసుకొని పనిచేయువారుగారు. కంపెనీలనులేవదీయువారు (Founders & Promoters) కూడ పెట్టుబడిదారుల సౌకర్యములకు, శ్రేయమునకు పాటుపడవలెను. కలకత్తా, బొంబాయిలలోని స్టాకు ఎక్స్చేంజీలయందు (Stock Exchanges, జరుగు సంగతులనుగూర్చి జనసామాన్యమున కేమియు తెలి

యదు. అదంతయు పెద్దజూదమని కొందరి ఆభిప్రాయమైయున్నది. అం దనేకలోపము లన్నమాట నిజము. వాటిని సవరించి జనసామాన్యమున కవగాహనముగురించి వ్యాపారము జరిగియిచో ప్రస్తుతమున్న అనుమానము, భయము పోవును. ఇది చాల కష్టతరమయినపని. ప్రభుత్వమువారు వివిధప్రాంతములందున్న వాణిజ్యసంస్థలు (Chambers of Commerce) ఈ పనికి పూనుకొనవలయును. కాలచక్రము గిగ్రన తిరిగిపోవుచున్నది. మనము ప్రతివిషయమందును, ముఖ్యముగా వాణిజ్య పరిశ్రమలందు ఇతర దేశములతో సమానముగ నుడుటకై ప్రయత్నింపవలెను. ఉపేక్ష ఎంతమాత్రము పనికిరాదు. ఇట్టిపరిస్థితులయందు త్వరగ పనిజరుగుట కొక సాధనమున్నది. దేశమందలి జనసామాన్యమునకు పెట్టుబడియదలి సాధకబాధకములు తెలియవు కావున పెట్టుబడి సంస్థలు (Investment Trusts) బయలుదేరవలెను. వీటియందు దనుభవశాలలగు నిపుణు లుండురు. కాన పెట్టుబడిదారుల కేమియు నష్టము కలుగదు. ఇట్టివల యిట్టివి కొన్ని బయలుదేరినవి. ఈ సంస్థల వెనుక ప్రభుత్వముయొక్క గ్యారంటీకూడ ఉన్నయెడల పెట్టుబడిదారుల నమ్మకము కృద్ధియగును. వాణిజ్యమునకు నమ్మకమే మూలముగాన కాని నభివృద్ధి నొందించుట కన్నివిధముల పాటుపడవలయును.

కలగూలం ప

పాముల పోట్లాట
(ఒక కొత్త వివరం)

ఉత్తర అమెరికాలో పాములు అధికం. వాటిల్లో విషం ఎక్కువగా ఉండేసి ఒక జాతి, దాని వంటి మీదంతా

అలాటి పోట్లాట ఒకటి జరుగుతూ ఉంది - థీఫ్ నాస్ట్ థాట్ ఇక్కిడి బిర్రాలు. ఇది పొడల పాముకూ, నీలిరంగు పాముకూ పోట్లాట. నీలిరంగు పాము పొడల పామును సులువుగా లొంగదీసి చంపేయగలదు.

పొడలుంటవి. తోకను ఉంగరాలు వేర్చినట్లు వరుసగా గట్టివలయాలుంటవి. అది పొకేటప్పుడు ఆ వలయాలు ఒకదానికొకటి వరుసుకొని గలగలకట్టు చేస్తవి. దానివేరు 'డైమండ్ బాక్ రాట్లర్' (Diamond back rattler). ఇది వలంగా అయినప్పుడు పొడుగున ఉంటుంది. విషం లేని పాముల్లో నీలిరంగు జాతి ఒకటి. ఇది ఏడడుగుల పొడుగుదాకా ఉంటుంది. చాల వడిగా పాకుతుంది. రంగునుబట్టి దీనికి 'ఇండిగో స్నేక్' (Indigo snake) అనే పేరు వచ్చింది. దీనికి విషం ఎక్కడు.

ఫ్లోరిడా రాష్ట్రంలో "సరసో"కు సమీపంలో "టెక్సాస్ జమ్" అనుచోట పాములను పట్టి తెచ్చి ఒక యింట్లో పెట్టి 'మి చెల్' అనే ఆయన పెంచుతూ ఉంటాడు. అక్కడ పాములకు ఒక దానిమీది కింకోదాన్ని ఉసికొల్పి పోట్లాటపెడుతూ ఉంటారు.

౧. పోట్లాట ప్రారంభము. కుడిచేతు మించే నీలిరంగు పామును నేలమీదికి విసిరిపెడతూ ఉన్నాడు. అతడి ఆనుచున్న - విషంలేవు - పొడల పామును కొక్కెళ్ళ కర్రకొడు తగిలించి పట్టుకొని ఉన్నాడు.

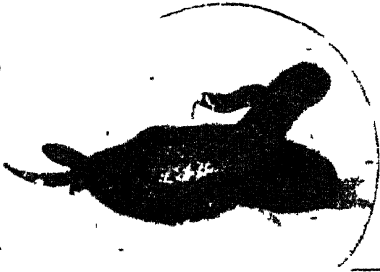
౨. నీలిపాము చుట్టచుట్టుకొని ఉండే పొడల పాముమీదికి దూకుతూ ఉంది.

౩. నీలిపాము పొడల పాము మీదికి మాటిమాటికి దూకుతూ, తల విసరడము, చుట్ట చుట్టకోవడమును, పొడల పాముకు దిక్కుతోచకుండా పోతుంది.

౪. నీలిపాము పొడల పామును నోటికి అందకుండా ఉండేట్లు చుట్టపెట్టుకుంటుంది. పొడల పాము ఏమి తోచకుండా తల మీదికెత్తి అల్లల్లాడిపోతుంది.

౪

౫

సిన్ అనేజాతి పాములను చంపి ఇది
మనుష్యుడికి చాలా ఉపకారంచేస్తుంది.
(పాపులర్ నైన్సు)

అమెరికాలో వెదురు సాగు

కొన్ని ఏండ్లకు పూర్వము అమె
రికా దొరతనమువారు ధాన్య వ్యవసాయ
మును తగ్గించి, అడవులను పెంచి, లాభ
మును పొందవలెనని సంకల్పించినారు.
కావున వెదురునుకూడ నాటి పెంచు
టకు ప్రజలను ప్రోత్సహించుచున్నారు.
అమెరికా దక్షిణరాష్ట్రములలో వెదురు

౫. నీలిపాము ఇప్పుడు పొడలపామును బాగా పెరుగుట కుపయుక్తమగు బీటినేల ౫ కోట్ల యొకర
చుట్టపెట్టేసి ది. పొడలపాము నీలిపాముకు లోబడి మల కెక్కుడుగనున్నది. ఇప్పటికప్పుడే జార్జియా,

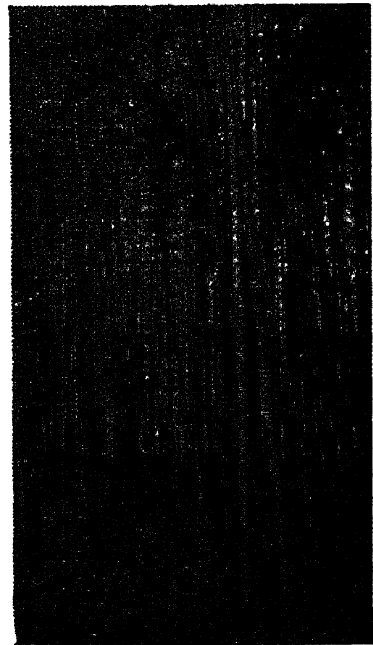
పెరుగుట కుపయుక్తమగు బీటినేల ౫ కోట్ల యొకర
చుట్టపెట్టేసి ది. పొడలపాము నీలిపాముకు లోబడి మల కెక్కుడుగనున్నది. ఇప్పటికప్పుడే జార్జియా,

పోయింది. నీలిపాము దానితలను పండ్లతో నొక్క
దానికి సిద్ధంగా ఉంది.

౬. తల నోట్లోకి
చిక్కిందంటే ఇ
లాగా మింగి వేయ
డమే పొడలపాము
ను అది.

౭. జయించిన
నీలిపాము. దీనివల్ల
మనుష్యునికి ఏలా
టి అపాయము
లేదు. పొడలపా
ములను, నీటిలో
ఉంచే (ఆరాష్ట్ర)
అల్లా) 'మొక్కా

౮. వెద్ద వెదురు గుమి. 'సవనా' సమీప
మున దొరతనపు వ్యవసాయశాఖవారు వెదురుచేసి
నది. ఇక్కడ పలుదినుసుల వెదురుజాతులను
గూర్చి పరిశోధనలు చేయబడుచున్నవి.
ఫ్లోరిడా, కాలిఫోర్నియాలో వెదురుతోటలు చాల
వరకు వృద్ధిచెందినవి. కుష్టికారవారందరూ సంఘము

లుగ చేరి యీ తోటలను వృద్ధిచేయుటకు పాటుపడుచున్నారు. అనేకులు వెదురునారు పోసి, మొక్కలను తోటలు వేసికొనువారికి విక్రయించుచున్నారు. ఇది వర్తకముగా సాగుచున్నది. వెదురు పైరగు పొలమును ధరించుకొనువారికి దొరతనపు వ్యవసాయశాఖవారు నారును ఊరక పంచిపెట్టుచున్నారు. దక్షిణరాష్ట్రము లలో నీ వెదురుతోటలు అపరిమితముగ వృద్ధిచేయుచున్నవి.

సంయుక్తరాష్ట్రములందు వెదురును చక్కగా మైచేసి వర్తకము సాగించవలెనను తలంపుకొని మంచి జాతులను సంపాదించుటకయి వాషింగ్టనునుండి పలు పురు ప్రముఖులు బయలుదేరి దూరపు తూర్పు దేశములందు

లలో చేసిన బాబులను మాటిమాటికి పరీక్షించి తెలిసి చేసుకొనుచుండవలెను. ఒక వెదికినములు ప్రాల్భాషిం యెడల గుబురుకుని బాబలు మానిపోవును. ఒక వెదుటి కునుట చక్కని, తిన్నని వెదురుమొక్కలు కూటి వరకు పుట్టి ఇంచుమించు ఎనిమిది అంతస్తుల ఎత్తనకు ఎదుగును.

వెదురు మిక్కిలి అరుదుగా పూచును. కొన్ని జాతులు ధాన్యమునుపండును. వెదురుధాన్యము వరినింజుల వలె నుండును. భరతఖండవాసులు కొందర కడియాహారముగ నుపయోగపడును. మరికొన్ని జాతులు ఆహారపండును తలపువకు తెచ్చునట్టి పండ్లను పండును. వానిని కాల్చి తిందురు. మఱియు మారపు తూర్పుదేశములవానికి దేత

(బి)

౧. (ఎ) ౭౭ దినములలో ఇరువదడుగుల ఎత్తున కెదిగిన గడ్.

(Far East)దగ్గింటను తిరిగినారు. ఇంచుమించు ౭౫ వెదురుజాతులను తమదేశమునకు కొనిపోయినారు. అనేక విధముల పరీక్షలు చేసి చూచినారు. వానిలో అక్కడి భూసారమునకును, శీతోష్ణస్థితికిని సరిపోవు జాతి ఒకటి లభించినది. దానినే అచట ఎక్కువగా పైరు చేయుచున్నారు.

తృణజాతియగు వెదురు ౧౨౦ అడుగుల ఎత్తునకును ఎదుగుట కలదు. దాని మొదటిచుట్టుకొలత మూడడుగులకు మించుటయు గలదు. వానకొలమున నది దినమున కొకయడుగువంతున నెదుగును. వెదురుతోట

(బి) వెదురుచేరు. వెన్నిలు ఊనినచోటున మొక్కమొలచుకన్న కలదు.

వెదురుమొక్కలు ముఖ్యమయిన శాకము. దానిని తోట కూరవలె వండుకొని తిందురు.

ఆహారయోగ్యమయిన వెదురుజాతితోటలు జపానులో నూరేండ్లకుపూర్వపును కలవు. జపానువారు వానకాలమున ఇంకను పైకిరాని మొక్కలకోసము నేలను కుల్లగించుచుందురు.

ఇటీవలనే ఒకానొక ప్రముఖుడు వెదురుతోచేసిన ౧౦౦౦ వస్తువులను ప్రదర్శించినాడ. గొట్టములు, కొవ్వవత్తులు, కత్తులు, అల్లికవస్తువులు, కలములు, నీటి

వృక్షములు, జంతువులు, బుద్ధులు, పంచభూతములు, తత్త్వములు, క్షిప్రజాతములు, వింశతి, అమృతము, విశవక్రమము, సామంతము, సామంతములు, పరిపాలనాపర - ఇంకను అన్నియును ముందుగా వస్తువులు వెదురువలసినవి. కావలసినవి, కొన్ని జాతులు వెదురుబాకులు చాలవెదరు. వానితో నిష్పన్నములను గూడదు, అందులను మొదలుగానే చేయుదురు. తిన్నని నిష్పన్నములను, కనుకలను బోలగ డొలిచి, నీటిగొట్టములగు చేయుదురు. ఇట్టిగొట్టములను బాటించిపో మార్చి మైక్రొకొలమిటము నీటిని కొనిపోవుదురు. భారత దేశమునందలి హిందూలు ప్రాంతములవారు.

శ్రీశ్రీశ్రీ గోదావరములలో ఒకానొక వాడ్యము కేవలము వెదురుతో తీగలుచేయబడినవి కలదు. ప్రపంచమున ఇట్టివి ఒక్కటియే నుండు. వెదురు వైభాగపు ఇట్టి చేతుతో వాడివాడగుట కష్టము చేయుదురు. తూర్పు నాటివారు వెదురుచిత్తుముతో సారాయమును వండుదురు. మొక్కలను ద్రాక్షరసమున నూరవయిచి ఊరుగాను చేయుదురు. పంచదారపాకముతో వంకి చిటిక

(బి) వంటకు సిద్ధముచేసిన వెదురువేరు, మొక్కలు - వానిముక్కలు.

పంచదార చేయుదురు ఇటీవలనే ఆమెకాలోనికి ప్రవేశముకనుచున్న ఈవెనురులకున్నచో, మప్పదికొట్టకు మిగిలినతూర్పుప్రపంచమువారికి జీవనము జరుగుట కష్టసాధ్యమయిపోవును. ఒకానొక నుప్రసిద్ధ వ్యవసాయ కాభివృద్ధికి పరిశీలనకు మహాసముద్రమునకు ఒకవైపున కొట్లకొలిచి జనులకు వెదురు కేవలము జీవనాధారమయియుండ ఇంకొకవైపున ౧౨ కొట్లనుండి చేపలుపట్టుచువ్వలగ మాత్రము దాని ముఖ్యోపయోగమును చుండుట వింతవిషయమే అన్నాడు.

భూమధ్యరేఖ ప్రాంతదేశముల కన్నింటికి చాలి నంత వెదురును మృత్యురూర్కవర్తకుడొక్కడే దిగుమతి

చేయుచున్నాడు. వానిలో ఎక్కువపాలు చేపలుపట్టుచువ్వలకోసము విలియోగపడుచున్నది. క్రొత్త ఉపయోగములు కొంచెము కొంచెముగా ఇప్పుడిప్పుడే తెలియ నగుచున్నవి. ప్రతిదినము క్రొత్తవస్తువులను తయారు చేయ గోరువారు క్రొత్తజాతి వెదురుకోసము ఆ వర్తకు నొద్దకు పోవుదురట. అమెరికావారు వెదురుతో బొత్తా

ములను, ఆడువారి కాల్గిజోళ్ల మద్దు దిమ్మను, నార వత్తులను మాత్రము తయారు చేసిరి. బొంగులలో గచ్చు నింపి వాటితో గోడల కట్టెదురు, ఏకాదశి పది ఒత్తుల పానుల వెదురుబద్దలు తూర్పు నాటినుండి ఈ దేశములోనికి దిగుమతి యగుచున్నవి. వ్యవసాయకాభివారు వెదురుసా

౩. (ఎ) శిఖిలమయిపోవుచున్న కందుటినుండి వెలిచినవెంక.

గును హెచ్చుచేసి దేశమునకు కావలసిన వెదురుజోచాల పాలు సరఫరా చేయగలమని తలంచుచున్నారు.

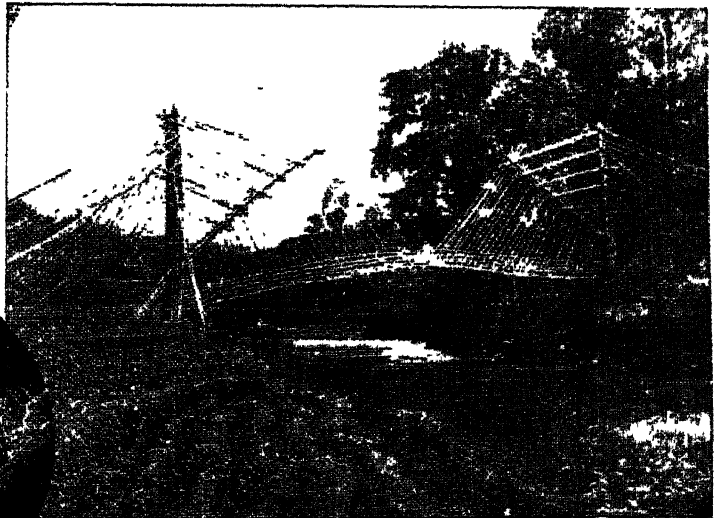
ఆమెరికాదొరతనమువారి ననుసరించి ఇతర పదు మటి దేశములవారుకూడ పెద్ద ఎత్తుననే వెదురును సాగు చేయుచున్నారు. ఫ్రాన్సు దక్షిణకాఖిలలో వెదురు అధికముగ వృద్ధివొందుచున్నది. రష్యాలోకూడ పరిశోధనాలయములు చాల ఏర్పడినవి. వెదురుపొదలు విరివిగ పెరుగుచున్నవి.

కాగితమునకు కరవునచ్చినపుడు వెదురు దానిని పోగొట్టుటకు చాల ఉపయోగపడును. ఈనెల పొడవుగ నుండు వెదురు ఫ్రాన్సులో కాగితములుచేయుట కవ్వడే

ఉపయోగింపబడుచున్నది. కాని చౌకగా అమ్ముటకు చాలునంత అధికముగా కాగితమును తయారుచేయుటకు సాగ్యముకాకున్నది. తూర్పుదేశములనుండి ఓడలకొలదిగా తెప్పించుకొను వెదురుజాతులలో ఏరెండుజాతులు కాని రాసాయనికవ్యావృత్తికి లాంఛకహోవుటయే ఇందుకు కారణమందురు. ఆదేశములోనే ఒకేజాతి వెదురు దొరకునట్లయిన నీబాధ నివారణకాగలదు.

వెదురు ప్రశ్నకము ఉష్ణదేశములయందే పైరగున దని అనేకులు తలతురు, కాని, వాస్తవమునకు శీతకాలమున కాండములు విరిగిపోవునంత బహువుగ మంచుపడు నపుడు చక్కగా వృద్ధిపొందు జనుజాతివెదురు

(బి) మెలకెత్తుచున్నవెదురు వేరు. కొన్ని అంగుళములు ఎదిగినమొక్కను చెరుసగముగా నిలువున చీల్చి చూతుమేని సిద్ధముకానున్న గడ కణుపులు సూక్ష్మముగా కానఁపించునది.

౪. (ఎ) జావాలో కేవలము వెదుళ్లతో కట్టిన ఊయాల వంతెన. తూర్పుదేశములవారికి వెదురువలన ఆస్థానములు, ఆశ్రయము, వస్త్రములును లభించుచున్నవి.

ఒకటి కలదు. అమెరికాలో పైరగు గట్టి వెదురు జాతులు కొన్ని అయిదు డిగ్రీల శీతోష్ణస్థితియందును వృద్ధిపొందును. భూస్వామిక శీతోష్ణస్థితియు అంతకంటెను తక్కువ శీతోష్ణస్థితియు కల శీతకాలములందుకూడ అల్పాల్పముగనే హానికలిగినది. చివరకు శీతకాలమున అయిదు డిగ్రీలకు తక్కువకాని శీతోష్ణస్థితిగల ప్రదేశములు వెదురుసాగునకు చాల అనుకూలముగ నుండునని నిర్ణయింపబడెను.

ప్రతి చక్కగా పండెను పొలముల నన్నింటను వెదురు బాగుగా పైరగును. అమెరికాలో పెట్టి ప్రదేశములు చాలావ్రాంతములయందు కలవు.

అమెరికాలో 'సవనా' కు కొన్ని ప్రాంతమున చాల పెద్ద వెదురుపొద ఒకటి కలదు. అది ఒక ఎకరా విస్తీర్ణముకల ప్రదేశమును ఆక్రమించుకొనియున్నది. దానియందు వెదుళ్లు గుంపులుగుంపులుగా పుట్టి నలుబది మొదలుకొని ఆరువది అడుగుల వరకు ఎదిగియున్నవి. ఆపొద ౨౫ ఏండ్ల కెక్కువకుకాలమును జీయు ఆయా కాలముల శీతోష్ణస్థితులవలన కలుగు మార్పులకు చెక్కు చెదరకుండ నున్నది. కాలిఫోర్నియాలో దేశస్సస్థు

సమీపమున పెద్దపొద ఇంకొకటి కలదు. పండ్రెండేండ్ల నాడునాటి న ఒక్కటేమొక్క అంత పొద అయినది. ఫ్లారిడాలో క్రికెంటునగరమునొద్ద పైరుచేసిన బంగాళ దేశపు వెదురువలన, పదేండ్లకుమించినకాలమునుండియు ఆశ్రాంతములవారికి చేపలగాలపుచువ్వలు లభించుచున్నవి. ఫ్లారిడా శీతోష్ణస్థితి, భూసారము బంగాళపు వెదురు పైరగుటకు చాల అనుకూలముగ నుండునని పరీక్షించి నిర్ణయింపబడెను.

మొదటను అది మైత్రు భూమియొక్కసారమునుబట్టి గూర్చుండును. భూసారమున భాస్వరాష్టుము, మిశ్రము కలిపియుండియెడల వెదురు వృక్షముగ నుండును. తెలుగు భూముల క్షయమునకు ఇసుకనేల ఎత్తండి.

కొన్నిచోట్ల చెట్లగుల పొలమున మైత్రును, అనేకచోట్లను సప్తవగుల చెట్లని పొడినేలయందు బాగుగా వృద్ధిచేయును. ఇంచుమించు నాలుగడుగుల లోతుకు దీని చెరుగుచేరులు కావలసిన చెమ్మను వర్షోదమునుండియే గ్రహించుకొనును. గట్టి రేగడనేల, చట్టు నేల పనికిరాదు. చెరుగుపొదలు ఒకమారు చెక్కగా మైత్రునేల తరువాత వానివిషయమున వ్యయముగాని, క్రొత్తగాని ఎంతో పనిలేదు. చూరుపు కేశమున చెక్కగా మైత్రయిన ఒక్క చెక్కుపొదవలన ఎకరమునకు ౩౦ మొదలు ౪౦ డాడరుల (౩౫ రు - ౧౦౦ రు) వంతున ప్రతివత్సరమున ఆదాయము రావచ్చును.

వెదురుకు విత్తులుబిత్తి మైత్రుచేయుట లేదు. వేళ్ల నుండి మొలిచిన మొక్కలనుగాని, వేరుమక్కలను గాని నాటెదరు. అది చిగిరించి కొంచె మెదుగును. వేళ్లు నాటు కొనక పూర్వమే, శీబ్రవరి మార్చి నెలలలో ఆ మొక్కలు నాడుకోటలనుండి ఎగునులిచేయబడుచున్నవి.

వానిని రెండుగంటలనేపు నీటిలో నానబెట్టి రెండడుగుల దూరమున కొక్కటిలెక్కను వరుసబద్ధి నాటుదురు. నాటినవాటినుండి కొన్ని నెలలవరకు వానికి నీరు చాల అవశ్యకము. తరువాత అంతగా పనిలేదు చెమ్మచాలనియెడల, మొక్కలు ఎండిపోవును కావున మాటిమాటికి వేళ్ల మీద నీరు చల్లుచుండవలెను.

ఇదిగాక కలుపుకు శ్రవ్యమండవలెను. వేరేమి చేయ పనిలేదు. మొదటి ఋతువు చివర కామొక్కలు రెండు మూడడుగుల ఎత్తున కెదుగును. రెండవయేటి వసంతమున మొదళ్లయందు మట్టియుండునట్లుగ ఆ మొక్కలను శ్రద్ధితీసి కోటలలో నాటుదురు. పొలమును సత్తురచేడి, మొక్కకు మొక్కకు నడిమిచోటును కనవుగాదముతో కప్పి పెట్టవలెను. మొరకపొలమున వేరు

నేలలోనికి దిగునట్లును, పల్లపుపొలమున మట్టి ప్రోగులు పోసి ఆ ప్రోగులమీదను మొక్కలు నాటవలెను. పెద్ద చెరురుజాతివేళ్లు ఒక ఋతువుననే అన్నివైపులను గురి అడుగుల దూరమువరకు పొగును. ఆవేళ్లనుండి మొక్కలు లేచి అన్నియు పొదగా గుబురుకొనిపోవును. కావున మొక్కకు మొక్కకు నడుమ గురి అడుగులు ఎడముండు నట్లు నాటవలెను. చిట్టి చెరురుజాతికి ౮ అడుగులుండిన చాలును.

వేళ్లనుండి లేచిన మొక్కలనన్నిటిని మూడేండ్ల కాల మట్టే ఎదుగనీయవలెను. ఆవల బాగుగాఎదిగి లా వెక్కి గట్టిపడిన గడల నన్నింటిని నిలిపి సన్నగా దుర్బలముగా నున్నవానిని త్రుంచివేయవలెను. ఇట్లొనరించుట వలన పెద్దవి మట్టితో ఏపుగా కెదుగును.

చక్కగా నాటి పెంచినయెడల మొక్కలు రెండవఋతువున, మొదటి ఏడాదిలో నున్న పరిమాణమునకంటె రెండింతలు కాగలవు.

తరువాత ఏటేట అంకురించు వానిపొడవుకు, లావును క్రమముగ పెంచుచుండును గరిష్ఠపరిమాణము నందుకొనువరకు. పెద్దవెదురున కీ క్రమము గురి ఏండ్లకు పూర్తియగును; చిట్టి వెదురుజాతులకు ౮ ఏండ్లలో తీరి పోవును.

గడలావు మొదటికారుచివర కెంత ఏర్పడునో అంతలావుననే నిలిచిపోవుచుకాని మట్టి లావెక్కదు. ఈ సంగతి కొందరికి మాత్రమే తెలియును. సామాన్యముగా చెట్లు ఏటికేడు పెరిగి పెద్దవగుచుండుట పరిపాటి. వెదురుమాత్ర మట్లుకాదు. అది పెరుగవలసిన యంతయు ఒక్కమారుగనే - మొదటియేడాదిలో అది పెరుగుకాలముననే - పెరుగును. మతీయు వానిలావుమాడ, అది కొన్ని అంగుళములయెత్తున నున్నప్పు డెంతయుండునో పూర్తిగా ఎదిగినతరువాతను అంతయేయుండును.

వెదురుజీవితము ౫ మొదలుకొని ౧౦ ఏండ్ల వరకునే. మూడేండ్లవరకు గడ వండవలసిన యంత గట్టి తనము ఏర్పడదు. అంతకుపూర్వము గడను నరకివేసిన యెడల వానితరువాతి జీవితము తగ్గిపోవును. నాలు

గోడ్ల కెక్కుడు కాలము నరకకయ్యుండినయెడల గడ పెరుచెక్కి ఎందుకును పనికిరాకపోవును. వెదురుపై పేకు ఖనిజద్రవ్యములతో నిండియుండుటవలన గోడ్ల లిథో గడిను నరకునప్పుడు తరచు నిప్పురవలు ఎగురు చుండును.

వెదురు ఏటికేడు ఎదురునవి కాదు కావున దానివయస్సును సరిగా నిర్ణయింపవలనుపడును. సావకాశ ముగ నెదురు ఇతర వృక్షములందు ఏర్పడు వలయును లనుబట్టి వానివయస్సునకు లెక్క కట్టరచ్చును.

అన్ని వెదుళ్లను సామాన్యముగా ఆగస్టునెలలో నరకవచ్చును. ఏడువదలి యేడు మోసులెత్తు వెదురు జాతులను రెండేండ్ల కొకమారు నరకవలెను. కాని రెండవ ఋతువు గడచినతరువాత ఏటే నరకుటవలన చెరువుకలుగదు ఏజాతి వెదురునకు గాని అని కొందరి మతము. కొన్నేండ్లకు పూర్వము వెదు రింకను పచ్చిగ నుండగనే నరకవలెనని తలంచెడివారు. ఇప్పు డట్లుకాదు; బాగుగా ఎండినతరువాత నరకుటయే శ్రేష్ఠమని పరి ష్ఠించి నిర్ణయించినారు.

ప్రోదిగా ఎదిగిన వెదురు పొదనుండి ఏడాదికి ఇంచుమించు నూరుగడల లెక్కను ఏబదియేండ్లవరకు లభించుచుండును. మొదటి రెండేండ్లకు తరువాత వాని కయి మనము పడవలసిన పాటు లేదనియే చెప్పవచ్చును. వేరు విడుచునపుడు మాత్రమే వానికి నీరుపోయట, కలుపుత్రవ్వట మొదలయిన పను లొకకొన్ని యావశ్య కము లగుచున్నవి.

వెదురు పైరుచేయువారు దానితోపాటు కొళ్లను పెంచి అందువలనను లాభమును పొందవచ్చును. ఆకులు, రెమ్మలు అలుముకొనియుండు సన్నని లేతపొదలనీడను కొళ్లు చల్లగా సంచరించుచుండగలవు. వానికి ప్రత్యే కము గూళ్లు కట్టవలసిన పనిలేదు.

గుమ్మలముందు చలువకొసమని వేసికొను పందిళ్ల నల్లుకొనుటకును, తోటలలో పొదరిండ్లకును,

మరియు నలంకారార్థమును నితరనిర్మాణములకును పనికి వచ్చు వెదురుజాతి విశేషముగా పైరుచేయబడుచున్నది. అమెరికా, ఇంగ్లాండులలో ఈజాతి చెరురు వాడుక చాల యేండ్లనుండియు కలదు.

ఇటీవల దొరతనపు వ్యవసాయశాఖవారు ఇష్ట భూములలో సంచరించి క్రొత్త వెదురుజాతులను సహ నాపకొనితెచ్చినారు. వానిని ప్రత్యేకముగా నాటి, గుర్తించుకొని ప్రత్యేకము వానినిగోశేషములకు పం షించుచున్నారు. ఈ పరీక్షవలన దక్షిణాంధ్రములందు బాగుగా పైరుకొదగిన వెదురుజాతిని కనుగొనవచ్చునని పరిశోధకుల విశ్వాసము.

దొరతనమువారు పైరుచేయుచున్న వెదురుగడల పొడవు ౧ మొదలు ౫౦ అడుగులవరకు చుండును.

ఆహారయోగ్యమును వెదురు చాల అందుముగ నుండును. గట్టివెదురు జాతులవలెనే అదియు పొదలుగ నెదుగును. నల్లచుక్కలుగల జాతి - నల్ల - చెదురుతప్ప తక్కినవన్నియు పచ్చిగానున్నప్పుడు పచ్చగానుండును. ఎండునప్పటికి పసుపురంగునకు మారిపోవును.

కొన్నియేండ్లకు పూర్వము దొరతనమువారు వెదురు మొక్కల దిగుతుని నిషేధించినారు. మొక్క లతోపాటు తెల్లల్లుకూడ దేశములోనికి ప్రవేశించునను భయమే ఈ నిషేధమునకు కారణము. అప్పటినుండియు దొరతనమువారే వెదురుపైరుచేయువారి కెల్లరకును మొ క్కలను సప్లయిచేయుచున్నారు. ప్రకృతము మరియు పలుచోటులనుకూడ మొక్కలు దొరకుచున్నవి.

వెదురును గురించి అనేకసంవత్సరముల కాలము నుండి గ్రావించిన పరిశోధనల ఫలముల వివరములు దొర తనము *వారియొద్ద దొరకును.

ఇప్పటికి ప్రపంచమున ఐదువందల వెదురుజాతు లను గూర్చి పరిశోధనలు జరిగినవి. ఆ జాతులలో మూడింట రెండుపాళ్లు ఏషియాలోను, ఆచేరువదీవుల

* చిరునామా:

The office of Foreign Plant Introduction of the Department of Agriculture in Washington D. C.

అందుకు ఉత్పత్తి చెందినవే. ఏలేలు అమెరికాకు కావలసిన వస్తువులను అందుకు అనుగుణములనుండి ఎగుమతి చేయవలసిందిగా అమెరికాలో స్థానిక వ్యాపారమును సాగించు వారు చాలావరకు చెరువేసి ఉత్పత్తి చేయు సాయమును కొక నూతన పరిశ్రమయు సమకూరుచున్నది.

[పాపులరు సైన్సు, ఫిబ్రవరి 197]

వజ్రము-దానిపోబడి-వజ్రకరూరు

వజ్రము - దానిపోబడి అనే వ్యాసం ఒకటి - పి. (పింగళి?) చెంకయ్యగారు వ్రాసింది ప్రకటించబడింది. వజ్రకరూరులో వజ్రాలగనిని కనుక్కోడానికి చెంకయ్యగారు రాష్ట్రములో కొన్ని సలహా లిచ్చారు. అసలుగని తెలిసినా, తెలికపోయినా గని కనిపెట్టడానికి పనిచేసేవారికి వ్యక్తిగతంగాయినా లాభంకలగవచ్చు ఏ ఒక్కరూ రెండో వజ్రాలు దొరికితే. అయితే, ఆ వజ్రాలు దొరకడం అనేది అశుభము. ఆధారపడి ఉండడం తప్పదు. ఏమీ దొరక్కపోయినామూడా శ్రమగానీ, వ్యయంగానీ ఏమంత ఎక్కువకాదు. కాబట్టి, చింతించడం అవసరంలేదు. అందుచేత భూగర్భశాస్త్ర జ్ఞానంగలవారూ - ముఖ్యంగా పట్టభద్రులు - చెంకయ్యగారి సలహాలను అనుసరించి అందుకు పనిపూనుకోవచ్చు.

కేలకు వేలు సొమ్ము ఖర్చుచేసి పట్టభద్రులయిన యువకులు ఎందరో మనదేశంలో ఉన్నారు. ఒక దమ్మిడి సంతోషం కలుగజేసినా ఎక్కడా అవకాశం కనుపడడం లేదు; వాళ్లకు పాపము! ఉద్యోగంపొందకపోయినామూడా ఎంతో సొమ్ము ఖర్చుపెడుతూ ఉన్నారు వాళ్లు. ఊరూరు తిరుగుతూ నానాపాట్లు పడుతూ ఉన్నారు లాభం ఏమీ లేకపోయినా కూడా. ఆలాటివాళ్లు తమ అదృష్టాన్ని పరీక్షిద్దామన్న భావంతో నయినా వజ్రకరూరులో వజ్రాలగని కనుక్కోవడానికి ప్రయత్నం చేయడం మంచిది. వజ్రాలగని కనుపడితే అదృష్టవశాత్తూ, తమ భాగ్యమే కాదు దేశభాగ్యమే పండినట్లవుతుంది.

(పింగళి?) చెంకయ్యగారు భూగర్భశాస్త్రంలో మంచి ప్రవేశము, అనుభవము ఉన్నవారు. వారివి పొల్లుమాటలు కావు. వాటిని పాటించడంలో చెరువు ఏమీ లేదు. లాభిస్తే వారు చెప్పినట్లు అనేకవిధాల లాభాలు కలుగడం తప్పదు - స. భారతి.]

వజ్రకరూరు అసంతృప్తరండిల్లాలో ఒక గ్రామం. ఆ గ్రామం చుట్టుపట్టు పొలాల్లో వజ్రాలు అప్పుడప్పుడూ దొరుకుతూ ఉండడం మామూలు. కాని వాటి పట్టుక చోటు మాత్రం ఎవ్వరికీ ఇంకా తెలిసిందికాదు. భూగర్భ శాస్త్రజ్ఞులు - దొరకడం ఇలాకావారు కాని, వర్తకులు ఇలాకావారు కాని - ఎవ్వరూ కూడా ఆ విషయం తెలుసుకోవడానికి ప్రయత్నించారు కారు. అసలుగని ఉండేచోటు తెలియదీ సమీకృతం పెట్టుబడిపెట్టి ఆ ప్రాంతాల్లో వజ్రాలను తీయించడానికి ఎవ్వరూ పూనుకోరు. మంచివజ్రం ఒకటి దొరికినచోట పడినిలువుల

లోతు తవ్వి వెతికి పరిశోధించినా ఇంకొకవజ్రం కనపడదు. దొరకినవజ్రం అసలు అక్కడ పుట్టిందయితే కదా మరి! అక్కడివజ్రాలు ఏ కొండరాతి గగిలోనో పుట్టి ఆ కొండ కాలక్రమాన్ని శిథిలమయిపోగా ఆడుట్టు పట్లకు, పెద్దగాలి వెల్లువా మూలన కొట్టుకునిపోయి అక్కడక్కడా నిలవతాకినవే కావాలి. అందుకనే దొరికే వజ్రాలన్నీ ఒకచోట దొరకడంలేదు. వజ్రాలు ఖనిజాలన్నింటో గట్టివి, బరువయినవీ కాబట్టి, అసలు గని అంతా రూపుమానిపోయినా, వజ్రాలు మాత్రం దూరానికి చెదిరిపోకుండా చుట్టుపట్లనే నిలిచిపోయినవి.

అవి దొరకడంకూడా ఒక పాయవెంట కాకపోవడం చేత, వాటి పుట్టుకచోటును ఆ జాడనపోయి కనిపెట్టడానికి పీలుకాలేదు. దొరికేవజ్రాలయినా ఎప్పుడో ఏమూలనో ఏఒక్కటో మాత్రమే. అందుచేత అసలుగని తెలియ నంతవరకూ వజ్రాలకోసం పెట్టుబడి పెట్టడం కేవలం నష్టదాయకమే. అదృష్టాన్నే నమ్మి కొన్నిచోట్ల ఎక్కడయినా గులకను బండకొలనిగా గాలించి చూడవచ్చు. కాని అక్కడ ఏవజ్రమో, పటికమో కూడ దొరక్కపోవచ్చు. దొరుకుతుందన్న నమ్మకం ఏమాత్రములేదు. అందువల్లనే పడమటిదేశాల వర్తకులు ఎవళ్లూకూడా ఇప్పటికింకా ఇక్కడ అట్లాగాలించి చూడడానికి సాహసించలేదు.

౧౯౩౬ జూనులో వజ్రకరూరికి అయిదుమైళ్ల దూరంలో ఉండే కడమలవదురు అనే గ్రామంలో ఉండే బోయచాడు కూలికి వరిగపైరు కోస్తూఉంటే ఆ పొలంలో వాడికి పటికంవంటి రాయి ఒకటి దొరికింది. దాన్ని వాడు అలా పడవేసిపెట్టాడు. ఇంట్లో కొన్నాళ్లకు వాడి కయిదురూపాయలు కావలసి వచ్చింది. చూదామని చాడు ఆ పటికాన్ని తీసుకొని వజ్రకరూరికి వచ్చాడు. మొదట అందరూ అక్కడ దాన్ని పటికమే అన్నారు. అలా అంటూవుండగానే అది గంటలో ఎన్నో చేతులు మారింది. చివరకు ఒక్కడు అది వజ్రంకావచ్చు అన్నాడు. అంతే ఒకరిమీద ఒకరు తోసుకుంటూ వచ్చారు. కొందరు వర్తకులు వాణ్ణి ఒక ఇంట్లోకి తీసుకోపోయి, పైవాల్లెవళ్లూవచ్చి వెలఎక్కించకుండా ఉండడానికి లోపల తలుపు గొల్లెంపెట్టేశారు. పోలీసులు రావలసినట్లు ఏర్పడింది అక్కడికి. చేరంచేళి వర్తకులు ౫౦౦౦ వేల రూపాయలు బోయవాడికిచ్చారు. వాడి సంతోషం ఇంతా అంతాకాదు. సామూహికులైనా వెళ్లి పోయినాడు వాడు ఊరికి, మరి వారంరోజులకు చెన్నపట్టాన్నుంచి ఒక మార్వాడీ వర్తకుడు వజ్రకరూరికి వచ్చాడు. అనసరం వస్తుండేమో అని రివాల్యూరుకూడా తెచ్చుకున్నాడు. ౩౦ వేలిస్తానన్నాడు. గ్రామంలో వర్తకులు ౪౦ వేలకు చిల్లిగవ్వయినా తగ్గకూడదన్నారు.

గడచిన ౧౨ ఏండ్లలో ఇలాగే ఇద్దరికి-ఒక మంగలవాడూ, ఒక పకిరు-వజ్రాలు దొరకడమూ, వాళ్లకు చెరీ పాతికవేల రూపాయలూ రావడమూ కద్దు.

నిరుడు వర్షాకాలంలో వజ్రకరూరికి ౫ వేల మంది వచ్చారు వజ్రాలు ఏరుకోపోదామని. ఒక్కళ్లకి ఒక్కటికూడా దొరికిందికాదు. మనుష్య స్వభావం ప్రపంచం అంతటా ఒక్కటిగానే ఉండకతప్పదు. మొట్టమొదటి దినాల్లో దక్షిణ-ఆఫ్రికాలో దక్షిణపు కొననుండే కింబర్లీకి అమేరికాలో అవతలి చివరినుండి కూడా వచ్చేవాళ్లట వీదోఒక మంచివజ్రాన్ని వెంటనే తీసుకోపోవచ్చునన్న ఆశతో. రానూపోనూ ఏకంగా టిక్కెట్టుకొనేకేవాళ్లు చాలమంది. ఏమీ దొరక్కపోవడంచేత తిరుగుప్రయాణంలో తిండికిలేక, కష్టకొనే కంబళ్లూ, దుస్తులూ అమ్ముకొని ఎంతో చివ్కపడి, ఆశాభంగంతో ఇండ్లకు చేరుకునేవాళ్లట. వజ్రకరూరికి కూడ ఇలాటివాళ్లు ఏటా చాలమంది వస్తూఉంటారు. నిరుడు తంజావూరు-తిరుచినాపల్లి దగ్గరనుండే ఆడవాళ్లు-పెద్దపట్టంచుచీరల కట్టుకున్న వాళ్లు-చాలమంది వచ్చారట మొగతోడు అనేది లేకుండానే. చాలా సాహసం చేశారు. ఆ పొలాల్లో వజ్రాలు ఏరీ చూట కట్టుకోపోవచ్చునని వాళ్ల ఆశ. వజ్రకరూరులో తిండికూడ దొరకడం కష్టం. ఒకటే హోటలు అక్కడ ఉండేది. ఎక్కువమందికి భోజన సదుపాయం కలగడం కష్టం దాంట్లో. దానియజమాని కోయంబుత్తూరు బ్రాహ్మడు; ముసలివాడు. ఆయనకూడ వజ్రాలు చూటకట్టుకొని పోదామని వచ్చినవాడే మొదట. అయితే ఏమీదొరకలేదు ఆయనకు. వజ్రాలమీద ఆశవదలుకొని తిన్నగా ఆయన అక్కడనే ఒకహోటలు పెట్టుకుని ప్రజానేవ చేసి పొట్టపోసుకుంటున్నాడు.

ఇప్పటివరకు ఎవళ్లువచ్చినా సరే తలవంచుకొని నేలకు కూస్తూ కంటికి తెల్లగా, మెరుస్తూ కనపడిన ప్రతీ రాయినీ ఏరుకోవడమూ, దాన్ని ఊళ్లోఉండే వర్తకులకు చూపించడమూనూ - అంతే. ఇంచుమించుగా ఈ రాళ్లన్నీ పటికాలే కావడంవల్ల పాపం వాటిపై ఏరుకున్న వాళ్లందరూ మాతాశులయిపోతూ ఉంటారు.

ఒక బ్రాహ్మణునికి ఒకనాడు మెరుస్తాఉన్నరాయి ఒకటి నోరికింది. అది వజ్రమయమైనదని ఆ బ్రాహ్మణుడు పరీక్ష కోసం దాన్ని తీసికొని పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు. అది గాజుమక్కకంటే పనికిమాలిన రాయని కేరళపుటికి ఆయన ప్రాణాలు నిలుపువా పోయినట్లయి పరీక్ష పడిపోయేంతవరకూ వచ్చిందికూడ.

ఆమాయకులయిన ఇలాటివారైన మోసం చేయడానికి వజ్రకరూపుల కొందరున్నారు. వాళ్లు పటికపురార్థమ సావపట్టితీర్చి అతిసాధువుల్లాగ కనుపడుతూ వాటిని అమ్మచూపుతూ ఉంటారు. ఏమాత్రం ఏమారినా పట్టేటో పేరేస్తారు.

ఇంకొకరకం మోసంకూడా జరుగుతూ ఉంటుంది. మనదేశంలో కొత్తవాడు తనకునోరికిన రాయిని అమ్మచూపితే అది నిజంగా వజ్రమే కనుక అయిందా కొనేవాడు కొంచెంనేపు పరీక్షచేసే వాడిలాగ పటిస్తూ దాన్నిమార్చి తనదగ్గర దాచుకొన్న పటికాల్లో ఒకదాన్ని ఇచ్చేస్తాడు. అది పటికంగాని వజ్రం కాదనేస్తాడు.

మనదేశంలో పట్టపరీక్షకు భూగర్భశాస్త్రం చదివినవాళ్లు చాలమంది పనిపాటులు లేకుండా పడి ఉన్నారు ఏ పరీక్షస్త్రోత్రు కచేరీలోనో కాపీస్టుపని కోసం పాకులాడకుండా ఒక నెల్లాళ్లపాటు వజ్రకరూపు ప్రాంతంలో ఉండడానికి సిద్ధపడితే, వాళ్లకు శాస్త్రజ్ఞానం ఎక్కువకావడమేకాకుండా అదృష్టం పడిందంటే వజ్రంకూడ దొరకవచ్చు; దాంతో వాళ్లదర్జీదం తీరిపోవచ్చు. ఈపనికి ఎక్కువ పరికరాలుకానీ పెట్టుబడికానీ అవసరం లేదు. ఏ ఆరణ్యంలో పెట్టితే ఒక ఎనామలో చేసివస్తుంది. అది చాలా. లేకుంటే ఒకకుండ అడుగు పెంకే చాలు. దాన్ని తీసుకొనిపోయి అక్కడక్కడ నిదానంగా గులకను నీళ్లతో గాలించి చూడవచ్చు. చదువున్నవాడికి బహుశా వజ్రం ఎక్కడ దొరకవచ్చునో తెలుస్తుంది. ఇతరచోట్లా వజ్రాలు ఎలాటివోట దొరుకుతుంటే తెలుసుకొని అలాటి లక్షణాలుగ్గడే ధూ

ల్లోనే గాలించడానికి వాడికి వీలుంటుందా. ఇలాచేయడంలో వజ్రంలోపల ఉండే గట్టిరాతిముక్క దొరికితే భూగర్భశాస్త్రానికి మెరుగువస్తుంది. వజ్రం మనదేశంలో ఎలాటిరాతిలో వుండుతుందో ఇదివరకు ఎవరికీ తెలీదు. కాబట్టి ఆరాతినిబట్టి తల్లిగనిపోబడిని కనుక్కోవచ్చు. అది తెలిసిపోయిందా ఎంతసామ్యమైనా నమ్మకంగా పెట్టుబడి పెట్టి గనులను తవ్వించవచ్చు దక్షిణ-ఆఫ్రికా వజ్రాలగూర్తలో వలెనే దానివల్ల వేలకొలది జనానికి జీవనం ఏర్పడుతుంది. నిరుద్యోగ నివారణకు అందులోనూ నిరంతరము కరువుకాటకాలతో కృష్ణా ఉండే దత్తమండలాల్లో—చాలాగా ఆపని ఉపకరిస్తుంది.

దక్షిణ-ఆఫ్రికాలో ౧౦ వేల అడుగుల లోతులో గనిపని జరుగుతూ ఉంది. వజ్రానికి ఏలాటి అపాయనాలకలగకుండా ఎంత గట్టిరాళ్ల నయినా పొడిపొడిచేకే యంత్రాలు ఆగనిలో ఉన్నవి. ౩౦,౨౫ కారెట్ల తూకం గల మల్లినక్ అనేప్రఖ్యాతవజ్రము అక్కడ దొరికిందే. దానివెల ౧౫౦ వేల పౌనులని మతింపు పడింది.

కృష్ణదేవరాయల కాలంలో - అంటే - ౧౬-వ శతాబ్దంలో ఆరపాను (ట్రాయ) బరువుండే వజ్రాలు కూడ వజ్రకరూపుల దొరికినట్లు నిదర్శనాలు కనుపడుతూన్నవి. ప్రపంచం అన్నిచోట్లాల్లోను పుణ్యాలయవజ్రాలవరకు లందరూ కూడ దక్షిణ - ఆఫ్రికా వజ్రానికి - ఇండియా - వజ్రానికి కాంతిలో ఏమాత్రము పోలిక లేదనీ, ఇండియావజ్రం చాల ప్రశస్తమయిందనీ ఏకగ్రీవంగా అంగీకరించారు. కాబట్టి వజ్రకరూపులో తల్లిగనిపోబడి దొరికి వజ్రాలుతీయడం మొదలుపెడితే కొంతవరకు దక్షిణ-ఆఫ్రికా వజ్రాల వ్యాపారం పడిపోవడం నిశ్చయం.* యూరపు పెట్టుబడిదారులకు కొంతనష్టం దానివల్ల ఏర్పడనూవచ్చు.

ఇదంతా ఎట్లాఉన్నా వజ్రంవల్ల విపరీతంగా లాభాన్ని పొందవచ్చునన్నమాట మాత్రం నిజం. దక్షిణ-ఆఫ్రికా చరిత్రను మార్చి కన్నుకుట్టే నేటినితికి దక్షి

* See Gazetteer of Anantapur District by W. Frances

శాస్త్రికాను తెచ్చింది వజ్రమే. వజ్రకరూరులో దర్శిదు
లసేకులు వజ్రాలవల్ల లాభం పొందుతూ ఉన్నారు.
వజ్రకరూరు ప్రాంతాల్లో కింబల్లి ముఠాకాటి ఎవరికీకాన
రాకుండ మరుగుపడి ఉండేమా ఎవరికేంతెలుసు? ఎవ
డయినా విద్యావంతుడయిన భారతీయయువకుడు
దాన్ని కనిపెట్టినాడా, తనదేశానికి ముఖ్యంగా శుష్క
దర్శిదాలయిన దత్తమండలాలకు అపారమయిన లాభం
కలుగుతుంది.

వేష్టాల నైవాహికజీవనము

పేష్వాల చరిత్రలో ప్రముఖులయిన వ్యక్తుల
దాంపత్య జీవనస్వరూపము క్రింది పట్టికవలన తెలియ
వచ్చును. బాల్యవివాహము, వివాహవివాహము మొద
లయిన విషయముల నాకాలమున నెవరయిన చర్చింప
తలపెట్టియుండినయెడల రాజద్రోహపు నేరమికింద
ఖండితముగ శిక్షింపబడియుండెడివారని చెప్పనగును.

మొదటి పేష్వామాధవరావు — జననము సం.
౧౭౪౪; వివాహము ౧౭౫౩.

(మాధవరావు వయస్సు ౮ ఏండ్లు
రమాబాయి వయస్సు ౪ ఏండ్లు
గర్భాధానము ౧౭౬౫ లో జరిగెను)
మరణము సం. ౧౭౭౨.

పేష్వా నారాయణరావు — జననము ౧౭౫౫.
వివాహము ౧౭౬౩. గర్భాధానము ౧౭౬౯. (అప్పటికి
గంగాబాయి వయస్సు ౧౩) పుత్రజననము ౧౭౭౪.

మహదాజీ సింధ్యా

జననము ౧౭౩౦? మరణము ౧౭౯౪.

భార్యలు : ౧. అన్నపూర్ణాబాయి, ౨. భవానీ
బాయిఘాటగె, ౩. పార్వతీబాయి ఘాటగె, ౪. భవానీ
బాయి సంగమనేరకర, ౫. గంగాబాయి, ౬. రాధా
బాయి రావుళ, ౭. భాగీరథి, ౮. యమునాబాయి,
౯. లక్ష్మీబాయి, (ఈమెకు పండ్రెండవయేట ౧౭౯౨
సం.లో పెండ్లిఅయ్యెను.)

నానా ఫడజీగు

జననము ౧౭౪౨. మరణము ౧౮౦౦.

భార్యలు : ౧. యశోదాబాయి, ౨. లక్ష్మీ
బాయి, ౩. అర్కలత (జిల్లేడుచెట్టు), ౪. అన్నపూర్ణా
బాయి, ౫. రాధాబాయి, ౬. ఆనందీబాయి (వివా
హము ౧౭౬౦), ౭. యశోదాబాయి, ౮. అన్నపూర్ణ
(వివాహము ౧౭౮౮), ౯. బగాబాయి (నానామరణా
నంతరము ౧౪ దినములకు చనిపోయినది), ౧౦. పీప్రా
బాయి (నానా చనిపోవునాటి కీమతయస్సు తొమ్మిది
యేండ్లు!)

సవాయి మాధవరావు

జననము ౧౭౭౪. మొదటిపెండ్లి ౧౭౮౩.

గర్భాధానము ౧౭౮౯. రెండవపెండ్లి ౧౭౯౩.
మరణము ౧౭౯౫.

రెండవ బాజీరావు

జననము ౧౭౭౫. మరణము ౧౮౫౧.

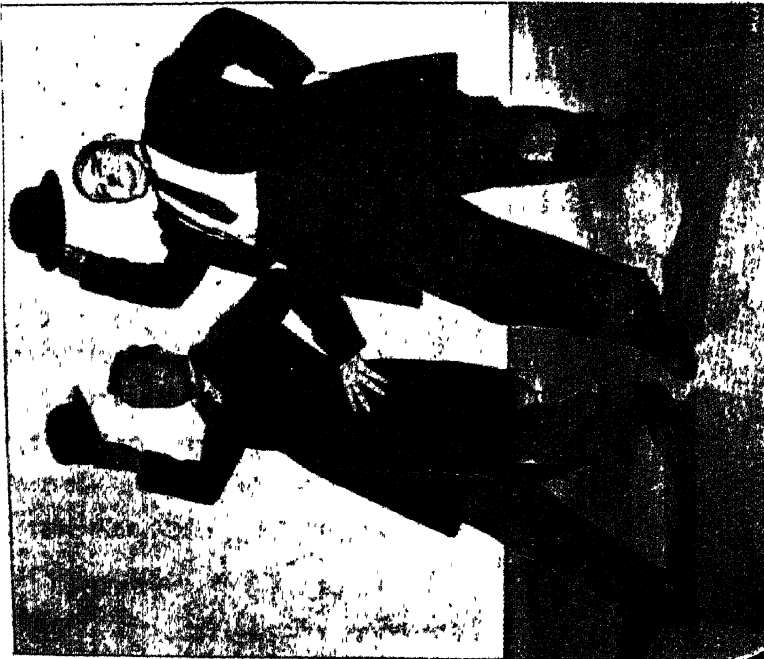
భార్యలు : ౧. భాగీరథీబాయి ౧౭౮౬ (ఆమె
మరణము ౧౭౯౩), ౨. సత్యభామ (సరస్వతి - ఆమె
మరణము ౧౭౯౭), ౩. జిల్లేడుచెట్టు, ౪. రాధాబాయి
(పెండ్లి ౧౭౯౭; ఋతుమతి అయినది ౧౮౦౦; మర
ణము ౧౮౦౬), ౫. వారణాసి (పెండ్లి ౧౮౦౬),
౬. వేణూబాయి (కుశాబాయి) పెండ్లి ౧౮౦౮; మర
ణము ౧౮౧౬, ౭. సరస్వతీబాయి (పెండ్లి ౧౮౧౨),
౮. సత్యభామాబాయి, ౯. గంగాబాయి, ౧౦. మైనా
బాయి, ౧౧. సయీబాయి, కాక “శ్రీమంతులు లాలా
పరదేశి కూతును కటారితోకూడ పెండ్లిఅయ్యెను. ఆమె
కొక కుమారుడుకూడ పుట్టెను” అని యొక్కచో కలదు.
ఈ భార్యలేకాక, బయాబాయి దాతార, సీతాబాయి
కేండ్, కాశీబాయి మరాఠె, ఉమాఫడకె, తాయిపేతె
మొదలయిన స్త్రీలును బాజీరావుప్రీతికి పాత్రులయి
యుండిరి.

[‘సుహారాష్ట్ర’కారదా’ నుండి జయకర్ణాబకయ
దుద్ధరింపబడిన దానికి అనువాదము.]

౨. పాలెట్ గార్డు. పార్టీ ప్లాట్ ప్రపంచ ప్రఖ్యాతుడయిన హాస్యగాడు చార్లీ. పాలెట్ గార్డు అతని భార్య

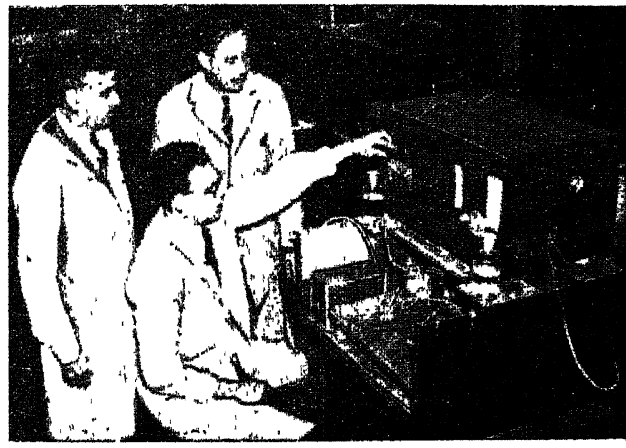
౧. లారెన్, హార్లీ హాస్యరసాభినయమున పేరుగన్న సినీనటులకులు.

విజ్ఞానవిశేషాలు

శరీరస్థ రోగములను నిరూపించు
విద్యుద్ద్యంత్రము

మద్రాసులోని వైద్యశాల ద్వారా నిరూపించడానికి ఆయ్యే
కాలంకంటే ఎంతో ముందుగా వంటిలోకి సంక్రమిం
చిన రోగాలను విద్యుద్ద్యంత్రం ద్వారా నిరూపించ

వచ్చును. ఈ యంత్రానికి 'వాక్యూం ట్యూబ్ మైక్రో
వోల్ట్ మిటర్' (Vacuum Tube micro-voltmeter)
అని పేరు. యేల్ యూనివర్సిటీ వైజ్ఞానిక పరిశోధకులు
మనిషి వంటిలో కలిగే మార్పులను గుర్తించడానికి
దీన్ని కనిపెట్టారు. జీవశాస్త్ర సంబంధమయిన పరిశోధ
నలు, పరీక్షలు చేయడంలో ఇది సూక్ష్మవస్తుదర్శక
యంత్రాన్ని తలదన్నవచ్చు ననుకొంటున్నారు. ఈ
యంత్రాన్ని వంటికి అంటచెకిలే ఇది ఒక వోల్ట్ లో
సూక్ష్మత సూక్ష్మతగలమయిన పరిమాణం గల విద్యుత్తరం
గాలను కనుక్కుగలుగునట. ఎన్నో జంతువులను ఈ
యంత్రంతో పరీక్షించారు. ప్రతిజంతువూ ఏదో కొంత

పరిమితి విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తి చేస్తుందని, ప్రతిజంతు
జంతువులో ఉత్పత్తి అయ్యే ఆ విద్యుచ్ఛక్తి కూడా ఒక
ప్రత్యేక సూక్ష్మత కలిగి ఉంటుందని, వాటి వాటి ప్రవ
క్రమాన్ని బట్టి యీ ప్రత్యేక సూక్ష్మత విద్యుత్తుగా ఉంటుం
దని పరిశోధనలవల్ల మంచి పుణ్యమూ ఉంది. ఎల్లవలను
పరీక్షిస్తే ఇంకా ఎప్పుడో పెక్ కేలబోయే ప్రణం
యొక్క సూచనలు ఎంతో ముందుగానే వస్తు
పడ్డాయట. ఇలాగ వంటిలోని విద్యుత్తరంగాలను
గుర్తించడంవల్ల సూక్ష్మకణాలు నింతో పరి
వర్తనాన్ని పొందుతూ ఉన్నామా? జీవకోణం
తమ పోలికను ఎలా కోలుకోవడా? ఉన్నవో
వైజ్ఞానికులు నిరూపించ గలుగుతా మనకో
వచ్చును.

ద్విముఖ హృదయం నుంచి పరిశీలన
ఈ సూత్రాన్ని పరీక్షించడానికి కాలిఫోర్నియా
(అమెరికా) వైద్యులు నలుగురు కలిసి తయారు

చేశారు. దీనిని సాయంతో హృ
దయలో గ నిదానం ఎంతో
సుకరం అవుతుంది. హృద
య చలనం దలం దలి స్పందనా
న్ని ఇందలి ముఖ్యతయం
తోను పరీక్షించవచ్చును.
ఒక ముఖాన్ని నిశ్చలంగా
ఒక్కచోటనే ఉంచి, రెం
డవదాన్ని అటూ ఇటూ
కదుపుతూ అంతటా పరీక్షించవచ్చు. ఇందువల్ల
రోగకారణమూ, తద్వారా పీక కాలంలో అవగతం

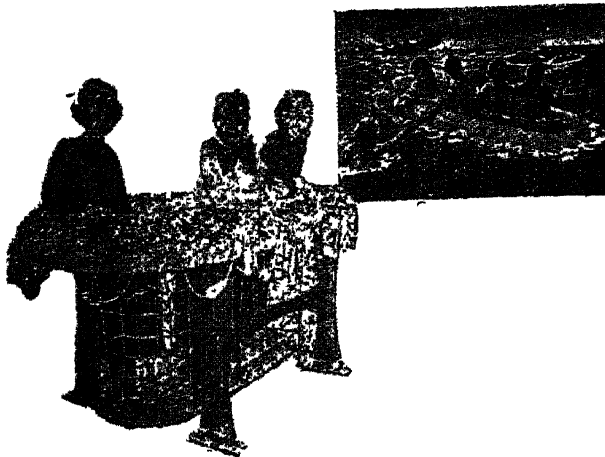

* 5 One-millionths of a volt.

అప్పుడుంది. దోగమూలముయిన పొవనూది పుండన
నైలక్ష్యం ఎంతమేరకలదో కూడ సుప్రసిద్ధమవు.

సూర్యనరక్షక స్వప్నము

సూర్యనరక్షకంలో పంథవించే ఆకస్మిక జల
ప్రమాదాలను తప్పకానికి మహాకొత్త సాగరం వాడు
కను వచ్చింది. అది పూసపు తొట్టిలాగుంటుంది. ఇరవై
ఆయిన మందికి వాంట్లో పోతుంటుంది. చుట్టూ

౧. కర్రబల్లలు అమర్చిన వలడాయాల

౨. ఆపాయ సమయంలో రక్షకస్థవాన్ని ఉప
యోగించే క్రమము.

బెండుబొద్దూ, నడమ తాటివలడాయాలా ఉంటుంది.
ఈయాల అడుగున కర్ర బల్లలు అమర్చబడిఉంటవి.
వెల్లెతుపానులో కూడ నీటిలో పడిపోకుండ నిలుపునా
నిలుచుకోవచ్చు. బొద్దుచుట్టూర వెలపలివైపున బెండు
దిమ్మలతాడుకట్టబడిఉంటుంది. నీటిలోపడ్డమనిషి లేలు
తూతుండే బెండుదిమ్మలను అందుకొని పట్టుకుంటే
లోపలికి వాణ్ణి చేదుకోవచ్చు.

చలవకంటిజోడును అద్దంగాకూడ

వాడుకోవచ్చు

కొత్తనూదిరి చలవకంటిజోళ్లు తయారయి ఇటీ
తల వాడుకలోకి వచ్చాయి, అవి కండ్లకు చల్లదనాన్ని

ఇవ్వడమే కాకుం
డా ముఖించూచు
కోడానికి పనికివస్తా
యి. గాజుబిళ్లలకు
లోవైపున రసం
పలాచగా పూయ
బడివుంటుంది. తీవ్ర
మయిన ఎండ చాల
వట్టుకు వాటిమీద

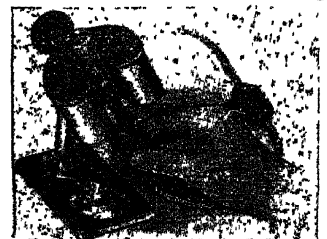
ప్రతిఫలించిపోతుంది కాబట్టి వాటిగుండా నీలి
రంగువెగుగు బయలుదేరి కండ్లకు చల్లదనాన్ని
ఇస్తుంది. ముందువైపున వెలుగు ప్రతిఫలించడం
మూలాన్ని స్త్రీలు ఆవైపును ముఖించూచుకో
వడానికి ఉపయోగించుకోవచ్చును. ఈ రెండు
ఉపయోగాలూ చిత్రంలో చూడవచ్చును.

ప్రయోగనాళికలను వేడిచేయడానికి

కొత్త విద్యుద్వ్యంత్రము

ప్రయోగనాళికలకు సత్వరంగానూ, నిర
పాయంగానూ, వేడికొంచడానికి చిత్రంలో
కనపడేమాదిరి యంత్రం ఒకటి తయారయింది. గుర్రపు

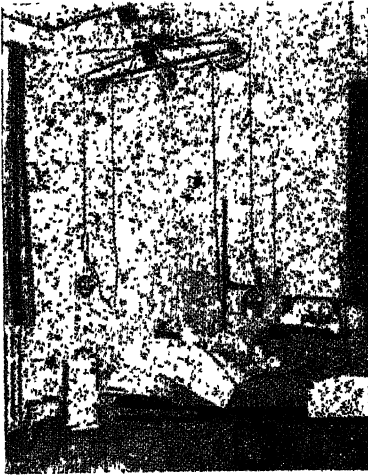
లాపం లాటి ప్ర
త్యేక ఉపకరణం
లో, ద్రావకంతో
నింపిన ప్రయోగ
నాళికను ఉంచితే
ముప్పయి సెకను
లలో ద్రావకంకాగి ఉడికిపోతుంది. నిష్పంతుకునే
ద్రావకాల విషయంలోకూడ మంటమీద కాచేబప్పు
డంతగాభయపడవలసింది లేదు.

రేడియముచికిత్స

కాన్సరు కోగులకు విద్యుద్వ్యంత్ర సహాయమున
రేడియముచికిత్స చేయుట కెర్పాట్లు చేయబడినవి,
ప్రక్కనున్న రాక్టరుకుగాని, నర్సుకుగాని అపాయము
కలుగకుండ విద్యుద్వ్యంత్రము దూరమునుండియే నడుప
బడుటకు సౌకర్యము చేయబడినది, గదిలోకప్పుకు
త్రాసుదండమువలె నొకదండము వేలాడుచుండును.

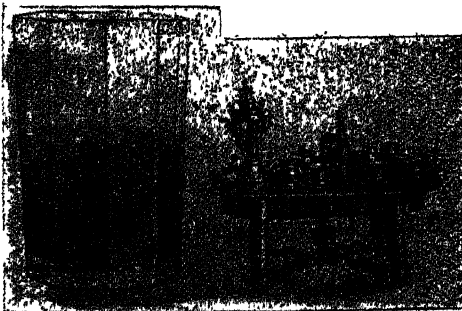
ఆపండమనుండి కప్పీలమీదుగా తీగలు వేలదీయబడి యుండును. ఈ క్రితము నవమౌళము దండము ఊప

చుండును గావున నీతీగలును తిరుగుదుముగా తిరుగుచుండును. అప్పు డీతీగలు రోగిపడక దగ్గరగా నుండు లేడి యమునిలువజాడీయంకి నీసపు లేడియము బరిజెయ వైకెస్తును. తర్వాత దండము ఈతీగలను ఊపుచు చక్రము వలె గిర్రన ఇటువైపుకు త్రిప్పి రోగికి కట్టిపెట్టియుండు లేడియముగ్రాహకపేటికలోనికి దింపును. దేహస్పర్శ యేమాత్రమును లేకయే అన్ని ప్రక్రియలును జరిగిపోవు చుండుటవలన రోగికి గాని, డాక్టరు మొదలగువారికిగాని అపాయము సంభవించుటకు వీలులేదు.

టీనెట్టుతూకం ఒకటెన్నకూడా లేదు

రషియను నగలవర్తకు డొకడు చిన్న టీనెట్టును తయారుచేశాడు. పక్కనఉండే మామూలు మంచినీళ్ల

గ్లాసుతో పోల్చిచూస్తే ఈనెట్టు ఎంతచిన్నదో తెలిసి పోతుంది. కప్పులు, సాసరులు, నీరమరగజెట్టుడానికి వేడినీరు నిలవచేయడానికి పాత్రలు, పంచదారగిన్నె

అన్నీనెట్టు పూర్తిగా ఉండి, నెట్టుంతాకలిపినా ఒక డౌన్సు బరువు నిండుగాలేదు. నెట్టుంతాకూడా జ్వరము వెండి టీపేబిలుమీద పెట్టిఉంచి, టేబిలన్ను చాలా అందంగా చేయబడిఉంది. —

నూలుబండిలోనేఉంటుంది నూలురెంజేసాధనం

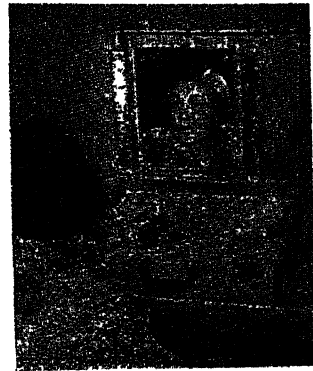

చిన్ననూలుబండికి ఒక వేపు చక్రం అందున ఒక గంటు ఉంటుంది దానికి అడ్డంగా ఒకకత్తి చక్రానికి దిగించబడి ఉంటుంది, చి

త్రంలో కనుపడుతూ ఉన్నమాదిరిగా నూలు తెంచు కోవాలి.

చేతిలో పట్టుకొనిపోవుట కనుకూలమైన

వేషధారణ పరికరముల వెట్టె

దినమున కొకయూరు చొప్పున తిరుగుదు నాటకములలో వేషములు వేయు నటనటులకు ఈవెట్టె యొక అమూల్యమైన వస్తువు. వేషధారణ కవసరమైన పరికరము లన్నియు నిండుమర్చబడియుండును. దీనికిని తరముకొలసిన యవసరము లేకయే దీనిసాయమున వేషములు వేసుకొనవచ్చును. పెట్టె తెరవగానే మూత లోపలివైపున నొక అద్ద ముండును. దానికి రెండు దీప ములుకూడ జోడింపబడియుండును. విద్యుచ్ఛక్తి తీగను వానికి తగిలించినచో నది వెలిగి ముఖమునకు కావలసిన వెలుతురును ఇచ్చును. పెట్టెలోపల బల్ల వంటి భాగ మున రంగులు, కుంచెలు మొదలైన పరికరము లన్నియు నుండును. ఇది దగ్గరనుండిచో ప్రతియొకడును ఎక్కడికి పోయినను మరియొకని యవసరములేక, చివరకు దీప మునకు గూడ యోచించక వేషధారణ కుశక్రమింక వచ్చును.

అందుచేతనే బలవంతము వ్యాధ్యాచారమున బల్ల
 ఈ బల్ల సహాయముతో కడుపులోను, కీళ్ళలోను
 కాంతు కంపించుటకు బలపరచవచ్చును. ఈ బల్లలలో
 ఒక కోరికను పొందును. దానినిగా బల్లమీద ఒక తివాచీ
 వంటి ఒక పరికరమును ఉంచును. ఈ పరికరము వ్యాధ్యాచారము
 నశ్యమగునట్లు కట్టి క్రమమీద బోర్ల గిల పండుకొనును.
 పిమ్మట బల్లలోని ఒక యంత్రము ఆమెకు కారంభిం
 చును. ఇందుచే బల్లకప్పునకు ముందుకును, వెనుకకును
 ఆకాంక్షించును. దానితో కోరికను పూర్తి చేయుచు
 పాత గాఢాన్ని వారియందు కంపరచుటకు సంవా
 దించు మేర్పాటి అది బలపరచు కవకాళ మేర్పడుచున్నది.

ఎక్కువ తగినట్లు కోరికను సరిదిద్దుకొనవచ్చును. బల్లకప్పు
 సాధనముగా ఉద్వేగుచేయవచ్చునట్లు దానిని నివచ్చును.

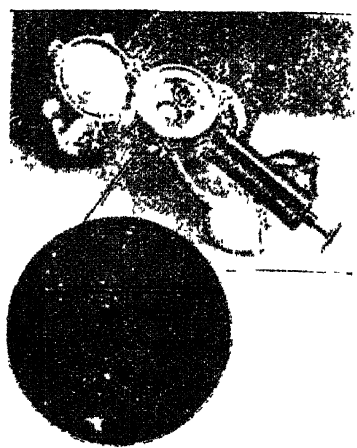
గాలిలోని ధూళికణములను పరీక్షించు సాధనము

దీనిమూలమున గా
 లిలోని ప్రమాదకర
 మైన ధూళికణములను
 మనము కనిపెట్ట
 వచ్చును. దీనిలోనే
 ఒక గాలియర యు,
 ఒక నూత్నబద్ధిని
 యంత్రమును ఉండు
 ను. ఆ గాలియరలో
 వెన్నెముకలయొక్క కణి
 యుండును. గోళము
 వంటి యొక గాలిగొట్టె

మారుచేయుటలోనికి గాలిని కొట్టివెయ్యట ఆ
 గాలిలోని ధూళికణము లన్నియు అందలి గుండ్రని గాఢ
 పలకలొని చేరి నిలిచిపోవును. ఆ తర్వాత ఈ సాధనము

నొక దీపపుపెట్టె
 నిండుపెట్టె ఇం
 దలిధూళికణము
 లను నూత్నబద్ధిని
 ర్పించుటగా
 పరీక్షించుదు.
 నూత్నబద్ధిని కి
 ప్రత్యేకముగ నొ
 క నేత్రకణము
 ఆ మర్మబడి
 యుండును. అ
 దులో గట్టుగట్టు

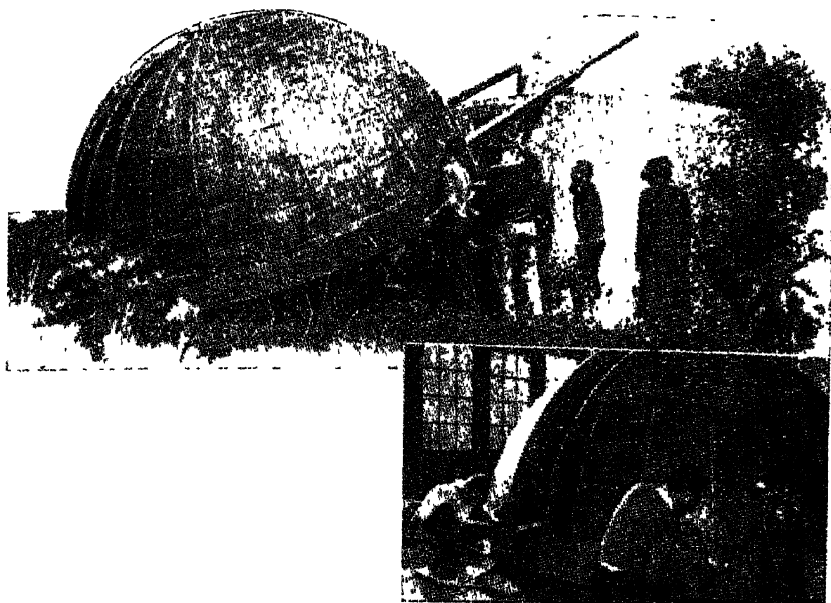

గా గీతలు గీయబడియుండును. పరిశోధ
 కుడు ఆ గీతలయందలి కణములను లెక్కిం
 చి వానిని ౧౦౦౦౦౦ తో గుణించి ఒక
 ఘనపుటడుగు గాలిలో నుండుకణముల
 సంఖ్యను నిర్ణయించును. ప్రమాదకరమైన
 ధూళికణముల బారినండి రోగులను తప్పిం
 చుటకు, నీరోగులగుడ వాణిబారిని
 పడకుండ కాపాడుటకును ఈ సాధనము

మిక్కిలి యుపయోగపడగలదు. గమలలోను, సారం
 గములలోను, పరిశ్రమాగారములందును పనిచేయు
 కార్మికుల సౌకర్యార్థము ఆయా ప్రదేశములందలి గాలిని
 దీనితో పరీక్షించి, ఆ గాలిలో ధూళి యెక్కువగా
 నిండియుండినచో దానిని నివారించు శుభాయములను
 నెతకి కార్మికులలో శ్వాసాశయరోగములు ప్రబలనీయ
 కుండ చేయుచున్నారు.

విద్యార్థుల నిర్మాణశక్తి

చదువుకొన్న చదువును సార్థకపరచవలెనను
 సంకల్పముతో ఈ విద్యార్థులు ఒక వేధశాలను, ఒక
 ఎనిమిదవ తరముల ప్రతిభలనూరదర్శిని తయారుచేసి
 నారు. తామునేర్చిన గణితశాస్త్రమును భౌతికశాస్త్ర
 మును వినియోగించి తమ పాఠశాల సాయనశాలలందు
 కూర్చొని దూరదర్శిని భాగముల నొక్కొక్కటిని వేరు
 వేరుగ సాంతముగ తయారుచేసినారు. వేధశాలయొక్క

అది మోటారుల కష్ట
లవైదనే వేసకొన
వచ్చును. మనవియుం
చినప్పుడు నీ దేవు
నుమాడు. ఆ దేవు
కుంతను. డేరాచిట్ట
ము ఉక్కుతో చేయ
బడి పడిలముగా నుం
డును. దీనిని మోటా
రుకన్నలైన డేరము
కొని పోవుట యా
త్రికులకు పరమస్థావ్ర
ము. దీనిని తెరచి
యుంచినచో నిశ్చిం
తగ స్వేచ్ఛగ ఇరు
వురు ఇందులో

ఆవరణను, గుండ్రనిగోడలను నిర్మించుటకు దినముల
కొలది పాటుపడి కృతార్థులయినారు. ఓడలగోడలలోని
కుంతలకు మూసియుండు గాజుపలకలనుకొని ప్రతిఫలనపు
టద్దమును తీర్చినారు. దానిమందము ౧ అంగుళము;
వ్యాసము ౨ అంగుళములు. సుమారు ౨౦౦౦ పాదలు
తూగు ఈ గుమ్మటమును ౨౪ వంకరచెక్కలతో కూర్చి
నారు. వానిపైన కొయ్యతోను, పలుచని రాగిరేకుతోను
కవచమును తొడిగినారు. గుమ్మటపుపను లన్నియు
పాతశాల కర్మాగారమందే ముగించుకొని సిద్ధమైన
గుమ్మటమును వేళకాలావరణకు కొనిపోయినారు.
దూరదర్శిగొట్టమును దూర్చుటకు గుమ్మటములో
తొలిదియుండు కుంతకు జారుడుమూతనుకూడ
నీర్పాటుచేసియున్నారు. దూరదర్శిని యంత్రమంతయు
సరియైన లెక్కలప్రకారము శాస్త్రీయులుగ నిర్మింప
బడినది.

నిద్రింపవచ్చును. డేరాను తెరచినప్పుడు మందకు
పొడుచుకొనివచ్చు ఉక్కుచట్టము డేరలోని వెళ్ళ

మోటారుయాత్రికులకు క్రొత్త సౌకర్యము
మోటారులలో దూరప్రచారము చేయు గారు
రాత్రివేళలందు నిద్రించుటకు తాను వెతకకొనుటసిన
యవసర మింతతో తప్పిపోయినది. ఈక్రొత్తకపుడేరా

ఒక నిమిషానికి గానూ సమయమిచ్చును. మందులపై పుణ్యక్షేత్రాన్ని పుణ్యక్షేత్రం అనే ఒకటింటికి, మూత ఆమర్చబడి యుండును. కావున గాలికి గూడ యోచింపవలసిన యవసరము లేదు. ఈ డేరాల సహాయమున ప్రమాణికులు మోబారుబండ్లు పయనించుచుండగా నేరూడ నిర్విచారముగ నిద్రపోవ ననుకూల మేర్పడినది.

కొయ్య ఇండ్లను మేకులు లేకరేం
నిర్మించ వచ్చును

ఎప్పుటికప్పుడు విడిచినుకొని స్థానములు మార్చుట కనుకూలముగ ఇటీవల కొయ్య ఇండ్లు తయారుచేయబడుచున్నవి. ఈవిశేషమునకు తోడు మరియొక విశేష మేమన ఆయిండ్లను పొందికగా నమర్చుటకు మేకులే అవసరములేదట. ఒకవిధమైన జిగురే అంతకంటె భద్రముగా చట్టమును బిగింపగలుగునట. విడిచిడిగా గోడలు, తలుపులు, కిటికీలు, కప్పు మొదలైనవి తయారుచేసి యీజిగురుతో అన్నిటిని యథాక్రమముగ అతికింతురట. ఈజిగురు అతుకులలోనికి చెమ్మను చేరనీయదు. కొయ్యను తొలించు పురుగులను రాగీదట. ఇక మేకుల కవసరమే లేకపోవుకేమో!

శ్రవణశక్తిని పరీక్షించు పరికరము

నూత్నతమశబ్దమును గ్రహించు సామర్థ్యమును కనిపెట్టి తన్మూలముగా శ్రవణేంద్రియ శక్తిని

పరీక్షించుట కి పరికరమును ప్రయోగించుచున్నార. ఈశ్రవణశక్తి మాపకయంత్రము నొక చిన్న పెట్టెలో భద్రపరచియుంచి, దానినుండి కొన్ని తీగలను ఏర్పాటుచేసియుండురు. పరీక్షించువారు ఒక తీగను, పరీక్షింపబడువారు తక్కిన తీగలను చెరియొకటిగను చెవులకు తగిలించుకొందురు. యంత్రమును నడవనిచ్చినంతనే అందులోనుండి నూత్న, నూత్నతర, నూత్నతమ శబ్దములు బయలుదేరును. ఆభ్యర్థులు వానిని గ్రహించి నిరూపించు విధమును బట్టి వారి శబ్దగ్రహణ శక్తిసామర్థ్యములు నిర్ణయింపబడును. ఇంకొక విధముగా కూడ దీనితో పరీక్షింప వీలగుచున్నది. శబ్దకంపనములను గ్రహించు నొక యుపకరణమును ఒక చెవిమీద పెట్టెదరు. శబ్దములోపలికి జొరకుండునట్లు మరియొక చెవికి మూతతగిలించి యుంతురు. పరీక్షకుడేవో కొన్ని శబ్దముల నుచ్చరించును. యంత్రము ఆ శబ్దముల కంపనములను మొదటి చెవికి తీగలద్వారా గొంపోవును. ఆచెవి తన శక్తిసామర్థ్యముల కనుగుణముగా నా శబ్దములను గ్రహించును. ఇదేవిధముగానే రెండవ చెవినిగూడ పరీక్షింతురు.

రంగునుబట్టి పాలతరగతులను

నిర్ణయించు సాధనము

ఈ సాధనమునకు కొలార్మిటరు అని పేరు. పరీక్షింపవలసిన పాలను దీనిలో పోసి వెలుతురుకిరణమును దానిగుండా పోనిత్తురు. అట్లు చొచ్చిపోయిన వెలుతురు ప్రమాణమునుబట్టి పాలతరగతిని నిర్ణయించుదురు. రంగు ఎక్కువగానుండు పాలగుండా చొచ్చుకొనిపోవు వెలుతురు ప్రమాణమున చాల తక్కువగానుండునది. రంగు తక్కువగానుండు పాలగుండా వెలుతురు ఎక్కువగా చొచ్చుకొని పోవునది.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్రవ్యాధులకును శగ(గనేరియా)వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనిపెట్టబడినదివ్యాషధము

కుత్రిమములు చూచి మోసపోకుడు. "గోడి" మార్కు గమనింపుడు.

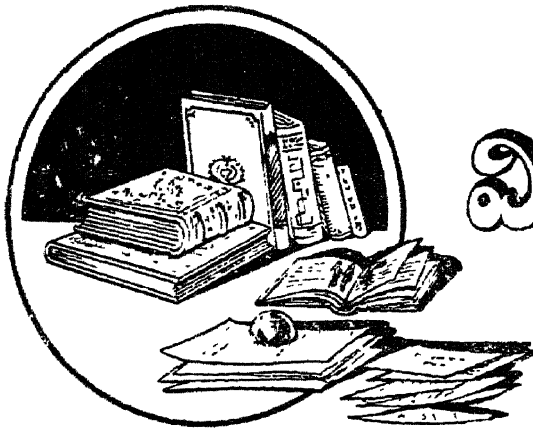
గోనోకిల్లర్ (రిజిష్టరు)

ఈయోషధము ఇంగ్లీషుమందులను దేశీయదోషధములను పుచ్చుకొనినను గుణముకలుగనియెడలను, యింజక్షనులవలనను వాక్సినులవలననుగూడ లాభము లేక పోయినయెడలను కడపటిప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కుయెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగ సంకటమైనను మరెట్టి మాత్రవ్యాధులైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గోనోకిల్లరు తప్పక తుదుర్చును. మాత్రము ఝాకిగా వెడలును. మాత్రముపోవుచున్నపుడు కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మాత్రనాశమునందలివాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి

(గోనోకోకు)వలన మాత్రముబొట్టుగా పడుట, మేహరోగమువలన మాత్రద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, మాత్రద్వారముయొక్కవాపు, మాత్రద్వారముయొక్కచుట్టువుండు పోకయొక్కవాపు, మాత్రాశయముయొక్కవాపు లేక మాత్రతిత్తియొక్కవాపు, నరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గోనోకిల్లరువలన తుదురును. వీర్యము(సెనును)పోవుట, మాత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన తుదురును. ఖరీదు 50 మాత్రలుగల సీసారు. 3-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమ జెందవలదు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు. పి. పి. చార్జి ప్రత్యేకము. అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాను వెనుకరోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents:--DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras

విమర్శనము

ప్రతి విమర్శనము

భారతి ఫీజుకరి సంచికలో నా 'గృహలక్ష్మి' కంఠాభరణముపై శ్రీ సు. శాస్త్రిగారి లోకతీవ్రతను విమర్శనను వ్రాసినారు. దానికిది సమాధానము.

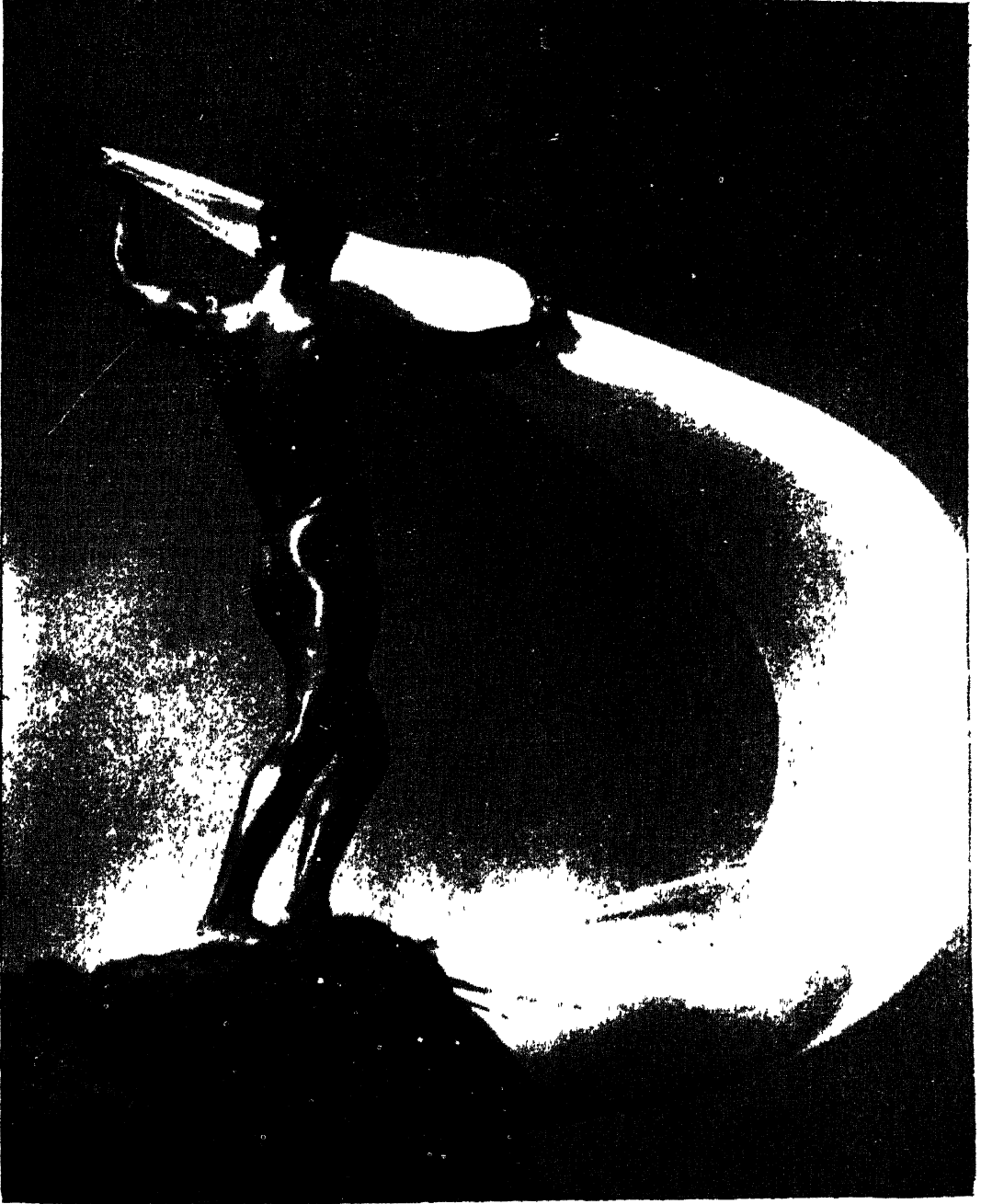
గ్రంథమందు చిత్రము లపూర్వములని యెవ్వరు ననలేదు. అవి 'గృహలక్ష్మి'లో నవ్వడవ్వడు వెలువడి యున్నవే యని తత్పరిపాదకులే ప్రకటించుచున్నారు; కాబట్టి దీనిగూర్చి శాస్త్రిగారి రిమార్క్స్ నవసరము.

ఇంక వాటి గుణగుణముల జర్పించి శాస్త్రిగారు వాటి నగమాధములు లనుచున్నారు; కాని యే తచ్చిత్రకారులగు శ్రీయ్యత రామరావుగారు, శ్రీమతి కుమారి కమలాచార్యమ్మగారు మొదలైనవారు తమ చిత్రముల నితరసంచికలలోఁ గూడఁ బ్రచురించుచున్నారు; ప్రజామోదము నొందియున్నారు. వారి చిత్రములగూర్చి నాకు సదభిప్రాయము కలదు. ఏల యనఁగా నేను చిత్రకళలయందు త్రుప్తపరీక్షణినిచ్చి నా జీవితారంభమున దాదాపు పదేండ్లు చిత్రలేఖనోపాధ్యాయ వృత్తిలో నుంటిని; కాబట్టి చిత్రలేఖకుల కష్టముఖములగూర్చి చాలవరకు ధైర్యముతోఁ జెప్పగలను. శాస్త్రిగారికిఁ గల చిత్రకళాపరీక్షణ మెంతయో నే నెరుగను. కాని వారిసంగిన యభిప్రాయమే సిద్ధాంత మగునెడల నొక్క 'గృహలక్ష్మి'యందే కాక మరే యితర సంచికలోనైన వెలువడుచున్న త్రివర్ణచిత్రములలో నూటికి నొంబదితోమిక్కిలి అధమాధమ తరగతిలోఁ జేరవలెననే.

ఇంకఁ దచ్చిత్రముల ననుసరించి వ్రాయఁబడిన వ్యాసములను 'గృహలక్ష్మి'లో నితఃపూర్వ మన్వ డవ్వడు ప్రచురింపఁబడి యుండినవియే, యిప్పు డొక్క చోట 'పదిమచ్చ'రని శాస్త్రిగారు రనుచున్నారు! ఇది వట్టి యబద్ధము. ప్రబుద్ధాంధులలో నగ్రగణ్యులగు శాస్త్రిగారు 'గృహలక్ష్మి' పత్రికను సరిగాఁ జమక రనుట కీమాటయే సాక్ష్యము. నేను 'గృహలక్ష్మి'లోఁ బనిసేయుచుండిన సమయమందు నేకరించి ప్రచురించి యుండిన కొందరు సతీమణుల చరిత్రములు గూడ నీ 'కంఠాభరణము'నఁ గేవల భిన్నరూపములఁ దాల్చి యున్నవి. అం దవి కేవల చరిత్రాత్మకములు: ఇం దట్లు కాదు; ఆయా చరిత్రము లిందాదర్శములుగాఁ గొని జేక నేన, లలితకళానైపుణి మెదలగు విషయములగూర్చి వ్రాసియున్నాను. ఈకంఠాభరణ వ్యాసములన్నియును బరమాపూర్వములు!

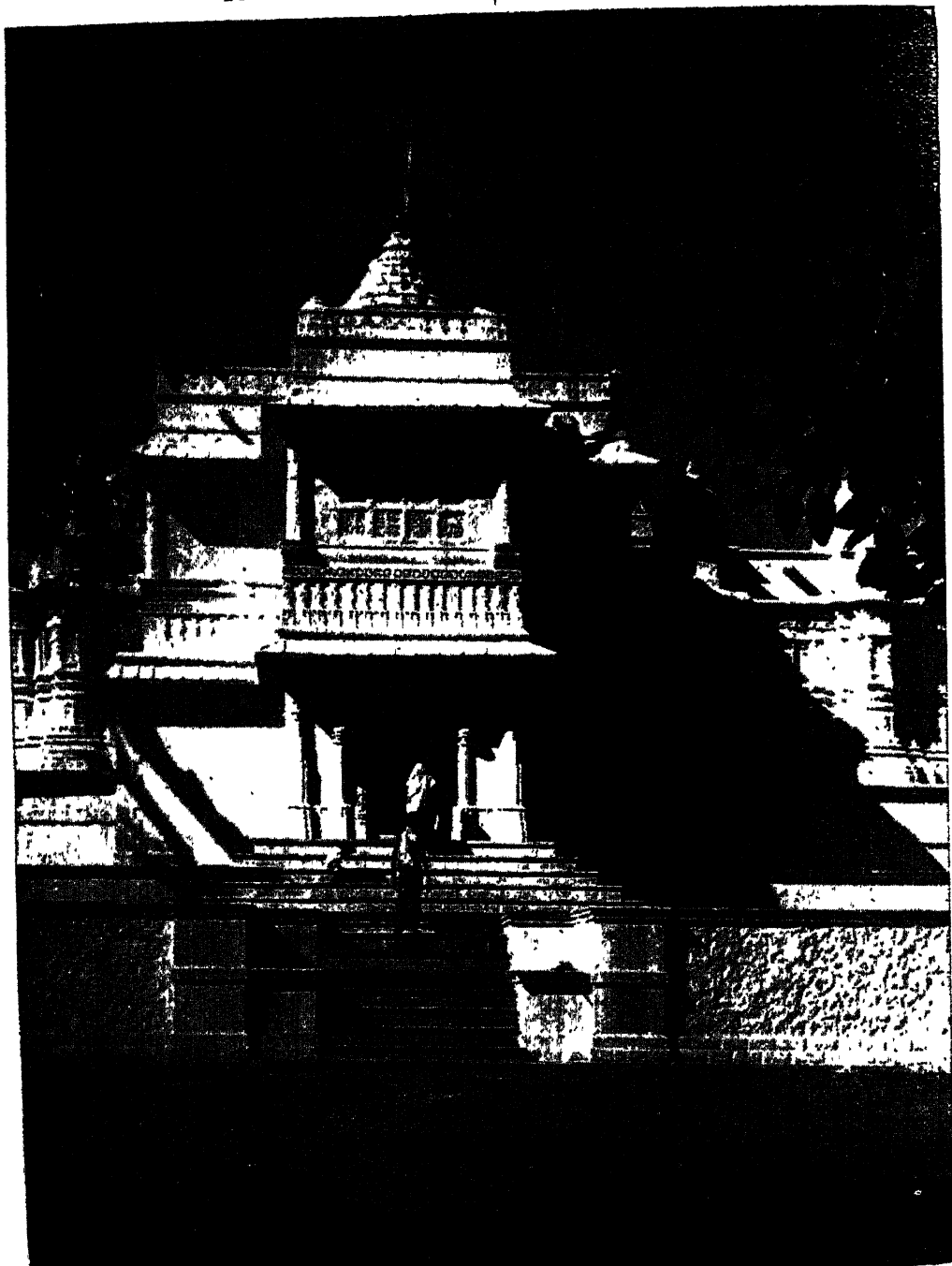
ఆమీద నా భావనుగూర్చి శాస్త్రిగారిచ్చిన యభిప్రాయమును పరమసంకుచితము. వ్యావహారికభాషా విషయమున 'ఎవడి యిష్టము వారిది' యన్న శ్రీయ్యత గిడుగు వేంకటరామమూర్తి పంతులుగారి మాటకును "కృష్ణమూర్తిగారికి వ్యావహారికభాష అందలేదు; దాని తత్వం వారికందలే" దనుచున్న శాస్త్రిగారి మాటకునుగల తారతమ్య మెంతయో నిర్ణయించుట యీ యుభయుల నెరింగియున్న విద్వాంసులపని. వ్యావహారికభాషా విషయమున మేమే ప్రామాణికులమని నిలువఁబడుటకు సాహసించినవా రింతవర కెవరును గానరారు; కాని "కృష్ణమూర్తిగారు ఈ గ్రంథంలో వాడిందే వ్యావహారిక

రెండవ అఖిలభారత ఛాయాచిత్ర ప్రదర్శనము (మదరాసు),

౧ పోడుగాలి

— యస్. కే. కోవరకర్.

శ్రీ జై న దే వా ల య ము

—జె. బల్లింత.

కాంగ్రెస్మెలే యిక వ్యావహారిక భాషావాదం వదలు కోవడం మంచిది." యను శాస్త్రిగారి మాటబట్టి చూడగా వారు తాము ప్రామాణికుల మనుకొను చున్నట్లు తోచుచున్నది. కాని యీ మాటకు వ్యావహారిక భాషా పక్షముననున్న కవికుమారులందరు నేకగ్రీవముగ నొప్పికొందురా? కల్ల! ఒకరిచెప్పలతో వేరొక్కరు నడచుట యసంభవము. "మాఅమ్మ అక్కయ్యా నన్నేభావలో..... అదేభావ" అను నామాటయే వారును అనవలెను గాని నైజవిరోధముగా వ్రాయలేరు. అట్లుకప్పుడు వ్రాసినను బాగుండ దది. కాబట్టి యీ వ్యావహారిక భాషా ప్రపంచమున స్వభావానుసరణమే శరణ్యము.

ఇక శాస్త్రిగారు నాగ్రంథ మంతయుఁగాకున్న మానె చివర కొక్కవ్యాసమైనను బూర్తిగాఁ జదువ లేదు; చూడండి "చెప్పరానిది" అనే నా వ్యాసంలో (౯౫ వ పుట) 'వాడుపీధిలోకే రాకూడ'దన్న వాక్యము మొదలుకొని ఆపేరా చివరవరకును జదువండి: ఆందు నాయభిప్రాయము నెంత విస్తృతపరచియున్నానో చిత్త గించండి: దానియందు 'స్వవచనవ్యాపార' మెచ్చటదగిన దో చూపండి. "కళావిలాసం" అను వ్యాసమునఁగూడ నిట్లే యెచ్చటనో యేవో రెండుమాడు వాక్యములు చదివి యంతటితో విమర్శించుట పెద్దలకు ధర్మమా? అంతే కాదు. ౬౫ వ పుటలో ౨౦ వ పంక్తి మొదలుకొన్న "అంతేకాదు లోకమనోభిరామదూ..... ఉండక పోవచ్చు." నన్న యీ వాక్యము శాస్త్రిగారి కర్థము కాదట! 'ఏమిటి దీనికర్థ'మని యడుగుచున్నారు. ఎట్టి సామాన్యాక్షరజ్ఞానముగల యిట్లాలెనను ఒక్కతూరి చదువఁగనే యర్థముకాఁగల యీ వాక్యము వారి కర్థము కాదట! దాని కెవరేమిచేయఁ గలరు? ఒకప్పుడు 'లోక మనోభిరామతా' అను మందులేమో! |

పైగా 'ఏమిటి' 'మనమే' అనునిట్టి మాటలను 'ఏమిటి' 'మనంవే' అని నేను వ్రాయుట శాస్త్రిగారి కపభ్రంశముగాఁ దోచినది కాని పంతులుగా రావివయ మునఁ దమపీఠిక (౪ వ పుట)లో వ్రాసినది చూడుడు. ఇతే, నావంటివృద్ధుడు వ్యావహారిక భాషనంగీకరించడమే

ప్రధానమని పంతులుగా రచుకొనుచున్నట్లు శాస్త్రిగారి దివ్యదృష్టికి గోచరించుచున్నదట!! నేను చైతన్య పూర్ణతగల వ్యావహారికాంగ్రభాష వాడితిని వ్రాసిన బ్రహ్మశ్రీ ఆదినారాయణ శాస్త్రిలుగారు ఈ విమర్శకుల బుద్ధికి సాహసులుగాఁ దోచుచున్నారు.

అయ్యో, యింతేల "వొట్టెరుది తింటేనే తెలుస్తుంది. బాగాఉంటుంది తినండి అని మాత్రము తిన్నవాడు చెప్పగలడు, అట్లే యీ గ్రంథము చదవడమిది. చదివిచూడండి అని నేను చదివించెప్పుడున్నాను" అని పంతులుగారు తామువ్రాసిన పీఠికద్వారా పాఠకలోకమును గోరుచున్నారు. ఒకవేళ నాయందు లేకున్నను శ్రీమంతులగు నాపండితరాజులయందైనఁ జదువఁగల గౌరవప్రేమ విశ్వాసముల చేతనైనను గ్రంథమును బూర్తిగాఁ జదువుదురుగాక! ప్రతిసామాన్య గృహలక్ష్మీయు నీ గ్రంథమును జరువవలెనన్న మహదాశయమేగల్గి యెంతడబ్బెన్ననుసరే వెనుదీయక నెలవునేసి దివ్యమందరముగా గ్రంథమును ముద్రించిన క్రికేసరిగారి కోర్కె నెరవేర్తురుగాక! ఆనెనుక "నిస్సారం, నిరుపయోగం, పైగా బుద్ధిని తికమకలుపెట్టేదీ, దీనివల్ల తెలుగు గృహలక్ష్మీలకు పశుకారంకలగడం అసంభవం" అని శాస్త్రిగారు వ్రాసిన యీ రిమార్కులు సత్యము నెరుచునుంచుకొని నా గ్రంథమునకో, లేక శాస్త్రిగారి విమర్శనకో తగిలించి కృతార్థులగుదురు గాక! కీర్తికొరకుఁగాని డబ్బుకొరకుఁగాని యాశించి నేనిది వ్రాయలేదు. దయచేసి నాపీఠిక చదవండి. తదుపరి సత్యాసత్యములను నిర్ణయించి లోకకల్యాణము కొరకు సహాయపడండి. ఇదియే నా ప్రార్థన.

వసుమర్తి కృష్ణ మూర్తి శాస్త్రి

విశ్వరూపం

కా. కొండయ్య, ఎమ్. ఎస్ సి. వాల్లేరు, ౧౯౩౬, వెల రూ. ౨.

ప్రకృతి శాస్త్రముభివృద్ధి కెందిక కొలదిని విజ్ఞానార్జనగూడ కష్టతరముగుచున్నది. ప్రాచీన హైందవు

లనుగాని, ప్రేమదేశస్థులకుగాని సర్వశాస్త్ర పారంగతులగుటకును, కల విజ్ఞానకోవిదులగుటకును అసాధ్యముగాలేదు. సుమారు విదారు నూరేండ్లకు పూర్వముగూడ పండితులును విద్యాధికులును తాము సర్వజ్ఞులమని చెప్పుకొనుటకు సంకల్పింపరైరి. కాని నేడెవరైనను తాను సర్వజ్ఞుడని నమ్మినచో వానిని తప్పకుండ పిచ్చియానుపత్రిలో చేయవలసినదే. ప్రతిశాస్త్రమునందును పుస్తకమలసంఖ్య అంతకుంతకు పెరిగిపోవుచునేయున్నది. వాటినిన్నిటిని చదువుట యటుండ కడకు ఒక్కవిజ్ఞానవిభాగమునకు సంబంధించిన పుస్తకమల శేర్షయినను జ్ఞాపక మంచుకొనుటకు నేడు సాధ్యముగాదు.

ఇట్టి స్థితిలో ఒక్కొక్క గ్రంథమునందలి ముఖ్యాంశములను సంగ్రహముగను, సామాన్యజనులకు గూడ చదువునట్లును వ్రాయుట అత్యంతము ఉపయోగకరమైన కార్యము. ఈ విషయమున పాశ్చాత్యుల ప్రయత్నము లెంతయు ప్రశంసనీయములు. ఎట్టి దుర్గావ్యాసుకు విషయమునైనను వారు సర్వజన సుబోధ్యముగ నుండునట్లు వ్రాయుచున్నారు. కొమ్ములు దిరిగిన పండితులుగూడ వారిలో పామరజనులకు విజ్ఞానవిషయములను చెల్పుటకు ఉత్సాహముతో పూనుకొని శ్రద్ధతో పనిచేయుదురు. బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ (Bertrand Russel), సర్ ఆలివర్ లడ్జ్ (Sir Oliver Lodge), సర్ ఆర్థర్ ఎడ్డింగ్ట్ (Sir Arthur Eddington), ఎఫ్. జె. బి. ఎన్. హాల్డేన్ (F. B. S. Haldane), జ్యూలియన్ హక్స్లీ (Julian Huxely), ఆర్థర్ థామ్సన్ (Arthur Thomson), జె. జె. థామ్సన్ (J. J. Thomson), సర్ జేమ్స్ జీన్స్ (Sir James Jeans), మొదలగువారందఱు తమతమ విజ్ఞానవిభాగములలో ఆరితేరినపండితులు; తమ యభిమతకాస్త్రాభివృద్ధికై జీవితమును ధారపోసినవారు. కాని వీరిలో శ్రతియొక్కరును తాము కనిపెట్టిన దురవగాహములగు విషయములను సర్వజనులకును అర్థమగునట్లుగ చర్చించి విశదీకరించియున్నారు. అట్టి పుస్తకములలో నొకటియగు జీమ్స్ దొరగారి 'ది యూనివర్స్ అరౌండ్ అస్' (The Universe around

Us) అను పుస్తకసారాంశమే శ్రీ కొండయ్యగారి "విశ్వరూపం."

కొండయ్యగారు విశ్వవిద్యాలయాధ్యాపకులు. ప్రకృతిశాస్త్రమునందే కృషిసల్పి ఎమ్. ఎస్ సి. డిగ్రీని పొందినవారు. సుభముగను ఆకర్షకరముగను ఉండునట్లు తెనుగున వ్రాయ నేర్చినవారు. అట్టివారు ప్రపంచవిఖ్యాతిగాంచిన యొక అంగ్ల పుస్తకమును తెనుగున వ్రాయబూనినచో అది ఎంత యుపయోగకరమైన యంశమో మనమే యూహించుకొనవచ్చును. అందున కొండయ్యగారు ఒహుశ్రద్ధతో అత్యంతోపయోగకరముగనుండునట్లు ఈపుస్తకమును వ్రాసియున్నారు. మూలముననున్న దురవగాహములగు విషయములనెన్నిటినిో ఇందు సంగ్రహపరచియున్నారు. కొన్ని విషయములను పూర్తిగ వదలినైచినారు. విశదముగ నుండుటకై కొన్ని యంశములను స్వతంత్రముగ చర్చించియున్నారు. కొన్ని నూతన విషయములను సమయానుగుణముగ మూలమునందు లేకపోయినను ఇందు జోప్పించియున్నారు.

అంగ్లగ్రంథముల ననువాదము చేయువారికి ఈగ్రంథము ఆదర్శప్రాయ మనవచ్చును. తెనుగున ప్రకృతిశాస్త్రపుస్తకములను ప్రచురింప బూనుకొనువారికి ఈగ్రంథమున గమనింపవలసిన విషయము లెన్నియో కలవు. విషయప్రాధాన్య మొక్కటే గాక మొత్తముగ జూచినను గూడ ఈపుస్తక మాకర్షకముగ నున్నది. పేరెన్నికగన్న శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టిన విశేష విషయములు, వారి జీవితమునందలి ముఖ్యాంశములు, పుస్తకాంతముననున్న పారిభాషికపదములపట్టిక, ఇక నొక చక్కని యుపోద్ఘాతమే యుండినయెడల ఈపుస్తకమునకు కొదవయేలేదని చెప్పదగియుండును. ఇట్టిపుస్తకములు తెలుగున ప్రచురింపుట చాలయపు రూపముగాన ఇంగ్లీషురాని తెలుగువారికి ఇందలివిషయ మెట్టిదో మనుషుండు తెల్పుటకు ఒకచిన్న ఉపోద్ఘాతముండిన చాలబాగుగనుండెడిది. సంగ్రహముగనైన ఒక అకారాదినూచిక ఈపుస్తకమున కేల తయారుచేయలేదో. పారిభాషికపదములందు అచ్చటచ్చట శ్లేదాభిప్రాయమునకు కొంత తావుండవచ్చును. కాని ప్రకృతి

కాస్త్రుగంధ ప్రచుర ప్రారంభదశలో ఇట్టి లోపము అనివార్యము. గంధమునందు పారిభాషికపదములను తెనుగునగాక ప్రక్కన ఇంగ్లీషునందుగూడ ఇచ్చి యుండిన చాల ఉపయోగకరముగ నుండెడిది.

పుస్తకమునందలి విషయమునుగూర్చి ఒక చిన్న యంశమును మాత్రము చెప్పి తీరవలయును. కొండయ్య గారు భౌతికకాస్త్రు విశేషములను విశదీకరించుటయే గాక అప్పుడప్పుడు ఈ కాస్త్రువిషయములకును ప్రాచీన హైందవ ఋషుల మనోభిప్రాయములకును ఎంత యధిక సామ్యమున్నదో వక్కాణించుచున్నారు. ఇది కొంత వరకును ప్రమాదజనకము. ఆర్ష సూక్తముల నిదివరకును ఎందరో విజ్ఞానవేత్తలు చర్చించి విశదీకరించియున్నారు. వ్యాఖ్యానకారుని శక్తికొలదిని వీరియందు క్రొత్త విషయములు బహుదేరి యున్నను హైందవ వేదాంత సారమున కొక ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము గలదనుట స్పష్టము. శతాబ్దములు గడచినను ఈ వ్యక్తిత్వమునం దంతగా మార్పులు గానవచ్చుటలేదు. ఇక ప్రకృతికాస్త్ర మన్ననో, నేనున్న మూలసూత్రములు రేపు తప్పిదము లని నిర్ధారించబడుచున్నవి. భౌతికకాస్త్రజ్ఞుడు నేడు అణువు అను అగాధసముద్రమునబడి మునుగుచు తేలుచు నున్నాడు. ఇదివరకును పట్టుకొనుటకు గూడ భద్రమైన దేదియు చేతికి చిక్కలేదు. 'ఆడిగో గట్టు', 'యిడిగోతీరము' అని పలుమారు తోచుచున్నది. కాని ఇంతమాత్రముననే తోచినట్లై యథార్థమా, మనకు దెలిసిన జ్ఞానలేఖమునకును ఆర్ష సూక్తములకును ముడివెట్టుదము అనుట సమంజసము గాదు. ఎవరెరుగుదురు! నేను కొండయ్యగారు ఆర్ష సూక్తములతో సమన్వయముచేయబూనిన భౌతిక కాస్త్రసిద్ధాంతములన్నియు కొంతకాలములోనే మార్పు చేసి పోవచ్చును. అప్పు డీసమన్వయమును వదిలి మరల వేరు విధముగ సమన్వయము చేయుటకు బూనుకొన వలెనా? ఎడ్డింగ్స్ చెప్పినట్లు చాలమంది తమ సూతనసిద్ధాంతములు ఇతర విజ్ఞాన విభాగములందలి విష

యములతో ఎంతవరకును అంగీకరించుచున్నవో, ఏమేమి మార్పులకు అస్పృహమొసరుచున్నవో యను విషయము నేమాత్రమును తలంపరు. అట్లు తలంపకుండఁబడే ముము.

భౌతికకాస్త్ర పరిశోధనల మూలమున పరమార్థ తత్వమరయ సాధ్యమగునా యను అంశము ఈచిన్న విమర్శనయందు చర్చించుటకు సాధ్యమౌను. ఈ విషయమునుగూర్చి జీస్సుదొరగా రీక్రింది విధమున వ్రాయుచున్నాడు.

"The question at issue is ultimately one for philosophic discussion, but before the philosophers have a right to speak, science ought first to be asked to tell all she can as to ascertained facts and provisional hypothesis.

(ఈసమస్యనుచర్చించి విశదీకరించు భారము నిజముగ పరమార్థతత్వకాస్త్రమునకు సంబంధించినదే. కాని తత్త్వకాస్త్రజ్ఞులు వాక్యార్థము చేయుటకు ముందు ప్రకృతికాస్త్రమేమేమి చెప్పగలదో — ఏయే యంశములందలి వాస్తవము సుప్రసిద్ధ మైనదో, ఏయే యంశములు ఇంకను చర్చనీయములుగ నున్నవో — కనుగొనవలెను.)

కొండయ్యగారు ఆర్ష సూక్తముల చర్చనదలి వైవిధ్యముగ భౌతికకాస్త్ర విషయములను మాత్రము దెల్పి అంతటితో సంతృప్తులై యుండినచో ఈ పుస్తకము సర్వజనామూల్యమని చెప్పదగియుండును. అట్లుగాక ఇందు వేదాంతవిచారముగూడ అందందు ఉండుటవలన ప్రకృతికాస్త్ర మెరుగనివా రెవరైన ఈపుస్తకమును చదివినయెడల "ఇందుదెల్పిన కాస్త్ర సిద్ధాంతములకు వేదప్రమాణమును, ఆర్షప్రమాణమును గలదుగాన ఈసిద్ధాంతములు నిత్యములు." అని నమ్మి ఇకముం దెట్టి మార్పులుకలిగినను అవి తప్పిదములనియు, కేవలము భ్రాంతియనియు తలంచుట కాస్పదముండును. పామరజన పాఠ్యములగు పుస్తకములను వ్రాయువారి బాధ్యత

౧. ఈ విషయము ఇదేసంఘికయందలి "భౌతికకాస్త్రము, తత్వజ్ఞాన" యను నా వ్యాసమున కొంతవరకును చర్చించియున్నాను.

అత్యధికము. అప్పుడప్పుడు ప్రమాదజనకము గూడ. ఏకొంచెము తక్కినము చేసినను తత్ఫలితముగవచ్చు హానిమొందు. జ్ఞానబోధ చేయునపుడు పామరుని బాలకునిగ కంచవలెను. చిన్న నాడేర్పడిన ఇష్టానిష్టములు మనము పెద్దవారై నపిదపగూడ ఎంతతీవ్రముగ మనమన నులను కలత బెట్టునో మనమందరమెరింగిన యంశమే. అట్లే పామరులకు బోధించునపుడగూడ 'ఫలానా అభి ప్రాయమే సత్యము, నిత్యము. ఇందున కార్షప్రమాణ మున్న' యని నమ్మకము పుట్టించినయెడల ఇక వా రాయభి ప్రాయమునకే దాసులై ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞానాభివృద్ధికే పరావృత్తులయ్యెదరు. ప్రకృతి శాస్త్రగ్రంథములను దేశభాషలందు వ్రాయవారు ఈ విషయమును గమనిం చుట యత్యవశ్యకము.

ఇంతమాత్రముననే శ్రీకొండయ్యగారి గ్రంథము దోషయుత మని తలపరారు. 'సౌతికశాస్త్ర సిద్ధాంతములు నిత్యములుగావు; అప్పుడప్పు డవి మారవచ్చును' అను నొక్క విషయము స్పష్టముగ జ్ఞాపకముంచుకొన్న జాలును, చదువరి ఎట్టి పొరబాటునకును లోనుగాక ఈ గ్రంథమునుండి అనేకవిజ్ఞానాంశములను దెలిసికొనును. కొన ఈగ్రంథ మొంతయు ప్రశంసార్హము. గ్రంథకర్త యగు శ్రీకొండయ్యగారును, ఈగ్రంథమునచ్చొత్తించి ప్రకటించిన యాంధ్రవిశ్వకలాపరిమత్పాలకులును ఆంధ్ర లోకమునకెంతయు కృతజ్ఞతాపాత్రులు.

పుట్ట వర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు,
(ఎమ్. ఏ., పి హెచ్. డి.)

(౧) మహర్షియును తత్సందేశమును

(౨) శ్రీమ దరుణాచలాష్టకము

ఇది క్రానుసైజున పు. ౧౩౬ పుస్తకము. ఇందు మొదటిది 'పాల్ బ్రంట్ గారి యింగ్లీషునకు తెలుగు'; రెండవది 'శ్రీ రమణమహర్షుల వారి యరవమునకు తెలుగు' అనువాదముడు : దోమ వేంకటస్వామిగుప్త మొదటిది వచనము; రెండవది పద్యములు, వాని తాత్పర్యమును.

పాల్ బ్రంట్ 'A search in secret India' అను గ్రంథము నొకదానిని ఇంగ్లీషున రచించి ప్రకటించినారు. ఆ గ్రంథమునందలి ౯, ౧౬, ౧౩ అధ్యాయములు పాల్ బ్రంట్ గారికి 'అంతగా తమ్మువశపఱచు కొన్న శ్రీమహర్షులవారితో వీర్పడిన పరిచయమును, వారినిగూర్చి కల్గిన యభిప్రాయములును, వారితో గల్గిన యశబుధమును' వారిసందేశమును వివరించును. ఇందలి వచనభాగ మా యధ్యాయముల యనువాదమే. శ్రీరమణ మహర్షులవారి మహత్త్వమును పలువు రెఱుగుదురు. వారి కనేకులు పరమభక్తులు. ఆ మహానీయుల విషయ మెద్దియైన శిష్యులకు పరమానందసంధాయకము కాక తప్పదు.

అనువాదము - గద్యమును, పద్యమును - రచనమున అనువాదమే యనిపించుకొనుచున్నది.

గ్రంథప్రకాశకులు : శ్రీ నిరంజనానందస్వామి, సర్వాధికారి, శ్రీ రమణాశ్రమము, తిరువణ్ణామల.

మూలతీ మాధవము

ప్రకరణము - మహావి భవభూతి విరచిత సంస్కృతమునుండి కైలాసవాసి జనమంచి వేంకట రామయ్య ఆంధ్రీకరించినది. డెమ్మి ౧౮౨ పుటలు. వెల రూ.పాయపావలా. ప్రకాశకులు జనమంచివారు, రాజమహేంద్రవరము.

ప్రాచీన సంస్కృతదృశ్యకావ్యరచయితలలో భవభూతి మిక్కిలి ప్రసిద్ధుడు. ఇతని దృశ్యత్రయములోను ఉత్తరరామచరిత్ర పేరెన్నిక గన్నది. 'మూలతీమాధవ' ప్రకరణము అతని రచనలలో రెండవది; ప్రాశస్త్యము నను రెండవదియే. 'మహావీరచరితము' రచనమున తొలిటిదయ్యును కడపటిదే. భవభూతి నాటకము లన్నియును దీర్ఘసమాప బహుళములు. రచన ప్రాథమ్య, గద్యభాగముకంటె పద్యభాగమే ఎక్కువ రసావహము; హృదయంగమము. వర్ణనలు స్వాభావికములు; వివిధ భావాలంకార విశిష్టములు.

‘కైలాసవాసి’ శ్రీ జనమంచి వెంకటరామయ్య గారు కవి; పండితుడు. వీరి ఖండకావ్యములు ఆంధ్రుల ఆదరణకు పాత్రములైనవి. వీరి మాలతీమాధవుడు ఇప్పటికి రమారమి నలువదినాలుగు ఏండ్లక్రిందట తెలిగింప నారంభించి అప్పకవ్వుడు కొంత కొంత రచించుచు ౧౯౦౧ వ జూనులో ముగించిరి. ౧౯౦౨ వ డిసెంబరులో ప్రకటించిరి.

అనువాదములు ‘ఈ నాటకములు సాస్యమయినంతవఱకు మూలానుసారముగానే తెలిగించినారు. ‘ప్రస్తావనమాత్రము మూలమునకుఁ గొంచెము భిన్నముగా నుండును.’ అయినను కొన్నియెడల సౌకర్యముకొరకు మూలములోని పద్యములకు ముందు, వెనుకల నున్న గద్యభాగములు పద్యముననే చేర్చబడినవి; మూలములోని పద్యమునకు ఒకదానికి అనువాదమున రెండు వ్రాయబడినవి. వ్యాఖ్యానాంశములు కొలదిచోట్ల అనువాదమున చేర్చబడినవి. మొత్తముపయి అనువాదము సరియైనను కొన్నిభాగములు అననుకూలములు. మచ్చునకు కొన్ని

మూలము: ‘కామందీకీ - ఆన్ నామ కల్యాణిన్ ర్భూరివను, దేవరాతాపత్యయో రనయో రామతీ మాధవయో రభిమతం పాణిగ్రహమంగళం స్వాత్.’

అనువాదము: ‘కామం-కల్యాణవంతులును, భూరివను, దేవరాతుల సంతానమును నగు మాలతీమాధవుల సర్వాభిష్టమైన పాణిగ్రహణ మహోత్సవము జరుగవలసియున్నది.’ (అం. ౧. పు. ౩.)

అభిమతముగు మాలతీమాధవుల వివాహమహోత్సవము జరుగునా.’ అను వితర్కము మూలాభిప్రేతము. కాన ‘జరుగవలసియున్నది’ అనునది ‘అపినామ స్వాత్’ అను దానికి సరియగునది కాదు. అనువాదమున ‘సర్వ’పద మధికము.

మూలము :

‘మనోరోగ స్త్రీవో విషమివ
విసర్ప త్యవిరతం
ప్రమాధీ నిర్దామం జ్వలతి
విభుతః పావక ఇన,

హస్తై ప్రత్యంగం జ్వలన్
వికృత కర్మణో
న గంత్రామం తాత. ప్రకృతి
న కాంచా న భవతి.

అనువాదము : ఉత్సాహం

‘విరతిలేక విషమబోధ విరియదాని కృష్ణ
కెరలి మామరహితకైం నీటిబోలి ముందుమక్
జ్వలముబోధ కవయవముల బునుననుభవ్యం
దరమెతోలించి కన్నుప్రవృత్తి చేసి మంత్రిప్రవృత్తి.
(పు. ౧౬)

తన యభిమతము కరకర దలి వికృత కృష్ణ
మాలతి చెలికత్తెముగు లకంకతో ననువివయ మిది.

అనువాదమున మూలములోని ‘ప్రమాః, విషామం’ అనునవియు, జ్వలనశేషముగు ‘గీర్తయాన్’ అనునదియు, ‘వికృతః’ యు, లకంకనుగూర్చి చెప్పకల సిన ‘న భవతి’ అనునవియు విడువబడినవి. ‘మనోరోగః’ అనుటకు “వ్యః” అనియు, “ప్రత్యంగం” అనుటకు “అవయవముల” అనియు అంధ్రీకరించిరి అనిననుకాదు. ఉత్సాహవృత్తము కరకరసమున కనుగుణము; హస్త్యమున కనుగుణము. రసాననుమాలములగు వృత్తము నీయనువాదమున చాల కలప్త. వృత్తములకును రసవ్యంజకత్వమాలంకారికసమ్మతము. మూలము: ‘మాల — క్షం మహామల ప్రమాత. స మహాభాగః?’ అను: ‘మాల — అమహామభావుల డెంత వృత్తులమునఁ బట్టినాడు?’ (పు. ౩౬)

‘ఏమి? అమహామభావుడు గొప్పవంతుడు పుట్టినవాడా?’ అనునది మూలాభిప్రేతమున అర్థము.

మూ: ‘యది తద్విషయోనురాగబంధః
స్ఫుట మేతద్ధి ఫలం గుణజ్ఞతాయాః’

అను: ‘అ. అతనివిషయమైన దగునే యనురాగమది గుణజ్ఞురాలి యందుముగద.’ (పు. ౪౬)

‘గుణజ్ఞతకు అదియే ఫల’మనుట మూలాభిప్రాయము.

మూలము : “ఇతరాః—హా! ధిక్! కిమిదానీ
మత్ర ప్రేక్షితవ్య మస్మాభిః?”

అను : “ఇతరులు — అయ్యో! యిప్పుడిక్కడ
నేమున్నదని తీసికొనిరాము?” (పు. ౫౦)

అచటి స్థానికవర్తను చూచి తక్కిన స్త్రీలు
‘నింతిస్థానిరమును చూడవలసినదా?’ అని అనుకొను
సందర్భ మిది.

మూ : ‘కామండికి - (ఉక్తౌ) కమండలూదకేన
(క్రైస్త్య) నను భవత్కః పటాంచలై ర్విజయస్వమ్.’

అను: ‘కామం-మిరిద్దలు నీ కమండలూదకమును
సూచించుచు చెబుచెందులతో విసరుడు.’ (పు. ౫౦.)

కామండికి తానే కమండలూదకమును మాధవ
మకరందంబులపై చల్లి విసరవలెనని మాత్రము మాలతీమద
యంతికలతో చెప్పినది.

మూలమున మాధవును మాలతింగూర్చియు,
అస్థానిరఘంటుడు కపాలకుండలంగూర్చియు ఒకే సమ
యమున ఒకే పద్యమును చెప్పినట్లు గలదు. అనువాద
మున వేర్వేరు పద్యములు ఒకరితరువాత నింకొకరు చెప్పి
నట్లు కలదు. ఈ మార్పు రసమున కననుగుణము.

మూలము :

‘మాధవః—వయస్య! మకరంద!

హ్లానస్య జీవకుసుమస్య వికాసనాని
సంతర్పితాని సకలేంద్రియమోహనాని,
ఆనందనాని, హృదయోకరసాయనాని
దిష్ట్యా మయాప్యధిగతాని వచోఽమృతాని.’

అనువాదమున మీది వచనభాగము, పాత్రనామ
నిర్దేశము లేవు. కాన మాలతియే ఆపద్యమును పఠికినట్లు
ఆపార్థము కలుగుచున్నది. పద్యముమాత్రము

‘చ. చెదరిన సౌష్ఠవంబు గల

జీవసుమంబును దేర్చునట్టివై

సదమలభూరి నిర్వృతికి

సాధనమై, ఘనత్వప్రీతీహేతువై

హృదయరసాయనంబులయి

యంద్రియమోహనమంత్ర జాలమై

యిదె వచనామృతంబు లిపు

జేమి యదృష్టమొ గల్గె నాకునుకొ.”

(పు. ౭౯.)

ఇది ‘హ్లానస్య’కు ‘చెదరిన సౌష్ఠవంబుల’
అనియు, ‘వికాసనాని’ అనుటకు ‘దేర్చునట్టివై’ అనియు,
‘దిష్ట్యా మయాప్యధిగతాని’ అనుటకు ‘ఏమి యదృష్టమొ
గల్గె నాకునుకొ’ అనియు చెప్పట అస్పృహయు; అనను
గుణము. ఇందు అనావశ్యకములగు పదములు కలవు.

మూలము: ‘మక—లవంగికే! అపినామ బుద్ధ
రక్షితా సంత్రాంతా భగవతీ నీతి ర్విజేవ్యతే?’

అను: “మక—లవంగికా! బుద్ధరక్షిత వచ్చెనా
భగవతియొక్క తంత్రము విజయము నొందినట్లే.”

(పు. ౮౦)

‘కామండికి బుద్ధరక్షిత కుపదేశించిన తంత్రము
ఫలించునా?’ అనునది మూలాభిప్రేతము.

మూలము: “మద—సఖి లవంగికే, జ్ఞాయతే
ప్రసుప్తా తే ప్రియసఖీతి.”

అను: “మక—చెలీ లవంగికా! మీప్రియసఖి
నిదురించుచున్నదా? మెలకువగా నున్నదా?”

(పు. ౮౦)

మూలము: “కపాలకుండలా — ఆః పాపే!
తిష్ఠ తిష్ఠ.

మాలతీ—(సత్రాసం) హా! ఆర్యపుత్ర!

(ఇతి వాక్ స్తంభం నాటయతి.)

కపాలకుండలా— (సక్రోధహాసం)

నన్వాక్రంద ఆక్రంద.”

అనువాదము—“కపాలకుండలా— అపాపాత్ము
రాలా! కూర్చుండుము కూర్చుండుము. (చెఱపించుచు
క్రోధహాసములతో) ఏడుపు మేడుపుము.” (పు. ౮౦౭)

‘తిష్ఠ’కు ‘కూర్చుండుము’ సరికాదు; అది రస
మునకును అననుగుణము. అనువాదమున మాలతీవచనము
విడువబడినది. మూలమున కపాలకుండల విభిన్న కాలము

లలో మాలతిమాటలు విని పల్కు మాటలు వ్యర్థధి లేకుండనట్లు కూర్చబడినవి.

కొన్నియెడల మూలాభిప్రాయమున కవిరుద్ధము లగు ననువాదములును కలవు. మచ్చున కొకటి—

మూ — ‘ఆజన్మనః సహనివాసితయా మయైవ మాతూః పయోధరపయోఽపి సమం నిషేయ, త్వం పుండరీకముఖ బంధుకయా నిరస్త మేకో నివాపసలిలం పిబసీత్యయుక్తమ్.’

అను. — ‘తే. జననమాదిగ నాదుపాత్తుననె పెరిగి

తల్లి చనుబాలు సమముగాఁ ద్రావి యిప్పు డొకఁడవును బంధులిచ్చు తిలోదకంబు నాకు లేకుండఁ ద్రావుట న్యాయముననె!’

(పు. ౧౨౫)

ఈ గ్రంథమున పద్యముల కుదురుపాటునకయి అక్కడక్కడ అక్కరలేని పదములు కూర్చబడినవి. ముద్రణస్థానిత్యము లిందు చాల కలవు. అచ్చటచ్చట వచనములు విడువబడుట అచ్చుపొరసాటైన కావచ్చును.

సామాన్యముగ ఒకభాషయందు కూర్చబడిన గ్రంథమును వేరొక భాషలోనికి అనువదించుట కష్ట సాధ్యము. అట్లొనర్పదలచిన భాషాంతరీక ర్తకు ఉభయ భాషలయందును విశిష్టపాండిత్యమును, అనర్థభారా శుద్ధియు ఆవశ్యకములు. ఇం దేది కొరవడినను భాషాంతరీ కృతి ప్రశస్తము కాజాలదు. అందును దృశ్యకావ్యముల ననువదించుపట్ల జాగరూకత ఎక్కువ కావలసియున్నది. కాని మనవారు తగిన శ్రద్ధ వహించినట్లు గోచరింపదు. కావుననే ఆంధ్రీకృతములగు రూపకములలో బహుసంఖ్యాకములు మూలాభిప్రాయములను, సారస్వములను అలవరచుకొనలేకున్నవి.

సంస్కృత సాహిత్యమునకును, కవితాశిల్పమున కును దృశ్యకావ్యము పరమావధి. కావుననే ‘నాలు కాంతం సాహిత్యోమ్మను ప్రతీతి కలిగినది. ఆంధ్రమున ఆ పద్ధతి తారుమారయినది. కాని పండితులగువారు అను వదించినవానిలో కొలదిలోపము లున్నను గుణములును ఉన్నవి. అనుష్టుల గ్రంథములలో అరుదు. ఇష్టమ

వెలవదునున్న చాల నాలుకములకంటె శ్రీ రామాయణము రామాయ్యగారి ఈ అనువాదము మేలు. శ్రీ శ్రీ పుత్రులు నవ్యరాష్ట్రయద్రులుః నవ్యభాషావినిః సంస్కరణాభిలాషులు. వాక ముచ్చుకయై కేవలప్రసాద ప్రకటంపబడిన ఈ అనువాదమును పునర్వ్యవహారమునకు తెచ్చునట్లుకు తగినట్లు సంస్కరించి సంగ్రహపరిచి, అట్లొనరించినచో ఇది ఇంకను విస్తృతము చేయకై యుండవలెను.

మ. పే. ౪.

కవికోకిల గ్రంథావళి

౪. సారస్వత న్యాసములు

కర్త: శ్రీ చువ్వూరి రామిరెడ్డి, క్రాసు గారి పుటలు, నెల రు. ౦-౧౨-౦.

‘కవికోకిల’ ఓరువాంచికులన శ్రీరెడ్డిగారి స్వకీయ గ్రంథసంపుటములలో ఇది నాలుగవది. ఇందు ‘కవి త్వత్త్వనిరూపణము, చుర్యకవిత్వము, నాలుకకళా సంస్కరణము, అల్ల సానిపెద్దన, నాలుకముః చరిత్రము’ అను విదువ్యాసములు ప్రధానములు. కవి, కవిత్వా వతరణము మొదలగు ఎరిమిది (విషయనూచికలో ఈయబడినవి) మొదటివ్యాసపు అంగములు. పయివాని క్రమము రచనాక్రమము ననుసరించినది.

శ్రీ రామిరెడ్డిగారు సరసకవులుగ తెలుగుకళ మున ప్రసిద్ధికెక్కియున్నారు. ఈ ‘సారస్వతన్యాస ములు’ వారి బహుజ్ఞతను, పాండిత్యమును, విమర్శనశై ల్యమును విశదపరచుచున్నవి. శ్రీరెడ్డిగారు సంస్కృతాంధ్రాంగ్ల పాఠశీకభాషలయందు మంచి ప్రవేశము కలవారు స్వప్రతిభావికేషమునక, స్వయంకృషివల నను వీరు సర్వతోమూఖును విజ్ఞానమును సంపాదించి నారు. కావుననే వీరి వ్యాసములు ఒకే పద్ధతికి సంబంధించక ప్రాక్వాక్వాత్వ-ప్రాచీర, నవీన సంప్రదాయముల ననుసరించుచున్నవి. వీరు సామాన్యముగ స్వతంత్రాభిప్రాయములపై నాధారపడియుందురు. వీరి అభిప్రాయములు చాలవరకు యుక్తిసహములు.

‘కవిత్వతత్త్వనిరూపణము’ న కవిసృష్టివైచిత్ర్యములు, కలత్వావిష్కరణమునకు, కవితాశక్తి సమకవితములకు గల కారణములు, కవిత్వతత్త్వము, చక్కగ వివరింపబడినవి: అనుభవసాక్షికమును, ఇంద్రియగోచరము నగు సౌందర్యస్ఫురణము కావ్యాత్మయనియు, అంగాంగిసంయోగిత, అనురూపత, వస్తువునందలి సర్వజనీనస్వభావము, కవి వ్యక్తిత్వము అనునవి సామాన్యంతయులనియు వివరింపబడినది. తిర్యగ్గతముగు రసము ఆభాసము కాజాలదని సమర్థింపబడినది. కావ్యమునకు ప్రధాన ప్రయోజనము విగళితవేద్యాంతరముగు ఆనందమనియు, కావ్య మెంతమాత్రమును నీతిబాహ్యము కాగూడదనియు సోపపత్తికముగ నిరూపింపబడినది.

పయివిషయములకు జాలవరకు సంస్కృత సాహిత్యలక్షణగ్రంథము లాధారములు. వ్యాసకర్త పాశ్చాత్యలక్షణక భావములనుకూడ పయివానితో మేలిమిచి చక్కగ సమన్వయించినాడు. ఆలంకారికులు కావ్యతీవ్రత నిర్వచనమున విభిన్నాభిప్రాయములయ్యును రసము ప్రధానముగు విషయమున ఎవ్వరను ఏమిరియుండలేదు. శ్రీ రెడ్డిగారు ఆలంకారికుల మతములను చర్చించుచు, రీతి-వక్రొక్తి-బోచిత్యము-స్వని-రసము అనువానిలో నేదియు కావ్యాత్మకాజాలదని నిశ్చయించిరి. ధ్వని-రసములగూర్చి వారిచ్చిన యుక్తులత్యంతము దుర్బలములు.

వీరు ‘అట్లయిన నింక కావ్యాత్మయైట్టిది? ఆత్మ అంతస్సారభూతమయినది. ఇదమిత్యమని వర్ణించుటకు నలవిగానిది.....కావ్యాత్మ...సౌందర్యస్ఫురణము.’ అని చెప్పి మరల ‘కావ్యమునకు కవిప్రతిభయే జీవితము’ అని నిర్వచించియున్నాడు.

‘మర్యాదవిత్వము’న భావప్రధానమయి సామాన్య మానవుల కగోచరమగు కవిత్వముయొక్క యాధార్థ్యము, పాశ్చాత్యమర్మకవిత్వము, హైందవుల అధ్యాత్మిక కవిత్వము, రవీంద్రకవీంద్రుడు మొదలగువారి భావప్రధాన కవిత్వము మొదలగు విషయములు నిరూపింపబడినవి. మొత్తముపయి ఇది ‘భావకవిత్వ’ మగునని లేలుచున్నది. ప్రస్తుతము వెలువడు తెలుగువారి ‘భావ కవిత్వము’ పసికనమున నున్నదనియు, పదాడంబరత,

భావప్రకటనాసమర్థత ఇందు గోచరించుచున్నవనియు చెప్పబడినది.

‘నాటకకళా సంస్కరణము’న ప్రస్తుతకాలమున ప్రదర్శింపబడు నాటకములలోని అనాచిత్యములు తెన్నగ ప్రసర్శింపబడినవి; నాటకకవి, నటులు, నాటకశాల, ప్రేక్షకమండలి యొట్టుండవలెనో వ్యతిరేకోదాహరణము లతోగూడ నూచింపబడినది. నాటకములందు పాత్రోచితముగు భావ ప్రధానమనియు, పాటలను, పద్యములను, అక్కరలేనిపెంపును కూర్చుటకంటె భావప్రకటనమును చేయుటయందే కవి ఎక్కువ పరిశ్రమింపవలెననియు, నాటకశాల స్వాభావికమయి, కృత్రిమములు కాని రంగము లున్నట్లుండవలెననియు, ప్రేక్షకులు సహృదయులయిఉండవలెననియు నిట్లే చాల విషయములు వివరింపబడినవి.

‘ఆల్లసానిపెద్దన’ అనువ్యాసమున పెద్దనకవి తన సమకాలీన భావములను ఎట్లు ప్రదర్శించినదియు ‘మను చరిత్రము’లోని ‘వరూధిని, ప్రవర’ పాత్రలనుబట్టి సరసముగ వివరింపబడినది.

‘నాటకము — చరిత్రము’ అను వ్యాసమునకు బీజము శ్రీతిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారు శ్రీశేంకటారాయ శాస్త్రిలుగారి ‘ప్రతాపరుద్రీయ’ నాటకము పయి వ్రాసిన గేయరూపముగు విమర్శనము. అందలికళాచారిత్రకము కాదని శ్రీచౌదరిగారి ఆక్షేపణ. నాటకకర్త చరిత్రమును తన యిచ్చవచ్చినట్లు మార్పుకొనవచ్చుననియు, హృదయాహ్లాదనము, మానవసంఘోధరణమున కగు సదుపదేశముమాత్ర మందు ప్రధానములనియు శ్రీరెడ్డిగారి వ్యాసమున వివరించిరి. ‘కళ ప్రయోజన నిరపేక్షముగ నుండవలె’ ననువాద మీవ్యాసమున సయ్యక్తికముగ ఖండింపబడినది.

శ్రీరెడ్డిగారి కవిత్వమువలెనే విమర్శనముకూడ సరసము. బహుళసదుపదేశ ప్రతిపాదకము. కేవల పాశ్చాత్యభావజేతలభ, కేవల ప్రాచ్యపండితులకు అందుబాటులో లేని విషయములు ఈ సారస్వతవ్యాసములలో చాల కలవు. ఇది విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థుల సారస్వతజ్ఞానాభివృద్ధి కనువగు గ్రంథము. పుస్తక నిర్ణాయకసభ్యులు, సారస్వతాభిమానులు దీనిని ఆదరింపవలసియున్నది.

బు. వేం. ర.

అభివృద్ధి

అభివృద్ధి అభివృద్ధి ఛాయాచిత్ర ప్రదర్శనం మదరాసులో జరిగింది. ప్రదర్శనానికి ముందుగా ఫోటోగ్రఫీ సాస టిజ్జులు వ్యాపారానికి దాన్ని. ప్రదర్శన బడ్జెట్ ఫోటోచిత్రాల్లో ౨౨౨ కళాత్మకాలు, ౨౨౨ విజ్ఞానాత్మకాలును. సజ్జెకు నిర్ణయమూ, కాంపోజిషనూ, టెక్నిక్కు, అభివృద్ధిని చక్కగా అమరికొండడంవల్ల అన్ని చిత్రాలూ ఆకర్షిస్తూ ఉన్నాయి. ఖులాసాన్ని ఫోటోటెక్నిక్కునూ నేర్చుకున్నవాళ్లే అభివృద్ధిని చక్కగా చెయ్యితిరిగినవాళ్లే ననిపించుకుంటారు చిత్రాలు తయారుచేసినవాళ్లందరూనూ. సహజంగా అందచందాలు లేకపోయినా తయారుచేసినవాళ్ల కళాదృష్టివల్లా, పనితీరువల్లా సజ్జెకుకు అందమూచందమూ ఎంతో పొందికగా కుదిరింది కొన్నింటిలో. ఈ ప్రదర్శనలో చిత్రాలనుబట్టి భారతదేశం ఫోటోగ్రఫీలో ఎంతో అభివృద్ధి పొందిందని నొక్కి చెప్పవచ్చును. ఇట్లాటి ప్రదర్శనాన్ని నేర్పొనగొనగొననూ నేటిని ఎంతయినా అభినందించవలసిందే.

ఈ ప్రదర్శనలో చిత్రాలకు కొన్నింటికి ప్రేక్షకులు వచ్చాయి; కొన్నింటికి సర్టిఫికేట్లు వచ్చాయి. అంతవరకూ చాలా బాగానే ఉంది. అయితే,

లోకంలో అన్నింటినెలానే 'గతాను గతికోలోక' అనేన్యాయాన్ని అనుసరించే ఈ ప్రేక్షకులెవ్వరినీ పట్టకూడ జరుగుతుంది. ఒక్కచిత్రమే ఎన్నో ప్రదర్శనాల్లో ప్రేక్షకులు తెచ్చుకునేందుకు అసకాశం ఏర్పడుతుంది యీ పద్ధతినెల్ల. ఆచిత్రంముందు తక్కినవి తీసిపోతని కబట్టి దానికి ప్రేక్షారాండం యుక్తమే. అది లేకుంటే తక్కినవాటిల్లో ఒక మంచిదానికి దేనికయినా రాక తప్పదు ప్రేక్షా కాని అలా జరిగడంలేదు. ప్రేక్షాతెచ్చుకున్నదే మల్లె మల్లె ప్రదర్శనాకు రావడంవల్ల ఇది జరుగుతుంది.

ఈ ప్రదర్శనలో 'పోడుగాలి' (ఈ సంచికలో ప్రకటించిన అయిదు చిత్రాల్లో ఒకటోది) అనే చిత్రానికి మొదటి ప్రేక్షావచ్చింది. అది ఇదివరకే రెండు మూడు ప్రేక్షకులు రెండు మూడుచోట్ల సందర్శించుకుంటు. ఇలా ఎదుకు కావాలి - అంటే "ప్రేక్షకులు నిర్ణయించడానికని నియమించబడ్డవాళ్లకు ఆ చిత్రానికి వెనక ప్రేక్షావచ్చిన సంగతి తెలియదు. కేవలం దాంట్లో ఉండే విశేష లక్షణాలను చూచే, దాని యోగ్యతను గుర్తించి, దానికి వాళ్లు ప్రేక్షా నిర్ణయిస్తారు. ఇతర స్థలాల్లో ప్రేక్షా తెచ్చుకున్నవి వాళ్ల దృష్టిలో పనికిమాలినవి అయిపోతూ ఉంటువి ఒక్కొక్కప్పుడు. కాబట్టి ఎన్ని ప్రదర్శన

నా బకయినా చిత్రాలను పంపి ఎన్ని ప్రైజులు
లయినా తెచ్చుకోవడంలో తప్పేమీలేదు”
అనవచ్చు. కాని కొంచెం ఆలోచిస్తే ఆమాట
సయ్యక్తం కాదని తెలియకపోదు.

ఒక ఫోటోకు ఎన్ని కాపీలు తీసినా
అన్నింటాలోనూ సజ్జెక్టులో కానీ, కాంపోజి
షన్ లో కానీ, టెక్నిక్కులో కానీ ఏమీ
తేడా ఉండడానికి ఏలులేదు. కాకుంటే
సమాజచేయడంలో ఈషడేదో ఏర్పడితే
సర్వోపచయ్య అంటే. అది చిత్రకారుడి బరిజ
నాలిటీ లాగా ఏర్పడేది కాదు. ఆ మాత్రం భేదం
ప్రైజునిర్ణయానికేరీ అడ్డుతగలదు. కాని
కొంద రొకదాన్ని మెచ్చుకొని ప్రైజులు వ్వడ
మేమి, కొందరు దాన్నే త్రోసిరాజు చెప్పడ
మేమి? దీనికి కారణం ఒక్కటే చెప్పాలి:
ప్రైజునిర్ణయించేవారి సామర్థ్యాసామర్థ్యాలు.
ఆ మెచ్చుకున్నవాళ్లో, ఈ త్రోసిరాజుచెప్పిన
వాళ్లో ఎవళ్లో ఒకళ్లు చేతకానివాళ్లు కావాలి.
అయితే, వాళ్లు చేతకానితనం నిజంగా చిత్ర
కారులకు అపకరిస్తుంది.

మరిన్నీ, ఈ పద్ధతివల్ల, ఒకే ప్రదర్శనంలో
నిర్ణయింపబడ్డ ప్రైజులన్నీ సెనక ప్రైజు పొం
దిన చిత్రాలకే రావచ్చు. అలా జరిగిందంటే
మాత్రం అంతకంటే అన్యాయం వేరొకటూ
డదు ఆ ప్రదర్శనానికి చిత్రాలను పంపిన ఇతర
చిత్రకారుల విషయంలో.

కాబట్టి, ఇలా జరగకుండా ఉండడానికీ,
అనేకులకు ప్రోత్సాహం కలిగి ఫోటోగ్రఫీ
వృద్ధిపొందడానికీ ఉండే మార్గం ఒక్కటే.
ఒకమారు ప్రైజు తెచ్చుకున్న వాటికి మరి ప్రైజు
ఇవ్వకుండా ఉండడమే. కాని, అలాటివాటిని
తప్పకుండా ప్రదర్శించవలసిందే. అందువల్ల
ప్రదర్శనానికి గౌరవం హెచ్చుతుంది.
వాటిని అమ్మిపెట్టనూ వచ్చు. అందువల్ల
చిత్రకారుడికీ లాభంకలుగుతుంది, బీజి
నాలిటీ ఉండే ఇతర చిత్రకారులకూ
ప్రోత్సాహమూ కలుగుతుంది. ఒకమారు
ప్రైజువచ్చినవాటికి మళ్లా ప్రైజులుచ్చేమాట
ఉండదని ప్రదర్శన నిర్వాహకులు స్పష్టంగా
చిత్రకారులకు తెలపాలి మొట్టమొదటనే.

ప్రకృత ప్రదర్శనంలో ప్రైజు పొందిన
వాటికంటే ఎక్కువ ఆకర్షించే చిత్రాలు లేక
పోలేదు. వాటి కెందుకు ప్రైజురాలేదు? తగిన
కారణం కనబడదు. అయితే రుచిభేదం
అనాలి. అది యే మాత్రమూ పనికిరాదుగా
మరి, కొన్ని నియమాలకు లోబడి జరుగవల
సిన నిర్ణయం విషయంలో!

దీనివల్ల కూడా ఫోటోచిత్రాలకు ప్రైజును
తెచ్చేది ఉత్త అందమూ, అభిరుచి కాదనీ,
ఇతర విశేష లక్షణాలనీ స్పష్టం అవుతూ
ఉంది.

—నం. భారతి.

విషయ సూచిక

హైదరాబాదు-ఆంధ్రులు—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు	౪౬౯
బంగారయ్యగారి భారతోపన్యాసములు—ఒంగోలు వెంకటరంగయ్యగారు	౪౮౫
జడప్రకృతి—డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	౪౯౦
పూర్ణ—వాసిష్ఠ గణపతి మునిగారు	౫౦౩
నామహారాష్ట్రయాత్ర—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౫౨౫
తప్పటడుగులు—వెంపటి నాగభూషణంగారు	౫౩౯
కాకతీయ రాజులెవరు?—కొత్తభావయ్య చౌదరిగారు	౫౪౬
స్వేచ్ఛ—బుర్రా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారు	౫౫౦
అలనాటికోరిక—సీతమ్మగారు	౫౬౨
వాఙ్మయమననేమి?—దివాకర్ల వేంకటాచార్యులుగారు	౫౬౭
నవ్వుబువ్వులు—గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవరావుగారు	౫౭౦
కీ. శే. డాక్టరు వింటర్నిజు	౫౭౬
ఆంధ్రనాటకకళాపరిషత్తు—ఆరవసమావేశము, బెజవాడ	౫౭౯
ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము కళాప్రపూర్ణ బిరుదములు	౫౮౭
కలగూరగంప—ఆదివస్తానము; యుద్ధసామగ్రి-ప్రపంచవ్యయము; ఐరోపా జేశస్సుల చరిత్రాలపు వ్యాయామక్రీడలు; బ్రిటిషరాజుల రాజబాంధ నాలు-పట్టాభిషేకాలంకారాలు	౫౮౯
విజ్ఞానవిశేషాలు—చిన్నరేడియో సెట్టు; కార్బనుకాగితము లేకయే టైపు యంత్రమున కాపీలు; అంకరపు జేబుపెట్టె, బాబరీలైటు సహా; బ్రహ్మాండమయిన నాణ్యపుస్తకము; కాంక్రీటు ఎండియండుటను తేలుపుయంత్రము; వేళకు సరిలోనికి రాని పనివారిని పట్టియిచ్చే ఘటికా యంత్రము; బ్యాంకి చెక్కులను తూచి లెక్కపెట్టవచ్చును; చెడిపో యిన నారింజపండ్లను తెలుసుకొనుటకు యంత్రము; పెద్దఫోటోలను కడుగుటకు పెద్దతొట్టు; వేగపరీక్షలో మనిషి గుడ్డిమును పీడగొట్టెను; కాగితములను తినంత గ్రహించు టైపుయంత్రము; జంప్రపు పావురము; క్రాంతరకపు నిష్పనార్పు యంత్రము; క్యామెరాలలో మరియొక అభి వృద్ధి; కార్యాలయములందు 'బోయీ' లవసరములేదు; చరిత్రాలము కు విద్యుచ్ఛక్తి దుప్పట్లు; వేటకాండ్రు లక్ష్యవిద్యను నేర్చుకొనుటకు క్యామెరా తుపాకి; మోటారుఇంజనులకు వానకాలపు డేరాలు; మోటారుకారు కష్టములను తెరచుటకును, మూయుటకును సులభో పానుము; సోఫాలు మొదలగువారి మెట్లను శుభ్రముచేయు పరికరము; కోణములను కొలుచుటకు అడుగుబద్ద; ఇంకొక నిష్పనార్పుయంత్రము; ఆహారవస్తువులను పురియుమున్నవి	౬౦౨
నక్షత్రమండలము—గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవరావుగారు	౬౦౦
విమర్శనము	౬౦౪
సాభిప్రాయ విశేషములు	౬౦౭
త్రివర్ణచిత్రములు—స్నానానంతరము, శివభక్త మాహాత్మ్యమునందు కృషివలోపాఖ్యానమున నొకానొకరంగము.	
సాధారణ చిత్రములు, ఇతర చిత్రములును.	

“కల్జానాను కొలదికాలము
నేపించుటచే పోయిన బలమును
శక్తిని కోల్పోయితిని”

అని కల్జానాను వాడిన
విశ్వాసపాత్రుడు
వ్రాసెను.

బలమగు ఆరోగ్యము నానందింపుము

“నేను తలనొప్పిచే బాధపడుచుండ
కల్జానాను చూచెద్యుడు నాకు
సాధ్యజేసెను.
దానిని నేపించిన
కొలదికాలము
లోనే నాకు
ధాతుప్రస్థిగణి
యెట్టిబాధలే
కుండెను. 7 యేండ్లకుండి నాకు
చుండిని. తిరిగి తలనొప్పి రాలేదు”
ని కల్జానా వాడిన మరొకరు
వ్రాసెరి.

యశావస్థనము నశించినట్లున్నను బలవంతులై జీవిత
సౌఖ్యముల ననుభవింపగలరు. కల్జానా మీశరీరమును
ఆరోగ్యముగ నుంచును. కండరముల బలము కాపా
డును. ఎముకలను పటుత్వముగాను పండ్లు బలము
గాను ఆరోగ్యముగాను డిండును. నడివయస్సులోని
వారల కెట్టి వ్యాధిని రానీయదు. ఇది ఆహారమేగాని
మందుగాదు. మీశరీరమునకు గావలసిన పుష్టికర
ఖనిజము లిందు గలవు.

అలసింపకుడు! కల్జానామాత్రం నీసాను మందులమ్మరియొద్ద
నుండి తెమ్ము దీనితో యశవనబలమును కాపాడుము.

Kalzana

ప్రశస్తా రోగ్యమునకు ఖనిజాహారము
చేతితో తాకబడలేదు.

సంపు. ౧౮ ఈశ్వర సంవత్సరము, చైత్రమాసము (ఏప్రిల్ ౧౯౩౭) సంఖ్య ౪

హైదరాబాదు-ఆంధ్రులు ౨

మల్లంశిల్లి సోమశేఖరశర్మ

హైదరాబాదురాజ్యం వైశాల్యంలో చాలా గొప్పదేశీయసంస్థానమయినా అనేక విషయాల అది బ్రిటీషుహిందూరాజ్యంకంటే వెనకబడిఉన్నదనే చెప్పాలి. మ. ఘ. వ. నిజాప్రభువుగారు దీనిని గ్రహించకపోలేదు. ఆంధ్రవల్లకి తమరాజ్యాన్ని సర్వవిధాలా బ్రిటీషురాజ్యముమట్టానికి తీసుకురావాలని, వీలయితే దానిని మించేటట్టుకూడా చేయాలని చాలా ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. ఎంత చేసినా దేశం బీదదేశం అవడంవల్ల, రైతులు పేద అవడంవల్ల ఇంకా వారిప్రయత్నాలు అంత యెక్కువగా రాణించడం లేదు.

రాజ్యంలోని ప్రజలకు వ్యవసాయమే ప్రధానవృత్తి. ౧౯౩౧ జనాభాతెక్కలనుబట్టి

చూస్తే ఈ వృత్తియం దున్నవారిసంఖ్య కడచిన 'దశాబ్దం'లోకంటే ఈ 'దశాబ్దం'లో పడిపోయింది. అప్పుడు వీరిసంఖ్య నూటికి ౧౬ చొప్పునఉంటే ఇప్పుడు నూటికి ౨౪ అయినది. కావున, కురమలు, మరాఠాలు ఈవ్యవసాయకులలో ముఖ్యులు. ఇందులోనూ తెలంగాణ-వారిస్థితి అంత ఉత్సాహకరంగా లేదు. వ్యవసాయాదులకు పెట్టుబడిపెట్టేవారు, అప్పలిచ్చేవారునయితం నూటికి ౭౧ రు చొప్పున మహారాష్ట్ర విభాగంలో ఉన్నారు కాని తెలంగాణలో లేరు. అప్పు తీసుకొనేటందుకుగాని, తీసుకొన్న అప్పును సరిగా తీర్చుకొనేటందుకు ౪ ని తెలంగాణావారికి సత్తువ లేదు గనుకనే అప్పలిచ్చేవారు రంగదరు మహా

రాష్ట్రవిభాగంలో ఉండడం తటస్థించింది. పట్టణాలలో భాగ్యవంతు లెక్కువగానే ఉన్నారని కొందరనవచ్చుకాని మన దేశానికి వెనుకటినుంచీ కొలబద్ద పల్లెటూరుకాని పట్టణా కాదు. పల్లెటూళ్లలోని ప్రజల స్థితి గతులనుబట్టే మనం దేశసాభాగ్యమూ, ఆర్థికస్థితి గమనించాలి. దానినిబట్టి చూస్తే మన తెలంగాణంవారి దారిద్ర్యస్థితిని తెలుపడానికి పైని వివరించిన విషయం ఒక్కటి చాలమా? ఇందుకు కారణమేమిటి? దేశంలో సహజసంపద తక్కువ అందమన్న అట్టి దానికి కొడవలేదు; కష్టించి పాటుపడు వారు లేరందమూ, తెలంగాణంరైతుకంటే ఒట్లవంచి పాటుపడేవాడు లేడు. తన జీవం నిలుపుకోవడానికి, తన భార్య బిడ్డలకు పోషించుకోవడానికి అతను కష్టపడి ఒట్లవంచి కూలో నాలో చేసుకొంటేనే కాని వీలులేదు; తప్పనిసరి. అందువల్ల ఇదిన్నీ కారణం కాదు. మరేమిటి కారణం? ఇతరకారణాలన్నయినా ఉండవచ్చుకాని ప్రధానమయినది విద్యలోపం. ఎవరికయినా తనశక్తి తాను తెలిసికోవడా

నికికాని, తనస్థితి తాను తెలిసికోవడానికిగాని, తన కొక విధమయిన ఆత్మవిశ్వాసమూ, 'మనోనిబ్బరమూ' ఇవ్వడానికికాని కావలసింది విద్యే. ఆవిద్య నిజాంరాజ్యంప్రజలలో బాగా వ్యాపింపక పోవడంవల్లనే వారిస్థితి ఇంత దీనమూ, దయనీయమూగా ఉన్నది. హైదరాబాదు రాజ్యాన్ని కూడా తీసుకొని, కొన్ని దేశీయసంస్థానాలు, రాజధానులు ముఖ్యమయినవాటిలో విశ్వవచ్చినవారిసంఖ్య ఎట్లున్నదో ఈ దిగువ చూపుతున్నాను.

వేయిమందిలో చదువుకచ్చినవారు

దేశము	పురుషులు	స్త్రీలు
తిరువాన్కూరు	౪౦౮	౧౬౮
కొచ్చిను	౨౮౦	౫౦
బరోడా	౩౩౧	౭౯
మైసూరు	౧౭౪	౩౩
హైదరాబాదు	౮౫	౧౨
గ్వాలియరు	౬౦	౭
కాశ్మీరు	౫౯	౫

నూటికి చదువుకచ్చినవారు

సగటున	పురుషులు, స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు
పంగదేశం	౧౫.౧	౧౮.౨	౩.౩
మద్రాసు	౧౦.౮	౧౮.౮	౩.౧

౧. నిజాంరాష్ట్ర పరిపాలన మనేషేర శ్రీ మరవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు ఒక పుస్తకం ప్రకటించారు. ఇదిచాలా ఆమోల్యమయిన గ్రంథం. ఆంగ్లంలెక్కువ ఉపయోగకరమయింది. ఇందులో హైదరాబాదు సంస్థానంలో రాజ్యకంఠ్రం ఎల్లా సాగుతున్నదీ విశేషంగానూ క్లప్తంగానూ వర్ణింపబడినది.

* * * *

౧౯౩౧-వ సంవత్సరపు హైదరాబాదు సంస్థానం జనాభాసంఖ్య (Census reports) సంపుటలు

చదువరించి, తెలంగాణానికి సంబంధించిన లెక్కలను విడదీసి తెలుగువారికి తెలియాలనే ఉద్దేశంతో శ్రీకృష్ణవరపుసుబ్బారావుగారు ఒక పుస్తకం వ్రాశారు. 'మధ్యం మహారి' అనే పేరుతో హైదరాబాదు ఆంగ్లజన కేంద్రసంఘంవారు దానిని ప్రకటించారు.

ఈ వ్యాసంలో ఇచ్చిన అంకెలు ఈ రెండు గ్రంథాలలోనుంచి తీసినవి.

బాంబాయి	౧౦.౮	౧౭.౬	౩.౧
బోంబే	౨౦.౯	౩౩.౧	౭.౮
హైదరాబాదు	౫.౦	౮.౫	౧.౨
కాశ్మీరు, జమ్ము	౪.౦	౭.౦	౦.౬

ఈ విషయంలో తెలంగాణం చాలా హింసితో ఉన్నది కానయితే నిజాం రాజ్యంలో ఏభాష మాటాడేవారికంటెనూ ఆంధ్రం మాటాడేవారిసంఖ్య చాలా ఎక్కువే. వారు నూటికి ౪౮౩ మంది! చొప్పున ఉన్నారు. మహారాష్ట్రం మాటాడేవారు నూటికి ౨౬.౨ రు చొప్పునను, కన్నడం మాటాడేవారు నూటికి ౧౧.౧ రు చొప్పునను, ఉరుదుమాటాడేవారు నూటికి ౧౦.౪ రు చొప్పునను ఉన్నారు. ఆఖరుకు జనసంఖ్యను బట్టిచూచినా, వైశాల్యాన్ని బట్టి చూచినా మహారాష్ట్ర, తెలంగాణావిభాగాలు రెంటిలో తెలంగాణానిదే ప్రథమస్థానం. చూడండి :

చ. మైళ్లువైశాల్యం జనసంఖ్య

తెలంగాణం ౪౧,౫౦౨ : ౫,౫౪,౫౪౮
మహారాష్ట్రం ౪౧,౧౯౬ = ౮,౮౧,౫౫౦

౨. హైదరాబాదునందలి విద్యాస్థితి గురించి పు.తి.రా. అనువారు “బాంబే సెంటినల్” అను పత్రిక కొకవ్యాసం వ్రాశారు. దాని అనువాదం ధాత సంవత్సర మాఘమాస భారతిలో పడింది ఈ క్రింది పంక్తులందులోనివి :

“హైదరాబాదు సమ వేతనమునందు అధ్యక్షత వహించిన కాశీనాథ వైద్యాగారు గడచిన పది, ఇరు పది సంవత్సరములలో జరిగిన అల్పవిద్యావ్యాప్తి గూర్చి వక్కాణించిరి. బ్రిటిషు ఇంజీయాయంటే నూటికి ఎనిమిదిమంది చదివినవారుండ హైదరాబాదు నందు నూటికి ౪, ౮ మంది మాత్రమే చదువె.గినవారు. ౪౦ ఆర్కర్ హైదర్ గారు, రాష్ట్రపు బొక్కసము నృద్ధి యగుచున్నదనియు, తమ రాష్ట్రము ఉత్తమమయిన

విద్యవచ్చినవారిసంఖ్య ఈ దశాబ్దాలలో తెలంగాణంలో - మరాట్వాడకంటెనూ నే నెత్తుకోవడం లేదు; అక్కడకూడా ఇట్లానే ఉంటేఉండవచ్చు లేదా ఇంచుకంత భిన్నంగా ఉండవచ్చు — ఎంతతక్కువగా ఉన్నదో జిల్లాలవారీగా ఎత్తుకొంటే బాగా తెలుస్తుంది.

నూటికి చదువువచ్చినవారు

అక్రష్-ఇ-బల్దజిల్లా	౫.౫
వరంగల్లు	౫.౦
మహబూబనగరు,,	౩.౮
మెదకు	౩.౭
నిజామాబాదు	౩.౬
నల్లగొండ	౩.౨
ఆదిలాబాదు	౨.౯
కరీమ్నగరం	౨.౬

అసలు రాజ్యము మొత్తముమీదనే విద్యవచ్చినవారు ప్రతీవందమందికీ అయిదు గురు². ఇక జిల్లాలసంఖ్యలుచూస్తే అట్లున్నవి.

దనియు, అందన్నియు ఉత్తమస్థితిలో నన్నవనియు ప్రపంచమునకు సాటింపుచున్నారు కాని విద్యావిషయమునందు మాత్రము తమ రాష్ట్రము ఇంతటి హీన స్థితియందుండు తమకుగాని, తమ దేశమునకుగాని గౌరవమేనా? ఇక ఆరాష్ట్రమునందలి స్త్రీ విద్య విషయమై చెప్ప నవసరమే లేదు. రాష్ట్రము నందలి స్త్రీలలో నూటికి ౧౨ మంది మాత్రమే అక్షరజ్ఞులు. రాష్ట్రమునందలి స్త్రీలు సతతము అజ్ఞానాంధకారములో మునిగియున్నారు.”

౧౯౩౧-వ జనాభాలెక్కల ప్రకారం చూస్తే హైదరాబాదు రాజ్యంలో చదువువచ్చినవారు నూటికి ౪.౪ గురు కారు; అయిదుగురు.

మరాట్వాడామాట మనకెందుకు, తెలంగాణ ప్రజలు అర్థికంగానూ, తదితర విషయకంగానూ కూడా వెనుకబడి ఉన్నారంటే ఉండరూ మరి ?

అయితే మ. ఘ. వ. నిజాం ప్రభువు గారికి తెలియని విషయం కాదు తమ రాజ్యంలో విద్య ఎంత వెనుకబడి ఉన్నదో. అందువల్లనే వారు విద్యాశాఖ నిమిత్తం ధనం అమితంగా వ్యయం చేస్తున్నారు. ౧౩౩౨-వ ఫసలీ (౧౯౩౩) లో విద్యకోసం కోటి, లక్షరూపాయలు వ్యయపరిచినారు; ఇప్పటికి ప్రతి సంవత్సరమూ కోటిరూపాయలుపైగా ఖర్చుపెడుతున్నారు. అం తెందుకు ఇప్పుడు నిర్మాణంలో ఉన్న విశ్వవిద్యాలయ కళాశాలాది భవనాలకే అవుతున్నది ఎంత డబ్బయినా. ప్రభువుగా రెంత ఖర్చు పెట్టినప్పటికీ విద్య ఇంతటి హీనస్థితిలో ఉండడం చాలా విచారకరం.

ఏదేశంలో నయినా విద్యావిషయం ఒక్క ప్రభుత్వంవారే నెత్తిమీద పెట్టుకొంటే అయ్యే పనికాదు. ఉదారులయిన భాగ్యవంతులూ, విద్యాధికులూ కూడా నడుంకట్టుకొని ఈ విషయంలో కృషిచేయవలసిన బాధ్యత ఉంది. అయితే ఇక్కడ అట్టి కృషి సాగడానికి వీలులేదు. ఈ సందర్భంలో ఈ క్రింది పంక్తులు గమనింపవలసి వుంటే:

“ఇతర దేశములలో ప్రభుత్వమువారే కాక ప్రజలును, ప్రజావక్షమున పాఠశాలలు నెలకొల్పి ప్రభుత్వమునకు తోడ్పడుచుండురు. మనరాష్ట్రము (తెలంగాణము) లో ౧౩౩౨-వ ఫసలీ (౧౯౩౩) లో ఖాన్సీపాఠశాలల గవ్వీ యొకటి కావించబడెను. దాని మూలమున ప్రజలు సర్కారువారి సెలవు లేనిది (ఖాన్సీ) బళ్లను నడపకూడ దనియు, అట్లు నడపిన పోలీసువారిద్వారా మూయించబడుననియు ఆజయ్యెను. ఖాన్సీ బళ్లగవ్వీ వచ్చిన తరువాత నేలకొలది మైలేవేట బళ్లు మూయబడెను.”³

	బకలు విద్యార్థులు
౧౩౩౩-వ ఫసలీలో	} ౪,౦౫౩ ౭౬,౬౫౪
గవ్వీకి పూర్వము	
౧౩౩౨-వ ఫసలీలో	} ౭,౬ ౨౭,౫౦౬
ఎన్నిదేండ్ల అనంతరం	

ప్రయివేటుబళ్లు పెట్టడాని కిప్పుడు ప్రజల కధికారం లేదన్న మాట. ఇది విషాదకరమయిన వృత్తాంతమే. అయితే ప్రయివేటు బళ్లు మూసివేసినందుకు పరిహారముగా కావచ్చును ప్రభుత్వమువారు “లోకలు ఫండులద్వారా అనేక గ్రామములలో పాఠశాలలు నెలకొల్పి మరికొన్నిటికి (ఇష్టాదీ) సహాయము చేయుచున్నారు.”

ఉస్మానియా విద్యాపీఠము నెలకొల్పిన తరువాత నిజాం రాజ్యంలో ఉన్నత విద్యా

3. నిజాంరాష్ట్రపరిపాలనము, పుటలు, ౫౬-౫౭.

వికాసాని కెక్కువ అవకాశాలు ఏర్పడుతున్నవి. ఈ విద్యాపీఠం స్థాపన అయినతరువాత ఉర్దూవిద్యకెక్కడలేని ప్రాముఖ్యమూ వచ్చింది. అంతవరకు నిజాంరాజ్యంలోకూడా కళాశాలలలో ఇంగ్లీషుదే ప్రధానస్థానం. దేశభాషలు దానితరువాతే. విద్య అంతా ఇంగ్లీషులోనే బోధించేవారు. అటువంటి దిష్టాంతం తారుమారయింది. ఉస్మానియా విద్యాపీఠంవా రంగీకరించిన ప్రధానభాష ఉర్దూ. అదివరకు ఇంగ్లీషుకుండే గౌరవాన్నంతనూ ఇప్పుడు ఉర్దూ కట్టుకొన్నది. అక్కడ ఉర్దూ రాజ్యమేలుతున్నది. అయితే కళాశాలవిద్యకు ఎనికేవచ్చే (Advanced) పాఠ్యపుస్తకాలు ఉర్దూలో లేకపోయినవి. దీనికిగాను ప్రభువువారు ఇంగ్లీషులోనుంచి అన్ని శాస్త్రాలూ ఉర్దూభాషలో కనువడించవలసిందని ఫర్మానాయిచ్చారు; హిందూదేశంలో కుంభిణీప్రభుత్వం ఏర్పడిన కొత్తలో దేశీయులకు విద్యగరపడం విషయం ఆలోచనకు వచ్చినప్పుడు ౧౮౩౫లో హెచ్.టి. ప్రిన్సెస్, విల్క్ మొదలయినవారు విలియం బెంటింకు ప్రభువుకు ఇచ్చినసలహా సరిగా ఇదే— ఇంగ్లీషుశాస్త్రం, సాహిత్యవిజ్ఞానాన్ని దేశభాషలలోకి అనువాదంచేసి కళాశాలలలో దేశీయులకు బోధింపవలసిందని. ప్రభువువారి ఆజ్ఞాసనునొంది అనేక పాశ్చాత్యభౌతికాది శాస్త్రగ్రంథాఃకు ఉర్దూఅనువాదాలు వెలిశాయి; ఇంకను వెలుస్తున్నవి. ఈ యనువాదకృతిని గురించి మనవారు తెలుసు

కోవడం మంచిది. ఇప్పుడు — బీజగణితము, రేఖాగణితము, త్రికోణగణితము, రసాయన శాస్త్రము, పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రము — ఒక టేమిటి అన్ని శాస్త్రాలూ ఎమ్. ఏ వరకూ ఉస్మానియా విద్యాపీఠంలో నేర్పేది ఉర్దూభాషలోనే. ప్రభువువారిచ్చిన ప్రోత్సాహం వల్ల ఉర్దూ దినదినమూ ఉరకలువేస్తూ వృద్ధి పొందుతున్నది. భౌతికశాస్త్ర విజ్ఞానం ఇంగ్లీషులోనే కాని దేశభాషలలో బోధించడానికిగాని, దేశభాషలలోనికి తీసుకురావడానికిగాని వీలుపడదనే మన దేశంలోని కొందరు విద్యాధికుల సందేహాలకు ఉస్మానియావిద్యాపీఠమే జవాబు. విద్య దేశభాషలలోనే నేర్పాలి అనేసత్యాన్ని గమనించి ఇటీవల మంత్రులయిన సర్ అక్బరు హైదరి గారు ౧౯౧౭ లో ఇట్లు వ్రాసినారు 4:

“పరభాషలోని బోధవలన ఈలోపము కలుగును. విద్యార్థుల మెదడుపై అధికమును అనవసరమును నగు భార మగును. విషయలోపము కలిగించి పరభాషలోని చిక్కులను స్వాధీనపరుచుకొనుటలో స్వతంత్రబుద్ధిని చంపును. విద్యాధికులు తమమాతృభాషలో తమ దేశజనులకు విద్యాబోధ చేయజాలకుందురు.....”

హైదరిగా రీతిగంగా చేసిన విజ్ఞానం అనంతరమే ప్రభువువారు విద్య ఉర్దూలో బోధించాలి అని ఫర్మానాచేసి ఉస్మానియా విద్యాపీఠాన్ని నెలకొల్పినది. అయితే హైద

4. నిజాంరాష్ట్రపరిపాలనము, పుటలు ౫౬౭-౫౬౮

రాబాదు రాజ్యం మొత్తముమీద ప్రధాన భాష తెలుగుకదా, విద్య ప్రజలకు ప్రధాన దేశభాష అయిన తెలుగులోనే రచన ఉద్దేశ్యం ఎదుకు చేర్చాలి అనేదానికి హైదరాబాద్ ప్రభుత్వం ముందే:

“ఉర్దూ మాతృభాషగాకలవారు అల్ప సంఖ్యాకులయితే నిజమే. అయినను ఉర్దూ భాష రాష్ట్రముయొక్క విజ్ఞానసంబంధమగు భాషయు కచ్చేరిభాషయు శిష్టసంఘము యొక్కయు భాషయు నైయున్నది.”

ఈ విద్యాక్షేత్రంలో ఉర్దూ కౌశలీ ప్రాముఖ్యం ఇచ్చినా అధికారులు, ఆ రాజ్యంలో సగభాగం తెలుగుదేశమే అవడంవల్ల తెలుగుకూడా అక్కడ కాస్త చోటుచెసుకొన్నది. ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యానికి చూపురేఖలు టీర్చిన ప్రాథమిక శిల్పులలో ఒక్కరయిన శ్రీరాయప్రోలు సుబ్బారావు గారి నెరుగనివారెవరు తెలుగుదేశంలో. డెబ్బయిలక్షల ఆంధ్రులకు ప్రతినిధి—ఆయన ఆ విద్యాక్షేత్రంలో ఆంధ్రసాహిత్యచార్యులయి తెలుగు ననుశాసిస్తున్నారు. వారికృషి వల్ల ఆధునికాంధ్రకవిత్వావల్లరి అక్కడకూడా పాదుకొని, మారాకువేసి మొగ్గతొడుగుతున్నది.

ఆ రాజ్యంలో పెద్ద ఉద్యోగాలు కావలసినా, చిన్న ఉద్యోగాలు కావలసినా ఉర్దూ

వచ్చితీరాలి. న్యాయస్థానాలలో ప్రాక్టీసు చేయవలసివచ్చినా ఉర్దూ కావాలి; వర్తక వ్యాపారాలకైనా ఉర్దూ కావాలి. అంతా ఉర్దూ భాషే. ఇక అక్కడ తెలుగు గెవరికావాలి? కావలసినా దాని ఉపయోగమేమిటి? ప్రయోజనమేమిటి? తెలుగు కావలసినదల్లా తమ దొక ప్రత్యేకజాతి; తెలుగుజాతి అని చెప్పుకొనేటందుకే; తమ తెలుగుజాతీయత నిలుపుకొనేటందుకే. కాని యిట్టి ఉన్నతభావా, ఇట్టి ఉన్నతలక్ష్యం ఎంతమంది కుంటుంది జనసామాన్యంలో? అందులోను ఆంధ్రులది ఃడిపోయినజాతి. దార్శిన్యము హెచ్చు; జీవించుటకే మొదలు కృషిచేయవలసివస్తున్నది — అటుతరువాత కదా లక్ష్యాలు. ఆలక్ష్యాలు, ఆ యన్నతా శయాలయినా విద్యాసంస్కారం తగినంత లేనిదే ఎట్లావస్తవి జాతికి?

ఇది శతాబ్దాలనుండీ పరాధీనతకింద బడి నలిగిపోతున్న జాతి—నిజారాజ్యంలో అయితే నేమి, బిటీషు హిందూరాజ్యంలో అయితే నేమి. ఆత్మగౌరవమన్నది కోలుపోయి, పరిభవమన్నది మరచిపోయి, ఆత్మవిశ్వాసమన్నది యెరుగక కడుపే కైలాసము చేసుకొని జీవించుక వస్తున్నారు ఆంధ్రులు చాలాభాగం. కొన్ని కొన్ని చోట్ల వారికి ఆఖరుకు ఆపత్నమయంలోనయినా, ఆత్మగౌరవానికి భంగం

5. నిజారాష్ట్రపరిపాలనము, పు. ౧౧, ౫౯-౬౦

“Although it is true that those whose mother tongue is Urdu are in a

minority, yet, Urdu is the cultural and official language of the state and of polite society.”

కలిగేటప్పుడయినా కాదు కూడదని నిబ్బరించి జవాబుచెప్పడానికికూడా జవలేదు; మగి మగి నేవచేయడం, కుంగి కుంగి లొంగి ఉండడం అనేది వారి స్వభావంలో స్వభావమయిపోయింది. తాము తక్కువవారం, ఏమీ చేతకానివారం, ఏమీ చేయలేనివారం అనేభావం ప్రబలిపోయింది వారిలో. ఇటువంటి భావాలు తొలగిపోయే చాలా చోట్ల లేని పరుస్తూ, లేని ప్రతిష్ఠా (false dignity), అతిశయమూ హెచ్చుతున్నవి. కలసి పనిచేయడము కాని, పట్టుదలతో పనిచేసి సమర్థత చూడడము కాని నేర్చుకోవలసిన స్థితికి వచ్చారు ఆంధ్రులు—

బుద్ధికుశలతలో హిందూదేశంలోని ఇతరజాతుల కేవిధంగానూ తీసిపోరు ఆంధ్రులన్నమాట నిజమే. వారికి ప్రతిభలోను, ప్రజ్ఞలోనుకూడా తక్కువలేదు. ఉత్సాహానికి, ఆవేశానికి వారిని చెప్పి తరువాత ఇతరులను చెప్పాలి. కొత్తఅంటేసరి ముందంజ వారిదే — అపాయానికికూడా జంకని సాహసం! పదకాలు పన్నడంలో కూడా వారి బుద్ధి పాదరసంలా ప్రవహిస్తుంది — నిజమే. అన్ని సుగుణాలూ వున్నవి కాని కార్యం కొనసాగేదాకా ఏకాగ్రతతో పనిచేయగలదీక్ష, ఆపట్టుదల లేదు వారికి. పాటుపడడానికి కూడా అలసులయిపోతున్నారు. ఉన్నతమైన లక్ష్యం లేదు; ఐకమత్యం లేదు. ముఖ్యమైన కార్యమే కాని. ఎవడిమట్టుకు వాడికి తనమాట సాగా లన్నంతదీక్ష తాము

కలసి తలపెట్టినాని సాగించి కృతార్థం పొందడంలో లేదు; తనకు పేరుతెచ్చుకోవాలనే కోరికలో వున్న ఆవేదన పనిచేసి చూడం విషయంలో లేదు. కలసివచ్చేవారు తక్కువ; విడిపోయేవారు రెక్కువ. ఏ విషయంలోనైనా కష్టం గ్రహించి సానుభూతి చూపేవారు తక్కువ; నిరసించి ఆక్షేపించేవారు రెక్కువ. ఇదంతా వారిబుద్ధి, వారిప్రజ్ఞా పనిచేయడానికి తగిన పరిస్థితులూ, అవకాశాలూ లేకపోవడంవల్ల వచ్చిన అనర్థకం. అసలు ఏ మహదారంభం చేయడానికైనా జుకే; నెగ్గుతుందో లేదో అని సంశయముతోనే మొదలది; నెగ్గించి తీరుతాము, నెగ్గించి తీరాలనే ఆత్మప్రత్యయమూ లేదు; ఆత్మనిశ్చయమూ లేదు. అటు నిజాంపరిపాలన కింద ఉంటే ఏమిటి? ఇటు బ్రిటీషుపరిపాలన కింద ఉంటే ఏమిటి? బ్రిటీషుప్రభువు లక్ష్యంత ఉదారులు కావచ్చును; నిజాం ప్రభువులు అత్యంత దయామయులు కావచ్చును. వారు వారి కేకారతా రాకుండా కాపాడగలరు; వారి సౌఖ్యాని కేభంగమూ వాటిల్లకుండా చేయగలరు కాని వారిలో ఆత్మవిశ్వాసము నెట్లా కల్పించగలరు? సంఘీభావము నెట్లా సృష్టింపగలరు? ఆత్మగౌరవము నెట్లా మొలకెత్తింపగలరు? ఇవి ప్రజలు తమకు తామయి చేసుకోవలసినవనులు; తమజాతి అభ్యుదయమునూ, శ్రేయస్సునూ కోరి తమకు తామై చేసుకోవలసిన ప్రయత్నాలు. వీటి విషయంలో ప్రభుత్వం తోడ్పడనూలేదు;

రాజ్యం రాజ్యం మొత్తముమీద ప్రధాన భాష తెలుగుకదా, విద్య ప్రజలకు ప్రధాన దేశభాషలయిన తెలుగులోనే చక్క ఉద్ధాలో ఎదుకు శిక్షాని అనేదానికి హైదరాబాద్ గారి మాధాన మిది :

“ఉద్ధా మాతృభాషగాకలవారు అల్ప సంఖ్యాకులయి నిజమే. అయినను ఉద్ధా భాష రాష్ట్రముయొక్క విజ్ఞానసంబంధమగు భాషయు కచ్చేరిభాషయు శిష్టసంఘము యొక్కయు భాషయు నైయున్నది.”

ఈ విద్యాపీఠంలో ఉద్ధా కొంతటి ప్రాముఖ్యం ఇచ్చినా అధికారులు, ఆ రాజ్యంలో సామాజికం తెలుగుదేశమే అవడంవల్ల తెలుగుకూడా అక్కడ కాస్త వోటుచెసుకొన్నది. ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యానికి రూపురేఖలు ఓర్చిన ప్రాథమిక శిల్పాలలో ఒక్కరయిన శ్రీరాయప్రోలు సుబ్బారావు గారి నెరుగనివారెవరు తెలుగుదేశంలో. డెబ్బయిలక్షల ఆంధ్రులకు ప్రతినిధి—ఆయన ఆ విద్యాపీఠంలో ఆంధ్రసాహిత్యాచార్యులయి తెలుగు ననుశాసిస్తున్నారు. వారిక్కడి వల్ల ఆధునికాంధ్రకవితావల్లరి అక్కడకూడా పాదుకొని, మారాకువేసి మొగ్గుతోడుగుతున్నది.

ఆ రాజ్యంలో పెద్ద ఉద్యోగాలు కావలసినా, చిన్న ఉద్యోగాలు కావలసినా ఉద్ధా

వచ్చితీరాలి. న్యాయస్థానాలలో ప్రాక్టీసు చేయవలసివచ్చినా ఉద్ధా కావాలి; వర్తక వ్యాపారాలకైనా ఉద్ధా కావాలి. అంతా ఉద్ధా భాషే. ఇక అక్కడ తెలుగువరికావాలి? కావలసినా దాని ఉపయోగమేమిటి? ప్రయోజనమేమిటి? తెలుగు కావలసినదల్లా తమ దొక ప్రత్యేకజాతి; తెలుగుజాతి అని చెప్పుకొనేటందుకే; తమ తెలుగుజాతీయత నిలుపుకొనేటందుకే. కాని యిట్టి ఉన్నతభాష, ఇట్టి ఉన్నతలక్ష్యం ఎంతమంది కుంటుంది జనసామాన్యంలో? అందులోను ఆంధ్రులది : డిపోయినజాతి. దారిద్ర్యము హెచ్చు; జీవించుటకే మొదలు కృషిచేయవలసివస్తున్నది — అటుతరువాత కదా లక్ష్యాలు. ఆలక్ష్యాలు, ఆ యున్నతా శయాలయినా విద్యాసంస్కారం తగినంత లేనిదే ఎట్లావస్తవి జాతికి?

ఇది శతాబ్దాలనుండి పరాధీనతకింద బడి నలిగిపోతున్న జాతి—నిజాంరాజ్యంలో అయితే నేమి, బ్రిటీషు హిందూరాజ్యంలో అయితే నేమి. ఆత్మగౌరవమన్నది కోలుపోయి, పరిభవమన్నది మరచిపోయి, ఆత్మవిశ్వాసమన్నది యెరుగక కడుచే కైలాసము చేసుకొని జీవించుక వస్తున్నారు ఆంధ్రులు చాలాభాగం. కొన్ని కొన్నిచోట్ల వారికి ఆఖరుకు ఆశత్సమయంలోనయినా, ఆత్మగౌరవానికి భంగం

5. నిజాం రాష్ట్రపరిపాలనము, పు. సం. ౫౯-౬౦

“Although it is true that those whose mother tongue is Urdu are in a

minority, yet, Urdu is the cultural and official language of the state and of polite society.”

కలిగేటప్పుడయినా కాదు కూడవని నిబ్బరించి జవాబుచెప్పడానికికూడా జవలేదు; మగి మగి నేవచేయడం, కుంగి కుంగి లొంగి ఉండడం అనేది వారి స్వభావంలో స్వభావమయిపోయింది. తాము తక్కువవారం, ఏమీ చేతకానివారం, ఏమీ చేయలేనివారం అనేభావం ప్రబలిపోయింది వారిలో. ఇటువంటి భావాలు తొలగిపోయే చాలా చోట్ల లేని పరువూ, లేని ప్రతిష్ఠా (false dignity), అతిశయమూ హెచ్చుతున్నవి. కలసి పనిచేయడము కాని, పట్టుదలతో పనిచేసి సమర్థత చూడడము కాని నేర్చుకోవలసిన స్థితికి వచ్చారు ఆంధ్రులు—

బుద్ధికుశలతలో హిందూదేశంలోని ఇతరజాతుల కేవిధంగానూ తీసిపోరు ఆంధ్రులన్నమాట నిజమే. వారికి ప్రతిభలోనూ, ప్రజ్ఞలోనూకూడా తక్కువలేదు. ఉత్సాహానికీ, ఆవేశానికీ వారిని చెప్పి తరువాత ఇతరులను చెప్పాలి. కొత్తలంటేనరి ముందంజ వారిదే — అపాయానికికూడా జంకని సాహసం! పదకాలు పన్నడంలో కూడా వారి బుద్ధి పాదరసంలా ప్రవహిస్తుంది — నిజమే. అన్ని సుగుణాలూ వున్నవి కాని కార్యం కొనసాగేదాకా ఏకాగ్రతతో పనిచేయగలదీక్ష, ఆపట్టుదల లేదు వారికి. పాటుపడడానికి కూడా అలసులయిపోతున్నారు. ఉన్నతమైన లక్ష్యం లేదు; ఐకమత్యం లేదు. హునాయకత్వమే కాని. ఎవడిమట్టుకు వాడికి తనమాట సాగా లన్నంతదీక్ష తాము

కలసి తలపెట్టినపని సాగించి కృతార్థత పొందడంలో లేదు; తనకు పేరుతెచ్చుకోవాలనే కోరికతో వున్న ఆవేదన పనిచేసి చూడం ఏషయంలో లేదు. కలసివచ్చేవారు తక్కువ; విడిపోయేవారు తక్కువ. ఏ ఏషయంలోనయినా కష్టం గ్రహించి సానుభూతి చూపేవారు తక్కువ; నిరసించి ఆక్షేపించేవారు తక్కువ. ఇదంతా వారిబుద్ధి, వారిప్రజ్ఞా పనిచేయడానికి తగిన పరిస్థితులూ, అవకాశాలూ లేకపోవడంవల్ల వచ్చిన అనర్థకం. అసలు ఏ మహదారంభం చేయడానికైనా జుకే; నెగ్గుతుందో లేదో అని సంశయముతోనే మొదలది; నెగ్గించి తీరుతాము, నెగ్గించి తీరాలనే ఆత్మపత్యయమూ లేదు; ఆత్మనిశ్చయమూ లేదు. అటు నిజాంపరిపాలనకింద ఉంటే ఏమిటి? ఇటు బ్రిటీషుపరిపాలనకింద ఉంటే ఏమిటి? బ్రిటీషుప్రభివృద్ధ్యంత ఉదారులు కావచ్చును; నిజాం ప్రభువులు అత్యంత దయామయులు కావచ్చును. వారు వారి కేకారతా రాకుండా కాపాడగలరు; వారి సౌఖ్యాని కేభంగమూ వాటిల్లకుండా చేయగలరు కాని వారిలో ఆత్మవిశ్వాసము నెట్లా కల్పించగలరు? సంఘీభావము నెట్లా సృష్టింపగలరు? ఆత్మగౌరవము నెట్లా మొలకెత్తింపగలరు? ఇవి ప్రజలు తమకు తామయి చేసుకోవలసినపనులు; తమజాతి అభ్యుదయమునూ, శ్రేయస్సునూ కోరి తమకు తామై చేసుకోవలసిన ప్రయత్నాలు. ఏటి ఏషయంలో ప్రభుత్వం తోడ్పడనూలేదు;

ఇక్కడ ప్రయోజనము లేదు. ఈ యర్థమునకు బాధి ఇక్కడలా తెలుగుగానూ కష్టమే నున్నట్లున్నది. బ్రహ్మేణ రాజ్యమేనే అర్థమని వేరమంటే తగినంత అభిమానము, భావ అంటే తనంత సారముగా కలిగియున్న కష్టముగా తెలుగుగానూ ఇది బాధి కష్టమవుతున్నదంటే అర్థమైపోయింది.

బ్రహ్మేణ రాజ్యమంటే తెలుగుగానూ కూడా ఆ ప్రవిధానముల వేషానికి భవకూ సాంకర్ష్యం తగిలింది. ఇక్కడ వారు తెలుగు ఇట్లు పున్ను పడకుండా మార్పిడి లేనట్లు అక్కడివాని ఉద్దేశమాట పడకుండా మార్పిడి లేదు — అనగా ఉద్దేశ అంత పరిపాటులు పోయింది. ఆంధ్రులు ఇక్కడి పాలకజాతి వేషం ఇక్కడ అనుకరిస్తూవుంటే అక్కడి పాలకజాతివేషం అక్కడ అవలంబిస్తున్నారు. ఇక్కడయినా సరే, అక్కడయినా సరే ఇది విచిత్రపరిస్థితి అయినప్పటికీ సహజంగా పరిస్థితులనుబట్టి యేర్పడినదే. ఇక్కడ ఏదేనిగా ఈ వ్యామోహం తొలగించుకొన బ్రయత్నిస్తున్నామో అట్లాగే అచ్చటి నాయకులు కూడా తెలుగువానికి తెలుగువేషము దిద్ది, తెలుగుమాట నేర్ప ప్రయత్నిస్తున్నారు. తెలుగుగానూ కూడా తెలుగు జాతి తాను గోల్పోయిన జాతీయాత్మను పునఃస్వాధీనం చేసుకొన ప్రయత్నం చేస్తున్నది; చెడిపోయిన తన దృష్టిని సంస్కరించుకొన ప్రయత్నిస్తున్నది. ఇక్కడ

మనం చేసే ప్రయత్నాలకూ, అక్కడ వారు చేసే ప్రయత్నాలకూ, తర, తమభేదంతప్ప అంతకువేరేమీ లేదు ఈ ప్రయత్నాల కిక్కడి పరిస్థితులెక్కువ తోడ్పడుతూవుంటే అక్కడి వంతగా తోడ్పడటం లేదు. ఇందుకు కారణం అనేకాలు. మొత్తంమీద ప్రధాన కారణం ఇది. అక్కడిరాజ్యంలో ప్రజలెక్కువమంది హిందవులు; పాలించే ప్రభువు మహమ్మదీయప్రభువు. ఆయనకూడా సర్వతంత్ర స్వతంత్రుడు కాదు; బ్రహ్మేణవారి కొకవిధంగా జవాబుచెప్పకొంటూ ఉండవలసినవాడే ప్రధానవిషయాలలో. తనరాజ్యం తాను శాంతంగా ఉండేటట్లు, సుఖంగా ఉండేటట్లు చేస్తే చాలు బ్రహ్మేణవారికి. అంత ప్రస్ఫుటంగా కాకపోయినా ఈవిధంగా అచ్చటి దొకద్వంద్వప్రభుత్వం. హిందువులు, మహమ్మదీయులు — వీరు, వారేమిటి ఎవరి మట్టుకువారే — మతమలాభాలకోసం పాటు పడడం సహజం. ఇటువంటి క్లిష్టపరిస్థితులలో తనరాజ్యం శాంతంగా ఉండేటట్లు చూడాలి ప్రభువు; బ్రహ్మేణవారి మన్ననలను పోగొట్టుకోకూడదు; మహమ్మదీయుల శ్రేయస్సుకు భంగంకలుగకూడదు; వారిమనస్సుకు నొప్పి తగలకూడదు; హిందువులలో అసంతృప్తి రేకెత్తకూడదు; సంస్థానాభ్యుదయం నికీ విఘ్నం సంభవింపకూడదు; హిందూమహమ్మదీయ ఐకమత్యానికి చేతుకాదు, పొరపులున్నూ అంకురింపకూడదు. అందువల్లనే ఏ కొత్తప్రయత్నం తలపెట్టితే అక్కడ

ఎవరి కేవలమయిన యిబ్బంది కలుగుతుందో, వాటిని సాగనిస్తే ఏమివస్తుందో అని ప్రభువు భయం. ఈ కారణంచేతనే ఆఖరుకు పిందువులు అశ్మనాదిగుడి మరమ్మతుచేయించుకోవాలన్నా, ఏదైనా ఒకసభ సమావేశం చేసుకోవాలన్నా అ దొకవింతే— ప్రభుత్వంశలవు కావలసిందే. కాడామరి? ప్రజలలో ఎవరి కెట్టి కష్టం, నష్టాలు కలుగుతవో? అందువల్ల ప్రభుత్వంవారెన్నడూ త్రాసు తక్కిడి దగ్గరపెట్టుకు కూర్చుంటారు—పక్షబంధం కనిపెట్టుతూ. న్యాయమే ఇది. మరి తమ జాతీయాత్మ కాపాడుకోకపోతే ఎట్లా అని ప్రజానాయకులు. ఇదీ న్యాయమే మరి; ఇట్లా నిజాంరంజ్యంలో ఎటుచూచినా ఇబ్బందులే. త్రాసు కించిత్తు ఒరగకూడదు. అథవా పెరగకూడదు. ఇటువంటి పరిస్థితులలో మన ఆంధ్రనాయకు లక్కడ పాటు పడుతున్నారంటే అది చాలా గొప్పవిషయం.

అక్కడ వారు చేస్తున్న ప్రయత్నాలు కాలక్రమాన్ని కొన్ని సంస్థలుగా రూపుకట్టుకొన్నవి. వాటిలో గ్రంథాలయస్థాపనమూ, పత్రికా ప్రకటనమూ, మహాసభాసంస్థాపనమూ ముఖ్యముగ ఎన్నవలసినవి.

కృష్ణదేవరాయ ఆంధ్రభాషానిలయ మనే పేర హైదరాబాదు నగరంలో ఆంధ్రుల కృషికి ఫలితంగా ఒక గ్రంథాలయం ౧౯౦౧ లో వెలసింది. మునగాల సంస్థానాధీశులగు శ్రీ శ్రీ రాజా నాయని వేంకట

రంగారావు బహద్దరుగారు, వారి ముత్రిపుంగవుగారు కీ. శే. కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారు, కీ. శే. రావిచెట్టు రంగారావుగారు, ఆదిపూడి సోమనాథరావుగారు, కీ. శే. మైలవరపు నరసింహశాస్త్రిగారు— “ఈ యయిదుగురు మహాశయుల భావనా ఫలితమే యీ శ్రీ కృష్ణదేవరాయల ఆంధ్ర భాషానిలయపు జన్మము ” ఈ నిలయానకు పలువురు దానశౌండుల యాదార్యంవల్ల ౧౯౨౧ లో స్వతంత్రభవనం లభించింది. అప్పటినుంచి యిది క్రమంగా దిసదినాభివృద్ధి పొందుతూ ఆంధ్రుల విజ్ఞానాభివృద్ధికి తోడ్పడుతున్నది. ౧౯౩౬-౧౯౩౭ లో దీనికి రజతోత్సవం జరిపినారు.

ఆ సందర్భంలో నిలయంపయోగ చక్కని భాషావిషయకాదివ్యాసాలతో వి రాజుల్లే రెండు సంచికలు ప్రకటించారు. ౧౯౩౬-౧౯౩౭ వార్షికనికేదిక ననుసరించి చూస్తే ఇందున్న మొత్తం గ్రంథాలు ౪,౩౭౨. వీటిలో ఆంధ్రగ్రంథాలు ౩,౪౪౦; ఇంగ్లీషువి ౪౯౭. సంస్కృతపువి ౪౦౨. ఆ సంవత్సరంలో చదువబడ్డ పుస్తకాలు ౪,౫౬౪. కొంచె మించుమించుగా తెలుగుదేశంలో ప్రకటన అవుతూవున్న ప్రతీపత్రికా నిలయానికి వస్తున్నది. నిలయం ఆర్థికస్థితికూడా బాగా ఉన్నది. జయంతులూ, వర్ధంతులూ, కవినమ్మేళనములూ, కథకులనమ్మేళనములూ— వీటిద్వారా ఈ నిలయం ఆంధ్రభాషాభిమానాన్నీ, విజ్ఞానజ్యోతిసీ ప్రజ్వలిల్లజేస్తూ

యొంటిని క్రమంబుననుకరించుచుండును. ఈని
బలమును పుష్కలమునకు గొరిగింపించి నిం
కొకటి. ఈ ప్రకారముగా కృత్యములు చేయుచుండును:

“అప్పుడు సాధారణమునకు జీవితపు
ప్రకారముననుకరించుచుండును. రోజుల్లో కా
తీయి ననుమొక్క సారస్వత సేవకులనేకాక,
జననామాన్యమును కూడా యితర తెనుగు
సేవకులు సారస్వత సేవకుల వికాసాలతో
సంబంధం కల్పింపజేయుచు సరస్వతీనియం (శ్రీ)
కృష్ణ సేవకులను సరస్వతీనియం నని
పిలువఁగా చెప్పవచ్చును.”

ఈ నిలయంకార్యనిర్వాహకులు యీ
కార్యము మన మెచ్చుకొదగినది:

“సన్మసాహితీత్వస్థుల యవతీ. యవ
కులు సారస్వత వ్యాసంలో కార్యభారాన్ని
అంగీకరించి, స్వీకరించి, నెరవేర్చడానికి
మేములే మేముని ముందుకుదూకవలసిన
అవసరానికి — నవయుగపు ఆవేదనకి —
కార్యరూపం కలిగించడమే మొట్టమొదటి
కర్తవ్యం. ఈ ఆదర్శానికి మనహృదయాలు
ప్రతిస్పందించిననాడే మనము ధన్యులం.”

తెలంగాణంలో ఉండే ఆంధ్రుల ప్రబో
ధానికి విసుపూ అసుపూ లేకుండా పాటుపడు
తున్నది గోలకొండపత్రిక; పదకొండేళ్లయి
స్థాపితమయినది. ఈ పత్రిక సంచికలు తిరగ
వేస్తే నిజారాజ్యంలోని ఆంధ్రుల కష్ట
ములూ, సుఖములూ, ఆవేదనా బోధపడు
తవి. ఆర్థికంగా, సాంఘికంగా, మతవిష

యంగా, విద్యావిషయకంగా, నైతికంగా
ఆంధ్రప్రజ యభివృద్ధి కిది ఎంతటి దీక్షతో
పాటుపడుతున్నదో ఈ పత్రిక లోని
వ్యాసాలు విశదీకరిస్తవి. ఈ పత్రిక చేసిన
ప్రబోధాని వినుగుణంగా ఆంధ్రు లెంతటి
వికాసం పొందినారో మొదటి సంచికల
లోని వ్రాతలలోనూ, ఇప్పటి సంచికలలోని
వ్రాతలలోనూ గల సర్వ వ్యత్యాసమే తెలు
పుతుంది. నిలయు వచ్చి మైదరాబాదు
ఆంధ్రులకు నైతికబలమూ, విద్యాబలమూ
ఇస్తే ఈ పత్రిక తెలంగాణంప్రజలకు నో రిస్తు
న్నది. అదవరదాకా నిరుద్ధమయి పోయిన
కలకాలపును గొంతు సవరించుకొని పెదవులు
మెదల్చి గుండెల్లో గుబుగుబలాడే భావాలను
కొంతవరకు వెల్లడింపగలుగుతున్నది. ఈపత్రిక
సంవత్సరాదికొకతడవ విడిగా వార్షికసంచిక
ఒకటి ప్రకటిస్తూ ఉంటుంది. ఇట్టివి పదకొండు
వచ్చినవిప్పటికి. పత్రికాసంపాదకులు శ్రీ కే.
బాలకృష్ణారెడ్డిగారు.

ఈ పత్రిక కొకవిధంగా అంగరక్ష (శ్రీ)
సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు, వకీలు. వీరిది
ప్రసన్నమయిన వదనం; నవనీతంవంటి
హృదయం. సరసమయిన కవిత్వం చెప్ప
తారు; చక్కనికైలి వ్రాస్తారు. చిత్రకళ
అంటే విశేషమయిన అభిమానం. వీరు
ప్రచీన ఆలేఖ్యాలు (Paintings) చాలా
సేకరించారు. వాటినిన్నిటినీ నేను పూర్తిగా
చూడడానికే అవకాశం లేకపోయింది. రెడ్డి
విద్యార్థివనతిగృహంలో వీరు సేకరించి ఉంచిన

రామాయణం అనుకొంటాను, చూడడం కలిగింది. అందులో మధ్య మధ్య బొమ్మలు (Illustrations), వివరణంతో సహా ఉన్నవి. అవన్నీ చిన్నపైజు చిత్తరువులే (Miniatures). ఎంత అందంగానూ, ఎంత ముచ్చటగానూ ఉన్న వవి! పూర్వకాంతుచీ బొద్దులూ, జైనులూ తమ మతగ్రంథాలలో ఇట్టి లఘు ఆలేఖ్యాలు (Miniatures) చిత్రిస్తూవచ్చారు. యతులకూ, భిక్షుకులకూ ఇదొక పుణ్యప్రద మైనది — గ్రంథం వ్రాయడమూ, అందులో సీవర్ణచిత్రాలు చిత్రించడమూను. ఎంతటి సర్వసంగఘరిత్యాగు లయినప్పటికీ సౌందర్యాన్నీ కళనూ ఆరాధించకుండా, అభిమానించకుండా ఉండలేదు వారు. గ్రంథం వ్రాతప్రతి తయారుచేయడం ఒకవిద్యా, ఒక కళా అయినది. ఈ పద్ధతినే అవలంబిస్తూ వచ్చారు తరువాత హిందువులు. అందువల్ల సంస్కృత రామాయణ మహాభారత, భాగవతాలలోకూడా ఇట్టి చిత్తరువులు చూస్తాము. పూర్వపు కత్తులు, కటారులు, డాట్లు మొదలయినవి కూడా వీరు నేకరించినవి ఉన్నవి. వీరిది సంస్కృతమయిన చక్కని అభిరుచి. నాటకములూ మొదలయినవి చ్రాసి పేరు గన్నవారు వీరు హితభాషీ, మితభాషీకూ డాను. — చూడగానే అనిపిస్తుంది నిండు కుండ అని. తెంగాణానికి వీ రొక ఆనరా.

తెలంగాణంలోని ఆంధ్రుల సర్వతో ముఖాభివృద్ధికి పాటుపడ సంకల్పించుకొని పుట్టుక గాంచినది ఆంధ్రమహాసభ. దీనిని

స్థాపించిన మానసియులు శ్రీయుత మాడ పాటి హనుమంతరావుగారు. చేనేది వకిలు వృత్తి అయినప్పటికీ వారీవిత మహర్షిశ ములు ఈమహాసభా కార్యాలకే అంకిత మయి పోయింది. ఇదే ప్రధానవృత్తి, ఇదే సకల వృత్తులూను. తెలంగాణంలో మొలకెత్తే ఏ పౌరహితోద్యమాలలో, సంస్థల లో చూచినా హనుమంతరావుగారి చేయూ, ఆలోచనా పొడగట్టకుండా ఉండవు. అన్ని ఉద్యమాలకూ వారు జీవగర్. కార్యశూరులు; నిగర్వులు.

కడచిన మార్గశిరమాసంలో అనుకొంటా అయిదవ ఆంధ్రమహాసభ పాదున గరు (మహాబూబునగరుజిల్లా?)లో సమావేశమయినది. ఆదిమహాసభా వృత్తాంతాలూ, ఈ సభావృత్తాంతమూ ఘరికిస్తే చాలు, అక్కడ జాతీయత కెట్లా పునాదిపడు తున్నదీ తెలుస్తుంది. మహాసభాసమావేశానికి ఆంధ్రు లొకయేటికంటే ఒకయేడు ఎక్కువగా వస్తున్నారు. తమమంచిచెడ్డలు తాము చెప్పకొంటున్నారు. ఆయాతీర్మానములను గురించి నిర్మొగమాటముగా తమ అభిప్రాయాలు తాము చెప్పకొంటున్నారు; చర్చలు చేస్తున్నారు. ఈ విధంగా ఆంధ్రమహాసభ ఏర్పడి ఆంధ్ర జాతీయహృదయాన్ని మేల్కొల్పి దానికి కార్యవ్యగ్రత బోధిస్తున్నది. ఆంధ్రహృదయం జాగృతమవుతున్నది. వీరు ప్రజాప్రబోధం సభలద్వారానే కాకుండా కరపత్ర, పుస్తకాది.

ప్రకటనములద్వారాకూడా చేస్తున్నారు. గ్రంథాలయములు; ప్రత్యేక స్వాతంత్ర్యం; నిజాం రాష్ట్రానిష్ఠులు; పెట్టిచాకిరి; రైతుల ఋణ బాధానివారణ; న్యాయస్థానములు—దేశ భాషలు; మన వాక్స్వాతంత్ర్యము—నిజ్జిప్తి; వ్యవసాయకులకు కొన్ని సూచనలు — ఈ మొదలైన పుస్తకాలు (Booklets) చాలా ప్రకటించారు. అక్కడి ఆంధ్రులు పట్టుదలతో ఏవిధంగా, ఎంతటి పనిచేస్తున్నారో పై విషయాలే తెలుపుతవి. పైని పేర్కొన్న పుస్తకాలలో వివరించిన, చర్చించిన విషయాలన్నీ నిజాంరాజ్యానికి ప్రస్తుత మనువర్తిం చే సమన్వితే.

ఈ విధమయిన పౌరహితోద్యమాలలో శ్రీ హనుమంత రావుగారితో సమంగా పాటు పడుతున్నవారు శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణ రావుగారు, వకీలు. వీరు చాలా సామ్యులు; ఉత్సాహశీలురు. వీరు ప్రతికలలో వ్రాస్తూ వచ్చిన వ్యాసాలనుబట్టి ఇదివరకే వారికి ప్రసిద్ధి కలిగింది. వారంటే ఆంధ్రాభిమాను అనీ, దేశభక్తులనీ అభిప్రాయం కలిగింది నాకు. నిలయు వర్ధంతి సందర్భంలో వారు చేసిన ప్రసంగాన్ని బట్టి ఆంధ్రవాఙ్మయం బాగా తరచిన పండితులూ, సారస్వతవిమర్శకులూ అని కూడా తేలింది. మొహమ్మదు కాసిం అనేవారి తాళవ్రత గ్రంథాలయం సందర్శింప వెళ్లిన సందర్భంలో వారు ఫార్వీ విద్వాంసునీ, తెలుగులో లాగే అందులో కూడా కవిత్యం చెప్పగలరనీ కూడా తెలిసింది. (౨)

వారికి అరబ్బీకూడా వచ్చుననే నమ్మకం. ఇంతటి వారవునా, ఏమీ తొణకరు; బెణకరు. సహృదయులు, సారస్వతగోష్ఠి ప్రియులు

శ్రీ లక్ష్మణరాయ పరిశోధకమండలి నిజాంరాష్ట్ర ఆంధ్రజన కేంద్రసంఘానికి మొదట అనుబంధంగా ఏర్పడి ఇప్పుడు విడిగా పనిచేస్తున్నది. దీనికి కార్యదర్శులుగా ఉండి పనిచేస్తున్నవారు శ్రీ ఆదిరాజు వీరభద్రరావు గారు. వీరిని తలచుకొంటే ౧౯౧౩-౧౪నాటి విజ్ఞానచంద్రికా మండలి జ్ఞాపకం వస్తుంది. అప్పుడా కార్యాలయంలో పనిచేస్తూ వచ్చారు. అప్పుడే శ్రీలక్ష్మణరావుగారి సమక్షాన వీరితో పరిచయం ఏర్పడింది. మొత్తంమీద ఆయనకు కూడా లక్ష్మణరావుగారికి ప్రియతమమయిన చరిత్ర పరిశోధనతో ఏదో విధంగా సంబంధం కలగడం విచిత్రమే. ఉత్సాహపరుడూ, అమితభాషాభిమానీ అయిన వీరు పరిశోధక మండలికి అండ. ఇదివరలో ప్రకటితమయిన తెలంగాణాశాసనములను పునః సంస్కరించి ముద్రింపజేతున్నారు. ఇది సంతోషించ వలసిన విషయం. ఇప్పటికీ మండలివారు సేకరించిన నూతన శాసన ప్రతిబింబాలు చాలా ఉన్నవి. ఈ శాసనము లింకా ప్రకటింపబడ లేదు. మంచిదని నిరాడంబరంగా సాగిస్తున్నందుకు వారు అభినందనార్హులు.

ఇక్కడ పేర్కొనవలసినవి ఇంకొక రెండు గ్రంథభాండాగారాలున్నవి: (౧) మొహమ్మదుకాసిం పుస్తకభాండాగారము; (౨) వైవభారతీభవన గ్రంథాగారము.

మొహమ్మదుకాసింగ్ రనేఆయన విజా పురంవజీర్లసంతతిలోవారనీ, ఈ గ్రంథభండా గారము హిందూప్రభువులయొద్దనుండి విజా పురంవారు సంగ్రహించినబావతనీ చెపు తారు. ఆయనయింటనే ఉన్నవి ఈ గ్రం థాలు. ఆయనను గురించి వినవచ్చుచరిత్ర మాత్రం చాలా చిత్రమయినదే. ధననిజేపా లెక్కడెక్కడ ఉంటుందో తెలిపేగ్రంథాలు ఈ గ్రంథసముదాయంలో ఉన్నవనీ, వీటి నాధారం చేసికొని విజయనగర (హంపీ) ప్రాంతానను, మడికొన్నిచోట్లను కొందరి సహకారం తీసుకొని ఈయన ఆ నిజేపాల కోస తక్షణ ప్రయత్నించాడనీ, ఇంతలో స్థానికులయినవా రాటంకాలు కట్టించడం న్నను, ఆర్థికపు చిక్కు వల్లను త్రవ్వకని నిలిచిపోయిందనీ చెపుతారు. ఆయనయింట సంస్కృత, కన్నడం, తెలుగు, ఫార్సీ, అరబ్బీ, మోఝీ, మహారాష్ట్ర గ్రంథాలు ఎన్నిఉన్ననో లెక్కా లేదు; వాటి కొక పట్టికా లేదు. అదొక షహాగని. ఆగనిలో సరిగా వెదకితే ఎంతటి ఆమూల్యములయిన రత్నాలు దొరకుతవో. షాజహాన్, జహాంగీరు, దారాలసంతకాలతో ఉన్న ఫారసీ గ్రంథా లున్నవి. ఫారసీ, అరబ్బీ గ్రంథా లెంత ఎక్కువగా ఉన్నవో సంస్కృతాది దేశభాషాగ్రంథాలూ అంత ఎక్కువగానే ఉన్నవి. కాని ఏమికార్యం? అన లున్న పుస్తకాలే ఏమిటో తెలియదయ్యె. అవి తెలిస్తేకదా ఏవి కొత్తవో, ఏవి పాతవో నిరూ

పించుకోవడానికి? శ్రీ కృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషా నిలయంవారుకాని, అక్కడి ఆంధ్రు లుకాని శ్రద్ధవహించి ఆగ్రంథాల కొక పట్టి కయినా తయారుచేయిస్తే మేలు.

శైవ భారతీభవనం నడుపుతున్నవారు తెలుగుపాఠకులకు పరిచితులయిన పండిత శ్రీ చిదిరెమతం వీరభద్రశర్మగారు. వీరు కాశీనివాసం వదలి యిప్పుడు హైదరా బాదులో ఉండి శిష్యబృందానికి విద్య చెప్పతూ కాలక్షేపం చేస్తున్నారు. కేవలం విజ్ఞానసముపార్జనమూ, విద్యాప్రదా నమూ లక్ష్యంగా పెట్టుకొని బ్రహ్మచర్య వ్రతం పాలిస్తున్న శైవగురువులు. వీరు తమ భారతీభవనంలో గొప్పగొప్ప పుస్తకాలెన్ని టినో సేకరించారు. ఒక్కరెక్కమీద వారు అంతటిగొప్ప గ్రంథసంగ్రహం జాగ్రతపెట్ట గలిగినందుకు నా కాశ్చర్యము కలిగింది. వారి మతాభినివేశాని కేమాత్రమూ తీసి పోనిది వారి భాషావిద్యాభిమానం. గొప్పసం స్కృతపండితులూ, శాస్త్రజ్ఞులూమాత్రమే కాకుండా ఆయన శాసనపరిశోధకుడయి శాసనాలు సంపాదించడంకూడా చాలా విచిత్రం.

హైదరాబాదునుగురించి వ్రాసేట ప్పడు తప్పకుండా చెప్పి తీరవలసిన మరొక ఆంధ్రసంస్థ బాలికల ఉన్నత పాఠశాల. తొమ్మిదేళ్ల కిందట స్థాపించారు దీన్ని. జాతి మతభేదాలతో కాని, పేదసాద భేదాలతో

కాని నిమిత్తంలేకుండా అందరికీ సమంగా ఉచితంగా విద్య నేర్పుతున్నారు. ఈ పాఠశాల ఆదర్శ మిది : "శ్రీయొక్క వివిధ కర్తవ్యములకు గృహమే ముఖ్యకరణము. అచ్చటనే ఆమెయొక్క యోగ్యత, నాశీల్యము సఫలములు కావలసియున్నవి. కనుక ఆమెను ఉత్తమగృహిణిగను, ఉత్తమమిత్రురాలు, సంఘమున కుకూళిగాను చేయుటయే శ్రీ విద్య యొక్క యాదర్శము. ఇట్టి మాదర్శమును దృఢపరచుచున్నది." ఇది కేవలము ప్రజాప్రముఖులూ, ఉపాధ్యక్షులూ నిర్దేశిస్తున్నారు. ఇది బాంబాయి మహిళా విశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధించి ఉన్నది. ఇందు వివాహితలు, అవివాహితలు, వితంతువులూ కూడా చదువుతున్నారు. అంతా కలిసి ౨౫౦ మంది పిల్లలకు ఉన్నారు విద్యార్థినులు. ఇక్కడ చదువున తరువాత ఇంకా చదవాలంటే మైని చెప్పిన విశ్వవిద్యాలయ కలాశాల పరీక్షలకు చదువుతారు. ఆయేటికాయేడు ప్రజలకు దీని ఉపయోగం తెలిసి రావడంవల్ల విద్యార్థినుల సంఖ్య హెచ్చుతున్నది. జిల్లాలనుంచి వచ్చే వారి సంఖ్యకూడా క్రమాభివృద్ధి పొందుతున్నది. ఇక్కడ కూర్బుపని, సంగీతము, ప్రథమ చికిత్స, రోగుల కుశచారము — ఇటువంటివికూడా నేర్పుతున్నారు. వీటికి ప్రత్యేకతరగతు లున్నవి. ఇంతటి ఉపయోగకరమయిన సంస్థకు స్వంతభవనం లేదు. భవనం కట్టించడానికి కొంత ప్రయత్నం జరుగుతున్నది. ఆంధ్రులలో సంపన్నులయినవాగు దీనికి తోడ్పడం ధర్మం. ఈ పాఠశాలలో చదివే రెడ్డిబాలికల కొకవసతి గృహ ముంది. అది దివ్య డిరవైమందిదాకా ఉన్నారు 'బోర్డరులు'.

ఈ సంస్థ రెండువిధాల చాలా ముఖ్యమైనది : (౧) మెట్రిక్ పరకూ విద్యయిక్కడ తెలుగులోనే బోధిస్తారు. అట్లని ఇంగ్లీషు చెప్పడం మానరు. అది నిర్బంధంగా నేర్పుతారు తెలుగులో చెప్పేదధితి ఒక్కయిక్కడతప్ప ఆంధ్రదేశంలోని ఏ ఉన్నత విద్యాలయంలోనూకూడా ఉన్నట్టు ఎరుగను. చెన్నరాజధానిలో మన దేశంలో మహిళా విశ్వవిద్యాలయాని కనుబంధించి ప్రజలు స్వతంగా నడిపే పాఠశాలలూ లేవు; విద్యను మాతృభాషద్వారా నేర్పేవీ లేవు. నిజంగా ఈ విషయంలో తెంగాణా మిగతా ఆంధ్రదేశానికి ఆదర్శప్రాయంగా ఉండగదే; (౨) ఈ పాఠశాల లో చదివే విద్యార్థినులలో లేఖనోత్సాహం వృద్ధిచేయాలని కొంతకాలంనుంచి 'మాతృభారతి' అనేపేర ఒక లిఖిత మాసపత్రిక పెట్టి నడపుతున్నారు. వ్రాసేవారు చాలాభాగం — అంతానే మోకూడాను — విద్యార్థినులే. సంపత్నరా ఆఖరున వాటిలోనుంచి మంచివ్యాసాలేరి ఒక సంచికక్రింద అచ్చువేయించి ప్రకటిస్తారు ఇట్టి మాతృభారతి సంచిక లిప్పటికి రెండు వచ్చినవి. ఆ రెండుసంచికలూ విద్యార్థినులలో ఉదయించే లేఖనోత్సా

హానికీ, బుద్ధి వికాసానికీ నిదర్శనంగా ఉన్నది. కేవలం విద్యార్థినులుగా ఉన్నవారే రక రకాల కథలూ, చిన్న చిన్న నాటికలూ, పాఠానికవృత్తాలూ మొదలైన అనేక విషయాలకు సంబంధించిన వ్యాసాలూ, పద్యాలూ వ్రాయడంచూస్తే అదిరకాలంలోనే ఈ విద్యాలయంలో చదువుకొన్న విద్యార్థి నులలోనుంచి మంచి కవిత్వం చెప్పేవారూ, మంచి వ్యాసాలు వ్రాసేవారు బయలుదేరి తెలంగాణానికి గొప్ప పేరు ప్రతిష్ఠల నార్జిస్తారనీ, అక్కడి వారిని శక్తివంతమయినజాతిగా ఉద్దగలరనీ నా నమ్మకం. నూతనాభిప్రాయాలతో, నూతన లక్ష్యాలతో, నూతన విజ్ఞానంతో స్త్రీ ముందు కడుగుపెట్టించుట దేశంలో ఇక చీక లెక్కడ? తన బిడ్డను తన లక్ష్యాలని కనుగుణంగా దిద్దితే ఇంక జాతికి దౌర్భాగ్య మెక్కడ? సర్వధా ఈ సంస్థ అభివృద్ధిపొందాలి.

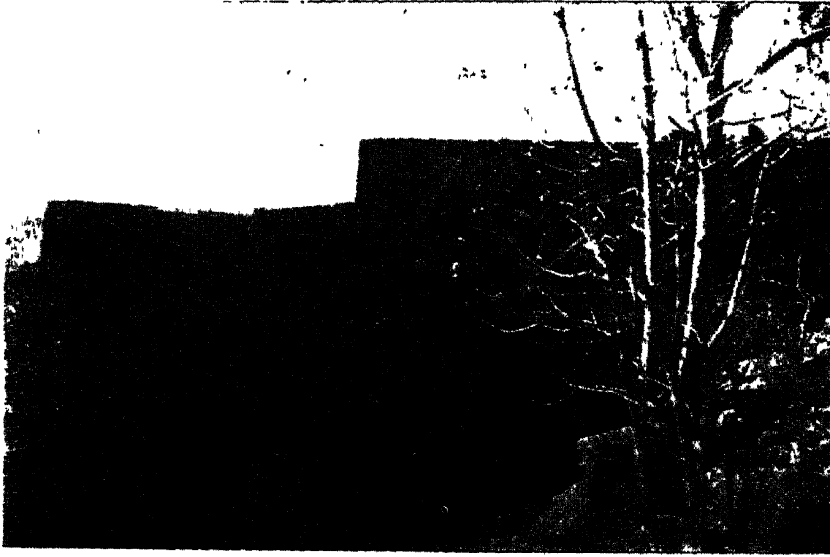
ఇక శ్రీ ఇల్లిందల సీతారామారావు గారిని గురించి చెప్పితే నేటి తెలంగాణంలోని యువజన హృదయాన్ని వ్యక్తీకరించినట్లే. చిత్రం — ఆయనదగ్గర చేరినది ఎంత మాత్రమూ చనవులేని పరదేశిలా తొట్టు పాటుతో; తుద కాయనను విడిచివచ్చినది విడవలేక అస్తబంధువును విడిచివచ్చే పరితాపభరంతో! మరి ఆ హృదయంలో ఏమి నిధులున్నవో, ఎంతటి ఆకర్షణ ఉన్నదో! సరసహృదయు డాయన. ఆయన మాటలలోకాని, చేతలలోకాని ఒకరిని నొప్పించనూ

లేడు; ఒడిదొడుకున్నపీ లేడు. తెలుగుభాష అంటేను, తెలుగుదేశమంటేనూ చాలా అభిమానం. ఆ యకావనహృదయంలో ఎన్నడూ కెరటంవేస్తూ ఉంటుంది ఉత్సాహం — అది క్రియారూపంగా సరిణమించడానికిమాత్రమే. దగ్గరకు చేరినకొద్దీ చేరాలనిపిస్తుంది ఆయన మనస్సుదగ్గరకు. అట్టిది ఆయన ప్రకృతి. ఇదే అక్కడి యువజనహృదయానికి నిదానం. శ్రీ ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనంగారు, ఎన్. వి. కృష్ణమాచారిగారు, భాస్కరభట్ల కృష్ణారావు గారు, మంచుములసోదరులు, వెల్దుర్తి మాణిక్యారావుగారు మొదలయినవారు, నాకు తెలియనివారు ఎందరో ఉన్నారు ఉత్సాహపూరితులు, నయవకులు; నిర్భయముగాతమ అభిప్రాయాలు చాటిచెప్పి స్త్రీలకుసంబంధించిన విషయాలనుగురించి చక్కగా చర్చించి స్త్రీలోకానికి తగిన ధర్మమూ దిద్దగల శ్రీమతి యెల్లాప్రెగడ సీతాకుమారిగారివంటి యువతులున్నారు — పేరుపేరున చెప్పడమెందుకు ఇటువంటివారెందరో ఉంటే ?

తెలంగాణంలోని ఆంధ్రులలో నేడొక సంచలనం కలిగింది; ఒక ఆవేదన పుట్టింది. తమ జాతీయాత్మను సందర్శింపవలెనని వారి కుత్కటమయిన ఆకాంక్ష కలిగింది. హైదరాబాదులో ఆంధ్రాభ్యుదయంకోసం త్రికరణ శుద్ధిగా పనిచేస్తున్న మానసియులు ఎందరో ఉన్నారు—పిన్నలూ, పెద్దలూను; ఎన్నో ఉన్నవి సంస్థలు. పెద్దలకంటెనూ ఉడుకు రక్తముతో పనిచేస్తున్నారు పిన్న లక్కడ.

కేటియువకులూ, యువతులూ గొప్ప ఆశ కట్టి పనిచేస్తున్నారు. వారి అభీష్టార్థం సిద్ధిచేయాలూ. గొప్పలత్యైలూ సంతరించుకొని టందుకు మనంకూడా వారి నాశీర్వదించి దేశభాషాభ్యుదయాలకోసం దీక్షాకంకణం మంగళాక్షతలు చల్లుదాం.

రామదాసు బందిఖానా, గోలకొండ

—M. V. R.

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు
బంగారయ్యగారి
భారతోపన్యాసములు
ఒంగోలు వేంకటరంగయ్య

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు తనధర్మమును ప్రశస్త
పథమున నిర్వహించుకొనఁచుండుట ఆంధ్రులకు ప్రమో
దోత్సాహజనకము. ఆంధ్ర శేషమున విజ్ఞానమును
వ్యాపింపజేయుట కీ వ హాసీరమువా రపుడవుడు నిపు
ణులచే మహోపన్యాసము లిప్పించుచున్నారు.

నెల్లూరిలో కడచిన జనవరి ౨౫, ౨౬, ౨౭ తేదీ
లందు రాజమహేంద్రవరవాస్తవ్యులగు శ్రీమంతులు
నంహూరి బంగారయ్యపంతులు (బి. యె, బి యల్.)
గారిచే తిక్కనపాత్రీకరణ ప్రాశస్త్యమునుగూర్చి
యుదాత్తములగు నుపన్యాసముల నిప్పించిరి. పంతులు
గారు వృత్తిచే వకీలుగా నున్నను ఆంధ్రభాషలో నపార
కృషి సలిపి అదియే పరమార్థసాధనముగ నుపయోగించు
చున్నారని తోచెడిని. వారు తిక్కనపాత్రీకరణప్రాశ
స్త్యమును నిర్ణయించుటకు తిక్కనను షేక్స్పియరుతో
పోల్చి ఎన్నియో అపూర్వపారస్వతరహాస్యములను,
నూతనసిద్ధాంతములను నెల్లడించి తమయుపజ్ఞను బ్రకా
శింపజేసిరి.

మొదటియుపన్యాసము ఇంచుమించుగ నుపక్ర
మణికము. ఈ యుపన్యాసమున వీరు తిక్కనపాత్రీ
కరణమును షేక్స్పియరుపాత్రీకరణముతో పోల్చుట
యందలి యాచిత్యమును చర్చించిరి ఇతిహాస మయిన
భారతమును తీసికొనిపోయి షేక్స్పియరునాటకవాద్య
యముతో సరిపోల్చుట యనుచితముగ నెవ్వరి కయిన
ప్రథమమున తోచితీరదు. కాని పంతులుగారిచ్చిన
సమాధానమును వినినవెనుక నట్టిసంశయమున కేమాత్రము
నవకాళము గానరాదు. సంస్కృతభారతము
పూర్ణముగ ఇతిహాసమే కావచ్చునుగాని తిక్కనభారత
మున నాటకీయకళకూడ ప్రధానముగ బ్రత్యక్ష మగు.

చున్నది గావున ఈ రెంటిని సరిపోల్చుట సముచిత
మని వీరిసిద్ధాంతము. ఇదిగాక ప్రపంచమునందలి పాత్రీ
కరణప్రజ్ఞనువీరు ఆదర్శీకరణము (Idealisation),
జాతిలక్షణనిరూపణము (Typification), యథార్థ
ప్రదర్శనము (Objective presentation) అని మూడు
తరగతులుగ విభజించుచు కాలివానుని పాత్రీకరణము
మొదటితరగతికిని, షేక్స్పియరుపాత్రీకరణము మూడవ
తరగతికిని చెందును కావున వాని నొండొంటితో
పోల్చరా దనిరి. భారతపాత్రీకరణము షేక్స్పియరు
పాత్రీకరణముకూడ ఒకేతరగతికి, అనగా మూడవతరగ
తికి చెందును గావున యీ రెంటిని సరిపోల్చుటవలన
విమర్శకులకు సాహిత్యరసానందమును, నవకవులకు
కావ్యనిర్మాణవైదగ్ధ్యమును ఇయమడించు నని వీరియాశ
యము. అయితే ఆంధ్రమహాభారతమున గనవచ్చు
పాత్రీకరణప్రజ్ఞ ఎంతవరకు వ్యాసునిది? ఎంతవరకు
తిక్కనది? అనువిషయముతో మనము జ్యోత్యము కలిగిం
చుకొన్నచో ఉపన్యాసము లతివిస్తృతి వహించును
గావున అది మన కప్రస్తుత మనిరి. అందలి మాహాత్మ్యమం
తయు వ్యాసునిదే యయినను సంతోషమే. 'తిక్కన'
అనుపదమునకు తిక్కనకృతాంధ్రమహాభారత మని
వాఙ్మయపరార్థము చెప్పకొనవలసినదేగాని వ్యక్తికతా
ర్థము చెప్పకొన నక్కర లేదనియు, సారస్వతమున
సత్యాన్వేషణమే తమ ప్రధానాశయ మనియు నొక్క
వక్కాణించిరి.

తదుపరి పాత్రీకరణ ఉపకరణములనుగూర్చి
ముచ్చటించుచు ఇవి షేక్స్పియరుకు, తిక్కనకు సామా
న్యములే యని నుడివిరి. ఈ పాత్రీకరణసాధనములలో
వీరు ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతములలో వాద్యుష్టి నాకర్షిం
చినవి మఖ్యముగ రెండు. అందు మొదటిది వీరి పాత్రీక

నైతన్యస్థాంతము. మనలో నే గ్రంథమునయిన గయుకొని చాలి వాక్యకరణ మున్నేమియును నుపాఖ్యమై నన్నును, ఒక గ్రంథమున పాత్రీకరణము నన్నేమియును పూర్వము కావ్యమునకు పాత్రీకరణ వైతన్య మున్నదా యనుప్రశ్న వైచిత్త్యవలసియుండు ననియు మీరు ప్రతిపాదించిరి. కొన్ని కావ్యములలో కదాను మత్స్యతమాత్రమే యుండును. మఱికొన్ని కావ్యములకు అలంకారభావావశ్యమే యాశయ మయి యుండును. ఇంకను కొన్నిటికి నైతిమాత్రమే పరమ ప్రయోజనము కావచ్చును. అట్టికావ్యములన్నియు నైకొని వానిలో పాత్రీకరణ మున్నయుండు ముఖ్యములలో ఇతరములకును చెప్పవలసివచ్చింది. పాత్రీకరణ ముద్దేశ్యము కానంతమాత్రమున ఒక కావ్య ముప్రకృష్ట మునికాదు. కావ్యమునకు ప్రాశస్త్యమును సమకూర్చుటానిన మహా నుగాయలలో పాత్రీకరణ మొకటి, అది లేకన్న కావ్య ములకును మహాహారములుగ నుండునచ్చును. కాని ఒక కావ్యమున పాత్రీకరణమును గూర్చి ముచ్చటించుటకు పూర్వము ఆ కావ్యమునకు పాత్రీకరణవైతన్య మున్నదా యని ప్రశ్నించుకొనవలసియుండును. ఈ సిద్ధాంత మెంతవరకు సారవంతమో భావివిమర్శకులు నిశ్చయింపవలసియున్నది.

సంవాదము, నివాదము, స్వగతము, వ్యత్యాసనిరూపణము మున్నగు సుపకరణములనుగూర్చి సోదాహరణముగ ముచ్చటించుచో స్వగతమునుగూర్చి మీరు సలిపిన చర్చ నవీన నాటకకర్తలకు చాల ఉపయోగకరముగ నుండు నని నా యాశయము. షేక్స్పియరులో దీర్ఘములగు స్వగతము లున్నవనియు, అది యెల్ల నోకకలయనియు, “నాటకములలో స్వగతములే నికిరావు. అవి మిక్కిలి యసహజము” అని వాదించు కొందరు నవీన కవుల వాదన వేరొకకలయనియు, ఈరెంటిని విమర్శించుచో స్వగతములు అసహజము లనుటకు మీలులేదనియు, పాత్రములు ఇతరులెవ్వరితోడను వ్యక్తీకరించుటకు మీలులేని యాంతరంగిక భావములను తమ యాత్మలో తలపోసికొనుట ఆత్యంతసహజ మనియు, వానిని వ్యక్తీకరించుటకు స్వగతమును ప్రకాశముగ కల్పించునని. రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు విశ్వమునంతను మూల

నుచ్చరింపజేయుట కవిసమయ మనియు, ఇది యెంతయు నాదరణీయ మనియు, కాని ఇవి నాతిదీర్ఘములుగ నుండుటన్నచో కళాప్రవీణతకు భంగకరములనియు వక్కాణించిరి. షేక్స్పియరుస్వగతములు మనోహరములయ్యు అత్యంతదీర్ఘము లగుటచే అట్టివి నేటిరచనలలో పరిహార్యము లనిరి. భారతమున రెండుతరగతుల స్వగతములు ఉన్నవి. ఈ రెండింటిలో రససాంద్రతకు లఘుస్వగతములే ఎక్కువగా తోడ్పడుటచే వాని నవలంబించుట భావికవులకు కర్తవ్య మనిరి.

“జే. రాగరసమన్నుడయ్యె నైరంధ్రజాది
యకట దీన నింకేమియవాచమగునో
వలదు తగదన్న నుడిగడివాడె వీరు
మాయదైరము యే నేమిసేయువాన?”

అను సుదీర్ఘస్వగతమును ఈ జాతిస్వగతముల కొకయుదాహరణముగ నిచ్చిరి. సాధ్యమనంతవరకు స్వగతములలో జెప్పనొందిన వృత్తాంతమునుగూడ స్వగతే తరసంభాషణమున చూచించుటయే కళకు పోషకము. స్వగతము అనివార్యమయినపు డిట్టి లఘుస్వగతముల నుపయోగించుట మంచిది.

రెండవ యుపన్యాసము ఎవరెట్లు పర్వతాశోహణమువలె వీరి కల్పంతశ్రమ కల్పించియుండవచ్చునని యూహించదగియున్నది. బహుశ్చిప్తమున, “ధ్యాత్వికాశ్రయములు నగు విషయములను జనసామాన్యమునకు సుబోధము గావింపవలసియుండెను. ఇందుకు పీఠెంతోశ్రమ తీసికొనియుండక తప్పదు. కాని వీరిశ్రమ సఫలమయి యీ యుపన్యాసమునందలి యుత్సర్గరామణీయకత ఎల్లరకు విస్తృతముగ గోచరించినది. ఈ యుపన్యాసమున ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతములన్నియు క్రొత్తవేయని చెప్పనొప్పును.

మొదటి సిద్ధాంతము పాత్రవిభాగజ్ఞత్వమును గూర్చినది. షేక్స్పియరు పాత్రములలోనున్న వైవిధ్యము భారతపాత్రములలో లేదనువాదనను మీరు ఖండించిరి. పాత్రములను రాజు, మంత్రి, దేశభక్తుడు, దేశవ్రోహి, నేవకుడు అని ఇత్యాదిగ చేయునూలవిభజనము అప్రయోజనములేక. రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు విశ్వమునంతను మూల

ద్రవ్యముల (elements) క్రిందను, పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము విశ్వమునంతను శక్తుల (energies) క్రిందను విభజించునట్లే పాత్రముల గూఠంతరంగిక స్వభావమునుబట్టి తరగతివిభజన ముండవలె నుంది. ఇందులకు సాంఖ్యులు చేసిన గుణత్రయ విభాగమే ప్రశస్తమనిరి. శీఘ్రులెల్ల గుణబద్ధులనియు గుణాతీతములనియు రెండుపెద్దతరగతులుగ విభజింపవచ్చుననియు ఈ రెండుతరగతులనుమరల సాత్విక, రాజసిక, తామసిక భావములనుబట్టి ఎన్నో తరగతులుగ విభజింపవచ్చుననియు నిరూపించిరి. ఇందు గుణాతీతులు షేక్స్పియరు నాజ్మయమున లేనేలేరనిది స్పష్టమైనది. అతిలోక సౌందర్యమును ప్రదర్శించుటకు గుణాతీతులు తోడ్పడినట్లు గుణబద్ధులు తోడ్పడరనిది. ఈ విభజన మెల్ల నిదానముగా మనలో నున్నదే కాని దీనిని కావ్యవిమర్శనములో బ్రవేశపెట్టుటలోను, దాని యావశ్యకత నెంతో నిఖణముగ నిరూపించుటలోను వీరిప్రజ్ఞ గానవచ్చుచున్నది.

రెండవ సిద్ధాంతము షేక్స్పియరు పాత్రీకరణము వ్యక్తిత్వప్రతిపాదనము (individualisation) అని పిలువబడుచున్నది. ఆవ్యక్తిత్వప్రతిపాదనమునుగూడ షేక్స్పియరు అనంతపూర్వముగ నిర్వహించినాడనిరి. ప్రతి వ్యక్తిలోను ఒకవ్యక్తిత్వమువరకు పెంపొందజాలిన బీజములను ప్రతిపాదించినపుడే వ్యక్తిత్వప్రతిపాదనము సాకల్యమగుననిరి. అట్టిది షేక్స్పియరులో కానరాదు. భారతము వ్యక్తిత్వములో విశ్వత్వమును బీజప్రాయముగ ప్రతిపాదించినది. అంతియేకాక విశ్వత్వమును పూర్ణముగ వహించిన శ్రీకృష్ణుడు, భీష్ముడు ఇత్యాదిపాత్రములు కొన్ని భారతమున నున్నవి. వానివిశ్వత్వమువలన పాత్రులకనుగుణములు మిరుమిట్లుకొనకుండుగాని మానవత్వమునకు పోషకముగ నుండుటకయి వానిలో కవి వ్యక్తిత్వ లక్షణములను ప్రతిపాదించినాడు. అనగా - భారతకారుడు వ్యక్తిత్వములో విశ్వత్వము, విశ్వత్వములో వ్యక్తిత్వము ప్రతిపాదించినాడు. దీనినిబట్టి ఆతడు షేక్స్పియరు కెన్నియంతస్తులు వైసున్నాడో తెలిసికొనుట నుకరమనిరి. నాకుదెలిసినంతవరకు ఈ సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించినవారు ఇంగ్లీషువిమర్శకులలోగాని,

ప్రాచీనకాలకావ్యములలోగాని ఎవ్వరును కానరాదు. ఇట్టియపూర్వసిద్ధాంతమును బ్రతిపాదించినందులకు, దానిని సమర్థించినందులకు మీరు ప్రశంసార్హులు.

ఇక మూడవది అంతర్గమనసిద్ధాంతము. ఇది కూడ మిగుల సపూర్వమే. షేక్స్పియరుపాత్రములకు అంతర్గమనము లేదని వీరిసిద్ధాంతము. పాత్రమునకు బహిర్గమనముని, అంతర్గమనముని రెండుగమనములుండునట. బహిర్గమనమునగా పాత్రము కల్లోనికినుదియుదంతమువై పు నడచుట “లియర్” (Lear) నాటకములోచుదియుదంతము ముఖ్యపాత్రములలోమరణము. జీవి జన్మించినదిమొదలు |యముడుమృత్యుపాశముతో నీపుచ్చున్నట్లు ఈమదియుదంతమువై పు పాత్రమును కవి మొదటిరంజియు నడిపించుచునేయున్నాడు. ఈబహిర్గమనము భారతమునకు షేక్స్పియరుకు సామాన్యమే. కాని భూమికనచుట్టుతాను తిరుగుచు మార్పువిమిట్టుతిరుగునట్లు లనే పాత్రములు బాహ్యోదంతము వై పు మూత్రమేగాక అంతరంగిక పరిపూర్ణత్వము వై పుకూడ ప్రవహించుచుండుట సహజము. ప్రతిజీవికిని ఆరోహణగతియనియు, ఆవరోహణగతి యనియు రెండుగతులున్నవి. పరత్వమునుండి బ్రహ్మత్వము నొందబోవు గతి ఆరోహణగతి యనియు, బ్రహ్మత్వమునుండి పరత్వమునకు బోవుగతి ఆవరోహణగతి యనియు నిర్ణయించుకొనవచ్చును. ఈరెండును అంతర్గమనమునకు చెందినవే. ఈరెండింటిని కాని, రెండింటిలో నొక్కదానిని గాని పూర్ణముగ చిత్రింపవలసిన బాధ్యత కవికిలేదు. కాని జీవియొక్కయే యవస్థ గైకొన్నను యీరెండుగతులలో నేదోయొకటి నూచిత మగుచునేయుండును. ఆనూచన లేకపోవు పాత్రీకరణములో లోపమే. ఈనూచన షేక్స్పియరులో లేదు. ఈనూచనమూత్రమే గాక ఈగతుల స పూర్ణ స్వరూపముకూడ భారతమున నిరూపితమయినది.

పాత్రీకరణములోని ఆకృతివైభవము (design) నుగూర్చి సాకల్యతనుగూర్చి వీరు చేసినసిద్ధాంతము లింకను కొన్నియున్నవి గాని ఆకృతివైభవమును గూర్చిన సిద్ధాంతము లింకను తామే స్థిరపరప జాల

మరి, తక్కిన వాణిగూడ గ్రంథవిస్తర భీతిచే నిలుచువాహించుట లేదు.

మూడవ యుపన్యాసమున భారతకారుని ప్రాథ పాత్ర నిర్వహణమును గూర్చియు, పాత్రీకరణమునం దలి లాఘవమును గూర్చియు చుపన్యసించి మొత్తము మీద షేప్పియరు పాత్రీకరణమువలన జనించు రసానం దమును భారతపాత్రీకరణమువలన జనించు రసానంద ముతో సరిపోల్చిరి.

క్రాంతపాత్ర నిర్వహణ మనగా క్రాంతస్వభావము గల పాత్రులను (Complex characters) నిర్వహించుట. రామాయణములో నన్నపాత్ర లన్నియు నించుమించుగ సరళపాత్రములే (Simple characters) కాని షేప్పియరులోన, భారతములోను మాత్రము క్రాంతపాత్రలకు ప్రాధాన్య మిహుబడినది. వైకధ ర్మమువలె గనవచ్చి లోపల సత్త్వంతఃస్పృహయున కృత్యములను మాటలను బట్కటవలనను పాత్రము సమ రేఖ (straight line)వలె బోక మానవస్వభావమునను మానవజీవితములోను సిద్ధించువిషయపరిస్థితులను బురస్కరించుకొని వంకరటింకరలుగ బోవుట ఈ ప్రాథత్యము నకు ముఖ్యకారణ మనిరి. ఈ ప్రాథత్యప్రతిపాదనము యథార్థప్రదర్శనమునకు వీరగర్భ. ఇది కవికి కత్తిరము వలె మిగుల కష్టపాద్యము. షేప్పియరు వాఙ్మయమున అత్యంతప్రాథము లనుకొనదగిన శ్యోమైట్టు, హెన్రీ (v), ఇయాగో, ఇమోజిన్ మన్నినపాత్రములు భారతకారుని ప్రాథపాత్రములలో రెండవతరగతికి చెందిన ధర్మరాజు, ధృతరాష్ట్రుడు, ద్రౌపది మున్నగుపాత్రముల తోవైనను సరితూగలేవని మీరు సోచాచారముగ చర్చించిరి. ఇక శ్రీకృష్ణునివంటి ప్రాథతమపాత్రనిర్వహణము షేప్పియరుకు అసాధ్యమిరి.

భారతమునందలి పాత్రీకరణప్రావీణ్యము సంతక మీరు మూడుతరగతులుగ విభజించిరి. అందు విరాటప ర్యములోనిది మొదటితరగతి. ఉద్యోగపర్వములోనిది రెండవతరగతి. అశ్వమేధపంచకమునందలియు, యుద్ధపంచకమునందలియు పాత్రీకరణము మూడవతరగతి. ఇవి

ఉత్తరోత్తరముగ ప్రాశస్త్యమున నాధిక్యము వహించుచున్నవి. "Art lies in concealing art" అని ఇంగ్లీషులో నొకకీర్తాంత మున్నది. చమత్కృతిని సాధించుటకయి కవి శ్రమపడుచున్నాడనుట కావ్యములో గోచరింపగూడదు. దీనిని ననము లాఘవముని కేర్పొనవచ్చును. షేప్పియరు లాఘవము భారతకారుడు విరాటపర్వములో చూపిన లాఘవమును మించును. పాత్రీకరణమునకయి ప్రత్యేకము కొంతయవకాశమును గైకొనుచున్నట్లును, ప్రత్యేకము కృషి జరుగుచున్నట్లును ఆపనిలో గోచరించి తీరును. భారతమున నత్తమప్రదేశములలో కవి పాత్రీకరణ మొనర్చుచున్నట్లే గోచరింపక రసప్రవాహమున నది లీనమై పోవుచున్నది.

మొత్తముమీద చూచినచో దైవము, పాదము అనురెండు శక్తులను వ్యక్తులజీవితములలో ప్రదర్శించుటలో షేప్పియరుకంటె భారతము యథార్థమున కత్యంత సన్నిహితముగ బోయినది. షేప్పియరు పాత్రపరిణామమును దిలకించునపుడు ఒక విధమయిన చిత్రావనము (depression) తప్పదు. కసాయికత్తికి బలి యయియెం దైమును వీడిగిజగిజ కొట్టుకొను శిరోభాగము లతో నన్న జీవులవలె షేప్పియరు విపాదనాటకము నందలి పాత్రములు గోచరించును. కష్టములకు, అపజయములకు, మరణమునకు అతీతములయి భారతపాత్రములు కానవచ్చును. ఉపశాంతి (Repose) అను అనుభవము కళకు పరమప్రయోజనముని ప్రాచ్యపాశ్చాత్య విమర్శకు లేకగ్రీవముగ నంగీకరించుచో నది భారతపాత్రములల ననే ఎక్కుడుగ సిద్ధించుచున్నది.

శ్రీ బంగారయ్యగారి సిద్ధాంతము లన్నియు పరమ ప్రామాణికములని గాని, నిర్దుష్టములనిగాని నేను వాదించను, వారునువాదించరు, వారొకస్వతంత్ర మార్గము నవలంబించి సాహిత్య సత్యాన్వేషణ మొనరించిరి. వాని సత్యాసత్యములను పరివత్ప్రపంచము నిర్ణయింపవలసియున్నది. కాని వారు తమ సిద్ధాంతములను ప్రతిపాదించిన విధానము మాత్రము మిక్కిలి ప్రశంసార్హమని యందరు నొప్పుకొందురు. ప్రాయశముగా విశ్వకళాపరిష్కరపన్యాసములు చదువుట యల

వాటియినను వారాధనలు వాడుకభాషలో నుపన్యసించి పండితపాదులకు తమసిద్ధాంతములను నుబోధపరచిరి. అట్లని వాక్యసాంగత్యమునగాని, విషయవిభాగమునగాని అప్రస్తుత ప్రశంసకు తాపీయక చక్కని స్వరూప సామ్యమును గానబరచిరి. నడుమనడుమ ఇంగ్లీషుమాటలను చిలుకరించుట మూలమునను, ఇతర విధములను హాస్యరసమును యోగిచితముగ బ్రయోగించి సభ్యుల కుల్లాసము పుట్టించిరి.

పేరు వాచా చెప్పినదానికంటె వ్రాసియుంచిన యెంతోయెక్కుడుగ నుండునని తోచుచున్నది. ఏలయున పలుకారు కాలాతిక్రమసభీతిచే కొంతభాగమును వదలుచున్నా మని పేరు సభ్యులను హెచ్చరించుచువచ్చిరి. ఈయుపన్యాసము లచ్చుపడగ చూడవలెననుకుతూహల మనేకులకు గలదు. అట్లయినచో వీరిసిద్ధాంతముల నింత కంటె సావధానముగ బరిశీలించి విమర్శించుట కవకాశ మేర్పడును.

బంగారయ్యగారిలో పెచ్చుకొనదగినగుణములలో వారి నిష్పాత్తికస్వభావము, సత్యప్రియత్వమును పేర్కొనదగి యున్నవి. భారతమును ప్రశంసించు నుత్సాహములో వారు పేర్కొనియుండు గూర్చి ఎక్కడను లభ్యువుగ మాట్లాడలేదు. పేర్కొనియుండుపట్ల వీరికిగల

యభిప్రాయము, వీరినినుపన్యాసములను విన్నవారితెల్ల సువ్యక్త మగుచునే యుండును.

బంగారయ్యగారు విమర్శనమున సోక నశీన ముగ్ధమును ద్రోక్కి వారతమును బాహుతరవాఙ్మయ మతో స్పర్శింప జేసి విజయాలయిరి. సంస్కృతాంధ్ర పండితులకు సాధారణముగ భాషాంత వాఙ్మయ ప్రవేశ ముండదు. వారు తమతమ భాషలలో మాత్రము కారవా విగ్రహములై యుండుదురు. అట్టివారికి జేవాంతరభాషాంధ్ర రచనలందలి ప్రాణవాక్యాయమాహత్యయు, కైలియంకిట్టి యుపన్యాసగోళములు మహోపకారకములుగ నుండగలవు.

ఇట్టి యుత్కృష్టపద్ధతిచే భారతమునందలి ప్రత్యేకమున విమర్శ వెలువడిన వాసుండును. ఒక్క పేర్కొనియుండుతో మాత్రమేగాక మిప్పిక, రాంటి, హోమరుమున్నగు పాశ్చాత్యకవుల కావ్యములతో భారతమును సరిపోల్చు సుద్యమముమాడ బహులు చేర దగినజే. ఇట్టి యుద్యమములను సత్యాగాధనబుద్ధితో నిర్వహించుటకు శ్రీ బంగారయ్యపంతులుగారు సన్నద్ధులుగ గనవచ్చుచున్నారు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయములో తాని కారులు వీరిని ప్రోత్సహించి ఇతోధికములగు విమర్శనములకు, వ్యాఖ్యానములకు వీరిని ప్రేరేపించుట ఆంధ్ర భాషకు మహోపకారము.

బ న వ వు రా ణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పంజెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమత ప్రతిపాదకముగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియొ, తత్పూర్వులు తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయొ ఛరిత్రములను సరసముగను, పాతకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను, కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురములగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులుగురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మండలములకు జెందిన పెక్కు తాళపత్ర మాతృకలతో సరియించి పరిష్కరింపబడినది. పాశాంతరములు నూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచియించిన అమూల్యముగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వత చారిత్రక విశేషములు లెక్కకు మిక్కిలిగ నెండు పరిష్కర్త యేర్పిమార్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్నంతోపకారకము.

ఘోసేజరు, ఆంధ్రగ్రంథ మాల, వెం. 2, ఖంబు సెట్టివీధి, మదరాసు

ప్రేమకు త

రంగ

—వాసక్,

జడ ప్రకృతి

డా. వుట్టవరీ శ్రీనివాసాచార్యులు

ప్రకృతిపురుషుల సమ్మేళనమువలన ఈ విశ్వము తయ్యమై యైన దని సాంఖ్యులు వాదించుచున్నారు. సాంఖ్యులెల, వేదాంతవేత్తలు గూడ చిత్తు, అచిత్తు, ఈశ్వరుడు అను నీ మూటినుండియే సర్వమును ఉద్భవించిన దని చెప్పుచున్నారు. ఈ వాదములును, చర్చలును సతతము జరుగుచునేయున్నను సామాన్యుల కర్థమగుట చాలకష్టము.

కాని ముఖ్యాంశము లందరికిని తెలిసినవే. ప్రథమముననున్న వస్తుసముదాయము నంతటిని (౧) జీవము కలది (౨) జీవములేనిది అని రెండు తెగలుగ విభజింప వచ్చునని అందరికిని తెలిసినవిషయమే. చీమ, దోమల నుండి గజ, గండభేరుండు ములవరకును అన్నియు జీవరాసులు. మొన్న మొన్నటివరకును పాశ్చాత్యులు వృక్షములకు జీవములేనట్లు భావించుచుండిరి. కాని ప్రకృతి శాస్త్రమహానుషుడగు జగదీశచంద్రబోసు వృక్షములకు జీవమున్నదనియు, అవియు ఇతర జీవరాసులవలెనే జరామరణములకు లోనైనవనియు పరిశోధనాపూర్వకముగ నిర్ధరించియున్నాడు. ఇక రాళ్లు, రప్పలు, లోహములు మొదలగునవియున్నయు అజీవములు. ఈ రెంటికిని ఉన్న భేదమంతయు జీవమునందే. ఇక జీవములను, అజీవములను గూడ సృష్టించిన కర్త యొకటియో, ఒకడో ఉండవలయును గదా. ఈశ్వరుడే సృష్టికర్తయని కొందరు వాదించుచున్నారు. కర్తయే అవశ్యములేదు. విశ్వమునందు ఉన్నదంతయు జీవములు, అజీవములు అను ఈరెండు మాత్రమే యని నాస్తికులు వాదించుచున్నారు. ప్రకృతము మనము నిరీశ్వరవాదమునుగూర్చి చర్చింప నవసరములేదు. ప్రత్యక్షముగ మనకంటికి కనబడుచున్న వస్తువులనే మన మర్థముచేసుకొనలేనప్పుడు ఇక పరోక్షమునుగూర్చి చర్చించుటకు సాధ్యమగునా? ప్రత్యక్షమునే ఇంకను కొంత పరికిలింతుము.

ప్రాణ మనునది ఎట్టిదో ఎవరను చెప్పలేదు. ప్రాణము వోయినచెందులే నీ జంతులైనను ఎంతకంటే నంతటిని గోల్పోయి కేల గూడదు. ఒక జంతువునందు ప్రాణ మున్నచాలేదా యని సంశయమునచ్చినపుడు ఆ జంతువు చలించుచున్నదా, లేదా యని బాగ్రత్తగా పరీక్షించెదము. చాలకాలము పరింపకనేయుండియెవల అది చలించుచున్నదని నిశ్చయించుము. అయితే “ప్రాణము” అనునొక్క యంశమును మాత్రము వదిలిపై చించో విశ్వమునందున్న దంతయు ఒక్కటేనా అని యడిగిన యెవని మనము దృఢముగ చెప్పలేము. మనము రబ్బరుబూత్తుల నుపయోగించుము. చర్మముతో చేసిన బూట్టులనుగూడ ఉపయోగించుము కాని రబ్బరును చర్మమును ఒకటేకకపుపదార్థములనిచెప్పలేము. ఒక్కొక్కమారు వంతముతోచేసిన చిన్నపెట్టెనో, భరిణినో తాకిమాచినయెవల ఏలోహముతోనో చేసినదానివలె తోచును. కాని దంతముదంతమే, లోహము లోహమే. ఎంతటి భద్రమైన కలపతో చేసిన పెట్టెయైనను లోహముతో చేసినదానివలె నుండదు. ప్రాణిజములైన పదార్థములకును లోహోది ఇతరపదార్థములకునుమాటుకెంతయో భేద ముపడుచున్నది.

ఈ భేదము నాధారముచేరియే రసాయన శాస్త్రజ్ఞులు ఇటీవలివరకును ప్రకృతి మందున్న పదార్థముల నన్నిటిని ప్రాణిజము (Organic) అనియు అప్రాణిజము (Inorganic) అనియు రెండు తెగలుగ విభజించిరి. ప్రాణికోటిజుండి వచ్చిన వన్నియు ప్రాణిజములే. తేనె మధుకరములచే పుల్పలనుండి తయారుచేయబడినది. కాన తేనె ప్రాణిజమే. కలప ప్రాణిజము. దంతము మొదలగునవి యన్నియు ప్రాణిజములు. వీనిని పరిశోధనాలయములందు తయారుచేయ సాధ్యముగాదని మొదట ననుకొనిరి. కాని ఇట్టిపదార్థములను గూడ కొన్నిటిని

ప్రాణిజీవము లేక మానవుడు పృథ్వియందును నేర్చుకొనఁగలదు. అయితముగ నీలిరంగు ఉత్పత్తిగూర్చి పరిచయము. ఇతరుల కొన్ని సంవత్సరముల వరకును హిమాలయమున నీలిరంగు అధికముగ నుండెను. ఇతర ప్రాంతములకు నీలి సాధికముగ నుండుట యడవండినందున హిమాలయము నీలి తయారగుండెను. నేటికిని పల్లెలలో కొలములైన నీలితోట్లు శేషముగా గాఢముయై న్నున్నవి. నీలి ప్రాంతము. పాశ్చాత్య ప్రాంతములలో నీలి పండించుటకు సాధ్యము గాదు. కాన వారు తమ నీలి రంగునకై హిమాలయముపై సంపూర్ణముగ సాధారణముగా చేరి. ఇది హిమాలయ ప్రాంతములను గాక మోయిరను ప్రాంతములకును తామే నీలిని తయారు చేయు చాగ్గనుల నాయరి పాశ్చాత్య సాయనశాస్త్రములు పరిశోధించి పరిశోధించి తుదకు శ్రీ. త. గూర్గి వ సంవత్సరమునందు తారు (Tar) నుండి నీలిని తయారు చేయుటకు నేర్చుకొనిరి తారు నేల కొడుకుండి తయారుచును. పాశ్చాత్య ప్రాంతములందు నేలకొద్దు అధికముగ దొరకుచున్నందున పాశ్చాత్యులు ఇందుండి నీలిని అధికముగ తయారుచేసి మనకన్న చాల సరసముగ ధరలకు అమ్మి మననీలిపంటనే నాళనము చేయగలిగిరి. 'ప్రాణిజము' అనుకొన్న వస్తువును అప్రాణిజములగు ఖనిజములనుండి తయారుచేయు సాధ్యమయ్యెను. ఇక ప్రాణిజములు, అప్రాణిజములు అన్న ప్రత్యేకము ఆధారమేమి?

కాన ఆధునిక సాయనశాస్త్రజ్ఞులు ఈ విభజనమును, ఈ రక్షణమును వదిలి వేరుకొనుట నేర్పరచిరి. శీవరానులన్నిటియందును అంగారపదార్థము ఉన్నది గాన అంగారపదార్థములైనవన్నియు ఆర్గానిక్ (Organic) విభాగమునకు జేరినవనియు, తదితరములు ఇనార్గానిక్ (Inorganic) విభాగమునకు జేరినవనియు ఇప్పుడు నిశ్చయించియున్నారు.

అంగారము జంతువులలో నున్నది, మనలో నున్నది; గాని పెన్నిలునందును, క్షిజమునందును కూడ ఉన్నది. కాన జీవజంతువులను పెన్నిలు ఇత్యాది, నిర్జీవములను ఒకటేనా? జీవజంతువులకు స్వతస్సిద్ధమైన చలనశక్తి యున్నది కాన ఇవి పెన్నిలు మొదలగు

వారికంటె భిన్నము అని చెప్పవలదా? అనుప్రశ్న బయలుదేరును.

ఈ యంశముకూడ సందేహస్పదమైనదే. మనము సాధారణముగ పాంచభౌతికమైన వ్యవస్థను జడమని యందుము. ఒక రాయికాని, ఇనుపముక్కకాని తనంత నజే ఒకస్థలమునుండి మరియొకస్థలమునకు చలించజాలదు; తనయాకారమును మార్చుకొనజాలదు. అది చలించవలె నన్న కొంతకత్తిని దానిపై ప్రసరింపజేయవలెను. కాని ఒకముద్ద బంగారమును, మరియొకముద్ద నీసమును రెంటిని గట్టిగా అదిమి పెట్టినయెడల కొంతకాలమునకు నీసము ముద్దలో కొంతబంగారమును, బంగారము ముద్దలో కొంత నీసమును చేరియుండును. చాలకాల మట్లే యుంచిన యెడల నిమ్మపులుసును నీళ్లును కలిసిపోయి యట్లే బంగారమును నీసమును కూడ-అది గట్టిగా హామముద్దలైనను-కలిసి పోవును. నీసమును బంగారమును ఖనిజములు. వాని యందు ప్రాణములేదు. ఈకారణమున వీనియందు స్వతస్సిద్ధముగ చలనశక్తి ఏమాత్రమును లేదనినచో ఇక ఇవి ఒకదానిలో నొకటి చేరిపోవుట కెట్లు సాధ్యమగును?

ఒక ఆవులమందకు సమీపముననే ఒక ఎద్దుల మందనుగూడవదలి పనులకొపరు లందరును అన్నముతినుటకు కొంతదూరము పోయి రనుకొందము. ఒకగంట రెండుగంటలకు పిమ్మట వచ్చిచూచినయెడల ఆమందలు ఆవిధముగనే యుండునా? రెండుమందలను బాగుగ కలిసిపోయి ఇంచుమించుగ ఒకటేమంద యైయుండును. ఆవులను ఎద్దులను ఏమాత్రమును చలించకనేయుండిన యెడల ఈ విధముగ మందలు కలిసిపోవుటకు సాధ్యమగునా? అట్లే ఈ లోహములందలి కణములు (particles) ఏమాత్రమును చలించక యుండినయెడల ఈవిధముగ కలిసిపోవుట కెట్లు సాధ్యమగును?

గట్టిగానున్న లోహముముద్దలే వానియందున్న కణముల చలనములన ఈ విధముగ కలిసిపోవుటకు సాధ్యమైనయెడల ఇక ద్రవపదార్థములనుగూర్చి చెప్పవలెనా? వీరియందలి కణములు స్వతఃము అధికముగ చలించుచునే యుండును. కాని ఈ కణములు ఆతి

నూత్నములుగ నున్నందున వానిచలనమును ఎట్టి నూత్న దర్శనయంత్రముతో నైనను చూచుటకు సాధ్యము గాదు. కాని వానియందు చిన్న రవలు పడినయెడల ఈ చలనము దృగ్గోచరమగును. బ్రౌన్ (Brown) అను వృక్షశాస్త్రజ్ఞుడు వృక్షములందుండు ద్రవమును నూత్న దర్శనితో పరీక్షించుచు దానియందున్న అణువులనంటి చిన్నచిన్న ముక్కలు ఒక సమూహమునబడి త్రోపు లాడుచున్నట్లు అధికముగ చలించుచుండుటను జూచెను. ఈ విశేషమునకు అతని పేరనే బ్రౌనియన్ చలన (Brownian movement) మరి కేరుపెట్టిరి. కాని ఇందున కేమికారణమో చాలలోజులు తెలియనేలేదు. ద్రవము నందలి కణముల సంచలనమే ఇందుకు కారణ మని ఇప్పుడు స్పష్టమయినది. వేగముగ నీజలకణములు చలించు నపుడు వానితో నీరవలు డిక్కిని, మహాసముద్రజలత రంగముల నడుమ చిన్నచిన్న తెప్పలవలె ముందునకును వెనుకకును చలించుచునేయుండును. ఈ విధముగ మనకు ఈ చిన్నిముక్కల చలనమునుండి ఈ విషయము వ్యక్తమైనది.

ద్రవపదార్థములు ఇమిరిపోవుటకుగూడ నిదియే కారణము. ఒకతట్టలో నీళ్లు పోసి వైన ఏలాటి నూతనవేయక వదలిపెట్టినయెడల కొంతకాలమునకు నీరంతయు ఆవిరిగ మారిపోయి తట్టలో నేమియు నగ పడదు. ఇది ఎట్లు జరుగును? నీటికణములు సతతము వేవేగముగ చలించుచుండుటవలన అప్పుడప్పుడు వానిలో కొన్ని పైకెగిరి గాలిలో చేరిపోవును. సముద్రతరంగములు చాలపెద్దవిగ నున్నప్పుడు తరంగశిఖరములందలి జలము చాల అల్లకల్లోలమునకు పాలై ఘనరూపముగ మారి చూపరుల కచ్చెరువు గలిగించుట యందరెగిన యంశమే. ఒక్కొక్కసారి నీటితుంపరలు పైకెగిరినపుడు నూర్మర్శి కెదురుగ మనము నిలుచుకొనియున్నచో మన కొక చిన్న ఇంద్రధనుస్సు కనబడును. గాలిలో నీటికణములు చేరిపోయిన వనియు కాననే మన కీ చిన్న ఇంద్రధనుస్సు కనబడుచున్నదనియు ఇందుండి స్పష్టమగుచున్నది. అట్లే చిన్నగిన్నెలోని నీరుగూడ అంతకంతకు కొంచెము కొంచెముగా ఆవిరియగుచు

తేరిపోవుచుండును. ఇప్పుడా నీటిక్రింద మంటవేసి నీటిని కాచినచో జలకణముల సంచలనము నత్యధికము చేసినందువలన అధికకణములు పైకెగిరి గాలిలో చేరిపోవుట కాస్తద మున్నది. కొంతకాలమునకు నీరంతయు ఆవిరిగ మారిపోవును. నీటిపైన గట్టిగా పూదినను గూడ నీరు ఇమిరిపోవుటకు ఆస్తద మెక్కువగును. ఇందునకుగూడ కణచలన మధికముగుటయే కారణము. కాననే కీతకాలమునందు నూర్మర్శి యధికముగ లేక పోయినను తడిబట్టలను గాలిలో చారవేసినయెడల త్వరగ నెండిపోవును. ద్రవపదార్థములలో కొన్ని మిగత వానికన్న త్వరగా ఇమిరిపోవును. మోటారుబండ్ల కుపయోగించు పెట్రోలియమ్ నూనె గల యొకవ్యాను మూత దీసివైచి కొంతసేపుంచినయెడల పెట్రోలియము వాసన గదియంతయు వ్యాపించును. పెట్రోలియము గాలిలో చేరిపోయినది. ఇప్పుడెవైన అజాగ్రత్తగ ఆగదిలో నొకయగ్గిపుల్ల గీచినయెడల గాలిలోనున్న పెట్రోలియమునకు నిప్పంటుకొనును. అందుకే పెట్రోలియము నుంచు ప్రదేశములందు పొగపీల్చరా యను నిబంధన కలదు.

ఘన ద్రవపదార్థములయందే కణముల కీవిధముగ నధికసంచలన మున్నప్పుడు వాయుపదార్థము విషయమున చెప్పవచ్చునయెడలను. వాయుపదార్థమున కణములు పైకి, క్రిందికి, ముందుకు, వెనుకకు నానావిధములుగ, నొక్కొక్కప్పుడు అధికోద్వేగముతో చలించుచునే యుండును. “నేడు గాలియే లేదు. నిశ్చలనముగ నున్నది. ఆకైనను అడకున్నది.” అని మనము పరితపించు వేసవిరాత్రులందు గూడ గాలియందు అధికసంచలన ముండియేతీరును. అనుదినమును, నిమిష నిమిషమును వాయుకణములు మన మొగముమీద తుపాకిగుండ్ల వేగముతో పడుచునేయుండును. నిజముగ నివి తుపాకిగుండ్ల పరిమాణములో సగము పరిమాణము గలవైనను మన మీపృథివియందు బ్రతుకజాలము.

ఇట్టి పదార్థములను “జడ”మనుటలో నర్థమేమి? ప్రాణముకలవానికిని, లేనివానికిని ఉన్న భేదమంతయు మొదటిరకమువానికి స్వతఃస్థముగగల చలన

శక్తిచే యని మునుముందు తలచితిమి. కాని ప్రాణము లేని ప్రదార్థమునకు, గూడ స్వతంత్రముగనే యధిక చలన శక్తి గలదని యెప్పుడు తెలిసినది. కాన మనకును పృథివ్యాది ద్రవ్యములకును ఏమైన భేదము కలదా యను సందేహము ఎప్పుడు బలవత్తరమైనది.

మానవజీహ మెట్టిపదార్థముతో చేయబడినదో బాగ్రత్తగ పరిశీలించినయెడల మనకును జడప్రకృతికిని గల సంబంధము లిశదమగును. ఇదివరకును పృథివ్యాది ద్రవ్యముల గుణములను పరిశీలించి వాని కేదైన ప్రత్యేకత యున్నదోనో యని పరిశీలించితిమి. కాని జీవరాసుల కున్న ముఖ్యగుణమున చలనశక్తి పృథివ్యాదిద్రవ్యముల కుగూడ కలదని కనుగొంటిమి ఇందువలన ఈరెంటికిని గాన్పించు కొద్దీపాటి భేదము గూడ నగించినది. అట్లయిన ప్రాణజీహనిర్యాసద్రవ్యమునకును, పృథివ్యాదిద్రవ్యము నకును భేదమే లేదా? తత్వవేత్తలు చెప్పినట్లు మనదే హము నిజముగ పృథివ్యపైజోవాయూకాశములనెడు పంచభూతములతో చేయబడినదేనా? అట్లనుట కెట్టి ఆధారములు గలవు? మొదలగు ప్రశ్నలు ఇపుడు చర్చనీయములు.

పసిహాపలు సాధారణముగ పుట్టినపుడు ౧౨ నేర్లబడు వుండురు. క్రమక్రమముగ పెరిగి నుమారు ౨౫ సంవత్సరముల ప్రాయమున అంతకన్న ౨౩ లేక ౨౪ రెట్లు అధికముగ బరువుండురు. మనము తినునాహారము నుండి ఇంతభారముగల మనదేహము నిర్మితమైనది. కాన మనయాహారపదార్థము లెట్టివో పరిశీలించినయెడల మనదేహ మెట్టిపదార్థములతో నిర్మితమైనదో విశద మగును. సాధారణముగ హిందువులు భోజనమునందు చాలభాగము శాకాహారమే. కొందరు అప్యడవ్వడు కొంత మాంసమును తినెదరు. పాలు, పెరుగు, నెయ్యి గూడ మన మెక్కువగా వాడుదుము. ఎవరును లోహములనుగాని, ఇతరఖనిజములగాని భక్షింపజాలరు. పాలును, పెరుగును, మాంసమును జంతువులనుండి వచ్చును. కాని ఆవులు, గేదెలు, మేకలు మొదలగు జంతువులు పచ్చిక మైదో, చొప్పలైనో యాధారపడియుండుటవలనమాత్రముగ పరిశీలించినచో మనయాహారపదార్థములన్నియు-

మనము శాకాహారులైననేమి, మాంసాహారులైన నేమి- వృక్షలోకముపై నాధారపడిన వని యనవచ్చును. కాని వృక్షలోకము నూర్య రశ్మి, గాలి, భూమియందున్న ఖనిజములు- వీరిపై నాధారపడియున్నందున ప్రాణికోటికంటెటికిని మూలాధారము ఖనిజసంపదయే యని తేలినది. ఈక్రింది యుదాహరణమున ఈ విషయము ఇంకను విశదమగును. అన్నిటికన్నను ఆవుపాలు అత్యుత్తమమైన యాహార మనియు, మానవునికి కావలసిన ఆహారపదార్థములన్నియు అందున్నవనియు మన మెరుగుదుము. అందువలన నే రోగు లకును, పసిపిల్లలకును పాలుతప్ప మరి ఏమియు నొస గరు. పాలు మనకు ఆవునుండి వచ్చును. ఆవు చొప్పను మేసియో, పచ్చిగడ్డినితినయో పాలను తయారుచేయును. పచ్చిగడ్డి మొలిచి బాగుగా పెరుగుటకు నూర్యరశ్మి, గాలి, భూమియందున్న ఖనిజములు, నీరు ఆధారము. దీనిని జటి జంతులోకమునకు వృక్షలోక మూధార మనియు, వృక్షలోకమునకు ఖనిజము లాధారమనియు తెలియుచున్నది. మూలాధారము ఖనిజములు. మనదేహ విభాగములగు మెదడు, ఎముకలు, రక్తము, కండరములు, చర్మము, నెండ్రుకలు మొదలగువారిని దీసికొని పరిశీలించినచో అవన్నియు పృథివియందున్న ఖనిజము లలో నేవోకొన్ని చేరి నిర్మితములైనవే యని బోధ పడును.

శాస్త్రీయముగ మనదేహమునందలి ప్రతిపదార్థమును పరిశీంప ప్రయత్నింతము. తిర్యగ్జంతువులదేహములుగూడ చాలవరకు మానవదేహమువలెనే యున్నందున, మానవదేహము నొక్కదానిని సరిగా పరిశీలించినయెడల జంతులోకనిర్మాణము చాలవరకు బోధపడినట్లే. శాస్త్రీయముగ పరిశీంపవలెనన్న మనము రసాయన శాస్త్రప్రభుత్వల నవలంబించియే తీరవలెను. ఒక రసాయన శాస్త్రజ్ఞునికి ఒకనీమనున్నపు ముక్కనిచ్చి “ఇది ఏమి? దీనిని పరిశోధింపుము.” అని చెప్పినయెడల వాడు ఏమిచేయును? ఆనీమనున్నపు ముక్కను గ్రాహిని దానినిపిండిచేసి కాచియో, లేక దానిపై ఆసిడ్ లను (Acids) అమ్లద్రవములను పోసియో, మరి ఇంకే

విధముననే పనిలో ఆ పదార్థమును “విభజించుటకు” (Analyse) ప్రయత్నించును. ఈ విధమున పరిశోధనకు లోబడి రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు నీరునున్న పురుగునైన ప్రభువును సున్నము (Lime), బొగ్గుపులుసు వాయువు (Carbon-dioxide) అను రెండు ప్రత్యేక ద్రవ్యములుగా విడదీయును. పిమ్మట వీని నొక్కొక్కటిని ‘విభజించి’ సున్నమును ఖటిక (calcium), ప్రాణ వాయువు (Oxygen) ల గను, బొగ్గుపులుసు వాయువును బొగ్గు (Carbon), ప్రాణ వాయువు (Oxygen) ల గను విడదీయును. ఇప్పుడు ‘నీరునున్నము’ అను నొక్క పదార్థము (i) ఖటికము (ii) బొగ్గు (iii) ప్రాణ వాయువు అనుమాడు పదార్థములుగా విభజింపబడినది. ఈ పదార్థముల నొక్కొక్కదానిని ఇంకను విభజించుటకు సాధ్యముగాదు ఇట్టివానిని సాధారణముగ మూలద్రవ్యము లందురు.

ఉదాహరణముగ మరియొక పదార్థమును గైకొందము. స్వచ్ఛమైన నీటిని గైకొని రసాయన శాస్త్రగీత్యా విభజించుటకు ప్రయత్నించినయెడల ఉదజని (Hydrogen), ప్రాణ వాయువు (Oxygen) అను రెండు వాయువులు బయలుదేరును. ఇవి సమ్మేళనము జెందియే నీ రేర్పడినది. ఇం దెట్టి మర్మమును లేదు. ఎవరైనను సరే, ఒక గిన్నె నీటిని గైకొని నీటి నుండా విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించునట్లు చేసినయెడల వెంటనే నీరు మాయమై గిన్నెలో ఉదజని వాయువును, ప్రాణ వాయువును ఏర్పడును. ఇంకను సడేహమున్న యెడల ఈ వాయువులను రెంటిని గిన్నెలోనే యుంచి విద్యుచ్ఛక్తిని మెరుపువలె ప్రసరింపజేసినచో (Electric spark) మరల ఈ రెండు వాయువులను సమ్మేళనముచేసి నీరుగ మారును. ఈ విధముగ రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు పదార్థములను మూలద్రవ్యములుగా విభజింపగలడు. మూలద్రవ్యములను గైకొని సమాహృత ద్రవ్యములుగా (Compounds) జేయుగలడు.

నీటి నుం యొక పాలు ప్రాణ వాయువును, రెండు పాళ్లు ఉదజనియు గలవు. రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు

ప్రాణ వాయువు లింకను అధికముగ గైకొని రెండు పాళ్లు ప్రాణ వాయువును, రెండు పాళ్లు ఉదజనియు ఉపయోగించినయెడల నీటినిబయలు జేయగల్గెదము (Hydrogen per Oxide) అను ద్రవద్రావ్య మొకటి తయారగును. మనకు చెరిబో పుండులేదనినను, పండ్ల నొప్పి యధికముగ మున్నను ఈ పదార్థమును మనము సాధారణముగ వాడెదము. పుండ్లను కడుగుటకుగూడ వైద్యులు నీటిని సాధారణముగ నుపయోగించుదురు.

ఒక భాగము బొగ్గును, ఒక భాగము ప్రాణ వాయువును జేర్చినయెడల అది యొక ప్రాణాంతకమగు విష వాయువుగా (Carbon monoxide) పరిణమించును. ఒకటికి బదులు రెండు పాళ్లు ప్రాణ వాయువు నుపయోగించినయెడల బొగ్గుపులుసు వాయువు (Carbon dioxide) గ తయారగును. ఇవి మనము సామాన్యముగ పిచ్చు వాయువులనం దెంతయో యున్నది. నిర్మాణమునం దంత స్వల్ప భేదమున్నను స్వభావమునం దీ రెంటికిని ఎంత భేద మున్నదో చూచితిరా?

ఈ విధముగ రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు ప్రపంచ ముననున్న పదార్థముల నెన్నిటితో పరీక్షించి వాని నన్నిటిని పని, పండ్లెండు మూల ద్రవ్యములుగా విభజింపగలడు. ఆ మూలద్రవ్యములను గైకొని మరల ఆ పదార్థములను సృజింపగలడు. ఏమని, ఏమదియైదు అక్షరములతో నా నా విధములైన పదములను, వాక్యములను, పుస్తకములను రచింపగలిగినట్లు రెండు మూడు మూలద్రవ్యముల (Elements) నొసగినను రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు ఎన్నియో పదార్థములను నిర్మింపగలడు.

పదార్థముల నిర్మాణమునందు ఎంత భేద మున్నదో పై నుడిచిన ఒకటి రెండు ఉదాహరణముల నుండియే విశదమైనది. నీరు మొదలగు పదార్థముల నిర్మాణము సుకరము. ఇందు రెండు మూలద్రవ్యములు మాత్రమే గలవు. కాని కొన్ని కొన్ని సమాహృత ద్రవ్యము (Compounds) లం దెన్నెన్నియో మూలపదార్థము లుండును. ఇవన్నియు ఒకదానిలోనొకటి ఏవిధముగ సమ్మేళనము చెందగలవో శాస్త్రజ్ఞు లింకను గనిపెట్ట

యైనను ఎట్టి అసమానకార్యములను చేయువాడైనను ఇట్టి సాధారణపదార్థములతో నిర్మింతుడైనాడు.

కడకు తేలిక సిద్ధాంతమేమన, సజీవముగాని, నిర్జీవముగాని జగత్తంతయు ఒక టేరకపు పదార్థముతో నిర్మితమైనది.

పంచభూతముల సమ్మేళనముననే ఈ జగత్తంతయు నిర్మితమైనదని ప్రాచీనహైందవులు సిద్ధాంతీకరించిరి. కాని ఈ పంచభూతములలో నేవీయు విభజనాతీతమైన మూలద్రవ్యముగాని ఇదివరకే చూచితిమి. నీటిని ఉదజని, ప్రాణవాయువులు విభజింపవచ్చును. కాన నీరు మూలద్రవ్యము గాదు. అట్లునే నత్రజని ఉదజని, ప్రాణవాయువు, బొగ్గుపులుసువాయువు గేరి "వాయువు" అను చతుర్థభూత మేర్పడినది. ఇక పృథివీ భూతమున ఇంచుమించుగా అన్ని మూలద్రవ్యములను కలిపినవని కాస్త్రోత్థా మాపవచ్చును.

హైందవపద్ధతిని వదలి రసాయనకాస్త్రోత్థా పరీక్షించినచో విశ్వమంతయు ౯౨ విధములైన మూలద్రవ్యములతో నిర్మితమైనదని విశదమగును. ఇవిమాత్రము విభజనాతీతములైన ప్రత్యేకద్రవ్యములా? వీరిలో నొకదానితోనొకటి కేలాటిసంబంధముకాని, కడకు రూపమునం దొక పోలికయైనను కనబడదా? వీనిలో నొక్కొక్కటియు ప్రత్యేకవృత్తిత్వముగల స్వతంత్రద్రవ్యములా? అని యడుగవచ్చును. కాని వీనిలో నొకొకదాని కొక ప్రత్యేకగర్భమును, కొన్ని ప్రత్యేకలక్షణములను గనపడుచున్నను వీనికి పరస్పరసంబంధ మొకింతయు లేదనియు, ఇవి యొకదానివలెనొకటి ఎంతమాత్రమును లేదనియు చెప్పబడు సాగ్యముగాదు.

ఈవిషయము ఈక్రిందిపట్టిక (పు ౪౯౯-పట్టిక ౧) అయినచో కొంతమట్టుకుబోధపడును. ఈపట్టికలో ఉన్న ౯౨ ద్రవ్యములలో ౨౪ ద్రవ్యములపేర్లు మాత్రమే ఇవ్వబడినవి. కాని ఇతరద్రవ్యము లన్నిటినిగూడ జేర్చి ఇట్టి పట్టికను తయారుచేయవచ్చును.

ఇందలి విశేష మేమన పట్టికలో నిచ్చినట్లు ఈ ౨౪ మూలద్రవ్యములను ౨ తరగతులుగా చేర్చినయెడల

ప్రతితరగతియందును ౩ ద్రవ్యము లుండును. ఈ మాటికిని స్వరూపమునందేమి, గుణములయందేమి యధికసామ్యము గానించుచున్నది. మొదటితరగతిని కైకొనిన యెడల ఇందున్న హీలియమ్, నియోన్, ఆర్గన్లకు పరస్పరము సామ్య మధికముగనున్నది. ఇవి ఇతరద్రవ్యములతో జేరి సమాహృతములు గావు. ఈ సామ్యములను, సమానగర్భములను విపులముగ చర్చించుటకు ఈ వ్యాసమున సాగ్యముగాదు. కాని ప్రధానవిషయమున నెట్టి సందేహమును లేదు. ఒకొకతరగతియందలి ద్రవ్యములకును పరస్పరసంబంధము విస్తృతముగ నున్నందున, ఏతరగతియందైనను సరే, ఒకటి రెంటిని కేర్కొనిన యెడల మూడవది ఏదో, అది ఎట్లుండునో నిస్సంశయముగ జెప్పవచ్చును. మెండలీఫ్ (Mendeleef) అను రష్యాదేశపు కాస్త్రోత్థాడు ఈ యంశమును గనికెట్టి ఈ తరగతుల సేర్పరచినపుడు చాలతరగతులలో నొకటి రెండు ద్రవ్యములమాత్రమే లోకమునకు తెలిసియుండెను కాని మెండలీఫ్ మహాశయుడు ఈ సామ్యమును జట్టి ఆయాతరగతులకు జెందిన అజ్ఞాతద్రవ్యములు ఫలానావిధముగ నుండునని తీర్మానించెను. క్రమక్రమముగ చాలసంవత్సరములకుపిదప కాస్త్రోత్థాలు ఈమూలద్రవ్యములను కనిపెట్టి పరీక్షింపగా మెండలీఫ్ చెప్పిన విషయము లన్నియు సరియని విశదమాయెను. మన పట్టికలో నాలుగవతరగతికి జెందిన స్కాండియమ్ (Scandium) ఇట్టివానిలో నొకటి.

పరిశోధన లభికమై, విజ్ఞానమభివృద్ధి జెందినకొలదియు ఈ ౯౨ మూలద్రవ్యములను ఒక టేవంశమునకు జెందిన వని తెలిసెను. స్వరూపభేదము లెన్నియో యున్నను టుక్కెలా, వక్కులా, సుంటనక్కలు అన్నియు నొకజాతికి జెందిన వనియు, పులులా, సింహములా, కోతులా, మానవులు మొదలగునవి స్తవ్యజాతి యను నొకజాతికి జెందినవనియు జీవసంతతియం దొకక్రమపరిణామము గలదనియు డార్విన్ (Darwin) పరిణామ సూత్రములనుండి సిద్ధాంతమైనట్లే స్వరూపభేదములెన్నియున్నన ౯౨ మూలద్రవ్యములను ఒక టేవంటుంబమునకు జెందినవని స్పష్టమాయెను. ఇంతేకాక వీనిలో కొన్ని

సామహారాష్ట్రయాత్ర

జోన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

హిమగిరియందలి కైలాసశిఖరమును విశీలించి నపుడు ఈశ్వర ధ్రువాలికలను, ఈశ్వరశిరమును పోల దృశ్యములుంటు నెఱుగుదును. ముందుకొండ మహాశ్వర ధానుమైన వెండి కొండవలెనే యుండునుగదా! వెనుక నాదృశ్యములను విహీకించినట్లే, నేను నాప్రళోభాగ ముననున్న దృశ్యములనుగూడ గౌరవభావముతో పరికించితిని. కాని, వీనిని గుఱించిన ఉదంతమును నే నెన్నడు ఉన్నదాని నున్నట్లుగా గ్రహించితినిగాను. గిరి శిఖరములు రాళ్లప్రావులు మాత్రము కావనియో, వాని యం దాత్మ్యము తనపు అనంతభావమును అద్భుతించు ననియు తెలుపుట మన ప్రాచీనుల ఆశయము.

ఎట్టి మహాత్తర భావమైనను, సాధారణ వ్యక్తికరణముకతన సామాన్యప్రజల మనసుల బ్రవేశింపదుగదా! రూపుజాపని భావము, గట్టిమెదడనకే లొంగుభావము, తీవ్రతార్కికరణమును బురికొలుపుభావము, కఠినతాత్విక సమాలోచనమునకే పరికించుభావము అవమానితుడైన అతిథివలె నిట్టిమనసులనుండి తరలిపోవలసినదే! మనుష్యరూపము బాలకునివంటిదిని తెలుపుదును. బాలకుడు పరుగులెత్తుచునే యుండునుగదా! తనదృష్టి నాకర్షించిన బొమ్మనే ఆతడు పట్టి ప్రాకుచున్నాడును. పొంత నుండి గట్టిపండితుడు నడచుచుండినను వాని నీతడు పరికింపడు. మనసు స్వేచ్ఛాకామి, ఆనందకామి. గుమాస్తావలె నది పనిచేయదు. ఒకరిచ్చు పరిశ్రమకు తలనొగ్గుట కది యిచ్చుగింపదు. ప్రమోదమే దీని పరమావధి. పరిశ్రమను కాంక్షించు కొన్ని మనసులుండుటకు కారణమిది పరిశ్రమ స్వయం నిర్ణయమై, ప్రమోదసంభరితమైన దగుటయే! తపసులుండు తెఱుగుదుము. లేవనట్లు పతనమున, గ్రంథరచనమున, గభీరయోచనమున నిమగ్నలైన వారుండు తెఱుగుదుము. ఇవి కష్టభూయిష్టములని, మనసును నొప్పించునవనినీరు యోజించియుండుచో వీనినుండి తక్షణమే—

తక్షణమే కాకున్నను అనివశముతో తొలగి పోదురు. జయపరాకమెత్తలేక మీరు వ్యర్థ తీపులగుదురు ఈ యంశమును వృష్టియం విడిచినియే, లక్షింపగలుగు “Strenuousness is the open ice of attainment” అని తెలిసియుండును. (Vide: Tagores. “Letters to a Friend” page 43) తపసి, జిహ్వాసుపు, విద్యాస్థి, కవి, యాత్రీకుడు, ప్రజాసేవకుడు తమ క్రియలందు చెమ్మబొట్టులనుగాక అమృతబిందువులను గాంచి మురియుదురు. “అబ్బా!” అనుకొనువారు, గుఱుపడువారు, కర్మక్షేత్రమున నానందింపఁబులను విలోకింపక అస్సురుస్సు రచుకొనువారు సోమరులై, ఎందుకట్టెలై నేడో రేపా తమ బ్రదుకును బూడిద ప్రోగు జేసికొందురు. కాలక్రమమునగాని, క్రమనిష్ఠకతనగాని మానవుడు తపసికాడు. కావున తపసియందు ప్రమోదము కాలముకడనుకొలది మనసునం దూటవలె నధికమగుచుండును. ఈ పరితోషము అమృతకలశము వంటిదని వదింపవచ్చును. తపస్వి అమరుడవచ్చును. అమరున కాహార మమృతమే కదా! తపస్వి క్రోలు పానీయము ఆనందము; ఈతని కృషి ఆనందపూరితమైన కలశము. ఈకలశమును నేరిబడగొట్టితిరేని అతడును నేరిబడి, నెత్తికొట్టుకొని యేడ్చును. చూచితిరా?—సామాన్యుడు వలదని యేడ్చినదానికై తపసి కావలెనని యేడ్చుచుంటు బరికించితిరా? తపసి ఘన భావములకై, యాత్రీకు డుత్తుంగ శిఖరములకై పోగులును, గురుగంభీర దృశ్యముల నన్వేషించుచు, తుచ్చగుఱుములను పడదన్ని ఇతడు మందంజనేయును. తపసికాని మానవుని, ఈతడును పరితోషకామియే కావున, గురుగంభీరదృశ్యము లన్వేషించుచు పోవలెను. కన్నుగుట్టు నీ దృశ్యములను గాంచి తన పరుగునుండి తరలి, ఈతడు సంకేసమందును. చోద్యము జూచుట కొందఁలెందఁతో పోవుదురేల? అది ప్రమోద సంభరిత

మనబడేవా! కవులును, ఋషులును కన్నతల్లులు పోలువాడందును. ఘనతత్త్వికాంశములను హృదయం గను మొనరించు కొలిచినచో యయ్యి, దిష్టలుపోలు సాహస్య ప్రజల మనసుల కిది కడుంగను కర్మకములై యుండునని యెఱింగి, కానికి రూపులిచ్చి, వారిని గన్న గుట్టు దృశ్యములను గావించి, కల్పల కవ్యములని వానికి చేరులిడి వీరు జనాభి కొనసగుదు. మన కావ్యముల చుట్టుల కెంబట్టు పుట్టుముల చొలగించి చూడును. అందు నుపనివత్తుల నవలోకింతురు! వజ్రములుపోలు గట్టి తలపు లందుంటు గాంతురు. మన ఋషికవులెంత విశాల హృదయములో కనుగొనుదు! గ్రంథములందు, ఆక్కర ములమెనుక నుండరదృశ్యములను చిత్రించి వారు మిన్న కొనియుండలేదు. తమ శిల్పకాళిలనుండలి సుధాధారల గ్రోలుటకై, తమ కావ్యములనే కొండలు మాత్రమే తెచ్చిచూతురని చాలెఱుగుదురు. కావున తమ భావము లను - ఆనందసుధాసంసిక్తము లైన తమ భావములను భావ్యాదృష్టి నాకర్షించు దృశ్యములందు విరబోసి, వానిని బహుళసంఖ్యాకుల కప్పన మనిరి. మిఠాయిని చూచి పాపాయిలు పరుగులెత్తుదురా? మనకావ్యము లందును, యాత్ర స్థలములందలి దృశ్యములందును ఎంతో భావమృష్టాన్నమున్నదని తెలుపుట నాయాశ్చర్యము. ఇతి తలును, పథికులును వీనికై పరుగులెత్తుచుండురు. మన మకమందలి యుద్దేశములను, మన రచనలందలి భావ ములను గ్రహింపనేరక, భావపఠనము నంతగా నెఱుగని పాశ్చాత్యులు మనము మాఘులమని, మనమతన, మన యాచారములు మాఘ్యగర్భితములని మాటలు విగులు చుండురు. ప్రతిమానవునిగూడ మహా విజ్ఞానిగను, నిర్మల

చారితునిగను గానింప నుద్దేశించి భావగ్రహణమునకు తోడ్పడు దృశ్యపరికరములను సమకూర్చుటయే కాక భావానుష్ఠానమునకు మనుజుని బురికొలుపుటకై మన ఋషులు చక్కని యాచారముల నేర్పించిరి కర్మ కాండయన విచ్ఛిన్నమియా? మిషనువలె జేయుక్రియయా? కండ్లుమూసికొని, ఒకనిమోల బానిసయై నిలిపివేయ వలసిన కర్ణమా? బాహ్యాదృష్టిశుండియు, సంకరంగ దృష్టిశుండియు మనసున జేరుకొనిన మహితభావములను ఆత్మజీవములందు చొచ్చించి, వానిని దేవగర్భితములైన మహిమందీరములట్లు మహిమోతేతములు జేయుటకై మన ప్రాచీన విజ్ఞానులు నిష్ఠయించిన మహదాశయ మంకితకర్తవ్యము కాదా? మన విజ్ఞానమేమో మన మెఱుగము కావున. మన కర్మకాండ యెట్టిదో, నిత్య భావానుష్ఠాన మెట్టిదో యెఱుగక మనమతమును జూచి, మన యాచారములను జూచి కించకిచలానుచు పండ్లికి లించుచున్నాము. ఈ మతమునకును, ఈ యాచారము లకును ముప్పుదెచ్చు నిరక్షరకుత్సలను, దుర్మత్తులను నిక్కంపుపూజాదలని, నిక్కంపు పురోహితులని నమ్మి వీరి దుష్క్రియలకతన నాని వక్రదృష్టితో, జనుప్పా గర్భిత నేత్రములతో విలోకించుచున్నాము. మన విద్యా విధానమున మార్పులు తోచినగాని మన మనసులు క్రమ పంథయందు పనిచేయవు; మన గ్రంథములందు, మన పూర్వభూమిల దృశ్యములందు, మన తీర్థములందు, మన విహిత కర్మందు గల గంభీరోద్దేశముల నవి గ్రహింప నేరవు. హిమగిరియందు దీర్ఘయాత్ర సలిపినపు డచటి రాళ్లయందును, రప్పలందును దివ్యాక్షరముల గావించిని. ఈ యక్కరములందు భావభువనములను విలోకించి, *

* భావపఠనమందు, అంతర్దృష్టినుండి కావించిన పఠనమందు మనమందు ఆనందమనూనమైనది కళోపాస కులందు గూడ నిట్టి పఠనము నలఱుచుకొనువారి సంఖ్య అత్యల్పమైయుండును. ఇట్టివారిలో, అశునిగలలో, భారతీయులలో ప్రధానము రవీంద్రుడు. ఈ పఠనము తన కెంతో పరితోష మొనరునని ఈతడు తెలుకొను చుండును. ("I cannot tell you the great joy of seeing everything through the sight which comes from within" (Vide: page 41 Tagore's "Letters to a Friend") హృదయముతో సలుపు యోచన మిట్టి పఠనమునకుదారి దీయును. అదర్శ అంగ విద్వాంసులెట్టి యోచనమును మిగుల నుగ్గడించిరి. ఈ యోచనవాళికి వంగీయునకు కలదని అరవిందుడుతెలుపుకొనుచుండును. ("The Bengalee has the invaluable gift of thinking with the heart" Vide: page 4, "The Brain of India" By-Sri Aurobindo Ghose") హృదయము ద్వేగమున కొలుపట్టు. ఉద్వేగభరితమైన యోచనము అద్భుత ప్రభావముకలదై దివ్యరచన మును గఱును. ఇట్టి రచనమే పాకకుని యాత్మచే తనమయ్యవలెయు జేయుచును.

వీనిన స్వేషించియే నిలింపు లీప్యభూమియం దవతరించి ఈ కర్మక్షేత్రమున భర్తృక్షేత్రమును విహాకించి, ఇందుండియే ముక్తి నందుకొనిరని గ్రహించి ఉత్తమాశయ విలసిత స్మృతికవై మసలు భాగ్యము నా కలవడివంతుల కంతో మురిసితిని. అందు నే గాంచిన భావభువనముల నెప్పటికైనను పాతకమహాశయుల చిత్రముల కంటి ను గలవని ఆశపడచున్నాను. తుషారాద్రిని పరికిం, అందలి దివ్యదృశ్యములందలి “గంగా మాహాత్మ్యము”ను పఠించి పరితోష మందొిట్లు “నేను బ్రహ్మగిరిపై నిలిచి, మహా రాష్ట్రానవకుడు చూపిన దృశ్యమునగల “పుణ్యగోదావరీ చరిత్ర”ను బఠించి ఆనందించితిని. మహిత భావనకు నిమిత్తమైన వస్తువు పూజనీయమైనదని నా యుద్దేశము. దీని నిట్టి నిమిత్తముచేసిన మునిమానసమనకు జోహారంటిరి. జడములైన రాళ్లయందును ఇట్టి యాధ్యాత్మిక స్పృష్టి జూపజాలుట భారతకవియుఖులకే సాధ్యమైనది. వీరికనుగొనుడు, భావభరితమైన గోదావరీచరిత్రకు ననుకొనుడు, శైలతలమందలి గభీరతత్త్వమహత్త్వముకనుడు సాగిలపడితిరి. నాశిరము సలిపసంసిక్తమయ్యెను. మనసు భావప్లావితమైనది. కూడనున్న నేవకుడును నావలెనే అందు సాష్టాంగపడినాడు. వీని విశ్వాసమే విమలతరంగిణియై వీరిని పునీతు జేయుచున్నది. నాచేతిలోని మర చెంబును గైకొని నేవకుడచటి పవిత్రోపకమున బుకుండున మంచి నాడు. నాచెంబుకూడ యాత్రీకుడే యంటినిగదా! మురిగిసంతనే దాని యంతరింగము నవ భావపూరముచే నిండిపోయెను. భావబ్రహ్మాండమును మోచుకొని యమునాసీతీరమున మసలివ వసుదేవుని వశై, భావభారమును వహించి గోదాఘరీభారలందు జరించితిని. ఆ భావబ్రహ్మాండము మద్దుకృష్టంపందుండెను; ఈ భావభారము నామద్దుకలకమున నుండెను.

అనుచరసహితుడనై ప్రదక్షిణముచేయుచు, గిరి శిఖరమునుండి అల్లన దిగిదొడగితిని. క్లిష్టమైనను మార్గమంత యధ్యాన్నముగలేదు. కడలినిన సాయంసమయమున నన్నెదుర్కొనిన కడగండ్లు నేడు తోపలేదు. ప్రోవతప్పి అట్టిపాట్లలో (ఇది పడరానివని నే చెలుపను) పడిపోతిని.

కొండమట్టు అందంగా జలధారలు రాలుచున్నవి. కొంతసేపము దిగిచెమీదను ఇది రాలుచోటులందు ఎవో బొమ్మలు ముదిరికొని వాని కింత కుండచుట్టలను ఒక్కొక్క అర్వ మాపుచును. ఒకే ప్రమాణాని అవ్వలు ఎట్లు నెలెట్టతయి ఇందు జేరుకొనినో! అమలా పురపు కురిగిలకును ఈ యవ్వలకును నిండు చుట్టజీక మున్నప్పటికిని వీరు మహారాష్ట్రపు అవ్వలకు గట్టిపరు కులరుట తగ్యము. ఈసమయము దోలీ లింగు జేర్చియుండును. కుంకుముడుగాక ముందున్నరాళ్లకు, బొమ్మలకు వీరు చిక్కని భస్మమును పట్టించియుండవలసినది. గోదావరీ జన్మస్థలమని తెలుపుచు, “ఉదంబరేయూతే” అను సంస్కృతపదమునకు పెక్కుమహారాష్ట్ర శబ్దములను జోడింపచు, ఆవేశపూరితులై ప్రసంగించుచు “రాత్రను జయప్రదముగ ముగించుకొనిపోతున్నారు. దయచేయండి” అని ఇంత బెల్లపత్రిని. కుంకుమును, హారతికర్పూరమును, ఇన్నిపూలను, అగరువట్టలను, ఒకటి రెండు కడలిలనో, ఒక కొబ్బరికాయనో వీరు చేతికిత్తుచు వీరి పూజ ముగిసినవెనుక చేతనైనంతవఱకు దక్షిణములాగి, అప్పుడును యాత్రీకుని వదలక “నుటొక్కజేవుని చూతురుగాని రండు” అని వెనుకతట్టున నున్న బెలములోనికి గొనిపోయి అందురాలు నీటిబొట్టుల దిగుననున్న బొమ్మరాతినిజూపి “దక్షిణాఘోడో!” అని పలుకుచుందురు. ఈవృద్ధరాదులు పాపము కడుపేదలు. ఆప్రదేశము భయంకరమైనదయ్యి ఎట్లో నాలుగు డబ్బులు దొరస నను ఆసతో అందుజేరుకొని, చీకటి పడకముందు వన్యవకువుల బానిబడక దిగవకు బోవుచుందురు. వీరి మాటలు నవ్వు పుట్టించిననేమి, వీరి యవస్థ కనికరమును కలిగింపకమానదు. కావున వీరికి సాయము సలుపుచు సంశయింపము. కాని తెరువున అందందు పసపుపూసినరాళ్లనో, ఎన్నోచేతులు గల బొమ్మలనో, వింత వింత విగ్రహములనో నిలిపి వానిని గుఱించి అబద్ధపు గాథల నేకగవుచెట్టుచు, చిత్రము వచ్చిన దక్షిణానందులకై ఎన్నెన్నో పోకిళ్లకు పోవుచు తమ యాటలు చెల్లనపుడు మాటలు విగులు పూజారులను చూచినపుడు కోపమురాకమానదు. క్రమక్రమముగ

అందుకొకటి తోవలో పండుక అందు అబ
సత్యమేమిటా, కొండపైమెదలగా, కీర్తనై పొంది
యొందు అబలగా, పోలికలగా, కలగలము
వాగూ, ముగ్ధుల విల్లకలిగ్గువాడూ తోచుచుండును.
అందుకు సంతోషమేమిటా మునుండును.

పర్యత పర్యవశన అచ్చులను తోచు కొన్ని
కల్పకములు మిగుల పరాధిమైచి, అందుకు పాడు
పక్షి గాలిలచ్చుచి. వాటిలో కవ్వరు లేకున్నను,
పోయి లోపల ప్రవేశించిన నూతనాంశ మేదేని కనుల
బిరుగని ఆకాపక, అగు కీర్తనజి నలుతట్టులను పరి
కించువాడను. “మాచేందుకు ఆకాపక వింత ఏమీ
ఉండెందుకీ. పాపములు మాత్రము ఉంటాయి. రండి
పోదాము.” అని నేవకు పడుచుండువాడు. “పట్టపగలు
అడలనేల? నీ చేతిలో బలమైన కట్టకలరు కదా!” అని
అశ్రమములను విల్లకించునట్లే జిజ్ఞాసువునై శిఖిలాయ
ములను విశించువాడను. పిమ్మట ముందునుండి
అవి యున్నవని కొంద అనుచుండువారు. వానిలోని
దుమ్ములో చరిత్రకును, పురాణమునకును సంబంధించిన
నివర్తనము తెలియైన గోచరించునని ముక్కునపడు
వాడను, కొన్ని కొన్నిచోటులు గా కెంతో ప్రీతి
గొలిపినవి, మఱికొన్నిట గొందలు జోగు లగపడువారు.
ఒకానొక పాడుకొంఠలో సేవో ప్రాతగుడ్డ లగపడినవి.
వాని వెనుక సేవో మెడలుచున్నట్లు తోచినది, “పాము
పా”మని కట్టతో సహితముగ ఒక్కరుముకుతో నేవ
కు డీవల బడినాడు. ఇకేమి చేతును? పీఠప్రవరునితో
నవ్వలికి లంఘింపక తప్పించికాదు.

కొండనుండి చాలభాగము దిగినపిదప పీఠప్రవ
రుడు మఱొకత్రోవగుండా మరల పర్యతమెక్క సాగి
వాడు. కొండయొక్క మఱొక్కతట్టున నెత్తయిన
చోటున కొన్ని విగ్రహము లున్నవనియు, వానిని చూడ
వలెననియు మావాడు నెలవిచ్చినాడు. అందున్నవి కేవ
లము విగ్రహములే యగుచో వానిని చూచుటకై కొండ
మీదికి నెగిరిగిరి పడరా దనుకొంటిని. కాని, ఆయెత్తు
చోటున చక్కని దృశ్యములును, మనసునకువచ్చు చిత్ర

ములును, గంధర బావ విసితములైన ముత్యెట్టి పదార్థము
లేని యున్న కేమాయను నాశ నాహృద యునువలెయై త్తి
సాగినది. మరల నెత్తుకొండనెక్కుట కష్టమైనపనియే
యయ్య పీఠప్రవరుకు మార్గదర్శకుడై యున్నాడు
కావున, ప్రమపంఢనుండి కదలిపోవాలనునయ్య,
మరలమరల బ్రహ్మగిరినెక్కు నవకాశము కలుగజేమో
యోయు యోచించి నడుచుగట్టి కాలు సాగించితిని.
కొంత నేపటి కా చోటు జేరుకొంటిని. జలధార, సామా
న్యహస్తలు తక్క అందు నూతనవస్తు వెద్దియు గోచ
రింపలేదు. ఉన్నతస్థానమునుండి నలువలంకులను పరి
కించి, చూడ్కివలనుండి పర్యతదృశ్యమును అంతరంగ
ములోనికి లాగుకొని తృప్తిపంది దిగువకు తరలితిని. ఈ
తీటున బ్రహ్మగిరియొక్క నాలుగుతట్టులనుండి కొండొక
తెన్నునుండి కొంతదిగి మఱొండు తెరువునుండి మీదికి
నెక్కి విస్తృతతైల సామ్రాజ్యమును కడుకాతుకమున
పరికిలించితిని. కడచిన సాయంసమయమున కండ్లబడిన
భయంకరగుహగాని, దురంతయాతని మొదలించిన గొం
డమిట్టుగాని ఈ విచరణమున మఱొక్కరూటు సాక్షా
త్కరించునేమో యని యూహించితిని. పీఠప్రవరుని
తోడ్పాటుకతన నీపర్యాయము మునువ్యసంచారముచే
కొంత నలిగిన దారులందే నడచుటచే వెనుకటి భయం
కరదృశ్యములు మరల దృగ్గోచరము కాలేదు.

అప్పటికి పగలు పడునొకండు గంటలు కడచెను.
దివంగతయైన అమ్మకు నేడు కొంత ప్రసాద ముప్పింప
వలెను గదా! ఇక కొండనేలయుం దాలసింపరాదు.
నేటి పవిత్రకార్యమునుగుఱించి డైమానురాజుతో ముందే
తెలిపియుంటిని. యాత్రస్థలమున సాధారణముగ నెఱప
వలసిన తీర్థవిధిని నేను జరిపితిటునునని ఆత డెలు
గును. కావున పితృకార్యమునకై చేయవలసిన సన్నా
హమునంతను ఆతడు జరపియుండునను దృఢ విశ్వాసము
నాకు కలదు. వైగా నిట్టి కార్యములం దాతడు సిద్ధ
హస్తుడుకదా! ఇవి వారి నిత్యకృత్యములు. జరుగవలసిన
యత్నము జరిగియుండకపోయినను నిముసములో
నాతడు నెఱవగలడనుట అతిశయోక్తికాదు. గూర్తం
లో నాజవమాటు (కారద సహితముగ) కాకిపోయి

నపుడు, చల్లా సుబ్బారావుగారు పదునొకండు గంటల పాటు "శ్రీ" అని కేకచేసినంతన నార్దరు బ్రాహ్మణులు మోలవ్రాలిరి. గంటలో వంటముగిసినది. మైకాకారా జీవర్గములోనివాడే! ఇక నాలసింపరాదనియు, నీ పర్వతభూమిపై మనలుటకు మఱునాడు మరలరావచ్చుననియు దలపోసి "నిక నూరిలోనికి దారిదీయు"మని వీరప్రవరునితో నొక్కిచెప్పితిని.

మఱికొంతనేపటికి, కొండదిగువకు వచ్చితిమి. చెల్లుసంపులో ప్రవేశించితిమి. ఊరినుండి మెల్లగ నడచి వచ్చుచు, వరంగలుమిత్రులు నా కందు నెదురైరి. నన్ను పలుకరించుచు, "అయ్యవారూ! ఏమైపోయారు నిన్న? చీకట్లో ఎక్కడోపడిపోయారని దిరుజపడ్డాము" అని వారు జేవులాడిరి. ఈ యమాయికుల వాక్కులు అరురాగపూరితములై యుండెను. చదువు సంస్కృతెలుగరిని, నాగరకతకు దూరమందున్నారని మనము చులకనచేయు వారి హృదయములు కరుణా ప్లావితములనుట కెన్నేని దృష్టాంతములను స్వానుభవమునుండి పేర్కొనగలము; మహాపీఠాపులని నేను కీర్తింపువారిలో పలువుర హృదయమునుండి అనుకంపము అదృశ్యమయ్యెననుటకును ఎన్నేని దృష్టాంతముల నీయగలను. రాజస్థానమున హనుమాన్ గడ్డ అనుచోటున చాకాజీయను నిగూఢదన నెట్లు సత్కరించెనో, భటిండాకడ డుబేజీ ప్రభృతులు నాయెడల జూపిన ఆదరానురాగము లెట్టివియో నా "కాస్మీరనుజీలీ"లను పరికించిన పాఠకు లెఱుగుదురు. వరంగలు తెలుగు పైదోడులు నాకేమియు సాయముచేయలేదు. వారిసాహాయ్యమందు తరుణము నాకు లభించలేదు. కాని ఆ తురపాటుతో నిండిన వారిమాటలు నాకు పదివేల మాటలకంటె వెలగలవై నా మనసున కెంతేని యానందమున గూర్చినవి. ఆహా! సద్భావమున, సద్భావక్రమ ఆత్మకు నమృతంపు గ్రుక్కలగునుకదా! వీనిని గూడిన సత్క్రియ మధుమయమైనదగును. వీనినెఱుగని క్రియ ఒక్కొక్కపుడని దొడ్డదీయయ్యు—మానసమునకు ప్రీతి

గాక బాధచే కలిగించును. తిట్టివాని మొకడు పోయిన మొట్టిమను, మన బిచ్చాకని చేయను, చిత్తమునకు రోతను బుట్టించును. అరురాగ గర్భిణిమైన పలుకెట్టియో, నాటకమునకును బూటకమునకును సంబంధించిమాట ఎద్దియో అనుభవముకలక సర్వవిధకపోషము. నిత్యుని మాటలచే సంతోషపెట్టి, క్షేత్ర సంపన్నులయ్యు ఆచరణ సమయమున గాల్గు మునుమునారును, ఎగ్గుచేయవారును గూడ గలరు. ఇట్టివారి కివనము చుము లోకమునకు మాడ కౌమర్యమైదును. ఎంతోచేకజేయ, నెంతోచాయము సజప గాంక్షించి, కృతకప్రయత్నము కానివారు కన్నీరోప్పుచు, చల్లనిమాట చెప్పవారును గలరు. ఆలివ్ గోల్డ్ స్క్రిప్ ప్రభృతు లిట్టివారు (Vide: "The Citizen of the world "Theor City Night's Peace"). వీరిచూచున వారిమాటలు చల్లనివేయయ్యు వీరి యంతరంగములందు కృత్యాసములుండును గదా! వీనిని సర్వించుట కెన్నేని వెరవు లున్నవి.

భావము కేవలము వచనమునుండియే కృతకము కాదు. ఇది నీజీయందలి మందుకొండను పోలనదని తెలుపవచ్చును. ఈ కొండయందలి తొమ్మిదివంతు ఒడకమున మునింగియుండును. ఒకవంతుమాత్రము జలముపై తేలును. (vide: Freud's Book on Psychology) ఇంతికంటె నధికముగ నది యాత్మప్రకాశము గావించు కొనజాలదు. అంతరంగ ముచోర్చివమందలి భావము ప్రసంగమునందు కొంతిదనుకమాత్రము ఆత్మప్రకాశ మొనరించుకొనగలను. కాని భావము జడముకాక జీవానల సందీప్తమైనది కావున కొండవలె నడగిమనగి యుండనేరదు. మాటలందుగాకమానె, కన్నీళ్లందును, నవ్వునందును, అంగాంగ భంగిమమందును, ఉద్వేగపూరితమైన చేష్టలందును అది వెలువడును. కొండొకవడి సంయమి భావము సంతరంగమున బంధించియుంచినను, ద్విగుణీకృత శక్తితో కాలక్రమమున నేరూపమందైన నది విజృంభించి తీయను. లతలందును, రెమ్మలందును నెలలకొలది నిదురించియుండు భావము వసంతసమయ

* తిన్నేజీకుంభమేళ మహోత్సవానంతరము ప్రయాగనుండి కదలిపోయి వారణాసి నావేళకు చేరుకొంటిమి.

మన మొక్కలందును, పూవులందును, కాయలందును, పండ్ల
యందును మానవ ముఖమునైతే ప్రకాశమును కనుగొనదా?
కన్నుతావియును తన చరిత్ర ఇట్టిదిని ప్రకటించి ఒక
సత్యము నలరింపదా? మనమన మన పాపములను
భావము బహుజన్మలందు గూడ నవతరించి వివిధ క్రియ
లందు ప్రవృత్తియనునది ప్రాంతకతాత్వికము తెలుసుదురు.
భావము సత్యముకావున, ఆత్మకు దగ్గరమట్టుము కావున
కన్నులు మృత్యువులుగను.

అధినియమం దావిర్భవించునది ఆసత్యమేదా!
ఎరువునకుదానిని సత్యమనితోచు లీల భావమతే నిది
నటించును. నేడుకాకున్న రేపైన నీనగలు రాలిపోవును.
ఇప్పుడుకాకున్న భవిష్యత్తునను మోముమీది పూత యంత
రించి పోవును. చక్కని చుక్కవలె కొండొకవడితోచిన
నేమి, ఆపృథము : 2 గర్భమున మృత్యువును ధరించియే
యందును. నిండుకడుపున నిప్పు కెరసుల నిడికొనిన
కొండ ఏదీ? మహార్తమున వెల్లియునక మానునా?
కాలనియతలను సత్యము చిరసందీప్తమైయుండు,
నసత్యము తాద్రప్త్యకొనిన గోతిలోబడి చచ్చి కంపు
గొట్టదా?

విలుత ప్రాయమునందే గృహమవ్వడి, విశాల
భూభాగములందు మనలి, వివిధ ప్రకృతులను పఠించు
తరుణములు నా కెన్నో లభించుటచేతను, క్లిష్టమైన
జీవనమార్గములందు ప్రతికూలపరిస్థితులందు నడచుచు,
బహుళ గుణదోషములను గాంచి సర్వవిధ మనుష్య
చరిత్రల నెఱుగవలసిన యక్కడ నాకు పలుమాటల
కలుగుటచేతను, నైతికజీవనమున నే గలియు న్యక్తుల
ఆంతరంగికశక్తి లెట్టివో, వారి హృదయములం దెట్టి
భావములు సంభవించుచున్నవో, వివిధ సమయము
లందు వారి మానసికగ్రగ్గన మెట్లు పరిణమించు
చుండునో అవలీలగ గ్రహింపగలనను ఆత్మవిశ్వా
సము నాకు కలదు. క్రమగతి నైహికయాత్ర నలిపి,
విభిన్న జీవనసమస్యలను ధృతి నైపుణ్యములతో
నెదుర్కొనుటకై జీవన రహస్యములను గుఱించిన
పరిజ్ఞాన మెంతో అవసరముకదా! ఆర్థికముగను,
నైతికముగను పంపిణీ నేకు పతితులై యుండుటచే,

మతము : త్రవ్వమునై, ధర్మనిరతియై, ఘన చరిత్రయై,
సుందరభావమునై, సదాశక్తి నల్కావృష్టి నేడు
మిక్కిలుముగ గుర్రయందుండుటచే తఱచుగ నహి
తులనే, ప్రపంచకులనే, ద్రోహులనే, దుర్మతులనే
మనము విలోకించుచుండుము. అడుగువేసిన కొలది
బొప్పి గట్టించుకొనుచుండుము. నేకను ఇట్టిగాయములు
నాకు లభించుచున్నవి. దెబ్బతిని దెబ్బకొట్టిన నాధ్యా
త్మికనియమమునకు భంగము వాటిల్లు లుండుండ, తీవ్ర
సంఘర్షణము పితాచమున లేపుననియు, ఆత్మశాంతిని
మనుమాడుననియు, పరస్పర విప్లవసము తలనూపుట
తద్వయనియు నెఱుగుదురు. ప్రతికూల ప్రకృతులనుండి
సంఘర్షణమును గాక సఖ్యమునే సృష్టించుటకును, విష
బిందువులను గాక అమృతకణములను లాతివారి నడవడి
యందు చిందింపజేయుటకును, తెరలుతెరలై ఎనుటి
జీవనమునుండి దుర్గంధము మీదికి పొరలి రానున్నతేజ
సుగంధపూరమనకు దానిని గంగోత్తరి గావించుట
కును, చీకటితోబాటు మనసున దివ్యజ్యోతిని నిలుపు
టకును, ప్రళోపమును పాలియించి ప్రాయము
నకు పట్టుగట్టుటకును, కలుషమును కడతేర్చి ఉత్తమా
శయములకు విజయస్వజము లందించుటకును, హాహాకార
ములను తేజమిగొట్టి జయముంగిళ మాలాపించుటకును,
మనుష్యహృదయమున పెరుగుచున్న దోంకలను తెగ
గొట్టి మరల నందు నుంచార పారిజాతములను మను
మింపజేసి సంవత్సరంబు నందు పునరుద్ధరించుటకును నేటి
మానవుడు మాటలకంటెని ఆంతరంగిక శక్తి నలవడచు
కొనవలెను. ఆత్మసంయమ మనుడు, నిశితబుద్ధి యనుడు,
మారదృష్టి యనుడు, అదృతకౌశల మనుడు ఈ శక్తి
లోనివే! దీనినందిన మహార్తముందే మహత్తర జీవర
కర నలవఱుచుకొంటిమని తలపవచ్చును. వడగండ్లవలె
కడగండ్లు వైబడుచున్నచు, విండ్లును ముండ్లును నిమగ్న
నిమగ్నము మార్కొనుచున్నను, నా మహత్తర మహా
ర్తమున పండువెన్నెలను జాఱు రథాంగములవలె, సుధా
బిందువులను గుట్కజేయు తేలిగుంపులట్లు, పూలపాను
పున గలియు దంపతులచందమున, భాహంబరమునుండి
రాలు చల్లని కిలపులకు మనసులొగ్గు కవిచాతకముల
చాడ్పున ననంతానందమునంది, ఎంతేని మురియుదుము.

మధురరాగాలాపమునకు, మంజులస్వని సృష్టికి సంగీత మూర్ఖునమందలి ఆరోహణావరోహణము లవసరముగు లాగున, మధురమంజుల జీవనగీతికాసృష్టికి భావమూర్ఖు నమును, క్రీమాకాశల్యమును అక్కరైనది. వివిధ సూచకములగు మన హృద్వీణా తంత్రులను సప్తస్వరముల సమన్వయము తేటపడు వకువున నేరిమిమెయి మిఁజాలినపుడు మన జీవనముల నమరులకు మాత్ర పాఠకచేరుల గావింపగలము. ఈ సామర్థ్యము నందుట కెంతో సాధన మవసరము, ఇంటి నుండి గ్రంథములగుట్టయందు పద్మాసనము వేసికొని రుద్రాక్షలను త్రిప్పనట్లు గ్రంథాక్షరములను మనన మొనరించిన నిట్టిసాధనము కానేరదు. ఈ సాధనమును, పైన నుల్లేఖింపబడిన పరిజ్ఞానమును స్వీకృతపరిశోధనము వలన, స్వయంకృషికతన, గంభీరపరిశీలనమువలన, హృదయపరీక్షమూలమున, ఆత్మసంయమముకతన, నిశితబుద్ధి వలన, మాతనశక్తిసంపాదనముకతన నలరడును. పాడుచుండ, నాడుచుండ నెల్లరవములను, ఎల్లరూపములను ఆకర్షించుకొని, మనమ్రాల బ్రదర్శించు టాకీజంత్రము లట్లు ప్రకృతి జీవనమందును, మనుష్యజీవనమందును బహుళచలనదృశ్యములను దానైకొని, సాహితీ దాని నాత్మహృది బ్రత్యక్షమొనరించును గావున, నాదర్శ జీవన నిర్వహణమునకేకాక, ఆదర్శసాహిత్య సృష్టికిని గూడ నట్టిసాధనమును, అట్టి పరిజ్ఞానమును అనివార్యమైనవి.

సాహితీవక్తమతియందును, ప్రత్యక్ష ప్రపంచమందును పూర్ణాదర్శములను నిండుపండ్లనట్లు పుడికితీతవలెనని కాంక్షించువాడను కావున నీపరిజ్ఞాన సాధనలందు క్రమకృద్ధి నంద నాతురపడుచునేయున్నాను.

వరంగలుమిత్రులతోకలసి నే నెంతకాలమో మనుషున్నను, వారితో దీర్ఘప్రసంగము సలపకున్నను వారి హృదయము లెట్టివో, వారి చరిత్ర లెట్టివో, వారి జీవన విధానము లెట్టివో గ్రహించుటకు నాకు నిముసము నేపుకంటె నాలస్యముపట్టలేదు. అభినయము నకుగాని, నాటకమునకుగాని వారి జీవనములందు చోటులేదని గ్రహించి, ఆయనాయుకుల నిష్కృళంకచిత్తములకు జోహా

రంటిని. కంటిమాపు చిల్లగ నున్నంతకాలము, మానక వృష్టి వాడియై చున్నంతకాలము (ఈ మార్కుల నెదుటివాడు చూచిన తెలుగున సాంఘికము వారిం చుచు) ఏది సత్యంపు వ్యక్తకరణమో, ఎవ్వరి యసత్యపువిజృంభణమో గ్రహింపజాలగలను.

కడదిన రాత్రి నా కెట్టి యవస్థ వ్రాపించెనో యని వరంగలుపైచోడు లెంతో వందుచుండునని గ్రహించి, పరార్థచింతకు తావోసగిన వాచి పవిత్ర హృదయములకు ధన్యవాదము లొసగితిని. నికవాయముగ నేను బయలుబడినందులకు వా రెంతో యానందించిరి. సమీపమున నేజేని దేవాలయ మండియుండునని యూహించి దానిని చూచుటకై పయనమైతిమని వారనిరి. మతావేశముతోకాబోలు, వారితోనున్న అబల తాటిపండుగాడిని చంకబెట్టికొని ఎంతో చురుకుగ నడచుచున్నది. తనముం దొక యెత్తుకొండి కలదని పాప మామె యెఱుగదు. ఎజేగినను ఆవేశభరిత హృదయయై యున్నంతదనుక ఆమె వెనుకంజవేయదు. ఆహా! మతావేశ మెంత మహత్తరమైనది! అని యొకగు శక్తి ఎంత యద్భుతమైనది! మనుజునకు రక్తమాంసములిచ్చు బలమెంత? భావోద్వేగమున, మతావేశమున అదృశ్య దివ్యశక్తులై యంతరంగమున విరాజిల్లుచుండ నంగుష్ఠ మాత్రకేరులుగూడ ధైర్య వేదమాచులు లగుదురు; అసాధ్యములను సాధించితిమిమరు. గిరీంద్రములును, కిరీంద్రములును వీరి కరుణకై దోసిల్లొగ్గి వీరి మ్రోల నిలుచును.

తెలుగు పైదోడులనుండి కదలిపోయి, సేవకుని గూడి మఱికొంతమార మరిగితిని. తరుబృందమున ప్రవేశించుచు, గజాసురుడు నా కెదురై “నమస్తే బాబూ సాబ్! ఆఫ్తర్క్ జంగల్ మే హవా ఖాతేహై క్యా? పహాడేపర్—” (“అయ్యా! వందనము. ఇప్పటివఱకు వనములో వాతూలగు నారగించుచున్నారా? కొండపై—”) అని చిటునవ్వుతో వ్యంగ్యస్వరమున నాతడేమేమో ప్రశ్నించుటగాంచి, “నమస్తే” యని మాత్రము పలికి, వానితో ప్రసంగింపక, అప్పటికే చాల ప్రాచీన క్కుటచే వడివడిగ నడచిపోతిని.

కష్టమయిన మైన ప్రాణమున గజానుకును నాకెంతో తోడుపడునని ఆశపడితిని. ఉత్తరహిందూ ప్రాంతమున నేను సలిపిన డిప్లొమాత్రలో నాపొట్టిపిచికి నాకెంతో పరిచయమిది, నాకు ప్రాణాధికుడైనాడు. పిమ్మట నాను నుండెను మేరువువోలిన చూడ్యా ముండెను! పప్పుని నిమిషమునాని యంత రంగము విమర్శించుకంటె వికారమైన యుండెను. మహాత్తరచేనాధ్యక్షులవలె ప్రవేశించి నిత్యభావము పరంజ్యోతివలె నా హృదయముగలయును లేజ రిల్లినది! తాను చేయునది మహాత్మాధ్యక్షుని ఆత డెన్నడును చేయగలడు. అత డాడును, పాడును, అంతియే! కోపించినపుడు తనలోతాను నవ్వుకొనువాడు; నామన మనకు నెలలు కలిగినని యూహించునపు శేషమనాడు. నాని యెంతో భుజించుచు కొనిలము. అది చాలకుని నుండె కనయినది; మంచుకంటె కుభ్రమైనది. కఠినమైన ప్రజాభిక్షను నిర్దిష్ట మొనరించుకొని, నిష్టమైన పయనము నలుపుచు, నిష్ఠురుడైన నే బ్రవర్తించినపు డించుకైన గన లక, విసుగుజెందక, నిగులుపడక, తనకష్టమును కష్ట ములైందక, నేబడుపొట్టుకు దుఃఖించుచు, తన నిద్రా హారములను పాటింపక, నా నిద్రాహారములకై వింతవింత వ్యవస్థలు నలుపుచు, తన చూటలచే, నాలుపాటలచే నాకెంతో సంతోషముగూర్చుచు, నాకు తోడై నా నీడయై మనలిన వాని నెన్నడును మఱుగజాలను. ఆతడు మహాత్ముండని గుర్తించియే, ఆతడెటుగనితీయిన తట యుగ వాని హృదయమునాత్మ్యమునకు సాగిలపడువాడను. మరల వానిని గలిగికొని, వానిగూడి మాటిమాటికి హిమ గిరిచూత్ర సలుపవలెనని ముక్కువపడుచుండును. ఈతని జాడవలెనని ఆనవరత మాతుగపడుచుండును. గజానుకుని దావున మన్నపుడు Law of Contrast ననుసరించి నా పొట్టిపిచికి తలపునకురా, నిరువురందు గోచరించిన వ్యత్యాసము చలచి అబ్బురపడిపోతిని. శారీరకొన్నతయందు గజానుకుడు బ్రహ్మాగిరి తలదాటివాడు. హిమచలమున కుజ్జికాగలవాడు. ఉన్నత శరీరమునకును, ఉన్నత భావ మునకును దగ్గతీయట్టికే ముందునని తలపడెల్లదని ఈతని

దృష్టాంతము గ్రహవహించినది. పొట్టిపిచికిపరిమాణము గజానుకుని చిటికెనవ్రేలియుం దరపాలై నుండెను. పర మాణువునందు కొండంతభావమును గాంచి, కొండంత కాయమున పరమాణువంత మహత్త్వమును గాంచక, ఇతటి సృష్టిచిత్రమని యచ్చెరువొందితిని.

పుంజ్ఞానుపుంజ్ఞులుగ పరిశీలించితిమేని, సృష్టి యుండెన్నేని చిత్రములను విశ్లేషించుము. ఒక్కొక్క చిత్రమున నొక్కొక్క Epigram ను గాతుము. పరిస్పర ప్రతిమలములల్లు తోచు చెండుభావముల కలయికలో నన్యతనకృతియు ప్రదర్శించునదే Epigram కదా! మృత్యువు యిది జీవన మాతృవిజయము: దుటయు, దుఃఖ మునకు సుఖము పేతు వగుటయు నిట్టి సకృతియే! అనంతమైన బ్రహ్మము హద్దుగల నిజసృష్టియందాత్మ ప్రకాశ మొనరించుకొనుట. నిట్టిసత్యమే! నెనులునుండి నుఖ ముద్భవించుటయు యిట్టిసత్యమే! కమలముఖమున దోచు కన్నీటిబిందువు ప్రభాతసమయమున చక్కని రతనముట్లు కాంతిలదా? నిజేంద్రుడు సరోజిని యొసగు రత్నాంకితహారము బాష్పసమదృశమైనదేకదా!

మనవ్యచరిత్రయందు నోచు చిత్రములనుండి చిత్రములను సృష్టించుట ఆసాధ్యముకాదు. ఈ చరిత్ర జీవసంచారము గలది కావున చలనయుతమై డి; పరి వర్తన నుండజాలునది. మనవ్యదృష్టి గాంతిజనది పరిపూర్ణత్వము (Perfection) కావున దీని దెస నాగి పోవుట మానవుని సహజగుణము. దీనికతన గుత్తితంపు చరిత్రలు కొన్ని ఆంధ్రరంగిక పరివర్తన ముందుట గాం గుము. ఈ పరివర్తనమునే తాత్వికులు Resurrectio అనియు, Inward renewal అనియు దెలుపుచుండురు. హైందవసారస్వతము దీనిమహత్త్వమును వేసేకుల బ్రక టించినది. నాటే టాల్ స్టాయి ప్రభువు లీ యాధ్యాత్మిక గుణమును బహుభంగుల సుగ్గఱించిరి (Vide: Leo Tolstoy's famous novel 'Resurrection'). క్రైస్తవమత చరిత్రయందు దిది ఎంతేని ప్రాముఖ్యము నందినది అంధకార బంధుములై యుండిన *అగస్తయును

* అగస్తయును ఘోరవ్యభిచారియైయుండ వాడు. ఈతని దుశ్చరిత్ర వీనికల్లికెంతో సంతాపము గలిగించెను. పదపడి ఆంధ్రరంగికపరివర్తన మంది, ఈతడు యోగీంద్రుడై రోమునుండి గ్రగరీ యనుపోవుచే పుత్తెంపింపబడి

పాల్ ప్రభృతుల జీవనములు దీనికతననే ఆలోచింపజేయునై పొందవలసినదీ ప్రముఖ కాజాలియి.

గజానురుడు పొట్టిపిదికివలె మహాత్ముడు కాదు, నిష్ఠురునివలె దోచినాడు. కరుణాశరధి కాగలదని నా పృథవిశ్వాసము. కొంతకాల మితనితో మసలి యతని చరిత్రయం దుగయుచు నూతనశోభను గాంచవలెనని యాశపడితిని.

నడచుచు నడచుచు నేనకు డేమేమో పలికినాడు. నామనసు వేటుగ పనిచేయుచుండుటచే వాని నుడువులు వాని “స్వగతి”మందే నిలిచిపోయినవి! వాడు గంభీరవదనడైపోయినాడు. ఇంతలో మిగిలినపండుగాడు, పండ్లికల బాటవైచి, ప్రత్యక్షమైనాడు. నా యాగమనమును తెలుపుటకై కాబోలు పరుగుపరుగున వెనక్కు పోయినాడు. వీరప్రవరునిగూడి అల్పపమయములో డైమాన్ రాజుదివ్యభవనమును జేరుకొంటిని.

తీర్థయాత్రలను చేయుచుటందుక, తిథులను పెట్టించుటందుక డైమాన్ రాజు అందెవేసినచేయి. ఈ వృత్తులలో వానిబుద్ధి పరిణతినందినది; తలపండినది. తాతమత్తాతలనుండి ఆవతరించుచు వచ్చిన క్రియా కలాపమును ఉగ్ధబాలనాటినుండి చేపట్టి సాధించుచున్న ఘటము అందులో నింతటివాడగుటలో అక్కజ మేమున్నది? నిన్నటిదినము నేననిన నాతల్లి తద్దినము మాట ఆతనిచేసి బడి ఊరకొనలేదు. వానిమనసున ప్రవేశించి, మంచి మందుకణికవలె పనిచేసినది. మరల దానిని గట్టింది వానికి జ్ఞాపకముచేయవలసిన అక్కర లేక పోయినది. అతడు బ్రహ్మగిరివృత్తాంతము నెఱుగని వాడు కాదు. కొండకొన జేరుదునని పోయిన వ్యక్తికి

ఇంతలో తిరిగిరావని నాపలుకు వినివచ్చిన గ్రహించినాడు. గిరినిలము నెక్కినను ఎక్కజాలకపోయినను, అట్టికము కనుక దొరికినను, తనమేదనై పడినందునని ఆ బుద్ధిమంతుడు గ్రహించినాడు. ప్రాణపతి చిత్తమును కనిపెట్టి ఆతని యడుగు జాడలనుసరించుచు వచ్చి యిల్లాలైనను కాకపోయినను కాపురమునకు వచ్చి నప్పటినుండి ఆతని యువ్యోగమున పాట్లాడుచు విశేషానుభవమును సంపాదించిన దగుటచే మదాము నేటి వంటకై వలసిన సన్నాహమును నేను ముగియకమున్నే చేసికొనినది. * నేను వచ్చినంతనే కలుగు తెలుపుమని తనయున కాజ్ఞేశ మొసగి ఎవరిచేతనో అమావాస్య తర్పణమును విడిపించుటకై కాబోలు డైమాన్ రాజు కుశావర్తమున కరిగినాడు. చేతినిండా కావలసినంత ప్రాప్తీగుగల అదృష్టవంతుడు!

మిగిలినపండు తూర్గవలె ఎగిరిపోయినాడు! అచిరములో డైమాన్ చక్రవర్తి హాజరైనాడు. వెంట నలుగురు మహాశయులున్నారు. నలుపురుగు డైమాన్ వర్ణములోనివారే! శరీరములపై బుక్కా చుట్లు కొనికేమో అని యూహించితిని. ఒక్కడు మాత్రము లంకగుమ్మడిపండును బురుడించు బొజ్జతో నలరారుచున్నాడు. నలుగురును పెద్దమీసములు గలవారే! తక్కుంగలవారి ముఖభాగములును, తలకాయలును నున్ననై యున్నవి. గడ్డిపరకలవలె పుంజిడు వెండ్రుకలు ఒక్కొక్కరి నడినెత్తిపై శోభిలుచు మందమారుతమున నూగాడుచున్నవి. కొంతదూరమున నిలుచువారి కివి గోచరింపవు. నాలుగు మెడలపై నాలుగప్పడాల పిండిమద్దలు రంగారి యున్నవని చూపలుగు గ్రహింపకపోరు. గుమ్మడిపండును చూపి “ఇతడు మంత్రము

కీ. శ. ౧౯౦౨ లో కెంటున గాలిడి అంగ్లావనియందు క్రైస్తవమతమును ప్రచారమొనరించిన ప్రధమాచార్యుడైనాడు. తెరువుదాపున వెలుగునుగాంచిన ముహూర్తమిది పాల్ మహాత్ముడైనాడు.

* ఈరీతి అక్కరలు ఆకస్మికముగ పొడనూపినను, జంతుగొంతులు లేక వాని నెదుర్కొనబాలు శక్తి పండాలు వుండును. ప్రయాగనుండి పగలు పడునొకండుగంటలకు కుటుంబసహితుడనై ఏడేండ్లకుమున్ను నేగాళి కేసినపుడు చల్లా సుబ్బారావుగారు “శో” అనినంతనే ప్రమథగణమువలె పలువురు ప్రత్యక్షమై నాటి సన్నాహమును నిమిషములో నెఱపిరి.

చెప్పెను. పక్షిని మువ్వకు భోక్తలు. ఉత్తములైన బ్రాహ్మణులు" అని వైవాకరా జనినాడు. "విజము చెప్పితి" అని వారిని ఖేదపరిచితిని. "పదునేనుదినముల నుండి నాసిక పైమనులో మీకై ఎదురుచూచుచుంటిమి బ్రాహ్మణ! ఎప్పుడు వచ్చుచేసినారు?" అని గుమ్మరిపండు కారణ పూర్వకముగా నన్ను ప్రశ్నించి నాడు. ముగలి ఘటం రికివడని, గట్టిఘటమని గ్రహించుటకు నా కాలస్యము పట్టలేదు. ఇట్టి వృద్ధులను చూచినపుడు ఎంతో సంతోషమందుచుండును. ఈ ప్రశ్నను వృద్ధుడు కాక యువకుడు ప్రశ్నించుముంకి గోపించియుండును. పదునేనుదినములకు మున్ను అమృతసరముండుంటిని. నాకై ఈతడు నాసికలో ఎదురుచూచుచున్నాడట! తొలుతిటి పర్యాయము (1902 లో) కాశీపోయినపుడు చల్లగా బాబావుగారి ఏజంటు "అబ్బాయి! నీకై మొగలోమగయి స్టేషనులో ఎదురుచూచితిని" అనినాడు. ఈవచనము పండాబాపలందఱి నాల్కలపై లేలిచూచుచుండునేమో! "పదునేనుదినములకు మున్ను రాత్రివేళ జలియకొవాలాబాగ్లో మీవంటిరూపమే గోచరించినది. మీయశ్వేషణ మచ్చటివలన ప్రాకి యుండును." అని గుమ్మరిపండుతో పలికితిని. "ఇత డెప్పుడెప్పుడు భూత మగుచుండును. బాగ్లో మీకు గోచరించినవా డీతడే!" అని ఒకభోక్త పలికినాడు. గుమ్మరిపండు కను లెఱిజేసి ఒకమాటు నాలుక నీవల

వాడచేసినాడు. ఇక నాలసింపక నాటిక్రియకై గడంగ వలెనని వారిని హెచ్చరించి, స్నానమునకై వారితో పరావర్తమున కరిగితిని.

పితృకార్యములందు ఆధునికు మహారాష్ట్ర భోక్తలు (వారును పంచద్రావిషలలోనివారే కాన్క) పనికివత్తురని మరపెద్ద లనచుండురు. కాశీప్రయాగలందు పిండప్రకాశనముయములందు వీరు వివిధగా చెల్లుబడి యగుచుండురు కాని తెలుగుతిండికి వీ రలవాటు పడ లేదు. *

కన్నతల్లి తద్దినము. ఈపవిత్ర సాంవత్సరిక కర్త వ్యమును నేనిపు డంతిగా విమర్శింప బూనుకొనను కర్క శాస్త్రులు తెలుపు ప్రత్యేక ప్రమాణములనగాని, అను మానమువలనగాని దీనిని గ్రహించుట సాధ్యముకాదు. ఆ ప్రవచనముమాడ నొక ప్రమాణమేకదా! వే వచసే హించువు కు ప్రహసమైన ఆప్తరచనము. దీనిమహత్త్వ ముదింత్యమని విందుము. ఇది సనాతనమైనది. మనుష్య వివేకమునుండి కాక ఈశ్వరముఖమునుండి వెడలింప విందుము. ఈ యంశములను తూచాతప్పక విశ్వసించు కున్నను, మనుష్యమానసము దివ్య భావోద్వేగముచే చలించినపుడే అందుండి వేదవాక్కు వెడలెనని నమ్మ జెల్లును. ఆధునికతాత్వికులం దగ్రగణ్యుడైన రాధా కృష్ణుని పల్కు లాలించుడు! "The Veda is

* కడపటిమాటు ప్రయాగలో తీర్థక్షధి పెట్టినపుడు ఇరువురు మహారాష్ట్ర భోక్తలు తప్పిరికారు. తెలుగు ముద్దలు కంకములో చొరబడినంతనే (ఇంజనునుండి గుప్పగుప్పన స్త్రీమండబురసట్లు) వానిపవర భోక్తలవరంధ్రము లనుండి వెడలింది. సెలెబ్రాంటు అధికమైనకొలది వారికన్నునుండి నీరు జొలబజొలబరాలినది. పురుషులు, అందును మహారాష్ట్రజాతీయం దుద్భవించినవారు, మహావీరులు, ఆత వారివలె నేల బేలగుచుండిరో నాకు తెల్లమకాలేదు. ఆశ్చర్యాన్నికుడనై "ఆస్తే, ఆస్తే, — ధీరేధీరేహాయియే ("వెల్లవెల్లుగా ఆరగింపుడు") అని నేనంటిని. "హం రోతే-రోతేక్యా" "మేము ఏమస్తూ ఏమస్తూ ఏమి—") అని ఇక వారుమాటలాడజాలకపోయిరి. "అసలైన సరుకు, అనగా ఆవకాయ, గోంగూరపచ్చడి వగైరాలు సుదూర ఆంధ్రవసుంధరలోనే యున్నవి. ఈరితి భోజ నములందు అవి నిషేధములేయైనను, కొంత Concession కు చొటిచ్చివాని నెట్లయిన తెప్పించి వీరికి వడ్డించినయె డల చెప్పన వీరు నా పితృదేవతలను కేరళానగలరు. హాహరాదులమ్రాల ఆంధ్రప్రజ్ఞను గెలిచి మహాప వ్యాసము లీరుగలరు. నేడు వీరు విలపించుచు మాడ్చు మ్రుంగిననేమి? నా పితృదేవతలం కారమున కలవడిన ఆంధ్రవీరులే కనుక, తమరుచికి సరిపడిన పదార్థములు లభించుచున్నవని భోక్తలేడ్పినకొలది తాము సంతసించు చునే యుండురు." అని యూహించుకొని ప్రకాశముగానేమేమో పలికి వారిదుఃఖము నుపశమింపజేసితిని.

called 'Sruti' or the rhythm of the infinite heard by the soul. The words *drsti* and *sruti* which are the Vedic expressions point out how the Vedic Knowledge is not a matter of logical demonstration, but an intuitive insight. The poet's soul hears or has revealed to it the truth in its inspired condition, when the mind is lifted above the narrow plane of the discursiveconsciousness. According to the Vedic seers the contents of the hymns are inspired and revelatory only in this sense" (Vide: page 128 chapter on "Transition to the Upanishads" RadhaKrishnan's celebrated work "Indian Philosophy," Volume 1.)

వేదవిజ్ఞాన మనంతమైనది. ఈ విజ్ఞానమహాదగిని మనించి క్రొంగొత్తదగు భావామృతమును వెడలించు శక్తి మహామేధావులకే సాధ్యము. శంకరరామానుజాదు లిట్టివారు. కాలపథమున బహుశతాబ్దాలు కడచుతటి కొండొక మంగళముహూర్తమున పీఠజనించి, యుగమర్యాదకు సరిపడుపంథగుండా జనసమూహమును దోకొనిపోదురు. స్వతంత్రగమనిక మహాత్తరమైనదే! కాని విజ్ఞానముపై, ప్రజ్ఞపై, ప్రతిభపై నాధారపడిన స్వాతంత్ర్యమే సురుగంభీరమైన ఫలములను చేగొనును. విజ్ఞానరహితుని స్వాతంత్ర్యము విచ్ఛలనడవడియై, తీఱుచెఱుపు దెచ్చిపెట్టును. సంస్కృతాక్షరము లెఱుగనివారు, తత్త్వకాస్త్రమును మందునకైన గాంచనివారు, మతమహత్త్వమున గ్రంథులిడజాలనివారు, భౌతికకాస్త్రదృష్టితోడనే ఆధ్యాత్మికాంశములను గూడ పరికించువారలు వేదములను నిరసించి, అందుల్లేఖింపబడిన కర్మకలాపమును గర్హించి, ఆధునిక దృష్టియందైనను అందలి గభీరతత్త్వార్థమును గననేరక, హిందువులమని తెలుపుకొనుచున్నను, హిందూధర్మ విరుద్ధముగ జీవనములు గడపుచు, స్వతంత్రపథమున

నగ్రపథుల మునుంచుచుని యెంచుచు తమ జీవనముల నిట్టిచెఱుపుకకు ప్రాంగణములను గావించుకొందురు. వీరిజీవనము చేదుబకంటె, తెలియరాని భౌతికమైన రుజువుల కందిరాని ఆధ్యాత్మిక విషయములకు మాన్యులమై సంకమాన్యులమై మానసిక చాచినిము నండుటకంటె, విశ్వాసము నాచారము జేసికొని, విహితకార్యము లొనరించి, * చిత్తపథమున పదస్థులనమెంగక చిరించుచు ఆత్మకాంతి నందుట మేలుకాదా?

ఆత్మ మృత్యువు నెంచుకొని ప్రధాన మతము లన్నియు నంగీకరించుచున్నది. ఒక శరీరము చచ్చినను తరుకర్మము నెఱుపుకొనుటకై ఆత్మ మఱిండుకాయమున ప్రవేశించునని శాంతిదేవి కథనమున కన్గొంటిని. ఈ ప్రత్యక్ష దృష్టాంతమునది మహత్త్వమును లోకమునకు దెలిపితిని. ఒక యగారమునుండి వేటొక యగారమున ప్రవేశించు తెఱుప నొక భక్తమునుండి మఱొకజన్మమున చచ్చి కాలక్రమమున కర్మబంధమును తెంచుకొని ఆత్మ ముక్తి నందును. చినిగిన వలువలు వదిలి మానవుడు మాతనాంబరముల కెట్లు దాల్చునో, జీర్ణదేహములను విడి ఆత్మ మాతన శరీరములను గ్రహించుచున్నదని కదా భగవద్గీత తెలుపుచున్నది:

“వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ
నవాని గృహ్లాతి నరోఽపరాణి,
తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణా
న్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ.”

నాయమృతయాత్ర అమృతజీవి. ఈ యమృతజీవి నారాధించినపుడు పౌదయమున కెంతో సాంత్యము, ఎంతో పరితోషము చేపడును. భావము కైదీయై యుండజాలదు. ఆత్మప్రకాశమంటే అది యానందమునందును. అందును, ప్రేమభావము అద్భుతశక్తి కైగది. విశ్వసృష్టియం దాత్మప్రకాశము గావించుకొని జగదీశుడు కులకునట్లు దీని వ్యక్తీకరణమున మనుష్యహృదయము సంతసమందును. ఆరాధన మిట్టి వ్యక్తీకరణమే!

* “తస్మా చ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్య వ్యవస్థితౌ, జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తు మిహార్హసి.”—శ్రీ భగవద్గీత.

అమృతము, అమృతము తోడనే రసలేనివాడు, అర్థాంగి నాత్మకాన్ని పోషించలేనివాడు, తోడిమానవులయొడల సహృదయము జూపజాలనివాడు, సాంఘికమైన ప్రాణి అనిలేవాడు ఇట్టియానందమునకు బహుమోక్షముల సూత్రమున నుండును. ఈతనిశీవమే ఈతనిగోరియై యుండును; ఇంకే ఈత డడగిమడగియుండును; పురుగు లట్లు గుచ్చిత తీతలి వీడించి విడించి, తుదకు తమ గొట్ట జెట్టికొనును.

నాయున్న పరితనముంకే నన్ను బాదుక, నేడును నామోలనుండిన, సచ్చిదానందమును నానందనాంగం మున వాడియావులై యుండెడివి.

సభృతమున హృదయమును విప్పి “అమ్మా!” యని ఆతురవాటున కంకమెత్తి పిలిచినపుడు గుండె నుండి దుఃఖపూరము పొంగిపారలను. కరుణామయియై ఆక్రందనమొనరించినపుడు అంతరంగమందలియాతనము పంజరమునుండి విడివడినట్టివలె అంతర్ధానమగును. కని పెంచిన ఆనందము, ఇంచుకకనలిన సంతప్తహృద యయ్యె, ఇంచుకసంతసించిన పరమానందభరితయై నెగులు చూచి పొగిలి వేయివిగమల దల్లడిల్లి వేయిరెరసులను క్రోగంటనైన పరికింపక నిరంతరప్రేమదానమున ననంతా నంద ముండును, ఆలండును పాలుండును పాతములు గజపును, నినుగునకు పెట్టులైన మోదమును, కాంతమును గూర్చుటకై ఆత్మార్పణ మొనరింప నాతురంపడు కన్నతల్లి చిటుతప్రాయమందే కఱవైనపుడు, వడ గండ్లవలె వైబడు కడిగండ్లకు గొడుగైనయొడద అకాలమున నెందో యెగసిపోయినపుడు, అంధకారమం దును, పరనీమయండును, ఘోరాతపమండును దురంత దుర్దాంతభాధల నోర్రజాలక డగ్ధమా యొదను చేతబట్టి కనుగాయ “అమ్మా! అమ్మా!! పలుకవేమి?” అని యెఱచినపుడు, రెక్కలు కట్టుకొనియైన వచ్చి అనుగ్రహ జేర్చుకొననెంచు తల్లిప్రాయమును నృత్యపు తనవీడికెట నొక్కపట్టినపుడు గుండె గుండయై నేల రాలదా? అమృతమృత ఆత్మలు తీర్థస్నానములందు పక్షిదంపతులై తానమాడుచుంట గాంచి అంతరంగిక సాంత్యము నందవలెనని యెంచి పసికనమున నొంట

ంపై పరిభ్రమము మొదలిడి తొలుత వారణాసి పోతని. నాటి నామాటల కాదరపూర్వకముగ వీక్షింపగా, నాయుద్దేశమును గ్రహించి, అది నిద్రించుటకై తోడ్ప డిన శ్రీ చల్లా నుబ్బారావుగారు నేడును నుఖులై యున్నాడు. కన్నవారియాత్మల నావాహన మొనరించు కొని మహాప్రేమియులగు వాని నాత్మకాన్ని గాంచి, లోనియలముట నపనయించుకొని చిత్రకాంతినందుటకై యే నేను తీర్థవిధులను పెట్టుచుండును. ఈవిశ్వాస బీజ మును చిటుతప్రాయమున నాహృదయమున నెవరు నాటిగో నే నెఱుగను ఇది తొలుతటి పుట్టుపుటోని పంటగింజయేమో! ఈ బీజమును చితుకొట్టడంపడు అంగ్లవిద్య నాకు తప్పనిదైనను, దీనిని తాకనీయక దాని ధాటిని హద్దులలో నుంచుటకై యత్నించుచునే యుండును.

బాల్యావస్థ కడచినంతన, అమ్మ సుష్టేకించి వెడలిన ఆర్తనాదము అంతరంగిక సాంత్యన మొనగు లకు కారణ మది భావగర్భిత మైనదగుట యని గుర్తిం తుము. ఈ దీనారవమును పంధగావించుకొని అందుండి అమృతమాశీస్సు గాంగనిర్దురమట్లు హృదయమున ప్రసించి అందలి యగ్నికుండమును చల్లాడ్చును. అమ్మకై పొగులగలకకై అంతరంగమున నళగంటనంతదనుక, ప్రణయప్రసన్నతకై, భావోన్నతికై తల్లడిల్లజాలు సామర్థ్యము హృదయమున మడియనంతకఱకు ఎన్ని యి గట్టులు తలపైబడినను, గోళిలట్లు పిడుగు లెన్ని తలపై డల్లిపడినను మానవుడు నిట్టూర్పులు వీడ నక్కఱలేదని నొక్కిచెప్పెదను.

కాని, మానవమానస మనవరతము జేలయై యుండదు. వ్యక్తికరింపదగు మహార్త మానన్న మగు నంకవఱకు భావోద్వేగము నది నిలిపియుంచగలదు. అద్భుతమగు మానసికశక్తి నలరఱుచుకొనినవానికే ఇట్టి సంచును సామర్థ్యము సాధ్యమగును. మేఘగర్భమున నెన్నో నెలలు తడసియుండి, అందు పెరిగి పెంపొంది మృగశిర ప్రవేశనయమున కుపలయమున లంఘించు వారిధారయే చల్లనై, ఆవిరళమై, ఆనందగీతిక నాలా పించుచు క్యామలనన్యములకు, వైడివైరులకు కన్నతల్లి

యగులీల, విరుఱుతువులు కడచువఱకు లతాహృదయమున తడసియుండి, వసంతసమయము పొడనూపినంతన కుబ్జులములందును, కుసుమములందును, లలితములైన చిగుళ్లందును శృంగారమున రంగారియుండు పండ్లయందును నాత్మప్రకాశమొనరించుకొను సౌందర్యము చందమున, జననిగర్భమున తొమ్మిది నెలలు తడసి, తడయుకట్టి వృద్ధిపంది తల్లియొక్క శాశ్వతక, మానసిక, ఆధ్యాత్మిక గుణములను తనవి గావించుకొని యుదయించు శిశువు సర్వాంగ లావణ్యమున రాజిలుచొప్పున, నిశియంతయు నెంతో తపసుచేసి శక్తి సందితమొనరించుకొని పదంపడి అన్యుత ప్రభులను పృథ్విపై పుత్రైంచు రవిచాడున, కృష్ణపక్షమున నిభృతతపను గావించి పిదప నాత్మకృత్కీరణమొనరించుకొను సుధాంశువు వెన్నెలవాసయించు తన ప్రతిభను గాంచి మురియుకైవడి మానసప్రసూతిగృహమున నీకృరపంపర్కముకలన నుదయించిన భావశీర్షకము కొంతఁమయము తడసి మనన నిదిధ్యాసనముల పరిచర్యలన పెరిగి పెంపొంది ఉచితకాలమున, మంగళ మహూర్తమున నవ్వలియవని నాత్మప్రకాశ మందెనేని మన్మథునివలె (అతనుడు జగదీశునిబిడ్డయేకాదా?) సౌందర్యపంగి పై యుండును.

సహాసంయమములందున, నిభృతనిస్తబ్ధతలందున, మానకాంతములందును, ఏకాగ్రదృష్టిధ్యానములందును పూర్ణకృద్ధి నందిన ప్రతిభ పూర్ణప్రకాశమునే కాంక్షించును. తడసి, తగుమహూర్తమున నాత్మకృ

త్కీరణము గావించుకొనినపుడే తననన్న నాత్మకృత్కీరణ దని ఇది మురియును. సముచితకృత్కీరణకావకాశమున, తనను గుఱించుకన్నులను గానక ప్రతిఘటించు ప్రతికూలపరిస్థితులు ప్రత్యక్షమగుచు నీక్షించినచో ప్రతికపడు బా' దురంతమై, కుచ్చమామై యుండును. కవి సుధాంశువులను, పూవుపండ్లను అత్మప్రకాశము నెఱగజాలవేరే తమకన్నీళ్లచే ముల్లోకములను మంచుచేయును. విశ్వస్పృహయం నాత్మకృత్కీరణ మొనరించుకొనని నాను జగదీశు డెందు పరితాపము అనిర్వాచ్యమై యుండును.

మనుష్యాంతరంగమున ప్రతిభ కడపు జీవనమును పరికిలించితిమేని అది విశేషముగ జేచనముతోన, పరిశ్రమతోను నిండినచియే గ్రహించును. ఈ యాంతరంగిక యాతనము నందు శక్తి మనుష్యలోకమున నేకొలదిమందికోకాని యుండును. రక్తపూరముపోలు కాంతియందే బంగారువన్నెగల బాలభాను దువయించు లీల, అంగలార్చు చైతన్యని కన్నీటియందే ముద్దు కృష్ణుడు మురళివాయించుచు ప్రత్యక్షమగుచాడున హృదయఘేదమందే పండువంటి ప్రతిభ యుద్భవించును. ప్రతివ్యక్తియు ప్రతిభాపంతు డేలకానేరడో చదువరులు గ్రహించియే యుందురు. మామగుడ్డలే బ్రదుకని యెంచువారి సంఖ్యయే పెద్దది. అశవసనముల నంది, భోగభాగ్యములు పడసి సంతసమంది, నుఖముగాంచి వీనియందే వీరు చతురు.

వీకటో వెలుగు

—శర,

త వ్వ ట మ గు లు

వెంకటి నాగభూషణం

అ

ఋ

తే...

ఎందుకూ... ఇంత కోపం ?

‘ఎవరికి...’

‘మరెవరికి...?’

‘పంతమా ?’

‘ఏమో.....’

‘బాగానే ఉంది. ఏం వగలు పోతారండీ!’

‘కాదే...’

‘అదిగో, ఆమాట అనవద్దు అన్నది. ఎన్నిసార్లు చెప్పాను? ఒసే... ఏమే... ఓయ్... ఓహో... ఆ... ఎవరక్కడ... ఇదిగో—ఎందుకు ఈ వెర్రివేమాలు? భార్యను మర్యాదగా పిలవడమనేది తెలియనే తెలియదా? ఇక, ఈలాటి ఛాందసపు సంబోధనలు మానేయకపోతే, నేను మీతో సావాసం కొట్టివేయాలిని వస్తుంది....’

‘మరి... ఏమనమంటావు?’

‘వేరే చెప్పాలా? ఏం... పేరు పెట్టి పిలవడం చేత కాదా? ఓ వేళ, మీశాస్త్రాలు అలా ఒప్పుకోవంటే... పోనీ, చప్పట్లు కొట్టండి! కాదంటారా, ఎదురుగుండా కనబడుతూనే ఉంటాను కాదూ... ఇంకా పిలుపు ఎందుకు? ... ఊళ్లో అందరికీ తెలియాలా... మీ ఘనకార్యం?’

‘సేకవిత్వం.....’

‘అయ్యో, మీరు ఉన్న పోటీకి ఆమడ దూరంలో ఎటుచూసి... ఆఫ్సరిసే కనబడటమే! “దూరాత్ సంకుచితైః గచ్ఛతి యథా చక్షాలతశ్చాన్ధసాత్” — అని చెప్పారుట, విజమేనా?’

—పాపం... మానవుడు చిన్నబుచ్చుకుని... మొగం యింత చేసుకుని... కిక్కురుమనకుండా ఊరుకున్నాడు.

అంతా, అచనవ్యముగానే ఉన్నది—వైదికారణ్యంలో సింహవిక్రమం చలాయించడానికి నడుముకట్టుకున్న సనాతనమూర్తికి... పరీకోరీ, చుక్కకన్నెలతో పంతాలు వేసుకుని వాదులాడుతూ మురిసిపోయే వయ్యారి... ఇల్లాలు కావడం...

పోతు, ఇక ఏలా కుదురుతుంది...?

‘ఏం... మాటాడలేం? మీదగ్గర ఉన్న ఇదే అంత! జవాబు చెప్పకుండా... మూగనోము ముతైదువులాగ కూర్చుంటే... ఊరుకుంటా ననుకున్నారా ఏం? ఇదిగో... వస్తున్నా ముట్టుకోడానికి...’

‘ఉండు, నీవుణ్యమాయెను! ఇంకా... అర్ఘ్యవిధికా లేదు... మైలపడేయమొక...’

‘పడితే... మళ్లా ఓమారు స్నానం...’

‘నేను...చేయలేను’

‘చేయలేక తీవ్రపెట్టిందే? ముక్కుపట్టుకు కూర్చుంటే కూర్చున్నాడు కాని...ముసలి తనం అభినయించమోకండి...వల్లు మండుకు ఎస్తుంది!’

—చంద్రకళలో...సూర్య కాంతుల జీరలు మెరిసిపోయినవి. కాని, ఆ మనోహర

రామణీయకాన్ని...ఆనందాంకితము చేసు కుని లోబరచుకునే రసికమర్యాద...శివావ ధానిలో కనబడలేదు. ఆ అమ్మాయి మీద మీదకు రాబోతున్న కొద్దీ...ఆతడు, చిత్రాసనం మీద కుదించుకు పోవడం మొదలుపెట్టాడు.

‘మద్దొస్తున్నారండి...!’—అని, గిలి గింతగా పలుకరించి హేళన చేయబోయింది- మనసు మాచ్చుకుని...జోహార్ అంటాడేమో నని.

“ఉండు...శీతలమాయెను! ఇంకా...
ఆర్యునికా...మేలపడేయమోక...”

‘...నోచ్చిష్ట మధరం కురు...’ అని, నవ్వుతూ గీర్వాణం వెలిగించబోయినాడు! ఆమె, బెడరిపోయిన దానిలాగా...ఎత్తిన పాదం నేలను మోడకుండా-

‘మరి, చెవి కనుక్కు మనిపించాలా ఏం? ఈ మాత్రం సంస్కృతం నేర్పకుండా... నన్ను మీ యింటికి పంపలేదు మావాళ్లు. తలతిక్కవేపాలు వేయమోకండి...’

‘ఏం ... మాటలు మరీ పెరిగిపోతున్నాయ్?’

‘వాటికికూడా... మొగం వాయవలసి వస్తే...సరే, కానీయండి!’

సరే, కానీయండి! ...ఈ ముక్కలతో వాళ్లప్రణయజీవనపు దోహదోపచారములు...కట్టుబడిపోయినవి. అన్నమాటలో అంత అర్థములేదు. కాని, చంద్రకళ...అవధాని సాన్నిధ్యానికి అంతటితో స్వప్తి చెప్పింది....

కోపంతో... నిస్పృహతో... ఆమె యిల్లువదలి బయటకు వచ్చేసింది. అవధాని మీద ఆమెకు ఆగ్రహంలేదు. అసలు... ఆతని తలపే లేదు!

రోళ్లు పగలకపోయినా...రోహిణిలోగా ఎండ మండిపోవడం మొదలుపెట్టింది. కపాలం చురుమన్నది. దానికితోడు, లోపల ఉక్రోశం...రోషం....

తల్లిదండ్రులు...తనకు ఎదుకు ఇలా అన్యాయం చేయాలి? చక్కగా చదువు

అనే చెప్పింది...చక్కని చూపు-తోటలోకం లోని అండం గమనించి...అనుపదించాలనే కోరికల మెలకువలు కెలెయకెప్పై ఉష్మ అలవరించి...చివరకు, ఎందుకూ నోచుకొనని ఈ అరకికునికి...ఎందుకు అంటగట్టాలి?...కన్నవారు చేయవలసిన సాచు యేనా...ఇది?

ఎన్నివిధాల ఆతనిమనస్సు మెచ్చించాలని...ఎన్నిమాటలు ప్రయత్నించేసింది? ఎంత వలచింది...చెప్పిపూరింది! కాని, కళిగ మనసు...ఏలా కరుగుతుంది...?

అది, ఆయనలోకము కాదేమో... ప్రకృతే అంతేనేమో? ఉహు...ఏమీ తెలియని పసిపాపా? అంత, భార్యకు దూరంగా మగిలో...జీవితమంతా గడవదలచినవాడు...పెళ్లి చేసుకోకుండా ఉండలేకపోయినాడా? పోనీ.. పొరబాటున...ఏగ్రహచారవశాన్నో చేసుకున్నా...కాపురములేని ఈ కాపురము చేయడానికి...తగుదునమ్మా అని ఎదుకు తయారుకావాలి...?

...ఎదుటివారిచేత వ్రేలు వంపించుకోకుండా...లక్షణంగా కాపురంచేసి ఉభయ కులాలకు ప్రతిష్ఠ తీసుకురమ్మని...దీ వెనలిచ్చి సాగనంపారు పుట్టింటినుంచి...పెద్దముత్తైదువు లందరూను! కలకాలం, తలవంచుకుని...లోపల కుమిలిపోతూ...శుష్కజీవనం గడపడకన్న.. పొచినవ్రేళ్లు అంచెలుగా ఆవేశ పడానికి ఎగిసిపోయి...తరువాత ఏమైపోతే మాత్రం...విచారం ఏమున్నదీ...?

—ఆలోచనలు... ఇలా దోవాతెన్నూ లేకుండా సాగిపోయినవి... నిలుచున్నచోటనే. కాని, ఆ రసికావతంసికి... అనుభవించడం ఏలాగో, ఏలా ఉపక్రమించాలో... తెలిస్తే కాదూ...?

తూలుతూ... వాడిపోతూన్న పూతీగలాగా... తిరిగి మెట్లు ఎక్కి... తలుపుతోనుకుని, నద్దచేయకుండా యింట్లోకి వచ్చి... 'దేవతార్చన గృహంలో'కి తొంగిచూసింది.

శివావధాని, పరమశివ-నిశ్చలదీక్షలో... బాహ్యదృష్టి పూర్ణంగా ఉపసంహరించేసి... చలనం లేకుండా కూర్చుని ఉన్నాడు!

—చూసి, శోకం పొరలివచ్చి... గదిలోకి పరుగెత్తుకుని వెళ్లి... క్రింద పడిపోయి, చాలానేపు వెక్కి వెక్కి రోదనంచేసింది...

అవధాని బయట మెసులుతూనే ఉన్నాడు. పెద్దగా సూక్తములు పఠిస్తూనే ఉన్నాడు. కాని, ఆ అమ్మాయి ఉన్న గది చాయలకైనా పోలేదు! కొంత నేపటికి మాత్రం— 'ఇంకా మడికట్టుకోలేదే... ప్రొద్దెక్కడములేదూ?'—అని పొలికేకపెట్టాడు.

చంద్రకళకు వెర్రి ఎత్తుకు వచ్చి... ఆవేశంతో... మంచం కోడును ఫెడేలున తన్నింది. వంట చేయాలి!... అందుకోసం, ఆవేశకు తన అజ వచ్చింది ఆతనికి! ఏంచేస్తే పాపం ఉన్నది? అయినా... కసి తీర్చుకునేందుకు ఆ ముచ్చటకూడా చెల్లించడం మంచిది... ఇక లేవటినుంచీ...

లేచి, పసుపు రాచుకుని స్నానంచేసి... వంటచేసి భోజనం పెట్టింది—అవధానికి. ఆనమయాన... నిత్యమానమే ఆతనివ్రతముకాబట్టి ఉభయలూ పలుకరించుకోవలసిన అవసరం కలుగలేదు. భోజనానంతరం... పగటిపూట తాంబూలచర్వణం చేయని నైష్ఠికుడికి... భార్యను పిలువవలసిన అగత్యం ఏమి ఉన్నది....?

లాంఛనానికి... ఎంగిలిపడిలేచింది, చంద్రకళ. శేషించిన పనులన్నీ తీర్చి... ఎక్కడివక్కడ అమర్చి... వీధితలుపు దగ్గరగాలాగి, బయలుదేరింది—ఎక్కడికో! ఆ వధాని, అప్పటికప్పుడే... చేయితడి ఆరకుండానే... భాష్యశ్రవణమునకు వెళ్లిపోయినాడు....

నడచిపోతూన్నది ... మళ్లుతూన్న ఎండతో. దుమ్ముకొట్టుకోకుండా... రోడ్డుకు కొంచెంపక్కగా... అలా... ఎన్నో ఆలోచనలతో, ఊహలమీద ఊహలతో... తేలిపోతూన్నది.

—కారు... విసురుగా ముందుకు వెళ్లిపోయి... బ్రేకుల బలవంతంమీద ఆగింది. డ్రైవరుసీటులోంచి... ఒక వయసుమల్లిన పెద్దమనిషి... ఈ వంటరికత్తెను... ఆశ్చర్యంతో నిదానించి చూస్తున్నాడు. చూ...స్తూ... న్నా...డు!

ఆవాహనమునుగానివ్యక్తినిగాని అంతగా గమనించకుండానే... పరధ్యానంలో నడచిపోతూ... సమీపించింది, చంద్రకళ.

‘ఎక్కడికి...?’

—గరిమిసాల గుబురులోనుంచి...

కదిరిపడేటట్టుగా పలుకరించి, పిలిచాడు
తనకు. ఆ అమ్మాయి విసిపించుకోలేదు.

హారన్...గబగబా మ్రోగింది. కొం
చె ముందుకు వెళ్లి నడల్లా, బెదిరి...తప్పు
గానేలాగ...ఒరగా వెనుదిరిగి చూసింది.

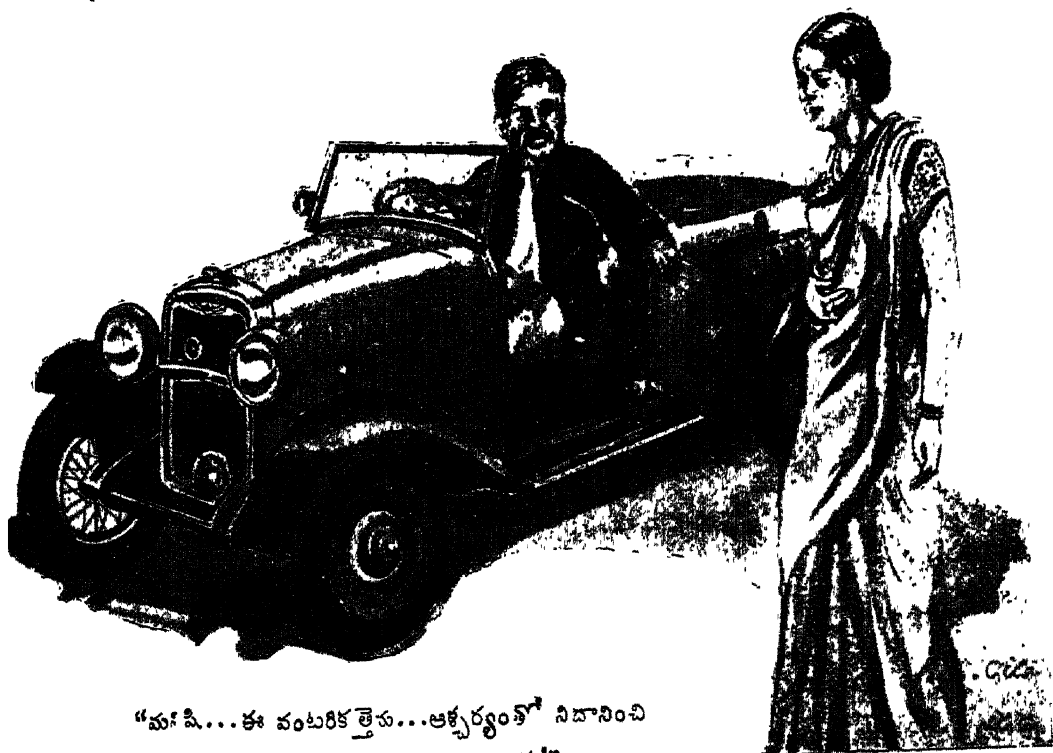
‘ఎక్కడికి...ఒంటరిగా...?’— అంటూ
రెట్టించాడు. ఎక్కడికో...ఆమెకు మాత్రం
మీ తెలుసును? తాను ఎక్కడికో...
ఆ రోడ్డు ఎక్కడికి వెళుతుందో...ఎవరూ
సహాధానం చెప్పలేకపోయింది. మళ్ళీ, చెప్పక
పోవడం బాగుండదేమో పెద్ద మనిషి అడుగు
కున్నప్పుడు...అని - ‘ఇక్కడికే...మా

ఉండు...’—అంటూ. తునే మొగలూ అంక
కుండా...ఇవా బిచ్చింది.

‘నేనూ అటే పోతున్నాను. మించేస్తాను
...రా అమ్మా...ఫరవాలేదు...’— బావం
తుచేసి, కాదు ఎక్కించి తన నరననుకూల్చి
పెట్టుకున్నాడు.

సాగిపోతున్నది...కరవేగంతో. అతను
మధ్య మధ్య ఎన్నో ప్రశ్నలు కేళాడు దేనికీ
ప్రత్యుత్తరమియలేదు...చంద్రకళ. ఒకటే
పరాకు. ఒకమారు మాత్రం... ఆతని
మోచేయి తనకు తగిలినట్లు పోచి...ఉలికి
పడి ఇక్కకు ఒదిగింది.

...ఎంతసేపు ప్రయాణంచేశారో...
చల్లని వెన్నెలలో...హాయిగా...మీదనుంచి

“మీ...ఈ పంటరికలైదు...అక్కర్లంతో నిదానించి
చూస్తున్నాడు. చూ...మూ...న్నా...డు!”

తెలిపోతూన్న గాలిలో...మనసు మరచి పోయి...చెప్పలేనిపాఠవశ్యం అనుభవించింది.

‘కొండకల్లి ... నచ్చా ...’— అని ఆయన హెచ్చరించాడు. అంతలో... చంద్రకళకు మెలకువ వచ్చింది. ఎక్కడైతే నేం...అసలు గమ్యస్థానమే లేనట్లు... ఇక దిగిపోవడం మంచిది అనుకుని—

‘నేను...దిగుతాను...’...అన్నది.

ఆపెద్దమనిషి ... ముఖంలో ఒక వింత వెలుగును సృష్టించుకుంటూ...కొంచెం చనువుగా—

‘మీయిల్లు...ఎక్కడ?’...అని, దగ్గరకు జరిగి...అడిగాడు. జవాబులేదు. మాటాడుతుండేమోనని ఒకనిమిషం ప్రతీక్షించి... ఆయన, ఆపిన కారును పోనిచ్చి...మెలికల కొండదారులగుండా తిప్పి తీసుకువెళ్లి...ఒక బంగళాదగ్గర ఆపి, దిగి...గేటు తెరిచి... కారు లోపల ప్రవేశపెట్టి,ఇంజన్ ఆపికేసి...

‘దిగు...’—అని కొంచెం గడమాయినపుతో...అన్నాడు.

చంద్రకళకు ... ఒకమాదిరిగా ... తల దిమ్ము మనిపోయింది. ఏమిటి తాను చేసిన పని? ...ఎవరాయన? ...అక్కడకువచ్చింది ఎందుకు? ...ఏమి కానున్నది?...ఇక...

భయంతోదిగి...కారుఆవలివైపున నిలుచుని... ‘నేను... తెలియక వచ్చాను. నన్ను...యింటిదగ్గర దింపండి, బెజవాడలో. ఏమో...నాకు మనసుచెడిపోయింది...’

ఇంకా...ఏమి చెపుదామనుకున్నదో, అమితభయంతో...ఏం చెపుతూన్నదో తెలియకుండా...ఆతడు దగ్గరకు సాభిప్రాయంగా...రావడం పొడగట్టగానే హఠాత్తుగా స్మృతితప్పిపోయింది.

మధ్యమధ్య... స్మృతి వస్తూన్నా... కనులు తెరిపిన బడినపుడల్లా... పిడుగుపడినట్టుగా...మరీ నిలువునా... నీరై క్రుంగిపోయి సరకయాతనలో మునిగిపోతూన్నది. జరుగుతూన్న దుర్మతం ఛాయారూపం లీలగా అవగతమైపోయినా... ఇంతవిశర్యయమునకు సన్నద్ధురాలు ఎన్నడూ కాలేని ఆభిజాత్యం...ఆమెకు షరమశత్రువై...త్రాణను మొదలంట నరికివేసింది. ఎదురించి... తనను, తన సర్వస్వాన్ని రక్షించుకోవలసిన పరితూ సమయం...జీవితంలో...ఆజీవితంలో...ఇక ఎన్నడూ రాదు...అని తెలుసుకుకాని,... ఏంచేయగలదు...ఝంఝూ ప్రళయంలో... ఒక లేతలతకూన?

ఒంటరిగా...అవశ్యమై...ఆతడు కారు లోనుంచి దించేవ్యవధానం లేకుండానే...నుప్ప కూలిపోయింది...నిలువలేక. కారు, ఆతను... సాగిపోయినారు...గంభీరంగా...ఏమీ తెలియనట్టుగా...

గంభగజ పాదోపహతమైన మృణాలిని కొన తంతువులతో...విరిసిన రేకలతో... ఇనకర స్పర్శభాగ్యా నంతరం మలగి... ప్రవాహంలో కలసిపోయే నిరీహాయత్నంతో... మనోబలంతో... లేచి... తూలకుండా

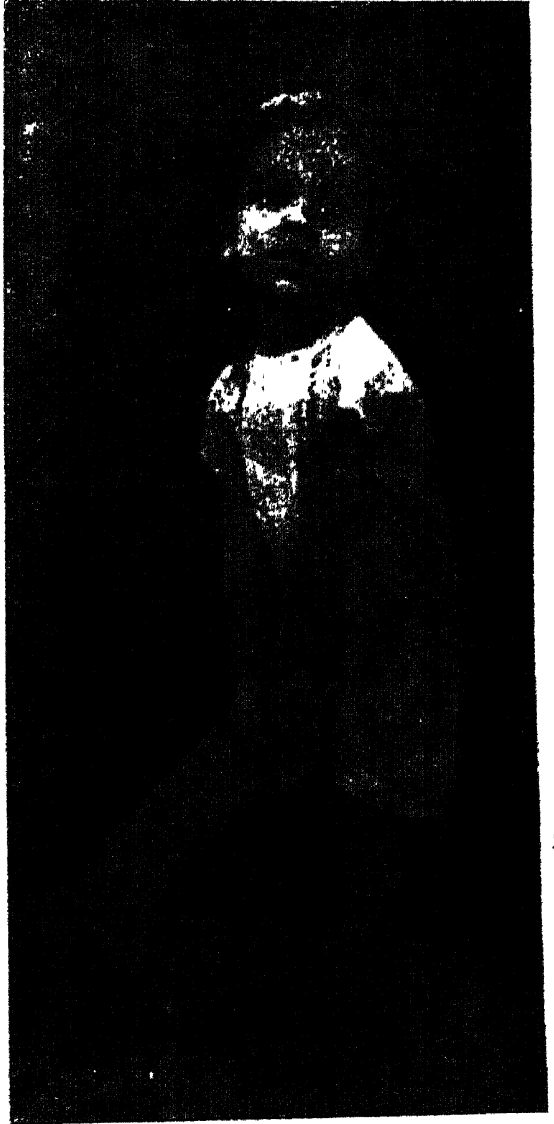
లిచి... అనాలోకితముగా గుప్పెటలో...
పోయిఉన్న పాపమూల్యాన్ని... కాలాహి-
లాగా చీదరించుకు... విడిచి... తను
మొదట కారు ఎక్కినపోతును... 'ఆ
పుణ్యాత్ముడు ఆ ఉపకారంమాత్రం చేసిపోయి
నాడు)... ఇంటి మొగమై...

ఇంత జరిగిన తరువాత... ఇక తల ఎత్తు
కుని మళ్లా ఆయనఎదుట తిరిగిపోతాడు...
కాపురము, ఏమీ ఎరుగనట్లు చేయాలి.
కాదు...

అవధానికి కరుపించకుండా... కడసారి
ఒక్కసారి చూచి...!

ఇంటికి వెళ్లింది. కాని, ఆ అధాగ్య
రాలికి... విధి... ఆ రవంత జీవితావకాశము
లోనూ... సుముఖుడయే నొగ్గతి ... లభి
చకపోయింది

ఆమె... రౌండ్ యాతన అనుభవించిన
వెన్నెలవేళనే... కృష్ణాతటి... శివావధానిని
తర గమాలికలతో... స్వయంగా హనుచేసు
కుని . రసికు రాలైనది...!

క్రిక్కటు యోధుడు

S. S. S.

కాకతీయ రాజు లెవరు?

దుర్జయసంతతివారగు కమ్మ, వెలమ, రాచవారల పూర్వీకులా?

కొత్త భావయ్య చౌదరి

సృష్టమైన కాసనాధారములను నమ్మి చరిత్రాధారములను నిశ్చయించక ఏకో మాగ చూలల గాఢములు అభిమాన మత్ర గ్రంథములను మాత్రమే నమ్మి చారిత్రక విషయములను పక్షపాతబద్ధితో బ్రకటింపచరిత్రజ్ఞులీ కొలమున గలరు. కాకతీయు లెవ ను విషయమున నిట్టి వారి మాటలకు చలయూపక, సవయహృదయులగు చరిత్రకారు లీక్రిందివిషయములను సావధానముగ జరివి కాకతీయులు నే దేవంశమువారి పూర్వీకులలో నిర్ణయించుచుగాక!

(౧) కాకతీయులలో రెండవ ప్రాచీన రాజు వ్రాసిన ఖాశీజీబ కాసనములో తనతండ్రి బేతరాజు దుర్జయకులాబ్ధి చెందుడని సృష్టముగ వ్రాసియుండుట.

(౨) రెండవ బేతరాజు వ్రాసిన కాసనములో తనతాతయగు మొదటి బేతరాజు దుర్జయవంశీకు డనియే వ్రాయించుట.

(౩) గణపతిదేవ చక్రవర్తి యాజ్ఞానుసారము వారినేనామలలో ముఖ్యులగు ఇమ్రుడిదేవ రక్షింద్రుడు వ్రాయించిన పాకాలకాసనములోను, సామంతభోజుడు వ్రాయించిన కాంచీనగరములో ఏకామ్రనాథుని దేశాలయ కాసనములోను సూర్యవంశములోని దుర్జయవంశియే కాకతీయవంశ ముత్పత్తియైనట్లు వ్రాయించుట.

(౪) గణపతిదేవ చక్రవర్తి మంత్రులలో నొకరగు గోవరాజయొక్క ద్వితీయ పుత్రుడు తిక్కచమూపతి వ్రాయించిన గారపాడు కాసనములోగూడ (కీ. శ. ౧౨౬౦) గణపతిదేవునివంశము దుర్జయవంశ మనియే వ్రాయించుచు, నట్లప్పటిప్రజలు చెప్పుకొనుచున్నారని గూడ వ్రాయించియుండుట.

దుర్జయు డేరంశస్థు డైనను పైవానినిబట్టి కాకతీయులు దుర్జయవంశీకులని యొప్పుకొనక తీరదు.

౬, ౭ శతాబ్దములలోని బుద్ధవర్షానులుగూడ దుర్జయసంతతివార మని చెప్పుకున్నందున వారు కాకతీయుల పూర్వీకులేయైయుండురు. దుర్జయసంతతి లోని వీరు చతుర్థాన్వయులమన్నను, తర్వాతవారు కొండము త్రియులుగాను, మల్యాలగుండయవంటి వారు మరల చతుర్థుల మనియు జెప్పుకొన్నను మూల పురుషు డగు దుర్జయుడు మారలే దనవచ్చును. ఇక దుర్జయసంతతిలో నేయేప్రభువు లున్నదియు, వారి గోత్రములు, వారిసంబంధములను తెలిసికొందము.

(౧) గుడిమెప్పసీమలో పాలించిన సాగిప్రభువులు తాము దుర్జయ కులజులమనియు మనుమకుల సంభూతుల మనియు (అనగా సూర్యవంశజులమనియు) విప్పర్ల గోత్రజులమనియు వ్రాయించిరి (అనుమచిపల్లె కాసనము, అనుబంధము II చూడుడు).

(౨) ప్రాచీనమైన గూడూరుకాసనములో విరియాలవారు దుర్జయవంశీకులనియే వ్రాయబడెను. (అనుబంధము I చూడుడు.)

(౩) విరియాలవారు వెలమవారిలో మాత్రమే యుండి విప్పర్లగోత్రీకులుగా నున్నారు.

(౪) కొండపడమటి సీమప్రభువైన బుద్ధరాజును, వానివంశీకులను తాము చతుర్థాభిజనులమనియు, దుర్జయ వంశీకుల మనియు వాచెండ్ల, చేప్రోలుకాసనములలో వ్రాయించిరి.

(౫) నతవాటిసీమప్రభువగు రుద్రరాజు చతుర్థాన్వయు డనియు, దుర్జయవంశీకు డనియు త్రిపురాంతక కాసనమువల్ల దెలియుచున్నది. సూర్యవంశమర్థాదనము

సరించిన కౌకతీయులు ఈ దుర్జయసంతతిలోనే పరస్పరవివాహము లొనరించిరి. దీనికితార్కాణములు;

(౧) గణపతిదేవచక్రవర్తిసోదరి మైలమ్మను పైన నుడివిన రుద్రరాజు వివాహమాడియుండుట;

(౨) రుద్రరాజుకుమార్తె బయ్యలదేవిని ధనంజయగోత్రీకు డగు ౩-వ కేతరాజు వివాహమాడుట;

(౩) గణపతిదేవచక్రవర్తి రెండవకుమార్తె గణపాంబ కోటకేతరాజుకుమారుడు రుద్రరాజును వివాహమాడుట;

(౪) గణపతిదేవచక్రవర్తి పిన్నచోడునికుమార్తెలను నారాంబ, పేరాంబలను వివాహమాడుట. ఇట్టింకను గలవు.

కాకతీయులు చోడులతోను, దుర్జయవంశములతోనుమాత్రమే సంబంధములొనర్చిరి. రుద్రమదేవికాలమునుండి చాళుక్యులతోగూడ చేసినట్లు కన్పడుచున్నది. చోడులు, చాళుక్యులునుగూడ సూర్యవంశములోనివాడనబడు కరికాలచోడుడు మున్నగువారి సంతతియగుటవల్లనే వారితోగూడ కాకతీయులు సంబంధములొనర్చినట్లు కన్పడును. కాకతీయుల పూర్వీకు డగు దుర్జయవంశములో బుద్ధవర్మగు లెట్లు చతుర్థాన్వయమునిచెప్పకొనినో, చాళుక్యవంశముగూడ మొదటచతుర్థవంశమనియు, వారిశౌర్యపాలనములవల్లనే శ్రుతియవంశమైనట్లు నూచించుచు కీర్తికేళులగు కొమరాజు లక్ష్మణరావు పంతులుగారు తమతుదివ్యాసములోవ్రాయించిరి. పైవిషయములు గమనించినకొలదిని కాకతీయరాజులు తమ వంశీకులతోడను, తమతో తుల్యమగువంశములవారితోను సంబంధములొనర్చిరిని లేలనుగాని తక్కువజాతిస్త్రీలను వివాహమాడినట్లు కన్పడదు. ఈ దుర్జయవంశము గూడూరికాసనము నాటికే పెక్కువిధములుగా వృద్ధినిందెననుట స్పష్టము. ౬, ౭ శతాబ్దములనుండి వరుసగా వచ్చు నీవంశ మట్లు వృద్ధియొనదనుటలో నాశ్చర్యములేదు. గూడూరుకాసనములో విజరింపబడినవిధముగా నిప్పుకి వెలమవారిలోని విరియాలవంశీకులపూర్వీకులలో నొక్కడగు కామమసాసి కాకతీయవంశమును నిర్వేషమునూచన

గూడ కాకతీయులు తనవంశస్థులగుటవల్లనే యట్లుచేసియుండునని ముఖ్యముగ గ్రహింపవలెను. ఇక దుర్జయవంశస్థులు నేను కమ్మవారిలోను, వెలమవారిలోను, శ్రుతియులనబడువారిలోను ఉన్నారనుటకు ఈ క్రింది విషయములు గమనించవలెను.

(౧) దుర్జయవంశములోని సాగివారే వత్సవాయవారుగా మారిరిని ఏనుగ లక్ష్మణకవిరచితమైన రామవిలాసములో నుండుట.

(౨) దుర్జయవంశీకులమనియే యిప్పటి శ్రుతియులొప్పుకొనుచు వారివద్ద వరుసగా పెద్దవంశవృక్షము గూడ కలదని చెప్పట. (భారతీసంపుటం ౧౦, సంచిక ౨ లో పండితపెనుమెచ్చ సత్యనారాయణ రాజుగారు వ్రాసిన వ్యాసము జదువుడు. పెద్దాపుర సంస్థాన చరిత్రముగూడ జూడుడు.)

(౩) దుర్జయవంశీకులమని చెప్పుకున్న సాగివారి కాసనములలో వారిగోత్ర విషయము కమ్మ, వెలమవారిలో గల విష్ణుగోత్రమేయగుట (మన్మథాగి గణపతిరాజు అనుమంచిపల్లె కాసనము జదువుడు. అనుబంధము II.)

(౪) సాగివారిగోత్రము విష్ణుగోత్రమేయని సాగి బైచరపేరగల చాటూర్తులలోగూడ నుండుట.

(౫) దుర్జయవంశీకులని గూడూరుకాసనములో జెప్పబడిన (వెలమవారిలోని) విరియాలవారిదిగూడ విష్ణుగోత్రమే యగుట.

(౬) దుర్జయవంశీకులును, రుద్రమదేవికి తండ్రి పాలురు, అంగరక్షకులుగానుండిన ప్రోలరాతు, ఈతని కుమార్తె ఎక్కినాయడు, రుద్రినాయడు, పినరుద్రినాయడు, పోతినాయడు వీనికుమారులు మున్నగువారిది వలపుట్ల (యిప్పుడు వల్లుట్లగా నుచ్చారణలో మారినది.) గోత్రమని ౧౯౧౬ సం॥ ఎస్టిగ్రాఫిక్ రిపోర్టు ౧౩౫ పేజీనిబట్టి తెలియుట. ఈవల్లుట్లగోత్రీకు లిప్పుడు కమ్మవారిలో వాసిరెడ్డివారు మున్నగువా రుండుట.

(౭) సాగివారిలోని ముప్పరాజు, దోరభరాజు, రామరాజు మున్నగువారిపేర్లతోనే గానోలు నేటికిని

కమ్మవారిలో మున్నేరివారు, నోరపనేరివారు, రామ నేరివారు మున్ను ఇంటిపేర్లవారగుదురు.

(౨) సాగి గమ్మమనాయకుపేరిటనే గానోలు గమ్మమనేరివారు నేటికి కమ్మవారిలోను, సాగి వైదన కేరవ వైదిరాజువారు క్షత్రియులలోను ఉండుట. వైదిరాజు వెంకటనాథవియ్యండు ౧౫, ౧౬ శతాబ్దములలోనుండి పంచతంత్రము పద్యకావ్యమురచించెను. (శ్రీ వీరేశలింగంపంతులవారి కవులచరిత్ర రెండవభాగము చూడుడు.) ఈవైదిరాజువారిప్పటికిని క్షత్రియులలో నున్నాడో లేనో తెలియదు.

(౩) సాగివారిప్పటికిని క్షత్రియులలోను, కమ్మ వారిలోను ఉండుట. (శ్రీ చి. వీరభద్రరావు పంచులు గారి కాకతీయాంధ్రరాజయగ చరిత్రము ౬౦ పేజీ చూడుడు.)

(౪) దుర్జయవంశము పున మల్యాల గుండయ దండనాథుడు నేడు కమ్మవారిలోగల మల్లెవారి వంశములోనివాడని యూహింప నవకాశ ముండుట. వైకారణములే నేటి క్షత్రియులును, కమ్మవెలమవారును ఒకే దుర్జయవంశస్థులనుటకు చాలి యున్నను, కమ్మ వెలమవారి కాకతీయనుటకు మఱికొన్ని నిదర్శనములు గూడ గలవు, చూడుడు.

(౫) మమ్మలనేనివారు, మేకార, రేచెర్ల గోత్రీకులు, విప్పర్లగోత్రీకులు, చాగంటిగోత్రీకులు మున్నగువారు కమ్మవారిలోను, వెలమవారిలోను గలరు.

(౬) పల్నాటియుద్ధవీరులు వెలమలనిగా సాధారణముగ జెప్పవచ్చు. వారిలో దొడ్డనాయనిపేరిట దొడ్డపనేనివారు, బ్రహ్మనాయనిపేరిట బొమ్మనేని వారు, మార్పిడుపేరిట మారనేనివారు, మల్లనీడు పేరిట మల్లినేనివారు, పేర్పిడుపేరిట పేరినేనివారు నేటి కిది కమ్మవారిలో నుండుట. (గృహనామము లాశతాబ్దములోనే విరివిగా పెట్టబడిననుట వివాదాంశముగాదు.)

పైగూడూరు, అను మంచిపల్లెకాననదృష్టాంతము లకు వైయూహాలు సరిపడుచున్నవిగా. ఇట్లెన్ని గలనో! ఇదిగాక మరియొక్కటి వినుడు.

దుర్జయవంశము చే యగు ప్రతాపరుద్రుని సహ పంత్రిభవనము వెలమవారిలోని ప్రశ్నించవచ్చును. ఇదిగూడ ముఖ్యమైనదియే. ఏకారణముచే వెలమ, కమ్మ క్షత్రియకాఖ్యలు చేరుపడి, బంధుత్వములనునైతము తెంపుకొనెనో, ఆకారణమే వెలమవారిచే తిరిగి ప్రతాపరుద్రుని సహపంత్రి నేర్పరుప గోరబడెనని నమ్మకతిప్పదు. ఆకారణమిత్రాదివిధముగా నూహింప వచ్చును. కేవల విడి యూహామాత్రమే గాక పల్నాటి చరిత్రమున నచ్చటచ్చట వివరించబడిన చాపకూసులు, వీరవైష్ణవ, వైవమతములను బట్టి గ్రహించవచ్చును.

దేశమున రగుల్కొనిన మహమ్మదీయయుద్ధము లకుతోడు, జైన, బౌద్ధ, జైవ, వీరజైన, వైష్ణవ, వీర వైష్ణవాది మతయుద్ధములు ప్రబలినప్పుడు మొదట జైనులుగా నున్న దుర్జయవంశయులందరు (చాలవరకు) జైవ మతములో జేరిరి. జైనులుగాను, జైవులుగాను ఉన్న కాలములో పరస్పరసంబంధ బాంధవ్యము లుండెను. వీరజైన, వీరవైష్ణవమతములు ప్రబలినకొలదిని దుర్జయ కులములోని పలువంశీయులు కొంద రొకమతమును, కొందరు వేరొకమతమును గైకొనియుండురు. ఆ మామతముల కట్టుబాట్లనుబట్టియే వారు తమ కులస్థులతో గూడ వేరుపడియుండురు. కమ్మవారినుండి వెలమవారు వేరుగుటకు ముఖ్యముగ నిదియే కారణము. క్షత్రియులన బడు కాఖ్యలవారు సాధారణజైన, వైష్ణవ మతములలోనే యుండి గణపతిదేవరాజులనుండి నేర్చుకొన్న యుద్దేశ్యముల ననుసరించి తామురాజులుగనే వ్యవహరించుటకు గట్టికృషిచేసియుండవచ్చును. ఈ కాలము తర్వాత నెప్పడోవారు ఋషిగోత్రములు ధరించుండ వలెను. లేనియెడల దుర్జయవంశీకులలోని పూర్వీకులలో నెవ్వరికిలేని ఋషిగోత్రములు వీరికి వచ్చుటకు గారణ మేమి? గుడిమెట్టసాగివారి వంశవృక్షము పూర్ణముగా తమవద్దనన్నట్లు కన్పించిన “పెద్దాపురసంస్థాన చరిత్ర” గ్రంథకర్త దీనికేమనును? వారిగోత్రములు మారె ననునా? లేక వారు గుడిమెట్టసాగివారు కా దనునా?

ఒకవేళ ఈ క్షత్రియులు ఆదినుండియు, నేయ న్యమతములోనికి జొరకపోవుటచే వారిగోత్రములు

పారంపర్యముగా ఋషిగోత్రములుగా నున్నవని సమర్థింప వలెను. దుగ్గయనంకితులైన బుద్ధవర్షాదులు ౬, ౭ శతాబ్దములలో బౌద్ధమతస్థులుగనుండి యార్మమతమున జేరినట్లు తెలియుచున్నది. తర్వాత కాకతీయులపూర్వీకులు జైనమతస్థులని స్పష్టపడినది. వారిలోనే తర్వాత వచ్చినవారు శైవులగుట తటస్థించినది. క్రమక్రమముగా హిందూమతము, వీరశైవము లీజాతులలోతగ్గి, శైవ, వైష్ణవ ములే అమలునకువచ్చి ప్రతిపంశములోను ఈ రెండును నిలబడియుండుటకు హేతువైనది. బుద్ధవర్షాదులు తాము చతుర్థుల మని వ్రాయుటకుగూడ కారణము బౌద్ధమతమునుండి యార్మమతమునకు జేరుటయే యనవలెను. కాకతీయులుగూడ మొదట చతుర్థులనుకొనుటకు గూడ జైనమతమునుండి నూతన శైవమతము గైకొనుట వల్లనేయని తెలియవలెను. ఏమతమునగాని నూతనప్రవేశమున కట్టియర్హతయే యుండుననుట సామాన్యము. చైత్రవంశీయులగు వీరు క్రమముగాను, పూర్వపురుషులయ రాజుననుసరించియు శ్రీత్రియవంశజుల మని వ్రాసుకొనుటలో దృఢులేదు. ఏకాలములోనైన నిట్లే వ్రాసుకొనిరని చరిత్రము దెలుపుచున్నది.

శ్రీత్రియులలో జండెములు, ధరించుట మున్నగు పూర్వాచారములండి, కమ్మ, వెలమవారలలో నవి యేల లేకుండెనని మీరు సంకోచించవచ్చును. పరమతములలోజేరినప్ప డీకులస్థులు వానిని తీసివేయుండవచ్చును. మరల ధరించుటకు వారి కంతగా యిష్టములేక యుండవచ్చును. ఇది యిచ్చామాత్ర మే జరిగియుండును. కమ్మ, వెలమవారివివాహములలోను, పితృకర్మలలోను జండెములిప్పటికిని ధరించుచునేయున్నారు. కమ్మ, వెలమ, శ్రీత్రియజాతులనుపొగడు భక్తాచారకు జండెములున్నవి గదా. ఆజండెములుగలవారే వీరందరియిండ్లలో నేటికిని భుజించుటయు, వారికి రాజభిషేకమువచ్చుటయుగూడ వీరి కట్టిగలవనుటకు దృష్టాంతము. కమ్మవాడిజండెములున్నవా లేవా యనువిషయ మత్యల్పము. కమ్మవారు జండెములువేసి, బ్రాహ్మణులై పోయిననీకూడ చాళుక్య రెండవ అమ్రరాజవిజయవాదితొలిని కురువాడకాసనము వల్లను, ఆయినవ పశ్చిమచాళుక్య విక్రమాదిత్యుని

అబూరుకాసనమువల్లను తెలియగలదు. (అనుబంధము IIII చూడుడు) ఆకాసనములలోని శ్లోకములకు బ్రాహ్మణులే కమ్మకట్టముతో వ్యవహరించిరని యర్థమని కొందరు వాదింతురు. అది సమంజసము గాదు. ఏలన నాబూరు కాసనములో వ్రాయబడిన ధీతగోత్రము బ్రాహ్మణులలోలేదు. దైతాయను గ్రామమునుబట్టి యుత్పత్తియైనట్లు కన్నడు నీగోత్రజులు కమ్మవారేయనుటకు సందియములేదు. కమ్మవారివి చాలవరకు గ్రామగోత్రములేయొయున్నవి. బ్రాహ్మణులలో నెప్పుడు నితరులకలియలేదా యను ప్రశ్నకు తప్పక కలిసిరనియే చెప్పవలెను. పురాణములలో భార్గవుడు కొన్ని కులములవారిని కలిపెననునది యటుండనిచ్చి శ్రీ. శ. ౯౭౩ సం॥లోని సర్వలోకాశ్రయని కాసనములో బోయ వాండ్లుగూడ బ్రాహ్మణులైరని వ్రాయబడినది. ఇట్లే కమ్మవారు బ్రాహ్మణులైరనియు, శ్రీత్రియులైరనియు వేరుగ చెప్ప నక్కరలేదు.

పర్యవసాన మేమన, నేటి శ్రీత్రియులును, కమ్మవెలమవారును పూర్వమొకే దుర్జయనుచోరాజసంతతి యగియు, మతభేదములలో మునింగి వేరుపడి రనియు, నందుచే నిప్పు డొకరికన్న మరెయొకరు కులమున హెచ్చు అని భ్రమించక గుణములచే బ్రకాశించెదరనియు దెలియగోరెదను. చరిత్రకారు లీ విషయములు గుర్తింపవలెను.

ఈ వ్యాసమును విమర్శించువారు నాకు వారి విమర్శనము బంపనియెడల జవా బిచ్చుటకు వీలుండదు.

(కొత్తభావయ్య చాదరి, సంగం జాగర్లమూడి పోస్టు (ఉంటూరు జిల్లా)

అనుబంధము I

గూసూరుకాసన భాగము.

అనుపమదుర్జయ స్వయము

ధాబి ననేకులు రాజసందనతో

సనినఁబిలుండ నెన్నఁడును

సంభవుఁడయ్యె నతిప్రసిద్ధుఁడై

వినుతవిరోధిమండలిఁ బెన్నడు

పెన్నుడవోలేవానికిన్

భూమిపై పాత్రధూపతి జ

కర్మమును దేవయంత్రే గీర్తించె.

భూమిపై పాత్రధూపతి జ

కర్మమును దేవయంత్రే గీర్తించె.

భూమిపై పాత్రధూపతి జ

కర్మమును దేవయంత్రే గీర్తించె.

* * * *

అరుదగునట్టి పాత్రధూపతి జ గామముసాని యాకమే
ల్లరమిజేతధూపతి జ గాకతివల్ల భునేసి వానితా
బరగగ జేతజేట్టి భునుబల్ల విరాయరియాగిజొచ్చె భా
స్మరవిభుచక్రవర్తిగని, కాకతినిల్పుబగోటి నేయజే.

అనుబంధము II

ము. మచ్చవాగిగపతిరాని అనుమతిపల్లె కాసనభా
తత్రాస్తీబాహుజమలభరణంతపోభి
విశ్వలంకానంకపతిప్రకాశపమానాత్.

Ins no 203 of 1922

అనుబంధము III

అయిదవ పద్ధిమచాళుక్యవిక్రమాదిత్యుని ఆలూక
రాసనభాగము.

“విప్రశకమశభాస్కరం పార్వశోల్లంఘం సప్త
గ్రామాగ్రగణ్యాం, కమ్మకులోద్భవం, ధీతగోత్రం,
దింశపండితపుత్రం చాత్రకమిత్రం పండితమండనం నైఞ్జి
యభట్టు”

(ఎక్కిగ్రాపీకా ఇండికా ౧౬ సంపుటము ౧ వ భాగము)

ఈ వ్యాసములోని గొన్ని యంశములును, కాసనముల
సకల్యము బ్రహ్మశ్రీ చి. వీరభద్రరావుపంతులుగారి కాక
తీయాంధ్రరాజయుగ చరిత్రమునుండియు, నూ. రాఘ
వయ్య చౌదరిగారి “వర్ణాశ్రమదర్పణము” నుండియు
గ్రహింపబడినందున వారికి గృతజ్ఞతను — కొ. భా.

“ఎ ల క్ష న్ము”

ఎన్ని కలకు సంబంధించిన యావద్విషయములు
తెల్పు తెలుగు గ్రంథము

జెల రూ. 2-8-0

కాసనసభల ఎన్నికలు, జిల్లాబోర్డుల మునిసిపాలిటీ పంచాయితీల ఎన్నికలున్ను,
విశ్వసరాహిత్య తీర్మానములున్ను, ఎలక్షను విచారణలును, ప్రెసిడెంటు-వైస్ ప్రెసిడెంటు
ఎన్నికలు మున్నగు విషయములగుర్చి యిందు విపులముగా వ్రాయబడియున్నది.

గ్రంథకర్త: అవసరాల వెంకటనర్రు, బి. ఏ, బి. యల్., వకీలు

ఓటరుకాచితాలు మొదలు మొదలగు ఎన్నిక పూర్తియగువరకు అమలులో పెట్టు
వ్యాయకాస్త్రవిధాన మంతయు నీగ్రంథమున కులభ్యమై విశదీకరింపబడియున్నది.

ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

శివభక్త కవచాత్మ సంఘమునందు కృష్ణీ చలః పాఖ్యానమున నొకానొకరంగము
(శ్రీకృష్ణానందాచార్యుగారి తంజావూరు ప్రాచీనవిశ్రాంత సంఘమునుండి)

స్వేచ్ఛ

బుర్రా వెంకట సుబ్రహ్మణ్యం

నాలుగైదు నెలలక్రిందట ఒకనాడురాత్రి నాన్నేహితుడు శ్రీనివాసరావు ఎంతో హడావిడిగా వచ్చాడు నాగడికి. “నీతో చాలా అవసరంగా మాట్లాడాలి, రామం” అన్నాడు.

నాబల్లమీద కచ్చేరీకాగితాలకట్టలు మూడంత స్థల మేడలాగ పడున్నాయి. అప్పుడే పైకట్టతీసి విప్పబోతున్నాను. ఈ రాత్రికూర్చుని ఈ కాగితాలన్నీ చక్కబెట్టుకోకపోతే నాగుమాస్తాఉద్యోగం కాస్తా ఊడుతుందేమో అన్నంతదురవస్థలో ఉన్నాను. ‘అన్నీ బకాయిలే’ అంటూ, నా పైఉద్యోగి నన్ను ముప్పతిప్పలూ పెట్టున్నాడు. ఇటువంటి సమయంలో పొద్దున్న మామామగారిదగ్గరనుంచి తనమాతురికి పదహారేళ్లు గిరిజిపోయాయనీ, ఇంకా నేను పెళ్లాన్ని కాపురానికి తెచ్చుకోకపోవడం అంతతెలివైన పనికాదనీ ఒకచిన్న ఉత్తరం! పొగలంతా కచ్చేరీలో ఆ ఉత్తరం గురించే ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాను. సరే, రాత్రి కచ్చేరీ పని చేసుకుందామనుకునేసరికి శ్రీనివాసరావు సిద్ధం.

“ఏమిటి, శీనూ?”

“రామం, చాలాచెప్పాతి ..... తొందరపనా ఇదంతా?”

“ఇదా? తొందరపనే అని నేను జవాబుచెప్తే నువ్వు వెళ్లిపోతావా?”

“అంతకంటెకూడా నాపని ముఖ్యం, రామం... ఈ ఊళ్లో నాకు చాలామంది న్నేహితులే ఉన్నారు. కానీ నీఒక్కడి దగ్గరకే రావాలని తోచింది నాకు.”

“శీనూ, నాదగ్గర డబ్బులేదునునూ, నువ్వు కిందటి నెల పట్టుకున్న పదిరూపాయిలూ ఇవ్వలేదీంకా నాకు.”

శ్రీనివాసరావు జేబులో చెయ్యిపెట్టేసు. ఆబదులుసంగతి జ్ఞాపకం చేసినందుకు నాకే సిగ్గేసింది.

నాలుగురూపాయిలూ కొంతచిల్లరా పైకితీసి చూపించాడతను. “కావలినైతే ఈడబ్బు తీసుకో, రామం. నే నిప్పుడు రావడం ఇంకా బదులు చెయ్యాలనికాదు. నాకు ఏమీ తోచడం లేదు. మతిపోయినట్టుంది. ఈ నిమిషం నీ బల్లమీద తలనాల్చి ఏడ్చేనేసితిలా ఉన్నాను.”

కాగితాలకట్ట మళ్లీ పక్కకి తోనేసేను.

“ఊరికా అన్నాను, శీనూ! తొందరలేదు. జేబులో పెట్టుకో. ఏమిటి జరిగింది?...అదేమిటి?... ఎందు కలా ఏడుస్తావు?...ఛా! ఛా!”.....

ఇంతికుపూర్వం శ్రీనివాసరావు ఏడవడంచూసి పన్నెండేళ్లలో పదమూడేళ్లలో అయింది. మా ఇద్దరి చిన్నతనంలో పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయు డొకడు పక్కవాడు చేసిన అల్లరి శ్రీనివాసరావే చేసేడనుకుని అతన్ని బల్లమీద నుంచోమన్నాడు. త నాఅల్లరి చెయ్యలేదన్న మాట చెప్పక బల్లమీద అగంటంతా ఏడుస్తూనే నుంచున్నాడు శ్రీనివాసరావు. నిజంగా అల్లరిచేసిన కుర్రాడు నవ్వుతూ పక్కని కూర్చున్నాడు.....

కానేపయాక శ్రీనివాసరావు తలఎత్తి జేబు రుమాలుతో కళ్లుతుడుచుకున్నాడు.

“ఏడిస్తే ఎలా, శీనూ? ఏమిటి జరిగిందో చెప్పు.”

అప్పుడు సద్దుకుని, నావైపు చూడడానికి సిగ్గుపడి గోడవైపు పరధ్యాన్నంగా చూస్తున్నవాడిలా చూస్తూ చెప్పేడు:

“కామేశ్వరి నన్ను వదలి వెళ్లిపోయింది.”

“ఎప్పుడు?”

“సాయింత్రం నే నింట్లో లేనప్పుడు.”

“అవిడ నీ కేడై నా ఉత్తరం వ్రాసి ఇంట్లో ఉంచారా?”

“లేదు.”

“ఎక్కడికి వెళ్లేరో, ఎవరితో వెళ్లేరో నీ కేమీ తెలియదన్నమాట?”

“ఎక్కడికి వెళ్లించో తెలియదు. ఎవరితో వెళ్లించో తెలుసును.”

“ఎవరితో?”

“రమణయ్యతో.”

“ఎవరు చెప్పేరు నీకు?”

“మా నాకరు వెంకటసామి...వాల్లిదూ కలిసి వెళ్లేరట. వెళ్తూ కామేశ్వరి నాకరుతో నేను ఇంటికి వచ్చేవరకూ ఇల్లు కాపలాకాస్తూ వున్నామట.”

“మళ్ళీ రాకుండా ఉండే ఉద్దేశ్యంమీద వెళ్లినట్లు నిర్ధారణ ఏమిటి?”

“నిన్నరాత్రి పోట్లాడుకున్నాం. ఇరవై నాలుగు గంటలలో నా ఇల్లువిడిచి పోతున్నానంది. నా భయం లన్నీ అందువల్ల ..... ఎంత నేపట్లో తను ఇంటికి వచ్చేయ్యదలచుకున్నదీ నా నాకరుతో చెప్పలేదు. తొమ్మిది గంటలవరకూ వస్తుండేమోనని చూసి ఆఖరికి ఇలావచ్చాను.”

“ఆవిడ బట్టలు కాని, సామాన్లుకాని ఏమీ తీసుకు వెళ్లిపోలేదుకాదా?”

“తీసుకువెళ్లే దనుకుంటాను. తన తాళాలు మట్టుకు ఇంట్లో లేవు.”

“అంతబెంగపెట్టుకోవలసిన కారణం లేదనుకుంటాను, కిన్నా.”

“ఎన్నడూ ఇలాజరగలేదు. ఇదేమొదలు.”

“రమణయ్యగది నీకు తెలుసునుకాదా?”

“తెలుసును.”

“అత నీమధ్య గదిమార్చేడని విన్నానులే.”

“అవును.”

“కనుక్కునేందుకు అక్కడకి ముందు వెళ్లలేదేమీ నువ్వు?”

ఆప్రశ్నకి స్వీకృతమౌతూ నాకేసి చూసేడు.

“ఏముఖంపెట్టుకొనివెళ్లను, రామం, నేను?”

“నన్ను వెళ్లి కనుక్కోమంటావా?”

“నీ ఇష్టం”

“అతనిగడెక్కడ?”

“దేవాలయం వీధిలోంచి బోడపాటివారివీధిలోకి తిరిగి లే పడినై పున నాలుగోయిల్లు. మేడమీదగది. వీధిలోకి కిటికీ ఉంటుంది. ఇంటి ఎదురుగుండానే మునిసిపల్ దీపం ఉంటుంది.”

“వెళ్లనా అయితే? నేను వచ్చేవరకూ ఇక్కడే వున్నా నువ్వు.”

అన్నట్లు రామం, ...సరేలే...వెళ్లి కనుక్కోమందు.”

ఉత్తరీయం వేసుకుని బయలుదేరేను —

తోవలో శ్రీనివాసరావు దుస్థితిగురించి అన్ని అంకాలూ ఆలోచించాను.

ఊళ్లో అనేకమంది శ్రీనివాసరావు భార్యకీ రమణయ్యకీ ఉన్న స్నేహం ఏమయమై మాట్లాడుకోవడం విన్నాను. రమణయ్య శ్రీనివాసరావుకి చాలాస్నేహితుడైయుండడంవల్ల ఆ మాత్రంలో ఏమీ తప్పులేదని నేను వాడిస్తూ ఉండేవాడిని. శ్రీనివాసరావు అంటే నా ఉద్దేశ్యం ఎప్పుడూ అతనికవిచిత్రమైన మనిషినే. అయివారు సంవత్సరాలక్రిందట అతను కొత్తగా భార్యతో కాపురంపెట్టినప్పుడు నేను తనతో ఎంతచనువుగా ఉంటానో తనభార్యతోమాడా అంత చురువుగానూ ఉండాలని బలవంతపెట్టేవాడు. కొన్నికొన్ని సమయాలలో అత నావిధంగా మాట్లాడుతుంటే నే నెక్కువసిద్ధపడేవాణి నో, అతనిభార్య ఎక్కువ సిద్ధపడేదో చెప్పడానికి వీ లుండేవికాదు. నాకు చిన్నత సంసుంచి మా అమ్మకోసం మా నాయనమ్మకోసం పరాయి ఆడవాళ్లు ఇంటికివస్తే నా గదిలోకిపోయి తలు

పువ్వేసుకోడం అలవాటు. ఇతర ఆవవాళ్లంటే పట్టరాని సిగ్గు అటువంటిది, తనభార్యని చూసిన రెండవమాటే నేను పేరుపెట్టి 'కామేశ్వరీ' అని పిలవాలని శ్రీనివాసరావు అనేసరికి అతని తెలివితక్కువచేష్టలు నా కొక వెర్రికోపం కలుగజేసేయి. మొదటినుంచీ ఆవిడని నేను 'ఏముడి' అనే పలుకరిస్తుంటే నే నేదో అది అమర్కాదచేస్తున్నట్టుగా భావించుకునేవాడు శ్రీనివాసరావు. ఈ విషయంలో అతన్ని నే నెన్నడూ సరిగ్గా బోధపరచుకోలేకపోయాను.

చిన్నతనంలోనే శ్రీనివాసరావుకి తల్లితండ్రు లిద్దరూ పోయారు. పెంచి పెద్దవాడినిచేసిన నాయనమ్మ కూడా అతనికి పెళ్లయిన రెండవసంతత్యరంలో చచ్చి పోయింది. అతని పంతోమిద్దరవ ఏట భార్య కాపురా నికినబ్బింది. అప్పటి కావిడకి పదమూడేళ్లు. పల్లెటూ రులో పెరిగినపిల్ల. అందమయినదేకాని మొదట చూసి నప్పుడు ముఖం కొంతమోటతనంగా కనబడింది. విస్తళ్లు వుట్టడం, వంటవండడం, తెలుగులో కాస్తచదవడం వ్రాడుడం తప్ప అప్పట్లో ఆవిడకి మరేమీ తెలియవు. వచ్చినకొన్నాళ్లలోనే శ్రీనివాసరావు ఆవిడకి ఇంగ్లీషు భాష నేర్పడం మొదలెట్టేడు. ఆవిడ కిప్పటికైనా ఆ భాష అంతపట్టుబడిందని చెప్పలేను కాని, రాసు రాసు కొన్ని ఇంగ్లీషు ముక్కలు సందర్భానుసారం గానూ, అసందర్భంగానూ కూడా ప్రయోగిస్తూవచ్చేది.

శ్రీనివాసరావు నేనూకళాకాలంలోకూడా ఒకేతరగ తిలోఉండేవాళ్లం. శ్రీనివాసరావుకి ఇంగ్లీషుభాషన్నా ఇంగ్లీషువాఙ్మయం అన్నా చాలా అభిమానం. మిగిలిన విషయాలలో తోటివిద్యార్థులందరూ తనపై వారయినా ఇంగ్లీషులో స్వహా అతనే మొదటివాడు. ఎంతచిన్న తనంలో నేర్చుకోడం ప్రారంభించినా విదేశపుభాష విదేశపుదే కుక మిగిలినవాళ్లం అందరం అండ్లడు కవిత్వం సమంగా బోధపరచుకోలేక పోయేవాళ్లం. శ్రీనివాసరావు అనేకమంది అండ్లయకవుల వ్రాతలు చదివి మా కందరికీ బోధపరుస్తూ ఉండేవాడు. ఆ కవు లందరితోనూ పెళ్లి అంటే అతనికి అతిప్రీతి. పెళ్లితీవిత చరిత్రం అతనికి కంకోపాతంగా వచ్చును. స్త్రీలని

పెళ్లి ఎలా ఆదరించేవాడో, ఎలా ఆరాధించేవాడో చెప్తూ తనమయైపోయేవాడు. పెళ్లిళ్లయిన తర్వాత కూడా భార్యాభర్తలు ఏవిషయంలోనూ ఒకరిస్వేచ్ఛ నొకరు నిర్బంధించకూడదనీ, ఇంకా ఆలోచిస్తేపెళ్లిఅనే సంస్కారమే మానవస్వేచ్ఛకి ఆటంకపడుతుంది కనుక పెళ్లిళ్లే ఉండకూడదనీ పెళ్లివ్రాసిన పద్యాలు శ్రీనివాస రావు మాకు చదివి వినిపించి, పెళ్లి ఉద్దేశ్యాలతో మే మందరం ఏకీభవిస్తున్నామని ఒప్పుకునేవరమా ముమ్మల్నందరినీ బాధపెట్టేవాడు. మొదటిలో శ్రీని వాసరావుఉద్దేశ్యాలన్నీ సరదాగా వింటూవున్నప్పటికీ రాసురాసు పెళ్లికవిత్వంలో ఉన్న స్వేచ్ఛకి మనహిం దూసంఘ పరిస్థితులకీ ఏవిధంగా లంకె కుదరగలదో నాకు బోధపడేదికాదు. కాని మాతోటేచదువుకుంటున్న వెంకటచలమూ, రమణయ్యూ అనే ఇద్దరు కుర్రవాళ్లు శ్రీనివాసరావు పెళ్లి నెలాపూజించేవాడో శ్రీనివాస రావుని అలాపూజించేవారు. నా కిదంతా నచ్చేదికాదు. శ్రీనివాసరా వొకతమాషామీషి అనుకుని ఊరుకునే వాడిని. ఈవిషయం శ్రీనివాసరావుకూడా కనిపెట్టేడు. తనతో పూర్వపుటంత సరదాగా నేను మాట్లాడడం లేదని తప్పుచెప్తేడు. తనకి మిగిలినన్నీహితుంటే ఒట్టి న్నేహభావమేకాని, నేనంటే తనకి చాలామర్యాద కూడా ఉందని చెప్పేడు. అతనంటే నాకు స్నేహ భావంలో ఏమిమార్పురాలేదని బోధపరిచాను. "వెంకట చలంతోనూ, రమణయ్యతోనూ నేను స్నేహంగా ఉండడం నీకు నచ్చలేదా?" అని నన్నొకసారి అడి గేడు. ఆ విషయంలో తనస్వేచ్ఛ తనదే అని నవ్వుతూ జవాబుచెప్పేను. వెంకటచలాన్నికాని, రమణయ్యని కాని ఎప్పుడు కలనుకున్నా ఆగి వాళ్లతో మాట్లాడే వాడివికాని ఎన్నడూ వాళ్లకి నేను చనువివ్వలేదు. వాళ్లకికూడా నేనంటే లోలోపల కక్షగానే ఉండేదిష్ట.

ఇంకకొన్ని నెలలకి పదిహేనేళ్లు నిండుతా యవగా శ్రీనివాసరావుకి పెళ్లయింది. నేను తనపెళ్లికి వస్తేనేకాని వీలులేదన్నాడు. నెళ్లేను, రమణయ్య వెంకటచలమూ పెళ్లికి రాలేదు.

మరికొన్ని నెలలకి వెంకటచలం పెల్లిచేసుకున్నాడు. మరొక రెండుమూడు సంవత్సరాలలో శ్రీనివాసరావు, వెంకటచలమూకూడా పెల్లాలని కాపురాలకి తెచ్చుకున్నారు. వెంకటచలం పెల్లిచేసుకున్నోజునుంచీ రమణయ్యతోనూ, శ్రీనివాసరావుతోనూ అంతచూపుగా తిరగడం మానేసేడు. అదిమాసి చాలామంది వెంకటచలనూ, రమణయ్య ఎందుకో పోట్లాడుకున్నారని అనుకుంటూ ఉండేవారు. నిజానికి మట్టుకు వాల్లిద్దరూ ఎన్నడూ పోట్లాడుకోలేదు.

రమణయ్య పెల్లిచేసుకోలేదు. ఇప్పటికింకా అతను బ్రహ్మచారే. రాసురాసు శ్రీనివాసరావుకి అతనొక్కడే చాలా ఆప్యాయమైన స్నేహితుడుగా మిగిలిపోయాడు. శ్రీనివాసరావు భార్య ఎక్కడికివెళ్లినా అతనుమాడా వాళ్లతో వెళ్లేవాడు. ప్రతిసాయంత్రమూ వాళ్లు ముగ్గురూ కలిసి పీకారుకి వెళ్లేవారు. ఎప్పుడైనా కనివారంకాని, ఆదివారంకాని నేను శ్రీనివాసరావు ఇంటికి వెళ్లినప్పుడు రమణయ్య తప్పనిసరిగా అక్కడుంటూ ఉండేవాడు. శ్రీనివాసరావు భార్యని రమణయ్యకూడా ఊరికా పేరుపెట్టే పిలిచేవాడు. నేను వాల్లింట్లో ఉన్నంతసేపూమట్టుకు శ్రీనివాసరావుభార్య మరీచనువుగా మా అందరితోనూ వచ్చి కూర్చునేదికాదు. మొదటిలో భర్త ప్రేరేపణవల్ల నాతో చాలాస్నేహంగా ఉండేందుకు ప్రయత్నించేసే దావిడ. ఆఖరాఖరికి నేను సిగ్గుబోతుననీ కుంతననీ, కనిపెట్టిలోలోపలఆవిడ నన్ను తృణీకరించేసిన నా అభిప్రాయం.

రెండేళ్లకిందట నేను పెల్లిచేసుకున్నప్పుడు శ్రీనివాసరావునీ, శ్రీనివాసరావు భార్యనీ తప్పకుండా పెల్లికి రమ్మని పిలిచాను. ఆవిడ రాలేదు సరిగదా, ఆఖరి నిముషాన్ని భర్తనికూడారాకుండా చేసింది. ఈనియమం అతి రహస్యంగా శ్రీనివాసరావే తర్వాత బోధపరిచాడు. నే నేమీ మాయమాట్లాడలేదు.

మూడేళ్లకిందట నేను కలెక్టరు కచ్చేరీలో గుమాస్తాగా ప్రవేశించాను. అప్పుడే శ్రీనివాసరావు మా ఊరి పెద్దపాఠశాలలో ఉపాధ్యాయుడుగా ప్రవేశించాడు. వెంకటచలం అంతకియ్యదరే బల్లారిదగ్గర ఎక్కడో

తాలూకాబోర్డులో ఉద్యోగం సంపాదించి వెల్లిపూయాడు. రమణయ్యకి ఇప్పటికింకా ఎక్కడా ఉద్యోగం దొరకలేదు. పోలీసుశాఖలో ఆ మధ్య రమణమి ఒక ఏడాది పనిచేసేడు కాని మళ్లీ వాళ్లు తీసుకోలేదు. తెలుగులోనూ ఇంగ్లీషులోనూకదలూ పద్యాలూ వ్రాస్తూ కాలం గడుపుతున్నాడు. అప్పుడప్పుడు అరినివ్రాతలు పెద్దపెద్ద ప్రతికలలో ప్రకటింప బడుతున్నాయి చూడాను.

కొన్నికొన్నిసార్లు శ్రీనివాసరావుని చూడడానికి అతనింటికి నేను వెళ్లినప్పుడు అతనుండేవాడు కాదు. అయినా రమణయ్యమాత్రం ఇంట్లో కనబడేవాడు. భార్యతో రమణయ్యని ఒంటరిగా ఉంచి శ్రీనివాసరావు బయటికివెళ్లడం నాకు వింతగా లోచేది కాని, “ఏటిజోలి నాకెందుకు?” అనుకుని ఊరుకునేవాడిని. శ్రీనివాసరావు నాతో ఈ రాత్రివరకూ రమణయ్య గురించి ప్రత్యేకంగా ఎప్పుడూ మాట్లాడలేదు. రమణయ్య గురించి అతనితో నేను అంతకంటే మాట్లాడలేదు.

రమణయ్య ఉండేయిల్లు జేరుకున్నాను. మ్యని సిపలోదీపం కింద నుంచుని “రమణయ్యగారూ, రమణయ్యగారూ” అని గట్టిగా పిలిచాను. “ఎవరది?” అని గంభీరంగా మేడమీదనుంచి కేకవేస్తూ వీధికిటికిలోంచి నన్నుచూసి, “మీరా? రండి, మేడమీదకి రండి” అని పిలిచాడు.

“మీరే దిగివస్తే సంతోషిస్తాను.” అన్నాను. దిగివచ్చాడు.

“అలా కాస్తమాగంవెల్లి మాట్లాడుదాం, రండి” అన్నాను.

నడుస్తుంటే అతనితో ఏమనిచెప్పడమో నాకు తెలియలేదు. అతన్ని ఏమని అడగడమో బోధపడలేదు. ఆఖరికి, “మన.....శ్రీనివాసరావుభార్యని మీరు చూసేరా ఈవాళ్?” అని అడిగేను.

“చూసేనండీ. ఆరిడా నేనూ ఈ సాయంత్రం పితాపురం వెళ్లేతోవలోవున్న నాభివారితోఒకీ వెళ్లేను. అక్కడికి తీసుకువెళ్లమం దావిడ. వెళ్లడం నడిచివెళ్లేను

కాని, ఆవిడ అలిసిపోయింది. వచ్చేందుకు వేళకిబట్ల వారకలేదు. అందుకే వచ్చేసరికి కొంత ఆసల్యం అయింది. ఇప్పుడిప్పుడే ఆవిడని ఇంట్లోదిగబెట్టి గదికి వచ్చాను.....శ్రీనివాసరావు ఆవిడకోసం వెతుక్కుంటున్నాడా?

నాకు ఒళ్లుమందుకొచ్చింది. కాని కోపం ఆపుకున్నాను. “వెతుక్కొడం అంటే.....ఇప్పుడిప్పుడే మా ఇంటికి వచ్చాడులండి, నాకేమైనా తెలుసునేమో కనుక్కునేందుకు. నే నీలావచ్చాను. అతను.....వేరే చోట్లా వెతుకుతున్నాడతను”

“అయ్యయ్యో! మేము వెళ్తున్నట్టు శ్రీనివాసరావుకి తెలుసుననుకున్నాను. నాతో కామేశ్వరి.... కామేశ్వరి నాతోచెప్పడం శ్రీనివాసరావుతో చెప్పేవని చెప్పిట్టు జ్ఞాపకం.”

“పరవాలేదులండి. అతనుకూడా బెంగపెట్టుకోలేదు. ఏమైపోతారు మనుష్యులు? వెళ్తాను.”

“అనవసరంగా మీకుకూడా శ్రమకలుగజేసేం, తమించాలి.”

ఇల్లుకేరుకుని శ్రీనివాసరావుతో చెప్పవలసినదంతా చెప్పేను.

“ఈనాళ్ల ఆక్కడికి వెళ్తానని కామేశ్వరి నాతో చెప్పనే లేదు”అని విసుక్కున్నా డతను.

అతను లేచి వెళ్లిపోతుంటే ఆఖరిక్షణాన్ని “శీనూ, రేపు సాయంత్రం ఆరుగంటలకి ఇలావస్తావా? నీతో కొంచెం మాట్లాడాలి” అన్నాను. “సరే, అన్నాడు శ్రీనివాసరావు, ఆశ్చర్యపోయిమాస్తా.

మొన్నాడు అతనితో అతనికుటుంబ విషయమై యావత్తూ ధైర్యంచేసి మాట్లాడాలని నిశ్చయించుకున్నాను.

మొన్నాడు కలనుకున్నప్పుడు అతని ప్రశంస నేను ఏమీ ఎత్తకుండానే అతను కొన్ని సంగతులు చెప్పడం ప్రారంభించాడు.

“నిన్నరాత్రి నాకూ కామేశ్వరికీ ఒకభగోర యుద్ధం జరిగింది, రామం. నాకు ఎన్నడూరానికోపం

వచ్చింది. ఆ వెళ్లికోపంలా కామేశ్వరిని నానా మాటలూ అన్నాను సఖివంశతూ ఉన్నవంట మాని ఏనుస్తూవచ్చి పడుకుంది. ఇద్దరం తిండితివలేదు. అలా ఉండగా పదిగంటలకో పదిన్నరకోరమణయ్యవచ్చాడు. నేనూ కామేశ్వరి కూడా మానంగా ఉండడంచూసి నా తనూర్పుకోరి వెళ్లిపోయాడు.....నిన్న అతన్ని చూస్తుంటే నాకు అరికాలిమంట నెత్తి కొచ్చింది.”

“శీనూ, ఇంతవరకూవచ్చింది కనుక ధైర్యంచేసి అడుగుతున్నాను. రమణయ్యని నీ ఇంటికి అంతచువుగా ఎందుకు రానిస్తావు సువ్వు? దానికి అతను అర్హతలేని మనిషి...”

“ఇంట్లో చువుమాట నేను చెప్పడంలేదు రామం. అది వేరేసంగతి. రాత్రి అంత ఆలస్యంగా వచ్చేటప్పుడు నాతో చెప్పనక్కరలేమా? అదీ నాకు పట్టుకున్న కోపం. ఊరంతా వెతుక్కోనా నేను?... చువు కేసుంది?...”

“మాటవరనకి చెప్పేను నుమా, శీనూ. నువ్వేమీ అనుకోవద్దు.”

తనకుటుంబ వ్యవహారాలు నాతో నిర్దుష్టమాటంగా చెప్పేందుకు శ్రీనివాసరావు ఇష్టపడడంలేదని గ్రహించాను. ఇంకానాకు తెలియకుండా దాచేందుకు ప్రయత్నంచేస్తున్నాడతను. నే నీవిధంగా అతనివిషయంలో అనవసరంగా కలుగజేసుకున్నాను కదా అని విచారించాను ఇప్పటికీకూడా అతను ఇంత తెలివితక్కువగా ఉండేట్లయితే అతని దురదృష్టం అతనిదే అనుకుని ఊరుకున్నాను.

అటుకిర్యాత ఒక నెలకోజులలోపున నాకుటుంబ పరిస్థితులలో చాలామార్పులు జరిగేయి. మా మామగారి ఊరువెళ్లి మా ఆవిడని కాపురానికి తెచ్చుకున్నాను. పూర్వం నేకంటున్న గది వదిలేసి ఒకచిన్న ఇల్లు అడ్డకి తుచ్చుకున్నాను. అన్నిటికంటే ముఖ్యమయినమార్పు హోటలుతిండి బదులు మా ఆవిడవంట. ఆహోటలో తిండివల్ల నేనుపడ్డబాధలు దేవుడికే తెలుసును,

ఆ రోజులలో శ్రీనివాసరావు నేను అట్టే చూడలేదు. తర్వాత ఒకసాయంత్రం అతనూ భార్య మా ఇంటికి వచ్చారు. మా ఆవిడచేసిన కాఫీ చాలాబాగుందని అతను మెచ్చుకున్నాడు. మా ఇద్దరినీ ఒకసారి తింటికి రమ్మన్నాడు. శ్రీనివాసరావు భార్య కూడా మా ఆవిడని రమ్మని చాలాసార్లు అడిగింది.

వాళ్లు వచ్చి వెళ్లినరాత్రి మా ఆవిడ తామలపాకులు చూటూ “మీ స్నేహితుడి పెళ్లాం నాకు నచ్చలేదును మండీ” అంది. ఎందువల్ల నచ్చలేదని అడిగితే, “ఆవిడ పోకులూ, ఆవిడ వెకిలితనాలూ మా నేస్తే అసహ్యం వేసింది. ఆ చేతులు లేని జాకెట్లూ ఆ ముసిముసినవ్వులూ ఎందుకొచ్చినవని? అటుపైని, నిమిషముమీసినీ, నాతో మాట్లాడుతూమాడా మీనైపు చూడడం ఎందుకూ?” అని జవాబిచ్చింది.

వారంపదిరోజులలో మేమిద్దరం శ్రీనివాసరావు ఇంటికి భోజనానికి వెళ్లేం. రమణయ్యకూడా అక్కడ తయారయ్యాడు. శ్రీనివాసరావు భార్య ఆరోజు కొకవంటునుసిని వదిల్చి అందరం ఒకేసారి ఒకే పంక్తిలో భోజనంచేసేటట్టు ఏర్పాటుచేస్తే, తీరా భోజనానికి లేచేవేళకి మా ఆవిడ మొగవాళ్లతో పంక్తిలో కూర్చుని భోజనంచెయ్యవంది. మే మందరం ఎంతచెప్పినా వినలేదు. ఆఖరికి శ్రీనివాసరావు నవ్వుతూ, “మరేమీపరవాలేదు. మొగవాళ్లం మందర లేద్దాం” అన్నాడు. నాకు సిగ్గుపడింది. మా ఆవిడ తనపంతం నిలబెట్టుకుంది. శ్రీనివాసరావు భార్య తనూ మేములేచేక భోజనానికి వెళ్లేరు. ఈ మార్పుకి శ్రీనివాసరావు భార్య చాలా అసహ్యించుకుందని నేను కనిపెట్టేను.

అందరిభోజనాలూ ఆయాక మా ఆవిడచర్యకి మనస్సులో దుఃఖపడుతూ నేను మానంగా కూర్చున్నాను. శ్రీనివాసరావుకూడా మరేకారణంవల్లనో చాలామానంగా ఉన్నాడు. రమణయ్యమట్టుకు చాలా ఉత్సాహంగా ఉన్నట్టు నటిస్తూ దానిగురించి దీని గురించి అనేకవిషయాలు మాట్లాడడం మొదలుపెట్టేడు. అతను చెప్తున్నమాటలు కొన్ని నేను వినినైనా వినలేదు. అంతసేపూ కూడా అతను ఏవిధంగానైనా శ్రీని

వాసరావుని సరదాగా కబుర్లలో పెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్టు నాకు తోచింది. శ్రీనివాసరావు రమణయ్య మాటలు వింటున్నట్టు అప్పడప్పుడు నటించినా ఏదో విషయమై అతను చాలా బాధపడుతున్నట్టు నాకు కనిపించాడు. కుటుంబవిషయమే అయి ఉంటుందనుకున్నాను. శ్రీనివాసరావు భార్యకూడా వేరే మా ఆవిడతో పక్కగదిలో కూర్చున్నా ప్రతి అయిదునిమిషాలకీ ఒకసారివచ్చి మాతో కూర్చుని శ్రీనివాసరావుతో ఏదో ఒకసంభాషణ మొదలుపెట్టబోయేది. ఇలా, నాలుగైదుసార్లు అతను వద్దంటున్నాకూడా “ఇంకా తామలపాకులు కావాలా?” అని ఆవిడ అడిగితే ఆఖరిసారి వినుక్కుంటూ అతను “ఎన్నడూలేనిది ఈవాళ నన్నిత ఆ ప్యాకెట్లో ఇన్నిసార్లు రుచుకున్నావేమిటి? నా కేమీవద్దు.” అన్నాడు. ఆవిడ చిన్నబుచ్చుకుంటూ, “మీకనికాదు. మీ స్నేహితులకి కావాలేమోనని అడిగేను.” అని సమాధానంచెస్తే, “కొత్తగా ఈ సిగ్గులన్నీ ఎందుకు? వాళ్లని నువ్వే అడుగు” అని సజిగేనాడు. చటుక్కున లేచి వెళ్లిపోయి ఆవిడ నల్ల మా దగ్గరికి రాలేదు.

ఆరోజున వెళ్లిపోతూ శ్రీనివాసరావునీ భార్యనీ ఎప్పుడైనా మా ఇంటికి వస్తూ ఉండమని కోరేను. రమణయ్యనిమాత్రం పిలవలేదు. మా ఆవిడ శ్రీనివాసరావు భార్య తనకి బొట్టుపెట్టున్నప్పుడుకూడా ఆవిడతో ‘వెట్టున్నాం’ అన్నముక్క అనలేదు.

తర్వాత సరిగ్గా రెండువారాలకి ఒకసాయంత్రం శ్రీనివాసరావు నాకు బాకీ ఉన్న పదిరూపాయిలూ ఇచ్చేయ్యడానికి వచ్చాడు. కానీపు మార్పుని కాఫీతగి వెళ్ళమన్నాను. కాఫీతాగుతూ నెమ్మదిగా, “రానుం, ఒకవేళ నేను ఆకస్మాత్తుగా చచ్చిపోతే నా ఆస్తిసంగతీ కామేశ్వరిసంగతీ నువ్వే చూసుకోవాలినుమా.” అన్నాడు. నాగుండె గుబాటుమంది.

“నువ్వు ఆకస్మాత్తుగా చచ్చిపోవడం ఏమిటి కిమా? ఎందుకు నీ కా ఉద్దేశ్యం కలగాలి?”

“ఉద్దేశ్యానికేముంది? అది ఎవరికయినా జరగొచ్చునుకా... కామేశ్వరికి దగ్గరచుట్టూ తెవరాలేరు.

మేనమామ పెంచేడు. పిల్లలులేకుండా పోయాడాయన. ఆ మేనమామ పెళ్లానికి కామేశ్వరికి పడదు.”

“అదిసరేలే...నిన్ను మనస్సులో ఏదో చాలా బాధిస్తోంది, శీనూ. అదేమిటో నాకుచెప్పాలి.”

“నీకు తెలుసును.”

“నా కెలా తెలుస్తుంది, శీనూ?”

“నీకు తెలుసును.”

“అయితే, రమణయ్యోనా?”

“అవును.”

“రమణయ్యని మీ ఇంటికి రావద్దని చెప్పకూడదూ నువ్వు?”

“ఇప్పుడు చెప్పినా లాభంలేదు.”

“ఎప్పుడైతే ఏమిటి?”

“అంతా అయిపోయాక...”

“అంటే?”

“రానుం, మీ ఆవిడ వింటుందేమో?”

“ఇక్కడిమాటలు వంటగదిలోకి వినపడవు.”

“మీ ఆవిడతో నువ్వు ఎన్నడూ చెప్పనని వాదనం చెయ్యి.”

“ఎన్నడూ చెప్పను, శీనూ.”

“కామేశ్వరికి రమణయ్యతో చూపు ఎంతమారం వెళ్లడానికి వీలుందో అంతదూరమూ వెళ్లిపోయింది.”

“నిజంగా?”

“తనే ఒప్పుకుంది. రమణయ్యకూడా ఒప్పుకున్నాడు....ఒకరాత్రి కామేశ్వరి ఇంట్లోలేదని నిన్ను నగదిలో చూడడానికి రాలేదూ నేను—ఆ రాత్రి.”

ఇంతకళోరమైనవార్త కాంతంగా, తడుముకోకుండా శ్రీనివాసరావు నాకు చెప్తుంటే నాకు ఆశ్చర్యం వేసింది. నాకుమట్టుకు నాకే రమణయ్య అంటే

ఎక్కడలేనికోపం పుట్టుకొచ్చింది ఆ ఆశ్చర్యంతో ఆక్షణం రమణయ్య నా ఎదురుగా ఉండుంటే నేనేమి చేసుకుందనో చెప్పలేను.

“అయితే, ఇప్పుడేమిటిచేస్తావు, శీనూ?”

“ఏమిటిచేసేది?... మొన్నాడుకూడా నిన్ను చూడడానికి వచ్చాను, జ్ఞాపకం ఉందా? అప్పుటి కప్పుడే నా కంతా తెలుసును. అప్పుడే నీకంతాచెప్పేద్దామనుకున్నాను. మళ్లీ, చెప్పడానికి బుద్ధిపుట్టలేదు.... నా స్థితిలో నువ్వుంటే నువ్వేమిటి చేస్తావు, రానుం?”

“ఆ విషయం పుట్టింటికి పంపించేస్తాను. ఎన్నడూ వీలనని చెప్పేస్తాను.”

“కామేశ్వరికి మేనమామ పెళ్లాంతప్ప మరెవరూ లేరు. ఆవిడకి కామేశ్వరి నచ్చదు.”

“ఆవిడతోనే ఉండాలన్నమాటేమిటి? ఎక్కడైనా ఉండొచ్చును ఉబ్బిచ్చి పొమ్మను.”

“నా కంతడబ్బుకూడా లేదు.”

“నువ్వు డబ్బుమట్టుకు ఎందుకివ్వాలి? రమణయ్యనే పోషించుకోమను కావలినే.”

“మనహిందూసంఘంలో తనిప్పుడు నేనుబతికుండాగా రమణయ్యని పెళ్లిచేసుకునేందుకు వీలులేదుకా.”

“వాడితో పెళ్లిచేసుకునే ఉండాలన్న మాటేమిటి?”

“పెళ్లిచేసుకోకుండా రమణయ్యతో తను కాపురంచెయ్యడం నాకిష్టంలేదు.”

“నిన్ను మోసపుచ్చి నిన్ను వదలిపెట్టిపోయాక కూడా తనభగోష నీకెందుకు, శీనూ?”

“అకస్మాత్తుగా నేను చచ్చిపోతే రమణయ్యని తను పెళ్లిచేసుకోవచ్చును.”

“నీ కేమైనా పిచ్చెత్తించేమిటి, శీనూ? ఆత్మహత్య చేసుకోవాలని చూస్తున్నావా?”

“అబ్బేబ్బే!”

“మరేమిటి నీమాటల భోరణి?”

“రామం, ఇటువంటి సందర్భమే పాశ్చాత్య సంఘంలో తటస్థిస్తే వాళ్లు ఎంతమనాయాసంగా సద్దుకుంటారో ఆలోచించు. విడాకులిచ్చాక భార్య మళ్ళీ పెళ్లి చేసుకోవచ్చు.”

సామాన్య మానవస్వభావానికి ఇంత వ్యతిరేకంగా తన స్వంత దురవస్థ మరచిపోయి, మొగజన్మ ఎత్తి నందుకు ప్రబలంగా ఉండవలసిన అనూయమాడా ఏకోశాన్నీ లేకుండా, ఇంత నిర్మలంగా సంఘపరిస్థితుల గురించి చిర్చి మున్ను శ్రీ నివాసరావుని చూస్తే నిజానికి నాకు అసహ్యంవేసింది ‘ఇతనొకపిచ్చివాడు. ఇతనికేమీ పాదమం లేదు. చిన్నప్పటినుంచీ ఇతను అర్థంలేని కవుల ప్రపంచంలోనే మెలిగేడుకాని, ఈ మానవ ప్రపంచం ఏమిటో, మానవులనుగుణా లేమిటో దుర్గుణా లేమిటో ఇతని కేమీ తెలియవు. ఇత నొక లోకవికర్త మైన అప్రయోజకుడు.” అని నాలో నేను ఎన్నోసార్లు అనుకున్నాను. ఆఖరికి ఊరుకోలేకపోయాను.

“శీనూ, మీ ఆవిడగురించి ఆమాటవిన్నపాడు నీకు పిచ్చెత్తలేదా? ఒళ్లు మండుకుపోలేదా? రమణ య్యని చంపేయ్యాలన్నంత కోపం రాలేదా?”

“అన్నీ జరిగేయి, రామం. పిచ్చెత్తింది. ఒళ్లు మండుకు పోయింది. రమణయ్యని చంపేద్దామన్నంత కోపమావచ్చింది. కాని, కొంతంగా ఆలోచించకుండా మనంకూడా హఠాత్తుగా ఏదో జరిపని చేసేటట్టుయితే మనకీ అడవిప్రజకీ భేదంఏమిటి? మనకీ మిగిలినజంతువు లకీ భేదంఏమిటి?.....ఆరాత్రే నాకు వాల్లిద్దరి గురించీ అనుమానం కలిగింది. కామేశ్వరిని నిజంచెప్ప మని చంపేసేను, ఆ రాత్రిమట్టుకు నా కోపయా నా అనూయా నేను వర్ణించలేను. చాలానేపు ఏమీ జరగలేదని వాదించడం మొదలుపెట్టింది. నేను నమ్మ నన్నాను. కొంతసేపటికి నా పొరుపడలేక ఒక్కసారి మట్టుకు రమణయ్య తన పెదవులు ముద్దు పెట్టుకున్నాడని ఒప్పుకుంది. రమణయ్యని తను మళ్ళీ చూడవని వాగ్దానం చేస్తూ, తన చింతను నమ్మ బతిమాలుకుంటూ ఏడకడం ప్రారంభించింది. ఇంకా తను నాతో పూర్తిగా నిజం

చెప్పడంలేదని నాకు తెలుసునన్నాను. నన్ను తిట్టింది. రాత్రికిరాత్రే తను లేచివెళ్లిపోతానంది. అప్పుడు వీధి తెలుపు తళివేసితాళం దగ్గరపెట్టుకుని కూర్చున్నాను. ఏడ్చిఏడ్చి, ఆఖరికి నిజం అంతా చెప్పేసింది. నే నేమి చేసినా తను భరిస్తానంది. తను అగాధంలో పడి కొట్టుకుంటున్నానంది. రమణయ్య అంటే తనకి గాఢ మైత్రవేమి అనిచెప్పి ఏడ్చింది. అంతవరకూ అనూయ తోనూ పొరువంతోనూ గర్వంతోనూ బాధపడుతున్న నాకు ఎక్కడలేనిదుఃఖం వచ్చింది. చంటిపిల్లవాడిలా ఏడ్చేసేను. ఒక అరగంటైనా గుక్కతిప్పకుండా అలా ఏడ్చుంటాను. ఆ అరగంటా కామేశ్వరి ఏమిటిచేస్తోందో కూడా నా కళ్ళపై తెలియదు. కాని ఆఖరికి తన కొక వాగ్దానం చేసేను తన జీవితప్రామాణ్యం నేను ఎన్నడూ అడ్డుపడనన్నాను. తన స్వేచ్ఛకి నేను ఎన్నడూ భంగం కలగచెయ్య నన్నాను. ఇప్పటికీ నా ఉద్దేశ్యం అదే. తన స్వేచ్ఛకి నేను అడ్డురాను.”

నేచ్చ! స్వేచ్ఛ!

“ఏమిటి, శీనూ, ఈపిచ్చిఊహలూ సువ్వానూ?”

శ్రీనివాసరావు లేచి నుంచున్నాడు. జవాబు చెప్పలేదు.

“పోనీ, ఏమిటి చెయ్యకలచుకున్నావు, శీనూ, సువ్వు?”

“ను వేదై నా సలహా చెప్తావేమో అనుకుంటే నా సహాయానికి సువ్వు రాలేదు.”

“ఆవిడని పొరదోలి నీ బతుకు సువ్వు బతుకు.”

“ఏదో ఒకటి చేస్తాను... నీ పదిరూపాయిలూ నీ కిచ్చే నేనుకాదా?”

“ఇచ్చేనేవు...శీనూ, ఆత్మహత్యమట్టుకు తలపెట్టకుమూ. ఎందుచేత అంటున్నానంటే, నీ సంగతి నా కేమీ బోధపడడంలేదు.... తెలివితక్కువపని మట్టుకు చెయ్యకు.”

“ఆత్మహత్య చేసుకుంటాననీ నీ ఉద్దేశ్యం?”

“ఏమో, నువ్వు మళ్ళీ లేపిక్కడికిరా. సాయిం త్రం రామనిద్దరం మళ్ళీ దీనివిషయమయి మాట్లాడుదాం. ఈ రాత్రంతా నీ గురించే ఆలోచిస్తూ వుంటాను. వస్తావా లేవు?”

“వస్తాను.”

మొన్నాడు శ్రీనివాసరావు రాలేదు. సాయిం త్రం ఆరుగంటలకి ఆతనినాకరు వచ్చి ఆతను ఆత్మహత్య చేసుకున్నట్టూ, పోలీసువాళ్ళవచ్చి నన్ను పిలుచుకురమ్మ న్నట్టూ కబురు చెప్పేడు. నేను భయపడుతున్నట్టే అయింది. మా ఆవిడ కబురువినగానే కూలబడిపోయింది.

ఉన్నవాడిని ఉన్నట్టుగానే శ్రీనివాసరావు ఇంటికి పరుగెత్తేను. ఇంటిదట్టూ ప్రజ మూగిఉన్నారు. గుమ్మం దాటగానే రమణయ్య కనబడ్డాడు. ఆతనికేసి సమంగా చూడనై నాచూడలేదు నేను. లోపలికి వెళ్ళేను. ఒక పోలీసుఉద్యోగి ఇద్దరు పోలీసువాళ్ళూ శ్రీనివాసరావు పడకగదిలో ఉన్నారు. ఒకపోలీసువాడు నన్ను పైకి తోనెయ్యబోయాడు. శ్రీనివాసరావు శవం మంచం మీదుంది. నేను శ్రీనివాసరావు స్నేహితుడిని బోధ పరిచాను. ఆ ఉద్యోగి నావైపు తిరిగి “రామలింగం గారంటే మీరేనా” అని అడిగేడు. ఆత్మహత్యచేసు కునేమందు శ్రీనివాసరావు నా కొకఉత్తరం వ్రాసేదని చెప్తూ ఆ ఉత్తరం నా కిచ్చా డా ఉద్యోగి. ఆ ఉత్త రంలో ఉన్నవిషయం ఇదీ:

“రామం, నాకు మరొకమార్గం కనబడలేదు, నువ్వేమనుకుంటావో నాకు తెలుసును—నేను పాద్రమం లేనివాడిని! అది నిజమేసేమో. కాని కామేశ్వరిని నేను చాలాప్రేమించాను. నా జీవితం అంతా తనమీద ఆధారపెట్టుకున్నాను. తను జీవితం మరొకరిమీద ఆధారపెట్టుకునేవాళ్ళగతి ఎప్పుడూ అన్యాయమే. నేను చెయ్యగలిగినది మరేమీ నాకు తోచలేదు.

పోలీసువాళ్ళకికూడా ఒక ఉత్తరం వ్రాసిఉం చాను. విషం తెచ్చుకు తాగినది నాతోప్పే. మరెవరితోప్పు కాదు. ముఖ్యంగా రమణయ్యనీ కామేశ్వరినీ పోలీ

సువాళ్ళు బాధపెట్టకూడదని నాప్రార్థన. ఈవిషయమై నువ్వు జాగ్రత్తగా చూడాలి.

నా పెద్దలభూతులూ ఆత్మీ కామేశ్వరి మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకుంటే కామేశ్వరి అనుభవించడానికి వీలం డదు. కాని ఇంపీరియల్ బ్యాంకిలో నాస్వంతడబ్బు రెండువేలపైచిల్లర వేరేఉంది, అది కామేశ్వరికే. ఒక వేళ రమణయ్య కామేశ్వరిని పెళ్ళిచేసుకోకపోయేట ట్టయితే అడబ్బుతో కామేశ్వరి చదువుకుని వృద్ధిలోకి రావాలని నా ఆశ. రమణయ్య తనని పెళ్ళిచేసుకున్నా కూడా అడబ్బు తనదే.

నీకు కామేశ్వరి అంటే ఆభిమానం లేదని నాకు తెలుసును. కాని, నాకోసం, నన్ను జ్ఞాపకంఉంచు కుని, తనమంచిచెడ్డలు నువ్వుచూసుకోవాలని నాప్రా ర్థన. రమణయ్య పెళ్ళిచేసుకునేవరకూ అయినా నువ్వు చూసుకోవాలి.

ఇదే నా ఆఖరి ఉత్తరం.

నాకేమీ చింతలేదు. రైలుప్రయాణానికి వెళ్తున్నట్టుంది— ఒక వూరు విడిచి మరొకవూరికి. నిజానికి, మళ్ళీ, మరొక ఊరు జేరుతానన్న ఆశా లేదు, మరొక ఊరు జేరాలన్నకోరికా లేదు. మనకాళ్ళకిందపడి చచ్చి పోతున్న ప్రతిచీమ మరొకవూరు జేరుకుంటోందా? మరొక ఊరు జేరుకుని ఇక్కడికంటే ముఖపడు తోందా?...ఏదీ ఉండదు.

ఇంతే,

శివు”

ఉత్తరం చదువుకుంటూ నేను ఏడుస్తుంటే పోలీసుద్యోగి శవాన్ని తీసుకుపోయి కోయించి పరీక్ష చేయ్యవలసి ఉంటుందన్నాడు. మొన్నాడు పొద్దున్న పరీక్ష అయిపోయాక దహనకృత్యాలకి శవాన్ని ఇచ్చే స్తారన్నాడు. మొన్నాడు ఇది ఆత్మహత్యఅని సిద్ధిపడే వరకూ శ్రీనివాసరావు నాకువ్రాసిన ఉత్తరంకూడా తన దగ్గరే ఉంటే మంచిదన్నాడు. శ్రీనివాసరావు వ్రాసిన రెండు ఉత్తరాలూ ఉన్నాయకనుక ఆతనిభా ర్యతో కను ప్రత్యేకంగా మాట్లాడవలసిన అవసరం లేదనే తన ఉద్దేశ్యం అన్నాడు.

ఈశ్వరుని కృపతో తీసుకువెళ్లిపోయారు. నేను మా ఇంటికి వెళ్లి మా ఆవిడని శ్రీనివాసరావు ఇంటికి తీసుకువచ్చాను. మొదట రమ్మంటే రానని పట్టు పట్టింది. అప్పుడసమయంలో నాలుగుతిట్లు తిట్టేసరికి కిక్కిరముకుకుండా నా వెంట వచ్చింది. మే మిద్దరం శ్రీనివాసరావు ఇంట్లోకి వెళ్లేసరికి రమణయ్య శ్రీనివాస రావు భార్యపక్కన కూర్చుని ఓవారుస్తున్నాడు. మమ్మల్ని చూసి లేచి నుంచున్నాడు. అంతవరకూ అతనితో నే నేమీ మాట్లాడలేదు. నాతో అతనూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. అతన్ని చూస్తూంటే నాకు అరికాలిమంట వచ్చింది. “మీరు వెళ్లండి, ఇం కిక్కడక్కర లేదు.” అన్నాను. “వెళ్తున్నాను.” అని సమాధానం చెప్పింది. శ్రీనివాసరావు భార్య కేసిచూస్తూ, “మల్లీ వస్తాను, కామేశ్వరీ” అన్నాడు. నేను మాస్తూ నుంచు న్నాను. అతను పిళ్ళెనమ్మం దాటుతుంటే నా కొక ఉద్దేశ్యం కలిగింది. వెంటవెళ్లి “రమణయ్యగారూ, మరొకమాటచెప్పాల్సింది.” అని పిలిచాను, అతను “ఏమిటి?” అంటూ వెనక్కి తిరిగేడు. ఆ దుఃఖంలోనూ, ఆ కోపం లోనూ ఒళ్ళు తెలియక అతన్ని సాగదీసి లెంపకాయ కొట్టాను. నాకేసి తెల్లపోతూ మానే డతను. “ఇదే చెప్పదలచుకున్నమాట” అన్నాను. మారు మాట్లాడ కుండా వెళ్లిపోయాడు.

ఆరాత్రి ఎవరూ ఎవరితోనూ మాట్లాడలేదు. తెల్లవారేసరికూ శ్రీనివాసరావు భార్య ఏడుపు నాకు వినిపిస్తూనే ఉంది.

ఆరాత్రే తండ్రికొత్తే మొన్నాడు శ్రీనివాస రావు చుట్టాలు కొందరు వచ్చారు. అందులో శ్రీనివాస రావు పినతండ్రికొడుకొకడు శ్రీనివాసరావు భార్యని పడతిట్టుతిట్టుంటే వెళ్లి బలవంతంగా అతన్ని ఆపవలసి వచ్చింది.

దహనం అంతా ఆయాక శ్రీనివాసరావు చుట్టా లతో అతని ఆస్తి విషయం మాట్లాడి అతను నాకు ఆఖరిని చ్రాసిన ఉత్తరం చూపించాను.

ఒకరాత్రి మాత్రమే ఉండి వాళ్లంతా వెళ్లి పోయారు.

మూడవరోజున మా ఆవిడ నన్ను, “ఈ రెండు రోజులలోనూ చాలా గ్రహించానుకాని, ఆయన ఎందుకు ఆత్మహత్య చేసుకున్నారో నిజంగా అంతా చెప్పారా?” అని అడిగింది. అంతా పూర్తిగా బోధపరి చాను.

“ఈవి డిటువంటిదని చూసిన మొదటి నాడే నాకు తట్టింది ను మండి” అంది.

ఆ మధ్యాహ్నం రమణయ్యవచ్చి శ్రీనివాసరావు భార్యతో ఏదో మాట్లాడి వెళ్లిపోయాడు. మల్లీ నా కతను కనబడలేదు.

నాల్గవరోజున ఆ ఇల్లు వదిలేసి శ్రీనివాసరావు భార్యని వెంటతెట్టుకొని సామాన్లన్నీటితో మా ఇంటికి వచ్చేసేము.

శ్రీనివాసరావు పోయిన పదిహేనురోజులకి అతని భార్య చెన్నపట్నం వెళ్లిపోయి చదువుకుంటానని చెప్పి చెన్నపట్నంలో సదుపాయాలన్నీ చేసి వెట్టమంది. సదుపాయాలన్నీ చేసి ఆవిడ నక్కడ దిగబెట్టి, ప్రతి నెలా డబ్బు పంపిస్తారని చెప్పి, ఇంటికి వచ్చేసేను.

“మీరు నాకు చాలా సహాయపడ్డారు. మీ దయ నే నెప్పటికీ మరిచిపోలేను.” అం దావిడ, నేను వచ్చే స్తుంటే.

“మీకు చేస్తున్నదంతా నేను మీ మీద అభి మానంకొలదీ చెయ్యడంలేదు.” అని సమాధానం చెప్పేను.

“ఆవిషయం నాకుకూడా తెలుసును,” అం దావిడ. ఇల్లు చేరుకున్నాక నన్ను మా ఆవిడ శ్రీనివాస రావు భార్యగురించి అనేక ప్రశ్నలు వేసింది.

ఆఖరికి “చెన్నపట్నంలో రమణయ్య మీకు కనబడ్డాడా?” అని అడిగింది.

“కనబడలేదు” అన్నాను.

“మీరు చూస్తూఉండిండి. వాడు చెన్నపట్నం లోనే ఉన్నాడు,” అంది.

ఈ సంభాషణజరిగిన రెండుకోణాలకే శ్రీనివాస రావుభార్యదగ్గరనుంచి ఉత్తరం వచ్చింది. రమణయ్య చెన్నపట్నం వచ్చాడనీ, రమణయ్యని తను పెళ్లిచేసుకుంటున్నాననీ శ్రీనివాసరావుఅస్తి తనకేమీ అక్కరలేదనీ మూడేమూడు పంక్తులు వ్రాసింది.

వెంటనే శ్రీనివాసరావుఅస్తిగురించి వివరాలు తెలియపరస్తూ ఆవిడికి చెన్నపట్నానికీ నేను ఉత్తరం వ్రాస్తే, ఆవిడ ఎక్కడున్నదీ తెలియలేదని టపావాళ్లు నాఉత్తరం నాకు తిరక్కొట్టేచేరు.

“రెండువేల రూపాయి లీలా అమనిషి తోసి పోలేస్తుందనుకోలేదు సుమంత్రి” అంది మా ఆవిడ.

రమణయ్యకి ఉన్యోగంలేదన్నమాట ఆలోచిస్తూ రూపాయిలవిషయమై నేనూ ఆశ్చర్యభూతు.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును శగ(గనేరియా)వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనిపెట్టబడినదివ్యాషధము

కుత్రిమములు చూచి
మోసపోకుడు. “కోడి”
మార్కు గమనింపుడు.

గో నో కిల్లర్ (రిజిష్టరు)

ఈయోషధము ఇంగ్లీషుమందులను దేశీయఔషధములను పుచ్చుకొనినను సుణముకలుగనియెడలను, యింజక్షనులవలనను వాక్కినులవలననుగూడ లాభము లేక పోయినయెడలను కడపటి ప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కుయెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగ సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గోనో కిల్లరు తప్పక కుదుర్చును. మూత్రము రూరీగా వెడలును. మూత్రముపోవుచున్న పుడు కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మూత్రనాళమునందలివాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి (గోనోకోక్కు)వలన మూత్రముబొట్టుగా పడుట, మేహరోగమువలన మూత్రద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, మూత్ర ద్వారముయొక్క వాపు, మూత్రద్వారముయొక్క చుట్టువుండు పోకయొక్క వాపు, మూత్రాశయముయొక్క వాపు లేక మూత్రతిత్తియొక్క వాపు, నరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గోనో కిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము (సెమను)పోవుట, మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. ఖరీదు 50 మాత్రలుగల సీసారు. 8-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమజెందవలదు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు. పి. పి. చార్జీ ప్రత్యేకము అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాసు వెనుకరోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents:--DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras

అలనాటి కోరిక

శీతమ్మ

నేను మామూలు ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో చదువుకొంటూ వుండేదాన్ని. నాకప్పుడు సుమారు ఏడు సంవత్సరాల వయస్సుండవచ్చు. మా అత్యవారమ్మ శిక్షణమాహా త్యయిమో, లేక పూర్వజన్మవాసనేనో ఏదో మాత్రం చెప్పలేను గాని ఆ లేతవయస్సులోనే నా చిన్న మెదడులోనూ, హృదయంలోనూగూడా నేనూ ఒక కథకురాలిని కావలెననే కోరిక అంకురించింది. కథలు వ్రాయడమంటే మాటలా? నలుగురూ తలబూచేటట్లు వ్రాయడం మహా మహావా-ష్టకే సందర్భపడకపోతూవుంటే నేనెంత, నా మౌగ్యతయెంత-నేను కథలు వ్రాయడమేమిటని సంకోచంకూడా ఆ తోడుతనే పొటమరించింది. పొటమరించినట్టుగానే పొటమరించి ఆ సంకోచం నీటిబుడగవలె క్షణంలో మాయమైపోయింది. చూదాం, ప్రయత్నించి చూదాం. సరదాకు సరదాగానూ ఉంటుంది, అలవాటుకు అలవాటూ అవుతుంది. ఇప్పుడు వ్రాస్తూండేవాళ్లు మాత్రం ఒకటేసారి ఆకాశంనుంచి ఊడిపడినారాయో? యత్నించి చూడడంలో తప్పేముంది గనక? అన్నీ కలిసివచ్చి, సందర్భాలు అనుకూలపడి వ్రాసినవి నా మనస్సుకు తృప్తికరంగావుండి ఫరవా లేదన్న ధైర్యంగలిగి పుస్తకరూపంగా అచ్చుపడినాయంటే నా కోరిక సఫలమూ అవుతుంది;

ఏ నాలుగు కాసులకో ఎట్లాగో ప్రాప్తి కలుగుతుంది. పుస్తకరూపంగా కాకపోయినా ఏ కత్రికలోనైనా ప్రకటించి నాలుగు కాసులు సంపాదించుకోవచ్చు. విజ్ఞానం మాట యెట్లావున్నా నీడపట్టునే ఇంట్లోనే కూర్చొని భర్తగారి సంపాదనకు మరికొంత జమా కలపవచ్చును. స్త్రీలు ఈ నూతన పరిశ్రమను ఎందువల్ల అవలంబించ గూడదు? హిందూయువతుల ధర్మానికే వ్యతిరేకమా? అన్న యోచనలు ఒకటిపై ఒకటి తోస్తూ వచ్చి ఊరట చెందినాను. నా సంకల్పమే గనక కొనసాగేటట్లుయితే నేను ప్రతి నిత్యమూ పొద్దు సమయం చూస్తూవచ్చిన అమాయకపు పల్లెటూరుజవాన్ని, పల్లెటూరు జీవనాన్ని గురించిన కథలే వ్రాయవలెనని కూడా నిర్ణయం చేసుకొన్నాను.

రోజులు దాటిపోతున్నాయి. నేను ఏదో క్లాసు వ్యాసయినాను. ఆపూరి చదువంతో అయిపోయింది. ఏ పట్నవాసమో చేరుకొని ఇంకా వైపైన చదువుదామని నాకేమో అప్పుడుండిది? నిబీడతనంచేతనూ, ఎందుకామాల చదువంకా! ఇంత చాలు మనకు. ఏం భారీ ఉద్యోగాలు చేయబోవాలి! కావలిస్తే ఇంట్లోనే అదీ యిదీ తెలుగు పుస్తకాలు చదువుకోవచ్చులే.' అన్న ఉదాసీనం చేతనూ మా అమ్మా, మా నాయనా కూడా అందుకు

దుకు సమ్మతించలేదు. నాకేమో రాత్రి
ఁగలూ అదే కలవరింత. అయితే మాత్రం
నేనే చెయ్యగలను ?

మొదట్లో వాళ్లమీదనాకు పట్టరానంత
ఆగ్రహం వచ్చింది కాని అదీ ఒకందుకు
మంచికే యేర్పడ్డదని యిప్పుడిప్పుడే గ్రహిం
ఁగలిగినాను ఇంకా వైచదువులు చదివి
ఉండినానంటే ఆదర్శాలకు, షోకులకు, నాగ
రికతలకు అలవాటు పడిపోయి నా ప్రాణపద
మైన, ఆనందస్వరూపమైన గ్రామజీవితంమీద
అసహ్యమే కలిగివుండేది.

మా దేమంత భారీకుటుంబంకాకపోవడం
చేత ఇంటి, నులన్నీ మేమే చక్కబెట్టుకో
వలసివచ్చేది. అటువంటి విషయాల్లో మా
అమ్మకు నా సహాయం ఎంతైనా అవసరముం
డేది. నా కూ పనిపాటలు చేసుకోవడమంటే
చాలా సరదా. చదువుమీది అభిలాషకొద్దీ
విరామం దొరికినప్పుడల్లా వృధాపుచ్చ
కుండా చదువుకొంటూ వుండేదాన్ని; బాల్య
సంకల్పానికి దోహదాలు చేసుకొంటూవుండే
దాన్ని. ఇరుగింటిబిడ్డలూ పొరుగింటి బిడ్డలూ
వచ్చి 'అత్తా, అత్తా నాకు లత-తల-వలలు
నేర్పవూ' అంటూ తొందరచేసేవాళ్లు. విసుగు
లేకుండా బహుసంతోషంతో నేర్పుతూవుండే
దాన్ని.

యుక్తవయస్సురాగానే నాకు వివాహం
చేశారు. మా అత్తవారిదీ పల్లెటూరే.
నాభర్త ఉన్న నాలుగెకరాల మాగాణి సొంత
సేద్యంచేసుకొంటూ సుఖంగా కాలక్షేపం

చేస్తూండేవారు. ధర్మేచ, అధర్మేచ, కామేచ
అతిచరించనంటూ మెలగే హిందూయువతిని
కాబట్టి నాకూ ఆయనతోడిదే లోకం అయి
పోయింది. ఆయనకష్టసుఖాలలో నేనూ
భాగం వహించేదాన్ని. చిలకాగోరింకల్లాగు
ఎంతో ముచ్చటగా వుండేవాళ్లం మేమిద్దర
మూను

కాని యీ సందడిలో నావ్యాసంగమం
తగా సాగడం తప్పిపోయింది. అయితేనేమి,
పనులన్నీ ముగించుకొని, రాత్రి అందరూ
నిద్రపోయినతరువాతనన్నా సాధ్యమైనంతమ
ట్టుకుతప్పకుండా చదువుకొంటూ వుండేదాన్ని.
ధర్మలోప భయం లేకుండా మెలగుతూవుండ
డాన్నిబట్టి నాభర్తగారు నా చదువుకేమీ
ఆక్షేపణ చెప్పలేదు. అప్పుడప్పుడు ఏవో
పిచ్చికథలు తోచినట్లు వ్రాసుకొంటూ అసం
తృప్తిగా నేనే చించి పారవేస్తూవుండేదాన్ని.
అప్పటికి సాధించిందేమీ లేకపోయినా వ్రాత
అలవాటవుతూవుండేది. ఈ ప్రయత్నమేమీ
కావ్యసృష్టికాదుగనుక త్వరలోనే సంకల్పం
సిద్ధించే లక్షణాలు తోచాయి.

మా యింటికిదగ్గరగానే ఒకతోట వేసు
కొన్నాం. కూరగాయలూ, పూలమొక్కలూ
అందులో వేసుకొన్నాం. ఇంటల్లో పాడిపళ్ళు
పులు, గొడ్డుగోదములు. ఈ అన్నీ చక్క
బెట్టుకోవడంతో ఉదయం నాలుగంటలు
మొదలు రాత్రి పదింటిదాకా నా కొకేపనిగా
వుండేది. అన్ని కష్టాల్లోకూడా నే నానందమే
అనుభవించేదాన్ని. నా భర్తగారు కూడా

తమపనులన్నీ సర్దుకొని నాకూ సహాయపడుతూవుండేవారు. ఉన్నమట్టుకు ఇల్లూ, ఇంటితోని వస్తువులూ మట్టసగా పెట్టుకొని అనుకూలాలు చేసుకొంటూవుండేదాన్ని.

ఈవిధంగా ఒకటి రెండేండ్లు గడచిపోయినాయి ఏవిధమైన విచారమూ లేకుండా సంసారం చక్కబెట్టుకొంటూవచ్చాడు. ఇదియిలా వుండగా మాయెట్లో ఒక చిన్న పాప అవతరించడానికి ఉపక్రమించుకొన్నది.

బిడ్డలంటే నా భర్తగానికి కెంతో ప్రీతి. ఆయన విచారించేదల్లా నా ఆరోగ్యాన్ని గురించే. ఈ కొత్తపరిస్థితికి ఆయన సరమానందపడినారు.

అన్నవస్త్రాలకు లోటులేదు. వ్యసనాలు లేవు. అభిమానంగల భర్త. అన్నీ అనుకూలపడి నాజీవితం బ్రహ్మానందంగా పరిణమించింది. కమలపుట్టి దాన్ని మరింత వృద్ధిచేసింది.

ధాన్యంధరలు బాగానే ఉన్నాయి. మాకు పంటకూడా బాగానేపండింది. అప్పుడప్పుడు చేస్తూవచ్చినబాకీలు తీర్చుకొన్నాం. అందరికీ ఆరోగ్యం సలక్షణంగా ఉంది. చిన్నకూన కమలకూడా అల్లారుముద్దుగా ఆడుకొంటూవుంది. అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి.

ఉన్నదున్నట్టు కాలం వక్రించిపోయింది. కానిరోజులు వచ్చి పడినాయి. పంటయేమో ఇంకా బాగానే వచ్చిందిగాని ధరలే సగానికి సగం పడిపోయినాయి. ఇంటిబాకీలు బాకీలు

గానే నిలిచిపోయినాయి. శిస్తులకు, కూలీలకే సమ్మతమిరిపోయింది రాబడి. అన్నవస్త్రాలకు తృణంగాడా మిగలలేదు. గుడ్డలేమో పాతవాటినే చిరుగులు కుట్టుకొని సర్దుకొన్నాం.

అంతలో మరింత చురుకుపుట్టింది. ఇబ్బడిగా శ్రమించడానికి పూనుకొన్నాం. ఇంటి పనులు, తోటపనులతోనే ఉన్నదాన్ని వ్యవసాయపు పరుల్లోకూడా భర్తగానికి తోడుపోతూవచ్చాను. ఈ సారయినా ముందటియేడు లోటు భర్తీచేయవలెనని సకలప్రయత్నాలు చేస్తూన్నాం. పంటైనా రెండుతలుగా వస్తే అన్నీ సర్దుకొని పోవచ్చునని ఆశ. అన్నిసూక్ష్మలూ పదలుకొని ఒకే థాటిగా పాటుపడడానికి పూనుకొన్నాను.

అటువంటి పరిస్థితులలోని కష్టాలు అనుభవించినవారికేగాని తెలియవు. కాని నా కొకరైతే కాదు; ఇరుగుపొరుగువారి కందరికీ గూడా ఇదే అనుభవం.

వేకువజామున కేవడం, సశువులకు నీరు పెట్టడం, పాలు పిండుకోవడం, మజ్జిగ చిలకడం, ఇంటి కసవూడ్చుకోవడం, పాచి పనులు చేసుకోవడం, స్నానంచేసి పంట వార్చడం, భోజనం చేయడం, తోటా పొలాలూ చూచుకొనివచ్చి గుడ్డలు ఉతికి ఆరవేసుకొని నీళ్లు తోడిపెట్టుకోవడం, పంట సామగ్రి చక్కబెట్టుకోవడం, తోటలో కాయగూరలు-పూలు కోసుకొని రావడం, సందెకసపు ఊడ్చడం, సశువులను కట్టివేసి మేతా నీళ్లూ పెట్టడం, పాలు పిండుకోవడం,

మల్లా వంటకు ప్రక్రమించి భోజనం చేయడం, మరుసటిరాటికి కావలసినవన్నీ సర్దుకోవడం, పడకలు వేయడం, ఈ మర్యాదలన్నీ బిడ్డను ఆడించుకోవడం మొదలైన వనూలతో క్షణం విరామంలేకుండా కార్యక్రమం సాగిపోతూ వుండేది. రాత్రిపూట ఏ అయిదారుగంటలో తప్ప విశ్రాంతి దొరికేదికాదు. అప్పుడూ కొంతనేపు చదువు.

ఇంత అవస్థపడినా జీవనం సక్రమంగా జరిగే ఉపాయం కనుపించలేదు. పంటల మాట యెట్లావున్నా ధరలు మాత్రం పడి పోయినవి పడిపోయినట్టుగానే ఉన్నాయి. రోజులు గడచడం బహు దుర్భరమైపోయింది. అయినా మేము లెక్కచేయలేదు.

మేమన్నా ఎంతో మేలు, సగం కడుపు కన్నా తినగలుగుతున్నాం; ఇల్లూ వాకిలీ ఉన్నది అంతమాత్రానికి నోచుకొని చుట్టు పక్కలవాండ్లను చూస్తూవుంటే వారి అవస్థలముందు మావి అవస్థలే అనిపించేవికావు.

ఇట్టి స్థితిలోకూడా, దైవబలం కాక పోతే మరేమి, బాకీదార్లు తొందరచేయడం లేదు. ఇచ్చిన తృణమోషణమో పుచ్చుకొని తర్వాతనే ఆయెలెండింటూ సమాధానంగా పోయేవారు.

ఎన్నిరోజులన్నా యిలాగే గడుస్తూవుండేటప్పటికి కొంచెం కష్టం తోచినట్టయింది. ఇల్లు మరమ్మతు చేసుకోవడంకూడా సాకర్య పడలేదు. వ్యవసాయపు పనిముట్లు పాతపడి

చివికిపోయినాయిగాని కొత్తవాటిని కొనుక్కోవడానికి సందర్భపడలేదు. అన్నట్టు చెప్పమరిచినాను, రెండవ సంతాకకూడా కలిగింది. ఆ బిడ్డలకు కావలసిన వస్తువులకు కూడా మార్గం లేదు. ఖర్చులేమో రోజుకు రోజుకు బలిసిపోతున్నాయి.

పోనీ, చిల్లరవనులేమన్నా చేసుకొని అదనపు ఆదాయానికి మార్గంచూతామంటే అటువంటి వేమీ స్ఫురించలేదు. పూలూ, కాయగూరలూ అమ్ముకొంటే మాత్రం ఎంత వస్తుంది? కూలిపెట్టి సమీపంలో వుండే సంతలకు పంపితేమట్టుకు బండిబాడుగలు, కూలీలు సర్దుకొనిపోయేటట్లు రాబడి వస్తేనే బ్రహ్మప్రళయ మైపోయేది.

* * * *

కాలచక్రం గిరున తిరుగుతూ వుంటుంది కాబోలు, మల్లా మంచిరోజులు వచ్చినాయి. కష్టాలు కాపురం ఉండ వంటారు, ఇదే కాబోలు! ధరలు మామూలు స్థితికి వచ్చినాయి. ఊరందరితోపాటు మేమూ అమితంగా సంతోషించినాము. ఇలువేల్పుకు మొక్కులు సగం చెల్లించాము. తిరిగి మొదటి సుఖజీవనంలో పడినాము. పసికూనలకు కావలసినన్ని వస్తువులు సమకూర్చినాము; మేమూ సమకూర్చుకొన్నాము. ఇల్లు మరమ్మతు చేసుకొని అందంగా తీర్చుకొన్నాము. బాకీలు తీర్చుకొన్నాము.

కష్టములంటే యేమిటో, సంసారంలో యేర్పడే చిక్కులేమిటో, ధనం లేకపోతే

వచ్చే యిబ్బందు తెట్టివో నా అనుభవాన్ని బట్టి చక్కగా గ్రహించగలిగినాను. కాని. రోజులు అనుభవించినాను గాబట్టి జీవన సౌందర్యాన్ని అప్పుడే అనుభవించగలిగినాను. కష్టసుఖాల తారతమ్యం తెలిసి వచ్చింది. అనుభవపాఠాలు నేర్చుకొన్నాను.

మళ్లా నా జీవితంలో ఒకటిరెండుసార్లు ఇటువంటి ఎగుడుదిగుడులే సంభవించినాయి. అప్పటికి నాకు మరియిద్దరు సంతానం కలిగి యుండడం మూలాన్న మొదటిసారికన్న పెక్కింతలు ఆజీవితం కష్టంగా అగుపించింది గాని ఒకసారి అనుభవించినదాన్ని గావున సమాళించుకొంటూవచ్చాను. నా భర్తగారు కూడపిల్లలమీదనుండే ఎనలేని మమతతో కన్న కష్టాలుపడుతూ వాండ్లసౌఖ్యానికై ప్రయత్నపడుతూవుండేవారు.

ఇన్ని కష్టాలలోకూడా ఆనందాన్ని, హాయినిగూర్చిన నాపల్లెటూరు జీవనాన్ని గురించి, ఆ సౌందర్యాన్ని గురించి తరుచు మిత్రురాండ్రతో ప్రసంగం చేసుకొంటూ

మురుస్తూవుంటాను. ఆనందభాషణల సారా శ్రమే యీ కథ. నాచిరవాంఛితం యిప్పటి కైనా యీ రీతిగానైనా తీర్చుకోగలిగితిని గదా యని అమిత సంతోషమవుతుంది.

ఇదేం గొప్పకథ అని గాదు ప్రకటించు కోవడం. నేను గడపిన సామాన్య జీవనాన్ని, అందు లోని అందాన్ని ప్రపంచంలో నాతోటివారు పడే అవస్థలను వ్యక్తము చేయడానికి, నా చిన్ననాటి సరదాను ఎలా పోషించుకొంటూవచ్చి కృతకృత్యు రాల్సి అయానో తెలుపడానికి మాత్రమే యిదివ్రాశాను. నాచదువుకులాగానే ఈవ్రాతకుగూడా రాత్రిపూటే విశ్రాంతిదొరికి వ్రాసినాను చదువరులు ఈకథకు సంతోషించినా సంతోషించకపోయినా ఆనాటికోరికను నెగ్గించుకోగలిగితిని గదా అని లోలోపలే మురిసి పోతున్నాను. ఇలాంటివే యింకా వ్రాస్తూ వుంటే ఇప్పుడు గాకపోయినా మరొకప్పుడైనా నా కథలూ జాతిరత్నాలే అవుతాయి. చూస్తూవుండండి.

వాఙ్మయమననమి?

దివాకర్ణ శేంకటాచార్యుని

సామాన్యముగా నష్ట లెల్లరును బుస్తకముగా ముద్రింపఁబడిన సర్వమును వాఙ్మయమంతర్భాగమే యని పిలువరు. ఈ నిర్వచనము నన్యథాకరించుట కంత తర్కముతోఁ జరిలేదు. కేవల మపండితులకైనను సర్వ సామాన్యగూఢపజీవికముతో సంబంధించి యుండుట వాఙ్మయమున కపరిహార్యమైన ముఖ్యలక్షణములలో నొకటి యని ముఖముగా బోధింపవచ్చును. అందుచే నొకవృత్తియొక్కకాని, సంస్థయొక్కకాని, వృత్తియొక్కకాని జీవితాభ్యుదయములతో మాత్రమే సంబంధించియుండుదానిని బుస్తకాకార ముద్రితమే యున్నను నిజమైన వాఙ్మయభాగ మనఁ జెల్లదు. ఇట్లు నుటచేఁ బైనిర్వచనమునందలి యతివ్యాప్తివోషము పరిశ్రాంతమైనదికాని యవ్యాప్తివోషముకొంతవఱకుఁగలుగుచున్నది. ఏయన గ్రంథస్థమైనదెల్లను నిజమైన వాఙ్మయమెట్లు కాదో వాఙ్మయకల్పవాచ్యమట్లే గ్రంథస్థము కాని డెంతోయున్నది. జనసామాన్యమును మందలించినమర్థించి సుఖితము కావించి భయపెట్టి తచ్చిత్తముల సర్వతోముఖముగా సంస్కరించు మతాచార్యుల ధర్మోపన్యాస వాఙ్మయమున నధమము వేరువవంతునకైన గ్రంథభాంధారములఁ గానిపించుపుణ్యము లేదు. అంగ నాటక సార్వభౌముఁ డనఁడగిన షేక్స్పియరుయొక్క నాటకములును, గ్రీకువారి యుత్తమవిషాదనాటకములును దొలుదొల్ల జనసామాన్య విత్తముల సారస్వతత్వము నొంది పతనయోగ్యములైన వస్తువులుగా ముద్రింపఁబడుటకు మున్ను తత్ప్రదర్శనదిదృశ్యగతులైన సామాజికసంఘములమూలముననే నిజముగాఁ బ్రచురింపఁబడియుండెను. ముద్రణలేఖనవ్యయ మతిమాత్రమైన యా దినములలో నీ ప్రదర్శనాభ్యు ప్రచురణము పుస్తకములుగాఁ బ్రచురింపఁబడు నెప్పటికంటె నెక్కువ సంస్కారమునే కలిగించియుండెను.

అందుచేఁ బుస్తకములనుపదము వాఙ్మయపదమంత విస్తృతార్థము కఁదికాని, తదభిన్నమైన పర్యాయపదముకాని కాఁజాలదు. ప్రదర్శనసమయప్రేక్ష్యమును, వాగ్వివాద్యమును, నీతిగర్భమును నగు సుపన్యాసముల వంటి యథార్థవాఙ్మయము పుస్తకపదవాచ్యమెన్నఁడును గావండుటయుఁ బుస్తకపదవాచ్యమెంతో నెక్కుచోట్ల సాఁస్వతఃసర్వవియుక్తమై యుండుటయు దీనికిఁ గారణమును. వాఙ్మయపదమునకు యుక్తమైన నిర్వచనాంతరమునకై ప్రయత్నించుటకంటెఁ దన్ని మృదితమగు ప్రయోజన ద్వితయమునందలి తారతమ్యమును నిశితముగా గమనించినచో గ్రంథాకృతిఁదాల్చి దెల్ల వాఙ్మయమే యను తప్పటూహ కొంతవఱకు సవరింపఁబడును. మనము వాఙ్మయమును సమాహారాభిఖ్యనొసంగు నీ మహత్తరమైన సాంఘిక సాధనమునఁ బ్రత్యేకములైన రెండుప్రయోజనములు పుష్కరింపఁబడవచ్చును. ఈ రెండు నొండొంటితోఁ దఱుచు కలయికఁగాంచునవకాశమున్నను స్పష్టముగా వేరుపడుటకును వైసర్గికముగా నన్యోన్యవైరుధ్యమును గాంచుటకును నర్హములై యున్నవి. అందు మొదటిది వైజ్ఞానిక వాఙ్మయము; రెండవది శక్తిమద్వాఙ్మయము. బోధించుట మొదటిదానిపని; హృదయమును జలింపఁజేయుట రెండవదానిపని. మొదటిది పడవచుక్కనివంటిది; రెండవది తచ్చాలకమగు తెడ్డు తెరచాపలవంటిది. మొదటిది కేవల తార్కికబుద్ధికే రంజకముగా నుండును. రెండవది సంతోష సానుభూత్యనుభావ రులద్వారా వివేకమునఁబడియెడు విశుద్ధవిజ్ఞానమును రంజింపఁజేయును. అది చివరికములమైన శుద్ధవిజ్ఞానమునే చేరఁగల్గినను మొట్టమొదట మానవకామరాగోల్లాస భావములచే నాచ్ఛాదితమైన సామాన్యజ్ఞానమునకుఁగూడఁ జలనముఁ గలుగఁజేయును. అట్లుకానిచో నది శక్తిమంతమే కాకపోవును. సారస్వతముయొక్క యున్నతప్రయోజనములఁగూర్చి

పెక్కుచు బాగుగా నాలోచింపకపోవుటచే గేవలవృత్తి ప్రవృత్తికర్తయు వాఙ్మయముయొక్క యప్రధాన ప్రయోజనముని చెప్పబ గారి కసత్యాభాసమువలె గాని పించును. సాధారణముగా జ్ఞానసంపాదనమునుగూర్చి మనము మాట్లాడునప్పు డేవోక్తొత్తదనముతోఁగూడిన పదముల నేర్చుకొనుటయే యనుకొందుము. కాని యల్పబుద్ధులకునైత మెన్నఁడును సరిక్రొత్త కాకుండుటయే మానవప్రవృత్తులలో నున్నతస్థాన మాకమించు మహాసత్యముయొక్క యాధిక్యము. అల్పులలోఁగాని యధిక్షులలోఁగాని యది శాశ్వతముగా బీజప్రాయముగా నైన నుండితీయును. అది తతోఽభిధానోన్మేషము నాశంపించుచుండునే కాని యెన్నఁడును నంకురార్పణము నానించుకొనిన నుండదు. ఒకచోటినుండి తీసి యింకొకచోట నాటుట కర్హమై యుండుట నీచ తరగతికిఁ జెందిన సత్యముయొక్క లక్షణము. ఇదిగాక సత్యముకంటె నరుదైన 'శక్తి' అనఁబడు సత్య మందలి సానుభూతి యింకొకటి కలదు. ఉదాహరణమునకు సంఘముపై శివులులకుఁగల ప్రభావ మెట్టిదో పరికింతము. వారియనహాయతితోడను, అమాయితితోడను, అతిసారశ్యముతోడను సంబంధించి యుండు దయాబాలిత్యప్రీతులచే మనలోని ప్రధానానుభావములు ప్రబలికరింపఁబడి క్రమక్రమముగాఁ గొనసాగింపఁబడుటయేకాక సహనాకర్షకమైన యసహాయత, దివ్యతానూచకమైన అమాయిత, తౌకికదూరగమైన సారశ్యము మొదలగులక్షణములు-సర్వదృష్టితోఁ జూడఁబ్రయత్నములైనవి- శాశ్వతస్మృతియం దుంపఁబడి తదాదర్శములు నిరంతరముగాఁ బునరుద్ధరింపఁబడును. ఉన్నతజాతికిఁజెందిన శక్తిమద్వాఙ్మయముచే నిట్టిదే యొకప్రయోజనము సాధింపఁబడును.

పరమపవిత్రమైన రామాయణమును బఠించుట వలన మనము నేర్చుకొనున దేమి? ఏమియును లేదు. కాని పాకశాస్త్రమునందలి ప్రతివాక్యమునుండియు నజ్ఞాతపూర్వములైన యభినవాంశముల నెన్నిటినిో నేర్చుకొనఁగలము. ఈకారణముచే మహాత్తరమైన యీ దివ్యకౌశ్యముకంటె నల్పమైన యీ పాకశాస్త్రమే

యున్నతతరగతికిఁ జెందు ననవచ్చునా? రామాయణ పఠనమువలన మనము బహుఁగల్గునది అధిగమించిన కొలంది నైహికమాత్రోన్నతి గల్గించునట్టి కేవలవృత్తి ప్రవృత్తియు కాదు. దానివలన మన ములవరించు కొనునది 'శక్తి' అనఁగా మనలో గూఢమైయున్న యనంతపదార్థముతోడి సానుభూతి సామర్థ్యమునకు సంఘటనము కలిగించి విస్తరింపఁ జేయుటయే. అట్టియొకఁ బ్రతిరక్తనాళ చలనమును, అంతఃప్రవిష్టమైన ప్రత్యక్ష రార్థమును సోపానపరంపరల సాహాయ్యమునవలె నతిలోకమైన యత్యున్నతపదముల నొక్కొక్క యడుగిడుచుండుటయే యగును. పాకశాస్త్ర పఠనమువలన పలువిధములైన ప్రవృత్తి యిహ లోకముననే క్రమోన్నతమైన స్థానమును గలిగింపఁగలదు. కాని సామాన్య ప్రపంచపుఁబోలిమీరనుండి యొక్కపదమైనఁ బైఁబెట్టినియును. కాని 'శక్తి' సంపాదనానంతరము వేయు మొట్టమొదటిపదమే యైహికప్రపంచ విస్మారకమైన ప్రపంచాంతర పరిసరములకుఁ బ్రయాణారంభమై యుండును.

పైలక్షణములతోఁగూడిన వైశవావస్థ సందర్భించుటచేతఁగాని, యవకాశ వ్యత్యాసములతోఁగూడి యుండు యథార్థశీవితముచేతఁగాని, కావ్యాద్యుపకరణములలో నేతదంశద్వితయమును మిశ్రికరించు వాఙ్మయముచేతఁగాని మానవమనఃప్రవృత్తులు సంఘటితములై నిరంతరోన్మేషితములు కానిచో నవి యనుపయుక్తమైన యంత్రశక్తివలెఁగాని, కండరశక్తివలెఁగాని క్రమక్రమముగా ఊణించి నశించిపోవును. వైజ్ఞానిక వాఙ్మయముతోఁ బ్రతియోజితమైనప్పుడు శక్తిమద్వాఙ్మయము మానవుని యీ నైతికశక్తులఁ బునర్నగించుకొనియే సజీవమై కార్యత్రైతమును గలిగియుండును. అది మానవునిలో నత్యున్నతమైనదానితో సంబంధించి యుండును. ఏలయన మతగ్రంథములు వైతము ప్రత్యక్షముగాఁగాని, యప్రత్యక్షముగాఁగాని కేవలలౌకిక బుద్ధినిగూర్చి యెన్నఁడును జెప్పియుండలేదు. మానవుని వైజ్ఞానిక శక్తినిగూర్చి చెప్పవచ్చు డవి కేవలబుద్ధిని గూర్చికాక సర్వబోధకమైన హృదయమును (Pr-

derstanding heart) గూర్చియే చెప్పుచుండును. మాచినంతమాత్రమున సర్వమును గ్రహింపఁగల 'హృదయ' మిచ్చట ననంతసత్యముతోడి సానుభూతికల మానవునికి బ్రహ్మయముగాఁ జెప్పఁబడినది. విషాదనాటకముకాని, చిత్రకథకాని, యితోహాసముకాని, న్యాయముయొక్కయు, ఆశయొక్కయు, సత్యముయొక్కయు, దయయొక్కయు, దండనముయొక్కయు నాదర్శనములను మానవస్మృతిపథమున నచ్చొత్తించును. అట్లుగాక యధార్థమైన నిత్యజీవితముపైమాత్రమే యాధారపడియుండుచో నవి యర్థమైన యదాహరణాభావముచేఁ గ్రమక్రమముగా క్షీణించి పోవలసివచ్చును. ఉదాహరణమునకై యిటఁ గావ్యన్యాయమును దీసికొందుము. ఈ కావ్యన్యాయమునకును సాధారణ లోకన్యాయమునకును సుద్దేశములలో నెట్టి వ్యత్యాసమును లేదు. అట్లుండుచో నది మిక్కిలిచెడ్డ రకమునకుఁ జెందిన న్యాయ మనవలసివచ్చును. నిజమునకు సామాన్య లోకన్యాయమునకును దీనికిని గలభేదమిది సాధించునుద్దేశముల పరిమాణముం దుండును. అది లోంగనిప్రాపంచిక జీవితతత్త్వములతోఁగాక, స్వకల్పితములైన తత్త్వములతోడను, బరిశుద్ధములైన తన పూర్వకల్పనల కనుగుణముగా మాటుచుండువస్తువులతోడనుమాత్రమే సంబంధించియుండుటచే స్వాద్దేశికసాధనమున నెక్కువదక్షమైయుండును. శక్తిమద్వాఙ్మయమే లేనిచో నీయాదర్శములు శుష్కమైనయూహాపయములుగా మాత్రమే యుండిపోవును. కాని యవి వాఙ్మయ ప్రదర్శితమైన మానవస్మృతినశక్తిచే నవనవమైన సారస్యమును బొంది సారవంతమైన సంచాలకగుణములుగాఁ బరిణమించును. అతీసామాన్యమైన నవలయైనను మానవాశాసంత్రాసములతోడను, సదసత్యవృత్తులతోడను గలసి సాగుచుండును గావున యాభావములను సమర్థరించి సంఘక్షీతములఁ గావించును. అది వానిని గ్రీయోన్ముఖములు గావించి యాలస్యమునుండి పరిరక్షించును. కేవలబోధకమైన వాఙ్మయమునకంటె సధమమైనదైనను మనశ్శాల్పకమైనట్టియు, బోధించినను గూఢముగాఁ జలంపఁజేయునట్టియు వాఙ్మయమున కొధికతము చెప్పఁ

బడుట యిందుచేతనే. వైజ్ఞానికవాఙ్మయముం దెంతయుత్తమగ్రంథమైనను గేవలము తాత్కాలికమైనదే. స్థిరత్యము లేమిచే నది యెప్పటికప్పుడే మాటుచుండును అందలి విషయములు పాక్షికముగాఁ బరిష్కరింపఁబడినను విస్తరింపఁబడినన, ఉదాత్తతరమైన యాకృతియొసంగఁబడినను బూర్తిగా రద్దుచేయఁబడినదన్నమాటే. శక్తిమద్వాఙ్మయమునం దధమాధమమైన కావ్యమైనను సుసంపూర్ణమై మానవులలో మార్పరానిదిగా నుండును. ఉదాహరణమునకు శాకటాయనుని వ్యాకరణముఁ దీసికొందుము. అది ముమ్మొదట విషయమునుగూర్చియుఁ దరువాత దానినేర్పరించి సుస్వరూపము నొసంగుటను గూర్చియుఁ బ్రతిపదమునందును బరమప్రయాస పడవలసియుండెను. పాణినీయచార్యుఁ డరుదెంచి యందలి మూలనూత్రముల ననుసరించియే తనయుత్తమవ్యాకరణమును వ్రాయుటచే నిది మూలఁబడవలసివచ్చెను. అనఁగా శాకటాయనునినుండి గ్రహించిన సాధనములతోడనే పాణిని యాతనిగ్రంథమును మూలఁబడవైచి విస్మృతము కావించెనన్నమాట. అందుచే శాకటాయనునినామము మల్బులోపలి చంద్రునివలె మరుగుపడియున్నది. కాని సత్యనూత్రసమన్వితము, సజీవము నగుటచే నాతనిగ్రంథమష్టాధ్యాయులలో నాకారాంతరమును గాంచిన దనవచ్చును. భారతము, భాగవతము, శాకుంతలము, ఉత్తరరామచరిత్రము మొదలగున వట్లుకాక తామ్రవాఙ్మయఁ బడినభావ ధరణిలోనున్నంతకాలము సందిగ్ధములుకాక శాశ్వతసమున్మేషము కలవైయుండును. అవి పైవ్యాకరణమువలె రూపాంతరము నెన్నుచును బడయలేవు. వానిని గ్రొత్తరూపముల వెలయించుటకాని, పాక్షికముగా నైన సవరించి పుస్తకాంతరముగాఁ బ్రకటింపుటకాని గ్రంథచార్యమే యగును. ఒకమంచి యావిరీయంత్రమునకు బదులుగా నంతకంటె మంచిదైన మఱియొకయంత్రమును నెలకొల్పవచ్చును. కాని రమ్యమైన యొకపచ్చికబయలును మఱియొక పచ్చికబయలుచేఁగాని, రవివర్మచిత్రమును 'హమక'లాంజిలో' చిత్రముచేఁగాని రద్దుచేయుట మిక్కిలేదున్నటుము. ఈ వస్తువు లొకవిధముగాఁ బృథక్కృతములగుట

సామ్యసాధ్యతచేతనేకాని సామ్యభావముచే గాదు. అవి జాతిచే భిన్నములైనను ఒకటే ప్రమాణమును బట్టి యీ ప్రమాణము లని యనుకొనరాదు; అవి యింకొక విషయముగా సమములైనచో భిన్నప్రమాణములనుబట్టియే శాశ్వతసౌందర్యముగల మానవకార్యము లన్నియుఁ బ్రకృతివస్తువు లొకరితిగను సమానపరిణామములలోనే యుండును. అవి యెన్నఁడు నొండొంటికిఁ జౌనరుక్త్యములు కావు. భేదము లేనంతగా సాన్నిహిత్యమును

గూడ నెన్నఁడును బొందవు. ఉత్తమాధమములుగాఁగాని, యెక్కువతక్కువలుగాఁగాని యవి యెప్పుడును భేదిల్లవు. వాని పరస్పరభేదములు దుర్జ్ఞేయములును, అన్యదుర్వచములునునైనవి. వాని ననుకరించుటకఁగాని, నకలుటద్దములలోఁ బ్రతిబింబించుటకఁగాని వీలులేదు. నీచములైన యుపమానపరిమాణములలో వానినిగూర్చి యూహించుటయే యశక్యము.

(డిప్టిస్టి ననుసరించి.)

మకరందము

—తోట.

రాకెట్ హడ్సన్ - మైకేల్ చేలేక్

సుందరులైన యీ యువతీ యువకులు 'పిచ్ ఎడిషన్' ఆగేఫిలిములో నటించుచూ ఉన్నారు. ఇద్దరుకూడా చాలా నిపుణులయినారు. నటించడమే జీవనోపాయంగా తాము చేసుకోవాలని చిన్నప్పటి నుండి ఆశపడ్డారు. ఎన్నో ఒడుదొడుకులు వచ్చినా వెనక్కి తగ్గకుండా వెతుక్కొని తిరిగి ఫిలిముల్లో

నటించి సినిమాప్రపంచంలో తిన్నగా పైకివచ్చారు. ఇతర వైద్యాది వృత్తుల్లోలాగే సినిమానటనంలో కూడా కష్టపడి వైకిరావచ్చునన్న సంగతిని లోకానికి ప్రకటించిన పీళ్లకు ఎప్పుడూకూడా విజయం కలుగుతూ ఉండవలెనని ఆశించతగును.

శ్రీ. శే. డాక్టరు వింటర్నిజు

డాక్టరు వింటర్నిజు భారతీయ సారస్వతానికి తన జీవితాన్ని అర్పించిన మహాపురుషుడు. ఆయనకు భారతీయ సారస్వతమంటే అపారమయిన ప్రీతి. ఆయన దాంతో అఖండమయిన పాండిత్యం సంపాదించుకున్నాడు.

వింటర్నిజు దిగువకట్టియూలో ౧౮౭౩ సంవత్సరం జనవరి ౨౩ తేదినాడు పుట్టాడు. పదిహేడేళ్ల వయస్సునకు వియన్నా విశ్వ

డాక్టరు వింటర్నిజు

విద్యాలయంలో తత్వశాస్త్రాన్ని, భాషా తత్వశాస్త్రాన్ని చదువుకోడానికి మొదలు పెట్టాడు.

ఆయనకు ఆకాలంలోనే డాక్టరు బూలరు పండితుడితో పరిచయంకలిగింది. ఆయనకు మానవజాతుల తత్వాన్ని పరిశీలించాలన్న కుతూహలం ఆ మందటనే

కలిగింది. ౧౮౮౮ సంవత్సరంలో ఆయన డాక్టరు బిరుదాన్ని సంపాదించుకున్నాడు. ఆయన వ్రాసిన పుస్తకాల్లో మొట్టమొదటిది “ఆపస్తంబీయ గృహ్యసూత్రం.” ఆయన పాండిత్యాన్ని ఈ గ్రంథం లోకానికి బాగా యెరుకపరిచింది.

ఆ ప్రాంతాల్లోనే మాక్సుమూలరు పండితుడు ఋగ్వేదాన్ని రెండోమారు ముద్రించడానికి తలపెట్టి ఉన్నాడు. ఆపనిలో ఆయన తనకు సాయంగా ఉండడానికి నమర్దుదైన ఒక పండితుడికోసం వెతుక్కుంటూ ఉన్నాడు. వింటర్నిజు సామర్థ్యం పిని ఆయన్ను తనకు సాయంగా పిలిపించుకున్నాడు. ఇరవయి అయిదేళ్ల ప్రాయంలో ఉండే వింటర్నిజుకు భారతీయ సారస్వతంలో లభించిన అఖండ పాండిత్యం చక్కగా పరిష్కరింపబడి అచ్చుపడిన ఆ పుస్తకంవల్ల లోకానికి వెల్లడయింది. దాంతో ఆయనకు ప్రపంచంలో పేరుమోసిన భారతీయ సాహిత్యవేత్తలలో ఒకడైపోయింది.

మానవజాతి తత్వపరిశీలన మందు ఎక్కువ ఆసక్తి ఉన్నవాడు కావడం మూలాన ‘వేదకాలంలో వివాహక్రమము’ ఆయనదృష్టిని ఆకర్షించింది. కొన్నాళ్లకు ఆయన ‘ఆపస్తంబమంత్రపాఠం’ అనే గ్రంథాన్ని వ్రాసి ప్రకటించాడు.

ఆక్సుఫర్డులో బాడ్లీను లైబ్రరీలో ఉండే వైదిక గ్రంథాలకూ, గ్రేటుబ్రిటను, ఇర్లాండు- లైబ్రరీలలో ఉండే దక్షిణభారతీయ సం

స్మృత లిఖితగ్రంథాలకూ అకారాది పట్టికను వ్రాయడానికి వింటర్నిజు పూనుకున్నాడు. ఇటువంటి సేరనకార్యాన్ని చేయడానికి పూనుకున్నాడంటే చాలు ఆయనకు భారతీయ సారస్వతంమీద ఉండే ప్రీతివిశ్వాసాలను నిరూపించడానికి. మరీవేరే నిదర్శనం పనిలేదు.

ఈ పట్టికను తయారుచేస్తూ ఉన్నప్పుడు మహాభారతాన్ని చక్కగా శోధించి సరిచూచి అచ్చువేయడం చాలా అవసరం అని ఆయన తెలుసుకున్నాడు. మరీ, అప్పుడే 'బ్రాహ్మణ సారస్వతంలో స్త్రీల స్థానం' (Position of women in Brahminical Literature) అనే గ్రంథాన్ని వ్రాశి ప్రకటించాడు. ఇదంతాకూడా ఆయనకు మానవ జాతి తత్త్వ పరిశీలనలో ఉండే అధికమయిన ఆసక్తికి ఫలమే. ఇందుకోసమనే ఆయనకు మహాయాన జ్ఞానమతతత్త్వాన్ని అవగతం చేసుకోవలసివచ్చింది.

ఆయనఖ్యాతిని శాశ్వతంగా నిలబెట్టగలిగింది ఆయన రచించిన 'భారతీయ సారస్వత చరిత్ర' (History of Indian Literature). ఆ మహా గ్రంథాన్ని ఆయన జర్మను భాషలో వ్రాశాడు. ౧౯౨౨ సం॥ లో పూర్తి అయింది.

ఆ వెంటనే ఆయన భారత దేశానికి వచ్చాడు. ఇక్కడ అనేక విశ్వవిద్యాలయాల్లో అనేకపర్యాయాలు ఉపన్యసించాడు. అనేకగ్రంథాలు వ్రాశాడు. ఆయన ఉత్సాహమూ, గ్రంథరచనా కారణంగా రెండుసార స్వతప్రతికలు అవతరించినకూడ. అందుచేత ఆయనరచనలే ఆయనకు స్మృతిచిహ్నాలుగా నిలిచినవి.

ఆయన పూనాలో మహాభారతాన్ని పరిశోధించి, సంప్రదించి, ప్రకటించడానికి పూనుకొనిఉన్న భండారుకు సంస్థలో కొంతకాలం ఉన్నాడు. భారతేతిహాసాన్ని అసంఖ్యాకమైన మాతృకలతో సరిచూచి, చక్కగా పరిష్కరించి (పాతభేదాలతోకూడ) అచ్చువేయవలసిన అవశ్యకతనుకార్యకర్తలకు శోధించాడు. ఆయనకుండే నిశితమైన విమర్శన శక్తి, సారస్వతంమీద గాఢంగా ఉండే ఆసక్తి ఏకమయి చూపుకట్టుకున్న క్రమమే ఇది.

ఆయనభారతీయ సారస్వతాధ్యయనం సచేతనమయింది. భారతదేశంతో కలిగిన నూతనసంబంధానికి బహుముఖివ్యాపిని అయిన ఆయనప్రతిభకు అమూల్యమయిన దోహదం అయింది. నూతన దృక్పథాలన్నీ ఆయనమెదడులో మొలకెత్తినవి.

ఈ విధంగా అంతా కావలసిన సామగ్రిని సేకరించుకొని ఆయన జర్మను 'భారతీయ సారస్వతచరిత్ర'ను ఇంగ్లీషులో వ్రాయడానికి మొదలుపెట్టాడు. ౧౯౩౪ సం॥ లో రెండో సంపుటం పూర్తిఅయింది. మూడవ సంపుటంపని సాగుతూ ఉండగా పెద్దజబ్బులో పడిపోయినాడు ఆయన. జీవిస్తూడా అనిపించిందికూడ. అయితే త్వరలోనే ఆరోగ్యం కలిగింది. ఆగిపోయినపని మళ్లకొనసాగింది. అది కేవలమూ అనువాదంకాదు. అది ఒక నూతనసృష్టి. అందులో ఆయనపాండిత్యమూ, అనుభవమూ, పరిణతమయిన జ్ఞానమూ నిండి నిమిడికృతాలయినవి.

ఆయన నిగర్విచూడామణి; మృదుస్వభావం గలవాడు. ఆయనవాక్కు మధురమైంది. భారతీయ సారస్వత తత్త్వజ్ఞానే ఆసార

స్వతంత్రమీద ఆయనకుండే ఆదరవిశ్వాసాలకు అన్యధాకరింపరాని నిదర్శనం. ఆయన అధ్యయన శక్తిని, అపూర్వవిమర్శనశక్తిని ఆయన చేసినపనిబట్టి తెలుసుకోవలసిందే కాని ఆయన ఏ మాత్రమూ ప్రకటించుకోడు. అతనిగర్వి ఆయన. ఆయనకుండే విమర్శన సామర్థ్యానికీ, మనసారస్వతంత్రమీద ఆయన కుండే పరమప్రీతికీ ఆయనలో భవ్యమయిన విశ్వం కుప్పరిపోయింది. అందుచేతనే ఆయన అధ్యయనవిధానం అనుత్తమం అయింది.

యూరపియనుని పాండిత్యం ఎంత విస్తారమయినా సరే, ఎంత గాఢమయినా సరే భారతీయ సారస్వతంలో అంతర్నిహితమైన సాదర్యాన్ని, పాఠాన్నీ కనుక్కోగలడా అనేది ఒక చిన్న సంశయం. ఆ సంశయం కాస్తా వింటర్నిజువల్ల అపాస్తం అయిపోయింది. ఆయన స్వయంగా గొప్పవాడు. కాబట్టి మన సారస్వతంలో గొప్పతనాన్ని కనుక్కోకలిగాడు; అర్థం చేసుకోగలిగాడు దాన్ని. కాకుంటే అది అసాధ్యమే.

ఒకని జీవితంలో ఉండే ఆంతర్యాన్ని తెలుసుకోవడమే ఎంతో కష్టం. ఇంక ఒక జాతి జాతియొక్క జీవితంలోని ఆంతర్యాన్ని తెలుసుకోవడ మంటే ఎంతకష్టమో చెప్పవలెనా? డాక్టరు దగ్గర ఈశక్తి అపరిమితంగా ఉంది. కాబట్టి ఆయన బుద్ధుని ఉపదేశాలను తన జీవితంలో ప్రత్యక్షానుభవానికి తెచ్చుకున్నాడు.

ఆయనకు భారత దేశంలో ఉండగా తంత్ర,యోగ సారస్వతంతోను, యోగవాసిష్ఠంతోను ప్రథమ పరిచయం కలిగింది.

యూరపులో ఉన్నంతకాలమూ ఆయన కిది సాధ్యమయింది కాదు. వీటినధిగమించడంలో ఉండే ప్రతిబంధకాల నన్నింటినీ సత్యాన్వేషణసక్తిబలంచేత పోబెట్టుకోకలిగాడాయన. ఆయన చెప్పేవాడు : “భారతదేశానికి వేలకొలదిమైళ్లదూరంలో ఉండే విదేశపండితుడికి భారతదేశ సారస్వతంలోని సత్యమూ, గొప్పతనమూ భాషనామాత్రజన్యమంటే క్షుణ్ణించవచ్చును. అయితే భారతదేశంలోనే ఉండి, ఆసారస్వతాన్ని అధ్యయనంచేసి, అక్కడనే ఆసారస్వతాన్ని పరిష్కరించి ప్రకటించేవారు అందలి తత్వం సరిగా ప్రత్యక్షం అయ్యేటట్లు సచేతనంగా తమరచనాన్ని నిర్మించడం మిక్కిలీ అవశ్యకం” అని.

తాత్విక సంబంధాలగు రహస్యాలను ఆయన ఆశ్చర్యం కలిగేటట్లు వివరించేవాడు.

ఆయన పాండిత్యం ప్రపంచమంతా ప్రఖ్యాతమయినా మానవసంఘం మీద ఆయనకుండే ప్రేమ పాఠాన్ని తెలిసినవాళ్లు చాలా కొంచెంమందే.

కొన్నాళ్లకిందట ఆయనకు భార్యావియోగం కలిగింది. అది ఆయనహృదయానికి ఒకపెద్దదెబ్బ అయింది. ఆయనకూడ ఇప్పుడు మనకండ్లకు కనపడడు.* కాని మనస్సులో ఎప్పుడూ ప్రత్యక్షం అవుతూనే ఉంటాడు. మన హృదయాల్లో ఆయనకు శాశ్వతమయిన స్థానం ఏర్పడింది.

[మార్చి మాడరన్ రివ్యూలో టీఐ మోహన సేనుగారి రచనాన్ని అనుసరించి.]

* డాక్టరు వింటర్నిజుగారు మొన జనవరిలో జెకోస్టావాకియాలో ప్రేగునగరంలో చనిపోయాడు.

ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు, ఆరవసమావేశము—బెజవాడ

(౨౭-౩-'౩౭)

ఈ సమావేశమునకు అధ్యక్షులు శ్రీయుతులు పింగళిలక్ష్మీకాంతముగారు. వారి అధ్యక్షోపన్యాసమున నాట్యకళాభ్యదయమున కభ్యంతరములను కలిగించుచున్న విషయములనేకములు చర్చింపబడినవి. వాని నివారణమునకయి సప్రమాణములు, సయ్యక్తికములు, సముచితములునగు నుపదేశములా యుపన్యాసమున గలవు. నాట్యకళారాధకుల కవి యధాశక్తి నాచరణార్హములు. అందువలన నానాటికి మననాట కృశించి పోవుచున్న నాట్యకళ పుష్టి నొందుట కవతాశ మేర్పడగలదు. ఆయుషదేశ విషయము లీక్రింద నుద్ధరింపబడినవి.

నృత్త, నృత్య, నాట్యభేదములు

నృత్తము, నృత్యము, నాట్యము, అనెడి మాడుపదములను సాధారణముగా లోకము సమానార్థములుగానే వాడుచుండును. అది పొరపాటు. ఈ మాడును పర్యాయపదములు కావు. ఇవినిరూపించెడి యర్థములయందు సామ్యముకంటె భేదభావమే యెక్కువ కలదు. అయినను ఈ భిన్నార్థములు నాటకప్రదర్శనమున మిశ్రీభూతమై ప్రయోగింపబడుట ప్రాచీనమైన యాచారము. వీనిలో నృత్తము తక్కిన రెండింటికంటె ముందు పుట్టినది. తరువాత నృత్యనాట్యములు వెలసినవి.

శరీరావయవవిశేషమును లయాన్వితము చేయ నెంచిన ప్రాక్తనమానవుడు మొట్టమొదట నృప్తిం చుకొన్న కళ నృత్తము. ఏపటహవాద్యమో నెరవును తత్తాళమునకు ననుగుణముగా లయశుద్ధి యొప్పునట్లు ఆతడుచూపినపాదన్యాసమే నృత్త

మనకు ప్రారంభదశ. క్రమముగా దానిని అన్ని తాళములకును అన్ని కాలములకును అనుకూలముగా ప్రపంచింది పెంపుచేయవలెనని యాతడు యత్నించెను. ఎంత యత్నించినను పాదన్యాసము తాళమును తుదముట్ట ననుగమింపలేదు. హస్తవాడులకుగల లాఘవము పాదనాడులకు నుండదు గనుక హస్తముతో వేయు తాళగతుల నన్నిటిని పాదముతోచేయు నృత్తగతులన్నియు ననుసరింపలేవు. కనుక నృత్తవిద్య తాళముతో కొంతమారమే నడచినది. నృత్తము చేయునపుడు పూర్వాపరకాయములకు సమత కుదురుబుకై శ్రేణికదశలో పాదవిశేషమునకు హస్తవిశేషము తోడైనది. ప్రారంభదశలోగాని యీదశలోగాని నృత్తమునకు శబ్దముతోడి సంబంధ మించుకయులేదు. అనగా నృత్తముచేయునప్పుడు తాళమే యపేక్షింపబడునుగాని గీత మపేక్షింపబడదు.

ఈగాత్రవిశేషవిద్య తాళలయాన్వితముగా నుండుటయేకాక శబ్దార్థక సూచకముగా కూడ నుండవలెననెడి యాశతో మానవుడు కల్పించిన ప్రక్రియాంతరము నృత్యము. నోటితో గీతము పాడుచు అందలి శబ్దములయర్థమును చేతితో ప్రదర్శించుట దాని ప్రధానాశయము. ఆపాడెడి గీతము తాళబద్ధముగా నుండునుగనుక తాళమునకు తగినట్లు కాలితో నృత్తముచేయుట దాని కొక యంగము. కావుననే నృత్యమునందు అర్థసూచకమైన హస్తన్యాసమేకాక యొక్కొక్క యొడ తాళాశ్రయమైన నృత్తముకూడ ప్రకటితమగుచున్నది. కృష్ణలీలాతరంగ నృత్యమును చూచినపుడు మన కిది తార్కాణ యగును. నృత్యము, నృత్తముకంటె గుణాధికమై, శాస్త్రనిబద్ధమైనది. అందుచేతనే దానిని మార్గయనియు, నృత్తమును దేశి యనియు అలంకారికులు పేర్కొనిరి. గీతి పాడకయే యర్థవంతముగా నృత్యము సల్పుట తరువాత క్రమముగాకలిగిన పెంపులలో నొకవిశేషము. భారతీయ నృత్య

బతుట, పేరుపణమునెట్టి పొదికలాడుట. పెద్ద
 పేరుగలవా చెప్పరును సాధారణముగా, ఈజాద
 మనకు దిగురు. అపజయము లభించినచో పేరు
 పోవుచేకాక పరాభవము కూగవచ్చునని వారి
 భయము. వారి శంక సహేతుకమే కాని
 నిష్కారణముకాదు. మొదలు పొదగినపేరు
 లేదుగదాయనెడి నిబ్బరముతో కొందరు; పరీ
 ష్కాధికారులు నన్ను త్రోసిపుచ్చులరా యనెడి
 యచంభావముతో కొందరు; బహుమతినాట
 భగవంతుడైరుగును, మనపేరుకూడ జాబితాలో
 అచ్చుపడుననెడి కీర్త్యాశతో కొందరు; లాటరీ
 వలె మనకే బహుమానము రాగూడదాయనెడి
 ధనభావముతో కొందరు నడుములుకట్టి మల్ల
 చరచి పోటీలలో దిగుదురు. వీరి సాములన్నియు
 జూచి పరీషాధికారులు నిరుత్సాహముతో ఒం
 డొరుల మొగములు చూచుకొనుచు గుసగుసలు
 పొదురు. తుదకు కన్నులు మూసికొని లాటరీ
 లాగి యెవరిపేరు పండునో వానిచేతిలో గుట్టు
 చప్పడుగాకుండ సంభావనపెట్టి పంపెదరు.
 గుట్టు చప్పడుకాకుండ తనచేతపెట్టినయాములైనను
 గుట్టు చప్పడు కాకుండగనే గ్రహించియూర
 కుండక ఆచుదృష్టకాలి తనప్రయోజకత్వమును
 తనప్రజ్ఞను తాకే కొండాడుకొనుచు సితరుల
 నధిక్షేపించును. స్వయంవరమున వధువుచే నిరా
 కృతులైన రాజకుమారులవలె ఆకాశంగముచే
 మొదలేడిందుపడియున్న తక్కిన పోటీదారులు
 వానియధిక్షేపములకు మరింత కనలి వానిజయ
 గర్వము వణచవలెనని పత్రికలకును రచ్చలకును
 ఎక్కి, యుపన్యాసాస్త్రములు, వ్యాకృత్ర
 ములు ప్రయోగించురు. అవి సత్కరించినవాని
 కిని, సత్కారము పొందినవారికిని మాత్రమేకాక
 పాశోపాత్యము జరిపినవానికిగూడ తగులును.
 పోటీపరీక్ష లింత ముచ్చటగా ముగియును.
 ఇట్లు జరిగినకొన్ని పోటీలు నాయసుభవములో
 నున్నవి. కనుక వానియందు నాకు విశ్వాసము
 లేదు. నేను చెప్పినది లోకసామాన్యమైన విష
 యమేకాని, మీరు పెట్టిన నాటకపరీక్షకు సంబం
 ధించినదికాదు. అది యెట్లుజరిగినదో, ఎంత
 వట్టు సఫలమైనదో నేనెరుగను. కాని న్యాయ

ముగ చేయదగిన దేమనగా, మీకు నచ్చిన యొక
 కవిని చేరదీసి, మీయాశయము లాతనితో
 చర్చించి, ఆతనికిని మీకును చర్చాసామరస్యము
 కలిగిన పిమ్మట, తదనుగుణముగా నాటకము
 వ్రాయించినట్లగుచుట.

ఉత్తమ నాటకముంటే?

ఉత్తమనాటక మనగా నెట్టిది? నాటకము
 కావ్యభేదములలో నొకటిగనుక, అది మొదట
 కావ్యముగానే పరిగణింపబడవలెను. కావ్యమే
 కాక రూపకముకూడ నైయున్నది గనుక,
 నాట్యవస్తువుగా తరువాత స్వీకరింపబడవలెను.
 అందుచేతనే దానిని దృశ్యకావ్య మనిరి. అది
 కావ్యము కావలెను; దృశ్యము కావలెను. కాన
 కావ్యగౌరవమును, ప్రయోగానుకూల్యమును
 గలనాటకమే ఉత్తమనాటకము. ఈ రెండు
 ప్రయోజనములలో నేది లోపించినను దానిపరి
 పూర్ణత చెడినట్లే యెంచవలెను. ఉత్తమకావ్య
 మైయుండి ప్రయోగానుకూలముకానిచో దాని
 కావ్యతాగౌరవము లోపింపదు. కావ్యతాగౌర
 వము లోపించి ప్రయోగానుకూల్య మున్నచో
 వాఙ్మయమున దానియునికి స్థిరముకాజాలదు.
 కవితత్వమునెడనే దృష్టినిల్పి దానిని రచించును.
 ఆకావ్యత్వస్థితియైనను జేలిక గాలభించునదికాదు.
 రసపరిపాలనము, పాత్రోన్మీలనము, కథాసంధా
 నము, శబ్దవిన్యాసము లోనగు కావ్యాంగము
 న్నియు చక్కగా కుదిరినప్పుడే అనవద్యమైన
 సిద్ధిగల్గును. అంగభూతములైన యీ యంశము
 లలో ఏది కొరవడినను అది యుత్తమకావ్యము
 కాజాలదు. అందును వస్తుసన్నివేశమున వెలితి
 యున్నప్పు డది శిల్పమే యనిపించుకొనదు.
 అట్టి వెలితి రాకుండ కాపాడుకొనుటకైయే
 మనయాలంకారికులు నాటకలక్షణమున పంచసం
 ధులను నిర్దేశించిరి. సంధులు చెడిన నాటకము
 కీళ్లుపడలినబొమ్మ. వర్ణము బాగుగానుండుగాక,
 ముఖము సాగుసుగా నుండుగాక, మరియే వన్నె
 చిన్నెలైన నుండుగాక, యాభిక్యృతపుబొమ్మను
 చూడ నిచ్చగింపము. అట్లే సంధులు పొదు
 పడక కథాసంధానముచెడిన నాటకమున పాత్ర
 పోషణాది గుణము లున్నను మెచ్చుగొల్పవు.
 కావుననే అరిస్టాటలు పండితుడు "Beginners

succeed in character and diction but not in structure" అన్నాడు. సర్వకావ్య గుణముల కల్పి నాటకము వాఙ్మయాలంకారమై రంగోపయోగి కాకున్నను కవికృతార్థజైవతై యెంచుకొనవలెను. అంతతో సంతసింపక, తన నాటక ము త్తమదృశ్య మగుననియు నాతడాశ పడుచో పరిచోసపాత్రుడుకాక తప్పదు. దాని నాడిన నటులును నగుబాటుపాలే యగుదురు.

ఈ రెండు ప్రయోజనములను సాధించిన నాటకసంఖ్య బహుస్వల్పము. సంస్కృతాంగ భావలలో గొప్ప నాటకములుగా మనము కొని యాడువానిలో ననేకములు కావ్యములేకాని, రూపకములు కావు. వానిని శ్రవ్యనాటకము లన వలెను. దృశ్యకావ్యములనరాదు. సంస్కృతమున ఉత్తరరామచరిత్ర, బాలరామాయణము మొదలగు నవిమట్టివి. ఆంగ్లమున షేక్స్పియరు వ్రాసినవి "టెం పెట్ట" "కింగ్ లీయరు" మొదలగునవి యటు వంటివి. ఆశని ట్రాజెడీలు ప్రదర్శనమున కుప యోగపడవని కాల్రెడ్జీ పూర్వపక్షములేని సిద్ధాంతము చేసినాడు. అంతమాత్రమున "కింగ్ లీయరు" యొక్కయు ఉత్తరరామచరిత్ర యొక్కయు కావ్యప్రతిష్ఠ పోదు. అవి సరస్వతీకంతాభ. జాయమానములై వెలుగొందుచునే యున్నవి. అయినను సాహితీపరులకే కాని నాట్యపరులకు నక్కరకు రాకపోవుచే నవి రంగమునకు దూర స్థము లైనవి. అయినను, వానిలోని రసవత్తన, కళాసౌష్ఠవమును చూచి విడనాడలేక, యెట్లో సరిపెట్టుకొని కొందరు ప్రదర్శించుచుందురు. అది వస్తుగౌరవముచే నొనర్చిడిపని. నాట్యపరులను, సాహితీపరులను సంతోష పెట్టగల నాటకములు సార్వజనీనములు; అవి యుత్తమనాటకములు. అట్టివానిని చూచికొని నటులు ప్రదర్శనమునకు గైకొనవలెను. అటుగాక సాహితీగుణమును లోపింపజేసి ప్రయోగాన్విత మాత్రమే యుండునట్లు వ్రాయుమని మనము నిర్దేశింప కవిశబ్దవాద్యు డెవ్వడును వ్రాయడు.

అదిగాక సాంఘికేత్యత్తమనెడ నంత పక్ష పాతమును పౌరాణిక గాఢలయెడ నంత యనాదరమును మీకేల కలగవలెనో నాకు బోధపడ లేదు. పౌరాణిక గాఢలలోమాత్రము ఒకనాటి సాంఘికప్రవృత్తి నిరూపకములు లేవా? శకుం

తలా వృత్తాంతము పురాణేతిహాసములందు నుచా హరింపబడి యుండుటచేతనే పౌరాణికమైనది గాని నిజమున కది సాంఘికవృత్తము కాదా! సంఘమున రాజవంశ మున్నతపక్షమై యుండును. కనుక రాజసంబంధి యగు ఆకర్ష యితిహాసోదాహృతమై ప్రసిద్ధమయినది. అట్లే నేటి సాంఘికవృత్తములలో నేజీని రాజవంశసంబంధియై ఉదాత్తమైయుండినచో లేపటి కది చరిత్ర గతమై యితిహాసప్రసిద్ధమైన వస్తువుగా మారును. కాలము గడచినకొలది మూలకధకు వన్నెలు చిన్నెలు కల్పింపబడును. ఆ కల్పనలవలన దాని రూపము అసంభావ్యముగా తోచి, మీరు తృణీకరించుచున్నా రనుకొనెదను. అటుగాక నేటి సంఘమునందలి సామాన్యుల నడవడినే నాటకేతి వృత్తముగానిబంధించవలెననిమియాశయ మేమో? దాన దోష మేమియు లేదు. రమణీయతాభ్రంశము జరగకుండవలెను గాని యితివృత్తము గేనిని గైకొన్నను విపత్తి పత్తి లేదు. మాటమీమాధవము, మృచ్చకటికాదు లటువంటి నాటకములే! ఈ యాచారము మనకు క్రొత్తకాదు. ఆచారమే కాక మనకు శాస్త్రవిధియు నున్నది.

“దేవతానాం ఋషీణాం చ
రాజ్ఞా మథ కుటుంబినాం
కృతానుకరణం లోకే
నాట్య మిత్యభిధీయతే”

ఆచారమునను శాస్త్రమునను ఆధారములున్నవి గనుక చూపిలినిగాని, యవి లేకపోయినను క్రొత్త ప్రక్రియలు కల్పించుకొనరా దని నాయభిప్రాయముకాదు. క్రొత్తకల్పనలవలన వాఙ్మయమునకు పుష్టికల్లునే కాని నష్టిరాదు. మనపూర్వులు పౌరాణికగాఢలకును సాంఘిక గాఢలకును సమానప్రతిపత్తినే యిచ్చిరి. ఒకదానిని మన్నించి రెండవదానిని క్రిందు పర్చలేదు. అసలు వస్తువు నెడ వారికి తిరస్కార పురస్కార భావములులే లేవు. ఆవస్తు వేదనను కవిచే భావ్యమానము కావలెననియే వారికోరిక:—

“రమ్యం జగుష్పిత ముదారమథాపి నీచం
ఉగ్రం ప్రసాది వికృతం గహనం చ వస్తు
యద్వాప్య వస్తు కవిభావుక భావ్యమానం
తన్నాస్తి యన్నరసభావ ముపైతి లోకే.”

కాని తత్కాల లోకవృత్తాంతమును గైకొనుచో నొకయొడ మాత్రము మిగుల నప్రమయం డవలెను. అట్టి రచనలు తాత్కాలికములైన యే సాంఘిక సంస్కార ధర్మములతో ప్రచారము చేయునవిగా నుండరాదు. ప్రచారార్థము వ్రాసిన రచనలన్నియును ఆ కార్యము కడకుట్టినవెంటనే విస్మృతములై పోవునుగాని నిల్చియుండవు. కావ్యమున్నచో త్రికాలాబాధితమై యుండవలసిన రచన. దానికి నజరామరత్యమునిచ్చినది రమణీయ తాన్పూర్తి. దానినే రసవత్తయనియు చెప్పవచ్చును. కాన ప్రచారార్థమైకాక కావ్యకళా సిద్ధికై సాంఘికేతివృత్తములను గైకొని యుదాత్తతీయ రామణీయకము నెలకొనునట్లు నాటకములు వ్రాయించుచేని లోకమునకు మీ రొక మహతోపకారము చేసినవారగుదురు. ముప్పది సంవత్సరములనుండి యొకేతిరు నాటకములు చూచి వినివియున్న ఆంధ్రలోకము క్రొంగ్రొత్త నాటకములకు స్వాగతాంజలులు పట్టుననుటకు సందియములేదు. ఆట్లుగాక ప్రజలకు విజ్ఞానము కల్గించుటకై తేలికనాటకములు వ్రాయించి యాడెదమందురా, రంగశీతమును ఉపన్యాసవేదికగా మార్చెదరన్నమాట అంతకంటె నింకొక పతనహేతువుండదు. ఆ తలంపునకును “కళారాధనము” “కళోపాసనము” “కళాభివృద్ధి” యనెడి యీ మంత్రజపములకును చాలదవ్వు. ఈ రెండును ఏకహృదయముననే పుట్టుట యసంభవము. విజ్ఞానాధ్యాయకత్వమే నాటకమునకు ఫలమున్నవారికి ధనంజయు డిచ్చిన సమాధానము చూడుడు.

ఆరంద నిన్యందిషు రూపకేషు
వ్యుత్పత్తి మాత్రం ఫల మల్పబుద్ధిః
యోఽపీతిచోసాదివ దాహ సాధుః

తస్మై నమః స్వాదు పరాజ్యుఖాయ.”

ఒకవేళ నటువంటి ప్రయోజనము నాటకముల వలన నున్నదనుకొన్నను, దానిని సినీమాలకు వదిలివేయుట మంచిది. అవి పీనికంటె నెక్కువ వేగముగా నెక్కువ సులభముగా నటువంటి పనులను నెరవేర్చగలవు.

పురాణాధలయందువలెనే పద్యములయందును మీకు మిక్కిలి నిరసనభావ మున్నట్లు పొడకట్టుచున్నది. పద్యములు స్వాభావికము

లనియు, పద్యపతనవ్యాజమున నాట్యము సంగీత ప్రాయమగుచున్న దనియు మీరు వాదించురు. నిజ మారసినచో పద్యములును, సంగీతమును నాట్యమునకు సుపకారకములేకాని, ప్రతిబంధకములుకావు. నాట్యము మిత్రకళ. దాని కంగ భూతములైన కళలో సంగీత మొకటి. ఆ సంగీతము సహచితముగా ప్రయోగింపబడి యథా స్థానమన నున్నంతవరకు, దానివలన కలుగు కీడే మియులేదు. రసోచితమైన రాగమును పాడవలసిన మితిని ఎరుగని నటులివలన నాట్యము చెడి పోవుచున్నదిగాని పద్యములయనికివలన కాదు. సంగీతమువలెనే కవిత్వము నాట్యమున కింకొక యంగము. పద్యము కవిత్వసారము. రసోచితమైన వృత్తమును వ్రాయవలసినచోటును ఎఱుగని కవి వలన నాటకము చెడిపోవుచున్నది. కాన నెచ్చట పద్యము వ్రాయవలెనో ఏభందో విశేషము వాడవలెనో తెలిసికొని కవి వ్రాయుటయు, ఏరసమున కేపద్యమున కేరాగ మెంతవఱకు తగునో తెలిసికొని నటుకు పాడుటయు జరగవలెనుగాని పద్యములనే తుడిచివేయుట వాంఛనీయమైన సంస్కారము కాదు. రసానుగుణములైన భందో విశేషము లున్నవా యని ప్రశ్నింతురేమో? ఒక కాలమున నున్నవి. కాలక్రమమున వానిసారకతలు ప్రమేనది. కాలిదాసుని కుమారసంభవములోని రతివిలాసమునెడి నాల్గవఁగ్గ వియోగినీవృత్తమున వ్రాయబడినది. ఆ వృత్తము వియోగభావమున కెంత పొందుపడియున్నదో దానిని చదివిచూచిన రసీకులకు నేను చెప్పనక్కరలేదు.

ఛందశ్శాస్త్రములో చెప్పియున్న వృత్తములు రసానుగుణముగా లేవని తోచినచో, ఉపజ్ఞాళాలి యగు కవి క్రొత్తవి కల్పించుకొనవచ్చును. అట్లే రసానుగుణమైన రాగములును ఉన్నవని యెల్ల రెరిగినదే. మేఘరంజనీ రాగ మాలాపింపబడుచో వర్ష ముకురియునని చెప్పదురు ఒకప్పు డట్లు జరిగినదేమో? లేదా దాని చల్లదనమునే యా విధముగా నుత్పేక్షించిరో? దాని సంగతి యటుంచి మనమెరిగిన యొకదృష్టాంతము చెప్పెదను. పెండ్లి యొదవనాటి తెల్లవారుజామున పిల్ల నప్పగించెడివేళ పాడెడి యప్పగింతలపాట శంకరాభరణమున పాడుదురు. అటుగాక వేరొక రాగము పాడుదురేని కన్నె నప్పగించునప్పటి

యావద్వివాద కబళిత మైన యనురాగమునకు ననురూపముగా నుండదు. కాన నాట్యకళ సర్వావయవకోభిగా నుండవలెనన్న శాస్త్రీయములైన పరిశోధనలు జరిగి యారహస్యము లన్నియు పునఃప్రయుక్తములుకావలెను. ప్రస్తుత నాట్యమునందలి సంగీత మేవము కొల్పుటకు నింకొక హేతువున్నది. నటుల గాత్రములు సుశిక్షితములుకావు. సాంప్రదాయికమైన గాన సాధన వారికిలేదు. సాధనలేని గాలిపాట స్వాధీనముకాని గొంతుతో పాడుచుండగా రసోచితత్వ మెట్లు కల్గును? ఆ శిక్షణమే మొదలిడుదురేని హోమ్మోయమును ముస్కంజే విసర్జింపవలెను. సుశిక్షితమైన గాత్రము పద్యములు చదువుటకే కాక వచనమును చెప్పుటకును ఆవశ్యకమే. ఇట్టి యభ్యాసములు చేయుటకు మనస్సుగాని చేయ దగినయోగికగాని లేక తోచినట్లు నాటకములాడు లోపము నటులయందుండగా పద్యములను సంగీతమును శపించుటవలన నేమిలాభము?

పద్య, గద్య నాటకములు

పద్య మస్వాభావికమని కదా మీవాదము? కళ యనుమాటకే అలౌకికమైన రచనా చమత్కారమని యర్థమెనప్పుడు పద్య మస్వాభావికము గాక మరేమగును? వాస్తవికమత మనియు కొల్పనికమత మనియు కళావిషయకములైన రెండు భిన్నగుతములు ప్రపంచమున నున్నమాట నిజము. ఈ రెంటిలో మొదటిమతమువారు శిల్ప రచనకును ప్రత్యక్షప్రపంచమునకును బింబప్రతి బింబసామ్య ముండవలెనని గట్టిగా నాదీంతురు. అందుచే ప్రకృతిరూప్యములైన రోయంశములను కళలయందు వా రంగీకరింపరు. రెండవ మతము వారు కళ ప్రకృతికి ప్రతిబింబము కాదనియు ప్రకృతి నిలయాత్మక మైన ప్రాణిగా రమణీయ మూర్తిగా ప్రదర్శించుట కేర్పడిన సృష్టివిశేష మనియు, ఈ ప్రదర్శనము ప్రస్ఫుట మగుటకు వలయు నాలంకారిక సాధనములన్నియు శిల్పి యభేచ్ఛముగా వాడవచ్చుననియు సమాధానము చెప్పదురు. ఈవాదములలోతును తరచిచూచుట కిది యదనుకాదు. కాని నునకు సంబంధించినంతవరకు నొకరహస్యము మాత్రముమరవ రాదు. ప్రత్యక్షప్రపంచమునకును, నాటకము

నకును ఈవశ్యమేది యుండదాదంచుమేని ఆరియము మెంతదూరముపాలింపగలము? రంగమున పాత్ర లుచ్చరించుమాటలు లోకమున ఆసుకార్యులు మాటలాడినవేనా? కావలయు ఆవికవికల్పితము లనియు కదా సమాధానము? అగుచో, నొకచో నంగీకరించిన కృత్రిమత్వము వేరొకచో నేలయంగీకరింపరాదు? లోకస్వర్యమును తలపించుచుండుటయే కళాధర్మముగాని లోకధర్మమే కళాధర్మము కాదు. కళారచన మెప్పుడును, లోకమునకు కొంచెము దూరముగా నున్నతముగానుండును. లోకస్వభావము చక్కగా ప్రతిఫలించుకొరకే యది లోకమునకు కొంచెము దూరముగా నుండవలెను. అద్దమున తన ముఖసౌందర్యము చూచుకొను విలాసిని ఆయద్దమును తన ముఖమునకు కొంచెము దూరముగా నుంచుకొనునట్లే కళాధర్మమున తనవిలాసమును చూచుకొను ప్రకృతిజీవత యాయాదర్శమును తనకించుక నెడముగానే నిల్చుకొనును. కనుక స్వభావవాదమును పురస్కరించుకొని కళల మూలధర్మములను భేదింప ప్రయత్నింపరాదు. పద్యరచన కావ్యమున నుపాదేయమేకాని రూపకమున కాదందురా? రూపక మనగా కావ్యత్వములేని నాటకమని వింతనిర్వచనము చేసినవారగుదురు. అది హర్షింపదగినవాదముకాదు. లేదా వైవిధ్యముకొనము నిర్వచనప్రబంధములవలె శుద్ధ గద్య నాటకము అండవచ్చును. వానివలన నేకీడునురాదు. పద్యము లుండరాదని వాదించువారివలె గద్యనాటకము లుండరాదని నేను వాదింపను.

ముఖ్య సంస్కారములు

నాటకములను వ్రాయించుటకంటె నెక్కువ యావశ్యకములైన సంస్కారములు చాల కలవు. మునుముందు వానికి పూనుకొనుట చాలమంచిది. ప్రస్తుతకాలమున రంగాలంకృతియు వేషధారణమును రసావస్థానుగుణముగా నుండకపోవుటయే కాక మీదుమిక్కిలి రసభంజకములుగా నున్నవి. నాట్యశాస్త్రకర్త యేరసమున కేవల ముచితమో యేపాత్ర కెట్టియాహార్యము తగునో చక్కగా వివరించి నాడు. మనకాశాస్త్రపరిజ్ఞానము బొత్తుగా లేకపోబట్టి యంధప్రాయముగా ప్రవ

క్రిందుచున్నాము. మఱియు నాట్య మెంత లోకావస్థానుకృతి యొనగు ఆయనుకరణమునందు ను పొందవలసి శిక్ష యెంతో కలదు. కేవల వివేక జన్యమైన యనుగుణముకంటె వ్యుత్పత్తిపూర్వక మైనది గంభీరతరముగ భావితముగా నుండుననుటకు సంజేహములేదు కాన నాట్యశాస్త్రము ప్రస్తుతోపయోగియగునట్లు సంగ్రహముగా సచిత్రముగా వ్రాయించి యీనిర్దేశములు ప్రస్తుతదేశ కాలపాత్రలకు పరికేవచ్చు నంతవరకు ననుష్ఠించుట మిక్కిలి క్రేయము. లేనిసందర్భములగాని, ఉన్నను ప్రస్తుతోపయోగము లేకున్న సందర్భములగాని, లోకపరిశీతులను బట్టి మనము స్వతంత్రికల్పనలు చేసికొనవచ్చును. అన్నియుగములవానికిని ఆశాస్త్రమే సర్వధా కరణ్యమని నేననను. ఆమాట శాస్త్రకర్తయు ననలేదు.

“ఏవం నాట్యప్రయోగే బహుబహు విహితం కర్మశాస్త్రప్రణీతం నహ్నిక్తం యచ్చ లోకాదనుకృతికరణం తచ్చ కార్యం నిధిజ్ఞైః”

“ఏన మే తేమయాహ్నిక్తా
వాగంగాభినయాః కర్మమాత్
నోక్తా యేచ మయా తత్సరి
లోకా ద్ద్రాహ్మిస్తు తే బుధైః”

ఇట్లే సంగీత సాహిత్యములను గూడ కొంత కాలము గురుముఖమున నభ్యసించవలెను. నాట్యాంగములైన యీవిద్యలు నేర్చి యీపరిజ్ఞానమునకు వివేకము జతపరిచినప్పుడు ప్రదర్శనములు సగ్గానపద్యముగా నుండునని యాశించుచున్నాను. ఏకశక్తైనను ప్రజ్ఞబీజము. తత్కళాసంబంధియగు శాస్త్రజ్ఞానము ప్రజ్ఞ నస్మిలితము చేయుదోహదము. గాయకులు, నపులు లోనగు శిల్పిలెల్లరు తమతమ సహజశక్తికి వ్యుత్పత్తిచే వన్నె పెట్టు చుండునటులు మాత్రమే కేవల ప్రజ్ఞ నే నమ్ముకొని యుండుట యేమిన్యాయము? మనతరమువారికి ఈవయస్సున నక్షరా భ్యాసము చేయుట బొబ్బుగా పొసగదు గాన నీవిద్యాశిక్ష రాబోవు తరమువారికైనను ఇప్పించుటకై తగిన ప్రయత్నము చేయవలెను. ఒకనాట్య విద్యాలయమును స్థాపించి తగినగురువులచే విద్యార్థులకు సంగీత సాహిత్యనాట్యవిద్యా ప్రదానము చేయుతురుగాక. ఈపరిష్కర్తృతా విద్యాలయవల్లకి మూలకండగునుగాక.

* * * *

శ్రీ భ గ వద్గీ త

(సంస్కృతము - తెలుగులిపి)

శ్రీ బెల్లంకొండ రామారావుగారి భీష్మార్కప్రకాశవ్యాఖ్యానముతో, నాలుగుసంపుటలు, దాదాపు 1400 పుటలు, రాయలుపైజా, చక్కని కాగితములు, ముచ్చటలుమార్పు అచ్చు, అందమైన అట్టలైదు. డెం సంపుటము ౧-కి రు. ౧-౮-౦.

గుంటూరుమండలములోని బమిడిపాడు గ్రామవాసులు శ్రీయుతులు కీ. శే. బెల్లంకొండ రామారావుగారి భీష్మార్కప్రకాశమును వ్యాఖ్యానము వ్రాసియున్నారు. ఈభీష్మార్కప్రకాశము కంకరభాష్యమునకు మెరుగు పెట్టునదై యున్నది. వీరు, కంకరాచార్యుల వ్యాఖ్యానము చేయక పదలివేసిన భాగమునకు వ్యాఖ్యానమును, వారు వ్యాఖ్యానముచేసిన భాగమునకి పదాన్వయమును గావించిరి. సంస్కృతమున కొంచెము ప్రవేశముగలవారు గూడ సులభమగు సర్థముచేసికొనవచ్చినంత సులభమైన లో నీవ్యాఖ్యానము వ్రాయబడియున్నది. అందరును. ఈ గ్రంథమును జదివి గీతం పరమార్థమును దెలిసికొని యానందింతురుగాక!

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము కళా ప్రపూర్ణ బిరుదములు

ఈ మాసమున ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము, ఆంధ్ర ఈ నలువురు విద్వాంసులలో తొలి యిరువుర
జేశమున పేరుప్రతిష్ఠలతో నెలసిన నలుగురుప డిక్టును పాండిత్యవిశేషములను భారతి యిదిమన శేషేష్కొని

౧. మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరా
యశాస్త్రిగారు, (విజయనగరము)

౨. మహామహోపాధ్యాయ శ్రీ పాదకృష్ణ
మూర్తి శాస్త్రిగారు, (రాజమహేంద్రవరము)

‘కళాప్రపూర్ణ’ బిరుదముల నర్పించి గౌరవించినది. ఆపండితులు.

నది. తక్కినవారిలో జనమంది శేషాశ్రమగారు
సంస్కృతాంధ్ర భాషలయందు సమానపాండిత్యము

అలాగే: ప్రహసానుబంధీన కవితాభిరణి కలవారు.
బ్రహ్మాండాది పురాణములను రామాయణాది కావ్యము
లను అనుదించినారు. రామ, కృష్ణ, అవతారముల
తత్త్వములగు విప్రలయగు *స్వర్గచక్రమున వివరించినారు.

తా. ప్రజలు విపరమును గన్న మహామహాలు, విభిష్టాదైవములయొక్క దైవతాదైవతములయొడ దేవులభావములేని సమదర్శకులు. మతత్రయమువారికిని ఆచార్యులుగారి యుపదేశములు ప్రమాణములు.

వీరిరచనములు పండితిపామరజన సమాదరమునకు పాత్ర
ములయినవి. గ్రంథముః సు శర్మగారివలె నతిమాత్రముగ
సాంస్కృమ్య వెలయించినవా రాంధ్రులచో మరొకరు
కానరాదు. ఇక, నాటకవారసు కస్పిపలము దేశికా
చార్యులుగారు ఆఖండపండితులు తిక్కవేదాంత

౪. మహామహోపాధ్యాయ కవిస్థలం దేశికా
చార్ములుగారు, (తిరువతి)

కలగూతలంప

ఆ త ప స్నా న ము

ఆరోగ్య మూత్రాలను అనుసరించడానికి, ఆరోగ్యానికి అవసరమైన అనేకవిషయాలలో పరిశోధన చేయడానికి యీరోజుల్లో అనేక ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నవి. ఆపరిశోధనలలో ఆతపస్నానం ఒకటి; అంటే ఎండలో నిలుచుండటము. సూర్యకిరణాలకు రోగాన్ని కలిగించే నూత్నజీవుల్ని చంపి, శరీరంలోని జీవశక్తికి, విద్యుచ్ఛక్తికి ఉత్తేజాన్ని కలిగించే శక్తి వున్నదని శాస్త్రజ్ఞులు కనుక్కున్నారు. పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులు ఇటీవలనే కనుక్కున్నారుకాని, హిందూమహాబుధులు ఈ విషయాన్ని కొన్ని వేల యేండ్లకు పూర్వమే కనుక్కున్నారు.

ఈ ఆతపస్నానము చెయ్యడం చాలామందికి ఇటీవల సరదా అయిపోయింది. మరి పాశ్చాత్యదేశాల్లో వేలంబెక్రికింద కరిగిమించింది. కాని, వారిలో చాలామంది, ఎండలో నిలుచునేటప్పుడు అనుసరించవలసిన విధానాన్ని అనుసరించడం లేదు. ఈ ఆతపస్నానాలు చెయ్యవలసిన పద్ధతిలో జాగ్రత్తగా చెయ్యకపోతే శరీరానికి మేలు కలగడానికి మారుగా హాని కలుగుతుంది.

ఆతపస్నానం చెయ్యాలంటే ముఖ్యంగా వస్త్రహీనంగా ఎండలో నిలుచోవడం ఒకటి. శరీరంమీద వస్త్రాలువుండగా మనం ఎండలో ఎంతసేపునిలుచున్నా సూర్యకిరణాలశక్తి మనమీద పనిచెయ్యదు. ఎందుచేతనంటే — సూర్యకిరణాల ఏడరంగులలోనూ ఒకటైన ఊదారంగును మనశరీరంమీదనున్న వస్త్రాలు హరించి వేస్తాయి. ఏవొక్కరంగు తక్కువైనా సూర్యకిరణాల

లోని మహత్తరశక్తికి లోపమే. అందుచేత ఆతపస్నానం పూర్తిగా దిగంబరులై చెయ్యవలసినదే.

తరువాత ఎండవైపు — అంటే సూర్యునివైపు — ఎప్పుడూ మన శరీరంలోని ఒకపార్శ్వమే, ఉంచుకూడదు. కొంతసేపు ఒకపార్శ్వమూ, ఆ పార్శ్వమూ చిమచిమలాడి వేడి ఎక్కుతూవున్నప్పుడు రెండోభాగమూ సూర్యునివైపు త్రిప్పి నిలుచుంటే శరీరమంతటికీ సూర్యకిరణాలు సరిగా సోకుతాయి.

ఎక్కువసేపు — శరీరం మంటపుట్టేదాకా ఎప్పుడూ ఎండలో నిలుచోకూడదు. ఏమంటే, సూర్యకిరణాలలో సూక్ష్మజీవులను నశింపజేసే శక్తి ఉంది. ఆ శక్తి మనశరీరంమీద వుండే జీవకణాల్ని నాశ్చిజేస్తుంది.

ఎండలో నిలుచున్నప్పుడు, గాలివచ్చేబయలులలో నిలుచోవాలి. వుత్త ఎండవలన శరీరానికి శోషకూడా వస్తుంది.

ఈ ఆతపస్నానాలు ఎక్కడచేస్తేమంచిది అనే విషయంలో చాలాపరిశోధనలు జరిగాయి. చివరకు తేలిసవిషయము యేమిటంటే, ఇసుకా, నీరూ సూర్యకిరణాలను ప్రతిఫలింపచేస్తాయికనక, సమాద్రపువొడ్లు ఆతపస్నానానికి చాల యోగ్యమైన ప్రదేశం అని. ఆతపస్నానం చేసేవారి శరీరములోవున్న చెడునీరు త్వరగా బయటికి పోతూవుంటుంది. అంచేత వారు ఎక్కువగా మంచినీరు త్రాగుతూవుండాలి.

చాలామంది శరీరానికి సూనెరాదుకొని ఆతపస్నానం చెయ్యబోతారు కాని యిందువల్ల పువయోగం చాలాతక్కువ. ఏమంటే, సూర్యకిరణాలలోని ఊధా

చంగకిరణాలు యీ నూనెలో మిళితమైపోయి శరీరానికి తావు.

అతపస్సానం చేసేటప్పుడు, కొంచెం చలిచలిగా వున్నట్లుయితే, దుస్తులు ధరించి, ఎండలో నుంచి వెళ్లిపోవాలి; ఎండకు శరీరమంతా కాగి మంటలు పుట్టినట్లుయితే నీడలోకి వెళ్లాలి.

సరైన విధానాన్ని తెలుసుకోకుండా చెయ్యడంకంటే అసలు చెయ్యకుండా వుండటమే మేలు.
'చక్రవర్తి'

యుద్ధసామగ్రి - ప్రపంచవ్యయము

౧౯౧౪ సంవత్సరంలో కంటే యుద్ధపరికరాలను తయారుచేయడానికి ప్రపంచం నేకు ఎక్కిన సామగ్రి వెచ్చిస్తూఉండడం వాస్తవం. మరే కోవిషయం కొన్నాళ్లనుండి తెలుసు. అయినా, తుపాకులకూ, విమానాలకూ, యుద్ధనౌకలకూ ఇప్పుడు ఎంతఅధికంగా వ్యయమవుతూఉందో తెలిశినవాళ్లు మనలో చాలా కొందరే ఉంటారు. దాని వాస్తవం తెలిసినదంటే చాలమందికి ఎంతో ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది. వారిగుండెలు బద్దలయిపోతుంది కూడా. 'డెయిలీ హెరాల్డ్' పత్రికా సంపాదకుల్లో ఒకరయిన ఫ్రాన్సిస్ విల్లియమ్సు అనే ఆయన ఈ విషయాన్ని గురించిన లెక్కలు సంపాదించి ప్రకటించారు.

ఆయనలెక్కలప్రకారం యునైటెడ్ స్టేట్సు (అమెరికా), బ్రిటను, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, ఇటలీ, జపాను, రషియా అన్నీకలిసి ౧౯౧౪ లో యుద్ధపరికరాలకోసం ౨,౨౦౦,౦౦౦,౦౦౦ డాలర్లను వెచ్చించినవి. నేడు అన్నిదేశాలూ కలిసి వెచ్చించేమొత్తం ౧౧,౦౦౦,౦౦౦,౦౦౦ డాలర్లకు బాగామించుతుందని అంచనాకట్టా డాయన. ఇందులో జర్మనీ వ్యయమే ఎక్కువగా పెరిగింది-౧౯౧౪ లో ౪,౩౦౦,౦౦౦,౦౦౦ డాలర్లు ౧౯౩౬ లో డా. ౪,౩౦౦,౦౦౦,౦౦౦ డాకా పెల్లింది. అనగా నూటికి

వెయ్యిలెక్కన పెరిగిందన్నమాట. దానికి తరవాతవిరమ్య. ౧౯౧౪ లో దానివ్యయం డా. ౪౫౦,౦౦౦,౦౦౦. ౧౯౩౬ లోనో డా. ౨,౯౫౦,౦౦౦,౦౦౦. దీంట్లో మూడోసానం నిరుషయునైటెడ్ స్టేట్సుది. దాని మొత్తం డా. ౧,౦౦౦,౦౦౦,౦౦౦ డాటింది. ప్రపంచమహాయుద్ధం మొదలుపెట్టిన ఏడాదిలో దానిఖర్చు డా. ౨౫౦,౦౦౦,౦౦౦ మాత్రమే ౧౯౧౪ లో ఫ్రాన్సు డా. ౩౫౦,౦౦౦,౦౦౦ ఖర్చుపెట్టింది. ౧౯౩౬ లో డా. ౯౦౦,౦౦౦,౦౦౦ కంటే అధికంగా వ్యయపెట్టడానికి ఎత్తువేళిఉంది. బ్రిటను హాలుసాలవ్యయం డా. ౮౦౦,౦౦౦,౦౦౦. ఆవ్యయం ౧౯౧౪ లో డా. ౩౮౦,౦౦౦,౦౦౦. ఇటలీ యుద్ధసామగ్రి వ్యయాన్ని డా. ౧౮౦,౦౦౦,౦౦౦ నుండి డా. ౭౫౦,౦౦౦,౦౦౦ కి పెంచుకుంది. ఇంక జపాను ఒక్కదూకుతో డా. ౯౫,౦౦౦,౦౦౦ నుండి డా. ౩౨౦,౦౦౦,౦౦౦ కు పెల్లిపోయింది. రషియా, జర్మనీల మొత్తాలు, మారకంవల్ల ఏర్పడే బాధలనుబట్టి, ఆదేశాల కొనుగోలుకక్తికి, వాస్తవంగా అయినదానికంటే కొంత అధికమనే అనిపిస్తుంది. జపాను జీవితపద్ధతుల ప్రమాణం చాల తక్కువకాబట్టి వాళ్ల మొత్తం చాలాతక్కువ అనిపిస్తుంది.

ఆయాదేశాల జనసంఖ్యనుబట్టి ఆయాదేశాలు యుద్ధసామగ్రికోసం, ఖర్చుపెట్టిన సామగ్రిను పరిశీలిస్తే జర్మనీ అపరిమితంగా యుద్ధసామగ్రిని సేకరించుకుందనీ, రషియాకు, మొత్తం ఎంతపెద్దసయినా తాను కాదుకోవలసిన ప్రదేశాలనుబట్టి, సేకరించుకున్న యుద్ధసామగ్రి చాలాతక్కువనీ తేలుతుంది.

ఈయేడురా జ్యాల మొత్తంజనసంఖ్యలో నూట ౧౧.౩ పాళ్లు మాత్రమే జర్మనీ జనసంఖ్య. కాని యుద్ధసామగ్రికి వెచ్చించిన టోకుమొత్తంలో జర్మనీదే నూట ౪౧ పాళ్లు. రషియాజనసంఖ్య ౨౯.౩ పాళ్లున్నా యుద్ధసామగ్రివ్యయం ౨౬ పాళ్లు మాత్రమే. యునైటెడ్ స్టేట్సు జనసంఖ్య ౨౨.౫ పాళ్లు; యుద్ధసామగ్రి వ్యయం ౮.౮ పాళ్లే. జనసంఖ్య ౧౨.౩

పాల్లెళ్ళ జపానుకు యుద్ధసామగ్రివ్యయం ౨.౬ పాళ్లు; బ్రహ్మ జనసంఖ్య ౮.౩ పాళ్లు; యుద్ధసామగ్రికోసం వానివ్యయం ౩ పాళ్లు. ప్రాన్సు జనసంఖ్య ౩.౪ పాళ్లు; యుద్ధసామగ్రివ్యయం ౮.౧ పాళ్లు. ఇటలీ జనసంఖ్య ౩.౩ పాళ్లు; యుద్ధసామగ్రి వ్యయంలో వానివ్యయం ౬.౬ పాళ్లు.

[ఫ్రీబ్రవర్ ౧౯౩౩, 'లివింగ్ ఏజ్' సంపాదకీయం నుండి]

ఐరోపాదేశస్థుల చలికాలపు వ్యాయామక్రీడలు

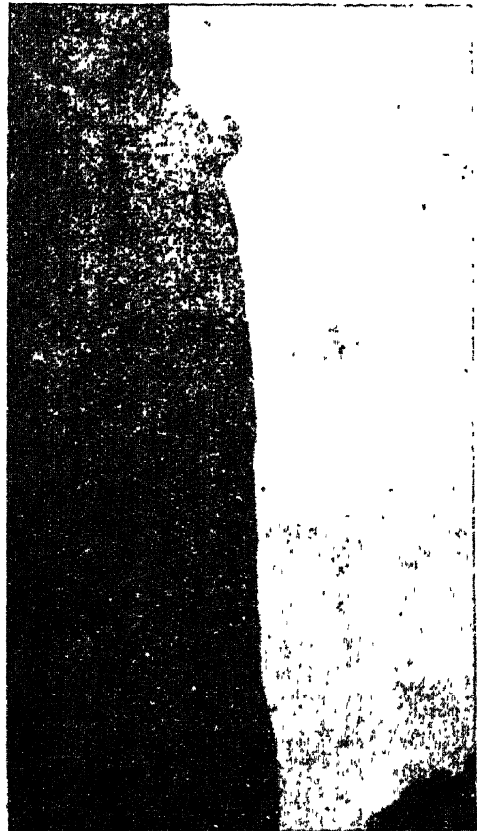
మన దేశములో అనేకమందికి తెలియకట వంటివియు, వినకటవంటివియు నైన ఆటలు ఐరోపా దేశములో అనేకములు మనకు చిత్రముగాను, బహు కష్టముగాను తోచునట్టివి కలవు. ఈఆటలు ఆడువారు, మగవారు, పిల్లలకూడ ఆడుదురు.

ఆదేశమందు - అందు ముఖ్యముగా స్వీజర్లెండు దేశమందు - ఆమితమైన చలివల్ల, ఎల్లప్పుడును మంచు కురియుచునేయుండుటవల్ల చుట్టునుగల ఆల్ఫుకొండలమీద మంచు దిట్టముగా నుండును. మంచు గట్టిగా రాతివలెకాక ఇనుకవలె సాధారణముగా కురియుచుండును. మంచుకురియుచున్నప్పుడు పెద్ద పెద్దవడగట్లు పడుచున్నట్లు ఉండును. ఆట్లు పడినప్పుడే ఆటలాడువారికి మిక్కిలిసౌకర్యముగాఉండును. వీరు ఆటలకొరకు కొండఁమీదికి వెళ్లునప్పుడు చలి నాపుటకు మంచిబలునైన ఉన్నిదుస్తులను ధరించి వెళ్లుదురు. స్త్రీలును పురుషులును కూడ ఆటలాడుటకు వీలుగా నుండటకు ఒకేవిధమైనదుస్తులను ధరింతురు. ఈదిగువ చెప్పబడిన ఆటలు వీ రిట్లు ఆడుటవల్ల అవి వారికి దేహపరిశ్రమగాను, ఖులాసాగాను కూడ ఉండును. వీ రిట్లు ఆడు ఆటలలో మొదటిది స్కై-ఇంగ్ అని అందురు.

(౧) స్కై-ఇంగ్ కు స్త్రీలును, పురుషులును, పిల్లలును కూడ బాగుగ మంచు కురిసి ఎత్తుపల్లములు గానుండుకొండలమీదకే సాధారణముగా వెళ్లుదురు.

వారు మిక్కిలిమందముగాను, బహుగాను ప్రత్యేక మీఆటలకొరకే చేయబడిన కాలిజోళ్లను, చలి నాపగలిగినంత వెచ్చని పాదవైనమేజోళ్లను వేసికొందురు.

స్కై-ఇంగ్ అని ఎత్తుమీదనుండి అందరును వంతులుచేస కుని క్రిందకు మంచుమీద జారుట. అట్లు

ఈ దేశపువారు వేసవికాలములో (Winter sports) లేనప్పుడు ఈ విధముగా ఎత్తుగాను, ఎక్కుటకు బహుదుష్కరముగాను ఉండు కొండలను తమాషాకు త్రాటి నహాయమున మనవారు త్రాటిచెట్ల నెక్కునట్లు ఎక్కిదిగుదురు.

జారుటకు కాళ్లకు(పాదములకు) నున్నగాను, పాదపు గాను ఉండు పాదమంతవెడల్పుగల రెండు కర్రలను కట్టుకొందురు. ఆకర్రలు ఘనము ౨ లేక ౨.౫ గజముల పొడవు గలవై ముందుభాగమున కొంచెము పైకి వంగి యుండును. వీరిచేతులలో రెండకర్రలనుగూడ పట్టుకొని

దురు. ఆకర్రలను పట్టుకొనుటకు వీలుగా, ఉండునట్లు బైభాగమున క్లిత్లోలుతో, బెట్టు వలె చేయబడియుండుటవల్ల అందు వారిచేతులను దూర్చి కర్రను పట్టుకొందురు. అట్లు చేయుటవల్ల వారిచేతిపట్టు వదలిపోయినప్పటికిని వారిచేతినుండి కర్ర పడుటకు అవకాశము లేదు. ఆకర్రలకు అనుగుభాగమున ఎటుప్రక్కకుత్రిప్పిన అటుతిడుగు చిన్న చక్రమొకటి యుండును. ఆచక్రము చుట్టును రబ్బరు వేయబడియుండును. అట్లు రబ్బరు

వల్ల వారు పైకిఎక్కువపుడు మంచు అగుంటలో చిక్కుకొని వారు జారిపడకుండ కాపాడును. అయినప్పటికిని అనేకులు-అందు ముఖ్యముగా క్రొత్తగా ఈఆటలలో చేరినవారు-పడుచును, లేచుచును ఉంచురు. మంచు ఇసుక వలెగాక గట్టిగా పడినప్పుడు వారు అట్లు ఎక్కుట చాలవృత్తము కావున ఎక్కవలసినప్పుడు కొందరు కాలికి కట్టుకొన్న వితీసి భుజములమీద పెట్టుకొని వెళ్లుదురు. అట్లుమాడ ఎక్కడోనివారికి కొండక్రిందనుండి పైవరకును

ఒకతాడు (Electric rope) ఉండును. దానిని వారు ఒకరితరువాత ఒకరు లరుసగా పుచ్చుకొన్నయెడల ఆతాడే వీరిని పైకి మంత్రమాలమున ఈడ్చుకొని పోగలదు. మరికొన్నికొండలమీద ఇట్లు త్రాడుగాక ఎంత ఎత్తుకొండలమీద కైనను తీగలమీద విద్యుచ్ఛక్తి మూలముననే వెళ్లు పెట్టెలుండును. వానిని వారు Teliferick

అనిఅందురు. అందు ఒక్కొక్కదాని

స్కేటింగు చేయుచున్నస్త్రీలు

వేసియుండుటవల్ల వారు Balance తప్పి క్రిందపడినప్పటికిని ఆకర్ర గ్రుచ్చుకొని గాయములుకాకుండ కాపాడును. ఆకర్రలు పట్టుకొన్నందున వారు ఎచ్చట అగవలెనన్న అచ్చట ఆగగలరు. వారు క్రిందకు జారి తిరిగి పైకి ఎక్కవలసినప్పుడు చేతపట్టుకొన్నకర్రలను గట్టిగా మంచులోనికి నొక్కుకొనుచు వెళ్లేదరు.

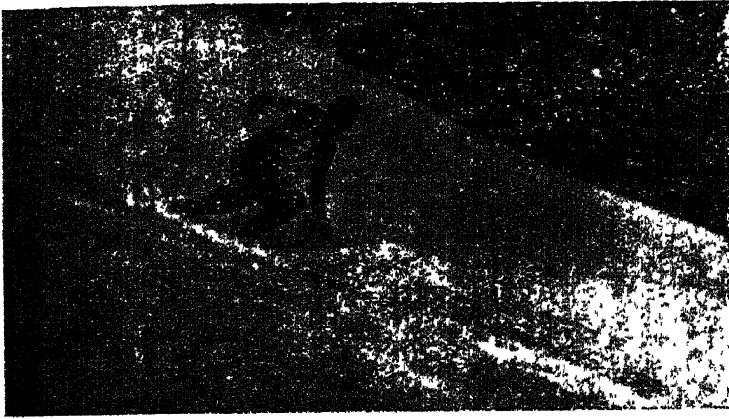
వారు కాలికి కట్టుకొనుకర్రలకు చెండడుగులనిడుపును నేలవెడల్పును గల గుంట చేయబడియుండుట

లో ౨౦ మందికి స్థలముండును. ఇటువంటివి మిక్కిలి ఎత్తుగాను, ఎక్కుటకు కష్టముగాను ఉండు కొండలమీద మాత్రమే ఉండును.

అదేకేమున బాగుగా నూన్యోక్తిగలదినములు ఆరుదయనందున ఎన్నడైన నూర్యడు బాగుగా ప్రకాశించినరోజున ఇండ్లలో ఎవరును ఉండక అందరును బయటకు వెళ్లుదురు. అందు ఎక్కువమంది పైకి ఇంగ్ కే వెళ్లుదురు. అట్లు ఎండగాఉన్నరోజులలో

దినమంతయు కొండలమీద నే గడపి రాత్రికి ఇట్లు పడుకొందురు. ఆట్లు వెళ్లునపుడు వారుపీపులమీద పెద్దఁదములు కట్టుకొని అందు వారికి కావలసిన ఆహారములను తీసుకొనివెళ్లి ఆకలివేసినప్పుడు ఆకొండమీదనే కూర్చుని తిందురు.

భూమియందు చూర్తిగా నీడనింక అట్లే 3, 4, దినములు ఉండెదరు. ఆట్లు ఉంచునవన చరికి ఆసీరంతయు గడ్డకట్టుకొని గడ్డగా రాలినలె అనుచు చాచిమీద వారు ఆకుదురు.

ఈ యాటకుకూడ నొకవిధ

మైన కాలిజోళ్లు ఉంచును. మామూలు జోళ్లవలెనే మరికొంచెము లావుగా ఉండి క్రిందిభాగమున ఒకరేకువలె ఉండి దానికి ఒక కత్తిహదిరిగా మరికొంచెముమందముగా జోళ్లుపాదునను ఆంగుళముఎత్తున ఇనుముతో చేయబడియుండును. దానితో కాలు అడుగు ఎత్తికేయకుండ మంచుమీద జారుచునే పడకుండ Balance గలపుకొనుచు పరుగులెత్తుట మొదలు చిత్రములైన Feats చేయుదురు. ఆట్లు మంచుమీద స్త్రీలకొందరు నాట్యము కూడ చేయుదురు. అది చూచునారికి మిగు సాగనుగా నుండును.

స్కై-ఇంగు కొండవైనుంది క్రిందకుజారుట

ఇట్లు తమతో భోజనము తీసుకొనివెళ్లనివారికిని భాగ్యవంతులై వారికిని అచ్చటనే భోజనకాలము గలవు. అందు వారివారికి కావలసినఆహారములను భుజించి తిరిగి యథాప్రకారముగ మంచులో ఆడుకొందురు.

ఈ స్కై-ఇంగ్ (Skiing) విషయమై ఇందుగల చిత్రీయలకల్లు చదవరులకు కొంత బోధపడగలను.

(అ) స్కేటింగ్ (Skating)

అని మరియొకఆట గలదు. అది ఎత్తు పల్లములులేక చదునుగా ఉండు భూమియందుమాత్రీ మే ఆడవలసినది ఈఆట నాడుటకు మంచు ఇసుకవలె కాక గట్టిగా రాలినలె నుండవలెను. అందుకు వారు సాధారణముగా మంచుచిలిదినములయందు చదునుగాను. నలుచదరముగాను ఉండు

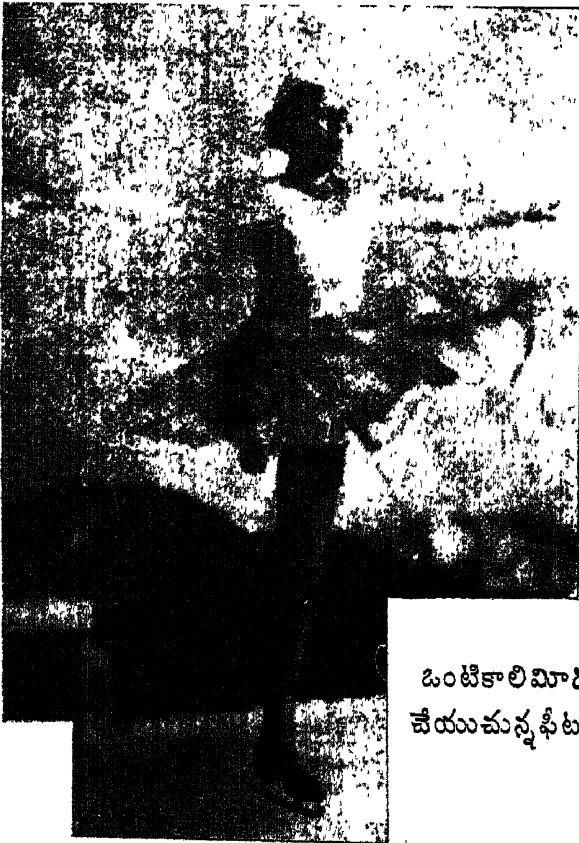

స్కై-ఇంగుకు బయలుదేరుచున్నవారు

టెలిఫోన్

మన ఊళ్లలో Tennis' matches వలెనే
అచ్చట సలికాలములో స్కేటింగ్ పంజెములు (Skat-

ఒంటికాలిమీద
చేయుచున్న ఫీటు

ing competitions) జరుగుచుండును. అందు మిక్కిలి తెలివిగాను, బాగుగాను స్కేట్ చేసినవారికి బహుమానములు కూడ ఇవ్వబడును. ఇటువంటి పంజెములకు దేశ దేశములనుండియు స్కేట్ చేయగలవారు వచ్చి బహుమానములు పొంది వెళ్లుచుండురు.

ఒక్కొక్కప్పుడు ఇక పురుకలసిస్కేట్ చేసెదరు. ఇరుపురుకలసిచేయుట మిక్కిలి కష్టము. అట్లు చేయుచునే మధ్యమధ్య గిర్రనతికిగి మరల మామూలుగా నిలుచుండురు.

స్కైటింగ్ చేయుటేనివారికి చూచుటకు మిక్కిలి విసుగుగా ఉండునుగాని స్కేటింగ్ తెలిసినవారికి చూచుటకు మిక్కిలి బాగుగాను, ఇంపుగాను ఉండును.

(3) ఇదేవిధముగా వారు చుచుచుగా నుండునేలమీదనే గట్టిగా ఉండు మంచుమీద గోల్ఫ్ (Golf) ఆడుదురు. అది మామూలుగోల్ఫ్ ఆడుమాదిరిగానే ఉండును.

ఇంకను పీరు మంచమీద ఆడు ఆట లోటోబోబొంగ్ (Tobobooing) అనియు, కర్లింగ్ (Curling) అనియు అనేకవిధములైన ఆటలు గలవు కాని అన్నిటిలోకి స్కైటింగ్, స్కేటింగ్ మాత్రమే ముఖ్యమైనవి.

వంగల వాణీబాయి

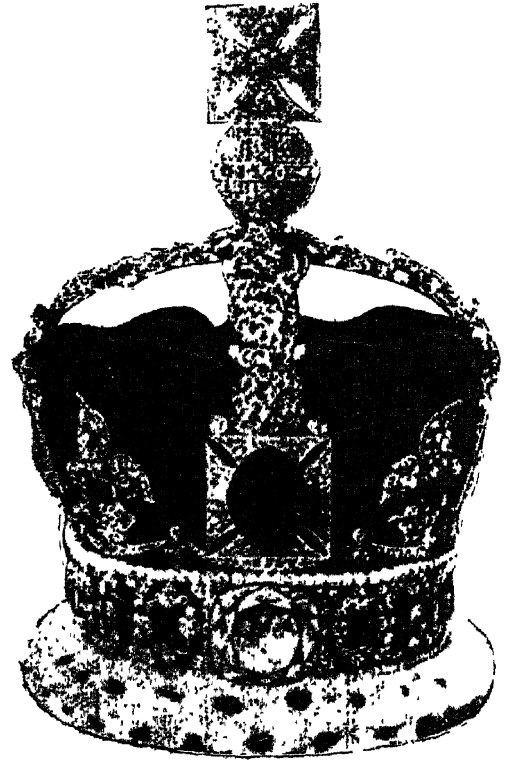
బ్రిటిషురాజుల రాజలాంఛనాలు

పట్టాభిషేకాలంకారాలు

బ్రిటిషురాజులు పట్టాభిషేక మహోత్సవ సమయంలో ఉపయోగించే రాజలాంఛనాలు ఎన్నో ఉన్నవి. వాటిలో కిరీటాలు మూడు. అందులో ముఖ్యమయింది ౧. ఇంగ్లాండు కిరీటం దీనిని సింహాసనం ఎక్కినప్పుడు పెట్టుకుంటారు. దీని అసలుపేరు “సెయింట్ ఎడ్వర్డు కిరీటం” అని. రెండవవారల్గు రాజు తన

వెల్లు చెడగొట్టించి అమ్మివేశాడు. అందువల్ల అనగా నాగానే చారల్సు దీన్ని చేయించారు. వెలగల వజ్రాలు, కెంపులూ, పచ్చలూ, నీలాలూ దీని నిండుకూ చెక్కించాడు.

౨. రెండోకిరీటంపేరు ‘ఇంపీరియల్ స్టేట్ కిరీటం’. దీన్ని విక్టోరియారాణి తన పట్టాభిషేకంకోసం ౧౮౩౮ సంవత్సరంలో చేయించుకుంది. ప్రపంచ

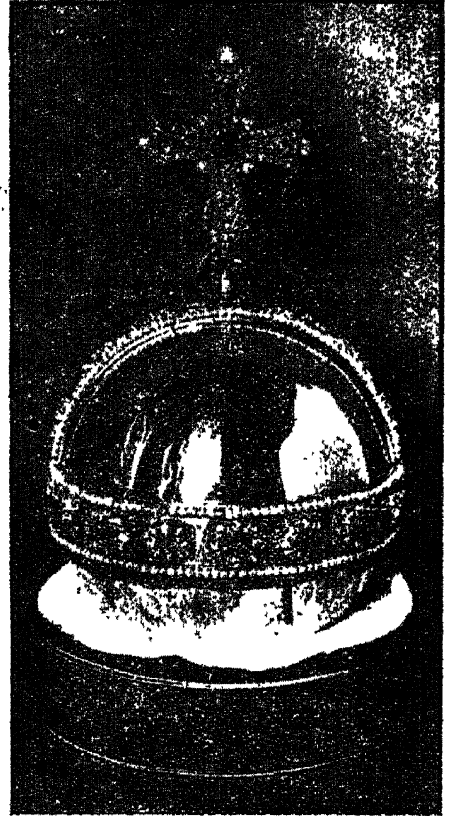
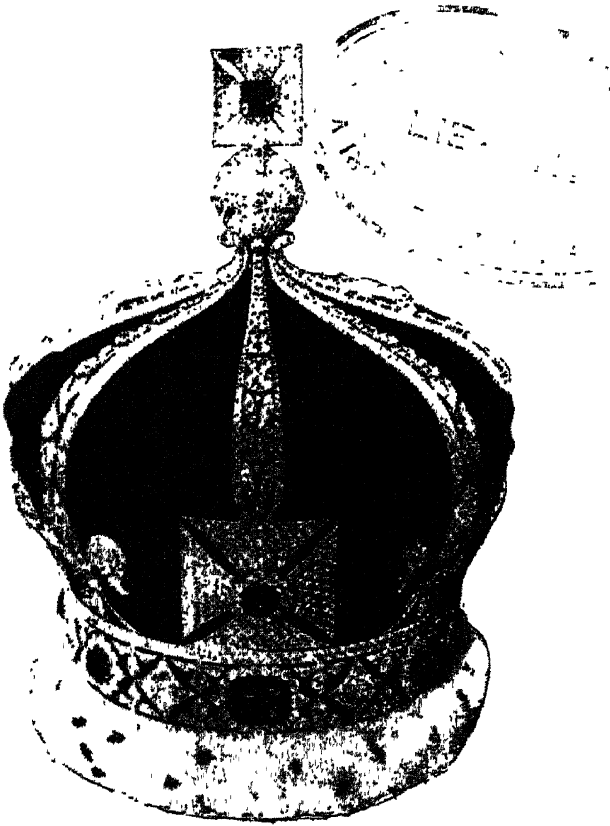
౨

పట్టాభిషేకంకోసం ౧౮౬౨ సంవత్సరంలో చేయించుకొన్నాడు దీన్ని. అంతకుపూర్వం ఇంగ్లాండు రాజులు తన వాయిదీగా పెట్టుకుంటూవచ్చిన కిరీటాన్ని క్రాంతి రాజ్యంలోనూ లేదట.

ప్రఖ్యాతాలయిన రత్నాలు దీనిలో చెక్కబడ్డవి. ఎలిజబెథరణి మత్యాలలోఁకలూ, ౧౧ శతాబ్ది ప్రారంభంలో ఉన్న ‘ఎడ్వర్డు ది కన్ ఫెసరు’ వేలిఉంగరంలో నీలమూ ఇందులో ఉన్నవి. దీనంత వెలగలకిరీటం మరే

3. నూదోడి ఇండియా కిరీటం. ఢిల్లీలో రాజు గద్దెయెక్కి కిరీటం పెట్టుకున్నప్పుడు అయిదోజాన్కి చక్రవర్తి పట్టాభిషేకంకోసం ౧౯౧౧ దీన్ని ఎడమచేత పట్టుకుంటాడు దీనిమీద నిలువున సంవత్సరంలో ఇది చేయబడింది. ఇంగ్లాండు కిరీటం ఇంగ్లాండు వాటి రాగూడదట. అని శాసనం. అందుకోసం మని ప్రత్యేకంగా దీన్ని చేయించుకోవలసివచ్చినదట. దీనినడుంగా ఉండే కుచ్చులో ఒక శ్రేణమయిన,

౪

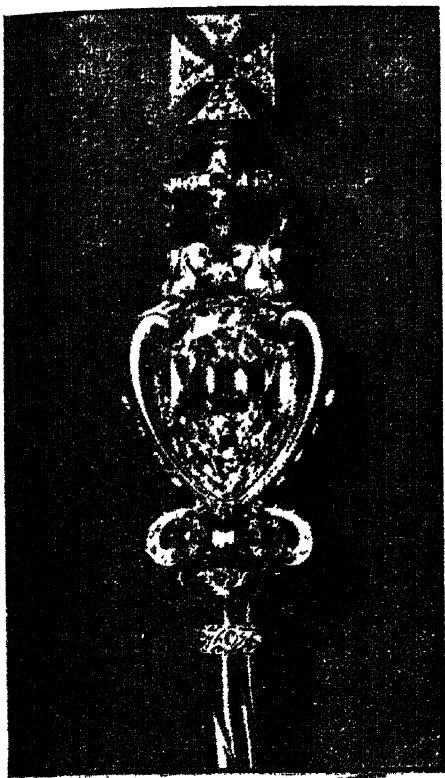
3

అందమయిన పచ్చ ఉంది. అది ఇండియాలోది, దీనిలో పొదిగిన వజ్రాలు ఆరువేల కథికంగా ఉంటవి. దీనినెల ఆరవయివేల పౌనులు.

ఉండే శివ వక్రీస్తుతుంయొక్క ఆధిక్యాన్ని నూచి స్తుంది. ఇది రత్నఖిదితమయింది; అమూల్యం అయిందిన్నీ.

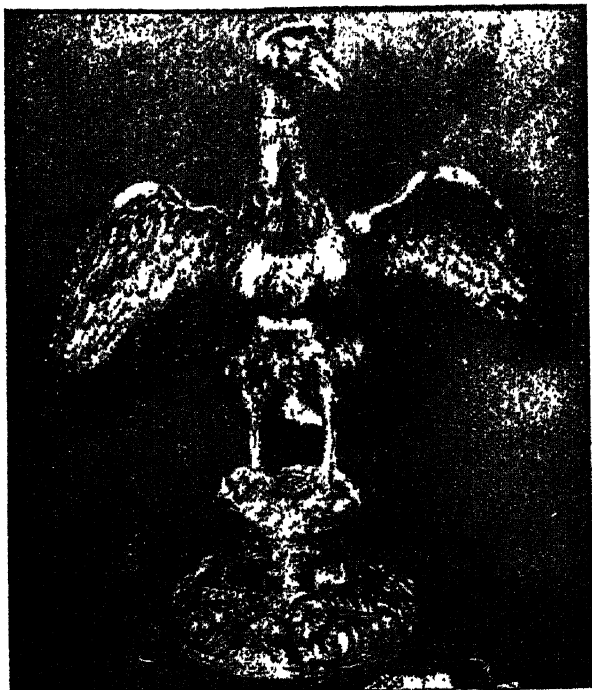
౫. నెయింటు ఎడ్వర్డు రాజదండం. ఇది బంగా

౪. రాజు చేతపట్టుకునే బంగారుచెండు ఇదికూడ రుది. రత్నాలు చెక్కబడిఉంది. 'దక్షిణ - ఆఫ్రికా' రెండవచారల్కు పట్టాభిషేకం కోసమే చేయబడింది. యూనియన్ వారు ఏడవఎడ్వర్డుక్రీకవర్తికి కానుకగా

మఖమల్ బులేదాచీపని చేయబడినది. కంటకంఅంటే
గుర్రంమీద సవారిచేకేటప్పుడు గుర్రం పక్కల్లో
పొడిచి నడపడానికిని కాదు కాడ్లకు కట్టుకునే ముల్లు.
దీన్ని ఇనుముతో చేయడం చూచాము. ఈ రాజకంట
కాలు మాత్రం బంగారపు గట్టిచేతవి.

2. (ఎ. బి) ఆశీషేకపాత్రలు: కాంటర్నరీ
ఆర్చిబిషప్ (రాజపురోహితుడు) గడ్డలూరు బంగారం

ఇచ్చిన 'గ్రేట్ ప్లైర్ ఆఫ్ ఆస్టిక్' అనే పెద్దవజ్రం
దీనిలో చెక్కబడినది. దీనిపొడుగు మూడేడుగులు.

౬. బంగారు రాజకంకణాలు, నైయింటు జార్జి
కంటకాలు, ఇవి ప్రాచీనకాలం నాటివి. కంకణాలమీద

2 ఎ

తో చేసిన పాత్ర (ఎ) లోనుండియుక్కు గుండా విర్రాండు రాజ్యలాంఛనాలు చిత్రింపబడిఉన్నవి. అభిషేకార్థమయిన, పవిత్రతైలాన్ని బంగారు చెంచా ౩. నూడోవాని పీడి బంగారంతో చేశింది.

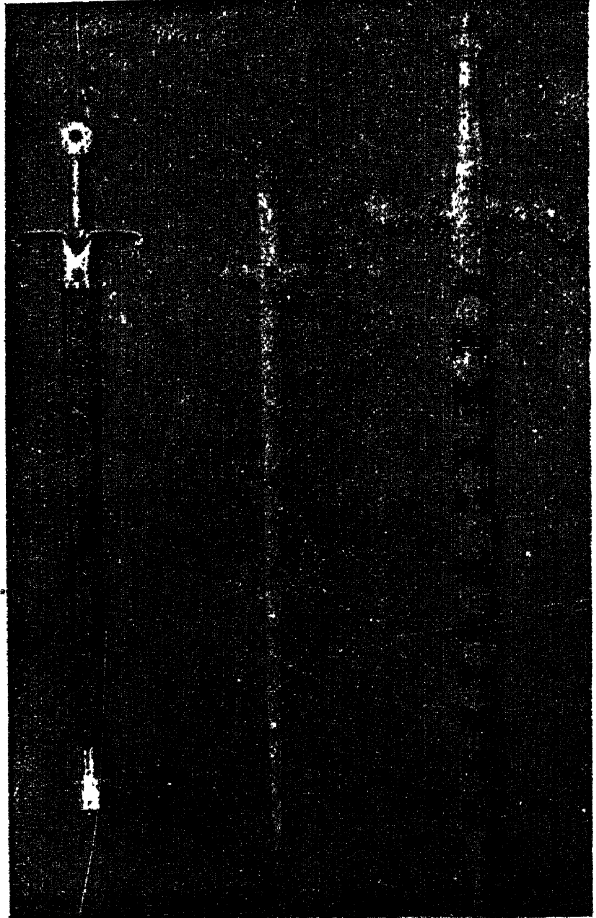
౩ (బి)

(బి) లోకి వంచుకొని రాజుకు అభిషేకం చేస్తాడు. ఇది క్రాంతియుగం లో రూపుమాళిపోకండా మిగిలిన ప్రాచీనపాత్రలు.

౪. రాజభిక్షాలు : ఇవి మూడు. ఎడమనుండి :

౧. ఇది ప్రధానమయిన రాజభిక్షం. దీనివాదర మొక్కగా ఉంది. ఇది దయభూతకమట. దీన్ని రాజు పట్టాభిషేకానంతరం దట్టికి తగిలించి నేలవేసుకుంటాడు.

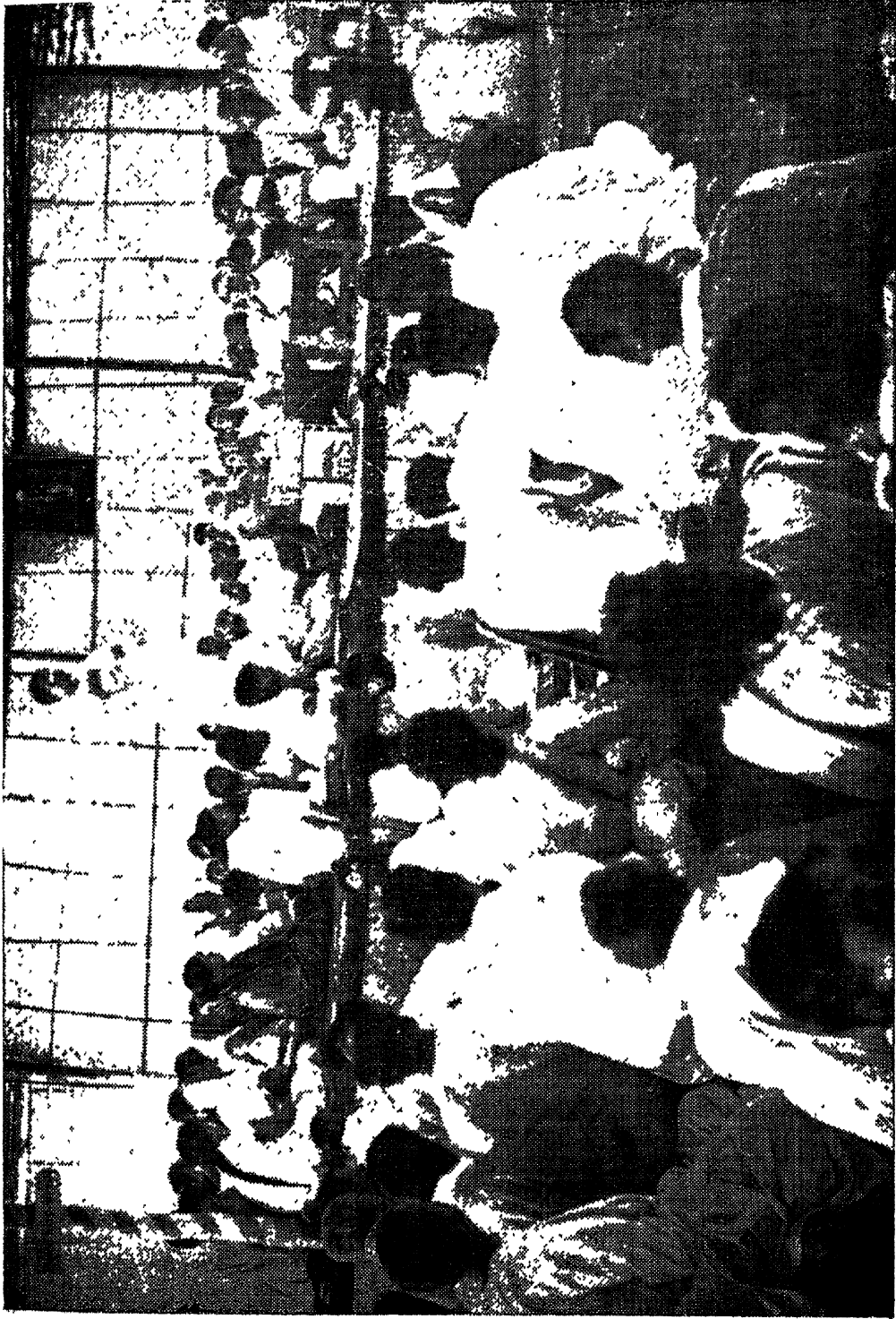
౨. రెండోరాజభిక్షం వరమీద ఇండ్లాండు, ప్లాటూండు

౪

ఇవికాక రాణిపెట్టుకునే కిరీటం ఒకటి ప్రత్యేకంగా ఉంది. ఇది ఎలిజబెతురాణికోసం చేయబడింది. దీనికిన్నీ రత్నాలు చాలాచెక్కబడినవి. ఇందులో చెక్కబడినవజ్రాల్లో చాలమట్టుకు మేరీరాణి ఇచ్చినవేనట. ఇంకా రాజదండాలు, ఉంగరాలూ మొదలయినవి కొన్ని కలవు. రేపు మే ౩౦ ౧౨ తేదీని ఇండ్లాండులో జరగబోయే అరవజార్జిరాజు పట్టాభిషేకమహిమ పీటన్నింటినీ ఉపయోగిస్తారట.

—తైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా వీక్షి

భారతీయ సాహిత్య పరిషత్తు మావేశము త్యగరాజునగర, చెన్నపురి. (27-3-87)
అధ్యక్షుడు మహాత్మాగాంధీ. సమావేశ ప్రారంభము, కాకాశ్చలేంద్రుగారు ఉపన్యసించుచున్నారు.

సి. వి. రామను సతి

ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షురాలు, (భారతీయ
సాహిత్య పరిషత్సమావేశము.)

శ్రీ కమ్మ లమాణిక్యం, ఏలూరు.

కడదిననెలలో కాకినాడయందు జరిగిన వ్యాయా
మ సంఘ వార్షికోత్సవమున వల్లవిద్యపోటీలో గెలిచి
నెండిగదను బహుమానముగా పొందిన యువకుడు.

సులోచన

‘భారతీయ-ఫిలిం’
ప్రపంచంలో ప్రజాహృద
యాన్ని ఎక్కువగా ఆక
ర్షించిన ఫిలిం తారలలో
ఒకటి సులోచన. కల
చన అసలుపేరు ‘రూబి
మేయరు.’ మూకచిత్రాల
నాటి పాత కాలంలో
రంగం ఎక్కింది. మొట్ట
మొట్ట సులోచన నటించి
న చిత్రం ‘వీరబాల.’
తరువాత ‘మేవారుత్సం’
‘అనార్కలి’, ‘మేజిక్
ఫ్లాట్’ అనే సుప్రసిద్ధా
లయిన ఫిలిముల్లో నటించి
మంచి పేరు తెచ్చుకుంది.
చివరి ఫిలిము ఇంగ్లాం
డులో ప్రదర్శించినప్పుడు
సులోచనమీద మెప్పులు
చాల తోరుగా కుమ్మరిల్లి
పోయినవి.

ఇంతలో టాకీలు
వచ్చాయి. దూరదృష్టులు
కానివాళ్లు ‘ఇంక సులో
చనపని జయిపోయిన’
దన్నారు. కానికొన్నాళ్ల
పాటు సులోచన ఏమారు
మూలో ఉండిపోయి దేశ
భావలను చక్కగా
నేర్చుకుని మళ్లా రంగాని

కెక్కి టాకీలో నటించింది. సులోచన మొదట నటించిన
టాకీ ‘మాధురి.’ అందులోతనపేరును నిలుపుకుంది. ఆ
తర్వాత ‘వైర్డ్ ఆఫ్ ఇండియా’, ‘డాహాకీ లడ్కి’
అనేటాకీల్లోనటించి పేరుమోసిన హిందూస్థానం తారల్లో
చోటు చేసుకుంది.

ఇంకమందు ‘జంగిల్స్’ టాకీలో కురంగి
(నాయిక) పాత్ర నటిస్తుందట. అందులో డి. బిల్లిమె

రియా కమలకుమార (నాయిక) పాత్రను నటిస్తాడట
విషాదఘట్టాలతో నిండినకథ ఇది. సులోచనకు భార
తీయతారల్లో అగ్రస్థానం లభించే అవకాశం ఇందులో
ఉందని తెలపబడుచున్నది. సామ్యుచుందు చల్లై
చూపులతో సాగసులుకురిపించే కన్నులమాలాన్ని సులో
చన పేరు సర్వథా సార్థకం అయింది.

మైమ్సు ఆఫ్ ఇండియా వీక్షి.

విజ్ఞానవిశేషాలు

చిన్న రేడియో నెట్టు

ప్రపంచములో నెట్లు చిన్నదగు రేడియో నెట్టును ఒక న్యూ కూర్చు వాస్తవ్యము కనిపెట్టెను. ధ్వనిని విద్యుత్తరంగాలు రూపమున వ్యాపింపజేయు ట్రాన్స్ మిషన్ నెట్టుకొలది 3 X 3 X 10 అం. మీటరుల గురి అవు న్నును. ఆ కళమునుండి విద్యుత్తరంగాలును గ్రహించి

కార్బనుకాగితము లేకయే
తైపుయంత్రమున కాపీలు

ఒక క్రొత్తసాధనము మామూలు టైప్ రైటర్ల త్ర మనకు అమర్చబడి యుండుటవలన, కార్బ

నుకొనితమల అవసరము లేక ఒకేమారు ఒక ఉత్తరమునకు నాలుగు కాపీలు తీయ వచ్చును. తైపుయంత్రమున నాలుగు కాగితములు చొప్పించవలెను. అప్పుడు క్రొత్త ఏర్పాటుకలన నాలుగురిబ్బములు నాలుగు కాగితములకు అమరును. ఇట్లు తైపుచేసిన కాపీలు నాలుగును ప్రత్యేకము తైపుచేయ బడినవానివలెనే యుండును. అవి మసి మొదలయిన వంటుకొనక శుభ్రముగ నుండును.

మరల ధ్వనిరూపమున మార్చెడు రిసీవర్ చిత్రమునందలి వ్యక్తిచేత నున్నది. గత అంశముల పాడవుగల రెండు అంపెనాలు (స్పర్శశృంగములు) కలవు, ఒకపాను బరువుగల జేబుబాబరీరి ఉపయోగించి అరమయిలు దూరమున నుండువానితో తెలిఫోనులోవలె మాటాడ వచ్చును. రేడియో నెట్టులో ఒకమీటను నొక్కినంత, ట్రాన్స్మిటరు రిసీవ రగును; రిసీవరు ట్రాన్స్మిటరుగును. కొంచెము ఎక్కువ కత్తిగల బాటరీల నుపయోగించి, కొలది మార్పులనుచేసినయెడల ఈ నెట్టునుండి పుట్టు ధ్వని అయిదునుయిళ్ల దూరమువరకు వినిపించును.

అలంకారపు జేబునెట్టె,
బాటరీలెట్టు సహా

సిగరెట్లపెట్టెయంత ఈ చిన్నపెట్టెలో ముఖమును దిద్ది అలంకరించుకొనుట కవ సరమయిర పదివస్తువులుం డును. అద్దము, మొగమునకు బుగ్గలకు రాచుకొను పాడ రులు, పెదవులకురంగు, చిన్న పట్టుకాదు, సిగరెట్లు, అగ్గి పుల్లులు, పెన్ సీలు, కాగి

తము, ఒక బాటరీలైటు-ఇవి అందులో ఉంచేపదివస్తువులు. బాటరీలైటు వెలుగున మొగమును దిద్దుకొనవచ్చును. ఈపైపైను ప్రత్యేకము బాటరీదీపముగా కూడ మార్చి వాడుకొనవచ్చును.

బ్రహ్మాండమయిన వ్రాతపుస్తకము

ప్రొ. ఆర్. హెచ్. వీలర్ అను మనస్తత్వ శాస్త్రపండితుడు మనస్తత్వ శాస్త్రసంబంధులగు పరిశోధనల ఫలములు, వానియొక్క పరస్పర సంబంధములు మొదలయిన విషయములు సులువుగా తెలియుటకయి ఒక బ్రహ్మాండమయిన, సంపుటమైన వ్రాసియుంచుచున్నాడు. ఆ సంపుటమైనది పుస్తకపాడవు నాలుగడుగులు; వెడలపు గిర అంగుళములు. పూర్తి అయిన దానిబడవు నూటపదిపాను లుండునట.

కాంక్రిటు ఎండియందుంటున్న తెలుపుయంత్రము

నేలపయిని క్రొత్తగా కాంక్రిటువేసినపుడు దానిమీద బల్లలుఆమర్చుటకు పూర్వము, అది చక్కగా ఎండినదో లేదో తెలిసికొనుటకు కొందరు నిపుణులు ఒకయంత్రమును తయారుచేసిరి. అది చెయ్యనుపీల్చు

కొనని ఒక గుండ్రని చాళులో ఆమర్చబడియుండును. ఆచాళును కాంక్రిటుమీద, యంత్రముగలయట్లు, ఉంచినచో ఆవిరినిబట్టి కాంక్రిటులోని చెమ్మను అది తెలుపును. కాంక్రిటు బాగుగా ఎండినతరువాత ఒల్లలు పరిచినట్లయిన మెరకపల్లములు లేక తలము చురుగుగా నుండును.

చేతకు పనిలోనికి రాని వనివారిని పట్టియిచ్చే ఘటికాయంత్రము

ఇట్టి ఘటికాయంత్రము లీవల్ల కార్మికులలోను, కచేరీలలోను ఉపయోగింపబడుచున్నవి. పనివాడు వచ్చి యంత్రమునగల మీటను నొక్కవలెను. వెంటనే ఆనాటిలేది, అప్పటివేళ-గంటలు,నిమిషములు-లోపలనున్న కాగితపుపేపుమీద అచ్చుపడును. ఆవల వాని సంతకమునకయి యంత్రముమీదవైపున నున్న కన్నమునకు సరిగా వచ్చి ఆపేపు ఆగును. ఆపేపుమీద అక్కడ మీటనొక్కినవాడు సంతకము చేయవలెను. అలస్యముగా వచ్చినవారు త్వరగా వచ్చినట్లు తప్పువేళను గుర్తించుట కింక ఏమాత్రమును అవకాశములేదు. చిత్రమున ఒక ఉద్యోగి మీటనుకొక్కి, పేపుమీద సంతకముచేయుచుండుట కాననగును.

బ్యాంకి చెక్కులను తూచి లెక్కవెట్టవచ్చును

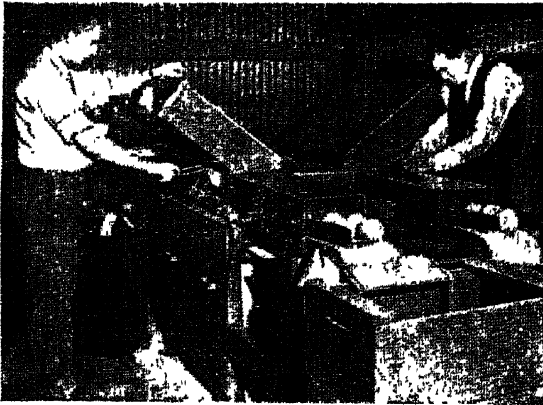
లాన్ఆంజలీస్ (కాలిఫోర్నియా) బ్యాంకులలో ప్రతిమాసాంతమునను కొట్లకొలది చెక్కులను లెక్కవెట్టవలసియుండును. ఆ పనికి ఎంతయుకాలము వ్యయ

ము నగును; శ్రమకూడ అధిక
మే. దానినంతయు పోబెట్టు
బకయి ౨౨ చెక్కులు రమా
రమి ఒక ఆవున్న, మరి, ౩౫౦
ఒకపాను బరువు ఉండునని
తూచి కనుగొని, అలెక్కల
ననుకరించి కట్టలకొలది చె
క్కులను తూచి నలుపుగ
లెక్కకట్టచున్నాడు.

చెడిపోయిన నారింజపండ్లను
తెలుసుకొనుటకు యంత్రము

ఇది ఒక 'హక్కు రే' యంత్రము. కాలిఫోర్ని
యా లేబరేబరీలో తయారయినది. ఈయంత్రము సాయ
మున పుచ్చిన, ఎండిన పండ్లను తెలిసికొనవచ్చును. ఇద్దరు
మనుష్యులు గంటకు ౨౨,౫౦౦ పండ్లకు పరీక్షింప
గలరు. రెండు గాజు తెరలమీద వారియెదుర ఒకదాని
వెనుక నొకటిగా జరిగిపోవుచున్న నారింజపండ్లయొక్క
నీడ పడును. అనీషలో పండ్లలోపలి మంచి నెక్బరలు తెలి
యును. పండులో దోషము కనుపడినతోడనే ఎదుటి
వ్యక్తి ఒక మీటను నొక్కును. వెంటనే దోషముగల
పండు అవల పడిపోవును. ఈవిధముగా పరీక్షించి మంచి
నారింజపండ్లనే అక్కడివారు ఎగుమతిచేయుదురు.

వెద్ద ఫోటోలను కడుగుటకు వెద్దకొట్టు

గోడల వలంకరించుటకోసము తయారుచేయు ట్రాపిక్ లోపార్కులో పది నెకనులకంటె తక్కువ
పెద్దపెద్ద ఫోటోచిత్రములను కడుగుటకయి వెద్దకొట్టుకాలమున ౧౦౦ గజములదూరము పరువిడి ఇరువదిగ

చికాగోలో తయారు చేయబడినది. వానియందు ౪౨
అం. వెడలుపు, ౨౫ అ. పొడుపు గల ఫోటోలను కడుగ
వచ్చును. ౧౧౪ గాలనుల నీరుపట్టు ఆటోట్లలో వడ
బోసిననీరు నిరంతరము పారుచుండును. శ్రేష్ఠమయిన
ఉక్కుతో చేయబడినవి కావున రసాయనపదార్థముల
మిత్రణము కారణముగా అవి ఏమాత్రము పాడుకావు.
ఫోటోలును చాల శుభ్రముగానుండును.

వేగవర్తిత్వలో మనిషి గుట్ట మును ఓడగాట్టెను

జెస్సీ ఓవెన్న అను సీగ్రోయవతుడు ఇటీవలి
ఒలింపిక్ పంచెములలో మిక్కిలి వడిగాపోవు ఒక
గుట్టముతో పోటీచేసి దానిని ఓడించెను. క్యూబా
ట్రాపిక్ లోపార్కులో పది నెకనులకంటె తక్కువ

మరియు పూర్తిగా ముందుకుమించి తిరిగివచ్చిన రంగులను గజములవారి ఆధికుని అతడు రుజువుపరచినాడు.

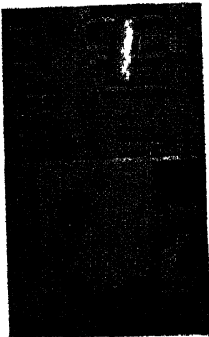
కాగితములను తనంత గ్రహించు పైపుయంత్రము

ఇది క్రొత్తమాదిరి ఎలక్ట్రిక్ పైపుయంత్రము, యంత్రము ముందుభాగమున నుండుటొట్టిలో తెల్ల కాగితములను, కార్బను కాగితములను పేర్చిఉంచినయెడల పైపుచేయ మొదలుపెట్టినప్పుడు, తెల్ల కాగితమును,

కార్బనుకాగితమును సరిగా తిన్నగా మరలొకటి తమంత నెట్లించును. ఇందువలన కాగితములను ఎరుదుదిగుడు లేకుండ ఎక్కించవలసిన శ్రమ, ఆలస్యము మొదలయిన తొందరలన్ని తప్పిపోయినవి. కాగితాలు నలుగురు కుండ వైకొనిలుకాపీలు కావలసినన్ని తీసుకొవచ్చుననియు యంత్రనిర్మాత చెప్పుచున్నాడు. పైపుచేయునతడు యంత్రమునందలి తొట్టిలో కాగితములను పెట్టుచుండుట చిత్రమున కానవచ్చును.

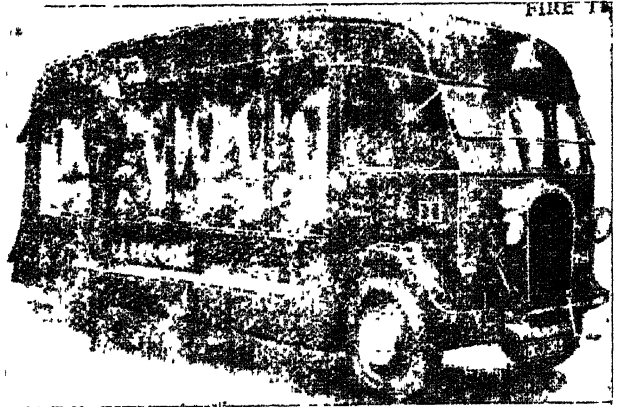
జంత్రపు పావురము

హార్వర్డు ఎంజినీరింగ్ కళాశాలలో రెండు కట్టడ పనిలోనివారు ఉత్తర ప్రత్యుత్తరముల రాకపోకలను సాగించుటకు 'జంత్రపుపావుర' మొకటి నిర్మింపబడియున్నది. ఇది రెండుకట్టడములకు కట్టబడిన తీగల

మంటలను ఇది 'ఎలిండరు' ఆకారమున నుండును; మోటారుక్లిఫ్ నడచును. తనంతట నదియే పోయి తీగయొక్క రెండు చివరలను ఆగిపోవును. దీనిలో ఉత్తరముండినయెడల, ఎట్టిరంగుదీపము వెలుగుచుండును.

వైక్రరకస్త నిష్పనార్థు యంత్రము

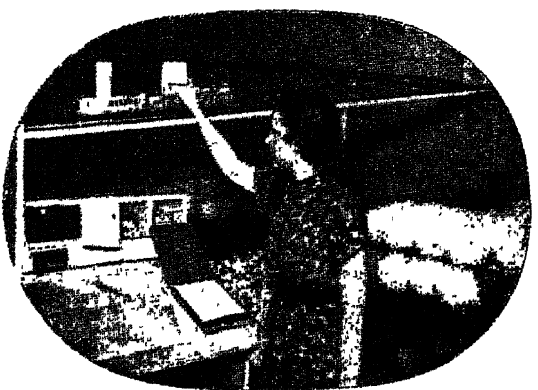
ఇది యితీవలనే యమలునకు వచ్చినది. దీనిలోని విశేష మేమనగా, నిష్పరగుల్కొన్న ప్రాంతములకును నీటిసరఫరా కనుకూలమైన జలాశయాదులకును నడుమ చివర కొకటిన్నరమైలుదూర మున్నను సరే దీనిసాయముతో అనాయాసముగనిష్పనార్థు కార్యమును నెరవేర్చవచ్చును. ఇందులో ఒకటిన్నరమైలు పొడుగుగల పట్టగొట్టము లమర్చబడియుండును. ఈ యంత్రము సాధారణముగ గంటకు ౧౫ మైళ్లదూరము పోగలిగియుండును గావున దూరజలాశయాదులకు గొట్టములను తగిలించుటకు గూడ నుమారు ౬ నిమిషములకన్న నెక్కువ వ్యవధి పట్టదు. నీటి సరఫరా ఎక్కువగా కావలసిన సందర్భములం దనుకూలముగ నుండగలందులకై ఒకటేమారు రెండుగొట్టములను అమర్చుటకుగూడ నిందులో సౌకర్యములు చేయబడియున్నవి.

క్యామెరాలలో మరియొక అభివృద్ధి

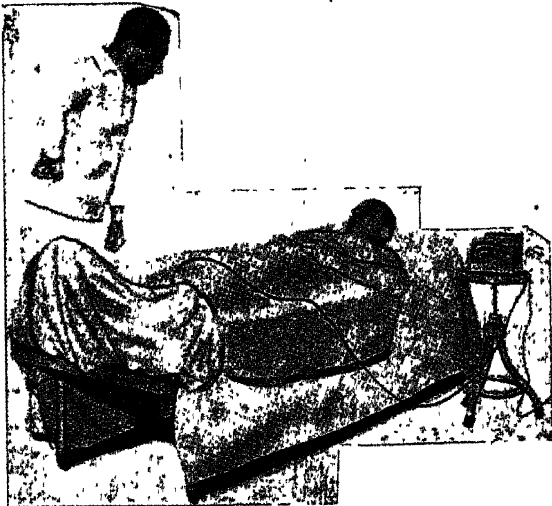
ఏయే సమయములందు ఏయేచిత్రములకు ఎంతెంత వెలుగుతురనిచ్చి బింబములను తీయవచ్చునో తూచినట్లు

వెళ్ళబగాని, నిర్ణయించుచుగాని నుర్లుటమైనపని. ఈ సూక్ష్మనితేజము ప్రతికాలమునకు, ప్రతి స్థానమునకు వ్యత్యాసపడుచుండు నను సంకమ మనకు గమనించుచునే యున్నాము. అనెనమును చక్కగా గ్రహించి బింబములకు ప్రతిబింబములను సలక్షణముగా తీయు లోనే వానూచిత్రకారుని నేర్పు వ్యక్తమగుచుండును అది యొకరి బోధనః తో వచ్చునదికాదు ఒక్కొక్కఁడును కష్టపడి, లోటుపాట్లు అనుభవించి, వానిని సవరించు కొనుచువచ్చి ఆచరిస్తేతప్పితికి కావలసివచ్చే. అది యెంత వ్యయ, ప్రయాససాధ్యమో వానూచిత్రకారు లెదగుదురు. అటువంటి వ్యయప్రయాసలను తప్పించుటకై యీరకపు క్యామెరాలు క్రొత్తగ నిర్మింపబడుచున్నవి. చిత్రకారుని ప్రజ్ఞతోలి అక్కరలేకయే యీయంత్రములు సమయసంబద్ధముల కనుకూలముగ స్వయముగనే కావలసినంత వెలుతురును ప్రతిబింబఫలకములకు సమకూర్చి చక్కని ప్రతిబింబములను తీయగలుగుచున్నవి. వీనిలో వెలుతురు మొట్టమొదట సహాయకకటకము (Auxiliary lens) న ప్రవేశించి ఆప్రాంతముననుండు ఫోటో ఎలెక్ట్రిక్ సెల్లను తాకును. వెంటనే యంత్రములోపలి వడబోతతెఱ (Screen filter) చలింప నారంభించును. ఆతెరలోని పారదర్శకత క్షిన్నభిన్నముగ నుండి చిత్రఫలకములకు అనుగుణమైన వెలుతురును తూచినట్లు ప్రకటపెట్టుచుండును. సరిమితమైన వెలుతురు ప్రవేశింపగానే చూత మానుకొనిపోవును.

నొక తీగలయినపదారి కంబములమీదుగా నమర్పబడి యుండును. ఆ యినుపదారి మీద ఆటరైలుబండి ఆ కొననుండి యీకొనకు పరుగెత్తుచుండును. వీశీతమువద్దకు వెళ్లవలయునో ఆ మారమునకు పోగలుగునంతి బిసతిప్పి ఆ ఒండిమీద పంపవలసినకాగితములను పెట్టి విడిచెదరు. అది నిర్ణీతదూరమునకు వెళ్లి టక్కుమరి యూగిపోవును. ఈ పద్ధతిమూలముగా కార్మాలయములకు 'బోయాల' జీతముల ఖర్చు తగ్గింపబడినది.

చలికాలమునకు విద్యుచ్ఛక్తి దుప్పట్లు

చలికాలములందు తలపులు బిగించుకొని దుప్పట్లు, కాలువలు కప్పకొని పరుండుట మామూలు. ధ్రువప్రాంతములందును, పర్వతప్రాంతములందును, తదితర శీతలప్రదేశములందును ఎన్నిప్రయత్నములు చేసినను

కార్మాలయములయందు 'బోయాల' లవసరములేదు

మేనేజరు గుమాస్తాలకుగాని, గుమాస్తాలు మేనేజరుకుగాని, గుమాస్తాలలోనే ఒకరు మరియొకరికిగాని కాగితములు వగైరాలు పంపవలసినప్పుడు వానిని తీసికొని పోవుటకు 'బోయాల'లు ఇంతవరకు నియమింపబడుచున్నారు. ఆ ఖర్చును తగ్గించుటకై యీ క్రొత్త పద్ధతి యాచరణలోనికి వచ్చినది. ఉద్యోగుల వీతముల మార్గముగా అంతరాళమున తగుమాత్రపు టెత్తున

చలికాగుకొనుట కష్టముగనుండును. అట్టి పరిస్థితుల యందు సాకర్యముగనుండుటకై యీదుప్పట్లు క్రొత్తగ తయారుచేయబడినవి. ఇవి సన్నని, మెత్తని నిరోధపు తీగలతో అల్లబడియుండును. వీనిని నీటిలో తడుపవచ్చును; ఉతుకవచ్చును. వీనికి ఒకకమ్మి అమర్చబడియుండును. ఆకమ్మిని ఇంటిలోని ఏవిద్యుచ్ఛక్తిపేటిక కైనను తగిలించి ఈ దుప్పటికమ్మకొని పండుకొన్నచో బయట ఎంతచలిగనున్నను సరియే, వెచ్చగ హాయిగ నుండును. దుప్పటిఅల్లిన తీగలు నిరోధపుతత్వముగలవి గావున వ్యక్తులకు విద్యుచ్ఛక్తిహిత యేర్పడునంభవ ముండదు. దేశకాలములనుబట్టి వెచ్చదనమును మెచ్చించుకొనుటకును, తగ్గించుకొనుటకును ఉపాయములుకూడ అందులోనే ఏర్పాటు చేయబడియున్నవి.

చేటకాండ్రు లక్ష్యవిద్యను నేర్చుకొనుటకు
క్యామెరా తుపాకి

నేటాక తుపాకాలమున లక్ష్యజ్ఞానములేనివారును అందుకు పూనుకొని వెళ్లి ప్రమాదకరములైన మృగములకు గురిపెట్టి తుపాకులను ప్రేల్చుటయు, గురితప్పి పోయి యామృగములు కోపానేళమున వారిపై దుమకబోవుటయు, ఆ ప్రమాదమునుండి తప్పకొనుటకు కన్నతంటాలపడుటయు మనము వినుచున్నాము. ఈ యవస్థలను స్వయముగ నెరిగినయొక రీ నూతనపద్ధతి నవలంబించినారు. తుపాకియందలి తోటాలగొట్టమునూడ దీని దానిస్థానమున నూత్నమయిన యొక క్యామెరాను, దూరదర్శనితాలూకు కటకమును అమర్చుకొన్నాడు.

కటకపుమాత్రము, తుపాకి నొక్కమీటరును ఒకచీరును తీగను తగిలించినాడు. దీనితో నతడు తన పెంపుడు మృగములను గురిమాచి మీటనొక్కరు. పెంపున క్యామెరామాత్ర తెరుచుకొని మానుకొనుటవలన ఫిలిముమీద నామృగముచిత్ర మేర్పడును. అంత దానిని కడిగి పరీక్షించును. దానిలోని చింబపు సన్నివేశమునుబట్టి నిజముగ తుపాకికాల్పియున్నచో ఆమృగము ఆహుతి యయ్యెడినో కాదో నిర్ణయించుకొనును. ఇట్లే అతడు దినక్రమముగ నభ్యాసముచేయుచు లక్ష్యభేదమున గలుగు లోటుపాట్లను పరచించుకొనుచువచ్చి పరిసస్థిత ప్రజలను సంపాదించినాడట. గురునే అనపరములేదు; భేషయిన విధానమే!

మోటారు ఇంజనులకు వానకాలపు డేరాలు

వాన కరియుచుండుగానికను నెక్కడ నయినను ఇంజనులను సుగాముచేయువలసి వచ్చినప్పుడు డ్రైవర్లకు వానకాలపు తడియు

దుమె యన్న భయమును, ఇంజనులోపల నీరుచొచ్చి యంత్రభాగములు తడియునే యన్న గూలోచనయు లేకుండు ఇంజనులకు పైన తెరుచుకొని నిలుచుకట్లు కారు మైకప్పులకు జోడించి డేరాలు అనుర్పబడుచున్నవి. అవసరము వచ్చినప్పుడు వానిని తెరచి ఇంజనుమందుకొన లో నుండు ట్రాప్‌లకు తగిలించవలయును.

మోటారుకారు కప్పులను తెరచుటకును,

మూయుటకును సులభోపాయము

మోటారుయంత్రములోనే యొకభాగమున నొక పేటికలో గాలి నింపబడి భద్రపరుపబడియుండును. ఎడమచిత్రమునందు చూపబడినట్లు మీటను లాగినంతనే ఆపేటికలోని గాలి యొకగొట్టమునుండి విసవిస పోయి కారు మైకప్పు నెగదన్నును. కప్పు తెరుచుకొని సక్రమముగ నిలుచును. మరల ముడిచివేయవలసినవచ్చినప్పుడు

కష్టంగా పరిభ్రమించుచున్న మరయొక మీటను కుడి చిత్రమునందువలె ఒత్తిచేసి ఆ చిత్రములోని గాలి ఒత్తికి వారల యథాస్థానమునకు పోవుచున్న కష్టమును చూచుకొని పడిపోవును. గాలిపేటికలో నొకసారి గాలినింపుకొన్నచో భారాశముగా గాలి మార్గ కష్టము తెరచి మడుచుటకు చాలును. ఆ తర్వాత మరల గాలిని నింపుకొనవలసియుండును.

సోఫాలు మొదలగువాని మెత్తలను శుభ్రముచేయు పరికరము

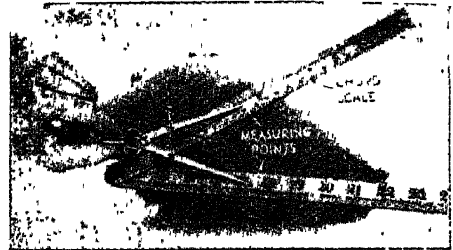

సోఫాలు మొదలగు వాని మెత్తలు, సిండ్లు మొదలగునవి మురికిపట్టి నప్పుడు వాని గుడ్డలను కుట్టు విప్పి యుతుంటు సాధ్యముకాదు. నీటి లో తడుపకనే వానిని శుభ్రము చేయవలయును ఈ క్రొత్తయంత్ర మాపనికి మిక్కిలి యుపకరించును. ఈ యంత్రమునకు రెండు గొట్టములమర్పబడి యుండును. ఒక గొట్టముకొనకు

ఒక తూలిక తగిలించబడియుండును. యంత్రములో నుండి యాగొట్టముగుండా సబ్బునరుగువంటి యొకపదార్థము చిమ్ముబడును. అది రసాయన వస్తువులతో కలిసి

యుండును ఆపదార్థమును మెత్తలు మొదలయినవానిమీద చిమ్ముచు నాతూలిక ఆవస్తువులను చక్కగా మద్దనముచేయుచునుభ్రముచేయును. వస్తువులనుండలి మురికియంతయు విడిపోయినరుగులలో కలిసిపోవును. తరువాత నామురికి నరుగునంశను రెండవ గొట్టము కొననుండు సాధనము పీల్చివేసి అందుకై ప్రత్యేకించియుంచిన మురికిపదార్థాలొనికి చేర్చును. మెత్తలు, పగులు ఈ విధానముతో బాగుగా శుభ్రమగును. దిగువ చిత్రమున నరుగును చిమ్ముచు, ఎగువచిత్రమున మురికినరుగును పీల్చి వేయుటయు గాంచనగును.

కోణములను కొలుచుటకు అడుగుబద్ధ

కోణములను కొలుచుటకు అడుగుబద్ధ బద్ధతో కోణములను ఏ పరిమాణముతోనయినను నిర్మింపవచ్చును; ఏ కోణమునయినను కొలవవచ్చును. ఈ బద్ధనిడువున రెండడుగులుండి, నడుమకు విభజింపబడి కీలతో కూర్చబడియుండును. రెండు భాగములందును ప్రత్యేకపు కొలతగుర్తులు గీయబడియుండును. 20 డిగ్రీల కోణమును నిర్మించవలె ననుకొనుడు. ఒక విభాజని ఈ కొలతబద్ధముక్కు ఒకభుజముమీదనుండు కొలతగుర్తులమీదపెట్టి 20 యూనిట్ల కొలతవరకు వచ్చువరకు విభాజనిని తెరవవలయును. ఆ తర్వాత విభాజని రెండుకొనలను అడుగుబద్ధమీది గుర్తులమీద నిలుచునట్లు భుజములను చాచి నిలిపినచో గీయదలచుకొన్న 20 కోణము తనంతన ఏర్పడుచున్నది. ఇదే విధానమును తలక్రిందులు చేసినచో నెటువంటి కోణమునయినను తుణములో కొలిచి దాని పరిమాణమును తెలుపవచ్చును.

ఇంకొక నిష్పనార్పయంత్రము

మరయొక జలాశయమునుండి నీటిని తెచ్చుకొనవలసిన యవసరము దీనికి లేదు. ఇందులోనే ఒకజల

శేజస్సు తెచ్చి పెట్టిన నూట వాడనము. ఇది స్థూలము మైన పరిణామమునూడ కాని అంగ భావమునకి ద్రావి యభావలకు సంస్కముల చలవనించుచును పదలలిన కష్టములు చెప్పవలసికాను. అట్టికష్టపరిస్థితులను గ్రంథములు జన్మించినందులకే సంతోషింపవలయును. భాషా సంప్రదాయములు వేరుగా నుండుటవలన అంగమున నూర్చిగనించిన భావానేకములను శ్రమపముగ కన్న పుంజేకొను, మరియే యితర భావలలను తెచ్చుటనూడ పాద్యముగారి ప్రసంగము అంగ భావకు నేకములవలె నుండునని రూపకములు (Metaphors), వాతీయములు (Idioms), అతిశూక్ష్మ మనోభావములను వ్యక్తము చేయుటకు తగిన మరియు కొన్ని పదజాలములు, ఇట్టివిపుల భావభాండాము మన ద్రావిడ భావలకు లేదు. వాస్తవమే, కాని యీ గ్రంథానువాదకులు కేవల మెల్లరకు తెలియు టలు వాడుకలోనుండు పదములను వదలి కృత్రిమపదజాలమును కల్పించి అంగ భాషాపదములకు సరి తూగున ట్లుండవలెనని చాల శ్రమపడి ట్లు తెలియుచున్నది. రాష్ట్రీయతావాది, విశోష్యద బాళిక, అనుభవక్క చూరతుగళు తోరవపు, బాధిక దిగంతి, గుడు గాడివరు, లింగవిభావ, నైతికరాష్ట్రీయత, మూర్త రూప, అక్రమహుటస్థరు మున్నగు పదములిందు శ్మవి. వ్యవస్థితమైన పదములను పరంపరగా పెక్కు ట్లులం దుపయోించినందువలన చైత్రీ కృతకముగా నభవచుచున్నది. “నీతిరహితరాగిద్ద, హిందె బిద్దిద్ద, మరియు ఓద్దిద్దజగళు” (౧౦౩ పుట) అనునటువంటి వాక్యములనేక ములుగలవు. Back to Villages అనుదానిని ‘హల్లి గళిగ మరళి’ అని అనువదించుట విచిత్రముగా నున్నది.

ఈ గ్రంథమందు ముగ్ధములును పెక్కులున్నవి. కావుట అయిన తరువాత భావ ఏకధారగా నడచినది. ‘అనకాకార’ అను ప్రకరణము కల్లాటక భాషాచైత్రీ యొక్క అంతిమ స్థానమును బొందినది. ‘అహింస’ ప్రకరణములం దగలదు వ్యాప్తమైన Reicence భాషాపరిపక్వస్థితిని ప్రసంగించుచున్నది. ఇది చదివినప్పుడు గొప్ప సాహితీ Haldane గారిచైత్రీ జ్ఞాపకము

వచ్చును. ‘చైత్రమాసము’ అను అమృతసరి అను ప్రకరణ మొక సూత్రం దైత్రీలోనున్నది.

గ్రంథానువాద్యమును గావమనోహరముగ చున్నది. కల్లాటక ముద్రితగ్రంథులందు త్రమస్వరూపము లో ప్రదర్శించుచున్నది. శ్రమహాసంపత్తుల యొక్కయు, మోతీలాల్ శ్రమహాగారియొక్కయు చిత్రములు ఇందుచేర్చబడి యున్నవి కాని వాటిని గ్రంథమునందు సువిలక్షణములలో నిమిషియించిన బాగుండుదెడిది. చైత్రమాసము శ్రమహాగారి, అందభవన మందిర చిత్రకంశిన బాగుగ నుండెడిదేమో!

ఈ లోట్లు రాబోవు ముద్రణములందు సరి పుచ్చుకొందురను ఆశయుముతో ఇంతవిపులముగా వ్రాయవలసి వచ్చినది.

టి. వి. నాథముని అయ్యగారు

గ్రంథ స్వీకారము

భజగోవిందం

చిన్ననైజు పుస్తకము, పు. ౭౦, వెల ౦ ౪-౦ మూలము, అంగ్లానువాదము. అనువాదకుడు : విద్యాన్ పి. కృష్ణమూర్తి. ఉపాధ్యాయుడు, వెస్టి గరల్సు నార్మల్ స్కూలు, నెకండరాబాదు (డక్కను)

ఆత్మకథ - తొలిపాలు

(పద్యకావ్యము) క్రాసు ౧/౮ వ, పు. ౨౩౨, వెల రు ౧-౦-౦. గ్రంథకర్త: ఉ. భా. ప్ర. తుమ్మల నీతారామమూర్తి చౌదరి, బోర్డు హైస్కూలు పండితుడు, బాపట్ల.

౧ సౌందర్యలహరి

డెబ్బు ౧/౮, పు ౨౦, వెల రు ౦-౮-౦.

౨ నివాసందలహరి

ఢెమ్మి ౧/౮, పు. ౨౧, వెల రు ౦-౬-౦ అనువా
దకుడు: సోమంచి వాసుదేవరావు, తెక్కలి, గంజం
జిల్లా.

రాధికా సాంత్వనము, సప్తవసులు

ఢెమ్మి ౧/౮ వైజు, పు. రా. సాం. ౧౪ + ౧౪౮;
స. ప. ౨౯, వెల ౦-౮-౦; రచయిత్రి: మాధుపళని.

ప్రకాశకులు:—శృంగారకావ్య గ్రంథమండలి,
మచిలీపట్టణము.

కొన్ని వియ్యమలకు లోనయినవారికే యిది
యమ్యుబడును.

ముత్యాలకాల-కథలసంపుటి

ఢెమ్మి ౧/౮ వైజు, పు. ౧౪౭, వెల రు. ౧-౦-౦.

గ్రంథకర్త:—వెంపటి నాగభూషణ.

ప్రకటనస్థానము:—పద్మావతీ పరిషత్, మచిలీ
పట్టణము.

కారుణ్యం (కథలసంపుటి)

కౌము ౧/౮ పు ౯౬, వెల రు. ౦-౪-౦.

గ్రంథకర్త:—కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

ప్రకటనస్థానము:—యవకార్యాలయం, పాఠ
శేఖ, తెనాలి.

Man (మనిషి)

ఢెమ్మి ౧/౮ వైజు, పు. ౬౧ వెల రు. ౧-౦-౦.

గ్రంథకర్త:—రవీంద్రనాథ టాగూరు.

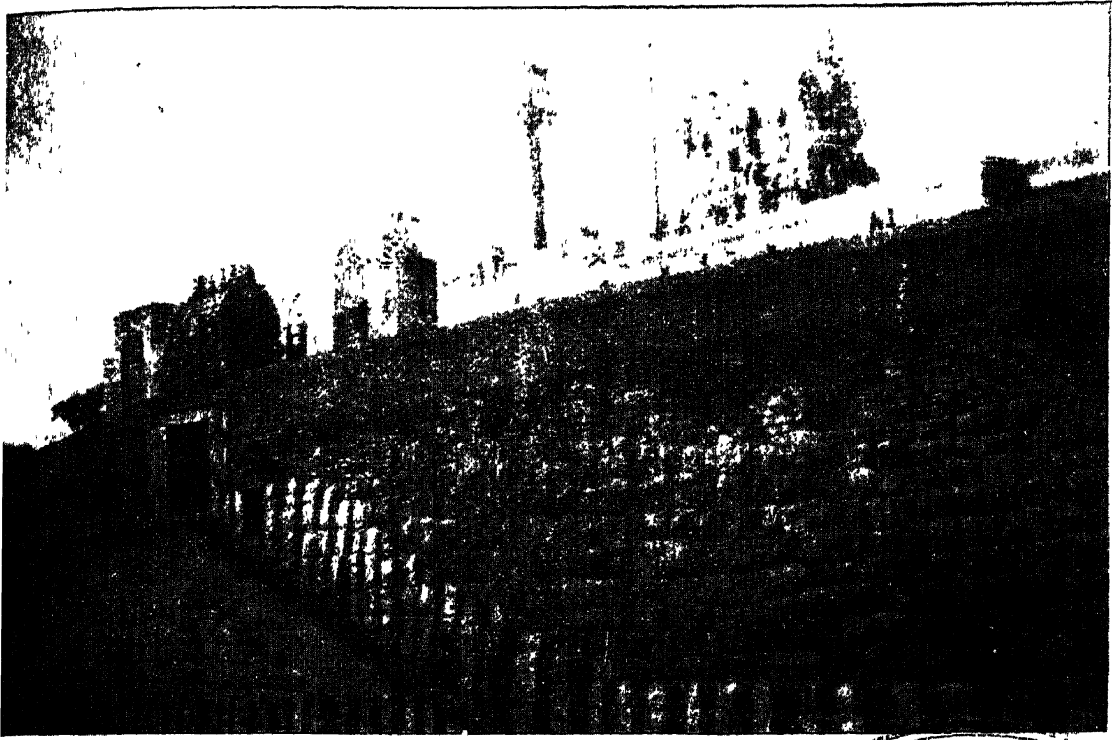
ప్రకటనస్థానము. ఆంధ్రయూనివర్సిటీ, వార్తేరు.

హాస్య కుముదాకరము

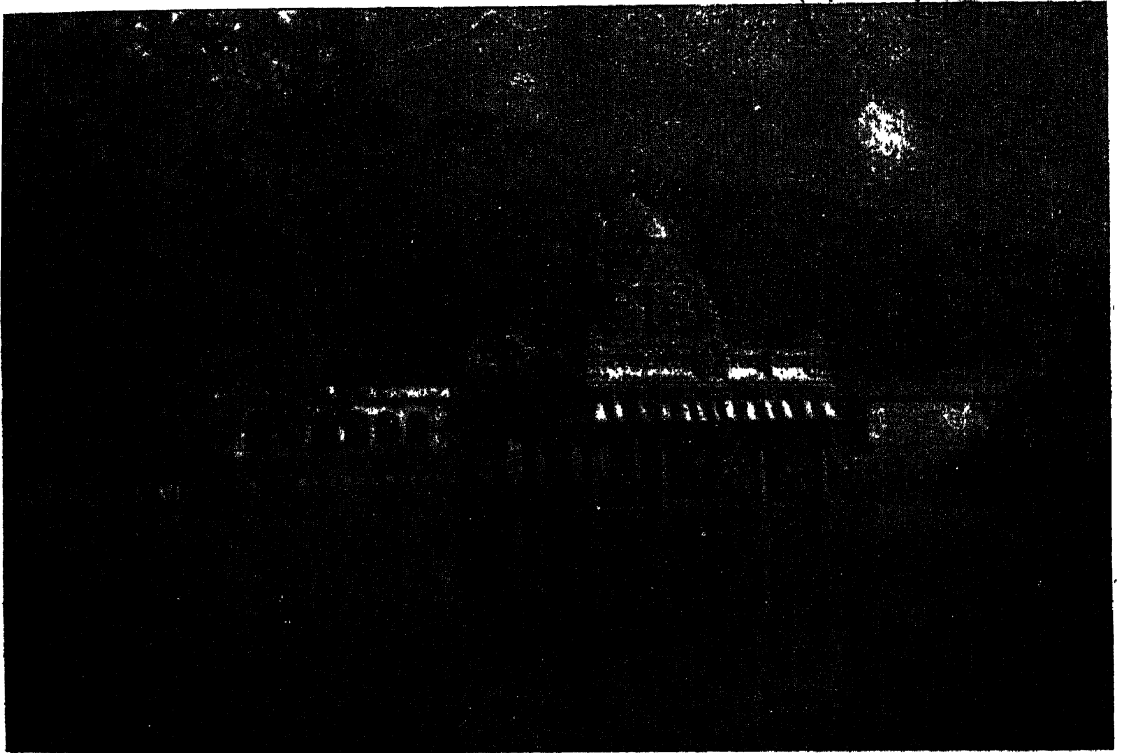
ఢెమ్మి ౧/౮, పు. ౭౪. వెల రు ౦-౬-౦

గ్రంథకర్త: కీ. శే. మహాపాధ్యాయ కట్లూరి
వెంకటరామశాస్త్రి.

ప్రకటనస్థానము : ఇతిహాసతరంగిణీ గ్రంథమాల,
కొవ్వూరు.

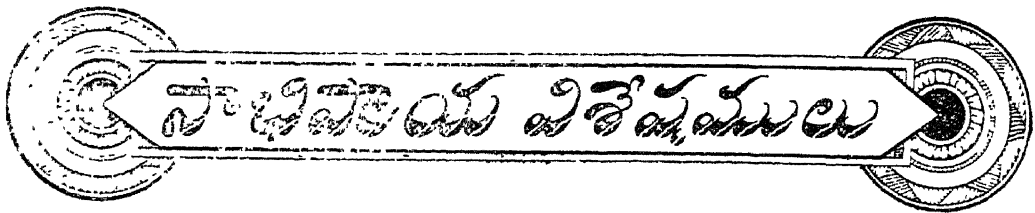
౧. తిరుత్తని కొండమీద గుడి

౨. తిరుత్తని కొండక్రింద కొలను

—D. A. R.

గత చూసమునందు ఢిల్లీ చగరమునందు సమావేశమైన రాజకీయసభలు, సభా వ్యవహారములు వేలయేండ్లకు పూర్వము సంప్రాప్తమైన భారతేశహాసమును సంస్కరింపజేయుచున్నవి. హస్తీరాపురము శాశ్వత బ్రహ్మకల్పముని నమ్మిచ దుర్యోధనుని దురభిమానమే న్యూఢిల్లీ సింహాసనాధిస్థితులను పీడించుచున్న విధమును ప్రభుత్వ నిరంకుశ వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. భారత ప్రభుత్వాధికారు లవలంబించిన రాజ్యాంగార్థిక వ్యవహారములు దురభిమాన నిరంకుశత్వమునకు వలెను, వివేక సానుభూతికి నివర్తనములు కావు. చక్కెరమీదను క్రొత్తగా వేసిన ఎక్సైసుపన్ను నూతనవికాసమును పొందుచున్న చక్కెర పరిశ్రమ కనర్థదాయకమని దేశమంతయును ఘోషించినను, భారతశాసనసభయందు ప్రభుత్వము పరాజయమును పొందినను, సర్ జేమ్సు గ్రిగ్గగారి నిరాకరణము ప్రభుత్వమునకు ప్రజాభిప్రాయముపట్టను, దేశక్షేమము పట్లను గల నిర్లక్ష్యమును చెప్పక చెప్పుచున్నవి 3గోట్ల ప్రజలు దరిద్రమువలనను చక్కెరను చాలినంత వాడుటలేదు. కాని ఎప్పటికిని చక్కెరను సధికముగాను తయారు చేయుట యసంభవము. సంభవమైనను తగిన ప్రతిక్రియలను క్రొత్తపణ్యములను

అధికమైనపుడు యోచించవచ్చును. బలహీనములైన చక్కెర పరిశ్రమాలయములను నాశనముచేయుటకు సంకల్పించుట యహంభావము కాని వివేకముకాదు. క్రొత్తగా పరిశ్రమాలయములు పుట్టుచున్న బలహీనములైన పరిశ్రమాలయములు సహజముగను కొన్ని ఏర్పడుచు. క్రొత్తగా నేర్పడిన పరిశ్రమాలయములు కాలక్రమమునను వర్ధిల్లి ప్రబలములు కాగలవు. క్రొత్తపరిశ్రమలను, పరిశ్రమాలయములను ప్రేమించుట, రక్షించుట ప్రభుత్వమునకు పరమార్థము

ఈయనాలోచిత కార్యము వలనను చెరుకును పండించు వ్యవసాయదారులకును, శర్కరయంత్రాలయములకును, శర్కరపరిశ్రమకును, దేశక్షేమమునకును నష్టము గలుగుట యధార్థమైనను గ్రిగ్గగారికి కావలసినవి రివిన్యాయము, ప్రభుత్వప్రతిష్ఠ, రక్షణమును మాత్రమే అయియున్నవి. అన్నిటికంటెను మించినది వారి సర్వజ్ఞత్వ సంరక్షణము. గ్రిగ్గగారివలెనే శ్వేతముఖులందరును సర్వజ్ఞ శిఖామణులు; భారతీయులు కార్యదక్షత, వివేకము లేని పామరులు.

భారతశాసనసభయందు భూలాభాయి దేశాయిగారి ప్రసంగములను, ఇతర జాతీయ వాదుల ప్రసంగములను చదివి వారి పరిశ్రమ ఫలమును సందర్శించినవారలకు ఢిల్లీసమా

వేదాధిపతి “కొండను త్రవ్వె ఎలుకను పట్టిన” సామెతను స్మరింపజేయుచున్నది. అయినను ధర్మవిజయము కాంగ్రెసునకు గలిగిన విజయమును నిరంతర ప్రభుత్వపరాజయములు, ప్రజ్ఞావాదములు, కుంతిత ఖండనమండనములు విశదముచేయుచున్నవి. ప్రత్యక్షముగను ధర్మోపదేశమును జేయుచున్న హస్తీ నాపుర జీర్ణమందిరములు, అశోక శిలాస్తంభము పరిమూర్ఛలకును జ్ఞానోపదేశమును జేయుటకు దగియున్నవి. ప్రాచీనకాలమునందు దుర్యోధనుడువలెను పర్తమాసకాలమునందు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును భారతీయూశయములను నిరాకరించి పరిమానధర్మములకు హేతుభూతమగుచున్నది. ప్రజాలక్ష్యము అసెంబ్లీ వైస్రాయిలనుండి కీర్తనగా దైన్య కింగ్సువేలకు మరలినపుడు ధర్మప్రభావము, ధర్మవిజయము స్ఫురించుచున్నవి.

* * * *

కన్వెన్షను - ధర్మవిజయము

ప్రజానాయకులు గాంధీ నెహ్రూగారల సందర్శనార్థము తీర్థయాత్రలకువలెను గుంపులు గుంపులుగాను వెడలిన దృశ్యములు ప్రజలకు కాంగ్రెసుపట్లను, స్వాతంత్ర్యము పట్లను గల గాఢానురాగమును విశదము చేసినవి. గాంధీజీ, నెహ్రూజీజీ, కాంగ్రెసుకు-జై జయ ఘోషలు ఢిల్లీయందు ప్రతిధ్వనిల్లినవి. శాసనములు, శాసనసభలు, రాజ్యాంగములు, సైన్యములు, విమానములు భౌతికవిజయమునకు సాధనములైనను ధర్మ

విజయమునకు నిరర్థకములు. ఢిల్లీయందు సమావేశమైన కన్వెన్షను ధర్మప్రభావమును ప్రత్యక్షముచేసినది. నిరంకుశ ప్రభుత్వ మవలంబించెడి నిర్బంధవిధానములు దేహేంద్రియాది బాహ్యవ్యాపారములను నిరోధించినను ఆత్మస్వాతంత్ర్యాభిలాషను నిర్బంధింపజాలవు. భారతప్రజా హృదయమునందు దినదిన ప్రపర్ధమానంబగుచున్న స్వాతంత్ర్యాభిలాషను కన్వెన్షను వ్యవహారములు, నాయకుల ప్రతిజ్ఞ విశదము చేసినవి. కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు పండిత జవాహర్లాలునెహ్రూ, బాబు రాజేంద్రప్రసాదు, వల్లభాయిపటేలు, భూలాభాయిదేశాయి, అబ్దులుకలాంఆజాదు, సరోజినీదేవి, రాజగోపాలాచార్యులు మొదలగు ప్రముఖులు, అఖిలభారత కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘ సభ్యులు, భారత శాసనసభా సభ్యులు, రాష్ట్రీయ శాసనసభా సభ్యులు నిలువబడి దివ్యగంభీరస్వనములతో ఢిల్లీనగరమునందు జేసిన స్వాతంత్ర్య దేశారాధన ప్రతిజ్ఞ భావికాలమునందు సువర్ణాక్షరములతో లిఖింపబడగలదు.

“అఖిలభారత కన్వెన్షను సభ్యుడనగు నేను శాసనసభలయందును, బయటను, భారతదేశ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము కొరకు, భారతీయుల భాగ్యమును మారగొను యత్నముల నెదుర్కొని ప్రజల దారిద్ర్యమును అంతరింపజేయుటకు ప్రయత్నింతునని ప్రమాణము చేయుచున్నాను. భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము బడసి, కొట్లకొలది భారతీయుల లిఖితముభవించుచున్న బాధలు తొలగుటకు కాంగ్రెసు ఆదర్శముల ప్రకారము కాంగ్రెసు శిక్షణకు లోబడి పనిచేయుటకు బాధ చేయుచున్నాను”.

ప్రజల తరహాపాయము వారి హస్తము లందే కలను. స్వాతంత్ర్యప్రతిష్ఠా విషయమై నైహూగారు చేసిన యుత్సాహోద్రేక పూరితమైన వ్యాఖ్యానము శ్రోతలకును, నితరులకును పరమార్థమును వ్యక్తము చేసినది. కన్వైకపనుచుండు నాయకులు చేసిన ప్రతిష్ఠను త్రికరణశుద్ధిగను పాలించుటకు భగవంతుడు శక్తిసామర్థ్యము లను ప్రసాదించుగాత! కాంగ్రెసువల్ల ప్రజలకు గల గౌరవాభిమానములను రాష్ట్రీయ సభల ఎన్నికలు రుజువుచేసినవి.

* * * *

రాష్ట్రీయస్వపరిపాలనము-కాంగ్రెసు

నూతన రాజ్యాంగములు నిర్ధారము లనియును, బాధ్యతకు బదులు బంధనమునకు సాధనము లనియును, వాటిని నిర్మూలము చేయుటయే ప్రజల కర్తవ్య మనియును కాంగ్రెసు నిర్ణయించినది. ఆ నిర్ణయములోని పరమార్థమును ఎన్నికల ఫలితము, తదనంతరము నిరంకుశాధికారుల నిరంకుశాధికార నిర్వహణము నవీన రాజ్యాంగము లందు బాధ్యతయును, స్వాతంత్ర్యమును పూజ్యములని విశదము చేసినది. రెండవ రౌండు టేబిలు కాన్ఫరెన్సునుండి గాంధీజీ చేయుచున్న ప్రతిపాదనము యథార్థమైనది. రాజ్యాంగ నిర్మాణమునం దే బాధ్యతలే కుండ నిర్మించినవిధము బహిరంగ రహస్యము, దాన భేదదండనో పాయములతో రాజ్యాంగములను నిర్వహించుటయందు

బ్రిటిషు అధికారులు మహాదక్షులు. కాని ఎంత దక్షునికైనను విధివిహితధర్మము నూహించుటయును ప్రతిఘటించుటయును దుర్లభము. తలవని తలంపుగను ౭ రాష్ట్రములూ దెన్నికలయందు కాంగ్రెసుచక్రవర్తి విజయము సమకూడినది. కాంగ్రెసునకు సమకూడిన విజయమును నిరుపయోగము చేయుటయే ప్రభుత్వమునకు పరమార్థము. ఆ పరమార్థమును సాధించుట కేసందుచిక్కినను ధర్మాధర్మములతో ప్రమేయములేకను నవలంబించుటకు టైటు సెక్రటరీ, గవర్నరు జనరలు, గవర్నరులు, కార్యదర్శులు సిద్ధముగ నేర్పడిరి. పేకునకు రాజ్యాంగములందు స్వాతంత్ర్య బాధ్యతయున్నను వ్యవహారములందు రాజ్యాంగములందు సకల నిబంధనలందు నిర్బంధము ప్రత్యక్షముగ నున్నది. ఈ సంకుచిత నిర్బంధావరణములందైనను మంత్రులకు స్వతంత్రాచరణమున కవకాశములు లేవు అధికారులకు, గవర్నరులకు, బ్రిటిషుప్రజలకు, సామ్రాజ్యప్రజలకు, తెల్లకాతులకు రక్షణములు పోను శేషించిన అధికార మేమియుండునో రాజ్యాంగశాసననిర్మాతలే గ్రహించుటకు సమర్థులు. శేషించిన స్వల్పాధికారమునందైనను పరిపాలన బాధ్యత మంత్రులకు సంక్రమించుటకు బదులు గవర్నరులే కలిగియున్నారు. భారతీయుల సెంత హేయముగ నధికారులు భూచెదరో స్వానుభవైకవేద్యమైక విషయము సోకతోలే

గారు హోంమెంబరు నాన్ హోస్టల్ క్రెయికు గారి ప్రవర్తనమును భారతశాసనసభయందు వర్ణించియున్నారు. సామాన్యుల విషయమై చెప్పనవసరములేదు. మంత్రి బాహ్యులను పెట్టి రాజ్యాంగనాటకముల నాడించుటకు రాజ్యాంగ శాసనము కల్పింపబడినది. రహస్యము నెరిగిన గాంధీమహాత్ముడు కాంగ్రెసువారుకు లును ప్రజలును నిట్టి మహోపద్రవమునందు చిక్కుకొనకుండ ప్రభుత్వమునుండి రాజ్యాంగ శాసనావరణములందే రక్షణమును కోరి నిరంకుశాధికారుల హృదయమును, రాజ్యాంగముల నిరుపయోగమును విశదముచేసెను. విప్లవకర్తలపూజయైనను చేయక పూర్వమే రాజ్యాంగ శాసనము ధ్వంసమైనది.

* * * *

కాంగ్రెసు విజయము - మంత్రిపదవులు

కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు ఏడురాష్ట్రములందు పూర్ణవిజయమును బడసిరి. ప్రాత పక్షము లన్నియును గాలి కెరకొట్టుకొని పోయినటు లెగిరిపోయినవి. రాజులు, మంత్రులు, జమీందారులు, నాయకులు ఎన్నికలు దోడిపోయిన విషయము కాంగ్రెసు బల ప్రతిఫలకును, ప్రజల స్వాతంత్ర్యాభిలాషకును ప్రత్యక్ష ప్రమాణముగ నున్నది. చెన్నరాష్ట్రమునందు పితాపురము, బాబ్బిలి, పెంకటగిరి రాజాగారులు, రాజక, పాత్రో, కుమారస్వామిరెడ్డి, రామచంద్రారెడ్డి, కుష్టుస్వామి చౌదరిగారు మొదలగు సుప్రసిద్ధ

నాయకులు పూర్ణరాజయమును పొందిరి. కాంగ్రెసు అభ్యర్థులందు 23 యందు 1, జస్టిసు అభ్యర్థులందు 120 యందు 20, ప్రజాపక్షాభ్యర్థులందు 73 యందు 33, స్వతంత్రపక్షాభ్యర్థులందు 103 యందు 30 మంది ధరావతును గోల్పోయిరి. కాంగ్రెసు నకు అస్సెంబ్లీయందు 120, కొన్నిచోనందు 20 స్థానములు సమకూడినవి. వోట్ల తేడాకు కారణము క్యూములేటివు వోటింగు అధికార ప్రమేయము పోలింగునైచునటు కారణము లని బాలిశులకును తెలిసిన విషయము. ఫిల్లియందు అఖిలభారత కాంగ్రెసుస్థాయి సంఘము మంత్రిపదవీస్వీకారమును కొన్ని నియమములతో సంగీకరించినది. ఆ నియమములతోనే శ్రీయుత రాజగోపాలాచార్యులు, గోవిందవల్లభపంతు, శ్రీకృష్ణసింహ, ఖలే, విశ్వనాథదాసుగారులు మొదలగువారు మంత్రిపదవులను స్వీకరించునటులు గవర్నరులకు తెలిపిరి. గవర్నరులు శాసనసభలను సమావేశము చేయకనే యథేచ్ఛగను మంత్రుల నేర్పాటుచేసిరి. చెన్నరాష్ట్రమునందు సర్ కూర్మారెడ్డిగారు మంత్రి పర్గము నేర్పాటుచేయుట మాత్రము తుంతవ్యము గాదు. స్వాధీనరాధనమునకును మితిమేరలు కలవు. పాపము, రెడ్డినాయుడుగారు మంత్రి పర్గము నేర్పాటుచేయుట బ్రటిషుసామ్రాజ్యము నిలుచుట కట! తీతువుపిట్ట విశ్వమంతయును తనరెండుకాళ్లమీదను నిలుచుచున్నదని యానందించిన రీతిని నాయుడుగారి సమా

రాజమున్నది. ఎన్నికలు చెప్పజో పడిపోయి
 తిరిగి ఎన్నుకొనబడవి నాయకుగారిని
 ఎన్నికలు ప్రభువు నాయకునిగను సంగీతం
 పుటయును వారు శిరసావహించుటయును
 రాజ్యాంగశాసనమునందలి రహస్యమును
 బహిష్కరించుచున్నది. సుప్రసిద్ధ
 రాజ్యాంగ పండితుడు శాసనసభా సమావేశ
 మును చేయకుండ మంత్రవర్గము నేర్పాటు
 చేయుట పార్లమెంటుకి బాధ్యత నే నిర్వహించు
 చేసినది వ్యక్తముచేరి. నిరంకుశప్రభు
 త్వము శాసనసభాసమావేశమును చేయ
 కుండ వారి కనుకూలమైన మంత్రవర్గము
 నేర్పాటుచేయుట వోటర్లకు, అభ్యర్థులకు,
 ప్రజలకు, బాధ్యతాయుత పరిపాలనమునకు,
 ప్రజాస్వామ్యత్వమునకు పరమద్రోహముగ
 నున్నది. శ్రీయుత రాజగోపాలాచార్యులు
 ప్రభుత్వ లీ విషయమయి చేసిన వ్యాఖ్యాన
 విమర్శనలు నిరంకుశాధికార వర్గమునకు
 జ్ఞానోదయమును గలుగజేయవలసియు

న్నది. రాజగారి పట్టాభిషేక మహా
 త్వమునకు పూర్వము గవర్నరులు
 వారు చేసిన తప్పను దిద్దుకొనుట కన్ని
 రాష్ట్రములందును శాసనసభలను సమా
 వేశముచేసి పరిమితమైన రాజ్యాంగములు
 వైచను యధార్థమైన స్వాతంత్ర్యాచరణ
 మున కవకాశములను గలుగజేయుదురుగాత!
 శ్రీయుత రాజగోపాలాచార్యులుగారు,
 ప్రక శముగారు మొదలగు నాయకు లాంధ్ర
 దేశమునందు చేయుచున్న తీవ్రప్రచారము
 నకు ప్రజలు పరమోత్సాహముతో స్వాగ
 తము నొసగి స్వధర్మనిర్వహణమును చేయు
 టకు సంసిద్ధులుగ నుందురుగాత! గాంధీ
 మహాత్ముని నాయకత్వముక్రిందను సత్యా
 గ్రహప్రస్థానము పొందచున్న పరిణామము
 నారాధించుటకు సకల జనులకును ధర్మ
 బలము సమకూడి సత్యాగ్రహమూర్తి సంక
 ల్పము హిందూస్తానమునకును, లోకమున
 కును కల్యాణమును ననుగ్రహించుగాత!

విషయ సూచిక

శిశిరర్తువు	విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౬౨౩
కథలు	పూడివెద్ది వెంకటరమణయ్యగారు	౬౨౬
బేలూరు దేవాలయము :	పుట్టపర్తి శ్రీనివాసా	
వాస్తవిక శిల్పనైపుణ్యము	చార్మ్యలుగారు	౬౨౯
హైందవతత్త్వశాస్త్రము	పి. టి. రాజుగారు	౬౩౭
శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర	బులుసు	
నిఘంటువు	వెంకటరమణయ్యగారు	౬౪౩
మొక్కుబడి	'కరుణకుమార'	౬౪౦
పూర్ణ	వాసిష్ఠ గణపతి మునిగారు	౬౬౩
నామహారాష్ట్రయాత్ర	జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౬౮౫
తెలుగు టాకీవ్యాపారము :	ఎ. వి.	
రానున్న వివర్తన	శీతారామయ్యగారు	౬౯౪ ఇ
కర్నల్ కాలిఫ మెకెంజి		౬౯౪ ఉ
తేనీటి నేవ	వగ్రదంగి రాజేశ్వరరావుగారు	౬౯౫
మాటవరస	భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	౬౯౭
వార్తాపత్రికలు	పి. టి. రామాచార్యులుగారు	౭౦౩
వారములు	ఐ. వి. యల్. నరసింహాచారిగారు	౭౦౯
రక్తిబికాథీ	కవికొండల వెంకటరావుగారు	౭౧౧
కందుకూరువీరేశలింగము	ఆదవి శంకరరావుగారు	౭౨౧
పంతులుగాకికొన్ని తేఖలు		
సవర్ణ	'జ్యోత్స్న'	౭౩౭
విక్టోరియాకాలపు	'ఆచార్య'	౭౪౪
ఇంగ్లండు దేశము		
కలగూరగంప		౭౪౫
విజ్ఞాన విశేషములు		౭౪౭
నక్షత్రమండలము	గొబ్బూరి వేంకటానందరాఘవరావుగారు	౭౬౨
ఆంధ్రాభ్యుదయము		౭౬౭
భారతీయమహిళామండలి		౭౬౮
కవితాసందేశము	ఉమర్ అలీషాగారు	౭౬౯
విమర్శనలు		౭౭౪
సాభిప్రాయ విశేషములు		౭౮౦

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు—నృత్యవిజయము ; శివభక్త మాహాత్మ్యమున
నొకానొక రంగము

సాధారణ చిత్రములు—బెంగుళూరు చిత్రములు ; బేలూరు దేవాలయ చిత్రములు ; ఇతరచిత్రములును.

కొత్త పుస్తకములు

గ్రంథకర్త:

కొమండూరి శతకోపాచార్యులు,

ఎం. ఏ. బి. ఎల్. కాకినాడ.

జగత్కర్త:- భూమి ఉత్పత్తి, పూర్వయుగము లందు మత్స్య కూర్మ నరావధి జంతువుల క్రమ వికాసము. నరజాతి ఉత్పత్తి, నాగరికత యారంభము, ఆయా మతముల ఉత్పత్తి, వాని సంబంధము, నేటివరకు అన్ని ముఖ్యదేశముల చరిత్రము. వెల్పు గ్రంథ సంగతులే గాక చాల కొత్తవియ్యకలవు. మొత్తము 780 పుటలు. వెల రు 3-0-0.

తాతాచరిత్రము:- జంషెడ్జి తాతాజీవితము. మనదేశమున సన్న బట్టల విల్లులు, పట్టు, యినుము, జల విద్యుచ్ఛక్తి పరిశ్రమల స్థాపన. కార్మికసమస్యలు, నాకాపరిశ్రమ, బెంగళూరు విజ్ఞానాలయము, ఆధునికపరిశ్రమల స్థితి మృదుతైలని వివరింపబడినవి. చిత్రపటములతో సుమారు 180 పుటలు. వెల అ. రి.

ఈ రెండును గ్రంథాలయములకు ప్రభుత్వాంకార మందినవి.

నైహూచరిత్రము:- మోతీలాలు, జవహరులాలు నైహూగారల జీవితము, గత 30 ఏండ్ల వివిధసంగతులు, గాంధీనైహూల భావములు, ఇంకను చాల విషయములు, చిత్రపటములసహా, సుమారు 170 పుటలు వెల రు 0.8-0.

గ్రంథకర్తయొద్ద, ఆంధ్రపత్రికాలయములో, ముఖ్య పుస్తకాలయము లన్నిటిలోను, దొరకును.

బలమైన ఆరోగ్యము

అనగా

మంచి వివాహమని యర్థము

అన్నిటికంటె ముందు ముఖ్యపద వివాహము మంచి ఆరోగ్యముమీద ఆధారపడియుండును. స్త్రీ పురుషులలో నెవరు నీరసముగా నున్నను ముఖ్యదేశమున కడ్డంక మే.

ఎంత బడిలిక జెందినను మీ శరీరబలమును క పాడునది సనటోజన్. అది డస్సిన శరీరావయములకు తిరిగి కావలసినంత నూతన బలమొసంగును.

సనటోజన్ చే మీరు బలాధ్యులయిన తోడనే అన్ని బాధలు రోగములు తొలగును. అమిత సంతోషముతో మీ కార్యములు జేసుకొను శక్తిని గల్గియుండురు.

రోజునకు రెండుసార్లు సనటోజన్ నిత్యము తీసికొనుచుండుము. ఆరోగ్యమును బలమును తిరిగి సంపాదించుట కిదియే మంచిమార్గము.

“నిస్సత్యమ, ఆయా సము మున్నగువాటినుండి కోల్కానుటకు సనటోజన్ వరప్రసాదినీ యని నా యభిప్రాయము” అని ప్రఖ్యాతిగాంచిన వైద్యులు వ్రాసిరి. (1)

SANATOGEN

నిజమైన బలవర్ధకాహారము మంసులమ్మవారియొద్దను, బజారులలోను దొరకును. సనటోజన్ చేతితో తాకబడుటలేదు.

సంపు. ౧౮   ఈశ్వర సంవత్సరము, వైశాఖమాసము (మే ౧౯౩౭)   పంఖ్య ౫

తి తి ర ర్తువు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

శిశిరమ్ము వచ్చె పారిశవధారాకృంతనమునోని ఛిన్నాధరములదాక
ఆజ్యధారాలేసనాభిరామ నవాధరముతో మృదుశిశిరమ్ము వచ్చె
నేతెంచె శిశిరమ్ము సాతంక పాణి పాదాంగుళీ కర్ణనాసాంతములకు
హేమాంచలోర్ణాయులోమో త్తరీయాత్తధృతులుగా శిశిర మేతెంచె మృదువు
శిశిర మేగుదెంచె జెఱుగుల నాల్గింట - దెలుగునాట సుమవతీలతాన
తీసుమ ఝరీగతిధరీణ కాంతా ప్ర - కాశమాన కైశికములదాక.

పసిపెండ్లి కూతురు పతి మేజువాటిలో జాదుగండపుబూత జలదరించె
కుడితితోట్టియవై దవుడు నాలుక లాగి ముట్టెముంచదు చూలు మొదటి మొరవు
వ్యాజమ్ము కనిపెట్టె పరింభరుచికినై మూడు నిద్వరలలో ముద్దరాలు
ప్రక్కకై యిసిన దుప్పటికూడ నిదురలో గొని కప్పకొనియెబో కుర్రవాడు.
ముడుచుకొని మునిగాళ్లలో ముట్టె వొసిపి-చిన్నియాడూడ రేయి మ్రాగన్న పెట్టె
చలికి బెదరినదనుటో సౌఖ్యమందు - సంకయిత భాగస్వామియయ్యె జగము.

పచ్చి యారకమున్న పసిదూడకొనకాలిగిట్టలు మెలపుతో గల్లుకొనఁగి
ప్రత్తివిత్తులు ప్రాతవడ్లుఁ జేటనుబోసి మిసిమి బాలెంతావు మేపుకొనఁగ
మావి యెప్పుడువేయునో వేసి తినకుండగా వేయకనులతోఁ గాచుకొనఁగ
తనదూడను హరింతురని బుస్సకొట్టుచుఁ గుమ్మెడు నావునకుం దొలంగ
పాడియా వీనగా నొక్క పంటకాపు - కాపు పెండ్లమును సుఖజాగరము చేసి
కుత్తరీయము పయ్యెద యొడ్డుకొనుచు - నడు శిశిరకాలమున నొక్కరాటి రాత్రి.
వలిఁ బేరుకొనిన కొబ్బరినూనె కుదుపలే నీమంతములయందు జెక్కుకొనుచు
కంగులబో జల్లగానున్న మడతలే కఠిన స్తనశ్రోణిఁ గ్రచ్చుకొనుచు
చలిరాజు ముద్దుచెల్లెలు గిందపూతయే కంత దేశములందు గ్రమ్ముకొనుచు
తత్తలోహమయత శీతలభూషణములే సంధిబంధములందుఁ జాద కొనుచు
తమ ధరించిన వస్తువులే తమ యొడళ్ల - వేడిమిని గొంతకొంతగా వెచ్చగిలగ
స్మరమహాసత్రయాగాగ్ని సమిధలైన - భీతహరిణాక్షులకుఁ జలి బెదరిపోయె.
పల్లకీబాంగుతోపాటు వంగెను గమ్మవారి పెండ్లికుమార్తె పదనసీమ
ప్రత్తికాయవిధానఁ బగిలినపెదవితోఁ గొమరారె ప్రత్తేరు కూలిపడుచు
చెదరిన తెల్లుపూచెలువొప్పె జనుములో మునిగిమేసెడు గిత్తమూపురంబు
ఆకూడ్చి చిగురించు మోకగాఁ బరికిణీలోవదలి చీరలుకట్టె బ్రథమయువతి.
చీమ యిల్లాలు కరివేపచెట్టు మొదట - గ్రుడ్లడి చిటారుపండ్లు కులికిపోయె
కొన్ని ప్రాణుల ధర్మముల్ కూడఁ జలికి - గూడి యన్యధర్మము లానుకొన్నవనఁగ
పాడి బజ్జీయచనుల్ పగిలి తాఁకఁగ బాలుతీయుచో నడ్డమ్ము తిరిగి తన్నె
ముంజేత నార్మడిపోయఁగాఁ దొలిదక్కి కనువతె దక్కి పెద్దజ్జుపగిలి
వేరు వెట్టియును బాలేరు పెండ్లిండ్లఁ జిక్కిరి గింజలేక పాతరనుదీయ
ములగచెట్టునకుఁ గంబలిపుర్వ బలిసి యిల్పాకి కూరాకులు నాకిపోయె
చిలుపజల్లువడి పొగాకు చెడియె పశువు - వేతకయ్యెను బెనరయు మినుమును శెడి
రైతు లొక్కొక్క డొక్కొక్క రాపు నొందె - చెప్ప నొకరితిగాని శైశిరమువలన.
చల్లపోసికొనంగఁ జలివేసె జిహ్వకు మంజునీళ్లులు ద్రావ మణగె నాల్క
కంచాలఁ జేతులు కడిగిరి పిల్లలు కడుగక కాళ్లులు తుడుచుకొనిరి
చల్లారకయ నన్న చప్పరించిరి పాల బెల్లముచిన వేడివేడి జున్ను
తలు పింతయోరవాకిలి తీయనీయరు నుహుహుచు గొంతుకూర్చుండి తిండ్రు

తిని యలుకకుండఁ బసపు చించెదరు నీళ్లు - చిలికెదరు తడిచేత రాచెదరు మైని
చిఱుచలికి గూడ వెనుదీతు చెండె జనము, తడి పరిహరించుటకే మేల పడియెఁజతుకు.

అద్దములోఁ జూచినట్లు నేపాళపుఁగాయలో దమచలికఁత మరసి
ఎప్పటియత్తయో యిప్పుడే పగయట్లు లర కాళ్లు చలికాచు చలచటించి
నగమునిద్దఁద లేపి జనని యన్నముపెట్టు పెరుగఁ కలియని యెడ్చి యెడ్చి
దుమ్ముకొట్టుక తలదువ్వించుకొనకుండ నూ రేగుటను దిన్నయొడలు పగిలి
పట్టుకొని శల్లి సంబల జుట్టుదువ్వి - యెడల నూనియ రాచి మైగడిగినంత
నావులించుచుఁ జేతులయందె తూలి - చిన్నబిడ్డలు నిదురింతు శిశిరవేళ.

ఉరముగండముతోడ నుదికినపాగతో వేచేసె నీటుగాఁ పెండ్లి పెద్ద
గుమ్ముతప్పెటలతో కొమ్ముబూరాలతో నెలగోలు మేళమ్ము లేఁ దెంచె
గొడుగునీడలతోడ గుచ్చుచెప్పలతోడ నడచివచ్చిరి పెండ్లికొడుకు మడతి
ముంత కొప్పలతోడ వింతగండములతో వెడిలిరి నవ్వులపేరటాంతు.

పిన్న పాలెగాని పెండ్లి యూరేగింపు - సాగుదెంచె రెండు జాములపుడు
అరుగుమైని నిడిన యాకువక్కలు గొంచు - శీఘి యెల్ల నొడ్డు విరిగిపోయె

వృషభరాజ విషాణకషణాంకితాకాశమున వంకజాబిల్లి యనవనరము

భూభృత్స తాతనూ శోభాపరీవాహగతి పిండుమిన్నేరుగరుజ లేదు

భృంగిరిటీకకల్పిత విభూతి విలేషమున పెండిమలపెల్లు పనికిరాదు

చతుశ్రవశ్చిరశ్చవిమన్మణిచ్ఛవిచ్ఛట తుమ్మిపూల ప్రసక్తిలేదు

చలి పరిహరించుట ప్రవత్తి గలుగఁజేయ - కలుగఁజేసెడు స్వామి లోకముల వాంఛ

చలి యుజోనేళ నిర్భయస్నాతలకును - చలి బెదరి గుండీయలు జాతి చుడికిలఁబడె.

కథలు

పూజీపెద్ది వెంకటరమణయ్య

అప్పుడెప్పుడో నాయనమ్మో అలవాటుచేసింది కథలు చెప్పడం. అల్లరిమానేసి ఆలకించే వాళ్లం చిన్నప్పడు కథలు. చిన్నవో పెద్దవో, చిత్రమయినవో, ఊహాప్రపంచంలో ఇమిడేవో ఇముడనివో ఏవోరకంకథలు అలవాటుగా ప్రతిరాత్రీ నిద్రపోయేముందుగా ఒకటో రెండో విని మరీపడుకోవాలి. కొన్ని కథలు మంత్రాలవలె కంతతా వచ్చేదాకా ఆలకించి అలవరుచుకున్నాంకూడా. కథలాలకించడం మనకుననాతనంగావచ్చే అలవాటూ, ఆచారమూకూడా అయింది. ఏదయినాకథ మన మాలకించేటప్పుడు కథాంశము మనకు హృదయస్థమై మనస్వభావాదులకు నచ్చినవస్తువే అయితే దానితో మన మైక్రమయిపోయి మరీ ఆలకిస్తాం ఆకథను. ఇలాటిచోట్ల కథ చెప్పేవాని చేత కానితనంకూడా నేర్పుగానే పరిణమిస్తుంది. ఆకథకు ఆలకించేవాడు వన్నెయిస్తాడు. కథ మంచిది అంటే శ్రోత మంచివాడే అన్నమాట.

భార్య మొకప్పుడు,యశోద శ్రీకృష్ణుని నిద్రపుచ్చుటకుగాను, ఊయలలో వేసిఉస్తూ “రాముడనే రాజుడివాడురా, కృష్ణా” అంది. ఊ! అని ఊకొట్టేడు కృష్ణుడు. “వానికి నీత అనే భార్యగలదు.” ఊ అన్నాడు మొదటిమాటుకంటే కాస్త శ్రద్ధగా. “ఆ

రాముడు తండ్రి ఒడ్డుననునరించి భార్యతో కూడా అడవికిపోయాడు.” ఊ! అన్నాడు మరింత గట్టిగా. “ఆ అడవిలో వారుండగా రాముని భార్యను రావణుడెత్తుకొనిపోయినాడు.” ఈ మాట ఊకొట్టుటకు మారుగా “లక్ష్మణా! ఎల్లు బాణము తీసుకురా. ఆ పాపాత్ముణ్ణి కొట్టేస్తా” నన్నాడట చిన్నికృష్ణుడు. ఇందలి అంతరార్థమేదో మన కక్కరలేకపోతే యశోదమ్మ చెప్పిన ఆ పొడిముక్కలే చిన్నికృష్ణుని హృదయాన్ని కదలించ గలిగేయి. అలాటి పాఠకులు దొరుకుతారు అద్భుతవంతుడయిన కథకుడికి. కథకు నిరచనాచాకచక్యం పాఠకునిభావనాశక్తిలో ఉంటుంది.

క్రమక్రమంగా కథలు చెప్పడం, ఆలకించడం ఒక విధమయిన సంప్రదాయంగా ఏర్పడి, విద్యబుద్ధులు, సీతి, భక్తి మొదలయిన గుణాలలవరచడానికి కథలే సాధనాలుగా గ్రహింపబడ్డాయి అదినుండీ. మన కెక్కడ చూచినా కథే, ఇతిహాసమే. మన చదువే అది అయి సాంఘికజీవనమే అది అయింది. శ్రోతలుకూడా వారికి కథలాలకించే ఉత్సాహం నానాట హెచ్చుచేసుకుంటున్నారని వెరకబడలేదు.

కొలది సవత్సరాలనుండీ మనకు కథలాలకించే విధానంలో మార్పు కావలసి

వచ్చింది. ఇందుకోసం, ఆంగ్లవిద్యాసంపర్కం ఉండడంవల్లా, మనం ఫ్రెంచిదేశపుకథలూ, రష్యాదేశపు కథలూ, ఇంగ్లీషుదేశపుకథలూ, ఇంగ్లీషుభాషలో చదవడమే కాకుండా, ఇప్పటి విదేశీయరచయితల క్రొత్తకథలూ, అవి చెప్పే విధానమూ మున్నగునవి ఆంగ్ల పత్రికలలో చదివి తెలుగులో, మనకు అందుబాటులోనున్న లక్షణాలనే ఏరికొని లక్ష్యాలుగా మనవాళ్లూ కథలు ఆంధ్రంలో వ్రాయడం మొదలెట్టేశాం. ముందు ముందు లక్ష్యాలు బయల్పడుతున్నాయి, వడి వడిగా కేడికేడినోసెల్లాగు. వీనినిబట్టి లక్షణాలేర్పడాలి. ఇదివరకే లక్షణాలక్ష్యాలతో సమృద్ధము లయిన ఆంగ్లభాషలోని చిన్నకథలు మన కన్నీటా ఆదర్శాలుగా ఉండాలంటే కుదరదు. అయితే ఆరచనావిధానంలో ఉత్కృష్టపద్ధతులనుమాత్రము మనము స్వీకరించవచ్చును.

ఇంతకూ మన తెలుగులో చిన్నకథలు చిన్నచిన్నపూవులలా విడుతున్నాయి, యీ రోజుల్లోనే లక్షణాలుగుర్తించి కూర్చడానికవకాశం చాలదేమో. చిన్నకథలు అనేక విధాల వ్యాప్తంకావాలి. అవి రచించడానికి చదువడానికీకూడా మనము బాగా అలవాటుపడాలి. అప్పుడు చిన్నకథలకు సర్వజనాంగీకృతము లయిన లక్షణసూత్రాలేర్పడాలి. ఇప్పుడే లక్షణచర్చకు దొరకొనుట నాటిని విత్తనము మొలకెత్తినదేమో చూచుటకుగా దానిని వెకలిండుటవంటిది. దానికి తగినకాలము విడిచి ఆ గ్రంథము బహుళముగా పెరుగనిచ్చి దేశభిరుచినీ, కాలమర్యాదనూ అనుసరించి లక్షణాలు నిర్ణయింపవలెను గదా.

అయితే ఇప్పటి కొకరకంగా మీద మీదను చిన్నకథల లక్షణాలు మనము కొలదిగా గుర్తించవచ్చును. ఇవి కాలప్రవాహంతో కొట్టకొనిపోవచ్చును, లేదా దాని రాపిడిలో సానదీరనూ వచ్చును.

చిన్నకథలరచన మన మనుకున్నంత సులభమయినది కాదు. దాని రచనకూ విశేష చాకచక్యం కావాలి. తీసుని పలుకులలో పొదివి చల్లనిరసము చిమ్మే భావసంపదతో, ఏదో ఒక మానవస్వభావ సంఘటనమును చిన్ని చిన్ని ఉదంతములతో వాకొనడం కథారచనగదా!

చిన్నకథల రచన గుజ్జనగూడు వంట వంటిది. దానిలో, వయోభేదం లేకుండా రుచి కలిగించడమే ఒకకళ. పిట్టచిన్నదయినా కూత ఘనమే. చిన్నం కావాలి చింతాకు కావాలి, మేలిమి కావాలి మెడ తిరగాలి, నగ ఏదయినా సరే, గ్రహించేవానికి తాత్కాలిక హృదయవికాసం కలిగించడమే కాకుండా, పై యెత్తుటూహలు పల్లవించాలి. ఇట్టి సందర్భ సన్నివేశాలలో నేను కూడ ఇట్టే చేరియుందునని చదవరి ఊహించు సంతటి సహజంగా ఉండాలి కథా గమనం. కథాంశము మనుష్య సహజబుద్ధి నుట్టంకి చి చూపవలెనేకాని, నాటకాదులలోని ఇతి వృత్తంలాగు, స్వభావవైఖరిత్యాన్ని ప్రస్తరించరాదు. ఇందు సమయోచిత వర్ణనతే శం తప్ప విశేషవర్ణనలతో విసుపు జరిగిచేసే ధోరణి మరిచిదికాదు. చిన్నకథలు ఏసరి స్మరణనుగాని సాగించే ప్రచారసరదేశాలను సడిపే సాధనాలు కాకూడదు. అట్లయిన మనం, ఇతిహాసలక్షణంతో పురాణ

కాలానికి-- పోతాం. సీతికోసం, ప్రీతికోసం కథకు-కాల్గూ-చేతులూ కల్పించకూడదు. సహజంగా దానికుండవలసిన కాలేవులను కట్టి-పడవేయనూ కూడదు.

చిన్న కథలలోని భాష సరళమై బహుజనాంగీకృతమయిన ప్రయోగసరళితో నడిపించవలసేకాని క్లిష్టనిర్మాణం పనికిరాదు. సంభాషణాదులు సహజంగా పాత్రనోట మొలచినట్లుండవలెను

ఇట్టి వెన్నేని సామాన్య లక్షణములు మనము పేర్కొనవచ్చును. కాని చిన్న కథకు, ఆంధ్రసంప్రదాయమున కనువయిన లక్షణములు సూత్రపాయములుగ వెలువడే తరుణముకా రాలే దనుకుంటాను; కొలదిలో రాగలదు.

చిన్న కథలలో శృంగారాదిరసపోషణ మటుండ నితీవల హాస్యముకూడ తలయెత్తుచున్నది. హాస్యము తలచూపి తొలగినపుడే హృదయంగమ ము ఉంటుంది గాని నిలువరించిన నది నీరసమే. అందుకు చిన్న కథయే కడుంగడు తగియున్నది ఇప్పు డాంగ్లప్రతికలలోని కథలు హాస్యరసప్రధానములుగానే నడిచినవి ఎక్కువగా పాఠకలోకం ఆదరిస్తుంది. మన ఆంధ్రంలోకూ అవి విపులంగా తలచూపుతున్నాయి.

అన్ని రచనలలోనూ హాస్యమును చిన్న మతాబావెలుగువలె రచించి విడుచుటకు చిన్ని కథలు మంచిసాధనాలుగా ఉన్నాయి.

సరే. ఈ గుజ్జనగూడువంట సాగిస్తున్నారు మన ఆంధ్రరచయితలు. ఏదో అని, వారి ప్రయత్నం మాటక్రింద నలక్ష్మీరెడ్డికి వయోభేదం లేకుండా పాఠకలోకం పంక్తులు

సాగించి కూర్చుంటున్నారు విందు లారగించడానికి. శ్రీరామునంతటిరాజుంటే ఆంజనేయునంతటిబంటూ ఉంటాడుగా! తయారవుతున్నాయి చిన్న కథలు. దినపత్రిక మొదలు వార్షికసంచికవరకూ గల అన్ని పత్రికలలోనూ, చిన్న కథ ఉండితీరా లనిపిస్తూంది; ఉంటూంది. ప్రతికందుకొని ముందుగా చిన్న కథకే చేపులాడేపాతకు లెందరో ఉన్నారు. హిందూ పత్రికలో S. V. V. కథకోసం ఎదురుచూచే వారెందరో. Strand లో Wodehouse కథ రావాలి. కథ కావాలి. అదీ కథ!

ఇట్లు పంక్తులు సాగింస పాఠకలోకం, ఈ చిన్ని రచనలో ప్రయత్నంచాలదనీ, నవ్వెసరిగా అందలేదనీ, కడుపు భేరిలాగు నిండలేదనీ రసజ్ఞులయినవా గొణగరుగా. ఇందు రుచే ప్రధానం. మొగంమొత్తేదాకా మేపడం చిన్న కథపని కాదు.

రచయితలు బయల్దేరుతున్నారు. ప్రచురణకర్తలు సిద్ధమవుతున్నారు. పత్రికలూ అభివృద్ధి నందుతున్నాయి. కొ.దికాలంలో చిన్న కథలు విపులంగా విరిసే వసంతసాభాగ్యం ఆంధ్రవాఙ్మయోద్యానానికి పట్టగలదని వ్యక్తమౌతుంది. దీనికి పాఠకలోకంలో అనుభవజ్ఞులే బాధ్యులు.

ఇంకొక్కమాట చెప్పవలసిఉంది ఈసం దర్భంలో. చిన్న కథలోని ముఖ్యాంశమును స్ఫురింపజేసేబామ్మ లెంతైనా తోడ్పడతాయి కథను పాఠకుని హృదయాని కెక్కించడానికి. ఇక్కడ చిత్రశిల్పానికి, వాక్యీల్పానికి గలనన్ని హితత్వం వ్యక్తమౌతుంది. అవి అన్యోన్యం పొందే తోడ్పాటు ప్రస్ఫుటమౌతుంది.

బేలూరుదేవాలయము: వాస్తు, శిల్పవైభవము

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

హిందూదేశచరిత్రమున ౧౩, ౧౨ శతాబ్దములందు ఒక నూతనయుగ మారంభమాయెను. ఈయుగమున ఉత్తరహిందూస్థాన మంతకంతకు మహమ్మదీయుల పాలనకు లోనయి హైందవవ్యక్తిత్వమునే పోగొట్టుకొనుచుండెను. దక్షిణాపథమునమాత్రము హిందూమతము విజృంభించి, హైందవేతరములగు జైన, బౌద్ధమతముల నణగద్రొక్కుటయేకాక, హైందవవ్యక్తిత్వమున కొక ప్రాధాన్యమును, ఒక అపూర్వశక్తిని ఒసంగినది. హైందవధర్మసంరక్షణార్థము అసువులవైనగోల్ఫ్పుటకు జంకక, అసమానపౌరుషముతో తురుష్కధాటి నెదుర్కొని విజయము గాంచిన దక్షిణాపథవీరులు ఈ నూతనమత విప్లవప్రభావమున జన్మించినవారే.

ఆకాలమున దక్షిణహిందూస్థానమున విలసిల్లినఉత్తమసామ్రాజ్యములలో హొయిసలసామ్రాజ్యముగూడ నొకటి. పశ్చిమ చాళుక్యులకు సామంతరాజులుగ నున్న హొయిసలులు క్రమముగ ప్రబలించి, పశ్చిమ

చాళుక్యరాజ్యము తీణదశకు వచ్చినపిదప స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించి, రమారమి క్రీస్తు శకము ౪౦౬౦డవశతాబ్దారంభమునుండి పదునాల్గవశతాబ్ది మధ్యమువరకును సుమారు ౨౨౫ సంవత్సరములు మహావైభవముతో రాజ్యమేలిరి. వీరిరాజ్యము ప్రథమమున నేటి మైసూరురాష్ట్రములో కొంతభాగమేయైనను, చోళపాండ్యాది దక్షిణాపథరాజ్యములు తీణస్థితియందుండినందున త్వరలో వానిని జయించి ఖిచుమించుగా దక్షిణదేశమునంతటిని ఆక్రమించిరి.

ఇట్టి సామ్రాజ్యమును నెలకొల్పినమహాశయుడే హొయిసల విష్ణువర్ధన మహారాజు. ఇత డొక అపూర్వ సామర్థ్యశాలి; రసజ్ఞుడు; దైవభక్తి సంపన్నుడు; రామానుజీయవైష్ణవ మతావలంబకుడును. ఇట్టివా డొక దండయాత్రయందు తనకు చేకూరిన విజయమునకు అమితానందభరితుడై, దేవునియందు భక్తిప్రేమ లతిశయింప కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనము లర్పించి దేవుని కేదేని యొక

కానుక సమర్పింప నొచినయెడల ఇట్టి లోకోత్తర దేవాలయము నెలకొనుట ఏమి యాశ్చర్యము? తన యభీష్టసిద్ధికి వైవమే అన్నివిధములను సహాయమొనరించి నట్లు ఈతనికాలముననే జకణాచారియను లోకోత్తరశిల్పి యొక డుండెను ఈ శిల్పి సహాయమున విష్ణువర్ధనుడు బేలూరునం దీశేశ్వరాలయమును సొంపుగ గట్టించుటయే కాక ఇచ్చటికి సుమారు ౮, ౧౦ మైళ్ల దూరముననున్న ద్వారసముద్రము (హాథే బీడు) నందును, ఇతర ప్రదేశములందును మనోహర దేవాలయములను కట్టించెను.

బేలూరునందున్న ప్రధాన దేవాలయ బా కేశ్వరాలయమైనను, విష్ణువర్ధనుని రాణియు, ఇతరులను ఈ యాలయమునకు చుట్టును మరికొన్ని దేవతలనుగూడ ప్రతిష్ఠ చేసినందున నేడు బేలూరునం దయిదారు దేవాలయములు గాన్పించుచున్నవి. వీనిలో విష్ణువర్ధనుడు గట్టించిన కేశ్వరాలయమును, ఇతని రాణి శాంతలదేవి గట్టించిన కప్పె చెన్నగిరాయ దేవాలయమును, రెండవ వీరబల్లలుడు గట్టించిన వీరనారాయణ దేవాలయమును ముఖ్యములు.

నేడు మనము కేశ్వరాలయమునది నిజముగ విజయనారాయణ దేవాలయ మనియు, ఇందు నెలకొలుబడిన విగ్రహము విజయనారాయణమూర్తియనియు, దీనిని విష్ణువర్ధనుడు క్రీ. శ. ౧౧౦౭ లో కట్టించెననియు శాసనములవలన ఇటీవల దెలియవచ్చినది. ఈ దేవాలయముకూడ అదిన విష్ణువర్ధనుడు కట్టించినపుడు ఈ విధముగ నుండలేదు. గర్భ

గృహము, దాని నానుకొని సుఖనాసి, ఆ సుఖనాసిని చేరియే యున్న నవరంగమంటపము-ఈ మూడును దప్ప దేవాలయమునకు ప్రాకారముగాని, వంటగది కాని, ఉగ్రాణపు గదికాని, కొలనుగాని, వేరెట్టి నిర్మాణము లను లేవు. నవరంగమంటపమున కూడ కుడి వైపు (అనగా సుఖనాసిని ఆనుకొనియుండు వైపు) తప్ప మిగత యన్నివైపులను గోడలు లేనందున సూర్యకాంతి యధేష్టముగ లోన ప్రవేశించి అసమానశిల్ప విరాజితము లగు శిలాస్తంభములనే కాక సుఖనాసియందలి శిల్పమును, గర్భగృహముననున్న మూల విగ్రహమునుగూడ ప్రకాశింపజేయుచుండెను. ఈ నవరంగమంటపమునకు మూడు నిష్క్రమణమార్గము లుండెను. ఈ మార్గముల మధ్య భక్తులు విశ్రమించుటకు గాబోలు ఏటవాలుగా నున్న రాతిఅరుగులును, వాని నానుకొని వెలుఁలివైపున కటకటాలును ఉండెను. వీరబల్లలుడు ఈ దేవాలయమున కొక ప్రాకారమును గట్టించుటయేకాక, నవరంగమంటపముచుట్టును, అరుగులమీద సరంధ్రములగు శిలాఫలకముల నన్నివైపుల నమర్చి నిష్క్రమణమార్గములందుమాత్రము ద్వారము లుంచెను. మరియు, ఈ శిలాఫలకములు మనోహరశిల్ప సంపన్నము లయి యుండుటవలన దేవాలయమున ఆకర్షకము లగు కొన్ని నూతనవిశేషము లేర్పడెను.

కప్పె చెన్నగిరాయాలయమును, వీరనారాయణాలయమును ప్రధానాలయము వలెనే ఉండును. సాధారణముగ దక్షిణదేశమున కంచి, మధుర, మున్నగుచోట్లగల దేవాలయములకును ఈ దేవాలయములకును

స్వరూపమునందు చాల భేద మున్నది. హొయిసలరాజులు కట్టించిన దేవాలయము లందున్న కొన్నికొన్ని విశేషములు ఇంక చేయితర దేవాలయములందును లేకున్నందున వాస్తుశాస్త్రోత్తా ఇవి యొక ప్రత్యేకపద్ధతికి చేరిన వని నిర్ధారించ బడినవి. ఈ పద్ధతికి హొయిసలపద్ధతి" యనుపేరేర్పడినది. పశ్చిమచాళుక్యులు కట్టించిన దేవాలయములకును, వీరికిని కొంత పోలికయున్నందునను, హొయిసలులు ఆదిని పశ్చిమచాళుక్యుల సామంతులై యుండినందునను, ఫెర్గూసన్ (Fergusson) మొదలగువారు ఈ దేవాలయము లన్నిటిని "చాళుక్యపద్ధతి" దేవాలయము లనిరి. కాని భారతీయవాస్తుశాస్త్రమును పరిశోధించినకొలదియు అందలి విశేషములన్నియు క్రమముగ బోధపడి బాహ్య స్వరూపమునందుమాత్రమే కాక శిల్పకళా విన్యాసమునందును, హొయిసలదేవాలయములకును చాళుక్య దేవాలయములకును విశేషభేదము కలదని స్పష్టమాయెను.

హొయిసల దేవాలయములు చతురస్రముగగాక నక్షత్రాకృతి నుండును. ఇందు వలన దేవాలయమునకు నాలుగు పక్షములు మాత్రమేకాక అనేకపక్షము లేర్పడును. 2 వ పటమున ఈ పక్షములు కొంతవరకు గాననగును. చతురస్రముగ నున్న ఒక సౌధము నాలుగువైపులను ఒక వసారాను గట్టించితి మనుకొందము. సౌధమునకుపైపునను ఈ వసారా ఈ కొననుండి ఆ కొనవరకును ఉండక మధ్య కొంతభాగమువరకు మాత్రమే యుండి, ఈ వసారాముందట మోటారుబండ్లు నిల్పుటకు మెట్ల కీవైపునను

ఆ వైపునను, కొంత దూరమువరకు నుండు నట్లు పోర్టికో (Portico) అను పరియొక చిన్న వసారాను నాలుగువైపులను గట్టించి నచో ఎట్లుండునో ఈ దేవాలయమును ఇంచుమించుగా నట్లే ఊహను. కాని పోర్టికో వసారాకు ఇవివైపులను ద్వారములుండే, ఈ దేవాలయమున మాత్రము ఎదుటనే ఒక్క ద్వారము గలదు.

ఈ దేవాలయమును నేలమట్టమునుండి నిర్మించలేదు. 1, 2 అడుగుల ఎత్తుగ విశాలమైన దిన్నెను మొదట తయారు చేయించి దీనియందు చుట్టును కొంతభాగము వదలి మధ్యప్రదేశమున నీదేవాలయమును గట్టిరి. 3 వ పటమున ఈ దిన్నె గాన్పించుచున్నది. ఇది కూడ నక్షత్రాకృతినేయున్నందున దీనిపక్షములును, మూలలును పైనున్న దేవాలయ పక్షములకును మూలలకును సరిగా సరిపోవుచున్నవి.

ఈవిధముగ దేవాలయముచుట్టును ఈ దిన్నె యుండుటవలన భక్తబృంద మిట కూర్చొని నేదదీర్చుకొనుటయే కాక దీనిపై నెక్కి దేవాలయమునకు ప్రదక్షిణము చేయుటకును, చుట్టును గోడలపైనున్న శిల్పమును జాగ్రత్తగ పరిశీలించుటకును ఆస్పదమున్నది. పైగా అడుగుభాగమున ఈవిశాలమైన దిబ్బ యుండుటవలన దూరమునుండి చూచునపుడు ఈ దేవాలయ మంతెత్తుగనున్నట్లుకానరాదు. దేవాలయమునకు అనేకపక్షము లున్నందునను, కుడ్యములపైన, గోపురములను నిల్పుకొనియున్న మూర్తులను, స్తంభములను చిత్రించి యున్నందునను దూరమునుండి చూచుటకు దేవాలయమున నిలువుగీత లధిక

ముగ నున్నట్లు కాన్పించుచున్నది. కాని దేవాలయము చుట్టును అనుగున దిన్నెయు, పైక ఏటవాలుగ నున్న చిన్నవారపాకును ఉండి, శిల్పమంతయు కొన్ని ప్రత్యేకపంక్తులుగనుండి, ఈపంక్తులు సమతలశాసనండుక ఒకదానికంటె నొకటి కొంచెము ముందరికి వచ్చియో, లేక వెనుకకు జరిగియో భిన్నతలముల నేర్పరచియున్నందున దూరము నుండి చూచుట కివి అడ్డగీతవలె గాన్పించుచు పైన జెప్పినవిలువుగీతల తీక్షణము కొంత వరకు తగ్గించును. ఈ అడ్డగీతలును, నిలువుగీతలును మనోహరముగ సమ్మేళనము జెందినందువలననే ఇతరపద్ధతి దేవాలయముల దుకానరాని అప్రతిమాన సౌందర్య మీదేవాలయమున గలదు.

నక్షత్రాకృతివలన దేవాలయమున కనేకపక్షము లేర్పడినందున కుడ్యముల యుపరితలమంతయు శిల్పితమైనను ఈశిల్పము ఒకటేచోట ప్రోగుచేయబడినట్లుండక వేర్వేరు భాగములుగ నున్నట్లున్నది. ఒకపక్షమున నొకటి రెండుమూర్తులే యున్నందున మనము ఒక్కొక్కదానిని సావధానముగను, అనన్యచున స్మరణముగను పరీక్షింపగలము. ఒక పక్షమును జూచి మరియొక పక్షమునకు బోవునంతలో మధ్య కొంత విరామమున్నందున ఎన్ని ఘూర్తులను చూచినను, ఎంత యధికముగ శిల్పమును పరీక్షించినను విసుగుపుట్టదు. ఈ విధమునగాక ఈ మూర్తులన్నిటిని తిన్ననిగోడపైన వరుసగ చిత్రించినచో ఇవియే అంత ఆకర్షకములుగ గన్పడవు.

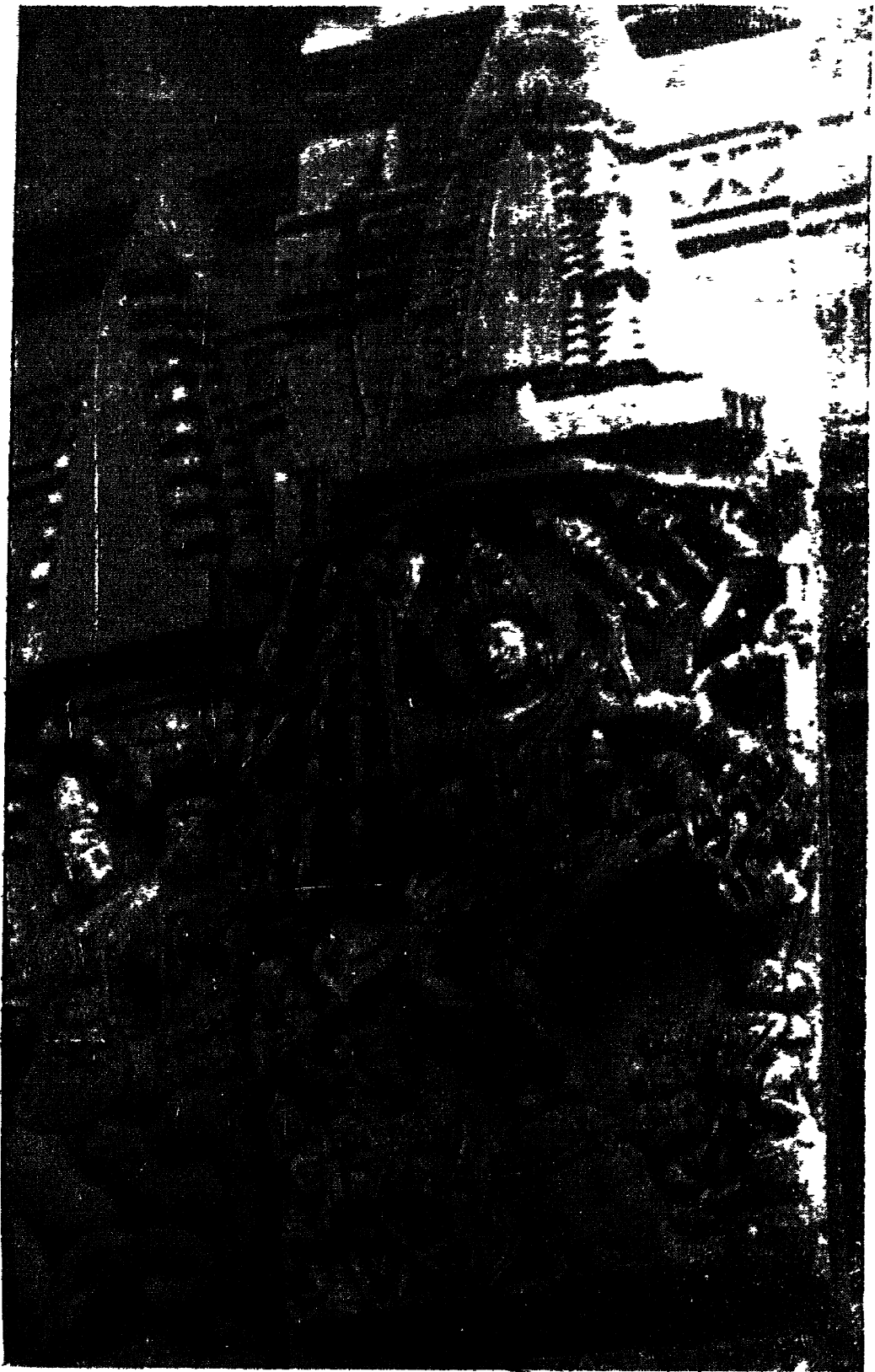
౭-వ పటమున దేవాలయద్వారమున కిరువైపులనున్న మనోహరశిల్పము గాన

వచ్చుచున్నది. ద్వారమునకు ముందు రెండు షరసలు మెట్లున్నవి. మొదటివరుస మెట్ల నెక్కినవెంటనే దేవాలయము చుట్టును ఉన్న దిన్నెపైకి వత్తుము. ద్వారముక్రిందనే అనుకొనియున్న మెట్లవరుస నెక్కి ద్వారమును ప్రవేశించుటకు పూర్వము ఈ దిన్నె మీద ఒకక్షణమాగుటకు అవకాశమున్నందున, మెట్లసంఖ్య తక్కువయ్యునట్లుగాన్పించుటయేకాక ద్వారమున కిరుపార్శ్వముల నున్న ఉత్తమశిల్పమును కొంచెము జాగ్రత్తగా పరీక్షించుట కాస్పదమున్నది.

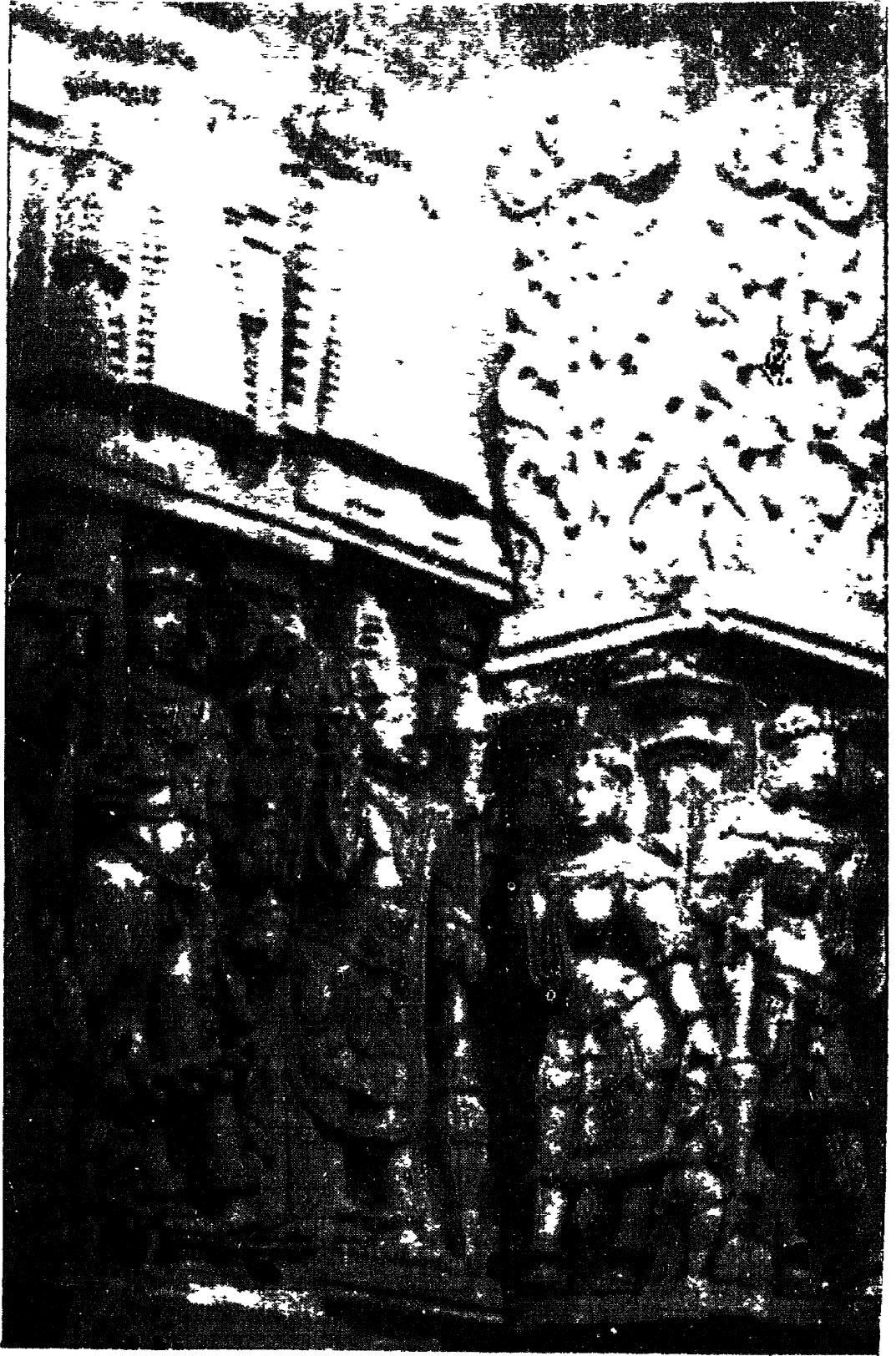
ఈ దేవాలయముచుట్టునున్న మూర్తులలో కొన్ని ౧౩ వ పటమునందు గాన్పించుచున్నవి.

కుడివైపున శంఖ చక్ర గదాపద్మధారి యగు శ్రీవిష్ణుమూర్తిని శిల్పి రెండుమూర్తుల చిత్రించినాడు. చతుర్వి శ్రీవిష్ణుమూర్తులలో నివి ఏవో యీ చిత్రమునుండి విశదముగాకున్నది. దీనికివిశదమైనవైపున నొకవిగ్రహము అస్పష్టముగా గాన్పించుచున్నది. ఇదియు నేదో తెలియుటలేదు. కాని దీనిప్రక్కన నున్న మూర్తిమాత్రము పరశురాము డని చేత నున్న గండగొడ్డలినిబట్టి తెలియుచున్నది. పరశురామునికి ప్రక్కన ఒకవ్యక్తి ఒకకుంభమును చేతబట్టుకొని ఒకవామనమూర్తితో మాటలాడు చున్నట్లు గన్నడుచున్నది. బహుశః ఇది వామనావతారవృత్తమేమో! శిల్పి దశావతారముల నిచ్చట చిత్రించినాడేమో?

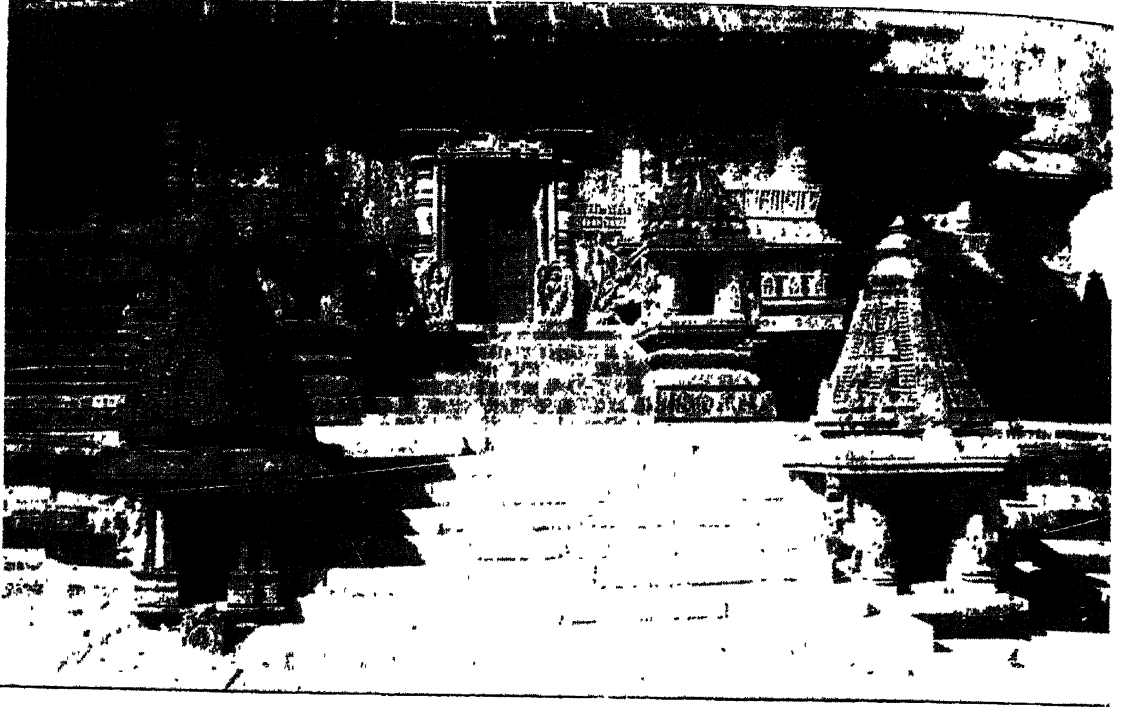
ఇచ్చటి ప్రతిమాశిల్ప మొంతయుత్తమముగ నున్నదో ౧౪, ౧౫, ౧౬ సంఖ్యలుగల

3. కుడి వైపు: గజా సురదమనుషం. ఎడమ వైపు: నాగదంపతులు

౪. పై ప్రతిమలకు ఉత్తరముననున్న సుందర శిల్పప్రతిమలు ,

౭. దేవాలయప్రధాన (తూర్పు) ద్వారము. దీనికి రెండుప్రక్కల రెండేసి మంటపములుండుట కాననగును. తక్కిన ద్వారములకడను మంటపము లిట్లే కలవు.

౮. ప్రాకారమందు నిర్వతిదిశయందున్న మరియొక ఆలయపు ముందరిమంటపము. స్తంభరవనయందలి వైవిధ్యము ఇందు కాననగును.

ఈమూడుచిత్రములను జూచిన బోధపడును. ఇందు ౧-వ సంఖ్యగల చిత్రము వాస్తుదేవ మూర్తి. కుశీచేతులు రెంటియందును శంఖ, గదలను, ఎడమచేతులందు చక్ర, ద్యములను, శిరమున కరండమకుటమును ధరించిన ఈమూర్తి—పొట్టకొండములావు గనున్నట్లు న్నను— శిల్పి యసమాన కాశలమును చాటి చెప్పచున్నది. కంకణకేయూరములను, నూపురములను చిత్రించినవై ఖిని జూచినచో నగిషీ పనియం దీశిల్పి ఎంత నేర్పరియో బోధపడును. ఈనేర్పరితనమే ౧౨-వ చిత్రమున విగ్రహము చుట్టును ఉన్న ప్రభామండలమున ఇంకను విశదముగ గాన్పించుచున్నది. ముక్కుమొగము శిథిలమైనదిగాని ఈమూర్తి ఇంకను ఖనోహరముగ నున్నది. శంఖ, చక్రముల క్రమమునుబట్టి ఈమూర్తి శ్రీధరమూర్తి యేమోయనితోచుచున్నది. కాని రూపరేఖావిన్యాసమున నీమూర్తి దేనికిని తీసిపోదు.

భావగాంభీర్యము, ధైర్యస్థైర్యాద్యనేకగుణాతిశయమును సువ్యక్తముజేయుచున్న ఈమూర్తులను వదలి ౧౩-వ సంఖ్యగల శ్రీచిత్రమును జూతము. ఈలాలిత్యమును, ఈలావణ్యమును ముద్దులుకురియుచున్న ఈ త్రిభంగిచిత్రమున గాన్పించునట్లు పాశ్చాత్య పురాతనశిల్పములం దెచ్చుటను గానరాదు. గగననద్యశమైన తనుమధ్యమును, కుచగౌరవమును ఈశ్రీవ్యక్తియం దెంతయు రాణించుచున్నది. ఈమూర్తి రతిదేవియట. కుశీచేతనున్నది ఏమిటో మాత్రము విశదముగ దెలియుటలేదు. కాని చుట్టునున్న ప్రభావళి యందలి వంపులు గూడ లతా గల్మముల

బయ్యారము ననుకరించుచు మూర్తిసాకు మార్యమున కొక ఉత్తమ స్మృతభూమిక (Back-ground) వలె నేర్పడుచున్నది. ఈ సాకుమార్యమే ౧-వ పటమునందు కుశీవైపుననున్న రెండు శ్రీమూర్తులయందును గాన్పించుచున్నది. కాని ప్రదర్శితభావమున ఈ రెంటికిని ఎంతయోభేదమున్నది. చేతితో గదాయుధమును బట్టుకొనువైఖరికిని పిల్లవానిని చేరదీయు వైఖరికిని ఉన్న భేదమునంతయు అట్లే శిల్పి ఈమూర్తులహస్తములను తీర్చి దిద్దుటలో సువ్యక్తము చేసినాడు. వీనికి ప్రక్కననే యున్న పురుషోత్తమ భైరవమూర్తులను జూచినయెడల శ్రీ, పురుషదేహసౌందర్యముననున్న విభిన్నత స్పష్టమగును. ఈ పురుషవ్యక్తిద్వయమునందుగూడ ఖండిత శిరమును ఖడ్గము మొదలగు వానిని ధరించిన భైరవునిరూపమునకును, శంఖ, చక్రకాదిధారియగు పురుషోత్తముని రూపమునకును అంగవైఖరియందు గాకపోయినను భావప్రదర్శనమునమాత్రము అధికభేదమగు పడుచున్నది.

అంగసౌష్ఠవమున కన్న భావోన్నత్యమును ప్రదర్శించుట శిల్పమునందు కష్టము. కాని భావప్రదర్శనమునందు మాత్రము ప్రాచీనహైందవశిల్పి ఎవరికిని దీసిపోడు. లోకోత్తరవిఖ్యాతి గాంచిన యవనశిల్పమున అంగసౌష్ఠవమును (అదియు పురుషరూపమునందు మాత్రమే) అత్యుత్కృష్టముగ గాన్పించుచున్నది. యవనకళతో బోల్చి చూచినచో మన శిల్పము వివిధాంగ ప్రదర్శనమున ఉత్పేక్షాతిశయోక్తులకు కొంతవరకు పాల్పడినదేమో యని కూడ తోచవచ్చును.

కాని భావప్రదర్శనమున మాత్రము యవన శిల్పి మనవారల సామర్థ్యమును మించుట యటండ కొన్ని యంశములందు సాటియైన రాజులడు. గీ, 3 సంఖ్యలు గల నరసింహ, గజాసుర దమన చిత్రములను జూడుడు. ఈ రెండును షరిపూర్ణ భావగర్భితములే. కాని హిరణ్యకశిపుని పొట్ట చీల్చి ప్రేగులు మెడకు హారముగ వైచుకొని ప్రహ్లాదుని ప్రార్థనల నాలకింపక తన దారుణకర్మమందే నిమగ్నుడైన నరసింహచిత్రము గజాసురుని పై తాండవము చేయుచున్న గజసంహారి చిత్రమువలె గాన్పింపదు. ఇందున్న రౌద్రము గజసంహారిచిత్రమునందు గాన్పింపదు. హిరణ్యకశిపుని శిర మొకచేత బట్టి, కాలు వేరొకచేత బట్టి, మరి రెండుచేతుల గోళ్లతో ఆ దానవుని పొట్ట చీల్చుచున్న నరసింహ మూర్తియందెంత ఉత్తమకళానైపుణ్యమును శిల్పి చూపగల్గినాడో అంతకంటె నధికముగ గజాసురసంహారుని తాండవమునందు ప్రదర్శించియున్నాడు. గజాసురుని చర్మమును ప్రభావళివలె పైకెత్తిపట్టి గజాసురుని తలపై నొకకాలుంచి వేరొకకాలు పైకెత్తి యత్నాది గణములు సంస్తుతింపుచు గానము చేయుచుండ తన్మయుడై తాండవము చేయుచున్న ఈశ్వరుని విచిత్రనృత్యమునకు సర్వమును ప్రకంపిత మైపోవునట్లున్నది. ఈ యఖండలయ సర్వమును వ్యాపించిపోవుచున్నట్లగ పడుచున్నది. ఈ చిత్రము దక్షిణదేశమునందలి యేడత్రయ నటరాజ విగ్రహములకైనను పనితనమున తీసిపోవునది కాదు.

౬ వ సంఖ్యగల చిత్రమున నొక సమగ్ర ప్రశాంతభావము వ్యక్తీకృతమైనది. ఇందు

పార్వతీపరమేశ్వరుల త్రిభంగి రూపములను రెంటిని శిల్పి చిత్రించియున్నాడు. డమరు, త్రిశూల, అక్షమాలాధారియై శంకరు డొక చేత ఉపదేశముద్రను బట్టి, వేరొకచేతిని పార్వతిభుజముపై వైచి మనోహరముగ గన్పడుచున్నాడు. ముఖమును జాగ్రత్తగ పరీక్షించినచో, ఈ మూర్తిని చిత్రించిన శిల్పియే గజసంహారిమూర్తినిగూడ చిత్రించెనని నిస్సాశయముగ జెప్పవచ్చును. ఈ మూర్తుల రెండును ఒక్క దేవతకు సంబంధించినవే; ఒక్క శిల్పి నిర్మాణములే. ఐనను భావమునం దీరెంటికిని ఎ తయో భేదము గాన్పించుచున్నది.

హాయిసల కాలమునాటి శిల్పి సామాన్యుడుగాడు. ఎట్టి హావ, భావ, విలాసముల నైనను ఏ సినిమాచిత్రమునందు కంటెను అవలీగ తన శిల్పమున జూపగలడు. ఈదేవాలయమునుగూర్చియే షెర్డూనన్ అను పాశ్చాత్యపండితు డీవిగముగ జెప్పియున్నాడు.

“సుందరమగు నా రేఖాసమ్మేళనము, ఆకృతిచిత్రణము, అలంకరణనైపుణి గోథిక్ (Gothic) శిల్పప్రపంచమున నప్రతిమానము. ఇట్టి సౌందర్యసమావేశము మధ్యయుగ మందలి శిల్పకళాభిజ్ఞుల కేరికి సాధింపరానిదానిని బేలూరునగరమునందు ప్రదర్శింపగలిగినది.”

కేవలము ఫోటోచిత్రములను మాత్రమే చూచి ఈ యనమాన శిల్పసౌందర్యముయొక్క పరిమితిని నిర్ణయించుట సాధ్యముగాదు. హాయిసలరాజులు కట్టించిన దేవాలయ మేదైననుసరే కళాభిజ్ఞుల కొక అపూర్వశిల్ప రత్న ఖనియగుచున్నది, అందునను బేలూరు

దేవాలయము ఉత్తమతరగతికి జేరినది. ఈ లను గట్టించిన హాయిసలరాజు లెంతటి దేవాలయమునందలి శిల్పముల నొక్కొక్క కళారసికులో! నేడు మన మట్టిరసజ్ఞులు గాక దానిని పరీక్షించుచు గూర్చునినచో ఆకలి పోయినను ఈలోకోత్తరవాస్తు, శిల్పసంకదను దస్సులు గూడ కళావేత్తల నంటవు. ఇట్టి జూచియైన మన వ్యర్థజీవితములను రసవంత శిల్పమును ప్రోత్సహించి ఇట్టి దేవాలయము ములుగ జేసికొనుట ఎంతయు అవశ్యకము.

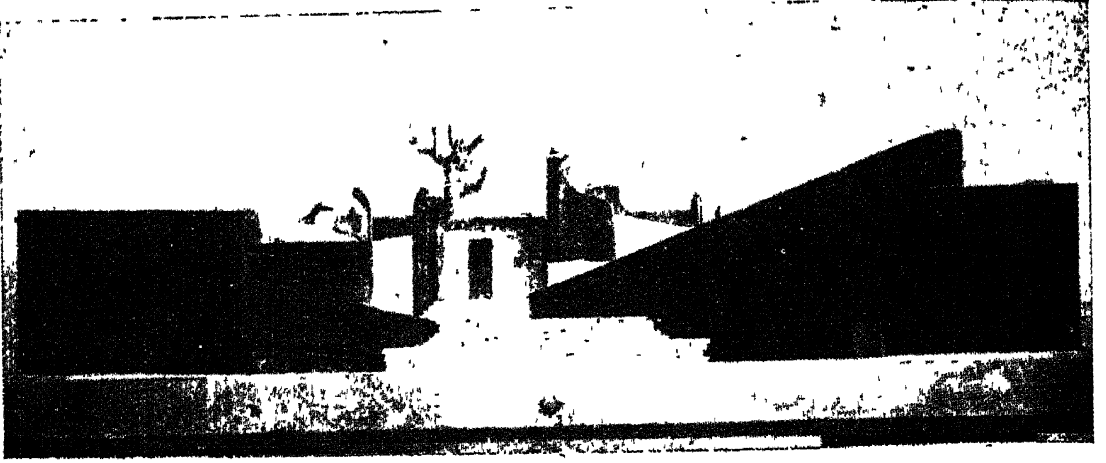
బ స వ పు రాణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:-పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:-వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

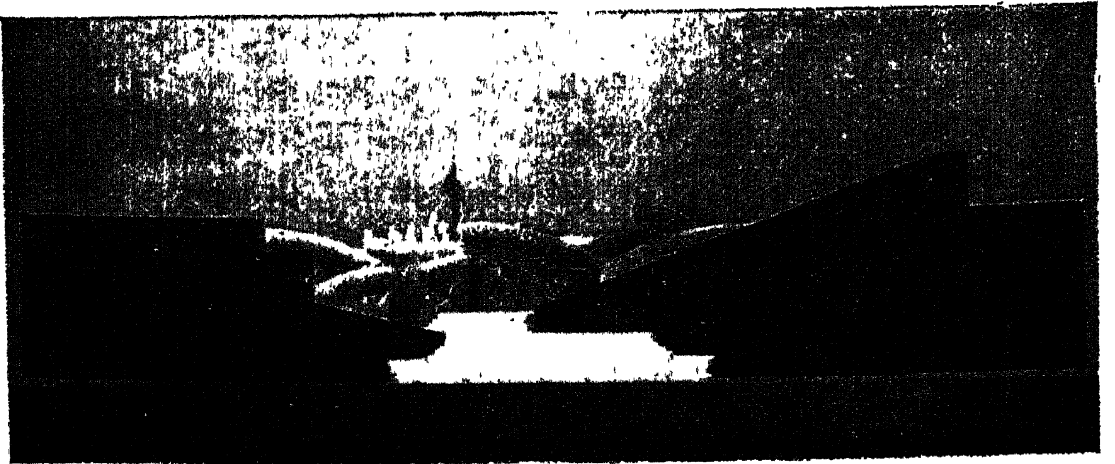
పండ్రిండవ శతాబ్దమున వెలసిన కైవసుతప్రతిపాదక మగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు కైవసుతోడ్పారకు డగు బసవేశ్వరునియొక్క తత్పూర్వము తత్సమకాలీనులు వగు శివభక్తులయొక్క చరిత్రములను సరసముగను, పాతకులు మనసు కరగి తన్మయము లగునట్లుగను, కవి జల్లించి నాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు బాహుమనో పలుకుల బాలావార్చి రచనమున ముద్దులు గురియించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మండలములకు జేరిన పెక్కుశాకపత్ర మాత్యకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాశాంతరములు కూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు. ఆకాలపుటపూర్వ సారస్వతచారిత్రకవి శేషముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్పి హర్చినాడు. ఆధునికవిమూలముల కిది యత్యంతోపకారకము.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం 7, తంబు సెట్టివీధి, మద్రాసు.

గ్రీకు నాటకరంగము ప్రాచీనము

౧. యుపిడస్ - ఇప్పొలిటోకు అమర్పబడినది

౨ సోఫిక్లిస్ ఓడిసన్కు అమర్పబడినది

హైందవ తత్వ శాస్త్రము

నూతన దృక్పథము

డాక్టరు పి. టి. రాజు

౧ హిందూదేశము రాజకీయముగా నెన్నెన్నో సంకటావస్థలకు పాల్పడి కొంతవరకు మారుచు వచ్చినది. రాజకీయవ్యవస్థలలో మార్పు కలిగినపు డెల్ల భారతీయుల నాగరకత్వో కూడ మార్పు లగపడుచుండెను. పరిపాలనా వ్యవస్థలందును, నైతికమానముల యందును, యోచనామార్గములందును నూతన భావములు బయల్పడి భరతభూమిని మార్చినవపుడు ఆత్మవినాశము నొందకుండ భారతీయుల మూలతత్వము వ్యాకోచశీలమై సందర్భానుసారముగా పెరిగి నూత్న భావాదులను పీల్చుకొని తనలో చక్కగా విలీనముగావించుకొని పెక్కువిధముల పెంపుగనుచు నూతన వైఖరులను దాల్చుచు విలయమెరుగని వృద్ధితో వెలయుచుండిన విధానము మిక్కిలిగనునింపతగి అద్భుతావహమై యున్నది. హిందూమతధర్మమునకు భిన్నమైన క్రొత్త మతధర్మ మొకటి పొడచూపినపుడు, అంగువలన నుపద్రవ మేమియు సంభవింపకుండ, ముందే మేల్కొని, ఆ క్రొత్తధర్మములను తనలో కలుపుకొని పట్టియుంచుకొని ప్రాతధర్మములను విస్తరింపజేసికొనుచు అవసరమైన మార్పులతో పెరిగి వృద్ధిగనుచుండేనేకాని అసలు మాత్రము ఎన్నడును చెడిపోలేదు. హిందూమత ధర్మమునకు అందువలన నెన్నడును ఏమానియు కలుగలేదు. చూడు డొక ఉదాహరణము: ఒకప్పుడు ఆనేతుహిమాచలపర్వతము భరతవర్షమున అద్భుతవ్యాప్తిగనిన జౌద్ధమతముయొక్క ముఖ్యధర్మములను విడువకుండ హిందూమతము తనలో చక్కగా చేర్చి కలుపుకొని

బాగుగా వృద్ధిపొంది జౌద్ధమతమునకు ఒకవిశిష్టత లేకుండ చేసి చల్లగా కబళించినైచినది. అందలి ముఖ్యాంశములు హిందూమతధర్మములలో నేర్చుగ మిళితముజేసికొని తాను వృద్ధిపొంది జౌద్ధమతమును ఈ దేశమున నామమాత్రావశిష్టము చేసి హిందూమతధర్మము విలసిల్లినది.

౨. మన ప్రాచీన గ్రంథములలో తత్వయోచనా పద్ధతులనుండి నైతిక, రాజకీయచర్యలు ప్రత్యేకింపబడినవి. (మనువు మొదలైన ధర్మశాస్త్రవేత్తల స్మృతులు తత్వవివేక మూలములైనవే యని కొంద రనుచున్నారు. కాని ఆస్మృతులు తత్వవిషయకము (philosophical) లగుటకంటె మతవిషయకములే (religious) అనుట ఒప్పుచుండును. ఏలయనగా ఆస్మృతులలో ధర్మజిజ్ఞాసయే కాని తత్వజిజ్ఞాస, వేదాంతచర్చాదులు (Metaphysics) అగపడవు. హెగెల్ (Hegel), ప్లేటో (Plato) లోనగు పాశ్చాత్యతత్వవేత్తల గ్రంథములలో నగపడు తత్వవిషయములు మనుస్మృతిలో కానరావు. మను ధర్మశాస్త్రములనుగురించి డాక్టరు భగవాన్ దాసు గారు చేసిన అర్థవ్యాఖ్యానములలో కూడ అందు అట్టి తత్వజిజ్ఞాస ఉన్నట్లు ఎక్కడను నూచించలేదు. మను ధర్మశాస్త్రమును అద్వైతప్రతిపాదకులగు శంకరాచార్యులవారును, విశిష్టాద్వైతప్రతిపాదకులగు రామానుజాదులును, బహుత్వ ప్రతిపాదకులైన నైయాయికులును కూడ ఒక్కరితినే గ్రహించినారు. కాబట్టి మనుస్మృతికి వేదాంతజిజ్ఞాసలో ప్రత్యేకత ఉన్నట్లు భావించు

కొనుట సరికాదు. మనువు, పరాశరుడు చెప్పినదే ధర్మ నిశ్చయము. దాని నాక్షేపించుటకును మార్పుటకును ఎవ్వరును అంగీకరింపకుండిరి. ప్రపంచ భావమునకు మూలాధారములైన ముఖ్య విషయములందైనను తత్త్వ నియమములతో సత్ప్రతులకును ధర్మశాస్త్రమునకును ఎట్టి సంబంధము లేకుండెను. అలాగుననే రాజకీయ వాదములతో కూడ తత్త్వజిజ్ఞాసకు సంబంధములేకుండెను. అనాటి జీవితపరమార్థములై అప్పటికి కావలసిన అపరోక్షానుభవ, బ్రహ్మజ్ఞానసిద్ధులకు నైతికరాజకీయ వ్యవస్థలు అడ్డురాకుండిన చాలున; అవ్యవస్థలకు నెట్లున్నను తత్త్వజిజ్ఞాసువులకు సమర్థమై నిశ్చింతగా నుండెను.

3. కేవల-ఆముష్మికచింత తప్ప అనుదినజీవనమున నందరకు నత్యవసరమైన సాంఘిక, నైతిక, రాజకీయాదివిషయములందును వాని విజ్ఞాన పరిశీలనము నందును ఏ చింతయు, చీకును లేక “సూరనిర్లక్ష్య భావమూనుట” అనెనది మనపూర్వులగు భారతీయుల తత్త్వవివేచన పద్ధతిలో గట్టిగా నాక్షేపింపదగిన పెద్ద లోపమై యున్నది.

౪. ఆముష్మికచింత, విశ్వభావనాది చర్చలు వీటితోనే సరిపెట్టుకొక, తత్త్వజిజ్ఞాస, మనమానవ జీవితమునకు అవసరమైన సౌఖ్యోన్నతుల నొసగి, సర్వ విధముల మనల సంతృప్తులకు జేయుటకు మనసాంఘిక జీవసంభవములైన సమస్యలను విప్పజాలిన విజ్ఞానవృద్ధి కొరకుగూడ ప్రయత్నించుట అత్యవసరము. విశ్వ నిర్మాణవివేకమును, ఆ విశ్వమును సంగ్రహముగా నవలొకించుటకు తగుభావములును అను ఈ రెండే తత్త్వజిజ్ఞాసువులయొక్క పరమావధులు కాకూడదనుట నిశ్చయమే. అట్టి భావమునుండి విడివడి పైకిలేచుటకు వలయుసామర్థ్యము పాశ్చాత్యులకు లేదు. వారి తత్త్వజిజ్ఞాసపద్ధతులలో విశ్వరచనములందలి విచిత్రములేనో తెలిసికొనలేనను సభిలాషయేకాని, మన జీవసమస్యల భేదించవలెనను గాఢసంకల్పములతో వారు పరిశోధనల గావించుచున్నట్లు కానరాకున్నది. నైతిక, రాజకీయ విషయములకూడ అనుదినము మనల డీకొనుచున్న జీవసమస్యలే నని మనము మరువకూడదు. ప్రపంచప్రకృతిని

బోధించువిషయములతో నైతిక, రాజకీయములకూడ సంబంధముండకతప్పదు. హైందవతత్త్వదృష్టి అభ్యాస ప్రధాన మనియు హిందువులకు తత్త్వజిజ్ఞాస జీవితక్రమమేకాని యోచనామాత్ర మార్గము కాదనియు చాలమంది చెప్పచున్నారు. తత్త్వజిజ్ఞాస జీవితక్రమ మగుట వాస్తవమే అయినను అది చింతామయజీవితక్రమముగాని క్రిమికీటకములవలె అచింతా బహిర్భూతము కాదు. సంఘతత్త్వము, పరిసాలనాసందర్భములు, నైతికవిచారములు అనునవి చైతన్యయుక్తములైన మన జీవితాంశములు; వాటినిగూర్చి అలోచించకుండ వాటితో సంబంధము కలిగించుకొకుండ మనము జీవించజాలము. పరస్పరసంబంధములేని ప్రత్యేకవిభాగములక్రింద మానవజీవితమును ప్రత్యేకింపజాలము. విశ్వతత్త్వవిచారముతో సాంఘికశాస్త్రములకు సంబంధమేమియు లేదని వక్కాణింపజాలము. జీవనము అనేకకళలతో నూడుకొనియున్న సంపూర్ణకళకర్థ. ఏకరూపియైన జీవితముయొక్క వివిధకళల పరస్పరసంబంధమును తెగగోసి విడదీసి ప్రత్యేకభావనలు చేయుచుండ జాలము.

ద్యాయాపండితుడు తత్త్వజిజ్ఞాసయొక్క ప్రయోజనము నీ క్రిందివిధమున నిర్వచించినాడు. “తత్త్వజిజ్ఞాసువులు కూడ ప్రపంచచరిత్రతో సంబంధము కలిగి అం దొకభాగముగా నేర్పడియున్నారు. చలిం చుచుపోవు చరిత్రాంశములకు చిక్కి పోవు చరిత్రతో నడువవలసినవారలే. వారు వ్రాదుర్పించినది చరిత్ర లోనే; కాబట్టి వారు తత్కాలచరిత్రసంభవు లనుట నిశ్చయమే. భవిష్యత్ చరిత్రనిర్మాణము కూడ కొంత వరకైన వారివలన కావచ్చును. ” ఈ సందర్భములను బట్టిచూడగా తత్త్వజిజ్ఞాసయొక్క ధర్మము, అనగా అందువలన కావలసినపని యెట్టిదో నిర్ణయించుకొనుటకు నూత్రమొకటి నిర్వచించుకొవలసి యుండును: “మనమ్యుని మనస్సునందు నిజముగ చేరి, ఆ మనస్సు యొక్క నిర్మాణకారణములని చెప్పదగిన అనుభవసంభవములైన గాఢాపరంపరకు నూత్నవిజ్ఞాన విషయాంశ పరిగ్రహణమునందును రాజకీయ పరమావధులందును

ఉన్నట్లు కలిగించి, ఆవరకు అంగీకృతములై అవలంబించి పబ్లికమున్న భావములకు విభిన్నములైన నూత్న భావములు బహుల్పదినపును వాని సుచితరీతిని సంగ్రహించి స్వప్రయోజనార్థమై ఉపయోగించుకొను విషయమున కేశకాలానుసారముగ ఎప్పటికి తగినట్లు అప్పటికి కాలోచితముగా నిరంతర నూత్న కార్యనిర్వహణముగావించుకొనుటకై తగు ప్రయత్నములు చేయుటయే తత్వవివేచనయొక్క పరమార్థ మని నిర్ణయింపఁతగి యున్నది. (చూ. డ్యూయీ పండితుని Philosophy and Civilisation) కాని గతికాలమునందు మనతత్వజ్ఞానువులు మన రాజకీయ పరమావస్థలను గూర్చి చెప్పవలసిన దేమియులేవండదు. ఆ విషయమై మనకు స్వంతముగా క్రొత్తభావములు లేవు. ఇప్పుడు మన కత్యవసరమై గత్యంతరములేక విదేశ రాజకీయ భావములను మనము దిగుమతి చేసికొని స్వీకరించుకొనవలసి వచ్చెను. అందు మనము కొందరు “రూసో” మతమును, కొందరు “మాక్స్, రెనెల్” పండితుల మతములను, మరి కొందరు హేగెల్ పండితుని మతమును, వేరొక కొందరు “క్రొచెజంటిలె” పండితుల మతములను అనుసరించుచున్నాము.

అయితే ఆ తత్వవేత్తల భావములు విదేశములలో భిన్నపరిస్థితులలో ప్రాదుర్భావము పొందుటచేత అవి మనఉద్దేశములకు సరిగా సరిపడనేరవు. అక్కడ నొకటి, ఇక్కడ నొకటిగా అచ్చటచ్చట ఏరుకొంటిమేని కొన్ని అంశములుమాత్రము మన పరిస్థితులకు చక్కగా సరిపడి స్వీకారార్హములుగా నగపడవచ్చును. ఈవిధముగ ఆమూల నొకటి, ఈమూల నొకటి, ఒక్కొక్కటిగ వీరి దిగుమతిచేసుకొనిన తత్వవిషయములనలకలుగ ప్రయోజనములకంటె అనర్థములే అత్యధికములగుటచేత ఒట్టి దిగుమతిపద్ధతి ప్రోత్సహింపఁతగదు.

సృష్టికమమును గూర్చి మనకు స్వకీయములు, స్వతింత్రములు నైనభావములు బహుకాలమునుండి కలవు. దిగుమతికాబడిన విదేశీయభావములకును, మన స్వకీయభావములకును సరిపడకపోయినప్పుడు క్రొత్త దిగుమతులు మన ప్రాతభావములను చీకాకుపెట్టి మన జీవితములకు అపారసప్తమును తెచ్చిపెట్టకమానవు.

కాబట్టి మన స్వకీయ వ్యక్తిగతభావములను ఆధారముచేసికొని, మన జీవితములను మార్చుచున్న క్రొత్తపనుస్థల నెదుర్కొని సాధించుటకు క్రొత్త సాధనలను అన్వేషించుట మనకు అత్యంతావసరమైన కర్తవ్యము.

మన ప్రాచీనతత్వవేత్తల ఆభిప్రాయములయందు మనకు దినదినము అనాదరము అధికమగుచున్నది. ఇందుకు ముఖ్యకారణమేమనగా:—నేటి మన విజ్ఞానము నకును, సంఘపరిస్థితులకును, ప్రాచీనుల భావములకును యెంతమాత్రమును కుదరకపోవుటయే. వీటి ప్రయోజనమేమియును వాటికి లేకపోగా నిష్ప్రయోజనము లని వీటిని గర్హించి పరిత్యజించవలసి వచ్చుచున్నది. ఈనాటి మనదేశపు తత్వవేత్తలు ప్రాచీనుల తత్వపద్ధతులను చదువుచున్నారు. ఏ దృష్టితో చదువుచున్నారు? వెనుకటివారు ఎట్లుండికో? ఏమనిరో? ఆ చరిత్ర వింత మాతమును వినోదబుద్ధితో వాటిని చదువుచున్నారు కాని నేడు మనదేశమును, మనసంఘమును ఎదిర్చి మార్చుని ప్రైబడుచున్న సమస్యలను సాధించుటకు మార్గముల నన్వేషింపవలెనను సంకల్పముతోను, లక్ష్యముతోను కాదు. ప్రాచీనులతాత్త్విక భావములు మనప్రస్తుత జీవనప్రకారములతో సంబంధించినవి కావు; అవి జీవరహితములైన ప్రాచీనశిల్పములు; అవి ఒకప్పుడు ఇట్లుండెడివని ప్రాచీన వస్తుచరిత్రదృష్టితో చూచుకొనుటకు తప్ప అవి మన వర్తమానజీవపరిస్థితులమేలునకు ఉపయోగింపజాలవని మనకు స్పష్టమగుచున్నది. ప్రాణముపోయిన పిమ్మట పీనుగను పట్టుకొని దేవులాడునట్లు మనము లేజమెలిన ప్రాచీనతత్వ విషయములను వదలనేరక గట్టిగా పట్టుకొని ప్రాకులాడుచున్నామని అనుకోకతప్పదు.

బహుకాలముక్రిందట, హిందూదేశమునకు ఇతర ప్రపంచముతో సన్నిహితసంబంధము అంతగా లేనప్పుడు, అనేకవేల సంవత్సరముల క్రితము, ప్రాచీన హిందువుల తత్వవివేచనము ఆనాటివారికి సంతృప్తికరమై సరిపడియుండెనని అంగీకరింతుము; కాని నాటి పరిస్థితులు నేడులేవే! పూర్తిగా మారిపోయినవే! ఈ

కాలమున మనసంఘమును, లేశమును మార్కొని మోదకురుకుచున్న క్షిప్తసమస్యలను సాధించుటకు మనపైదలెవరును పూనుకొనవచ్చును. అందువలన నాటి తాత్త్వికసిద్ధాంతములు నేను ఎదుకును మారక కొరగాక పడియున్నవనుట స్పష్టమగుచున్నది. లోకమ్యాతిక్, మహాత్మాగాంధీ లోనగు మహానుహులు భగవద్గీతకు క్రొత్తఅర్థములు చెప్పి విశేషవ్యాఖ్యానములు వ్రాసి గ్రంథములు ప్రకటింపవచ్చును; రాధాకృష్ణనివంటి పండితులు ప్రాచీనజంతుశల్యము లనవగు పురాతన హైందవ తాత్త్వికభావములకు కొంత వైతన్యమిచ్చి క్రొత్తవైలుగులో జూపవచ్చును. కాని అంతమాత్రముచేర మన పూర్వాచారపరాయణులు సంతోషించలేదు; సంతోషించరు. సరేకదా! ప్రాచీన తత్త్వగ్రంథములకు స్వప్రయోజనార్థము వీరలు అర్థములు కల్పించి దుర్వ్యాఖ్యానములు చేయుచున్నారని నిరాదరభావముతో దూషించుచున్నారు. ఎవరియిట్లము వచ్చినట్లు వారు సాగదీసి అర్థముచెప్పకొనీ; మన కేమి పోయిందీ? మా భావములను పెంచుకొన్నప్పుడు ఈ యర్థమువచ్చునని వారు చూపించినప్పటిమాట చూచుకోవచ్చును" అని మన పండితులనేకులు ఆ వ్యాఖ్యానముల యందును ఉపన్యాసములందును గౌరవాదరములు లేకయున్నారు క్రొత్తసమస్యలు బయల్పడుచున్నవి. వాటిని సాధించుటకు తత్త్వవేత్త లెవరైన నూతనమార్గములు చూపదలచినపక్షమున అవి స్వకీయ తత్త్వవాదములకు తార్కాణముగా నున్నవని ఋజువుచేసినపుడే జీవన్ముత్రలో మన కవి ప్రయోజనకారులు కాగలవు. అట్టి ఘనకార్యమునకు తత్త్వవేత్తలైన నేటిపెద్దలు పూనుకూవలసిన అవసరము చాలాకాలము క్రిందటనే కలిగినది. ఇప్పుడు మరియు అవసరమగుచున్నది. బహుదళకముల నుండి తాత్త్వికగ్రంథ భాషాంతరీకరణ, వ్యాఖ్యాన, అర్థవివరణ, ఉపన్యాసాదులు జరుగుచున్నవి. పాశ్చాత్యపండితులు ఇంతవరకు చేసిన అపరిమితమైనపని అటుండ మన భారతీయపండితులుకూడ కొందరు తత్త్వజిజ్ఞాసావ్యాప్తికై ఈమధ్య చాలచరుగుగా పనిచేయుచున్నారు. అందు కొందరు పండితులు చేసినపనిని గూర్చి సంగ్రహముగా ప్రశంసితము. డాక్టర్ గంగా

నాథ్ గూగారు హైందవ తత్త్వగ్రంథములలో అనువాదయోగ్యములైన గ్రంథములన్నిటిని ఇంగ్లీషుభాషలోనికి పరివర్తించినేసినారు. డాక్టరు సర్ రాధాకృష్ణన్ గారు వివిధదేశీయుల తాత్త్వికసిద్ధాంతములందలి తారతమ్యములను నిరూపింపవలెనను లక్ష్యముతో నూత్నముగా పరిశీలించి విశేషముల విస్ఫుష్టముచేసినారు. చెప్పవలసిన విషయ మేమియు విడిచిపెట్టక వారు తలపెట్టినపని చక్కగా నిర్వహించినారు. ఆచునయిచ్చిన ఉపన్యాసములలోను, వ్రాసిన గ్రంథములలోను, మన తత్త్వవేత్తలు నేడవలంబించుకొని క్రొత్తమార్గములలో పెంపొందించవలసిన విషయములు అనేకము చెప్పియున్నారు ఆ యంశములు వారి గ్రంథములలో అచ్చటచ్చట చెదరియున్నవి. విశేషించి ఆచున వ్రాసిన Idealist view of life అను గ్రంథములో నూతన నిర్మాణములకు మార్గములను కూడ నూచించినారు. దాన్గుప్త పండితులు హిందూ తత్త్వవిద్యావ్యాప్తికై రెండు సంపుటములు ఈ వరకు ప్రచురించినారు. ఇంకను ౪ సంపుటములు ప్రకటింపనైయున్నాడు. అదియు గాక పూనా నగరమందు ప్రతిష్ఠింపబడిన తత్త్వమతసభవారు (Academy of Philosophy and Religion) హైందవతత్త్వజిజ్ఞాసా సర్వస్వమును ప్రకటింపయత్నించుచున్నారు. వారీపనులు పూర్తిచేయునెడల మనతత్త్వకాస్త్రములయొక్క ఆర్థవ్యాఖ్యాన వివరణాది కార్యములయందు చేయవలసినపని మిగిలియుండుకూడదు. అట్టి కార్యము లింకను చేయవలసిన అవసర మంతగా కనబడక వాటియందు ఉత్సాహము మందగించిన నూచన లగపడుచున్నవి. మహాపాధ్యాయులైన తత్త్వవేత్తల పరిసరస్థానము లటుండ మననాటి జీవపరిస్థితులనబట్టియు మన సంఘస్థితిని బట్టియు మన యోచనాపద్ధతులందు కూడ ముఖ్యముగా మార్పు అవసరమగుచున్నది. ఈనాటి సందర్భము లెట్లున్నవో చిత్తగింపుడు. ప్రాచీన తత్త్వవిధాన ప్రవాహము నకు నవజీవన నూతన భావ ప్రవాహము ఎదురు పారుచున్నది. రెండును డీకొనుచున్నవి. అం దేదియు ముందునకు సాగిపోజాలకున్నది. రెండును అగి నిల్చిపోయినవి. ఇవి సజీవములై ప్రవహించుట మనభవిష్యదభివృద్ధికి

చాల ఆవరము. ఈ రెండును కలిపి ఏకాగ్రమునే పోవలెను? అని ప్రశ్న. అహార్థమును మూచింపగల నూతన నిర్మాణక్రమము నొకదానిని ఏర్పరచుకొని మనము పని సాగించుకొనవలెను. యుగపరంపరగా బహు కాలమునుండి వచ్చుచున్న ప్రాతభావములను నూత్న భావములను పరస్పరము సౌలభ్యపొందుట కలుచునట్లును, మన తత్త్విక నాగరికజీవనములకు భంగమురాకుండ చూచి కాచుకొని, క్రొత్తభక్తిని ఆకలించించుట ఇప్పటికర్తవ్యము. తత్త్వవివేచనములేని నాగరికత యెట్టివో హాగలో పండితుడు తన తర్కశాస్త్రము కర- వ పుటలో ఇట్లు చక్కగా చెప్పినాడు. “తత్త్వవివే- చనములేని నాగరికత సమరత్నాభరణభూషితమయ్యు పుత్రాతిపవిత్రమైన పరమాత్ముని విగ్రహము లేని దేవాలయమనవలెను.” కనుక మన నాగరికతయు అట్టిజీ- యగును. కాబట్టి నేటి మన తత్త్వజ్ఞానువుల ముఖ్యకర్తవ్య మేమనగా — జహా పుతాతనకాలమునుండి అమలులో నున్న అచార వ్యవహారములకు అప్రయత్నముగా మనము లోబడిపోయి చేయుచున్న కార్యములకును, ఈ నాడు ప్రపంచమంతటను బహుముఖముల వ్యాపించి కలందుచున్న నూతన భావములకును ముఖాముఖిగా జరుగుచున్న ఘోర ద్వంద్వయుద్ధ సందర్భములలో మనము లెన్నగా గ్రహింపగలిగిన పూర్వాంశములకును, పొంగి పొరలివచ్చుచున్న సవినభావపరంపరకును సరి యైనతావు చూచి, చక్కని సంధి చేసి, తత్త్వవివేచన కర్త- తులయందు ఇప్పటికి తగిన క్రొత్తభక్తి నవలంబిం- చుటే. అదితప్ప మనకు పరిణామములే ఇప్పుడు చేయ- తగినది మరొక కార్యమేదయు లేదు. “ఓవిధయుగము లలో బహుశా చెడలిన తత్త్వవివేచన పద్ధతులే నిరంతర గతిగల పెద్దతరహా జిజ్ఞాసాక్రమములను నిర్వచింప- గలవు. అతే సంధిపొసగించు సామర్థ్యము కలిగియున్నవి. కదలదు, వదలదుని గట్టిగా పట్టుపట్టుకొని మొండికిబిడి బండ్లలై కూరుచునియున్న గతకాలపరిస్థితులకును, క్రొత్తగా పాడచూపి లోకమంతయు కబళించి ఆక్ర- మించకమానమని గట్టి నిశ్చయముతో ఆక త్రోసు- కొని పరితెంచుచున్న భవిష్యత్ పరిస్థితులకును మధ్య వర్తమానతత్త్వవిచారము అవతర సంధి పొసగించి

తత్త్వముగా కాంతివైశ్రవములను చేకూర్చగలను” అని దిగ్విజయా వంశియుడు తన “తత్త్వవివేచనము, నాగరి- కతలో ఆదు గ్రంథముయొక్క కవ పుటలో భేరితే- మహోపదేశము వనచాచెల్లగా తద్దగా గ్రహింపదగి- యున్నది. అందు తెలుపబడిన కార్యము చక్కగా నిర్వహించుకొనుటవలన హిందూతత్త్వపద్ధతులు అతిశ్ర- రక్షణము బడయుగలవు. మన నాగరికత నాశము గావించు తలయొత్తిన బుచ్చుచుటకు అవకాశము ఏర్పడగలదు.

అది మాటలతో జరుగువని కాదు. నూతన నిర్మా- ణక్రమములను గూర్చి గాఢప్రయత్నములు జరిగినపుడే అది నెరవేరును. కాబట్టి నేటితత్త్వజ్ఞానువు భావికాల- మన జరుగవలసిన కార్యక్రమమును గూర్చిన యోచన లకు క్రొత్తదూషముల నిచ్చి పనిచేయుటవలన తన సం- ఘమునకు నిశ్చయైకేత చేయుగలడు. ఇప్పుడు బహుముఖ- ముల జరుగుచున్న కార్యవిధానములకు ఉత్తమాదర్శ- ముల నేర్పరచి వానిని అనుసరించు సంఘమును సరియైన మార్గముల నడిపించి గమ్యస్థానము చేర్చుటకు ముఖ్య- ముగా కావలసిన దొకటియున్నది. అదేమనగా మన సంఘసమస్యలను సాధించుటకు అనువైన ప్రపంచ నిర్మాణభావమును గూర్చిన విజ్ఞానము. అట్టి విజ్ఞానము లేనప్పుడు వై విధమున అదిర్పము తేర్చరచుట సాధ్యము కాదు. అదని జరుగుటకు మనతత్త్వ వివేచనపద్ధతులను నూతనదృష్టితో పరిశీ- లించుట అవసరము. కావున మనతత్త్వజ్ఞాన ప్రాత- ప్త తలను విడిచి పూర్వదృష్టులకు మూర్ఖుకొని క్రొత్త పుంతలను ప్రొక్కి క్రొత్తిదృష్టులను బడసి ముందునకు పొగిపోవునట్లు చూచుకొనలెను. ప్రాతపద్ధతులు ఎంత గొప్పవయినను మన తత్త్వశాస్త్రములు ఈ నాడు మనకు పరిణామమునట్టి సక్రమనిర్మాణములో నున్నవిని మనము దంభములు వలుకజాలము. మనతత్త్వపద్ధతులలో తార్కిక, మానసికములను, మత, వేదాంతములను గూర్చిన చర్చలు కనబడుచున్నవి. జీవయాత్ర గడుపు- టకు కొన్ని నియమములనూడ అందు లేకపోలేదు. కాని అవియు మతైకవిషయములేకాని నైతికధర్మములు కావు; ఉన్నవియైనను చక్కగా విభజింపబడక సరి యైనక్రమమున నేర్పరింపబడక కలగావులగముగా కలిసి పోయియున్నవి. వాటిని విడదీసి కాభోపకాఖలుగా

విభజించి సరియైనక్రమమున నుంచుకొనవలెను. ఈవిధ జరపద్ధతులు సక్రమ నిర్వహణపద్ధతులు మనము నేర్చుకొని మనతత్వములలో ప్రవేశపెట్టుకొనవలెను. అట్టి సక్రమవిధజరము లేకపోవుటచేతనేగదా మనము రాజకీయముగా వరాజీతులమై సామ్రాజ్యమును గోల్పోతిమి! మన తత్వశాస్త్రములకుగూడ అలోపముచేతనే అభోగతి పట్టవచ్చును. దానినుందుగల అభిరుచి పూర్తిగా నశించిపోవచ్చును.

నానావిధములైన మన అనుభవములను వర్గీకరణముచేసి సక్రమమార్గమున బెట్టుకొనుట ఒక్కటే తత్వజిజ్ఞాసయొక్క ఏకాగ్రేణ్యము కాకున్నను అట్టి విభజన అందరి ప్రధానాంశములలో నొక్కటై తీరవలయును. మన తార్కిక, నైతిక, సాంఘిక, రాజకీయ సిద్ధాంతముల కన్నింటికీ (Metaphysics) తత్వ విశేషమే పునాదిగానుంచి పునర్నిర్మాణము గావించుకొనవలయును. మనసాంఘిక, రాజకీయోద్దేశములను సరియైనమార్గమున ననుపగల తార్కికసిద్ధాంతములు అందు నుండి జనింపజేసికొనవలెను. అప్పుడే ఆతత్వపద్ధతి మనజీవితములను ప్రత్యక్షముగా స్పృశించునది, సజీవమైనది అని చెప్పలేగియుండును.

వెనుక అనగా క్రీస్తుపూర్వము ౪ వ శతాబ్దమున గ్రీకుదేశమున ప్లేటో (Plato) అను తత్వవేత్త స్వయంఘ స్యరాజ్యవ్యవస్థలయందు తాత్వికవిషయముల నాలంబనము గావించుటకై యెట్టి గాఢప్రయత్నములు చేసెనో చూచినారా? యూరపుఖండమునందలి మధ్యదేశములలో పొందికకుదిరి ఏకముఖమునకు తెచ్చుటకు పాగల్గిపండితుని బ్రహ్మన్యభావవిషయకచర్చ యెంత పనిచేసినదో. గమనించినారా? ఈ తత్వజ్ఞులపద్ధతులే మన జీవితమిందించి మనము మక్కికిమక్కి తయారుచేయ నక్కరలేదు. కాని మన విజ్ఞానముయొక్క బహువిధ కాఖిలు ఏకమూలసంబంధము కలవని గ్రహించి భిన్నముగా నగపడుకాఖిల నేకముఖమునకు తెచ్చుట అత్యవసరమని ఒప్పుకోకతీరదు.

ఇట్లనుటచే ఇంతవరకు జరుగుచున్న అర్థవివరణ వ్యాఖ్యానకరణాదులైన తత్వవిమర్శ పద్ధతులను ఒక్కసారి మానివేయుమని చెప్పట మాయుద్దేశము కాదు. మన వేదాంతభావములను వెనుకటిబాపుతో చూచుట చాలించి దృగ్విధానము మార్చి క్రొత్తపుంత్రోక్తి నూతనదృష్టితో పరికింపుడని మేము దిన్న

విచుచున్నాము. ఈమార్గ అవసరమని యెంచి యిం చుచుగూడ మనవా రెవ్వరును తీవ్రముగా యోచించి పరిచేయలేదని మంచిచేయుచున్నాము. ఇట్లుచేసి యూదేశములో తత్వవిధానము ఒక్కటే ఉండవలెనని చెప్పుటకూడ మా అభిప్రాయముకాదు. ఒకజాతి ఒక్క తత్వమునే అవలంబించుకొనియున్న పక్షమున ఆజాతిని సాధ్యమార్గ మావహించెనేని యయిన దెప్పవలసి యుండును; లేదా ఆజాతియొక్క బాధినికాపనులను కాపట్యము ఆవహించెనని యైన దెప్పవలసియుండును. లోకములో ఏదేని ఒక్కతత్వసిద్ధాంతము అందరి మనస్సునకును నచ్చి అందరిమనస్సుల నాకర్షించి లోబర్చుకొని అందరి యభిలాషలను తీర్చజాలియుండదు. ఏదేశచరిత్రచూచినను, ఏజాతిచరిత్ర పరిశీలించినను యోచనాప్రవాహములు భిన్నములై బహుముఖముల వ్యాపించినట్లు స్పష్టమగును కాని ఒక్కగతినే పోయినట్లు కనబడదు.

తత్వజిజ్ఞాసలో ఒక్కొక్క భేదభావమును ఒక్కొక్కతత్వవర్గి (System) గా వెంపొందింప జేయవచ్చును. కాని అట్టి ప్రతిపరణియు విజ్ఞానముయొక్క వివిధకాఖిలకు సంబంధము మార్చుచు సక్రమముగా నాటిని ఏకముఖమునకు తెచ్చునంధయై యుండవలెను. అట్టిసంస్థలు నిర్మించుట యెప్పుడు సాధ్యమగును అని ప్రశ్న. వేదాంతభావములకు ఈ విశిష్టతతో ప్రశ్నేక నిర్వచనము సాధ్యమైనపుడే అట్టిసంస్థలు నిర్మించుట సాధ్యమగును అని జవాబు. అట్టిది లేకపోవుటయే మన తత్వ విషయములలో గొప్పలోపము. ఇప్పటి మన ఐహికజీవనము ఒకదారిని పోవుచున్నది. దీంతో సంబంధము లేక వెనుకటివేదాంతము ఆముష్మికమైన ఔన్నత్యమునకై గుట్టలను, మెట్టలను బట్టి పోవుచు మెట్ట వేదాంతమని అపహాస్యముపా లగుచున్నది. ఆమెట్ట వేదాంతములు ఈ నాటి మన సాంఘిక, రాజకీయ, నైతికపరిస్థితులకు పనికిరావు. కనుక ఆలోపము దీర్చుటకు తత్వవేత్తలు ప్రాతవేదాంతములకు క్రొత్త భావములకు మధ్య సామరస్యము గూర్చి, వేదాంతము సౌఖ్యావహమైన జీవయాత్రగడుపుటకు సాధనభూతమై తోడ్పడునట్లు నూతనదృష్టితో చూచి సంస్కరించి, తత్వజ్ఞానువులు వ్యక్తికిని సంఘమునకును దేశమునకును లోకమునకును సౌఖ్యోల్లాసముల గల్పించునట్లు నేటి జీవనమనస్థల భేదించి కృతకృత్యులు కావలెనని విన్నవించుచున్నాము.

‘శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు’*

[ప్రచురణం పూర్తయి]

బుల్లిశని పేరికలరమణయ్య

‘తెలుగుభాషను వాఙ్మయమును అభివృద్ధి నొందించుటయు, ఆ విషయమునఁ బరిశ్రమచేయువారలకుఁ బ్రోత్సాహమొసంగుటయు’ ప్రయోజనములుగా నాంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుచేన్నపురియందు అ. ౧౯౧౧-వ సంవత్సరమందుఁ బ్రతిష్ఠించబడినది. ఏతత్పురి పత్రప్రయోజనముల నెఱవేర్చు మార్గములలో ‘తెలుగు భాషలోని పదములకు వ్యుత్పత్తి మొదలగువానిని నిరూపించుచు లక్ష్యసహితముగ నర్థమును వివరించు సర్వంకషమగు నిఘంటు వొకటి రచించి ప్రకటింపఁట’ ప్రథమమార్గముగా నిరూపింపఁబడినది.

పరిషదుద్దిష్ట కార్యములలో ప్రధానమగు నిఘంటునిర్మితి వాఙ్మయోద్ధారకులు,

మహోదారులు నగు శ్రీ పితాపురము మహారాజావారి పోషణమున ‘శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు’వను పేరితో— పరిషత్తేర్పడిన కొలది కాలములోనే ప్రారంభింపబడినది; ఇప్పటికి నిఘంటువులోని ఏకదేశమగు అజాది పదసంపుటయు వెలువడినది. నిఘంటువు పూర్తియగుట కెన్నియేడులు పట్టునో! ఎన్ని సంపుటములు కావలయునో!

నిఘంటుముఖ్యత్రమున అది ‘పండిత సాహాయ్యమున జయంతి రామయ్యపంతులు, బి. ఏ., బి. ఎల్. గారిచే రచింపఁబడిన దని (సంపాదించబడినదని ఆశయమేమో?†) కలదు. నిఘంటుగ్రంథనమున శ్రీపంతులుగా రే పండితుల సాహాయ్యమును స్వీకరించిగో యిందు వివరింపబడలేదు.

* (‘అ’ నుండి ‘ఔ’ వఱకు) పండిత సాహాయ్యమున జయంతి రామయ్యపంతులు బి. ఏ., బి. ఎల్. గారిచే రచింపఁబడి, కాకినాడ ‘ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు’వారిచేఁ బ్రకటింపఁబడినది. రాయలు పి. సైజు, ౯౯౨ పుటకు వెల రు. ౫ లు.

† నిఘంటువు. శ్రీపితాపురము మహారాజావారికి కమర్షింపబడు పండిత్యమున శ్రీపంతులుగారు చదివిన నివేదికపబడి పంతులుగారు నిఘంటువునకు సంపాదకులనిమాత్రమే తెలియుచున్నది.

వాఙ్మయపోషకులు, ఉదాహరణకు నగు మహారాజావారు ధనమిచ్చుటచే నిఘంటువు తన్నామాకిత మయినది; రచయితలగుటచే శ్రీరామయ్య పంతులుగారి పేరు నిఘంటువున కిక్కినది. ఎవరి ప్రతిభా, పాండిత్యములు, విశేషపరిశ్రమ ఈ నిఘంటురూపమును దాల్చినవో ఆ పండితుల నామములు విస్తృతము లయినవి; విడువబడినవి. కార్యాలయమువారు వారి కొనగూ నెలజీతములు శ్రమకు ప్రతిఫలము; పాండిత్యమున కెంత మాత్రము కాదు. ఇది నిఘంటువునకు తీరని కొరత; పండితతీరస్కారము; అన్యాయము.*

శ్రీ రామయ్యపంతులుగారు 'పీఠిక'లో గ్రంథ నిర్మాణపద్ధతిని వివరించుచు క్రింది యంశములను తెలిపిరి:

౧. "తెలుఁగులోఁ బృథక్ప్రయోగార్థములు గాకున్నను సమాసములలో నుపయోగించబడును గనుక ఉపసర్గ, శత్రంతాదశబ్దములు గూడ నిమగ్రహింపబడినవి. ఈ నిఘంటువునందున్న సంస్కృతపద

జాలము శబ్దరత్నాకరమునం దున్న దాని కంటెఁ బెక్కుమడుం గల లభికము. ఈ విషయములో నీ నిఘంటువు సంస్కృత విద్యార్థులకుఁగూడ మిక్కిలి యుపకరించునని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును."

౨. "దేశ్య, ప్రైకృతవిభాగము శబ్దరత్నాకరమందుఁ జేయఁబడినది. కాని పెక్కుతావులూ దీ నిర్ణయము తప్పిపోయినదని పండితుల యభిప్రాయము..... వర్తమానకాలమం దీ విభాగము చేయుట సాహసముగా నుండునను భీతిచేత మాని కేయుట యైనది. కాని..... పెక్కుశబ్దములకు..... సజాతీయ పదములను సాధ్యమయినంతవఱకుఁ జూపియున్నాము. ఈ సామగ్రినిబట్టి మూలశబ్దము లేవియో, జన్యశబ్దము లేవియో పండితులు నిర్ణయింతురుగాక!"

ఇది ఆంధ్రనిఘంటువు; దీని నుపయోగించుకొనువారు ఆంధ్ర విద్యార్థులు, ఆంధ్ర వాఙ్మయజ్ఞానువులును. కాన ఇం దాంధ్ర

* నిఘంటువసమర్పణసభాసమయమున శ్రీ రామయ్యపంతులుగారు చదివిన నివేదికనుబట్టి ఆ పండితులెవ్వరో స్పష్టమగుచున్నది. నిఘంటువునకు తొలిసంపాదకులు శ్రీ వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిగారు. సంస్కృతకల్పద్ధారకులు శ్రీ తిం. శేవప్పరమాశ్లయ్యగారు. సంపాదకులకు సహాయులు శ్రీ ఓ. సి. దొరస్వామయ్యగారు. కార్యస్థానము పితాపురమునకు మార్చబడినపిదప నిఘంటువసంపాదకులు శ్రీరామయ్యపంతులుగారు. వారికి సహాయులు శ్రీ శేవప్పరమాశ్లయ్యగారు, శ్రీత్రురాజుపండు మల్లయ్యశాస్త్రిలుగారు, శ్రీ శేరి శేరయ్యశాస్త్రిలుగారు, శ్రీ శ్రీపాద శాస్త్రిపతిశాస్త్రిలుగారు, శ్రీ శ్రీపాద పాపయ్యశాస్త్రిలుగారు, శ్రీ కూచి నరసింహయ్యగారు, శ్రీ చర్ల నారాయణ శాస్త్రిలుగారు, శ్రీ పేటపాటి చిదంబరశాస్త్రిలుగారు, శ్రీ వెంకటరెడ్డి మూర్య నారాయణశాస్త్రిలుగారు, శ్రీ దర్శి వర్మేశ్వరశాస్త్రిలుగారు. నిఘంటువు ప్రకటనసంపుటము ప్రకటింపబడునాటికి పనిచేయుచున్నవారు చివరి ఆయిదుగురుమాత్రమే. మొదటి యిద్దరు కీర్తిశేషులు; తరువాతివారు పనిచేయుట మానుకొనిరి.

పదములే ఎక్కువ ఉండవలెను. సంస్కృత విద్యార్థులు సౌకర్యముకొరకు శబ్దరత్నాకర మందున్నవానికంటె పెక్కుమడుగుల సంస్కృతపదముల నిందు చేర్చుట అనావశ్యకము. వారి కావశ్యకములగు సంస్కృత నిఘంటువులు - సమగ్రములు లెక్కలేనన్ని ఉండనే యున్నవి. మరియు నీ సంస్కృతపదములలో చాల ప్రత్యేకప్రయోగార్హత లేని ఉపసర్గ, శత్రుతాదిశబ్దములు! ఇట్టి పదముల నలన ఆంధ్రవిద్యార్థులకు ప్రయోజనములేదు. సంస్కృతభాషాప్రవేశము, సంస్కృత వ్యాకరణజ్ఞత కలవారికే వీని తత్త్వము, ప్రయోగవిధానమును తెలియనగును. సంస్కృతాభిజ్ఞులకు దీనికంటె సంస్కృతనిఘంటువులే బహుపకారకములు. 'ముహూర్ముహూర్లదభంగ...' అనుచోట 'ముహూర్ముహూః, లుతత్, అభంగ' అను పదవిభాగ మొనరింపగలవారు కేవలాంధ్రభాషాజ్ఞానము కలవారిలో చాల తక్కువ. 'అధన్'—కు ఇందున్న 'అధఃపతితయ, అధోగామి, అధోముఖము, అధోంకుశము, అధఃఖనము, అధస్థితుడు' అను చోట్ల తప్ప 'తక్కినచోట్ల 'అధన్' అని యెట్లు వానికి తెలియును? శత్రుతము లచ్చుపర మగునపుడు* 'దాంతము'లైనను, హల్లులు పరమగునపుడు లెక్క

లేనన్ని మార్పులు పొందునే! (ఉ. లుతత్కమల, లుతచ్ఛీతల, లుతజ్జల, లుతట్టికా, లుతస్మాం, మొ.) వాని నాంధ్రవిద్యార్థులెట్లు గుర్తెరుగగలరు? కాన వీనివలన వారి కేమి ప్రయోజనము? పోనిండు. ఇం చా వ్యవస్థయైనను సరిగాలేదు.

కొన్నిటివివరణమున 'దీనికి వ్యస్తప్రయోగములు కానబడవు' అని వ్రాసి మరికొన్ని చోటులను విడిచినచో అవి ప్రత్యేకప్రయోగార్హములు కావని ఎట్లు అనుకొనవలెను? కాస్త 'ఈ నిఘంటువునందున్న సంస్కృత పదజాలము శబ్దరత్నాకరమునందున్నదాని కంటె పెక్కుమడుగు లధిక' మయినను ప్రయోజనములేదు. ఆంధ్రనిఘంటువున ఆంధ్రపదము లెక్కువ ఉండిననే తగిన ప్రయోజన ముండును.

ఇక రెండవ యంశము—ఇప్పటివరకును తెలుగున గల సమగ్రనిఘంటువు శబ్దరత్నాకర మొక్కటియే. దానిని పెక్కిండ్లక్రిందట ఏకాకియగు పండితుడు కూర్చినాడు. అప్ప డిప్పటివలె ముద్రితగ్రంథము లెక్కువగ లేవు. తప్పలతడికలగు తాటియాకుపుస్తకములను తదేకదీక్షతో పరిశీలించి వీలగునంత త్వరలో దానిని వెలువరచినాడు. అతనికి ధనసాహాయ్యము లేదు. ఒక పాఠశాలలో

* ఇందు శత్రుతములకు ప్రయోగము లేయబడలేదు.

† అగ్రయములు కొన్ని వివరింపబడునప్పుడు ఇందు 'దీనికి ప్రత్యేకప్రయోగము కానబడదు' అని వ్రాయబడినను శత్రుతములకు అట్టి వివృతి కానరాదు.

పండితోద్యోగమును సాగించుచు తీరిక కలిగి నపుడెల్ల అతడు నిఘంటువ్యాకరణాదినిర్మాణము నొనర్చెడివాడు. కావున అందలి వైకృత, దేశ్యవిభాగము సరికాకపోవచ్చును; అదియే కాదు - దానిలో ఇంకను ఎన్నియేని లోపము లుండవచ్చును. శ్రీ సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు వట్టిదికాదు. శ్రీ వీరికాపుర ప్రభువులు దీనికయి లెక్కలేని ధనమును వెచ్చించుచున్నారు. దీనికి సమర్థులగు కార్యనిర్వాహకు లున్నారు. దిద్దంతలవంటి పండితులు ఇరువదయిదేండ్లనుండియు ప్రత్యేకముగ నీ నిఘంటుగ్రథన కార్యమునందే నిమగ్నులయియున్నారు. నిఘంటుగ్రథనమార్గమును చూపు ముద్రితనిఘంటువుల సాయము ఉన్నది. (తత్సమపదములకు సంస్కృత, ప్రాకృతనిఘంటువు లున్నవి. తత్సమేతరపదములకు లక్ష్మీనారాయణీయ మున్నది. రెండువిధముల పదములకును (దీనికి మూలాధారముగా) శబ్దరత్నాకర మున్నది.) పరిశోధించుటకు, ప్రమాణీకరించుటకును ముద్రితాంధ్రగ్రంథములు అసంఖ్యాకము లున్నవి. ఇట్టి సౌకర్యము లుండుటచే నిందు తప్పక శబ్దరత్నాకరమునందలి లోపములు సవరింపబడవలసియున్నవి. కాని అందలి నిర్ణయము తప్పిపోయినదని అనుకొని, 'వర్తమానకాలమౌ దీ విభాగముచేయుట సాహసమని భీతి' జెంది, తుదకు తన్నిర్ణయభారమును పండితుల పై వైచి, బాధ్యతను పోబెట్టుకొనుట నిఘంటునిర్మాతలు చేయదగ్గ కార్యము కాదు. అ

ట్లయిన నీ నిఘంటువులో గల విశేషమేమి? విశేషములేని దీనివలన నయ్యెడి ప్రయోజనమేమి?

ఇంత వ్యయముతో నిందరు పండితులొరంతప్రొద్దు నింతకాలము పనిచేసి ఇట్టి నిఘంటువును సమకూర్చుట కొండను త్రవ్వెలుకును పట్టుటవంటిదనిన సాహస మేమాత్రమును కాదు.

ఈ నిఘంటువున తత్సమపదము లసంఖ్యాకములు; తదితరము లత్యల్పసంఖ్యాకములు. ఈయాంధ్రనిఘంటువు యథార్థమగు నాంధ్రనిఘంటువు కావలెనన్న ఇందు తత్సమేతరములే - దేశ్యములే - ఎక్కువగ ఉండవలెను. తత్సమపదము లాంధ్రపదములు కావా అని వాదించువారి కొక జోహారు!

ఆ పదములుకూడ అన్నియు జనసామాన్యమున కుపయోగించునవి కావు. అందు కొన్ని సంజ్ఞావిశేషములు; కొన్ని పారిభాషికపదములు; కొన్ని అప్రస్తుత విషయములు. అవియు నిం దసమగ్రముగనే ఈయబడినవి. ఇట్టివి విజ్ఞాన సర్వస్వమున చేర్చదగినవి.

వానికి కొలద ఉదాహరణములు—

౧. సంజ్ఞావిశేషములు—

అంబరీషుడు, అముక్తమాల్యద, ఉగ్రశ్రవణుడు, ఉగ్రనేన, ఉజ్జయిని, ఋతుపర్ణుడు, ఋవ్యశృంగుడు మొదలగునవి.

౨. పారిభాషికపదములు—

అధికము; అన్యధాసిద్ధి; అన్వాచయము; అన్వాదేశము; అన్వితాభిభావపాదము; అభిహిత్యావవాదము; అనుష్ఠానము మొదలగునవి.

పయి సంజ్ఞావిశేషములు, పారిభాషిక పదములు అసంఖ్యాకము లగుటచే నిఘంటువున అన్నింటిని చేర్చట అసాధ్యము. నిఘంటువున గల పయి పదములు వానికి గల ప్రసిద్ధార్థమును గాక వేరేమయిన విశేషార్థమును తెలియజేసినచో అవి యిచట అత్యంతావశ్యకములే; కాని ఇవి యేవియు విశేషార్థబోధకములు కావు.

3. అప్రస్తుతపు విషయములు —

‘అష్టాదశ’ అను పదముక్రింద అష్టాదశపురాణములు, ఉపపురాణములు, ధాన్యములు, పద్యలు, వర్ణనలు, జాతులు, స్మృతులు వివరింపబడినవి. ఇట్టివిశేషములున్నను ‘ఏకాదశ’ మొదలగుచోట్ల వివృతి లేదు.

ఈ నిఘంటువులో గల పదములు చాలవరకు రూఢములుకాని సమస్తపదములు; యోగార్థమాత్రమే ధానకములు. అట్టివి నిఘంటువుపుటలు పెరుగుటకుమాత్రమువయోగించును.

ఉ. అనాత్మజ్ఞానము; అనాత్మవేది; అనన్యమృత్యువు; అరణ్యకుక్కుటము; అబ్జబాంధవుడు; ఆరుమాములవేలుపు; ఉష్పగడలి; ఇహముత్రఫలము; ఏనుగులగొంగ; ఏనుగులరాకాసి గొంగ; ఏనుగులనూడు; ఎన

మచ్చు; ఎనసేయు; ఎనవాయు; ఎనవోలు; ఎనిమిదికాల్లరిక్కనెల మొదలగునవి.

పయివానియందు దోక్కుటియయినను విశేషార్థప్రతిపాదకము కాదు. ఇట్టి ప్రత్యేకపదములనే యంగీకరించినచో నిఘంటువు ఎన్ని వంపుటములయినను పెరుగును; ఎంతకాలమైనను పట్టును.

కొన్ని సంఖ్యానాచకములు కూడ నిందు పయిరీతినే కలవు. ఉదా-ఏకపక్షి; ఏకనక్షతి; ఏకశతము; ఏకశతతమము మొ.

ఇందు ‘ఏగాని’—అను పదమునకు ‘కానిలో’ సగము విలువగల రాగినాణెము’ అని వివరణము కలదు. రెండు దమ్మిడిలు ఏగాని; (కాని. కి కాదు.) ఇది ప్రత్యేకమగు నాణెమును కాదు.

ఇట్లు ఈ నిఘంటువునందలి పదముల అర్థవివరణము చాలవరకు పుటలను పెంచుటకే ఉపయోగించుచున్నది. ఏదేని పదమునకు అర్థము లోకప్రసిద్ధమై యున్నపుడు దానిని సాధించుటకు వేరుగ ప్రమాణములను జూపనక్కరలేదు. కాని యిందు అట్టి సందర్భము లందును ప్రమాదకప్రయోగము లీయబడినవి; కావలసిన భాగముకాక పద్యమంతయు కొన్నిచోట్ల ఉద్భృతమయినది; కొన్నిటికి రెండు, మూడు ప్రయోగము లీయబడినవి; కొన్ని సందిగ్ధములుగ నున్నవి; ఇచ్చిన ప్రయోగములే సమగ్రముగ మరికొన్నిచోట్ల ఈయబడినవి. కొన్ని నరియగుప్రమా

ణములు కాకున్నవి; కొన్నిపదములకింద
సంస్కృత శ్లోకములు, వాని కాంధవివృ
తియు నీయబడినవి. మచ్చువకు కొన్ని—

౧. ప్రసిద్ధములకు—

ఆఱు = స. ఔ. (త. ఆఱు. క. ఆఱు.)

ఐదు నొకటి.

క. తురగముల నాలుగిట ను, తరునాటిట...

[భార. విరా. ౫-౧౦౩.]

ఆయత్తపడు = అ. క్రి. (ఆయత్తము +
పడు) సిద్ధపడు.

‘ద్వి... ..మీకులంబెల్ల, బాయక
రోషాగ్ని భస్మీకరింతు, నాయత్తపడియుండు
మనిన నీ విపుడు, పోయెదవో నిను బోసిన
గాని, పుడమి శత్రుఘ్నుండు పుట్టినవాడు,
కడిదివీరుడవై గాక నేడగుచె!’

[రం. రా. ఉ. ౧౮౫. పా. ౨౩. పం.]

‘ద్వి. కాయంబు కడఁజేసి కన్నలుమూసి
యాయత్తపడియండేనా రాజసుతుడు.

[ద్వి. శ. సా. ౮౨. పా. ౩. పం.]

పయి రెండర్థములును ప్రసిద్ధములు.
వానిని ప్రమాణీకరించు వ్రయోగము లిట
అనావశ్యకములు.

‘ఆయత్తపడు’ అనుదాని కిచ్చినను
రెండింటిలో నొక్కటి చాలును.

౨. సంపూర్ణపద్యోద్ధరణమునకు—

అర్థి. సఖ. బి. కి. ఆనక్తి—

గీ. అనఘ! ధర్మార్థకామంబులందు నొకట,
నర్థి దగిలిన మానవుం డధముఁ డొకటి,
మాని వర్తించునాతఁడు మధ్యముండు,
నడపు నన్నింటి నుత్తమనాయకుండు.

[భార. శాం. ౩. ర౬౧.]

ఆనందించు - ౨. అభినందించు, కొని

యాడు, స్తుతించు.*

‘మ. హరిమై సావిశిరంబు సాదిమెయి జా

త్యశోత్తమాంగంబు గూ

డ రణోర్విక్ రఘునాథశౌరి యసిఁజెం

డక దివ్యమందారవృ

ష్టి రహిం బ్రాణాయతంబులై గగనవా

టిం బర్వ గంధర్వ కి

న్నరరూపంబులు దాల్చి సారె కవి యా

నందించుఁ దచ్చౌర్యముఁ.’

[వసు ౧. ౭౦.]

ఇందు మొదటి యుదాహరణము

‘నొకట నర్థి దగిలినమానవుం డధముఁడు’

అని, రెండవ ఉదాహరణము ‘సారె కవి

యానందించుఁ దచ్చౌర్యముఁ’ అనియు

నుండిన జాలును. అర్థము సందిగ్ధమగుచో

పద్యము సమగ్రముగ నుదాహరింపబడినను

* ‘కామ’ (౧) చే విభజించబడిన పదములు సమానార్థకము లనియు, ‘సమిశోలను’ (౨) చే విభజింపబడినపదముల కేవలదర్శనము కలదినియు నూహించినది అని అర్థవివృతముననుసరించి పీఠికలో చెప్పబడినది. కాని పయి మాడర్థములు సమానములు కావు. ‘అభినందించు’టకు ‘సంతోషించు, సంతోషపెట్టు’ అను వర్ధములే ఈ నిఘంటువున ఈయబడినవి.

ప్రయోజనములేదు; సుస్పష్ట మగునెడ ఏక
దేశమే యర్యాప్తము.

3. ఎక్కువగ ప్రయోగము లిచ్చుటకు—

‘ఈదా. I స. ౩. (కాలు సేతులసాహాయ్యముచే నద్యాదులను) తరించు, దాటు.’

దీనికి ‘ఏచి మున్నీరు నేయీత నీడ’
.....ననీ ముని ముహూకాలంబున
సుతశోకసాగరం బెబ్బంగి నీడఁగలదానవు,
.....గడవ, నీడవశమే నాపుత్రులకు;
ఎవ్వఁబున నీ వల పీడనేర్తు’ అని నాల్గు
ప్రయోగము లీయఁబడినవి.

అర్థాంతరస్ఫూర్తిని తొలగించి ప్రస్తు
తార్థస్ఫూర్తిని కలుగజేయుటకు ఎక్కువ
ప్రయోగము లీయఁబడినట్లు పీఠికయందు
చెప్పబడినది. పయి నాల్గు ప్రయోగములలో
మొదటి రెండిటిలో ‘నేదో యొకటియుండిన
జాలును. ఆ రెండును స్పష్టముగ నున్నవి.
చివరిరెండును అస్పష్టముగ నున్నవి. అవి
అనావశ్యకములు కూడ.

౪. సందిగ్ధమునకు—

ఈదా. ౩. చల్లదనము, తడి.*

‘శా. తారాప్రోమలఁ గలనూతుఁడు వియ

ద్వారాశి వేటాడి ప్రా

హారంభంబను బుట్టఁ బెట్టి నులివా

యం గుంజి యీదాఱఁ జె

న్నారక వైచిన ... .. [కాళ. ౪. ౯౬.]

(‘ఈదా. ౩. ఆరన్’ అనియు విడదీయవచ్చును)’
అని నిఘంటువునందే యున్నది. ఈ పదమే—
ఈయర్థమున సందిగ్ధముగ నున్నది.

౫. ఇచ్చినదే మరల యిచ్చుటకు—

ఆమని-క్రి. ౩౫. అధికముగా, తృప్తి
కరముగా—

ఇచట నీయబడిన ప్రయోగమే మరల
‘ఆముకొను’లో ఈయబడినది. రెండవసారి
గ్రంథనామము, పద్యసంఖ్య ఇచ్చినచాలును.

౬. తగిన ప్రమాణములు కానివానికి—

అర=ఆఱ (౧, ౨. అర్థములునగము;
కొంచెము.)

రెండవ యర్థమునకు క్రింది ప్రమాణము
లీయబడినవి—

‘క. అరమోడ్చిన కన్నులు ను

స్థిరమగు నాననము’

[హరి. ఉ. ౫-౨౧౩.]

‘క. ‘అరమేసి.’ కు, సం. ౪-౪౬౯.

పయిచోట్ల ‘నగము మోడ్చిన, నగము
మేసి’ అను అర్థమును గ్రహించుటయే ఉచితము.
(చూ. ‘దర్భైరధావలీక్షైః శ్రమవివృత
ముఖభ్రంశిభిః కీర్ణవర్తై’ అభిజ్ఞాన శాకుం
తలమ్. ౧]

2. సంస్కృతమూలముతోడి ఆంధ్రవివృతికి.

అష్టద్రవ్యములు, అష్టాంగములు, ఆన
వము, ఉత్తరపాదము మొ. పయిచోట్ల సం

* ఈ రెండును సమానార్థకములు కావు.

స్కృతశ్లోకములు, వానికి తెలుగువివృతియు ఉన్నది. తెలుగువివృతి యుండిన చాలును.

ఈ తొలిసంపుటపు వెల రూ. ౧. ౫. గ్రంథ ప్రమాణమునుబట్టి ఇది ఎక్కువ వెల కాదు. కాని నిఘంటువు పూర్తియగుట కెన్ని సంపుటములు కావలెనో! ఎంత వెల యుండునో! నిఘంటువు జనసామాన్యమున కందు బాటులో నుండవలెనన్న కొలది సంపుటములలో నది పూర్తికావలెను. అప్పుడు దాని వెలయు తగ్గవలెను.

శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు నిఘంటువు వెలువడి తెలుగులో ఉత్తమనిఘంటువు లేని రగుదురు.

కొరత తీర్చి వాఙ్మయమున కెనలేని నేవ చేయునని ఆంధ్రలోకము గంపెడాశతో నుండినది. ఈ తొలిసంపుటమే ఆ యాశ నిరాశయగునట్లు చేయుచున్నది. నిఘంటువు కార్యాలయమువారు తగురీతిని పరిశోధింప జేసి అనావశ్యకపదములను విసర్జించి మారు మూలలబడి మాటుమణియున్న తెలుగు పదముల నెక్కువగ సేకరించి, మూడు సంపుటములనైనను సంస్కరించి సమగ్రముగ ప్రకటించినచో

వాఙ్మయములకు సాటిలేని రగుదురు.

కాంగ్రెసు చరిత్ర

ప్రకల్పించుచున్నది.

తరువాత ఆకాశాంగము పడకుడు

త్వరపడవలెను.

పట్టాభిషేకారామయ్యగారి యింగ్లీషు గ్రంథమునకు తెలుగు అనువాదము.

ప్రతి 1-కి ధర రూ. 2-8-0.

వర్తకులను, ఎక్కువ ప్రతులను తీసుకొనువానికి ప్రత్యేక సదుపాయము గలదు.

ప్రతులు ఆంధ్రప్రతిక ఏజెంట్లు అందరివద్దను దొరకును.

మేనేజరు,

ఆంధ్రగ్రంథమాల,

7, తంబుకెట్టివీధి - మదరాసు.

మొక్కబడి

“కరుణకుమార”

ఆ చుట్టుపక్కల ఇరువై, ముప్పయిమైళ్ల దూరం లోగల అన్ని గ్రామాలకూ అంకమ్మతిరునాళ్లు ఒక్కటే గొప్పతిరునాళ్లు. ప్రతినవత్సరము జ్యేష్ఠశుద్ధ పంచమి లగాయతు మూడురోజులు అంకమ్మజాతర బహువేడు కగా జరుగుతుంది. ఆ తల్లి ప్రత్యక్ష దేవత అని ప్రతీతి. ఆ అమ్మవారి తిరునాళ్ల వైభవం కళ్లతో చూడవలసిందే కాని వర్ణించడానికి శక్యంకానివని. అమ్మవారిదేవళం గ్రామానికి తూర్పుగా ఒక ముప్పాతికమైలు దూరంలో ఉన్నది. అది ఒక చిన్నదేవళం. అమ్మవారి కాదేవళం అత్తవారిల్లు. ప్రతీయేటా జాతర మూడురోజులుం దనంగా అమ్మణ్ణిని అత్తవారింటినుండి గ్రామంలోనికి (పుట్టింటికి) తీసుకొనివచ్చి గ్రామంలో నాలుగుపిఠులూ కలిసేయటం ఒక చిన్నతాటామలగుడినె వేసి దానిలో ప్రవేశపెట్టే మామూలు అమ్మణ్ణికి లాంఛనాలూ, మర్యాదలూ జరపడానికై ఆ గ్రామకరణంగారిల్లు అమ్మకు పుట్టిల్లా, మనసబుగారిల్లు అత్తవారిల్లుగా అనాది నుండి నీర్పాటు అయిఉన్నవి. అందువల్ల గ్రామంలో వేయబడిన గుడిసెలో వేంచేపు చేసేమందు అమ్మవారిని ముంసుగా కరణంగారింటికి తీసుకొనివచ్చి కొత్తచీరలు కట్టతెట్టి పసుపూ కుంకుమా పెట్టి, ఒడిబిడ్యం మూట గట్టి, విశపత్నా పానకం చలిబిండిమధ్యలూ పంజారం చేసి, పొడ్యెముందు రెండుబిందెలనీళ్లు వారుపోసి అమ్మను పుట్టింటిగుడిసెలో ప్రవేశపెట్టే ఆచారం. జాతరనాడు అమ్మవారు పయనమైపోయ్యేయందు గ్రామమనసబుగారింటికిపోయి, వారివల్ల కూడా తగు తక్కిరాలు పొంది, జాతరకు బయలుదేరి ఊరుకు తూర్పుగా ఉన్నదేవళంలో చేరుకుంది. అది లగాయతు

మూడురోజులు జాతరవైభవం అంతా దేవళందగ్గరనే జరుగుతుంది. మూడురోజులూ జాతర అయినతరువాత అమ్మవారి గరగలను దేవళంలోనుండి లేవదీసి వంతు చాకలి వాడిఇంట్లో అటకమీద భద్రపరుస్తూ ఉంటాడు, ప్రతిగరగకూ లావూ, పాడుగూ, ఎత్తూ వగైరా కొలతలు తీసుకొని, కాగితంమీద వ్రాసి, గరగతెన్నో లెఖ్కుపెట్టుకొని కరణంగారు వంతుచాకలివాడిదగ్గర రసీదుతీసి దగ్గర పెట్టుకొంటాడు.

ఆ సంవత్సరం పంచమినాడు జాతర అనంగా. పాడ్యమినాడే వంతుచాకళ్లు గరగలను అటకమీది నుండి దించి, అరవీసెడు చింతపండు పట్టించి, ఊరు బయటదొరువుకాడ ఇసుకాబూడిదాపట్టించి ఒక్కపూట అంతా చేతులు మంటపుట్టేట్టు — నల్లగా చెక్కి పేతులాగ ఉండిన ఇత్తడి గరగలు తెల్లగా బంగారు చాయ వచ్చేట్టుగా — రుద్ది శుభ్రంచేశారు. సంవత్సరం నుండి పాడుపడి, గాడిదలూ, పందులూ, పక్కలూ పొర్లాడే దేవళాన్ని అర్చకులుగా ఉండే పూజగొల్లలు చిమ్మి బాగుచేసి లోకట్టూ నెలితట్టూ కూడా సున్నం కొట్టి, వాకిటిమం దొక తాటాకుపంది? వేసి, వేపమండల తోరణాలు కట్టి అలంకరించారు. మామూలు ప్రకారం అమ్మవారిని విదియనాడు ఉదయాన్నే దేవళం దగ్గరనుండి లేవదీసి పోతురాజుతోసహా గ్రామంలోనికి తీసుకొనివచ్చి మామూలు మర్యాదలు జరిగిన తర్వాత వీధిలో వేసిన గుడిసెలో ప్రవేశపెట్టారు.

పంచమినాడు జాతర ఆరంభం. ఆవుదయాన్నే అర్చకులు గుడిసెవాకిట చిమ్మి, అలికి, ముగ్గులుపెట్టి,

పోతురాజు కొయ్యకు కొత్త పసుపు, కుంకుమ పూసి నేపమండలు కట్టి అలంకరించి బయట గుడిసెకు ఆరించి యుంచారు. గుడిసెవాళి తేరచి ఉన్నది. అమ్మవారి గరగలు పసుపుకుంకుమలంకారాలతో విరాళియై న్నవి. మట్టికుండలోని అగ్నిహోత్రంలో శేల్చి సాంబాణిపాగ చుట్టుప్రక్కల వండగజాల వరకు న్యాసింపి ఆ వాతావరణాన్నింతా పవిత్రం చేస్తున్నది. కండు సన్నాయి మేళాలూ, రెండుహోల్లూ, రెండు వీరజాలూ, రెండు తామలూ, ఒక రంహోలూ, ఆరు ఏష్వలూ గల మేళం గుడిసెయందు మోసతూ విన్నముట్టే స్వనిచేస్తున్నది. అప్పుడప్పుడు కొందరు పూజ గొల్లలు వలయాకారం గల బూరగొమ్మలు మోస్తూ అంత స్వనిగల మేళవాద్యంలోనూ ఒక వింత స్వని కట్టిస్తున్నారు. అప్పటికప్పుడే అమ్మవారి గుడిసెవాడ జనం సుంపులుహుతి ఉన్నారు. మేళ ఆరంభం కాగానే చాకలివాడొకడు ఒక కోడిని తెచ్చి అమ్మవారి వాకిల తెగ్గోసి గరగలచుట్టూ తిప్పి పారవేశాడు బయట నిలబడియున్న మరొకచాకలి వాడు దాన్ని తీసుకొని భద్రపరుమకొన్నాడు.

అమ్మవారి సమక్షంలో — అనగా ఆమె దృష్టికి ఎదురైనా — ఒక ఏభయగజాదురంలో వీధికి నట్ట నడుమను ఒక చిన్నగొయ్యి తీసి, ఆగోతిలో ఒకచిన్న పందిపిల్లను (బ్రదీనదాన్ని) కాళ్లూ పొట్టూ భూమిలోకి దింపి పీకెవరనూ మట్టితో పూడ్చి, మూతీ, కర్హా, తలా మాత్రం పైన ఉండేటట్టు మట్టిమారి గట్టిచేశారు. దూరాన్నండి చూస్తే ఆ పందిపిల్ల తలకాయ సుమారు అయిదారంగుళాల ఎత్తున ఒక కొయ్యను భూమిలో నాటినట్టుగా కనపడుతుంది. ఆ పందిపిల్ల పీకెవరకు భూమిలో ఉండి, ఎటుకడలడానికి వీల్లేపండా, ఉపిరి తిరగని స్థితిలో ఉండినప్పటికీ ఇంకా బ్రదీన బయట పడి జీవించాలన్న అడియాసతో కాబోలు, ఎప్పుడూ కీచుకీచుమని అగిస్తున్నది. అంతట గ్రామంలోని రైతు లందరూ వారివారి పశువులనూ, ఎద్దులనూ, ఆవులనూ, ఆవునూడలనూ, బిర్రెలనూ, బర్రెనూడలనూ ఒక్కొక్కరే మండలుమండలుగా పడమటినుండి తోలుకొని

వచ్చి, పందిపిల్ల తలను పశువులచేత తొక్కించి తూర్పుగా తోలుకొనిపోతున్నారు. పశువుల డెక్కలు తన మూతిమీద పడినపుడల్లా, ఆ పందిపిల్ల కీచుకీచుమని రోదనచేస్తూనే ఉన్నది. దీని ఏడుపు విని కొన్ని కొన్ని పశువులు బెరుకొని, చెవులు నిక్క బెట్టి, స్రుష్టు పెద్దవిచేసి బిత్తరుమాపులు చూస్తూ, తోకలెత్తి భూమి నొకమారు మూచాచి, తటా లన నాలుగుకాళ్లూ ఎత్తి ఎగిరి ఒక్కగంతువేసి ముందుకు పారిపోతున్నవి. ఇంతాకష్టపడి తోలుకొని వచ్చిన పశురాలు పందిపిల్లను తొక్కికుండా పోలే ప్రయోజనంలేదని, అట్టిపశువుల ఖామందులు వాటిని మెడపలుపులు పట్టకొని, బెదరకుండా చోయ్, చోయ్ అని మెడమీదా, పంటిమీదా చేత్తో నిమరుతూ నెమ్మదిగా పందిపిల్ల గర్గకు తెచ్చి, నాలుగు కాళ్లలో ఒక్కకాళితో నయినా పందిపిల్లను తొక్కించి మరీ తీసుకొనిపోతున్నారు. కొన్ని పశువులు పరధ్యానంగా పోతూ పోతూ, కాకికింద పంది పిల్ల పడి కీచుకీచుమనేవరకు హఠాత్తుగా బెదరి ఎటుపోవడానికి తోచక అక్కడనే కటిక్కిన నిలబడి నాలుగు కాళ్లతోనూ గబగబ గుర్రమం కదంతొక్కినట్లు పంది పిల్లను తొక్కితూ వికలనృత్యం చేస్తున్నవి. ఇంతలో వెనకనుండి కొన్ని పశువులు తోలుకొనివచ్చి ముందు పశువులను కొమ్మలతో కుక్కుతూ తరువాత వాటివంతు తీర్చుకొంటున్నవి. ఈ ప్రకారం జాముపాదెక్కినవకు గ్రామంలోని పశువు, పిన్నా పెద్దా నుమారు నాలుగు వందల, డెక్కలతో పందిపిల్లపై విహారం సలిపే వరకు, పాపం, అపందిపిల్లకు పాడుగాటి మూతిచివర మెత్తనిస్థలం కొట్టుకొనిపోయి, చర్మంలేచి, కిక్కి ముద్దయి, ఎర్రగా పుండుపడి నెత్తురు ప్రవహిస్తున్నది. ఇంకా పందిపిల్ల అరుస్తూనే ఉన్నది — దాని దెంత మొండిప్రాణమా! ఇంతలో ఒకకాపునాళ్ల పిల్లవాడు - పద్నాలుగేళ్లవాడు - తనఇంటి పుట్టిన డెడమటి ఆవు కోడెమాడను తాను స్వయంగా తోలుకొనివచ్చి, తన కోడె బెదరి సరిగా తొక్కితుందో తొక్కిదో అని, తాన కూడాఉండి, పందిపిల్లదగ్గర కూర్చొని, గూడ

మందుకాటు చేస్తోపట్టుకొని, రక్తప్రవాహంతో ఎర్ర కాలు పొందిన పందిపిల్ల మూతిమాంసంకండమీద కెక్కితో పదిసార్లు తన తనివితీర తొక్కించి, చూచే వాళ్లు నవ్వుతూ కేరింథాలు కొట్టుతుండగా కోడెను ఇంటికి తోలుకొనిపోయినాడు. అప్పటికప్పుడే పది, పదికొండు గంటలైనది. గ్రామంలో ఇక రావలసిన పశువులు లేకంటే లేవని అనుకొన్నారు. రాత్రిళ్లు పొలంలో కట్టివేసే పశువులకూడా వచ్చిపోయినవని కొందరన్నారు చాకలివాడికడు వచ్చి, పూడ్చి ఉంచిన పందిపిల్లనుబయటికితీశాడు. దాని కింకాప్రాణం పోలేదు. గోతిలోఉండంగనే ప్రాణంపోలేనే తిప్ప లేనియెడల గ్రామపసరానికి చీడ తగులుతుండంటారు మరి! అందువల్ల అట్టిపందిపిల్ల బ్రతికి మళ్లగ్రామంలో తిరిగి నే గ్రామానికంతకూ కీడు రాగలదన్న భయంతో, ఆ చాకలివాడు మూడుగజాలపొడుగునా, బొలనజేలి లావూ గల ఒక ఇనపకడ్డీ తెచ్చి, సన్నంగా గూచివలె పదునుచేసిన దానిమొనను పందిపిల్లపొట్టలోనుండా అనుగునుండి వీపునడిభాగంలోకి వచ్చేటట్లు, కనుక్కున దాని లేతకడపులో గుచ్చి, కడ్డీమొన వీపుపై ఒకబెత్తెడు ఎత్తుకు వచ్చినతరువాత, పందిపిల్ల ప్రజలకందరికీ కన పడేటగున, ధ్వజంఎత్తికట్టు, కడ్డీ వైకిఎత్తి పట్టు కొన్నాడు. అప్పటికి పందిపిల్లకు బాధ నివారణమై ఏడుపు చాలించింది. దానికడుపులోని లేతనెత్తురు ఇనపకడ్డీమీదుగా చాకలివాడి చేతిమీదికి ప్రవహిస్తూ, నల్ల ని ఇనపకడ్డీని ఎర్రగా మార్చివేసింది. అటుపిమ్మట అమ్మవారిని గుడిసెనుండి నేవదీసి ఉత్సవంతోసహా గ్రామమునగుమరింటికి తీసుకొనివెళ్లి అక్కడ మర్యాదలు జరిగిన తరువాత మేళతాళములతో మధ్యాహ్నం ఒండేగంటకు ఊరిబయట దేవళంలో ప్రవేశపెట్టించారు.

2

ఆరోజే జాతర ఆరంభం. మూడురోజులు మహా నైభవంతో జరుగుతుంది. ఓ! జనం ఊరూరనుండి విరగ బడిపోతున్నారు. దేవళం, ఊరికి ఒక ముప్పాతికమైట

మారంలో ఒక విశాలమైనప్రదేశంలో ఉన్నది. ఆరోజు లగాయతు జరగవలసిన వైభవంతో దేవళం గ్రరనే జరుగుతుంది. దేవళానికెదురుగా పెద్దమైదానం. మైదానంలో చింతచెట్లు, వేపచెట్లు, తాటిచెట్లును. అప్రవేశం ఇరవై, మువైఫి ఎకరాల విస్తీర్ణం ఉంటుంది. అక్కడ ప్రతినంవత్సరమూ గొప్పతిరునాళ్లు జరుగుతుంది కాబట్టి వేలవేలు ప్రజలు దిగడానికి, వేడుకలు చేసుకోడానికి అనువుగా ఉండేట్లు, ముప్పయిఏండ్ల క్రిందట జరిగిన రీసెటిల్మెంటులో సర్కారువారు అప్రదేశాన్నితా ప్రత్యేకంగా ఒక సర్వేనెంబరుగా సర్వేచేయించి, దానిలో ఇతరులెవ్వరూ ప్రయివేటు ఉపయోగానికై ప్రవేశించకుండా, సెటిల్మెంటు రిజిస్టరులో ఆ నెంబరుకు అంకమృదేవళం పోరంబోకుగా రిజిస్టరుచేసి పుణ్యంకట్టుకొన్నారు. అంతయు చూచేదేడు కలు జరుపుకోడానికి కావసినంత విశాలమైనప్రదేశం మండు వేసవిలో రోహిణి కార్తిలో జరిగేజాతర కాబట్టి ప్రజలకు చల్లగా నీడ నివ్వడానికి ఎన్నోచెట్లు వేయించారు — దేవళం ఆర్పుకులు. మంచినీళ్లకు కొందరు పుణ్యాశ్వులు చలివేంద్రలు పెట్టించి నీళ్లు సప్తయి చేస్తుండే ఆచారం కలదు. అనుధ్య తాలూకాబోర్డువారు కూడా కనికరించి, ఒక ప్రత్యేకమిటింగులో వెయ్యి రూపాయలు కాంక్ష కోచేయించి, అక్కడ ఒకచేదుడు బావి త్రవ్వించి, గచ్చుతో బొడ్డురోడా, పల్లెమూ, గిలకా, బొక్కెనా వగైరాలన్నీ ఏర్పాటుచేయించారు. కాని - బావిని త్రవ్వించడానికి కంట్రాక్టు తీసుకొన్న తురకసాహెబుచేతి చలవకాబోలు—ఇంత కర్చుపెట్టి త్రవ్వించిన బావిలో మంచినీళ్లు పడకుండా నీళ్లు జవ్వలుగా తేలిస్తే, అయినప్పటికీ ఎండాకాలంలో ఆ చెవి గాడ్పు ఈచెవికి కొట్టేరోజులు కాబట్టి, ఆవురావురు మని పీకే ఆర్చుకొనిపోయ్యే దాహానికి ప్రజలు అనీటి తోనే గొంతుకు తడుపుకొంటున్నారు.

తెల్లవారితే జాతరఅనంగా మైదానంయూవత్తూ చిల్లరఆంగళ్లతో నిండిపోయినది. మిఠాయిఆంగళ్లూ, మామిడిపళ్ల ఆంగళ్లూ, ఇత్తడిసామాను ఆంగళ్లూ, కొయ్య సామాను ఆంగళ్లూ, పందిరిపట్టెమంచాల ఆంగళ్లూ;

లక్కబొమ్మల అంగళ్లా, పిల్లలూకొనే ఆటవస్తువుల అంగళ్లా — ఒకరక మేమిటి, రకరకాల అంగళ్లతో నిండిపోయినది. ఒకతట్టు రంకులరాట్టం తిరుగుతోంది. ఇంకొకతట్టు గారడీజరుగుతోంది. మరొకతట్టు యానాది వాళ్లు పగటివేసాజేసి అడుక్కొంటున్నారు. ఇంకొకతట్టు కాటమరాజుకథ, మరోమూల చిన్నపరెడ్డిపాట, వేదాంతాల ఆరెమరాల్లకథ, ఇంకొకటి నదేసింగ రాజుకథ వగైరాలు జరుగుతున్నవి. అంతమందిజనం చేరినపుడు ఏకలరాఅయినా అంటుకొంటే తుడిచిపారేస్తుంది. భయంచేత, అట్టిజాత్యులు రాకుండా కాపాడేదేవత అయిన అంకమ్మతల్లి సమక్షంలోనే ఉన్నప్పటికీ—ఆ చల్లనితల్లిమీద విశ్వాసంలేని సర్కారువారు ఇద్దరు పాల్లు ఇక్కా పెట్టిర్లనూ, నలుగురు వ్యాక్సి సేబర్లనూ తిరునాళ్లనూ టేకే డెప్యూటుచేసి పంపారు. వారొక విశాలమైన పందిరి నిర్మించి, ప్రజలకు ఆరోగ్యనివేషకమైన విషయాలు బోధించే బొమ్మలపూలను గోడలకు తగిలించి ప్రదర్శిస్తున్నారు. మరొకవంక తహశీల్దారు గారికి, సబుమేజిస్ట్రేటువారికి, పోలీసు స్కిల్ ఇన్ స్పెక్టరుగారికి విడిదినిమిత్తం పాకలు వేయబడిఉన్నవి. జాతర మొదటిరోజు అంతగా వేడుక ఉండదు. రెండోరోజు సాయంత్రం ఆరుగంటలకు అమ్మవారికి గావు సమయం. అదే జాతరకంతకీ రసవత్తమమయిన ఘట్టం. అప్పటికిగాని జనం ముమ్మరంగా అందుకోరు.

తెల్లవారింది; రెండోరోజు. ఉదయం ఏడు గంటల లగాయతు జనం చీమలబారులాగ గోడ్లవెంబడిబడి మూలమూలనుండి వస్తున్నారు. ఇంటికొడ జరుగుబాటుగల ఆసాములు, వారివారి తాహతుకు తగినట్లు కుంకంబండ్లు కట్టుకొని, వాటికి పైన రంగు రంగుల చీరలుకట్టి, ఎద్దులకు మెడలో మువ్వలపట్టెడా, గంటలూ, మొఖాన్న చికుమోర, తలవెంట్రుకల తాడూ, కొమ్మలకు పింగాణీపూసల దండా వగైరాలు కట్టి, కృంగారించి తోలుకొని వస్తున్నారు. ఇంకొక భయభాటు గలిగి కాస్తకలిగిన సంపన్నగృహస్థుల ఒకటికి మూడూ, నాలుగూకూడా కుంకంబండ్లు కట్టుకొని రావడమేకాకుండా, తలా ఒకప్రభా కట్టించి,

బండిమీద ఎక్కించి తీసుకొని వస్తున్నారు. ఆసాముల విశ్వర్యంలోగల ఔన్నత్యంకొద్దీ ప్రభలుకూడా ఉన్నతంగా మింటికి ఎగప్రాకుతున్నవి. ప్రభవంత పెద్దదిగా ఉంటే, భామందుకు అంతగౌరవమూ, గొప్పదనమూను. ప్రభలకు గోడ్లమీద చెట్లు అడ్డుతగలకుండా రైతులు ముందుగానే లోకలోఘండుడిపార్లుమెంటువారికి అర్జీలు యిచ్చుకోగా, వారు అడ్డుతగిలే చెట్ల కొమ్మలు నరికించి ప్రభల రాకపోకలకు ఇమ్ము చేసియుంచారు. అక్కడక్కడ తెలిగ్రావు తీగెలుకూడా అడ్డుతగిలేవరకు, అడిపార్లుమెంటువారికి అయిదేసి రూపాయలు అపరాధంకట్టి తీగలను క్రిందికి దింపుకొని ప్రభలను తోలుకొని తెచ్చుకొంటున్నారు ఆసాములు. ఎట్టి ఆటంకములున్నా, ఆమాడు రోజులూ తిరునాళ్ల ప్రజలకు ఇబ్బంది కలుగకుండా వాటినిన్నిటిని నివారించడానికి సర్కారువారు కసికరించి తయారుగాఉన్నారు.

ఓ! వందలకొద్దీ ప్రభలు తిరునాళ్లకు చేరుతున్నవి. కొందరురెడ్లు ప్రభలతోకూడా మేళమూ, తాళమూ, డప్పులూ వగైరావైభవాలతో కూడావస్తున్నారు. వారిలో ఇంకా గొప్పగొప్ప రెడ్లు పసుపుటంగీ, నెత్తికి ఎర్రపాగా, మెలకు ఉత్తరీయం, చేతకై జారూ, మొఖాన్న కుంకంబంట్టు ధరించి, పగటిదివ్వ, హనుమంతుచీర, పెడకొమ్ము, కలికితురాయి, ఉమ్మాయిపిట్ట, వేబకత్తి, కంచుకాగడావగైరా లాంఛనాలతోసహా తిరునాళ్లకు వేంచేపు చేస్తున్నారు.

ఆ రోజు సాయంత్రం ఆరుగుంట లచ్చ్యేసరి ఎక్కడా ఇసకవేస్తే కిందికి రాలనట్టున్నారు జనం. పిల్లలు, పెద్దలు, ముగలివాళ్లు, ఆడవాళ్లు, మొగవాళ్లు—రకరకాలమనుష్యులు రకరకాల కృంగారవిజృంభణములతో తిరునాళ్లకు చేరుకొంటున్నారు. ఆ ప్రదేశమంతా ఆనందం పొంగి పొరైతుతూవుంది. వెంకరెడ్డి భార్యకూడా కొడుకు బాలయ్యకు తీసుకొని తిరునాళ్లకు వచ్చాడు.

3.

బాలయ్యకు జబ్బుచేసినపుడు మొక్కుకొన్న మొక్కుబడి వెంకరెడ్డికి అతనిభార్యకూ మరపునకు

రాశేను ఎల్ల మరుస్తారు వాళ్లు?—వాళ్లకు బాలయ్య ఒక్కడే కొడుకయ్యె. అదీగాక, బాలయ్య పుట్టితరువాత ఈ పదిసంవత్సరాలుగా తల్లికి మల్లా కామ్యురా సంగన అతనిమీదే పంచిపాడాలూ పెట్టుకొని ఆపం పనులతన్ని కంటికి రెప్పలా కాపాడుకొంటున్నారు. అందుగానూ అతను లేక లేక కలిగినసంతానం.

భార్య కాపురానికి వచ్చిన పదిపదకొండేళ్ల వరకూ వెంకరెడ్డికి సంతానంలేక భార్యభర్త చిద్దరూ చిద్దలలోనం ఆరాటించి, అనేకదేవుళ్లకూ, రాళ్లకూ, రప్పలకూ మొక్కుకోగా లేకలేక ఆనలుసు—బాలయ్య పుట్టాడు. బాలింతరాని పురిటిన్నానంరోజున వాళ్లు గ్రామం యావన్మందికి పసుపూ, కుంకుమా, నూనే, నున్నిపిండి, కుంకుడుకాయలూ పంచిపెట్టుకొన్నారు. గ్రామములూకూడా వెంకరెడ్డిభార్య ఇంతకాలానికి మొగిల్లవాణ్ని కన్నదికదా అని పదికొండోరోజు పురిటిన్నానంనాడు సంసార్లందరూ తలా ఒకబిందెకు నేణ్ణీళ్లు భుజనపెట్టుకు మోసుకువచ్చి బాలింతరానికి నెత్తిన దిమ్మరించిపోయారు. పదికొండోరోజునే బిడ్డకు భారసాల చేసుకొని, బాలయ్య అని తాతగారిపేరు పెట్టుకొని ఇరవైయికుటోరోజున పిల్లవాణ్ని తొట్టి లోపెట్టుకొని, ఆరోజు సాయంత్రం నలుగురు పేరం టాండ్రనూ పిలుచుకొని, గ్రామానికి తూర్పుగమిడిలో వున్న మునినీళ్లబావిలో బాలింతరాలిచేత చేదవేయించారు. ఈ ప్రకారం అవకాశాలు ఉన్నవి కొన్నీ, లేనివి కొన్నీ కల్పించుకొని ఆదంపతు రెన్ని వేడుకలో చేసుకొని ఆనందిస్తూ వచ్చారు.

భగవదనుగ్రహంవల్ల బాలయ్య ఏకదశగండ్లూ లేకుండా ఆరోజుకారోజు క్షేమంగానే పెరుగుతూ, రోజులూ, నెలలూ, సంవత్సరాలూ గడచి పెద్దవాడయినాడు. బాలయ్యకు తొమ్మిదోయేడు దాటి పదోయేడు రాంగనే, మామూలు ప్రకారం ఆ సంవత్సరంకూడా తలదండ్రులు బిడ్డకు పుట్టినరోజుపండుగ చేసుకోవాలని అళిపడి, ఉదయాన్నే పిల్లవాడికి తలంటి నీళ్లు పోసి, కొత్తగుడ్డలు కట్టి, ఆవుపాలు పొంగించి, ఇంత

పప్పు పరమాన్నమూ చేసుకొని మింపవలెనూ, నిప్పట్లూ కాల్చుకొని, కావలసిన బంధువులకు నలుగురినీ భోజనానికి పిలుచుకొన్నారు. మరి ఆరోజున చేసుకొన్న పిండివంటలు తిన్నందువల్లనో, పిల్లవాడి కారోజు నీళ్లుపోసి శృంగారించగా ఏ పాపిష్టికల్లయినా పడి చ్చప్పివోవం తగిలినందువల్లనో గాని పండుగ చేసుకొన్న సాయంత్రానికి బాలయ్యకు పొట్ట ఉబ్బరించి తెల్లగా కడుగులాగ నాలుగయిదు విరేచనాలయి, వాళ్లు కొంచెం వెచ్చబడింది. దానితో తండ్రికి, తల్లికి సుండె గుళ్ళెల్లుమని. దీనికి తగినట్టుగా—ఆగ్రామంలో ఎక్కడా అలికిడి కనబడలేదు కాని—ఆమట్టుపక్కల అయిదారుమైళ్లమారంలో అక్కడక్కడ ఒకటి రెండు గ్రామాలలో ఆమృతారి జాడ్యాలవల్ల బాగాఉంపనట్లు ఆనోటా ఆనోటా వెంకరెడ్డికి, అతనిభార్యకూ అదివరకే చెవికివచ్చింది. ఆపుకారు లేచిందిలగాయతు అప్పటి కప్పుడే వారంరోజులుగా హంసాయిగ్రామాలవాండ్రు ఈ గ్రామానికి రాకుండా, ఈ గ్రామం వాండ్రు పాలి మేర చాటి పాయకారీగ్రామాలకు పోకుండా వెంకరెడ్డి వగైరా రైతులు గ్రామంనాలుగుగమిళ్లలోనూ, పాలిమేరలలోనూ మనుష్యులనుపెట్టి కాపుదారీ చేయిస్తూనే ఉన్నారు. కాని ఎన్నికట్టుదిట్టాలు చేసినా ఆరోజున బాలయ్యకు వెంటవెంటనే నాలుగుసార్లు కడుపువెళ్లేవరకు తలదండ్రులకు ఖంగారుపుట్టి వెయ్యి రోవుళ్లకూ, దేవతలకూ మొక్కుకొన్నారు. పిల్లవాడికి ఏ అవదా లేకుండా తెల్ల వారేవరకు గుళువుగా లేచి తిరిగినట్లయితే అంకన్మృతల్లికి గావునమయంలో కుంభంపోయించి మేకపిల్లను కోసుకొంటామని మొక్కుకొని పసుపుగుడ్డకు చిన్నడబ్బు మీదుకట్టుకొన్నారు. అతలదండ్రుల అదృష్టంకొద్దీ—ధూమిమీద నూకలుండబట్టి—రాత్రి భోజనంలేకుండా కుండుకొన్న బాలయ్య తెల్ల వారి నిద్రలేచేవరకు కడుపుబ్బరం తీసి, విరేచనాలు కట్టి, అతనికి రెపరెపలాడుతూ ఆకలి బయలుదేరింది. అతను నిద్రమంచంమీదనుంచి లేవంగానే చీపురుకట్ట చూడలో ముంచి, నిప్పప్పులు ముట్టించి, ఆమంట బాలయ్యచుట్టూ మూడుసార్లు దిగుడుపుగా తిప్పి

పట్టితీసివేసింది కల్లి. ఆరోజు మొదలు పిల్లవాడు ఆరోగ్యం కలిగి మళ్ళీ సుఖంగా తిరుగుతూ ఆడుకొంటు వాడు.

బాలయ్యకు జబ్బుచేసి నెమ్మదిచిర మూడు నెలలకే అంకమ్మజూర సమీపించింది ఆరోజున ఉదయాన్నే బాలయ్యకు తలంటి నీళ్లుపోసి కొత్తగుడ్డలు కట్టి ఆతన్ని శృంగారించారు. తలదండ్రులుకూడా ఆరోజున తలకు స్నానంచేసి ఇంట్లో అమ్మచారికి సలిపింది, పానకం వైకేద్యంచేసుకొని, ఉదయం పడి, పడకొందుగంటలకల్లా పెందలాడే భోజనంచేసుకొని వాళ్లకుతగినట్టుగా ఒక కుంకంబంబడి కట్టుకొని వెంకురెడ్డి, భార్యా, బాలయ్యా తిరునాళ్లకు తయారవుతున్నారు.

“నాయనా! ఎక్కడికే మనంపోయేదీ?” అని బాలయ్య తండ్రి నడిగాడు.

“అంకమ్మకల్లి తిరునాళ్లకు తండ్రి!” అన్నాడు వెంకురెడ్డి. వెంకురెడ్డి, భార్యా బాలయ్య పుట్టినతరువాత మొదటి రెండుమూడేళ్లు అంకమ్మతిరునాళ్లకు వెళ్లారు కాని తరువాత తమకుటుంబవ్యవహారాలవల్లా, ఇతర కష్టాలవల్లా, పైగా వెంకురెడ్డికి వంట్లో బాగుండుకా వాళ్లు ఆరేడేళ్లనుంచి ఏ తిరునాళ్లకూ తీర్థాలకూ వెళ్లడం మానేశారు. బాలయ్య కొంచెం జ్ఞానమెరిగినతరువాత ఇదే వెళ్లడం అంకమ్మ తిరునాళ్లకు.

“అక్కడ ఏంచేస్తారు” అన్నాడు బాలయ్య.

“అబ్బో! ఎంతోమంది జనం వచ్చి వేషకలు చేసుకొని అంకమ్మ కల్లికి మొక్కుబట్టి చెల్లించుకొని పోతారు నాయనా!”

“అంకమ్మ కల్లింటే ఎవర?”

“ఏజబ్బా, ఏ ఆపదా రాకుండా మనలనందరినీ కాపాడే కల్లి. నీకు జబ్బుచేసినపుడు ఆయమ్మవారికి మొక్కుకొన్నాం.”

“నాయనా! నామేకపిల్లనుకూడా తెచ్చుకొంటావే” అని పిచ్చిబాలయ్య అమాయకంగా అడిగాడు.

“అట్లాగే నాయనా! మేకపిల్లను తీసుకుపోకుంటే ఎట్లాబాబూ! నీకు మొక్కుబడి చెల్లించుకోవద్దా?” అన్నాడు వెంకురెడ్డి.

బాలయ్యకు మేకపిల్లలంటే ఎంతోమక్కువ. అందులో ఆ మేకపిల్లంటే మరీ ప్రాణం. మొదటినుంచీ బాలయ్య మేకపిల్లలతోపాటు సమానంగా పెరిగి వాటితోనే ఆడుకొంటూ వచ్చాడు తండ్రి వెంకురెడ్డికి ఎప్పుడూ ఒకటో రెండో మేకనుపెంచే ఆలవాటు. ఎప్పుడూ ఆతనియింట్లో అధనం ఒక మేకపోతూ, ఒక ఆడమేకా ఉండేవి. ఆడమేక ప్రతియేటా ఒకటో రెండో పిల్లలను పెడుతూఉండేది. ఆపిల్లలు కాస్త పెద్దవి కావడంతోనే వెంకురెడ్డి వాటిని ఎరికైనా అమ్మివేసి పెద్దమేకలనుమాత్రం ఇంట్లో పెట్టుకొనే మామూలు కద్దు. బాలయ్య కయిదారేళ్లువచ్చినదిగాయతు అతను ఈ రెండుమేకలతోనూ అస్తమానా తిరిగి ఆడుకొంటూ ఉండేవాడు. ఆమేకలు మేతకోసం బయటికిపోయినప్పుడు తప్ప అవి తిరిగి ఇంటికి చేరినది లగాయతు అతను వాటిని తుణుం విడిచిపెట్టకుండా ఉండేవాడు. బాలయ్య ఏడోయేట ఆడమేక రెండుపిల్లలను ఈనింది. అందులో ఒకటి మొగదీ, రెండోది ఆడదీని. ఆపిల్లలు కాస్తపెద్దవై తల్లిపాలు విడిచి మేతమేనే యిడుకు వచ్చేవరకు వాటితల్లి అప్పటికే ఏడేనిమిది ఈతలు ఈని ముగిసినయింకందుకల్ల వెంకురెడ్డి దాన్నీ, దానితోపాటు మేకపోతునూ — రెంటినీకూడా ఒక తురకసామెలుకు రెండువరాల మాదాచవలసికి అమ్మివేసి, వాటిపిల్లలను రెంటినీ మట్టుకు తాను నిలుపుకొన్నాడు. ఈ రెండుపిల్లలూ ఇంట్లో బాలయ్యకు తోడుగా మద్దుగా పెరుగుతూ పెద్దవవుతూ ఉన్నందువల్ల వెంకురెడ్డి మళ్లా పెద్దమేకలను కొని తీసుకురాలేదు. కాని, తల్లిమేక నమ్మివేసిన రెండునెలలకు వాయుగుణం కనిపించి, ఈ రెండుపిల్లలలోనూ ఆడపిల్ల నాలుగోనాటికి మాతాత్తుగా నాలుక బయటవేసి చచ్చిపోయింది. అదిలగాయతు మొగపిల్ల ఒక్కటే బాలయ్యదగ్గర బాగా మాలిమయింది. బాలయ్య ఆవొక్కమేకపిల్లనూ తన ప్రాణంతో

సమానంగా పెంచుకొంటున్నాడు. దానితల్లి ఉండే పప్పును ఆపిల్లలోపాటు తానుకూడా తల్లి మేకపాడు గులో తలదూర్చి, రెండోచన్న నోట్లోపెట్టుకొని చచ్చి పిస్తూ, పాలుచేసినతరువాత పీల్చితగుతూ మేకపిల్లతో సమానంగా తానుకూడా కడుపునింపుకొని ఆకలి తీర్చుకొంటూ ఉండేవాడు. బాలయ్యకు ఎనిమిదోయేడు వచ్చిందిగాయకు మొలకు గోణం కట్టుకొని ఆమేకపిల్లను తానే స్వయంగా పొలం తోలుకొనిపోయి తల్లి తండ్రి పొలంలో ఏకలపా తీసుకొంటావుంటే అతను మేకపిల్ల మెడకు పాడుగాటి తాడుకట్టి పట్టుకొని చెరువుగట్టుమీది పొదలలో చెడిబుడ్డి ఆకు మేపుతూ ఉండేవాడు. పొద్దుగురులూ ఆమేకను మేసినంతసేపూ మేసి సాయంత్రం దానికి చెరువులో నీళ్లు తాపించి, రాత్రి ఇంటికాడ మళ్లీ తినడానికై ఏ జువ్వమండలో, ఏ రాగిమండలో నాలుగు—లేకవిగాచూచి—తండ్రి చేతనే కోయించి, వాటిని మోయనుగా ఒక చిన్నకట్ట కట్టించి, తానే నెత్తిన పెట్టుకొని మేకను తోలుకొంటూ ఇంటికి తెస్తూ ఉండేవాడు. రాత్రిళ్లుకూడా బాలయ్య మేకను తానుపండుకొనే మంచాని కానించి గంజుకట్టి, తాను అన్నంతిని పండుకోబోయే సమయంలో, సాయంత్రం తెచ్చిన మంశలు దానిమందు వేసి మరీ పండుకొనేవాడు.

మేకపిల్లకుకూడా బాలయ్యదగ్గర బాగా మాలిమయి, అతను ఒక్కగడియ అగుపడకుండా వుంటే దిగులుపడి మేతా నీళ్లూ ముట్టకుండా చెవులునిక్క తెట్టి, నలుదిక్కులా పారజూస్తూ మే, మే, మే అని అరుస్తూవుండేది. బాలయ్యవద్ద అలవాటయినప్పటి నుంచీ తనతల్లి మారమైన దిగులు ఆమేకపిల్ల మరచిపోయింది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆ మేకపిల్ల నిద్ర పోతూవున్న బాలయ్య పక్కలోకి పోయి ఆమంచం మీదనే తాను కూడా కాళ్లు ముడుచుకొని పండుకొని, నెమరుకేస్తూ, అప్పుడప్పుడు తనతల బాలయ్యబడిలో పెట్టుకొని నిద్రపోయేది. మెళుకువ వచ్చినపుడు బాలయ్య ఆపిల్లను దగ్గరగా తీసుకొని చేత్తో దువ్వి ముద్దు పెట్టుకొని చలివేయకుండా తాను కప్పుకొన్న

దుప్పటి సగం దానికి కప్పి, మీద చెయ్యివేసి పండుకొనేవాడు. ఈ విధంగా బాలయ్య, మేకపిల్లా పకు నరజన్మలభేదం పాటించకుండా ఏకగర్భవాసాన్న పుట్టిన విష్ణులవలె పెరుగుతూ ఒకరి నొకరు ఆస్య స్వయా ప్రేమించుకొంటూ జీవిస్తున్నారోజు లవి. బాలయ్యకు పదోయేడు ప్రవేశించినప్పటికి మేకపిల్లకు మూడోయేడు ప్రవేశించింది. బాలయ్య మేకపిల్లకు ముస్తీబుచేశాడు.

అంకమ్మకట్టి జాతరకు వెంకురెడ్డి, భార్య బాలయ్యనూ, ఆతని మేకపిల్లనూ తీసికొని బండెక్కినారు. తండ్రి చెప్పిన మాటలు బాలయ్యకు అర్థంకాలేదు; తానూ తన మేకపిల్లా తిరునాళ్లకు నెడుతున్నామన్న సంబరంలో ఆతను వాటినిగూర్చి యింక ఆలోచన కూడా చేయలేదు. బండెక్కి మార్పుని బాలయ్య మేకపోతుకు దగ్గరకు తీసుకొన్నాడు. మేకపోతు బాలయ్యబడిలో తలపెట్టుకొని నెమరుకేస్తూ పండుకొన్నది. బాలయ్య పుట్టిన గ్రామానికి, అంకమ్మజాతర జరిగే గ్రామానికి సుమారు పదిమైళ్లదూరంపైగా ఉంటుంది. దారిపొడుగునా వెంకురెడ్డి, భార్య అంకమ్మ తల్లికి డిక్టాలుపెట్టుకొంటూ మధ్యాహ్నం మూడునాలుగు గంటలకు అంకమ్మదేవళంవద్దకు చేరుకొన్నారు. బండిని ఎడంగా వేపచెట్టుకింద విప్పి వెంకురెడ్డి, భార్య, బాలయ్య తిరునాళ్లు చూడడానికి బయలుదేరారు. బాలయ్య మేకపిల్లను విడిచిపెట్టుకుండా దాని తాడు చేత్తో పట్టుకొని కూడాతిప్పుకొంటున్నాడు.

౪

మంచిమండువేసవి. పడమటి గాడ్డు చేటలతో నిప్పులు చెరుగుతున్నది. జనానికి నాలుక తడారి పోతున్నది. ఎన్నినీళ్లు తాగినా పొట్ట ఉబ్బడమేకాని దాహకాంతి కావడంలేదు. జనం కిటికిలలాడుతూ ఉన్నారు. దేవళందగ్గరి తిరునాళ్లఘోష బయట మైలుదూరంలో గలవారికి కూడా వినపడుతున్నది. బాలయ్య అదివర కెన్నడూ అమ్మవారిజాతర చూచినవాడూ కాదు; విన్నవాడూ

కాదు. అంతా మహావీరిగా ఉన్న దళనికి. అంతమంది జనం ఒక్కచోట చేరగా తా సెన్నమా చూడలేదు. మితాయిఅంగడికి తీసుకొనివెళ్లి తండ్రి ఒకయేబలం మితాయికొమ్మలూ, బీడిపప్పు కొని బాలయ్యచేతిలో పెట్టాడు. నాలుగుకొమ్మలూ తాను తిని నాలుగు మేకపిల్ల నోటికి కందిచ్చాడు బాలయ్య. కాని ఆ జనసమూహంలో మేకపిల్ల పసికట్టిందో యేమో, దానికి గుండెలు ఆదుర్దాగా ఉండి, నోటి కేమీ హితవుకానందున కాబోలు, బాలయ్య అందిచ్చిన కొమ్మలు అది అందుకోకుండా, నెమరుఅయినా వేయడంచాలించి, అతనితో కూడా తిరుగుతున్నది.

సాయంత్రం అయిదు గంటలు కాగానే అమ్మవారి దేవళందగ్గర జనం తోసుకొంటున్నారు. దేవళం వద్దకు పోవడానికి వీలేకుండా ఉన్నది. గావునమయం సమీపించింది. అయిదు అయిదున్నరగంటల లగా యతు మొక్కుబళ్లు చెల్లుబడికావాలే. గావుఅంటే వీమిటో, ఎట్లాఉంటుందో కల్లారా చూడడానికై తహశీల్దారుగారు, మేజస్ట్రేటుగారు, పోలీసుసర్కిల్ ఇనస్పెక్టరుగారు దేవళంవాకిట నిడిగా ఒకప్రక్క తలాఒకవర్షి వేయించుకొని కూర్చున్నారు. సవిన స్పెక్టర్లు, పోలీసు జనానులూ జనాన్ని ఆకట్టుకూ, ఈతట్టుకూ లాశికర్రలతో నెట్టి మొక్కుబడి చెల్లించ వలసినవాండ్లు దేవళంకాడికి రావడానికి దారితీస్తున్నారు. అక్కడ వీమిజరుగుతోందో బాగాకనపడాలని, జనం ఒకరిభుజాలపూద మరొకరు తలలు పెట్టి పాదాలు ఎత్తి బొటనవేళ్లమీద నిలబడి, మొఖం అంతా కళ్లు చేసుకొని చూస్తున్నారు. చిన్నపిల్లల్ని కొంతమంది భుజాలమీద కూర్చోపెట్టుకొని, దేవళం వాకిటజరిగే వైభవాన్ని చూపుతున్నారు. ఈత్రోళ్లు ల్లాటలో మోచేతిపోటులకు, మోకాలి త్రోపులకు అవస్థపడలేక కొంతమంది సమీపంలో గల చింత చెట్లూ, వేపచెట్లూ ఎక్కి, కొమ్మలసందున కూర్చుని చూస్తున్నారు. దేవళానికి ఉత్తరపుతట్టు సుమీమాను తిరుగుతున్నది. దేవళంచుట్టూ వంకంబట్లు తిరగడానికి కట్టబడిన దారిలో బట్లు తిరుగుతున్నది. అమ్మవారిగర

గలు దేవళంలో అలంకరింపబడి శోభిల్లుతూఉన్నవి గణాచారులలో ఒకడు, మూతిమీది మీసాన్నయినా తీయించకుండా చీర కట్టుకొని, రవిక తొడుక్కొని. ఆడవేషం వేసుకొని, ఒంటికి, మోఖానికి పసుపూ కుంకుమా అలముకొని, ముక్కుకి నత్తుపెట్టుకొని, చేత వేపమండలుపట్టుకొని దేవళంగడపలో, ఎడంకాలు కిందికిముడిచి, కుడికాలు పైకి వంచి, మోకాలిపై చేయి పెట్టుకొని కూర్చున్నాడు. ఇతడే అమ్మవారి ఆపరావ తారం. ఇత దారోజున ఎవరితోనూ మాట్లాడడు. మాన ముద్రవహించి ఉంటాడు. మనిషి మన స్మారకంలానే ఉండడని అంటారు కొందరు. అప్పడప్పుడు చిరునవ్వు మాత్రం నవ్వుతూ ఉంటాడు. మరొకగణాచారి చేత్తో పురదాడు పట్టుకొని ఒళ్లుతెలియకుండా గంతులువేస్తున్నాడు. ఇతనికికూడా ఆరోజు స్మారకం ఉండదనే ప్రతీతి దేవళంవాకిటకు డక్షిణపుతట్టు డప్పలు వగైరాల మేళం చెవులు చిల్లులుపడేటట్టు ఎవరిమాట వారికీ వినపడకుండా ధ్వనిచేస్తున్నది. గణాచారిప్రక్కన కుందిలో సాంబ్రాణిపాగ పొరలు పొరలుగా, తెరలు తెరలుగా పైకిలేచి మేఘంలా వ్యాపిస్తూఉన్నది. దాన్ని ఆఘ్రాణించేవరకు గణాచార్లకే కాకుండా, చూపరు. కుమాడా ఒకవిధమైన ఆవేశం కలుగుతున్నది. మొక్కు బళ్లవారు తలా ఒక మేకపోతునో, పొట్టేలునో, కోడినో తెచ్చి, దగ్గర పెట్టుకొని నిలబడియున్నారు. వారిచెంబు వచ్చిన ఆసన్నజీవాలు చేనే ఆక్రందనధ్వని సముద్రంలో వడ్డ వానచినుకులాగ, ఎవరికీ వినపడకుండా ఆరోదలో లీనమైపోతున్నది. చెంబురెడ్డి, భార్య, బాలయ్యకూడా దేవళంకాడికి వచ్చి ఒక తట్టుగా ఒదిగి నిలబడి యున్నారు.

ఇంతలో ఒక పూజగొల్ల వాడు ఒక నిండుకట్లు కుండ భుజానపెట్టుకొని, దేవళం గడపలో కూర్చున్న ఆడవేషధారి అయిన గణాచారిని సమీపించి, కుండలో కట్లు తాను నోట్లో పోసుకొని, పుక్కిలించి, ఒక్కొక్కపుక్కిలే గణాచారి మోఖాన్న తుపుక్కున ఉమ్మి వేస్తున్నాడు. ఆ ప్రకారం కుండలో కట్లుయావత్తూ పూర్తిఅయ్యేదాకా అతడు పుక్కిలించి, గణాచారిని

నఖిళపర్యంతమా స్నానంచేయించాడు. గణాచారి చిరునవ్వు నవ్వుతూనే ఉన్నది. ఇంతలో మరిద్దరు మనుష్యులు వచ్చి గణాచారిని నోటపట్టరాని బంబూతులు, తిట్టినబూతు తిట్టకుండా, నుక్క తిరగకుండా ఒకరి తర్వాత మరొకరు చొప్పున ఒకపావుగంటసేపు బూతులదండకం చదివి ప్రక్కకు ఒదిగారు. గణాచారి ప్రసన్న మూచకంగా చిరునవ్వు నవ్వింది. ఈ ప్రకారం తిట్టితే అమృతానికి బ్రహ్మానందము! ఆ తరువాత ఒక అసాదివాడు నోట్లో పెడకొమ్మ పెట్టుకొని, గణాచారిముఖంపైగర్ పెట్టి ఊది వికృతశబ్దం చేశాడు. ఆశ్చర్యంతో మరిద్దరు మనుష్యులు ఒకమేకపిల్లను తెచ్చి, ముందుకొట్టారెందూ ఒకడన్నూ, వెనకకొట్టారెందూ మరొకడున్నూ పట్టుకొని, మేకకడుపు అడుగుభాగం పైకి వచ్చేటట్టు వెల్లకిలా తిప్పి, ఎత్తిపట్టుకొని నిలబడ్డారు. మరొకడు వచ్చి మేకనోరూ, ముక్కురంధ్రాలూ చేతులతో గట్టిగా మూసిపట్టుకొన్నాడు. మళ్లా మేకమీద ఒకడు పెడకొమ్మ పెట్టి ఊదాడు. అప్పటికప్పుడే మేకపిల్లకడుపు వీరణంలాగ ఉబ్బి పొట్ట పైకి లేచింది. దేవళంవాకిట గణాచార్లు సివంపత్తి కరీరం తెలియకుండా చిందులు తొక్కుతూ వెలికికలు వేస్తున్నారు. వారిలో ఇద్దరు గణాచారులు మేకకు ఇరుప్రక్కలా చెయ్యివేసి నిలబడి, చేతిలోఉండిన పురదాడుతో (అగగా మొదట లావుగాఉండి చివరకు పొడ్యేవరకు సన్నగిల్లే బారెడు పొడుగుతాడు) వరుసవరుసగా, ఒకరితర్వాత మరొకరుచొప్పున మేకపిల్ల కడుపుమీద పెట్టి, పెట్టి మని ఇరవై దెబ్బలు కొట్టారు. వాకిట గణాచారి చిరునవ్వు నవ్వింది. ఇంతకంటే నన్ను మీరేంచేయగలరు - ఇంతేనా అన్నట్టుగా, ఎన్ని దెబ్బలుకొట్టినా మేకపిల్ల కిక్కురు మనకుండా నోరుమూసుకొని ఊరుకొంది. అంతట గణాచార్లలో ఒకడు ఆమేకపిల్లను చేతులతో ఎత్తుకొని తనమాతివద్ద మేకపిల్లమూతి పెట్టుకొని దాని అడుగుదడ, వైదవదచివరఉండే చర్మాన్ని తన ముని పళ్లతో ముక్కులు ముక్కులుగా కొరికి మాంసపు కండ

లను కిందఉమ్మివేస్తూ గంతులువేస్తున్నాడు. అప్పటికి ఒనంలో విపరీతావేశమూ, అసహనంకారాలూ జ్వలితయినవి. గణాచారి చిరునవ్వు నవ్వుతూనే ఉన్నది. ఈ విచారాన్నంతా చూస్తూ సగ్గురుఅధికార్లు ఆసందిస్తున్నారు.

బాలయ్యకిదేమీ అర్థంకావడం లేదు. అతనికి గుండెలు రైలుఇంజనులాగ దడదడ కొట్టుకొంటున్నవి. అతని తల్లిదండ్రులు అమృతానికి చేతులెత్తి మొక్కుకొంటున్నారు. చేతులోపట్టుకొన్న మేకపిల్ల మే, మే అని తెగఆరుస్తున్నది. బాలయ్యకు మేకపిల్లమీద వెర్రి మమకారం బయలుదేరింది. దాన్ని తనప్రక్కకు దగ్గరగా లాక్కొని చేత్తోదువ్వుతున్నాడు.

ఇంతలో మొక్కుబళ్లు అని కేక వినబడింది. ఒక్కొక్కరే ముందుకు సాగారు. వేలలకు ముఖాన్న పసుపూ, కుంకుమా పూసి, మెడలో వేపాకుకట్టి, ముందుకు తీసుకొనివస్తున్నారు. ఒక గణాచారి అర్ధమణుగు బరువుగల ఒక ఆయుధాన్ని భుజంమీద పెట్టుకొని నిలబడియున్నాడు. ఒక్కొక్కరే వేటపోతును గణాచారిసమక్షంలోనికి తీసుకొనిపోయి, ముందుకు వంగి దణ్ణాలుపెట్టుతున్నారు. గణాచారి చిరునవ్వునవ్వుతూనే ఉన్నది. ఆయుధపాణిఅయిన మనిషి పూర్తిగా కైపెక్కి ఉన్నాడు. అతనిగుడ్డు ఎర్రగా చింత నివ్వలలాగా కణకణలాడుతున్నది. ఆ ప్రదేశం అంతా కల్లుకంటపుతో ముక్కుబద్దలైపోతున్నది. వైన ఆకాశం మీద గద్దలు గుంపులు గుంపులుగా వలయాలు చుట్టుతున్నవి. కొన్ని రాబందులు సమీపంలోఉన్న తాటిచెట్లమీద కూర్చున్నవి. ఆయుధపాణి ఒక్కొక్కరే వేటనే మెడమీద ఆయుధంతో ఒక్కపెట్టుపెట్టి, శ్రుతికాలంలో దానిమొంతలకూ డేమునకూ సంబంధం విడిచిస్తున్నాడు. క్రిందపడిన తలలూ, మొండెములూ ఒకటి రెండు నిమిషాలు గిలగిలకొట్టుకొంటూ వరదలై ప్రవహించేరక్తాన్ని నలువైపులా చిమ్ముతూ కొంతనేపటికి చలనంతగ్గి ఊరుకొంటున్నవి. ఇట్లా ఒకచోట కాదు, రెండుచోట్ల కాదు; నాలుగైదుచోట్ల వేటలు

జరుగుచున్నవి; సన్నజీవాలు లెక్కలేకుండా తెగిపోతున్నవి. చిందిననెత్తురు చుక్కలు చుట్టూ నిలబడివున్న జనం గుడ్డలమీదట, మొఖాలమీదట చిందుతున్నవి. పొద్దుకూకి సంజచీటి పడేవరకు వేటలు వందలు వందలుగా తెగిపోతున్నవి. తెగిన తలకాయలమాత్రం — మేకతలకాయలు ఒకగుట్టగానూ, గొర్రెతలకాయలు ఒక గుట్టగానూ, కోడితలు ఒకగుట్టగానూ, — గొల్లవాల్లోకంచుట విడివిడిగా పోగులుపెట్టుతున్నారు. కట్టెరాలనుమాత్రం స్వంతపాద్య తీసుకొనిపోతున్నారు. నెత్తురుతో తడిసిన కాల్కింది మట్టి ఎర్రగా అడుగు కట్టి బురదబురదగా కాలవేస్తే జరుగ జారుతున్నది. ఆయుధధారిఅయిన గణాచారి కత్తి మార్చి మరొక కత్తి తీసుకొన్నాడు. పాతకత్తిని మరొకడు రక్తం తుడిచి రాతిమీద పడునుపెడుతున్నాడు. అంతా మహా కోలాహలంగా ఉంది; జనసమృద్ధింపుకు వైనది.

ఇంతలో వెంకురెడ్డి, భార్య ముందుకు రెండవ గులు వేశారు. బాలయ్య మేకను దగ్గరగా తీసుకొని వెనుకకు నాలుగడుగులు వేశాడు. తనకళ్ల ఎరుట లెక్కిలేని సన్నజీవాలు తెగిపోతున్నవి. సృష్టికర్తచే సృజింపబడ్డ నోరులేని ఆ సన్నజీవాలతలకాయలను కనురెప్పచాటులో కరీరంనుండి వేరుచేయగలవారేగాని విడిపోయినతల నొక్కదానిని కూడా తిరిగి అతికించగల మొనగాడు అతనికిళ్ల కొక్కడుకూడా కనిపించడం లేదు. బాలయ్యకు గాబగాపుట్టింది. కరీరం చిరుచెమ్మటపోసింది. కాళ్లు భూమిమీద నిలవడం లేదు. త్రోపు డెక్కిరయినది; నలిగిపోతున్నాడు. అతనికి కళ్లు చీకట్లు కమ్ముతున్నవి. ఆ త్రొక్కిడిలో గాలి పరిగా రాక అతనికి ఊపిరాడడంలేదు. దాహం వీక ఆర్చుకొనిపోతున్నది. గుండె దడదడముని కొట్టుకొంటున్నది. తనమేకపిల్ల ఏమవుతుందో అని అతనికి భయంచేసింది. తనపిల్లకు కూడా మొఖాన్న పగుపూ, మెడలో వేపమండలూ ఉన్నవి. ఇంతవిపరీతమైన జీవహింస చూచేసరికి ఆబాలుడికి ఒళ్లు కంపరమెత్తిపోయింది. ఎందుకు నరుగుతున్నాలో అతనికి అర్థంకావడం లేదు. ఇటువంటిచోటికి తనతల్లిదండ్రులు తీసుకొని వస్తారని

అతనికి తెలియదు. మేకపిల్ల తన ప్రక్కన వున్నచో లేదో అని అతడు పడేపడే చూసుకొంటున్నాడు.

“అబ్బాయీ! రా” అని ముందుకు జరిగిన తండ్రి పిలిచాడు. బాలయ్య కదలలేదు. తండ్రి వెనక్కి వచ్చి మేకపిల్లను బాలయ్యచేతిలోనుండి లాక్కొన్నాడు. బాలయ్య కెప్పుమని కేకవేసి ఏడుపు ఆరంభించాడు.

“నాయనా! తప్ప! ఏడవకూడదు. అదుగో చూడు! అంకమ్మతల్లి, భయపడకు. దణ్ణంపెట్టుకో” అని తల్లివంద్రులు గణాచారిని మాపించారు. “నామేకపిల్లని నా కిచ్చివేయవే నాయనా! నేను రానే” అని బాలయ్య ఏడుస్తున్నాడు. “అట్లా అరకూడదు తండ్రి! నీకు జబ్బు చేసినపుడు మేకపోతు నిస్తామని మొక్కుకొన్నాం. దీన్ని అమ్మవారి కిచ్చివేయి. నీ కింకొకటి మంచిది కొని పెడతారే” అని తండ్రి బుజ్జగిస్తున్నాడు. ఇంతలో పిల్లవాణ్ణి ఎందుకు తీసుకువచ్చావయ్యా! వెనక్కి తీయవయ్యా” అని గణాచార్యులు అరుస్తున్నారు. బాలయ్య మేక తెగఅరుస్తూ నిలబడిఉన్నది. వెంకురెడ్డి మేకపిల్లను గణాచారిచేతి కందిచ్చాడు. బాలయ్య గొల్లన గోల పెడుతూ ముందుకు దూకుతున్నాడు. తల్లి వెనక్కి తీస్తూ దతన్ని.

ఒక గణాచారి మేకపిల్లను గుమ్మంలోకూర్చున్న ఆహవేషధారి అయిన గణాచారివద్దకు తీసుకొనివెళ్లాడు. ఆమె చిరునవ్వు నవ్వింది. సంజచీటి-సాంబ్రాణిధూపం పొగలు. అంతా మసకమసకగా ఉంది. జనసమృద్ధి జాస్తి అయినది. పక్కజనంలో వేటభాగాలకోసం చాకళ్లలో చాకళ్లకు తగవులుపడ్డవి. తప్పతాగిఉన్నారేమో వాళ్లు అది పెద్ద డెబ్బలాటయి గలభా ముదిరింది. తోపు డెక్కిరయింది జనం కనిష్టిబులనుకూడా తోసుకొని అధికారులమీద పడుతున్నారు. అక్కడ కూర్చుండడం వారికే కష్టమయింది. బయటకు వెడదామంటే దారితెన్నూ కనబడడం లేదు; లేచి నుంచున్నారు. అంతా ఒకటేతోపుడు. ఇంత సమృద్ధిలోను, ఇంత తోపుడులోను బాలయ్యకు కనబడుతున్నదల్లా అతని మేకపిల్లే. దానిమీదే ఉంది అతనిదృష్టి. మేకపిల్లకూ

అంతే. మేకపిల్ల బాలయ్యవైపు తిరిగి కన్నీరుకారుస్తూ ఒకటే అరుస్తోంది. బాలయ్యకు హృదయం ద్రవించి పోతోంది. అతనిమనస్సు మనస్సులోలేదు. కేకలు హెచ్చుతున్నవి. ఎవరి సందడిలో వారున్నారు. ఇంతకొదగానూ ఏకాగ్రచిత్తంతో “అంకమృతల్లీ! నీదను చల్లంగా ఉండాలమ్మా” అని బాలయ్య కల్లిదండ్రులు అమ్మవారికి చేతులెత్తి మొక్కుకొంటున్నారు. ఆయుధపాణి మేకపిల్ల మెడకు కత్తిగురిచేసి పైకెత్తాడు. బాలయ్యకు ఒళ్లు తెలియలేదు. “చచ్చి పోతోంది బాబోయీ నామేకపిల్ల” అంటూ ముందుకు దూకినాడు. ఆగలభూ జనంత్రోపుకులో ఎట్లాజరిగిందో మరి, మేకపిల్లమీద వచ్చిపడ్డాడు బాలయ్య. అతోపుకి మేక జరిగింది. పైకెత్తిన గజాచారికత్తి బాలయ్య ప్రాణాలు తీసింది. అతనితలా, మొండెమూ నేలమీద

పడి గిరిగిరి కొట్టుకొంటున్నవి. మే, మే అని అరుస్తూ మేకపిల్ల బాలయ్యచుట్టూ తిరుగుతున్నది. బాలయ్యకళ్లు మేకను చూసుకొని నవ్వి మూసుకుపోయినవి.

అంతా నిశ్శబ్దమయిపోయింది తుణకాలం. బాలయ్యతలివండుల యేడుపే వినబడ్డట్లా అప్పుడు. “బాలయ్యో! బాబో!” అంటూ నేలమీద కుప్ప గూలిపోయారు వారు. “ఖూనీ, ఖూనీ, పకడ్లే” వంటూ అడిగిరకే లేచి నుంచున్న పోలీసుసర్కిలో ఇనసైక్టరు ముందుకు తోసుకవచ్చాడు. ఆయుధ పాణి నిద్దరు పోలీసుజవానులు అరెస్టు చేసేవరకు అతని సివం తగ్గి ఒంటిమీద స్మారకం కలిగింది. గుమ్మంలో కూర్చున్న గజాచారికి ఈ సారిమౌనం మఖంమీద చిరనవ్వు లేదు; తెల్ల మొఖంవేసింది. హర్షున్నమనిషి లేచి నిలబడ్డాడు.

“ఎ ల క్ష న్తు”

ఎన్నికలకు సంబంధించిన యావద్విషయములు తెల్పు తెలుగు గ్రంథము

వెల రూ 2-8-0.

గ్రంథకర్త: అవనరాల వెంకటనర్సు బి. ఏ., బి. యల్., పకీలు.

కాననపథల ఎన్నికలు, జిల్లాబోర్డుల మునిసిపాలిటీ పంచాయతీల ఎన్నికలున్నూ, విశ్వాస ర హిత్య తీర్మానములున్నూ, ఎలక్షను విచారణలును, ప్రెసిడెంటు- వైసు ప్రెసిడెంటు, ఎన్నికలు మున్నగు విషయములగూర్చి యిందు విపులముగా న్నాయబడియున్నది.

ఓటరు జాబితాలు మొదలు మొదలు ఎన్నిక పూర్తి యగువరకు అమలులో పెట్టు న్నాయ కాస్త్రవిధాన మంతయునీ గ్రంథమున నులభ్యతైలిని వికదీకరింపబడియున్నది.

ఆంధ్రగ్రంథమాల,

నెం. 7, తంబుశెట్టి వీధి మద్రాసు.

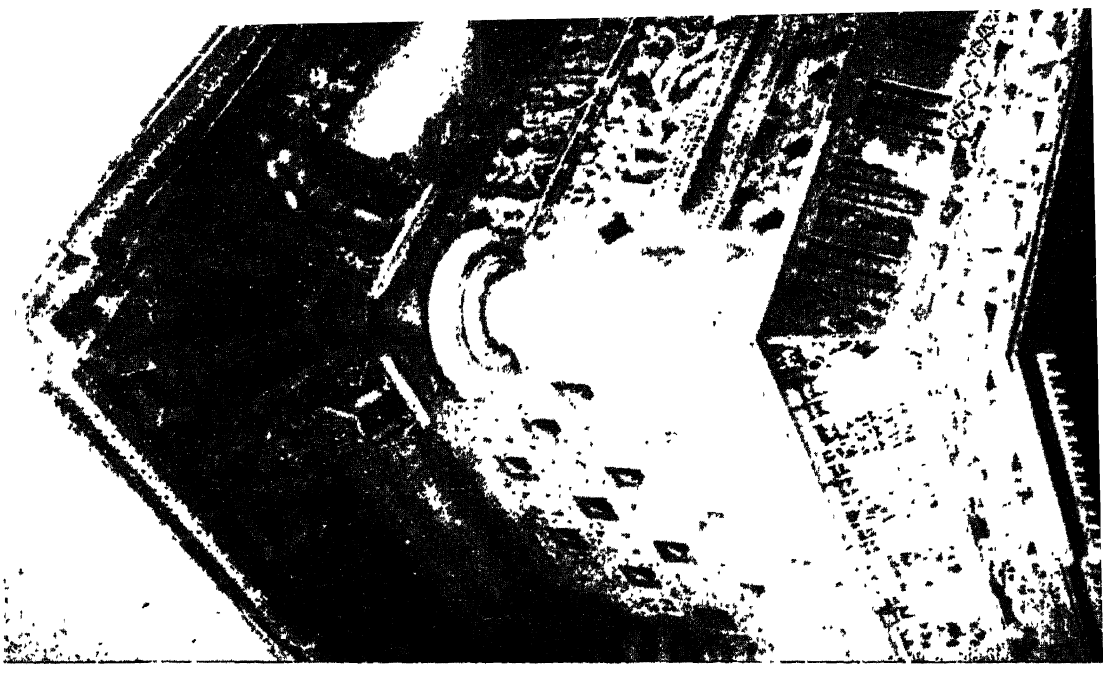
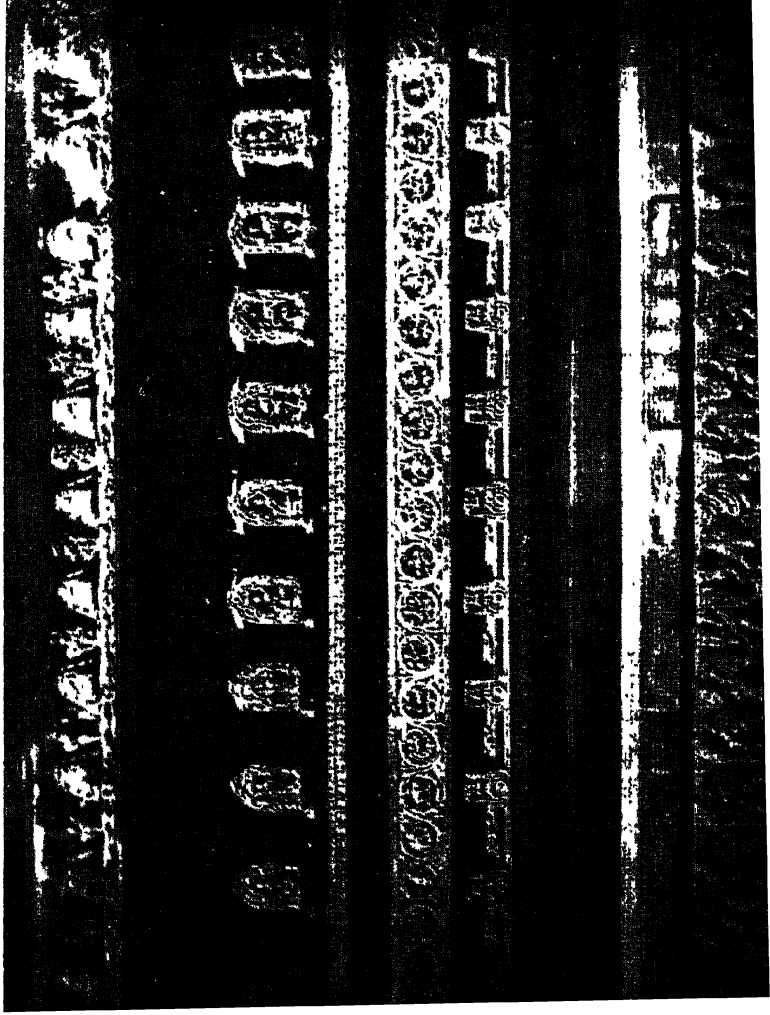

పలనాటి వీరగాథ - ఎత్తిపాడుపు

—గోఖలే.

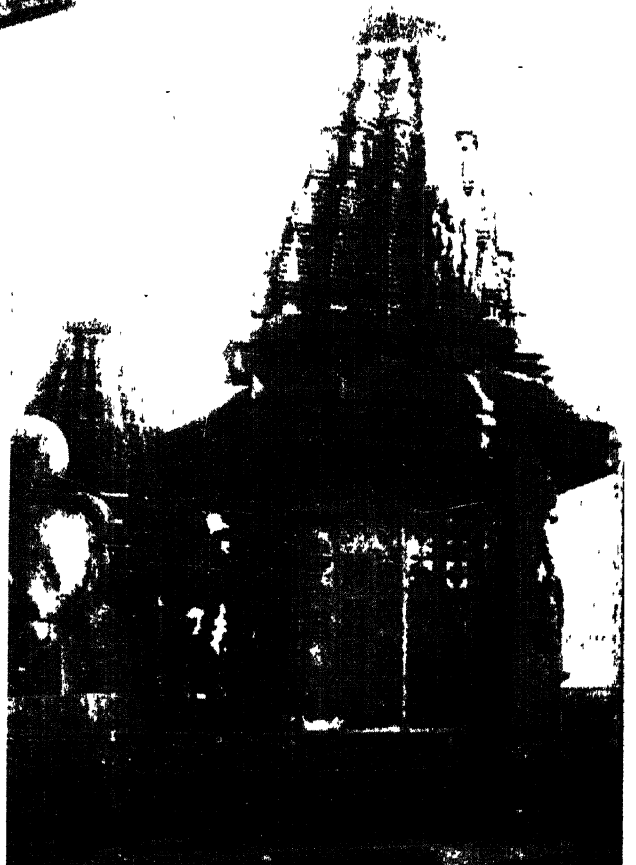
F. అలయప్రధాన ద్వారమునకు దక్షిణమున నొకపూలయందు గల సుందర శిల్పరచన. స్తంభా గ్రముమీద ముంజూరు మోచియున్నట్లు సుందర స్త్రీ ప్రతిమలు చెక్కబడియున్నవి. ఇట్టివి అలయముచుట్టునున్న స్తంభా, గ్రములవలయు సున్నవి.

అలయ ప్రధానద్వారమునకు దక్షిణముగ గోడక్రింది భాగమున గల శిల్పరచనా విశేషము.

౧౧ దేవాలయ ప్రధానద్వారమున కుత్త
రముగ నున్న మంటపము (ముందు
వైపు.) (ఇట్టి మంటపములు దేవాలయ
ద్వారములు నూడింటికి రెండువైపుల,
వైపుకు రెండేసి చొప్పున నున్నవి.)

౧౨. మరియొకద్వారమున కొత్తవైపున
నున్న విదనేర్కొన్న మాదిరి మంటపము
యొక్క ప్రక్కవైపు.

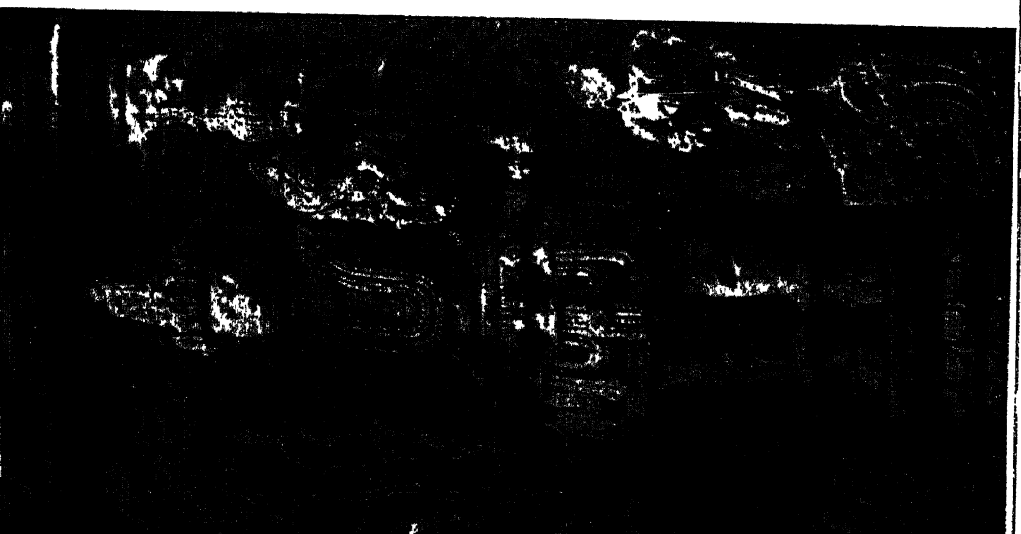

౧౬. విష్ణుమూర్తి.

౧౭. గణపము

౧౮. విష్ణుమూర్తి.

పూర్ణ

[అనువృత్తము]

వాసిష్ఠ గణపతిముని

పద్మనైదవ ప్రకరణము

రాజకాళి ప్రతిజ్ఞ

ఇంతట 'నాగమణీ! నాగమణీ!' అని యెవరో తలుపుతట్టిరి. ఆ కంఠధ్వని నందఱును పోల్చుకొనిరి. అది రాజకాళిది. ఆ సభలో చాలామందికి రాజకాళిపై పూజ్య భావము గలదు. నీలుని యుత్తరువు ననుసరించి జంభుండు వెళ్లి తలుపుతీసెను. రాజకాళి లోపలఁ బ్రవేశించెను. తలుపుగడియ తిరిగియు వేసుకొనఁబడినది. కర్ణినిచే నమర్పఁబడిన ప్రత్యేకాసనముపై రాజకాళి కూర్చుండినది. పర్ణినీజంభులుగూడ తమ యాసనములపై కూర్చుండిరి. అనంతరము రాజకాళి ఘంధోబద్ధవాణితో నాకూటము నిట్లు ప్రశ్నించినది—

రాణి బీలావతి రాజ్యమునేయ
కోణమునం దేమి కాయుచున్నారు?
మనపక్షపురథంబు మహిమతో భువిని
చనునట్లుగా నేమి సలుకనున్నారు?

శివ—అమ్మా! ఆయురాయమును మీరే యాపదేశింపవలెను.

రాజకాళి—

భూజనులహితంబు బుద్ధిచే గోరి
రాజమ్మ యోచించె రాజకీయముల
వాటిగ నున్నవి బాటలు నాల్గు
సూటిగా నున్నదినుమ్ము నాబాట
మీబాట నున్నది మితిలేని మమ్ము
మాబాట నున్నది మఱి జాటుబురద
మీబాట మితిలేక మింటికి నెగయు
మాబాట మితిలేక మంటిలోఁ గలయు.

శివ—అమ్మా! సూటిగానుండు మీ బాట యేదియో మాకు జోధపడుటలేదు.

రాజకాళి—

సామమే నేఁ జెప్ప సరియైనబాట
ప్రేమమే దానిలో విలసిల్లు బురద
చంద్రబింబముచండి చక్కెరనుండి
చంద్రాస్యనగవుల చాయలనుండి
చిన్నపిల్లల ముద్దుచేష్టలనుండి

కన్నతల్లుల వింతకొంగిల్లనుండి
గతి మందమైయుండు గాలులనుండి
యతినిర్మలంబైన యంభస్సునుండి
సుఖవారి మగ్నుల చూపులనుండి
మఖవాటి బాడెడు మంత్రాలనుండి
సామరహస్యము చదివితె నేను
కోమలయుక్తి గన్గొంటిని నేను.

శివ—నాస్తికుడగు భోగనాథుని దగ్గఱ
సామోపాయమా? అది మాకు సాధ్యము
గాని పని.

రాజకాళి—నాభావము నీకుఁ దెలిసి
నదిగాదు. భోగనాథుఁడు యావరాజ్యమునం
దభిషేకింపఁబడు నని మీరు భయపడవలదు.

కాలకంఠుని నెత్తికంటిపై నాన
పాలించు భూదేవిపంటపై నాన
తెల్లని సురదంతితెలుపుపై నాన
నల్లని ధవలాక్షసలుపుపై నాన
పూజ్యబృహస్పతిబుద్ధిపై నాన
ప్రాజ్యదేవేంద్రుని బలముపై నాన
పురుషుఁడౌ నీలునిభుజముపై నాన
ఋషుఁడౌ కాలుని పండ్లపై నాన
యోధుఁడౌ శివకీర్తి యుక్తిపై నాన
సాధు జటాముని శక్తిపై నాన
నేతయా మల్లయ్య నీతిపై నాన
త్రాతయా ఘనబాబుధనువుపై నాన
కాలనాథుని వాడి కత్తిపై నాన
కోలనాథుని యొటికోటపై నాన
పాకళానను రాణి కేకపై నాన
మాకర్ణి కొమరుని మహిమపై నాన
ప్రతిలేని గజవీర బాకుపై నాన
యతి పుణ్యహా రామయశముపై నాన

దేశభక్తుల తీవ్రదీక్షపై నాన
మాశక్తిగరబాబు మాటపై నాన
ఋణిని పాడెడుపాటపై నాన
పూర్ణిమ వెన్నెలపుత్రపై నాన
హితవక్త్ర రథినమ్మ యెత్తుపై నాన
శితశస్త్ర పూర్ణమ్మచేతపై నాన
దివ్యహా సూర్యుని దీప్తిపై నాన
భవ్యహా భైరవిఁడముపై నాన
కాచిన కొబ్బరి కాయపై నాన
పూచినమల్లియపూవుపై నాన
అంహోయుతుండగు నాభోగనాథు
సింహాసనముప్రక్క జేరరానీను.

ఈ పాటలుపాడి రాజకాళి యాననము
నుండి లేచినది.

శివకీర్తి—(లేచి) అమ్మా! మఱియెవ
రితో సంధి?

రాజ—మహారాజసుచంద్రునితో.

సరియైనమాటయని భీమనాథుఁడు తల
యూఁచెను. రాజకాళి నిష్క్రమించెను. నిశం
భావుమాత్రము రాజకాళిమాటవలన మాట
లేదు. సుచంద్రుని సంధిసూచనను తిరస్క
రించుటకే మఱియొకసారి యాజ్ఞాపించెను.

పదునాఱవ ప్రకరణము

“కితవునకే డక్క కిరణాభామ”

భారద్వాజ భవనంది సర్వశాస్త్రములం
దాచార్యపురుషుఁడని యింతకుముందే తెలిపి
యుంటిమి. అతనివయస్సివ్వుడు డెబ్బదినంప
తనములు. అతఁడు పండితుఁడే గాక లోకా
నుభవముగల వ్యవహారనిపుణుఁడు. స్వార్థ
పరుడైనను పాపభీరువు. లోభియైనను షర

ప్రవ్యాళావస్థితుఁడు. మాంసంతుఁడుగా నుం
డియు పరదారాభిలాషుఁడై తనపూర్వ
వయస్సంతయును గడపిన సచ్చరిత్రుఁడు.
అమితభాషియైనను సత్యవంతుఁడు. నిత్యాగ్ని
హోత్రయగు కర్మవంతుఁడు. ఇప్పటికిని చెడని
శ్రోతనేత్రదంతపాటవము గలవాఁడు.

సోమవారమునాఁడు రాత్రియే భోజనానంతరము భివసంది ః నశయనశాలలో నతిథియు, ౭ంధువు నగు కాశ్యపసుమిత్రునితోఁగూడ చాపపైఁ గూర్చుండెను. పరిశుద్ధమగు నతని యంతరాత్మవలె దీపము వెలుఁగుచుండెనది.

సుమిత్రుఁడు కనకపురవాస్తవ్యుఁడు. భవ
నందికి మేనత్తకొడుకు. కనకపుర దుర్గపాలకుఁ
డగు సామంత విజయసేనుని పురోహితుఁడు.
తన యజమానుని పనిపై రాజధానికి వచ్చి
యున్నాఁడు. పాండిత్య చాతుర్యములందు
భవనందికి సమానుఁడు. సుమా రేబదియైదు
సంవత్సరములు వయస్సు గలవాఁడు.

భవనంది జంభీరఫలచ్ఛాయుఁడు. సుమిత్రుఁడు జంబూఫలవృక్షుఁడు. భవనందియుఖిము ప్రసన్నము. సుమిత్ర నిముఖిము గంభీరము.

భవనంది—బావా! నీయూగమనమన
కేడియో గొప్ప కారణ ముంజీవలెను. దానిలో
నీకు నేనేమియైన సహాయము నీయఁగలుగు
దనని నీవు నమ్మునెడల నాతో సంగతి నంత
టిని చెప్పము. నిరర్థకముగా స్వక్రియ కార్య
రహస్యముల నింకొకరితోఁ జెప్ప నలవాదు
నాకు లేదు. గాన నేడే గూఢ పరుల సత్తు
నేయుటకు కోరువచ్చుడనుగాను.

సుమిత్రుడు.—ఈ రాజధానిలో నీసాహాయ్యము లేక నే నే కావ్యము నేయఁగలను? ముందుగా నీ వొక విషయము తెలుసుకొనఁగొరెదను. నేను వచ్చిన పని నా స్వకీయముగాదు. నా యజమానుడు సన్నోకకార్యము సమిత్తము పంపియున్నాడు. నేను కార్యము సాధించుకొని వెళ్లఁగలుగు నేడలయజమానుని సన్నిధిలో నా గౌరవ మతిశయించుటయే గాక చానివలన నాకు కొంత యర్థలాభము గూడ కలుగవచ్చును.

భవ—నా బాంధవునకు గౌరవార్థం
 లాభములు సమకూర్చు కార్యములలో సహాయ
 పడుట నా కెంతయు సంతోష దాయక
 ముగా నుండును.

సుని—కొలది . మాసముల క్రిందట
నా యజమానుని ధర్మపత్ని . కాలధర్మ
మొందినది. ఇప్పుడతని వయస్సు ముప్పది
సంవత్సరములకు మించియుండదు. మహా
వీరుడు. రూపసి. దుర్వ్యసనవర్జితుడు.
అతని మహానంద గుఱించి నీకు నేను
వేఱుక జెప్పనక్కఱలేదు. ఈ యుత్తరా
యణము దాటకముందే ద్వితీయవివాహము
చేసుకొనవలెనని యతని యుద్దేశము. రాజ
ధానిలో తగిన కన్య దొరకునని యతని
ప్రత్యాశ.

భవ—తగిన కన్య నెన్ను భారము నీకే
విడిచిపెట్టబడినదా ?

సుమి—ప్రాయశఃకముగా నాకే విడిచి
పట్టబడెను. సిల్ల మంచి చూపవతిగా నుండ
వలెను. విద్యావతిగా నుండవలెను. అతనికి
కావలసిన ధర్మియ్యై.

భవ—కోటలో ముందుగా యత్నింప వలెనని యతఁడు చెప్పలేదా?

సుమి—వేట మనుష్యుల ద్వారా యత్నించి విఫలం డయ్యెను. రాజుగారు కడిగినకాళ్లు కడగనన్నారట. అంతియేగాక కూడినలకు కుకికులతో సంబంధ మచ్చ దన్నారట. వీరుభయులును వసిష్ఠ విశ్వామిత్రులు సంతతివారుగదా! చండనేనపుత్రి ఫలినివిషయములో గోత్రైక్యము ప్రతిబంధక మయ్యెను. అదువలన పైకి సంబంధము చూడవలసియున్నది. అదులో సీపు పిల్లనిచ్చిన రాజసంబంధము లభించినట్లే యతఁడు సంతోషించును.

సుమిత్రునివాక్యము ముగించినదో లేదో యాకిటికి సందునూడి కొన్నిపాటలు స్పష్టముగా వారికేపురికిని వినిపించినవి.

వీరునకే డక్కు వీరయా యువతి
చోరునకే డక్కు భీరువో సుదతి
ధీరునకే డక్కు దిట్టమా నారి
మారునకే డక్కు మాయలమారి.
భద్రునకే డక్కు బంగారులతిక
రుద్రునకే డక్కు రోగాలకణిక.
రంగునకే డక్కు రంగైనపక్షి
సంగునకే డక్కు చించాదలాక్షి.
బలశాలికే డక్కు వరరత్నమాల
ఖలనేతకే డక్కు గానాలబాల.
కవకునకే డక్కు కామునినేన
మనుజునకే డక్కు మహాసీయచాన.
చతురునకే డక్కు శ్యామాంగిరామ
కిశవునకే డక్కు కిరణాలభామ.

బంగారుపురమేలు భాగ్యవంతునకు
శృంగారరసమేలు శిన్నదే డక్కు.

పాటలు ముగించువఱకు నిద్దఱును నిశ్శబ్దముగా నుండిరి.

సుమి—బావా! ఎవ రీపాటలుపాడు వ్యక్తి? ప్రీకంఠమువలె నున్నది. ఇవి యా శురచిత ద్విపదలువలె కన్నట్టుచున్నవి.

భవ—ఈమెవేరు రాజకాళి. ఉన్నతమైనను తప్పులులేని యాశుకపితాధార గలది. అప్పుడప్పుడు రాత్రివేళలందు మాయరుగు పై వచ్చి పండుకొనుచుండును పగలెల్ల వీధుల వెంబడి తిరుగును. ఈమె మహాయోగీశ్వరి యని నమ్మువా రనేకు లీకట్టణమున నున్నారు.

సుమి—ఈమె మహాకవీశ్వరి యనియే చెప్పవచ్చును. ఈమెపాటలలో గూఢార్థమున్నది. కేవలోన్నతప్రలాపములు గా వివి. ఈమె మహాయోగీశ్వరియగునో గాదో గాని యున్నతగాదని నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును. ఈమె మన మాడుకొనుమాటలు విని ప్రకరణోచితముగా నీపాటలు రచించి పాడినది. బంగారుపురమేలు భాగ్యవంతుఁడనిన మాయజమానుఁడే యగును. ఈమెదృష్టిలో శృంగారరసమేలు చిన్నది యెవరో?

భవ—ప్రతికన్యకయు శృంగారరసమేలు చిన్నదే యగును. ఇట్టిపాటల కిర్థము నైట్లు తీసిననట్లు వచ్చును. (తనలో) ఈమె మా భానుమతిని కిరణాలభామయను పదముచే నుదాహరించినదియని తోచుచున్నది. దీనిభావములో కీతప్రక డవఁడో? కౌండిన్య

నగధరుఁ డేమో? వాఁడు చక్కగానే చదివి నాఁడు. ఆయుధవిద్యలందుఁగూడ సుశిక్షితఁ డైనాఁడు. ప్రయోజన మేమి? దుస్సహ వాసమువలన చెడిపోయినాఁడు. పితృమైన యఖండమగు నాస్తిని పాడుచేసివేసినాఁడు. దినవెచ్చమునకుఁగూడ వాఁడు కష్టపడవలసిన కాలము వచ్చినది. ఇప్పటికిని ద్యూతము మానఁడు. ద్యూతము మానినట్లు తెలిసినఁ గాని వాని కెట్టి యుద్యోగముగూడ నీయఁ గూడదని రాజుగారు శాసించియున్నారు. వాఁ డీయున్నంతకీ శ్వరి నాశ్రయించు చుండును. వానికి నాకూతు నీయవలెనని యీమె భావినిర్ణయ వ్యాజముచే సూచించుచున్నది. అది యెట్లు సాధ్యమగును?

సుమి—ఈమె యే కులస్థురాలు?

భవ—వర్చస్సు చూచిన బ్రహ్మజాతీ యురాలసియే తెలియును. జటాముని తన తండ్రి యని వ్యంగ్యమగునట్టిమె యీదినమున జరిగిన సాక్షరనారీనభలో వచించినది. అదియే వాస్తవ మగునెడల నాకీమె బావ కూతురగును. మాస్యాలకుఁడు కంకోలుఁడే జటాముని యని నే ననేకానుమానములను బట్టి నిర్ధారించితిని.

సుమి— బావా! శృంగారరస మేలు చిన్నది యెవరో యీమెనే యడిగి చూచెదను. ఏమి చెప్పనో?

భవ—మఱి నాలుగు పాటలల్లి నిన్ను మఱిత యుధకారములో ముంచును. అయినను అడిగి చూడుము.

సుమి—(కిటికి దగ్గఱకు వెళ్లి) రాజకాళిమా ! ఎవ రా శృంగారరసమేలు చిన్నది?

రాజకాళి—బాబయ్యా ! వినుము.

ముగ్ధాంగి నవ్వి న ముత్యాలవ్రాలు దగ్గుఁజే మదనుఁడు తనువుతో లేచు.

జలజాక్షి చూచిన జనులకు విందు

జలజాత బాణుని జయభేరి మ్రోగు

సుమకోమలి వచింప సుధవాసకురియు

శ్రమలెల్లఁడీరును శ్రవణవంతులకు

వరనారి నడిచిన వసుధయుప్పొంగు

స్మరుఁడు నడుచు వెన్న సామంతుఁడగుచు

బంగారుబొమ్మయే ప్రాణాలతోడ

శృంగారరసమేలు చిన్నదై వెలసె.

భవనఁది చెప్పినట్లే యయ్యెను. సుమి త్రున కేమియును విశేషము తెలియలేదు. కిటికినందులోనుండి యీ యున్నంత కపిశ్వరిని జూచినాఁడు. ఇదియే యతనికి తెలిసిన విశేషము. చంద్రనేనునియింటినుండి యిప్పుడే యీమె యిచ్చటికి వచ్చినది. సుమిత్రుఁడు తిరిగియు వచ్చి తన బావదగ్గఱ కూర్చుండెను.

భవ—ఏమియైన నీమెయుద్దేశము తెలిసినదా?

సుమి—తన రమణీయ కవితను మన దగ్గఱ ప్రదర్శించుటయే యీమెయుద్దేశము. అది యట్లుండనిమ్ము. మనశుభ్రాంగి గురు కులములో సుశిక్షితలైన సుందరకన్య లెందఱున్నారో?

భవ—చాలమంది యున్నారు. వారిలో ముఖ్యమైనవాని కీర్తించెదను. లెక్క పెట్టు కొనుము. రాజకుమారి రథిని, రాజ్ఞీభగిని షద్మావతికూతురు ఫలిని, గౌతమహిరణ్య నాభుని కొమారి తె కనకవల్లి, సాలకాయన సముద్రదత్తుని కొమార్తె మధువాణి, నా పుత్రి హనుమతి, మా మామయ్య కంకో లుని మనుమరాండ్రు పూర్ణామణీమాలలు, మాద్యల్యహేమచంద్రుని తనయ విలాసవతి, కాశ్యపసుదర్శనుని దుహిత ధరణి, కాశ్యప ధ్రువకీర్తికన్యక కామనేనయును. భార్గవ విశాలాక్షుని పుత్రిక కుముదాక్షి వీరితో సమానురాలు. ఆపిల్ల తనతండ్రియొద్దనే చదివినది. చదువు లేకపోయినను హాసిత వీరభద్రావధానిపిల్ల షద్మాక్షి మంచిచక్కని కన్యకలలో జను.

సుమి—రథిసీఫలినులకు తరువాత మన భానుమతియే తక్కినవారికంటె శ్రేష్ఠ యని నాకు తోచుచున్నది. ఆపిల్ల మహాసుందరి యనుటలో నాకండ్లే ప్రమాణము. శాస్త్రములలో గొప్ప విద్వాంసురాలు. ఎన్నడగిన మహాకులమునందు పుట్టినది. ఇంకేమి కావలెను? నీ వంగీకరించిన జాలును. నేను మా యజమానుని బోధపఱచెదను.

భవ—కుటుంబస్థుల మందఱ మొక సారి యాలోచించుకొని తేపు సాయంకాలము నీకు బదులు చెప్పెదను.

సుమి—అట్లే కానిమ్ము.

ఇంతటితో వారిమోటలు ముగించినవి. తనరతరము వా రిద్దఱును పండుకొనుటకు లేచిరి. తన బంధవునకు గొప్పసంబంధము

కుదుర్చుచున్నానని సుమిత్రునితృప్తి. భవనంది దృష్టిలో నాసంబంధము నాల్గవ రకముగా నున్నది. సింహాననోత్తరాధికారియగు రాజు గారి జ్యేష్ఠపుత్రుడు భోగనాథుడు డతని దృష్టిలో మొదటిరకము. రెండవ పుత్రుడు శక్తిధరుడు రెండవ రకము. ఆచార్యవిషమ సిద్ధి కుమారుడు ధనంజయుడు మూడవ రకము. ఆమూడు సంబంధములలో నొకటి భింసనపుడు కనకపురీశ్వరుని సంబంధము నంగీకరింపవచ్చునని భవనంది తలంపు.

పదునేడవ ప్రకరణము

“చంద్రబింబమునుండి విహ్వారమా?”

సుచంద్రభట్టారకునితాత కమలేశ్వరుని తమ్ముడు కుముదేశ్వరుడు. రాజ్యస్థాపనా సంతరము పర్వతస్వామి భట్టాకుడు తన పితండ్రి కవిభాజ్యమును, జ్యేష్ఠపరంపరాయత్తము నగు నొక సంస్థాన మిచ్చి గౌరవించెను.

కుముదేశ్వరున కిద్దఱుకుమారులు. పెద్దవాడు సర్వసిద్ధి. రెండవవాడు శాంతినాథుడు. సర్వసిద్ధికుమారుడే సుప్రసిద్ధుడు గునాచార్యవిషమసిద్ధి. అతఁ డిప్పుడు తన పూర్వుల సంస్థానము ననుభవించు చున్నాడు. అతనికుమారుడు ధనంజయుడు వీరయువకుల ప్రథమశ్రేణిలో వెలుంగుచున్నాడు. శాంతినాథునికొడుకు శుచింధరుడు. శుచింధరుని కొడుకే జూదరినగధరుడు. శాంతినాథునివంశమునకు నతఁ డొక్కడే యిప్పుడు కన్పట్టుచున్నాడు.

నగధరునియొద్ద జనులందఱును తెలుసు

కులకు బాధకము గాకపోయినను గొప్పదియగు తప కుటుంబాస్తికి ధ్వంసకమైనది. ఇతరులకు బాధకమగు మఱియొక దుర్గుణమతని యొద్దః గలదు అది ప్రచండమగు దొంగతనము. చాలమందికా విషయము తెలియదు.

పరంతప సంఘములో దొంగతనము నేయు గుండంతయు చేరి నూఱుమంది. ఆ నూర్పురి కధ్యక్షుఁడు భీమనాథుఁడు. ఉపాధ్యక్షుఁడు జంభుఁడు నూర్పురిలోనివాడేయగును. తక్కిన తొంబది తొమ్మండ్రుగురు తొమ్మిదివర్గములుగా విభజింపఁబడిరి. ఒక్కొక్కవర్గములో పదుగురేసి భటులు, నొకవర్గపతియు నుండిరి. అట్టి పరంతపసంఘ చోరవర్గములలో మన నగధరుఁ డొకఁడు. సంఘమువారు వర్గపతికి నెలకు ముప్పదేసికాష్టాణములు (రూప్యములు) జీతమిత్తురు. ఆ ముప్పదికాష్టాణములలోఁగూడ నగధరుఁడు గృహనిర్వహణార్థము పదునైదు కాష్టాణములు మాత్రమే తల్లిచేతి కిచ్చుచుండును. తక్కినవి ద్యూతశాలకు ధార. పోయిన సంపద యంతయు ద్యూతమువలననే తిరిగియు సంపాదింపఁగలనని యతని యాశ. అతనిది యొక చిన్న వ్యాయామశిక్షణశాల గలదు. బ్రాహ్మణ బాలకులును నాగబాలకులును గూడ నాశాలలో వ్యాయామము నేర్చుకొనుచుందురు. నాగబాలకులు మాత్రము జీతమిచ్చుకొనుచుందురని యతఁడు జనులకు చెప్పెమాట. అది పర్యాపద్ధము. తన ధన సంపాదన శుద్ధమైనదియే యని జనులకండ్లుకప్పట కతఁ డవలంబించిన త్రోవ యు. ఆ యనత్యములో నాగబాలకుల నొరక్షకు

లతనికి లోడ్డుచుండిరి. అత్యంత దరిద్రస్థితిలో తన కుద్యోగమియ విరాకరించినందున రాజుగారిపై నతనికి ద్వేషము కలిగినది. అదియే యతఁడు పరంతప సంఘములో చేరుటకు హేతువయ్యెను.

నగధరునకు భీమనాథునిపై నపారభక్తి. శివకీర్తితో ప్రాణస్నేహము. అజ్ఞాతరూపుఁడగు నిశంధుని నానుముపై నధికగౌరవము. రాజకాలీ పూర్ణాష్టదిని లతనిదృష్టిలో మహాలక్ష్మీ మహానరన్వతులు. భానుమతి మానవీరూపధారిణియగు రతి. అతఁ డామెచు ప్రాణములకంటె నెక్కువగా ప్రేమించుచున్నాఁడు. అతఁడు భవనంది గురుకులములో చదివినంతకాలము తనదృష్టులచే భానుమతి నర్పించుచుండెడివాఁడు. తన ప్రేమోక్తులచే నామె నారాధించుచుండెడివాఁడు ఆమె యేదియైన చిన్నపనిచెప్పిన మహాప్రసాద మని భావించి చేయుచుండెడివాఁడు. ఆమె 'బావా' యని పిలిచిన దేవత వరమిచ్చినట్లు సంతోషించుచుండెడివాఁడు. ఆకాలము గడచిపోయినది. ఇప్పు డాచార్యుని యింటికి తాను వెళ్లుటకు సందర్భములు తక్కువ. అయినను తాను ప్రేమించినకన్య నతఁడు తన హృదయపీఠములో నుంచుకొని పూజించుచునేయున్నాఁడు. అతని కాయుత్కృష్ట కన్యారత్నమును ఘోండవలెనని గాఢమగు కోరికగలదు. ఇప్పు డతఁడు దానిని బయట నుచ్చరించుటకుఁగూడ తగినస్థితిలో లేఁడు. అట్లయ్యునతఁడు తనకోరిక నుపహరించుకొనలేదు. అతని ప్రాణస్నేహితుఁడును, మేనమామకుమారుఁడు నగు శివకీర్తి యతనితో నిట్లు చెప్పట గలదు. — "బావా! ఉన్నాడలక్షణ

ములు రెండు నీయందు కలవు. వాటిలో ద్యూతమువలన నష్టైశ్వర్యమును తిరిగియు సంపాదింపఁగల ననునాశ మొదటిది. ఆచార్య భవనందికూతురు భానుమతిని బెడ్లాడెద నను మనోరథము రెండవది. ఈ రెండును నీ పెప్పడు విడిచిన నప్పడు నీకు మనశ్శాంతి కలుగును.” ఆమిత్రుని యుపదేశమునకు నగధరుఁ డిట్లు బదులు చెప్పెను—“ఆ రెండే నా ప్రాణములను నిలిపియున్నవి. వాటిని నే నెట్లు విడువఁగలను?”

సోమవారమునాఁడు రాత్రి నగధరునకు భానుమతికి పెండ్లిమాటలు జరుగుచున్నవి యని తెలిసిపోయినది. ఆసంగతి నతని చెవిలో వేసినవాఁడు శుకనానుఁడు. ఈ కుళైశ్వరునకు భానుమతి దగ్గఱ దగ్గఱ నిశ్చయింపఁబడినట్లే యొచవచ్చునని శుకనానుఁడు చెప్పెను. “అభాగ్యుడా! నీవు ప్రేమించిన పిల్ల దాటిపోవుచున్నదిరా” అని శుకనానుఁడు చెప్పినమాటకు తాత్పర్యార్థముగా నుండెను. నగధరుఁ డావతిన్న పసరమువలె నేమియుతోచక తనప్రాణమిత్రుఁడు, నాప్త బంధువు నగు శిష్యకీర్తితో నాలోచించుటకు మేనమామ దేవకీర్తిగారింటికి వెళ్లెను. అచ్చట తనమేనబావ కప్పట్టుటలేదు. పిమ్మట నతఁడు భీమనాథుని కలుసుకొనుటకు కర్ణియింటికి వెళ్లెను. అచ్చట భీమనాథుఁడు కనిపించ లేదు. అతఁడున్నట్టుఁడువలె భవనందిగారి యింటివాకిటికి వచ్చెను. భానుమతి కనిపించిన దినముగా నామెను యాచింపవలె నని యతని యుద్దేశము. అది సంభవమా? అప్పటికి సుమిత్ర భవనందుల సంవాదము ముగిం

చివది. ఇంటిలోపల భానుమతితక్కు తక్కిన వా రందఱును నిద్రపోవుచున్నారు. అఱఁగు మీఁద రాజకాళి కూర్చుండి యున్నది. రిత్తగా కూర్చుండలేదు. శివోపస్థాన మిట్లు చేసుకొనుచుండినది —

రంగుమీఁద గవచ్చి రమకాగిలింప

బంగరుపుంఖపు ప్రభకైతవమున

కాలంబువచ్చు నాకలిదీరునంచు

గాలినెయ్యిండు ముఖంబునఁగా

తూణీరరూప పాథోరాశియందు

బాణరూపంబునఁ బవళించుహరిని

గారవమున లేపి కరమున నంది

స్ఫారసుమీరు చాపంబునఁగూర్చి

చికురరూపంబగు జేజేల దారి

శకటరూపంబగు క్షమయును గదల

శకటాంగవేషభృచ్చంద్రార్కరుచుల

ప్రకటాట్టహాసప్రథలు మించి పర్య

హుంకారజోధిత మురునభోవాటి

నోంకారపటునాద ముగ్రమై వెలియ

ధనురాయ మన చండధాటికి నదరి

మినుకులు గుఱ్ఱాలు మేనులు వంప

జయము నీకగుఁగాక శంకరయనుచు

హయచోడుఁడు బ్రహ్మయాశ్శీర్షింప.

బక్కయేటున మూటి ముగ్ధపురముల

స్రుక్కడఁగించిన ముక్కంటిఁ గొలుతు.

రాజకాళిని చూడఁగానే నగధరునకు

కొంచెము ప్రాణము వచ్చివట్లయినది. అతఁడు

మెల్లగా నామెను సమీపించి వినయముతో

నిట్లు ప్రశ్నించెను!

“అమ్మా! పాట పాడుకొనుచున్నారా?”

రాజ—పాడక నేనేమి చేయునది?

రాజుపోవఁగ బాట యుబ్బంగఁబాట

కాసుగూర్చుంగఁ బాట కలియంగఁబాట

పాములావఁగఁ బాట పనినేయఁబాట

బాము నోవఁగఁబాట పతిఁగొల్వఁ బాట

దారి దారిఁగఁబాట దరిఁజేరఁబాట

నారి మెచ్చఁగఁబాట నరునాఁడబాట

పాటయేలేనిచో బాడొను జగము

పాటయే లేనిచో బ్రతుకేది మనకు

పాటచే నిండఁడు పాలించు జగము

పాటచే జీవుఁడు పాలించు తనువు

పాటచే సిద్ధించు భగవంతు భజన

పాటయే శరణము పాపతప్పునకు

గతిలేనివారికి గానమే దిక్కు

మతిలేనివారికి మాటలే టక్కు.

నగ—అమ్మా! అట్టి పాటచే మహా
పత్తిలో ముగియున్న నన్నుద్ధరింపుము.

రాజ—దుక్కలా గున్నావు. నీకు
వచ్చిన మహాపత్తిమి?

నగ—(అజ్ఞవిడిచి) నాప్రాణేశ్వరి నింకొక
రహహరించుచున్నాను. అంతకంటె నాడ
యేది?

రాజ—నీకు పెండ్లి జరిగిపోయినదా?
నా కింక నాసంగతి తెలియలేదు.

నగ—భావనాప్రపంచములో నాపెండ్లి
ముగించిపోయినది.

రాజ—హృదయములో దాగియుండిన
నీ భావనాప్రాణేశ్వరి నెవ రహహరింపఁగలరు?
అబద్ధమాడుచున్నావు.

నగ—అసలు ప్రాణేశ్వరి యహహరింపఁ
బడుచుండి భావనాప్రాణేశ్వరి నాహృదయ
ములో నుడి నన్ను మఱిత దహించును.

రాజ—అప్పుడు సీపు తగులఁబడకుండ
రాజకాళి నచ్చి నా గుండుకుసుమ సీగుండె
లపై పోయఁగలదు. నీకు భయములేదు.
ఇంటికి వెళ్లి నిద్రపోమ్ము.

నగ—అమె యహహరింపఁజేసినసిమ్మట
మీరు నూలుకుండలు నీరు నా గుండెలపైఁ
బోసినను ప్రయోజనముండదు. అహహరింపఁ
బడకుండ ననుగ్రహింపఁగోరెదను.

రాజ—అనుగ్రహించుటకు నే నేమి
దేవతనా? పచ్చిమచిషిని. రక్తమాంసము
లతో నుండు మనిషిని. రెండుచేతుల మని
షిని. రెండుకండ్ల మనిషిని.

నగ—మహాశక్తియే రెండు చేతుల
మహిళగా నవతరించెనని నిన్నెఱిగినవారు
చెప్పెదను. ఆశ్రుహిందినఁగాని తమ పాద
సన్నిధిని నేను విడువను.

రాజ—నేనుగా నున్నతను. నావంటి
యున్నతను దేవతనుగా నమ్మునీ వంటి యవి
వేకులే యున్నతలు. అయినను నీవనుగ్ర
హింపుమని చెప్పుచున్నావు గనుక నేను
నిన్ను ప్రశ్నించెదను. నీవు ప్రేమించిన కన్య
దేవతయా? మానవియా? ఇశువా?

నగ—నాకు తమప్రశ్నల తాత్పర్య
మేమియును బోధపడట లేదు. కన్నతల్లి
కంటె సధికురాలగు నాయిష్టదేవతయొద్ద
నాకు రహస్యమేలే? భవనందీ కూతురు
భానుమతిని నేను ప్రేమించితిని. ఇంటివా

రామెను కనకపురేశ్వరున కీయ నిశ్చయించుకొని యున్నారట. అది యట్లు జరుగునెడల నే నాత్మహత్య చేసుకొనవలసినదే.

నగధరుని వాక్యము పూర్తియైనపిమ్మట హఠాత్తుగా తలుపుతీసుకొని భానుమతి యరుగుమీఁదికివచ్చి యుద్రేకముతో నిట్లు పలికినది. —

“అది యట్లు జరుగుట సంశయమేయైనను నీ వాత్మహత్య చేసుకొనునెడల చింతించు వారెవరు నుడ? అంతటితో ఘనతచెందిన కుండినుల రాజవంశముయొక్క మచ్చ తుడుచుకొనిపోవును. పదిలక్షలవరాలకు తక్కువకాని పితృమైన యాస్తిని ధ్వంసము చేసితివి. తల్లియొక్క బోలెడు నగలను మంటలోఁ గలిపితివి. పూజ్యులగు పెత్తండ్రి యాచార్యవిషమసిద్ధి కండ్లకు కన్నట్టకుండ దొంగవలె తిరుగుచున్నావు. ద్యూతవ్యసనము మానిన నువ్వోగమిచ్చెదనని పెత్తండ్రి మహారాజు చెప్పినను వినక నాగులజీతపురాల్లతో ద్యూతము నొకను సాగించుచున్నావు. నీతల్లికి కడుపునిండ తిండి లేదు. కంటినిండ నిద్రలేదు. ఇట్టి నీకు భవనంది కూతురును కోరుటకు యజ్ఞలేదా? సిద్ధకవీశ్వరి నోటినుండి యనుకూలమగు మాట తెప్పించుటకు దుష్ప్రయత్నము సేయుచున్నావు.” (రాజకాళినిజూచి) “వది నా! నీవీ దుర్వ్యసనాంధు నాశీర్వదింపవలదు. నే నంతమాత్రము వీనిని పెండ్లియాడను. వీడె యాత్మహత్య చేసుకొనునెడల నాలుగు కన్నీటి బిందువులచే నాదుఃఖమును కడిగి వేసికొనెదను.”

ఆ మాటలు విని రాజకాళి తెలిసియు తెలియ నట్లు లేచి యచ్చటినుండి వెళ్లిపోయినది. “చంద్రబింబమునుండి విఘ్నేశ్వరమా?” యనుచు నగధరుఁడు బిక్కసాచ్చిపోయినాఁడు.

భానుమతి తన తండ్రికి సుమిత్రునితో నైన సంవాదమునుగాని యప్పుడు రాజకాళి పాడిన పాటలుగాని వినియుండలేదు గాని సుమిత్రుఁడు పెండ్లిమాటలకే వచ్చియున్నాడని మాత్రము తెలుసుకొనది. ఆమెకు కనకపురసంబంధ మంతగా నిష్టములేదు. అందువలన పడకపై పండుకొనినను ఆమెకు నిద్రపట్టలేదు. ఆ సందర్భములో నామెకు రాజకాళిని చూచి మాట్లాడవలెనని బుద్ధి పుట్టినది. రాజకాళి తమ యరుగునై పండుకొనటకు వచ్చెనని మాత్ర మామెకు తెలిసినది. వీధితలుపు గడియపెట్టుటకు వచ్చినపుడామె చూచినది. ఆమె లేచి నడవలోనికి వచ్చునరికి రాజకాళి నగధరుల సంవాదధ్వని వినఁబడెను. నగధరుని ప్రార్థన వినినపిమ్మట రాజకాళి నోటినుండి యనుకూల శీర్షచ నము వచ్చునేమో యను భయముచే నామె హఠాత్తుగా ప్రవేశించి యిట్లు పలికినది. రాజకాళి వాక్సిద్ధురాలని యామెకు తెలుసును. ఆమెయాశీర్వచనము ముందే నగధరున కనుకూలముగా వెలువడియుండెనని భానుమతికి తెలియదు. రాజకాళి వెళ్లిపోయిన పిమ్మట భానుమతి యావిని క్షణములో నగధరునితో కలిసియుండనొల్లక తలుపు వేసుకొని లోపలకు వెళ్లిపోయినది. నగధరుఁడు కొన్ని క్షణము లంధకారమధ్యమునఁ గూలఁబడియుండెను.

పదునెనిమిదియవ ప్రకరణము

రాజకాళి దీపన

కొన్ని ప్రాణములకుఁ బిమ్మట బెట్టి తినిన మనిషివలె నాయాసముతో మెల్లగా నగధరుఁ డరుఁగుమీఁదినుండి లేచి భవనంది యిల్లు విడిచినవాఁడయ్యెను. ప్రాయశ్చముగా నతనియాశ యన్తమించినను చిన్న యొక కీరణము మాత్రము మందముగాఁ గన్పట్టుచుండెను. “ఏఁడే యాత్మహత్య చేసుకొను నెడల నాలుగు కన్నెటి బిందువులచే నాదఃఖమును కడిగివేసికొనెదను.” అని భానుమతి పలికిన యుపసంహరవాక్యమే యా కీరణమును నిలిపినది. తనయందు ప్రేమయే లేని యెడల తాను చచ్చిన నశ్రుబిందువులు రాల్చుట యెందుకు ?

నగధరుఁ డింటికి వెళ్లలేదు. రాజకాళిని సంధించి తిరిగియు వేడుకొనవలెననియే యతనికి సంకల్పము పుట్టెను. రాజకాళి రాత్రులందు నిద్రించు స్థలములు నాలుగు. ఒకటి ఆచార్యభవనందిగారి యరుఁగు. ఇంకొకటి చంపావతిగారి యరుఁగు. మఱియొకటి కర్ణిగారి యరుఁగు. కేతూకటి నేనాపతిగారి సావడి.

ఇప్పుడు నగధరుఁడు చంపావతిగారింటికి వెళ్లెను. వారి వీధియరుఁగుపై రాజకాళి కన్పట్టుటలేదు గాని దేదీప్యమాసమూర్తియగు పూర్ణ కన్పట్టినది. పూర్ణ గూడ నగధరుని చూచెను. నగధరునితల్లి వసుంధర పూర్ణతండ్రి సత్యరథునకు పినతల్లికూతురు. అందువలన నగధరుఁడు పూర్ణ కొకవేలు విడిచిన మేనబావ. అవేళయందు నగధరుఁడు

వచ్చుట పూర్ణ కాశ్చర్యము కలిగించెను అప్పటికి సుమారు పదునాలుగు గడియల రాత్రియైనది. నగధరుఁ డరుఁగుదగ్గఱకువచ్చి నిలువఁబడియుండెను.

పూర్ణ—బావా ! కూర్చుండుము.

నగ—ఈ యభాగ్యుని సేపు కూర్చుండు మనుచున్నావా? నేను నీయొద్దఁ గూర్చుండుటకు తగినవాఁడనుగాను.

పూర్ణ—ఏమి యంత దుఃఖముగా నున్నావు? అమ్మ నిమ్మలముగా నున్నదా?

నగ—ఆమె ప్రాణములతోడనే యున్నది. మఱదల, నా యాస్తియంతయును పోయినది. దానికి నేను చింతింపలేదు. రాజగారు నా కుద్యోగ మీయ నిరాకరించిరి. దానికిని నేను చింతింపలేదు. నాసోదరులు భోగనాథశక్తిధరధనంజయులు నన్ను కుక్కకంటె నన్యాయముగా చూచుచున్నారు. దానికిని నేను చింతింపలేదు. నేను మహేశ్వర్యముతో నుండుకాలమున ప్రతిదినము నాయింట భోజనమునేయు బ్రాహ్మణులు పాటవేసిన పదార్థము. పాటి సంవత్సరాచాయము గలవారు నన్ను జూచి యిప్పుడు పరిహసింపుచున్నారు. దానికిని నేను చింతింపలేదు. నేను ప్రాణములకంటె నధికముగా ప్రేమించినకన్య—నాహృదయములో నిత్య మారాధింపఁబడుచుండిన కన్య—తప్పక నా గృహేశ్వరి యగునని నేను సర్వకాలములందు నమ్మినకన్య నన్ను పరుషోక్తులతో తూలసాడి తిరస్కరించినది. నేను జూడరినే యగుదునుగాక. అంతమాత్రమున పట్టణమంతయు నన్ను బహిష్కరింపవలెనా? ద్యూతములో

గెలుచుచు తమసంపద నభివృద్ధిపఱచినవారు సంఘములో పూజించబడుచునేయున్నారు. నాసంపద పోయినందున నేను సంఘముచే తిరస్కరింపఁబడితిని. రాజుచే తిరస్కరింపఁబడితిని. సోదరులచే తిరస్కరింపఁబడితిని నేను ప్రేమించిన నాయుకచే తిరస్కరింపఁబడితిని. నా దుర్గుణము దారిద్ర్యమేగాని జూదరి తనముగాదు. నామైశ్వర్యసమయములో నేను బౌదార్యాంధుఁడనై చేసిన దానధర్మముల నెవరైన గణించిరా? అప్పుడు నన్నవరకష్టఁడని పొగడిరి. ఇప్పుడు శవమునువలె జుగుప్సతో చూచుచున్నారు. నీ వాత్మహత్య చేసుకొనను చింతించువా రెవ్వరు నుండరని నా హృదయోక్తియనినది ఆమా, విని నప్పటినుండియు నాప్రాణములు నాకు బలవై పోయినవి. భగవతి రాజకాళమ్మ నొకసారి చూచిపోవలెనని వచ్చితిని. ఆమె యాకీర్వచనమే నా కీర్తతి దొరకనియెడల తేపు సూర్యోదయమును నేను చూడఁదలంచుకొనలేదు.

పూర్ణ—కూర్చుండుము బావా! నలయుధిష్ఠిరులు జూదమాడి రాజ్యము పొంగొట్టుకొనలేదా? మాయింట మాత్రము నీపే రెప్పుడును నీచఁబఱపఁబడలేదు. నీవు చేసిన దానధర్మములను గుఱించి మే మెప్పుడును చెప్పుకొనుచునే యుండుము. శక్తిధర ధనంజయులను నీవు నిందింపకుము. వారిద్దఱును తండ్రిచాటు పిల్లలు. వారి తండ్రులు సాధారణులు గారు. గోదావరీక్షీరదల మధ్యప్రదేశములో నెదురులేని మాటగల వారు. ఒకఁడు రాష్ట్రమున కంతటి కధ్యక్షుఁడు. మఱియొకఁడు శత్రుముఁటైనవారి

కెల్ల నాచార్యపురుషుఁడు. వారుభయులును నీకు హితముచెప్పి విఫలులైరి. వారి యాజ్ఞ మన్నించుటకైనను నీవు ద్యూతము మానవలసియుండెను. అట్లు నీవు చేయఁజాలక పోతివి. అందువలన వారికి కోపము కలుగుట సహజము. తమతండ్రులను ధిక్కరించినవారితో న్నహమునేయు సాహసము శక్తిధర ధనంజయులకు లేకపోయినది. ఆ సంగతుల కేమి? నీవు కూర్చుండుము. ప్రకృతము గుఱించి మాట్లాడవచ్చును.

నగధరుఁ డరుఁగెక్కి కూర్చుండెను.

పూర్ణ జరిగిన సంగతి నడిగినది. నగధరుఁడు దాఁజిక మేమియు లేక ఆతయును చెప్పెను. పూర్ణ యంతయును విని—

“బావా! ఆశగలదు. నీ వాత్మహత్య చేసుకొనవలసినంత యావశ్యకత తటస్థింపలేదు.”

నగ—(కొంచెము సేదదేటి) “ఆశగల ననుటకు గుఱు తేమి యున్నది?

పూర్ణ—రాజకాళమ్మ భానుమతి వేడి కోలుతో సహానుభూతి చూపలేదు. నిన్నాకీర్వదింపవలదని భానుమతి వేడినది. ఆమెకు బదులు చెప్పకుండ యోగీశ్వరి యచ్చటినుండి వెల్లిపోవుట భానుమతి వేడి కోలు నామహాత్మురాలు తిరస్కరింపనట్లయగును. తన కిష్టము లేనపుడు రాజకాళమ్మ యట్లు నేయుట యలవాటు. కోపాంధతవలన భానుమతి తనకు జరిగిన యా యవమానమును గమనింపలేదు.

నగ—నాయందు యోగీశ్వరికి కరుణ యుండవచ్చును. అంతమాత్రముతో కార్య సిద్ధియగునా? ఆమెవాక్కు వెడలినఁగాని నాకు నమ్మకము కలుగదు.

వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండఁగా తల వని తలంపుగా రాజకాళివచ్చి యచ్చట ప్రత్యక్షురాలయ్యెను. ఇద్దఱును ప్రత్యక్షతా సముచ్చేసి యామెను రాఁబట్టుకొని ఆమె యరుఁగుమీఁద కూర్చుండినపిమ్మట వా రామెదగ్గఱ భక్తితో కూర్చుండిరి.

రాజ—పూర్ణా! వైజయంతి అత్తయ్య గారి యరుఁగుపై పండుకొనుటకు వెళ్లితిని. మఱిదలు భానుమతి యచ్చటినుండి నన్ను గఱికికేసినది. సేనాపతిగారింటికి వెళ్లితిని. సావణిలో నెవ్వరును పఱుపువేసియుంచలేదు. రథినీకుమారి తాతతో సేమియో రాజకార్య ములు మాట్లాడుచున్నట్లున్నది. అందువలన నేను మా వదిలెగారింటికి వచ్చివేసితిని.

పూర్ణ—అత్తయ్యా! మాయంట పఱుపువేసెద మన్నను వేసుకొనవు. సేనా పతిగారింట పఱుపుకేయలేదని వచ్చివేసితివి. నీవిచిత్రచర్య యాశ్చర్యకరముగా నున్నది.

రాజ—ఇది నా పుట్టిల్లు. మా అన్నయ్య సత్యరథబాబు వేయించిన చల్లనియరుఁ గు నాకు వెయిరఱుపులతో సమానము.

పూర్ణ—ఈ గోజున నేను నిన్నొక మాట యడుగవలెనని యున్నాను. స్పష్ట భాషతో నాకు బదులు చెప్పవలెను.

రాజ—అది స్పష్టమో అస్పష్టమో నాకు తెలియదు. నాకు వచ్చిన భాషతో నేను మాట్లాడెదను.

పూర్ణ—నరి. అట్లే కానిమ్ము. మీ తండ్రి కగచజబాబు ఎవరు?

రాజ—మన వసుంధరగారి అబ్బాయి కార్యమేదియో చూచి మనము ముందు పరిపించివేయుదుము. తరువాత మనము మాట్లాడుకొనవచ్చును.

పూర్ణ—ఇతని కార్యమేదియో యత్తయ్యకు తెలిసినదా?

రాజ—నాకు తెలియకపోలేదు. నాలుగు కాళ్ల మనిషిగా మాటవలెనని కోరు చున్నాఁడు.

పూర్ణ—(నవ్వుచు) మాఱునా?

రాజ—ఇప్పుడు రెండుకాళ్ల పశువుగా నున్నాఁడు. ఆ పశుత్వము పోయినఁగాని నాలుగుకాళ్లమనిషి కానేరడు.

పూర్ణ—ఇతఁడు రెండుకాళ్ల పశువా? అది యెట్లు?

రాజ—వివేకము లేనివాఁడు పశువు గాక మనిషియగునా? వినుము వీని చర్యలు.

పెట్టెను తిండిని పెనుభూతములకు తిట్టచునున్నారు తినినవారిపుడు.

కట్టెను మేడను కంసాలు లుబ్బ మట్టుట కెవ్వరు మనుషులు లేరు.

వీగెడువేళిలో విత్తములొడ్డె నాగులకొంపలు నగరిలో నిండ్లె.

ఆడుచునున్నాఁడు పాడుయాటింక మాడుచునున్నది మహనీయతల్లి.

రాణువచేరఁడు రాజు చెప్పినను బాణాలతో విల్లుపడె నొకమూల.

మ్రొక్కుచునున్నాఁడు మూఢమానవుల

నెక్కువగానుండి హీనుడైనాడు.
స్రొక్కుచునున్నాడు సొత్తేమిలేక
త్రొక్కుచునున్నాడుదూష్యహాత్రోవ.

పూర్ణ—(తనలో) ఇతడు షరంతప
సంఘములో చేరినాడా యేమి? దూష్యహా
త్రోవ త్రొక్కుచునున్నాడు డనుచున్నది.
(ప్రకాశముగా) ఇతనిని బాగునేయ బాధ్యత
యత్తయ్యది. (ఘండోబద్ధవాణి నాశ్రయించి)

మేఘమువలె నిచ్చి మెరిసినవాడు
మోఘేతరంబుగ మ్రోగినవాడు.
నిండుపంక్తులలోను హుడాలతోడ
పిండివంటలుచేసి పెట్టినవాడు.
షరధనంబెఱుంగని పరిశుద్ధతముడు
పరనారిముట్టని పావనతముడు.
మాయయెఱుంగని మానేస్తకాడు
కాయవాక్చిత్తము ల్గలిసినవాడు.
బాలుంగన్నులవాడు వాడలోపీడు
నాబుగుకాళ్లతో నడుచు నేనాడు.

నగ—(గద్గదకంఠుడై) అ య్యో!
మఱదలా! అభాగ్యుడగు నన్ను నీ వట్లు
పోగడి నీవాక్కును మలినపఱచుకొనవలదు.
నే నిప్పుడు కాయముకొఱకు మాయ నేర్చు
కొనుచున్నాను.

పూర్ణ—ఇ ట్లంగీకరించుట మాయలేమి
గాదా? (రాజకాళిని జూచి) అత్తయ్యా!
దీవింపు మీ దీనుని.

రాజ—నాప్రియమైన పూర్ణా! నీమాట
కెదురాడుదానా?

మోసెడుకాళ్లకు మ్రోగెడుకాళ్లు
వేసెడుకాళ్లకు వెలిగెడుకాళ్లు.

నాగెడుకాళ్లకు చక్కనికాళ్లు
బాగైనకాళ్లకు బంగారుకాళ్లు.
ధావించుకాళ్లకు దన్నెనకాళ్లు
భావించుకాళ్లకు బలమైనకాళ్లు.
నేవించుకాళ్లకు సిరియైనకాళ్లు
కావించుకాళ్లకు గామించుకాళ్లు.
పండించుకాళ్లకు మడెడుకాళ్లు
దండించుకాళ్లకు దడిసెడుకాళ్లు.
సాధించుకాళ్లకు జల్లనికాళ్లు
రాధించుకాళ్లకు రంగైనకాళ్లు.
మేలైనకాళ్లకు మెత్తనికాళ్లు
లాలించుకాళ్లకు లాభించుకాళ్లు.
శ్రమమొందుకాళ్లకు శ్రమదీర్చుకాళ్లు
భ్రమించుకాళ్లకు బంధించుకాళ్లు.
అడిగినకాళ్లకు నమరినకాళ్లు
కడిగినకాళ్లకు కళగలకాళ్లు.
ఆడెడుకాళ్లకు బాడెడుకాళ్లు
తోడొను కష్టాలు దూరంబులగును.

పూర్ణ—బావా! ఇంక నీకార్యము
సిద్ధించినట్లే. నీవు వెళ్లి నిశ్చింతగా నిద్ర
పోము.

నగధరుడు రాజకాళికి నమస్కరించి
యతినంతోపముతో నిష్క్రమించెను.

పందొమ్మిదియవ ప్రకరణము

“కనుపాపలో నుండు కగచజబాబు”

పూర్ణ—అత్తయ్యా! నగధరుడు వెళ్లి
పోయెను. కగచజబాబు గుఱించి యిప్పుడు
చెప్పెదవా?

రాజ—కకారుడు గకారుడు చకా
రూడు జకారుడు వీరు నలువురును కలిసిన
యొకనమష్టేకి కగచజబాబుని పేరు.

పూర్ణ—(నవ్వుచు) అట్లగునెడల మీ యమ్మకు నలుపురు భర్తలా?

రాజ—మా అమ్మభర్త యొక్కజే. వానిపేరు గకారుడు. కకారుడు మీ నాయనమ్మ సిద్ధేశ్వరి పెనిమిటి. చకారుడు డిప్లొ భ్యముని తల్లికి మగడు. జకారుడు కర్ణికి రమణుడు. ఈనలుపురికిని నామ భేదమేగాని వ్యక్తిభేదము లేదునుమా!

పూర్ణ—అట్లో భ్య భీమనాథులు నాపిన తండ్రులా? ఆశ్చర్యములను వినుచున్నాను.

రాజ—మఱియొక యాశ్చర్యమును వినుము. శాంతీ నేపథ్య యాంగిరసవిమలుడును నేను నొకతల్లి పిల్లలము. అతడు గకారుని కొడుకు. అతడు నీకు మఱియొక పినతండ్రు. ఇట్లు సత్యరథ విమలులు నా అన్నలు. అట్లో భ్య భీమనాథులు నాతమ్ములు.

విజలాని గుఱించి పూర్ణ కెన్నియో సంగతులు తెలుసును. అట్లయ్య సతడు తనను పెంచిన తండ్రియగు సత్యరథునితమ్ముడని తెలియదు. విమలు డామెకు మిక్కిలి పరిచితుడు. అతడు డామె కెప్పుడు నీరహస్యమును వెల్లడించియుండలేదు. తనతల్లికిగూడ విమలుని పరిచయ మెక్కువగా నున్నది. ఆమెకుగూడ నీరహస్యమును విమలుడు చెప్పియుండలేదు గాఁబోలును చెప్పియుండిన తన కామె చెప్పదా? ఇప్పుడారహస్యమును రాజకాళి యుద్ధాటించినది. పూర్ణ యాశ్చర్య సంగ్రహములతో నిట్లు పలికి-ది.—

“అత్తయ్యా! మీ తండ్రి గకారు డాంగిరస గణదాసా? చిత్రకూటరాష్ట్రము నందలి నందాపురమునందు సుప్రసిద్ధుడై వెలసిన

గణదాసాగకారుడు? మా తాత కంకోలుని యువరవేషమా గణదాసు? మేమన్నామి భట్టారకుని యల్లుడగు విమలుడు నీకు సాక్షాత్తోదరుడ?

రాజ—బేను. కంకోలుజే గణదాసు. విమలుడు నా సాక్షాత్తోదరుడే.

పూర్ణ—గణదాసుకు వేఱుసంతానము గలదా?

రాజ—గణదాసుయొక్క మొదటిబిడ్డ విమలుడు. రెండవబిడ్డ నిర్మల. ఆ పిల్లను చిన్నతనములోనే కిరాతు లెత్తుకొనిపోయిరి. మా తండ్రియు మా తల్లి వనదర్గయు తమ పిల్ల నప్తురాలయ్యెననియే నిశ్చయించుకొనిరి. అభాగ్యురాలగు మాతల్లి తన జీవితకాలములో నా పిల్లను తిరిగియు చూడలేదు. మా అన్న విమలుడు గూడ నిదివఱకు తన చెల్లెలిని కనిపెట్టియుండలేదు. విజాతీయుల గృహమున నజ్ఞానాంధకారమున మునిగి యుండిన యా పిల్లను కొనకు జటాముని కనిపెట్టి వెలుతురులో వేసెను. ఆవిడయే నీయెదుట నిప్పుడు మాట్లాడుచున్నది.

పూర్ణ—(ఆశ్చర్యముతో) అత్తయ్యా! మా కుటుంబమున కీ దినమున గొప్ప నష్ట ద్రవ్యలాభము కలిగినది. ఈ సంగతిని మా అమ్మతో నేను చెప్పట కనుజ్ఞ నిమ్ము.

రాజ—చెప్పకొనుము. అభ్యంతరము లేదు.

పూర్ణ—విమలబాబు కనిపించిన నీసంగతి నేను చెప్పవచ్చునా?

రాజ—చెప్పవచ్చును.

పూర్ణ కంకోలుండే జటాముని యని ముందే గ్రహించియుండెను. స్పష్టార్థము తిరిగియు రాజకాళి నిట్లు ప్రశ్నించినది—

“అత్తయ్యా! జటాముని యెవరు?”

రాజ—జటామునియే జకారుడు. అతడు నీతాత. నా తండ్రీ. దక్షిణాపథములోని యోగిబృందమున కంతటికిని గురువు.

పూర్ణ—నే నిప్పుడు రథిసీకుమారికంటె గొప్పదాననని గర్వించుచున్నాను. భగవాన్ జటాముని నా తాతయ్యా?

రాజ—ఔను. సాక్షాత్తుగా నీతాత.

పూర్ణ—అత్తయ్యా! చకారుండెవడు?

రాజ—సంస్కృతశ్లోక పాదములను పూరించువాడు. ప్రాత పుస్తకములలో నిరర్థకుండేగాని యీ కాలపు కవులు వానిని సముచ్చయార్థమునందు తఱచుచుగా నుపయోగించుచున్నారు.

పూర్ణ—భాషలోని చకారుని నే నడుగలేదు. కగచజట బులోని చకారుని నే నడుగుచున్నాను.

రాజ—అట్లో భయముని తన తండ్రిని గుఱించి నీ కెప్పుడును చెప్పియుండలేదా?

పూర్ణ—తన యనలు పేరు సోమ దత్తుడనియు, భగవాన్ జటాముని తన గురువనియు చెప్పియుండెను. అంతకంటె నధిక మేమియును చెప్పియుండలేదు.

రాజ—అతని తండ్రిపేరు వైరూపచక్రధరుడు. రాధీతరకంకోలుండే తన భార్య గఱించిన పిమ్మట నాంగిరస గణదాసుగా

మాతెను. అంగిరస గణదాసే తన రమణి యస్తమింపిన పిమ్మట వైరూపచక్రధరుడుగా మాతెను. వైరూపచక్రధరుండే తన ప్రేయసి మరణించిన పిమ్మట పేరులన్నియు విడిచిన పెనుజడదారిమైనాడు. అతనినే జటాముని యని జనులు వ్యవహరించిరి. అతని యేక రాత్రి కళత్రము కర్ణి. ఒకసారి యామహా పురుషునకు శరీరమర్పింపన కర్ణి మఱి యెప్పుడు నెచ్చటనుగూడ నెంగిలిడలేదు. లోకావదమును లక్ష్మ్యపెట్టక ఋషిసేవా ఫలితమగు తన గర్భమును దాచక లోకోత్తర పరాక్రముండగు భీమనాథుని గనినది. తండ్రి యామెచు బహిష్కరించెను స్వసంఘ బహిష్కృతురాలగు నానాగాంగనకు కరణావతియగు చారుమతీమహాదేవి యాశ్రయ మిచ్చి కాపాడినది. మా తల్లులు నలుపురిలో నామెయే యిప్పుడు మిగిలియుండిన తల్లి. ఇప్పుడా తల్లి కొడుకును నాగులు నెత్తిపై పెట్టుకొని పూజించుచున్నారు. ఆమెపై ప్రయోగించి యుండిన బహిష్కారాస్త్రము నా సంఘమువారిప్పుడు పనంపారించుకొని నను ఆమె మాత్రము సంఘముతో నంటకయే యున్నది.

పూర్ణ—ఆమె తన నొకరాత్రి యను గ్రహించిన మహాపురుషుడు జటామునియే యని తెలుసుకొనినదా?

రాజ—ఆమెకు తెలుసును. అయినను ఆనంగతి నామె యెవ్వరిదగ్గఱను వెల్లడించి యుండలేదు. వెల్లడించిన నా మహాపురుషున కశక్తిర్ని వచ్చునని యామెభయమట. ఈ విషయమును నాకు మాతండ్రి స్వయముగా చెప్పిరి.

పూర్ణ — చక్రధరునకు వేణు పిల్లలు గలరా?

రాజ — కల రిద్ద తాడపిల్లలు. పెద్దది సుముఖి. రెండవది యపరాజిత. సుముఖి బ్రాహ్మణనేషధారియగు నొక నాగుని చే వంచింపబడినది. లోకముయొక్క యక్షేమ మునకు దాని కొకకొడుకు పుట్టినాడు. వాడే యిప్పుడు షరంతపనంఘమును నడి పించుచున్నాడు.

ఈవార్త పూర్ణను కంపింపజేసినది. కొన్నిక్షణము లామె కేమియును తోచ లేదు. తీరిగియు మనస్సు షర్మవస్తాపన చేసు కొని యిట్లు శ్రద్ధించినది. — “అపరాజిత వృత్తాంత మేమి?”

రాజ — ఆమె యొకతాసి యయ్యెను. చాలకాలము కాశీలో నుండి యిప్పుడు చిదం బరమునకు వచ్చి వసించుచున్నదియట. ఇది మాతండ్రి చెప్పినమాట.

పూర్ణ — అత్తయ్యా! రాధీతరుఁ డగు మీతండ్రి అంగిరసుఁ డనియు, వైరూపుఁ డనియు రెండుసారులు గోత్రనామములను గూడ మార్చుకొన్నాడు. అంతగోప్య నుతని కెందులకో?

రాజ — ఒక గొప్పయింటి విధవాగ నను గుప్తముగా నాపద్ధర్మము ననుసరించి వివాహముచేసుకొని యీ రాజధాని నతఁడు విడిచెను ఆరహస్యమును రక్షించుట కామె యు తానునుగూడ పేరులు మార్చుకొనవలసి వచ్చినది. పేరు మార్చుకొనునపుడు గోత్ర నామముగూడ మార్చుకొనినాడు. రాధీతరులు గూడ సంగిరోగణములోనివారే గనుక పా

మ్యముగా నాంగిరసనామము రాధీతరు నకుఁగూడ నొప్పెను. మాతల్లి పోయినపిమ్మట వైన నతఁడు తన పూర్వనామమునే ధరింప వలసియుండెడిది. మఱియొక చెడ్డలంపటము తఁగించినందున వేణు గోత్రనామములను పెట్టుకొనవలసినవాఁ డయ్యెను. అతని మూఁ డవభౌర్య యీకాలములో బ్రాహ్మణులు పెండ్లియాడఁదగినజాతిలోఁ బుట్టలేదు. ఈ దక్షిణాపథమునందు కాపాలికు లను క్రూర జాతివారచ్చటచ్చట విరళముగాఁ గలరు. వారినే మనపూర్వులు రాక్షసులని చెప్పు చుండెడివారు. వారు మా మూఁడవతల్లి పుట్టింటివారు. ఆవిడపేరు శైరవి ఆ రాక్షస కన్యతో కాపురమునేయుకాలములో మా తండ్రి పూర్వనామములతో నుడవొల్లక వైరూపచక్రధరుఁ డయ్యెను. రాధీతరు లని నను, విరూపు లనను ఏకవంశస్థులే యగు దురు. విరూపఋషియే గదా రాధీతరులకు మూలపురుషుఁడు.

పూర్ణ — (సంభ్రమముతో) అక్షోభ్య ముని బ్రహ్మరాక్షసుఁడా?

రాజ — భయపడకుము. అతఁడు బ్రహ్మ రాక్షసుఁడేయైన కాపాలికుల క్రూరగుణ ములు లేనివాఁడు.

అనంతరము వనదుర్గ పూర్వనామ మేదియో, నిర్మలాఽ పరాజితలకు పెండ్లియై నదో లేదో, వారికి పిల్లలున్నారో లేరో యడుగుటకు పూర్ణతలచినది గాని రాజ కాళి యంతలో పాటలు పాడనారంభించినది —

అంశంబులో నుండు నచ్చదయ్యంబు
పింశంబులో నుండు పిచ్చి పుల్లయ్య

కుండంబులో నుండు కుంభోదరుండు
కాండంబులో నుండు కామేశ్వరమ్మ
శ్లోకంబులో నుండు లోకాలయవ్వ
శ్లోకంబులో నుండు శుభదేవియక్క
వర్షంబులో నుండు వజ్రాలదేవి
హర్షంబులో నుండు సంభోజహస్త
మనచూపులో నుండు మకరధ్వజండు
కనుపాదలో నుండు కగచజబాబు.

ఇరువదియవ ప్రకరణము

లోకాభిరామానుజము

పాటలు ముగించిన పిమ్మట కొన్ని
క్షణము లారంగస్థలము నిశ్శబ్దముగా
నుండెను.

తిరిగియు రాజకాళి ప్రసంగ మారం
భించినది.

“అచార్యవిషమసిద్ధికి జయలక్ష్మి యను
నొక విధవమేనత్త యుండెను. అందవలన
నగధరుండు మామేనబావకొడుకు.”

పూర్ణ—(తనలో) బాగున్నది కార్య
కారణ సంబంధము. ఆ జయలక్ష్మియే తమ
తల్లివనదర్శయని యీ ప్రసంగముయొక్క
తాత్పర్యముగా నుండవచ్చును.

రాజకాళి యింకను చెప్పచున్నది—
“అమె పితామహుండు గిరిధర భట్టాచార్యుఁ
డొక గుడిచేటికి సర్వస్వము ధారవోసె నని
వినికిరి. అతని పేరింటిగాఁడు నగధరుండు.
వీఁడు కామకుండు గాకపోయినను ఆస్తిని
పాడునేయుటలో తనకూటస్థునకు సమా
నుడే యగును. గిరిధరుని కుమారులు తిండి
కవస్తపడుచుండిరట. ఇప్పు డా గిరిధరుని

మునిమనుమండు దక్షిణాపథములోని మహా
రాజులలోనికెల్ల సగ్రగణ్యుడై వెలుంగు
చున్నాఁడు.

పూర్ణ—వారిలో పర్యతస్యామి భట్టా
రకుం డవతారపురుషుండు పుట్టెను. అతని
వలన నావంశమునకు వెలుతురు వచ్చినది.

రాజ—దానికేమిగాని వసుంధర యెంత
యో కష్టపడు సీసమయములో అన్న దేవ
కీర్తి యెంత యుపేక్ష వహించుచున్నాఁడో
చూడుము. బొటాఖాటిగా తిండికిమాత్రము
జరుగు సంసారి తనచెల్లెలింటి సా త్రైతయో
యపహరించి లక్షాధికారి యైనాఁడు. ఏమి
యైన వానికి కృతజ్ఞత యున్నదా ?

పూర్ణ—స్వంత చెల్లెలికే సంవత్సరమున
కొక పంచల చాపైన సీయని లోభి నవతి
చెల్లెలిని చూచునా? అదృష్టమువలన వసుం
ధర తల్లిని నవతి కొడుకు క్రూరహస్తము
నుండి తప్పించి భగవంతుండు మీదికి తీసు
కొనిపోయినాఁడు. వాని కొడుకు శివకీర్తి
నిష్పాడు నగధరుండు ప్రాణమిత్రునిగా నమ్ము
చున్నాఁడు. వానివి శుష్కప్రియములు,
శూన్యహస్తములు.

రాజ—దేవకీర్తి స్వంత చెల్లెలు వీర
భద్రావధాని భార్య మనోహరిణి పడు కష్ట
ములకు మితలేడు. ప్రతిదిన మొకసారి యవ
ధానిగారి క్రోధాగ్ని రవిలి మండుచుండును.
భర్త ప్రథమ కోపి. గంపెడు పిల్లల సంసా
రము. ఆపై లేమి పుట్టింటి సహాయము
మృగ్యము. అవధాని యిష్టాదు తన పిల్ల
పద్మాక్షి నమ్ముటకు యత్నించుచున్నాఁ
డట. మనోహరిణి కడి మఱియొక కష్టము.

పూర్ణ—పతంగావధానికంటె పీఠభద్రా
వధాని మేలు. ఇతని కోసము తిట్లతో చల్లా
చును. అతని కోసము ప్రహరములవఱకు
పాపించును. అతని యిట్లులు సేలకేళి చెబ్బలు
తనని పినమేలేద. కూతురు సుశీలకుఁగూడ
సప్తశిష్యుడు ముట్టుచుండుచు పదినెగారి
కూతురు భజని మాత్రము కొన్నాళ్లనుండి
కొట్టుట మాచినాఁడు. పీఠభద్రావధాని తన
కూతురు నమ్మదలంచినట్లే పతంగావధాని
తన పదినెగారి కూతురు నమ్మదలంబయి
న్నాఁడు.

రాజ—ఒక విషయములో మాత్రము
పీఠభద్రునికంటె పతంగుఁడు మేలు. ఆతఁడు
తన కొమారిలెను చదివింపక గొప్పపుణ్యము
చేసెట్లు సంతసించుచున్నాఁడు. ఇతఁడు తన
పదినెగారి కూతురును, తన కూతురును
శుభాంగీగురుకులమున వేసి వారి విద్యాభి
వృద్ధికి తోడ్పడినాఁడు.

పూర్ణ—తాను విక్రయింపబోవు వస్తు
వులవెల హెచ్చునేయుటకే యీ యజుర్వే
దావధాని యీ త్రోవ త్రొక్కినాఁడు. ఆ
ఋగ్వేదావధాని కాపాటి బుద్ధి లేకపోయినది.

రాజ—ఇతనికి తన యజుర్వేదములో
నూటి కొకముక్కయైన నర్థమగును. అతనికి
తన ఋగ్వేదములో సంతయును గోడయే.
ఇదియే వీరి బుద్ధివ్యత్యాసమునకు కారణము.

పూర్ణ—ఏమియును చదువనివారి
కంటెఁగూడ నర్థజ్ఞానములేని స్వాభ్యాసా
ధ్యేతలే మూర్ఖులై కన్పట్టుచున్నారు. కారణ
మేమియో?

రాజ—చదువనివారి కహంకారముండే
దు. అందువలన వారు తమకు తోచక

పోయినను ఒకరు చెప్పిన విందురు. స్వాభ్యా
సాధ్యేతలకు జ్ఞానము లేకపోయినను గొప్ప
గా చదివినామను నహంకారము మొండు.
అందువలన వారికి తమకు తోచదు;
దహంకారమువలన నొకరు చెప్పినను
పినరు. ఇట్లు వారి యర్థజ్ఞానములేని చదు
వనర్థదాయక మగుచున్నది.

పూర్ణ—మూర్ఖులు కిరాతులతో నమా
నులు. మనసంఘములో నట్టివారి కగ్రస్థాన
మిచ్చుచుండుట చింతాకరము.

రాజ—కిరాతులలో నెందఱో మంచి
వారున్నారు. నన్ను పెంచిన పల్లికావీరకు
లెంతయో మంచివారు. నందాపురదుర్గపాల
కుఁడు కిరాతాధిపతి వీరసేనుఁ డెంతయో
మంచివాఁడు

పూర్ణ—కిరాతులలో మంచివారే పుట్ట
రని నాభావము గాదు. నాది ప్రాయశ్చిత్తి.

రాజ—ఈమాటల కేమిగాని రాజుగారి
పైనికాధికారులలో నెవరిసామర్థ్య మెట్టిదో
సీకు తెలిసినంతవఱకు చెప్పము. ఒకప్రక్క
లో నశ్వకేశ్వరుఁ డగు వీరబాహువును,
ఇంకొకప్రక్కలో కలింగేశ్వరుఁడు శ్రుత
సేనుఁడును, మఱియొకప్రక్కలో కుంతలేశ్వ
రుఁ డగు ననంతసేనుఁడును, లోపల నందఱిని
మించిన నిశంభువును కౌండిన్యనకు శత్రు
వులై యున్నారు. ఇందఱిని ఢీకొనఁ గలుగు
బలము మనమహిపతి కున్నదోలేదో యదే
నాకు సదాచింత.

పూర్ణ—పైన్యముయొక్క పునాదులు
బాగున్నవి. యోధులును దళపతులును శత
పతులును మంచి సమర్థులుగా నున్నారు.

శతపతివఱకు నిజమించు సధికారము నేనా పతిదేగాన సంతపఱకు స్వాప్యవమేమియు చెడలేదు. వీరులను పరీక్షించి సంగ్రహించుటలో నేనాపతి యద్వితీయుఁడు. సహస్రపతులలో ప్రాతవారు సమర్థులేగాని క్రొత్తివారిలో బలభద్ర ద్రుమసేన పద్మాక్షుల విడిచిన తక్కినవారిలో సామర్థ్య మతగాఁగానము. ప్రాతవారిలోఁగూడ కామపాలుఁడు మిక్కిలి సమర్థుఁడు. దండనాయకులలో శక్తి ధర ధనంజయులు గొప్పపని నేయ శక్తులు. పింగాక్షుడ్రుద్రసేనులు సమర్థులేగాని సమయమునకు పనికిరారు పింగాక్షునకు రాజభక్తి చాలదు. నిశంభునిపై గూఢప్రీతిగూడ వానికిఁ గలదని మా యనుమానము. రుద్రసేనునకు స్వకరీర ప్రీతి యధికము. అట్టివారు సమయమునందు తెగించి పోరాడలేరు. చండ సేనుఁడు వట్టి యార్భటమేగాని క్రియ సున్న. రణేశ్వర భుజంగులు దశపతి పదవికిఁ గూడ పనికి రానివారు దండనాయకులుగా నున్నారు. ఒకఁడు రాణిగారి చెల్లెలికొడుకు. మఱియొకఁడు రాణిగారి సతల్లి కొడుకు. ఇవియే వారికిఁగల యోగ్యతలు. వీరనాథ చిత్రసేన బలవర్ధనులు సాధారణ సమర్థులైనను రాజభక్తితో ప్రాణములను లక్ష్య పెట్టక పనినేయఁగల ప్రాతదండనాయకులు.

రాజ—పునాదులు బాగున్నవి యన్నావు. అదియే నాకు ధైర్యము. అయినను శత్రువులందఱు నొకసారి తలపడిన మాత్రము కొంత కష్టమే.

పూర్ణ—చర రాజుల దాడికంటె లోపల నిశ్చరభుని విప్లవమే భయంకరము. అతని మహిమల ననేకు లనేకవిధముగా పొగడు

చున్నారు. చోర పరమేశ్వర చోరరాక్షసులతని చక్రరక్షకులంట. ఘనేంద్రబాబునగర పాలుఁడుగా నియమింపఁబడుట కొంత శుభ సూచకమేగాని రాష్ట్రీయుఁడు వీరనందుఁడతని పనికి పానకములో పుడకవలె నడ్డవచ్చుచుండునని విడికిరి.

రాజ—లీలావతీదేవి మాట సాగునంత వఱకు రాష్ట్రమునకు విముక్తిలేదా. వీరనందుఁడు రాష్ట్రీయుఁడుగా నుండుటకు తగిన యోగ్యత యామెతమ్ముఁడుగా నుండుటయే గాక నుఱి యేమున్నది? అక్షిర వికారుఁడు విశ్రాంతి తీసుకొనినఁగాని రక్షిదళము బాగు పడదు.

పూర్ణ—లీలావతిపలుకుబడి తగ్గుట కారంభించినది యని వినికిరి. రథినీకుమారి ప్రయత్నము ఫలవంతమగుచున్నదియంట.

రాజ—క్రొత్త గుడిచేటి కోమలాంగి యాటయు నాగకన్యపర్ణిని పాటయు రాజకుమారి రథిని మాటయు సమోఘములు. వాటి యాకర్షణశక్తికి తిరుగులేదు.

పూర్ణ—నిజమే కోమలాంగియాటయు పర్ణిని పాటయు తత్కాల మాత్రాకర్షకములు. రథిని మాటలు మనుష్యుల జీవితములనే మార్చును.

రాజ—ఆవిడ యిప్పుడు లోకసంస్కరణార్థ మవతరించిన మహానుభావురాలని చెప్పవచ్చును. నాయాశలన్నియు మీయిద్దఱిపై నాధారపడియున్నవి.

పూర్ణ—అత్తయ్యా! ఒక సంగతి విమల బాబయ్య చెప్పఁగా వింటిని. ఇంద్రావతియను నొక స్త్రీగర్భమున విష్ణు వవతరించి పుట్టినా

డలు. ఆతడు దుష్టుల గుంపు నడచి భర్త మర్యాదాధానకు డగునట. భగవాన్ జబాముని తన కిట్లు చెప్పిరిని బాబయ్యకథ నము. ఆ పిల్లవాని పేరుగూడ విష్ణువేయట.

రాజ—బేను, నాకుగూడ మా నాయన యొకసారి యట్లు చెప్పియుండిరి.

పూర్ణ—నిష్ణుశర్మ యను బ్రాహ్మణకు మారుడొకడు భవనంది విషమసిద్ధులదగ్గఱ శాస్త్రశాస్త్రములయందు శిషితుడై రాజ కీయసేనలో శతపతిగాజేరి పనినేయుచు న్నాడు. అతనియొద్ద మంచియభివృద్ధి లక్షణములు కన్పట్టుచున్నవి యని మా అన్నయ్య మల్లికార్జునబాబు నాతో చెప్పెను. అతని తల్లిపే రింద్రవతియనియు, తండ్రిపేరు రణ కుంభుఁ డనియు తెలియుచున్నది. అతఁడే తాతయ్య చెప్పిన యవతార పురుషుడేమా?

రాజ—దేవరహస్యము లెవ్వరికిని కార్యమునకు ముందుగా తెలియవు. ఒక్కటి మాత్రము మనము నిశ్చయముగా నమ్మవచ్చును. అనేక దేవతల యంశములు భూనికి దిగినసమయ మిది.

పూర్ణ—నాకును అట్లే తోచుచున్నది, ఒకసంగతి గుఱించి తాతయ్య నీకెప్పుడైన చెప్పెనా?

రాజ—దేనినిగుఱించి?

పూర్ణ—మా దొడ్డమ్మ జ్ఞానేశ్వరిభర్త యంగిరస యజ్ఞమిత్రబాబు ప్రవాసమును గుఱించి. అతఁ డెప్పుడైన తనకు కనిపించెనా?

రాజ—అతనినిగుఱించి చెప్పలేదుగాని కాత్మసుకర్మను గుఱించి తానుచూచితిని చెప్పెను. అతఁడు కీర్తికేశుఁడైన శ్రీశైల మహామండలేశ్వరులకు పెద్దకు మారుఁడు. తండ్రి యొక నేరము విషయములో దండిచుటకు స్థిరముగా నుండిన సమయములో తప్పించుకొని పారియైనాడు. ఇప్పు డా మహామండలమేలు సత్యకర్మ యతని తమ్ముడు.

పూర్ణ—ఇప్పుడు కాత్మసుకర్మ బ్రతికి యే యున్నాడా?

రాజ—ఉక్కుగుండులా గున్నాడట.

పూర్ణ—ప్రాసాదసింహద్వారపాలుఁడు ఘోరకుండు రాత్రివేళలం దేదియో యొక భూతము కోటయెదుట నప్పడప్పుడు కన్పట్టునని చెప్పెను. దానిని గుఱించి యత్తయ్య కేమియైనం దెలుసునా?

రాజ—భూతవేషధారియగు నిశంభుని మరుష్యులలో నొకఁడుగా నుండవచ్చును. ఒకనాఁడు ఘోరకుండు లేని సమయము చూచుకొని యా భూతము కోటలో ప్రవేశింపఁబోయి యతనికుమారుఁడు ప్రమథ నాథుని జూచి దడుసుకొని పాటిపోయినది యని వినికిరి.

పూర్ణ నవ్వును.

రాజ—ఇప్పుడు న్యాయస్థానము లో కాశ్యప్రమతిపై కాలనాథుని తన కొప్పగింప వలెనని కౌళిక సులోచనుఁడు చేసిన వ్యాజ్యములో విచారణ ముగించినను ప్రాడ్వివాకుఁడు శిషిదత్తుఁ డింకను తీర్పు చెప్పలేదు.

మహాప్రాణి వాకుడుగాని ప్రాణివాకులు
సుప్రతర్థవర్థనులుగాని యింత యాలస్యము
చేయరు. ఇతడు ననుగుమనిషి. శ్యామలా
సులోచనుల పుత్రుడో కాడో కాలనాథు
డా విషయమును ముందు నిర్ధారణ నేయ
వలసియున్నది. అగునెడల నతడు పెంచిన
కాలకేశీ సుదర్శనుల పుత్రుడో కనిన
శ్యామలా సులోచనుల పుత్రుడో నిర్ధారణ
నేయవలసియున్నది.

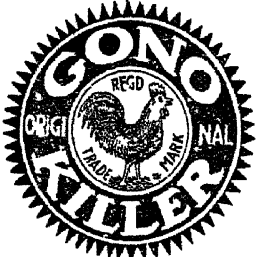
పూర్ణ — ముందు సత్యముకనిపెట్టవలెను.
పిమ్మట పెంచినవారిది బలమో కనినవారిది
బలమో నిర్ణయింపవలసియున్నది.

రాజ — ఔను.

ఇంతటితో వారి లోకాభిరామాయ
ణము ముగించినది. రాజకాళి యింత సరళ
ముగా నెప్పుడు నెవ్వరితోడను పిచ్చిచేష్ట
యేమియు లేక మార్పాడలేదు, అందులకు
పూర్ణ విక్కిలి యాశ్చర్యపడినది.

మొదటిభాగము సమాప్తము.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్రవ్యాధులకును
శగ(గనేరియా)వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనిపెట్టబడినదివ్యాషధము

కుత్రిమములు చూచి
మోసపోకుడు. "కోడి"
మార్కు గమనింపుడు.

గో నో కిల్లర్ (రిజిష్టరు)

ఈయోషధము ఇంగ్లీషుమందులను దేశీయజైవధములను పుచ్చుకొనినను
గుణముకలుగనియెడలను, యింజక్తులవలనను వాక్కినలవలననుగూడ లాభము లేక
పోయినయెడలను కడపటిప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరుగూడ పుచ్చుకొని
చూడుడు. పెక్కుయెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను వీరకము శగ
సంకలమైనను మరెట్టి మాత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గోనో
కిల్లరు తప్పక కుదుర్చును. మాత్రము ఝూరీగా నెడలును. మాత్రముపోవుచున్న
పును కలుసుమంట తగ్గిపోవును. మాత్రనాశమునందలివాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి
(గోనోకోకసు)వలన మాత్రముబొట్టుగా పడుట, మేహరోగమువలన మాత్రద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, మాత్ర
ద్వారముయొక్కవాపు, మాత్రద్వారముయొక్కచుట్టువుండు పోకయొక్కవాపు, మాత్రాశయముయొక్కవాపు
లేక మాత్రశీతియొక్కవాపు, నరకులజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గోనో
కిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము(సెనును)పోవుట, మాత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. ఖరీదు
50 మాత్రలుగల సీసారు. 3-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమ జేందవలదు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు.
పి. పి. చార్లీ ప్రత్యేకము అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యన్. జనెస్సెని, గిర్గాను వెనుకరోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. N. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents:—DADHA & Co, 52, Nainappa Naick St., P. T. Madras

నా మహా రాష్ట్ర యాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

వాడియైన నాగలితో ధరిత్రీగర్భమును చీల్చిన గాని, అందలిసారము సార్థకముకాక మట్టికడుపులోనే కైగీయై మటుమాయమగుమాడ్కి అంతరంగమునుచీల్చు హలమువలనగాని అందలిసారము బైటపడక లోపలనే కుమిలికుమిలి చచ్చును. జిజ్ఞాసాసహితమైన వేదవమే ఈ హలమందును. ఇది ఎంత యధికమైయుండునో, ఆత్మకావించు తపసును, తపఃఫలమైన ప్రతిభావృద్ధియును, ప్రజ్ఞాప్రకాశమును అంత యధికమైయుండును. వీరికితోడు అదృష్టముండవలెను. కట్టెడుట గానుపింపక, మలుగుననుండి ప్రసన్నభావమును ప్రసాదించు ఈశ్వరశక్తియే అదృష్టమని వచించును. ఈరీతి సదుపాయములందినవారిసంఖ్య అల్పసంఖ్యాకులైన ప్రతిభావంతులలోనే మిగుల స్వల్పమైనది. వ్యాసవాల్మీకులు, హోమరుడాంజీలు, కాళిదాసు షేక్స్పియరులు పోలుకవులు, రామకృష్ణలపగిది గురుగుణసంశోభితులు, మహాపురుషులు ఇట్టివారు. వీరి సంయమగు మెట్టిదో వీరితప సెట్టిదో, వీరి భావఫలసాయమెట్టిదో (దీనినందిన వగుడు) సకలలోకములును, సర్వకాలములును ఎఱుగును గదా!

“కొరికను పరిత్యజింపుము. లేనిచో దుఃఖపడెదవు” అని బుద్ధుడనినాడు. ఐహికముఖమునకును, సార్థకవృద్ధికి సంబంధించిన కొరికపట్ల కాక్యమునిపలుకులు చెల్లును. మహద్గుణయులవృద్ధికై, ఉత్తమాశయసిద్ధికై ఆత్మ పడు వేదవము పవిత్రమై, ఆధ్యాత్మికమైన కొరికయే! ఇది బలయుతమైనది కావున దీనిబాధ అధికమైయుండును. గర్హింపదగినదిగాక అపేక్షణీయమైన

ఈ బాధ కాలక్రమమున మనుష్యత్వమును దేవత్వముగావించి వదలును. ఆతనిచే “సోహమ్” అనిపించును, దీని కెఱుగని మర్త్యకు మృగమేయగును.

వయసువలననేమి, విజ్ఞానానుభవములకతననేమి, మనసు గంభీరతనందును. ఉత్తమాదర్శులకై అపుడును అది ఆర్తనాదమొ రించునుగాని, అది బాలకుని ఆక్రందముకలె బాహ్యజగతియందు శ్రుతిగోచరము కాదు. జేగంటవలె సంతరంగగర్భాలయమున నది ప్రతిధ్వనించును. ఆత్మకావించు ఈ యాంతరంగికాక్రందనమునే వేదసమవి పైన జేర్చొంటిరి. తపసనుడు, దీక్షయునుడు, ఉపాసనమునుడు ఇందుండియే జనించును

ఈ వేదసమునకును తపసునకును గల సంబంధము మిగుల చిత్రమైనది. ఈ యాతనమునుండి, —తీటికగొన నీయని ఈ యాంతరంగికప్రాత్యాహమునుండి మానసము తపసున జొచ్చినంతన, అగ్నికుండమునుండి జారి పన్నీటి సరస్సున పడినవానికలె నెంతో పరితోషమును (ప్రసవ వేదనము పడినది, పండువంటి బిడ్డను గని మఱిమఱి మురియుకన్న తల్లిని దలపించుచు) పడయును. ఈపన్నీటి చెరువున గ్రుంకులిడ గాంక్షించునాత డాయగ్నికుండమున దొలుత నిలిచితిఅవలెను. కశోరమైన అంతరంగిక పరీక్షను పీఠికగాగల మనుష్యచరిత్రయే ఆనందస్థావికమై యుండజాలును. అనలకిలలను సోపానముల గావించు కొనిన ప్రాణియే దివ్యపుష్పకము నధిష్ఠింపజాలెనుగదా!

తపసునజొచ్చుటన, పరితోష మను పన్నీలు గ్రుంకులిడుటయన ధ్యానమున మగ్నమైయుండుటే!

పుష్పహృదయమున పొంగిపోరలు మరందమట్లు గగనహృదయం దుప్పొంగు నీలీమమువలె ధ్యానమున భావోద్వేగము తోలుకాడను సద్బ్రాహ్మణుని పుష్పి బుగల ఆపాశనోదకము చందమాన, అగస్త్యుని గుండె లోని జవధివలె, నిలింపుల జవరాండ్రు జలకమాడునాక కాసారముకైవడి, చతుర్ముఖుని గనిన కరుణాపూరిత నళినగర్భముభంగి, మరాళమును నిజాంతరంగముననిడి కొనిన మానససోమరముపాలుపున ధ్యానము దివ్యప్రభా వముతో దొల్కాడును. ఇందు మనుగుట సచ్చిదానం దములందు గ్రంకులితుకే!

ప్రసంగమునలుపుటన ధ్యానమున గండివేయుట. నిండుగుండెకు గండిపడినపుడు భావప్రాతము పిల్లకాల్వ లై నలుదిక్కుల జెల్లాచెదరగును. ఈ పరుగున మధురా లాపన ముదయుంపదు. గుండెలో చేయిచెట్టి కలచివే యక, భావమునకు స్వాతంత్ర్య మొసగితిమేని తుమార ప్రాదమునుండి మంజులగీతిక నాలపించుచు జాలువారు సురాపగపగిది మధురనిస్వనమున విశ్వసం దేశ మెసగుచు నది వెలారును. నవసమాగమ ప్రణయపరివ్వంగమున (పరమాత్మ జీవాత్మలట్లు) జోక్కియున్న పుణ్య చంపతులను విడదీయు తెట్టి చెట్టయో, ధ్యాన నిరతుని ధ్యానమునుండియు, యోగనిమగ్నుని యోగనిద్రనుండియు తొలగించుట యట్టిదే! అనుభవ సమయమున, ఆనందమగ్రోహతటి నిశ్చలత్వనిస్తబ్ధత లుండవలెనుగాని శబ్దము కాదు. గభీరతకు ముసఃము డెచ్చువది వాగుడే! కావున యోచనాపరులు మిశ భాషులై యుందురు. నలువలకులందు గగనమును చుం బించుచు హిమగిరులు నిలిదియుండ నడుమ నిభృత జీకనము గడపుకొలను తనలో తెట్టిదోయని భావించుచు, బహుశాంకములను మననము చేసికొనుచు, యోగనిద్ర లోని మునిమానసమట్లు ఆనంతశాంతియందు ముగిసి, గుండరమైన నిజాత్మను ఈశ్వరహృదికి లగించి ఆత్మ విస్మృతి నందియుండ, గులకరాయియొందు దానిగర్భ మున బడిన నదెంత నెగులునందగు? తనయానందపేటి కకు చిల్లిపడెనని సంతపింపదా? గుఱుప్తిమగ్నుమై యున్న యెడందయం ధీపెపోటు చొరబడినపుడు

భోని ప్రాణ మెంతకొట్టుకొనదు? ప్రభాతసమయము లందును, శారదరాత్రులందును నోయ్యారిభావనలె తోచుప్రకృతి నవలోకించి, చూడుకొలందు వింతమృగ లను, మునునందు తక్కువలపులను నింపుకొనుతట్టి, చెన్నెముకపై దుర్విధి బలముగ గ్రుద్దినచో నెంతఘోరము జరుగదు? అంతరంగము దలి శాంతికి దురంతమై అత్యాచారము జరుగదా? సౌందర్యసంగ్రహణనునకును వికృతనినదమునకును, ఏకాగ్రదృష్టికిని అల్లకల్లులను నకును ఘోరవైరమనుట స్పష్టాంశము. తన్మయానుభవము నకు ప్రతికూలయోచనము భంగపాటు దెచ్చితీయను. వారమాపులు ప్రక్కమార్గములై ధ్యానప్రాదమందలి ఆనందపూరమును ఇందందు పాటించి దర్శ్యముమొన రించును.

మహత్తరాశయములను మానసికదృష్టియం దిడికొ నియే, వానిని పడయనెంచియే, వానికై పరితాపమంది, ఆంతరంగికవేదనమున బొగిలి తపించి, శబ్దకదృష్టితో ధ్యానించి, తిన్మయభావమున ముగిసి, శక్తిగని ధన్యుల మగుచుందుము. మానవజీవనముపై దిశ్యముకుటమను నిజపు నీయాశయములం దెట్టిశక్తి విరాజిల్లుచున్నదో!

ఎరుటివ్యక్తియెడ గాని, ప్రత్యక్షమైన ఎద్దాని యెడలగాని యొకడు భక్తిశ్రద్ధలను, ప్రేమభావమును చూపుటకు హేతువు న్నాదయును నాకర్షించుమహత్త్వ ముండుండుటచేతనే; మొద్దు నెవ్వడైన “అర్థాంగీ!” యని కాగిలించునునా? “దేవదేవా!” యని బొగ్గుల గుట్ట కెవ్వండేని ప్రణమిల్లునా? చీకటిని చూచి “జన్మ సార్థకమైన”దని గంతులుజేయునా? “అహ! ఎట్టిదృశ్య!” మని పెంటప్రాగునకు దీపారాధన గావించునా?

ఉత్తిమాశయములు ఎందుండియో వేలాడు కొయ్యముక్కలు కావు కొయ్యవై విడిది నేర్పజుచు కొనునది మృత్యువు. అక్షలంపలి పచ్చందనమండను, పూవులంపలి చక్కందనమండును తోచు ఈశ్వరశక్తికే మానసలోకము చేతులుమొగుచును. ఉన్నతాదర్శములం దిట్టి దివ్యశక్తి కడు. వీరిమహత్త్వ మెట్టిదో గుండర సృష్టిదృశ్యములను విలోకించినపుడు కొంత తెల్ల

మనకు. ఈ దృశ్యము లివి ధరించు శరీరములు. ఈ దృశ్యముల ముఖకాంతి నవలోకించితిమేని వీని యంతరంగములందు జ్ఞేజిల్లు భాస్వదాశయజ్యోతిర్నిల యెట్టివో గ్రహించుము. ప్రజయవతీ యుక్తుడై బృందావన విహారమున రాసక్రీడల దేలు ముగ్ధుని చందమున తారకాంగనాసహితుడై గగనకుంజమున సంతోషింపఁబడు చందరునందును, స్వయంవరాంగణ ముందలి సౌందర్యతిలక పాలుపున రమ్యోద్యానమున రాజిలు సులలియందును, కవిరమారుని యెడండ్లలోని భావకృత్తికముట్లు శిశిరకణముందు శోభిలు ప్రభాతకిరణ వాచకమందును, ఆర్ధాంగీకృతయమువలె కాంతిలు రాగ రంగు సంధ్యాకాశముందును మినుకులీనునవి దివ్యకృత్తి సమర్పితములైన ఆశయములే! వీని సీత్యరభావములని వదించితిమేని ప్రకృతిదృశ్యము లీత్యరవాక్కులని మానవులు గ్రహింపకపోదు. జీవ మెందున్నదో, చలన మెందున్నదో, కాంతి ఎందుకలదో, సౌందర్యసౌరభ మాధుర్యము లెందుకలదో, సచ్చరిత్ర ఎందున్నదో ఈత్యరలిఖితాక్షరములు - త్వరముగాని సదాశయములు అంటే యొప్పుచుండును.

ఇది తమ యందచగదములతో సంతసంపడి ఆంత రింపవు. ఈత్యరుడు మృత్యుంజయుడుకదా! ఈత్యర హృదయసమిద్భవభావములు మిత్తిగొంగలనుట నిస్సంశ యము కాదా? అనంతకాల మివి కాంతిలుటకు కారణము అనంతప్రాణుల యాత్మలను తనుపుటకే! వీనిని గాంచిన కన్నులు, వీనిని గ్రహించిన మనసులు, వీనిని ధ్యానిం చిన ఆత్మలు ఈత్యరసంయోగమున దనియు గోపికల వలె పరమపరితోషమందును.

మహాత్తరాశయములకు త్రోసిరాజను మానవులు కొండలుండుట నిక్కమే! అన్యచింతలు పులుగులవలె వీరి చిత్తములపై వ్రాలుటచే ఉన్నతాదర్శముల దెస వీరు చూడ్కుల బుత్తెంపరు. కాని యీ చింతలు వీరి చిత్తములను చిరకులాయముల గావించుకొననేరవు. మానవ హృదయము మట్టితోగాక దిగ్భాసామగ్నితో తయారైనది. రంగారు బంగారుపై మలినముచేరినను అది దానిని తిన

నేనుజాలు. ఎట్టికలుషమైనను మనుష్యహృదయమును కబళింప లేదు. నేను కామన్న రేపైన మేఘము క్తన భమువలె నది నిర్మలము కాగలదు. పండువెన్నెలను పాయసముట్లు జుట్టి నభోమానిని మదమందులీల సదా శరూలోకమును గ్రోలి మానవహృది మఱిమఱి మురి యును.

వికాలవారాహిలో నొక్కకెరటము చలించినం తన తక్కిన యెల్లన్నియు జలించులాగున విశ్వమం దలి ఒకదొడ్డ హృదయము తనదుగాళయముకతిన కదలిక నందినంతన అసంఖ్యాకములైనయెడలకు కదలితిమిను. కదలియం దెన్నో కర స్థలమున; వీని యన్నింటికి కన్నుకల్లి కడలియే కావున సమీరస్పర్శచే నొక్క వీచికలేచినతోడనే సింహకుటుంబమందలి తరంగసంతా నమంతయు తలయెత్తును. ఎట్టి పేరుసంబంధమో! బహు భావయూపములం దీశ్వరకృత్తి సృష్టియందంతటను గాంతి ననని తెలిపియుంటిరేకదా! సృష్టిలోని ప్రాణులన్ని ట్టికి సీతకృత్తి కన్నుకల్లి. మాతృప్రేమ ఒకేడింభకుని హృదయమును సోకియుండును. అనురాగస్పర్శ, సద్భా వస్పర్శ, సదాశయస్పర్శ సృష్టిస్థితప్రాణుల నన్నిటిని జలింపజేసి యు రించును.

సౌరభాస్వాదనమందును, సౌందర్యానుభవ మందును, రసానుభూతియందును, మధురఋణ మనన మందును అనందమందని హృదయ మేది?

ఆనంతవిశ్వమున గాంతిలుభాస్వదాశయము లన్ని యు ఒక్క జనయిత్రయందు వెలయును. ఈమె హృదయము నీలాకాశమువలె నిర్మలమైనది. ఈమెమాన సమురత్నాకరముభంగి గుణమణిపూరితమై గభీరమైనది. ఈమెకన్నులందు సూర్యచంద్రులు లేజెరిల్లుచుండురు. ఈమెనుడువులు జలజలరాలునుడురాశి కెనయైయుండును. ఈమెభావములు సౌందర్యసందీప్తములు. ఈమె ఇలు వేషపు సత్యము. “శివమృగసర్వపథమ్యు”. నందే ఈమె మృగలుచుండును. సచ్చిదానందము లీమెడెందమున త్రివేణీత్రేత్రమును సృష్టించును. భూమిజనులకు తమపు టకై మేఘుడు తనగుండెను చీల్చుకొని, శీతలవారిధారలై

బాలువారు నిజానుల నర్పించులీల, ఆర్తుల ననేకుల
దనుప నమ్మ తన వ్రాణముల భారవోయును. అరుణా
లోకమున లంఘించు పిట్టవలె, తామరలందువ్రాలు
అంచవలె కన్న విడవకై తల్లి అగ్ని కుండమున లంఘించును.

ఈ ప్రాణి ఎట్టిదని వర్ణించగలము? అన్యచరిత్రను
వర్ణించుట కేరికి సాధ్యము? కవులును, భక్తులును ఈమొను
వేర్వేలు తెలుగుల బ్రస్తుతించిరి. “పెరుగును, వంటకంబు,
వడపించియులం గొనితెచ్చి పెట్టు దుర్భరకరణాధురీణ
యగు ప్రాణముప్రాణము” అని తల్లి నుద్దేశించి శ్రీనాథు
డనినాడు.

“Thy constant flow of love, that
knew no fall, Ne’er roughen’d by those
cataracts and breaks, That humour inter-
posed too often makes;”

అని కొనరుక పలికినాడు. “Carolanus” లో
షేక్స్పియరును, “చంద్రుడు” లో ద్వితీయాంశము
కడుకాశమున మాతృప్రణయమును చిత్రించిరి

“On woman it is not only the lover,
but the mother also, that is awakened by
love” (Vide: page 188 “Annette and
Sylvie” by Romain Rolland.) అని నేటి సుప్ర
సిద్ధ శ్రాంతిగ్రంథకర్త తెలిపినాడు, పిన్నవాటి తల్లి
కుద్దుల వర్ణనవర్తకమీద్రుగు తలపోసెను. (“Sallies
of mother’s Kisses “Vide: Wordsworth’s
code on “Intimations of immortality from re-
collections of early childhood”) “The spirit
of sacrifice in the parents is the touch of the
Infinite” అని నిన్నకాక మొన్న రవీంద్రు డనినాడు
Vide: Dr. Tagore’s Presidential address
delivered on the third day at the Parliament
of Religions, Calcutta 2-3-37). ప్రపంచసార
స్వకమును పరికించితిమేరి తల్లినిఁజూచిన సంస్తుతి
వీరేని గోచరించును. కవులను తాత్వికులను ప్రకృతి
జన్యత్రి యందురు. యాత్రీకుల గంగను “అమ్మా!”

యందురు. గోదావరినిగూడ నట్లే పిలుతురు. దేశభ
క్తులు స్వదేశమును “జనని” యందురు. రామకృష్ణులు
భగవతిని “మాతా!” యని సంబోధించువారు. “యగ్గ మా
యమ్మ యిచ్చుత మహత్వకవిత్వపటుత్వ సంపదల”
అని పోతరా జనినాడు. తల్లిచరిత్ర ఎందఁడెఁడు
వృత్తులకు మేలుబంతియైనదో!

కాని, మాటలరసన మాతృదేవిమహత్త్వమును
సంతూర్ణముగ నెవ్వరైన వ్యక్తీకరింపజాలుదురని తలప
జెల్లదు. పృథ్విలోని జ్యోతులన్నియు, నుందరదృశ్యము
లన్నియు నొక్కమాటు పురోభాగమున నిలిచి, తమ
ప్రభావమును మనసామ్మ గావించినపు డేమియనగలము?
పిడికిలికంటె పెద్దదికాని గుండెయందు భావమహోదధు
లుప్పొంగ, నెట్టి కథనమునకైన నది కడంగగలదా?

దేనినిగాని ఇచ్చటకంటె గైకొనుట ములభమని
పలువురు తలంతురు. ఇది సరికాదని నాతలంపు. మను
వ్యహృదయగ్రదన మెట్టిదో కాని అం దొకప్రేమ
బిందువు రాలిసంతన ననురాగసింధు వుప్పొంగును.
ఒక్కసదృశ మందు విత్తనమై పడినంతన
నిలిపు నందఱి తనుపజాలు భావఫలసాయము
దానిలో నుదయించును. లలితహృదయములం
దిట్టివోద్యములు మెండుగా నుండును. ఏమహా
పురుషుడో, ఏ నుందరదృశ్యమో, ఏమహత్తరసంఘట
నమో మనసున నొక మహితభావమును రాల్పినంతన
మృదుహృదయుడు — ఈతనినే కవియందుము —
నిజాంతరంగమున బహుళభావములను గని తన పాట
లందును, పద్యములందును, తన ఆలంబును, మధురంపు
మాటలందును వానిని వెడలించును. ఈతనికడుపు చేపు
వచ్చిన ఆవుపాదుగువంటిది. క్షీరము వెడలకున్న
“అంబా!” యని గగ్గోలుపడక ధేను పూరకొనగలదా?
పశ్యములు వ్రాసినను వ్రాశుకున్నను, గ్రంథములులిఖిం
చినను లిఖింపకున్నను, భావప్రకటనమునకై పాగులువా
రెందఱు కవులేయని వచింతురు. జిజ్ఞాసు లోకము
వత్సమై, తమ్ముజేరినపుడు వీరె యానందమునకు మేర
యొందుడు. సాంద్యకృపిపాముజైన కవి “భీష్మంజేహీ”
అనే తనగుండెను ప్రకృతిమాతమోల నిలిపి, సాంద్య

గానమంది, భావనావేశము కతన దన్నదాను మఱి,
 లోనువెకిన సౌందర్యపూరమును వేయివిధముల వ్యక్తిక
 ంచును. కన్నతల్లికిని, ప్రకృతిమాతకును ఎంతోపొలిక
 కలదనికదా వదించితిని, కన్నతల్లి కదలిరాగల, ప్రసం
 గింపగల, ఊడిగముచేయుగల ప్రత్యక్షభావమున నను
 కంపజూపగల, వెలికివెరకి అనురాగము ప్రసాదించగల
 దేవి. ఒక్కప్రేమబిందువునుగాదు, ఒక్కసద్భావమును
 గాదు ప్రేమార్ణవమును, భావబ్రహ్మాండమును నీమె మన
 యెడందలందు వడ్డించును. ఇవి మన యంతరంగము
 లందు పెక్కుమడుం పలకు నను సంశయము మఱువకుడు
 జాడ! ఇవి హృదయమున కుమిలికుమిలి ఎంతకాలముం
 డును? ప్రేమకణము నందినరండే భక్తి-సింధువు నొసగ
 నువ్విట్లురును. వాణిజ్యపీఠి యందువనబడ “వినిమయము”
 (Exchange, barter, or interchange) ప్రేమ
 సామ్రాజ్యమున శ్రుతిగోచరము కాదు. ఒక రేమో ఇచ్చి
 రని మరల దానినో మఱొకదానినో విధిలేనో, తప్పని
 సరిగనో ఇచ్చుట కాదు. ఆర్థితుడు కాక అంబురుడు
 జలమిచ్చుచొప్పున, కుమరుడూర్జునుగావించు నమృత
 నూతికై వడి, పద్మాకరమును వికచముగజేయు ద్యుమణి
 కరణి పరహితాచరణమతియైన మాత ప్రణయదానము
 చేయునట్లే, ఆర్థితుడు కాకనే తనయుడు అమృత
 భక్తిజాప గాంక్షించును. ఈభక్తి ప్రకృత్యపకృతికంటె
 కృష్ణతాన్వితకరణముకంటె తోటినుడుంగులు ఘనతర
 మైనది. పూజామందిరమున, దేవీసమృఖమున “కృతజ్ఞత”
 “ప్రత్యుపకృతి” భావగంభీరము లనిపించుకొనవు.
 నిస్సార్థప్రేమనందిన హృదయము వేయివిధముల నాత్మ
 భావప్రకాశము గావించుకొనును. కల్లిపదములు పుడి
 కియో, ఆమెమ్రోల నతజానువయి యంజలిఘటించియో
 “అమ్మ! అమ్మ!” యని యావేగభరితహృదయమై
 ఆమెను సంబోధించియో, బహుభంగుల నామెనుకీర్తిం
 చియో, పూజాపీఠమున నామె నాసీనజేసి తనివార
 పూజించియో, ఆమెదివ్యమూర్తిపై దృష్టినిలిపి హృత్ప్రీతి
 నామెకు చిరస్థాన మొసగి మధురధ్యానమున మునిం
 గియో తృప్తిమెయి ఆమెకు నేవసలిపియో, ఆమెచరణ
 సరోజములపై నిజోత్తమాంగమిడి నిదురించియో, కవి

కుమారునివలె పలించియో పరాధవుడు గుండెలోని
 ఉత్తాలావతరంగములను స్రవ్యించును.

తా దల్లికావతనం గుర్తయే తపించియుండ
 సామాన్యమానవి తపింపదా? చల్లికానినో స్త్రీమహా
 త్వము సంపూర్ణముగ వ్యక్తముకాదని, స్త్రీజన్మయే
 సార్థకముకాదని ఈమె తల్లిడిల్లునేమో! తనయలకు తల్లి
 యయ్యు, తనయుచకుగూడ తల్లికావతనని స్త్రీరసిం
 చును. అపుడతాని తనహృదయము పూర్ణప్రకాశము
 కడిగిగాదని ఈమె తలపోయునేమో!

కొడుకునకై నాతల్లి తల్లిడిల్లినదట. నన్ను కని
 పరమానందభరితయైనదట. తననొప్పివగర్బులచే తలచుగ
 బాధపడనడయ్యు, ఆనవరతము నన్ను తనగుండెమీదనే
 నిలుపుకొనినదట. అమృగుండె దివ్యమందిరమని నాడు
 గుర్తింపక ఆండు చిందులుత్రొక్కి అపచారమున కొడి
 గట్టియుండును. అమ్మచెప్పిన జాబిలిపాలు నా స్మృతి
 పథమున చిరాంకితమైయున్నది. కాని ఆమె ప్రబో
 ధించిన పాతము ముగియకమున్నే, తల్లికడుపులోని
 చలనను తనివార బడయకమున్నే, మాతృదేవి హృద్వి
 ణకు చెరియొగ్గి అనంతప్రణయ గీతికామాధురిని
 సంపూర్ణముగ మానసాంజలి జేర్చుకొనకమున్నే,
 తల్లి మాటలోని గళీరసాహితీ రత్నాకరమును
 గాంచి మనసునకువచ్చినలీల అందు మున్నలేదుక
 మున్నే దుర్విధి నన్ను గుభాలున క్రిందికి గూలద్రోసి
 పిచ్చుకపిల్లలు చివారున వెగదన్నుకొనిపోవు గ్రద్దవలె
 నా కన్నతల్లిని నాకన్నులనుంజి ఎందో గొంపోయెను.
 తల్లిపటమును చూచుకొని కాపరుకవి కొంతసాంతవ్వన
 మంచువాడు. అమృదిత్ర మొక్కపైన నాకు లేదు.
 విదేండ్లవలకు ఆమెమోమును చూడజాలితిని గావున
 నాదేవి పవిత్రరూపమాను హృదయమువనికపై జిత్రించు
 కొని బాహ్యకులలోచనుడనై దానికి ప్రణవిట్లుచుం
 దును. నా హృదయమున నామె ధారవోసిన ప్రేమ
 బిందువులు క్రమాభివృద్ధి నందినవి. గుండెయందు తొలు
 కాడు భక్తిభావమును మాతృదేవిమ్రోల ప్రకాశము
 గావించుకొనజాలు భాగ్యము నాకు కలుగలేదు, కాని

ఆమె నుండరమూర్తి నాహృత్పింహాసనముపై విరాజిల్లుచునేయున్నది. బాలకుడనై ఒంటరినై మారసీమలందు చరించుతఱి ఆమెకై ఆర్తనాదము * పఠిపితిని పదంపడి యైనను ఈ యాక్రందనము గుండెనుండి యంతర్హృదయముగాక అందు గట్టువడి జిజ్ఞాసయైనది. అమ్మకై పొగులు నపుడే ఉత్తమాశయమలకై అంతరంగమున పొగుల జొచ్చితిని. అవిచలీతచిత్తుడనై ఆమ్మను ధ్యానించి నపుడే ఉన్నతాదర్శములను ధ్యానింప దొడగితిని. నా హృదయము దురంకమైన యాతనమునకు గుఱియైనను హూర్తము అన్నవి. ధ్యానమున్నడనై కాపరకవి కేలి పిన Elysian reverie లోని పరమానందమునంసిన మహూర్తములను ఉన్నవి. దివ్యదృశ్యములను విలోకించినపుడును, మహత్తరక్రియలు కనులబాసపుడును,

భాస్వదాశియనులు హృదయాకాశమున తక్కినతీవ్రతను, పుణ్యతీర్థములను నేవించినపుడును, తిశ్రిదినములు క్రత్యక్షమైనపుడును స్మృతిశీకమున నాజయ్యత్రి ద్విగుణీకృత సౌందర్యమున దేజరిల్లును. ఈమెను తలచి ఈమె పవిత్రతాత్మకు భక్తిగుమాంజలి నర్పించినపుడు, నాహృదయము కాంతినికేతనమై, ఆనందభామమై తన రును అదృశ్యయై అమ్మపుత్రెంచు ఆశీర్వాదము దేవ దేవుని మూపున నిశికోనిన ఖగపతివలె నైకుంఠమునుండి ఆవతరించి నా హృదయమందీరమును జేరుకొనును. దానితో నిలింపుఁబోలు భావములు అంతరిక్షమునుండి పరుగెత్తుచువచ్చి అందు విడిచి నేర్పఱచుకొనును. చిత్ర మత్తటి దివ్యలోకప్రదీప్త మగును. మాతృదేవినుండి మాటలకందని ఇట్టి మానసికవిభిదమునందు నవకాశమున్ను

* అక్కరైన వైకము సంపాదించుకొనుచు కలకత్తాలో చదువుకొంటిని. కాని ఆనగరముతో పూర్ణపరిచయము కలుగునంతదనుక దుష్టకష్టమంపరలకు కాలిబంత్తినై పోతిని. కొన్ని దినములు ఈ డెన్ గార్డెన్ (Eden Garden) లో నుంటిని. ఎందైన షార్ట్ హేండ్ టైప్రెస్ పని (దినమంతలోగాని కొంతపనుయమున గాని— Wholetime or part-time—చేయుటకు) దొరకునేమా యని మధ్యాహ్నములందు ఫర్ములకు పోవువాడను. తక్కుంగల వేతలందును, మనసుపూర్తిగ దుఃఖానలమున నిగ్గునుదినములందును తోటలోనే పడియుండువాడను. అది వర్షాకాలము. తోటలోని ఒక చెట్టుక్రింద పడియుండువాడను. లోనివేడిమి చల్లారు నని ఆశపడితిని. పను నేనులక్షల జనసంఖ్యగలమహాసాధముల మహానగరముని పేరందిన కలకత్తాలో అత్తటి నన్ను పలుకరించువారు గాని, నీడనిచ్చువారుగాని లేరైరి. వెనుకవైపున గంగాభవాని హోరని విలపించినది. వెలికిలబడుండి చెట్టుకొమ్మల నుండి మేఘావృక్షమైన అంతరిక్షమును చూచువాడను. ఆకుగ్గనజరి, దివిగల అమ్మను చేరుకొనవలెనని నాప్రాణము లాతురపడినది. ఆకులనుండి వాసచినుకులు నాపై రాలునవి. అది స్వర్గోద్యానము (Eden Garden) కదా! అమృతస్వర్గమండేకదా వసించుచున్నది! నా కన్నతల్లి నాటి నాదుస్థితి గాంచి అదృశ్యయై ఆకుమూకలనుండి నాకై కన్నీళ్ళొడ్చుచున్నదని యూహించితిని. వృక్షమందు అమ్మను విలోకించితిని. నాకన్నతల్లి నీటిబుగ్గలంటి తన గుండెను నా కిచ్చిపోయెను. వెలుపలివర్షముతో సహకరించుటకై లోనుండి దుఃఖపూరము పొంగిపారలినది. సంవరణకత్తినిగోలపోయి, ఏ దిక్కులేని బాటడనై “అమ్మా!” అని పెద్దపెట్టున నేడ్చితిని. మూడునాళ్లపై పొగితిని. పదంపడి జీడిగుంట వెంకటమూర్తినారాయణ యను తెలుగువైదోడుకన్నులబడితిని. ఈయనస్వస్థలము శ్రీకాకుళము. కలకత్తాలో డబ్లియు. లెస్లీ కంపెనీ (W. Leslie & Co., Chouranghee)లో షార్టు హేండ్ టైప్రెస్టుగా నుండువాడు. కుటుంబముతో కిదరుపురములో నుండువాడు. స్వర్గమునుహృదయము గావించుకొని నాడు. తోటనుండి నన్ను తనయంటికి గొనిపోయినాడు; ఆతనితల్లి ఎంతో ఆడరించినది. తల్లిప్రాణము! ఒకపూట ఈ నెచ్చెలియింటనుంటిని. నాకై ఆశుధారలు వీడిన వృక్షమాలి నేనుగతించినను పెక్కేడ్డులు మనియుండును. ఈ తల్లిని—నాటి నాదిక్కును చూచినపుడు నా హృదయమునభక్తిభావము వెల్లివిరియెను. నాకు మిగులగూర్పు కలకత్తాకు పోవువేళలందు తప్పక చెట్టుతల్లినిదూచిదానిచెంతగూర్పుని అప్పటిదినములను ఆత్మగతమున నెమరు వేసికొనుచుందును.

మంకమయవాల్లి కోత్సవమే అద్వికమని నాయభిప్రాయము.

న్నానానంతరము భోక్తలగూడి కుశావర్తము నుండి దైవాకారాజుసౌధమునకు మరలితిని. విద్యుక్తముగ తల్లితల్లినమును వెఱసితిని. తోడ్పాడనే మహాక్షేత్రములందు జరుపవలయు తీర్థవిధిగూడ నిర్వహించితిని. పితృదేవతల నుద్దేశించి కుశావర్త క్షేత్రమున బిండములు వీడితిని. “అహంహి సర్వయజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభులేవచ” అని జగదీశుడే (గీతమును) వచించుటచే నేను నేనుజ పిన విద్యుక్తకర్తవ్య మీశ్వరునకు ప్రీతికరమగునని విశ్వసించితిని.

ఈ పితృదేవతలలో ముఖ్యులు నా తండ్రిగారు. అమ్మ దివంగతయైన అనంతరము అమ్మయు అయ్యయు దామెయ్యారి. ఆధునికులదృష్టిలో మిన్నయ్యయున్న ఆంగ్లవిద్యను వీరెఱుగరు. ఆంగ్లాక్షరములు మాయూరి పాలిమేరలో జొరబడజాలకపోయెను. కావున వీనిని పరికించునవకాశము వీరికి కలుగనేలేదు. సంస్కృతాంధ్రములనైన పీఠంతుగా పరిశీలించిరికాదు. మాతాకగారు గొప్ప భూస్వామి; లక్షీప్రసన్నులకు సరస్వతీ నేన అక్కరకు మాత్రపదనియో, అనుచితమైనదనియో యోచించియుండురు. గ్రామమున లౌకికజీవన నిర్వహణమునకు వలసినచదువే తమవంశీయులకు చాలనని తలపోసియుండురు.

గ్రంథపఠనమే విద్యార్జనమని తలపజెల్లరు. విద్యాదర్శిన్ధికి అక్కరైన నిమిత్తములలో గ్రంథపఠన మొక్కటియేయ్యు, అది ప్రధానమైనదని యూహింపరాదు. మహామేధావులను, ప్రతిభావంతులను ప్రకృతి పుస్తకమునే పఠించిరి; చెదపుచ్చులై గ్రంథములను మింగక, విహంగములై విశ్వదృశ్యములను కన్నుల జోనుపుకొని, మిఠులవారి భావవిభూతి నందిరి. హృదయ పరిశీలనమువలన సహజప్రజ్ఞను కన్గొని, నై సర్గికమానసిక

విభవమును గుర్తించి, ఆత్మవిశ్వాసమును బలపఱచుకొని, ఈశ్వరాధానమున విజ్ఞానము తరిసి, * మహామోక్షేత మైన స్యతంతస్యస్థి గావించి, ముఖ్యవసులకు భావభిక్షదాతై, ప్రభాకరితశీవులయిరి. ప్రకృతియూరువున జనించుటచే నా కన్నచంద్రి, గోరుముద్దలట్లు ప్రకృతి మాతయొసగిన మధురాశయముల మనసార నారగించెను. ఇట్టి మృష్టాన్నమేకదా ఆత్మకు దమపును! పవిత్రసంప్రదాయము నిర్దేశించిన పథమందే వారు నడచిరి కావున వారి యంతరంగము కరుణాతరంగిణిలకు జన్మస్థలమైనది; వారి హృదయము ప్రేమకలశాంబుధి యైనది; వారిమనః సందనోద్భావమునకు అందచందములు తెలిసినది; వారియాత్మ పరంజ్యోతికి ప్రతిరూపమైనది.

తామనునియున్న అరువదేండ్లలో నెన్నడును గోదావరీక్షేత్రమునుండి కడలిపోయి వారు మఱుందును వసింపలేదు. లంకలను కొలుచునలవాటుగలవారు కావున గోదావరీదీవులను తమ మనికిట్టుల గావించుకొనినారు. అమ్మ తరువాత అక్కలిర్వురు దివంగతలగుటచే, కొంత కాలము నన్ను మఱుందును విడువక పచ్చపట్టులట్టులుండు నీమనికిపట్టులకు మాడ గొంపోవువారు. కావుననే గోదావరీహృదయపైరంగారియుండుచే నాకైకవక్రీడాంగణము లైనవి. శాంతి సౌందర్యములు నాబాల్యము నెత్తిముద్దాడిన దారులగుట నా ధ్యాగ్యము. గోదావరీ కల్యాణవేదికలందు పెండ్లిమాతురట్లు శోభిలనది స్వర్గమే! ఈ సగుమాయుచెల్వ యుచ్చరించిన మంగళాశీస్సు దివ్యనుమముట్లు నాకైకవక్రీదమున రాలియుండకుండునా? “Heaven lies about us in our infancy” అని మహాకవి వర్డ్స్ వర్త్ పలికననుచువు సత్యదూరముకొదని పలుతెఱగుల ఋజువుచేయుగలను.

“By Contemplation’s help, not sought in vain, I seem to have lived my childhood o’er again ”

* “చతుర్విధా భజంతే మాం జనా స్సుకృతిచోర్జ్జున, ఆర్తో జిజ్ఞాసు రథార్థో జ్ఞానీచ భరతర్షభ”

(శ్రీ భగవద్గీత, విజ్ఞానయోగః)

అని కాపర్ కవి వదించినాడు. అవును! అంతరంగవిధి నుండి పడుగుపడున వెన్నుకు తరలినపుడు దివినుండి బాలసవముపై రాలు తుమారబిందువులవలె నానందకణములు హృదయమున రాలును! “స్వర్గసంస్కరమునుండి కడగి ఎన్నోయదుగులు వేయలేదుకావున బాల్యమున నింకను దివ్యద్యుతులు తల్లిత్తుచునేయుండు” నను భావమునుకదా మహాపురుషుడు ‘మజ్జిమీ’ నూచించినాడః! బాల్యమండలి స్వర్గప్రాభవమును కన్గొనికదా “ఈశ్వరసామ్రాజ్యమున ప్రవేశింప నాశించునాతడు శిశువట్టుండవలె”నని ఏనుక్కిస్తు పలికినాడు!

ఇంగ్లీషుచదువునకై రాజమండ్రిలో ప్రవేశించినంతనే ఈ స్వర్గసౌఖ్యమునుండి దూరమైపోతిని. ప్రకృతి సౌందర్యముతోగాక తెచ్చిపెట్టుకొనిన అందముతో వెలయు కలకత్తాలో వాసము మొదలిడినంతన నాకవాస నలకు మఱిత దూరమైతిని. నా తండ్రిగారో! శైశవమును కడపిన నుదరాంగణములందే తమ యావజ్జీవనమును గడపిరి నల్లయిదుమాటులుమాత్రము వీరు రైల్వేకి యుందురు. ఇటు నిడదవోలును అటు అనపర్తిని వారు దాటిపోలేదు. నా పెండ్లికిమాత్రము సింహాచలమువఱకు వసిగిరి. నిత్యకల్యాణమునకు, పచ్చతోరణమునకు పట్టుకొమ్మలైన చేలనుండి కదలుటకు వారి మన సౌప్నేడిదికాదు. హలమును చేబట్టియు, నొరలచేతులకు హల మొసగియు, భారతభాగ్యమునకై తోడ్పడి వారు పుణ్యాత్ములైరి. గోదావరీక్రోడతలమున నుదయించి, అలోకపావని యూరువందే యస్తమించి ధన్యులైరి. పూతగోదావరీ పులినతలమునుండి కదలిపోక, నే గలమును కాక హలమునే చేపట్టియుండినచో, నగరమం దల్లాడు నాజీవనమున నేడు దుమ్ము రేగకుండెడిది. కలమునకు ప్రాపించు దౌర్భాగ్యముగాక హలమునకు లభించు సౌభాగ్యము నేడు నా సామ్యుద్భాదిది. కనకవనన నుందరియైన ప్రకృతిమాల నిత్యానందమున నాజీవన మీదులాడు చుండెడిది.

విశ్వవిద్యాలయములందును, కళాపరిషత్తులందును నాయయ్య ఎట్టి సర్దిఫేటలను పడయకున్నామి?

నిర్మలమైన వారిహృదయపత్రమున అనంత విశ్వవిద్యాల యావ్యత్తుడైన ఈశ్వరుడు స్వర్గమయూఖాక్షగమల్యో దివ్యగుణపత్రమును (Divine certificate) లిఖించినాడు. ఉద్యోగములకై, సద్యోగములకై, బానిసవయ నకై, దాస్యమువకై పనికివచ్చు దరఖాస్తు ఇనికాదు. భాస్వచ్చురిత్రచే కనులపండు వొనరించుకొన గాంక్షించు భావోపాసకులమోల నిది సదాశయసందీప్త పత్రమై తోచినది. ఈ యాధ్యాత్మికగుణపత్రముకతననే ముక్తొత్తి యేకాదశినాడు పరంబోధి:ప్రదీప్తస్వర్గద్వారములందు నాకన్నతండ్రి కద్భుతస్వాగతము చేకుటినది బహు విధగానయంత్రములు చేబూని, దివ్యసంక్షేప్తనమొన రించుచు, నృత్యము గావించుచు, గీలింపు లీ పవిత్ర హృదయపత్రమునకు జోహారనిరి. ఈ మహోత్సవమును గాంచి, అహిసీతినుండి శ్రీనాథుడు చివాలన దిగి, మదమర దానిని చేగొని, పదిలముగ నాత్మహృత్పేటికి నిడికొనెను. చదివించదివి పసదనములతో గర్విఫీకట్ల దస్తరములను పడసి, భారత విశ్వవిద్యాలయములందు తలమిన్న యనిపించుకొనిన విశ్వకళాపరిషత్తు శిఖరమున గగనచుంబియై జేబరిల్లు డిగ్రీలగుత్తి నవలీలగ త్రుంపి నిజ మాళిదూరాయిగావించుకొని, నేడు అభాగులైన భారత యువకులం దగ్రగణ్యుడనైన నేను నాజన్మదాత పొందిన మహోన్నతస్థానము నెట్లందజూచుదును? దానిసౌందర్య మిట్టిదని యూహింపనైన నూహింపగలనా?

తల్లికడపుగల నాతండ్రి నన్ను ప్రాణాధికముగ ప్రేమించి, కడుగాతాపమున బెనిచి, ఓటుతప్రాయము నందే నాచే కారడకు ముడిపెట్టించి, మాయీర్వరను చూచి మఱిమఱి మిరిసి, ఈ బొమ్మలపెండిలినుండి వెడలిన మంగళగీతిక మలముపవన పథమున నల్లన నెగసి గగనగవాతములందు ప్రవేశింపకమున్నే తమయర్థాంగ లక్ష్మిని గలసికొనుటకై విమానారూఢులై వెడలి పోయిరి.

ఇహజగతినుండి తరలిపోవలెనని కొలదిదినములకు మున్ను తాము గ్రహించియేకాబోలు నన్ను ప్రక్కలోనికి జేరదీసికొని కన్నుల నీరునించుచు “తండ్రి! ఇక

నీ కేకిక్కులు ఉండదు కాబోలు. పక్షిపై ప్రపంచమున అల్లాడుదువేమో! దేశదేశములం వెన్నిపాట్లుపడెదవో నాయనా!” అని గర్జదస్వరమున పలికిరి. ఈ మాటలు వినినంతచ నాగుండె క్రంగిపోయినది. ప్రాణములు కొట్టుకొనినవి. దుర్విధి తలపై నధిష్ఠింప నొకటానని యూహించితిని. “ఇక నీ బ్రతుకు వేయి యిడుమలకు కబళమును” అని ఎవరో యంతరంగమున నజుచినట్లయినది. కడుపులో కల్లోలము పుట్టినది. నా యారాటమును గాంచి నాతండ్రి “భయములే”దని యూరడించిరి. వైద్యుడును పలుమాటు నాకు వైర్యము జెప్పి, బడికి పోయి మర్నాడురమ్మరి నన్ను రాజమండ్రి పంపెను. నేబోయిన నాటిరాత్రియే నాకై తల్లడిల్లుచు నాకన్న తండ్రి ప్రాణములు వదలిరట! మరుచటిదినమున నా బావ మజిది నన్ను రాజమండ్రిలో కలిసికొని, మరణవార్త తెలుపక నన్ను దోడ్కొనిపోయెను. నాగుండెలో గగ్గోలపుట్టెను. “అంతయు ముగిసినది” అని విషావాక్తమైన ఆతరిముఖము తెరువున నాకు తెలిపినది ఎట్లొ పోతిని. నాకు నా అయ్య కానుపించలేదు. ఘృణితీరమున బూడిద తోచినది! ఈ బూడిద నా కన్నతండ్రి యా? శ్మశానవాటికనుండి వేయియీటె లొక్కమాటుగా నెగసివచ్చి నాగుండెలో గ్రుచ్చుకొనినవి! గృహంగణమునకు బదులు ప్రత్యక్షమగునది శ్మశానభూమియూ? ఇక నన్ను పోషింపనున్నది బూడిదప్రోగా? నన్ను కని, నన్ను పెంచి, నన్ను కడుపున బెట్టుకొని నాకై దుఃఖించిన నాయయ్యను ఇట్లు బూడిదజేసినవారెవరు? “ఇదియే నీదిక్కు. దీని నిక చేతులనెత్తి పోయుము” అని నిఘరపడిపోసము పలుపుచు దుర్విధి నన్ను బూడిదప్రోగుపై దొరలించినది ఈ తీటున నా మనసునకు చిచ్చు పెట్టుటకంటె నది చివాలున నన్ను గూడ బూడిదజేసి రెండుప్రావుల నొకేమాటు రుగ్గిమకల్లికి సంజుకొనపెట్టిన బాగుండెడిది. ఈ దుర్విధికి నే జేసిన ముపకారమేమో?

హృత్యవు! నిదురించునట్లు పడియుండుటను మృత్యువనిన, మన పెట్టు కుదుటబడును ?

“ఇంద్రియాణి పరా జ్యామా
రింద్రియేభ్యః పరం మన ,
మనసస్తు పరా యస్మి
క్యో బుద్ధేః పరతస్తు సః ”

అని గీతాచార్యుడనినాడు. ఆత్మ, బుద్ధి, మనస్సు, ఇంద్రియములు, స్థూలదేహములందు తుదిదానికే తుది చోటు నిర్ణయింపబడినది. ఆత్మ కగ్రహారమును శరీరము నకు కనిష్ఠస్థానమును నిర్దిష్టమైనను మనము చూచునది శరీరమే! ఆశురాగాదులు చూపు అంతరంగమున కిది నిమిత్తమే! ప్రత్యక్షమగుదు ఇది నిక్కముకాదని ఇది యంతర్ధానమైనపుడుగాని నిశ్చయింపము. “అవు”నని పించునది కనబడునది. కాబోలు ననిపించునది ఊహ! ప్రత్యక్షమైనదానియెడల మనకు నమ్మికయును మక్కువయును కలిగితిమి.

మాటవలనగాని, క్రియవలనగాని ఎట్టి నావశ్యక్తి కరణము గావించని వస్తువునెడల సముత్తము సంపర్కము కడన ప్రీతిగలిగియుండుము. మంకిపట్టు వీడిపోవుటకు మనకు మనసాప్పుడు. “Sweet Auburn” అని తన యూరును దలచి గోల్డ్స్మిత్ వాపోయినాడుగదా! “నిజదేశముజూచినంతన నెవ్వనిహృదయ ముప్పొంగదు?” అని స్కాట్ మహాకవియును వాకొనుట పలువు రెఱుగుదురు. జడవస్తువైనను (అందు మనముకాంచు భావము కతన) మనసు నాకర్షించితిమిను, జడముగాని శరీరము, దశేంద్రియములకు ప్రాపైనశరీరము, మనసునకు మనికి పట్టుయినశరీరము, బుద్ధికి నిధానమైనశరీరము, ఆత్మకు అలయమైనశరీరము సర్వతోముఖ జీవననిర్వహణమున నెంతప్రాముఖ్యము గలిగినదో యూహింపుడు.

భావము గంభీరమైనదయ్య కొండొకనిమిత్తము వాధారముజేసికొనియే అది హృత్పీఠి నాసీనయగును. భావమునకు నిమిత్తము దిక్కు; నిమిత్తమునకు భావము దిక్కు. నిమిత్తములేకున్న భావ మాతృశృక్తికరణము సందగు, భావములేకున్న నిమిత్తము సజీవముకాదు.

వట్టియక్కరములగుంపులోను, రాళ్ల గుట్టయందను భావముండదు. అక్కరములందు భావము ప్రవే

కించిసంతన నది వచనమగును, రచనమగును, రాశ్ట్రప్రభువన భావముచొచ్చినతోడన నది తాజమహలగును, రంగమహలగును, శిల్పమందును, కళయందును నగుమోము భావము తగ్గింపును. కాని శిలాగ్రధనములేకున్న, కక్షగ్రధనములేకున్న శిల్పమును, గళయును నెందు నామోత్కరించును? శరీరగ్రధనమున సృష్టిశిల్పము ప్రశస్తి కుమగును. జీవకళ దృగ్గోచరమగును. శరీరమును త్రోసి రాజన జెల్లునా?

నిర్జనప్రదేశమున కనులు మూసికొని సామాన్యులు భావస్వరూప యెట్టిదో, ప్రణయస్వరూప యెట్టిదో అనుభవింపజాలరు. ప్రేమించినవ్యక్తిని చూచినపుడును, ఆతని పలుకుటకు వీరు లాగ్గినపుడు, ఆతనితో ప్రపంచించినపుడును, ఆతని గవుంగిలించుకొనినపుడును, ప్రేమస్వరూప యెట్టిదో ప్రణయప్రకాశ మెట్టిదో వీరు గ్రహింతురు.

భావమునకు నిమిత్తమైన శరీరము వెన్నెనిలిచిన దేహమునకు ప్రతినిధియైన వేటొకనిమిత్తమును ముంగునిలిపికొని ఒకయింద్రియకవాటమును గాకున్న వేటొకయింద్రియద్వారమును తట్టి భావ మెరుటిమనసున బ్రవేశించును. ప్రేమించువ్యక్తిని చూచియు, నాలింగన చూచరించుకొనియు సంతసంపడుదుము గాని కాని ఆతడు ప్రత్యక్షము కానితటి ఆతనిమాటను పెలిపోనులానో, గ్రామఫోనులానో విని కొంతదనుక తృప్తినందెదను. భావమునకు బలాదూరినపుడే ఇంద్రియములకు దిగదుడు పనజెల్లును. * ఆత్మ కగ్రస్థాన మిచ్చిన గీతాచార్యుడు ఆత్మవృద్ధికై, ఆత్మోద్దేశ్యేంద్రికై శరీరమును, ఇంద్రియములను, మనసును, బుద్ధియును నేవనలిపి తమమును

గడ గడపవలెనని యుద్దేశించియుండును. ప్రత్యక్షముగు ప్రధాననిమిత్తము బూడిదప్రాయమనచో శరీరముబుగ్గియైనచో ప్రత్యక్షానుభవమునే యెఱిగిన సామాన్యుడు, సామాన్యులందలి బాలకుడు సర్వనాశనమైనదని దుఃఖింపరా?

ప్రత్యక్షానుభవావకాశము కడలేజినపుడు అంతర్ధానమైన వ్యక్తి యాత్మతో ప్రార్థనవలన, ధ్యానము మూలమున, యోగముకతన కలసిమెలసి వర్తించి ఆత్మానంద ముంజుచును. కాని మనుష్యాత్మ అత్యద్భుతశక్తి నందినపుడే యిట్టియానందముండుట సాధ్యమగును. విశేషతపసువలన గాని, దీప్తమైన అభ్యాసమువలన గాని మానవుడు యోగీశ్వరుడు కాజాలడు, “భావాంజర వీధి విశ్రుతవిహారి” కాలేడు.

సామాన్యు డనవరతము తాత్వికవీఘంబు పరిభ్రమణ మొనరింప జాలడు; ప్రత్యక్షప్రపంచమునుండి చని అదృశ్యవనంధరలందు, ఊహాజగతులందు వాసమేర్పఱచుకొనలేడు. రక్తమాంసములందలి ఉష్ణము చెప్పచేతలందు నిలువనంతకును, దశదిశల నుడాయించు దశేంద్రియములు వెనుదిరుగుట సేద్యసంతపఱకు, ఆత్మారామునిమోల మానసము మరుతి కానంతదనుక మనుష్యుడాత్మసామ్రాజ్యమున పట్టాభిషిక్తుడుకానంతవఱకు ధ్యానమార్గమున భావభువనమున ప్రాతకాపై యుండజాలడు.

భావభువనమున ప్రాతకాపులై యుండజాలు వారిసంఖ్య మానవకోటిలో మిక్కిలితక్కువ. లోగల ఈశ్వరతేజమును వృద్ధి గావించుకొనువాడే, — ఆత్మశక్తి నధికమొనరించుకొనినవాడే ఇట్టికాపు కాగలడు. ఇది

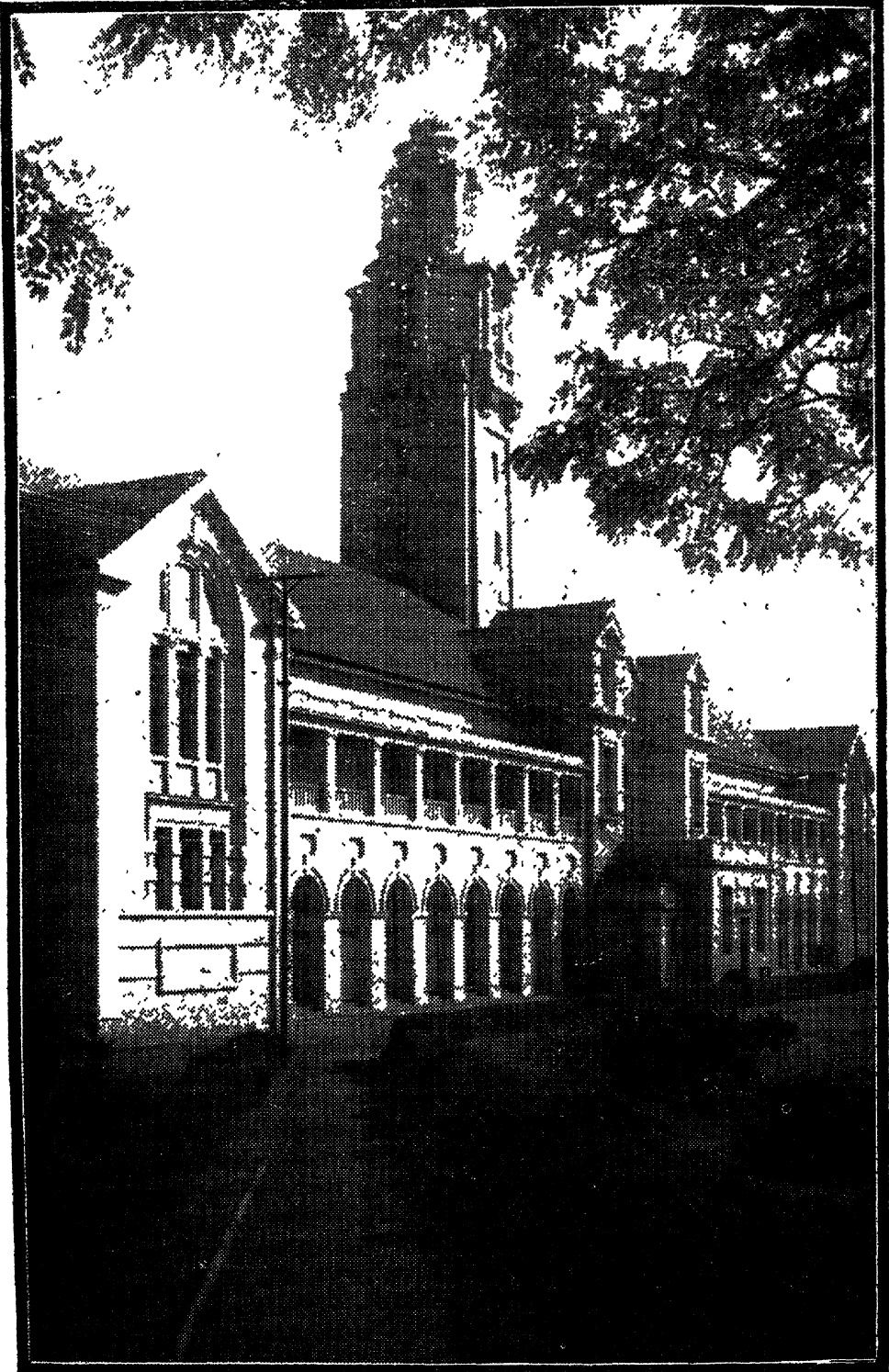
* ఈ సందర్భమున నేదెలిసిన ‘భావము’ ప్రత్యక్షప్రమాణసముద్భవముజుడీ. దీనితరువాత పాటింపవలసినది అనమానమని తార్కికు లందురు. అతీంద్రియమును, అనాదియు నైన బ్రహ్మపదార్థమును గ్రహించుటకు ప్రత్యక్షానుమానప్రమాణములు చాలవు. కావున “ఆత్మవాక్యము” లేక శబ్దప్రమాణ ముక్కరైనది. అంగ్ల తాత్వికులు “Authority” “Intuition” ల (Vide: Sources of knowledge) డెలుపుదురు. ప్రమాణము అన్నిటివలన గాని పూర్ణజ్ఞానము లభించదు.

బెంగళూరు పత్రికలు

“బిగ్ మెట్ట”. టెప్టసుల్టాన్ దీనివైకెక్కిబిల్ ఊది, నైన్యాన్ని
దండయాత్రకు ఆయత్తంచేవేవాడట.

కాకానెన్ను పరిశోధనాలయము

సాహస్యక్రియకాదు. హృదయగర్భాలయమున నీశ్వరుడంటి నిక్కమే! మానసప్రాంగణమున పరువుమాడకలదు. ఇది లొంగినగాని ఆధ్యాత్మికశక్తి వృద్ధికాదు. ఒకపర పశుప్రవృత్తిని చెలచేగనిచ్చినవో అది చులకచగా లొంగదు. విచ్ఛలవిశేగా ప్రవర్తించు ఇంద్రియములు దీనికి వలసినంతమేత నొసగును. దీనిని తలయైత్తనీయక లోగల రెండవశక్తిని—దివ్యశక్తిని—క్రమతపసు కఠన శృద్ధిజేయుచుటకే ప్రాచీనులు తమదింభవలను బ్రహ్మచర్యమున ప్రవేశపెట్టిరి పశుప్రవృత్తిని కట్టిపెట్టుటన నాత్మసంయమము నగుదుట. ఇది యలవడిన ముహూర్తమున చిత్తము చిత్తమువచ్చినతెలుగున పరుగులెత్తక, అధోగతియందు కూలబడక, ఎగిరెగిరి కొండకొనను చేరు పట్టకలె ఉన్న తాళయముదెస జనును. ఏకాగ్రదృష్టియందే ఈగమనపంథ కలదు.

దివ్యశక్తి లోగల ఓజస్సున గలదు. ఇది ప్రాణభరితము. అస్ఫుతసృష్టి ఇందుండియే పడదును. దుర్వ్యయమొనరింపక దీనిని నిలుపుకొనువాని కసాధ్యమెద్దియునుండదు. చంద్రతారార్కులు చావనంతవఱకు సజీవములైయుండు రచనలను గను ప్రతిభయనుడు, సర్వకాలములందు విజయపాణింధమునును మోగింపగల పజ్జయనుడు, మానవునిచే “సోవామ్” అనిపించి, ఆతని దేవుని పట్టుమీసాగావింపగల మహద్భుత శక్తియనుడు ఇందుండియే యుద్భవించును. బ్రహ్మచర్యమువలనగాని ఇది సంభవము కాదు. నియమబద్ధజీవులు, వివాహితులైనను, బ్రహ్మచర్యము నెఱపువారగుదురు. పదునాటువేల యనమండుగురకు పతియైన శ్రీకృష్ణుడు నిత్య బ్రహ్మచర్యమున నాటికేటివాడు; బ్రహ్మచర్యవ్రతము ననుష్ఠించువారు తనదెస దృష్టినిలిపియుంచవలెనని తెలిపినాడు.

“ప్రశాంతాత్మా విగతభీత్స్వహృత్కారివ్రతే స్థితః,
మన స్సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్తఆసీత మత్పరః.”

దివ్యసుందరమూర్తిని మనశ్చక్షుః స్పృశుక్షుమన నిలుపుకొనినవాడే బ్రహ్మచర్యము నెగ్గును. మనసు చెడిరిన ముహూర్తమున దీనికి భంగమువాటిల్లును.

లోనున్న ఎద్దు రంకెలుజేయును, కుమ్మరుమ్మి మానవుని లోతుగోతిలో పుష్కరమును. మడించిన ఎద్దుతో కుస్తీపట్టుకెవరిరము? దీనిచే జూడనినాడు ఇది కృశించును; త్రుంగిపోవును. శత్రుకృత్తి దిగువకైన బోవును, ఎగువకైనబోవును అది కష్టపడెగాని, రాయి వలెగాని ఉండదు. అది గోతివైనగూలును, కొండవైన నెక్కను మంచినభృసింపనివాడు ఎద్దుకాలిక్రింద పడి తీలెను. ఇతడు చెడవాడగుట నిక్కము. ఉత్తము భావములను మనమున నిండించుకొని, వాని నాత్మజీవనమున నింకింపజేయుచే ఈయభ్యాసము; ఇదియే బ్రహ్మచర్యమనెనము. బ్రహ్మచర్యమును కొంతదనుకైనను ఆభ్యసింపనివాని చరిత్రనుగూర్చి శంకించుటనుచితముకాదు. ఈయభ్యాసము కడుంగడుకష్టమైనది. క్రమనిష్ఠవలనగాని ఇది యలవడదు. దశింత మనసును మరొకచుజేళ ఆవధానమును (Attention) మార్చవలెనని మనశ్శాస్త్రము (Psychology) తెలుపుచున్నది. ఇట్లు మార్పులు మొదలిడినవాడే మానవుడు క్రమనిష్ఠలో ముందంజ వేసినవాడగును. మనననిదిభ్యాసనములవలన నీ నిష్ఠ బఃవత్తర మగును. ప్రబోధమువలన విశేషాభ్యుదయము కలుగునని యయాతిప్రభృతుల చరిత్రలు తెలుపుచుండుట లేదా? క్రమనిష్ఠయందు, బ్రహ్మచర్యమున విజయుడైనవాడే పూర్ణత్వ (Perfection) నిద్ధింపిన వాడగును. ఈశ్వరుడే యగును. ఇట్టివానికే ఎద్దు పూర్తిగ లొంగియుండును. ఈశ్వరుడు ఎద్దునెక్కువాడందురు; లోని యెద్దును లొంగదీసినవాడని మన మూహించుటకే ఇట్లందరని నాయభిప్రాయము. మహేశుని దృష్టి విష్ణువుపై నుండనందురు. ఈతని ఏకాగ్రదృష్టియే ఈతని సంతవానిజేసినది.

ఈదృష్టి ఎట్లలవడదు? ఇట్టిశక్తి మనుష్యహృదయముందే కలదు. ఇది సత్యమును వలచునది, సౌందర్యమునభిలషించునది. కావున నందంపుదృశ్యములై కన్ను నిలుప మక్కువపడెదము. సౌందర్యసందీప్తరూపమును ముందడికొనినముహూర్తమున శేకాగ్రదృష్టి తనంతదామ శృద్ధియగును. మరలుమనినను చూడ్కి మరలదు.

జగన్మోహిని జూచి అత్యవిస్మయముడై ఈశ్వరుడు పరుగు
లెత్తలేదా? సదాశక్తై, సుందరాశయమునకై పడగు
లెత్తువారు ఈశ్వరునిబోలు భక్తులు. అయితనయనార
విందమును శ్యామసుందరుని నగుమోమున కప్పగించి
వజ్రవీధులందు పరుగులెత్తినగోపిక లిట్టిబ్రహ్మచారిణు
లని, ఇట్టి భక్తురాలైనది కంతమెత్తి వలెను. మహా
నీయతేజుడై, క్రేపులమేపు మోహనమూర్తిని ప్రేమిం
చినవారందఱు అతని యిల్లాండ్రే బృందావనమున
భక్తబృందపవృతుడై యుండిన గోస్వామి మీరా
బాయి నుద్దేశించి “నీవు శ్రీకృష్ణుని యిల్లాలవుకదా!
మేము మీ షెల్లెండ్రును” అని పలుకలేదా? “నాధా!
నాధా!” యని శ్రీచైతన్యము శ్యామసుందరు నుద్దేశించి
పలికి తస్మయస్మత్య మొనరించువాడుకాదా? ఈతని
దృష్టిలోగల దివ్యసుందరమూర్తిని, భావవాస్పస్థియం
దాటితేఱనివారు శతయందు నిర్మించి తమదృష్టిని
దానిపై నిలుపుచుందురు. గౌడీయమత ప్రచారకులును,
వంగవైష్ణవులును తెలుపు పౌత్రలికారాధన మిట్టిక్రియయే!
చైతన్యప్రభృతు లావాహనము శావించుకొనజాలిన
సుందర సత్యస్వరూపములను మనము దృష్టిమోల నిడి
కొందుము. ఈ యంశమున కవగతులు గానివారే
‘Idol-worshippers’ మనమని మాటలు మిగులు
చుందురు.

సుందరభావము దెసను, సుందరమూర్తి దెసను
దృష్టిపాటుతటి అత్యద్భుతదివ్యభావ మొందు హృదయ
హృదమున పొంగిపొరలును. శశికిరణము వెన్నె నెంత

యమృతమండదు? నగుమోము నిశి ఇందు మనకేము
పెంఱుగమా? పూవురేకుల యంచులనుండి కమ్మతావి
వెడలుతటి పువ్వుకడుపున గుధాసింధువు తీరంగసంకు
లముకాదా? చెప్పదెబ్బ తినిచూడ్కిలో ననురాగాంబు
రాశి తెరలుతెరలై పొంగిపొరలును గాఢమైసభక్తియే
ప్రేమ; గాఢప్రణయమే భక్తి. ప్రేమకును ఏకాగ్ర
దృష్టికిని గలసంబంధము కృత్రిమనగును విత్తునగును గల
సంబంధమువంటిది. ఏకాగ్రదృష్టిరలన గలుగునది ప్రేమ;
ప్రేమసముదృశ మేకాగ్రదృష్టి.

పాండ్యము సృష్టిగర్భితము. సుందరనూన్మి
కిరణమును పరికింపుడు. అందు సప్తరాగములు తక్కి
త్తుట గాంతురు. ఇవి కిరణడింభకములేకదా! అంతియ
కాదు. రవిమయూఖము ముద్దిడికొవిన చోటులం దెట్టి
యద్భుతసృష్టి గోచరించుటలేదు? మొగ్గమోము విడి
చుంబించి, దానియంగప్రత్యంగములను మక్కువమెయి
కవుంగిలి జేర్చుకొనినపుడేకదా పూవు పులకలందు భావ
భవనములు పుట్టును! నగుమోమున సౌందర్యప్రసవినియై
కవిహృదయమును ఆల్లుని గావించుకొని కులుకునుగదా!
దినమణిద్యుతి కల్లారహృదయమును స్పృశించినంతన
బిలబిలలేచు కలహంసలబోలు తక్కులెన్నెన్ని తెలి
కెరటాలకొనలం ధుదయింపవు? తూగుటుయ్యలలం
దూగు రాచముద్దియలవలె నయ్యలలపై నూగాడుపువ్వు
మద్దుమోములపై చిగుకొత్తు నవ్వలం దెట్టియద్భుత
సృష్టి గోచరింపదు?

తెలుగుటాకీ వ్యాపారము:

రానున్న విపత్తు

ఎ. వి. సీతారామయ్య

మిక్కిలముగా ధనార్జనము చేయవలెనను కోరిక సాధారణపు మాపునకు పేరాసగా కనబడుతుంది. కాని అది అపేక్షించదగిన ఒక భారీగుణము. ముఖ్యంగా వ్యాపారంలో అది ఉండటం చాలా అవసరం. విపరీతంగా అర్జించవలెననే కోరిక లేకపోతే పెద్ద పెద్దపనులు చేయవలెననే సంకల్పం, అందుకు తగిన ఉత్సాహం కలగవు. అందువలన ధనార్జనయందలి కోరిక నిండించతగినదికాదు; మెచ్చుకొనదగినది.

కాని వ్యాపారములో అనుభవము, దూరదృష్టి ఉండి సమయానుకూలంగా ప్రవర్తిస్తే తప్ప కేవలం అర్జించవలెననే కోరిక ఉండి లాభంలేదు. పైగా అపారమైన నష్టంకూడా కలుగుతుంది. గుడ్డిఎద్దు చేలోపడినట్లు వ్యాపారం సాగిస్తే హఠాత్తుగా గోతిలో పడిపోతుంది వ్యాపారం. అందువలన ఎప్పటికప్పుడు మార్పుకుంటూ-వ్యాపారభోరణిని - నడిపించుకుంటూ వస్తేతిప్ప లాభం రాదు.

టాకీవ్యాపారంలో మిక్కిలమైన లాభాలు వున్నాయని దేశంలోని వర్తక ప్రముఖులు గ్రహించారు. కొంచెం ఆలస్యంగా నైనా మన తెలుగువారు కూడా గ్రహించి ఫిలింవ్యాపారంలో జొరబడినారు. అంతవరకు మంచిదే. చాలా ఫిలిములను కూడా తయారు చేశారు. వీరు అన్యరాష్ట్రపు పెట్టుబడిదారులవలన, తయారుచేయబడిన ఫిలిములను, వాటికివచ్చిన లాభములను మాచి తాముకూడా ఫిలిములను తీశారేగాని వాటికి వచ్చిన లాభములుమాత్రం వీరికిరాలేదు. కారణం ఫిలిము

వ్యాపార పద్ధతులు వారికి ఆకళింపు అయినట్లు మనవారికి కాలేదని మాత్రం ఖండితంగా చెప్పవచ్చు. ఫిలిము తీసే పద్ధతులలో, వాటిని డిస్ట్రిబ్యూటు చేసే పద్ధతులలో, వాటిని ప్రచురించే విధములలో, వాటిని ప్రదర్శించడానికి తగు స్థలములను ఎన్నుకొనే విషయములలో, మరి తదితర విషయములలో తెలుగు ఫిలింపారిశ్రామికులకు ఈవత్సాత్రమైన జ్ఞానమున్నట్లు కనబడటంలేదు. ఈపరిస్థితులలో అనుభవంమాత్రం ఏవిధంగా వుంటుంది! ఉదాహరణ- ఈస్టిండియా కంపెనీవారి 'లవకుళ'కు లక్ష లాచ్చిపడినాయని బహుళకో ఫిలిం కంపెనీ లేవ దీశారేకాని ఆ కంపెనీవారి ఫిలిములు ప్రదర్శించడానికి ఎన్నిధియేబట్లు వారిస్వాధీనంలో నున్నాయో, ఎన్ని టూరింగుసినీమాలు వారిచేతికింద నడుస్తున్నాయో ఆలోచించిన తెలుగుఫిలింవర్తకుడు ఒకడూ వున్నట్లు కనబడడు.

ఇప్పటికే చాలా ఉపోద్ఘాతం అయినట్లున్నది. కాని అవసరం.

ప్రస్తుతం మన తెలుగుసినీమా వ్యాపారాన్ని ఒక గొప్పవిపత్తు ఎదుర్కొంటోతుంది కొందరుకలకత్తా, బొంబాయి, బెంగళూరు పట్టణముల ఫిలింవ్యాపారప్రముఖులు తెలుగుదేశంలోనున్న సినిమాప్రదర్శనకాలలను నెమ్మదిగా గుత్తకు, తీసుకుంటున్నారు. ముఖ్యమైన సెంటర్లు అన్య రాష్ట్రీయులచేతిలో పడిపోతున్నాయి. మారుమూలలనున్న గ్రామాదులలోని ఫిల్మేటర్లు సైతం వారివశమై పోతున్నాయి. విస్తీర్ణమైన నగరములలో ఆకర్షణీయ

ములైన థియేటర్లను వారు నిర్మిస్తున్నారు. ప్రదర్శనానికి కావలసిన మెషీన్లు విక్రయించేది, అద్దెకు యిచ్చేది వారు. థియేటర్లు వారివి. టూరింగు సినిమాలు వారివి. కొత్తగా తెరువబడుతున్న సినిమాలు వారివి. వారే తెలుగుఫిలిములుకూడా తయారుచేస్తున్నారు. ఈ పరిస్థితులలో మరవాళ్లు లక్షలు తగలేకుకొని చచ్చుఫిలిములను తయారుచేసి మురుస్తున్నారు. ఈ ఫిలిములు ఎక్కడ ప్రదర్శించడానికి? ఒకమార్తె నా ఈవిషయం వారికి తెలియదా? ఫిలిములు తయారైన తరువాత వారి ఆజ్ఞను బద్ధులై వారుకోరినమరతులకు వారి థియేటర్లను దేవిరించి ప్రదర్శించుకొని నష్టపడాల్సిందే యిక మీద తెలుగుఫిలిములు తీశేవారు. కలకత్తాలో మెట్రోగోల్డిన్ కంపెనీవారు హిందూదేశంలోకల్లా గొప్పచైన సినిమాథియేటరును దాదాపు ఇరవై లక్షలు ఖర్చుచేసి కట్టించారు. అది కట్టిస్తారని తెలియగానే బెంగాలీ వారు చేసిన ఆదోళన యంతంత కాదు. కారణం దానివలన వారి పరిశ్రమకు అంత నష్టంకనక. మన తెలుగుదేశానికి ముఖ్యనగరాలలో ఏ మహారాష్ట్రాదో,

ఏ మార్వాడయో వచ్చి ప్రదర్శనశాలను కట్టించి తన ఫిలిములు ప్రదర్శించుకుంటూ మన వ్యాపారాన్ని ధ్వంసం చేస్తుంటే మనవాళ్లు కళ్ళుమూసుకుని ఒకరికొకరు పోటీలు పడుతూ - కథలుగూడా కనబడక-ఎందుకూ పనికిరాని ఫిలిములను తయారుచేస్తున్నారు, అన్యరాష్ట్రపు స్టూడియోలలో.

అందువలన ఈ తెలుగుఫిలిం వర్తకులు-ముఖ్యంగా అద్దెనూడియోలలో తయారుచేయుచున్న స్వతంత్ర ప్రొడ్యూసర్లు-రొంతకాలం ఈ ఫిలిములను తీయడం ఆపివేసి మనదేశంలో నున్న థియేటర్లను భద్రపరచుకోవడం, నూతనంగా మంచి థియేటర్లు కట్టించడం వైరా ప్రదర్శనావకాశాల్ని కృత్రిమముగా చేతపు తెలుగు ఫిలిం వ్యాపారానికి గతిలేదు. కాని మనవాళ్లు వెంటనే ఆసనికి పూనుకుంటారా? లేక ఆలస్యమైపోయిన తరువాత నిమ్మనోజనంగా బజారుకొక థియేటరు ఇంకా నాలుగైదు సంవత్సరాలైనాక పోటీలుపడి కట్టించడం చేస్తారా?

తెలుగు పంచాంగం క్యాలండరు

దిన, వార, మాసపత్రికల చందాదారుల కుచితము

ఆయా స్థలములందున్న యేజంటలచే వైశ్యాలండరులు దిన, వార, మాసపత్రికల చందాదారులకు ఉచితముగా పంచివెట్టబడును. ఏజంటలకు క్యాలండరులు పంపబడినవి. వారు పంచివెట్టటంలో ఆలస్యము జరుగునని తోచిన చందాదారులు నేరుగ వారినికలసికొని నేకరించగలరు.

వ్యవస్థాపకుడు:

కర్నూల్ కాలిమెకెంజి

బులును వెంకటరమణయ్య

దక్షిణ హిందూదేశపు స్థానికచరిత్రల సంపుటాల్ని చూసినవారికీ, అథవా వాటినిగురించి విన్నవారికీ కర్నూల్ మెకెంజీ కొత్తవాడు కాదు. అతడు వైదేశకుడు అయినప్పటికీ భారతదేశ చరిత్రాంశాలని పరిశోధించి అందుకుగాను పల్లెపల్లెకూ తిరిగి స్థానికవిమర్శకులకీ తెలియని విశేషాల్ని విరివిగా సంగ్రహించి లోకల్ రికార్డు (స్థానికచరిత్ర)లను తయారుచేశాడు. అతడు కేవలం విమర్శకుడే కాదు, అప్రతిమాన మేధా సంపత్తిగల ఇంజనీరు; గొప్ప యుద్ధవీరుడు; ఇండియా కంతకూ సర్వేయర్ జనరలు; ప్రాచ్యవిద్వాంసులను పోషించిన ప్రభువు. కనుకనే కర్నూల్ మెకెంజీ ప్రతిభ సర్వతోముఖంగా వెల్లినది. మెకెంజీ యింగ్లాండు దేశంలో వున్న లూవిస్ ద్వీపంలో ౧౮౫౩ వ సంవత్సరంలో పుట్టాడు. అతడు పుట్టినది సామాన్యపు కుటుంబంలో; పెరుగడించింది పెద్దవాడయ్యాక, అంచేత అతని తల్లిదండ్రుల్ని గురించికాని, బాల్యాన్ని గురించిగాని యేమిన్నీ తెలియలేదు.

అకాలంలో - అంటే - మెకెంజీకి నిండు వయస్సు వచ్చిన సమయంలో - ఇంగ్లాండులో వుండిన లార్డు సేపియర్ ఫ్రాన్సిస్ ప్రభువు తనవంశంలో పూర్వీకుడూ, గణితశాస్త్రజ్ఞులలో అఖండమూ అయిన 'జాన్ సేపియర్' జీవితచరిత్రాన్ని వ్రాయడానికి పూనుకున్నాడు. అందుకోసరం ఆయన భారతీయ గణిత శాస్త్రాన్ని పరిశోధించవలసి వచ్చింది. ఆ విజ్ఞాన విషయాల్ని ఏర్పేయ కూర్చుడానికి అతనికి కుర్రకారులలో వుండి, మొదట్నుంచి హిందూదేశ పాఠ్యవిజ్ఞాన పరిశోధనానికి ఉబలాటంతోనూ,

ఉత్సాహంతోనూ వున్న మెకెంజీ కుడిభుజమై తన ప్రతిభాశక్తుల్ని ప్రకటించాడు. ఆసమయంలోనే మెకెంజీకి నీఫోర్డు ప్రభువుతోకూడా పరిచయభగ్యం కలిగింది.

తలపెట్టిన పని పూర్తికాకుండానే ఫ్రాన్సిస్ ప్రభువు గతించాడు. మహా ఉత్సాహంతో తాను చేస్తున్న పనికి ఆబంకం కలిగినా మెకెంజీకి ఉత్సాహం తగ్గలేదు. ఆ ఉత్సాహమే - ప్రాచ్యవిజ్ఞాన పరిశోధనోత్సాహమే అతన్ని భారతదేశానికి ప్రయాణం కట్టించినది.

మెకెంజీకి పరిచితుడైన నీఫోర్డు ప్రభువుకి ఈస్టిండియా కంపెనీలో చాలా పలుకుబడి వుండేది. ఆపలుకుబడే దొరచేత తన ఆశితుడికి కంపెనీవారి మద్రాసు శాఖలో ఇంజనీరింగు డిపార్టుమెంటులో ఒక ఉద్యోగాన్ని యిప్పించింది.

మెకెంజీ ౧౮౫౭ వ సంవత్సరంలో ఇండియాకు వచ్చేడు. ఆ వచ్చేటప్పుడు అతను మద్రాసు గవర్నరు లార్డు మెక్ కార్టీక్స్, మధురలో పెద్ద ఉద్యోగంలో ఉన్న మిస్టర్ జాన్ స్టన్ కీ సిఫారసు ఉత్తరాలు తెచ్చుకున్నాడు.

జాన్ స్టన్ భార్య వెనుక మెకెంజీని పోషించిన నేపియర్ ప్రభువుకు కుమార్తె. ఆమె మంచి విద్వాంసురాలు. తన తండ్రి తలపెట్టిన కార్యాన్ని పూర్తిచేయాలని చాలా పట్టుదల కలిగి మధురకి చుట్టుపట్లనున్న గణితశాస్త్రపండితుల్ని, జ్యోతిశాస్త్ర పండితుల్ని తనదే ఉద్యోగానికి ఆమె కుదుర్చుకున్నది. పరిచితుడైన మెకెంజీ మద్రాసుకు వచ్చాడని తెలిసి ఉత్సాహంతో ఆమె ఆకాశం

అందుకుంది. వెంటనే మెకెంజీకి మధురకు వచ్చి తమని కలుసుకోవలసినదని ఆహ్వానం-జాన్ స్టన్ దంపతులు పంపించారు. వెంటనే మెకెంజీ మధురకి వెళ్లి అచిరకాలంలోనే జాన్ స్టన్ సతిపద్ద పనిచేస్తూ వున్న పండితులతోటి, తదితర పండితులతోటి ఎక్కువపరిచయం కలుగచేసుకున్నాడు. అతడు వారితో తరుమగా సంభాషిస్తూ, ఆ సంభాషించినప్పుడల్లా హిందూదేశచరిత్రకి సంబంధించిన చాలా భోగట్టాను తెలుసుకున్నాడు. అట్లాంటివాళ్ల సహాయంతో 'లోకల్ రికార్డు' లని కూర్చాలనే ఆభిప్రాయం మెకెంజీకి అప్పుడే కలిగింది. అదిమొదలు అతడు జీవించివున్న 30 సంవత్సరాల కాలంలోనూ, ఎప్పుడూకూడా మనస్సులో ఆ ఆభిప్రాయమే వుండేది.

అతనికి ఆ కోరిక వున్నా అతను ఇండియాకు వచ్చిన పద్నాలుగు పదిహేనేళ్లదాకా దానికి తగిన అకాశమూ తీరుబడి లేకపోయినది. ఉద్యోగానికి వచ్చినదిమొదలు రమారమి పదిహేనేళ్లదాకా తన వుద్యోగపు పనులలోనూ, యుద్ధాల్లోనూ అతను మునుగుతూ తేలుతూవుండేవాడు. దేశంలో అకాంతి ప్రబలివుండిన రోజు లవి. ప్రతిదినమూ యొక్కడో వకచోట యుద్ధం జరుగుతూనే వుండే దప్పుడు. వైగా కరువు దేశాన్ని మలమల మాడ్చి వదలిపెట్టేది!

మెకెంజీ ౧౮౮౩ వ సం. లో మద్రాసుశాఖ ఇంజనీరింగు డిపార్టుమెంటులో ఉద్యోగిగా ప్రవేశించి, ఆ పని మీదనే ఆ సంవత్సరంలోనే కోయంబత్తూరు, దిండిగల్లు, గుంటూరు, నెల్లూరు మొదలైన ప్రదేశాలకి తిరగవలసి వచ్చింది. ఆ పనుల్లో ములిగివున్నా అతను తీరిక వుండేటప్పుడల్లా ఆర్కియాలజీకి, హిస్టరీకి సంబంధించే విజ్ఞానాన్ని ఆర్జించేవాడు.

౧౮౯౦-౯౨ ప్రాంతాల్లో ఆంగ్లేయులకి, కర్ణాట నవాబయిన టిప్పనులదానికి ఘోరమైన యుద్ధం జరిగేయి. మూడవ మైసూరుయుద్ధంలో మెకెంజీ పాల్గొన్నాడు. యుద్ధసేనల్లో వుండే నలుగురు ఇంజనీర్లలోనూ ఇతనొకడు. అసేనకి అధిపతి వారన్ వాలిస్, అముట్ట

డిలో మెకెంజీ సాహసించి కొద్దిమంది సైనికుల సహాయంతో కందకాన్ని దాటి నిచ్చెనలువేకుకుని కోటగోడ ఎక్కి శత్రువీరులతో దొమ్మియ్యారికి డీకొని కోటని స్వాధీనపరచుకున్నాడు. ఆ విజయానికి ఫలితంగా మెకెంజీ చీఫ్ ఇంజనీరు రయ్యాడు.

శర్వాత ఆంగ్లేయులు నందియర్లగోటని ముట్టడించారు. అది సముద్రమట్టానికి రెండువేలఅడుగుల ఎత్తునవున్న - మూడుమైళ్ల చుట్టుకొలతగల దుర్భేద్యమైన దుర్గం! దానికి ఒక్కదాచే వున్నది. దాన్ని మొదట హైదరాబీ స్వాధీనపరచుకోదానికి మూడేళ్లు ఘోరమైన యుద్ధం చేయవలసివచ్చింది. అటువంటికోట ఆంగ్లేయులకి మూడు వారాల్లోనే స్వాధీనమైంది. ఆ సమయంలో మెకెంజీ చూపిన ధైర్యసాహసాలని ముఖ్య సేనాధిపతి హెచ్చుగా మెచ్చుకున్నాడట!

కారన్ వాలిస్ ౧౮౯౨ లో మైసూరుని ముట్టడించాడు. ఆ సందర్భంలో శ్రీరంగపట్టణంలో జరిగిన యుద్ధంలో ఫీఫ్ ఇంజనీరుగా వుండిన 'పాట్రిక్ రాస్'కు మెకెంజీ కుడిభుజంగా ఉన్నాడు.

౧౮౯౩ లో పునుచ్చేరిలో జరిగిన ముట్టడిలో మెకెంజీ పాల్గొన్నాడు.

౧౮౯౪ లో యూరఫ్ ఖండంలో ఇంగ్లీషు వారికి డచ్చివారికి యుద్ధం జరిగింది. అంచేత ఇచ్చట వున్న ఆంగ్లేయులు కూడా సింహభీష్మపంలో వున్న డచ్చివలసలపై దాడి వెడలివారు ఆదాడికి జేష్టుస్తూఅర్దు నాయకుడు. అసేనలతో వెల్లిన ఆర్గురు ఇంజనీర్లలో మెకెంజీ వకడు. ఆంగ్లేయులు డచ్చివారి నుండి ట్రీన్ కోమలి లాక్కున్నారు. తర్వాత కొలంబో మీదికి యుద్ధానికి వెళ్లేటప్పుడు మెకెంజీ ఫీఫ్ ఇంజనీరు! ఆ ముట్టడిసమయంలో ఒకనాడు ఇంగ్లీషు వారికి వంటచెరు దొరకలేదట! అప్పుడు మెకెంజీ తాను ప్రాణపదంగా దాచుకున్న గుండరమైన మేదరి బుట్టల్ని, వంపులూ, గుంపులూ తీర్చి చిత్రికపట్టి తయారుచేసి జాగ్రత్తపరచుకున్న కర్రదండనీ వంటచెరుకుగా ఇచ్చివేసినాడట! ఎంతో ప్రయత్నంమీద సంపాదించి

దీని ఆ ఆపూర్వము సామగ్రిని అగ్నికి ఆహుతివ్వడానికి అతని మన స్వేంత చికాకుపడిందో!

అయితేనేం? వీరశ్రయత్నం సఫలమైంది గానక ఆపస్తేరికి అతను ఎక్కువ విచారించలేదు. ౧౭౯౭ జనవరి పదిహేనో తేదీని కోలంబో ఆంగ్లేయులకి దళులు పడ్డాయి.

౧౭౯౭ లో జనరల్ క్రెయిగ్ యాజమాన్యాన్ని ఆంగ్లేయులు ఫీలిప్పైన్ దీవుల్లోని మానిల్లాపైకి తిరిగారు. అప్పుడు ౩౦౦ పయనీర్లమై మెకెంజీ ఫీఫ్ ఇంజనీరుగా ఉండి పని నెరవేర్చి తిరిగి మద్రాసుకు వచ్చాడు.

ఆయేడులోనే ఆంగ్లేయులు నిజాం నేనలావున్న ఫ్రెంచివారికున్నీ ఓడించే సందర్భంలో మెకెంజీ మోడరాబాదుగా వుండినాడు. ౧౭౯౮ లో జరిగిన నాల్గవ మైసూరుయుద్ధంలో మెకెంజీ పాల్గొని శ్రీరంగపట్టణాన్ని వశపరచుకోవడంలో ఆంగ్లేయులకి చాలా సాయపడ్డాడు. ఆ సమయంలోనే అతను అక్కడి ప్రాచీనవస్తువులనీ, నాణేలనీ సంగ్రహించాడు.

ఆ కర్వత కంఫిజీవారు మైసూరు రాజ్యాన్నంతనీ సర్వేచేయడానికి మెకెంజీని నియమించారు. మైసూరు ౭౦ వేల చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణం గల వికాల రాజ్యం! ఆ సర్వే గుండాకా సాగింది. ఆ సమయంలోనే ఇతడు పురాతనవస్తువులనీ సంగ్రహించడానికీ, చరిత్రవిషయాల్నీ నేకరించడానికీ వీలుపడింది. మెకెంజీ కార్యదక్షతని మెచ్చుకొని ప్రభుత్వంవారు ౧౮౦౦ లో అతన్ని మద్రాసురాష్ట్రానికి సర్వేయరు జనరలుగా నియమించారు. ఆ వుద్యోగంలోనే వుంటే అతనికి ఓరియంటల్ రిసెర్చికి మంచి అవకాశం చిక్కేదే! కాని ప్రభుత్వంవారు అతన్ని చాలాకాలం ఆపనిలో వుంచలేదు.

౧౮౦౧ వ సం. లో ఆంగ్లేయులకి జావాలోని పచ్చివారితో యుద్ధం చేయవలసివచ్చింది. ఆ యుద్ధపు దైవ్యానికి మెకెంజీయే ఫీఫ్ ఇంజనీరు! ౧౮౦౧, జూలై

౧౮ వ తేదీని మెకెంజీ లెఫ్టెంటు జాన్ బ్లాక్లెయిన్ తోనూ, మరికొందరు నావికులతోనూ బలేతెనూ సముద్రతీరాన్ని దిగి తమ నేను బస చేయడానికి ఆచుకూల మైస ప్రదేశాన్ని వెతక సాగాడు. మెకెంజీ, జాన్ బ్లాక్లెయిన్ నూ మాడవేమలతో బయలుదేరారు. దారిలోనే ఒక పీనావాడూ, నలుగురు నావికులూ వారికున్న సహాయం! వీరిక పల్లెచే గారు. అంతకుముందే అక్కడ బస చేసివున్న ఫ్రెంచివారు వీరు ఇంగ్లీషువారని గుర్తించి తుపాకులు తేల్చడానికి ఆరంభించారు. వనవాళ్లు అప్పుడు చేనేది లేక కార్లకి బుద్ధిచెప్పవలసివచ్చింది. వెంటకరుముకున్న ఫ్రెంచివాళ్లని తప్పించుకుని వీరు నావల్ని చేరి లంగ రెల్లెత్తి సముద్రంకున్న ప్రవేశించారు. ఆ సమయంలో మెకెంజీకి కొలదిపాట్లో అపాయం తప్పిపోయింది. ఎలా గయితేనేం చివరికి జావా ఇంగ్లీషువారికి స్వాధీనమైంది. ౧౮౦౫ మార్చిదాకా-అంటే రమారమి నాలుగేళ్లపాటు మెకెంజీ జావాలోనే వుండిపోయాడు. అప్పుడతను జావాకు సంబంధించిన భూగోళవిషయాలనీ, పాడిపంటల్నీ, పూర్వపు డచ్చిప్రభుత్వవిధానాన్నీ, మిలిటరీ రిపోర్టులనీ, పురాతత్వ విషయాలనీ, చారిత్రక విషయాలనీ చాలావరకూ సంగ్రహించాడు. అంతకి పూర్వం తనకి శత్రుకోటిలో వారైన బలేవియావారు అతనికి ప్రాణన్నేహితు లైపోయారు! బలేవియన్ సానెటివారు ప్రకటించే జర్నలుకి మెకెంజీ వ్యాసాలు ఎన్నో వ్రాశాడు !!

౧౮౦౫ సం. లో ఇతను ఇండియాకి తిరిగి వచ్చాడు. అప్పుడు ప్రభుత్వంవారు అతన్ని 'కంపేనియన్ ఆఫ్ ది బాత్' అనే బిరుదుతో గౌరవించారు. అంతే కాకుండా ఆమరుసటి సంవత్సరంలోనే ఇతనికి ఇండియా దేశపు సర్వేయర్ జనరల్ వుద్యోగం యిచ్చారు.

ఇండియా సర్వేయర్ జనరల్ ఉండవలసిన చోటు కలకత్తా. కాబట్టి మెకెంజీ దక్షిణహిందూస్థానం విడవవలసి వచ్చింది. తాను సంపాదించిన వస్తువుల తోనూ, గ్రంథాలతోనూ అతడు ప్రయాణ మయ్యాడు. అంతకుముందే అతని పోషణలో వుండి రిసెర్చ్ పనులు

చేస్తావున్న దక్షిణదేశ పండితులు అతన్ని వదలలేక కలకత్తాకు ప్రయాణమయ్యారు. వారి సాయంతో తాను సంపాదించిన వస్తువులకీ, పుస్తకాలకీ పూర్తి అయిన కేటలాగు తయారు చేయవచ్చునీ, తనకు తెలిసిన విషయాలని ప్రకటించవచ్చునీ మొకొండీ గంపెడాశ కలిగింది. కాని అతనితో వెళ్లిన పండితులకి చాలామందికి కలకత్తాలో ఆరోగ్యం చెడింది. కొందరు కాలంచేశారు అంతలో మొకొండీ ప్రయత్నానికి తీరని విఘ్నం కలిగింది. అతని ధైర్యం దిగజారింది. తాను తన పునోగ్యం భారాల్ని సెరవేరుస్తూ పరిశోధనలు చెయ్యలేడనే నిశ్చయం అతనికి కలిగింది. వెంటనే అతడు తనకి జీతం నష్టం లేకుండా నూడేళ్ల పాటు సెలవివ్వనే యింగ్లాండుకు వచ్చి ఆ విశామసమయంలో అక్కడి ప్రాచ్యభాషాపండితుల సాయాన్ని తనవద్దకున్న హిస్టారికల్ రికార్డులని ప్రకటిస్తానని ఉస్టిండియా కంపెనీవారి కోర్టు ఆఫ్ డైరెక్టర్లతో చెప్పవలసిందని తన మిత్రుడు సర్ అగ్లాండ్లరు బాక్స్టౌకు ఉత్తరం రాశాడు. కాని లాభం లేకపోయింది. దానికి కుంభిణీవారు ఒప్పుకోలేదు.

తన వృత్తిపనులూ, తలచుకున్న పనులూ—రెండూ చేరి తలమునకలయి మొకొండీకి తీరని శ్రమకలిగించి తుదకి అతన్ని కబళించివేశాయి. తన ఆశయాలు సెరవేరకుండానే అతడు ౧౮౨౧ మే ౮ లేదీని కలకత్తా సమీపంలో ఇహలోకాన్ని విడిచాడు.

తన కోరికని పూర్తిగా నెగ్గించుకోలేకపోయినా మొకొండీ జీవించి ఉన్నంతకాలంలో ఎక్కువపనే చేశాడు. అతడు కృష్ణకీ దక్షిణంగావున్న ప్రతీప్రదేశ

కాన్నీ—అంటే—పురాతత్వవిషయ పరిశోధనకీ తనకీ దాన్ని—పరిశోధించాడు. ప్రాచీనశిథిలాలకు రెండుకేలకుపైగా చిత్రాల్ని తయారుచేశాడు. కాసనాటి నూటికిపైగా ప్రతిబింబాలని తీశాడు. ఎనిమిదేల కాసనాటి నకళ్లు చాశాడు. ౭౭ స్థానిక చారిత్రకసంపుటాల్ని కూర్చాడు. మైసూరు చరిత్రరచనలో మార్పు విల్లుక్కుకు చేదోడ్పాటు, వాదోహా అయినాడు. అతని కార్యదీక్ష అనన్యసాధారణ మైనది. హిందూదేశచరిత్రకీ సంబంధించిన ఇతర రికార్డును సంపాదించినవారు మొకొండీని మించినవారు మరెవ్వరూ లేరు.

గవర్నమెంటు అతని ఖర్చుల్నీ, పండితుల జీతాల్నీ మాత్రం భరించేది. వస్తువులకీ, పుస్తకాలకీ అతను స్వంత డబ్బే ఖర్చుచేసేవాడు. అతడు ౧౫ వేల పానులు దీనికై వ్యయంచేశాడు. తన సర్వస్వాన్ని—సనాన్నీ, ప్రాణాన్నీ కూడా పరిశోధనకే సమర్పించాడు.

ఇంత వ్యయప్రయాసలతోనూ అతను నేకరించిన వస్తువుల్నీ పుస్తకాలనీ గవర్నమెంటువారు అతని భార్యదగ్గర ౧౦ వేల పానులకే తీసుకున్నారు.

మొకొండీ తలపెట్టిన కేటలాగుపనిని విలియం టెయిలర్ అనే ఆయన నిర్వహించాడు. అందులో అతని వస్తువుల్ని గురించి పుస్తకాల్ని గురించి వివరంగా వ్రాయబడ్డది. కేటలాగే విమవందల డబ్బెళ్లుటల పెద్ద గ్రంథంగా తయారయింది!

(అంధ్రభూమి- ఫిబ్రవరి ౧౯౩౭-లోని వ్యాసాన్ని అనుసరించి)

శ్రీకృష్ణ సమస్కృత గ్రామంసమున నొకానొకరంగము
(శ్రీకృష్ణసాధారణపుగారి తంజావూరు ప్రాచీనపుర సంస్కృతమునుండి)

తేనీటి నేను

కంప్రెంస్ రాజేంద్రరావు

తేనీటి నేను మొక్క హిందూ శ్రేణులకు ఈ నాడు చూడ సంవత్సరముల క్రితము వచ్చేచి అప్పటి నుండియు ఈ పరిశ్రమ ముఖ్యముగా అస్సాము ప్రాంతమున చాల అభివృద్ధి గాంచెను. ముఖ్యముగా అస్సామీ తొరకే తేనీటి పండింపబడుచున్నది ఇండియన్ టీ ప్రకటనైన దగుటచే పాశ్చాత్య దేశములందు మంచివేరు సంపాదించినది. ఇటీవల ఆర్థిక దుస్థితివలన నీ పరిశ్రమకు తీరని నష్టము గల్గినది ఈ ఆపదనుండి మేనేజింగు ఏజెంట్లు దీనిని రక్షించిరి. ముందువెన కాడక న్రవ్యమును విశేషముగ పెదచిల్లి పరిశ్రమకు నిలబెట్టిరి. మేనేజింగు ఏజెంట్ల పద్ధతి స్వతిహా లోపభూయాన్లమై యున్నను ఈ సందర్భమున సాటిలేనినెవ చేసినది. తరువాత అట్టవా ఒకంబడిక (Ottawa Agreement) చేయుత నిచ్చినది. సామ్రాజ్యదేశములు (Empire Countries) ఇండియన్ టీ యొడ పక్షపాతము (ప్రియత్వము?) (Pre-ference) చూపించుచున్నను ప్రక్కను సిలోను టీ కూడ ఉండుటచే అట్టి లాభము కలుగునలేదు. తత్రాపి యంతవరకు సామ్రాజ్యేతర దేశములందుగల ఆమ్మకము (Non Empire Market) సన్నగిల్లినది. ఇందుకు సాయము కాఫీ, కోకో మొదలగు పానీయముల పోటీ కూడ పోచుచున్నది. తుదకు టీ పండించువారందరు కలిసి టీ వైరు పరిమాణమును కూడ తగ్గించి వైచిరి. ఇన్ని చేసినను పరిశ్రమ మాత్రము తృప్తికరమైన నితికి రాలేదు. రెండు సంవత్సరముల క్రితమువరకు పరిశీతు లిట్లుండెను. అపుడు ఇండియన్ టీ సెస్ సంఘమువారు (Indian Tea Cess Committee) మన దేశమందలి వివిధ రాష్ట్రములలో తీవ్ర ప్రచారము సాగి ప మొదలిడిరి.

ఈ రెండు సంవత్సరములలోను వివిధ ప్రాంతములందు ప్రచురణాధికారులు (Propaganda Inspec-

tors) నిర్వహింపబడిరి. వారు ప్రతిసారి 'టీ' తాగుచున్న యు పద్ధతిని ప్రవర్తించుటయేకాక జనసామాన్యమునకు 'సామె' (Sample)గా తేనీరు ఉచితముగా నిచ్చుచున్నారు. తేనీరు త్రాగుటవలన కలిగెడు మంచిని సులభించి వారిచేసి కపటోపన్యాసముల కంతులేదు. ఇంగ్లీషు, దేశభాషల పత్రికలందు ఆకర్షణీయమున ప్రకటనలుతోడు అధికార, అనధికార ప్రముఖులయొక్క సహాయ సానుభూతులకొరకై ప్రయత్నించుచున్నారు. సర్ కూర్మా వెంకటరెడ్డినాయుడు గారు తాత్కాలిక గవర్నరుగా నున్నప్పుడు తాము తేనీటికి బాగా అలవాటుపడియుండుటచే ఈ యుద్యమము జరుగదమగుగాతి యని దీవించిరి (As a confirmed "tea-drinker" I wish the campaign every success.). హైదరాబాదు సంస్థానముందు గవర్నరు మెంటు సానుభూతిని అచటి ఉన్నతస్థాయి స్థానపు ప్రధానస్థాయిమూర్తులైన నవాబ్ మిర్జా యార్ జంగు బహదురుగారు అధ్యక్షుడుగాగల 'మిత పాన ప్రచార సంఘము' (Temperance Committee) వారు త్రాగుడుకు మారుగా తేనీటిని నేవించు డని ప్రజలకు సలహా నిచ్చిరి.

ఇంతవరకు జనసామాన్య మివిషయమై కనపరచుచున్న ఆశ్రద్ధ గర్హ్యమైనది. సంవత్సరముక్రిత మే ఆచార్య ప్రభులచంద్రరాయిగారు ఈవిషయమున తమ శీవ్రమగు అసమ్మతిని వెల్లడిచేసిరి. ఈ దురలవాటు వలన కలిగెడు నష్టములను శాస్త్రయుక్తముగా వివరించిరి. దూరదృష్టితో చూచిన, 'తేనీరు' కూడ ఇతర మత్తు పదార్థములవంటిదేయని ఒప్పుకొనకతప్పదు. మహాత్మా గాంధీగారుకూడ తమ అసమ్మతిని "పారిజన" పత్రిక యందు ప్రచురించిరి. కాని తగునంత అలజడి జరుగలేదు. ముందుకూడ పరిశీతు లిట్లులే యున్నయెడల అమాయ

కులగు పామరజను లీయలవాటుకు దాసులగుట తద్వలన, మృత్యుతరగతివారినిగురించి వేరగ వ్రాయవసరము లేదు. వీరిలో మూడుముప్పాతిక యిందు కలవడినవారే. ఇక శ్రీమంతులగు పైతరగతులవా రేలయూరుకొందరు?

‘తేనీటి’ యొక్క మంచిచెడ్డలను గురించి యొకంత ఆలోచింతము. ఈజాతీయపరిశ్రమ (National Industry) ను దేశీయులెల్లరు పోషింపవలయు ననెడువాదము కలదు. కాని దీనిని జాతీయపరిశ్రమగా పరిగణించుట కేవలము పొరపాటు. ఈపరిశ్రమయొక్క మూలధనము, ఆధ్వర్యము (Capital and Management) యూర పియనులచేతులం దున్నవి. అస్సాము ‘తేయాకు’ తోట లందు హైందవకార్మికు లెట్లు పరిగణింపబడుచున్న సంగతి మనకు పూర్తిగా తెలియును. ఇటీవలవరకు కేవలము బానిసమాత్రులుగ నుండిరి. ఈమధ్య కొన్ని సౌకర్యములు జరిగినను మొత్తముమీద తృప్తికరముగ లేదనియే చెప్పవలసియున్నది. దూరదృష్టితో చూచిన యెడల ‘తేనీరు’ కూడ విదేశీయపానీయ మనుటయందతిశయోక్తి లేదు. దీనిని “స్వదేశీ” పానీయమనుట అవమానకరముగ నెంచవలసియున్నది.

‘తేనీరు’ ఉత్సాహమునిచ్చు పానీయ (Cup of cheer) మనిచెప్పెదరు. ఇం దంతమాత్రము నిజము లేదు. ఇందుగల ముఖ్యవస్తువైన ‘టానిక్ ఆసిడ్’ (Tanic acid) ఉద్రేకము కలిగించునగుము కలిగియున్నది ఎక్కువగా తీసుకొన్నపుడు మత్తు (Intoxication) కూడ కలుగును. ముఖ్యముగ నిద్రను లేపండ్ (Insomnia) చేయును. కొలము గలపిదప కొడి పాటి విషము (Slow poison) గ పరిగమించును. మామూలుగ నుండెడి ఆకలిని (Appetite) తగ్గించును. ఈ దురలవాటు నాగరికతాలక్షణమనెడి భావముకూడ వృద్ధియగుచున్నది. తాము త్రాగుటయేకాక చూడవచ్చు వారందరకు కేళిపాళితో నిమిత్తము లేకుండ ‘తేనీరు’ నిచ్చుట ఆచారమైపోయినది. ఇందులకగు ఖర్చుకూడ మితిమీరిపోవుచున్నది. ఇప్పుడైనను అనర్థదాయకముగ ఈ ‘తేనీటి’ని విస్తరించి సకలవిభంబుల పుష్టికరమైన ‘పాలును’ త్రాగుట మంచిది. ప్రస్తుతపు రాజ్యపరిస్థి గారైన లిన్ లిత్ గో ప్రభువుకూడ ‘క్షీరము’ యొక్క శ్రేష్ఠతను గురించి నోక్కివక్కాణించుటయే కాక దీనిని అనుచరణలోనికి తీసుకువచ్చుటకు కూడ ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ విషయమై పెద్దలందరు కూడ లెక్కలు గ నడిచి వాంఛనీయము.

భారతీయ చిత్ర కళ

గ్రంథకర్త: తలిశెట్టి రామారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, జాడ్యకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతవిధానము, బౌద్ధవిహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రములవైఖరి, శివీచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చరిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చిర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజిజ్ఞాసువులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు నాంధ్రులెల్లరు తప్పక చదువవలసిన గ్రంథము.

కెల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, ఆంధ్ర గ్రంథ మాల, నెం. ౭, రంబుచెట్టిబిడి, మదరాసు.

మాట వ ర న

భవిష్యత్ కాలమున

౧. బస్తిరోడ్డు

బస్తిరోడ్డుకేసి చూస్తే జీవితం అంటే పెద్ద పోటీపందెం అనిపిస్తుంది. ఈ పందెంలో ఎవడి బాధ వాడింది అని తెలుస్తుంది. సకల మానవనమత్వం తెలిసి నమ్మనప్పటికీ, ప్రతి వాడూ మరోడ్డి దిగదొక్కి ముందుకి తను పెందరాళే వెళ్లాలని చేసే ప్రయత్నం ప్రత్యక్షం అవుతుంది. పెందరాళే వెళ్లాలంటే వేగం ఎక్కువవుతుంది. ధనవ్యయం చేస్తేగాని వేగం సిద్ధించదు. అందుచేత ధనవంతుడు బయల్దేరి, అనవసరంగా, తాత్కాలికంగా తనంతట తను తనకి ఆరోపించుకున్న అధికారాన్ని ప్రపంచంమీద చలాయిస్తాడు. ఆ చలాయించుకూడా మనం చూడచ్చు. మనిషిని తప్పుగో మని బట్టవాళ్లు. అందులో రెండెళ్ల బండివాణ్ణి ఒంటెద్దుబండివాడు, వీళ్లిద్దరినీ జట్కామనిషి, వీళ్లముగ్గురినీ రెండుగుట్టల కోడివాళ్లు, వీళ్ల నలుగురినీ సైకిల్ వాళ్లు. పాపం, రెండెళ్లబండివాడు మనుష్యుల్ని తప్ప మరెవరినీ తప్పుగోమని తిట్టడానికి లేదనుకున్నాడు. కాని, ఒకచోట ఒక రెండెళ్ల బండివాడు ముందున్న ఒకబండిని తప్పుగో మంటున్నాడు. తీరా ఏమిరా అని చూస్తే, ఆ ముందుది పోతులబండి. సరి, ఇ దాఖరు. వీడు మరి తప్పుగోమని తిట్టడానికి ఏవాహనం లేదనుకున్నాడు. కాని, మరొకసందర్భంలో

ఒకపోతులబండివాడు ముందున్న బండివాణ్ణి 'తప్పించు, కట్లాపట్లా?' అని మోటుగా తిడుతున్నాడు. ఏంచెప్పా అని చూసేసరికి - ఆ ముందుబండికి కట్టింది ఒకయెద్దూ ఒక పోతును! పెత్తనం ఇచ్చేదా తెవడేనా ఉండాలిగాని, పెత్తనం ఇచ్చి నెత్తియెక్కించుకునేసరికి, వేనుకూడా తలంతా కొరికెయ్యగలదు. వీళ్లందరికీ వైవాడు సైకిలిష్టు. ఇతను నోరు విప్పకుండానే, గంట గిలగిలలాడించి అభాగ్యి చేస్తాడు. వీళ్లందరికీ వై వాడు మోటారు సైకిల్ గారు. ఆయన కేవలం జనం వచ్చే రాల్ని హోరెత్తగొట్టి డబ్బబలాడించి దారి పుచ్చుకుంటాడు. అతనిధోరణిలో కొంత లయ ఉందని గానశాస్త్రజ్ఞులు చెబ్బలాడితే ఆడచ్చుగాని, పామరులప్రాణానికి అది ప్రళయంగా ఉంటుంది. దుమ్మురేక్కొట్టడంలో అతడు ప్రథముడు. బస్సు వీరికి వైమాట. మహాబస్టిల్లో తప్ప కడంచోట్ల వీలయినంతమందికి నోట మట్టికొడితేగాని దానికి తోచదు. ఒక వ్యక్తితాలూకు స్వంతకారు వచ్చేసరికి వీరంతా దారివదలాలి. డ్రైవరు యొక్క ఔన్నత్యం, చక్రత్వం గమనించడానికి ప్రస్తుతం సావకాశం చాలు. "బతకవురా! సావాలనుందా! నూకల్లేవురా! కళ్లు లేవురా! చెవుడా! బుద్ధిలేదురా! యెదవా!" అనే మార్దవంగాఉండే మందలింపుల్తోనూ,

అవాచ్యాలైన మరి యితరమాటల్తోనూ, ఎంత గొప్పవాడైన పానచారైన్నా సరే సాధారణంగా ఉత్తపుణ్యానికి డ్రైవర్లుకొందరు సరదాగా, అలవాటుచేప్పన హెచ్చరిస్తారు. అందుచేత ఎంతహడావిడి అల్లరిచేసి, ఎంతదుమ్ము రేగకొస్తే రోడ్డుమీద ఆంత గొప్పవాడు కదా అని మనికితెలుస్తుంది. ఒక స్వంతవ్యక్తి కకుండా, ఒక సంఘం తాలూకు కారైతే, ఆడ్రోవరికి భూమిమీద ఎప్పుడూ ఆడ్డు ఉండకుండా తప్పగోవలిసిందే. కాని ఈశ్వరవేరు ఉండితీరుతుంది. రావణుడికి మైరావణు డుంటాడు. అల్లానే ఎంతకొమ్ము త్రిరిగిన కారుడ్రైవరుకీ కూడా అప్పీలుంది. గట్టిపదార్థాలు చెప్పమంటే ఓ కుర్రాడు 'ఇనుము' అని చెప్పాడట. ఇంకా గట్టిది 'ఉక్కు' అని చెప్పాడట. ఇంకా గట్టిపదార్థం ఏది అని అడిగినప్పుడు 'దున్నపోతు' అన్నాట్ట. మేష్టరు, 'అదేమిరా, దున్నపోతా ఉక్కుకంటేగట్టి?' అని కోపపడ్డాట్ట. అప్పుడు కుర్రాడు, 'ఆవునండి, ఉక్కుతో చేసిన కార్ని దున్నపోతు ఆపేస్తుందండి' అన్నాట్ట. అల్లాగ్గా, దున్నపోతుగారుగాని, లేక వారి తాలూకు పట్టమహిషిగాని, ఎంత కారువారు ఎంత హోరుచేసినా లక్ష్యపెట్టక చెక్కుచెదరకుండా కార్ని ఖణాయించి ఆపేసి, అవలీలగా ప్రైజు పుచ్చుకుంటుంది. ఇక్కణ్ణించి మనం దుమ్ముఘట్టలో ప్రవేశిస్తాం. అందుచేత, ప్రస్తుతం బస్తీరోడ్లమీద మనికి కనిపించే యితరదృశ్యాల్ని వొదిలే

సెయ్యాలి. అవి ఏవి అనగా, పైడుకాలవలు: పైడుకాలవల్లో ఉన్నన్ని వర్ణభేదాలు ఎక్కడా లేవు. అవి ఓపక్కగా ఏడవండ్రా అంటే అల్లా ఏడవక, స్థితి పాడుచేసుకుని, రోడ్డుకి అడ్డంగా నడుస్తాయి భయభక్తుల్లేకుండా! వాటిలోనీరు: దానికి, రామరామ, బొత్తిగా సిగ్గు లేదు. పాతనీరు ఎండమంటే ఎండదు, ఆయిలు చిలికినా మండమంటే మండదు, పోనీ కంపులేకుండా ఉండమంటే ఉండదు. తననిగురించి అడ్డమైనవాడూ తలోమాటా అని తలో తిట్టూ తిడు తున్నారని అది లోపల్లోపల తెగి కుల్లి కుల్లిపోతుంటుంది. 'నిజం దేవు డెరుగును, నీరు పల్లం ఎరుగును' అని శాస్త్రం. 'మనం నిజాన్ని దేవుణ్ణికూడా ఎరగం గనక, నిజం దేవు డెరుగు నని నమ్మితే నమ్మచ్చు. కాని ఈ పైడుకాలవలకేసి చూస్తే 'నీరు పల్లం ఎరుగుండడం'నందేహించవలి సాస్తాంది. వాటిల్లో నీరు 'నీరు' అనే శబ్దానికికూడా అప్రతిష్ఠతెస్తోంది, ప్రతిష్ఠతో ఉంటున్నా ననుకుని. దానికి పల్లం ఏవేపో తెలియకపోతేచస్తామా మరీ! పొద్దున్న తూర్పుకి వెడుతుంటుంది. మనం ఎదేనా పని చూసుకుని కాస్పేషల్లో చక్కావచ్చి మల్లీ చూసేనరికి పడమటగా పోవాలని తంటాలు పడుతుంటుంది, దిక్కుమాలి తంటాలుపడడం ఇదీనూ! ఇవిగాక, పైపులు: అక్కడ స్నాన, పాన, తౌళన, గ్రహణ, క్రీడ వగైరా ఉద్దేశాలతో అనేక జనం పోగవడం: ఒక్కొక్కప్పుడు కుంభ

మేలా: ఘటవాయిద్యం: మాతృభాషలో ఉపన్యాసపు పోటీలు: అక్కడే యుద్ధాలు-జిహ్వోత్త్రప్రయోగాలు. ఆ వైపులపక్క బస్సు జంతువులు: అనేకదూరం, శ్రమపడి, తొడరగా తిరిగిరావడంవల్ల అనేకరకాల మాలిన్యం పొట్టనెట్టుకుని స్వగ్రామం వేంచేసిన అంచీబస్సులు. వాటిని పరిశుభ్రంగా, వైచెప్పిన మాలిన్యం యావత్తు అక్కడా అక్కడా పడిపోకుండా, మంచినీళ్లు తీసుకునే చోట పరిచి ఉంచితే, యథాశక్తిగా జనం ఆరిస్తారు, ఎక్కడికక్కడీకే ఆయిరి, అని వైపుపక్కనే, పల్లెటూరిచెర్లో గేదెల్ని కడిగినట్టు, ఈ బస్సుల్ని కడగడం. ఇంక రకరకాల కంపులూ; వాటికి ఆటపట్టులూ: వగైరా వగైరా ఉన్నాయి. అవన్నీ వొదిలి దుమ్ము గురించిమాత్రం కొంచెం ముక్కుపట్టుకుందాం.

దుమ్ము హైరోడ్డుమీద ఎక్కువ ఎత్తుగా లేస్తుంది. ఆల్లా పైకి లేచిపోడంలో దానికి దురుద్దేశం ఎంతమాత్రం లేదు. సరిగదా, దానిగో లంతా ఏమని అంటే, 'హైరోడ్డు' అనేదాల్లో 'హై' అనేది సార్థకం చెయ్యాలనే. అందుకనే కోచిబళ్లమీద కూర్చుని, అళ్వాల్ని తోలేవాల్లా వాళ్లు కూడా 'హై' అనడం. పైగా ఆదుమ్ముని ఏంజెయ్యనున్నారు?

అప్పులు ఎగిరిపడతారనిన్నీ, నీచస్థి తిలోవాల్లని కదిపితే, ఇల్లానే, కదిపినవాడి మీదే కాకుండా దాచేపోయేవాళ్ల నెత్తిమీద

దకూడా భైటాయిస్తారు అని కూడా ఋజువు చెయ్యాలని అది బయల్దేరింది. బస్తీ దుమ్ము బాగా మరిగి కొందరు పొడుం పీల్చడం మానేశారు. అందుకని నన్యవర్తకులు కొందరు పొడుంకొట్లు ఎత్తేసి, దాంతో ఐ.పి. పెట్టేశారు. కొందరు, పొడుంచేసుకోడానిక గాని, కొట్టుదాకా వెళ్లడానికిగాని బద్ధకించిన వాళ్లు, హైరోడ్డుమొగలో మాటలెట్టుకుని, గుక్కలయిపోనిచ్చి, తమరి తాతగారి సొమ్ము లాగ, ఒక్కొక్కపీలుపుకి మూడేసిగజాల దుమ్ము పీలుస్తూంటారు. ఎదోవిధంగా, సలుగురూ, జాతిమత వివక్షతలేకుండా, బస్తీ దుమ్ముమూలాన్ని ముక్కమూసుకుని నడిచి పోతూ, (తిట్టుగోడానికే వీల్లేకుండా అంతకు ముందే నోరుమూసుకుని) సనాతన ధర్మం నిలబెడుతూ, యోగసాధన విషయంలో ప్రథమప్రయత్నాలు బలవంతం మీద చేస్తున్నారు. ఈ దుమ్మువల్ల ఉఫ్ అంటే ఎగిరి పోయే జనంకూడా కొంచెం గురుత్వం, భారీతనం సంపాదిస్తున్నారు. బస్తీదుమ్మువల్ల హైరోడ్డుపక్కల గోడలకి మందం పెరిగి పోడాన్ని చూసి, గోడలికికూడా పెరగడం ఉంటోంది గనక, చెట్లలాగ ఏదో ఒకరకం జీవం వీటికికూడా ఉండితీరాలని ఏ ధురం ధరుడో కనిపెట్టకపోతాడా, అపూర్వ వ్యాసాలు ప్రకటించి పట్టాపుచ్చుకోక పోతాడా అని, కొన్ని పరిపత్తుల్లో తన్ని మిత్రం పట్టాలుచేయించి, మెరుగెట్టించి, 'రడీ'లో ఉంచారు. 'దుస్థి' అంటే దుమ్ము

వల్ల కలిగేస్థితి అనేవిగ్రహం చెయించాలని కొందరు అన్నారు. సృష్టి, స్థితి, లయాలు దుమ్ములోనే నని మనికి బస్తీదుమ్మువల్లే తెలిసాస్తుంది. దుమ్ముకేసి చూస్తే, అన్నిం దాలూ మానవుణ్ణి తను కనిపెడుతుంటే, మానవుడు కనికరంలేకుండా తనని ఉపయో గించినందుకు, మరి ఓర్పుకోడు దుర్భరమై భూమి మానవుణ్ణి దుమ్మెత్తిపోస్తోందా అని విస్తుంది. ఇప్పటిదాకా కొందరు జనం 'కళ్ల జోణ్ణి' పట్టుకుని 'ముక్కద్దా'లనీ, 'ముక్కు జోడనీ కూడా వాడేస్తున్నారు. ఇక అట్లాంటి వాళ్ల ఆటక సాగవు. బస్తీదుమ్ముధర్మమా అని ముక్కురాష్ట్రానికి ప్రత్యేకపుజోడు ఏర్పాటు కావచ్చు. కాళ్లకి రకరకాల జోళ్లు ఉన్నాయనీ (అంటే బంగారంనీ, వెండినీ, ఇనుపనీ, కర్రనీ) —చేతులికి జోళ్లున్నాయనీ, కళ్లకి జోళ్లు సరే సరి అనీ, —చివరికి కర్మ దళ చెవలకి గుడా జోళ్లుండడం ఏమిటి, మాకు లేకపోవడం ఏమిటి అని ముక్కు రంధ్రాలు చిరకాలం భగవంతుణ్ణిగురించి వాయు భక్షణమాత్రం చేస్తూ తపస్సుచేశాయిట. "క్రమేపీ చుట్టుపక్కలవాళ్లందరికీ రాష్ట్రాలు ఏర్పడనీండి. ఆ పని జరిగిపోయిం తరవాత మిగిలిపోయింది దానంతట అదే మన స్వంత రాష్ట్రంగా ఏర్పడుతుంది. ఇంకోర్ని అడగా అక్కర్లేదు, వాళ్లు ఇవ్వా అక్కర్లేదు, మనం దానం పట్టా అక్కర్లేదు." అని ఆంధ్ర జన వేదాంతుల్లాగ ఊరుకోక అవి తపస్సుచేసే నదికి, "మీకు తొలగిన అన్యాయం కాదు

యుగం రానీండి తొలగిస్తాను" అని ఆయన అన్నట్టే. కారుయుగం అంటే కారేజి. అదే ఇంగ్లీషులో గారేజి అనిఅంటున్నారు—అరవ సాంప్రదాయంలో 'క' కారాలు 'గ' కారాలుగా మారతాయి గనక. ఎంత గొప్పవా ళైతేం, పట్టవగలు అశేషజనానికి, కళ్లల్లో దుమ్ముచల్లగలవా రంటారుగదా అని రోడ్డు మీదే తెలుస్తుంది. అటువంటిప్పుడు, ఇక రాత్రివేళ అడిగారూ కథ! సాయంత్రం పడ్డ తరవాత కార్లు, ఇంటిమొహం పట్టిన యెడ్ల లాగ మరీ జోరుగా నడుస్తాయి. ఎంచేతంటే, పల్లెటే వినపడడం కోసం కుయ్యాలి. రాత్రి కనపడితే చాలు. వెలుగుయొక్కవేగం శబ్దం నేగానికి లక్షరెట్లు, మల్లా మాట్లాడితే పది లక్షరెట్లు. అందుకని రాత్రివేళ కారు చాలా దూరంలో ఉండగానే ఆధూళిమండ లంలో కారుదీపోదయం అయి, మనికి వచ్చే కారుకీ మధ్యనుండే జన జంతు శకటాదులు అన్నీ ధూళితెరమీద ఆడుతూన్న నవీన యుగపు తోలుబొమ్మల్లాగ, తెల్ల కాగితం మీద సిరాబొమ్మల్లాగ మిక్కిలి శోభగా ఉంటాయి. అందరికీ ఏకరంగు ప్రసాదించడం వల్ల వర్ణభేదం నశించడానికిన్నీ, మధ్య జాగాలో ఉండే వీర్ని వార్నికుడా ఏకకాల మందే అది తాకుతూఉండడంవల్ల అస్పృశ్యతా దోషానిన్నీ తొలగించడానికి బస్తీ దుమ్ముకిందూమీదూ తెలియకుండాపనిచేస్తోందని చెప్పచ్చు. బస్తీహోడ్డుమీద, రాత్రివేళ, జట్కూలో వెడుతూ, మాస్నేహితు డొకా

యన, — అతడు ప్రబంధకవిత్వం తప్ప మెచ్చడు — ‘స్మరశీలీముఖ కుసుమ కేసర పరాగధూళి’ — అనేది జ్ఞాపకం తెచ్చుగుని, అప్రస్తుతం అని తెలిసినా శ్రీ నాధుణ్ణి పొగడి, మెచ్చి అంతటితో ఆగక, ఆదుమ్మ మీద కవిత్యం యత్నించి, బస్తీ శృంగార వ్యవహార ప్రారంభోత్సవం సూచించడానికి బయల్దేరిన పుష్పబాణ విలాసఫలితం అన్నాడు. కొన్నిదోట్ల వీధిదీపాలు తామే వీకటికి భయపడి కళ్లు మూసుకున్నట్టు కనిపిస్తాయి ఒక్కొక్కప్పుడు మూడు నాలుగు కార్లు ఇటూ అటూ ఒకేక్షణంలోనే వెళ్లడం గనక తటస్థిస్తే, వీధిదీపాలు ఎక్కడుంటాయో చెప్పగోడానికి ఇతరదీపాలు పట్టవాలి. ఏమైనా చెప్పడం గగనం. రాత్రిభాగంలో వెలుగుకిరణాలకి దుమ్మనేది ఒక వైభవం తేవడంవల్ల, వెలుగులూ అడ్లు నీడలూ గమనించి, గ్రహణాల కారణాలూ, రకాలూ, ముక్కు మూసుకుని నేర్చుకోవచ్చునని భూగోళధూళిశాస్త్రప్రియులు చెబుతున్నారు. ధూళి లేనిపక్షానికి వర్షాలు నశించుతాయి గనక, ఇది మానవులకి అత్యంతోపయోగం అని కొందరిమతం.

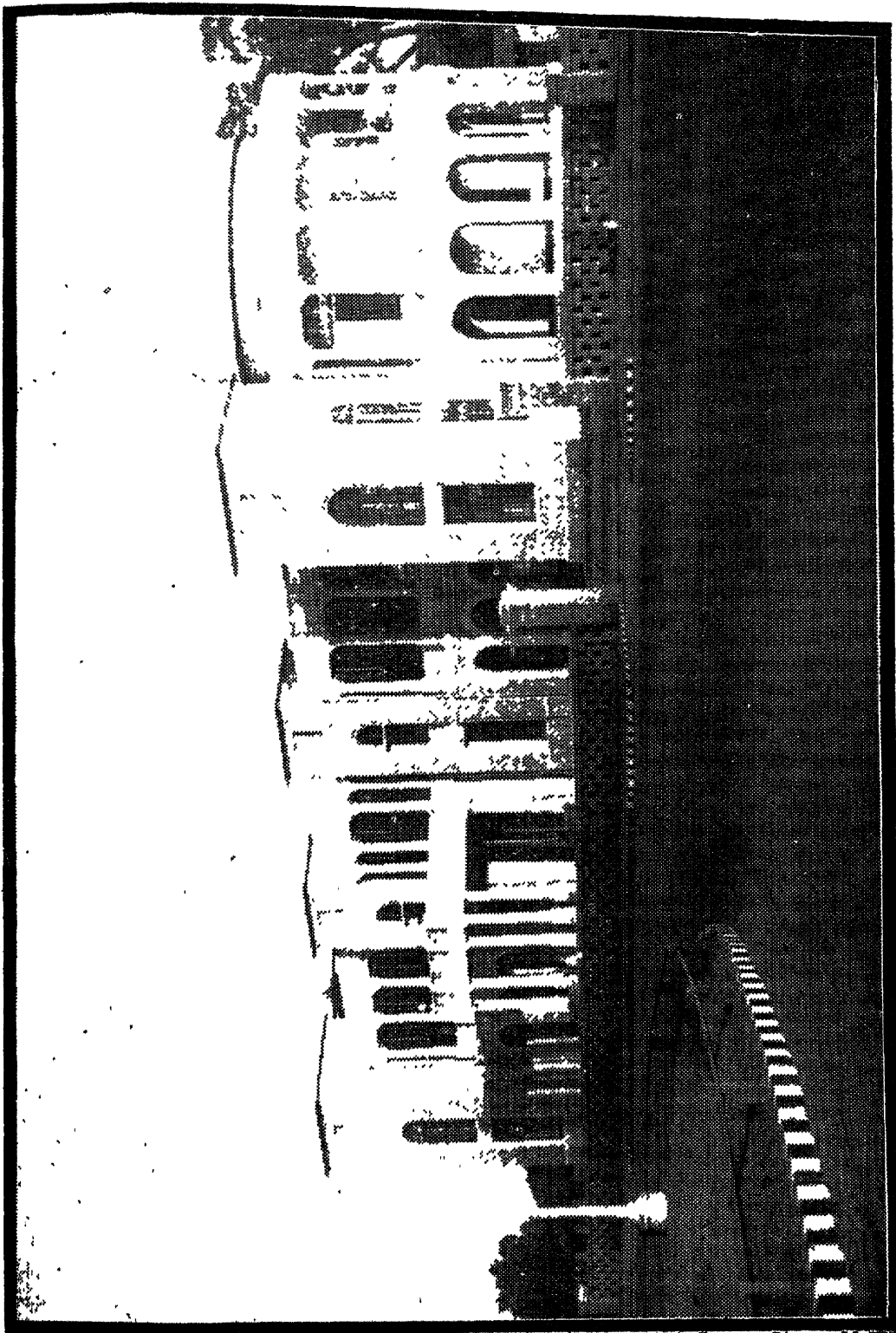
౨. పదిరూపాయల టిక్కెట్టు

హద్దూ పద్దూ లేకుండా తిరగడాన్ని గురించి చెప్పేటప్పుడు తెలుగువాళ్లు, కాలు గాలినపిల్లిలా తిరగడం, మారని డబ్బులా తిరగడం, తడిమన్ను పొడిమన్ను అయేటట్టు తిరగడం, అనుకండిలా తిరగడం, అరుపు

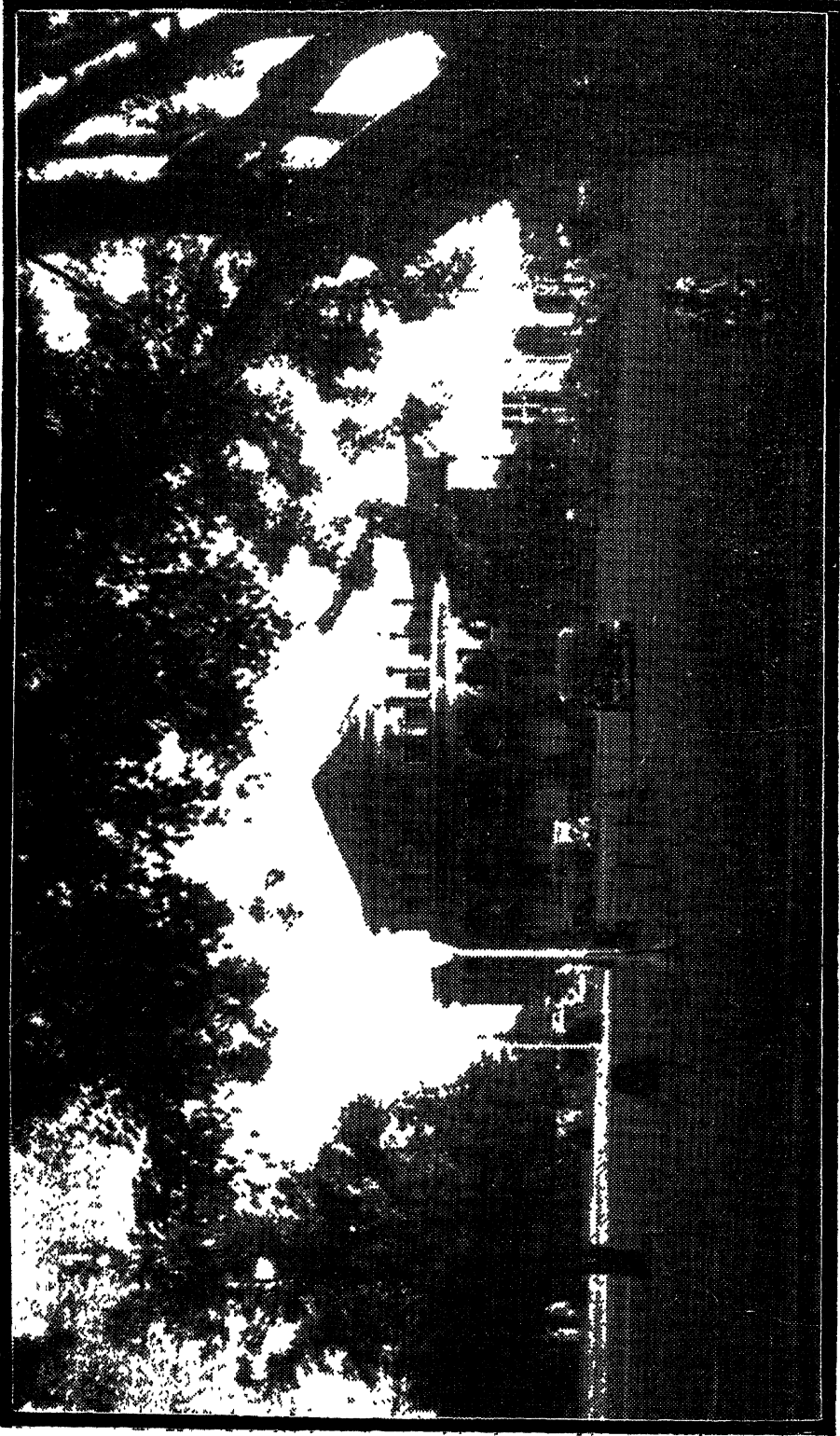
పైకిల్లాగ తిరగడం అని అంటూంటారు. రైలు కంపెనీవారి ధర్మమా అని ఇటీవల ‘పదిరూపాయల టిక్కెట్టువాడులాగ తిరగడం’ అంటున్నారు. తిరగడానికి నియమించినకాలం వెనక నెల ఉండేది. ఇటీవల అది చిక్కి సగం అయింది. ఆ రోజుల్లో జనం కొత్తవార్ని కలుసుకోగానే, ‘ఎప్పుడు రావడం?’ అని హెచ్చరించి, ‘నేను ఈమధ్య పదిరూపాయలు’ అని అవతలవారు అనగానే, ఇంకా ఏదస్తరం విస్వతారోఅని, ‘అల్లానా? నాకు పనుంది సెలవు’ అని చెప్పేసి బలవంతపుసెలవు పుచ్చుగుని పోతూండడం జరిగింది. ఈ రీతిగా తెలుగుభాషలో చరితార్థులైనవాళ్లని అందర్నీ అభినందించవలసిందే. రైలువాళ్లు మంచిపని చేశారని కొందరన్నారు. తెలుగువాళ్ల ప్రథమావేశం, వేలం వెట్టి, డబ్బుఖర్చు కేదాంతం ఎగసందోసి సొమ్ముచేసుకున్నారని కొందరన్నారు. “ఉన్నపన్నీ దబ్బున చూసుకోవచ్చు, రండయ్యా!” అని రైలువాళ్లు పిలుస్తూంటే రాం అని పట్టుపట్టడం భావ్యంకాదని, పన్నున్నవాళ్లూ, పన్ను ఉన్నాయి అనుకున్నవాళ్లూ, పనిలేనివాళ్లూ, ఏదోషని ఏర్పాటు కాక పోతుందా అనుకున్నవాళ్లూ, ‘ముందు టిక్కెట్టు కొనేసి ఓమూల్నించి సర్కిటు ప్రారంభిస్తే ఏ ఊల్లోదినా అక్కడ ఏ ఎరుగున్నవాడో, వాడులాంటివాడో దొరక్కపోతాడా, ఎక్కడో ఎల్లానో మకాం వెయ్య లేకపోతామా, కానీ! దేవుడున్నాడు!’ అను

కున్నవాళ్ళూ, ఇంకా చాలామంది ఇతరులూ కుడా ఆతరుణం ఉపయోగించుకున్నారు. టిక్కెట్టు పదిరూపాయలైనా, వందలకొద్దీ జనం చిన్న పెట్టిస్తే పన్నుకి గుణా ఎగడి, వేల కొలది టిక్కెట్లు కొనుక్కోగా, రైలువారి కొచ్చిన పబ్బు లక్షలమీదా, బయల్దేరి తిరిగిన జనం సొకల్పించుకున్న పన్ను కోట్ల మీదా, ఈ జనమూ వీరియొక్క దర్శన, సమావేశ, పరిచయ, ఆతిథ్యభాగ్యం పొందగలిగిన ఇతరజనమూ పడిన కష్టాలు శతకోట్ల మీదా ఉంటాయని మాన్నేహితుడు ఒకాయన మదింపువేశాడు. వీరిలో చాలామందికి నెరవేరిన పన్ను లెక్కకి అందవు. కొందరికి పన్ను ఒకట్లమీద అయినాయి. కొందరికి ఒకటేపని నెరవేరింది—ఇంటికి చేరుకోడం—చాలామంది పని అయిపోయింది - కాలం అయిపోయి ఇల్లుచేరేనరికి. కొందరికి గాఢ రోజులపాటు నిరుద్యోగసమస్య తెగిపోయింది. అందరికీ నిష్పక్షపాతంగా 'దశ' మారిపోయింది. రైలువారు జవానికి, ఇటువంటివే నూతనదశలు త్వరత్వరగా ఇప్పిస్తారనిన్నీ, వందరూపాయల టిక్కెట్టుమీద సంవత్సర

మున్ను, వెయ్యిరూపాయల టిక్కెట్టుమీద రూపజీవితమున్నూ తిరిగి పనులుచూసుకోవచ్చును అని అంటారనిన్నీ, అప్పుడు బ్రతికున్న తెలుగువాళ్లంతాకుడా రైల్వేకి ఇటో అటో ఎటో తమకే తెలియని స్టేషన్కి వెళుతుంటారనిన్నీ, అప్పుడు బస్టీల్లో దుమ్ము తగ్గి, కంపుపోయి, జనం ఉండరు గనక ఆరోగ్యంపొచ్చి, ఇళ్లుచౌకై ఇంకాబోలేడు నదు పాయాలు వాటంతట అవే సిద్ధిస్తాయనిన్నీ, ఎల్లానో అల్లా ఆ టైములోనే కొత్త ఎన్నికలు పడేటట్టుచేసి కొన్ని కక్షలవారు ఒకటి మెజారిటీతోటేనా నెగ్గాలని చూస్తున్నారనిన్నీ పామరులు అనుకుంటున్నారు. ఈకీతిగానే ౧౦౦౦ రూపాయలకి ఓడమీద భూలోకయాత్రా టిక్కెట్టున్ను, మరి కొంతకాలానికి ఓలక్షరూపాయలకి విమానం మీద సంపూర్ణగ్రహచారపు టిక్కెట్టున్నూ దొరుకుతాయనిన్నీ, అప్పుడు జీవరాసులు సశరీరంగా ఈరేడులోకాలూ పర్యటనం చెయ్యవచ్చుననిన్నీ శాస్త్రజ్ఞులు నమ్ముతున్నారు.

పురపాలక సంఘకార్యాలయము

కర్బన్ పార్కులో పట్టుకున్న లైబ్రరీ, శేషాద్రిస్థారకభవనము

వార్తాపత్రికలు

పి. టి. రామాచార్యులు

వార్తాపత్రికల నెరుగనివా రుండరు. “వార్తాపత్రికలు” అనుపేరును బట్టియే వానిలో నెట్టి యంశము లుండునో తెలియుచున్నది. కబుర్లు, విశేషములు, ఆశ్చర్యకరమైన వృత్తాంతములు, అభిప్రాయములు, ఉపన్యాసములు, సిట్టికథలు, నానావిషయములను వార్తాపత్రికలనుండి మనకు తెలియుచున్నవి. మనదేశము నందలి విషయములైనసేమి, దూరదేశములందలి విషయములైనసేమి, ప్రపంచమునందు జరుగుచున్న నానా విచిత్రవిషయములను తెలియజేయునదియే వార్తాపత్రిక.

వార్తాపత్రికలు ప్రచురించువారికి కొత్తసంగతులెట్లు తెలియును అనువిషయమున మనలో చాలమందికి కొంత సందేహముండవచ్చును ఏ స్పెయిన్ దేశములోనో ఒకమూల యుద్ధము జరుగుచుండినయెడల, ప్రతిదినమును ఏ ఊమిజరిగినది, ఏపక్షమువారిశక్తి తగ్గుచున్నది మొదలగు వృత్తాంతములు మన ఆంధ్రపత్రికకు ఎట్లు తెలియును? ఇతరపత్రికలను జూచి వ్రాసికొందురా? అట్లయినచో ఆ ఇతరపత్రికలకు మాత్రము ఈవిషయములెట్లు తెలియును? ఈపత్రికలకు ఈవిషయములను తెల్పుటకు అచ్చట ఎవరైనను ఉన్నారా? అను సందేహములు మనకు కలుగవచ్చును.

ప్రపంచమునందున్న ప్రతిముఖ్యపట్టణమునందును నార్తలకొరకై తమవారి నొకరిని నియమించుట ంట్టి గొప్పవార్తాపత్రికైనను సాధ్యముగానిపని. కాన పత్రికల కన్నిటికిని నానాదేశములందలి వృత్తాంతములను దెల్పు సంఘ మొకటి కలదు. దీనిని రూటరు (Reuter) సంఘము అని అందురు. రూటరుసంఘమువారు ప్రపంచమునందలి ముఖ్యస్థలము లన్నిటియందును కలరు. ఏదేశమున దెచ్చట నొకముఖ్యవిషయమో, విచిత్ర విషయమోకాని జరిగినను వెంటనే వీరు తమ ప్రధాన కార్యాలయమునకు తగిలిద్యారానో, లేక రేడియో

మూలముగనో అట్టివిషయములను తెలియజేతురు. అచ్చట నున్నవారు ఈవిషయములను నానాదేశముల పత్రికలకును రేడియోమూలముగనో, తంతిమూలముగనో తెలియజేతురు. ఇట్లు దినదినమును నానావృత్తాంతములను వీరు తమకు తెలియజేయవలెనన్న పత్రికాధిపతులు వీరికి ప్రతినెలయు కొంతధనము చెల్లించవలెను.

రూటరు కంపెనీ నానాదేశములందును జరుగు ముఖ్యవార్తలను మాత్రమే తెల్పును. ఇతరదేశములందలి సామాన్యవిషయములు మరకంతగా కాబట్టివు. ఫ్రాన్స్ దేశ మెట్టి యుద్ధసన్నాహములను జేయుచున్నదో తెలిసికొనుటకు మనకు కాతూహల ముండును. కాని లూవర్ నగర పురపాలకసంఘమువారు ఒక క్రొత్త ఆస్పత్రి నిర్మించుటకు తీర్మానించిననంశము మనకు కాబట్టును. కాని అదేవిషయము బొంబాయిలోనో, కలకత్తాలోనో జరిగినయెడల మనకు కొంతయుత్సాహముండియే తీరును. కాన ఇట్టి విషయములను గూడ తెలిసికొని వ్యాపింప జేయుటకు ఒకొక్క దేశమునందును ఒక ప్రత్యేకసంఘ ముండును. హిందూదేశమునందును అట్టి సంఘ మొకటి కలదు. దీనిని అస్సోసియేటెడ్ ప్రెస్ ఆఫ్ ఇండియా (Associated Press of India) అని అందురు. వీరి ప్రతినిధులు మనదేశమునందలి నానాదేశములందును గలరు. ఐనను మనతెలుగుదేశమునందున్న ప్రతిజిల్లా వృత్తాంతములను, ప్రతి ఆంధ్రనాయకుని చర్యలను ఆంధ్రపత్రికకు దెల్పుటకు ఈ సంఘమునకు సాధ్యము గాదు. కాన ఆంధ్రపత్రికా విలేఖరులు (Reporters) మన తెలుగుదేశములో చాలచోట్ల గలరు. వీరు తెల్పు విషయములు ఒక్కతెలుగువారికే ఆవశ్యకములుగాన ఈవిషయములు సాధారణముగా తెలుగుపత్రికలలోతప్ప ఇతరత్ర ప్రచించుంపబడవు.

ఈవిధముగ పత్రికాకార్యాలయమునకు మూడు మత్సలనుండి వృత్తాంతములు వచ్చుచుండును. ఉదా

చరణముగ- ఆంధ్రపత్రికను కైకొనినయెడల ఒకవైపు ఆంధ్రపత్రికావిలేఖరులు తెలుగుజేశమునందలి నాల్గు చూలరునుండి తమతమ జిల్లాలలో నేమేమి జరుగుచున్నదో, ఎట్టి విచిత్రములు గలవో తెల్పుచుందురు. ఇంకొకవైపు ఎ. పి. వారు (Associated Press of India), రూబరువారును హిందూదేశమునందలి వృత్తాంతములను అన్యదేశీయ ముఖ్యవృత్తాంతములను దెల్పుచుందురు. చాలవిషయములు సంగ్రహముగ తంతి వార్తవ్వారా తెలియుచుండును. తిపాలా ఖర్చులను తగ్గించుటకు ఒకమారు చాల సంకేతపదములనుగూడ వృత్తాంతములనంపువారు ఉపయోగింతురు. అట్టి వానిని సరిగా వ్రాసి చదువువారల కర్థమగునట్లు విపులీకరించుటయే పత్రికాకార్యాలయమువారి పని. ఇందుకుతోడు పత్రిక జనరంజకముగ నుండుటకై చిన్నచిన్నకథలను అపూర్వవిజ్ఞాన విషయములను, ఫోటోచిత్రములను, బహుధరలను, నానావిషయములను పత్రికలందు జొప్పింతురు. ఇవన్నియు కాక ప్రతిపత్రికయందును రెండుమూడు సంపాదకీయవ్యాసము లుండియేతరును. ఈవ్యాసములందు సంపాదకులు ముఖ్యవిషయములపై తమ యభిప్రాయములను దెల్పుదురు.

దీనినిబట్టి చూడ పత్రికప్రామాఖ్యము విలేఖరులపై ఎంతమట్టుకు ఆధారపడియున్నదో విశదమగును. రూబరుకంపెనీ కేంద్రస్థానమునకు వార్తల తెలియజేయు విలేఖరిగాని, ఎ. పి. పక్షమున పనిచేయుచున్న విలేఖరిగాని, కడకు ఏకుగ్రామమునకో ఆంధ్రపత్రిక పక్షమున ప్రయాణముచేసిన విలేఖరికాని విశేషములను విశదముగ తెలిసికొని శీఘ్రముగ తెలియజేసినగాని ప్రయోజనములేదు. పత్రికా కార్యాలయమునందలివారు ఎంత శక్తి సంతులై నను, బుద్ధిమంతులైనను విలేఖరులు వృత్తాంతములను సరిగాపంపకపోయినచో ఏమియుజేయలేరు కనుక వార్తాపత్రికలు బాగుగానుండవలయునన్న విలేఖరులు శక్తిమంతులుగ నుండవలయును. క్రొత్త సంగతులన్నియు త్వరలోకనుగొని, వాటిని విపులముగను రంజకముగను వ్రాసి పత్రికాధిపతులకు శీఘ్రముగ నందజేయవలెను.

ఊరిలోనున్న విశేషములను అతిశీఘ్రముగ కనుగొను శక్తి విలేఖరికి అత్యవశ్యకము. జనసామాన్యమునకు అయిదు ఇంద్రియములు మాత్రమేయుండిన విలేఖరికి ఆరుఇంద్రియము లుండవలయునని చెప్పదురు. క్రొత్తసంగతులు, వార్తలు ఎక్కడికివెళ్లిన దొంకును, ఊరిలో ఎవరినిపట్టిన ఫలానా విషయము వ్యక్తమగును అని ముందుగనే అతిచాతుర్యముతో ఆ క్రొత్తసంగతులను పసిపట్టి తెలుసుకొనుటకు సతతము ప్రయత్నము చేయుటయే విలేఖరి ఆరుఇంద్రియము యొక్క కార్యము. చిన్నఊరియందుండు విలేఖరి పని సులభము. ఊరిలోనున్న వారందరిని అత డెరుగును. ప్రొద్దున నొకసారి ఊరంతయు చుట్టినప్పినయెడల విషయము లన్నియు తెలిసిపోవును. ఊరిలోనున్న వారందరిగు ఇతనికి కబుర్లుచెప్పచునేయుండురు. దారిలోనే అనేక విశేషములు తెలిసిపోవును.

శేర్పూయైనవిలేఖరి సతతము కొన్నిముఖ్య విషయములకు గమనించవలెను. ఏవిషయమును గురించియైనను సరే, కొంతవృత్తాంతము తనచెవిని బడినదనిన, ఉత్తమ తరగతికి జేందిన విలేఖరి వెంటనే ఆవిషయమునుగూర్చి అన్ని సంగతులను తెలిసికొనుటకు పూనుకొనును. అసంపూర్ణ వార్తలు ప్రమాదకరములు. తెలిసీ తెలియనిజ్ఞానము ఎందులోనైనా అపాయకరమే. ఇందుకొక ఉదాహరణము: అగ్నిప్రమాదమువలన ఒకయూరిలో నొకఇల్లం టుకొని కొంతమందికి అపాయము కలిగినదనుకొందము. కాలిపోయినఇల్లు ఎవరిదో, ఎవరికి అపాయముకలిగినదో ఈ విషయములు విశదముగ కనుగొనక, విలేఖరి ఈవార్తను అసంపూర్ణముగా తెల్పి అనిపత్రికయందు అట్లే ప్రచురింపబడినయెడల, దూరదేశములందున్న వారివార్తనుచదివి, తమబంధువులేవరైన ఆయూరియందుండినయెడల వారికే ఈ యపాయము తటస్థించినదేమో అని భయపడుదురు. కాన విలేఖరి ఊరివారిని బాగుగా ప్రశ్నించి వర్తమానమును సంపూర్ణముగా తెలుసుకొనిన పిమ్మటనే పత్రికకు తెలియజేయవలెను.

ఏ విషయమును గూర్చియైనను సరే పూర్తిగా తెలుసుకోవలయునన్న ఆరు చిన్న ప్రశ్నలకు సమా.

ధానము బడయవలెను. (౧) ఏమి? (౨) ఎవరు? (౩) ఎక్కడ? (౪) ఎప్పుడు? (౫) ఎట్లు? (౬) ఎందుకు? ఏవిషయమునుగూర్చియైననుసరే ఈఆరుప్రశ్నలకును సరియైన జవాబు ఉన్నయెడల ఇక ఆవిషయమునుగురించి మనకు సంపూర్ణముగా తెలిసినట్లే. ఏ పత్రికలోనైనా ఒక వృత్తాంతము సరిగా ప్రచురింపబడినదనిన ఈ ఆరుప్రశ్నలకు అందుండి సరియైన సమాధానము వచ్చుననియర్థము.

ఈ ఆరు అంశములలో ఏ అంశమును ముందు వ్రాయవలెను అని సందేహము కలుగవచ్చును. ఏ అంశమును ముందు వ్రాయవలెననునదియు మనము వ్రాయు విషయ ప్రాధాన్యమునుబట్టి యుండును. వ్రాయు వృత్తాంతము చాల ప్రాముఖ్యమైన మనుజునికి సంబంధించినయెడల అందు 'ఎవరు' అనే అంశము ముందు వ్రాయవలయును ఒక పెద్దబ్యాంకును కొల్లగొట్టినారనిన అచ్చట కొల్లగొట్టిన విషయమే ప్రధానము గనుక అందు ఏమి అను అంశము ప్రధానము. ఈవిధముగ వ్రాయు విషయమునుబట్టి దానిలోని అంశములన్నిటిని వాటి ప్రాముఖ్యత ననుసరించి క్రమముగ ఒకటి వెనుక నొకటి చేర్చవలెను.

రామాయణమునందు హనుమత్సందేశాన్ని 'దృష్టా సీతా మయా రామ' అనే మాటలతో ప్రారంభించినాడు శ్రీవాల్మీకిహుద్దీ. సీతమ్మకు వెతుకబోయిన వారలలో ఆమెకు నెలుట్టమొదట దర్శించు భాగ్యము హనుమంతునికే కలిగినది. పరమానందభరితుడైన ఆవృత్తాంతమును రామునకు వెంటనే తెలియజేయవలెనని హనుమంతుడు రాముని కడకు అతివేగమున వచ్చెను. ఇక రాము డన్ననో సీతావృత్తాంతమునకై అత్యోత్సాహముతో నెదురుచూచుచున్నాడు. మేఘమును జూచు చాతకము వలె హనుమంతుని చూడగానే రాముని హృదయము పరిస్పందించినది. ఇట్టి స్థితియందు హనుమంతుని నోటినుండి నడలు ప్రతిపదమునకును ఒక విశేషప్రాధాన్యము గలదు. వృత్తాంత మంతయు సావధానముగ వినుటకు అట్టిసమయమున సాధ్యముగాదు. ఒకపదము నుచ్చరించి రెండవ పదము నుచ్చరించునంత

లోనే అనేకతలంపులు రామునిమనస్సును పీడించును. వ్యర్థపదములతోను, గౌరవహాచకములతోను కాలహరణము చేయుటకు అప్పుడు సమయముగాదు. చెప్పబోవు వృత్తాంతమున ముఖ్యాంశము సీతమ్మ దర్శనమే. ఆ పదముతోనే ప్రారంభించినాడు ఆవృత్తాంతమును. వేయిచెప్పనేల? ఆ వాక్యమునందలి పదముల వరుస ఇంకెట్టి విధముగ నుండినను సౌమ్యము చెడును. దీని ననుసరించియే కాబోలు కావిదాసమహాకవి తన మేఘసందేశమునందు ఈ విధముగ వ్రాసియున్నాడు.

'భర్త ర్మిత్రం ప్రియ మవిధవే విధి మా మంబువాహం' అనే వాక్యముతో తన సందేశమును ప్రారంభించు మని యత్తుడు మేఘునకు చెప్పెనట. భర్త వియోగదుఃఖమున మైమరచియున్న యత్తునిభార్యను ఇంకేకధముగ పలుకరించినను ప్రయోజనములేదు. ఆమె వినిపించుకొనదు. కాని భర్త యనినచాల, వెంటనే యామె సకలేంద్రియములును తనపై కేంద్రీకృతములయియుండును. కాననే యీమేఘుడు ఈపదక్రమము ననుసరింపవలెనన్నాడు. పత్రికల విషయముగూడ నిట్టిదే. ఉన్నవిశేషమేదో చదువరికి శీఘ్రముగ డెలుపక ఉపాధ్యాయములతోను, సంబోధనములతోను కాలహరణముచేసిన విషగు జనించును.

కొందరు ఉన్నవిషయములను ముందు వ్రాయక వట్టివర్ణనలతో ప్రారంభింతురు. "రాత్రి పండ్రెండు గంటల, చిమ్మచీకటి; పారావాడు ఒంటరిగా పారావేస్తూ ఉన్నాడు. అంతయు నిశ్శబ్దం. కొంతనేపటికి పలుపరుమని శబ్దమువినవచ్చినది. ఇల్లు విడిచి కొంతదూరముపోగా కొంచెము పొగకనిపించినది అటుపిదప పొగ చాల యధికమై కొంచెముమంట గూడ కానవచ్చినది. ఆవైపుననే మరికొంతదూరము నడచి చూడ ఒక ఇల్లునకు నిప్పు అంటుకొనిన దని తెలిసినది....." ఈవిధముగ వ్రాసినయెడల, చదువరి విసిగి "ఏమయిందో విషయం త్వరగా విడవరాదు" అని కేకజేయకమానదు.

మరికొందరు ప్రమాణవచనములతోనో, నీతివాక్యములతోనో, లేక సాధారణముగ అందరికిని తెలిసిన

లోకోక్తులతోనో తమ వృత్తాంతములను ప్రారంభించుదురు. ఇట్లు చేసిన, వ్రాయబోవు వృత్తాంతమున కిది యొక ప్రచండ-ఉపాధ్యాయమువలె నేర్పడి, ముందుగా బోవువృత్తాంతమును చదువకుండునుండునట్లు చదువరిని బెదిరించివేయును. అతి నైపుణ్యముగల విలేఖకుడు తప్ప విగతవారు ఇట్టి ఆరంభమును జేసి సమర్థించుకొనలేరు.

వ్రాయబోవు విషయము సంతయు స్ఫురింప జేయు నొక చక్కని శీర్షికను (Heading) ఆలోచించి, మొదట వ్రాయవలెను. పత్రికయందలి పుటలను బాదా సీన్యముతో తిరగజేయుచున్నవారిని గూడ చక్కనిశీర్షిక ఆకర్షించగలదు. శీర్షికను చదివినతోడనే చదువరికి ఉత్సాహముకలిగి వ్యాసములో నేమన్నదో తెలుసుకొనగోరి చదువనారంభించును. ఈశీర్షికలను పెద్ద యక్షరములతో ముద్రింతురు. శీర్షిక క్రింద చచ్చించబోవు విషయము నందలి ముఖ్యాంశములను సంగ్రహముగ కొన్ని వాక్యములలోనే తెల్పవలెను. ఇం దెట్టి వర్ణనలను ఉండ కూడదు. దీనిని లీడు (Lead) అందురు. ఒకొకసారి వార్త లధికముగ వచ్చి అన్నింటిని ప్రచురించుటకు వీలు లేనియెడల 'లీడును' మాత్రము ముద్రింతురు. ఈభాగమును గూడ పెద్ద యక్షరములతో ముద్రింతురు. 'లీడు' వాక్యములను తుదివరకు జూచిన చదువరికి చచ్చింప బడిన విషయము కొంతవరకు బోధపడి ఉత్సాహ మింకను అధికమగును. అటుపిదప వ్యాసమును చదువక తీరదు. మొదటి పేరాయందు ముఖ్యాంశమును విపులముగ వ్రాయవలెను. పిదప ఒక పేరావెనుక నింకొకటి చదువ వలెనని చదువరికి ఎక్కువ కుతూహలము కలుగునట్లు అతనిదృష్టిని ఆకర్షించుచు విషయమునంతటిని సంపూర్ణముగ వ్రాయవలెను.

శీర్షిక నాలోచించుట, వ్రాయుక్రమము నిర్ధరించుట మొదలగు విషయములు వ్రాయుటకు ముందే జరిగియుండవలెను.

ఏ భాషయందైనను సరే, ఒక విషయమును ఎన్నియోవిధములగ వ్రాయవచ్చును. కావ్యముల కైతి యొకరీతి, నాటకముల ఫక్కి మరియొకటి. ఇక నవలలను,

వ్యాసములను, కథలను వ్రాయవారు గూడ ఒకొక ప్రత్యేకకైతి ననుసరింతురు. ఇట్లే వార్తాపత్రికలకు వ్రాయుటయందుగూడ నొక ప్రత్యేక విధానము గలదు. ప్రాథమిక వార్తాపత్రికలకు తగదు. సాధారణముగా వార్తాపత్రికలను చదివేవారు రందరును సామాన్యలేగాని విద్యాధికులుగారు. అదియు గాక వార్తాపత్రికను చదువునపుడు చదువరి ఎట్టి స్థితియందుండునో కొంత గమనితము. దినమంతయు ఏ కచేరియందో, లేక ఏపాలము నందో కన్ఠపడి పనిచేసి, సాయంత్రము వినుగుతో ఇంటికి వచ్చునపుడో, లేక ప్రొద్దున పనికి పోవుటకు ఆతురపడుచున్నపుడో వార్తాపత్రిక పుటలను చదువరి ఒకమారు తిరగజేయును. అంత యాతురముతోనో, వినుగుతోనో ఉన్నవారికి నిదాసముగా పత్రికలో సున్నదంతయు విపులముగ చదివి, అందులో నున్న కఠినపదములకు అర్థము కనుగొని విషయమును గ్రహించుటకు వీలుండదు. కనుక పత్రికలకు వ్రాయు విషయము లన్నియు సులభముగ అర్థమగునట్లు సరళకైతియందుండవలెను.

వ్రాయు విషయమునందలి ప్రతియంశమును వేరు వేరు పేరాలయందు వ్రాయవలెను. ప్రతి పేరాయందలి మొదటివాక్యమును ఆపేరాలలోని ముఖ్యాంశమును దెల్పవలెను. పేరాలు ఆతిద్వీర్షముగ నుండకూడదు. సామాన్య భాషలో చిన్నచిన్న పదములతో ముచ్చటగా వాక్యములను కూర్చవలెను. వాక్యములుగూడ అతి దీర్ఘముగ నుండరాదు. దీర్ఘమాసములు గాని, కఠినపదములుగాని, అపూర్వప్రయోగములుగాని ఉపయోగపరచరాదు. అవి చదువరులను బెదిరించి వ్రాసినవిషయమునే చదువనియ్యవు. మనము వ్రాయునది సామాన్యజనమునకే గాని పండితులకు గాదని వ్రాయునపుడు ముఖ్యముగ మనస్సునందుంచుకొనవలయును. వారింజపండు ఒలిచి, తొనలను వేరుచేసి, అందుండు వారను విత్తులను విడదీసి నశువుగ పసిపిల్లల నోటికి అందించునట్లు, జ్ఞానము నందు బాల్యదశయందున్న సామాన్య జనమునకు వ్రాయు విషయములు సులభముగ అర్థమయి మనస్సునకెక్కునట్లు చేయవలెను. ఎంతయజాగ్రత్తగా చదువువారికైనను

వ్యాసమునందలి విషయము అర్థమై అందలి ముఖ్యాంశములు మనస్సున నాటవలెను.

వార్తాపత్రికలకు వ్రాయువా రెల్లరును రెండు ప్రధాన విషయములనైన ముఖ్యముగ గమనింపవలెను. అందు మొదటిది సత్యము. ఏవార్తనుగాని, ఏవిషయమునుగాని వ్రాయునపుడు సత్యమునుదప్ప ఎట్టిఊహాకల్పితములను నభిప్రాయములను జేర్చరాదు. రాజకీయ విషయములను వ్రాయునపుడుగాని, వివాదాంశములకు సంబంధించిన ఉపన్యాసములను ప్రచురించునపుడుగాని విలేఖలు ఉన్న విషయములను ఉన్నదున్నట్లుగ పక్షపాతబుద్ధితో తెలియజేయవలెనుకాని తమ యభిప్రాయానుసారముగ మార్చగూడదు. కావలయునన్న వారి యభిప్రాయములను, ఊహలను ఏ ప్రత్యేకవ్యాసమునందో (independent article) వ్రాసుకొనవలెను; కాని ఉన్న సంగతులకు రంగుపూసి, అందులో కొన్ని యంశములను వదలివైచి, మరికొన్ని యంశములను ఎక్కువచేసి, విషయమునంతయు తారమారుజేసి పక్షపాతబుద్ధితో వ్రాయగూడదు. అంతకన్న గొప్ప దేశద్రోహముండదు. కొన్ని పార్టీపత్రికలు ఈ విషయమును గమనింపనందున అనూచకులైన చదువరు లనేకులకు ఎన్నియో దురభిప్రాయములు ప్రబలినవి. ఇట్టిపత్రికలు జనసామాన్యమునకు అపాయకరములు.

వార్తాపత్రికలకు వ్రాయునపుడు గమనింపవలసిన రెండవముఖ్యాంశము, షనమువ్రాయు వృత్తాంతములు సర్వజనాకర్షకములుగ నుండవలెను. వార్తాపత్రికలచర్చయం దెట్టివిషయములను నిజముగ వృత్తాంతము లనవచ్చునో అయోవా విశ్వవిద్యాలయమునందు జర్నలిస్టు ప్రొఫెసర్ గానున్న ఫ్రెడరిక్ జె. లాజీల్ గారు ఈ విధముగ విపులీకరించినారు. 'News is sometimes defined as the immediate, accurate, and unbiased record of that which interests any group of the paper - readers, and the best news as that which interests all the paper-readers.' జనులందరికిని ఇష్టములైన విషయములు, తెలిసినవెంటనే, పక్షపాతబుద్ధితో ఉన్న

దున్నట్లుగ తెలియజేసిన అదియే మంచివృత్తాంతమట. వార్తాపత్రికలు బాగుగానుండవలెనన్న వానియందలి వార్తలు చదువరులకు ఆకర్షకముగను, హృద్యముగను నుండవలెను. లేనిచో సామాన్యజనులు పత్రికలను చదువరు. కనుక వార్తాపత్రికలకు వ్రాయువారు సర్వజనులకును ఇష్టములగు కొత్తవిషయములను వ్రాయవలెను. చదువరులకు ఆభిరుచిగలిగించు విషయములెట్టివి అనునది మరియొక్కొక్క ప్రశ్న. చదువరుల ఆచారవ్యవహారములను బట్టియు, అభిప్రాయవిశేషములను బట్టియు, చిత్తవృత్తులనుబట్టియు ఈ విషయమును గ్రహింపవలసియుండును. కాని సాధారణముగ జనసామాన్యమునకు ఇష్టములయిన విషయములు ఈ క్రింది మూడింటిలో నొకటిగా నుండునని చెప్పవచ్చును. (1) అర్థశాస్త్ర విషయములు (Economics); (2) మానవచిత్తవృత్తికి సంబంధించినవిషయములు, లేక మనోభావములు (Emotions) (3) మానవభోగములకు సంబంధించిన విషయములు (Enjoyments). ఈ త్రివిధవిషయములందును ఇష్టములేని మనుజుడు చాల అరుదు. వాణిజ్యమునకు, సంఘప్రయత్నములకును, వ్యక్తిప్రయత్నములకును వీనియందుండివచ్చు అనుకూలప్రతికూలములకును సంబంధించిన విషయములు అర్థశాస్త్రాధిభాగమునకు జెందును. ప్రేమ, దయ, ఔదార్యము, ధైర్యము మున్నగుభావములనుండి పుట్టు మనుజునిచర్యలు రెండవభాగముక్రింద వచ్చును. వినాశములు, ఆకస్మికాపాయములు, నేరములు మున్నగునవిగూడ ఈ భాగముక్రిందనే వచ్చును. ఏలన అనిమనమనోభావములను మార్చి, దయ, ఆశ్చర్యము, కోపము మున్నగుభావములను జనింపజేయును. ప్రపంచమునందలి అందిమైనవస్తువులు, జ్ఞానము, కళలు, అందున లలితకళలు, ఆటలుమున్నగునవి మూడవభాగమునకు జెందినవి. ఈ త్రివిధసమూహమునకు జెందిన యంశములనుగూర్చి పత్రికలకు వ్రాసినయెడల జనులందరును ఉత్సాహముతో చదివి యానందింతురు.

వార్తాపత్రికలకు వ్రాయుట నిజముగ నొక అపూర్వకళయే. చిత్రకారుడు ఒకనీసపుముక్కతో

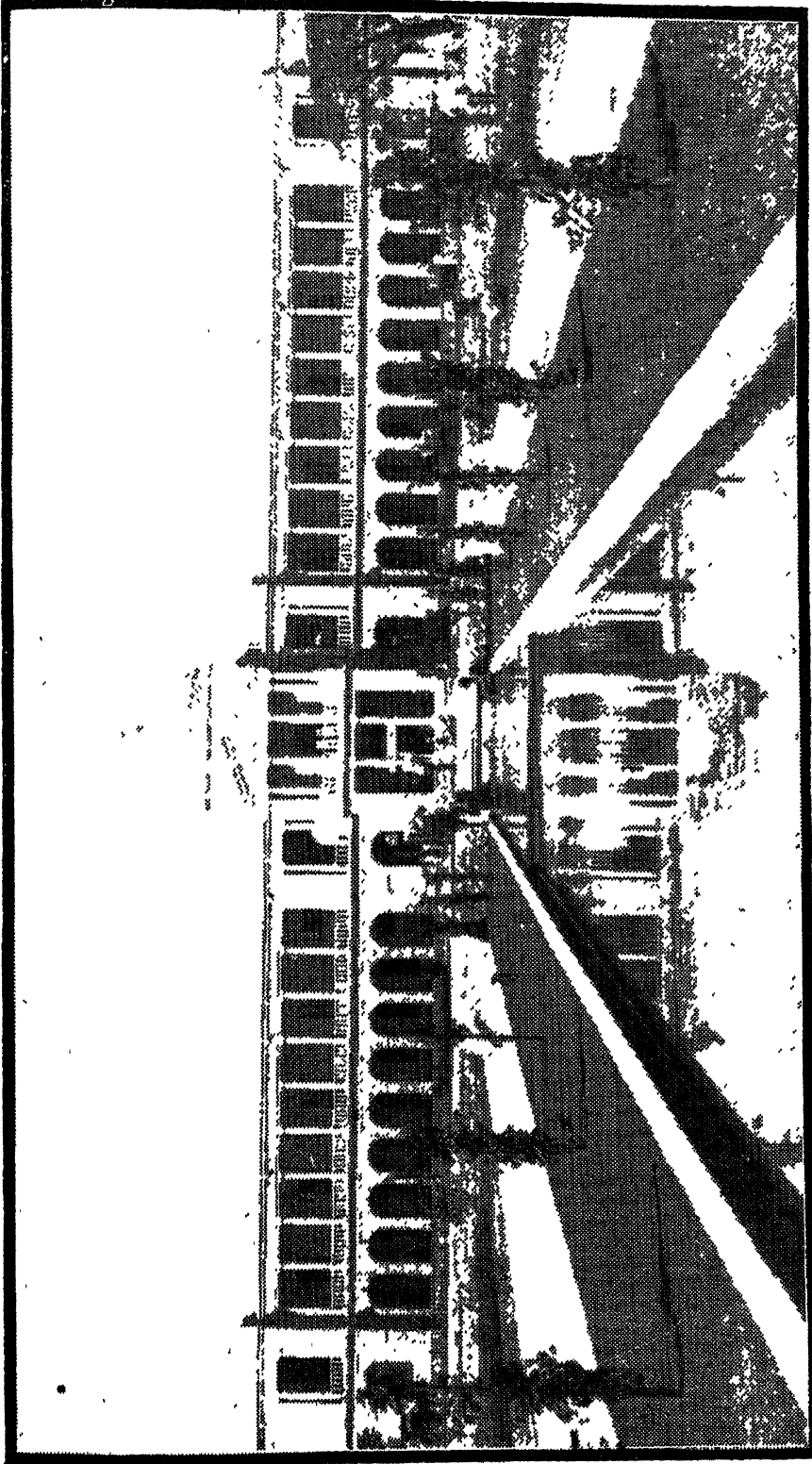
చక్కని గీతలను గీచి అందు తన భావము నిమిడించును; లేదా అద్భుతములైన చంగులవికాసమును తనకుంచెతో ననుచ్చి, తనమనోభావమును ఉన్నీ నమైనప్రతిమను అహ్లాదకరముగ వ్రాయును; నటకుడు మూకాభినయ ముచేతినే చిత్రవృత్తులయొద్వేగమును అతినిపుణముగ తెలియజేయును; వ్రాయువాడు సత్యమును, సౌందర్య మును పదసౌమ్యముచేతను, సురళైతిచేతను వ్యక్త పరచును.

పత్రికలకు బాగుగ వ్రాయవలయునన్న అదియొక దినములో సేర్వ సాధ్యము గాదు. ఉత్సాహముతోచాల కాలము కృషిచేయవలెను. ప్రపంచమునందు బాగుగ వ్రాయగలరని పేరుపొందినవా రందరును మొదట పల్లెటూరివారైపత్రికలకు వ్రాసి క్రమముగ తరిఫీసు అయిన వారే. పుట్టుకతోనే బాగుగ వ్రాయుశక్తి వారికి వచ్చినదని మన ముకొనవచ్చును కాని, నిజముగ వారు క్షీర్తిగడించుటకు ముందు ఎన్ని పత్రికలకు ఎన్నివేల మారులు వ్రాసిరో గమనించిన, వారివ్రాతయందు అంత ప్రభావ ముండుట ఆశ్చర్యకరముగ దోషదు. వ్రాసిన దానిని దిద్ది మరల దానినే వ్రాసి మరల దిద్ది ఇట్లెన్ని యోమారులు చేసినగాని వ్యాసము సర్వోత్తమముగ నుండు. నేటి పత్రికామహామహులుగూడ ఇట్లే ఎన్ని యోసంవత్సరములు కృషిచేసి శ్రమపడినప్పిమ్మటనే సులభముగ వ్రాయుశక్తిని సంపాదించిరి. కాననే Genius is made, not created అను చాటూక్తి ఎంతయు సత్యము. 'అనగ ననగ రాగ మతిశయిల్లుచునుండు....

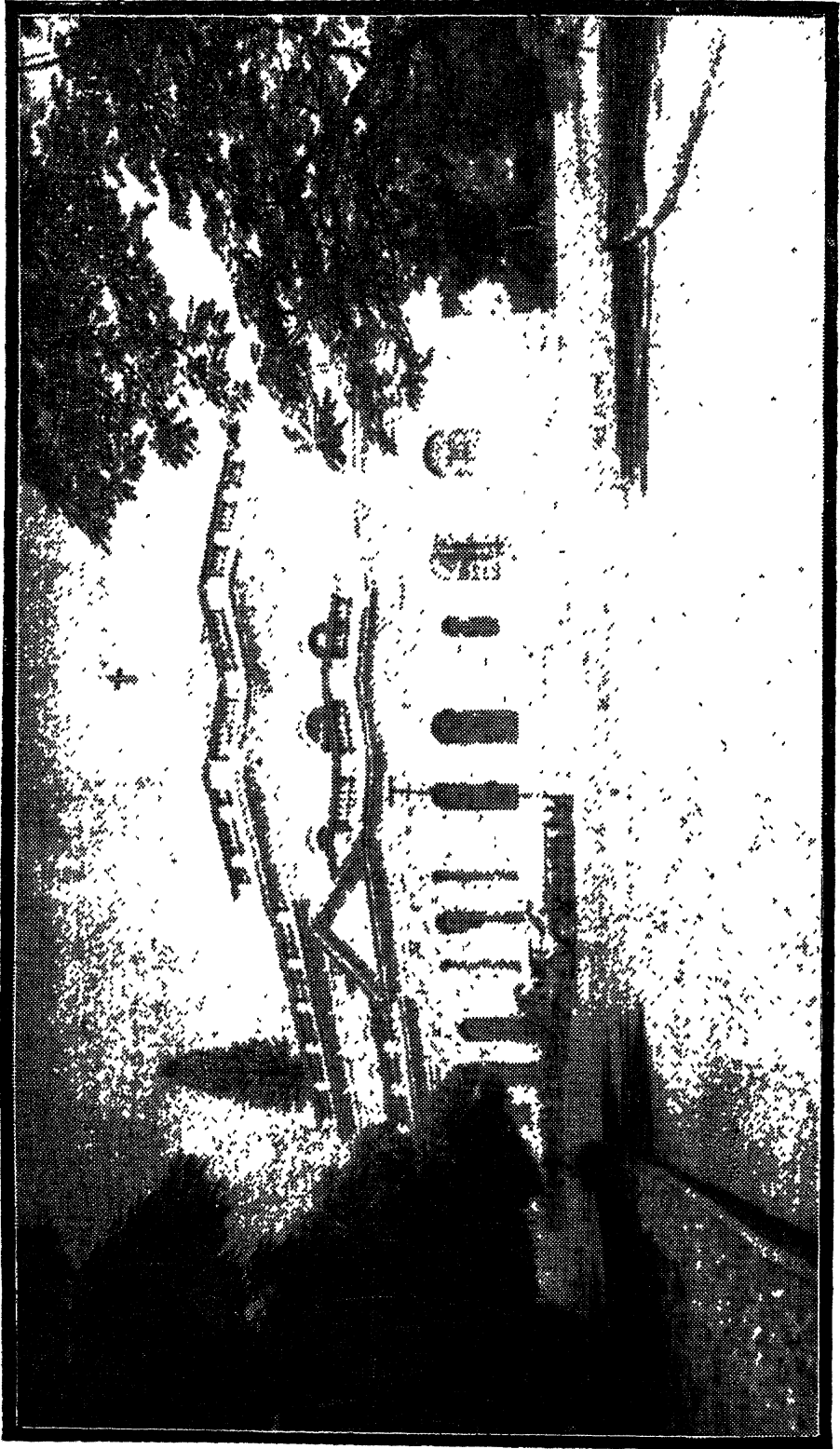
... సాధనమున బనులు సమకూరు ధరలోన .....

...” అను వేమనరత్నమును పత్రికలకు వ్రాయగోరు వారు ఊరువగూడదు. నిరంతరాభ్యాసమున నెట్టి ఘన కార్యమునైనను జేయవచ్చును. సౌకర్యము లేమాత్ర మును లేని పల్లెటూరివారుగూడ బాగుగ వ్రాయుటకు నేర్చుకొనవచ్చును. శ్రద్ధయుండినయెడల దేనిని చేయ వలెనన్నను విరాహావకాశము లేర్పడును. విరామ సమయములందును, రాత్రులందును కాలమును వ్యర్థపరు పక ఏదైనను వ్రాయుచుండవలెను. వ్రాసినవిషయమునే మరల మరల వ్రాయుచునుండిన, ఒక్కొక్కసారి వ్రాసినపుడును కొన్నికొన్ని యంశములు విశదముగను, ఆకర్షకముగను అగుచుండును. ఇట్లు వ్రాయుచు వచ్చిన తుదకు వ్రాసినవిషయమునందు ఏభాగమును మార్చవలెనన్నను, అందలి మాధుర్యమునకు భంగమువాటిల్లున ధైర్యమును, లింకను మహాశయము చాల పట్టుదలతో తన ఉపన్యాసము లన్నియువ్రాసెను కాన నే ఆ వ్యాసములు అంత యమూల్యములుగ నున్నవి. లాంసు ఫెలో కవియు గూడ నిద్ర చేప్పచున్నాడు ఈ క్రిందిపద్యమున.

‘The heights by great men reached
and kept,
Were not attained by sudden flight;
But they while their companions
slept,
Were toiling upward in the night’

ప్రసూతి చికిత్సాలయము, సూతనము

‘నెయింట్ పార్క్ కెథెడ్రల్’, క్రైస్తవ దేవాలయము

ర క్తి బి కా రి

కవికొండల వెంకటరావు

“ఆమెకొగింటిలో నాకోక్క పండిస్తే,
ఆమెకందోయిలో నామేడ నిర్మిస్తే,
ఏనాడనై నాను గన్నారా?
నాచేడనాడ తెలిసంటె చెప్పర!

పెదపెద్దవీధుల్ల పిలిచి విసికాను,
ఇసుకతిన్నెల నీలవేసి యలిసాను,
మసకసంజలూ సుదియంగ బ్రమికాను,
కొనకు గాదని తెలిసి కడలిడాకాను.”

అనుచు విరహా విహ్వలుడై బికారీ వొకడు
వెన్నెట్లో విశాఖపట్నపు సముద్రతీరాన్ని
“స్కాండల్ పాయిటు” దగ్గరనుంచి పాడు
కుంటూ, “ఏంకర్ పాయిటు” ప్రాంతా
నికి జేరుకున్నాడు. అప్పు డక్కడ జనం
పెద్దవా లైవట్లూ లేరు. పల్లెపిల్లలు కూళ్లుతీసి
వెన్నెట్లో ఆడుకుంటూ వున్నారు. ఓ పడి
పోయిన కొబ్బరి చెట్టుమొక్కమోడు మోచేతి
నిక్కుగా అమరివుంటే దాని చివ ర్నెక్కి
ఊగుతూ వున్నారు.

కుట్టవా ల్లాపాటట్టుకుని “ఆమె కొగిం
టిలో - ఆమె కొగింటిలో” అని ఊగడం
మఱి ఎక్కువచేసికొంటూ సముద్రంకేసి
చూచినారు. వాళ్ల కెవరూ కనిపించలేదు.

మఱి పాట వినిపించనూ లేదు. ఎక్కణ్ణుంచి
వచ్చి, ఆపా టక్క డాగిపోయిందో తెలిసి
కొందామని ఆ పిల్లకాయ లందఱూ మూ
కుమ్మడిగా సముద్రపువొడ్డుకు వెన్నెట్లో
పలుగెత్తినారు గాని, నీటిపంచకు జేరే
అంతలో, చంద్రుణ్ణి వోమేఘం కప్పి
పుచ్చడంచేత, చీకటికి జడిసినవారై, తమ
నెమకుడువ్రద్యమాన్ని మానుకొని, ఆటలు
కూడా కట్టిపెట్టి, తమతమ గుడిసెలకు మళ్లి
పోయి ముణుచుకు తొంగుడుండ్లిపోయినారు.

క్రమశః తెల్లాటాచ్చి, సూర్యోదయం
కూడా అయింది. సముద్రమీద తెల్లాటి
సూర్యోదయం అయిందీ అంటే, సముద్ర
మీదవాళ్లమాట నేను చెప్పలేను గాని
భూమీదవాళ్లకు మాత్రం మిక్కిలీ సంతో
షం.

“ఉదయించవయ్యా! ముదముగనవయ్యా!
ఉదధిపై దరిలేని తొలితొయ్యలదోగి
యుదయించవయ్యా! ముదముగనవయ్యా!
జాలార్కజేవా! ప్రథచిలకవయ్యా!
ప్రమరింపవయ్యా! శుచిగొల్పవయ్యా!

గుండ్రన్నిగోళంబు గుండెఅంబోళంగ
ఎఱుపెక్కవయ్యాః ఓఱపుగవయ్యాః !”

అని ఆ వ్రదయం యత్సులనుంచి పత్సులవఱకూ
పాడుతూ ఆహ్వానిస్తూవుంటే అతిశయించి
పోయినాడా అన్నట్టు సూర్యుడుదయించాడు
సముద్రతీరపు తూరుపువంక. సూర్యబింబం
అలా జాజువాలుతూ తడిపొడి నెగసిపోతూ
వుంటే ఏకాడి కాకాడికే అందంఅనిపించింది.
ఎక్కడి కక్కడే ప్రకృతి అనే నిండుచూలాలి
కడుపుపండి తరించినదా అన్నట్టుంది. ఆబాల
సూర్యుణ్ణి ప్రస్ఫుట ప్రభ నెత్తిపట్టి యింకను
తనిదినక సముద్రుడు తన నీలిసీటి చూగుచు,
ఆ బింబముయొక్క అడుగుభాగపు టరుణ
రేఖను లేచి లేచి ముద్దుగానే క్రొంగ్రొత్త
ఘడియల్నీ, మొగవాచినట్లు తనలో ప్రతి
బింబించుకునే లేలేతభావాల్నీ ఏమనగలం?
కాలం అని అనగలమా? అవకాశం అని
అనగలమా? — నల్లనిమేఘం మందేహం
లాగు అదెందు కక్కడ? ఆనమయమప్పుడు
దాని కేం? దానిలోనికి రవిశోరుడు
ప్రవేశించి, అందులోనుంచి పైకి విజృంభించు
కుంటూ రంకలు విసురుతూవుంటే క్రింద
దిబ్బండలం మఱిత యెట్టునై నిజంగా కెంపు
రజంతో పునాదికట్టకట్టినట్టు విలసిల్లిపోయిం
ది. ఆకాంతాన్ని మెలకువగాని లేచివస్తూ
పున్న ప్రతీకరడుయొక్క కొనమీదనూ తెలు
స్తూనే వుంది అరుణోదయశోభ. మఱిన్నీ
అలభట్టిన చెలియలికట్టయొక్క ఏటవాలు
తెన్నే జగిబిగిగా యినకతో నమేలమై

విరాజిల్లింది దినమణియొక్క పురిటింటికళ.
అంతేనా? నిరాధారంగా వారకొచ్చి పడ్డ
కోడెకెరటయొక్క అకాలవైరాగ్యము
నా విరియు తెల్లని నుగువుల మల్లెండ నెడ
నెడ లోకబంధవ్యమను రోజాపువ్వులు కల
గలిపి గుచ్చుపోలిక తొగిరెక్కించి ఇక్కడ
నక్కడ నెక్కడ చూచిన “ఈ కెరటమే నీ
రక్తి బికారీ! ఈ కెరటమే నీరక్తి బికారీ!” అని
అందఱికి చూపించిన ట్టయింది ఆనాటి చిటి
పొటి పొద్దుపొడుపు.

* * *

వాళ్ల అనలుపేర్లు మనకు తెలియవుగాని
వైద్యకళాశాలలో చదువుకోడానికి ప్రవేశించి
నప్పటినుంచీ “ఏమే కనకాంబరం!” అంటే
“ఏమే నీలాంబరం!” అని అనుకుంటూ
అన్యోన్యం బస్తీ జోస్తీగా నేస్తం గలిగివున్న
విద్యార్థినులిద్దఱు విశాఖపట్నంలో వున్నారు.
వా ల్లిద్దఱూ వై వ్రదయమప్పుడు రోడ్డే
మోటారుకారెక్కి వచ్చినవాళ్లై కారు రోడ్డు
మీద నిలిపి తాముమాత్రం సరిగ్గా సము
ద్రపు వొడ్డుకు వెళ్లిపోయి, అదురూ బెదురూ
లేకుండా నవనవప్రభాతపవమానస్లవమానలై
విహరిస్తూ వున్నారు. హార్బరు వచ్చింతరు
వాత “యేంకర్ పాయింటు” అంటూ వొకటి
కుదిరిందికాని, అనాదిప్రసిద్ధమైంది యిదే
యీ “స్కాండల్ పాయింటు”ను అని
వాళ్లల్లో వాళ్లనుకుంటూ వున్నారు. సము
ద్రంకేసి చూస్తూ వున్నారు. — జనసామాన్యం
అనుకోవడమేగాని నే నెప్పుడూ ఇక్కడ

వాక్క “స్కాండలూ” చూడలేదు అంది కనకాంబరం. అసలు “స్కాండల్” అంటూ వాక టీ ప్రపంచంలో వుందా అంది నీలాంబరం.

నూర్పుడు ఎటువుడోలు విడిచిపెట్టి తెలుపుతీక్షణతలోపడి నీళ్లమీద మిటుమిట్లు గొల్పుతున్నాడు తీర్థాలరాళ్లనరసని పల్లె పడుచులు కొబ్బరిపీచు చితకొడుతూ వున్నారు. పల్లెవాళ్లు కొందఱు తాళ్లు పెనేసుకుంటూ వున్నారు. లోకానికి కాస్తో కూస్తో అప్పుడే వేడెక్కిం దన్నట్టు ఓ యురేషియన్ యువకుడు ఓ యురేషియన్ యవతిని పైకిలుమీద కూర్చోపెట్టుకొని తాను తొక్కుకుంటూ ఆమెమీదకు వారు గుతూ దీపస్తాభంకేసి వెళ్లిపోతూవున్నాడు. ఎవో వోవోటను పూల్లోనుంచి రోడ్డుదిగి, సముద్రపు టిక్క వేగం పెట్టింది ప్రియురాలి చెక్కిలి వొంగొంగి ముద్దుపెట్టుకుంటూ — వెళ్లిపోతూ వున్నాడు. — అటువంటి మహా భోగ తరుణంలో ఎవడు చూచాడో మనం చెప్పలేంగాని, ఎవడో చూచాడు సముద్రం మీద ఓశవం తేలి వొడ్డుకు కొట్టుకొస్తూ వుండడం — మధ్య మధ్య కెరటాల్లోపలికి పోతూ మళ్ళీ వొడ్డునపడి మళ్ళీ నీళ్లల్లోకి పోతూవుండడం ఎవడో కనిపెట్టాడు. కొందఱు కర్రేమో అన్నారు. కొందఱు ఏదీ కాదు కెరటమే నన్నారు. మనిషేమిటి, మనవో క్లంతా యిక్కణ్ణే వున్నారు అన్నారు కూడాను. తుద కెలాగైతేని మనిషి అని

పల్లెపాలెంవాళ్లంతా నిర్ధారణచేసి వారివారికి చెవినివేసికొంటూ చేపచుట్టూ చేరినట్టు చేరుకున్నారు. ఆలా చూస్తూవుండగానే ఆశవం తీర్థాలరాళ్లదగ్గఱ వొడ్డుకు జేరుకుంటుందని అనుకున్నదల్లా మఱి రెండు ఫర్లాం గులు అటువైపుగా, కనకాంబరం నీలాంబరం అనేవా రిద్దఱూ పచారుచేస్తూవున్న రేపుకేసి చేరుకొంది.

ప్రజల కోలాహలం అంతకంత కెక్కువయింది. ఆకోలాహలం అట్టాఅట్టా విద్యాధి నుల చెవుల్లో కెక్కింది. కనకాంబరం అంది “అక్కడేదో జనం మూగుతూ వున్నట్టుగా వున్నారు, చూసిపోదామా?” అని. నీలాంబరం “కారు రోడ్డుమీద దిగబెట్టామే?” అంది. కనకాంబరం “ఫరవాలేదు. ఇప్పుడు తిరిగిరాం?” అంది. బయల్దేరారు.

తూఫూర్ లేకుండా కారేసుకుని కనకాంబరం, నీలాంబరం అన్న ఆపిల్ల లిద్దఱూ కన్నగా సముద్రపొడ్డుకు వచ్చేళారూ అంటే ఆపిల్లలకున్న ముందంజెయొక్క భాగ్యరేఖ వేతే వర్ణించాలా?

* * * *

ప్రజలమధ్య నున్న దేమా అని తల్లెత్తి చూచినవారై, కనకాంబరం, నీలాంబరం కూడా పరస్పరం దృక్కులు సవరించుకున్నారు. కనకాంబరం “ఇంకా ప్రాణం వున్నట్టు ప్రేంది ఆబొందిలో”నంది. నీలాంబరం జనాన్ని వోత్తిగించివేసి “కట్టెకు బాగా గాలి ఎండా

తగల్గివ్వండి” అంది. కనకాంబరం ఆ యుల్లోలకల్లోలునియొక్క యు డు పు లు వదులుచేసి, కొంతయిసుక ప్రోవుచేసి, తలా డగా వాని తలక్రిందకు జొప్పించి, నాలిక పైకి లాగిపట్టి, బోర్లాపరుండబెట్టి వెన్నెముక భాగాన్ని నొక్కిన్నీ, తిరిగి వెల్లకితలా త్రిప్పి ముక్కు మూత తుడిచిన్నీ, నీళ్లు కక్కించి, నీలాంబరంకేసి సంజ్ఞగా చూచింది. నీలాం బరం తనమెడలో కాసులపేరుమాదిరిగా వేసి కొన్న గుండెరొదకొలగొట్టం కనకాంబరాని కందిచ్చింది. కనకాంబరం బొందిని పరీక్షించి, ‘హాట్టు’ ‘ంగు’ సరిగ్గానే వున్నాయి, తెల తెలవారూతుంటే ఈరోజునే నీటిలో పడి వుండాలి యీపురుషుడు అంది. చేయవలసిన ప్రథమచికిత్సాసాహాయ్యము మఱికొంత ఒక అరగంట ముప్పాపుగంటవఱకూ అక్కణ్ణే గావిస్తూ, నిప్పు ఉప్పు తెప్పించి, కాచి వీచి, చేతు లెగసాచి, దిగమోచి, ఎలాగైతేం, ఆప్రాణిచేత “అమ్మా!” అని అనిపించార. కాని మనిషి కింకా మంచి వైద్యవిశారదల సాహాయ్యం అవసరం అన్నట్టు, వా రిద్దఱూ కూడా దిక్కులు కలయజూచి, పల్లెవాళ్లల్లో ఇద్దఱ్ని “నాయనలారా! ఈ మనిషిని ఎత్తి తీసికొనిపోయి ఆకనబడే కారులో పెట్టగల రా? అందులో పండుకోవెట్టారా అంటే ఇదివిమిషాల్లో పెద్దఆసుపత్రికి మేం తీసికొని పోయిమంచివైద్యం చేయించగలం” అన్నారు. పల్లెవాళ్లు మోసుకుపోవాలంటే ఆలాంటి మనిషినన్నమాటేమిటి? తాటిదుంగనే

అమాంతంగా బుజమ్మిద వొక్కొక్క డొక్కొక్క దుంగను మోశేస్తారు. కాని అక్క డా మనిషిని మోయడం అనే సందర్భం లోమాత్రం వాళ్లుదఱకూ ఎక్కణ్ణేని నాను పుడూ కలిగింది. —మోసే కాసంతలోనే గుటుక్కుమంటే! వాళ్లంతా కూడి చంపా రంటారేమో. ఆప్పు డీ అమ్మాయి లక్క డుంటారా? కాకెక్కి వుడాయిస్తారుగాని— ఇలాగ్గా వెతుకేటున మొగ మొ గాలా మొగాళ్లు చూచుకోసాగారు. జాగుచేస్తే కాళ్లు మళ్లీ చల్లబడిపోయేటంత అపాయ స్థితిలోవుంది దరిబడ్డ ఆ అభాగుని కాలపరి మితి. వెంటనే నీలాంబరం కనకాంబరంతో అంది. “ఆలా నీచెయ్యి మెడకిందనుంచి రానియ్యి! నాచెయ్యి ఇలా నడుక్రిందకు పోనిస్తాను. ఇద్దఱు గంజీకావడిలా మోసుకు పోదాం” అంది. కనకాంబరం సరే అని నీలాంబరానికి తోడ్పాటు యిద్దఱూ ఆలాతి మనుష్యుని ఎత్తి తమకాదదగ్గఱకు కొని పోయినారు. చెంతనున్న పల్లెపెద్దలు మఱి అటు చూడలేదు. కాని దూరాన్నున్న కొంద టెదిగిన పిల్లకాయలుమాత్రం “ఆమె కాగింటిలో - ఆమెకాగింటిలో - నని రాత్రి పాడింది వాడేనేమో న్నరా! ఆలాపాడుతూ కెరటాల కాగిలి అడుకున్నాడు కమోసు పాపం! ఏమొచ్చిందో ఖర్మం!” అని సానుతాపపూర్వకమైన, సంభావణ ఓక్షణం సాగించి మఱి నిష్క్రమించారు.

* * * *

నీలాంబరం, కనకాంబరంకూడా నముద్రం లోంచి యివ్వలబడ్డవాడు తమకుకాని శరీరి అని యెంతమాత్రమన్నూ ఏవగించుకోకుండా, జాతిరత్నం అన్నంత జాగరూకతతో మోసికొని తమ కారుదగ్గరకు తెచ్చి దించారు. కారులో లోపలి మెత్త ఏకంగా పలుపు గలిగివుంటుంది కాబట్టి అందులో పడుకోవెట్టి గొంపోవచ్చునని వారి ఆశ. ఆ ఆశకొద్దీ కారుతలుపు తెరిచి, దుమ్ము దులపడానికని నీలాంబరం చెయ్యి యిలా అంది. గాలిలోనే చెయ్యి యింకావుంది — కారులో ఆసీటులో ఓ శిశువు కందగడ్డలాంటి ముఖంతో పసుపుచ్చని పొత్తిలోంచి తొంగిచూస్తూ అడ్డుపడింది. నీలాంబరం “ఏమిటి వింత? కనకాంబరం!” అని కేకేసింది. కనకాంబరం ఆ సమయాన్ని ఏ చూస్తూవుందంటే — చిత్తడి జీవియొక్క నాడి పరీక్షిస్తూవుంది. కొంచెం బ్రాందీవుంటే బాగుండిపోయేని అని అనుకుంటూవుంది — నీలాంబరం వేసిన కేక కులిక్కిపడింది. తాను కూడా కారుదగ్గరసా పోయి రెండోప్రక్క ద్వారం గుండా తొంగిచూచింది. “కూచి! కన్న కూచి! ఎచక్కా దోబూచు లాడు తూదో! ఛీ! ఛీ!” అంది. నీలాంబరం “ఏమిటే కనకాంబరం! ఆ ఆట? ఇదిచాలా విషమసంధిగా పరిణమించేటట్టుందేవ్! ఈ పొద్దున్న మన కేం శకునం అయిందోగాని? ఏమిటే ఆ ఆటా నవ్వును!” అంది. కనకాంబరం “వైద్యశాస్త్ర ప్రవీణులంగా విజృంభింపజోయే మనకు ఈ అనుభవం భగవంతుని దయవల్ల లభించిందని సంతోషించక, “విషమసంధి! విషమసంధి!” అని వెనక్కుపోతున్నా వేమిటి? నీలాంబరం మనకు చావెట్టిదో పుట్టుపూ అట్టిదే. అక్కడా మనిషి చావుబదులుకులతో వున్నాడూ అంటే ఏం చేశాం? విచారించి వలసిన సాయం చేశాం! ముందు చేయజోతున్నాం. ఆలాగ్గానే యిక్కడ చంటి కనబడిందీ అంటే ఏం చెయ్యాలి? సంతోషించాలి. మనం తగినసాయం ఈ చంటికి చెయ్యాలి. ఈ చంటిని తిన్నగా మనం ఆసుప్రతికి తీసుకొనివెళ్లి “కానుపు, కాను”లో పోషిద్దాం. అంతకంటే మనం చేయదగ్గ నేవ యీలోకంలో మతేముంది? నే నీపిల్ల నిల్లా వొళ్లోకి తీసికొని, మునుసీటులో కూర్చుంటాను. నీ వామనిషిని ఎలా గెత్తి లోపలి నీటలో జాగ్రత్తగా పరుండబెడతావో పరుండబెట్టి, వానికాళ్ల మీద, గుండెలమీద కారు మునుగుడు నీలపుగుడ్డ కప్పి నీవు తలుపులువేసి యివలకు వచ్చి కారునడుపు. నేను తేలికపని పుచ్చుకుని నీకు బరువుపని చెప్పాను అని అనుకోకు” అంది. నీలాంబరం “ఆడవాళ్లకు బరువుపని అంటూ వాకటి వుందా ఏమిటే? చతుర్దశభవనాలూ బాజ్జనిడుకొన్న శ్రీకృష్ణుణి అమాంతంగా తన కుచాగ్రాలమీద లేవనెత్తిన రామామణి రుక్మిణి చెందినట్టి పద్మినీజాతి కోవలోపాళ్లం మనం! మనకు బరువు అనేపదార్థం వుందా లోకంలో?”

అంటూ రోడ్డుమీది మనిషిని అపురూపంగా లేవనెత్తి అప్రమత్తత్వో మెత్తని వెనుకసీటు మీద పరుండబెట్టింది నీలాంబరం వొక్కరీని. పరుండబెట్టి ఆమె చేతు లలా తీసికొంటూ వుంది. ప్రమాదావస్థనున్న ఆ పురుషుడు కను తెప్ప లెత్తి నీలాంబరంమోము చూచి తిగి కళ్లుమూసికొన్నాడు. నీలాంబరం కనకాంబరంకో “ఫలవా లేదు, మన మగవాడి కింక” అంది. కనకాంబరం “మనమగవాడేమిటి?” నీలాంబరం “మనకు దొరకిన యీమగవాడన్నమాట” అని చిరు నవ్వునవ్వుతూ కార్ బ్రుంయిమనిపించింది. బంగారుగాజు లెగద్రోసికుంది. వాలుజడ ముందు కేసుకుంది. “అలావచ్చి కూచో కనకాంబరం” అంది. కనకాంబరం పట్టాగొలుసు కాళ్లనల్లించుకుంటూ తమ కానాడు దొరకిన రెండోవీరిన అడ్డాల్లో పెట్టుకుని అదిపూరికే అనునాసికాక్షర స్ఫుటమైన కెవ్రు గ్రుక్కలతో కేసు మన “లేదోయి! లేదోయి!” అని లాలిస్తూ ముందుసీటులో కూర్చుంది. సముద్రపురోడ్డు నిర్మానుష్యం నిస్తేజం ఇఖి న్నట్టు మోటారుకారు వారందరితోనూ మలుపుతిరిగి మటుమాయమైంది.

* * * *

ఆమోటారు అలామలుపు తిరిగేదాకా తదేకధ్యానంగా చూస్తూ మలుపు తిరిగే అంతలో మూర్ఛిల్లినవ్యక్తు లెవరైనా ఆ ప్రదేశంలో వుండి వున్నారేమో చూచి

చెప్పండి అని ఇప్పుడు నేను నా పాఠకుల్ని అడుగుతావున్నాను. చూచి చెప్పండి!

ఒకానొకవ్యక్తి, ఆపసికూనను కన్నటు వంటి వ్యక్తి, ఆపసికూనను కని పారేయలేక, వేతే తలదాచుకోవడానికి తనకు జాగాలేక, దైవికంగా ఖాళీగా కనబడ్డ ఆ కారులో పరుండబెట్టి అవలగా చన్నటువంటి వ్యక్తి ఆపసికూనయొక్క మాతృదేవత అదిగో! అదిగో! తనయొక్క పురిటి నెత్తుటి గుడ్డ వేలికల నన్నింటిని ఇనకలో ననతిదూరాన్నే కప్పెట్టి, తాను జత్తుముడేసుకుని, జఘన భాగాన్ని ఎఱ్ఱనిబొంత నక్కలాళ్లలాగు చుట్టబెట్టుకుని, పై నోడటకా బిగించుకొని, అదేమీ యితరుల క్కనబడకుండా, చుట్టూ, పసుపుచ్చంచులుగల నన్నజరికోక తుంపుడు వాహటి కట్టబెట్టుకొని, మామోలు మదవతి లాగు సముద్రపు టొడ్డుయొక్క అఖాతదిశా భాగమందు నిలబడి, రోడ్డుమీద ఆలా పోతూవున్న కారుడుమ్ముకేసి చూచి అనుకుంటూ వుంది. “ఓ దయామయా! నీదయ వల్లనుగదా బిడ్డకు ఆకారులో తావు దొరికింది. ఇక నాబ్రదుకెలా అయినానరే! నాకు చింతలేదు. నేను ధన్యనే” అని తనను కకా వికలుగ జేసి పాటవేయుచున్న లోని వికారాన్ని ఎఱ్ఱకుండా, కారు, మలుపు తిరిగేదాకా చూచిచూచి కారు మలుపుతిరిగడం లో తలతిరిగి అక్కడే ఆ యినకమీదనే పడిపోయింది అతల్లి.

ఊటగడ్డ ఆప్రాంతాన్ని వెయ్యిన్నొక్క కుక్క అయినా యీ పాటికి ఈని తమపిల్లల్లో సుఖంగా సంచరించి వుండాలి, లక్ష సరస్వతీలైనా గ్రుడ్డుపెట్టి పొదిగి పొందిగ్గా తమ కూనల్లో ప్రాకులాడి వుండాలి, కోటివత్తులైనా చెట్లమువ్వల్లో క్రొవ్వి కేరింతా లాడి ఈకేలురాని తమనిసుగుల్ని సాక్కుంటూ సంగీతాలు తీసివుండాలి. అక్కడే ఒకానొక ఆడమనిషి, బిడ్డను కని, మనవలె నంటే, ఎందు కంత బీభత్సమైపోవాలి ఇహ లోకము? ఎందు కంత విఠితమని అనుకోవాలి ఆముష్మికనాకము? ఎందుకంతగా పెల్లడికాకుండా ఉంచాలని ప్రయత్నించి వుండాలి ఆ మాతే? ఆమాతే?— ఇది మహాసమస్యకాదా సంఘానికి, సాఖ్యానికి, జాతికి, నీతికి? ప్రతీమాతృస్వరూపిణికి? ఆబాలెంతరాలి యొక్క తొల్లింటి పరిహాస పాత్రమైన నిర్బంధ ప్రారబ్ధము, ఆమె యొక్కయు ఆమెను ప్రేమించినవాని యొక్కయు అన్యోన్యవియోగ ఖండకావ్యా మృతముయొక్క ఆద్యంత రహితనిశ్శబ్దము, ఆమె యునికి మనికీ, వాని సిరీ సంపదా, వాటి నన్నింటినీ యీనడించిన రచ్చపట్టుల యొక్క కుత్సిత సాంప్రదాయలుబ్ధత్వమూ, ఇవన్నీ ఎంతమాత్రమూ కథకు పోషకులు గాకపోయినా పవిత్రపు ఋక్కుల్లాగ నిక్క ఫుటూక్తుల నెప్పటికేని పెల్లడిగాకమానవు.

* * * *

ఎప్పుడైతే కనకాంబరం నీలాంబరం అన్న ఆపిల్లలిద్దఱూ తమకు దొరికిన ఆనాటి విశేషప్రాణుల రెండింటిని ఆనుపత్రికి దీసి కొనిపోయి పురుషుని జెనరల్ వార్డుకు, శిశువుని మెటర్నిటీవార్డుకు అప్పజెప్పినారో అప్పుడే ఆవార్త పుకారుగా పట్నాన్నంత నూ రేగ్గోకింది. “టి. పి.” ల కేమిటి “ఆర్. పి.” ల కేమిటి, “జి. డి.” ల కేమిటి, “సి. ఐ. డి” ల కేమిటి ఎక్కడెక్కడవున్న పోలీసులకు పని కల్పవైంది ఆ పిల్లను కని పారేసిన తల్లి యెవ్వరై యని ఆచోక్షి తీస్తూవున్నారు. దండిస్తామంటూ వున్నారు. దానికి మగాడవడన్నా వున్నాడా, వుంటే వాని చహరా చెప్పమంటూవున్నారు.

అదంతా లౌక్యము! పరమలౌక్యము!— ఆనుపత్రిలోవాళ్ల కా. లౌక్యంతో ఎట్టిసంబంధమున్నూ లేదు. ఆనుపత్రిలోని ప్రతీవైద్యుని కృషి ఆనాడు ఆరెండు ప్రాణాల్ని ఎలా సంరక్షించడం అనే విశ్వప్రయత్నంలో లీనమైపోవడమే! వారికి పేర్లతో సంబంధంలేదు. భాగ్యంతో తగులాటంలేదు, కులంతో నిమిత్తంలేదు, బాందిలో ప్రాణం నిలిపి జీవి ననామయంగా జేసిచూపడమే వారి మహదాశయం.

ఇనక్కొండమీద సుప్రతిష్ఠితమైయున్న ఆ మహాభిషక్సౌధను ఇక్కడ కొంచెమైనా వర్ణించకపోతే కథకు విశ్రాంతి మఱిదొరుకదేమో?—ఊరికంతకూ ఎత్తయినస్థలం అది.

ఓతట్టుచూస్తే అపారమైన నీలనీలాంబుధి తేలి
యాడుతూవుంటుంది. ఓతట్టుచూస్తే ఏరాడ
కొండ కతిపయోత్తుంగ తాళపాదపశిఖా
గ్రాల్తో ప్రత్యక్షమైవుంటుంది. ఓతట్టు పెద్ద
హార్బరు గొప్పగొప్ప పొగయోడలతో కని
పిస్తూవుంటుంది. నాలుగోతట్టు తిన్నగా తిల
కిస్తే “నీతమ్మధార” నాబడే లోయయొక్క
పచ్చని చిక్కని చాయ తనచల్లనిచూపుల్ని
ప్రసరిస్తూ వుంటుంది.

* * * *

ప్రాణాలు పోవడం అనేదివస్తే ఎవరికో
గాని మధ్యాహ్నంపోవు: సర్వసాధారణంగా
చాలామందికి సాయంకాలపు చల్లపొద్దులో
తెల్లవాటగట్లనో పోతూవుంటాయి. డాక్టర్ల
కూడా అదేభయం. “ఈ రాత్రి గడిస్తే
బ్రతికినట్టే రోగి” అని వాళ్లు అనడం తలుచు
వంటుంది. ఆసుపత్రికి పోయేమార్గాన్ని
ఎండతాకుడు పడమటితట్టునుంచి కొట్టడం
ప్రారంభించింది. క్రమంగా ఎండతీక్ష్ణత తగ్గింది.
సూర్యుడు కొండవెనక్కిపోలి ఏరాడ జనపద
ప్రాంతాన్నా అన్నట్టు క్రుంకిపోతూవున్నాడు.

ఆ సూర్యాస్తమయ ఘడియలు పూర్తి
కాకుండా రూల్సుప్రకారంగా పోలీసులు వాక
చచ్చిపోయిన ఆడమనిషిని పోస్టుమార్టమ్కు
గాను ఆసుపత్రికి తీసికొని వస్తూవున్నారు.
తీసికొనివస్తూ దారంట అంటూ వున్నారు.
“ఈమె మిక్కిలీ నిర్భాగ్యురాలు తన్ను
ప్రేమించినవానికైనా తాను పురుడు పోసు
కోవడం తెలిస్తే తనకు తలవంపు లనే విచింత

నంకొద్దీ ప్రియునితోకూడా చెప్పకుండా,
ప్రియు డెయిక్కుండా తలుపీవల తాళంవేసి
కొని నిన్న సాయంకాలం లేచిపోయిందట.
లేచిపోయినందుకు అనుభవించింది! దిక్కు
లేనిచావు చచ్చింది. పోనీ కన్నపిల్లమీద
అపేక్షకొద్దీ దైవికంగా కారుదొరికింది అని
ఆకారులో ఆపిల్లను పరుండబెట్టిన మనిషి
తాను తిన్నగా యింటికిపోయి కస్తూరో
తాంచేటిచెరో నేసుకోక, సముద్రపునీటి
బాహుటపుగాల్లో, చవిటికర నజ్జూడతూ
వాతం కమ్మించుకోవడం ఏ తెలివితేటలు”
పురాకృతకర్మరిపాకం కాకపోతేను? అని
పోలీసు సబుఇన్స్పెక్టరు తమ్మయ్య రోడ్డు
తూవ్వాడ నిలబడి నిర్వచిస్తూన్నాడు.
“పాపం! చంటిబిడ్డన్నా బ్రతికిందో లేదో?
తత్సంబంధమైన ఋణానుబంధం పచ్చనిపక్షి
కొంగువేకరూపకంగా తీరిం దనుకోవాలి
మనం” అని సంచాయితీ రిపోర్టువాసిన విలే
ఖరి బ్రహ్మయ్య క్రిందక్కుబాటనే గొ. తు
కూకుని అంటూ వున్నాడు.

స్త్రీయొక్క శవం ఇనకొండ మీదకు
తేబడుతూ మెల్లమెల్లగా వైద్యవిద్యాల
యపు “ఔనాటమీ” తరగతి కట్టడములకేరీ
వాహకుల బుజాలమీద ముఖమూమాత్రంగా
దర్శనీయహాతూ చలిస్తూవుంది. ఆదృశ్యం
గూచిన ప్రతివ్యక్తీ క్షత్రీనుడి చమారీదాకా
“పొడుగైన పోక, నన్నని శలాక, చక్కని
చుక్క, తొలికానుపై యుండాలి, తలకట్టెం
తుందో, అహో! చెవుల దిగుచాయకంటా

చేపల్ని చెప్ప శక్యంగాని ఎవరికీ లేని నీలి నీలి చిటిపొటి కురుబయొక్క ముటి ముటి యిరుల కళ! ఆ కళింకా ఆలాగే నిలిచి వుంది." అని నివ్వెఱపడి చూస్తూ విషాద భరితు లైనవారే.

ఆలా ఆశ్రీవ్యక్తియొక్క కట్టె ఆసు ప్రికత్తికోతగ్గాను తీసికొనిరాబడుతూవున్న పరిక్షిప్త సమయంలో నీలాంబరం కనకాంబరం ఏంచేస్తూ వున్నారు? కనకాంబరం కానుపుల కాను కటకటాలగుండా చూస్తూ వుంది, ఎనాటమీ కట్టడంకు గొనిపోబడుతూ వున్న కొత్తశవంకేసి. నీలాంబరం జెనరల్ వాడులో పరుండబెట్టబడ్డ కాలకూట మూల జ్ఞానియొక్క శరీరాష్ట్రమగాజుపుల్లనే గమనిస్తూ చూస్తూవుంది తనూ ఆశవంకేసే.

* * * *

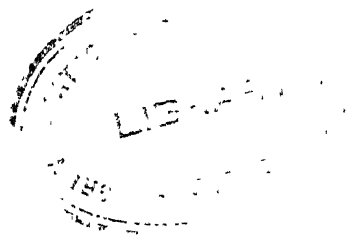
కనకాంబరందగ్గరకు దాది వొక్కరై వచ్చి "మీ రుదయం తీసికొనివచ్చిన చంటిపిల్ల బ్రతకలేదు. దాన్ని కన్నతండ్రి సవాలు తనా యిగాడైయుండానినుమండి!" అంది. కనకాంబరం తనకు లోలోపుట్టుకొచ్చే దుగిళం ఆపు కుంటూ గడ్డదికతో అంది "ఆలా అనుకో వడం ఎందుకు మనం?—పుట్టిపుట్టనప్ప ట్నుంచీ కనపడని దారిద్ర్యపు హోరుగాలి జల్లుకూ, కనబడిన్న తియ్యందన మెఱుగని కడలి నిలవడయిల తేమపొద్దుకూ, పసిపిల్ల కొయ్యతారి చనిపోయిందని పల అనుకో రాదు?" అంది. అంటూ నీలాంబరాని కా

నంగతి చెబుదామని బయలుదేరి ఆమెవున్న వాడ్లు దరిసింది. నీలాంబరం గుమ్మందగ్గతే ఎదురై "ఇళ ప్రయోజనంలేదు. ఆ కొత్తగా ఆలా తీసికొనిపోబడుతూవున్న తనప్రియ రాలి శవంకేసి చూస్తూ రక్తశూన్యడై ప్రొద్దుటి సముద్రపు మసిపి "ఆమె కాగిం టిలో" అని ఓపాట పాడుతూ తనహంసకు స్వస్తిచెప్పాడు. నీముఖవైఖరిచూస్తే చంటి పిల్లా జీవించినట్లులేదు. మనమిరువురం ప్రస్తు త మింక చేనేకర్తవ్యమీ ఆసుప్రిలో మతే ముంది కనుక—కనకాంబరం! రా! అటు చూడ కింక! ఆ కానుపులకానుకేసి చూడకు. సముద్రపుమనిషి కడసారి పాడిన పాట విను.

"ఆమెకాగింటిలో నా కోర్కెపండిస్తే
ఆమెకండ్లొలో నా మేడనిర్మిస్తే
ఏవాడనైవాను గన్నారటరా
నాచేడెబాడ తెరిగుంటె చెప్పర!
పెదపెద్దవీధుల్ల పిలిచి విసికాను
యిసుకతిన్నెల నీలవేసి యలిసాను
మనకనంజలా సందియంగ బ్రమికాను
కొసకు గాదని తెలిసి కడలిడాకాను,"

అని పాడింది.

కనకాంబరం తననేస్తం నీలాంబరంపాడిన కొత్తపాట ఆలా వింటూ ఇనకొండ దిగుతూ, నీలాంబరాన్ని సింహాచలం దిక్కు గా జూడమంది. నీతమ్మ గడ్డయొక్క సన్నటి ధారనే ఒకటి, రెండు, మూడు కునుకుకిరణాలు సూర్యునివి ప్రతిబింబించినవి. ఏతత్ప్రతి బింబితకిరణత్రయమే నాటిరేయి మహాదా శ్వాసము!

Edurno Rao 34
K. R. Rao

విహారానికి

—దుర్గారావు.

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు గారి కొన్ని లేఖలు

అడవి శంకరరావు

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు లిఖించిన
వ్రాసిన లేఖలను నేను నేకరించినవానిలోఁ గొన్నింటి
నీకిందఁ బ్రచురించుచున్నాను ఈ లేఖలను బ్రచుర
ణార్థమై యొసంగిన పెద్దాడ సందరశివరావు బి. యె.,
బి. యల్., పాలెపు సుబ్బారావు బి. యె., బి. యల్.,
దుగ్గిరాల వేంకటనూర్యప్రకాశరావు బి. యె., కుందూరి
వేంకటరత్నము, కనుపర్తి శ్రీరాములు, రాయసము
వేంకటశివుడు యస్ యె., గార్లకు నేనెంతయుఁ
గృతజ్ఞుడను. ఈ లేఖలలో వీరేశలింగముపంతుల నిరంతర
కృషియు, కార్యదీక్షయుఁ బ్రస్ఫుటితములగుచుండెను.
ఎవరిపేర లేఖ వ్రాయఁబడినది లేఖపైన కుంఠితరణ
ములో గుర్తింపఁబడినది.

○

(రాయసం వేంకటశివుడుగారు, పం. యె.,
గుంటూరు.)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము,

౨౦ ఫిబ్రవరి, పరిశ్రమము, చెన్నపురి,

3 మార్చి ౧౯౦౨.

ప్రియమిత్రమా,

మన్నవ బుచ్చయ్యపంతులుగారి మరణమువలన
సుహృదయుడైన నిజమగు నేమిట నొకనిని మనము
కోల్పోయితిమి ఆశనినిబట్టికొని లేనియెడల నే నిచ్చట
నిల్ల నొకదానినిఁ గొనియుండెను.

మీ జనానాపత్రిక ఫీబ్రవరిసంచిక ఆలస్యముగాఁ
బ్రచురింపఁబడినందుకు నేను మిక్కిలి విచారించు
చున్నాను ఆర్థికపరిస్థితులకు ఈ ఆలస్యముతో నేమియు
సంబంధము లేదు. మొదటికారణము, పత్రికకు వ్యాసము
లాలస్యముగఁ బంపఁబడినవి. రెండవది, నేను జబ్బుపడుటచే
ప్రభువులను సకాలమున దిద్దలేకపోయినాను. మూడవది,
ఆఖరుఫార మచ్చున కిచ్చునప్పటికి, మూడునాల్గు పేజీ
లకు తగిన వ్యాసములేక లోటుగా నుండెను. ఎట్లయినను,
మాసాంతమునకు పత్రిక చందాదాతలకుఁ బంపఁబడు
టకుఁ దయారయ్యెను. మీ చిరునామాకుఁ బంపఁబడిన
ప్రతులు మీకు చేరినవని నేను నమ్ముచున్నాను.

ఫీబ్రవరి మాసారంభమున నొక వారముదినముల
వరకు నేను జబ్బుపడినను. ఈ జ్వరమువలన నాకు
నిస్సత్తుక, తీవ్రమైన దగ్గు దాపురించినవి. మనన్నేహితుని
మరణసమయమున నేనును అనారోగ్యముగానేయుంటిని.
దైవానుగ్రహమున నా కిప్పుడు చాల నయముగనున్నది.
దగ్గుమాత్రము నన్నింకను బీజించుచున్నది. డాక్టరు సి. బి.
రామారావుగారే నాకింకను వైద్యము చేయుచున్నారు.
నాకు జబ్బుగానుండుటచే సత్యసంవర్ధని (The voice
of progress) కి కూడ నేను వ్రాయుటలేదు. సత్య
సంవర్ధనియొక్క జనగరి సంచిక ఇంకనుఁ బ్రచురింపఁ
బడినిసంగతి మీకుఁ దెలిసియేయున్నది. పత్రికకు మీ
వ్యాసములను గ్రమము దప్పకుండఁ బంపుచుండవలెనని
నేను కోరుచున్నాను. ఒక వ్యాసము సాధ్యమైనంత త్వ

కల్యాణ జువ్వలపాదము. జనానాథులకు
యొక్క చుట్టపంచికకు వ్యాసములకు
బంధువలెను. వెల్లూరినంపి నాకు
సామ్యురాలగానే బుచ్చయ్యపంతులు
గారి భార్యకు ౫౦ రూపాయలనిచ్చె
దను, మీ శుభాదులు,
కం. వీరేశలింగము.

౨

(రాయసం వేంకటశివుడుగారు
యెం. యెం. యెం. టి.,
గుంటూరు,)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము, ౨౦ వెల్లూరినంపి,
పరకువాకము, చెన్నపురి, ౨౫
మేయి, ౧౯౦౨.

ప్రియమైన ఆయ్యా,

సాంఘికసభ (౧౯౦౨ జూన్
౧౪ కేదని కాకినాడలో జరిగిన చెన్న
రాజధాని దేశీయసాంఘిక మహాసభ?)
కు అగ్రాసనాధిపత్యము వహించుటకు
మొదట నేను సంజేహించి తరువాత
ఈ గౌరవమును నేను నిరాకరించితిని.
ఇట్లులేకున్నను మిత్రుల నిర్బంధము
చేతను, బ్రోత్సహముచేతను చివర కి
గౌరవమునకు నే నంగీకరించుచున్నా
ను. ఈ గౌరవమునకు నే నర్హుడను
గానరయు, నసమర్థుడననియు నిప్పటి
కిని నేననుకొనుచున్నాను. శత్రువును
మరల నున్నతస్థితికిఁ దెచ్చుటకు గాఢ
ముగాఁ బ్రయత్నించుచున్న మీమీఁ
దనే ఈ సభయొక్క విజయము పూ
ర్తిగా నాధారపడియున్నది. మన
స్నేహితులు చాలమంది వచ్చెదరని
నేనాశించుచున్నాను. సంఘసంస్కా
రిణి (Social reformer) లో ఆంగ్ల
మున నాజీవితమును బ్రచురించెదమని
మీరు ప్రకటనచేయుచున్నారు. తగి
వరిత సామగ్రి మీవద్దనున్నదా? నా
స్వీయచరిత్రను రెండుప్రకరణములను
నేను వ్రాసినాను. ఇది శుభాదు వలనవది

పంతులుగారి ఇంగ్లీషు దస్తూరికి మచ్చ
RAJAYA LAKSHMI VILAS"

20 Vellala Street, Parasuravakam.

Madras, 10/10/ 1902

Dear Sir,

Myself and wife are
just leaving this place for
Guntur where a widow
marriage will be celebrated
tomorrow. I will leave
Guntur for Rajahmundry
on Monday and reach Rajahmundry
that very night (at 1.45). We
have arranged to have a widow
marriage celebrated at Rajahmundry
on Tuesday. We will leave
Rajahmundry that very night
for Madras. Please don't fail
to meet me at Rajahmundry
on Tuesday morning and to
make necessary arrangements
for the marriage. I earnestly
request you to comply with
my request. Love in person.
Hoping that this will reach
you in good health.

in haste

I remain, yours truly
K. Vireesalingam

కందుకూరి వీరేశలింగమంతులు, వారి భార్య రాజ్యలక్ష్మమ్మ
(ముప్పాతిక వయస్సున)

పుట్టినది. ఈరెండు ప్రకరణములను మీకు బంపనా?
విశాఖాకాల నెప్పుడు దెలిసె రు?

మీ కుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము.

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు
(నడువయస్సున)

3

(రెబ్బావ్రగ్గడ పాపయ్యగారు
రాజమహేంద్రవరము.)

రాజ్యలక్ష్మీనిలాసము,

౨౦ జెల్లాపీఠి, పరశువాకము, చెన్నపురి,

౧౦-౧౦-౧౯౦౨.

ఆర్యా,

నేనును, నాభార్యయు నిప్పు డీ పట్టణమువదలి
గుంటూరుకు వెడలుచున్నాము. రేపు గుంటూరులో
స్త్రీపునర్వివాహమొకటి జరుపబడును. సోమవారము

గుంటూరువదలి ఆరాత్రి ౧ గంటకు రాజమహేంద్ర
వరము చేరుచున్నాము. రాజమహేంద్రవరములో
మంగళవార మొక స్త్రీ పునర్వివాహము జరుపుటకై మే
మేర్పాటుగావించియున్నాము. ఆరాత్రియే రాజ
మహేంద్రవరమువదలి మేము చెన్నపురికి వెడలిపోదుము.
మంగళవారముదయము నన్నుగలిగింపబడును, వలయు
నేర్పాటుఁజేయుటలోను మీరుపేక్షఁజేయవలదు. నా
కొరిక నెరవేర్చవలయునని నేను మిక్కిలి కోరుచున్నాను.
మనము కలిసికొనినతరువాత తక్కిన విషయములను
గురించి మాట్లాడుకొనవచ్చును. ఈ శుభ యందునప్ప
టికి మీ సంపూర్ణాకోగ్యమును నేరభి షించుచున్నాను.
ఈ లేఖను తొందరలో వ్రాసినాను.

మీహితుఁడు,

కం. వీరేశలింగము.

౪

(కాళ్ల కూరి నరసింహముగారు, బొంబాయి)

రాజ్యలక్ష్మీనిలాసము,

౨౦ జెల్లాపీఠి, పరశువాకము, చెన్నపురి,

౧౭ వ జూన్ ౧౯౦౪.

ఆర్యా,

మీగు వ్రాసినకాడ్లు చదివి స.తోషించినాను.
అక్కడ మనవారందఱును శుభముగా నున్నారని విను
టకు సంతోషమైనది. మాత్రొత్తయింటిపని వేగముగా
జరగనందుకు విచారించుచున్నాను. అది కాఁగానే
యిక్కడనుండి బైలుదేటి వచ్చుచున్నాను. మీరందఱు
ను నాకు సహాయము చేసెడుపక్షమున నేను రాజ
మహేంద్రవరములోనే యెక్కువకాల ముండిదను.
నాయునికివలన లాభముండునో లేదో నేను చెప్పఁ
జాలను. అయినను మీరందఱు నన్ను వెనుకనుంచుకొని
పనిచేసి నాయునికి సార్థకముచేయవలెను. ఇంక నాజీవిత
శేషమును సాధ్యమైనయెడల పుస్తకముల వ్రాయటలోఁ
గడపవలెననియున్నది ముఖ్యముగా స్త్రీలకుపయోగిం
చుపుస్తకములను, మతపుస్తకములను వ్రాయఁదలఁచియు

న్నాడను. ఈశ్వరేచ్ఛ యెట్లున్నదో యెట్లు జరుగును. వితంతుగృహముపని జరుగుచున్నది. పెంకుకేయము న్నారు. ఇగువని దినములలో మిగియవచ్చును. మిగు శ్రీఘముగా రాజనుపేంద్రవరమువచ్చి జనానాసంఘా భివృద్ధికి తోడుపడవలెను. అనేక నమస్కారములు.

మీ హితుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

౧

(రాయశం వేంకటశివుడుగారు, ఎమ్. ఏ.,
గుంటూరు.)

చెన్నపురి, ౧౮ జూలై, ౧౯౦౩.

ప్రియమిత్రమా,

మీ రద్వాచ్చగాఁ బదిరూపాయ లంపినందులకుఁ బెక్కువందనములు డబ్బు నాకు చాల అవసరముగా నున్న సమయమున ఈ సొమ్ము దైవికముగా నాకు చేసినది. నాకుఁగల స్వల్పధనమును నే నిచ్చటి వితంతు శరణాలయమునకై వెచ్చించుచుంటిని మీకు బహుశః తెలిసియే యుండును. నెలకు ౧౫ రూపాయ లద్దె వచ్చు గృహమును నే నీ వితంతు శరణాలయమున కిచ్చినాను. ఈయద్దెవలన వచ్చురాబడి శరణాలయమందలి బాలికలకై వెచ్చింపఁబడుచున్నది. ఈ బాలిక లిప్పుడు నాగృహము ననే యున్నారు. ఇప్పటి యేర్పాటునుఁబట్టి ఇది నాకును వారికినిఁగూడ సదుపాయముగ లేదు. అందు వలనఁ బ్రక్కఁ థిలో అర్థయకరము స్థలమును అందులో వితంతుశరణాలయమును గట్టించుటకై నేను కొని, అస్థలమునకు నాలుగువైపుల నిటుకతో ప్రహరీగోడఁ బెట్టింపితిని. వితంతువులచ్చట నివాసముగా నుండుటకై ఈ క్రొత్తగాకొన్న స్థలములో వంటగదులను గొన్నింటిని గట్టించినాను. దీనికొరకై ఇప్పటికరకు నేను రూ. ౨౦౦౦ వ్యయపరచినాను. మరియొక రూ. ౨౦౦౦ వెచ్చించి మధ్యమ హాలు కట్టించవలెనని యున్నది. చెన్నపురికి నే నొసంగు కానుకలలో బహుశః ఇది కడ పటిదికావచ్చును. ఇందులకై నేను రూ. ౪౦౦ ఋణము చేసినాను. పనిచేయుచున్న మానివాండ్రు ఏదినముకూలి

ఆ దినమే అడుగుచున్నారు. సంవత్సరము తరువాత సంవత్సరము నా ఆరోగ్యము పాడైపోవుచున్నది. రాఁబోవు ఏప్రియలోనుండి నేనుద్యోగమునుండి విరమింప నభిలషించుచున్నాను. పరిపూర్ణదయాస్వరూపుఁడగు సర్వేశ్వరుఁడు నా కాయార్థాయము నారోగ్యము ననుగ్రహించినయెడల నే నుద్యోగమునుండి విరమించినతరువాత

మన్నవ బుచ్చన్న వంతులుగారు

నాదేశమునకుఁ గొంతనేవఁ జేయఁగల్గుదునని యాశించుచున్నాను. నాకు మునపటి సత్తువలేదు. ఏమాత్రము పనిచేసినను నా కాయాసము కొంతకాలమునకే కలుగుచున్నది.

కడచిన కృష్ణిమండల సాంఘికసభాధ్యక్షుపదవి (౧౯౦౨) నే నేమియు నుపవ్యసించ నక్కరలేదను మరతుమిదనే నేనంగీకరించితిని. కాని నా యుపన్యాసమును వినుటకై చాలమంది ఆవాఢు సమావేశమునట

మాచి నా దృఢసంకల్పమునకు వ్యతిరేకముగా నొక రని నే ననుకొన్నాను. భీమవరమున ౫ వ తారీఖున గంటకుపైగా నే నుపవృత్తినించితిని. చేరియుండవలసిన నా లేఖ మీకెందుకు చేరలేదో నాకు తెలియదు, ఆలేఖను మీకుఁ బంపవలయునని మీ సోదరు నకు న్రాయండి. ఆ లేఖలోని సంగతుల సారాంశ మీ దిగువను వ్రాయుచున్నాను.

మీ పత్రిక బైండింగు చేయఁబడుచున్నది. బహుశః సోమవారము మీకు పంపఁబడును. మీ సుహృదుఁడు, కం, వీరేశలింగము

మూడవ వితంతువినాహము-1886

౬

(రాయనం వెంకటేశ్వరుడుగారు ఎం. ఏ.,
గుంటూరు)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము,
౨౦ వెల్లాలపీఠి,
పరశునాకము,
౨౨ జూన్ ౧౯౦౪, చెన్న పురి.

ప్రియమైన ఆయ్యా,

మరియొక ముద్రణాలయమున మీ జనానాపత్రిక నచ్చొత్తించుటకు మీ రీతరకే యేర్పాటు చేసియుండు

“జనానాపత్రిక విషయమై మనము చేసికొనిన యేర్పాటు దురదృష్టవశమున భగ్నమైనప్పటినుండి నా కిప్పుడు నెలకు వచ్చుచున్న రూ. ౧౧-౪-౦ ల కొనమై నెలకు రూ. ౪-౦-౦-౦ ఖర్చుపడుచున్న ముద్రణాలయమును సాగించు వివేకము విషయమై నేను తీవ్రముగా నాలోచించుచున్నాను. ముద్రాయంత్రము నెప్పుడైనను నే నమ్మినేయవచ్చును. ఇదమితముని నే నేమియు నిప్పటికి నిశ్చయింపలేదు. రాజబోవు జూలై నెలలో నేను రాజమహేంద్రవరమునకు వెళ్లినప్పు డచ్చటి మిత్రులతో నాలోచించి యేదియో యొక

నిర్ధారణకు వచ్చెదను. నేను ముద్రాయంత్రము నమ్మి వేయనియెడల దానిని రాజమహేంద్రవరమునకు మార్చెదను. మీపత్రికను మరియొక ముద్రాయంత్రమున నచ్చొత్తించుట కేర్పాటుచేయవలెను. రాబోవు జూలై నుండి జనానాపత్రికలో మీ స్నేహితునిచే ప్రకటింపఁబడు శారీరకాస్త్రము (Physiology) లో నాబ్లాకులు పయోగించుకొనుట కివ్వలేనందుకు నేను విచారించుచున్నాను. క్రొత్తసంపుటము జూలై సంచికతో ప్రారంభమగును. కావున నూతన సంపుటము ప్రారంభమునుండి మరియొక ముద్రణాలయమున మీజనానా

నాపత్రిక నేరొకచోట ముద్రించునేర్పాటుజేయఁగోరెదను.....పండిత శివనాథకాస్త్రి విజ్ఞోరియ. హోలులో ౬ వ తేదీని ఉపన్యసించినకరువాత నేను కె. నీతారామయ్య బి. ఎ., గారిని కలికికొని ఈ విషయమై వారితో బ్రస్తావించితిని. పయిరీతిని మీక్షర వ్రాసినదిని వారితో జెప్పితిని. చందా 2 రూ. చేయవలయునని తాను మీకు సలహానివ్వలేదనియు, నాతో నాలోచింపకుండు ఉన్న యేర్పాటు మార్చవద్దనికూడ దాను మిమ్ము హెచ్చరించితినియు అతడు నాతో జెప్పెను. పోనీయండి జరిగినదేదో జరిగినది, మనము

వితంతువివాహము చేసుకొన్నవారు, వీరేశలింగముదంపతులు-1908

పత్రికను ముద్రించిన బాగుండును. నేను ప్రచురింప నెంచు పుస్తకములు (భౌతికభూగోళకాస్త్రము మొదలగునవి) మాసపత్రికలోఁ బ్రచురించుటకంటె ప్రత్యేక పుస్తకములుగాఁ బ్రచురించుట మంచిదని నే నెంచుచున్నాను.”

ఇప్పటికైనను నానిర్ణయమును మార్చుకొనవలసిన కారణముదీయ నాకు గోచరించుటలేదు. మీజనా

గాఢముగా నాలోచించిచేసిన సంప్రతింపులు, ఏర్పాటులు మీరు హేలగా నాలోచించినారు. కృతవచరము సరిజేయుట కిప్పు డదను తప్పినది. జనానాపత్రికవిషయములో—కొంతకాలమువరకు నన్ను కదలివేయండి. ప్రస్తుత మాపత్రికతో నా కేమియు సంబంధము వలదు. మీలేఖలలో నొకదానిలో మీరు వ్రాసినట్లు ఈ విషయము స్వల్పమైనదేయైనను, అది మన ఆన్వేష్యసంబంధ

మన కెక్కువ విఘాతము గల్గించినది. మీరు డబ్బు విషయమై చూత్రమే యెక్కువ జాగరూకతవహింతు రనియు, (మీదేశనేరయు) పరోపకారమును మీకు

ములు, పైన పేర్కొనబడిన లేఖలలో నేను వ్రాసినట్లే ఆదవాని కొప్పరప్పగారికిని మరి ఇరువురకును నేను ప్రత్యుత్తరము వ్రాయుచు నాకును జనానాపత్రిక

ప్రార్థనసమాజము, రాజమహేంద్రవరము-1902 కందుకూరి
వీరేశలింగముపంతులు మున్నగువారు

దవ్యసప్తము రాసంతవరకే సాగింతురనియు నాకు దృఢమైన నమ్మకము కల్గినది. ఇతరులవద్దనుండి నేను చాల ఆశించుచుండును. మీపద్ధతియే బాగున్నది నేనే పూర్తిగా తప్పుత్రోవనున్నాను. నేనింతస్పష్టముగ వ్రాయుచున్నందులకు నన్ను తుమింపవలెను నే నెట్లుభిప్రాయము పడినది అరమరలేక మీకు జలియఁజేసినాను. ఇక ముందైనను మనోవేదన లేకుండనుండగలనని నేనాశించుచున్నాను. సంగతిసందర్భముల సరిగా నాలోచించుటకు వీలులేనంతగా నేను వృద్ధుఁడను, దుర్బలుఁడనైతిని. అందుచే నాయభిప్రాయములు తుంతవ్య

కేమియు సంబంధము లేదని తెలియఁజేసినాను. ఆంధ్ర ప్రకాశిక మున్నగు పత్రికలలో చేయఁబడుచున్న ప్రకటనము ప్రజలలో అపోహముల గల్గించును కావున, నేనీ వరకు వ్రాసిన లేఖలలో కొరినరీతిని నాకు జనానాపత్రికతో ప్రస్తుత మేమియు సంబంధము లేదని మీరు సంగ్రహముగా వ్రాసి ప్రచురించవలెను. మీరు కొరినయెడల జూలై సంచికను నేనే ముద్రించెద(?)ను. తిరుగుటపాలో జవాబు వ్రాయఁగోరెదను.

మీ సుహృదుఁడ,

కం. వీరేశలింగము,

2

(దేశిరాజు వెదబావయ్యగారు, బి. ఏ.,
రాజమహేంద్రవరము.)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము, ౨౦ వెల్లాలవీధి,
పరశువాకము. చెన్నపురి, ౧౫-౧౦-౧౯౦౪

ఆర్యా,

మీరు దయతో కార్డు వ్రాసినందులక నేకవందన
ములు. ఈ యుత్తరము మీ కందునప్పటికి గౌరవ్య
(Miss Gow) అక్కడ యుండునని నే ననుకొను
చున్నాను. నేనింకను ఎక్కువ దస్తతో బాధపడుచునే
యున్నాను. భజేకర్ గారు (Mr. Bhajekar) నా పేర
కూడ వ్రాసినారు. డాక్టరు రామారావుగారిని ఒకటి

రెండు రోజులలోగ్గరినికొనియె
దను. మీకు కొంచెము నయ
ముగ నున్నందుకు నాకు సంతో
షముగ నున్నది. కార్లీలియను
(Carlylean) లో ప్రకటనచే
యుటకు రేట్లు ఎట్లున్నవి? మన
పాఠశాల కుపాధ్యాయునిలుకావ
లయునని ఆ పత్రికయొక్క
రెండు మూడు సంచికలలో మ
నము ప్రకటనఁ జేయవచ్చును.
మన రాజధానిలో జరిగిన స్త్రీ
పునర్వివాహముల పట్టికను నమ
గ్రహిణిదానిని నే నివ్వలేనందుకు
విచారించుచున్నాను. ఈశ్వర
రెండవవైపున నాకు తోచిన
రీతిని ఈ వివాహముల పట్టిక
నొకదానిని వ్రాసి మీకు

పంపుచున్నాను. ఇక్కడ నాకాలము వృధాగా గడచు
చున్నది. ....

మీ నుహ్మగఁడు,

కం. వీరేశలింగము

పట్టిక

గోసులపాటి శ్రీరాములు-గవరమ్మ
రాచర్ల రామచంద్రరావు-రత్నమ్మ

తాడూరి రామారావు-నీతమ్మ
పులరత్తి శేషయ్య-శేషమ్మ.
ముంజులూరి గోపాలము-సూరమ్మ.
చేబోలు వెంకయ్య-వెంకమ్మ
బోడా శ్రీరాములు-రత్నమ్మ.
తణుకు వెంకటచలపతిరావు-కోటమ్మ.
సలాది రామయ్య-రత్నమ్మ.
నల్లదండ కోదండరామయ్య-సుబ్బమ్మ.
చిట్టూరి సుబ్బారావు (బెల్లూరి)
జటప్రోలు రామారావు (బెల్లూరి)
పటానేని వెంకయ్య-సుబ్బమ్మ
కొమ్మరాజు గోపాలము-పూర్ణమ్మ.

దేశిరాజు వెదబావయ్య, వీరేశలింగముపంతులు మున్నగువారు
ప్రార్థనసమాజము, రాజమహేంద్రవరము-1904

నల్లదండ కోదండరామయ్య-మంగమ్మ.
పటానేని వెంకయ్య-కామేశ్వరమ్మ.
జి. వెంకటరెడ్డి (వైశ్యులు)
తణుకు నరసింహము-వెంకటేశమ్మ
మానూరి పురుషోత్తమపంతులు-నీతమ్మ
ఆదిపూడి సోమనాథరావు-నీతమ్మ.
గని సుబ్బారావు-లక్ష్మీనరసమ్మ.

గ్రోణంరాజు శేషగిరిరావు-తులికమ్మ
 శోభణి శేషగిరిరావు-రంగనాయకమ్మ.
 నాళ్ల చెరువు కృష్ణారావు-పార్వతమ్మ.
 టి. రామారావు-వరలక్ష్మి.
 పుల్లారావు గవరయ్యకామ్రో-పార్వతమ్మ
 కె. గోపాలమ-సన్నమ్మ
 నందుల గోపాలస్వామయ్య-శేషమ్మ.
 ఆదిపూడి గోపాలరావు-బంగారమ్మ.
 న్యాయతి శేషగిరిరావు-మహాలక్ష్మమ్మ
 యల్. వీరభద్రయ్య-సీతమ్మ
 పి. గవరయ్యకామ్రో-కౌసల్య
 శోకా వెంకటసుబ్బారావునాయుడు-చిరంజీవమ్మ.
 వి. లక్ష్మీనారాయణ-మహాలక్ష్మి.
 శేషయ్యగారు-చొక్క-మ్మ
 వెంకటవరదయ్యగారు-కృష్ణమ్మ
 బాబీరావు-అభిరామమ్మ.
 పటానేరి వెంకయ్య (మూడవవివాహము)
 మంజులూరి గోపాలము (రెండవవివాహము)
 ఓట్లూరి సుబ్బారావు (రెండవవివాహము)
 జి. సుబ్రహ్మణ్యరూపారావు (౧౮౮౭ సం. లో)
 తిరువేంకటాచారి (నేలములో)
 శేషయ్యగారి మామగారు (నాగర్ కోయిలగూ)
 రామచంద్రరావు-రమణమ్మ(రాజమహేంద్రవరములో)
 బి. యస్. ప్రకాశరావు-వేంకటరమణమ్మ (గుంటూరు)
 తిరుమెళ్ల వెంకటసుబ్బారావు-వేంకటలక్ష్మి.
 భట్టిప్రోలు శరభయ్య-రాజేశ్వరమ్మ.
 ఢేరం వేంకటేశ్వరులు-శేషమ్మ.
 కె. నమస్సనాయ-అన్నపూర్ణమ్మ.
 పి. యన్. శ్రీనివాసాచారి-లక్ష్మిదేవమ్మ.
 ఉప్పలూరి సుబ్బారావు-సీతారామమ్మ
 కన్నూరి సుబ్బారావు-సీతారామమ్మ (గుంటూరు)
 పి. కృష్ణమూర్తి-వెంకటరాయమ్మ (గుంటూరు)
 ఉప్పలూరి సుబ్బారావు-నాగార్జునమ్మ (గుంటూరు)
 ఈమధ్యను గుంటూరులో జరిగిన తెనాలి కన్యవివాహము
 ఆయ్యప్ప (కరణం-కోలూరుజిల్లా-మైసూరు) ౧౯౦౦

లో వితంతువైన తనకొమార్తెకు వివాహముచేసెను.
 సాతానికులమున రెండు స్త్రీపురస్కారములు.

ఒకటి, రెండువివాహము లింకను జరిగియుండ
 వచ్చును.

౮

(రాయసం వేంకటజీవుడుగారు ఎం. ఏ.,)

రాజమహేంద్రవరము, ౨౭ ఏప్రిల్ ౧౯౦౧.
 ఆర్యా,

దయతో మీరు కార్డు వ్రాసినందుకు వందన
 ములు. చాలకాలమునండి నే నూరక యుండుటకు
 హేతువు ప్రయోజనకర మైనపని చేసిని నేను చేయు
 చుండుటకలన కాదు. మూడువారములనుండి నే నొక
 కురుపుతో బాధపడుచు ఇల్లు కడులేకున్నాను.
 దైవానుగ్రహమువలన ఆకురుపు పూర్తిగా నిమగ్నమై
 నది. కడచినవారము నేను సభలలో నిమగ్నమై
 యుంటిని. సభలు జరుగదముగనే జరిగినవని యను
 కొనుచున్నారు. నాకు మించిన పనిని నేనిచ్చట చేయు
 చుండుటయు వాస్తవమే. జనానాపత్రికకు కొంత
 వ్రాసిపంపండి. ఏప్రిల్, మే పత్రికలను గలిపి ప్రచు
 రించెదను. తగినంతయాలోగ్యమున్నప్పుడే కొంత యుప
 యోగకరమైన పని చేయవలెనని యున్నది. వాల్తేరు
 చల్లని ప్రదేశమేనా? మీ సుహృదుడు,
 కం. వీరేశలింగము

౯

(దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావుగారు, బి. యె.,
 కాకినాడ.)

రాజమహేంద్రవరము, ౧౫-౮-౧౦.

ప్రియమిత్రమా,

దయతో మీరు లేఖవ్రాసినందుకు వందనములు.
 మీ వద్దనుండి ఈ వరకే యుత్తరము వచ్చునని యను
 కొంటిని. నేను మీ కుటుంబములోనివాడనేయని మీరు
 భావించుచున్నారని నే నెఱుంగుదును. ఈ కష్టము

నోర్పుకొనుటకు శేవుడు నాకు దగినబలము నొసంగి నన్ను విధముల సంరక్షించుచున్నాడు. ఇంతకంటే మీకు నే వెక్కిరింప వ్రాయలేను. నాయుడుగారికి నేను నేను వ్రాసిన యుత్తరముఁ జదువఁగోరెదను. ఆ యుత్తరమువలన నా ప్రస్తుతస్థితి మీకు దెలియఁగలదు. మీరు శ్రమపడి నన్నుఁ జూచుకై యిక్కడకు రావద్దు. నేనే అక్కడకువచ్చి కొన్నిరోజులు మీ యందరిమధ్యను గాలము గడపెదను. ముందు వివరముగా వ్రాసెదను.

మీ సుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము

పర్యాయములు మీరు తోటలోనికి వెళ్లుచు అక్కడ విశంతుశరణాలయ వ్యవహారములను గురించి తెలిసికొనుచుండవలెను. గంగన్నగారు నమ్మకముగఁ బనిచేయువారని, మనపాతకాలయెడల చాలశ్రద్ధ వహించువారని నాకు తెలియును. వారిని పైబిడికొని వచ్చుటకు నాకు వీలయినంతవరకు నేను ప్రయత్నించెదను. ఈలేఖ తొందరగా వ్రాసినాను.

మీ సుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము

జనానాపాతకాల, రాజమహేంద్రవరము
కందుకూరి రాజ్యలక్ష్మమ్మ మున్నగువారు

౧౧
(రెబ్బావ్తగ్గడ పావయ్యగారు,
రాజమహేంద్రవరము)
బెంగళూరు ౧౮-౬-౧౨

ఆర్యా,
మీరు దయతో లేఖ వ్రాసినందుకు వందనములు. సీతారామరావుగారితో ఆలోచించి మీ కవసరమని తోచిన రీతిని మనపాతకాలాభవనము యొక్క పేడవరాఁడాలలో నేల మరమ్మత్తు చేయించవలెను. పాలాచర్వుల ఒడ్డున నారాయణగారి విషయమై మన మిత్రులయిన కనుపర్తి శ్రీరాములుగారితో ఆలోచించవలెను. నేను ౨౨ వ తారీఖున ఈ నగరము (బెంగళూరు) వదిలి

౧౧
(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,
రాజమహేంద్రవరము.)
బెంగళూరు, ౨౧-౪-౧౨.

ప్రియమిత్రమా,
మీరు లేఖ వ్రాసినందుకు వందనములు. మీరును గంగన్నగారును విశంతుశరణాలయ వ్యవహారములలో శ్రమదీసికొనినందులకు వందనములు. వీలైనన్ని

చెప్పపురికి బయలుదేరుచున్నాను. ౨౫ ఉదయమున నేను రాజమహేంద్రవరములో నుండెదను. మనము కలిసి కొనినవస్తువుల తక్కినసంగతులు మాట్లాడుకొనవచ్చును. మీ సుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము

౧౨
(మోచర్ల రామచంద్రరావు పంతులుగారు,
ఏలూరు)
రాజమహేంద్రవరము, అనంతాశ్రమము ౧౧౦ ౧౩

ఆర్యా,

టంగుటూరి శ్రీరాములుగారిచే నాపై తేబడిన అభియోగము కొట్టివేయబడినదనియు, స్థానిక సంయుక్త దండనాధికారి నన్ను నిర్దోషిగ నెంచెననియు మీ కీసరికి తెలిసియేయుండును. నే నెప్పుడును సర్వేశ్వరుడనే నమ్మియున్నాను. ఆయన న న్నెప్పుడును యీ పంథ నుండలేదు. సర్వేశ్వరునకు వందనములు. నిన్న లేఖ వ్రాయలేనందుకు విచారించుచున్నాను.

మీ సుహృదుడు

కం. వీరేశలింగము

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు, రాజమహేంద్రవరము.) ౧౧-౪-౧౩.

చామరాజపేట, బెంగళూరు.

ఆర్యా,

నే నీరోజున నిచ్చటకు వచ్చినాను. ఇచ్చటికితో వ్హసితినాకు గొంత మేలు చేయునని నే నాశించుచున్నాను. ...మీరందరు డ్డేనుముగనున్నారని అనుకొనుచున్నాను. నాకు జలుబు చేసినది. దీర్ఘప్రయాణమువలన నాకు గొంత బహలికగ నున్నది మీ రప్పుడప్పుడు ఆనందాశ్రమము (Ananda gardens) లోనికి వెళ్లి వితంతు శరణాలయములోనివారి యోగక్షేమముల తెలిసికొనుచున్నారని నేను నమ్ముచున్నాను. తక్కిన వ్యవహారము లెట్లు నడచుచున్నవి? ఆవసర సమయములందు స్వార్థపరాయణులైన మిత్రులు నన్ను వీడవచ్చును. కాని సర్వేశ్వరుడు నన్ను వీడడని నానమ్మకము.

మీ సుహృదుడు,

కం. వీరేశలింగము

౧౪

(కుందూరి వెంకటరత్నంగారు, రాజమహేంద్రవరము.)

౧౧-౪-౧౩, బెంగళూరు.

ఆర్యా,

...నే నెల్ల సమయములందును సర్వేశ్వరు నొక్కరినే దృఢముగా నమ్మియున్నందున నామనస్సులో నేవి

ధమైన ఆందోళనము గల్గుటలేదు. నాకు పరమమిత్రులని యెంచబడినవా రేనిమువమందైన నన్ను వదిలివేయవచ్చును. కాని సర్వేశ్వరుడు నన్నెప్పుడును విడువడు... రాజమహేంద్రవరసమాచారములు మీరు నాకు తెలియజేయుదురని నే నాశించుచున్నాను.

మీ సుహృదుడు,

కం. వీరేశలింగము

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,

రాజమహేంద్రవరము)

చామరాజపేట, బెంగళూరు. ౨౨-౪-౧౩

ఆర్యా,

.....ఈ రోజున నాకు కొంచెము నయముగనున్నది. నాదగ్గరవాధ తగ్గుచున్నది. — నాకు రుచిగ నుండునట్లు వంటచేయలేదు. నాకు గత్యంతరములేదు. క్రమముగ ఈ వంటకు నే నలవాటుపడియెదను.

నేను వ్రాసినలేఖలో “నా ఆత్మమిత్రులుకూడ నన్ను వదిలివేయవచ్చును కాని ఈశ్వరుడు నన్ను విడువడు”ని ప్రసంగించుచు నేను ప్రత్యేకముగా నెవరి నుద్దేశించి వ్రాయలేదు. ఈ ప్రపంచమున నే నేకాకిగనుంటి ననియు, ప్రాపంచికధోరణికల్గిన మన స్నేహితులు నన్ను వదిలివేసినయియు నే నప్పుడప్పుడు అనుకొనుచుండును. నా వృద్ధాప్యములో, ఇప్పటి నా అసహాయస్థితిలో సర్వేశ్వరుడు నాకు శాంతి (Comfort) నొసంగుచున్నాడు. ఈ విషయము, అపవాదములనడుమ నాకు మనశ్శాంతి నీశ్వరుడొసంగియున్నాడు. .... ఈ ప్రపంచమున నేను చేయవలసినపని ముప్పాతిక ముప్పాతిక ముగిసినదని నే నెంచుచున్నాను. త్వరలో జగత్పితయు, శ్రేష్ఠమిత్రుడు (Heavenly Friend and Father) నగు సర్వేశ్వరుని నేను కలిసికొనవలసి యున్నది. .... నే నెప్పుడును ఈశ్వరునిపై ఆధారపడి యున్నాను. ఈశ్వర పాలితిమైన ఈ ప్రపంచమున సత్యమే జయించితిరును. మనయుద్ధయము ధర్మముపైనున్నది, సత్యముపైనున్నది ఆధారపడియున్నది. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుమావేశముయొక్క కార్యక్రమము

ఈ సరికి (నేను ౫ గంటలకు) చాలవరకు ముగిసియుండును. వారి రెండవవార్షిక సభ సంపూర్ణముగ జయప్రదమైనదని నేనాశించుచున్నాను. పితాపురమురాజుగా కీ సభకు వచ్చినారా? మీ సుహృదుడు

కం. వీరేశలింగము

౧౬

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,
రాజమహేంద్రవరము)
బెంగళూరు, ౩-౫-౧౩.

ఆర్యా,

.....మన పాఠశాలయొక్క పరీక్షాఫలితములు మొత్తముమీద బాగుగనే యున్నవనుకొనియెదను. ఇంతమంది బాలికలు పై తరగతులలోనికి పరీక్షలో కృతార్థులై వచ్చినందులకు నాకు సంతోషముగనున్నది. ....దైవానుగ్రహమున నా ఆరోగ్యము బాగుపడుచున్నది. ఏనుక్రీస్తుయొక్క జీవితము మిగిలిన భాగమున నేను వ్రాయ నారంభించినాను. ఈ నెలఖరు లోపుననే నీ పని పూర్తిచేయగలవని ఆశించుచున్నాను. ....

మీ సుహృదుడు,

కం. వీరేశలింగము.

౧౭

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు —
రాజమహేంద్రవరము.)
బెంగళూరు, ౧౦-౫-౧౩

ఆర్యా,

.....నేను ఏనుక్రీస్తుజీవితమును వ్రాయుట ముగించినాను..... మీ సుహృదుడు,

కం. వీరేశలింగము.

౧౮

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు—
రాజమహేంద్రవరము.)
బెంగళూరు, ౧౨-౫-౧౩.

ఆర్యా,

ఆ పత్రికయొక్క నూడుసంచికలు నే నిక్కడకు వచ్చినతరువాత నాకు చేరినవి. అటువంటి.....వ్రాతలను లెక్కనేయుట తెలివితక్కువ. కుక్కలు మనలనుఁ జూచి మొరిగిన మొరగనీయండి. మనజీవితాంతమువరకు భూషణదూషణములఁ బరిగణింపక మన విధ్యుత్తగర్థమును చేయుదము. సర్వేశ్వరుఁడొక్కఁడే మంచిచెడ్డల నిర్ణయింపఁగలడు.

మీ సుహృదుడు,

కం. వీరేశలింగము

౧౯

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,
రాజమహేంద్రవరము.)
బెంగళూరు, ౧౫-౫-౧౩.

ఆర్యా,

దయతో మీరు వ్రాసిన లేఖ ఇప్పుడే చేరినది భగవంతుఁడెప్పుడును ధర్మపక్షమునను, న్యాయపక్షమున నుండును. సర్వేశ్వరునిఁ ద్వికరణకుద్ధిగాగొలిచి ధర్మబద్ధమైన యుద్ధమున ఆతని మెప్పించుటకై పనిచేయుటమాత్రము మనవిధియైయున్నది. మనజీవితకాలమున మనకృషియొక్క ఫలితములను మనము చూడలేక పోవచ్చును. భారమంతయు దేవునివైనుంచి స్వీకృతులవద్దనుండి కాని విరోధులవద్దనుండికాని కలసిగ ప్రతిఘటనము, ఆపవాదములు లెక్కనేయక మనము కష్టపడి కృషిచేయవలసియున్నది. అర్హుల మైనచో సర్వేశ్వరుడు మనకు దోడ్పడునుగాక! మీరు తరుచు ఆనందాశ్రమము (Ananda gardens) లోనికి వెళ్లుచున్నారని తెలిసికొని సంతోషించినాను. మీ సుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము

౨౦

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,
రాజమహేంద్రవరము.)
బెంగళూరు, ౧౯-౬-౧౩.

ఆర్యా,

...కొంతకాలమునుండి నాకు బలహీనముగనున్నది. అంతయొక్కవగ కాకపోయినను దగ్గు నన్నింకను బాధిర

దురుశేయున్నది. ఇవన్నియు నిట్లున్నను నేనిక్కడ గొంతవరకు బరిచేయఁగలుగుచున్నాను. ప్రతిదినము నేను నాలుగైదు ఉత్తరములు వ్రాయుచున్నాను. క్రమము తప్పకుండ నిత్యము ఉదయమునను, సాయంత్రమునను రెండువేళల నేను పికారుకు వెడలుచున్నాను. ఏను క్రీస్తు జీవిత మేబదిపుటలవరకును, నాస్వీయచరిత్రములూ రెండవభాగమున వందపుటలును వ్రాయఁగలిగినాను.

మీ కొక నిదర్శనమును దెలియఁజేయుచున్నాను. అల్ప విషయమయినను నా కీనిదర్శనము మనస్సున కూరబ గల్గించుటయే కాక ఉత్సాహమును గలిగించినది. నాకు బలహీనముగ నుండుటచే బలమిచ్చు జౌషధము కొరకు నేను కలకత్తాకు వ్రాయగా ఆ జౌషధము నిన్న సాయంత్రము నాకుచేరెను. పెట్టెనువెరచి మందువుచ్చు కొనుట ప్రారంభించుటకయి నీసాను నేను తీయగా

దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావు, కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు, రఘుపతి వెంకటరత్నము నాయుడు మున్నగువారు, కాకినాడ-1905

నాస్వీయచరిత్రము చాలవరకు గాని పూర్తిగాగాని వ్రాయుటకు వీలగునట్లు ఈ మాసాంతమువరకు నే నిచ్చ బడి యుండఁదలచినాను.

భగవంతుఁడు తప్పక నాపక్షమున నున్నాడు. నిస్సంశయముగ నా కాలఁడు సాయముచేయుచున్నాడు. సర్వేశ్వరునకు నేనుమిక్కిలి వందనములూచరించుచున్నాను. ఈశ్వరుఁడు నాకు సాయముచేయుచున్నాడనుటకు

ఆ నీసాయొక్క కాయమాత గట్టిగా మూయఁబడి మైనముతో బిగింపఁబడియుండుట కనుఁగొంటిని. ఆ నీసాను దెరువలేక నేను వ్రాసికొను బల్లవద్ద గిటికీలో నుంచితిని. కాయమాత దెరుచుటకు నావద్ద సాధనము (Screw) లేదు. అట్టిసాధనము నొకదానిని గొనుటకు గాని, ఆ నీసాను దెరిపించుటకుగాని నేటిసాయంత్రము బజారుకు వెళ్లవలయునని నే నాలోచించుచుంటిని. నేటి

యుదయము నాపనిని మాచుకొని ఇంటికి వచ్చినతరువాత నాబల్లవద్ద కూర్చుని నేను కొంతగ్రంథమువ్రాయుచుంటిని, అప్పుడు (ఉదయము ౮ గంటలకు) ఆకస్మికముగా నొకధ్వని నాచేవిని బడినది, పైనుండి నా యెడలిలో నేదియో పడినది, ఎవరో యొకజాయని ఇంటికప్పుమీదవిసరగా ఏవిరిగినపెంకుముక్తైననునాబట్టలో పడినదేమో యని నేననుకొంటిని, పైకిచూడగా ఇంటికప్పులో విశేషమేమియు నాకు కనబడలేదు. నాబట్టతడుముకొని చూడగా అందులో నొకకార్డు ఉండుటజూచి నేనత్యాశ్చర్యపడితిని కిటికీలోనున్న సీసావైచూడగా ఆ సీసా తెరువబడి కార్డులేక యుండెను, ఈ సంఘటనము జరుగునప్పటికి వాతావరణము మిక్కిలి చల్లగానే యుండెను ఇది దైవసంఘటనమేయని నేను దృఢముగా నమ్మి ఆ సర్వేశ్వరునకు నమస్కరించితిని.

ఈ స్వల్పవిషయమును గురించి ఇంతగా వ్రాసి మీకు శ్రమఁ గలుగఁజేసినందులకు తుమింపవలయును, ఎక్కువవేడిగానున్నప్పుడు ౮౭ డిగ్రీలును మిక్కిలిచల్లగానున్నప్పుడు ౬౬ డిగ్రీలును ఇచ్చట శీతోష్ణస్థితిగా నున్నది.

మీ శుభాదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

౨౧

(దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావుగారు, కాకినాడ.)
రాజమహేంద్రవరము, ఆనందాశ్రమము, ౨౪-౭-౧౩.
ఆర్యా,

నే నిచ్చటకు ౨౧ తేదీని వచ్చినాను. కాకినాడను వదలిపెట్టుటకు పూర్వము మిమ్ము కలిసికొనలేక పోయినాను. ....ఆబద్ధపుసాక్ష్యము నిలువనేరదు, సత్యము జయించితిరును. నేను వృద్ధుడనైనాను. నే నొకవిధముగ విశ్రాంతిజీవనము నడుపుచున్నాను. అందువలన ఈపట్టణములోని ఇప్పటితరమువారితో నాకు బహుళములేదు. నాకు శత్రువులుకూడ నున్నారు. ఇచ్చట నాకు నమ్మకమైన స్నేహితులు చాల తక్కువగా నున్నారు.

అందువలన వారివద్దనుండి యొక్కవ లాభము గల్గునని నే నాశంపడుటలేదు. నా పూర్వపు విద్యార్థులు స్నేహితులు నగు మీవంటివారిపై నేను సాయముకొర కాధారపడవలసియున్నది. మీరు నాయందు నిజమైన శ్రద్ధదీసి కొని మీశక్తికొలది నాకు సాయపడవలెను. ఇంతకుఁజె ఎక్కువగా మీకు వ్రాయ నక్కరలేదు.

మీ శుభాదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

(మోచర్ల రామచంద్రరావుగారు, ఏలూరు.)
రాజమహేంద్రవరము, ఆనందాశ్రమము, ౨౨-౧౦-౧౪.
ఆర్యా,

మీరు దశతోసంపిన ఆహ్వానమునకు మీవ వందనములు. మీ మండలసభకు నేను రాలేనని విచారించుచున్నాను.....ఈ సంవత్సరసభ జయప్రదముగా జరుగునుగాక! సర్వేశ్వరుఁడు సభ నాశీర్వదించునుగాక!

మీ శుభాదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

౨౩

(రెబ్బాప్రగడ పాపయ్యగారు,
రాజమహేంద్రవరము.)
బెంగళూరు, ౧౯-౪-౧౫.
ఆర్యా,

నేను వెంకయ్యతో ఇచ్చటకు శురక్షితముగ చేరినాను. కాలమాన మాకస్మికముగ మారుటలేతను, నిన్నరాత్రి రయిలుబండిలో గాలివల్లన, నాఆరోగ్యము కొంతవరకు చెడినది. త్వరలోనే ఆరోగ్యమును బడయుదునని నే నాశించుచున్నాను. ప్రతిదినము మీరు తోటలోనికి వెళ్లి వ్యవహారములు శాంతముగ నడుచునట్లు చూచుచుండవలయును. కుందూరి వేంకటరత్నముగారిని కూడ అప్పడప్పుడు తోటలోనికి వెళ్లుచుండవలయునని కొరవలెను. ....అన్ని విధముల మీరు నాకు చేయుచున్న సాయమునకు దగినరీతిని నేను వందనము లర్పింపలేకున్నాను. ....

మీ శుభాదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

“అలాగే నిలిపింది ఉత్కలం”

సు వ ర్ణ

‘జ్యోత్స్న’

“ఇయం గేహే లక్ష్మీరియమమృతవర్తిర్నయనయోః,
.....”

అలాగే నిలిపింది పుకటం.

విశాలమైన కళ్లను మరింత గొప్పవి చేసుకొని
వింటూన్నది మనర్థ. ప్రశాంతప్రకృతి. కుత్సితులయిన
వదినమరదండ్రు, వెక్కరించు తోడిచెలియలు, భయం

కరుడైన భర్త, తృణీకరించు మరది గానరాదు. చిన్న
నాటి శేష్తకాడు, ప్రియజరకుని ప్రియశిష్యుడు, మురి
పెంపు సోదరుని మఖ్యమిత్రము అయిన పురుషోత్త
ముని గంభీరకంఠము! పాడుచుండేది తన కత్కంఠ స్తీతి
కరమైన శ్లోకం—ప్రేమనిలయుడైన భర్త ప్రేయసిని
కొనియాడడం! నిజమా? అల్లాను జరుగునా, పతులు
పత్నుల సంతగా ప్రేమిస్తారా? కథలోనిమాట లని
సోదైవజేది బేల.....

బావిగట్టున వచ్చి నిలిచాడు శాస్త్రీ. క్రింద
మోహనమూర్తివలె నిలుచున్న సువర్ణసుమాచి నివ్వెర
పడాడు. సాంధ్యకృత్యముల దీర్చుకోవచ్చినవాడు —
మైరుపంటల పచ్చదనానికి, పిల్లతెమ్మెల్ల చల్లదనానికి
హాయి సుభవిస్తూ అనాలోచితంగానే రాగంలలో
పడ్డాడు. ప్రేమామృతాన్ని వర్షించేభవభూతికవిశ్లోకాలు
ఒకటికరువాయి నొకటిగా పాడుకుంటూ తన్మయు
డైయుండిన సమయంలో ఆశ్లోకాన వర్ణించిన సాధ్వీ
మణివలె తలవనితలపుగా సువర్ణ నక్కడ చూచింది...
ఎల్లాగో అయింది శాస్త్రీకి. గడిచిడి నడచుకొన్నాడు.

“ఏమమ్మా బావికి ఒంటరిగావచ్చావే, మీరంగి
నైనా తోడుకు తీసుకొరామాడదా? అబ్బో! ఎన్ని
గుడ్డలు—ఒక్కర్తవే పుతుకుతున్నావే!”

హఠాత్తుగా శాస్త్రీని చూడడం, వెనువెంటనే
అతని ఆత్మాదరపూరితవాక్యాలు వినడం—సువర్ణకు
చెప్పరాని పుణ్యేగాన్ని పుట్టించేయి. ఆమె కెరుకలేకనే
కన్నీరు మన్నీరుగా కాకుతోంది. కన్నీరతని కవుపడ
నియ్యరాదని మరింత వంగింది చీరగుంజడానికి. అతని
పలుకులు అందరూ ఆడేటివేయైనా ఆ సమయాన ఆమె
కవి వెలలేనివిగా తోచేయి. తన తమ్ముడు తప్ప
తుదకు తలదండ్రులుకూడా ఇంత అనురాగ
పూర్వకంగా పలుకరింపరు. వారికి గుండె ఏదీ!
వ్రాలుగోడ. ఆనరించి అనుతాపంచూపితే యేమనర్థం
కలుగుతుందో! ఈ అత్తింటికాపురం నావల్లకాదని
వెన్నంటుతుందేకా! అబ్బో అపనింద! .....
.....మానం ... సువర్ణ తుద కందు
కున్నది మాట - భయసంప్రమానందాల్లో వణుకుతోంది
కంతం “అమ్మా, అడజన్మాల్లెత్తి పనిపాట్లకు జంకితే

ఎట్లు.....పోనిత్తురుగాని, పూరిసుండివచ్చారా? బావ వచ్చాడటనే? లలిత తేమమా? నన్ననుకుంటుందా! నుఖజీవులు మరచిపోతారు మాలాంటివారిని, ... మాపుపేంద్రం శైలవుల్లో రాలేదే- చూచారా అతన్ని?" దైన్యవాక్యాలు, కలతపడింది పురుషోత్తం చిత్తము, అంగవస్త్రంతో ముఖం తుడుచుకొంటూ అట్టేయోచిస్తున్నాడు. ఆమెప్రశ్నలకు తర్ర మిచ్చుటకుగా మరచాడు. సువర్ణను జరిపించింది దతినిమానం, భీతమరంగి మల్లె చూచింది తలయెత్తి. ఇరువురిచూపులూ కలిశాయి .....

“ఏమిటీ! చింతిస్తున్నారే? అందరూ బాగున్నారకదా?” ఆమెకుబదులు తర్రమివ్వక ఆలోచనాయత్తమైన తనబుద్ధిని నిందించుకున్నాడు శాస్త్రి.

“ఆ- అందరూ బాగున్నారమ్మ, ఉపేంద్రం రావాల్సినకన్నా డీల్ పుగానే. కాని శైలవులు దొరకలేడట. వేసవి శైలవుల్లో తప్పక వస్తాడు. ఇంగ్లీషు చదువులు సులభాలు కావు. అవి చదివేవారికి వలసినంత స్వాతంత్ర్యం లుండవు.”

అందరితేమవార్తలూ తెలిసింది సువర్ణ కెంతో పుల్లాసమైంది. పురుషోత్తంతో మాట్లాడుతూ, అట్లాడుతున్న కాలంవలెనే తోచింది మనస్సుకు. అట్టే గుడ్డలుతుకుతూనే బెడరులేని మధురస్వనంతో “పురుషోత్తం, అయిన ఇంగ్లీషు చదువులంతకంటే చదవడం?” అనింది.

“అన్నిచదువులూ కష్టమేగాని నేర్చుకోవడానికై వ్యత్యాసమంది. మన చదువులైతే ఒకటితరువాయి నొకటి నేర్చుకొందుము. అంగవిద్య అట్లుగాక, ఏమయిమిదికాస్త్రా లొకేసారిచదువాలి — ఒక్కొక్కటి తలాతోకా తెలియనివిగా నుంటుంది. అదోవిధమైన కష్టం.”

“నీ వెండుకు చదివావుకా వన్నయ్య ఈ ఇంగ్లీషుచదువు? మీరిరువురూ చిన్నతనంలో నాన్నవద్ద చదువుతున్నదివారెట్లండ! అట్టే, ఇప్పటికీ ఉపేంద్రుడవహాధ్యాయిగానే వుండియుంటే బాగుండే... ఉపేంద్ర మెప్పుడనుకునేవాడు.”

ఆ మగ్ధవాక్యాల కలిసిపోయాడు పురుషోత్తం. ప్రియభాషిణి ... ఎదుటివారి కావంతేని నొప్పించని మాటలు.....

“చదివుంటే బాగుండేది. చదువలేదు”.....

“ఆ పద్యం మరల చెప్పలేవా అన్నయ్య? నాకా ఐదారు శ్లోకాలూ ఎంతోయిష్టం వివడానికి. నాన్న ఉపేంద్రుడు చెప్పిస్తున్నప్పుడు కోటికొస్తుండేవివివినీ.”

శాస్త్రి చెప్పాడా నాలుగైదున్నా ఎంతో రమ్యంగా. వింటూపరవశమయింది సువర్ణ

* * *

“సువర్ణా, నీవు నాన్నగారివద్ద ఈ గ్రంథములన్నీ చదవడం నేర్చుకుండిన యెంతబాగుండేది! ఉత్తరరామచరిత్రవంటి రసవన్నాటకా లెన్నియున్నవనుకొన్నావు సంస్కృతంలో! ఒక్కొక్కటి చదివినా తన్మయంగా నుంటుంది..... ఏమి, గంప ఎత్తనా? ఒకటే ఎత్తుకొంటున్నావే, భారముకాదూ!” మెల్లుదిగి లోనికివచ్చేడు పురుషోత్తమశాస్త్రి — “అక్కలేదు. వద్దు అన్నయ్యా వద్దు. నే నెత్తుకుంటాను. నీ వేమిపట్టవలసింది లే దన్నయ్య. రోజూ ఎత్తుకోలేదా ఒక్కరైతే...” ఎంతవారిందినా ఆగాడుకాడు పురుషోత్తం. గంపను తానూ పట్టుకొని సువర్ణనెత్తిన బెట్టాడు. అదెవరు తొంగిచూచింది పైనుండి! సువర్ణ వదినెమరదలు సామితి...

* * *

“దానొక్కరైతే బావి కెండుకంపారే? సామితిని వెంట పంపకపోయినారా?”

“దానిక్కదా ఆ అక్కగుండాలె, ప్రాయమాడుది ఒంటరిగాపోరాదని. పిలవరాడేం ఎవర్నయినా, ఇంతమందున్నామే గుండ్రాళ్లలా? గర్వం పొంగి పోతుంటే! ఇంతకు వేల్పులవారింటి పిల్లగాదా దాని కేంభయం, కత్తులకవచంతోనే అవతరించింది — మహాపతివ్రత, మావలెనా, మానంమర్యాదలు లేనివారం.”

“ఎందు కిన్ని మాటలు? మాటకు పదిమాట్లాడడం ఒక గొప్పపని, పాడుగోల. పోనీ పంపెవర్నయినా మొదలు.”

“అవునవును. ముసలిముప్పలా కట్టుకున్నావు వయ్యారిని. ఏంచేస్తుంది? ఏలావుండనైనా విచారించు కోవు. మా మాటలు నీ కింతవిసుగు. సావిత్రిని పంపానులే. నీకన్నా నా కెక్కువగా వున్నదన్నయ్యా కుటుంబ మయ్యద కాపాడుకోవాలన్నది. ఇంతకు నీభార్య కేమి తక్కువలే - కాస్తులవారింటి నారందరికీ - మళ్ళింగా చిన్నకాస్త్రీకి దానిమీద చాలాదయ. ఎప్పుడూ తోడు నీడగా వుంటాడు”

నరసయ్య కోపానలంతో ఉడికిపాయ్యాడు అసలే వృద్ధభర్త కనుమాన మెక్కువ. అందులో కారణమూ దొరికితే చెప్పవేమే? నాగమ్మ నరసయ్య పెద్ద చెల్లె. విద్యకు కుటుంబాన్నిచ్చి. తాను రగిలించిన నిప్పు చక్కగానే అంటుకున్నదన్న సంతోషం పైకి కనబడనీకుండటానికి ముఖం ముడుచుకొని మరీ జాగ్రత్తగా కుట్టుకున్నది విద్య. కదురులో జంధ్యాలు తాలుస్తున్నాడు నరసయ్య. చెల్లెమాటలకు మనసు విసిగిందేమో, గూట్లోకి పారవేసాడకదూరు. అంతలోవచ్చింది సావిత్రి, నరసయ్య కడగొట్టుచెల్లి, వితంతు. “అదేదీ?” ఏకగ్రీవంగా అడిగా రిద్దరునూ. “ఎవ్వరండి వెనుకాల. చిన్నకాస్త్రీ వెంబడేవున్నాడు.”

“.....ఏమీ? ఏమిటి?.....” సావిత్రి వేచియుండినననం వచ్చింది. కోరినకోర్కె నెరవేరింది. లోనిసంతోషాన్ని అణచుకొంటూ “ఎవ్వరన్నదన్నయ్యా పురుషోత్తమకాస్తున్నాడంటినే వెనుకాలే”

“నీవెందుకు పాయ్యావుగానే దానివెంబడి?”

“నన్నది పిలిచింది తోడుకురమ్మని? ముసలివాడవు,దానిసంగతి నీకేంతెలుసు మద్యాన్నిమే వెల్లింది బావికి ఒకలేను. నే నందే కూర్చున్నా పిలుస్తుండేమో నని-ఎందుకు పిలుస్తుంది.....సంస్కృతావచ్చే రాలేదు. పోయి చూచిరమ్మంది అక్క. పోయి చూచేసరికి...

ఇంకేమంది కాస్త్రీతో సరసాలాడుతుండే. అతగానే గంపమాడా ఎత్తి నెత్తిమీ దుంచాడు. అట్టివారంతా తోడుండ - నేనేమిలెక్క నీసహధర్మిణికి!”

తల గిట్టుక తిరిగింది నరసయ్యకు.

“ఏమేమీ కాస్త్రీ బావివద్దకు వచ్చాడా?”

సావిత్రి మాతి మూరెడుచేసి “ఊర. మరేమీ, నన్ను నిందిస్తుంది నువ్వనది నే. పరాయిమగవాళ్లతో మాటాడుతానని తప్పులు పట్టుతుంది. తాచెడ్డచేట్లకు మందేలేదు.”

“ఎన్నావా అన్నోయి సంగతులెల్లా వుదో! ఇప్పుడైనాచెప్పు బుద్ధి.”

అంతలో వచ్చింది నువర్ల బెదరిలేడిపిల్లలారు. నెత్తిన మోయలేనంతమోత. చూపులన్నీ కేంద్రీకరించాయి ఆమెపైన వివిధాలగా.....

“అగ్లా దింపుకుంటారు వదినా గంపను.....” అరకాలిమంట నెత్తికెక్కింది నాగమ్మకు. “మధ్యాహ్నం మీవినయ మెక్కడపోయిందో పత్రితాళికోమణికి! కాస్త్రీనే పిలుచుకొని రాకపోయేవా గంపదించుకోను. అంతకన్న పని యేమతనికి.”

చిమ్మచీకట్లు క్రమ్మింది నువర్లకు - వాడలు వణకిపోయింది. అబ్బ, కథ ఎంత కొచ్చింది!! నిమగ్నలృప్త విషయమన ఎంత దువ్వకల్పన, ఏంభయనకమైన కథకట్టారరక్షణంలో! బాబోయి, ఆవృద్ధు డేనుట్లురుముతున్నాడు! సావి త్రేమిట్లు ముసిముసినవ్వులు నవ్వుతున్నది! ఈవదినెగారిమాటలేమి! మాటలాయివి! నిశితబాణాలపోట్లుగావా! ఆతోడిపడుచేమి అంతనిశ్చింతగా ఇల్లంతా తానేయే పారాడుతున్నది! ఏమి, ఏమి, ఎవరిపైన వీరికంతా యింత కోపం - చుట్రగాలిలో దూసిపోయే చివురాకు కంటే చులగ్గా వడవడవడకుతూ, నెత్తిమీదిబరువు నేల దింపింది. నిలుచోలేకపోయింది. అట్లే గోడ నానుకుంది నువర్ల.....

“ఏమిటే, ఆ శాస్త్రీతో నీకేంపనే? వాణ్ణెందుకు తీసుకొపోయ్యావో నూతికి? గొప్పవారింటి పిల్లవు గుణం గానుంటావని మాటాడించక మర్యాదచేస్తుంటే—ఇదా నీనడత! ఛా, ఛా.”

సువర్ణకు చెప్పరాని దుఃఖం, కోపం పొంగు కొచ్చింది. “నానడతలో ఏం కొదువైనది? అనడానికే ముంది అపరాధం? నేనేమి, శాస్త్రీని తోడ్కొని పోవడమేమి! క్షమించాలి! సంధ్యవార్చును వచ్చాడట. ఇంతకు ఆత నెంతటియోగ్యుడు! మీ రిల్లాంటిమాటలంటుంటే నేడడ.....” వెక్కిరిస్తూ ఉన్నది. అనుకున్నంతమాట ఆడకముందే దుఃఖం కట్టతెంపుకొనిచ్చింది.

“ఈకల్లబొల్లి చేష్టలకే నాక్కొంది. మాటకు మునుపే ఏడ్చు. భద్రం. బావికి ఇకముందు ఒంటరిగా పోబోయ్యేవు. అడవి దారితిప్పితే వంశాల కప్రతిష్ఠ - మహాప్రతిష్ఠ” అరచాడు ముసలాయన.

“మరిమరి అల్లా అనకండి. ఇందులో దానితప్పడమేమి.” అంతలో అడ్డొచ్చింది సావిత్రి “అదేం వదినా, పరాయి మగవాడు, అతగానిచేత గంప తలపైని కెత్తించుకున్నావు? నేనండే కూర్చున్నానే రవిక కుట్టుకుంటూ. బావికి పోవునప్పుడు నన్ను రమ్మని పిలిచేంత తాళిమి లేకపోయిందే నీకు? చెప్పేసీతులకు మాత్రం అంతేలేదు.” తనదుఃఖాల పంట నేడు ఫలితాని కొచ్చినట్లు తోచింది సువర్ణకు. తన దుర్విధికి దిఘాలుపడింది. “రోజూ నిరసించినా సరకుగానక, తప్పుక పిలుస్తుండిన సావిత్రిని నేడేల పిలువకపోతిని! ఆసమయాన ఎన్నడూరాని పురుషోత్తం నే డెందుకు రావాలి నూతికి? వచ్చినవా డెట్లేపోక నిలచాడెందుకు? ఎంత వలదన్నా నాకేల సాయమొచ్చాడు? నే కోరానా..... ఆసమయానికీ దుర్దైవత ప్రత్యక్షం కావాలన్నా...అయ్యో విధి! నోల మాటరాక డిల్లపడి పోయింది సువర్ణ. రగులుతున్నకోపం ధగధగమన్నది నరసయ్యకు. లేచి పండ్లుకొరుకుతూ మూలనున్న చేతి కట్టి పుచ్చుకొన్నాడు. దబదబా వేళాడు చెబ్బలు నుం

దర సుకుమర శరీరముమీద. అనటివలె వ్రాలింది నేలను సువర్ణ.....

“ఇయం శేహేలక్ష్మీ.....అయ్యో—నొప్పి. హో, ఇదేమిజీవితము. కాస్తేని ప్రయోజనంకాన. మెప్పించలేను లోకాన్ని. అయ్యో లోకమంటున్నా నేమి? మావది నెట్లో ఒకామెను మెప్పించగలనా? అబ్బా తలయెంతగా నొస్తున్నదోయి భగవంత! ఇంతకంటే పరాభవమా! నుడ్డుకట్టతో పశువును మల్లె బాదడమా, నిలాపనిందలా! ఈపాడుబ్రతు కెండుకో! మొండికెత్తి బ్రతికి యేంసాధింపను! లోకమా లోకమ! నీకం డెంత గ్రుడ్డిని! సత్యమెరుగవే! నావది నెలు తను ముక్కుకు తిన్నగా చూస్తున్నారు. ఏంలాభము సంపాదించనో తనులాంటి ఆబుర్రై, ఏసుఖమెరుగని నిర్భాగ్యునితనై... అబ్బా ఏం నింద...ఎంతమాటలు...ఏం పశుత్వము... ఇక దుర్భరము—జీవితమే దుర్భరము—నాలాటికొర తలండేవారికి తావులేదు భూమిమీద బాబా..... ఉపేంద్రం ఇంక నన్ను చూడనూ...? పురుషో...ఆ; ఇక నే నతనిపేరైన యెత్తుకోను. ఇదివరకు మాత్రమేమిచేశాను! చిన్ననాటి నేస్తకాడను మచ్చికతో చూచినప్పుడు అదీ అతనే పలుకరిస్తే మాటాడేవాన్ని. నామనస్సాక్షికి నే.రోధి నెట్లయ్యేది! అనేమి, పురుషోత్తమాన్ని చూస్తే మనస్సుకు యెంతోసంతోష మాతుండేది! నాన్నా! నాన్న చెప్పతుండిరే ‘కాయేనవాచామన సాకాయేన వాచా, నే నేపాపాలనూచేసియెరుగను... మనసా? అదియే నన్నారక భయపెట్టుతుండే! అబ్బా-తలనొప్పి...సుంతేనిదయలేక మోదాడే భర్త...నా భర్త...పురుషోత్తం నీవెంత దయానీధివి. నీవై యున్న... అబ్బో నే నే మిట్టై పోతున్నా...భర్తవున్న మరోపురుషుని తలమటా - పరమపాపము కాదా. కాయేన వాచా శుద్ధురాలను—మనసాయా శుద్ధురాలనే. నాతల్లి తండ్రులు ఏమని నన్నీవృద్ధునికి కట్టబెట్టారు! ఏయాస ఆ త్రోకా రిక్కడికి! నా ఈశరీర యతనిదల...అందుకే...బాదాడు...అబ్బా యెంతటి స్వతంత్రం! నామనస్సు? మనస్సుతనిదికాదు—మనసుకడదే? నీతి ఒకటే దాన్నడ్డగించేది. నీతి.....అందుకే నూయి...

...సావిత్రి! ఎంతపనిచేసింది సావిత్రి! తెలివిమాలిన పిల్లా, నాలు దోసాలుకల్పించి నీదుర్మయాలను మరుగు చేస్తున్నావా! నిర్భాగ్యురాలా నిన్ను యేం ప్రయోజనం... అయ్యో నేనేల నిన్ను తోడుకు పిలవక పోతిని??... నాన్నా.....ఉహేం..."

ఒకటే జ్వరం. వల్ల దగదగా కాగిపోతూన్నది సువర్ణకు. ధాన్యపుకొట్టులో తలుపుచాటున పడుకుంది వీరచెరగు పరచుకొని. పలవరింపులు.....కన్నీటి కాల్యలు.....మధ్యమధ్యన యెదుటిగదిలోని సరసాలు వినపడుతోంది.

దీతలుపు వేసున్నది. "పలకవేం, కోపమా వేసుకొన్నాకాని? పండుగకు పట్టించుకోక కొనిపెడతాలే. వీదీ, ఈలాచూడు. నవ్వుమరీ. అడుగో... అడుగో... అదుగో వచ్చింది నవ్వు."

"చాల్లేండి నేనేమిపసిపిల్లనా ఆలా ఆడించను?"

"పసిపిల్లలు లేరుదా, నిన్నే ఆడించి ఆకుద్దు తీర్చుకుందామని."

"ఎందుకీలా ఆడుతాలో, నాకు సిగ్గుచేస్తుంది. పోనిత్తురా, నేపోవాలి."

"నేనల్లాపోనిచ్చేవాడనుగాను సుమా. పోనిస్తే ఎందుపొయ్యేవో మీ అక్కలాగే కన్న వాళ్లతో సరసాలాడడానికి. అన్నయ్య కేం తెలియదు. ఆడుదాన్ని చేత్రికింద నుంచుకోలేనివాడు. ఆమె పొయ్యిందే దోస్తేంది. నుందరం! నీవల్లాబయటగియట పోబొయ్యేవు నుమా, జాగ్రత్త."

"భీ, నన్నెందుకు దాంతో సరిపోలుస్తారుగాని. నాకేం గ్రహచారం కన్నవాళ్లతో సరసాలాడడానికి పోవాలని దేవుడిలా మీరుండగా? ఆడదానికి మొగుడే ధైర్యం. ఇల్లే వైకుంఠం. బయటేం పనీ?" పొంగి

పోయ్యాడు వాసుదేవయ్య భార్య పలకులు విని. ఆమె పాతివ్రత్యానికి మురిసిపోయాడు...

"వీది, నుందరం.....నుంచీల్లవు. పోయిపనస పండు పట్టుకురా కోతాము. తొనలద్దుకోడానికి నిన్ను కాచిన ఆవునెయ్యి తెత్తా?"

ధాన్యపు కొట్టులో.....చెరగును పరచుకొని

మగని ఆడరణకు మైమరచింది నుందరం. త్రిలో కాటాకటైనా తనతో సమానం కాదనుకొంది. అట్లే కురికిపోతూ వాలుపడకతో పోయింది ధాన్యపుకొట్టు లోకి — పనసపండుతేను. అందు సువర్ణ పడకుంది. పోయిన ఇక విచారించాలి. దాన్నేమి విచారించడం. సావిత్రిని పంపితెప్పింతామి దొడ్లోకిపోయింది. అదేమి దానిమ్మచెట్టు చాటున..... ఎవ రాగుసగుసలు! అట్లే తలుపుచాటు చేరింది నుందరం విందామని ఒకస్త్రీ, ఒక పురుషుడు. మరేమున్నది! స్త్రీ సావిత్రి. పురుషుడు ఆవూరివైద్యుడు వెంకటప్ప.

"ఏమింతి అపరూపమయ్యావు?"

"ఏంచేయను అక్కగార్లిరువురునూ వచ్చియున్నారా. మా పెద్దవదినె నీకే తెలుసును—నాపై ఒక కన్నామెకు."

"సరిసరి. ఆమె కేం భయపడడం? ముసలయ్య పెల్లం. నీకన్నా కడయని యెంచు, కానీగానీ తెలవుకు

లేదు. ఏంచేయను. ఈ మధ్యా వెనక్కు తీసుకున్నావు భర్తంచెయ్యిని."

"నావద్దవుంటేగా నీకీవ్వడం. వున్న ఆకాస్త పూసాబొట్టు యెటోపోయిందని వదినమీదా, బారి మీదా పీరిమీదా బెట్టి నీకేయిచ్చానే. మరేంలేదు నావద్ద."

"ఏమో చూడు, నీబట్టు నాచేతనుంది. పాపం యేమో తెలియందని పూడకున్నా. యెన్నిమార్లు మందులు చేశావునో! నీదంతా మరచేపోయింది. లేకున్నా నీ నీ పాటికి కులభ్రష్టుడచేసియుండరా. ఇకన్న యెన్నోచూడు. నీ మనసు మర్యాదలు నాచేతిలోనివి."

సావిత్రిస్థితి వర్ణనాతీతం! వీరతో విరోధమాడితే నలుపురిలో మాంటీయడం వేరేచెప్ప నక్కరలేదు. ఏమై నాకానిమ్యున్నా కెద్దన్నదే భయం. తెలిసరేపే నుడి యిప్పిస్తాడు. ఇంతకువచ్చిందానికేం భయపడడమంటే, ఈ మెత్తని బారెడు వెంట్రుక... నిర్మూలించు కోవాల్సి...! "అట్టే నీటిని బారనియ్యక "ఏంచెయ్య మన్నావు అయితే?" అన్నది. కోరనవ్యవస్థాన వెంకటప్ప. "మరేమంటాన, ఖర్చు కేమన్నా తెమ్మన్నాను." సావిత్రి ఆటుఇటుమాచి, వడిలోనుండి ఏదో తీసిచ్చిందివెద్యునికి. నవ్వుతూ బుగ్గనులిమి పెల్లి పోయ్యెను. సావిత్రి దొడ్లోకెల్లింది.

కుండరం నివ్వెరపోయింది ఆయ్యో ఏంసంతతి? ఇంట్లోఅంద రన్నివిధాలగా వున్నారే! అచేంచెప్పా సావిత్రి వానికిచ్చింది వడిలోనండి!

లోనుండి "కుండరం, కుండరం, ఏంవెళ్లేసా య్యో వన్నులే—"

"వస్తున్నా."

* * * * *

రాత్రి యెనిమిదిగంటల సమయం. నాగమ్మ కూతురిది నాగరము పోయింది ఒకటేగోల యింట్లో. చెడకి వేసారిపోయింది. సామ్మ దొరకలేదు. కోపా వేగాన నోటికివచ్చినంతా మాట. "ఎట్టిపనులే నా చేతు కోసే నాకేం. నాబిడ్డసామ్మే దొంగిలిచాలన్నా, దీనిల్లు గుల్లకాను. దొంగిలించకపోతే ఎట్టు-వి.....చు సంతోషపెట్టడం?"

మరదీ డిల్లీ చేసినమర్యాదలూ, ఇప్పుటివదినెగారి దీవనలు, సాయంత్రం భర్తగారిచ్చిన బహు మతులు...

.....కట్టతోమోదిన గాయాల్లో నెత్తురుకారుతో న్నది. హృదయంలో పోట్లు పొడుస్తున్నవి. వాతపై కోత - నొప్పిమీదనొప్పి.

* * * * *

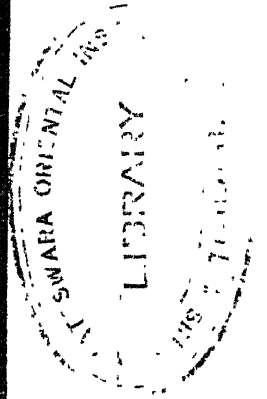
మనకు వెలుతురు. నరసయ్య ప్రాతఃకృత్యాల కని పాపయ్యబావికి వచ్చాడు. ఎప్పటివలె గోస్తుతి గాని, గజేంద్రమోక్షంగాని చెప్పకుండలేదు. ముందు నాటి అనాహుతం...అనుకోని కుందుతున్నాడేమో. పడుచుపెళ్లాంపోకడలు తన కనుమానదాయకాలు, తన నడవడు లామె కనివ్వం. చూచి వెక్కిరించు లోక మొకటి ఇంతకన్నా చింత లేమికావాలె "ఉస్స, రామచంద్ర." మెల్లిగా దిగుతున్నాడు మెట్టు. ఏమిటదీ! బావిలో నల్లవస్తు వేవోలేల్తున్నది..... పామలూ గీసలూ మట్లాడరాడదే ఈ బావిలో! అదిగో చట్రాతిపై నేదో మెరుస్తున్నది తెల్లగా! సమీ పానికెళ్లా. వెంపెనడాల్సి! సువర్ణది.....

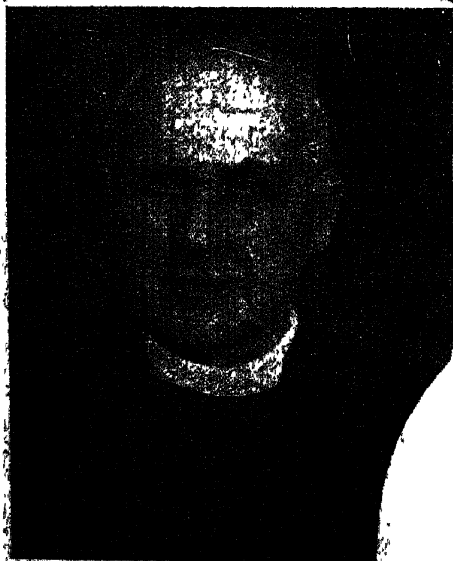
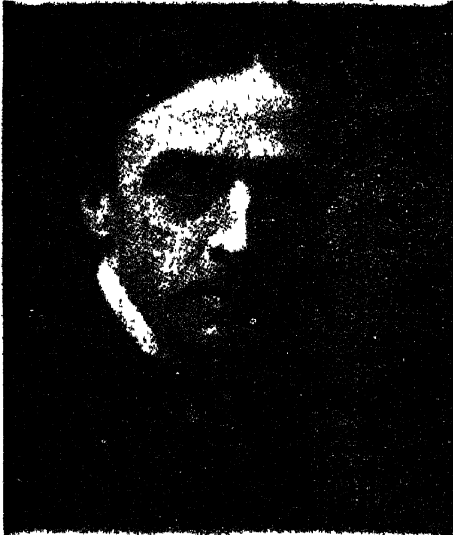
ఏమిటదీ! బావిలో లేల్తున్నది.....

—చామర.

పల్లెటూరి కోనేరు
శ్రీ (అవర్ణ చిత్రమునుండి)

విక్టోరియాకాలపు

దీనిని నానుడి యనుకూ, జననాద మనుడు-నాగర కతలేని, ఆధునిక భావముల కలవాటుపడని వారిని 'విక్టోరియాకాలపునువ్వు' లని చులకనచేసి మాటలాడుట నేటికాలమున పరిపాటియైనది. మనుష్యులకే కాదు వస్తువులకునూ, గుణములకునుగూడ నీ 'విక్టోరియాకాలపు' విశేషణమును తగిలించి తగవుమాలినతనమును వ్యక్తీకరించుట సంప్రదాయ మయిపోయినది. బల్లలు మొదలగు సామగ్రి కీవిశేషణమును జతగూర్చుట వానిని వికారవస్తువులక్రింద జరుకట్టుట; స్త్రీల కన్వయించుట వారి కమాయకత నంటగట్టుట; కళకు తోడించుట మోటుడనమును చెబుట; దుస్తులకు తోడుచేయుట వానికి నాణ్యములేమిని నిరూపించుట; నడతకు సంబంధ పరచుట బిడిమమును వ్యక్తీకరించుట; నీతికి జతచేయుట దానికి కళోరతన, శృంఖలాబద్ధతను, వంచకతను ఆపాదించుట.

ఈ ఆధునికాపాదనలు కొంతవరకు నిజము; కొంతవరకు కేవలకల్పితములు. విక్టోరియాపరిపాలన చాలిష్టండ్లు సాగినది. ఆకాలములో ఎన్నెన్నోమార్పులు సంభవించియుండనోవును. ఒక కళమునం దుండునది మరి మొకదశకమునం దుండుట అసంభవము. విక్టోరియా రాణి ఆరుదశకములకుపైగా రాజ్య మేలినది.

ఆకాలములో రోజుకురోజుకు ఇంగ్లండు మరి పోవుచుండెను జార్జి నాటికి లండను పరిసరక్షేత్రము లన్నియు నెఱ్ఱరియిటుకల యిండ్లుగా మారిపోయెను. ఉత్తర, మధ్యదేశములు పచ్చగా నుండినవి బూడిదరంగు నకును, ఆపిదప నల్లరంగునకును పరిణామము చెందినవి. పరిశ్రమాగరములందలి ధూమపానకతికిదిప్రతిఫలము. కాపురములు చేయుచుండ్లు, ఇండ్లయందలి సామగ్రియునునిరా

రాల్ఫ్ డి. బ్లూమ్ ఫీల్డ్
సర్ జాన్ మార్టిన్ హార్వీ
ఆల్బర్ట్ బెయిలీ

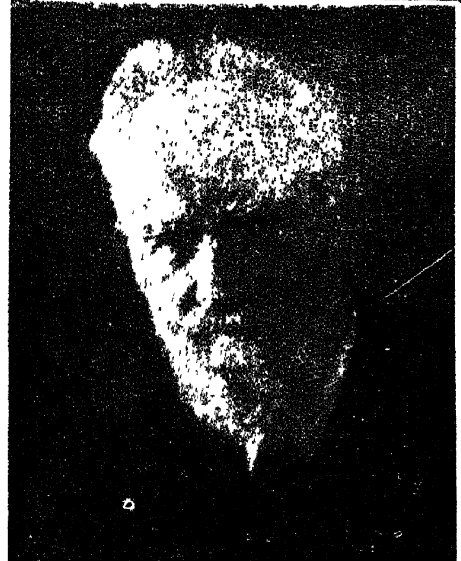
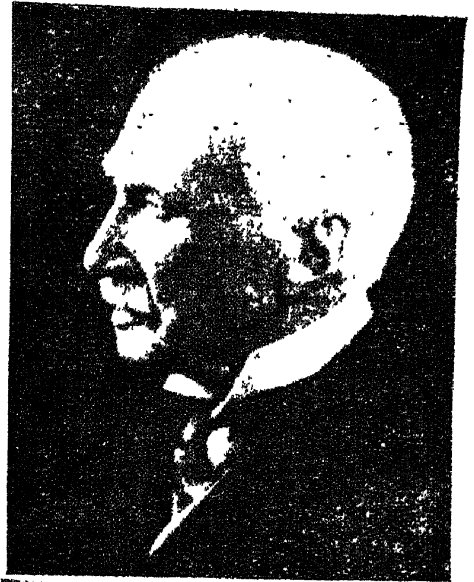

ఇంగ్లండుదేశము

సంబరములయి యుండినవి ఆడంబరములతో ప్రబలి పోయినవి.

విక్టోరియాకాలములో స్త్రీలవేషములు పది పం ద్రైండు రకములైనను మారియుండును. చేతుల జాకెట్లు చేతులు పోగొట్టుకొనెను. మడిమి లంటుచుండిన పాప డలు మోకాళ్లదాక ప్రాకిపోయెను. నిండుగుండీల కంచుకములు V మెడ కంచుకములకు మార్గముద్రొక్కెను. ఈరీతిగ మరెన్నియోమారులు !

ఇటువంటి పరిణామదశలో నుండిన విక్టోరియా కాలమును మనబాల్యమునే సరిగా గుర్తెరుగలేని మనము ఏమని నిరూపించుకొనగలము? విశ్రాంతి, భద్రత, ఉన్నతి, ఆత్మగౌరవము, ఉత్తమనీతులు, మేలుపద్ధతులును గల దనియా? తాము నమ్మిన విషయములను గ్రహించి, వానికై పోరాడుటకు జంకని పురుషసింహుల యుగ మనియా? శాంతి విశ్రాంతులక, సాంసారిక జీవనమును మనసార ప్రేమించి, ఆర్థముచేసికొనిన శక మనియా? వీరులు, సాహసికులు, ధీరులును పెన్నిల్లిలోయిన విక్రమ యుగమనియా? — లేక, కంచనలు, కపటతంత్రములు గలిగి, దయాదాక్షిణ్యములు లేక బీదలకు కష్టపరంపర లను, ధనవంతులకు భోగసంపదను సమకూర్చిన శక మనియా? సహజదాంతత్యము మెరుగక యువకులు శ్రుంగిపోయిన కాలమనియా? జీవితమంతయు మానసిక ములైన వేదనలతోనిండి అంధకారముమైన దశ యనియా? ఏది నిజము—లేజోదశయా, అంధకార దశయా? ఆ కాలమునం దుండియుండిన మన మదృష్ట వంతుల మయియుందుమా, లేక ఇప్పుడే మనము బాగుగ నున్నామా? ఏమి నిర్ణయించుటకును సాధ్యముగాదు. ఈ కాలముగాదు, ఆ కాలముగాదు, ఏ కాలముగాదు

బిందకాబ్లడ్
జార్జి బెర్నార్డ్ షా

అన్నిట చీకటివెలుగులు కలిగియుండును; ఉన్నతి-
అవనతులు జతగానే యుండును; సంకోచవికాసములు
కూడియే యుండును. అది కాలధర్మము !

ఆ కాలమువారింకను కొందరు నేడు జీవించి
యున్నారు. కడచిన శతాబ్దపు ౧, ౨ దశకముల సంగ
తులకూడ వారివలన మనము తెలిసికొనవచ్చును. మరి
కొన్ని కోజులలో వారుకూడ మనకు సృష్టివిధమునందు
మాత్రమే మిగిలియుండురు. మన కొడుకులు పెరిగి పెద్దవా
రయినప్పుడు 'గ్లాడ్ స్ట్రను నెరుగుదువా?—సృష్టిక ప్రాసా
దము జ్ఞాపకమున్నదా?' అను ప్రశ్నలువేయుచో 'ఎరుగు
దును-జ్ఞాపకమున్నది' యని జవాబుచెప్పవారే లభ్యము
కాదు. మన యదృష్టము ! ఆకాలపు సంగతులు తెలిసికొను
టకు పీఠయినను మనకు మిగిలియున్నారు. ఆకాలపు
బాగోగులను ఈ కాలపు బాగోగులతో పరిశీలించి తెలు
పుటకు పీఠేతగినవాడు. అప్పటి వివిధ పరిణామములను
మనము గ్రహింపవలసియున్నది గావున వివిధకత్యులవారి
యభిప్రాయములను గమనింపవలెను. వారెవరు ? వారి
యభిప్రాయము లేవి ?

లేడీ ట్రీ

పురోహితుడు : ఆల్బర్ట్ బెయిలీ

“ నూ కాలములో మేము గురక్షితముగా
నున్నామను నిశ్చితజ్ఞానమును కలిగియుంటిమి. అది
మీకులేదు. అంతనిశ్చితముగ నుండుట మంచిదనకుగాని
అదియే మా జీవితములకు సౌఖ్యమును ప్రసాదించినది.
సహేతుకమైన సక్రమమైన పద్ధతులలో మేము పెరిగితిమి.
ఉద్యోగమును నిర్ణయించుకొని పాటుపడి పనిచేయు
టయేమాత్రకర్తవ్యముగా నుండెనుగాని జయమునుగురించి
మాకు ఆలోచనయే యుండలేదు. జయము నిశ్చయ మ
నియే మా విశ్వాసము. 'ఏదియు నిశ్చయముకా'దనియు,
'ఏదియో యొక విఘ్నము వచ్చిపడుచుండు'ననియుఁగ్రాహ
గల భావము మా కేనాడును ఉండలేదు. భవిష్యత్తులో
నేమి జరుగనున్నదో మాకు తెలుసునని మేము నమ్ముచుం
టిమి. ఆ ప్రకారమే మెలగుచుంటిమి.

“ మతమువిషయములోమాత్రము మీ కున్నంత
జిజ్ఞాస, మీ కున్నంత పరిజ్ఞానము మాకు లేదాయెను.
మాతల్లితండ్రులు, మాతాతముత్తాతలును పరిస్ఫుటము,
నిశ్చలము, శిక్షితము నగు విశ్వాసమును గలిగియుండిరి.
మాకాలమునకు వచ్చునప్పటి కది సంప్రదాయసిద్ధముగ
నంగీకరింపవలసిన దయినది అది యెందు కని ప్రశ్నించు
సాహసమునకుగాని, అది మాకు కల్లకానిపని యని
తప్పించుకొనుటకుగాని మేము పూనుకొనలేకపోయి
తిమి. మాలో చాలమందిమి మతమునెడల సామూఖ్యమును
సంపాదించితిమి కాని ఆకాలమున మతావేశము రవంత
ప్రస్ఫుతముయ్యయే యుండెను. ప్రస్తుతము చక్రము
తిరిగి పోయినది. నూతనయుగమే ప్రారంభ మయినది.

“విక్టోరియాశక నుంకిరించినసిమ్మట మీరు సం
పాదించినదానికంటె మేము కోల్పోయిన దెక్కువ.
కృత్రిగతమైన జీవనము అనందముయముగ నుండెను.
స్నేహితులతో కలిసిమెలసి వినోదముగ కాలక్షేపము
చేయుటకు మాకోపినంత విరామముండెను. తరచు
మిత్రుల రాకపోకలచేతను, కూడిమెలగి దినములకు దిన
ములు గడపుటచేతను మాలోమాకు ప్రేమానుబంధములు
పబలిపోయిచిరప్రతిష్ఠ గాంచుటకువీలయ్యెను . మోటారు

లోను, విమానములలోను గడియారమును చూచుకొనుచు చుట్టినప్పు మీ కి యవకాశమెక్కడిది? దూరప్రయాణమునందలి యందమును మీరు చవిచూడలేకపోవుచున్నారు. అట్టి ప్రయాణములు చేయవలసినవచ్చినప్పుడు మేము గుట్టపుబండ్లలో చుట్టుప్రక్కల ప్రకృతిసౌభాగ్యమును తిరికించి యానందించుచు నెమ్మదిగా వెళ్లుచుంటిమి.

“మాకు తరగతివిభేదములు లేవు. హెచ్చుతక్కులంతకంటెను కేవు. దీని భలితముగ జరములో సామరద్యమును, వికమత్వమును పొందుకొనిపోయినవి.

“అనాటి స్త్రీలుగూడ మహాన్నతదశలోనుండిరి. అదశ యిప్పటివారికి లేనేలేదు. ఒక్కొక్క పరగణాపను అప్పుడొక నియంత్ర విధవయుండెను. భర్తనుండి సంక్రమించిన యాస్తితో నామె యొకరాణివలె తేజసిలుచుండెను. సాంఘికవిషయములందామెయే అధికారిణి. అవివాహితలైన యువకులు లానాడును నిశ్చేతనమయిన, సుఖవిహీనమయిన జీవితమును గడపుచుండిరికాని వివాహితలుమాత్రము సర్వాధికారములను గలిగియుండిరి.

“స్త్రీలకు వివాహమునది అధికారమునకు రహదారిచేటివంటిది. దాని ననేర లుపయోగించుకొనిరి. వివాహితయయి, ప్రతిష్ఠగలిగిన ప్రతిస్త్రీయు ప్రతివిషయమునందును- రాజకీయముగాదు, సాంఘికముగాదు, సాంసారికముగాదు, అన్నిటియందును- పలుకుబడిని, అధికారమును గలిగియుండెను. ఇప్పుడున్నవా ఆ హక్కులు?

“అందులో ప్రథమగణ్యురాలు విశిష్టాధికారముతో సర్వమును ఏలుబడిచేయుచుండిన వ్యక్తివిక్టోరియా. అప్పుతమైన వ్యక్తి! రాచరిక మామెలో పొంగి పొరలుచుండెను. అంతటివ్యక్తి అదివరకు లేదు; ఆపిదపను లేదు.”

సుందరీమణి: వయలెట్

ఏదియైతేండ్లనాటిమాట. అప్పుటికి వయలెట్ లింట్సెకు - రట్లాండ్రుప్రభువు పత్ని - పదునేడేండ్లు.

గారాబముగా పెరిగిన పిల్లకబట్టి ఈమెఇతరులతోమాటలాడుటకుగూడ విషయపడెడిది. ఈవిధము విక్టోరియా ఒకసారి తనయింటికి రెండువారములపాటు రప్పించుకొనెను. ఈపిల్ల సౌందర్యమున కాస్వల్పకాలముననే విక్టోరియా ముగయైపోయెను. ఆ నిర్మాణము, ఆ అంగప్రత్యంగ రామణీయకత విక్టోరియాను చకినుచేసినవి. ఈ రూపసంపదయే ఆనాటి విఖ్యాతచిత్రకారులను ఈమెచిత్రమును గీయుటకై తారట్లాడించినది.

ఒకవైపు ప్రభుత్వము; ఇంకొకవైపు వైదవ్యము. ఈసందులో ప్రతి ఆదివారమును ఉదయము రెండుగంటలనేపు తనయిష్టమువచ్చినట్లు గడపుటకు విక్టోరియా నిష్టయించుకొన్నది. కొన ఆ రెండు ఆదివారములునురూపచిత్రము నొసగుటకై వయలెట్టును కూర్చుండగోరినది; నీటిరంగులతో నామెచిత్రము నా రెండునాళ్లలోను

రేర్ ఏండ్లకు పూర్వము విక్టోరియా

రాణి చిత్రించిన వయలెట్టు రూపచిత్రము

మూలము. ఈ సంధివ మే తరువాత వయలెటుకు చిత్ర కళావ్యామోహమును గలిగించుటకు కారణమైనది. తుదకు ఒకప్పుడు విష్ణోరీయారాజీచిత్రము ఈమెచేతులలో తయారైనది.

తన సౌందర్యము నీమె యెరుగనేయెరుగదు. చెలిమికాండ్రతో చెలిమి వ్యర్థకాలయాపన యని యామెతలంపు. ఈమె కాలక్షేపమంతయు-పియానో మీద పాడుకొనుట; క్రొత్తపుస్తకములను తీసికొని క్షిగ్గరగ చదువుట; చక్కని వ్రాత కుదురుటకు ఇటులీ లిపిని పలుమరు వ్రాయుచుండుట; బిగ్గరగ చదువుకొనునప్పుడు యోచనలను, భావనలను అనుకూలముగ నుండగలందులకై నేలమీద నెల్లకలి పరుండుట మొదలుగా.

“నా కీకాలపు బాలికలకు జూచినప్పుడు జాలి వేయును. ఆ అంతుపంతులేని స్నేహితులేమి? ఆవ్యర్థ ప్రసంగములేమి? నల్లమాలిన ఆచదువులేమి? ఎందుకు వచ్చినట్లు? తమ తల్లలకు వాటినిధముగనైన తోడ్పడ గలుగచున్నారా? తా మెక్కడెక్కడ తిరిగివచ్చుచున్నారో తెలియద్రులకు చెప్పటలేదు; తమకార్యక్రమమేదో తెలుపుటలేదు ఈకాలపు తల్లలకు సౌఖ్యమునునదిలేదు. కూతుండ్ర కంఠికంఠెను లేదనియే చెప్పగలరు. నేను పుట్టి-దిలగాయతు ఆమెచనిపోవువాక మాతల్లిని నేను వీడియుండినదిలేదు. ఇంటిపనులు చక్కజెట్టుటకు ఆమె మనిషిని కుదుర్చుకొననదిలేదు. నన్ను బడికరించెడియులేదు. ఇంటివద్దనేయుండి నే నెన్నెన్నియో విషయములను నేర్చుకొంటిని.

“మే మనుభవించిన జీవితసౌఖ్య మికాలపువారికి స్వస్వవృత్తాంతము వీరికి వినోదములులేవు; వేడుకలు లేవు. ఉన్నదంతయు స్నేహితులతో విచ్చూచితిరుగుట, పాడునడకల నలరచుకొనుట, నాకు నేను పనునేడొడ్లు వచ్చువరకు రెండవబాలికను పరిచయము చేసుకొనలేదు.

“ఇక నీకాలపు చిత్రకళయా? వీరికి గీయుట యవసేమో తెలియదు. వీరి చిత్రములు నాకు దుర్బలము.

గములైన స్వప్నములు. ప్రదర్శనకాలలకు పోవుటకే నాకు మనసుపుట్టదు. కెట్టి చిత్రకారులు, పిచ్చిచిత్రములు!”

వైద్యుడు: జాకస్టా అబ్రహం

తొమ్మిదవ దశకపు తన వైద్యవిద్యార్థి ఒకను తలపోయుచు నిత డిస్పెన్సరీ బాగున్నదనుచున్నాడు.

“ఏ వైద్యునినయినను తరచి, ఏకాంతముగ నడుగుడు. ఈ విద్య అప్పుడే బాగుండెనో, ఇప్పుడే బాగున్నదో! ఆనాటి స్థితితులకు కొంకుపడకమానడు. ప్రముఖములయిన చికిత్సాన్నియు ఇటీవలనే - నలువది యేండ్ల కిటీవలనే- కనిపెట్టబడినవి. అప్పు డేమిచికిత్స?

“శస్త్రవైద్య మింకను బాల్యమునందే యుండెను. యున్నరేచికిత్సలు పేరుకుగూడ లేవు. శుయరోగము విజృంభించిపోవుచుండెనుగాని చికిత్సలు మాత్రము లేకమాత్రమును తెలియలేదు. ప్రతిబాలికయు దాదాపు రక్తక్షయముతోను, పాండ రోగముతోను అవస్థపడుచుండెను. వ్యాయామము లేదు. అనవైన దుస్తులు వాడకలూ లేవు. మొత్తమునైన ఇప్పటి యారోగ్య మున్నను లేనేలేదు. కిడ్నలుగని ఎండరో తల్లులు మరణించుచుండిరి. ఆ సంఖ్యకను ఇప్పటిసంఖ్యకును హస్తానుశాంతరము. మాతృమరణములు, శిశుమరణములు ఆనాడు దెక్కకు మీరియుండెను. ఆశకములో సుఖ రోగములు ప్రబలముగ నుండెను. ఏడవదశకమున ఆస్పత్రులకు వచ్చుచుండిన రోగులలో నూటి కి. వదియైదుమంది కొరకురోగముతో కృశించినవారే. ఆస్పత్రులకు రాక ఎంతమందియో రోగమును కప్పిపుచ్చుకొనుచుండిరి. ఆ దాపరికమే మన తండ్రితాతలయందలి అనారోగ్యమునకు మూలమయినది. సంచితము, వాతరక్తముగూడ నాకాలమున హెచ్చుగినే యుండెను. ఎనిమిది తొమ్మిదిమవ దశకములలో మాంసాహారుల పవిత్రముగ నుండిరి. శాకాహారమును తలవినవారలే అరుదు. ఇక త్రాగుదా? నలువదియేబది యేండ్లకు ముందున్న త్రాగుదు దృష్టితో చూచినచో ఇది త్రాగుడే యనిపించదు.

“ఆ కాలమునందలి విక్రాంతి వివామములు స్థితిపరులని స్పృహణీయములుగా నుండినమాట వాస్తవము, కాని నడితరగతివారి కవి రేమిస్పృహణీయములగును? కర్మాగారములందును, విక్రయశాలలందును పనికి వరుదుకొన్నవారు గంటలతరబడి సంకట పరిస్థితులతో పనిచేయవలసి యుండెను. తిరిగితిండి, కట్ట నుడ్డ చాలక వారు నానాపాట్లు పడుచుంకిరి, కూలి గూడ చాల తక్కువ. నెలపును లేవు ఇతరసమపాయములు లేవు. విక్రయశాలలందు పనిచేయు నీనాటియువతీయువక బృందముతో నానాటివారిని పొల్పిచూడుడు; విష్ణోరెయాళకమునందలి విక్రాంతి, విరామము, సంస్కృతి మొదలయిన వెట్టుండెనో తెలియగలవు.”

సంగీతవిశారద : వెస్టా టిల్లీ

దెబ్బదియే. డ్యు పైకొన్నవికాని యింకను ఉత్సాహము, ఆవేగమును తగ్గలేదు. అరువదియేడేండ్లకు పూర్వమే - అనగా తన యూడవరేటనే - ఈమె సంపాదన కృషిచేసింది. ఆకాలలో ఈకాలలో కచేరీలు చేసి ఆ చిరుతవయస్సునందే యీమె వారమునకు అయిదుపాసలకు తక్కువగాని సంపాదన గలిగి యుండెను.

“అప్పటి సంగీతకాలల నిక మనము చూడబోము. నా చిరుతవయస్సులో నేను కచేరీలు చేయునప్పుడు సంగీతకాలలకు కమ్మల కటకటాలే కాని గోడలు లేవు. ఆ కాలలలోను రంపపుపాడి పరచిన శీలలు, పాడుగాటిమేజాలు వాని నలంకరించుచుండెను. శ్రోతలలో స్త్రీలరుదుగ నుండెడివారు. అశ్శతుడు నడచు నొకమేజాపైన రంగస్థలమునకు పుట్టచేసి కూర్చొని అప్పుడప్పుడు వలసిన ప్రకటనలను చేయుచుండెను; సద్దు ఆణచుటకు మేజాను గుడ్డుచుండెను. గాయకుల స్థితిగతుల చెప్పనలవికాదు. ఒక్కొక్కప్పుడు తడవకు మూడు ప్రదర్శనముల నొసగవలసివచ్చుచుండెను. కాని తగినసౌకర్యములు మాత్రము నున్న. నేపథ్యకాలలందు వాలుదుకుర్చీలుగాని, చేతులకుర్చీలుకాని యుండలేదు; వేడినీళ్లుగాని, చివరకు ముఖముకడుగు

కొను; కు పరికరములుగాని యుండలేదు. శ్రోతల కప్పుకు రాతిభక్తి-దేశభక్తి గీతములున, కరణగీతములును పరమానందకరములు.

“నేటి శ్రోతల రచయితలు వేరు; అప్పటిశ్రోతల రచయితలు. అప్పటివారికి గాయకులు ఏ కనిమిషములకన్న నెక్కువగ రంగముపై నిలుచుట సహించు. నాకాలములో నేను తడవకు గంటనేపు ఏడేనిమిది గీతములను ఒక్కొక్కదానికిని వేషములు మార్చుకొనుచు పాడుచుండెడివానను. ఈ విధముగ అప్పుడు శ్రోతలకును గాయకులకును ప్రీత్యనుబంధము లేర్పడుట కవకాశముండెను. అది యిప్పుడులేదు”

నైనికుడు: బిండెట్ బ్లడ్

అయిదేండ్ల కొరవతో ఇతనికి మారేండ్లు నిండినవి. ౧౮౪౨ నవంబరులో నితని జననము. అప్పటికి విష్ణోరెయాళు ఇరువదిముడేండ్ల వయస్సు. అప్పటికే ఆమె గద్దెమెక్కి అయిదేండ్లయియుండెను. అతర్వాత కొన్ని యేండ్లకే యిత డామెనేనలో ప్రవేశించి ముప్పదియేండ్ల డిండియాలో నుంకి పోయినాడు. అరడజను యుద్ధములలో పాల్గొనియు గెలతు చెక్కు చెదరలేదు; ఎన్నియో హత్యాప్రయత్నములకు గురియ్యుచు చిక్కుపడలేదు. ఇప్పటికిని ఇతనికి దృష్టిపాటువము తిగ్గలేదు; శ్రోత్రపాటవము చెదరలేదు.

“యుద్ధములు చేయుటయందు మేమునుభవించుచుండిన యానంద మిప్పుడు శూన్యమైనది. నిరాయుధముగా ముష్టిముష్టి పోరాడుట యెంతో సంతోషదాయకమైయుండెను. సామాన్యముగా అప్పుడు నైనికులలో చాలనుంది నిరక్షరులుగానే యుండిరి. చదువు సంధ్యలు వా రెదుగరు. త్రాగుడుమాత్రము విపరీతముగానే యుండెను. కాని వారు యుద్ధవిద్య యందు ఆరీలేరి యుండిరి.

“ఆనాడు యుగకులకు నేన పరమాలంబనీయముగ తలపబడుచుండెను. ప్రతివాడను నేనలో చేడుట కుత్ససించుచుండెను.”

విష్టోరియాతో నితనికి గాఢమైన పరిచయము గలదు.

“దేశీయనేతలు తనయందు భక్తిగలిగియున్నవో లేవో తెలిసికొనుటకామె కఠూహలపరుచుండెను. సైరి కలలో పలువురు ఆమెను చూచియేయెరుగరు. వారి భక్తిని నేను ప్రశంసించినపక్షము ఆమె తృప్తిపడెడిది.”

ఎన్నడో ఒకసారి భారతదేశమునుండి అపహరించిన యొక ఖురానువ్రాతప్రతిని ఇతడు విష్టోరియాకు బహుమతిచేసెను. దాని నామె విండ్సరుకాజిల్ గ్రంథాలయములో నుంచెను; ప్రతిబహుమానముగా నితనికి తన రూపచిత్రము నొసగెను.

పత్రికావిలేఖకుడు : రాల్ఫ్ డి. బ్యూమెక్ ఫీల్డ్

ఇరువదిమూడేండ్ల వయసులో నీ అమెరికను విలే ఖకుడు ౧౮౮౭ లో లండను ప్రవేశించి యక్కడ ఏబది యేండ్లు వాసముచేసినాడు. ముప్పది యేండ్లు ‘డెయిలీ ఎక్స్ ప్రెస్సు’ సంపాదకుడుగా విఖ్యాతిగాంచినాడు.

“మూకాలములో సర్వమును సావధానముగా జరుగుచుండెను. తొందరపాటు, తత్తరపాటును మాకాలమువారి కెరుకలేదు. మా పత్రికాకార్యాలయము సంగతి చెప్పెదను : మాకు కడపటి నార్తలనగా రాత్రి పదునొకండున్నరగంటలకు తరువాతి వచ్చునవి. అంత వరకును పత్రిక పనిచేయుచునేయుండెను. పత్రికలలో అప్పుడు వ్యాసకర్తలకేర్లు వేయు సంప్రదాయములేదు. సామాన్యముగ నప్పటి పత్రికావ్రాతలు అంత ఉత్తమములుగా నుండలేదు. రిపోర్టర్లు కేవలము మార్బుహేండు గుమాస్తాలేకావున వారు చెప్పినదిచెప్పినట్లుగా వ్రాయగలిగియుండిరేకాని ఆవ్రాతకు చక్కనిరూపమును కల్పించుటకు వారు చాలకపోయిరి. పత్రికలకార్యాలయములకూడ నాజాకుగలేక కలగావులగముగ నుండెడివి. బల్లలు మొదలగు పరికరములకూడ సరియైనవి ఉండలేదు.

“లండనుపట్టణము ఇప్పుడెంతో అభివృద్ధిగాంచియున్నది. నాటి పోలికలే నేడు లేవు. కాని ఆయుత్సా

హముమాత్రము నేడు లేదు. ద్రవ్యసంపాదనదృష్టియే కాని యిప్పుడు మరివేరదృష్టి లేదు. అప్పు డిట్లుకాదు. ఇతరసదాశయములు అనేకము ప్రజలదృష్టిలో మెలగుచుండెడివి.”

నటీమణి : లేడి ట్రీ

ఈమెకిప్పుడు డెబ్బదియూడేండ్లు. ఈమె - సలు పేరు మాడహోల్ట్. ఈమెభర్త మార్బుర్న్ వీర్ ఫోమ్మాడ ఒక సుప్రసిద్ధపటకుడు. వీరిద్దరిని ఒకప్పుడు విష్టోరియా తన సన్నిధానమునకు పిలిపించి వీరికళాకాశలమును ప్రదర్శింపగోరెను; వీరి ప్రదర్శనమునుగాంచి సంతసించి యుచితిరీతిని సక్కిరించి పంపెను.

“నాట్యరంగమున నానాటికిని ఈనాటికిని ఏమంత వ్యత్యాసము కనబడదు. ఔత్సాహికులు అప్పుడును ఉండిరి; ఇప్పుడునున్నారు. కాని అప్పటివారు చక్కని నడతగలిగియుండిరి. మంచినడతయే మాకు చిన్నప్పటి నుండి పూజాస్థానముగ నుండెను.

“మాదుస్తులే వేరు. వాని తరహాలే వేరు; వాని తయారే వేరు. వాని నిప్పుడు చూతమన్నను లేవు. అవి వయలెటు చిత్రించిన క్టోరియాచూప చిత్రము

ఆకాలముతోనే తీరిపోయినవి. అప్పటి వింతవింత దుస్తుల మోజు ఇప్పటివానికి లేదు.”

నట్లుడు: జాక మార్ట్ హార్టీ

దెబ్బదియారేండ్లమునిషి. ఇతడు ఇప్పటికిని నాటకములందు పాల్గొనుచునేయున్నాడు. ఆరేండ్ల వయస్సులో నిత డీవ్యుత్తికి దిగినాడు.

“మానాడు నాట్యరంగము వ్యాపారసరళిలో నడువలేదు. నిర్వాహకుల యాస్తుల నాదరువుచేసికొనియే ప్రదర్శనములు ప్రారంభింపబడుచుండెను. నటుల కిప్పు టివలె జీతభత్యములుకూడ ఉండలేదు.

“కాని యిప్పుడు నాట్యరంగమున నొక వికాసము కనబడుచున్నది. క్రొత్తగా అందులో చేరువారి కిప్పుడు నుంచి యవకాశములు గలవు. నాట్యకళను నేర్చుకొనుటకును ఇప్పుడు సద పాఠశాలలు మెండుగా నున్నవి. అప్పుడు పెద్దనటుల పంచల నాశ్రయించి వారి యడుగులకు మడుగులాత్తుచు కాల జెప్పిన పనిని చేతజేయుచు నిరీక్షించుకొన్నగాని నాట్యరంగమున చోటు అబ్బేడిదికాదు. కాని అప్పటివిశేష మేమన- నాట్యరంగ మొక పూజామందిరముగ భావింపబడు చుండెను. నాట్యరంగమును ప్రవేశించుట ఒక గొప్ప కార్యముగను, గొప్ప విశేషముగను తలపబడుచుండెను.”

నాటకకర్త: జార్జి బెర్నార్డు షా

“నాటికి నేటికి చాల విషయములు మారిపోయి యున్నవి. అందులో గొప్పగ చెప్పుకొనదగిన మార్పుది యనగా- ధనవంతులయొక్కయు, నడిమితరగతివారి యొక్కయు బాలికలు వారి కభిమతమును నెడల తమ సంపాదన తాము చేసికొనుటకు మార్గ మేర్పడినది. తల్లిదండ్రులు ఈ మార్పునకు సమ్మతించినారు. విక్టోరియాకాలములో స్త్రీల కీ హక్కుండలేదు. ఇది అసహజమైనట్టియు, అసంభవమైనట్టియు సంస్కారమని అప్పుడు వారితలంపు. క్రొత్తగా స్త్రీలసంస్కారమునకు మార్గముద్రొక్కి కార్యమున కుపక్రమించిన ప్పడు వారిని, వారిపటుంబములను నైతికముగా తృణీకరించుటకును అప్పటివారు జంకలేదు.”

విక్టోరియాకాలమునాటి వివిధపరిస్థితులను వీరందరును స్వయముగ నిట్లు టూకీగా తెలిపినారు. ఆపరిస్థితులలో ఉండి, అనుభవించి, బాగోగులను గ్రహించిన యీ పెద్దలవాక్కులకంటెను ఆనాటిపరిస్థితులను యథాతథముగ తెలిసికొనుటకు ప్రమాణములేవి గలవు? ఈ పెద్దల నుద్దులనుజటి ‘విక్టోరియాకాలము’ ఈ నవయుగముకంటెను తరుగో మెరుగో పాతకులే యూహింపవచ్చును.

‘ఆచార్య’

[నాన్ మేగజిన్ - మార్చిసంచిక నవంబరు]

కలగూరగంప

జపానులో విద్య

‘ఎలికర్డు ప్రయిన్’ అనే ఆయన ‘లైఫ్ ఆండ్ లెటర్స్ టుడే’ అని ఒక వ్యాసం వ్రాశారు. ఈ క్రింది అంశములు దానినుండి సంగ్రహింపబడినవి :

ఏదేశంగాని విద్యవల్ల ఆధికంగా లాభంపొంద కోరడం లేదు. అందుకు సరిఅయిన కారణంకూడ లేక పోలేదు. విద్య జపానును తయారుచేసింది. జపానును ఇతరములయిన పెద్దదేశాలతో సరిసమానంగా చేసింది విద్య. ముందు శతాబ్దిలో వాటిని మించిపోయేటట్లు కూడా చేయవచ్చును. అజ్ఞాతాలయినా, అసంభవాల కాని భావికాలపు విజయపరంపరల కన్నీంటికి విద్య విశేషంగా ఆకళ్యం అవుతుంది. అందుచేత జపాను వారు ఆతిసత్వంతోన, అత్యుత్సాహంతోన విశేషంగా విద్యార్జనం చేస్తున్నారు. వారి విద్యార్జనకార్య ప్రణాళిక బ్రహ్మాండమయింది. సకల ప్రపంచవిజ్ఞాన సంకలనానికి ఉద్దేశపూర్వకంగా ప్రారంభించిన మొట్టమొదటి దేశం జపానే. ప్రాచీనప్రపంచ విజ్ఞానాన్నీ, ప్రతీచీ ప్రపంచ విజ్ఞానాన్నీ సంపూర్ణంగా స్వాధీనం చేసుకోవడానికి జపాను సంకల్పించింది. జపాను ప్రాచీనప్రతీచీ ప్రపంచముల మధ్య ద్వైభాషిస్తానంటే నిలుస్తుంది. అది ప్రాచ్య రాజ్యంకాదు, పాశ్చాత్యరాజ్యమూ కాదు. ప్రపంచ రాజ్యం కాబోతుంది.

బడికిపోయే యిడుగు ప్రవాండ్లలో నూటికి కొద్ది పాళ్లుమంది బళ్లల్లో చదువుతూఉంటారు. ప్రపంచంలో మరే పెద్దదేశంలోనూకూడా జపానులో అంతమందిచదువు తున్నవాళ్లు లేరు. జనసంఖ్యనూ, సంపదనూ అనుసరించి ప్రపంచంలో మరేదేశంకూడా విద్యకోసమని ఇంత సామూహ్య వ్యయపెట్టడం లేదు. అంత తొందరగా వెను

కటికతాబ్దాల విద్యాబోధలను, అన్యవిజ్ఞానసంపదను స్వాధీనంచేసుకొన్న దేశంకూడా మరేదీ లేదు.

జపానువారు అనుకరించే స్వభావం కలవాళ్లు కారు. అంతా తమలో ఐక్యం చేసుకుంటారు. ఉన్నదాన్ని ఉన్నట్టుగా దేన్నీ గ్రహించరు. ప్రతివికూడా విపరీత మయిన మార్పును పొందుతుంది. చాలా విలువకలదీ, విచిత్రమయిందీ ఆయిపోతుంది. ముఖ్యంగా జపాను సొంతమే ఆయిపోతుంది. జపాను వారి అభిరుచికి సరి పోయేవిగానే తయారవుతుంది.

ఏదీకూడా అంతసులభసాధ్యం అయింది కాదు. వారాని కారురోజులు బడి ఉంటుంది. ఏడాదిలో ౨౨౦ మొదలు ౨౪౦ దినాలవరకు బడికి పోవాలి అదే యూరపు, అమెరికాదేశాల్లో ఇంచుమించు ౧౫౦ దినాలుమాత్రమే. వేసవిసెలవులు నాలుగు మొదలు ఆరు వారాలకు మించవు. ప్రైవేటుస్కూళ్లచదువు ౬ ఏండ్లు, మిడిల్ స్కూళ్లచదువు ౫ ఏండ్లు, హైస్కూళ్లచదువు ౩ ఏండ్లు, యూనివర్సిటీచదువు ౩ ఏండ్లు, మొత్తం ౧౭ ఏండ్లు చదవాలి. పరీక్షలు చాలాకఠినం. ఈపదిహే దేండ్లలోను చదువు పూర్తి చేయగలిగినవాడుంటే వాడు గొప్పమొనగాడు. క్రిందిబడిలోనుంచి పైబడిలోకి ప్రమోదను కావడానికిముందు చాలమంది విద్యార్థులు కనీసం నాలుగైదేండ్లయినా పరీక్షలలో బోల్తాకొడుతూ ఉంటారు. చాలమందికి చివరదాకా చదవడమే పడదు. చివరదాకా వెళ్లిన ఏ కొంచెంమందోకూడా ౨౫, ౩౦ ఏండ్లమధ్యవయస్సులో ఉన్నవాళ్లే.

ప్రైవేటువిద్యమాత్రం నిర్బంధమయింది. ఆతరువాతవిద్య ఇచ్చాధీనం. ప్రైవేటుస్కూళ్లవిద్యార్థుల్లో నూటికి పదిమందిమాత్రమే మిడిల్ స్కూళ్లముఖం చూస్తారు.

వాళ్లలో పద్నాలుగునుండికి ఒక్కడు చొప్పున హైస్కూల్లకు పోవాలని కఠినపరీక్షలపా లవుతారు. హైస్కూల్లలో కృతార్థులయినవాళ్లలో మూడోవంతు విద్యార్థులు యూనివర్సిటీ పరీక్షల్లో కృతార్థులవుతారు.

జపాను విద్యార్థికి మాతృభాష నేర్పుకోవడం నేడే ప్రాణంమీదికి వచ్చే పని. ఆ భాషకు సహజంగా ఉండే ఉపద్రవాలతోపాటు చీనాభాష తొందర ఒకటి కొత్తజపానుభాషలో ౫౦ వేలకుపైగా చీనా అక్షరాలు కలిసిపోయినవి. ప్రైమరీస్కూలు విద్యార్థి వారానికి బోలో ౭ గంటలసేపూ, ఇంట్లో ౭ గంటల సేపూ మాతృభాష ఆభ్యసిస్తాడు. ఇలాగ ౬ ఏండ్లు కృషిచేస్తే అప్పటికి మూడువేల చీనాఅక్షరాలు గుర్తు పడడం కష్టం; ఈ అక్షరాల్లో ఒక్కొక్కదానికి అయిదారు వేరువేరుర్థాలు ఉంటవి. అక్కడికి ఏవో వార్తాపత్రికలు చదివడానికి సాధ్యం అవుతుంది. అంతే. చాలావ్యావహారికభాషలో వ్రాశిఉంటేనేతప్ప గ్రంథాలుగాని, మాసపత్రికలుకాని చదవడానికి తడుము లాడుకోవలసిందే వారికి.

విదేశభాషలు నేర్పుకోవడం జపానువారికి చాలకష్టం. తమభాషకూ వాటికి ఏమీటి సంబంధమూ ఉండదు. అయినా ఆభాషలను నేర్పుకోవడం వారికి అవసరం. వాటిలోనయినా చాలవాటికి వ్యవహారమాత్ర జ్ఞానమే వారికి లభిస్తుంది. పాండిత్యంమాట సున్నే. పారిశ్రామిక ప్రవృత్తికి పారిశ్రామికభాష తెలియడం అవసరం. విదేశనర్తకమంతా విదేశపు కాతాదారులతో మాట్లాడడానికి, వ్యవహారంసాగించడానికి తెలిసిన వారికే. ఇతరులకు లేదు.

ప్రపంచంలో అన్నివిధాలా మించిపోవాలన్న ప్రయత్నానికి ఫలం ఆరోగ్యహాని, నరాలదౌర్బల్యం, భయంకరమయిన క్షయరోగం, ఆత్మహత్యలు. పరీక్షలో కృతార్థుడుకానంతమాత్రాన ఆంగ్ల విద్యార్థి ఆత్మ హత్య చేసుకోడు. జపానువిద్యార్థి విషయం వేరు. వాడికి సర్వస్వమూ చదువే. జపానువిద్యార్థి విద్యార్థనకోసం కుటుంబమంతా తిండికయినా లేకుండా అల్లాడవలసి

కాబోలు! అక్కడ విద్యార్థిజీతనాలు లేవు. నూటి మాటికి పరీక్షలో తప్పిపోతూవుంటే ఆ ఆవమానాన్ని జపానువిద్యార్థి భరించలేడు. ఆత్మహత్యల సంఖ్య ఏడాదికి మూడువేలకు మించుగానే ఉంటుంది. చదవడంవల్ల ఆరోగ్యం చెడకపోయినదా, యింక వాడు గొప్పప్రయోజకుడు అయితీరుతాడు. విద్యావంతుడయిన జపానువ్యక్తియొక్క హృదయం కచ్చితమయిన యంత్రం వంటిది. ఎంతచిక్కు సమస్యనయినా గట్టిపట్టుదలతో పరిష్కరించగలదది. ఏమాత్రమూ శ్రమలేకుండా ఆలా సాగిపోతూ ఉండగలదు. ఆవింగా శిక్షపొందిందది.

కారీరకశిక్షణముమాడా చాల కఠినమయినదే. వాళ్ల జీవితం సన్నాహిజీవితంలాంటిది. ఈమీగదులు. ఆరకడుపుతిండి. ఎంత సంపన్నులయినాసరే విద్యార్థులు ఉపాధ్యాయులతో పాటుదీదబతుకు బతకవలసిందే. జపానుఉపాధ్యాయుల జీతం నెలకు ౬౦.౪౦ ఎన్నులు. అంటే ౨౦ డాలర్లకంటే తక్కువ అన్నమాట.

శరీరవ్యాయామం నిప్పును స్కూల్లలో చాలా కఠినంగా ఉంటుంది. కడచిన మప్పయి యేండ్లలో ఒక అంగుళం పొడుగు ఎదగేటట్లు చేయగలిగిందన్న ప్రసిద్ధిని పొందింది. మంచూరియాలో చలినీ, ఉడ్లదేశాల్లో వేడిని సహించేటట్టుగా తయారవుతవి జపానువారి శరీరాలు. టోక్యోలో జుజుట్టుబడిని చలి కాలంలో వేళ్ళజామన నాలుగుగంటలకు, వేసవికాలంలో మధ్యాహ్నమప్పడు ప్రారంభిస్తారు.

అన్నిబళ్లలోను సైనికశిక్షణం నిర్బంధం. అమెరికాలో ఉపాధ్యాయులందరిలో అయిదంట నాలుగు పాళ్లు స్త్రీలయితే జపానులో మగవాళ్లు. వీళ్లందరూ సైనికశిక్షపొందినవాళ్లే సైనికులే.

అక్కడ ట్రెయినింగ్ స్కూల్ ఆఫీసర్ల ట్రెయినింగ్ క్యాపురంటిది. అందువల్ల సేనలో రెండేళ్లు తర్ఫీతు కావలసిన అవసరం లేదు, ఒకఏడు తర్ఫీతుఅయితే చాలు. మంచిసైనికు డవుతాడు. ఇలాగా తయారయి వచ్చిన ఉపాధ్యాయులు తరుణ శిష్యులందరికీ సైనికతత్వాన్ని ఉపదేశిస్తూ ఉంటారు.

ఇన్నింటికి ముఖ్యమయిన ప్రయోజనం కేవలం కరీరబలముకాదు. ఎట్టి అభ్యంతరాలనయినా తప్పించు కొనగల నైతికబలం, నిరాపరాధమయిన జీవనం, కఠినమయిన విద్యాభ్యాసవిధానం, వంకపెట్టరానివిధేయత, ఆచారశీలం, దేశాభిమానం, చావుపర్యంతం లాంగని నిట్టతనం- ఇన్నీ ఏకమయి అసౌఖ్యం అనేమాట తెలియనివాళ్లుగా తయారుకావడమే. వాళ్లకు ఆకలిదప్పలూ, చలి ఎండలు శ్రమా అంటే ఏమిటో తెలికేట్లులేదు. యుద్ధంలో వాళ్లకు ఉపయోగపడే గుణాలన్నీ ప్రకృతం వ్యాప్తిలోఉండే క్లిష్టపారిశ్రామిక శరీరగుణాలూ ఉపయోగానికి వస్తవి. పరిశ్రమ సైనికసంబంధము కలది. సైనికులే పరిశ్రమలను నడిపేవారు. సైనికులంటే జపానులో ప్రత్యేకం ఒకతెగవారు కారని గుర్తించుకోవాలి. సైనికులే జపాను. ప్రతిపక్షకాయుడూ సైనికుడే. సంజ్ఞ చేస్తే నేనలాకిరావాలి. అంతరంగ వాడు పారిశ్రామిక సైన్యంలోవాడు. జపాను ఆర్థికగమనము క్రమశిక్షితులూ, కష్టనష్టాలూ అయిన సైనికులమీదనే నిలిచి ఉంది.

(ఏప్రిల్ మాడరన్ రివ్యూ)

యుగోస్లావియా బాలరాజు దినచర్య

యుగోస్లావియా రాజకుమారుడు రెండవసీటరు యొక్క చరిత్రను పారిస్ పత్రిక 'ఫ్రా' అనేదానిలో 'రోగర్ క్రొకెట్' వర్ణించాడు. దాని ఇంగ్లీషు అనువాదం 'లింగ్ ఏజ్'లో ప్రకటింపబడింది. దానినుండి యీ క్రిందిభాగాలు ఉద్ధరింపబడినవి.

"రాజ్యాధికారం బాధ్యతలు అతనికింకా పూర్తిగా మీదికి రాకున్నా, తను గొప్పదనంతో బాల్య శ్యావంతో శ్రభుత్వం వహించిన తనదేశంలోని ప్రజల జీవితంతో సన్నిహిత పరిచయం ఏర్పడింది. అతని దినచర్య గట్టి కట్టుదిట్టాలతో నడుస్తూఉంటుంది. ఏడుగంటలకు అతడు నిద్రలేస్తాడు. దైవప్రార్థన చేసి తండ్రితోను తమ్ములతోను ప్రార్థుటిభోజనంచేసి కాలి నడకతో కొంచెందూరం విహరించడానికి పోతాడు. అవతల తొమ్మిదిగంటలకు చదువుకోవడానికి మొదలు

పెసతాడు. అతనికోసం నలుగురు ఉపాధ్యాయులు వచ్చి కనిపెట్టుకొని ఉంటారు. నాలుగుపాఠాలు చదువుతాడు అతడు. ఒక్కొక్కపాఠము నలభయ్యేసి నిమిషాలు పడుతుంది. పండ్రెండుమ్మక్కలుకు మధ్యాహ్నభోజనం. ఆతర్వాత కొంతనేపు విశ్రాంతి. మూడు గంటలదాకా మళ్లా చదువుకుంటాడు. సాయంత్రం తా వ్యాయామం- గర్రపు స్వారి మొదలయినవీ, ఏవో ఇతరవివోదాలు కూడా.

కుటుంబంతో కలిసి నాలుగున్నరకు టీ పుచ్చుకుంటాడు. ఏడున్నరగంటలకు రాత్రిభోజనం. దాంతో అతని దినచర్య పరిసమాప్తి. వాళ్ల అమ్మతో కూడ కొంతనేపు వుంటా దావల. తొమ్మిదిగంటలు దాటకుండా పండుకోవలసిందే ఎలా అయినా.

అతనికి ఎప్పుడూ బయట కూర్చుని చదువుకోవడం ఇష్టం. కాలమానం బాగాలేనప్పుడు మాత్రం ఇంట్లో కూర్చుని చదువుకుంటాడు.

అమ్మ తన నెలపుకు చాలినంతసాము ఇచ్చేది లేదని నిరుడు తన సావాసగాండ్రతో చెప్పకుంటూ ఉండేవాడట. వాళ్లమ్మ మేరీరాణికి తన కొడుక్కు మితవ్యయూ నేర్పాలని కోరిక. అందుకని కొంచెంగా సామ్యిచ్చేది కొడుక్కు. ఒకనాడు పీటరు "అమ్మా, కాలం ఎప్పుడూ ఒకేమోస్తరుగా సాగుతూ ఉండదు. నాకు వ్యయానికి కావలసినంతసాము నీవు ఇవ్వడం లేదు. నే నేదయినావర్తకంచేసి సంపాదించుకుంటాను" అని అమ్మతో అన్నాడు.

'మంచిపనే అబ్బాయి' అందిట మేరీరాణి. అతనికోసం నగళ్లపక్కనే వడ్రంగంకార్ఫానా ఒకటికట్టించారు. వడ్రంగం నేర్పడానికిని ఒకణ్ణి ఏర్పాటుచేశారు. ఈకొత్త ఉపాధ్యాయుణ్ణి చూచి పీటరు 'అయ్యా నాకు సాముకావాలి. ఈకరువుకాలంలో కూడా బాగా అమ్ముడుపోయే వస్తువులకు చేయడానికి నాకు నేర్పడం మీ పూచీ' అన్నాడు. వడ్రంగిసాయంతో పీటరుచేసిన వస్తువులన్నీ ఎక్కువ వెలకు అమ్ముడుపోయినవని చెప్పడం అవసరంలేదు.

ఇప్పుడు పీటరుకు పద్నాలుగో ఏడు వచ్చింది. ప్రజలందరూ అతనితోసం ఎదురుచూస్తూ ఉన్నారు. అతని చిన్నకార్యాలను వాత్సల్యంతోను, ప్రీతితోను అనుకరిస్తూ ఉంటారు. అతడు పెరిగి పెద్దవాడు ఎప్పుడవుతాడా అని కనిపెట్టుకొని ఉన్నారు.

అల్లాండురు దేశంకోసం నైనికులులాగా పోరాడాడు. దాన్ని సంపూర్ణతను కాపాడుతానని శపథం చేశాడు. ఆపరిపూర్ణతను కాపాడడానికి పీటరు ఎక్కువ జాగ్రత్తతీసుకుంటాడు. దాన్ని ఆతడు పవిత్రమయిన పిత్రాత్మతంగా భావిస్తాడు. అతడు నుప్రసిద్ధులయిన వీరుల వంశంలోవాడు. ఆవీరులు దక్షిణపు - స్లావుల రాజ్యాన్ని ఏకముఖం చేసినవారు.

(ఏప్రిల్ మాడరన్ రివ్యూ)

విదురనీతి

శ్లో. ఏకయా. ద్వే విరిభిర్య
త్రీం శ్చతుర్భి ర్వశే కరు,
పంచ జిత్యా విదిత్యా వత్
సప్త హిత్యా సుఖీ భవ.

(సంస్కృత మహాభారతము ౬ వోల్యూమ్ పర్వమున ప్రజాగరపర్వము, ౩౩ వ అధ్యాయము, ౫౧ వ శ్లోకము.)

తే. ఒకటిగొని రెంటి నిశ్చలయుక్తి చేర్చి
మూటి నాల్గింటి గడువశ్యములుగఁ జేసి,
యేనిటిని గెల్చి యాటింటి నెట్టి యేడు
విడిచి వర్తించువాఁడు వివేకధనుఁడు.

(ఆంధ్రమహాభారతము, ఉద్యోగపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౩౭ వ పద్యము.)

ఏక చూ బుద్ధ్యా, ద్వే కార్యాకార్యే, వినిభిర్య సమ్యగవధార్య, త్రీన్ మిత్రోదాసీనశత్రూన్, చతుర్భిః సామదానభేదదండైః మిత్రం సామైవ దానభేదాభ్యా ముదాసీనం సర్వైః శత్రుం వశీకరు.

పంచ ఇంద్రియాణి జిత్యా, ష డ్విదిత్యా సంధివిగ్రహదీన్ జ్ఞాత్యా, సప్త హిత్యా 'ప్రియోఽప్యే మృగయా పానం వాక్పారవ్యం చ పంచమం, మహచ్ఛ దండపారువ్య మధ్యమాషణ మేవచ' తిసప్త హేయాని త్యక్త్యా సుఖీభవ.

ఒకటిగొని = ఒకబుద్ధితే, రెంటి = కార్యా కార్యముల, నిశ్చలయుక్తిచేర్చి = బాగుగా నిశ్చయించి, మూటి = మిత్రోదాసీనశత్రువులను, నాల్గింటిన్ = సామదానభేదదండములచే మిత్రుని సామము చేతను, ఉదాసీనుని దానభేదములచేతను, శత్రువును సామదానభేద దండములచేతను - కడువశ్యములుగఁ జేసి = మిక్కిలి వశమగునటులఁజేసికొని, ఏనిటిని = పంచేంద్రియములను 'శ్రోత్రంత్యక్చక్షుర్ జిహ్వ నాసికాచైవపంచమి' గెల్చి=జయించి, ఆటింటిన్ = సంధి, విగ్రహ, యాన, స్థాన, సంశయ, ద్వైధీభావములను, ఎట్టిగి = తెలిసికొని, ఏడు = 'వెలదిజూదంబు పానంబు వేట పలుకుప్రల్లదంబును దండంబు బరుసదనముసామన్' నిప్రయోజనముగరమ్మునేత' యనెడు సప్తవ్యసనముల, విడిచి = విడిచిపెట్టి, వర్తించువాఁడు = సంచరించువాడు, వివేకధనుఁడు = వివేకముగలవాఁడు.

మధూరి గణేశ్వరం.

పుట్టెడుప్రత్తి: పట్టెడుఅన్నము

పుట్టెడుప్రత్తిలో పట్టెడు అన్న మెంతయో కనుగొనవలెను. పుట్టెడు ప్రత్తిఖరీదు ౪౦, ౪౨ రూపాయలు. దానిలోనిగింజలు తీయుటకు షుమారు ౪ రూపాయలగును. ఆ గింజలు ౧౫ మణుగులగును. మిగిలిన ౫ మణుగులు దూది. దానిని చక్కగా, శ్చత్తికంతులగు దూజేకులవారిచేతగాక, స్వావలంబులచేత ఏకించి, ఏకులు తయారుచేయుటకు ౧౨, ౧౫ రూపాయలగును. ఆ యేకులను నూలుగా వడకుటకు ౧౧౦, ౧౧౫ రూపాయలగును. దానితో ఖాదీగుడ్డ నేయుటకు ౭౫ రూపాయలగును. అనగా ప్రత్తి ఖర్చరు అగునప్పటికి ౨౦౯ రూపాయలు మజూరిక్రింద వ్యయమగును.

పుట్టెక వడ్లు దంపించుటకు ౫ రూపాయలు మాత్రమగును. కాన పుట్టెడువడ్లు పండించువానికన్న పుట్టెడుప్రత్తి పండించువాడు కార్మికునకు కాయకష్టముచేయ కేర్చినవానికి హెచ్చుపని కలిగించును; హెచ్చుకాలము వృత్తినిచ్చును; హెచ్చుద్రవ్యమిచ్చును; హెచ్చు అన్నమిడును.

పుట్టెడువడ్లు దంచుటకు ఇద్దరు మనుష్యులకు ౧౩ రోజులు పట్టును, రోజుకు తలకొక ౦-౩-౦ గిట్టును.

ప్రత్తి పరిణమించుటకు ఇద్దరికి ౪౬౬ రోజులు పట్టును, గింజలుతీసినవారికి రోజుకు ౧-౩-౦ లున్ను, ఏకినవానికి ౦-౩-౦ లున్ను, వడికినవారికి ౦-౨-౬ యున్ను, నేసినవానికి ౦-౧౨ ౬ యున్ను గిట్టును. రెండుప్రత్తిరాటాలకు ౧౦ రోజుల కాలము ౨ చిన్న కమానులకు ౪౦ రోజులును ౨ చర్బాలకు ౩౬౮ రోజులును ౨ మగ్గలకు ౪౮ రోజులును పనికిలుగుచున్నది. ఎవ్వరికైనను రోజుకు ౮ గంటలు పనిచేసినచో తిండికి లోటుండదు.

దేశములో పండెడి ప్రత్తికి కొడువలేదు. తిండి లేక పనికి ప్రాకులాడు జనమునకు కొరవలేదు. అట్టి చోట ప్రత్తినిగాని లేక దూదినిగాని ఎగుమతి చేయుట దేశాభివృద్ధి. బట్టలనురలలో స్వదేశములో దీనిని పరిణతి పొందించుటకు విదేశ ఎగుమతికన్న తక్కువగానైనను ఉపద్రవకరమే, బీదల పొట్టలపై దెబ్బ అది.

౨౫ మంది యుక్తవయస్కులుగల సంస్థలో ౬౫ పుట్ట ప్రత్తిని ఖద్దరుగా ఏ వాదిలో తయారు చేయ వచ్చును. ౩౧౨౦౦ గజాల గుడ్డ అగును, పగటున ౨౪౦౦ జనమునకు సరిపోవును.

ఎంత హాయియైనపని ఇది! ఎంత లాభదాయకము! ఆంధ్రమహాజనులు యోచింతురుగాక!!

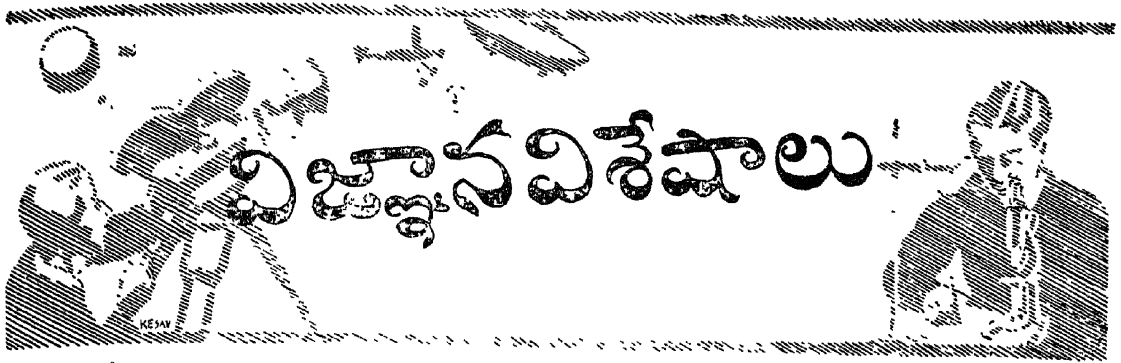
గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి.

(గ్రంథాలయ సర్వస్వమునుండి)

జి. శే. వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారు

కొవ్వూరు ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాలయమునకు కార్యదర్శిగా పెక్కువత్సరముల నుండి పనిచేయుచున్న వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు పత్రాలు బి. ఏ. బి. ఎల్. గారు 70-వ యేట 27 తేదీ రాత్రి మూడుగంటలకు విషపడి సెము (న్యూమోనియా) వలన మృతినొందిరి. వీరు 40 వందలనుండి ఆంధ్ర దేశమునకు నేవచేయుచుండిరి.

గిల్వేయుపద్ధతి (Electro-plating)

గొల్లకోట సోమసుందరం

చతురకపులోహముతో దేనితోనైనను తయారు చేయబడిన ఏ వస్తువునైనను విలువగల లోహముతో పూతనిచ్చుటకే గిల్వేయుట అని పేరు. పూర్వము విలువగల పలుచని లోహపురేకును విలువతక్కువగల లోహపురేకుపై నుంచి యంత్రములలో రోలర్లచే నొక్కించి రెండురేకులు అడుగుకొనినట్లు చేయుచుండిరి.

కాని రానురాను, విద్యుచ్ఛక్తి (Electricity) యొక్క యుపయోగములు మానవునిచే విస్తరింపబడుట చేత ప్రస్తుతము గిల్వేయుట విద్యుచ్ఛక్తివల్ల జరుగుచున్నది. ఈ సవినపద్ధతి అన్ని విధములుగాను పైజెప్పిన పురాతనపుపద్ధతికంటె చాల శ్రేష్టమును, చౌకయు నై యున్నది. విద్యుచ్ఛక్తిచేత వస్తువులకు గిల్వేయుటకే ఎలక్ట్రోప్లేటింగ్ (Electro-plating) అని చెప్పుదురు.

గిల్వేయుటకు సాధారణముగా నుపయోగించు లోహములలో ముఖ్యమైనవి - బంగారము, వెండి, రాగి, నీల్, జింకు, ఇనుము. సర్వసాధారణముగా గిల్వేయుట కుపయోగించునవి బంగారము, వెండి.

బంగారుగిల్వే : గిల్వేయవలసినవస్తువులను శుభ్రముగా, నిర్మలముగా నుంచవలెను. దీనికై ఒకగాజు పాత్రలో కాప్టిక్సోడా అనుపదార్థమును నీటిలో కరగించిపోసి, దానిలో గిల్వేయవలసిన వస్తువును కొంత సేపుంచి తిరిగి శుభ్రమైన నీటితో కడుగవలెను. తరువాత అవస్తువును నైట్రిక్ ఆసిడ్ (Nitric Acid) అను ఆమ్లములో కొంతసేపుంచి తిరిగి మంచి నీటితో కడుగవలెను. తరువాత పాదరసముగల రసాయనమును దేనినైనను కొద్దిగా నీటిలో కరగించి దానిలో నొక్కసారి వస్తువును ముంచివలెను. ఇందువలన పలుచని పాదరసపు పొర గిల్వేయవలసిన వస్తువునకుంతకును అంటుకొనును. ఈ పొరపైననే బంగారు విద్యుచ్ఛక్తివలన అంటుకొనునట్లు చేయబడును.

ఒక పెద్ద గాజుతొట్టిని తీసికొని దానిలో శుభ్రమైన నీటిని పోసి దానిలో బంగారముపాటూని యము లోహములయొక్క సయనైడ్ (Double cyanide of gold and potassium) అను రసాయనమును కరగించవలెను. ఈ రసాయనముతో నూటికి ౧౦ పాళ్లు సయనైడును, ౧ పాలు బంగారమును ఉంచును. పై తొట్టిలోని ద్రావకముతో మునుగునట్లు, గిల్వేయవలసినపాత్ర నొకచివరను రాగితీగతో వ్రేలాడగట్టవలెను. తొట్టిలో రెండవచివరను కత్తిరేనిబంగారురేకును చిన్నదానినొకటి తీసికొని రాగితీగతో (తొట్టిలోని ద్రవములో పూర్తిగా మునుగునట్లు) వ్రేలాడగట్టవలెను.

తదుపరి, విద్యుత్తునిచ్చేడి బేటరీ నొకదానిని తీసికొని దానిపాజటివ్ కొనను అసలు బంగారురేకును వ్రేలాడదీసినతీగకు తగిలించవలెను. బేటరీయొక్క నెగెటివ్ కొనను గిల్వేయవలసిన వస్తువును వ్రేలాడదీసినతీగకు తగిలించవలెను. ఇందువలన బేటరీనుండి విద్యుత్తు బయలుదేరి నిర్మలమైన బంగారురేకునుండి గాజుతొట్టిలోని ద్రవమునుండా ప్రవహించి గిల్వేయవలసిన పాత్రనుండా పోయి తిరిగి బేటరీలో చేరును, మరల యిదేపనిగ తిరుగుచుండును. ఇందువలన విద్యుత్తుబంగారు

చేసుకుంటూ ప్రవహించునపుడు, బహుసూక్ష్మమైన అణువులను దానినుండి వేరుచేసి, వాటిని ద్రవముగూడా పోయి పాత్రకంతకును అంటుకొనునట్లు చేయును. ఈ విధముగా కొంతనేటికి పాత్రపైనంతటను నొక పొర పూర్తిగా తయారయి పాత్రపూర్తిగా బంగారంతో చేయబడట్లు కానిపించును.

సెండిగిల్లు : సెండిగిల్లు చేయుటహడమైవిధముగానే జరుగవలెను. కాని, గాజుతోట్టిలో మాత్రము శుభ్రమైన నీటిలో సెండి పొటాసియము లోహములయొక్క సయనైడ్ అను రసాయనమును కరగించిపోయవలెను. ఇచ్చట గాజుతోట్టిలోపోసిన ద్రవమునకు కొంచెము కార్బన్ డైసల్ఫైడ్ (Carbon di sulphide) అను ద్రవమును చేర్చవలెను. అట్లుచేయుటచేత సెండిపూత ప్రకాశవంతముగా మెరుయుచుండును. తేనిచో కాంతి హీనముగా నుండును.

నడకతీరును గనివెట్టు టకొక విద్యుద్యంత్రము

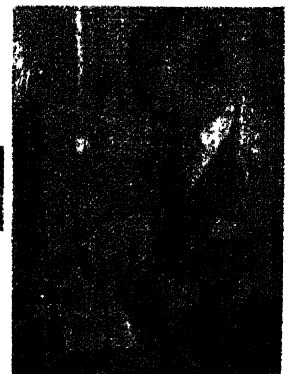
మానవుల నడకతీరులను పరిశీలించుటకు పూను కొన్ని కాస్త్రప్రవేశతల పరిశ్రమఫలిత మియంత్రము.

యంత్రమన కతుకగట్టియుండు తీగలను నడిపించి పరిశీలించ దలచుకొన్న వ్యక్తియొక్క మడిమలకు, నడుమునకు తగిలించి, ఆవృత్తిని లోహపు అట్టలుగల పాద యస్పందనము లెంత సూక్ష్మముగ నుండునో అంద

రక్షలతో నొకలోహపు తివాసీమీద నడవనిట్లు. నడచునప్పుడు నడుమునందేర్పడు ఒక్కొక్క కదలికను, తివాసీని పాదరక్షలకును గుఱుగుచుండు నొక్కొక్క తాకిని యంత్రము చిత్రాలోనికి ఎక్కించి గుర్తించుచుండును. మరియొక విధానముతో పాదవిన్యాసములను కాలపమితినిగూడా పరిశీలించుచున్నారు. ఎట్లన, వ్యక్తులకు లోప్రక్కచిత్రము నందు జూపినట్లు ఒక త్రొక్కనట్లుపై నడచునట్లుచేసి వరుసగ ఫోటోలు తీయుదురు. మన ఘ్యుల నడకతీరుల కనుగుణమైన పాదరక్షలను నిర్మించుట కిపరిశీలనలు చాల ఉపకరించుచున్నట్లు.

బొద్దికల హృదయస్పందనములను నిరూపించుయంత్రము

బొద్దికలు ఎంతసూక్ష్మకిరీటకములో వాని హృదయస్పందనము లెంత సూక్ష్మముగ నుండునో అంద

రుసు గ్రహించిన విషయము. ఆస్పందనములు కూడ ఈ మెకానో కార్డినోగ్రాఫు' యంత్రముచేత స్పష్టముగా నిరూపింపబడుచున్నవి. ఈ యంత్రము సాయముతో శాస్త్రజ్ఞులు బొద్దీకలపైన నికోటిన్ అనబడు కీటకవిషమును ప్రయోగించి తత్ఫలితములను పరీక్షించుచున్నారు. సడరు కీటకములకు స్పర్శజ్ఞానమునుపోగొట్టి, మైసపుడుద్దకు వానిని స్రుచ్చిపెట్టెనరు. అంతట చిన్నత ప్రక్షాళితచేసి ఆకీటకముల హృదయములను బయటపెట్టెదరు. పిదప ఆనూన్యాయములను మనిషి వెడ్రుకలతో సన్ని గాజుకూడలకు కట్టిపెట్టెదరు. ఆనూదులకు నల్లరితగ్రములుండును. ఆ అగ్రములగుండా నెలతురును వేగముగా వ్యాంపజీసినచో, ఆకీటకహృదయములు మందుకును జెనుకకును టోగినట్లై

వానిఘాయలు కదలుచు దగ్గరనున్న నూత్నదర్శిని కలకములో ప్రతిఫలించును. ఆఘాయలను మిక్కిలి పెద్దవిచేసి చూచినచో హృదయ స్పందనములు బింబగ్రాహకపు తాగితములపైన విశదముగా కనుపడును. తాగితముల మీది ఆచిత్రములు అలలవంటి రేఖలతో హృదయ స్పందన విశేషములను తెలుపును. వానినిబట్టి విషములను ప్రయోగించుటకు పుష్కలముండిన పరిస్థితులను, విషమును ప్రయోగించిన తరువాత మారిపోయిన పరిస్థితులను చక్కగా గ్రహణమునకు రాగలవు. కీటకవిషముల గుణములను పరిశీలించుటకు ఈ యంత్రము మిక్కిలి యుపయోగపడగలదు.

చీమలకు గాజుటిండ్లు

చీమలజీవితక్రమమును, వానిపనిపాటలకౌశలమును పరిశీలించు గొందరికి మనసుపుట్టినది. వానిని పదిలపరచి యింకావలసినవి గాజుటిండ్లు సేర్పాటుచేసినారు. వానిలో చీమల కనువయిన మంటిని కుభ్రముచేసివేసి,

ఆహారమునకు యోగ్యమైన తుంగముపైలు మొదలయిన వానిని కలిపి చెమ్మకేర్పాటు చేసేయించినారు. చిన్న చిన్న గరిటెలతో చీమల నేరుకొనివచ్చి వానిలో వేసి

యుంతురు. అప్పుడప్పుడు బిందుస్యందినాళికలతో నీటిని ఆగాజుటిండ్లలోనికి పోయించుదురు. అలంకరణార్థము ఆ గాజుటిండ్లలో అట్టలతోను, చెక్కలతోను కట్టడములను, ఇండ్లను చెక్కిపెట్టియున్నారు. మామూలు నేలలోవలెనే యీ యిండ్లలోకూడ చీమలు తమ జీవితములను యథాప్రకారముగ సాగించుచుండును. ఈ గాజుటిండ్లు అంచులగో తప్ప అంతట గాజుపలకలే గనుక వానిగుండా లోన నడచుచుండు కౌర్యకలాపమంతయు కండ్లకు గట్టినట్లు కనబడుచుండును. బొరియలు, కన్నములు త్రవ్వట, అరలు నిర్మించుకొనుట, ఆహారమును నేకరించుకొనుట, పిల్లచీమలను పోషణచేయుట, తగాయిదాలు వచ్చినప్పుడు శత్రువులతో పోరాడుట, చచ్చిన చీమలను బూడ్చిపెట్టుట మొదలైన చీమలశార్య కలాపము చూడవేడుకగనుండును. ప్రకృతిచిత్రపరిశీలన చేయువారి కిటువంటి వ్యామోహములు మొందు.

పైలట్ల కొలది దూరము గానును తీసికొనిపోగల గొట్టములు

ఇండ్లలోనే తయారుచేసుకొన్న గానుకు సహజముగా వేడిమి తక్కువగానేయుండును. పైగా గానును ప్రత్యేకముగా తయారుచేసుకొనవలెనన్న విశేష ధనవ్యయమగును. కాబట్టి యిటీవల ఈ శ్రోతృత్వధతి అనుబంధంలో పెట్టబడినది. ఎన్నివైళ్ల దూరమునుండి యైనను సరియే ఈ గొట్టములగుండా ప్రకృతి సిద్ధమైన గానును తీసుకొని రావచ్చును. గాను నుపయోగించవలసిన పరికరములు గలవారి కిది మంచి సదుపాయము. ఈ గొట్టములనుండి వచ్చు గానును హెచ్చించుటకును, తగ్గించుటకును రెండవ చిత్రములోని చక్రకవాటము ఉపకరించుచున్నది.

ఒత్తిడిగడియారముగల స్క్వాడ్రైవర్లు

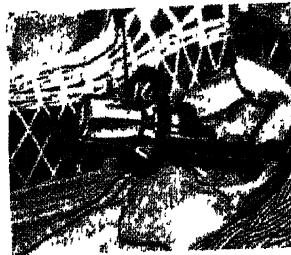

టిని ఒకేఒత్తిడి నుపయోగించి బిగించవలసియుండును. అట్లుకాక హెచ్చు తగ్గులైనచో మరలు విరిగిపోవు

యంత్రభాగములందు సామాన్యముగ ఒక్కొక్కదానియందును పెక్కుమరచీల లుండును. వాటిని బిగించవలసివచ్చినప్పుడు అన్ని

టయో, లేక ఆ యంత్రభాగము అంతట సరిగా నమరక యంత్రము పనిచేయక పోవుటయో జరుగును. మరలు తిరుగక నిలిచిపోవునంతవరకు త్రిప్పచుండినచో ఆ గట్టిఒత్తిడికి మరలు విరిగియే పోవచ్చును. ఎందులకీ తేనిపోని తంటా? ఈ స్క్వాడ్రైవర్ల నుపయోగించినచో, ఒత్తిడిని లెక్కపెట్టు గడియారములు వీనికి బిగింపబడియుండ ను గాబట్టి, కొలతప్రకారము హెచ్చుతగ్గులు లేకుండ మరలను బిగించవచ్చును. అన్నిటికి ఒకేఒత్తిడి యుపయోగింపబడును గాబట్టి యంత్రము అంతట సరిగా కుదించినట్లు అమరిపోవును.

పాలబుడ్డిని పట్టుకొనుటకు పండ్ల ఉంగరము

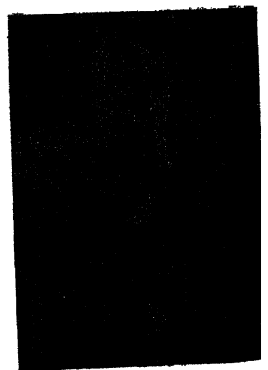

పిల్లల తల్లులు భోజనము మొదలగు పనులకు బోయినప్పుడు పిల్లలు పాలకు మారాము చేయకుండ పాలబుడ్డిలను ఈ

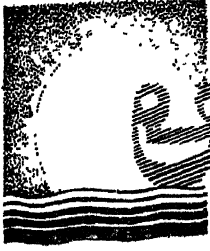
యంగరములకు తగిలించి పిల్లలనోటి కందించి విడిచి పెట్టిపోవచ్చును. ఈ యంగరము ఊయాల కడ్డముగ కట్టబడియుండి పాలబుడ్డిని సరియైన సన్నివేశమునందుండనట్లు పట్టుకొని యుండును. ఇతర సమయములందు యంగరమును దంతపంక్తిని చక్కదిద్దుటకును, దంతపు కుదుళ్లను సరితీర్పుటకును ఉపయోగింపవచ్చును.

సంభాషణలోపములను చక్కదిద్దుకొనుటకు పాపాయము

మనము మాటలాడు మాటలు ఎదుటివారికి మనకంటెను గట్టిగా వివబడును. ఇది పరిక్షించి నిర్ధరించిన విషయము. ఆ మాటలాడుటలో సంభవించు పలువిధములైన లోపములు ఎదుటివారు స్పష్టముగా గ్రహింపగలరు. అట్టిలోపములు

ఆంధ్రాభ్యుదయము

శ్రీ డాక్టరు అప్పారావుల లక్ష్మీనారాయణగారు
 .ం. ఏ, డి. ఎస్ సి, ఎఫ్. ఐ. పి,

కొడైకనాల్ నందలి న తు త్ర పరిశోధనకాలకు డాక్టరు టి. రాయప్ప దొరగారిస్థానే డైరెక్టరుగా నియమింపబడిరి. ఈపదవి నాక్రమించుటకు వీరే ప్రథమ భారతీయులు శ్రీ లక్ష్మీనారాయణగారు కాస్త్రవిజ్ఞాన ప్రపంచానికి చిరపరిచయులే. విజయనగరం మహారాజు వారి కళాకాలయందు భౌతికకాస్త్రములో ప్రధానోపాధ్యాయులుగా చాలకాలము పనిజేసి శేరుబొంది, 1928 వ సం॥లో కొడైకనల్ పరిశోధనకాలకు అసిస్టెంటు డైరెక్టరుగా నియోగింపబడిరి. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము స్థాపింపబడినది మొదలు, మూడు 10 సంవత్సరములుగా ప్రత్యంగమున పాల్గొని ఆంధ్రులకు, ఆంధ్రవిజ్ఞానమునకు మంచిసేవచేయుచున్నారు. ఆంధ్ర, భారతీయాభిమాని.

శ్రీమతి జనస్థామి సామ్రాజ్యలక్ష్మి.

ఈమె బారిష్టరు కోట వెంకటసబ్బరావు
కూతురు. సర్వారావుపేటలో గౌరవ వ్యాయాధికారి
పదమున నియమింపబడింది.

క వి తా స ం దే శ ము

ఉమర్ ఆలీషా

ఈ ప్రణవగీత మెందుండి యేగుదెంచు
 ఈయమృతకంఠ మేవ్యక్తి నెనసివచ్చు
 ఆరసాత్మకాక్షరసమాధ్యాయమెందా.
 నణగియున్నది యెవరిదాస్యమునఁగలదు
 దాస్యశృంఖలబద్ధ విద్యావధూటి
 కేది యారీతి స్వాతంత్ర్యమేది సాగను.
 విహ్వలనిషిద్ధ దైన్యజీవితమునందు.
 విషసమాచూఢ దగ్ధజీవితమునందు

* * * *

ఇది యవాజ్ఞానసంబు నతీంద్రియంబు
 ఇదిమహాశూన్యగళదణుపదరపంబు
 నేను నాకొనుగీతంబు నేడలంచు
 భావ మీజరద శరీరవాణిపాడి
 పాఠాఢింటిండు ప్రకృతినివాళియొనఁగ
 ఇంక నాకు స్వతంత్ర మితేని కలదె ?
 ఇంక నాకుఁ గర్తవ్యమేదేనిగలదె ?
 మెఱపుతీవలు రత్నాలుమేళవించి
 మిణుగురులు వెన్నె లొకవంక ననున్మరచి
 ప్రేమరసవాహినులందేలు వీడికలను
 అలప్రభాతనిశాత నాట్యనుబద్ధ
 శర్వరీకాంత మోహనస్వరవిలాస
 మాధురీమార్గణంబుల మాటునందా.
 మనలు జీవిత పాపాణమండలంబు

మండియెగయు బూడిదఁబయిరుండి రాలి
 వ్రాయుచున్నది యీపాట పాంథకోటి
 చదువుకొనునట్లు కోడుల్ చదువునట్లు
 ఇంక సీపాట నాదనిపించుటెట్లు ?
 ఇంక సీగీతి నాదని బొంకుటెట్లు

* * * *

ప్రణయనిస్సాణ మదె మ్రోయఁబయనమైన
 యువకఁధికుల వాగమృతోఽవృష్టి
 అదె ప్రవాహవిధఁబున నరుగుదెంచి
 వీచికలచేత ఈగీతి వెల్లివిరియ.
 ప్రతిలతాగుల్మములను దు ప్రతిఫలించి
 ప్రతిజలాశయము దభివృక్తి నొంచి
 ప్రతినదీగర్భమందుండి బయలు దేరి
 మ్రోయుచున్నది దిశలుమార్మోయినట్లు
 పాడుచున్నది జగము సొంపారునట్లు
 ఇంక సీపాట నాదనిపించుటెట్లు
 ఇంక సీగీతి నాదనిపించుటెట్లు ?
 ప్రాతపాతాలువల్లించి ప్రాతకథల
 శాటియీనాటి కవితావధూటిగట్టి
 ప్రాతతొడపుల ముస్తాబు పరిధవిల్లి
 వెదకి పాశ్చాత్య ఫేసుబూడిదనుపూసి (?)
 పులిమి తలదువ్వి బిచ్చపువెలఁచిచేతి
 బామ్మనాడించి నవ్వింది బుగ్గి చేసి

సద్వికస్మిత్తుడుశిచి మీ కిందయనుచు
నేను మీముందు పెట్టి మెప్పించలేను
నేను మీమోలపాడి వదించలేను.
నేనుకవిని నాకల మీజగాన నొక్క
మాటు ఖడ్గంబుకై వడి మాఱగలదు
ఒక్కమారునంస్కర్తగా నోవగలదు
గానకవిత్తును నూత్నమార్గములద్రొక్కి
క్రొత్తవన్నెల జగము రేకెత్తునట్లు
చేసి చక్కెరతో నింపివేసి నాస్వ
శక్తి యీశ్వరశక్తిగాఁ జాటలేనె?
దివిని దివిజుల నేలకుదింపలేనె?

* * * *

మొగ్గగాలేచి పూచి యేమోనిలాన
పూరపూరితకాంతులు పొంగిపారలు
నట్టి నానావికీర్ణ పుష్పానవముల
ద్రావి మొకొన విరహనిద్రాణమైన
ఋణిపదరాగముల నైక్యరమగడించి
ఆమెపారాణి మ్రోండు నలమికొనఁగ
ఆమెప్రేమసామ్రాజ్యంబు నాచికొనఁగ
ఆమెదృక్పథసర్వస్వ మందుకొనఁగ
తెడలి గేదూగి పూల పుప్పొడుల మ్రగ్గి
మాసిరి మృత్తిపోయి హతాశయైన
భ్రమర మీగీతి యెలుగెత్తిపాడుచుండ
జేటి యీపాట నాదని తెలుపుచుండ?
ఇంక ఈపాట నాదనిపించుటెటుల?
ఇంక ఈగీతి నాదని బాంకుటెటుల?

* * * *

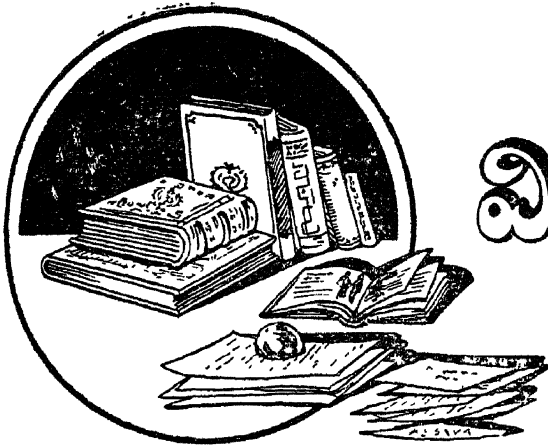
పంచమస్వరాళికిని విపంచికలకు
విరహులకు రాగరసముద్వేలమైన
పాశశాలనుపెట్టి సాంపాదనట్టి
కోకిలముచంచుపుటమున లోకమునకు
పాడివినిపించునిది తొలిపాఠమనుచు.
చదివివినిపించునిది తొలిచదువుగాగ.
ఇంక నీపాట నాదనిపించుటెట్లు?
ఇంక నీగీతి నాదని బాంకుటెట్లు?

* * * *

మనసుమనసునుగలిపి యేమాటకైన
మరపురాకుండుటకు తనవరునిమనసు
కొంగులోపల ముడివేసుకొన్నయట్టి
ప్రేమకామిని హృదయారవిందమందు
రేకురేకు నీపాట చిత్రించియుండ
స్వరముస్వరమున నీపాటవచ్చుచుండ
పలుకుపలుకున నీపాటపాడుచుండ?
ఇంక నీపాట నాదనిపించుటెట్లు?
ఇంక నీగీతి నాదనిబాంకుటెట్లు?

* * * *

కవులభండార మిట్లు లోకము గ్రహింప
కవులసర్వస్వ మిట్లుప్రక్కలయిపోవ
ఇంక శూన్యభండముల లెక్కేమిగలదు?
ఇంకముక్తకంఠముల జోలేమిగలదు?
గానకవి విశ్వరూపంబు గాంచవలయు
ఇంక కవి విశ్వమై వినిపించవలయు.

విమర్శనము

ఆంధ్రపత్రిక ఈశ్వర సంవత్సరాది సంచిక

డెమో ౧/౪ పైజా, ౨౨౫ పుటలు; సచిత్రము. వెల-ఆంధ్రపత్రిక, భారతి చందాదారులకు రు. ౧. ఇతరులకు రు. ౨. పోస్టేజి వేరు. ప్రకాశకులు-ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమువారు, ౭. తంబు పెట్టిపిథి, మదరాసు.

వెనుకటి సంచికలవలెనే ఈ సంచికయు వివిధ ములగు చిత్రములతోనూ, విద్యుత్ప్రకాండములు వ్రాసిన గద్య, పద్యవ్యాసములతోను ముచ్చటగా మార్పబడి హృదయాకర్షకముగ నున్నది. విశేషమేమన, ఈ సంచిక మార్పు చాల మార్పునొంది అన్ని విధములను నవ్యతను, ప్రత్యేకతను ఆర్జించుకొన్నది. ఇది యంతయు మెచ్చుకొన తగినది.

ఇందు ౫ త్రివర్ణచిత్రములునూ, ౪ సాధారణ చిత్రములునూ, ౩౪౦ ఛాయాచిత్రములునూ, రమారమి ౪౦ కళింగ్యాది చిత్రములును కలవు. త్రివర్ణ, ఏకవర్ణ చిత్రములు సంఖ్యయందు తక్కువయినను కళయం దద్వితీయములై యున్నవి.

ఛాయాచిత్రములలో 'హాశేబీడు' శిల్పచిత్రములు, కృష్ణరాజసాగర చిత్రములు, శృంగారచిత్రములు మిగుల రమణీయములు; తక్కినవి చాలవరకు పేరుపడిన పెద్దల చిత్రములు. మఖచిత్రము నిరాడంబర గ్రామోత్సవమును తెల్పుచు చాల ఆకర్షణీయముగ నున్నది.

ఇందు రాజకీయ, మత, సాంఘిక, సారస్వత, చరిత్ర, కాస్తాదివిషయములకు సంబంధించినవి, కథలు, వాటికలు మొదలగు రచనలు ౪౭ కలవు. అవి

అన్నియు సుప్రసిద్ధాంగ్ర కవిశేఖరులూ, విద్వాంసులు రచించినవి. అందు తమ ప్రత్యేకతను నిలుపుకొని, క్రొత్తదనము నలవర్చుకొని దేశ, భాష, వాఙ్మయ మల కుపకరించు వ్యాసములు చాలవరకు గలవు. పద్యములు హృద్యములు.

దీనితో ఆంధ్రపత్రిక ఇగువదెనిమిది వార్షిక సంచికలను ప్రకటించినది. ఏకత్వకటనమున కగుచున్న వ్యయప్రయాసము లమూల్యములు. వానికి తగిన ప్రతి ఫలము--అధిపతులకి 'కాద'--దేశము నకు--కలగుటలేదు. ఈ యంశము 'కాని సంకల్పములందుగల మహదాళ యములు నిర్వహణమునందు రిక్తమనోరథముల వలె గోచర మగుచున్నవి. నిర్వాహకులకు గల సంకల్పాత్సాహములు ప్రజాహృదయములందు ప్రతిబింబి తము లయినపుడే అవి సఫలము లగుచున్నవి.' అను ప్రస్తావనాలేఖముననే స్పష్టపరుపబడినది

దేశభాషాపత్రికా నిర్వాహకు లెవ్వరును సెర వేర్పలేని యీరీతి ఉత్తమ వార్షికసంకలను ప్రకటించి వాని నల్పమూల్యమునకు ఇచ్చు మహోదారులు, శ్రీ విశ్వదాత, దేశోద్ధారక నాశేఖరరావు పంతులుగారు యావదాంధ్రులకును ఆత్మంతము ప్రశంసార్హులు.

బు. శేం. ర.

కవిశిక్షిల గ్రంథావళి

౨ ఖండకావ్యములు

కర్త: దువ్వూరి రామిరెడ్డి, క్రాసు కే ౨౦ పుటలు.

చక్కని యచ్చు. వెల రు. ౨ లు.

‘కవికోకిల’ విరుదాంఛితులగు శ్రీరామిరెడ్డిగారు ౧౯౧౬ మొదలు ౧౯౩౩ వరకు రచించిన ఖండకావ్యములన్నియు ఈ సంపుటమున సమగూర్చబడినవి.

ఇందు ౯౨ ఖండకావ్యములు కలవు: అన్నియు ‘శత్రుత్రమాల, నైవేద్యము, భగ్నహృదయము, పరిశిష్టము, ప్రథమకవిత్వము’ అను నైదు తరగతులుగ విభజింపబడినవి. ఇందు కొన్ని అనువాదములు; కొలది కథారూపములు; కొన్ని మర్మకవిత్వములు; కొన్ని పద్యములు; మరికొన్ని గేయములు పద్యములు గ్రాంథిక భాషానిర్మలములు; నేనుములు వ్యావహారిక, గ్రాంథిక భాషాత్మకములు.

కోకిలగానమువలె ఈ కవికోకిల కవితాగానము శ్రోత్రిషేయము; ఆ మాధుర్యమునకు ప్రాథమిక, ప్రాథభేదముతోడను, ఖండాఖండ భేదముతోడను పని లేదు. శ్రీ రెడ్డిగారి ప్రథమకవిత్వము కూడ భావాంఛితము, రసోత్తేజకము నయి యున్నది.

కావ్యరచనకంటె ఖండకావ్యరచన కొంత సులభము. కావ్యములందు కథాసంవిధానము, పాత్రాచిత్య పరిశీలనము, అంగాంగిరస భావప్రతిపాదనము, వస్త్రైక్యము మొదలగుపట్టుల మిక్కిలి శ్రమపడవలసియున్నది. ఖండకావ్యములు పరిమాణమున అత్యల్పములు; గ్రహించిన విషయము ఏదో ఒక భావమునకు సంబంధించియు, రసమునకు సంబంధించియు నుండును. ఇందలి ప్రతి పద్యమునకును ప్రత్యేకత కలదు. కావుననే కావ్యముల కంటె ఖండకావ్యములు రసవంతము లగుట కవకాశము కలదు. శ్రీ రెడ్డిగారి రట్టి సదవకాశమును సద్వినియోగ మొనర్చి ఈ రసవత్పండకావ్య సంపుటిని కూర్చినారు.

నేటి మర్మ (భావ) కవులలో పలువురి కవిత్వమునకు ప్రతిభకంటెను, పరిమిత పాండిత్యముంటెను ఉత్సాహమే ప్రకృష్ట కారణము. కావుననే అట్టి కావ్యములు చాలవరకు అనువాదముగా, అనుకరణముగా అగుచున్నవి. అందలి భావముకూడ ఆకాశ కుసుమ ప్రాయము. ‘కవికోకిల’ ఖండకావ్యావళియందీ దుర్లభములు సమన్వయింపవు.

శ్రీ రెడ్డిగారు ప్రతిభావంతులు; సరసకవులు; స్వయముగ సర్వవిషయములందును పరిశ్రమించిన పండితులు. మర్మకవిత్వమున వీరింకొకరి ననుకరించినట్లు నే నెరుగను; వీరి ననుకరించినవారిని మాత్రము కొందరిని నే నెరుగుదును.

నేటికాలపు మర్మకవుల అశక్తత కవిత్వమున కొక చెడ్డపేరు తెచ్చినది; మర్మకవిత్వముపట్ల జనుల కాదరమును తగ్గించుచున్నది ఈ ఖండకావ్యసంపుటి ఆ చెడ్డకీరిని పోగొట్టి గౌరవము నాపాదించి మర్మ కవిత్వ మర్మములను వెల్లడించిజాలియున్నది.

బు. పే. ౬.

అంధ్ర తేజము

గ్రంథకర్త : ఉభయభాషాప్రసిద్ధ బోడేపూడి వేంకటరావు, బోర్డుమైనూర్లు, పండితుడు బాపట్ల. వెల నాలుగణాలు.

“క్తిర్తి శేషులగు వంగూరి గుత్తాపరపుగారి ‘మణి మేఖల’లోని ‘శిరఃత్తి’ కిది రూపాంతరము. మూలమున కిందు గొన్ని మార్పులు, మార్పులు జేయఁబడినవి.”

ఇందలి ముఖ్యవస్తువు: అలియరామరాయలకు వీజపురము, నైజాము, అహమ్మదు, వీరారు నవాబు లతోఁ దటస్థించిన సమరమున ‘కేశవు’ని వీరవిహారము, అందునకుఁజేజకములగు ‘ప్రేమలత’ పలుకులు, కడ కతఁడు వీరస్వర్గము జూఁజగొన్న నామె సహగమన మొనర్చుట. తెనుఁగుమొనగాని తెగువయ్య, తెనుఁగు తెఱవమునను దెలుపు నీకృతి వస్తుగౌరవమును నాచి కొన్నది. కథాప్రకరమ విస్తారములఁ గొంత శ్రోత్తడాఁరిఁ ద్రొక్కినది.

హృదయేశుఁడు కదనమున కరిగిఁజేటి ‘ప్రేమలత’ ‘వనవాటి’ ‘నైఝాత్నియ’ పై నాసీనయైనది. ఆమె ‘యేమూలఁజూచినకొ గనులముండట నిల్విన యట్లు దోచు’ నాధునిగూర్చి తలపోయుచున్నది. ఇప్పట్లున ‘నాకటిలాలక యు, దృఢమదనావేశ గరిమ దా రొగ్గిని హృదయం, బటమటమునేయఁగా ను, తట్టమగు

కన్నీటం జెక్కుకడుగును' నంతుటూత్ర ముచితముగ
లే దామెకు. వలపులదొర కలర వెన్నిచ్చెనని తలచినంత
వీరావేశమున 'పండ్లొప్పొయేనే నేటికాంధ్రజాతి' యను
వీరనారి మగఁడు యుద్ధయననంప మదనావేశ
మూనునా?

తొలిప్రకరణయన 'జయముపై నాసరిశి' కేశవు
డు నాతినిఁ జూడవచ్చినట్లున్నది. కాని మూడవ ప్రక
రణమున నున్న యుద్ధార్థమున నిట్టి సన్నివేశమునకుఁ
దగు తావు లేదు. రాయలహత్యవఱకు ఆంధ్రవీరులకు
జయనూచనలే. వెన వెంటనే 'కేశవునిరాక, రాయల
హత్యానంతర మతఁ డింటికిఁగటయుఁ బోనగ'.

ఇంకలి కవిత చక్కని ధారాసద్ధికలది. ఎందును
ఎగుడ దిగుడు వడక ప్రసాదగుణభూయిష్ఠమై తీవ
సాగుచున్నది.

వచ్చునకొక పద్యము—

'ఆలితాంగి కొమల హృ
దంతరముం దపు డొక్కరితి భా
వాలు జంపసాగ నిజ
కల్లభు శౌర్యవిలాసమూర్తి యే
మూలఁజూచినకొరకుల
ముందట నిల్చినకట్లు దోచె నా
గోల యెఱుఁగగా గ దొ
కొరకృతి ప్రణయానుబంధమల్.

నకృష్ణ వముల కిందుఁగావలసినంత తావుతిక్కున.
కల్పలు ప్రబంధపుఁబోకడల బ్రత్యక్షమునేయూచున్న
వి. ఇందున్న యనుకరణమలఁబట్టి కవిగారికిఁ బ్రబంధ
మలపెఁగల గాఢాభిమానము గఁబడును.

"గ్రీవకౌలసహస్ర కిరణధితులూ
దీప్తిజాలంబెల్ల దిగిచితెచ్చి
బడబాసలోజ్వల జ్వాలికా మాలలోఁ
దీప్తతాగుణమెల్లఁ దీసితెచ్చి"

..... (అ. పేజీ) మొదలగు నవెన్నియో
కలవు.

'ఆంధ్ర విభుం డరివెట్టునోలు దీ
సుని గతిఁ బందపోలెనుజ.'

సుంబలె (అ. పేజీ) ఇందు 'కుజకుంబలె' యను
నుపమాన మసంబధమయ్యు యతి సంబధమగుట నాదృత
మయ్యెనేమో?

'ఎనుబడియేండ్లు నిండెనను

తే యెఱుఁగం డినుమంతయేని

వ్యవలొకలక్షమందియును

బాటియటంచనరానిమాట...' (అ. పేజీ)

ఇందు 'యవతు' లను సర్థమున రూఢమున
'జవ్యు' లనుపదము 'యవకు'లకుసర్థమునఁ బ్రయుక్త
మగుట శ్రోత.

'యవను మూఁకలు' 'తనుమాలపథము' 'కునిశ్యపాకే
చైవ' 'ఆరివీరు' కునైనశిరము లల్లాడించు - 'రాజ
నగళ్ళు' మొదలగునవి చింత్యములు.

ఇట్టి నెఱుగు లటనటనున్నను మొత్తముపై మల్లె
పూలపండివలె చక్కని రచనగల యిక్కృతి రసికజన
కంఠముల నలంకరించుఁగాక. 'సస్యం'

ఆ త్మ క థ

కర్త: తుమ్మల సీతారామమూర్తి చాచిరి బోర్డు
హైస్కూల్ పండిట్, బాపట్ల కల ౧-౧౦.

కరుల నడవడలకు మహాత్ముల వర్తనలు మేల్పం
తుల. ఆదర్శప్రాయము లగు వారి జీవితానుభవముల
ననేకతీనతీరసమస్యలు గుఱవుగ విశిష్టావును, జగ మె
టిగిన మనగాంధీజీవి గూర్చి పలుకడలచుట పలుకుల
విలువ తెలియమియ్యను.

అమృతాత్ముని 'ఆత్మకథ'కిది పద్మపుడెగునేత.
దీనిని శ్రీ తుమ్మల సీతారామమూర్తి చాచిరి కవిగారు
బ్రహ్మశ్రీ శతావధాని వేలూరి శివరామకృష్ణిగారి
వచనపు 'ఆత్మకథ' ననుసరించి రచనంతముగ వ్రాసిరి.

వచనమున నున్నదానికి మఱుల పద్యముల వ్రాయ
నేల యనుటకు కవిగారే సమాధాన మొసగిరి.
చూడుడు.

'ఎల్లరు గద్యమే చదువ నిచ్చవహింపరు పద్య
మన్న సంస్థిల్లును వేడ్కపెక్కురకు డెలుకవిశ్వ

చరిత్రఁ జూచినకొ, నొల్లెటినుండి పద్యపుఁ గృతుల్
ప్రజలందనియించి గౌరవా, భక్త్యులసితంబులై వెలయు
చున్నవిధం బది తెల్లమయ్యోకా.'

‘పశ్యంబు సర్వకవితల

కాద్యంబై గానబద్ధమై శ్రుతిహితమై

హృద్యంబై నియతం బస

పద్యంబై తప్ప తోడుపడు ధారణకుకా!'

ఇందుచే శివరామకృష్ణ విద్య, త్కవిసింహము
దీని మధురగద్యాకృతిలో, సవరించె గదాయిప్పుని కవసర
మేమి యటంచు నాడకుఁ దనుచున్నాడు. ఈ సమా
ధాన మంత తృప్తికరము కాదనుకొనెదము. ‘ఇంతకు
వ్రాసినది బాగుగా ఉన్నదా? లేదా? అని చూడనగు
గాని ఇచ్చకు వచ్చినది వ్రాయనపుడు ఎవరినిగాని
వరఎడఁగలరు?'

కవిత ప్రసాదగుణమహిత. తెలుగుపలుకుబడి
విలువ నులుతెఱిగిన కలము. ‘ఇందు తిక్కిననుడికారంపు
ప్రాడతనంబున, పెద్దన్న అల్లికజిగిబిగియున, నంది
తిమ్మన్న ముద్దుపలుకులునుజేరి’ ఒండొంటితో వియ్య
మందినవి. అను రామచంద్రకృష్ణగారి వాక్యమున
తున్నక్తి కించి త్తయినలేదు.

ఇందు తెలుగుకావ్యమలందువలె వచనములే
కాక ‘మంజరు’లనుగూడ వాడినారు. వచనముననున్న
పాత్రమును ‘అతి హృద్య’మని పద్యమున వ్రాయుచు
మరల వచనముల నెడనెడ నుపయోగించుటేల? అవి
యైన పద్యములకన్న వాడుకకు గడుమారముగ
(వాక్యాంతమునఁగూడ సంధులులేకుండ వ్రాచినకావ్య
ముల పద్యతో పూర్ణానుస్వారములు ‘ంబు’ లు
(పుంఁబతో) ఉన్నవి అందులో పద్యములవ్రాసిన
నర్థమగుట కష్టమగు ‘లేదీలు’ మొదలగునవి వ్రాసిన
బాగుండెడిది. అట్లుకాక ఎంతయో వచనమున వ్రాసి
‘లేదీలగ్గర పద్యము వ్రాసిరి. మచ్చునకు ౧౨ వ ప్రకర
ణము కడపట దాదాపు పదునాల్గు పంక్తులవచనము
వ్రాసి, మఱి. (పుట ౧౮౨) ‘వసుగజైశ్వర్యకుముదినీ
బంధుసంఖ్య (౧౮౯౮) వసుధ నెనఁగుకై’ ప్రసక్తవత్స

రమున నవమమాస తురీయదినమ్మునందు బయలుపెడలితి
నేను బొంబాయి విడిచి. అని లిఖించిరి. వచనమున నులు
పుగ తెలిసిన కుండలికరణమున లిఖించుశ్రమలేకుండెడిది.

ఈపాత్రమునకు దెలుగునుడి తొలికొలువరి తొలి
పలుకు టారయిక గీటు చెలువము గూర్చు విలువ
గట్టుచున్నది. వారిమాటల నున్నితము, (పచ్చి) తెను
గుపోకడలు పరాకాష్ఠ నందినవేకదా. అచ్చతెనుగే
నాడుట అతిరమణీయమునుటలో విప్రతిపత్తిలేదు కాని
సంస్కృతమే వాడకూడదను అభినివేశముతో
‘వ్రాగమి’ వంటి పదములసృష్టిచేయుటలో గల గట్టి
పట్టుదలబిట్టువదలుటయ మేలు. వ్యవహారమున నున్న
పదములే సంస్కృతములో ఇతరములో - మనోహరము
లగుటకు సందియముండదు.

ఇట్టికావ్యము నాంధ్రమాత కలంకారముగ నర్పిం
చిన చాదరిగారెంతయు వందనీయులు. ఇట్టి పీరిని విశ్వ
విద్యాలయములవారు గమనించుచో - తెలుగన్న తీవర
మైన తాస్కారముగల చదువరులయెదల తెనుఁగుతీయఁ
దనము మొక్కలెత్తించినవారగుదురు. పలుకునేర్చుకొ
నుటకొక కాలపు దిద్దుటకుగూడ వలసినంత సాయము
గల్పించినవారగుదురు.

‘విశ్వం’

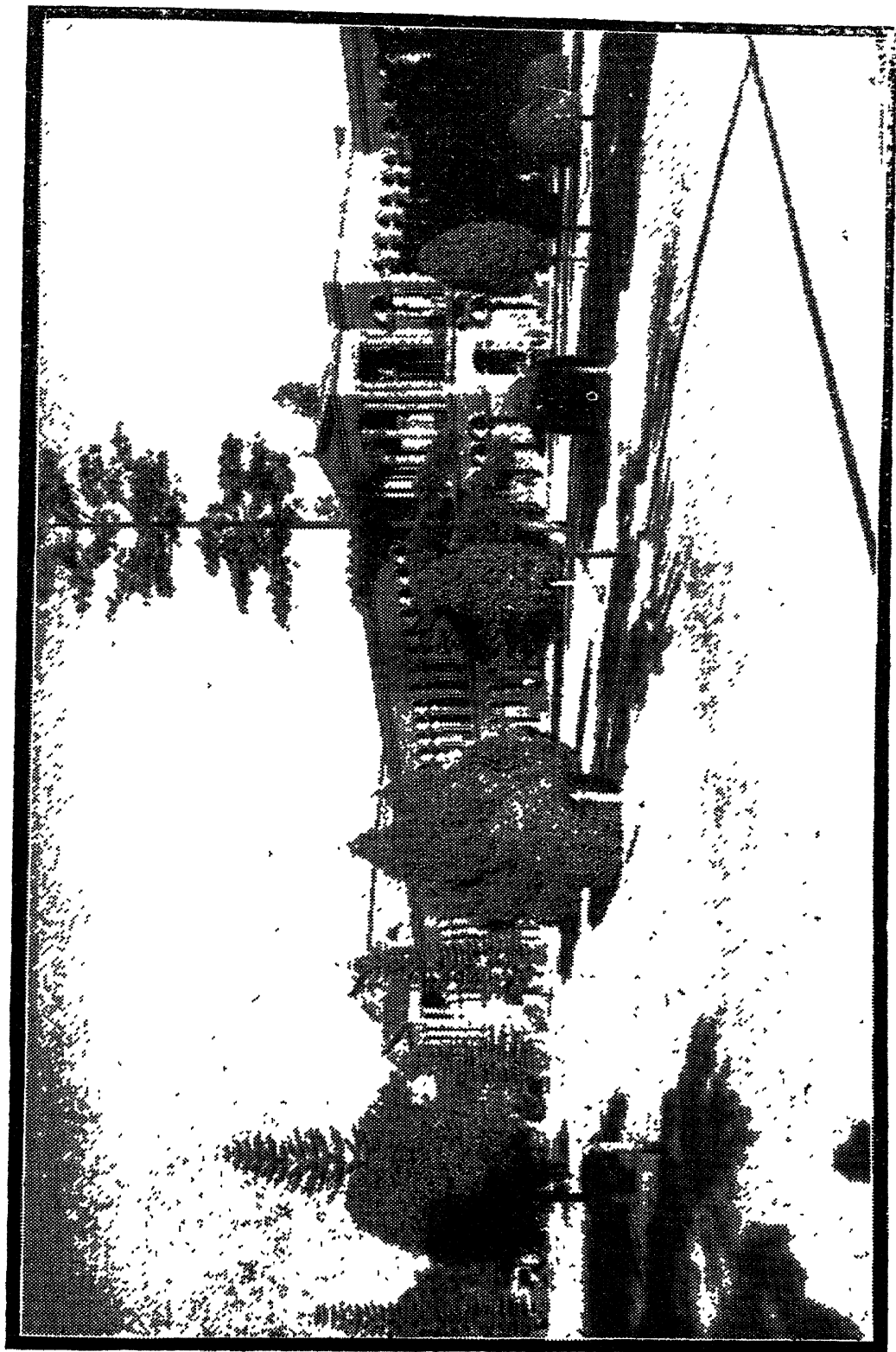
i సౌందర్యలహరి

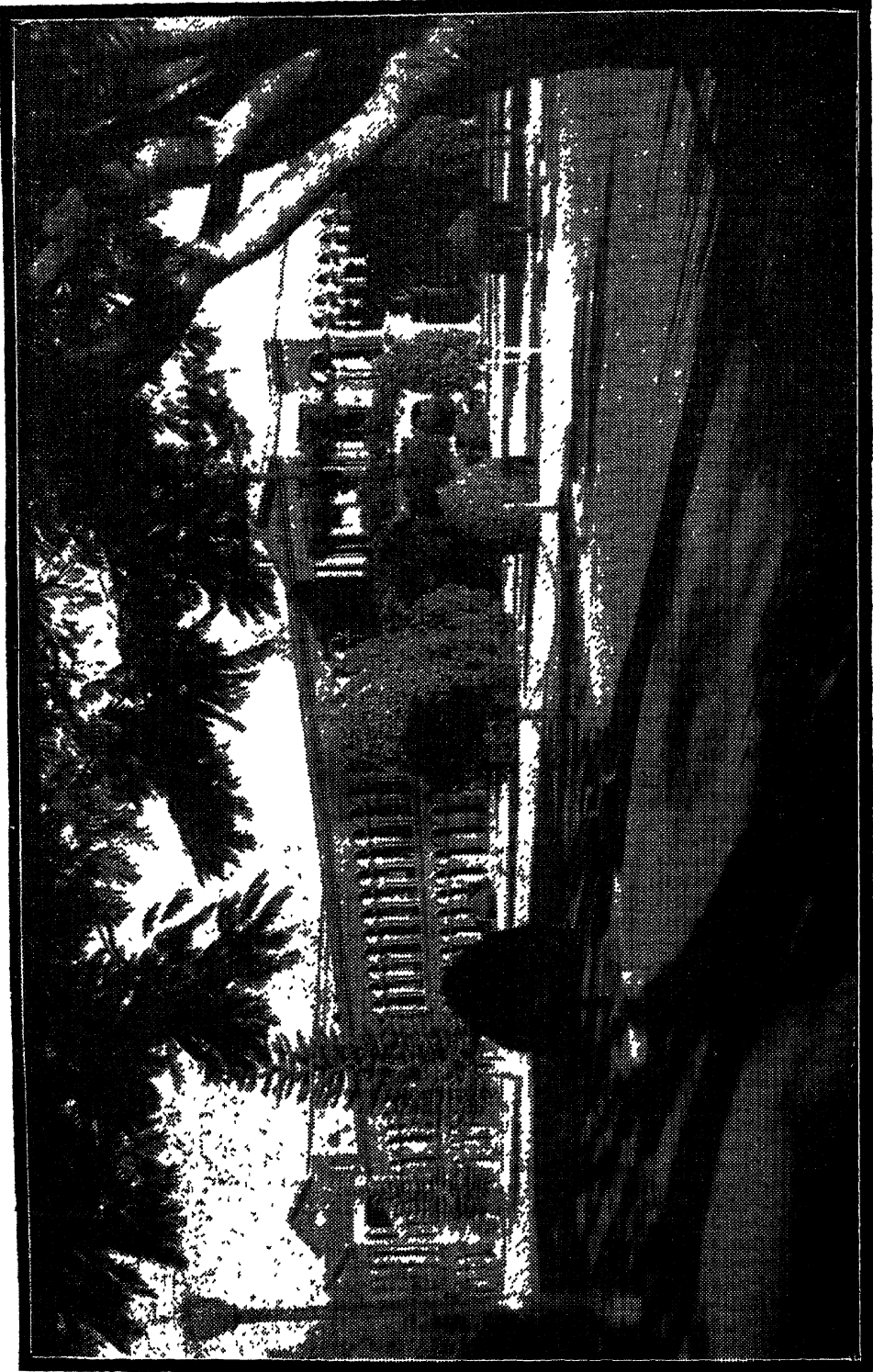
ii శివానందలహరి

అనువాదకుడు : సోమంచి వాసుదేవరావు
వెల ౦-౮-౦, ౦-౬-౦.

మేధామహిమచే మిన్నయని యెన్నికగన్న
శంకరాచార్యులవారి మృదుమధుర కంభీరకవితాస్రవంతీ
కుల్యాప్రాయము లీకృతులు. ఒకటి దేవీస్తుతి, మఱొకటి
శివస్తుతి. ఇవి పేదనకు స్తోత్రములేకాని ఖండకావ్య
ములో, లేక కావ్యములో అనుటకు చాలినవి. కడురస
వంతములగు పద్య రత్నము లిందు పవననందినవి.
పలుమారుచదివినను తనివిడిఱని యనువున రసప్రసంతికి
యూటబుగ్గ లనిపించుకొనదగినవి.

కట్టసుపార్కులో ప్రభుత్వకార్యాలయములు

ఇట్టి సామ్రాజ్యము కిది తెలుగున నరువాదములు. ఇంతయున్నే యిది పలువురచే ననూదితములైనవి.

మూలముననున్న మధురము రప్పింపవలెనన్న నది యాధారణకృత్యము. కావున నద్దానిగూర్చి విస్తరము వ్రాయనేల?

ఇందు పాదపూరణకై యనేక కృత్యపదములు ('లలి' ఇత్యాదులు) పదేపదే ప్రతిష్ఠానందినవి, ఒకొక పద్యము వికాటు పాదములకటకు బొడవుగొన్నది. ఇది మనోహరముకాదు. సాధ్యమైనంత నాల్గుపాదములలో మూలభావమును ముగించవలెను. లేకున్న జేటొక కృత్యమును చేకొనవచ్చును. కాని సారెసారెకు పాదముల మాళికలుగట్టుకొంత వినుగు గల్పింపకుండునా? విను ధారాశుద్ధిగల పద్యము లిందు లేకపోలేదు. మచ్చుకొ కొక్కటి.

'ధనువు సుమాళి, నారి యలి
తండును, బాణములైదు, మాధవుం
డును సదివుండు. గంధవహం
డుకొ రథమయ్యుత, మన్మథుండొకం
డు నిఖిలలోకజాలముగ
డుకొ గడుఁగెల్పెభవత్కృపావిలో
కనమ హిమాస్పదండగుట
గాదెహిమాచల కన్యకామణి.
(సౌందర్యలహరి ౮.)

'పటన్ బోయెడువాఁడు తీర ముఖముకొ
బాంధుండు నీడకొ భయం
కర వర్షాచకితుండు గేహమును పీఠ
కొ సత్ప్రభున్నిర్ధనుం
డరయం జీకటిఁ గుందు మానవుఁడు న
త్యంతంబు దీపంబు నే
సవణిం గోరునొ యట్లు గోరెద మహా
శ శ్రీపదాంభోజమలో.'

(శివానందలహరి, ౬౦)

వీనియందు అచ్చుతప్పులు లెక్కకు మిక్కిలియై ఎచటబట్టిన నట బ్రత్యక్షమగుచుండును. విరా

మాదివిహ్నము లత్యవసరములకు పట్టు: గూడ లేకుండుట కడునష్టమంజనము. రెండవకూర్పున నైన చక్కజేసుకొందురు గాక.

మొత్తమునై గ్రంథకర్తగారు 'ధత్తజరముల కత్యంతోపయుక్తమగుచే దీని నిప్పటి కయినను బ్రకటించి ధన్య' లయిరనుటకు సందియములేదు.

'విక్యా'

మల్లికా మాధవము

గ్రంథకర్త: కీ. శే. మంగళపల్లి నాగేశ్వరరావు,

ప్రకాశకులు: "సాహిత్యలత" చీరాల.

ఇది విదంకముల తెలుగునాటకము. "సాహిత్యలత" గ్రంథమాలా సంపాదకులు కర్లపాలెం కృష్ణారావుగారు తమ సంపాదకీయములో నీ నాటకమును కీర్తిశేషుడగు కర్త అసంపూర్తిగ ముప్పదిసంవత్సరములకు పూర్వము రచించె ననియు, వీలున్నంతవరకు దిద్ది, సందర్భమునెఱిగి కొఱవభాగమును పూర్తిచేసితి మనియు, కర్త ప్రాతమర్యాదల ననుసరించినప్పటికిని కావ్యము రసవంతమగుట స్వీకరించి ప్రచురింప సమకట్టితి మనియు వ్రాసినారు.

గ్రంథనామము నూచింపుమన్నట్లు మల్లిక-మాధవుడు-వీరలప్రణయగాథ యీ దృశ్యప్రబంధమునకు ఇతివృత్తము. కథాంశములు స్వకపోలకల్పితములు కావు. సరియైన యనువాదమునుగాదు. ఈకథకు మాతృక షేక్స్ పియర్ నువోకవి కృతమగు "రోమియో అండు జూలియట్" అను సుప్రసిద్ధ దృశ్యప్రబంధము. ఇది యామహానాటకమునకు భాషాంతరీకరణమును కాదు. కేలకమగు అనుకరణము. ఈ గ్రంథకర్తకు ఆంగ్లముననున్న షేక్స్ పియరు కృతనాటకమును, అందలి యాన్నత్యమును, భావగాంభీర్యమును గ్రహించి సర్వస్వతంత్రమగు ప్రశ్నోక్త స్వరూపము నొసంగగలిగిన ఆంగ్ల భాషా వైదుష్య ముండెనో లేదో యీ "మల్లికా మాధవము"ను జట్టి నిర్ణయింపజాలము. మాతృకయందలి స్థూలకథాంశములను మాత్రమే నేకరించి రచింప

బహు యా నాటకమవలని ప్రయోజన మంతగ కన్పింపదు.

కథాంశములా, సర్వసాధారణములు. పాత్రల స్వరూప స్వభావాదులా, పాశ్చాత్యములు. భాష యా. తెలుగు. ఇందలి వ్యక్తులకును మనకును సహజ యోజనముల హారము.

ఇలాంటి సందర్భములలో ప్రచారక మహాశయుల పరమోద్దేశము గోచరింపదు. యథాతథముగ “రోమియో - జూలియట్” కథను తెలిగింపఁ జేసినను వినోదప్రదము; ప్రయోజన సహితము. ఇందు ప్రయోగింపబడిన భాష. గాంధీకము. భావములా — కథయే కేలరముగ నున్నది. పద్యములు మాత్రము కొన్నిరసవంతములు.

పో. రాజబ్రహ్మం

అప్ప్లిక్ ప్రథమభాగము

రచయిత : శ్రీమాన్ శ్రీమదశహర తిరుమల మాడభూషి గొడవరి వెంకటనరసింహాచార్యులు.

డెక్కొనైజు, చక్కని గ్లేజుకాగితము, ఘనము ౪౨౦ పేజీలు, వెల ప్రతి ౧-౫ రు. ౨-౦-౦ లు.

ఏదేశమునకు చెందినదైనను సరే వైద్యశాస్త్రము బహు ఆగాధమైనది. హిందూదేశమున నీశాస్త్రము కేవలము ‘బ్రహ్మజీవాచార్యేర్పడినట్లు’ తగిన సిద్ధాంతము లుండుటచేత నియ్యది దర్శనమును సంస్కృతమున నుండి సామాన్య మానవున కేమాత్రము అలవిగాకన్నది. ఆర్యావర్తము పరరాజుల వశము గావలసినంత దుర్గతి పట్టినంతవరకు నిచట ఆయుర్వేదమే బహుళ వ్యాపకమున నుండియుండెను. ఈదేశము కాలక్రమేణము సల్మానులకు, ఆంగ్లేయులకు వశమైన సందర్భములందు ఆంకవరకు ప్రబలముగ నున్న ఆయుర్వేదము క్షీణదశ నొంది యునాని, ఆంగ్లేయవైద్యములు ప్రధానము కాజొచ్చినవి. ఇరువదవ శతాబ్దారంభమువరకు నిచ్చట ఆంగ్లేయ, యునానివైద్యములే మోపుగు ఆదరమును

పొందుచున్నవి. ఇప్పుడు ఇందరు మహామహుల నీంతర కృషివలన ఆయుర్వేదము తలయెత్తినది. అట్లుపైని హోమాపతి, బయోకెమిస్ట్రీ, క్రోమాపతి మొదలగు వైద్య విధానములుగూడ వాటికితోడై యెట్టి వైద్య పద్ధతి ప్రశస్తమైనదో తెలియక వైద్యకోటియందు సహితము మనస్సగ్గ లేర్పడుటకు తగినంత కలవరమును పెంచుచున్నవి.

ఈశాస్త్రము కేవలము పారిభాషిక సంబంధమైనదగుట సామాన్యులకు దుర్గావ్యయము. సంస్కృతమున నున్న ఆయుర్వేదగ్రంథము లింతవఱకు కొన్ని ఆంధ్రీకరింపబడి యున్నవి. కాని అల్లె మక్కికిమక్కిగ నున్న కారణమున వైద్యశాస్త్రాభ్యాసకులకు తప్ప తదితరులకు సాధ్యపడకున్నవి. ఈ నాటి కా. మానవరి స్థితులు సనాతనపద్ధతిని కొంత సడలించ ప్రవేశపెడుచున్నవి. దీని ననుసరించియైన కథలు, శాస్త్రములకు సంబంధించిన కొన్ని విశేషాంశములు నూతన ఘక్కిని వెలువడజేయు టావశ్యకము.

శ్రీమాన్ నరసింహాచార్యుగారు “అప్ప్లిక్” అను నీ వైద్యగ్రంథమును పండిత పామరులకు సులభ సాధ్యమగునట్లు రచించుటలో నూతన ఘక్కిని ప్రోత్సహించి అంగీకరింపక తప్పదు. శ్రీ పురుషులకు సులభ గ్రాహ్యమగునట్లు ఆంగ్ల, ఆయుర్వేద, హోమాపతి, బయోకెమిస్ట్రీ, క్రోమాపతిల వైద్యవిధానముల గూర్చి అతివిపులముగ నీ గ్రంథమున నూహించిరి. వైద్య సందర్భములు తెలియవారికి సహితము ఈ గ్రంథము ఒకపాటి పరిజ్ఞానమును ప్రసాదించు ననుటలో ఏ మాత్రము సందేహములేదు.

వైద్యవిద్యకు మొట్టమొదటి మెట్టు రోగనిదానము. రోగియొక్క జాడ్యచరిత్రను మందుగ కూలంకషముగ గ్రహింపగలిగినచోనే బౌద్ధ ప్రయోగము చేయ జరగు. రోగచరిత్ర నవగాహన చేసికొనదగు విధములు అనేకములు. నాడీచలనము, హృదయచలనము, నాడీ భేదములు, ఊపిరి, శరీరోష్ణము, జ్వరమానము, చర్మము, మఖము, నాలుక, నేత్రములు, మాత్రము, మలము మొదలగువాటికి సంబంధించిన వివిధలక్షణములు

గుర్తించిననేగాని సాధ్యముకాదు. ఆచార్యులవాడు పై వాటినిన్నిటిని వివిధ శాస్త్రపద్ధతుల ననుసరించి గుర్తించుట యెట్లొ తేటతెలుగున విపులపరచిరి.

ఇంతేగాక చికిత్సా ప్రకరణమునందు సుమారు ౧౧౮ వ్యాసాలకు సంబంధించి ప్రతిదానికి కారణములు, లక్షణములు, ఆంశ, ఆయుర్వేద, హోమోపతి, బయోకెమిస్ట్రీయన్నగు వివిధ వైద్యవిధానముల ననుసరించి చేయవలసిన చికిత్సాపద్ధతులు, ఆహారనియమములు, సలహాలు చక్కగ వివరించిరి. ఆయుర్వేదమునకు సంబంధించిన కొన్ని చిటకాలమాదిరి చికిత్సలు కేవలము అనుభవమువలన రచించినట్లు స్పష్టపడుచుండుటచే సామాన్యులకు సహితము ఈ గ్రంథము ఉపయోగకారిగ నుండగలదు.

పై ౧౧౮ కి తోడు పాండు, భగందరము, ఉన్మాదము, కుష్ఠ, బొల్లి, బోదజ్వరము, తలగోచుండు, వెంట్రుకలూకుట, మొదలగునవి, నేడతి ప్రబలముగనున్న కొన్ని శిశువ్యాధులగుర్తి గూడ రచయిత మరికొంత క్రమవహించి యీ గ్రంథమునందు చేర్చియుండవలసినది. రెండవముద్రణమునందైన వైవాటిని చేర్చెదరుగాక.

ఒక శాస్త్రమునే స్వాధీనపరచుకొనుట సాధ్యముకాని యీ దినములలో నాలుగురకముల వైద్యవిధానముల నవగాననచేసికొని యొకగ్రంథమునం దిమిడ్చిన ఆచార్యులవారి సమర్థతకు, కృషిని, లోకోపకారకబుద్ధి కొనియాడవలసియున్నది. 'అశ్విన్' గ్రంథము ఆంధ్రదేశమున ప్రతియింట నుండవలసినది. సచిత్రముగ వీరి "అశ్విన్" రెండవ భాగము గూడ త్వరలో వెలువడగలదని వినుట కంటేని సంతసించుచున్నాము.

గ్రంథములు డాక్టరు జి. వి. నరసింహాచార్యులు, చేబ్రోలు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా అని వ్రాసికొనిన బడయగలరు.

వ. కుటుంబరావు.

సందేశ తరంగిణి
(శ్రీ వివేకానంద ప్రవచనము)

(ద్వితీయభాగము)

డెమ్మిపైజున ౨౧౨ పుటలు.

మద్రాసు శ్రీరామకృష్ణ మఠమువారిచే ప్రచురితము.
వెలదు ౧-౦-౦.

భారతదేశము నేడు హైన్యస్థితియందున్నది. పూర్వ మిదేశము బహుదౌన్నత్యవశ ననుభవించి యున్నదనుటకు లక్షలాది దృష్టాంతములు మనకు నేటికిని ఋజువులుగ నున్నవి. ప్రతిభారతీయుడును తన దేశము తిరిగి తేజోమయుముగను, మానసియుముగను, మహిమాధ్యముగను వెలయుటకు జేసికొనువరకు యీ జాతి సభ్యకాతిగ పరిగణింపబడజాలదు. భారతదేశ సమస్యలు బహుళములు. సంఘము, మతము, భాష, పరిపాలనము మొదలగు నన్నియు నీ దేశమున అనేక పాతపురు నాధారముగ చేసికొని నేడు వక్రమార్గమున నడుచుచున్నవి. భిన్నమతములు, భిన్నభాషలు, భిన్నఆచారములు, పరరాజ్యము మనసంత తిలో పొరుపులు కల్పించి వికమత్యమును నశింపచేసినవి. భారతదేశము పునరధరణ చెందినదెనన్న ముమ్మందు వికమత్యమును బోధించవలెను సంఘబలమున నెట్టిదో శ్రుతపరుపబడవలెను. నేడీదేశమున అట్టిదానిని బోధించుచున్న మహాసంస్థ కాంగ్రెసు ఒక్కటే. కాంగ్రెసు యొక్క లక్ష్యముఒక్కరాజకీయములందేగాదు జాతీయ వికాసమునకు తోడ్పడనెంచు ప్రతియొక్కనికి కాంగ్రెసు కరచాలన మొనర్చును. నేటియు లింతక్రమ పడుచున్నను దేశాభ్యుదయ మంతకంతకు చూరమగు చుండుటకు పాతపురు భిన్నలక్ష్యములతో, భిన్నసంఘము లేర్పడి భిన్నమార్గము నెలంబించి పనిచేయుచుండుటే.

జాతీయాభివృద్ధికి మతమే ప్రధానమనియు తక్కిన రాజకీయ సాంఘిక విషయములు కేవలము అనుసంగికములనియు శ్రీవివేకానందుని నమ్మకము. మతమునకు సంబంధించిన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమెల్ల దుర్గమముగ

సంస్కృత భాషయందు దిమిశియున్నది. అందుగల యు త్కృష్ట భావరాశినిల్ల పెకలించి తన్ములమున జాతి నంతను సంస్కృత పండితుల చేయవలెనని వీరితలంపు. రామానుజులు, చైతన్యులు, కబీరులంటి మహిమా ధ్యులు వారివారి ప్రయత్నములందు విఫలు లగుటకు కారణము సంస్కృతభాషను వ్యాపింపజేయుటయందు శక్తిని వినియోగించునందులేనని వీరియూహ. లక్ష్య మున కనుగుణముగవీరు కొన్ని మత గ్రంథముల ప్రచురించిరి.

శ్రీవివేకానంద స్వాములవారు ౧౮౯౩ సంవత్స రమున అమెరికాయందు జరిగిన అఖిలప్రపంచ మహా మతసభలో వేదాంత మతోపన్యాసముల నొసగి అసదృశ దిగ్విజయముగాంచి భారతదేశమునకు మరలి వచ్చినపిమ్మట ప్రథమముగ భారతసోదరులం గూర్చి కొలంబో మొదలు హిమవద్ధిరియంతరి ఆగ్నేయరావరకు అందఱు సలిపిన యుద్వృద్ధిపల సంపుటికరణమే యీ “సంక్షేపతరంగిణి”. ఆంగ్లేయ భాషయందు గల ఆ దివ్య ప్రబోధముల లేనితెలుగున శ్రీతత్వానందస్వాములవార నువదించిరి.

శ్రీ వివేకానందులవారు తమ యుపన్యాసముల యందు భారతదేశ భావిభాగ్యోదయము, భారతదేశ బహుళసమస్యలు, భావతీయ జీవనరహస్యము, కుల సమస్య, సంస్కృతివిద్య, స్త్రీల అక్రమశక్తియ, ఇతర మతవిషయైక సమస్యలు మొదలగు ననేకాంశ ములగూర్చి విపులపరచిరి. జాతీయవికాసమున గోరు చున్న ప్రతియొక్కరూ గమనింపవలసిన వివిధ విషయ ములు అనేకులుగలవు. నే డిట్టి యుద్వృద్ధిల కా లేరీ అగత్యము గలదు. వీరిప్రయత్నము రామానుజులు, కబీరుల ప్రయత్నములకలె విఫలమగునో, సఫలత చెందునో నేడు మనము చెప్పలేకున్నను జాతీయ వికా సమే లక్ష్యముగాగలిగిన వీరుగూడ కాంగ్రెసునం దేకే భవించి యేకముఖమున విమత్యముతో కృషిసలిపినవో భారతజాత్యుద్ధరణము త్వరలో సాధించుచుండు.

జ. కుటుంబరావు

సం ద నా ర్

పద్యకావ్యము. గ్రంథకర్త: బాలకవి శ్రీ అల్ల మరాజు నారాయణరావు. క్రాసు ౬: పుటలు. వెల ౧

అణాయి. ప్రకటనకర్తలు ఆంధ్రవాణీ ముద్రాక్షరశాల, బెజవాడ.

పరమశివభక్తుడును, ఆదిద్రావిడుడు నగు నంద నారు చిదంబరక్షేత్రమున లింగైశ్వర్యము చెందిన కథ యందు వర్ణితము. దీనికి మూలము శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహముగారి ‘నందచరిత్రము.’

నందనారుచరిత్ర వివివరకే తెలుగున గ్రంథి, పద్య, నాటకాద్యాశ్లోకముగ పలువురిచే వ్రాయబడి నది. కాని యవి అర్హియును మూలమునందలి చరిత్ర మును అనుసరింపక స్వతంత్రమాద్యముల మెట్టినవి ఇది యు నానిరీతిచే యున్నది. మూలములక ద్రావిడగ్రంథ ములను చదివి- లేదా- చదివించి అందలి కథనే తెలు గున కూర్చినవో దీనికి కొంత ప్రశ్నోక్త అబ్బియుండె డిది. మూలము ననుసరింపమిచే కలుగు లోపము లిం దును కన్పించుచున్నవి.

నందనారుస్వామి ఇల నాటునూరు వత్సరముల క్రిందగిటివాడని ఇందు వ్రాయబడినది. అతడు క్రీ. శ. ౧ వ శతాబ్దికంటె ప్రాచీనుడు, ఇప్పటికి ౧౩ నూరుల ఏండ్లక్రిందటివాడు. అతని నివాసస్థలము ‘అదినూరు’ గాని ఇందున్నట్లు ‘ఆనూరు’ కాదు. నంది కడలిస దేవస్థలము ‘తిరుప్పక్కానూరు’ కాని ఇందు చెప్పబడినట్లు ‘చిదంబరము’ కాదు.

ఈ గ్రంథమున కవితాధార అనర్గళమయినను శుద్ధి తక్కువ. కుడికికయి ఇందలి పద్యములు చాలవ రకు నియమితములగువానికంటె ఎక్కువపాదములతో నడచినవి. ఇందొక్కచో ఆకాలపుబ్రహ్మణులు మితిమీరి నిందింపబడియు, వేటొకచో మితిమీరి కొనియాడబడి నారు. పద్యములు రసవంతములు కావు.

ఇందు రవిచంద్రము, చంద్రాదర్శము, (ఆరవి చంద్రము, ఆచంద్రాదర్శము అనుటకు) నేవకాతతి, (నేనకతతి అనుటకు) నట్టిరిక్కాని సభికులు, మకుటరా హితుడు, (నాటిమాటల దుఃస్థితి) నీవధూయివ్వు, కోనేరునొండు, కులగుగ్వ, (కులగురువనుటకు) భక్తిరా హితుడు, దీక్షితానలు, దీక్షితారు (దీక్షితులనుటకు) మొదలగు అప్రయోగములును, ‘ఉన్నత, రోహితా శ్వంజు, పిలచి మొ. అచ్చుతప్పులును కలవు. గ్రంథకర్త

గారి కవిత్వ ఇంకను బాల్యదశయందున్నది. వీరు సత్కవులు కావలెనన్న సారస్వత, లక్షణమలయందు పుష్కల కృషి నిరూపవలెను. —ర.

శ్రీ విజయవాడ కనకదుర్గా కంఠమాల

పద్యము; పదండుకము. గ్రంథకర్తలు: శ్రీ వేంకట నారాయణకవులు. (కుందుర్తి వేంకటాస్త్రి, అల్లమరాజు నారాయణరావుగార్లు) క్రాసు ౧౧ పుటలు. వెల అరణా.

ఇందు ౩౨ పద్యములలో బెజవాడలోని కనకదుర్గ స్తుతింపబడినది ఇందలి రచన బాగుగ సాగినను రసము మృగ్య. అచ్చటచ్చట సందర్భము లేకున్నను ఇప్పటివారల నడవడి పరామర్శింపబడినది, దీనిలో 'నమోపార్వతీ' వంటి అచ్చుతప్పులును, 'స్థుణామతి, కవితంబు' లవంటి అప్రయోగములును ఉన్నవి. ఈజంటకపు లింకను పరిశ్రమించి తగినపాండితిని సంపాదించిన పిదప గ్రంథరచనకు కడంగుల శ్రేయము. —ర.

మోహలేఖ

పద్యములు. క్రాసు ౧౨ పుటలు. గ్రంథకర్త: బాలకవి అల్లమరాజు నారాయణరావు. వెల అరణా.

మోహోన్మత్త భోకడు తాను వలచిన మోహానానికి ప్రాణిన జూడిది. నాయకమూత్ర మతనిపై కలకలన్నట్లు. కనబడదు. నాయకమూత్రగత మగుటచే సిందలి ప్రణయ మభాసమూత్ర మగును. కలకలపిచ్చి బాగుగ తలకెక్కుటచే గాబోలు నాయకుడు కొన్ని యెడల తన్ను ఉత్తమోత్తమనిగన, కొన్నిచోట్ల నీచాతినీచునిగన వర్ణించుకొనినాడు. ఆతని దైన్యము, పౌదయదౌర్బల్యము నిందు ప్రతికష్టమునను సువ్యక్తములు. గ్రంథకర్తకవిత బాల్యదశయందుండుటచే నిందు పద్యమాల గమనిక బాగుగ సాగినను పరిణతిని పొందలేదు. పద్యములు రసవ్యంజకములు కాక అసభ్య కర్ణనములతో వెలయుచున్నవి. భావసమాప్తి కొరకు పోకము పూర్తియగుటకు నిందలి పద్యము లెక్కువ పాదములను కూర్చబడినవి పెక్కుగలవు. 'జ్యోతిష'

'త్రములు' 'ఇలు సత్యంశరయంబె' (ఇంటి సత్యంశరయంబు అనుకు) 'ద్రోహులు' మొ. అప్రయోగము లింకలవు. కవి తనకుగల భూగోళజ్ఞానము 'పునహి, యూరపు, భ్రాస్సు, బెల్లియమిన్, బొంబాయి, బెంగాలు, జర్మనీ, రష్యా, యి. శ్రీ, జపాన్, మొదల రాష్ట్రంబులన్ జూచితిన్' అని విశదపరచుచున్నాడు.

ఈ 'బాలకవి'కి కారద 'సరసమృదు' ఒక లిత సత్కవి తారచినా ప్రభావమున్, గురకర. జార్జి చిత్తమన గూర్చెద వీ వెది ప్రాయఃబూసన్' అని వరము నొసగెనట.

తగిన కృషి సల్పి పాండిత్యమును సంపాదించి కవిత చెప్పినచో ముమ్మది బాలకవి మందికవి కావచ్చును. —ర.

శ్రీ కన్యకా వరమేష్వరీస్తవము

గీతమాలిక. పంపకసహితము. క్రాసు ౧౨ పుటలు. గ్రంథకర్త: బాలకవి అల్లమరాజు, నారాయణరావు. ప్రచురణకర్తలు: యడవల్లి సందరరామయ్య, కందుర్తి వేంకటాస్త్రి, బెజవాడ. వెల ౨ అరణాలు.

వైష్ణవుల కొలువేల్పు కన్యకాదేవిచరిత్ర మిండ్లుగీత మాలికగా కూర్చబడినది. కథ ఘోరబద్ధమగుటయే యిందలి విశేషము. వెల మిక్కిలి ఎక్కువ. —ర.

శ్రీ సీతానగరాంజనేయ కంఠమాల

పద్యము. పదండుకము. గ్రంథకర్త బాలకవి అల్లంరాజు నారాయణరావు. క్రాసు ౨ పుటలు. వెల ఒక అరణా. ప్రకటనకర్తలు 'వేముల కొటయ్య, శనక' పల్లి సత్యవారాయణ, కూరపాటి సత్యనారాయణ, కొల్లిపర కొటిశ్వరరావు, బెజవాడ.

బెజవాడకు చేరువ గల సీతానగరమునందలి ఆంజనేయస్వామి యిందు ౩౨ పద్యములచే స్తుతింపబడినాడు. రచన హృదయంగమముగా లేదు. ఇందలొక్కటికప్రయోగములు కొన్నికలవు. వెల అధికము. —ర.

సాభిమాన విశేషములు

శ్వేతరసంవత్సరము; ఉత్తరాయణము; వసంతము; చైత్రమాసము. విశ్వమంతయు ఆనందమయము. తరులతాగుల్మములకు నవపల్లవములు నూతనశోభను క్రత్యక్షము చేయుచున్నవి. నవపల్లవములు సూర్యకాంతి విలసితములైన సప్తవర్ణములను ప్రతిబింబించుచున్నవి. నవపల్లవ ప్రతిబింబితములైన చిత్రవిచిత్రకాంతులు ప్రపంచాధారమైన విశ్వానురాగమును స్మరింపజేయుచున్నవి. శీతలప్రదేశములకు సాధ్యముకాని ప్రకృతిసౌందర్యానురాగము లుష్ణప్రదేశములందు వసంతమునందు పల్లవములు, పుష్పములు, ఫలములు జడులకును జీవితపరమార్థమైనవిశ్వేశ్వరయోగమునుబోధించుచున్నవి. విశ్వచిత్రకారుని మహిమను చరాచరప్రపంచమంతయును వసంతరూపమునను సువ్యక్తము చేయుచున్నది. ఎండిన ఆకులు రాలిపోయి, రసవంతములైన నవాంకురములు నూతనాశావిలసితములై జడమయమైన మానవప్రవృత్తికి విశ్వరహస్యమును విశదము చేయుచున్నవి.

సప్తవర్ణముల వలె సప్తస్వరములును విశ్వానురాగమును గానముచేయుచున్నవి. కోకిల మధురానాదములు, పిట్టలపాటలు దశదిశలందును మారుమ్రోగుచు విశ్వహృదయానందమును స్మరింపజేయుచున్నవి. ప్రకృతి జీర్ణవాననలను వినర్జించి నవవిలాసవిలసితమై ఆనందతాండవముచేయుచున్నను మానవుల అభిమానాహంకారములు ప్రకృతి

సిద్ధమైన ఆనందానుభవమునకు ప్రతిబంధకములుగ నున్నవి.

* * * *

అభిమానాహంకారములు

వ్యక్తులు, సంఘములు, జాతులు స్వాభిమానాహంకారావేశపరవశులై చేయుచున్న ప్రళయతాండవ ప్రయత్నములు భయంకరముగ నున్నవి. స్పెయినునందు నిరపరాధులైన స్త్రీలు, పిల్లలు, వృద్ధులును ననుభవించుచున్న బాంబుల బాధ ప్రపంచమనుభవించ నున్న దుఃఖానుభవమునకు సామాన్య దృష్టాంతము. స్పెయినునందు స్వదేశీయులు పూనిన పరస్పర ద్వేషము ప్రపంచ వ్యాప్తమైన ద్వేషానల ప్రభావమునకు నిదర్శనము. స్వోత్కర్ష పరాయణమైన ప్రపంచమునం దభిమానాహంకారముల ప్రతిష్ఠ అప్రమేయము. హిట్లరు, ముస్సోలొని, బాట్లెవిను, ఫ్రాంకోగారులు మొదలగునాయకులు భిన్నరూపములను ప్రపంచము నావరించిన దురహంకార దురభిమానములనెచాటుచున్నారు. హిట్లరుగారి స్వోత్కర్షవలెను బాట్లెవినుగారి స్వోత్కర్షయును మానవధర్మారాధనమును దుర్లభము చేయుచున్నది. ఒకరిని స్వోత్కర్షాభిమానమును, ఇంకొకరిని సామ్రాజ్యాభిమానమును, వేరొకరిని స్వదేశ స్వజాతీయాభిమానములును పీడించుచు స్వధర్మారాధనమును దుర్లభము చేయుచున్నవి. వేదాంతమువలెను యజురపురాజ్యాంగ వ్యవహార సిద్ధాంతములు పరమ

గుహ్యము. యూరపు రాజ్యాక్రమణము నందున్న దేశములను ఈ రాజ్యతంత్ర మే పరిపాలింపఁబడినది. హిందుస్తాన రాజ్యాంగములందు సంభవమైన విషాదా వస్థ విషయమై స్వదేశీ విదేశీమంత్రులు చేయుచున్న ధర్మవ్యాఖ్యానములు దురభి మాన, దురహంకారములను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నవి. మాయమంత్రుల వ్యాఖ్యాన ములు, ప్రగృహము విస్మయమును గలుగ జేయుచున్నవి.

* * * *

కాంగ్రెసు - మంత్రులు

ఎన్నికలు జరిగి యొకమాసము గడిచినది. ఎన్నికలందు ప్రజలు స్వాతంత్ర్యాభిలాషను, కాంగ్రెసుపట్ల విశ్వాసమును సువ్యక్తము చేసిరి. రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్యము రాజ్యాంగశాసనమునందు శూన్యమని స్పష్టమైనది. మంత్రులు ప్రజలకు బాధ్యత లేకుండ కార్యదర్శులకు, గవర్నరులకు, బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులకు బాధ్యతను వహించుచున్నారు. గతించిన రాజ్యాంగసంస్కరణ శాసనములవలెను కాలయాచన లేకనే గాంధీ మహాత్ముడు తనకుగల ఆత్మవిశ్వాసమూలము నను వర్తమానశాసనమునుచువ్యక్తము చేసెను. గాంధీమహాత్ముడు కోరిన అభయము శాసన సమ్మత మనియును, శాసనవిరుద్ధము కాదని యును రాజ్యాంగవేత్తలు, నాయకులు గత మాసమునందు చేసిన ప్రసంగములు, వ్యాఖ్యానములు వేయినోళ్లను చాటుచున్నవి. మహాత్ముడు కోరిన అభయము సశాస్త్రీయమైనదియును, అశాస్త్రీయమైనదియును నిర్ణయించుటకు మధ్యవర్తులను నియమింప

మని గాంధీగారు కోరిరి. కాని జట్లెఱుఁగ ప్రభువు, బట్లరుగారు, గవర్నరు గవర్నరులకు, గవర్నరులకు సనేమిరా అనుచున్నారు. ఈ విషాదావస్థను తొలగించవలసిన భారము బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులమీద కలదనుట నిర్వివాదాంశము. కాని వారి హృదయము లందు సంచలనము కలుగకుండుట సంతాప కరము పట్టాభిషేక మహోత్సవమునకు గ్రేటుబ్రిటనునందును, హిందూస్థానమునందును ప్రయత్నములు మామూలుగానే జరుగుచున్నవి. కాంగ్రెసు మహోత్సవమును బహిష్కరించుటకు నిర్ణయించినది. ఈ 12-వ తేదిన ప్రజానాయకులు ప్రశాంతముగను కాంగ్రెసు కార్యవిధానమును నిర్వహింతురు గాత!

* * * *

గాంధీమహాత్ముడు - కాంగ్రెసు

గాంధీమహాత్ముడు గతించిన రెండేండ్ల నుండియును కాంగ్రెసు రాజ్యాంగ వ్యవహారములనుండి విరమించినను కాంగ్రెసు వ్యవహారములు వారి ఆలోచనమీదనే నడుచుచున్న విధమును వార్ధా, ఢిల్లీ, ప్రయాగ సమావేశములు విశదము చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసు పార్లమెంటరీ విధానమును ఆవలంబించుటకును సత్యాగ్రహమును విరమించుటకును నిర్ణయించి, ఎన్నికలందు పాల్గొని అఖండవిజయమును బడసినది. బ్రిటీషు ప్రభుత్వాధికారులు కాంగ్రెసువిజయమును నిరర్థకముచేయుటకు చేసిన ప్రయత్నములు తాత్కాలికముగ నఫలములైనను బ్రిటీషు ప్రభుత్వ ధర్మప్రతిష్ఠలను నాశనము చేసినవి. గాంధీమహాత్ముని ధర్మసిద్ధాంతముప్రపంచము నందంతటను ప్రతిధ్వనించినది. బ్రిటీషు

రాజ్యాధికారులు గాంధీమహాత్ముని ధర్మ సిద్ధాంతములను నిరాకరించుటకుగాని, ఆదరించుటకుగాని సంఘటింపించుచున్న విధమును వారి సంభాషణలు విశదము చేయుచున్నవి. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారుల నిరంకుశత్వము, ధర్మవిముఖత్వము ప్రజాశక్తిని విజృంభింపజేయుచున్నవి. ప్రజాహృదయమునందు ఆపూర్వమైన సంచలనము బయలుదేరినది. గవర్నరులు శాసన సభలను సమావేశము చేయుకుండ, మాయమంతులద్వారా చేయుచున్న పరిపాలనము పరమాసహ్యముగ నున్నది. ఈమప్పరిపాలనము త్వరలో నంతము క్రొందుట సహజము. క్రొత్త ఎన్నికలు జరిగినను, గవర్నరులు రాజ్యాధికారమును స్వీకరించినను ఇండియా ఆక్టు మృతా

క్షర మైనదనుట నిర్వివాదాంశము. ధర్మాత్ముడైన గాంధీమహాత్మునకు కుతంత్రము నారోపించుటయివేకము. సత్యాగ్రహమూర్తి అయిన గాంధీ మహాత్ముని పక్ష హృదయము నందు తంత్రములు స్ఫురింపవు. జవహర్లాలు నెహ్రూ, రాజేంద్రప్రసాద్, రాజగోపాలాచార్య, వల్లభాయీపటేలుగార్లు మొదలగు నాయకులు దిగంతములందు స్వాతంత్ర్యశుభా రావమును పూరించుచు ప్రజాశక్తిని విజృంభింపజేయుచున్నారు. గాంధీమహాత్ముని ధర్మ సిద్ధాంతమును విమర్శించుటకును, ఆలోచించుటకును, ఆచరించుటకును శ్వేతప్రయత్నములను చేయుట బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునకును, హిందూస్థాన యోగక్షేమములకును, ప్రపంచ శాంతికిని పరమార్థము.

జెనిత్ ద్రాక్షనవ

ఆయుర్వేద
శాస్త్రీయ
పద్ధతులమీద
తయారు
కాబడినది

ఆరంభదశలో నున్న త్మయరోగము, ఉబ్బసము, శ్వాసనాళిద్రావము, హిమితిత్తులకు సంబంధించిన యితర వ్యాధులు, శీతలము, పడినెము, మందాగ్ని, అజీర్తి, మలబద్ధము, కడుపు పులియుట, వాంతులు వచ్చునట్లుండుట అన్ని విధములను గొంతువ్యాధులు మున్నగు జాడ్యములను ఇది పూర్తిగా కునుర్చును. షిల్లలవస్థలను పోగొట్టుటలో అద్వితీయ మైనది. త్రాగుటకు మధురముగా నుండును. క్రమముగా నేవించినచో, ప్రేమలను శుభ్రముగా నుంచి, ఆకలిని వృద్ధిజేయును. జెనిత్ ద్రాక్షనవమును రాత్రివేళ నగుండుక మునుపు పుచ్చుకొనిన సుఖనిద్ర నిచ్చును. ఉదయమున మేల్కొంచినంతనే తమపనులయం దాసక్తులై చురుకుగా నుండురు.

“జెనిత్ ద్రాక్షనవము” ఇప్పుడు ప్రతినగరములోను, పల్లెలందును గల దుకాణములలో దొరకును. తపాల ద్వారా సీసాల సంపుటచే మిగుల వ్యయ మగును గాన మా ఖాతాదార్లు వారిగ్రామములో గల దుకాణములందే “జెనిత్” ద్రాక్షనవమును కొనినచో వీలుగా నుండుటేకాక లాభకరముగాగూడ నుండును.

చెన్నరాజధానికి, మైసూరుప్రెటెన్సోకల్
డిస్ట్రిబ్యూటర్లు:- శ్రీ. బాలాబాయి అండ్ కో
260, చై నాబజారు, మదరాసు.

Zenith Chemical Works,
Dekaran mansions, Princess St., Bombay No. 2

జ మ న
స్నానమునకు టాయిలెటుకు
చౌకయై శ్రేష్ఠమైన
న బుబ్బ

హ యి గా ను ం డు ను. సు వా స న గ ల ది.

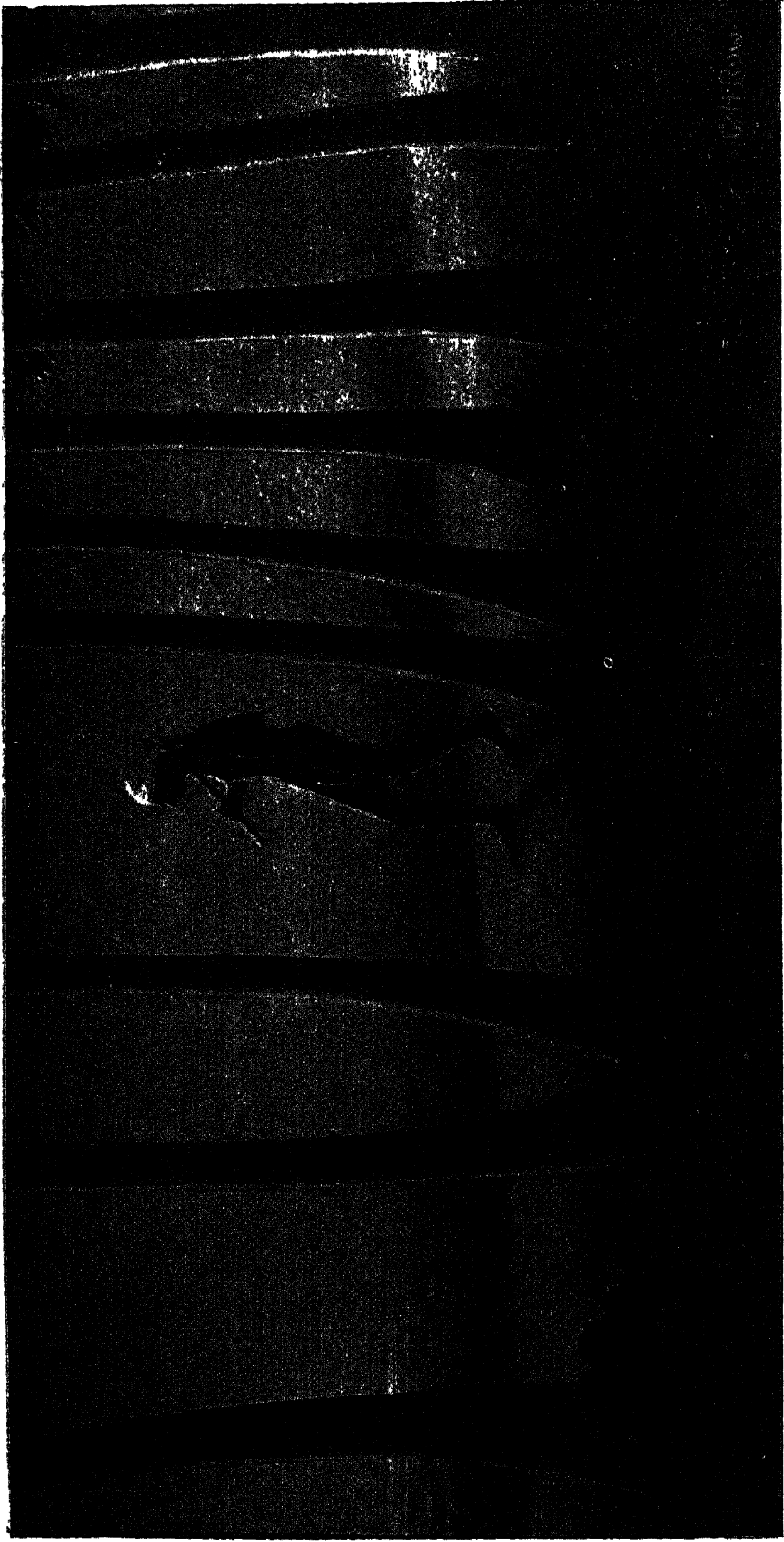
BENGAL CHEMICAL :: CALCUTTA.

Madras Agents:—N. DASAI GOUNDER & Co., 41, Bunder Street,

విషయ సూచిక

చకోరాశ్వాసనము	పేడవరపు రామబ్రహ్మశాస్త్రిగారు	౬౮౩
పూర్ణి	వాణివర్గము తిరునాగారు	౭౮౫
లక్షణాలనిగురించి	బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు	౮౦౯
చిత్రకవనములు	వి. కె. రాజగోపాలాచార్యులుగారు	౮౨౩
కలభాషిణి-సూక్తి	భారతుల పున్నయ్యశాస్త్రిగారు	౮౨౨
అహదనకరశాసనము	కాళ్లమూరి సూర్యనారాయణగారు	౮౨౫
ఆంధ్రగ్రంథముల పట్టిక		౮౫౦
నామహా రాష్ట్రమూత్ర	జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౮౫౫
నేపాళదేశము-ఒక చెణుకు		౮౬౬
భూమ్మొకొలుపు	వె. శాంబశిరావుగారు	౮౭౬
రెడ్డివాచకు లెవరు ?	శాస్త్ర భావయ్యచౌదరిగారు	౮౮౦
స్వయానందర్శనము	ఆర్. రంగనాథశాస్త్రిగారు	౮౮౩
రాజ్యాంగప్రతిష్ఠంభనం	“ రావుజీ ”	౮౯౦
ప్రతిజ్ఞ	క్రీరంగం క్రినిహసరావుగారు	౮౯౫
ఆరవ జార్జి సార్వభౌముడు		౮౯౯
ఆదర్శగృహిణి :	ఎలిజబెతురాణి-‘ ఆచార్య ’	౯౦౫
నక్షత్రమండలము	కొబ్బూరి వెంకటానందరావుగారు	౯౦౩
వేలూరికోట :	కోటలోని దేవాలయము : శిల్పము	౯౦౮
కలగూరగంజ		౯౨౦
విమర్శనము		౯౨౩
సాఫ్తిపాఠ్య విశేషములు		౯౦౮

సంపు. ౧౪ ఈశ్వర సంవత్సరము, జ్యేష్ఠమాసము (జూన్ ౧౯౩౭) సంఖ్య ౬

చకోరాశ్వాసనము

మేడవరపు రామబ్రహ్మశాస్త్రి

క్రమముగాఁ బున్నెములె మూటగట్టినావె?
కోటిజన్మల నోయీచకోరకంబ!
మబ్బుతెరనిండు నెల కనుమూసినంత
నులికెదపు చిన్నవోదు వాకులతఁ గొనెదా.

కవ్వపుంగొండరాయిగిఁ గలఁగి వెల్లి
విరియు మున్నీటిపెన్నీట వెలలి, నీదు
పెన్నిధానంబు వేలుపుఁబెద్దకేనిఁ
జేపడనినాఁడు నవసుధాసీధుచంద్ర
కాప్రపూరం బపానిధి కలిభంగ
సంగతికిఁ బాఁపి రాయంచనరణిఁ దోఁప
గెరిలి తొలిబువ్వముగ నారగింపలేదా !

నవనవోద్యత చంద్రికానళిననాళ
పారణ తనంత నబ్బి యప్పట్ల నెంత
చవులఁ జేలిం చెనో యెట్టితవుల మొదవఁ
జేనోసె? యెట్టు లానందసింధునిభృత
మానసాంభోజమును జేసి మప్పికొనెనో?
దైవమ యెఱుంగుఁబో ! నీదుతనువుగునుపు.
కాలగతి చెట్టయై తలకడచి నడువఁ
గడువఁగొలఁదియె ? యులుమనిసిడుగుమ్మాడిఁ

గాలకూటంబుతోట్టి యాకంఠముగను
గ్రోలి గజ్జునఁ ద్రేచిన ఘోరమూర్తి
పునుకపేరులు దాల్చిన బూచి, పాఁప
జందెముల నందగించిన సాహసికుఁడు
వింతక్రేగంట మరుఁ గాల్చువెగటు, వలచు
వెలఁది కర్ధాంగ మొనఁగిన వెలి, యంత
కాంతకుఁడు నాఁగ నొక్కమహానటుండు
ప్రాగ్భవార్జితతావకప్రచురసుకృత
సారసంభూత నీబాలచంద్రరేఖ
నొడిసి పెడకేల నీదునో రిడఁచి నిజశి
రోగ్మహాంతరకారావరుద్ధఁ జేసి
యలముకెంజడపిండు కావలి యొనర్చి
సిలుఁగులంబెట్ట వలవంతఁ జెందలేదా ?
పద్మజాండకటాహ గర్భంబునిండి
నిబిడ మయి కారుచీకట్లు నింగిఁ బ్రాఁకి
కడలు దిగమ్రుంగి తొల్లి నీకన్ను వొడుచు
నాఁడు కడలేని వేదన గోడు గుడిచి
పలపలని సంజచిగురుజొంఁముల నిక్కి
మొగ్గదొడిగిన క్రొన్నెలక మొనఁబ చిట్లు
కన్నెవెన్నెల రేకులఁ గమిచికమిచి
మేతునేయంచుఁ గ్రుక్కిఁభుల్ మ్రొంగలేదా ?
అమ్మహానటు సాంధ్యనాట్యంతమూర్ఛ
నాకులజటావిటంకపర్యస్త యగుచు

నాకనం బంటి పూర్ణకలాకలాప
ముల్లసిల నేఁడు జాబిల్లి యుదయమంది
కనులపండువుగాఁగ సాక్షాత్కరించి
చిలుపచిలుపని నవసుధల్ చినికి మినుకు
మిన్నునం గ్రొత్తరుచి మేరమీఱఁ దొనుకు
కుల్కుబెఱ్ఱుల వెన్నెలల్ గురిసి నీదు
చిత్త మెత్తెలఁ గొని తమిఁ జిక్కఁబట్టి
నిరుపమానందరసధురీనిర్నిరోధ
మజ్జనోన్మజ్జనముల మైమఱపుఁ గూర్పఁ
దమక ముషివోక తద్రుచుల్ తివిలితవిలి
నేను గోరినకొండల వాన గురిసె
మొఱప తానేల బలువంతమొలక లెత్తె
ననలుఁ గొమ్మలునై కోర్కి కొనలుసాగె.
మూఁడు పూలాఱుకాయలై మొరడుకొఱడు
లేక మూలంబుముట్ట ఫలింపె ; సాటి
పులుఁగుమొత్తింబులను కేనె పుణ్యమూర్తి
ననుచు నెనలేనితనిని నీ వెలయలేదె ?
క్రమముగాఁ బున్నెములై మూటగట్టినావె ?
కోటిజన్మల నోయీ చకోరకంబ !
మబ్బుతెర నిండు నెల కనుమూసినంత
నులికెదవు చిన్నవోడు వాకులతఁ గొనెడు.

పూర్ణ

[అనువృత్తము]

౨

వాసిష్ఠగణపతిముని

మొదటి ప్రకరణము

కుటుంబసభ

జ్యేష్ఠశుద్ధసప్తమీ మంగళవారమునాడు
మధ్యాహ్నభోజనానంతరము భవనందిగా
రింట కుటుంబసభ జరిగినది.

భవనందికుటుంబము మిక్కిలి పెద్దది.
ఇద్దఱు కుమారులు నేడుగురు కొమారి
తెలును కలిపి తొమ్మండ్రుగురు భవనంది
సంతానము. పెద్దకుమారుడు, కోశాధ్యక్ష
గుణాకరుడు. చిన్నకుమారుడు సగరపాల
ఘనేంద్రుడు. కొమారి తెలలో జ్యేష్ఠురాలు
పరివ్రాజికశుభాంగి. సర్వకన్యీయురాలు భాను
మతీకన్య. తక్కిన యైదుగురు కొమారి తెలు
తమ యత్తవారిండ్ల కాపురము నేయు
చున్నారు. విశాలాక్ష ప్రమతి ధర్మవర్ధన బల
వర్ధన వీరనాథు లతని యల్లుళ్లు. అన్నియు
మంచినబంధములే.

ప్రకృతము ననుసరించెదము. భవనంది
యు, భార్య వైజయంతియు, పుత్రులు గుణా
కరఘనేంద్రులును, కన్య భానుమతియు నాలో
చించుట కొకచోటఁ గూడిరి. విరక్తయగుటచే

శుభాంగియు స్వస్వగృహకార్యవ్యాప్త
లగుటచే నితర వివాహితపుత్రికలు నాలోచ
నమున కాహ్వానింపబడలేదు. తమ పంచ
కముయొక్క య లోచనమే సరిపోవు నని
భవనంది తలంచెను.

భవనందినిగుఱించి యితకు ముందే
మా పాతకులకు పరిచయము గలిగించితిమి.
అతనిభార్య వైజయంతి గుణములందు భర్త
కనురూపురాలు. గృహకార్యదక్ష యగు
గృహిణి. పతిభక్తయగు నిల్లాలు. ఆమె భర్త
కంటె నాలుగేండ్లు చిన్నది.

గుణాకరుడు తండ్రిని మించిన విద్వాం
సుడు. నయవేత్తలలో నగ్రగణ్యుడు.
సాధారణ రూపశాలియే యైనను విజ్ఞాన
కళచే జనుల నాకర్షించు ముఖ్యుని గల
వాడు. స్వపక్షస్థాపనచతురుఁ డగు వక్త.
నలువది సంవత్సరములు వయస్సుగలవాడు.
వత్సరుఁడగు పిల్లలతండ్రి. ఏకపక్షీవ్రతుఁ
డగు గృహస్థుడు. రాజభక్తుఁడగు పెద్ద
యద్యోగి.

ఘనేంద్రుఁ డసాధారణ పురుషుఁడు. భవనంది గుణాకరుల విద్య శిక్షాబద్ధము. ఘనేంద్రుని విద్య ప్రకృతిసిద్ధము. శిక్ష దానిని వికసింపజేసినది. ఎంత చక్కని మానవుని రూపములోనైన నేదియోలోప ముండును. అతనిరూపములో లోప మేదియును లేదు. అతనిరూపము పార్థివమే యైనను దివ్యముగా కన్పట్టుచుండును. ఒక విశేషముమాత్రము గలదు. అది యనిమేషము. ఇది సనిమేషము. ఆ విశేషమువకుఁడు శాస్త్రవిద్యలకో తృప్తి నొందక శాస్త్రవిద్యలనుగూడ నాచార్య విషమసిద్ధియొద్ద నభ్యసించియాంధ్రరాష్ట్రము నందేకాక భూప్రపంచమునందే మేటివీరుఁ డయ్యెను. రాజధానియందలి శిక్షితయువకుల కితఁడు నాయకుఁడుగా నున్నాఁడు. కుమారశక్తిధరునితో నితనికి మంచి మైత్రి గలదు. కాలనాథ మల్లికార్జును లితనికి ప్రాణస్నేహితులు. ఇతనివయస్సు సుమారు పాతికయేండ్లు.

భానుమతి వీరసింహుఁడు పొగడిన నిత్య ప్రసన్నముఖి రూపచంద్రుఁడు పొగడిన పవిత్రమూర్తి. రాజకాళి పొగడిన బోధ మహిమగలది. దోషజ్ఞుఁడగు సుమిత్రుని కండ్లుగూడ నామెను మహాసుందరినిగా నిర్ణయించినవి. అతని నిర్ణయములో పొరపాటుండదు. శరీరచ్ఛాయయం దామె తొలకరి మొలుపు. పదునెనిమిదిసంవత్సరము లామెకు నిండినవి.

భవనంది సుమిత్రుఁడు సూచించిన సంబంధమును గుఱించి యా కుటుంబసభలో జెప్పి యిట్లు పలికెను—

“దీనిని గుఱించి యంగీకరించుటకుఁ గాని తిరస్కరించుటకుఁ గాని కొన యధికారము భానుమతికే యుండునలెను. ఈమె యేదియో నిర్ణయించుకొనుటకు ముందు మనము తమ తమ యభిప్రాయము నామె దగ్గఱ చెప్పవలెను.” (వైజయంతిని జూచి, “నీ వేమనియెదవు?”

వైజ—దూర మను దోషము తప్ప తక్కిన దం?యు కాగున్నది మన యాడ పిల్ల లందఱును నగరిలోనే యున్నారు. కడ సారపుపిల్ల యొక్కరితెమాత్రము గూరము వెల్లిపోవు ననిన నా మనస్సు వెనుకఁబడు చున్నది. రాజకుమారులలో నొకఁ గాని దగడనామక ధనజయుఁడుగాని మనకు లభింపనపుడు దూరమైనను వచ్చిన సంబంధ మును పోగొట్టుకొనఁగూడ దనియే నా మతము.

భవ— (గుణాకరుని జూచి) పెద్ద బ్బాయి! నీ యభిప్రాయ మేమి?

గుణా—ఒకవంక కోటిశ్వరుఁడు హిరణ్య నాభుఁడును, మఱియొకవంక ప్రాసాదము నందు గొప్ప పలుకుబడిగల భృంగాకయు, నిఁకొకవంకమన విశాలాక్షబావయు కుమార భోగనాథునిగుఱించి యత్నించుచున్నారు. స్వయముగా నతఁడు మన సత్యధర్మబావ గారి పెంపకపుకూఁతురు పూజ్యుని గుఱించి యత్నించుచున్నాడని యీ ప్రాతఃకాలము ననే యొక కబురు వింటిని. కవిత్యఃరీక్ష కనంతర మతని కొక కవీశ్వరిని పరిగ్రహింప బుద్ధి పుట్టినది గాఁబోలును. ఇట్టి కోలాహలములో మనము యత్నించిన ననుకూల మగునో

కాదో? తన కుముదాక్షిపై మనము పోటి వచ్చితి మని బావ విశాలాక్షునకు కోపము వచ్చునేమో? ఇంక శక్తిధరునివిషయములో రాజుగారు మహామండలేశ్వర సత్యకర్మ కొమరితె రత్నప్రభను చేనుకొని యతనిని శ్రీ శైల మహామండలమునకు భాషివభు పునుగా నిర్ణయించి తన కొమరితె రధినికి మాతామహుని సంస్థానము వచ్చునట్లే ర్పాటు సేయనున్నారని విడికిరి. ఇక మిగిలినవాడు ధనఃజయుడు.

ఘనే.—అతడు గూడ మిగిలియుండ లేడు. ఈదినము ప్రాతఃకాలముననే సముద్ర దత్తుడు ఆచార్యునియొద్దకు పెండ్లిమాటల నిమిత్తము మన ప్రమతి బావను పంపించెను. తన యాస్తిలో చతుర్థాంశమును సముద్ర దత్తుడు కట్నమిచ్చునట. పిల్ల గొప్ప సుందరియు, పుత్రున్నరాలును, కపిశ్వరియు నైనందున సంపత్పూర్ణ మగు నామెల్లాను సీయహస్తము నాచార్యులు తిరస్కరింప రనియే చెప్పవచ్చును. ఈ సాయంకాల మేదియో మాట చెప్పటకు వాయిదా వేసి రట.

వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండగా లోపలకు కాశ్యపప్రమతి వచ్చి ప్రవేశించెను. ఇతడు భవనందిజామాతలలో నొకడు. గొప్ప వక్త. రాజుగారివలన పౌరసామంత పదవిలో నియక్తుడై పనిసేయుచున్నాడు. ఈకాలపు మేయర్ పదవివంటి దించుమిచుగా నాకాలపు పౌరసామంతపదవి. కాలనాథుని పెంచిన కాశ్యపసుదర్శనున కితడు పితృకొడుకు. సుదర్శనదాపతుల పరణంతర మితడే కాలనాథుని పెంచి పెద్ద

వానినిగాఁ జేసియున్నాడు. కీర్తిశేషురాలగు మధువాణితల్లి యితని పెత్తఃక్రికొమరితె. సుదర్శనుని సాక్షాత్సరి యన్నమాట. గురు రభంగనాథున కీం డంతరంగగురువు. లీలావతీపక్షమునకు దన్నైన పౌరప్రముఖుడు. యవహారనిపుణులలో నగ్రగణ్యుడు. కార్యసాధకు లో పెట్టినపేరు. శాస్త్రవాక్యార్థము సేయువారిలో దిట్టమైన చెయ్యి. కార్యోత్తరమున సమరావతికి వెల్లి నిన్న సాయంకాలమే శ్రీకాకు ము చేరియున్నాడు.

భవనంది వచ్చిన తనయల్లుని కూర్చుడుమనెను. ప్రమతి కూర్చుండి యాయాలోచనసభ కాటవవాఁడైనాడు.

భవ—తండ్రీ! మీమేనగోడలు మధువాణి ధనంజయునకు నిశ్చయింపబడినది యట నిజమేనా?

ప్రమ—అతఁ డంగీకరింపఁ డని నేను ముందే సముద్రదత్తునకు చెప్పియుంటిని. మహామంత్రి యెఃతయో బహుతో తన దాహిత్రీ ఫలినిని ధనంజయున కీయఁ బ్రయత్నించి విఫలుఁడైనాడు. ఆప్రయత్నములో ఫలిని తల్లిదండ్రులు ధారావతీచండసేనులును రాణి లీలావతీదేవియుగూడ పాల్గొనినారు. కుశికు తో కుండినులకు సంబంధ మచ్చదను నొక కారణముచే నాచార్యవిషమసిద్ధి మహామంత్రి వేడికోలును తిరస్కరించినాడు. సాలుకాయనులతోడనుగూడ కుండినులకు సంబంధ మచ్చదని చెప్పుచు కొన్నిక్షణముల క్రిందట నన్ను పిలిచి సముద్రదత్తుని యాచనను ప్రత్యాఖ్యానము చేసినాడు. సాలంకాయనులుగూడ విశ్వామిత్రగణములోనివారే

కదా ! ఆచార్యుడే తిరస్కరించినపుడు తాజా గారు తిరస్కరించరా ? అందువలన మా అక్కయ్యగారి మధువాణికి రాజకుటుంబ ముతో సంబంధ మసంభవ మన్నమాటయే.

భవ—నున భానుమతిని ధనంజయున కీయవచ్చునా ?

ప్రమ—ఇప్పు డాంధ్రరాష్ట్రములోని వరులలోనే ధనంజయుడు శ్రేష్ఠుడని గణించవచ్చును, రాజపుత్రులకు తరువాత.

భవ—కుమార భోగనాథుని గుఱించి మనము యత్నించిన సఫల మగునా ?

ప్రమ—అందును గుఱించి మాట్లాడుటకే నే నిప్పుడు వచ్చితిని. ప్రాతఃకాలము నందు నే నాచార్యునితో సముద్రదత్తుని సందేశము చెప్పి భర్తృదారక భోగనాథుని దర్శనముకొఱకు కోటకు వెళ్లితిని. అప్పుడు భర్తృదారకుడు నాకు దర్శనమిచ్చి నాతో చాలసేపు మాట్లాడెను. “మీ మఱుదలు భానుమతికి సంబంధ మెచ్చట నిశ్చయించి నారు?” అని యొకప్రశ్న నన్నతఁ డడిగెను. నేను మీ యుత్తరువు తీసుకొనకయే సాహసింది—“ఆ పిల్లను శ్రీ కుమారుని చేతిలో పడవేయవలె ననియే మా మామగారు తలంచుచున్నారు.” అని నేను బదులు చెప్పితిని. పిమ్మట నతఁడు నాతో సంతరంగముగా తనను గుఱించి వచ్చిన సంబంధముల యన్నింటి గుణదోషములనుచర్చించి కొనకు మన భానుమతిని పెండ్లియాడుట కంగీకరించెను. ఆ విషయములో తన తల్లిదండ్రులను బోధపఱచుబాధ్యత తానే వహించెద నని కూడ చెప్పెను.

భవ—(తెలియనట్లు) అతనినిగుఱించి వచ్చిన సంబంధము లెవ్వి ?

ప్రమ—హేమచంద్రుని పిల్ల విలాసవతి, హిరణ్యనాథుని పిల్ల కనకవల్లి, మన కుముదాక్షి, చంపావతిగారి పూర్ణయును.

గుణ—విలాసవతి తన ప్రియమిత్రుని చెల్లెలు. కనకవల్లి కోటిశ్వరుని యేకపుత్రి. కుముదాక్షి తన మాతామహుడు పట్టుపట్టిన కన్య. పూర్ణ కవీశ్వరియు వీరురాలును. వీరి నుల్లంఘించి యతఁడు మన భానుమతిని వరించుటలో నతనియభిప్రాయ మేమి ? అంతరంగగురు వగు నీ బోధనప్రతాపమాయది ?

ప్రమ—కొన్నిదినములనుండి భర్తృదారకుని స్థితి మాఱినది. ఇప్పుడు తన యుత్తరాధికారిత్వమును గుఱించి తన తమ్ముడాక్షేపించుచు రాజధర్మాసననన్నిధిలో వ్యాజ్యము తేవచ్చునని యతనికి శుకవాడమినది. జ్యేష్ఠుని కంటె పట్టమహిషీపుత్రుడే యుత్తరాధికారిత్వములో బలవత్తరుఁడని యొకవాదమును ప్రతిపక్షులు లేవదీసిరని యతనికి విశ్వసనీయమగు వార్త చెవి ముట్టినది. హేమచంద్రుడు రాజాశ్రీతులలో నగ్రగణ్యుడేకాని పురములో పలుకుబడిగలవాఁడు గాఁడు. అతని సంబంధమువలన భర్తృదారకునకు ధనలాభముగూడ నేమియును కలుగదు. అందువలన నా సంబంధము నన్నింటికంటెను ముందుగా నతఁడు ప్రత్యాఖ్యానము చేసి నాఁడు. విశాలాక్షబాబును రణేశ్వరుని సంబంధము చూపి తృప్తిపఱుపవచ్చునని యతని యుద్దేశము. కనకవల్లి సంబంధము ధనలాభ

కరమైనను జనబలము లేనిది. అదియునుగాక
హిరణ్యనాభుడు గొప్ప సహన్నుడుగా
నుండియు లోభిగా నున్నందున నతనిపై
పౌరులకు మిక్కిలి యసహ్యము. తన యుత్త
రాధికారిత్వస్థానమున కాసంబంధ మెంత
మాత్రమును తోడ్పడదు. అందువలన దానిని
గూడ నతడు త్రొసివేసెను. పూర్ణ స్వయ
ముగా జనప్రియురాలుగా నుండుటవలనను,
ఘనేంద్ర మల్లికార్జునులకు బంధువుగా ను
ండుటవలనను ఆమెకు పెండ్లియాడినచో పుర
ములో తనబంధుధికమగునని యతనియద్దే
శముగా నుండినది ఘనేంద్రమల్లికార్జునులకు
పురయువకులపైని, పూర్ణకు పౌరస్త్రివర్గము
పైని అధికమగు ఆకర్షణశక్తితోఁ గూడ
పలుకుబడి గలదని యతనినమ్మకము. నేను
ఆ విషయమును ఖండించితిని. ఆమె యప
వధిగా నుండుటవలన నామెకు గొప్ప పదవి
వచ్చునెడల జనుల కసూయకలుగునని నేను
చెప్పితిని. ఘనేంద్రమల్లికార్జునులకామెతోఁ
గల బంధుత్వము భావనాసిద్ధమేకాని రక్త
సంబంధసిద్ధము గాకపోవుటవలన దాని సం
తగా విశ్వసింపఁగూడ దని యతనికి బోధపఱ
చితిని. భానుమతిసంబంధమువలన నతని
భార్యబంధుబల మెంతఘోరములో నతిశయిం
చునో యా సంగతి నానికి నచ్చు జెప్పితిని.
ఘనేంద్రుడు సాక్షాత్సాదకడే యగును.
మల్లికార్జునున కీమె గురుపుత్రి. కొనకు
నావాద మతఁ డంగీకరించి తనపక్షబల మభి
వృద్ధి చేసుకొనుటకు మన భానుమతిని పెండ్లి
యాడ నంగీకరించెను. శక్తిధరుడు తగా
యిదా చేసినను నిలువదు. అయినను సంశ
యముచే భర్తృదారకునకు భయ మంకురిం

చినది. స్వకార్యసాధనార్థము నేను దానిని
తొలగించిఁబూనుకొనలేదు.

ఘనే — ధనంజయుఁ కే మధువాణి
సంబంధము సిరము కానియెడల నే నతని
తోడను, ఆచార్యునితోడనుగూడ చెప్పి యా
సంబంధమును కుదర్చుగలను

ఘనేంద్రునిమాటయొక్క తాత్పర్యము
ప్రమతి కవగత మైనది. అతఁడు శక్తిధర
పక్షియుఁడు గనుక భోగనాథ సంబంధము
నంగీకరింపకున్నాడని యతఁడనుకొనినాడు.

ప్రమ—కుదిరిన సహోత్పన్నులసంబం
ధము విడుచుకొని మనకు వేఱు ప్రయత్న
మే? ఆచార్యునియొద్దను, ధంబయుని
యొద్దను నీపలుకుబడిని వినియోగించి మన
కుముదాక్షిని వారు చేసుకొననట్లు నేయుము.
విశాలాక్షబాబుమనఁచు తృప్తి చెందను.
అతఁడు అపవద్ధునికుమారుఁడగు రణేశ్వరుని
సంబంధ మంగీకరింపఁడేమో? గొప్ప సంబం
ధము దొరకక యతఁడు కిక్కుపడునట్లు
నేయుట మనకు న్యాయము గాదు.

భవ— (ఘనేంద్రునిజూచి) నీవు
ధనంజయునితో మాత్రము మాట్లాడి శీఘ్ర
ముగా మన భానుమతిని చేరుకొనుట కిష్ట
మున్ననో లేదో తెలుసుకొనుము. మాట
యాయవలదు. నీ కిష్ట ముండునెడల నేను
మా నాన్నగారితో చెప్పెద ననుము. వారి
యిల్లు దగ్గఱనే యున్నది గాన నీ వొక గడి
యలో రావచ్చును. అన్ని సంగతులును స్పష్ట
ముగా తెలుసుకొని పిమ్మట మనము నిర్ణ
యించవచ్చును.

వల్లెముని ఘనేంద్రుడు ధనంజయునితో
మాట్లాడుటకుఁగాను నిష్క్రమించెను.

రెండవ ప్రకరణము

“ఇది కులపుత్రి యనవలసినమాట”

ఘనేంద్రుడు ద్వారముదాటి యాచా
ర్యునియింటికి పోవునపుడు రాజకాళి యచ్చ
టఁ బ్రత్యక్షురాలై యతనివెంటఁ బడినది.
పశానముతో నడువలేదు. కొన్ని పాటలు
పాడుకొనుచు నడుచుచున్నది.

శృంగారరసపూర్ణ మంగజమ్మార్తి
బంగారుకలశము నెంగిలిచేసె
అది వివాహముగాదు హాయియానాట
యడిముఠూర్తముగాదు హతకపశాపూట
మనభానుమతి యేడ ఘనభోగి యేడ
కనుచూపుమేరలోఁ గలియికలేదు
అచ్చవిటున కేల యగ్నిహోత్రంబు
ఁచ్చినంసారికిఁ బరఁద్యయేల
వాసరమున కేల వరపుష్పమాల
కోనారేబిడ్డకుఁ గోశ మెందులకు
గుణము వలదు మీకు గొప్పగావలెను
గుణహీనహా గొప్ప కొంపలు తీయు.

ఘనేంద్రునిభావమే రాజకాళిపాటలలో
ప్రతిధ్వనించినది. భోగనాథునితో సంబంధ
మునకు సర్వవిధముల విఘ్నము నేయవలెనని
ఘనేంద్రుఁ డెంచెను. పాటలు ముగించిన
పిమ్మట రాజకాళి వేణుమార్గము పట్టి
పోయినది.

ఘనేంద్రుని ధనంజయులు ధనంజయుని
యింట వివిక్తస్థలములో సాధించిరి. ఘనే
ంద్రుడు స్వర్ణకమలకల్పం బగు భానుమతి

హస్తమును ధనంజయునకు నివేదించెను.
ధనంజయుఁడు సతనితండ్రియు నింతకు
ముందు రహస్యఃసంగములలో దేనిని
దుర్లభముగా నెంచిరో యది యిప్పుడు
సులభముగా దగ్గఱకు వచ్చుచుండ నతఁడు
కా దనునా ? అది గొప్ప కులపుత్రిహస్తము.
అది శాస్త్రవాదములో పరులను జయింపఁ
గల హస్తము. సౌందర్యములో మృదువి
యైదుబాణములలో నొకబాణమైన హస్తము.
సౌకుమార్యములో మందఁపల్లవమును మి
చిన హస్తము. ఁట్టిన నెందఱో పెద్దమనుషు
లను బంధువులనుఁ జేయు హస్తము. ధర్మా
చరణములో సోమరితనములేని హస్తము.
బహుజ్ఞుఁడగు ధనంజయుఁడు దానిని ప్రత్యా
ఖ్యానము నేయఁగలుగునా ?

ధనంజయుఁ డంగీకరించెను. నాయన
గారితో మాట్లాడి నిశ్చయము చెప్పెద నని
ఁలికి ఘనేంద్రుఁడు తన యింటికి మరలెను.
మరలనపుడు తిరిగియు రాజకాళి సంధించి
నది. తిరిగియు పాటలు పాడినది.

పెద్దకన్నులవాని పెద్దకన్యకను
పెద్దబాబు వరించి వేరొందఁగలఁడు
విద్వేలనిధి ఁట్లు విజయనేనుండు
విద్వేలేని వరాంగి ముద్దు హస్తమును.

ఘనేంద్రుఁడు— (తనలో) వీరిద్దఱును
మన భానుమతికి కారన్నమాట.

రాజకాళి—

ఆయుధాచార్యునియాత్మజాతుండు
మాయమర్మములేని మహిబూందఁగలఁడు.

ఘనేంద్రుడు—(తనలో) మా భాను మతికి ధన జయుడు లభించడా? ధరణి నతడు పొంద నా?

రాజకాళి —

ద్యూతసంగము వీడి ద్యోతించువాడు
జ్యోతులరాణికి జోడు గాఁగలఁడు
పెట్టెడునరునకు పెదచెయ్యి నారి
కట్టిన నర నకు కళ్ళయైన నారి
వీక్షణునరునకు విదమియా నారి
సారహానరునకు సరసయా నారి
రాగియా నరునకు రంజిల్లు నారి
బలైన నరునకు బంగారు నారి
వలదని యెందలు పట్టు పట్టిన
నలతుల్యనకుఁ జిక్కు నవదమయంతి.

ఘనేంద్రుడు—ఈ పితృపణములు నగ ధరునకు చెల్లును. అతడు ద్యూతసంగము వీక్షనా? బాగుపడునా? అతనికి మా భాను మతి చిక్కునా? భానుమతి నగధరునకే లభించునెకల నది యొక యదృశము. రాజకాళమ్మవాక్కున కింక తిరుగులేదన్నమాట ఈ సంగతి బాగుగా శోధించి చూడవలెను. నేను నా మనస్సాక్షికి విరుద్ధములేకుండ ధనం జయునిపక్షముననే పనిచేసెదను.

* * * *

ఘనేంద్రుడు తన యింట బ్రవేశించి సభను తిరిగియు పూర్తిచేసెను. అతఁ డిల్లు ప్రవేశింపకముందే రాజకాళి నిష్క్రమించి నది. ప్రమతి ఘనేంద్రుడు వచ్చులోపుగా నూరకయుండలేదు. వైజయంతీ భవనంది గుణాకరుల మనస్సును తన శిష్యుఁ డగు భోగ నాథునిప్రక్కకు త్రిప్పించెను. ఘనేం

ద్రుడురాగానే ధనంజయుఁ డిగీకరించె నని చెప్పినవాఁ డయ్యెను.

భవ—(వైజయంతిని బూచి) మనకు మూడు సంబంధము లున్నవి. ఏది మనకు గ్రాహ్యము?

వైజ—మనపిల్ల భావిరాజ్ఞ యగుటకు తగిన భాగ్యము కలిగివచ్చినపుడు దానిని మనము తిరస్కరింపఁగూడదని నామతము.

భవ—(గుణా రుని జూచి) నీ యభిప్రాయ మేమి?

గుణా—నిజముగా రాజసంబంధము దొరకునెడల నది తిరస్కార్యము గాదుగాని భోగనాథబాబు తన మాటలో స్థిరముగా నిలచునా యనునదియే ప్రశ్న. అతఁడు పట్టుపట్టిన తల్లిదండ్రు లభ్యంతరపెట్టరుగాని యతఁడు మిక్కిలి యస్థిరఁ డైనందున నాకు సంశయముగా నున్నది.

ప్రహ—అతనిని స్థిరముగా తన మాటపై నుంచుబాధ్యత నాది.

గుణా—అట్లగునెడల రాజసంబంధము నకే నా సమ్మతి నిచ్చెదను.

భవ—(ఘనేంద్రుని జూచి) చిన్న బ్బాయి, నీ యభిప్రాయ మేమి?

ఘనే—అసంబంధము నా కెంతమాత్రము సమ్మతముగాదు. నామతమునందు మన భానుమతికి తగినవరుఁడు ధనంజయుఁడు. భోగనాథ ధనంజయుల కెంతయో తారతమ్య మున్నది. భోగనాథబాబు బ్రహ్మచర్య మనేక రమణీయ తరుణీజన ప్రపూర్ణ

మగు నగరమునందు కంపించుచు దీనావస్థ
యందున్నది. ధనంజయుని బ్రహ్మచర్య
మిదివఱకు నిష్కలంకము. భోగనాథబాబు
సహవాసస్థులు మిక్కిలి యయోగ్యులు.
అతని ప్రాణస్నేహితుఁడు వీరసింహుఁడు
వ్యభిచారమును పుణ్యముగా వాదించు
మహాపురుషుఁడు. అతని షరమాస్తబంధువు
రుద్రసేనుఁడుగూడ కొంచె మెక్కువతక్కువ
యామచ్చులోనివాడే. అతఁడు సింహాస
నోత్తరాధికారి యగుటగూడ సంశయగ్రస్త
మగు విషయము. ధనంజయుని సహవాస
స్థులు మిక్కిలి యోగ్యులు. అతఁడు గొప్ప
సంస్థానమునకు వారసు; మహావీరుఁడు;
ఉత్తమపండితుఁడు.

ప్రమ — భోగనాథబాబు తాను పరి
గ్రహించుట కెవతే తగినది యని పరీక్షిం
చుట కనేకకన్యను చూచుచుండుట వాస్త
వమే యైనను అతనిచరిత్ర చెషిపోయినది
యని చెప్పుట సాహసము. మన భానుమతి
వివాహమే యైననామన నతని సన్నిధి
నుండి వీరసింహు నెగురఁగొట్టుట గడియ
లలో జరుగవలసినపని. వాస్తవముగా నతనికి
ప్రాణస్నేహితు లెవ్వరును లేరు. రాజకీతి
ననుసరించి యతఁడు తనదగ్గఱకు వచ్చిన
వారితో మంచిమాట లాడుచుండును.
గిరిధరునివంశస్థులు పెండ్లా మనిన నెత్తిపైని
పెట్టుకొను స్వభావము గలవారు. పెండ్లియైన
యుత్తరక్షణము మొదలుకొని పండితురా
లగు మామఱదలిచేతిలో నతఁ డాడు నను
మాట వాస్తవము మూఁడువంతుల
ముప్పాతిక యుత్తరాధికారి జ్యేష్ఠుఁడే
యగును. ఒకవేళ రాజధర్మానము పట్ట

మహిషీపుత్రునిపక్షమున తీర్చిచ్చినచు ధనం
జయుని సంస్థానముకంటె నెన్నియో మడుం
గులు పెద్దసంస్థానములు రాజుగారు తన
జ్యేష్ఠపుత్రున కీమకుండ నుదురా? ఎంత
యాలోచించినను రాజసంబంధమే మంచిదని
నాకు తోచుచున్నది.

గుణా—(భననందిని జూచి) నాయనా!
మీ యభిప్రాయ మేమి?

భవ—వచ్చిన కనకపురేశ్వరుని సంబం
ధమును తిరుగఁగొట్టివేయవలె ననియే నా
మతము. ధనంజయునితోమాత్ర మింక
నేదియు నిశ్చయము చెప్పఁగూడదు. ఈ శుద్ధ
దళహి శుక్రవారమునాడు ప్రొద్దున్న
వృషభలగ్నమున హస్తానక్షత్రమునం దొక
ముహూర్తమున్నది. ఆ ముహూర్తమునందే
మనభానుమతికి వివాహమునేయ నేను నిశ్చ
యించుకొన్నాను. ఆ ముహూర్తమునకు
భోగనాథబాబు తనతల్లిదండ్రులతో జెప్పి
సిద్ధపడఁ గలుగునెడల నతనికే యిచ్చివేయు
టకును, లేనియెడల నా ముహూర్తమునందే
ధనంజయున కిచ్చివేయుటకును నే నభిప్రాయ
పడుచున్నాను. పిల్ల యంగీకారమే యింక నే
నెదురుచూడవలసినది.

వైజ—(భానుమతిని జూచి) పిల్లా!
ఇంక నీ యభిప్రాయము చెప్పుము.

ఇప్పుడు భానుమతినెత్తిపై భారము
పడినది. ఘనేంద్రునకు భోగనాథునితో సం
బంధ మెంతమాత్ర మిష్టము లేకపోయినను
అతనికి తిరిగియు మాట్లాడునవకాశమే లేక
పోయినది. అతనికి “గుణహీనమా గొప్ప
కొండలుతీయు” అను రాజకాళి మాట

జ్ఞప్తికి వచ్చినది. “మూతసంగము విడిచి దోడ్పాటుచువాడు, జ్యోతులరాణికి జోడు గాఁగలడు.” అనురాజకాళి ద్వితీయగూడ జ్ఞానమునకు రాకపోలేదు. చేయునది యేమియు లేక యతఁడు దైవముపై భారము విడిచి యూరకున్నాడు.

భానుమతికి తన బావ ప్రమతిమాటల వలన రాణి గాఁగలనన్నయాశ కొంచెము కురిచినది. అది యుక్తురస్థితిలో నున్నను అది యామె హృదయమును తండ్రి యభిప్రాయముప్రకారము త్రిప్పఁగలిగినది. అది భోగనాథుని ప్రేమింకపోయినను అతని కదలిని ప్రేమించినది యని చెప్పవచ్చును. అప్పుడామె మెల్లగా నిట్లనినది—

“నాశల్లిదండ్రులు యిప్పుడే నాకు ప్రమాణము. ఘనత చెందిన నాతండ్రి యిదివఱకాటు కన్యాదానములను బ్రాహ్మవిధి ననుసరించి చేసెను ఏడవ కన్యాదానములో మాత్రము గాఁగర్వసంకర మెందులకు? ఒక బీదబ్రాహ్మణయువకున కైనను మా తండ్రి యిచ్చి కేసినచో నేను సంతోషముతో నంగీరించెదను.”

ప్రమ—ఇది కులపుత్రి యనవలసిన మాట.

మూడవ ప్రకరణము

ప్రమతియెక్కువ బైయెత్తు

ప్రమతి తనను విడిచివెళ్లిన పిమ్మట భోగనాథబాబు తనదర్శనమునకు వచ్చిన విశాలాక్షుని సంధించెను. విశాలాక్షుని సీతి వేత్తృతామహిమ భోగనాథునకు చక్కఁగా

తెలుసును. అతనికి విరుద్ధముగా చేసిన చేసినను తన కని దేవుడు గాదని భోగనాథుని నమ్మకము.

విశాలాక్షుడు భవనం ది రెండువరులుండని యంతకుముందే తెలిపియుంటిని. అతఁడు భోగనాథుడు తలంచినట్లే మహాసీతి వేత్త. స్వార్థము సాధించుటయే సీతియొక్క పరమఫలితము గాన నావిషయములో నతఁడెప్పుడును నిర్లక్ష్యముగా నుండలేదు. బంగు త్వముగాని, స్నేహముగాని, కాదణ్యముగాని యతనిని స్వార్థమునూడీ మోల్పఁజాలవు. ఆ రెండుకండ్ల శుక్రనియెదుట భోగనాథబాబు భానుమతి సంబంధ నిశ్చయము నిట్లు తెలియఁజేసినవాడయ్యెను.

“ఆర్య! ఆచార్యులవారు ప్రమతిబాబు ద్వారా భానుమతీకన్య నిచ్చెదమని నాకు సందేశ ముపిరి. ఆమహానుభావుని ప్రార్థనను త్రోసివేయఁ జాలక మా తల్లిదండ్రులతో నా విషయము ననుకూలభావముతో నివేదించెద నని ప్రమతిబాబుదగ్గఱ చెప్పితిని. విఖ్యాతు లగు విశాలాక్షబాబు నా కన్నగా రగుదురని యీ సంబంధముయొక్క విలువ నాదృష్టిలోమఱింతయెక్కువయగుచున్నది.”

విశా — (తనలో) ప్రమతికి నేను యత్నించుచున్నా నని తెలిసినను ఈ కుట్టువాని నతఁడు తన వలలో వేసుకొన్నాడు. నా యత్న మంతయు బుగ్గిలో కలిపివేయుటకు పూనుకొన్నాడు. ఘనేంద్రుని సాహాయ్యక మెరచూపి యతఁ డితనిని వశపఱచుకొనియుండవచ్చును. అవతల సూర్యుఁడివతల ఉదయించినను ఘనేంద్రుడు శక్తిధరుని

విడువఁజాలఁడు, అందువలన నీ సంబంధమును కొట్టివేయుట నిమిషములలోని పని. (ప్రకాశముగా) మన కండఱికి పూజ్య లాచార్యుల వారు, వారికోరికను మన మందఱమును చెల్లించవలసినదే.

భోగ—(తనలో) బ్రతికితిమి దేవుడా! ఇతఁ డేదియో సాక్షుపెట్టు ననుకొన్నాను.

విశాలాక్షుఁ డింకను చెప్పుచున్నాఁడు. “కాని ఈ సంబంధమువలన మనఁకు పొందఁ జోవు లాభమును పూర్తిగా పొందవలెను. అదియే నా మనవి.”

భోగ—నా కర్థముకాలేదు తమమాట.

విశా—ఈ సంబంధములో ననేక స్పృహణీయఁశము లున్నను ఘనేంద్రుని మన ప్రక్కకు తిప్పుకొనుట యన్నిటిలోను ముఖ్యము. అతఁడు శ్రీ కాకులనగర పౌర యువకులకు నాయకుఁ డనిన పతిశయోక్తి కానేరదు. అతఁడు మనపక్షమున పనిచేసినచో శక్తిధరుని బలము బొత్తిగా నన్నగిల్లును. వ్యాజ్యమే వచ్చునెడల రాజధర్మాసనము వారు పౌరుల యభిప్రాయమును గూడ తీసుకొనవచ్చును. అది యట్లుండనిండు. శివంకర సంఘమువారు, పరంతపసంఘమువారుగూడ చిన్నబాబుకు దన్నెయున్నారని నమ్మకమైన వార్తలు తెలియుచున్నవి. వారిని నిర్మూలించుటకు పైనికులయు, రక్షిజనులయు సాహాయ్యకముకంటెఁ గూడ సాధారణ పౌర యువకుల సాహాయ్యకము మన కత్యంతావసరము. వివాహమునకు ముందు మనము ఘనేంద్రునివలన మనకు సర్వానుకూలముగా పనిచేయనట్లు వాక్కు తీసుకొనవలెను.

విశాలాక్షుని సూచన భోగనాథునకు యుక్తముగానే తోచెను. ఇంకేమున్నది? ప్రమతి చేసిన సంమోహనాస్త్రమును విశాలాక్షుఁడు సర్వాస్త్ర విధ్వంసించి నెగురఁగొట్టివేసెను. అయిపోయినది యనిన సంబంధము నిలిచిపోవుటకు తగిన సంభవ మేర్పడినది.

భోగనాథుఁడు తక్షణమే ఘనేంద్రుని పిలిపించెను. విశాలాక్షుఁడు తన పని ముగించుకొని నిష్క్రమించినవాడయ్యెను. అతని వెనుకఁబడి రాజకాళి యొక పాట పాడినది.

‘విదై నేర్చినవాఁడు విఘ్నముచేసె
పెద్దకన్నులవాఁడు పెద్దెద్దు పనికి.’

ఆ పాట రాజకాళి వాక్కుయొక్క యతొకికసత్యదర్శన మని విశాలాక్షుఁడు నమ్మలేదు. అది శక్తిధరుని పక్షమునందు పనిచేయువారి చారుల యాశుకారిత్వ మని యతఁ డెంచెను. రాజకాళి శక్తిధరునిపక్షమునందలి గొప్ప ప్రచారకురాలని యతని యనుమానము. ఆపాట నతఁడు వినియువినని వానివలె నడిచిపోవుచుండెను. ఆమె విడువక వెన్నంటి మఱికొన్ని పాట లతని చెవిలో నాటునట్లు పాడినది—

నిండించె నొకచోట నిధివోలె మూట
పండించె నొకచోట బరువైన పంట
శోధించె నొకచోట సాగైన ముఖము
బోధించె నొకచోటఁ బూర్ణమా సుఖము
సాధించె నొకచోట సౌపర్ణముటము
రోధించె నొకచోట ద్రుతమైన పటము
అట్టి నరశ్రేష్ఠు నదృశ్యతథల
పొట్టివాక్కులచేతఁ భాగడంగ వశమే?

“ఎంత దుష్ప్రచారము నేయుచున్నదిరా యీ భిక్షుకురాలు.” అని యనుకొనుచు విశాలాక్షుడు లక్ష్మ్యము నేయనివానివలె తనదారి బట్టి పోయెను.

నాల్గవ ప్రకరణము

ఘనేంద్రుని శ్లేఠ్యము

ఈమార భోగనాథుని యెదుట ఘనేంద్రుడు ప్రత్యక్షుడయ్యెను. ఉచితాననమున నతడు కూర్చుండినపిమ్మట సంభాషణ మారంభించినది.

భోగ—ప్రమతిబాబు మీ చెల్లెలు భానుమతిని పరిగ్రహింప మీ కుటుంబపక్షమున నన్ను వేడెను. నాయెదుట మీ రొక విషయములో వాక్కిచ్చునెడల తప్పక మీ చెల్లెలిని పరిగ్రహింపఁగలను.

ఘనే—ఏమని? ఏవిషయములో?

భోగ—నాపక్షమున మీరు సర్వానుకూలతతో నుండినఁ జాలును.

తప్పక ఘనేంద్రుఁ డీవలలోఁ జిక్కుకొను నని భోగనాథుఁడు తలంచెను. దూరదర్శియగు విశాలాక్షున కట్టిభమ లేనందుననే భానుమతీసంబంధము నిలిచిపోయె నని శ్లేఠ్యముతో నిష్క్రమించె నతడు.

ఘనే—కుమారశక్తిధర బాబుకు నిరుద్ధముగా పని నేయవలెననియూ దీనిభావము?

భోగ—చిన్నబాబు నాకు విరుద్ధముగా పని నేయనెడల నతనికి విరుద్ధముగాఁ గూడ పని నేయవలసివచ్చును.

ఘనే—ఈషరతును శ్రీవారు మాప్రమతి బాబుదగ్గఱ చెప్పియుండిరా?

భోగ—నేను చెప్పకముందే యతఁ డుద్ఘాటించి భానుమతీసంబంధములో నాకుఁ గల లాభములలో మీసాహాయ్యము నొక దానినిగా పరిగణించియుండెను.

ఘనే—ప్రభో! తమ యన్నదమ్ములకు కలహమే తటస్థించునెడల నది న్యాయస్థానములో పరిష్కరింపఁబడవలసినదిగా నుండును గాని కత్తులచే పరిష్కరింపఁబడవలసినదిగా నుండదు. న్యాయస్థానమువారు తనకు విరుద్ధముగా తీర్చిచ్చునెడల కుమారశక్తిధరబాబు దానికి తలయొగ్గునేకాని తనకు విరుద్ధముగా నెన్నడును కత్తికట్టరని నేను నిశ్చయముగా చెప్పఁగలను. దురదృష్టవశమున నట్లు జరుగుటయే తటస్థించునెడల నతనిపక్షమున నేను పని నేయుదు ననుమాట కల్ల. వారిని నిగ్రహింపవలె నని నాకు రాజాజ్ఞ యగునెడల నేను దానిని నెఱిగియుటకు వెనుదీయను. శ్రీవారికి న్యాయస్థానము ప్రతికూల మగు నపుడు శ్రీవారుగూడ న్యాయస్థానపు తీర్పును గౌరవింతు రనియే నా సమ్మతము. అట్లు తమరు గౌరవింపక విప్లవమునకు దిగునెడల మా భానుమతిని తమరు పరిగ్రహించినను నేను తమపక్షమున కత్తికట్టుదు నని తమరు సమ్మతవలదు.

భోగ—ఒకసంగతి స్పష్టమయ్యెను. ఈ విషయములో మతియొకమాట యడుగవలసి యున్నది. న్యాయస్థానమువారు ప్రజల సాక్ష్యము కోరునెడల నందుల కనుకూలముగా మీరు నాపక్షము నవలంబించి భాను

మతీపరిగ్రహణమునకు ప్రతిఫలముగా పురమునందు ప్రచారము సేయఁగలరా ?

ఘనే—నే నట్లు చేయఁజాలను. అది నా మనస్సాక్షికి విరుద్ధమైన పని. చిన్నవాడైనను ప్రథమభార్యపుత్రుడే సింహాసనోత్తరాధికారి యని నా యభిప్రాయము. చిన్నబాబుతో నాకుఁగల స్నేహమే ఈ యభిప్రాయమునకు కారణమని యెవ్వరైనఁ దలఁచిన నది పొరపాటు. ఒకభార్య యుండఁగా తిరిగియు వివాహ మాడుటవలన నా భార్య పొంజవలసిన లాభముకు బాధకముగా నుండఁగూడదని నా స్వతంత్రాభిప్రాయము

భోగ—(కోధముతో) అట్లుగునెడల మీభానుమతిని నేను వివాహమాడఁజాలను. ప్రమతిబాబు మీతత్త్వము తెలియక పొరపాటుగా నాదగ్గఱ భానుమతీ సంబంధపు గొప్పను పొగడినారు. మీరు మీ నాయన గారియొద్ద నన్ను గుఱించి యాశపెట్టుకొనవలదని మనవి సేయవలెను.

ఘనే—ఎవరిదగ్గఱ శ్రీవారు సంబంధము గుఱించి యంగీకరి చిరో వారిచే ఈ విషయములో దూతగా పంపఁ గోరెదను. నేను మా నాయనగారియొద్ద తమ ప్రత్యాభ్యాసమును చెప్పట భావ్యముగా నుండదు.

భోగ—అట్లే కానిండు. మీరు శ్రమపడ నక్కఱలేదు.

(అనంతరము ఘనేంద్రుఁడు రాజకుమారునిచే ననుజ్ఞాతుడై నిష్క్రమించెను.

బిదవ ప్రకరణము

“జూహిభావిలో జ్యోతి చూచితిని”

భవనంది సుమిత్రునకు తన పిల్లను దూరమిచ్చుట కంగీకరింపలేదని చెప్పివేసెను. కొన్ని గడియలవఱకును భవనందిగారియిల్లు రాజుగారి వియ్యంకుని గృహ మగుదు నని యాశతో నుండినది. ప్రమతి శీఘ్రవివాహ సూచనాభిలాషతో కుమార భోగనాథుని దగ్గఱకు వెళ్లి యశనిపాతమువంటి ప్రతికూలవార్త వినినవాడయ్యెను. భోగనాథుని క్రుద్ధముఖము చూచినపు డతనిని బోధపఱచుననకాశముగూడ లేకపోయినది. గణాక నియన మానము సక్రియమై యయ్యెను.

ప్రమతి మ్లానముఖముతో మామగారి దగ్గఱకు వచ్చి జరిగిన సంగతిని వివరించి చెప్పినవాడయ్యెను. నేర మతయు ఘనేంద్రునిపై త్రోసివేసినాడు. భవనంది ఘనేంద్రు నేమియు ననఁజాలక భానుమతికి రాణియగు యోగములేదని విషణ్ణతతో ననెను. ధనంజయుని సంబంధమైనను మించిపోకుండ చూడు మనిమాత్రము ఘనేంద్రుని పిలిచి దృఢస్వరముతో పలికినవాడయ్యెను.

ఘనేంద్ర ధనంజయులు మఱియొకసారి కలుసుకొనిరి. నాయనగారి కంగీకరించి రని ఘనేంద్రుఁడు ధనంజయునితో నివేదించెను. అతఁ డాలస్యము సేయక తండ్రికి తెలియఁపఱచెను. ఆచార్య విషమసిద్ధి మిక్కిలి సంతోషముతో నా సంబంధమునకు స్వాగతమొసంగెను. సంతసించు నూర్యాస్తమయమునకు ముందే యుగయు కుటుంబస్థులకే కాక యనేక పౌరప్రముఖులకుఁ గూడ

ఈ శుభవార్త తెలిసినది. దశమిరాజే ముహూర్తమనికూడ యనేకులకు విదితమైనది. కొత్త బావమఱిదులు కాబోవు ఘనోద్ర ధనంజయును వారి మిత్రులు శక్తిధర కాలనాథ మల్లికార్జును లభినందిరి. భోగినాథుని పక్షమువా రసూయ చెందిరి. పూర్ణా నగధరులు రాజకాళమ్మ నీసన వ్యర్థ మగునేమో యని భయపడిరి. ఘనేంద్రుడు కార్య మగువఱకు నమ్మకుండెను. ఆ రాత్రి పూర్ణయెదుట రాజకాళి యీ సంబంధము కాదని సూచించుచు నీ కింది పాటలను పాడినది—

మేఘంబుపట్టెను మేనురం బగుచు
మోఘమే యగునమ్మ ముహూర్తంబు నమ్మ
అన్యనిమిత్తాన నచిరకాలమున
ధన్యుడు పాసీయధఃకు నర్పించు
తడియదు భవనందితాతయిల్లి పుడు
సుడిగాలి యేతెంచి స్రుతి న్ద్రుఃకుచు
జూదరిభాగలో జ్యోతి చూచితిని
కాదని యెవ్వరు గలకు చెప్పంగి.

ఆటవ ప్రకరణము

వివాహధర్మవర్చ

కాత్యాయని శ్రీకాకుటనగరియందు ప్రసిద్ధిగల వైద్యురాలు. సర్వలోగములందు చికిత్స యామెకు జరిగినను ప్రణవైద్యమునం దామెనైపుణ్య మత్యధికము. రథినీకుమారితో సంవాదమునం దామెధర్మశాస్త్రప్రావీణ్యమును మోపానకులు గమనించియున్నారు.

నవ్వనినాడు రాత్రి కాత్యాయని భోజనము ముగించుకొని నట్టింటికి వచ్చినది.

ఆమెకొమారితె కామనేన ముందే రెండు మెతుకులు నోటవేసుకొని సముద్రదత్తునిగారింటికి పండుకొనుటకు వెళ్లిపోయినది. సముద్రదత్తునికూతురు మధువాణిని విచియామె యుండుట కొన్ని సమయములందు మాత్రమే. మధువాణి కామె వ్రాణస్నేహితురాలు.

ఒకనగా వంటగది నట్టిల్లు పడకగదియు వీధిగడప కిరుప్రక్కల రెండురుగులును పెరటిగడప కిరుప్రక్కల రెండురుగులును కాత్యాయనియింటి సర్వాంగచిత్రము. అది సంవత్సరమున కొకసారి నేయించుకొను పూరిల్లు. అప్పటి కెనిమిది గడియల రాత్రియైనది. వీధితులుపు తీసియే యున్నది. కాత్యాయని యిప్పుడు వీధితులుపు వేసుకొని పడకగది చేరుటకు సిద్ధురాలుగా నుండెను. ఇంతట లోపల కొక కొత్తయవతి ప్రవేశించినది. ఎట్టి సుందరినిగూడ చూచి యాశ్చర్యపడని కాత్యాయని కనుల కామె యాశ్చర్యము కలిగించినది. ఆమెవయస్సు ముప్పదియైదుకు మించదు. ఆమెశరీరము తప్తస్వర్ణగౌరవము.

కాత్యాయని యామె యొక యాగంతుకాంగన యని గ్రహించినది. అందుకుందగిన వాక్యోపచారములు నడిచినవి. అవి యా నూతనవధూటి మార్గాయాసమును చాలవఱకు పోగొట్టినవి యని చెప్పవచ్చును. పిమ్మట కాత్యాయని, యామె కూర్చుండుట కొకచాప యిచ్చి తాను వేటు చాపవై గూర్చుండినది. నూతన యువతి గూడ నాసీనురా అయ్యెను. అనంతర మీ క్రింది సంభాషణము వారిరువురికిని జరిగినది.

కాత్యాయన—అమ్మా! మీది యే
యూరు? ఏజాతి? నీపేరేమి?

ఇంద్ర—అమ్మా! మీది చంద్ర
శిఖరును గ్రామము. మేము బ్రాహ్మణులము.
నాపేరింద్రవతి.

కాత్యాయన—నీ భర్త సుఖముగా ను
న్నాడా?

ఇంద్ర—సుఖముగా నున్నా రనియే
తలంచెదను. వారి సుఖమున కేమియు లోప
ముండగూడదు.

కాత్యాయన—అతఁ డెక్కడ నున్నాడు?

ఇంద్ర—అదియే నాకు తెలియకున్న
ది. నేను నాభర్తను వెతకుచున్నాను. నా
సంచారమున కదియే కారణము.

కాత్యాయన—విషయ మిప్పటికి కొంత
బోధపడినది. అతఁడు నిర్దయుఁ డగు కిరా
తుఁడు. నీవు మోసగింపఁబడిన బేలవు.
దాని కేమి? నీవు నాయెంటి కతిధిని. నేను
వడిపెట్టెదను. ఒక గడియ చాలు వంటకు.
భోజనము ముగించినపిమ్మట మాట్లాడుకొన
వచ్చును.

అని లేవఁబోవును.

ఇంద్ర—అమ్మా! మీరు శ్రమపఠ
నక్కఱలేదు. నే నేకభుక్తవ్రత మవలంబించి
యున్నాను. భర్తను చూచినఁగాని రెండవ
పూట భోజనమునేయ నని నా ప్రతిజ్ఞ.

కాత్యాయన—తనను విడిచి పాటిపోయిన
భర్తను వెతకుటయే యున్నాదము. దానిలో
నిది మఱియొక యున్నాదము. ఇంతకును

ఎవరిపిచ్చి వారి కానందము. ఆనందము
మాత్రమే కాదు, ధర్మముగాఁగూడ భాసిం
చును.

కాత్యాయన తన భర్తను నిర్దయుఁ డగు
కిరాతుఁ డని ఊహించుట, పిమ్మట పతివ్రతా
ధర్మమునకు విరుద్ధముగా నుపన్యసించుటయు
నిందనీతికి కిట్టలేదు. అందువలన నా యతిధి
గృహస్వామికి కొంచెము ప్రతికూలముగా
నిట్లు మాట్లాడినది. —

“అమ్మా! పతివ్రతగా నుండుటయే పిచ్చి
యని మీ రనుచున్నట్లున్నది. మీవంటి
పెద్దలతో వాదించుటకు నాకు శక్తి చాలదు
గాని మన యార్యగోష్ఠులలో నేను వినినంత
వఱకు స్త్రీలకు పతిభక్తికంటె మించిన
ధర్మము లేదను ముఖ్యసూత్ర మెన్నడును
ఖండింపఁబడియుండలేదు.”

కాత్యాయన—స్త్రీలను బానిసలవలె నేల
నెంచు పురుషుల గోష్ఠులలో నిట్టి కపట
ధర్మసూత్రము ఖండింపఁబడకుండుట వింత
గాదు.

ఇంద్ర—అమ్మా! సాధారణ మను
ష్యులు స్వార్థప్రేరితులు గావచ్చును గాని
శాస్త్రకారులు స్వార్థప్రేరితు లనుట సాహ
సము. శాస్త్రము పతివ్రతను శ్లాఘింప
చున్నది. మూలశాస్త్ర గ్రంథములు నాకు
రాకపోయినను మా గురువుగారు జటాముని
రచించిన ధర్మమంజరి నాకు కంఠస్థము
గా వచ్చును. దానిలోని యొక్కొక్క ద్విప
దయు మూలపచనాధారము గలిగియే
యుండును. దానిలోనుండి యొక ద్విపదను
చదివెదను, కనుఁడు.

పతిగొల్పు నిల్లాలు పాపము ద్రుంచి
పతితోడ దివి కేగు నతికీర్తి మించి.

కాత్యాయన—(నవ్వుచు) శాస్త్రుకర్తలు
గూడ సాధారణమనుష్యులే కాని దేవ
లోకమునుండి దిగిరాలేదని తెలుసుకొనము.
ఒకశ్రీ రచించిన ధర్మశాస్త్రము లో చుండి
యొక ద్విపద చనివెదను. అది యెట్లు చెప్ప
చున్నదో చూడుము.

భార్య నారాగించు భర్త తరించు
భార్యయే భర్తకుఁ బరము చూపించు.

ఇంద్ర—(కొంచెము సపరిహాసముగా)
ఈ ధర్మశాస్త్రము రచించిన మహాత్మురా
తెవరో ?

కాత్యాయన—సీవు చదివిన నీతివచనపు
మూలశాస్త్రము రచించిన మహాపురుషుఁడు
వలె నామెయు నొక మనిషియే. ఆమె
మహాత్మురా లగుటకుమాత్ర మామె రచిం
చిన ధర్మశాస్త్ర మింకను ప్రాతఃపఠలేదు.
ఎంత పాపసీతి మైనను ప్రాతఃపఠింపిమ్మట
పాపన మగు సనాతనధర్మముగా మారును.
అప్పుడు శాస్త్రుకర్త యెంత వంచకుఁ డైనను
ముషిగా గౌరవింపఁబడును.

ఇంద్ర—శాస్త్రోక్తు లన్నియు వంచ
కోక్తులే యనెదరా ?

కాత్యాయన—కొన్ని హితోక్తు లుండ
వచ్చును. అతమాత్రమున గ్రంథ మంతయు
గ్రాహ్యమని తలంచుట పొరపాటు. ఉదా
హరణార్థముగా కొన్నిస్థలములు చూపెదను.
అప్పుడు నీకు శాస్త్రములవైఖరి బోధపడు
ను. తండ్రికి డబ్బిచ్చి కాని, గో విచ్చి కాని
గొనుకొనినవాఁడును స్త్రీలకు భర్తయే.

పుట్టింటివారిని చావఁగొట్టి తా నేడ్చుచుండు
సంహరించినవాఁడును భర్తయే. నిద్రలో
గాని, మత్తతలోఁగాని చెబిదినవాఁడును
భర్తయే. వింటివా శాస్త్రములరహస్యము.
ఇట్టిపాపంబుల నారాధించుటయే స్త్రీలకు కలహ
ధర్మమట. నోరులేని మనజాతి నడంచుటకు
పురుషు లెన్ని యుపాయముల నైనఁ బన్ని
యున్నారు. మన మబలము. వారికి
బలము గలదు. బలమే శాస్త్రము.

ఇంద్రవతికి కాత్యాయని వాదనైపుణ్య
ము బోధపడినది. వాదము పెంచుట యామె
కిష్టము లేదు. అందువలన నామె ప్రకృతము
ననుసరించి వాదము నుపసంహరింపఁ దలంచు
చు నిట్లనినది.—

“అమ్మా! నాపతి నన్ను డబ్బిచ్చి కాని,
గోవు నిచ్చి కాని కొనలేదు. నా పుట్టింటి
వారిని గొట్టి యడహరింపలేదు. నన్ను
నిద్రలోఁగాని, మత్తతలోఁగాని మోసగింప
లేదు. మాతండ్రిగారు నన్ను పవిత్రవివాహ
వేదికపై నగ్నిసాక్షికముగా దానము చేసి
యుండిరి. అందువలన నాభర్తకు నేను కర్మ
పాశబద్ధయగు భార్యనైతిని.”

కాత్యాయన—(నవ్వుచు) వెట్టిదానా!
మనశాస్త్రములలోని మఱియొకవింత యిది.
తండ్రి కన్యను దానము సేయునెడల తండ్రి
కుడునధికారమే ప్రతిగ్రహీతకు సంత్ర
మించును. తండ్రికి తనపిల్ల ననుభవించు
నధికార మెంతమాత్రమును లేదుగదా! ఆ
యధికారము ప్రతిగ్రహించినవాని కెట్లు
వచ్చును? అలాఁడు స్వీకరింపఁబడిన పిల్లకు
పెంపకపుత్రుఁడై కావచ్చును. అమ్మాయీ!
ఇది కన్యాదానపుసాగము.

కాత్యాయని వాదనైపుణ్యము ఇంద్ర వతికి మఱిత బోధపడినది.

ఏదవ ప్రకరణము

“పిరపతివత యనగా నచ్చశానిన”

కాత్యాయని—అమ్మాయీ! ఈవాదముల కేమిగాని నీచరిత్ర నాకు తెలుసుకొనవలెనని యున్నది. నీ కుపకారము నేయుటకు నా కేమియైన నవకాశము చిక్కునెడల సంతోషించెదను. నీచరిత్ర పూర్తిగా తెలిసిన పిమ్మట నా కట్టి యవకాశ మున్నదో లేదో బోధపడును.

ఇంద్ర—అమ్మా! ఈ ప్రశ్న నాకు సంతోషకరముగా నున్నది. అడుగకముందే నాకథ యంతయు మీయొద్ద చెప్పవలెనని యనుకొన్నాను. వినుడు. ఈ యూరే నా పుట్టిలు. సుదీర్ఘుడగు గౌతమ వతంగావధాని మా సవతియన్న.—

కాత్యాయని—(ఆశ్చర్యముతో) చిన్నమ్మాయీ! నీవా? ఆశ్చర్యముగా నున్నది. పోల్చుకొ లేకపోయినాను. చిన్నతనములో మేము నిన్ను చిన్నమ్మాయీ యను పేరుతో నేపిలుచుచుండెడివారము మీతండ్రిగారు నీకు నామకరణము చేసిన యింద్రవతి యను పేరు మాకు తెలియనేతెలియదు. ఎంత కాలమునకు చూచితినమ్మా నిన్ను. నీకుగని పేరు రణకుంభుడు కాదా?

ఇంద్ర—ఔను. నా పెండ్లి అయిన కొన్నాళ్లలో నా తల్లిదండ్రులు చనిపోయిన పంగతి మీకు తెలిసియేయుండును.

కాత్యాయని—తెలుసును. అల్లునిది గొప్ప పాద మని మే మందఱము నష్టపడనుకొని నారము.

ఇంద్ర—నే నత్రవారింటికి కనకపురము వెళ్లిపోతిని. ఆరోజు మొదలుకొని యిదివఱకు నేను పుట్టిల్లు మొగ మెఱుంగను. నా భర్తకు కనకపురములో సామంతుని నేనలో నుద్యోగ ముండెడిది. తనమీది యధికారతో తాను దెబ్బలాడి కని పోగొట్టుకొనినారు. పెద్ద లార్జించినసొత్తు రెండువేలు కార్వాణముల వఱ కుండినది. దానిని పెట్టి చంద్రవల్లిలో భూమికొని వ్యవసాయ మారంభించినారు. పట్టణములో బుట్టి పట్టణములోఁ గడి కొనకు గ్రామమునని నైతిని. రెండేండ్లు చక్కగానే కడచినది. పిమ్మట శ్రీకాకుళము వెళ్లి యుద్యోగమునకు ప్రయత్నించెద నని చెప్పి తా నిల్లు విడిచిరి. విడిచినవా రిప్పటివఱకును వికరులేదు. మా అన్నయ్యకు నే నెన్నియో సారులు రాజధానికి వచ్చువారి ద్వారా కంఠుర్లు పెట్టితిని. నీభర్త యిచ్చటికి రాలే దని మాత్రమే యతఁడు వారిద్వారా ప్రత్యుత్తర మిచ్చి కృప్తిచెందెను. చెల్లె లేమి బుబ్బంది పడుచున్నదో కనుగొనుట కొకసారి యెనను ర ఁడయ్యెను. తనవదినెగారి కూతురు నింద్రవతిగమునకు వచ్చి తనకొనిపెల్లి పెంచిన వానికి చెల్లెలిసంగతి జ్ఞప్తికి రాలేదు అందఱికిని భార్యబంధువు లాత్మబంధువులు!

కాత్యాయని—మీ యన్నయ్య తన వదినె గారి కూతురు నెంతయో నిస్సవ్యభాషితో లేక భార్యప్రీతివలన పెంచుచున్నాడని నీవు భ్రమపడవలదు. ఆపిల్లబోలేడుఆస్తితో వచ్చినది. ఆసొత్తువడ్డి యాపిల్లవంటివాడిని నలువురు వ్యక్తులను పోషించుటకు సరిపోవును. దానికేమి గాని, నీకుపిల్లలా?

ఇంద్ర — ఒకకొడుకు, ఒకకూతురు ను. పదియేండ్ల వయస్సు మించియు మించకుండునపుడే కొడుకు మేనమామగారింటికి వెళ్లి యచటనే యుండి చదువుకొనెదనని శ్రీకాకుళమునకే వచ్చివేసెను. మామయ్యా పిల్లవానిని తనయింటికి చేరనియక ధర్మశాలలో బస చూపించి వాడు కుదిర్చినాడంట. వాడు చదువు ముంచి రాజుగారి సేవలో మంచి యుద్యోగములో ప్రవేశించినాడని విన్నాను. వాడు కబురు పెట్టలేదు సునుండీ! వైవాళ్లు చెప్పినసంగతి.

కాత్యాయన — ఆడపిల్ల యెచ్చట నున్నది?

ఇంద్ర — పిల్ల నీ రాక్షసానిలోనే యుండు నొక సైనికోద్యోగమున కిచ్చివేసితిని. అతడు రెండవపెండ్లివాడే యైనను అతని స్థితిగతులు బాగుండుటచే నిచ్చితిని.

కాత్యాయన — కౌశికకామపాలునకా? అతడీమధ్య చంద్రవల్లి వెళ్లి యొక పిల్లను కొనుక్కొని వచ్చెనని జను లనుకొన్నారు.

ఇంద్ర — కౌశికకామపాలునకే యిచ్చితిని. అమ్మితి నన్నమాటమాత్రము సర్వాబద్ధము. పెండ్లిఖర్చులుమాత్ర మతడు పెట్టుకొన్నాడు. అతని స్థితిగతులను గుఱించి నేను గొప్పగా వింటిని. వాస్తవమేనా నేను విన్నది?

కాత్యాయన — సుమారు లక్ష కార్షాపణములతనికి పితౄర్బితమైన సొత్తు గలదు. రాజకీయసేవలో నతడు సహస్రపతిగా నున్నాడు. సహస్రపతికి పెయికార్షాపణములు నెలకు జీతముదొరకును. శ్రీశ్రుకాలములో నతడు దండనాయకుఁ డగుటకు సంభవ

మున్నది. అప్పుడు జీతము చతుర్ధశమగును. పెయికార్షాలు జీతము దొరకు చన్నమాట. నీ కూతురి పిల్లడు రాజుగారియొద్ద ప్రధానచేటిక లిద్దటిలో నొకతెగా నున్నది. చేటిజనాధ్యక్షురాలికి పిమ్మట ప్రధాన చేటికోద్యోగమే యంతఃపురమున గొప్పది. ఆమెకు నూలుకార్షాపణములు జీతము ప్రత్యేకముగా దొరకును. ఆపిల్ల పేరు హేమాంగియే కాదూ?

తన కూతురుయొక్క యైశ్వర్యమును విని యింద్రవతిభుజము లుప్పుంగినవి. ఆమె నంతోషముతో నిట్లనినది. — ఔను. నాపిల్లపేరు హేమాంగియే.

కాత్యాయన — కొడుకుపేరేమి ?

ఇంద్ర — విష్ణుశర్మ.

కాత్యాయన — విష్ణుశర్మయ్యా ? నీవు రెండు రత్నమును కనియున్నావు నీ కొడుకు శ్రీకాకుల వీరయువకులలో మేటియై వెలుగుచున్నాడు. ఎత్తగానే నేనాతి వానికి శతపతిపదవి నిచ్చియున్నాడు వాని కిప్పుడు రెండువందల కార్షాపణములు నెలకు జీతము.

ఇంద్రవతినంతోషము ద్విగుణించినది. అయినను ఆమెఘనస్వల్లో నొక కొఱంత బాధించెను. అది యేది? ఇంతపదవికి వచ్చిన కొడుకు తనప్రక్కకు వంగివాలలేదు సరియే కదా యొక కబురైనను పంపలేదు. అల్లుడు పంపకుండుట కతడు పరాయివాడు. కొడుకు పంపకుండుటయే యామెకు కష్టముగా తోచినది. కొనకు వాడు బాగుండిన నాకు చాలు నని యూహె యనుకొనినది. కొడు

కెంత యుపేక్షించినను తల్లిప్రేమ చెక్కు చెదరదాగదా!

కాత్యాయని మఱియు నిట్లు ప్రశ్నించి నది.—“చిన్నమ్మాయీ! నీ పిల్లుబయలు దేటి యెన్నాళ్లయినది?”

ఇంద్ర—నెలరోజు లైనది. భగవాన్ జటాముని నీవు ప్రయత్నించి వెతకిన నీభర్త నీకు తప్పక లభించు నని నా కారూఢము చూచి చెప్పినారు. అందువలన వెతకుటకు బయలుదేరినాను. చంద్రవల్లి మొదలుకొని రాజధానివఱకుఁగల గ్రామము లన్నియును వెతకితిని. ఎచ్చటను కన్పట్టుటలేదు. రాజధానికి వచ్చి పిల్లల నోసారి చూచుకొని పోవచ్చుననియు, నిచ్చటఁగూడ వాని వెతక వచ్చుననియు నీలాగున వచ్చితిని. ఈ రాత్రి యిచ్చట తలదాచుకొని తేపు నాకూతురు గారింటికి నెల్లెదను.

కాత్యాయని—అట్లే కానిమ్ము. అటుకు లున్నవి. ఫలహారము చేసెదవా?

ఇంద్ర—అక్కఱలేదు.

కాత్యాయని—నీ మగఁ డిట్లు విడుచుట కుద్యోగకాంక్షయేనా పోతువు? వేట కారణ మేదియైనఁ గలదా?

ఇంద్ర—వారు చెప్పిన కారణ మిది యొక్కటియే. వారు బయలుదేలుటకు ముందు జటాముని శిష్యుఁడు విమలుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడు మాయంటికి వచ్చి కదిరోజు లుండెను. నేనా బ్రాహ్మణుని మిక్కిలి గౌరవ ముతో చూచుకొంటిని. అది నాభర్త కసూయ జనింపఁజేసెనేమో యని నాయను

మానము. అతఁ డుండినంత కాలము నాభర్త ముఖము ప్రసన్నముగా నుండలేదు.

కాత్యాయని—నిశ్చయముగా నసూయవల సనే నీభర్త యిట్లు విడిచి పఠారి యయ్యెను. నీవు గొప్ప పతివ్రతవుదా! ఏల భర్తయిష్ట మునకు వ్యతిరేకముగా నతిథి నంత గొప్పగా గౌరవించితివి?

ఇంద్ర—కట్టుబాటుగల యిల్లాల నగు దువేకాని నే నంత వీర పతివ్రతను గాను.

ఇంద్రవతిమాటకు చమత్కారముగా కాత్యాయని యిట్లు శ్లాఘించి పలికినది—

“నీవు జితేంద్రియురాలవేకాని యొకరికి బానిసవు కావన్నమాట. వీరపతివ్రతయనఁగా నచ్చబానిస.”

నిధిమిదియవ ప్రకరణము

సుడిగాలి

ధనంజయునకు ఘనేంద్రకాలనాథ మల్లి కాద్భుతులు గొప్పస్నేహితులే యైనను వారి కంటె నంతరంగ స్నేహితుఁడు మఱియొకఁ డున్నాఁడు. మనయింద్రవతి కుమారుఁడు విష్ణుశర్మయే యతఁడు. చాలబీదవాఁడుగా నుండి కష్టపడి చదివి ముందుకు వచ్చినందున నా యువకునిపై నాచార్యునకు నాచార్య పుత్రునకుఁగూడ మిక్కిలి యభిమానము.

విష్ణుశర్మ యిరువది సంవత్సరములు వయస్సు గలవాఁడు. ఇంద్రవతి వీనిని తన పదునైదవ సంవత్సరమున కనినది. ఇంద్రా వతి విష్ణువను కుమారుని లోకరక్షకుని కను నను జటాముని దీర్ఘదర్శనవార్త నితఁడు తన

తల్లితండ్రులు తనచిన్నతనములో చెప్పుకొను చుండగా వినియున్నాడు. అది మొదలు కొని యితడు తానే యారక్షకపురుషుడనని యభిమానించుచుండును. ఇంద్రవతి నే ఇంద్రావతియని వానిదృష్టి. హస్తవర్ణభేద మంతగా పాఠింప నక్కఱలేదని వాఁడనుచుచుండెడివాడు.

విష్ణుశర్మ బాల్యమునుండి మిక్కిలి చురుకుదనము గలవాడు. ఏకసంత్రాగహి. అద్వితీయమేధాశాలి. మంచి శారీరబలము గలవాడు. ఇష్ట డతఁడు శత్రుపక్షిలో నదృశ్యముగా గుణములను తెచ్చుకొనినాడు. బాల్యమునుండి యతనియందు డాఁగియుండిన యభిమాన మిప్పుడు విజృంభించినది. అచార్యము అవ్యభిచారము అహింస జిహ్వా నిగ్రహణము మిథ్యాప్రలాపవర్జనము అస్థిల ప్రలాపవర్జనము అద్రోహబుద్ధి — ఈ సప్త మర్యాదల నతఁడు మిక్కిలి పొగడుచుండును. భోగనాథకూటముపై నతని కపార ద్వేషము. జూదరు లనిన నతనికి తలనొప్పి. కాళికు లనిన నతని కత్యంతజగుష్య. కాత్యాయని యుచ్ఛ్రంఖల వ్యభిచారిణి యని యతనిభావము.

అతని యుద్దేశములను పరీక్షించునెడల నతఁడు చెడ్డవాఁడని యెవ్వరు ననజాలరు. సూక్ష్మదృష్టి గలవారు మాత్రము కనిపెట్టఁ దగిన రెండుమహాదోషము లతనియొద్ద నుండి నవి. ఒకటి యాలోచింపకుండ తాత్కాలి కాభిప్రాయవాత్యానుసారముగా నొకరిని గుఱించి తీర్చిచ్చుట; ఇంకొకటి దురహంకారము.

ఇంద్రవతి కాత్యాయనితో మాట్లాడు నమయముననే విష్ణుశర్మ ధనంజయునితో నొక ముఖ్యవిషయమును గుఱించి ప్రసంగించినాడు. వారిసంవాదము నంతటి నిచ్చట వెల్లడించుట యవాశ్యకము. సారాంశమును చెప్పెదము.

సోమవారమునాడు రాత్రి రాజకాళి వెల్లిపోయినపిమ్మట భవనందిగారి వీధి యరుగుపై నొకక్షణకాలము సగధరుఁడును భానుమతియు నుండుట తటస్థించిన సంగతి మాపాక కులకు తెలుసును. ఆసందర్భములో విష్ణుశర్మ వీధిలోనుండి పోవుచున్నాడు. దురదృష్టవశమున వాని దృష్టిభవనంది యరుగుపై ప్రసరించినది. భానుమతీసగధరు లొక యరుగుపై నన్యోన్య సన్నికృష్టులయి యుండుట యతనికి గోచరించినది. అంతియేగాదు, తనను జూచిన తత్క్షణమే భానుమతి త్వరితగతిలో లోపలకుఁ బోయి తలుపువేసుకొనుట గూడ నతనికి కన్నటిదని. భానుమతి తన యావేశములో లోపలకు పోవునపుడు వీధిలోని విష్ణుశర్మను గమనించియుండకపోయినను అతఁడు మాత్రము తనను జూచియే యామె యపక్రమించెనని భ్రమఁడినాడు. తత్క్షణమే యతని దృష్టిలో భానుమతి కన్యాత్వము సురక్షితముగా నుండలేదను నపోహ కలిగినది. తాను ప్రాణముకంటె నధికముగాఁ బ్రేమించు తన గురుపుత్రున కొక యపవిత్ర కన్య తటస్థించుట యతనికి కీటలేదు. అతఁడు తాను చూచిన సంగతి నంతటిని వివరించి భానుమతీవివాహము తన కిష్టము లేదని ధనంజయునితో పర్యవసానము తేల్చినాడు. ధనంజయుని బుద్ధి విఠిగిపోయినది. విష్ణుశర్మ

యబద్ధమాడఁడని యతని విశ్వాసము. వాస్తవముగా నతఁ డబద్ధము గూడ నాడలేదు. సందర్భము తెలియక యతఁ డపోహపడి నాఁడు. ఏమియు విమర్శింపక ధనంజయుఁడు తన యంధస్నేహితు ననుసరించిన యంధుఁడైనాఁడు.

మఱి యేమున్నది ? ఆరాత్రియే విష్ణు ధనంజయులిద్దఱును ఆచార్యునియొద్ద నీ విషయమును దాఁజితములేక నివేదించినారు. అతఁ డీ యిద్దఱి ననుసరించిన మూఁడవ యంధుఁడయ్యెను. దరిద్రుఁడగు తన పిన తండ్రి మనుమఁడు ప్రేమించినపుడు తా మా పిల్లను చేసుకొనుట యన్యాయమని గూడ నతనికి తోచింది. పిల్లను స్వాధీనపఱచుకొనియుండిన నగధరు నుల్లంఘించి తాను భానుమతిని కోడలినిగా చేసుకొనుట యాయవనన్న బాంధవునకు శాశ్వతాపకారము చేసినట్లగునని యతఁడెంచెను.

ఇంకేమున్నది ? మఱునాఁడు సూర్యోదయమగుటయే తరవాయి. ఆచార్య విషమ సిద్ధి గణపాంతనము కుదురలేదను వ్యాజముచే నాచార్యభవనందితో తన ప్రత్యాఖ్యాన వార్తను తెలియజేసినవాడయ్యెను. పూర్ణానగధర ఘనేంద్రు లాసమాచారము తెలుసుకొని రాజకాళి వాఙ్మహిమ యిది యని యాశ్చర్యపడిరి. రాజకాళి యుదహరించిన సుడిగాలి యీ విధముగా వీచినది.

తొమ్మిదియవ ప్రకరణము

పుత్రుని పాఠవ్యము

బుధవారమునాఁడు ప్రాతఃకాలమున నింద్రవతి తనయల్లునియింటికి చేరినది. అల్లు

డత్తగారిని మిక్కిలి గౌరవముతో రాబట్టుకొనెను. కూతురు తల్లి కతిప్రీతితో స్వాగత మిచ్చినది. కామపాలునకు ప్రథమభార్య యందు పిల్లలు లేరు. ద్వితీయభార్య హేమాంగి కొలఁదిమానముల క్రిందటనే యింటికివచ్చినది. అందువలన నాయింటి కుటుంబ మంతయు నాదంపతు లిద్దఱే. కామ పాలుఁడు నలువదియైదు సంవత్సరములు గడచినవాఁడైనను దృఢకాయుఁడుగా నున్నందున వార్ధకప్రారంభచిహ్నము లేమియు నతనియందు కన్పట్టవు. హేమాంగి యదునెనిమిదియవ సంవత్సరము ప్రారంభించిన యువతి. ఆయోధశ్రేష్ఠున కామె యనుంగు నాయిక. ఆసంపన్నగృహస్థున కామె ముద్దు భార్య. ఆ కామతంత్రవిశారదున కామె ప్రియశిష్యురాలు. ఆప్రాధనరసున కామె లీలానఖి. ఆహాస్యరసప్రియున కామె యంతరంగ విదూషకురాలు.

ఇంటిదగ్గఱ హేమాంగి కేసనియును లేదు. భోజనము నేయఁగానే కోటకువెళ్లి సాయంకాలము వఱకు రాణిదగ్గఱనుండి యామె వచ్చుచుండును. ఇంటివనులు నెఱవేర్చుటకు దాసీదాసాదు లున్నారు. తాను రాణికి చేటిగా నుండుట గడియకకాదు. అది యొక గౌరవము. భావిలో తన భర్తయధికార విజృంభణమున కది యనుకూలించఁగలదని యాశ.

అల్లుఁడును, కూతురును చేసిన గౌరవమువలనను, వారిమృదూక్తులవలనను వారు తనపై నింతకుముందనాదరము చూపుచున్నారేమో యనుభ్రమ వీడిపోయినది.

పిమ్మట వారిచే నభ్యనుజ్ఞాతయై యొక గుట్టపుబండ్లిపై తన కుమారుని బసకు వెల్లినది. నౌకరు లోపలకు వెల్లి విష్ణుశర్మతో మీ అమ్మగారు వచ్చిరని తెలియఁజేసెను. ఆ మాట వినఁగానే యతఁడెంతో యానందముతో నెంతయో ప్రీతితో చిరకాలమునకు తన దగ్గఱకు వచ్చిన తల్లి నెదుర్కొనవలసి యుండెను. అతఁడట్లు సేయక నిరాదరస్వరముతో లోపలకు రమ్మనుమని యొకమాట చెప్పెను. అతఁడప్పుడవండుకొనుచున్నాఁడు.

బండ్లివానిని పంపివేసి యుండ్రవతి లోపలకు ప్రవేశించినది. వంటింటివఱకు నిరాఘాటముగా వెల్లినది. లోపలకు వెల్లి వంట సేయు కుమారుని చూచినది. ఆమెకండ్ల కతఁ డద్భుతరేఖతో కన్నటినాఁడు. నాగ ర్భమునందు పుట్టినవాఁ డిట్టి యుత్తమ చాఛయతో వెలుగు చున్నాఁడా యని యామె యుహ్వంగినది. అయ్యో! దిక్కులేనివాఁడువలె తనవంట తానే చేసుకొను చున్నాఁడా యని భేదించినది.

తల్లినిచూచిన పిల్లవాఁడు లేచి పాదములపై బడవలసియుండెను. అతఁ డట్లు సేయలేదు. మంచిమాటలచే స్వాగతమైన సీయవలసియుండెను. అది గూఁడ జేయలేక. కొనకు కుశలప్రశ్నయైనఁ జేయవలసియుండెను. అదిగూడ నతఁడు చేయలేదు. ఆలోక రక్షణోత్సకుఁడు ఆధర్మాభిమాని తనకన్న తల్లివట్లు నిర్లక్ష్యము సేయఁ గారణమేమి? ఆమె హేమాంగిని వృద్ధుఁడగు కామపాలునకు శుల్కము పుచ్చుకొని యమ్మివేసెననుభావ మతని మనస్సులో పడియుండెను. అందు

వలన నతని దృష్టిలో తన తల్లి మాంచ మమ్మకొను కటికదానివలె కన్పట్టినది. ఇంక నతనికి గౌరవమెట్లుండును?

“నాయనా! బాగున్నావా?” అని తల్లియే ముందుగా కుశలప్రశ్న చేసినది.

“ఏమి బాగు? నీవు చేసిన పనికి తల వంచుకొని నగరిలో తిరుగుచున్నాను. కటిక వానికైన దయ యుండునుగాని నీకు దయ లేకపోయినది. రత్నమువంటి పిల్లను వేలకు విలువైన పిల్లను సామంతకుమారులు కోరఁదగిన పిల్లను ఒక వృద్ధున కమ్మివేసితివి. ఒక పొట్టకు నీకు ధన మంత కావలసియుండెనా? నేను చచ్చిపోతి ననుకొంటివా? నిన్ను నేను పోషింపలే ననుకొంటివా?”

మంచినీటికి వచ్చియున్నాఁ డనుకొన్న కొడుకువలన తల్లి విననమాట లివి. ఆమె నిలువున నీరైపోయినది. కూర్చుండు మనియైనఁ జెప్పక యతఁడు చిరకాలమునకుఁ జూచిన తల్లిని చావఁ జీవాట్లు పెట్టుచున్నాఁడు.

ఇంద్ర — వీమి యీ అన్యాయపు మాటలు? నేను పిల్ల నమ్మకొన్నానా? ఆ పిల్ల యొకజడవస్తువుగాదు. అడిగి కనుక్కొను మాపిల్లను. మామ్మాలు తా నిష్టపడినందున నే నా వివాహము చేసితినిో లేక యమ్మి వేసితినిో నీకు బోధపడును. ఇంతకును నా ప్రారబ్ధ మిట్లున్నది. ఇల్లువిడిచిన భర్త యిది వఱకు రాలేదు. కడుపున కనుక్కొనిన కొడుకు ముందువెనుక లేమియు నాలోచింపక తూలనాడ నారంభించినాఁడు. అన్న ముందే విడిచిపెట్టివేసినాఁడు. భగవాన్ జటా

ముని చెప్పినట్లు — ఎవరి త్రోవ వారే చూచుకొనవలెను. నీవు నాకు తిండిపెట్ట నక్కఱలేదు నీవు బాగుం న నదియే నాకు చాలును. కటికిదానికంటె నిద్రియురాలగు తల్లినహవాసమువలన నీవు చెడ నక్కఱ లేదు. నేను పోయివచ్చెదను.

ఇప్పుడైనను విష్ణుశర్మకు తల్లికాళ్ల పైఁబడి యామెను సమాధానపఱచుట కవ కాశ మున్నది. అతఁడు తన తెలివితక్కువ నంగీకరించు స్వభావము గలవాఁడు కాఁడు. అందువలన నతఁ డాయవకాశమును జూపి విడిచి యుత్తరప్రసంగమువలన స్థితిని మఱింత పాడుచేసెను.

“నలువదియైదు సంవత్సరముల ముసలి వానికి శుల్కులు లేక నీ విచ్చినమాత్రము న దోషమునుండి తప్పించుకొనఁగలవా? చిన్న పిల్లల కేమి తెలుసును? నాలుగు నగలుపెట్టిన తత్కాలసంతోషమువలన వారూరకుందురు. ఆమెడ్లాడిన యెద్దయిన నాపిల్లను మర్యాదగా నుంచినాఁడా? కోటకు చేటిగా నానోరులేని పిల్లను కుదిర్చినాఁడు. అది తన భావి కభివృద్ధి కరమట. అంతకంటె గుడిచేటినిగా చేసిన కొంతమేలు. నీ యనాలోచితక్రియవలన నా తండ్రికి చేటిపిత యనియు నాకు చేటిభ్రాత యనియు మచ్చలు వచ్చినవి. భోగనాథ బాబు హాస్యప్రసంగములకు తలలాడించు టయే రాణిగారి ప్రధానచేటికల ముఖ్యో ద్యోగము. ఎంత యవివేకకార్యములు చేసిన తల్లియైనను ఆమెకు పోషించుట కొడుకువిధి గాన నీకు నాయంట పోషణకు లోపముండదు గాని నీవు నాయంట దిగక కూతురుగారి యంట దిగి గుఱ్ఱపుబండి యెక్కి యవమాన

గ్రస్తుఁడగు కొడుకును పరామర్శించుటకు వచ్చియున్నావు.

ఇంద్ర—ఇప్పుడు నీతోవాదించిప్రయో జనము లేదు. ఇంత పరుషమైన చీవాట్లు నా భర్తవలనఁగూడ నేను తినలేదు. ఉద్యోగమయినది మొదలుకొని యిదవఱకు తల్లిని తొంగిచూచి వంగివాలని నీవు గొప్ప ధర్మ శాస్త్రవేత్తవలె నుపన్యసించుచున్నావు. భగవాన్ జటామనిశిష్యురా లీ కసురుకాయల వలన నుపదేశములను విన సవసరములేదు. చీవాట్లతోఁ గూడిన నీ తిండికొఱ కిచ్చుటకి నేను రాలేదు. నా కూతురింట కాళ్లుదాచు కొని తినుటకుఁగూడ నేను గాలేదు. నా భర్తను వెతకుటకు నేను వచ్చితిని. మీ యిద్దఱిని చూచి వెల్లిపోవలె నని యిచ్చట నొకసారి దిగితిని.

విష్ణు—ఇంక నది యొక్కటి బాకీ. నా తండ్రిని నేను వెతకి కనిపెట్టి నీ కొప్పగించె దను. నీ కెందు కూరూరఁ దిరుగుట? ఒక స్త్రీ యెంటరిగా తిరుగుట యెంత యవిచారిత కృత్యమో నీకు తెలియకున్నది.

ఇంద్ర—నా కది గుర్వాజ్ఞ.

విష్ణు—నిన్ను గురువు ఊరూరఁ దిరుగు మన్నఁడా?

ఇంద్ర—నీ పతిని నీవు వెతకుమని నన్ను గురు వాఙ్మోహించెను.

విష్ణు—(ఒకమెట్టు దిగి) నమ్మకమైన యొకమనిషిని సహాయ మిచ్చెదను. నీవొంట రిగా తిరుగుటను నేనుపేక్షింపజాలను.

ఇంద్ర—నీ విచ్చిన చీవాల్లే నాకుఁ జాలును. మఱియేమియు నీయనక్కఱలేదు.

విష్ణు — యధార్థవాదీ బంధువిరోధి యన్నాఁడు నీతిశాస్త్రుఁడగుఁడు

ఇంద్రవతి యింక నచ్చట నిలువనొల్లక త్వరితగతితో నిష్క్రమించినది. ఇట్టి కష్టము లామెకు పరిచితములే. పుత్రుని పాపవ్యము వలన నామె వైరాగ్యము మఱిత హెచ్చినది. అన్నగా నామె కొమారితెయింటికే

వెళ్లెను. ఆ చచ్చట తన పరాభవము నామె వెల్లడించుకొనక గంభీరముగానే యుండినది.

ఇచ్చట విష్ణుశర్మ ఖిన్నుడైనను తనను తాను సమర్థించుకొనుచున్నాఁడు. తల్లి చేసి నది తప్పే యని యతని యపిచార్యుడృష్టే. తప్పే కావచ్చును గాని నీవు తల్లిని పరాభవించుటమాత్ర మకాబోచిత మని యతని మనస్సాక్షి మెల్లగా నణిగెను. మనస్సు మాత్ర మా నణుకు. లక్ష్యవెట్ట తన కృత్యము నుచ్చద్వనితో సమర్థించుచున్నది.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్రవ్యాధులకును శగ(గనేరియా)వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనివెట్టబడినదివ్యాషధము

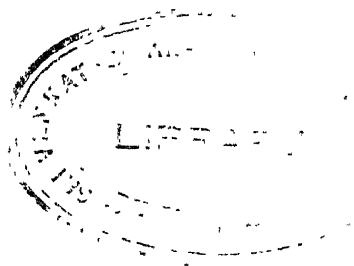

కుత్రిచుములు చూచి మోసపోవును. "గోడి" మార్కు గననింపుడు.

గో నో కిల్లర్ (రిజిష్టరు)

ఈ మాషధము ఇంగ్లీషుమందులను దేశీయబౌషధములను పుచ్చుకొనినను నిజముకలుగనియెడలను, యింజక్షనులవలనను వాక్సినులవలననుగూడ లాభము లేక పోయినయెడలను కడపటిప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరుచుగూడ పుచ్చుకొని చూడును. పెక్కుయేండ్లనుండియున్న లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగ సంకటమైనను మరెట్టి మాత్రవ్యాధులైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గోనో కిల్లరు తప్పక పురుర్చును. మాత్రము ఝాగీగా వెడలును. మాత్రముపోవుచున్న పురు కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మాత్రనాశమునందలివాపుతీసిపోవును శగవ్యాధి (గోనోకోక్కు)వలన మాత్రముబొట్టుగా పడుట, మేహరోగమువలన మాత్రద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, మాత్రద్వారముయొక్క నాపు, మాత్రద్వారముయొక్క చుట్టువుండు పొకయొక్కనాపు, మాత్రాశయముయొక్క నాపు లేక మాత్రతియొక్కనాపు, నరమాలజబ్బమున్న గువ్యాధులన్నియును స్త్రీలపను పురుషులకునుగూడ గోనో కిల్లరువలన కురుగును. శీర్ష్యము(నెనును)పోవుట, మాత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కురుగును. ఖరీదు 50 మాత్రలుగల సీసారు. ౪-0-0. కుత్రిచుములు చూచి భ్రమజెందవలదు. మా పుంజుమార్కు గననింపుడు. డి. నీ. చార్జీ ప్రశ్నోకము అక్షరము:— డాక్టరు డి. యస్. జగ్జుని, గిర్గాను వెనుకగోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4
Madras Agents:- DADHA & Co., 52, Nainappa Naick St., P. T. Madras

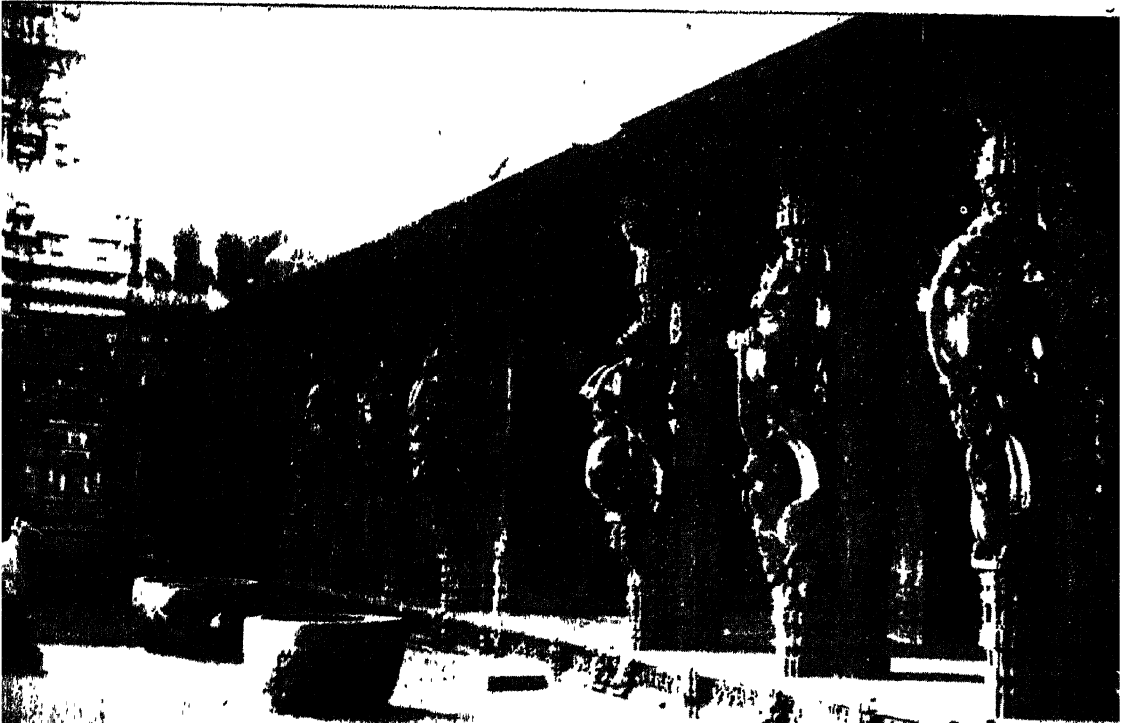

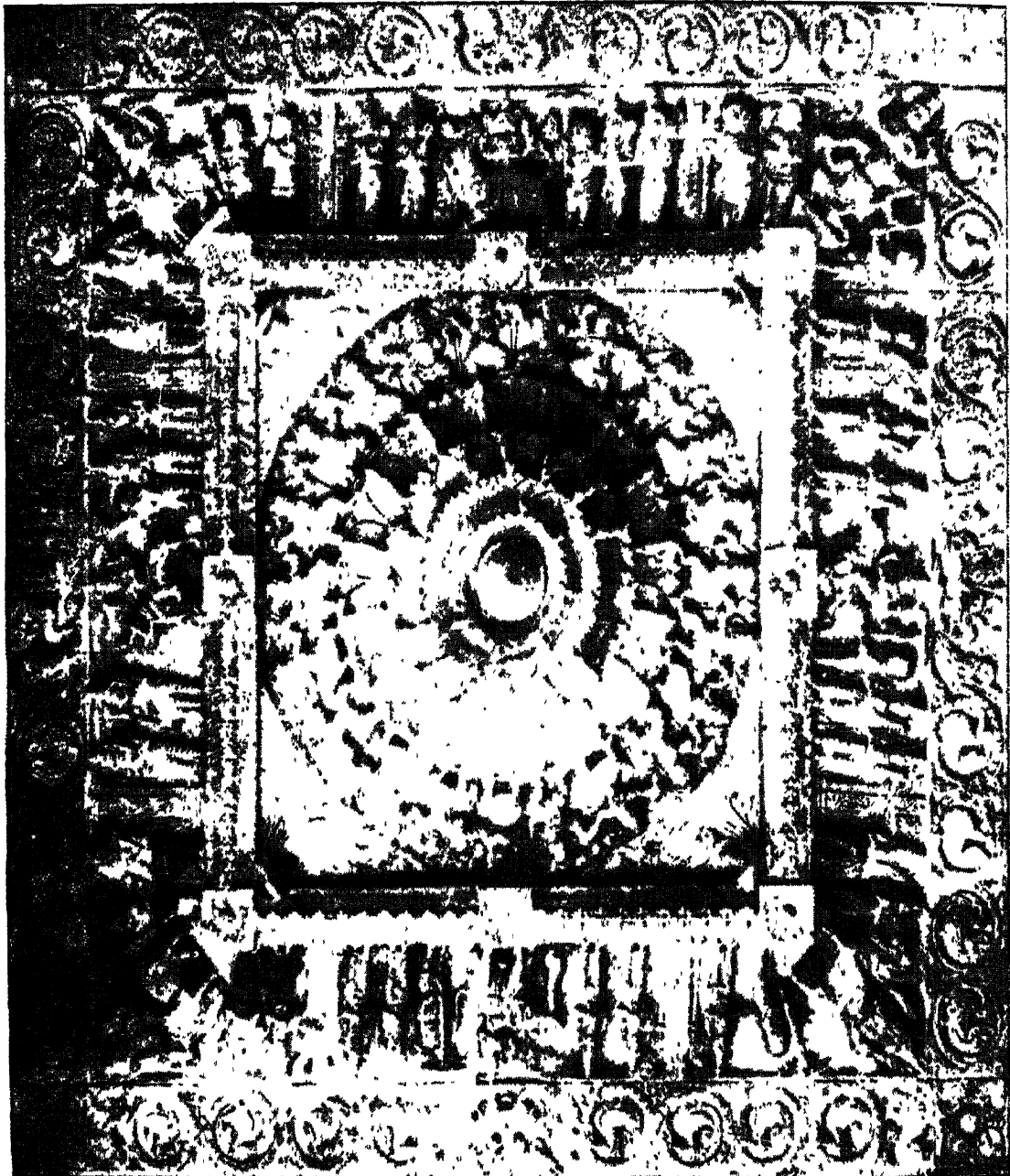
వేలూరు కొటలోని
జుకేశ్వరాలయ శిల్పచిత్రములు
S. S. S.

౧. దేవాలయ సింహద్వారము

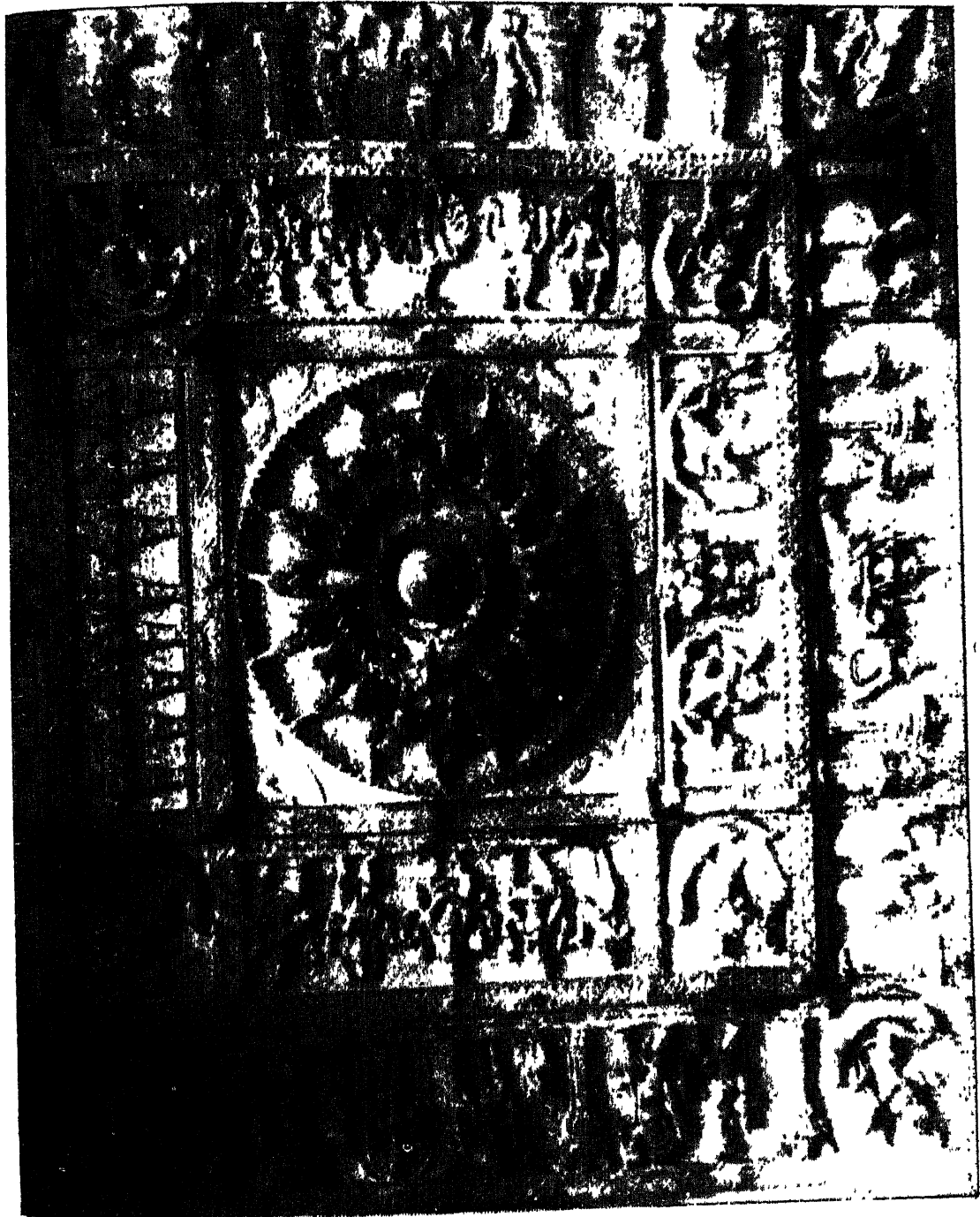

మనులోని కల్యాణమంటపము

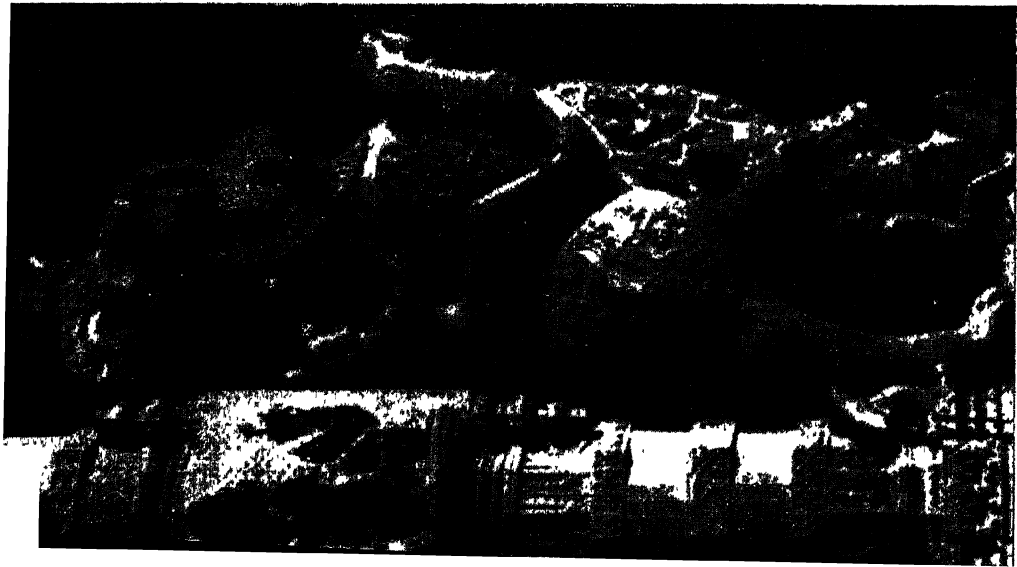

3. కల్యాణమంటపముకప్పునగల శిల్పము (౧)

౪. కల్యాణమంటపముకప్పునగల శిల్పము (౨)

గి. కల్పాణి మంటపమునందలి స్తంభములమీది శిల్ప రజన

లక్షణాలనిగురించి

బలుసు వెంకటరమణయ్య

‘ఆ అమ్మాయి లక్షణంగా ఉన్నది’ అని ఒకడు ఒక అమ్మాయినిగురించి అన్నారంటే ఆమె అవయవ సౌష్ఠ్యం కలిగి అందంగా ఉన్నదని అభిప్రాయపడుతున్నారని మనం అనుకుంటున్నాం. తక్కిన భావల సంగతి యెలా ఉన్నా తెలుసువాడుకలో మాత్రం ‘లక్షణం’ అనే మాటకి ‘అందం’ అనే అర్థం అలవాటు పడిపోయింది.

నిజాన్ని బట్టి మాస్తే యీ అభిప్రాయాన్ని కొట్టి పారేయడానికి వీలేదు. ఏ భావలూనన్నా సరే; లక్షణమనేది చెల్లాచెదిరివున్న లక్ష్యవయవాల్ని ఒక చోటికి పోగుచేసి తెచ్చి సంపూర్ణస్వరూపాన్ని వివరించి, దానికి ప్రత్యేకతని సీగుకువస్తుంది. అలా చెయ్యలేనప్పుడు అది నిజమైన లక్షణమే కాదు.

లక్షణాల్లో కొన్ని ప్రకృతిసిద్ధాలు; కొన్ని మనుష్యులు కల్పించినవి. ప్రకృతిసిద్ధాలయినవాటి లక్షణం మార్చడానికి మానవుడికి సాధ్యంకాదు. ఎంత గొప్ప సైంటిస్టు అయినా పదార్థాల స్వభావాన్ని మార్చలేడు. వాటికి వాటికి వుండే సంబంధంవల్ల కలిగే మార్పులే అతడుకనుగొనేవి. ఇక మానవకల్పిత లయిన వాటి లక్షణాన్ని మార్చవచ్చు; వాటివాటి స్వభావాల్ని తారుమారు చెయ్యవచ్చు. అలా మానవుడు కల్పించడానికి, తార్కారు చెయ్యడానికి కారణం యేమిటి? అందచందాల్ని మార్చడం వక్కలే.

మనుష్యుల ఊహలకు అటు వుండదు. దాన్ని బట్టి లక్షణాలు మారుతూ వింతవింత పద్ధతులతో అంద

చందాల్ని కలుగజేసుకుని ఆనందాన్ని కలుగజేస్తాయి. అటువంటి పరిణామాలకి అవకాశం లేకపోవడం వల్ల ప్రకృతిసిద్ధాల లక్షణాలు మార్పుచెందక పాతపద్ధతుల్నే పాటించడతాయి.

వాఙ్మయానికి - అంటే - కావ్య వాఙ్మయానికి ప్రధానంగా వుండే లక్షణాలు మూడు. అవి ఛందస్సు, వ్యాకరణమూ, అలంకారమూ. అందులో ఛందస్సు కొన్ని గణనియమాలనీ, అక్షరనియమాలనీ ఏర్పరచుకుంటూ పరిశ్రమిస్తూ అన్నివిధాలా కావ్యపు ఆందానికి, మానవుడి ఆనందానికి ప్రయత్నిస్తూ వుంటుంది. వ్యాకరణం “వాడడానికి తగినపదా లిపి, తగినపదాశ్చలిపి, యీ వాక్యం యిలా వుండాలి, అది అలావుండాలి” అని కాసిస్తూ ప్రయోజనంలో ఛందస్సుతోటే ఏకీభవిస్తూ వుంటుంది. ఇక అలంకారలక్షణమో, “ఇలా వుంటే రసానికి అనుగుణంగా వుంటుంది; ఇలా వుంటేవుండదు” అని ప్రధానంగా రసాన్నే ఆశ్రయించుకొని కావ్యానికి అందచందాల్ని, చదివేవాళ్ల నేవాళ్లకీ వివిగళితవేద్యాం తరమైన ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంది. ఏతావతా ఏంటేలిందీ! మనం కల్పించుకున్న లక్షణాలికల్లా ప్రధానలక్ష్యం అందమూ, తద్వారా ఆనందమూ అని. దేశ, కాల, పాత్రల పరిస్థితులని బట్టి అభిరుచులు మారుతాయి; అందాబూ మారుతాయి. వాటినిబట్టి లక్షణాలూ మారుతాయి. అలా లక్షణాలుమాత్రం మారకపోతే వాటి వల్ల ప్రయోజనమూ స్వల్పమే!

అయితే ఒకసంగతి. “యీ లక్షణాలెప్పుడూ మారుతూనే వుంటవిగనక వీటికి స్థిరత్వం అనేది లేదే;

అబలప్రభుడు పూర్తిగా లక్షణాలకు లక్షణమేదని లోపి
రాజుచేస్తే ఏం ముగిసిపోయింది? అని అడగవచ్చు. కాని
అభిరుచిని, అంచాన్ని అనుసరించి లక్షణం మారుతుందే
గాని లక్షణం ఉండితీరా లనే అభిప్రాయంలో భేదం
ఏమాత్రమూ లేదు. ఓ దారీ, తెన్నూ లేదుకాబట్టే
యిప్పటి నవ్యకవిత్వమూ, వ్యావహారికభాషా యిచ్చ
వచ్చినంతగా నానాముఖాలూ పరుగులెత్తుతూ అందరి
ఆహ్వాదాన్ని పొందలేకుండా వున్నాయి. వాటి
మూలకం ఓ నియమం అనేదివుంటే మరి చిక్కలేదు.

ఛందో, వ్యాకరణాలంకారాలనే మూడురకాల
లక్షణాల్లోనూ అలంకారానికి రసంతో సాక్షాత్తం
బంధం వుంది; తక్కినవాటికి రసంతో వున్నది పరం
పరాసంబంధం. రసానికి అడ్డంకిని కలిగించేదే దోషం.
శబ్దార్థాలవల్ల రసం కలుగుతున్నది కాబట్టి పరంపరగా
శబ్దార్థదోషాలుకూడా వచ్చాయి. * ఆ శబ్దగతదోషా
ల్లోనే చ్యుతసంస్కృతి (వ్యాకరణవిరుద్ధం) ఛందోభంగం
దోషాలుగా చెప్పబడ్డాయి. రసం బాగా పోషించబడి
వున్నప్పుడు ఛందస్సు తప్పినా, వ్యాకరణం అతిక్ర
మించబడినా బాధలేదు. రసం లేకుండా యీ కట్టు
డిట్టాలుమాత్రం వుంటేకూడా ప్రయోజనమూ లేదు.
అంచేత అలంకారమే అన్ని లక్షణాల్లోనూ ప్రధానమన్న
మాట.

రససంసిద్ధిని పొందిన మహాకవులు పయి ఛందో
వ్యాకరణాదుల్ని అతిక్రమించడం కనబడుతున్నది.
ఇంతెందుకూ? కాళిదాసురచనల్లోనే కనబడతాయి
ఆ పద్ధతులు! 'త్రియంబకం సంయమనం దదర్శ' అనే
చోట అతడు 'త్ర్యంబకం' అనేదానికి బదులుగా
'త్రియంబకం' అనేదాన్ని చెప్పి వ్యాకరణాన్ని అతిక్ర
మించాడు. 'ఉమరూపేణ తే యూయం' అనే

శ్లోకంలో 'సంభోర్యతధ్వమాక్రప్తుమయస్మాం తేన
లోహవత్' అని వ్రాస్తూ 'లోహమివ లోహవత్' అని
వ్యాకరణం విధించని ద్వితీయా విభక్తిమీది వతిప్రత్య
యాన్ని విధించేడు. 'వపుర్విరూపాక్ష ముత్త్య
జన్మతా' అనేచోట 'విధేయశ్రాధాన్యాన్ని విమర్శిం
చకుండా 'అలత్యజన్మతా' అంటూ సమస్తంగా కొట్టే
శాడు. 'గాహంతాం మహిషా నిపానసలిలం శృంగైర్మ
హుస్తాడితం' ఉపక్రమించి 'ఏనభ్యంక్రియతాం వరాహ
తతిభిర్మస్తాక్షతిః ఫల్వలే' అని ప్రక్రమాన్ని మార్చి
కర్మణిప్రయోగాన్ని చేశాడు. ఇక తక్కినవాళ్లసంగతి
చెప్పనక్కర లేదు. తెలుగువారిలోనూ వ్యాకరణాది
లక్షణాలని అతిక్రమించిన మహాకవులు ప్రాచీనులే
చాలామంది వున్నారు. చిల్లరకవుల సంగతి చెప్పే
దేమిటి?

మహాకవుల రచనల్లో ఇలాంటి లక్షణాతి
క్రమణాలున్నా రసాని కెంతమాత్రమూ భంగం కల
గకపోవడంచేత వ్రాసిన కవులకీ, చదవే పాఠకులకీ,
వినే సహృదయులకీ యేమిన్నీ లోపం కనబడడం
లేదు. ఇది లక్షణానుసారి అవునా కాదా అని తర్కించి
బాగా విమర్శించితే తప్ప పయి లక్షణాతిక్రమణాలు
తెలియవు. ఆ స్వల్పలోపాలని మహా ప్రతిభావం
తులైన మహాకవులు కవిత్వ సామర్థ్యంచేత
కప్పిపుచ్చగలరు. ఈ విషయాన్నే ధ్వనికారుడు సమర్థ
మైన కవి అవ్యుత్పత్తివల్ల చేసిన దోషం కనిపించదనీ,
అసమర్థుడు చేసినది పెంటనే తెలిసిపోతుందనీ వివరిస్తూ
ఉదాహరణంగా కాళిదాసు చేసిన పార్వతీపర మేశ్వరుల
దాంపత్యగర్భవర్ణనాన్ని చూపేడు.

రసాన్నీ, చమత్కారాన్నీ, లోకవ్యవహారాన్నీ
బట్టి లక్షణాలుండాలి; గాని లక్షణాలని అనుసరించి

† ముఖ్యార్థపాఠిద్దోషో రసస్తు మఖ్యస్తదాశ్రయాద్వాచ్యః, ఉభయోపయోగినః స్వః శబ్దాద్వాస్తే
తేవ్యపి చ సః. (కావ్యప్రకాశః- దోషప్ర)

* అవ్యుత్పత్తికృతో దోషః శక్త్యా సంవియతేకవే, యస్త్వశక్తికృతో దోషః స ఘటిత్యవభాసతే.

[స్వస్యాగోకః పు ౧౩౭]

అవి శాండావు. లక్షణాలు ఎంత బందోబస్తుచేసి కాసిం చినా కొన్ని విషయాల్లో ఉపేక్ష వహించక తప్పింది కాదు. 'శ్రుతికలుత్వం' అనేది దోషాల్లో వకటి. అది అయినప్పటికీ రాజాధిరసాల్లో అది గుణమే అవుతుంది. దోషం కాదు. కాబట్టే అది అనిత్యదోషాల పద్ధతి ఎక్కింది. నిష్కార్యత, ఉద్గీర్ణ, వాంతాది శబ్దాలు ముఖ్యార్థాన్ని విడిచిపెట్టి గౌణార్థాని గ్రహించినప్పుడు చాలా సుందరంగా ఉంటాయనీ శామ్యుట, కమ్యుట, వాంతి చేసుకొనుట మొదలైన అర్థాన్ని (ప్రధానార్థాలని) చెప్పినప్పుడు గ్రామ్యాలవుతాయనీ, 'భగిని, భగవతి' మొదలైన శబ్దాలు విసుర్పించి చూస్తే అసభ్యాత్వాన్ని చెప్పతున్నా పండితవ్యవహారంలో వుండడంచేత అవి అసభ్యాలు కావనీ దండ్యాచార్యులు కావ్యాదర్శనంలో చెప్పాడు.* సంస్కృత వైయాకరణులు "జయించానికి యోగ్యుడు కానివాడు" అనే అర్థాన్ని నియమించిన 'అజేయ' శబ్దాన్ని తెలుగువారు—అంటే—వన్నయ్య భట్టు మొదలుకొని నేటిదాకా వున్నవారంతా 'జయించడానికి శక్యము కానివాడు' అనే అర్థంలోనే ప్రయోగించడం అందిరూ ఎరిగిందే! సంస్కృతంలో మాత్రం యీ రెండో అర్థంలో 'అజయ్య' పదాన్నే వాడాలి.† పయివిషయాలనిబట్టి చూస్తే ఒకప్పుడు విరుద్ధమైన పదాలే క్రమక్రమంగా పెద్దల వాడుకలోకివచ్చి గ్రంథాలకి ఎక్కుతున్నాయనీ, అలా ఎక్కినంత మాత్రాన కావ్యాలకీ, అందులో ప్రధానమైన రసానికి భంగమేమీ కలగటం లేదనీ తేలుతున్నాది. ఇలాగ శబ్దార్థాలూ, వాటి ప్రయోగాలూ మారుతూవున్నప్పుడు లక్షణాలు మాత్రం ఒకే పద్ధతిని ఎందుకుండాలి?

రసం చమత్కారాలమీద ఆధారపడి వుంది. ఆ చమత్కారాలు అంతం లేని మాటలతీరులమీదవస్తుంది.

ఆధారపడి ఉన్నాయి. కాబట్టే వాటిని ఎక్కువగా లక్షణాలుగా మారుతూనే వుంటాయి. అలంకారికలు అతత్వాన్ని ప్రకటించే తలవారికి తీరాలి. ఒక రచనలోని పద్ధతినే మరొకడు అనుసరించకా, ఒకరు చెప్పిన కావ్యలక్షణాన్ని మరొకరు చెప్పుకా చిచ్చుల్లోకి దోవారు. ఇంతలా వరుసగా రసాన్ని సాధించడానికే.

అలా అయినప్పటికీ సంస్కృతాలంకారికలు నాటకాల విషయంలో ఒకటే నియమం పెట్టుకుని భస్మించుకు పూచున్నారు. వాటికి సంవచనాలూ వుంటాయి; వాటి అంశాల్లో కొన్నియినా తప్పక వుంటాయి. వీర, శృంగారాల్లో ఒక్కటే ప్రధానరసంగా ఉంటాయి. విమర్శ, ప్రవేశక, మూలికాదు లుండాలి; చివర అద్భుతం ఉండాలి; ఇన్నంకాలకి తక్కువగా కాక, ఇన్నంకాలకి ఎక్కువగా కాక వుండాలి. ఇలా నియమాలున్నా ఇప్పటి సంస్కృతాభివ్రాహులుకూడా నాటకరచనలో పయి నియమాల్ని లెక్కచేయలేదు; పెద్దపెద్ద పరిషత్తులే లెక్కచెయ్యకక్కలేదంటున్నాయి. ఒక్క సంస్కృతభాషాంతరీకరణాలలో తప్ప తెలుగు వారు పయి నియమాలని లక్ష్యమే చెయ్యలేదు. క్రమ క్రమంగా ప్రస్తావనపూడా పటాపంచ లయింది. దేశ, కాల, పరిస్థితులనిబట్టి సూర్యు లేకపోతే ప్రాచ్యనియమ శృంఖలాబద్ధాలయిన నాటకాలు ఎవరి ఆదరానికి పాత్ర మవతాయాయి? అసలీప్పుడు నాటకాలమీద మోజు తగ్గింది ప్రజకి. ఇది టాకీలయ్యగం! ఈ స్థితిలో నాటకాలు జనాదరణకి పాత్రాలయే పద్ధతిని లేకపోతే కొద్దికాలంలో నాటకాలు నానావశిష్టలు కావలసి

* 'నిష్కార్యతోద్గీర్ణ వాంతాది గౌణవృత్తిశ్శబ్దపాశ్రయాత్. అతిసుందర మన్యత్ర గ్రామ్యకత్వైం విగాహతే భగిని భగవత్యాది సర్వత్రైవానుమన్యతే.'

† క్షయ్యజయ్య శక్యార్థే-- యాస్తాదేశ నిపాతనార్థ మిదంనూత్రమ్. క్షేతుం శక్యం క్షయ్యమ్; క్షేతుం శక్యం జయ్యమ్; శక్యార్థే కిం? క్షేతుం క్షేతుంయోగ్యం క్షేయం క్షేయమ్."

ప్రాచీనలక్షణకర్తలు వారివారి కాలాన్ని అనుసరించి లక్షణాలు రాశారు. ఇప్పటి ఆభిరుచుల్ని పరిణామాలనీ పురస్కరించుకొని అవి బాగులేవని అనుకోవడంకంటే అప్పటివాటిని అనాలోచితంగా అనుసరించడం మనవాళ్లదే తప్పని అనుకోవడం ఉత్తమం. ఆలక్షణాల్లోనీ కొన్ని మాత్రమే ఇప్పుడు సంస్కారాల్లాంటి ప్రధానమయినవి ఎప్పటికీ వుండి తీరవలసినవే.

ఇప్పుడు ఆంధ్రదేశంలో బయలుదేరు తూన్న విమర్శకుల్లో కొందరు అలంకార లక్షణాలు తెలుగు వాఙ్మయాన్ని పాడుచేస్తున్నాయనీ, వాటిని అనుసరించడంచేతనే తెలుగు ప్రబంధాలు సందర్భంవున్న లేకపోయినా తద్దినాల్లాగ అప్రాదేశిక వర్ణనలనీ నిర్బంధంగా వర్ణిస్తూ రసాన్ని కంటుపరచాయనీ అని చెప్పుతున్నారు. దానికి ప్రధానకారణం 'మహాకావ్యం అంటే అప్రాదేశిక వర్ణనలూ వుండి తీరా' అనే మహాకావ్య లక్షణం! కాని కావ్యానికి ప్రధానమైంది రసం గాని, వర్ణనలు కావు. మరిన్నీ అప్రాదేశిక వర్ణనలూ కావ్యంలో మహాకావ్యంలో ఉండాలని నియమించినవారు దాక్షిణాత్యాలంకారకులైన దండి, విద్యానాథాదులు. అయినా వారు పద్ధినిమిది వర్ణనలూ వుండి తీరాలని చెప్పక కొన్ని లేకపోయినా బాధలే దన్నారు. * తెలుగులక్షణకుల్లో కొందరు పద్ధినిమిది చాలక మరి కొన్ని చేర్చారు. ప్రామాణికులయిన ప్రాచీనాలంకారికులూ, నవీనాలంకారికులూ పయితిరికాక రసాల (లేక వ్యంగ్యాల) ప్రాధాన్య ప్రాధాన్యవివక్షనుబట్టే కావ్య భేదాల్ని లెక్కించారు. కాబట్టి మనవాళ్లు సంస్కృతాలంకారికులే కావ్యవర్ణకుల్ని పాడుచేశారని భ్రమించడం వట్టి పొరపాటు. కావ్యంలో రసం ప్రధానమని యెరిగిన మనవాళ్లు ఒకరిద్దరు చెప్పిన కావ్యలక్షణాన్ని- అప్రాదేశికవర్ణనలూ ఉండాలనేదాన్ని- తోసిరాజు చేసి తదితరల లక్షణాన్నే ఎందుకు గ్రహించకూడదూ అంటాను. తెలుగులో ప్రబంధవాఙ్మయం బయలుదేర

దానికి ముందే సంస్కృతంలో చక్కని లక్షణాలు లేవవడున్నాయే!

ఇప్పటి తెలుగుకవుల్లో చాలామంది భాషావాఙ్మయాల విషయంలో తగినంత పరిశ్రమ చేయక కవనం చెప్పడానికి సిద్ధపడి, యతిప్రాసలకోసం, తదితరాలైన కుదిరికలకోసం రసానికి ఎంతమాత్రమూ సంబంధించని పదాల్ని యిచ్చకు వచ్చినట్లుల్లా వాడుతున్నారు. అలావాడడం బాగులేదని ఎవరన్నా అన్నారంటే 'నన్నయ్య వాడలేదా? తిక్కన్న వాడలేదా? ఎర్రన్న వాడలేదా' అంటూ కర్తృచ్ఛకుంటారు. 'నన్నయ్య మొదలైనవారు వాడించి రసానుగుణంగా వుండి; కాకపోతే రసభంజకం కాలేదు. మనం రసాన్ని మరస్సులో పెట్టుకోక కేవలం ప్రయోగసామ్యాన్నే ముడికడుతున్నాం' అనే ఆలోచన వారికి వుండదు. బాగా లేకున్నా వారి కవిత్యం చాలాబాగా వున్నదని మెచ్చుకునే వాళ్లని చూస్తేనే వారికి పరమ గౌరవం!

మునుపటికాలంలో అలాక్కాదు. తనని తప్ప యితే వొప్పుకొని కవి లేనిపోని సమర్థనాలకి చొరుకోక పైవాల్లు చెప్పేది గ్రహించేవాడు భవభూతి వంటివాడిని ఒక విమర్శకుడు 'రాత్రిలేవం' తీసి పారేసి 'రాత్రిలేవ' వాడమంటే 'మహాప్రసాదం' అంటూదిద్దుకున్నాడని ప్రతీతి. తిమ్మకవిస్తుతిరూపమైన పద్యంలో 'హం నటద్యేకములకు గగనధుని శీకరముల చెమ్మ' అనేచోట 'భేకములకు నాకధునీశీకరముల చెమ్మ' అని దిద్దిన కృష్ణరాయుణ్ణి కవి పరమానంద భరితుడై బహుమానంయిస్తూ గౌరవించాడు. ఇలాగ అప్పటివారు ఏమాత్రమూ అసంతుష్టిని చూపలేదు.

కావ్యం సహృదయాహ్లాదకంగా వుండాలంటే అందులో రసం ప్రధానంగా పోషింపబడాలి; రసానికి విరుద్ధంగా వున్నప్పుడు దాన్ని - పోషించలేనప్పుడు అవసరమైతే లక్షణాలని ఆతిక్రమించవద్దు. కాని పెద్దలు వాడారని ఎందుకూ పనికిరాని ప్రయోగాల్ని మూటకట్టుకుని ఇవ్వం వచ్చినట్లు చొప్పిస్తే మాత్రం యేమీ ప్రయోజనం లేదు.

* ఏమనుప్రాదేశికానాం యైకైశ్చిదూనమపీవ్యతే.

చి త్ర క వ న ము లు

వి. కే. రాజగోపాలాచార్యులు

కళాజ్ఞానముయొక్క ఆవశ్యకతను
గూర్చి వేనోళ్ల కీర్తించియు పూర్వులు పెద్దలు
తనియరైరి.

సంగీత సాహిత్యకళావిహీనః
సాక్షాత్ పశుః పుచ్చవిషాదహీనః.

(సంగీతము సాహిత్యము (మున్నగు)
కళలు లేనివానికి తోఁకయు కొమ్ములును
కూడ లేవనియే కాని, వాఁడు సాక్షాత్తుగా
పశువే) అను అభియుక్తోక్తి సార్వత్రికము.
ఇందువలన మానవునికి పశువులకన్నను
విశేషము సిద్ధింపవలయునేని, కళల యెటుక
తప్పక సంపాదించవలసినదే యని చక్కఁగా
నేర్పడుచున్నది. వాత్సయనుఁడును ఎచ్చ
రించినాఁడు: “గృహీతవిద్యులై గృహస్థులు
ఐన పురుషులును స్త్రీలును తిర్యగ్ జంతు
పులవలె గ్రామీణులై యుండరాదు; నాగరి
కులై యుండవలెను. ఆ నాగరికత అణువది
నాలుగు కళలయొక్క విజ్ఞానముచేతనే
కలుగుచున్నది” అని. అనుభవకవి భర్తృ
హరియు ఇట్లే సిద్ధాంతీకరించినాఁడు :

యే చైవం పురుషాః కళాసు కుళా
స్తే శ్వేవ లోకసిథిః.
[వరుసఁ గళాపవీణులగువారలయంద
వసించు లోకముల్ (లక్ష్యఃకవి)]

అని. కాని చతుష్పతికళలను ఒకఁడు నేర్చుట
ఈ కాలమున కానివని. కాబట్టి కళల
నన్నింటిని నేర్ప నుద్యమింపక, కొన్నింటి
యందేని సమగ్ర కౌశలమును పొందుట
సముచితము. కవి-తార్కిక కంతీరపుఁడు
వేంకటనాథుఁడును ఆ దేశించినాఁడు :

ఏకయాఽపి కళయా విశుద్ధయా
యోఽపి కోఽపి భజతే గిరీశతామ్
భూయసీ రపి కళాః కళంకితాః
ప్రాప్య కచ్చి దపదీయతే శనైః.

“విస్మృత్యాది దోషములు లేని, ఒకే
కళను గలవాఁడును వాక్పతియో పాఠ్యతీ
పతియో అగును. కళలను పెక్కింటిని దోష
భూయిష్ఠముగా నేర్చినవాఁడు, ఊడశకళా
పూర్ణుడయ్య సకళంకుడగు చంద్రునివలె
క్రమముగా క్షీణించును.” అని. కాఁగా
కళలలో నొకదానినో, లేక కొన్నింటినో
వర్చికొనవలయును.

కృత్రిమా లంకారములు ఎక్కువగా అగపడుటవలనను, పాశ్చాత్య సారస్వతమున స్వభావోక్తి మొదలగు స్వాభావికాలంకారములు ఎక్కువగా అగపడుటవలనను, ప్రాయశముగా ప్రతిభావికల్పముల ననుసరించిన కవనము ప్రాచ్యమనియు, ప్రకృత్యనుసారి కవనము పాశ్చాత్య మనియు ఏర్పడుచున్నది. అట్లే పాశ్చాత్యుల చిత్రమును చాలవఱకు ప్రకృతినంబధమే; ప్రాచ్యుల చిత్ర మున్నోముగ్గు, బొట్టు మొదలగువాని రూపమున చిరకాలముగా అనువర్తించునదైనను-ఎక్కువగా ప్రకృత్యతీతముగాను ప్రతిభావికల్పముగామిగాను ఉండును. (౨) కాని ప్రాచ్యత్వ పాశ్చాత్యత్వ విభాగమునకు ప్రకృత్యను సరణ తదననుసరణములే కారణములు కాఁజాలవు. ఏల యనఁగా అట్టి నియమము లేక పోవుటయ కాక తద్వ్యతిరేకమునైతము క్వాచిత్కంబుగఁ గానవచ్చుటవలన. ఐనను చిత్రకవనములను ప్రకృత్యనుసారి ప్రతిభావికల్పముసారి తెగలుగా విడఁదీసి మఱి పరిశీలించుట పలువురకు రుచించిన మార్గము.

చిత్రకవనములు కొంతకాలమునకుఁ బూర్వము మన దేశమునందంతటను ఎక్కుడు వ్యాప్తిం జెందియుండినవి; పాశ్చాత్యదేశములలో నేటికిని వ్యాప్తిం బొందుచున్నవి. మన దేశమున ఇప్పుడు వీటి వ్యాప్తి విచ్చిన్నముపోలే అగపడుచున్నది. మొదటి రెండవ మూడవ తరగతులకుం బాఠ్యములుగా నిర్ణయింపఁదగిన ఆంధ్రీకృత ద్రవిడి

కృత కవనములే ఇప్పుడు ప్రాయశముగా వ్యాపించుచున్నవి. చిత్రమును మొదటి రెండవ మూడవ తరగతుల బాలురు కుండేలు, నక్క, కుక్క, మొదలగువానిని వ్రాయుటలోనే విశ్రాంతమై యున్నది. స్వాతంత్ర్యము నవలంబించి దేనినేని నిర్మించుట యను కథ అస్తమించినట్లున్నది. అద్యతన కథను వదలి, ప్రాక్తన వృత్తాంతముం బరికింతుమేని వీటి చరిత్రముం దెలుపు గ్రంథములు బహుశముగా అగపడకపోయినను, తొల్లి ఇవి ఈ దేశమున మిక్కిలి వ్యాపించి యుండిన వను అనుమానమునకు సాధకములైన ప్రమాణము లెన్నియేని లేకపోలేదు. అప్పటి కవనవ్యాప్తి పెక్కు గ్రంథముల చేతను, చిత్రముయొక్క వ్యాప్తి అనేక దేవాలయములు రాజగృహములు మున్నగు వానిచేతను ఊహింపఁ దగియున్నవి. గ్రంథజాలముం బరిశీలించిన పూర్వము చిత్రమున కీదేశమున చిత్రశాలలు ఆలేఖ్యగృహములు శయ్యాగృహములు దేవగృహములు క్రీడాగృహములు అను నియతములైన సాధనములు ఉండినట్లు తెలియుచున్నది. వాటి చేతనే చిత్రమునకుఁ గలిగియుండిన యుత్కర్ష విశద మగుచున్నది. ఈ క్రిందివి కావ్యోదాహరణములు:—

౧ లతాగృహణి రమ్యాణి చిత్రకాలాగృహణి చ,
క్రీడాగృహణి చావ్యాని దాదపర్యతకానపి.
దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే.

—రామా. సుంద ౬-వ పద్య

చ. కరీరః వాజికాలలు ప్ర
కాశశీమఖి చాపకాలలు
గురుకర వాద్యకాలలు మ
నోహర నూతన చంద్రకాల లం
బరతలచుంబి దిగ్విమణి
మండితకాంచన నాట్యకాలలు
గురుకర చిత్రకాలలును
జూచె సమీరకుమారుఁ డయ్యెడన్.
—గో. వెంకయ్య పుట ౨౦.

౨ “యేన ప్రాణాశ్చ రాజ్యంచస్త్రీసుహృద్ధే విసర్జితాః,
ఇహం దశరథస్య త్వం ప్రతిహం కిం న పృచ్ఛసి?
—భాసుని ‘ప్రతిమా’ నాటకము

“ఎవనిచేత యుసులులును దొరతన
మును (దొరతనమునకు లోఁబడిన దేశమును)
ఆడుదానికి రోయిగా విడువఁబడినవో (అట్టి)
దశరథుని ఈక్రతి ననుగూర్చి నీవు ఏల యడు
గవు?”

౩ ప్రవివేక చ స్వరహాస్య లీలిత రతిప్రీతి చైవతం”
—ఆశ్వసోఘని బుద్ధచరితము

“వాకిండ్ల ప్రక్కలలో వ్రాయఁబడిన
మన్మథుని గలదానిని ప్రవేశించెను.”

౪. చిత్రద్విపాః పద్మవనావతీర్ణాః
ః రేణుభి ర్దత్తమృణాళభంగాః,
నఖాంకుగాఢాతవిభిన్నకుంభా
స్పంరబ్ధ సింహప్రహృతం వహన్తి”
—కాళిదాసుని ‘రఘువు’ XVI-16.

పరసి దిగి తూండ్లనునకలు కరిణు లిడినఁ
బడయుచున్నట్లు చిత్రింపఁబడిన కరలు
కుంభముల సంకుసమువంటి గోళ్లఁజీల్చు
కుపిత హరుల ప్రహారంబు లిపుడు గాంచె.
—అదిపూడి సోమనాథరాయనింగారు

౫. స్తంభేషు యోషే త్ప్రీతియాతనానాం
ఉత్కృంత వర్ణక్రమ ధూసరాణాం,
స్తనోత్తరీయాణి భవంతి సంగా
న్నిరోధోపట్టాః ఘటిభి ర్విస్ఫుష్టాః,
—కాళిదాసుని ‘రఘువు’ XVI-17.

వీటి కంబాల వెలఁదుల విగ్రహముల
వన్నెమాసిన కుచములపైని గర్భం
బడిన పయ్యెడ లనఁగఁ గన్నట్లు నచట
సప్తములు వీడియున్నట్టి కుప్పసములు.”
అదిపూడి సోమనాథరాయనింగారు.

౬. “లక్ష్మణః—ఆర్య! ఆర్జునేః చిత్రకారేణ
అస్మదృపదిప్తం ఆర్యస్యచరితం ఆస్యాం
పిథ్యాం లిఖితం; త త్పశ్య త్వార్య.”

లక్ష్మణుఁడు—“ఆర్యా! ఆముచ్చి అర్జు
నుఁడు మనము నియమించిన ప్రకారము
అన్నయ్య చరిత్రమును ఈవీధిలోఁ జిత్రించి
నాఁడు. దానిని అన్నయ్య వచ్చిచూడ
వలెను.”

—అదికళాప్రపూర్ణుల తెలుగు ‘ఉ. రా. చ.’

౭. చిక్రింసయా కృత్రిమపత్రి సజ్జైః
కపోతపాశీషు నికేతనానామ్,
మార్జార మ ప్రియత నిశ్చలాంగం
యస్యాం జనః కృత్రిమ మేవ మేనే.
—మాఘము III-౫౯,

ఉ. శ్రీలఁ జెలంగు వీటిగృహ
నీమలయందుఁ గపోతపాశులన్
జాలుగ నించినట్టి విల
సద్భూమికృత్రిమపత్రిపజ్జులం
తోలఁగఁజూచి తద్దగినన
బుద్ధిఁజలంపక పొంచియున్న మా
ర్జాలములన్ జనంబులు ద
లంచిరి కృత్రిమ మంచునెమ్మదిన్.”
— గో. వేం. పుట ౪౩. I-౨౫౫,

ఇంతియకాక మాలతీమాధవ సాగరికో
దయన వానవదత్తా యక్షులు—ప్రాయశ
ముగా శృంగారనాయికానాయకు లెల్లరు-
విరిహవిలోదముకొఱకు చిత్రము నాదరించి
రనియు ప్రబంధములలో జెప్పబడియున్నది.
ఇవికవిప్రపంచబున కాల్యనికంబు లైనను
ఇట్టి కల్పనలకు కొంతకు కొంత మాతృకలు
ఉండియుండవలెను. కాబట్టి పూర్వకాల
కు లో చిత్రము మన దేశములో ఎక్కువ
వ్యాప్తిని పొందియుండినదని చెప్పవచ్చును.

ఇక ఈ చిత్రకవనముల నభ్యసించు
వారికి దానఁ గలుగు ప్రయోజనముల
నొకింత విచారితము:-

ధ్యాయతో విషయాన్ పుంస
స్యంగ స్తే షూపజాయతే,
సంగా త్సంజాయతే కామః... ..

“విషయములను చింతించుచున్న పురు
షునకు ఆ విషయములయందు సంస్కరము
అధికముగా కలుగును; విషయ సంయోగము
వలన ఇచ్చ పుట్టుచున్నది” అను శ్రీ గీతా
చార్యులు చెప్పిన న్యాయము ప్రకారము
ఈ చిత్రకవనముల నభ్యసించువారు ప్రథమ
మున ప్రాపంచిక పదార్థములను పరిశీలించి,
చిత్తస్థైర్యముం బడసి, వానియందు సంగము
పొంది, వానివిషయమున ప్రేమం జెందినవా
రగుదురు. అంతట వారు ఆ ప్రేమాతిరేకము
చేత, రక్తాదివర్ణములచేతను అకారాదివర్ణ
ములచేతను వాని ననుకరించుటకు మొద
లిడెదరు. కావున వారికి పరితూషక్తియు

(The Faculty of keen observation)
చిత్త స్థైర్యమును (The faculty of con-
centration), వస్తుప్రలయం దవ్యాజప్రేమయు
(Attachment to the objects of the
world), వీటివలన అనుకరణశక్తియు (The
faculty of imitation) క్రమక్రమముగా
వృద్ధిపొందును. వీటివలన వీరి ఉద్యమమును
వర్ధిల్లును. ఇంతియ క వీరికి నరములయు
మనస్సుయొక్కయు శక్తి పెరుగును. ఇట్టి
వారు కలుపు రగుదు రేని దేశమున పరస్పర
సౌహార్దమును, ఉద్యమమును, అహింసా
ధర్మమును పెంపొందును ఇట్లు ప్రాపంచిక
వస్తు పరిశీలనానుకరణ నిపుణులైన వీరు
ఒక్కొక్క పదార్థమును వర్ణించుటయందును
చిత్రించుటయందును తమకు గలుగు క్లేశ
ముంబట్టి ఈ దృశ్య లోకరూప చిత్రకారుఁ
డగు ఈశ్వరుని సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తిత్వాదు
లను ఆలోచించి,

కత్యోపధీః ? కతి తదాన్ ?
కతి వా మహిద్రాన్ ?
కత్యంబుధీన్ ? కతిసదీః ? కతి
పుంస ఏతాన్ ?
కత్యంగనా స్త్య మస్మజః ? కతి నాథ !
దేశాన్ ?
మశ్యే తవైష మహిమా న హి
మాతి బుధౌ !

“ఓ ఈశ్వరా ! ఎన్ని మందుచెట్లను,
ఎన్ని వృక్షములను, ఎన్ని కొండలను, ఎన్ని
సముద్రములను, ఎన్ని ఏళ్లను, ఎండటి నీ
పురుషులను, స్త్రీలను, ఎన్ని దేశములను నీవు

సృష్టించితివి! నీ ఈ మహిమ నాబుద్ధిలో నిముడుటలేదని తలచుచున్నాను” అని భక్తితో స్తుతించి విహికాముష్మిక ఫలముల నందుదురు.

ఇట్లు బహుఫలములైన ఈ చిత్రకవనముల నేటి పరిస్థితి మన దేశమున శోచనీయముగను దేశాంతరములలో స్పృహణీయముగను ఉన్నదని ముందే చెప్పబడెను. ఇట్టి వీని ఉపచయోపచయములచే నే పాశ్చాత్య ప్రాచ్య దేశములకు ఉత్కర్షాకర్షములు కలిగిన వని అన్వయవ్యతిరేకములచే జేలుచున్నది. పరమార్థముగా ఇవి ప్రాచీనకాలంబున నీ దేశంబునను అభివృద్ధములే, కాని యంతట నిరుద్ధప్రసరములైనవి. ఎట్లనగా పూర్వము ఈ దేశమున కొన్ని అవస్థలును కథాభాగములును ఏకబుద్ధి విషయభావమునకుం దగినవియై వర్ణింపబడి చిత్రించబడినవి, అట్టి యవస్థలు,

శబ్దోపహితరూపాంస్తు
బుద్ధివ్యయతాం గతాః,
ప్రత్యక్ష మివ కంసాదీన్
సానశ్చేన మన్యతే.

“శ్రోతలు (వక్త) శబ్దసమర్పిత రూపులై బుద్ధివిషయగతులగు కంసాదులను ప్రత్యక్షముంబలై (చరూక్రియలకు) కర్తలుగను, కర్మలుగను తెలిసికొందురు” అనినట్లును,

ప్రమాణప్రత్యయాదత్ర
కన్పితా న్యసికల్పతః
అపి భూతాని భూషిని
భవంతి భవంతి నః.

ఎలమి శ్రుతులఁ గల నమ్మిక
బలిమి నిట వ్రాయఁబడిన పలురూపుల గాఁ
గలయవియు సై నయవియును
చెలఁగె జరుగునట్లు నిర్విశేషము గాఁగె.

అనినట్లును లోకంబునకుం బ్రత్యక్ష సామ్యముం జెందినవే కాని ప్రత్యక్షములే కాలేదు. అందును కుమారసంభవమున శివతపఃప్రస్తావమున వర్ణింపబడు మన్మథాదుల చేష్టలకును, కోకిలాదుల శబ్దమునకును చిత్రమున విషయీకరణము లేనందున అట్టి ప్రత్యక్షసామ్యమును దూరవిప్రకృప్తమే నది. ఇది ఆకాలమున ఇతరదేశంబులయందును తుల్యయోగజ్ఞేమమే. ఐనను తరువాతికాలమున చేష్టలకును, శబ్దములకునుగూడ చిత్రములో విషయీకరణము కలుగునట్లు పాశ్చాత్యులు దానిని క్రమముగా వృద్ధిజేసిరి. దీని నుపేక్షించుటవలన మన దేశీయులకు అనుకరణశక్త్యాదులు త్తయించినవి. ఉద్యమమును అనుకరణశక్తియు లేని దేశమునకు సుభిక్షమును, స్వాతంత్ర్యమును ఎట్లు స్థిరపడియుండును? కాని ఇప్పటికిని ఈ దేశమునకు స్వాతంత్ర్యసుభిక్షాదులం గలిగించుటలో శ్రద్ధాభువులు గలరు. అట్టివారి దేశభక్తి మార్జాలభక్తిగాక అక్రూరుని భక్తి వంటిదై దేశతత్సంబద్ధవస్తువులయందుం దగిలి దేశంబునకు ఉత్కర్షం గూర్చునుగాక!

ఇంక చిత్రకవనముల శ్రేష్ఠ్యములం గూర్చి ఇంచుక ప్రస్తావితము. దేనికిఁ గాని దానివలన లోకంబునకుఁ గలుగు ఉపకారా

పకారముల ననుసరించియే ఉత్కర్షాపకర్షములు కలుగును. ఈ రెండు కళలవలనను వీటి సభ్యసించువారికి గలుగు ప్రయోజన మింతకు పూర్వమే చెప్పబడినది. ఇప్పుడు వీటివలన లోకమునకు గలుగు ప్రయోజనమును చెప్పి వీటి యుత్కర్షను కొంతప్రకాశపరిచెదము —

(౧) లోకమునకు తొలగింపరాని విషాదకరమగు ఒకానొక న్యూనతను ఇవి కొంతవఱకు పోగొట్టుచున్నవి. ఎట్లనగా. — లోకమున ఈశ్వరునిచే స్వకర్మానుగుణముగా సృష్టింపబడిన జీవరాసులకు పలు విధములగు జ్ఞానమును, పలువిధములగు ఇచ్ఛయు, అనేక ప్రయత్నములును అగపడుచున్నవి. సుఖ దుఃఖములు మాత్రము అందఱకు కలుగుచున్నవి. జీవుఁడు సుఖమునందానందమును దుఃఖమునందు విషాదంబును అనుభవించుచున్నాఁడు. ఇట్లు సుఖమును దుఃఖమును రెండును ఏల కలుగవలెను? ఆశ్చర్యకరము ఏల కలుగరాదు? అట్లై వచో అన్నియు ఆనంద మందునుగదా! ఒకవేళ,

యచి వోపనతిం దుఃఖా
త్సుఖం తద్రసవత్తరమ్
నిర్వాణాయ తిరుచ్చాయ
తప్తస్య హి విశేషతః!

ఎట్టికలకుఁ గృచ్ఛాన నెనసినట్టి
సుఖమే రసవత్తరం బ్ధియ శోభజెందు
వడకు సోకినతఱిని నిర్వాణ మొనఁగుఁ
జెట్టునీడ నరునకు విశేషముగను.

అను మనస్తత్త్వవిదుల న్యాయముబడి సుఖస్వరూప తదతిశయ జ్ఞానముకొఱకు దుఃఖమును వలసినదే యనిన, ముక్తియందు ముక్తులకు నిత్యసుఖము ఎట్లు? ఇట్లుతయు యోచించి విచారించి 'ఈ లోకమున ప్రాణులకు వారి కర్మానుసారముగ తొలగింపరాని కొన్ని న్యూనతలు ఉండుటచే వారికి దుఃఖము తప్పనిదే' అని పెద్దలు నిర్ణయించినారు. అట్టి న్యూనతలలోఁ బ్రధానమెద్దియన లోకము ప్రతిక్షణమును క్షయించుటయే! కొంచెము కొంచెముగా క్షయించుచు, లోకము క్రమముగా నాశమునేగదా పొందుచున్నది! దీనిని భావించియే కాళిదాసుఁడు,

త్యజత మానః; మలం బత! విగ్రహైః
స పున రేతి గతం చతురం వయః,

“కొపను వదలుము; అయ్యో! జగడము లేల? గతించిన చతురవయస్సు మఱలరాదు” అని దుఃఖించినాఁడు. రాముడును

స మే దుఃఖం ప్రియా చూరే
స మే దుఃఖం హృలేతి సా,
ఏత దే వాసుకోచామి
వయోఽస్య హ్యతివర్తతే.

— రామా, యుద్ధ V-౫.

తే ఆలివికుర దూరమాన సున్న, దనియ్యఁగాదు
దనుజవల్లభహృత యయ్యోనయ్యఁ గాదు
శర్యసుఖసాధనంబైన జవ్వనం బ
తీత మగుటకు వగచెద సేతికల!

— గో. వెంకయ్య VI శ్లో ౨౨౫.

అని పలవించినాఁడు. ఇట్లు అత్రైకాంతదశనే మఱల పొందరామి యను విషాదమునకుఁ

బ్రథమకారణ మగు న్యూనతను ఈ చిత్ర కవనములు కొంత తొలఁగించుచున్నవి. ఎన్నఁడో గతించిన రామకృష్ణాదిమహాపురుషులను వీటి సాహాయ్యముననేకదా ఇప్పటికిని ప్రత్యక్షమునందు వలె అనుభవించుచున్నాము. విరహులెందఱో దుఃఖికాలంబున తిమిప్రియుల ప్రతికృతిం దాల్చి ఒకింత యాశ్వసిల్లుట ప్రత్యక్షసిద్ధమే.

(౨) ఈ కళలచేతనే లోకము రసవతముగాఁ దోచుచున్నది. ఎట్లనఁగా : నిపుణముగా విమర్శింతుమేని ఈ లోకము తాఱివలెను, మట్టివలెను సీరసముగా కనుపట్టును. ఇట్టి ఈలోకము సమర్థుఁ డగు కవియొక్క, లేక శిల్పియొక్క మనోదర్పణంబునం బ్రతిఫలించి నర్థరూపముగా వెలువడి రసికులచే బాహ్యలోకముతోఁ బోల్చి విషయిఁ రింపఁబడుడు సారస్యముం బొందుచున్నది. అటుపిమ్మటనే ఇది రసికుల అనుభవప్రత్యయములచే నెల్లరకును రుచించుచున్నది. ఒక సిల్లియొక్క కంఠధ్వని ఎవనిని గాని స్వతః ఆకర్షించి ఆనందపఱచుట లేదు కదా! అదే యొక నేర్పరిచేత అనురంపఁ బడునపుడు అనుకార్యముతోటి సామ్యము ఎక్కుడగుకొలఁదియు ఎల్లవారిని ఎక్కుడుగా ఆనందింపఁజేయుచున్నది. అటుపిమ్మటనే వాస్తవ విచారశబ్దమును లోకమునకు రుచింపుచున్నది. దీనినే పెద్ద లిట్లు తడవరిఁ

“జగద్ద్రావిప్రఖ్యం నిజరసభరా త్స్వాదయతి యత్” (ఏది తనరసముచే తాఱుతో సమానమగు జగత్తును రుచింపఁజేయుచున్నదో) అని.

(3) ఈ చిత్రకవనములచే లోకంబునకు బ్రహ్మకందానుభవము కలుగును. ఆనందఘనుఁడును రసఘనుఁడును అగు భగవంతుని జిత్రించి కవనములచే స్తుతించువాఁడు ముక్తుఁడై బ్రహ్మనందము ననుభవించునుగదా! అపుడు “అహగ్న్ శ్లోకకృదహగ్న్ శ్లోకకృత్” (నేను శ్లోకమును చేసినవాఁడను; నేను శ్లోకమును చేసినవాఁడను) అని యాతఁ డానందించునట !

వీటి యన్నింటిచేతను చిత్రముయొక్కయు, కవనముయొక్కయు ఉత్కర్ష వాగ గోచర మగుట చెప్పకయ తెలియును. చిత్రకవనములం గూర్చిన గ్రంథము లీదేశమున నెన్నియో కల వందురు. పాఠకమహాశయులుందురేని మనదేశమున గ్రంథములకా కలుపు? మన పూర్వీకులు పెద్దలు ఘనులు తాము ఎక్కువశ్రమతోఁ గనిపట్టిన విషయములను మనకొఱకు వ్రాసియు నుంచినారు. మనము ఈ కళల నభ్యసించుమేని పశువ్యావృత్తి కలుగుటయకాక, మన పెద్దల ఋణముం దీర్చి, దేశంబునకు తేమంబు నొడఁగూర్చి కృతకృత్యులగుదుము.

కలభాషిణీ - సుగాత్రి

భారతీయ పుస్తకాల శాస్త్రము

వింగళి సూరనార్యకృత కళాపూర్ణోదయమునందలి కలభాషిణీ సుగాత్రిల యుగరాగ ప్రవృత్తులలోని తారతమ్యముల నొండొంటితోఁబోల్చి యందలి విశేషముల నే నీవ్యాసమున వివరించెదను

కలభాషిణి పుట్టుకచే వారకాంతగాన జాతి నిష్ఠమైన యపవిత్రత కొంతవరకుఁ గాకున్న కొంతవరకైన నున్నదని యంగీకరించకఁ తప్పదు. జాతినిష్ఠమైన యా యపవిత్రత వ్యక్తిగతముగాఁ గల భాషిణియం దణుమాత్రమున మనశ్చాంచల్య రూపమున మన కగపడుచున్నది. కలభాషిణి కళాకోవిదురాలు. ఆమెకు జాతినహజమగు ప్రాగల్భ్యము గలదు. కవిత్వము చెప్పఁ గలదోలేదో గ్రంథమునుబట్టి తెలియవచ్చుట లేదుగాని యెట్టిదానినైన నేకసంతసగ్రహించి పఠించఁగల దిట్టయని మాత్రము స్పష్టమగుచున్నది. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడైన నారదమహర్షి యంతటివానితో సహాధ్యాయిత్యము గాదుగాని, యంతగాఁ బ్రవర్తించి పరంధాముఁడైన శ్రీకృష్ణునిచేతను, యాతని ప్రభావ పట్టమహిమములచేతను ప్రియ శిష్య నిర్వికేషముగాఁ జూడఁబడిసంగీతవిద్యను

సంపూర్ణముగ నేర్చినది వివాహించు నేర్పు గలదు. కవిత్వము, గానము - ఈ రెంటితోఁబాటామెకు శిలాశాసనములఁ జదువఁగల సామర్థ్యముగూడ గలదు. అట్టి యీమె గానము జన్మహక్కుగాఁగల గంధర్వ జాతికిఁజేరిది నారదానుచరుఁడై సంగీతవిద్యా విశేషాభిలాషను శిష్యత్వము నుపచరింపుచున్న మణికంధరునియందు మనంబు నిలిపినది. ఇదియే యీమె మొదటి ప్రణయ ప్రవృత్తి. ప్రణయము రేకెత్తకముందు నుండియు, కలభాషిణి మణికంధరులకు స్నేహము గలదు. స్నేహము కుదురుటకు సైతము వారికి జక్కని యవకాశముగలదు. ఏమన, కలభాషిణి రంభానలకూబలఁ గాంచకముందు నారదఁడు గానశిక్షకై యంతిపురంబును బ్రవేశించినప్పుడు మణికంధరుఁడును గలభాషిణియు స్వఙరభూరికథా ప్రసంగంబులను, అద్దేవజేవుని ప్రాసాదవన విశేషావలోకంబులను గలసి మెలసి గాల తేజము చేయుచుండెడివారు. ఈవిధముగా నారంభమైన స్నేహము ప్రణయముగా మారినది. మణికంధరుఁ డేమిటఁ దక్కువ? చక్కని రూపసంపదఁ జాతికి గంధర్వుఁడు. సహజ గానసంపదకుఁ దోడు నారదమహర్షి

యంతటివానికి శిష్యుడు. కలభాషిణికి గూడ సంగీతమునం దభిమాన ముంటయు, పరస్పరము లోగడ స్నేహ ముంటయు, అయ్యది ప్రణయముగా మారిపోవు తెంతయు సహజము. భిన్నభిన్నమైన వృత్తులు గలవారి కొకరిపై నొకరి కభిమాన మున్నను ఆదర ముండదు. ఏకవృత్తి గలవారి కన్యోన్యము, ఆదరము మొదలుగా నుండును. కనుకనే సంగీతమే అభిమానమును, వృత్తియునుగా గల కలభాషిణి మణికంఠుల కన్యోన్యాదర ములు ప్రణయముగా మారినవి. ప్రణయము మోహసమ్మిళితము. కావుననే రంభామనో హరుం జూచినంత కలభాషిణి కనురాగ మాత్రనిమిఁదకుఁ బారినది. మోహము వివేకశూన్య మైనది. కలభాషిణి కళోపాసకు రాలు అందును సౌందర్యోపాసిని. సాభాగ్య కాంక్ష మిక్కుటము. త్రిలోకైకసుందరుఁ డైన నలకూబరునంతటివానిని రంభ తన రూపరేఖానిలాసాదులఁ దైవన మొనర్చు కొనినదన నహించలేకపోయినది. తా నేల యా సాభాగ్యమును బొందరాదు? రంభకన్న తా నేమిటఁ దక్కువ? ఇదియే యాపెలోని గర్వము. నలకూబరుని రూపసంపద యంతగా నాపెను మోహపరుపలే దనుకొన్నను రంభ సాభాగ్యము మాత్రము ఆపెకుఁ గన్ను కుట్టించినదని మాత్రము చెప్పక తప్పదు. ఆపెకు సవతిని గావలెనను సంకల్పముతోనే నలకూబరునియందు మనంబు నిలిపినది. ఇయ్యది యీమె రెండవ ప్రణయప్రవృత్తి. నిజమున కీరెండవది సహజముగఁగాక కృత్రి మముగా నున్నదని స్పష్టమగుచునేయున్నది. ఇది వారకాంతా సహజమగు చాంచల్యము

గూడ గాదు. శ్రీ సహజమగు సవత్త్వి మాత్సర్యము, లేక సాభాగ్యకాంక్ష. కలభా షిణి మణికంఠరుని స్వయముగ వరించినది. ఈపని కామె పెద్దల యామోదమును బడయలేదు. ఆమె కింకను బెద్ద లెవరు? అవునన్నను, గాదన్నను అన్నింటికిని బైచేయి యామెదియే. ఆమె స్వతంత్రురాలు. కలభాషిణిది ప్రణయము. అది యెత్తయిన కొండనుండి క్రిందికి దిగు నిర్దురిణివలె చూచుటకు మనోహరముగ నుండును.

ఇక సుగాత్రి యనురాగప్రవృత్తి విశేషముల నరయుదము :

సుగాత్రి పుట్టుకచేత యర్చకబ్రాహ్మణ సంతతికిఁ జెందినది. బ్రాహ్మణజాతికే స్వత సిద్ధముగ దైవభక్తి మెండు. అందును అర్చకులసంగతి యిఁకఁ జెప్పనది యేమి? కాన జాతిచేతనే సుగాత్రికిఁ బ్రాగల్భ్యము నున్న. మీఁదు మిక్కిలి యామె పెద్దలచే శాలీనున కగ్నిహోత్ర సాక్షిగ నుద్వాహ మొనర్చబడిన కన్యాలలము. ఆమెకు లోన నెంత యుబలాట మున్నను - అయ్యది యర్హమైన దైనను సరియే పెద్దల యామో దమును బడయనిది చేయుటకు వెనుకాడును. మరియు నామెకుఁగల జ్ఞానమంతయు విని కిడిదేగాని శిక్షితమైనది గాదు. ఆమెకుఁ గళలయందుఁ బ్రవేశము లేదు. కావుననే భర్తమఁ వృత్తిని ఎంతోకాలమునకుఁ గాని కనుగొని తదనుకూలముగ ప్రవర్తించలేక పోయినది. ఆమెకుఁ బ్రాచీనపుష్యధతులయం దభిమానాదరములు మెండు. కావుననే భర్తకు నాయుష్యాభివృద్ధి యగునని సొమ్ముల

నేమఱకఁ దాల్చునాగినది. భర్త తనవిషయమునఁ బరాకుగ నుండుటఁగని కారణమరయలేక ఎంతోఁ పరితాపపడినది. కావలయునన్న తన నెవరికైన నమ్ముకొనవచ్చునని కూడ నుడిగినది. ఆమెకు సర్వమును భర్తయే. భర్తలేకున్న ప్రపంచమే లేదు. ఆమె సర్వధర్మముల నెఱింగినదైనను భర్తకు నమ్మకముగానిచో ధర్మమును పైతము విడచును; అధర్మమును పైతము స్వీకరించును. పలుమాటలేలే? భర్తకై యామె తన ప్రాణముల నర్పించుటకు పైతము వెనుకాడదు. ఆమెది ప్రేమ. ప్రేమకు త్యాగమే లక్షణము. మఱియు నది నిగ్రహసమన్వితము. అది ప్రణయమువలె మోహసమ్మిళితమునుగాదు; ప్రణయమువలె ప్రేమచంచల మైనదియుఁగాదు. అయ్యది సుస్థిరము. ఎంతకాలమున కైన నయ్యది మార్పుజెందదు. తోటలోఁ దన సహాయమునకై తొందరలాడెడి సుగాత్రి సౌందర్యము శాలీనుని మనంబు హరించుట సహజమైన మానవకామము. అప్పుడు ధర్మవిరుద్ధమని సుగాత్రి పెనగులాడకుండయు ఆమె మానవత్వమునకుఁ దార్కాణముగ నున్నది. కెనగులాడి యంగీకరించిన కళాప్రదర్శనమగునేమో? అది యామెకుఁ దెలి

యని రహస్యములలో నొకటి. సహాయమునకై వచ్చిన యామెతో వనంబున విహరించుట కళావిలాసముగాక పోగా అనాగరికము. కలభాషిణి ప్రియులైన మణికింధరసలకూ బరులనువలె సుగాత్రి శాలీనునియందలి కళాధర్మమునుగాంచి ప్రేమించియుండలేను. ఆమె యతనియందలి భర్తృత్వమునే ప్రేమించెను. కలభాషిణి ప్రణయమునందు కన్న సుగాత్రి ప్రేమయందవ్యోన్యత యెక్కుడుగనున్నది. సుగాత్రిప్రేమ నదీపతియైన సముద్రునింగవయఁగోరి పరువులేత్తు గంగానదివలె పవిత్రమైనది. ప్రణయము మధురముమనోహరము. ప్రేమ పవిత్రము, హృదయంగమము. ప్రణయమును మనసు నిర్మించును. ప్రేమ మనసునఁ బుట్టును. కలభాషిణి తన నేర్పుచే మనసును రంజింపఁజేయును. సుగాత్రి తన గుణములచే హృదయమును గైవసమొనర్చుకొనును. కలభాషిణిది మాటలపనందు. సుగాత్రిదిగుణములపనందు. ఒకఁ మనసును రంజింపఁజేసి తననుండి పాతకుని మనసును తొలంగిపోనివ్వకుండ చూచుకొనుచుందురు. ఇంకొకరు గుణములచే హృదయమును గైవసమొనర్చుకొని తనను దప్ప మిగిలిన ప్రపంచమును మరపింపఁజేయుదురు.

రేపటి కూడు

—మూర్తి.

అహదనకరశాసనము

కాశ్యపాచార్య నూర్వనారాయణ

పూర్వ చ రి త్ర

ఈ రాగిశాసనము సర్ వాల్టర్ ఇలియట్ గారు సంపాదించినది; అహదనకర మనుగ్రామమున దొరికినదట. ఇది ఇప్పుడు బ్రిటిషు మ్యూజియములో ఉన్నది. దీని ప్రతిబింబములు ఎస్ గ్రాఫీయా ఇండికా లోను, క్రైముగారు సంపాదించిన “తిమిశ సంస్కృత శాసనములు” అనే గ్రంథమునందును ఉన్నట్లున్ను, దానిని సంపూర్ణ వివరములతో ప్రచురించినవారు తెలుగు భాగము తెలివక విడిచి పెట్టినారనిన్నీ శ్రీయుత మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు శ్రీ రాజరాజవరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచికలో తాము వ్రాసిన “ప్రాచీనాంధ్ర భాషాస్వరూపము” అనే వ్యాసమునందు మనకు తెలిపి యున్నారు. దీనిని సాధించవలెనన్న తంపుతో, కీ. శే. కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు, శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు, శ్రీ వేలూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు, కుందురి ఈశ్వరదత్తుగారు మొదలైనవారు చాలా కృషిచేసినట్లు కనిపిస్తుంది. ఈ శాసనము మూడవ విష్ణువర్ధనుని కాలమునాటిదని (క్రీ. శ. 200-250) శక్తిగారి అభిప్రాయము; కాదు, అయిదవ విష్ణువర్ధనుని కాలమునాటిదని (క్రీ. శ. 500-550) శాస్త్రిగారి అభిప్రాయము. మూడవ విష్ణువర్ధ

నుని కాలమునకు పూర్వము ‘అంధ్రభాషాశాసనములు’ కొన్ని ఉన్నవటకాని వాటిలోభావ ఈ శాసనములో గల భాషకన్న ఎన్నో రెట్లు సులభముగా బోధపడునట. ఇ-త బొత్తిగా అర్థము కాకుండా ఉన్న శాసనము వేరొకటి తెనుగు వ్రాతలో తెనుగుభాషలో వ్రాసినది లేదట. మీద చెప్పిన విష్ణువర్ధనుల కాలమున తెలుగు భాషకు గౌరవము సంస్కృతమునకన్న తక్కువ అగుటచేత, అనాటి దానపట్టాలన్నీ, సరిహద్దులు సహా, సంస్కృతంలోనే వ్రాసేవాడుక. సరిహద్దులు మాత్రము తెలుగుభాషలో వ్రాసి మిగిలిన శాసనములై సంస్కృత భాషలో వ్రాయడం పదకొండవ శతాబ్దము గర్వనీయమిన్నీ. పదోశతాబ్దమునకు ముందు శాసనభాగ ముకూడా తెలుగు భాషలో వ్రాసినది ఇది ఒక్కటే. ఇట్టి సందర్భములలో, రాగిమీద చెక్కి యుండుట, శాసనభాగము తెనుగుభాషలోను తెనుగువ్రాతలోను వ్రాసియుండుట, అక్షరాల స్వరూపములనుబట్టి మూడో, నాలుగో, అయిదో విష్ణువర్ధనుల కాలమున చెప్పియుం డవలసి వచ్చుట, ఆకాలమునాటి మిగిలిన తామ్రశాసన ములలోని తెలుగుభాషవలెగాక ఇందలి భాష అర్థము కాకుండుట యోచించి కాబోలు స్థిబుదొరగారు ఇది

1. ఈ చరిత్రయందు వివరించిన విషయములు మ. రా. రా. మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు వ్రాసిన “ప్రాచీనాంధ్రభాషా స్వరూపము” (శ్రీ రాజరాజవరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక) “అహదనకర శాసనము” (భారతి, విభవత్రావణమాసం) అన్న వ్యాసములనుండి ఎత్తివ్రాసినవి.

నమ్మకగిన శాసనము కాదని ఆభిప్రాయపడినట్లుగా శర్మగారు వ్రాసియున్నారు. “ఒకవేళ చరిత్ర విషయ కముగ నిది సరియైన శాసనము కాదని త్రోసివేసినను ఇందలి పదజాలమునకు సరియైన స్వరూప మేర్పడి అర్థ వివరణమే కుదిరినచో నిది గుండ్లభౌష కమూల్యా లంకారమనుటకు సందియము లేదు” అని వ్రాసిన శర్మ గారి ఈ వాక్యమునందలి కోరిక సఫలమైనందుకు నామ చాలా సంతోషము. సహృదయులు, అట్టివారి సదుద్దేశము వర్ణించాడు.

దీనిని తిరిగి పరిశీలించుటకు కారణము

రావుసాహెబు గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులుగారి వద్ద ఈ శ్రావణ చేసిన చిన్ననాటినుండి ఆయన అనుగ్రహమువల్ల నాకు భాషాతత్వ విచారణ యందు కొంచెము ఆభిరుచి కలిగినది. దొరికిన దానిని వదలకూడదన్న తలంపుతో ఇన్ని సంవత్సరములై దానికి తగిన దోహదము చేస్తూనే వస్తున్నాను. నేను చేసే కృషిలో ఒక్కవిషయము నాకు చాలా విఘ్నముగా కనబడ్డది. పాణినిమితమును అనుసరించి భాషాతత్వమును పరిశీలన చేయవలెనంటే “ధాతువులు” అనేవి ప్రతిభాషకున్నూ ఉన్నవనినీ, వాటికి ‘ప్రత్యయములు’ మొదటనో, నడుమనో, కొననో చేర్చుటచేత ఆయాధాతువులకు చేరిన మాటలన్నీ ఏర్పడుచున్నవనినీ నేను ఒప్పుకోవలసి వచ్చినది. ఈ ఆభిప్రాయమును అనుసరించే మొన్న మొన్నటి వరకున్నూ భాషాతత్వ విచారణ జరుగుతూవస్త. ఈ మార్గం నాకు నచ్చలేదు. భాషాతత్వ విచారకులలో కొందరికి “ధాతువు” అనేవి ఏభాషలోనూ ఎప్పుడూ ఉండలేదనినీ, వాటి మూలన భాషాతత్వవిచారణ చేయుట వాస్తవము కాదనినీ తోచి అట్టి విచారణ వదలవలెనని మరీసురీ చెప్పినారు. ఈ విచారకుల మతప్రకారము వేరేమార్గము లేకపోవుట చేత పాణినిమితమును అనుసరించ వలసి వస్తున్నదనినీ, అట్టిమార్గము దొరికినవెంటనే పాణిని మితమును విడిచిపెట్టవలసినదనినీ వారి నిర్ణయము. ఇట్టి నిర్ధారణను అనుసరించి వీరిలో కొందరు “హెలో ప్రాప్టి కోటియోరీ” అన్న కొత్త యోగిని కల్పించి దాని భాగములున్నూ.

నారు. వీనిప్రకారం ఎల్లప్పుడునూ మనుష్యుడు నిండు నాక్యములలోనే ఆలోచించగలుగునుగాని మాటలలో కాని ధాతువులలోకాని కాదనినీ, భాషాతత్వ విచారణకు పునాదు నిండునాక్యము గాని ధాతువు కాదనినీ, కాబట్టి అట్టివిచారణ ఈకొత్తఫక్కిని అనుసరించవలసిని డనినీ నిర్ణయమైనది. “ధాతువు” అను అనుసరించిన విచారణ కృతకము, కల్పితము. “హెలో ప్రాప్టి”ను అనుసరించినది స్వాభావికమైన మార్గము. కాబట్టి ఈ నూతనమార్గము ఎంతవరకు వాస్తవమో తెలుగుకోవలెనని నాకు బుద్ధిపుట్టినది. ద్రావిడ భాషలన్నిటికినీ మాతృక అయిన “పురాతన ద్రావిడం”లో ఇట్టి హెలో ప్రాప్టి ఉన్నవా, ఉంటే వాటిలో కొన్నిటిని నా కనకొక్కనవచ్చునా అని ప్రశ్నించుకొని, తెలుగుభాషను ఈకంటితో చూస్తూ తిరిగి పరిశోధించినాను. దీనితో సహా కొంచెం అరవము, ఇంగ్లీషు, కొంచెం సంస్కృతము కూడా చదివినాను. ఈ పరిశోధనలో లేచిన మధ్యవిషయములను క్రింద వివరిస్తున్నాను:

(౧) మనుష్యుడు ఏర్పరచిన భాషలన్నిటిలోనూ ఉన్న మాటలకుగాని వాక్యములకుగాని మాతృక “ఓం”. ఏభాషకానీ, ఏకాలమునాటిది కానీ దానిలోని మాటలలో ప్రతిఒకటిన్నీ తుట్టుతుడకు ఉచ్చారణలో ఈ “ఓం” అనే మాతృకనుండే పుట్టి యుండవలెను.

(౨) మనుష్యుడు మాటాడుటకు నేర్చినవెంటనే వ్రాయుటకునూ నేర్చియుండవలెను. మాటాడుటకు, వ్రాయుటకునూ ఇంచుమించుగా ఒక్కేమారు మనుష్యుడు మొదలుపెట్టియుండవలెను ఒకవేళ ఈ రెండిటిలో ఏదైనా ఒకటి రెండవదానికన్న ముందుది అని అనవలసివస్తే వ్రాతే ముందు అని చెప్పవలెను. నోటను వెలువడదుట, దానిలో ఇమిడియున్న ఆభిప్రాయము, పురాతనపుమనుష్యులందరికీ ఎలాగున ఒకటే అయి ఉన్నవో అట్టిమాటను తెలియజేసే వ్రాతకూడా అందరి పురాతనపు మనుష్యులకూ ఒక్కటే. వాక్కుకు మాతృక ‘ఓం’ అయినట్లు వ్రాతకు మాతృక శిరస్సున్నూ.

(3) మీద వివరించిన కారణములచేత, అన్ని జాతుల మనుష్యులకున్నూ, పురాతనకాలమందు వ్రాత, మాట, మతము ఒక్కటే అయిఉండవలెను.

మీద చెప్పిన విషయములే వాస్తవమైనట్లయితే వాటి సహాయమువలనను హెంజొదారో - హరప్పలిపిని, సకారణముగా నేను పోల్చుకొనగలుగవలయును అని యోచించి, దాని పరిశోధన ప్రారంభించినాను. అదృష్టవశాత్తు, ఆలిపి నాకు స్వాధీనమైనది. సుమారు 300-350 మాటలను చదివి వాటికి అర్థములు సకారణముగా చెప్పగలిగినాను. ఈవిషయమై నాకు ఉన్న అభిప్రాయములను వెల్లడిపరుస్తూ సుమారు మూడు వందలపేజీల గ్రంథం తయారుచేసి వారి అభిప్రాయం ఇవ్వవలసినదని కోరుతూ ఒకకాపీ ఇప్పుడు లండనులో నున్న సర్ జాన్ మార్షల్ గారికిన్నీ ఇంకొకటి ఫ్రాంకో సులోజులోప్ బ్లాక్ గారికిన్నీ పంపించియున్నాను. వారికి ఈ కాపీలు చేరి సుమారు ౪, ౫ రోజులు అయి ఉంటుంది. తొనికవే దానిలో మంచిచెడ్డలు వారు నిర్ణయించి నాకు సుమారు ఒకమాసంలో వారి అభిప్రాయం పంపగలరని యోచిస్తున్నాను.

ఇంతకుముందు ఎవరికిన్నీ స్వాధీనముగాని లిపి నేను సరిఅయినదని యోచించిన తియ్యోరికి లొంగినది కాబట్టి నేను నిర్ణయించిన భాషాతత్వవిచారణ ఫక్తిలో చాలావరకు వాస్తవము ఉండవలెనని అనుకొంటున్నాను. మహెంజొదారోలిపి పరిశీలించగా తేలివ మాటలనుబట్టిన్నీ, వాటి అర్థములనుబట్టిన్నీ, అక్షర స్వరూపములనుబట్టిన్నీ ఈ క్రింది విషయములు ముఖ్యమైనవి తేలివవి :

(1) మహెంజొదారో... హరప్పలిపి పరిశోధకులు, ప్రపంచంలో నేటివరకు పుట్టిన అన్ని జాతుల మనుష్యుల మాటలు (భాష), నేటివరకు పుట్టిన అన్ని జాతుల మనుష్యుల వ్రాతలు, నేటివరకు పుట్టిన అన్ని జాతుల మనుష్యుల మతములు, వాటి వ్యుత్పత్తి, పెరుగుదల, మార్పులు వాటికిగల పరస్పర సంబంధములు మొదలైన వానిని పరిశోధనచేస్తున్నారన్నమాట.

(2) ఈలిపికి కారకులు ఆంగ్రులు. ఆనాడి నుండిన్నీ వీరి వృత్తి మానవుని మాటను (భాషను), వ్రాతను, మతమును పరిశోధనచేయుటయే; పరిశోధన చేసి, వానిని సంగ్రహముగా, సూత్రముల సహాయమున జ్ఞాపకము ఉంచుకొని తరతరములుగా ఉపయోగించుటయే. వీరే అక్షరతత్వము, భాషాతత్వము తెలిసికొని ప్రపంచకంలో మిగిలినవారికి ఈ విషయములను ముప్పిన వాడు.

మీదను వివరించిన రెండు విషయములున్నూ వాస్తవమైనట్లయితే, మహెంజొదారో - హరప్పలిపి భాండాగారమును తెరచినతాళముతోనే అహదనకర శాసనమునుమాడా నేను తెరువగలుగవలెను. ఇది ఇటుండగా, ఈ “అహదనకరం” అన్నమాటకు మాతృక మహెంజొదారో-హరప్పలిపిలో నాకు కనబడి, దాని విపులముగా చర్చచేసినాను. ‘ఆంధ్ర’ అన్నదికూడా కనపడినది. మహెంజొదారో - హరప్పలిపిని వాడిన ఆంగ్రుల ఈనాటి సంతతివారు తెలుగువారిలో కొందరు మహారాష్ట్రీలు, కన్నడులలో కొందరు, తమిళులలో కొందరు, మళయాళదేశమునందలివారిలో కొందరును. ఇప్పుడు ఏవర్ణమునకు చెందియున్నా, ఏభాష మాట్లాడుతున్నా, జంజెముచేసుకొని గాయత్రిని చెప్పగలిగిన హిందువులందరును ఆంధ్రులే. మహెంజొదారో-హరప్ప భాషలో తెలుగుదేర్లు, మాటలు, మహారాష్ట్రీపునేర్లు మొదలైనవి నాకు కనబడినవి. అందుననే ఆభాష ఆంధ్రము అని చెప్పటకు నాకు ఆధారము కలిగినది. ఈ కారణములచేత దురవగాహముగాఉన్న ఈశాసనము నందలి తెలుగుభాషాభాగమును పరిశోధించవలెనని నాకు తోచినది.

శాసనమును బోధవరముకొనుటకు ముందు వదువరులకు తెలియవలసిన విషయములు.

(1) మనుష్యులు భాషనిమిత్తమై ఉచ్చరించే ధ్వనులు రెండువిధములు : సంతోషమును తెలియజేసేవి; దుఃఖమును తెలియజేసేవి. ఈ వ్యాసమునందు మొదటి

జాతి ధ్వనులకు “సత్ ధ్వనులు” అనినీ, రెండవ జాతి ధ్వనులకు “దుర్ ధ్వనులు” అనినీ పేర్లు పెట్టి వాటి శేషమయోగిస్తాను. అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఒ, ఓ, ఔ లతో చేరినవి మొదటి జాతిని; ఇక ఇవే ఐలతో కూడినవి రెండవ జాతిని. ఇది సాధారణ నూత్రము. పెదవులు సాధారణ స్థితిలో ఉన్నప్పుడుగాని, ముందుకు తోసికొనవచ్చినప్పుడుగాని మొదటి జాతి ధ్వనులు కలుగును; పెదవుల మూలకు దూరముగా పోవుటచేత పెదవుల మధ్య భాగము రవత లోనికి ఈడ్చుకొనును; ఇట్టి స్థితిలో పుట్టే ధ్వనులు రెండవ జాతిని.

(౨) మరియొక సందర్భమునుబట్టి భాషయందలి ధ్వనులు రెండువిధములు: నాదసహితములు, నాదరహితములు. గ్, ఘ, జ్, ఛ, డ్, ఢ్, ట్, ఠ్, ట్, భ్, ణ్ మొదలయినవి నాదసహితములు; క్, ఖ్, చ్, ఛ్, ట్, ఠ్, డ్, ఢ్, ట్, ఠ్ మొదలయినవి నాదరహితములు.

(౩) జ, ఞ, ణ, న, మ : ఇవి మక్కుధ్వనులు. వీటి ఉచ్చారణకు, నాదసహితమైన ఊపిరి నోరుతమామూహూసింహుటచేత ఆహార్యముగా పోలేక మక్కురంధ్రములలోనుండి వెలుపలికి పోవును. ఒక్కొక్కప్పుడు నాదసహితమైన ఊపిరి నోటిలోనుంచి కొంతవరకున్నూ, మిగత మక్కులలోనుంచిన్నీ పైకి పోవును. ఇట్టి జాతి ధ్వనులకు మక్కు-నోటిధ్వనులని పేరు పెట్టవచ్చును. “వందమాన” లో “వ” మక్కు-నోటిధ్వని. దిగువ వ్రాసిన గీత లేకపోతే “వ” అనే ధ్వని పూర్ణంగా నోటిధ్వనే అని యోచించవలెను.

(౪) ఇంకొక సందర్భమునుబట్టి భాషాధ్వనులు అచ్చులు, హల్లులు అని రెండుజాతులు. భాషకు ఉపచరించే ధ్వని ఏదైనా నోటిలో పుట్టవలెనంటే నోటిలో అధమపేక్షం ఒక ఫలమందైనా సన్నని ఇరుకు ద్వారము ఏర్పడవలెను. గొంతుకలో నాదతంతువుల నడుమను ఇరుకు ద్వారము ఏర్పడుటచేత ఊపిరికి వాదము కలుగుతుంది. ఇవి ఎడముగా ఉన్నప్పుడు నాదము ఉండదు.

ఇట్టి ఇరుకు ద్వారము, మీద చెప్పినది కాక నోటిలో సామాన్యముగా మూడు స్థలములందు ఏర్పడగలదు: మెత్తని అంగుడు నాలుక వెనుక భాగమునకు దగ్గరగా దిగుటచేత ఒకటి; నాలుక కొన భాగము గట్టి అంగుడుకి దగ్గరగా మీదికి లేచుటచేత రెండవది; పెదవులు దగ్గరగా వచ్చుటచేత మూడవ ఇరుకు ద్వారమున్ను ఏర్పడగలవు. ఊపిరి ఈ ద్వారములలోనుండి పోవునప్పుడు సామాన్యముగా మూడు జాతుల ధ్వనులు కలుగును. మెత్తని అంగుడు క్రిందికి దిగుటవల్ల కలిగినవి అంగుడుధ్వనులు; నాలుక మీదికి లేచుటచేత కలిగినవి నాలుకధ్వనులు; పెదవులకల్ల కలిగినవి పెదవిధ్వనులు. అంగుడు క్రిందకు దిగుట, నాలుక మీదికి లేచుట, పెదవులు దగ్గరగా చేరుట అనే మూడు ప్రయత్నములలో ప్రతిఒకటిన్నీ మిగిలిన రెండింటితో సంబంధములేకయే జరుగగలదు; అనగా ఈ మూడు ద్వారములను నోటియందు ఒకేసారిగా ఏర్పడగలవు. నాదసహితమైన ఊపిరి వీటి ద్వారా వెడలినప్పుడు మీదను వివరించిన మూడు జాతుల ధ్వనులకున్నూ ఉన్న లక్షణములు గలిగిన ఒకే ధ్వని ఏర్పడును. న్యాయముచేత ఒక జాతి లక్షణములు మరియొక దానికి ఉండవుకాని, ఈ త్రిద్వార ధ్వనిలో ఇవి అన్నీ ఇమిడియున్నవి. ఇదే “ఓం”. వ్రాతలో ఒక్క అక్షరముగా కనబడిననూ ఉచ్చారణలో దీనియందు మూడు భాగములు ఉన్నవి: మొదటిది అంగుడు ద్వారమునకు చెందినది; రెండవది నాలుక ద్వారమునకు చెందినది; మూడవది పెదవుల ద్వారమునకు చెందినది. ఈ ధ్వనే పశువులకు, పురాతన మానవులకు సామాన్యముగా నున్నది. ఈ ధ్వనినుండే ప్రపంచమందు వాడుకలో ఉన్న భాషలన్నీ పుట్టినవి. అందుచేతనే ఈ “ఓం” యొక్క ప్రాముఖ్యత. దీని స్వభావము పూర్ణముగా తెలిసే నిమిత్తము దీనిని “ఓం” అని వ్రాయుటకు మారుగా గ్ | ఘ | ఞ | వ్రాస్తే చాలా ఉపచరిస్తుంది. ఇది సత్ ధ్వని. దీనికి సరియైన మర్ ధ్వని యై | యై | ఙై | ఞై | ఈ అక్షరములకు రెండు ప్రక్కలను వ్రాసిన గీతలయొక్కరూ, అడుగున వ్రాసిన గీతయొక్కయూ అర్థము తరువాత వివరిస్తాను.

కాలము గడవనుగడవను ఈ త్రిద్వారధ్వనినుండి
గ | ల |, ల | వ |, గ | వ |, వ | ల |, వ | గ |, ల | గ |
అనే ద్వితీయధ్వనులు పుట్టియుండవలెను. వీనినుండి
గ | ల | వ | అనే ఏకద్వారధ్వనులును, వీనినుండి
పుట్టిన ఈనాటి పలుభావలలో గల ఇతరధ్వనులును
ఏర్పడియున్నట్లు కనబడుతున్నది. ఇవిగాక జీటికి సం
బంధించిన దుర్ధ్వనులుకూడా ఇచ్చేరితని ఏర్పడియుండ
వలెను.

పరిశోధన నిమిత్తము అంగుడుధ్వనులను మూడు భాగములుగా విభజించవచ్చును : వెనుకవి, నడిమివి, ముందువి. వెనుక వాటికి అరబ్బీల 'ఖ', తెలుగు వారి 'హ' అనేధ్వనులు చెందియుంటవి; క, గ, జ మొదలైనవి నడిమివి; సంస్కృతంలోని చ, జ, థ, య, మొదలైనవి ముందువి. ఇదేరీతిని నాలుకధ్వనులకూడా మూడువిధములు : వెనుకవి ట, ఠ, డ, ఢ, ణ మొదలైనవి; నడిమివి ఇంగ్లీషు t (ట), d (డ) నలు; ముందువి త, థ, ద, ధ, మళయాళపు 'స' మొదలైనవి. అదవిధ్వనులు వెనుకవి : దుర్భవనిగా పలికిన ప, ఫ, బ, భ, మలు. నడిమివి, ప, ఫ, బ, భ, మ; ముందువి, త, థ, ద, ధ, మళయాళపు 'స' ప, ఫ, బ, భ, మ లు. పరిశోధనకొరకు నోటిని, వెనుక నుండి ముందుకు, తొమ్మిదిభాగములుగా విభజించి యున్నాము. వీనికి సంఖ్యలమూలమున కేర్లు పెట్ట వచ్చును.

అగుడుధ్వనులు	నాలుకధ్వనులు	వేదవిధ్వనులు
౧. బేనుకవి	౪. బేనుకవి	౨. బేనుకవి
౨. నడిమివి	౫. నడిమివి	౩. నడిమివి
౩. ముందువి	౬. ముందువి	౪. ముందువి

ద్వారముయొక్క పరిమాణమును అనుసరించి
సోటినుండి వైకి విడలే ద్వల గణము మాడతూవస్తుంది.
ద్వారపరిమాణమును అనుసరించి ఆచ్చులు, వాల్లులు
ఏర్పడుతవి. ఈ చెంటికిని వ్యత్యాసమును కలిగించునది
ద్వారపరిమాణమే. ఈ ద్వారము ఉండవలసినంత పెద్ద
దీగా ఉన్నప్పుడు ఆచ్చులు పుట్టును. అ, ఇ ఈ ఆచ్చులూ
సాలుకను, మెలని అంగుడును ఇందుకు కావలసినంత

కన్న రవంత దగ్గరగా తెచ్చినయెడల రాపిడిలేని
హల్లులు పుట్టును. ఇంగ్లీషుదబ్బియు, తెలుగు 'య' మొద
లైనవి రాపిడిలేని హల్లులు. రాపిడిలేని హల్లులకును
రాపిడిగల హల్లులకును ద్వారము, ఎంతచిన్నదైనా, తెరచి
కొని యుండవలెను. ద్వారమును ఇంకకు చిన్నదిగా
చేసినప్పుడు రాపిడిగల హల్లులు ఏర్పడును. స, క, మ
మొదలైనవి రాపిడిగల హల్లులు. ద్వారము ఇంకకన్నచిన్న
దైనప్పుడు ట్రిల్లులు పుట్టును. ర, ట్రిల్లు మొదలైనవి ట్రిల్లులు.
ఇంతకుదగ్గరగా నాలుకకు అంగుడుకిగాని, పెదవులకిగాని
తెచ్చినయెడల ఆ ద్వారము తమామూ మూసికొనిపోవును.
ఒట్టి సందిగ్ధములూ టైకి వెనువలసిన ఊపిరి అయిదు
విధాలుగా పోవచ్చును. (౧) ముక్కులో నుండి
ఇప్పుడు ముక్కుధ్వనులు కలుగుతవి. ఇ, జ, ణ, మ,
న, ఇవి ముక్కుధ్వనులు. (౨) నాలుకకు ప్రక్కలో
నుండి : పినికి ప్రక్కధ్వనులు అని పేరుపెట్టవచ్చును.
ల, శలు ప్రక్కధ్వనులు. (౩) ఎట్లుపోయినదో మూట
డేవానికిగాని వీసేవానికి గాని తెలియకనే ఊపిరి చల్లగా
నోటిలోనుంచో, ముక్కులోనుంచో పోవును. పిటికి
పేలుడులేని ధ్వనులు అని పేరు. (౪) ఊపిరిపేలి మర
దుగా నోటిమార్గమున పోవును. ఇవి పేలుడుధ్వనులు.
ఇంగ్లీషు 'T' (ట) పేలుడుధ్వని. ఈనాటి తెలుగులో
పేలుడుధ్వనులు లేవు. (౫) ఊపిరి ఒత్తిడిగా పేలి
నోటిద్వారా టైకి పోవును. పిటికి ఒత్తిడిధ్వనులను
పేరు. ఈ ఆయదు జాతుల ధ్వనులకున్నా ఆడుధ్వను
లని పేరుపెట్టవచ్చును.

పేదవుంట రవంతి తెరచియుంచి నాలుకను;
అంగుడును వాటియెథ్థాననులో ఉంచి నాదసహిత
మైన ధ్వనిని చేసినయెడల రాపిడిలేని వాల్లులు కలుగును;
ఇంతకు కొంచెము హెచ్చుగా నోరు తెరిచి నాదసహి
తమైన ధ్వని చేసినయెడల అచ్చులు పుట్టుచున్నవి.

ఈ జాతిధ్వనుల తరగతులకు ఇదివరకువలెనే
సంఖ్యిత మూలముగా కేర్లు పెట్టవచ్చును.

రాష్ట్రీయే హుత్తుతు ద

రెవీన్యూల హక్కులు త

(உதாரணம்) 3

భా ర తి

అడ్డుధ్వనులు:—

మృదుధ్వనులు	౪
ప్రకృధ్వనులు	౫
పేలుడులేని ధ్వనులు	౬
పేలుడుధ్వనులు	౭
ఒత్తిడిధ్వనులు	౮

అచ్చులు ౯

ఈ విభజనల ప్రకారము ఇక్కడ ఇచ్చిన పట్టిలో ౬ వ జాతి పేలుడులేని ధ్వనులన్నూ, పురాతనభాష లోని నాలుకధ్వనులన్నూ ఆతి హెచ్చు అల్లరిధ్వ నులు, కలుగజేయవలసిన మార్పులను కలుగజేసి అవితమ స్థానమున ఉండక మాయమైపోయినవి మాటలలో మార్పు లను హెచ్చుగా కలుగజేసినవి ఇవే. ఇందుకు ఒక ఉదా హరణము 'పేలుడులేని ఎస్' కారము. దీనిని ఉచ్చరించి నప్పుడు వినేవాడికి ఇది న్ న్ న్ న్, న్ న్ న్ న్, న్ న్ న్, న్ న్ న్, న్ న్ న్, న్ న్ న్, న్ న్ న్ అనే ధ్వనులలో ఏదో ఒకటిగా వినబడును. ఒక్కడికే ఒకప్పుడు ఒకలాగున, మరియొకప్పుడు మరియొకలాగున వినబడుటచేత ఒక మాటనుండి ఒకేభాషలో రెండు క్రొత్తమాటలు ఏర్ప డుతవి, వాటి అర్థం మొదటిమాటదే. ఇదేరీతిని పేలు డులేని జ, ఖ, ణ, మ, మొదలైనవి.

పేలుడులేని జ: జ్ జ్ జ్, జ్ జ్ జ్, జ్ జ్, జ్ జ్, గ్, క్, గ్ గ్, క్ క్, క్ క్.

పేలుడులేని ఖ: ఖ్ ఖ్ ఖ్, ఖ్ ఖ్ ఖ్, ఖ్ ఖ్, ఖ్ ఖ్, చ్, చ్, చ్ చ్, చ్ చ్, చ్ చ్.

పేలుడులేని ణ: ణ్ ణ్ ణ్, ణ్ ణ్ ణ్, ణ్ ణ్, ణ్ ణ్, డ్, డ్, డ్ డ్, డ్ డ్, డ్ డ్.

పేలుడులేని మ: మ్ మ్ మ్, మ్ మ్ మ్, మ్ మ్, మ్ మ్, బ్, బ్, బ్ బ్, బ్ బ్, బ్ బ్.

ఇంతవరకున్నా వివరించిన విభజనల ప్రకారము అన్ని జాతుల ధ్వనులన్నూ ఒకపట్టిలో ఇమిడ్చి దానిని ఏపెండిక్సులో ఇచ్చియున్నాము. దానిని బట్టి ఈ వ్యాసమునందలి పురాతనపు మాటలను ఉచ్చారణ

లను తెలిసికొనవలసి ఉంటుంది. ఇంగుతు సందర్శించి నట్టియు ఇక్కడవివరించనట్టియు విషయములను అన్ని టిని పొందుపరిచి అచ్చటనే వ్రాసియున్నాను. కాబట్టి చదువరులు ఆపట్టినుండే అట్టివిషయములను గ్రహించ వలసి ఉంటుంది.

(౫) పురాతనపుభాషయందలి ధ్వనులు అన్నీ త్రిద్వారలో, ట్రిద్వారలో; ఏకద్వారము గలవి ఈనాటి భాషలలోనివి. ఇట్టి గుణము వీటికి ఉండుట చేత ధ్వనులు కొబ్బరిముక్క పెరిగినట్లు స్పష్టముగా ఉండవు. అచగా ఒకేధ్వని ఒకరికి ఒకలాగునను, మరి యొకరికి మరియొకలాగునను వినబడును. ఉచ్చరించే వాడికి మాట ఒకటే అయినా వినేవారికి వేరువేరుగా ఉండును. అందుచేతనే పురాతనపుభాష ప్రపంచము లోని ఆనాటి ప్రజలకందరకి ఒకటే అయినా, ఈనా టికి ఆభాష పలువిధములైన భాషలక్రింద అల్లుకొనట. ఈనాటి భాషలను పరీక్షించేవాడికి ఈ వేరువేరు భాషలయందు పరస్పరసామ్యము లేకుండాఉన్నట్లు కనబడినా వాటితాత, ముత్తవతాతలైన భాషలలో ఎక్కువసామ్యము కనబడకతప్పదు; వాస్తవముగా కన బడుతున్నది కూడాను.

పురాతనభాషయందు అచ్చులులేవు. ఆనాటి ధ్వనులు మొట్టమొదటివి రాపిడిలేని హల్లులు; తరువా తివి రాపిడిగలిగిన హల్లులు. ట్రిల్లులు, అడ్డుధ్వనులు, అచ్చులు ఇటీవల ఏర్పడినవి. ఈ మాడుజాతుల ధ్వను లున్నా ఏ భాషలోనైనా ఏర్పడినవాటినుండే దానికి పురాతనత్వము పోయినదని మనము నిస్సందేహంగా నమ్మవచ్చును. అచ్చులు వాడకుండా మనకు ఒక్క నిమిషమైనా వేగదే, పురాతనపుమనస్సులు ఎట్లు తమ తమ భాషధ్వనులను ఉచ్చరించేవారో, ఎట్లు మాటాడ గలిగేవారో, ఎట్లు తమ భాషములను ఇతరులకు తెలిపే వారు అన్న పెద్దసందేహం. ఈనాటి భాషాతత్వవిచార మలకు కలిగినది. ఈ ప్రశ్నకు సబబైనజవాబు ఏవరున్నా నేటివరకూ ఇవ్వలేదు. కాని నాకు తోచినవరకు నేను ఈ ప్రశ్నకు జవాబు ఇస్తున్నాను. చిత్తగించండి. ఇందుకు కారణము ముఖగవ్యారముయొక్క ఆకార

మన్ను, ధ్వజులను కలుగజేయు దాని భాగముల అను
రికయున్ను. గవ్వారము ఇంచుమించుగా అడక తైరతకా
రముగా ఉన్నది. మీదిదొడు నిలకడగా అతికియున్నది;
అది కదలకాలదు. కిందిదొడ మీదికినీ క్రిందికిని అడ
గలగు. మీదిదొడ అడుగు భాగము ముఖగవ్వారమునకు
మీదికప్పు. దీనిలో పెనుకభాగము మెత్తనిఅంగుడు.
ఇది క్రిందికినీ మీదికిని ఎక్కి దిగగలదు; ముందుభాగము
నకు ఎట్టి చలనమున్ను లేదు. ఇకను, నాలుక చిశసరి
రబ్బడుత్రాగుచంటిది. దీనిక్రిందిభాగములో పెనుకసగము
నోటి అడుగు భాగమునకు గట్టిగా అతికి ఉన్నది. కాబట్టి
ఈ భాగమునకు చలనము అతికల్పన. నాలుకముందు
భాగమును ఇప్తమువచ్చినట్టు క్రిందకు మీదికిని మనము
అడించవచ్చును. పెదవులకు రెండింటికిని ఇంచు
మించుగా ఒక్కేమట్టుకు చలనమున్నది.

అంగుడుధ్వజులను కలుగజేయుగలిగిన భాగ
ములు: మెత్తనిఅంగుడు, నాలుక పెనుకభాగము;
వీటిలో శ్వేచ్ఛాచలనము ఈ అంగుడుకే ఉన్నది; నాలు
కకు అతికల్పన. నాలుక ధ్వజులను కలుగజేయుకవి:
గట్టి అంగుడు, నాలుకముందుభాగము. వీటిలో
శ్వేచ్ఛాచలనము నాలుకకే; అంగుడికి లేనేలేదు.
మెత్తనిఅంగుడు నాలుకముందుభాగముయొక్క పహీ
యములేకుండానే క్రిందికినీ మీదికినీ అడగలదు;
ఇట్లే మెత్తనిఅంగుడు సహాయము లేకుండానే నాలుక
క్రిందికి మీదికి అడగలదు. కాబట్టి పరస్పర సంబంధం
లేకుండా, మెత్తనిఅంగుడు క్రిందికి దిగుటవల్ల నోటికి
పెనుకభాగమున ఒకద్వారమున్ను, నాలుకముందు
భాగము మీదికి లేచుటవల్ల నోటికి మధ్యభాగమున ఒక
ద్వారమున్ను, ఒక్కేకాలముందు ఏర్పడగలవు. వీటికి
తోడు, ఈ మీద వివరించిన రెండుజతల అవయవము
లతో సంబంధములేకుండానే పెదవులు రెండును దగ్గ
రగా వచ్చుటచేత నోటికి ముందుభాగమున ఇంకొక
ద్వారము వాటితోసహా ఒక్కేకాలముందు ఏర్పడ
గలదు. ఈమూడు ద్వారములన్నూ ఒక్కేమారుగా
ఏర్పడిఉండగా మైకి పెదలే నాదసహితమై ఊపిరి
|X| |ల| |వ| (ఓం) అనేధ్వనిని చేయును. అననర

మైనవ్యధు మూడుద్వారములను చేయుటకు మారుగా
రెండింటినే చేయవచ్చును. ఆవ్యధు |X| |ల|, |X| |వ|,
|ల| |వ|, |వ| |ల|, |వ| |X|, |ల| |X| అన్న
ద్విద్వారధ్వజులు ఏర్పడగలవు. మీదను వివరించిన త్రి
ద్వారధ్వజిలో అయితేనేమి, ద్విద్వారధ్వజులలో నైతే
నేమి ఏదో ఒకద్వారమువద్ద పుట్టిన ధ్వనిభాగమునే ఊపి
పలుకగలిగేవారు. కాబట్టి వాస్తవమున |X| |ల| |వ|
అని వ్రాసినది మూడు వేరువేరు మాటలు:

|X|' |ల| |వ|, |X| |ల|' |వ|, |X| |ల| |వ|

మొదటిదానిలో ఊపిరితీసిన భాగము |X|; రెండ
వదానిలో |ల|; మూడవదానియందు |వ|. కాబట్టి
మిగిలిన రెండు భాగములును ముఖ్యభాగమునకు ఊత
లుగా ఏర్పడుచున్నవి. ఈమూడు ద్వారములవద్ద
పుట్టిన ధ్వజులన్నూ హల్లులే. ఇందులో ఒకహల్లు మరి
ఒకదానికి ఊత; అనగా మొదటిహల్లుకు అచ్చు ఉన్న
ఎడల ఆది ఎట్లు సహాయపడవలెనో అట్లే రెండు, మూడు
ద్వారములవద్ద పుట్టిన హల్లులు దానికి సహాయపడి,
అచ్చులవలె ఊతలుగా ఉన్నవి. |X| అనేభాగమునకు
|ల|, |వ| లు ఊతలు; |ల| అనేదానికి |X| |వ| లు
ఊతలు; |వ| ఆన్నదానికి |X| |ల| లు ఊతలు. ఇట్లే
ద్విద్వార ధ్వజులకూడాను. X| |ల| ఒకేధ్వని;
దీనికి రెండు అంకర్ భాగములు: |X| ఒకటి, |ల| ఒకటి.
ఈరెండు ద్వారములవద్ద ఏర్పడిన అంకర్ ధ్వజులన్నూ
రాపిడి ఉంటేనేమి, లేకుంటేనేమి, హల్లులే. ఒకదానికి
ఒకటి ఊత. |X| కు |ల| అనుకొవచ్చును; లేదా |ల|
కు |X| అనుకొవచ్చును. |X| కు |ల| ఊత అని
యోచించేవారు |X| ప్రధానధ్వని అని తలచి దానిని
ఊపి పలుకుదురు. |ల| ప్రధానధ్వని అని తలచేసారు
దీనిని ఊపి పలికియుండురు. నేటి ఏకద్వారధ్వజులు
పురాతనపు ద్విద్వారధ్వజులనుంచిన్నీ, ఇవి త్రిద్వార
ధ్వజులనుంచిన్నీ ఏర్పడియున్న వసుటకు తగిన ఆధారము
లన్నవి. ఈనాటి తెనుగు 'గ' పురాతనపు |X| |ల|;
ఈనాటి తెలుగు 'ల' పురాతనపు |ల|' |వ| నుంచి
పుట్టినది. ఇట్లే ఈనాటి 'వ'.

పురాతన భావయందు త్రిద్వారధ్వనులున్నూ ద్వీద్వారధ్వనులున్నూ మాత్రమే ఉండుటకున్నూ ఏక ద్వారధ్వనులు లేకుండాఉండడానికిన్ని ఇటువైది కారణమును వివరిస్తారు. బాగుగా తెలిచియుండినప్పుడు ముఖగహ్వరము ఇంచుమించుగా కొంచెము తెరచిన అడకత్రైవలె ఉండును. దాని లోపలికొన పెదవులకద్ద కన్ను ఇరుకు. అడకత్రైవలను దీనికిన్నీ ఒక వ్యత్యాసము ఉన్నది. అడకత్రైవదాడల లోపలిఅంచులు తిన్నగా ఉన్నవి; కాని నోటివోడలలోఅంచులు అట్లు కాదు. మీదిదాడలోఅంచు పల్లకీవాటముగా ఉన్నది; దిగువదాడలోఅంచు ఏటవాలుగా ఉన్నది. మీదిదానికి చలనము లేదు; దిగువదానికి అడకత్రైవదాడకువలె చలనము ఉన్నది. ఈ కారణములచేత, దిగువదాడ మీది దానికి రవంత దిగ్గరగా వచ్చినప్పుడు ఏకకాలమందు ఇంచుమించుగా మెత్తనిఅంగుడువద్ద ఒకటిన్నీ, పెదవుల దిగ్గర ఒకటిన్నీ మొత్తమున రెండుద్వారములు ఏర్పడును. వీటిమార్గమున నాదసహితమైన ఊపిరి పైకి వెల్లినప్పుడు ఇంగ్లీషు డబ్లియు (ద్వీధ్వని) పుట్టును. ఇది పురాతన భావలో ముఖమైన ధ్వని; మొదటిది. దిగువదాడను ఈస్థితిలో ఉంచి, నాలుకకొనను రవంత మీదికి ఎత్తిన యెడల నోటికినడుము ద్వారము ఏర్పడును. ఈయూదు ద్వారములలోనుండి నాదసహితమయిన ఊపిరి కొంత వరకు ముక్కులోనుండిన్నీ మిగిలినది నోటినుండిన్నీ పోయినయెడల త్రిద్వారధ్వని, |x| |l| |v| అనేది పుట్టును. ఇదే “ఓం”. నాలుక మీదకు ఎత్తకుంటే ద్వీద్వారధ్వనే పుట్టుతున్నది. ఈ ఇంగ్లీషు డబ్లియు అనేధ్వని మనము |x| |v| అని వ్రాయవచ్చును. దీనిని ఉచ్చరించుటకు పైకిపోయే ఊపిరిలో కొంత ముక్కులోనుంచికూడా పోతే ఈధ్వని |x| |v| అవుతుంది. ఈ ఇంగ్లీషుడబ్లియు (|x| |v|) విశేషానికి ఒకప్పుడు |x| గా వినబడుతుంది; ఇంకొకప్పుడు |v| గా వినబడుతుంది. కాబట్టి నేను పరీక్షచేసిన అన్ని భావలలోనూ ‘x’ కు మారుగా ‘v’ ఉండడం, లేకుంటే ‘v’ రెండింటికి మారుగా డబ్లియు ఉండడం, లేకపోతే ‘v’ కు బదులు ‘x’ రావడం తటస్థించినది. ఇది నోటి-

ముక్కుధ్వనులైతే |x| కు మారుగా |v| గాని ‘మ’ గాని రావడం, ‘మ’ కు మారుగా ‘బ’ రావడంకూడా అతిసామాన్యమైన విషయము. ఈ ఇంగ్లీషుడబ్లియు అనే ధ్వనే కొందరికి |x| |v| అన్నట్లు తట్టుతుంది; మరి కొందరికి |x| |x| అన్నట్లు తట్టుతుంది. ఈ ఒక్క పురాతనధ్వనే, ఈనాటి భాషలో కొన్నిచోట్ల ‘గవ’ అనిన్నీ, మరికొన్నిచోట్ల “వగ” అనిన్నీ కనబడుతున్నది. ఈ రెండింటికి మధ్యను |x| కూడా ఉంటే, ఒకే త్రిద్వారధ్వని రెండింటికీంద మరగలదు.

(౧) |x| |l| |v| |x| |l| |x| (౨)

|x| కున్నూ, |v| కున్నూ పురాతనభాషలో వ్యత్యాసము లేదుకాబట్టి పురాతనపు ద్వీద్వారధ్వనిని ముందునుంచి వెనుకకుగాని, వెనుకనుంచి ముందుకుగాని చదివినా, ఉచ్చారణలో ఏమీ వ్యత్యాసం లేకుండా ఒక్కరీతిగానే వినబడుతుంది. ఈ కారణంచేత కొంత మంది ఈ త్రిద్వారధ్వనిని వ్రాసి ఆ వ్రాసినదానిని చదివినప్పుడు కుడినుంచి ఎడమకున్నూ, మరికొంతమంది ఎడమచేతినుండి కుడివైపునకున్నూ చదవడం ప్రారంభించినారు. రెనురాను ఈ వ్రాతమోస్తరులు యాథమై పోయినవి. ఆరబిక్, ఉర్దూమొదలయినవి ఒకరీతిగా వ్రాస్తే తెలుగు, ఆరవము, ఇంగ్లీషు దానికి వ్యతిరేకముగా వ్రాస్తాము.

ఇంగ్లీషు డబ్లియువంటి ధ్వని పూర్వ ఆంధ్రులకు కూడా ఉండేది. ఇది ఒక్కటేధ్వని అనిన్నీ, రెండుద్వారములు కలదనిన్నీ తెలియజేయుటకు ఒక వింత అయినపన్నాగమువారుపన్నినారు. రెండు ద్వారములలో ఒకటి మెత్తని అంగుడుదిగ్గరది; కాబట్టి ఈ డబ్లియును వ్రాయుటలో అక్కడే అక్షరమును (x) ఉపయోగించినారు. రెండవద్వారము పెదవుల దిగ్గరది కాబట్టి దీనికి అనుగుణ్యమైన అక్షరమును కూడా ఉపయోగించినారు. రెండింటిని ప్రక్కప్రక్కగా వ్రాస్తే రెండు వేరువేరు ధ్వనులన్నీ ఒభిప్రాయము కలుగుతుందేమో అన్నభయముచేత ఒకదానికిక్రింద ఒకదానిని వ్రాసినారు. గ్వ అంటే ఎంతో స్థ అన్నా అదేగా భావించవలెనని వారి తాత్పర్యము. |x|, |v| లకు

ఉచ్చారణలో భేదము లేదుగదా! అందుచేత 'గ్వ' అని వ్రాసినదానిని క్రిందనుంచి మీడికి చదివి దానిని డబ్బియుగా ఉచ్చరించేవారు; మరికొందరు దానినే మీదనుండి క్రిందికి చదివి దానికిన్నీ అదే ఉచ్చారణకు కల్పించారు. ఆంధ్రుననే క్రిందనుంచి మీడికి వ్రాసే వ్రాతలు కొన్ని, మీదనుండి క్రిందికి వ్రాసేవి కొన్ని ఈనాటికిన్నీ మనము చూస్తున్నాము. ఈనాటి తెలుగులో మనము "స్వ" అని వ్రాస్తే ఇదే పురాతన భాషలో |న| |న్| అనే ద్విధ్వనిగా పలికేవారు.

మీదను వివరించిన విషయములన్నీ సరియని యజువుచేయుటకు మహేంజోదారో - హరప్పలిసి నుండి విస్తారముగా ఉదాహరణము లివ్వగలను. ఇట్టి వింత వ్రాతలను ననుసరించే ఆవ్రాత ఆంధ్రులదని నిర్ణయించి యున్నాను. నేను ఆలిసి చదివిన పిమ్మట దానిని గురించిన కొన్ని అభిప్రాయములను వెల్లడించి యున్నాను. అదృష్టవశాత్తూ మీది నా అభిప్రాయములన్నిటిని అహదనకరశాసనము దృఢపరస్తున్నది. తప్పుదోర తొక్కడంలేదని నాకు నూచన.

(౬) నా చిన్నతనంలో మాతండ్రి నాకు ఒక పద్యం చెప్పినారు, అది అందరికీ తెలిసినదే. 'త్రుప్త్యట కాబా' అన్నది. ఇది చక్కని తెలుగులో చెప్పి యున్నది ఈ చాటుపద్యముయొక్క పూర్వచరిత్ర, అర్థము మొదలయినవి కూడా అందరికీ తెలిసినవే. అందుచేత నేను ఇక్కడ వ్రాయను. ఈ పద్యమునకు విపరీతార్థము ఒకటి ఉన్నట్లు నాకు కనిపిస్తుంది. ఇప్పటికి ఆశ్రయతం కాబట్టి అదిన్నీ వ్రాయదలచుకొలేదు. కాని ఆపద్యంలో రెండు వింతధ్వనులు ఉన్నవి - మొదటిది త్రుప్త; రెండవది డబ్బి డబ్బి అన్నదిన్నీ.

మొదట ఈ 'త్రుప్త'అన్న దేమిటో వివరిస్తాను. మనుష్యుడు ఎవడైనా తుమ్మలలసి వచ్చినప్పుడు నోరు బాగుగా తెరచి, గాలిని తొందరగా లోనికి పీల్చుకొని, పూనించి, దానిని ఒక్కసారిగా బలంతో పైకి వెళ్లగొట్టును. ఈ వెళ్లగొట్టే కాలమందు అడకతైర మూసుకొన్నట్లు క్రమంగా నోరు వెనుకనుంచి ముందుకు మూసికొనివచ్చును. ఈరీతిని మూసుకొంటూ వచ్చే

నోటిలోనుంచి తొందరగా ఊపిరి బయటకు వెళ్లుతూ ఉన్నది కాబట్టి ఒకదాని తరువాత ఒకటి తొందర తొందరగా ఈదిగున నుదాహరించిన ధ్వనులు కలుగుచున్నవి : వీనిలో మొదటిది : అ. గాని దీనికి సరియైన దుధ్వనిగాని ; తరువాత వరుసగా ఒకదాని తరువాత ఒకటి వెంటనే వచ్చే ధ్వనులు : |x| |k| |n| |t|; ఇటుపైని ఏర్పడే ధ్వని ఒక విడ్డూరమైన ధ్వని. ఇది ఒక ట్రీల్. ఈ ట్రీల్లును ఉచ్చరించేటప్పుడు కొంత ఊపిరి ముక్కులోనుంచిన్నీ మరికొంత నోటిలోనుంచిన్నీ పోవుటచేత దీనిని ముక్కు-నోటి ధ్వనిగా ఎంచవలెను. ఇది ఎట్లు ఏర్పడుతున్నదో ఇటుపైని వివరిస్తాను : బాణాకారముగా ఉన్న నాలుక యొక్క అంచుభాగము రెండుపెదవులమధ్యను ఉండి, దీనికి బొత్తిగా వెనుకనున్న భాగమును మీదిపంక్త మీది భాగమునకు తగిలియున్న గట్టిఅంగుడికి ఎగదన్నీ బలంగా ఊపిరిని వెళ్లగొట్టవలెను. అప్పుడు మొదట |t| యొక్క పుట్టుగస్థానమునకు అనుసంధామైన ట్రీల్ వినబడును. వెంటనే మీది పెంచి, దానికి అటియున్న నాలుక మధ్యనుండి ఈ ఊపిరి పోవునుకాబట్టి ఆస్థానమునకు అనుగుణ్యముగు ట్రీల్ ఇంకొక్కటి ఏర్పడును. ఇది నాలుక మీదిపెదవి అతితొందరగా చలించుటవల్ల కలిగినది; ఈవెనుక చెప్పిన ట్రీల్ పలుకుతూ ఉండగానే, నాలుక, మీదపెదవులు చలనమువల్ల, క్రిందిపెదవి కూడా చలించసారంభించును. రెండు పెదవులు చలించుటచేత ఏర్పడవలసిన ట్రీల్ ఇంకొకటి వినబడును. మీదచెప్పిన మాడు ట్రీల్లులున్నూ ఇందుమించుగా ఒక్కేసారి పలుకును. ఇది ఇట్లుండగా ఈ ఊపిరిలో కొంతభాగము ముక్కులోనుంచి పోవునుకాబట్టి ఈ ట్రీల్లుల మిశ్రమమైన ధ్వనికి అనునాసికత్వముకూడా అంటుతుంది. ఒక్కేసారిగా పలికే ఈమాడు ట్రీల్లులను తెలుగు సంప్రదాయప్రకారం వ్రాయవలెనంటే ఈ రీతిగా ఒకదానిక్రింద ఒకటి వ్రాయవలెను.

త్

త్త్

త్త్

ఇందులో ప్రతిఒక్క ధ్వనిన్నీ ఈనాటి తెలుగు వారికి వింతే. మొదటి "త్" అనే పలుకడానిధ్వనిని

నాలుకను అమర్చి, ఊపిరిని బలంగా పైకి పెళ్లనివ్వవలెను. అప్పుడు ఈట్రీల్ ఏర్పడును. దానితరువాతి ధ్వని ఇంకా హెచ్చు వింటైనది. నాలుక విల్లువట్టి కొనను రెండుపెదవులమధ్యను ఉంచి మీదిపెదవికి ఎగదన్ని అక్కడ “అడ్డుధ్వని” పలుకవలెను. ఇది నాదసహితమైనది అయితే ‘బ్ర’ అన్నట్లున్నూ, నాదరహితమైతే “ప్ర” అన్నట్లున్నూ వినబడును. ఈధ్వనే ప్తాలనూ, కాప్త, చంద్రగుప్త అన్నమాటలలో ఉన్నది. రానురాను ఈ బ్ర, ప్ర అనేధ్వనులు బ, ద, ప, త అన్నధ్వనులకింద విరిగినవి. బ్ర, ప్ర అన్నధ్వనులను ఉచ్చరించుటకు నాలుకను పెదవిని అమర్చి, ఊపిరిని బలంగా వెడలిస్తే ఈట్రీల్ ఏర్పడును. ఇది ఒక్కటే ధ్వని; కేరమార్గం లేక తోబో అని రెండు అక్షరములుగా వ్రాసియున్నాను. కడవరిది రెండుపెదవులవల్లను కలిగిన ట్రీల్. ఈ మూడున్నూ ట్రీల్లులు అని తెలియజేయడానికి, ‘కో’ అనే గుర్తు వాడినాను.

ఒకదానికింద ఒకటి మూడు వరుసలుగా అక్షరములు అచ్చువేయుటకుగాని, వ్రాయుటకుగాని సౌకర్యము లేనందున వీనిని ఈ దిగువను కనబరచినట్లు ఇటుపైని వ్రాస్తాను. అలాగున వ్రాసినా ఇవి అన్నీ చేరి ఒక్కేధ్వని అని చదువరులు జ్ఞాపకము ఉంచుకొనవలెను. అడుగున గీసినగీత ముక్కుధ్వని అని తెలియజేయుటకు గురుతు.

కోతోబోబో

ఇప్పుడు మొదటినుంచి పుట్టిన ధ్వను లన్నిటినీ వరుసగా వ్రాస్తాను.

అ |x| |క| |త| |త్ర| తోకోతోబోబో

మీదను వ్రాసినది కొంతమంది ఊహించినట్లు. మరికొంతమంది మీదిదానిలో ఉన్న |న|, |త్ర| తరువాత వచ్చినట్లు యోచించడంచేతనున్నూ కడపటి మిశ్రధ్వని కొంతవరకు ముక్కుధ్వనిగా ఉండుటచేతను దీనిని రవంత మార్పుతో వ్రాస్తాడు. అది ఈదిగువను వివరిస్తున్నాను.

అ |x| |క| |త| |న| తోకోతోబోబో

ఈ రెండువిధములైన ధ్వనులు ప్రజల నోళ్లలో ఎన్నివేలసంవత్సరములయ్యా నాడుకలో ఉండిఉండి అవి మార్పులుచెందినవి. ఆ మార్పులను నేను ఇటుపైని వివరిస్తాను.

ఏ అక్షరమనకైనా రెండురకలనూ గీతలు గీసియున్నట్లుంటే దానిని అడ్డుధ్వనిగా పలుకకూడదు. దాని ఉచ్చారణనిమిత్తము నోటిలో ఏర్పడిన ద్వారము తెరిచేఉంచవలెను గాని తమామూ మూయకూడదు. ఇట్టి సందర్భంలో రాపిడి లేనట్టిగాని, రాపిడి గలట్టిగాని హల్లు ఏర్పడును. |x| అని వ్రాస్తే “వాడిమొగ్గుం” అన్నప్పుడు “x” ఎలాగు వినిపిస్తుందో అలాగు పలుకవలెను. ఇట్లే |క| మొదలైనవి. కాండ్రగించునప్పుడు వినబడే ధ్వని ఇంచుమించుగా |క| అవుతుంది.

|x| |క| అనేధ్వనులు తమకూడికవల్ల గ, క, హ అనే ధ్వనులకింద మారినవి. తోకోతోబో అనే ధ్వనులు తమకూడికవల్ల, తోతోబో అని మారినవి. తోతోబోకోబో అనే ధ్వనులు తమ కూడికవల్ల తోతోబోబోగా మారినవి. |బ| కున్నూ, |వ| కున్నూ ఉచ్చారణలో భేదము లేకపోవుటచేత |బ| కు బదులు |వ| వచ్చినది; దీనికి బదులు |x| గాని, |క| కాని కూడా రావచ్చును. ‘బో’ అనే ట్రీల్ ఈనాటి తెలుగులో లేదు కాబట్టి బో అనే ధ్వని బోర్, వోర్, గోర్, కోర్, వోర్ అన్న ధ్వనులకింద మారినది. అ |x| అనే ధ్వనుల సముదాయము |x| గా గాని, |వ| గా గాని మారినది. మొదటనున్న |అ| మీద వివరించినట్లు ఏవ్యమైపోవుట వింతకాదు. |క| |త| అనేధ్వని |క| క్రిందగాని, |త| క్రిందగాని మారును. మిగిలిన మాడ్పలను అవసరం కలిగినప్పుడు వివరిస్తాను. ఇట్టి మార్పులను నూచించుటకు ఉదాహరణలు ఇస్తాను.

A

అ |x| |క| |న| |త| తోకోతోబోబో

అ |క| |త| ప్రము = అక్షరము. అహ్ సంతపురము = అనంతపురం. అహ్సంతవరము = అనంతవరం.

అనాతారం. అహ్దాన్త్రం = ఆదివరాహం. అహ్దాన్త్రం = ఆంధ్రము, అకనదివ్రస్తు = అకనదిరజు (౧౪). అహ్దాన్త్రం = ఆదివలము. అహ్దాన్త్రం = |ఫ| ద్త్రం = పద్మవలము. అహ్దాన్త్రం = ఆంధ్రవరు. అహ్దాన్త్రం = ఆదివారం. మహాన్త్రం = మహాన్త్రం = మహాన్త్రం (౧౫) కన్త్రం = కొన్త్రం = కొన్త్రం (౧౬) కన్త్రం = కన్త్రం = కన్త్రం (౧౭) కన్త్రం = కన్త్రం = కన్త్రం.

B

అ |X| |క| |త| |న| త్త్రం త్త్రం త్త్రం

అహదనకరము(అహదనకరము). అహ్దాన్త్రం = అహ్దాన్త్రం = అహ్దాన్త్రం, అహ్దాన్త్రం. |వ| హ్దాన్త్రం |. = బద్దనపూడి. దీనికి సరిఅయిన దుధ్యని బద్దనపెర్య లేక బద్దనపెర్య. |వ| హ్దాన్త్రం |. = మహాన్త్రం మహాన్త్రం, మహాన్త్రం. అహ్దాన్త్రం = ఆత్మర అనేదానికి సరిఅయిన దుధ్యనిగా దీనిని పలుకవలెను. ఇదే రాసురాసు అ |త్| |క్| |వ్| |. | గా మారి కడవరికి అచ్చుకుట్టు (78) అయినది. |వ| హ్దాన్త్రం |. = హానికనదిఅము (86). |వ| హ్దాన్త్రం |. = మద్దకంచ్ (96).

మీదను ఇచ్చిన మాటలలో ముఖ్యము లైనవి.

౧. ఆత్మరము, అచ్చురము-మొదటిది సద్వని, రెండవది దుధ్యని. రెండింటికీని వృత్తి ఒకటే. అల్ప, బీట అనే ఆత్మరములు మొదలుగాగల గ్రీకు ఆత్మరసముదాయమునకు "అల్పపెట్" అనిపేరు వీరిని వచ్చినదో అదేరీతిని, అక్త్రం అనే ధ్వనిల సముదాయ మునకు ఆత్మరము అని పేరు వచ్చినది. ఆత్మరము అనే మాటకు వాస్తవమైన ఉత్పత్తి ఇది. "నాశనము" లేనిది "ఆత్మరము" అని చెప్పుట సమంజసమా అని అనుమానం పుట్టుతున్నది ఇప్పుడు. ఈమాటకు మీద చెప్పిన రెండవ వర్ణక్రమము మహాన్త్రం దానిలోని మూడునాలుగు స్థలాలలో చూచి ఈ మాటను విభులంగా ఆగ్రంథంలో చర్చచేసినాను. అక్కడ వర్ణక్రమము ఈరీతిని ఉన్నది అక్త్రం = అక్త్రం. ఈస్థిలో వ్రాసిన మాట

వేదభాష మాట్లాడేవారి ధైర్యే శాసనానే ధ్వని ఈమాటలో అక్కడ ఉండకూడదు. వేదభాష "శ" వర్ణంఅయితే అక్త్రం అని ఉండవలెను. వేదభాష వారి "శ"-3-వ స్థానమునకు చేరినది. ఆంధ్రు లది ౬-వ స్థానమునకు చేరినది; అనగా వేద భాషలో "క, శ" అనేవర్ణములకు దగ్గరసంబంధమున్నా, ఆంధ్రులలో "శ, క"లకు దగ్గరసంబంధమున్నా, గలదని భావము. ఈ కారణమునుబట్టి మహాన్త్రం దానిలోని వ్రాత ఆంధ్రులదిగాని వేదభాషవారిది కాదని నిర్ణయించి నాను. అత్రులవారు, అనగా వ్రాతవారు ఆంధ్రులు వాక్కువారు వేదభాషవారు. వ్రాయుటకు సౌకర్య ములు అనేకములు ఆకాలమునాడు ఉన్నా వేదములను వ్రాయక పతిస్తానేమచ్చుటకు కారణము ఇదే. వ్రాత, మాటా ముఖ్యము? అన్నప్రశ్నకు వ్రాత అని జవాబు ఇచ్చినవారు ఆంధ్రులు. మాట అన్నవారు వేదభాష వారు. అందుకే వారికి పరస్పరవైరము.

౨. అకనదిరజు(అహ్దాన్త్రం) = ఆంధ్రము, ఆంధ్రుల భాష. అహదనకర (అకనదిరజు) శాసనం లోని భాష ఆంధ్రము. వ్రాత తెనుగు. సంస్కృతపు మాటలు ఇంగ్లీషులో వ్రాసినట్లు, ఎకరో, ఎప్పుడో ఆంధ్రంమాటలను తెనుగువీటిలో వ్రాసినారు.

౩. అహ్దాన్త్రం, బద్దనపూడి: అన్నమాటలు మన తెలుగువారు ఇప్పుడు తరుచుగా వాడకచేస్తారు. అగమ్య అగోచరం, ఏమీ తెలియదు అని అర్థం అనుకుంటాను. "అహ్దాన్త్రం అడివి" = చొరరాని అడివి. దీనిలోనుంచే "ఉద్యాన" అన్నమాట వచ్చినట్లు కనిపిస్తుంది. "ఉద్యానం" గ్రామంపేరు; "అహదనకరము" అన్నట్టే, కొందరు "అహ్దాన్త్రం" అనుకొని "కడుపునిండని మాడు" అని అర్థంచెప్పడం నేను విన్నాను. అదే సరిఅయితే "బద్దనపూడి" ఏమిటి? జవాబు దొరకదు. ఈ రెండు మాటలూమాడా అక్త్రం అన్నమాటయొక్క వికారస్వరూపములే. ఈ రెండింటికీని గల పరస్పర సంబంధం గురువులవద్ద శిష్యులు నేర్చుకొని, బోధపడక, తిట్లు తిని ఈ "అహ్దాన్త్రం, బద్దనపూడి" అన్న సామె

తను కల్పించియుండురు. అది రాసురాసు లోకోక్తి అయిపోయినది. ఆల్బ్రెబా అన్నది లెక్కలలో ఒకభాగ మనిన్నీ, కొంతమందికి నేర్చుకొనుటకు కష్టమన్నీ అందరకు తెలుసును. వీరు ఈ ఆల్బ్రెబాను ఎట్లు వర్ణించి నారో అందరకు తెలుసును! ఇంచుమించుగా తెలుగు దేశంలో ఆల్బ్రెబా నేర్చుకొనే ప్రతిపిల్లకాయకును ఇది విదితమే.

౩. మహేంద్రం. అ|గ|అన్నది |వ|కు సమానం; |క| అన్నది 'హ'కు సమానం. కాబట్టి A మోడరు వర్ణక్రమము గల మాట |వ|| హ|| స|| ద్ర|| వ్ర|| అన్నమాటగా మారుతుంది. ఈమాటే మరొకమోస్తరుగా మారి మహేంజోదారో అయినది. ఈ నాడు ఈ మాటకు "చచ్చినవాళ్ల దిబ్బ" అని అర్థము చెప్పినారు. సో బాన్ మార్న లుగారు వ్రాసిన గ్రంథములో ఈ అర్థము ఇచ్చియున్నారు. మహేంజోదారోకి వ్యుత్పత్తి దొరికినదికాబట్టి, 'హరప్ప' అన్నమాటకు వ్యుత్పత్తి వివరిస్తాను: వ్ర |హ| మ |.| = వ్ర వ్రమ్ అని మారినది. 'వరాహం' అన్నది అదిమాటగా తలచుకుంటే దానిలోనుంచి వ్రాహమ్ అన్నది కలిగినది. కడవరి'మ'ను పేలుడులేని అడ్డగ్గనిగా పలకడం వాడుకలోనికి వచ్చినట్లు కనిపిస్తుంది. పేలుడుఅడ్డగ్గని అని తెలియచేయడానికి 'మ|.|' వ్రాసినాను. రెండవ అక్షరమైన "హ"కారముయొక్క నాదరహితము 'హ'లో ముందుభాగమునకు రాబట్టి వ్ర |హ| అన్నది |వ్ర| వ్ర అయినది. ఈ మార్పున్నీ కూడితే హవ్రప్ప, లేక హరప్ప అయినది. కడవరి "మ" అనే గ్వనిని దుధ్వనిగా పలికేవాళ్ల నోళ్లలో అది |మె| గామారి, |యె| అయి తుదకు "జె"గా పరిణమించినది. ఈ కారణంచేతనే వెంకన్నవరాహం (అనగా వెంకన్నబ్రాహ్మం)వెంకన| వ్రాజు అయి తుదకు వెంకటరాజుగామారి ఈనాటి తెలుగులో కనిపిస్తున్నది. ఈ సంగతి నేను మహేంజో

దారోలిపిలో వ్రాసిన మాటలలో చదివినాను. కాబట్టి మహేంజోదారోలిపి ఆంధ్రులదని నిర్ణయించినాను; మహారాష్ట్రులదికూడాను. కన్నడులుకూడా ఈలిపి మాదని చెప్పకోవచ్చును. వీరందరూ ఆంధ్రులే.

ఇప్పుడు ఈ హరప్ప, మహేంజోదారో అన్న మాటలను రెండింటిని చేర్చి మీద వివరించిన మార్పులతో నాటిని పలికితే రాజమహేంద్రవరము, రాజమహేంద్రపురము అన్నది ఆవుతంది అనగా దీని అర్థం ఏమిటంటే హరప్ప మహేంజోదారో ప్రజలు, మొదట పంజాబు, తరువాత సింధు ఇప్పుడు నైజామురాష్ట్రము మీదుగా గోదావరివెంట వచ్చి రాజమహేంద్రవరమును స్థాపించినారని, ఓడ్రులు వచ్చినకూడా ఇంచుమించుగా ఇదేదారి. వీరు ఒ క్ ద్ త్ త్ త్ త్ బక్ బక్ (అక్షర) అనేమాటను ఒక్కరోరా, ఓడ్రతని పలికేవారు. అసలు మాటలో ఉన్న "న" కారమునకు అను నాసికత్వము పోయిఅది 'ద'గా మారినది. 'క' రెండవస్థానపు హల్లు; 'ద' ౬ వ స్థానమునకు చేరినది. ఈ రెండుగూ ఒక్క మాత్రాకాలంలో పలకవలసినవచ్చినందున రెండింటికిని నడుమగా నన్న 'డ'కారము ఏర్పడినది.

ఇట్లే, రాజధ్రపురము అశివివరం, అగనంపూడి, అద్దంకి, గార్లదినె, లకండిడి, పెదపరియ, పెదపూడి మొదలగు విడ్డూరపు కేర్లకు చక్కని వ్యుత్పత్తులు, సకారణంగా ఇవ్వవచ్చును. మీదను చేసిన చర్చనుబట్టి 'పురము,' 'ఓరము' 'నగరము' పూడి, కట్టుమొదలైన గ్రామనామయల తోకలు ఎట్లు ఏర్పడ్డవో స్పష్టమై ఉండవలెను. ఇవి ఆంధ్రులవి; సంస్కృతంవారు తమ భాషలోకి చక్కగా ఇముడ్చుకొన్నారు.

ఇంతెందుకు! గొట్టి గాని ఆవుగాని తుమ్మి నప్పుడు ద్ త్ త్ త్ బ్ బ్ అన్న కల్లము వినిపిస్తుంది. అందుచేతనే 'త్తువ' అంటే పశువు అని అర్థం వచ్చినది. తెలుగుచంటివిడ్డెలు ఇప్పటికీ పశువులను

శ్రువ్య లంటారు. బండిని తోలేవాళ్లు, అరకలను కట్టే వాళ్లు శ్రువ, శ్రువ అని తమ పశువులను ఎక్కిరి చేస్తారు. ఈ శ్రువ అన్నమాట ఎన్నివేలు, ఎన్నిపది వేలసంవత్సరముల క్రిందటనుంచీ వాడుకలో ఉన్నదో నిర్ణయించుటకు తగిన ఆధారములు దొరకలేదు గాని ఒక్కసంగతిమాత్రం చెప్పగలను. ఈశిష్టదేశంలో ఇది ౫౦౦౦ (నుమరు) సంవత్సరములక్రిందట వాడుకలో ఉండేను అనడానికి తగిన ఆధారము ఉన్నది. అనాటి ఈశిష్టప్రజలకు ఇది మామాట అని చెప్పకొవడానికి ఎంత అధికారం ఉన్నదో ఆంధ్రులకు, ద్రావిడులకు కూడా అమాట తమదిన్నీ అని చెప్పకొవడానికి అంత అధికారము కలదు అని చెప్పవచ్చును. పూర్వపు ఈశిష్ట వారు ఈధ్వని గ్రహించి, ఇది పశువులలోను, మనుష్యులలోనూ కూడా కనపడుతున్నది కాబట్టి ఈ సంగతి వల్లడి చేయడానికి ఒక వింత ప్రాణిని కల్పించినారు. దీనికి గొర్రెతల మనిషి దేహము. అందుకే “శ్రువ్యట! బాబాతల” అన్నపద్యము. బాబా అని అరచేది గొర్రె. ‘బాబాతల’ అంటే “గొట్టెతల” అని అర్థం చెప్పవలసి ఉంటుంది ఈ రీతిని ఈ పద్యానికి అంతకూ విపరీతార్థం ఉన్నది. ఈ ప్రాణిని ఈశిష్టవారు దేవుడుగా భావించి పూజ చేసేవారు. ఈ దేవుడి పేరు థెన్ ము. పశువు - మనిషి దేవుడు అని అర్థం చెప్పకొవాలి. ఈ థెన్ ము అన్న దానిని థెన్ ము అనడంకూడా కద్దు. పర్లాకిమెడిపూర్వం పర్లాఖిమొండి. థెన్ ము అన్నదే ఖిమొండి అయినది. మనమున్నూ తమిళులతో సహా “తనుము” నాడు (థెన్ ము) పశువులను పూజచేస్తున్నాము. ఈ మాటలూ నుంచే “అవు” “గేద” దేవుడు మొదలైన మాటలన్నీ ఏర్పడ్డవి. ఇంగ్లీషు, మిగిలిన ఇతరభాషలలోను దీనినుండి ఏర్పడిన మాటలుకూడా ఉన్నవి. ఇంగ్లీషు కాఫ్, కా, మా,బాఫెలో (థెన్ ములో)క్యామెలో గాడ్ సంస్కృతం కామధేనువు (థాన్ ము, థో | తే | న్ ము) గో, గాను మొదలైనవి.

మహేంజోదాలో భావకున్న ఆంధ్రభాషకున్న గల సంబంధం కొంచెము చూపించినాను. పురా

తన ఈశిష్ట భావకున్న ఆంధ్రమునకున్నూ కూడా సామాన్యత ఒక్కరవంత చూపించినాను. ఇట్టిని ఎన్నో సామ్యములు చూపించవచ్చును. ఇదివరకు మహేంజోదా రోలిపిమిద నేను వ్రాసిన గ్రంథంలో వీటిని చాలా వరకు కనబరచినాను. ఇట్టి సందర్భంలో ఆంధ్ర భావకు పదియవ శతాబ్దమునకు ముందు చరిత్ర లేనేలేదు అనే మహానీయుల మాటను ఎంత వరకు విశ్వసించవలసి ఉంటుందో చదువరు లే గ్రహించగలరు. ఆంధ్రులకు లిపి ఇంతకుముందు ఉన్నదనడానికి మహేంజోదాలోలిపి రుజువు. వారికి భాషా విషయకమైన ఉద్దేశములు, అభిప్రాయములు చాలా ప్రాచీనములైనవి ఉన్నవనడానికి ఈశిష్టభాష రుజువు.

అక్షరము (అక్షరం) అన్నమాట ఆంధ్రులది. అక్షరమును అనుసరించి భాషను నేర్చుకొని, మాలకు వ్యుత్పత్తిని కల్పించినవారు ఆంధ్రులు. భాషావిషయకమైన పరిశీలన ఇతరులకు నేర్పినవారు ఆంధ్రులు. ఈ అ గ | క | త | న | త్ | క | త్ | బ్ | క | బ్ | క (అక్షర అక్షరం) అన్నమాటే అగ క్త్యోర్; అగ క్త్య మహామని! ఈయనట తమిళులకు భాష నిచ్చి, వారికి, భాషను నేర్పినాడట! కాబట్టి ఆంధ్రులభాషకన్న తమిళుల భాషకు ఎక్కువ ప్రాచీనత లేదని ఇందువల్ల నిర్ణయము అవుతున్నది

శ్రు అన్నధ్వనిని గురించి చెప్పవలసినంత నుట్టుకు చెప్పియున్నాను గనుక ఇటుపైని ఇంకొక ధ్వనిని గూర్చి వివరిస్తాను. ఇదిన్నీ శ్రువ్యట బాబా పద్యంలో ఉన్నదే. ల్లల్ల ల్లల్ల అని దీనిని వ్రాయవలసి వస్తుంది. ఒక దానిక్రింద మరియొకటి వరుసగా వ్రాయడంగాని అచ్చొత్తించడంగాని చికాకుగా ఉంటుంది గనుక దీనిని ల్ బ్ ల్ అని వ్రాస్తాను. ఇటుపైని దీని ఉచ్చారణ: నాలుకను బిరుసుగా చేసి వెదవులవద్ద ఏర్పడిన ద్వారమున, మగ్గంలో కండెవలె దానిని తొందరగా ఇటున్నూ, అటున్నూ అడించవలెను. ఒకమూలనుండి మరియొకమూలకు నాలుకను తిప్పేసరికి ఒక ల్ బ్ ల్ అన్నధ్వని కలుగును. దీనికి అర్థం తెలియకుండా ఉన్న

వారున్నూ, ధ్వనిని వర్ణించలేని వారున్నూ, పలకలేని వారున్నూ దీనిని 'అడవి' అంటారు. ఈ తెలుగు మాటకు వ్యుత్పత్తి ఇది. ఈ రాజధానికి కడుఉత్తరమున ఉన్న ఓడ్రుల అడవాళ్లు దేవుని పూజ చేసేసమయంలో అందరూ చేరి ఈరీతిని లోబో లోబో అని ఉలాలు పోస్తారు. ఇదేరీతిగా తిరువాన్కూరు జిల్లాలో ఉన్న స్త్రీలకూడా గర్భాధాన మహోత్సవ ముప్పుడును, మిగిలిన శుభకార్యములప్పుడును ఉలాలు పోస్తారు అని నామిత్రులు ఆదేశపువారు నాతో చెప్పియున్నారు. ఈ ధ్వనికి అనాదని గూఢార్థం ఉన్నదని నా అనుమానం. పుట్టుక, దానితో సంబంధించిన దైవములను ఆరాధనను చేయుచున్నప్పుడు వాడుక చేసేవారు అని అనుకుంటాను. ఇంగ్లీషులో దీనికి "ఫ్యాలిక్" అన్నమాట వాడుతారు. శాసనమును బోధ పరచుకోవడమునకు తగినంత వివరణను ముందు ఇచ్చియున్నాను కాబట్టి ఇటుపై శాసనమునకు ఆర్థం వివరిస్తాను. విదితమస్తు = తెలియుగాక !

మః + అస్మాభిః అని చెప్పవచ్చును.

౧ స్వస్తి, (స్వస్తు) దీనికి ఆర్థంను + ౨ పీఠిని విరిచిచెప్పతారు. కాని ఇది |ప| |న| |న| |న| |న| మామూలు గుర్తులలో దీనిని వ్రాయవలెనంటే సం వ్ న్ న్ త్ అని అవుతుంది. ఇది రానురాను ఆంధ్రంలో అయితే నేమి, సంస్కృతంలో అయితేనేమి అజంతంగా ఏర్పడినది. కడవరి అచ్చు ఇ, అ, ఉగా ఉన్నమాటలు అనేకములైనవి దీనినుండి ఏర్పడ్డవి. వానిలో కొన్ని ఇక్కడ ఇస్తాను: స్వస్తి, సమస్త, సామంత, శ్రీరస్తు మొదలైనవి. ప్రస్తుతం కడవరి అచ్చు ఏమైనా శ్రీరస్తు అని ఆర్థం చెప్పవలసి ఉంటుంది.

౨, ౩. పీఠివి (పీఠివి) పల్లవపట్టనమున. పీ అనేదానిని వ్ అనిగాని |ప| |న| అనిగాని పలకవలసి ఉంటుంది. రాపిడిలేని హల్లులుగా ఉన్నప్పుడు |ర| కు గాని |న| కు గాని ఉచ్చారణలో వ్యత్యాసం ఏమిన్నీ లేదు. ఈధ్వనే ముక్కు - నోటిధ్వనిగా ఉచ్చరిస్తే తెలుగువారి ఆధ్వానుస్వార అవుతుంది. |ప| |న| అని

వ్రాయటకు మారుగా |ప| అని వ్రాయవచ్చును గాని అట్లు వ్రాస్తే ఈగుర్తు అంగుడు ధ్వనులకున్నూ, పెదవి ధ్వనులకున్నూ వర్తించదని యోచించి, అన్నిటికీ వర్తించే గుర్తు (అక్షరానికి రెండుప్రక్కలను గీతలు) ఉపయోగించినాను.

కడవరి "వి" అనేధ్వనిని |న| అని నోటి-ముక్కు ధ్వనిగా పలకవలెను. రాపిడిలేని హల్లుకాబట్టి దీనిని సగందీర్షంగా పలకవలెను. దీనికి ముందుగా ఉన్న అచ్చుకుకూడా, అసలు ప్రాస్యమైనా, సగందీర్షం అబ్బుతుంది. పీఠివిఅని వ్రాసినా పీఠివి అని వ్రాసినా మధ్య ఇకారం సగం దీర్షంగా పలకవలెను.

పల్లవ. దీనిని |ప| |న| |న| అని పలకవలెను; ఇంచుమించుగా ఫోన్ - మొదటి 'ఫ' ఇంగ్లీషు 'ఎఫ్' వలె పలకవలెను.

పీఠివి (పీఠివి) పల్లవ = |ప| |న| |దే| |ప| |న| |న| = ప్ న్ దే |ప| లం = పరదేవలం. భూదేవలం, బృందావనం అని ఈవాటి తెలుగుధ్వనులతో చదువవలెను. దేవలం, దేవళం అంటే దేవాలయముగదా 'పర' ఏమిటి అని ప్రశ్న - చూడండి త్యాగరాయకృతి: అంబపరదేవతే, పేరిందేవి, భూదేవి. ఈ |ప| |న| అన్నదానిలోనుంచే, పరదేవతలో పర పేరిందేవిలో పేరిం, భూదేవిలో భూ, పార్వతిలో మొదటి పార్ అన్నవి పుట్టివవి. అన్నిటికీ పార్వతి అనిగాని, అంబ అనిగాని, భూమి అనిగాని ఆర్థంచెప్పవచ్చును. పృథివి వ్యుత్పత్తి ఇదే. బృందావనం అన్నమాట మనకు అందరకు తెలిసినదే.

అయితే 'పీఠివి పల్లవ' లేక పర్ దేవలం అన్నమాటలో ఒకనిత్రం ఉన్నది. ఆంధ్రలిపిలో దీనిని మొదట వ్రాసినప్పుడు పర్ అన్నదానికి ఒక్క అక్షరమున్నూ, దేవలం అన్నదానికి అంతటకీ ఒక్క అక్షరమున్నూ వ్రాసియుండియుందురు. మహాంజో దారోలిపిలో ఇదేసంప్రదాయము. ఈ వ్రాతవ్రాయవలసివచ్చినప్పుడు కుడినుంచి ఎడమకు వ్రాయడం పురాతన ఆచారం; ఇది అన్ని వ్రాయగల భావలకున్నూ

సామాన్యమే. ఇటీవల మార్పుజరిగి ఎడమనుంచి కుడి వైపునకు వ్రాయడం ఆరేతినే చదవడం వాడుకలోనికి వచ్చినది చాలాభావలలో. ఈ శాసనం వ్రాసినవానికి గాక మహేంద్రాదారోహరప్పలిపి కాలంనాటికే ఎటు నుంచి ఎటుచదవడం అన్న సందిగ్ధం కలిగినట్టు కనిపిస్తుంది. ఇదిగాక వ్యతిరేకభావాలను వ్యతిరేకంగా ఉన్నధ్వనులచేత నెల్లడిచేయడం, ఈ రెండు వ్యతిరేకపు ధ్వనులను ఒక్కే వ్రాతగా వ్రాయడం, కుడినుండి ఎడమ వైపుకు చదివితే ఒకభావము అయి ఎడమనుండి కుడి వైపుకు చదివితే వ్యతిరేకభావము స్ఫురించడం వాడుకలోనికి వచ్చినది, అన్ని భావలలోనున్నూ. ఈ రీతిని మహేంద్రాదారోలిపిలో వ్రాసిన మాటలను నేను చాలా చూపించినాను.

కాబట్టి ఈ శాసనం వ్రాసినవానికి ఈ విషయం పూర్ణంగా తెలుసునని నా నమ్మకం. ఈ మీద వివరించిన ఆలవాటును అనుసరించి రెండు అక్షరములలో వ్రాసియున్న ఈ ప్రధివిల్లవ అన్న మాటను, ఇదివరకు చదివిన దిక్కునకు వ్యతిరేకంగా చదివితే ఆది దే | పల | ఇ | న్న అని చదువవలెను. దీని ఉచ్చారణ ఇంచుమించుగా దే ఘ లెం ఘ (ప్య) ర్ అని ఉంటుంది. ఇదే ఈనాటి ధవలేశ్వరం. ధవలేశ్వరం అంటే తెల్లని శివుడు; ధద్రుడు ఎర్రగా ఉంటాడు. ఘోషట్టుంలోను దక్షిణాది లోను బూడిదగుమ్మడికాయకు గౌరవము. ఆకారం శివుని ఆకారం, తెల్లగా ఉంటుంది. ఈ తెల్లని శివుడు పట్టుగదేవుడు; ఫ్యాలిక్ ఆర్థం ఇవ్వవలసివస్తుందని నా అనుమానం.

ఇంకొక చిత్రం. ఈ వ్రాతను ఒకవేపునుంచి చదివితే పార్వతిపరమైనట్టిగాని భూదేవిపరమైనట్టిగాని అర్థం స్ఫురించినది. అటునుంచి ఇటు చదివితే ఈశ్వర పరమైన అర్థమైనది. ఈశ్వరుణ్ణి ఒకవేపునుంచి చూస్తే పార్వతి, రెండవ ప్రక్కనుంచి చూస్తే శివుడు. ఇది అర్థసారీశ్వరం అన్న అభిప్రాయము ఈ వ్రాతలో ఇమిడియున్నది.

పట్టనబున ఈ కాసనకాలం నాటికి 'బు' అనే
అక్షరమును ము. | అని పలికియుండవలెను, ఏభావలో

నైనా 'మ' ముందర వుట్టినది; 'బ' తరువాత, మ. ! అంటే కేలుడులేని అడ్డుదర్శని. నీనిని ఎంబ్ అనిగాని ఎంబ్ అనిగాని లేదా ఎంబ్ అనిగాని పరికియించవలెను. ఇట్టిని మహాంబోదారోలిపిలో ఎన్నో ఉన్నవి. ఇక్కడ 'బు' అన్నదానిని 'బు' అనిగాని 'ము' అనిగాని పఠకవలెను. పట్టనబున=పట్టనంబున, పట్టన మ్మన అని ఈ నాటి వ్రాత, దానిని చదువుట.

ప్ర. ౧ అన్నదానిలో కడవరి 'ర' ను చ. గా పలికితే అది పర్ట్, అనిగాని |ప్ర. ట్ట్ అనిగాని వివరము ఉంది. దే |ప్ర. లం అన్నదానిలో కడవరి ధ్వనిని (అనగా ఇక్కడ మున్నగా వ్రాసిన |ప్ర. ను చ. గా పలికితే, దే |ప్ర. ల బ్ లేక దే |ప్ర. నబ్ అని వివరము ఉంది. |ప్ర. ర్ - దే |ప్ర. లం అని ఈ రెంటిని కలిపితే |ప్ర. బ్ దే |ప్ర. లబ్ అని మారుతుంది. దే |ప్ర. లం లో |ప్ర. అన్నది రాపిడి గలిగి, తెరిచియున్న హల్లు కాబట్టి రానురాను అది అచ్చుక్రింద మారిపోయినట్లు కనిపిస్తుంది. అందువల్ల ఈ మాట పట్లేల్ లేక పట్లే దేనబ్ అని ఏర్పడ్డది. ఈ మాటనే ఈవాడు మనము పట్టనము, పట్టణము అని ఉచ్చరిస్తున్నాము. పట్టనము పత్తనము అన్నమాటలు ఆంధ్రంగాని సంస్కృతంకాదు. ఇట్లే వరము, శురము, నగరము, పూడి మొదలైనవి. శ్రీధివిపల్లవ అన్నదానిని వెనకనుంచి చదివితే ధవళేశ్వరం అన్నమాట అయినట్లు |ప్ర. బ్ దే |ప్ర. లబ్ అన్నదానిని కూడా తలక్రిందులా చదివితే దే |ప్ర. లబ్ |ప్ర. బ్ అవుతుంది. ఇది ఈనాటి తెలుగులో దేవ శపు పెట్టె అవుతుంది. దీనికి అర్థం దేవుడు పెట్టె అనిగాని దేవతార్చన పెట్టె అనిగాని చెప్పవలెను. ఒకవేళ చదివితే ఆంధ్రంమాట, దానికి వ్యతిరేకంగా చదివితే తెలుగుమాట కావడం మహాంజోదాలోలిపిలో కొన్ని చూచినాను. ఆంధ్రులు అ||గ||క||న||త||త్||క||త్||బ్||క||బ్||క||న|| అనేవారు. అందుచేతనే వారు త్బ్ కన్ గ్ అ లేక తెనుగువారు లేక తమిళ్ తుర్ క్ ద్రవిడ మొదలైనవారు. ఆంధ్రులకు తెలుగువారికిగల సంబంధం ఇది. ఆంధ్రము, తెనుగు, తమిళము, తుర్ క్ క్షిమభాషలు ఒకదానిని పోలి

మరియొకటి ఉన్నది. ప్రిధీవిపల్లవపట్టనంబున = బృందావనపట్టనంబున, లేక భూదేవిపట్టనంబున అని తీసుకుంటే సరిపోతుంది. రెండువాడల వూరు, ప్రిధివి ఒకవాడ, పల్లంపట్నం ఇంకొకటి.

౪. ఊరివారు. ఈ మాటలో మొదటిస్వని |x| గా పలుకవలెను. ఈ శాసనకాలంనాటికి ఈ “ఊ” అనే అక్షరం |x| అనిన్నీ “ఉ” అనిన్నీ కూడా పలికేటట్లు కనిపిస్తుంది. ఈద్విర్లుం నిండుద్విర్లుం కాదు; సగంద్విర్లుం, ఊరివారుఅంటే గుడివారు అని అర్థంలాగు కనిపిస్తుంది. ఈ “ఊర్”తో సంబంధించిన మాటలు కొన్ని: గూడు, ఊరు; తమిళం. వీడు (వూడు, ఇల్లు) విడిది, గుడి మొదలైనవి ఊరు అంటే ఇండ్ల సమూహము. మొదట బహువచనము వూరు అని ఉండేది, దీనికి ఏకవచనం ‘వూడు’. ఊరివారు ఇంకొక అర్థం. |x||n|వారు. ఇదే అన్ మెవారు లేక అమ్మోరు, అమ్మవారు లేక అమ్మన్ గ్రామదేవత అని అర్థం. మూడవ అర్థం: కూర్మన్, దీనిలోనుంచే కరిగల్ అన్నమాట వచ్చినది. తాబేలుకు చిన్నకట్ల, నడక అతి మెల్లన, ఏనుగుకుకూడాను. ఈమాట కూర్మన్ అన్నరూపంలో ఉన్నప్పుడు, తాబేలుఅనిన్నీ కరిగల్ అన్న రూపంలో ఉన్నప్పుడు ఏనుగుఅనిన్నీ రూఢమైనవి. (చూ. గునవన)

౫ కరిగల్లవడవరికి. ఇక్కడ ‘వ’ ఇదివరకు వలెనే |v| గా పలుకవలెను. |వ|కు బదులుగా ం వ్రాస్తే ఇంచుమించుగా అదేధ్వని అవుతుంది. కరిగల్లవడవరికి = కరిగల్లంవ్ డంవ్ రికి = కరిగల్ల ఆండోలికి లేక గరిగల్ల ఆండవరికి.

అనడవరికి అంటే ఆర్థం తేల్చినాను. కరిగల్ అంటే ఏమిటి అని ప్రశ్న. ఏనుగవారు, ఏనుగవారు, లేకుంటే వినియోగము కావచ్చును. ఏనుగ అంటేనే బాగుంటుందని నా అభిప్రాయము. సర్ జాకొ మార్షలు గారు వ్రాసిన గ్రంథంలో మూడవవర్ణమునందుగల కొన్ని పేజీలనిండా ఏనుగుబొమ్మలే. ఏనుగు దైవం, అందుచేత అది పవిత్రమైనది. కాబట్టి దైవసమానులైన రాజులవద్ద, స్వామిలవారివద్ద, కోవెలలోను

ఉంటుంది ఈ ఏనుగు. కరిగల్ అన్నమాటలో గల్ అన్నది ద్రావిడ బహువచన ప్రత్యయము; గౌరవార్థం ఇక్కడ ఉపయోగించినారు. కరిగల్ అనే మాటతో సంబంధించిన మాటలు: కరికాలచోడుడు, కారికల్ (గ్రామనామము). కరివళంవందనల్లారు (దక్షిణాదలో గ్రామనామము) వెయిగల్లతల్లి. గరగలు అమ్మవారు. గరగలు (అమ్మవారుగల్లో వడతారు) కరివళంవందనలూరు-కరిగల్ + ంవ్ - ంవ్ - + ల్లూరు = కరిగల్ ఆంవర్ + ల్లూరు.

కరిగల్ ఆంవర్ అన్నది కరిగల్ ఆండోర్. కరిగల్ అన్నది పురాతనపు భాషలో - గే | వ | గల్ అయి ఉండవలెను. ఏనుగ స్త్రీపెట్టును, స్త్రీంకారము చేయును అని మనకు తెలుసును. స్త్రీం అనిగాని స్త్రీం అనిగానిశబ్దముచేనే జంతువుకు తెలుగుపేరు | గే || ని | (స్త్రీం). | గే | అనేది రాసిలేక ద్వారము తెరిచియున్న మాల్లు. కాబట్టి అచ్చుగామరితే ‘వ’ అవుతుంది; మాల్లుగా మరితే ‘గే’ అవుతుంది. గేదె ఆరుపుకూడా ఇంచుమించుగా ఇట్లే ఉంటుంది కాబట్టి దీనిని గేదె అన్నారు దానిని ఏనుగు అన్నారు. ఆరవం: ఆన్. తెలుగులో ఏనుగుకు పురాతనపుపేరు | గే | ని | ఈ రెండు అక్షరములతో సంబంధించిన అచ్చులున్నూ దుర్ధ్వసులే గతుక రాను రాను ఇది ‘వేయి’ అయినది. గల్ అన్నది కట్లకింద మార్చి చూచుటకు నిర్ణయించిన ఇంద్రియములు అని అర్థం చెప్పినారు. కాబట్టి | గే || ని | గల్ అన్నది ఒకమార్గంగా కరిగల్ అనిన్నీ, ఇంకొకమార్గంగా వేయికట్ల అనిన్నీ అయినది. కరిగల్ అనేది అమ్మవారు అయితే అమ్మవారు వేయిగల్లతల్లి అవుతుంది. అమ్మవారు వేయిగల్లతల్లి అనిన్నీ ప్రజల నందరినీ తన వేయిగల్లతోనూ చూచి కాస్తుందనీ తెలుగువారి నమ్మకం.

ఆండవర్-అన్నదానితో సంబంధించిన మాట: ఆడవారు, ఆడవాళ్లు. అసలు ఆండవర్ అంటే “ఆదివారు” అని అర్థం. అందుకే స్త్రీ ఆదిశక్తి. ఆదిశక్తి మొదటిది అనుటకు కారణము,

ఊరివారు కరిగళ్ల వడవరికి = అమ్మారు కరిగళ్ల
అండవరికి అని అర్థం చెప్పితే సరిపోతుంది.

౬. ఊరిస్వామిలో. ఊరి యజమానులు పెద్ద
తనం చేశారు. కడివరి 'శో' గౌరవనూచకమైన బహు
వచన ప్రత్యయము. 'స్వామి' అన్నది పురాతనంగా
| శ్రి || న | వ | అని ఉండేది. దీనికి 'శిర' అని అర్థం.
స్వామిలు అంటే తలవారు, పెద్దలు, యజమానులు
అని భావం.

౭. ఇచ్చిన

౮. స్తితి. ఆయన స్తితిపరుడేనా అని అడుగు
తాము. అస్తి ఉన్నదా అని అర్థము.

౯, ౧౦. రెండు (రెడ్లు) వాడల పట్టనావురకు,

నాడు = ఓరలు, ఈనాటి తెలుగులో వారలు.
కోడ్డుకు రెండు వారలను ఉన్న ఇంట్లలోనివారు.

పట్టనావురకు = పట్టనంవరకు = పట్టనంవారికి

౧౧. అరియుడు = అరియుడు (కృదంతము)
+ అగు = తెలుపుతున్నాడే

౧౨. తెఱయు. ఈ మాటలోని అచ్చున్న
దుర్ధ్వనులు. కాబట్టి తెరగు అనేమాటలోని కడవరి
'గు', దుర్ధ్వనితో కూడడంవల్ల 'యు' గా మారినట్లు
కనిపిస్తుంది. ఇదే సరి అయితే తెఱయు అంటే తెరగు
అని అర్థం చెప్పవలెను

౧౩. సిద్ధాయలు = సిద్ధాయంబు = సిద్ధంబు.
ద్విరుక్తధకారముమీద ఉన్న "అ" కారమున్ను తరు
వాత వ్రాసిన "య" కారమున్ను ఒక్కటిగా పలుక
వలెను. తాటాసులో మధ్య అకారము, శ్మలో
కడపటి అకారము ఎట్లు పలుకవలెనో అట్లే ఈ 'అయ'
ని పలుకవలెను. ఇట్లే 'తామస మ్యాలసే' అని
వ్రాస్తే, 'అ' క్రింద గుణవడి వ్రాసినట్లు; ఈ రెండు
చేరితే, 'ఎ' కాకుండా 'అ' కాకుండా పలుకవలెనని
తెలియజేస్తుంది. ఇది ఒక వ్రాతసౌకర్యము. ఈ 'సిద్ధా
యంబు' అన్నదానిని సిద్ధంబు అని వ్రాసినట్లు.

ఈ 'సిద్ధంబు' ఏమిటి? తెనుగు శాసనములలో
స్వస్తి అని మొదలుపెడితే, వాదశాసనముల సిద్ధ అన్న
మాటతో మొదలుపెట్టుతవి. ఈ సిద్ధ అన్నదానిలో
౬ వ స్థానమునకు అనుగుణ్యమైన "ధ" కారము. శ్మ
అని వ్రాసి చదివితే ఏలాగున వినిపిస్తుందో ఇంచుమిం
చుగా దానిని అలాగున పలుకవలెను. 'శిర' అన్న
మాటనే ఒకజాతివారు శ్మ అని పలికేవాడ.

శిరస్సు, దానియందలి భాగములన్ను ప్రతిభా
వలోనున్న అక్షరముల ఉత్పత్తికి కారణభూతములు
అయినవి కాబట్టి వ్రాసిన శాసనమునకు ముందు శిరస్సు,
శ్రీరస్తు, స్వస్తి అని వ్రాయడం కుభినూచకంగా ఏర్ప
డదది. శిరస్సు అన్నమాటకు సమానమైన పురాతనపు
మాట శి | న | వ | శ్మ | (శిరః) దీనినుంచే సం, నుం,
శివ, శిర, శిగ, సిగ, శిల, శిత, సిద్ధ అన్న ప్రత్యయ
ములు, మాటలు ఏర్పడ్డవి. సంస్కృతంలో సః అన్నది
ఇదే. ప్రతిభావలోను వందలకొలది మాటలు దీనిలో
నుంచి పుట్టినవి ఉంటవి. ఓనమలలోని సిద్ధం కూడా
ఇదే. స్వస్తికి సిద్ధకు అర్థంలో వైచ్యుతిగ్ల తేదు.
ఉచ్చారణలో మాత్రమే ఉన్నది.

౧౪. దష్టు (దడ్లు) = దష్టుగ = పన్ను

౧౫. దసపతాధబును = దశ అపతాధబును.
పండినపంటలో పదియవవంతు ఏలీకకు ఇచ్చుట.

౧౬. సవ్యక బాదపరియారువు = సర్వభాగ
పరిహారం వ = సర్వభాగపరిహారంగానున్న అని అర్థం.
యా = హ్యే = హే ఆగ్ర అని పలుకవలెను.

౧౭, ౧౮, ౧౯. ఊరు దాయచేసి ఇచ్చి =
ఊరు దయచేసి ఇచ్చి = ఊరు దయచేసి ఇచ్చిరి.
ఇచ్చి అనే శాసనంలో ఉంటే, 'చ్చి' అనేదానిని
సిద్ధ అన్నమాటలో 'ధ' ను గ్ర అన్నట్లు ఎట్లు పలుక
వలెనో అట్లే 'చ్చి' అన్నదానిని 'చ్చి' గా పలుకవ
లెను. ధ, ధ, చ, అనేధ్వనులు మూడున్ను ౬ వ స్థాన
మునకు చేరిన ధ్వనులు; ఇప్పుడు ఆడ్డుధ్వనులు- శాసన
కాలమునాటికిన్ని అంతకుముందున్నా అవి బ్రిల్లులు.

అవుతుంది. కాబట్టి శేమలు, అంటే జరిమానా అని గాని అస్తిని లాగకొవడం అనిగాని అర్థం చెప్పవచ్చును.

3౬. వెసినదియు = వేసినదిన్నీ, వేయడమున్ను.

3౭. చన్ను = చనును.

అట్టివారికి రెండువాడల పెత్తనదారులన్నూ చేరి జరిమానాలను గాని శిక్షలనుగాని వేయడమున్ను కూడును.

3౮. విరిపయి = వీరిమైన.

3౯. నాదువరు గల్గిన, నాదుండు = నాదారు = హీనము. తెనుగు. నాదారు బక్కలు = తక్కువ స్థితి పనువులు. నాదుకరు గల్గిన = హీనమైన.

౪౦, ౪౧. ఎలెమలు (ఎలెముళ) చెసిన = ఏలె మలక, ఏలికలన, ఏలుబడులను చేసినన.

౪౨. నెయుడుసను = చేయుట (చేయడం) చనును = కూడును.

౪౩. మహనబియ్యో = మహనమ్బియి = మహా సంబులు (బి = ంబి) పురాతనంగా ఈ 'నంబి' అన్న మాట న త్ బ్ (చూ. అక్షరము). నత్ బ్ = నమ్ త్ బ్. దీనిలోనుంచే నంబూది అన్నమాట వచ్చినది. ఇది మళ్ళయాళదేశంలో బ్రాహ్మణులకు పేరు. తెలుగు దేశంలో 'నంబి' అనిన్నీ 'నంది' అనిన్నీ రెండుమాటలు ఏర్పడ్డవి. నంబి, నంది ఈశ్వరునికి గల సంబంధం అందరికీ తెలుసును.

౪౪. నరాళోక. = నర + ఆళో + లోక = నర వాళ్ళలోక = నరలోక.

౪౫. మహాసద్ధవుళ్ = మహాసత్వులు (సత్ధవుళ్)

౪౬. విరాపవ = ంవరా |ప్ర|ం = వరాహం అనిగాని వృషభం అనిగాని అర్థం చెప్పవచ్చును. ఈ రెండింటికి గల సంబంధం విపులంగా మహేంద్రాచార్య వారపులిపిమిద నేను వ్రాసిన గ్రంథంలో చర్చించినాను. ఇక్కడ వీరు సంబులుకొబట్టి వృషభం అని అర్థంచేసి తే బాగుంటుంది. వరాహం అన్నమాటను

కొందరు వెలను, వరము అని పలికేవారు వీరే. వెలములు వీరికే వర్మఅన్న బిడదు.

౪౭. మహనబియ్యో = మహాసంబులును. ౪౬ =

౪౮ = వృషభమహాసంబులును.

౪౯. గజ్జులు (గజ్జులు), వ్రాస్తి = వ్రాసిన, రవాన్ = రవానా, స్వ = సం అన్నట్లు జ్జు = జన్, జ్జు = జన్. గజ్జులు = గజంబు (ఏనుగు) గజ్జులు = గజెంబు (ఇది దుర్భవిగా పలికితే వచ్చేమాట). ఇది వరకు ఏనుగు ఘోరరించేది గమక పురాతన భాషలో దానికి |గే|ని| అని పేరు ఉంటుంది అని చెప్పినాను. జీ|న|వ| అనగా జీవ్ అని అర్థము. ఈ రెండింటిని చేరి న్నే|గే|నె|జీ|న|వ|అవుతుంది. ఈమాటనే మనము ఇప్పుడు గజం, గజెం అని పలుకుతున్నాము. అనగా గీం అని పలికే జీవుడు అన్న అర్థం. జీ|న|వ| అన్న దానిలోనుంచి జీవ, జన్మ, శివ, శిగ, శిర, చీమ మొదలైనవి ఎన్నోవందలు మాటలు పుట్టినవి. అప్పాజీ, ఇదర్ ఆవజీ, డియర్ సర్ అనే వాట్లలో జీ, సర్ అన్నవాట్లకు జీవ అనే అర్థం, లేకుంటే 'శిర' అర్థం. జీవుడు శిరస్సులో ఉందని పురాతనపు మనుష్యుల నమ్మకం.

౫౦. నెట ([నె]ట్ట) = ట్ట అన్నది ఉంటుందని నానమ్మకం. చూ (౮౧. మాట) దీనిని పలకడం మాత్రం ౬ వ స్థానం ట్రిల్లుగా పలకవలెను. (చూ. 3౦) అది ఇంచుమించుగా నెట్టోరల అని చదువవలెను. నెట్ట = నెంతను (చెంతను) చేరువను అని అర్థం.

౫౧. నదుపుళ్ (నడుపుళ్) నదిద్రుళ్ నం ద్రుళ్ = సంబులు. ౫౧, ౫౨, ౫౩, ౫౪, ౫౫ శమస్త భువన శ్రీశ్రీ యకనదిరజ బద్రపెరెయ. సమస్త 'స' అనడానికి బదులు 'శ' వ్రాసినారు (చూ. ౧.) భువన; శ్రీశ్రీ. అకనది = అఖండ, రజ = రాజ, బద్రపెరెయ = మెంద్రపురము లేక వరము. పెరెయ అన్నదాని ధ్వను లన్నీగుర్ధ్వనులు. అకనది రజ బద్రపెరెయ = అఖండ రాజమెంద్రవరము (చూ. ౧౧, ౧౨ పే) అఖండ

గోదావరి అన్నమాటకు వాస్తవమైన అర్థం ఇందులో తేలింది. ఇది ఆంధ్రమాట. సంస్కృతంకాదు. పెరెయ అన్నదానిలో నుంచే పల్లెయ, పల్లె అన్నమాటలు వచ్చినవి. (చూ. ౪) పెద్దపరియ (గ్రామనామం)

౫౯. ఊరిపని గొల్ల గూర్మరి = మార్మరి ఇది ఇంటికేరులాగు కనిపిస్తుంది.

౬౦. నరసివరవయ్యెతి = నరసింహయ్యెతి = నరసింహవామయతి. 'య్యెతి'లో య ను నాదరహితంగా పలికేవారు కొంతమంది, కడవరి 'తి' ని త్ తా అని పలికేవారు కొందరు ఉండేవారు. 'య'ను నాదరహితంగా చేస్తే శ, అని గాని, స అని గాని విని పిస్తుంది. య్యెతి = శెత్తి (శెట్టి, శెట్టి) అవుతుంది. వీరే చెట్టివారు. య్యెతి = శెత్తి (చూ. ౧౯) అని చదివేవారు శెత్తి, శెత్తి, తత్తియు లవుతారు.

య్యెతి = నత్ ద్ అని పలికేవారు హూద్రు లవుతారు. వరాహం అన్నమాటను బ్రాహ్మ | వ్రాహ్మ | అని పలికేవారు బ్రాహ్మలు. (చూ. ౪౬)

౬౩ - ౫౭. వరకూ అర్థం. మహానంబులు, నర లోక మహాసత్తులు, వృషభ బ్రాహ్మ, మహానంబులు, గజంబు (కరిగళ్) చేరువున్న సాధువులు, సమస్త భువన శ్రీశ్రీ అఖండ రాజమహేంద్రవరం మార్మరి నరసింహరాంయ్యెతి (యతి, శ్చెత్తి, చెట్టి, నూద్ర). నంబులు కాబట్టి బ్రాహ్మలు అని అనుకుంటే ఈ మాటను 'యతి' అని చదువవలెను.

౫౮. మాహనబిళ్ (మాహనబిళ్) వయ్యెతి = మోహనంబిలంయతి.

౫౯. మహాభిళ్ పనికొళుచె = మోహనబిళ్ గొల్ల | హన్ | త్త్ = మోహన్ బిళ్ మహన్ త్త్ = మోహనంబిళ్ మహాంతు.

౬౦, ౬౧ నెరకపళ్ళి = నెర | క | పళ్ళి త్త్ = నెరసపంత్ = నరసపంత్.

౬౨. నరసి వయ్యెతి = నరసింయ్యెతి = నరసింహయతి.

౬౩, ౬౪, ౬౫, ౬౬, ౬౭, ౬౮, ౬౯, ౭౦, ౭౧, ౭౨, ౭౩, ౭౪. మహనబి (భి) య్యెత్, సకల కొంఠ (స్తు) కళ్, సవ్యలోక్మయ మహాసద్ధ (త్థ) వళ్ పెద్దకోళ్, నెరవద్ధమహాసద్ధ (త్థ) వళ్ పసింశిముడ్లు వెటన్దల చరవయ్య (య్య) విష్ణువద్ధన = మహానంబియులు సకల ఆంధ్రులు, సర్వలోకాశ్రయులు, మహాసత్తులు, పెద్దలు, నిరవద్ధ, మహాసత్రివాల్లు (ఫత్రివాల్లు, త్త్రియులు) పండువృద్ధులు, వేండుల సరవయ్య విష్ణువర్ధన. కొంఠకోళ్ (కొంఠకోళ్). ఇందులో 'కొ'ను ఇక్కడ | క | గా పలుకవలెను. ఇది మొదట హాగా, తరువాత అగాను మారి నది. రెండవ అక్షరములోని 'గ' ను ధ్ర అని పలకవలెను (చూ. ౧౩.) ఇప్పుడు ఆమాట హస్థగో లేక ఆంధ్రులు అని మారును. మొదటి 'క' మీద ఒకారము ఇప్పటి అకారము. సవ్య = సంవ = సర్వ = సర్వతని చదువవలెను. లోక్మయ = లోకాశ్రయ. (చూ. రవ్వా, వ్రాస్సి) పెద్దకోళ్ అన్నమాట నిజంగా పెర్. | ల్ = పెర్దళ్. ఇచ్చటి రకారము పేలుతులేని అడ్డుధ్వని. కాబట్టి ఆది ర్ద అనిగాని ద్ద అనిగాని వినబడును. కాబట్టి పెర్దళ్.

నెరవద్ధ. శాసనకాలం నాటికిన్నీ అంతకుముందున్నా ఇకార ఎకారములకు ఉచ్చారణలో వ్యత్యాసం చాలా తక్కువ. అందుకే ఒకదానికి మారుగా ఒకటి వ్రాయడం (చూ. ౯౧)

పసిండి = ఫలం అనేమాటకు గుర్ధ్వనులు కలిగినది పెళ్ళంలేక ప. ఇం = పసిన్. | = పసిండి. పండుముసలి. పండినపండు పచ్చగా ఉండునుకాబట్టి పసిండి అంటే బంగారునకు పేరుకూడాను. ముడ్లు = (తమిళం) ముత్తులు (ముదరవి) ముదురు. (తెనుగు) ముదుసలి, ముసలి పండు మద్ద మొదలైనవి.

వెట్టల : వెట్. | దల = వెట్టందల, వేండుల. ఇట్లే వ్రేట్. | లు = రెట్టేట్లు = డ్డు. దీనినే రెట్టెట్లు, రట్టెట్లు అని చదివివారు. కొన్ని శాసనాలలో. మొదట వ్రేట్ డ్

లు (రేడు=రాజు); తరువాత రెడ్లు అయినారు. రాజు
 లయితేనేమి, రెడ్లయితేనేమి 'వాం' (వరాహం) అన్న
 మాటను వ్రేచా. అని పలికేవారు. అందుచేతనే వారికి
 ఈపేర్లు చెరువయ్య=సరవయ్య, లేకచలయ్య. ఈతడు
 ఛత్రియును (క్షత్రియును) గనుక విష్ణువర్ధన అన్న
 పేరు ఇతనికి ఉన్నది:

౨౫, ౨౬, ౨౭, ౨౮, ౨౯, ౩౦, ౩౧, ౩౨, ౩౩, ౩౪, ౩౫, ౩౬, ౩౭, ౩౮. మహాసద్ధ (తృ) వో
పసుత్తేవుల కొనుక్కో, అచ్చకుట్టి వనియు, కొనుక్కో.
గజబం (గజంబు) సెద్దల (సెద్దల) ననువుకో, ప్రిధివి.
మహాద్ధవో (మహాసత్థవో), వెబండ్కో, పోని
కనదిటము (పోనికొన్నిటము) కొళనదుపు (నడుపు) విష్ణు
బద్ధన = మహాసత్తులు, పసుచెవుల (గోకర్ణ) అనే
గ్రామంయొక్క ఆంధ్రులున్ను. అచ్చకుట్టివనియొక్క
యొ ఆంధ్రులును గజంబుచేటను (చెంపెను) నందులు
(నంబులు) ప్రిధివిఅనే వాడయొక్క మహాచత్త్రివాళ్లు
(త్త.త్రియులు) వేండుల వొంకట్రాంగో నంబు విష్ణు
వర్ధన.

అచ్చకట్టు = అ | గ | క | న | త | తో | ణ | తో | బో | బో
బో = అ | తో | ణ | తో = అచ్చకట్టు.

సైధుల (చూ ర్క).

నదుపుల్ (చూ. ౫౦)

మహాసత్కవళో అన్న పాతాంతరము గరితయి
గది అని నామ తోఁపెన్నది.

పట్టశ్లో. (చూ. ౩౨)

పానిక నధిజముకొళ: దీనికి సరితయిన పురాతఃపు మాట
మహేంజోదాలోలిపిలో వ్రాసియున్నది. *ప్రా |ని|
|క|న| |వ్రామ్. |ప్రా |ని|=వొన్; |క|న| |న్ట్
వ్రామ్ = వరాహ్మ్, వొంకెన్ట్వరాహం = వెం
కట్వ్రామ్=వెంకట్రావు, పానికనధిజముకొళ=వొంక
ట్రాంపుగళ్. నడుపు (నడుపు) (చూ ౫౦)

౦౯, ౯౦, ౯౧, ౯౨, ౯౩, మహాసద్ధ (శ్లో) వల
కొంఘకలు (కొమ్మకలు) నిరవద్య ప్రిధివికనదిరజాన్ =
మహాసత్తులు, ఆంధ్రులు, నిరవద్య (అడ్డులేని) ప్రిధివి

కనక. | రాజులు:—ప్రిథివి కనకలో—ఇందులో మూడవ
 అక్షరమైన 'వి' | వి | గా పరికవలెను. ఇది ముక్కునోటి
 ధ్వని. అందుచేతనే ఒకప్పుడు ప్రిథివి అనినీ వ్రాయడం
 (యా. ౨), కాబట్టి ఈ సమాసమును అంతటిని ప్రిథివి
 కనదిరజాల్ అని తిప్పి వ్రాయవచ్చును ఆపాటికి ఇకార
 మనకున్ను, ఎకారమనకున్ను ఉచ్చారణలో వ్యత్యా
 సము లేదని చెప్పియున్నాను. దీనిని ప్రదివెంకన. | రా
 జాల్ = ప్రిథివి ఎ:క హ్రాజులు అని చదువవలెను.

౯౪, ౯౫, ౯౬, ౯౭ గునచన మహానభి (వి)
 యుక్, ముద్గకృష్ణిక్రొత్ రమిస్వరా=హార్యమహానంబి
 యుబు, ముక్తంబీ రమేశ్వరాం (రామేశ్వరరావు).

గునవన=చూ. ౫౬. ఊరిపని=కూర్మని, |న| |న|
 వ| |న| అని చదువవలెను; అయితే అప్పడు కూర్మన
 అని అర్థం అవుతుంది. మద్దకశ్చికోశ్=మన్కంత్రి
 గ్శ్=ముక్కంటిగ్శ్ రవిస్వరా=కడవ; 'రా' ను
 'రాం' అని పఠకవలెను. దీనిని రామేశ్వరరావు అని
 గాని రామసాంరావు అనిగాని చదువవచ్చును.

౯౮, ౯౯, ౧౦౦ ప్రీధిని మహాపద్ధత (తేజ)
వళ ఆపయజనువ=ప్రీధిని మహాసత్త్వలు అప్పయ్యజీ.
తేకుంటే మహాశక్తియులు అని కూడా చెప్పవచ్చును.
ప్రీధిని అనేమాట ఒక్కటే, ౮౩, ౯౨, ౯౮, ౧౦౪,
౧౧౨ స్థలములలో వచ్చినది. ఇది రెండువాడలు కలి
గిన ప్రీధిని పల్లవపట్టణంబున ప్రీధిని ఒక్కవాడ అయితే
పల్లవపట్టణము రెండవాడ కావలెను. ఇదే సరి అయితే
పల్లవపట్టణము పల్లపుపట్టణం అవుతుంది. ప్రీధిని మెరక
వాడ, పల్లంపట్నం పల్లపూరు లేక పల్లపువాడ కావ
లెను. ఈ రెండింటిలోను పెద్దవాళ్లు ప్రీధినిలోనే ఎక్కు
వగా ఉన్నట్టు కనిపిస్తుంది. పల్లపూళ్లో ఉన్నవాళ్లు
నాదార్లు కావలెను. మెరక ఊరినుంచి (గొప్పవారిది)
పల్లపూరికి (పేదవారిది) నీరు పారుతుంది.

జనువ = జెనువ = జీవ (చూ. పేజీ ౨౧) = జీ.
ఇప్పుడు గౌరవనూచమగు మాటగా ఏర్పడ్డది.

గం. ౧౦౧, ౧౦౨, ౧౦౩. కాలకొండ్ల (బ్ల) కళ
కొరిన్థికోళ్, కరిగల = గోలకొండవారును, గాయత్రివా

౫. మహాసత్వము, పనుచెవుల అనే గ్రామమున కున్నా, ఆచ్చుకుట్టవనికిన్నీ ఆంగ్రులు (అనగా చదువు చెప్పేవారు, గాయత్రి చెప్పేవారు, మంత్రాలు చెప్పేవారు) గజంబు చెంతను నంబులు, ప్రిధిమి మహాక్షత్రియులు వేందుల వెంకట్రాంగశో నంది విష్ణువర్ధన.

౬. మహాసత్వము, ఆంగ్రులు, అడ్డులేని ప్రిధిమి వెంకట్రాజులు.

౭. కూర్మన మహాసంబు, ముక్కంటిగోరామేశ్వరం.

౮. ప్రిధిమి మహాక్షత్రియులు (లేక చెట్టివాళ్లు) అప్పయశీ.

౯. గోలకొండవారు, గాయత్రివారు (అను) కరిగో (నామము)

౧౦. ప్రిధిమి మహాసత్వము ఆంగ్రులు, నంది, మహాసంబులనంది శ్రీ మహాసత్వం సకలలోకేశ్వరయ్య.

౧౧ మహాక్షత్రియులు (లేక మహాసత్వము) దివాకరయ్యపంతులు.

౧౨. శ్రీ జెస్సెంతర్ ఆంగ్రుండు (లేక గండండు)

ఈ డజరుమండ్లి ఊరి పేరినదాల్లుగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది.

శాసనకాలము మొదలైనవి

వ్రాసినవాడు ఆంగ్రుకు. భాష ఆంగ్రము-లిపి తెనుగు. గురువువర్గం నేర్పుకొంటున్నట్లు కనిపిస్తుంది.

శాసనం రాగిలేకుమీద చెక్కడం, శాసనం వ్రాయడం ఖిత్తు మొదలైనవి చెక్కినవాడైనా మహాసంబుకుడు అయి ఉండవలెను లేకుంటే అతని గురువు. భాషాజ్ఞానం అమోఘంగా ఉంటేనేగాని ఇది వ్రాయడం కష్టం అని నాకు తోస్తుంది. ఇంకా తరిచి తరిచి దీనిని చదివితే చాలా భాషాసంబంధమైన విషయాలు ఇందులోనుంచి దొరుకుతవి. చారిత్రక విషయములకూడా దొరుకును - అన్నమాట నేను ఇందులో కనపరచినాను. ఇది కొందరన్నట్టు అసంపూర్ణశాసనంకాదు పూర్ణంగా ఉన్నది. ఇదే రాగిలేకుమీద కావండా బంకమట్టిపలక మీద వ్రాసియున్నదైతే తక్షణం మహాంజోదాలో హరప్పాకాలమునాటిది అని చెప్పియుండును. రాగిలేకుమీద చెక్కియుండుటచేత ఇటీవలిది అని నిశ్చయం దీని భాష అతిప్రాచీనంగా ఉండబట్టిన్నీ, దీనిలో మనకు చరిత్ర సంబంధమైన విషయములనుబట్టిన్నీ చూస్తే ఇప్పుడు మనం ఎరిగిన రాగి శాసనములన్నిటికన్నా ఇది పూర్వపునీ అని చెప్పవలసిందస్తుండేమో. ఈకాలం నాటికి వర్ణాలు ఇంకా ఖచితంగా ఏర్పడినట్లు కనపడడంలేదు ఇదే నిజమైతే ఈ శాసనం చాలా ప్రాచీనమైనది అని చెప్పడానికి ఈ ఒక్కకారణం చాలును. ఇది మహాంజోదాలోలిపిలో లాగున ఆంగ్రులు తెలుగువారు, కన్నడులు, మహారాష్ట్రీలు ఒక గుడివారు అని నూచిస్తున్నది.

- (A) వినితమస్తు వోస్మాఖేః స్వస్తి (స్వస్త) ౧. ప్రిధివి (ప్రిధివి) ౩. పల్లవపట్టకమున ౪. ఊరి
 (B) వారు ౫. కరిగల్గవడవరికి ౬. ఊరిస్వామి ౭. ఇచ్చిన ౮. స్త్రీతి ౯. రెండు (రెండు)వాడల
 ౧౦. పట్టనావురకు
 (C) ౧౧. అరియుడగు ౧౨. తెఱయు ౧౩. సిద్ధాయలు (సిద్ధాయంబు) ౧౪. దస్తు (దస్తు) ౧౫.
 దసపః ధమును ౧౬. సవ్యకబాదస
 (D) రిమూడపు ౧౭. ఊరు ౧౮. దాయపెసి ౧౯. ఇచ్చి ౨౦. దినికి ౨౧ వక్రబుం (వక్రంబు)
 22. తెరు 23. వచ్చినవారు 24. గళరెని 25. ఊరి (ఊరి) 26. స్త్రీతి
 (E) 27. దప్పినవారు 28. దినికి 29. వక్రబుం (వక్రంబు) 30. వచ్చిన 31. గమ్మరు 32. రెండు (రెండు)
 33. వసల 34 ఎలెమువరు (ఎలెవురరు) 35. లెముల 36. ల (వె)
 (F) సినడియు 37. చమ్ము 38. విసివయి 39. వారు (వాడు) వరగల్గిన 40. ఎలెముల (ఎలెముల) 41.
 చెసన 42. సెయుమసను
 (G) 43 మహానదియుల్ 44. నరాళోక (నరాళోక) 45. మహాసద్ధవుల్ (మహాసద్ధవుల్) 46. విరా
 పవ 47. మహానదియుల్ 48. గజ్జులు (గజ్జులు) 49. సె ([సె])
 (H) ౫౦ (ఱ్ఱ) 50. నదుపుల్ (నదుపుల్) 51. సమస్త 52. భువన 53. శ్రీ శ్రీ 54. యకనదిరజా
 (యకనదిరజా) 55. బుదపెరెయ 56. ఊరిపని 57. నవ్రసివర
 (I) వయ్యెతి (వయ్యెతి) 58. మహానదిల్ (మహానదిల్) వయ్యెతి (వయ్యెతి) 59 మహాభిల్ పని
 కొనుచె 60. సెరక 61 పచ్చి 62 నవ్రసి
 (J) వయ్యెతి 63. మహానదియుల్ (మహానదియుల్) 64. సకల 65. కొంతుకల్ (కొంతుకల్) 66.
 సవ్యలక్ష్మయ 67. మహాసద్ధవల్ (మహాసద్ధవల్)
 (K) 68. పెద్దకల్ 69. సెరవద్ధ 70. మహాసద్ధకల్ (మహాసద్ధకల్) 71. పసిండి మద్దు (పసిండి)
 72. వెటందల 73. చరువయ్య (చరువయ్య) 74. విష్ణువద్ధక (ధ) న 75. మ
 (L) హాసద్ధవల్ (హాసద్ధవల్) 76. పముకెవుల 77. కొంతుకల్ (కొంతుకల్) 78. అచ్చుకట్టివనియు
 (అచ్చుకట్టివనియు) 79. కొంతుకల్ (కొంతుకల్) 80. గజబుం (గజంబు) 81. సెద్రల (సెద్రల)
 (M) 82. నదుపుల్ (నదుపుల్) 83. ప్రిధివి 84 మహాసద్ధకల్ (మహాసద్ధకల్) 85 వెటందల్
 (వెటందల్) 86. పానికఃఠిము (పానికఠిము) కొళ 87. నదుపు (నదుపు) 88. విష్ణువద్ధక
 (N) 89. మహాసద్ధ (త్త) వల 90. కొంతుకలు (కొంతుకలు) 91. నిరవద్ధ 92. ప్రిధివి 93. కకదిర
 జుల్ (కకదిరజుల్) 94. గునవన 95. మహానదియుల్ (మహానదియుల్)
 (O) 96. ముద్దకచ్చికో 97. రవిస్వరా 98. ప్రిధివి 99. మహాసద్ధకల్ (మహాసద్ధకల్) 100. అప
 యజనున 101 కాల కొంతు (కాల) కల్ 102 కొరివికొల్
 (P) 103. కరిగల 104. ప్రిధివి 105. మహాసద్ధవల్ (మహాసద్ధవల్) 106 కొంతుకల్ (కొంతుకల్) 107.
 నన్ది 108. మహానది 109. నదుపు (నదుపు) 110 శ్రీ మహా
 (Q) సద్ధవల్ శ్రీమహా (సద్ధవల్) 111. సకాలక్రమ్య (సకాలక్రమ్య) 112. ప్రిధివి 113. మహా
 సద్ధకల్ (మహాసద్ధకల్) 114. దిక్క (టిరక) య 115. పచ్చి
 (R) కొల్ 116. శ్రీ 117. జప్తి 118. పెద్దకట్టి 119. గజ్జులు (గజ్జులు)

బద్దెసుగారి “తమిళ, సంస్కృత శాసనములు” అనే గ్రంథంలో ఉన్న ప్రతిప్రకారము వాయువు న్నను అని చెప్పి మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు “ప్రాచీనాంధ్రభాషాసర్వరూపము” అన్న తమవ్యాసములో (రాజ రాజనరేంద్రసంచికయందు) ఇచ్చినట్లుగా నేను కాపీచేసినాను. వీరే “అహదశ కరశాసనము” అన్న క్లిష్టి క్రింద ఇదే శాసనమును వ్రాస్తూ అచ్చటచ్చట కొంచెం మార్పులను కనబరచినారు. అట్టి మార్పులు ఉన్నచోట వాటినిమాడా బ్రాకెట్లలో ఇమిడ్చి వాటివాటికి నిర్ణయమైన స్థలములలో వ్రాసియున్నాను.

వాడుకచేసిన గుర్తులు, వాటి అర్థము : (ప) అని వ్రాస్తే దానిని ఆంధ్రునిగా పలకక రాషిడికలిగినట్టిన్నీ ద్వారము తెరిచియున్నట్టిన్నీ ధ్వనిగా పలుకవలెను.

అక్షరంక్రింద గీతగీతే అది ముక్కుధ్వనిగా పలుకవలెనని నూచన. :: ముక్కుధ్వని, ‘అ’ కాదు.

న అని వ్రాస్తే ‘న’ అన్నదానిని కేలుదులేకుండా పలకవలెను.

శాసనము: దలి మాటలను పట్టిగా ఏర్పరచిన జాపియ

(1) స్వస్త (51) శమస్త (58), (110), (115) శ్రీ, 58 శ్రీ, (2) ప్రిదీవి, (2) (92) (98) (104) (112) సిద్ధిని, (84) సిద్ధిని. III (8) పల్లవకట్టకలుక (10) పట్టనావురకు. (4) ఊరివారు (6) ఊరిస్వాముల్ (17) ఊరు (25) ఊరి (ఊరి) (56) ఊరివని (94) గునవన, (5) కరిగల్గవడవరికి, (108) కరిగల. (7) ఇచ్చిన (14) ఇచ్చి (8) (26) స్త్రీతి. (9) రెండు (రెండు) వాడల (32) (38) రెండు (రెండు) వడల (11) అరియువను (12) తెరెయు (13) సిద్ధాయలు (సిద్ధాయంబు) (14) దస్తు (ఁడ్డు) (15) చసపరాధబును. (16) సకలబాద పరి మూపు. (18) దాయపెసి (41) చెసిన (37) చన్ను (42) నెయుడుసను. (20) (28) ఓసికి (21) (29) వక్రంబు, వక్రంబు (23) వచ్చినవారు, (30) వచ్చిన. (22) లెదు. (24) గలరెని (39) నాడువరుగల్గిన, నాడువరుగల్గిన. (27) దప్పినవారు (81) గచ్చురు. (34) ఎలెమువరు (ఎలెవువరు) (40) ఎలెముల (ఎలెముళ) (35) లెముల. (36) వెసినదియు (లసినదియు) (38) విరిపయి (39) నాడువరు గల్గి, నాడువరుగల్గిన. (43) (47) (68) మహానదియుల్ (68) (95) మహానభియుల్ (58) మహానభిల్ వయ్యెతి (ఊ) (95) మహానదియుల్ (108) మహానది (44) కరాళిక, నరాళిక (48) గజ్జలు (గజ్జలు) (80) గజ్జలుం (గజంబు) (46) విర పవ (49) నెటి (నెట్టి) (81) నెగల (నెద్దల) (50) (82) నదుపుల్ (నదు పుల్) (87) (109) నదుపు (నదుపు) (52) భువన (54) అకనదిరజా (అకనదిరజా) (78) అచ్చకు ట్టివనియు (అచ్చకుట్టివనియు) (86) పానికనభియు కొళ (పానికనభియుకొళ) (98) కనదిరజాల్ (కనదిరజాల్) (55) బద్రపెరెయ (57) (62) నక్రసివరవయ్యెతి (నక్రసివరవయ్యెటి) (58) మహానభిల్ వయ్యెతి (మహానభిల్ వయ్యెతి) (మహానభిల్ వయ్యెటి) మహానభిల్ వయ్యెటి. (59) మహాభిల్ పనికొళుచె. (60) నెరక. (61) పచ్చి (115) పచ్చికొళు (64) సకల (111) సకలాక్రమ్య (సకలాక్రమ్య) (65) (77) (79) కొస్తుకల్ (కొస్తుకల్) (59) మహాభిల్ పనికొళుచె (90) కొందుకలు (కొస్తుకలు) (101) కొస్తుకల్ (కొస్తుకల్) (102) కొరితికొల్ (108) కొంధుగల్ (కొస్తుకల్) (66) సక్వలాక్రమ్య (111) సకలాక్రమ్య (సకలాక్రమ్య) (67) మహా సద్ధకల్ (మహాసత్తకల్); (45) (75) మహాసద్ధపుల్ (మహాసత్తపుల్) (98) మహాసద్ధకల (మహాసత్తకల) (110) (118) (మహాసద్ధకళ మహాసత్తకళ మహాసత్తకల) (70) మహాసద్ధకవల్ (మహాసత్తకవల్) (99) (118) మహా సద్ధకవల్ (మహాసత్తకవల్) (84) మహాసద్ధకవల్ (మహాసత్తకవల్). (68) నెద్దకల్ (69) నెరవయ్య (91) నిర నద్ధు (71) పసింశియుడ్లు (పసిడ్డియుడ్లు) (72) వెటన్దల (85) వెటన్దల్ (వెటన్దల్) (78) చరువయ్య (చరు వయ్యకల్) (74) (88) విష్ణువద్ధకన (విష్ణువద్ధకన) (76) పను క్షేపుల (86) ముద్దకళ్ళికొల్. (97) రవి స్వరా (100) అపజయనవ (107) నద్ది. (114) దిక్కిరయ్య (టివకయ్య) (113) జప్తి. (117) పెన్ద ట్టి. (118) గడ్డాస్తు (గడ్డాస్తు)

చెన్నరాజధానియందు 1935-వ సంవత్సరము జనవరి ప్రారంభము మొదలు
మార్చి తుదివరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఇతిహాసములు

కావ్యములు

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము, భా. ౨- (ప్ర) ఆంధ్ర గ్రంథమండలి లిమిటెడ్, తెనాలి.

. కథలు-ఇతిహాసములు, పౌరాణికములు

ఆహుకచరిత్ర—పి. నూర్యనారాయణమూర్తి.
కుచేలోపాఖ్యానము—కే. సత్యవారాయణరావు.
జయద్రథపథ—యల్. సాంబశివరాజుకవి.

ధ్రువచరిత్రము—యస్. ఆంజనేయులు.

పురూరవచక్రవర్తికథ—(ప్ర) యస్. వి. గోపాల్ అండ్ కో., మదరాసు.

భరతుడు—వి. రంగస్వామి అయ్యంగారు.

భీమప్రతిజ్ఞ—బి. వెంకటనాంచారయ్య.

శ్రీభరతచరిత్రము—యస్. ఆంజనేయులు.

—కల్పితములు

కాశీమణిలీకథలు, భా. ౧౦—యం. సుబ్బన్నదీక్షితకవి.

పద్యకథలు—జె. వెంకటస్వసింహ చౌదరి.

బాలకథావళి—బి. కాంతకమలమ్మ.

భేతాశకథలు—యం. శ్రీరామమూర్తి.

సింధుబాదుకథలు—యం. సంజీవరావు.

—చారిత్రకములు

ఆంధ్రదేశకథలు—టి. సుబ్బరావు.

గౌతమబుద్ధచరిత్రము—యస్. ఆంజనేయులు.

రామదాసు చరిత్రము—యస్. ఆంజనేయులు.

కల్పము

త్రిమూర్తుల వ్రతకల్పము—(ప్ర) బి. వీరారెడ్డి.

శ్రీ సత్యనారాయణ వ్రతకల్పము—(ప్ర) చ. కాజి గోపాలరావు

పల్నాటి వీరచరిత్ర—శ్రీ నాథ.

బాలనాగమృతకథ—(ప్ర) జి. జగన్నాథం అండ్ సన్స్,
రాజమహేంద్రవరము.

ఆంధ్రనేతుబంధకావ్యము—(ప్ర) యం. వెంకటరమణాచార్యులు.

గయోపాఖ్యానము—రామవామాత్య.

చంద్రహాసవిలాసము—కె. కృష్ణశాస్త్రి.

సరస్వతీ రామాయణము—సి. సరస్వతీదేవి.

సీతారామరామాయణము—టి. సీతారామదాస్.

గణితశాస్త్రము

గణితసూత్రములు—జె. వి. సుబ్బారావు.

గోపాల ఎక్స్కామెంటుస్థకము—(ప్ర) బి. జి. పాల్ అండ్ కో., మదరాసు.

బాలరగణితము, బుక్ ౪—యం యస్. సు. దశేశ్వరం

గేయములు

కీరపాం రంగభజనకీర్తనలు—ఎ. కామరాజు.

కీరపాండురంగ భజనకీర్తనలు—(ప్ర) ఎ. కృష్ణరావు గుప్త, తెనాలి.

కుశలవ—(ప్ర) సరస్వతీస్టోర్సు, మదరాసు.

కుశలపుణ్యయుద్ధము—జి. నరసింహం.

కేశవనామాలు, మేలుకొలుపులు—(ప్ర) సి. ఆదిమూర్తి కెట్టి, నెల్లూరు.

గానామృత భజనకీర్తనలు, భా. 3, ౪—(ప్ర) అప్పల నరసింహ గుప్త అండ్ బ్రదర్స్, పోటోనూరు.

తరణిపాయము—(ప్ర) శ్రీ సీతారామ నామసంకీర్తన మందిరము, గుంటూరు.

నూతన గ్రామఫోను పాటలు—(ప్ర) యస్. వి. గోపాల్ అండ్ కో., మదరాసు.

పరతత్వాద్ధ సారసంగ్రహంబను అప్పదాసు చరిత్రము—
వి. అప్పదాసు.

బ్రహ్మభజన కీర్తనలు—ఎ. జి. య్యశాస్త్రి.

భక్తిరసమంజరి—యస్. నరసింహదాస్.

భజనకీర్తనలు—పి. సూరమాంబ.

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: ఆ.—అధ్యాయము. అను.—అనువాదము, అనువాదకులు
ప. పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు. భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం. సంపాదకులు, సటి.—సటికము.

నాటకములు

అశోకం—మధ్యకృష్ణ.
గయోపాఖ్యాన నాటకము—యన్. వి. గోపాల్ అండ్
కో., మద్రాస్.
మజ్జిమంబ శశిరేఖాపరిణయ నాటకము—(ప్ర) యన్.
వి. గోపాల్ అండ్ కో., మద్రాస్.
ప్రద్యుమ్న విజయము — ఎ. వెంకటనరసింహాచార్యులు.
వివేకవిజయము—యం. పెరుమాళ్లచార్యులు.
వివేకానంద—కె. కృష్ణరావు.
వేనరాజు—వి. సత్యనారాయణ.
శ్రీ తాటివల్లవారి విజయవిలాస నాటకము—టి. నారా
యణ్. వి.
శ్రీయాళనాటకము—(ప్ర) యన్. వి. గోపాల్ అండ్
కో., మద్రాస్.
నీతాపహరణము—డి. రాజశేఖర శతావధాని

నీ తి

నీతికథలు, భా. ౧, ౨, ౩—జి. శ్రీరామశాస్త్రి.
నీతిమార్గదర్శిని, భా. ౧, ౨—వి. కే. రావు.
సుభాషితరత్నమాల—వి. వెంకటకృష్ణ శర్మ.

చరిత్రము

ఆంధ్రకుమార వాచకము, తరగతి. ౧, ౨, ౩, ౪, ౫—
పి. సుబ్బారెడ్డి, జె. వెంకట నృసింహచౌదరి,
ఆంధ్రభారతీవాచకము, నెం. ౧, ౨, ౩, ౪, ౫—వి.
వెంకటాద్రిశర్మ, యన్. వేరరాజు, యన్. వీర
రాజుకవి.
ఆంధ్రవాగ్మయ సంగ్రహము, భా. ౧—(ప్ర) కె. పి.
పిళ్లై అంకుకో, మద్రాసు.
ఆంధ్రసాహిత్యవాచకము, బుక్, ౧, ౨, ౩, ౪—
(ప్ర) టీచర్స్ పబ్లిషింగ్ హౌస్; మద్రాస్.
ఆర్యవాచకము, తరగతులు, ౧, ౨, ౩, ౪, ౫—
సి. భీమశంకరం, యం. వెంకటరత్నం.
కాశీయాత్ర—వి. రామ్ సుబ్బారాయణు, వెంకట
నారాయణ.
కులాంగన—వి. వెంకటరత్నం.
ఖండకావ్యములు—పి. వెంకటరామశాస్త్రి.
గ్రామమునసబుల పరిక్షాదర్శిని—వి. లక్ష్మీ నరసింహం.
తెనుగుసంబంధవాచకము; నెం. ౩. —(ప్ర) టి. వి.
చెల్లప్పశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మద్రాసు.

జేపీవాచకము, తరగతి. ౨, ౩—డి. సూర్య
నారాయణమూర్తి, ఏ. శేషాద్రిశాస్త్రి, టి. తిరుమల
రావునాయుడు.

దేశీయవాచక పుస్తకము, తరగతి. ౧, ౨—
కె. నారాయణమూర్తి.

నివేదిక—(ప్ర) డి. నీతారామయ్య, సాం. పేట.

పద్యకథాసుధ—(ప్ర) కె. కృష్ణమాచార్యులు,
గూడూరు.

పద్యగద్యసంగ్రహము, ౧, ౨—(ప్ర) జె. తులసమ్మ,
సీతాపురము.

పాలతరగలు—యన్. కృష్ణరావు.

బాలసరస్వతీ వాచకము నెం. ౨—శి. వెంకటరమణ
శాస్త్రి, సి. వెంకటకృష్ణ శర్మ.

బాలసూర్యవాచకము, తరగతి. ౧, ౨, ౩, ౪, ౫—
వెంకట పార్వతీశ్వరకవులు, యన్. వీరరాజుకవి.

బాలబ్రహ్మచంద్ర తత్వములు, భా. ౧—కే. బాల
బ్రహ్మనందచాను.

బీదనారాయణచరిత్ర—యం. నందిపతి.

భీషగ్రత్న సమ్మతము—(ప్ర) వి. వెంకటరామశాస్త్రి,
సీతాపురము.

మల్లెపూలు—కె. కృష్ణరావు.

మార్కపురంతాలూకా రైతుల నాలుగవమహాసభ—
(ప్ర) జె. వెంకటరెడ్డి, మార్కపురం.

రత్నాపథము—పి. వెంకటరత్నం.

రాజా—యం. సుదర్శనాచార్యులు.

రాయలసీమ ఔసునివారణ ప్రబోధము—(ప్ర) జె. వెం
కటరామరావు, తెల్ల దేవరపల్లి.

రాధాకృష్ణస్మృతి—యన్. లక్ష్మీకాంతశాస్త్రి.

వచనరచనాదర్శిని—పి. యన్. రామశర్మ.

వివేదసరణి పుస్తకములు, నెం. ౨, ౩—(ప్ర) క్రిష్ణ
యన్ లింగేశ్వర్ సానెటి, మద్రాసు.

వ్యవహారజ్ఞానము—(ప్ర) భక్త ఆర్థకో., చోడవరము.

లయాలా తెలుగు విలాసిని—(ప్ర) ఎ. పరబ్రహ్మ
శాస్త్రి, మద్రాసు.

లోకజ్ఞానము—(ప్ర) టీచర్స్ పబ్లిషింగ్ హౌస్,
మద్రాసు.

శృంగారపద్యములు—(ప్ర) కె. సుబ్బారావు.

శ్రీమద్భక్తతరగజపాగాయత్రీ క్యాటెండరు—పి. సు
బ్బయ్య.

శ్రీరామ రంజనాదులు — డి. వెంకటరామశాస్త్రి.

శ్రీరాయసీమకథా వాచకములు, యన్ ౧, ౨, ౩ — యన్. ఆంజనేయులు.

సకళవాచకము, తరగతి ౧ — జె. రామకృష్ణయ్య.
సరస్వతీవాచకపుస్తకము, తరగతి ౧ — పి. రాఘవేంద్రరావు
సాక్షి — పి. లక్ష్మీనరసింహారావు.
సులభవాచకము, తరగతి ౨ — కె. కృష్ణమాచార్యులు.
స్వప్నకథ — జి. బ్రాహ్మనాకవి.
స్వప్నానుభూతి — శి. రామమూర్తి.

పా రి శ్రా మి క ము

దేశీయపరిశ్రమలు — (ప్ర) సెక్రిటరీ అభిలభారతఖాన
స్వదేశీప్రదర్శనము, కాకినాడ.

పు రాణ ము

గంధ్రమోక్షము — పోతన.
పాతాళగంగపురాణము — (ప్ర) యన్. కృష్ణాశిరావు,
ఆత్మకూరు.
శ్రీ కుచేలోపాఖ్యానము — డి. లక్ష్మీనరసమ్మ

ప్ర స్థ తి శా స్త్ర ము

మారుతి శాస్త్రవాచకము, ఫారం ౧ — పి. శ్రీ
రామలు, బి. సుబ్రహ్మణ్యం.
విజ్ఞానశాస్త్రవాచకము, ఫారం. ౧-౨. యల్. నారా
యణ. యం. నాగర్జునరావు.
సాధారణముగా నేర్చుకొనవలసిన ప్రకృతిశాస్త్రవిషయ
ములు, ఫారం ౧, ౨, ౩, ౪, సంకలనముయ్య.

భూ గోళ శాస్త్ర ము

గుంటూరుగిల్లా భూగోళము — వి. సీతారామకృష్ణయ్య.
మాతన గన్నవరం తాలూకా భూగోళశాస్త్రము —
జె. గోపాలకృష్ణయ్య వరదగి.

మూ హా త్మ్య ము లు

నాగేంద్రుని మూహాత్మ్యము — యం. నారాయణరాజు.
శ్రీ మహానందితేత్రమహిమ — రామకృష్ణసీతారామ
సోదరకవులు.
శ్రీ మహానందితేత్రమహాత్మ్యము — హెచ్. నాగేశీ
రావు, నంద్యాల.
శ్రీశైలమహాత్మ్యము — (ప్ర) యన్. కృష్ణాశిరావు,
ఆత్మకూరు.
శ్రీశైలమహిమ — పి. ఈశ్వరయ్య.

మతము — హిందు

ఆర్యవైశ్య సంధ్యావందనము — (ప్ర) వి. శంకరశర్మ,
పత్తికొండ.
నిత్యకర్మానుష్ఠానపూజావిధానము — (ప్ర) యం. తిమ్మ
య్యశెట్టి, మదరాసు.
భక్తిప్రసూనమంజరి — (ప్ర) కె. రామచంద్రరావు,
బయ్యన్నగూడెం.
భగవద్వామప్రభావము — (ప్ర) శ్రీ సీతారామానామ
సంకీర్తనమందిరం, గుంటూరు.
బ్రహ్మోత్తరఖండము — వి. విశ్వనాథము.
శ్రీ చైతన్య శిష్యమృతము — తామూరు భక్తివినోద్.
శ్రీ రామావతారతత్వము, భా. ౨ — జె. శేషాచలశర్మ.

— ఇతరములు

కైస్తవయత్న సమాజపాఠములు — (ప్ర) రవిఆఫీసు,
కాకినాడ.
జనవిభజనము — యఫ్. రూదర్ పోర్టు.
బాలామృతము — (రెవ ఫాదర్) జి. జె. మార్క్
తెలుగు బాప్టిస్టుసంఘముల ఉత్తర సమాజముయొక్క
౪౦ సంవత్సరముల క్లుప్తచరిత్ర — వి. (రెవ) జార్జి.
శ్రీ సద్గురధ్యానం — ఖాదర్ మొయియుడిన్ ఖాద్రి.
సింహవధ్యానమాలిక — కె. పి. కృపానందం.
సువార్తపాట — శి. కామ్యూల్.

రాజకీయములు

కమ్యూనిస్టు ప్రజాశాసక-కారల్ మాస్ ఎంజిల్స్.
సామ్యవాదసిద్ధాంతాలు — ప్రెడరిక్ ఎంజిల్స్.
సామ్రాజ్యవాదము — లెనిన్.

చేదారంతము

అష్టాదశాధ్యాయ గీతామృతము — (ప్ర) యం. తిమ్మ
య్యశెట్టి, మదరాస్.
ఆత్మబోధము — శ్రీ శంకరాచార్య.
ఆత్మప్రబోధము — తత్వానంద.
ఆనందసామ్రాజ్యము — రామతీర్థస్వామి
గీతాసారసంగ్రహము — సత్యధ్యానతీర్థస్వామి.
భగవద్గీత — (ప్ర) హిందూసేవాసంఘము, కర్నూలు.
కుద్దనిగ్గణ తత్వకందార్థదరువులు — (ప్ర) యన్. వి. గో
పాల్ ఆండ్ కో., మదరాస్.
శ్రీ తిక్కరామస్వామి తత్వసురుళివ్య బోధామృత చరి
త్రము — కే. నారాయణగారి.

శ్రీమదాంధ్ర భగవద్గీతా సంగ్రహము—(ప్ర) యం.
సీతమాంబ, అప్పికట్ల.
సంయమనీపురం హైకోర్టు వేదాంతవిచారణ, సివిల్ కేసు
3 వ, ౪ వ ఇష్యూలు—శ్రీ సత్యధ్యానతీర్థస్వామి.

వైద్యశాస్త్రము

ఆర్యీయము—ఎ. ఆర్యు.
చరకస్థాన మట్కము—(ప్ర) యస్. కృష్ణమూర్తి
శాస్త్రి, బెజవాడ.
సర్వవైద్యవిజ్ఞానము—ఎ. జె. సోమయాజీశాస్త్రి.

వ్యాకరణ శాస్త్రము

బాలసరస్వతీ వ్యాకరణము — ఏ. వెంకటసుబ్ర
హ్మణ్యశాస్త్రి, యం. పరబ్రహ్మశాస్త్రి.

శ త క ము లు

అమృతానంత గోవింద శతకములు — తిరు వెంగడతాత
దేశికా నాథ్యులు.
కృష్ణశతకము—(ప్ర) ఓరియంట్ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ,
తెనాలి.
శతకభారతము—పి. సోమయ్య.
శ్రీ భక్తమందార శతకము—కె. జగ్గకవి.
శ్రీ రంగశతకము—టి. డి. నారాయణరెడ్డి.
శ్రీ రామశతకము—టి. డి. బాలాత్రిపుర నుందరాంబ.

సత్యరఘేశతకము—యస్. చినవెంకటాచారి.
సుమతిశతకము—(ప్ర) ఓరియంట్ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ,
తెనాలి.

శి ల్ప ము

వినోదశిల్పము, భా.౧ —కె. నాగేశ్వరరావు, నుదరాసు.

సంగీత శాస్త్రము

సంగీతము, తాళలక్షణము-వి.వరాహ నరసింహాచార్యులు.

సాముద్రిక శాస్త్రము

సాముద్రిక శాస్త్రము—వి. వెంకటరామయ్య.

స్తోత్ర ము లు

శ్యామస్తవము—యం. వెంకట నాగభూషణం.
శ్రీ కృష్ణస్తోత్రము—ఎ. వీరబ్రహ్మచార్యులు.
శ్రీ అంతర్వేది నారసింహస్తోత్ర పద్యావళి—సి. వీర
భద్రయ్యకవి.
హనుమన్నుతి—(ప్ర) బి. యల్. నరసింహం, గుడివాడ.

హ రి క థ లు

మార్కండేయ శివకథ—యం. సత్యనారాయణ.
వీరాచార్యకల్యాణము—యం. శ్రీరామమూర్తి.
శివచరిత్ర—యం. రాజారావుదాస్.

నా మహా రాష్ట్ర యాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

రవికిరణ మట్టి చిత్రవిచిత్రసృష్టికి కన్నతండ్రి కాగిలిగినపుడు సూర్యుని సృశించిన జగదీశుని సృష్టి శక్తి ఎంత యగృతమై దో యూహించుకు. ఒక్క సూర్యునిగాక పెక్కు సూర్యులక, ఒకేలోకమునుగాక అనేకలోకములను సృశించిన శక్తిని దలచినపుడు, భావనాశక్తిచే కొటి కొటి దివ్యచతులను సంపాదించి అనంతావకాశమున, ననంతకాలమున నిండియుండు తేజమును గొంత కాంచుచున్నా, శరీరపంజరమున కట్టుబడి యున్నను, మనుష్యాశ్మ కొంత దేవశక్తి నందితీయను. వియత్తలమున నెగిరికొడి, విహంగము నూతన దృశ్యములను గాంచు లీల, ఊహాశక్తి యధికమైన కొలది బ్రహ్మాండమునదలి అత్యున్నతదృశ్యములు హృద్గతమగును. బ్రహ్మాచర్యముకతన నియమబద్ధ జీవనమువలన, తేజస్సుతో నిండిన ఓజస్సును మనస్సున నిలుపుకొనినందున మునిముఖ్య లీశ్వరశక్తిని కొంత నంది అనూనమైన సృష్టిశక్తిని జూపజాలిరి. సాగరతీరమున కారదయామిని నొంటిరియై మానవుడు నలువలంకు, విలోకించినపుడు దివ్యనీత్రుల జెందుచు దిగ్వలయము చుట్టు జూపట్టును. దిగ్వలయ మొక పెద్దగిన్నెయంచువలె నుండును. గిన్నెలో నెన్నెల తొణుకుచుండును. నెన్నెల కరుళ్లకొనలందు బుడగలరతె చుక్కలు తేలును. మరందమున నీడులాడు తుమ్మెదలవలె నెన్నెలందు మునిగిమునుగని కొండలు తోచును. పాలవైపడిన పచ్చని పొడిపగిది, మంచుపై రాలిన ఆకుమూకలవలె, గొమదీపీచికలపై నా యర్థశర్వరీ ముహూర్తమున బుడమిగల యడవులు

గోచరింపవా? పాలనెల్లిపై తేలియాడు విష్ణుదేవుని చందమున సౌందర్య సముద్భాసితప్రకృతి యత్యంత నెన్నెలనెల్లిపై దేలియాడును. ఈ గిన్నెలోని సౌందర్యమును వర్ణింపగల మానవమాత్రు డే? తపసుచేసిన హృదయ మీ గిన్నెబోలునదని వచింతును. తన గుండె నిట్టిగిన్నె గావించుకొనిన తపశ్శాలి తన శక్తిని తానే వర్ణింపజాలడు. కాని, లోగలగిన్నెలోని యనిర్వచనీయ సృష్టిని తన కలముచుడి, తనరసమునుండి వ్యక్తీకరించి, తానెఱుగని, తానూహించజాలని సౌందర్యము తన రచనయందెట్లు విరాజిల్లుచున్నదో యని మిక్కిలి యుక్కుజంపజి తన యెడల బ్రసన్నుడై తన రచనమును బ్రహ్మాండముజేసికొని అందు కాపురమున్న జగదీశునకు ప్రణమిల్లడా?

ఎట్టిచిత్రమో యోజించువు—కనుకమాసి అంతరంగమును పరిశీలించినపుడును, కనులు తెఱచి ఆత్మరచనమును పరిశీలించినపుడును ఈత డొకేతెఱుగు దివ్యదృశ్యమును పొడగాంచును. మానసశీత్రము మోల నిట్టి దృశ్యమును ప్రదర్శించు రచనమును విలోకించినపుడు దానికర్త తపశ్శాలియని తప్పక గుర్తించుము. పొడుపుకొండ చెంత నిలిచిన గాజుకుప్పెలో ననంతకాంతలు విడిచి నేర్పజుచుకొనులీల, నీశ్వరసమత్వమున నిలిచిన ఈతని హృదయమున ననంతశక్తులు వర్ణించెనని గ్రహించుము. భ్రమరముపై కనిపిన కీటకము భ్రమరమేయగులీల, బ్రహ్మాండముపై దృష్టినిలిపిన వీనిగుండె బ్రహ్మాండమయినదని గుర్తించుము. ఈతనిమనకు తన

మాలి వంశీరవమునకు నెచ్చెలియై ఎల్లకడలందు విహరించినదని, పోయిపోయి చుక్కతలుపులనుకట్టి లోపల జొచ్చి అందలి వింతలను చూచి మురిసినదని, శ్రావణ మేఘములను పిండి అందలి శీతలబిందువులను మెఱపులను గుట్టకలువేసినదని, ప్రకృతి సంస్కరముకతన పండు తలపులను కనినదని, నందఃఖనమండలి నవప్రోవులను తపనశమొసరించుకొనినదని, కల్పకమండలి సౌందర్య లక్ష్మికి జాగ్రమొక్కి అవిరభవముల నందినదని, దేవనర్తకి బృందమున మసలిమసలి దివ్యగీతికాకళల నాలాపింప నేర్చినదని, భృంగియై, రమాపతి చరణముల మరందమును తనివార గ్రోలినదని, భావనము కని యిచ్చిన సౌందర్యతిలకను తనదాని గావించుకొని, కవుంగిరిని జేర్చుకొని, ముగ్ధమర ముద్దాడి, చిర్మగవుచిందు ఆమె కన్నులనుండి, చక్కని బెఝుల గాంతిలు చెక్కిళ్ల నుండి, చంద్రవంకకు వంకలుచెప్పనొసలునుండి, మధురోక్తికి మార్గమిచ్చు నవరోష్ణములనుండి, మక్కువతో గూసిన సిగ్గును చూపు మాడ్కిగములనుండి, బాల చితురపిహిత ఫాలతలమునుండి యెనలేని కవితావిభూతిని కైకొనినదని, విందుగూర్చు మంగళమహూర్తములందు భావభవనములను బూనెలదొంతరలనట్లు దిగ మ్రుంగినదని గ్రహింతుము, వ్రతమునకు, ఏకాగ్రదృష్టికి, ధ్యానమునకు, తపనకు అసాధ్యమైన దెది? ఇ నెట్టి సుందరదృశ్యములను, ఎట్టి దివ్యమూర్తులను సృష్టించుకొనలేవు? ఒకరూపము నూహించుటకు వీనిమోల వొక విగ్రహము నిలువనక్కరలేదు, దేహధారి యొక్కఁడు ప్రత్యక్షము కానక్కరలేదు. విమిత మెద్దియు పురో భాగమున నిలువనక్కరలేదు.

“అది” యని, “బ్రహ్మకా” అని, “సర్వాంతర్యామి” యని జగదీశు నుద్దేశించి శ్రీ శంకరుడు వచించినాడు. కాని సామాన్యులకే “అది” యెద్దియో బోధపడలేదు. హమరుయెడల ననురక్తుడైయుండిన మహాత్ముడు భామానుజాచార్యులు. జనసామాన్యమున కర్వైతముకాక విశిష్టాద్వైతమే నబోధకముకదా! సగుణబ్రహ్మను రూపసహితుని రామానుజుడు నిర్దేశించినాడు. “ఇందు గల డెందులేదని సందేహముకల”దని చక్రిగూర్చి ప్రహ్లా

దుడు పలికి శంకర సిద్ధాంతమునకు దా?జూపినాడు. భాగవత రచయితయే బ్రహ్మమాత్రములను రచించి శంకరాదులభావ్యమునకు నవకాశమిచ్చినాడుకదా! “ఎంచెందువెడకి చూచిన నందందే కల”దని తనయు డనినపుడు హిరణ్యకశిపుఁడు చక్రియస్త్రీత్వమున గూర్చి సందేహమే యుండెను. కాని స్తంభునినుండి రూప సహితుడై జగదీశుడు గోచరించినపుడు దానవాగ్రణి కంతయు బోధపడినది. ఆ మహూర్తమండలి ప్రత్యక్ష తీవ్రానుభవముకతన ప్రహ్లాదప్రబోధమండలి సత్య మెట్టిదో మఱిత భాగుగ గ్రహించినాడు. భాగవతముం దలి ఈ కథను విమర్శకదృష్టితో పరిశీలించితిమేని శంకర రామానుజ సిద్ధాంతముల ప్రశ్నక ప్రామాఖ్యమును గుర్తింతుము.

సాహిత్యమున, తత్త్వశాస్త్రమును, మతశాస్త్రమును నైదోడులని తెలుపుచుండును. నక్షత్రముల దోసిటగొని జగదీశుడు విశాలవిస్తారకాశమున వైదలల్లునట్టి శాస్త్రములు భాస్వదాశయములను ఉత్కృష్ట సత్యములను సాహితీవియత్తలమున వైదలల్లునందనుక నైదోడులే! భావవ్యక్తీకరణమున కనక్కరైన ఇంద్రియముల నివి మూలద్రోయుచో, సాహితీకి పనికి రావని వచింతును పంచాస్మలలో నింద్రియములను చిటచిటలాడించుకొనువరి. జూచి కళోపాసకడు కను తెఱ్ఱజేయును. “శిదీయవదనకమల మధుపానమును నీజ నేత్రాంజలుల గ్రోలి”రని కదా పోతనామాత్యుడు శ్రీ కృష్ణుని విల్పించిన భక్తప్రవరులను గుఱించి తెలిపినాడు! దివ్యనేత్రమ లొసగి కదా విశ్వరూప సందర్శన భాగ్యము జగదీశుడు గ్రుడ్డిరాజున కొసగినాడు! మానవుని కన్నులు మూతలుపడిన మహూర్తమున జగతి యందలి సౌందర్యలక్ష్మి నిర్వాణితయ భాగినవలె పొగులును. మనుజుల చెవులు మూతలుపడినవాడు స గీతము చచ్చి శ్వర్గమును చేరుకొనుట మేలు. ఒక్కొక్క లలిత కళ కొక్కొక్క ఇంద్రియము ప్రాపనునంశమును పాతకులు మఱువరాదు. బాహ్యేంద్రియములకు వెన్ననే అంత రంగేంద్రియములు కలవు. అంతరంగమున జనించి, పెరిగి, పెంపొందిన భావము బాహ్యేంద్రియ కణాటమును

డియే ఆత్మప్రకాశము గావించుకొనును; రసము తెగి పడిననాడు సగము చచ్చితినిని గోలపెట్టి, ఇది కలమును చేబట్టును. కాని నాల్గనాడింపగల ప్రతివ్యక్తి కల మను పట్టగలడని తలంచుట తప్పు. భావగ్రహణమును, భావప్రకాశమును కర్తవ్యములుగాగల సాహిత్యోపాసకుడు తన ఇంద్రియములకు నీళ్లుజేరికొననొల్లడు. వివిధానుభవములను తానొక తన పతికలను తనవలె నీతడను భవంపజేయును. తాను కుంకుమను; వారిని కులికించును. తా నేడ్చును; వారి నేడ్చించును. తాను కోపించును; వారిని కోపింపజేయును. ఈ విద్యయం దాటితేటినవాడే తన రచనమున నవరసములను కురిపించును. ఈ విద్య నెఱుగనివాడు రసరహితుడు. తనరచనలందు రసప్రపంతుల నీతడెట్లుపృథిలజేయగలడు? ఈతని రచనము నుజులనుఘల సస్యశ్యామల సుందరమశోభిత మహోద్భావమువలె నుండదు. అది రాళ్ల గుట్టువలె, నిటుకలయానువలె, పెంకుల ప్రోగువలె, కట్టలమోపువలె, బొద్దులగుంపువలె కచికల ప్రోవువలె నుండును. ఈ రకపు సరుకులకు కావ్యజగతియందు చోటులేదు. రసరహిత పదార్థమునకు, సౌందర్యసందీప్త ముగాని వస్తువునకు గావ్యజగతిలో తా వుండదు. లలితహృదయులకే పైన చెల్లిన విద్య యవలీలగ నలవడును. భావప్రకాశ ముక్కురలేక, సంఘసంపర్క ముక్కురలేక ఏమాలనో ముక్కుమూసికొనియుండువాని నటించుడు. ఈతడు మానియగుచో నమస్కరింతును. మాని సంయమి; తన గుండెను పిడితెలుబట్టినవాడు, కతినుడు వేటు. రాతిగుండెవాడు, ఎట్టి యనుభవమునకు హృదయమునొడ్డక, ఎద్దువలె తిరి మొద్దువలె పడియుండువాడు, మోడునకు అన్నగారనిపించుకొనువాడు కలమునుగాని, కంచెనుగాని పట్టుట కర్హుడు కాదు. ఈ రకపు మనిషిని నమ్మరాదని నొక్కి వక్కాణింతును. “ఆత డెంచుకైన కోపమెఱుగడు. చాల మంచివా”డని ఒక్కొక్కమానవుని గుఱించి కొందఱు కొందఱు వదించురు. తోడన నిది వేదవాక్కుని నేను గ్రహింపను. పెంబనే యావ్యక్తిని బోఁలలోనిలిపి తీర్చువిమర్శకు గుఱిజేతును. సంయమియో, దుర్మతులందు దుర్మతియో అని యెఱుగనంతదనుక ఒరుల యభిప్రాయములకు

“భవాభి” యనను. నూత్నదృష్టిని, తీవ్ర విమర్శనమును ఎఱుగనివారు “కోపించువారిలో మంచివా రధికులైయుందురు; కోపమెఱుగనివారిలో చెడ్డవారధిక సంఖ్యాకులయి యుందురు” అను నంశమును జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలెనని నా మనవి. పాపండులందఱు శాంతమంతులే! వీరు మనుష్యరూపులందు గోచరించు పాపములు. “అయ్యో!” అని యనవలసిన సమయమున మాకుగాదని వీర లూరకొందురు. “హూ” యనుపదమును వీరు తమ నిఘంటువులనుండి తుడిచి పారవేయుదురు. వీరికి కరకరస మెక్కడిది? శోకరస మేది? వీరు నవ్వరు, త్రుళ్లరు. వీరికి హాస్యరస మెక్కడిది? ఇట్టి యయ్యలు కావ్యములు రచింతురా? రసపూరిత కావ్యమహత్త్వమును గ్రహింతురా?

చక్కని కావ్యమునుచూచి (ఆ కావ్యము తన శత్రువు రచించినదైన నేమి) మెచ్చువాడు మహాసీయుడని, చానిని దుర్విమర్శకు గుఱి గావించునాతడు అజ్ఞానియో, దుర్మతియో యని గ్రహించుటోష్ఠ. సహృదయుని సహజగుణము ప్రశంస; తుండ్రహృదయుని సహజగుణము దూషణము. ఎట్లయిన మంచిగొనము కనుగొనవలెనని మంచిమాట యాడవలెనని మొదటివా డాతురంపడును. రెండవవానిని ప్రతిహేళపంథ. ప్రశంసంప గలవాడే ప్రశంసనందును; దూషింపజాలువాడే దూషణమును కట్టుముగా పడయును. ప్రశంస సదాశకు సంబంధించినది. కావ్యమందలి జతరము సదాశ. నిరాశ నుండి, నిట్టూర్పునుండి, నిద్దరనుండి, అజ్ఞానాంధకారమునుండి మానవు నుద్ధరించునది ఇదియే! మానవసముద్ధరణమునకు, లోకకల్యాణమునకు హేతువగు కళను సృష్టించుటకు వలసిన శక్తి నందుటకు, తనరచనమును భావభాస్వన్మరీచికలచే తక్కింపింపకుండు సదాశను తన పూజాపీఠమందలి దీపిక గావించుకొని మొదటి వ్యక్తి దానికి జేజేలుపాడును; ప్రార్థనసలుపును. ప్రార్థనాపంథనుండియే ఆరాధ్య దైవతము (అది సత్యమనుడు, సౌందర్యమనుడు, శివమనుడు) మనుష్యహృదయమున ప్రవేశించి అందు నిత్యశృంగారమును నిలుపును; పచ్చ

తోరణమును గట్టును. ఈ దివ్యతోభ కావ్యమున ప్రతిఫలించి, అందపూర్వపుష్టిని ప్రదర్శించును. ప్రార్థనలన జేకులు అభ్యుదయము ఊహితము. కావుననే టెర్నెసన్ మహాకవి "For, more things are wrought by prayer than this world dreams of" అని వదించినాడు. పైర నే దెలిసిన ప్రళంస ప్రార్థనమునకు నైదోతు. ఈమహద్గుణుల నలవరచుకొనువాడే కావ్య సామ్రాజ్యమున పట్టాభిషిక్తుడై, పరార్థజీవియై తనరు నరి, వీనినెఱుంగరి వ్యక్తి అందండి నిర్వాసితుడగుట కర్హుడని తెలుపుట నాయాశయము.

గుణముజీ హరముచే నాత్మజీవనము నలంకరింప జేసికొనువాడే పట్టాభిషిక్తుడగుట కర్హుడని వదించితిని. ఈశ్వర చరిత్రయను అనంత గుణభినిమండి ఈత డీమణులను సంగ్రహించును. కావున భారతీయు లీత డీశ్వరాంశసంభూతుడని వదించును. * అంతియకాదు. ఈత డీశ్వరావతారమని నేనోకులకాటి, ఈతని నారాధింతురు. కావ్యకర్త లీతని కావ్యవీరుని గావించిరి. ఇట్టివీరుని సృష్టించిన కావ్యకర్తను ప్రజలు సమ్రాట్టని, ఇలువేలు పని ప్రస్తుతించిరి. ఈశ్వరగుణమైన ప్రతిభను తనరచన మన నీతడు ప్రదర్శింపగలుటచే, ఈశ్వరాంశ సంభూతుడో, పరార్థజీవియని లోకము లెఱుగు తీటున నీతడు ప్రవర్తించుటచే, నిట్టినివ్యవధవి నందినాడు. పాశ్చా

త్యులందు హోమ రిట్టివాడు. డాంశే, వర్జిల్, గేటే, మేక్స్వియరు లిట్టివారు. భారతీయులనువ్యాసవాత్మిక ప్రభుత్వ లిట్టివాడు.

ఒరులకై పోగిలి, పోరి, ఒరులతో నానందించి, నిజజీవనములం దశ్శతగుణములను కోటిపత్తులు గావించుకొనినవారియందు భారతీయు లీశ్వరాంశమును గాంచి రనుటకు బహుళ తార్కాణములను పేర్కొననక్కర లేదు. అట్టి మహానీయులను వీరు నూర్యదేవుని సంతతి వారని, చంద్రవంశజులని వదించిరి. చెప్పవేల, వారు దేవసములని దృష్టాంతీకరించుటకే స్వర్గములోనికి వారికి రాజమార్గముల నేర్పబడిరి. దేవపతి సింహాసనము నధిష్ఠించి, ప్రత్యక్షముగ నీశ్వరుని కడనుండి వరములు గైకొని పరమార్థమును చేపట్టి ధనంజయుడై, మహాయాత్రీకుడై విజయుడైన వ్యక్తి వీరిదృష్టియం దెట్లు వృద్ధిపందినాడో యెఱుగమా? కావ్యకర్త వీరి ప్రతినిధి జాడీ!

తా నెఱుంగని ప్రతిభను ఒకడుమఱొకని కాపాడింప నేరడు. కావ్యకర్త తొలుత తాను విజయుడై, తాను ధనంజయుడై మఱొకవిజయుని, ధనంజయుని సృష్టింప జాలునను ముఖ్యాంశమును చదువరులు మఱువరాదు. ఆర్జునుడెవ్వరో, కృష్ణుడెవ్వరో, రాముడెవ్వరో ఎఱుగ గోరువారు ఈ మహావీరులను కావ్యప్రపంచమున సృష్టించి

* ఇట్టి విశ్వాస మాండ్లెయులందు గూడ నుండెడిది. ఈ విశ్వాసముతోడనే స్థూపర్థురాజులు సింహాసనము నధిష్ఠించిరి. కాని ఆత్మచరిత్రలంగు వీరిశ్వరగుణములను ప్రదర్శించిరి కాదు. నిరంకుశత్వమును విజృంభింప జేసి తగు ఫలము ననుభవించిరి. క్రీ. శ. 1608 లో సింహాసనము నధిష్ఠించిన జేమ్స్ "Divine right of Kings" అను వాక్కు నుచ్చరించుచు, చిత్తము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించి "The wisest fool or enlightened idiot in Christendom" అనిపించుకొనినాడు. ఈతని వెనుక "భశాభి" యనిన మొదటి ఛార్లెస్ దేశమున సుర సంతోభమును జనింపజేసి, 1649, జనవరి 30-వ రేదని తనకు త్తుకను తన ప్రజలు కర్పించినాడు. ఈ తెరువునుండి తరల నేరక, ప్రజలందు దురంతమైన యసంతృప్తిని బుట్టించి, కనకంకము నెట్టి ముసలము చేబట్టునో యని యడలి రెండవ జేమ్స్ చల్లగ నింగ్లాండునుండి పరారియైనాడు. 1649 లోని Bloody Revolution, 1688 లోని Glorious Revolution, 1689 లోని Bill of Rights స్థూపర్థు నిరంకుశత్వమునుండి జనించినవి. "ఈశ్వర స్వత్వము" నిది నున్న జేసినవి. వీనికతన ప్రజలే రాజులైరి. 1882, 1867, 1884 లందలి రిఫారమ్ ఆక్టులు వీరికి మఱింతబలము నొసగినవి.

చిన మహావ్యక్తి ఎవ్వరో తొలక కనుగొనవలెను. నాటకకర్త తన పాత్రలందు దూడని, ఆతనిని ఆతడు సృష్టించిన పాత్రలను కట్టి సంబంధము ఉండదని, శ్రవణమ్రోల ముకురమును నిలిపి సత్యసందేహమైన దృష్టితో మనుష్యచరిత్రను చిత్రించు టాతని కర్తవ్యమని వచింతుము. సిక్కమే! రంగస్థలి బ్రహ్మాంశులు కక్కరైన కావ్యమున వేర్వేలు పాత్రల వ్యక్తిగత ప్రాముఖ్యమును వ్యక్తపఱచుట కిట్టి సిద్ధాంతము అనివార్యమైనది. ప్రబోధ మచార్యుని పనిగాని నాటకకర్తని కాదు. జగదీశునివలె నీతడు వెన్నెనుండవలెను. కాని, జగదీశుడు తాను సృష్టించిన మానవులందుగూడ కలడు. God is both immanent and transcendent అని తత్వశాస్త్రము వచించుచున్నది కదా! కావ్యకర్తగూడ నిట్టివాడే! ఈతని యుక్తివైపాత్రలందీతని కనుగొనవచ్చును. వీని మానసకైలాసమున నుదయించిన భావగంగాధార వీని యుక్తివైపరచనలందు పాయపాయలై ప్రవహించి, ఆద్భుత సౌందర్యవృష్టిని పాఠకలౌకము కన్నులకు కట్టును. వీని హృదయనిగ్గుల యమున తల్మొత్తిన సదాశ ఈతడు సృష్టించిన ఉత్కృష్టపాత్రల చరిత్రలందు మినుకులీనుట నిస్సంశయము. సృష్టి చిత్రమలందు సృష్టికర్తను కనుగొనిన కన్నులలేవా? షేక్స్పియరున ప్రాస్పెరో, హేమెలెట్, ఫాల్స్టేఫ్లతో పోల్చిన ఆంగ్లవిమర్శకులు లేరా? నన్నడిగితిరా, రామకృష్ణులందు, ఆర్జున యుద్ధిష్ఠిరులందు వాల్మీకివ్యాసు లున్నారని తెలిపి, అట్లని ఋజువుజేయుటకై రామాయణభారత భాగవతములనుండి బహుళదృష్టాంతములను షేర్కొనగలను. చూడుడు : వ్యాసుడు శ్రీ విష్ణువుయొక్క ఆవతారమని మనగ్రంథములే తెలుపుచున్నవి. రామడును, కృష్ణుడును ఆవతారపూరుషులేకదా! వ్యాసుడు శ్రీ విష్ణువుకావున కృష్ణునందు శ్రీ విష్ణువును జూకజాలెనని నొక్కి వచింతును. కిరాతుడేయయ్య తపసుకతన శంకరునికు ముందే “సోహమ్” అని పలికి, భగవానుడేయై వాల్మీకి రామచంద్రభగవానుని కావ్యజగతి యందు ప్రత్యక్షమొనరించినాడు. తను సాహితీ

సమాప్తు కావున ముట్లోకములను సమాప్తు కాజాలిన మహాపాత్రుడు కడుంగడు చక్కగ సృష్టించినాడు.

విధిసృష్టికి కవిసృష్టి తీగిపోదు. కావున కవికి బ్రహ్మయను నామాంతరము కలుదు. కవిబ్రహ్మ కాళిదాసువాక్కుల నాలింపుడు:

“చలవుగవ్రాసిదిద్దె పిధి

చిత్తము రంజిల జీవమిచ్చెనో? .

పొలపులగుర్చి మానసని

భూతిని గౌతుకియై రచించెనో

మెలఁతుక మేనిఁజూడఁ బర

మేష్టి ప్రభావము నెంచిచూడ నా

నెలఁతుకదోచు నొండతరు

ఱీ-మణి సృష్టి యటంచు నామదికా.”

(“అభిజ్ఞానశాకుంతలము” వేంకటరాయశాస్త్రి గారి అనువాదము.)

సజీవమైన దృశ్యమునే, ఇవ్వలీమాడ్కి మ్రో నో, అంతరంగికదృష్టి సమత్వమందో నిలుపులే సృష్టికాళము. నామరూపములందు సృష్టి ప్రకాశమగును. కావ్యవీధులందు నడువనేర్చిన మనసు ఎన్నెన్ని దృశ్యములనో, ఎందఁడెందఱు వ్యక్తులనో కాంచును. దైనికాను భగమున కలుగు సంబంధములును, సంపర్కములును కావ్యవసుమతయందును గోచరించును. అంశవి మఱింత గాఢముగ నున్నట్లుండను. గుణయుతులును, రూపసహితులును, వివిధామరాగ నూత్రములచే (అలుమగలట్లు, తండ్రికొడుకులట్లు) బంధింపబడినవారును అందు మగలుదురు. “అది” యను నిర్గుణబ్రహ్మకాక కమలభవనర్తనుడు కావ్యరంగస్థలి బ్రత్యక్షమగును రక్తమాంసములందు ‘బ్రహ్మకా’ రామకృష్ణులట్లు దృగ్గోచరమైనపుడే ఆష్టాదశపురాణములును, మహాకావ్యములును ఉత్పన్నమైనవి.

శుభాశుభ సంఘటనములు కలిగినపుడు సంతోషదుఃఖములను దృష్టికరింప మానవులందఱు కాంక్షింతురు. మానవానుభవములను తామనుభవించి, ఆత్మానుభవములను కావ్యకర్తలు స్వీయకృతులందు ప్రదర్శింతురు

కావున మానవప్రకృతులు, మానవవికృతులు తమకేల యని వీరనలేదు. అందుచేని పీరు తామే యుండు పుడ మిట, తమకై నిర్దేశింపబడిన గ్రంథములనే వ్రాసికొన వలెను. సంతసింపవలసి వచ్చినపుడు సంతసింపక, సంత పింపవలసినవచ్చినపుడు సంతపింపక అంతయు మిథ్య, సర్వము మాయ అని కిక్కురమనక కూర్చుండువాతడు సన్యాసులందు నూటికినూఱు మార్కులను డెచ్చుకొని మతాధిపతి కావచ్చును; ఒరులజోలి తనకేలని కదలని మేదలని రాయి కావచ్చును. బండరాతికి కావ్యమున చోటులేదు. కావ్యకర్త దానిపై ఆకులను, పూవులను ప్రాకించును. తన లేఖనీసంజీవిచే స్పృశించి దానిని చక్కనిచుక్క జేయును. ప్రతిభాస్పర్శచే (స్వార్థ రహితుడు కావున వాను చేసినదానిని తన పాత్రచేసె నంచు తెలుపుచు) కటికిరాతినుండి ఏయవల్యనోలేపి పరస్పర భావప్రకాశమునకు నక్కరైన చక్కని సంఘటనములను సృష్టించును. అంతియకాదు, కావ్యావని యందు మనలనుంతకాలము తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము నందియుంచి, తనగుండెలను కావ్యపాత్రల కాటపంది ల్లొనరించును. తానే ఒక్కొక్క పాత్రయై కావ్యరంగ స్థలి దోచును. వాల్మీకివ్యాసకాళిదాసు లేమికావించిరో, కావ్యజగతియందెట్లు తోడిరో యెఱుగరా? జడదా రులయ్యి, ప్రాపంచికానుభవములను దమ హృద్వీగల మీటనిచ్చిరి కారా? తాము గోలపెట్టగలవారగుటచే నీతమ్ము, ద్రాపది, శకుంతలులచే గోలపెట్టించిరి. తాము కోపింపజాలటచే భీమాదులను రెచ్చగొట్టింప జాలిరి. తాము భక్తులగుటచే హనుమదాదులచే తన్మయ సృష్ట్యము జేయింపగలిగిరి; తాముకులికిరి. ఒరులను కులి కించిరి. శుభాశుభములు, గుఱిదుఃఖములు తమకేలయని తమ గుండియలపై గోరీలను నిర్మించిరికాదు. చింతిలి, కులికి, కనలి కావ్యజగతియందు రసప్రవంతుల బాటింప జేసిరి.

నన్నడిగితిరా కావ్యకర్తమనసును, బాలకుని మన సును ఒకేవిధమైన వందును. నూరేండ్లబూచి కొకరి గొడవ యక్కరలేదు. ఈతని కేమ్వారాదు; నవ్వారాదు. సంఘజీవనమునుండి ఈతడు 'విడాకులు'గైకొని, ఏమూ

లనోముక్కుమూసికొని, స్వంతముక్తికి సంబంధించిన దీర్ఘ యోచనమందు బుడంగున మునింగియుండును. కావ్య కర్తవలె బాలకుడు రూపగుణముల నెఱుగును. రూప రహితమైన డెద్దియు నీతనిచూడ్కి నాకర్షింపదు. ప్రత్యక్షగుణ ప్రదర్శన మొనరింపని వ్యక్తి ఈతని హృద యమును స్పృశింపలేదు. తండ్రిరూపమందే ఈతడు తండ్రీగొనములను, తండ్రిని వీక్షించును. రూపమునుండి తండ్రి నిష్క్రమించి, "అది" యని కేర్పొనబడు "బ్రహ్మకొ"లో గలిసినంతన బాలకుడు తల్లడిల్లును. జనకునిరూపముకాక ఆతని బూడిద ప్రత్యక్షమైనపుడు ఈతని మన నెట్లుండునో యూహింపుడు. తండ్రిరొమ్ము నుండి త న్నైవరో దూరముగ గిరవాటువేసిరిని, తన్నొం టరి జేయుటకై ఎవరో, గ్రద్దవలె తనతండ్రిని తనపాలి నుండి యెగదన్నుకొని పోయిరని (ఏమియు నూహింప జాలని పసివాడుకాదు కానందున) యూహించి ఈత డంగలార్చును. సుఖదుఃఖ ప్రకాశమునకు, పరస్పర భావ వ్యక్తీకరణమునకు భంగము వాటిలినపుడు బ్రదుకు తెల్లవారెనని బాలురును, సామాన్యులను ఊహింపరా? ఘోరవిపత్తు బాలకుని గుండెపై బడినపుడు, పిడుగుదెబ్బ వలన పిండియై, పిండియేయగుటకాదు కాలి బూడయై, వాతూలమున నబ్బిశ్యమగు గింజవలె, నది బొగ్గును బుగ్గి యును గాదా? ఈబొగ్గులోను, బుగ్గిలోను నెరనుండునని వర్తమానవిషాదవాతూలమున గుండియ మిక్కుటముగ చలించినను భావికాలమున నా నెరను ప్రజ్వరిల్లి భావి జీవనమున నవజీవన ద్యుతులను జలజల రాలిచ్చినని మనము తెలుపవచ్చును. జ్ఞాన ప్రదీపకలికనుండి ప్రసరించు నీ భావచ్ఛటను క సుగాయమనసు గుర్తింప జాలునా?

కావ్యకర్తను సృష్టికర్తను పోల్చితిమి. ఈ పోలికలోని సృష్టికర్త సగుణబ్రహ్మగాని నిర్గుణబ్ర హ్మకాదునుడి! కావ్యకర్త నిర్గుణబ్రహ్మవలె తనగ్రంథ ములను వ్రాయడు. జగదీశుని సృష్టిశక్తినే ఈత డలవఱు చుకొనినాడు కాని తక్కుంగల ఆతని యనంతగుణము లకు కహయోజనములదూరమందేయున్నాడు. కొన్ని యంశములందు బాలకుని సమీపమందున్నాడు. బాల

కుడును, కావ్యకర్తయును, ఈశ్వరుడును గొన్నికొన్ని ముఖ్యాంశములందే పోలికలు కలిగియుండిరి.

జగదీశుడు త్రికాలవేది. ప్రస్తుతకాలముట్లే భావికాలమును ఆతనికి దోచును. కావ్యకర్తదృష్టి ప్రతి భాసముజ్వలమయ్యి, దీప్తమయ్యి, కావ్యపాత్రయై ఆశ్చర్యచనమున గోచరించు టాతని కర్ణమగుట, జరుగ నున్నదేమో యెఱుంగని తెలివైన నాతడు ప్రవర్తించును. “కావలసిన కారణాంతము లవంబును తప్పదు.” అని యాత డనునుగాని “కారణాంత మిట్టి”దని తెలుపదు. వర్తమానము కడవకుండు, గాలదిగ్వలయమున కవ్వల గల యంశములు తలలెత్తును కనులబడుచో వర్తమాన మును (The Present) వీక్షించునారెవరు? కావ్యము జోస్యముకాదు. అది భావికాలమును గుఱించిన గాధ కాదు; వర్తమాన సమయమునకు, ప్రత్యక్షకాలమునకు సంబంధించినది. గతాంశములను దెలుపుతటి, గతమును దెచ్చి దాని నది దృష్టిసమక్షమున నిలుపును. కావ్యమున కవ్వల, రచనా కుశలుండు జోస్యముచెప్పినను, కావ్య ముందు తాను నిమగ్నుడైయుండు నవసరమున తనకర్తగ్య లక్షణమెద్దియో సుర్తించియే తనక్రియను నెఱపును.

రేపు జరుగు సంఘటనము లెవ్వయో నేడేతెలిసి పోయిన, కావ్యమందు తెలుపుటకు కథన మేయుండును? భావికాల మనుకూలమయినదని తెలిసికొనినపుడే మాన వుడు తనపనికి పూనుకొనును. కాలవిముత్తలమున నను కూలాంశములే గోచరింపవు. ప్రతికూలాంశములు కూడ నందు దోచిన గాని సత్యము పూర్ణ ప్రకాశము నంద

జాలదు. కావ్యమున నీసత్య మాత్రప్రతిబింబమును గాంచును చేబవట్లులేకున్న దినమేలేను సుఖదుఃఖములును, ఆలోకాంధకారములును, అనుకూల ప్రతికూలాంశము లును గలిసియే పూర్ణ జీవనసామగ్రి యగును. కావ్యగర్భ నమున నక్కరైన దీ సామగ్రియే!

కొండొకవడి దివ్యదృష్టివందిన బద్ధుడు విశ్వ రూపసందర్శనమున కారవి విస్వంసమును గాంచి సాడు.* తాను విజయుడగుట ముందే యెఱిగి, కృష్ణ శ్రేణికుడై గాండీవము నెక్కువెట్టినాడు. కర్తవ్యాంగణమున లంఘించినాడు. “నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచికా” అని ధృత్యైత్రమున, కురుత్యైత్రమున బుగ్గొలుపు శక్తిని సామాన్యులు గుర్తింపరు. సమ్మఖమందలి సారథిని వీ రెఱుగరు. కావున తమ భావికాలమెట్లుండునో వీరెఱు గరు. దానందేసియే అనుకూలాంశముల సఖ్యమును, ప్రతి కూలాంశమును సంఘర్షణము జనియించి, కావ్యావరి యుదు తగుపాత్ర లయ్యెదరు.

దాశరథుని చేతిలోతనకు చావుకలదని దళకంతుడు ముందే గ్రహించియుండినచో, లోకమాతపై మోసంపు దృష్టినివారింపకనే యుండువాడు కలుషమయమైన తన వాడిమాడ్కివాడి యడివిమైచెనుదిరిగి తనగుండెయందు గ్రుచ్చుకొనునని, రాముకొదండము నది తనమీదికి పురి కొలుపునని ఈతడు ముందే గ్రహించి యుండినచో, భావిసంఘటనములకును, రామాయణ మహాకావ్య సృష్టి కిని అవకాశ మొసగకుండువాడు. దూరదృష్టిగల వారును, త్రికాలజేయును రావణులకారు. కొన్ని

* “అమిత త్వం ధృతరాష్ట్ర సృష్టత్రా సుర్వేసమై వావనిపాలసంఘైః,
భిష్కాద్రోణ న్యూతపుత్రస్తథా ౭సౌ సహస్మదీయై రవియోధమఖైః.
వక్త్రాణితేత్వరమాణా విశంతి దంష్ట్రాకరాళాని భయనకాని,
కేచిద్విలగ్నా దళనాంతరేషు సందృశ్యంతే చూర్ణితై రుత్తమాంగైః.
యథా నదీనాం బహవో ౭ంబువేగాస్సమద్రమే వాళిముఖాద్రవంతి,
తథా తివామీ నరలోకవీరా విశంతి వక్త్రాణ్యభి విజ్వలంతి.
యథాప్రదీప్తం జ్వలనంపతంగా విశంతి నాళాయ సమృద్ధవేగాః,
తథైవ నాళాయ విశంతిలోకాస్తవావితక్రాణి సమృద్ధవేగాః”

కొన్ని సందర్భములందు, కావ్యపూర్వము దొకా నొక చూలముదీరమున వీరు గురువులై తోచెదరు. పర స్పర సంఘర్షణమునకు డీకొను ప్రధాన పాత్రలలో వీరికి (వీరు సంఘర్షణాతీతులగుదు) స్థానముండు.

జగదీశుడు రాముడై యవతరించినపుడు, కృష్ణుడై యవతరించినపుడు ఎట్టి వ్యత్యాసమును జూపెనో గ్రహించితిరా? బాగోగుల సంఘర్షణమున నొకవైపున నాయకుడు నిలుచును. మరొక చుట్టపాత్ర ఈతనికి ప్రతిస్పందియైయుండును. “ఇది నాది. ఈ క్రియను జరిపి, నన్ను మార్కొనిన కీడును దునుమాడెదను. ఈ మేలునం దెదను” అని నాయకుడు తలచియే కదనమునకు కడగును. భారత కావ్యకర్త సంఘర్షణాంతరమున నీతనిచేతికి జయపతాక మొసగును. సుగుణముచే విజయశింషిమమును మోగింపజేయుటయు, దుష్టణమును గూల్చుటయు నీతని యాశయును. ఎదుటి శత్రువునకును, నాయకున కును ఈత డుజ్జీకాచియే పోరుపొసంగించును. రాముని గాక, నిర్గుణబ్రహ్మనో, శ్రీ మహావిష్ణువునో వాల్మీకి రావణుని కెదుట నిలువదొరకొనినాడా? గుణాగుణ సంఘర్షణమునకు నాలుపందియైన కావ్యమున నిర్గుణ బ్రహ్మకు చోటే? విష్ణుమూర్తి త్రికాలము లెఱుగును. లక్ష్మీ నెవ్వడు దోకొనిపోయెనో యెఱిగి, పర్ణ కాలసుండియే సుదర్శనచక్రమును పుత్రైచి, వాయు పథమందే దైత్యస్వామి కుత్తుక నుత్తరించి, తోడన దన యధాంగలక్ష్మిని జేకొనియుండును. రామ విలాపము నకుగాని, వారధి నిర్మామనకుగాని, తదుపరి యుద్ధ మునకుగాని అరకాశ ముండెడిదికాదు. జగగమన్న దెఱిగియుండినచో, రాముడు పర్ణకాలసుండి కదలకనే యుండువాడు. వయేల కావ్యమే యుండెడిదికాదు. పరిపూర్ణత్వము (Perfection) ను ప్రదర్శింపని మానవుడైన రాముడే సంఘర్షణమున పాల్గొనిన పాత్రయైనాడు. కృష్ణుడుకాలేదు. మానవుల నీతడు సంఘర్షణమున బ్రవేశపెట్టివాడు; వారిని సమరమునకు పురికొలిపి నాడు. శ్రీ కృష్ణుని మధ్యస్థత్వియనుడు, Umpire

అనుడు, సారథియనుడు, గీతాచార్యుడనుడు, గీతా లాపన మొనరించిన దివ్య గాయకుడనుడు, పోరుసలిసిన మనుష్యుడనకుడు. అవతారములందు క్రమవృద్ధి కలదు. మీనముకంటె కూర్మము, కమలముకంటె వరాహము, అద్వైతంకంటె మానవుడు, మానవుని కంటె బూర్ణత్వము బ్రదర్శించు జగదీశుడు మిన్నయను భావము క్రమగతివోచిన అవతార పరంపరయందు గాంతును. బైబిలుభాషను ప్రయోగించితిమేరి, రాముడు Son of man అరి, కృష్ణుడు Son of god అరి తెలుపవచ్చును. గిరిధారి కావించిన క్రియలన్నియు ఆతడు జగదీశుడని తెలుపు ప్రమాణములే! “నిర్గుణబ్రహ్మకొ” నుఖింపదు, దుఃఖింపదు, కోపింపదు. దేవదేవుడు మానవుట్లు ప్రవర్తించుడు. ఒక పర్యాయము మాత్రము శ్రీ కృష్ణుడు అర్జునుని రెచ్చ గొట్టుటకై క్రోధవిజృంభణ మొనరించి, “కుండలముల కాంతి గగనభాగంబెల్ల గప్పికొనగ” లెఱునుండి “మప్పించి యెగసి” చక్రముబూని, భీష్మునిజంప నుంకించినాడు. అమ్మలునేలరాల్చి, రామ్మనొడ్డి, చేతులుమొగిచి, భక్తిపరమపుడై భీష్మాచార్యులు జగదీశుని ప్రస్తుతించినాడు. ఉజ్జీలేనిదే కావ్యాంగణమున కదనమే లేదంటినిగాడా? ఎదుటివానిని గుఱించిగాని, భావికాలమును గుఱించిగాని పరిజ్ఞానముగలవాడు ఈ సంఘర్షణమున పాల్గొనడని కదా తెలిసియుంటిని! ఈ పరిజ్ఞానము భీష్మునకుగలదు; కావున నాతడు జగదీశుని మోల ప్రాంజలియై నిలిచి కాళ్ల బేరమునకు వచ్చినాడు. సమరము తనకు కాదని యెఱిగిన కృష్ణభగవానుడు వెనక్కు తరలినాడు. మానవులిద్దఱు పోరుకొనిరి.

కావ్యస్థపాత్రలజీవనము మానవమాత్రులమున జీవ యొక్క ప్రతిబింబము ప్రతిబింబమున విశేషసౌందర్య ముండును. అందుకవితాశోభనభోక్తృలు. కావ్యపాత్రలు భావనమున తానమాశినవారు; వారు విశేషభావోద్వేగమును కృత్రికీకరింతురు. ఉద్వేగపూరిత సంఘటనమున జిక్కిన బాలుడు కావ్యపాత్రవంటివాడు; కావ్యకర్త*

* కావ్యాంగణమున నీతడు ఘనభావములను, గంభీర సత్యములను వెదజల్లు నని, ప్రబోధధోరణి బ్రవేశింపడని, కావన్న దెద్దియో యెఱిగియు నీత డెఱుంగనట్లే యుండి యుంజవేయు నని మనము మఱువరాదు.

(తాను కావ్యపాత్రయే కావ్యకర్త నటించువాడుకావుం) బోలువాడు. ముగ్ధునిపండువంటి తాత్పర్యనివన, బుగ్గిలలో నున్న నెరను భాసమానభావిజీవనమునకు జనకుడు కాబాలు నని ఈ బాలకు డెట్టుహించునట్టిబుగ్గి బుగ్గి యనియే ఈత డెఱుగును. ఘోరవిపత్తున గాఢియాకను చూచుతత్వవేత్తకాక అందు భీషణభిత్తికను విలోకించు పామరు డీకాడు. గతసంబంధము ననుసరించియేకదా ఎదుటి సంఘటనయొక్క కొద్దిగొప్ప లుండవు. సన్నిహితసంబంధమున గాఢప్రణయ ముండను, గభీర భావ ముండను. ప్రత్యక్షసంబంధమును తొలగించు ఘోరారిష్టము వృద్ధయమును గభీరదఃఖాంబుధిని గావించదా? తిండినిగాక. తిండికిబదులు తిండిబూడి దను చూచి అభాగుడైన బాలకునికడవున నీట్టికడలి నిండుకొనదా?

* * * *

ఆకులమఱుగునుండి తోచు పండువలె, కారు మొగులులో కాండలు కెంపుకాంతికరణి, సన్నని మేలిమి నగున గిన్నట్టు నగుమోము పట్టుమీషి యట్టులు, పవడపుర శిలో దాగిన నవభర్మశలాక పాలుపున, సుదూరశూన్యమననీలఁపువలవలో మిణుకు మిణుకువను తారకవలె తామరలందు దాగిలిమాత లాడు రాయంచచందమున, బుడగకడపులలోని కె పు తిలపులీల నుందరినీలాలకలందు నజపుపాశ్చతోనొప్ప వైడినగకైవడి, పచ్చపందిరిలో నవ్వలరాల్చు వల్లి కలవలె, సరోజినీసంక్లేషమున దాగిన భ్రమరవల్లభుని భంగి, మేఘుడోలికలం దెగయు క్రొక్కాఁటుమెఱుంగు తెఱంగున, వాల్చెడనుండి వాలచూపులు నిగిడించుచు హాసస్మఖులయి తోచు గులాబులచొప్పున, కాచపాత్ర మున సౌదామినీ వ్రష్టిజేయు దీక్షకలికవలె, సాంద్రపర్ణ ములందు లంఘించిన కిరణకాజకముల కిరణి ముంగరు లందు దోచు మద్దుమోమువలె, అల్లన నాలాపన మొన రించుచు గభీరవనమున గన్నట్టు శరన్నదివలె, ప్రభాత శిశిరబిందువృద్ధయములందు మునిగిలేలు సప్తగము లట్లు, హంసతూలికాతల్పమున జొరయ్యారముగ శయనిం చిన పౌండర్యతిలకపాలుపున, అమృతొమ్మున నడిగిన

పసిపాపపగి, : భూతిరేఖలందలి త్రిమాల్లతిలకమవలె, షేనముందలి కనకరక్తిచాడ్పున, ముత్రైముందు వెలయు రతనముకరణి, తీవయిల్లాలిచేతులందలి పువ్వుబిడ్డపాలు పున, బంగాళపన్నెగల గొల్లమిన్నలందు నవ్వులాడు శాన్తిమనఁదగినకైవడి, కీలకీలందు చలిచని జాన యట్లు, కువీధిలో జారిపడిన కేవాంగు మేనిమిది ధన శౌంఢమువలె తోచు పండ చెన్నెలదంబున, ప్రభాత కాలమున గగనఽక్షిగళమునకు జగదీశుడు కట్టిన మంగళ నూత్రమమాడ్చి దోచు దినవణి భాతి, ముకు టనుండలి కొహినూరు వణిమడ్చి, నల్లనిగుండియ మీది కౌస్తుభమణి భంగి, నందనందనుని మాశ్మిగల శవంతకమణి కరణి వర్ణమలయందు కావ్యలక్ష్మి కాంతియను. ఈలక్ష్మిజననము ఏనుపుట్టుక వంటిది. ఈశ్వరకరుణ కతన మేరీ కడవున నేను జనించెనని క్రైస్తవులందరు. అనభవనమద్భుతమైన పజ్జానము నకు ప్రతిభాసంపక్కిమనన కావ్యరమ కూతురై పుట్టించుండను. మనవ్యవృద్ధయమున నవతరించిన ఈశ్వరజేజున్ననే ప్రతిభ యని నేను వాఁచిందును. నీటి తుంపురును వెన్నెలవాక కలిసినపుడు తిక్కు లుదయిం చులీ, ఆతర వృద్ధయములందు కవివృద్ధిండి చేరిన ప్రతిభాపూరమును అనభవజనితః జ్ఞానము కలియుతటి మనశ్చక్షువునకు విఱువిట్లుగొలుపు మిన్ని లుదయిం చును.

స్వీయపరిశీలనమునుండి, స్వీయయోచనము నుండి, స్వీయభావనమునుండి, స్వీయానభవము నుండి భావసామగ్రి గొని లేజఃపూరితమైన వృద్ధయమున దానిని రంగరించి, కలమకొనకు పుత్రైంచరచయిత కావ్యసృష్టి గావించును. పరికీయచరికరము లీసృష్టికి పనికిరావు. అంగ ప్రత్యంగములు కూర్చి మనవ్యసృష్టి గావించగలమా? గులాబిసృష్టి గులాబి గుండెయందే తఁనూపిచి. రేఖ లూడిన, నవ్వలినుండి కొన్నిదిశములు కొనితెచ్చి కొమ్మకడవున గోయదీసి వాని నందు ప్రాతికెట్టినయెడల పువ్వుసృష్టి యగునా? ఇంద్రదగనువు వియత్తలమున దోచు స్వయంభవు. ఎవ్వరేని క్రిందినుండి మీదికి పిచికేరిగొట్టుమలతో

రంగురంగుల నేటిని గోట్టిన నింద్ర ధనుస్సు నిర్మింపబడునా? ఈచెయ్యపునకు కడంగిన వారి మొగములపై నారంగునీరు రాలి, వారికి శోతిరూపులు ప్రసాదింపదా? ప్రజ్ఞాధురీణులైన కావ్య కర్తలకు ప్రణమిల్లి, వారి దృష్టాంతముల కతన నాంత రంగికోద్యోగమునంది, ఈ యుద్యోగమున తలనూసిన కత్తులను పురస్కరించుకొని సహజమై, స్వతంత్రమైన కావ్యసృష్టికి మనము దొరకొను టావ్వు.

అవ్వలనుండి కైకొనబడిన ఉపకరణములనుండి (అవి యనుభవజనితము లైనను, అశ్వేషణమున దోచినను) కావ్యసృష్టి కానేర దనునంతమును బహుళ దృష్టాంతములనుండి చదువరులు గ్రహింపగలరు. పెక్కు రాళ్లు నొక్కచో జేర్చినయెడల పెద్దదిబ్బ తయారగును గాని తాజమహలు సృష్టియగునా? యజ్ఞోక్తపై నేడు రంగులను రాలివంతన, రోతప్రట్టించు పులుముడు గోచ రించునుగాని ప్రతిమ ప్రకృత్యవగునా? సరిగమలను వరసగ వడివడిగ పలుమారు వాగినతోడన, వెట్టిథోరణి వినబడనుగాని, మంజులాలాపనమృతాగోచరమగునా? తెయ్యమనినపుడు తోచునది నృత్యముకాక పిచ్చిగంతు కాదా? పెద్దబాలకితులోని ఆతురపంక్తిని కాపీపాత్ర ములం చెక్కించినపుడు, అర్థములేని చెత్త యగపడును గాని సర్వాంగముందరి యైన కావ్యలక్ష్మీ సాక్షాత్క రించునా? దిబ్బలోను, పులుముడులోను, వెట్టిథోరణి లోను, పిచ్చిగంతులోను, చెత్తలోను రూపులేదు; పొందు పులికి; లయ నాస్తి; సమన్వయమునున్న; భావము శుద్ధపూజ్యము; ప్రాణము పూర్ణానుస్వారము, రూపును, పొందును, లయను, అంగాంగసమన్వయమును, భావ మును, ప్రాణమును సృష్టించుకత్తి నేర్పిన నలవడునది కాదు. అది నైసర్గిక మైనది. ఈశ్వరస్వరూపతన నేవస్తు వైనను ప్రాణసహిత మగునీల, వైననులేఖింపబడిన ఉప కరణములను నైసర్గికహృదయకత్తి సోకినంతన నవిప్రాణ సంచారమునంది, లలితకళలనబరగి మానసికనయనములకు పండవును, ఆంతరంగికకర్ణముకు విందును గావించి ఆత్మ నలరించును. దండిప్రభృతు లీకత్తిని ప్రతిభ యని పేర్కొనిరి. ఇది రచనాకాళమందును, క్లిష్టనైపుణ్య

మందును, ఆలాపనమందలి నేరిమియందును, భావ బంధురవృత్తభంగిమమందును ప్రకాశ మగును. కళో పాసకుడు తనమయభావమున మునిగి, ఆత్మవిస్మృతుడై యున్న మహారత్తమున, హృదయసింహాసనమున నాసీనుడైయున్న భగవానుడు “నిమిత్తమాత్రం భవనవ్య సాఽకై” అని వాని నుద్దేశించి పలికి, వానిరసనముపై దివ్యవాక్కుల దేలించి, ఆతని శేఖినీముఖమునుండి భావభువనములను దొరలించును. కావ్యజగతియం దావా క్కులు వంశీరవమట్లు వినంబడును; ఈ భువనములు నుండర సృష్టిని దృష్టిపమత్తమున జూపును. కావున కావ్యజగతికి దివ్యబృందావనము రూపాంతర మని వచింతును.

నిర్మాణమాత్రములను దృష్టినీడికొని, అంగప్రత్యంగములను తయారొనరించి, వానిలో నాయువు వోసి విధి మనుష్యుని సృష్టించునీల, నీయనుబద్ధ విషయసం యోగమున, వాక్యగ్రధనమున వరప్రసాదియైన రచ యిత భావము వోసి కావ్యమును సృష్టించును.

తన కీశ్వరు డిచ్చిన శక్తిని కళోపాసకుడు తనకల మున బూరించును. మంత్రకాని చేతియందలి బెత్తము వలె నిది దివ్యమంత్రకత్తి గలిగియుండును. కృష్ణప్రజ్ఞ నుదర్శన చక్రమున ప్రవేశించినతెలుగున, కళోపాస కునిప్రజ్ఞ ఆతనికలమున బ్రవేశించును. నిర్మాణరియమ ములకు సహకారుల గావించుకొని, నూనసనేత్రము మ్రోల భావనము నిలిపిన దృశ్యమునకు సమాధి నున్నతటి హృత్ప్రీతి బ్రత్యక్షమైన దివ్యనుండర రూపమునకు ప్రభావ కలితమైన తనకలముచే నీతడు ప్రతిరూప మును ప్రతి దృశ్యమును చిత్రించునపుడే అం దాయువు ప్రవేశించును. పుష్పసృష్టి యగుట ఒకప్పుడు, అందుసౌ రభము ప్రవేశించుటవేరొకప్పుడునగునా? సృష్టియనుడు, ప్రాణప్రతిష్ఠయనుడు, జీవప్రదీప్త సౌందర్య మనుడు, భావబంధుర సౌమ్యమనుడు, రచనానైపుణ్య మనుడు, కళాకాళల్య మనుడు ఈ చిత్రలేఖనమున జేరియుం డును.

జిజ్ఞాసగల దృష్టితో, జగదీసుడు ప్రసాదించిన హృదయముతో భ్రమణ-మొనరించుచు, ఆంతరంగిక

ప్రాంతాహుకతన జంకుగొంతులకు చోటియక, విని ధానుభవములకు ఆత్మకీర్తనమున చోటానకు, హృదయధృత్తిని వీరిలోని కావాసన మొనరించుచు, నేనీరచనమునకు గడంగిని. గుండెలో నాధ్యాత్మికమైన పరుసనేడకలదిని నాదృఢ నిశ్వాసము కావున దీని స్పర్శ నందినంతన విని ధానుభవములు దివ్యరూపమన్వితము లగు నని హృదయలూర్వకముగ నెఱుఁగించుచు గనుక, ఇట్టి యనుభవముతో కావ్యసామగ్రి యగునని పూర్ణముగ విశ్వసింతులు గావున, నీశ్వరుని సృష్టిచేతులు మొగిచి ఈ రచనమున కావ్యనిభవము తోచునేమో యని ఆశచనుమిన్నాన; ఇందు సూచనృప్తి, స్వంతృప్తనృప్తి, ఆత్మను తన పుష్పస్థి కన్యకృనేమో యని ముక్కువపడుచున్నాన; నాగూర్వకమైన సాహిత్య లక్ష్మి నాయుడల బ్రహ్మయో నారచనమును కమలాలయము కావించునేమో యని మిక్కిలి యాశించుచున్నాను. నాగూర్వ ఫలించునేని, నాగూర్వకము సిద్ధించునేని నాజన్మ సన్మయమైనది యానందించును.

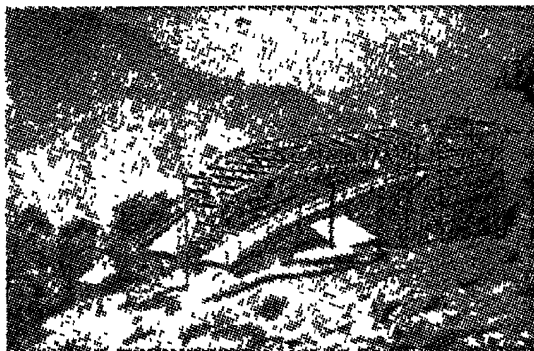
నాగూర్వకమైనదియో వినీతభావమున చదువరుల మ్రోల విన్నవించుచు, నీవగూర్వకమైనది యాహారాష్ట్రయంత్రమున నాకు చేకుటిన అనుభవములగుటచే నీనక, చూత్రముచేప్పియూరకొనక, అందుండి నేను సంగ్రహించిన భావసామగ్రిని, సాహితీ సూత్రములను, కావ్యపరికరములను సంస్కృత విశేషముగ నిందును నందును వ్యక్తపఱచుచుంటిని. వింతన, విష్ణురమునే చూపునది కావ్యము కాదని నా గుప్తప్రాయము. వింతకై, విష్ణురమునకై మాత్రము పోత్తయలు తొలిచి, వానికే పారి తోషికము నిచ్చుపాఠకులు కొందఱుండుట నే నెఱుగుదును. నా రచనలు వీరికై గాని, వీరిపదనములకై గాని తలనూపుటలేదు. శత్రుసందీప్తములై, సౌందర్య

సముద్యాపితములై పతితహృదయము నాకర్షించినవియైన చిత్రములను తెలుపుచు, సంతమాత్రమున తృప్తి నందక, పతితపతిభయ తనిపి, పతిత యాత్మ నిలరించు భావసామగ్రిని ఆయా సందర్భములందు మనసున పొడనుపిన కావ్యమునుండి కైకొని నేనీ గ్రంథపీఠమున జేరవేయుచుంటిని. జరిగిన సంగతుల జాబితాను వివరించుట నా యుద్దేశముకాదు. సాహిత్యము జాబితా కాదు; కావ్యము చిట్టాకాదు. నాయాశయము తెప్పియో, నా రచనోద్దేశము తెప్పియో గ్రహించి పాఠకమహాశయులు నా యత్నములను విశాలదృష్టితోను, విజ్ఞానదృష్టితోను విమోచింతురని ఆశపడుచున్నాను.

అమ్మదివంగతయైన నిమిషమున జరివానవలె నార్చి నాలేబ్రాయమును మార్చినది, నిర్మలమైన అయ్యగుండియ శ్వేతాతపత్రమై వడిగల ఆ జరినుండి నన్ను కాచినది. దుర్విధి ఎవరై ఆ పవిత్రచృత్రమును వమ్ముజేసి, నా బ్రదుకుపై దుమ్ము బోసినది. దురంత దురితోత్కటపరిస్థితులు గదలు పూని నాపైదుమికి, నా గుండెలను గుండజేయదలపడినవి, ఒకచేత గుండియలను బట్టితిని; నాకై మిగిలిన అయ్యచితిలోని విభూతిని రెండవకేట గైకొంటిని. నాకు కలదానిని కావలసిన వారు కలించుటచే, నీక నావియనుకొనదగినవి రెండు చేతులగల ఈ సామ్యులే. కొండొకవడి మిగులమాన్విల్లినను, కడుంగడు పవిత్రమైన ఆ వమ్మునుండి ఆత్మను దరపుసామ్యును సృష్టించుకొన నిశ్చయించి ఆ మహూర్తముందే అందుండి పయనమును ప్రారంభించితిని. నాటి శృణానఘట్ట మియాత్రలోని ప్రధమఘట్టమై నేటి కావ్యఘట్ట మైనది.

సామాన్య విజ్ఞానము

౧౯౩౫ సం. ఉత్తరార్ధంలో సారనాథం మూల గంధకుటీ విహారపు వార్షికోత్సవం చూడడానికి వెళ్లితే అక్కడ భదంత రామాలసాంకృత్యాయనలను కలకొడం సంభవించింది. మాటలధోరణిలో “కొన్నాళ్ల నుంచి నా వొళ్లు బాగాలేదు. నేను లంకా నివాసిని. ఈ కాశీశ్రేణి నాకు పడటంలేదు.” అని అంటే వారు “భివరాత్రికి నేను నేపాలుకు వెళ్తున్నాను. ఆఖరు న్యాయపరీక్ష ముగిసితరువాత మీరుమాడారండి. అక్కడ కొన్నాళ్లుంటే మీశరీరం బాగుపడుతుంది. తరువాత నాతోగూడా తిబెత్తుకువస్తురుగాని” అని

వగ్గపుదారి (Rope-way) స్టేషను

అన్నారు. అప్పటి కంతటితో సరిపోయింది. ౧౯౩౬ సం. ఫిబ్రవరినెలలో రామాలగారిని కలసుకొనగా మళ్లీ నేపాలు, తిబెట్టు ప్రయాణాలనుగూర్చి ఎత్తారు. నేనూ కొంచెం తటపటాయిస్తూ వెనుకాయుందాడుతూ “మీరు పదండి, నేనూవస్తాను” అని అన్నాను.

చాలానుంది స్నేహితులుగూడా కలిసి నన్ను వెళ్లమని ప్రోద్బలించేయడం మొదలుపెట్టారు. అంతలో రామాలగారు నేపాలంకేరి అక్కణ్ణుంచి ఒక పెద్ద పుత్రరం వ్రాస్తూ కాట్యండు చేరడానికి గల పిళ్ల నన్నింటిని వివరంగా తెలియపరచారు. అంతమనస్సున గట్టిపరచుకొని ౧౯౩౬ సం. మార్చి ౧౧ తారీఖున

బెనారస్ కంటోన్మెంటు ప్రేవన్నుంచి బయలుదేరాను. నన్ను సాగనంపడానికి రైలుదగ్గరికివచ్చిన మిత్రులందరూ “త్రివిష్టపం స్వర్గం గత్వా” అనే మహాభారత వాక్యార్థి సమీక్షా “మీరు స్వరానికి వెళ్తున్నారే” అని సాగనంపారు. మజఫర్ పూర్, సుగౌరిలలో బండ్లను మార్చుకొంటూ రక్కాల్ మీదుగా ౧౨ రోజు తెల్లవారి ౮ గంటలకు వీరగంజ్ చేరాను. రామాలగారి కూచనను అనుసరించి నేను సామాన్యరైల్వే గారి ఇంటికి వెళ్లవలసివుంది. నేపాలుకు ప్యాన్ పోర్టు ఇప్పించడానికి వారే ప్రయత్నించాలి. కొంచెంముందుకు వెళ్లానోలేదో నేపాలు పోలీసు జవానాకడు నోటుబుక్కు పెన్సలు చేతబట్టుకొని నా దగ్గిరకువచ్చి ప్రశ్నలువేసి నోటుబుక్కు నింపడం ఆరంభించాడు. ఎవరు నీవు? ఎక్కణ్ణుంచివచ్చావు? ఎక్కడికి వెళ్తున్నావు? ఎందుకు వెళ్తున్నావు? అని చూటిప్రశ్నలన్నీవేసి చిట్టచివరకు “నీకు నేపాలుకు వెళ్లడానికి అనుమతి దొరకదు” అంటూనే వెళ్లిపోయాడు. సరే అని నేనూ ధర్మరత్నగారి ఇంటికి వెళ్లాను. మరునాడు సామానగారు ప్యాన్ పోర్టుకోసం ప్రయత్నం చేశారు కాని సఫలంకాలేదు. అందుమీద నేను కాట్యండుకు రామాలగారికి టెలిఫోనుచేయించాను. అంత ౧౪ రోజునాటికి కాట్యండులోని ఉన్నతాధికారులు నా ప్యాన్ పోర్టుకు స్వీకరించినట్లు వీరగంజియందలి తమయధికార్లకు టెలిఫోనుద్వారా తెలియపరచారు. ఇక నన్ను అడ్డగించగలిగేదెవరు? కాని ఆనాడు శనివారం. నేపాలుసర్కారుకు శనివారమే ఆదివారం. ఆనాడు కచేరీలన్నింటికి నెలవు. కాబట్టి ఇంకోరోజు అక్కడే ఆగవలసివచ్చింది. మర్నాడు ప్రాద్దున్నే నా సామానుతోపాటు ప్రేవనుకు వెళ్లడానికి హుకుందొరికింది. అక్కడ వక నేపాలీ ఆఫీసరుగారు వచ్చి నన్ను కలుసుకొని ఒకటిరెండు ప్రశ్నలడిగి అతని నంటును జవానుకు ఉంగరం తీసియిచ్చాడు. జవాను ఆ వుంగరం

తో మొహరువేరి ప్యాస్ పోర్టును నాచేతికిచ్చాడు. అటు పిమ్మట నేను నేపాలువాని కిల్లరైలులో ఎక్కివచ్చాను.

రైలుబండి వీరగంజినుంచి ౮-౩౦ కు బయలుదేరింది. ఆదివరకు ఎద్దుబండ్లు నడిచే పాతరోడ్డు వెంటవెంటనే రైల్వేలైను పోవడం చూస్తే ఆరియాఖండాన్ని వెంటబెట్టుకొని యూరోపు ముందుకు సాగిపోతూవున్నదో అనిపించింది. కొన్ని మైళ్లుపోయిన పిదప పాతరోడ్డు మారమైపోయి ఇకకన్పించలేదు. అర మైళ్ల దూరంనడిచి ఇంచుమించుగా ఒంటిగంట అయ్యే

మొదిలైంది. లారీ పాతది. నడక మందం. పాస్ పోర్టు తనిఖీకనీ, నీటికనీ ఆక్కడక్కడనిల్చుస్తూ సాయంకాలానికి భీమశేషికి పోయి చేరింది మా లారీ.

భీమశేషి ఒక చిన్న గ్రామం. అదీరెండుగా విభక్తమై ఒకభాగం సరిగ్గా కొండ అడుగునవుంది. ఈరెండు భాగాల్లోని ఇళ్లన్నీకలిసి పాతికకంటే ఎక్కువవుండవు. గ్రామస్థులలో ఆధిపత్యం నేవారుబాధివారు. ఆమ్లేఖగంజినుంచి ఇక్కడకు ౨౨ మైళ్లు. మోటారు లారీలు నడవడం ఇక్కడివరకే. ఇకమీది స్వయంగా నడిచో, లేక గుర్రాలమీదకో ప్రయాణం సాగించాలి.

కాట్మండు కనుమ

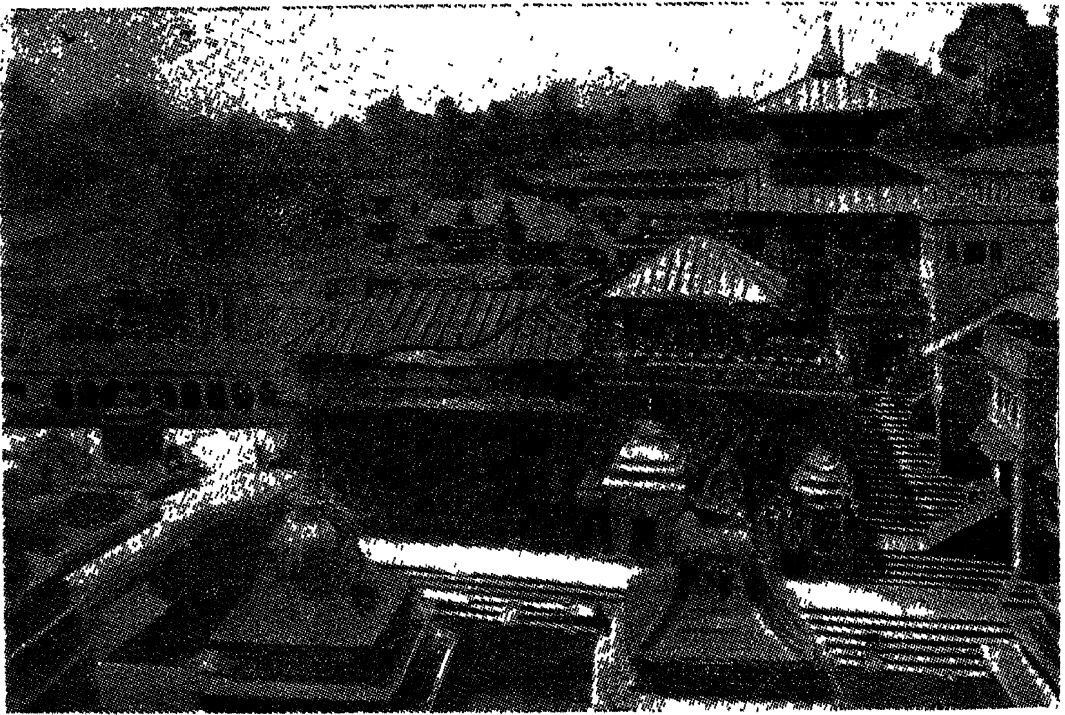
సరికి రైలుబండి ఆమ్లేఖగంజికి పోయిచేరింది. ఇక్కడితో రైలుదారిసూడ నమాప్తం. రాబోయే మకాం భీమశేషి. అంతవరకూ మోటారులారీలు వెళ్లుతాయి. కాని ఇవి ధాన్యపు బస్తాను, సామాన్లను మోసుకొనిపోయే లారీలు. ప్రయాణీకులకు గూడా వాటితోపాటే ఎక్కిస్తూ ఉంటారు. ఒక్క రూపాయకు ఒకసీటు. ఉప్పుబస్తాలతోపాటు నేనూ ఒకలారీలో ఎక్కివచ్చాను. అక్కణ్ణుంచి ఎక్కడ

ఇక్కడినుంచి కాట్మండువరకు ౧౪ మైళ్ల పొడవున పగ్గపుదారి (Rope-way) వుంది. దానిద్వారా సామాన్లు కాట్మండుకు రవాణా అవుతూవుంటాయి. లారీనుంచి దిగంగానే మాలీవాళ్లు అనేకులు వచ్చి నన్ను చుట్టవేసుకొన్నారు. కొంచెంసేపు వాద వివాదాలు జరిగినమీదట రూపాయపాతలకు ఒకమాలీ దొరికాడు నన్ను కాట్మండువరకూ తీసుకొని వెళ్లడానికి. తరువాత ఉదరతూర్తి గావించుకొని ఒక అంగట్లో

పడుకొని రాత్రి గడిపాను. తెల్లవారు జామున నాబురు గంటలకే కూలీవచ్చి తలుపుగొట్టి లేపాడు. ప్రయాణం సాగించాం. కొండమీదికి ఎక్కడం ఆరంభం. కూలి వాడికి అలవాటు, సరాసరి ఎక్కిపోతున్నాడు. కాని నాకు చీకట్లో దాచే సరిగ్గా కన్పించడంలేదు. ఏవో ప్రకారం నడిచిపోతున్నాం. తెల్లవారింది. ఇంకా ఎక్కడమే. 2-30 కు కొండశిఖరంమీదికి చేరాం. అక్కడనేపాలువారిపోలీసులు ఉన్నారు. యాత్రీకులను మూలమట్టుగా శోధిస్తారు. అక్కడితో ప్యాన్ పోర్టు తంటా ముగిసిపోతుంది.

తిప్ప ఇతర విదేశీయులకు నేపాలులో కాలు పెట్టడం మంటే దుర్లభమే. ౧౮౮౧ మొదలుకొని ౧౯౩౫ వరకు గల ౫౪ సంవత్సరముల దీర్ఘకాలంలో కేవలం ౧౫౩ గురు యూరోపీయులు కాట్మండు ప్రవేశింప గలిగారు. వారిలో చాలమంది సర్కారు పనిగాద వెళ్లినవాళ్లే. ౫౫ గురు ఖాన్ నేపాల్ మహారాజుకు అతిథులుగ వెళ్లినవారు.

ప్రస్తుతం దిగుడు ఆరంభమైంది. ౯-30 కు కులీఖానా అనే మరో మకాం చేరాం. మధ్యాహ్నం భోజనం అక్కడే. ౬ది సాధారణంగా ప్రయాణీకులు

పశుపతి నాథమందిరము

నేపాలు పెళ్లడానికి పరదేశీయులకే గాదు, నేపాలీలకు నైతంప్యాన్ పోర్టు ఉండితీరాలి. సంవత్సర మంతటిలోను ఒక్కసందర్భంలో మాత్రం ఈ ప్యాన్ పోర్టు రద్దీ ధంవుండదు. శివరాత్రికి పశుపతి నాథమహాదేవుని దర్శించడానికి వెళ్లే తీర్థయాత్రీకులకు ప్యాన్ పోర్టు తీసుకోవలసిన తంటా ఏమీవుండదు. ఇక భారతీయులకు

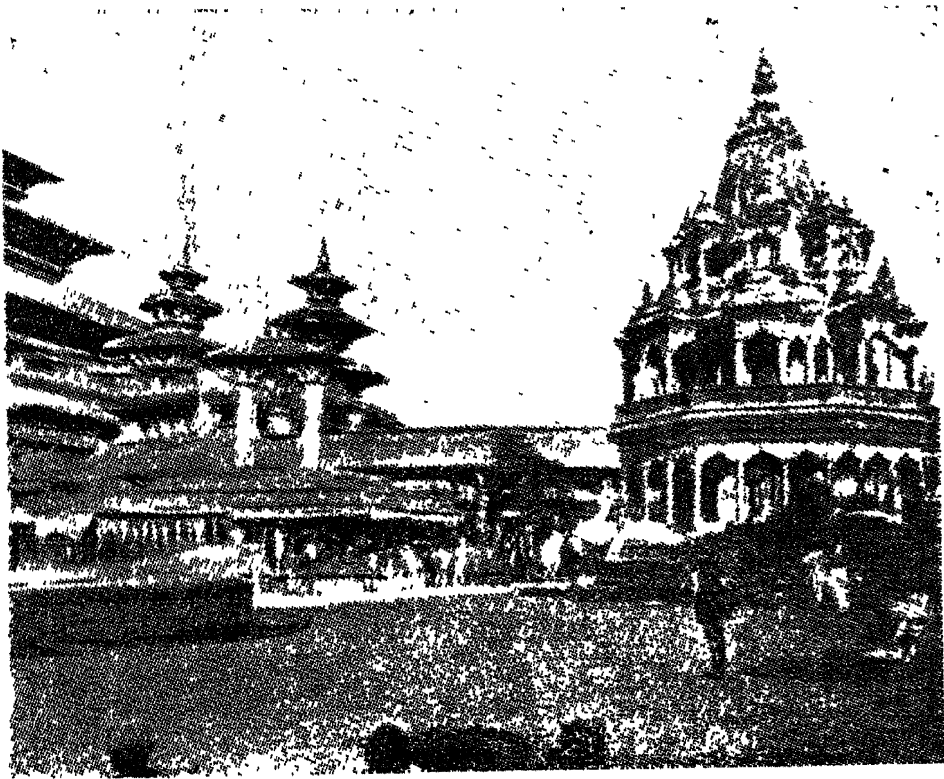
దీని అప్పానాలు చేసుకొని, భుజించి కొంచెం విశ్రాంతి తీసుకొనే స్థలం. పదిపన్నెండు అంగళ్లు, సకల శ్యామలమైన మనోహర ప్రదేశం - ప్రాకృతిక దృశ్యం మహాసుందరంగా ఉంది. సమీపంలోనే బల బలమని ఒక నిర్మి రిణి పాదుకూవుంది. దీనిని చూడగానే మాజుమ్మ భూమి లంకలోని “మనకేలియా” జ్ఞాపకానికి వచ్చింది.

గోజనాదులు చేసుకొని మట్టి ప్రయాణం సాగించాం. అటు ఎండ తీవ్రమైనకొలదీ మా నడకకూడా తీవ్రతను దాల్చింది. మొదటికొండ దిగడంతోటే వేరొక చిన్న కొండ ఎక్కడగావస్తే దాన్నీ ఎక్కిదిగాం. మూడో కొండ ఎక్కడం సాగించాం. ఇది అన్నిటికంటే కఠినమైన ఎక్కడు. కావడానికి నా వెంటవున్న కూలికొండ మనిషే. ఇంతవరకూ బాగానే ఎక్కివచ్చాడు. ఇప్పుడు ఈకొండ నెక్కడంలో అతడూ వెనుకపడడం మొదలు పెట్టాడు. అతనువచ్చి కలుసుకోడానికి మధ్యమధ్య ఆగుతూ, అలసట తీర్చుకొంటూ, రోజుకొంటూ

బ్రేమఫేరీనువి డాక్టర్ కోటకు గా మైళ్లు. మహా కఠినమయిన మార్గం. అందులో మూడు కొండలు ఎక్కి దిగడం. చడిమిదొండ చులభమైనదేకాని ఇటూ అటూ వున్న కొండలు మహావికటమైనవి. బుడ్లమార్గం నిర్మించడానికి వీలులేనంత నిలువున నోడలులూ నిలుచోని ఉన్నాయి. ఈ రెండకొండలను దాటవలసిన కనుమ దార్లు- శీశిగిరి, చంద్రగిరి అనేవి భారతవర్షపు మైదానానికి ౬౦౦౦ అడుగులు ఎత్తున వున్నాయి.

ధాక్టర్ కోటలో ఏడేనిమిది రోడ్లకంటే ఎక్కువ లేవు. నేపాలుమార్గంలో సాధారణంగా ప్రతివూరలో

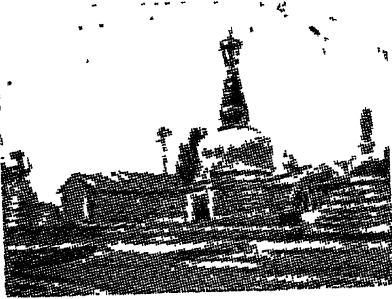

పాటనులోని రాజదర్బారు స్థలము

రోడ్లకొంటూ సాయంకాలానికి పర్వత శిఖరం మీదికి చేరాం. అక్కణ్ణుంచి దిగుడు అరంభమైదిగాని ఇది వరకటి ఎక్కడుకంటే ఎక్కువ కఠినమైన, గుండెలు హడలగొట్టే దిగుడు. చివరకు ౬-౩౦ గంటలకు “ధాక్టర్ కోట” అనే ప్రదేశంచేరి రాత్రికి మకాం వేశాం.

ప్రయాణీకుల విక్రాంతి నిమిత్తం చోటూ, కంటవంశు కోడానికి పాత్రలూ, కావలసిన సామాన్లూ అన్నీ దొరుకుతాయి. ప్రజ్ఞేకం అద్దె ఏమీ ఇవ్వనక్కరలేదు. గుకానదారుడద్ద మనకు కావలసిన సామానులను కొనుక్కొంటేచాలు.

ధాన్ కోసం నా కొక సేవాలీకటుంబం వారు
కాట్టంనుంచి తిరిగివస్తూ కలిశారు. వారేవో వ్యాజ్యం

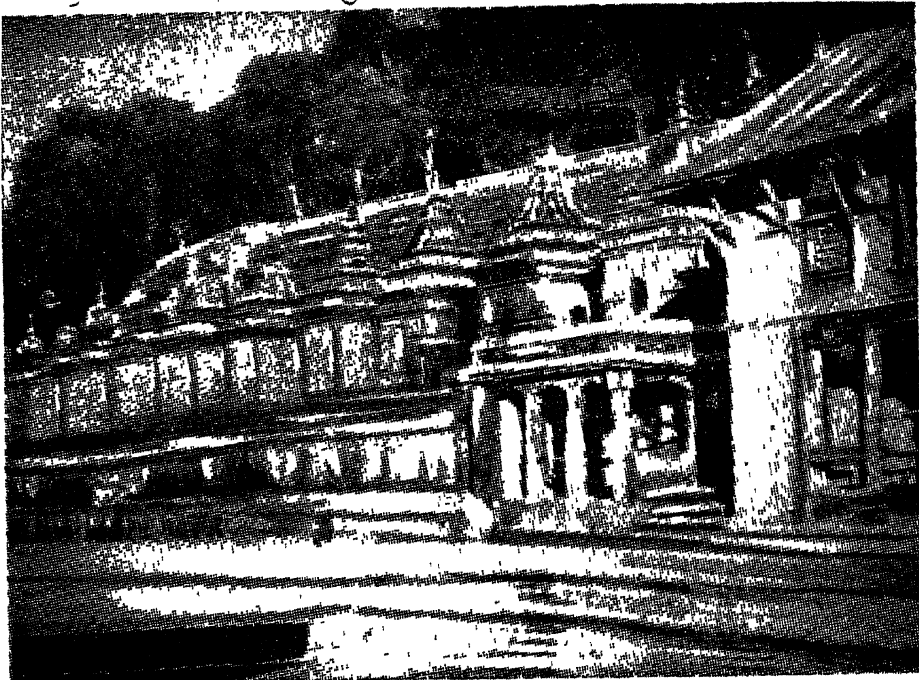

పాటనులోని ఆశోకస్తూపము

సంబంధంలో ఆక్కడికి వెళ్లాంట. వ్యాజ్యం తీర్మాన
మైనతరువాత రెండ్రోజులకంటే ఎక్కువ వారికి
కాట్టంనులో నిలవడానికి వీలుకాలేదు. ఆతర్వాత

ధాన్ కోసం బయలుదేరారు. ఇందువల్ల సేవాలీ
సర్కారువారు సేవాలీయులైనప్పటికీ వారిమీద ఎంత
కఠినంగా వ్యవహరిస్తున్నదీ విదిత మవుతుంది.

భోజనం చేసి పడుకొన్నాను కాని నిద్రపట్టలేదు
బాగా. తెల్లవారకముందే లేచి కాల్యకృత్యాలను చేర్చు
కొని ప్రయాణం సాగించాం. ఒక్క ఘర్టాంగదూరం
దిగంగానే సరాసరి కాట్టంనుకుపోయే బండ్లవారి
దొరికింది. రోడ్డుకు రెండువైపులా పచ్చిక బయళ్లు
పాలాలూ, మగ్గమగ్గ ప్రయాణీకుల కనిశీకి పోలీసు
తాణాలూ. థాన్ కోటనుంచి కాట్టంనుకు వీడ్చేమెల్లు.
దారి సరళమైనది కాబట్టి ౯-3౦ గంటలకల్లా కాట్టంను
ప్రశంించాం. రాహులుగారు నా కోసం చాలా
ఆమద్దాతో కనిపెట్టుకొని వున్నారు. ఆనాడు కేనచ
టికి చేరకపోయిట్లుంటే మర్నాడు నాకోసం ఓగం
జికి పెరిఫోయ చేసేవారట.

వసువతిహాథసుందిరక్షణి

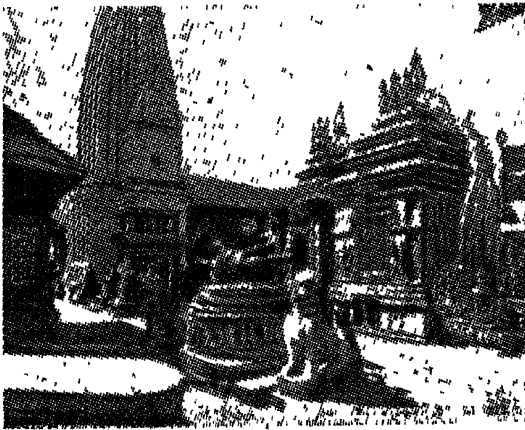
వెనకలిపామ్మని పోలీసుఆధికారులు ఆజ్ఞాపించారట.

పాపం భోజనమైనా చేయకుండానే

కాట్టంను ఒక సమతలమైన లోయలో వుంది.
చట్టా వహోన్నతాలయిన పర్వతాలు గోడలలాగు

నిలువోని వున్నాయి. నాలుగువేళలా మాసినట్లయితే ప్రకృతి కొండునే గోడలతో వై సర్దికదుర్గం నిర్మించి దా అనిపిస్తుంది.

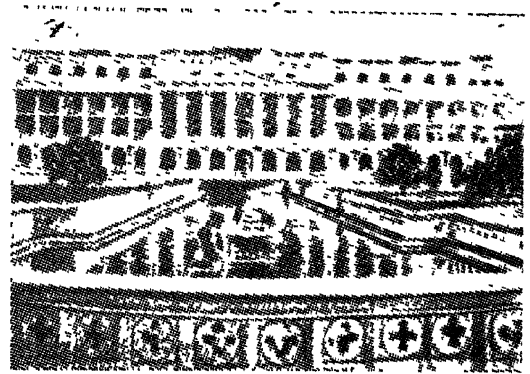
రామాయణానికి ప్రాపులు మొదలగునవి సరిజూచి పంపవలసి వచ్చుటచే మేము వీర్పరమకొన్న కార్యక్రమం అనుసరించి తిబెతుయాక్రమ ఇంకా వకనెల ఆవ కాళిముడింది. కాబట్టి ఈ మధ్యకాలంలో నేపాలమండలి వితిహాసిక, దర్శనీయ స్థలాలను చూడవలెనని సంకల్పించాను. అదిగాక తిబెతు వెళ్లడానికి మందే ఆక్కడి భాషా శబ్దాల కొన్నింటిని నేర్చుకోవాలి అదేకంటా మాకు తోడవడడానికి. అందుచే మార్గాయాసాన్నివైతం లెక్కచేయకుండా వెంటనే కర్తవ్య చరణానికి పూనుకొన్నాను.

స్వయంభూనాథు, వజ్రప్రతికము

కొట్టుండు చేరినమరునాడే రాజగురువు హేమ రాజు శ్రమగారిని చూడడానికి వెళ్లాను చాలా సేపటి వరమా మాయిద్దరికీ వార్తాలాపాలు జరిగాయి. ఆయన మంచిపండితులు. ఆయననోటివెంట వచ్చే ప్రతిమాట లోనూ ఆయన విద్యుత్ ప్రకటనవుతూ వచ్చింది. సంస్కృతం, హిందీ, బంగళా, ప్రాకృతం, ఇతిహాసం, పురాతత్వము మొదలైనవాట్లో వీరికిగల జ్ఞానము మహా విస్తృతమైనది. సుప్రసిద్ధ బౌద్ధ దార్శనికుడైన ధర్మ కీర్తి వ్రాసిన ప్రమాణవార్తిక మను గ్రంథమును బాగాజాటిలో బోధాస్తాపం గూడా వకటి. నేవారి భాషలో

నదువుడని నాకు సలహానిచ్చారు. మరియూ ప్రాచీన తాళపత్రములందలి కుటిలా, మాగధీ, రంజనా మున్నగు లిపులను చదివితెలుసుకొనగలుగునట్లు అభ్యాసము చేయిస్తానని కూడా చెప్పారు. సేమరాజు శ్రమగారు ప్రాచీనపద్ధతి ననుసరించి కాశీభాషలో సంస్కృత వ్యాకరణం, దర్శనాచలను అభ్యసించినవారే. ఇక

కొట్టుండులోని సింహదర్బారు,
మహారాజు మహాలు

వీరిష్టమే వుండేనీ నవీనవిచారాలు ప్రవేశించడానికి వీలేమాత్రమూ లేని దుర్గమ పర్యతప్రదేశాలమధ్య. అయినప్పటికీ ప్రపంచమండలి ఆధునిక విషయములను సైతమూ బాగుగ అవగాహనంచేసికొని వున్నారనుట చాలా ఆశ్చర్యంగొలిపేసంగతి. వారి వృద్ధతయందునూ మిగుల పరిశ్రమతో కఠిన పాఠనాదులలో నిమగ్నమయి తుణతుణమునకూ మారిపోతూవుండే నవీనయంగపు విచారములందు సైతమూ ఆప్-టు-డేట్ పరిజ్ఞానము కలిగి యుండుట మిగుల హర్షింపగలిగింది. వారికంటే బహుశ్రుత, కార్యక్షమలైన విద్వాంసులు నేపాలులో ఒకరిద్దరికంటె ఎక్కువ వుండరనుకొంటాను.

౧౯౩౬ సం. మార్చి ౩౧ క తేది ప్రాద్దున వెక్కిరిమోద ఒక నేపాలీ పెద్దమనిషి శ్రీమాన్ దాసు గారిని వెంటబెట్టుకొని ఇచటి పుణ్యప్రదేశాలను చూడటానికి బయలుదేరాను. మొదలు బోధాస్తాపం వై పునకు నిశాం. తిబెత్, చీనాలవరకూ పేరుమ్రోగిన గొప్ప

దీనిపేరు “పైత్తి” తిబ్బెడు భాషలో “జయఃఖానర్.” చీనా నేపాలుదేశాలకు సర్కారీ సంబంధంవుండిన సినాలో చీనాదేశపు రాజమాత ఇక్కడే వుంటూవుండే వాడనుకొంటారు. ఇప్పుడ కూడా బోధాయండలి వ్యవస్థ

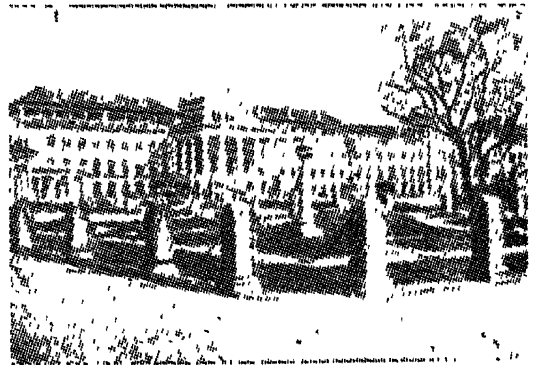

కాట్రుండులోని ఒక చతుర్దిక్-బుద్ధమూర్తి

ఒక చీనాదేశపు లామాయధీనమండే ఉన్నది. స్తూపము కువర్ణమయము. చట్టా ఇండ్లవరుసలున్నాయి. మంచి రక్షితదశలో ఉంది. కాట్రుండునుంచి ఇక్కడకు మూడు మైళ్లు-మధ్యరోడ్డు. రోడ్డుకు రెండువేపులా జీర్ణదేవాలయాలు, శిథిలములైన స్తూపాలు ఎన్నో కనిపించాయి. మొన్నవచ్చిన బీహారపు భూకంపము ఈ కట్టడాల్నింటిని నేలనుట్టం చేసిపోయింది. మిగిలినవాటిని ఎండలూ, వానలూ తింటున్నాయి. నేపాలదేశపు సిద్ధహస్తలయిన కళాకుశలలు నిర్మించిన ఉత్కృష్టవిగ్రహాలు నేడు మీడికప్పలన్నీ హాలి పడిపోవడంచేత బట్టబయలై కనిపిస్తున్నాయి. పట్టణానికి ఒక మైలుమారంలో “అమర సింహ” అని వేరొకడు విహారం. సుప్రసిద్ధ అమరకోశ కారుడు అక్కడే వుండేవాడని ప్రతీతి.

బ్రోధాస్తూపానికి ఎదురుగావున్న త్రేతానికి అడ్డంపడి మధ్యగుండా ఒకమైలు వెళ్లినపిమ్మట

కుడిచేతివైపు గుహ్యేశ్వరీదేవాలయం వస్తుంది. ఇది మహాబిత్తాకర్షకమైన స్థానం. నాలుగువేపులా పూలు చెక్కిన వెండిపలకల మార్పుతో, మధ్య సువర్ణశిఖర కిరీటాన్నిధరించిన ఈ మందిరం చూడడానికి అతి మనోహరంగా వుంటుంది. నాలుగు మూలలందు పడగలెత్తుకొని నాలుగు రజతనిర్మితసర్పాలు నిలుచొని వున్నాయి. వీటివల్ల దేవాలయపు శోభ ఇనుమడించింది. దేవళంలోపలవున్నది వకజల, ఎల్లప్పుడు వెండిమాతతో మాసివుంచుతారు. లోపల నాల్గు నైపులా తాజేళ్లమూర్తు లున్నాయి. నేపాలుదేశపు దేవాలయాలన్నింటిలో హిందువులూ, బౌద్ధులూ రెండు బాతులవారు గలకి దేవతాపూజలను చేస్తూవుంటారు. దేవతయొక్క పేరుమాత్రం వేరు. అటులే ఇచటికి కూడా హిందువులూ, బౌద్ధులూ కన్తూఉంటారు ఉపాసనా నిమిత్తం. ఇక్కడ వాగ్మతీయనేనది పాఠతూ వుంది. భిక్షుకులు నీర్లుత్రాగడానికి కర్కశచంద్ అను కొండదగ్గరనుంచి బుద్ధభగవానుడి నదిని తీసుకొని వచ్చాడని చెబుతారు. దీనితీరం వెంటవెంట కొంతమారం వెళ్లినయెడల పశుపతినాగుని దేవాలయం వస్తుంది. ఇది నేపాలులో ప్రఖ్యాతిచెక్కిన హిందుత్వీరస్థానం. దీని

కాట్రుండులోని నేపాలమహారాజు మహాలు

దర్శనానికి ప్రతినవత్సరమూ భారతదేశమునుంచి కూడా వేలకొలది తీర్థయాత్రకులు శివరాత్రికి వస్తూ వుంటారు. దేవాలయంలోపల నలువైపుల నాలుగు మొగాలు కలస్తంభం చొక్కటివుంది. ఎరగనివాళ్లు దాన్ని

చూచి బ్రహ్మయని భ్రమపడుతుంటారు. అడుగున శేలంత రూపాయలతో జోడించివుంది. ప్రసిద్ధ డ్రేత్తువడంచేత ఇక్కడ ధనసంపత్తికేమీ కొరువయనేమాట లేదు.

ప్రశుపతి నాథంసుంచి ఒక మామూలు రోడ్డు మీదుగా రెండుమైళ్లువడచి వెల్లితిమీని పాటక్ అనే స్థానమును చూడవచ్చు. మధ్య ఒకసుందరమైన వంతెన మీదుగా వాగ్మతీనదిని దాటాలి. ఈ ప్రదేశం పేరు సంఖసుగౌల్. దీనిని ఉత్తరప్రయాగ అనికూడ వ్యవహరిస్తారు.

నేపాలుదేశపు నడిమితరగతి మహిళ

రిస్తారు దగ్గరే రెండునదుల సంగమం ఉండటంచేత. పాటక్లో ప్రవేశించగానే తడిచేతివైపు చారుమతీ చైత్యమని ఒకస్తూపం కనుబడుతుంది. పాటక్ నాలుగు కోణాలల్లా నాలుగు ఇటువంటి స్తూపాలే. మొదటి స్తూపానికి నలుప్రక్కలా నాలుగు సుందరమార్దులున్నాయి. నేనారి భావలో శ్రీ ౫ రాజరాజేంద్ర మహీపతీంద్రుని పేరుగల ఒకశిలాశేఖ ఉంది.

పాటక్ ఒకపురాతన స్థానం. మూర్ఖులకాలంలా నేపాలుకూడా అశోక చక్రవర్తి నామ్రాజ్యంలా వుండేది. శ్రీ. ఖా. ౨౫౦ వ సంవత్సరములో అశోకుడు నేపాలుకు బోయి ప్రాచీన రాజధాని యయిన మంజు పాటక్కు బదులుగా లలితపాటక్, లేక లలితా పురమనేపేరుతో నొకక్రాంత పట్నాన్ని నెలకొల్పాడు. ఆమంజు పాటక్, లేక లలితాపాటనే ఇప్పటిపాటక్. అశోకుడు దీనిని పవిత్రస్థానముగఁచి నాలుగు ప్రక్కల నాలుగుస్తూపాలనూ, మధ్య నొకస్తూపాన్ని కట్టించాడు. అప్పు డాయనవెంట ఆయనకూతురు చారుమతిగూడా వచ్చివుండింది. అనంతరమామె భిక్షుకయై ధర్మప్రచారం కొరకు ఇక్కడే నిలిచిపోయింది. పాటక్లోని మొదటి స్తూపానికి ఆమెపేరునుబట్టి చారుమతీ స్తూపమనుపేక కలిగింది. నగరములోని స్తూపం పాడైపోయినప్పటికి కోణాలందున్నవి ఇప్పటికినీ మంచిస్థితిలోనేఉన్నాయి.

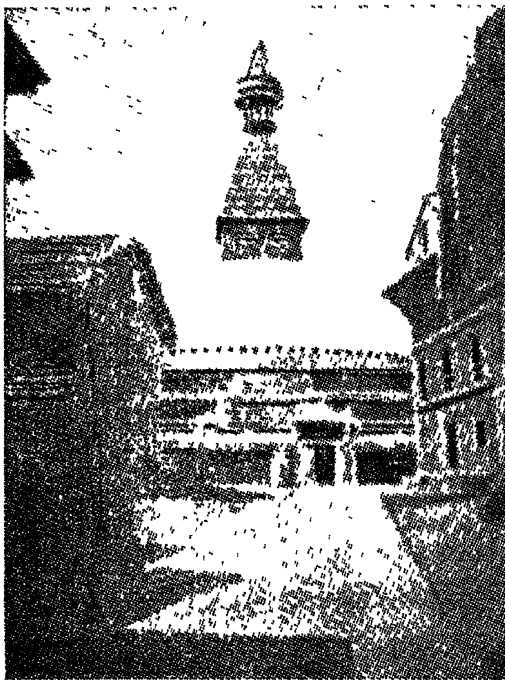
పాటక్ యావత్తూ దేవాలయాలమయం. దాని కింతటి మహత్తురావడానికీ ఇవే కారణాలు. వానిలో నాగవహల్ అనేజాద్ధ విహారంవకటి. అందు బుద్ధ భగవానుని విగ్రహమును దానిరెండు ప్రక్కలా సారిపుత్ర మార్గల్యాయనుల మూర్తులును గలవు. ఇప్పుడిచట ప్రయివేటు ప్రయిమరీ స్కూలు ఒకటి సాగుతూవుంది.

నాగవహలుకు పడుము బ సరస్వతీనది వేరొక పవిత్రస్థలం. ఇక్కడా రెండిబంగారాలకూ రతనాలకూ తక్కువలేదు. బుద్ధ భగవానునకు కిరీటంపెట్టి హారాలవేసే ఆచారం బహుళా మహాయాన దేశాలన్నింటిలో ఉండవచ్చు. ఇక్కడి విహారపు బంగారుకప్పు ఆకాశాన్నుంచి క్రిందికి దిగే గరుడుని విచ్చుకొన్న రెక్కలలా గుంటుంది. ఆకప్పు క్రింది నుంచి శేలవరహ వ్రేలాడుతూవుండే నానావిధహారాలు ఒక వింతయైన దృశ్యాన్ని కల్పిస్తూ ఉంటాయి.

మహాబోధ విహారపు ఆకారం, బుద్ధగయలోని దేవాలయపు ఆకారం వక్కలే. స్తంభాలు తప్ప మంచిరం యావత్తూ ఇటుకలతో గట్టారు. భూకంపంవల్ల దీనికి నష్టం కలిగింది. కాని సర్కారువారు మరమ్మత్తు

చేయిస్తున్నారు. విహారపురచన మహా సుందరమైనది. నేపాలుకువచ్చే యూరోపియను లందరూ దీని చూడాలని మహామక్కువ పడుతూ వుంటారు.

త్రువార మేము స్వయంభూచైత్యం చూడడానికి వెళ్లం. పట్నం వెలుపల మైలు దూరంలో ఒక కొండ మీద దీని ఉంది. కాని కొన్ని చిన్నస్తూపాలూ, కొన్ని శిలావిగ్రహాలూ కొండయడుగునుంచి చైత్యం వరకూ గల మార్గాన్ని ప్రదర్శిస్తూ ఉంటాయి. మెట్లు చాలా ఎక్కువ. ఈ పర్వతం చూస్తే నాకు సింహళంలోని మహిందగిరి జ్ఞాపకానికి వచ్చింది.

బోధాగృహము

క్రొవల ప్రవేశించడంతోనే యిరు ప్రక్కల బుద్ధగయమందిరాలను బోలిన ఆకృతి గల రెండు విహారాలూ, ఎదురుగుండా స్వయంభూ చైత్యమూ కనిపించాయి. చైత్యంవేపు పీఠులుండేలాగు అనేకసుందర మూర్తులు నాలుగు వైపులా ఆసీనమై ఉన్నాయి. స్తూప నిర్మాణ విధానం మహా సుందరంగా వుంది. అడుగున స్వల్పభాగం వదలి తక్కిన మందిరం యావత్తు

ధాతునిర్మితమైన శేఖతాపడం కలిగివుంది. ఈ తాపడ పువరిమాణం ౫౦ అడుగు లుండవచ్చు. దానిమీద సంతటా బంగారునీరు పోతారు. ప్రధానస్తూపానికి దగ్గరగ నేప్రక్కలందు చిన్నస్తూ పాలుకొన్నివున్నాయి. వీటిచుట్టూ సుమారు రెండునూర్ల మంది జనులు కాపురాలు చేస్తున్నారు. ఇది ఇతిహాసప్రసిద్ధమైన త్షేత్రం. స్వయంభూపురాణమున దీని విషయమై కలదు. ఈ చైత్యోపాసన నిమిత్తం ప్రతివోజూ యాత్రికు లనే గులు వస్తూ ఉంటారు. తిబ్బెతువరకు గూడ దీని ఖ్యాతి వ్యాపించివుంది. అక్కడివారికి కాశీ అంటే తెలియదు. కాని ఈ చైత్యంపేరు చెబితే అందరికీ తెలుసు. ఇక్కడనిళ్ల యెద్దడి గూత్రీసలు నీళ్లువారకక తంటాలు పడుతుంటారు. సర్కారువారు ఈ ఇబ్బంది తొలగింప గలిగిన యెడల ఎంతో మేలవుతుంది.

స్వయంభువు నానుకొని దాని వెనుకగా ఇంకొక కొండవున్నది. దానిమీద గూత్రికులు దిగటానికి ధర్మశాలలు గట్టించారు. ఇది వక తీర్థస్థానమే. కొండమీద ఇనుపరేకులపందిలి క్రింద విన్నాయక, మంజుశ్రీలవిగ్రహాలున్నాయి. బౌద్ధుల్లో మంజుశ్రీ అంటే విద్యాధిదేవత, హిందువులలో సరస్వతిలాగు. సరస్వతి దేవి, మంజుశ్రీ దేవుడూ-ఇంతే భేదం.

మరిరెండు శోజులు గడచిన సిన్దుట నేపాలు లోని చిత్రవస్తు ప్రదర్శనశాల చూడడానికి ఆవకాశం దొరికింది. ఇది స్వయంభువుకు సమీపంగా ఒక మైదానంమీద వున్నది. ఈ మ్యూజియూనికి ఎక్కో బజితే వాళ్లు ఇష్టము వచ్చి పుడల్లా పోవడానికి వీల్లేదు. శ్రీ కాశీప్రసాద్ జాయసవాల్ గారి కొరకు సర్కారు హుకుంమీద దాన్ని తెరిచారు. అందువల్ల నాకు గూడా దానిని చూసే భాగ్యం కలిగింది. ఇందులో కత్తులూ, కటార్లూ, ఆయుధాలూ తప్ప ఇంకేమీలేవు. అవీ పురాతనకాలపు నాటివి. కాని వాటి నక్కడ అలంకరించి పెట్టడంలో మహానైపుణ్యం కనుబరచారు. ఆయుధాలతోపాటు ఇక్కడ ఒక ఘటికాయంత్రం గూడా వుంది. మెషీన్ గడియారాలు రాక పూర్వం ఈ ఘటికాయంత్రాలే గడియారాల్లాగు ఉపయోగపడుతూ వుండేవి. ఒక ఇసుకతోనిండిన పాత్ర, దానియడుగున సన్నని బెజ్జం. పాత్రలోని ఇసుక ఆ

బెజ్జంగుండా జావి దానికింద వున్న మరోపాత్రలో పడుతూవుంటుంది. వైపాత్రలోని ఇనుక యావత్తూ కారిపోవడానికి పట్టేకాలం ఒకహార అని లెక్క. తర్వాత అక్కడి సంగృహీత పదార్థాల్లో రాతిగుండ్లు కొన్ని కనిపించాయి. అక్కడి కాపలామనిషి వాటిని ఫిరంగుల్లో పెట్టి వదులుతూ ఉండేవారని చెప్పాడు. ఫిరంగులనోళ్ల నుంచి ఇవి యథారూపంతో బయటపడేవో లేక మార్పిడికింద మారివచ్చేవో తెలియదు. తోలు తో చేసిన మరోచిన్న ఫిరంగీకనిపించింది. వీదో యుద్ధం లో నేపాలువాళ్లు తిబ్బెరువాళ్ల నుండి ఈతోలు ఫిరంగీని లాక్కొన్నట్లు తోస్తుంది. ఎందుకంటే భోటుల్లో (టిబ్బెటువాళ్లు) తోలుకు చాలావాడుక. అక్కడ నాకల గూడా తోలునే.

స్నానాలుచేస్తారు. వాటికి ప్రక్కగా ఒక పెద్దవిగ్రహంవున్నది. మానుమంచుని విగ్రహంకావచ్చు. ఇక్కడ ఒకజలధారనుపట్టుకొని ౨౨ ధారలక్రింద విఠాగించారు.

స్వయంభూనాథు లోవలిదృశ్యము

స్వయంభూనాథులో బుద్ధుని విరాజ్ఞార్తి

క్రి.శ. ౬ తారీఖున మానదాసుగారితో కలిసి బాలాజీ చూడటానికి వెళ్లాను. ఆనాడు మానుమజ్జయంతి. బాలాజీ అనేది ఒక రమణీయస్థానం. కొండల మధ్య లోయలో వుంది. చుట్టూచెట్లు, ఎన్నోజలబ. అనీటిని ఆపడానికి కట్టించినగుండ్లు. వాటిలో నేమైన పడనేసినయెడల దానిని పట్టుకొనవలెనని వందలకొలది చేపలు పరుగెత్తుకొని వస్తూ ఉంటాయి. ఇవ్వాలే ఇక్కడేదో గొప్ప ఉత్సవం. తెల్లవారినది మొదలుకొని పట్నంనుంచి జనులు గుంపులుగుంపులై వస్తూన్నారు. పట్నం (కాబ్రూడు) ఖాలీ అయిపోయింది ఒకమాదిరిగా. వచ్చిన వాళ్లందరూ మీదవచించిన కుండాల్లో

ఇవి నైనిటాలు (Nainital) లో పంపధారలు లాగు న్నాయి. అక్కడిధారలకంటే ఇవి చాలపెద్దవి. బాద్మ లిక్కడికి స్నానంచేయాలనేఉద్దేశంతో రారు. కంద రాల సౌందర్యం చూడాలని, కొండమీద ఉన్నసిఫీ తిథాగతస్తూరానికి నమస్కరించాలని కన్పించుబారు.

ఈ పర్యటనయావత్తూ సర్కారువారి నిరీక్షణ లోవుంది. మామూలుగా జనులు అన్ని వేళలా దీరిమీదికి రావడానికి వీలేను. సంవత్సరానికి ఒక్కనాడు (నేజీ) అందరికీ అడ్డంకి లేకుండారావచ్చు. పర్యతమంతా చిరు తపులులమయం. వాటినిపట్టుకోడానికి పెక్కుచోట్ల బోనులమర్చారు. వాట్లల్లో ఏగ్రారెనో, మేకనో కట్టి బోనుతలుపులను తెరచివుంచుతారు. చిరుతపులి భోజ నాని కాళపడి బోనులోమారి మేకమీద చూకపోలే బోనువాకిలి దానంతటదే మూసుకొంటుంది. బోనులో చిక్కిన ఎలుకలాగవుతుంది చిరుతపులి. మేడిద్దరం అడ విలో ఇటూ అటూ తిరుగుతూ చాలాదూరం వెళ్లాం. అటువేపునుంచి కొందరు నేపాలీ యువకులు చేతిలో కెమెరా వూగించుకొంటూ ఎదురుగా వచ్చి "ముందుకు వెళ్లవద్దు. ఆముందుపాదలో చిరుతపులివుంది. దాని సుగ్రువిని మేము వెనుకకు తిరిగి వస్తున్నాం." అన్నారు. (నిజాధారతమంది)

బొమ్మల కొలువు

జై. సాంబశివరావు

నాన్నా బొమ్మలు తెచ్చేవా?

లేదమ్మా! రేపుతెస్తాను తల్లీ.

ఎప్పుడూ ఇలాగే అంటావుకానీ
రోజూ రేపు రేపంటావు.

రేపు తప్పకుండా తెస్తానుకాదూ.

అందరూ బొమ్మలు పెట్టుకుంటున్నారా - నా కో బొమ్మైనా లేదు. నాకు కృష్ణుడిబొమ్మలూ, రైలుబొమ్మలూ, మారి, మోటాకారులూ, ఇంకా ఏంటే అమ్మా, అదోలాగ వుంటుంది, ఇంత వుంటుంది, కడుపునొక్కితే కీచుమంటుంది, వాల్లింటో చూసేం.

అమ్మ—దొరసాని పిల్లబొమ్మా! కొని తెస్తారులే.

బిడ్డ—ఆ! అది. ఇంకా - అన్నీతే నాన్న - ఎంచక్క చిన్నకొలుపు పెడతాను. పేరంటాళ్లని పిలుస్తాను.

నాన్న—అమ్మా! ఇలారా! ఓ చిన్న ముద్దయ్యి. పెరితల్లి. వాల్లింటోలాంటి

బొమ్మలు మనకెలా వస్తాయి? వాళ్లు గొప్ప వాళ్లు. మనం.....

అమ్మ—అబ్బా ఊరుకుందురూ. దాని క్కూడా చెప్పడం ఎందుకు మనగొడవలు. సరేనమ్మా అంటే తీరిపోయే. దాన్నేనా సంలొంపంగా వుండనీడి.

బిడ్డ — మనంకూడా గొప్పవాళ్లమే నాన్నా. మరి నువ్వు బొమ్మలు తెత్తావు కాదు.

నాన్న—తెస్తానమ్మా. పోయి ఆడుకో (ముద్దుపెట్టుకుని పంపించేస్తాడు.)

భార్యభర్తలు పెరిమొగాలతో నొకరి నొకరు చూచుకుంటూనే కళ్లంట నీళ్లు కారుస్తాగు. ఒకళ్లకళ్లు ఒకళ్లుతుడుచుకుని ఓదార్పుకుంటారు. అతను బి. ఏ. నిరుద్యోగి - ఆస్తి సున్న. బంధువులు చేరనియ్యరు. రోజూ లెలా గడుస్తున్నాయో పెరుమాళ్లు కెరుక. వారు తిన్నా మానినా, వాళ్ల బిడ్డలకిమాత్రం నేటివరకూ ఎస్తుమాత్రం లేదు. పిల్లలు భోంచేస్తేనే వాళ్లకి కడుపునిండేది. ఒకరి

పొట్టలో ఒకరు ఇరుక్కు పడుక్కుని ఆకలి మృచ్చిలి కెడ మీయకుండా కాలక్షేపం చేస్తూవుంటారు. “శ్యామా! ఇలా ఎన్నాళ్లు” అంటా డాయన. వేడినిట్టూర్చే సమాధానం.

“ఇంత విశాలమైన భూమిలో మనకి తావులేదంటావా? భూమి సన్నగిలిపోయిందంటావా?”

“మనలాంటివా డైండరో” అంది శ్యామ.

“ఏమైనానరే, మనప్రేమ మరొకరికి ఉండదేమో”

“మనకి ఉన్నది. అదే నా సాభాగ్యం. ఒహల్లమాట నా కెందుకు” అంది శ్యామ.

పండుగ. ప్రపంచ మంతా కలకల్లాడుతోంది. శ్యామలరావుఇల్లా కళగానే వుంది. తప్పేలామాత్రం కాళీ. అయినా కలకలకి కారణం? వారిబిడ్డల కలకలనవ్వే. అంతా ముచ్చటగా పంచభక్ష్యపరమాన్నాలూ భుజిస్తారు. శ్యామలరావుగా రింట్లో పస్తు - పిల్లాడి పస్తు - ప్రపంచం అంతా బొమ్మలకొలుపుతో నిండివుంది. శ్యామలరావుగా రింట్లో - మహాలక్ష్మీపీట - మట్టి ప్రమితి - నూనెదీపం - అంతే.

“యీవేళమాటేమిటి?” అన్నాడు శ్యామలరావు.

“పరమేశ్వరుడే శరణ్యం” అంది శ్యామల.

“పిథిలోకి వెళ్లివస్తాను. వేగిరం వస్తాను. వీలైతే మార్వాడీదగ్గర ఖాతాలు వ్రాసి ఒకరూపాయేనా తెస్తాను” అంటూ వెళ్లేడు శ్యామలరావు.

“నాన్నా బొమ్మలు. బొమ్మలు నాన్నోయ్” అంది కూతురు.

“మరచిపోలేదమ్మా” అన్నా డాయన.

మార్వాడీ పండుగ చేసుకుంటున్నాడు రూపాయలకి పూజ కొట్టుకట్టేసేడు. శ్యామలరావు ఆశ అడుగంటింది. ఊరల్లా తిరిగేడు. పండుగపూట రూపాయలు మార్చుమన్నారు. దీనుడై ఇంటికి రాబోతున్నాడు. “నాన్నా బొమ్మలు” అన్నమాటలు వినిపించేయి. బిడ్డ మీదప్రేమ ఉరకలునేస్తోంది. రివ్యూన బజారుకు మళ్లేడు. చిల్లిగవ్వైనాలేడు జేబులో. కుమిలిపోయినాడు. వ్యర్థంగా ఏడ్చేడు. కతినుడైనాడు. తప్పబిడ్డలు తోచలేదు. యీవెధవప్రపంచానికీ, ధర్మానికీ బలాదుర్ అన్నాడు. బిడ్డకి ఒక్కబొమ్మైనా ఇయ్యలేని యీసన్నానీది వ్యర్థపుబ్రతు కనుకున్నాడు. “నేడే నాప్రథమతప్పిదం ప్రారంభం - నేడే అది ఆఖరుతప్పిదం” అన్నాడు. కండువాచిరుగు మడతల్లోకప్పి, కండువాతో పద్దుచిరుగుకప్పి, డాబుగా బొమ్మలదుకాణాల దగ్గరకివెళ్లి, మహా కొనేవాడిమల్లనేనే బేరం చేస్తూ సమయంకనిపెట్టి దుకాణాని కోబొమ్మ చొప్పన సంగ్రహించేడు. ఆరుబొమ్మలు దొరికేయి. చాలని తిరిగివస్తున్నాడు. “మా

తల్లి సంతోషిస్తుంది, ఆడుకుంటుంది, చిన్న చిన్న చేతుల్తో కొలుపు పెడుతుంది. మాకు ఆకలిపోతుంది, ఇదే మాపండుగ” అని అనుకుంటూ రాబోతుంటే—

“ఆగు బద్మాష్ - వోరీ చేసేవా?” అన్నాడు బీటుకనిస్టేబు. శ్యామలరావు నిశ్చేష్టుడైనాడు. మాట్లాడకుండా ఆబామ్మలు కనిస్టేబు చేతుల్లో పోసేడు. అతను శ్యామల రావును లాకప్ (Lock-up)లో వుంచేడు.

ఇన్స్పెక్టరు పార్థసారథి విచారణచేసి శ్యామలరావుకి ర రోజులు విడిఫైదువేసేడు.

“ప్రథమతప్పిదం, ఊమించండి” అన్నాడు శ్యామలరావు.

ఇన్స్పెక్టరు — ర రోజులు చుక్కనపైదు వేసేను, అనుభవించు.

శ్యా—బిడ్డమీద ప్రేమచేత చేసేను. భార్య, బిడ్డలు తల్లిడిల్లుతూంటారు. ఇంట్లో బియ్యం లేవు. కనికరించి విడిచిపెట్టండి.

ఇన్స్పెక్టరు—నీవంటిబిడ్డలతండ్రులు చాలా మంది వున్నారు. ఇంట్లో బియ్యం లేనప్పుడు ఇంటికి వెళ్లి ఏమి అఘోరిస్తావు? పండుగైతే మాత్రం? పస్తేకాదూ. హాయిగా ఇక్కడే బాగుంటుంది. యీ నాల్గురోజులూ చక్ర వర్తిగారి అతిథివైనావు.

శ్యామ—ఆలు, బిడ్డలతో పడిన పస్తు నాకు పెద్దవిందుగా వుంటుంది. ఇల్లాలు నా

కోసం పరితాపంపొందుతూ ఉంటుంది. రక్షించండి. ఎన్నడూ చెయ్యను.

పార్థసారథికి యీమాట లెంతో ఆశ్చర్యం కలిగించేయి. వా రంత అన్యోన్యమైన దంపతులేనా అని అతని ఆలోచన. శ్యామల రావుమాట లతనిహృదయానికి శూలాల లాగ తగిలి, వెనక తాను హింసపెడితే, తన పోరుపడలేక లేచిపోయిన తనభార్య రుద్రమ్మ మాట జ్ఞాపకం వచ్చి, “నీకు ఖైదులోవిందు; నాకు ఖైదుకంటే అర్ధాన్నమైన హాటల్లో విందు. మనం ఇద్దరం ఒక్కలాగే ఉన్నాం లే, పడివుండు” అని వెళ్లిపోయేడు.

శ్యామలరావుని నిలువెల్ల అగ్నిముట్టి దహిస్తోంది. ఆలుబిడ్డలు కలలోలాగ కను పించుతున్నారు. “హా! శివా! శరణు! శరణు భవా” అని అప్రయత్నంగా తననోటివెంట దీనాలాపాలు వచ్చేయి. కొయ్యలాగవుండి తెప్పరిల్లి చూసేనడికి - శ్యామా, బిడ్డలు వచ్చివున్నారు అక్కడికి జరిగిన సంగతంతా తెలుసుకుని. శ్యామ ఏడుస్తోంది. శ్యామల రావు దుఃఖం ఆపుకున్నాడు. బిడ్డ అమాయి కంగా “నాన్నా! బామ్మలు తెస్తానని చెప్పి ఇక్కడ కూచున్నావా? ఛీ! పోనీలే. బామ్మ లూ లేవూ, కొలువూ లేదు” అంది. యీ మాటలకి భార్యాభర్తల గుండెల్లో బల్లెలు పొడుచుకుపోయేయి. శ్యామలరావు భార్యకి జరిగిన వృత్తాంతం చెప్పేడు. నాలుగురోజుల్లో వస్తాను, ఇంటికి వెళ్లండి. పస్తుపడుతూ బ్రతికి

పుంటే మిమ్మల్ని చూస్తాను. లేకపోతే మీతోపాటే నాకు దారి” అన్నాడు. కనిష్టేబు తొందరపెడుతున్నాడు. శ్యామ కదలనంటుంది. ఖైదుతలుపుల్లోంచి బిడ్డని అందుకుని చేతులుమాత్రం ముద్దుపెట్టుకుని “ఇంటికి వెళ్లు తల్లీ, వస్తాను” అన్నాడు శ్యామలరావు. “ఇప్పుడు రా” అంది. “అప్పుడేరాను, ఎనిచూసుకు వస్తా” నన్నాడు. “నువ్వురాకపోతే నేను వెళ్ల” నని గుమ్మంలో కూచుని కూనిరాగాలు తీసింది బిడ్డ. శ్యామలరావు, శ్యామ ఆపిల్ల నిష్కళంకమైన ప్రేమ, అమాయకత్వం చూచి, ఏమిచేయాలో తెలియక పెద్దపడ్చు ఏడ్చారు. కనిష్టేబు కళ్లు తుడుచుకున్నాడు. వాళ్లని కదలమని మళ్లీ చెప్పలేదు.

పార్థసారథి హోటల్లో విందారగిస్తున్నాడు. ఖైదీగొడవ తన కేల? పాయసం! పెర్రిసిల్లీ (నేమియా) పాయసం - కష్టలో పోనేడు అయ్యిర. నోటి కెత్తి త్రాగబాయ్యేడు ఇకాస్పెక్టరు. పాయసంలా కనిపించలేదు. వానపాములతుట్టలావుందిఅంతా. ఎక్కవాడిగిన్నె చూచేడు. నిశ్చేపంగా వుంది. త్రాగలేక వదలివేసేడు. జలేబీ విరవబాయ్యేడు. వానాకాలంలో రోకలిబండలు ఒకదాన్నొకటి చుట్టుకుని వున్నట్లుంది. అదీ తినలేకపోయేడు. “ఏమి” అంటే “ఏమి” అని అంతా అడిగే రతన్ని. కారణం చెప్పలేకపోయేడు. మను

ష్యులంతా శ్యామలరావులా కనిపిస్తూ వచ్చి “ప్రథమతప్ప తమించండి” అంటూ ప్రాథిస్తున్నట్టున్నారు. ఇకాస్పెక్టరు గ్రహించేడు. “ప్రథమతప్ప- స్వల్పవిషయం- కన్నకూతురి మీద ప్రేమ. నాకాభాగ్యంలేదు - ఇబ్బాల్తో ఎస్తు విందుట — నేనంత అదృష్టవంతుడనుకాను - పాపం, కఠినశిక్షవేసేను” అన్నాడు. కచేరీ చేరేడు. శ్యామ, శ్యామలరావు, చిన్నబిడ్డలు అక్కడే వున్నారు. జవాను గజగజ లాడేడు. శ్యామ వెలవెలబోయింది. బిడ్డ భయపడి ఏడ్చింది. శ్యామలరావు బిడ్డని బుజ్జగించేడు. ఈ దృశ్యం పార్థసారథి మనసును కలచివేసింది. అమరజ్యోతి తనహృదయంలో అంకురార్పణం అప్పుడేచేసింది. జైలు తలుపులు విప్పేడు. బిడ్డలు తండ్రిని కావలించుకున్నారు. శ్యామ భర్తని ఆలింగనం చేసుకోబోయి వెనక్కి జంకింది. శ్యామలరావు శ్యామను దగ్గరగా లాక్కుని పార్థసారథికి నమస్కారాలు చేస్తూ “కృతార్థులం. భగవంతుడు మిమ్మల్ని రక్షిస్తాడు” అంటూ వెళ్లిపోయ్యేరు. దారిలో ఓకనిష్టేబు ఒకబుట్టనిండా బామ్మలు తెచ్చి వాళ్లకిచ్చేడు.

శ్యామలరావుగారిప్పుడు డిప్యూటీ సూపరింటెండెంట్ ఆఫ్ పోలీసు అయినారు. బిడ్డకి ఇంటినిండా బామ్మలే. నౌకర్ల ఇళ్లనిండా బామ్మలే. శ్యామల కింకోకొడుకు పుట్టేడు. పేరు పార్థసారథి.

రెడ్డి వాచకులెవరు?

కమ్మ, వెలమ, రెడ్డి, రాచవారల పూర్వీకు లొకే సంఘమువారా ?

కొత్త భావ య్య దోదరి

“కాకతీయులెవరు?” అను వ్యాసమున కమ్మ, వెలమ, రాచవారలు ౧౩ వ శతాబ్దమునకుపూర్వ మొకే జాతివారని నిర్ణయించితిమి. ఇక రెడ్డివాచకులకు వీరికి గల సంబంధమును చెలుసుకొందము.

(౧) క్రీస్తుశకము ౧౨౦౨ సం.పు పిల్లలమర్రి లోని నామిరెడ్డిశాసనములో తనపూర్వీకులలో మంజ రాజు, కాటరాజు, కామరాజు లనువారిని పేర్కొని తనపేరు నామిరెడ్డియని తెలుపుకొనెను. మరియు నీ శాసనములో నామిరెడ్డి తాను మనుమకులాదిత్యుడనని వ్రాసుకొనెను.

(౨) క్రీ. శ. ౧౨౦౮ సం. యెఱ్ఱకొండ శాసనములో పైపేర్లన్నీటిని వ్రాయుచు నామిరెడ్డికి బదులు బేతి రెడ్డిని చెల్పుచు నాతనికుమారుడు మల్లారెడ్డి యని వ్రాయించినది. బేతిరెడ్డికిగూడ మనుమకులాదిత్యు ఖిరదము వ్రాయబడినది.

ఈ రెడ్డివాచకుల సంతతియే యిప్పటి వెంకటగిరి సంస్థానాధీశులగు వెలుగోటివారని వారివంశచరిత్రలో గలదు. దీనినిబట్టి వెలమవారిలో రెడ్డి, రాజుపదములు పూర్వమునుండి వాడుకలోనున్నవి. అనపోతనాయడు, మాదానాయడు, ప్రసాదాదిత్యనాయడు, బ్రహ్మ నాయడు, ఈశనితమ్మలు పేర్పేరు, నూర్పేడు, మల్లినీడు, ఈ పేర్లనుబట్టి వెలమవారిలో నాయడు నీడుపదములుగూడ వాడుకలో నున్నట్లు లేలుచున్నది.

(౩) చేతెర్ల శాసనము (కపోతేశ్వరాలయములో నిది) క్రీ. శ. ౧౧౬౩ (శా. శ. ౧౦౮౫) సం.పు. దానిలో ఘనుమకులవంశీకుడు కేతిరెడ్డి దీపదాన మొనర్చినని

వ్రాయబడినది (E. R. No. 153 of 1899) దీనిని బట్టి రెడ్డివాచకులు సూర్యవంశీకులగనే యాకాలమున వ్యవహరించిరి.

(౪) శా. శ. ౧౧౩౧లో జగదేకభూషణవీడ సోమేశ్వరునిభార్య గంగాదేవి వ్రాసిన శాసనములో గడ్డపు ఈరపరెడ్డి, సోమినాయకు డనుపేర్లు కనుపడు చున్నవి.

(౫) ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తికుమారుడు జుట్టయ లంక గొంకారెడ్డినని క్రీ. శ. ౧౩౧౩ సం. చెందూరు శాసనములో వ్రాయించెను.

(౬) దుర్జయవంశీకుడు మల్ఖాలగుండయ దండ నాథుడు గోన బుద్ధారెడ్డికుమార్తెను వివాహమాడినట్లు బూదపూరు శాసనములోను, ఇతర శాసనములవల్లను తెలియుచున్నది.

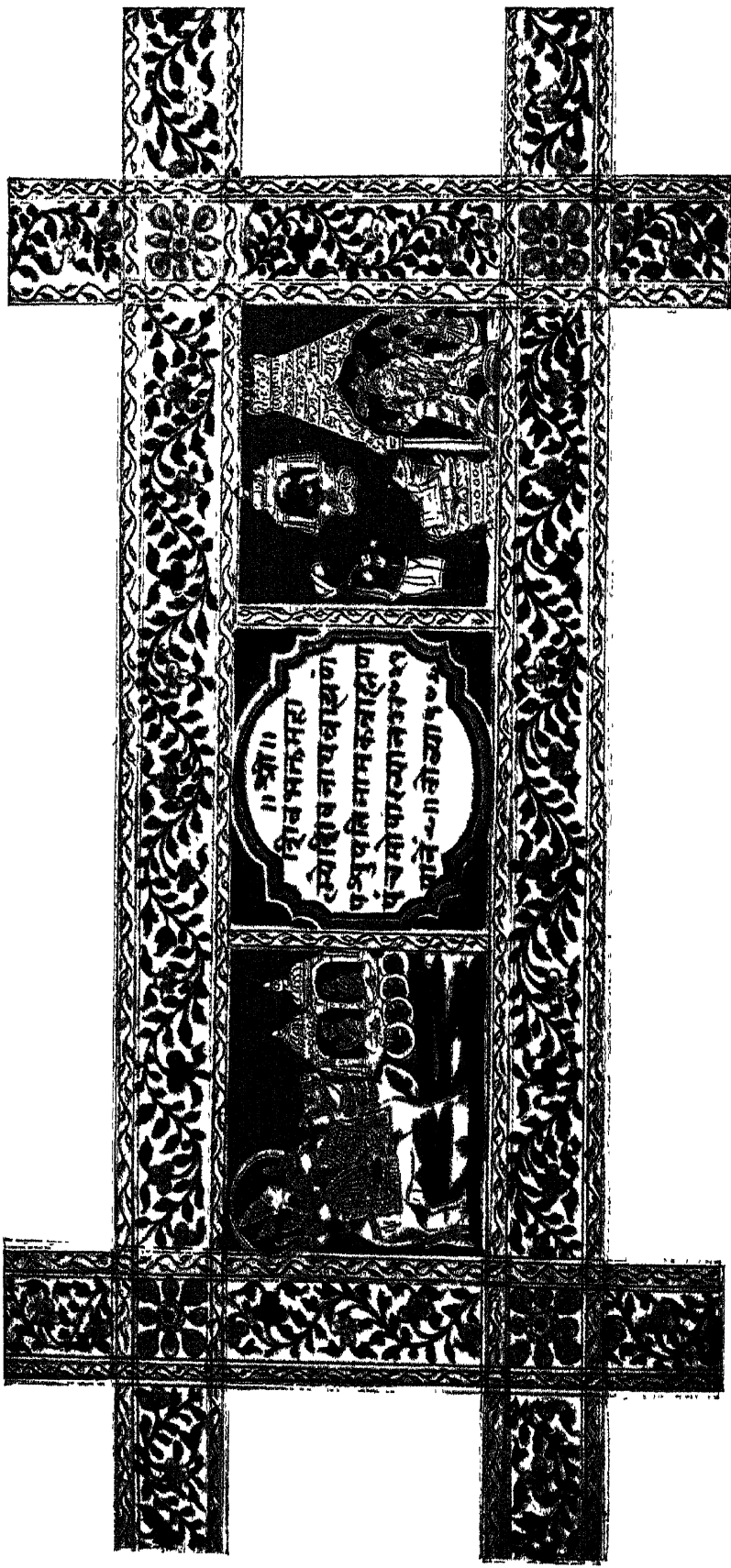
పైవానినిబట్టి కాకతీయరాజులకు రెడ్డివాచకులకు సంబంధము లున్నట్లు లేలుచున్నది.

(౭) పల్నాటి అనుగురాజు తన మంత్రియగు బ్రహ్మనాయని అన్న బాదన్నను పెంచుకొన్నట్లు పల్నాటిచరిత్రమున నున్నది.

దీనిబట్టి కాకతీయరాజులు రెడ్డివాచకుల సంబంధములు చేసినట్లే పల్నాటిరాజులు, నాయడు శబ్దనామ్యుల సంబంధములు చేసి రాజు, నాయడు శబ్ద ములు వాడుకొన్నట్లు లేలుచున్నది.

(౮) కమ్మవారిలోగూడ పూర్వమునుండియు రెడ్డి, నాయడు, నాయకుడు, నీడు, రాజు పదములు

శివభక్త మాహాత్మ్యమునవసరమైనట్లుగా పంపిణీచేయబడినది నొకరంగము
(శ్రీ కాకానాథరాధాస్వామి తంజావూరు ప్రాచీనచిత్రసంగ్రహమునుండి)

వాడుకలో నున్నది. చూడుడు: కొమ్మారెడ్డి, వాసిరెడ్డి మున్నగు గృహనామములు, వొసరాజు, బైచరాజు మున్నగునవి. పెమ్మసాని తిమ్మనాయుడు, చినతిమ్మనాయుడు (వీరు ప్రాథమికవరాయల, కృష్ణదేవరాయల సమకాలికులు), పెదతిమ్మరాజు, చినతిమ్మరాజు (వీరు శ్రీరంగరాయల, వెంకటపతిరాయల సమకాలికులు), ముప్పిడినాయకుడు, సాగిగన్నచునాయుడు, బైచరాజు (వీరందరు కమ్మవారే).

(౯) గోనగన్నారెడ్డి మనుమకులమారాండని శ్రీ. శ. ౧౨౨౪ సం. నాటి రామారుగర్గము గోడమీది శాసనములో గానవచ్చుట.

ఇక రెడ్డివాచుకు లేయే పదము లుపయోగించిరో చూతము.

(౧) కామినేని రెడ్లకంశక్కుములో వారి మూల పురుషుడు కామినేనిచాదరి యని వ్రాయబడిన చాదరి శేరు చాత్పత్తు వనూలుచేసిన పేరుగా నుండినందున దాని నటుంచినను, నీడుశబ్ద శేషముగా కామినేని పదము శేటికిని రెడ్లలో నుపయోగింపబడుచున్నది. ఈ శేనీపదము విస్తారముగ కమ్మ, వెలమవారలలోగూడ నున్నది. రమారమి ౭౦ యిండ్లవారు కమ్మవారిలో నేని కబ్బివాచ్యులుగ నున్నారు.

(౨) కోరుకొండ రాజుగానిగాపాలించిన రెడ్లలో ముమ్మడినాయకుడు, ఇతనితమ్ములు సింగమనాయకుడు, గన్నయనాయకు డనువారు గలరు. ఇందు ముమ్మడి నాయకుని కుమార్తె మగల రెడ్డిపదమునే వాడిరి. కూనారెడ్డి, అన్నారెడ్డి, కాటమరెడ్డి మున్నగువారు. ఇది పదునాల్గవశతాబ్ది విషయము (ఆర్యవటము, ముమ్మడి సింగవరము శాసనముల జూడుడు). ప్రెవానిగిట్టి రెడ్లకువారిలో రెడ్డి, నాయుడు, నాయకుడు, నీడు శబ్దములు వాడుకలోనుండి నూర్యవంశీకులని చెప్పకొనుచున్నట్లు, అట్లు చెప్పకున్నవారితో బంధుత్వములు చేసినట్లును కనబడుచున్నది. ఆ నూర్యవంశీక నామధారులు, వీరును కొన్ని సమయములలో చతుర్థాస్థయలమనికూడ చెప్పకొనియుండిరి.

ఇక కాకతీయవంశమునకు జ్ఞాతులగు దుర్జయస్వయం తెట్టుపయోగించిరో చూతము, కాకతీయులలో

పూర్వపురాణాలు రాజులనియు, చతుర్థాస్థయలనియు కొందఱు నూర్యవంశీకులమనియు వ్రాసికొనుచుండిరి. వీరిలో రెడ్డిశబ్దము వాడుకలో చున్నట్లును, రెడ్డిశబ్ద వాచ్యులతో సంబంధములు చేయుటయు వైశ్రవాసితిమి. ఇక నాయకు, నాయకు డనుపదములు వీరివంశవరు వాడిరో గమనింతుము.

(౧) గర్జయవంశరాజులలోనివారగు గన్నమనాయకుడు (ప్రతాపరుద్రుని మంత్రులలో నొకరు), మేచయనాయకుడు, ఎల్లయనాయకుడు వీరు నాయకు నాయకాదిపదముల ధరించిరి (చూరనకవికృత మార్కండేయపురాణము జూడుడు)

(౨) దుర్జయవంశస్థులును, వలపుట్ట (కల్లుట్ట) గోత్రీకులగువారిలో ఎక్కినాయడు, రుద్రనాయడు, పోతినాయడు, వల్లయనాయకుడు, పోతినాయకుడు, నూరపనాయకుడు అనువారు రుద్రమదేవిచక్రవర్తిని కంగరక్షకులుగను, తంత్రపాలురుగను ఉన్నట్లు ౧౯౧౬, ౫ ౧౯౨౧ సం. ఎస్కాఫికారిపోర్టులనుబట్టి తెలియుచున్నది.

దీనినిబట్టి దుర్జయవంశరాజులలో నాయకు, నాయకుడు శబ్దములుగూడ వాడుకలో నున్నట్లు లేలుచున్నది.

(౩) దుర్జయవంశస్థులే యైనట్టియు, విప్పర్ల గోత్రీకులైనట్టియు, మనుమలసంభూతులమని, బాహుజ కులాభరణులమని వ్రాసుకొన్న సాగివారి శాసనములలో గూడ రాజుపదము వాడుకొనిరి (వీరు కమ్మవారేనని వారిగోత్రమునుబట్టియు, గృహనామమునుబట్టియు కాకతీయులెవరును వ్యాసమున వ్రాసియుంటిరి.) వీరిలో పోతరాజు, దోరపరాజు, మాచరాజు, రామరాజు, ముప్పరాజు మున్నగువారు కలరు. పల్నాటిచరిత్రలో శ్రీనాథుడుగూడ “సాగిపోతమరాజు సత్యాఖ్యుడైగడ” అని వ్రాసియున్నాడు. వీరివంశమే తమవంశమని నేటి క్షత్రియులు వాదించుచున్నారు. కాని వీరిగోత్రము కమ్మవారి దని తెలియక చేసినవాదము (అను మంచిపల్లె శాసనము చదువుడు.)

వైయన్నిటి సారాంశము క్షత్తముగ నిట్లున్నది.

(౧) కాకతీయరాజులును, దుర్జయసంశితలోని యితరప్రముఖులును, రెడ్డి, రాజు, నాయడు, నాయకు డనుపదములు గౌరవపదములుగను, పర్యాయపదములు గను వాడుకొనిరి.

(౨) రెడ్డి, రాజు, నాయడు, నీశ, నాయకు డనుపదములు వెలమ, కమ్మ, రెడ్డి వారలని నేడనబడు వారి పూర్వీకులందరును పర్యాయపదములుగనే వాడిరి.

(౩) రెడ్డిశబ్దముందుచే యొకకాఖకు సంబంధించి నదిగా తలంపరాదు. అట్లే తక్కినశబ్దనాచ్యును వేరు వేరు తెగలుకాదు.

దీనినిబట్టి తేలిన దేమన :

ప్రతాపరద్రచక్రవర్తి కాలమువరకును రెడ్డి, రాజు, నాయడు, నాయకుడు శబ్దనాచ్యులందరును ఒకే కులముగానుండిరినియును, ఒండొరులతో సంబంధ బాంధవ్యము లొనర్చిరనియును, వారందరి పదములు సమానగౌరవపర్యాయపదములుగా వాడుకొనిరనియు, ఆ కాలములో ప్రబలిన వీరశైవ, వీరవైష్ణవాది మతముల వల్ల వీరిలో వీరు కలహించుకొని శిలకొకదారి బట్టి రనియు, నట్లుపోయినవారిలో కొందఱు అద్దంకి, కొండ పీటి సీమాదాలకును, కొందరు గోదావరీ ప్రాంతములకును, కొందరు నెల్లూరు మున్నునుచోట్లకును బోయిరనియు, నట్లు పోయినవారిలో ఒకకాఖు రెడ్లనియు, ఒకకాఖు రాజులనియు వ్యవహరించిరనియు తెలియుచున్నది. ఈ రెడ్లలోనే పాకనాటిరెడ్లు, భూమంచిరెడ్లు, ఓరుగంటి రెడ్లు, పంటరెడ్లు, కామంచిరెడ్లు, పెడకంటిరెడ్లు మున్నగునా రుండుట గూడ నిదే కారణమైయుండును. వేరుగాబోయినవారిలో సనేకప్రాంతములవా రుండి యుండురు. రెడ్డి, నాయడు, నాయకుడు, రాజు, వర్మ, నీడు పదములు ఔత్తరవంశీకుల గౌరవపర్యాయపదము లుగా వాడుచుండి రనియు, ౬, ౭ శతాబ్దములలోని రాజు రెట్టు వర్మ, రాజుశబ్దములు వాడికొ, యట్లే ౧౨వ శతాబ్దమునాటి కీశబ్దములన్నియు పైకాఖులన్నియు వాడుకొనిరనియు, పైకాఖులన్నియు సొకే వంశముగా నుండి సంబంధబాంధవ్యముల పరస్పర మొనరించు కాలమున గూడ రెడ్డి, నాయడు, నాయకుడు, రాజు పదములు వాడుకలో బర్యాయపదములుగా నుండె

ననియు గ్రహింపగలరు. (చాదరిశబ్దము తరువాత మొగ లాయిగ్రభుత్వములో నున్న చోత్ పన్ను వసూలుజేయు నధికారమువల్ల వచ్చినదిగుటవల్లను, ఈ విరుదము మహమ్మదీయులలోను, బెంగాలుప్రాంతములో నన్నీ జాతులలోను నుండుటవల్లను ఇది కమ్మవారి ప్రత్యేక విరుదము కాదని తేలునుకాని తెలుగుదేశములో కమ్మ వారే దానిని రాజ్యాధికారమువల్ల హెచ్చుగా సంపా దించుకొనినట్లు కనుపడును.) కాబట్టి రెడ్డినాచ్యున, నాయడు, నాయకుడు, రాజునాచ్యులందరును శైవ, బౌద్ధ ములనుండి సూతనముగా శైవ, వైష్ణవాది మతములలో జేరినకాలమున ఒకేకాఖగానుండి, క్రమముగా జ్ఞాతి విరోధములను, మతభేదములను బలపరచుగా వేర్వేరు చోట్ల కేగి వేర్వేరునామములతో విసిల్లిరని తేలు చున్నది. ప్రతాపగుడి రఘుగుడు కాదనుటకుగాని, మల్యాలగుండయ దండనాథుడు మేచయనాయకుడు మున్నగువారు దుర్జయవంశస్థులు కాదనిగాని యెవ్వరు నిరూపింపజాలరు. కమ్మవారి కధికారప్రాబల్యమున కర్చి చాదరివిరుదమువల్ల నదివరలో నున్న రెడ్డి, రాజు పదములవాడుక తగ్గించినట్లు కనుపడుచు. దుర్జయ వంశస్థులమని చెప్పుకున్నవారితో బంధుత్వము నెరపి నట్టియు, కాకతీయులవలెనే చతుర్థవంశమునియు, సూర్య వంశమునియు చెప్పుకొన్నట్టియు నీ రెడ్డి, నాయడు, నాయకుడు, రాజుశబ్దనాచ్యులగువారి పిల్లల సంపుట గతైలుగా నితరుల కిచ్చిరని చరిత్రకారులు భ్రమింప రాదు. వారందరును సమానగౌరవ వంశస్థులగుటయే కారణము. చతుర్థావస్థయులనియు, దుర్జయవంశీకులనియు చెప్పుకున్న సతివాటిసీమ వంశమునుగురించి తెల్పుచు నావంశములోని రుద్రరాజభార్యయు, కాకతీయ గణపతిదేవచక్రవర్తి చెల్లెలు నగు కుందాంబ క్రీ. శ. ౧౨౨౦ సం.లో వ్రాయించిన శాసనములో “క్రీ. కాక తీశవంశేన తదేవ విమలం కులం” అని నాతనాటివంశము కాకతీశవంశమువలె విమలమైనదని వ్రాయించినది. అందుచే దుర్జయవంశీకుల బంధువుగు రెడ్డినాచ్యులను పూర్వమునుండియు దుర్జయవంశరాజులతో కుల్యలేయని గ్రహింపవలెను (దుర్జయవంశరాజులే నేటి కమ, వెలమ, రాచవారలని “కాకతీయరాజులవరు?” అను వ్యాసమున నిరూపించితిని. వారి ముఖ్యబంధువులే రెడ్లని యిప్పుడు తేలినది.)

స్వరూపసందర్శనము

ఆర్. రంగనాథశాస్త్రి

అవంపతు లిర్వురును ముస్తాబై చెయ్యొకగదియం
డియు సావడిలోనికి వచ్చిరి. అప్పుడు భార్యను చూచి
భర్త యిట్లనెన:

ఎక్కడికి మీరు?

భార్య: మీరెక్కడికి?

భర్త: నేను పెన్నీసుకు.

భార్య: నేను బాడమింటనుకు.

భర్త: అయితే యీ రాత్రికి భోజనం-

భార్య: నావంతు కాదే - మీవంతు.

భర్త: నిజమే. నేను బాగా వంటచేయజాలను.
ఒకన్నేహితుని భోజనమునకు పిలిచినాను. ఈపూట
నీవు వంట చేస్తే బాగుంటుంది. నేను ఎల్లుండి, అవ
లెల్లుండి మధ్యాహ్నముకూడ వంట చేస్తాను.

భార్య: నాకేంపనీ? ఆతడు మీన్నేహితుడు
గాని నాన్నేహితుడుగాడు. నాప్రోగ్రాము మారుటకు
వీలు లేదు.

భర్త: నాప్రోగ్రా మంతకంటెను మారదు.
కాని, పెద్దమనిషిని భోజనానికి పిలిచి ఇద్దరము తలుపు
తళంపేసి నెల్లితే బాగుండదు.

భార్య: అవును. అందుకనే మిమ్ము వంటచేయ్య
మన్నది. కాదంటారా, హోటలుకు పోయి భోజనము
పట్టించుకురండి (అనుచు బయలుదేరును)

భర్త: ఆగు. ముం దీసమస్యలేల్చి మరీ నెళ్లు.

భార్య: లేట్టడాని కేమున్నది? మీ యిష్టం
మీది; నా యిష్టం నాది ఏమైనాసరే-ఈపూట భోజనభంగము
లేనివిధమున రాత్రీ కుదిరదా?

విషయమున నా కణిమాత్రమైనను జోక్యములేదు. నేను
క్లబ్బుకు పోకతీరదు. నాస్వేచ్ఛను నేను చింపుకొను.
నాస్వేచ్ఛను అరికట్టమాడుట మీకును మంచికాదు.

భర్త: నిజమే. నీవు చెప్పినమాటలు నిజము.
క్లబ్బుకు పోయి త్వరగా రా.

భార్య: ఎనిమిదిగంటలు కొట్టికొట్టకముందే
తిరిగివస్తా; కాని యీ రాత్రికి కనీసము రెండువేళుడు
మార లండవలె నుమా! లేకంటే నాకు మద్ద గొంతు
దిగదు. (చిరునవ్వు)

భర్త: వేయించవం గీయించవం నాచేతగాదు.
ఏదో చేతనైనట్లు చేస్తా. మార లన్నవా?

భార్య: నన్నడుగుతలేమిటి? మధ్యాహ్నము
వంటచేసింది మీరేగా, చూడండి - లేకపోతే బజారుకు
పోయి తీసకురండి (అనుచు బయలుదేరును.)

భర్త: కాదు - నీవు ఇంట్లోఉండి వంటచేయ్యి.
నేను వెచ్చాలు పట్టి చుకుని ఉస్తా; నేను క్లబ్బుకుపోను
నాప్రోగ్రామును మార్చుకున్నా. యోచించు. నీవు
కూడ మార్చుకో.

భార్య: యోచనాలేదు, గీచనాలేదు. నాప్రో
గ్రాము మార వీలులేదు, మార్చుకొను. తర్వాత
మీయిష్టం.

భర్త: ఇంత మొంతకనమా?

భార్య: ఇంత మొండికటా?

భర్త: మనఇద్దర సమానప్రతిపత్తి! స్వేచ్ఛకు

లేనివిధమున రాత్రీ కుదిరదా?

భార్య: కుడరకేమి? కాని మన ఇద్దర స్వేచ్ఛా నిరతికి భంగము కలుగకూడదు.

భర్త: అయితే క్షేమము. మనమిద్దరము క్లబ్బు ప్రయాణం మానుకుందాము. నీవు వెచ్చాలకు చీటి వ్రాసి ఇవ్వు. దానిప్రకారం నేను వెచ్చాలు తీసికొని వస్తాను. నీవు వంటవండు, నేను వైపనులు చేస్తా.

భార్య: కాదు, కాదు. నేను వైపనులుచూస్తా. మీరు వంటచెయ్యండి.

భర్త: సరే. కాగితము దీసుకో. కావలసిన వస్తువులేర్దు వ్రాయి.

భార్య: (కాగితము పెన్ సలు దీసికొని) చెప్పండి వ్రాస్తా.

భర్త: ముందు నీవు పద్దులు వ్రాస్తే నేను లోటు పాట్లు చెప్పుతా.

భార్య: (కావలసిన వస్తువులు చీటిమీద వ్రాసి) వ్రాశానండి వెచ్చాలు, వారమురోజులకు సరిపోవును. మీయిష్టమువచ్చిన కురలు రెండు కొనుక్కొని రండి. ఎంతఖరీదైనా సరే కాకరకాయలుంటే తీసుకురండి.

భర్త: సరే. ఇంక ప్రోగ్రాము వ్రాయండి. అన్నం వండడము నేను, వైపనులు చేయడం మీరు. పొయి ముట్టించడము కూడ మీరేనుమా!

భార్య: కాదు కాదు, అన్నంవండువాళ్లే పొయి ముట్టించడము.

భర్త: కాదండీ; వైపనులు చేసేవాళ్లే పొయి ముట్టిస్తారు. కాబట్టి ఆపని మీరంటు.

భార్య: ఏమండోయి, బాగున్నదే పొగ నాకండ్లలోకా? వంట వండడము మీరా? రాజీకు-దు-ర-దు, కుదుర పిలులేదు.

భర్త: సరే. నేనే ముట్టిస్తా; మీ కంగీకారమేనా?

భార్య: అ. అంగీకారమే.

భర్త: సాక్షాత్తో భోజనము. విస్తర్లు, పీటలు వేయడం మీరంటు. అన్నము మొదలగునవి పెట్టుట నావంటు. కాని ఒక్కమాట. మేమిద్దరము గూర్చుంటే మీరు నెయ్యి మొదలగునవి వేయవలయు సుమా? మేము లేచితేవకముండే మీరు తినవచ్చు.

భార్య: నేను వంటకత్తె నాయేమి?

భర్త: అయితే నేను వంటవాడినా?

భార్య: మీరూకాదు, నేనూకాదు. అందుకనే ముగ్గుర మొక్కమారు తిందాం. అంతేకాని నేను నెనుక భోజనము చేయను. తర్వాత మీయిష్టం.

భర్త: అయితే నేను చెప్పినట్లుచెయ్యి స్నేహితునకు కాళ్లుకడుక్కోటానికి నీళ్లుఇవ్వడం మీరంటు. కాళ్లుచేతులు తుడుచుకోటానికి కొల్లాగుడ్డ యివ్వడం నావంటు. తర్వాత మాడువిస్తర్లు ముక్కొకాకార ముగనేసి అన్నము మొదలగునవి పెట్టి స్నేహితుని కూర్చోమంటాను. తర్వాత నేను కూర్చుంటాను. ఆతరువాత కూర్చోమంటే మీరు కూర్చోండి. లేదా? మాకు నెయ్యిచేసి మీరు కూర్చోవచ్చు. సరిగా యున్నదా?

భార్య: సరేలేదు చేసేలేదు నేను ముందుగూర్చుంటా. తర్వాత మీ స్నేహితుడు మీకు కూర్చోమంటాడు. ఇది సరియగుపద్ధతి.

భర్త: ముగ్గుర మొక్కమారు గూర్చుండిన బాగుండదే. ఆతడు భోజనమున కుపక్రమించినతర్వాత మనమిద్దరము కూర్చుంటే?

భార్య: అది మరిబాగుండదు.

భర్త: అయితే మార్గం?

భార్య: మార్గ మేమిటి? ఏమైనాసరే. ఇక రాజీకుదురదు, నాస్వేచ్ఛను, నమాన ప్రతిపత్తిని నేను గోల్పోను.

భర్త: మీరు గోల్పోవద్దు నే నంతకంటెను గోల్పోను. అతిథిసత్కారము గృహస్థధర్మము కాదా? కాపాడనదా?

భార్య: నే నన్నానా, తప్పక కాపాడవలసి నదే. కాని నేను వంటమనిషిలాగ మీకు వడ్డించి చివరకు భుజింపను. రాజీమార్గము నూచిస్తా వినండి. ముగ్గురి మధ్యను వంటపదార్థములు పెట్టుకొని ముగ్గురము గూర్చుండి యెవరికి కావలసినవి వాళ్లు వేసుకుందాం. అంగీకారమేనా? సరిగా యున్నదా?

భర్త: సరే. అంగీకారమే. కాని, అప్పుడు మనము స్వేచ్ఛాతర్కమున తగలగూడదు సుమా! ముందు మీరిద్దరు హుక్కుండి. నేనువడ్డించి నిలుచుంటే ఆతడే నన్ను కూర్చోమంటాడు. అంతటితోటి యీ సమస్య పరిష్కార మాతుంది.

భార్య: బాగున్నది. ముందుగానే స్వేచ్ఛానిరతుల మని యాయనకు జెప్పిన మన కేవిధమగు చిక్కుండను.

భర్త: సరే. మంచియుపాయమే. నీవుచెప్పు

భార్య: నన్ను పరిచయం చేస్తే ముందుగా నేనే చెబుతా.

భర్త: ఇక యిబ్బందిలేదు. ఈమె నాభార్యయం. ఏ. యల్. టి. ఆని పరిచయముచేస్తా.

భార్య: ఛీ ఛీ. ఛీ. (చెవులు మూసికొని) ఏం మాట లని?

భర్త: ఛా-ఛా-ఏమంటావు? నే నేమన్నాను?

భార్య: (మండిపడుచు) ఏమిటి మీరన్నది? భార్య! దుర్భరము. ఛీ. భరించువాడు—ఆట్లు పరిచయముచేయుట నాస్వేచ్ఛానిరతికి భంగము. నాకు వ్యక్తిత్వము లేదన్నమాట. మీకు దాసురాలనన్నమాట. కర్ణకళోరము. నేను మీకుదాసినా? కాదు. మహ్మాటికి కాదు. ఇప్పటినుండి సరిగ్గా తెలిసికొని మాట్లాడండి. మీరు నాకు భర్తకాదు. నేనుమీకుభార్యనుగాను.

భర్త: ఏమంటావు? మనలో మామూలుగా భార్యాభర్తలంటారుగనుక అన్నా. అంతే. యోచించి యన్నది కాదు. తుపించు, కోపమెందుకు?

భార్య: కోపమా — ఎందుకా— తనూలేదు గిమాలేదు. చాల్చాల్చు. మీస్వేచ్ఛా సాధన—

భర్త: అయితే, మార్గం? నాకేమీ తోచలేదు. చెప్పండి. మీరు చెప్పినట్లే చెప్పి పరిచయంచేస్తా.

భార్య: ఫ్రెండు చెప్పండి. స్నేహితులలో ఎచ్చతగ్గులులేవు. సర్వవిషయముల సమానులు. ఇప్పటికైనా మీకుజ్ఞతెలిసిందా?

భర్త: ఆ, తెలిసింది. ఆటలనే పరిచయంచేస్తా. మీబుద్ధి యద్వితీయం. నేచ్ఛానిరతి నిరుపమానం కావుననే ఒక్కమహాసత్త్వము మీకు క్షురించినది. నాకు చక్కని రాజమార్గమును చూపించితిరి. ఒక్కమాట. కలయందైనను మీ స్వేచ్ఛానిరతికి భంగము గలిగింపనని నమ్మిక సంతరింతును. మన మిద్దరము ఫ్రెండ్సు (స్నేహితులము) కాని భార్యాభర్తలముకాము. జయము, స్వేచ్ఛావాదమునకు జయము.

* * *

సరిగ ఎరిమిది గంటలకు క్యామరావు వచ్చెను. శివరా వాతని గుమ్మముకడ నెదుర్కొని గదిలోనికి దీసి కొనిపోయి కుర్చీమీద గూర్చుండబెట్టి మరియొక కుర్చీ మీద తాను గూర్చుండెను. పరస్పర కుళలప్రశ్నల అనంతరము శివరావు మరియొక గదిలోని కరిగి, మహాలక్ష్మిని వెంటనిడుకొని వచ్చెను. ఆమె క్యామరావునకు నమస్కరింప, ఆతడును లేచి ప్రతినమస్కార మొనర్చెను. ఇద్దరును చెబి యొక యాసనము నలంకరించిరి. అప్పుడు శివరావు క్యామరావుకేసి చూచి “ఈమె నా ఫ్రెండు. పేరు మహాలక్ష్మి. యం. ఏ. యల్. టి.” అని చెప్పి, మహాలక్ష్మివైపు తిరిగి, “ఈతడు నాభార్య స్నేహితుడు. పేరు క్యామరావు. బి. ఏ. బి. యల్. బొంబాయియందు నివాసము. ఒక్కవత్సరము సెలవు మీద ఇటకు వచ్చినాడు. పరకువాకమందు మకాము.” అని భార్యకు చెప్పి మరియొక కుర్చీదెచ్చుకుని వారిసముద్ర ఖమందు గూర్చుండెను.

క్యామరావు: మహాలక్ష్మీగార! మీ రెక్కడ చదువుకున్నారు?

మహాలక్ష్మి: మహారాజాకాలేజీ, మైనూరు.

శ్యామరావు: మీపరిచయ భాగ్యము వలన నే నీదివసును సుదినముగ భావించుచున్నాను. స్త్రీలు సర్వవిధముల నున్నతినీ గాంచినగాని మనజేశ మభివృద్ధికి రారు.

అని నుడువును శివరావును గాంచి యిట్లనియెను: “నీ భార్య యిచ్చట లేదా?”

శివరావు: (ముసిముసినగవున) ఈమెయే నా భార్య.

ఆకుట చెవి దూరినంతనే మహాలక్ష్మి చివ్వున లేచి నిలుచుండి తోకద్రొక్కినత్రాచుకుబోలి మండి పడుచు, శరీరముకంపింప తీవ్రదృక్కులను శివరావుమీద బరపుచు ఇట్లనియెను: “నే నెవ్వనికిని భార్యనుగాను. నాకెవ్వడును భర్త లేడు.”

ఆకుచు గదినిపీడుటకు బ్రతుక్కించుచుండ, శ్యామరావు వంగుబోయి, యామెనుచూచుచు, చురుచుధుర విరయస్వరమున నిట్లనియెను. “మహాలక్ష్మిగార, తమింపును. కూర్చొండి.” అని పలువిధముల బతిమాలగా, ఆమె తిరిగి కూర్చుండెను.

శివరావు: ఎందుకు ఇంతకోపము? మనస్వేచ్ఛా సాధన ఆతిని! తెలియదు. అందువలన నాతని కర్థమును భావలో చెప్పితిని. అందు కింతకోపమా?

మహాలక్ష్మి: కోపమా? ముందు-ఆమెనకు మేమి ద్దరము ప్రేండునుని చెప్పండి. తర్వాత.

శ్యామరావు: మహాలక్ష్మిగార, తిరిగిక్షమాపణ గోరుచున్నా. తమించండి. ఆతడు మీపరిచయము నాకు పరిగాచేసెను. కాని నేను పూర్వకాలపునునిసిరి. అందు వలన నాకు గ్రాహ్యముకాలేదు. అపు డాతడు నాకు తెలియుభావలో చెప్పవలసివచ్చింది. అంతే కాని యిం దెవరిదోషము లేదు. మరియొకమారు నాపక్షమునను వానిపక్షమునను మన్నింపకోరుచున్నాను—మిమ్ము శివ రావు భార్యయని యన్నందుకు, విన్నందుకు.

* * * *

శ్యామరావు మిక్కిలి నేర్పరి, మాత్మగ్రాహి, సదయహృదయుడు, సచ్చరిత్రుడు, మితభాషి, మృదు భాషి. అందువలన నీదంపతుల మనస్తత్వములనుగ్రహించి, తరక్కివితరక్కిముల కవకాశమును గలుగనీయక లోకాభి రామాయణమునకు గడంగెను. తదనంతరము భోజనము గూడ నేవిధమున వాగ్యుద్ధమునులేక ముగిసెను. శ్యామ రావు భోజనానంతరము తాంబూలచర్వణ: బోసర్చుచు “ఈసంసార మెట్లు కుడులుపడునా”యని యోచించుచు, కారుమీద స్వగృహమున కరిగెను.

౨

ఈదంపతులిరువురును మేష్టర్లు. మహాలక్ష్మికి రు. 2౫ జీతము. శివరావునకు రు. ౧౨౫ రూపాయల జీతము. ఇరువురును గ్రంథావలోకనమందు దిట్టలు-తరక్కి వితరక్కిములయం దత్యంతనిపుణులు. నిష్కలమ వర్తకలు, సత్యవాదులు, స్వేచ్ఛాస్రియులు. ఋషులు గార్హస్థ్యధర్మములను నిర్వర్తించుచు మానవమండలికి లక్ష్యమై యలరారుచుండు విధముననే ఈదంపతులు గూడ మానవమండలి కాదర్శప్రాయమును స్వేచ్ఛా జీవితమున కాలము గడుప నెంచుచుండిరి. నరనారులు సర్వస్వతంత్రులనియు, ఇం దొకరికొకరు దాసులుగా రనియు, వివాహమున బంధము దాస్యము దాస్యశృంఖల మనియు నమ్ముచుండిరి. మానవసంఘమందు పరిపూర్ణ స్వేచ్ఛను స్థాపించుటకే తాము భూమండలముం దవత రించితిమని మిత్రులతోగూడ జెప్పచుండిరి. స్వగృహ మందు వీరు పులులవలె నివసించుచుండినను, వీధియం దడుగిడిన అత్యంతవినయ విసమ్రుత:తోగూడిన మిత భాషిత్యముల మెలంగజొచ్చిరి.

ఇప్పటికి వీరివివాహమై దాదాపుగ మూడువత్సర మాలయెను. ప్రతిదినమును గృహమందమగిడగనే యిద్దర యను తరక్కిఖండములనుచేతి ధరించి వాగ్యుద్ధమునకు గడంగు చుండిరి. ఆయుద్ధ మపుడపుడు రాత్రింబవళ్లను భేద మును బరిగణింపక అత్యంతతీవ్రముగ నడుచుచుండెను. అందువలన వా చుపనంపవలసివచ్చిన దినములు, పూట కూటింట భుజించిన రోజులు రెండు వత్సరముల కతిక

యింది యుండుననుట యథార్థమే. స్వేచ్ఛాయుద్ధమందు మానింగి లేలుచుండినను ఉపాధ్యాయ వృత్తికి అణుమాత్రమైనను భంగము గలుగనీయకుండిరి. క్రమము తప్పక పాఠశాలకు బోవుచుండిరి. స్వేచ్ఛాపతస్థాపన మన కాదిదంపతులము కీర్తి ప్రతిష్ఠలు త్వరగా తమ్ము శ్రయింపనున్నవని యుద్విహ్లాదుచుండిరి.

ఒకదినమున మహాలక్ష్మి స్వీయరచిత స్వేచ్ఛా సాధనభావగీతములను బాడుచు వీణను వాయిచుచుండెను. శివరావు గడినుండి సావడిలోనికి వచ్చి యిట్లు నియెను. “మహాలక్ష్మిగారూ, మీరు వీణను వాయిచవద్దు, భావగీతములను బాడవద్దు. నాచదువుకు భంగముకలుగుచున్నది. మన స్వేచ్ఛావాదమును రేపు గోఖలేహాలు నంగు విద్యుత్పాడలికి విరుపింపదలచితిని.”

భార్య: శివరావుగారూ, మీరు చేయదలచినది మహాత్మ్యప్రకారము. అది మీనిర్ణయము. కాని నేనిపుడు వీణావాద్యమున భావగీతములను బాడకతప్పదు. ఇవి నానిర్ణయము. ౭౪ గంటలవరకు. ఏమయినా సరే.

భర్త: మహాలక్ష్మిగారూ, నా నిర్ణయము కూడ సంతయే. ౭౪ వరకు చదువుకొనకతీరదు. సంగీతము వలన నాచదువు సాగుటలేదు. మంచియరకాళమేరేపు. మన స్వేచ్ఛావాదమునకు మహోదయమే. మన నామములు భూమండలమంగు చిరస్థాయినొందు గుఱు హూర్తము రేపేనే. కర్తవ్యము?

భార్య: శివరావుగారూ, నిజము- మమ్మాటికి సత్యము. మనస్వేచ్ఛావాదము సిద్ధించినది. కాని నానిర్ణయమును నేను మార్చుకొను; మార్చుకొనవీలునులేదు. మీ యభ్యంతరమువలన నా గుర్తుకొంటినా నాస్వేచ్ఛ మంట శాసినలేదు. నాతపోభంగమునకు నేనంగీరింపను.

భర్త: మహాలక్ష్మి, నా నిర్ణయమును నే నెట్లు మార్చుకుందును? నాస్వేచ్ఛకు సమాన ప్రతిపత్తికి భంగముకాదా?

భార్య: శివరావు, ఇంతయెంచుకు? మీచదువు మీది, నాసంగీతమునాది. ఇంచేదియు ఆపవీలులేదు.

భర్త: చదువునాగజే. రాజీమాన్యము శవా?

భార్య: రాజీకుడరచనిమా? కుడరకేమి? ౭౫ వరకు నా సంగీతము. ౭౫ వరకు మీచదువు.

భర్త: సరే బాగుంది. నేను మందు చదువుకుంటా. తర్వాత నీ సంగీతము.

భార్య: కాదు కాదు. మందు నా సంగీతము. తర్వాత మీచదువు. ఈ నిర్ణయము తిరుగదు. తిరుగుట అసంభవము. స్వేచ్ఛాభంగము.

భర్త: అంకికంటె అసంభవము. స్వేచ్ఛా నాశనము.

భార్య: అయితే?

భర్త: అయితేలేదు- గియితేలేదు.

భార్య: ఇక మనకర్తవ్యము?

భర్త: అదే యోచన.

భార్య: నేను సంగీతము మానుకుంటాను. మీరు చదువుట మానండి. మీకొరకు నేను, నా కొరకు మీరు. బాగున్నదా?

భర్త: బాగుండ కేమి? ఇం దొకరికొకరు లోబడుటలేదు. కాని యొకరి కొక రడ్డ మగుచున్నాము. అట్టిచో స్వేచ్ఛానిధి కలుగుటెట్లు? సాధారణముగ దంపతులయందు పురుషుడు చెప్పినటుల స్త్రీయో, స్త్రీ చెప్పినటుల పురుషుడో వింటారు. అప్పుడు సంసారములు శాంతముగ నవచును. కాని ఆశాంతము దాస్యము. దాస్యజీవితము - ఛీ!

భార్య: యథార్థము. ఆపినుగశాంతము నాకు సరిపడదు. నాచెవి జొరనియ్యము. స్వేచ్ఛ, స్వేచ్ఛ. నేను కొరకది స్వేచ్ఛ. నాకు కావలసినది స్వేచ్ఛాజీవితము. అదియే నాతపము; ఉపాసన; సాధన.

భర్త: మీరు చెప్పినముక్కలు అక్షరాల సత్యము. కాని ఈ అశాంతి?

భార్య: నావల్లనా?

భర్త : నీవల్లనని నేనన్నానా? మన ఇశ్వరతపమునం దవతరించిన జ్వాలాయంతమున విషమే ఈ యశాంతి దీనిని మ్రొంగగలమా, అమృతమును ద్రావగలము.

భార్య : భేష్! నిజము. (సంతసించుచు)

భర్త : అయితే, ఈ రాకాసిని సంహరించుటెట్లు? నీకేదియిది మార్గము గోచరించుచున్నదా?

భార్య : ఆ, గోచరించుచున్నది. చెపుతావినండి. మన స్నేహబంధములను తెగద్రెంచుకొని కొంతకాలము సాధనచేసిగాని మనకు స్వేచ్ఛ సిద్ధించదు. మనకు లభించు స్వేచ్ఛాసిద్ధియే జగదత్తుకొను ముఖ్యసీతమగును. అప్పుడు మననామమును జగత్తునందు చిరస్థాయియగును.

భర్త : కెబాప్. సరిగజెప్పితిని. సంతోషము. కాని నీసలహాను నేను వినను-వినగూడదు. అట్లానచ్చట నాస్వేచ్ఛకు భంగము. అయినను స్నేహబంధన విచ్ఛేదనతలంపు నీకు కలిగినప్పుడే నాకును కలిగినది. కావున మన ఇశ్వర స్వేచ్ఛాసిద్ధాంతమునకు భంగములేదు. ఈబంధనములను తెగద్రెంచుకొనుటకు నాకంగీకారమే.

భార్య : అంగీకారమే - బాగున్నది. ఈయశాంతిని తలదన్నినట్లే.

భర్త : మొదలెవరు? నేను—

భార్య : కాదు—నేను—

భర్త : కాదు కాదు. నేను—

భార్య : నేనొకపద్ధతిని చెపుతావినండి. నేను తలవంచుతా - మీరుకూడా తలవంచండి. నేను మీబంధమును, మీరు నాపుస్తెలను పరస్పరము పట్టుకొని యొక్కమారు పుటుక్కున తెంచుదాం. అంతటితోడ మనపీడ వదులుతుంది. ఏమంటారు? నాయోచన సరిగ్గా యున్నదా?

భర్త : భేష్! బాగున్నది. ఈయోచన నీతో బాటు నాకునుదోచినది.

భార్య : అలస్యమెందుకు?

భర్త : అవును. ఒక్క సెకండయినను అలసించుట తగదు. త-గ-నూ,

ఇశ్వరు తలలువంచుదురు. మంగళశాస్త్రమును శివరావుపట్టుకొనును. శివరావు మొదయందలి జంధ్యమును మహలక్ష్మి పట్టుకొనును. ఇద్వరు “-చీ-చీ” అని యని ఒక్కమారుగాలాగ రెండును పుటుక్కున తెగి నేలబడను.

చివ్వున ఇశ్వరులు తలలెత్తుదురు. “స్వేచ్ఛ, స్వేచ్ఛ” అని నునుపుచు, ఒకరు పశ్చిమముఖులును, రెండవవారు తూర్పు ముఖులుగను నగుదురు.

3

మరుసటి దినమదయముననే బయటదేరి శివరావు ఒంధువులు స్నేహితులు మొదలగువారున్న కృష్ణాగోదావరీ తీరముల కరుగక బెంగుళూరు మొదలగు ప్రదేశముల కరగి ఆయాస్థలములయం దారేమి చూసములు గడపి బెంగుళూరు మొయిలనందు ఉదయము 2-3 గంటలకు నెంట్రలు స్టేషనునందు దిగెను. కాని యచ్చటనే శూన్యశూదయమన ఇటునటు చూచుచు తిరుగుచుండెను. స్నేహితులు గూడ నాతని గుర్తింపజాలకుండిరి. కుప్పించి పాలిపోయిన శరీరము, గుంటలుపడిన కండ్లు, మాసినగడ్డలు, మలివస్త్రములు గూడిన శివరావును గాంచిన వారలు పిచ్చివాడనుకొనుటయం దాశ్చర్యమే మున్నది?

శివరావు ౨ గంటలవఱకు స్టేషనునందే యిటు నటు తిరుగుచు బస్సునెక్కి చింతాద్రేకేట యందలి స్వగృహమును జేరెను. తలుపుదీసి లోనికిరిగి సావడియం దొక కుర్చీమీద కూలబడి ట్టూర్పు విడిచెను. ఒక రిద్దరు స్నేహితులువచ్చి పనికరించిరి. సరియగు ప్రత్యుత్తరములేకుండెను. ఆందువలన వారెంతయు విచారింపజొచ్చిరి. భోజనమున కావ్యోనించిరి. కాని యాతడం దులకంగీకరింపకుండెను. వెలినవ్యవస్థతో అసందర్భముగ బ్రసంగింపజొచ్చెను. “స్వేచ్ఛ, స్వేచ్ఛ, స్వేచ్ఛాసిద్ధి” యని యనుకొనుచుండెను. ఇక వారేమి చేయగలరు? అం దొక స్నేహితుడు కాఫీ, ఉపమా మొదలగువానిని బంపించెను. కాని శివరావు వానిని కన్నెత్తియైనను చూడకుండెను.

కొంతవడి కా కుర్చీనుండి లేచి యింటియం దిటు నటుదిరుగుచు గదిలోనికికరిగెను. అటునుండి వంటయింటి లోనికి బోయి తిరిగి మరియొకగదిలోనికికరిగెను. అచట గోడకు తగిలించియున్న ఫోటోగ్రాఫుల ప్రేమనందు మహాలక్ష్మిప్రతిబింబమును గాంచి “జయము, స్వేచ్ఛా వాదమునకు జయము” అని యనుచుండ ఆతని కన్నీటి బిందువులు నేల రాతెను. కాని యావిషయ మాతనికి తెలియదు. అటునుండి సావడిలోనికి వచ్చి పడకకుర్చి యందు కూలబడెను. కన్నులు మూయుచు తెరచు చుండెను

వాదాపుగ పండ్రెండుగంటల వేళ భోజన ఆహార త్రుంపి జవానువచ్చి “శివరావుగారు” అని పిలిచెను. లోనికిగిరిగి యొకయుత్తరమును ఆతనిచేతికిచ్చి చేతులు కట్టుకొని బహుమతికొరకు వేచియుండెను. ఆయుత్తర మును చదువుకొనినంతనే శివరావుమోము ఒకింత విప్పారెను. జవానున కొక రూప్యమిచ్చి తిరిగియుత్తర మును చదువుకొనెను. ఆయుత్తరమును చేతిపెట్టెయందు గుబెట్టి గుమ్మముకడకువచ్చి తిరిగి రివ్వున మరియొక కుర్చీనిద గూర్చుండును. చేపెట్టెనుండి యాయుత్తర మును దీసికొని తిరిగిచదువుకొనెను. గానిని భద్రముగ తోటుజేయనం దిడి, అతిత్వరితముగ స్నానమునర్పి బీరు వాయందలి బట్టనుదీసికొని వానినిధరించి వీధివాకిలి కడ వరకు జని తిరిగివచ్చి సూర్చుండెను. ఒకటిరెండు నిమిషములు యోచించి యేమియును నిర్ణయమునకు రాజాల పుండెను. ఒకింతవడికి అటునుండిలేచి గదిలోనికి కరిగి బీరువానుచెరచి యం దొక రుమాలునుదీసి జేయనందు బెట్టుకొనెను. ఆతని శరీరమందంతటను ఏదియో యలూర్వశక్తి వ్యాపించెను; సేత్రములు వారిపూరితము లారెను. అప్పు డాతని హృదయాగ్ని యొకింత యుపశ మిల్లెను. కాని పాదములు తూలిపోవుచుండుటవలన కూలబడెను.

ఒక్కనిమిషము గూర్చుండి చివ్వునలేచి వీధి లోనికి కరిగి రిక్ సామీద వెక్కి హాస్పిటలునకు బయలు దేరెను. మార్గమందు గాన్పించిన మిత్రులప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తర మీయక రిక్ సా లాగువానిని త్వరితముగ

బొమ్మని కొండరించుచు హాస్పిటలునకు వచ్చెను. అది కరిగి జనరలువార్డునకు ఇటువలె చిక్కినాడు. అచట బోయెను. అచ్చటనుండి క్రిందికివచ్చి క్లెయిటు వార్డుల లోనికి బోవుచుండ మహాలక్ష్మిని గాంచెను. ఆచే చేసంజ్జలతో శివరావును ఆహ్వానింపగా రిక్ సా వచ్చి గల గల ఆ గదిలోనికికరిగెను.

అచ్చట ఇనుపముంచముమీద పడుచున్నట్లైరి ప్రక్కమధ్య శయనంబి దైవదృష్టిని మరచిందనేము చూపుల రెప్పవల్లక చూచుచున్న ఇరువదియైదు సం ముల శిశువును గాంచెను. మంచమును సమీపించెను. తడేకదృష్టిని బాలుని చూడజొచ్చెను. అనిర్వచనీయ మగు ఆకర్షణవలన నాతనిదృష్టులు బాలుని దివ్యదృ ష్టియందు విశితనమాయెను. కోహించుటకై ఆనందాశ్రు వులు జొలబడెను. రాలించుండ తలవంచి కుడిహస్తమున బాలుని బుగ్గలను స్పృశింప, ఆశిశువునోసినోటినుండి పండువెన్నెలలు బహిర్గతమాయెను. సునిర్మలమునకు నుండు- సుస్వచ్ఛతటాకజలములయందు- కృష్ణాస్రవం తియలలయందు- స్వీయరూపరేఖావిలాసములను దిలకిం చినటులు, ఆశయనమందలి శిశువునందు స్వీయరూపమును నిశ్చించలచిత్తమున సునిర్మలహృదయమున చూచుచుండ తనిదిదీర గ్రోలుచుండ, ఆసుకోములూపనాధునిని సేత్ర యుగళమున జుర్రుచుండి మహాలక్ష్మి యాచూపున చూపు గలిసి అనిర్వచనీయమగు అనందము ననుభవించుచుండ, వారిరువరి సేత్రయుగళమునుండి ఆనందాశ్రువులు బాలునిమీద వాలజొచ్చెను. అప్పు డామె అప్రయత్న ముగ, యోచనారహితముగ బాలునిపై భర్తకరకముల ములయం దిడెను. శివరావు బాలుని ముద్దాడజొచ్చెను.

మహాలక్ష్మి ప్రక్కసర్ది పొత్తిగుడ్డలను సరిగ లాగి భర్తచేతియందలి శిశువును పడుకొనబెట్టెను. అప్పుడు బాలుడు చేతులుకాళ్లు కదలించుచు శరచ్చంద్ర చంద్రికల ధిక్కరించుచురుగవులు బరవుచుండ శివరావు బాలుని శిరముమీద చేయిడి “స్వతంత్రరావు” అని ముమ్మాగు పిలిచి తలయెత్తెను. భార్యను చూచెను. ఒకరి దృష్టియందు మరియొకరిదృష్టిని విలీనమునబుచ్చుకొనిరి. ఇరువురును బాలునిచూచుచు నొక్కస్వరమున “స్వతంత్ర

రావు" అని పిలచుచు చిరునగవుల నాబాలుని యాశీర్వదించిరి; దీర్ఘాయువును గోరిరి.

అప్పుడు మహాలక్ష్మీ భర్తపాదములమీద వ్రాలి యిట్లనియెను. "నాధా! తుమింపుడు" అని యనుచుండ శివరా నామెను లేవదీసి కూర్చుండబెట్టి చేలించలమున నామెకన్నీరు దుడిచి "ప్రేయసీ, నీయందేమి లోపమున్నది? తుమించుటకు నీవు నిర్దోషిని, నిష్కల్మషహృదయవు. నిర్దుష్టచరిత్రవు. నేనో తుమార్హుడను. తుమించుచు. నేను కుతర్కజాలమందు బంధింపబడితిని. నిన్ను బంధించితిని. అందువలన పలుబాములకు లోనైతిని. నూతన మతస్థాపనమున కవకరించితిను నాయజ్ఞానము-తర్కభ్రమ - విచిత్రతృప్తి - అసహనము - ఈర్ష్య మొదలగువానివలన దిగ్గమగుదు, నిన్ను దిగ్గమొనర్చితిని. వేయివృత్తికదంకనములవలన బొందుబాదను అనుభవించితిని. నేటికి జ్ఞానసూర్తియగు భగవానునకు హృదయ మర్పింపగలిగితిని. ఆంధ్రుల జీవనము, జీవనాధారముల ఆత్మారాముడు స్వతంత్రరావును సర్వవిధముల సంతోషించుగాత." అని యామెహస్తస్వయమునుబట్టుకొనెను.

మహాలక్ష్మీ చేతులు జోడించుకొని గద్దదస్వరమున నిట్లనియెను. "నాధా! నాబుద్ధి నిరంతరము కీటకమువోలె గ్రంథముగయిండు దిగుచుండెను. లోకజ్ఞానము కలుగవలయునని నాతలదండ్రు బొనర్చిన ప్రయత్నములు నన్ను కష్టతఃకర్తు, కుతర్కజాలమునుండి తప్పింపజాలకుండెను. విద్వాంసురాలనను అహంకారము మిన్నుమట్టు జోచ్చెను. అతిభయము - సిగ్గు - అత్యంత దైర్యము - నిరుపమానమగు పిరికితనము - ఆశక్తత - మొదలగువానియందు దగుల్కొని మోకత్యంత దుఃఖమును గలిగించితిని. నే నధఃపతితనైతిని. త్రిలోకేశరణ్యమా, త్రిలోకవరేణ్యము అగు గృహస్థాశ్రమరూపమును, పవిత్రతను గ్రహింపలేకుంటిని. గృహస్థాశ్రమమే మానవ మండలికి స్వభావసిద్ధమగు ఆశ్రమమనిగాని, రక్షణాభివృద్ధులకు ఆధారమనిగాని యెరుంగజాలక మిమ్మునేకవిధములబాధించితిని. నేనత్యంత తీవ్రమనోవ్యధకుగురియైతిని. తుమింపుడు." అనుచు కాళ్లమీద బడబోవు మహాలక్ష్మీని గూర్చుండబెట్టి శివరావు ఇట్లనియెను. "మన మిద్వరును సర్వవిషయముల సమానులము. ఇందెచ్చుతగ్గులండినవో

ఇంతటి దుఃఖము ననుభవించి యుండము. మనమనస్తత్వములు - కుతర్కపీచికలగూడ సమానములు. నాయుపదేశములవలన అనేకమందికొంపలు కూలినవి. అంతియే కాదు. ఒకరిద్ద రాతృహత్య యొనర్చుకొనిరి. ఆవిషయములు నన్ను నిరంతరము దిగ్గమొనర్చుచున్నవి. అట్టి నేను తుమార్హుడను. కాని నీవుకాదు. తుమించు. త్రికరణబద్ధిగ తుమించు మహాలక్ష్మీ! మనల నావరించిన యజ్ఞానాంధతమారాశియందీ బాలచంద్రోదయమైనది. వెంటనే జ్ఞానము కలిగినది. తమస్సు పటాపంచలైనది. నిన్ను నేను తుమించుచున్నాను. హృదయపూర్వకముగ నన్ను తుమించుము." అనుచుండ నామె సుందరచుఖారచిందము విప్పారెను. చిరునగవుల శివరావును మంచి లేవనెత్తెను.

అంత నొకనైపున ముసిముసి నగవుల చూచుచు నిలుచుండిన శ్యామరావును, సుకాంతభావమున గూర్చుండియుండిన నర్జును గాంచి శివరావు ఒకింత సిగ్గుపడెను. 'ఎపుడువచ్చితివి' అని యడగ శ్యామరావు "నీవు నన్ను చూడలేదు. నీకంటె ముందగ నేనీటకు వచ్చితిని." అని ప్రత్యుత్తరమొసగి జంగమముల జతను మహాలక్ష్మీచేతి కొనగెను. ఆమె యజంగమములకు పనుపు వ్రాయుచుండ, శివరావు చేతిరుమాలును శ్యామరావుకిచ్చెను. అందు ముడివైచియుండిన మంగళనూత్రమునుగాంచి పరమానందభరితుడై శ్యామరావు తిరిగి శివరావుచేతి కొనగెను. శివరావు నానిని మహాలక్ష్మీకంఠమున గట్టెను. మహాలక్ష్మీనేత్రములు విప్పార మనముప్పొంగ శివరావుమెడయందు జంగమమును తగిలించెను.

అంత వారిద్వరును చిరునగవులు వెలిగింక్కుచు ఆశీర్వాద దృక్కుల చూచుచున్న శ్యామరావుకు ననుస్కరించిరి. ఆతడు వీరిద్వరును దీవించెను.

భర్తచేయబట్టుకొని మహాలక్ష్మీ యిట్లనియెను. "ఈతడు పురుషోత్తముడు. నన్ను సర్వవిధముల గాపాడిన యుగారహృదయుడు. పరమపవిత్రుడగు నీసోదరుని ఋణమును నే నీజన్మయందు దీర్చుకొనజాలను. దీర్చుకొనుట అసంభవము. ఈమెను నర్జుగ భావించుకుడు. నే నటుల భావించను. ఈమె నాతల్లి. శ్యామరావు నాతండ్రి"

అంత శ్యామరావుకారు వచ్చెను. దానియందు నల్వరునుగూర్చుండి శ్యామరావుఇంటి కరిగిరి.

"ఆత్మావై పుత్రనామాసి."

రాజ్యాంగ ప్రతిష్ఠంభనం

“ రావుజీ ”

మద్రాసు, బొంబాయి, సి. పి, యు. పి, బీహార్, ఒరిస్సా రాష్ట్రాలలో ఏర్పడ్డ రాజ్యాంగప్రతిష్ఠంభనాన్ని గురించి జరిగిన... జరుగుతున్న... వాదోపవాదాలు ఇన్నన్నికావు స్వదేశ విదేశవార్తాపత్రికల వారు, అనేక రాజకీయపక్ష నాయకులు, సుప్రసిద్ధులూ, అప్రసిద్ధులూ అయిన న్యాయవాదులూ, ఆధికారులూ, అనధికారులూ, మంత్రులూ, ఉపమంత్రులూ, మాజీమంత్రులూ, — ఇలాగే మరెందరో ఈ సమస్యను వివిధదృక్పథాలనుంచి చర్చించారు; చర్చిస్తున్నారు. ఇంతగా చర్చించబడిన... చర్చింపబడుతున్న... ఈ సమస్యను ముగరించి ఇక్కడ ఇంకోసారి క్రొత్తగా చర్చజరపడం అనవసరం. పోతే, ఈ వ్యాసం ఎందుకంటే, — ఈ చర్చలన్నిటినీ సింహావళోకనం చెయ్యడానికీ, వాటిసారాంశాన్ని సమగ్రంగా చెప్పడానికీ.

అసలు ఈ రాజ్యాంగ ప్రతిష్ఠంభనం ఉత్పన్నమైన విధం ఇది:

నూతన రాజ్యాంగవిధానంక్రింద మొన్నటి ఫిబ్రవరిలో జరిగిన ఎన్నికలకు చాలా పూర్వంనుంచీ మూడొకాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించవచ్చునా, కూడదా అని చర్చ జరిగింది. కాంగ్రెసుపక్షంలోని అతివాదులు... ముఖ్యంగా సోమలిట్టులు... స్వీకరించగూడదంటూ వాదించారు. పోతే, కాంగ్రెసుపక్షంలోని మితవాదులు... ముఖ్యంగా పూర్వపు దాసు-నెహ్రూల స్వరాజ్య పార్టీవారు... స్వీకరించవలసిందే నని పట్టుపట్టారు.

మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించరాదని వాదించి, అతివాదులు చెప్పిన కారణాలు ఇవి :

(౧) భారతదేశం వాంఛిస్తున్న స్వరాజ్యాన్ని ఇవ్వకపోవడమేకాకుండా, ఇప్పుడున్న స్వల్పస్వాతంత్ర్యాన్ని కూడా హరిస్తున్న నూతనరాజ్యాంగవిధానాన్ని బహిష్కరించవలసినదని కాంగ్రెసు ఇదివరకే తీర్మానించింది. ఇలాంటి సందర్భంలో ఆ రాజ్యాంగవిధానం క్రింద మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించడం దానితో సహా కారం చెయ్యడమే అవుతుంది.

(౨) మంత్రులకు నామమాత్రంగానే స్వాతంత్ర్యాన్ని ఇచ్చే ఈ రాజ్యాంగవిధానంక్రింద పదవుల్ని స్వీకరిస్తే ప్రజోపయోగకరమైన కార్యాల్ని చేపట్టి సాధించలేక పోవడమే కాకుండా అలంకార పదవుల్ని అనుసరించివుంటే పరస్పర వ్యక్తిగత విద్వేషాల వల్లనూ, అంతఃకలహాలవల్లనూ ఇప్పుడున్న ప్రజావిశ్వాసాన్ని పోగొట్టుకోవలసివస్తుంది.

(౩) ప్రస్తుత పరిస్థితులలో పదవుల్ని స్వీకరిస్తే, స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ చచ్చిపోయి, స్వల్పసంస్కరణలతో సంకృప్తిపడే మితవాద వైఖరి ప్రబలుతుంది.

కాంగ్రెసు సోమలిట్టుల ఈ వాదనను కాంగ్రెసు అగ్రగణ్యుడైన జహ్వరిలాల్ నెహ్రూమూడా పూర్తిగా సమర్థించాడు.

అయితే, కాంగ్రెసు నాయకులలో మితవాదులని చెప్పదగినవారంతా ఈ వాదనను అంగీకరించలేదు.

ప్రస్తుత రాజ్యాంగవిధానంలో ప్రజామంత్రులకున్న స్వాతంత్ర్యం చాలా స్వల్పమని వారుకూడా ఒప్పుకున్నారు. కాని, ఈ స్వల్పస్వాతంత్ర్యాన్నే కాంగ్రెసు సంస్థను బలపరచే నిమిత్తం ఉపయోగించడానికి, తద్వారా నూతనరాజ్యాంగవిధానాన్ని భగ్నంచెయ్యడానికి కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించవలసిందేనని వారు పట్టిపట్టారు. మైగా, కాంగ్రెసువారు మడికట్టుకుని, ఇతరుల్ని మంత్రిపదవుల్ని ఆక్రమించనిస్తే, వారు ప్రభుత్వంవారిచేతుల్లో కీలుబొమ్మలై జాతీయోద్యమ వ్యాప్తికి, కాంగ్రెసుసంస్థ అభివృద్ధికి ప్రతిబంధకాల్ని కల్పిస్తారనికూడా వాదించారు.

కాంగ్రెసుపక్షంలో అతివాదులహా, మితవాదులకూ మంత్రిపదవీస్వీకారం వయంలో ఏర్పడ్డ ఈ తీవ్రమతభేదాలవల్ల కాంగ్రెసు సంస్థలో చీలిక వస్తుందేమో నని అనుమానం తోచింది. కాని, ఈ విషయమై ఒక నిర్ణయాన్ని చెయ్యడానికంటూ మార్చినెల చూడోవారంలో ఢిల్లీలో సమావేశమైన ఆలోచింపియా కాంగ్రెస్ కమిటీ... మహాత్ముని సలహా ననుసరించి... ఒక రాజీపద్ధతిని సూచించగలిగింది. ఆ రాజీపద్ధతి ఇది:

ఇతరపక్షాల సహాయంతో నిమిత్తంలేకుండా కాంగ్రెసువారు కేవలం తమ బలంతో తామే మంత్రివర్గాల్ని ఏర్పరచగల రాష్ట్రాలలో మాత్రమే పదవుల్ని స్వీకరించాలి. ఇలాంటిరాష్ట్రాలలోనైనా, పదవీ స్వీకారానికి ముందు గవర్నరుదగ్గరనుంచి ఒక హామీ కోరాలి. ఈ హామీ ఏమిటంటే,—రాజ్యాంగవిధానానికి లోబడివుండే కాంగ్రెసుమంత్రుల కార్యకలాపాలకు తన ప్రత్యేకాధికారాల్ని వినియోగించిగాని, మంత్రుల సలహాను త్రోసిపుచ్చిగాని గవర్నరు ప్రతిబంధకాలను కల్పించగూడదు. ఈ హామీ ఇవ్వబడ్డట్టు నిదర్శనం ఏమిటంటే—అసెంబ్లీ కాంగ్రెసుపక్ష నాయకుడు గవర్నరు తనకు ఇలాంటి హామీ ఇచ్చాడంటూ పబ్లిక్ గా ప్రకటన చెయ్యగలిగివుండడమే.

మంత్రిపదవీ స్వీకారవిషయంలో కాంగ్రెసు పక్షంలో కలిగిన మతభేదాలను తీర్చడానికి గాంధీమహా

త్ముడు సూచించిన ఈ రాజీపద్ధతి చాలా రాజనీతి చతురతాపూర్వకంగా వున్నదనే చెప్పాలి. గవర్నరు తాము తమప్రత్యేకాధికారాల్ని వినియోగించమనీ, కాంగ్రెసు మంత్రుల సలహాను త్రోసిపుచ్చమనీ హామీఇస్తే కాంగ్రెసువారు ప్రస్తుతరాజ్యాంగవిధానం ప్రసాదించే స్వల్ప స్వాతంత్ర్యాన్నికూడా ప్రజోపయోగానికి, కాంగ్రెసు సంస్థను బలపరచడానికి ఉపయోగించ గలుగుతారు. అప్పుడు పదవీస్వీకరణం కూడదంటూ సోపలిస్తులుచెప్పే ఒక పెద్ద ఆభ్యంతరం తొలగిపోతుంది మాడా! ఇంతే కాకుండా, గవర్నరు ఇవ్వవలసినహామీ లిఖితపూర్వకంగా వుండాలని కోరకపోవడంవల్ల, అలాంటి హామీని ఇవ్వడానికి అభ్యంతరం ఏమీ వుండడానికి పిలువేడు. మైగా, కేవలం రాజ్యాంగవిధానానికి లోబడివుండే కార్యకలాపాలలోనే జోక్యంవుండవని హామీకోరుతూ వున్నందువల్ల ప్రస్తుతరాజ్యాంగవిధానంలో (పార్లమెంటుతో నిమిత్తం లేకుండా, గవర్నరుద్వారానే) మార్పు లేవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారని వాదించడానికైనా అవకాశం దొరకదు.

కాంగ్రెసు తీర్మానంలో గవర్నరు హామీనివ్వడానికి చట్ట సంబంధమై అభ్యంతరాలు ఏవీలేండు వల్ల, వారు ఉప్పుకుండా కాంగ్రెసు కోరి హామీని ఇస్తారనీ, కాంగ్రెసు పక్షానికి మెజారిటీవున్న మద్రాసు, బొంబాయి, సి. పి., యు. పి, బీహార్, ఒరిస్సా రాష్ట్రాలు అరింటిలోనూ కాంగ్రెసు మంత్రివర్గాలు విధిగా ఏర్పడతాయనీ అందరూ అనుకున్నారు. కాని, తెరచిపక ఏమి కితుంగం జరిగిందో గాని, మై ఆరురాష్ట్రాలలోకూడా గవర్నరు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వ నిరాకరించారు. ఇంతేకాకుండా, మెజారిటీ పక్షమైన కాంగ్రెసును వదిలివేసి, మైనారిటీపక్షాలవారిచేత మంత్రివర్గాల్ని ఏర్పాటుచేయించారు. ఈ మంత్రివర్గాలకు “ఇన్ బరిం మినిస్టీలు” అని నామకరణం చేశారు. వీటిని తెలుగులో “నడమంత్రం మంత్రివర్గాలు” అని అంటున్నారు.

తమకు తమ ప్రత్యేకాధికారాలను పార్లమెంటరీ చట్టం ప్రసాదించిందనీ, వాటిని ఉపయోగించే అధికార

రాన్ని తాము విధ్యుక్తంగా తుంచుకోవాలనీ, తాము కోరినప్పటికీ వాటిని వదులుకునేహక్కు తమకు లేదని కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీనివ్వ నిరాకరిస్తూ గవర్నర్లు చెప్పారు. మద్రాసు, బొంబాయి, సి. పి., యు. పి., బీహార్, ఒరిస్సారాష్ట్రల గవర్నర్లు ఆక్షుతగా ఈ విధంగా ఒకేఫ్రీని జవాబుచెప్పడంవల్ల గవర్నర్ జనరల్ వద్దకుచో, ఇండియా షెక్రటరీవద్దకుచో వచ్చిన తాఖీదు ప్రకారం వారు నడుచుకున్నారని అనుకోవలసివస్తుంది.

గవర్నర్లు హామీనివ్వ నిరాకరించడానికి చట్టం అడ్డువచ్చినదని అదకోడం కేవలం పొరపాటు. ఎంచేతనంటే,—ఏ ప్రభుత్వంవారైనా తమకు ఇష్టంలేని పనిని కాదనడానికి “అబ్బే! దీని చట్టం అంగీకరించను” అని గులభంగా అనివేస్తారు. వారే తమకు ఆప సరమైనప్పుడు మాత్రం చట్టంమాటనే పూర్తిగా మరిచిపోతారు. అంచేత హామీనివ్వ నిరాకరించడానికి చట్టం గిట్టంకాకుండా ఇతరమైన అభ్యంతరాలు ఏవోవుండివుండాలి ఈ అభ్యంతరాలను గురించి చాలామంది చాలా వూహల్ని ప్రకటించారు. వాటిలో నబజైనవి ఇవి:

(౧) ఏప్రిల్ మొదటి తేదీనాడు నూతనరాజ్యాంగ విధానాన్ని నిరసించడానికిగాను హరతాల్ జరపాలని ఫ్లైక్లూర్. కాంగ్రెసు తీర్మానించింది అంచేత ఆహ్వానం కాంగ్రెసుమంత్రివరాలు ఏర్పడట్టయితే, అనాడు ప్రభుత్వకార్యాలయాల నన్నింటినీ మూసివేయాలని కాంగ్రెసుమంత్రులు ఉత్తరవు చేస్తారు. ఈ విధంగా నూతన రాజ్యాంగం ప్రసాదించే హక్కులే ఆ రాజ్యాంగ నిరసనానికి తోడ్పడతాయి. అంచేత, కాంగ్రెసువారికి మంత్రిపదవుల్ని కట్టబెట్టి ఏప్రిల్ ౧ వ తేదీ హరతాల్లాన్ని జయప్రదం చెయ్యడం తెలివి తక్కువ పని అవుతుంది.

(౨) ఆరవజూన్ చక్రవర్తి పట్టాభిషేకం సమీపంలోనే వుంది. (అంటే ఇది ఏప్రిల్ నాటి మాట) ఈ మహోత్సవాన్ని ఇటీవల వివిధకారణాలవల్ల కళా

విహీనమైవున్న బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యప్రతిష్ఠను తునరుద్ధరింప చెయ్యడానికి విరియోగించాలని అనుకుంటున్నారు. కాని, కాంగ్రెసువారు మాత్రం ఈ మహోత్సవంపట్ల మూఁటిభావంవహించాలని నిశ్చయించుకున్నారు. ఇలాంటి సందర్భంలో కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవులలో వుంటే పట్టాభిషేక మహోత్సవం వైభవంగా జరగడానికి ప్రతిబంధకం ఏర్పడుతుంది. అంచేత, కాంగ్రెసువారికి (కనీసం ఇంకా) మంత్రిపదవుల్ని ఇవ్వగూడదు.

[కాంగ్రెసుపక్షం చేతిలోవున్న మద్రాసు, కలకత్తా కార్పొరేషన్లలోనూ, మరికొన్ని మునిసిపాలిటీలలోనూ పట్టాభిషేకం వేడుకలలో పాల్గొనరాదని తీర్మానించి, అలానే నడుచుకున్నారు. దీన్నిబట్టి ఈవిషయంలో ప్రభుత్వంవారి ఆలోచన...వారి దృక్పథమైంది...చక్రమైనదనే అంగీకరించాలి]

(౩) కాంగ్రెసువారు తమ మంత్రిపదవుల్ని కాంగ్రెసు సంస్థకు బలపరచడానికి వుపయోగిస్తామని స్పష్టంగా చెబుతున్నారు. గవర్నర్లు కాంగ్రెసువారు కోరుతున్న హామీని ఇస్తే, కాంగ్రెసు తప్పకుండా ఇంకా చాలాశక్తిని చేకూర్చుకుంటుంది. ఇప్పటికే కాంగ్రెసుసంస్థ కంటకప్రాచుర్యంగా వుంది. దానికి ఇంకా బలంచేహరితే, అది భారతదేశంలో బ్రిటిషు ప్రాబల్యానికే చేటుతెస్తుంది. అంచేత కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవులకు రాకుండా చెయ్యడమే మంచిది.

(౪) పదవుల్ని స్వీకరిస్తారనీ, తమకు ఏవేవో సౌకర్యాలను చేస్తారనీ నమ్మి, ప్రజలు మొన్నటి ఎన్నికలలో కాంగ్రెసువారికి అఖండవిజయాన్ని చేకూర్చినట్టున్నారు. ఇప్పుడు ప్రభుత్వంవారు ఆహ్వానించినా మానా కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించకుండా, హామీ గీమీ అంటూ అభ్యంతరాలుచెప్పుతూ వున్నారుకనుక, ప్రజలకు కాంగ్రెసుమైన అసంతృప్తికలగవచ్చును. ఇదేవిజమైతే, ఏ ఆరుమాసాలతర్వాతనో తిరిగి ఎన్నికలను జరిపితే, కాంగ్రెసువారు వోడిపోవడం తథ్యం.

(2) ప్రస్తుతచట్టంలోని ౬౨ వ సెక్షన్ 3 వ సబ్ సెక్షన్ ప్రకారం ఎన్నికలు జరిగినతర్వాత ఆరు నెలలవరకూ అసెంబ్లీ సమావేశాన్ని జరపకుండా తప్పించడానికి గవర్నరుకు అవకాశంవుంది. ఈ అవకాశాన్ని వినియోగించుకొని, అసెంబ్లీ సమావేశాన్ని ఆరుమాసాల వరకు జరపకుండావుంటే, ఈలోపుగా నడమంత్రం మంత్రివర్గంవారు పదవుల్ని ఆశ్రిత్య, ఇంకా ఇతర ప్రలోభాల్ని కల్పించి, కొందరు కాంగ్రెసుసభ్యులను తమలో కలపుకోవచ్చును. ఇలా జరిగితే, ఇప్పటి మైనారిటీ పక్షం మెజారిటీపక్షం అయితే కావచ్చును. పైగా, పదవులంటే ప్రలోభంగల కాంగ్రెస్ అసెంబ్లీ సభ్యులు తమంతట తామే తిరగబడవచ్చును కూడా. ఏకొద్దిమంది కాంగ్రెసుసభ్యులు ఇలా తిరగబడినప్పటికీ కాంగ్రెసు ప్రతిష్ఠకు భంగంరస్తుంది. అంచేత పరిస్థితులు ఎలా తిరుగుతాయో చూడానికి ఆరుమాసాలపాటు వేచివుండమే తెలివిగల పని.

[సద్రాసు నడమంత్రం మంత్రివర్గంలో ఒకడైన పాల్కేచేసిన ప్రచారాన్ని గురించి ఇటీవల బయటపడ్డ రహస్యాల్నిబట్టి చూస్తే, ప్రభుత్వం పైర చెప్పిన ఊహ నిజంగా చేసినట్లు తోస్తుంది.]

(౬) తమకున్న జీవితపరిమాణం ఆరుమాసాలలోనూ నడమంత్రం మంత్రివర్గంవారు నూతనరాజ్యాంగం ప్రసాదించే స్వల్పస్వకంత్యాన్ని పురస్కరించుకొని, ప్రజలకు చిన్నచిన్న సహాయాలనుచేస్తే, ఈ సారి ఎన్నికలలో ఈ మంత్రివర్గంవారు ప్రజామోదాన్ని పొందవచ్చును.

[మద్రాసు నడమంత్రం మంత్రివర్గంవారు కోటి రూపాయల్ని అప్పజేసి, ఆ మొత్తాన్ని రైతులకు ఋణాలక్రింద ఇస్తామనడమూ, బొంతాయి మంత్రివర్గంవారు నిర్బంధ ప్రాధమికవిద్యను ప్రవేశపెడతామనడమూ, తక్కిన రాష్ట్రాలవారుకూడా ఇలాంటి కార్యక్రమాలనే ప్రకటించడమూ చూస్తే ఈ ఊహ సత్యమయినదన్నట్లే తోస్తుంది.]

(౭) తక్కిన లాభనష్టామాట ఎలా వున్నా కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వడం ప్రభుత్వ ప్రతి

ష్ఠకు కళంకం. కాంగ్రెసుకు మెజారిటీలేని బెంగాలు, అస్సామ్, పంజాబ్, సింధు, సరిహద్దు రాష్ట్రాలలో ఏ హామీని కోరకుండా ఇతర పక్షాలవారు మంత్రివర్గాల్ని ఏర్పరచగలేనది, ఒక్క కాంగ్రెసుపక్షంవారే హామీని కోరడమూ, దాన్ని తాము ఇవ్వడమూ—ఎంత సిగ్గుచేటుపని! ఎలా హామీని ఇస్తే, ఆ అయిదురాష్ట్రాలలోని కాంగ్రెసు భిన్నపక్షాలకు తలవంపులనూడా కామా? అసలు పూర్వం గాంధీ - ఇర్విన్ ఒడంబడిక జరగడంవల్లనే తమప్రతిష్ఠకు కొంతకళంకం వచ్చింది. వెల్లింగ్టన్ ప్రభువు పుణ్యాన ఆ కళంకం కొంతవరకు తీరబోయిందని అనుకుంటూవుండగా, ఇంతలో మళ్లీ హామీలనూ గీమీలనూ ఇచ్చి అప్రతిష్ఠపా లవడమా?

ఈపైన పేర్కొన్న పూహలలో ఏది ఎంతవరకుసత్యమైనదో చెప్పలేముగాని, అసలు విషయం ఏమిటంటే, గవర్నర్లు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వమన్నారు. ఇలా హామీని ఇవ్వమని కాంగ్రెసువారు కోరడమూ, తాము ఇవ్వడమూకూడా చట్ట విరుద్ధమన్నారు ఇండియాకార్యదర్శి జెట్టెండ్ ప్రభువు, సహాయకార్యదర్శి బట్లర్, - వీరు భయంకూడా “ఔను, నిజమే! చట్టవిరుద్ధం!” అని ప్రకటించారు.

నిజంగా చట్టమే తమకు అభ్యంతరంగా వున్నదని ప్రభుత్వంవారు నమ్ముతూ వున్నట్లుంటే, వారు గాంధీజీ చేసిన మధ్యవర్తిత్వం నియామక సూచనకు అంగీకరించవలసింది. కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీ చట్ట సమ్మతమైనదా, కాదా అనే విషయాన్ని నిర్ణయించడానికి ఒక మధ్యవర్తి సంఘాన్ని నియమించడం గాంధీజీ సూచించాడు. ఈ మధ్యవర్తి సంఘంలో ముగ్గురు జడ్జీలు వుండవచ్చుననీ, ఈ ముగ్గురిలో ఒకరిని కాంగ్రెసు ఎన్నుకుంటుందనీ, రెండోవారిని ప్రభుత్వం ఎన్నుకుంటుందనీ, వారు భయంకూడా చేరి తమకు ఇష్టమైన మూడోజడ్జీని ఎన్నుకోవచ్చుననీ, ఈ ముగ్గురు జడ్జీల మధ్యవర్తిత్వంవారి తీర్పుకు కాంగ్రెసువారు బద్ధులై ఉంటారనీ గాంధీజీ అన్నాడు. ఇలా మధ్యవర్తి సంఘం నియమించడం కొత్తకాదంటూ, ౧౮౮౫ వ సంవత్సరపు బ్రాస్మన్ వాల్ మూడో చట్టాన్ని గురించిన తగవు

పరిష్కారానికి బ్రిటిష్, ఫ్రాన్స్ వాల్ ప్రభుత్వాల వా రభయించేరి, ఆరెంజ్ ఫ్రీస్టేట్ ఫీప్ జడ్జిని మధ్య వర్తిగా ఎన్నుకున్న నిదర్శనాన్ని కూడా చూపించాడు. కాని, ఈ సూచనను ప్రభుత్వం వారు ఆమోదించలేదు.

కాంగ్రెసు వారు కోరిన హామీ చట్టవిరుద్ధమైనదని చెబుతూ ఇండియా కార్యదర్శి చెప్పిన ఒక కారణం ఇది :

గవర్నర్ల ప్రత్యేకాధికారాలు మైనారిటీల హక్కుల్ని రక్షించడానికి ఏర్పడ్డాయట, భారతదేశం లో ఏ మైనారిటీ సంఘంవారుకూడా తమ సమస్త హక్కుల్ని, తమ యోగక్షేమాల్ని మైనారిటీ పెక్షమైన కాంగ్రెసువారికి అప్పగించడానికి వొప్పుకోరట. అంచేత గవర్నర్లు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వలేరట.

హామీగీమీ మాట యెలావున్నా “కాంగ్రెసు వారి అధికారానికి మేము లోబడి వుండము” అని ప్రకటించగలసిందిగా మైనారిటీ సంఘాలవారికి ఇదొక ఆహ్వానమనే చెప్పాలి. అయినా, ఇంతవరకు ఒక్క మైనారిటీసంఘంవారైనా కాంగ్రెసువారికి హామీని ఇవ్వడం తమ క్షేమానికి భంగమని ప్రకటించలేదు సరి గదా, మైపెచ్చు అమధ్యమ మద్రాసురాష్ట్రం క్రైస్తవ సమావేశంలో వారు తమ హక్కులను కాపాడే విషయంలో తమకు గవర్నరుపైన యెంతనమ్మకముందో మైనారిటీ పార్టీవారైన కాంగ్రెసువారిమీదకూడా అంతే నమ్మకమున్నదని తీర్మానించారు. అన్నట్టు, అక్కడక్కడ కొన్ని యూరపీయ కొవర్తక సంఘములవారు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీ ఆకాస్మికమైనదనీ, దాన్ని ఇవ్వడం మైనారిటీ సంఘాల హక్కులకు ప్రమాదకరమనీ తీర్మానించారు. అయితే శ్రీయుత రాజగోపాలాచారిగారు చెప్పినట్టు భారతీయులు తమ స్వరాజ్యంకోసం యూరపీయ కొవర్తక సంఘాలవారి ఇష్టానిష్టాలపైన ఆధారపడవలసినదే, కలకాలం వారికి బానిసత్వం తప్పదన్న మాటే!

పైన ఇదివరకే రెండునూడుసార్లు నొక్కి చెప్పినట్టు గవర్నర్లు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వ

దాన్ని చట్టం అంగీకరించదని ఆనడనూ... అనుకోవడమూ... కేవలం పొరపాటు. రాజ్యాంగ రాస్త్రంలో అప్రతిమానుడని ప్రఖ్యాతిగడించుకున్న ప్రొఫెసర్ కీత్ అంతటివారు కాంగ్రెసువారుకోరిన హామీని ఇవ్వడానికి చట్టం అడ్డురాడనీ... రాగూడదనీ... నిన్నర్షగా చెప్పాడు. అంతటివాడు “కా”నని అంటూ ఉండగా ప్రభుత్వంవారు “కా”దని సాకు పెడుతూ ఉంటే ఈ సాకును యెవరు నమ్ముతారు?

ఈ సందర్భంలో ప్రొఫెసర్ కీత్ వ్రాసిన మాటలు ఇవి :

“బ్రిటిష్ మంత్రులవలెనే భారత మంత్రులూకూ నిర్వర్తించవలసిన బాధ్యతలు కొన్ని వున్నాయి. అయితే, బ్రిటిష్ మంత్రుల బాధ్యతలు సాంప్రదాయంవల్ల ఏర్పడ్డాయి; భారత మంత్రుల బాధ్యతలను ఇండియా చట్టము విధిస్తున్నది. చట్టప్రకారం భారత మంత్రులు శాంతి భద్రతలను కాపాడాలి మైనారిటీసంఘాలవారిని హింస పెట్టరాదు. సివిల్ సర్వీసుకు అన్యాయం చెయ్య గూడదు; న్యాయపరిపాలనను కళంకితము చేయరాదు; జాతి, మత, కుల విచక్షణలనుచేసి, బ్రిటిష్ పాదాలలో ఎవ్వరికిని చిన్నచూపు చూడరాదు; ఇరుగు పొరుగు సంస్థానముల క్షేమానికి భంగం కలగ జేయరాదు. లార్డ్ జెల్లెండ్ అందరి గవర్నర్లకు ఒకేమాదిరి తాళి దును పంపివుండకపోతే, వారిలో కనీసం ఒకరిద్దరైనా కాంగ్రెసు నాయకులను వీలిచి, మీరు వైనచెప్పిన చట్ట విహితమైన బాధ్యతలను అతిక్రమించమని అంగీకరిస్తే, మేము మీ పరిపాలనతో జోక్యము కలుగజేసుకోమని హామీ ఇవ్వడానికి వీలండేదనే నా అభిప్రాయం. అజాగ్రత్తగా వున్నట్టుయితే టోకరా కొట్టిద్దామని గాంధీజీ ఈ ఉచ్చు పన్నాడని లార్డ్ జెల్లెండు వాదాన్ని సమర్థిస్తున్న కొందరు చెబుతున్నారు. ఇదే నిజమైతే, గాంధీజీ ఇండియా నెక్రబరీని చక్కగా బోల్తాకొట్టించాడనే చెప్పాలి. ౧౯౧౯ నాటి చట్టంలో వున్నట్టుగానే ఈ క్రొత్తచట్టం క్రిందకూడా గవర్నరు తన మంత్రులకు ఏ విధమైన బాధ్యతను ఇవ్వకుండా, వారిని

కేవలం తన సలహాదాబ్దుగా మాత్రమే ఉపయోగించు కంటూ నిజమైన బాధ్యతను తన చేతిలోనే ఉంచు కోవాలని ఏర్పాటుచేసెదని అంటేమాత్రం, సర్ లేజ్ బహూమర్ సప్రా ప్రభుత్వ వైఖరిని సమర్థిస్తూ చేసిన ప్రకటనకు కొంత అర్థం కనబడుతుంది. కాని, కొత్త చట్టం ఉద్దేశం ఇదే అయితేమాత్రం దీర్ఘగురించి పార్లమెంటులో చాలా ఆపార్థానికి యోషమిచ్చే ప్రకటనలు జరిగాయని చెప్పవలసి వస్తుంది.”

ఇంత ఖండితంగా.....ఇంతనిష్కర్షగా.... ప్రాఫెసర్ కీత్ అంతటివాడు కాంగ్రెసు వైఖరిని సమర్థించిన తర్వాత, ఇంకా చట్టంగిట్టం అని ప్రభుత్వం చెబుతున్న సాకుల్ని ఎలానమ్మడం?

పైగా, ప్రభుత్వంవారికి చట్టం అంటే అంత గౌరవంవుంటే, దానికి విరుద్ధంగా నడచుట్రం మంత్రి వర్గాల్ని ఏర్పాటుచెయ్యడం దేనికి? అసెంబ్లీ సమావేశాలను జరపకుండా, నడచుట్రం మంత్రివర్గాల జీవితాన్ని పాడిగించడం దేనికి? చట్టంలోని ౯౩ వ సెక్షన్ ప్రకారం అసెంబ్లీలో మెజారిటీ సభ్యుల విశ్వాసాన్ని కలిగివున్న వారినే మంత్రులుగా నియమించడానికి గవర్నరు శాయశక్తులా ప్రయత్నించాలి. ఇప్పుడు ఈ నడచుట్రం మంత్రివర్గాలవారిని సమర్థించేవారు నూటికి పదిమంది కూడా లేరుదా! మరి వారిని మంత్రులుగా యెలా నియమించారు? పైగా, మెజారిటీ పక్షమైన కాంగ్రెసు వారికి మంత్రి పదవుల్ని ఇవ్వడానికి గవర్నరు చేసిన పెద్దప్రయత్నం ఏమింది? ఒకసారి ఆహ్వానించడమూ, హామీ అనేసరికి “వీలులేదు. పా”మ్యనడమూ! ఇంతే గా! ఇది మరి చట్టవిరుద్ధం కాదా! ఇంతేకాకుండా ఎన్నికలైన తర్వాత సాధ్యమైనంత త్వరలోనే అసెంబ్లీ సమావేశాల్ని జరిపి, అసెంబ్లీ అధ్యక్షుణ్ణి, ఉపాధ్యక్షుణ్ణి ఎన్నుకొడానికి ఏర్పాటుచెయ్యవలసిన బాధ్యత గవర్నరుమీద వుంది ఇలాంటి సందర్భంలో అసెంబ్లీ సమావేశాల్ని ఆరుమాసాలపాటు వాయిదా చెయ్యడం చట్టాన్ని గౌరవించడమే అవుతుందా?

పైగా జాయింట్ పార్లమెంటరీ కమిటీ యెడట సాక్ష్యం ఇస్తూ, కాంతిభద్రతలను కాపాడానికి ఒక

నామినేటెడ్ మంత్రిని వుంచగూడదా అని లార్డ్ సాలిస్బరీ ప్రశ్నించినప్పుడు, అప్పటి ఇండియా కార్యదర్శి సర్ శామ్యూల్ హోర్ రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వాలలో భారత మంత్రులకు నిజమైన బాధ్యతను ఇవ్వడం తమ ఆశయ మనీ, అంచేత నామినేటెడ్ మంత్రిని చెయ్యడంకూడదనీ చెప్పాడు. ఈ జవాబును బట్టి చూస్తే, ఒక్కమంత్రినే కాకుండా అందరూ మంత్రులను నామినేట్ చెయ్యడం తప్పకాదా?

ఇలా ఏవిధంగా చూచినా ప్రభుత్వంవారి చర్య చట్టవిరుద్ధంగా వున్నదనడంలో సందేహంలేదు. అయితే, ఇక్కడ చట్టవిరుద్ధంగా వెళ్లడం వారికి అవసరం. అంచేత చట్టం అనేది ఒకటి వున్నదనే విషయంకూడా మరిచిపోతున్నారు. కాని కాంగ్రెసుకు హామీ ఇవ్వక లసివచ్చేటప్పటికి మాత్రం “అమ్మా! చట్టాన్ని అతిక్రమించడమే!” అని ధర్మపన్నాగాలు చెబుతున్నారు!

గాంధీజీ కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీ వుద్దే కాన్ని వివరిస్తూ, చట్టాన్ని ఈ హామీద్వారా మార్చాలనే తలంపు లేదనీ, గవర్నరు కాంగ్రెసు మంత్రుల అనుదినచర్యలలో కూడా అనవసరంగా జోక్యం కలుగజేసుకొని, సకమమైన బాధ్యతాయుత పరిపాలనం కొనసాగకుండా అభ్యంతరాలు కల్పించకుండా వుండడానికి గాను ఈ హామీ కోరడమైనదనీ, కాంగ్రెసు మంత్రుల కార్యక్రమం తనకు సచ్చకపోతే, వారిని ఉద్యోగంనుంచి తొలగించగల అధికారం గవర్నర్లకు వున్నదిగదా అనీ, ఏదైనా ఒక సమస్యనుగురించి మతభేదాలు వచ్చి కాంగ్రెసుమంత్రులను పదవులనుంచి తొలగించినప్పుడు, ఆసమస్యనే ప్రతిపదికగా చేసుకొని ఎన్నికలను జరిపి, ప్రజాభిప్రాయాన్ని తెలుసుకోవచ్చునుగదా అనీ చెప్పాడు.

ఇందుకు ప్రభుత్వంవారు చెప్పిన.....చెబుతున్న.....జవాబు ఆకును అందకుండా, పోకను పొందకుండా వుంది. కాంగ్రెసు మంత్రుల అనుదిన పరిపాలనాకార్య కలాపాలలో గవర్నర్లు జోక్యం కలుగజేసుకోరే! అలా జోక్యం కలుగజేసుకోవడం చట్టం

పుద్దేశంకూడా కాదట. ఒకవేళ గవర్నరు అనవసరంగా జోక్యం కలుగజేసుకుంటున్నాడని కాంగ్రెసు మంత్రులు తమంతట తామే రాజీనామా ఇవ్వవచ్చునట! స్థూలదృష్టితో చూస్తే గవర్నరు మంత్రులతో భిన్నాభిప్రాయమై వారిని బర్తరఫ్ చేయడంలోను, గవర్నరు జోక్యం కలుగజేసుకున్నందుకు కినిసి కాంగ్రెసు మంత్రులు తమంతటతాము రాజీనామా ఇవ్వడంలోనూ హస్తీమతకాంతరభేదం వుంది. గవర్నరు స్వయంగా కాంగ్రెసు మంత్రులను బర్తరఫ్ చేస్తే అందుకు సంపూర్ణ బాధ్యతను ఆతడే వహించాలి. అలా కాకుండా కాంగ్రెసు మంత్రులు తమంతటతాము రాజీనామా ఇస్తే ఫలానాకారణాలవల్ల మేము రాజీనామా పెట్టవలసి వచ్చినదని సంజాయిషీ చెప్పకుంటూ, అందుకుగల బాధ్యతలను కాంగ్రెసు మంత్రులే వహించాలి. ఈరెండో సందర్భంలో గవర్నర్ “నేను వద్దు మొదలై అంటున్నా, కాంగ్రెసు మంత్రులు రాజీనామా పెట్టిపోయా”రని వారిమీద నెపం వెయ్యడానికి వీలంటుంది. ఇందులోవున్న రాజకీయ రహస్యం ఇదే! పైగా, గవర్నరు జోక్యం కలుగజేసుకున్నప్పుడల్లా కాంగ్రెసు మంత్రులు రాజీనామా పెట్టి, తిరిగి తిరిగి ఎన్నికలను పెట్టిస్తావుంటే, త్వరలోనే వారు ప్రజాభిమానాన్ని కోల్పోతారు కూడా!

మద్రాసు, బొంబాయి, సి. పి., యు. పి., బీహార్, ఒరిస్సా రాష్ట్రాల్లో ఏర్పడ్డ రాజ్యాంగ ప్రతిష్ఠంభనం ప్రస్తుతం ఈ స్థితిలో వుంది. హామందు ఏమి జరగనున్నదో జోస్యం చెప్పడం కష్టం. ఎన్నికలై ఆరుమాసాలు త్వరలో కావస్తుంది. జులై ఆఖరు వారంలోగాని, ఆగస్టు మొదటివారంలోగాని అసెంబ్లీ సమావేశాలను జరపాలి. అప్పుడు నడమంత్రం ముగిసి వర్గాలపై తప్పకుండా విశ్వాసరాహిత్య తీర్మానాలు పాస్యసవుతాయి; దానితో వారు రాజీనామా ఇవ్వవలసి వస్తుంది. ఆ తర్వాత ఇప్పటి అసెంబ్లీలను రద్దుచేసి, తిరిగి ఎన్నికలను జరుపుతారా? లేక చట్ట సమ్మతమైన ప్రభుత్వం మంత్రులద్వారా సాగించడం దుర్ఘటమైన దనిచెప్పి, రాజ్యాంగ విధానాన్ని సస్పెండు చేసి, డిప్యూటీ గవర్నర్లతో పరిపాలనను సాగిస్తారా? తిరిగి ఎన్నికలను జరిపితే మాత్రం కాంగ్రెసు పక్షానికి ఇప్పుటికంటే పెద్ద మెజారిటీలు రావడం నిజం.

భవిష్యత్తు అంతా అయోమయంగా వుంది. ముందు ఏమి జరుగుతుందో చివరకు ప్రభుత్వంవారికై నా స్పష్టంగా తెలియజేసా!

ప్రతిజ్ఞ

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

పొలాల నన్నీ
హలాల దున్నీ
ఇలాతలంలో హేమం పిండగ,
జగాని కంతా సౌఖ్యం నిండగ-
విరామ మెరుగక పరిశ్రమించే,
బలం ధరిత్రికి బలి కావించే
కర్షకవీరుల కాయంనిండా
కాలువకట్టే ఘర్మజలానికి,
ఘర్మజలానికి,
ధర్మజలానికి,
ఘర్మజలానికి ఖరీదు లేదోయ్.

నరాల బిగువూ,
కరాల సత్తువ
వరాలవర్షం కురిపించాలని,
ప్రపంచభాగ్యం వర్ధిల్లాలని
గనిలో, వనిలో, కాథానాలో
పరిక్లమిస్తూ,
పరిష్కరిస్తూ
ధనికస్వామికి దాస్యంచేసే,
యంత్రభూతముల కోరలుతోమే
కార్మికధీరుల కన్నులనిండా
కణకణ మండే,
గలగల తొణకే
విలాపాగ్నులకు, విషాదాశ్రులకు
ఖరీదుకట్టే షరాబు లేడోయ్.

నిరపరాధులై దురదృష్టంచే
చెరసాలలో చిక్కేవాళ్ళూ,
లోహరాక్షసుల పదఘట్టనచే
కొనప్రాణంతో కనలేవాళ్ళూ,
కష్టం చాలక కడుపుమంటచే
తెగించి నమ్మెలు కట్టేవాళ్ళూ,
శ్రమ నిష్ఫలమై
జని నిష్ఠురమై
నూతిని గోతిని వెదకేవాళ్ళూ-
అనేకు లింకా అభాగ్యులంతా,
అనాథులంతా, అశాంతులంతా
దీర్ఘశ్రుతిలో తీవ్రస్వనితో
విప్లవశంఖం వినిపిస్తారోయ్.

కావున లోకపుటన్యాయాలూ,
కాల్చే ఆకలి, కూల్చే వేదన,
దారిద్ర్యాలూ, దౌర్జన్యాలూ
పరిష్కరించే, బహిష్కరించే
బాటలు తీస్తూ,
పాటలు వ్రాస్తూ
నాలో కదలే నవ్యకవిత్వం
కార్మికలోకపుకల్యాణానికి,
శ్రామికలోకపుసాభాగ్యానికి
సమర్పణంగా,
సమర్పణంగా-
త్రిలోకాలలో,

త్రికాలాలలో
శ్రమైకజీవన సౌందర్యానికి
సమాన మైనది లేనేలేదని
కష్టజీవులకు,
కర్మవీరులకు
నిత్యమంగళం నిర్దేశిస్తూ,
స్వస్తివాక్యములు సంధానిస్తూ,
స్వర్ణవాద్యములు సంధానిస్తూ
వ్యధాస్తజీవిత యధార్థదృశ్యం
పునాదిగా నిక జనించబోయే
భావివేదముల
జీవనాదములు
జగత్తు కంతా చవు లిస్తానోయ్.

కమ్మరి కొలిమి,
కుమ్మరి చక్రం-
జాలరి పగ్గం,
సాలెల మగ్గం-
శరీరకష్టం స్ఫురింపజేసే
గొడ్డలి, రంపం, కొడవలి, నాగలి
సహస్రవృత్తుల సమస్తచిహ్నాలు
నా వినుతించే,
నా విరుతించే,
నా వినిపించే నవీనగీతికి,
నా విరచించే నవీనరీతికి
భావం! భాగ్యం! ప్రాణం! ప్రణవం!

ఆరవ జార్జి సార్వభౌముడు

కార్యశూరుడు, ప్రజారంజకుడు నగు రాజు

౧౯౫౧-వ సంవత్సరము డిసెంబరునెల ౧౪-వ తేదీనాడు ఒకవృద్ధురాలు ఏకాంతమున గూర్చొని ౩౪ ఏండ్లనాటి యొక విషాదగాధను తలచుకొని విచారపడుచుండెను. ఆమె రాణి, చక్రవర్తిని, కాని యాకాలమంతయును ఆమె విచారపరంపరలతోనే కాలము గడపినది. మాయమైన యామహానీయవ్యక్తియే ఆమెను, ఆమెసంతానమున, ఆ సంతానముసంతానమును కాపాడుచువచ్చినది. నాలుగవతరము ప్రారంభింపబోవుచున్న ఆమెకు తన మృతభర్తయే ధ్యేయమై, ఆధ్యాసయే వైతన్యమై జీవనాధార మగుచుండెను. అదే చింతతోనే యామె ప్రాద్దుపుచ్చుచుండెను. ఆ దేవతయే జీవించియుండినచో తననుండి యేనేవల నపేక్షించియుండనో యూహించుకొనియుూహించుకొని నాని నాతని యాత్మకు సమర్పించుకొనుచుండెను. ప్రతి ఆత్మికమునాడును ఆమె మహారాధనలు చేయుచుండెను.

అల్పర్హు రాకొనురుడు: నెలలబిడ్డ డు

ఆనాడు ౩౪-వ ఆత్మికము, ౧౯౫౧ డిసెంబరు ౧౪-వ తేదీ ఉదయమునగూడ తన పతిదేవత తన కింకను దక్కు ననియే పాప మాయమాయకురాలు ఆశించియుండెను. కాని ప్రాద్దెక్కిన ఎక్కను అతనిజబ్బు విజృంభించిపోయెను, సాయంత్రమునకు ఆ దేవతజీవిత కోర్కె యరిపోయెను.

ఆ యే డజేతిధినాడు అదేధ్యాసతోనే యుండగా నామె కొకమూలనుండి పొత్తిలిబిడ్డని యేడుపుచెప్పుబడెను. ప్రజలందరును ఆ వర్తమానమును విని ఆవృత్తిగ జయఘోషలతో సంతృప్తిపడుచుండ నక్కడ విక్టోరియాచిత్తము కలగిపోయెను, ఆమెమృతభర్తస్తారక దిన మది. ఆనాడు మరియొక ప్రవృత్తికి చోటుండ

శ్రేణవములో

వచ్చునా? అందులోను సంతోషప్రవృత్తికి! విషాదమున సంతోషమా? - నిజముగ విక్టోరియాకు సాముద్రికమే గనుక, జోస్యమే గనుక తెలిసియుండినచో నా ముని మనుమనియుం దామె తన మనోనాథుని లక్షణముల్ల నుపలక్షించియుండెడిది. అచ్చము అనే గుణములు, అదే మనఃప్రవృత్తి! ఆ పోలిక యావంశమున మరియొకని కబ్బలేదు. ఆ నైనము నాడు విక్టోరియాకు బోధపడలేదు.

కాని ఈ చిన్న యాల్పర్హు పెరిగిన పరిస్థితులే వేరు. బాల్య మంతయు నితని కమితసంతోషముగానే

గడచిపోయెను. ఇంటిలో కావలసినన్ని సదుపాయములు; ఆవ్యాజమైన తల్లి ప్రేమ వాత్సల్యములు; తండ్రియను రాగము పుష్కలముగా నుండెను. మత్తాత అల్పార్థ తండ్రి? ఒక అభాగ్యసంసారి. తల్లి? బిడ్డపాపలనుండి దూరమై ప్రవాసమునకు ప్రయాణమైనది. అమ్మింటి కంటెను ముఖ్యమైనది: ఇతడు ఇంగ్లీషు పద్ధతులలో, ఇంగ్లీషు సంప్రదాయములలో పెరిగినాడు. ఇంగ్లీషు వ్యాయములను చూరగొన్నాడు.

అయిదేండ్లప్రాయమున

చిన్నప్పుడితడు కాండింగ్ హాములో పల్లెటూరి పిల్లలతోబాటు కాలిబంతియూట ఆడుచుండువాడు ప్రజలతో కలసిమెలసి సర్వసాధారణముగా ప్రవర్తించుట కది మొదలు. ఆతరువాత నితడు ఆస్పర్శ, డార్టు మాతులకు నాకాశిక్షణకు వెడలుటతో నా సంకల్పి పడినది. రాజకుమారుడని యితనికి ప్రత్యేక సౌకర్యము లేవియు నుండరాదనియు, తక్కిన యందరితోబాటుగ నిత డొక్కడుగ బాడబడవలయుననియు, వారి కుండు క్రమశిక్షణయే యితనికి నుండవలయు ననియు రాజు గారు సుగ్రీవాజ్ఞ చేసిరి. మానవత్వము మొదటిది; తరువాతనే రాజకుమారత్వ మని యితనికిని తెలియును.

నావికవిద్య నితడు సమగ్రముగా నభ్యసించెను. డార్టుమాతు వదలవచ్చునప్పుడేక యితడు స్వతంత్రించి యోడలను నడుపగలిగియుండెను. ఈ విద్యలో నితడు సమకాలీనులనందరిని మించిపోయెను. యంత్రతంత్రముల నితడు బాగుగ గ్రహించెను. నిరంతర మక్షేపనిగ నితడు చదువు సంధ్యలందును, వ్యాయముక్తదలయందును మునిగి లేలుచుండెను. ఇంతలో యూరపుటాకాశమున గొప్పకుపాను చెలరేకు; అంతకారము అమఃకౌఠెను. ఇంకను తరిగ్గీరు పూర్తికాజేను. అయిన నితడు

వదియేండ్ల వృద్ధుడు

అయనకాశమున హెచ్. యం యస్, కంబల్లాండులోజేరి పహుటి యిండియాదీపులు, కనడాదామీదుగా అట్లాంటిక్ సముద్రమును దాటెను ౧౯౧౨ అగస్టులో హెచ్. యం. యస్. కాలింగ్ వుడ్డులో నుద్యోగిగానే ప్రవేశించెను. తరువాత నొక నాకాయుద్ధమునందే పాల్గొని యితడు వీరసంతతి విక్రమకీర్తిని గడించెను.

౧౯౧౭ చివరలో నితడు నావికప్రవృత్తినుండి వైమానికప్రవృత్తికి లంఘించి త్వరలోనే యాకాశము

నందుకొనెను. రాజువైమానికబలమునం దితడు చాలకాలము పనిచేసెను. వైమానికవిద్యలను బాగుగ నభ్యసించి యోగ్యతాపత్రములనుకూడ సంపాదించెను.

సాంఘిక, ఆర్థికసమస్యలను పరిష్కరింపవలయు నని యితని కెంతో ఆశ. కేంద్రిజ్జికి బోయి ట్రినిటీ కాలేజిలో జేరి యితడు అర్థశాస్త్రము, చరిత్ర, ప్రభుత్వ శాస్త్రము మొదలైనవి నేర్చుకొని వచ్చెను. ఖాళిక శాస్త్రముందలి క్లిష్టాంశభాగమున, యంత్రశాస్త్రముందలి తంత్రమర్మమును కూడ ఇతడుభ్యసించెను. ౧౯౨౦ లో ఇతడు 'న్యూక్ ఆఫ్ యార్క్' పదవికి నియమింపబడెను. ఆపెంటనే క్రొత్తగా నేర్పడిన పారి

విద్యార్థి

క్రామిక శ్రేయోభిలాషి సంఘమునకు అగ్యుత్తుడుగా నుండుట కిత డనుమతించెను. పారిక్రామిక శ్రేయస్సును గోరువారిలో నితడు ప్రథమగణ్యుడు.

పనివాండ్ర యుద్యోగముల విషయమున గాని, వారి యితర సౌకర్యముల విషయమునగాని యేసలవో వచ్చినను ఇతడు ప్రత్యేక శ్రద్ధ గైకొని వానిని పరిశీలించువాడు. ఉపకారవేతన ప్రణాళికలు, ప్రమాదరక్షణలు, వైద్యసహాయములు మొదలైన వన్నో వారికి

కలుగజేయవలయు నని యితనికి మహాసంకల్పము. ఇతని నాయకత్వమున నాయుద్యమము మూలమూలము ప్రాకుకొనిపోయెను. అనేక కర్మాగారములయందు, అనేక పరిశ్రమశాలలందు యజమానులు పనివాండ్ర సౌఖ్యమునకు సదుపాయములు గల్పింప సంబరపడిరి. యజమానులకునూ, భృత్యులకును నడుమ సామరస్యము ప్రబలిపోయెను. ఒకరికప్తసుఖము లొకరు గ్రహించిరి. పరస్పరసహకారమునకు పద్ధతి యేర్పడెను.

వెన్నానికవేషమున

ఇటువంటి యుద్యమము అనేకములు ఇతని నాయకత్వమున బయలుదేరెను. నామకార్థపు నాయకుడుగా నుండక ఇతడు ప్రతి విషయమునందును ప్రత్యేక జాగరూకత వహించి తానై పూనుకొని పనిచేయుచుండుట వలన ప్రతియొకటియు ప్రజల యాదరాభిమానములకు పాత్రమయ్యెను.

వైరైసుయంత్రము వచ్చిన క్రొత్తలో తానును నందులో కొంత పరిజ్ఞానము సంపాదించవలయు నని యొక కర్మాగారమున గూర్చొని యితడు ఆ యంత్ర భాగములను విడదీయుచు మరల నమర్చుచు క్రొత్త యంత్రములను పరిశీలించుచు నానావిధములైన ప్రయోగములను చేసి చూచెను. తూర్పు ఆఫ్రికాలో వేటాడ బోయినప్పుడు, ఒక ముండ్లకంచెలోపల రాత్రిల్లు గూర్చొని కంచెకువెలుపట నొక ఎఱుగు గట్టిపెట్టి పొందియుండి 'పెద్దసిల్లు' లెప్పుడు వచ్చునోయని కండ్లకు కలికము పెట్టుకొని నిరీక్షించుచు అవి వచ్చి నప్పుడు చాటునుండి చంపు సులభోపాయము నెవరో మనవిచేయుగా నితడు కన్నుమని యతనిని కసురుకొనెను. పట్టపగలు అనావృతమైన ప్రదేశము నందు నిలిచి ఎరలుపెట్టిమోసపుచ్చపద్ధతికి బోక నిటూరున ఎదురుగ నిలుచుకొనియే యితడు రెండు మృగరాజులను బరిమార్చగలిగెను. విక్రమసింహుడు కాడా మరి ?

పారిశ్రామిక శ్రేయోభిలాషి సంఘమునకు నాయకుడుగా నుండినూడ నితడు కేవలము నివేదికలతోను ఉపన్యాసములతోను సంతృప్తి చెందుచుండ లేదు. దేశ మంతటను తిరిగి ప్రతి కర్మాగారమున ప్రతి పరిశ్రమకాలను ఇతడు పరిశీలించెను. ఆ పరిశీలన కేవలము సంప్రదాయబద్ధ మైనది కాదు. తరచితరచి దానినిగురించి దీనినిగురించి అక్కడివారిని అడుగుచు, తన విషయజ్ఞతకు వారి నాశ్చర్యముగ్ధులను జేయుచుండెను.

ఒకప్పుడిత డొకవజ్రపు(బంక)కార్థానాను తనిఖీ చేయబోయెను. అక్కడియుద్యోగు లితడు లోపలికిబోవుటకు సదుక్తింపనట్లు కనుపించిరి. వట్టి బాహ్యపరిశీలనతోనే సంతృప్తిపడిపోవుటకు యార్కుప్రభువు ఇష్టపడలేదు. పట్టుదలతో లోపలికి పోబోయెను. అప్పటికిని ఆయుద్యోగులేదో మంతనములాడుకొని "దేవరా, మీరు లోనికిబోవుటకు మేనుభ్యంతరపెట్టగలవారమా? కాని- వజ్రము కాగుచున్నప్పుడు దుర్భరముగా కంపుగొట్టును.

అది మీకు కష్టముగలిగించుకేమో అనియే మాటయను, మీ ముక్కులు ఆ పాడుకంపుకు తాగుకొనగలవా?" అని యితనిని వంచించబోయిరి. ఇతడా వంచించబడువాడు! నా రెండ్రాగిరిప్రజలు అటువంటి కంపులోనే మునుగుచు లేలుచు పని చేయుచుండగా నేను లోపలికి బోవుటకే తాగుకొనలేనా? ధర్మవ్రాతే" దని వారిచోళ్లను బంధించివైచి లోపలికి బోయెను.

పోలో ఆటగాడు

ఈ రీతిగ నితడు ప్రజలకు ప్రీతిపాత్రుడై ప్రజాహృదయముల నవలీలగ చూరగొనెను. ప్రజారంజనమే యితని పరమార్థము.

ఇతడు ౧౯౨౩-వ సంవత్సరము ఎప్రిల్ నెల ౨౬ వ తేదీనాడు ఎలిజబెతునతిని వివాహమాడెను. వివాహము పెన్సుమినిష్టరు అబ్బేలో బహువైభవముగా జరిగెను. ఎలిజబెతునతి ఆల్బర్టురాకుమారునికి బాల్యన్నేమీతురాలు.

చిన్ననాటి యాన్నేహమే కాలాంతరమున నిర్మల ప్రేమగా పరిణమించి పరిణయమందు లీనమయినది.

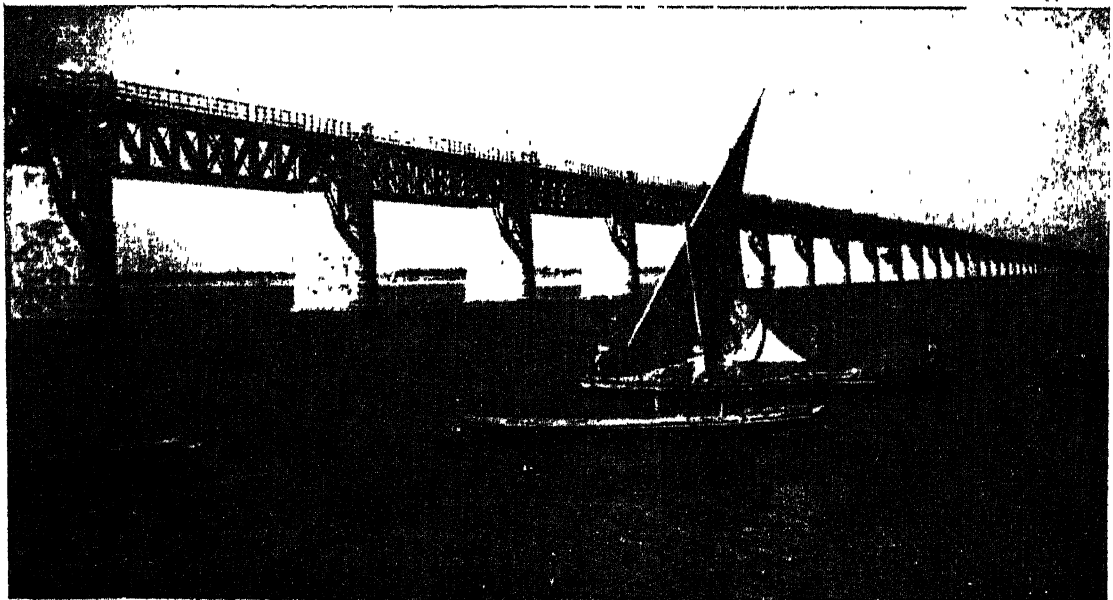
ప్రజాహితకార్యములు యార్కు ప్రభువుకు హెచ్చాయెను. మాటలాడవలసిన సందర్భములు పెరిగి పోయెను. గొంతులోని కండరములలో నేదో లోప ముండికాబోలు మాటలలో తడబాటు గలుగుచుండెను. ఇతి యితనికి బాల్యము నుండియు నున్న దేకాని యిప్పుడు దాని యభ్యంతరము స్పష్టముగ తెలియవచ్చెను. అప్పుడేదో సరిపెట్టుకొనుచువచ్చెను. ఉపన్యాసము లిచ్చు ధోరణి యితని కీ రీతిగా నలవడకపోయెను. ఏమిచేయ గలడు? కాని మానవప్రయత్నమునకు లొంగని దని యొకటికలదా? ప్రతినిత్యము ప్రాణాయామమువంటి శ్వాసవ్యాయామమును చేయజొచ్చెను; వాచికమును వాడుక చేయుచువచ్చెను; మాటల తడబాటును మాపు కొనుచువచ్చెను. చివర కాయద్యమములోను నతడు విజయము గాంచెను. అన్నాళ్లును అతని నంత అభ్యం

తరపెట్టుచువచ్చిన కొరత యేమయిపోయెనోకాని ౧౯౨౭లో క్యాన్సరాలో న్యూ ఆస్ట్రేలియా ఫెడరల్ పార్లమెంటును తెరచువాటికి దాని చిహ్నములైనను గోచరింపలేదు.

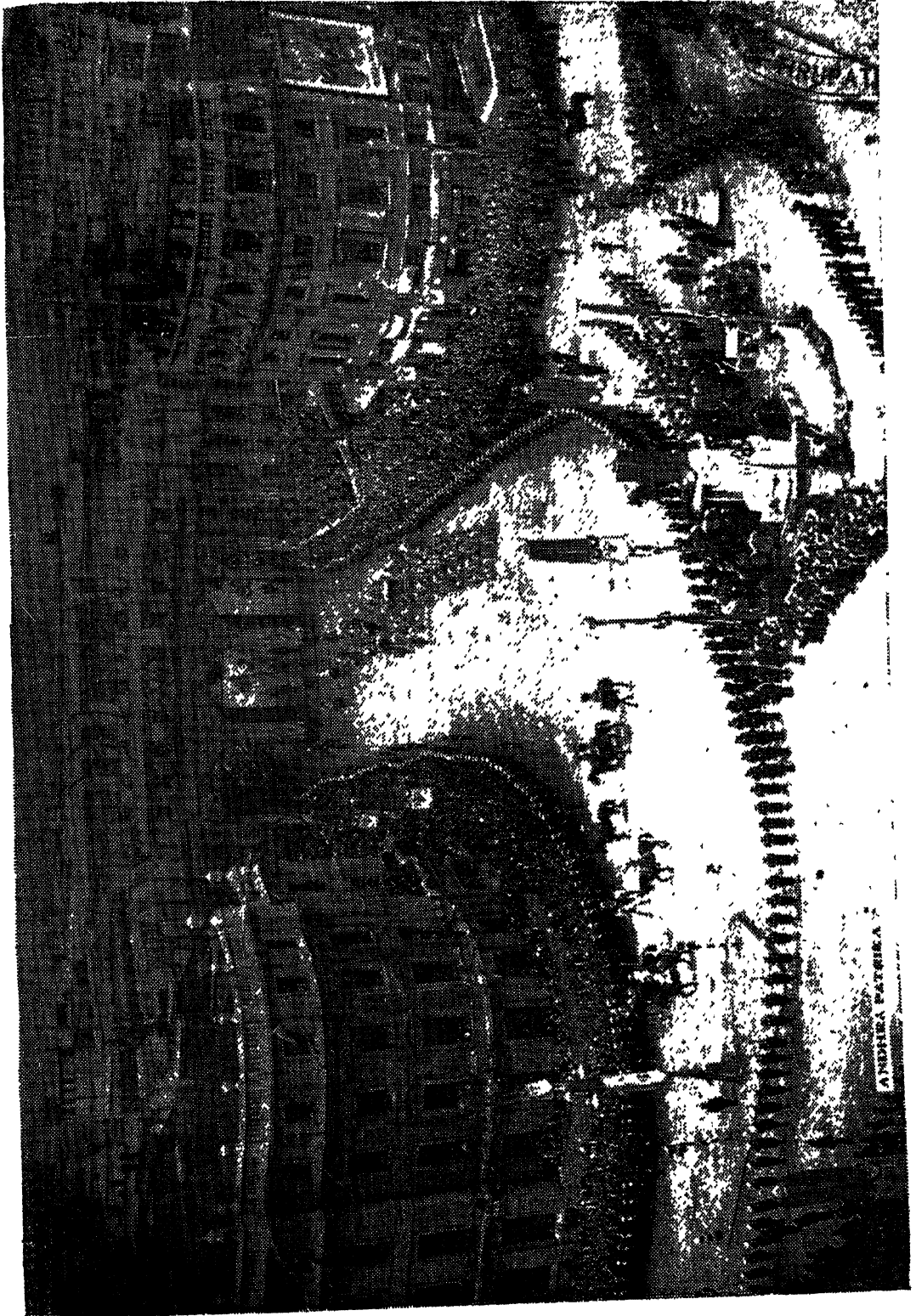
ఇతిని హృదయము చాల వికాలమైనది. సంకుచితప్రకృతి యితని కేకోశమునందును లేదు. “ఉచ్చ నీచ భేదములు పెట్టుకొనవలదు; ధనస్వామ్య కార్మికత్వ విభేదములను దూరముగ ద్రోయుడు. సేవకనేవ్యులకు సామరస్యము గలుగజేయుడు. పల్లెటూర్లు పట్టణములు నని తారతమ్యము లెంచకుదు, మనమందరమును ఒకే కుటుంబము నారము. ఒకరి తోడు మరియొకరికి కావలసి నదే.” అను విశ్వప్రేమసిద్ధాంత మియన సుతము. ఆరంభశూరత్వముగాక కార్యశూరత్వ మియనలక్ష్యము.

ఈయనయే అరవ జార్జినామముతో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యసింహాసనము నధిష్టించి ప్రస్తుతము మనలను పాలించుచున్నాడు.

[‘స్ట్రాండ్ మేగజిన్’ నుండి]

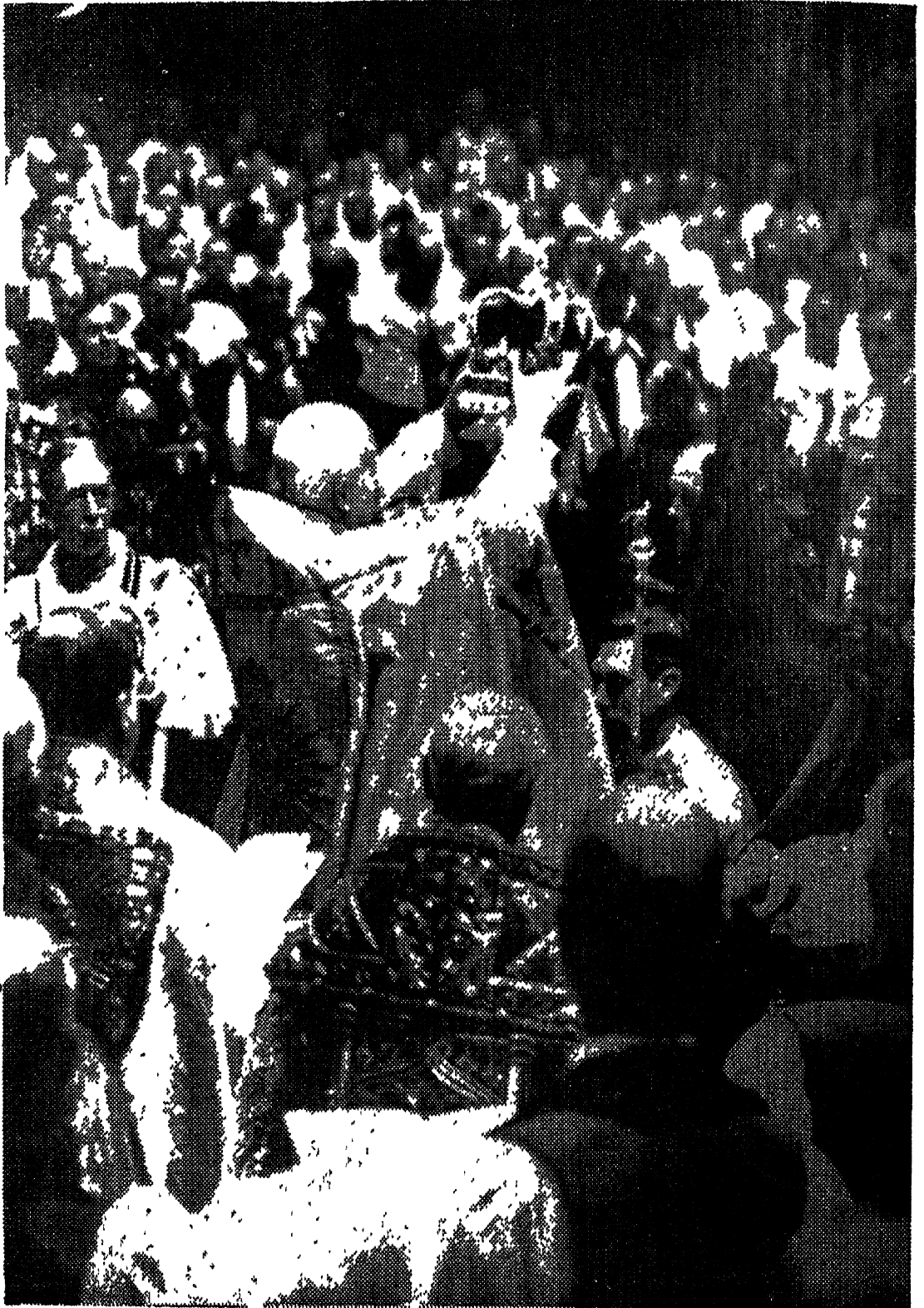

ఆరవజార్జిరాజు పట్టాభిషేక చిత్రములు

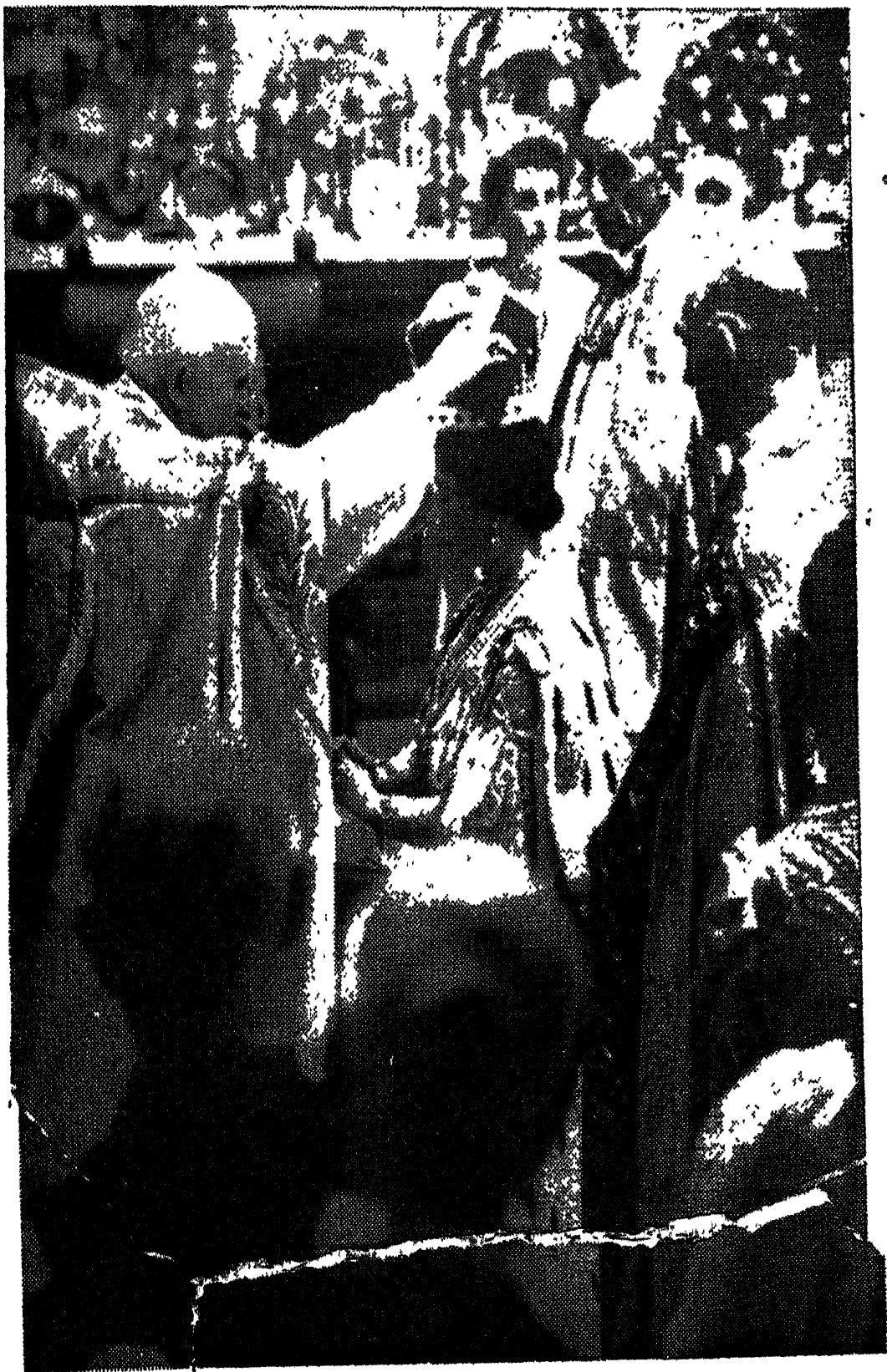
రాజదండములు పట్టాభిషేకానంతరం : వార్షిక గౌరవము

ANDHRA PATNA

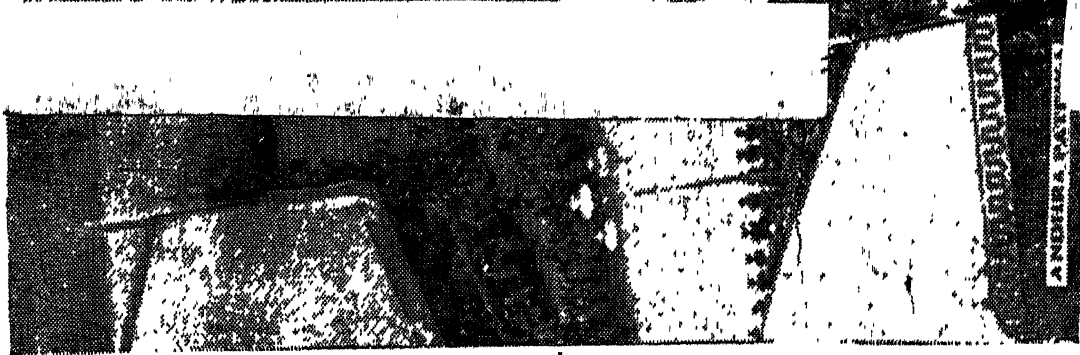
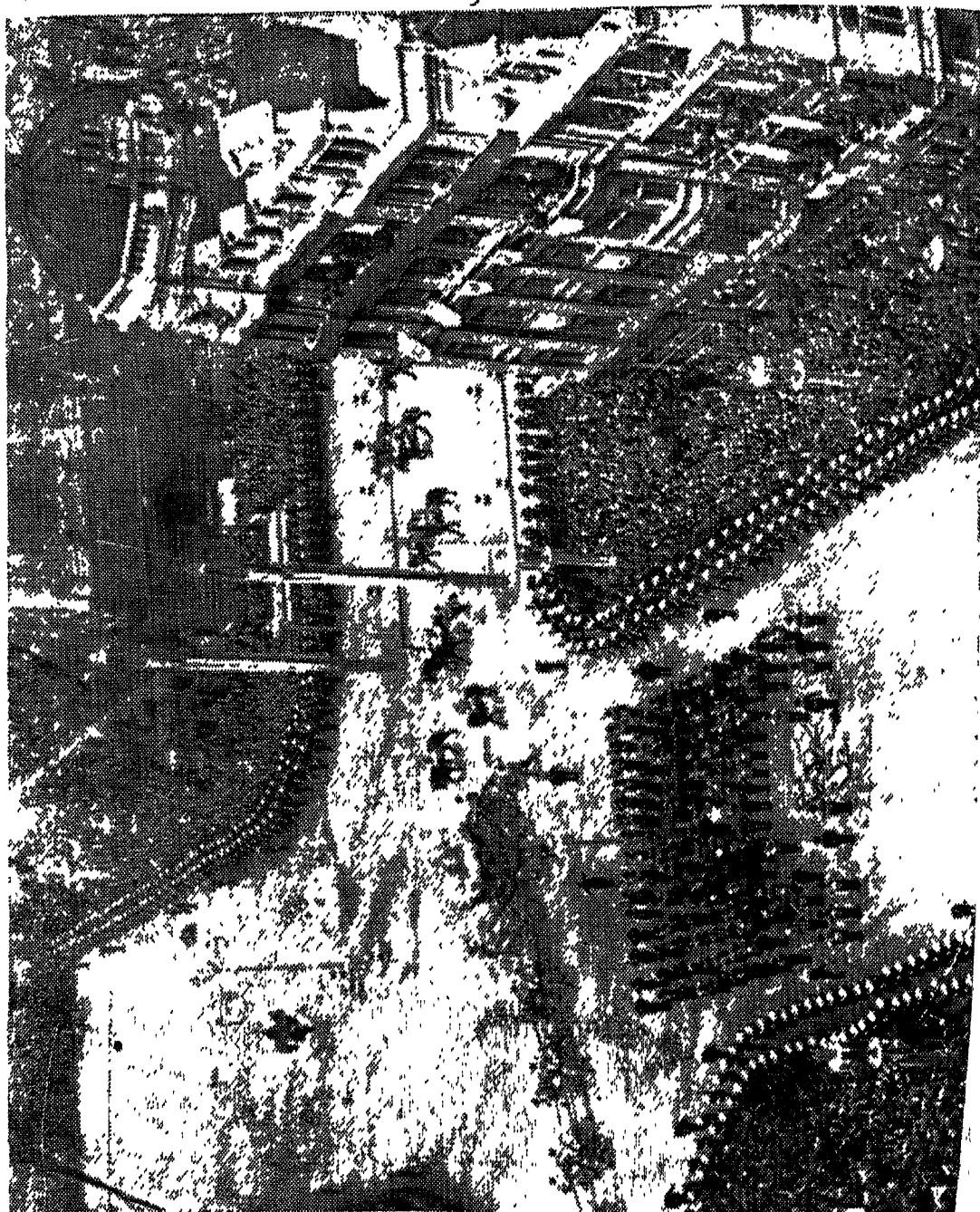

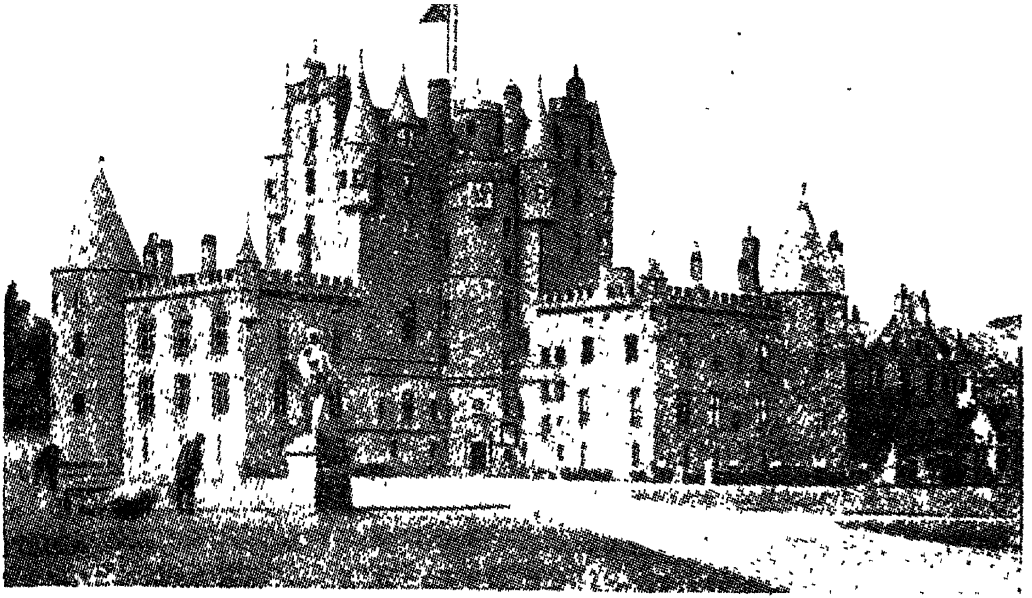
రాజు కిరీటధారణ మహోత్సవము

రాణికిరీటధారణ విహంగమము

గ్లామిస్ కాజిల్

ఎలిజబెతురాణి మాతృగృహము

ఆదర్శగృహిణి : ఎలిజబెతురాణి

‘ ఆ చా ర్య ’

ఒడ్డుపాడుకు లొడ్డిక గా కలిసియున్న మూర్తి,
కోలమొగము, నిడుపుముక్కు, మసకగోనుమరంగును
మందలిండు కేళపాకము, నీలాలకన్నులు.

అవి యేమి కన్నులనుకొన్నారు! కలకలలాడు
కన్నులు; చిర్నగవులు చిందుచుండు కన్నులు; నిత్య
జాగరూకములై దయారసమును, జ్ఞానతేజమును వెల్లివి
రియు కన్నులు!

నిడువలగు వెండ్రుకలను కత్తిరించుకొన దలపు
గలిగియు మామగారిమాటకు మాడనోపక ఆయుధ్య
మమును మానుకొన్న మానినీమణి.

తన యిల్లన్న నల్లన నుదికిపోవు మేలియిల్లాలు.
గార్హస్థ్యకేవలపు ఇంపుసాంపులను ప్రామికొన్న
సౌహార్దవతి.

ఎర రది? మన రారాణి ఎలిజబెతురాణి.

మనరాణి నవ్వులరాణి. ఆ ప్రసన్న ముఖకమలము
నుండి యులికివచ్చు నవ్వునకు విలంపగట్టుటకు బ్రహ్మ
క్షాన దరముగాదు. తెచ్చికొలనవ్వకా దామెది. మంద
స్మిత మయ్యును చెంపలుదాటుకొని చెవులను జేరబోవు
పూనిక ఆనవ్వులో నగపడుచుండును. భావాల కన్నులు
ఆచిర్నవ్వుల పసంచుకు తాళమువేయుచు పరిఢవిల్లుచుం
డును. మాయమర్మములెరుగని చెలిమి ఆరెంటికిని లెస్స
జనిసిపోయినది.

౧౯౦౦ సంవత్సరము ఆగస్టునెలలో నామె
జన్మోత్సవము.

ఎలిజబెతు బోవనలయను మనరాణి సంపూర్ణ
నామధేయము. భాగధేయము బాగుండబట్టి యామె

చక్రవర్తిని జేపట్టినది. రూపధేయము మోసాపెట్ట నారవ జాజ్ఞి సమాట్టు ఆమెను జేపట్టినాడు. వీరిరువురి నాంపత్త్యము అనుకూలమై నలుగురికి నాదర్శప్రాయమై యొప్పినది. 'చిలకాగోరింకల' దాంపత్య మది!

ఎలిజబెతురాణి మంచి చదువరి. చదువు ఆమెకు పరమానందప్రదము. ఈ సాహిత్యమునకు కూర్చొనెచ్చెలి యగు శుంగీతముసయిత మామెను వలచినది. ఎలిజబెతు రాణి సంగీతసాహిత్యకళాభిజ్ఞురాలగు చదువులరాణి.

హాస్యరస మామెకు పుట్టుకతో నలవడిన గట్టి గుణము. నవ్వి నవ్వించుటయం దామె దిట్ట.

ఈ సజీవప్రకృతికి వోడు అనువయిర సందర్భ ములందు గాంభీర్యాన్నత్యములుగూడ ఆమెయందు గానపించుచుండును. అతిథి-ఆభ్యాగతులను పరామ ర్శించుటలోనూ, వారి నుపపరించుటయందును ఆమె కలవిగాని యంశ ముండదు.

స్వారిచేయుటయందు దిట్టయైనను ఆమెకు దాని యంత దంత యభినివేశము లేదు. ఉన్న యభినివేశ మంత యునుచేపలుపట్టుటయందు కేంద్రీకరించుకొనిపోయినది. ఇతరక్రీడావిసోదము లామెకు పట్టువడలేదు గాని టెన్నిసు, గోల్ఫు ఆటలయం దామె పాటవమును సం పాదించుకొన్నది.

ఆమె స్కాట్లండుయువతి యని యొకప్రవా దము. నిజమే, ఆమెతలిదండ్రులు స్కాట్లండుదేశీ యులే. కాని ఎలిజబెతురాణి సెంట్ పాల్-వార్డ్స్ బక్ లోని తన తలిదండ్రుల హార్వర్డుమెరునందే పుట్టువు గాంచినది. ఆ ప్రదేశము వెల్వినుకు సమీపమున లండను పరిసరములందే యున్నది. ఆమె తన మాతృదేశ మగు స్కాట్లండుకు కుటుంబముతోపాటుగ నప్పుడప్పుడు పోవుచు వచ్చుచుండినను 'నామెబాల్య మంతయు చాల మట్టుకు ఇంగ్లండులోనే కడచిపోయినది. స్ట్రాత్ మో రుప్రభుదంపతుల యీ మూడవ ముద్దులకూతురు స్కాట్లండులో నున్నప్పుడు గ్లామిస్ కాజిల్ ఆమె నివాస భవనమయి యులరుచుండెను. అది యామెజననీజనకుల స్కాట్లండు నివాసము.

బడిచదువు నామె యెరుగదు. ఇంటివద్దనే అధ్యాపకురాండ్రను బెట్టుకొని కావలసినది సకలము నామె నేర్చుకొన్నది. బడినాతావరణము గాక గృహ నాతావరణ మామెకు గురుగుణమును గూర్చి పెట్టినది.

బాల్యమును మధ్యపెట్టు మధురప్రకృతితోను, నుండర తరులతాగుల్యములతోను, రమణీయక్షేత్రముల తోను విలసిల్లుచుండు వార్డ్స్ బక్ లోనే ఎలిజబెతురాణి శైశవమును గడపెనది. తాము లండనుకు బోవునప్పుడంతయు స్ట్రాత్ మోరుప్రభుదంపతు లామెను వెంటబెట్టుకొని పోవుచుండిరి.

ఆరేండ్ల వృద్ధు

పాదరసమువంటి బుద్ధి ఎలిజబెతురాణిది. ఏ పాతముగాని యామెకు కష్టముగగాని, కఠినముగగాని తోచుచుండలేదు. లండనులో నుండుచువచ్చినసందర్భ ములందు గూడ నామె ప్రత్యేకపుటుపాధ్యాయులవద్ద సంగీతమును, ఫ్రెంచిభాషను నభ్యసించుచుండెను. నేను ఎలిజబెతురాణి ఫ్రెంచి భాషను ధారాళముగమాటలాడ గలదు.

ఆయాదేశములందు కొంతకాలముపాటయినను నివసించిననే కాని ఆయా భాషల యుచ్ఛారణ సరిగ పట్టునడ దనువారికి ఎలిజబెతురాణిదృష్టాంతము ప్రత్యుత్తర మొసగగలదు. పెద్దయి ఫ్రెంచిభాషను సమగ్ర

ముగా, చక్కగా నభ్యసించినతరువాతగాని యామె ప్రాప్తుకు బోయినదిలేదు.

బాలికల విద్యావిధానమునకు కుటుంబని, అల్లిక పని, చిత్రలేఖనము మొదలయినవి ప్రధానాంగములుగా ననాదిగ పరిగణింపబడుచువచ్చుచున్నవి. తల్లిప్రాప్తున వీనినిగూడ ఎలిజబెత్ రాణి ఆభ్యసించినది. ఇన్నింటి క్రిందితోడు వంటచేయుట, రొట్టెలు కాల్చుట మొదలగు నవికూడ ఆమె నేర్చిన విద్యలలో ముఖ్యస్థానమును వహించుచున్నవి.

అంతతో నాగలేదు. ఆనాటి యితర బాలికల వలె నామెయు చిరుతవయస్సులోనే యుద్ధనిద్యను

తొమ్మిదేండ్ల వృద్ధు

గూడ నాకళించుకొన్నది. అప్పుడే యాదృచ్ఛికముగ గ్లామిస్ కాజిల్ ఆఫ్ ఫ్రీగా మారిపోవుటకూడ కలుగింపినది.

యద్ధములందు బాధితులైనవారికి పరిచర్యలు చేయుటకామెవయస్సుయినను కెంత? ఆయినను ఉత్సాహ మినుమడింపగా నామె యనేకవిధములుగా బాధితుల కుపచారములు చేయుటయందును, నర్తకులకు సహాయ పడుటయందును పాటుపడకొచ్చెను. ఇంటిలో తల్లి దండ్రులకు మద్దులకూన! బయట నేవారంగములో సాటిలేని పరిచారిక!

ఇటీవలిరూపము

౧౯౨౦ లో కాబోలు, ఆమె ఆస్కారుకు పోయినసందర్భములో నొకవిశేషము ఇరిగినది. ఒక స్నేహితురాలితో గలిసి ఎలిజబెత్ సతి వీధిలో బోవుచుండినది. అప్పుడు హఠాత్తుగా నొక యెరుకత యెదురుపడి యామెచేయి పట్టుకొని, సోదచెప్పుట కనుమతి కోరినది. ఉబలాటము కలది ఎలిజబెత్ సతి యంగీకరించినది. ఆముదుసలిది చెప్పిన గద్దెయేమని? ఎలిజబెత్ సతి! రాణికాగలదక యున్నదనియు, నామెకు పుట్టబోవుకూతురునకు నైతము రాజ్యాధికారము రిబోవుచున్నదనియును. ఎరుకత మొరటుజోష్యము ఫలించినదికాదా?

ఆ సుందరి మూడుమా ర్షడించుకొని కాని యార్కుప్రభు వగు ఆల్బర్ట్ ను పరిణయమాడుటకు పరిష్కారము చేసుకొనలేదు. ౧౯౨౧ డిసెంబరులో నత

డామెకు విన్నపము చేసుకొన్నాడు: నా ప్రణయసా
మ్రాజ్యమా, నన్ను పరిణయమాడవా యని. ఆమె బిట్టబిగు
సుకొన్నది. నా క్షిప్తములే దన్నది. సా కేమి? 'ఎందుకు
వచ్చినవాడ! ఒకవేళ నేను రాణిసే అగుచునేమో! ఆ వల్ల
మా లికభారము నే నెక్కడ భరించగలను?' అని చాటున

నేవారంగమున దిగి నేవచేయువేషమున

మాటున చాటుకొన్నది. యాత్మప్రభువు నిరాశచెంద
లేదు. మరియొకసారి ప్రయత్నముచేసిచూతము, కాలాం
తరముననైన బుద్ధి మారదా యనుకొన్నాడు. ౧౯౨౨
లో తిరిగి ఆమెకు బలిమాలినాడు. 'ఇదివరకే చెప్ప
లేదా నాయభిప్రాయము' నని తల త్రిప్పుకొన్నది.
యాత్మప్రభు వింతతో నెక్కడకూలిపోవునో యని

కొంత చింతచెంది మేరీరాణి కమారుని జేరదీసి
'నాయనా, నై రాశ్యము వహించవలయు. ముచ్చటగ
మాడవమారు ప్రయత్నించి చూడు' మని నెమ్మదిగ
వచ్చుజెప్పిచది. ౧౯౨౩ ఆరంభములో మరియొకమా
రావిషయమై ఎలిజబెతుసతిని హెచ్చరించినాడు.
తల్లి యాశీర్వాదబలమో, లేక ప్రయత్నపాటవమో ఎలిజ
బెతుసతి యీమా రంగీరించిగవ వరుని తల్లిదండ్రు
లీవరణమునకు సమ్మతించిరి.

ఆల్బర్ట్ ఎలిజబెతుల పరిచయ మినాటిది గాదు.
బాల్యముమొదలు వా రొకరి నొక రెఱుగుదురు. లండను
లోను, గ్లామిస్లోను అప్పడప్పుడు జరుగుచువచ్చిన
బాలబాలికల సమావేశములందు పాల్గొనుచుండిన కత
మున ఒకరిపరిచయ మింకొకరికి బాగుగ నేర్పడినది.
ఒకప్పుడు ఆల్బర్ట్ రాకుమారుడు సోదరి మేరీ రాకుమారిని
వెంటదీసికొని గ్లామిస్కు పోయెను. అదియే సమయము
నకు సరిగ్ స్ట్రాత్ మోరుసతి విపరీతమయిన వ్యాధికి గు
రియై శస్త్రచికిత్సకు శిరమొగ్గవలసినసంభవ మేర్పడి
నందున నామటుంబ మతియు గండిరగోళములోనుం
డెను. అయినప్పటికిని ఎలిజబెతుసతి ఆ సంతాపమును
హృదయసూషమునంజే దాచుకొని వచ్చిన యతిథులను
చక్కగ నాదరించినది. ఈ విషయగ రాజకుటుంబమున
నందరితోను నప్పడప్పుడు ఎలిజబెతుసతికి సన్నిహితసం
బంధము సంభవించుచునేయుండెను. ఆల్బర్ట్ వలెనే మేరీ
రాకుమారియు నెలిజబెతుతో బాల్యమునుండియు సఖ్య
ముతో నుండుచువచ్చెను. మేరీరాణిహృద నొకప్పుడు
గ్లామిస్కు పోయి స్ట్రాత్ మోరుదంపతుల యతిథిగా
నుండినందున నెలిజబెతును బాగుగా నెరుగును. ఇక నెరు
గనిదంతయు నొక్క పంచనుజ్ఞాని రాజమాత్రమే.

బోవనలయనునది ఏమంత కుజేరసంపదగల కుటుం
బము గాదు. కాని ఎలిజబెతు వట్టిచేతులతో నత్తగారి
యిల్లు మెట్టలేదు. అరణ మేరాశముగ జేరి వచ్చినది.

వినాహసంవిధానములు చక్కగా చేయబడినవి.
౧౯౨౩ ఏప్రిలు నెలలో పెద్దలు నిశ్చయించిన ఆ శుభ
ముహూర్తముకూడ వచ్చినది. పెద్దల యెదుట, గురు

సమక్షమున, బాంధవజనము కంప్లమోల, దైవసాక్షికముగా నాల్పర్తు ఎలిజబెతుల వివాహమహోత్సవము వైభవముగా జరిగిపోయెను. ఆ నిర్మలప్రేమబంధమునకు ప్రజలు హర్షించిరి.

వివాహపు తంతును విధివిహితముగా ముగించుకొని నూతన దంపతులు ప్రణయ విహారమునకై పోర్టెన్లలోనికి పయనముగట్టిరి. ఆ సుందర మందిరావరణమున వారు వేమకగను, ముచ్చటగను కాలము గడపుచువచ్చిరి. ఇష్టావార విహారములతో సంతృప్తిగ ప్రణయవిహారము గావించిరి.

వ్రజాహిత కార్యములందు పాల్గొనఁచునృపుటి యొక దృశ్యము

అక్కడనుండి పయనమై వారు గ్లామిస్ బోయి నూడు వారములు మధ్య ముచ్చటలతో మురిపెనుగ గడవిన తరువాత రిచ్చండు పార్కులోని వైట్ లాడ్కి

జేరుకొనిరి. కొన్నాళ్లపాటక్కడ కోరికలుదీర గాల తేప మాయెను.

అంతలో ఎలిజబెతునతికి - యాక్కుప్రెస్సికి ఆహ్వానములమీద నావ్యాయులు కురిపజొచ్చినవి. ప్రతిసమావేశమునకు, ప్రతిసభకు, ప్రతియుక్తవయసకును ఆహ్వానమే! వీలు లేదన్నను తప్పించుకొంటు పీలు లేదు. ౧౯౨౩ గ్రీష్మము - కొంతగ్లామిస్ బోయ, కొంత బాల్మోరల్ లోను ఏమి గడచిపోయినదో అంతియే. అటుతరువాత యాక్కుప్రెస్సికి విశ్రాంతికి తీసుకువచ్చునకు అవకాశము చిహ్నులు కట్టమాయెను.

ఈ పరిస్థితులలో ప్రజల కొక ధర్మసంకటము పట్టకొన్నది. ఆమెను రాజసర్వాదలతో గౌరవించుటయా, మానుటయా? గౌరవించుటకు - ఆమె రాచకూతురు కాకపోయెను. మానుట పాపగడు: ఆమె రాకుమారిని ధర్మపత్ని. చివరకు, సిద్ధాంతి రాధాంతము లయినకరువాత ఆమెను గౌరవించుటకే సరికల్పించుకొనిరి. జన్మతః ఆమె రాచకూతురు కాకపోయినను రాకుమారిని, యాక్కుప్రెస్సును చేడియిన హేతువుచేత ఆయనకు చెందు గౌరవముల కన్నింటికీ ఆమెయు పాత్రురాలే యని నిర్ణయించుకొనిరి.

ఆ ప్రభుదంపతు లా తర్వాత ఆధికారవ్యవహారములపైనను, ఆనధికారవ్యవహారములపైనను పెర్సెనూ, అయిల్లండు, స్కాట్లండు, తూర్పు ఆఫ్రికా మొదలగు దేశములకు వెళ్లివచ్చిరి. అచ్చటచ్చటి ప్రజల యాదరాసు రాగములను మారగొనిరి.

ఆ దంపతులకు ౧౯౨౬ వ సంవత్సరమున నొక ఆడశిశువు జన్మించెను. ఆ తొలికాన్పు ఉభయలసమ్మతి పైనను ఎలిజబెతువుట్టింటనేజరిగెను. పుత్రికోదయమున మాతాపితలు మహానందమున మునిగి తేలిరి.

తన వివాహమయిన మూడవయేటనే ఎలిజబెతు (యాక్కుప్రెస్సి) తన విధిని గ్రహించినది. రాజాగారి రెండవకుమారుని భార్యయైయుండుట యన ఆత్మత్యాగమని తెలుసుకొనగలిగినది.

ముద్దులకూతురింకను ప్రాకులాడుటకు ప్రారంభించుచుండెనోలేదో, అప్పుడే రాచదంపతులకు ఆప్తేలియాప్రయాణము పడినది. కాంతెరానూతనరాజధానిలో నూతనముగ తొలిపార్లమెంటు ప్రారంభోత్సవమును జరుపుట వారిపాల బడెను. అప్పటికి ఎలిజబెతు రాకుమారికి సరిగా నెనిమిదిమాసములు. ఆ పసికూనకు వదలిపోవుటకు వత్సలమును నా తల్లికి మనసొప్పలేదు. కాని ధోమి చేయగలదు? ధర్మగిర్వహమునకు వెనుకాడనగునా? ప్రతిస్త్రీయు నప్పటి యామెస్థితికి జాలిపడుటయే! ఏమిచేసిననేమి? యార్కుప్రభ్యికి సమ్మతింపక తప్పినదికాదు.

శ్రీహితురాలితో ఇష్టాగోష్ఠి

అత్తగారగు మేరీరాణి కోడలిని, కుమారుని ఓదార్చినది. “మీరు దగ్గరలేరన్న భావము బిడ్డకు గలుగకుండ చూచుకొనుభారము నాది. నా మనుమరాలిని నేనామాత్రము సాకలేనా? నేనేమి పరాయిదాననా?” యని నచ్చబలికినది. ఆ ప్రకారముగనే యామె ఆ పసికూనను ప్రేమడితో పెంచుచుండెను. బిడ్డకూడ తల్లి వద్దవలెనే అవ్వవద్దగూడ మచ్చికతో మెలగుచుండెను.

అక్కడ ఆప్తేలియాలో యార్కుప్రభ్యి ఉన్న కొలదికాలములోనే మంచి పేరుప్రతిష్ఠలు నార్జించు

కొనెను. ప్రతివ్యక్తియు నామెను కీర్తించుటయే. ఈ యాత్రలోనే యార్కుప్రభ్యి చిన్న చిన్న యువ న్యాసములు చేయుటకు అలవాటుపడజొచ్చెను. స్వప్నమైన యుచ్చారణ, విశదమయిన భావప్రదర్శనము నామెకు సహజముగ లభించియుండెను.

చివరకు యార్కుప్రభుదంపతు లా దీర్ఘ యాత్రను ముగించుకొని లండనుకు మరలిపోయిరి. అప్పటికి ఎలిజబెతురాకుమారికి తల్లిదండ్రులను పోల్చుకొనగల వయసు పడియుండెను. బార్జిరాజును, మేరీరాణియు కొడుకు కోడండ్రును పిలుచుకొని పోవుటకు విక్టోరియా స్టేషనుకు బోయిరి. స్ట్రాత్ మోరు దంపతులకూడ కూడ వెల్లిరి. మేరీరాణియు, స్ట్రాత్ మోరు సఖియు మనుమరాలిని గురించిన యువంతిముల నన్నిటిని తల్లికి తెలియబరచిరి బాలపాపపాపములలో స్ట్రాత్ మోరుసతిసయి తముమేరీరాణికి సాయపడుచుండెను.

అంతట యార్కుప్రభుదంపతులు పిక్కా డిల్లీ గర్లు బరంతిలో కాపురము బెట్టిరి. ఆ బరంతి చుట్టుపట్టులందు సాదాబరంతులవలెనే యుండెను గాని రాజభవనమని నీరూపించుటకు తగిన విశేషమేడియు నందులో గానుపించలేదు. కాని ప్రజలందరును అందులో రాజకుమారదంపతులు కాపురముండుట

నెట్లో పసిపట్టిరి. దారినబోవు ప్రతివాడను ఆయింటిని సమీపించుసరికి ఆ యింటి మొగసాలవైపే దృష్టి సారించుచు బోవుచుండెను. మొగసాలలో వారెవరయినను గనుపడుదురేమో యని వారి తపాతనా! ప్రజలకు వారియం దంత యనురాగము!

పువ్వులన్న నెలిజబెతుకు మిక్కిలిమక్కువ. తాను నివసించుచువచ్చిన భవనములం దన్నింటను ఆనువయిన భాగముల నన్నింటిని పుష్పాలంకరణములతో

నింపుచుండెను. అది యామెను ఆనందము, ప్రకృతి సౌందర్యసింహాసన ఆమెకు నిత్యధ్యాన.

ఆమెకు మాతృవాత్సల్య ముగ్ధులతో పెట్టిన గుణము. శైశవమునుండియే యామె మాతృవాత్సల్యమును గృహిణీత్వమును గోముగ బెంచుకొన్నది. చదువు కొనునాడే యామె వానిని స్థిరపరచుకొన్నది. గ్లామిస్ కాజిల్ అస్పత్రిగా మారినప్పు డని యామెయందు మరింత దృఢముగ నాటుకొనిపోయినవి. తల్లి జబ్బు పడినప్పుడు ఇంకింత దిటవుగ బలిసిపోయినవి. వాత్సల్యమే మూర్తీభవించి యామెయొకారమును చాల్చినది!

ఎలిజబెతు రాకుమారికి నాలుగేండ్లు పోనవి. యార్కుప్రభి రెండవకాన్పుకు గ్లామిసుకు బయన మాయెను. అది యొక యద్భుతపరివర్తనము! ఏమందురా? అదివరకు శతాబ్దముల తరబడిగా రాజకుటుంబమునా రెవరును ట్రీడును చాటి యుత్తరముగవెల్లి యెరుగరు. కావుననే స్కాట్లండువారి కది యొక మహా దృశ్యమయ మాయెను.

కుభముహూర్తమున యార్కుప్రభి మరియొక స్త్రీశిశువును ప్రసవించెను. నామకరణము నా డాపా పకు మార్గరెట్ కోట్ అను చక్కనిపేరు పెట్టబడెను. దినదినమునకు నాపాప ఘోషము చంద్రునివలె మధుగ నెదుగజొచ్చెను. అది మొదలు నేటివరకు ఆపనియక్క చెల్లెండ్రు అమితానురాగముతో నాటపాటల దేలుచు నుఖముగ బ్రొద్దుపుచ్చుచువచ్చిరి.

లోకులనోరు మూయుటకు మూకుకు లేదు కాబోలు! వారికి వివేకవిచారములప్రసక్తి శూన్యము కాబోలు! మార్గరెట్ కోట్ రాకుమారి మూగదనియు, చెవిటిదనియు, నిక నేజేవియో లేనిలోపములు ఆకార ణముగా చాలుచు వచ్చిరి. ఇందులో సత్యాంశమావంత యినను కంచుకాగడా కయినను దొరకదు. ఇటువంటి తప్పుడు వదంతులవఃన నాతల్లి దండ్రుల మనస్సు లెంత నొచ్చియుండునో పాపము!

రాకుమార్తె లిరువురును చక్కని చుక్కలు. లేతవయస్సునందే వారి మనస్సులు సంగీత నాట్యముల యందు లగ్నమయినవి. గ్రహణధారణ పాటల మాటాళి కలకు జన్మాంతర కుక్కుత సిద్ధమయిన వరప్రసాదము. మూగజంతువులయందు వారికి మమత ప్రబలము. చెలిమి కత్తెలతో చెలిమిగలిగి మెలగుట వారియందుగల లోభ నీయమయిన గుణము.

తల్లివలెనే వామను బడిచదువులకు బోక ఇంటి వద్దనే యుపాధ్యాయులను బెట్టుకొని రాజకుమారి కల కుచితము లయిన విద్యలను ఏకసంధా గ్రహణముతో నభ్యసించుచువచ్చిరి. అన్ని చదువులును వారికి అనా యాసముగ పట్టువడెను తల్లిదండ్రు లీ మద్దుపాపలను మరిపెముతో జూచుకొనుచు మచ్చటపడుచుండురు. తొలి జేసిన పూజాఫలముగ రత్నములవంటి బిడ్డలకు ఎలిజబెతునతి నోచుకొనెను. ఆమెది చల్లనికడపు. ఆమె భాగ్యము పండినది.

ఎలిజబెతు రాకుమారి : మేరీరాణి

రాజకుటుంబమువారికి వారిగృహకృత్యము లెట్లు నిర్వహింపబడుచున్నవో ఏమియు తెలియ దనియు, వాని స్వరూపజ్ఞానముసంగతికే పోగూడ దని వారికి నిర్బంధము లున్నవనియును సామాన్యముగా ననుకొను చుందురు. అవును, నిజమే. నిత్యకృత్యముల బోలి వారి నెత్తిన బడకూడదు. వారికి చేయదగినవి, ఉపేక్షింపరా నివి మరియెన్నోపను లుండును.

కాని—ఎలిజబెతురాణిది విభిన్నప్రకృతి. తన యిల్లు తాను చక్క బెట్టుకొనవలయునను తరహాలోని దాగ్యహిణి. స్కాట్లండులో స్వగృహమునందు ఆలవర చుకొన్న శిశుులననో, స్వభావసిద్ధముగనో దేనివలన

పట్టువడినదో కాని ఆగుణము—ఎలిజబెతురాణి మార్కు ప్రభుత్వమును స్వయం ప్రతినిధిగా వంటయింటికిపోయి తనిఖీచేయుచు, వంటవారితో నానాడు వండవలసిన వంటకములనుగురించి మాటలాడుచుండెడిది. అటువంటివి, ఇంకను ఆరకమువి పనులను చూచుకొనుటకు ప్రత్యేకముగ నొకమనిషి రాజగృహములం దుండనే యుండును. కాని ఎలిజబెతురాణికి స్వయముగ వానిని పరిశీలించుచు తృప్తి కలుగదు.

ఇప్పుడునుట్లు కిప్పుడు రాజుగారి యారోగ్యము బాగుగనున్నది కాని చిన్నప్పుడు, యార్కు ప్రభుత్వముగా నున్నప్పుడు అతని యారోగ్యమున కొంత కొరత యుండెడిది. ఆహారమువిషయమున నాతడు జాగ్రత్త వహించవలసియుండెడిది. అందువలననే రాణిగారి కావిష యమై అంత పట్టుద, అంతపరిశ్రమ! ఆతరువాత ముద్దు బిడ్డ ఆహారపరిశీలన ఆమెకు మరింత పట్టుపట్టింపజేసినది.

ఎలిజబెతురాణి తల్లి

తీరిక దొరకైనప్పుడు ఆ ఆదర్శమాత బిడ్డలను జేర దీసి వంటయింటిలో గూర్చుని రొట్టెలు కాల్చుచున్నవంటకములు వండుచున్న చూపి బోధపరచుచు ప్రార్థనలు చేయుచుండెను. ఆపనులయం దామె దండెవేసినచేయి.

విందు లేర్పాటుచేసినప్పుడును, పండుగపర్వముల వేళలను ఇంటిపద్ధతి బాటంతయు నామెయే చేయుచుండెను. ఇట్లు చక్కబరచుట, సామగ్రిని పద్ధతిగా చేయుట మొదలగు చేతలన్నియు నామెయే చేసి తృప్తి

పడవలయును. ఆహారములు, హెచ్చుతక్కువల పరిజ్ఞానము తేని సాధుశీల ఎలిజబెతురాణి.

ఎలిజబెతురాణి మాతృహృదయముగల తల్లి. వ్యవహార విషయములందు తప్ప తదితరసమయములందు తానెక్కడకు బోయినను ఇరువురుగుతలను ఇరుకెంకుల బట్టుకొని లిరుగుట యామెకు వేడుక. వారితో కలిసి మెలసి లిరుగుట యామెకు ఊరట. వారి శ్రేయస్సే ఆమెచరితార్థత!

ఇంతగా నాకర్షణగలిగి సౌందర్యరాశియై వెలయు మనరాణి యేదుస్తులు ధరించుచున్నదో, ఏవొప్పున వానిని ధరించుచున్నదో, ఎప్పుడెప్పుడు వేసిన ధరించుచున్నదో అన్నింటిమీదను అందరికిని కన్నుపోపులలో నాశ్చర్యమేమి? అందరును ఆమెపద్ధతులను దొంగిలించువారే. ఆమెవేషమే ప్రతిసుందరికిని ఒరవడియై పోయెను. ఆమె ఒకతరహాహాలు శ్రాంతగా నలవాటు చేసినదన్నచో నికనందరికిని అదియే హాటన్నమాట.

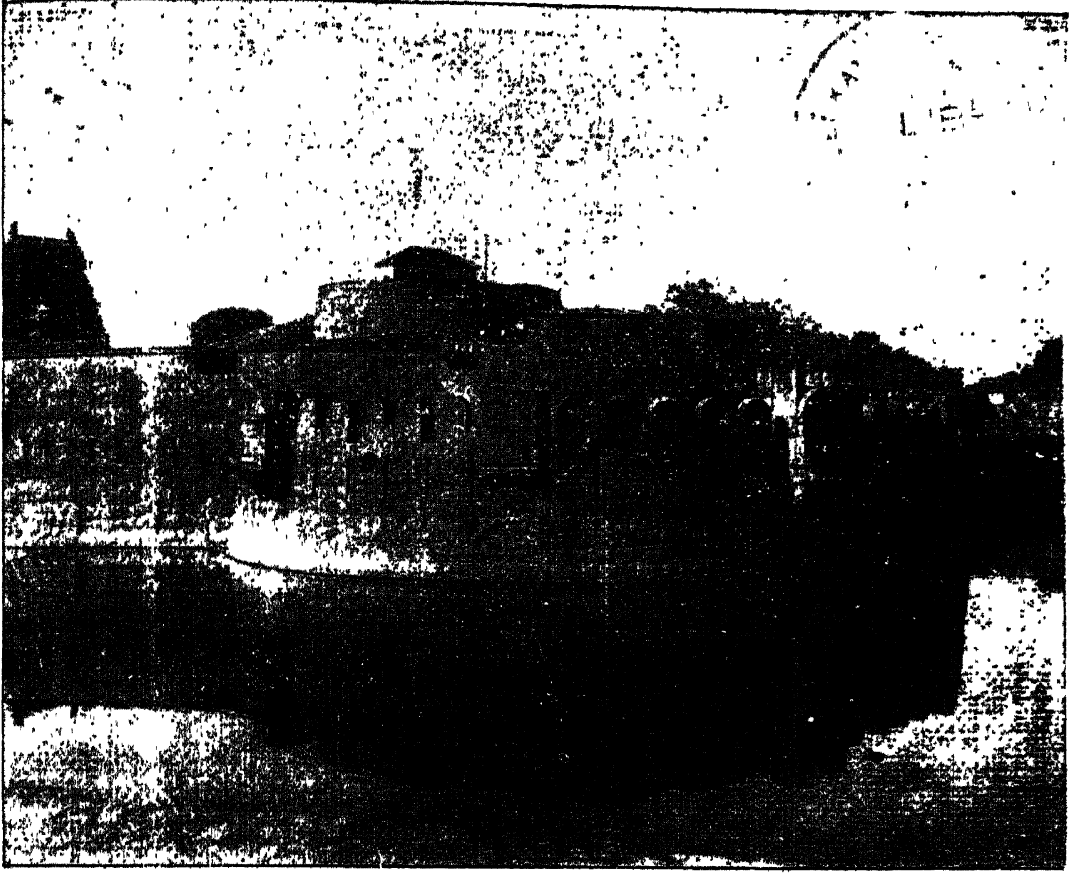
ఇక నామెనగలమోజు—తన వివాహమునా దామెమెడలో రెండు పోరుల ముత్యాలహారము వేసుకొన్నది. ముత్యము లామెకు మోజునగ. సామాన్యముగ నెప్పుడుచూచినను ఆమెమెడలో ప్రధానముగ ముత్యాల హార మొక్కటే యుండును.

వివాహమునాటి చదివించులలో నామెకు లెక్కలేనన్ని యమూల్యభరణములు వచ్చిపడినవి. మామగారు వజ్రములు నైడ్యూర్యములు పొందిన యొక శిరోలంకారమును, ఒకతూరాయి, ఒక లోలకులజతను, ఒక కంఠ హారమును చదివించిరి. అత్తగారును అట్లే రవలు నీలములు పొందిన నగలను చదివించెను. హృదయేశ్వరుడు యార్కు ప్రభువు రవలు ముత్యములు జోడించిన కంఠ హారమును కానుక పెట్టెను. తండ్రి రవల శిరోలంకారము నొకదానిని పెట్టి యాశీర్వదించెను.

చాలనాల్గు ఆమెచేవుల నేమియునలంకరించుకొనలేదు. ఇటీవలనే యామె ముత్యముల బావిలి నలంకరించుకొన మొదలిడినది. అవి యామెముఖమునకు కళాకాంతులను కలుగజేయుచుండును. ముత్యముల తరువాత నామెకు ప్రీతిగూర్చు నలంకారములు పువ్వుములు. మన కేమి కొడువ యని యొడలిని నగలతో నింపివేయు ప్రకృతి యామెకు లేదు. కొలదితోనే యామె తృప్తి పడుచుండును.

ఎలిజబెతురాణి ఆదర్శ గృహిణి. ఆమెకుటుంబ మాదర్శకుటుంబము.

[‘టైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా పిక్చర్’ నుండి]

వేలూరుకోట: కోటలోని దేవాలయము: శిల్పసంపద

వేలూరుకోట ఉత్తర - ఆర్కాడు జిల్లాలో పాలారనది ఒడ్డున నున్నది. దక్షిణ హిందూస్థానము నందలి కోట లన్నింటిలోను ఇది మంచి సన్నివేశము, బ దోబస్తు కలది. దీని లోపల శిల్పసంపదతో వెలయు (జలకంశేష్వర) దేవాలయము కలదు. అందలి కల్యాణ నుంటపము మధుర దేవాలయమందలి కల్యాణనుంటప మున కుద్ది యయినది.

పదుమూడవ శతాబ్దమున బొమ్మిరెడ్డి అను నతడు ఈ దేవాలయమును కట్టించినాడు. బొమ్మిరెడ్డి భద్రా చలపు సరదారులలో ఒకడు. చవతికల్లి కుమారుడు అతని ప్రాణములు తీయ సమకట్టుటను తెలిసికొని అతడు దక్షిణప్రాంతములకు పారిపోయి వచ్చినాడు. వేలూరు ప్రాంత దేశమంతయు రమణీయముగను, వాస యోగ్యముగను చూపట్టుటచే అత డక్కడ స్థావర మేర్ప

రుచుకొనెను. అతడు ఆశ్రల మందలను పెంచు కొనుచు అచిరకాలమున అఖండైశ్వర్య సంపన్నుడయినాడు. అతని ఆశ్రలలో నొకదాని కయిదు చిన్నలండెను. అది ప్రతిదినమున ఆ చేరువనున్న ఒక పుట్టయొద్దకుపోయి దానిలోనున్న అయిదు తలల నాగుపామునకు పాలిచ్చుచుండెడిదట. ఒకప్పుడది చూచినాడు-బొమ్మిరెడ్డి. ఆ నాటిరాత్రి అతని స్వప్నములో శివుడు కనుపడి 'నేను పామురూపముతో నన్న శివుడను. నా-కొక ఆలయమును నీవు కట్టించవలెను. అందుకు పట్టెగు ధనము ఒకచోట ఉన్నది' అని ధనమున్న అచోటు గుర్తు చెప్పినాడట. తరువాత బొమ్మిరెడ్డి కుక్కలను కుండే లొకటి అంటబెట్టి మండలాకారాన తరిమినదట. ఈ వింతను చూచుచున్న రెడ్డికి 'కుక్కలు పరువిడిన ఈ మండలాకార ప్రదేశమే దేవాలయ ప్రాకార నిర్మాణయోగ్య స్థాన'మని ఒక అశరీరవాక్కు వినిబడెనట. అంతట బొమ్మిరెడ్డి కిధిని సంపాదించుకొని ఆ ధనముతో శా. శ. ౧౧౮౫ సం॥కు (౧౨౭౪ క్రీ. శ.) సరియగు కుక్కసంవత్సరము పండుని ౧౯-వ లేదనాడు ఆలయమును కట్టించ మొదలు పెట్టినాడు. తరువాత తొమ్మిదేండ్ల కది పూర్తి అయినది. ఆలయమును నిర్మించుట కొరకు శిల్పిని బదరికాశ్రమముననుండి రప్పించినాడు. అశిల్పికుమారుడు తండ్రివార్త చిరకాలము తెలియరాకపోవుటచే అతనిపోబడి కనుగొనుటకయి వెదకుకొనుచు వేలాళునకు వచ్చి అచట తన తండ్రి నిర్మించిన దేవాలయమును గని అందలి శిల్పమునకు ఆశ్చర్య చకితుడయ్యెను. కాని, అతడు దాని నిర్మాణము శుభలగ్నమున నారంభింపకపోవుటచే దానికి మంచియోగము లేదనియు, నది పాడుపడిపోవుననియు చెప్పెను.

తరువాత, కుమారుడు మంచలగ్నమున నారంభించి దేవాలయమునుట్టు కొటకట్టెను. బురుజులు, ప్రాకారాదులు కట్టుటకు రాతిబండలను అక్కడకు పదుమాడు మైళ్లదూరమున నున్న పల్లెకొండ నుండి తెప్పించిరి. కొటకట్టినదే తడవుగ, శివుని ఆజ్ఞానుసారము, బొమ్మిరెడ్డి దానిని దొండకొట వెంకటదేవ మహారాయలకు (క్రీ. శ. ౧౨౯౫ వ సంవత్సరమున) స్వాధీనపఱచెను.

అకొట పదునేడవ శతాబ్ది మధ్యకాలము వఱకు విజయనగర రాజులవశమున నుండెను. అంతర మది బీజపూరు సుల్తానునకు వశమయినది. ఆకాలమున దేవాలయము పూజాపురస్కారాదులు లేక పాడుపడిపోయినది.

(క్రీ. శ. ౧౬౭౬ లో మహారాష్ట్ర నాయకుడు తుకొడిరావు వేలూరి సమీపమున స్వయాగమను చేసెను. ఆకారణమున కొటయంతయు పాములపుట్ట అయిపోయెను ఆపాములకుభయపడి, అప్పుడు కొటలో నుండిన మహమ్మదీయ-గవర్నరు కొటనువదిలెట్టి అదగ్గరనే మరొకచోట నివాసము నేర్పరుచుకొనెను అట్లు ల్లావురమును వేర నేడు నది వెలయుచున్నది.

వెంటనే కొట మహారాష్ట్రుల వశమయినది. ఆలయమున పూజాపురస్కారాదులు మరల ప్రారంభింపబడినవి. కాని అది ముప్పది దినములు మాత్రమే జరిగినది. అంతలోనే జుల్మికర్ ఖానుడు కొటను స్వాధీనము చేసుకొన్నాడు నాటినుండియు బ్రిటిషు వారి యధీనములోనికి వచ్చువఱకు అది మహమ్మదీయుల వశముననే యుండెను.

క్రీ. శ. ౧౭౩౯ వ సంవత్సరమున శ్రీరంగ పట్టణము చివరముట్టడిలో టిప్ప హతుడయిన తరువాత బ్రిటిషువారు అతని పండ్డెండుగురు మాతుండ్రన, ఆటుగురు కుమారులను బందీలనుగా కొనివచ్చి వేలూరి కొటలో నుంచిరి ౧౮౦౬ వ సం. లో వేలూరి కొటలో సిపాయిలు తిరుగబడి చాలమంది బ్రిటిషు అధికారుల ప్రాణములను దీసినారు. తోడనే బ్రిటిషువారు తిరుగుబాటును రూపుమాపి ౮౦౦ సిపాయిలను పట్టుకొని చిత్రవధ చేయించినారు. వారిలో కొందఱిని ఉరితీసి, కొందఱిని తుపాకులతో కాల్చి, మఱికొందరిని ఫిరంగులవార గట్టి వేల్చి చంపినారు. చివరపద్ధతి మాత్రము హృదయ విదారకముగ నుండెనట. దానిని కనిన యొకానొకడు ఇట్లు వర్ణించి యున్నాడు: "చిత్రవధ జరుగుచున్న ప్రదేశమునకు గద్దలు గుంపులుగట్టి రెక్కలను తటతట

తట్టుకొనుచు, గట్టిగ నార్చుచు తమకు లభింపను నర మాంస శోణితముల విందు నెఱింగినవానివలె నెగిరివచ్చి ఆకాశమున కనుపెట్టుకొని తిరుగుచుండిన వటు. ఫిరంగుల వాతులనుండి మీదికి, గలువై పురు నెగురుచున్న మానవ మాంస శకలములను, పైపయిని మక్కులతోను, గోళ్లతోను పట్టుకొని తినుచుండినవి. ఈ చిత్రవధచేయ నియమింపబడిన దేశీయ పైనికుల, అక్కడచేరిన ప్రజా సమూహము ఈ భూగర్భదృశ్యమును చూచి, హాహా కారములు చేయుచు నాత్రోశించిరి." దీనికి 'వేలూరు తిరుగుబాటు' అనుపేరు వచ్చినది.

వేలూరు నగరము కొండలక్రింద నున్నది. దాని చుట్టుపట్టుల పూలతోటలు, పండ్లతోటలు దండిగా నున్నవి. కోట నగరమునకు పడమట నున్నది. అది విషమ చతురస్రాకారమున నున్నది. దుర్గ ప్రాకార మున నక్కడ నక్కడ వలయాకృతులగు బురుజు లున్నవి. వాని యంతరముల చదునయినవియు నున్నవి. ఈ ప్రాకారమునకు దిగువగా నలివైపున రాతిగోడ యున్నది. దానిలో నక్కడక్కడ మీదినుండి క్రింద కోట నాక్రమించియుండు శత్రువులమీద రాలుగుండ్లు విసరటకును, తుపాకుల, ఫిరంగులు పేల్చటకును అనుకూలముగ నుండునట్టి కంఠలు, అక్కడక్కడ చిన్నచిన్న బురుజులు నున్నవి. దగ్గరుచుట్టును వికా లము, అగాధము నగు కంఠమున్నది. దానివైకాల్య మొక్కొక్క యెడ నొక్కొక్క పరిమాణమున నున్నది. క్రిందిగరున గోడ చక్కగా మలచిన నల్ల రాతి పెను బండలతోను నున్నపు గచ్చుతోను కట్టబడినది. మీదిపట్ట గోడ ఇసుక, గచ్చులతో కట్టబడినది. ఆగోడ మీది భాగమున నర్ధ వలయాకారమున చెక్కబడిన బండలు గోపురపంక్తివలె వమర్పబడియున్నవి. ఈశాన్యమున అడలు కట్టడములకంటె ఉన్నతములయిన గోపురములు రెండున్నవి. తూర్పు బురుజునొద్ద ప్రాచీన దుర్గ ప్రవేశమార్గము తిరుగుమలతో నుండెను. అందు నాలుగు వాక్లిగ్గండినవి. అచ్చట నొక త్రోపుడు వంటెన యుండెను. ఇటీవల ప్రాకారమును పడగొట్టి ఆమార్గమును తిన్నగా ఏర్పరిచిరి. దక్షిణమునగూడ కాలి

త్రోవ యొకటి కందకమున కడ్డుగా రాలతో కట్టిన కట్టమీదుగా గలదు. కోటఆగ్రేలోనికి నెరు సూర్యగ్రహణ అను కేరుగల జలాశయమునుండి భూగర్భమార్గమున ప్రవహించును. ఆ ప్రక్కలనున్న కొండలపై కురిసెడు వాననీరంతయు దిగబారి జలాశయమును నింపును.

ఇట్లు వేలూరికి పడుమట కోటయుండు తూర్పు దిశను మూడు కొండ లున్నవి. ఆ కొండకొమ్మలను కోటలున్నవి. వీనిలో దక్షిణపు వైపున నున్నది పెద్దది. ప్రకృత మివి మూడును శిథిలములయిపోయినవి.

కోటలోపల కట్టడము లనేకములున్నవి. అవి వెనుక టిప్పు కుటుంబమునకు నివాసముల గనుండినవగును. వీడే వానియందు దొరతనపువారి కార్యాలయములు మొదలగునవి నెలకొనినవి.

కోటలో ఈశాన్యభాగమున జలకంఠేశ్వర దేవాలయమున్నది. ఆలయము రెండు ప్రాకారములది. మధ్య భాగమున గర్భగృహమున్నది. ప్రధానద్వారము దక్షిణపు దిశను గలదు. దానినయి గోపురము మిగులనున్నది. ద్వారబంధనాదుల శిల్పము మనోహరమయినది. రెండవ ప్రాకారముయొక్క ద్వారముమీది గోపురము చిన్నది. ఈ ద్వారమున కాసనశిలా ఫలక మొకటి కాన్పించు చున్నది. అది వెనుక, లోపలగల బావిపయిన మూయ బడియుండెడిదట. అందలి తేఖనము వేయేండ్లకు పూర్వ పుది కావచ్చును. రెండవ ప్రాకారములోఘట నైర్మతి భాగమున అపూర్వశిల్ప సౌందర్య సమంజితమగు కల్యాణమంటపమొకటి యున్నది. ఇందలి శిల్పరచన ప్రత్యేక పరిశీలనయోగ్యము. తొలుదొలుత నీ మంటపమును గనిన అండ్లయులు, శిల్పవిశిష్టతకు ముగ్ధులయి, దీని నూడ దీసి ఇంగ్లాండుకు కొనిపోయి అచ్చట మరల జోడించు కొనదలచిరట. కాని వారి దురదృష్టము (మన అదృష్టము) కారణముగా, మంటపభాగములను తీసికొనిపోవ వచ్చుచుండినయొడ మార్గమున సముద్రములో మునిగి పోయెను. అంతటితో నా ప్రయత్న ముగిసిపోయినది.

మంటపమున కలివరస స్తంభములమీద వాహనా రూఢుల ప్రతిమలు చక్కగా చెక్కబడినవి. మంజూర్య

నందలిశిల్పము నిరుపమానము. తీర్చిదిద్దినట్లు చెక్కబడిన పక్షములమీద ఒకటి రెండడుగుల ఎత్తుగల ప్రతిమలు చెక్కబడినవి. సాగులు గురియునట్లున్న వానిఅవయవ సన్నివేశము, చక్కగా ఉబుకునట్లున్న శిల్పరచన వానికి అపూర్వరామణీయకమును సమకూర్చినవి.

ఈ మంటపముకప్పున లోపైపు చక్కని శిల్పముతో నొప్పుచున్న చౌకపు పలుకరాలు రెండున్నవి. వానిపయి నట్టనడుమ కమలము చెక్కబడియున్నది. ఆ కమలమునందలి యొక్కొక్కరేకును ముక్కున కరని పట్టుకొని చిలుకలు తలక్రిందుగ వ్రేలుచున్నవి. పెద్దదానియందు కమలముచుట్టును నాట్యముచేయుచున్నట్లు ప్రతిమలు చెక్కబడియున్నవి. నాలుగు మూలలను రెండుకొక్కెములు తాపిన రాతిగొలుసులు వ్రేలుచున్నవి. దీనికి నాలుగువైపుల నాలుగుపక్షములు తీర్చిన దూలము లమర్చబడియున్నవి. వీనిపయి విస్తారముగ శిల్పపు జిలుగుపనికలను దీని నానుకొని వెలులల నలు వైపుల ఆందమలయిన ప్రతిమ లనేకములు మలచబడి

యున్నవి. అష్టదిగ్రేఖల నష్టదిక్పాల విగ్రహములు సపరి వారములుగ చెక్కబడియున్నవి.

లోపలి ప్రాకారమున నొక నూయి యున్నది. అందు దేవాలయధనము దాచబడియున్నదట. వెనుక నొక కటికికరపున నందలి నీరంతయు వట్టిపోవ, ఒకా నొక దొరతనపుటుదోగి దానిలోనికిదిగి యుచట పాలా రునదికి గొంపోవు సురంగమార్గమును గనుగొనెనట.

గర్భగృహము గాఢాంధకార బంధురము. పట్ట పగటున పైతిము అధిక ప్రకాశము గల దీపముల వెలుగునగాని మూలవిగ్రహము కానరాదు.

దక్షిణ హిందూ దేశమున మరెక్కడను, ఇంత పెద్దదియు, ఇంత శిల్పసంపదగలదియు, ఇట్లు సురక్షితముగకన్నదియు నగు దేవాలయము ఇంకొక్కటి కానరాదు. ఇట్టి ఆలయము పూజాపురస్కారములలేక, తన వైభవమును కోలుపోయి పాడుపడిపోయినది. ఇట్టి దుగ్ధ తికి పాలయిపోయిన యాలయముల, ఉత్తమశిల్ప కళా నిలయములు ఎన్నియో మన దేశమున చున్నవికావా?

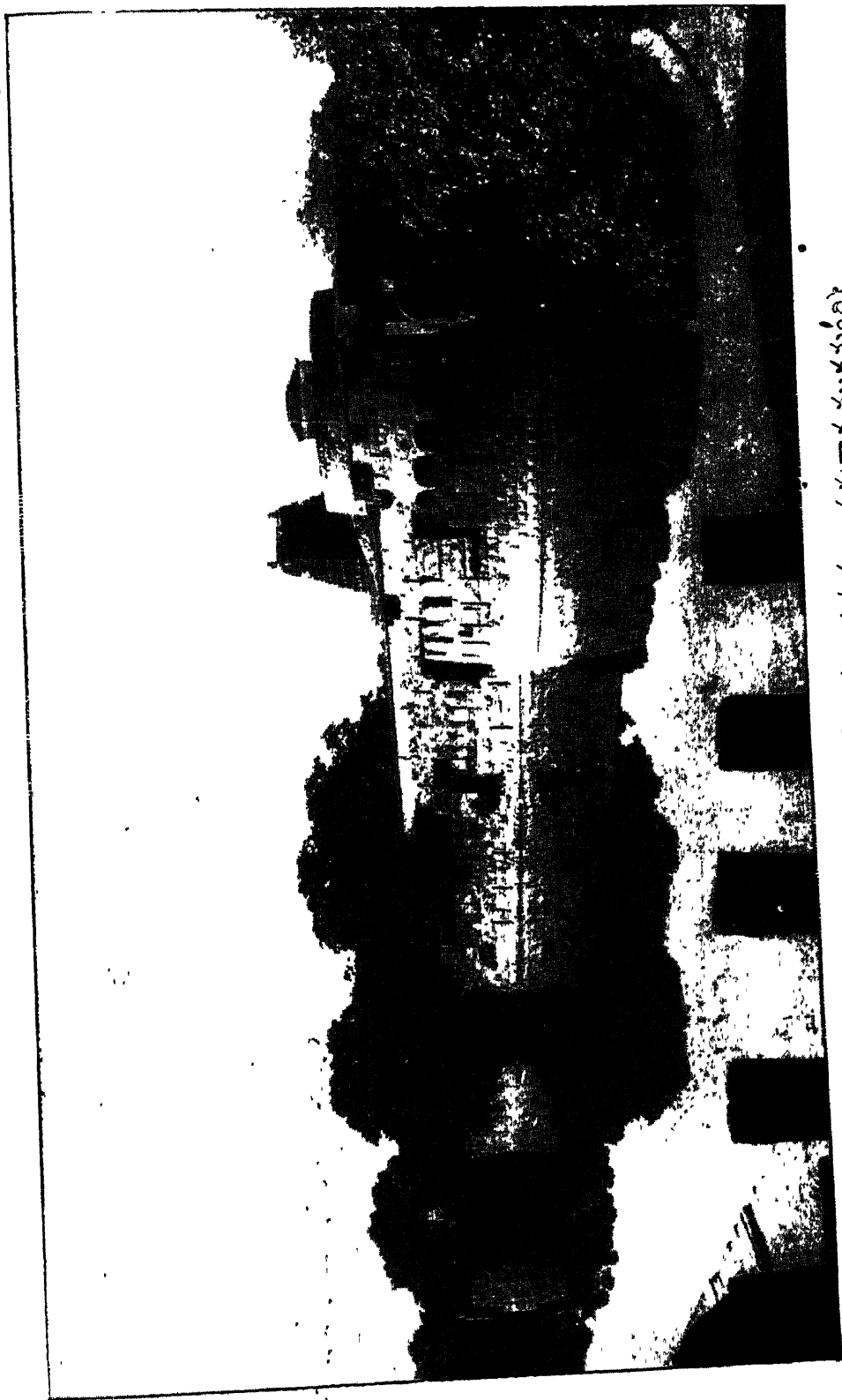

శ్రీ. శే. జాక రాక్ ఫెల్డర్

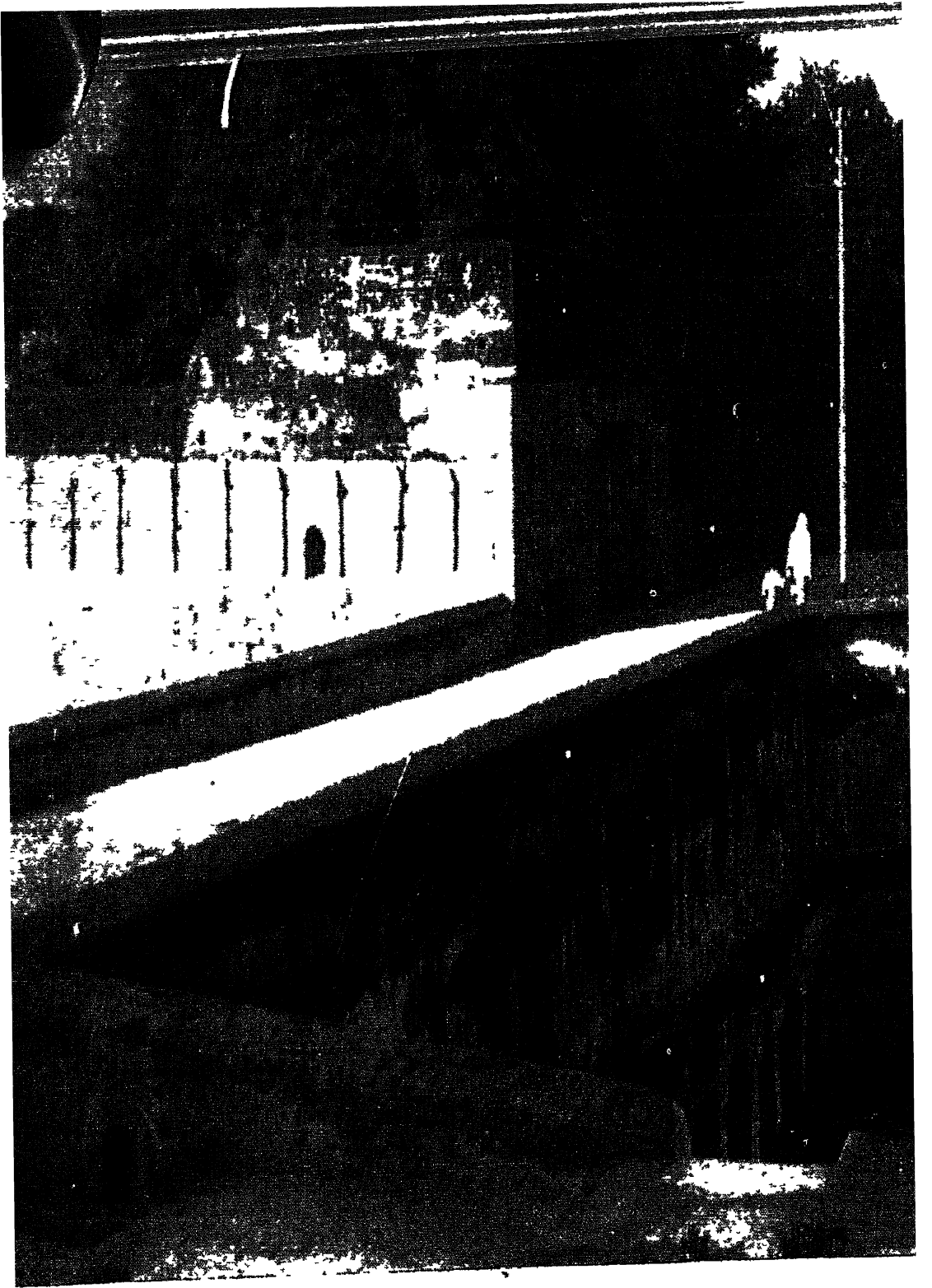
అమెరికను కోటిశ్వరుడు ఇతడు నిత్యము వాఙ్మృదయమునకయి కోల్లకొలది పాపము దానము చేసినాడు. ఇంతధనికుడు, ఇట్టికాత శ్రమంచమున నింకెవ్వడును లేడు.

శ్రీ లూరు కొట చిత్రములు

క. క. క.

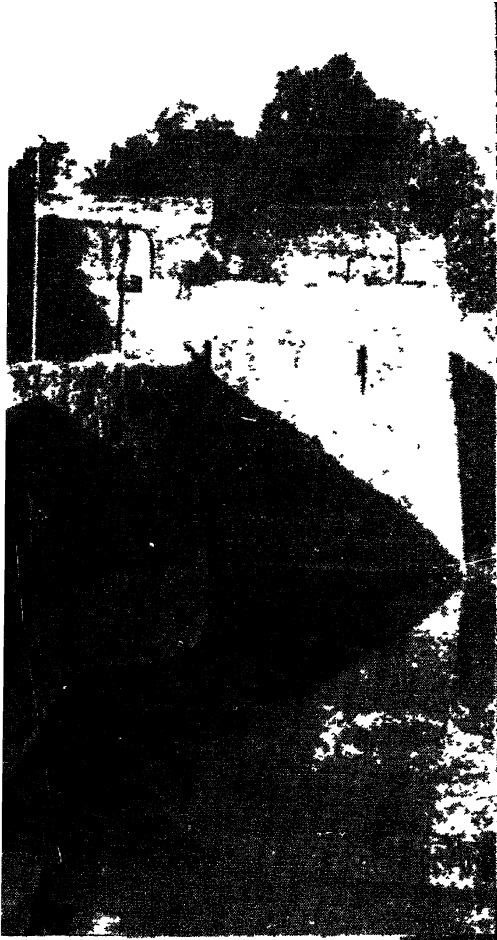

౧. కొట, కంపకము, లోపలి గోపురములదృశ్యము (ఈశాన్యముననుండి)

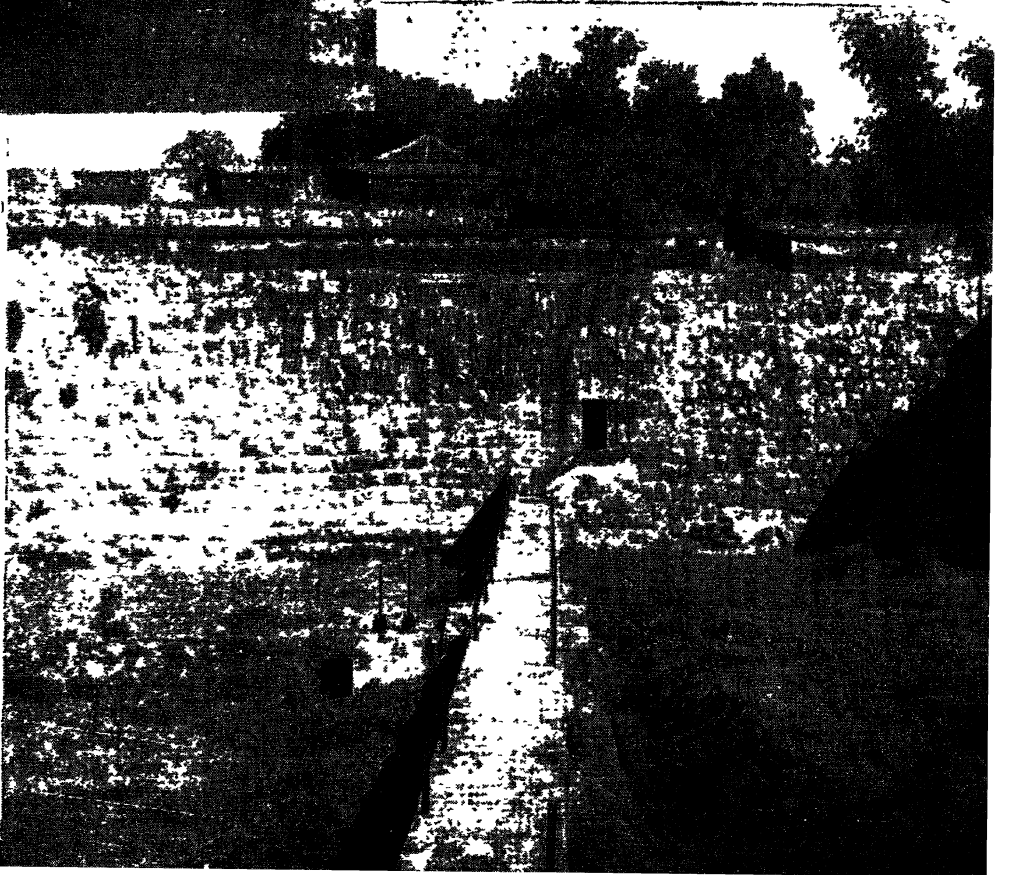

౨. దుర్గముయొక్క సింహద్వారము

3. రహస్యద్వారము

కలగూరగంప

విటవినులు

మందులనుగురించిన అడ్వర్టయిజ్ మెంట్ లోనూ, వైద్యులుచేప్పే సలహాలలోనూ, విటమిన్లనుగురించి ప్రసక్తిరాని అంశము యీనాడు మనము వినటంలేదు.

ఈ విటమినులు ఏమిటి? ఇవి యెందుకు పనికి వస్తాయి?

విటమినులు అయిదు రకాలు. ఇవి ప్రతిమానవు డికి, శరీరనిర్మాణానికి-అంటే ఆరోగ్యపోషణకు అవసరం.

ఈ విటమినులు యేయే పదార్థాలలో వుంటాయో, యే విటమిను యెందుకు పనికివస్తుందో శాస్త్రజ్ఞుల పరిశోధనలవలన తేలింది.

కాని, విటమినులలోని భాగాలు యేమిటో, వాటి రసాయన మిశ్రమము యేమిటోమాత్రం యింకా తేలలేదు. అయినా, విటమినుల వుపయోగాన్ని గ్రహించడానికి యీ విషయం యే విధంగానూ అడ్డురాదు.

విటమినులు ఆరోగ్యసంరక్షణకు అయుధాల లాంటివి. అపాయకరమైన పెద్దపెద్దవ్యాధుల్నికూడా విటమినులు రాకుండాచేస్తాయి. అలాగని కావలసినంత యెక్కువగా విటమినులను తిందామంటే దొరికేవిగావు. ప్రతి ఆహారపదార్థంలోనూ కొద్దిగా - బహుశా కొద్దిగా వుంటాయి.

అందుచేతనే, విటమినులను యెక్కువగా తయారుచెయ్యటము యెలాగా, బీదవాళ్లందరి అందుబాటులోనూ వుండే తక్కువధరకి అమ్మడము యెలాగా

అనే విషయాన్ని పరిశోధకులు చాలాతీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నారు. విటమినులు ఎక్కువగావున్న ఆహారపదార్థాలు ఫలానివి అనీ, విటమినులు ఫలానివిధంగా ఉపయోగకరమనీ సాధారణప్రజలందరికీ బోధించడానికికూడా శాస్త్రజ్ఞులు ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు.

అయిదురకాల విటమినులనూ ఏ. బి. సి. డి. ఇ. విటమినులనే పేరుతో ప్రత్యేకించారు. వీటిలో చాలా ముఖ్యమైనది డి, విటమిను. ఇది సాధారణంగా నెయ్యి, పెరుగు, వెన్న మొదలయిన మాంససృష్టలలో వుంటుంది. ఎముకలను వృద్ధిచెయ్యడానికి యిది పనికివస్తుంది. పిల్లలకు చిన్నప్పడు యీ విటమిను యెంత ఎక్కువగా పెడితే వాళ్లు అగత బలీష్టులుగా తయారు అవుతారు. ఎముకవల్లనేకదూ చక్కనిరూపం తయారయేది! కోడిగుడ్డలోనూ, పాలలోనూ కూడా యీ డి విటమిను బాగానే వుంటుంది. అయితే, పచ్చిగుడ్డితినే ఆవుపాలలోనే వుంటుంది.

తరువాత, ఏ. విటమిను. ఇది రోగాల్ని రాకుండా రక్షిస్తుంది. అంటే రోగక్రియల్ని నశింపజేసే ధాతువుల్ని శరీరంలో పెంపొందింప చెయ్యడానికి ఏ. విటమిను చాలాముఖ్యం. తరువాత, తీర్థశక్తిని వృద్ధిచెయ్యడము కూడా ఏ. విటమినుపనే. ఇది ఆకు కూరలలోనూ, చేపలలోనూ వుంటుంది.

విటమిను డి, విటమిను ఏ ల తరువాత ముఖ్యమైనది విటమిను ఇ. ఇది ముఖ్యంగా స్త్రీలకు ఉపయోగమైనది. గర్భవతులుగా ఉన్న స్త్రీలకు బలహీనతవల్ల కలిగేగర్భస్రావాలను ఆపి, శిశుజననాన్ని బాధలేకుండా చెయ్యడంలో యీ ఇ. విటమిను చాలా ప్రయోజన

విమర్శనము

మా న పు డు

గ్రంథకర్త: రవీంద్రనాథ టాగూర్. ఆంధ్రవిశ్వ కళాపరిషద్ గ్రంథమాల ౧౬ వ ప్రచురణము, వాల్తేరు. తెల. రు. ౧. పుటలు ౬౧

రవీంద్రుని రచనల విద్యావంతులు హిందూదేశ మన నుండరు. ఇప్పటికి గుమారు పాతికసంవత్సరము లకు పూర్వమే ఆతనికి నోబెల్ బహుమతియు, తదను గుణముగ పాశ్చాత్యుల ప్రశంసయుకూడ వచ్చినది. నాటికలందు అతని ప్రతిభ పాశ్చాత్యదేశములలో నానాటికి అంకితంకితుల కెరిగిపోవుచున్నది. జర్మనులయుద్ధ సమయమున పాశ్చాత్యదేశములందు ఆశాంతియు, మనోవ్యాకులతయు అధికముగ ప్రబలినందున, ఈ హైందవమహర్షి తమ కెట్టి మహాదుపదేశము చేయునో, ఏ అపూర్వ ఆధ్యాత్మికనూత్రముల ప్రభావ ముచే ప్రపంచము నద్ధరింపజేయునో అనునాశ పాశ్చాత్యులలో చాలమందికి దృఢముగ గలదు.

రవీంద్రుని మనోభిప్రాయములు ఆతని నవలల యందును, నాటకములందును, పద్యములందును, పాట లందును, చిన్నకథలందునుకూడ విశదముగ తెలియుచున్న యుండును. కాని క్రీ. శ. ౧౯౧౩ నుండు ప్రచురితమయిన “సాధన” యను పుస్తకమునందు ఆతని ఆధ్యాత్మికభావములు ప్రథమమున రూపుకట్టు కొనినవి. ఈమూలాభిప్రాయములే కొలది సంవత్సర ములక్రితము ఆక్స్ ఫర్డువిశ్వవిద్యాలయమున ఆత డొస గిన ఉపన్యాసములందుకూడ కృతము లైనవి. ఈ ఉపన్యాసము లిదివరకే “మానవునితము” (The Reli-

gion of Man) అను పుస్తకమున ప్రచురితములైనవి. ఒకటిరెండు విషయములకప్పు ఇందలి సారాంశమే ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమున రవీంద్రుడొసగిన ఈమాడు ఉపన్యాసములందును గానవచ్చుచున్నది.

రవీంద్రుని తత్వనూత్రములను ఈ క్రిందివిధముగ సంగ్రహపరచవచ్చును:

౧. జగత్తు మిథ్యకాదు. [వేదాంతశాస్త్రము అనా దినుండియు జీవేశ్వరి సంబంధ చర్యయందే మునిగి తేలుచు ఈశ్వరసాయుజ్యమే జీవునికి పరమావధియని తెలుపు చున్నను, ఈశ్వరస్పృష్టియగు జగత్తువకును జీవునికిని మాత్ర మెట్టిసంబంధమును (ఒక్క అభావసంబంధము తప్ప) నిర్ధారించుటకు అవకాశము నివృత్తుండుట ఒక గొప్ప పొరపాటు అని రవీంద్రుని మతము.]

౨. జగత్తు మిథ్యకాదని నిర్ధారించుటకు గూడ మనస్సే ప్రమాణము.

౩. జీవితమునందును, సృష్టియందును, ఉత్కృష్టై నందము ననుభవించుటయే మానవుని గుణము. ఇందు కు కృత్రికముగ చరించుట - అనగా సర్వసంగ పరి త్యాగము చేయుట - రవీంద్రుని మతమున గొప్ప యవి శేకము. తన పుస్తకములందు పలుతావుల రవీంద్రుడు సన్యాసులను పరువవాక్యములతో నిందించుచున్నాడు.

౪. కేవలము స్వాతంత్ర్యమునందే లగ్నమయిన మనస్సుగలవాడై స్వాభిమతికార్యములనే చేయుటతో తృప్తి నొందిక విశ్వాత్మ కనుగుణముగ ప్రవర్తించి విశ్వ సృష్టి సుత్కృష్టము జేయుటకు చేయుత యుపగుటయే.

మానవునికి పరమావధి. మానవు డధమస్థితియందున్న గాని ఇంకను కవలంబింపవలసిన మార్గము స్వతఃసిద్ధముగనే మానవునికి బోధపడగలదు.

(సాధన అ. ౫. పుట ౧౧౨)

ఇవియే రవీంద్రుని తత్వసిద్ధాంతమునందలి ముఖ్యాంశములు. ఇవి ఆత్మ మలనియు, వైదికమలనియు, పీనిలో తన స్వతంత్రాభిప్రాయము లేవియు లేవనియు రవీంద్రుని వాదము. కాని రవీంద్రుడు వేదాంత శాస్త్రాధారములను అందరివలె వ్యాఖ్యానము చేయడు. అతని మతమే వేరు; అతని వ్యాఖ్యాన ణోరణియే వేరు. ఎట్టి నూతనాభిప్రాయ మయినను సరే శాస్త్రాధారములతో ఏవిధముగనైన సరిపెట్టిన జాలును, అది శాస్త్రసమ్మతమే యని రవీంద్రుడు వాదించును. కాని నిజముగ నూతనాత్మరములను నిష్పక్షపాతముగ పరికిలించినచో ఇట్టియర్థ మేర్పడునా యని తలంపడు. తలంచుట యటుండ అట్టి ప్రయత్న మే వ్యర్థమనియు, కాలహరణ మనియు వాదించును. (సాధన అ. ౪ పుట ౭౨)

పైన చెల్లిన యభిప్రాయము లెంతవరకు వేదాంత శాస్త్రముపై నాధారపడి యున్నవి? ఎంతవరకు పాశ్చాత్యులు వక్కాణించినట్లు షాఫ్ట్స్ బరీ, (Shaftesburg) కాంట్, (Kant) ఫిక్ట్ (Fichte) మొదలగు పాశ్చాత్య తత్వవేత్తల యభిప్రాయముల ప్రభావమునకు లోనైనవి, ఎంతవరకు రవీంద్రుని స్వతంత్రాభిప్రాయములు అను విషయముల నిట చర్చింప సాధ్యముగాదు, ఈ విషయ మెట్లున్నను రవీంద్రుడు నేటి తత్వోపదేశకులలో ముఖ్యుడనుట నిస్సంశయము. యవనతత్వ సిద్ధాంతములను గాని, ప్రాచీన హైందవ తత్వ సిద్ధాంతములను గాని, ఇంకే ఇతర తత్వ సిద్ధాంతములను గాని ఉన్నవి యున్నట్లే నేడు మనము వానిని ఆవగాహన చేసికొని మన జీవితములందు అనుభవమునకు తెచ్చుకొను సాధ్యముకాదు. జీవితాంతరాధ మెన్నటికిని ముఖ్యనూత్రములు కూడ మారజాలవు.

కాని ఒకొక శతాబ్దియందును ఒకొకతరమునందును ఈ యంతరాధమును, ఈ మూలనూత్రములను ఆయాకాలపు ప్రత్యేకపరిస్థితులనుబట్టి వేరువేరు విధములుగ తెలియజెప్పినగాని పామరజనమునకు బోధపడదు. ఇరువది యవశతాబ్ది భారతీయ వివేకమున (Renaissance) సర్వోత్కృష్టముగ పుట్టినవారిలో రవీంద్రుడు ముఖ్యుడు. ఇట్టి అసమాన మేధాశాలియొక్క ఉత్కృష్టాభిప్రాయములను అతని గంభీరోపన్యాస రూపముగ వినుట కాస్పద మేర్పరచిన ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తుయొక్క గుణజ్ఞత ఎంతయు ప్రశంసనీయును. ఇట్టి అమూల్యోపన్యాసములను ప్రచురించినందునకు ఈ పరిషత్తునకు ఆంధ్రలోకమేకాక మానవజాతియంతయు గూడ కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనము లర్పింపవలసినదే.

డా. పుట్ట వర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు.

వైయాకరణ పారిజాతము

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషద్ గ్రంథమాల ౧౫వ ప్రచురణము - ఆంధ్ర విశ్వకళాశాలా పండిత శ్రీమజ్జల చిన సీతారామస్వామికాస్త్రి విరచితము. రాయల్ ౫౬౧ పుటలు. వెల రు. 3 లు.

“శ్రీ సీతారామపండితీయ” మను నామాంతరము గల ఈ గ్రంథము ‘సన్నయాధర్వణీయ’ మను మూలగ్రంథమునకు విపుల మగు వ్యాఖ్యానము. ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి, దానికి శేషగ్రంథముగు వికృతివివేకము (అధర్వణకారికావళి) పయివ్యాఖ్యకు మూలములు. గ్రంథకర్తలనుబట్టి ఈ విశిష్టమూలమునకు వ్యాఖ్యాతలు “సన్నయాధర్వణీయ” మని పేరిడిరి. మూలమున పయి గ్రంథద్వయమే కాక వానియందు లేని విశేషవిషయములు వివిధ సంస్కృతాంధ్రవాక్యరణ గ్రంథములనుండి గ్రహింపబడినవి. కొన్నివ్యాఖ్యాతృకృతనూత్రములను మూలమున చేరినవి. అట్లయినను ఇందు ప్రధానమూలము సన్నయాధర్వణ గ్రంథములే అగుటచే నామానాచిత్యమునకు ఆవకాశ మేమియు లేదు. ముద్రితగ్రంథభాగమున మూల, వ్యాఖ్యా

నములు సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదములలోని మొదటిభాగమునకు మాత్రమే ఉన్నవి. ఈ ప్రధమభాగము గ్రంథాది సమర్థన, తద్భవ, ఆత్మర, అనుస్వార, అంతస్థ, దంత్యతాలవ్యచజ ప్రకరణము లనుపేర ఆరు ప్రకరణములుగా విభజింప బడినది.

“నన్నయాధిర్వణీయము” నకు “ఇతరాండ్రు లక్షణగ్రంథప్రపంచ పరిశీలనపూర్వకముగను, వైదిక తాత్విక సంస్కృతభాషావ్యాకరణసంబంధ పరిశీలన పూర్వకముగను, బ్రాచీనమహాకవిప్రయోగ ప్రపంచ ప్రదర్శనపరిశీలనపూర్వకముగను, నితరద్రావిడ భాషా సంబంధవిశేషవిమర్శనార్థక తొలుకాప్య, కర్ణాటభాషా భూషణాది ద్రావిడవ్యాకరణవిషయ ప్రదర్శనపరిశీలన పూర్వకముగను విపులమగు వ్యాఖ్యానము చేయుట యే తద్దండంబు పరమోద్దేశము. ఆంధ్రభాషావాఙ్మయ మాలంకరపాండిత్యసంపత్తికి శాస్త్రమపొరుష మాద్యం ప్రాయిక నిత్యప్రయోగ లక్ష్యైతిత్ దృశ్యమిత్యాది నన్నయభట్టారకమూర్తి చొప్పున వ్యాకరణసంస్కార సంస్కృతిభాషావాఙ్మయపరిజ్ఞానమేకాక యితర ద్రావిడభాషావైదుష్యమును సత్యవశ్యకమునటలో విప్రతి పత్తి లేదు.”

ఇదివరకు వెలసిన వ్యాకరణగ్రంథములు మాత్రము కేవలము సంస్కృతభాషా, వాఙ్మయముల పైనే ఆధారపడినవి. వానికిని, దీనికిని గల ముఖ్యభేదములలో నిది యొకటి.

ఇదివరకు వెలవడిన వ్యాకరణగ్రంథములు పరి మితగ్రంథవిమర్శనపూర్వకముగ గొన్ని సిద్ధాంతముల నొసరించినవి. ఇప్పటివరకు అవియే అందరికి నుపాదేయములైయున్నవి. ఇందు వైదిక, సంస్కృత, కర్ణాటాంధ్ర, మలయాళాదిభాషావ్యాకరణ విమర్శ పూర్వకముగ ప్రమాణముగ అనేక సిద్ధాంతములు తారుమారు చేయబడినవి; అనేకములగు నూతనాంశములు నిరూపింపబడినవి. అందు ముఖ్యమైనవి కొన్ని యిట నీచు బడుచున్నవి.

౧. ఇప్పటి పండితవ్యవహారస్థ మగు భాష గ్రాంథికము కాదగినది; అది వ్యాకరణవిరద్ధ మైనను గ్రాహ్యము నగ్రామ్యము నగును.

౨. తెలుగువ్యాకరణములలో వాడబడిన ప్రకృతి, వికృతులకు జన్య, జనకభావ మర్థము కాదు; ఆంధ్రమునకు ప్రాకృతప్రకృతికత్వమును చెప్పనక్కర లేదు; తమిళముకూడ తక్కిన ద్రావిడభాషలవలె సంస్కృతానుసారియే యగును.

౩. తెలుగు వన మార్గభాగము; బుగ్గలలోపలి భాగము కాదు.

౪. “ఱ” అను నక్షరము ద్రావిడభాషలలో శే కాక సంస్కృతమునందును కలదు; అది పాణినీయ శిక్షలో చెప్పబడిన దుఃస్పృష్టము; ‘ఱ’ ప్రముఖ సంస్కృతమున ‘ళ’ గా మారిపోయినది.

౫. తాత్వికవాఙ్మయమున పులికమునకు వాడుక లేదు; పులికవిధానము చింతామణ్యభిక్షేతము కాదు.

౬. అచ్చాండ్రమున వర్గయుక్తస్వరములను ప్రాచీనులు సమ్మతించలేదు.

౭. చింతామణిలో ఆంధ్రలిపిస్వరూపము వివరింపబడినది; కాని నన్నయలిపి వాడుక కెక్కలేదు.

౮. ఖండానుస్వారమునండి పూర్ణానుస్వారమే ఉండలేదు; తేల్చి పలుకబడిన పూర్ణమే ఆర్థమైనది; ఊడబడిన దల్లే నిలిచినది.

౯. ఖండాఖండప్రాసముగాని, ఖండ, పూర్ణ ప్రాసముగాని నన్నయాభిక్షేతము కాదు; ప్రాచీన శాసనములలో ఖండిబిందు వుపేక్షితము.

౧౦. ద్రావిడభాషలలో వేనియందును ‘ర, ఱ’ లు మైత్రి లేదు; నన్నయనాటికే ‘ర, ఱ’ ల నైజాత్యము సడల వారంభించినది.

౧౧. భాగవతమున బమ్మెర పోతనామాత్యుడు రచించిన భాగములలో ఎచ్చటను శేష, శకటశేషలకు మైత్రి చెప్పబడలేదు. ఈవిషయమును కూచిమంబి

లగు చక్కని గద్యవ్యాసములును, కథలును, రసవంతములైన పద్యములును ఈ మొదటి సంచికలో గలవు. దీనినిబట్టి యీపత్రిక మంచిభవిష్యము సంపాదించుకొనగలదని దృఢంగా జెప్పవచ్చును. రాయలసీమ వాసులు దీనిని చిరస్థాయిగజేయుటకు పాటుపడుదురుగాక.

గ్రంథస్వీకారము

ఆంధ్రతేజము (పద్యాత్మకము)

క్రొను ౧/౮ నైజా, పు. ౫౩, వెల నాలుగణాలు.

గ్రంథకర్త: ఉభయభాషాప్రవీణ బోడేపూడి వేంకటరావు, బోర్డుహైస్కూలు పండితుడు, బాపట్ల.

తెలుగు ఇతికంటాక్సు ఆక్సు

క్రొను ౧/౮ నైజా, పు. ౧౪౦, వెల రు. ౧-౪-౦.

గ్రంథకర్త: కడిమిశెట్టి వీరరాజుశెట్టి, బి. ఏ., బి. ఎల్., పకీలు, బెజవాడ.

మోక్షసాధన సారసంగ్రహము

క్రొను ౧/౮ నైజా, పు. ౮౫, వెల రు. ౦-౪-౦.

గ్రంథకర్త: కనకపల్లి భాస్కరరావు, గాంధీ నగరము, కాకినాడ.

నూతన ఇండియా రాజ్యాంగము

క్రొను ౧/౮ నైజా, పు. ౮౪, వెల మూడణాలు.

ప్రకాశకులు: ఆంధ్రరాష్ట్ర రైతు సంఘము, బెజవాడ.

రసికాభిరామము (నాటకము)

(మొదటిభాగము) కామేశ్వరి

డెమి ౧/౮ నైజా, పు. ౨౦౩.

గ్రంథకర్త: వాజపేయయాజుల వేంకట నారాయణ, రాజమహేంద్ర వరము.

ముక్తావళి (పదీకథలు)

డెమి ౧/౮ నైజా, పు. ౮౦, వెల ఆరణాలు.

గ్రంథకర్త: తాడిమిళ్ల బసవరాజు, బి. ఏ., రామరావుపేట, కాకినాడ.

శ్రీ నాగమహాశయుని జీవితచరిత్ర

క్రొను ౧/౮ నైజా, పు. ౧౫౨, వెల ఎనిమిదణాలు.

ప్రకాశకులు: శ్రీరామకృష్ణ మఠము, మైలాపూరు, మద్రాసు.

పాపం (కథల సంపుటి)

క్రొను ౧/౮ నైజా, పు. ౮౪, వెల నాలుగణాలు.

గ్రంథకర్త: గుడిపాటి వెంకటచలం.

రూమ్ టులెట్ (కథల సంపుటి)

క్రొను ౧/౮ వ నైజా, పు. ౧౦౧, వెల నాలుగణాలు

గ్రంథకర్త: పిల్లలమట్టి బాలకృష్ణకాశ్రీ.

పై రెండు గ్రంథములు దొరకుచోటు: యువకార్యాలయం, పాతపేట, తెనాలి.

భిక్షావతి (వద్వరవనము)

కౌను ౧/౮ వైశా, పు. ౫౪ వెల అర్ధరూపాయ
గ్రంథకర్త: వజ్రుల కాలిదాసు, మహారాణిపేట,
జయనగరము.

రైతుభజనావళి (అయిదవ ముద్రణము)

సంపాదకులు: ఆచార్యరంగ.
ప్రకాశకులు: ఆంధ్రరాష్ట్ర రైతురక్షణసంఘం,
నిడుబోలు.

కాపుబిడ్డ (వద్యాత్మకము)

కౌను ౧/౮ వైశా, పు. ౬౫, వెల రెండణాలు.
గ్రంథకర్త: గంగుల కామరెడ్డి, జీశికల్లు, తా.
నాం, నల్లగొండజిల్లా.

గణేశ్వరాభ్యుదయము

కౌను ౧/౮ వైశా, పు. ౫౧, వెల మూడణాలు.
గ్రంథకర్త: శ్రీపాద వెంకటసుబ్బారావు, హరి
శ్చంద్రపురము, ప్రియగ్రహారంపాస్టు, గంజాంజిల్లా.

లక్ష్మపిడతలు (బాలానందం: ౧)

గ్రంథకర్త: చింతాక్షీతులు, నవ్యసాహిత్య పరి
షత్తు, గుంటూరు.

సుతమధూలిక (ఖండితావ్యముల సంపుటి)

గ్రంథకర్త: మామూరు వెంకటశేషగిరిరావు, బి.ఏ.

“ఎ ల క్ష న్లు”

ఎన్నికలకు సంబంధించిన యావద్విషయములు తెల్పు తెలుగు గ్రంథము

వెల రూ 2-8-0.

గ్రంథకర్త: అవసరాల వెంకటనర్సు, బి. ఏ., బి. యల్., వకీలు.

కాననసభల ఎన్నికలు, జిల్లాబోర్డుల మునిసిపాలిటీ పంచాయతీల ఎన్నికలన్ను, విశ్వాస
రహిత్య తీర్మానములున్ను, ఎలక్షను విచారణలును, ప్రెసిడెంటు- వైసు ప్రెసిడెంటు, ఎన్ని
కలు మన్నగు విషయములగూర్చి యందువిభులను గావ్రాయబడియున్నది.

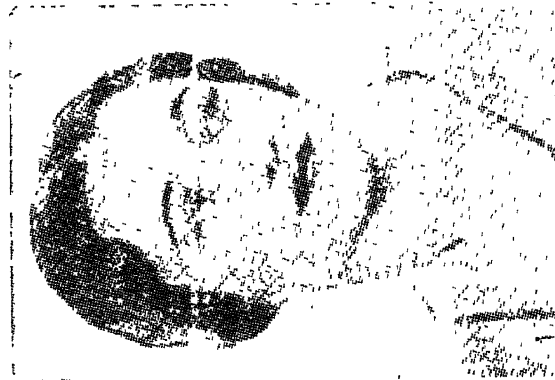
ఓటరు జాబితాలు మొదలు మొదలు ఎన్నిక పూర్తి యగువరకు ఆములులో కెట్టు న్యాయ
కాస్ట్రువిధాన మంతయునీ గ్రంథమున నులభ్యమై లిని విశదీకరింపబడియున్నది.

ఆంధ్రగ్రంథమాల,

నెం. 7, తంబుకెట్టి వీధి మద్రాసు.

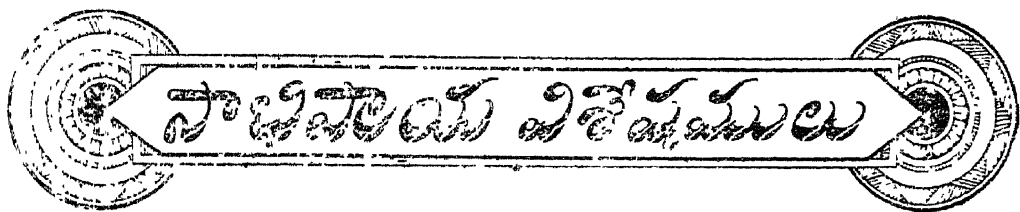
వెంకటర ప్రభాకర

సింహను నాథి

నా.కె.ర. ౧౦. జూనియర్ క.వ. శేషనాథు పార్థికులో వివాహము జరిగినది.

శ్రీరాష్ట్రపట్టాభిషేకము

ప్రపంచపరిణామమునందు ధర్మరంగములు విషాదానంద పర్వములు. భారత సంక్రమేతిహాసము యుగయుగములందును రాజ్యాభిషేకమహోత్సవ సమయములందు జరిగెడి ధర్మమీమాంసకు ప్రమాణము. ధర్మరాజు ధర్మమీమాంసను భీష్మనిముఖ మనను వినివతరువాతను దండనీతిధర్మమును గ్రహించి రాజ్యాభిషేకమును స్వీకరించెను. యుగములు గడచినను, శశుబలప్రయోగ సాధ్యమైన దండనీతియే రాజ్యచిహ్నముగ పరిణమించిన విధమును వర్తమానప్రపంచ పరిస్థితులు సహసముఖముల విశేషముచేయుచున్నవి. దేశమునందు రాజున్నను లేక పోయినను దండనీతిమాత్రము రాజ్యమునకు మూలాధారము. ఆణవజార్జి పట్టాభిషేక మహోత్సవ సందర్భమున బ్రిటీషురాజ్యాధికారులు లండను నగరమందు సమావేశ పఱచిన మహారాజులు, రాజులు, మహారథులు, సైనికులు, వైమానికులు, మంత్రులు మొదలగువారి సమూహముయ సామాన్యులకు బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమహాత్వమును సువ్యక్తము చేసినవి. రాజలాంఛననామములు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమును ఏకపాశబద్ధము చేయుటకు సామ్రాజ్యాభిమానులు చేసిన ప్రయత్నములు సఫలము లైనను విఫలము

లైనను సామ్రాజ్యమహాత్వము ప్రపంచ లక్ష్యము నావరించినది. లండను నగర పట్టాభిషేక మహోత్సవవార్తలు ప్రపంచమునందంతటను మారుమ్రోగినవి. లండను నగరమునందును, సామ్రాజ్యాంతర్భాగమునందును సామ్రాజ్యవిజయ ఘోషలు ప్రతిధ్వనిల్లినవి. రాజులు, ప్రభువులు, మతాధిపతులు, వర్తకశ్రేష్ఠులు స్వోత్కర్ష సరాయులులై పరమానంద మనుభవించిరి. సన్నిహితపాశబద్ధముకాని సామ్రాజ్యాంతర్భాగములు, రాజచిహ్నమును బలీయమైన సామ్రాజ్యపాశముగను స్వీకరించి, సంతృప్తిని బొందినవి. పరాధీనస్థితియందున్న సామ్రాజ్యాంతర్భాగములు కొంతపఱకుపట్టాభిషేకోత్సవముల పట్లను విముఖత్వమును చూపినను శ్రీమంతులు, రాజులు, ప్రభులు పట్టాభిషేకోత్సవమును మామూలుగ చూచి ఆనందించిరి. కోట్ల రూప్యములు వ్యయము చేసి ఏర్పాటుచేసిన రాజ్యాభిషేక ప్రదర్శనమువల్లను సామ్రాజ్యమునకును, ప్రజలకును ఏమిప్రయోజనము కలిగినదియును భావికాలము నిర్ణయింపగలదు.

కాని ధర్మరాజపట్టాభిషేకమువలెను జార్జిపట్టాభిషేకము దండనీతి ప్రతిష్ఠను, బ్రిటీషుసామ్రాజ్యబలమును లోకమునకు ప్రకటించినది. వర్తమానయుగము ప్రకటనయుగము.

గంభీరములైన పట్టాభిషేకోత్సవ ప్రదర్శనములు మంత్రులకు యూరపురాజ్యాంగములందు మంత్రాంగమునకు వినియోగపడగలవు. పట్టాభిషేకోత్సవము ముగిసినది. ప్రజాప్రతినిధులు స్వస్థలములకు చేరుకొనుచున్నారు. కాని జార్జి పట్టాభిషేకము ప్రపంచ వ్యవహారములందు అపూర్వ విషయమును సంస్మరింప చేయగలడు.

* * * *

విండ్యుడు ప్రభువు వివాహము

ధర్మరాజునకు విజయానంతరము సంప్రాప్తమైన వైరాగ్యమునకు రాజ్యత్యాగమును చేయుట సాధ్యము కాలేదు. యుగయుగముల నుండియు సంప్రాప్తమగుచున్న ధర్మాధర్మ సంరంభమునందును, ప్రజారాజ్యాధికార సంరంభమునందును రాజ్యాధికారమే బలీయముగ నున్నది. ప్రజలు పశుబల చిహ్నమైన ఆయుధ దేవతను రాజరూపముననో శూరరూపముననో, డిక్టేటరు రూపముననో పూజించుట యాచారమైనది. ప్రపంచమునందన్ని దేశములందును సంగ్రామ దేవత ప్రళయతాండవము చేయుటకు పాతాళ హోమమును చేయుచున్న విధము బహిరంగ రహస్యము. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము లేని ప్రజాస్వామ్యము గగనకుసుమము. రాజకీయ, సాంఘిక, మతార్థికాది విషయములందు వ్యక్తి స్వాతంత్ర్య సంపాదనార్థము సామాన్యప్రజలనుభవించిన దుఃఖపరంపరలు ప్రపంచ పరిణామమునందు విహ

దానంద పర్వములు. ధర్మ మనవరతము ప్రపంచమును ధరించుచున్నది. ప్రపంచమునందు ధర్మ పరిణామమునందు తిరోగమనమును సహజము. గతించిన నూ! మేబది యేండ్లయందును, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యము నకును, ప్రజా స్వామ్యమునకును ప్రజలు దుఃఖపరంపరలనుభవించి సంపాదించిన స్వాతంత్ర్యము మటుమాయమగు ననుభయము స్వాతంత్ర్య ప్రియులను పీడించుచున్నది. కాని మహాప్రళయము లేనిది పునర్నిర్మాణము సాధ్యముకాదు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమును మహాధర్మ పరివర్తనమును పొందకను సామ్రాజ్య క్షేమమునకును, ప్రజాస్వాతంత్ర్యాగ్రహణమునకును వినియోగపడజాలదు.

ఎడ్వర్డు రాజ్య శక్తిత్యాగము ధర్మనిష్ఠకును, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్య ప్రదర్శనమునకును ప్రపంచేతిహాసమునందు గంభీరముగ నున్నది. ఎడ్వర్డు రాజు శ్రీమతి సింప్సనును పెండ్లాడుటకు రాజ్యత్యాగమును త్యాగప్రాయముగను చేసెను. ఎడ్వర్డు వివాహము మాట తెలిసినతోడనే రాజకుటుంబము, ప్రభువులు, మంత్రులు, మతాధికారులు, ప్రజలు పరిహాసంపబూనిరి. బాల్కునినుమంత్రి తన మంత్రాంగము సంతయును వినియోగించి ఎడ్వర్డును రాజ్యత్యాగమును చేయుటకు సమ్మతంపజేసెను.

ఎడ్వర్డు రాజ్యత్యాగమును, బంధుత్యాగమును, దేశత్యాగమును, మిత్రత్యాగమును

చేసి విదేశములందు సింహనుసతిని పెండ్లాడెను. లండను నగరమునందు జరిగిన పట్టాభిషేకమహోత్సవములను, వియన్నాయందు జరిగి విండ్సరుప్రభువు, సింహనుసతుల వివాహమహోత్సవమును సొంతరించి ధర్మపరమార్థమును గ్రహించదలచినవారలకు ప్రపంచము నావరించిన మాయాపటాటోపప్రభావము సువ్యక్తమగుచున్నది విండ్సరుప్రభువు వివాహము బ్రిటిషుప్రజాహృదయమునందును, ప్రపంచమునందును మానవస్వాతంత్ర్య ధర్మాభ్యుదయమునందపూర్వమైన సంచలనమును గలుగజేసినది.

* * * *

బాల్డివిను రామ్సేమాడ్కోనాల్డు

మంత్రుల నిర్గమనము

బాల్డివినుమంత్రి బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమును రక్షించిన యుగంధరుడుగ పరిగణింపబడుచున్నాడు. గతించిన పదిహేనుఏండ్లయందును, జాతీయప్రభుత్వవ్యాజమునను, పరాధీనప్రజలకు వీరు కలుగజేసిన అన్యాయము హిందూస్థానచరిత్రమునందును, ఇతరదేశచరిత్రములందును మహాక్షరములతో లిఖింపబడినది. ఇండియా యాక్టును నిరర్థకము చేసిన మహానుభావులు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యాభిమానుల కృతజ్ఞశకును, వారి యనుచరుల కృతజ్ఞతకును పాత్రులగుట సహజము. ఎడ్వర్డురాజ్యత్యాగము, సామ్రాజ్యాంతర్గతసభలు, సామ్రాజ్య సంరక్షణవ్యయము, జార్జ్ పట్టాభిషేకము బాల్డివినుగారి ప్రతిష్ఠను

జాతీయ ప్రభుత్వచరిత్రమునందు స్థిరతరము చేసినవి. బాల్డివినుగారు మంత్రికవచమును చేంబల్లెను గారికి సమర్పించి ప్రజాదరణముతో విశ్రాంతిని తీసికొనుట బాల్డివినుగారి శక్తిసామర్థ్యములకు నిదర్శనము. రామ్సేమాడ్కోనాల్డుగారి నిర్గమనమును జిజ్ఞాసపరాయణులకు మననయోగ్యముగ నున్నది. వారాపత్రికాపారుడుగా లొకనునగరమేనందు జీవితమును ప్రారంభించి కార్మికపక్షమునకు నాయకుడై స్వయంసహాయమువల్లకు ప్రధానమంత్రియగుట యసామాన్యవిషయము. కాని కార్మికపక్షముచ్చస్థితియందున్నప్పుడు స్వీయపక్షానుచరులను, కార్మికపక్ష సిద్ధాంతములను వినర్జించి జాతీయపక్ష ప్రభుత్వమునందు మంత్రిత్వమును స్వీకరించుట మహాపరాధము. మేడ్కోనాల్డుగారి ఉద్దేశములు పవిత్రములయినను చిరకాల సంస్కృతమైన కార్మిక పక్షపతనము, బ్రిటిషు రాజ్యాంగములందును, ప్రపంచవ్యవహారములందును ప్రజాస్వామ్యత్వమునకు ప్రతిఘటనయు కలిగినవి. హిందూస్థానమునకు వారు కలుగజేసిన అన్యాయమును తుంతవ్యముకాదు. ప్రపంచపరిణామమునందు ధర్మరంగమునందు నూనపుల ప్రకృతి తలక్రిందులుగాగల విధమును ఎడ్వర్డు, బాల్డివిను రామ్సేమాడ్కోనాల్డుగార్లు యుదంతము స్మరింపజేయుచున్నది.

* * * *

కాంగ్రెసు, ప్రభుత్వము

బ్రిటిష్ భారత ప్రభుత్వములు భారత జాతీయ స్వాతంత్ర్యమునకు చిహ్నమైన కాంగ్రెసునకు జూపుచున్న ప్రతిఘటన నిరాదరణములు పరమార్థదాయకములు. సామ్రాజ్యాధిపాతమునకును, స్వార్థపరత్వమునకును, నిరంశితత్వమునకును మితిమీరిన కారణములు. లండనున గరమునందు జట్లందు ప్రభువు పక్షిని పలుకునే గవర్నరులు, వారి అనుచరులు చిలకలవలె పలుకుచున్నారు. పరిపాలనమునకు మూలాధారమైన ప్రజాభిప్రాయమును నిర్లక్ష్యముచేసి, శాసనసభలను మృతసంస్థలుచేసి రాష్ట్రములను పరిపాలించుట గొప్పియ స్వాతంత్ర్యము. గాంధీ మహాత్ముడు జట్లందు ప్రభువు వ్యక్తము చేసిన భావములకు చెప్పిన ప్రత్యుత్తరములు మహాత్ముడు శా.తిమార్గమునను రాజకీయ వ్యవహారములను నడుపుట కు వ్యక్తమైన విధమును సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. 34 కోట్ల ప్రజలు స్వాతంత్ర్యసంరంధమునందు నిమగ్నులైనప్పుడు వ్యవహారములందు సాధ్యముగాక పోయినను, ఈత్యమును ప్రమాణముగ నుంచుట ధర్మము.

ప్రజలు ప్రతినిధులను శాసన సభలకు వారి ఇష్టానుసారముగ నెన్నుకొనిరి. ప్రతి మార్గము.

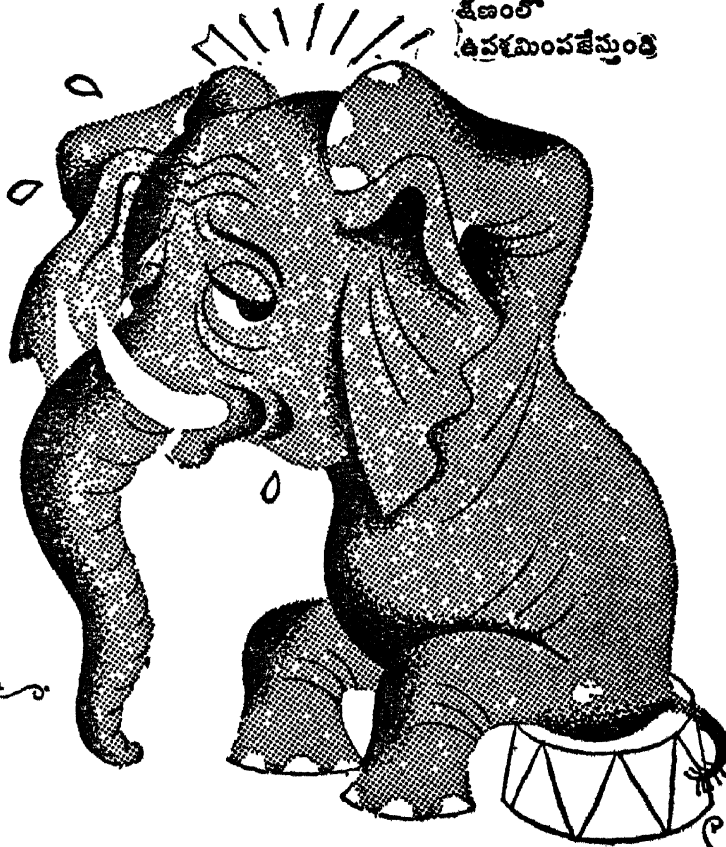
నిధులు ప్రజలకు బాధ్యులుగాని కేవలము సూత్రధారిలైన గవర్నరులకు బాధ్యులు గారు. గవర్నరులకు, ప్రజా ప్రతినిధులకు భేదాభిప్రాయము కలిగినప్పుడు మంత్రివర్గము రాజీనామా ఇచ్చుట స్వీయాధికార నిర్వహణమునకు ప్రమాణము. గవర్నర్లు ప్రత్యేకముగా నేర్పడుచేసి మంత్రివర్గము తీసివేయ గలరుగాని, ప్రజాపక్షమున స్వతంత్రముగ నేర్పడిన మంత్రివర్గము తీసివేయ జాలరు. ప్రజా స్వాతంత్ర్యమునకు ఈధర్మము మూలబీజము. జట్లందు ప్రభువు, రాజప్రతినిధి, గవర్నర్లు ధర్మ సూక్ష్మమును గ్రహించి, శాసనసభలను వెంటనే సమావేశపఱచుట ధర్మము, వివేకము.

శ్రీయుత రాజగోపాలాచార్యులు గారును, గాంధీ మహాత్ముడును ఈసమస్యను సమగ్రముగ చర్చించినట్లు వార్తలు తెలుపుచున్నవి. కాలహరణము, దురహంకారము దురాగ్రహములకు మూలముగ చున్నది. బ్రిటిష్ భారత ప్రభుత్వములు భారతీయ లక్ష్యమునకు ప్రధాన నాయకుడైన గాంధీ మహాత్ముని ధర్మ హితోపదేశములను గ్రహించి వర్తమాన విషాదావస్థను వెంటనే తొలగించుటకు పనిబూనుట పర

అమృతాంజనము

“ఏనుగు తలనొప్పులనుకూడా

శీతంలో
ఉపశమింపజేస్తుంది

లక్షలాది ప్రజలు 1883 నుంచి
దేశమంతటా అమృతాంజనాన్ని వాడు
తున్నారు. అమృతాంజనము వెలుగులు,
వాపులు, తలనొప్పి, వల్లవోట, జలుబులు,
దగ్గులు మొదలైన వాటిని ఉపశమింపజేస్తుంది.
అమృతాంజనము
అన్ని నొప్పులకు
దివ్యమృతము.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్.

మద్రాసు-1.

బాంబాయి-1. కలకత్తా-1.

